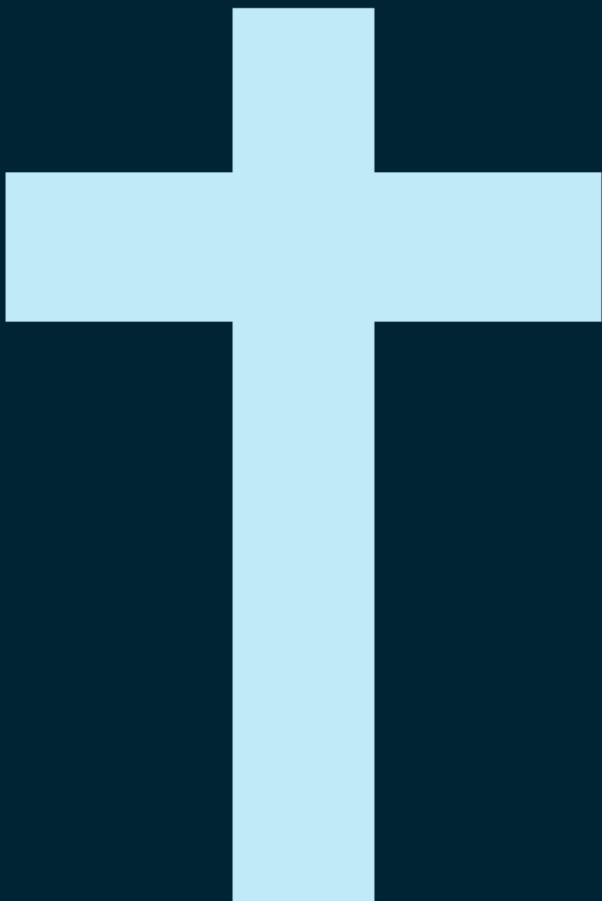

MARO KINDENI KAWA ŋGUA

The New Testament and Psalms in the Sio Language of Papua
New Guinea

MARO KINDENI KAWA IJGUA

The New Testament and Psalms in the Sio Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sio long Niugini

copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sio

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.
For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 1 Mar 2019
21a9f7d3-4b3e-512c-ab21-eb25ed7aef4f

Contents

FRT	1
WP	3
Matai	113
Malaka	172
Luka	206
Yoane	268
Pâri Tamâta	312
Rom	365
1 Korin	394
2 Korin	421
Galesia	439
Efesus	449
Pilipai	459
Kolosi	466
1 Tesalonaika	473
2 Tesalonaika	479
1 Timoti	483
2 Timoti	491
Titi	497
Pilemon	501
Hibru	503
Yamesi	525
1 Petero	533
2 Petero	541
1 Yoane	546
2 Yoane	553
3 Yoane	554
Jut	556
Zo Muli	559
Ngua Kanajo	588

MARO KINDENI KAWA IJGUA
 The New Testament and Psalms in the Sio Language of Papua
 New Guinea
 Nupela Testamen long tokples Sio long Niugini

MARO KINDENI KAWA IJGUA

The New Testament and Psalms in the Sio Language of Papua New Guinea
 [xsi]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1996 The Bible League

Print publication, 1996 by The Bible League
 Print version ISBN: 0 86893 347 3

Web version

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
<http://www.Wycliffe.org>

<http://pngscriptures.org>

<http://www.ScriptureEarth.org>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem yu ken givim kopi long narepela manmeri. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. Yu mas givim nating. Na tu, yu no ken senisim Tok.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken askim mipela.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, plis askim mipela.
Pepa Taitu-Taitu Ijanzi
Sio Ngua[tab]Ngua Mbwambwana[tab]Lalau

WÂNGIJA PANEÂÑA KÂ

Kinzi Isrel ñgu timbunzi Daviti, ñga tamâta pinde simo munjani lâ, ande sisia wângija kie-kie ñana sikai noja pa Maro Kindeni ku sipanea i. Zo pinde siwawa i, anja zo pinde kawanzi ndanje papa, anja zo pinde situla nenzi kalo-tawana pwataki, anja zo pinde sipatula nenzi kiesaka papa, anja zo pinde ilonzi makisa ñana malia kie-kie sikai ñinde, anja zo pinde situla ñgua tu Kirisi ma muli imâ ipânga (Wângija 2, 8, 16, 22-24, 40-41, 45, 68-69, 72, 89, 102, 118). Maro Kindeni ilo tu kinda ma kalonda ñgere ñana i kawa ñgua rârâni ku toka muli. Itu kinda ma tamarerea i simbo nâ, ku kalonda ñgere ñana vetâna arara munja iveta pa kinda. Ambo taveta mine, ande nenda ndekâna ma ipânga ñalae.

1

Kinzi tamâta rua nenzi vetâna

¹ Ambo tamâta tonge tini pwâka ñana ipalojo pa kinzi tamâta sakamao nenzi ñgua, ambo i tini pwâka ñana ipono muli pa kinzi kiesaka tamwatanzi nenzi ñgua, ambo i tini pwâka ñana isajona kunzi tamâta ñinde uru siporo ñgua pavaligija pa Yova Kindeni, ande tamâta ñinde ikura tu indeka.

² Tamâta ñinde ilo ara ndo ñana Yova Kindeni ne ñgua tukuja kâ, aku i nde kari wa mbo wa uru kalo ñgere sondo ñana ñgua tukuja ñinde kâ. ³ Tamâta ñinde itogo kâi tonge imandi lââ pwali. I uru ipula kanajo ikura zo zo, aku ne lau uru ñgâla-ñgâla tia ndo. Vetâna rârâni iveta nde uru ipânga ara nâ.

⁴ Anja kinzi tamâta sakamao nde simo mine tia. Kinzi simandi kaika tia ndo. Kinzi sitogo gawura lawea itapala kala ilâ. ⁵ Mine nde Yova Kindeni ma ipare nia sondo panzi tamâta sakamao. Kinzi kiesaka tamwatanzi ma sikura tu simo kunzi Yova Kindeni ne tamâta, ande tia. ⁶ Ñana tu Yova Kindeni uru ikeä ñananzi i ne tamâta. Taitu kinzi tamâta sakamao ma naonzi tia lâ.

2

Maro Kindeni ipatea Koipu ñalae

¹ Mana mana ñana kinzi tinikoa ñgu, a? Ñana sâ kâ ñga kinzi sipa ñgua ñana siveta paraja kâ, a? Ñana sâ kâ ñga siveta ñgua pâja kaa kaa mine, a?

² Kinzi ñgu ñinde nenzi koipu ñalajala siluku ñana paraja kâ. Kinzi nenzi tamâta mbâna-mbâna sipasau tu siroto nzâla ñana singoloa paraja kuku Yova Kindeni tava Koipu ñalae ñinde i munja ipatea. ³ Kinzi situ ñgua mine tu, “Yova Kindeni kuku ne koipu ñalae rua nde sipa wâlo kaika lâ kinda tininda lâ, andeta kala ñine kinda ma tapu wâlo mbutukunâja ñinde ututu.”

⁴ Andeta Maro ñalae, ina uru isajona koipu ñalae ne sajonâja nia lâ samba lawea, ande injeleanzi wa iveta “a” panzi wa. ⁵ Ñineñga i wisi nâna ñalae panzi kala itu ñgua kaika panzi. Aku Maro ñalae ne wisi-nâna ñinde iveta ruruja ñalae ñinde panzi. ⁶ Aku Maro ñalae iporo mine tu, “Munjani naaja apatea tamâta ñinde tu ma imo Koipu ñalae, aku naaja warakângu ao i imo Saion tuu kulu, nanengu tuu sapâja ñinde.”

⁷ Aku Koipu ñalae ñinde nde iporo tu, “Ñine naaja ma atula Yova Kindeni kawa ñgua pwataki. Munja Yova Kindeni ipai naaja mine tu, ‘Noko nde naaja natuñgu. Kala ñine naaja amo noko tama.’ ”⁸ Aku Yova Kindeni kala ipai naaja mine tu, “‘Ambo noko ma kuno pa naaja, ande naaja ma tamâta rârâni nenzi tâno alano, aku noko ma pwai poe pa nia ndoni. ⁹ Noko ma pwai poe kaika ndo panzi tamâta rârâni,aku ma kupunzi pwapwataki, itogo tamâta ipu kulo pwapwataki kala punu-punu nâ ikeno.’ ” Yova Kindeni iporo ñgua mine pa naaja koipu ñalae.

¹⁰ Mine nde miki koipu ñalajala rârâni kalokojo nanengu ñgua ñine sondo, aku kapakatona warakami nemí vetâna sondo ndo. ¹¹ Miki ma kamege ñana Yova Kindeni kâ, aku kapanea i ña tava ilomi ruruja. ¹² Miki ma kapare tukumi ndue lâ i kie tini laiti.

Tia ma i wisi nâna walele nâ pamî, aku ma izavarumi ku naomi tia lâ. Anja tamâta ea kinzi uru silâ pa Yova Kindeni tu ma ikeâ ñananzi, ande i ne nzâmbe ara ikeno panzi.

*Lâ mboyo tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika papa i
Daviti isia wângija ñine, lâ zo ñinde ikâwa ñana i natu Apsalom kâ.*

3

¹ Yova Kindeni, nanengu kazâja tamâta sipângga kambwanjenzi rârâ ñinde! Kinzi simandi ñana siveta kenzi sakamao pa naña. ² Kinzi siporo ñguña ñana naña kâ mine tu, “Maro Kindeni ma ivila i tia.” ³ Taitu nenzi ñguña ñinde nde mao tia. Yova Kindeni, noko kutogo nanengu maramunja mine. Noko ma kumuñga pana ñana apole paraña kâ. Noko nâ uru kupu tini kaika pa ilonju kalonju, ñana naña akura tu amandi kaika kâ. ⁴ Naña uru asarâwa pa Yova Kindeni tu ivila naña. Aku i imo tamwata ne tuu sapângga kulu ku ipalojo pa nanengu noña.

⁵ Yova Kindeni uru ikeâ ñanana ikura mbo mbo. Mine nde lâ zo ñana naña akeno kenoja nia, ande naña uru akeno utu lâ lee mbwale pwataki, ñinenga amandi sânda kilo.

⁶ Kinzi kazâja tamâta kambwanjenzi tamâta-tamâta siñge naña mbwaliu lâ, taitu naña ñandai aruru ñananzi ñga.

⁷ Yova Kindeni, kumandi ñga! Nanengu Maro Kindeni, kumâ kuvilana! Noko uru kuponzi nanengu kazâja tamâta rârâni pâta lâ, kala nenzi kaika ñana sipole naña kâ ande ikeno panzi tia. ⁸ Yova Kindeni, noko simbo nâ uru kuvilanzi ne tamâta ñana sipole paraña kâ. Noko uru kuveta kie ara nâ panzi tamâta ñinde sipono muli pano.

4

*Lâ mbo tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika papa i
Daviti isia wângija ñine*

¹ O Maro Kindeni, noko uru pwea ñanana. Mine nde kupaloojo pa nanengu noña! Muñga noko pwai naña piti lâ kazâja ilo. Kala ñine naña ano pano tu kuo ne wisi-wisi imâ pana ku kutambira taja pa nanengu noña.

² Anja miki tamâta ñai, miki ma kayaula naña ñângu ikura zo ñapia kilo, a? Miki ma ilomi koja pa ñguña kaa kaa wa kapono muli pa mâsi lajeja wa ikura zo ñapia kilo, a?

³ Miki kalomi ñgere sondo ñga; Yova Kindeni nde ipateanzi tamâta pinde pa i tamwata, kinzi ñinde uru sipono muli pa i. Mine nde lâ zo ndia naña ano papa i, ande i uru ipalojo pa nanengu noña. ⁴ Ambo miki wisimi nâna, ande kapakatona sondo ñga. Tia ma kaveta kiesaka. Lâ zo ndia miki kakeno nemí kenoja nia, ande ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo,aku kawami buu nâ. ⁵ Ara ñana miki ma kao patarawânya sondo nâ ilâ pa Yova Kindeni,aku kao nemí kalo-tawana ilâ mao papa i nâ.

⁶ Tamâta rârâ uru ilonzi pa mbalija nâ, kala sikai noña mine tu, “Ea ikura tu ivilama kamo ara kilo, a? O, Yova Kindeni, kalo sukâja ñanama!” ⁷ Lâ zo ñana kâpwa ipângga maria lâ tâno ilo, ande kinzi tamâta ñinde uru sindeka. Taitu muñgani noko kuo ndekâja ñalae tina lâ naña ilonju,aku ndekâja ñine ipole nenzi ndekâja kaa ñinde ndo lâ. ⁸ Yova Kindeni, noko simbo nâ uru pwatona naña kala amo ara nâ. Naña aruru ñana sâ tonje tia. Mine nde lâ zo ñana naña alâ akeno nanengu kenoja nia, ande naña uru akeno walele ku akeno utu lâ.

5

*Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ikatona i
Daviti isia wângija ñine*

¹ Yova Kindeni, kupaloojo pa nanengu noña. Naña ilonju malia ndo; mine nde kutambira taja pa nanengu tiña. ² Nanengu Koipu ñjalae, nanengu Maro Kindeni noko, naña ano pano tu kuvilana,aku kupaloojo pa nanengu sarawânya. ³ Yova Kindeni, naña uru amâ pano ikura mboyo mboyo,aku noko kupaloojo pa nanengu noña. Nanengu noña

uru imâ pano itogo nanenju patarawâna mwasina. Naşa akai noja pano lâ, njineŋga ao tiniŋgu pa noko tu kuvilana.

⁴ Maro Kindeni, noko ḥandai kundeka ḥana vetâna potomule ḥga. Mine nde kinzi tamâta sakamao sikura tu simo noko tini laiti, ande tia. ⁵ Tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi tiniŋzi, kinzi ḥjinde sikura tu simandi noko nao, ande tia. Noko tini pwâka ndo ḥnananzi kiesaka tamwatanzi. ⁶ Noko kuzavarunzi kinzi lajeŋa tamwatanzi, aku noko pwai kazâna ḥalae tina panzi tamâta ea uru sikai lajeŋa wa sipunzi tamâta pâta simâte wa.

⁷ Taitu noko tini mwasa ndo pa naşa ikura zo rârâni. Mine kala naşa akura tu amâ pano lâ noko ne luma sapâna, aku apare tukuŋgu pano awâŋgi awawano. ⁸ Yova Kindeni, kinzi kazâna tamâta situ siyaula naşa. Mine nde naşa ano pano tu kugagati ilonju kalonju, ḥana naşa ma aveta ikura noko ne pateâna mine. Kutula noko ne nzâla sondo ḥjinde pa naşa, ḥana naşa ma apono muli sondo pano. ⁹ Nanenju kazâna tamâta nenzi ḥgua rârâni nde sondo tia ndo. Kinzi ilonzi ndo tu ma sizavarunzi tamâta. Kinzi kawanzi nde itogo mateŋa tamâta nenzi kuru mwasina, kawa maa nâ ikeno, ḥana tu kinzi uru siporo ḥgua mona-mona palajeŋa rârâ ḥana siyaulanzi tamâta kâ. ¹⁰ Maro Kindeni, naşa ilonju tu noko ma kuonzi tamâta ḥjinde lâ ḥgua nia, njineŋga kupare nia panzi. Naşa ilonju tu nenzi ilo-kalo potomule ḥjinde ma iyaula warakanzi. Kinzi uru taŋanzi kaika pa noko, aku siveta kiesaka rârâ ḥjinde. Mine nde naşa ilonju tu noko ma kusokinzi silâ simo malawae ndo ḥnanano.

¹¹ Aŋga tamâta ea uru simâ pa noko tu ma pwea ḥnananzi, ande kinzi ḥjinde rârâni ma sindeka. Kinzi ma wisinzi ara,aku ma siwâŋgi wâŋgiya ndekâna kâ. Naşa ano pano tu pwatowanzi sondo, kinzi ḥjinde ilonzi ndo keno pano. Noko uru kuveta kie ara ndo panzi; mine kala kinzi sindeka ḥalae. ¹² Yova Kindeni, noko uru kuveta kie ara ndo panzi tamâta ea sipono muli pa noko ne ḥgua. Noko ne wisi-wisi ḥjinde nde itogo tamâta ḥjinde nenzi maramuja mine.

6

Tamâta ilo malia kala ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wâŋgiya ḥjine

¹ Yova Kindeni, noko ma wisi nâna ku kumbita naşa ndimo! Mao nâ, noko wisi nâna, taitu naşa ano pano tu kupare nia pa naşa ndimo. ² Yova Kindeni, nanenju kaika nde ikâwa ilâ lâ. Mine nde kalo sukâna ḥnanana! Naşa tiniŋgu ndoni pâsââ lâ,aku ilonju tu noko ma kuveta tiniŋgu ara kilo. ³ Naşa ilonju nde malia ndo. Andeta Yova Kindeni, noko ma kupalojo pa nanenju noja ku kuvilana lâ zo ndia, a? ⁴ Yova Kindeni, kulele nao pana ku kuvilana ḥga! Noko ilo ndo keno pa naşa ikura zo rârâni. Mine nde naşa ano pano tu kutiŋgi mateŋa piti pana. ⁵ Tiambô kinzi mateŋa tamâta sikura tu kalonzi ḥgere ḥana noko kâ, tiya? Tia ndo. Lâ mateŋa nianzi, tamâta toŋge ikura tu ipanea noko ḥa, ande tia. Mine kala ano pano tu kuvilana.

⁶ Naşa amo ata nâ lee walonju ndoni marumbu lâ. Naşa matâŋgu sulu indu indue isusulua nanenju kenoja nia ikura mbo mbo. Mine nde naşa kuluŋgu kulânda nde lââ sakoa lâ. ⁷ Nanenju kazâna tamâta nde siveta kenzi sakamao pa naşa. Mine kala naşa amo atata nâ. Naşa matâŋgu poa lâ, kala akura tu amora nia sondo, ande tia.

⁸ Ayo, miki tamâta sakamao, miki kakâwa kalâ! Yova Kindeni ilojo nanenju tiŋa marumbu lâ. ⁹ Naşa asarâwa pa Yova Kindeni tu ma kalo sukâna ḥnanana,aku i ilo ara ḥana nanenju noja ḥjinde. ¹⁰ Yova Kindeni ma ipolenzi nanenju kazâna tamâta rârâni,aku kinzi ma siruru ku ma mainzi ḥalae. I ma injaranzi walele nâ, kala kinzi ma sikâwa pwapwataki silâ.

7

Tamâta ilo malia kala ikai noja pa Maro Kindeni

Daviti isia wâŋgiya ḥjine, lâ zo ḥjinde i ilo malia ḥana tamâta toŋge ne vetâna, i ḥa tu Kus.

¹ Yova Kindeni, nanengu Maro Kindeni noko, na ja amâ pa noko ku ano pano tu pwea ñanana. Kuvilana, aku pwai na ja piti lâ kinzi tamâta uru sitangula na ja ñinde mbaunzi ilo. ² Tia ma kinzi sikai na ja alâ pa nia bilimu, ñinejga ma sizavaru na ja ndo lâ, itogo mbwâmbwa saka “leve” uru iveta panzi tamâta mine.

³⁻⁴ Yova Kindeni, nanengu Maro Kindeni noko, ambo nanengu soki tâ ikeno pana, ambo na ja munja aveta kengu sakamao pa tamâta tonje tâku, akai lajenja pa ningu-nambwe tonje tâku, aveta vetâja soki kaa nâ pa nanengu kazâja tamâta tonje tâ; ⁵ ambo mine, ande ara ñana kinzi kazâja tamâta ma sitangula na ja lee sikaina kaika lâ. Ara ñana kinzi ma kenzi nâ sipale na ja sizavaruna ndo lâ, aku ara ñana ma sipile karaengu ikeno kaa nâ lâ tâno kulu. Andeta na ja ñandai aveta vetâja mine ñga.

⁶ Yova Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kumandi sânda ku pwai nâna panzi nanengu kazâja tamâta. Kumandi ku pwai kazâja panzi tamâta ñinde uru wisinzi nâna ñalae tina pa na ja. Maro Kindeni, noko kuporo kaika lâ tu tamâta ma siveta vetâja sondo ndo panzi tininzi pinde. Mine kala na ja ano pano tu kupagagati tamwata ku kuvilana!

⁷ Noko uru kusajona koipu ñalae ne sajonâja nia lâ samba lawea. Na ja ilonju tu noko ma kugonanzzi tamâta rârâni simâ taitu ku kuonzi simandi noko nao. ⁸ Yova Kindeni, noko uru kumandi lâ ñgua nia ku kulea sondo pa tamâta rârâni nenzi vetâja. Noko kusama tu na ja aveta vetâja soki tonje tia. Mine nde na ja ano pano tu kutula ñinde pwataki panzi nanengu kazâja tamâta lâ ñgua nia. ⁹ Maro Kindeni, noko ne vetâja rârâni nde sondo ndo. Noko kusama tamâta rârâni nenzi ilo-kalo wa ilonzi wa marumbu lâ. Mine kala na ja ano pano tu kutoto kinzi tamâta sakamao nenzi vetâja potomule ñinde,aku kuveta kie ara panzi tamâta ea uru sipaveta kuku vetâja ara.

¹⁰ Na ja kalonju tawana tu Maro Kindeni i nde nanengu maramuja. I uru ivilanzi tamâta ea sipalonjo pa i kawa ñgua. ¹¹ Maro Kindeni ne pareja-nia nde sondo ndo. Ikura zo rârâni i uru wisi nâna panzi kiesaka tamwatanzi. ¹² Ambo kinzi tamâta sakamao mine ma sipalele ilonzi kalonzi tia, ande Maro Kindeni ma iwawa ne pila kazâja kâ. I itike ne temba kala iluku lâ ñana paraña kâ. ¹³ I inzui ne silâwa ku mata ruru ndo, ñinejga ikai ne temba kâki ku irae temba ñana ipanenzi tamâta sakamao kâ.

¹⁴ Opopo, kinzi tamâta sakamao uru kalonzi ñgere ñana vetâja kiesaka kie-kie nâ. Kinzi simo sitogo vetâja potomule rârâni tamanzi, aku kawanzi lajenja nâ ikura zo zo. ¹⁵ Kinzi sisale tâno wewe ñalae ñana sikainzi tamâta kâ. Taitu kinzi warakanzi patanzi sindue silâ wewe ñinde ilo. ¹⁶ Mine kala nenzi vetâja potomule nde iyaula kinzi warakanzi lâ. Kinzi mbaunzi nâ iveta nâna pa warakanzi.

¹⁷ Mao nâ, Yova Kindeni ne vetâja rârâni nde sondo ndo. Mine nde na ja kawângu ndanje papa i. Na ja ma awângi wângiña paneâja kâ pa Yova Kindeni âta Tamwata.

8

Maro Kindeni kilala ipânga nia yo ikura nia ndoni mine tu i ja nde ñalae ndo

Daviti isia wângiña ñine

¹ Yova Kindeni, maka nema Maro ñalae noko, kinzi tamâta rârâni lâ tâno ndoni simora noko ne walo ñalae ipânga nia yo panzi. Kinzi simo sipanea noko ña, aku nenzi paneâja ñinde ikâki ilâ lee ipânga samba lawea. ² Aku kinzi lâlû kiri-kiri kala uru sipanea noko ña mine nâ, aku nenzi paneâja ñinde nde itogo ñgumbi kaika ñana ipono noko ne kazâja tamâta nzalanzi.

³ Yova Kindeni, na ja matângu kâki alea pa nia maa, niani ndaina noko nia ndoyo kupulia ipânga lâ. Na ja amora nzimona tavanzi pitu rârâni ñinde noko munja kuonzi simo nianzi nianzi. ⁴ Na ja amora kelekele ñinde lâ, ñinejga akasojanu lâ warakângu ilonju mine tu, “Maka tamâta nde sâ kala noko uru ilo ñanama. Maka nde kelekele kaa nâ; mine nde mana mana ñga noko uru pwatonama, a?” ⁵ Andeta noko munjanu kuo maka kamo kelekele rârâni kulunzi, kala maka kamo noko simbo nâ kalo. Noko kuveta maka kakai koipu, aku kusuka maka ñama kâki lâ. ⁶ Noko kupatea maka ñana kakai poe pa kelekele rârâni noko munja kupulianzi sipânga ñinde. Noko kuonzi kelekele rârâni

simo maka tamâta kaloma marumbu lâ. ⁷ Mao nâ, noko pwainzi lama wa, bulmakao wa, simbi rârâni simo dugu ilo wa, ⁸ sii rârâni wa, ija rârâni wa, aku kuonzi kelekele rârâni jinde simo maka kaloma.

⁹ Yova Kindeni, maka nema Maro ïhalae noko, kinzi tamâta rârâni lâ tâno ndoni simora noko ne walo ïhalae ipânga nia yo panzi.

9

Tamâta kawa ndanje pa Maro Kindeni ïana i ne vetâja rârâni kâ

Daviti isia wângija ïjine

¹ Yova Kindeni, na ja ilonju ndo tu aporo ndanje ïhalae pa noko. Na ja ma aporo atula ïgua panzi tamâta ïana vetâja ïhalajala rârâni noko munja kuveta jinde. ² Na ja kalonju ïgere ïana noko ne vetâja jinde kâ, kala awângi wângija tava ndekâja ïhalae. Yova Kindeni âta Tamwata, na ja ma awângi wângija paneâja kâ pa noko, ³ ïana tu noko kumandi lâ nanengu kazâja tamâta naonzi, kala sikâwa silâ. Kinzi patanzi sindue aku sipamateteu. ⁴ Lâ zo ïana noko kulea pa nanengu kazâja tamâta nenzi vetâja lâ ïgua nia, ande noko kuveta vetâja jinde sondo ndo. Mine nde noko kutula pwataki lâ kinzi naonzi tu nanengu soki tonge tia. ⁵ Noko kupa ïgua lâ ïana kupare nia panzi tinikoa ïgu. Noko kuzavarunzi tamâta sakamao jinde kala naonzi tia lâ,aku tamâta tonge ma kalo ïgere kilo ïana kinzi kâ, ande ma tia. ⁶ Noko kuzavarunzi kazâja tamâta kala naonzi tia ndo lâ. Mine nde kinzi ma sikura tu sikai kazâja pa maka kilo, ande tia. Yova Kindeni, noko kuzavaru nenzi lawea ïhalajala marumbu lâ,aku tamâta rârâni nde kalonzi kapa ïjananzi lâ.

⁷ Anja Yova Kindeni nde imo koipu ïhalae ikura zo zo. I iluku lâ ïana ipare nia panzi tamâta kâ. ⁸ I uru ikai poe sondo ndo panzi tamâta ïgu ndoni. Aku i ne mâsi ïana ipare nia panzi tamâta kâ nde ipakura kuku nenzi vetâja. ⁹ Tamâta pinde nenzi walo nde ïhalae koja tia, kala nenzi kazâja tamâta uru siveta kenzi sakamao panzi. Taitu Yova Kindeni uru ike a ïjananzi tamâta jinde. Lâ zo ndia malia ipânga panzi, ande kinzi uru silâ simuna i tini laiti, kala simo ara nâ. ¹⁰ Yova Kindeni, ambo tamâta tonge itu imâ pano, ande na ja asama tu noko ma kupu muli pa tamâta jinde tia ndo. Mine kala tamâta ea sisama noko kilala sondo, ande kinzi jinde rârâni ma kalonzi tawana noko mao nâ.

¹¹ Miki kalojo ïga; Yova Kindeni imo koipu ïhalae lâ Saion laweal! Miki ma kawângi kapanea i kasuka ja kâki,aku katapâri panzi tamâta ïgu ndoni ïana vetâja ïhalajala i munja iveta jinde. ¹² Yova Kindeni ilo ïjananzi tamâta jinde uru sikai nâna koa tia nâ,aku ipono taja ïana nenzi tija kâ, ande tia. I uru ipare nia pa tamâta ea iveta soki panzi.

¹³ O Yova Kindeni, kalo sukâja ïjanana! Kumora ïga; nanengu kazâja tamâta siveta kenzi sakamao ndo pa na ja. Na ja ano pano tu pwaina piti lâ mateja ne nimbu ilo. ¹⁴ Ambo noko ma kuvila na ja mine, ande na ja ma akura tu amandi Jerusalem lawea ne ïgumbi nzâla kawa, ku ma apaneano atapâri panzi tamâta ïana vetâja rârâni noko munja kuveta pa na ja jinde. Na ja ma amo andeka nâ, ïana tu noko pwaina piti lâ kazâja ilo. ¹⁵ Munja kinzi tinikoa tamâta sisale tâno wewe ïhalae ïana sitatau maka kâ. Andeta kinzi warakanzi patanzi sindue silâ wewe jinde ilo. Kinzi sio nimbu ïana sikale maka kaika kâ, andeta nimbu jinde nde ikai kinzi warakanzi. ¹⁶ Kinzi tamâta sakamao jinde siveta kelekele ïana iyaula maka, andeta kelekele jinde ipalele ku izavaru kinzi warakanzi. Mine nde Yova Kindeni kilala ipânga nia yo tu i uru ipare nia sondo panzi tamâta.

¹⁷ Tamâta ea sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ande kinzi tamâta sakamao jinde rârâni nde soka nzâla jinde ilâ pa mateja nianzi nâ. ¹⁸ Andeta Maro Kindeni ma kalo kapa ïana isuka kinzi sugarai tamwatanzi, ande ma tia. Kinzi tamâta jinde uru sio tininzi pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi,aku nenzi mâsi jinde ma ilâ kaa nâ, ande tia.

¹⁹ Yova Kindeni, kumâ ïga! Noko ma kusâu panzi tamâta tu tajanzi kaika pano ndimo. Na ja ilonju tu noko ma kuonzi tinikoa tamâta simandi noko nao lâ ïgua nia, ïjinejga

ma kupa ḥngua ḥjana pareja-nia kâ panzi. ²⁰ Yova Kindeni, naja ilongu tu noko ma kuveta ruruja ḥjalae panzi. Kutula pwataki panzi tu kinzi nde tamâta nâ, kala simo noko kalo.

10

Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivila i

¹ Yova Kindeni, ḥjana sâ kâ ḥnga noko kumo malawae ndo ḥjana naja kâ, a? Naja amo sakamao ndo; ḥjana sâ kâ ḥnga noko kupavea ḥjanana, a?

² Kinzi tamâta sakamao uru sipasuka warakanzi tininzi ku siveta kenzi sakamao panzi sugorai tamwatanzi. Naja ilongu tu kinzi ma patanzi sindue wewe ilo, wewe ndainani kinzi warakanzi munja sisale ḥjana sikainzi tamâta kâ. ³ Kinzi tamâta sakamao uru kawanzi pakâe siporo ḥjana ilo-kalo potomule ḥjinde ikeno ilonzi kalonzi. Kinzi ilonzi yosi ḥjana mbaliňa kie-kie. Kinzi uru siporo ḥngua sakamao pa Yova Kindeni wa sipu mulinzi papa wa. ⁴ Kinzi tamâta sakamao situ kinzi warakanzi nâ nde tamâta ḥjalajala. Kinzi tininzi pwâka ndo ḥjana Maro Kindeni kâ. Kinzi situ i nde maro kaa nâ. ⁵ Mbalija kie-kie ikeno panzi, kala simo sindeka nâ. Kinzi sizizâla ndo ḥjana Maro Kindeni ne mâsi ḥjana ipare nia panzi tamâta kâ. Kinzi uru siveta “a” pa nenzi kazâja tamâta. ⁶ Kinzi siporo lâ ilonzi mine tu, “Naja amandi kaika nâ; sâ tonge ikura tu ipono nzalângu, ande tia. Malia tonge ma ikura tu isânda naja kulungu, ande tia ndo.” ⁷ Ikura zo rârâni kinzi uru siporo ḥngua sakamao wa ḥngua lajerja wa ḥngua ḥjana itu ruruja panzi tamâta pinde wa. Kinzi ilonzi ndo ḥjana siporo wisi-nâna ne ḥngua sakamao panzi tamâta pinde. ⁸ Kinzi tamâta sakamao uru simuna simo lawea ilo, ku sio ḥjananzi tamâta ara ḥjana sipunzi pâta simâte kâ. Kinzi simuna ku sititike sio ḥjananzi tamâta pinde ḥjana sizavarunzi kâ, kinzi ḥjinde nenzi walo ḥjalae konja tia. ⁹ Kinzi simo simuna nâ, itogo mbwâmbwa saka “leve” uru imuna lâ ne ḥngâanza ilo mine. Kinzi sio ḥjananzi sugorai tamwatanzi lee sikainzi kaika lâ nenzi nimbu. Ḫineňga silaenzi silâ. ¹⁰ Kinzi tamâta sakamao nenzi kaika nde ḥjalae tina. Mine kala kinzi sitawanzi sugorai tamwatanzi ndue ndo lâ ku sipolenzi lâ. ¹¹ Kinzi uru siporo lâ ilonzi mine tu, “Maro Kindeni kalo kapa ḥjana nanenju vetâja kâ. Ipono tamwata nao lâ, kala ikura tu imora sâ tonge tia.”

¹² Mao nâ, kinzi tamâta sakamao uru siveta vetâja mine. Mine nde Yova Kindeni, kumandi ḥng! Maro Kindeni, kuzavarunzi tamâta ḥjinde ndo lâ. Kalo ḥngere ḥjananzi tamâta ara ḥjinde uru simo sikai nâna. ¹³ Kinzi tamâta sakamao sipu mulinzi pa noko lâ, aku uru siporo lâ warakanzi ilonzi tu, “Maro Kindeni ma ipare nia pa naja ḥjana nanenju vetâja soki kâ, ande ma tia.” Kinzi nenzi ilo-kalo ḥjinde nde ara tia ndo. ¹⁴ Mao nâ, noko uru kumora kinzi tamâta sakamao nenzi vetâja. Noko kusama lâ ḥjana nâna wa malia ḥjinde kinzi tamâta ara uru sikai, aku ikura zo zo noko ilo ara nâ ḥjana kuvilanzi. Ikura zo rârâni noko uru kuvilanzi sugorai tamwatanzi wa kinzi tamâta nenzi kaika tia wa, kinzi ḥjinde sipauwo warakanzi lâ noko mbau ilo. ¹⁵ Mine nde naja ano pano tu kutawa kinzi kiesaka tamwatanzi nenzi kaika ndue ndo lâ, aku kupare nia panzi ḥjana nenzi vetâja soki rârâni lee, ikura lâ zo ndia kinzi ma sipile nenzi vetâja soki ḥjinde.

¹⁶ Yova Kindeni imo koipu ḥjalae, ma imo mine ku imo nâ. I ma isokinzi tinikoa tamâta lâ i ne tâno, aku ma naonzi tia ndo lâ. ¹⁷ Yova Kindeni, noko ma kupalojo panzi tamâta uru sikai nâna ḥjinde nenzi noja, aku ma kupu tini kaika pa ilonzi kalonzi. ¹⁸ Noko ma kupalojo pa kinzi sugorai tamwatanzi nenzi tija, aku ma kupalojo pa kinzi tamâta uru sikai malia ḥjinde nenzi tija tona. Noko ma kuveta kie sondô nâ panzi. Mine kala kinzi tâno tamâta ma sikura tu siveta ruruja panzi kilo, ande ma tia.

11

Tamâta ne kalo-tawana ikeno sondo pa Maro Kindeni

Daviti isia wângija yine

¹ Naja kalongu tawana tu Yova Kindeni ma ikatona naja. Mine nde noko tamâta nai, ḥjana sâ kâ ḥngu noko kupai naja mine tu, “Pwâwa kulâ pa tuu, itogo sii iruru ku ikâwa ilâ

walele nā mine. ² Pwâwa kulâ, ḷana tu kinzi tamâta sakamao simuna simo nia kondoma. Kinzi sitike nenzi temba lâ, ku sisaya silâwa siraе silea pa kinzi tamâta ara tu ma sipanenzi kâ. ³ Kinzi tamâta sakamao sizavaru vetâja ara rârâni. Mine nde tamâta ara ma ikura tu iveta sâ tonge tia.” Ayo, noko tamâta ḷai, ḷana sâ kâ ḷga noko kuporo ḷgua kapakapa mine pa naşa, a?

⁴ ḷana tu Yova Kindeni imo tamwata ne luma sapâja ilo. I imo ikai koipu lâ samba ilo, aku i mata uru ilea panzi tamâta rârâni. Isama ḷana vetâja rârâni siveta ḷinde. ⁵ Yova Kindeni uru ilea pa tamâta rârâni nenzi vetâja, kinzi saka wa ara wa. I tini pwâka ndo ḷananzi tamâta ḷinde sivaligi i tamwata ne ḷgua tukuja. ⁶ I ma isupwa yââ tava mira ndimoro imbe indue lâ kinzi tamâta sakamao kulunzi, itogo karâzi mine. Aku i ma isupwa lawea kaika ilâ panzi ḷana iveta kelekele rârâni ḷgâla-ṣgâla lâ. Mao nâ, Yova Kindeni ipatea tu vetâja mine ma ipânga panzi tamâta sakamao.

⁷ Yova Kindeni tamwata uru iveta vetâja sondo nâ, aku i tini mwasa pa vetâja arara rârâni. Kinzi tamâta ara ma simo kuku i.

12

Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângija ḷine

¹ Yova Kindeni, kuvila maka ḷga! Tamâta ara tonge imo ḷai, ande tia. Munga tamâta pinde sipono muli pa noko, andeta kala ḷine kinzi ḷinde nde naonzi tia lâ. ² Tamâta rârâni uru sikai larjeja panzi tininzi pinde. Kinzi uru siporo ḷgua karaja mona-mona panzi ḷana silajenzi kâ.

³ Yova Kindeni, naşa ano pano tu kupono kinzi tamâta uru siporo ḷgua mona-mona kaa kaa ḷinde kawanzi, kinzi ḷinde simo nâ sipasuka warakanzi tininzi. ⁴ Kinzi tamâta ḷinde uru siporo mine tu, “Kelekele ndia maka iloma papa, ande maka kawama nâ kaporo ḷgua, aku kakai kelekele ḷinde rârâni. Maka warakama nema ḷgua uru isukama; mine kala maka ma kapalojo pa tamâta tonge tia.”

⁵ Andeta Yova Kindeni iporo mine tu, “Kinzi tamâta sakamao uru siveta malia panzi sugorai tamwatanzi, aŋga kinzi tamâta ara uru sikai malia wa nâna wa, kala simo sita nâ. Mine kala ḷine nâ naşa ma alâ panzi. Kinzi uru sino pa naşa tu ma navilanzi, kala naşa ma akea ḷananzi.” ⁶ Mao nâ, Yova Kindeni uru iveta ikura ne ḷgua pâja rârâni. I ne ḷgua rârâni nde ara ndo, itogo mira “silva” kinzi simomo lâ yââ ilo, kala zuzuli ndo.

⁷⁻⁸ Yova Kindeni, kinzi tamâta sakamao simo sikura nia ndoni, aku tamâta rârâni sindeka nâ ḷana vetâja potomule kâ. Mine nde maka kano pano tu pwatonama sondo. Pwea ḷanama ikura zo rârâni, ḷana kinzi tamâta sakamao ma sikura tu sizavaru maka tia.

13

Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângija ḷine

¹ Yova Kindeni, noko ma kalo ḷgere kilo ḷana naşa lâ zo ndia, a? Tiambo noko ma kalo kapa ḷana naşa kâ ikura zo rârâni, a? Noko ma kupavea ḷanana ikura zo ḷapria kilo, a?

² Naşa ilongu malia ndo, aku ikura kari wa mbo wa naşa kalongu sukâŋa nâ. Naşa ma amo mine ikura zo ḷapria kilo, a? Nanenju kazâŋa tamâta ma sipole naşa ikura zo ḷapria kilo, a?

³ Yova Kindeni, nanenju Maro Kindeni, naşa ano pano tu kupalojo pana ku kusâu pa nanenju noja. Noko ne walo kaika kulua naşa kilo. Tia ma naşa alâ pa mateŋa nianzi.

⁴ Naşa tiniŋgu pwâka tu nanenju kazâŋa tamâta ma siporo ḷgua ḷana naşa kâ mine tu, “Maka kapole i marumbu lâ”. Ambo kinzi ma simora naşa patana andue, ande ma sindeka nâ, aku naşa tiniŋgu pwâka tu vetâja mine ma ipânga pana.

⁵ Andeta na ja kalonju tawana tu noko ne tini-mwasa uru imâ pana ikura zo rârâni. Na ja ma andeka nâ, ñana tu noko ma pwai na ja piti lâ kazâja ilo. ⁶ Mao nâ, na ja ma awângi apanea Yova Kindeni ña, ñana tu i uru iveta kie ara ndo pa na ja.

14

Kinzi tamâta nenzi vetâja sakamao

Daviti isia wângija ñine

¹ Kinzi tamâta kapa-kapa uru siporo lâ warakanzi ilonzi mine tu, “Maro Kindeni nde maro kaa nâ”. Kinzi tamâta ñinde nde tamâta sakamao ndo. Kinzi uru siveta vetâja potomule nâ. Tamâta tonge uru iveta vetâja ara nâ, ande tia. ² Yova Kindeni imo samba ilo,aku i mata ndue ilea pa kinzi tamâta. I itu isama mine: tiombo tamâta pinde simo tava ilo-kalo ara, tiya? Tiombo tamâta pinde ilonzi tu ma simo kuku i, tiya? ³ Andeta tia. Kinzi rârâni sipile nzâla ara marumbu lâ. Kinzi rârâni nenzi vetâja nde kie taituni, kinzi nde tamâta sakamao ndo. Tamâta tonge uru iveta vetâja ara nâ, ande tia ndo kanajo.

⁴ Yova Kindeni ne ñgua ikeno mine tu, “Tiambo kinzi tamâta ñinde nenzi ilo-kalo tia tâ. Kinzi rârâni uru siveta vetâja sakamao. Kinzi sizavarunzi nanenju tamâta, itogo sika kâpwa mine, aku uru sikai noja pa na ja tia ndo.” ⁵ Andeta kinzi tamâta ñinde ma siruru pâta kanajo, ñana tu Maro Kindeni uru imo kunzi tamâta ea sipono muli pa i ne ñgua. ⁶ Kinzi sugarai tamwatanzi ilonzi patea tu ma siveta vetâja ara pinde, andeta kinzi tamâta sakamao uru sipono nzalanzi. Taitu Yova Kindeni uru ike a ñananzi sugarai tamâta ñinde.

⁷ Na ja ilonju tu Yova Kindeni ma isupwa kinda Isrel ñgu nenda Yautâja Tamâta iyoka pa Saion Tuu indue imâ. Mao nâ, Yova Kindeni tamwata ma iyoka pa Saion imâ, ku ma ivilanzi Yakopu ne vâsa ñgu tu simo ara kilo. Aku lâ zo ñinde kinzi ma sindeka ñalae tina.

15

Maro Kindeni ilo tu kinda ma taveta vetâja sondô

Daviti isia wângija ñine

¹ Yova Kindeni, tamâta mana ikura tu iyoka ilâ noko ne luma sapâja ilo. Tamâta mana ikura tu imo Saion Tuu kulu, noko tamwata ne tuu sapâja ñinde.

² Maro Kindeni iporo ñgua taulo imâ mine tu, “Ambo tamâta tonge ipaveta kuku Yova Kindeni ne ñgua tukuja rârâni, ambo iveta vetâja ara ikura zo zo, ambo iporo ñgua mao nâ, ande tamâta ñinde ma ikura tu ilâ luma sapâja ilo. ³ Ambo tamâta tonge tini pwâka tu isowe ñgua lajenga ilâ i tini pinde tinanzi, ambo i tini pwâka tu iveta soki panzi ninambwe wukale, ambo i tini pwâka tu itu tamâta laginanzi, ande tamâta ñinde ma ikura tu ilâ luma sapâja ilo. ⁴ Ambo tamâta tonge uru tini piti ndo ñananzi tamâta ñinde Yova Kindeni ipu muli panzi lâ,aku i uru isuka kinzi tamâta uru sipono muli pa Yova Kindeni ñinde ñanzi kâki, ande tamâta ñinde ma ikura tu ilâ luma sapâja ilo. Lâ zo ndia tamâta mine ipa ñgua ñana iveta vetâja tonge, ande i uru iveta vetâjani ndaina. ⁵ I uru isâu panzi i tini pinde tu sikai mbumbu saje i,aku lâ zo ndia kinzi situ ñana, ande i ikai mbumbu kambwaje ndainani nâ sajenzi. Ambo tamâta pinde situ sipu i tini, kala siko lâ mbumbu ñana imandi ñgua nia ku iporo ñgua lajenga ñananzi tamâta pinde munja siveta vetâja soki tia, ande i ma iveta mine tia ndo.

Tamâta ea sipaveta kuku vetâja arara ñinde, ande kinzi ñinde ma sikura tu simandi kaika ikura zo rârâni.”

16

Tamâta kalo tawana kala ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wângija ñine

¹ Maro Kindeni, na ja ano pano tu pwattonana. Na ja amâ pa noko tu ma pwea ñanana.

² Na ja aporo pa Yova Kindeni tu, “Nanenju Maro ñalae, kelekele arara ndia ikeno pa

naja, ande ɻinde rârâni iyoka noko nâ mbau ilo imâ pana.” ³ Maro Kindeni ne tamâta kinzi nde tamâta ara ndo, aku naja andeka nâ tu amo kunzi. ⁴ Aŋga tamâta pinde uru sipalilu silâ ɻana siwâŋgi panzi maro lajeja kâ. Kinzi ɻinde uru sisânda malia rârâ kulu. Naja ma alâ taitu kunzi tamâta ɻinde ɻana aveta patarawâŋja kâ, ande ma tia. Aku naja ma awâŋgi apatu kinzi nenzi maro ɻanzi, ande tia ndo.

⁵ Noko simbo nâ kumo nanengu Maro Kindeni, aku noko uru kuveta kie ara ndo pa naja. Noko uru kutula nzâla pana, aku nanengu via nde ikeno noko mbau ilo. ⁶ Noko kuwae kelekele ara ndo pa naja. Mao nâ, kelekele ɻinde nde ara pâta lâ.

⁷ Naja apanea Yova Kindeni ɻa, ɻana tu i uru ikai poe sondo pana. Ikura mbo mbo i io ilo-kalo ara nâ lâ ilonju kalonju ɻana ipananana. ⁸ Ikura zo rârâni naja apasama tu Yova Kindeni imo tiniŋgu laiti. I imo naja tiniŋgu pa wia kâ ɻana ivilana. Mine nde sâ tonge ikura tu iveta ruruja pa naja, ande tia. ⁹ Mine kala naja ilonju ndeka ndo, aku kawâŋgu ndaŋge papa i. I uru ikatona naja sondo ndo, kala amo ara nâ. ¹⁰ ɻana tu Yova Kindeni, noko ma kusâu pa materja tu ikai naja kaika kâ, ande ma tia. Naja uru apono muli sondo pa noko, aku noko ma kupile karaengu isâmbu lâ kuru ilo, ande tia. ¹¹ Noko tamwata ma kutula nzâla pa naja ɻana akai via mao kâ. Noko kumo kuna, kala ndekâja nde ipipi ndo lâ ilonju. Mao nâ, noko kuveta naja ilonju ndeka ikura zo rârâni.

17

Tamâta ara ne noja

Daviti ikai noja ɻine

¹ Yova Kindeni, kupalongo pa nanengu sarawâŋja. Naja amandi noko nao atogo tamâta sondo ndo. Naja kawâŋgu lajeja tia ndo. Mine nde naja ilonju tu noko ma kupalongo pa nanengu noja. ² Naja ilonju tu noko ma kulea sondo pa nanengu vetâŋja,aku kutula pwataki lâ ɻngua nia tu nanengu soki tonge ikeno pana tia. ³ Ilo-kalo ndia ikeno naja ilonju kalonju, ande ɻinde noko kusama lâ. Ambo noko ma kumâ pa naja lâ mbo ɻana pwai samâŋja pana, ande noko ma kumora tu ilo-kalo potomule ikeno pa naja, ande tia. ⁴ Tamâta pinde uru siporo ɻngua sakamao, andeta naja ɻandai aveta mine ɻnga. Naja apono muli sondo pa noko kawa ɻngua,aku apu mulingu pa kinzi nzanzare tamwatanzi nenzi vetâŋja. ⁵ Ikura zo zo naja uru ayoka noko ne nzâla,aku naja kenju nde kaika nâ.

⁶ Maro Kindeni, noko uru kupalongo pa nanengu noja. Mine kala ɻine naja ano pano. Kutambira taŋa sondo pa naja kawâŋgu ɻngua,aku kuveta pana ikura nanengu noja ɻine. ⁷ Naja ilonju tu noko ma kutula ne tini-mwasa ɻalae ɻinde kilala pwataki. Noko uru kuvilanzi ne tamâta,kinzi ɻinde simâ pano tu simuna ɻananzi nenzi kazâŋja tamâta. ⁸ Naja ano pano tu pwatonana, itogo tamâta ikatona i tamwata mata mine. Kuvea naja sondo, itogo tatareko tina igogonzi natu simo mbani kalo mine. ⁹ Kuvea naja ɻananzi tamâta sakamao,kinzi ɻinde situ sizavaru naja ndo lâ. Kinzi sikai kazâŋja ɻalae pa naja, kala simâ sinje naja mbwaliu lâ.

¹⁰ Kinzi kalonzi sukâŋja ɻananzi tamâta pinde tia ndo. Kinzi uru kawanzi pakâe sipasuka warakanzi nâ tininzi. ¹¹ Kinzi sitaŋgula naja lee, kala ɻine simâ sinje naja mbwaliu lâ,aku sio ɻana sipu naja pâta kâ. ¹² Kinzi sitogo mbwâmbwa saka “leve” putole ipu kala imuna io ɻana simbi tu ma ipu ika kâ. ¹³ Yova Kindeni, kumâ kupara kunzi nanengu kazâŋja tamâta,aku kupunzi ndue! Pwai ne pila kazâŋja kâ,aku kumâ pwai naja piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo! ¹⁴ Yova Kindeni, kusuŋa mbau ndue ku pwaina piti lâ kinzi mbaunzi ilo. Kinzi simo sitogo mbalija warakanzi lâ tâno ɻine kulu. Naja ilonju tu noko ma pwatu nenzi vetâŋja sakamao kulu panzi,ikura noko munja kupatea tu ma kuveta mine,aku kuveta nâna mine nâ panzi tamâta ɻinde natunzi-timbunzi tona. ¹⁵ Aŋga naja aveta vetâŋja soki tia,aku muli ɻnga naja ma amandi noko nao. Lâ zo ɻana naja ma amandi sânda kâ, ande naja ma amo kuno,aku ɻinde ma iveta ilonju ndeka ɻalae.

18

Maro Kindeni uru ivila kinda ɣana tapole kazâja kâ

Yova Kindeni ne wurâta tamâta Daviti isia wângija ɣine, lâ zo ɣinde Maro Kindeni ikai i piti lâ Saulo mbau ilo wa kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo wa.

¹ Yova Kindeni, na ja ilorjgu ndo ikeno pa noko! Noko uru walo kaika kulana. ² Yova Kindeni uru ike a ɣana na ja kâ. I imo itogo mira ɣalae na ja uru amuna tini mwasina, aku imo nanenju Yautâja Tamwata. Na ja amo i tini laiti, kala kinzi kazâja tamâta sikura tu sizavaru na ja, ande tia. Maro Kindeni ike a ɣanana, aku imo itogo nanenju maramuja mine. Mao nâ, i ne kaika ikatona na ja lâ kazâja ilo. ³ Nanenju paneâja ilâ pa Yova Kindeni! Na ja asarâwa papa i tu ivilana, kala ikaina piti lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo. ⁴ Munja mateja nao sondo imâ pana, aku zavarunja ipole na ja itogo tâi ilaja ipole tamâta mine. ⁵ Lâ zo ɣinde mateja ne wâlo ilita na ja kaika lâ, aku mateja imâ ipângâ tiniŋgu laiti. ⁶ Mine nde na ja kalonju loko ɣalae tina, kala asarâwa pa Yova Kindeni. Na ja ano pa nanenju Maro Kindeni tu ma isukana. I imo ne luma sapâja ilo, aku ilojo nanenju sarawâja. I ipalorjo pa nanenju no ja.

⁷ Ƀinenga Maro Kindeni ivila na ja mine; i wisi nâna kala iveta tâno ririjo ɣalae ku iveta tuu duvi iyoka yâti taulo. ⁸ Ƀinenga mâsi ɣalanjala kie-kie ipângâ tâno kulu. Mundo tava yââ ɣalae wa mira ndimoro nde ipângâ tuu ɣalanjala ilonzi ku iyâti imâ. ⁹ I tamwata ipu nia maa pwataki ku indue imâ, aku take-take mâmângâ ikeno i kie kalo. ¹⁰ I isajona kelekele via kâ tonje kumbu, aku ɣinde ikai i ilou walele nâ imâ. Lawea ikai i pââ pââ imâ, itogo sii uru ilou walele mwasina. ¹¹ I ipatura tini lâ kondoma ɣalae, aku ipavea lâ take-take ɣalae tonje ilo, io mâmângâ ku ipângâ togo karâzi mine. ¹² Loloa salaga-salaga imunga papa imâ, anja mira “ais” tava yââ mela-mela nde ipu take-take mâmângâ ɣinde pwataki ku imbe ndue. ¹³ Ƀinenga Yova Kindeni isarâwa kaika lâ samba tini, itogo mbamba ipu mwasina. Yova Kindeni âta Tamwata kawa ne sarawâja ipângâ lâ. ¹⁴ I irae ne temba ku silâwa nâ ipanenzi ne kazâja tamâta, kala sikâwa silâ. Mao nâ, i loloa nâ ipanenzi, aku sikâwa pwapwataki silâ. ¹⁵ Yova Kindeni, lâ zo ɣinde noko wisi nâna ɣalae tina kala kumbitanzi ne kazâja tamâta. Noko kumbana koroani ku kuveta tâno ikeno tâi kalo ɣinde ipângâ mâsa-mâsa lâ,aku tâno ne duvi ipângâ nia yo.

¹⁶ Lâ zo ɣinde na ja atogo tamâta imbwatuke lâ tâi geza-geza ilo, andeta Maro Kindeni, inani uru imo samba ilo, ande isunja mbau ndue isarya na ja kaika ku itapana akâki amâ.

¹⁷ Mao nâ, itapa na ja piti lâ kinzi kazâja tamâta kaika ɣinde mbaunzi ilo, kinzi ɣinde uru wisinzi nâna pa na ja. Kinzi nenzi kaika ipole nanenju kaika ndo lâ, andeta Maro Kindeni ivilana. ¹⁸ Zo sakamao nde isânda na ja kulunjgu lâ,aku lâ zoni ndaina kinzi simâ tu sipara kuna. Andeta na ja amarerea Yova Kindeni, kala amo ara nâ. ¹⁹ I ikatona na ja lâ. Mine nde na ja angenje ɣana kazâja ɣinde kâ. I ilo ara ndo pa na ja,aku ɣana duvi ɣinde kâ i ivilana.

²⁰ Na ja uru apaveta kuku vetâja rârâni Yova Kindeni ilo papa ɣinde. Mine kala i uru iveta kie ara nâ pana. Na ja aveta vetâja soki tonje tia,aku ɣana duvi ɣinde kâ Yova Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa na ja itogo nanenju vetâja ara ne kulu mine. ²¹ Na ja apono muli sondo pa Yova Kindeni ne Ʉngua tukuja. Na ja ɣandai aveta vetâja soki ɣana apu mulingu pa nanenju Maro Kindeni Ʉngua. ²² Na ja ilorjgu pa i ne Ʉngua tukuja rârâni,aku na ja ɣandai alaja apole i ne tukuja ɣinde Ʉngua. ²³ I isama tu na ja aveta vetâja soki tonje tia,aku na ja apu mulingu pa kiesaka ne vetâja marumbu lâ. ²⁴ Na ja ilorjgu ikeno mbâra-mbâra lâ i nao. Mine nde iveta kie ara pa na ja, itogo nanenju vetâja ara ne kulu mine. ²⁵ Yova Kindeni, tamâta ea sipono muli mao pa noko, ande noko uru kuveta kie ara nâ panzi,ikura munja kupa Ʉngua tu ma kuveta mine. Tamâta ea sipaveta kuku vetâja ara, ande noko uru kuveta vetâja sondo ndo panzi. ²⁶ Tamâta ea simo ilonzi mbâra-mbâra lâ noko nao, ande noko uru kuo ne wisi-wisi ilâ ɣalae tina panzi. Anja tamâta ea sipaveta kuku lanjeja ne mâsi kie-kie, ande noko uru pwatu nenzi vetâja ɣinde kulu taulo panzi. ²⁷ Noko uru kuvilanzi tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi. Anja tamâta

ea sipasuka warakanzi tininzi, ande noko kutawanzi ndue ndo. ²⁸ Yova Kindeni, noko tamwata nde nanengu sinâla. Nanengu Maro Kindeni uru isinala kondoma ïjine itura naja, kala kondoma ïjinde ikâwa ilâ. ²⁹ Noko uru walo kaika kulua naja. Mine nde naja akura tu apolenzi nanengu kazâja tamâta. Nanengu Maro Kindeni uru ivilana. Mine nde naja akura tu alaja apole nenzi lawea ne ïngumbi ïjalae.

³⁰ Maro Kindeni ne vetâja rârâni nde ara ku sondo ndo. Ambo i ma ipa ïgua ïjana iveta vetâja tonge, ande i ne ïgua ïjinde nde mao kanarjo. I imo itogo maramuña mine panzi tamâta rârâni simâ pa i tu ma ikeia ïjananzi. ³¹ Yova Kindeni simbo nâ nde maro mao. Kinda nenda Maro Kindeni i simbo nâ imo itogo mira ïjalae kinda tamuna tini. ³² Inani uru kaika ilua naja,aku lâ zo ndia naja atu ayoka nzâla, ande i uru ikatona naja sondo ndo. ³³ I iveta naja kengu kaika, itogo wiki kie mine. Lâ zo ndia naja ayoka nia tuu, ande isuka naja kala patana tia. ³⁴ I uru ipanana naja ïjana paraña ne mâsi kâ. Mine kala naja akura tu arae temba kaika ndo. ³⁵ Yova Kindeni, noko uru pwea ïjanana ku pwaina piti lâ kazâja ilo. Noko ne walo kaika ivila naja sondo lâ. Noko ne wisi-wisi iveta naja ïjângu ipângâ ïjalae. ³⁶ Noko uru pwatona naja nzalângu. Mine nde kinzi kazâja tamâta jandai sikai naja kaika ïnga. Aku naja ïjandai patana lâ nia zuli-zuli ïnga.

³⁷ Naja apalilu atançulanzi nanengu kazâja tamâta lee akainzi kaika lâ. Naja apwarea tia lee ikura lâ zo naja ayaula kinzi ndo lâ. ³⁸ Naja apunzi ndue ndo, kala sikura tu simandi kilo tia. Kinzi simâte lâ naja naorju. ³⁹ Noko tamwata walo kaika kulana naja apara kunzi nanengu kazâja tamâta. Noko tamwata kusuka naja, kala apolenzi lâ paranya ilo. ⁴⁰ Noko kuvetanzi nanengu kazâja tamâta sikâwa sipalilu silâ. Naja azavarunzi tamâta uru wisinzi nâna pa naja ïjinde kala sipamateteu. ⁴¹ Kinzi sisarâwa pa tamâta tonge tu ma imâ isukanzi, taitu tamâta tonge isukanzi nde tia. Kinzi sino pa Yova Kindeni, andeta ipalongo pa nenzi nonja tia. ⁴² Naja azavarunzi ndo lâ, kala sipângâ sitogo tâno gawura lawea itapala kala nao tia lâ mine. Naja apunzi kazâja tamâta ïjinde ndue lâ ku kengu nâ apalenzi, itogo tamâta kie nâ ipale nzija ikeno nzâla tini mine.

⁴³ Yova Kindeni, kinzi tanja-kaika tamwatanzi nde sikai kazâja pa naja lâ, andeta noko kusuka naja kala sipole naja tia. Noko kuo naja akai koipu panzi tinikoa ïgu. Munja naja azizâla ïjananzi ïgu pinde, andeta kala ïjine kinzi tamâtani ndaina nde simo kalonju. ⁴⁴ Kinzi tamâta lâ lawea malawae nde silojo naja parinângu kala sipono muli pa nanengu ïgua. Kinzi simâ pa naja ku tininzi ruru sipare tukunzi ndue lâ kengu tini laiti. ⁴⁵ Kinzi ïjinde rârâni nenzi walo nde ikâwa ïjananzi. Kinzi siruru pâta ku sipile nenzi teingo kaika simâ pa naja ku siporo tu, “Noko ne kaika kala kupole maka.”

⁴⁶ Yova Kindeni imo via nâ! I itogo mira ïjalae naja uru amuna tini mwasa, aku nanengu paneâja ilâ pa i nâ. Maro Kindeni nde nanengu Yautâja Tamwata,aku naja ma apanea i asuka ïa kâki. ⁴⁷ I simbo nâ ivila naja kala apolenzi nanengu kazâja tamâta. I simbo nâ ionzi tinikoa ïgu simo kalonju. ⁴⁸ I simbo nâ uru ivila naja. Mine nde nanengu kazâja tamâta sikura tu sipole naja nde tia. Mao nâ, Maro Kindeni, noko simbo nâ kuivila naja lâ paraña ilo kala apunzi nanengu kazâja tamâta ndue. Noko pwea ïjanana, kala kinzi nzanzare tamwatanzi sikura tu sipu naja pâta amâte, ande tia. ⁴⁹ Mine nde naja ma kawângu ndanje pano lâ kinzi tinikoa ïgu naonzi. Naja ma awângi apaneano asuka noko ïa kâki. ⁵⁰ Yova Kindeni ipatea naja Daviti tu akai koipu,aku i uru ivila naja kala apole paraña. I tini mwasa ndo papa ne pateâja tamâta naja,aku i ma tini mwasa mine nâ panzi nanengu vâsa ïjinde ma sipângâ muli-muli sikai niângu.

19

Kelekele rârâni Maro Kindeni ivetanzi sipângâ lâ, ande kelekele ïjinde itula i kilala pwataki

Daviti isia wângija ïjine

¹ Nia maa uru itula Maro Kindeni kilala pwataki pa kinda tu i nde ara ku ara ndo. Kelekele rârâni simo âta ïjinde situla i ne vetâja ara kilala pwataki pa kinda. ² Kari kari itula Maro Kindeni kilala ïjinde pwataki, anja mbo mbo kala itula i kilala ndainani

nâ pwataki kilo. ³ Mbo ñga kari kawanzi tia. Mine nde kinzi ñandai siporo ñgua itogo kinda tamâta nenda ñgua mine. Kinda takura tu talojo karjanzi, ande tia. ⁴ Taitu nenzi sarawâja ilâ isala nia ndoni lâ tâno kulu, aku tamâta lâ lawea ndoni silojo nenzi ñgua ñjinde.

Maro Kindeni ipa luma tonge lâ nia maa ñana kari ma imo ilo, ⁵aku ikura mboyo mboyo kari uru ipile ne luma ñjinde ku iyâti imâ pa nia yo tava ndekârja. Mao nâ, kari ilo ara nâ ku iyâti imâ ñana iveta ne wurâta ikura zo zo. ⁶ Kari uru ipânga pa samba warika pa mbwera kâ, aku iparuse ilâ lee ilâ pa ñganje pinde. Aku kelekele tonge ikura tu imuna ñana kari mata ne nâna kâ, ande tia.

⁷ Yova Kindeni ne ñgua tukuja nde sondo ndo, aku tukuja ñjinde uru walo wasaseki ilua kinda. Ara ñana kinda ma kalonda tawana Yova Kindeni ne ñgua. I kawa ñgua ñjinde uru ipanananzi tamâta, kinzi ñjinde nenzi ilo-kalo ñalae koja tia. Mine kala nenzi ilo-kalo ipânga ñalae ndo. ⁸ Yova Kindeni ne tukuja nde ara ndo,aku tamâta ea sipono muli papa, ande kinzi ñjinde uru ilonzi ndeka nâ. Yova Kindeni ne ñgua tukuja nde sondo ndo,aku itula ilo-kalo ara ndo pa kinda. ⁹ Ara ñana kinzi tamâta ma sipanea Yova Kindeni sisuka i ña kâki ikura zo zo. Yova Kindeni ne pateâja rârâni nde sondo ndo,aku i ne vetâja rârâni nde mao kanaajo. ¹⁰ Kinzi tamâta uru ilonzi pa mira ara “gol”. Taitu Yova Kindeni ne ñgua tukuja nde kelekele ara ndo, ipole mira “gol”. Aku Yova Kindeni ne tukuja i karja mona-mona ndo, ipole sipa siji ara ne mona-mona. ¹¹ Noko ne ñgua tukurja ñjinde ipanana noko ne wurâta tamâta na ja sondo ndo. Na ja apono muli pa noko ne tukurja,aku ñana duvi ñjinde kâ noko uru kuveta kie ara ndo pa na ja.

¹² Andeta na ja kalongu loko ñana ñine kâ; tamâta tonge ikura tu isama i tamwata ne vetâja soki rârâni kilala, ande tia. Yova Kindeni, zo pinde na ja aveta vetâja soki pinde, andeta azizâla ñana. Mine nde na ja ano pano tu kuzavaru vetâja soki ñjinde ne muso piti lâ ilonju. ¹³ Andeta zo pinde na ja tanjângu kaika, kala aveta vetâja pinde na ja nanayoni asama kilala tu ñjinde nde vetâja soki. Na ja ano pano tu kupono ne wurâta tamâta na ja nzalângu, ñana na ja ma akura tu aveta vetâja soki ñjinde tia. Na ja tiniñgu pwâka tu vetâja soki mine ma ikai poe pa na ja. Ambo noko ma kusuka na ja ñana apu mulingu pa vetâja soki kâ, ande na ja ma amo ilonju mbâra-mbâra lâ noko nao,aku kiesaka ne vetâja sakamao ma ikeno pa na ja tia.

¹⁴ Yova Kindeni, noko kutogo mira ñalae na ja uru amuna tini mwasina,aku noko kumo nanengu Yautâja Tamwata. Mine nde na ja ilonju tu nanengu ñgua ndoni wa ilo-kalo ndoni ma imo itogo kelekele ara ndo lâ noko nao.

20

Kinzi situ Maro Kindeni ma isuka koipu ñalae ñana ipole paraya

Daviti isia wânginja ñine

¹ Koipu ñalae, lâ zo ndia malia ipânga pano ku iveta noko kalo loko, ande maka kano pa Yova Kindeni tu ma ivilano. Maka kano tu kinda timbunda Yakopu ne Maro Kindeni ma ike ñanano. ² Maka kano tu i ma io ne pavilâja iyoka ne luma sapâja ikeno Saion tuu kulu ñjinde imâ pano. ³ Maka kano tu i ma kalo ñgere ñana noko ne patarawâja rârâni,aku ma ilo ara ñana noko ne patarawâja ñjinde simomo lâ yââ.

⁴ Kelekele ndia noko ilo papa, ande maka kano pa Maro Kindeni tu i ma kelekele ñjinde rârâni ilano. Aku wurâta wa vetâja ndia noko ilo tu kuveta, ande maka kano tu i ma isukano ñana kuveta kâ. ⁵ Mine kala lâ zo ñana noko ma kupole paraya kâ, ande maka ma kandeka,aku ma kapanea nenda Maro Kindeni kasuka i ña kâki. Maka kano pa Yova Kindeni tu ma ipalojo pa noko ne no ja rârâni.

⁶ Kala ñine na ja asama tu Yova Kindeni uru isuka ne koipu ñalae, koipu ñjinde i tamwata ipatea lâ. I imo ne lawea sapâja lâ samba ilo,aku uru ipalojo pa koipu ñalae ne no ja. I io i tamwata ne walo kaika imâ ñana isuka koipu ñalae kâ. Mine nde koipu ñalae ikura tu ipole paraya rârâni. ⁷ Tamâta pinde kalonzi tawana tu nenzi kareta kaika

ma ivilanzi lâ paraña ilo, aŋga pinde nde kalonzi tawana tu nenzi “hosí” ma sivilanzi. Taitu maka nde kaloma tawana tu nema Maro Yova Kindeni ne walo kaika ɻjinde nâ ma ivilama lâ paraña ilo. ⁸ Tamâta ea kalonzi tawana tu nenzi kareta wa “hosí” ma ivilanzi, ande kinzi ɻjinde ma patanzi. Aŋga maka nde ma gagatima kamandi kaika.

⁹ Yova Kindeni, maka kano pano tu kuvila koipu ɻjalaе tu ma ipole paraña kâ. Maka nema sarawârja imâ pano. Kupalorjo pa maka ɻnga!

21

Maro Kindeni ivila koipu ɻjalaе, kala koipu ɻjalaе ipanea i

Daviti isia wârjiya ɻjine

¹ Yova Kindeni, koipu ɻjalaе indeka nâ, ɻjana tu noko walo kaika kulua i lâ. Noko kuvila i ɻjana ipole paraña kâ. Mine nde i ilo ndeka nâ. ² Kelekele ɻjinde i ilo papa, ande ɻjinde noko kulua lâ. Noko kupalorjo pa i ne noŋa. ³ Noko kumâ papa i ku kelekele arara kulua lâ. Noko kuo loki-loki “gol” lâ i kulu ɻjana itula pwataki tu i imo koipu ɻjalaе. ⁴ Munja i ino pano tu ma via luandondo kulua, aku noko kusâu papa kala kuseŋge mbwera rârâ lâ zo ɻjine i imo via. ⁵ Noko kuvila i, aku ɻjana duvi ɻjinde kâ i ɻja ipârja ɻjalaе ndo. Noko walo kaika kulua i, kala imo koipu ɻjalaе ara ndo. ⁶ Ikura zo rârâni noko uru kuveta kie ara ndo papa i. Noko kumo kuku i, aku ɻjinde iveta i ilo ndeka ɻjalaе. ⁷ Yova Kindeni Walo Tamwata, koipu ɻjalaе ne kalo-tawana ikeno pa noko. Aku Yova Kindeni, noko ilo ndo ikeno papa i ikura zo zo. Mine kala koipu ɻjalaе ma imandi kaika mine ku imo nâ.

⁸ Noko mbau nâ ma pwainzi ne kazârja tamâta rârâni kaika lâ. Kinzi tamâta ɻjinde ilonzi sakamao pano, andeta noko ma kusaŋja kinzi rârâni kaika lâ. ⁹ Muli ɻnga, lâ zo ɻjinde noko ma kumâ kupârja, ande noko ma kuzavarunzi ne kazârja tamâta ndo lâ, itogo yââ ɻjalaе kana kelekele ku nao tia lâ mine. Mao nâ, Yova Kindeni, noko ma wisi nâna ɻjalaе tina, aku ma kupunzi ndue ndo. Aku yââ ma kananzi ndo lâ. ¹⁰ Noko ma kupunzi ne kazârja tamâta ɻjinde natunzi rârâni simâte, aku nenzi vâsa muli-muli rârâni kala ma naonzi tia mine nâ. ¹¹ Ambo kinzi situ simâ taitu ku sipa ɻngua ɻjana siveta soki pano, ande kinzi ma sikura tu siveta sâ torje tia. ¹² Noko ma kurae temba ku silâwa nâ kupanenzi, kala ma sipalilu sikâwa pwapwataki silâ.

¹³ Mao nâ, Yova Kindeni imo tava ne walo kaika. Maka ma kawârja kapanea noko ɻja ɻjana noko ne vetârja kaika ɻjinde.

22

Tamâta ita ɻjana ne malia kâ, ɻjineŋga kawa ndanje pa Maro Kindeni

Daviti isia wârjiya ɻjine

¹ Nanenju Maro, nanenju Maro, ɻjana sâ kâ ɻnga noko kupile naŋa, a? ɻjana sâ kâ ɻnga noko tini pwâka tu kuvilana, a? ɻjana sâ kâ ɻnga noko kuloŋo nanenju tiŋa tia, a? ² Maro Kindeni, naŋa asarâwa pano lâ kari, taitu noko kupalorjo pa nanenju noŋa tia. Naŋa asarâwa pano lâ mbo, andeta nanenju nâna keno mo ɻnai yo. ³ Andeta Maro Kindeni, noko nde Sapârja Tamwata. Noko uru kusarjona koipu ɻjalaе ne saŋonârja nia, aku maka Isrel ɻngu kapaneano. ⁴ Munja maka timbuma kalonzi tawanano. Kinzi nenzi kalo-tawana uru ikeno pano, kala noko pwainzi pitî lâ kazârja ilo. ⁵ Kinzi sikai noŋa sisarâwa pano, kala noko pwaea ɻjananzi. Kinzi kalonzi tawana tu noko ma kuvilanzi,aku nenzi kalo-tawana ɻjinde ilâ kaa nâ, ande tia.

⁶ Aŋga naŋa nde atogo tâno ne mwâta-mwâta kaa nâ. Naŋa ɻjandai tamâta mao ɻnga. Kinzi tamâta rârâni ilonzi sakamao pa naŋa ku sipu mulinzi pana. ⁷ Tamâta rârâ simora naŋa, aku kinzi ɻjinde rârâni siporo ɻngua pavaligija pa naŋa wa siveta “a” pana wa sirurua kulunzi pana wa. ⁸ Kinzi siporo tu, “Noko kalo tawana Yova Kindeni. Mine nde mana mana ɻnga ivila noko tia, a? Ambo Yova Kindeni tini mwasa pa noko, ande ɻjana sâ kâ ɻnga i ɻjandai ikaino pitî lâ kazârja ilo, a?”

⁹ Andeta Maro Kindeni, nia ndoyo, lâ zo ñinde nana ipaguguana apânga lâ, ande nokoni pwea ñanana kala apânga amo ara nâ. Aku lâ zo munjâga ñinde naña amo suu tini yo, ande noko tamwata pwattonana, kala amo ara mine nâ. ¹⁰ Nanayoni, lâ zo ñinde nana ipaguguana, aku amo lee apânga lâ zo ñine, ande nanenju kalo-tawana ikeno pa noko simbo nâ. Ikura zo rârâni naña amo viângu lâ tâno kulu, ande noko kumo nanenju Maro Kindeni ku kumo nâ. ¹¹ Kala ñine malia isânda naña kulungu lâ,aku tamâta tonge imo ñana ivila naña kâ, ande tia. Mine nde noko ma kupile naña ndimo.

¹² Kinzi kazâja tamâta rârâ singe naña lâ, sitogonzi bulmakao tamâne mine. Kinzi nenzi kaika nde ñalae ndo, itogo bulmakao tamâne ñgoi nenzi kaika mine. ¹³ Kinzi simandi ñana sizavaru naña kâ, itogo mbwâmbwa saka “leve” isuña kawa kaika ku inzaja kawa ñana ika simbi kâ. ¹⁴ Nanenju walo ndoni nde marumbu ndo lâ, itogo lââ imaliñi lâ tâno kulu kala nao tia lâ. Naña tukângu ne singera ndoni nde pââsââ lâ. Naña ilongu nde mbariri lâ, itogo lona ñinde yââ kana kala ipânga itogo lââ mine. ¹⁵ Naña ñandolângu mâsa-mâsa ndo lâ,aku memelângu nde ipasipa lâ kawângu. Noko tamwata nde kupile naña kulâ lâ, kala laiti ñana ma amâte kâ. ¹⁶ Kinzi tamâta sakamao simo singe naña, itogo mbwâmbwa siñge ñgoa ñgoi mine. Kinzi nijonzi nâ sisowe naña mbalaunju wa keñgu wa. ¹⁷ Naña tukângu ndoni ipânga nia yo lâ. Nanenju kazâja tamâta ñinde matanzi silea pa naña,aku sindeka ñana akai nâna mine. ¹⁸ Kinzi sipagui paguija tonge ñana sipatea tu tamâta ea ma ikai nanenju pasawaña. Mine kala siwae nanenju pasawaña,aku sikai nenzi nenzi.

¹⁹ Mine nde Yova Kindeni, noko ma tini piti mine ñana naña kâ ndimo! Nanenju Pavilâja Tamwata noko. Kumâ walele nâ kuvilana! ²⁰ Kinzi kazâja tamâta situ ma pila nâ sisowe naña amâte. Pwai naña piti ñga! Kinzi sikaika sitogonzi mbwâmbwa mine. Pwatona nanenju via ara ñine! ²¹ Kinzi situ sizavaru naña, itogo mbwâmbwa saka “leve” ika ñgoa mine. Kinzi simo sitogonzi bulmakao ñgoi situ kulunzi tando nâ ma sisowe naña,aku naña akura tu apavila warakângu, ande tia. Pwai naña piti lâ kinzi mbaunzi ilo!

²² Ñinerga naña ma atula ñgua pwataki panzi niñgu-nambwe ñana mâsi ñalajala noko munja kuveta ñinde. Lâ zo ñana kinzi sipasau tu siwângi pano, ande naña ma alâ amo kunzi apaneano mine nâ. ²³ Naña ma aporo panzi mine tu, “Miki tamâta ñine uru kapono muli pa Yova Kindeni, miki ma kapanea i nâ! Miki Yakopu ne vâsa ñgu, miki ma kasuka i ña kâki! Miki Isrel ñgu, miki ma kamege ñana i kâ! ²⁴ Ñana tu i ñandai tini pwâka ñana kinzi sugarai tamwatanzi nenzi malia wa nâna wa, ande tia. I ñandai uru ipu muli panzi ñga. I uru ipalojo pa nenzi noña.”

²⁵ Yova Kindeni, lâ zo ñana noko ne tamâta ma sipasau ñana siwângi pano, ande naña ma apanea noko simbo nâ ña ñana vetâja rârâni noko munja kuveta ñinde. Naña ma ao patarawâja imâ pano lâ kinzi tamâta uru sipono muli pano ñinde naonzi, ikura munja apa ñgua tu ma aveta mine. ²⁶ Yova Kindeni ma ivilanzi sugarai tamwatanzi, kala kinzi ma sika lee kapwanzi pupuro ndo. Aku tamâta ea kinzi uru silâ pa Yova Kindeni, ande kinzi ñinde ma sipanea i ña. Naña ilongu tu Yova Kindeni ma ivetanzi simo ara nâ ikura zo zo. ²⁷ Kinzi tamâta ñgu rârâni lâ tâno ndoni ma kalonzi ñgere ñana Yova Kindeni kâ,aku ma sipanea i sisuka ña kâki. Mao nâ, kinzi tamâta ñgu ndoni ma sipalele ilonzi kalonzi ku ma sipare tukunzi ndue lâ i nao. ²⁸ Ñana tu Yova Kindeni imo koipu ñalae, kala ikai Maro panzi tamâta ñgu ndoni.

²⁹ Tamâta pinde sipasuka warakanzi tininzi, andeta kinzi ñinde rârâni ma sisama i kilala,ku ma sipare tukunzi ku siwângi siwawa i. Kinzi tâno tamâta rârâni ma sipanea i ña. ³⁰ Kinzi tamâta kala simo lâ zo ñine, ande nenzi vâsa muli-muli ma siveta wurâta papa Yova Kindeni. Kinzi ma silojo Maro ñalae parina. ³¹ Kinzi tamâta ñinde nde sipânga tâno kulu tia yo. Taitu lâ zo ñana ma sipânga simo vianzi kâ, ande kinzi ma silojo pâri mine tu, “Munjani Maro ñalae tamwata ikainzi ne tamâta piti lâ kazâja ilo.”

23

Maro Kindeni uru ikatonanzi ne tamâta

Daviti isia wângija yjine

¹ Yova Kindeni nde imo nanengu katonâja tamâta. I ikatona na ja itogo lama nenzi katonâja ikatonanzi lama mine. Mine nde na ja aroto ñana kelekele tonje tia. ² I uru ikai na ja alâ pa nia pinde unza ara keno, ñana na ja ma aka wa apwarea wa. Aku i uru ikai na ja alâ pa lââ ara kala anu tona. ³ I uru walo wasaseki ilua na ja, aku ikaina alâ pa nzâla ara, ikura munga ipa ñgua tu ma iveta mine. ⁴ Yova Kindeni, ambo na ja ma ayoka nia sakamao tonje kondoma ñalae itura ndo lâ, ande na ja ma aruru ñana sâ tonje tia, ñana tu noko kumo kuna. Na ja asama tu noko uru kusa ja katonâja ñana lama kâ ne tukâla lâ mbau ilo. Mine nde na ja wisijgu puu ndue, ñana tu noko ma pwea ñanana.

⁵ Noko kuveta kâja-nurja ñalae pa na ja lâ nanengu kazâja tamâta naonzi. Noko kupaliji samimi ara lâ kuluñgu, ñana itula pwataki tu noko ilo ara pana. Aku noko kuwuwu waini ara lâ nanengu kâmba ilo lee pipi ipânga. ⁶ Yova Kindeni, na ja asama tu noko ne vetâja ara tava ne wisi-wisi nde ma ikeno pa na ja ikura zo rârâni na ja ma amo viâñgu,aku na ja ma amo ara mine lâ noko ne luma ilo ku amo nâ.

24

Maro Kindeni i nde koipu ñalae taituni

Daviti isia wângija yjine

¹ Tâno ndoni ande Yova Kindeni nâ ne,aku kelekele rârâni ikeno tâno kulu ande i ne tona. Aku tamâta rârâni kala simo i ne tona. ² Ñana tu nia ndoyo Yova Kindeni isau tâno kâki tâi geza-geza kulu,aku injgunu tâno duvi imandi tâi ñgini.

³ Tamâta mana ikura tu ikâki ilâ Yova Kindeni ne tuu kulu, aŋga tamâta mana ikura tu ilâ Yova Kindeni tamwata ne luma sapâja ilo. ⁴ Ambo tamâta tonje uru ingeŋge ñana vetâja potomule kâ, ambo i imo tava ilo mbâra-mbâra, ambo i ipu muli pa mâsi ñana iwâñgi ipaneanzi maro lajeja wa mâsi ñana itoto ne ñgua pâja wa, ande tamâta mine ikura tu ikâki Yova Kindeni ne tuu kulu ku ilâ i ne luma sapâja ilo. ⁵ Maro Kindeni imo kinzi tamâta mine nenzi Pavilâja Tamâta,aku i ma iveta kie ara nâ panzi. I ma iporo ñgua panzi mine tu, “Miki nemí soki tonje ikeno pamí tia”. ⁶ Kinzi tamâta mine uru silâ pa Maro Kindeni. Kinzi ilonzi tu silâ simandi kinda timbunda Yakopu ne Maro Kindeni nao.

⁷ Mine nde miki tamâta ndai, miki kalâ kakai luma sapâja singa ne nzâla kawa piti. Kalâ kaveta nzâla ñinde kawa maa ñalae, ñana koipu ñalae taituni ma ikura tu ilâ luma sapâja ilo. ⁸ Koipu ñalae taituni ñinde, ande ea. Ñinde nde Yova Kindeni tamwata. I ne walo kaika nde ñalae ndo,aku ipole paraja rârâni. ⁹ Miki tamâta ndai, miki kalâ kakai luma sapâja singa ne nzâla kawa piti. Kalâ kaveta nzâla ñinde kawa maa ñalae, ñana koipu ñalae taituni ma ikura tu ilâ luma sapâja ilo. ¹⁰ Koipu ñalae taituni ñinde, ande ea. Ñinde nde Yova Kindeni, i Walo Tamwata. I simbo nâ nde koipu ñalae taituni.

25

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikai poe papa wa ikatona wa

Daviti isia wângija yjine

¹ Yova Kindeni, kala ñine na ja ano pano. ² Nanengu Maro Kindeni, na ja kalongu tawana noko nâ. Mine nde na ja ano pano tu kuvilana. Ambo noko ma kuvilana tia, ande nanengu kazâja tamâta ma sijelea na ja,aku ma maiñgu. ³ Andeta na ja asama tu tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana imâ pa noko, ande kinzi ñinde ma sikai manjeti ñana nenzi kalo-tawana ñinde kâ nde tia, ñana tu noko ma kuvilanzi. Aŋga tamâta ea tarjanzi kaika pa noko koa tia nâ, kinzi ñinde nâ ma mainzi, ñana tu nenzi walo ma ivilanzi tia.

⁴ Yova Kindeni, na ja ilongu tu noko ma kupananana ñana apaveta kuku noko ne vetâja ara,aku ilongu tu noko ma kutula ne nzâla pana. ⁵ Noko kumo nanengu Yautâja

Tamwata Maro Kindeni. Mine nde kupananana ḥana apono muli pa vetāja ndia noko kupatea panzi ne tamâta tu ma siveta. Ikura zo zo na ja uru ao tiniŋgu pa noko tu kuvilana. ⁶ Yova Kindeni, na ja ano pano tu kalo ḥgere kilo ḥana ne wisi-wisi tava ne tini-mwasa, aku kuvila na ja kilo. Singani lâ, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ḥine, ande noko uru kuo ne wisi-wisi wa tini-mwasa ḥinde ilâ panzi ne tamâta. ⁷ Yova Kindeni, nanayoni, lâ zo ḥinde na ja limoa yo, ande na ja aveta kiesaka wa vetāja potomule wa. Na ja ano pano tu kuzavaru kiesaka ḥinde piti lâ tiniŋgu. Noko ne tini-mwasa wa wisi-wisi uru ikeno mine ku imo nâ. Mine nde na ja ano pano tu pwatonana.

⁸ Yova Kindeni i nde ara tamwata wa wisi-wisi warika wa. Mine nde i ipananganzi kinzi kiesaka tamwatanzi ḥana vetāja ndia i ilo tu kinzi ma sipaveta kuku. ⁹ I uru ikai poe panzi tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi. I ipananganzi ḥana ne nzâla ara kâ. ¹⁰ Yova Kindeni ilo ndo keno panzi tamâta rârâni ḥinde sipaveta kuku i ne ḥgua pâŋja wa ne tukuŋa wa. Aku i uru iveta panzi ikura i munja ipa ḥgua tu ma iveta mine. ¹¹ Yova Kindeni, kiesaka rârâ ḥinde nde ikeno tiniŋgu. Na ja ano pano tu kuveta ikura ne ḥgua pâŋja mine, aku kuzavaru nanengu kiesaka rârâni piti. ¹² Tamâta ea kinzi sipaveta kuku Yova Kindeni ne ḥgua, ande i ma itula nzâla ara panzi tamâta ḥinde rârâni. ¹³ Kinzi ma simo ara ndo ikura zo zo, aku nenzi vâsa ma sikatona tâno ḥine. ¹⁴ Tamâta ea kinzi simege ḥana Yova Kindeni ku simo i kalo, ande i imo kinzi tamâta ḥinde rârâni ninzi-nambwe. I uru itula pwataki panzi tu i ne ḥgua pâŋja munjâŋra ḥinde nde mao kanajo. ¹⁵ Ikura zo zo na ja uru ao tiniŋgu pa Yova Kindeni tu ivilana,aku ikai na ja piti lâ kazâŋja ilo.

¹⁶ Yova Kindeni, na ja ano pano tu kupalongo pana ku kuo ne wisi-wisi imâ pana, ḥana tu na ja simboŋgu nâ amo, aku kinzi kazâŋja tamâta siveta kenzi sakamao pana. ¹⁷ Na ja kalonju loko nâ. Na ja ano pano tu kuveta wisinju puu ndue, aku kutiŋgi malia kiekie ḥine ilâ malawae ḥanana. ¹⁸ Kinzi siveta kenzi sakamao pa na ja, kala ilonju malia ndo. Na ja ano pano tu kalo ḥgere ḥanana ku kuzavaru nanengu kiesaka piti lâ tiniŋgu. ¹⁹ Kumora ḥga; nanengu kazâŋja tamâta kambwarjenzi ḥalae ḥinde,aku ilonzi sakamao ndo pa na ja. ²⁰ Na ja ano pano tu pwea ḥanana ku pwaina piti lâ kazâŋja ḥine ilo. Ambo noko ma kuvila na ja ḥana apole paraja kâ, ande na ja ma akai majeti tia. Na ja amâ pano tu amuna noko tini laiti. ²¹ Na ja kalonju tawana noko nâ,aku uru aveta vetāja ara wa aporo ḥgua mao wa. Mine nde na ja ano pano tu pwea ḥanana.

²² Maro Kindeni, pwainzi ne ḥgu Isrel piti lâ malia kiekie rârâni ḥine ilo!

26

Tamâta sondo ne noja

Daviti isia wâŋgiya ḥine

¹ Yova Kindeni, na ja uru aveta vetāja ara,aku nanengu kalo-tawana nde imâ mao pa noko nâ. Mine nde ano pano tu kutula ḥgua pwataki lâ ḥgua nia mine tu na ja nde tamâta sondo, nanengu soki tonge tia. ² Yova Kindeni, na ja ilonju tu noko ma pwai samâŋja pana ḥana nanengu vetāja rârâni. Aku na ja ilonju tu noko ma kulea sondo pa ilonju wa nanengu ilo-kalo tona. ³ ḥana tu noko ne tini-mwasa uru ikai poe pa na ja ikura zo rârâni. Noko uru kuveta ikura ne ḥgua pâŋja rârâni,aku mâsi ḥinde itula nzâla pa na ja. ⁴ Na ja uru asajona kunzi lajeja tamwatanzi tia ndo. Na ja amo tiniŋgu piti ndo ḥananzi tamâta ḥinde uru siporo ḥgua kie tonge, anja ilonzi ikeno piti. ⁵ Na ja tiniŋgu pwâka ndo ḥana asajona kunzi kiesaka tamwatanzi,aku uru anjengejje ḥananzi tamâta sakamao. ⁶ Yova Kindeni, lâ zo ḥana na ja atu alâ pa noko ne patarawâŋja nia ḥana awâŋgi pano, ande na ja uru apua mbaunju munja lâ ḥga, ḥana atula pwataki tu nanengu soki tonge tia. Na ja aveta mine lâ, ḥninenga ayoka akarerea patarawâŋja nia kunzi noko ne tamâta. ⁷ Mao nâ, na ja awâŋgi wâŋgiya ḥana atu ndanje pano,aku aporo atula ḥgua panzi tamâta ḥana vetāja arara rârâni noko munja kuveta ḥinde.

⁸ Yova Kindeni, na ja ilonju ndo keno pa noko ne luma sapâŋja, niani ndaina noko kumo kala tamâta simora noko kilala ara ḥinde pwataki. ⁹ Mine nde lâ zo ḥana noko

ma kuzavarunzi kinzi kiesaka tamwatanzi, ande naŋa ano pano tu noko ma kuzavaru naŋa tona ndimo. Lâ zo ɣana noko ma kupunzi pâta sipamateteu, ande noko ma kupu naŋa tona ndimo. ¹⁰ Ikura zo zo tamâta ɣinde siveta vetâŋja sakamao. Kinzi mbumbu silanzi tamâta pinde sipu tininzi ɣana siveta potomule panzi tamâta pinde. ¹¹ Andeta naŋa warakâŋgu uru aveta vetâŋja ara. Mine nde naŋa ano pano tu kuo ne wisi-wisi imâ pana, aku pwaina piti lâ kazâŋja ilo!

¹² Naŋa uru amandi kaika lâ nia papata, aku sâ tonge ikura tu izavaruna, ande tia. Lâ zo ɣana noko ne tamâta ma sipasau ɣana siwâŋgi pano, ande naŋa ma amo kunzi apanea Yova Kindeni ɣa.

27

Tamâta ne paneâŋja ilâ pa Maro Kindeni

Daviti isia wâŋgiya ɣine

¹ Yova Kindeni i nde nanenju sinâla, aku ina imo nanenju Pavilâŋja Tamwata tona. Mine nde naŋa ma aruru ɣana tamâta tonge tia. Yova Kindeni taituni uru ike a ɣanana. Mine nde naŋa ma tiniŋgu ruru tia ndo. ² Lâ zo ndia kinzi tamâta sakamao simâ pana ɣana sipu naŋa pâta amâte kâ, ande nanenju kazâŋja tamâta ɣinde ma sisâsa ku ma patanzi sindue. ³ Ambo zugu tamâta ɣgu ɣalae ma simâ siŋge naŋa lâ, ande naŋa ma aruru ɣananzi tia ndo. Ambo kinzi situ sipara kuku naŋa, ande ara, nanenju kalo-tawana ma ikeno pa Yova Kindeni nâ.

⁴ Muŋga naŋa ano pa Yova Kindeni tu ma iveta vetâŋja taitu nâ pa naŋa, aku ilongu ndo tu i ma iveta vetâŋjani ndaina. Naŋa ilongu tu i ma isâu pa naŋa, kala naŋa ma akura tu amo i ne luma ilo ikura zo rârâni amo viâŋgu. ɣinenga naŋa ma apanea i mine tu, “Noko nde ara tamwata!”, aku naŋa ma ano papa i tu ma ikai poe pana. ⁵ Lâ zo ndia malia kie-kie itu ipâŋga pa naŋa, ande i ma ike a ɣanana. I ma ivea naŋa lâ ne luma sapâŋja ilo, kala ma amo ara ndo. I ma io naŋa lâ mira ɣalae tonge kulu,aku kazâŋja tonge ma ikura tu isânda kulunjgu, ande ma tia. ⁶ Mine kala naŋa ma apolenzi nanenju kazâŋja tamâta ku apunzi ndue ndo, kinzi ɣinde muŋga simâ siŋge naŋa. Naŋa ma andeka asarâwa kawâŋgu ɣalae aveta patarawâŋja lâ Yova Kindeni ne luma sapâŋja ilo. Naŋa ma awâŋgi wâŋgiya paneâŋja kâ papa i.

⁷ Yova Kindeni, lâ zo ndia naŋa ma asarâwa pano, ande naŋa ilongu tu noko ma kalo sukâŋja ɣanana ku kupalojo pa nanenju noŋa. ⁸ Muŋga noko kupai naŋa mine tu, “Kumâ pa naŋa ku kuwâŋgi pana”. Mine nde Yova Kindeni, naŋa ma amâ pano. ⁹ Taitu lâ zo ɣana naŋa amâ pano, ande noko ma kupavea tamwata ɣanana ndimo. Noko uru kuvila naŋa ikura zo zo,aku naŋa amo noko ne wurâta tamâta. Mine nde ano pano tu noko ma wisi nâna pana ku kusoki naŋa ndimo. O Maro Kindeni, nanenju Yautâŋja Tamwata noko. Mine nde naŋa ano pano tu noko ma kupile naŋa wa kupu muli pana ndimo. ¹⁰ Ambo naŋa nana wa mama wa ma sipu mulinzi pa naŋa, ande Yova Kindeni ma ikatonana. ¹¹ Mine nde Yova Kindeni, kupanana naŋa ɣana vetâŋja ndia noko ilo tu naŋa ma apaveta kuku. Nanenju kazâŋja tamâta kambwaŋjenzi rârâ simo. Mine nde ano pano tu kuo naŋa alâ pa nzâla ara. ¹² Nanenju kazâŋja tamâta simandi ɣana siporo ɣgua laŋeŋa ku situ ruruŋa pana. Noko ma kupile naŋa kala alâ tamâta ɣinde mbaunzi ilo, mine ndimo.

¹³ Naŋa kalonju tawana mine: lâ zo ɣine naŋa amo viâŋgu, ande naŋa ma amora Yova Kindeni iveta kie ara panzi ne tamâta. ¹⁴ Mine kala miki tamâta, miki ma kalomi tawana,aku kao tinimi pa Yova Kindeni tu ma imâ ivilami. Kamandi kaika ɣga! Miki ma ilomi malia ndimo. Kalomi tawana kaika,aku kao tinimi pa Yova Kindeni tu ma imâ ivilami.

28

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wâŋgiya ɣine

¹ Yova Kindeni, nanergu pavilâja tamâta noko, na ja asarâwa pano. Kupaloko pa nanergu ti ja. Ambo noko ma kupono taja ñana nanergu no ja kâ, ande na ja ma amâte.

² Na ja asarâwa pano tu kalo sukâja ñanana ku kuvilana. Kupaloko pa nanergu no ja ñine. Na ja naonju pa noko ne luma sapâja asuka mbaunjgu kâki akai no ja pano.

³ Mine nde Yova Kindeni, lâ zo ñana noko ma kupare nia panzi tamâta sakamao, ande na ja ano pano tu noko ma kupare nia mine pa na ja tia. Kinzi tamâta sakamao ñinde uru siveta kiesaka nâ. Kinzi uru siporo ñgua kaja mona-mona panzi tininzi pindé, taitu ilokalo sakamao nâ nde ipipi lâ ilonzi kalonzi. ⁴ Na ja ilonju tu noko ma pwatu tamâta ñinde nenzi vetâja sakamao kulu itaulo panzi, ipakura kuku vetâja potomule kinzi munja siveta ñinde. Kupare nia sakamao panzi, ikura nenzi kiesaka rârâni ñinde. ⁵ Kinzi ilonzi tu Yova Kindeni ne mäsi nde kaa nâ, aku ilonzi tu kelekele ñinde i nia ndoyo ivetanzi sipânga lâ, ande ñinde nde kelekele kaa nâ tona. Mine nde i ma izavarunzi ndo lâ.

⁶ Paneâja ilâ pa Yova Kindeni, ñana tu i ipaloko pa nanergu no ja. ⁷ Yova Kindeni i simbo nâ walo kaika ilua na ja, aku ina imo nanergu maramuña. Mine nde nanergu kalo-tawana ikeno kaika papa i. Yova Kindeni uru ivila na ja, aku io ndekâja ñalae ikeno ilonju. Mine nde kawângu ndanje awângi wângija paneâja kâ papa i.

⁸ Yova Kindeni uru walo kaika ilanzi ne tamâta. Aku ikatona wa ivila koipu ñalae tona, tamâta ñinde i munja ipatea. ⁹ Mine nde Yova Kindeni, na ja ano pano tu kuvilanzi ne tamâta rârâni,aku kuveta kie ara panzi tamâta ñinde noko kupateanzi lâ tu simo noko ne ñgu. Pwatonanzi sondo ndo, itogo lama nenzi katonâja tamâta uru ikatonanzi lama mine. Pwea ñananzi ikura zo zo.

29

Kinda talojo Maro Kindeni ne sarawâja lâ karâzi ñalae ilo

Daviti isia wângija ñine

¹ Miki kelekele rârâni ñinde kamo tava nemí kaika lâ samba ilo, miki kapanea Yova Kindeni ña. Kaporo katula pwataki tu i nde ara tamwata,aku i ne walo nde kaika ndo.

² Kapanea Yova Kindeni katula pwataki tu i ña nde ñalae ndo. Miki ma kawângi ku kawawa i, ñana tu i nde sapâja ku zuzuli tamwata.

³ Yova Kindeni isu ja kawa,aku sarawâja ñinde ne nduñejani nde ilâ ikura tâi ndoni. Maro Kindeni, i ara tamwata, ande isarâwa kawa ñalae, itogo mbamba ipu mine,aku ne sarawâja ñinde ne nduñejani nde ilâ isala tâi kulu ikura nia ndoni. ⁴ Yova Kindeni ne sarawâja nde kaika ñinde,aku ñinde itula i kilala pwataki tu i ña nde ñalae ndo. ⁵ Yova Kindeni iporo,aku i kawa ñgu ne sarawâja ñinde ilâ imbware kâi matapuru ñalañala imandi Lebanon tâno ñinde nuki-nuki. ⁶ I iruruanzi Lebanon tuu ñalañala kala sisosonga itogo bulmakao natu uru isonja mine. Mao nâ, iveta Hermon tuu isonja kâki, itogo bulmakao natu isonja mine. ⁷ Yova Kindeni ne sarawâja ilâ isinala nia itogo loloa salaga-salaga mine. ⁸ I kawa ñgu iveta nia bilimu ririjo. I iveta Kedes nia bilimu imo ririjo nâ. ⁹ Yova Kindeni ne sarawâja ilâ itirianzi kâi ñalañala,aku iveta kâi rârâni launzi yauru ndue. Aku kinzi tamâta rârâni simo i ne luma sapâja ilo ñinde nde sisarâwa kawanzi ñalae mine tu, “Paneâja ilâ pa Yova Kindeni!”

¹⁰ Yova Kindeni imo koipu ñalae,aku ikaí poe pa tâi geza-geza ndoni. I imo koipu ñalae,ma imo mine ku imo nâ. ¹¹ Aku inani uru walo kaika ilanzi ne tamâta tona. I uru iveta kie ara panzi,aku ivetanzi simo tava wisinzi pisi nâ.

30

Tamâta kawa ndanje ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wângija ñine

¹ Yova Kindeni, munja noko pwai na ja piti lâ kazâja ilo. Noko pwea ñanana; mine nde nanergu kazâja tamâta sikura tu sipu na ja ndue ku siñeleana, ande tia. Ñana duvi ñinde kâ na ja apaneano asuka noko ña kâki. ² Yova Kindeni, nanergu Maro Kindeni noko, lâ

zo ɻinde pukoŋa ikai naŋa kaika lâ, kala naŋa ano pano tu kusukana. Aku noko kuveta naŋa tiniŋgu ara kilo. ³ Yova Kindeni, lâ zo ɻinde naŋa apoko ɻalae, kala laiti ɻana amâte kâ. Andeta noko kutingi mateŋa piti ɻanana. ɻinde itogo naŋa ayoka lâ nzâla ɻinde ilâ pa materŋa nianzi, andeta noko via kulua naŋa kilo.

⁴ Mine nde miki Yova Kindeni ne tamâta, naŋa ilongu tu miki ma kawâŋgi wâŋgi paneâŋja kâ papa i. Kalomi ɻgere ɻana vetâŋja rârâni Yova Kindeni Sapâŋja Tamwata munja iveta ɻinde, aku kawami ndange papa. ⁵ I uru wisi nâna ikura zo mbwana-mbwana nâ, andeta i ilo pa kinda kala iveta kie ara nâ pa kinda ikura zo rârâni tamo viânda lâ tâno kulu. Mao nâ, zo pinde matânda sulu ma irere ndue lâ mbo, andeta ndekâŋa imâ ipâŋga pa kinda lâ mbwale pwataki.

⁶ Muŋga naŋa amo ara ndo, kala apandekâna aporo mine tu, “Kelekele tonge ikura ɻana iyaula naŋa kâ, ande tia ndo”. ⁷ Yova Kindeni, lâ zo ɻinde noko kuveta kie ara ndo pa naŋa, aku kusukana amandi kaika, itogo luma mira mine. Naŋa ilongu patea tu naŋa amo ara nâ, andeta muli ɻga noko kupavea tamwata ɻanana, ande kala aruru ɻalae tina.

⁸ Maro ɻalae, lâ zo ɻinde naŋa asarâwa pano. Naŋa ano kaika pa noko tu ma kuvilana. Naŋa aporo mine tu, ⁹ “Ambo naŋa ma amâte, ande ɻinde ma ivila noko mâsi mana, a? Ambo naŋa ma alâ pa materŋa nianzi, ande vetâŋja ara ndia ma ipâŋga, a? Tiambo mateŋa tamâta sikura tu sipanea noko ɻa, a? Tiambo kinzi sikura ɻana siporo situla pwataki tu noko uru kuveta kie ara panzi ikura zo zo, a? Tia ndo! ¹⁰ Mine nde Yova Kindeni, kupaloŋo pa naŋa ku kalo sukâŋa ɻanana! Yova Kindeni, kumâ kuvilana ɻga!”

¹¹ Lâ zo ɻinde, naŋa amo awâŋgi wâŋgi kalo-kalo kâ. Andeta noko kusoki kalo-lokoni ɻinde piti lâ, ku kuveta naŋa awâŋgi tava ndekâŋa nâ. Muŋga naŋa amo atogo tamâta ika mâsa ku ita ɻana ninambwe tonge ne mateŋa kâ. Andeta muli ɻga noko kulele nanenŋu tiŋa ɻinde ku kuveta ilongu ndeka mao. ¹² Mine kala naŋa ma kawâŋgu buu nâ tia ndo. Naŋa ma awâŋgi wâŋgi paneâŋja kâ pa noko. Yova Kindeni, nanenŋu Maro Kindeni noko, naŋa ma atu ndange pano ikura zo rârâni.

31

Tamâta kalo tawana Maro Kindeni kala ikai noŋa papa

Daviti isia wâŋgi ɻine

¹ Yova Kindeni, naŋa amâ pano tu ma pwatonana. Noko ma kusâu panzi kazâŋa tamâta tu ma sipoŋe naŋa ku siveta manjeti pana, mine ndimo. Noko nde vetâŋja sondi warika. Mine nde ano pano tu pwaina piti lâ kazâŋa ilo. ² Kupaloŋo pa nanenŋu noŋa,aku kumâ walele nâ kuvilana! Noko kumo kutogo mira ɻalae naŋa uru amuna tini mwasina. Pwea ɻanana, itogo tengo kaika ike ɻana tamâta lâ paraŋa ilo. ³ Mao nâ, noko kutogo nanenŋu munâŋa nia mine,aku noko uru pwea ɻanana. Pwai poe pana ku kutula nzâla pana, ikura noko muŋga kupa ɻgua tu ma kuveta mine. ⁴ Kinzi kazâŋa tamâta nde sio nimbu ɻana ikai naŋa kaika kâ. Mine nde ano pano tu pwatonana, ɻana tu noko kumo nanenŋu munâŋa nia. ⁵ Naŋa ao warakâŋgu lâ noko mbau ilo. Mine nde pwai naŋa piti lâ kazâŋa ilo. Yova Kindeni, noko simbo nâ nde Maro mao.

⁶ Noko uru wisi nâna panzi tamâta ea siwâŋgi panzi maro lanjeŋa. ɻnga naŋa nde ma kalongu tawana noko nâ. ⁷ Noko tini mwasa pa naŋa ikura zo zo. Mine nde naŋa ma amo andeka nâ. Noko mata kumora nanenŋu malia ɻine lâ,aku noko kusama tu nanenŋu kazâŋa tamâta siveta vetâŋja sakamao kie-kie pa naŋa. ⁸ Nanenŋu kazâŋa tamâta situ sikai naŋa kaika, andeta noko ɻandai kusâu panzi ɻana siveta mine ɻga. Noko kuvilana kala amo ara nâ.

⁹ Andeta Yova Kindeni, kala ɻine naŋa ilongu malia ndo. Mine nde naŋa ano pano tu kalo sukâŋa ɻanana. Naŋa amo ata nâ, kala matâŋgu nde poa lâ. Naŋa tiniŋgu ndoni nde pââsââ lâ. ¹⁰ Naŋa ilongu malia ɻalae tina,aku kalo-lokoni ɻine itu itoto nanenŋu via ipâŋga mbwana-mbwana nâ. Nanenŋu tiŋa ɻine nde iyaula naŋa ndo lâ, kala akura tu amo zo luandondo, ande tia. Malia kie-kie ikai naŋa kaika lee walongu tia lâ. Mao nâ, naŋa tukâŋgu rârâni nenzi walo nde marumbu ndo lâ. ¹¹ Nanenŋu kazâŋa tamâta

rârâni nde uru sivaligi naña. Andeta kinzi nã tia; nanenju mete kala ilonzi sakamao ndo pa naña, aku niñgu-nambwe nde tininzi pwâka ndo ñjanana. Lâ zo ndia naña atu ayoka nzâla, ambo kinzi simora naña ayoka amâ panzi, ande sikâwa silâ. ¹² Kinzi tamâta rârâni nde kalonzi kapa lâ ñana naña kâ, itogo tamâta kalonzi kapa ñana tamâta tonge imâte munjani lâ. Naña atogo kulo tonge mâtâ pwapwataki kala tamâta sitambira lâ. ¹³ Naña alonjoni kazâja tamâta rârâ siporo ilonzi ñjuru-ñjuru. Kinzi situ siveta ruruja ñjalaе tina pa naña. Kinzi sipasau lâ taitu ku sipa ñgua ñana siveta kenzi sakamao pana. Kinzi situ sipu naña pâta amâte.

¹⁴ Andeta kalo loko. Yova Kindeni, nanenju kalo-tawana ikeno pa noko nã. Nanenju Maro Kindeni kala noko. Mine nde naña wisiñgu puu ndue. ¹⁵ Noko uru pwatona naña ikura zo rârâni. Naña ano pano tu pwaina piti lâ nanenju kazâja tamâta mbaunzi ilo, kinzi ñjinde uru siveta kenzi sakamao pa naña. ¹⁶ Kalo sukâja ñana ne wurâta tamâta naña! Noko ne tini-mwasa uru ikeno panzi ne tamâta ikura zo rârâni. Mine nde naña ano pano tu pwaina piti lâ kazâja ilo. ¹⁷ Yova Kindeni, naña asarâwa pano tu kuvilana. Ambo noko ma kuvila naña, ande naña ma akai majeti lâ nanenju kazâja tamâta naonzi tia. Naña ilonju tu noko ma kuveta majeti pa kinzi tamâta sakamao warakanzi. Naña ilonju tu noko ma kusae kawanzi ku kuonzi silâ pa mateña nianzi. ¹⁸ Ñana tu kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi ku sitalea ñgua sakamao lâ tamâta pindle tininzi, kinzi ñjinde uru siveta vetâja ara. Mine nde naña ilonju tu noko ma kutoto kinzi lanjerja tamwatanzi ñjinde nenzi ñgua.

¹⁹ Maro ñjalaе, naña asama tu noko uru kuveta kie ara ndo panzi tamâta ea simege ñjanano kala siwângi pano. Kinzi tamâta rârâni sisama tu noko uru pwatonanzi tamâta ea kalonzi tawana noko kala simâ pano. ²⁰ Noko uru kuveanzi tamâta sondo ñjinde lâ noko tini laiti. Mine nde kinzi kazâja tamâta sikura tu sizavarunzi kâ, ande tia. Noko uru pwea ñjananzi. Mine nde nenzi kazâja tamâta nenzi ñgua sakamao ikura tu iyaula ilonzi kalonzi, ande tia.

²¹ Paneâja ilâ pa Yova Kindeni, ñana tu i ne tini-mwasa ikeno pa naña ikura zo zo! Munja, lâ zo ñjinde kinzi kazâja tamâta sinje naña ku simandi ñana sizavaruna, ande i itula ne tini-mwasa ñjinde pwataki lâ, kala naña amo ara nã. ²² Yova Kindeni, lâ zo ñjinde naña tiniñgu ruru,aku ilonju patea tu noko kuñara naña lâ, kala amo malawae ñjanano. Andeta naña asarâwa pano tu kuvilana,aku kupalojo pa nanenju noña.

²³ Miki Yova Kindeni ne tamâta, miki ma tinimi mwasa ndo papa i. I uru ikeia ñjananzi tamâta ea simo i kalo. Anja tamâta ea kinzi sipasuka warakanzi tininzi, ande ipare nia sondo panzi, ikura nenzi vetâja soki ñjinde. ²⁴ Miki tamâta ñjine uru kao tinimi pa Yova Kindeni tu ma iveta kie ara pami, ande miki rârâni kapu kaika pa warakami ilomi kalomi,aku kamandi kaika.

32

Tamâta ipatula ne kiesaka pa Maro Kindeni, kala Maro Kindeni izavaru ne kiesaka piti

Daviti isia wângija ñjine

¹ Ambo Yova Kindeni ikai kiesaka piti lâ tamâta tonge tini ku izavarunzi i ne vetâja potomule rârâni piti, ande tamâta ñjinde ikura tu indeka ñjalaе. ² Ambo tamâta tonge ipu muli ndo pa lanjerja ne mâsi,aku Yova Kindeni ipatea tu i ma kalo ñgere kilo tia ñana tamâta ñjinde ne kiesaka kâ, ande tamâta ñjinde ikura tu indeka ñjalaе.

³ Muñga, lâ zo ñjinde naña ñandai apatula nanenju kiesaka pwataki papa Yova Kindeni ñga, ande naña amo ata nã ikura zo zo. Mine kala naña tiniñgu ndoni nde pââsââ lâ.

⁴ Yova Kindeni, lâ zo ñjinde noko mbau nã kupu naña ikura kari wa mbo wa. Nanenju walo nde ipilena ku ilâ lâ, itogo unza kari kana kala ñgâla-ñgâla ndo mwasina. ⁵ Andeta muli ñga naña apatula nanenju kiesaka pwataki pa noko. Naña ñandai avea nanenju vetâja sakamao tonge ñga. Naña ilonju patea mine tu, “Naña ma apatula nanenju kiesaka rârâni pwataki pa Yova Kindeni.” Naña ilonju malia ñana nanenju kiesaka ñjinde

kâ. Mine kala naşa apatula lâ, ɻinen̄ga noko kuzavaru nanen̄gu kiesaka piti, ku kuveta iloŋgu kalon̄gu ipâŋga ara kilo.

⁶ Mine nde lâ zo ndia malia itu ipâŋga panzi tamâta ɻinde uru sipono muli pa noko, ande ara ɻana kinzi ma sino pano. ɻinen̄ga lâ zo ɻana malia itu ipâŋga ɻalae tina panzi, itogo lââ pondi kâki ku imâ ɻana ipatukunzi mine, ande malia ɻinde ma ikura tu izavarunzi, ande ma tia. ⁷ Yova Kindeni, noko nâ kumo nanen̄gu munâŋa nia. Noko uru pwaterana, kala malia tonge ɻandai ipu naşa ndue ɻga. Lâ zo ndia malia itu ipâŋga pana, ande noko pwea ɻanana. Mine nde naşa kawâŋgu ɻalae awâŋgi apaneano.

⁸ Yova Kindeni iporo mine tu, “Naşa ma apananano sondo, aku ma natula nzâla pano. Naşa ma akatonano wa akai poe pano wa. ⁹ Kupalorjo pa naşa kawâŋgu ɻgua nâ. Noko ma kumo kutogonzi bulmakao ndimo. Kinzi bulmakao ilonzi kalonzi tia. Mine nde tamâta uru sio ‘aini’ lâ vigunzi ilo ku sitapa raverja ɻana kinzi ma sipalorjo panzi. Ambo kinzi ma siveta mine tia, ande kinzi bulmakao ma soka potomule nâ.” ¹⁰ Malia rârâ ɻinde ma ipâŋga panzi tamâta sakamao, andeta ikura zo zo Yova Kindeni ilo ndo keno panzi tamâta ea kalonzi tawana i, aku ikatonanzi sondo.

¹¹ Mine nde miki tamâta ɻine uru kaveta vetâŋa ara, miki ma ilomi ara ku kandeka ɻana vetâŋa arara Yova Kindeni mun̄ga iveta pamî ɻinde. Miki tamâta ɻine kapono muli papa i, miki rârâni ma kawami kâki kandeka ku kapanea i ɻa.

33

Tapanea Maro Kindeni tasuka i ɻa kâki

¹ Miki tamâta ɻine uru kaveta vetâŋa ara, miki rârâni kandeka ku kapanea Yova Kindeni ɻana vetâŋa rârâni i mun̄ga iveta ɻinde. Miki ɻine uru kapono muli pa Yova Kindeni, miki rârâni kawâŋgi kasuka i ɻa kâki, ɻana tu ɻinde nde mâsi ara.

² Miki kawami ndange kawâŋgi wâŋgiya kapanea Yova Kindeni. Kara wâŋgu kiri-kiri wa ɻalajala wa,aku kawâŋgi wâŋgiya papa i. ³ Miki kawâŋgi wâŋgiya wasaseki pinde papa i. Kara wâŋgu sondo ndo ku kawâŋgi ara nâ. Miki rârâni kandeka ku kasurja kawami kâki.

⁴ ɻana tu Yova Kindeni ne ɻgua rârâni nde mao kanaŋo,aku i uru iveta vetâŋa rârâni sondo ndo. ⁵ Yova Kindeni indeka ɻana iveta kie ara panzi tamâta,aku i ilo ara nâ ɻana ipare nia sondo panzi tamâta rârâni,ikura nenzi vetâŋa mine. Aku ikura zo zo i ne tini-mwasa ilâ isala nia rârâni lâ tâno ndoni.

⁶ Nia ndoyo Yova Kindeni iporo ɻgua,aku i kawa ɻgua ɻinde nâ ivetanzi kari wa nzimona wa pitu sipâŋga samba tini. Iporo lâ kawa nâ,aku kelekele rârâni ɻinde ipâŋga pa âta. ⁷ Igonanzi tâi rârâni ku ionzi lâ nia taitu nâ, itogo tamâta itai lââ lâ kulo ilo mwasina. I io tâi geza-geza lâ nia sondo. ⁸ Mine kala miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kamege ɻana Yova Kindeni kâ. Miki rârâni kapare tukumi ndue lâ i nao. ⁹ ɻana tu nia ndoyo iporo ɻgua,aku i kawa ɻgua ɻinde nâ iveta tâno ipâŋga. Iporo lâ kawa nâ,aku ndainani nâ kelekele rârâni sipâŋga lâ. ¹⁰ Mao nâ,ikai poe pa kelekele ndoni. Lâ zo ndia kinzi tinikoa tamâta simâ taitu ku sipa ɻgua ɻana siveta vetâŋa pinde, ande Yova Kindeni uru iveta nenzi ɻgua pâŋa ɻinde ilâ kaa nâ. Kinzi sipa ɻgua, andeta isae nzâla ɻananzı, kala sikura tu siveta vetâŋa ɻinde tia. ¹¹ Andeta sâ ma ikura tu iveta Yova Kindeni ne ɻgua pâŋa ilâ kaa nâ, a? Tia ndo! I ne ɻgua pâŋa ma ikeno kaika mine ku imo nâ. Ambo i ilo patea tu ma iveta vetâŋa tonge, ande i ne ilo-kalo ɻinde ma ikeno mine ku imo nâ.

¹² Ambo tamâta ɻgu tonge ma sipono muli pa Maro Kindeni ku simo i kalo, ande ɻgu ɻinde sikura tu sindeka ɻalae. Kinzi tamâta ɻinde i mun̄ga ipateanzi pa i tamwata,kinzi ɻinde ma sindeka pâta. ¹³ Mao nâ, Yova Kindeni imo samba ilo,aku i mata indue imâ imoranzi tamâta rârâni. ¹⁴ I imo koipu ɻalae lâ i tamwata ne lawea,aku i mata indue imâ imoranzi tamâta rârâni simo tâno kulu. ¹⁵ I tamwata iveta tamâta rârâni ilonzi kalonzi, ande kala isama lâ ɻana vetâŋa rârâni kinzi siveta. ¹⁶ Ambo koipu ɻalae tonge ne zugu tamâta kambwanjenzi rârâ simo, ande ɻinde ikura tu isuka koipu ɻinde ɻana ipole paranya kâ, ande tia. Ambo zugu tamâta tonge imo tava ne walo kaika, ande ɻinde ikura tu isuka

i ḷana ipu ne kazâ̄ja tamâ̄ta ndue kâ, ande tia. ¹⁷ Aku mine nâ, ambo tamâ̄ta tonge kalo tawana tu i ne “hosî” ma isuka i ḷana ipole paraja kâ, ande i ne kalo-tawana ḷinde ma ilâ kaa nâ. Kinzi “hosî” nenzi kaika ḷalae ikura tu ivilanzi zugu tamâ̄ta nde tia. ¹⁸ Taitu miki kalojo ḷga; Yova Kindeni uru ikatonanzi tamâ̄ta ea simege ḷana i kâ, kinzi ḷinde kalonzi tawana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni. ¹⁹ I ike a sondô ndo ḷnananzi tamâ̄ta ḷinde. Mine kala nenzi kazâ̄ja tamâ̄ta sikura tu sipunzi pâ̄ta simâ̄te, ande tia. Ambo nia putole, ande i ikatonanzi, kala simâ̄te tia.

²⁰ Mine nde kinda uru tao tininda pa Yova Kindeni tu ma imâ ivila kinda. I nde nenda Pavilâ̄ja Tamwata, aku i imo itogo nenda maramuna mine. ²¹ I uru iveta kie ara nâ pa kinda, aku ḷinde iveta ilonda ndeka. I nde Sapâ̄ja Tamwata, aku ḷana duvi ḷinde kâ kinda kalonda tawana i. ²² Yova Kindeni, maka kao tinima pa noko tu kumâ kuvilama. Maka kano pano tu kuo ne tini-mwasa imâ imo kuma ikura zo rârâni.

34

Maro Kindeni uru ivilanzi ne tamâ̄ta

Daviti isia wâ̄ngija ḷine, lâ zo ḷinde ilaje Koipu Abimelek tu i ipâ̄ngga kapa lâ, kala Abimelek ipile i ku ilâ lâ.

¹ Na ja ma kawâ̄ngu ndange papa Yova Kindeni ikura zo zo. Na ja ma amo apanea i asuka ḷa kâki. ² Yova Kindeni iveta kie ara pa na ja lâ. Mine kala na ja ma awâ̄ngi awawa i. Miki tamâ̄ta ea kamo tava malia, miki ḷinde katambira tajami pa nanengu ḷgua ḷine ku kandeka nâ! ³ Ara ḷana miki ma katula Yova Kindeni kilala pwataki kuku na ja tu i nde Maro ḷalae. Kinda ma tagogo kawâ̄nda tasuka i ḷa kâki.

⁴ Mu nja na ja ano pa Yova Kindeni tu ma ivilana,aku ipalojo pa nanengu no ja. I ikai ruruja rârâni piti lâ ilonju, kala ḷine na ja amo ilonju pisi nâ. ⁵ Tamâ̄ta pinde uru simo tava malia kie-kie. Andeta lâ zo ḷana kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yova Kindeni, ande ilonzi ndeka nâ. Kinzi ma sikai majeti ḷana nenzi kalo-tawana ḷinde kâ, ande tia ndo, ḷana tu Yova Kindeni ma ivilanzi. ⁶ Kinzi simo ara tia ndo, andeta sino papa Yova Kindeni,aku ipalojo pa nenzi no ja. I ivilanzi ku ikainzi piti lâ nenzi malia rârâni ilo. ⁷ Yova Kindeni ne aje lo uru ikatonanzi tamâ̄ta ea siruru ḷana i kâ,aku ike a ḷnananzi lâ kazâ̄ja ilo.

⁸ Yova Kindeni uru iveta kie ara ndo pa kinda. Ambo miki warakami ma kalâ kamo i kalo, ande miki kala ma kasama Yova Kindeni kilala pwataki tu i nde ara ndo. Tamâ̄ta ea simuna i tini laiti, kinzi ḷinde sikura tu sindeka ḷalae. ⁹ Miki Yova Kindeni ne tamâ̄ta, miki kamâ kapare tukumi ndue lâ i nao. ḷana tu tamâ̄ta ea kinzi sipaveta kuku i kawa ḷgua, kinzi ḷinde ma siroto ḷana kelekele tonge tia. ¹⁰ Kinzi mbwâ̄mbwa saka “leve” nenzi kaika nde ḷalae tina, andeta zo pinde kanzi simbi tia, kala putole ipunzi. Andeta Yova Kindeni uru irombonzi tamâ̄ta ea sipaveta kuku i kawa ḷgua. Mine kala kinzi siroto ḷana kelekele ara tonge tia.

¹¹ Mine nde miki lâlû wukale, miki kamâ katambira tajami sondô pa nanengu ḷgua. Na ja ma apananami ḷana kamege ḷana Yova Kindeni ku kamo i kalo. ¹² Tiambo miki ilomi tu ma kamo ara nâ, tiya? Tiambo miki ilomi tu ma kamo viami tava ndekâ̄ja nâ ikura zo luandondo, tiya? ¹³ Ambo ilomi tu ma kamo mine, ande nzâla ikeno mine: miki ma kapile mâ̄si ḷana kapor o ḷgua sakamao wa ḷgua lajeja wa; ¹⁴ miki ma kapu mulimi pa vetâ̄ja sakamao,aku kapono muli pa vetâ̄ja ara nâ;aku miki ma kakai wurâ̄ta kaika ḷana kamo ilomi taitu kunzi tamâ̄ta rârâni.

¹⁵ Yova Kindeni uru ike a ḷnananzi tamâ̄ta ea sipaveta kuku vetâ̄ja ara,aku ipalojo pa tamâ̄ta mine nenzi no ja. ¹⁶ Taitu Yova Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâ̄ta ea uru siveta vetâ̄ja sakamao. Mine kala lâ zo ḷana kinzi ḷinde ma simâ̄te, ande kinzi tamâ̄ta ma kalonzi ḷgere ḷnananzi kilo, ande ma tia.

¹⁷ Tamâ̄ta pinde uru sipaveta kuku vetâ̄ja ara,aku lâ zo ndia kinzi ḷinde sino papa Yova Kindeni, ande ipalojo panzi ku ivilanzi ḷana nenzi malia rârâni. ¹⁸ Tamâ̄ta ea kinzi

simo tava ilonzi malia, ande Yova Kindeni imo kinzi tininzi laiti. I uru ivilanzi tamâta ea ilonzi patea tu malia ma ipunzi ndue ndo.

¹⁹ Malia kie-kie uru ipârja panzi tamâta ara, andeta Yova Kindeni ivilanzi sondo kala malia ñinde ikura tu ipunzi ndue, ande tia. ²⁰ Yova Kindeni uru ikatona kinzi tamâta ara tininzi ndoni. Mine kala kinzi tukanzi tonje ma mbwaranuki tia ndo.

²¹ Andeta vetâja sakamao kie-kie ma ipunzi tamâta sakamao simâte. Yova Kindeni ma iyaulanzi tamâta ea uru sikai kazârja panzi tamâta ara. ²² Mao nâ, Yova Kindeni uru ikai kinda i ne tamâta rârâni piti lâ kazârja ilo. Tamâta ea imâ papa i tu ma imuna i tini laiti, ande Yova Kindeni ma izavaru tamâta ñinde tia ndo.

35

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângija ñine

¹ Yova Kindeni, naña ano pano tu pwai kazârja panzi tamâta ñine kala sikai kazârja pa naña,aku kupara kunzi tamâta ñine kala sipara kuku naña. ² Pwai ne maramuña kâki tava paraña ne kelekele pinde,aku kumâ kuvilana! ³ Pwai ne ua wa kavasi wa kâki,ku kumâ kupara kunzi tamâta ñine sitaŋgula naña. Ambo noko ma kuveta mine, ande naña ma asama tu noko kumo nanenju Pavilâja Tamwata.

⁴ Nanenju kazârja tamâta ñinde situ sipu naña pâta amâte. Naña ilonju tu noko ma kupunzi wa kuveta manjeti panzi wa. Kinzi sipa ñgua tu ma sizavaru naña. Naña ilonju tu noko ma kupono nzalanzi ku kunjaranzi sikâwa pwapwataki silâ. ⁵ Yova Kindeni, naña ilonju tu noko ne ajelo kinzi ma sijaranzi tamâta sakamao ñinde, itogo lawea itapala gawura mine. ⁶ Naña ilonju tu noko ne ajelo ma sitangulanzi kala sikâwa silâ nzâla kondoma ku zuli-zuli ndo. ⁷ Naña ñandai aveta vetâja soki tonje pa kinzi ñga, andeta sivea nimbu ñana siyaula naña kâ. Kinzi situ sikai naña kaika. Mine kala sisale tâno ne wewe ñalae tonje tu ma patana andue ilo. ⁸ Mine nde naña ilonju tu noko ma walele nâ kupârja panzi ku kuveta wisinzi motutu, ñinenja kuzavarunzi marumbu lâ. Naña ilonju tu nimbu ñinde kinzi sio ñana ikai naña kaika kâ ma ikai kinzi warakanzi nâ. Naña ilonju tu kinzi warakanzi ma patanzi sindue wewe kinzi munja sisale ñinde ilo, ku ma sipayaula ndo. ⁹ Naña kalonju tawana tu Yova Kindeni ma iveta ikura nanenju noña mine, kala naña ma andekana i nâ. Lâ zo ñinde naña ma ilonju ara ndo, ñana tu i ivila naña. ¹⁰ Aku naña ilonju ndoni ma atu ndarje ñalae papa Yova Kindeni. Naña ma aporo mine tu, "Maro Kindeni, maro tonje irerege kuku noko nde tia. Lâ zo ndia kinzi tamâta kaika situ siveta kenzi sakamao panzi tamâta ñinde nenzi kaika ikeno panzi tia, ande noko uru pwea ñananzi. Noko kupono nzâla ñananzi mbalija warakanzi, kala sikura tu siveta malia panzi sugarai tamwatanzi, ande tia."

¹¹ Kala ñine kinzi lajerja tamwatanzi simandi lâ ñgua nia ku sitalea naña ñana vetâja soki pinde, andeta naña ñandai aveta vetâja soki ñinde ñga. ¹² Naña uru aveta keñgu ara nâ panzi nanenju kazârja tamâta, aŋga kinzi nde siveta kenzi sakamao ndo pa naña. Mine kala naña ilonju nde malia ndo. ¹³ Mao nâ, nanenju vetâja nde piti ndo ñana kinzi nenzi vetâja kâ. Munja pukoña ikainzi,aku kalonju sukârja ñananzi kala apita lalava râge-râge. Naña andi kaika ñana kâpwa kâ, ñana atula nanenju kalo-sukârja pwataki. Lâ zo ñinde naña akai noña pano tu ma kuvetanzi tininzi ara kilo,aku nanenju noña ñinde ñandai ñgua kaa nâ ñga. ¹⁴ Ambo pukoña kie mine ma ikai niŋgu-nambwe tâku naña tata tâ, ande naña ma akai noña kie taituni pano, itogo noña ñinde naña akai pano ñananzi nanenju kazârja tamâta ñinde. Lâ zo ñinde naña ayoka naoŋgu tundu, itogo tamâta tonje tina imâte lâ kala ita ñana mwasina. Naña ilonju malia ndo, kala amo ata nâ. ¹⁵ Andeta muli ñga naña asânda malia kulu,aku kinzi silâ taitu ku sindeka nâ. Kinzi siŋge naña mbwaliu lâ ñana siveta "a" pa naña. Naña ñandai asama kinzi kilalanzi ñga,taitu kinzi simo sponda ñgua sakamao imâ tiniŋgu. ¹⁶ Kinzi sivaligi naña ku siveta manjeti ñalae ñinde pana. Kinzi wisinzi sakamao ndo pana,aku naonzi kaika silea pa naña. ¹⁷ Maro ñalae, noko tamwata kumora nenzi vetâja sakamao ñinde, andeta noko

ñandai kuvila na ja ñga. Noko ma kumo nâ ikura zo ñapia kilo, a? Na ja ano pano tu pwaina piti lâ mbaunzi ilo. Kinzi sitogo mbwâmbwa saka “leve” mine, aku situ sipu na ja pâta amâte. Mine nde ano pano tu kuvilana! ¹⁸ Ambo noko ma kuvila na ja, ande na ja ma kawângu ndanje pano lâ noko ne tamâta ñgu rârâni naonzi. Mao nâ, na ja ma amandi noko ne ñgu nenzi pasauja ilo ku ma asuka noko ja kâki.

¹⁹ Tamâta pinde simo sikai kazâra pa na ja koa tia nâ. Noko ma kusâu panzi tu sitawa na ja ndue ku sindeka, mine ndimo. Na ja tiniñgu pwâka tu kinzi ma ilonzi ara ñana nanenjgu malia kâ. ²⁰ Kinzi ñandai uru siporo ñgua mwasa ñga. Kinzi siporo ñgua lajenja kie-kie ilâ panzi tamâta arara ñinde uru naonzi mwasa nâ panzi tininzi pinde. ²¹ Kinzi kawanzi pakâe-pakâe siveta “a” pana ku sitalea na ja mine tu, “Mao nâ, maka warakama kamora noko kuveta mâsi sakamao pinde.”

²² Andeta Yova Kindeni, noko tamwata kumora nenzi vetâja ñinde marumbu lâ. Mine nde noko ma kusae kawa ndimo. Maro ñalae, na ja tiniñgu pwâka tu noko ma kumo malawae ñana na ja kâ. ²³ Noko nde nanenjgu Maro Kindeni; nanenjgu Maro ñalae noko. Na ja ano pano tu kumandi sânda ku kumâ kuvilana. Kumandi ku kuporo kusuka nanenjgu ñgua. ²⁴ Maro Kindeni, nanenjgu Maro Kindeni noko. Noko ne vetâja rârâni nde sondo ndo. Mine kala na ja ano pano tu kuvilana,aku kuporo kutula pwataki tu na ja aveta vetâja soki tonje tia. Noko ma kusâu panzi tu sijelea na ja ndimo. ²⁵ Na ja tiniñgu pwâka tu kinzi ma siporo ñgua pa warakanzi mine tu, “Kala ñaina. Munja kinda ilonda patea tu ma tazavaru i ndo lâ, kala ñine kinda taveta vetâjanî ndaina!” Noko ma kusâu panzi tu siporo ñgua ka ja mine ndimo.

²⁶ Kinzi sindeka nâ ñana nanenjgu malia ñine. Na ja ilongu tu noko ma kuveta maneti panzi ku kupoñenzi lâ. Kinzi sipasuka warakanzi ñanzi kâki ku situ sitawa na ja ñângu ndue ndo. Na ja ilongu tu noko ma kuveta kinzi mainzi ñalae,aku kutawa warakanzi ñanzi ndue ndo lâ. ²⁷ Andeta Yova Kindeni, tamâta pinde ilonzi tu na ja ma apolenzi tamâta ñinde lâ ñgua nia. Ande kala na ja ilongu tu kinzi tamâta ara ñinde ma sindeka ku sisarâwa ikura zo zo mine tu, “Tasuka Yova Kindeni ja kâki! Ina ilo ndeka nâ ñana ivilanzi ne wurâta tamâta tu simo ara kâ.” ²⁸ Aku na ja kala ma aporo atula pwataki tu noko ne vetâja rârâni nde sondo ndo,aku ma apaneano asuka noko ja kâki ikura kari wa mbo wa.

36

Kinzi tamâta nenzi vetâja sakamao

Maro Kindeni ne wurâta tamâta Daviti isia wângija ñine

¹ Kiesaka ikeno lâ kinzi tamâta sakamao ilonzi kalonzi,aku kiesaka ñinde uru ikai poe panzi. Kinzi simege ñana Maro Kindeni tia ndo. Kinzi sipu mulinzi papa i. ² Kinzi uru sipandekâna warakanzi ku ilonzi mine tu, “Na ja nde tamâta ara ndo. Nanenjgu kiesaka nde ipavea nâ ikeno. Mine nde Maro Kindeni ikura tu isânda nanenjgu vetâja sakamao tonje kulu ku io na ja alâ pa ñgua nia ñana, ande tia ndo.” ³ Kinzi tamâta ñinde kawanzi lajenja nâ,aku siporo ñgua sakamao ndo. Kinzi sipu mulinzi pa ilo-kalo ara kala sipile mâsi ñana sipaveta kuku vetâja ara kâ. ⁴ Lâ zo ñana sikenoi sipwarea kâ, ande kinzi uru kalonzi ñgere ñana vetâja sakamao pinde kinzi situ siveta. Kinzi sipaveta kuku vetâja potomule nâ,aku ñandai sipu mulinzi pa mâsi sakamao ñga.

Maro Kindeni ne vetâja ara

⁵ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa nde ñalae ndo, ikâki pa nia maa ikeno âta ñinde. Aku noko ne mâsi ñana kuveta ikura ne ñgua pâja rârâni kala nde ñalae ndo mine nâ.

⁶ Noko ne mâsi ñana kuveta vetâja ara nâ nde ñalae tina, itogo tuu ñalarjala mwasina. Aku noko ne mâsi ñana kutu kinzi tamâta sondo kâ nde ñalae ndo, itogo tâi geza-geza mine. Yova Kindeni, noko uru pwatonañzi kinzi tamâta wa kinzi ñgoa-mbwâmbwa wa.

⁷ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ,aku maka kasama tu ñinde nde kelekele ara ndo. Noko pwea ñananzi tamâta ñalarjala wa kinzi sugorai tamwatanzi

wa, itogo tatareko tina iveanzi natu simo mbani kalo mine. ⁸ Kâpwa rârâ nde ipipi lâ noko ne luma ilo, aku noko uru kurombonzi tamâta rârâni. Noko ne vetâja ara nde ilâ panzi itogo lââ njalaе irere ndue mine, aku sinu kala ilonzi ara nâ. ⁹ Noko nde via warika, aku noko ne sinâla uru isinala maka ku iveta maka kamo sondo nâ.

¹⁰ Ikura zo zo noko ilo ndo ikeno panzi tamâta ñinde sisama noko kilala sondo. Aku ikura zo rârâni noko uru kuveta kie ara panzi tamâta ñinde sipono muli pano. Naja ano pano tu kuveta mine ku kumo nâ. ¹¹ Tamâta pinde sipasuka warakanzi tininzi ku situ ma kenzi nâ sipale naja. Kinzi tamâta sakamao situ sisuka mbaunzi kâki ku sipu naja. Noko ma kusâu panzi tu siveta mine ndimo. ¹² Miki tamâta ñai, naja akai noja mine, aku kamora ñga! Kinzi tamâta sakamao nde patanzi lâ kala simo sikeno nâ. Kinzi sikura tu sipagagati ku simandi kaika kilo, ande tia.

37

Vetâja ndia ma ipânga panzi tamâta ara wa tamâta sakamao wa

Daviti isia wângija ñine

¹ Noko ma kalo loko ñana vetâja ñinde kinzi tamâta sakamao uru siveta, mine ndimo. Aku noko ma kupadâda ñananzi tamâta ñinde uru siveta vetâja soki, mine ndimo. ² Ñana tu kinzi tamâta sakamao uru simo ikura zo mbwana-mbwana nâ, itogo unza wa kâi lau wa, kari kana ku ñgâla-ñgâla walele nâ. ³ Andeta ara ñana noko ma kalo tawana Yova Kindeni ku kupaveta kuku vetâja ara nâ. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara lâ tâno ñinde i munja ipatea pano,aku sâ tonge ma ikura tu izavaruno, ande tia. ⁴ Ambo noko ma kundekana Yova Kindeni nâ, ande vetâja ndia noko ilo tu i ma iveta pano, ande i ma iveta vetâjani ndaina.

⁵ Mine nde ara ñana noko ma kuo tamwata ne via ilâ Yova Kindeni mbau ilo. Ambo noko ma kalo tawana i, ande i ma ivilano mine; ⁶ i ma itula noko ne vetâja ara ipânga nia yo, itogo kari ne sinâla mine. Mao nâ, i ma itula pwataki tu noko nde tamâta sondo, itogo kari ikâki imâ ñgini ku isinala nia kaika mine.

⁷ Mine nde ara ñana noko ma kumo mwasa nâ lâ Yova Kindeni nao, aku kumo kuo tini pa i ne pavilâja. Ambo tamâta ma siveta vetâja sakamao pinde ikura munja sipa ñgua tu ma siveta mine, ande noko ma kalo loko ndimo.

⁸ Noko ma kupu muli pa kalo-lokonî ne vetâja wa wisi-nâna ne vetâja wa, ñana tu vetâja kie mine ikura tu ilarjeno ñana kuveta kiesaka. ⁹ Kulojo ñga; Yova Kindeni ma izavarunzi kinzi tamâta sakamao. Anja tamâta ea kalonzi tawana Yova Kindeni ku sio tininzi pa i ne pavilâja kâ, ande kinzi ñinde ma simo sondo lâ tâno ara ñinde i munja ipambwâre tu ma ilanzi.

¹⁰ Kinzi tamâta sakamao simo ikura zo mbwana-mbwana nâ. Ambo kinzi tamâta ara ma siroto ñananzi lâ nenzi lawea ilo, ande kinzi ma sisânda kulunzi tia. ¹¹ Anja tamâta pinde uru sipatawa warakanzi tininzi,aku kinzi ñinde ma sikai tâno ara ñinde. Kinzi ma simo ara ndo,aku kazârja tonge ma ipânga panzi nde tia.

¹² Kinzi tamâta sakamao sipa ñgua tu ma sizavarunzi tamâta ara,aku wisinzi sakamao ndo panzi. ¹³ Andeta Maro ñjalae injeleanzi tamâta sakamao ñinde, ñana tu i ma muli izavarunzi ndo lâ. ¹⁴ Kinzi tamâta sakamao sikai nenzi pila kâki ku sirae nenzi temba ñana sipanenzi sugarai tamwatanzi. Kinzi simandi ñana sipunzi tamâta ñinde uru sipaveta kuku vetâja ara. ¹⁵ Andeta nenzi pila ñinde ma isowe warakanzi kapwanzi pwataki,aku nenzi temba nde ma mbwaranuki.

¹⁶ Miki kalomi ñgere ñana ñine kâ; tamâta ara tonge ne mbaliña kiri-mwata nde ipole kinzi tamâta sakamao rârâ nenzi mbaliña kie-kie ndoni. ¹⁷ Ñana tu Yova Kindeni ma iyaula kinzi tamâta sakamao nenzi kaika, andeta ikeâ ñananzi tamâta ara.

¹⁸ Yova Kindeni ikatonanzi tamâta ñinde uru sipalojo pa i ne ñgua ku soka muli. Aku ikura zo rârâni kinzi ma simo ara lâ tâno ñinde Yova Kindeni munjani ipatea panzi.

¹⁹ Ambo zo sakamao ma ipânga panzi, ande malia tonge ma izavarunzi tia. Lâ zo ñana nia putole ipânga, ande kanzi kâpwa rârâ ma ikeno panzi. ²⁰ Taitu Yova Kindeni ma

izavarunzi tamâta sakamao. I ne kazârja tamâta kinzi ma naonzi tia lâ, sitogo mâle wa unza wa. Mao nâ, kinzi ma simo sitogo mundo ikeno zo mbwana-mbwana nâ, ñinenga nzarana walele nâ ku nao tia lâ.

²¹ Kinzi tamâta sakamao uru sikai kelekele sajenzi tininzi pinde, andeta muli kinzi situ jana kelekele ñinde, nde tia. Arja kinzi tamâta ara sisilikana warakanzi nenzi mbalija tia ndo. Kinzi uru kelekele rârâ silanzi tininzi pinde. ²² Yova Kindeni ne nzâmbé ara ikeno panzi tamâta pinde, aku kinzi ñinde ma sikai nenzi tâno ara. Arja tamâta pinde, ande Yova Kindeni ipa ñgua ñana izavarunzi kâ, aku i ma injaranzi tamâta ñinde.

²³ Yova Kindeni ikai poe sondo panzi tamâta ñine uru sipaveta kuku vetârja ndia i ilo papa ñinde. ²⁴ Mine kala lâ zo ñana kinzi ñinde ma sisâsa lâ nzâla, ande kinzi ma patanzi ku sipayaula, ande tia, ñana tu Yova Kindeni isara mbaunzi kaika.

²⁵ Munja na ja tamâta limoa, aku amo lee kala ñine na ja nde ko ja lâ. Aku lâ nanengu mbwera ndoni, na ja ñandai amora Yova Kindeni ipu muli pa tamâta ara tonje ñga. Aku na ja ñandai amora kinzi tamâta ara natunzi simo sugorai ndo kala sino panzi tamâta pinde tu kâpwa silanzi. ²⁶ Ikura zo zo kinzi tamâta ara mine ilonzi panzi tininzi pinde, kala sindeka ñana kelekele silanzi. Yova Kindeni ne nzâmbé ara ikeno panzi tamâta ñinde natunzi.

²⁷ Mine nde kulojo ñga; ambo noko ma kupu muli pa vetârja sakamao ku kupaveta kuku vetârja ara, ande noko ma kumo ara lâ tâno ara ñinde ikura zo rârâni. ²⁸ Ñana tu Yova Kindeni tini mwasa panzi tamâta ea sipaveta kuku vetârja sondo,aku i ma ipilenzi ne tamâta tia ndo. Ikura zo rârâni i ikatonanzi tamâta ea sipaveta kuku vetârja ara. Andeta i ma injaranzi kinzi tamâta sakamao nenzi vâsa. ²⁹ Kinzi tamâta ara ma sikai tâno ñinde Yova Kindeni ipatea panzi,aku ma simo ara mine ku simo nâ.

³⁰ Tamâta ara imo tava ilo-kalo ara nâ. Mine kala i uru itula ñgua sondo nâ. I kawa ñgua rârâni nde sondo ndo. ³¹ I ne Maro Kindeni ne ñgua tukurja nde ikeno kaika lâ i ilo. Mine kala i uru iyoka tukurja ñinde muli,aku i pata ndue tia.

³² Arja kinzi tamâta sakamao simuna ku sio ñanananzi tamâta ara. Kinzi siroto nzâla jana sipunzi tamâta ara pâta simâte. ³³ Andeta Yova Kindeni ma io tamâta ara tonje ilâ pa kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo, ande ma tia. Lâ zo ndia kinzi tamâta sakamao simandi ñgua nia ku sitalea tamâta ara tonje, ande Yova Kindeni ma isâu panzi tu sipole tamâta ara ñinde, ande ma tia.

³⁴ Mine nde ara ñana noko ma kuo tini pa Yova Kindeni ne pavilârja wa kupalojo pa i kawa ñgua wa. Ambo noko ma kuveta mine, ande i ma isuka noko ña kâki, kala noko ma pwura ñana pwai tâno ara ñinde. Aku lâ zo ñana Yova Kindeni ma izavarunzi tamâta sakamao, ande noko mata ma kumora i ne vetârja ñinde.

³⁵ Nanengu ñgua ñine nde duvi mine; nanayoni na ja amora tamâta sakamao tonje, i ne kaika ñalae ñinde. I nde ipolenzi tamâta ndoni kala imo kulunzi, itogo kâi ñalae tonje imandi tuu kulu ku ipolenzi kâi pinde rârâni mine. ³⁶ Andeta muli ñga na ja amo nia ñinde kilo,aku tamâta sakamao ñinde nde nao tia lâ. Na ja aroto ñana i kâ, andeta asânda kulu tia ndo.

³⁷ Andeta ara ñana noko ma kalo ñgere sondo ñanananzi tamâta pinde, kinzi ñinde sipaveta kuku vetârja ara kala soki tonje ikeno panzi tia. Kinzi simo tava wisinzi pisi nâ,aku ma simo ikura zo luandondo ku ma sipulanzi nenzi vâsa rârâ. ³⁸ Arja kinzi kiesaka tamwatanzi, ande Yova Kindeni ma iyaula kinzi rârâni ndo lâ. I ma izavarunzi tamâta sakamao kala nenzi vâsa tia.

³⁹ Ambo kazârja ma ipârja panzi tamâta ara, ande Yova Kindeni tamwata ma ikainzi piti. Aku lâ zo ndia malia itu ipârja panzi, ande kinzi silâ pa i tu ike ñanananzi. ⁴⁰ Kinzi kalonzi tawana tu Yova Kindeni ma ikatonanzi. Mine nde i ivilanzi ku ikainzi piti lâ tamâta sakamao mbaunzi ilo, kala simo ara nâ.

Daviti isia wângija ñine

¹ Yova Kindeni, noko ma wisi nâna ku kumbita naña ndimo. Mao nâ, noko wisi nâna, taitu naña ano pano tu kupare nia pa naña tia. ² Noko kupane naña lâ,aku noko ne silâwa isowe kapwângu. Noko mbau nâ kupu naña kala patana andue lâ. ³ Noko wisi nâna pa naña, kala pukoja sakamao ikai tiniŋgu ndoni. Naña aveta kiesaka,aku ñana duvi ñinde kâ naña karaengu ndoni nde ipayaula ndo lâ. ⁴ Nanenju kiesaka rârâni nde itawa naña ndue ndo lâ. Ñinde itogo kelekele tonge malia ndo naña atu akale, andeta akura tia.

⁵ Naña aveta vetâja soki ndo,aku ñana duvi ñinde kâ mbwatakâe rârâ ika tiniŋgu, kala wembu rârâ ipângu ku sâmbu ndo. ⁶ Naña ilongu malia ndo, kala akura tu amandi kaika nde tia. Ikura zo rârâni naña kalonju sukâña kala amo ata nâ. ⁷ Naña tiniŋgu nde nâna ñalae, itogo yââ mela-mela ne nâna mine,aku pukoja ñalae tina ikai naña kaika lâ. ⁸ Noko kuyaula naña ndo lâ,aku nanenju kaika ndoni marumbu lâ. Naña ilongu kurana tia ndo,aku nâna ñine iveta naña asarâwa kawângu ñalae ñinde.

⁹ Maro ñalae,noko kusama lâ ñana vetâja ñinde naña ilongu tu noko ma kuveta pana. Naña ilongu ita ñalae,aku ñinde ñandai ipavea ñanano ñga. ¹⁰ Naña wisinju nde iveta pupu kaika nâ,aku walonju ndoni nde marumbu lâ. Naña matângu nde ipângu sakamao, kala ñandai amora nia sondo ñga. ¹¹ Naña niŋgu-nambwe sitavanzi nanenju mete kinzi nde tininzi pwâka tu simo tiniŋgu laiti, ñana tu pukoja sakamao ikaina lâ. Aku naña seengu kinzi ñinde kala tininzi piti ñanana mine nâ. ¹² Andeta ñinde nâ tia; tamâta pinde situ sipu naña pâta amâte,aku sio nimbu ñana ikai naña kaika kâ. Kinzi situ ma siyaula naña,aku siporo pwataki tu ma siveta kenzi sakamao pana. Ikura zo zo kinzi kalonzi ñgere ñana siveta kenzi sakamao pa naña.

¹³ Naña apângu togo tamâta tonge tanja pasâe,aku apono taŋângu ñana nenzi ñgua kâ. Naña apângu atogo tamâta tonge kawa pasâe,aku kawângu buu nâ. ¹⁴ Naña apângu atogo tamâta tonge ikura tu ilonjo ñgua tia. Mine kala naña ñandai aporo ñgua taulo panzi ñga. ¹⁵ Andeta Yova Kindeni,naña ao tiniŋgu pa noko. Maro ñalae,nanenju Maro Kindeni noko, noko tamwata ma kuporo ñgua taulo pana. ¹⁶ Naña ano pano tu noko ma kusâu panzi nanenju kazâňa tamâta tu sindeka ñana nanenju malia ñine,mine ndimo. Naña tiniŋgu pwâka tu kinzi ma simora naña patana ku ma simarawa naña wa sindeka wa.

¹⁷ Ñana tu laiti ñana naña ma patana kâ,aku akai nâna mine ku amo nâ. ¹⁸ Maro Kindeni,kala ñine naña apatula nanenju kiesaka pwataki pano,aku kalonju loko ñana kiesaka ñinde kâ. ¹⁹ Nanenju kazâňa tamâta nde simo tava nenzi walo kaika. Tamâta rârâ ñinde nde wisinzi nâna pa naña, andeta ñinde ne duvi tia. ²⁰ Naña aveta keŋgu ara panzi, anja kinzi nde siveta kenzi sakamao pa naña. Naña uru apaveta kuku vetâja ara,aku ñana duvi ñinde kâ kinzi sikai kazâňa pana.

²¹ O Yova Kindeni, noko ma kupile naña ndimo! Nanenju Maro Kindeni, noko ma kumo malawae ñanana ndimo! ²² Maro ñalae,nanenju Pavilâňa Tamwata noko, naña ano pano tu kumâ walele nâ ku kuwilana.

39

Tamâta ikai malia kala ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wângija ñine

¹ Muŋga naña aporo mine tu, “Naña ma apakatona warakângu sondo ñana nanenju vetâja rârâni. Tia ma naña aveta kiesaka ñana aporo ñgua sakamao kâ. Lâ zo ndia kinzi tamâta sakamao simo naña tiniŋgu laiti, ande naña ma asae kawângu.” ² Mine nde naña kawângu buu nâ,ku aporo ñgua tonge tia ndo. Andeta naña aveta mine koa tia nâ. Naña ilongu ipângu malia ndo,³aku kalonju loko nâ. Naña ilongu kalonju ikai wurâta kaika lee ilongu kurana tia ndo. Aku marumbu; naña akura tu asae kawângu kilo tia.

⁴ Mine kala naña akasoja Yova Kindeni mine tu, “Yova Kindeni,naña ma amo viângu ikura mbwera ñapia kilo. Naña ma amâte lâ zo ndia. Tiambô nanenju via ñine ma marumbu walele nâ,tiya? Noko kuporo kutula ñine pwataki nalongo. ⁵ Naña asama tu noko kupatea zo mbwana-mbwana nâ pa naña. Lâ noko nao, nanenju zo ñine nde

kelekele kaa nâ. Mao nâ, maka tamâta rârâni nema via nde kelekele kaa nâ, itogo tamâta tonge imbanan koroani mbwani taitu nâ lâ kawa.

⁶ Lâ zo ïnine maka kamo tâno kulu, ande maka tamâta rârâni nde katogo kâi una mine. Maka uru kaveta wurâta ïjalae tina, andeta wurâta ïjinde ilâ kaa nâ. Maka kagona mbalija rârâ, taitu maka kazizâla tu muli ïga ea ma ikai. Mao nâ, maka katogo kelekele kaa nâ uru nao tia walele nâ.

⁷ Mine nde Maro ïjalae, kala ïnine naaja ma ao tiniïngu pa sâ tonge tia. Naaja kalonju tawanano, kala ao tiniïngu pa noko nâ tu kuvila naaja. ⁸ Naaja ano pano tu kuzavaru nanenju kiesaka rârâni piti lâ tiniïngu, ïana naaja ma amo ara kilo. ïninejga kinzi tamâta kapa-kapa ma sikura tu siveta 'a' pa naaja kilo, ande tia. ⁹ Naaja asama tu noko tamwata kuo malia ïnine imâ ipânga pana. Mine nde naaja ma aporo tia, ma kawângu buu nâ. ¹⁰ Taitu naaja ano pano tu noko ma kupare nia pa naaja kilo ndimo. Noko mbau nâ kupu naaja lee ku laiti ïana amâte kâ. ¹¹ Maro ïjalae, naaja asama tu noko uru kuleleanzi tamâta ïana nenzi kiesaka kâ, aku noko kupare nenzi kiesaka ïjinde nia panzi. Aku mbalija ndia kinzi ilonzi papa, ande ïjinde noko kuyaula, itogo nzirika ika lalava ku iveta ipânga sakamao mwasina. Mao nâ, maka tamâta rârâni nema via nde kelekele kaa nâ, itogo tamâta tonge imbanan koroani mbwani taitu nâ lâ kawa.

¹² Yova Kindeni, kupalojo pa nanenju noja, aku kutambira taja pa nanenju sarawâna. Noko ma kupono taja ïana nanenju tiña ïnine ndimo, ïana tu naaja amo lombo ikura zo tini mwata nâ kuku noko lâ tâno kulu, itogo naaja timbungu rârâni munja simo mine. ¹³ Naaja ano pano tu kulele nao pa naaja kilo. ïninejga naaja ma akura tu andeka kilo lee ikura lâ zo ndia ma napile tâno ïnine ku naonju tia lâ."

40

Wângija ïana tasuka Maro Kindeni ya kâki

Daviti isia wângija ïjine

¹ Muñga, naaja amo nâ ao tiniïngu pa Yova Kindeni tu ivila naaja. Amo lee ïninejga i nao pana kala ipalojo pa nanenju noja. ² Pa zo ïjinde naaja amo atogo tamâta imo mbââ ïjalae ilo mwasina, kala amo sakamao ndo. Andeta Yova Kindeni itapa naaja kâki kala apânga amandi tâno kulu kilo. ïjinde itogo naaja aloko lâ nia mbariri sakamao ilo, andeta ipasu naaja piti ïngunu naaja amandi mira kulu. Mine kala ïnine naaja ayoka kaika kilo. ³ ïjinde itogo i io wângija wasaseki tonge lâ kawângu. ïjinde nde wângija ïana tapanea nenda Maro Kindeni tasuka i ïa kâki. Tamâta rârâ ma simora naaja apanea Yova Kindeni mine, aku ma simege ïana i wa sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i wa. ⁴ Mao nâ, tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yova Kindeni, kinzi ïjinde ma sindeka. Kinzi tamâta mine uru sipu mulinzi panzi tamâta ea sipasuka warakanzi tininzi ku sipile Maro Kindeni ku siwângi panzi maro lanjeria.

⁵ Yova Kindeni, nanenju Maro Kindeni noko, noko munja kuveta vetâna arara rârâ ïjinde ïana kuvila maka kâ. Maro tonge irerege kuku noko nde tia ndo! Aku noko kupatea vetâna arara pinde kilo ïana kuveta pama. Opopo, ambo naaja atu aporo atula ïgwa pwataki ïana noko ne vetâna arara ïjinde taitu-taitu, ande naaja ma akura tia.

⁶ Naaja asama tu noko tini pwâka ïana simbi wa kâpwa kie-kie ïjinde kinzi tamâta uru sipatarâwa pano. Aku patarawâna rârâni kinzi uru simomo lâ yââ kulu wa, patarawâna ïana izavaru kiesaka piti kâ wa, ande ïjinde noko tini pwâka ïana tona. Andeta nanayoni noko kuveta naaja tarjângu ipwa kala apalojo pa noko kawa ïgwa. ⁷ Mine kala naaja aporo taulo tu, "Maro Kindeni, naaja warakângu amo ïjai mbo. Naaja amâ apânga lâ, ikura ïgwa ïjinde kinzi munja singere lâ pepa tini ïana naaja kâ. ⁸ Nanenju Maro Kindeni, naaja ilonju ndo tu aveta ikura noko ne pateânya mine. Noko ne ïgwa tukurja nde ikeno lâ ilonju kalonju."

⁹ Yova Kindeni, lâ zo ïana noko ne tamâta sipasau ïana sipaneano, ande naaja uru aporo panzi tu noko uru kuvila maka. Naaja ïndai asae kawângu ïga. ¹⁰ Noko uru kuvilanzi ne tamâta, aku naaja ïndai avea ïgwa ïana ne pavilâna ïjinde ïga. Ikura zo zo

naja aporo atula pwataki tu noko uru kuveta ikura ne ŋgua pâja rârâni. Naŋa aporo tu noko tini mwasa panzi ne tamâta ikura zo rârâni, aku noko uru pwatonganzi sondo, ikura munja kuporo tu ma kuveta mine. Lâ zo ɣana noko ne ŋgu sipasau ɣana siwâŋgi pano, ande naŋa ɣandai avea ŋgua ɣana noko ne vetâŋa ɣinde ŋga.

¹¹ Yova Kindeni, naŋa asama tu noko ma kupile ne mâsi ɣana kalo sukâŋa ɣana naŋa kâ, ande ma tia. Noko uru tini mwasa pana, aku noko uru kuveta ikura ne ŋgua pâja rârâni. Mine nde noko ma pwatona naŋa ikura zo zo.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

¹² Andeta kala ɣine malia rârâ ɣinde nde imâ ipâŋga pana, kala sinje naŋa lâ. Naŋa akura tu asowe malia ɣinde kambwanjenzi nde tia. Munja naŋa aveta kiesaka rârâ, aku ɣinde itawa naŋa ndue lâ. Mine nde naŋa akura tu amora sondo tia. Nanenjgu kiesaka ɣinde kambwanjenzi nde ɣalae tina, ipole kuluŋgu pwau ɣine kambwanjenzi. Mine kala naŋa tiniŋgu ruru, aku nanenjgu walo nde ilâ lâ.

¹³ Mine nde Yova Kindeni, kalo sukâŋa ɣanana ku pwai naŋa piti ŋga! Yova Kindeni, kumâ walele ku kuvilana! ¹⁴ Tamâta pinde situ sипу naŋa pâta amâte. Naŋa ilonjgu tu noko ma kuveta maŋeti panzi ku kupolenzi ndo lâ. Kinzi uru sindeka ɣana nanenjgu malia ɣine. Naŋa ilonjgu tu noko ma kujaranzi ku kutawa ɣanzi ndue lâ. ¹⁵ Kinzi sivaligi naŋa ku siveta “a” pana. Naŋa ilonjgu tu noko ma kuzavarunzi ndo lâ,aku kuveta kinzi mainzi ɣalae. ¹⁶ Aŋga tamâta pinde nde uru simâ pano,aku naŋa ilonjgu tu kinzi ɣinde ma sindekanano. Noko munja pwainzi tamâta ɣinde piti lâ kazâŋa ilo,aku naŋa ilonjgu tu kinzi rârâni ma kawanzi ndanje pano ku siporo ŋgua ikura zo rârâni mine tu, “Yova Kindeni nde ara ku ara ndo!”

¹⁷ Ambo taitu naŋa nde tamâta kaa nâ,aku akura tu apavila warakâŋgu, ande tia. Andeta Maro ɣalae, naŋa asama tu noko uru kalo ŋgere ɣanana. Nanenjgu Maro Kindeni, nanenjgu Pavilâŋa Tamâta wa nanenjgu Yautâŋa Tamâta noko. Mine nde naŋa ano pano tu kumâ walele nâ ku kuvilana.

41

Pukoŋa tamâta ne noŋa

Daviti isia wâŋgija ɣine

¹ Tamâta ea kinzi uru kalonzi sukâŋa ɣananzi sugorai tamwatanzi kala sisukanzi, ande kinzi ɣinde sikura tu sindeka, ɣana tu lâ zo ndia malia ma imâ ipâŋga panzi, ande Yova Kindeni ma ivilanzi. ² Yova Kindeni ma ike ɣananzi ku ikatona nenzi via. I ma ivetanzi simo ara ndo lâ nenzi tâno,aku ma isâu pa nenzi kazâŋa tamâta tu sizavarunzi, ande ma tia. ³ Lâ zo ndia kinzi tamâta ara ɣinde sikai pukonja, ande Yova Kindeni ma isukanzi ku ma iveta tininzi ara kilo.

⁴ Naŋa warakâŋgu asama ɣine kala aporo mine tu, “Yova Kindeni, munja naŋa aveta kiesaka pa noko. Kalo sukâŋa ɣanana,ku kuzavaru pukonja ɣine piti lâ tiniŋgu.”

⁵ Nanenjgu kazâŋa tamâta nde ilonzi sakamao pa naŋa. Kinzi siporo tu, “Ara ɣana i ma imâte walele nâ ku nao tia lâ.” ⁶ Zo katiye kinzi nawalanzi pinde simâ sikalele naŋa, andeta silâŋe ku siporo ŋgua kaa kaa pana. Kinzi situ siloŋo tapâriŋa ɣana nanenjgu pukonja sakamao ɣine, ɣinenjga siyâti silâ ku situ naŋa laginâŋgu panzi tininzi pinde.

⁷ Nanenjgu kazâŋa tamâta rârâni silâ taitu ku siporo ŋgua sakamao ɣana naŋa kâ. Kinzi ilonzi tu vetâŋa sakamao ndo ma iyaula naŋa. ⁸ Kinzi siporo mine tu, “Pukoŋa sakamao nde ikai i kaika lâ. Mine nde i ma kura ɣana imandi kilo lâ kenona nia, ande ma tia. I ma imâte nâ.” ⁹ Aku niŋgu-nambwe sondo, inani munja imo ilo taitu kuku naŋa ku ika kuna, ande i kala ikai kazâŋa pa naŋa mine nâ.

¹⁰ O Yova Kindeni, kalo sukâŋa ɣanana ku kuzavaru pukonja ɣine piti lâ tiniŋgu, ɣana naŋa ma kura tu apare nia panzi nanenjgu kazâŋa tamâta ɣinde. ¹¹ Lâ zo ɣana noko ma kupaloŋo pa nanenjgu noŋa ku kupono nzalanzi, ande naŋa ma asama tu noko ilo ara

pana. ¹² Mao nâ, naŋa uru aveta ikura noko ne pateâŋa mine, aku ŋana duvi ŋinde kâ noko kuvilana ku kuo naŋa amandi noko nao ikura zo rârâni, ma amo mine ku amo nâ.

¹³ Mine nde ara ŋana kinda ma tapanea Yova Kindeni tasuka i ja kâki. Ina Isrel ŋgu nema Maro Kindeni. Paneâŋa ma ilâ mine nâ papa i ikura zo zo. Mao ku mao kanaŋo.

42

Tamâta imo malawae ŋana ne lawea tina, kala ikai noja

Kinzi Kora ne vâsa ŋgu sisia wâŋgiya ŋine

¹ Ambo wiki torŋe imo dugu ilo ku irakoŋa ŋana lââ kâ, ande i ma ilo ndo tu isânda lââ ŋalae kulu ŋana inu kâ. Maro Kindeni, naŋa kala mine nâ ilongu ndo tu amâ amo noko tini laiti. ² Maro Kindeni, noko Via Tamwata, naŋa ilongu ndo keno pano, itogo tamâta ŋandola mâsa-mâsa kala ilo pa lââ tu inu kâ. Maro Kindeni, naŋa ma kura tu amâ amandi noko nao ku awâŋgi pano lâ zo ndia. ³ Ikura zo zo nanenju kazâŋa tamâta pinde sivaligi naŋa ku siporo mine tu, “ŋana sâ kâ ŋga noko ne Maro Kindeni tini pwâka tu ivilano, a?” Mine kala naŋa amo ata nâ ikura kari wa mbo wa. Naŋa matâŋgu sulu nde itogo nakâŋgu kâpwa mwasina. ⁴ Naŋa kalonju ŋgere ŋana zo ara muŋgâŋa ŋinde, ku amo ata nâ. Nanayoni naŋa uru ayoka kunzi ŋgu ŋalae amunja panzi akainzi silâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo. Lâ zo ŋinde maka iloma ndeka nâ kala kasarâwa ŋalae kawama ndange kawâŋgi pa Maro Kindeni. Ikura kumbwa rârâni maka uru kapasau kawâŋgi papa i.

⁵ Naŋa apakasoŋa warakâŋgu mine tu, “ŋana sâ kâ ŋga ilonju malia mine, a? ŋine nde ara tia. Ara ŋana naŋa ma ao tiniŋgu pa nanenju Maro Kindeni, inani nanenju Yautâŋa Tamwata, tu ma ivila naŋa. Naŋa ma apaneia i asuka ja kâki kilo.”

⁶ Andeta kala ŋine naŋa ilonju malia ndo. Mine nde Maro Kindeni, naŋa ma kalonju ŋgere kilo ŋana noko kâ. Naŋa amo nanenju lawea tina tia; naŋa amo papa Jodan tâno, nia ŋine Hermon Tuu aŋga Misa Tuu simandi. Naŋa amo ŋai kala kalonju ŋgere ŋanano kilo. ⁷ Noko kusâu pa malia kie-kie tu sipâŋga pana ku sitawa naŋa ndue ndo, itogo tâi ne kâla ŋalajala sipatuku naŋa mine. Mao nâ, ŋinde itogo tâi geza-geza ne kâla ikâki ŋalae,aku ne ndunjehjani nde itogo lââ ŋalae irere mira ilo ku isonja ndue. ⁸ ŋinenja naŋa kalonju ŋgere ŋana ŋine kâ; ikura kari kari Yova Kindeni uru io ne tini-mwasa ara ŋinde imâ pa naŋa, aŋga ikura mbo mbo i ne wâŋgiya nde ikeno pana. Naŋa uru awâŋgi wâŋgiya ŋinde pa Maro Kindeni, inani nanenju via warika, aku wâŋgiya ŋinde nde ipâŋga itogo nanenju noja mine.

⁹ Maro Kindeni uru ikatona naŋa sondo ndo, andeta naŋa akasoŋa i mine tu, “ŋana sâ kâ ŋga noko kalo kapa ŋanana, a? ŋana sâ kâ ŋga noko kusâu panzi nanenju kazâŋa tamâta tu siveta kenzi sakamao pana, kala amo tava ilonju malia ndo, a?” ¹⁰ Ikura zo zo nanenju kazâŋa tamâta sivaligi naŋa ku siporo ŋgua sakamao pana mine tu, “ŋana sâ kâ ŋga noko ne Maro Kindeni tini pwâka tu ivilano, a?” Nenzi ŋgua ŋinde isowe naŋa ilonju itogo silâwa mine, kala atu amâte.

¹¹ Naŋa apakasoŋa warakâŋgu mine tu, “ŋana sâ kâ ŋga ilonju malia mine, a? ŋine nde ara tia. Ara ŋana naŋa ma ao tiniŋgu pa nanenju Maro Kindeni, inani nanenju Yautâŋa Tamwata, tu ma ivila naŋa. Naŋa ma apaneia i asuka ja kâki kilo.”

43

¹ Maro Kindeni, tamâta pinde sipu mulinzi pa noko,aku kinzi ŋinde ilonzi tu sitawa naŋa ndue. Naŋa ano pano tu kuvilana ku kusuka nanenju ŋgua. Kuporo kutula pwataki tu naŋa aveta vetâŋa soki torŋe tia. Kinzi tamâta sakamao ŋinde nde laŋeja tamwatanzi. Naŋa ano pano tu kuvilana ku pwaina piti lâ mbaunzi ilo.

Tamâta io tini pa Maro Kindeni tu ma ivila i

² Maro Kindeni, naŋa uru amâ pano tu amuna ŋananzi kazâŋa tamâta. Andeta ŋana sâ kâ ŋga noko kupu muli pa naŋa, a? ŋana sâ kâ ŋga noko kusâu panzi nanenju kazâŋa tamâta tu siveta kenzi sakamao pana kala ilonju malia ndo, a? ³ Naŋa ano pano tu kuo

ne sinâla tava ne ȱgua mao imâ, ȱana itula nzâla pa naþa ku ikaina ayoka sondo pa noko tamwata ne tuu sapâþa Saion, niani ndaina noko uru kumo. ⁴ Maro Kindeni, ȱineþga naþa ma alâ pa noko ne patarawâþa nia, ȱana tu nokoni nde naneþgu ndekâþa ȱine warika. Maro Kindeni, naneþgu Maro ȱalae noko, naþa ma ara wâþgu awâþgi wâþginja paneâþa kâ pa noko.

⁵ Naþa apakasoþa warakâþgu mine tu, “ȱana sâ kâ ȱga ilongu malia mine, a? ȱine nde ara tia. Ara ȱana naþa ma ao tiniþgu pa naneþgu Maro Kindeni, inani naneþgu Yautâþa Tamwata, tu ma ivila naþa. Naþa ma apanea i asuka ȱa kâki kilo.”

44

Kinzi Isrel ȱgu sino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi

Kinzi Kora ne vâsa ȱgu sisia wâþginja ȱine

¹ Maro Kindeni, maka timbuma nde sitapâri pama lâ ȱana mâsi ȱalaþala noko munja kuveta lâ kinzi nenzi zo, lâ zo munjâþa ȱinde. Maka warakama nde kaloþo tapârija ȱinde lâ. ² Kinzi sitapâri tu noko tamwata kusokinzi tinikoa ȱgu lâ nenzi tâno, ȱineþga tânoni ndaina kulanzi timbuma, kala simo sondo lâ tâno ȱinde. Kinzi sitapâri tu noko kutawanzi tinikoa ȱgu ndue lâ, aþga kinzi warakanzi nde noko kuvetanzi simo ara nâ kala sipâþga kambwâjenzi ȱalae. ³ Kinzi sipara, andeta kinzi warakanzi nenzi temba-silâwa ȱandai isukanzi ȱana sikai tâno ȱinde ȱga. Aku mine nâ, kinzi warakanzi nenzi kaika ȱandai ivilanzi ȱana sipole paraþa ȱinde ȱga. Noko ilo ndo keno panzi; mine kala noko tamwata nâ ne walo kaika ipole paraþa ȱinde.

⁴ Mine kala naþa aporo tu noko nde naneþgu koipu ȱalae, aku naneþgu Maro Kindeni kala noko. Nokoni kupatea tu maka Yakopu ne vâsa ȱgu ma uru kapole paraþa. ⁵ Nokoni uru kuvila maka ȱana katawanzi nema kazâþa tamâta ndue. Noko ne walo kaika nâ isukama ȱana kapolenzi tamâta ȱinde situ sipara kuma. ⁶ Naneþgu temba tava pila ȱalae nde ikeno pana, andeta naþa ȱandai kalonþu tawana tu kelekele ȱinde ma ivila naþa ȱana apole paraþa kâ. Tia ndo! ⁷ Taitu nokoni munja kuvila maka kala kapolenzi nema kazâþa tamâta. Kinzi tamâta ȱinde ilonzi sakamao pa maka, andeta noko kutawanzi ndue ndo lâ. ⁸ Mine nde Maro Kindeni, maka nema paneâþa ilâ pa noko simbo nâ ikura zo zo. Maka ma kawama ndanje pano, ma kaveta mine ku kamo nâ.

⁹ Andeta mana mana, a? Kala ȱine noko kupu muli pa maka lâ, aku kusâu panzi kazâþa tamâta tu sipolema. Lâ zo ȱana nema zugu tamâta silâ ȱana paraþa kâ, ande noko kupile ne mâsi ȱana kulâ kumo kunzi. ¹⁰ Noko kupile maka lâ, kala kakâwa ȱananzi kazâþa tamâta, aku sikai nema kelekele marumbu lâ. ¹¹ Noko kusâu panzi tu sipu maka pâta kamâte, itogo mbwâmbwa saka sikanzi lama mine. Aku noko kusoki maka ȱana nema tâno, kala kakâwa pwapwataki kalâ kamo potomule lâ tinikoa ȱgu ȱgininzi. ¹² Noko kuveta tamwata ne ȱgu maka tu kapâþga wurâta tamâta kaa nâ panzi tinikoa ȱgu. Tiambô noko kutu maka nde kelekele sugarai nâ kala kuveta mine, a?

¹³⁻¹⁴ ȱana duvi ȱinde kâ kinzi ȱgu simo nema lawea tini laiti ȱine nde uru siporo ȱgua pavaligija pama. Kinzi siþeleama pâta lâ, aku siveta maþeti nâ pama. Lâ zo ndia kinzi siloþo maka parinama, ande kinzi siveta “a” pama wa sirurua kulunzi pama wa.

¹⁵⁻¹⁶ Naneþgu kazâþa tamâta nde ilonzi sakamao ndo pa naþa, aku simandi naorþu siporo ȱgua pavaligija wa ȱgua sakamao wa pana. Nenzi ȱgua ȱinde iveta maþeti ȱalae pana, kala maiþgu ndo.

¹⁷ Maro Kindeni, ȱana sâ kâ ȱga vetâþa mine ipâþga pama, a? Maka ȱandai kaloma kapa ȱanano ȱga, aku ȱandai katoto ȱgua pâþa ȱinde noko munja kuveta kuku maka ȱga. ¹⁸ Maka ȱandai kapu mulima pa noko ȱga, aku ȱandai kalaþa kapole noko ne tukuna ȱga. ¹⁹ Andeta noko kuzavaru maka lâ. ȱinde itogo noko kutambirama kamo waloma tia ndo lâ kinzi mbwâmbwa saka ȱgininzi. Noko kupilema kala kamo nia kondoma ȱaja ndo.

²⁰ Andeta maka nema Maro Kindeni, noko kusama maka kilalama lâ. Ambo maka munja kaloma kapa ȱanano ku kapare tukuma kano panzi maro lajeþa, ²¹ ande noko ma

kusama, ɣana tu noko kusama ilo-kalo paveâna rârâni ikeno iloma kaloma. Andeta tia. ²² Maka nde kamo noko ne tamâta. Mine kala ikura zo rârâni kinzi sipu maka pinde pâta kamâte. Kinzi siveta kenzi taituni pa maka, itogo siveta panzi lama lâ zo ɣana sipunzi pâta ɣana sikanzi kâ.

²³ Mine nde Maro ɣalae, kupagagati ku kumandi sânda ɣga! ɣana sâ kâ ɣga noko pweno nâ, a? Kumandi sânda tâ! Noko ma kupu muli pa maka ikura zo rârâni ndimo!

²⁴ ɣana sâ kâ ɣga noko kumuna ɣanama, a? Kinzi tamâta ɣinde siveta kenzi sakamao pama, aku maka kakai malia ɣalae tina. Noko ma kalo kapa ɣana nema malia ɣine kâ ndimo.

²⁵ Maka patama kandue tâno kulu marumbu lâ, aku karaema nde ikeno nâ, katogonzi materja tamâta mine. ²⁶ Maro ɣalae, maka kano pano tu kumâ kuvilama! Noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nâ. Mine nde kumâ ku pwaima piti lâ kazâna ilo.

45

Wângija ɣana koipu ɣalae ne pakâenja kâ

Kinzi Kora ne vâsa ɣgu sisia wângija ɣine

¹ ɣgua ara rârâ nde pipi lâ ikeno ilonju kalonju, kala na ja atu asia wângija ɣine pa koipu ɣalae. Tamâta pinde sikura tu singere ɣgua ka ja ara lâ pepa tini, aku na ja kala aluku ɣana awângi wângija ka ja ara mine nâ.

² Nanengu wângija nde mine; Koipu ɣalae, noko tamwata nao wa tini wa nde ara pâta lâ. Tamâta tonge irerege kuku noko, nde tia. Aku noko kawa ɣgua kilala nde ara ndo. ɣinde itula pwataki tu Maro Kindeni uru iveta kie ara pano ikura zo zo. ³ Noko nde walo tamwata. Mine nde na ja ilonju tu noko ma kupa ne pila ɣana paraja kâ lâ kambwa je. ɣine ɣga kinzi tamâta ma simora tu noko ne walo nde ɣalae ɣinde, aku ma sisama tu noko ne vetâna nde ara ku ara ndo. ⁴ Noko ja nde ɣalae ndo, aku na ja ilonju tu noko ma kusarjona “hosî” kumbu ku kulâ kupara kunzi tamâta ɣinde uru sikai kazâja pa ɣgua mao wa vetâna sondo wa. Noko ne walo nde kaika ndo; mine nde noko uru kuveta mâsi ɣalanjala kie-kie. ⁵ Koipu ɣalae, noko ne silâwa mata ruru ndo, aku ɣinde ikura tu isowe ne kazâja tamâta kapwanzi. Mine nde noko kupolenzi ne kazâja tamâta ɣinde, kala sipare tukunzi ndue lâ noko kie tini. ⁶ Maro Kindeni io noko pwai koipu ɣalae, ma kumo mine ku kumo nâ. Noko uru pwai poe sondo ndo panzi ne tamâta. ⁷ Noko tini mwasa pa vetâna sondo nâ, aŋga vetâna sakamao nde noko ilo papa tia ndo. Mine kala noko tamwata ne Maro Kindeni ipateano tu pwai koipu, aku i ɣoa ɣalae ilano. Koipu tonge ja ipole noko ja, ande tia ndo. ⁸ Kinzi munja sivala samimi kuwae ara ndo lâ noko ne pasawanya luandondo rârâni tininzi, aku sisinjara noko ne luma lâ ɣgoa ɣalae “elefan” ne sanjiri. Kala ɣine tamâta pinde simo noko ne luma ara ɣinde ilo ku sira wângu siwângi ɣana siveta noko ilo ndeka. ⁹ Koipu ɣalanjala pinde natunzi taine nde simo noko ne luma ilo sitavanzi taine ɣalanjala. Aku noko ne taine taipa nde imandi pa noko mbau wia kâ tava ne singâra arara. Kinzi munja siveta i ne singâra lâ mira ara “gol” ɣinde ikeno Ofir tâno.

¹⁰ Kala ɣine na ja atu aporo ɣgua pinde pa noko taine taipa kinzi sivateano pa koipu ɣalae. Noko ma kutambira tarja sondo pa nanengu ɣgua. Noko ma kupatâpa noko taine piti lâ noko ne ɣgu wa noko see taitu ɣinde ɣgininzi. ¹¹ Koipu ɣalae imora noko tu noko nde taine ara pâta lâ, aku i tini mwasa nâ pano. I nde noko ne tamâta ɣalae; mine kala noko ma kupo no muli pa i kawa ɣgua nâ. ¹² Kinzi tamâta simo Tair lawea ɣinde ma sikai wisi-ara kie-kie simâ pano. Aku kinzi mbali ja warakanzi kala ma sitogo tu sipu noko mata tonâ.

¹³ Ayo, kala ɣine koipu ɣalae ne taine taipa iyoka ilâ koipu ɣalae ne luma ilo, aku kinzi simora i tu i nde taine ara ndo. I nde ipasawa pasawanya tonge munja sisuta lâ kaimbo “gol”. ¹⁴ Pasawanya ɣinde nde ne singâra kie-kie rârâ. Kala ɣine sikai taine taipa ɣinde silâ pa koipu ɣalae, aku i nuwala taine taipa kinzi nde soka muli silâ. ¹⁵ Kinzi sindeka pâta ku ilonzi ara nâ, aku soka silâ koipu ɣalae ne luma ilo.

¹⁶ Koipu ḷalae, noko ma kupulianzi natu tamâne rârâ, aku muli ḷga kinzi ma sikai noko timbu muṇgâŋja ḷinde nianzi. Noko ma kuonzi tu sikai koipu sikura tâno ḷine ndoni.
¹⁷ Ikura zo muli-muli, ande nanengu wâŋgiŋa ḷine ma ivetanzi tamâta rârâ tu kalonzi ḷgere ḷanano. Mine nde kinzi ḷgu ndoni ma sipanea noko ja sisuka kâki ikura zo zo.

46

*Maro Kindeni uru imo kuku kinda**Kinzi Kora ne vâsa ḷgu sisia wâŋgiŋa ḷine*

¹ Maro Kindeni uru ike a ḷana kinda kâ, aku i tamwata ne walo kaika ilua kinda ikura zo zo. I imo tininda laiti nâ, aku lâ zo ḷana malia imâ ipâŋga pa kinda, ande indeka ḷana ivila kinda. ² Mine kala kinda ma taruru ḷana sâ tonge tia. Ambo ogigi ma iririŋo tâno kaika, kala tâno ipwa pwapwataki aku tuu imbe indue tâi geza-geza ilo, ande kinda ma taruru tia. ³ Ambo tâi ma ipu kaika ndo ku ne maka ipâŋga, ambo ne kâla ma isuka kâki imbware ku isapunzi tuu iririŋo tuu duvi, ande kinda ma taruru tia.

⁴ ḷana tu lââ ḷalae tonge nde irere lâ Jerusalem lawea ilo, lawea sapâŋja ḷinde Maro Kindeni âta Tamwata uru imo. Aku lââ ḷinde uru iveta kinzi tamâta sindeka. ⁵ Maro Kindeni imo Jerusalem lawea ilo. Mine nde sâ tonge ikura tu izavaru lawea ḷinde tia ndo, ḷana tu ikura zo zo, lâ mbwale pwataki, Maro Kindeni ma ivila ne lawea ḷinde. ⁶ Aŋga kinzi tinikoa ḷgu ndoni nde wisinzi motutu kala sisarâwa kawanzi ḷalae, aku kinzi warakanzi sipayaula tava nenzi lawea. Maro Kindeni isuŋa kawa kâki ḷalae ndo, ḷinenga tâno ikâwa kala nao tia lâ. ⁷ Andeta Yova Kindeni, ina kaika warika, ande uru imo kuku kinda. Kinda talâ tamuna lâ timbunda Yakopu ne Maro Kindeni tini laiti, kala tamo ara nâ.

⁸ Ayo, miki kamâ kamora vetâŋja ḷalanjala Yova Kindeni iveta ḷinde. I iveta mâsi kaika ḷalanjala kie-kie ipâŋga tâno kulu. ⁹ I nde ilulu paraŋa lâ tâno ndoni. Imbwarenzi temba wa silâwa wa nuki-nuki, aŋga maramuŋa nde irumbianzi lâ yââ kana lâ. ¹⁰ Iporo mine tu, “Miki ma kapara kilo ndimo! Naŋa ilongu tu miki ma kasama naŋa kilalâŋgu sondo tu naŋa warakâŋgu nde Maro Yova Kindeni. Kinzi tamâta ḷgu ndoni nde simo naŋa kalonju. Naŋa amo akai Maro ḷalae ikura tâno ndoni.”

¹¹ Yova Kindeni, ina kaika warika, ande uru imo kuku kinda. Kinda talâ tamuna lâ timbunda Yakopu ne Maro Kindeni tini laiti, kala tamo ara nâ.

47

*Maro Kindeni ikai Maro ḷalae panzi tamâta ndoni**Kinzi Kora ne vâsa ḷgu sisia wâŋgiŋa ḷine*

¹ Miki tamâta lâ ḷgu ndoni, miki kandeka ku kaponza mbaumi! Miki kandeka ku kasuŋa kawami ḷalae kawâŋgi wâŋgiŋa paneâŋja kâ pa Maro Kindeni! ² I nde koipu ḷalae kaika ndo, aku i uru ikai poe panzi tamâta ndoni simo tâno kulu. Mine nde ara ḷana kinda rârâni ma tamege ḷana Yova Kindeni kâ, inani Yova Kindeni âta Tamwata. ³ I ivila kinda lâ, kala tapolenzi tinikoa ḷgu ndoni. Ionzi ḷgu ndoni simo kinda kalonda. ⁴ Yova Kindeni ilo ndo keno pa kinda. Mine kala nanayoni i tamwata ipatea tâno tonge panzi ne ḷgu Isrel. Kala ḷine kinda tamo tava ndekâŋa nâ lâ tânoni ndaina.

⁵ Miki kamora ḷga! Maro Kindeni nde ikâki ilâ ne luma sapâŋja ilo kala imo ḷinde, aku tamâta sindeka ku sisarâwa kaika wa simbana tando wa. ⁶ Ayo, miki rârâni kagogo kawami kawâŋgi kapanea Maro Kindeni ḷa! Kawâŋgi pa nenda Koipu ḷalae tava ndekâŋa nâ! ⁷ ḷana tu Maro Kindeni imo koipu ḷalae, aku ikai maro pa tâno ndoni. Miki kawâŋgi wâŋgiŋa paneâŋja kâ ilâ papa i!

⁸ Mao nâ, Maro Kindeni imo koipu ḷalae ku ikai poe panzi tamâta ḷgu ndoni marumbu lâ. Isajona koipu ḷalae ne sajonâŋja nia sapâŋja, aku imo ikai maro. ⁹ Kinda uru tapono muli pa Abraham ne Maro Kindeni, aku tamâta ḷgu ndoni nenzi koipu ḷalanjala nde sipasau simâ taitu ku kinda, ḷana tu kinzi koipu ḷalanjala rârâni nde simo Maro Kindeni kalo. I ikai maro ḷalae ikura tâno ndoni.

48

Saion lawea nde Maro Kindeni ne lawea

Kinzi Kora ne vâsa ñgu sisia wângija ñine

¹ Yova Kindeni ña nde ñalae ndo. Kinda ma takâki talâ pa Maro Kindeni ne lawea Jerusalem, laweani ndaina ikeno i ne tuu sapârja kulu, aku tapanea i tasuka ña kâki. ² Saion Tuu ñinde nde ara ndo, aku ikâki ilâ âta ñinde. Kinzi tamâta ndoni simo tâno kulu nde sindeka ñana Koipu ñalae ne lawea ñinde ikeno Saion Tuu kulu. ³ Maro Kindeni imo ne lawea ñinde ilo, aku i uru ike a ñananzi ne tamâta lâ nenzi kazâna tamâta naonzi. Mine kala kinzi simo ara nâ.

⁴ Munja kinzi koipu ñalañala pinde nde silâ taitu ñana sikai paraña pa Saion Tuu. ⁵ Andeta kinzi simâ sipârja laiti, ñineñga matanzi kâki simora Maro Kindeni ne kaika ikeno pa lawea ñinde, aku wisinzi motutu lâ. Kinzi siruru pâta kala sikâwa silâ. ⁶ Kinzi siruru pâta lâ, aku ilonzi kura tia ndo. Kinzi simo sitogo taine ikai nâna ñana ipagugua lâlu kâ mine. ⁷ Kinzi siruru ndo, sitogo tamâta imo wângja kulu ku iruru ñana kâla-lawea ikâki ku isapu wângja kaika lâ.

⁸ Kinda talojo pâri ñana mâsi ñalañala pinde Maro Kindeni iveta munjani lâ, aku kinda warakânda kala tamora i ne mâsi ñalañala pinde tona. Kala ñine kinda tamo Yova Kindeni Walo Tamwata ne lawea ilo. Kinda tamo nenda Maro Kindeni ne lawea Jerusalem ilo, aku tasama tu i ma ikatona lawea ñine ikura zo rârâni.

⁹ Maro Kindeni, maka kamâ noko ne luma sapârja ilo,aku kaloma ñgere ñana noko ne tini-mwasa ñinde uru ikeno mine ku imo nâ. ¹⁰ Maro Kindeni, noko ña ñalae nde ikura tâno ndoni. Aku mine nâ, kinzi tamâta lâ nia rârâni sipaneano, ñana tu noko ne mâsi ñana pwai poe panzi tamâta kâ nde sondo ndo. ¹¹ Mao nâ, noko uru kupare nia sondo nâ panzi tamâta ñana nenzi vetârja kâ. Mine nde kinzi tamâta kala simo Saion lawea wa Juda ñgu nenzi lawea rârâni wa, ande kinzi ñinde sindeka ñalae.

¹² Miki Maro Kindeni ne tamâta, naþa ilonju tu miki rârâni ma kalâ kakarerea Saion lawea,aku kasowe luma kambwarjenzi, luma kaika ñalañala ñinde simandi pa lawea ne ñgumbi mira ñgajje-ñgajje. Ñineñga miki ma kasama tu Maro Kindeni nde kaika warika. ¹³ Miki matami kalea sondo pa lawea ñinde ne ñgumbi kaika. Kamora ñga; ñgumbi ñinde ikâki ilâ âta, kala nenda kazâna tamâta ma sikura tu silaja sipole, ande tia ndo. Ambo miki ma matami kalea pa ñgumbi ñinde, ande miki ma kakura tu katapâri panzi nemí vâsa mine tu, ¹⁴ “Maro Kindeni nde imo nenda Maro ñalae, ma imo mine ku imo nâ. I ma ikai poe sondo pa kinda ikura zo rârâni.”

49

Ambo tamâta tonge ilo ñalae pa mbaliya, ande i ipârja kapa lâ

Kinzi Kora ne vâsa ñgu sisia wângija ñine

¹ Miki tamâta rârâni kaloko ñga. Miki ñinde rârâni kamo tâno ndoni, katambira tañami sondo pa nanerju ñgua. ² Miki tamâta ñalañala wa miki tamâta kaa nâ wa, anja miki mbaliya warakanzi wa miki sugarai tamwatami wa, miki rârâni kaloko ñgua ñine sondo. ³ Ilo-kalo ara nâ nde ikeno ilonju kalonju. Mine nde naþa ma atula ñgua ara ñine pamí ñana iveta kalo-ñgere pamí. ⁴ Naþa ma atula ñgua tambirâna pinde pamí munja lâ ñga. Naþa ma ara wângu ku ma atula ñgua tambirâna ñinde duvi pwataki pamí.

⁵⁻⁶ Tamâta pinde ilonzi ñalae konja pa mbaliya nâ. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi ku siporo tu kinzi nde mbaliya warakanzi. Aku kinzi tamâtani ndaina nde siñge naþa mbwaliu lâ,aku situ siveta kenzi sakamao pana. Andeta naþa ma aruru ñananzi tia, ñana tu tamâta rârâni ma muli simâte. ⁷ Mao nâ, kinda tasama tu tamâta tonge ikura tu mbumbu ilua Maro Kindeni ñana imo via ikura zo luandondo, ande tia. Aku mine nâ, tamâta tonge ikura tu iko Maro Kindeni ñana isâu pa ninambwe tonge tu ma imo via nâ, ande tia. ⁸⁻⁹ ñana tu kulu ñana tako tamâta tonge ne via kâ nde ikâki ndo. Mine kala

tamâta tonge ikura tu iko Maro Kindeni ñana isâu pa tamâta tonge tu ma injenje ñana mateja ku imo via nâ, ande tia ku tia ndo.

¹⁰ Mao nâ, kinda tasama tu kinzi ilo-kalo tamwatanzi rârâni nde ma simâte. Anja kinzi tamâta ñinde nenzi ilo-kalo ñalae koja tia, sitavanzi tamâta kapa-kapa, ande kinzi ñinde rârâni kala ma simâte tona. Kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma sipile nenzi mbaliya, ñinenga tamâta pinde ma sikai. ¹¹ Munga kinzi simo lâ warakanzi nenzi tâno, andeta muli ñga kuru nia ma ipânga itogo nenzi lawea sondo ikura zo zo. Kinzi ma simo mine lâ niani ndaina ku simo nâ.

¹² Ambo tamâta tonge ña nde ñalae, ande ñinde ma ikura tu ipono nzâla ñana mateja kâ, ande ma tia. I ma imâte, itogo ñgoa ñgoi simâte mine.

¹³ Mao nâ, vetârja kie mine ma ipânga panzi tamâta kapa-kapa ñinde uru kalonzi tawana warakanzi nâ kala sindeka kaa nâ ñana nenzi mbaliya kâ. ¹⁴ Maro Kindeni ipatea tu kinzi rârâni ma simâte, sitogonzi lama mine, aku mateja ma ikai poe panzi itogo nenzi katonârja tamâta mwasina. Kinzi karaenzi nde ma sâmbu walele nâ lâ kuru ilo, aku kinzi tamâta ara ma sindeka ñana tamâta mine nenzi mateja kâ. ¹⁵ Andeta Maro Kindeni ma ivila narja. I ma ikaina piti lâ mateja nianzi, aku mateja ma ikura tu iliko narja kaika, ande ma tia.

¹⁶ Ambo tamâta tonge ipânga itogo mbaliya warika mine, aku ikai luma ñalae tava kelekele arara nâ, ande noko ma wisi motu ku ilo rârâ ndimo. ¹⁷ Ñana tu i ma muli imâte, aku lâ zo ñinde i ma kura tu ikai kelekele tonge ilâ kuku, ande tia. I ne mbaliya ma kura tu iyoka kuku i ilâ pa mateja nianzi, ande ma tia. ¹⁸ Mao nâ, lâ zo ñana i imo via yo, ande i uru ipandekâna ñana ne via ñinde kâ. Aku tamâta pinde kala uru sisuka i ña kâki tona, ñana tu i imo ara ndo. ¹⁹ Andeta muli ñga i ma iyoka i timbu mungârja rârâni mulinzi, ku ma imâte. I ma imo mateja nianzi, lâ nia kondoma ñaja ndo.

²⁰ Ambo tamâta tonge ña nde ñalae, ande ñinde ma kura tu ipono nzâla ñana mateja kâ, ande ma tia. I ma imâte, itogo ñgoa ñgoi simâte mine.

50

Maro Kindeni ilea pa tamâta rârâni nenzi vetârja

Asap isia wângija ñine

¹ Maro Kindeni Kaika Warika, ina Yova Kindeni, ande iporo ñgua. I ne sarawârja ilâ panzi tamâta rârâni simo nia ndoni lâ tâno kulu, kinzi pa mbwera kâ wa kinzi pa wârâ kâ wa. ² Maro Kindeni imo Saion lawea ara ñinde,aku ne walo isinala nia ndoni lâ tâno kulu itogo sinâla mine. ³ Kala ñine kinda nenda Maro Kindeni ñga imâ, andeta i ñandai nao mwasa ñga. Yââ ñalae nde iyoka imunga papa ku ikana kelekele, anja mbilu ñalae nde inge i lâ. ⁴ I nde isarawanzi samba tava tâno tu simâ simora i itunzi ne tamâta sondo. ⁵ Maro Kindeni iporo mine tu, “Nanenju tamâta, miki ñine uru kawârja pa narja, miki ñine munga kaveta patarawârja pana ñana itula nenda ñgua pârja pwataki kâ, miki kapagona lâ taitu ku kamâ pana.” ⁶ Maro Kindeni kawa ñgua ñinde nde duvi mine; i nde ñgua-samârja tamwata. Nia maa ikeno âta ñinde itula pwataki tu Maro Kindeni nde vetârja sondo warika.

⁷ Maro Kindeni iporo tu, “Nanenju tamâta, miki kalojo ñga. Na ja ilongu ñgua pami. Miki Isrel ñgu, na ja ma aomi kamandi ñgua nia,aku ma nasowe ñgua lâ tinimi. Na ja nde miki nemí Maro Yova Kindeni. ⁸ Na ja ñandai aporo tu nemí mâsi ñana kaveta patarawârja pa na ja kâ nde mâsi soki ñga. Aku na ja ñandai aleleami ñana patarawârja kie-kie miki uru kamomo lâ yââ kulu ku kakai kamâ pa na ja ñga. ⁹ Taitu na ja ilongu pa bulmakao tamâne tâku meme tonge imo nemí ñgumbi ilo, ande tia. ¹⁰ Ñana tu simbi ñgoi rârâni simo dugu ilo ñinde nde na ja warakârju nâ neñgu. Anja bulmakao ndoni simo tuu rârâni kulunzi ande na ja warakârju nâ neñgu tona. ¹¹ Anja sii ndoni wa kelekele rârâni simo vianzi lâ leu ilo, kinzi ñinde rârâni nde na ja warakârju nâ neñgu tona. ¹² Ambo na ja ma putole ipuna, ande na ja ma aporo atula ñinde pwataki pami tia, ñana tu tâno tava kelekele ndoni ikeno tâno ilo ñinde nde na ja warakârju nâ neñgu. ¹³ Tiambo

miki katu na ja uru aka bulmakao tamâne mbatunzi, a? Tiambo miki katu na ja uru anu meme seenzi, a? Tia ndo! ¹⁴ Na ja ilonju tu miki ma kawami ndanje pa na ja, aku ñinde ma ipânga itogo nemi patarawâna mao mine. Aku vetâja ndia miki munja kapa ñgua kuku Maro Kindeni âta Tamwata ñana ma kaveta kâ, ande na ja ilonju tu miki ma kaveta vetâja ñinde rârâni. ¹⁵ Lâ zo ñana malia itu imâ ipânga pami, ambo miki ma kasarâwa pa na ja, ande na ja ma avilami. Ñinenga miki ma kapanea na ja kasuka ñângu kâki.”

¹⁶ Anja kinzi tamâta sakamao, ande Maro Kindeni iporo ñgua ka ja mine panzi; “Ñana sâ kâ ñga miki katula nanenju ñgua tukuna pwataki lâ kawami, a? Ñana sâ kâ ñga miki katapâri ñana tukuna ñinde na ja munja alami, a? ¹⁷ Miki tinimi pwâka tu na ja ma apananami, aku kapu mulimi pa nanenju ñgua tukuna marumbu lâ. ¹⁸ Miki kaveta mete kunzi nzanzare tamwatanzi rârâni taitu-taitu. Aku miki uru kasajona kunzi tamâta ñinde munja sipakâe, andeta kala ñine sitambira warakanzi tinanzi potomule. ¹⁹ Ikura zo zo miki kandeka ñana kaporu ñgua sakamao wa ñgua lajeja wa. ²⁰ Miki kandeka ñana kasowe ñgua lajeja lâ taimi-tuami tinanzi wa katu laginanzi wa. ²¹ Miki uru kaveta mine, andeta na ja kawângu buu nâ. Mine kala miki ilomi patea tu na ja ilonju ara ñana nemi vetâja kâ. Andeta tia ndo! Kala ñine na ja ambita miki pâta lâ, aku natula nemi vetâja potomule ipânga nia yo lâ ñgua nia.”

²² Miki tamâta ñine kala kapu mulimi pa na ja lâ, miki kalorjo sondo ñga. Tia ma na ja azavarumi ndo lâ, aku tamâta tonge ma ikura tu ivilami tia ndo. ²³ Ambo tamâta tonge kawa ndanje pa na ja, ande ñinde ipânga itogo i ne patarawâna ara ndo, aku patarawâna mine isuka na ja ñângu kâki. Mao nâ, na ja ma avilanzi tamâta rârâni uru sipakatona warakanzi nenzi vetâja sondo.”

51

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma izavaru ne kiesaka piti

Daviti isia wângija ñine, lâ zo ñinde ñgua-tulâja tamâta Natani imâ papa ku itula Daviti ne kiesaka pwataki tu i iveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa, i ya tu Batseba

¹ Maro Kindeni, noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nâ. Mine nde na ja ano pano tu kalo-sukâja ñanana. Noko nde kalo sukâja warika; mine kala ano pano tu kuzavaru nanenju vetâja potomule rârâni piti lâ tiningu. ² Kupua nanenju kiesaka rârâni ne muso piti lâ ilonju. Kusoki nanenju vetâja potomule rârâni piti, aku kuveta ilonju ipânga mbâra-mbâra ndo.

³ Na ja asama tu na ja nde kiesaka tamwatângu. Na ja akura tu kalorju kapa ñana nanenju vetâja potomule kâ, ande tia. ⁴ Nanenju kiesaka ñinde, ande na ja aveta pa noko simbo nâ. Na ja aveta sakamao lâ noko nao. Mine nde noko kuveta mâsi sondo ku kupole na ja lâ ñgua nia. Noko pwatu nanenju vetâja soki ñinde pana,aku ñinde nde sondo ndo. ⁵ Mao nâ, nia ndoyo, lâ zo ñinde nana ipaguguana apânga lâ, ande na ja amo aveta vetâja sakamao nâ. Lâ zo ñinde na ja amo nana kapwa ilo yo,aku amo lee apânga lâ zo ñine, ande na ja amo kiesaka tamwatângu. ⁶ Noko ilo tu na ja ma apono muli sondo pa noko ne ñgua mao. Mine nde na ja ano pano tu kupananana ñana noko ne ilo-kalo ara kâ.

⁷ Ambo noko ma kuzavaru nanenju kiesaka piti lâ, ande na ja ma apânga ilonju mbâra-mbâra. Ambo noko ma kupua ilonju, ande ñinde ma ipânga zuzuli ku pâne ndo, itogo lââ ne mira ndumu-ndumu mine. ⁸ Na ja ano pano tu kuo ndekâja lâ ilonju kilo. Mao nâ, noko kutawa na ja ndue ndo lâ ku pwatu nanenju kiesaka kulu pana. Andeta kala ñine na ja atu andeka kilo. ⁹ Noko ma kulea pa nanenju kiesaka ñinde kilo ndimo. Na ja ilonju tu noko ma kuzavaru nanenju vetâja sakamao rârâni piti ndo lâ.

¹⁰ Maro Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kuveta ilonju kalorju ipânga zuzuli ndo. Kuo ilo-kalo wasaseki imâ ilonju, ñana na ja ma akura tu apono muli sondo pano. ¹¹ Na ja tiningu pwâka tu noko ma kusoki na ja amo malawae ñanano. Aku na ja tiningu pwâka tu noko ma pwai ne Koroani sajena. ¹² Noko uru kuvila na ja,aku munja noko ne pavilâja

ŋinde iveta naŋa ilongu ndeka. Kala ŋine naŋa ilongu tu noko ma ndekâŋa ŋinde kula naŋa taulo imâ kilo. Naŋa ano pano tu kusukana ku kugagati ilongu kalongu tu ma apono muli pa noko kawa ŋgua.

¹³ Ambo noko ma kuveta mine, ande naŋa ma apanananzi kiesaka tamwatanzi ŋana vetâŋa ara rârâni noko ilo papa ŋinde. ŋineŋga kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi ku ma sitaulo simâ pa noko kilo. ¹⁴ Maro Kindeni, nanengu Pavilâŋa Tamwata noko. Noko ma kupu naŋa pâta amâte ndimo. Ambo noko ma kalo sukâŋa ŋanana, ande naŋa ma awâŋgi wâŋgiŋa paneâŋa kâ atula pwataki tu noko kuveta vetâŋa sondo pa naŋa. ¹⁵ Maro ŋalae, ambo noko ma kuvilana, ande naŋa ma aporo pwataki apanea noko ŋa. ¹⁶ Noko ilo tu naŋa ma akai kelekele pinde ku aveta patarawâŋa pano, ande tia. Ambo naŋa ma amomo simbi lâ yââ kulu ku ao imâ pano, ande noko ma kundeka ŋalae koja ŋana patarawâŋa ŋinde kâ, ande ma tia. ¹⁷ Andeta Maro Kindeni, kala ŋine naŋa ma aveta patarawâŋa kie tonge pano, aku noko ma ilo ara ŋana. Naŋa ma apatawa warakâŋgu tiniŋgu ku apauwo warakâŋgu amo noko kalo. Naŋa asama tu ambo tamâta tonge ilo malia ŋana ne kiesaka kâ kala ipalele ilo kalo ku ipatawa tamwata tini lâ noko nao, ande noko ma kupu muli papa i nde tia.

¹⁸ Aku Maro Kindeni, naŋa ilongu tu noko ma kalo sukâŋa ŋananzi Isrel ŋgu tava, aku kuveta kie ara panzi. Naŋa ano pano tu kupa Jerusalem lawea ne ŋgumbi mira kâki kilo. ¹⁹ ŋinenga noko ma ilo ara nâ ŋana patarawâŋa sondo ŋinde maka ma kaveta pano, patarawâŋa kie-kie ŋinde maka ma kamomo lâ yââ. Aku maka ma kapatarâwa bulmakao tamâne lâ noko ne patarawâŋa nia tonia.

52

Tamâta ea indeka ŋana vetâŋa potomule kâ, ande i nde tamâta kapa

Daviti isia wâŋgiŋa ŋine, lâ zo ŋinde Doek, ina Idom lawea warika, ilâ pa Saulo ku ipai tu Daviti imo Abimelek ne luma ilo.

¹ Noko tamâta kaika ndaina, ŋana sâ kâ ŋga kupasuka tamwata tini ku kundeka koa tia nâ ŋana vetâŋa potomule ŋinde muŋga kuveta panzi Maro Kindeni ne tamâta, a? Maro Kindeni uru iveta ikura i ne ŋgua pâŋa rârâni. ² Noko lanjeŋa tamwata, noko ne ŋgua nde itogo pila mata ndo, aku ŋinde uru izavarunzi tamâta. Ikura zo rârâni noko ilo tu ma kuyaulanzi tamâta pinde. ³ Noko ŋandai ilo pa vetâŋa ara ŋga,aku noko ŋandai ilo tu kuporo ŋgua mao ŋga. Noko ilo tu kuporo ŋgua lanjeŋa nâ. ⁴ Noko kawa lanjeŋa! Noko ilo pa ŋgua ndia uru iyaulanzi tamâta pinde.

⁵ Andeta kulonj ŋga; Maro Kindeni ma izavaru noko ndo lâ. I ma ikaino kaika ku ma iŋjarano ŋana noko ne luma kâ. I ma izavaru noko ndo lâ, kala noko ma kumo via lâ tâno ŋine kulu kilo, ande ma tia. ⁶ Tamâta pinde uru siveta vetâŋa ara,aku kinzi ŋinde ma simora mâsi mine ipâŋga pano ku ma siruru pâta. Kinzi ma sijeleano ku ma siporo tu, ⁷ “Kamora ŋga, tamâta ndai tini pwâka tu Maro Kindeni ma ike ŋana i kâ. I kalo tawana tu i tamwata ne mbaliŋa ma ivîla i,aku i kalo tawana tu vetâŋa sakamao nâ ma iveta i imo sondo.”

⁸ Aŋga naŋa nde amo atogo i, ande tia ndo. Naŋa kalongu tawana tu Maro Kindeni ne tini-mwasa ma ikeno pa naŋa ikura zo rârâni. Mine nde amo ara nâ, atogo kâi “oliv” tonge imandi Maro Kindeni ne luma sapâŋga tini laiti mine. ⁹ Maro Kindeni, noko kuvila naŋa lâ. Mine kala ikura zo rârâni naŋa ma kawâŋgu ndanje pano,aku ma amandi noko ne tamâta naonzi ku ma apanea noko ŋa aporo tu, “Maro Kindeni iveta kie ara ndo pa naŋa”.

53

Kinzi tamâta nenzi vetâŋa sakamao

Daviti isia wâŋgiŋa ŋine

¹ Kinzi tamâta kapa-kapa uru siporo lâ warakanzi ilonzi mine tu, “Maro Kindeni nde maro kaa nâ”. Kinzi tamâta ñinde nde tamâta sakamao ndo. Kinzi uru siveta vetâja potomule nâ. Tamâta tonge uru iveta vetâja ara nâ, ande tia. ² Maro Kindeni imo samba ilo,aku i mata ndue ilea pa kinzi tamâta. I itu isama mine: tiombo tamâta pinde simo tava ilo-kalo ara, tiya? Tiambo tamâta pinde ilonzi tu simâ papa i, tiya? ³ Andeta tia. Kinzi rârâni sipile nzâla ara marumbu lâ. Kinzi rârâni nenzi vetâja taituni, kinzi nde tamâta sakamao ndo. Tamâta tonge uru iveta vetâja ara nâ, ande tia ndo kanaajo.

⁴ Maro Kindeni imora ñine kala iporo mine tu, “Tiambo kinzi tamâta ñinde nenzi ilo-kalo tia tâ. Kinzi rârâni uru siveta vetâja sakamao. Kinzi sizavarunzi nanenju tamâta, itogo sika kâpwa mine, aku uru sikai noja pa na ja tia ndo.” ⁵ Andeta tini nâ kinzi ma siruru pâta kanaajo. Munja kinzi ñandai sisama ruruja kie mine ñga. Ñana tu Maro Kindeni ma izavarunzi ne tamâta kinda nenda kazâja tamâta marumbu lâ. I ipu muli panzi lâ, ku ma ipolenzi ndo lâ.

⁶ Na ja ilonju tu Maro Kindeni ma isupwa kinda Isrel ñgu nenda Yautâja Tamâta iyoka pa Saion Tuu indue imâ. Yakopu ne vâsa ñgu Isrel ma sindeka ñalae tina lâ ñinde zo Maro Kindeni ma ivilanzi ne tamâta kala ma simo ara kilo.

54

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângija ñine, lâ zo ñinde kinzi Zip lawea warakanzi silâ pa Saulo ku sipai tu, “Daviti nde imuna imo maka nema tâno”.

¹ Maro Kindeni, noko Walo Tamwata, na ja ano pano tu kuvilana! Kumandi tava ne kaika ñalae ñinde ku pwai na ja piti lâ kazâja ilo. ² Maro Kindeni, kupalojo pa nanenju noja. Kutambira taja sondo pa na ja kawângu ñgua.

³ Kinzi taja-kaika tamwatanzi nde simâ sipânga lâ, kala situ sikai kazâja pa na ja. Kinzi uru siveta kenzi sakamao nâ panzi tamâta pinde,aku kala ñine kinzi situ siphu na ja pâta amâte. Kinzi ilonzi tu Maro Kindeni nde maro kaa nâ. ⁴ Andeta Maro Kindeni imo nanenju Pavilâja Tamwata. Mao kanajo, Maro ñalae uru ikatona na ja ku ivetana amo ara nâ.

⁵ Na ja ilonju tu i ma nâna ilanzi nanenju kazâja tamâta ñinde. Vetâja sakamao ndia kinzi situ siveta pa na ja, ande na ja ilonju tu i ma iveta vetâja taituni nâ pa kinzi warakanzi. Maro Kindeni, noko uru kuveta ikura ne ñgua pâja rârâni. Mine nde na ja ano pano tu kuzavarunzi kazâja tamâta ñinde ndo lâ.

⁶ Yova Kindeni, na ja ma andeka nâ ñana aveta patarawâja pano. Na ja ma kawângu ndanje ñalae pano, ñana tu noko ilo pa ñgua mine. ⁷ Noko pwai na ja piti lâ nanenju malia rârâni ilo marumbu lâ. Na ja matângu amora noko kuzavarunzi nanenju kazâja tamâta lâ.

55

Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângija ñine

¹ Maro Kindeni, kupalojo pa nanenju noja. Noko ma kupono taja pa nanenju sarawâja ndimo. ² Na ja ano pano tu kutambira taja pa na ja kawângu ñgua,aku kutu ñgua pana itaulo imâ. Malia ñine iveta na ja ilonju kura tia ndo. ³ Kinzi kazâja tamâta siporo kaika tu ma sizavaru na ja. Kinzi tamâta sakamao ñinde nde sitawa na ja ndue ndo lâ, kala ilonju putuka ñalae. Kinzi siveta malia pa na ja,aku wisinzi nâna sikai kazâja sakamao pana.

⁴ Na ja wisingu nde ikâki lâ,aku tiniingu ruru. Na ja aruru tu ma amâte,aku ñinde iveta ilonju malia ndo. ⁵ Mao nâ, na ja aruru pâta kanajo,aku tiniingu ruru ndo. Ruruja nde ipu na ja ndue ndo lâ. ⁶ Mine kala na ja aporo mine tu, “Na ja ilonju tu akai mbaniñgu, itogo sii mbaninzi mine. Ñinejga na ja ma alou akâwa alâ asânda nia tonge ñana apwarea kâ,aku ma amo ara lâ nia ñinde. ⁷ Na ja ma alou alâ pa nia bilimu torje ikeno malawae

ŋinde, aku ma amo niani ndaina. ⁸ Naŋa ma alâ walele nâ asânda nia tonge ŋana apavea warakâŋgu kâ, aku ma amuna ŋana mbilu wa mbamba wa.”

⁹ Naŋa amoranzi tamâta sipara potomule lâ lawea ŋalae ilo. Mine nde Maro Ʉalae, naŋa ilonju tu noko ma kuyaula nenzi ŋgua ku kuzavarunzi ndo lâ. ¹⁰ Kinzi soka lawea ne ŋgumbi mira ŋalae kulu ikura kari wa mbo wa, aku vetâŋa soki kie-kie nde ipipi lâ ikeno lawea ne ŋgumbi ilo. ¹¹ Zavarunja ne mâsi nde ipâŋga ŋalae lâ lawea ilo. Lâ nzâla ŋganje-ŋganje wa pasauŋa nia wa, ande kinzi tamâta kaika uru siveta malia panzi tamâta pindle ku sikai lanjeŋa panzi.

¹² Aku kinzi siveta malia mine nâ pa naŋa tona. Ambo nanengu kazâŋa tamâta simbonzi nâ ma siveta “a” pa naŋa, ande naŋa ma ilonju malia ŋalae koŋa tia. Ambo nanengu kazâŋa tamâta simbonzi nâ ma sipasuka warakanzi tininzi ŋana sitawa naŋa ndue kâ, ande naŋa ma akura tu tiningu piti ŋananzi. ¹³ Andeta niŋgu-nambwe, nokoni tamwata kuveta vetâŋa kie mine pa naŋa, aku ŋine iveta ilonju malia ndo. Noko nde naŋa nawalâŋgu ma, aku kinda rua tamo nambwe nambwe. ¹⁴ Kinda rua muŋga toka taitu wa tapalonjo wa, aku talâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋga tatavanzi tininda pindle. Mine nde ŋana sâ kâ ŋga noko tamwata pwai kazâŋa pa naŋa, a? ¹⁵ Mao nâ, ilo-kalo sakamao nde ipipi lâ ikeno ŋanengu kazâŋa tamâta ŋgininzi. Mine kala naŋa ilonju tu kinzi ma sipamateteu walele nâ. Naŋa ilonju tu kinzi ma vianzi nâ silâ pa mateŋa nianzi.

¹⁶ Andeta naŋa ano pa Maro Yova Kindeni tu i ma ivila naŋa ku ikaina piti lâ kazâŋa ilo. ¹⁷ Lâ mboyo ŋaŋa yo wa kari imâ ŋgini wa lala pararai wa, ande naŋa uru ata pa i ŋana malia kala itu iyaula naŋa ŋine. Aku i ma ipaloŋo pa ŋanengu noŋa. ¹⁸ Kinzi kazâŋa tamâta rârâ ŋinde nde sipara kuku naŋa, andeta naŋa ma akai nzimba tonge tia, ŋana tu Maro Kindeni ma ike ŋanana ku ma ikaina piti lâ kazâŋa ilo. ¹⁹ Nia ndoyo, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋine, ande Maro Kindeni imo Koipu Ʉalae mine ku imo nâ. I tamwata ma ipaloŋo pa ŋanengu noŋa ku ma ipolenzi ŋanengu kazâŋa tamâta, ŋana tu kinzi tininzi pwâka tu sipalele ilonzi kalonzi, aku ŋandai siruru ŋana i ŋga.

²⁰ Niŋgu-nambwe ŋinde uru ipara kunzi ne mete,aku ŋgua pâŋga i muŋga iveta ŋinde, ande ipu ututu lâ. ²¹ I uru iporo ŋgua kaja mona-mona nâ, andeta nânâo nde ipipi lâ ikeno i ilo. I ne ŋgua uru iveta ninambwe kinzi wisinzi pisi nâ, andeta i ne ŋgua ŋinde nde ŋana iyaulanzi kâ, itogo pila mata ruru ndo mwasina.

²² Malia kie-kie nde uru ipâŋga pa kinda. Ambo noko ma kuo malia ŋinde lâ Yova Kindeni mbau ilo, ande i ma ikale malia ŋinde pano, ku ma ipu tini kaika pa noko ilo kalo. I ma isâu pa sâ tonge tu iyaulanzi tamâta ŋine uru sipono muli papa i, ande ma tia.

²³ Andeta Maro Kindeni, noko ma pwainzi lanjeŋa tamwatanzi ŋinde uru sipunzi tamâta pâta simâte,aku ma kutambiranzi sindue silâ pa mateŋa nianzi. Kinzi tamâta sakamao ŋinde nenzi zo ŋana simo vianzi lâ tâno kulu kâ nde ma marumbu tia yo yo, andeta kinzi ma sipamateteu. Anja naŋa warakâŋgu ma ao ŋanengu kalo-tawana ilâ sondo pa noko nâ ikura zo rârâni.

56

Kalo-tawana tamâta tonge ne noŋa ilâ pa Maro Kindeni

Daviti isia wâŋgiya ŋine, lâ zo ŋinde kinzi Filistia ŋgu sikai i kaika lâ Gat lawea.

¹ Maro Kindeni, kinzi kazâŋa tamâta sitaŋgula naŋa ŋana sipara kuna. Mine kala naŋa ano pano tu kuo ne wiwi-wiwi imâ pana. Ikura zo rârâni kinzi siveta kenzi sakamao papa naŋa. ² Kinzi sikai kazâŋa pa naŋa lâ mboyo ŋaŋa lâ,aku ilâ lee ipâŋga mbo. Kinzi tamâta kambwajenzi ŋalae nde sipasuka warakanzi tininzi ku sipara kuku naŋa.

³ Andeta Maro Kindeni Walo Tamwata, lâ zo ndia naŋa aruru, ande naŋa ma ao ŋanengu kalo-tawana imâ pa noko nâ. ⁴ Naŋa kalonju tawana Maro Kindeni. Naŋa uru apanea i ŋa asuka kâki, ŋana tu muŋga i ipa ŋgua tu ma ivila naŋa. Naŋa kalonju tawana Maro Kindeni, kala aruru ŋana sâ tonge tia. Kinzi tâno tamâta ma sikura tu siveta sâ tonge pa naŋa, nde tia.

⁵ Andeta vetâja ndia rârâni naja atu aveta, ande nanenju kazâja tamâta sipono nzalângu kala akura tu aveta tia. Ikura zo zo kinzi siroto nzâla ñana sizavaru naja. ⁶ Kinzi uru sipasau lâ nia paveâja ku sio ñanana, ñana ma sipu naja pâta amâte kâ.

⁷ Maro Kindeni, naja ilongu tu noko ma kupare nia panzi ñana vetâja soki kinzi siveta jinde. Naja ilongu tu noko ma wisi nâna panzi ñgu ñinde ku kutawanzi ndue ndo lâ.

⁸ Noko kusama tu naja ilongu malia ndo, kala amo ata nâ. Mao nâ, noko kusowe naja matângu sulu ñine kambwañenzi lâ, aku noko kalo sukâja ñana ñinde rârâni taitu-taitu.

⁹ Maro Kindeni, naja asama noko kilala tu noko nde nanenju Pavilâja Tamwata. Mine nde muli, lâ zo ñinde naja ma asarâwa pano, ande naja asama tu noko ma kusokinzi nanenju kazâja tamâta sikâwa pwapwataki silâ. ¹⁰ Naja kalongu tawana Yova Kindeni, inani muñga ipa ñgua tu ma ivilana. Mine nde naja uru apanea i ja asuka kâki. ¹¹ Naja kalongu tawana Maro Kindeni, kala aruru ñana sâ tonge tia. Kinzi tâno tamâta ma sikura tu siveta sâ tonge pa naja, nde tia.

¹²⁻¹³ Maro Kindeni, noko pwai naja piti lâ kazâja ilo marumbu lâ, kala naja ñandai amâte ñga. Noko kuvila naja lâ, kala kinzi kazâja tamâta sikura tu sipole naja, nde tia. Mine nde Maro Kindeni, naja ma apono muli pa noko nâ, aku ma ayoka noko ne sinâla nâ ilo lee ikura zo rârâni amo viângu. Aku vetâja ñinde naja apambwâre lâ tu ma aveta pano, ande naja ma aveta vetâjani ndaina tava. Aku naja ma ao nanenju patarawâja imâ pano, ñana itula pwataki tu naja kawângu ndanje ñalae pano.

57

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângija ñine, lâ zo ñinde Saulo itângula i kala ilâ imuna lâ ygânza ilo.

¹ Maro Kindeni, naja amâ pa noko tu ma pwatonana. Mine nde ano pano tu kalo sukâja ñanana. Lâ zo ñana naja amo noko tini laiti, ande naja amo ara nâ, itogo tatareko natu sipavea simo ara lâ tinanzi mbani kalo mine. Mine nde naja ilongu tu ma amo mine lee ikura lâ zo ndia kazâja ñine ma marumbu lâ. ² Naja asarâwa pa Maro Kindeni âta Tamwata tu ma ivila naja. Ina uru iveta kie ara pa naja. ³ I imo samba ilo, aku i ma ipalojo pa nanenju noja ku ma ikaina piti lâ kazâja ilo. I ma ipolenzi tamâta ñinde situ sizavaru naja. Maro Kindeni ma itula pwataki tu i ilo ndo ikeno pa naja ikura zo rârâni, aku i ma itula pwataki tu i uru iveta ikura ne ñgua pâja mine.

⁴ Naja amo kinzi tamâta sakamao ñgininzi. Kinzi nde sitogo mbwâmbwa saka “leve” jinde uru sio ñananzi tamâta tu ma sikanzi kâ. Kinzi niñonzi nde mata-mata ndo, itogo sagawu wa ua wa, anga memelanzi nde itogo pila mata ndo mwasina.

⁵ O Maro Kindeni, naja ilongu tu noko ma kuveta mâsi tonge ipângâ samba tini, ñana itula noko kilala pwataki tu noko tamwata nde kumo Maro ñalae. Naja ilongu tu noko ma kuveta ne walo kaika ipângâ nia yo panzi tamâta ndoni simo tâno kulu. ⁶ Ñana tu nanenju kazâja tamâta nde sio nimbu tu sikai naja kaika kâ. Mine nde malia ñalae itu ipu naja ndue ndo. Kinzi sikale tâno wewe ñalae sipono nzalângu ñana ma patana andue ilo kâ. Andeta naja ñandai patana ñga. Kinzi warakanzi patanzi sindue wewe ñinde ilo marumbu lâ.

⁷ Mine nde Maro Kindeni, nanenju kalo-tawana nde ikeno kaika pa noko nâ. Mao nâ, naja kalongu tawanano sondo ndo, aku naja ma awângi apanea noko ja asuka kâki. ⁸ Lâ mbone-mbone nâ, naja ma apagagati warakângu amandi sânda lâ kenoya nia, aku ma ara nanenju wângu. Naja ma awângi wângija mine lee mbwale pwataki.

⁹ Maro ñalae, naja ma amandi kinzi tinikoa ñgu naonzi, ku ma kawângu ndanje pa noko. Naja ma awângi wângija paneâja kâ pano lâ tamâta ñgu rârâni ñgininzi. ¹⁰ Ñana tu noko ne tini-mwasa nde kiri-mwata tia ndo. Ñinde ikeno mine ku imo nâ, aku ne keri nde ilâ ikura lâ nia maa ikeno âta ñinde. Ikura zo zo noko uru kuveta ikura ne ñgua pâja rârâni, aku mâsi ñinde nde ñalae ndo, ipole take-take ikeno samba tini ñinde.

¹¹ O Maro Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kuveta māsi tonje ipānja samba tini, ḷana itula noko kilala pwataki tu noko tamwata nde kumo Maro ḷalae. Na ja ilonju tu noko ma kuveta ne walo kaika ipānja nia yo panzi tamāta ndoni simo tāno kulu.

58

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu i ma ikai kazāja panzi tamāta sakamao

Daviti isia wāngija ḷine

¹ Miki tamāta ḷalaŋala, ti ambo miki uru kapor ḷgua sondo lâ ḷgua nia, a? Tiambo miki uru kalea sondo pa tamāta nenzi ḷgua rârâni ku kaveta kemi sondo panzi, a? Tia ndo kanaajo! ² Ikura zo zo miki uru kalomi ḷgere ḷana kaveta vetāja sakamao nā. Aku miki kamandi kaika ḷana kazavarunzi tamāta lâ nia ndoni. ³ Kinzi tamāta sakamao uru sipile nzâla ara ikura nenzi mbwera rârâni. Nia ndoyo, lâ zo ḷinde tinanzi sipaguguanzí sipānja lâ, aku simo lee sipānja koja lâ, ande kinzi kawanzi laŋeja nā. ⁴ Kinzi nenzi ḷgua nde itogo mwâta saka kawa sulu mwasina. Aku tini kinzi pwâka tu silojo ḷgua ara, kala sipono tanjanzi. ⁵ Kinzi sitogo tamāta taja pasâe mine. Ambo i tini pinde ma sisarâwa papa tu imâ, ande i ma imâ tia, ḷana tu ilojo kawanzi ḷgua tia.

⁶ Maro Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kuzavarunzi tamāta sakamao ḷinde. Yova Kindeni, kinzi sitogo mbwâmbwa saka “leve” uru imo ikai kazâja nā. Mine nde ara ḷana noko ma kumbware niŋonzi kupasu piti lâ kawanzi ilo. ⁷ Na ja ilonju tu kinzi ma naonzi tia lâ, itogo lââ irere ilâ tâno ilo ku mâsa-mâsa lâ mine. Na ja ilonju tu noko ma kie nâ kupalenzi kunukianzi, itogo tamāta inuki unza kala ḷgâla-ŋgâla lâ. ⁸ Na ja ilonju tu noko ma kuyaulanzi ndo, itogo ḷgola imâte ku isâmbu lâ paulo kulu mine. Na ja ilonju tu kinzi ma simâte itogo lâlû tonje imâte lâ tina kapwa ilo mine.

⁹ Maro Kindeni ma izavaru kinzi tamāta mine walele nâ, itogo tamāta ilamo leu mine. I ma wisi nâna ḷalae tina panzi, ku ma itambiranzi itogo tamāta itambira meme mine. ¹⁰ Mao nâ, Maro Kindeni ma ipare nia panzi kiesaka tamwatanzi. Kinzi ma sipamateteu, aku seenzi ma ilâ isala nia ndoni. Kinzi tamāta ara ma simora ḷine, kala ma simo sindeka nâ. ¹¹ ḷineŋga kinzi tamāta ma siporo tu, “Mao nâ, Maro Kindeni uru kulu ara ndo ilanzi tamāta ḷinde sipono muli papa i. Mao nâ, Maro Kindeni imo, aku ionzi tamāta rârâni silâ ḷgua nia ḷana nenzi vetāja kâ.”

59

Tamāta ino pa Maro Kindeni tu ma ike a ḷana i kâ

Daviti isia wāngija ḷine, lâ zo ḷinde Saulo isupwanzi tamāta pinde silâ pa Daviti ne luma ḷana sипу pâta imâte.

¹ Nanenju Maro Kindeni, na ja ano pano tu pwaina piti lâ nanenju kazâja tamāta mbaunzi ilo. Na ja ano pano tu pwea ḷanana, ḷana kinzi ma sizavaru na ja tia. ² Pwaina piti lâ kinzi tamāta sakamao mbaunzi ilo. Kuvila na ja, ḷana kinzi ma sikura tu sипу na ja pâta amâte, ande ma tia.

³ Kumora ḷga, kinzi simuna ku sio ḷana sипу na ja pâta amâte kâ. Kinzi tamāta kaika nde sipagona lâ ku ilonzi taitu situ siyaula na ja. Andeta na ja ḷandai aveta kiesaka tonje tâku vetâja potomule tonje ḷga. ⁴ Yova Kindeni, nanenju vetâja soki tonje tia, taitu kinzi sipalilu simâ ḷana sipara kuku na ja. Na ja ano pano tu kumâ walele nâ ḷana kuvila na ja kâ! ⁵ Yova Kindeni, noko Maro Walo Tamwata,aku Isrel ḷgu nema Maro Kindeni kala noko. Kumâ walele ku kuzavarunzi tinikoa ḷgu ḷinde rârâni. Kinzi uru sio ninzi-nambwe silâ nenzi kazâja tamāta mbaunzi ilo; mine nde noko ma kalo sukâja ḷnananzi ndimo. Na ja ano pano tu kupare nia panzi tamāta sakamao ḷinde.

⁶ Ikura mbo mbo kinzi sitaulo simâ pa lawea ilo,aku ilonzi ḷjuru-᷄juru soka potomule lâ lawea ne ḷgumbi mira ḷgarje-᷄garje, sitogonzi mbwâmbwa niŋonzi ḷjerere mine. ⁷ Yova Kindeni, kulojo ḷga; kinzi nenzi ḷgua nde sakamao ndo, itogo pila mata ruru ndo mwasina. Andeta kinzi siporo pa warakanzi tu, “Ea ma ikura tu ilojo kinda, a?” ⁸ Andeta

Yova Kindeni, noko uru kujeleanzi pâta ɣana nenzi ɣgua kaa kaa ɣinde. Noko kuveta "a" panzi tinikoa ɣgu rârâni.

⁹ Noko simbo nâ uru walo kaika kulua na ja. Mine nde Maro Kindeni, na ja amâ pa noko simbo nâ tu ma amuna ɣananzi kazâja tamâta. ¹⁰ Nanenju Maro Kindeni ilo ndo ikeno pa na ja ikura zo rârâni, aku i ma imâ ivila na ja. I ma isâu pa na ja tu amora i ipolenzi nanengu kazâja tamâta. ¹¹ Maro ɣalae, noko kumo kutogo maka nema maramuja mwasina. Andeta na ja tiniŋgu pwâka tu noko ma kupasusu ɣana kupunzi kazâja tamâta ɣinde pâta sipamateteu. Ambo noko ma kupunzi walele nâ, ande nanenju ɣgu ma muli kalonzi kapa ɣana noko ne pavilâja ara ɣinde. Mine nde na ja ano pano tu kujaranzi tamâta ɣinde pwapwataki soka potomule silâ lee, ɣineŋga kuzavarunzi ndo lâ. ¹² ɣana tu ikura zo zo kinzi nenzi ɣgua itula kilalanzi pwataki tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku na ja ilongu tu nenzi mâsi ɣinde ma iyaula warakanzi, itogo viâja ikainzi ija mine. Ikura zo zo kinzi siporo ɣgua lajerja wa ɣgua ɣana siyaulanzi tamâta pinde wa. ¹³ Mine nde ara ɣana noko ma wisi nâna panzi ku kupunzi pâta sipamateteu. Na ja ilongu tu noko ma kuzavarunzi tamâta sakamao ɣinde ndo lâ. Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta rârâni ma sisama tu noko Maro Kindeni kumo maka Isrel ɣgu nema Koipu ɣalae, aku noko kala kumo pwai maro panzi tamâta simo tâno ndoni tona.

¹⁴ Ikura mbo mbo kinzi tamâta sakamao ɣinde sitaulo simâ pa lawea ilo, aku ilonzi ɣuru-ɣuru soka potomule lâ lawea ne ɣgumbi mira ɣgaŋe-ɣgaŋe, sitogonzi mbwâmbwa niŋonzi ɣerere mine. ¹⁵ ɣinde itogo kinzi soka silâ wa simâ wa siroto kapwanzi. Ambo kapwanzi pupuro tia yo, ande kinzi ilonzi ɣuru-ɣuru nâ. ¹⁶ Andeta kalo loko, na ja ma awâŋgi wâŋgiŋa paneâŋja kâ ɣana noko ne walo kaika ɣinde. Ikura mboyo mboyo na ja ma awâŋgi atula pwataki tu noko ilo ndo ikeno pa na ja, uru ikeno mine ku imo nâ. ɣana tu lâ zo ndia malia kie-kie imâ ipâŋga pa na ja, ande noko uru pwatona na ja sondo ndo. Noko kumo kutogo nanenju maramuja kaika mwasina. ¹⁷ Maro Kindeni, noko simbo nâ uru kupu tini kaika pa na ja ilongu kalonju. Na ja amâ pa noko simbo nâ tu amuna ɣananzi kazâja tamâta. Maro Kindeni, noko tini mwasa ndo pa na ja ikura zo rârâni. Na ja ma awâŋgi apanea noko ɣa.

60

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma isukanzi Isrel ɣgu ɣana sipole paraja kâ

Daviti isia wâŋgiŋa ɣine, lâ zo ɣinde Isrel sipara kunzi Aram ɣgu.

¹ Maro Kindeni, noko kupu muli pa maka marumbu lâ, kala kusâu panzi kazâja tamâta tu sipole maka. Noko wisi nâna pa maka kala kuveta mine. Andeta ɣine na ja ano pano tu kutaulo kumâ ku kuvila maka kilo. ² Noko kuveta maka nema tâno ririjo lâ. Noko kundawea tâno kala mbââ ɣalae ipâŋga lâ. Kala ɣine nema tâno nde ipâŋga sakamao lâ. Ara, ɣine maka iloma tu noko ma kuveta tâno sondo kilo. ³ Noko kuo malia kie-kie imâ pa ne ɣgu maka. Mine nde maka kakai nâna ɣalae, kala kakura tu koka sondo tia. ɣinde itogo noko lââ kaika kulama kanu lâ, aku kapâŋga kadauda ɣalae. ⁴ Anja maka pinde nde kamege ɣanano, aku noko kusona mbila tonje itâra ɣana kuvila maka kâ. Maka kakura tu kakâwa ɣananzi kazâja tamâta ku kalâ pa mbila ɣinde ɣana kamo ara kâ.

⁵ Maro Kindeni, noko ilo ndo keno pa maka, aku ne walo nde ɣalae tina. Mine nde maka kano pano tu kupalorjo pa nema noja ku pwaima pitî lâ kazâja ilo, ɣana ma kamo ara kâ. ⁶ Maro Kindeni imo i tamwata ne luma sapâja ilo, aku iporo tu, "Na ja ma apole paraja, ɣineŋga ma andeka ɣana akisi keri lâ Sekem lawea tava Sekot ɣgu nenzi nia kawa ɣinde panzi nanenju tamâta. ⁷ Kinzi Ruben ɣgu anja kinzi Gat ɣgu nde na ja warakâŋgu neŋgu tamâta, aku kinzi Manase ɣgu kala simo nanenju tamâta mine nâ. Kinzi Efraim ɣgu nde sitogo nanenju sambara kaika ɣana paraja kâ, anja kinzi Juda ɣgu nde sitogo koipu ɣalae ne tukâla ɣine uru ikeno na ja mbaunjgu ilo. ⁸ Taitu nanenju morâja ikeno mine ɣananzi nanenju kazâja tamâta; kinzi Moap ɣgu nde ɣgu kaa nâ, itogo kondo na ja uru apua mbaunjgu lâ ilo mwasina. Aku kinzi Idom ɣgu kala simo ɣgu kaa nâ tona, kala

naja uru keŋgu nâ apalenzi. Naŋa apolenzi kinzi Filistia ŋgu lâ paraja ilo, kala andeka nâ akai lolove.”

⁹ Maro Kindeni, tiambo noko tini pwâka tu pwai naŋa alâ apara kunzi ŋgu ɻinde simo lawea ɣalae ilo, laweani ndaina ne ɣgumbi kaika iŋge mbwaliu lâ, tiya? Tiambo noko tini pwâka tu pwai naŋa alâ apara lâ Idom nenzi tâno, tiya? ¹⁰ Tiambo noko tamwata kupu muli pa maka marumbu lâ, tiya? Tiambo noko tini pwâka tu kuwilanzi nema zugu tamâta sipole paraja, tiya? ¹¹ Maka kasama tu kinzi tamâta nenzi pavilârja nde kelekele kaa nâ. Mine kala maka kano pa noko tu kuwilama ɣana kapolenzi nema kazârja tamâta kâ. ¹² Mao nâ, ambo Maro Kindeni ma ivila maka, ande maka ma kapole paraja. I tamwata ma izavarunzi nema kazârja tamâta ɻinde.

61

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikatona i

Daviti isia wâŋgiya ɣine

¹ Maro Kindeni, kupalongo pa nanenju sarawârja. Kutambira tanya sondo pa nanenju noŋa. ² Naŋa amo malawae ɣana nanenju lawea tina, aku ilonju malia ndo. Mine nde naŋa asarâwa pano tu kuwilana. Pwai naŋa alâ pa nia paveârja tonje, ɣana kinzi kazârja tamâta ma sikura tu sizavaru naŋa tia. ³ ɣana tu noko simbo nâ uru pwea ɣanana. Noko simbo nâ kumo nanenju maramuŋa kaika. Mine nde nanenju kazârja tamâta sikura tu sipole naŋa, ande tia.

⁴ Naŋa ilonju ɣalae tu ma amo noko ne luma ilo ikura zo rârâni. Naŋa ilonju tu amo ara lâ noko tini laiti, itogo tatareko natunzi simo ara lâ tinanzi mbani kalo mine.

⁵ Maro Kindeni, munga noko kuloŋo naŋa aveta ɣqua pârja pinde kuku noko. Aku vetârja arara noko kupambwârja tu ma kuveta panzi tamâta ɻinde uru simege ɣanano, ande noko kuveta vetârjani ndaina pa naŋa tava.

⁶ Kala ɣine naŋa ano pano tu kuseŋge mbwera rârâ ilâ kuku zo ɻinde koipu ɣalae ma imo via lâ tâno kulu. Naŋa ilonju tu i ma imo mine ku imo nâ. ⁷ Maro Kindeni, naŋa ilonju tu i ma imo koipu ɣalae lâ noko nao ikura zo rârâni. Noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ, aku noko uru kuveta ikura ne ɣqua pârja rârâni. Mine nde ano pano tu pwatona i sondo ndo, ikura noko ne ɣqua pârja mine. ⁸ Ambo noko ma kuveta mine, ande naŋa ma kari kari ao patarawârja imâ pano, ikura nanenju ɣqua pârja mine. Aku naŋa ma awârjgi apanea noko ɣa ikura zo zo.

62

Maro Kindeni simbo nâ ikatona kindâ

Daviti isia wâŋgiya ɣine

¹ Naŋa kalonju tawana Maro Kindeni simbo nâ. I simbo nâ ikai naŋa piti lâ kazârja ilo.

² I simbo nâ ikatonana wa ivilana wa. I simbo nâ imo nanenju tengo kaika. Mine kala kinzi kazârja tamâta ma sikura tu sipole naŋa, ande ma tia.

³ Miki tamâta ndai, miki ma kakai kazârja pa naŋa ku katu kayaulana ikura zo ɣapia kilo, a? Naŋa amo atogo ɣgumbi siŋga saputi ndue lâ, kala walonju tia. Tiambo miki rârâni katu kazavaru naŋa ndo lâ, a? ⁴ Naŋa ɣâŋgu nde ɣalae, taitu miki ilomi tu ma katawa naŋa ndue. Miki uru kandeka ɣana ɣqua laŋerja nâ. Miki kawami nâ kaporo ɣqua ara mine tu, “Maka iloma tu Maro Kindeni ma iveta kie ara pano”, andeta ilomi tu i ma iyaula naŋa.

⁵ Naŋa kalonju tawana Maro Kindeni simbo nâ, ku ao tiniŋgu pa i simbo nâ tu ma isukana. ⁶ I simbo nâ ikatonana wa ivilana wa. I simbo nâ imo nanenju tengo kaika. Mine kala kinzi kazârja tamâta ma sikura tu sipole naŋa, ande ma tia. ⁷ Maro Kindeni simbo nâ uru ikai naŋa piti lâ kazârja ilo, aku i tamwata iveta naŋa ɣâŋgu ipârjga ɣalae. I imo itogo mira ɣalae naŋa uru amuna tini mwasina. I uru ike ɣanana. ⁸ Mine nde miki nanenju ŋgu, naŋa apaimi tu miki ma kalomi tawana Maro Kindeni ikura zo rârâni. Miki

ma kapatula nemi malia wa nemi ilo-kalo ndoni papa i, ɳana tu i imo itogo nenda tengo kaika mine.

⁹ Kinzi tamâta rârâni nde sitogo tamâta imbanan koroani mbwani taitu lâ kawa ku ilâ kaa nâ. Mao nâ, kinzi mbalija warakanzi anja kinzi sugarai tamwatanzi nde kelekele kaa nâ. Kinzi rârâni nde sitogo kelekele kiri-mwata lawea itapala kala nao tia lâ. ¹⁰ Tamâta pinde situ mâsi ɳana taveta ruruja panzi tamâta kâ tava panawenja ne mâsi nde mâsi ara. Andeta miki ma ilomi mine ndimo, ɳana tu ilo-kalo mine nde soki ndo. Mao nâ, zo pinde miki ma kakai mbalija, andeta miki ma ilomi tu mbalija ɳinde ikura tu ivilami, mine ndimo.

¹¹ Muŋga naŋa alojo Maro Kindeni iporo pwataki tu ina nde walo kaika warika.

¹² Andeta ɳinde nâ tia; naŋa alojo Maro Kindeni iporo pwataki kilo tu i ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nâ. Mao nâ, Maro ɣalae, noko tamwata ma kulu kulanzi tamâta rârâni taitu-taitu, ipakura kuku vetâŋa ndia muŋga kinzi siveta ɳinde.

63

Tamâta ilo tu Maro Kindeni ma imo kuku i, kala ikai noŋa papa

Daviti isia wâŋgiya ȳne, lâ zo ȳnde i imo nia bilimu ikeno Judia tâno.

¹ Maro Kindeni, nanenju Maro ɣalae noko, naŋa ilonju ndo tu apono muli pano. Naŋa ilonju ndo ikeno pano, itogo tamâta imo nia bilimu ku irakoŋa ɣalae tina ɳana lâkâ kâ.

² Naŋa ilonju tu amora noko kilala tava ne walo kaika ipâŋga nia yo lâ noko ne luma sapâŋja ilo.

³ Maro Kindeni, noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nâ, aku ɳinde nde kelekele ara ndo, ipole maka tamâta nema via lâ tâno ȳne kulu, aku ipole kelekele pinde rârâni tonâ. Mine kala naŋa apaneano asuka noko ȳa kâki. ⁴ Naŋa ma kawâŋgu ndange pano ikura zo rârâni naŋa ma amo viâŋgu. Naŋa ma asuka mbauŋgu kâki akai noŋa pano. ⁵ Lâ zo ɳana naŋa amo noko tini laiti, ande naŋa ma ilonju ara nâ, itogo tamâta ika kâpwa ara lee kapwa pupuro ndo mwasina. Aku naŋa ma awâŋgi wâŋgiya paneâŋja kâ pano tava ndekâŋja ɣalae.

⁶ Maro Kindeni, lâ zo ɳana naŋa akeno kenoŋa nia, ande naŋa uru kalonju ȳgere ȳnanano. Naŋa kalonju ȳgere ȳnanano mine lee mbwale pwataki. ⁷ Nanenju vetâŋa ȳnde nde duvi mine; noko kumo nanenju Pavilâŋa Tamwata ikura zo rârâni. Naŋa amo noko tini laiti, itogo tatareko natu imuna tina mbani kalo mine, aku andeka nâ awâŋgi pano.

⁸ Naŋa asaŋa noko kaika ndindi nâ, aku noko ne walo kaika uru ikeia ȳnanano.

⁹ Tamâta pinde situ sipu naŋa pâta amâte, andeta kinzini ma sisânda kazâŋja kulu ku ma silâ pa mateŋa nianzi. ¹⁰ Kinzi ma sipamateteu lâ paraŋa ilo, ȳnengja kinzi mbwâmbwa ȳgoi ma sika mbatunzi. ¹¹ Aŋga naŋa koipu ɣalae ma andekana Maro Kindeni ȳana i ne pavilâŋa ara ȳnde. Tamâta ea sipa ȳgua lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi ȳnde ma sindeka ɣalae. Aŋga kinzi lajeŋa tamwatanzi, ande i ma isae kawanzi.

64

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikeia ȳana i kâ

Daviti isia wâŋgiya ȳne

¹ Maro Kindeni, naŋa ilonju makisa ndo. Kupalonjo pa nanenju noŋa ȳga! Naŋa aruru ȳnananzi kazâŋja tamâta, kala ano pano tu pwea ȳnanano. ² Kinzi tamâta sakamao nde simuna ku sipa ȳgua ȳana siyaula naŋa kâ. Kinzi kawanzi pakâe pakâe siveta mâsi potomule nâ. Naŋa ano pano tu pwatona naŋa sondô.

³ Kinzi tamâta ȳnde nenzi ȳgua nde itogo pila mata ruru ndo mwasina. Nenzi ȳgua sakamao nde nao sondô imâ pana, itogo tamâta irae temba ku mata ilea sondô pa tamâta tonge tu ma ipane kâ. ⁴ Kinzi simuna lâ nia ȳgaŋe ku silâwa nâ siperenzi tamâta ara. Kinzi siruru tia ndo, aku siperenzi walele nâ.

⁵ Kinzi sipu tini-kaika pa warakanzi ilonzi kalonzi ɻana mâsi sakamao ɻinde munja sipa ɻgua tu ma siveta. Kinzi siporo ɻana nia pinde sipatea lâ ɻana sio nimbu tu ma ikainzi tamâta kâ. Aku kinzi siporo pa warakanzi mine tu, “Ea ma ikura tu imora kinda, a? Tia ndo!” ⁶ Kinzi sipa ɻgua ɻana siveta mâsi potomule kâ, aku siporo tu, “Kinda tapatea nzâla ara ndo!” Mao nâ, kinzi tamâta nenzi ilo-kalo nde ikeno paveâja nâ.

⁷ Andeta Maro Kindeni ma silâwa nâ ipanenzi, aku ma patanzi sindue walele nâ. ⁸ Muŋga kinzi tamâta sakamao ɻinde sipa ɻgua tu ma siyaula naŋa, andeta Maro Kindeni ilele nenzi ɻgua ɻinde ku iveta iyaula kinzi warakanzi. Tamâta pinde ma simoranzi ku ma sinjeleanzi wa sirurua kulunzi panzi wa. ⁹ ɻinenga tamâta rârâni ma siruru. Kinzi ma kalonzi ɻgere ɻana mâsi ɻinde Maro Kindeni iveta lâ, aku ma sitapâri ɻana mâsi ndainani nâ. ¹⁰ Ara ɻana kinzi tamâta arara rârâni ma sindekana Yova Kindeni ku silâ simuna i tini laiti. Ara ɻana kinzi tamâta sondo rârâni ma sipanea i sisuka ɻa kâki.

65

Kinda kawânda ndange tandekana Maro Kindeni

Daviti isia wâŋgiya ɻine

¹ Maro Kindeni, ara ɻana maka ma kalâ kamandi Saion Tuu kulu ku kapaneano kasuka noko ɻa kâki. Aku ara ɻana maka ma kaveta vetârja rârâni ɻinde muŋga kapa ɻgua tu ma kaveta pano tona, ²⁻³ ɻana tu noko uru kupalorjo pa maka nema noja. Aku tamâta rârâni ma kalonzi ɻgere ɻana nenzi kiesaka kâ, ku ma simâ pano. Maka nema vetârja potomule nde itawama ndue ndo, andeta noko kuzavaru nema kiesaka ɻinde piti lâ tinima. ⁴ Maka kandeka ɻalae, ɻana tu noko kupatea maka lâ kala pwaima kalâ kamo noko ne luma ilo. Kelekele arara nâ nde ipipi lâ ikeno noko ne luma sapâŋa ɻinde ilo, aku maka ma iloma ndeka ɻana kakai kelekele ɻinde kâ.

⁵ Maro Kindeni, maka nema Yautârja Tamwata noko, noko uru kupalorjo pa nema noja kala kuveta mâsi ɻalajala kie-kie ɻana kuvila maka kâ. Andeta maka nâ tia; kinzi tamâta simo tâno ndoni ikeno pa tâi tini pinde rârâni, kinzi ɻinde nde sio tinanzi pa noko tu ma kuvilanzi. ⁶ Noko ne walo nde kaika; mine nde noko kuonzi tuu ɻalajala silâ simandi nianzi nianzi. Aku mâsi ɻinde itula pwataki tu noko ne walo nde ɻalae ndo. ⁷ Lâ zo ɻana kâla-lawea imandi tava ne nduŋejani, ande noko kuveta tâi pâti kii lâ. Aku noko uru kuveta vetârja kie taituni ɻana kupupu kinzi tinikoa ɻgu nenzi tarja-kaika ndue tona. ⁸ Kinzi tamâta simo tâno ndoni nde simora mâsi ɻalajala noko kuveta ɻinde, kala wisinzi motutu. Lâ tâno ɻinde ikeno pa mbwera kâ, aku ilâ lee ipâŋga tâno ɻinde ikeno pa wâra kâ, ande kinzi tamâta sindeka ku sisuŋa kawanzi kâki ɻana sipaneano.

⁹ Noko ilo pa tâno; mine kala noko uru kuo karâzî imbe indue, aku kuveta tâno ne siŋi ipâŋga. Maro Kindeni, noko ne lââ nde ɻalae tina, kala kupalinji karâzî imbe ndue. Aku noko kuveta kâpwa kie-kie ipâŋga tâno ilo panzi tamâta tu sika. Noko tamwata ne pateârja nde ikeno mine. ¹⁰ Noko kuo karâzî ɻalae imbe indue pa tâno ɻinde muŋga tamâta sike. Noko kuo karâzî imbe indue ɻana iveta tâno mbariri, aku kuveta kaniŋa mata ipâŋga. ¹¹ Noko kuveta kie ara ndo, kala zo ɻana kaniŋa gonâŋa kâ, ande kâpwa maria ipâŋga. Mao nâ, kelekele arara kie-kie nde ikeno pano. ¹² Unza arara nde ipâŋga lâ tâno ɻinde kinzi lama uru simo,aku noko kuveta ndekâŋa ipâŋga lâ nia tuu kulu. ¹³ Kinzi lama ɻgu kambwanjenzi ɻalae nde simandi nia unza ɻinde,aku kâpwa nde ipipi lâ nia kawa kawa rârâni. Mine kala kelekele rârâni nde sigogo kawanzi ku sindeka siwâŋgi wâŋgiya paneârja kâ pa Maro Kindeni.

66

Kawânda ndange tawâŋgi wâŋgiya paneârja kâ pa Maro Kindeni

¹ Miki tamâta rârâni kamo tâno ndoni, miki rârâni kandeka ku kasarâwa kapanea Maro Kindeni kasuka i ɻa kâki!

² Miki kawângi ku katula i kilala pwataki tu i ña nde ñalae ndo! Kapanea i ña kasuka kâki! ³ Kaporø pa Maro Kindeni mine tu, “Maka kamora mâsi ñalañjala noko kuveta ñinde, kala wisima motu. Noko ne walo nde kaika ndo; mine nde noko ne kazâja tamâta siruru ku sipare tukunzi ndue lâ noko nao. ⁴ Mao nâ, tamâta rârâni lâ tâno kulu nde sipare tukunzi pano ku siwângi wângija paneânya kâ sisuka noko ña kâki ndo.”

⁵ Mine nde miki kamâ kamora vetârja rârâni Maro Kindeni munja iveta ñinde. Iveta mâsi ñalañjala lâ tamâta naonzi, kala wisinzi motutu. ⁶ Iveta mâsi mine; iveta tâi ipalele ipângâ nia mâsa-mâsa, kala maka timbuma kinzi soka simbwaliu pa tini pinde. Kala ñine maka kamandi niani ndaina ku kandekana Maro Kindeni ñana i ne mâsi ñinde kâ. ⁷ I ne walo nde kaika, aku ikai koipu ñalae, ma imo mine ku imo nâ. I mata ilea kaika panzi tinikoa ñgu. Mine nde miki tamâta ñine uru tanjami kaika papa i, ande miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo.

⁸ Miki ñgu ñine ma kapanea maka nema Maro Kindeni kasuka i ña kâki. Ara ñana nemí paneânya ñinde ma ipângâ nia yo. ⁹ Ñana tu Maro Kindeni ikatona maka Isrel ñgu sondo ndo, kala kamo viama nâ. I ñandai isâu panzi kazâja tamâta tu sipole maka ñga. ¹⁰ Maro Kindeni, noko malia kulua maka ñana pwai samânya pama, itogo tamâta ikai samânya pa mira “silva” ku imomo lâ yââ ilo ñana ma ipângâ zuzuli ndo. ¹¹ Munja noko pwaima kaika kalâ viânya ilo, aku kusia malia ñalae kâki kuluma. ¹² Noko kusâu panzi kazâja tamâta, kala kenzi nâ sipale maka lâ. Maka kakai nâna ñalae, itogo tamâta torje yââ ikana tâku lââ pondi kâki ku ipatuku i lâ. Taitu kala zo ñine noko kuo maka kamo nia ara, kala iloma ara nâ.

¹³⁻¹⁴ Munja, lâ zo ñinde malia imâ ipângâ pa naña, ande naña apambwâre tu ma aveta vetârja pinde pano. Kala ñine naña ma aveta patarawârja pano, ikura nanenju ñgua pârja mine. Naña ma akai simbi amâ noko ne luma sapârja ilo ku ma apatarâwa pano. ¹⁵ Naña ma amomo simbi situmbu ñalañjala ñinde nâ lâ patarawârja nia. Naña ma amomo lama tamâne simbi, aku ne mundo ma ikâki imâ pano. Aku naña ma amomo bulmakao simbi tava meme simbi lâ patarawârja nia tona.

¹⁶ Ayo, miki tamâta ea uru kamege ñana Maro Kindeni kâ, miki ñinde rârâni kamâ katambira tanjami. Naña ma aporo atula ñgua pami ñana vetârja rârâni i munja iveta ñana ivila naña kâ. ¹⁷ Munja naña asarâwa papa i tu ma ivilana. Naña kawângu kâki awângi wângija paneânya kâ papa i. ¹⁸ Lâ zo ñinde, ambo kiesaka ikeno pa naña aku naña ñandai ilongu malia ñana ñga, ande Maro ñalae ma ipono taña ñana nanenju noja kâ. Andeta tia. ¹⁹ Mao nâ, Maro Kindeni itambira taña pa nanenju sarawârja,aku ipalojo pa nanenju noja lâ. ²⁰ Maro Kindeni ñandai ipu muli pa nanenju noja ñga,aku i ñandai ikai ne tini-mwasa ara ñinde piti ñanana ñga. Mine kala nanenju paneânya ilâ papa i.

67

Tawângi wângija paneânya kâ pa Maro Kindeni

¹ Maro Kindeni, kalo sukânya ñanama ku kuveta kie ara pama. Kulele nao pama ku kuvilama!

² Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta rârâni simo tâno ndoni ma sisama noko ne vetârja kilala pwataki, aku ma sisama tu noko uru pwainzi tamâta piti lâ kazâja ilo.

³ Maro Kindeni, naña ilongu tu tamâta rârâni ma sipaneano. Ara ñana tamâta ndoni ma sisuka noko ña kâki! ⁴ Naña ilongu tu kinzi tinikoa ñgu ndoni ma sindeka ku siwângi pano, ñana tu noko uru kumandi ñgua nia ku pwai samânya sondo ndo panzi tamâta ñana nenzi vetârja kâ. Noko pwai poe sondo ndo panzi tamâta ñgu rârâni. ⁵ Maro Kindeni, naña ilongu tu tamâta rârâni ma sipaneano. Ara ñana tamâta ndoni ma sisuka noko ña kâki!

⁶ Kâpwa arara nde ipângâ maria lâ tâno ilo. Maro Kindeni, ina maka Isrel nema Maro ñalae, ande iveta kie ara ndo pama. ⁷ Mao nâ, Maro Kindeni iveta kie ara ndo pama. Ara ñana tamâta lâ tâno ndoni ma simege ñana i kâ.

68

*Kinzi Isrel ɳgu sindekana Maro Kindeni ɳjana i ne pavilâŋja kâ
Daviti isia wâŋgiŋa ɳjine*

¹ Naŋa ilonju tu Maro Kindeni ma imâ walele nâ ɳjana isokinzi ne kazâŋja tamâta sikâwa pwapwataki silâ. Kinzi tamâta ɳjinde uru ilonzi sakamao ndo papa i. Ara ɳjana kinzi ma sikâwa lâ i nao. ² Naŋa ilonju tu i ma isokinzi piti, itogo lawea itapala yââ ne mundo kala nao tia lâ. Naŋa ilonju tu i ma izavarunzi ndo, itogo yââ isimu sipa siji ku iveta ipâŋga itogo lââ mine. ³ Andeta ara ɳjana kinzi tamâta sondo ma sindeka lâ Maro Kindeni nao. Ara ɳjana kinzi ma ilonzi ndeka nâ sisuŋa kawanzi kâki.

⁴ Mine nde miki ma kawâŋgi wâŋgiŋa paneâŋja kâ pa Maro Kindeni kasuka i ɳja kâki. Ina uru iyoka take-take kulu ilâ wa imâ wa, aku i ɳja mine tu Yova Kindeni. Miki kawâŋgi papa i ku kandeka lâ i nao. ⁵ Maro Kindeni imo ne luma sapâŋja ilo, aku inani uru ikatonanzi lâlû mundoro wa taine mwala-mwala wa. ⁶ Kinzi tamâta ea simo simbonzi nâ, ande Maro Kindeni iveta nia sondo panzi ɳjana simo ara kâ. I iyautenzi tamâta piti lâ luma sakamao ilo, aku ivetanzi simo ara ndo. Aŋga tamâta ea sipu mulinzi papa i, ande ionzi simo nia sakamao.

⁷ O Maro Kindeni, nanayoni noko kumunja panzi ne tamâta ku pwainzi soka nia bilimu silâ. ⁸ Pa zo ɳjinde tâno iririŋo, aku karâzi ɳjalaŋa imbe ndue. Noko nde maka Isrel nema Maro Kindeni, aku vetâŋja kie mine nde ipâŋga lâ noko nao, lâ zo ɳjinde noko kupatua lâ Sinai tuu kulu. ⁹ O Maro Kindeni, lâ zo ɳjinde noko kuo karâzi imbe more-more ɳjalaŋa indue pa noko ne tâno, kala tâno ɳjinde ipâŋga ara kilo. ¹⁰ Noko ne tamâta siveta nenzi lawea lâ tâno ɳjinde. O Maro Kindeni, ara tamwata kala noko; mine nde noko kurombonzi kinzi sugorai tamwatanzi.

¹¹ Aku muli ɳga Maro ɳjalaŋa iporo itula ɳgua pwataki lâ, ɳjineŋga taine rârâ nde sikai i kawa ɳgua ɳjinde silâ situla pwataki mine tu, ¹² “Kinzi koipu ɳjalaŋala sitavanzi nenzi zugu tamâta nde sikâwa pwapwataki sipalilu nâ silâ!” Taine pinde simo lawea ilo, aku kinzi ɳjinde siwae mbaliŋa wa kelekele ɳjinde kinzi tamâne munja sikai lâ paraja ilo. ¹³ Kinzi siwae sii bâlu tainzi munja tamâta siveta lâ mira “silva” tini, aŋga sii ɳjinde mbaninzi nde siveta lâ mira “gol” tini kala salaga-salaga. Ambo taitu ɳjana sâ kâ ɳga miki tamâta pinde kamuna kamo lama nenzi ɳgumbi ilo, aku miki ɳandai kalâ paraja ilo, a?

¹⁴ Maro Kindeni Walo Tamwata nde izavarunzi koipu ɳjalaŋala lâ Salmon Tuu kulu, itogo karâzi tava “ais” imbe ndue mine. ¹⁵ Aku tuu tonje kala imandi tâno ɳjinde tona, sipatu ɳja tu Basan Tuu. ɳjinde nde tuu ɳjalaŋa tina, aku ne mira ɳjalaŋala rârâ ɳjinde keno. Andeta tuu ɳjinde imo ipadâda nâ.

¹⁶ Ayo, noko tuu ɳjalaŋa ndai, ɳjana sâ kâ ɳga noko kupadâda ɳjana Saion Tuu, tuu ɳjinde Maro Kindeni munjanji ipatea tu ma imo kulu, a? Mao nâ, Yova Kindeni ma imo tuu ɳjinde kulu ikura zo rârâni. ¹⁷ Maro ɳjalaŋa iyoka pa Sinai Tuu kulu ku iyoka lee ikâki ilâ ne luma sapâŋja ikeno Saion Tuu kulu ɳjinde ilo. Iyoka imunja panzi ne zugu tamâta sitava nenzi kareta kaika, kambwaŋenzi tamâta-tamâta. ¹⁸ Maro Kindeni, noko pwâki kulâ tuu ɳjinde kulu, aku pwainzi ne kazâŋja tamâta soka muli silâ, kinzi ɳjinde munja kupolenzi lâ paraja ilo ku wâlo nâ kupanzi kaika lâ. Lâ zo ɳjinde, kinzi kazâŋja tamâta ɳjinde mbaliŋa kie-kie silano. Mao nâ, kinzi tamâta munja mbo sipu mulinzi pano ɳjinde sio nenzi mbaliŋa imâ pano. Mine nde Maro Yova Kindeni ma imo niani ndaina.

¹⁹ Mine kala nenda paneâŋja ilâ pa Maro ɳjalaŋa, inani uru ikale nenda malia ikura zo zo! Maro Kindeni simbo nâ nde imo nenda Yautâŋja Tamwata. ²⁰ Kinda warakânda nenda Maro Kindeni ɳjinde nde Maro ɳjana iyautenzi tamâta piti lâ kazâŋja ilo. Ina kinda nenda Koipu ɳjalaŋa Yova Kindeni, aku inani itiŋgi mateŋa piti kala ingeŋŋe ɳjana kinda kâ.

²¹ Mao nâ, Maro Kindeni ma izavarunzi ne kazâŋja tamâta ndo lâ, kinzi ɳjinde uru sipono muli pa vetâŋja kiesaka. ²² Maro ɳjalaŋa iporo tu, “Naŋa ma alâ pa Basan tâno wa tâi geza-geza wa, aku ma akainzi kazâŋja tamâta ataulo amâ kilo, ɳjineŋga ma apunzi pâta sipamateteu. ²³ Kinzi seenzi ma isala nia ilâ, aku miki ma kamora ku kandeka ɳjalaŋa. Aku nemi mbwâmbwa ma sinu seenzi lee kapwanzi pupuro lâ.”

²⁴ O Maro Kindeni, nanengu Koipu ɻalae noko, noko kupolenzi ne kazâja tamâta marumbu lâ, kala tamâta rârâni simora noko pwoka kulâ ne luma sapâja ilo tava ndekâja nâ. ²⁵ Kinzi wânginja tamwatanzi nde soka noko muli silâ, anga kinzi wângu râja tamwatanzi nde soka kinzi mulinzi silâ. Anja kinzi taine taipa nde soka kunzi ku sira nenzi wângu kiri-kiri. ²⁶ Kinzi siwângi mine tu, “Miki Maro Kindeni ne tamâta kala kapasau kamo taitu ɻai, miki rârâni kapanea i! Miki Isrel ɻgu kapanea Yova Kindeni kasuka i ja kâki!” ²⁷ Kamora ɻga! Kinzi Benjamin ne vâsa ɻgu nde ɻgu kiri-mwata nâ, taitu kinzi ɻinde simunga panzi tinikoa ɻgu rârâni silâ. Anja kinzi tamâta mbâna-mbâna lâ Juda ne vâsa ɻgu nde sikainzi nenzi tamâta ku soka Benjamin ɻgu mulinzi silâ. Anja kinzi tamâta mbwananâja lâ Sebulun ne vâsa ɻgu wa Naptali ne vâsa ɻgu, kinzi ɻinde soka mulinzi silâ.

²⁸ O Maro Kindeni, maka iloma tu noko ma kutula ne walo kaika pwataki, waloni ndaina noko munja kuo pama ɻana ivilama kâ. ²⁹ Kinzi koipu ɻalajala nde sisama tu noko kumo Koipu ɻalae, kala sikai nenzi wis-iara simâ pano lâ noko ne luma sapâja ɻinde ikeno Jerusalem lawea ilo. ³⁰ Maka iloma tu noko ma kumbitanzi Isip ɻgu, kinzi ɻinde sitogo ɻgoi uru imo lââ pwali. Kinzi simo sitogonzi bulmakao tamâne lâ kinzi bulmakao natu ɻgininzi. Kumbitanzi lee ikura lâ zo ndia kinzi ma sipare tukunzi pano ku mira “silva” silano. Maka iloma tu noko ma pwai kazâja panzi tamâta ɻinde uru sindeka ɻana paraja kâ, aku kusokinzi sikâwa pwapwataki silâ. ³¹ Noko ma kupolenzi Isip ɻgu mine, ɻinejga nenzi koipu ɻalae ma ionzi ne dumui soka silâ pa Jerusalem lawea, anja kinzi tamâta ɻinde simo Itiopia tâno kala ma sikai nenzi mbaliâ simâ pano.

³² Mine nde miki tamâta pa ɻgu rârâni kamo tâno ndoni, miki kawângi pa Maro Kindeni. Kawângi wânginja paneâja kâ pa Maro ɻalae, ³³ ina uru iyoka nia maa singa ikeno âta ɻinde ilâ wa imâ wa. Miki kalorjo ɻga; kala ɻine isurja kawa kâki ɻalae ndo! ³⁴ Miki rârâni kaporu katula pwataki tu Maro Kindeni ne walo nde ɻalae tina. I imo Isrel nenzi Koipu ɻalae, aku uru itula ne walo kaika pwataki lâ nia maa ikeno âta ɻinde. ³⁵ Isrel nenzi Maro Kindeni imo ne luma sapâja ilo,aku tamâta rârâni nde simege ɻana i kâ. I uru iwae ne walo kaika panzi ne tamâta. Paneâja ilâ pa Maro Kindeni!

69

*Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivîla i
Daviti isia wângija ɻine*

¹ Maro Kindeni, kuvilana ɻga! Lââ ipondi kâki imâ ipângâ na ja ndaŋgenângu. ² Na ja apale tâno mbariri andue alâ,aku tâno kaika ɻana namandi kulu keno, ande tia. Na ja amo tâi geza-geza ilo,aku laiti ɻana ambwatuke kâ. ³ Maro Kindeni, na ja amo asarâwa pa noko lee nanengu walo marumbu lâ,aku ɻandolângu mbwendu mâsa-mâsa lâ. Na ja ao matângu ikura zo luandondo koja pa noko tu ma kuvilana, kala matângu sakamao lâ. ⁴ Tamâta rârâ sikai kazâja pa na ja koa tia nâ. Kinzi kambwajenzi ɻalae tina, ipole na ja kuluŋgu pwau ɻine kambwajenzi. Kinzi kazâja tamâta ɻinde nenzi walo nde kaika,aku kawanzi lanjeja nâ sisowe ɻgu lâ na ja tiniŋgu. Kinzi situ ma sizavaru na ja ndo. Na ja ɻandai apanawe nenzi kelekele tonge ɻga, andeta kinzi siporo kaika kala na ja warakângu neŋgu mbaliâ alanzi koa tia nâ.

⁵ Maro Kindeni, noko kusama tu nanengu ilo-kalo nde soki ndo. Nanengu kiesaka ipavea lâ noko nao, ande tia. ⁶ Maro ɻalae, noko Yova Kindeni Kaika Warika, ambo noko ma kuvila na ja tia, ande nanengu kazâja tamâta ma sipole na ja. ɻinejga kinzi tamâta kala uru kalonzi tawanano ɻinde ma sikai majeti kuku na ja. Maka Isrel nema Maro Kindeni, na ja tiniŋgu pwâka tu nanengu malia ɻine ma ivetanzi tamâta pinde siporo ɻgu sakamao panzi tamâta ɻinde uru siwângi pa noko. ⁷ Na ja uru apono muli pano,aku na ja duvi ɻinde kâ kinzi tamâta siporo ɻgu pavaligija pa na ja,aku siveta na ja maiŋgu ɻalae. ⁸ Andeta ɻinde nâ tia; niŋgu-nambwe wukale simora na ja nde togo tamâta lâ ɻgu tonge. Aku na ja taiŋgu-tata kinzi kala simora na ja nde togo tamâta lombo mine. ⁹ ɻana tu na ja ilonju ndo keno pa noko ne luma sapâja,aku ilonju ɻalae tina tu luma ɻinde

ma ikeno ara nā. Aku lâ zo ḷana kinzi tamâta siporo ḷgua pavaligija pa noko, ande nenzi ḷgua soki ḷjinde imâ ikai naṣa tona. ¹⁰ Mine nde naṣa kalongu sukârja ḷalae tina, kala apatawa warakârju tiniŋgu ku asâpa ḷana aka kâpwa kâ. Taitu kinzi tamâta simora naṣa aveta mine, kala siporo ḷgua pavaligija pana. ¹¹ Aku naṣa asawa pasawaya râge-râge lâ tiniŋgu tona, ḷana itula pwataki tu naṣa akai mân̄gu ḷana kalo-sukârja kâ. Ambo taitu kinzi tamâta simora ḷjinde ku sijelea naṣa. ¹² Kinzi tamâta sipasau lâ ao ḷgini ku situ naṣa ḷguanâŋgu. Tamâta pinde simo nia ḷjinde ku sinu lââ kaika sidauda ikura zo zo, aku kinzi ḷjinde sisia wâŋgiŋa sakamao sivaligi naṣa.

¹³ Andeta kalo loko, naṣa ma akai noja pa noko, Yova Kindeni. Maro Kindeni, noko uru tini mwasa ndo pa naṣa ikura zo zo, aku noko uru kupaveta kuku tamwata ne ḷgua pâŋya ḷana kuvilanzi ne tamâta. Mine kala lâ zo ndia noko tamwata kupatea, ande naṣa ilonju tu noko ma kusâu pa naneŋgu noja. ¹⁴ Pwai naṣa piti lâ tâno pâpâŋya ḷjine. Tia ma naṣa andue alâ nziŋa ilo, ku ma naŋgu tia lâ. Pwea ḷanana, ḷana kinzi kazârja tamâta ma sikura tu sizavaru naṣa tia, aku tâi geza-geza ḷjine ma ikura tu ipatuku naṣa tia mine nā. ¹⁵ Noko ma kusâu pa ujara tu ikai naṣa, mine ndimo. Aku noko ma kusâu pa tâi geza-geza tu ma ipatuku naṣa kala ambwatuke, mine ndimo. Aku noko ma kusâu pa mateŋa nianzi tu ipaŋando naṣa, mine ndimo. ¹⁶ Yova Kindeni, ikura zo rârâni noko tini mwasa ndo pa naṣa, aku ḷjinde nde ara ndo. Mine nde kupalojo pa nanengu noja ḷga! Noko ne kalo-sukârja nde ḷalae tina; mine kala kulele nao pa naṣa! ¹⁷ Naṣa nde noko ne wurâta tamâta. Mine kala noko ma kupavea ḷanana ndimo. Naṣa asânda malia ḷalae tonge kulu; mine nde ano pano tu kusâu pa naneŋgu noja walele nā. ¹⁸ Kumâ kumo naṣa tiniŋgu laiti, aku pwaina piti lâ nanengu kazârja tamâta mbaunzi ilo, ḷana ma amo ara kilo.

¹⁹ Noko kusama lâ ḷana ḷgua potomule kinzi tamâta ḷjinde uru siporo pa naṣa. Noko kusama tu kinzi uru siveta majeti pa naṣa wa sitawa ḷâŋgu ndue wa. Noko mata kumoranzi nanengu kazârja tamâta rârâni. ²⁰ ḷgua sakamao ḷjinde iyaula naṣa ilonju kalonju ndo lâ, kala ilonju malia ndo. Naṣa atu tamâta pinde ma kalonzi sukârja ḷanana tâ, andeta tia. Aku naṣa atu tamâta pinde ma siporo ḷgua ara tâ pana ḷana sipu tini kaika pa ilonju kalonju kâ. Andeta tia. ²¹ Aku lâ zo ḷana putole ipuna, ande kinzi kâpwa kaŋa makisa nâ silana tu aka. Naṣa arakonja ḷana lââ kâ, andeta kinzi waini sakamao nâ silana tu anu.

²² Mine nde lâ zo ndia kinzi siveta kârja-nuŋa ḷalajala, ande naṣa ilonju tu ndekârja ne zo ḷjinde ma ipalele ku iyaula kinzi warakanzi, itogo nimbu ikai ḷgoa mine. Naṣa ilonju tu kinzi ma sikai pareŋa-nia ḷana nenzi vetârja potomule kâ. ²³ Maro Kindeni, naṣa ilonju ndo tu noko ma kuveta matanzi leva-leva, ḷana kinzi ma sikura tu simora kilo tia. Kuyaŋla kumbunzi tutoroni, ḷana kinzi ma sikura tu simandi kaika kilo tia. ²⁴ Naṣa ilonju tu noko ma wisi nâna ḷalae ndo pa kinzi, aku kuyaŋlanzi. Ara ḷana noko ne wisi-nâna ma ilâ panzi ku izavarunzi ndo. ²⁵ Naṣa ilonju tu nenzi lawea ma ikeno kaa nâ, tamâta tonge tia. Noko ma kusâu pa tamâta tonge lâ ḷgu ḷjinde tu ma imo via ndimo. ²⁶ ḷana tu kinzi siveta kenzi sakamao panzi noko ne tamâta, maka ḷjine munja noko tamwata kupare nia pama lâ. Kinzi siporo ḷgua pavaligija pa maka tamâta ḷjine munja noko nâna kulama, aku nenzi vetârja ḷjinde iveta iloma malia ndo. ²⁷ Naṣa ilonju tu noko ma kalo ḷgere ḷana kinzi tamâta sakamao ḷjinde nenzi kiesaka rârâni taitu-taitu. Noko ma kusâu panzi tu ma simo kunzi noko ne ḷgu, mine ndimo. ²⁸ Ara ḷana noko ma kuzavaru ḷanzi piti lâ pepa ḷana via kâ tini. Noko ma kujgere ḷanzi lâ pepa ḷjinde kinzi tamâta sondô ḷanzi keno tini, mine ndimo.

²⁹ Anja naṣa nde akai nâna ḷalae ḷjinde, kala ilonju malia ndo. O Maro Kindeni, pwaina piti lâ kazârja ilo, aku kuveta naṣa amo ara kilo.

³⁰ Maro Kindeni, ambo noko ma kuveta mine, ande naṣa ma awâŋgi wâŋgiŋa paneârja kâ pa noko. Naṣa ma kawâŋgu ndange pano ku aporo asuka noko ḷa kâki. ³¹ Yova Kindeni, naṣa asama tu noko ma tini mwasa ndo ḷana vetârja mine, ḷana tu noko ilo ndeka ḷalae ḷana tamâta nenzi paneârja kâ. Aku noko ne ndekârja ḷjinde ipole ne ndekârja lâ zo ndia kinzi tamâta sipatarâwa bulmakao tamâne pano. ³² Tamâta pinde

uru sikai nâna wa malia rârâ, andeta lâ zo ñana kinzi ma simora Maro Kindeni ivila naþa, ande kinzi ma sindeka. I ne vetâþa ñinde ma ipu tini kaika panzi tamâta ñinde uru sipare tukunzi pa Maro Kindeni.³³ Þana tu Yova Kindeni uru ipalojo pa kinzi sugorai tamwatanzi nenzi noþa. Aku i ñandai kalo kapa ñananzi ne tamâta ñinde simo luma sakamao ilo ñga.

³⁴ Ayo, miki samba wa tâno wa tâi wa, ara ñana miki rârâni ma kagogo kawami ilâ kunzi kelekele rârâni simo vianzi ñinde kawanzi, aku kapanea Maro Kindeni kasuka i ja kâki.

³⁵ Þana tu Maro Kindeni ma ikeá ñana Jerusalem lawea, aku i ma iveta Juda nenzi lawea rârâni kilo. I ma ionzi ne tamâta simo ara kilo lâ lawea ñinde, aku ma sikai tâno ñinde ndoni sajenzi kazâþa tamâta. ³⁶ Maro Kindeni ne tamâta ñinde nenzi vâsa ma muli sikai tâno ñinde, aku tamâta ea ilonzi ndo ikeno pa Maro Kindeni, kinzi ñinde ma simo tâno ñinde ikura zo rârâni.

70

*Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i
Daviti isia wângija jine*

¹ Maro Kindeni, kalo sukâþa ñanana ku pwaina piti lâ kazâþa ilo! Yova Kindeni, kumâ walele ku kuvilana! ² Tamâta pinde situ sipu naþa pâta amâte. Naþa iloþgu tu noko ma kuveta majeti panzi ku kupolenzi ndo lâ. Kinzi uru sindeka ñana nanengu malia ñine kâ. Naþa iloþgu tu noko ma kunjaranzi ku kutawa ñanzi ndue lâ. ³ Kinzi sivaligi naþa wa siveta “a” pana wa. Naþa iloþgu tu noko ma kuzavarunzi ndo lâ, aku kuveta kinzi mainzi ñalae. ⁴ Anþa tamâta pinde nde uru simâ pano, aku naþa iloþgu tu kinzi ñinde ma sindekanano. Noko munja pwainzi tamâta ñinde piti lâ kazâþa ilo, aku naþa iloþgu tu kinzi rârâni ma kawanzi ndanje pano ku siporo ñgua ikura zo rârâni mine tu, “Maro Kindeni nde ara ku ara ndo!”

⁵ Ambo taitu naþa nde tamâta kaa nâ, aku akura tu apavila warakâþgu, ande tia. O Yova Kindeni, kumâ walele pa naþa ñga! Nanengu Maro Kindeni, nanengu Pavilâþa Tamâta wa nanengu Yautâþa Tamâta noko. Mine nde ano pano tu kumâ walele nâ ku kuvilana.

71

Tamâta koja ne noþa

¹ Yova Kindeni, naþa amâ pa noko ñana noko ma pwateronana. Noko ma kusâu panzi kazâþa tamâta tu ma sipole naþa kala akai majeti, mine ndimo.

² Noko nde vetâþa sondo warika. Mine nde kuvilana, aku pwaina piti lâ kazâþa ilo. Kupalonjo pa nanengu noþa, aku kuvilana. ³ Noko kumo kutogo mira ñalae naþa uru amuna tini mwasina. Noko kumo kutogo ñgumbi kaika mine, aku noko uru pwea ñanana, ñana tu naþa amâ pa noko nâ ñana apavea kâ. Noko simbo nâ pwaterona naþa kala amo ara nâ. ⁴ Nanengu Maro Kindeni, pwai naþa piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo. Kinzi nenzi walo nde kaika, aku nenzi vetâþa nde sakamao ndo.

⁵ Maro Yova Kindeni, naþa kalongu tawana noko simbo nâ. Nanayoni, lâ zo ñinde naþa tamâta limoa yo, aku amo lee ikura lâ zo ñine, ande nanengu kalo-tawana ikeno mine nâ.

⁶ Ikura zo rârâni naþa amo viâþgu, naþa uru amarerea noko simbo nâ. Nia ndoyo, lâ zo ñinde nana ipaguguana, aku amo lee apâþga lâ zo ñine, ande noko pwaterona naþa sondo ndo. Mine nde naþa ma apanea noko ña ikura zo rârâni. ⁷ Tamâta rârâ simora vetâþa rârâni noko kuveta pa naþa, kala wisinzi motutu. Kinzi sisama tu noko simbo nâ ne kaika ñalae uru ikeá ñanana. ⁸ Ikura zo rârâni naþa apanea noko ña ku atula noko kilala pwateraki panzi ne tamâta.

⁹ Andeta kala ñine naþa ñga koja lâ; mine nde noko ma kupile naþa ndimo. Nanengu walo nde marumbu lâ; noko ma kupu muli pa naþa ndimo. ¹⁰ Kinzi kazâþa tamâta situ sipu naþa pâta amâte, aku sipasau lâ sipa ñgua ñana siyaula naþa kâ. ¹¹ Kinzi siporo tu, “Maro Kindeni ipile i marumbu lâ. Ayo, kinda ma tataþgula i lee takale kaika. Tamâta tonje imo ñana ivila i kâ, ande tia.” ¹² O Maro Kindeni, noko ma kumo malawae ñana

naja kâ ndimo. Nanenju Maro Kindeni, kumâ walele nâ ku kuvilana! ¹³ Kinzi tamâta ïjinde uru siporo sitalea naaja. Naaja ilonju tu noko ma kutawa kinzi ndue ku kuzavarunzi ndo lâ. Kinzi situ siyaula naaja. Naaja ilonju tu noko ma kuveta kinzi mainzi ïjalae.

¹⁴ Anja naaja ma kalonju tawana noko ikura zo rârâni, aku ma ao tiniñgu pa noko tu kuvilana. Naaja ma apnea noko ïja ku amo nâ. ¹⁵ Naaja ma atapâri panzi tamâta ïjana vetâja arara ïjinde noko munja kuveta pa naaja. Naaja azizâla ïjana noko ne pavilâja ara ïjinde ne duvi, andeta naaja ma aporo atula pwataki ikura zo rârâni tu noko pwai naaja piti lâ kazâja ilo. ¹⁶ Maro Yova Kindeni, naaja ma kalonju ïgere ïjana noko ne walo kaika ïjalae, aku ma amo apaneano. Naaja ma asuka noko ïja kâki aporo atula ïgua mine tu, “Maro Kindeni i simbo nâ nde vetâja sondo warika.” ¹⁷ Maro Kindeni, nanayoni, lâ zo ïjinde naaja lâlu kiri-mwata yo, ande noko uru kupananana, aku kuveta mine lee imâ ipângâ lâ zo ïjine. Kala zo ïjine naaja amo ïjai yo atula ïgua pwataki ïjana noko ne vetâja arara ïjinde. ¹⁸ Kala ïjine naaja koja lâ, aku kuluñgu pwau sâsâja lâ. Andeta Maro Kindeni, noko ma kupile naaja ndimo. Naaja ilonju tu noko ma kumo kuna, aku naaja ma atapâri panzi nanenju väsa ïjana noko ne walo kaika.

¹⁹ Maro Kindeni, noko ne vetâja rârâni nde sondo ndo, aku noko parina ïjinde nde isala nia ndoni ilâ lee ipângâ lâ nia maa ikeno âta ïjinde. Noko munja kuveta mäsi ïjalajala kie-kie. Opopo, tamâta tonje ipakura kuku noko, ande tia ndo! ²⁰ Noko munja kuo malia kie-kie imâ ipângâ pa naaja, andeta naaja kalonju tawana tu noko ma kupu tini kaika pa ilonju kalonju kilo. Materja imâ ipângâ tiniñgu laiti lâ, andeta naaja kalonju tawana tu noko ma pwaina kâki kala ma amo ara kilo. ²¹ Naaja kalonju tawana tu noko ma kusuka ïjângu ipângâ ïjalae ndo, aku noko ma kuveta ilonju ara kilo. ²² Mao nâ, naaja ma ara wângu ku awângi wângija paneâja kâ pa noko. Nanenju Maro Kindeni, noko uru kuveta ikura noko kawa ïgua rârâni, aku naaja ma awângi atula ïjinde pwataki. Isrel nenzi Maro Kindeni, noko Sapâja Tamwata, naaja ma ara wângu awângi wângija paneâja kâ pano. ²³ Naaja ma andeka ïjalae asuja kawângu kâki awângi pano. Taitu naaja ma awângi lâ kawângu nâ, ande tia ndo. Naaja ma awângi pano tava ilonju ndo, ïjana tu noko pwai naaja piti lâ kazâja ilo. ²⁴ Tamâta pinde sitogo tu siyaula naaja, andeta noko kupunzi ndue ku kuvetanzi sikai majeti ïjalae. Mine kala ikura zo zo naaja ma atapâri panzi tamâta tu noko ne vetâja rârâni nde sondo ndo.

72

*Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivila Koipu ïjalae
Daviti natu Solomon isia wângija ïjine*

¹ Maro Kindeni, naaja ilonju tu noko ma kupanana koipu ïjalae ïjana noko ne vetâja sondo kâ. ïjineñga i ma isamanzi tamâta sondo lâ ïgua nia. Noko uru kuveta vetâja sondo ndo lâ ïgua nia. Mine kala naaja ano pano tu kupanana koipu ïjalae ïjana wurâta ndainani nâ. ² ïjineñga i ma ikura tu ikai poe sondo ndo panzi noko ne tamâta, kinzi ïjinde uru simo sitogo sugarai tamwatanzi mine. ³ Naaja ilonju tu noko ma kuveta kâpwa maria ipângâ tâno ilo, aku kuvetanzi ne tamâta rârâni tu ma sipono muli pa noko ne vetâja sondo ikura zo rârâni. ⁴ Naaja ilonju tu koipu ïjalae ma iveta kie ara ndo panzi sugarai tamwatanzi,aku ma ivilanzi tamâta ïjinde nenzi kelekele keno panzi tia. Andeta naaja ilonju tu i ma izavarunzi tamâta pinde tona, kinzi ïjinde situ siveta kenzi sakamao panzi tininzi pinde.

⁵ Maro Kindeni, naaja ilonju tu noko ne tamâta ma siwângi sipanea noko ikura zo rârâni kari tava nzimona ma sipane nia simo ïjai yo. ⁶ Aku naaja ilonju tu koipu ïjalae ma iveta vetâja arara nâ ïjana isukanzi tamâta kâ, itogo karâzi imbe ndue tâno kulu ku iveta kâpwa ipângâ ara mwasinga. ⁷ Naaja ilonju tu kinzi tamâta ma sipaveta kuku vetâja ara nâ, ikura zo rârâni koipu ïjalae imo via yo. Naaja ilonju tu kinzi ma simo ara nâ lee ikura zo rârâni nzimona ma ipane nia imo ïjai yo.

⁸ Mao nâ, i ma ikai koipu ïjalae panzi tamâta rârâni simo tâno ïjinde ikeno pa mbwera kâ, aku ilâ lee ipângâ lâ tâno ïjinde ikeno pa wâra kâ. I ne tâno ne keri ma imandi lâ

Yufretis Lââ tini laiti, aku ma ilâ lee ikura tâno pinde ndoni. ⁹ Tinikoa ñgu pinde uru simo nia bilimu, aku kinzi ñinde ma sipare tukunzi ndue lâ koipu ñalae nao. Mao nâ, i ne kazâja tamâta ma patanzi sindue i kie tini laiti, ku ma simo i kalo. ¹⁰ Kinzi tinikoa ñgu nenzi koipu ñalajala ma simora tu i ne kaika nde ñalae ndo. Mine kala Spen nenzi koipu ñalae tavanzi koipu ñalajala simo sia pinde, ande kinzi ñinde ma sikai nenzi mbalija kie-kie simâ silua i. Añga Arabia nenzi koipu ñalae tava Itopia nenzi koipu ñalae, ande kinzi rua kala ma sikai nenzi mbalija simâ. ¹¹ Mao nâ, kinzi koipu ñalajala rârâni ma sipare tukunzi papa i, aku nenzi ñgu ndoni ma simo nenda Koipu ñalae kalo, ¹² ñana tu i uru isukanzi sugarai tamwatanzi rârâni lâ zo ndia sisarâwa papa i, kinzi ñinde kelekele keno panzi tia aku nenzi pavilâja tamâta tia. ¹³ I uru kalo sukâja ñananzi tamâta ñinde nenzi kaika tia kala simo sugarai nâ. I uru ikainzi sugarai tamwatanzi piti lâ kazâja ilo, kala simo vianzi. ¹⁴ Ambo kinzi tamâta sakamao situ siyaulanzi sugarai tamwatanzi ñinde, ande koipu ñalae uru ikainzi piti lâ tamâta ñinde mbaunzi ilo. I tini mwasa ndo panzi, aku i tini pwâka tu kinzi tamâta sakamao ma sipunzi pâta simâte.

¹⁵ Ayo, naña ilongu tu koipu ñalae ma imo via ikura zo luandondo! Ara ñana kinzi tinikoa ñgu simo Arabia tâno ñinde ma sikai mira "gol" simâ silua i. Naña ilongu tu kinzi tamâta ma sino pa Maro Kindeni ikura zo rârâni tu ma isuka koipu ñalae. Aku naña ilongu tu Maro Kindeni ma iveta kie ara nâ papa koipu ñalae ikura zo rârâni. ¹⁶ Ara ñana kâpwa kie-kie rârâni ma ipânga maria lâ tâno ilo, itogo uru ipânga lâ Lebanon tâno mine. Aku ara ñana kinzi tamâta ma sipânga kambwanjenzi walo lâ lawea ndoni, sitogo leu mine. ¹⁷ Naña ilongu tu koipu ñalae ya ma ipânga ñalae ndo, ma ikeno mine ku imo nâ. Ara ñana kinzi tamâta ma situ i parina lee ikura zo rârâni kari ma ipane nia imo ñai yo. Aku ara ñana kinzi tamâta ñgu ndoni ma sino pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara taituni pa kinzi, itogo uru iveta pa koipu ñalae mine. Aku ara ñana kinzi ma sino tu koipu ñalae ma imo tava ndekâja nâ.

¹⁸ Mine nde tapanea Maro Yova Kindeni tasuka i ña kâki, ina Isrel nenzi Maro Kindeni! Ñana tu i simbo nâ uru iveta vetâja arara ñinde. ¹⁹ I ña imo ara ku ara ndo. Tapanea i mine ikura zo rârâni. Ara ñana i kilala ma ipânga nia yo ikura tâno ndoni. Mao ku mao nâ.

²⁰ Jesi natu Daviti ne noja rârâni kala imâ imotu lâ ñine.

73

*Mana mana ñga kinzi tamâta sakamao uru simo ara nâ
Asap isia wângiña ñine*

¹ Mao nâ, Maro Kindeni iveta kie ara ndo panzi Isrel ñgu, kinzi ñinde ilonzi ikeno mbâra-mbâra. ² Andeta munja, nanenju kalo-tawana imâ laiti ñana imbe kâ. Ñinde itogo naña kenju apale zuli-zuli sârârâ mine. ³ Ñana tu naña amora tu kinzi tamâta sakamao nde sipânga mbalija warakanzi. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku naña ilongu yosi pa nenzi kelekele.

⁴ Kinzi uru sikai nâna lâ karaenzi, ande tia. Kinzi situmbu ara kala simo ara nâ, nenzi pukoja tonge tia. ⁵ Kinzi simo tava malia sitogo kinda mine, ande tia. Malia kie-kie uru ipânga pa kinda tamâta rârâni, andeta vetâja kie mine uru ipânga panzi tamâta sakamao ñinde, ande tia. ⁶ Mine kala kinzi sindeka kaa nâ ku sipasuka warakanzi tininzi kâki, itogo nenzi singâra ara mwasina. Kinzi uru sizavarunzi tamâta pinde koa tia nâ,aku nenzi mäsi ñinde ikeno nia yo, itogo nenzi pasawaja mwasina. ⁷ Ilo-kalo sakamao nde ipipi lâ ilonzi kalonzi. Kinzi uru siveta vetâja potomule kie-kie ndia ilonzi patea tu ma siveta. ⁸ Kinzi sinjeleanzi tamâta pinde,aku sipasule tu ma siveta vetâja potomule panzi. Kinzi sipandekâna warakanzi nâ,aku sipa ñgua tu ma siyaulanzi tamâta pinde. ⁹ Kinzi uru siporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni, ina imo samba ilo,aku siporo ñgua potomule panzi tamâta tona. ¹⁰ Opopo, Maro Kindeni ne tamâta pinde sitambira tajanzî pa kinzi tamâta sakamao ñinde nenzi ñgua,aku sindeka ñana sipono muli pa ñgua ñinde.

¹¹ Kinzi tamâta sakamao uru siporo mine tu, “Maro Kindeni izizâla ndo ɣana kinda nenda vetâja, ɣana tu Maro Kindeni âta Tamwata ne ilo-kalo nde ɣalae korja tia.”

¹² Kinzi tamâta sakamao kalonzi loko ɣana sâ tonge tia, aku simo nâ sigona mbaliña kie-kie rârâ. ¹³ Andeta mana mana, a? Narja uru apakatona warakângu sondo ndo, kala ilongu ikeno mbâra-mbâra nâ. Vetâja soki tonge iveta muso pa naja, ande tia ndo. Andeta naja amora kinzi tamâta sakamao nenzi mbaliña kala apakasorja warakângu tu, “Tiambo naja apakatona warakângu mine koa tia nâ, a?”

¹⁴ O Maro Kindeni, ɣana sâ kâ ɣga noko nâna kulua naja ikura kari wa mbo wa. ɣana sâ kâ ɣga noko pwai kazâja pa naja ikura mboyo mboyo. ¹⁵ Ambo naja munja aporo ɣgua pavaligija kaja taituni pa noko itogo kinzi tamâta sakamao uru siporo mine, ande ɣinde ma itula pwataki tu naja apu muliŋgu panzi noko ne tamâta marumbu lâ. Andeta tia. ¹⁶ Naja ilongu ikai wurâta ɣalae tina ɣana asama ɣinde ne duvi kâ. Andeta ɣinde ne duvi ipavea ndo ɣanana. ¹⁷ Naja amo aroto mine nâ ɣana duvi ɣinde kâ lee, ikura lâ zo ɣinde naja alâ Maro Kindeni ne luma sapâja ilo. ɣineŋga ilongu kalongu ipânga lâ, aku naja asama lâ ɣana vetâja ɣinde ma muli ipânga panzi tamâta sakamao.

¹⁸ Noko ma kuonzi soka nia zuli-zuli ndo, ku ma kuveta kinzi patanzi sindue ku sipayaaula ndo lâ. ¹⁹ Noko ma kuzavarunzi walele nâ, aku nenzi mateja nde ma sakamao ndo. ²⁰ Kinzi sitogo mbupuleja tonge tamâta imbi pole lâ mbo. Lâ zo ɣana tamâta ɣinde imandi sânda, ande ne mbupuleja ɣinde nao tia lâ walele nâ. Maro ɣalae, muli ɣga, lâ zo ɣana noko ma kumandi tu pwai kazâja panzi tamâta sakamao, ande kinzi ma naonzi tia mine nâ.

²¹ Opopo, munja, lâ zo ɣinde naja ilongu makisa ndo wa wisiŋgu sakamao wa, ²² ande naja azizâla ndo ɣana noko ne vetâja kilala. Naja ilongu kalongu pasâsâe ndo, kala amo noko nao atogo ɣgoa ɣgoi, ne ilo-kalo tia mine. ²³ Andeta kala ɣine naja amo noko tini laiti ikura zo zo, aku noko uru kusaŋgu pa wia kâ. ²⁴ Noko kawa ɣgua ara ɣinde uru ikai poe sondo pa naja, aku muli ɣga noko ma pwaina alâ amo ku noko ku ma kusuka ɣâŋgu kâki. ²⁵ Maro ɣalae, nanenjgu pavilâja tamâta tonge imo samba ilo, ande tia; noko simbo nâ. Naja ilongu ndo ikeno pa noko, aku ɣine ikura lâ. Mine nde naja ma ilongu pa tâno ne kelekele tia ndo. ²⁶ Naja karaeŋgu ne walo tava ilongu ne kaika ma marumbu lâ, andeta Maro Kindeni tamwata imo nanenjgu kaika mao. I ma imo kuku naja mine ku imo nâ.

²⁷ Mao nâ, tamâta ea kinzi sipile noko, ande kinzi ɣinde rârâni ma naonzi tia lâ. Noko ma kuzavarunzi tamâta ea sipu mulinzi pano. ²⁸ Arja naja nde uru amo Maro Kindeni tini laiti,aku ɣinde nde ara ndo. Koipu ɣalae Yova Kindeni imo itogo nanenjgu maramuja mwasina. Naja ma aporo atula i ne vetâja rârâni pwataki.

74

Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma isukanzi Isrel ɣgu Asap isia wâŋgiya ɣine

¹ Maro Kindeni, ɣana sâ kâ ɣga noko kupu muli pa maka, a? Tiambo noko ma wisi nâna pa noko tamwata ne lama ɣgu maka ikura zo rârâni, tiya? ² Maka kano pano tu kalo ɣgere kilo ɣana ne tamâta maka. Nia ndoyo noko kupatea maka pa tamwata, aku pwaima piti lâ kazâja ilo kala kamo noko ne ɣgu. Maka kano pano tu ma kutaulo kumâ pa Saion Tuu kilo, nia ɣinde noko munja kumo, aku kuvilama kilo. ³ Kumâ kumora ɣga; maka nema kazâja tamâta nde sizavaru kelekele ndoni ikeno noko ne luma sapâja ilo marumbu lâ. Mao nâ, luma sapâja nde zavaruŋa ndo lâ.

⁴ Noko ne kazâja tamâta nde silâ noko ne luma ilo, aku simo sikai lolove nâ. Kinzi sikai mbila pinde warakanzi kilalanzi ikeno tini, aku sisona târa luma sapâja ilo. ⁵ Kinzi siveta pa noko ne luma sapâja itogo tamâta kavasi nâ itale kâi lâ dugu ilo mine. ⁶ Kinzi sikai palanja arara pinde munja tamâta sipayre mâsi lâ tini, andeta kavasi nâ sitoto palanja ɣinde nuki-nuki. ⁷ Kinzi sizavaru noko ne luma sapâja, ɣineŋga yââ nâ sirumbia ndo lâ. Kinzi siveta vetâja sakamao ndo ku siveta muso ɣalae pa lumani ndaina noko munja

kupatea pa tamwata tu ma kumo ɲinde. ⁸ Kinzi ilonzi patea tu ma sizavaru maka ndo. Mine kala kinzi sirumbia luma sapâŋja rârâni ikeno maka nema tâno kana lâ. ⁹ Noko munja kuveta mâsi ɲalajala kie-kie, andeta kala zo ɲine maka kamora mâsi tonje tia. Aku noko ne ɲgua-tulâŋja tamâta rârâni kala naonzi tia mine nâ. Maka nema malia ɲine ma marumbu lâ zo ndia, a? ɻjinde nde maka rârâni kasama tia.

¹⁰⁻¹¹ Maro Kindeni, ɣjana sâ kâ ɲga noko tini pwâka tu kuvila maka, a? ɣjana sâ kâ ɲga noko kumo kusajona nâ, a? Noko ma kusâu panzi kazâŋja tamâta tu ma sijeleano ikura zo ɲapia kilo, a? Tiambo kinzi ma siporo ɲgua pavaligija pa noko ikura zo rârâni, tiya?

¹² Andeta Maro Kindeni, nia ndoyo, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ɲine, ande noko kumo maka nema koipu ɲalae. Noko munja kupunzi kazâŋja tamâta simo tâno ɲine mbwani rârâ. ¹³ Noko ne walo nde kaika ndo, kala nanayoni nokoni tamwata kupu tâi ɲalae ipwa pwataki. Aku noko kuzavarunzi ijia saka ɲalajala simo tâi ilo ɻjinde tona. ¹⁴ Mao nâ, nokoni kupu ijia saka ɲalajala ɻjinde kulunzi pwapwataki simâte lâ, ɣinenja kutambira karaenzi ilâ pa nia bilimu, kala kinzi mbwâmbwa simâ sikanzi. ¹⁵ Aku nokoni kuveta lââ pinde isâko ipâŋga tâno kulu ku irere ilâ. ɣyga lââ ɲalajala pinde nde kuvetanzi sipâŋga mâsa-mâsa ndo lâ. ¹⁶ Nokoni tamwata kuveta nia pâne wa kondoma wa, aku noko kuonzi kari ku nzimona rua simo nianzi. ¹⁷ Nokoni kuo keri pa tâno ndoni, aku noko kupatea kari ne zo wa karâzi ne zo wa, ikura mbwera mbwera.

¹⁸ Mao nâ, noko munja kuveta mâsi ɲalajala ɻjinde. Mine nde Yova Kindeni, ara ɣjana noko ma kalo ɲgere ɣjana ɲine kâ; noko ne kazâŋja tamâta uru sijeleano. Kinzi sitogonzi tamâta kapa-kapa, ilonzi kalonzi tia ndo, aku simo siporo ɲgua pavaligija pano. ¹⁹ Aku kinzi siveta kenzi sakamao ndo pa noko ne ɲgu maka tona. Maka kakura tu kapavila warakama, ande tia. Mine nde noko ma kusâu panzi nema kazâŋja tamâta tu ma sizavaruma ndimo. Maka kano pano tu ma kalo ɲgere kilo ɣjana maka kâ. ²⁰ Kinzi nzanzare tamwatanzi simuna nâ simo nia kondoma rârâni lâ tâno kulu. Mine nde maka kano pano tu kalo ɲgere kilo ɣjana ɲgua pâŋja ɻjinde noko munja kuveta kuku maka. ²¹ Noko ma kusâu panzi tamâta sakamao tu ma sitawanzi tamâta pinde ndue ku siveta manjeti panzi, mine ndimo. Ara ɣjana noko ma kuveta nzâla panzi sugorai tamwatanzi tu ma sipanea noko ɣja.

²² Maro Kindeni, kumâ kutula pwataki panzi kazâŋja tamâta tu noko ne vetâŋja rârâni nde sondo. Kalo ɲgere sondo ɣyga; kinzi tamâta ɻjinde sitogonzi tamâta kapa-kapa, ilonzi kalonzi tia ndo, andeta simo sijeleano ikura kari wa mbo wa. ²³ Noko ne kazâŋja tamâta uru kawanzi pakâe pakâe siporo ɲgua sakamao pa noko. Kinzi sisuŋa kawanzi siveta ndunjena ɲalae ikura zo zo. Maro Kindeni, noko ma kalo kapa ɣjana tamâta ɻjinde nenzi vetâŋja, mine ndimo.

75

Maro Kindeni uru itawanzu kinzi tamâta sakamao, ɣyga kinzi tamâta ara nde i uru ivilanzi Asap isia wâŋgiya ɲine

¹ Maro Kindeni, maka kawama ndanje pa noko. Mao nâ, kawama ndanje ɲalae ndo pano. Noko uru kumo kuma, aku kinzi tamâta sipaneano situla ɲgua ɣjana vetâŋja arara kie-kie noko munja kuveta ɻjinde. ² Maro Kindeni iporo mine tu, “Naŋa warakâŋgu apatea zo tonje ɣjana ma aonzi tamâta rârâni simandi ɲgua nia. Aku lâ zo ɻjinde, ande naŋa ma apare nia sondo ndo panzi. ³ Tâno ma imo ririŋo nâ, aku tamâta rârâni sitavanzi kelekele rârâni simo vianzi lâ tâno kulu, kinzi ɻjinde kala ma tininzi ruru nâ. Andeta naŋani ma asaja tâno duvi kaika.

⁴ Naŋa Yova Kindeni apainzi tamâta ea uru sipandekâna warakanzi mine tu, ‘Miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo.’ Aku naŋa apainzi tamâta sakamao mine tu, ‘Miki ma kapanea warakami ɣami ndimo. ⁵ Miki ma kandeka ɣjana warakami nemí kaika wa kapandekâna wa, mine ndimo.’” Maro Kindeni kawa ɲgua kala ɲine.

⁶ Mine nde ea ikura tu iveta wurâta sondo ɣjana isuka tamâta tonje ɣa kâki wa itawa tamâta tonje ɣa ndue wa, a? Kinzi tamâta simo pa mbwera kâ wa kinzi tamâta simo pa

wâra kâ wa kinzi tamâta simo nia bilimu wa, ande kinzi ñinde sikura tu siveta wurâta ñinde sondo, ande tia. ⁷ Maro Kindeni simbo nâ iveta wurâta ñinde sondo. Inani nâ imo ñgua-samâja tamwata. I uru itawa tamâta tonge ndue, anga tonge nde isuka kâki. ⁸ Ñinde itogo Yova Kindeni isanya kâmba tonge lâ mbau ilo, aku i ne wisi-nâna nde ipipi ikeno kâmba ñinde ilo, itogo lââ makisa ndo mine. I ipalinji ne wisi-nâna ñinde ndue ilâ panzi tamâta sakamao rârâni lee marumbu ndo lâ.

⁹ Anja naja nde ma aporo atula Yakopu ne Maro Kindeni parina pwataki ikura zo zo, aku ma amo awângi wângija paneâja kâ papa i. ¹⁰ Inani ma itawa kinzi tamâta sakamao nenzi kaika indue ndo, andeta i ma walo kaika ñalae ilanzi tamâta sondo.

76

Maro Kindeni ipole paraya Asap isia wângija ñine

¹ Kinzi Juda ñgu nde sisama Maro Kindeni kilala sondo ndo. Kinzi Isrel ñgu uru sipanea i sisuka ña kâki ñalae. ² I ne luma ikeno Jerusalem lawea ilo. I uru imo lawea ñinde ikeno Saion Tuu kulu. ³ Lâ niani ndaina, ande i munjani imbware kinzi kazâja tamâta nenzi temba-kula kaika, tava nenzi maramuña wa pila kazâja kâ wa. Mao nâ, Maro Kindeni izavaru paraña ne kelekele rârâni ñinde ndo lâ.

⁴ Maro Kindeni, noko ña nde ñalae ndo,aku ne sinâla isinala nia ndoni. Noko kumo âta ndo, kupolenzi tuu ñalañala rârâni. ⁵ Kinzi zugu tamâta ñinde nenzi walo ñalae, andeta Maro Kindeni, noko pwai nenzi kelekele arara rârâni sajenzi lâ,aku kupunzi pâta sipamateteu. Aku nawalanzi tonge ikura tu ikai ne temba-kula kâki kilo, ande tia. ⁶ Mao nâ, Yakopu ne Maro Kindeni, noko kusuña kawa kâki ñalae lâ, ñinenja zugu tamâta rârâni sitavanzi nenzi hosi rârâni nde sipamateteu lâ, kala sikenô tâno kulu. ⁷ Maro Kindeni, kinzi tamâta rârâni siruru pâta ñanano. Ambo noko ma wisi nâna kala pwai kazâja panzi, ande tamâta tonge ma ikura tu imuna ñana noko ne wisi-nâna ñinde kâ, ande tia ndo. ⁸⁻⁹ Noko kumo samba ilo,aku kupatea pareja-nia panzi tamâta ñinde lâ. Lâ zoni ndaina noko kumandi ku pwainzi tâno ñine ne sugorai tamâta rârâni piti lâ kazâja ilo, ñinenja kupare nia pa nenzi kazâja tamâta. Tamâta rârâni simora ñinde ku siruru ñalae tina, kala simandi kawanzi buu nâ. ¹⁰ Mao nâ, kinzi tamâta sakamao uru wisinzi nâna ñana noko ne pareja-nia, anja kinzi tamâta ara nde sindeka ñana ku sipanea noko ña. Noko ne wisi-nâna ingenge ñananzi tamâta ara, kala kinzi ñinde ma siwawano.

¹¹ Miki Maro Kindeni ne tamâta, miki ñine munja kapa ñgua kuku nem Maro Yova Kindeni ñana kaveta mâsi pinde, ande ara, miki ma koka ñgua pâja ñinde muli nâ. Anja miki tinikoa ñgu, miki kala ma kamege ñana i ku kakai mbalina pinde kamâ kalua Maro Kindeni, inani uru ivetanzi tamâta siruru ñana i. ¹² I uru itawanzi tamâta mbâna-mbâna ñinde uru sipandekâna warakanzi,aku iveta ruruña ñalae panzi tâno ne koipu ñalañala.

77

Tamâta ilo malia kala isarâwa pa Maro Kindeni Asap isia wângija ñine

¹ Naña asarâwa pa Maro Kindeni. Naña ano papa tu ma ipalonjo pa nanengu noja. ² Malia nde imâ ipângja pa naña lâ, kala akai noja pa Maro ñalae. Ikura mbo mbo naña asuka mbañgu kâki ano pa i lee mbwale pwataki, andeta wisinju ñandai puu ndue ñga.

³ Naña kalonju ñgere ñana Maro Kindeni kâ, kala aveta kusu lâ. Ñana tu naña kalonju loko nâ,aku ilonju malia ndo. ⁴ Maro Kindeni isâu pa naña tu ma akeno matângu, ande tia. Naña ilonju malia ndo. Mine kala akura tu aporo ñgua tonge tia. ⁵ Naña kalonju ñgere ñana zo ara munjâja pinde. Mao nâ, naña kalonju ñgere kilo ñana mbwera munjâja ñinde. ⁶ Lâ mbo naña amo ilonju pangereja nâ. Naña ilonju ikai wurâta rârâ ku apakasoña warakângu mine tu, ⁷ “Tiambo Maro ñalae ma ipu muli pa maka ikura zo rârâni, tiya? Tiambo i ma iveta kie ara pama kilo tia tâ. ⁸ Tiambo i ma tini mwasa pa maka kilo tia, a? Tiambo i ne ñgua pâja ñinde nde imbe lâ kala ilâ kaa nâ, tiya? ⁹ Tiambo

Maro Kindeni kalo kapa ɣana i ne mâsi ɣana io ne wisi-wisi imâ pa maka, a? Tiombo i ne wisi-nâna nde ikai ne kalo-sukâja ɣinde nia, tiya?"

¹⁰ NaJa kalonju ɣgere mine, ɣinenja aporo pa warakângu tu, "Oyae, Maro Kindeni âta Tamwata nde ipalele ilo kalo kala tini pwâka tu ivila maka kilo." ¹¹ Andeta Yova Kindeni, naJa ma kalonju ɣgere kilo ɣana mâsi ɣalajala noko kuveta lâ zo mungâja ɣinde. ¹² Mao nâ, naJa ma kalonju ɣgere kilo ɣana vetâja rârâni noko munja kuveta ɣinde.

¹³ Maro Kindeni, noko ne vetâja kaika rârâni nde mao kanajo ku sondo ndo. Maro lajeja tonje irerege kuku maka nema Maro Kindeni noko, ande tia. Noko kupolenzi kinzi rârâni ndo lâ. ¹⁴ Maro Kindeni, noko simbo nâ uru kuveta mâsi ɣalajala kie-kie. Mungani noko kutula ne walo kaika panzi tinikoa ɣgu. ¹⁵ Noko munja kumandi tava tamwata ne walo kaika ku kuyautenzi ne tamâta piti lâ kazâja ilo, kinzi ɣinde pa Yakopu ku Yosepe rua nenzi vâsa ɣgu.

¹⁶ Maro Kindeni, lâ zo ɣinde tâi ndoni tavanzi lââ rârâni nde siruru lâ noko nao. Mao nâ, tâi geza-geza ilâ wa imâ wa, itogo tamâta iruru mine. ¹⁷ Karâzi imbe indue ɣalae ndo, anja mbamba nde ipu kaika ɣinde, anja noko ne loloa nde salaga-salaga ilâ wa imâ wa ikura nia ndoni. ¹⁸ Noko kuveta mbamba ipu kaika lâ mbilu ɣalae ilo. Loloa nde salaga-salaga nâ kala isinala tâno ndoni, aku tâno tamwata imo ririjo nâ. ¹⁹ Noko pwoka tâi ɣgini-ɣgini kumbwaliu kulâ. Noko ne nzâla ikeno tâi ilo, andeta tamâta tonje imora noko kie nia, ande tia.

²⁰ Noko kumunga panzi ne tamâta, itogo lama nenzi katonâja imuŋga panzi lama mine. Noko wurâta kulanzi Mose ku Aron rua ɣana sikai poe panzi silâ.

78

Maro Kindeni ikai poe panzi ne tamâta

Asap isia wângija ɣine

¹ Miki naneŋgu ɣgu, miki katambira tajami sondo pa ɣgua ɣine naJa atu apananami. Kalonjo naJa kawângu ɣgua ɣine sondo. ² NaJa ma aporo ɣgua tambirâja nâ pamî. Mao nâ, naJa ma atula ɣgua pinde duvi pwataki, ɣgua ɣinde nanayoni ikeno paveâja lee imâ ipângâ lâ ɣine. ³ Kinda timbunda sitapâri pama ɣana kelekele ɣinde kâ, aku maka kalonjo lâ. ⁴ Kinda ma tavea ɣgua ɣinde ɣananzi natunda ndimo. Ara ɣana kinda ma taporo pwataki panzi nenda vâsa ɣinde ma sipângâ muli-muli. Kinda ma tapanea Yova Kindeni tatapâri panzi nenda vâsa ɣana i ne walo kaika tava ne mâsi ɣalajala munja iveta ɣinde. ⁵ Nanayoni Yova Kindeni itu ɣgua tukuja panzi Isrel ɣgu, kinzi Yakopu ne vâsa ɣgu. Ipainzi timbunda tu ma sipanananzi natunzi sondo ɣana i ne ɣgua tukuja rârâni. ⁶ Mine kala kinzi tamâta ɣinde natunzi ma sikura tu siperanâna sondo tona, aku kinzi kala ma sikura tu situla ɣgua tukuja pa warakanzi natunzi mine nâ. ⁷ Maro Kindeni ilo tu kinda ma tapananananzi natunda mine ɣana duvi ɣine kâ; i ilo tu timbunda nenzi vâsa rârâni kala ma sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i. I tini pwâka tu kinzi ma kalonzi kapa ɣana vetâja kie-kie i muŋga iveta ɣinde. I ilo tu kinzi ma sipono muli pa ne tukuja ɣinde rârâni. ⁸ I tini pwâka tu kinzi ma sipângâ simo sitogonzi timbunzi mungâja mine. Kinzi timbunzi ɣinde tananzi kaika ndo, aku sivaligi Maro Kindeni ne ɣgua. Kinzi nenzi kalo-tawana ɣandai ikeno kaika pa i ɣga, kala ɣandai sipono muli sondo papa i ɣga.

⁹ Kinzi parinananzi nde mine; munja kinzi zugu tamâta lâ Efraim ne ɣgu nenzi temba-silâwa nde keno panzi, andeta lâ zo ɣana paraja ipângâ panzi, ande kinzi sikâwa pwapwataki silâ. ¹⁰ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ɣgua pâja. Kinzi tininzi pwâka tu sipaveta kuku i ne tukuja. ¹¹ Kinzi kalonzi kapa ɣana vetâja rârâni i muŋga iveta ɣinde. Kinzi kalonzi kapa ɣana mâsi ɣalajala ɣinde muŋga kinzi warakanzi simora i iveta. ¹² Iveta mâsi ɣalajala pinde lâ timbunzi naonzi, lâ zo ɣinde kinzi simo Soan lawea lâ Isip tâno. ¹³ Lâ zo ɣinde Maro Kindeni ipu tâi, kala tâi ipwa pwataki mo rua. Iveta tâi ilâ imandi pa pinde, ilâ imandi pa pinde. ɣinenja ikainzi Isrel ɣgu soka ɣgini silâ. ¹⁴ Ikura kari kari, ande isupwa take-take tonje iyoka imuŋga panzi ilâ. Anja ikura mbo mbo, ande isupwa yââ ɣalae ne mela-mela iyoka imuŋga panzi ilâ mine nâ. ¹⁵ I ipunzi mira

ŋalanjala pwapwataki lâ nia bilimu, kala iveta lââ ipâŋga panzi ŋana ma sinu kâ. ¹⁶ Mao nâ, iveta lââ ipâŋga mira ilo ku iyâti imalirji imâ, itogo lââ ŋalae irere dugu ilo mine.

¹⁷ Maro Kindeni iveta kie ara mine panzi, andeta kinzi soka nenzi vetâŋja siŋga muli aku simo siveta kiesaka nâ papa i. Kinzi simo nia bilimu ku tajanzu kaika nâ papa Maro Kindeni âta Tamwata. ¹⁸ Kinzi mainzi tia; siporo ŋgua kaika pa Maro Kindeni. Kinzi sisarâwa kaika papu tu ma kâpwa ilanzi, kâpwa arara ŋinde kinzi ilonzi ŋalae papa. ¹⁹ Kinzi siporo ŋgua pavaligija pa Maro Kindeni mine tu, “Tiambo Maro Kindeni ikura tu kâpwa ara ilua kinda lâ nia bilimu, a? ²⁰ Mao nâ, munja i ipu mira pwataki ku lââ ŋalae ipâŋga ku irere ndue. Andeta mana mana, a? Tiambo ikura tu puroja tava simbi ilua ne tamâta kinda taka tona, tiya?” ²¹ Yova Kindeni ilorjo nenzi ŋgua ŋinde, aku i wisi nâna ŋalae. I ne wisi-nâna nde ipâŋga ŋalae ndo panzi Isrel ŋgu, itogo yââ mela-mela mine, ²² ŋana tu nenzi kalo-tawana ikeno papa i tia ndo. Kinzi ŋandai kalonzi tawana tu i ikura ŋana ivilanzi ŋana simo ara kâ. ²³ Andeta Maro Kindeni iporo itu kaika pa nia maa ikeno âta ŋinde, aku ikai samba ne nzâla piti, ²⁴ ŋineŋga io kâpwa “mana” iyoka pa samba indue imâ. Mao nâ, i samba ne kâpwa ilanzi tamâta tu ma sika. ²⁵ Mine kala kinzi tamâta sika anjelo kapwanzi. Maro Kindeni kâpwa ŋalae ilanzi, kala sika lee kapwanzi pupuro ndo. ²⁶ ŋineŋga iveta mbwera ipâŋga lâ nia maa pa mbwera kâ, aku i ne walo kaika ŋinde iveta lawea ŋalae ipâŋga pa nia pinde tona. ²⁷ ŋineŋga ivetanzi sii rârâ ŋinde silou simâ sindue ŋgininzi itogo karâzi mine. Kinzi sii ŋinde kambwajenzi ŋalae tina, itogo tâno ne gawura mine. Aku kambwajenzi nde itogo paulo ikeno sâwaneka ŋinde tona. ²⁸ Maro Kindeni ivetanzi sii ŋinde simbe sindue lâ Isrel ŋgininzi lâ nia bilimu, kala sikenon enzi pâla rârâni ŋganje-ŋganje. ²⁹ Mine kala kinzi tamâta sika lee kapwanzi pupuro. Kâpwa ŋinde kinzi munja sita ŋana, ande ŋinde Maro Kindeni ilanzi lâ. ³⁰ Kinzi simo sika mine nâ, aku sika marumbu tia yo. ³¹ Andeta pa zoni ndaina Maro Kindeni wisi nâna ŋalae panzi, kala ipunzi ŋgu ŋinde nenzi tamâta kaika sipamateteu, kinzi Isrel ŋgu nenzi tamâta limoa arara ŋinde.

³² Andeta kinzi tamâta simo nâ siveta kiesaka. Maro Kindeni munja iveta mâsi ŋalanjala pinde, andeta kinzi kalonzi tawana i tia. ³³ ŋana duvi ŋinde kâ, Maro Kindeni izavarunzi kala naonzi tia ndo lâ. Izavarunzi walele nâ, kala sipamateteu lâ. ³⁴ Lâ zo ŋana Maro Kindeni ipunzi pinde simâte, ande nawalanzi rârâni nde sipalele ilonzi kalonzi ku sitaulo simâ pa i kilo, aku sikai noŋa kaika papa. ³⁵ Kinzi ilonzi kalonzi ipâŋga, kala kalonzi ŋgere kilo tu Maro Kindeni imo nenzi katonâŋa. Kinzi kalonzi ŋgere kilo tu Maro Kindeni âta Tamwata imo nenzi Yautâŋja Tamâta, kala sipono muli pa i kilo. ³⁶ Andeta kinzi ŋandai sipalele ilonzi kalonzi mao ŋga; kawanzi lajeja nâ sikai lajeja papa i. ³⁷ Kinzi sipu mulinzi pa i kawa ŋgua kilo, aku ŋgua pâŋa ŋinde i munja iveta kunzi, ande ŋinde kinzi sipu ututu. ³⁸ Andeta Maro Kindeni i nde kalo-sukâŋa warika. Mine kala izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi,aku i ŋandai iyaulanzi ŋga. Itawa tamwata ne wisi-nâna ndue mbwani rârâ, aku i wisi nâna ŋalae koŋa pa kinzi, ande tia. ³⁹ ŋana tu isama kilalanzi pwataki mine tu kinzi nde tamâta nâ. Kinzi sitogo lawea iyoka imâ ku nao tia walele nâ.

⁴⁰ Naŋa aporo ŋguani ndaina kilo; lâ zo ŋinde kinzi simo nia bilimu, ande kinzi tajanzu kaika papa i ku siveta i ilo malia mbwani rârâ. ⁴¹ Kinzi simo nâ sikai samâŋa pa Isrel nenzi Maro Kindeni, i Sapâŋja Tamwata, kala siveta i wisi nâna ŋalae. ⁴² Kinzi kalonzi kapa ŋana i ne walo kaika ŋalae, aku kalonzi kapa ŋana zo muŋgâŋa ŋinde iyautenzi piti lâ kazâŋa tamâta mbaunzi ilo tona. ⁴³ Pa zo ŋinde iveta mâsi ŋalanjala kie-kie lâ Soan lawea, lâ Isip tâno. ⁴⁴ Maro Kindeni iveta mine; ipulia Isip nenzi lââ rârâni ipâŋga see. Mine kala tamâta kanzi lââ ara keno ŋana sinu kâ, ande tia. ⁴⁵ Aku isupwanzi lâŋo rârâ silâ sipâŋga panzi, aku lâŋo simo sikâonzi nâ. Aku isupwanzi piri-piri kala silâ sipâŋga panzi ku siyaula nenzi tâno tona. ⁴⁶ Aku Maro Kindeni isupwanzi ndemu-ndemu kala silâ sipâŋga nenzi tâno ilo, ku sika kâpwa wa kâi bâŋa launzi rârâni. ⁴⁷ I io karâzi ŋalae itogo “ais” mine imbe indue, aku ŋinde iyaula nenzi kâi waini ndoni. Anja pisi ŋalae ipâŋga ku iyaula nenzi kâi “fik” tona, kala putole ipunzi. ⁴⁸ I io karâzi ŋalae itogo “ais” mine

imbe ndue, aku “ais” njinde ipunzi nenzi bulmakao pâta sipamateteu. ⁴⁹ Ipaliŋi ne wisi-nâna ŋalae njinde ilâ panzi Isip ŋgu, aku isupwanzi aŋelo sikai i ne wisi-nâna njinde silâ ku sizavarunzi ndo. ⁵⁰ I wisi nâna ŋalae tina panzi, kala igeranzia tia ndo. I io pukorja sakamao ilâ panzi ŋana ipunzi pâta simâte kâ. ⁵¹ Ipuŋzi Isip ŋgu natunzi tamâne nzâla-kulu rârâni sipamateteu. ⁵² ɻineŋga ikainzi i ne tamâta siyâti silâ, aku iyoka imunga panzi itogo lama nenzi katonâja imunga panzi lama mine. Itula nzâla panzi lâ nia bilimu, ku ike ŋanananzi. ⁵³ Ikai poe sondo ndo panzi, kala simo ara nâ. Mine kala kinzi siruru tia. Anja tâi nde imâ ipatukunzi nenzi kazâja tamâta kala simbwatuke marumbu lâ. ⁵⁴ Ikainzi ne tamâta silâ pa i tamwata ne tâno. Ikainzi silâ pa nia tuu njinde munjani i tamwata ipole lâ paraja ilo. ⁵⁵ Maro Kindeni ne tamâta kinzi soka silâ, anja Maro Kindeni nde imunga panzi ijaranzi tinikoa ŋgu piti lâ tâno njinde. ɻineŋga ikisi tâno ne keri panzi Isrel ŋgu rârâni, aku ionzi simo sondo lâ nenzi pâla ilo.

⁵⁶ Andeta kinzi Isrel ŋgu tajanzi kaika pa Maro Kindeni âta Tamwata, kala siveta i wisi nâna. Kinzi ŋandai sipono muli pa i ne ŋgua tukuŋa ŋga. ⁵⁷ Kinzi siph mulinzi papa ku siveta vetâŋa potomule, itogo timbunzi munja siveta mine. Kinzi sitogo silâwa tonge imwaŋgi kala uru iyoka sondo tia. ⁵⁸ Kinzi siveta patarawâŋa nia pinde panzi maro laŋenja, aku nenzi vetâŋa njinde iveta Maro Kindeni wisi nâna panzi. Kinzi mbaunzi sipare maro laŋenja tainzi lâ kâi tini, kala Maro Kindeni wisi nâna ndo. ⁵⁹ Maro Kindeni imora nenzi vetâŋa njinde, aku i wisi nâna ŋalae tina panzi. Mine kala ipu muli ndo pa kinzi Isrel ŋgu. ⁶⁰ Mao nâ, ipile ne pâla ikeno Silo lawea, niani ndaina i tamwata munja imo kunzi tâno tamâta,aku ilâ lâ. ⁶¹ Aku isâu panzi kazâja tamâta tu sipanawe ŋgua pâra ne sopi, sopi njinde uru itula Maro Kindeni kilala pwataki panzi Isrel ŋgu tu i ne walo nde kaika,aku i nde ara ku ara ndo. ⁶² Mao nâ, i wisi nâna panzi i tamwata ne ŋgu, kala isâu panzi kazâja tamâta tu ma simâ sipunzi pâta simâte. ⁶³ Kinzi tamâta limoa nde sipamateteu lâ paraja ilo. Mine nde kinzi taine taipa sikura tu sikâe kaiwanzi tamâne, ande tia. ⁶⁴ Aku kinzi kazâja tamâta sipunzi Isrel nenzi patarawâŋa tamâta pâta simâte lâ, taitu patarawâŋa tamâta njinde kaiwanzi taine sikura tu sikai kalo-kalo ku sita ŋanananzi, ande tia.

⁶⁵ ɻineŋga Maro ɻalae ipagagati tamwata, itogo tamâta ipagagati lâ kenoŋa nia mine. Ipâŋga itogo tamâta kaika tonge inu lââ kaika rârâ kala wisi kâki mine. ⁶⁶ Mao nâ, Maro ɻalae wisi kâki kala ilâ ipara kunzi kazâja tamâta,aku ijaranzi sikâwa pwapwataki silâ. I ipolenzi ndo lâ, kala kinzi mainzi pâta kananjo. Kinzi sikura tu sipara kilo, ande tia. ⁶⁷ ɻineŋga ipu muli pa Yosepe ne vâsa ŋgu,aku i ŋandai ipatea kinzi Efraim ne vâsa ŋgu. ⁶⁸ Andeta ipateanzi Juda ne vâsa ŋgu,aku ipatea Saion Tuu tona, tuu njinde i ilo ndo keno papa. ⁶⁹ ɻineŋga i ipa ne luma sapâŋa kâki lâ tuu njinde kulu,aku iveta luma njinde imandi kaika ikura zo rârâni, itogo samba wa tâno mine. ⁷⁰ Aku Maro ɻalae ipatea ne wurâta tamâta Daviti, ina munja ikai wurâta ŋana ikatonanzi lama kâ. ⁷¹ Aku itoto Daviti ne wurâta njinde,ku io ikai koipu ɻalae panzi Isrel ŋgu. Mine kala Daviti ipâŋga tamâta ŋana ikatonanzi Maro Kindeni ne ŋgu. ⁷² Daviti ilo ndo keno pa ne wurâta njinde nâ. Mine kala ikatonanzi sondo ndo,aku imo nenzi poe tamâta ara ndo.

¹ Maro Kindeni, kinzi tinikoa ŋgu nde simâ sipâŋga noko ne tâno njine marumbu lâ, kala sipara kuku noko ne tamâta maka. Kinzi siveta mâsi sakamao pa noko ne luma sapâŋja, kala luma njinde ipâŋga muso ndo. Aku siyaula Jerusalem lawea ndo tona. ² Kinzi kazâja tamâta njinde sipunzi noko ne tamâta pâta sipamateteu lâ,aku sipile karaenzi ikeno tâno kulu. Mine kala kinzi sii wa ŋgoa ŋgoi wa sika noko ne wurâta tamâta njinde karaenzi.

³ Kinzi sipunzi noko ne tamâta pâta sipamateteu, kala seenzi imalinji ku irere ilâ ikura Jerusalem lawea ndoni, itogo lââ irere mine. Andeta tamâta tonge imo ŋana ike a karaenzi

kâ, ande tia. ⁴ Tinikoa ñgu pinde simo nema lawea tini laiti, aku kinzi ñinde uru siporo ñgua pavaligija pa maka. Kinzi sijjeleama pâta lâ,aku siveta majeti nâm pama.

⁵ Yova Kindeni, tiombo noko ma wisi nâm pa maka ikura zo rârâni, tiya? Tiombo noko ne wisi-nâm ñinde ma imo itogo yââ mela-mela mine ku imo nâm, a? ⁶ Maka kano pano tu kuo ne wisi-nâm ñinde ilâ panzi tamâta ñgu pinde, kinzi ñinde sipu mulinzi pano. Pwai kazâja panzi tamâta ñinde tiniñzi pwâka tu sikai noja pano. ⁷ Kinzi ñgu ñinde sipunzi noko ne tamâta pâta simâte lâ,aku siyaula noko ne tâno ndo lâ. ⁸ Noko ma kupare nia pa maka ñana kiesaka ñinde maka timbuma munja siveta, mine ndimo. Kalo-lokoni nde iveta iloma malia ndo. Mine kala maka kano pano tu kalo sukâja walele nâm ñanama!

⁹ Maro Kindeni, maka nema Pavilâja Tamwata noko, maka kano pano tu kuvilama. Tia ma kinzi tamâta sivaligi noko ña. Pwaima piti lâ kazâja ilo,aku kuzavaru nema kiesaka ndoni piti lâ tinima! Tia ma noko ña ipângâ sakamao. ¹⁰ Ñana tu kinzi ñgu pinde uru siveta majeti pama ku sikasojama mine tu, “Anja miki nemi Maro Kindeni nde imo ndia, a?” Kinzi sipunzi noko ne wurâta tamâta pâta simâte. Maka iloma tu noko ma kupare nia panzi lâ maka naoma ñana nenzi vetâja ñinde kâ. ¹¹ O Maro Kindeni, maka tamâta rârâ kamo nema kazâja tamâta nenzi luma sakamao ilo. Maka kano pano tu kupalojo pa nema tiña. Kinzi kazâja tamâta sipa ñgua tu ma sipu maka pâta kamâte. Taitu noko ne walo kaika nde ñalae. Mine nde pwea ñanama!

¹² Opopo, kinzi kazâja tamâta nde siporo ñgua pavaligija rârâ ñinde pa noko. Mine nde Maro ñalae, maka kano pano tu kupare nenzi vetâja sakamao ñinde itaulo panzi ikura mbwani lima kanajo rua. ¹³ Ambo noko ma kuveta mine, ande noko tamwata ne lama ñgu maka ma kapanea noko mine ku kamo nâm. Aku maka nema vâsa kinzi rârâni kala ma sio nenzi paneâja imâ pano ikura zo rârâni mine nâm.

80

*Kinzi Isrel ñgu sikai noja pa Maro Kindeni tu ma isukanzi ñana simandi kaika kilo
Asap isia wângija ñine*

¹ O Isrel ñgu nema katonâja tamâta, kutambira taja pa maka. Noko uru pwai poe papa ne lama ñgu maka. Kupalonjo pa nema noja ñga! Noko kumo koipu ñalae ne sajonâja nia ñinde ikeno kinzi anjelo ñgininzi. ² Maka kano pano tu kupatua tamwata pa maka Efraim, Benjamin anja Manase nenzi vâsa ñgu. Kutula ne walo kaika ñalae ñinde pama,aku kumâ pwaima piti lâ kazâja ilo!

³ Maro Kindeni, kuveta maka kamo ara kilo. Kalo sukâja ñanama,aku kuvilama ñana kazâja ñine ma iyaula maka tia kâ. ⁴ Yova Kindeni, noko Maro Walo Tamwata, noko ma wisi nâm ñana ne tamâta maka nema noja kâ ikura zo ñapia kilo, a? ⁵ Noko kuveta maka kata pâta kala matama sulu irere ndue. Noko kuveta nema tiña ñinde ipângâ itogo kama kâpwa mwasina. ⁶ Noko kusâu panzi tinikoa ñgu ñinde simo nema lawea tini laiti, kala kinzi simâ lâ sipara ku sipakawea nema tâno. Opopo, maka nema kazâja tamâta situ laginama wa sijjeleama wa. ⁷ Maro Kindeni Walo Tamwata, kuveta maka kamo ara kilo. Kalo sukâja ñanama,aku kuvilama ñana kazâja ñine ma iyaula maka tia kâ.

⁸ Maka Isrel ñgu nde katogo noko tamwata ne kâi waini. Muñga noko pwai kâi waini ñinde piti lâ Isip tâno,aku pwai kulâ. Ñinenga noko kujaranzi tinikoa ñgu lâ nenzi tâno,aku kupau kâi waini ñinde lâ tânoni ndaina. ⁹ Noko kuyawo tâno ku kuveta nia papa lâ, ñineenga kupau lâ. Aku kâi ñinde mburu-mburu indue ilâ tâno ilo,aku ipângâ ñalae ñinde ku ilâ itura tâno ñinde ndoni. ¹⁰ Aku kâi waini ñinde laka nde ilâ ipono Lebanon nenzi tuu wa kâi matapuru ñjalajala rârâni. ¹¹ Kâi waini ñinde ne laka pinde nde ilâ lee ipângâ tâi pwali, anja laka pinde nde ilâ lee ipângâ Yufretis Lââ ñalae.

¹² Mine nde ñana sâ kâ ñga noko kuzavaru ngumbi ñinde munja inge kâi waini ñinde, a? Noko kuveta mine lâ, kala tamâta rârâni soka nzâla ñinde nde sipanawe kâi ñinde kanajo. ¹³ Aku kinzi ngoa ñgoi kenzi nâm sipale kâi ñinde, anja kelekele rârâni simo vianzi lâ dugu ilo ñinde nde uru simâ sika kanajo. ¹⁴⁻¹⁵ Maro Kindeni, noko Walo Tamwata, kupalele nao pa maka kilo ñga! Noko kumo samba ilo; maka kano pano tu mata ndue

kumora maka. Pwatona kâi ɻine noko tamwata mbau kaika munja kupau kala kuveta ipânga ɻalae.

¹⁶ Maka nema kazâja tamâta nde sitoto kâi ɻinde piti lâ, ɻinejga sirumbia lâ yââ. Maka iloma tu noko ma wisi nâna panzi ku kuzavarunzi ndo lâ. ¹⁷ Maka kano pano tu pwea ɻana maka tamâta ɻine noko tamwata munjani kupatea pa tamwata. Pwatona ɻgu ɻine munja noko tamwata kuvetama kapânga tava walo kaika. ¹⁸ Ambo noko ma kuveta mine, ande maka ma kapu mulima pa noko kilo tia ku tia ndo. Ambo noko ma kuvilama, ande maka ma kapaneano kasuka noko ɻa kâki.

¹⁹ Maro Yova Kindeni Walo Tamwata, kuveta maka kamo ara kilo. Kalo sukâja ɻanama, aku kuvilama ɻana kazâja ɻine ma iyaula maka tia kâ.

81

Kumbwa ɻalae tonge ne wângija Asap isia wângija ɻine

¹ Miki rârâni kandeka ku kapanea nenda Pavilâja Tamwata Maro Kindeni kasuka i ɻa kâki! Kawângi wângija paneâja kâ pa Yakopu ne Maro Kindeni! ² Miki kara wângu ku kambana kauro kie-kie. Kaveta wângija kaja ara nâ ipânga. ³ Miki kambana tando lâ zo ɻana nzimona ipânga wasaseki wa zo ɻana nzimona ipânga ɻalae wa, ɻana itula pwataki tu kumbwa ne zo nde ɻga ipânga lâ. ⁴ ɻana tu kinda Isrel nenda ɻgua tukuja ikeno tu kinda ma taveta mine. ɻinde nde Maro Kindeni ne tukuja, ina Yakopu ne Maro Kindeni. ⁵ Nanayoni, lâ zo ɻinde Maro Kindeni ingoloa paraaja lâ Isip tâno, ande i tukuja ɻinde ilua kinda Isrel ɻgu. ⁶ Lâ zo ɻinde, kinda timbunda kinzi silojo tamâta tonge kawa iporo ɻgua, andeta sisama i kilala tia. Iporo mine tu, “Munja, lâ zo ɻinde miki kamo Isip tâno, ande na ja akai malia rârâni piti lâ kalami, aku asâu pamî tu ma mbaumi piti lâ nemi ɻgâmo malia tini. ⁷ Malia ɻalae tina nde imâ ipânga pamî lâ,aku lâ zo ɻinde miki kasarâwa pa na ja. ɻinejga na ja akaimi piti lâ kazâja ilo, kala kamo ara nâ. Na ja amo take-take mâmânga ɻalae tonge ilo,aku apalojo pa nemi no ja. Aku muli ɻga miki kalâ lee kapânga Meriba Lââ bwalika tini, ɻinejga na ja akai samâja pamî.

⁸ Miki nanergu tamâta, kala ɻine na ja atu aporo ɻgua kaika pamî. Miki Isrel ɻgu, na ja ilongu ndo tu miki ma kaloko nanergu ɻgua ɻine sondo. ⁹ Na ja tiniengu pwâka tu kinzi tinikoa ɻgu nenzi maro ma simo ɻginimi. Miki ma kapare tukumi pa tinikoa ɻgu nenzi maro larjeja ndimo. ¹⁰ Narjani nâ nde miki nemi Maro Yova Kindeni. Narjani warakângu nâ munja ayaautemi piti lâ Isip tâno kala akaimi kayâti kamâ. Ambo miki ma kawami nza ja, ande na ja ma kâpwa alami kaka.

¹¹ Andeta tia. Nanergu tamâta tininzi pwâka tu silojo nanergu ɻgua. Kinzi taianzi kaika nâ kala sipu mulinzi pa na ja. ¹² Mine kala na ja asâu panzi tu ma simo siveta taia-kaika ne mâsi. Na ja asâu panzi tu ma siveta vetâja ndia kinzi warakanzi ilonzi papa.

¹³ Na ja ilongu ndo tu nanergu tamâta ma soka nanergu ɻgua muli. Na ja ilongu ndo tu kinzi Isrel ɻgu ma sipono muli pa na ja ikura zo rârâni. ¹⁴ Ambo kinzi ma siveta mine, ande na ja ma walele nâ apunzi nenzi kazâja tamâta ndue. Na ja ma apara kunzi kazâja tamâta ɻinde ku ma apolenzi ndo. ¹⁵ ɻinejga tamâta ea ilonzi sakamao papa na ja Yova Kindeni, kinzi ɻinde ma siruru pâta ku ma naonzi tundu na ja kejgu tini laiti. Aku na ja ma apare nia panzi ikura zo zo. ¹⁶ Mao nâ, ambo nanergu tamâta miki ma kapono muli pa nanergu ɻgua, ande na ja ma kâpwa ara ndo alami, kala miki ma kaka kâpwa mona-mona ɻinde lee kapwami pupuro.”

82

Maro Kindeni imo Koipu ɻalae Asap isia wângija ɻine

¹ Maro Kindeni nde isajona koipu ɻalae ne sajonâja nia ku ikai poe pa pasauja ɻalae lâ samba ilo. Ionzi maro larjeja simandi ɻgua nia, ɻinejga ipatula tamwata ne ilo-kalo pwataki panzi. ² Iporo mine tu, “Lâ zo ɻana miki kaloko tamâta nenzi ɻgua lâ ɻgua nia,

ande miki kaveta nenzi ŋgua sondo tia ndo. Miki uru kavilanzi tamâta sakamao nâ. Miki ma kaveta mine kilo ndimo! ³ Ara ɣana miki ma kavilanzi tamâta ɣinde nenzi walo tia, sitavanzi lâlû ɣinde tamanzi simâte lâ. Ara ɣana miki ma kaveta kemi ara panzi tamâta ɣinde uru sikai malia kie-kie, sitavanzi kinzi sugarai tamwatanzi. ⁴ Kinzi tamâta ɣinde nde simo sugarai ndo, aku sikura ɣana sipavila warakanzi kâ, ande tia. Ara ɣana miki ma kayautenzi pitî lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo.

⁵ Miki ilomi kalomi tia ndo! Miki kapâŋga kapa lâ! Miki uru koka kondoma ilo; mine nde miki kaveta vetâja ara tonge panzi tamâta tia ndo. ⁶ Nanayoni naja aporo mine tu, ‘Miki nde maro ɣalajala. Nia ndoyo naja apuliami kapâŋga lâ. Mine kala miki rârâni kamo katogo narja Yova Kindeni âta Tamwata natunju wukale mine.’ ⁷ Andeta miki ma muli kamâte itogo tamâta uru simâte mine. Kinzi koipu rârâni simo vianzi lee ɣinenja simâte, aku miki nemî via kala ma marumbu mine nâ.’

⁸ O Maro Kindeni, kumâ pwai poe panzi tamâta rârâni lâ tâno kulu! Kinzi tamâta ŋgu rârâni ande noko tamwata nâ ne.

83

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ipolenzi Isrel nenzi kazâja tamâta rârâni Asap isia wâŋgiya ɣine

¹ Maro Kindeni, noko ma kawa buu ndimo. Noko ma tini pwâka ku pwai kusajona nâ ndimo. ² Kumora ɣga, noko ne kazâja tamâta nde sipagagati ɣana siŋgoloa para ja kâ. Kinzi wisinzi nâna nâ pa noko, kala sirurua kulunzi pano. ³ Kinzi sipavea nâ ku sipa ŋgua tu ma sikai kazâja panzi noko ne tamâta. Kinzi situ sizavarunzi tamâta ɣinde noko ilo ndo keno panzi. ⁴ Kinzi siporo mine tu, “Ayo, kinda ma talâ tazavarunzi Isrel ŋgu ndo lâ. ɣinenja tamâta tonge ma muli kalo ɣgere ɣananzi kilo, ande tia.”

⁵ Kinzi nde ilonzi taitu ku sipambwâre tu ma sipavila ɣana sitawa noko ndue. ⁶ Kinzi ŋgu ɣine nde simâ taitu ɣana sikai kazâja pano; kinzi Idom ŋgu wa, kinzi Ismael ŋgu wa, kinzi Moap ŋgu wa, kinzi Hakri ŋgu wa, ⁷ kinzi Gebel ŋgu wa, kinzi Amon ŋgu wa, kinzi Amalek ŋgu wa, kinzi ŋgu ɣinde simo Filistia tâno wa Tair lawea wa. ⁸ Aku kinzi tamâta kaika lâ Siria ŋgu kala silâ taitu kunzi tona, aku simandi ɣana sisukanzi Loto ne vâsa ŋgu ɣinde.

⁹ Narja ano pano tu ma kuveta vetâja kie taituni panzi, itogo munja kuveta panzi Midian ŋgu mine. Kuveta panzi itogo munja kuveta pa koipu ɣalae Jabin kuku i ne zugu tamâta nenzi koipu Sisera rua, lâ Kison Lââ pwali. ¹⁰ Lâ zo ɣinde noko kuzavarunzi lâ Endo lawea, aku karaenzi nde sisâmbu nâ sikeno tâno kulu. ¹¹ Narja ilonju tu noko ma kuveta vetâja kie taituni pa nenzi tamâta mbâna-mbâna, itogo munja kuveta panzi koipu rua Orep ku Sep rua mine. Kupolenzi nenzi katonâja lâ vetâja kie taituni itogo munga noko kuveta panzi koipu ɣalae rua Seba ku Salamuna rua mine. ¹² Lâ zo ɣinde kinzi koipu ɣinde siporo mine tu, “Ayo, talâ takai Maro Kindeni ne tâno ara ɣinde pa warakânda nâ.”

¹³ Nanenju Maro Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kujaranzi sikâwa pwapwataki silâ, itogo tâno ne gawura ɣinde lawea itapala kala ilâ potomule mine. ¹⁴ Na ja ilonju tu noko ma kuzavarunzi, itogo yââ ikana kâi simandi dugu ilo,aku ilâ ikana leu ɣinde imandi nia ndamwa tona. ¹⁵ Na ja ilonju tu noko ma kuveta vetâja kie taituni nâ,aku kuo karâzi ɣalae imbe ndue ku ijaranzi ŋgu ɣinde sikâwa pwapwataki. Kusupwa lawea iyoka kaika ndo ilâ panzi ku iveta ruruja ɣalae panzi.

¹⁶ Yova Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kuveta kinzi mainzi pâta. ɣinenja kinzi ma sisuka noko ɣa kâki. ¹⁷ Na ja ilonju tu noko ma kupolenzi ndo, kala kinzi ma simo siruru nâ ikura zo rârâni. Ara ɣana kinzi ma mainzi ɣalae lee simâte ku naonzi tia lâ. ¹⁸ Ara ɣana noko ma kuveta mine panzi, ɣana tu ɣinde ma itula noko tamwata kilala pwataki panzi tu noko kumo Maro ɣalae. Yova Kindeni âta Tamwata, kutula pwataki panzi tu noko simbo nâ pwai poe pa tâno ndoni.

84

*Tamâta ilo ndo keno pa Maro Kindeni ne luma sapâja
Kinzi Kora ne vâsa ngu sisia wângija ñine*

¹ Yova Kindeni, noko Walo Tamwata, noko ne luma sapâja nde ara ku ara ndo! ² Na ja ilonju ndo tu ma amo noko ne luma ñinde ilo. Na ja andeka awângi wângija paneâja kâ pa Maro Kindeni Via Tamwata tava karaengu ndoni wa ilonju kalonju ndoni wa.

³ Yova Kindeni, noko Walo Tamwata, nanengu koipu ñalae noko. Nanengu Maro Kindeni kala noko. Mao nâ, noko ne luma sapâja nde ara ndo; mine nde kinzi sii kiri-kiri sindeka ñana siveta palanzi lâ noko ne patarawâja nia tini laiti, aku sikatonanzi natunzi lâ niani ndaina. ⁴ Tamâta pinde uru simo noko ne luma ilo, aku kinzi ñinde kala simo sindeka mine nâ. Ikura zo rârâni kinzi simo siwângi wângija paneâja kâ pa noko.

⁵ Noko tamwata ne nzâmbé ara ikeno panzi tamâta pinde, aku kinzi ñinde kala sindeka ikura zo zo. Mine nde ilonzi gagatinzi ñana sikâki silâ pa Saion Tuu. ⁶ Kinzi soka silâ, aku lâ zo ñana soka nia bilimu, ande nia mâsa-mâsa ñinde kala indeka ku ipângâ itogo nia ara lââ uru sâko keve ilo mine. Ñinde itogo karâzî imbe ñalae ku iveta tâno ñinde ipângâ ara kilo. ⁷ Kinzi sikâki lee, aku nenzi walo ipângâ ñalae. Mao nâ, kinzi ma simandi lâ kinzi maro rârâni nenzi Maro Kindeni nao lâ Saion Tuu kulu.

⁸ Maro Yova Kindeni Walo Tamwata, kupalonjo pa nanengu noja. Noko Yakopu ne Maro Kindeni, kutambira taja sondo pa na ja! ⁹ Maro Kindeni, na ja ano pano tu kuveta kie ara pa maka nema koipu ñalae, inani noko tamwata kupatea lâ.

¹⁰ Ambo na ja ma akura tu amo noko ne luma ilo ikura kari taitu mai nâ, ande na ja ma andeka ñalae tina. Ndekârja ñinde ma ipole nanengu ndekârja ñana amo nia arara pinde ikura zo luandondo. Ambo na ja ma akura tu amandi luma sapâja ne nzâla kawa pa nia yo nâ, ande na ja ma andeka ñalae ñana ñinde kâ,aku ndekârja ñinde ma ipole nanengu ndekârja ñana amo kinzi mbalija warakanzi nenzi luma ilo. ¹¹ Yova Kindeni ikatona kinda itogo maramuña mine, aku inani uru ikai poe pa kinda, itogo sinâla mine. I uru iveta kie ara ndo pa kinda wa isuka ñânda kâki wa. Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku vetâja ara, ande Yova Kindeni ma isilikana kelekele ara tonje ñananzi tamâta ñinde, ande tia ndo.

¹² Yova Kindeni, noko Walo Tamwata, tamâta ea kalonzi tawana noko, ande kinzi ñinde ma sindeka mine ku simo nâ.

85

*Tamâta ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ikatonanzi Isrel ñgu
Kinzi Kora ne vâsa ngu sisia wângija ñine*

¹ Yova Kindeni, nanayoni noko kuveta kie ara panzi tamâta simo noko ne tâno. Mao nâ, noko kuvilanzi Isrel ñgu kala simo ara kilo. ² Noko kuzavaru kiesaka pitî lâ ne tamâta tininzi, aku noko ñandai kupare nia panzi ñana vetâja soki rârâni munja siveta ñinde.

³ Muñga, noko wisi nâna ñalae panzi, taitu muli ñga, ande noko kupile ne wisi-nâna ñinde.

⁴ Maro Kindeni, nema Yautâja Tamwata, kala ñine maka kano pano tu kuveta kie ara taituni ndaina pa maka kilo. Noko uru wisi nâna pa maka ku kumo nâ. Kupile ne wisi-nâna ñinde ñga! ⁵ Tiambo noko ma wisi nâna pa maka ikura zo rârâni, a? Tiambo noko ne wisi-nâna ñinde ma marumbu tia, a? ⁶ Maka kano pano tu kuveta maka kamo ara kilo. Ñinejga noko ne tamâta maka ma kandekanano kapanea noko ña. ⁷ Yova Kindeni, maka iloma tu noko ma kutula pwataki tu noko ne tini-mwasa ikeno pama ikura zo rârâni. Pwaima pitî lâ kazârja ilo.

⁸ Ara, kala ñine na ja ma atambira tarjângu sondo pa Maro Yova Kindeni kawa ñgua. I ne ñgua pârja ikeno mine, “Ambo nanengu tamâta ma sipile mâsi potomule muñga siveta ñinde, ande na ja ma avetanzi simo ara nâ.” I ne ñgua pârja kala ñine. ⁹ Mao nâ, i nde iluku lâ ñana ikainzi tamâta pitî lâ kazârja ilo, kinzi ñinde uru simege ñana i kâ. Ñinejga i tamwata ma imo kuku maka tava ne walo kaika ñalae lâ nema tâno ñine.

¹⁰ Aku lâ zo ñinde Yova Kindeni ne tini-mwasa ma ipakâtu kuku tamâta nenzi mâsi ñana soka i ne ñgua pâña muli. Aku kinzi nenzi vetâja sondo kuku i ne wisi-pisi rua ma sipayâjo. ¹¹ Mao nâ, kinzi tamâta nenzi mâsi ñana sipono muli pa Yova Kindeni lâ tâno kulu ma ipakâtu kuku Yova Kindeni ne mâsi ñana iveta vetâja sondo panzi tâno tamâta. ¹² Yova Kindeni ma iveta maka kamo ara nâ, aku kâpwa ma ipânga maria lâ nema tâno ilo. ¹³ Yova Kindeni ne mâsi ñana iveta vetâja sondo kâ ma imunga papa i ilâ, aku ma iveta nzâla sondo papa i tamwata tu ma imâ kâ.

86

*Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i
Daviti isia wângija jine*

¹ Yova Kindeni, nanengu kaika keno tia, aku akura tu apasuka warakângu kâ, ande tia. Mine kala ano pano tu kupaloko pa nanengu noja. ² Naña uru apono muli sondo pa noko nâ. Mine kala ano pano tu kutingi mateja piti ingenge ñanana. Naña amo noko ne wurâta tamâta, aku kalongu tawana noko nâ. Mine nde kumâ kuvilana. ³ Nanengu Maro Kindeni, naña ano pano tu kalo sukâña ñanana, ñana tu naña uru akai noja pa noko ikura kari wa mbo wa. ⁴ Maro ñalae, kuveta ne wurâta tamâta naña ilonju ndeka, ñana tu naña uru akai noja pa noko simbo nâ.

⁵ Maro ñalae, noko nde ara tamwata, aku kuzavaru nanengu kiesaka piti lâ tiniñgu. Ikura zo zo, noko tini mwasa ndo panzi tamâta rârâni ñinde uru sino pa noko. ⁶ Yova Kindeni, kutambira taña pa nanengu noja. Naña asarâwa pano tu kuvilana. Kupaloko pa nanengu sarawânya! ⁷ Noko uru kupaloko pa nanengu noja. Mine kala lâ zo ndia malia isânda kuluñgu, ande nanengu sarawânya imâ pano.

⁸ Maro ñalae, naña asama tu maro tonge nde irerege kuku noko, ande tia ndo. Noko kupolenzi maro rârâni marumbu lâ. Maro tonge ikura tu iveta vetâja itogo noko uru kuveta mine, ande tia ndo. ⁹ Nia ndoyo noko kupolianzi tamâta ñgu ndoni sipângâ lâ,aku muli ñga kinzi tinikoa ñgu rârâni ma simâ sipare tukunzi pano, ku ma sipanea noko ña sisuka kâki. ¹⁰ Ñana tu noko ne walo kaika nde ñalae, aku noko uru kuveta vetâja arara kie-kie. Noko simbo nâ nde Maro mao.

¹¹ Yova Kindeni, ambo noko ma kupananana ñana vetâja ndia noko ilo tu naña ma aveta, ande naña ma apono muli pa pateâja ñinde ikura zo rârâni. Kupananana sondo, ñana naña ma ao ilonju ndo ilâ pa noko wa amege ñanano wa. ¹² Maro ñalae, nanengu Maro Kindeni noko, naña apanea noko tava ilonju kalongu ndoni. Naña ma awawano asuka noko ña kâki ikura zo zo. ¹³ Opopo, noko ne tini-mwasa pa naña nde ñalae ñinde,aku kumo mine ku kumo nâ. Munga, ande mateja itu ikai naña, andeta noko kuvilana kala ñandai amâte ñga.

¹⁴ Kinzi taña-kaika tamwatanzi nde simâ sipângâ lâ, kala situ sikai kazâja pa naña. Kinzi uru siveta kenzi sakamao nâ panzi tamâta pinde,aku kala ñine situ sipu naña pâta amâte. Kinzi ilonzi tu Maro Kindeni nde maro kaa nâ. ¹⁵ Andeta Maro ñalae, noko nde kalo-sukâña warika wa wisi-wisi warika wa,aku noko uru wisi nâna walele, ande tia. Noko ne tini-mwasa ñalae ñinde uru ikeno mine ku imo nâ,aku noko uru kuveta ikura tamwata ne ñgua pâña rârâni. ¹⁶ Kupalele nao pana ku kalo sukâña ñanana! Kuo ne walo kaika imâ pa ne wurâta tamâta naña ku kuvilana, ñana tu naña uru apono muli pa noko nâ.

¹⁷ Yova Kindeni, naña ilonju tu noko ma kuveta mâsi tonge ñana kutula pwataki pa naña tu noko nde ara tamwata. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi kazâja tamâta ma sisama tu nokoni kuivila naña ku kupu tini kaika pana. Ñineñga kinzi ma mainzi ñana nenzi vetâja soki kâ.

87

*Kinzi sindeka ñana Jerusalem lawea kâ, i ña tonge tu Saion lawea
Kinzi Kora ne vâsa ñgu sisia wângija jine*

¹ Muŋgani, Yova Kindeni iveta tamwata ne lawea ŋalae imandi ne tuu sapâŋja kulu. ² Lawea rârâ nde keno Isrel nenda tâno. Andeta Yova Kindeni ilo ndo ikeno pa Saion lawea,aku i ne morâŋja tu lawea ŋinde ipole lawea pindle rârâni. ³ Mine kala miki tamâta ŋine kamo Maro Kindeni ne lawea, miki kaloloŋo ŋga! Maro Kindeni uru iporo ŋgua arara nâ ŋana miki kâ. ⁴ Iporo mine tu, “Kinzi tinikoa ŋgu rârâni ma muli sipaveta kuku nanengu ŋgua. Naŋa aporo ŋananzi tinikoa ŋgu ŋinde simo Isip tâno wa Babilon lawea wa Filistia lawea wa Tanis lawea wa Itopia tâno wa. Kinzi ŋinde ma sipâŋga sitogo Saion lawea warakanzi mine, ŋana tu kinzi ma siwâŋgi pa naŋa.”

⁵ Mao nâ, lâ zo ŋinde Maro Kindeni ma itula Saion lawea kilala pwataki mine tu, “ŋine nde tamâta rârâni nenzi lawea tina mao.” Yova Kindeni âta Tamwata, i tamwata ma iveta Saion lawea ipâŋga kaika ndo, ku ma ikai maro panzi tamâta rârâni. ⁶ Yova Kindeni ma iŋgere kinzi tamâta pa ŋgu ndoni ŋananzi lâ pepa tini, aku ma isenje ŋananzi ŋinde ilâ taitu kuku Saion lawea laluna ŋanzi. ⁷ Aku kinzi tamâta ŋinde ma siwâŋgi ku sindeka nâ. Kinzi ma siporo mine tu, “O Saion, maka nema lawea tina mao kala nokoni.”

88

Tamâta isarâwa pa Maro Kindeni tu ma ivila i Heman isia wâŋgija ŋine

¹ Yova Kindeni, nanerŋu Maro Kindeni Pavilâŋja Tamwata noko. Ikura kari kari naŋa asarâwa pano tu kuvilana,aku nanerŋu tija imâ pano ikura mbo mbo. ² Kupalooŋo pa nanerŋu noŋa ŋga! Naŋa asarâwa pano tu kuvilana; kutambira taja pa naŋa! ³ Malia kiekie rârâ ŋinde nde imâ ipâŋga pa naŋa lâ, kala laiti ŋana amâte kâ. ⁴ Naŋa amo atogonzi tamâta ŋinde mateŋa ne zo ŋga imâ ipâŋga panzi lâ. Nanerŋu walo ndoni nde ikâwa ilâ lâ. ⁵ Naŋa atogo zugu tamâta toŋge kinzi sipu pâta imâte lâ, kala sio i karae ilâ ikeno kuru ilo. ŋinde itogo kinzi sitambira karaerŋu ikeno mateŋa tamâta ŋgininzi. Naŋa amo atogonzi tamâta ŋinde noko kalo kapa ndo ŋananzi, kinzi ŋinde noko pwai ne pavilâŋja piti ndo ŋananzi lâ.

⁶ Oyae, noko kutambira karaerŋu andue alâ mbââ ŋalae ŋinde ilo,aku amo lâmbu ndo lâ nia kondoma. ⁷ Noko ne wisi-nâna itawa naŋa ndue lâ, itogo tâi ŋalae ne kâla-lawea ilaja ipolenzi tamâta mine. ⁸ Noko kusowe niŋgu-nambwe ilonzi kalonzi, kala sipu mulinzi pa naŋa marumbu lâ. Noko kuveta naŋa amo sakamao ndo; mine kala kinzi tininzi pwâka ndo tu ma simo kuna. Malia ŋine ipa naŋa kaika lâ. ŋinde itogo noko kuo naŋa amo luma sakamao ilo, kala akura tu ayâti ku akâwa alâ, ande tia. ⁹ Naŋa ilonju malia ndo, kala matâŋju sakamao lâ. Mine nde naŋa akura tu amora nia sondo, ande tia.

Ikura zo zo naŋa asuka mbaŋgu kâki akai noŋa pa noko tu ma kuvilana. Ambo noko ma kuvilana tia, ande naŋa ma amâte, kala ma akura tu apanea noko ja, ande tia. ¹⁰ Mana mana, a? Tiambo noko uru kuveta mâsi ŋalajala pindle ŋana kuvilanzi mateŋa tamâta, a? Tiambo kinzi sikura tu simo vianzi kîlo ku sipanea noko ja sisuka kâki, a? Tia ndo! ¹¹ Tiambo kinzi tamâta sikeno kuru nia ŋinde nde sikura tu siporo situla pwataki tu noko ilo ndo keno panzi, a? Tiambo kinzi tamâta simo zavaruŋa ne lawea ŋinde nde sikura ŋana siporo tu noko uru pwatonaŋzi sondo, a? Tia ndo! ¹² Tiambo kinzi tamâta simo nia kondoma ŋinde nde sikura tu simora noko ne mâsi ŋalajala, a? Tiambo kinzi tamâta munja simâte ŋinde nde sikura tu simora noko ne vetâŋja ara pindle, a? Tia ndo!

¹³ Mine nde Yova Kindeni, naŋa asarâwa pa noko tu kuvilana. Naŋa uru ano pano ikura mboyo mboyo. ¹⁴ Yova Kindeni, ŋana sâ kâ ŋga noko kupu muli pa naŋa, a? ŋana sâ kâ ŋga noko kupavea ŋanana, a?

¹⁵ Oyae, nia ndoyo, lâ zo ŋinde naŋa amo limoa yo,aku amo lee apâŋga lâ zo ŋine, ande naŋa amo akai nâna nâ. Ikura zo zo naŋa amo mateŋa ne nzâla tini laiti. Noko kuveta kie ara tia pa naŋa, kala ilonju kurana tia ndo. ¹⁶ Noko ne wisi-nâna itawa naŋa ndue ndo lâ. Noko pwai kazâŋja ŋalae tina pa naŋa, ku kuyaŋla naŋa ndo lâ. ¹⁷ Ikura kari wa mbo wa, noko ne wisi-nâna ŋinde iŋge naŋa mbwaliu lâ, itogo lâ ipondi ŋalae ku ilâ itura nia

mine, aku na ja ambwatu ke lâ. ¹⁸ Noko kuvetanzi nīngu-nambwe rârâni sipile na ja silâ lâ. Mine kala kondoma simbo nâ ipâ̄nga itogo nanerigu mete mwasina.

89

*Wâ̄ngija tonge kinzi Isrel ȳgu siwâ̄ngi lâ zo ȳana malia ipâ̄nga panzi
Etan isia wâ̄ngija ȳine*

¹ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ, aku na ja ma awâ̄ngi wâ̄ngija atula ȳinde pwataki ikura zo zo. Na ja ma amo nâ aporo atula pwataki tu noko uru kuveta ikura tamwata ne ȳgua pâ̄na rârâni. ² Na ja asama tu noko ne tini-mwasa ȳinde ma marumbu tia ndo. Noko ne mâ̄si ȳana pwoka ne ȳgua pâ̄na rârâni muli ȳinde nde ikeno kaika ndo, itogo samba mine. ³ Mūngani noko kuporo mine tu, “Na ja apatea tamâta tonge, aku apambwâre kaika kuku i lâ. Na ja apa ȳgua kaika kuku nanerigu wurâta tamâta Daviti. ⁴ Na ja apai Daviti mine tu, ‘Ikura zo muli rârâni, ande noko ne vâsa pinde ma sikai noko nia ku ma simo koipu ȳalajala. Zo ȳana noko ne vâsa tonge ma imo koipu ȳalae kâ ma marumbu, ande tia ndo.’ ”

⁵ Yova Kindeni, kinzi ȳinde rârâni simo samba ilo nde siwâ̄ngi sipaneano ȳana vetâja arara noko uru kuveta ȳinde. Mao nâ, kinzi ȳgu sapâ̄na ȳinde siwâ̄ngi situla pwataki tu noko uru kuveta ikura noko tamwata kawa ȳgua rârâni. ⁶ Yova Kindeni, ea imo samba ilo nde irerege kuku noko, a? Tia ndo. Mao nâ, maro tonge ipakura kuku noko, ande tia. ⁷ Kinzi maro ȳinde rârâni nde siruru ȳana noko kâ. Kinzi sipare tukunzi ndue lâ noko nao, aku simege ndo ȳanano.

⁸ Yova Kindeni, noko Maro Kindeni Walo Tamwata, tonge ne walo irerege kuku noko ne walo kaika ȳinde, ande tia. Noko kuveta ikura ne ȳgua pâ̄na rârâni mine ku kumo nâ.

⁹ Noko uru pwai poe pa tâi ndoni. Lâ zo ȳana tâi ne kâla ȳalae kâki, ande noko kutawa i ne walo ȳinde ndue kala pâti kii lâ. ¹⁰ Aku noko kuzavaru Rahap * ne walo kaika ȳinde marumbu lâ, ina mwâta saka ȳinde uru imo tâi ilo, aku kuyaula i ndo lâ. Noko ne walo nde kaika ȳinde; mine kala kupolenzi ne kazâ̄ja tamâta sikâwa pwapwataki silâ. ¹¹ Samba tava tâno nde noko simbo nâ ne. Nia ndoyo noko kupulia tâno tava kelekele rârâni ikeno tâno kulu sipâ̄ngi lâ. ¹² Noko kuveta tâno papa mbwera kâ tava tâno papa wâra kâ. Aku Tabor Tuu anja Hermon Tuu nde sindekanano siwâ̄ngi pano. ¹³ Noko ne walo nde ȳalae tina, ikeno kaika mine ku imo nâ.

¹⁴ Noko kumo koipu ȳalae, aku uru pwai poe sondo ndo panzi tamâta. Aku noko ne pateâja rârâni lâ ȳgua nia nde sondo nâ. Noko nde tini-mwasa warika, aku noko uru kuveta ikura noko tamwata ne ȳgua pâ̄na rârâni. ¹⁵ Tamâta ea kinzi uru siwâ̄ngi wâ̄ngija paneâja kâ pa noko, kinzi ȳinde ma sindeka nâ. Noko tamwata uru pwai poe panzi, itogo sinâla ȳana isinala nzalanzi mine. ¹⁶ Kinzi kalonzi ȳgere ȳana vetâja arara noko uru kuveta ȳinde, kala sindeka sipanea noko ȳa sisuka kâki ikura kari wa mbo wa. ¹⁷ Nokoni uru walo kaika ara ȳinde kulua maka. Noko kuo ne wisi-wisi imâ pama, kala kapole para ja. ¹⁸ Yova Kindeni, mūngani noko tamwata kupatea nema katonâja tamâta. Maka Isrel ȳgu nema Maro Kindeni, noko Sapâ̄na Tamwata, noko tamwata kupatea koipu ȳalae pa maka.

Maro Kindeni ipa ȳgua kuku Daviti

¹⁹ Yova Kindeni, nanayoni noko kutula mâ̄si tonge itogo mbupuleja mine panzi ne ȳgua-tulâja tamâta, kinzi ȳinde sipono muli sondo pano. Noko kupainzi tu, “Na ja ao nanerigu pavilâja ilâ pa tamâta kaika tonge lâ. Na ja apatea i lâ tamâta ȳgininzi ku ao ipâ̄nga imo koipu ȳalae. ²⁰ Na ja apatea nanerigu wurâta tamâta Daviti,aku aliji samimi sapâ̄na lâ i kulu ȳana atula pwataki tu i imo miki nemi koipu ȳalae. ²¹ Mine kala nanerigu walo ȳinde ma imo kuku i mine ku imo nâ. Nanerigu walo ȳinde ma iveta i ipâ̄nga tamâta kaika ndo. ²² I ne kazâ̄ja tamâta kinzi ma sikura tu sipole i, ande tia. Kinzi tamâta sakamao ma sikura tu sipu i ndue, ande tia ndo. ²³ Na ja warakâ̄ngu ma azavarunzi i ne

* 89:10: Lâ Juda nenzi usi, Rahap nde mwâta saka ȳalae. Kinzi uru sisia ȳgua ȳana kiesaka kâ lâ i tini.

kazâja tamâta ndo lâ i nao. Tamâta ea ilonzi sakamao pa i, ande naaja ma apunzi tamâta ïjinde pâta simâte. ²⁴ Naaja ma aveta ikura naneñgu ñgua pâja rârâni, aku ma tiningu mwasa ndo papa i ikura zo rârâni. Naaja warakângu ma avila i ñana ipolenzi ne kazâja tamâta ndoni. ²⁵ Mine kala i ma ikai koipu pa tâno ndoni. ²⁶ Aku Daviti ma iporo pa naaja mine tu, ‘Mama, naneñgu Maro Kindeni noko. Noko kumo kutogo mira ñalae naaja uru amuna tini mwasina. Naneñgu Pavilâja Tamwata kala noko.’ ²⁷ Mao nâ, naaja Yova Kindeni ma ñoa ñalae alua i, itogo tamâta iveta pa natu tamâne nzâla-kulu mine. Mine kala i ma imo mbâna-mbâna panzi koipu ñalanjala rârâni simo tâno kulu. ²⁸ Naneñgu tini-mwasa ma ikeno ndo papa i ikura zo rârâni. Nanençu ñgua pâja ma imo kuku i, aku ñgua pâja ïjinde ma keno kaika mine ku imo nâ. ²⁹ Ikura zo rârâni, tamâta tonge lâ i ne vâsa ñgu ma imo koipu ñalae. Samba uru ikeno âta ku imo nâ, aku mine nâ, koipu ñalae tonge lâ i ne vâsa ñgu ma ikatonanzi Isrel ñgu ikura zo zo.

³⁰ Taitu miki kalongo ñga; ambo i timbu wukale kinzi ma tañanzi kaika ñana naneñgu ñgua tukuña kâ, ku ma sipu mulinzi pa naneñgu vetâja, ³¹ ambo kinzi ma tininzi pwâka tu silojo nanençu ñgua, ku silaña sipole nanençu ñgua tukuña, ³² ande naaja ma apare nia panzi ñana nenzi kiesaka ïjinde kâ. Naaja ma kalongo ñgere ñana nenzi vetâja soki ïjinde kâ, aku ma mbilâo nâ apalilinzi. ³³ Andeta naaja ma apile neñgu mâsi ñana tiningu mwasa ndo pa Daviti kâ, ande ma tia. Aku naaja ma kalongo kapa ñana ñgua pâja ïjinde naaja munja aveta kuku i, ande tia. ³⁴ Naaja ma atoto nanençu ñgua pâja ïjinde utu, ande tia. Aku naaja ma alele nanençu ñgua ipânga kie tonge kilo, ande tia ndo. ³⁵ Mine nde naajani ao warakângu ñângu Yova Kindeni Sapâja Tamwata ikeno kaika lâ ñgua pâja ñine tini: naaja ma aporo ñgua lanjeña tonge pa Daviti tia ndo. ³⁶ Ikura zo rârâni, tamâta tonge lâ i ne vâsa ñgu ma imo koipu ñalae. I ma ikai koipu mine ku imo lee ikura zo rârâni kari ma isinala nia imo ñai yo. ³⁷ I ma ikai koipu mine ku imo nâ, itogo nzimona uru imo samba tini ku isinala nia ikura zo zo. Naaja Yova Kindeni nengu ñgua pâja kala ñine.”

Kinzi kazâja tamâta sipole koipu ñalae lâ, kala Isrel ñgu simo sipataiña nâ

³⁸ Andeta Yova Kindeni, kala ñine noko wisi nâna pa koipu ñalae, inani noko kupatea lâ. Noko kupu muli papa, kala kupile i lâ. ³⁹ Noko kutoto ñgua pâja ïjinde munja kuveta kuku ne wurâta tamâta. Noko kutambira koipu ñalae ne loki-loki imbe indue tâno kulu, kala kuveta ipânga muso ndo. ⁴⁰ Noko kuzavaru i ne lawea ïjinde ne ñgumbi kaika rârâni kala bururu ndue lâ. Aku i ne luma kaika ñalanjala rârâni nde noko kuzavaru ndo lâ mine nâ. ⁴¹ Mine kala tamâta ïjinde soka nzâla silâ, ande kinzi ïjinde rârâni sipanawe koipu ñalae ne kelekele. Aku kinzi ñgu kala simo i ne lawea tini laiti ïjinde, ande kinzi siporo ñgua pavaligija papa i. ⁴² Noko kusâu panzi kazâja tamâta tu sipole i lâ paraya ilo, aku kuveta ilonzi ndeka ndo. ⁴³ Noko kuzavaru i ne temba-silâwa rârâni,aku lâ zo ñana ipara kunzi kazâja tamâta, ande noko ñandai kuvila i ñga. ⁴⁴ Noko kutawa i ndue ndo; mine kala ikura ñana imo koipu ñalae kilo, ande tia. ⁴⁵ Noko pwai i ne walo saje, kala ipânga koja ndo walele nâ. Noko kuveta i ipânga tamâta kaa nâ, kala ikai manjeti ñalae ndo.

Kinzi sikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi

⁴⁶ Ayo, Yova Kindeni, noko ma kupavea tamwata mine ikura zo ñapia kilo, a? Tiambo noko ma kupavea ikura zo rârâni, a? Noko ne wisi-nâna ipânga ñalae ndo, itogo yââ ne mela-mela mine. Noko ma wisi nâna mine ikura zo ñapia kilo, a? ⁴⁷ Yova Kindeni, naaja ano pano tu kalo ñgere ñanana. Maka tamâta uru kamo viama ikura zo mbwana-mbwana nâ. Noko munja kupuliama kapânjga, andeta noko ne pateâja ikeno tu maka rârâni ma kamâte. ⁴⁸ Ea ikura tu itiñgi mateja piti lâ ku imo via nâ, a? Ea imo tava ne walo kaika, kala ikura tu ingeñgeana ñana mateja nianzi kâ, a? Tia ndo! ⁴⁹ Maro ñalae, noko uru kuveta ikura ne ñgua pâja rârâni, aku nanayoni noko kupambwâre kuku Daviti tu noko ne tini-mwasa ma ikeno kuku i ku imo nâ. Anja mana mana, a? Ñgua ïjinde kanajo nde keno ndia, a? ⁵⁰ Maro ñalae, kalo ñgere ñana noko ne wurâta tamâta ïjinde kâ. Kinzi tamâta siporo ñgua pavaligija papa i, aku naaja ilonju malia ndo ñana kinzi tinikoa nenzi ñgua sakamao ïjinde kâ. ⁵¹ Yova Kindeni, noko munjani kupatea koipu

ŋalae ŋinde, andeta noko ne kazâŋa tamâta uru siveta “a” papa i. Kinzi soka i muli ku sivaligi i mine nâ ikura nia ndoni.⁵² Andeta kinda ma tapanea Yova Kindeni ŋa tasuka kâki ikura zo rârâni. Mao ku mao nâ.

90

*Igua ŋana Maro Kindeni ne kaika, ayga kinda tamâta nenda via
Mose, ina Maro Kindeni ne tamâta, isia wâŋgija ŋine*

¹ Maro Ʉhalae, ikura zo rârâni noko kumo kutogo maka nema luma kaika mine. ² Nia ndoyo, aku ilâ lee ipâŋga lâ zo muli ndo, ande noko Maro Kindeni kumo ikura zo rârâni ku kumo nâ. Nanayoni, lâ zo ŋinde kinzi tuu sipâŋga tia yo yo, aku noko ŋandai kupulia tâno ne kelekele rârâni sipâŋga ŋga, ande noko kumo munjgani lâ ku kumo nâ.

³ Andeta noko ne pateâŋja ikeno tu tamâta rârâni ma simâte ku sipâŋga sitogo tâno kilo. Noko kupainzi tamâta rârâni mine tu, “Miki tâno tamâta, miki ma kamâte ku ma kapalele kapâŋga tâno kilo.” ⁴ Maro Kindeni, noko ne morâŋja nde mine; mbwera tamâta-tamâta (1000) nde itogo kari taitu mai nâ, aku zo ŋinde ilâ walele nâ, itogo nola nâ mine. Mao nâ, ŋinde nde zo mbwana-mbwana nâ. ⁵ Noko uru kutoto tamâta nenzi via kala simâte. Kinzi simo zo mbwana-mbwana nâ, itogo mbupuleja mwasina. Kinzi sitogo unza ipâŋga wasaseki lâ mboyo nâ, ⁶ aku ipâŋga ŋalae ku ne mâle ipâŋga. Andeta lala nâ, ŋinenja unza ŋinde ŋgâla-ŋgâla lâ.

⁷ Maro Kindeni, noko wisi nâna pa maka, aku ŋana duvi ŋinde kâ noko kuzavaruma kala naoma tia lâ. Noko ne wisi-nâna ŋalae ŋinde iveta maka karuru ndo. ⁸ Noko kusama nema vetâŋja potomule rârâni. Aku kiesaka ndia maka kapavea ku kaveta, ande ŋinde noko uru kutula pwataki ipâŋga nia yo lâ noko nao. ⁹ Noko ne wisi-nâna uru ikeno pa maka ikura zo kiri-mwata ŋine maka kamo viama lâ tâno kulu. Mao nâ, maka nema zo nde marumbu walele nâ, itogo tamâta iveta kusu mbwani taitu nâ. ¹⁰ Maka kamo viama ikura mbwera tamâta ŋato kanajo sanjao nâ. Ambo nema kaika ikeno yo, ande maka pinde ma kamo viama ikura mbwera tamâta ŋapa. Andeta maka uru kakai nâna wa kasânda malia rârâ kulu ikura nema mbwera rârâni. Maka nema via ŋine nde marumbu walele nâ, ŋinenja naoma tia lâ.

¹¹ Maro Kindeni, noko ŋandai kupaliŋji ne wisi-nâna ndoni imâ pa maka ŋga. Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta tonge ma ikura tu imo via, ande tia. Mao nâ, lâ zo ŋana maka kaloma ŋgere ŋana noko ne wisi-nâna kâ, ande ara ŋana maka ma karuru pâta ŋanano. ¹² Mine nde maka kano pano tu kupananama, ŋana maka ma kasama sondo mine tu maka kakura tu kamo zo mbwana-mbwana nâ lâ tâno kulu. Ambo noko ma kupananama mine, ande maka ma kakai noko ne ilo-kalo ara ŋinde.

¹³ Yova Kindeni, noko ne wisi-nâna ma imâ mine pa maka ikura zo ŋapia kilo, a? Maka kano pano tu kupile ne wisi-nâna ŋinde,aku kalo sukâŋja ŋana ne wurâta tamâta maka. ¹⁴ Noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ. Maka iloma tu noko ma kuo ne tini-mwasa ŋinde imâ ŋalae pa maka ikura mboyo mboyo. Ambo noko ma kuveta mine, ande maka ma kandeka wa kawâŋgi wa, ikura zo rârâni maka ma kamo viama. ¹⁵ Muŋgani, ande noko malia kulua maka, kala kamo sakamao ikura mbwera rârâ lee imâ ipâŋga lâ zo ŋine. Taitu kala ŋine maka kano pano tu kuveta maka kandeka nâ ikura mbwera rârâ, kambwajenzi irerege kuku mbwera sakamao ŋinde kambwajenzi. ¹⁶ Maka kano pano tu kutula ne mâsi kaika pa ne wurâta tamâta maka. Aku kano pano tu kutula ne walo kaika ara ŋinde panzi maka nema vâsa muli-muli tona mine nâ.

¹⁷ Maro Ʉhalae, maka nema Maro Kindeni noko, maka iloma tu noko ma kuo ne wisi-wisi imâ pama, ku kuveta kie ara pama. Maka iloma tu noko ma kuveta nema vetâŋja wa wurâta rârâni ipâŋga ara nâ.

91

Maro Kindeni uru ike ŋana kinda kâ, kala tamo ara nâ

¹ Tamâta ea kinzi Yova Kindeni âta Tamwata uru ike a ñananzi, ande kinzi ñinde uru simo Maro Kindeni Walo Tamwata tini laiti.

² Kinzi tamâta ñinde rârâni ma siporo pa Yova Kindeni mine tu, “Noko kumo kutogo nanenjgu ñgumbi kaika mwasina, aku noko uru pwatona sondo nâ. Nanenjgu Maro Kindeni noko; na ja kalonju tawana noko nâ.”

³ Mao kanajo, Maro Kindeni ma ike a sondo ñanano; mine kala nimbu paveâja tonje ma ikura tu izavaru noko, ande tia. Aku mine nâ, pukonja sakamao tonje ma ikura tu ikaino, ande tia. ⁴ I ma ike a sondo nâ ñanano, itogo tatareko tina igogoranzi natu simo mbani kalo mine. Noko ma kupavea sondo nâ lâ Maro Kindeni mbani kalo, kala ma kumo ara nâ. I uru iveta ikura ne ñgua pârja rârâni. Mine kala i ma imo itogo noko ne maramuña mwasina, ku ma ike a ñanano. ⁵ Lâ mbo, ande noko ma kururu ñana vetâja sakamao tonje tia. Aku lâ kari, ande noko ma kururu ñana vetâja tonje tu ipârja walele nâ ku iyaulano, ande ma tia. ⁶ Aku noko ma kururu ñana pukonja ñalajala uru ipârja lâ mbo wa vetâja sakamao uru ipârja lâ kari ñana siyaulanzi tamâta kâ, ande ma tia, ñana tu Yova Kindeni ma ike a ñanano. ⁷ Mao nâ, ambo tamâta kambwajenzi ñalae ñinde ma sipamateteu noko wa ngira lâ paraja ilo, ande Yova Kindeni ma ike a ñanano, kala ma kumo ara nâ. ⁸ Aku noko tamwata ma kumora Yova Kindeni ipare nia panzi tamâta sakamao ñana vetâja kiesaka munja siveta ñinde.

⁹ Ñinde nde duvi mine; noko uru kulâ pa Yova Kindeni ku kupavea ñana kazâja kie-kie kâ,aku Yova Kindeni âta Tamwata ikatonano. ¹⁰ Mine nde sâ tonje ma ikura tu izavaru noko, ande tia. Aku zavaruña ne mäsi tonje ma ikura tu imo noko ne luma tini laiti, ande ma tia. ¹¹ Ñana tu Yova Kindeni ma ionzi ne ajejo tu ma sikatonano ikura nia ndoni. ¹² Kinzi ma mbaunzi nâ sisuka noko kâki, kala mira tonje ma ikura tu isowe noko kie, ande ma tia. ¹³ Noko ma kie nâ kupalenzi mbwâmbwa saka “leve” wa mwâta saka kie-kie wa.

¹⁴ Mao nâ, Yova Kindeni iporo mine tu, “Tamâta ea ilonzi ndo keno pa na ja, ande na ja ma akainzi ñinde rârâni piti lâ kazâja ilo. Na ja ma ake a sondo ñananzi tamâta ea sisama na ja kilalângu sondo. ¹⁵ Lâ zo ndia kinzi sisarâwa pana, ande na ja ma apalojo pa nenzi no ja. Anga zo ndia malia itu ipârja panzi, ande na ja ma amo kunzi. Na ja ma akainzi piti lâ kazâja ilo,aku ma aveta ñanzi ipârja ñalae. ¹⁶ Na ja ma asenje nenzi mbwera luandondo, kala kinzi ma ilonzi ara nâ. Na ja ma atula pwataki panzi tu na ja nde nenzi Pavilâja Tamâta.”

92

Wângija ñana tapanea Maro Kindeni ya tasuka kâki Kinda ma tawângi wângija ñine lâ pwareâja ne zo sapâja

¹ Yova Kindeni, noko âta Tamwata, na ja andeka ñana aporo ndanje pa noko wa awângi wângija paneâja kâ asuka noko ja kâki. ² Ikura mboyo mboyo, na ja andeka ñana aporo atula pwataki tu noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ. Aku ikura mbo mbo, na ja andeka ñana aporo atula pwataki tu noko uru kuveta ikura ne ñgua pârja rârâni. ³ Mao nâ, na ja ma ara wângu awângi wângija kaja ara nâ apanea noko ja asuka kâki.

⁴ Yova Kindeni, na ja kalonju ñgere ñana noko ne mäsi kaika kâ,aku ilonju ara ndo. Noko ne vetâja arara ñinde igagati ilonju kalonju ñana awângi wângija tava ndekâja ñalae. ⁵ Yova Kindeni, noko uru kuveta mäsi ñalajala kaika ndo. Noko ne ilo-kalo nde ñalae tina, kala ipole maka tamâta nema ilo-kalo. ⁶ Tamâta pinde sizizâla ndo ñana Yova Kindeni kilala kâ, kala sipârja sitogonzi tamâta nenzi ilo-kalo tia mine. Kinzi ñinde sizizâla ñana ñine kâ: ⁷ Mao nâ, lâ zo ñine kinzi tamâta sakamao sipârja walele sitogo unza mine,aku kinzi kiesaka tamwatanzi uru sigona mbalinja rârâ kie-kie kala simo ara ndo. Andeta muli ñga, Yova Kindeni ma izavarunzi ndo lâ.

⁸ Anga Yova Kindeni, noko tamwata nâ pwai koipu ñalae pa kelekele ndoni,ma kumo mine ku kumo nâ. ⁹ Maka kasama tu noko ne kazâja tamâta rârâni ma simâte,aku noko ma kupolenzi kiesaka tamwatanzi rârâni ku kutawanzi ndue ndo. ¹⁰ Munja noko

walo kaika kulua naŋa, kala nanen̄gu walo ipâŋga ŋalae lâ, itogo bulmakao ŋgoi ŋalae ne walo mine. Noko kuveta kie ara pa naŋa, kala amo andeka nâ. ¹¹ Naŋa warakâŋgu matâŋgu amora Maro Kindeni izavarunzi nanen̄gu kazâŋa tamâta. Naŋa alojo kinzi tamâta sakamao nenzi tija, kala andeka pâta.

¹² Aŋga kinzi tamâta ara ma simo ara ndo, sitogo kâi ipâŋga ŋalae kala ipula kanano ara mine. Kinzi ma sipâŋga kaika ndo, sitogo kâi matapuru imandi Lebanon tâno mine.

¹³ Kinzi sitogo kâi tamâta pinde munja sipau lâ Yova Kindeni ne luma tini laiti. Kâi ŋjinde uru sipâŋga ara ndo lâ nenda Maro Kindeni ne luma sapâŋja ŋjinde ne ŋgumbi ilo. ¹⁴ Kâi ŋjinde ma simandi ikura mbwera rârâ ŋjinde, aku ma simo sipula kanajonzi. Kinzi ma simandi kaika, ku ma ŋgâla-ŋgâla tia. Kâi ŋjinde launzi ma kenza-kenza mine ikura zo rârâni. ¹⁵ Mao nâ, Yova Kindeni ma ivilanzi tamâta ara kala ma simo mine, aku i ne pavilâŋa ŋjinde ma itula pwataki panzi tamâta tu Yova Kindeni nde vetâŋa sondo warika. I uru ike aŋana naŋa kâ, aku i ne vetâŋa rârâni nde ara ndo.

93

Maro Kindeni imo Koipu ŋalae

¹ Yova Kindeni imo Koipu ŋalae. I na ŋalae tava ne walo kaika ŋjinde nde situra i, itogo koipu ŋalaŋala nenzi pasawaja arara mwasina. Nia ndoyo, inani ipulia tâno ŋine ku iveta ikeno kaika lâ, aku sâ tonge ikura tu ilele Yova Kindeni ne vetâŋa ŋjinde, ande tia.

² Yova Kindeni, nia ndoyo, lâ zo ŋjinde kelekele tonge ipâŋga tia yo yo, ande noko kumo mungani lâ. Nanayoni noko kumo koipu ŋalae, aku ma kumo mine ku kumo nâ.

³ Yova Kindeni, tâi geza-geza ipu nduŋejani ŋalae. Tâi ipu kaika ndo ku isuŋa kawa kâki ŋalae. ⁴ Yova Kindeni, noko ne walo nde kaika ŋjinde, aku kumo samba ilo pwai koipu ŋalae pa nia ndoni. Tâi ne nduŋejani ŋjinde nde kelekele mota mwata nâ, aŋga noko ne kaika ŋjinde nde ŋalae tina. Tâi ipu nduŋejani lâ sâwaneka, andeta tâi ne kaika irerege kuku noko ne kaika ŋjinde, ande tia, aŋana tu kelekele rârâni imo noko kalo.

⁵ Mao nâ, sâ tonge ma ikura tu ilele noko ne ŋgua tukuŋa ipâŋga kie tonge, ande tia. Aku mine nâ, noko ne luma nde sapâŋja ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.

94

Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta rârâni aŋana nenzi vetâŋa kâ

¹ Yova Kindeni, noko nde Maro Kindeni Pareŋa-nia Tamwata. Kala ŋine aŋana ano pano tu kutula ne wisi-nâna pwataki pa kinzi tamâta sakamao.

² Noko uru kupare nia panzi tamâta rârâni aŋana nenzi vetâŋa kâ. Kala ŋine aŋana ano pano tu kumandi ku kupare nia panzi tamâta ŋjinde uru sipasuka warakanzi tininzi. Kutu aŋananzi ikura nenzi vetâŋa potomule mine. ³ Yova Kindeni, kinzi tamâta sakamao ma sindeka mine aŋana nenzi vetâŋa potomule kâ ikura zo aŋapia kilo, a? Kinzi nenzi zo aŋapia keno mo aŋai.

⁴ Kinzi kiesaka tamwatanzi ma sipandekâna ku ma sipasuka warakanzi tininzi ikura zo aŋapia kilo, a? ⁵ Yova Kindeni, kinzi tamâta sakamao uru sitawanzi noko ne tamâta ndue ndo. Mao nâ, kinzi siveta kenzi sakamao ndo pa noko tamwata ne ŋgu. ⁶ Kinzi uru sipunzi taine mwala-mwala sitavanzi lâlû mundoro simâte, aku sipunzi tamâta simo lombo lâ maka nema tâno ŋine simâte tona. ⁷ Kinzi siporo mine tu, “Yova Kindeni ikura tu imora maka, ande tia. Isrel nenzi Maro Kindeni nde izizâla ndo aŋana nema vetâŋa kâ.”

⁸ Ayo, miki tamâta kapakapa aŋai, aŋana sâ kâ ŋga miki kaveta vetâŋa potomule mine, a? Miki tamâta sakamao, miki nemi ilo-kalo ma ipâŋga lâ zo ndia, a? ⁹ Mana mana, a? Tiambo Yova Kindeni ikura tu ilojo nemi ŋgua tia tâ, a? Opopo, i tamwata iveta tanjânda, kala iloŋomi lâ. Tiambo ikura tu imora nemi vetâŋa ŋjinde tia tâ, a? Opopo, i tamwata iveta matânda, kala imorami lâ! ¹⁰ Tiambo i ikura tu ipare nia pa miki tamâta sakamao tia tâ, a? Opopo, i tamwata uru imbitanzi tinikoa ŋgu, kala ma ipare nia pam! Tiambo i

ne ilo-kalo tia tâ, a? Opopo, i tamwata imo tamâta rârâni nenzi pananâja, kala i ne ilo-kalo nde ñalae ndo! ¹¹ Miki kalojo ñga; Yova Kindeni isama tamâta rârâni nenzi ilo-kalo marumbu lâ, aku isama tu nenzi ilo-kalo ñinde ma ilâ kaa nâ.

¹² Andeta Yova Kindeni, noko ne nzâmbe ara ikeno panzi tamâta ea noko uru kupanananzi ñana ne tukuja kâ. ¹³ Noko uru pwareâja ara kulanzi tamâta sondo mine; mine nde malia kie-kie ikura ñana isânda kulunzi kâ, ande tia. Kinzi ma sipwarea mine lee, ikura zo muli ñinde noko ma kupare nia panzi tamâta sakamao. ¹⁴ Ñana tu Yova Kindeni ma ipilenzi ne tamâta, ande tia. Mao nâ, i ma ipu muli panzi i tamwata ne ñgu ñinde, ande tia ndo. ¹⁵ Aku muli ñga, kinzi tamâta uru sikai poe pa ñgua nia ñinde ma siveta nenzi wurâta sondo kilo. Ñinejga kinzi tamâta sondo ma ilonzi ara ñana ñinde kâ.

¹⁶ Muñga, lâ zo ñinde kinzi tamâta sakamao sikai kazâra pa naja, ande tamâta tonge ivila naja, ande tia. Tamâta tonge imandi kuku naja ñana ipara kunzi kiesaka tamwatanzi, ande tia. ¹⁷ Lâ zo ñinde, ambo Yova Kindeni ivila naja tia, ande nanayoni naja ma akeno lâ mateja nianzi. Andeta tia. ¹⁸ Lâ zo ñinde, naja ilongu patea tu, “Naja kenju apale nia zuli-zuli, kala ma patana ndue.” Andeta tia. Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno pa naja ku imo nâ, aku noko kusaja naja kaika lâ. ¹⁹ Lâ zo ndia naja kalongu loko wa ilongu rârâ wa, ande noko uru kupu tini kaika pa ilongu kalongu ku kuveta naja andeka.

²⁰ Noko kumo piti ndo ñananzi koipu sakamao, kinzi tamâta ñinde uru silanja sipole ñgua tukuja ku siveta kenzi sakamao panzi tamâta. ²¹ Kinzi uru silâ taitu ku siroto nzâla ñana siyaulanzi tamâta arara kâ. Aku kinzi sionzi tamâta pinde silâ pa ñgua nia, ñinejga sipa ñgua tu ma sipunzi pâta simâte, andeta tamâta ñinde ñandai siveta vetâja soki ñga.

²² Andeta Yova Kindeni ikeia ñanana. Nanengu Maro Kindeni imo itogo mira kaika naja uru amuna tini mwasinga. ²³ I ma ipare nia panzi tamâta sakamao ñinde ñana nenzi vetâja sakamao kie-kie kâ. Kinda nenda Maro Yova Kindeni ma kalo ñgere ñana nenzi kiesaka ñinde kâ, ku ma izavarunzi ndo lâ.

95

Wângija ñana tapanea Maro Kindeni ya tasuka kâki

¹ Miki kamâ ñga, ma tawângi tapanea Yova Kindeni ya tasuka kâki! Kinda ma kalonda ñgere ñana Yova Kindeni Kaika Tamwata, ina nenda Yautâja Tamwata,aku ma tawângi wângija papa ku tandeka ñana i kâ.

² Kinda ma talâ tamandi i nao,aku kawânda ndanje papa. Kinda ma tawângi wângija ndekâna kâ ku tapanea i ña tasuka kâki. ³ Ñana tu Maro Yova Kindeni i ne walo nde ñalae ndo. Ina imo koipu ñalae tava ne walo kaika ñinde,aku imo kinzi maro rârâni kulunzi.

⁴ Ina uru ikai poe pa tâno ndoni. Ikai poe pa nia rârâni ikeno tâno ilo lâmbu ñinde,aku inani kala ikai poe pa tuu ñalarjala ikâki pa âta ñinde tona. ⁵ Nia ndoyo ina tamwata ipulia tâno wa tâi wa sipângâ lâ. Mine kala inani uru ikai poe pa tâno ndoni wa tâi ndoni wa.

⁶ Mine nde miki kamâ luma ilo,ma naonda tundu tapanea Yova Kindeni. Nia ndoyo i tamwata ipulia kinda tapângâ lâ. Mine nde ara ñana kinda ma talâ tamo i nao,aku tapare tukunda papa. ⁷ Ina tamwata nde kinda nenda Maro Kindeni. Ina tamwata kala uru ikatona i ne tamâta kinda rârâni, itogo lama nenzi katonâja tamâta ikatonanzi lama mine. Mine nde kala ñine miki ma kapaveta kuku i kawa ñgua!

⁸ Yova Kindeni iporo tu, “Miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika, itogo timbumi munja siveta lâ Meriba tâno wa Masa nia bilimu wa,mine ndimo. ⁹ Lâ zo ñinde kinzi simo nia bilimu ñinde, ande kinzi simo sipulo naja ñana aveta mâsi pinde panzi. Andeta mungani yo kinzi simora nanengu mâsi ñalarjala pinde pwataki lâ. ¹⁰ Ikura mbwera tamâta rua lâ, ande naja tiningu pwâka ndo ñananzi tamâta ñgu ñinde. Mine nde naja aporo tu, ‘Kinzi ilonzi kalonzi ñandai ikeno sondo pa naja ñga. Ikura zo rârâni kinzi sipu mulinzi pa nanengu ñgua tukuja.’ ¹¹ Mine nde naja wisingu nâna aporo mine tu, ‘Mao kanaño, kinzi tamâta ñine ma sikura tu silâ pa nanengu pwareâja nia tia ku tia ndo!’”

96

Maro Kindeni ina Koipu ḥalae ku ikatonanzi tamâta rârâni

¹ Miki tamâta ḥai, miki kawângi wânginja wasaseki pa Yova Kindeni! Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, ara ḥana miki ma kawângi papa Yova Kindeni.

² Kawângi pa Yova Kindeni kapanea i ḥa kasuka kâki! Ikura zo zo, ande ara ḥana miki ma kaporu katula pwataki mine tu ina imo kinda nenda Yautâja Tamwata. ³ Miki ma kaporu katula panzi tamâta ḥgu rârâni tu i ḥa nde ḥalae ndo. Katapâri panzi tamâta simo nia ndoni ḥana vetâŋa ḥalajala arara i munja iveta ḥinde.

⁴ ḥana tu Yova Kindeni ḥa nde ḥalae ndo. Mine nde ara ḥana kinda ma tapanea i ḥa tasuka kâki ndo. Kinda ma tamege ḥananzi maro pinde ndimo. Kinda ma tamege ḥana Maro Kindeni simbo nâ. ⁵ ḥana tu kinzi tinikoa ḥgu nenzi maro rârâni nde kelekele ḥanjeja nâ, kala sikura tu siveta mâsi ḥalae tonje tia. Taitu nia ndoyo Yova Kindeni ipulia samba tava kelekele rârâni simo âta ḥinde. ⁶ Yova Kindeni kilala ipâŋga nia yo tu i ḥa nde ḥalae, aku imo Koipu ḥalae ara ndo. Kelekele rârâni keno i ne luma ilo ḥinde nde situla i kilala pwataki tu i ne walo nde kaika, aku i nde ara ku ara ndo.

⁷ Miki tamâta ḥgu rârâni kamo tâno ndoni, miki kapanea Yova Kindeni ḥa. Kaporu katula pwataki tu i nde ara tamwata, aku i ne walo nde kaika ndo. ⁸ Kapanea Yova Kindeni katula pwataki tu i ḥa nde ḥalae ndo. Kakai patarawâŋa tonje ku kamâ i ne luma sapâŋa ilo. ⁹ Miki ma kawângi kawawa i, ḥana tu i nde sapâŋa ku zuzuli tamwata. Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kapatawa warakami tinimi lâ i nao.

¹⁰ Miki ma kaporu katula ḥgua panzi tamâta ḥgu rârâni mine tu, “Yova Kindeni imo Koipu ḥalae!” Nia ndoyo ina iveta tâno ikeno kaika lâ, kala sâ tonje ikura tu iveta tâno ilâ wa imâ wa, ande tia. Aku muli ḥga, lâ zo ḥinde i ma ionzi tamâta rârâni simandi ḥgua nia, ande i ma iveta panzi ikura nenzi vetâŋa mine. ¹¹ Ayo, miki samba wa tâno wa, nanya apaimi tu miki kandeka ḥga! Anja tâi tava kelekele rârâni kamo tâi ilo, miki kala kaveta ndunyeja kasuka kawami kâki! ¹²⁻¹³ Anja tâno tava kelekele rârâni ikeno tâno ilo, miki kala kandeka pâta ḥga! Muli ḥga, lâ zo ḥinde Yova Kindeni ma imâ ḥana ikai poe panzi tamâta rârâni, ande kelekele rârâni ikeno tâno kulu ma sindeka pâta. Mao nâ, kâi rârâni simandi dugu ilo ḥinde ma siwâŋgi wânginja ndekâŋa kâ. ḥana tu ina ma ikai poe sondo ndo panzi tamâta rârâni tava vetâŋa mao nâ.

97

Maro Kindeni i nde Koipu ḥalae

¹ Yova Kindeni imo Koipu ḥalae! Mine kala miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, ande miki kandeka. Anja miki tamâta kamo sia sia, ande miki kala ilomi ara mine nâ.

² Take-take mâmâŋga tava kondoma ḥalae nde uru situra i, aku i ne mâsi ḥana ikai koipu panzi tamâta nde ara ku sondo ndo. ³ Yova Kindeni isupwa yââ imunga papa,aku yââ ḥinde ne mela-mela ikananzi ne kazâŋa tamâta ḥinde munja singe i mbwaliu lâ. ⁴ I ne loloa nde salaga-salaga ku isinala tâno ndoni. Tâno nde imora ḥinde, kala imo ririjo nâ. ⁵ Yova Kindeni ikai Maro ḥalae pa tâno ndoni. Lâ zo ndia i imâ ipâŋga laiti, ande tuu siruru ku sipâŋga sitogo lââ mine. ⁶ Samba uru itula pwataki tu Yova Kindeni nde ara tamwata, aku tamâta ḥgu rârâni simora pwataki tu i ḥa nde ḥalae ndo.

⁷ Anja tamâta pinde uru siwâŋgi sipaneanzi maro lajenga, aku sindekananzi nenzi maro kaa kaa ḥinde. Andeta kinzi tamâta ḥinde rârâni ma sîkai majeti ḥalae ndo.

⁸ Kinzi tamâta simo Saion Tuu kulu ḥinde, sitavanzi tamâta simo Juda nenzi lawea ḥalajala, kinzi ḥinde silojo pâri tu noko kupare nia panzi ne kazâŋa tamâta lâ, kala ilonzi ara ku simo sindeka nâ. ⁹ Yova Kindeni, Maro Walo Tamwata noko, noko pwai poe pa tâno ndoni. Noko ḥa nde ḥalae ndo, aku noko ḥa ḥinde ipole kinzi maro rârâni ḥanzu marumbu lâ.

¹⁰ Yova Kindeni uru tini mwasa ndo panzi tamâta ea sipu mulinzi pa vetâŋa sakamao. Ina uru ikatonanzi i tamwata ne tamâta, aku ikainzi piti lâ tamâta sakamao mbaunzi ilo.

¹¹ Yova Kindeni ne sinâla isinalanzi tamâta ea uru sipaveta kuku vetâŋa ara. I io ndekâŋa

ilâ panzi tamâta sondo. ¹² Mine nde miki tamâta ñine uru kapaveta kuku vetâna ara, miki kandeka ñana Yova Kindeni ne vetâna kâ! Kalomi ñgere ñana ñinde kâ, ku kawami ndanje kapanea Yova Kindeni ña sapâna ñinde kasuka kâki!

98

Maro Kindeni ikai koipu ñalae panzi tamâta ndoni

¹ Miki tamâta ñai, miki kawângi wângija wasaseki pa Yova Kindeni, ñana tu ina iveta vetâna ñalajala arara nâ. I ne walo kaika nde ñalae; mine kala i tamwata ipole paraja lâ.

² Yova Kindeni itula pwataki tu inani ipole paraja lâ. Itula pwataki panzi tamâta ñgu ndoni tu inani ikai kinda piti lâ kazâna ilo. ³ I iyoka tamwata ne ñgua pâna muñgâna muli, kala ikura zo zo i uru tini mwasa ndo panzi Isrel ñgu. I ñandai ipilenzi ñga. Mine kala tamâta rârâni simo tâno ndoni nde simora tu kinda nenda Maro Kindeni ipole paraja marumbu lâ.

⁴ Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kandeka ku kawângi wângija paneâna kâ kandekana Yova Kindeni! Kawângi kawami kâki ku kandeka kapanea i ña kasuka kâki!

⁵ Kara wângu ku kawângi wângija paneâna kâ pa Yova Kindeni. Kawângi wângija kanya ara nâ papa. ⁶ Kambana tando kie-kie ku kasarâwa kandekana Yova Kindeni, inani kinda nenda Koipu Ñalae.

⁷ Anja tâi tava kelekele rârâni kamo tâi ilo, miki kala kaveta ndunjena kasuña kawami kâki. Anja tâno tavanzi tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kala kawângi wângija mine nâ. ⁸ Miki lââ ñalajala kaponza mbaumi, anja miki tuu ñalajala kala kagogo kawami kawângi wângija ndekâna kâ lâ Yova Kindeni nao. ⁹ Ñana tu muli ñga, i ma imâ ñana ikai poe panzi tamâta rârâni. I ma ikai poe sondo panzi tamâta rârâni tava vetâna sondo nâ.

99

Maro Kindeni i nde Koipu Ñalae

¹ Yova Kindeni imo Koipu Ñalae, kala kinzi tamâta tininzi ruru. I imo koipu ñalae ne sajonâna nia ñinde ikeno kinzi ajeleo ñgininzi, kala tâno ririjo yâti taulo.

² Mao nâ, Yova Kindeni imo Saion Tuu kulu tava ne walo kaika ñalae ndo, aku tamâta ñgu rârâni nde simo i kalo. ³ Kinzi tamâta rârâni ma wisinzi motutu kala ma sipanea i sisuka i ña ñalae ñinde kâki. Ina Yova Kindeni Sapâna Tamwata!

⁴ Koipu Ñalae, noko Kaika Tamwata, noko uru tini mwasa ndo ñana vetâna sondo nâ. Muñgani noko kutu ñgua tukuña sondo ndo pa maka Isrel tamâta ñana kapono muli papa,aku noko uru pwai poe sondo ndo pama. ⁵ Ayo, miki tamâta ñai, miki kapanea kinda nenda Maro Yova Kindeni ña kasuka kâki! Kalâ kapare tukumi ndue lâ i ne sajonâna nia ñinde nao,aku kawawa i. Ina Yova Kindeni Sapâna Tamwata!

⁶ Nanayoni Mose ku Aron rua simo Yova Kindeni ne patarawâna tamâta,aku Samyuel kala uru ino papa i tona. Kinzi sisarâwa pa Yova Kindeni,aku ipalojo pa nenzi noja. ⁷ Lâ zo muñgâna ñinde, Yova Kindeni imo take-take ñalae ilo ku iporo ñgua panzi. Aku kinzi sipono muli sondo pa ñgua tukuña rârâni itula panzi.

⁸ Yova Kindeni, maka nema Maro Ñalae, lâ zo ñinde noko kupalojo pa nenzi noja. Noko kupatula tamwata kilala pwataki panzi mine tu noko uru kuzavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. Andeta mao nâ, noko muñga kupare nia sondo panzi ñana nenzi vetâna soki kâ. ⁹ Mine nde kinda ma tapanea nenda Maro Yova Kindeni ña, tatula pwataki tu i nde Walo Tamwata! Talâ pa i ne tuu sapâna,aku tawângi papa i nâ! Ñana tu kinda nenda Maro Yova Kindeni nde Sapâna Tamwata.

100

Wângija ñana tapanea Maro Kindeni ña tasuka kâki

¹ Miki tamâta rârâni kamo tâno kulu, miki kasuka kawami kâki kawângi wângija pa Yova Kindeni!

² Miki ilomi ndeka nā kapanea Yova Kindeni ḥa kasuka kâki! Kalâ kamandi i nao ku kawângi wângiña ndekâja kâ papa i! ³ Ara ḥana miki ma kasama ku kaporu pwataki tu Yova Kindeni imo Maro ḥalae. ḥana tu munjgani i simbo nā iveta kinda Isrel tapângi i ne ḥgu, aku ipatea kinda pa i tamwata. Kinda tamo i ne tamâta, tatogonzi lama ḥgu i uru ikatonanzi mine.

⁴ Miki kawami ndange nā kamâ luma sapâja ilo kapanea i. Kaporu ndange papa, ku kasuka i ḥa kâki ḥalae. ⁵ ḥana tu Yova Kindeni nde Ara Tamwata. Ikura zo zo i tini mwasa ndo panzi ne tamâta. I uru iyoka ne ḥgu pâja rârâni muli, ma iveta mine ku imo nā.

101

Koipu ḥalae ne ḥgu pâja

¹ Yova Kindeni, na ja ma awângi wângiña atula pwataki tu noko uru kuveta ikura tamwata ne ḥgu rârâni, aku noko uru kuveta vetâja sondo nā panzi tamâta rârâni. Yova Kindeni, na ja ma awângi wângiña ḥine imâ pano.

² Aku na ja ma apakatona warakângu sondo ndo ḥana nanenju vetâja rârâni kâ. Anja Yova Kindeni, ande noko ma kumâ pa na ja lâ zo ndia, a?

Na ja koipu ḥalae ma apaveta kuku vetâja sondo nā lâ nanenju luma ara ḥine ilo.

³ Na ja ma asâu pa mâsi sakamao tonje tu ma imo nao ḥgu, ande tia ndo. Tamâta pindé sipu mulinzi pa Yova Kindeni, andeta na ja tini ngu pwâka ndo ḥana nenzi vetâja ḥinde kâ. Na ja ma tini ngu piti ndo ḥananzi. ⁴ Ilo-kalo soki-soki ma ikeno malawae ndo ḥana na ja kâ, aku na ja ma apu mulingu pa mâsi sakamao rârâni.

⁵ Na ja koipu ḥalae ma azavarunzi tamâta rârâni uru simo nia ḥganje-ṅganje siporo ḥgu tale ḥananzi tamâta pindé. Mao nā, tamâta ea kinzi uru sipandekâna wa sipasuka warakanzi tini ngi wa, ande na ja ma ajaranzi kinzi ḥinde rârâni piti lâ nao ḥgu. ⁶ Taitu na ja ma ilongu ara ndo ḥananzi tamâta ḥinde uru sipono muli pa Yova Kindeni. Na ja ma asâu panzi tu ma simo nanenju luma ara ḥine ilo kuku na ja. Mao nā, tamâta ea sipaveta kuku vetâja ara, ande na ja ma asâu panzi ḥinde tu ma siveta wurâta pa na ja.

⁷ Andeta na ja ma asâu pa lajeja tamâta tonje tu ma imo nanenju luma ilo, ande tia ndo. Ambo tamâta tonje ma iporo ḥgu lajeja, ande i ma ikura tu imandi nao ḥgu kilo, ande ma tia. ⁸ Ikura zo zo, na ja ma akai wurâta ḥana azavarunzi tamâta sakamao rârâni simo tâno ḥine. Na ja ma ajaranzi kinzi kiesaka tamwatanzi rârâni sikâwa silâ, aku kinzi ma sikura tu sitaulo simâ simo Yova Kindeni ne lawea ilo kilo, ande ma tia.

102

Tamâta ikai malia kala ino pa Maro Kindeni

¹ Yova Kindeni, kupalorjo pa nanenju no ja! Na ja asarâwa pano tu kuvilana. Kutambira ta ja pa nanenju ti ja!

² Lâ zo ḥana malia itu imâ ipângu pa na ja, ande noko ma kupavea ḥananza ndimo. Lâ zo ndia na ja asarâwa pano, ande na ja ilongu tu noko ma kulojo nanenju sarawâja ku kuvilana walele nā.

³ Nanenju via ḥine nde ilâ walele, itogo yââ ne mundo uru ikeno zo mbwana-mbwana nā, ḥine ngi nao tia lâ. Anja karaerjgu nde nâna ndo, itogo yââ ḥalae ikana mine. ⁴ Kinzi sitawa na ja ndue ndo, itogo tamâta kie nā ipale leu ḥgâla-ṅgâla mine, aku na ja tini ngu pwâka ḥana aka kâpwa kâ. ⁵ Na ja asama nâna ḥalae kala amo asarâwa nā. Mine nde na ja tini ngu râki-râki ndo. ⁶ Na ja amo ara tia ndo. Na ja amo atogo malabogi imo nia bilimu, aku amo atogo sii tonje uru imo kaa nā lâ lawea tonje munjga sizavaru kala tamâta simo tia. ⁷ Na ja akeno keno ja nia, andeta matângu parengi ne. Opopo, na ja simbonju nā amo, atogo sii tonje isanjona luma kulu âta mine. ⁸ Nanenju kazâja tamâta nde siporo ḥgu potomule pa na ja ikura kari wa mbo wa. Kinzi siporo ḥgu pavaligija pana, aku kinzini uru sipatu na ja ḥângu ḥine ngi situ nzâmbé sakamao tona.

⁹⁻¹⁰ O, Yova Kindeni, noko nde wisi nâna ḥalae tina pa na ja. Mine nde ikura zo zo na ja alijin kââ kâki kulu ngu, ḥana itula pwataki tu na ja ilongu malia ndo. Mao nā, matângu

sulu indu ndue ikura kari wa mbo wa. Noko pwai na ja kâki ku kutambirana alâ nia ñgaþe, atogo kina mine. ¹¹ Na ja ma amo viângu ikura zo mbwana-mbwana nâ, itogo kari indue ku pararai lâ. Naneñgu walo nde marumbu lâ, itogo unza ñgâla-ñgâla lâ mine.

¹² Andeta Yova Kindeni, noko kumo koipu ñalae ku kumo nâ. Ikura zo muli rârâni, ande kinzi tamâta ma situla noko parina pwataki. ¹³ Muli ñga noko ma kumandi ku ma kalo sukâja ñana Saion lawea kâ. Munja noko kupatea zo tonje ñana ma kuveta kie ara pa lawea ñinde. Kala ñine zo ñinde nde imâ ipângu lâ. ¹⁴ Kinzi sizavaru Saion lawea marumbu lâ, andeta noko ne wurâta tamâta nde ilonzi ndo keno yo papa lawea ñinde. Mao nâ, lawea ñinde nde zavaruna ndo lâ, kala noko ne tamâta kalonzi sukâja ñana. ¹⁵ Andeta muli ñga tamâta ñgu ndoni ma simege ñana Yova Kindeni kâ, aku kinzi koipu ñalanjala rârâni simo tâno kulu ma siruru ñana i ne kaika kâ. ¹⁶ Lâ zo ñana Yova Kindeni ma ipa Saion lawea kâki kilo, ande lâ zoni ndaina i ma itula ne walo kaika pwataki panzi tamâta. ¹⁷ Aku kinzi ma simora tu i ipalojo panzi ne tamâta nenzi noja lâ, kinzi ñinde munja ipilenzi kala simo sugarai nâ. Mao nâ, i ma tini pwâka kilo ñana nenzi noja kâ, ande ma tia.

¹⁸ Na ja ilonju tu kinzi tamâta sipângu muli-muli ñinde ma sipanea Yova Kindeni ña sisuka kâki mine nâ. Mine nde ara ñana kinda ma tangere ñgua ñana Yova Kindeni ne mâsi ñalanjala ñinde lâ pepa tini ilâ panzi mine tu, ¹⁹ “Yova Kindeni imo tamwata ne lawea sapâja ikeno âta ñinde, aku mata indue imâ. Ina imo samba ilo, aku mata indue imâ ilea pa tâno. ²⁰ I ilorjo kinzi tamâta simo luma sakamao ilo ñinde nenzi tija. Munja kinzi kazâja tamâta sipa ñgua tu ma sipunzi tamâta ñinde pâta simâte. Andeta Yova Kindeni iyautenzi piti kala siyâti silâ.” ²¹⁻²² Mine kala muli ñga, lâ zo ñana kinzi tinikoa ñgu rârâni ma sipile nenzi lawea lawea ku silâ sipasau lâ Jerusalem lawea tu siwângi sipanea Yova Kindeni, ande kinzi ma sisuka i ña kâki lâ Saion tuu kulu, aku paneâja ma ikâki pa i lâ Jerusalem lawea ilo.

²³ Oyae, na ja amo limoa yo, andeta Yova Kindeni iyaula naneñgu kaika marumbu lâ. Mine nde na ja akura tu amo viângu zo ñalae tia. ²⁴ Na ja ñandai koja ñga, na ja tamâta limoa yo. Mine nde noko ma pwai na ja piti lâ tâno kulu ndimo. Andeta naneñgu Maro Kindeni, na ja asama tu noko kumo mine ku kumo nâ. ²⁵ Nia ndoyo, noko kupulia tâno ñine kala ikeno kaika lâ, aku noko tamwata mbau nâ kupulia samba tava kelekele rârâni simo âta ñinde tona. ²⁶ Samba tava tâno ñinde ma muli naonzi tia lâ, anja noko Yova Kindeni ma kumo nâ. Mao nâ, samba tava tâno ma muli sakamao lâ, sitogo lalava singa râge-râge mine. Aku noko ma pwainzi piti, itogo tamâta ipasea ne pasawaþa mine, aku ma naonzi tia lâ. ²⁷ Anja noko nde kumo mine ku kumo nâ. Noko ñandai kupalele ñga, aku noko ne mbwera ma marumbu, ande tia. ²⁸ Maka nde noko ne wurâta tamâta, aku kasama tu maka natuma ma simo ara nâ. Aku noko ma pwateranzi natuma nenzi vâsa muli-muli mine nâ, aku kinzi kala ma simo ara lâ noko nao.

103

*Maro Kindeni tini mwasa ndo pa kinda
Daviti isia wângi ja jine*

¹ Na ja apanea Yova Kindeni ña asuka kâki. Na ja ilonju kalonju ndoni apanea Yova Kindeni ña sapâja ñinde asuka kâki. ² Na ja apanea Yova Kindeni ña asuka kâki. I nde ara tamwata,aku na ja ma kalonju kapa ñana ñinde kâ, ande ma tia. ³ Ina kala uru izavaru nanenju kiesaka rârâni piti lâ tiningu. Aku lâ zo ndia pukoja itu ikai na ja, ande inani uru isoki pukoja ñinde rârâni piti lâ ku iveta tiningu ara kilo. ⁴ Yova Kindeni uru itinji mateja piti kala ingenje ñana na ja kâ, aku inani uru iveta kie ara ndo pa na ja mine: i ne tini-mwasa ikeno pa na ja ikura zo zo,aku i uru kalo sukâja ñalae tina ñanana tona.

⁵ Yova Kindeni uru kelekele arara nâ ilua na ja ikura zo rârâni na ja amo viângu lâ tâno kulu. Mao nâ, ñinde itogo na ja amo limoa nâ ikura mbwera mbwera,aku naneñgu walo ikeno pana ikura zo zo, itogo sii kananâwe ne walo mine.

⁶ Aku Yova Kindeni uru ivilanzi tamâta pinde lâ vetâja kie taituni. Kinzi nenzi walo nde ȳalae tia, kala tamâta pinde siveta kenzi sakamao panzi. Taitu Yova Kindeni ivetanzi simo sondo.

⁷ Mūgani, Yova Kindeni itula ne pateâja pwataki pa Mose, aku isâu panzi Isrel tamâta tu ma simora i ne mâsi ȳalaŋala pinde. ⁸ Mao nâ, Yova Kindeni itula pwataki tu i nde kalo-sukâja warika wa wisi-wisi warika wa. I uru wisi nâna walele ande tia, aku i ne tini-mwasa ȳalae ȳinde uru imo mine ku imo nâ. ⁹ I ma ileleanzi ne tamâta ikura zo pinde nâ, aku ne wisi-nâna ma ikeno zo luandondo nde tia. ¹⁰ Kinda uru taveta kiesaka tava vetâja potomule kie-kie, aku Yova Kindeni ikura tu ipare nia sondo pa kinda ku nâna ȳalae tina ilua kinda. Andeta i uru nâna tini mwasa nâ ilua kinda. ¹¹ I ne vetâja ȳinde nde duvi mine: i tini mwasa ȳalae ndo panzi tamâta ea simege ȳana i kâ. Samba ikeno âta ndo ȳana tâno kâ, aku i ne tini-mwasa nde ȳalae tina mine nâ. ¹² Yova Kindeni uru ikai nenda kiesaka piti ku ionzi simo malawae ndo ȳana kinda kâ, itogo tâno pa mbwera kâ ikeno malawae ndo ȳana tâno pa wâra kâ. ¹³ Aku mine nâ, Yova Kindeni kala tini mwasa ndo panzi tamâta ea simege ȳana i kâ, itogo tamâta tini mwasa ndo panzi natu mine. ¹⁴ ȳana tu nia ndoyo i tamwata ikai tâno ku ipulia kinda tapâŋga lâ. Isama kinda tamâta kilalânda tu nenda walo nde ȳalae tia. Mao nâ, kinda tatogo tâno ne gawura mine. ¹⁵ Kinda tamâta nenda via nde mbwana-mbwana nâ, itogo unza mine. Kinda tatumbu lee ku tamo zo kiri-mwata nâ, itogo unza ne mâle ipâŋga dugu ilo mwasina. ¹⁶ ȳineŋga lawea iyoka ku iveta mâle ȳinde ȳgâla-ȳgâla lâ, kala iyauru ndue ku nao tia lâ walele nâ.

¹⁷ Andeta Yova Kindeni ne tini-mwasa ikeno panzi tamâta ea simege ȳana i kâ, ma ikeno mine ku imo nâ. Aku i uru iveta vetâja arara nâ panzi tamâta sondo ȳinde nenzi vâsa muli-muli tona mine nâ. ¹⁸ I iveta mine panzi tamâta ea sipono muli pa i ne ȳgua pâŋga wa sipaveta kuku i ne tukuŋa wa.

¹⁹ Yova Kindeni imo koipu ȳalae lâ samba ilo, aku inani uru ikai poe pa kelekele rârâni.

²⁰ Miki Yova Kindeni ne aŋelo kaika rârâni, miki ma kapanea Yova Kindeni ȳa kasuka kâki, aku kapono muli sondo pa i ne tukuŋa wa kapaloŋo sondo nâ pa i kawa ȳgua wa, ikura uru kaveta mine. ²¹ Aku miki Yova Kindeni ne zugu tamâta kaika, miki ȳinde kamo samba ilo ku kaveta ikura i ne pateâja mine, miki kala kapanea i ȳa kasuka kâki! ²² Mao nâ, miki kelekele rârâni ȳine Yova Kindeni nanayoni ipuliami kapâŋga lâ, kala kamo kakura nia ndoni i tamwata uru ikai poe papa, miki ȳinde kapanea Yova Kindeni ȳa kasuka kâki! Naja kala mine nâ apanea Yova Kindeni ȳa asuka kâki!

104

Paneâja ilâ pa Yova Kindeni, inani nia ndoyo ipulia kelekele rârâni sipâŋga lâ

¹ Naja apanea Yova Kindeni ȳa asuka kâki. Naneŋgu Maro Yova Kindeni, noko ȳa nde ȳalae ndo. Noko kilala nde ipâŋga nia yo tu noko ne walo nde kaika, aku noko nde ara ku ara ndo.

² Yova Kindeni, noko kulita sinâla lâ tini itogo tamâta ilita lalava mine. Aku nia ndoyo noko kuo nia maa ikeno âta ȳinde, itogo tamâta ipa luma ne mende kâki mine. ³ Aku noko kuveta tamwata ne luma imandi lââ âta ȳinde kulu. Take-take nde sitogo noko ne kareta mine, aŋga lawea uru ikaino kulâ wa kumâ wa. ⁴ Noko kuporo kusupwa lawea, aku lawea ikai kuleŋa pano kala ikai noko kawa ȳgua ilâ. Aŋga mbamba ne loloa nde ipâŋga itogo noko ne wurâta tamâta mine.

⁵ Noko muŋgani kuo tâno ȳine imandi kaika, aku tâno nde ȳana iparuse ilâ wa imâ wa, ande tia ndo. ⁶ Aku lâ zo ȳinde noko kuo tâi itura tâno itogo lalava itura tamâta mine. Mao nâ, lâ zo ȳinde lââ ituranzi tuu ndoni. ⁷ Andeta muli ȳga noko kuporo kaika pa tâi, aku ikâwa ilâ. Tâi nde iloŋo noko kusarâwa kaika, aku ikâwa ilâ lâ. ⁸ Tâi ipilenzi tuu ndoni ku irere indue ilâ nia kawa kawa. Noko kupatea tu tâi ma imo nia ȳganje ȳinde.

⁹ Aku noko kuo keri lâ, aku kundi kaika tu tâi ma ipu keri ȳinde utu ndimo. Mine kala tâi ma ikura tu itura tâno ndoni kilo, ande ma tia.

¹⁰ Noko kuveta lââ ipânga tâno ne keve ilo lâ tuu ñgininzi, aku kuo lââ irere indue ilânia papata ikura nia ndoni. ¹¹ Aku kinzi simbi ñgoi rârâni uru sinu lââ ñinde. Mao nâ, kinzi sinu lee ikuranzi lâ. ¹² Kâi pinde simandi lââ ñinde ñgañe-ñgañe, âku kinzi sii uru siveta palanzi lâ kâi ñinde lakanzi kulu. Kinzi sisajona kâi lakanzi kulu ku sita sindeka nâ. ¹³ Noko kusupwa karâzi iyoka pa âta ndo imbe indue imâ tuu kulunzi. Noko kuveta kie ara mine pa tâno, kala tâno indeka nâ. ¹⁴ Aku noko kala kuveta unza ipânga panzi bulmakao tu ma sika kâ. Anja kelekele kie-kie ñinde maka tamâta uru kapau, ande ñinde tona noko kuvetanzi sipânga, kala kaka. ¹⁵ Mao nâ, noko kuveta kâi waini ipânga, kala maka kapale kanaajo ku kanu waini,aku kandeka nâ. Aku noko kuveta kâi “oliv” ipânga tona, kala maka kakai ne samimi ku kayoli lâ naoma ñana naoma zuli-zuli kâ. Aku noko kuveta kâpwa ipânga tona, kala maka kaka tu isuka karaema. ¹⁶ Nanayoni Yova Kindeni tamwata ipau kâi matapuru sipânga Lebanon tâno,aku i uru io karâzi ñalae imâ ñana isukanzi kâi ñinde. ¹⁷ Kinzi sii uru siveta palanzi lâ kâi matapuru ñinde lakanzi kulu. Anja sii pararâo nde uru siveta palanzi lâ kâi gâru lakanzi kulu. ¹⁸ Kinzi meme ñgoi nde simo tuu ñalajala kulunzi, anja kinzi gewo nde simuna simo nia mira.

¹⁹ Maro Kindeni, nia ndoyo noko kupulia nzimona ipânga,aku kupatea tu ñinde ma itula zo pwataki ikura nzimona rârâni lâ mbwera mbwera. Aku kari nde uru indue lâ zo sondo ñinde noko tamwata kupatea papa. ²⁰ Noko kuveta kondoma ipânga lâ mbo,aku ikura mbo mbo kinzi simbi ñgoi nde siyâti simâ. ²¹ Kinzi mbwâmbwa saka “leve” natunzi nde sisuja kawanzi ku silâ wa simâ wa, siroto kanzi simbi ndia noko tamwata kupatea panzi ñinde. ²² Kinzi siroto lee mbwale pwataki, ñineña sitaulo silâ pa nenzi ñgânza ñgânza,aku sikeno. ²³ Ñineña mboyo, ande kinzi tamâta simandi sânda ku silâ siveta nenzi wurâta. Siveta wurâta lee kari indue ku lala pararai lâ, ñineña sipwarea.

²⁴ O Yova Kindeni, noko kuveta kelekele kie-kie rârâ! Noko ne ilo-kalo nde ñalae kala kuvetanzi kelekele ñinde rârâni sipânga. Kelekele vianzi kâ kie-kie munja kupulianzi sipânga ñinde nde sipipi ndo sikura nia ndoni. ²⁵ Tâi nde ñalae ndo,aku ija tava kelekele pinde kie-kie nde simo tâi ilo, kelekele ñalajala wa kiri-kiri wa. Maka kakura ñana kasowe kelekele ñinde kambwanjenzi kâ, ande tia. ²⁶ Wângga ñalajala uru sikâwa tâi kulu silâ wa simâ wa, anja ija ñalae ñinde noko munja kupulia ipânga, ande ñinde kala imo tâi ilo ku imo ipapatiki indeka nâ.

²⁷ Kinzi kelekele ñinde rârâni nde uru sio tininzi ñana noko nâ tu ma kâpwa kusuanzi lâ zo ndia putole ipunzi. ²⁸ Noko tamwata uru kâpwa kusuanzi sika. Noko nâ kurombonzi kala kapwanzi pupuro. ²⁹ Lâ zo ndia noko kupu muli panzi, ande kinzi siruru. Anja zo ñana noko pwai koroani sajenzi, ande kinzi simâte ku sipânga sitogo tâno gawura kilo. ³⁰ Andeta noko kumbana koroani kilo kala natunzi simo vianzi. Mine nde noko uru kupulianzi kelekele pinde simo vianzi,aku sikai kelekele munja simâte ñinde nianzi.

³¹ Naşa kalonju tawana tu Yova Kindeni ne walo kaika ñinde ma keno mine ku imo nâ. Naşa kalonju tawana tu i ma indeka nâ ñana kelekele rârâni ipulianzi sipânga ñinde.

³² Lâ zo ndia i mata ilea pa tâno, ande tâno ririjo nâ. Anja lâ zo ndia isuja mbalau itaño tuu tini, ande mundo ipânga tuu ilo ku iyâti imâ.

³³ Naşa ma awângi wângija pa Maro Kindeni ikura zo rârâni naşa amo viângu. Naşa ma awângi wângija paneâna kâ pa nanenju Yova Kindeni lee ikura lâ zo ndia naşa ma amâte. ³⁴ Inani uru io ndekâna lâ ilonju kalonju, kala awângi wângija paneâna kâ papa i. Naşa ilonju tu i ma ilo ara nâ ñana nanenju wângija ñine. ³⁵ Yova Kindeni, naşa ilonju tu noko ma kuzavarunzi kinzi kiesaka tamwatanzi rârâni. Naşa ilonju tu kinzi tamâta sakamao ma naonzi tia lâ. Naşa apanea Yova Kindeni ña asuka kâki. Miki rârâni kala kapanea Yova Kindeni!

² Miki kawângi wângi paneâna kâ papa i, aku katula vetâna arara rârâni i munja iveta ñinde pwataki. ³ Miki kandekana Yova Kindeni Sapâna Tamwata. Miki tamâta ea uru kapono muli pa i, ande ara ñana miki ñinde ma ilomi ndeka nâ. ⁴ Miki kalâ pa Yova Kindeni i Walo Tamwata, ku kamandi i nao ikura zo rârâni.

⁵⁻⁶ Miki Yova Kindeni ne wurâta tamâta ñine lâ Abraham ne vâsa ñgu, miki kalojo ñga. Mao nâ, miki Yova Kindeni ne pateâna tamâta ñinde lâ Yakopu ne vâsa ñgu, miki kalomi ñgere kilo ñana Yova Kindeni ne mâsi ñalañala,aku kalomi ñgere kilo ñana i ne mâsi ñana ipare nia panzi tamâta sakamao kâ tona. ⁷ Yova Kindeni imo kinda nenda Maro ñhalae. Ina uru ikai poe panzi tamâta rârâni simo tâno kulu.

⁸ I ne mbutukunâna munjâna ñinde ma ikeno mine ikura zo zo. I ma iveta ikura ne ñgua pâna mine ku imo nâ. ⁹ Nanayoni ipambwâre kuku Abraham,aku ñgua pâna ñinde ikeno pa Abraham natu Isaka tona. ¹⁰ Yova Kindeni ipa ñgua kuku Isaka natu Yakopu,aku ñgua pâna ñinde ma ikeno mine nâ ikura zo rârâni. Iveta ñgua pâna kunzi Isrel ñgu,aku ñinde ma marumbu tia. ¹¹ Yova Kindeni ne ñgua pâna kala ñine: “Nanja ma Kenan tâno alua miki. Naja apatea tâno ñinde tu ma ikeno pa miki tavanzi nemi vâsa ñgu.”

¹² Mao nâ, nia ndoyo Yova Kindeni ne ñgu ñinde kambwajenzi nde kiri-mwata,aku simo tâno ñinde sitogo lombo mine. ¹³ Lâ zo ñinde kinzi simo sondo tia. Kinzi uru soka silâ pa tâno pinde,aku muli ñga silâ pa tâno pinde. Kinzi simo koipu ñalae tonge ne tâno ikura zo mbwana-mbwana nâ, ñinenga sipile tâno ñinde ku silâ pa koipu ñalae tonge ne tâno. ¹⁴ Andeta Yova Kindeni ñandai isâu panzi tinikoa ñgu tu ma sizavarunzi ñga. I itu kaika panzi koipu ñalañala tu ma siveta soki pa i ne ñgu ndimo. ¹⁵ Ipainzi tu, “Nanja apateanzi tamâta ñine tu ma sikai wurâta pa naja. Miki ma kaveta kemi sakamao tonge panzi ndimo. Miki ma kakai kazâna panzi nanengu ñgua-tulâna tamâta ndimo.”

¹⁶ Yova Kindeni iveta putole ñalae ipânga Kenan tâno, tâno ñine i ne ñgu simo,aku izavaru kanzi kâpwa rârâni marumbu lâ. ¹⁷ Andeta i ilo tu ma ivilanzi ne tamâta. Mine kala munjani lâ isupwa Yosepe ilâ pa Isip tâno imuñga panzi. Vetâna ñinde nde ipânga mine; tamâta pinde siko Yosepe sajenzi tua,aku sikai silâ Isip tâno ku iveta wurâta koa tia nâ panzi. ¹⁸ Kinzi wâlo kaika nâ sipa i kie, kala kie nâna. Aku simwali wâlo kaika ku silita lâ i ñandola tona. ¹⁹ I imo mine lee, ñinenga vetâna pinde ipânga,aku vetâna ñinde nde kie taituni itogo Yosepe munja iporo tu ma ipânga mine. Mine kala ñgua ñinde Yova Kindeni itula pa Yosepe nde ipânga kanaño. ²⁰ Ñinenga Isip nenzi koipu ñalae ipalele ilo kalo ku isupwa tamâta tonge ilâ iyaule wâlo kaika piti lâ Yosepe tini. Mao nâ, koipu ñalae ñinde ikai Yosepe piti lâ luma sakamao ilo ku iyâti imâ. ²¹ Aku koipu ñalae ñinde io Yosepe ipânga tamâta ñalae. Mine kala Yosepe imo koipu mbâna-mbâna lâ Isip tâno. ²² I ne wurâta nde ñana ikai poe panzi koipu ñalae ne dumui wa ipanananzi tamâta ñinde uru situla ilo-kalo pa koipu ñalae wa.

²³ Aku muli, ñinenga Yosepe tama Yakopu kala ilâ imo Isip tâno tona. ²⁴ Kinzi simo Isip tâno lee, ku Yova Kindeni ivilanzi tamwata ne ñgu, kala sipulianzi nenzi vâsa rârâ sipânga. Iveta nenzi walo ipânga ñalae, ipole nenzi kazâna tamâta ñinde nenzi walo.

²⁵ Mine nde ilele kinzi Isip tamâta ilonzi kalonzi kala sikai kazâna panzi i tamwata ne ñgu. Ñinenga kinzi Isip siroto nzâla ñana siveta soki panzi Yova Kindeni ne wurâta tamâta. ²⁶ Ñinenga Yova Kindeni ipateanzi ne wurâta tamâta rua, Mose ku Aron rua,aku isupwanzi ñana sivilanzi i ne ñgu. ²⁷ Mine kala kinzi rua situla Yova Kindeni ne mâsi ñalañala kie-kie ipânga Isip tâno. ²⁸ Mao nâ, lâ zo ñinde Yova Kindeni iveta kondoma ñalae ipânga itura Isip tâno ndoni, andeta kinzi tañanzi kaika nâ pa i kawa ñgu. ²⁹ Aku iveta lââ ipalele ipânga see tona, kala Isip kanzi ija rârâni sipamateteu marumbu lâ.

³⁰ Aku ivetanzi piri-piri sipânga kambwajenzi walo tona, kala sipipi lâ sikura tâno ñinde ndoni. Kinzi silâ lee sipipi lâ koipu ñalae tamwata ne luma ilo tona. ³¹ Aku Yova Kindeni iporo ñgua, ñinenga lâjo wa nipa-nipa rârâ ñinde nde simâ sipânga tava, ku silâ sikura tâno ñinde ndoni. ³² Aku i ñandai io karâzi nâ indue pa nenzi tâno ñga. I io karâzi “ais” tava loloa indue imâ ñana iyaula nenzi tâno. ³³ I iyaula nenzi kâi waini wa kâi “fik” wa,aku imbware nenzi kâi pinde rârâni nuki-nuki tona. ³⁴ Aku i kawa iporo ñgu,

ŋinenga ndemu-ndemu rârâ ŋinde simâ sipâŋga tona. Tamâta tonge ikura tu isowe kambwajenzi, ande tia ndo. ³⁵ Kinzi ndemu-ndemu sika kelekele rârâni launzi keno, aku sika kâpwa ndoni Isip tamâta munja sipau kala ipâŋga tâno ilo ŋinde tona. ³⁶ ɻineŋga Yova Kindeni ipunzi Isip ŋgu natunzi tamâne nzâla-kulu rârâni sipamateteu.

³⁷ Aku muli, ŋinenga Yova Kindeni ikainzi Isrel ŋgu sipile Isip ku siyâti silâ. I iveta mine; igagati kinzi Isip ilonzi kalonzi, kala sikai nenzi singâra arara “silva” wa “gol” rârâni ku silanzi Isrel ŋgu, kala sikai silâ. Kinzi Isrel tamâta rârâni soka ara nâ silâ, aku Yova Kindeni ne tamâta tonge ipayaula ande tia. ³⁸ ɻana tu kinzi Isip ŋgu siruru pâta ɻananzi Isrel ŋgu. Mine kala lâ zo ɻana kinzi simora tu Isrel ma sipilenzi silâ, ande ilonzi ndeka nâ. ³⁹ Kinzi Isrel ŋgu nde soka silâ, aku Yova Kindeni io take-take tonge imâ ituranzi ne tamâta. Anja lâ mbo, ande isupwa yââ ɻalae ipâŋga isinalanzi itogo sinâla mine. ⁴⁰ Kinzi sino papa ɻana simbi pinde, aku ionzi sii pinde simâ, kala i ne ŋgu sika. I samba ne kâpwa ilanzi sika, kala kapwanzi pupuro ndo. ⁴¹ Aku kinzi sirakorja ɻana lââ tava. Mine nde iveta mira ɻalae tonge tu ipwa, kala lââ imaliŋi irere indue ilâ pa nia bilimu, itogo lââ irere dugu ilo mine.

⁴² Mao nâ, i kalo ŋgere kilo ɻana ŋgua pâŋga sapâŋga ŋinde munja iveta kuku ne wurâta tamâta Abraham. ⁴³ Mine kala ikainzi i tamwata ne pateâŋga tamâta siyâti silâ. Kinzi sisuŋa kawanzi ɻalae, aku siwâŋgi ku sindeka nâ silâ. ⁴⁴ Aku muli ŋga ikai tinikoa ŋgu nenzi tâno ku ikisi keri panzi i ne ŋgu ŋinde kala simo ndaina,aku isâu panzi tu ma sika kâpwa kinzi ŋgu ŋinde munja sipau ipâŋga tâno ilo. ⁴⁵ Iveta mine ɻana duvi ɻine kâ: i ilo tu kinzi Isrel ŋgu ma sipono muli pa i ne ŋgua tukurâni wa i kawa ŋgua ndoni wa. Tapanea Yova Kindeni ja tasuka kâki!

106

Maro Kindeni uru iveta kie ara panzi ne tamâta

¹ Tapanea Yova Kindeni ja tasuka kâki! Kawânda ndange pa i, ɻana tu i nde ara tamwata,aku i uru tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

² Tamâta tonge ikura ɻana itula mâsi ɻalaŋala rârâni Yova Kindeni munja iveta ŋinde duvi pwataki, ande tia. Aku tamâta tonge ne paneâŋga ma irerege kuku i ne vetâŋga ŋinde, ande tia. ³ Kinda tasama tu Yova Kindeni ne nzâmbé ara ikeno panzi tamâta ea soka i ne tukurâni noko ma kuvilanzi ne tamâta, ande naŋa ano pano tu kalo ŋgere ɻana naŋa kâ tava. Mao nâ, lâ zo ɻana noko ma pwainzi piti lâ kazâŋga ilo, ande naŋa ilonju tu noko ma pwai naŋa piti tona mine nâ. ⁵ Naŋa ilonju tu amora noko ne tamâta simo ara wa sikai kelekele arara wa,aku naŋa atu andeka kunzi noko tamwata ne ŋgu. Noko kupatea maka pa tamwata,aku naŋa atu andekanano kunzi.

⁶ Yova Kindeni, maka kaveta kiesaka, itogo timbuma munja siveta mine. Maka kaveta vetâŋga potomule wa mâsi sakamao kie-kie. ⁷ Nanayoni, lâ zo ŋinde maka timbuma simo Isip tâno, ande kinzi ɻandai kalonzi ŋgere sondô ɻana mâsi ɻalaŋala ŋinde noko kuveta panzi ŋga. Noko kutula pwataki panzi mbwani rârâ tu noko tini mwasa ndo panzi. Andeta kinzi kalonzi kapa ɻana ŋinde kâ,aku lâ zo ŋinde kinzi silâ sipâŋga Tâi ɻiji pwali, ande kinzi taŋanzi kaika papa Yova Kindeni Walo Tamwata. ⁸ Andeta Yova Kindeni ilo patea tu ma itula ne walo kaika ɻalae ŋinde pwataki panzi. Mine kala ike ɻananzi, itogo munja ipa ŋgua tu ma iveta mine, kala ɻandai sipayaula ŋga. ⁹ I iveta mine; i itu ŋgua kaika papa Tâi ɻiji, kala tâi mâsa-mâsa lâ. Mine nde ikainzi ne tamâta soka mâsa-mâsa nâ lâ tâi ilo simbwaliu silâ, itogo tamâta iyoka tâno kaika mine. ¹⁰ Mao nâ, iyautenzi piti lâ tamâta pinde mbaunzi ilo, kinzi ŋinde uru wisinzi nâna panzi. Ivilanzi kala nenzi kazâŋga tamâta sikura tu sizavarunzi, ande tia. ¹¹ Andeta tâi ipatukunzi nenzi kazâŋga tamâta marumbu lâ, kala kinzi rârâni naonzi tia lâ. ¹² ɻineŋga Yova Kindeni ne tamâta kalonzi tawana i ne ŋgua pâŋga,aku siwâŋgi wâŋgiŋa paneâŋga kâ papa i.

¹³ Andeta kinzi walele nâ kalonzi kapa ɻana Yova Kindeni ne vetâŋga ŋinde kâ. Aku kinzi ɻandai sio tininzi pa Maro Kindeni tu ma itula ne pateâŋga pwataki panzi ŋga. Kinzi

sikai siveta ikura warakanzi nā nenzi ilo-kalo. ¹⁴ Kinzi simo nia bilimu, aku ilonzi ȳalae koja ȳana sika kâpwa ara pinde kâ. Mine kala siveta soki ku siporo ȳgua kaika pa Maro Kindeni. ¹⁵ ȳinejga Maro Kindeni isâu panzi, aku kelekele ȳinde kinzi sita ȳana, ande ȳinde ilanzi lâ. Andeta iveta pukorja ȳalae ipângga panzi tona.

¹⁶ Kinzi sipa nenzi pâla kâki simo nia bilimu, andeta tamâta pinde ilonzi ȳuru-ȳuru ȳana Mose kâ. Aku mine nâ, kinzi sipadâda ȳana Yova Kindeni tamwata ne wurâta tamâta Aron tona. ¹⁷ Mine nde tâno ipwa kawa maa, aku Datian tavanzi Abiram ne ȳgu ndoni nde patanzi sindue silâ mbââ ilo. ȳinejga tâno kawa kapu ku itataunzi lâ. ¹⁸ ȳinejga yââ iyoka pa samba indue imâ kananzi tamâta sakamao ȳinde munja sipono muli panzi Datian ku Abiram rua, kala sipamateteu lâ.

¹⁹ ȳinejga silâ sipângga Orep Tuu, ande sikai mira “gol” ku siveta bulmakao tai tonge, aku sipare tukunzi papa maro lajeja ȳinde. ²⁰ Kinzi sipile nenzi mâsi ȳana sipare tukunzi pa Yova Kindeni, inani ȳa ȳalae ndo, aku sipare tukunzi pa bulmakao tamâne kaa uru ika leu nâ ȳinde tai. ²¹ Kinzi kalonzi kapa ȳana nenzi Yautânya Tamwata Maro Kindeni, inani kala munja iveta mâsi ȳalajala lâ Isip tâno. ²² Mao nâ, ina iveta mâsi ȳalajala kie-kie lâ Isip. Kinzi tamâta simora mâsi ȳalajala ȳinde iveta lâ Tâi ȳirji, kala wisinzi motutu lâ. Andeta kinzi walele nâ kalonzi kapa ȳana. ²³ Mine kala Maro Kindeni ilo patea tu ma izavarunzi ne ȳgu. Andeta i ne pateânya tamâta Mose nde imandi nao ku ino papa tu ma ipile ne wisi-nâna ku ma kalo sukâja ȳananzi. Aku Yova Kindeni isâu papa, kala izavarunzi tia.

²⁴ Andeta muli ȳga, ande kinzi Isrel ȳgu tininzi pwâka tu sikai tâno ara ȳinde, ȳana tu kinzi ȳandai kalonzi tawana Yova Kindeni ne ȳgua pârja ȳga. ²⁵ Kinzi sisajona nâ simo nenzi pâla ilo, aku siporo ȳgua ilonzi ȳuru-ȳuru. Kinzi ȳandai sipono muli pa Yova Kindeni kawa ȳgua ȳga. ²⁶ Mine nde Yova Kindeni itu ȳgua kaika panzi, aku iporo tu ma ipunzi pâta simâte lâ nia bilimu. ²⁷ Aku ipa ȳgua tu ma isoki nenzi vâsa sikâwa pwapwataki silâ simo tinikoa ȳgu ȳgininzi lee, ma sipamateteu lâ tinikoa nenzi tâno.

²⁸ ȳinejga kinzi silâ sipângga Peor Tuu, aku sipono muli pa kinzi tinikoa nenzi maro lajeja, i ȳa tu Bal. Kinzi sika simbi munja sipatarâwa papa maro lajeja ȳinde, andeta maro lajeja ȳinde ȳandai imo via ȳga. ²⁹ Nenzi vetânya ȳinde igagati Yova Kindeni ilo kalo, kala i wisi nâna ȳalae ȳinde panzi. Mine kala isupwa pukorja sakamao ilâ ipângga panzi. ³⁰ Andeta Finias imandi ku ipare nia panzi tamâta siveta vetânya soki ȳinde, kala pukorja ȳalae ȳinde marumbu lâ. ³¹ Kala ȳine kinda uru kalonda ȳgere ȳana Finias ne vetânya sondo ȳinde kâ. Aku muli ȳga, ikura zo rârâni, ande kinzi tamâta ma kalonzi ȳgere mine nâ ȳana i ne vetânya ȳinde kâ.

³² Aku zo tonge kinzi Isrel ȳgu simo Meriba lââ bwalika, andeta siveta Yova Kindeni wisi nâna panzi. Aku ȳana nenzi vetânya soki ȳinde kâ, ande malia ipângga pa Mose. ³³ Kinzi siveta Mose wisi nâna ndo. Mine kala i ȳandai kalo ȳgere sondo ȳinejga iporo ȳga; ikai iporo nâ.

³⁴ Munja Yova Kindeni iporo itu kaika panzi tu ma sipunzi tinikoa ȳgu rârâni pâta sipamateteu. Andeta kinzi ȳandai siveta ikura Yova Kindeni kawa ȳgua ȳga. ³⁵ Tia ku Isrel tamâta sipakâe kunzi tinikoa ȳgu tamâta, aku sipono muli pa nenzi vetânya sakamao tona. ³⁶ Kinzi sipare tukunzi panzi maro lajeja, aku ȳinde iveta Yova Kindeni wisi nâna, kala izavarunzi lâ. ³⁷ Opopo, kinzi sipunzi warakanzi natunzi simâte, itogo patarawânya siveta panzi maro lajeja mine. ³⁸ Mao nâ, kinzi sipunzi warakanzi natunzi taine wa tamâne wa simâte. Natunzi ȳinde ȳandai siveta vetânya soki tonge ȳga, taitu kinzi sipunzi pâta ku sio karaenzi ilâ pa Kenan tâno nenzi maro lajeja, itogo patarawânya mwasina. Aku nenzi vetânya sakamao ȳinde iveta tâno ipângga muso lâ Yova Kindeni nao. ³⁹ Nenzi vetânya ȳinde iveta kinzi warakanzi sipângga ilonzi muso ndo lâ Yova Kindeni nao. Kinzi sipu mulinzi pa nenzi Maro Kindeni, aku silâ sipasipa kunzi maro pinde. Mine kala kinzi sipângga sitogonzi nzâla taine mine.

⁴⁰ Mine nde Yova Kindeni wisi nâna ndo panzi ne tamâta. I tini pwâka ndo ȳananzi ne ȳgu. ⁴¹ Ipu muli panzi lâ, ku ionzi silâ tinikoa ȳgu mbaunzi ilo. Mine kala kinzi simo

nenzi kazâja tamâta kalonzi. ⁴² Nenzi kazâja tamâta ñinde nde siveta kenzi sakamao ndo panzi. Kinzi kazâja tamâta nenzi walo nde kaika, kala sitawanzi Yova Kindeni ne tamâta ndue ndo. ⁴³ Munja Yova Kindeni ivilanzi ne tamâta mbwani rârâ, taitu kinzi warakanzi ilonzi patea tu ma sipu mulinzi papa i. Aku nenzi kiesaka ñinde itawanzi ndue ndo lâ.

⁴⁴ Taitu muli ñga kinzi sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi, aku ipalojo pa nenzi noja. I kalo sukârja ñananzi, ñana tu kinzi simo sakamao. ⁴⁵ I kalo sukârja ndo ñananzi, aku kalo ñgere kilo ñana ne ñgua pâja munjgâja kâ. I ilo ndo keno panzi, kala ipalele ilo kalo ku ilele nao panzi kilo. ⁴⁶ Kinzi kazâja tamâta munja siveta kenzi sakamao nâ panzi Isrel. Andeta Yova Kindeni ñinenga ilulunzi ilonzi kalonzi kala kalonzi sukârja ñananzi Isrel ñgu.

⁴⁷ Mine nde maka nema Maro Yova Kindeni, kala ñine maka kano pano tu kuvilama lâ vetâna kie taituni, aku pwaima piti lâ kinzi tinikoa ñgu mbaunzi ilo. Pwaima kataulo kalâ pa nema tâno kilo. Ambo noko ma kuveta mine, ande maka ma kawama ndanje ñalae pano, ku ma kandekanano kapanea noko ña sapâja ñinde kasuka kâki.

⁴⁸ Tapanea Yova Kindeni, ina kinda Isrel nenda Yova Kindeni! Tapanea i ña tasuka kâki ikura zo zo! Miki tamâta rârâni kawami tu, “Mao nâ”. Tapanea Yova Kindeni ña tasuka kâki!

107

Kinda tandeka ñana Maro Kindeni ne vetâja ara kâ

¹ “Kinda kawânda ndanje pa Yova Kindeni, ñana tu i nde ara tamwata, aku i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.”

² Miki tamâta ñine Yova Kindeni munja ikaimi piti lâ kazâja ilo, miki rârâni kagogo kawamiaku kapor ñgua ndaina. ³ Ñana tu miki munja kamo tinikoa ñgu nenzi tâno ikeno pa mbwera kâ wa wâra kâ wa nia ndoni wa, andeta iyautemi piti lâ ku ikaimi tauo mâm.

⁴ Kinzi pinde munja simo nia bilimu ku soka silâ wa simâ wa, siroto nzâla ñana ma silâ pa lawea tonge tu ma simo ara kâ. Andeta sisânda nzâla tonge kulu tia. ⁵ Kinzi putole ipunzi pâta lâ,aku sirakorja ñana lââ kâ, kala ilonzi malia ndo. ⁶ Malia ikainzi mine lee, ñinenga sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi,aku ikai malia ñinde piti panzi. ⁷ Ionzi lâ nzâla ara ku ikai poe panzi. Ikainzi soka silâ lee sipârja lawea ara tonge,aku simo ñinde. ⁸ Mine nde ara ñana kinzi ñinde ma kawanzi ndanje ñalae pa Yova Kindeni, ñana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni,aku i uru iveta mâsi ñalajala arara panzi tamâta. ⁹ I uru lââ ilanzi tamâta ea sirakoja ñana lââ kâ. Kinzi sinu,aku ilonzi ara ndo. Anja tamâta ea kinzi putole ipunzi, ande i uru kâpwa ñalae ilanzi kala sika lee kapwanzi pupuro ndo lâ.

¹⁰ Anja kinzi pinde nde simo luma sakamao ilo. Kinzi simo nia ñaja ndo. Kinzi nenzi kazâja tamâta munja sipa wâlo kaika lâ tininzi,aku nâna silanzi. ¹¹ Ñana tu kinzi tarjanzi kaika pa Maro Kindeni kawa ñgua. Kinzi sipu Yova Kindeni Walo Tamwata ne ñgua tukuja ututu. ¹² Yova Kindeni iveta malia panzi kala simakâsa sikai wurâta ñalae ndo,aku ilonzi kura tia ndo. Kinzi patanzi sindue tâno kulu, andeta tamâta tonge imo ñana isukanzi kâ, ande tia. ¹³ Malia ikainzi mine lee, ñinenga sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi,aku ikai malia ñinde piti panzi. ¹⁴ Yova Kindeni iyautenzi piti lâ nia kondoma ñinde ilo,aku ipu wâlo kaika munja ikeno tininzi ñinde ututu. ¹⁵ Mine nde ara ñana kinzi ñinde ma kawanzi ndanje ñalae pa Yova Kindeni, ñana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni,aku i uru iveta mâsi ñalajala arara panzi tamâta. ¹⁶ Ñana tu imbware kinzi kazâja tamâta nenzi lawea ñgumbi nzâla “aini” ñinde ututu,aku imbware “aini” ipono luma sakamao ne nzâla kawa ñinde ututu tona.

¹⁷ Anja kinzi pinde nde sipile ilo-kalo ara, kala sikai malia ñana kiesaka kie-kie kinzi siveta ñinde. Kinzi sipaveta kuku vetâja sakamao, kala sisânda nâna kulu. ¹⁸ Mine kala kinzi tininzi pwâka ñana sika kâpwa kâ, ande kala laiti ñana simâte kâ. ¹⁹ Malia ikainzi mine lee, ñinenga sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi,aku ikai malia ñinde piti panzi.

²⁰ I tamwata iporo ḥngua, aku ḥngua ḥnde iveta tininzi ara kilo. Iyautenzi piti lâ nânâ ilo.
²¹ Mine nde ara ḥjana kinzi ḥnde ma kawanzi ndanje ḥnalae pa Yova Kindeni, ḥjana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni, aku i uru iveta mâsi ḥnalajala arara panzi tamâta.
²² Aku ara ḥjana kinzi ma siveta patarawânya, ḥjana itula pwataki tu nenzi ndanje ḥnalae ikeno papa i. Aku ara ḥjana kinzi ma sindeka ku siwângi wânginja situla i ne vetâja rârâni pwataki panzi tamâta tona.

²³ Arja kinzi pinde nde sikai wurâta lâ wângja ḥnalajala kulu, kala sikâwa tâi geza-geza silâ sikura lawea lawea sikai wurâta ḥjana mbalija kâ. ²⁴ Kinzi tamâta ḥnde simora Yova Kindeni ne mâsi kilala. Kinzi simora mâsi ḥnalajala iveta lâ tâi geza-geza tini. ²⁵ Mao nâ, kinzi simora Yova Kindeni itu pa lawea, ḥjinenga lawea ḥnalae imandi ku iveta kâla ikâki ḥnalae. ²⁶ Tâi nde isukanzi wângja ḥnalajala kâki wa itawanzi ndue wa. Mine nde kinzi tamâta simo wângja kulu ḥnde nde siruru tu ma sipayaula, aku kalonzi loko nâ.
²⁷ Kinzi sikâwa sitanjenge silâ wa simâ wa, sitogo tamâta inu lââ kaika kala idauda mine. Kinzi sisama pâta ḥjana sikai poe pa wângja kâ, andeta sikura tu siveta vetâja tonje ḥjana sivila wângja kâ, ande tia. ²⁸ Malia ikainzi mine lee, ḥjinenga sisarâwa pa Yova Kindeni tu ivilanzi, aku ikai malia ḥnde piti panzi. ²⁹ Ipono lawea ḥnalae kala tâi pâti kii lâ, aku kâla imâte lâ. ³⁰ Kinzi simora tu tâi pâti kii lâ, kala sindeka ndo. Aku Yova Kindeni ikainzi silâ sipângja lawea ne mâta ḥnde kinzi ilonzi tu ma sipâti simo ḥnde. ³¹ Mine nde ara ḥjana kinzi ḥnde ma kawanzi ndanje ḥnalae pa Yova Kindeni, ḥjana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni, aku i uru iveta mâsi ḥnalajala arara panzi tamâta. ³² Lâ zo ḥjana Yova Kindeni ne tamâta ma sipasau tu siwângi, ande ara ḥjana kinzi tamâta ḥnde ma siporo situla i kilala pwataki tu i ḥna nde ḥnalae ndo. Aku ara ḥjana kinzi ma simandi tamâta mbâna-mbâna naonzi lâ nenzi pasauja tona, ku sipanea i ḥna sisuka kâki.

³³ ḥjana tu Yova Kindeni ivetanzi lââ ḥnalajala sipângja mâsa-mâsa ndo lâ, aku itu kaika papa lââ tu ma isâko ipângja tâno kulu tia kâ. ³⁴ Kinzi tamâta simo tâno ḥnde nde uru siveta vetâja sakamao nâ. Mine nde Yova Kindeni ikai nenzi tâno ara ḥnde ne siji piti, ku iveta ipângja tâno ara tia. ³⁵ Andeta Yova Kindeni itu ivilanzi ne tamâta. Mine kala iveta lââ bwalika ipângja nia bilimu, aku iveta lââ isâko ipângja nia mâsa-mâsa ku irere indue tava. ³⁶ Isâu panzi tamâta ḥnde putole ipunzi tu ma sikai tâno ḥnde, kala siveta nenzi lawea ku simo. ³⁷ Kinzi sipau kâpwa tava kâi waini lâ tânoni ndaina, aku kanajo ipângja maria. ³⁸ Yova Kindeni iveta kie ara ndo panzi ne tamâta. Mine kala sipulianzi nenzi vâsa kambwarjenzi rârâ sipângja, aku iveta nenzi bulmakao sipângja kambwarjenzi walo tona.

³⁹ Andeta muli, ḥjinenga kinzi kazâja tamâta sipolenzi Yova Kindeni ne tamâta lâ paraña ilo ku siveta majeti panzi. Kinzi siveta kenzi sakamao panzi wa nânâ silanzi wa. ⁴⁰ Andeta Yova Kindeni itawanzi nenzi kazâja tamâta ndue ndo, ku injaranzi silâ wa simâ wa lâ nia bilimu pinde nzâla keno tia. ⁴¹ Andeta ivilanzi kinzi sugarai tamwatanzi, kinzi ḥnde munja simo sakamao, aku iveta nenzi vâsa sipângja kambwarjenzi walo. ⁴² Kinzi tamâta arara nde simora Yova Kindeni ne vetâja mine ku wisinzi ara nâ. Arja kinzi tamâta sakamao nde siporo tia, kawanzi buu nâ.

⁴³ Ayo, miki tamâta ea kamo tava nemi ilo-kalo ara, ande ara ḥjana miki ma kalomi ḥgere sondo ḥjana kelekele rârâni ḥnde kâ. Miki kalomi ḥgere sondo ḥjana Yova Kindeni ne tini-mwasa ḥnde uru ikeno pa kinda ikura zo rârâni.

108

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi ne tamâta

¹ Maro Kindeni, nanengu kalo-tawana nde ikeno kaika pa noko nâ. Mao nâ, na ja kalongu tawanano sondo ndo, aku na ja ma awângi apanea noko ḥna asuka kâki.

² Lâ mbone-mbone nâ, na ja ma apagagati warakângu amandi sânda lâ kenona nia, aku ma ara neñgu wânggu. Na ja ma awângi wânginja mine lee mbwale pwataki. ³ Yova Kindeni, na ja ma amandi kinzi tinikoa ḥngu naonzi, ku ma kawângu ndanje pa noko. Na ja ma awângi wânginja paneânya kâ pano lâ tamâta ḥngu rârâni ḥgininzi.

⁴ ɻana tu noko ne tini-mwasa nde kiri-mwata tia ndo. ɻinde ikeno mine ku imo nâ,aku ne keri nde ilâ ikura lâ nia maa ikeno âta ɻinde. Ikura zo zo noko kuveta ikura ne ngua pâja rârâni, aku mâsi ɻinde nde ɻalae ndo, ipole take-take ikeno samba tini ɻinde.

⁵ Maro Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kuveta mâsi tonge ipânga samba tini, ɻana itula noko kilala pwataki tu noko tamwata nde Maro ɻalae. Na ja ilonju tu noko ma kuveta ne walo kaika ipânga nia yo panzi tamâta ndoni simo tâno kulu. ⁶ Noko ilo ndo keno pa maka, aku ne walo nde ɻalae tina. Mine nde maka kano pano tu kupalojo pa nema noja, aku pwaima piti lâ kazâja ilo, ɻana ma kamo ara kâ. ⁷ Maro Kindeni imo i tamwata ne luma sapâja ilo, aku iporo tu, “Na ja ma apole para ja, ɻine ja ma andeka ɻana akisi keri lâ Sekem lawea tava Sekot ɻgu nenzi nia kawa ɻinde panzi nanenju tamâta. ⁸ Kinzi Ruben ɻgu anga kinzi Gat ɻgu nde na ja warakângu ne ɻgu tamâta, aku kinzi Manase ɻgu kala simo nanenju tamâta mine nâ. Kinzi Efraim ɻgu nde sitogo nanenju sambara kaika ɻana para ja kâ, anga kinzi Juda ɻgu nde sitogo koipu ɻalae ne tukâla uru ikeno na ja mbaujgu ilo. ⁹ Taitu nanenju morâja ikeno mine ɻananzi nanenju kazâja tamâta; kinzi Moap ɻgu nde ɻgu kaa nâ, itogo kondo na ja uru apua mbaujgu lâ ilo mwasinga. Aku kinzi Idom ɻgu kala simo ɻgu kaa nâ, kala na ja uru ke ɻgu nâ apalenzi. Na ja apolenzi kinzi Filistia ɻgu lâ para ja ilo, kala andeka nâ akai lolove.”

¹⁰ Maro Kindeni, ti ambo noko tini pwâka tu pwai na ja alâ apara kunzi ɻgu ɻinde simo lawea ɻalae ilo, laweani ndaina ne ngumbi kaika inge mbwalu lâ, tiya? Ti ambo noko tini pwâka tu pwai na ja alâ apara lâ Idom nenzi tâno, tiya? ¹¹ Ti ambo noko tamwata kupu muli pa maka marumbu lâ, tiya? Ti ambo noko tini pwâka tu kuvilanzi nema zugu tamâta sipole para ja, tiya? ¹² Maka kasama tu kinzi tamâta nenzi pavilâja nde kelekele kaa nâ. Mine kala maka kano pa noko tu kuvilama ɻana kapolenzi nema kazâja tamâta kâ. ¹³ Mao nâ, ambo Maro Kindeni ma ivila maka, ande maka ma kapole para ja. I tamwata ma izavarunzi nema kazâja tamâta ɻinde.

109

Tamâta ilo malia kala isarâwa pa Maro Kindeni

Daviti isia wângija ɻine

¹ Maro Kindeni, nanenju paneâja imâ pa noko simbo nâ. Na ja ano pano tu kupalojo pa nanenju no ja. ² ɻana tu kinzi lajeja tamwatanzi sakamao nde sikai kazâja pa na ja ku situ laginângu. ³ Na ja ɻandai aveta vetâja soki panzi ɻga, andeta kinzi sikai kazâja pana ku sisowe ɻgu sakamao lâ tini ɻgu. ⁴ Na ja uru tini ɻgu mwasa nâ panzi ku ano pano tu kusukanzi, andeta kinzini sitalea na ja. ⁵ Na ja uru aveta ke ɻgu ara nâ panzi, andeta kinzi sikatu kenzi sakamao imâ pa na ja. Na ja ilonju ndo ikeno panzi, andeta kinzi wisinzi nâna nâ pa na ja.

⁶ Maro ɻalae, kinzi nawalanzi tonge iveta malia ɻalae tina pa na ja. Na ja ilonju tu noko ma kupatea tamâta sakamao tonge tu ma imandi ɻgu nia ku isowe ɻgu lâ nanenju kazâja tamâta ɻinde tini. ⁷ Na ja ilonju tu noko ma kusânda nanenju kazâja tamâta ɻinde ne vetâja soki kulu, aku kupa ɻgu ɻana kupare nia papa i kâ. Aku na ja ilonju tu noko ma kumora i ne no ja itogo kelekele sakamao ton a. ⁸ Na ja ilonju tu i ma imâte walele nâ, ɻine ja tamâta tonge ma ikai i nia. ⁹ Na ja ilonju tu i ma imâte, aku i natu kinzi ma sipânga simo mundoro. Ara ɻana i kaiwa ma imo mwala! ¹⁰ Na ja ilonju tu i natu kinzi ma simo sugarai, nenzi luma tia. Ara ɻana tamâta pinde ma sijaranzi ɻana nenzi luma si ɻga! ¹¹ Ambo tamâta pinde nenzi mbuku ikeno pa nanenju kazâja tamâta ɻinde, ande na ja ilonju tu kinzi ma simâ sikai i ne tâno tava ne kelekele rârâni. Na ja ilonju tu kinzi ma sikai mbali ja rârâni i munja imakâsa ɻalae ɻana ikai ɻinde. ¹² Na ja tini ɻgu pwâka tu tamâta tonge ma io ne wi si-wi ilâ pa tamâta ɻinde, aku tini ɻgu pwâka tu tamâta tonge ma kalo sukâja ɻananzi i natu simo mundoro ɻinde. ¹³ Na ja ilonju tu i ne vâsa rârâni ma sipamateteu, aku kinzi tamâta sipânga muli-muli ɻinde ma kalonzi kapa ndo ɻana tamâta ɻinde ja. ¹⁴ Na ja tini ɻgu pwâka tu Yova Kindeni ma izavaru nanenju kazâja tamâta ɻinde timbu mu ɻgâja nenzi kiesaka piti lâ tininzi! Aku na ja

ilongu mine nā ḷana i tina tonā! ¹⁵ Mao nā, naṣa ilongu tu Yova Kindeni ma kalo ḷgere ḷana nenzi kiesaka kā ikura zo rârâni. Ara ḷana i ma ivetanzi tamâta rârâni kalonzi kapa ndo ḷana kinzi ḷgu ḷinde seenzi kā, ¹⁶ ḷana tu nanenju kazâja tamâta ḷinde ḷandai io ne wisi-wisi ilâ pa tamâta tonge ḷga. I uru iveta kie sakamao panzi sugarai tamâta wa, kinzi tamâta nenzi kelekele tia wa, kinzi tamâta simo tava kalonzi loko wa. I ilinzi lee ipunzi pâta simâte.

¹⁷ I munja indeka ḷana ino pa Yova Kindeni tu ma iveta kie sakamao panzi tamâta pinde. Mine nde ara ḷana tamâta pinde ma sino pa Yova Kindeni tu iveta kie sakamao mine nā pa i tamwata! I tini pwâka tu Yova Kindeni ma iveta vetâja ara panzi tamâta pinde. Mine nde ara ḷana Yova Kindeni ne vetâja ara ma ikeno malawae ndo ḷana i tamwata mine nā! ¹⁸ I uru iporo ḷgu sakamao mine ikura zo rârâni, itogo tamâta ipasawa pasawaja lâ tini mine. Ara ḷana i ne ḷgu sakamao ḷinde ma ipalele ku izavaru i tamwata! ¹⁹ Naṣa ilongu tu i ne ḷgu sakamao ḷinde ma ipânga itogo i ne lalava mine. Ara ḷana ḷgu ḷinde ma ilita i kaika ikura zo zo, itogo tamâta ilita wâlo lâ kambwaje mine. ²⁰ Mao nā, naṣa ilongu tu Yova Kindeni ma ipare nia mine panzi nanenju kazâja tamâta, kinzi ḷinde uru siporo ḷgu soki ndo pa naṣa.

²¹ Taitu Koipu ḷalae Yova Kindeni, naṣa ano pano tu kuvilana, ikura noko ne ḷgu pâja muṇgâja mine. Noko ne tini-mwasa ara ḷinde ikeno pa naṣa ikura zo zo. Mine nde ano pano tu pwaina piti lâ kazâja ilo. ²² Naṣa amo sugarai ndo, aku akura tu apavila warakângu nde tia. Naṣa ilongu malia ndo. ²³ Tini nā nde ma naṣa naonju tia lâ, itogo kari indue ku lala pararai lâ. Naṣa amo atogo ndemu-ndemu lawea itapala kala ilâ lâ. ²⁴ Naṣa andi kaika ḷana kâpwa kâ ikura zo luandondo, kala tukungu rua nenzi walo tia ndo. Naṣa tiningu râki-râki ndo. ²⁵ Nanenju kazâja tamâta nde simora naṣa ku siporo ḷgu pavaligija nā pana. Kinzi sirurua kulunzi pana wa sijeleana wa.

²⁶ Nanenju Maro Yova Kindeni, kuvilana ḷga! Noko tini mwasa pa naṣa ikura zo rârâni. Mine kala pwaina piti lâ kazâja ilo! ²⁷ Yova Kindeni, kutula pwataki panzi nanenju kazâja tamâta tu noko tamwata simbo nā kumo nanenju Pavilâja Tamâta. ²⁸ Ambo kinzi ma sino pano tu kuzavaru naṣa, ande ara. Taitu naṣa kalonju tawana tu noko ma kuveta kie ara nā pana. Naṣa ilongu tu noko ma kutawanzi tamâta ḷinde siveta kenzi sakamao pa naṣa. ḷineŋga noko ne wurâta tamâta naṣa ma ilongu ara nā. ²⁹ Naṣa ilongu tu nanenju kazâja tamâta ma mainzi ḷalae. Ara ḷana manjeti ma ituranzi ndo lâ, itogo pasawarja mwasina.

³⁰ Andeta naṣa ma aporo kawângu ndarje ḷalae pa Yova Kindeni. Lâ zo ḷana i ne tamâta ma sipasau ḷana siwawa i kâ, ande naṣa ma amandi kunzi apanea i ḷa. ³¹ ḷana tu i uru isukanzi kinzi sugarai tamwatanzi ku ikainzi piti lâ nenzi kazâja tamâta mbaunzi ilo, kinzi ḷinde situ sipunzi pâta simâte.

110

*Yova Kindeni ipa ḷgu kuku koipu ḷalae i munja ipatea ḷinde
Daviti isia wângija ḷine*

¹ Maro Yova Kindeni itu ḷgu pa nanenju Maro ḷalae mine tu, “Noko kusajona ḷai pa mbaunju wia kâ lee, ikura lâ zo ḷinde naṣa ma aonzi noko ne kazâja tamâta simo noko kalo.” ² Maro Yova Kindeni imo Saion lawea, aku io noko tu pwai koipu pa lawea ndoni. Ara, pwai poe kaika panzi ne kazâja tamâta. ³ Mao nā, lâ zo ḷana noko kupara kunzi ne kazâja tamâta, ande noko ne tamâta ma ilonzi ara tu simâ pano lâ tuu sapâja kulu ḷana sivilano. Noko ma pwai walo kaika ikura zo rârâni, itogo mbo mbo mwâka uru ipânga unza tini, kala unza ikai walo wasaseki mine.

⁴ Maro Yova Kindeni ipambwâre lâ ku iporo mine tu, “Noko koipu ḷalae ma kumo patarawâja tamâta mine ku kumo nā. Noko kumo patarawâja tamâta ḷalae, kutogo Melikisede mine.” Yova Kindeni kawa ḷgu rârâni nde mao kanano, aku i ma ilele ne ḷgu ipânga kie tonge tia ndo.

⁵ Maro Yova Kindeni uru imandi noko tini laiti ɣana ivilano. Mine kala muli, lâ zo ɣana i ne wisi-nâna ma ipâŋga nia yo, ande i ma ipara kunzi koipu ɣalaŋala, ku ma ipolenzi itawanzi ndue ndo lâ. ⁶ Mao nâ, i ma ipare nia panzi tamâta ɻgu rârâni, ku ma ipunzi tamâta rârâ sipamateteu. I ma itawanzi koipu ɣalaŋala simo tâno ndoni. ⁷ Koipu ɣalaŋae ma ilâ pa lââ ɻinde irere nzâla ɻganje, aku ma inu. Mine kala i ma ikai walo, ku ma ipole paraŋa.

111

Tapanea Maro Kindeni tasuka i ɣa kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ɣa kâki! Naŋa ilonju kalonju ndoni aporo ndanje ɣalaŋae papa i. Lâ zo ɣana i ne tamâta sipasau tu siwawa i, ande naŋa ma amo kunzi ku ma kawâŋgu ndanje mine nâ.

² ɣana tu Yova Kindeni uru iveta vetâŋa arara nâ. Tamâta ea ilonzi ara nâ ɣana Yova Kindeni ne vetâŋa kie-kie kâ, ande kinzi ɻinde rârâni uru kalonzi ɻgere sondo ɣana i ne vetâŋa ɻinde kilala kâ. ³ I ne vetâŋa rârâni situla i kilala pwataki tu i ɣa nde ɣalaŋae, aku i ne walo nde kaika ndo. I uru iveta kie ara ndo panzi ne tamâta, ma iveta mine ku imo nâ.

⁴ Yova Kindeni uru igagatinzi ne tamâta ilonzi kalonzi tu ma kalonzi ɻgere ɣana i ne vetâŋa arara ɻinde kâ. I itu kinzi ma sisama tu inani nde wisi-wisi warika wa kalo-sukâŋa warika wa. ⁵ I uru kâpwa isuanzi tamâta ea simege ɣana i kâ. Aku i ma kalo kapa ɣana ɻgu pâŋa ɻinde i muŋga iveta kunzi ne tamâta, ande ma tia. ⁶ Muŋga ikai tinikoa ɻgu nenzi tâno ku ikisi keri panzi tamwata ne tamâta, aku ne vetâŋa ɻinde itula i ne kaika kilala pwataki panzi.

⁷ Mao nâ, Yova Kindeni ne vetâŋa rârâni nde mao kanajo ku sondo ndo. Mine kala kinda takura tu tapono muli pa i ne tukuŋa rârâni. ⁸ Nanayoni, lâ zo ɻinde Yova Kindeni itula ne ɻgu tukuŋa panzi ne tamâta, ande i ne vetâŋa ɻinde ipâŋga mao kanajo ku sondo nâ. Aku i ne ɻgu tukuŋa ɻinde ma ikeno mine ku imo nâ. ⁹ Ina kala iyautenzi ne tamâta piti lâ kazâŋa ilo, ku iveta ɻgu pâŋa kunzi. Aku ɻgu pâŋa ɻinde ma ikeno mine ku imo nâ. Mao nâ, Yova Kindeni ɣa imo sapâŋa ndo; mine nde ara ɣana tamâta rârâni ma siruru ɣana i kâ.

¹⁰ Ambo tamâta tonge ilo tu ipâŋga ilo-kalo tamâta, ande i ma imege ɣana Yova Kindeni munja lâ ɻga. Ina uru itula ilo-kalo arara panzi tamâta ea sipalonjo pa i kawa ɻgu. Paneâŋa ilâ pa i ikura zo rârâni!

112

Kinzi tamâta arara nenzi ndekâŋa

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ɣa kâki! I ne nzâmbé ara ikeno pa tamâta ea uru imege ɣana i wa ilo ara nâ ɣana ipono muli pa i ne tukuŋa wa.

² Tamâta ara ɻinde natu wukale, kinzi ma simo tamâta ɣalaŋala lâ ɻgu naonzi. Aku Yova Kindeni ne nzâmbé ara ma ikeno panzi tamâta ara ɻinde timbunzi wukale mine nâ.

³ Tamâta ara ɻinde see taitu kinzi ma simo mbaliŋa warakanzi,aku i tamwata ne vetâŋa arara ma ikeno ikura zo zo. ⁴ Ikura zo zo, tamâta ara uru kalo sukâŋa ɣananzu tini pinde ku io ne wisi-wisi ilâ panzi,aku i ne vetâŋa rârâni nde sondo nâ. Mine kala i nde itogo sinâla ɣana isinalanzi tamâta arara simo nia ɣanja ilo. ⁵ Tamâta ea uru ivilanzi tini pinde ɣana mbumbu kâ ku iveta vetâŋa sondo nâ ɣana ikai mbaliŋa kâ, ande tamâta ɻinde ma imo ara nâ.

⁶ Mao nâ, ambo tamâta tonge ipono muli sondo pa Yova Kindeni, ande tamâta ɻinde ma imo ara nâ. Aku kinzi tamâta sipâŋga muli-muli ɻinde ma siloŋo i parina. ⁷ Ambo tamâta ara mine ma iloŋo pâri tu malia pinde ma imâ ipâŋga, ande i ma iruru tia, ɣana tu i ne kalo-tawana ikeno kaika pa Yova Kindeni. ⁸ I ma iruru ku kalo loko ɣana vetâŋa tonge tia. Isama tu Yova Kindeni ma ipolenzi ne kazâŋa tamâta. ⁹ I uru kelekele rârâilanzi sugorai tamwatanzi,aku ne vetâŋa arara ɻinde ma ikeno ikura zo zo. I ma imo tamâta ɣalaŋae,aku kinzi tamâta ma sisuka i ɣa kâki.

¹⁰ Kinzi tamâta sakamao simora tu tamâta ara uru imo ara mine, kala simo sipadâda nâ. Kinzi wisinzi nâna lee sipayaula ku naonzi tia lâ. Aku kelekele ara ndia kinzi tamâta sakamao situ ma sikai pa warakanzi, ande ïnde ma sikai tia.

113

Kinzi tamâta sindeka, ïana tu Maro Kindeni iveta kie ara panzi

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ïa kâki! Miki Yova Kindeni ne wurâta tamâta, miki kasuka i ïa kâki!

² Ara ïana paneâja mine nâ ma ilâ pa Yova Kindeni lâ zo ïnine wa zo muli-muli wa.

³ Mine nde miki tamâta kala kamo pa mbwera kâ, aŋga miki ïnde kamo pa wâra kâ, miki rârâni kapanea Yova Kindeni kasuka i ïa kâki!

⁴ ïana tu Yova Kindeni imo ikai Maro panzi tamâta ïgu ndoni. I ïa nde ïjalae ndo, kala ipolenzi kelekele rârâni simo samba ilo. ⁵ Mao nâ, tamâta tonge irerege kuku kinda nenda Maro Yova Kindeni, ande tia. Ina imo âta ndo, ⁶ kala nao tundu ïana imora nia maa wa tâno wa. ⁷ I nao tundu ïana ivilanzi kinzi sugarai tamwatanzi,aku ikainzi piti lâ nia sakamao ilo. Tamâta ea simo sakamao ku sikura tu sipavila warakanzi tia, ande i uru isuka kinzi ïnde kâki, ⁸ aku ionzi simo rege-rege kunzi i ne ïgu nenzi tamâta mbâna-imbâna. ⁹ Aku i uru iveta kie ara ndo panzi taine niŋga tava. Ivilanzi kala sipaguguanzi natunzi, ande kala taine ïnde sindeka pâta kanajo. Mine kala tapanea Yova Kindeni tasuka i ïa kâki!

114

Wâŋgiya ïana zo ïnde Maro Kindeni iyautenzi Isrel ïgu piti lâ Isip tâno

¹ Muŋgani, lâ zo ïnde kinzi Isrel ïgu sipile Isip tâno, lâ zo ïnde Yakopu ne vâsa ïgu sipile tinikoa ïgu nenzi lawea,

² ande lâ zoni ndaina kinzi Juda ïgu sipâŋga Maro Kindeni ne ïgu sapâŋja. Mao nâ, kinzi Isrel ïgu sipâŋga i tamwata ne tamâta. ³ Maro Kindeni ina ipâŋga Tâi ïjîjî pwali,aku tâi nde ikâwa ilâ imandi pa pinde, ilâ imandi pa pinde. ïnenga i ilâ lee ipâŋga Jodan Lââ pwali,aku lââ imandi nâ. ⁴ Kinzi tuu ïalanjala siruru kala sipapatiki sitogonzi meme mine. Aku kinzi tuu kiri-kiri kala sisoŋga pwapwataki sitogonzi lama natu mine.

⁵ Noko tâi ndai, ande vetâŋa ndia ipâŋga pano kala noko pwâwa mine, a? Aŋga noko Jodan Lââ, mana mana ïga kurere tia, a? ⁶ Aŋga miki tuu ïalanjala, ande vetâŋa ndia ipâŋga pami kala kapapatiki katogonzi meme mine, a? Aŋga miki tuu kiri-kiri, mana mana ïga kasongoa pwapwataki katogonzi lama natu mine, a?

⁷ Mao nâ, miki kamege ïana Maro Kindeni kâ kala kaveta mine. Noko tâno ïai, kala ïnine Maro ïjalae imâ ipâŋga laiti lâ. Mine kala kuririjo ïga! Yakopu ne Maro Kindeni nde imâ ipâŋga lâ; mine nde ara ïana noko ma kumo kuririjo nâ. ⁸ ïana tu ina iveta lââ ipâŋga mira ilo ku iyâti imâ,aku inani iveta lââ isâko mira kaika ïalanjala ilo ku irere ndue.

115

Maro Kindeni i simbo nâ nde Maro mao

¹ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno pa maka ikura zo zo,aku noko uru kuveta ikura tamwata kawa ïgua rârâni. Mine nde maka ma kasuka noko simbo nâ ïa kâki. Maka ma kapasuka warakama ïama kâki, ande tia.

² ïana sâ kâ ïga kinzi tinikoa ïgu uru sivaligi maka ku sikasoŋama mine tu, “Miki nemi Maro Kindeni ande imo ndia”, a? ³ Kinzi sizizâla tu kinda nenda Maro Kindeni imo samba ilo,aku i uru iveta ikura tamwata nâ ne pateâŋja. ⁴ Aŋga kinzi tinikoa ïgu nenzi maro nde kelekele kaa nâ. Kinzi tamâta nâ sipare maro ïnde tainzi lâ mira “gol” wa “silva” tini.

⁵ Kinzi maro laŋeŋa ïnde kawanzi keno, andeta sikura tu siporo ïgua kâ, nde tia. Kinzi matanzi keno, andeta sikura tu simora kelekele kâ, nde tia. ⁶ Kinzi taŋanzi keno, andeta sikura tu siloŋo ïgua kâ, nde tia. Kinzi vigunzi keno, andeta sikura tu siŋo kelekele kuwae

kâ, nde tia. ⁷ Kinzi mbaunzi keno, andeta sikura tu sitaŋo kelekele kâ, nde tia. Aku kinzi kenzi keno, andeta sikura tu soka kâ, nde tia. Kinzi sikura tu sisarâwa wa siveta ndujeja tonge tia. ⁸ Mine nde naŋa aporo tu kinzi tamâta kala uru sipare maro laŋeja kaa kaa ŋinde tainzi, ande kinzi ŋinde nde sirerege kunzi maro laŋeja ŋinde. Aku tamâta ea uru kalonzi tawana maro laŋeja ŋinde, ande kinzi kala sipâŋga kaa nâ, sitogonzi kinzi mine.

⁹ Arŋa miki Isrel ŋgu tamâta, miki ma kalomi tawana Yova Kindeni, ina uru ivilami wa ikatonami wa. ¹⁰ Aku miki Yova Kindeni ne patarawâŋa tamâta lâ Aron ne vâsa ŋgu, miki ma kalomi tawana Yova Kindeni, ina uru ivilami wa ikatonami wa. ¹¹ Miki tamâta ŋine uru kamege ŋana Yova Kindeni kâ, miki ma kalomi tawana i nâ, ina uru ivilami wa ikatonami wa. ¹² Ŋana tu Yova Kindeni uru kalo ŋgere ŋana kinda kâ, aku i ma iveta kie ara nâ pa kinda. I ma iveta kie ara mine nâ panzi Isrel ŋgu tamâta, sitavanzi Yova Kindeni ne patarawâŋa tamâta lâ Aron ne vâsa ŋgu. ¹³ Mao nâ, Yova Kindeni ma iveta kie ara panzi tamâta ea simege ŋana i kâ, kinzi tamâta ŋalajala wa sugarai tamwatanzi wa.

¹⁴ Naŋa ilongu tu Yova Kindeni ma iveta natumi sipâŋga kambwanjenzi walo, aku ilongu tu i ma iveta mine nâ panzi timbumi wukale tona. ¹⁵ Mao nâ, naŋa ilongu tu Yova Kindeni tamwata ma iveta kie ara ndo pa miki. Ina nia ndoyo ipulianzi samba wa tâno wa.

¹⁶ Samba nde Yova Kindeni simbo nâ ne ninia, arŋa tâno nde ilua kinda tamâta lâ. ¹⁷ Kinzi mateja tamâta silâ pa warakanzi nenzi lawea,aku sikura tu sipanea Yova Kindeni sisuka i ja kâki, ande tia. ¹⁸ Arŋa kinda nde tamo viânda yo,aku ma kawânda ndanje pa Yova Kindeni lâ zo ŋine wa zo muli-muli tona. Tapanea Yova Kindeni tasuka i ja kâki!

116

Tamâta kawa ndanje pa Maro Kindeni, ŋana tu iveta i tini ara kilo

¹ Yova Kindeni uru ipalojo pa nanenju sarawâŋa. Mine nde naŋa tiniŋgu mwasa ndo papa i. Mao kananjo, i uru ipalojo pa nanenju noŋa.

² Ina itambira tarja pa nanenju sarawâŋa rârâni. Mine nde naŋa ma amo akai noŋa pa i nâ ikura zo rârâni naŋa ma amo viâŋgu.

³ Muŋga, mateja ne nimbu nde ikai naŋa kaika lâ. Mine kala naŋa kalonju ŋgere ŋana mateja nianzi,aku ŋinde iveta naŋa aruru pâta kanaŋo. Naŋa kalonju loko ku ilongu malia ndo. ⁴ Ŋinerenga asarâwa pa Yova Kindeni ku apai tu, “Yova Kindeni, naŋa ano kaika pano tu kuwilana! Tia ma amâte!”

⁵ Naŋa asama tu Yova Kindeni nde wisi-wisi warika wa vetâŋa sondo warika wa. Mao nâ, kinda nenda Maro Kindeni nde kalo-sukâŋa warika. ⁶ I uru ikeia ŋananzi tamâta ea sikura ŋana sipavila warakanzi tia. Mine nde lâ zo ŋana kalo-lokoni iveta ilongu malia ndo, ande ina ivilana. ⁷ Kala ŋine naŋa wiſiŋgu puu ndue kilo, ŋana tu Yova Kindeni iveta kie ara ndo pa naŋa.

⁸ Yova Kindeni itinji mateja piti kala iŋgenge ŋanana lâ. Ipamasi matâŋgu sulu mâsamâsa lâ,aku ikeia ŋanana. Mine nde malia ŋandai itawa naŋa ndue ŋga. ⁹ Mine kala naŋa ma ayoka kuku Yova Kindeni ikura zo rârâni naŋa ma amo viâŋgu lâ tâno kulu.

¹⁰ Naŋa kalonju tawana Yova Kindeni. Mine kala muŋga naŋa aporo lâ warakâŋgu ilonju mine tu, “Malia ŋalae tina itawa naŋa ndue ndo lâ.” Taitu lâ zo ŋinde, naŋa ŋandai apile nanenju kalo-tawana ŋga. ¹¹ Lâ zo ŋinde naŋa ilonju rârâ kala aporo lâ warakâŋgu ilonju mine tu, “Tamâta rârâni nenzi ŋgua pâŋa rârâni nde laŋeja nâ.” Andeta nanenju kalo-tawana ŋandai imbe ŋga.

¹² Opopo, Yova Kindeni iveta kie ara ndo pa naŋa. Andeta naŋa ma akatu i ne vetâŋa ŋinde mâsi mana. ¹³ Ayo, naŋa ma awuwu waini lâ kâmba ilo, ku akai amâ alua Yova Kindeni itogo patarawâŋa mine. Vetâŋa ŋinde ma itula pwataki tu naŋa kawâŋgu ndanje ŋalae papa i ŋana ne pavilâŋa ara ŋinde kâ. ¹⁴ Aku lâ zo ŋana Yova Kindeni ne tamâta rârâni ma sipasau ŋana siwâŋgi pa i kâ, ande naŋa ma amo kunzi ku ma aveta ikura nanenju ŋgua pâŋa muŋgâŋa mine.

¹⁵ Mao nā, Yova Kindeni ilo ndo keno panzi ne tamâta. Mine kala ambo toŋge ma imâte, ande i kalo sukâŋa ŋalae ŋinde.

¹⁶ Yova Kindeni, naŋa amo noko ne wurâta tamâta. Naŋa uru aveta wurâta pano, itogo nana mun̄ga iveta mine. Noko kutiŋgi mateŋa piti kala iŋgeŋge ŋanana, kala ŋine naŋa amo ara nā. ¹⁷ Mine nde naŋa ma aveta patarawâŋa pano ŋana itula pwataki tu naŋa kawâŋgu ndange ŋalae pano. Aku naŋa ma ano pa noko tona. ¹⁸ Aku lâ zo ŋana Yova Kindeni ne tamâta rârâni ma sipasau ŋana siwâŋgi pa i kâ, ande naŋa ma amo kunzi ku ma aveta ikura nanen̄gu ŋgua pâŋa mun̄gâŋa mine. ¹⁹ Yova Kindeni, naŋa ma aveta mine lâ Jerusalem lawea ilo, lâ noko ne luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo. Tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki!

117

Paneâŋa ilâ pa Maro Kindeni

¹ Miki tamâta lâ tinikoa ŋgu ndoni, miki rârâni kapanea Yova Kindeni kasuka i ŋa kâki! Miki tamâta kamo tâno ndoni, miki kawawa i!

² ŋana tu i ne tini-mwasa ikeno kaika pa kinda ku imo nā. Ikura zo zo, ande iveta ikura i kawa ŋgua rârâni. Mine kala tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki!

118

Kinzi kawanzi ndange pa Yova Kindeni ŋana i ne pavilâŋa kâ

¹ Kinda ma kawânda ndanje ilâ pa Yova Kindeni, ŋana tu i nde ara tamwata. I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nā.

² Mine nde miki Isrel ŋgu tamâta, ara ŋana miki ma kaporø mine tu, “I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nā.” ³ Aŋga miki Yova Kindeni ne patarawâŋa tamâta lâ Aron ne vâsa ŋgu, miki kala ma kaporø mine tu, “I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nā.” ⁴ Aŋga miki tamâta ŋine uru kamege ŋana Yova Kindeni kâ, miki rârâni kala mine nâ ma kaporø tu, “I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nā.”

⁵ ŋana tu mun̄ga, ande malia ŋalae itawa naŋa ndue lâ. ŋineŋga naŋa ano pa Yova Kindeni, aku ipalojo pa nanen̄gu noŋa kala izavaru malia ŋinde piti lâ. ⁶ Naŋa asama tu Yova Kindeni uru imo kuku naŋa. Mine kala naŋa ma aruru tia ndo, ŋana tu kinzi tamâta sikura ŋana siveta vetâŋa soki toŋge pa naŋa, ande tia. ⁷ Mao nā, Yova Kindeni tamwata uru imo kuku naŋa ŋana ivilana. Mine kala naŋa ma amora i itawanzi nanen̄gu kazâŋa tamâta ndue ku izavarunzi ndo lâ.

⁸ Ambo kinda kalonda tawana tu kinzi tamâta ma sivila kinda, ande ŋinde nde ara koŋa tia. Andeta kalongo ŋga; ambo kinda talâ pa Yova Kindeni tu ike ŋana kinda kâ, ande ŋinde nde ara ndo. ⁹ Ambo kinda kalonda tawana tu kinzi tamâta ŋalaŋala ma sivila kinda, ande ŋinde nde ara koŋa tia. Ambo kinda talâ pa Yova Kindeni tu ike ŋana kinda kâ, ande ŋinde nde ara ndo.

¹⁰ Nanen̄gu kazâŋa tamâta rârâ nde singe naŋa mbwaliu lâ, andeta Yova Kindeni walo kaika ilua naŋa, kala azavarunzi lâ. ¹¹ Kinzi singe naŋa lâ, kala simo pa naŋgu wa muliŋgu wa tiniŋgu pa wia kâ wa tiniŋgu pa ŋâsi kâ. Andeta Yova Kindeni walo kaika ilua naŋa, kala azavarunzi lâ. ¹² Kinzi singe naŋa mbwaliu lâ, itogo wuli-wuli siveta mine. Andeta Yova Kindeni walo kaika ilana, kala azavarunzi lâ. Mao nā, kinzi sipamateteu walele nâ, itogo yâŋa kana leu walele nâ ŋineŋga imâte pusii lâ mine.

¹³ Kinzi kazâŋa tamâta ŋinde sipara kaika ndo kuku naŋa,aku laiti ŋana sipole naŋa kâ. Andeta Yova Kindeni ivilana. ¹⁴ Mine kala naŋa apaimi tu Yova Kindeni tamwata uru walo kaika ilua naŋa. Ina tamwata imo nanen̄gu Pavilâŋa Tamâta.

¹⁵ Miki kalongo ŋga! Yova Kindeni ne tamâta nde simo nenzi luma ilo ku sindeka wa sikai lolove wa. Kinzi sisarâwa mine tu, “Yova Kindeni Walo Tamwata ivila kinda kala tapole paraya lâ!” ¹⁶ Mao nā, Yova Kindeni ne walo kaika nde ŋalae ndo! Yova Kindeni Walo Tamwata ivila kinda kala tapole paraya lâ.” ¹⁷ Aku naŋa kala ŋandai amâte lâ paraya ilo ŋga. Naŋa ma amo viâŋgu, ku ma atu pâri ŋana Yova Kindeni ne vetâŋa ŋalaŋala ŋinde kâ. ¹⁸ Yova Kindeni ipu naŋa pâta lâ, andeta i ŋandai isâu pa mateŋa tu ikai naŋa ŋga.

¹⁹ Mine nde na ja amandi Yova Kindeni ne luma sapâja nao amo ja. Miki kakai nzâla piti pana, ja na ja ma ayoka alâ luma ilo ku ma kawângu ndange asuka i ja kâki. ²⁰ Yova Kindeni ne ñgumbi nzâla kala ñine. Tamâta ea simo ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao, kinzi ñinde nâ ma sikura tu silâ luma sapâja ilo. ²¹ Yova Kindeni, noko kupalojo pa nanengu no ja lâ, kala kumo nanengu Pavilâja Tamwata. Mine nde na ja apanea noko ja asuka kâki.

²² Mira ñine kinzi tamâta ja sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipângâ mira ara ja na isuka luma ñgaje kaika kâ. ²³ Yova Kindeni tamwata iveta vetâja ñinde ipângâ lâ, kala kinda tamora ñinde tu ara pâta kanaجو. ²⁴ Kala kari ñine kinda kalonda ñgere ja na Yova Kindeni ne vetâja ñinde. Kinda ma tandeka ku ilonda ara nâ papa i.

²⁵ Yova Kindeni, nema pavilâja tamwata noko, maka kano pano tu kuvilama! Kusukama ja na nema vetâja rârâni ma ipângâ kanaجو. ²⁶ Kala ñine tamâta kala ikai Yova Kindeni ndamwa ñinde nde ilâ luma sapâja ilo,aku Yova Kindeni itu nzâmbé pa koipu ñalae ñine ikai i ndamwa kala imâ. Maka kamo Yova Kindeni ne luma sapâja ilo ku kano pa i tu ma iveta kie ara pa miki. ²⁷ Mao nâ, Yova Kindeni nde Maro ñalae,aku uru ikatona kinda sondo ndo. Mine nde miki kalâ kakai kâi launzi lâ mbaumi ilo,aku kao lae ku koka kalâ kakarerea patarawâja nia ku kapanea i.

²⁸ O Maro Kindeni, noko simbo nâ kumo nanengu Yova Kindeni,aku kawângu ndange imâ pano. Mao nâ, nanengu Maro Kindeni noko,aku na ja ma aporo atula pwataki tu noko ja imo ñalae ndo.

²⁹ Miki ma kawami ndange ilâ pa Yova Kindeni, ja na tu i nde ara tamwata. I ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ.

119

Maro Kindeni ne ñgua tukuja nde ara ndo

¹ Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku vetâja sondo nâ ku soka Yova Kindeni ne ñgua tukuja muli, ande i ne nzâmbé ara ikeno panzi.

² Ja na tu kinzi ilonzi ndo tu siplono muli sondo pa Yova Kindeni kawa ñgua. ³ Mao kanaجو, kinzi tamâta ñinde siplu mulinzi pa vetâja sakamao rârâni. Kinzi uru siveta ikura Yova Kindeni nâ ne pateâja mine. ⁴ Yova Kindeni, nanayoni noko kutula ñgua tukuja rârâni pama,aku kutu ñgua kaika pama tu maka ma kapakatona sondo ja na kapono muli sondo nâ pa ñgua tukuja rârâni. ⁵ Mine nde na ja ilonju tu aveta ikura noko ne pateâja mine ikura zo rârâni! ⁶ Na ja asama tu ambo na ja ma kalonju ñgere sondo ja na noko ne tukuja rârâni, ande na ja ma maiñgu lâ tamâta naonzi tia ndo. ⁷ Na ja ma apanâna ja na noko ne pateâja sondo rârâni. Ñine ña ja ma apanea noko ja asuka kâki tava ilonju mbâra-mbâra ndo. ⁸ Na ja ma apono muli pa noko ne ñgua tukuja rârâni. Mine kala noko ma kupu muli ndo pa na ja ndimo!

Tamâta iyoka Maro Kindeni ne tukuja muli kala indeka nâ

⁹ Ambo tamâta limoa itu ipakatona tamwata ne vetâja ja na imo mbâra-mbâra lâ noko nao, ande i ma ipaveta kuku noko ne ñgua. ¹⁰ Yova Kindeni, na ja ñandai ilonju rua-rua ñga. Na ja ilonju ndo tu apono muli pa noko. Mine nde ano pano tu pwai poe sondo pana,aku kupo nzañangu ja na na ja ma akura tu apu muliñgu pa noko ne tukuja tia kâ. ¹¹ Na ja tiniñgu pwâka tu ma aveta kiesaka tonge pa noko. Mine kala na ja ao noko kawa ñgua ikeno kaika lâ ilonju kalonju marumbu lâ. ¹² Yova Kindeni, na ja apanea noko ja asuka kâki. Na ja ano pano tu kupananana ja na noko ne pateâja kâ. ¹³ Ambo noko ma kupananana, ande na ja ma aporo atula tukuja rârâni muñga kulama ñinde pwataki. ¹⁴ Mao nâ, na ja ilonju ndeka ndo ja na apono muli pa noko kawa ñgua,aku ñinde ipole nanengu ndekâja ja na nanengu mbaliñga rârâni. ¹⁵ Na ja uru kalonju ñgere ja na vetâja rârâni noko ilo tu na ja ma aveta ñinde,aku matâñgu alea sondo pa noko ne ñgua rârâni. ¹⁶ Na ja tiniñgu mwasa ndo pa noko ne pateâja. Na ja ma kalonju kapa ja na noko ne ñgua ñinde kâ, ande ma tia.

Tamâta ilo ndeka njana Maro Kindeni ne njua tukuja

¹⁷ Yova Kindeni, naña ano pano tu kuveta kie ara pa ne wurâta tamâta naña. Ambo noko ma kuveta mine, ande naña ma amo viângu nâ ku ma apono muli pa noko ne njua. ¹⁸ Pwai ilongu kalongu ne nzâla piti, njana naña ma asama sondo njana njua arara rârâni ikeno noko ne njua tukuja tini. ¹⁹ Naña nde tamâta nâ, kala akura tu amo zo luandondo lâ tâno njine kulu, ande tia. Mine nde noko ma kuvea ne njua tukuja njanana ndimo. ²⁰ Ikura kari wa mbo wa, ande naña ilongu ndo tu apono muli pa noko ne pateânya, aku njinde ipânga itogo yââ mela-mela mine lâ ilongu kalongu. ²¹ Naña asama tu noko uru pwai kazâja panzi tamâta ea sipasuka warakanzi tininzi, aku noko ma kuzavarunzi tamâta ea silaňa sipole noko ne njua tukuja. ²² Añga naña apono muli pa noko kawa njua, aku njana duvi njinde kâ kinzi kazâja tamâta siporo njua pavaligija pana wa siñeleana wa. Naña ano pano tu kupono nzalanzi, njana ma sikura tu siveta mine kilo tia. ²³ Aku kinzi tamâta njalarjala sipasau ku siporo sipa njua njana siyaula naña kâ. Andeta kalo loko, naña nde noko ne wurâta tamâta, aku ma kalongu njere sondo njana noko ne njua tukuja kâ. ²⁴ Njana tu naña ilongu ndeka nâ njana noko kawa njua kâ. Noko ne njua njinde uru ipananana ku ikai poe pana.

Tamâta ilo patea tu ma ipono muli pa Maro Kindeni ne njua tukuja

²⁵ Yova Kindeni, nanejgu kazâja tamâta situ sitawa naña ndue ndo lâ, kala laiti njana amâte kâ. Naña ano pano tu kuvilana ku kupu tini kaika pana, itogo munja noko kupambwâre tu ma kuveta mine. ²⁶ Munjani, lâ zo njinde naña apatula nanengu vetânya rârâni pwataki pano, ande noko kuporo njua taulo imâ pa naña lâ. Kala njine ano pano tu kupananana njana noko ne pateânya kâ. ²⁷ Ambo noko ma kupananana njana noko kawa njua duvi kâ, ande naña ma kalongu njere sondo njana noko ne vetânya arara rârâni kâ. ²⁸ Naña kalongu sukâja njalae tina, kala ilongu malia ndo. Mine nde ano pano tu kupu tini kaika pana, itogo munja kuporo tu ma kuveta mine. ²⁹ Ambo noko ma pwai poe sondo pa naña, ande naña ma akura tu angenge njana noko ne nzâla ara njinde kâ, ande tia. Mine nde kuveta kie ara pana, ku kupananana njana ne njua tukuja kâ. ³⁰ Naña ilongu patea tu ma apono muli sondo pa noko. Naña uru kalongu njere njana noko ne tukuja kâ ikura zo zo. ³¹ Yova Kindeni, naña uru apaveta sondo ndo kuku noko kawa njua. Mine kala noko ma kupilena ku kusâu panzi nanengu kazâja tamâta tu siveta majeti pana, mine ndimo. ³² Naña asama tu noko ma ilo-kalo njalae kulua naña. Mine nde naña ma andeka nâ njana ayoka noko ne njua tukuja muli.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma itula ilo-kalo ara papa

³³ Yova Kindeni, ambo noko ma kupanana naña sondo njana ne njua tukuja duvi kâ, ande naña ma apono muli papa ikura zo rârâni. ³⁴ Kutula ne njua tukuja kie ipânga nia yo pa naña, njana naña ma apaveta sondo kuku. Njinejgu naña ma ilongu ara ndo njana apono muli pa noko ne njua tukuja ndoni. ³⁵ Naña ilongu ndeka ndo njana noko ne tukuja kâ. Mine nde ano pano tu pwai poe sondo pana, njana naña ma apono muli sondo pa noko ne tukuja rârâni. ³⁶ Kupaño naña ilongu kalongu, njana naña ma tiniñgu mwasa nâ njana apaveta kuku noko kawa njua. Tia ma wisiñgu kâki njana agona tâno njine ne mbalija nâ. ³⁷ Yova Kindeni, kusukana njana apu mulingu pa kelekele kaa kaa rârâni kâ. Naña ano pano tu kuveta kie ara pana, itogo munja kupambwâre tu ma kuveta mine. ³⁸ Noko uru kuveta njua pâňa kunzi tamâta ea simege njanano. Mine kala naña ano pano tu kupono muli pa ne njua pâňa njinde,aku kuvila ne wurâta tamâta naña. ³⁹ Naña aruru njana njua sakamao njinde nanejgu kazâja tamâta uru siporo pa naña. Mine nde kuvilana! Noko ne tukuja rârâni nde arara nâ, ⁴⁰ aku naña atu apono muli sondo papa. Noko nde vetânya sondo warika. Mine nde ano pano tu via wasaseki kulana.

Tamâta kalo tawana Maro Kindeni ne njua tukuja

⁴¹ Yova Kindeni, naña ano pano tu pwai naña piti lâ kazâja ilo, ikura munja kupa njua tu ma kuveta mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande njinde ma itula pwataki tu noko tini mwasa ndo pa naña ikura zo rârâni. ⁴² Ambo noko ma kuvila naña mine, ande naña

ma akura tu aporo ḥqua taulo kilo panzi tamâta ḥinde uru siporo ḥqua sakamao pana, ḥana tu na ja kalonju tawana noko ne ḥqua pâja.⁴³ Mao nâ, na ja kalonju tawana noko ne ḥqua rârâni. Mine kala ano pano tu kupu tini kaika pana, ḥana na ja ma akura tu atula noko ne ḥqua mao pwataki ikura zo rârâni.⁴⁴ Ikura zo zo, na ja ma apaveta sondo kuku noko ne tukuja rârâni, ma aveta mine ku amo nâ.⁴⁵ Na ja uru apatogo ḥana ayoka noko kawa ḥqua rârâni muli. Mine nde nanengu kazâja tamâta ma sikura tu sipo le na ja, ande tia.⁴⁶ Na ja ma atula noko kawa ḥqua pwataki panzi koipu ḥala jala, aku na ja ma akai majeti ḥana aveta mine kâ, ande tia.⁴⁷ Yova Kindeni, na ja ilonju nde ikeno pa noko ne ḥqua tukuja. Mine nde ilonju ndeka nâ ḥana apono muli papa.⁴⁸ Na ja amege ḥana noko ne ḥqua tukuja kâ, aku tini jgu mwasa ndo papa. Na ja ma kalonju ḥgere sondo nâ ḥana noko ne pateâja kâ.

Tamâta kalo tawana tu Maro Kindeni ne ḥqua tukuja nde ara ndo

⁴⁹ Yova Kindeni, na ja ano pano tu kalo ḥgere kilo ḥana ḥqua pâja ḥinde noko munja kuveta kuku ne wurâta tamâta na ja. Na ja ao tini jgu pano tu ma kuveta ḥqua pâja ḥinde ipângâ kana jgo.⁵⁰ Lâ zo ḥana na ja asânda malia kulu, ande na ja wisi jgu pisi nâ, ḥana tu noko ne ḥqua pâja ivilana ḥana amo viângu kâ.⁵¹ Noko kusama tu tamâta pinde uru sipesuka warakanzi tinanzi, aku kinzi ḥinde siporo ḥqua pavaligija pa na ja. Andeta na ja ḥandai apu mulingu pa noko ne tukuja ḥga.⁵² Yova Kindeni, lâ zo ndia na ja kalonju ḥgere ḥana noko ne ḥqua tukuja singa ḥinde, ande ḥqua ḥinde uru ipu tini kaika pa ilonju kalonju.⁵³ Anja lâ zo ndia amoranzi tamâta sakamao sipo noko ne ḥqua tukuja ḥinde ututu, ande na ja wisi jgu nâna ndo.⁵⁴ Na ja asama tu na ja ma amo viângu lâ tâno ḥine kulu ikura zo luandondo tia. Andeta na ja ma asia wângija kaja-kaja ḥana noko ne ḥqua tukuja kâ, ikura zo rârâni na ja ma amo viângu.⁵⁵ Yova Kindeni, ikura mbo mbo na ja kalonju ḥgere ḥnanano, aku uru kalonju ḥgere ḥana noko ne tukuja tona.⁵⁶ Na ja uru apaveta kuku noko kawa ḥqua rârâni, aku ḥinde iveta na ja wisi jgu ara nâ.

Tamâta ilo ndo keno pa Maro Kindeni ne ḥqua tukuja

⁵⁷ Yova Kindeni, na ja ilonju pa sâ tojge tia. Na ja ilonju pa noko simbo nâ, kala ḥine apambwâre tu ma apono muli pa noko kawa ḥqua rârâni.⁵⁸ Mine nde na ja ano kaika pano tu kuo ne wisi-wisi imâ pana, itogo munja noko kupa ḥqua tu ma kuveta mine.⁵⁹ Na ja kalonju ḥgere ḥana nane jgu vetâja kâ, kala ḥine na ja apalele ilonju kalonju ku apa ḥqua tu ma ayoka noko ne ḥqua muli kilo.⁶⁰ Na ja ma amo songo, ande tia. Na ja ma walele nâ apono muli pa noko ne ḥqua tukuja.⁶¹ Kinzi tamâta sakamao sio nimbu ḥana sikai na ja kaika kâ, andeta na ja kalonju kapa ḥana noko ne tukuja kâ tia ndo.⁶² Lâ mbo ḥgini-ḥgini tamwata, ande na ja uru amandi sânda ku apaneano, ḥana tu noko ne pateâja rârâni nde sondo ndo.⁶³ Aku tamâta ea kinzi uru simege ḥnanano wa sipo muli pa noko ne ḥqua tukuja wa, ande na ja amo kinzi tamâta ḥinde rârâni ninzi-nambwe.⁶⁴ Yova Kindeni, ikura zo zo noko tini mwasa nde panzi tamâta rârâni simo tâno ndoni. Mine kala na ja ano pano tu kupananana ḥana noko ne pateâja kâ.

Maro Kindeni ne ḥqua tukuja nde ara ḥana ivila kinda kâ

⁶⁵ Yova Kindeni, munja noko kuveta kie ara ndo pa ne wurâta tamâta na ja, ikura noko ne ḥqua pâja mungâja mine.⁶⁶ Aku na ja kalonju tawana noko ne tukuja rârâni. Mine nde ano pano tu ilo-kalo ara kulana, ḥana na ja ma akura tu apatea kelekele sondo kâ.⁶⁷ Nanayoni na ja apaveta kuku vetâja soki-soki nâ. Andeta muli ḥga noko kupare nia sondo pa na ja, kala ḥine na ja uru apono muli pa noko ne ḥqua.⁶⁸ Noko nde wisi-wisi warika ku ara tamwata. Mine nde ano pano tu kupananana ḥana noko ne pateâja kâ.⁶⁹ Kinzi taja-kaika tamwatanzi situ na ja laginângu. Andeta na ja ilonju rua-rua tia ndo; na ja ilonju ndo tu apaveta kuku noko kawa ḥqua rârâni.⁷⁰ Kinzi tamâta ḥinde nenzi ilo-kalo tia ndo, anja na ja nde ilonju ndeka nâ ḥana noko ne ḥqua tukuja.⁷¹ Noko kupare nia pa na ja lâ, aku ḥinde nde ara ndo, ḥana tu ḥinde ipanana na ja sondo ḥana noko ne pateâja kâ.⁷² Nane jgu morâja nde mine; tâno ḥine ne mbalija rârâni nde kelekele ara koja tia, anja noko tamwata ne tukuja nde kelekele ara ku ara ndo.

Maro Kindeni ne ȱgua tukuja nde sondo ndo

⁷³ Yova Kindeni, nanayoni noko tamwata kupulia na ja apâ̄nja lâ, aku nokoni uru pwea janana. Na ja ano pano tu kutula ilo-kalo ara pana, ȱana na ja ma apanâna sondo ȱana noko ne ȱgua tukuja kâ. ⁷⁴ Na ja kalonju tawana noko ne ȱgua pâ̄nja. Mine kala lâ zo ȱana kinzi tamâta uru simege ȱanano ȱinde ma simora na ja, ande kinzi ma sindeka. ⁷⁵ Yova Kindeni, na ja asama tu noko ne pateâ̄nja rârâni nde sondo ndo. Noko uru kuveta ikura ne ȱgua pâ̄nja rârâni, aku ȱana duvi ȱinde kâ noko kupare nia pa na ja lâ. ⁷⁶ Taitu kala ȱine ano pano tu kuo ne tini-mwasa ara ȱinde imâ pa ne wurâta tamâta na ja ȱana ipu tini kaika pana, ikura munja noko kupambwâre tu ma kuveta mine. ⁷⁷ Na ja ilonju ndeka nâ ȱana noko ne tukuja kâ. Mine nde kalo sukâ̄ja ȱanana, aku kusâu pana tu ma amo viâ̄ngu. ⁷⁸ Kinzi tanya-kaika tamwatanzi sisowe ȱgua lanjeja rârâ lâ tiningu. Na ja ilonju tu noko ma kuveta majeti panzi ȱana nenzi vetâ̄nja ȱinde kâ. Añga na ja nde ma kalonju ȱgere sondo ndo ȱana noko kawa ȱgua kâ. ⁷⁹ Tamâta ea kinzi uru simege ȱanano ku sisama noko ne ȱgua tukuja, ande na ja ilonju tu kinzi ȱinde ma simâ pa na ja. ⁸⁰ Ambo noko ma kusukana ȱana apono muli sondo nâ pa noko ne tukuja rârâni, ande na ja ma akai majeti lâ nanengu kazâja tamâta naonzi, ande tia.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

⁸¹ Yova Kindeni, na ja ao tiningu pano tu ma pwaina piti lâ kazâja ilo lee, kala ilonju malia ndo, aku nanengu walo nde marumbu lâ. Taitu na ja kalonju tawana noko ne ȱgua pâ̄nja. ⁸² Na ja amo ao matâ̄ngu tu ma amora noko kuveta ikura ne ȱgua pâ̄nja munjâja mine. Ao matâ̄ngu mine lee, matâ̄ngu sakamao lâ. Aku na ja akasorano tu, “Noko ma kuveta ilonju kalonju pisi kilo lâ zo ndia.” ⁸³ Kumora ȱga, na ja apâ̄nja atogo kelekele kaa nâ mine. Na ja amo atogo lââ patu singa munja kinzi siwuwu lââ lâ ilo, andeta lulu iyaula kala sitambira lâ. Andeta na ja ȱandai kalonju kapa ȱana noko ne ȱgua tukuja ȱga. ⁸⁴ Mine kala na ja atu asama ȱine; na ja ma ao tiningu mine ikura zo ȱapia kilo, a? Kinzi tamâta ȱinde siveta kenzi sakamao pa na ja. Añga noko ma kupare nia panzi lâ zo ndia, a? ⁸⁵ Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku sipu mulinzi pa noko ne tukuja. Kinzi sisale tâno wewe ku situ na ja ma patana andue ilo, ku ma sikaina kaika. ⁸⁶ Noko ne tukuja rârâni nde mao kanajo, ma ikeno mine ku imo nâ. Añga nanengu kazâja tamâta ȱinde kawanzi lanjeja nâ, siveta kenzi sakamao pa na ja. Mine nde na ja ano pano tu kuvilana! ⁸⁷ Laiti ȱana sipu na ja pâta amâte kâ. Taitu na ja ȱandai kalonju kapa ȱana noko ne ȱgua tukuja ȱga. ⁸⁸ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno pa na ja ku imo nâ. Mine kala ano pano tu pwaina piti lâ kazâja ilo. Ambo noko ma kuveta mine, ande na ja ma akura tu apono muli pa noko kawa ȱgua rârâni.

Tamâta kalo tawana Maro Kindeni ne ȱgua tukuja

⁸⁹ Yova Kindeni, noko kawa ȱgua ma imo mine ku imo nâ. ȱinde ikeno kaika lâ samba ilo. ⁹⁰⁻⁹¹ Mao nâ, noko kupono muli pa tamwata kawa ȱgua ikura zo zo, ma kuveta mine ku kumo nâ. Noko kawa ȱgua ȱinde ipulia tâno ipâ̄nja lâ, aku kuo ikeno kaika lâ ne nia sondo lee ikura lâ zo ȱine. ȱana tu kelekele rârâni uru sipono muli pa noko kawa ȱgua. ⁹² Aku na ja kala aveta mine nâ. Ambo na ja ilonju ndeka ȱana noko ne ȱgua tukuja tia, ande nanayoni, nâna noko kulana ȱine ma ipu na ja pâta amâte lâ. Andeta tia. ⁹³ Noko kawa ȱgua uru ivila na ja kala amo viâ̄ngu nâ. Mine kala na ja ma tiningu pwâka ȱana apalojo pa noko kawa ȱgua ȱinde, ande tia ndo. ⁹⁴ Yova Kindeni, na ja nde noko tamwata simbo nâ ne tamâta. Mine nde kuvilana ȱga! Noko kusama tu na ja apatogo ȱana apono muli sondo nâ pa noko ne ȱgua ikura zo zo. ⁹⁵ Kinzi tamâta sakamao sipavea lâ ku sio ȱanana tu ma sizavaru na ja kâ. Taitu na ja ma kalonju ȱgere ȱana noko ne tukuja rârâni. ⁹⁶ Na ja asama tu noko kuo keri panzi kelekele rârâni, kala ma muli naonzi tia lâ. Andeta sâ tonge ikura tu ipono noko ne ȱgua tukuja nao, ande tia.

Tamâta tini mwasa ndo papa Maro Kindeni ne ȱgua tukuja

⁹⁷ Opopo, na ja ilonju ndo ikeno pa noko ne ȱgua tukuja! Yova Kindeni, ikura kari wa mbo wa, ande na ja uru kalonju ȱgere ȱana tukuja ȱinde kâ. ⁹⁸ Noko ne ȱgua tukuja nde

imo ku na ja ku ipananana ikura zo zo. Mine kala nanenju ilo-kalo ipânga ñalae lâ, aku ipole nanenju kazâna tamâta nenzi ilo-kalo ndo lâ. ⁹⁹ Ikura zo zo na ja uru kalonju ñgere sondo ñana noko kawa ñgua kâ. Mine kala na ja asama kelekele kie-kie duvi, aku nanenju ilo-kalo ara ñine ipole nanenju pananâna tamâta nenzi ilo-kalo. ¹⁰⁰ Kinzi tamâta kokona nenzi ilo-kalo nde ñalae, andeta nanenju ilo-kalo nde ipolenzi, ñana tu na ja uru apaveta kuku noko kawa ñgua. ¹⁰¹ Mao nâ, na ja ilongu tu ayoka noko ne ñgua muli nâ. Mine nde na ja uru apu muliñgu pa vetâna potomule rârâni. ¹⁰² Aku Yova Kindeni, noko tamwata uru kupanana na ja ñana ne pateâna kâ. Mine kala na ja ñandai kalonju kapa ñana ne ñgua tukuja ñga. ¹⁰³ Sipa siji nde kaja mona-mona nâ, andeta noko kawa ñgua nde mona-mona ndo, ipole sipa siji kaja. ¹⁰⁴ Noko ne tukuja ñinde uru ilo-kalo ara nâ ilua na ja. Mine nde na ja tiniñgu pwâka ndo ñana mâsi sakamao ndoni.

Maro Kindeni ne ñgua tukuja nde itogo kinda nenda sinâla

¹⁰⁵ Yova Kindeni, noko kawa ñgua nde itogo sinâla mine ñana ikai poe pa nanenju yokâna kâ. Sinâla ñinde uru isinala nanenju nzâla rârâni. ¹⁰⁶ Mine nde na ja apa ñgua kaika lâ tu na ja ma apono muli mao pa noko ne tukuja sondo ñinde rârâni, aku ma aveta ikura nanenju ñgua pâna mine. ¹⁰⁷ Andeta Yova Kindeni, kumora ñga! Nanenju kazâna tamâta siveta kenzi sakamao ndo pa na ja. Ambo noko ma pwea ñanana, ikura munja noko kupa ñgua tu ma kuveta mine, ande na ja ma amo viângu. ¹⁰⁸ Yova Kindeni, na ja kawângu ndaنجe imâ pano itogo nanenju patarawâna mwasina. Noko ma kupu muli pa nanenju ñgua ñine ndimo. Kupananana sondo ñana noko ne tukuja kâ. ¹⁰⁹ Kumora ñga; ikura zo rârâni mateña imâ ipânga na ja tiniñgu laiti, andeta na ja ñandai kalonju kapa ñana noko ne ñgua tukuja ñga. ¹¹⁰ Mao nâ, kinzi tamâta sakamao sio nenzi nimbu ñana silita na ja kaika kâ, andeta na ja ñandai apu muliñgu pa noko kawa ñgua ñga. ¹¹¹ Noko kawa ñgua nde itogo wisi-ara noko kulua na ja mine, aku ñinde ma ikeno kuku na ja ikura zo zo. Ñgua ñinde uru iveta ilongu kalonju ndeka ndo. ¹¹² Mine kala na ja ilongu patea tu na ja ma ayoka noko ne tukuja rârâni muli nâ, ikura zo rârâni na ja ma amo viângu.

Maro Kindeni ne ñgua tukuja iveta kinda tamo ara nâ

¹¹³ Yova Kindeni, tamâta pinde kawanzi nâ siporo tu kinzi uru sipono muli pa noko, andeta nenzi ñgua ñinde nde lajeja nâ. Na ja tiniñgu pwâka ndo ñananzi tamâta ñinde, andeta tiniñgu mwasa ndo pa noko ne ñgua tukuja. ¹¹⁴ Noko tamwata nâ kumo kutogo nanenju munâna nia wa nanenju maramuna wa. Na ja kalonju tawana noko ne ñgua pâna. ¹¹⁵ Miki kiesaka tamwatami, miki kapile na ja ku kakâwa kalâ! Na ja atu apono muli pa nanenju Maro Kindeni ne tukuja. ¹¹⁶ Yova Kindeni, noko kupambwâre tu ma walo kaika kulua na ja,aku na ja kalonju tawana ne ñgua pâna ñinde. Kala ñine na ja ano pano tu kaika ñinde kulana, ñana na ja ma amo viângu kâ. Tia ma nanenju kalotawana ñine ilâ kaa nâ, ne kanaño tia. ¹¹⁷ Andeta na ja asama tu ambo noko ma kusanya mbaunju kaika, ande na ja ma amo ara nâ, ku ma apaveta kuku noko kawa ñgua ikura zo rârâni. ¹¹⁸ Noko uru kupu muli panzi tamâta ea silaşa sipole noko ne ñgua tukuja. Nenzi ilo-kalo lajeja ñinde ma kanaño tia ndo. ¹¹⁹ Mao nâ, kinzi tamâta sakamao rârâni nde simo sitogo kina mine lâ noko nao. Mine kala na ja tiniñgu mwasa ndo pa noko ne ñgua. ¹²⁰ Yova Kindeni, na ja aruru pâta ñanano. Na ja kalonju ñgere ñana noko ne ñgua tukuja, kala tiniñgu ruru nâ.

Tamâta ipaveta kuku Maro Kindeni ne ñgua tukuja

¹²¹ Yova Kindeni, na ja uru apaveta kuku vetâna ara ku vetâna sondo nâ. Mine nde noko ma kusâu panzi nanenju kazâna tamâta tu siveta soki pa na ja, mine ndimo. ¹²² Na ja ilongu tu noko ma kupambwâre ñana kuvila ne wurâta tamâta na ja. Noko ma kusâu panzi tamâta uru sipasuka warakanzi tiniñzi ñinde tu siveta kenzi sakamao pa na ja, mine ndimo. ¹²³ Na ja ao matângu tu ma amora noko kumâ ñana pwaina piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo, ikura munja noko kupa ñgua tu ma kuveta mine. Na ja ao matângu mine lee, matângu sakamao lâ. ¹²⁴ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ. Kala ñine ano pano tu kuo ne tini-mwasa ñinde imâ pa ne wurâta

tamâta naşa mine nâ. Aku naşa kala ano pano tu kupananana sondo ḥana noko ne pateâŋa kâ tona. ¹²⁵ Mao nâ, naşa amo noko ne wurâta tamâta. Mine nde ano pano tu kutula ilo-kalo ara pana, ḥana naşa ma asama noko kawa ḥgua ne duvi kâ. ¹²⁶ Yova Kindeni, kinzi tamâta silaŋa sipole noko ne ḥgua tukuŋa. Mine kala ḥine nâ kumandi ku kuveta nâna panzi! ¹²⁷ ḥana tu naşa iloŋgu ḥalae koja pa mira “gol” nde tia, taitu naşa iloŋgu ndo keno pa noko ne ḥgua tukuŋa. ¹²⁸ Mine kala naşa uru ayoka noko kawa ḥgua rârâni muli. Aku naşa tiniŋgu pwâka ndo ḥana mâsi sakamao rârâni.

Tamâta ilo tu Maro Kindeni ne ḥgua tukuŋa ma ikai poe papa i

¹²⁹ Yova Kindeni, noko ne ḥgua nde ara pâta kanajo. Mine kala naşa uru apaveta sondo kuku. ¹³⁰ Lâ zo ḥana noko kutula ne ḥgua duvi pwataki panzi tamâta, ande ḥgua ḥinde imo itogo sinâla mine panzi. Mao nâ, noko kawa ḥgua uru itula ilo-kalo ara panzi tamâta ḥinde nenzi ilo-kalo ḥalae koja tia. ¹³¹ Opopo, naşa tiniŋgu mwasa ndo pa noko ne tukuŋa, aku iloŋgu gagatina ndo ḥana apono muli papa! ¹³² Mine kala naşa ano pano tu kuwara nao pana ku kalo sukâŋa ḥanana, itogo uru kuveta panzi tamâta rârâni ḥine tiniŋzi mwasa nâ pano. ¹³³ Pwai poe sondo nâ pana, ikura munja noko kupa ḥgua tu ma kuveta mine. Noko ma kusâu panzi kiesaka tamwatanzi tu ma sipole naşa, mine ndimo. ¹³⁴ Pwaina piti lâ kinzi tamâta uru siveta kenzi sakamao pa naşa ḥinde mbaunzi ilo, ḥana naşa ma akura tu apono muli pa noko kawa ḥgua. ¹³⁵ O Yova Kindeni, kuveta kie ara pa ne wurâta tamâta naşa, aku kumo kuna kupananana ḥana noko ne pateâŋa rârâni kâ. ¹³⁶ Noko ne ḥgua tukuŋa nde ara ndo, taitu tamâta rârâ tiniŋzi pwâka ḥana. Mine kala naşa ata pâta, kala matâŋgu sulu irere ndue itogo lââ mine.

Maro Kindeni ne ḥgua tukuŋa nde sondo ndo

¹³⁷ Yova Kindeni, noko nde vetâŋa sondo warika, aku ne pateâŋa rârâni nde ara ku sondo nâ. ¹³⁸ ḥgua tukuŋa rârâni kala kupatea pama ḥinde nde sondo ndo, ma ikeno mine ku imo nâ. ¹³⁹ Andeta nanenju kazâŋa tamâta tiniŋzi pwâka ḥana noko ne tukuŋa kâ. Mine nde naşa wisiŋgu nâna ndo, itogo yââ mwasinga. ¹⁴⁰ ḥana tu noko ne ḥgua pâŋa kilala ipâŋga nia yo tu ḥinde nde ḥgua mao kanajo, aku noko ne wurâta tamâta naşa tiniŋgu mwasa ndo papa. ¹⁴¹ Naşa nde tamâta kaa nâ, aku kinzi tamâta uru siporo situ naşa laginâŋgu. Taitu naşa ḥandai kalonju kapa ḥana noko ne ḥgua nga. ¹⁴² ḥana tu noko ne vetâŋa rârâni nde ara nâ, ma ikeno mine ku imo nâ, aku ne tukuŋa rârâni nde mao kanajo. ¹⁴³ Kalo-lokoni tava malia kie-kie nde uru ipâŋga pa naşa, andeta iloŋgu ndeka nâ ḥana noko ne ḥgua tukuŋa kâ. ¹⁴⁴ Yova Kindeni, noko kawa ḥgua nde sondo ndo, ma ikeno mine ku imo nâ. Ambo noko ma kutula ilo-kalo ara pa naşa, ande naşa ma apono muli papa ku ma akura tu amo viâŋgu.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ikai i piti lâ kazâŋa ilo

¹⁴⁵ Yova Kindeni, naşa iloŋgu kalonju ndoni asarâwa kaika pa noko. Kupalonjo pa nanenju noja, aku naşa ma aveta ikura noko ne pateâŋa mine. ¹⁴⁶ Kala ḥine naşa asarâwa pano. Kuvila naşa, aku naşa ma apono muli pa noko ne tukuŋa rârâni. ¹⁴⁷⁻¹⁴⁸ Ikura mbo mbo, naşa ḥandai akeno nga. Naşa matâŋgu pareŋge nâ ku kalonju ḥgere ḥana noko ne ḥgua pambwareŋa kâ. Mbwale pwataki tia yo, ande naşa amandi sânda ku ano pano tu kusukana. Naşa kalonju tawana noko ne ḥgua pâŋa. ¹⁴⁹ Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa ikeno pa naşa mine ku imo nâ. Mine kala kupalonjo pa nanenju noja! Noko nde vetâŋa sondo warika. Mine nde pwea ḥanana lâ nanenju kazâŋa tamâta naonzi, ḥana ma amo viâŋgu kâ. ¹⁵⁰ ḥana tu kinzi tamâta sakamao situ siyaula naşa, aku kinzi ḥinde simâ ſipâŋga laiti lâ. Kinzi tiniŋzi pwâka ndo ḥana noko ne tukuŋa. ¹⁵¹ Andeta Yova Kindeni, nokoni uru kumo naşa tiniŋgu laiti, aku asama tu noko ne tukuŋa rârâni nde mao kanajo. ¹⁵² Siŋgani naşa apanâna ḥana noko kawa ḥgua kâ, aku asama mine; noko kupatea tu ḥgua ḥinde ma ikeno kaika mine ku imo nâ.

Tamâta isarâwa pa Maro Kindeni tu ma ivila i

¹⁵³ Yova Kindeni, kumora ɳga; nanenju kazâŋja tamâta siveta kenzi sakamao ndo pa naŋja. Naŋja ano pano tu pwaina piti lâ kazâŋja ilo, ɳana tu naŋja ɳandai kalonju kapa ɳana noko ne tukuŋa ɳga. ¹⁵⁴ Kusuka nanenju ɳguâ lâ ɳguâ nia, aku kuyaute naŋja piti! Pwea ɳanana, ikura muŋga noko kupa ɳguâ tu ma kuveta mine. ¹⁵⁵ Kinzi tamâta sakamao tininzi pwâka tu soka noko ne tukuŋa muli. Mine kala noko ma kuvilanzi ku pwainzi piti lâ kazâŋja ilo, ande ma tia. ¹⁵⁶ Yova Kindeni, noko ne kalo-sukâŋja nde ɳalae tina, aku noko nde vetâŋja sondo warika. Mine nde pwea ɳanana lâ nanenju kazâŋja tamâta naonzi, ɳana ma amo viâŋgu kâ. ¹⁵⁷ Tamâta rârâ sikai kazâŋja pa naŋja kala situ siveta kenzi sakamao pana. Andeta naŋja apu mulingu pa noko ne ɳguâ mao ɳinde tia ndo. ¹⁵⁸ Lâ zo ndia naŋja amoranzi tamâta ɳinde kala muŋga sipu mulinzi pa noko, ande naŋja wiſiŋgu nâna ndo ɳananzu, ɳana tu kinzi silaŋa sipole noko ne tukuŋa. ¹⁵⁹ Yova Kindeni, kumora ɳga! Naŋja ilonju ndo ikeno pa noko ne ɳguâ. Noko ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ; mine nde pwea ɳanana, aku naŋja ma amo viâŋgu. ¹⁶⁰ Noko kawa ɳguâ kilala ipâŋga nia yo tu ɳinde nde mao kanajo. Aku noko ne ɳguâ tukuŋa rârâni nde sondo ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.

Tamâta ilo ndo keno pa Maro Kindeni ne ɳguâ tukuŋa

¹⁶¹ Yova Kindeni, kinzi tamâta ɳalaŋala nde siveta kenzi sakamao koa tia nâ pa naŋja. Taitu naŋja amege ndo ɳana noko kawa ɳguâ nâ. ¹⁶² Naŋja ilonju ndeka pâta kanajo ɳana noko ne ɳguâ pâŋja kâ, itogo tamâta indeka ɳana ikai mbaliŋja arara kie-kie mine. ¹⁶³ Naŋja tiniŋgu pwâka ndo ɳana vetâŋja lajeŋa rârâni kâ. Aŋga noko ne ɳguâ tukuŋa, ande naŋja tiniŋgu mwasa ndo papa. ¹⁶⁴ Ikura kari kari, ande naŋja uru kawâŋgu ndange pano mbwaniŋgu rârâ, ɳana tu noko ne pateâŋja rârâni nde sondo ndo. ¹⁶⁵ Mao nâ, tamâta ea ilonzi ndo keno pa noko ne tukuŋa, ande kinzi ɳinde rârâni uru simo ara ndo,aku malia tonje ikura ɳana itawanzi ndue kâ, ande tia. ¹⁶⁶ Mine nde Yova Kindeni, naŋja ao tiniŋgu nâ ɳanano tu ma pwaina piti lâ kazâŋja ilo,aku naŋja uru aveta ikura noko ne pateâŋja mine. ¹⁶⁷ Naŋja uru ayoka noko kawa ɳguâ rârâni muli. Naŋja tiniŋgu mwasa ndo papa ɳguâ ɳinde. ¹⁶⁸ Nanenju vetâŋja rârâni nde ikeno nia yo lâ noko nao. Mine kala noko kusama tu naŋja apono muli pa noko ne ɳguâ wa tukuŋa rârâni.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma isuka i

¹⁶⁹ Yova Kindeni, naŋja asarâwa pano tu kuvilana. Kutambira tanya pa naŋja,aku kutula ilo-kalo ara pana, itogo muŋga noko kupa ɳguâ tu ma kuveta mine. ¹⁷⁰ Kupalonjo pa nanenju noŋja ku pwaina piti lâ kazâŋja ilo,ikura ne ɳguâ pambwareja muŋgâŋja ɳinde. ¹⁷¹ Noko uru kupanana naŋja sondo ɳana ne pateâŋja rârâni kâ. Mine nde naŋja ma apanea noko ɳa asuka kâki ikura zo zo. ¹⁷² Mao nâ, naŋja ma awâŋgi wâŋgiŋja ɳana noko kawa ɳguâ ɳinde kâ, ɳana tu noko ne tukuŋa rârâni nde ara ku sondo ndo. ¹⁷³ Naŋja ilonju patea tu ma apono muli pa noko kawa ɳguâ. Mine kala ano pano tu kuluku ɳana kuvila naŋja ikura zo rârâni. ¹⁷⁴ Yova Kindeni, naŋja ilonju ndo tu noko ma kuvilana ku pwaina piti lâ kazâŋja ilo. Aku ilonju ndeka nâ ɳana noko ne ɳguâ tukuŋa kâ. ¹⁷⁵ Ambo noko ma pwatona nanenju via, ande naŋja ma apanea noko ɳa asuka kâki. Naŋja ilonju tu noko ne ɳguâ ma ikai poe sondo pa naŋja. ¹⁷⁶ Naŋja aŋgeŋge ɳana nzâla ara kâ, itogo lama isapiri kala izizâla ɳana nia kâ. Naŋja ano pano tu kumâ kuroto ɳana ne wurâta tamâta naŋja, ɳana tu naŋja ɳandai kalonju kapa ɳana noko ne ɳguâ tukuŋa ɳga.

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma isuka i

¹ Lâ zo ndia malia itu imâ ipâŋga pa naŋja, ande naŋja asarâwa pa Yova Kindeni,aku ipaloŋo pa nanenju noŋja.

² Naŋja akai noŋja mine tu, “Yova Kindeni, kinzi lajeŋa tamwatanzi situ sizavaru naŋja. Kuvilana ɳga!”

³ Anja miki lajenja tamwatami, miki kaloŋo ŋga; Yova Kindeni ma iveta māsi kaika pamî, ku ma ipare nia sondo ndo pamî. ⁴ I ma silâwa nâ ipanemi, aku ma ilinji yââ lâ tinimi.

⁵ Opopo, naŋa amo miki tamâta sakamao ŋginimi kala amo sakamao ndo. ɻinde nde kie taituni itogo naŋa amo kunzi tamâta ŋgoi simo Mesek tâno wa Kedar tâno wa. ⁶ Oyae, naŋa amo zo luandondo koŋa kunzi tamâta ɻine uru ilonzi pa paraŋa nâ. ⁷ Lâ zo ndia naŋa aporo ŋgua panzi ɻana kamo tava iloma pisi, ande kinzi situ sipara nâ.

121

Maro Kindeni i nde kindâ nenda Pavilâŋa Tamwata

¹ Naŋa matâŋgu kâki alea pa nia tuu, aroto ɻana nanenju pavilâŋa tamâta. Aku apakasorja warakâŋgu tu, “Nanenju pavilâŋa tamâta nde ma iyoka pa sinia imâ.”

² ɻinenja nanenju ilo-kalo ipâŋga tu Yova Kindeni nanayoni ipulia samba wa tâno wa, aku ina simbo nâ imo nanenju Pavilâŋa Tamwata.

³ I ma mbau piti lâ noko tini kala patano kundue, ande ma tia. Noko ne katonâŋa tamâta ɻinde ma ikeno mata tia ndo. ⁴ Kulonjô sondo ŋga; ina uru ike ɻananzi Isrel ŋgu, aku i ɻana mata tutu ku ikeno utu kâ, ande tia ndo kanajo. ⁵ Mao nâ, Yova Kindeni nde imo noko ne katonâŋa tamâta mao. Ina kala uru imandi noko tini laiti ku ike ɻanano.

⁶ Mine nde kari ma ikura tu ikana noko tini, ande tia, anja nzimona kala ma ikura tu iyaula noko lâ mbo, ande ma tia.

⁷ Yova Kindeni ma ike sondo ndo ɻanano. Mine kala vetâŋa sakamao tonge ma ikura tu izavaruno, ande tia. Ina ma ikatona noko sondo ndo. ⁸ Yova Kindeni ma ike ɻanano ikura nia ndia rârâni noko kumo ɻinde, ma iveta mine ku imo nâ.

122

Wâŋgiya ɻana sindekana Jerusalem lawea

Daviti isia wâŋgiya ɻine

¹ Kinzi sipai naŋa mine tu, “Ayo, toka talâ pa Yova Kindeni ne luma sapâŋa.” Kinzi siporo mine, kala ilongu ndeka ndo. ² O Jerusalem lawea, kala ɻine maka kamâ kapâŋga lâ,aku kamandi noko ne ŋgumbi ilo.

³ Mao nâ, kinzi siveta Jerusalem ipâŋga lawea kaika ku ara ndo. ⁴ Yova Kindeni ne tamâta rârâni uru silâ pa lawea ɻine ɻana siporo kawanzi ndange ilâ pa i, ikura munja itu tukuŋa panzi Isrel ŋgu tu ma siveta mine. ⁵ Ikura mbwera mbwera, Isrel ne koipu ɻalae uru imo lawea ɻine,aku isanjona ŋgua nia ɻana itu tamâta nenzi ŋgua sondo kâ.

⁶ Miki nanenju ŋgu, ar ɻana miki ma kano pa Yova Kindeni tu ma ivetanzi tamâta simo lawea ɻine tu simo ara nâ. Miki ma kakai noŋa mine, “Kinzi tamâta ea tininzi mwasa pa Jerusalem lawea, ande naŋa ilongu tu kinzi ɻinde ma simo ara nâ. ⁷ ɻana tu naŋa ilongu tu kinzi tamâta ma sisajona sondo ndo lâ Jerusalem lawea ne ŋgumbi ilo, ɻana kazâŋa tonge ma ikura tu isânda kulunzi tia. Aku naŋa ilongu tu koipu ɻalae tavanzi tamâta mbâna-mbâna rârâni kala ma sisajona sondo mine nâ.” ⁸ Aku naŋa ilongu ɻananzi niŋgu-nambwe wukale wa nerŋu mete kinzi simo Jerusalem lawea tonia. Mine nde naŋa ma aporo panzi tamâta ɻinde simo Jerusalem lawea mine tu, “Naŋa ilongu tu miki ma kamo ilomi kalomi taitu nâ.” ⁹ Naŋa ilongu tu nenda Maro Yova Kindeni ne luma sapâŋa ma ikeno ara nâ. Mine kala naŋa ma ano pa i tu ma iveta kie ara nâ pa Jerusalem lawea.

123

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma kalo sukâŋa ɻana i kâ

¹ Yova Kindeni, noko kumo koipu ɻalae lâ samba ilo, kala matâŋgu kâki akai noŋa pano.

² Maka nema Maro Yova Kindeni, maka ma kao tinima pano lee ikura lâ zo ndia noko ma kuo ne wisi-wisi imâ pama. Mao nâ, maka ma kao tinima pano, itogo wurâta tamâta

uru io tini pa ne tamâta ȱalae tu ma iveta kie ara papa, aku itogo kuleja taine kala uru io tini mine nâ pa ne taine ȱalae.

³ Yova Kindeni, kalo sukâna ȱanama! Tamâta rârâ situ maka nde sugorai tamwatama, kala simo siveta kenzi sakamao nâ pama. Mine nde kalo sukâna ȱanama! ⁴ Mao nâ, mungani yo, aku imâ lee ipânga lâ zo ȱine, ande kinzi mbaliwa warakanzi simo nâ siveta “a” pama. Kinzi sipasuka warakanzi tininzi ku sitawa maka ndue ndo.

124

Maro Kindeni uru ivilanzi ne tamâta

¹ Muŋga, ambo Yova Kindeni ivila kinda tia, ande kinda ma tamo viânda, tiya? Kala ȱine miki Isrel tamâta kaporu katula ȱgua pwataki ȱana ȱinde kâ mine tu,

²⁻³ “Muŋga, lâ zo ȱinde nenda kazâna tamâta sipara kuku kinda, ambo Yova Kindeni ivila kinda tia, ande kinzi kazâna tamâta ma wisinzi nâna ȱalae tina ku ma sizavaru kinda marumbu lâ. ⁴ Kinda ma naonda tia lâ, itogo ujara ikai tamâta ilâ pa tâi geza-geza mwasina, aku itogo lââ pondi kâki ku ipatuku tamâta mine. ⁵ Kinzi kazâna tamâta ma sizavaru kinda ndo lâ, itogo tamâta imbwatuke lâ lââ ȱalae ilo ku imâte mine. Andeta tia.”

⁶ Mine kala kawânda ndange ilâ pa Yova Kindeni, ȱana tu i ȱandai isâu panzi nenda kazâna tamâta tu sizavaru kinda ȱga. ⁷ Kinda takâwa ȱananzi, itogo sii ipatâpa piti lâ kambâru siŋi ku ilou ilâ. Kambâru siŋi ȱinde nde kaika tia, kala takâwa talâ marumbu lâ. ⁸ Nia ndoyo Yova Kindeni ipulia samba wa tâno wa, aku inani simbo nâ imo nenda Pavilâna Tamwata.

125

Maro Kindeni ike ȱananzi ne tamâta

¹ Tamâta ea kinzi uru kalonzi tawana Yova Kindeni, kinzi ȱinde nde sitogo Saion Tuu mine. Sâ tonje ikura tu iririjo tuu ȱinde yâti tauo ande tia, ma ikeno kaika mine ku imo nâ.

² Tuu ȱalanjala pinde simandi singe Jerusalem lawea, aku lâ zo ȱine wa zo muli-muli wa, ande Yova Kindeni kala ma ipânga itogo ȱgumbi mine panzi ne tamâta, ku ma ike ȱananzi mine nâ.

³ Nanayoni ina ikisi tâno ne keri panzi ne tamâta, taitu kala zo ȱine kinzi tamâta sakamao sikai maro pa tâno ȱinde. Andeta kinzi ma sikura tu siveta mine ikura zo rârâni, ande tia. Ambo kinzi ma sikura tu siveta mine, tiambio Yova Kindeni ne tamâta kala ma sipaveta kuku mâsi sakamao mine tâ.

⁴ Yova Kindeni, maka tinima pwâka tu kinzi ma siveta mine. Mine kala kano pano tu kuveta kie ara panzi tamâta arara, kinzi ȱine uru sipono muli pa noko kawa ȱgua.

⁵ Andeta lâ zo ȱana noko ma kupare nia panzi tamâta sakamao, ande maka iloma tu noko ma kupare nia mine nâ panzi tamâta pinde tona, kinzi ȱinde sipu mulinzi pano ku siveta ikura warakanzi nâ nenzi ilo-kalo potomule mine. Aku maka kano pano tu kuvetanzi Isrel tamâta simo ara nâ.

126

Kinzi Isrel tamâta sino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi

¹ Muŋga, lâ zo ȱinde Yova Kindeni ikai maka piti lâ tinikoa nenzi luma sakamao nia, aku ikai maka kataulo kamâ pa Jerusalem lawea kilo, ande maka iloma patea tu ȱinde nde mbupuleja nâ. Andeta tia.

² Mine nde maka kanjale ku kandeka ȱalae, aku kawama kâki kawângi wânginja ndekâna kâ. ȱineŋga kinzi tinikoa ȱgu tamâta nde simora ku siporo pa warakanzi mine tu, “Opopo, Yova Kindeni iveta mâsi ȱalanjala kie-kie ȱana ivilanzi i tamwata ne ȱgu!” ³ Mao kanajo, Yova Kindeni iveta mâsi ȱalanjala kie-kie ȱana ivila maka, kala iloma ara ndo.

⁴ Yova Kindeni, maka kano pano tu pwaima piti lâ kazâna ilo kilo, itogo muŋga kuveta mine. Noko uru kusupwa karâzi imbe ndue lââ kawa-kawa mâsa-mâsa ilo, kala lââ isâko

ipipi lâ kawa-kawa ilo, aku maka iloma tu noko ma kuveta vetâja kie taituni pa maka. ⁵ Muŋga, lâ zo ŋjinde kinzi tamâta sikai kanija vâsa silâ nenzi tâno ilo ŋana sipau kâ, ande kinzi kalonzi sukâja kala simo sipataiŋa nâ. Anja lâ zo ŋana kinzi ma sigona kâpwa kanaŋo, ande kinzi ma sindeka ŋalae. Aku maka kala kaloma sukâja mine nâ, andeta iloma tu ma kandeka kilo. ⁶ Mao nâ, maka katogonzi tamâta ŋjinde muŋga silâ pa nenzi tâno ŋana sipau kanija vâsa kâ, andeta ilonzi tiŋa nâ. Andeta muli ŋga kâpwa ma ipâŋga, kala kinzi ma kawanzi kâki siwâŋgi wâŋgiŋa ndekâja kâ, aku ma sikai kâpwa ŋalae ŋjinde sitaulo simâ.

127

*Maro Kindeni nde Ara Tamwata
Solomon isia wâŋgiŋa ŋjine*

¹ Lâ zo ŋana kinzi tamâta sipa luma kâki kâ, ambo kinzi ŋandai sino pa Yova Kindeni tu ivilanzi, ande kinzi siveta nenzi wurâta koa tia nâ. Aku mine nâ, ambo ŋgu tonge ŋandai sino pa Yova Kindeni tu ikatona nenzi lawea, ande kinzi yoja tamâta sio ŋana lawea ŋjinde koa tia nâ. ² Aku mine nâ, tamâta pinde kalonzi kapa ŋana Yova Kindeni kâ, kala simakâsa ŋana sikai mbaliŋa wa kâpwa wa. Ikura zo zo, kinzi sipile kenoja nia lâ mboyo ŋana yo, aku sinâna siveta wurâta ŋalae lee mbo. Andeta kinzi siveta mine koa tia nâ. Taitu Yova Kindeni ilo ndo keno panzi ne tamâta, kala lâ zo ŋana sikeno kenoja nia yo, ande i uru irombonzi.

³ Tamâta tonge natu nde sitogo wisi-ara Yova Kindeni ilua i mine. Mao nâ, kinda natunda sitogo kulu ara i tamwata ipatea pa kinda. ⁴ Ambo tamâta lâlu ipulianzi natu, ande kinzi ŋjinde ma muli sikutona i sondo, itogo zugu tamâta ne silâwa uru ikatona i mine. ⁵ Mao nâ, ambo tamâta tonge natu rârâ simo, ande i ma indeka nâ, ŋana tu lâ zo ŋana ne kazâja tamâta ma sio i lâ ŋgua nia, ande i natu ŋjinde ma sivila i ŋana ipolenzi kâ.

128

Maro Kindeni iveta kie ara panzi tamâta ea uru sipono muli pa i ne ŋgua

¹ Noko tamâta ea uru kumege ŋana Yova Kindeni wa kupono muli pa i ne ŋgua wa, ande i ne nzâmbé ara ikeno pano.

² Aku mbaliŋa ndia noko pwai ŋana ne wurâta kulu, ande ŋjinde ma ikurano. Mao nâ, noko ma kumo ara nâ,aku ma ilo ndeka nâ. ³ Noko kaiwa taine ma imo noko ne luma ilo itogo kâi waini ara ipula kanaŋo rârâ mwasina. Mao nâ, i ma ipaguguanzi noko natu rârâ,aku kinzi ma siŋge noko ne kâro-kâro mbwaliu lâ, itogo kâi mbimba irumba wasaseki mine. ⁴ Mao kanaŋo, Yova Kindeni ma iveta kie ara mine panzi tamâta rârâni uru sipono muli pa i kawa ŋgua.

⁵ Niŋgu-nambwe, Yova Kindeni imo Saion lawea,aku naŋa ilonju tu i ma iveta kie ara mine pa noko. Naŋa ilonju tu noko ma kusajona ara nâ lâ Jerusalem lawea, ikura zo rârâni noko ma kumo via lâ tâno kulu. ⁶ Naŋa ilonju tu noko ma kumo zo luandondo lee, kumoranzi timbu sipâŋga. Aku naŋa ano pa Yova Kindeni tu ma ivetanzi Isrel tamâta simo ara nâ.

129

Kinzi Isrel sino pa Maro Kindeni tu ma izavarunzi nenzi kazâja tamâta

¹ Miki Isrel ŋgu, kala ŋjine miki ma katapâri ŋana vetâja sakamao ŋjinde nemí kazâja tamâta siveta pami, lâ nia ndoyo lee imâ ipâŋga lâ zo ŋjine.

² “Mao nâ, nia ndoyo,aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋjine, ande kinzi kazâja tamâta simo siveta vetâja sakamao ndo pa maka. Andeta kinzi ŋandai sipole maka ŋga. ³ Kinzi uru sipalili maka sakamao ndo,aku mbilâo ive kumbuma karae pwapwataki. Mine nde mbwatakâe luandondo rârâ sipâŋga kumbuma, itogo lââ kawa-kawa ikeno tâno ilo mwasina. ⁴ Andeta Yova Kindeni, ina Vetâja Sondo Warika, ande ivila maka ku ipalalana tamâta sakamao nenzi wâlo kaika piti lâ tinima, kala kamo tinima vesa nâ.”

⁵ Mine kala na ja ilonju tu kinzi tamâta rârâni uru ilonzi sakamao pa Saion lawea ñinde ma mainzi, ku ma sikâwa pwapwataki silâ. ⁶ Ara ndo ñana kinzi ma simo sitogo unza ipânga nia mira mwasina. Unza ñinde ma ipânga wasaseki, andeta ñgâla-ñgâla walele nâ. ⁷ Unza ñinde nde kelekele kaa nâ. Mine kala tamâta uru silamo ñinenja sipa wâra ku sikale silâ, ande tia. ⁸ Lâ kani ja gonâja ne zo, ambo tamâta pinde soka nzâla silâ, ande kinzi uru sisarâwa panzi wurâta tamâta tu, “Yova Kindeni iveta kie ara pano!”. Aku kinzi wurâta tamâta kala siporo ñgua ka ja taituni taulo panzi. Andeta maka tinima pwâka tu tamâta tonje ma iporo ñgua ka ja mine panzi Saion lawea ne kazâja tamâta.

130

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma isuka i

¹ Yova Kindeni, na ja ilonju malia ndo kala asarâwa pano.

² Maro ñalae, kupalojo pa nanengu ti ja. Na ja asarâwa pano tu kalo sukâja ñanana. Mine nde kutambira taja pa nanengu sarawâna! ³ Ambo noko ma kalo ñgere ñana maka nema kiesaka rârâni taitu-taitu ikura zo zo, ande ea ma ikura tu iñgenge ñana noko ne pareja-nia, a? Tia ndo! ⁴ Andeta noko kuzavaru nema kiesaka piti lâ tinima, ñana tu noko ilo tu maka ma kamege ñanano.

⁵ Mine nde na ja ao tiniñgu pa Yova Kindeni. Mao nâ, na ja amo ao tiniñgu papa i nâ tu ma ivilana, ikura ne ñgua pâja mine, aku na ja kalonju tawana i ne ñgua. ⁶ Na ja uru ao tiniñgu pa Maro ñalae nâ tu ma ivilana, itogo kinzi yo ja tamâta uru mbo mbo sio tininzi pa mbwale pwataki mine. Kinzi ilonzi ñalae tu mbwale pwataki ma imâ walele nâ, ñana ma simo ara.

⁷ Añga miki Isrel tamâta, miki kala ma kao tinimi pa Yova Kindeni nâ, ñana tu i ne tini-mwasa ikeno mine ku imo nâ. Ikura zo rârâni i ilo ara nâ ñana ikainzi ne tamâta piti lâ kazâja ilo. ⁸ Mao nâ, inani ma izavaru i ne tamâta nenzi kiesaka rârâni piti lâ tininzi.

131

*Tamâta kalo tawana Maro Kindeni
Daviti isia wânginja ñine*

¹ Yova Kindeni, na ja apile mâsi ñana apandekâna warakângu kâ marumbu lâ, aku ñandai uru apasuka warakângu tiniñgu ñga. Ilo-kalo pinde nde kaika ndo kala ipole nanengu ilo-kalo, andeta na ja kalonju loko ñana ilo-kalo ñinde kâ, ande tia. ² Mao nâ, na ja wisingu puu ndue lâ, kala amo tava wisingu pisi nâ, itogo lâlu puro-puro wisi pisi ñana imo tina tini laiti.

³ Miki Isrel tamâta, miki ma kao tinimi pa Yova Kindeni nâ, lâ zo ñine wa zo muli-muli wa.

132

Kinzi sindeka ñana Maro Kindeni ne luma sapâja kâ

¹ Yova Kindeni, maka kano pano tu kalo ñgere kilo ñana Daviti tava malia kie-kie munja ipânga pa i ñinde.

² Noko nde Yakopu ne vâsa ñgu nenzi Maro Kindeni Walo Tamwata, aku maka kano pano tu kalo ñgere kilo ñana pâja kaika ñinde Daviti iveta kuku noko,aku kuvila i. ³ Daviti ipambwâre mine tu, “Na ja ma atu kaika ñana alâ nanengu luma ilo wa akeno nanengu keno ja nia wa. ⁴ Na ja ma apwarea ku akeno matângu tia ndo. ⁵ Na ja ma aka mâsa mine lee, ikura lâ zo ndia na ja ma apa luma tonje kâki pa Yova Kindeni, inani Yakopu ne vâsa ñgu nenzi Maro Kindeni Walo Tamwata, ñana i ma imo ilo kâ.”

⁶ Munja, lâ zo ñinde maka kamo Betlehem lawea, ande maka kalonjo ñgua tu Yova Kindeni ne ñgua pâja ne sopi sapâja nde ikeno nia tonje. Maka karoto lee kasânda kulu lâ Jar lawea tini laiti. ⁷ Ñineñja maka kaporo tu, “Ayo, toka talâ pa Yova Kindeni ne luma sapâja! Talâ pa i ne sajonâja nia ara ñinde nao,aku tapare tukunda tawângi papa i!”

⁸ Yova Kindeni, sopi sapâja ñinde itula noko kilala pwataki tu noko nde Walo Tamwata. Maka kano pano tu pwai sopi ñinde kulâ ne luma sapâja ilo,aku kumo ñinde ikura zo

rârâni. ⁹ Aku maka iloma tu noko ne patarawânya tamâta ma sipaveta kuku vetânya sondo lâ noko ne luma ilo ikura zo zo. Aku maka iloma tu noko ne tamâta ma sisarâwa tava ndekânya nâ.

¹⁰ Yova Kindeni, maka kano pano tu kalo ñgere ñana ne wurâta tamâta Daviti kâ. Noko ma kupu muli pa tamâta ñine noko tamwata muñga kupatea tu ma imo koipu ñalae, mine ndimo. ¹¹ Yova Kindeni, noko kuveta ñgua pânya kaika kuku Daviti lâ, aku noko ñana kulele ne ñgua ipânya kie tonge kilo, ande tia. Noko ne ñgua pambwareja ikeno mine; “Muli mbo noko ne zo marumbu lâ ñga, ñinenja naja ma ao noko natu tamâne tonge ikai noko nia ñana imo koipu ñalae. ¹² Ambo noko ne väsa kinzi ma siveta ikura nanenju ñgua pânya mine,aku ma sipono muli pa ñgua tukuna rârâni naja ma alanzi ñinde tona, ande noko timbu wukale kala ma muli sikai noko nia mine nâ, ku ma simo koipu ñalañala ikura zo rârâni.”

¹³ Mao nâ, Yova Kindeni ipatea Saion lawea lâ. I ilo tu ma imo ne lawea ñinde ku imo nâ. ¹⁴ Iporo tu, “Naja ma amo lawea ñine ikura zo rârâni. Naja ilonju pa lawea ñine, kala ma amo koipu ñalae lâ lawea ñainani nâ. ¹⁵ Naja ma amo ñai ku ma arombonzi tamâta ñinde simo Saion lawea, kala kinzi ma siroto ñana kelekele tonge tia. Mao nâ, naja ma kâpwa alanzi sugorai tamâta simo ñine, kala ma kapwanzi pupuro ndo. ¹⁶ Naja ma wurâta alanzi Saion ne patarawânya tamâta, kala kinzi ma situla pwataki tu naja uru akainzi tamâta piti lâ kazânya ilo. Mine kala nanenju tamâta simo Saion lawea ñine nde ma siwârjgi ku ma sisarâwa tava ndekânya nâ.

¹⁷ Naja ma akai tamâta tonge lâ Daviti ne väsa ñgu,aku ma ao i imo koipu ñalae lâ lawea ñine. Naja apatea i tu ma ikai koipu ikura zo zo, itogo sinâla mine. ¹⁸ Daviti ne walo kaika ma ivilanzi tamâta rârâni i uru ikai poe panzi ñinde, kala ma simo ara nâ. Andeta naja ma aveta majeti ñalae panzi i ne kazânya tamâta.” Yova Kindeni kawa ñgua kala ñine.

133

Ara ñana kinda ma tamo ilonda taitu nâ Daviti isia wângija ñine

¹ Ambo Yova Kindeni ne tamâta ma simo ilonzi taitu nâ, ande ñinde ma ara ku ara ndo. ² Mâsi mine nde ara ndo, itogo samimi ara ñinde kinzi muñga sipalinji lâ patarawânya tamâta Aron kulu. Samimi ñinde irere indue ipânya ndanjeni pwau,aku indue ilâ ikura ne pasawaña luandondo ñganje. Kinzi tamâta simora ñinde ku ilonzi ndeka. ³ Mao nâ, mâsi ñana tamo taitu tava ilonda taitu nâ, ande ara ndo, itogo mwâka ñinde uru mbo mbo imbe ndue Hermon Tuu kulu wa Saion lawea ne tuu kulunzi wa. Ñana tu Yova Kindeni iveta kie ara ndo panzi tamâta simo Saion lawea, kala ma simo ara mine ku simo nâ.

134

Kinda tapanea Maro Kindeni tasuka i ña kâki

¹ Miki Yova Kindeni ne wurâta tamâta ñine uru mbo mbo kaveta wurâta lâ i ne luma sapânya ilo, miki rârâni kamâ kapanea i kasuka ña kâki!

² Miki naomi pa Nia Sapânya Ndo ñinde,aku mbaumi kâki kano pa Yova Kindeni wa kasuka i ña kâki wa. ³ Naja ilonju tu Yova Kindeni, ina imo Saion lawea, ma iveta kie ara ndo pa miki. Inani nia ndoyo ipulia samba wa tâno wa.

135

Paneânya ilâ pa Maro Kindeni

¹⁻² Tapanea Yova Kindeni tasuka i ña kâki! Miki Yova Kindeni ne wurâta tamâta ñine uru kamandi i ne luma ilo, kinda nenda Maro Kindeni ne luma sapânya ñinde, ande miki kapanea i ña kasuka kâki! ³ Tapanea i ña tasuka kâki, ñana tu i nde ara tamwata. Kinda ma tawârjgi wângija paneânya kâ papa i, ñana tu ñinde ma iveta ilonda ndeka. ⁴ Yova

Kindeni ipatea kinda Yakopu ne vâsa ŋgu pa i tamwata. Mine kala kinda Isrel tamâta tamo i tamwata ne ŋgu sondo.

⁵ Mao nâ, naja asama tu nenda Maro ɣalae ne walo kaika nde ɣalae ndo, aku ina ipolenzi maro lajenga rârâni. ⁶ Vetâŋja ndia Yova Kindeni ilo tu ma iveta lâ samba ilo wa tâno kulu wa tâi ilo wa tâi duvi lâmbu wa, ande i ma iveta vetâŋjani ndaina ikura i tamwata nâ ne pateâŋja mine. ⁷ Aku ina kala igonanzi karâzi ne take-take ɣalaŋala sipâŋga lâ nia ŋganje, aku ina isupwa loloa iyoka tava karâzi indue imâ. Ina tamwata uru isupwa lawea ipile ne luma ku iyâti ilâ wa imâ wa.

⁸ Aku nanayoni, inani kala ipunzi Isip tamâta natunzi tamâne nzâla-kulu rârâni sipamateteu, aku ipunzi nenzi ŋgoa-mbwâmbwa natunzi nzâla-kulu sipamateteu mine nâ. ⁹ Aku iveta mâsi kaika kie-kie pinde lâ Isip tâno ŋinde tona, ŋana ipare nia pa nenzi koipu ɣalae tavanzi i ne sukâŋja tamâta. ¹⁰ Aku muli ŋga Yova Kindeni izavarunzi tamâta ŋgu rârâ ŋinde. Kinzi ŋgu ŋinde nenzi koipu ɣalaŋala simo tava walo kaika ndo, andeta ipunzi pâta simâte. ¹¹ Mao nâ, Yova Kindeni ipu Amor ŋgu nenzi koipu ɣalae Sihon pâta imâte lâ, aku ipu Basan ŋgu nenzi koipu ɣalae Ok pâta imâte tona. Aku ipunzi ŋgu rârâni simo Kenan tâno ŋinde nenzi koipu ɣalaŋala simâte tona. ¹² ɭinenga ikai koipu ɣalaŋala ŋinde nenzi tâno ku ikisi keri panzi ne ŋgu Isrel.

¹³ Mine nde Yova Kindeni, ikura zo zo kinzi tamâta ma sisama noko kilala pwataki tu noko nde Maro ɣalae mao. Mao nâ, kinzi tamâta ma situla noko parina pwataki ikura zo muli-muli. ¹⁴ ɭana tu Yova Kindeni ma iveta vetâŋja sondo nâ panzi ne tamâta lâ ŋgua nia. I ma kalo sukâŋja ŋana ne wurâta tamâta kinda.

¹⁵ Kinda tasama tu kinzi tinikoa ŋgu rârâni nenzi maro nde kelekele kaa nâ. Kinzi tamâta nâ sipare tainzi lâ mira “silva” tini wa mira “gol” tini wa. ¹⁶ Kinzi maro lajenga ŋinde kawanzi keno, andeta sikura tu siporo ŋgua kâ, ande tia. Kinzi matanzi keno, andeta sikura tu simora kelekele kâ, ande tia. ¹⁷ Kinzi tanjanzi keno, andeta sikura tu silojo ŋgua, ande tia. Aku kinzi sikura tu simbana korananzi, ande tia ndo. ¹⁸ Ara ŋana kinzi tamâta uru sipare maro lajenga kaa kaa tainzi ŋinde ma sipâŋga simo rege-rege kunzi maro lajenga ŋinde. Naja ilonju tu tamâta ea uru kalonzi tawana maro lajenga ŋinde, ande kinzi kâla ma sipâŋga kaa nâ, sitogonzi kinzi mine.

¹⁹ ɭingga miki Isrel tamâta, miki kapanea Yova Kindeni kasuka i ŋa kâki! ɭingga miki Yova Kindeni ne patarawâŋja tamâta lâ Aron ne vâsa ŋgu, miki kala kapanea i ŋa kasuka kâki!

²⁰ ɭingga miki tamâta lâ Livai ne vâsa ŋgu, miki kala kapanea Yova Kindeni ŋa kasuka kâki! Miki tamâta ea uru kamege ŋana Yova Kindeni kâ, miki rârâni kapanea i ŋa kasuka kâki!

²¹ Mao nâ, miki tamâta kamo Saion Tuu kulu lâ Yova Kindeni ne lawea Jerusalem ilo, miki ŋinde kapanea i ŋa kasuka kâki! Tapanea Yova Kindeni ŋa tasuka kâki!

136

Kawânda ndange ilâ pa Maro Kindeni

¹ Kinda kawânda ndange ilâ pa Yova Kindeni, ŋana tu i nde ara tamwata.

“Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

² Kinda taporo ndange ilâ pa Maro Kindeni, ina ipolenzi maro rârâni.

“Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

³ Kinda taporo ndange ilâ pa Maro ɣalae, ina kala ipolenzi tamâta ɣalaŋala rârâni simo tâno kulu.

“Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁴ Ina simbo nâ uru iveta mâsi ɣalaŋala.

“Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁵ I ne ilo-kalo nde ɣalae ndo; mine kala ipulia samba ipâŋga lâ.

“Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁶ Ina io tâno imandi lâ kulu.

“Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

⁷ Ina ionzi sinâla ɣalaŋala sipâŋga samba tini.

“Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
⁸ Aku ina io kari tu ikatona mbwale.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
⁹ Ina io nzimona tavanzi pitu tu sikatona mbo.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹⁰ Ina nanayoni ivilanzi timbunda, kala ipunzi Isip tamâta natunzi tamâne nzâla-kulu pâta sipamateteu.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹¹ ɻineŋga ina ikainzi Isrel ɻgu sipile Isip tâno siyâti simâ.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹² I tamwata ne walo nde kaika ndo, kala iveta mine.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹³ Aku muli ɻnga ina ipu Tâi ɻirji kala ipwa pwataki mo rua.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹⁴ ɻineŋga ina ikainzi ne tamâta soka mâsa-mâsa nâ lâ tâi ɻgini simbwaliu silâ.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹⁵ Andeta ipatuku Isip nenzi koipu ɻalae tavanzi ne zugu tamâta sinu lââ kala sipamateteu lâ.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹⁶ Aku ina imuŋga panzi ne tamâta soka nia bilimu silâ.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹⁷ ɻineŋga ina ipunzi koipu kaika ɻalaŋala pâta simâte.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹⁸ Kinzi koipu ɻalaŋala ɻinde nawalanzi pinde nde ɻanzi ɻalae, andeta ipunzi pâta simâte.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
¹⁹ Ina ipu Amor ɻgu nenzi koipu ɻalae Sihon pâta imâte.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
²⁰ Aku ina kala ipu Basan ɻgu nenzi koipu ɻalae Ok pâta imâte tonâ.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
²¹ ɻineŋga ikai kinzi koipu ɻalaŋala ɻinde nenzi tâno, aku ikisi keri panzi ne tamâta.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
²² ɻineŋga tâno ɻinde ilanzi ne wurâta tamâta Isrel.
 ‘Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
²³ Kinzi simo lee aku muli, ɻineŋga nenda kazâja tamâta sipole kinda lâ, andeta i ɻjandai kalo kapa ɻjana kinda ɻnga.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
²⁴ I kalo ɻgere kilo ɻjana kinda kâ, kala ikai kinda piti lâ nenda kazâja tamâta mbaunzi ilo.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
²⁵ Ina uru kâpwa ilanzi kelekele rârâni simo vianzi.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.
²⁶ Mine nde kawânda ndarje ilâ pa Maro Kindeni, inani imo samba ilo.
 “Mao nâ, i tini mwasa ndo pa kinda ikura zo rârâni.

Kinzi Isrel simo tâno toŋge ku sipataiŋa ɻjana nenzi lawea kâ

¹ Maka kasajona Babilon ɻgu nenzi lââ ɻganje-ɻganje, aku kaloma ɻgere ɻjana nema lawea Saion kâ. Mine nde maka kaloma sukâja kala kamo kapataiŋa nâ.

² Maka kasonanza nema wâŋgu sitâra lâ kâi simandi wangirama ɻinde lakanzi kulu, aku kapile keno. ³ Maka kaveta mine ɻjana duvi ɻjine kâ: kinzi kazâja tamâta muŋga sikai maka kaika sioma lâ nenzi tâno ɻinde, aku kinzi ɻinde sipai maka tu, “Kala ɻjine miki ma kawâŋgi wâŋginja toŋge ɻjana iveta maka iloma ara kâ. Kawâŋgi Saion ne wâŋginja

tonge!" ⁴ Opopo, maka kamo kinzi tinikoa nenzi lawea ma! Mine nde maka kakura ɣana kandeka ku kawâŋgi Yova Kindeni ne wâŋgiña mâsi mana, a? Tia ndo!

⁵ O Jerusalem lawea, ambo naŋa ma kalonju kapa ɣanano, ande ara ɣana Yova Kindeni ma iyaula mbaunju, ɣana naŋa ma akura tu ara neŋgu wâŋgu kilo tia. ⁶ O Jerusalem lawea, ambo naŋa ma kalonju kapa ɣanano, ambo naŋa ma apile nanenju mâsi ɣana andekanano ɣalae tina kâ, ande ara ɣana Yova Kindeni ma iveta ɣandolâŋgu sakamao, ɣana naŋa ma akura tu awâŋgi wâŋgiña kilo tia.

⁷ O Yova Kindeni, maka kano pano tu kalo ɻgere kilo ɣana vetâŋja sakamao ɻjinde kinzi Idom ɻgu siveta, lâ zo ɻjinde nema kazâŋja tamâta sipara kuma ku sipole Jerusalem lawea. Kalo ɻgere kilo ɣana ɻgua ɻjinde kinzi simo siporo mine tu, "Kazavaru Jerusalem lawea ndonil! Kazavaru ne luma wa kelekele rârâni marumbuni lâ!"

⁸ Anja miki Babilon ɻgu, kalonjo ɻga; Yova Kindeni ne pateâŋja ikeno tu i ma izavaru miki ndo lâ. Tamâta ea ipare nia pami ɣana vetâŋja sakamao miki munja kaveta pa maka ɻjinde, ande i ma iveta mâsi ara ndo. ⁹ I ma indeka ɣana ikainzi nemi lâlu puro-puro ku itambiranzi sindue mira kulu sipamateteu.

138

Tamâta kawa ndanje pa Maro Kindeni Daviti isia wâŋgiña ɻjine

¹ Yova Kindeni, naŋa ilonju kalonju ndoni aporo ndanje imâ pa noko. Naŋa amandi kinzi maro rârâni naonzi ku awâŋgi wâŋgiña paneâŋja kâ pa noko. ² Noko tini mwasa pa naŋa ikura zo rârâni, aku noko uru kuveta ikura ne ɻgua rârâni. Aku noko kusuka tamwata ɣa tava ne ɻgua pâŋja ɻjinde kâki ndo, kala ipole kelekele pinde rârâni. Mine nde naŋa naonju pa noko ne luma sapâŋja, ku apare tukunjtu apaneano asuka noko ɣa kâki. ³ Naŋa asarâwa pa noko lâ, aku noko kupalonju pa nanenju noŋa kala kuo tamwata ne walo ɣalae imâ pana ku ipu tini kaika pa ilonju kalonju. ⁴ Aku koipu ɣalaŋala rârâni simo tâno ndoni kala siloŋo pâri ɣana noko ne ɻgua tukunja kâ. Mine kala kinzi ma sipanea noko ɣa sisuka kâki. ⁵ Kinzi ma siwâŋgi wâŋgiña situla noko ne vetâŋja ɣalaŋala pwataki, aku ma situla noko kilala pwataki tona tu noko ɣa imo ɣalae ndo.

⁶ O Yova Kindeni, noko kumo âta ndo, andeta noko kalo ɻgere ɣananzi tamâta ɻjine uru sipatawa warakanzi tininzi. Anja tamâta ea uru sipasuka warakanzi tininzi, ande kinzi ɻjinde sikura tu sipavea ɣanano, ande tia. ⁷ Mao nâ, lâ zo ɣana malia kie-kie ipâŋga pa naŋa, ande noko uru pwea ɣanana kala amo ara nâ. Nanenju kazâŋja tamâta wisinzi nâna ɣalae pa naŋa, andeta noko uru kumandi kupara kunzi. Noko ne walo nde kaika ndo; mine nde noko pwai naŋa piti lâ kazâŋja ilo. ⁸ Yova Kindeni ma iveta vetâŋja rârâni ɻjinde i munja ipa ɻgua tu ma iveta pa naŋa. ɣana tu Yova Kindeni, noko ne tini-mwasa uru ikeno mine ku imo nâ. Mine nde noko ma kupile noko mwasi maka Isrel ɻgu ndimo.

139

Maro Kindeni ne ilo-kalo nde ɣalae ndo Daviti isia wâŋgiña ɻjine

¹ Yova Kindeni, noko mata kulea sondo pa ilonju kalonju, kala kusama naŋa kilalâŋgu marumbu lâ. ² Ambo naŋa asajona tâku amandi tâku, ande noko kumora ku kusama nanenju vetâŋja rârâni. Noko kumo malawae ɻjinde, andeta kusama nanenju ilo-kalo rârâni. ³ Ambo naŋa aveta wurâta tâku apwarea tâku, ande noko kumora ku kusama. Nanenju vetâŋja rârâni nde ikeno nia yo lâ noko nao. ⁴ Yova Kindeni, ambo naŋa ilonju tu aporo ɻgua, andeta aporo pwataki tia yo yo, ande nanayoni noko kusama nanenju ɻgua ɻjinde marumbu lâ.

⁵ Mao nâ, noko kunge naŋa mbwaliu lâ kutogo ɻgumbi mwasina, aku noko tamwata uru pwea ɣanana. ⁶ Naŋa ilonju ikai wurâta ɣalae ɣana asama noko ne vetâŋja ɻjinde duvi kâ. Opopo, noko ne ilo-kalo nde kelekele ɣalae tina, kala akura tu asama duvi tia ndo!

⁷ Mine kala ambo naŋa atu apavea ɣanano, ande naŋa ma alâ pa sinia, a? Naŋa ma akâwa

alâ pa nia ndia ñana noko ma kumorana tia, a? Tia ndo! ⁸ Ambo na ja ma akâki pa samba lawea âta ñinde, ande noko kumo niani ndaina. Ambo na ja ma alâ pa materja nianzi, ande noko kala kumo nia ñinde tona. ⁹ Ambo na ja ma alou alâ lee apânga nia malawae ndo pa mbwera kâ, tâku alâ amo nia malawae ndo pa wâra kâ tâku, ¹⁰ ande noko ma kumo niani ndaina tona, aku noko ma pwai poe sondo pa na ja wa kusaja mbaunju kuvilana wa. ¹¹ Mao nâ, ambo na ja ma ano pa kondoma tu imâ ivea na ja, ambo na ja ma ano pa kari tu ipalele ipânga ñana, ande na ja ma akura tu apavea ñana noko kâ, ande tia. ¹² Ñana tu kondoma ikura tu ipono noko mata, ande tia ndo. Kondoma wa mbwale pwataki wa nde kelekele kie taituni lâ noko nao. Mine nde noko uru kumora nia lâ kari wa mbo wa.

¹³ Yova Kindeni, nanayoni noko tamwata kuveta karaengu ne pinde-pinde ndoni. Noko kuo na ja apânga nana kapwa ilo,aku kusenge tukângu ndoni ilâ taitu. ¹⁴ Noko ne mâsi ñana kupulia na ja kâ nde ñalae tina ku ara ndo. Mine kala na ja amege ñanano wa apaneano wa. Na ja asama tu noko ne vetâna rârâni nde ara ku ara ndo! ¹⁵ Nia ndoyo, lâ zo ñinde na ja atumbu mwasa-mwasa amo paveâja nâ lâ nana kapwa ilo,aku tukângu sipasenge lâ, ande noko kumora ku kusama lâ. ¹⁶ Na ja nana ipagugua na ja tia yo, andeta noko mata kumora na ja lâ. Na ja apânga amo tâno kulu tia yo yo, andeta nanayoni noko kupatea nanenju zo ñana ma amo viângu kâ marumbu lâ, kala kunjere zo ñinde kambwa je lâ pepa tini ikeno lâ.

¹⁷ Opopo, Maro Kindeni, na ja akura tu asama noko ne ilo-kalo rârâni ñinde tia ndo! Noko ne ilo-kalo nde ñalae tina. ¹⁸ Ambo na ja ma asowe kelekele rârâni noko uru kalo ñgere ñana ñinde kambwajenzi, ande kambwajenzi ñinde ma ipole paulo rârâni ikeno sâwa ndoni. Lâ zo ñana na ja amandi sânda lâ kenona nia, ande na ja amo kuku noko yo.

¹⁹ Ayo, Maro Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kupunzi tamâta sakamao pâta simâte. Na ja ilonju tu kinzi tamâta kala ilonzi pa para ja nâ ñinde nde ma sipile na ja ku silâ. ²⁰ Kinzi kazâja tamâta ñinde uru siporo ñgua pavali gija sakamao pa noko. Mao nâ, kinzi siveta ñgua potomule ka ja-ka ja ñana siyaula noko ja. ²¹ Yova Kindeni, na ja wisinju nâna ndo panzi tamâta ea wisinzi nâna pa noko. Na ja tini ngu pwâka ndo ñananzi tamâta ea uru sikai kazâja pa noko. ²² Mao nâ, na ja ilonju panzi tamâta ñinde tia ku tia ndo! Na ja amora kinzi sitogo warakângu neñgu kazâja tamâta mine.

²³ Mine nde Maro Kindeni, na ja ilonju tu noko ma kulea sondo pa na ja,aku kumora ilo-kalo rârâni ñine ikeno ilonju kalonju. Pwai samâja pana,aku kutula nanenju ilo-kalo rârâni pwataki. ²⁴ Ambo na ja ayoka lâ nzâla ara tia tâ, ande na ja ilonju tu noko ma kutula ñinde pwataki pana. Pwai poe sondo nâ pana,aku kuona alâ pa via ne nzâla, ñana ma amo ara mine ku amo nâ.

140

*Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ike a ñana i kâ
Daviti isia wânginja ñine*

¹ Yova Kindeni, pwai na ja piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo. Kinzi tamâta ñinde ilonzi tu sipunzi tamâta. Mine kala ano pano tu pwea ñanana. ² Ikura zo rârâni kinzi kalonzi ñgere ñana mâsi sakamao nâ. Aku kinzi siveta wisi-nâna tava kazâja ipânga ñgininzi ikura zo zo. ³ Kinzi nenzi ñgua nde mata-mata, itogo mwâta niyo ruru ndo mwasina. Mao nâ, kinzi kawanzi ñgua uru iyaulanzi tamâta, itogo mwâta saka ikanzi tamâta kala simâte mine.

⁴ Mine nde Yova Kindeni, pwatona na ja, ñana kinzi tamâta sakamao ñinde nenzi walo ma ikura tu ipole na ja tia. Kinzi ilonzi tu sipunzi tamâta,aku sipa ñgua lâ tu ma sizavaru na ja tona. Mine kala ano pano tu pwea ñanana. ⁵ Kinzi taja-kaika tamwatanzi ñinde nde sipavea ku sio nimbu ñana sikai na ja kaika kâ. Kinzi sikalolo kaimbo ku siveta nimbu sio lâ nzâla tu ma sikai na ja, itogo uru sikai simbi mine.

⁶ Mine nde na ja asarâwa pa Yova Kindeni mine tu, “Nanenju Maro Kindeni kala nokoni.” Yova Kindeni, kutambira taja pa nanenju no ja,aku kumâ kuvilana! ⁷ O Koipu ñalae Yova Kindeni, noko kumo nanenju Yautâna Tamwata kaika. Muñga, lâ zo ñinde

maka kamo paraña ilo, ande noko pwatona naña sondo nâ, kutogo nanenju maramuña mwasina.⁸ Mine nde Yova Kindeni, noko ma kusâu panzi tamâta sakamao tu ma siveta vetâja ndia ilonzi tu siveta, mine ndimo. Kinzi sipa ñgwa ñana siveta vetâja sakamao kâ. Naña ano pano tu kupono nzalanzi.

⁹ Noko ma kusâu panzi nanenju kazâja tamâta tu sizavaru naña ndimo. Vetâja ndia kinzi siporo tu ma siveta pa naña, ande naña ilonju tu noko ma kulele vetâja ñinde itaulo pa warakanzi nâ.¹⁰ Naña ilonju tu noko ma kuzavarunzi. Mao nâ, kusupwa yââ imbe ndue kulunzi! Kutambiranzi sindue silâ mbââ ñalae ilo ku kusae nzâla, ñana ma sikura tu siyâti simâ kilo tia.¹¹ Kinzi tamâta mine uru sisowe ñgwa lañeja nâ lâ tamâta pinde tininzi. Noko ma kusâu panzi tamâta ñinde tu ma simo ara, mine ndimo. Naña ilonju tu vetâja sakamao ma ipângâ walele nâ panzi tamâta ñinde uru ilonzi tu sipunzi tamâta, ku ma izavarunzi ndo lâ.

¹² Yova Kindeni, naña asama tu noko uru kuvilanzi sugarai tamwatanzi. Anja tamâta ea nenzi kaika ñalae koja tia kala sikura tu sipavila warakanzi tia, ande noko uru kuveta vetâja sondo ndo panzi.¹³ Mao nâ, kinzi tamâta arara ma sipaneano sisuka noko ña kâki. Kinzi ñinde ma simo kuku noko.

141

Tamâta tonje ino pa Maro Kindeni

Daviti isia wângija ñine

¹ Yova Kindeni, kala ñine naña ano pano. Naña asarâwa pano tu kupalojo pa nanenju naña. Kumâ walele nâ kuvilana.² Naña ilonju tu nanenju noja ñine ma ikâki pano itogo mundo ne kuwae ara mwasina. Kari indue lala lâ, kala asuka mbaungu kâki akai noja pano itogo nanenju patarawârja mine.

³ Yova Kindeni, naña ano pano tu pwatona naña kawângu sondo. Pwai poe pa nanenju ñgwa rârâni.⁴ Pwai poe sondo nâ pa ilonju kalonju tona. Tia ma ilonju igagatina ñana aveta mäsi sakamao wa apakaka kunzi tamâta sakamao aveta kiesaka kunzi wa. Ambo naña ilonju patea tu ma asajona aka kunzi lâ nenzi kâja-nuña ñalajala, ande naña ano pano tu kupono nzalângu.

⁵ Ambo tamâta ara tonje kalo sukâja ñanana kala ipu naña wa itu naña sondo wa, ande ñinde ma ara. Andeta ikura zo rârâni naña ano pa Yova Kindeni tu ma itoto kinzi tamâta sakamao nenzi vetâja potomule. Naña tiniñgu pwâka ndo tu kinzi tamâta sakamao ma sisuka naña ñângu kâki.⁶ Ara ñana tamâta pinde ma sikainzi tamâta sakamao ñinde nenzi koipu ñalajala silâ pa nia ndamwa ku ma sitambiranzi sindue. Ñinenga lâ zoni ndaina kinzi ma sisama tu Yova Kindeni kawa ñgwa nde mao kanajo.⁷ Ara ñana kinzi ma sitambira tukanzi simbe sindue mateña nianzi nzâla kawa, itogo tamâta itale kâi ilâ pinde-pinde ku itambira pwapwataki mine.

⁸ Andeta Koipu ñalae Yova Kindeni, naña kalonju tawana noko nâ. Naña amâ pano tu ma amuna noko tini laiti. Noko ma kusâu panzi kazâja tamâta tu supu naña pâta amâte, mine ndimo.⁹ Kinzi kiesaka tamwatanzi sio nimbu ñana sikai naña kaika kâ. Naña ano pano tu pwea ñanana, ñana naña ma angejge ñana nenzi nimbu ñinde kâ.¹⁰ Naña ilonju tu kinzi tamâta sakamao nenzi nimbu ñinde ma ikai kinzi warakanzi kaika, anja naña warakângu ma angejge ñana nimbu ñinde kâ, ku ayoka alâ.

142

Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i

Daviti isia wângija ñine, lâ zo ñinde imuna imo ñgânza ilo.

¹ Naña asarâwa kaika pa Yova Kindeni. Naña kawângu kâki ano papa i tu ma ivilana.

² Naña ilonju makisa kala aporo papa i, atula ñgwa pwataki ñana malia kie-kie rârâni kala ipângâ pa naña ñine.

³ Yova Kindeni, lâ zo ñana ilonju malia ñalae tina, ande noko uru pwattonana. Nanenju kazâja tamâta sivea nimbu tonje lâ nzâla naña uru ayoka ñinde. Kinzi situ ma sikale

naja kaika kâ. ⁴ Opopo, naja matângu ilâ wa imâ wa, andeta amora tu tamâta tonge imo tiniñgu laiti ñana ivila na ja kâ, ande tia. Tamâta tonge imo ñana ike a ñanana, ande tia. Tamâta tonge kalo sukâna ñana naja kâ, ande tia.

⁵ Mine nde Yova Kindeni, naja asarâwa pano tu kumâ kuvilana. Naja aporo tu, “Noko tamwata nâ nde nanenjgu katonâja tamâta. Lâ zo ñine naja amo viângu, ande naja ilongu pa kelekele taitu ñine nâ; naja ilongu tu noko ma kumo kuku naja.” ⁶ Naja asarâwa pano tu kuvilana. Kutambira taja pa nanenjgu noja, ñana tu ilongu kalonju nde malia ndo. Nanenjgu kazâna tamâta kinzi nde tamâta kaika ndo,aku naja akura tu apolenzi tia. Mine kala ano pano tu pwaina piti lâ mbaunzi ilo. ⁷ Malia ñine ikale naja kaika lâ, itogo wâlo kaika ikeno tiniñgu mwasina. Naja ano pano tu kupalalana wâlo ñine piti lâ tiniñgu, ñana naja ma amo ara kilo kâ. Ñinenjgu naja ma apaneano asuka noko ña kâki. Aku noko ne tamâta ma simora tu noko kuveta kie ara pa naja, aku kinzi kala ma simandi kuku naja ñana sipaneano.

143

*Tamâta ino pa Maro Kindeni tu ma ivila i
Daviti isia wângija ñine*

¹ Yova Kindeni, kupalorjo pa nanenjgu noja! Kutambira taja pa nanenjgu ti ja. Noko ne vetâna rârâni nde sondo ndo,aku noko uru kuveta ikura tamwata ne ñgua rârâni. Mine kala ano pano tu kupalorjo pa naja! ² Naja asama tu tamâta tonge imo tava ilo mbâra-mbâra ndo lâ noko nao, ande tia ndo. Mine nde noko ma kuo ne wurâta tamâta naja amandi noko ne ñgua nia ndimo.

³ Kumora ñga; nanenjgu kazâna tamâta itañgula naja lee ipolena ku itawa naja ndue ndo lâ. Ipa naja kaika lâ,aku io naja amo nia kondoma, atogonzi tamâta ñinde simâte mungani lâ. ⁴ Mine kala naja ilongu kurana tia,aku ilongu kalonju nde malia ndo.

⁵ Kala ñine naja kalonju ñgere kilo ñana zo munjâja. Naja kalonju ñgere ñana noko ne vetâna rârâni, vetâna ñalañala munja kuveta ñinde. ⁶ Mine nde naja asuka mbaunju kâki ku ano pano, ñana tu naja ilongu ndo tu noko ma kumo kuna, itogo tâno mâsa-mâsa ilo ndo tu karâzi ma imbe indue.

⁷ Yova Kindeni, kumâ kuvila naja walele nâ, ñana tu ilongu kurana tia ndo. Noko ma kupavea ñanana ndimo. Ambo noko ma kupavea ñanana, ande naja ma amâte ku ma alâ amo mateja nianzi. ⁸ Naja ao nengu kalo-tawana ilâ pa noko simbo nâ. Mine nde ano pano tu kuveta nanenjgu kalo-ñgere ipângu ikura mboyo mboyo ñana noko ne tini-mwasa ñinde uru ikeno mine ku imo nâ. Nanenjgu noja imâ pa noko nâ. Mine kala kutula nzâla pana,aku naja ma ayoka noko muli. ⁹ Yova Kindeni, naja apalilu akâwa amâ pa noko tu ma pwea ñanana. Pwai naja piti lâ nanenjgu kazâna tamâta mbaunzi ilo! ¹⁰ Nanenjgu Maro Kindeni kala noko. Mine nde naja ilongu tu noko ma kupananana sondo ñana apaveta kuku noko ne pateâja nâ. Kuveta kie ara pa naja,aku pwai poe pana naja ayoka nzâla ara nâ.

¹¹ Yova Kindeni, naja ano pano kilo tu pwaina piti lâ kazâna ilo, ñana noko kilala ma ipângu nia yo. Noko nde vetâna sondo warika. Mine nde kutiñgi malia rârâni ñine piti lâ tiniñgu. ¹² Noko ne tini-mwasa ikeno pa naja ikura zo rârâni. Mine kala ano pano tu kupunzi nanenjgu kazâna tamâta rârâni pâta simâte. Kuzavarunzi tamâta rârâni ñinde uru siveta kenzi sakamao pa naja, ñana tu naja amo noko ne wurâta tamâta.

144

*Koipu ñalae kawa ndanje pa Maro Kindeni, ñana tu ivila i kala ipole paraja lâ
Daviti isia wângija ñine*

¹ Naja apâne Yova Kindeni asuka i ña kâki, ñana tu ina kaika tamwata ñana ikatona naja kâ, itogo mira ñalae mwasina. Aku ina kala uru ipanana naja sondo nâ ñana paraja ne mâsi kâ. ² I nde nanenjgu Maro Kindeni tini-mwasa warika,aku ina uru ikatona naja itogo ñgumbi kaika mwasina. I imo itogo nanenjgu maramuña mine,aku nanenjgu

Yautâja Tamwata kala i. Aku na ja kalonju tawana tu i ma ike a ñanana, ñana tu ina kala uru ipolenzi tinikoa ñgu ku ionzi simo na ja kalonju.

³ Andeta Yova Kindeni, nanenju morâja tu maka tamâta nde kelekele kaa nâ. Mine nde mana mana ñga noko uru kalo ñgere ñanama, a? Maka katogo kelekele sugarai kaa nâ mine. Mine nde ñana sâ kâ ñga noko ilo ñanama, a? ⁴ Maka nde katogo tamâta imbanâ koroani tini mwata nâ mbwani taitu nâ lâ kawa. Maka kamo zo mbwana-mbwana nâ, katogo kâi uja mine.

⁵ Mine nde Yova Kindeni, pwai samba ne nzâla piti, aku kundue kumâ ku kuvilama! Kusuja mbau ndue ku kutajonzi tuu, aku kuveta mundo ñalae ipânga tuu tininzi.

⁶ Kusupwa loloa salaga-salaga indue imâ injaranzi kazâja tamâta sikâwa pwapwataki silâ. Noko ne silâwa nâ kupanenzi, aku kusokinzi sikâwa silâ. ⁷ Yova Kindeni, na ja asakoko amo tâi geza-geza ilo. Kusuja mbau indue imâ ku kutapa na ja akâki amâ. Kuvilana, ku pwaina piti lâ kinzi tinikoa tamâta kaika mbaunzi ilo. ⁸ Kinzi tamâta ñinde kawanzi lanjeja nâ. Lâ zo ñana kinzi mbaunzi kâki siporo tu “Maro isama tu nanenju ñgua nde mao nâ”, ande kinzi silâje nâ.

⁹ Andeta Maro Kindeni, kala ñine na ja ma awângi wângija wasaseki tonje pa noko. Na ja ma ara wângu ñalae ku awângi pano. ¹⁰ Ñana tu nokoni uru kusuka maka Isrel nema koipu ñalajala ñana sipole para ja kâ, aku nokoni kala uru pwai ne wurâta tamâta na ja Daviti piti lâ kazâja ilo.

¹¹ Mine kala ñine nâ kumâ kuvilana, ñana kinzi kazâja tamâta ma sikura tu siveta kenzi sakamao pa na ja tia. Pwaina piti lâ tinikoa tamâta kaika mbaunzi ilo, kinzi lanjeja tamwatanzi ñinde. Lâ zo ñana kinzi mbaunzi kâki siporo tu “Maro isama tu nanenju ñgua nde mao nâ”, ande kinzi silâje nâ. ¹² Maka kano pano tu kuvilama, ñana tu maka iloma tu natuma tamâne limoa kinzi ma situmbu tava walo kaika, sitogonzi kâi ñalajala mine. Aku maka iloma tu natuma taine kinzi ma sipânga ara ndo, sitogo sâmbwe arara ñinde kinzi sisinjarana ku si ngunu ñana koipu ñalae ne luma ma imandi kulu kâ. ¹³ Aku maka iloma tu kâpwa kie-kie ma ipânga maria lâ nema tâno ilo tona, ñana kâpwa ne luma ma pipi ndo. Aku maka iloma tu nema lama malakupi ma sipaguguanzi natunzi kambwajenzi walo. ¹⁴ Maka iloma tu nema bulmakao kala ma sipaguguanzi natunzi rârâ ñinde tona. Andeta maka tinima pwâka tu kinzi kazâja tamâta ma sipu nema lawea ne ñgumbi mira pwataki ku sikaima kaika kalâ kamo nenzi lawea. Maka tinima pwâka tu kinzi tamâta ma simandi nema lawea ne nzâla ñgarje ku sitarâra ñana kazâja nao panzi kâ.

¹⁵ Ambo Yova Kindeni ne nzâmbe ma ikeno mine pa ñgu tonje, ande kinzi ma sindeka ñalae. Mao nâ, tamâta ea kinzi uru kalonzi tawana nenzi Maro Yova Kindeni, kinzi ñinde ma sindeka mine nâ.

145

Paneâja ilâ pa Maro Kindeni Daviti isia wângija ñine

¹ Maro Kindeni, nanenju koipu ñalae, na ja ma atula noko kilala pwataki tu noko ña nde ñalae ndo. Na ja ma aporo kawângu ndanje imâ pano mine ikura zo rârâni. ² Ikura zo zo na ja ma kawângu ndanje imâ pano. Na ja ma apaneano asuka noko ña kâki mine ku amo nâ.

³ Yova Kindeni i ña nde ñalae ndo, aku ara ñana kinda ma tapanea i ña tasuka kâki ndo. Ina âta tamwata, aku tamâta tonje ikura tu isama i kilala sondo, ande tia. ⁴ O Yova Kindeni, kinzi tamâta kala simo lâ zo ñine nde ma sitapâri panzi natunzi ñana noko ne vetâja arara kâ, aku muli ñga nenzi vâsa ñinde kala ma sitapâri mine nâ pa warakanzi natunzi. Ikura zo rârâni, kinzi tamâta ma sipaneano mine nâ ñana noko ne vetâja ñalajala kâ. ⁵ Kinzi ma situla noko kilala pwataki tu noko ne walo nde kaika ndo, aku kumo pwai koipu ñalae pa kelekele rârâni wa nia ndoni wa. Aku na ja warakângu kala ma kalonju ñgere mine nâ ñana noko ne vetâja arara kâ. ⁶ Mao nâ, kinzi tamâta

ma sitapâri ñana mâsi kaika ñalanjala noko munja kuveta ñinde, aku na ja kala ma aporo atula noko kilala pwataki tu noko ja nde ñalae ndo.

⁷ Kinzi ma siporo situla pwataki tu noko nde ara tamwata, aku ma siwângi wânginja ñana noko ne wisi-wisi kâ mine tu, ⁸ “Yova Kindeni i nde kalo-sukânya warika wa wisi-wisi warika wa. I uru wisi nâna walele tia, aku ne tini-mwasa ñalae ñinde ikeno mine ku imo nâ. ⁹ Ina kala uru iveta kie ara nâ panzi tamâta rârâni, aku i uru io ne wisi-wisi ilâ pa kelekele rârâni munja ivetanzi sipânga ñinde.”

¹⁰ Mao nâ, Yova Kindeni, kelekele vianzi kâ rârâni noko munja kupulianzi ñinde nde ma sipanea noko ja sisuka kâki. Aku noko ne tamâta rârâni kala ma kawanzi ndanje pano. ¹¹ Kinzi ma situla pwataki tu noko kumo koipu ñalae kaika ndo pa samba wa tâno wa, aku ma sitapâri ñana noko ne walo kaika ñinde tona. ¹² Mine kala tamâta rârâni ma sisama ñana vetânya ñalanjala kie-kie noko munja kuveta ñinde. Aku kinzi ma sisama tu noko kumo koipu ñalae kaika tamwata, aku noko ja nde ñalae ndo. ¹³ Mao nâ, noko ma kumo pwai maro mine ikura zo rârâni. Noko kumo koipu ñalae, ma kumo mine ku kumo nâ.

Yova Kindeni uru iveta ikura tamwata ne ñgua pâja rârâni, aku i ne vetânya rârâni itula pwataki tu i nde wisi-wisi warika. ¹⁴ Tamâta ea sisânda malia kulu, ande i uru ivilanzi tamâta ñinde rârâni. Aku ina uru ipu tini kaika panzi tamâta ea nenzi walo ñalae konja tia. ¹⁵ Kinzi kelekele rârâni simo vianzi kâ ñinde nde sio tininzi ñana noko nâ tu ma kâpwa kusuanzi, aku noko uru kusuanzi lâ zo ndia putole ipunzi. ¹⁶ Nokoni uru kâpwa kulanzi kinzi rârâni taitu-taitu, kala sika lee kapwanzi pupuro lâ.

¹⁷ Mao nâ, Yova Kindeni ne vetânya rârâni nde sondo ndo, aku i ne vetânya rârâni itula pwataki tu i nde wisi-wisi warika. ¹⁸ Tamâta ea kinzi uru kalonzi tawana Yova Kindeni mao ku sisarâwa pa i tu ivilanzi, ande ipalorjo pa nenzi noja rârâni. ¹⁹ Tamâta ea simege ñana i kâ, ande i uru kelekele ndia ilonzi papa ñinde ilanzi. I ipalorjo pa nenzi noja, ku ikainzi piti lâ kazânya ilo. ²⁰ Ina kala uru ikatonanzi tamâta rârâni ñine ilonzi ndo ikeno pa i. Añga kinzi tamâta sakamao, ande i ma izavarunzi ndo lâ. ²¹ Mine nde na ja ma apanea Yova Kindeni asuka i ja kâki ikura zo rârâni. Añga miki kelekele rârâni ñine i munja ipuliami kala kapânya kamo viami, ande miki kala kapanea i kasuka i ja sapânya kâki mine ku kamo nâ.

146

Tapanea Maro Kindeni Pavilânya Tamwata tasuka i ja kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ja kâki! Na ja warakângu ma apanea i ja asuka kâki.

² Na ja ma apanea i ja asuka kâki ikura zo rârâni na ja ma amo viângu lâ tâno kulu. Na ja ma awângi wânginja paneânya kâ papa nanerengu Maro Kindeni lee alâ apânya lâ keri.

³ Nanerengu tamâta, miki kalorjo ñga; kinzi koipu ñalanjala sitavanzi tâno tamâta ma sikura ñana sivila miki kâ, ande tia. Mine kala miki ma kalomi tawananzi ndimo. ⁴ Lâ zo ñana kinzi ma simâte, ande karaenzi ma ipalele ipânya itogo tâno kilo. Aku lâ zoni ndaina, vetânya ndia kinzi munja siporo tu ma siveta, ande ma sikura tu siveta tia.

⁵ Añga tamâta ea kalo tawana tu Yakopu ne Maro Kindeni ma ivila i, ande i ma indeka nâ, ñana tu ipasipa kuku ne Maro Yova Kindeni. ⁶ Yova Kindeni ina nia ndoyo ipulia samba wa tâno wa tâi wa, tawanzi kelekele rârâni simo vianzi lâ nia ndoni. Aku inani kala uru iveta ikura tamwata ne ñgua pâja rârâni ikura zo zo. ⁷ Tamâta pinde nenzi walo nde ñalae konja tia, kala tamâta pinde siveta kenzi sakamao panzi. Taitu Yova Kindeni uru ivilanzi tamâta ñinde ku ivetanzi simo sondo. Aku ina uru kâpwa isuanzi tamâta ea putole ipunzi, ku iyautenzi tamâta simo kazânya tamâta nenzi luma sakamao ilo ñinde piti tona. ⁸ Ina uru ivetanzi tamâta matanzi leva-leva simora kilo. Aku ina kala uru ipu tini kaika panzi tamâta ea nenzi walo ñalae konja tia. Mao nâ, Yova Kindeni ilo ndo keno panzi ne tamâta, kinzi ñine uru sipono muli papa i nâ. ⁹ Inani kala uru ike a ñananzi tamâta lombo mine nâ, kinzi ñinde soka pa lawea pinde simâ kala simo nenda tâno. Aku

ina kala uru ivilanzi taine mwala-mwala wa kinzi lâlu mundoro wa. Arŋga kinzi tamâta sakamao, ande inani uru izavaru vetâŋja ndia kinzi situ siveta.

¹⁰ Kinda tasama tu Yova Kindeni ma imo koipu ŋalae mine ku imo nâ. Miki tamâta ŋjine kamo Saion lawea, miki nemi Maro Kindeni ma ikai Maro mine ikura zo rârâni. Tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki!

147

Tapanea Maro Kindeni Walo Tamwata tasuka i ŋa kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki! Ara ŋana kinda ma tawâŋgi wâŋgi paneâŋja kâ pa nenda Maro Kindeni, ŋana tu ŋinde nde mâsi ara ku sondo ndo.

² ŋana tu Yova Kindeni inŋunu Jerusalem lawea imandi kilo,aku kinzi tamâta ŋinde munga nenzi kazâŋja tamâta sikainzi silâ pa tâno torge, ande Yova Kindeni ikainzi sitaulo simâ kilo. ³ Mao nâ, ikainzi sitaulo simâ kilo ku inzuku nenzi mbwatakâe. Arŋga tamâta pinde, ande malia iyaula nenzi ilo-kalo kala simo ara tia ndo. Andeta Yova Kindeni ivetanzi tamâta ŋinde simo ara kilo.

⁴ Ina ipateanzi pitu kambwajenzi marumbu lâ,aku ipatu kinzi pitu taitu-taitu ŋanzi.

⁵ Mao nâ, nenda Maro ŋalae ŋa nde ŋalae ndo,aku imo tava walo kaika. I ne ilo-kalo ipole kinda tamâta nenda ilo-kalo marumbu lâ. ⁶ Ina kala uru walo ilanzi tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi. Arŋga kinzi tamâta sakamao, ande i uru itawanzi indue ku ipolenzi ndo.

⁷ Mine nde miki kawâŋgi wâŋgi paneâŋja kâ pa Yova Kindeni! Kara wâŋgu ku kawâŋgi wâŋgi ilâ pa nenda Maro Kindeni! ⁸ ŋana tu ina uru ivetanzi take-take sipâŋga lâ samba tini,aku isupwa karâzi imbe indue ŋana iveta unza ipâŋga isala nia ndamwa ndamwa. ⁹ Aku ina kala uru kâpwa isuanzi simbi rârâni,aku lâ zo ndia kinzi sii natunzi sisarâwa ŋana kapwanzi, ande inani uru kâpwa isuanzi.

¹⁰ Yova Kindeni ŋandai ilo ndeka ŋana kinzi zugu tamâta ŋinde uru sipandekâna ŋana warakanzi nâ nenzi kaika wa nenzi “hosî” ŋalajala nenzi kaika wa. ¹¹ Andeta i indeka ndo ŋananzi tamâta ea uru simege ŋana i kâ,kinzi ŋjine kalonzi tawana tu i ne tini-mwasa ikeno panzi ikura zo rârâni.

¹² Mine nde miki tamâta ŋjine kamo Jerusalem lawea, miki kapanea Yova Kindeni kasuka i ŋa kâki! Mao nâ, miki ŋjine kamo Saion tuu kulu, miki kapanea nemi Maro Kindeni ŋa kasuka kâki! ¹³ ŋana tu ina iveta Jerusalem lawea ne ŋgumbi nzâla sipâŋga kaika ndo,aku inani uru iveta kie ara nâ panzi tamâta simo ŋinde. ¹⁴ Ina kala isokinzi lawea pinde nenzi zugu tamâta simo malawae ndo ŋana miki nemî tâno kâ,aku iveta kâpwa ara ndo ipâŋga maria lâ nemî tâno ilo,kala miki kaka lee kapwami pupuro lâ.

¹⁵ Andeta ŋinde nâ tia; i itu ŋgua kaika ilâ walele nâ pa tâno,aku tâno ipalonjo nâ pa i kawa ŋgua ŋinde. ¹⁶ Aku ina uru io wââ indue imâ itura tâno lâ. Aku io mwâka ipâŋga unza tini tona. ¹⁷ Ina uru io karâzi tava mira “ais” kiri-kiri imbe indue. Lâ zo ŋana iveta nia pisi ŋalae ndo, ande tamâta torge ikura tu imo ara, ande tia. ¹⁸ Andeta muli ŋga ina iporo itu ŋgua kaika,aku “ais” ipâŋga itogo lââ mine. Mao nâ, i kawa ŋgua iveta “ais” ipâŋga lââ ku irere ilâ.

¹⁹ Aku mine nâ, Yova Kindeni iporo itula ŋgua pwataki pa Yakopu ne vâsa ŋgu tona. Itula ne ŋgua tukuja kie-kie panzi Isrel ŋgu. ²⁰ Andeta i ŋandai iveta kie mine panzi tinikoa ŋgu. Kinzi sizizâla ŋana i ne ŋgua tukuja. Mine nde tapanea Yova Kindeni tasuka i ŋa kâki!

148

Kelekele rârâni ikeno samba ilo wa tâno kulu wa sipanea Maro Kindeni sisuka i ŋa kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni ŋa tasuka kâki! Miki rârâni kamo samba ilo,mikini kala kamo âta ŋinde, ande miki kapanea Yova Kindeni ŋa kasuka kâki!

² Miki ajelo rârâni, miki kapanea i ŋa kasuka kâki! Mao nâ, miki ajelo kaika rârâni, miki kapanea i ŋa kasuka kâki mine nâ! ³ Kari wa nzimona wa, miki kapanea i ŋa kasuka kâki! Arŋga miki pitu rârâni uru kasinala nia, miki kala kapanea i ŋa kasuka kâki mine

nâ! ⁴ Noko samba kumo âta ndo, noko kupanea i ña kusuka kâki! Añga miki lââ kamo âta ñinde, ande miki kala kapanea i ña kasuka kâki mine nâ! ⁵ Ara ñana kelekele rârâni ñinde ma sipanea Yova Kindeni sisuka i ña kâki, ñana tu nia ndoyo i tamwata iporo itu ñgua kaika, aku kinzi sipânga kala simo. ⁶ Ina iporo ñgua, kala kinzi silâ simo nianzi nianzi, ma simo mine ku simo nâ. Io keri panzi lâ,aku sâ tonge ikura tu itoto i ne ñgua tukuna ñinde ututu, ande tia ndo.

⁷ Añga miki kelekele rârâni kamo tâno kulu, miki kala kapanea Yova Kindeni ña kasuka kâki! Miki ñina ñalajala wa kelekele kamo tâi geza-geza wa, ⁸ miki karâzi ne loloa wa mira “ais” wa, miki wââ wa mwâka wa, miki mbilu-lawea kaika kala uru kapono muli pa Yova Kindeni kawa ñgua, ande miki rârâni kapanea i ña kasuka kâki! ⁹ Miki tuu ñalajala wa tuu kiri-kiri wa, miki kâi bâja wa kâi kamandi dugu ilo wa, ¹⁰ miki simbi bâja wa simbi ñgoi wa, miki mwâta wa sii wa, ande miki kala kapanea Yova Kindeni ña kasuka kâki! ¹¹ Añga miki koipu ñalajala wa miki tamâta ñgu ndoni wa, miki tamâta mbâna-mbâna wa miki katonâja rârâni wa, ¹² miki tamâta limoa wa miki taine taipa wa, miki tamâta kokorja wa miki lâlu kiri-kiri wa, ande miki rârâni kala kapanea Yova Kindeni ña kasuka kâki!

¹³ Mao kanaþo, miki rârâni kapanea Yova Kindeni ña kasuka kâki, ñana tu i simbo nâ ña nde ñalae, ipolenzi ñoa ñalajala pinde rârâni. I ne walo nde kaika ndo, aku kelekele rârâni simo samba ilo wa tâno kulu wa, ande kelekele rârâni ñinde simo i kalo nâ. ¹⁴ Aku i tini mwasa ndo panzi Isrel tamâta, kala ivetanzi sipânga ñgu kaika lâ. Kinzi simo i tamwata ne tamâta. Mine kala kinzi uru sipanea i ña sisuka kâki. Tapanea Yova Kindeni ña tasuka kâki!

149

Wângija ñana tandekana Maro Kindeni

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ña kâki! Lâ zo ñana miki Yova Kindeni ne tamâta kapasau ñana kawângi pa i kâ, ande ara ñana miki ma kawângi wângija wasaseki papa.

² Mao nâ, miki Isrel tamâta, miki kalomi ñgere tava ndekâja ñana Yova Kindeni, inani nanayoni ivetami kapânga i ne ñgu. Miki ñine kamo Saion lawea, miki kandekana nemí koipu ñalae! ³ Miki kawângi wângija, aku kaki kapanea i ña kasuka kâki! Kara nemí wângu kie-kie, ku kandekana i. ⁴ Ñana tu Yova Kindeni uru ilo ara nâ ñananzi ne tamâta. Aku tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi ku simarerea i, ande i ivilanzi tamâta ñinde ñana sipole paraþa kâ.

⁵ Ara ñana Yova Kindeni ne tamâta ma sindeka pâta, ñana tu kinzi sipole paraþa lâ. Ikura kari wa mbo wa, ande ara ñana kinzi ma sindeka ku siwângi wângija papa i. ⁶ Ara ñana kinzi ma sisuþa kawanzi kâki sipanea Maro Kindeni, ñinejga sikai nenzi pila ñana kazâja kâ mata ruru ndo ku silâ ⁷ sipare nia panzi tinikoa ñgu. Kinzi ma situ ñana ñgu ñinde nenzi vetâja soki-soki, ku ma sizavarunzi wa sitawanzi ndue ndo lâ. ⁸ Kinzi ma sipa wâlo kaika lâ ñgu ñinde nenzi koipu ñalajala tininzi wa nenzi katonâja tininzi wa. ⁹ Ñinejga kinzi ma sizavarunzi ñgu ñinde ndo, ikura Maro Kindeni ne pateâja mine. Kinzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma sipolenzi kazâja tamâta mine nâ. Mine nde tapanea Yova Kindeni tasuka i ña kâki!

150

Tapanea Maro Kindeni tasuka i ña kâki

¹ Tapanea Yova Kindeni tasuka i ña kâki! Miki ñine kala kamo Yova Kindeni ne luma sapâja ilo, miki kapanea i! Mao nâ, kapanea i kala uru imo samba lawea kaika ñinde ilo!

² Ina uru iveta vetâja ñalajala kie-kie,aku i ña tava ne walo kaika nde ñalae ndo, ipole kelekele rârâni marumbu lâ. Mine nde miki kapanea i ña kasuka kâki! ³ Kambana nemí tando wa kara nemí wângu kie-kie, ku kapanea i ña kasuka kâki! ⁴ Kara nemí wângu,aku kaki kapanea i ña kasuka kâki! Kara nemí wângu ñalajala wa kambana kauro wa, ku

kapanea i ḷa kasuka kâki! ⁵ Kara nemi kondo “aini” kiri-kiri wa ḷalajala wa, aku kaveta ne nduṣenjani ipâŋga ḷalae ilâ ḷana kapanea Maro Kindeni ḷa kasuka kâki!

⁶ Miki kelekele rârâni kamo viami, miki kapanea Yova Kindeni ḷa kasuka kâki! Tapanea Yova Kindeni ḷa tasuka kâki!

MATAI

Pâri ara ḥana Yesu Kirisi kâ Matai ingere

Ḩine nde pâri ara ḥana Yesu Kirisi kâ Matai ingere. Matai nde tonge lâ kinzi pâri tamâta sajao kanajonzi rua, aku i ḥa torje nde Livai. I munja iveta wurâta ḥana mbumbu kaija kâ panzi Rom, andeta Yesu isarawa i tu ipono muli papa (10:3). Matai ingere ḥqua ḥine panzi i nuwala Juda tamâta. Kinzi uru sio tininzi ḥana Yautâja Tamâta ḥinde Maro Kindeni nanayoni ipa ḥqua tu ma isupwa imâ panzi (i ḥa tu Kirisi), aku Matai itu itula pwataki panzi tu Yesu tamwata nde Kirisi, ina Juda nenzi Koipu ḥalae. Mine kala ingere ḥqua rârâ ḥana kinzi ḥqua-tulâja tamâta muñgâja nenzi ḥqua, ku itula pwataki tu Yesu iveta nenzi ḥqua ḥinde ipânga kanajo.

Yesu Kirisi timbu wukale yanzi

¹ Kinzi tamâta ḥine nde Yesu Kirisi timbu wukale: Yesu nde Koipu ḥalae Daviti ne vâsa, anja Daviti nde Abraham ne vâsa. ² Abraham nde Isaka tama, anja Isaka nde Yakopu tama, anja Yakopu nde Juda wa tai-tua wa tamanzi. ³ Juda nde Peres ku Sera rua tamanzi. Kinzi rua tinanzi nde Tamar. Anja Peres nde Hesron tama. Anja Hesron nde Ram tama. ⁴ Ram nde Aminadap tama, anja Aminadap nde Nason tama. Anja Nason nde Salmon tama. ⁵ Anja Salmon nde Boas tama; Boas tina nde Rahap. Anja Boas nde Obet tama, anja Obet tina nde Rutu. Anja Obet nde Jesi tama. ⁶ Anja Jesi nde Koipu ḥalae Daviti tama, anja Daviti nde Solomon tama. Solomon tina nde munja imo Uriā kaiwa.

⁷ Anja Solomon nde Rehoboam tama, anja Rehoboam nde Abiya tama. Anja Abiya nde Asa tama. ⁸ Anja Asa nde Jehosafat tama, anja Jehosafat nde Jehoram tama. Anja Jehoram nde Usia tama. ⁹ Anja Usia nde Jotam tama, anja Jotam nde Ahas tama. Anja Ahas nde Hesekia tama. ¹⁰ Anja Hesekia nde Manase tama, anja Manase nde Emon tama. Anja Emon nde Josaia tama. ¹¹ Anja Josaia nde Jehoiakin wa tai-tua wa tamanzi. Lâ zo ḥinde kinzi Babilon ḥgu sikainzi Isrel ḥgu sionzi simo Babilon lawea, aku nâna silanzi.

¹² Kinzi Isrel ḥgu silâ sipânga Babilon lawea lâ, ḥinejga Jehoiakin ipulia Sealtiel. Anja Sealtiel nde Serubabel tama. ¹³ Anja Serubabel nde Abiut tama, anja Abiut nde Eliakim tama, anja Eliakim nde Asor tama. ¹⁴ Anja Asor nde Sadok tama, anja Sadok nde Akim tama. Anja Akim nde Eliut tama. ¹⁵ Anja Eliut nde Eleasar tama, anja Eleasar nde Matan tama. Anja Matan nde Yakopu tama. ¹⁶ Anja Yakopu nde Yosepe tama, anja Yosepe nde Maria kaiwa. Aku Maria ipagugua Yesu, ina Kirisi, tamâta ḥinde Maro Kindeni ipatea tu ivilanzi ne ḥgu.

¹⁷ Mine kala Abraham see rârâni imâ ipânga lâ Daviti ne zo, ande kinzi ḥinde kambwajenzi ikura sajao kanajonzi ḥapa. Aku Daviti see rârâni imâ ipânga lâ zo ḥinde Isrel ḥgu silâ simo nâna nia lâ Babilon lawea, ande kinzi ḥinde kambwajenzi kala ikura sajao kanajonzi ḥapa mine nâ. Aku lâ zo ḥinde simo Babilon lawea, aku ilâ lee ikura lâ zo ḥinde Kirisi ipânga, ande kinzi ḥinde kambwajenzi kala ikura sajao kanajonzi ḥapa mine nâ.

Maria ipagugua Yesu Kirisi

¹⁸ Pâri ḥana Yesu Kirisi tu ipânga tâno kulu mâsi mana, ande mine: i tina Maria, muñga sipayea i tu ma ikai kaiwa Yosepe. Andeta kinzi rua sipakâe tia yo, ḥinejga Koroani Sapâja iveta mâsi ḥalae tonge papa Maria, kala Maria kapwa lâ. ¹⁹ Anja Yosepe, ina tamâne ḥinde kinzi munja sipayea tu ma ikai kaiwa Maria, ande i tamâta ara, kala tini pwâka tu iveta manjeti papa Maria. Mine kala itu ipile Maria mwasa nâ. ²⁰ Yosepe nde ilo keno mine yo, ḥinejga lâ mbupuleja Maro ḥalae ne aŋelo tonge imâ papa. Aku aŋelo nde ipai tu, “Yosepe, Daviti ne vâsa noko, noko ma kururu ḥana pwai kaiwa taine Maria imâ imo kuno ndimo. Kulonjo; munja, Koroani Sapâja io lâlû ḥinde ilâ ikeno Maria kapwa ilo. ²¹ Aku Maria ma ipagugua natu tamâne tonge ipânga. Noko ma kupatu i ḥa tu Yesu,

jana tu i ma izavaru kiesaka piti lâ ne tamâta tininzi, aku ma ivilanzi tu simo vianzi ku simo nân.”

²² Mine kala vetârja rârâni ipârja ikura ñgua tonge Maro ñalae munga io lâ ñguatulârja tamâta tonge kawa mine tu, ²³ “Taine taipa tonge, i munja ikeno kuku tamâne tonge tia, ande i ma kapwa, aku ma ipagugua lâlû tamâne. Kinzi ma sipatu lâlû ñinde ña tu ‘Emanyuel’. ñoa ñine nde duvi mine tu, ‘Maro Kindeni imo kuku kinda’.”

²⁴ Yosepe nde imbipole marumbu lâ, ñinenja imandi sânda ku iveta ikura Maro ñalae ne ajele kawa ñgua mine. Yosepe ikai kaiwa taine Maria imâ imo kuku, ku rua sipakâe.

²⁵ Andeta Yosepe ikeno kuku Maria tia. Kinzi simo mine lee, ñinenja Maria ipagugua lâlû tamâne ipârja. Aku Yosepe ipatu lâlû ñinde ña tu “Yesu”.

2

Kinzi ilo-kalo tamâta soka pa mbwera warika kâ simâ simora Yesu

¹ Maria ipagugua Yesu lâ Betlehem lawea lâ Judia tâno. Pa zo ñinde Herot imo koipu lâ Judia. Aku lâ zoni ndaina, kinzi tamâta pinde soka papa tâno tonge ikeno pa mbwera warika kâ simâ pa Jerusalem lawea. Tamâta ñinde nde sikai ilo-kalo ñananzi pitu kie-kie. ² Kinzi simâ sipârja Jerusalem lâ, ñinenja sikasoja tu, “Lâlû wasaseki tonge ipârja lâ, i ma muli ikai koipu panzi Juda ñgu, ande imo ndia. Maka kamora i ne pitu pa mbwera kâ, kala kamâ tu ma kapanea i.” ³ Koipu Herot nde ilojo ñgua ñinde, ñinenja i ilo rârâ. Aku kinzi tamâta rârâni lâ Jerusalem lawea kala ilonzi rârâ mine nân. ⁴ Ñinenja Herot ipasupwa ilâ panzi Juda nenzi patarawârja tamâta ñalanjala rârâni sitavanzi nenzi pananârja tamâta jana ñgua tukurja kâ tu simâ. Simâ sipasau lâ, ñinenja Herot ikasonjanzi tu, “Tamâta ñinde sisarawa i ña tu Kirisi, ande i ma ipârja lâ lawea ndia.” ⁵ Kinzi nde sipai tu, “I ma ipârja lâ Betlehem lawea, lâ Judia tâno. ñgua-tulârja tamâta tonge munja ingere ñgua lâ pepa tini mine tu,

⁶ ‘Noko Betlehem lawea lâ Juda nenzi tâno, noko kumo togo lawea kaa nâ lâ kinzi Juda tamâta ñalanjala naonzi, ande tia ndo. Noko ne koipu tonge ma ipârja, aku ma ikai katonârja panzi nanerjü ñgu Isrel.’ ”

⁷ Herot ilojo nenzi ñgua lâ, ñinenja ipasupwa paveârja nâ panzi tamâta papa mbwera warika kâ ñinde tu simbonzi nâ simâ kuku. Simâ lâ, ñinenja ikasonjanzi tu, “Pitu ñinde nde ipârja lâ zo ndia.” Aku situla pitu ne zo pwataki papa. ⁸ Ñinenja Herot isupwanzi silâ pa Betlehem lawea, aku iporo lajerja panzi tu, “Miki kalâ ku karoto sondo jana lâlû ñinde kâ. Mambo kasânda lâlû kulu, ñinenja kakai pâri kataulo kamâ pa naşa, aku naşa kala ma alâ apanea i.”

⁹ Kinzi ilo-kalo tamâta ñinde silojo koipu ne ñgua lâ, ñinenja siyâti silâ. Aku pituni ndaina munja simora pa mbwera kâ ñinde nde imunja panzi. Pitu iyoka imunja panzi ilâ lee, ñinenja ipâti itâra âta lâ luma lâlû imo ñinde kulu. ¹⁰ Kinzi nde simora pitu, ku sindeka pâta kanaajo.

¹¹ Aku silâ luma ilo, ande simora lâlû ku tina Maria rua. Ñinenja sipare tukunzi papa aku sipeanea lâlû ñinde. Aku sikai nenzi târja kawa piti, aku nenzi wisi-ara kulu ñalae tina silua; mira ara “gol” wa kâu kuwae ara wa samimi kuwae ara wa silua. ¹² Aku lâ nenzi mbupuleja, Maro Kindeni itu kaika panzi tu, “Miki ma kataulo kalâ pa Herot kilo ndimo.” Tia ku kinzi soka nzâla tonge sitaulo silâ pa nenzi lawea kilo.

Yosepe ikainzi lâlû ku tina Maria rua sikâwa silâ pa Isip tâno

¹³ Kinzi ilo-kalo tamâta nde silâ lâ, ñinenja Maro ñalae ne ajele tonge ipatua pa Yosepe lâ mbupuleja. Ajelo ipai tu, “Noko kumandi,aku pwainzi lâlû ku tina rua kakâwa kalâ pa Isip tâno. Aku kamo ndaina lee ikura lâ zo ndia naşa warakârju ma amâ aporo pano kilo ñga. Herot ma isupwanzi ne tamâta tu siroto jana lâlû tu sipu pâta imâte kâ.”

¹⁴ Ñinenja Yosepe imandi sânda,aku ndainani nâ, lâ mbo ñgini-ñgini, ikainzi lâlû ku tina Maria rua,aku sikâwa silâ papa Isip tâno. ¹⁵ Aku Yosepe imo Isip lee ikura lâ zo muli Herot imâte lâ ñga. Mine kala ñgua tonge munja Maro ñalae io lâ ñgua-tulârja tamâta tonge

kawa nde ipânga kanaajo lâ. Ngua-tulâja tamâta munjâja ñinde ikai Maro Kindeni kawa ku injere ngua lâ pepa tini tu, ‘Naşa asarâwa pa natuŋgu tamâne, aku iyoka Isip imâ.’

Herot isupwanzi zugu tamâta tu ma sipunzi lâlu rârâ simâte

¹⁶ Kinzi ilo-kalo tamâta nde sitaulo silâ pa nenzi lawea lâ, ñineŋga Koipu Herot isama tu kinzi munja silaje i tu ma sitaulo simâ papa. Mine kala Herot wisi nâna ñalae tina. Aku i kalo ñgere ñana ngua kinzi munja siporo ñinde, ñana pitu ne zo ñana ipânga kâ. Mine kala isupwanzi zugu tamâta pinde silâ pa Betlehem lawea,aku sikura lawea laiti laiti ñinde tava. Aku lâ lawea ñinde sikainzi lâlu tamâne rârâni nenzi mbwera rua tia yo,aku sipunzi pâta sipamateteu. ¹⁷ Vetâja ñinde nde iyoke ngua tonge munja Maro Kindeni io lâ ngua-tulâja tamâta Jeremaia kawa mine tu,

¹⁸ “Kinzi siloŋo sarawâja tonge tava tiŋa wa kalo-kalo iveta ndujeŋa ñalae lâ Rama lawea. Rasele ne vâsa nde sitata ñananzi natunzi, kala kinzi tamâta silâ kunzi tu siveta ilonzi ara kâ. Andeta sikura tia, ñana tu natunzi rârâni nde sipamateteu lâ.”

Yosepe ikainzi lâlu ku Maria rua ku sitaulo simâ kilo

¹⁹ Aku muli, ñineŋga Koipu Herot imâte lâ. Ñineŋga Maro ñalae ne aŋelo ipatua kilo pa Yosepe lâ Isip tâno, lâ i ne mbupuleŋa. ²⁰ Aku aŋelo ipai Yosepe tu, “Kumandi sânda, ku pwainzi lâlu ku tina rua kataulo kalâ pa Isrel tâno kilo. Kinzi tamâta munja situ sîpu lâlu pâta imâte ñinde, ande simâte lâ.” ²¹ Ñineŋga Yosepe imandi,aku ikainzi lâlu ku tina rua ku soka silâ pa Isrel tâno.

²² Andeta Yosepe iloŋo ngua tu Arkelaus ikai tama Herot nia, kala imo koipu panzi tamâta lâ Judia tâno. Aku Yosepe iruru ñana itaulo pa nia ñinde. Ñineŋga lâ Yosepe ne mbupuleŋa tonge, Maro ñalae itu kaika tu Yosepe ma ñingeŋge ñana nia ñinde kâ. Mine kala Yosepe ilâ papa Galilaya tâno. ²³ Ipâŋga Galilaya lâ,aku imo lawea tonge, i ña tu Nasarete. Mine kala ngua-tulâja tamâta munjâja nenzi ngua ñana Kirisi kâ nde ipâŋga kanaajo. Nenzi ngua ñine nde mine, “Kinzi ma siporo tu, ‘I nde Nasarete lawea warika’.”

3

Yoane Lââ-Liliya Tamwata itula ygua

¹ Mbwera pinde ilâ lâ, ñineŋga Yoane Lââ-Liliya Tamwata ipâŋga nia bilimu tonge lâ Judia tâno. I uru itula ngua panzi tamâta mine tu, ² “Maro Kindeni ne zo ñana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ. Mine nde miki kapalele ilomi kalomi.” ³ Yoane nde tamâta ñinde Maro Kindeni munja iporo ñana lâ ngua-tulâja tamâta Aisaia kawa mine tu,

“Lâ nia bilimu, sarawâja tonge iyoka lâ tamâta tonge kawa imâ mine tu, ‘Kaveta nzâla sondo ñana Maro ñalae ma imâ kâ’.”

⁴ Yoane nde uru isawa pasawanya munja sisuta lâ ñgoa “kamel” karae, ku ipu ñgoa karae lâ kambwaŋe. Aku i uru ika ndemu-ndemu tava sipa sinji togo kâ kaniŋa mwasina.

⁵ Lâ zo ñinde, kinzi Jerusalem tamâta ñgu ñalae sitavanzi Judia tamâta rârâ anga tamâta lâ lawea lawea ikeno Jodan Lââ tini laiti, ande kinzi ñinde rârâni nde simâ pa Yoane.

⁶ Kinzi sipatula nenzi kiesaka papa,aku ililinzi lâ Jodan Lââ.

⁷ Yoane mata ilâ imoranzi tamâta rârâ lâ kinzi Parisai ñgu wa Sadyusi ñgu simâ ñana sikai lââ-liliya kâ. Aku Yoane ipainzi tamâta ñinde tu, “Miki nde mwâta sakamao natunzi! Miki ea ipaimi tu kakâwa ñana Maro Kindeni ne wisi-nâna, a?” ⁸ Miki ñandai kaveta vetâja arara ñga. Ambo miki ma kaveta vetâja ara, ande ñinde nâ ma itula ilomi pwataki tu miki kapalele ilomi kalomi lâ. ⁹ Miki uru kaporoo kaa nâ lâ warakami ñginimi tu, ‘Abraham nde maka timbuma’,aku lâ ngua ñine miki katu Maro Kindeni ne pareja-nia ñana nemí kiesaka kâ ma ñingeŋge ñanami. Opopo, miki kapalâŋe ndo! Naşa aporo mao nâ pamí; Maro Kindeni ikura tu ikainzi mira ñai ku ivetanzi sipâŋga Abraham ne vâsa, sitogo miki mine! ¹⁰ Kavasi nde ikeno lâ kâi duvi tini. Kâi ndia uru ipula kanaajo ara tia, ñinde ma Maro Kindeni iso irumbia lâ yââ kana lâ.

¹¹ Naşa uru alilimi lâ lââ nâ, aku vetâna ñine itula ilomi pwataki tu miki kapalele ilomi kalomi lâ. Anja tamâta tonge iyoka naşa mulingu mwaŋga imâ, aku i ne walo nde ipole nanengu walo. I nde tamâta ñalae; mine kala naşa amo i kalo, atogo tamâta kaa nâ mine. Nanengu ara keno ñana akai i ne kie kâmba atogo i ne wurâta tamâta sugarai mine, ande tia. I ma ililimi lâ Koroani Sapâna wa yââ wa. ¹² I ne kâro-kâro keno i mbalau ilo, aku ma ikaro ‘wit’ ne kina itambira lâ. I ma igona ‘wit’ kanajo ku io lâ kâpwa ne luma ilo. Anja kina nde ma irumbia lâ yââ ñinde uru mela-mela mine ku imo nâ.”

Yoane ilili Yesu

Malaka 1:9-11, Luka 3:21-22

¹³ Lâ zo ñinde Yesu ipile Galilaya tâno, aku indue imâ pa Jodan Lââ. Imâ pa Yoane Lââ-Liliña Tamwata tu ma ikai lââ-liliña lâ Yoane mbau. ¹⁴ Andeta Yoane ilelea i, aku ipai tu, “Ara ñana noko ma kulili naşa. Mine nde mana mana anja noko kumâ pa naşa ñana alilino.” ¹⁵ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Kupile ñga. Kinda rua ma taveta ñine, ikura Maro Kindeni ne pateâna mine.” Ñinenja Yoane isâu papa Yesu ne ñgua ñinde.

¹⁶ Yoane ilili Yesu lâ, aku walele nâ Yesu ipile lââ ku ikâki ilâ pa pâŋga pwali. Aku ndainani nâ samba ipwa pwataki, aku Yesu imora Maro Kindeni ne Koroani Sapâna itogo bâlu mine indue imâ papa. ¹⁷ Aku sarawâna tonge iyoka pa samba indue imâ mine tu, “Naşa natunju kala ñine. Naşa ilonju ndo keno papa wa ilonju indeka papa wa.”

4

Sadana ikai samâna pa Yesu

Malaka 1:12-13, Luka 4:1-13

¹ Yesu ikai lââ-liliña lâ, ñinenja Koroani Sapâna ikai Yesu io lâ nia bilimu tonge, ñana koroani saka nenzi koipu ma ikai samâna papa. ² Aku pa zo ñinde Yesu indi kaika pa tamwata tu ma ika kâpwa tia, kala imo mine lee ikura kari tamâta rua (40) lâ, kala putole ipu pâta. ³ Ñinenja koroani saka nenzi koipu imâ pa Yesu, aku ipai tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kuporo panzi mira ñai tu ma sipalele sipâŋga sitogo puroja mine.” ⁴ Andeta Yesu iporo tauло tu, “Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Kâpwa nâ ikura tu isukanzi tamâta ñana simo vianzi kâ, ande tia; ñgua rârâni ipâŋga lâ Maro Kindeni kawa ñinde tona ma isukanzi tamâta’.”

⁵ Yesu iporo ñgua mine lâ, ñinenja koroani saka nenzi koipu ikai Yesu ilâ Jerusalem lawea, aku io i kâki imandi Maro Kindeni ne luma sapâna mende kulu. ⁶ Aku ipai Yesu tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kusonja kundue pa tâno kulu. Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘I ma ionzi ne ajelo tu sikatonano. Kinzi ma mbaunzi nâ sisuka noko kâki, kala mira tonge ma ikura tu isowe noko kie, ande ma tia’.”

⁷ Andeta Yesu ipai tu, “Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kuveta samâna tonge pa noko ne Maro ñalae Kindeni ndimo’.”

⁸ Ñinenja koroani saka nenzi koipu ikai Yesu ikâki tuu ñalae tonge kulu, aku itula nia wa lawea ndoni tava nenzi siŋgâra arara papa. ⁹ Aku ipai Yesu tu, “Ambo noko ma kupare tuku ku kutundu kupanea naşa, ande naşa ma kelekele rârâni ñine alano.” ¹⁰ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Sadana, noko pwâwa kulâ! Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kutundu kupanea noko ne Maro ñalae Kindeni,aku kuveta wurâta papa i simbo nâ’.”

¹¹ Ñinenja koroani saka nenzi koipu nde ipile Yesu ilâ, aku kinzi ajelo simâ ku sikatona Yesu.

Yesu iveta ne wurâta munja lâ Galilaya tâno

Malaka 1:14, Luka 4:14-15

¹² Pa zo ñinde, Yesu ilojo ñgua tu kinzi sio Yoane Lââ-Liliña Tamwata imo luma sakamao ilo. Mine kala itaulo ilâ pa Galilaya tâno kilo. ¹³ Ipile Nasarete lawea ku ilâ ipâŋga Kaperneam lawea, aku imo lawea ndaina. Kaperneam lawea ikeno Galilaya Lââ bwaliwa pwali. Nia ñinde nde kinzi Sebulun ñgu anja kinzi Naptali ñgu nenzi tâno.

¹⁴ Mine kala Yesu iveta ikura ŋgua tonge munja ŋgua-tulâŋa tamâta Aisaia iporo lâ. Aisaia munja ikai Maro Kindeni kawa ku iporo tu,

¹⁵ “Miki tamâta lâ Sebulun ŋgu anja lâ Naptali ŋgu, miki ŋjinde kamo papa Galilaya Lââ bwalika, pa Jodan Lââ tini pinde, aku kamo Galilaya tâno kunzi tinikoa ŋgu, miki kalojo; ¹⁶ Kinzi tamâta uru simo kondoma ilo, ande kinzi ma simora sinâla ŋalae tonge. Mao nâ, kinzi simo nia kondoma, itogo mateja nianzi mine. Andeta sinâla ŋjinde ma isinalanzi.”

Yesu isarawanzi tamâta ŋapa tu sipono muli papa

Malaka 1:16-20, Luka 5:1-11, Yoane 1:35-42

¹⁷ Lâ zo ŋjinde, Yesu imandi ŋana iveta ne wurâta ŋana itula ŋgua kâ. I uru itula ŋgua mine tu, “Miki kapalele ilomi kalomi, ŋana tu Maro Kindeni ne zo ŋana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ”.

¹⁸ Zo tonge Yesu iyoka Galilaya Lââ bwalika pwali ilâ, aku mata ilâ imoranzi tai-tua rua, Saimon, i ŋa tonge Petero, kuku i tai Andaria rua. Kinzi rua simo sitambira viâŋa lâ lââ bwalika ilo, ŋana tu rua uru sikai ija ŋana nenzi mbalija kâ. ¹⁹ Aku Yesu ipainzi rua tu, “Miki rua kamâ kapono muli pa naŋa, aku ma apananami ŋana kakainzi tamâta kâ”.

²⁰ Aku walele nâ kinzi rua sipile nenzi viâŋa ku soka i muli silâ.

²¹ Aku Yesu iyoka ilâ, ŋineŋga imoranzi tamâta rua, tai-tua rua; Yamesi, i Sebedi natu, anja i tai Yoane. Kinzi rua kala sisajona wâŋga kulu kuku tamanzi Sebedi, aku siveta nenzi viâŋa sondo. Aku Yesu isarawanzi rua, ²² aku walele nâ kinzi rua sipile tamanzi imo wâŋga kulu ku soka Yesu muli silâ.

Yesu itula ŋgua ku ivetanzi tamâta tininzi ara tava

²³ ŋineŋga Yesu iyoka ilâ ikura nia ndoni lâ Galilaya tâno. I uru ipanananzi tamâta lâ nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo. Aku itula pâri ara ŋana Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ tava, aku ivetanzi pukoŋa tamâta rârâni tininzi ara, kinzi ŋjinde munja simo tava pukoŋa kie-kie. ²⁴ Aku Yesu parina nde ilâ isala nia ndoni papa Siria tâno kâ. Mine kala sikainzi tamâta rârâni ŋjinde pukoŋa wa nâna kie-kie ikainzi lâ, ku simâ pa Yesu. Aku sikainzi tamâta ŋjinde koroani saka sipakâe kunzi ŋjinde tona, sitavanzi tamâta ŋjinde uru patanzi wa tininzi ruru ŋalae wa tukanzi pââsââ wa; kinzi sikainzi tamâta ŋjinde rârâni simâ pa Yesu. Aku Yesu ivetanzi tamâta ŋjinde rârâni tininzi ara kilo. ²⁵ Mine kala tamâta ŋgu ŋalae tina lâ Galilaya tâno, anja lâ Lawea Saŋao, anja lâ Jerusalem lawea, anja lâ Judia tâno, anja lâ Jodan Lââ tini pinde, kinzi ŋjinde soka Yesu muli silâ.

5

Yesu itula ŋgua lâ tuu tonge kulu

Luka 6:20-49

¹ Yesu nde imoranzi tamâta ŋgu ŋalae ŋjinde simâ papa, ŋineŋga ilâ ikâki tuu tonge kulu isajona. Aku kinzi kalo-tawana tamâta nde simâ papa.

Yesu itula ŋgua yananzi tamâta ma sindeka kâ

² ŋineŋga Yesu ipanananzi mine tu, ³ “Tamâta ea kinzi sipasama tu kinzi sikura ŋana sipavila warakanzi tia, kala sino pa Maro Kindeni simbo nâ tu ma ivilanzi, ande kinzi ŋjinde ma sindeka, ŋana tu kinzi simo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo marumbu lâ.

⁴ Anja tamâta ea kinzi sipamorai tu nenzi kiesaka rârâ ikeno tininzi, aku ilonzi malia ŋana ŋjinde kâ, kinzi ŋjinde ma sindeka, ŋana tu Maro Kindeni ma iveta ilonzi ara kilo.

⁵ Anja tamâta ea kinzi uru sipatawa warakanzi tininzi, kinzi ŋjinde ma sindeka, ŋana tu muli Maro Kindeni ma tâno ndoni ilanzi.

⁶ Anja tamâta ea kinzi ilonzi ndo tu sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, kinzi ŋjinde ma sindeka, ŋana tu Maro Kindeni ma ivetanzi sipâŋga mbâra-mbâra mine nâ.

⁷ Anja tamâta ea kinzi uru kalonzi sukâja ñananzi tamâta kala sisukanzi, kinzi ñinde ma sindeka, ñana tu Maro Kindeni ma kalo sukâja ñana warakanzi mine nâ.

⁸ Anja tamâta ea kinzi ilonzi ndo tu sipono muli pa Maro Kindeni, aku ilonzi rua-rua tia, kinzi ñinde ma sindeka, ñana tu muli kinzi matanzi ma simora i nao.

⁹ Anja tamâta ea kinzi uru silulu tininzi pinde nenzi wisi-nâna wa paraja wa, kinzi ñinde ma sindeka, ñana tu Maro Kindeni ma ikatonanzi sitogo i natu wukale mine.

¹⁰ Anja tamâta ea kinzi sikai nâna ñana sipaveta kuku Maro Kindeni ne pateâja, kinzi ñinde ma sindeka, ñana tu kelekele ñinde Maro Kindeni uru ilanzi tamâta ikai maro panzi ñinde, ande ma ilanzi kinzi tona.

¹¹ Kinzi tamâta pinde ma sisama tu miki uru kapono muli pa na ja, aku ñana duvi ñinde kâ ma siporo ñgua sakamao pamî wa siveta malia pamî wa sisowe ñgua lajenja kie-kie lâ tinimi wa. Ambo mine, ande ara, miki ma kandeka. ¹² Miki ma ilomi ara ñana ñinde kâ, aku kandeka pâta kanajo, ñana tu Maro Kindeni io kulu ñalae ikeno indamwami lâ samba ilo. Mao nâ, kinzi munja siveta malia mine nâ panzi ñgua-tulâja tamâta simo munjâja ñinde.”

Kinzi kalo-tawana tamâta sitogo tâi wa sinâla wa

Malaka 4:21-23, Luka 8:16-18

¹³ “Miki nde katogo tâi panzi tamâta rârâni. Ambo tâi ne makisa marumbu, ande vetâja tonge ikeno ñana tamâta ma siveta ne makisa ipânga kilo, ande tia. Ambo tâi ne makisa tia, ande ipânga itogo kina mine, kala tamâta uru sitambira lâ tâno kulu, aku kenzi nâ sipale.

¹⁴ Miki nde katogo sinâla panzi tamâta rârâni. Ambo lawea tonge ikeno tuu kulu, ande ikura tu ipavea tia. ¹⁵ Kinzi tamâta uru sisulu sinâla ñine ñga sio lâ kondo tonge kalo, ande tia. Kinzi uru sio sinâla kâki lâ peke kulu, ñana ma isinalanzi tamâta rârâni simo luma ñinde ilo. ¹⁶ Aku miki kala mine nâ, miki ma kao nemi sinâla yâti ñana isinalanzi tamâta rârâni. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma simora vetâja arara kala kaveta ñinde, aku ma sipanea miki tamami Maro Kindeni, ina imo samba ilo.”

Maro Kindeni ne ñgua tukuna

¹⁷ “Ambo miki ilomi patea tu na ja amâ tâno kulu ñana azavaru Mose ne ñgua tukuna wa kinzi ñgua-tulâja tamâta nenzi ñgua wa, ande miki ma ilomi mine ndimo. Ñana tu na ja amâ ñana aveta ñgua ñinde rârâni ipânga kanajo. ¹⁸ Na ja aporo mao nâ pamî; ñgua tukuna ne ñgerena kiri-mwata tonge ma zavaruna tia ndo lee samba wa tâno ne zo marumbu. Ñana tu vetâja rârâni ma ipânga munja lâ ñga, ikura ñgua tukuna iporo tu ma ipânga mine. ¹⁹ Ambo tamâta tonge ipu muli pa ñgua tukuna kiri-mwata tonge, aku ipanananzi tamâta tu ma sipu mulinzi pa ñgua tukuna mine, ande tamâta ñinde ma imo kaa nâ lâ ñgu Maro Kindeni ikai maro papa ñinde naonzi. Anja tamâta ea iyoka ñgua tukuna rârâni muli ku ipanananzi tamâta tu ma soka ñgua tukuna muli mine, ande i ma imo tamâta ñalae lâ ñgu Maro Kindeni ikai maro papa ñinde naonzi. ²⁰ Kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuna kâ sitavanzi kinzi tamâta lâ Parisai ñgu, ande kinzi uru simakâsa ñana soka ñgua tukuna muli. Andeta na ja apaimi tu ambo miki nemi vetâja arara ñandai ipole kinzi nenzi vetâja arara, ande miki ma kakura tu kamo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande tia ndo.”

Yesu itula ñgua ñana wisi-nâna kâ

²¹ “Kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuna kâ uru sipanananzi tamâta mine, ‘Kinda timbunda munja sikai ñgua tukuna ñine: “Noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo. Ambo tamâta tonge ipu tamâta tonge pâta imâte, ande kinzi ma sikai i ilâ imandi ñgua nia”’. Ñine miki kasama lâ. ²² Ambo taitu ñine na ja apaimi tu ambo tamâta tonge wisi nâna pa ninambwe tonge, ande Maro Kindeni ne pareja-nia ikeno papa i. Ambo tamâta tonge iporo ñgua sakamao papa ninambwe tonge, ande kinzi tamâta ñalajala ma situ i sondo. Andeta kalongo ñga; ambo tamâta tonge ipai ninambwe tonge tu, ‘Noko kapal’, ande i ipânga yââ ñalae ne mbââ tini laiti.

²³ Mine kala lâ zo ndia noko pwai ne patarawâja kulâ pa patarawâja nia, ambo noko kalo ŋgere ɣana munja kuveta soki pa ninambwe tonge kala i wisi nâna pano, ²⁴ ande kuo ne patarawâja ndue keno patarawâja nia nao, aku kulâ kuveta ɻgua sondo kuku ninambwe munja lâ ɻga. Kuveta sondo lâ, ɻninenga kutaulo kilo, aku kuo ne patarawâja ilâ pa Maro Kindeni.

²⁵ Ambo tamâta tonge isowe ɻgua lâ noko tini, kala miki rua koka nzâla kalâ pa ɻgua nia, ande walele nâ noko ma kuveta ɻgua sondo kuku i. Tia ma tamâta ɻinde io noko lâ ɻgua-samâja tamâta mbau ilo, ɻninenga i ma iono lâ sambara mbaunzi ilo, ɻninenga kinzi ma siono lâ luma sakamao ilo. ²⁶ Naŋa aporo mao nâ; noko ma kumo luma sakamao ilo lee ikura lâ zo ndia noko ma kupare ne mbumbu kulu kinzi sipatea pano ɻinde marumbu lâ.”

Yesu itula ɻgua ɣana pakâeŋa yaulâja kâ

Matai 19:3-11, Malaka 10:2-12, 1 Korin 7:1-16

²⁷ “Kinzi pananâja tamâta ɣana ɻgua tukuja kâ uru sipanananzi tamâta mine, ‘ɻgua tukuja keno mine: “Noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa ndimo”.’

²⁸ Ambo taitu ɻine naŋa apaimi tu, ambo tamâta tonge mata ilea pa taine tonge ku ilo yosi ɣana, ande lâ i tamwata ilo tamâta ɻinde iveta sakamao kuku i marumbu lâ.

²⁹ Ambo noko mata ilajeno kala kuveta kiesaka, ande ara ɣana noko ma kupasiki mata ɻinde piti ku kutambira ilâ. Ambo noko mata taitu nâ, ande ɻine nde ara koŋa tia. Taitu kuloŋo ɻga; ambo noko tini ndoni ku Maro Kindeni itambirano kulâ yâa ɣalae ne mbââ ilo, ande ɻinde nde ara tia ndo. ³⁰ Ambo noko mbau tonge ilajeno kala kuveta kiesaka, ande ara ɣana noko ma kutoto mbau ɻinde piti ku kutambira ilâ. Ambo noko mbau taitu nâ, ande ɻine nde ara koŋa tia. Taitu kuloŋo ɻga; ambo noko tini ndoni kulâ yâa ɣalae ne mbââ ilo, ande ɻinde nde ara tia ndo.”

Yesu itula ɻgua ɣana pakâeŋa totoŋa kâ

³¹ “Kinzi pananâja tamâta ɣana ɻgua tukuja kâ uru sipananami tu, ‘Ambo tamâta tonge itu ipile kaiwa taine, ande i ma ingere ɻgua lâ pepa tonge tini ku ilua kaiwa taine, ɣana itoto pakâeŋa kâ’. ³² Ambo taitu ɻine naŋa apaimi tu ambo tamâne tonge ipile kaiwa taine, andeta taine ɻinde munja iveta sakamao kuku tamâta tonge tia, ande tamâne ɻinde iveta kaiwa taine ɻinde ipâŋga togo taine ɣana itambira tini potomule kâ. Ambo muli tamâta tonge ikai taine ɻinde, ande kaiwa tamâne wasaseki ɻinde iveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa.”

Yesu itula ɻgua ɣana ɻgua pâŋa kâ

³³ “Kinzi pananâja tamâta ɣana ɻgua tukuja kâ uru sipanananzi tamâta mine, ‘Kinda timbunda munja sikai ɻgua tukuja mine: “Ambo noko kupa ɻgua kuku Maro Kindeni ɣana ma kuveta vetâŋa tonge, ande noko ma muli kumbware ɻgua pâŋa ɻinde ndimo”. ɻine miki kasama lâ. ³⁴ Ambo taitu ɻine naŋa apaimi tu ambo noko kuveta ɻgua pâŋa tonge, ande noko ma kusarâwa pa sâ tonge tu iveta ɻgua ɻinde kaika ndimo. Noko ma kusarâwa pa samba ndimo, ɣana tu samba nde Maro Kindeni ne sajonâja nia. ³⁵ Aku noko ma kusarâwa pa tâno ndimo, ɣana tu tâno nde Maro Kindeni ne nia ɣana io kie lâ kulu kâ. Aku noko ma kusarâwa pa Jerusalem lawea ndimo, ɣana tu Jerusalem nde Koipu ɣalae Maro Kindeni ne lawea. ³⁶ Aku noko ma kusarâwa pa tamwata kulu kâmba tu iveta ɻgua tonge kaika ndimo, ɣana tu noko pwura ɣana kuveta kulu pwau ɻinde ipâŋga pâŋe tâku mâmâŋga, ande tia. ³⁷ Ambo noko ilo tu kuveta ɻgua pâŋa tonge, ande noko ma kuporo tu, ‘Naŋa ma aveta mine’, tâku, ‘Naŋa ma aveta mine tia’. ɻinde ikura lâ. ɻgua ndia noko kusenje ilâ tava ne ɻgua pâŋa, ande ɻgua ɻinde iyoka pa koroani saka nenzi koipu nâ kawa imâ, ina sakamao tamwata.”

Yesu itula ɻgua ɣana vetâŋa soki pareŋa kâ

³⁸ “Kinzi pananâja tamâta ɣana ɻgua tukuja kâ uru sipanananzi tamâta tu, ‘ɻgua tukuja keno mine: “Ambo tamâta tonge iyaula noko mata, ande ara, noko kala kuyaula

i mata. Ambo tamâta tonge imbware noko niyo, ande ara, noko kala kumbware i niyo”.”³⁹ Ambo taitu ɲine naja apaimi tu noko ma kupare nia pa tamâta iveta soki pano ɲinde ndimo. Ambo tamâta tonge iponza noko gawula pinde, ande ara, kupulia gawula pinde kala ilâ papa tu iponza tona.⁴⁰ Ambo tamâta tonge ikaino ilâ pa ɲgua nia tu ikai noko ne pasawaja sajeno, ande ara, noko ne pasawaja kulua, aku ne pasawaja luandondo kulua tava.⁴¹ Ambo Rom nenzi zugu tamâta tonge ikaika pano tu pwale i ne kelekele ku pwoka kuku ikura nia mbuku taitu, ande ara, pwoka kuku ikura nia mbuku rua.⁴² Ambo tamâta tonge ino pano tu kelekele kulua, ande ara, ɲinde kulua. Ambo tamâta tonge itu ikai kelekele tonge sajeno, aku ipaino tu muli i ma itu ɲana, ande ara, noko ma kupu muli papa i ndimo.”

Yesu itula ɲgua ɲana tininda mwasa panzi kazâna tamâta

Luka 6:27-36

⁴³ “Kinzi pananâna tamâta ɲana ɲgua tukuja kâ uru sipanananzi tamâta tu, ‘Ngua tukuja keno mine: “Noko ma tini mwasa panzi noko ne ɲgu, aku wisi nâna panzi ne kazâna tamâta”.’⁴⁴ Ambo taitu ɲine naja apaimi tu noko ma tini mwasa panzi ne kazâna tamâta, aku kuno pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi tamâta ea siveta mâsi sakamao pano ɲinde.⁴⁵ Ambo noko ma kuveta mine, ande ɲinde ma itula pwataki tu noko nde Tamami Maro Kindeni imo samba ilo ɲinde natu. Ɲana tu i uru iveta ne kari ikâki imâ âta ɲana isinalanzi kinzi tamâta saka wa ara wa. Aku i uru iveta karâzi indue imâ panzi tamâta uru soka i ne ɲgua tukuja muli wa kinzi tamâta uru sipu mulinzi pa i ne ɲgua tukuja tona.⁴⁶ Ambo noko ma tini mwasa panzi tamâta uru tininzi mwasa pa noko, andeta noko ɲandai tini mwasa panzi tamâta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi mbumbu-kaija tamâta sakamao kala uru siveta mine wa!⁴⁷ Aku mine nâ, ambo noko uru kuporo ‘Kari ara’ panzi ninambwe nâ, ande noko ne vetâna ara imo ndia, a? Opopo, kinzi tinikoa tamâta uru siveta mine wa!⁴⁸ Noko ma kuveta kie ara nâ panzi ninambwe wa ne kazâna tamâta wa, itogo noko tama Maro Kindeni imo samba ilo uru iveta mine.”

6

Yesu itula ɲgua ɲana pavilâna kâ

¹ Ɲineŋga Yesu iporo ɲgua panzi kilo mine tu, “Noko kupakatona sondo ɲga. Noko ma kuveta ne vetâna ara lâ tamâta naonzi, ɲana ma simora wa sisuka noko ɲa kâki wa, mine ndimo. Ambo noko kuveta mine, ande noko tama Maro Kindeni imo samba ilo ma kulu tonge ilano, ande tia.

² Ambo noko kutu kelekele tonge kulanzi sugarai tamwatanzi, ande noko ma kuveta ikura tamâta pinde uru siveta, mine ndimo. Kinzi kawanzi siporo ɲgua kie tonge, anga ilonzi nde keno piti. Kinzi uru sisupwa tamâta tonge imbana tando imunja panzi. Siveta mine lâ luma ɲana pasauja kâ ilo wa lâ nzâla wa. Kinzi situ tamâta ma sisuka warakanzi ɲanzi kâki ɲana nenzi vetâna kâ. Naŋa aporo mao nâ pamî; kinzi ɲinde ma sikai kulu tonge lâ Maro Kindeni mbau, ande tia ndo, ɲana tu kinzi ɲgu nenzi paneâna ɲinde nâ ma ipâŋga itogo nenzi kulu mwasina.³ Anja noko, ambo noko kutu kuwilanzi sugarai tamwatanzi, ande ara ɲana noko mbau ɲâsi kâ ma izizâla ɲana vetâna ndia noko mbau wia kâ iveta.⁴ Mine nde noko ne vetâna ara ma imo paveâna nâ. Noko tama Maro Kindeni isama ɲana vetâna paveâna kâ, ande kala i ma kulu ilano.”

Yesu itula ɲgua ɲana noja kâ

Luka 11:1-4

⁵ “Aku lâ zo ndia miki kakai noja, ande miki ma kaveta itogo tamâta pinde uru siveta, mine ndimo. Kinzi kawanzi siporo ɲgua kie tonge, anga ilonzi nde keno piti. Kinzi ilonzi ndo tu simandi sikai noja lâ luma ɲana pasauja kâ ilo wa lâ nzâla pasinjâni wa, ɲana ma tamâta simoranzi kâ. Naŋa aporo mao nâ pamî; kinzi ma sikai kulu tonge lâ Maro Kindeni mbau, ande tia ndo, ɲana tu kinzi ɲgu nenzi paneâna ɲinde nâ ma ipâŋga itogo nenzi kulu mwasina.⁶ Anja noko, ambo noko kutu pwai noja, ande ara ɲana ma kulâ

ne luma kisiña pwataki tonge ilo ku kusae nzâla, ḷineṅga simbo nâ pwai noja pa tama Maro Kindeni. I uru imo nia paveâŋja, aku imora vetâŋja ndia ikeno paveâŋja. Ambo noko ma kuveta mine, ande i ma kulu ilano.

⁷ Aku lâ zo ndia noko pwai noja, ande noko ma kuveta ḷguā kapa-kapa luandondo itogo kinzi tinikoa uru siveta, mine ndimo. Kinzi ilonzi tu mambo siveta ḷguā luandondo, ande nenzi maro ma sipalojo pa nenzi ḷguā tâ. ⁸ Anja noko ma pwai noja ikura nenzi mâsi ḷjinde ndimo. ḷana tu lâ zo ndia noko kuno pa Tama Maro Kindeni tia yo, ande isama lâ ḷana kelekele ndia rârâni ikeno pano tia ḷjinde.

⁹ Mine nde miki ma kakai noja mine; ‘Maka tamama uru kumo samba ilo, noko ḷja imo sapâŋja. ¹⁰ Kumo pwai maro ikura nia nia. Noko ne ajelo simo samba ilo nde uru soka noko ne ḷguā muli; maka iloma tu tamâta rârâni simo tâno kulu ma siveta mine nâ. ¹¹ Kama kaniña kulama ḷjine kari. ¹² Maka nema kiesaka ikeno tinima, andeta kano pano tu kuzavaru ḷjinde piti, ḷana tu maka munja kaveta mine nâ panzi tinima pinde. ¹³ Pwai samâŋja kaika tonge imâ pa maka ndimo; pwaima piti lâ koroani saka nenzi koipu mbau ilo. [Noko maro; noko tini walo; noko zuzuli tamwata; noko kumo mine ku kumo nâ. Mao.]’”*

¹⁴ Yesu iporo ḷguā ḷjine lâ, ḷineṅga ipainzi tu, “Miki kalongo ḷga; ambo tamâta tonge iveta mâsi sakamao pano, andeta noko kuzavaru ne soki ḷjinde piti lâ i tini, ande noko tama Maro Kindeni imo samba ilo kala ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ noko tini mine nâ. ¹⁵ Taitu kulojo ḷga; ambo noko kuzavaru soki ḷjinde piti lâ tamâta ḷjinde tini tia, ande noko tama Maro Kindeni ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ noko tini, ande tia.”

Yesu itula ḷguā ḷana turja kaika ḷana kâpwa kâ

¹⁶ “Lâ zo ndia miki katu kaika ḷana kâpwa kâ, ḷana ma kakai noja kâ, ande miki ma kaveta naomi matami sakamao itogo tamâta pinde uru siveta, mine ndimo. Kinzi kawanzi siporo ḷguā kie tonge, anja ilonzi nde keno piti. Kinzi uru siveta naonzi matanzi sakamao, ḷana kinzi tamâta ma sisama tu kinzi situ kaika ḷana kâpwa kâ. Na ja aporo mao nâ pami, kinzi ma sikai kulu tonge lâ Maro Kindeni mbau, ande tia ndo, ḷana tu kinzi ḷgu nenzi paneâŋja ḷjinde nâ ma ipâŋga itogo nenzi kulu mwasina. ¹⁷ Anja noko, ambo noko kutu kaika ḷana kâpwa kâ, ande noko ma kuveta kulu pwau sondo wa kupua nao wa. ¹⁸ Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sizizâla ḷana noko ne vetâŋja ḷana kutu kaika ḷana kâpwa kâ. Anja noko tama Maro Kindeni imo paveâŋja ḷjinde, ande i simbo nâ ma isama. I uru imora vetâŋja ndia ikeno paveâŋja, ande kala i ma kulu ilano.”

Yesu itula ḷguā ḷana mbaliŋa gonâŋja kâ

¹⁹ “Miki ma kagona mbaliŋa arara lâ tâno ḷjine kulu ndimo. Lâ tâno ḷjine, ande nzirika wa take kana uru iyaula kelekele, aku kinzi panawe tamwatanzi uru sipu ḷgumbi pwapwataki ku sisanâwe. ²⁰ Anja miki, ambo miki ma kaveta ikura nanengu ḷguā mine, ande Maro Kindeni ma iveta vetâŋja ara ndo pami lâ samba ilo. Lâ samba ilo, ande nzirika wa take kana ikura tu iyaula kelekele, ande tia; aku kinzi panawe tamwatanzi sikura tu sipu ḷgumbi pwapwataki ku sisanâwe, ande tia. ²¹ Lâ nia ndia miki nemi mbaliŋa arara ikeno, ande miki ma ilomi keno ndo pa nia ḷjinde nâ.”

Kinda matânda nde itogo sinâla pa kinda

²² “Kinda matânda nde itogo sinâla pa kinda. Ambo noko mata ara, ande sinâla ma ipane noko ilo ndoni. ²³ Ambo noko mata ḷjaja, ande noko ilo ndoni ma imo ḷjaja ndo. Mao nâ, ambo sinâla ikeno noko ilo ḷjinde nde ipâŋga itogo kondoma mine, ande kondoma ḷjinde ma ḷjaja ndo.”

Tamâta tonge ikura tu ikai wurâta panzi koipu rua, ande tia

²⁴ “Tamâta tonge ikura tu ikai wurâta panzi koipu rua ande tia, ḷana tu i ma wisi nâna pa tonge, anja ma tini mwasa pa tonge. Aku i ma ipono muli pa koipu tonge, anja ma

* 6:13: Nia ndoyo, ḷguā ḷjine kala ikeda ḷgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ḷguā ḷjine ilâ kuku ḷguā ikeno muŋga.

ipu muli pa tonge. Miki kakura tu kao ilomi ilâ pa Maro Kindeni, aku kao ilomi ilâ pa mbaliña tona, ande tia.”

Yesu itula ngua jana kalonda loko wa ilonda pangereja wa

²⁵ “Mine nde na ja apaimi tu miki ma ilomi pangereja jana nemi via ku kaporu tu ‘Maka ma kaka kâpwa ndia wa kanu lââ ndia’, mine ndimo. Aku miki ma ilomi pangereja jana tinimi kala kaporu tu, ‘Maka ma kasawa pasawaja ndia’, mine ndimo. Jana tu nemi via ñinde nde kelekele ñalae tina kala ipole kâpwa, anga warakami tinimi kala ipole pasawaja mine nâ. ²⁶ Ayo, miki kalomi ñgere sondo ñananzi sii kâ. Kinzi sii uru sipau kaniña väsa, ande tia, aku uru sigona kâpwa kanajo sio lâ luma jana kâpwa kâ ilo, ande tia. Taitu miki tamami Maro Kindeni, ina imo samba ilo, ande uru kâpwa ilanzi sii ikura zo zo. Andeta Maro Kindeni ne romboja pa miki tamâta nde ñalae tina, ipole i ne romboja panzi sii. ²⁷ Anja noko ea pwura tu kusenge zo kiri-mwata tonge pa zo ñine kumo via lâ tâno kulu, a? Tia ndo kanajo.

²⁸ Aku mana mana ñga miki ilomi ñalae jana pasawaja kâ, a? Kalomi ñgere sondo jana mâle uru sipânga tâno ilo. Mâle ñinde nde sipânga ku sio matanzi mâsi mana, a? Mâle uru siveta wurâta jana sisuta warakanzi nenzi pasawaja kâ, ande tia ndo. ²⁹ Ambo taitu na ja apaimi tu mâle ne singâra nde ara ndo, ipole Koipu Ñalae Solomon ne singâra arara rârâni. ³⁰ Unza ñinde ipânga tâno ilo lâ ñine kari, andeta wurita kinzi tamâta ma silamo ku sirumbia lâ yââ ilo kana. Opopo, Maro Kindeni io singâra ara ndo lâ unza kaa kaa ñinde tini; mine nde i ma ikatona miki jana pasawaja tona. Miki nemi kalo-tawana nde mota mwata nâ! ³¹ Mine kala na ja apaimi kilo tu miki ma ilomi rârâ ku kaporu tu, ‘Maka ma kaka kâpwa ndia, wa kanu lââ ndia, wa kasawa pasawaja ndia’, mine ndimo. ³² Kinzi tinikoa tamâta uru kalonzi loko jana kelekele ñinde kâ, kala simo siroto jana. Andeta miki tamami Maro Kindeni, ina imo samba ilo, ande isama tu miki kandolo jana kelekele kie-kie ñinde rârâni. ³³ Mine nde miki ma kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni tu ikai maro pamî, aku kapaveta kuku vetâja arara ndia itula pamî ñinde. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma kelekele ndia ikeno pamî tia ñinde ilami tona. ³⁴ Mine kala miki ma kalomi loko jana wurita kâ ndimo. Miki ma kakale wurita ne malia tava kari ñine ne malia ndimo, jana tu malia pinde kie-kie ma ipânga ikura zo zo.”

7

Yesu itula ngua jana talea pa tininda pinde nenzi vetâja

Luka 6:37-42

¹ “Noko ma kulea pa tamâta tonge ne vetâja ndimo. Tia ma Maro Kindeni ilea kaika pa noko tamwata ne vetâja mine nâ. ² Mao nâ, Maro Kindeni ma ilea pa noko ne vetâja lâ mâsi kie taituni itogo noko kala kuveta panzi tini pinde mine. ³ Mana mana ñga noko kalo ñgere jana kâi nzileja mwata ikeno noko ninambwe mata ilo, anja kuzizâla jana kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? ⁴ Jana sâ kâ ñga noko uru kupai ninambwe tu, ‘Nanja atu akai kâi nzileja mwata ñinde piti lâ noko mata ilo’, andeta kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? ⁵ Noko kawa kuporo ngua kie tonge, anja ilo nde keno piti! Pwai kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo ñinde piti munja lâ, ñinenga noko ma pwura tu pwai kâi nzileja mwata piti lâ ninambwe mata ilo.”

⁶ Yesu iporo ngua ñine lâ, ñinenga isia ngua mine tu, “Kelekele sapâja, ande miki ma kalanzi mbwâmbwa ndimo. Tia ma sipupulia ku sikami warakami. Anja miki ma katambira nemi mbote-mbote arara ilâ panzi ñgoa ndimo. Tia ma sipale lâ kenzi.”

Yesu itula ngua pinde kilo jana noya kâ

⁷ “Ambo miki kano pa Maro Kindeni, ande i ma ipalonjo pa nemi noja. Ambo karoto jana i ne vetâja ara, ande ma kasânda kulu. Ambo kapitikina i ne nzâla, ande i ma ikai nzâla piti pamî. ⁸ Jana tu tamâta ea ino pa Maro Kindeni, ande i ma ipalonjo pa ne noja; tamâta ea iroto jana i kâ, ande ma isânda kulu; anja tamâta ea ipitikina nzâla, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti papa.

⁹ Ambo noko natu tonge ino pano tu kâpwa kulua, ande noko ma mira tonge kulua, tiya? Tia ndo! ¹⁰ Ambo ino pano tu iña kulua, ande noko ma mwâta saka kulua, tiya? Tia ndo! ¹¹ Opopo, miki nde kiesaka tamwatami, ambo taitu miki uru kelekele ara nâ kalanzi natumi. Mine nde kalomi ñgere sondo ñga; miki tamami Maro Kindeni imo samba ilo, aku indeka ñana kelekele ara ndo ilanzi tamâta ea sino papa i.

¹² Mose ne ñgua tukuja tava kinzi ñgua-tulâja tamâta mungâja nenzi ñgua rârâni nde ipânga kanajo lâ ñgua ñine tini: ‘Vetâja ndia miki ilomi tu kinzi tamâta ma siveta pa miki, ande miki ma kaveta vetâjani ndaina pa kinzi.’ ”

Yesu itambira ñgua ñana nzâla rua kâ

¹³⁻¹⁴ “Nzâla tonge ilâ pa zavarunja nia, aku nzâla ñinde nde ñalae tina. Mine nde kinzi tamâta ñgu ñalae ñinde nde uru soka nzâla ñinde. Anja nzâla tonge ilâ pa via nia, aku nzâla ñinde nde mota mwata nâ. Mine nde kinzi tamâta ñgu kiri-mwata nâ sikura tu sisânda nzâla ñinde kulu. Ayo, miki ma koka nzâla mota kala ilâ pa via nia ñinde nâ kalâ.”

Yesu itula ñgua ñananzi ñgua-tulâja tamâta lajeja kâ

Luka 6:43-45

¹⁵ “Miki kapakatona sondo ñananzi ñgua-tulâja tamâta lajeja kâ. Kinzi uru sitogonzi ‘lama’ kala naonzi mwasa nâ simâ pamî. Ambo taitu kinzi kilalanzi mao nde mine: kinzi sitogonzi mbwâmbwa saka. ¹⁶ Ambo miki ma kalomi ñgere sondo ñana tamâta ñinde nenzi vetâja kâ, ande ma kakura tu kasama ilonzi pwataki. Ñana tu kâi wâka-wâka uru ipula kâi waini kanajo, ande tia, anja wâlo mata-mata uru ipula mbimu kanajo, ande tia ndo. ¹⁷ Aku mine nâ, kâi ara rârâni nde uru sipula kanajonzi ara nâ, anja kâi sakamao nde uru sipula kanajonzi sakamao nâ. ¹⁸ Kâi ara ikura tu ipula kanajo sakamao ande tia, anja kâi sakamao ikura tu ipula kanajo ara, ande tia. ¹⁹ Kâi ndia uru ipula kanajo ara tia, ñinde ma kinzi sitoto ku sitambira lâ yââ ilo ikana lâ. ²⁰ Kinzi ñgua-tulâja tamâta nde sitogo kâi. Mine kala, ambo miki ma kalomi ñgere sondo ñana nenzi vetâja kâ, ande miki ma kakura tu kasama ilonzi pwataki.

²¹ Kinzi tamâta rârâ sisarâwa pa naja tu, ‘Maro, Maro’. Taitu lâ zo muli, kinzi pinde ma simo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande tia. Anja tamâta ea kinzi uru siveta ikura naja Mama imo samba ilo ne pateâja mine, kinzi ñinde nâ ma simo i ne ñgumbi ilo. ²² Mao nâ, muli, lâ zo ñinde naja ma amâ ñana apare nia panzi tamâta rârâni, ande kinzi tamâta rârâ ma sisarâwa pa naja tu, ‘Maro, Maro, maka munja kakai noko ndamwa ku katula ñgua wa kasokinzi koroani saka piti tamâta ilonzi wa kaveta mâsi ñalanjala rârâ wa!’ ²³ Andeta naja ma aporo ñgua ipânga nia yo pa kinzi ñinde mine tu, ‘Naja asama miki tia ndo. Miki nde sakamao tamwatami! Kakâwa kalâ!’ ”

Yesu isia ñgua ñana luma pâja kâ

Luka 6:47-49

²⁴ “Mine nde tamâta ea ilojo nanerju ñgua ñine,aku taja mwasa nâ iyoka muli, ande i itogo ilo-kalo tamâta tonge ipa ne luma kâki imandi tâno kaika kulu. ²⁵ Karâzi imbe ñalae,aku sakuru pondi kâki, kala lawea iyoka kaika ndo itingi luma ñinde yâti tauilo. Andeta luma ñinde saputi ndue nde tia, ñana tu ne ñgunu-ñgunu keno tâno kaika ilo. ²⁶ Anja tamâta ea ilojo nanerju ñgua ñine, andeta tarja kaika ku tini pwâka tu iyoka muli, ande i itogo tamâta kapa tonge ipa ne luma kâki imandi tâno mbariri kulu. ²⁷ Karâzi imbe ñalae,aku sakuru pondi kâki, kala lawea iyoka kaika ndo itingi luma ñinde ilâ wa imâ wa. Ande kala luma ñinde saputi ndue, ku ipayaula ndo lâ.”

²⁸ Yesu iporo ñgua rârâni ñine panzi marumbu lâ, ande kinzi tamâta rârâni wisinzi motutu ñana i ne mâsi ñana ipanananzi kâ. ²⁹ Ñana tu i ñandai ipanananzi itogo nenzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ uru sipanananzi mine; ipanananzi itogo i tamwata ikai Maro Kindeni ndamwa kala iporo.

*Yesu iveta tamâta tonge tini saga-saga ipânga mbâra-mbâra kilo
Malaka 1:40-45, Luka 5:12-14*

¹ Yesu iyoka tuu ȱinde kulu indue imâ, aku tamâta rârâ soka kuku silâ. ² Indue lâ, ȱineŋga tamâta tonge, i tini saga-saga, nde imâ pa Yesu ipare tuku ku ipai tu, “Maro ȱalae, ambo noko ilo tu kuveta mine, ande noko pwura tu kuveta naŋa tiniŋgu ipânga mbâra-mbâra”. ³ Aku Yesu isuŋa mbalau ilâ itaŋo tamâta ȱinde tini ku ipai tu, “Naŋa iloŋgu tu aveta mine; kala ȱine nâ noko kupâŋga mbâra-mbâra!” Aku ndainani nâ pukoŋa saga-saga ȱinde marumbu lâ tini, aku tamâta ȱinde ipâŋga tini mbâra-mbâra lâ. ⁴ ȱinenga Yesu ipai mine tu, “Kuloŋo sondo ȱga; noko ma kutapâri pa tamâta tonge ȱana vetâŋa kala ipâŋga pano ȱine ndimo. Kulâ kupatula tini pa patarawâŋa tamâta, aku kuveta patarawâŋa ȱana tini mbâra-mbâra kâ, ikura Mose ne ȱgua tukuŋa itula mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sisama tu noko ne pukoŋa nde marumbu lâ.”

*Yesu iveta zugu tamâta nenzi koipu tonge ne wurâta tamâta tonge tini ara
Luka 7:1-10*

⁵ Yesu iyoka ilâ lee ipâŋga Kaperneam lawea. ȱinenga Rom zugu tamâta nenzi koipu tonge nde imâ papa ku ino tu, ⁶ “Tamâta ȱalae, nanengu wurâta tamâta tonge ikai pukoŋa, kala ikeno luma. Pukoŋa ȱinde iveta i tini râki-râki ku tuka pââsââ lâ, aku ikai nâna ȱalae tina.” ⁷ ȱinenga Yesu iporo ȱgua taulo papa tu, “Ara, naŋa ma alâ aveta i tini ara kilo.” ⁸ Andeta koipu ȱinde ipai tu, “Tamâta ȱalae, mine tia. Naŋa nde tamâta kaa nâ; mine nde mana mana ȱga noko kutu kumâ nanengu luma ilo, a? Ambo noko ma kuporo lâ kawa nâ, ande nanengu tamâta ȱinde ma tini ara kilo. ⁹ ȱana tu naŋa kala mine nâ uru aveta wurâta panzi tamâta ȱalaŋala pinde. Aku naŋa warakâŋgu akai poe panzi zugu tamâta ȱgu tonge. Ambo naŋa apai tonge tu, ‘Kulâ!’, ande ma ilâ. Ambo naŋa apai tonge tu, ‘Kumâ!’, ande ma imâ. Ambo naŋa aporo pa nanengu wurâta tamâta tonge tu, ‘Kuveta wurâta ȱine!’, ande i ma iveta.” ¹⁰ Yesu iloŋo Rom koipu ne ȱgua ȱinde, aku i wisi motu. Aku ipainzi tamâta soka kuku i ȱinde mine tu, “Opopo, tamâta ȱai nde tinikoa ma, andeta naŋa aporo mao nâ pami tu naŋa munja amora tamâta tonge lâ Isrel ȱgu ne kalo-tawana irerege kuku tamâta ȱine ne kalo-tawana, ande tia.”

¹¹ Mine nde naŋa apaimi tu kinzi kalo-tawana tamâta rârâ ma soka pa tâno ndoni simâ, aku ma sisajona sika kunzi timbunda Abraham, Isaka, ȱga Yakopu, lâ zo ȱinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu. ¹² Arŋa kinzi Juda tamâta ȱinde munja Maro Kindeni isarawanzi tu simo i ne ȱgu, ande i ma ijaranzi silâ pa nia kondoma. Aku lâ nia ȱinde kinzi ma sita ȱalae ku niŋonzi giri-giri ȱana sikai nâna kâ.”

¹³ Yesu iporo ȱgua ȱinde lâ, ȱineŋga ipai koipu ȱinde mine tu, “Ayo, ȱine nâ noko kutaulo kulâ, aku vetâŋa ȱinde ma ipâŋga pano, ikura noko ne kalo-tawana mine”. Aku lâ kari tai ndainani nâ, koipu ȱinde ne wurâta tamâta ȱinde tini ipâŋga ara kilo.

*Yesu iveta Petero ana taine tini ara kilo
Malaka 1:29-34, Luka 4:38-41*

¹⁴ ȱinenga Yesu iyoka ilâ Petero ne luma ilo, aku mata ilâ imora Petero ana taine ipoko ikeno ne kenoŋa nia, ikai pukoŋa ndamwa nâna. ¹⁵ Yesu ilâ ikai taine ȱinde mbau, aku ndainani nâ pukoŋa ipile i ilâ lâ. ȱinenga taine imandi ku isu kâpwa pa Yesu.

Yesu ivetanzi tamâta rârâ tininzi mbalaunzi ara

¹⁶ Kari indue lala lâ, ȱineŋga kinzi tamâta lâ lawea ȱinde sikainzi tamâta rârâ ȱinde koroani saka sipakâe kunzi,aku simâ pa Yesu. Aku Yesu itu kaika panzi koroani saka ku ijaranzi, kala sipilenzi tamâta ȱinde sikâwa silâ. Aku Yesu ivetanzi pukoŋa tamâta rârâni tininzi ara kilo tona. ¹⁷ Yesu ne vetâŋa ȱinde nde iyoke Maro Kindeni kawa ȱgua tonge munja io lâ ȱgua-tulâŋa tamâta Aisaia kawa. Aisaia iporo ȱgua mine tu, “I tamwata izavaru nenda pukoŋa kie-kie piti lâ tininda.”

*Yesu itula ḥguā jana nenda māsi jana tapono muli pa i
Luka 9:57-62*

¹⁸ Yesu mata ilâ imora tamâta ḥgu ḥjalaе tina simandi singe i lâ, kala ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Kinda ma tambwaliu talâ pa lââ bwalika tini pinde”. ¹⁹ Ḫineŋga pananâja tamâta jana ḥguā tukuja kâ tonge nde imâ pa Yesu ku ipai tu, “Panânâja, lawea ndia noko kutu kulâ papa, ande naja kala ma ayoka noko muli alâ”. ²⁰ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Kinzi mbwâmbwa ḥgoi nenzi ḥgânza nde keno dugu ilo, aŋga kinzi sii nde palanzi keno tona. Aŋga naja Tamâta Natu nde niângu tonge jana akeno apwarea kâ, nde tia.” ²¹ Yesu iporo ḥguā ḥjineŋga kalo-tawana tamâta tonge ipai Yesu tu, “Maro ḥjalae, mwanga ḥga. Naja ma alâ akea naja mama muŋga lâ ḥga.” ²² Andeta Yesu ipai tu, “Kalo loko. Kinzi mateja tamâta ma sipakea warakanzi nawalanzi. Aŋga noko kumâ, kupono muli pa naja.”

*Yesu iporo itu kaika pa kâla-lawea, kala pâti kii lâ
Malaka 4:36-41, Luka 8:22-25*

²³ Ḫineŋga Yesu ikâki wâŋga tonge kulu kunzi ne pâri-tamâta, aku simbwaliu silâ. ²⁴ Kinzi silâ lee sipâŋga lââ bwalika ḥgini, ḥineŋga walele nâ lawea iyoka more-more ḥjalaе aku ne kâla kâki ilinjî lâ wâŋga ilo. Aŋga Yesu nde ikeno utu lâ. ²⁵ Tia ku kinzi pâri-tamâta silâ sipaŋo Yesu ku sipai tu, “Maro ḥjalae, kuvilama tâ! Tia ma tambwatuke ku ma naonda tia lâ!” ²⁶ Ḫineŋga Yesu ipainzi tu, “Miki nemi kalo-tawana nde kiri-mwata nâ! ḥjana sâ kâ ḥga miki karuru pâta, a?” Yesu iporo ḥguā ḥjineŋga imandi ku itu ḥguā kaika pa lawea wa kâla wa. Aku walele nâ lawea imâte lâ,aku lââ pâti kii lâ. ²⁷ Kinzi pâri-tamâta simora ḥjine ku ilonzi rârâ, aku sipakasonja warakanzi tu, “Opopo, tamâta ḥjine nde tamâta mana kala iporo kaika pa kâla-lawea, aku kinzi kala sipaloŋo pa i kawa ḥguā!”

*Yesu isokinzi koroani saka piti lâ tamâta rua ilonzi
Malaka 5:1-21, Luka 8:26-40*

²⁸ Yesu ilâ itoa lâ Galilaya Lââ bwalika tini pinde, lâ kinzi Gadara nenzi tâno. Ḫineŋga tamâta rua simâ sipakâtu kuku Yesu. Koroani saka uru simo kinzi tamâta rua ḥjinde ilonzi, ande kala rua uru simo potomule lâ ḥgânza ilo lâ kuru nia. Kinzi rua nde sipuli ḥgoi ndo; mine kala kinzi tamâta sikura tu soka nzâla ḥjinde silâ, ande tia. ²⁹ Ḫineŋga walele nâ kinzi rua sisarâwa kaika mine tu, “Maro Kindeni Natu, noko kutu kuveta mana pa maka. Maro Kindeni ne zo ḥjana ipare nia panzi ne kazâja tamâta nde ipâŋga tia yo, andeta noko kumâ ḥjana nâna kulua maka, a?” ³⁰ Ande ḥgoa ḥgu ḥjalaе tonge nde simo nia ḥjinde, sipaŋjuŋu sika simo malawae mwasa. ³¹ Aku koroani saka ḥjinde sino Yesu mine tu, “Ambo noko kurjara maka, ande maka iloma tu noko ma kuoma kalâ pa ḥgoa ḥjinde ilonzi.”

³² Ḫineŋga Yesu isâu panzi ku ipainzi tu, “Kakâwa kalâ!” Aku walele nâ koroani saka sipilenzi tamâta rua ḥjinde,aku silâ ḥgoa ilonzi. Aku ḥgoa ḥjinde ndoni wisinzi motutu simaŋguru sipalilu kaika silâ sindue nia ndamwa tonge. Ḫineŋga sisoŋga sindue lââ bwalika ilo sinu lââ ku sipamateteu marumbu lâ.

³³ Kinzi katonâja tamâta ḥjana ḥgoa kâ simora mâsi ḥjinde,aku sipalilu silâ nenzi lawea ilo. Kinzi sitapâri panzi tamâta ḥjana mâsi muŋga ipâŋga panzi ḥjinde. Aku sitapâri panzi tona ḥjana mâsi kala ipâŋga panzi tamâta rua ḥjinde koroani saka muŋga simo ilonzi.

³⁴ Kinzi tamâta ndoni lâ lawea ḥjinde siloŋo pâri lâ, Ḫineŋga rârâni simâ pa Yesu. Sipakâtu kuku, Ḫineŋga sino kaika papa tu ma ipile nenzi ninia ku ilâ pa nia tonge.

*Yesu iveta tamâta tonge kie-mbalau sakamao ipâŋga ara
Malaka 2:1-12, Luka 5:17-26*

¹ Ḫineŋga Yesu ikâki wâŋga kulu ku imbwaliu ilâ pa lââ bwalika tini pinde. Ilâ lee itoa Kaperneam lawea, lawea ḥjinde i uru imo. ² Itoa lâ, Ḫineŋga tamâta pinde sikale pukoŋa tamâta tonge simâ papa. Pukoŋa tamâta ḥjinde kie-mbalau ndoni nde imâte lâ,

kala ikeno rombe-rombe kulu. Yesu isama kinzi tamâta ñinde kilalanzi pwataki tu nenzi kalo-tawana ikeno pa i. Mine kala ipai pukoja tamâta ñinde tu, “Natungu, noko wisi puu ndue. Naja azavaru noko ne kiesaka piti lâ tini.”

³ Kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ pinde nde silojo Yesu ne ñgua ñinde, kala ilonzi ñjuru-ñjuru siporo pa warakanzi tu, “Yoo, tamâta ñjine nde itu ikai Maro Kindeni nia, kala iporo ñgua ara tia ndo lâ Maro Kindeni nao!”

⁴ Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi ñinde lâ, kala ipainzi mine tu, “Ñana sâ kâ ñga ilo-kalo sakamao ñinde ikeno miki ilomi, a? ⁵ Mao nâ, naja akura tu apai pukoja tamâta ñjine mine tu, ‘Naja azavaru noko ne kiesaka piti lâ tini’. Aku mine nâ, naja akura apai tu, ‘Noko kumandi sânda, ku pwoka kulâ’. Ayo, ñgua ndia ma itula nanenju walo pwataki pami, a? ⁶ Andeta naja ilonju tu miki ma kasama ñjine: naja Tamâta Natu akai Maro Kindeni ndamwa lâ tâno ñjine kulu, ikura ñana azavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi tona.” Yesu iporo ñgua ñjine panzi lâ, ñinenga ipai pukoja tamâta ñinde tu, “Noko kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe aku pwoka kulâ pa tamwata ne luma!” ⁷ Ñinenga tamâta ñinde imandi ku iyoka ilâ pa ne luma. ⁸ Kinzi tamâta simora mâsi ñinde, kala ilonzi rârâ. Mine nde sipanea Maro Kindeni, ñana tu i ne walo ñalae ikeno pa Yesu.

Yesu isarawa Matai tu ipono muli papa

Malaka 2:14, Luka 5:27-28

⁹ Yesu iyoka ilâ, aku mata imora tamâta tonge, i ña mine Matai. Matai nde uru iveta wurâta lâ Rom nenzi luma ñana mbumbu kaija kâ tonge, kala isajona imo lumanî ndaina ilo. Aku Yesu ipai tu, “Noko kumâ, kupono muli pa naja.” Ñinenga Matai imandi ku iyoka Yesu muli ilâ.

Kinzi Parisai tamâta silelea Yesu

Malaka 2:15-20, Luka 5:29-35

¹⁰ Aku muli, zo tonge, ñinenga Yesu ilâ Matai ne luma ilo ku isajona ika kâpwa kuku. Ande kinzi mbumbu-kaija tamwatanzi ñgu ñalae sitavanzi kiesaka tamwatanzi pinde, kinzi rârâni simo luma ñinde ilo sika kunzi Yesu ñga ne pâri-tamâta. ¹¹ Andeta kinzi tamâta pinde lâ Parisai ñgu nde simora ñinde, ande kala sikasonjanzi Yesu ne pâri-tamâta mine tu, “Wa, ñana sâ kâ ñga miki nemí pananâja ika kunzi tamâta sakamao ñana mbumbu kaija kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa, a?”

¹² Yesu ilojo nenzi ñgua ñinde, ñinenga ipainzi tu, “Kinzi tamâta tininzi ara uru silâ pa tamâta ñana ivetanzi pukoja kâ, ande tia. Kinzi pukoja tamâta nâ uru silâ pa tamâta ñana ivetanzi pukoja kâ. ¹³ Andeta Maro Kindeni ne ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Naja tiniñgu pwâka ñana simbi ñinde miki uru kapatarâwa pana. Taitu naja ilonju ndo tu miki ma kalomi sukârja ñananzi tinimi pinde ku kasukanzi.’ Ara ñana miki ma karoto ñana ñgua ñinde ne duvi kâ. Naja ñandai amâ tâno kulu ñana asarawanzi kinzi vetâja ara warakanzi ñga; naja amâ ñana asarawanzi kinzi kiesaka tamwatanzi.”

¹⁴ Ñinde ilâ lâ, ñinenga Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne pâri-tamâta pinde simâ pa Yesu, aku sipai tu, “Maka uru katu kaika ñana kâpwa kâ, ñana ma kakai noja kâ, aku kinzi tamâta lâ Parisai ñgu kala uru siveta mine tona. Mine nde mana mana ñga noko ne pâri-tamâta uru siveta mâsi ñjine tia, a?”

¹⁵ Ñinenga Yesu itu lâ kawanziaku isia ñgua lâ tamwata tini mine tu, “Ambo tamâta tonge itu ikâe kâ, ande i ninambwe kinzi ma ilonzi malia lâ zo ñinde i imo kunzi yo, ande ma tia. Taitu muli, lâ zo ñinde kinzi ma sikai pakâeja tamâta ñinde piti lâ ninambwe ñgininzi silâ, ñinenga lâ zoni ndaina kinzi ma kalonzi sukârja ñalae, aku ma situ kaika ñana kâpwa kâ.”

Yesu isia ñgua ñana i ne mâsi wasaseki anja nenzi mâsi singa

Malaka 2:21-22, Luka 5:36-39

¹⁶ Ñinenga Yesu iporo tu, “Kinzi tamâta uru sisaraka lalava wasaseki katiye ku sisuta ipono pasawanya singa râge-râge, ande tia. Ambo siveta mine, ande lalava ñana ipono pasawanya râge-râge ñinde ma ipasangu ku isaraka pasawanya kilo, kala ma râge-râge ipwa

ŋalae tina kilo. ¹⁷ Anja kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ ŋgoa karae patu singa ilo, ande tia. Ambo siveta mine, ande waini ma ipondi kâki ku ma iveta ŋgoa karae patu singa ipwa pwataki. ɻinenja waini ma imaliŋi kaa nâ indue lâ tâno kulu,aku ŋgoa karae patu kala ma ipâŋga sakamao tona. Kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ ŋgoa karae patu wasaseki nâ ilo, ande kala ruani ma keno sondo.”

Yesu ipajo katonâja tonge natu taine imandi imo via kilo, aku iveta taine tonge tini ara tava Malaka 5:21-43, Luka 8:40-56

¹⁸ Yesu iporo ŋgua ɻine panzi tamâta marumbu tia yo, ande luma ɻana pasauŋa kâ ne katonâja tamâta tonge iyoka imâ laiti. Ipare tuku papa Yesu ku ipai tu, “Narja naturju taine ɻineni ŋga imâte lâ. Taitu naŋa asama tu ambo noko ma kumâ kuo mbau lâ i kulu, ande i ma imo via kilo.” ¹⁹ ɻinenja Yesu imandi aku iyoka kuku katonâja ɻinde ilâ,aku Yesu ne pâri-tamâta nde soka kunzi silâ tona.

²⁰ Andeta taine tonge imo ndaina, i uru tini mâtâ ikai see ikura zo zo lee mbwera sajao kanajo rua lâ. Aku ndainani nâ taine ɻinde iyoka pa Yesu muli imâ laiti,aku mbau ilâ itaŋo Yesu ne pasawaŋa luandondo ŋganje. ²¹ I ne vetâŋa ɻinde nde duvi mine; munja i taine ilo patea tu, “Ambo naŋa mbaŋgu ataŋo i ne pasawaŋa ŋganje nâ, ande ma tiniŋgu ara kilo”. ²² Mine kala mbau ilâ itaŋo Yesu ne pasawaŋa ŋganje. ɻinenja Yesu itale ku mata ilâ imora taine ɻinde,aku ipai tu, “Naturju, noko wiſi puu ndue; noko ne kalo-tawana ɻinde iveta noko tini ara lâ.” Aku ndainani nâ, taine ɻinde tini ara kilo.

²³ ɻinenja Yesu iyoka ilâ katonâja ɻinde ne luma ilo,aku mata ilâ imoranzi tamâta pinde simbana kauro ɻana materja kâ,aku imoranzi ŋgu ɻalae sita wa siveta nia ndujeja ɻalae tina. ²⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kaveta mine ndimo! Lâlû taine ɻine imâte tia; ikeno mata nâ.” Andeta kinzi siŋjelea i pâta kanajo. ²⁵ Mine kala Yesu ionzi siyâti silâ pa nia yo marumbu lâ, ɻinenja ilâ luma ilo kisinja pwataki ɻinde ilo. Aku ikai taine taipa mbau, ɻinenja taine imandi sânda imo via kilo. ²⁶ Aku pâri ɻinde nde ilâ ikura nia ɻinde ndoni.

Tamâta rua matanzi leva-leva anja tamâta tonge kawa pasâe nde simâ pa Yesu,aku ivetanzi tininzi ara lâ

²⁷ Yesu ipile luma ɻinde aku iyoka ilâ. Andeta tamâta rua matanzi leva-leva nde sitawa i simâ,aku kawanzi ɻalae sisasarâwa papa mine tu, “Noko Daviti ne vâsa, kalo sukâŋa ɻanama!” ²⁸ Yesu iyoka ilâ ne luma ilo, ɻinenja tamâta rua ɻinde simâ papa. Aku Yesu ikasoŋjanzi tu, “Mana mana; miki rua kalomi tawana tu naŋa akura ɻana aveta matami ara kilo, tiya?” Kinzi rua nde siporo taulo tu, “Tamâta ɻalae, maka kaloma tawana mine”.

²⁹ ɻinenja Yesu io mbau lâ kinzi rua matanzi ku ipainzi tu, “Miki nemi kalo-tawana ikeno pa naŋa; mine kala vetâŋa miki ilomi papa ɻine, ande ma ipâŋga pamî mine nâ”. ³⁰ Aku ndainani nâ kinzi rua matanzi parenge simora kilo. ɻinenja Yesu iporo itu kaika panzi rua mine tu, “Miki rua ma katapâri pa tamâta tonge ɻana vetâŋa ɻine ndimo.” ³¹ Andeta muli,kinzi rua siyâti silâ, ɻinenja situla Yesu parina panzi tamâta ikura nia ndoni.

³² Kinzi rua simandi ɻana sipile Yesu siyâti silâ, ɻinenja tamâta pinde sikai tamâta tonge imâ pa Yesu. Koroani saka tonge munja ipakâe kuku tamâta ɻinde, kala iveta i kawa pasâe lâ. ³³ ɻinenja Yesu isoki koroani saka ɻinde ikâwa ilâ lâ,aku tamâta ɻinde munja kawa pasâe nde iporo ŋgua kilo. Kinzi tamâta simora mâsi ɻinde kala wisinzi motutu lâ,aku siporo mine tu, “Opopo, vetâŋa tonge kie mine munja ipâŋga lâ kinda Isrel ɻgininda, ande tia ndo!” ³⁴ Andeta kinzi tamâta pinde lâ Parisai ŋgu nde siporo ŋgua pavaligija mine tu, “Yoo, ikai koroani saka nenzi koipu ne walo, kala isokinzi koroani saka pitî lâ tamâta ilonzi”.

Yesu kalo sukâŋa ɻananzi tamâta

³⁵ Yesu iyoka ilâ ikura lawea ndoni ikeno Galilaya tâno. I uru ipanananzi tamâta lâ nenzi luma ɻana pasauŋa kâ ilo,ku itula pâri ara panzi ɻana Maro Kindeni ne mâsi ɻana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku kinzi pukoŋa tamâta rârâni,kinzi ɻinde simo tava pukoŋa kie-kie, ande ivetanzi tininzi ara kilo. ³⁶ Yesu mata ilâ imoranzi tamâta ŋgu ɻalae

simo nia njinde, aku i kalo sukâja ñananzi, ñana tu kinzi walonzi tia ku sikura tu sipavila warakanzi, ande tia. Kinzi simo sitogonzi “lama” ñgu, nenzi katonâja tamâta tia. ³⁷ Mine kala Yesu itambira ñgua panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Kâpwa maria ndo keno tâno ilo, andeta wurâta tamâta ñana sikai kâpwa kâ nde kambwanjenzi mota mwata. ³⁸ Mine nde miki ma kakai noja kano pa Maro Kindeni, ina tâno ñine warika, ñana ma ionzi wurâta tamâta pinde silâ sisukami ñana kagona i ne kâpwa njinde.”

10

Kinzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua ñanzi

¹ Yesu isarawanzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua simâ, ñinejga i walo kaika ilanzi ñana sisokinzi koroani saka wa siveta tamâta nenzi pukoja kie-kie rârâni tininzi ara kilo.

² Kinzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua njinde ñanzi ande mine: Saimon, i ja tonje Petero, tava i tai Andaria; anja Yamesi, i Sebedi natu, tava i tai Yoane; ³ anja Pilip ku Bartolomyu rua; anja Tomas, anja Matai, i munja uru iveta wurâta ñana mbumbu kaija kâ; anja Yamesi, i Alfius natu, anja Tadius; ⁴ anja Saimon Selot, anja Judas Iskariot, i muli ikai kulu-pânga ñana Yesu kâ, ku io i lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo.

Yesu iwea wurâta panzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua

Malaka 6:7-13, Luka 9:1-6

⁵ Ñinejga Yesu ionzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua silâ. Aku ipainzi tu, “Miki ma kalâ pa kinzi tinikoa ñgu nenzi ninia ndimo,aku kalâ kinzi Samaria ñgu nenzi lawea ilo ndimo. ⁶ Miki ma koka sondo kalâ panzi tamâta lâ Isrel ñgu nâ. Kinzi ñgu njinde nde sitogo ‘lama’ ñgu, sisapiri kala soka potomule siroroto ñana nzâla kâ. ⁷ Miki kalâ katula ñgua panzi mine tu, ‘Maro Kindeni ne zo ñana ikai maro panzi tamâta kâ, ande imâ ipânga laiti lâ.’ ⁸ Miki kalâ kavetanzi pukoja tamâta tininzi ara kilo;aku kapajonzi mateja tamâta wa kavetanzi tamâta tininzi saga-saga ipânga mbâra-mbâra wa kasokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi wa. Naja munja walo kaika alami ñana kaveta mâsi kiekie njinde,aku miki ñandai mbumbu tonje kalua naja ñana kakai walo njinde ñga. Mine kala lâ zo ñana miki ma kaveta mâsi njinde panzi tamâta, ande miki ma kakai mbumbu ñana ndimo.

⁹ Aku miki ma kazeze mbumbu pinde lâ nemî tâja ilo ndimo. ¹⁰ Mao nâ, lâ zo ñana miki koka kâ, ande miki ma kakai keta wa pasawaña rua wa kemi kâmba wa tukâla ñana yokâja kâ ndimo. Ara ñana kinzi tamâta ma kelekele njinde silua tamâta ea iveta wurâta panzi.

¹¹ Ambo miki koka kalâ lawea tonje ilo, ande miki ma kalâ karoto ñana tamâta ea lâ lawea njinde ma ilo ara pami. Ambo kasânda tamâta kulu, ande miki ma kamo ndaina kuku tamâta njinde lee, ikura lâ zo ñana miki kapile lawea njinde kalâ. ¹² Ambo miki kalâ luma tonje ilo, ande kaporô wisi-ara ne ñgua panzi tamâta simo luma njinde. ¹³ Ambo kinzi tamâta simo luma njinde ma ilonzi ara nâ pami, ande kano pa Maro Kindeni tu ma itu nzâmbe panzi. Taitu kaloko ñga; ambo kinzi ilonzi ara pami tia, ande kakai noja kilo tu Maro Kindeni ne nzâmbe ma piti lâ tininzi. ¹⁴ Ambo kinzi tamâta rârâni lâ luma tonje tâku lawea tonje nde tininzi pwâka tu sikaimi kamo kunzi,aku tininzi pwâka tu silojo nemî ñgua, ande miki ma kapilenzi, ñinejga kapamasi kemi tâno gawura piti, ñana itula nenzi vetâja soki njinde pwataki. ¹⁵ Naja aporo mao nâ pami; lâ zo muli, Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia. Aku pa zo njinde, kinzi tamâta lâ lawea njinde ma sikai nâna ñalae tina, ipole nâna ndia kinzi tamâta sakamao munja simo Sodom lawea ñga Gomora lawea njinde ma sikai.”

Malia kie-kie ma ipânga

¹⁶ Yesu iporo ñgua ñine panzi ne pâri-tamâta lâ, ñinejga ipainzi tu, “Miki kaloko ñga; naja aomi kalâ katogonzi ‘lama’ kamo mbwâmbwa saka ñgininzi. Mine nde miki ma kangenge ñana kazâja kâ, itogo mwâta uru iveta mine;aku kamo naomi mwasa nâ, itogo sii bâlu uru imo mine. ¹⁷ Miki kapakatona sondo ñga, ñana tu kinzi tamâta pinde ma

sikaimi kaika ku siomi lâ ñgua nia, aku ma sipalilimi pâta lâ nenzi luma ñana pasauña kâ ilo. ¹⁸ Kinzi ma ilonzi tu sitawa na ja ñângu ndue, ande kala ma sikaimi kalâ panzi tamâta mbâna-mbâna wa koipu ñjalajala wa. Lâ zo ñinde, miki ma katula pâri ara ñana na ja kâ pwataki panzi Juda tamâta wa kinzi tinikoa wa. ¹⁹ Ambo siomi kalâ pa ñgua nia, ande miki ma karuru ku kalomi loko tu, ‘Maka ma kapor ñgua mana’, mine ndimo. Ñana tu lâ zoni ndaina, Maro Kindeni ma itula ñgua pami tu katula kâ. ²⁰ Aku ñgua miki ma katula panzi ñinde nde warakami nemi ñgua, ande tia. Miki tamami Maro Kindeni ne Koroani Sapâja tamwata ma io ñgua ñinde lâ kawami.

²¹ Lâ zo ñinde, kinzi tamâta ma sio ninzi-nambwe lâ ñgua nia, aku ma sipunzi pâta simâte. Aku tamâta ma siveta mine nâ pa warakanzi natunzi tona. Anja kinzi lâlu ma sikai kazâja kie taituni panzi tinanzi-tamanzi tava, kala ma sionzi lâ kazâja tamâta mbaunzi ilo tu ma sipunzi pâta simâte. ²² Kinzi tamâta ndoni ma wisinzi nâna ndo pa miki, ñana tu miki kalomi tawana na ja. Andeta tamâta ea kalo tawana na ja kaika lee ilâ ipânga lâ keri, ande Maro Kindeni ma via mao ilua i. ²³ Ambo kinzi tamâta lâ lawea tonge ma siveta malia pami, ande kakâwa kalâ pa lawea tonge. Na ja aporo mao nâ pami; miki ma kaveta wurâta ñine kakura Isrel nenzi lawea rârâni marumbu tia yo, ñinenja na ja Tamâta Natu ma amâ.’

Yesu ne pâri-tamâta ma sikai nâna, sitogo i mine

²⁴ Ñinenja Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Kinzi pepa tamâta nenzi ilo-kalo ñandai ipole nenzi pananâja tamâta ne ilo-kalo ñga;aku mine nâ, kinzi wurâta tamâta ñandai simo nenzi tamâta ñalae kulu ñga. ²⁵ Mine nde vetâja ndia kinzi siveta pa pananâja tamâta, ande ma siveta mine nâ panzi i ne pepa tamâta tona; anja vetâja ndia siveta pa tamâta ñalae, ande ma siveta mine nâ panzi i ne wurâta tamâta. Ambo kinzi tamâta pinde uru sipatu tamâta ñalae tonge ja tu Belsebul (i ja tonge Sadana), ande kinzi ma siporo ñgua sakamao ndo ñananzi tamâta uru sipono muli papa i ñinde.

Kinda ma tamege ñana Maro Kindeni simbo nâ

²⁶ “Mine nde miki ma karuru ñananzi nemi kazâja tamâta ndimo. Ñgua ndia rârâni ikeno paveâja, ñinde miki ma katula pwataki ipânga nia yo, ñana kinzi tamâta ma sisama ñgua rârâni ne duvi. ²⁷ Mao nâ, ñgua ndia rârâni na ja aporo pami lâ nia ñga je, ñinde miki ma katula ipânga nia yo. Aku ñgua ndia rârâni munja taporo imo ñgininda nâ, ñinde miki ma kamandi lâ luma kulu âta aku kawami ñalae katula pwataki. ²⁸ Miki ma karuru ñananzi kazâja tamâta ndimo, ñana tu kinzi sikura tu sипу karaemi nâ pâta imâte, taitu sikura tu sипу koranami pâta imâte, ande tia. Ambo taitu miki ma karuru ñana Maro Kindeni, ñana tu i simbo nâ ikura tu izavaru karaemi wa koranami lâ yâ ñalae ne mbââ ilo.

²⁹ Miki kasama tu kinzi tamâta uru sikonzi sii kiri-kiri rua lâ mbumbu taitu nâ. Mine nde kasama tu sii nde itogo kelekele kaa nâ. Andeta miki tamami Maro Kindeni uru ikai katonâja sondo panzi sii ñinde. Mao nâ, ambo i ma isâu tia, ande sii tonge ma ikura tu imbe ndue ipu tâno, ande tia. ³⁰ Aku mine nâ, Maro Kindeni isama lâ ñana miki nemi monja wa vetâja wa. Opopo, kulu pwau ñapia keno kulumi, ande isama ñine wa! ³¹ Mine nde miki ma karuru ndimo, ñana tu lâ Maro Kindeni nao, ande miki nde kelekele ara ndo, kapolenzi sii ndoni marumbu lâ.”

Mâsi ñana tatula nenda kalo-tawana pwataki kâ

³² “Tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana na ja, ande muli na ja kala ma atula ñgua pwataki papa na ja Mama lâ samba lawea mine tu, ‘Tamâta ñine nde nanenju tamâta’. ³³ Anja tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana na ja tia, ande muli na ja kala ma atula ñgua pwataki papa na ja Mama lâ samba lawea mine tu, ‘Tamâta ñine nde nanenju tamâta tia’.”

Yesu imâ ñana iveta kazâja ipânga

³⁴ “Miki ma ilomi tu na ja amâ ñana apupu para ja rârâni lâ tâno kulu, mine ndimo. Na ja ñandai amâ ñana apupu para ja ñga.

³⁵ Naŋa amâ ŋana aveta kazâŋa ne mâsi ipâŋga. Mao nâ,
 ‘Natu tamâne ma ikai kazâŋa pa tama, aŋga natu taine ma ikai kazâŋa pa tina, aŋga
 lawa ma ikai kazâŋa pa ana. ³⁶ Tamâta see kinzini ma sipâŋga simo i ne kazâŋa
 tamâta.’

³⁷ Ambo tamâta tonge ne tini-mwasa panzi tina-tama ipole ne tini-mwasa pa naŋa,
 ande i ma ikura tu imo nanengu tamâta, ande tia. Aku mine nâ, ambo tamâta tonge ne
 tini-mwasa panzi natu ipole ne tini-mwasa pa naŋa, ande i ma ikura tu imo nanengu
 tamâta, ande tia. ³⁸ Aku mine nâ, ambo tamâta tonge tini pwâka tu ikale i ne kâi popole
 ku iyoka naŋa mulingu, ande i ma ikura tu imo nanengu tamâta, ande tia. ³⁹ Tamâta ea
 ilo ŋalae ŋana tamwata ne via lâ tâno kulu, ande i ma ikura tu ikai via mao, ande tia.
 Aŋga tamâta ea kalo tawana naŋa kala ipatawa tini ku imora tamwata ne via tu kelekele
 kaa nâ, ande i ma isânda ne via mao kulu.”

Tamâta ikai ne kulu ara

⁴⁰ “Tamâta ea iveta kie ara pa miki, ande iveta kie ara pa naŋa tona. Aku tamâta ea iveta
 kie ara pa naŋa, ande iveta kie ara pa Maro Kindeni tona, ina munja isupwa naŋa kala
 amâ. ⁴¹ Ambo tamâta tonge ilo ara panzi Maro Kindeni ne ŋgua-tulâŋa tamâta, kala iveta
 kie ara pa tonge, ande tamâta ŋinde ma ikai ne kulu, itogo kulu ŋinde kinzi ŋgua-tulâŋa
 tamâta uru sikai mine. Aku mine nâ, ambo tamâta tonge ilo ara panzi tamâta ŋinde uru
 sipono muli pa Maro Kindeni, ande kala iveta kie ara pa tonge, ande i ma ikai ne kulu,
 itogo kulu kinzi tamâta uru sipono muli pa Maro Kindeni ŋinde uru sikai mine. ⁴² Naŋa
 aporo mao nâ pamî; ambo tamâta tonge ilo ara panzi kalo-tawana tamâta, kala iliŋi lââ
 vâra-vâra lâ kâmba ilo ku ilua nanengu tamâta tonge tu inu kâ, ande Maro Kindeni ma
 kulu ilua tamâta ŋinde.”

11

Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata isupwanzi ne pâri-tamâta simâ pa Yesu

Luka 7:18-35

¹ Yesu iporo ŋgua ŋine panzi ne pâri-tamâta saŋao kananjanzi rua marumbu lâ,
 ŋineŋga ipile lawea ŋinde ku ilâ pa lawea pinde ikeno Galilaya tâno, ku ipanananzi tamâta
 ku itula Maro Kindeni kawa ŋgua panzi.

² Arŋa Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata nde imo luma sakamao ilo, ande iloŋo Yesu Kirisi
 parina tu iveta mâsi kie-kie ŋinde. Mine kala Yoane ionzi ne pâri-tamâta pinde silâ pa
 Yesu, ³ ŋana ma sikasoja i mine tu, “Tiambo nokoni kala tamâta ŋinde Maro Kindeni
 munja ipa ŋgua tu ma isupwa imâ, tiya?, ma kao tinima ŋana tamâta tonge.”

⁴ ɻinenga Yesu itu ŋgua tauulo panzi tu, “Miki kataulo kalâ katapâri pa Yoane ŋana
 vetâŋa wa mâsi kie-kie miki kalonjo ku kamora ŋine: ⁵ Kinzi tamâta munja matanzi leva-
 leva ande simora nia, arŋa kinzi tamâta munja kenzi sakamao nde soka nzâla silâ. Kinzi
 tamâta munja tininzi saga-saga nde sipâŋga tininzi mbâra-mbâra lâ, arŋa kinzi tamâta
 munja tarjanzi pasâe nde siloŋo ŋgua. Kinzi mateŋa tamâta nde simandi simo vianzi kilo,
 arŋa kinzi sugarai tamwatanzi nde siloŋo pâri ara. ⁶ Tamâta ea ikai nâna ŋana ne kalo-
 tawana kâ, ambo i ma imandi kaika ku ipono muli sondo pa naŋa, ande Maro Kindeni ne
 nzâmbe ma ikeno papa i.”

⁷ Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne pâri-tamâta ŋinde nde silâ lâ, ɻinenga Yesu iporo
 ŋgua panzi tamâta ŋgu simo kuku i ŋinde. Ipainzi tu, “Miki munja kalâ pa nia bilimu
 ŋana kalonjo Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne ŋgua, aku lâ zo ŋinde miki kalâ tu kamora
 sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora kuli tonge, lawea itili ilâ wa imâ wa, tiya? Mine tia.
⁸ Mine nde miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora tamâta tonge uru isinjga
 pasawanya arara, tiya? Mine tia. Kinzi tamâta uru sisiŋga pasawanya arara ŋinde nde simo
 koipu ŋalanjala nenzi luma nâ ilo. ⁹ Mine kala miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ
 tu kamora ŋgua-tulâŋa tamâta tonge, tiya? Mao nâ, miki kalâ tu kamora ŋgua-tulâŋa
 tamâta tonge. Andeta miki ŋandai kamora ŋgua-tulâŋa tamâta kaa nâ ŋga. ¹⁰ Mao nâ,

kinzi ŋgua-tulâja tamâta munjâŋa nde sikai Maro Kindeni kawa ŋgua, ŋineŋga singere ŋgua ŋana Yoane lâ pepa tini mine tu,

‘Kulonjo ŋga; naja ma ao nanenju ŋgua-tulâja tamâta toŋge ilâ imuŋga pano. I ma iveta nzâla sondo pa noko.’

¹¹ Naja aporo mao nâ pami; ikura zo munjâŋa rârâni, ande tamâta toŋge imo tamâta ŋalae kala ipole Yoane Lââ-Lilija Tamwata, ande tia ndo. Ambo taitu miki kalonjo ŋga; lâ ŋgu ŋine Maro Kindeni ikai maro papa, tamâta ea imo kinzi tamâta rârâni kalonzi, ande i imo tamâta ŋalae, kala ipole Yoane.

¹² Munja, lâ zo ŋinde Yoane Lââ-Lilija Tamwata imandi ŋana iveta ne wurâta, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋine kala tamo ŋine, ande kinzi kazâŋa tamâta nde sipara kaika ku sitogo tu sipono nzâla ŋana Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta kâ. ¹³ Mao nâ, singani, aku imâ lee ipâŋga lâ Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne zo, ande Mose ne ŋgua tukuŋa anja kinzi ŋgua-tulâja tamâta rârâni nde situla ŋgua ŋana Maro Kindeni ne zo ŋana ikai maro panzi tamâta kâ. ¹⁴ Aku miki ea ilomi tu kalomi tawana nenzi ŋgua ŋinde, ande miki kalonjo ŋga; Yoane nde ikai Ilia nia, ina ŋgua-tulâja tamâta munjâŋa ŋinde kinzi siporo tu ma itaulo imâ kilo. ¹⁵ Ambo miki tajami keno, ande kalonjo ŋgua ŋine sondo.

¹⁶ Ayo, naja ma aporo asia ŋgua mana ŋana vetâŋa kinzi tamâta uru siveta lâ zo ŋine. Kinzi nde sitogonzi lâlû kiri-kiri, ilonzi kalonzi soki-soki sisajona ao ŋgini ku sisarâwa pa nawalanzi tu, ¹⁷ ‘Opopo, maka kambana kauro ŋana miki ma kakina kiniŋa, andeta miki tinimi pwâka tu kaki. Anja maka kawâŋgi wâŋgiŋa kalo-kalo kâ, andeta miki tinimi pwâka tu kata.’” ¹⁸ ŋineŋga Yesu iporo ŋgua siâŋa ŋine ne duvi pwataki panzi tu, “Yoane Lââ-Lilija Tamwata uru indi kaika pa tamwata ŋana kâpwa wa waini wa, andeta kinzi sivaligi i mine tu, ‘Koroani saka imo kuku i!’ ¹⁹ Anja naja Tamâta Natu uru aka wa anu wa, andeta kinzi sivaligi naja mine tu, ‘Kamora ŋga, i tamâta ŋana ika kâpwa wa inu waini ŋalae tina. Aku iveta mete kunzi tamâta sakamao ŋana mbumbu kaiŋa kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa!’ Andeta Maro Kindeni uru iwae wurâta sondo ndo panzi ne tamâta, kala miki kamora kanaro pwataki lâ.”

Yesu iporo ŋgua kaika ŋananzi tamâta ŋinde sipalele ilonzi kalonzi tia

²⁰ Yesu munja iveta mâsi ŋalajala rârâ ŋinde lâ lawea pinde, andeta kinzi tamâta lâ lawea ŋinde ŋandai sipalele ilonzi kalonzi ŋga. Mine kala Yesu iporo ŋgua kaika ŋananzi tamâta ŋinde mine tu, ²¹ “Oyae, miki tamâta lâ Korasin lawea! Oyae, miki tamâta lâ Betsaida lawea! Malia ŋalae tina ma imâ pami! Ambo naja munja aveta mâsi ŋalajala panzi kiesaka tamwatanzi simo Tair lawea ŋga Saidon lawea, itogo naja munja aveta lâ miki nemi lawea mine, ande nanayoni kinzi tamâta ŋinde ma sipasawa pasawaŋa singa wa sio kââ lâ kulunzi wa, ŋana itula ilonzi pwataki tu kinzi sipalele ilonzi kalonzi ilâ pa naja marumbu lâ. ²² Andeta naja aporo mao nâ pami; lâ zo ŋana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ŋgua nia, ande kinzi tamâta lâ Tair wa Saidon nde ma sikai nâna, anja miki ma kakai nâna ŋalae tina! ²³ Anja miki tamâta lâ Kaperneam lawea, miki katu kapasuka warakami tinimi ku kakâki kalâ pa samba lawea, a? Tia ndo! Maro Kindeni ma itambirami kalâ kandue yââ ŋalae ne mbââ ilo! Ambo lâ nia ndoyo naja aveta mâsi ŋalajala panzi kiesaka tamwatanzi lâ Sodom lawea, itogo naja munja aveta lâ miki nemi lawea mine, ande Sodom lawea ma keno mo ŋai yo, ma zavaruna tia. ²⁴ Andeta naja aporo mao nâ pami; lâ zo ŋana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ŋgua nia, ande kinzi tamâta lâ Sodom ma sikai nâna, anja miki ma kakai nâna ŋalae tina!”

Kinda ma talâ pa Yesu ŋana takai pwareâŋya kâ

²⁵ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga ikai noŋa pa Maro Kindeni mine tu, “O, Mama, noko uru pwai maro pa samba wa tâno wa. Narja kawâŋgu ndange pano, ŋana tu noko kuvea ilo-kalo ŋinde ŋananzi ilo-kalo tamwatanzi, andeta kutula pwataki panzi tamâta ŋinde nenzi ilo-kalo ŋalae koŋa tia. ²⁶ Mao nâ, Mama, noko ilo patea tu ma kuveta mine, kala kuveta lâ.” ²⁷ Yesu ikai noŋa ŋine lâ, ŋineŋga iporo panzi tamâta ŋgu mine tu, “Naja akai Mama ndamwa marumbu lâ. Tamâta toŋge isama Maro Kindeni Natu kilala sondo, ande

tia; Mama simbo nā isama. Aku na ja Maro Kindeni Natu simbo ngu nā kala asama Mama kilala sondo, tavanzi tamāta ndia na ja apateanzi tu ma atula i kilala pwataki panzi.

²⁸ Mine nde noko tamāta ea kumakāsa ḥalae tina kala tini pāsālā lā, ande noko kumā pa na ja, aku na ja ma pwareāja alano. ²⁹ Kumā pwai wurāta ḥine na ja atu alano, aku na ja ma apananano ḥana kumo nanēngu tamāta. Na ja uru akai poe mwasa nā panzi tamāta, aku uru apatawa warakāngu tiningu. Mine nde kumā pa na ja, aku noko ilo ma isānda pwareāja kulu. ³⁰ ḥana tu wurāta ḥine na ja atu alano, ande wurāta ḥalae konjatia. Aku mine nā, kelekele ndia na ja alano tu pwale, ande ḥinde ne malia nde ḥalae konjatia.”

12

Ngua tuja kaika ḥana wurāta kaija lā pwareāja ne zo sapāja

Malaka 2:23-28, Luka 6:1-5

¹ Zo tonge, lā Juda nenzi pwareāja ne zo sapāja tonge, Yesu tavanzi ne pāri-tamāta soka silā sipānja kāpwa “wit” ne tāno ḥini. I ne pāri-tamāta nde putole ipunzi, kala sisiki kanaro pinde ku sika. ² Andeta tamāta pinde lā Parisai ḥgu nde matanzi ilā simoranzu siveta mine, aku sipai Yesu tu, “Wa! Ngua tukuja ikeno tu kinda ma taveta wurāta lā zo sapāja ndimo. Mine nde noko ne pāri-tamāta silaja sipole ngua tukuja ḥinde!” ³ Andeta Yesu iporo ngua taulo panzi tu, “Tiambo miki ḥandai kapono ngua ḥana vetāja ḥinde timbunda Daviti munja iveta, lā zo ḥinde putole ipu i tavanzi ne ḥgu, a? ⁴ Mao nā, Daviti ilā luma sapāja ilo, aku mbau ilā ikai puroja ḥinde kinzi patarawāja tamāta munja sipatarāwa pa Maro Kindeni. Patarawāja tamāta ḥalae puroja ḥinde ilua Daviti, ḥinejga Daviti ika kunzi ne tamāta. Andeta ngua tukuja ikeno tu kinzi patarawāja tamāta simbonzi nā ma sika puroja ḥinde. ⁵ Aku tiambō miki kazizāla tava ḥana ngua tukuja Mose īngere ḥananzi patarawāja tamāta, tiya? Kinzi uru siveta wurāta lā Maro Kindeni ne luma sapāja ilo ikura pwareāja ne zo sapāja rārāni. Mine nde silaja sipole tukuja ḥana zo sapāja kā. Andeta kinzi siveta soki ḥana ḥinde kā, ande tia. ⁶ Na ja aporo mao nā pami; tamāta tonge imo ḥai, ande i tamāta ḥalae, ipole Maro Kindeni ne luma sapāja. ⁷ Maro Kindeni kawa ngua ikeno lā pepa tini mine tu, ‘Na ja tiningu pwāka ḥana simbi ḥinde miki uru kapatarāwa pa na ja. Taitu na ja ilonju ndo tu miki ma kalomi sukāja ḥananzi tinimi pinde ku kasukanzi.’ Ambo miki ma kalomi ḥgere sondo ḥana ngua ḥinde ne duvi, ande miki ma kasowe ngua mine lā tamāta ḥine tininzi, ande ma tia. Kinzi ḥandai siveta kiesaka ḥana ḥinde kā. ⁸ ḥana tu na ja Tamāta Natu akai maro pa pwareāja ne zo sapāja.”

Yesu iveta tamāta tonge mbalau sakamao ipānja ara lā pwareāja ne zo sapāja

Malaka 3:1-6, Luka 6:6-11

⁹ Yesu ipile nia ḥinde, ḥinejga iyoka ilā Juda nenzi luma ḥana pasauja kā ilo. ¹⁰ Aku tamāta tonge imo niani ndaina, i mbalau tonge panzukuma lā. Anja kinzi Parisai tamāta pinde simo ndaina, aku situ sio Yesu lā ngua nia. Mine kala sikasonja Yesu tu, “Mose ne ngua tukuja isāu ḥana taveta pukona tamāta tini ara lā pwareāja ne zo sapāja, tiya?” ¹¹ Ande Yesu itu lā kawanzi tu, “Ambo miki nawalami tamāta tonge ne ‘lama’ taitu nā imo, andeta lama ḥinde pata indue mbātonge ilo lā pwareāja ne zo sapāja, ande tamāta ḥinde ma isanya ne lama ḥinde ku itapa kāki imā, tiya? Mao nā, i ma isanya itapa kāki imā. ¹² Ambo taitu lama nde lama nā, anja lā Maro Kindeni nao kinzi tamāta nde sipolenzi lama ndo lā. Mine kala ngua tukuja isāu ḥana taveta vetāja ara lā pwareāja ne zo sapāja.” ¹³ Yesu iporo ngua ḥine lā, ḥinejga iporo pa tamāta mbalau sakamao ḥinde tu, “Kusowea mbalau.” Tamāta ḥinde isowa mbalau lā, aku ndainani nā mbalau sakamao ḥinde ipānja ara lā, itogo i mbalau tonge mine. ¹⁴ Anja kinzi Parisai tamāta nde simandi silā, ḥinejga sipasau ku sipa ngua tu ma sипу Yesu pāta imāte.

Yesu nde Maro Kindeni ne wurāta tamāta mao

Malaka 3:7-12

¹⁵ Andeta Yesu isama lâ ɣana nenzi Ʉngua Ʉnde. Mine kala ipile nia Ʉnde ku iyoka ilâ. Aku tamâta rârâ soka i muli silâ, ande ivetanzi pukoja tamâta rârâni tininzi ara lâ.

¹⁶ Andeta Yesu indi kaika panzi tamâta Ʉnde tu ma situ i parina ilâ panzi tamâta pinde silojo ndimo. ¹⁷ Yesu iveta mine, ande kala Maro Kindeni kawa Ʉngua munja itula papa Ʉngua-tulâna tamâta Aisaia Ʉnde, ande ipânga kanano. Ʉngua Ʉnde nde mine;

¹⁸ “Naja munja apatea tamâta Ʉnje tu imo nanengu wurâta tamâta. Naja tiningu mwasa ndo papa, aku ilongu ndeka ɣana. Naja ma ao koranângu ilâ papa i, kala i ma itula Ʉngua panzi tinikoa Ʉngu ɣana vetâna sondo naja uru aveta lâ Ʉngua nia.

¹⁹ I ɣana iporo ipambita kunzi tamâta wa iporo Ʉngua kawa pakâe Ʉnalae panzi, ande ma tia. Kinzi ma silojo i isarâwa lâ nzâla kawa, ande tia. ²⁰ Ambo taumbwa tonge kambwa je sasa mwata, ande Ʉnde i ma imbware nuki ndo, ande tia. Ambo sinâla ne ‘wiki’ tonge yââ kana lâ kala mundo nâ ikâki, ande Ʉnde i ma ipupu imâte puusii kâ, ande ma tia. I ma iveta wurâta mine lee, ikura lâ zo Ʉnde itunzi tamâta rârâni sondo marumbu lâ. ²¹ Aku kinzi tamâta papa Ʉngu rârâni ma sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i, ku ma sio tininzi ɣana i ne pavilâna Ʉnde kâ.”

Kinzi siporo tu Yesu ikai wurâta kuku koroani saka nenzi koipu Ʉnalae

Malaka 3:22-27, Luka 11:14-23

²² Ʉnje ilâ lâ, Ʉnjenâga tamâta pinde sikai tamâta tonge simâ pa Yesu. Tamâta Ʉnde nde koroani saka ipagagara,aku iveta i mata leva-leva wa kawa pasâe wa. Andeta Yesu iveta tamâta Ʉnde tini ara kilo, kala iporo Ʉngua pwataki ku mata imora nia kilo. ²³ Kinzi tamâta Ʉngu Ʉnalae simo ndaina, ande matanzi simora Yesu ne mâsi Ʉnde. Kinzi wisinzi motutu lâ,aku sipakasorja tu, “Opopo, tiombo tamâta Ʉnje nde timbunda Daviti ne vâsa Ʉnde kala kinda uru tao tininda ɣana, tiya?” ²⁴ Andeta kinzi Parisai Ʉngu tamâta pinde silojo Ʉngua Ʉnje,aku sipainzi tu, “Tamâta Ʉnje ikai koroani saka nenzi koipu Ʉnalae Belsebul ne walo (i na tonge Sadana), kala waloni ndaina isuka i ɣana isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi.”

²⁵ Yesu nde isama kinzi ilonzi pwataki lâ, ande kala ipainzi tu, “Ambo kinzi tamâta nenzi lawea taitu ma sipwa pwataki simo Ʉngu rua ku sipara, ande lawea Ʉnde ikura tu imo kaika, ande tia. Ambo tamâta tonge natu-timbu ma sipwa pwataki simo Ʉngu rua ku sikai kazâna pa warakanzi, ande kinzi Ʉngu Ʉnde ma sipayaula ndo. ²⁶ Aku mine nâ, ambo Sadana ne Ʉngu ma sipwa pwataki simo Ʉngu rua ku sikai kazâna pa warakanzi, ande i ne Ʉngu Ʉnde ma sipayaula ndo. ²⁷ Ayo, miki kaporu tu koroani saka nenzi koipu Ʉnalae isuka narja kala asokinzi koroani saka. Andeta miki kalomi Ʉngere sondo Ʉnga; miki Parisai nemi tamâta uru sisokinzi koroani saka piti mine nâ! Mine nde ea uru isuka kinzi, a? Miki nemi tamâta nenzi vetâna Ʉnde itula nemi Ʉngua Ʉnde kilala pwataki tu soki ndo. ²⁸ Andeta Maro Kindeni ne Koroani Sapâna uru imo kuku naja,aku walo ilana ɣana asokinzi koroani saka. Mine nde miki kasama tu Maro Kindeni ne zo ɣana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipânga pami marumbu lâ!

²⁹ Tamâta tonge ikura tu iyoka kaa nâ ilâ tamâta kaika tonge ne luma ilo ku ipanawe i ne kelekele, ande tia. I ma ipa tamâta Ʉnde kaika munja lâ Ʉnga. Iveta mine, Ʉnjenâga ikura tu ikai ne kelekele rârâni keno i ne luma ilo Ʉnde marumbu lâ.

³⁰ Tamâta ea ipono muli pa naja tia, ande i ikai kazâna pa naja. Anja tamâta ea tini pwâka tu isarawanzi tamâta tu simâ pa naja, ande i iveta wurâta ɣana ijaranzi tamâta sikâwa pwapwataki silâ.

³¹ Mine kala naja aporo mao nâ pami; Maro Kindeni ikura tu izavaru kiesaka rârâni tava Ʉngua pavaligija rârâni kinzi tamâta siporo papa i Ʉnde piti lâ tininzi. Taitu kalongo Ʉnga; ambo tamâta tonge iporo Ʉngua pavaligija pa Maro Kindeni ne Koroani Sapâna, itogo kala Ʉnje miki kaporu mine, ande Maro Kindeni ma izavaru tamâta Ʉnde ne kiesaka Ʉnde piti tia. ³² Mao nâ, tamâta ea iporo Ʉngua potomule pa Tamâta Natu, ande Maro Kindeni ikura tu izavaru kiesaka Ʉnde piti. Anja tamâta ea iporo Ʉngua potomule pa Koroani Sapâna, ande lâ zo Ʉnje wa zo muli wa, Maro Kindeni ma izavaru tamâta Ʉnde ne kiesaka Ʉnde piti, ande ma tia.”

Kâi sakamao uru ipula kanajo sakamao nâ

³³ Yesu iporo ñgua ñine panzi Parisai tamâta lâ, ñinenga ipainzi tu, “Kâi ara ne kanajo nde ara, anja kâi sakamao ne kanajo nde sakamao. Ambo kinzi tamâta ma simora kâi kanajo, ande ma sisama tu kâi ñinde nde ara, tiya?, sakamao. ³⁴ Miki nde sakamao tamwatami, katogonzi mwâta saka mine! Miki kakura tu kaporø ñgua ara tonge tia ndo! Tamâta kawa ñgua nde itula ilo-kalo ndia ipipi lâ keno i ilo. ³⁵ Mao nâ, tamâta ara ne ilo-kalo ara rârâ nde ipipi lâ keno i ilo, kala i uru iveta vetâja arara. Anja tamâta sakamao ne ilo-kalo sakamao rârâ nde ipipi lâ keno i ilo, kala i uru iveta vetâja sakamao.

³⁶ Kinzi tamâta rârâni zo pinde siporo ñgua kapa-kapa pinde. Kala ñine apaimi tu lâ zo muli Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni simandi i ne ñgua nia, aku lâ zo ñinde i ma italeanzi ñana nenzi ñgua ñinde ndoni. ³⁷ Lâ zo ñinde, Maro Kindeni ma iporo panzi tamâta pinde mine tu, ‘Noko tamwata kawa ñgua itula pwataki pa naaja tu noko ne soki tonge keno tia.’ Anja ma iporo ñgua panzi tamâta pinde mine tu, ‘Noko tamwata kawa ñgua itula pwataki pa naaja tu noko ne soki keno.’”

Tamâta pinde sino Yesu tu ma iveta mâsi kaika tonge simora

Luka 11:29-32

³⁸ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinenga kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ pinde, sitavanzi tamâta pinde lâ kinzi Parisai ñgu, ande simâ pa Yesu. Aku sipai tu, “Pananâja, maka iloma tu noko ma kuveta mâsi kaika tonge lâ naoma, ñana ma kamora ku kasama tu Maro Kindeni ne walo ikeno pano.”

³⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi ñandai sio ilonzi kalonzi ilâ mao papa Maro Kindeni ñga. Miki kakasoja naaja ñana kamora Maro Kindeni ne mâsi kaika tonge, a? Naaja ma atula mâsi kaika tonge pa miki tia ndo. Maro Kindeni ma itula mâsi kaika taitu nâ pamî, itogo munja itula pa ñgua-tulâja tamâta Yona mine. ⁴⁰ Munja, Yona imo ija ñalae tonge kapwa ilo ikura kari ñato lâ; aku naaja Tamâta Natu kala ma amo materja ne kuru ilo ikura kari ñato mine nâ. ⁴¹ Lâ zo ñana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande kinzi tamâta munja simo Ninive lawea ñinde ma simandi ñgua nia ku ma situla miki nemî vetâja soki pwataki, ñana tu kinzi Ninive tamâta munja silojo Yona itula ñgua panzi, ñinenga sipalele ilonzi kalonzi ndoni ilâ pa Maro Kindeni nâ. Andeta tamâta tonge imo ñai, aku i nde ipole ñguateulâja tamâta Yona. ⁴² Aku mine nâ, lâ zo ñana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande koipu taine ñalae kala nanayoni ikai poe panzi lâ Siba tâno ñinde, ande ma imandi lâ ñgua nia ku ma itula nemî vetâja soki pwataki, ñana tu koipu taine ñinde munja iyoka pa nia malawae imâ tu ilojo timbunda Koipu Ñalae Solomon itula i ne ilo-kalo ara papa. Andeta tamâta tonge imo ñai, aku i ne ilo-kalo nde ipole Solomon ne ilo-kalo.”

Kinda warakânda nâ takura tu tapu mulinda pa kiesaka, ande tia

Luka 11:24-26

⁴³ Ñinenga Yesu itambira ñgua mine tu, “Ambo koroani saka tonge ipile tamâta tonge ilâ, ande i ma ilâ wa imâ wa lâ nia bilimu, iroroto nia tonge ñana ipwarea kâ. Ambo isânda nia ara tonge tia, ⁴⁴ ande i ma ilo patea mine tu, ‘Ayo, naaja ma ataulo alâ kilo pa luma singa ñinde munja naaja amo’. I ma iyoka ilâ, ñinenga ma isânda lumani ndaina, kinzi sitaka wa sisanggarana lâ,aku ikeno ilo kaa nâ. ⁴⁵ Ñinenga koroani saka ñinde ma ilâ ikainzi nuwala koroani lima kanajonzi rua simâ kuku i. Kinzi ñinde uru siveta mâsi sakamao ndo, sipole i ne mâsi sakamao ñinde. Aku kinzi rârâni ma silâ luma ñinde ilo. Munja tamâta ñinde imo ara konja tia, andeta zo ñinde i ma imo sakamao ndo ikura zo zo. Aku mâsi kie taituni ma ipânga panzi tamâta sakamao kala simo lâ zo ñine.”

Ea kinzi nde Yesu tina wa tai wa

Malaka 3:31-35, Luka 8:19-21

⁴⁶ Yesu iporo ñgua ñine panzi tamâta marumbu tia yo, ñinenga i tina wa tai nde simâ sipânga simandi nia yo. Kinzi simâ tu ma siporo ñgua pa Yesu. ⁴⁷ Mine kala tamâta tonge

imâ ipai Yesu tu, “Kulojo, noko tina wa tai nde simâ sipânga lâ, kala simandi nia yo. Kinzi ilonzi ñgua tu siporo pano.” ⁴⁸ Andeta Yesu itu lâ tamâtâ ñinde kawa, ku iporo tu, “Naña nana mao nde ea. Anja naja taingu mao nde ea kinzi.” ⁴⁹ Ñinejga Yesu mbau sili isowe iyokenzi ne pâri-tamâtâ, aku iporo tu, “Naña nana wa taingu mao kala simo ñjai. ⁵⁰ Tamâtâ ea kinzi uru siveta ikura naña Mama Maro Kindeni imo samba ilo ñinde ne pateâja, aku soka i muli, kinzi ñinde nde sitogo naña nana wa mwanengu wa taingu wa.”

13

Ñgua tambirâja ñana tamâtâ iliji kaniya vâsa lâ tâno ilo

Malaka 4:1-20, Luka 8:4-15

¹ Yesu iporo ñgua ñine marumbu lâ, ñinejga ipile luma ñinde ku iyoka ilâ isañona Galilaya Lââ bwalika pwali, ñana ma ipanamanzi tamâtâ. ² Andeta tamâtâ ñgu ñalae tina nde simâ sipasau pasâe ndo lâ i tini. Mine kala Yesu ikâki wânga tonge kulu isañona. Anja kinzi tamâtâ ñgu ñalae nde simandi sâwa. ³ Ñinejga Yesu isia ñgua tambirâja rârâ panzi ñana Maro Kindeni ne mäsi ñana ikai maro panzi tamâtâ kâ. Ipainzi tu, “Miki kalongo ñga; tamâtâ tonge iyoka ilâ iliji kaniya vâsa lâ tâno ilo.”

⁴ Ilijî ilâ, ande kaniya vâsa pinde nde imbe indue nzâla-kawa,aku sii simâ sika marumbu lâ. ⁵ Anja kaniya vâsa pinde nde imbe indue tâno mira-mira. Tâno ñinde nde matatola koja tia, kala mata ipânga walele. ⁶ Andeta kari ikâki imâ ikana. Aku kâpwa ñinde ne mburu-mburu kaika tia, kala ñgâla-ñgâla ndo lâ, kala imâte. ⁷ Anja kaniya vâsa pinde nde imbe indue wâlo mata-mata ñgininzi. Aku wâlo mata-mata ñinde ipânga ñalae ku ilita, kala kanango ipânga tia. ⁸ Anja kaniya vâsa pinde nde imbe indue tâno ara kulu,aku ipânga ñalae ku ipula kanango. Pinde ipula kanango tamâtâ ñalae taitu (100), anja pinde nde ipula kanango tamâtâ ñato (60), anja pinde nde ipula kanango tamâtâ taitu kanango sajao (30). ⁹ Ambo miki tajami keno, ande kalongo ñgua ñine sondo.”

Yesu ne mäsi ñana iporo ñgua tambirâja nâ, ne duvi

¹⁰ Yesu iporo ñgua ñine marumbu lâ, ñinejga ne pâri-tamâtâ simâ papa ku sikasonja tu, “Mana mana ñga noko uru kuporo ñgua tambirâja nâ panzi tamâtâ.” ¹¹ Yesu nde iporo taulo tu, “Maro Kindeni itula ñgua paveâja ne duvi pwataki pa miki ñana i ne mäsi ñana ikai maro panzi tamâtâ kâ. Andeta iveta mine panzi tamâtâ pinde, nde tia.

¹² Tamâtâ ea ikai ne ilo-kalo ñana Maro Kindeni ne vetâja paveâja, ande Maro Kindeni ma ilo-kalo ñalae ilua i, ma ipipi lâ i ilo. Anja tamâtâ ea tini pwâka tu ikai ilo-kalo ñinde, ande Maro Kindeni ma ikai tamâtâ ñinde ne ilo-kalo tini mwata ñinde saje i. ¹³ Naña uru aporo ñgua tambirâja nâ panzi, ñana tu kinzi matanzi silea, andeta sikura tu simora kelekele tonge tia. Kinzi sitambira tajanzi, andeta silojo ñgua ku sisama ne duvi, nde tia. ¹⁴ Ñgua-tulâja tamâtâ Aisaia munja ikai Maro Kindeni kawa ku ingere ñgua lâ pepa tini ñana kinzi tamâtani ñaina nenzi mäsi ñana silojo nanengu ñgua kâ. Ingere ñgua mine tu,

‘Tamâtâ ñgu ñine ma sitambira tajanzi, andeta ma sisama ñgua duvi kilala tia. Aku kinzi ma matanzi parenge, andeta ma simora kelekele tonge tia, ¹⁵ ñana tu tamâtâ ñgu ñine ilonzi nde pasâe lâ,aku tajanzi ikai pwapwaka nâ ñana silojo ñgua kâ,aku sipono matanzi marumbu lâ. Ambo siveta mine tia, ande ma matanzi simora kelekele,aku tajanzi ma silojo ñgua,aku ilonzi ma sisama ñgua duvi,ku ma sipalele ilonzi kalonzi simâ pa naña,aku naña ma aveta tininzi ara kilo’.”

¹⁶ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinejga ipainzi ne pâri-tamâtâ tu, “Anja miki nde ma kandeka nâ, ñana tu Maro Kindeni iveta miki matami ikura tu kamora kelekele,aku iveta tajami ikura tu kalongo ñgua. ¹⁷ Naña aporo mao nâ pamî; lâ zo muñgâja,kinzi ñgua-tulâja tamâtâ rârâ sitavanzi kinzi tamâtâ rârâ uru soka Maro Kindeni ne ñgua muli,kinzi ñinde ilonzi ndo tu simora vetâja kala zo ñine miki kamora ñine, andeta simora tia. Aku ilonzi ndo tu silojo ñgua kala ñine miki kalongo ñine, andeta silojo tia.”

Ñgua tambirâja ñana vâsa lijiya kâ, ne duvi

18 Ƞineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Kala ɳine miki kalongo, ma natula ɳgua tambirâŋa ɳana tamâta ilinji kaniŋa vâsa lâ tâno ilo ɳinde ne duvi pwataki pamî. **19** Tamâta ea iloŋo ɳgua ɳana Maro Kindeni ne mâsi ɳana ikai maro panzi tamâta kâ, andeta izizâla ɳana ɳgua ɳinde ne duvi kilala, ande tamâta ɳinde itogo kaniŋa vâsa ɳinde imbe indue nzâla-kawa. Sadana imâ walele nâ ku ikawea ɳgua ɳinde Maro Kindeni munja ipau lâ tamâta ɳinde ilo, aku ikai ikâwa ilâ. **20** Anga tamâta ea iloŋo nanenŋgu ɳgua ɳine aku ikai walele nâ ku indeka, ande tamâta ɳinde itogo kaniŋa vâsa ɳinde imbe indue tâno mira-mira. **21** Tamâta ɳinde ikai ɳgua ɳinde kaika tia. Mine kala i imo tini nâ, anga muli ɳga tamâta pinde simâ, situ malia silua wa siveta kenzi sakamao papa ɳana i ne kalo-tawana kâ. Mine kala tamâta ɳinde ne kalo-tawana nde imbe walele nâ. **22** Anga tamâta ea iloŋo nanenŋgu ɳgua ɳine, andeta ilo ɳalae ɳana tâno ne kelekele, ande tamâta ɳinde itogo kaniŋa vâsa ɳinde imbe indue wâlo mata-mata ɳgininzi. I ne ilo-kalo ɳinde iveta kalo-lokoni papa i ɳana igona ne mbalija rârâ, kala i uru iveta vetâŋa ara pinde, ande tia. **23** Anja tamâta ea iloŋo Maro Kindeni ne ɳgua ku isama ɳgua ɳine ne duvi kilala sondo, ande tamâta ɳinde itogo kaniŋa vâsa ɳinde imbe indue tâno ara kulu. Kinzi tamâta ɳinde uru siveta vetâŋa ara rârâ, itogo kanajonzi mine. Pinde siveta vetâŋa tamâta ɳalae taitu (100), anja pinde siveta vetâŋa tamâta ɳato (60), anja pinde siveta vetâŋa tamâta taitu kanajo saŋao (30).”

Ƞgua tambirâŋa ɳana unza sakamao ipâŋga tâno ilo

24 Yesu itambira ɳgua tonge kilo panzi tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ɳana ikai maro panzi tamâta kâ, ande itogo tamâta tonge ilinji kaniŋa vâsa ara lâ ne tâno ilo. **25** Ilinji lâ, ɳineŋga mbo tonge, kinzi tamâta sikeno utu lâ, andeta tâno warika ɳinde ne kazâŋa tamâta nde imâ, aku ilinji unza sakamao vâsa ilâ kaniŋa ɳgininzi. Ilinji lee marumbu lâ, ɳineŋga ikâwa ilâ. **26** Aku muli, ɳineŋga kaniŋa ɳinde ipâŋga kundu ramu aku kanajo, andeta kinzi wurâta tamâta matanzi ilâ simora unza sakamao ipagema kuku. **27** Aku kinzi wurâta tamâta silâ papa tâno warika ku sipai tu, ‘Ayo, tamâta ɳalae, maka iloma patea tu noko munja kulinji kaniŋa vâsa ara tâ ilâ noko ne tâno ilo. Andeta mana mana ɳga unza sakamao ɳinde ipâŋga ipagema kuku.’

28 Aku tâno warika ipainzi tu, ‘Nanenŋgu kazâŋa tamâta tonge iveta ɳinde’. Ȑineŋga i ne wurâta tamâta sikasoŋa tu, ‘Ayo, noko ilo tu maka ma kalâ kamburu unza sakamao ɳinde piti ku kasau ilâ taitu, tiya?’ **29** Andeta tâno warika ileleanzi ku ipainzi tu, ‘Kaveta mine ndimo. Ambo miki ma kakai wurâta ɳana kamburu unza sakamao, ande ma kamburu kâpwa ara tona. **30** Mine nde miki ma kapile ruani sipâŋga simandi taitu lee, mambo zo ɳana kâpwa gonâŋa kâ. Ȑineŋga lâ zo ɳinde, ande naja ma apainzi nanenŋgu wurâta tamâta ɳana kâpwa gonâŋa kâ tu, “Miki kalâ kasau unza sakamao ndoni ilâ taitu munja lâ ɳga, Ȑineŋga walele nâ kapa wâra-wâra ku karumbia kana lâ. Kaveta mine lâ, Ȑineŋga kagona kâpwa kanajo ilâ taitu, ku kao ilâ nanenŋgu luma ɳana kâpwa kâ ilo”.’”

Ƞgua tambirâŋa ɳana kaniŋa “maset” vâsa kâ

Malaka 4:30-32

31 Yesu iporo ɳgua tambirâŋa tonge kilo panzi tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ɳana ikai maro panzi tamâta kâ nde itogo kaniŋa vâsa tonge, i ɳa tu ‘maset’. Tamâta tonge ikai maset vâsa tonge, aku ilâ ipau lâ ne tâno ilo. **32** Maset vâsa ɳandai irerege kuku kâi pinde nenzi kapula ɳga; ɳinde nde mota mwata. Andeta muli, Ȑineŋga kâi ɳinde ipâŋga ɳalae, aku i ne luandondo nde ipolenzi kaniŋa kie-kie ndoni uru sipau lâ tâno ilo. Ipâŋga kâi, kala kinzi sii kie-kie uru sipagona simâ sisajona ne laka kulu.”

Ƞgua tambirâŋa ɳana “yisi” kâ

Luka 13:20-21

33 Yesu iporo ɳgua tambirâŋa tonge kilo panzi tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ɳana ikai maro panzi tamâta kâ ande itogo ‘yisi’. Taine tonge ikai yisi ɳinde ku igema tona puroŋa kulo ɳalae tonge. Igema lee, Ȑineŋga puroŋa ɳinde ndoni ipondi kâki.”

Yesu iporo ḥgu tambirāja nā panzi tamâta ḥgu ḥgu

³⁴ Yesu iporo ḥgu ḥinde ndoni panzi tamâta lâ ḥgu tambirâja nā. Itula ḥgu tonge duvi pwataki panzi, ande tia; iporo ḥgu tambirâja nā. ³⁵ Aku Yesu ne vetâja ḥinde nde iyoke ḥgu tonge munja ḥgu-tulâja tamâta tonge itula. ḥgu-tulâja tamâta ḥinde ikai Maro Kindeni kawa ḥgu ku iporo mine tu,
 ‘Narja ma aporo ḥgu tambirâja nā pamî. Mao nā, narja ma atula ḥgu pinde duvi pwataki, ḥgu ḥinde ikeno paveâna lâ zo ḥinde na ja apulia samba wa tâno wa, aku ikeno paveâna mine lee ikura lâ zo ḥine.’

Ḩgu tambirâja ḥana unza sakamao kâ, ne duvi

³⁶ ḥinenga Yesu ipilenzi tamâta ḥgu ḥinde,aku ilâ luma ilo. ḥinenga i ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Kupanana maka ḥana ḥgu tambirâja ḥana unza sakamao ipângâ tâno ilo kâ ḥinde ne duvi.”

³⁷ Yesu nde itu lâ kawanzi tu, “Tamâta ḥinde iliji kanija vâsa ara, ande itogo Tamâta Natu. ³⁸ Anja i ne tâno ḥinde nde itogo tâno ndoni. Anja kanija vâsa ara nde itogonzi tamâta ḥinde Maro Kindeni uru ikai maro panzi. Anja unza sakamao nde itogonzi tamâta ḥinde Sadana uru ikai maro panzi. ³⁹ Kazâja tamâta ḥinde kala iliji unza vâsa sakamao, ande itogo Sadana tamwata. Anja zo ḥana sigona kâpwa kâ nde itogo tâno ḥine ne zo marumbu. Anja kinzi wurâta tamâta ḥana sigona kâpwa kâ nde sitogonzi Maro Kindeni ne ajelo. ⁴⁰ Kinzi wurâta tamâta nde sigona unza sakamao sirumbia lâ;aku lâ zo muli ḥana tâno ne zo marumbu kâ, ande kinzi ajelo kala ma siveta mine nâ. ⁴¹ Lâ zo ḥinde, na ja Tamâta Natu ma aonzi nanegu ajelo silâ,aku ma sigonanzi kinzi tamâta rârâni uru siveta kiesaka, sitavanzi tamâta rârâni uru siveta tamâta pinde simbe ḥana kiesaka kâ. ⁴² ḥinenga kinzi ajelo ma sikainzi kiesaka tamwatanzi ḥinde rârâni, ku ma sitambiranzi silâ pa yââ ḥalae ne mbââ ilo. Lâ nia ḥinde, kinzi tamâta ḥinde ma sita pâta kanaajo,aku ma nijonzi giri-giri ḥana sikai nâna kâ. ⁴³ Anja kinzi tamâta uru soka Maro Kindeni ne ḥgu muli ḥinde, ande kinzi ma tininzi sinala nia itogo kari mine, lâ tâno wasaseki tamanzi Maro Kindeni ma muli ipulia ḥinde. Ambo miki tanjami keno, ande kaloko ḥgu ḥine sondô.”

Yesu itambira ḥgu rua, ne duvi mine: ambo Maro Kindeni ikai maro pa kinda, ande ḥinde arândo

⁴⁴ Yesu itambira ḥgu mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ḥana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo ḥine: zo tonge, tamâta pinde sikai mbumbu rârâ ku sikea lâ tâno tonge ilo. Mbumbu ḥinde ikeno lee, ḥinenga zo tonge, tamâta tonge isânda kulu lâ. Aku walele nâ tamâta ḥinde ilâ ku ivea kilo lâ tânoni ndaina ilo. I nde indeka pâta lâ,aku ilâ imbalaja ne kelekele rârâni ku ikai mbumbu ḥana. ḥinenga ilâ ku iko tâno ḥinde.” ⁴⁵ Aku Yesu itambira ḥgu kilo mine tu, “Aku Maro Kindeni ne mâsi ḥana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo mine: tamâta tonge uru iroto ḥana mbote-mbote ara pâta tu iko kâ. ⁴⁶ Imo lee, ku zo tonge, i mata imora mbote-mbote tonge ara matea nâ. Aku ilâ imbalaja ne kelekele ndoni ku ikai mbumbu ḥana. ḥinenga ilâ ku iko mbote-mbote ara ḥinde.”

Ḩgu tambirâja ḥana viâja kâ

⁴⁷ Yesu itambira ḥgu mine tu, “Aku Maro Kindeni ne mâsi ḥana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo viâja tonge kinzi tamâta pinde sitambira ndue lââ bwalika ilo ku iñgenzi iña kie-kie. ⁴⁸ Viâja pipi lâ, ḥinenga sitapa imâ itoa sâwaneka. ḥinenga lambunzi ndue sisajona ku sipayeanzi iña ara sigona lâ kondo tonge ilo. Anja iña sakamao nde sikai siliñi lâ. ⁴⁹ Aku lâ zo muli ḥana tâno ne zo marumbu kâ, ande ma vetâja mine nâ ipângâ. Maro Kindeni ne ajelo ma silâ sipayeanzi kinzi kiesaka tamwatanzi ḥinde munja simo tamâta ara ḥgininzi, ku ma sikainzi piti, ⁵⁰ ḥinenga ma sitambiranzi silâ pa yââ ḥalae ne mbââ ilo. Lâ nia ḥinde kinzi tamâta ma sita pâta kanaajo,aku ma nijonzi giri-giri ḥana sikai nâna kâ.”

⁵¹ ḥinenga Yesu ikasonanzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kasama ḥgu rârâni ḥine ne duvi, tiya?” Ande kinzi sisâu papa tu, “Maka kasama lâ.” ⁵² Aku Yesu isia ḥgu panzi mine tu,

“Mine kala kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ ñinde ilonzi tu Maro Kindeni ma ikai maro panzi, ande kinzi rârâni sitogo luma tonge warika. I uru ilâ ne luma ilo ku ikai kelekele wasaseki tava kelekele singa yâti ipânga nia yo.”

Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sипу mulinzi pa Yesu

Malaka 6:1-6, Luka 4:16-32

⁵³ Yesu iporo ñgua tambirâja ñinde lâ, ñinejga ipile lawea ñinde, ⁵⁴ aku itaulo ilâ pa i tamwata ne lawea tina Nasarete kilo. Ipânga Nasarete lâ, ñinejga iveta wurâta ñana ipanananzi tamâta lâ nenzi luma ñana pasaunja kâ ilo. Kinzi nde silojo Yesu iporo ñgua panzi,aku wisinzi motutu lâ. Kinzi siveta “a” papa ku siporo warakanzi nenzi mine tu, “Opopo! Ilo-kalo wa mäsi kaika ndoni ñinde, ande tamâta ñine ikai lâ nia ndia, a? ⁵⁵ Tiambo tamâta ñine tama nde nawalânda tamâta ñinde uru ipa luma, tiya? Tiambo Maria nde i tina, tiya? Tiambo Yamesi, anja Yosepe, anja Saimon, anja Judas nde i tai kinzi, tiya? ⁵⁶ Tiambo i mwane rârâni nde simo ñai kuku kinda, tiya? Mine nde ikai ilo-kalo wa kaika ñinde lâ nia ndia, a?” ⁵⁷ Kinzi siporo ñgua mine rârâ,aku sипу mulinzi pa Yesu. Anja Yesu nde ipainzi tu, “Kinzi tamâta simo lawea ndoni nde ilonzi ara pa ñgua-tulâja tamâta; taitu kinzi tamâta lâ i tamwata ne lawea tina wa i see wukale wa, kinzi ñinde ilonzi ara papa i, ande tia.” ⁵⁸ Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sio nenzi kaltawana ilâ pa Yesu, ande tia. Mine kala iveta mäsi kaika rârâ pinde lâ lawea ñinde, ande tia.

14

Yoane Lââ-Liliya Tamwata imâte lâ

Malaka 6:14-29, Luka 9:7-9

¹ Pa zo ñinde, Koipu Ñalae Herot ikai koipu panzi tamâta simo tâno ñinde. Aku Herot ilojo Yesu parina. ² Mine kala ipainzi ne wurâta tamâta tu, “Opopo, Yoane Lââ-Liliya Tamwata imandi sânda lâ materja nianzi imo via kilo tâ, kala ikai walo ikura ñana iveta mäsi kaika ñinde.”

³⁻⁴ Herot ne ñgua ñine nde duvi mine: munja, i tai Pilip ikai taine tonge, i ña tu Herodias, andeta muli ñga Herot ikai taine ñinde saje Pilip,aku rua sipakâe. Mine kala Yoane Lââ-Liliya Tamwata uru ilelea Herot mine tu, “Ñana sâ kâ ñga noko pwai taine ñinde, a? Mäsi mine nde ara tia ndo!” Herot wisi nâna ñana Yoane ne ñgua ñine, kala isupwanzi ne zugu tamâta sikai Yoane kaika ku sipa lâ wâlo kaika sio lâ luma sakamao ilo. ⁵ Herot nde ilo tu ma ipu Yoane pâta imâte, andeta iruru ñananzi Juda tamâta, ñana tu kinzi kalonzi tawana tu Yoane nde ñgua-tulâja tamâta.

⁶ Simo lee ku zo tonge, ñinenga tamâta pinde silâ kuku Herot ñana sindeka ku sika kânya-nuja ñalae ñana i ne zo munja tina ipagugua i kâ. Aku lâ zo ñinde, i kaiwa Herodias natu taine ikina kiniya panzi tamâta ñinde. Aku Herot ilo yosi pa taine taipa ñinde.

⁷ Mine kala Herot iveta ne ñgua pâja kaika papa taine ñinde mine tu, “Naña aporo mao pa âta, sâ kelekele tonge noko ilo papa ku kuno naña, ande ma alano.” ⁸ Andeta taine taipa ñinde tina io ñgua pinde lâ natu kawa, kala taine taipa ipai Herot tu, “Noko ma kuo Yoane Lââ-Liliya Tamwata kulu kâmba lâ kondo tonge ilo,aku ñine nâ kutula pa naña.”

⁹ Taine iporo ñgua ñine lâ,aku Herot ilo malia ndo. Andeta i ilo ñana ne ñgua pâja munja iveta lâ tamâta sisajona sika kâpwa kuku i ñinde naonzi. Mine kala isupwanzi ne sambara tu siveta ikura taine ne ñgua ñinde. ¹⁰ Kinzi sambara ñinde silâ luma sakamao ilo,aku sitoto Yoane ñandola utu lâ. ¹¹ Ñinenga sikai Yoane kulu kâmba sio lâ kondo tonge ilo,aku sikai silâ situla pa taine taipa ñinde. Ñinenga taine ikai ilâ itula pa tina. ¹² Yoane ne pâri-tamâta silojo ñgua tu Yoane ñga imâte lâ, ñinenga simâ sikai i karae silâ sikea. Sikea lâ, ñinenga sikai pâri silâ siporo pa Yesu.

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000

Malaka 6:30-44, Luka 9:10-17, Yoane 6:1-14

¹³ Yesu ilojo ñgua tu Yoane Lââ-Liliya Tamwata nde imâte lâ, ñinenga ikainzi ne pâri-tamâta ku sipile lawea ñinde. Aku soka paveânya nâ sikai wârja silâ ku sitoa lâ nia bilimu

tonge. Andeta kinzi tamâta ŋu ŋalae silojo pâri tu Yesu ikai wâŋga ilâ pa nia ŋinde. Tia ku sipile nenzi lawea lawea ku soka nzâla silâ pa nia kala Yesu ilâ papa ŋinde. ¹⁴ Anja Yesu ilâ lee itoa tina tini lâ, ŋineŋga mata ilâ imoranzi tamâta ŋu ŋalae simunja simâ kala simo ŋinde. Aku i kalo sukâja ŋalae ŋananzi, kala ivetanzi nenzi pukoja tamâta tininzi ara kilo.

¹⁵ Simo lee, ku kari indue lala lâ, ŋineŋga Yesu ne pâri-tamâta simâ kuku ku sipai tu, “Wa, kari ŋga indue lala lâ, aku nia ŋgaŋe ŋine tamâta simo tia. Mine nde kuonzi tamâta silâ, aku ma siroto ŋana nia wa lawea ŋana sipako kapwanzi sika.” ¹⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi aku ipainzi tu, “Kinzi ma simo ŋaina nâ; miki warakami nâ kasuanzi.” ¹⁷ Ande kinzi siporo tauo tu, “Opopo, maka kapwama puroja lima ŋga iŋa rua nâ kala keno pama!” ¹⁸ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kakai kâpwa ŋinde kamâ ŋai kalana.”

¹⁹ Sikai simâ silua Yesu, ŋineŋga Yesu ipainzi tamâta tu lambunzi ndue sisajona unza kulu. Sisajona lâ, ŋineŋga Yesu ikai puroja lima tava iŋa rua ŋinde kâki. Aku Yesu mata kâki pa samba ku kawa ndange pa Maro Kindeni, ŋineŋga ipwataki puroja ilanzi ne pâri-tamâta, aku siwae panzi tamâta. Aku iŋa rua kala siwae panzi tona. ²⁰ Aku kinzi tamâta rârâni sika lee kapwanzi pupuro lâ. ŋineŋga kinzi pâri-tamâta sigona kâpwa pinde keno mo ŋai yo, kinzi tamâta kapwanzi pupuro kala sika tia, aku ikura ŋgâmo saŋao kanano rua ilonzi pipi lâ. ²¹ Kinzi tamâne kala sika kâpwa ŋinde kambwajenzi nde ikura 5,000 mine. Aku nenzi taine wa lâlû nde sika kunzi tona.

Yesu iyoka lââ bwalika kulu

Malaka 6:45-52, Yoane 6:15-21

²² Sika marumbu lâ, ŋineŋga walele nâ Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu ma sikâki wâŋga kulu ku simunga simbwaliu silâ papa lââ bwalika tini pinde. Anja i tamwata nde itu ionzi tamâta mbo silâ ŋga. ²³ Yesu ionzi tamâta rârâni silâ lâ, ŋineŋga i simbo nâ ikâki tuu tonge kulu ŋana ikai noja kâ. Lala pararai lâ,aku Yesu simbo nâ imo tuu kulu. ²⁴ Anja wâŋga nde ilâ lee ipâŋga lââ bwalika ŋgini, ŋineŋga lawea ŋalae imandiaku kâla itiŋgi wâŋga kaika. Mine kala kinzi pâri-tamâta simakâsa ŋalae ŋana sipoe sikundua lawea kâ. ²⁵ Simakâsa sipoe lee, ku mbwale-mbwale kâ, ŋineŋga Yesu iyoka lââ bwalika kulu ilâ panzi. ²⁶ Kinzi matanzi ilâ simora Yesu iyoka lââ bwalika kulu imâ panzi, kala tininzi ruru. Siruru pâta ku siporo tu, “ŋine nde barâwe ma!”,aku sitara pâta kanano. ²⁷ Andeta walele nâ Yesu ipainzi tu, “Wa, miki tinimi kaika, karuru ndimo! ŋine nde naŋani warakâŋgu!”

²⁸ Ande Petero itu lâ kawa ku ipai tu, “Maro ŋalae, ambo ŋine nde nokoni, ande kupai naŋa tu ayoka lââ kulu amâ pano.” ²⁹ Aku Yesu ipai tu, “Kumâ!” ŋineŋga Petero ipile wâŋga ku iyoka lââ bwalika kulu imâ pa Yesu. ³⁰ Petero imâ lee, ŋineŋga mata indue imora kâla kâki ŋalae,aku iruru. ŋineŋga imbwatuke tini mwata lâ lââ ilo. Iruru pâta kala isurja kawa ino Yesu tu, “Maro ŋalae, kuwilana!”

³¹ Aku walele nâ Yesu io mbau ilâ isaŋa Petero,aku ipai tu, “Opopo, noko ne kalo-tawana nde mota mwata. Mana mana ŋga noko ilo rua-rua, a?” ³² Kinzi rua sisonga sikâki wâŋga kulu,aku ndainani nâ lawea kautu lâ. ³³ Kinzi pâri-tamâta simo wâŋga kulu ŋinde nde matanzi simora mâsi ŋalae ŋinde,aku sipanea Yesu sipai tu, “Mao nâ, Maro Kindeni Natu kala nokoni!”

Yesu ivetanzi pukoja tamâta tininzi ara lâ Genesaret lawea

Malaka 6:53-56

³⁴ ŋineŋga Yesu tavanzni ne pâri-tamâta simbwaliu silâ sitoa Genesaret lawea. ³⁵ Kinzi tamâta papa nia ŋinde sisama Yesu kilala lâ. Mine kala sipasupwa ilâ panzi lawea rârâni ikeno laiti,aku kinzi tamâta lâ lawea ŋinde sikainzi nenzi pukoja tamâta rârâni simâ pa Yesu. ³⁶ Kinzi sino Yesu tu, “Noko ma kusâu panzi pukoja tamâta ŋine tu sio mbaunzi nâ ilâ sitaŋo noko ne pasawanya ŋganje.” Isâu lâ,aku kinzi pukoja tamâta ea sitaŋo Yesu ne pasawanya ŋganje ŋinde, ande kinzi ŋinde rârâni tininzi ara kilo.

15

Maro Kindeni ne ŋgua tukuja ipole timbunda nenzi vetāŋa siŋga

Malaka 7:1-13

¹ Lâ zo ŋjinde, kinzi tamâta pinde lâ Parisai ŋgu wa kinzi pananâŋa tamâta ŋjana ŋgua tukuja kâ pinde sipile Jerusalem, aku sindue simâ pa Yesu. Sisânda Yesu kulu lâ, ŋjinenga sikasonja tu, ² “Mana mana ŋga noko ne pâri-tamâta silaja sipole timbunda nenzi vetâŋa munjgâŋa, a? Lâ zo ŋjana sika kâpwa, ande noko ne pâri-tamâta ŋjandai sipua mbalaunzi lâ ŋga sika.”

³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Mana mana ŋga miki uru koka timbumi nenzi vetâŋa nâ muli,aku kalajá kapole Maro Kindeni ne ŋgua tukuja, a?” ⁴ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋjinenga itula nenzi vetâŋa soki tonge pwataki mine tu, “Maro Kindeni munja iporo tu, ‘Noko ma kupalojo pa tina-tama kawanzi ŋgua. Ambo tamâta tonge iporo soki panzi tina-tama, ande kinzi katonâŋa ma sipu i pâta imâte.’ ⁵ Aŋga miki uru kapanananzi tamâta ŋgua kie tonge. Miki uru kaporu tu, ‘Ambo tamâta tonge ne mbaliŋa keno ŋjana isukanzi tina-tama, andeta tamâta ŋjinde ilo patea tu mbaliŋa ŋjinde ma io ilâ pa Maro Kindeni, ⁶ ande ara ŋjana ipu muli panzi tina-tama’. Opopo, miki uru kasâu ŋjana mâsi soki ŋjinde, ande kala miki katoto Maro Kindeni ne ŋgua tukuja utu,aku kasuka warakami nemi vetâŋa kâki. ⁷ Miki kawami kaporu ŋgua kie tonge, arga ilomi nde keno pit! ŋgua-tulâŋa tamâta Aisaia munja ikai Maro Kindeni kawa ku itula miki kilalami pwataki sondo mine tu,

⁸ ‘Kinzi ŋgu ŋine uru sipanea naŋa koa tia nâ lâ kawanzi, arga ilonzi nde keno pa naŋa tia ndo.

⁹ Kinzi uru situla tamâta nâ nenzi ŋgua tukuja,aku siporo tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua kala ŋine”. Mine kala sipanea naŋa koa tia nâ.”

Kelekele ndia iveta tamâta ilo muso

Malaka 7:14-23

¹⁰ ŋjinenga Yesu isarâwa panzi tamâta tu simâ kuku,aku ipainzi tu, “Miki kalokojo nanenju ŋgua,aku kalomi ŋgere sondo ŋga. ¹¹ Kelekele ndia iyoka tamâta kawa indue pa kapwa ilo, ande ŋjinde ikura tu iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Aŋga ilo-kalo wa ŋgua ndia ikeno tamâta ilo ŋga iyâti pa nia yo, ande ŋjinde nâ ikura tu iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao.”

¹² Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋjinenga i ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Wa, kinzi Parisai tamâta silojo noko ne ŋgua ŋjinde,aku ilonzi makisa ŋjana. Tiambo noko kusama ŋjine tia, a?”

¹³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku isia ŋgua ŋjananzi Parisai tamâta mine tu, “Naŋa mama imo samba ilo,aku i ne tâno kala ŋine. Mine nde kelekele ndia kinzi tamâta sipau lâ i ne tâno ŋine, ande muli i tamwata ma imburu ŋjinde ndoni. ¹⁴ Mine nde miki kapilenzi Parisai tamâta ŋjinde simo. Kinzi matanzi leva-leva, andeta situ situla nzâla panzi tamâta pinde matanzi leva-leva mine nâ. Ambo tamâta leva-leva tonge itogo tu itula nzâla papa tamâta leva-leva tonge, ande kinzi ruani ma patanzi sindue mbââ ilo.”

¹⁵ ŋjinenga Petero ipai Yesu tu, “ŋgua tambirâŋa kala noko kutula panzi Parisai ŋjinde, ande kutula ŋjinde ne duvi pwataki pa maka kalokojo.” ¹⁶ Andeta Yesu ipai tu, “Opopo, miki warakami kala ilomi ipâŋga tia yo, a? ¹⁷ Tiambo miki kasama ŋine tia tâ; kelekele rârâni tamâta sika lâ kawanzi, ande ŋjinde indue pa kapwanzi ilo,ku mbusalinzi simbarija lâ. ¹⁸ Aŋga ilo-kalo wa ŋgua ndia kinzi tamâta siporo lâ kawanzi, ande ŋjinde iyoka tamâta ilonzi ŋga iyâti pa nia yo. Kelekele ŋjinde nâ ikura tu iveta muso papa tamâta lâ Maro Kindeni nao. ¹⁹ Mao nâ, kinzi tamâta nenzi ilo-kalo sakamao uru igagatinzi ŋjana sipunzi tamâta pâta simâte wa, sipanawe tamâta kaiwanzi wa, sipalulua tiniŋzi potomule wa, sipanâwe wa, siporo ŋgua lajeja wa, situ tamâta laginanzi wa. ²⁰ Vetâŋa sakamao kie-kie ŋjinde rârâni nde iveta muso papa tamâta lâ Maro Kindeni nao. Taitu miki kalokojo ŋga; ambo tamâta ipua mbalua tia ŋjinenga ika, ande ŋine iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao, ande tia.”

Tinikoa ngu taine tonge kalo tawana Yesu (Kinzi Juda uru siporo tu ngu yinde nde sitogonzi mbwâmbwa)

Malaka 7:24-30

²¹ Yesu ipile Genesaret lawea, yinenga iyoka ilâ pa tâno yinde Tair lawea nga Saidon lawea keno yinde. ²² Ipârja nia yinde lâ, yinenga Kenan ngu taine tonge, i uru imo nia yinde, ande imâ pa Yesu ku isarâwa tu, “Tamâta ïjalae, noko Daviti ne vâsa, kalo sukâna yananan! Koroani saka tonge ipagagara naşa natunju taine lâ, kala iveta malia wa nâna yjalae tina papa.” ²³ Andeta Yesu iporo ngua tonge lâ taine yinde kawa, ande tia. Mine kala Yesu ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Wa, taine yine imo isasarâwa nâ itawa kinda imâ. Kunjara ilâ tâ!”

²⁴ Ande Yesu iporo mine tu, “Maro Kindeni isupwa naşa amâ yananzi Isrel ngu simbonzi nâ. Kinzi yinde sitogonzi ‘lama’ sisapiri kala soka potomule siroroto yana nzâla kâ.” ²⁵ Yinenja taine yinde imâ Yesu tini laiti aku ipare tuku papa, aku ino papa kilo tu, “Tamâta ïjalae, kuvilana!” ²⁶ Yinenja Yesu isia ngua papa tu, “Ambo sikai lâlu kapwanzi ku silinji ilâ panzi mbwâmbwa, ande yine nde ara tia.” ²⁷ Andeta taine ipai Yesu tu, “Tamâta ïjalae, noko kuporo mao nâ; ambo taitu kinzi mbwâmbwa uru sika kâpwa punupunu yinde lâlu sika ambo iyauru indue matanzi nenzi peke kalo.” ²⁸ Yinenja Yesu ipai taine yinde tu, “Taine, noko ne kalo-tawana nde yjalae yinde! Vetâja yine noko ilo tu aveta pano, ande ma aveta.” Aku lâ zoni ndaina, koroani saka ipile taine yinde natu taine ikâwa ilâ, aku natu tini ara kilo.

Yesu ivetanzi pukoja tamâta rârâ tininzi ara kilo

Malaka 7:31-37

²⁹ Yesu ipile lawea yinde ku iyoka ilâ pa Galilaya Lââ bwalika pwali. Yinenja iyoka ilâ ikâki tuu tonge kulu isajona. ³⁰ Aku kinzi tamâta ngu yjalae simâ papa, aku sikai nenzi pukoja tamâta tava simâ kunzi. Sikainzi tamâta pinde kenzi sakamao, anga tamâta pinde matanzi leva-leva, anga tamâta pinde kenzi tuka simwangi, anga tamâta pinde kawanzi siporo ngua tia, anga tamâta pinde nenzi pukoja kie-kie rârâ tona; sikainzi tamâta rârâni yinde simâ sionzi ndue simo Yesu tini laiti. Aku Yesu ivetanzi tamâta yinde rârâni tininzi ara kilo. ³¹ Kinzi tamâta ngu yjalae simora Yesu ne mâsi yinde. Simora tu ivetanzi tamâta yinde kawanzi munja siporo ngua tia, ande siporo ngua kilo; anga ivetanzi tamâta yinde tukanzi munja simwangi, ande tukanzi sondo kilo; anga ivetanzi tamâta yinde kenzi munja sakamao, ande soka kilo; anga ivetanzi tamâta yinde matanzi munja leva-leva, ande simora nia kilo. Mine kala kinzi ngu yjalae wisinzi motutu, aku sipanea Isrel nenzi Maro Kindeni.

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 4,000

Malaka 8:1-10

³² Yinenja Yesu isarâwa panzi ne pâri-tamâta tu simâ kuku, aku ipainzi tu, “Naşa kalonju sukâna yananzi tamâta ngu yjalae yine, yana tu kinzi simo kuku naşa ikura kari yato lâ, aku kapwanzi yana sika kâ ande sika marumbu lâ. Naşa tiniingu pwâka tu aonzi soka sitaulo silâ pa nenzi lawea lawea. Tia ma putole ipunzi pâta, aku ma patanzi lâ nzâla.” ³³ Andeta i ne pâri-tamâta siporo taulo tu, “Opopo, nia yai nde nia bilimu ma! Mine kala ma takai kâpwa lâ ndia yga ikura tasuanzi tamâta ngu yjalae yine, a?” ³⁴ Ande Yesu ikasojanzi, “Anga miki nde puroja yapia keno pami.” Kinzi siporo taulo tu, “Puroja lima kanaajo rua tava ija kiri-kiri pinde nâ kala keno pama.”

³⁵ Yinenja Yesu ipainzi tamâta tu lambunzi ndue sisajona tâno kulu. ³⁶ Yinenja ikai puroja yga ija yinde kâki, kawa ndanje papa Maro Kindeni, ku ipwataki lâ, yinenja ilanzi ne pâri-tamâta tu siwae panzi ngu. Aku sikai siwae panzi. ³⁷ Kinzi tamâta ngu yinde nde sika kuranzi lâ, yinenja Yesu ne pâri-tamâta sigona puroja wa ija katije keno yinde lâ yngâmo yjalae lima kanaajo rua ilonzi pipi lâ. ³⁸ Kinzi tamâne kala sika kâpwa yinde kambwajenzi ikura 4,000. Aku nenzi taine wa lâlu sika kunzi tona. ³⁹ Yinenja Yesu ionzi ngu yinde silâ. Silâ lâ, yinenja ikâki wânga kulu ilâ papa Magadan lawea kâ.

16

Kinzi Juda tamâta sino Yesu tu ma iveta mâsi kaika tonge panzi simora

Malaka 8:11-13

¹ Aku muli, zo tonge, ɻineŋga kinzi Juda tamâta pinde lâ Parisai ɻgu wa Sadyusi ɻgu nde simâ pa Yesu tu sikai samâja papa. Kinzi sino tu ma ikai Maro Kindeni ne walo ɻalae ku iveta mâsi kaika tonge panzi simora. ² Andeta Yesu itu lâ kawanzi mine tu, “Ikura lala lala, ambo miki kamora samba tini kilala tu puro-puro, ande miki uru kaporu tu, ‘Wurita ma karâzi tia’. ³ Arŋa ikura mboyo mboyo, ambo miki kamora samba tini kilala tu puro-puro aku take-take mâmâŋga keno samba tini tava, ande miki uru kaporu tu, ‘Lâ kari ɻine ma karâzi imbe’. Mao nâ, miki uru kamora nia maa ikeno âta ɻinde kilala mine, aku kapatea sondo. Andeta kala ɻine miki kamora vetâŋa rârâ pinde,aku vetâŋa ɻinde itula vetâŋa ɻana ipâŋga muli ɻinde kilala pwataki; andeta miki kazizâla ɻana. ⁴ Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi ɻandai sio ilonzi kalonzi ilâ mao papa Maro Kindeni ɻga! Miki kano naja tu kamora Maro Kindeni ne mâsi kaika tonge, a? Naja ma atula mâsi kaika tonge pamî, ande tia ndo. Andeta Maro Kindeni ma itula mâsi kaika taitu nâ pamî, itogo munja itula pa ɻgua-tulâŋga tamâta Yona mine.” Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga ipilenzi ilâ.

ɻgua tambirâŋga ɻana kinzi Parisai wa Sadyusi nenzi ɻgua soki-soki

Malaka 8:14-21

⁵ Yesu ne pâri-tamâta nde silâ sipâŋga lââ bwalika tini pinde. Andeta kinzi kalonzi kapa ɻana sikai kanzi puroŋa ɻana sika kâ. ⁶ Ande Yesu ipainzi tu, “Miki kapakatona sondo ɻga. Kapakatona warakami ɻana kinzi Parisai wa Sadyusi tamâta nenzi ‘yisi’.” ⁷ ɻineŋga kinzi pâri-tamâta warakanzi siporo imâ naonzi nâ mine tu, “O, kinda ɻandai takai puroŋa pinde tamâ ɻga, kala Yesu iporo ɻgua mine.” ⁸ Andeta Yesu isama lâ ɻana nenzi ilo-kalo soki-soki ɻinde. Mine kala ipainzi tu, “Opopo, miki nemî kalo-tawana nde mota mwata nâ! ɻana sâ kâ ɻga miki warakami kaporu mine tu, ‘Kinda takai puroŋa tia’, a? ⁹ Tiambio miki ilomi kalomi tia tâ! Tiambio miki ɻandai kalomi ɻgere ɻana puroŋa lima ɻinde naja munja alanzi tamâne 5,000 sika, a? Lâ zo ɻinde, ande miki kazeze ɻgâmo ɻapia ilonzi ipipi lâ, a? ¹⁰ Aku tiambio miki kala ɻandai kalomi ɻgere ɻana puroŋa lima kanaŋo rua ɻinde naja munja alanzi tamâne 4,000 sika, a? Lâ zo ɻinde, miki kazeze ɻgâmo ɻapia ilonzi ipipi lâ, a? ¹¹ Naja munja nâ apaimi tu kapakatona sondo ɻana kinzi Parisai wa Sadyusi nenzi ‘yisi’. Andeta naja ɻandai aporo ɻgua pamî ɻana puroŋa ɻga. Mana mana ɻga miki kasama ɻgua ɻine ne duví sondo tia yo, a?”

¹² Kinzi siloŋo Yesu ne ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga kulunzi kâmba ipwa ku sisama tu Yesu ɻandai ipainzi tu ma sipakatona ɻana puroŋa ne “yisi” ɻga. Ipainzi tu ma sipakatona ɻana kinzi Parisai wa Sadyusi tamâta nenzi ɻgua soki-soki uru sipanamanzi tamâta ɻinde.

Petero itula Yesu kilala pwataki tu i nde Maro Kindeni Natu

Malaka 8:27-30, Luka 9:18-21

¹³ Yesu iyoka ilâ pa nia pinde ikeno Sisaria Pilipai lawea tini laiti. Ipâŋga nia ɻinde lâ, ɻineŋga ikasonjanzi ne pâri-tamâta mine tu, “Kinzi tamâta uru siporo situ naja Tamâta Natu nde ea.” ¹⁴ ɻineŋga kinzi siporo taulo tu, “Kinzi tamâta pinde situ noko nde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata; arŋa pinde nde situ noko nde ɻgua-tulâŋga tamâta Ilia; arŋa pinde nde situ noko nde ɻgua-tulâŋga tamâta Jeremaia tâku ɻgua-tulâŋga tamâta munjgâŋga tonge.” ¹⁵ ɻineŋga Yesu ikasonjanzi kilo tu, “Arŋa miki warakami nde katu naja nde ea.”

¹⁶ Saimon Petero itu lâ i kawa mine tu, “Noko nde Kirisi. Maro Kindeni Via Tamwata Natu kala noko.”

¹⁷ ɻineŋga Yesu ipai Petero tu, “Saimon, Yoane natu, Maro Kindeni ne nzâmbé ikeno pano. ɻana tu tamâta tonge munja itula ɻgua ɻine pa noko, ande tia. Naja Mama imo samba ilo, ande i simbo nâ itula ɻine pano. ¹⁸ Mine kala naja apaino tu, ‘Petero, noko ne kalo-tawana ipâŋga itogo mira mwasina, aku naja ma agonanzi nanenju ɻgu aonzi simandi mira ɻinde kulu. Arŋa mateŋa ne kaika ma ikura tu izavaru ɻgu ɻinde, ande ma tia. ¹⁹ Noko ma pwai poe panzi tamâta ɻinde Maro Kindeni uru ikai maro panzi. Aku vetâŋa ndia rârâni noko kundi ɻana lâ tâno ɻine kulu, ande Maro Kindeni ma indi ɻana

mine nā lā samba ilo. Anja vetāŋa ndia rârâni noko kusâu ŋana lâ tâno ŋine kulu, ande Maro Kindeni ma isâu ŋana mine nā lâ samba ilo.’” ²⁰ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga indi kaika panzi pâri-tamâta tu ma sitapâri pa tamâta tonge tu i nde Kirisi, mine ndimo.

Yesu itula ŋgua ŋana ne mateya wa ne mandija wa

Malaka 8:31-33, Luka 9:22

²¹ Lâ zoni ndaina, Yesu itula ŋgua pwataki panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne pateâŋa ikeno tu naŋa ma alâ Jerusalem. ŋineŋga kinzi katonâŋa wa patarawâŋa tamâta ŋalajala wa kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ wa, kinzi ŋinde ma siveta kenzi sakamao ndo pa naŋa. Aku i ne pateâŋa ikeno tu kinzi ma sipu naŋa pâta amâte. Andeta kari ŋato lâ, ŋineŋga i ma ipaŋo naŋa amandi amo viâŋgu kilo.” Aku muli, Yesu iporo ŋguani ndaina panzi kilo mbwani pinde.

²² Petero nde ilonjo ŋgua ŋine, ŋineŋga ikai Yesu siyâti silâ pa nia ŋganje,aku ilelea Yesu pâta ŋana i ne ŋgua ŋinde kâ. Ipai Yesu tu, “Maro ɬalae, mine tia ndo! Maro Kindeni ŋandai ilo tu vetâŋa mine ma ipâŋga pano ŋga!” ²³ Andeta Yesu ipupulia lâ aku imbita Petero, ipai tu, “Sadana, noko pwâwa kulâ malawae! Noko kutu kupono naŋa nzalâŋgu. Noko pwoka tamâta nâ nenzi ilo-kalo muli, kala noko ŋandai kuporo ŋgua ikura Maro Kindeni ne ilo-kalo ŋga.”

Kinda ma tapatawa tininda ku toka Yesu muli

Malaka 8:34-9:1, Luka 9:23-27

²⁴ ŋineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo tamâta tonge ilo tu ipono muli pa naŋa, ande i ma ipatawa tamwata tini ku ikale ne kâi popole iyoka naŋa mulingu.

²⁵ ŋana tu tamâta ea ilo ŋalae ŋana tamwata ne via, ande i ma ikai via mao, nde tia. Anja tamâta ea kalo tawana naŋa kala imora tamwata ne via tu kelekele kaa nâ, ande tamâta ŋinde ma imo via ku imo nâ. ²⁶ Miki kalomi ŋgere sondo ŋga; ambo tamâta tonge igona tâno ne kelekele rârâni ŋineŋga imâte, ande i ne via mao ikeno ndia, a? Aku i ma ikura tu iko tamwata ne via kilo lâ mbumbu ŋapia, a? Tia ndo! ²⁷ Miki kalonjo ŋga; zo mbwana-mbwana nâ, ŋineŋga naŋa Tamâta Natu ma akai Mama ne walo ŋalae, aku ma ayoka pa samba amâ kunzi Mama ne ajelo. Aku lâ zoni ndaina naŋa ma apore nia panzi tamâta rârâni, ipakura kuku vetâŋa ndia munŋga siveta ŋinde. ²⁸ Naŋa aporo mao nâ pamî; miki pinde kala kamo ŋai ma kamâte tia yo yo, ŋineŋga miki ma kamora naŋa Tamâta Natu apatua lâ nia yo ku akai maro panzi tamâta lâ tâno kulu.”

17

Yesu tini pasinala ipâŋga kie tonge

¹ Kari lima kanano taitu ilâ lâ, ŋineŋga Yesu ikainzi Petero, anja Yamesi kuku tai Yoane rua, aku sikâki silâ tuu ŋalae tonge kulu. Aku kinzi ŋapa simbonzi nâ simo ndaina.

² ŋineŋga kinzi pâri-tamâta ŋato ŋinde nde simora Yesu tini pasinala, aku ipâŋga kie tonge. I nao nde isinala nia itogo kari mine, anja ne pasawaŋa nde ipâŋga togo sinâla mwasina, ku pâne ndo. ³ ŋineŋga Mose ku Ilia rua simâ sipâŋga, aku kinzi pâri-tamâta matanzi ilâ simoranzi ŋgua-tulâŋa tamâta munjâŋa rua ŋinde simandi siporo kuku Yesu.

⁴ Petero imora mâsi ŋinde ku ipai Yesu tu, “Maro ɬalae, kinda tamo ŋaina, aku ŋine nde ara ndo. Ambo noko ilo mine, ande naŋa ma apa pâla ŋato: noko ne tonge, anja Mose ne tonge, anja Ilia ne tonge.”

⁵ Petero iporo ŋgua ŋine marumbu tia yo, ŋineŋga take-take pâne tonge ipâŋga ku itura kinzi rârâni lâ. Aku kawa tonge ne sarawâŋa iyoka pa take-take ilo imâ mine tu, “Naŋa natunju ara kala ŋine. Naŋa tiniŋgu mwasa papa wa ilonju ndeka papa wa. Miki ma katambira tajami pa i kawa ŋgua!”

⁶ Kinzi pâri-tamâta silonjo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga sipare tukunzi naonzi tundu pa tâno, aku siruru pâta kanano. ⁷ ŋineŋga Yesu imâ tininzi laiti aku mbau ilâ itajonzi, ku ipainzi tu, “Kamandi sânda ŋga. Miki karuru ndimo.” ⁸ ŋineŋga naonzi kâki matanzi simora,

andeta simora Yesu simbo mai nā; take-take nde ilâ lâ, aku tamâta tonge imo kuku Yesu, ande tia.

⁹ Kinzi sipile tuu njinde,aku soka sindue yo, ηinenga Yesu indi kaika panzi tu, “Miki ma katapâri pa tamâta tonge ηana mâsi miki kamora njinde ndimo. Andeta muli ηga, lâ zo ηinde Maro Kindeni ma ipajo na ja Tamâta Natu amandi lâ materja nianzi amo viângu kilo, ηinenga katapâri panzi tamâta ηana mâsi njinde kâ.”

¹⁰ Ηinenga kinzi pâri-tamâta sikasoja Yesu tu, “Kinzi pananâja tamâta ηana ηgua tukuna kâ uru sipo ro ηgua ηana Ilia mine tu i ma imâ munja lâ ηga, ηinenga Kirisi ma imâ. Ηinde nde duvi mana.”

¹¹ Ande Yesu itu lâ kawanzi tu, “Ηguia njinde nde mao nā. Ilia imâ munja ηana iveta kelekele rârâni sondo. ¹² Taitu kala ηine na ja apaimi tu Ilia nde imâ lâ, andeta kinzi Juda tamâta sisama i kilala sondo, nde tia. Aku mâsi sakamao rârâni kinzi situ ma siveta papa, ande siveta lâ. Aku kinzi ma siveta mâsi sakamao kie taituni pa Tamâta Natu.” ¹³ Yesu iporo ηgua ηine lâ, ηinenga kinzi pâri-tamâta sisama tu Yesu isia ηgua ηana Yoane Lââ-Lilija Tamwata kâ lâ Ilia tini.

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâta limoa tonge ilo

Malaka 9:14-29, Luka 9:37-43

¹⁴ Yesu tavanzí ne pâri-tamâta ηato njinde sindue silâ lee sipânga kunzi tamâta ηgujalae. Sipânga lâ, ηinenga tamâta tonge imâ pa Yesu aku ipare tuku papa. ¹⁵ Aku ipai Yesu tu, “Tamâta Ηjalae, na ja ano pano tu kalo sukâja ηana natunju tamâne. Zo pinde ipânga kapa lâ, aku imo sakamao ndo, ηana tu i uru pata ndue yââ kulu wa lââ ilo wa.

¹⁶ Na ja munja akai i amâ panzi noko ne pâri-tamâta, andeta kinzi sikura tu siveta ipânga ara kilo, ande tia.”

¹⁷ Ηinenga Yesu iporo tau lo tu, “Opopo, miki tamâta ηandai kalomi tawana Maro Kindeni ηga. Miki ilomi kalomi wa nemî mâsi nde soki ndo! Ayo, na ja ma amo kuku miki ikura zo ηapia kilo, a? Αŋga nemî ilo-kalo soki-soki ma iveta na ja ilonju malia ikura zo ηapia kilo, a? Kakai lâlû njinde kamâ pa na ja!” ¹⁸ Sikai lâlû simâ lâ, ηinenga Yesu iporo kaika imbita koroani saka imo lâlû ilo njinde, aku koroani saka ipile lâlû ku ikâwa ilâ. Aku ndainani nâ, lâlû njinde ne pukoja marumbu lâ.

¹⁹ Aku muli, ηinenga Yesu ne pâri-tamâta simbonzi nâ simâ pa Yesu ku sikasoja tu, “Munja maka katogo tu kasoki koroani saka njinde, andeta kakura tia. Ηinde nde duvi mana.”

²⁰ Aku Yesu ipainzi tu, “Miki nemî kalo-tawana nde mota mwata nâ, kala miki kakura tia. Na ja aporo mao nâ pamî; ambo miki nemî kalo-tawana ma itumbu tini mwata, itogo ‘mastet’ vâsa mine, ande miki ma kakura tu kasupwa tuu ndai mine tu, ‘Noko kumandi ku kulâ pa nia pinde!’, aku tuu ma iyoka ilâ. Ambo miki kalomi tawana Maro Kindeni, ande miki ma kakura tu kaveta vetâja kie-kie rârâni. [²¹ Ambo miki ma katu kaika ηana kâpwa kâ ku kakai no ja kaika nâ, ande ma kakura tu kasokinzi koroani saka sitogo koroani saka njinde. Nzâla tonge keno, ande tia.”] *

Yesu iporo kilo ηana ne materja wa ne mandija wa

Malaka 9:30-32, Luka 9:43-45

²² Zo pinde ilâ lâ, ηinenga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta rârâni simâ taitu lâ Galilaya tâno. Ηinenga ipainzi tu, “Kinzi ma sio na ja Tamâta Natu lâ tamâta pinde mbaunzi ilo, ²³ aku ma siphu na ja pâta amâte. Andeta kari ηato lâ, ηinenga Maro Kindeni ma ipajo na ja amandi amo viângu kilo.” Kinzi pâri-tamâta silorjo Yesu ne ηgua ηine, kala ilonzi putuka ndo.

Yesu iporo ηgua ηana luma sapâja ne mbumbu kaija kâ

²⁴ Zo pinde ilâ lâ, ηinenga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka silâ sipânga Kaperneam lawea. Ηinenga tamâta pinde, kinzi njinde uru siveta wurâta ηana sikai mbumbu ηana

* ^{17:21:} Nia ndoyo, ηgua ηine kala ikeno ηgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipânga lâ muli nde isenje ηgua ηine ilâ kuku ηgua ikeno muŋga.

Maro Kindeni ne luma sapâna kâ, ande simâ pa Petero. Aku sikasoja tu, “Wa, noko ne pananâna uru io mbumbu ñana luma sapâna kâ, tiya?” ²⁵ Aku Petero isâu panzi tu, “Mao nâ, i uru iveta mine.”

Ñinenga Petero iyoka ilâ luma Yesu imo ñinde ilo. Petero iporo ñgua tonge tia yo, andeta Yesu ikasoga mine tu, “Saimon, noko ilo mana. Ea kinzi uru sio mbumbu ilâ panzi koipu ñalanala lâ tâno kulu. Tiambo kinzi koipu warakanzi seenzi wa natunzi wa uru sio mbumbu ilâ panzi, tiya?, kinzi tamâta pinde uru siveta mine.” ²⁶ Petero iporo taulo tu, “Kinzi tamâta pinde uru sio mbumbu ilâ panzi.” Ñinenga Yesu ipai tu, “Mine nde koipu see kinzi ma mbumbu silua tia. ²⁷ Taitu kulojo ñga; ambo kinda ma tao luma sapâna ne mbumbu ilâ panzi wurâta tamâta ñinde tia, ande ma wisinzi nâna pa kinda. Mine nde kulâ kuo gigi lâ lââ bwalika ilo. Kuveta mine lee, ku gigi ma ikai ija tonge. Kutapa ija ñinde kâki ku kunzaya i kawa, aku ma kusânda mbumbu tonge ikeno ija kawa ilo. Pwai mbumbu ñinde kulâ, aku kulanzi kinzi tamâta ñana luma sapâna mbumbu kainja kâ. Ñinde ma ikai nenzi mbuku piti lâ kinda rua tininda.”

18

Ea imo mbâna-mbâna
Malaka 9:33-42, Luka 9:46-50

¹ Lâ zo ñinde kinzi pâri-tamâta simâ pa Yesu, aku sikasoja tu, “Ea imo mbâna-mbâna panzi tamâta ñinde Maro Kindeni ikai maro panzi.”

² Ñinenga Yesu isarâwa pa lâlu kiri-mwata tonge tu imâ, aku iñgunu imandi pâri-tamâta naonzi. ³ Ñinenga Yesu ipainzi tu, “Naña aporo mao nâ pamî; Maro Kindeni ikai maro panzi tamâta ea sitogonzi lâlu kiri-kiri mine. Mine nde miki kaloko ñga; ambo miki ma kapalele ilomi kalomi tia, ande miki ma kakura tu kamo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande tia. ⁴ Ambo tamâta tonge ipatawa tamwata tini, itogo lâlu kiri-mwata ñine uru iveta mine, ande tamâta ñinde ma imo mbâna-mbâna panzi tamâta Maro Kindeni ikai maro panzi ñinde.

⁵ Ambo tamâta tonge kalo tawana na ja kala iveta kie ara pa lâlu mota tonge itogo lâlu ñai, ande i iveta kie ara pa na ja tona.”

Kinda ma tayaula tininda pinde nenzi kalo-tawana ndimo

⁶ Ñinenga Yesu iporo tu, “Ambo tamâta tonge ma iyaula i tini pinde ne kalo-tawana, kala ipu muli pa na ja, ande ñinde nde mâsi sakamao ndo. Ara ñana kinzi nia ndoyo ma sipa mira ñalae tonge lâ tamâta ñinde ñandola tâ ku sitambira indue tâi geza-geza ilo mbo inu tâi mbo imâte tâ. Ñana tu ambo kinzi muunga siveta mine papa, ande i ma ikura tu iyaula tini pinde ñinde ne kalo-tawana, ande ma tia.

⁷ Vetâja sakamao ma ipânga panzi tamâta ñinde uru siveta tamâta pinde sipile nenzi kalo-tawana. Mao nâ, vetâja pinde ma ipânga panzi tamâta ku isowe ilonzi kalonzi ñana siveta kiesaka kâ. Andeta vetâja sakamao ndo ma ipânga pa tamâta ea iveta vetâja ñinde ipânga. ⁸ Ambo noko mbalau tâku kie ilajeno kala kuveta kiesaka, ande ara ñana noko ma kutoto ñinde piti ku kutambira ilâ. Ambo noko mbalau taitu nâ, tâku kie taitu nâ, ande ñinde nde ara konja tia; andeta muli ñga, noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kulojo ñga; ambo noko kie-mbalau rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ ñalae ne mbââ ilo, ande ñinde nde ara tia ndo kanarjo. ⁹ Aku mine nâ, ambo noko mata tonge ilajeno kala kuveta kiesaka, ande ara ñana kupasiki mata ñinde piti ku kutambira ilâ. Ambo noko mata taitu nâ, ande ñinde nde ara konja tia; andeta muli, noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kulojo ñga; ambo noko mata rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ ñalae ne mbââ ilo, ande ñinde nde ara tia ndo kanarjo.

¹⁰ Miki kapakatona sondo ñga! Tia ma miki kamoranzi tamâta pinde, nenzi kalo-tawana itogo lâlu nenzi kalo-tawana mine, aku ma ilomi tu, ‘Kinzi nde tamâta kaa nâ’. Na ja apaimi tu lâ samba ilo, kinzi kalo-tawana tamâta ñinde nenzi ajelo nde uru simandi

naja Mama nao ikura zo zo.” [11 “Na ja Tamâta Natu amâ jana akainzi tamâta munja sisapiri kala soka potomule jinde piti lâ kondoma ilo.”] *

Ngua tambirâja jana “lama” isapiri

Malaka 9:43-50, Luka 15:3-7

¹² Ḧineŋga Yesu itambira ngua panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Miki ilomi mana. Ambo tamâta tonge ne ‘lama’ kambwaŋenzi tamâta jhalae taitu (100) simo, andeta lama tonge isapiri ku nao tia lâ, ande i ma iveta mana. Na ja apaimi tu i ma ipilenzi lama ngu jhalae simo tuu kulu, aku ma ilâ mbo iroroto jana lama taitu jinde jga. ¹³ Na ja aporo mao nâ pam, ambo iroto jana lee isânda kulu lâ, ande i ma indeka pâta ku wisi puu ndue. I ma indeka jhalae korja tia jnananzi lama 99 jinde jndai sisapiri jga; ambo taitu i ma indeka jhalae tina jana lama jinde munja isapiri ḥineŋga isânda kulu lâ. ¹⁴ Aku mine nâ, miki Tamami imo samba ilo jinde nde tini pwâka tu kalo-tawana tamâta tonge ma ipile ne kalo-tawana ku imo niaka.”

Vetâja ara jana tatu ninda-nambwe sondo jana munja iveta soki

Luka 17:3-4

¹⁵ Ḫineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Ambo kalo-tawana tamâta tonge iveta soki pano, ande kulâ papa aku simbomi rua nâ kaporø ngua jana kaveta jinde sondo kâ. Ambo i kalo sukâja ku iporo tu, ‘Mao nâ, aveta soki pano’, ande ara, miki rua ma kamo nambwe-nambwe kilo. ¹⁶ Taitu kaloojø jga; ambo iporo tu, ‘Na ja jndai aveta soki tonge jga’, ande ara, noko ma pwainzi kalo-tawana tamâta taitu tâku rua, ikura Mose ne ngua tukuña mine, aku kalâ kaporø pa tamâta jinde kilo. Jana tu Mose ne ngua tukuña ikeno mine tu, ‘Ara jana kinzi tamâta rua tâku jato ma sisuka ngua noko kusowe lâ tamâta tonge tini’. ¹⁷ Ambo noko ma kuveta mine, andeta tamâta jinde ipatiâmo ku iporo kilo tu, ‘Na ja jndai aveta soki tonge jga’, ande ara, kulâ kumandi ngu naonzi ku kuporo ngua jnne pwataki panzi silojo. Ambo i tini pwâka tu ilojo ngu nenzi ngua, ande noko ma tini piti ndo jana i kâ, itogo uru tini piti jnananzi tinikoa wa kinzi tamâta sakamao jana mbumbu kaija kâ.

¹⁸ Na ja aporo mao nâ pam; vetâja ndia rârâni miki kandi jana lâ tâno kulu, ande Maro Kindeni ma indi jana mine nâ lâ samba ilo. Anja vetâja ndia rârâni miki kasâu jana lâ tâno kulu, jinde Maro Kindeni ma isâu jana mine nâ lâ samba ilo.

¹⁹ Na ja apaimi kilo tu ambo kinzi kalo-tawana tamâta rua nâ ilonzi taitu ku sikai noja pa na ja Mama imo samba ilo jinde tu ma iveta vetâja tonge panzi, ande i ma iveta ikura kinzi rua nenzi noja mine. ²⁰ Jana tu lâ zo ndia kinzi kalo-tawana tamâta jato tâku rua simâ taitu sipasau jana siwâŋgi pa na ja, ande na ja warakâŋgu ma amâ amo kunzi.”

Ngua tambirâja jana wurâta tamâta tonge i kalo sukâja jana nuwala tia

²¹ Lâ zo jinde, Petero imâ pa Yesu ku ikasoja tu, “Maro ḥalae, ambo kalo-tawana tamâta tonge uru iveta soki pa na ja, ande na ja ma apile i ne vetâja soki jinde mbwaniŋgu jnapia. Ambo na ja ma aveta mine mbwaniŋgu lima kanajo rua, ande jinde ma ikura, tiya?”

²² Andeta Yesu itu lâ Petero kawa tu, “Na ja apaino tu noko ma kuveta mine mbwani lima kanajo rua nâ nde tia; noko ma kuveta mine ikura mbwani tamâta jhalae lima (500).

²³ Noko kulojø jga; Maro Kindeni ne mâsi jana ikai maro panzi tamâta kâ, ande itogo koipu jhalae tonge. Koipu jinde ilo tu i ne wurâta tamâta rârâni ma sikai mbuku papa i taulo imâ. ²⁴ Kinzi simâ jana sikai mbuku kâ, ḥineŋga sikai tamâta tonge simâ, i munja ikai mbumbu 10,000 saje koipu jinde. ²⁵ Tamâta jinde ikura tu ikatu mbuku jinde tia ndo. Mine kala koipu jhalae ipainzi ne tamâta pinde tu sikai wurâta tamâta jinde tavanzi kaiwa-natu, aku sionzi silâ pa tamâta jhalae tonge tu ma ikainzi jana siveta wurâta koa tia nâ papa. Aku ipainzi tu ma sio tamâta jinde ne luma tava ne kelekele ndoni ilâ panzi

* 18:11: Nia ndoyo, ngua jnne kala ikeno ngumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ngua jnne ilâ kuku ngua ikeno munja.

tamâta tu siko tona, ḷana ma sikai mbalija ḷana sikatu mbuku kâ. ²⁶ Andeta wurâta tamâta ḷinde ilojo ḷgua ḷinde, aku ipare tuku lâ koipu ḷalae kie tini laiti, aku ino mine tu, ‘Kalo sukâŋa ḷanana, aku kundamwana ḷga. Muli ḷga naŋa ma atu ḷana mbumbu ndoni mun̄ga akai sajeno ḷinde.’ ²⁷ ḷinenga koipu ḷalae kalo sukâŋa ḷana ku ipai tu, ‘Akai nanen̄gu mbuku piti lâ noko tini; kuyâti kulâ.’

²⁸ Ayo, ḷineŋga wurâta tamâta ndainani nâ iyâti ilâ pa nia yo, andeta isânda nuwala tonge kulu, i ne mbuku peko mwata nâ ikeno papa. Aku mbau ilâ ikai nuwala ḷandola kaika, ku ipai tu, ‘Noko ma kutu ḷana mbumbu rârâni ḷinde mun̄ga mbo noko pwai saje naŋa!’

²⁹ I nuwala ḷinde nde ilojo ḷgua ḷinde, ku ipare tuku ipai wurâta tamâta ḷinde mine tu, ‘Kalo sukâŋa ḷanana, aku kundamwana ḷga. Muli ḷga naŋa ma atu ḷana mbumbu ndoni mun̄ga akai sajeno ḷinde.’ ³⁰ Andeta wurâta tamâta ḷinde wisi nâna ku io nuwala ilâ luma sakamao ilo lee, mambo ikatu mbuku ikura lâ.

³¹ Kinzi rua nawalanzi pinde simora tamâta ḷinde iveta mâsi mine, aku ilonzi kura tia. Mine nde silâ siporo ḷgua ḷinde rârâni papa nenzi koipu ḷalae. ³² Aku marumbu; koipu ḷinde isarâwa pa wurâta tamâta ḷinde imâ, aku ipai tu, ‘Noko wurâta tamâta sakamao! Noko mun̄ga kuno naŋa, aku akai neŋgu mbuku rârâni piti lâ noko tini. ³³ Mao nâ, naŋa mun̄ga kalongu sukâŋa ḷalae tina ḷanano. Mine nde ḷana sâ kâ ḷga noko ḷandai kalo sukâŋa ḷana noko nuwala kâ, a?’ ³⁴ ḷinenga koipu ḷalae wisi nâna, aku io wurâta tamâta ḷinde ilâ luma sakamao ilo. Aku ipainzi luma ḷinde ne wurâta tamâta tu ma nâna silua lee, ikura lâ zo ndia ikatu mbuku rârâni.’

³⁵ Yesu iporo ḷgua ḷne lâ, ḷineŋga ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Aku mine nâ, ambo kalo-tawana tamâta tonge iveta soki pano, aku noko tini mwasa papa tia kala kupile i ne vetâŋa soki ḷinde tia, ande Maro Kindeni ma iveta mâsi kie taituni pano, ikura koipu ḷalae ḷinde iveta papa ne wurâta tamâta mine.”

19

Yesu iporo ḷgua ḷana pakâeŋa totoŋa kâ

Matai 5:31-32, Malaka 10:1-12, Luka 16:18, Rom 7:1-3, 1 Korin 7:10-16

¹ Yesu iporo ḷgua ḷne lâ, ḷineŋga ipile Galilaya tâno ku iyoka ilâ pa Judia tâno ikeno pa Jodan Lââ tini pinde. ² Anja kinzi tamâta ḷgu ḷalae nde soka i muli silâ. Aku lâ nia ḷinde Yesu ivetanzi pukorja tamâta tininzi ara kilo.

³ Anja tamâta pinde lâ Parisai ḷgu nde simâ pa Yesu tu sikai samâŋa papa. Sipai mine tu, “Kinda nenda ḷgua tukuŋa keno ḷana tamâne tu ambo i tini pwâka ḷana kaiwa taine kala itu isoki ḷana duvi ndia, ande ikura. Ayo, ḷgua tukuŋa ḷne nde ara, tiya?”

⁴ Yesu nde iporo tauulo tu, “Opopo, tiambio miki ḷandai kapono Maro Kindeni ne ḷgua ḷinde ikeno lâ pepa tini, tiya? ḷgua ḷinde nde mine, ‘Nia ndoyo, Maro Kindeni Puliâŋa Tamwata nde ipulianzi tamâta, ku ionzi taine wa tamâne wa.’ ⁵ Aku Maro Kindeni iporo tu, ‘Mine kala tamâne ma ipilenzi tina-tama ku ma ipasipa kuku kaiwa taine nâ, aku kinzi rua ma simo tininzi lâ taitu.’ ⁶ Mine nde kinzi ḷandai simo piti piti ḷga; kinzi rua ma simo togo ilonzi wa karaenzi taitu nâ. Mao nâ, Maro Kindeni ipanzi rua lâ taitu lâ; mine nde tamâta tonge ma itikianzi piti ndimo.”

⁷ ḷineŋga kinzi Parisai tamâta nde sipai Yesu mine tu, “Ayo, mine nde ḷana sâ kâ ḷga Mose ne tukuŋa isâu pa tamâne tu ambo injgere ḷgua lâ pepa tini ḷana itoto pakâeŋa kâ, ku pepa ilua kaiwa taine, ande nenzi pakâeŋa nde totoŋa lâ, a?” ⁸ Ande Yesu iporo tauulo tu, “Miki nde tarja-kaika tamwatami. Mine kala Mose isâu pami tu kasokinzi kaiwami taine. Ambo taitu mun̄gani, lâ nia ndoyo, ande mâsi mine ikeno tia ndo. ⁹ Naŋa apaimi tu, ambo tamâne tonge isoki kaiwa taine, andeta taine ḷinde ḷandai iveta sakamao kuku tamâta tonge ḷga, ambo tamâne ḷinde ikai taine wasaseki, ande iveta sakamao kuku taine wasaseki ḷinde, kala ilanja ipole ḷgua tukuŋa.”

¹⁰ Kinzi pâri-tamâta silojo Yesu ne ŋgua kaika ŋinde, ŋinenga sipai tu, “Ambo tamâne ŋga taine nenzi pakâeja ikeno mine, ande ara ŋana tamâne ma imo simbo mai nâ, ikai taine tonge tia.”

¹¹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kinzi tamâta pinde nâ sikura tu sipaveta kuku ŋgua ŋine. Mao nâ, Maro Kindeni munja kaika ilanzi tamâta pinde nâ ŋana sipaveta kuku ŋgua ŋine. ¹² Kinzi tamâta pinde sikâe tia. Kinzi pinde nde tininzi sakamao lâ zo ŋinde tinanzi sipaguguanzi, kala sikura tu sipulianzi natunzi tia. Aŋga pinde nde munja tamâta pinde sitoto tininzi piti, kala sikura tu sipulianzi natunzi tia. Aŋga pinde nde ilonzi ndo ŋana siveta wurâta pa Maro Kindeni, kala situ kaika pa warakanzi tu ma sikâe tia. Miki tamâta ea kakura tu kapaveta kuku ŋgua ŋine, ande kapaveta kuku.”

Yesu itu nzâmbe panzi lâlu kiri-kiri

Malaka 10:13-16, Luka 18:15-17

¹³ Lâ zo ŋinde kinzi tamâta pinde sikainzi lâlu kiri-kiri simâ pa Yesu. Kinzi ilonzi tu i ma io mbau kâki kulunzi ku ino pa Maro Kindeni ŋananzi tâ. Andeta kinzi pâri-tamâta nde sileleanzi tamâta ŋinde. ¹⁴ Aŋga Yesu nde ipainzi pâri-tamâta tu, “Miki ma kasâu panzi lâlu kiri-kiri tu simâ pa naŋa; kapono nzâla ŋananzi ndimo. ŋana tu Maro Kindeni uru ikai maro panzi tamâta ea nenzi kalo-tawana irerege kuku lâlu kiri-kiri ŋine nenzi kalo-tawana.” ¹⁵ ŋinenga Yesu io mbau kâki kinzi lâlu kiri-kiri taitu-taitu kulunzi, ku itu nzâmbe panzi. Iveta mine lâ, ŋinenga ipile nia ŋinde ku ilâ.

Tamâta tonge ne mbalija rârâ

Malaka 10:17-27, Luka 18:18-27

¹⁶ Zo tonge, tamâta tonge imâ pa Yesu ku ikasoja tu, “Pananâŋa, naŋa ma aveta vetâŋa ara ndia ŋga ikura tu amo viâŋgu ku amo nâ.”

¹⁷ Yesu nde itu lâ kawa mine tu, “ŋana sâ kâ ŋga noko pwasonja naŋa ŋana vetâŋa ara kâ, a? Maro Kindeni simbo nâ nde Ara Tamwata. Ambo noko ilo tu kumo via ku kumo nâ, ande noko ma kupaveta kuku Maro Kindeni ne ŋgua tukuja.”

¹⁸ ŋinenga tamâta ŋinde ikasoja Yesu kilo tu, “Noko kuporo ŋana tukuja ndia.” Ande Yesu ipai tu, “Naŋa aporo ŋana tukuja ŋine: ‘Noko ma kupu tamâta pâta ndimo; noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma kusowe ŋgua lajera lâ tamâta tonge tini lâ ŋgua nia ndimo; ¹⁹ noko ma kumege ŋananzi tina-tama ku tajra mwasa nâ panzi; aku noko ma tini mwasa panzi tini pinde itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.’”

²⁰ Aku tamâta ŋinde nde ipai Yesu tu, “Naŋa uru apaveta kuku ŋgua tukuja ŋinde rârâni. Aŋga vetâŋa ndia nde naŋa aveta tia yo, a?”

²¹ Aku Yesu ipai tu, “Ambo noko ilo tu kumo tamâta sondo ndo lâ Maro Kindeni nao, ande kulâ kuo ne kelekele rârâni ilâ panzi tamâta tu siko kâ. ŋinenga mbumbu ŋinde ndoni kulanzi sugorai tamwatanzi. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara ndo lâ samba lawea. Aku kumâ, kupono muli pa naŋa.” ²² Tamâta ŋinde ilojo Yesu ne ŋgua ŋinde, aku ilo malia ndo, ŋana tu i nde mbaliŋa warika. Tia ku ipile Yesu ku ilâ.

²³ Ilâ lâ, ŋinenga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Naŋa aporo mao nâ pamî; kinzi mbaliŋa warakanzi ande wurâta ŋalae panzi ŋana simo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo.

²⁴ Naŋa aporo kilo pamî tu, ambo ŋgoa ŋalae ‘kamel’ itu itambwa ilâ mbiri kiri-mwata ne maa ilo, ande i ma ikura tu iveta mine tia ndo. Aku mine nâ, ambo mbaliŋa warika itu imo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo, ande ŋinde nde wurâta ŋalae tina!” ²⁵ Kinzi pâri-tamâta nde silojo ŋgua ŋinde, ku wisinzi motutu kala sikasoja tu, “Ayo, ambo mine, ande ea ikura tu ikai via mao ŋana imo mine ku imo nâ.”

²⁶ Aku Yesu mata ilea ilâ panzi ku ipainzi tu, “Kinzi tamâta warakanzi nâ ma sikura tia; arŋa Maro Kindeni tamwata nde ikura tu iveta vetâŋa rârâni.”

²⁷ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenga Petero itu lâ kawa mine tu, “Opopo! Maka munja kapile kelekele ndoni ŋana kapono muli pa noko! Mine nde maka ma kakai kulu ndia.”

²⁸ Aku Yesu ipainzi tu, “Naŋa aporo mao nâ pamî; muli, lâ zo ŋinde Maro Kindeni ma ipulia samba wa tâno ipâŋga wasaseki ndo, ande naŋa Tamâta Natu ma amo Koipu ŋalae

tava nanenju walo wa sinâla ȳalae. Aku lâ zo ȳinde miki pâri-tamâta sajao kanaomî
rua nde ma kakai poe panzi Isrel ȳgu kambwajenzi sajao kanaomîzrua, aku ma kamo
katonâja panzi. ²⁹ Aku tamâta ea kalo tawana ȳanya kala ipile ne luma wa tai-tua wa
mwane wa tina-tama wa natu wa ne tâno wa; ande Maro Kindeni ma itu pa kinzi ȳinde
rârâni ȳana ȳinde kâ mbwani tamâta ȳalae taitu (100). Aku muli, i ma via mao ilanzi, ma
simo vianzi mine ku simo nâ. ³⁰ Andeta kinzi tamâta rârâ munja simo tamâta ȳalajala lâ
tâno kulu, ande kinzi ȳinde ma muli simo tamâta kaa nâ. Anja kinzi tamâta rârâ munja
simo tamâta kaa nâ lâ tâno kulu, ande kinzi ȳinde ma muli simo tamâta ȳalajala.”

20

Igua tambirâja ȳananzi tamâta pinde siveta wurâta pa tamâta ȳalae tonge

¹ Yesu iporo ȳgua ȳine lâ, ȳinenga itambira ȳgua mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi
ȳana ikai maro panzi tamâta kâ nde itogo tâno tonge warika. Zo tonge, mbwale pwataki
lâ, ȳinenga tâno warika ȳinde ilâ lawea ilo iroto ȳananzi wurâta tamâta pinde tu ma
sikai wurâta lâ i ne tâno waini ilo. ² Isânda wurâta tamâta pinde kulunzi lâ, aku ipa ȳgua
kunzi ȳana sikai mbumbu sajao sajao ȳana nenzi wurâta lâ kari ȳinde. Sisâu lâ, ȳinenga
tamâta ȳalae ȳinde ionzi silâ siveta wurâta lâ ne tâno waini ilo. ³ Ayo, kari tai ȳato ilâ
lâ, ȳinenga tamâta ȳalae ȳinde ilâ ku mata imoranzi tamâta pinde simandi nenzi lâ ao
ngini, nenzi wurâta tonge tia. ⁴ Aku ipainzi tu, ‘Wa! Miki kalâ kaveta wurâta lâ nanenju
tâno waini ilo, aku ma kulu alami ikura nanenju pateâja mine.’ ⁵ Aku silâ. Simo lee, ku
kari imâ ȳgini, ȳinenga tamâta ȳalae ilâ lawea ilo kilo ku iveta mâsi ndaina nâ kilo. Lee,
ku kari tai ȳato kilo ilâ lâ, ȳinenga iveta mâsini ndaina kilo.

⁶ Lee ku lala, kari indue lâ, ȳinenga tamâta ȳinde ilâ ku mata imoranzi tamâta pinde
simandi nenzi nâ simo lawea ilo. Aku ikasojanzi tu, “Wa, mana mana ȳga miki kamandi
nemi koa tia nâ lee, kari ȳga indue lâ, a?” ⁷ Kinzi nde siporo taulo tu, “ȳandai tamâta
tonge wurâta ilua maka ȳga.” ȳinenga tamâta ȳalae ipainzi tu, “Ara, miki kalâ kaveta
wurâta lâ nanenju tâno waini ilo.” Aku silâ.

⁸ Aku lala pararai lâ, ȳinenga tâno warika iporo pa wurâta tamâta nenzi katonâja
tu, “Kusarâwa panzi wurâta tamâta tu simâ ȳana sikai nenzi kulu kâ. Kuwae mbumbu
munja panzi wurâta tamâta ȳinde sipâنجga muli ndo. Kuveta mine nâ kuwae panzi kulâ
lee ku marumbu lâ wurâta tamâta sipâنجga munđgâja ȳinde.” ⁹ ȳinenga kinzi tamâta kala
siveta wurâta ikura kari tai taitu nâ ȳinde nde simunjga simâ, aku sikai mbumbu sajao
sajao. ¹⁰ Mine kala kinzi tamâta ȳinde siveta wurâta ikura mboyo wa lala wa ande ilonzi
tu ma sikai mbumbu ȳalae. Andeta tia; kinzi kala sikai mbumbu sajao sajao mine nâ.
¹¹ Kinzi simora nenzi mbumbu ȳinde, aku wisinzi nâna papa tâno warika. ¹² Aku sipai
tâno warika tu, “Wa! Kinzi tamâta ȳinde sipâنجga muli ndo! Kinzi siveta wurâta ikura
kari tai taitu mai nâ! Anja maka nde kaveta wurâta ȳalae lâ mboyo lee imâ ipâنجga lâ
ȳine, aku kari kanama pâta lâ! Andeta kinzi ȳinde nenzi mbumbu nde rege-rege kuku
maka nema mbumbu ma!”

¹³ Tâno warika nde ilojo nenzi ȳgua ȳinde, ȳinenga iporo pa nenzi tamâta tonge mine
tu, “Nirgu-nambwe, na ja ȳandai aveta soki tonge pa noko ȳga, ȳana tu munja mboyo
noko tamwata kupa ȳgua tu ma pwai mbumbu sajao ȳana noko ne wurâta. ¹⁴ Ara, pwai
ne mbumbu, aku kulâ. Na ja iloŋgu tu mbumbu sajao alua tamâta kala imâ muli ndo
ȳinde tona. ¹⁵ ȳine nde keno pa na ja simborju nâ. Na ja akura tu awae nanenju mbalija
ikura na ja warakâŋgu nâ neŋgu pateâja mine. Kala ȳine na ja atu aveta kengu ara panzi
tamâta ȳinde; mine nde ȳana sâ kâ ȳga noko kupadâda, a?”

¹⁶ Yesu iporo ȳgua tambirâja ȳine marumbu lâ, ȳinenga iporo tu, “Aku mine nâ, kinzi
tamâta munja simo tamâta kaa nâ lâ tâno kulu, ande muli ma simo tamâta ȳalajala.
Anja kinzi tamâta munja simo tamâta ȳalajala lâ tâno kulu, ande muli ma simo tamâta
kaa nâ.”

Yesu iporo kilo ȳana ne mateja wa ne mandija wa

Malaka 10:32-34, Luka 18:31-34

¹⁷ Yesu nde ikainzi ne pâri-tamâta sajao kanañonzi rua, aku sikâki silâ pa Jerusalem lawea kâ. Soka nzâla yo, ñinenga Yesu iporo ñgua ilâ pa kinzi nã mine tu, ¹⁸ “Ayo, ñine kinda takâki talâ pa Jerusalem. Ma tapânga lâ, ñinenga tamâta tonge ma io na ja Tamâta Natu lâ kinzi patarawâja tamâta ñalañala wa pananâja tamâta ñana ñgua tukuña kâ mbaunzi ilo. Kinzi ma sio na ja lâ ñgua nia, aku ma sipa ñgua tu sipu na ja pâta amâte. ¹⁹ Ñinenga kinzi kala ma sio na ja alâ tinikoa mbaunzi ilo, aku kinzi ñinde ma siporo ñgua pavaligja pa na ja wa sipalili na ja wa. Marumbu, ñinenga ma sipu na ja lâ kâi popole tini amâte. Andeta kari ñato lâ, ñinenga Maro Kindeni ma ipaño na ja amandi amo viângu kilo.”

Yesu ne pâri-tamâta rua situ sipânga tamâta ñalañala

Malaka 10:35-45

²⁰ Yesu iporo mine lâ, ñinenga Sebedi kaiwa taine ikainzi natunzi rua simâ pa Yesu. Taine ñinde nde ipare tuku pa Yesu ku ino Yesu tu ma iveta vetâja tonge. ²¹ Aku Yesu ikasoja tu, “Noko ilo tu na ja ma aveta mana.” Aku taine ñinde nde ipai Yesu tu, “Na ja ilongu mine: lâ zo ñana noko ma pwai Koipu ñalae, ande noko ma kupatea natungu tonge ñana isajona noko tini laiti pa wia kâ, anja tonge ñana isajona noko tini laiti pa ñâsi kâ.”

²² Ñinenga Yesu isia ñgua panzi pâri-tamâta rua ñinde mine tu, “Miki rua kazizâla ñana vetâja ñine kala kakasonja na ja ñana. Na ja ma muli anu lââ makisa ikeno kâmba tonge ilo. Tiambo miki rua kala kakura tu kanu lââ ñinde, tiya?” Aku kinzi rua sipai tu, “Maka rua kurama.” ²³ Ñinenga Yesu ipainzi tu, “Mao nâ, miki rua ma kanu lââ makisa kala na ja ma anu ñinde. Ambo taitu pateâja ñana tamâta ea ma isajona tiniñgu laiti pa wia kâ ñga pa ñâsi kâ, ande ñinde ikeno pa na ja tia. Na ja mama i simbo nâ ma iwae sanjonâja nia panzi tamâta ea muñga ipateanzi ñinde.”

²⁴ Kinzi nawalanzi pâri-tamâta sajao nde silojo kinzi tai-tua rua parinanzi mine, aku wisinzi nâna panzi. ²⁵ Andeta Yesu isarawanzi tu simâ kuku, aku ipainzi tu, “Miki kasama tu kinzi tamâta pinde uru sikai koipu panzi tinikoa ñgu,aku kinzi tamâta ñalañala ñinde uru siveta malia kie-kie panzi ñgu ñinde. ²⁶ Andeta mâsi mine ma ikeno miki ñginimi ndimo. Ambo tamâta itu imo tamâta ñalae lâ ñginimi, ande nzâla keno mine: i ma imo nemi kuleja tamâta. ²⁷ Aku tamâta ea itu imo mbâna-mbâna pamî, ande nzâla keno mine: i ma imo nemi wurâta tamâta kaa nâ. ²⁸ Ñana tu na ja Tamâta Natu ñandai amâ ñana kinzi tamâta ma sikai kuleja pa na ja ñga. Na ja amâ ñana akai kuleja panzi tamâta, aku ma amâte ñana akainzi tamâta rârâ piti lâ kondoma ilo.”

Yesu ivetanzi tamâta rua muñga matanzi leva-leva simora kilo

Malaka 10:46-52, Luka 18:35-43

²⁹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka ñana sipile Jeriko lawea silâ kâ, ande tamâta ñgu ñalae nde soka mulinzi silâ. ³⁰ Anja tamâta rua nde sisajona nzâla ñgañje, kinzi rua matanzi leva-leva lâ. Kinzi rua silojo ñgua tu Yesu ñga iyoka imâ, ñinenga sisarâwa kaika tu, “Maro ñalae, Daviti ne vâsanî noko, kalo sukâja ñanama!” ³¹ Kinzi tamâta nde siloñonzi rua sisarâwa mine ku simbitanzi tu kawanzi buu nâ. Andeta kinzi rua sisarâwa kawanzi kâki ñalae mine tu, “Maro ñalae, Daviti ne vâsanî noko, kalo sukâja ñanama!”

³² Ñinenga Yesu imandi ku ikasojanzi tu, “Anja miki rua katu na ja ma aveta mana pamî.” ³³ Ande kinzi rua situ lâ kawa mine tu, “Maro ñalae, maka iloma tu ma matama kamora nia.” ³⁴ Aku Yesu kalo sukâja ñananzi, kala io mbau lâ kinzi rua matanzi. Aku walele nâ kinzi rua matanzi ara, aku simora nia. Ñinenga simandi ku soka Yesu muli silâ.

Yesu ilâ Jerusalem lawea itogo koipu ñalae

Malaka 11:1-10, Luka 19:29-38, Yoane 12:12-19

¹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka lee sipânga Jerusalem lawea tini laiti, aku sipânga lawea tonge ikeno Oliv Tuu wangira, i ña mine Betfasi lawea. Ande Yesu isupwanzi ne pâri-tamâta rua, ²aku ipainzi tu, “Miki rua kalâ pa lawea ndai, ikeno naomi ñinde. Kalâ

lawea njinde ilo, aku walele nā ma kamora ‘donki’ malakupi tonge kinzi sisine lâ imandi tava natu. Kayaute wâlo piti aku kakainzi rua kamâ pa naşa. ³ Ambo tamâta tonge ikasoŋami tu, ‘Nana sâ kâ ŋga miki rua kaveta mine’, ande miki rua ma kapai tu, ‘Maro Ʉhalae ne wurâta ikeno panzi rua. Aku mwanga ma ionzi rua sitaulo simâ kilo walele nâ.’”

⁴ Vetâŋa njinde iveta ŋgua tonge Maro Kindeni munja io lâ ŋgua-tulâŋa tamâta tonge kawa tu ipâŋga kanajo. Ʉgua njinde nde mine,

⁵ “Kupainzi tamâta simo Saion tuu kulu tu, ‘Kamora ŋga! Miki nemi koipu Ʉhalae kala imâ pamî. Ipatawa tamwata tini ku isajona donki tonge kumbu. Mao nâ, isajona donki natu tonge kumbu kala imâ.’”

⁶ Ʉninenga pâri-tamâta rua njinde silâ lawea njinde ilo, aku siveta ikura Yesu munja iporo panzi mine. ⁷ Kinzi rua sikai donki tina ŋga natu tona simâ, Ʉninenga siliŋi nenzi pasawanya luandondo kâki donki rua kumbunzi. Aku Yesu ikâki isajona. ⁸ Ʉninenga tamâta ŋgu Ʉhalae sisawa nenzi pasawanya luandondo piti, ku silalaga lâ nzâla Ʉana Yesu ma iyoka kulu kâ. Anja pinde nde sitoto tumba lau ku sikai simâ silalaga lâ nzâla tava. ⁹ Kinzi tamâta pinde soka simunga pa Yesu, anja pinde nde soka muli,aku rârâni sindeka ku sisuŋa kawanzi mine tu, “Paneâŋa ilâ pa Daviti ne vâsa! Maro Kindeni itu nzâmbé pa koipu Ʉhalae ŋine ikai i ndamwa kala imâ. Tapanea Maro Kindeni pa âta!”

¹⁰ Yesu iyoka mine lee ilâ Jerusalem lawea ilo, ande tamâta rârâni simo lawea Ʉhalae njinde nde sipakasoŋa warakanzi mine tu, “Tamâta ŋine nde ea.” ¹¹ Aku kinzi tamâta soka simâ kuku Yesu njinde nde sipainzi tu, “Ʉhine nde Yesu, ina ŋgua-tulâŋa tamâta njinde kinzi munja siporo tu ma iyoka pa Nasarete lawea lâ Galilaya tâno imâ.”

Yesu ijaranzi mbaliŋa warakanzi lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa

Malaka 11:15-18, Luka 19:45-47

¹² Ʉninenga Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo,aku ijaranzi mbaliŋa warakanzi simo sipako kelekele lâ nia njinde. Itili peke lâ kinzi tamâta Ʉana sipalulua mbumbu kâ,aku itili paŋgi lâ kinzi tamâta siveta wurâta Ʉana sipako sii Ʉana patarawâŋa kâ tava. ¹³ Aku ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno mine tu, ‘Nanerŋu luma nde ma kinzi sipatu ja tu “Luma Ʉana noŋa kâ” ; anja miki nde kaveta ŋine ipâŋga itogo kinzi nzanzare tamâta nenzi munâŋa nia mine!”

¹⁴ Yesu imo niani ndaina, Ʉninenga kinzi tamâta matanzi leva-leva wa kenzi pââsââ nde simâ papa,aku ivetanzi tininzi ara. ¹⁵ Andeta kinzi patarawâŋa tamâta Ʉhalajala wa kinzi pananâŋa tamâta Ʉana ŋgua tukunja kâ nde simora mâsi Ʉhalajala pinde Yesu iveta njinde. Aku silorjonzi lâlû kiri-kiri sisarâwa lâ luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo mine tu, “Paneâŋa ilâ pa Daviti ne vâsa!” Mine nde kinzi tamâta Ʉhalajala njinde wisinzi nâna pa Yesu, ¹⁶ kala sikasoŋa i mine tu, “Wa, noko kuloŋo ŋgua ŋine kinzi lâlû siporo, tiya?” Aku Yesu itu lâ kawanzi mine tu, “Naja alojo lâ. Andeta mana mana ŋga miki Ʉandai kapono ŋgua-tulâŋa tamâta njinde ne ŋgua ikeno lâ pepa tini, a? Ʉgua ikeno mine tu, ‘Aku kinzi lâlû kiri-kiri kala uru sipanea noko ja mine nâ’.”

¹⁷ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, Ʉninenga ipilenzi simo,aku iyâti ilâ pa nia yo. Ʉninenga ilâ imo Betani lawea lâ mbo njinde.

Yesu iporo itu kaika pa kâi tonge, kala ŋgâla-ŋgâla lâ

Malaka 11:12-14,20-26

¹⁸ Aku mbwale kilo, mboyo nâ, Ʉninenga Yesu iyoka itaulo ilâ pa Jerusalem lawea kilo, andeta putole ipu. ¹⁹ Yesu mata ilâ imora kâi “fik” tonge imandi nzâla ŋganje,aku iyoka ilâ laiti. Andeta imora tu kanajo tonge keno nde tia; lau nâ keno. Aku Yesu iporo papa kâi njinde mine tu, “Noko ma kupula kanajo kilo tia ndo!” Aku ndainani nâ, kâi njinde ŋgâla-ŋgâla lâ.

²⁰ Kinzi pâri-tamâta simora njinde,aku wisinzi motutu lâ. Aku siporo tu, “Mana mana ŋga kâi ŋine ŋgâla-ŋgâla walele nâ.”

²¹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Naja aporo mao nâ pamî; ambo miki ma kao nemi kalo-tawana ilâ mao pa Maro Kindeni,aku ilomi rua-rua tia, ande miki ma kakura tu kaveta

mâsi mineni, itogo kala ɲine aveta pa kâi ‘fik’ mine. Andeta ɲinde nâ tia; ambo miki ma kaporpa tuu ɲai mine tu, ‘Noko kumandi kupatiki kundue tâi ilo’, ande Maro Kindeni ma iveta vetâja ɲinde ipânga, itogo miki kaporpa mine. ²² Ambo miki kalomi tawana Maro Kindeni kala kakai noja papa, ande i ma iveta ikura nemi noja mine.”

Kinzi sikasoja Yesu tu ikai ea ndamwa

Malaka 11:27-33, Luka 20:1-8

²³ Ȑine ilâ lâ, Ȑinejga Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapâja ne Ȑgumbi ilo, aku ipanananzi tamâta simo Ȑinde. Andeta kinzi patarawâja tamâta Ȑalajala sitavanzi Isrel Ȑgu nenzi katonâja nde simâ papa, aku sikasoja tu, “Wa, noko pwai ea ndamwa kumâ kala kuveta mâsi kie-kie Ȑine, a? Anja ea wurâta Ȑine ilano, a?” ²⁴ Ande Yesu itu lâ kawanzi ku iporo tu, “Ara, na ja kala atu akasonjami kasojâja tonge. Ambo miki ma kaporpa Ȑgua sondo itaulo imâ pa na ja, ande na ja kala ma aporo Ȑgua pwataki pamî Ȑana akai ea ndamwa Ȑga aveta vetâja Ȑine. ²⁵ Nanengu kasonjâja nde mine; munja, lâ zo Ȑinde Yoane Lââ-Lilija Tamwata iveta wurâta Ȑana ililinzi tamâta, ande ea wurâta Ȑinde ilua i. Miki ilomi tu Maro Kindeni wurâta Ȑinde ilua, tiya?, i tamwata nâ ilo patea tu iveta.”

Ȑinejga kinzi warakanzi siporo lâ Ȑgininzi mine tu, “Ambo kinda ma taporo taulo tu, ‘Maro Kindeni isupwa Yoane tu iveta wurâta Ȑinde’, ande i ma iporo pa kinda mine tu, ‘Mine kala Ȑana sâ kâ Ȑga miki Ȑandai kalomi tawana Yoane ne Ȑgua, a?’ ²⁶ Ambo kinda ma taporo taulo mine tu, ‘Yoane tamwata nâ ilo patea tu iveta wurâta Ȑinde’, ande kinzi tamâta ma wisinzi nâna Ȑalae tina pa kinda. Kinda taruru Ȑananzi, Ȑana tu kinzi rârâni kalonzi tawana tu Yoane nde Maro Kindeni ne Ȑgua-tulâja tamâta tonge.” ²⁷ Tia ku kinzi siporo Ȑgua taulo pa Yesu mine tu, “Maka kasama tia.” Ȑinejga Yesu ipainzi tu, “Ara, na ja kala ma aporo Ȑgua tonge pamî tia Ȑana akai ea ndamwa amâ kala aveta vetâja Ȑine.”

Ȑgua tambirâja Ȑana tamâta tonge natu tamâne rua

²⁸ Ȑinejga Yesu itambira Ȑgua panzi tamâta Ȑalajala mine tu, “Ayo, miki ilomi mana. Tamâta tonge imo kunzi natu tamâne rua. Tamâta Ȑinde ilâ pa natu nzâla-kulu kâ, aku ipai tu, ‘Natuŋgu, ma Ȑine noko kulâ kuveta wurâta pa na ja lâ tâno waini ilo.’ ²⁹ Aku natu ipai tu, ‘Na ja tiniŋgu pwâka, ma alâ aveta wurâta pa noko nde tia.’ Andeta mwâŋga, natu Ȑinde ipalele ilo, aku ilâ iveta wurâta. ³⁰ Ȑinejga tamanzi kala ilâ pa natu tonge, aku iporo Ȑgua mineni papa. Aku natu Ȑinde iporo tu, ‘Ara, mama; na ja ma alâ aveta wurâta pano.’ Andeta i Ȑandai ilâ iveta ne wurâta Ȑga. ³¹ Mine nde ea lâ tamâta rua Ȑinde ande iveta ikura tamanzi ne pateâja.” Aku kinzi tamâta Ȑalajala sipai Yesu tu, “Natu nzâla-kulu iveta ikura tama ne pateâja mine”.

Ȑinejga Yesu ipainzi tu, “Na ja aporo mao nâ pamî; kinzi tamâta sakamao Ȑana sikai mbumbu pa Rom kâ wa kinzi nzâla taine wa, ande kinzi Ȑinde simunja pamî Ȑana sikai Maro Kindeni ne nzâmbé ara. ³² Ȑana tu Yoane Lââ-Lilija Tamwata munja imâ pa miki Isrel Ȑgu Ȑana itula mâsi sondo Maro Kindeni ilo tu miki ma kaveta Ȑinde, andeta miki Ȑandai kalomi tawana Yoane ne Ȑgua Ȑga. Anja kinzi tamâta sakamao Ȑana sikai mbumbu pa Rom kâ wa kinzi nzâla taine wa, ande kinzi Ȑinde silorjo Yoane ne Ȑgua, aku sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, kala sipile nenzi vetâja sakamao. Anja miki kamora kinzi kiesaka tamwatanzi Ȑinde nenzi kalo-tawana Ȑinde, andeta miki kapalele ilomi kalomi ku kalomi tawana Yoane ne Ȑgua, ande tia.”

Ȑgua tambirâja Ȑana kinzi tamâta sakamao sikatona tâno waini

Malaka 12:1-12, Luka 20:9-19

³³ Ȑinejga Yesu ipainzi tamâta Ȑalajala mine tu, “Miki kalorjo Ȑgua tambirâja tonge. Tamâta tonge ipâu tâno waini tonge aku ipa Ȑgumbi Ȑana. Aku iveta wewe lâ tâno ilo, itogo kondo Ȑana sipale waini kapula tu punu-punu kâ, aku ipa pâla Ȑana tamâta ma simo ilo sio Ȑana tâno kâ. Ȑinejga io tâno Ȑinde lâ tamâta pinde mbaunzi ilo Ȑana sikatona ku sikai wurâta Ȑana mbumbu lâ tini. Ȑinejga tâno warika iyoka ilâ pa nia malawae

tonge. ³⁴ Imo lee, aku zo laiti ḷana kâi waini ma ipula kanajo kâ. ḷineŋga tâno warika isupwanzi wurâta tamâta pinde silâ pa tâno waini ḷinde ḷana sikai waini kanajo pinde, ikura munja sipa ḷgua tu ma silua i. ³⁵ Andeta kinzi tamâta uru sikai wurâta lâ tâno ḷinde nde sikainzi tâno warika ne wurâta tamâta kaika, aku sipu tonge. Arga tonge nde sipu pâta imâte, arga mira nâ sisia tonge. ³⁶ ḷine ilâ lâ, ḷineŋga tâno warika isupwanzi wurâta tamâta pinde kilo silâ panzi. Kinzi kambwanjenzi nde ipole tamâta munja isupwanzi ḷinde kambwanjenzi. Andeta kinzi tamâta uru sikai wurâta lâ tâno ḷinde nde siveta mâsi mine nâ panzi wurâta tamâta ḷinde.

³⁷ Simo lee ku muli, ḷineŋga tâno warika isupwa i tamwata natu tamâne ilâ panzi. I itu mine, ‘Kinzi ma simege ḷana natuŋgu’. ³⁸ Andeta kinzi tamâta uru sikai wurâta lâ tâno ḷinde nde simora tâno warika natu imâ panzi, aku siporo lâ warakanzi ḷgininzi mine tu, ‘Wa, tamâta ndai ma muli ikai tama ne mbaliŋa ndoni. Ayo, ḷine ma tapu pâta imâte, aku ma warakânda takai i ne tâno ḷine.’ ³⁹ Siporo ḷgua ḷine lâ, aku marumbu; mbaunzi ilâ sikai tâno warika natu kaika ku siŋara lâ tâno ilo iyâti ilâ pa nia yo, ḷineŋga sipu pâta imâte lâ.’ ⁴⁰ Yesu itambira ḷgua ḷine panzi lâ, ḷineŋga ikasorjanzi tu, “Ayo, mwaŋga tâno waini warika ma imâ, ḷineŋga ma iveta kie mana panzi tamâta ḷinde munja sikai wurâta lâ tâno ḷinde.”

⁴¹ Aku kinzi tamâta ḷalanjala siporo taulo tu, “I ma iyaulanzi tamâta sakamao ḷinde, ku ma izavarunzi sakamao ndo. Arga ne tâno waini ḷinde ma ilanzi tamâta pinde ḷana sikatona kâ. Aku lâ zo ḷana sikai kanajo kâ, ande ma sigona kanajo pinde silua i.”

⁴² ḷineŋga Yesu ipainzi tu, “Tiambo miki ḷandai kapono Maro Kindeni ne ḷgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘Mira ḷine kinzi tamâta ḷana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipâŋga mira ara ḷana isuka luma ḷgarje kaika kâ. Maro Kindeni tamwata iveta vetâŋa ḷinde ipâŋga lâ, kala kinda tamora ḷinde tu ara pâta kanajo.’

⁴³ Mine kala naŋa apaimi tu Maro Kindeni ma ipono nzâla ḷana miki Isrel tamâta ḷana kamo i ne ḷgumbi ilo, aku ma ikai maro pa tamâta ḷgu pinde, kinzi ḷinde uru siveta mâsi ara ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine. [⁴⁴ Ambo tamâta tonge pata ndue ku mira ḷine ipu, ande mira ḷine ma ipu tamâta ḷinde karae pwapwataki. Ambo mira ḷine imbe ndue ipu tamâta tonge kulu, ande mira ḷine ma izavaru i ndo lâ imâte.]” *

⁴⁵ Kinzi patarawâŋa tamâta ḷalanjala arŋa kinzi tamâta lâ Parisai ḷgu nde siloŋo Yesu itambira ḷgua mine panzi, aku ilonzi patea tu ḷgua ḷine nde iyoke kinzi warakanzi.

⁴⁶ Mine kala ilonzi tu ma sikale Yesu kaika sio lâ luma sakamao ilo. Andeta siruru ḷananzu ḷgu, ḷana tu kinzi tamâta ilonzi tu Yesu nde Maro Kindeni ne ḷgua-tulâŋa tamâta tonge.

22

᷄gua tambirâŋa ḷana waiŋa pakâeŋa kâ

Luka 14:16-24

¹ ḷineŋga Yesu iporo ḷgua tambirâŋa kilo ilâ panzi Isrel nenzi tamâta ḷalanjala mine tu, ² “Maro Kindeni ne mâsi ḷana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo koipu ḷalae tonge iveta waiŋa ḷalae papa natu tamâne ḷana ne pakâeŋa kâ. ³ Koipu ḷinde isupwanzi ne wurâta tamâta silâ panzi tamâta pinde i ilo tu ma simâ sika kâpwa lâ waiŋa pakâeŋa ḷinde. Silâ panzi, ku siveta ḷana signonanzi tamâta ḷinde simâ. Andeta tininzi pwâka tu simâ. ⁴ ḷineŋga isupwanzi ne wurâta tamâta pinde kilo, aku ipainzi tu, ‘Miki kalâ panzi tamâta ḷinde naŋa munja asarâwa panzi, aku kapainzi tu, “Kaloŋo ḷga! Koipu ḷalae iveta ne kâŋa-nuŋa marumbu lâ. I ne bulmakao tamâne pinde arŋa simbi pinde arara situmbu kambwanjenzi ḷalanjala, ande maka ḷga kapunzi lâ. Aku kelekele rârâni vetâŋa lâ kala ikeno. Mine nde miki kamâ kaka kâpwa lâ waiŋa ḷana pakâeŋa kâ.’”

* 21:44: Nia ndoyo, ḷgua ḷine kala ikeno ḷgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ḷgua ḷine ilâ kuku ḷgua ikeno muŋga.

⁵ Kinzi wurâta tamâta nde silâ siporo ŋua mine panzi tamâta ŋinde, andeta kinzi tanjanzi kaika ku sikâwa pwapwataki silâ. Tonge nde ilâ ne tâno ilo, anga tonge nde ilâ iveta ne wurâta ŋana mbalija kâ. ⁶ Anja kinzi pinde nde sikalenzi wurâta tamâta ŋinde kaika ku sikai kazâŋa panzi sipunzi pâta simâte lâ. ⁷ Siveta mine lâ, ande kala koipu ŋalae nde wisi nâna ndo. Aku ionzi ne zugu tamâta silâ sizavarunzi tamâta ŋinde munja sipunzi ne wurâta tamâta pâta simâte. Aku sirumbia nenzi lawea kana lâ.

⁸ ɻineŋga koipu ŋalae isarawanzi ne wurâta tamâta simâ papa, aku ipainzi tu, ‘Waiŋa pakâeŋa ne kâŋa-nuja nde vetâŋa lâ kala keno, andeta kinzi tamâta ŋinde ŋana munja asarawanzi tu simâ, ande kinzi ŋinde nde tamâta ara ikura ŋana simâ kâ, ande tia. ⁹ Mine nde miki kalâ kakura nzâla, aku kanonzi tamâta rârâni simo ŋinde tu ma simâ ŋana waiŋa pakâeŋa ne kâŋa-nuja kâ.’ ¹⁰ Iporo mine lâ, ɻineŋga kinzi wurâta tamâta nde silâ sikura nzâla sigonanzi tamâta rârâni simo ŋinde, kinzi tamâta saka wa ara wa. Aku kinzi ŋinde rârâni simâ luma ilo pipi lâ ŋana sika kâŋa-nuja kâ.

¹¹ Kinzi tamâta simâ sisajona lâ, ɻineŋga koipu ŋalae nde imâ luma ilo tu imoranz. Andeta mata ilâ imora tamâta tonge ŋandai ipasawa pasawaja ara ŋana waiŋa pakâeŋa ŋga. ¹² Tia ku koipu nde ilâ papa ku ikasoŋa tu, ‘Niŋgu-nambwe, ŋana sâ kâ ŋga noko kumâ nanenŋu luma ilo, andeta noko ŋandai kupasawa pasawaja ara ŋana waiŋa pakâeŋa kâ, a?’ Andeta tamâta ŋinde nde kawa buu nâ, iporo ŋua tonge tia. ¹³ ɻineŋga koipu ipainzi ne wurâta tamâta mine tu, ‘Kakai wâlo ku kapa tamâta ɻine kie-mbalau kaika lâ, ɻineŋga katambira yâti lâ nia ŋgarje, ŋana imo kondoma ilo.’”

Yesu iporo ŋua tambirâŋa ɻine lâ, ɻineŋga ipainzi Juda tamâta ŋalaŋala tu, “Lâ nia kondoma ŋinde kinzi ma sita ŋalae wa nijonzi giri-giri ŋana sikai nâna kâ. ¹⁴ Miki kalongo ŋga; Maro Kindeni ne sarawâŋa ilâ panzi tamâta rârâ, andeta ipateanzi kinzi pinde nâ, kinzi ŋinde kalonzi tawana i mao.”

Kinzi sikasoŋa Yesu ŋana mbumbu uru silua koipu ŋalae Kaisara

Malaka 12:13-17, Luka 20:20-26

¹⁵ ɻine ilâ lâ, ɻineŋga tamâta pinde lâ Parisai ŋgu nde sipasau ku sipa ŋua ŋana ma sikai samâŋa pa Yesu kâ. Kinzi ilonzi patea tu ambo Yesu ma iporo ŋua pinde ŋgâsi tâ, ande ma sio ilâ pa ŋua nia. ¹⁶ Kinzi Parisai tamâta ŋinde nde sionzi nenzi pâri-tamâta pinde sitavanzi Herot ne tamâta pinde, aku simâ kuku Yesu. Simâ kuku, ɻineŋga siporo ŋua mâru-mâru papa mine tu, “Pananâŋa, maka kasama tu noko nde tamâta ŋana kuporo ŋua mao kâ. Noko ŋua mao nâ uru kupanananzi tamâta ŋana Maro Kindeni ne vetâŋa kâ. Noko uru kuporo ŋua kaja taituni nâ panzi tamâta ŋalaŋala wa kinzi sugarai tamwatanzi wa. ¹⁷ Mine nde maka iloma tu noko ma kuporo ŋua tauulo pama. Noko ilo mana; nenda koipu ŋalae Kaisara uru iporo kaika tu kinda ma mbumbu talua. Anja Mose ne ŋua tukuna isâu tu kinda ma mbumbu ŋinde talua Kaisara, tiya?”

¹⁸ Andeta Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki tu sakamao ndo. Mine kala ipainzi tu, “Miki kawami kapor ŋua kie tonge, anja ilomi nde keno piti. ŋana sâ kâ ŋga miki kakai samâŋa pa naŋa, a? ¹⁹ Kakai mbumbu tonge uru kao ilâ pa koipu, aku kamâ katula pa naŋa.” Kinzi nde sikai mbumbu tonge simâ pa Yesu, ²⁰ ɻineŋga ikasoŋanzi tu, “Tai wa ɻoa ɻine kala ikeno mbumbu tini, ande ea ne.” ²¹ Ande siporo tauulo tu, “Kaisara ne.” ɻineŋga Yesu ipainzi tu, “Mine kala Kaisara ne kelekele, ande miki kalua Kaisara; anja Maro Kindeni ne kelekele, ande kalua Maro Kindeni.”

²² Kinzi siloŋo Yesu ne ŋua ɻine, aku wisinzi motutu. Mine kala sipile Yesu ku silâ.

Kinzi sikasoŋa Yesu ŋananzi tamâta simâte lâ ɻineŋga simandi simo vianzi kilo

Malaka 12:18-27, Luka 20:27-40

²³ Lâ zo ndainani nâ kinzi tamâta pinde lâ Sadyusi ŋgu nde simâ pa Yesu. Kinzi ŋgu ŋinde uru kalonzi tawana tu kinzi mateŋa tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo tia. Kinzi sipai tu, ²⁴ “Pananâŋa, Mose munja iŋgere ŋua tukuna tonge imâ pa kinda mine tu, ‘Ambo tamâta tonge i natu tia ku imâte, ambo i kaiwa taine imo ŋai yo, ande tamâta ŋinde tai ma ikai tua kaiwa, aku kinzi rua ma sipulia lâlu itogo tua kilala mine.’” ²⁵ Siporo ŋua

ŋine lâ, ŋineŋga sisia ŋgua pa Yesu tu, “Ayo, tamâne nzâla-kulu tonge i tai lima kanano taitu simo. Nzâla-kulu ŋinde ikai kaiwa taine tonge, andeta mwârja tamâne imâte lâ, aku i natu tia. Mine kala i tai iyoka tua muli ku ikai taine ŋinde itogo i kaiwa mine. ²⁶ Andeta i kala natu tia aku imâte lâ. ɻinenga kinzi rua tainzi kala iveta mine nâ, ikai taine ŋinde ŋineŋga imâte, aku natu tia. Siveta mine lee, aku kinzi tai rârâni sikai taine taituni ŋinde, aku kinzi kala natunzi tia, ku simâte lâ. ²⁷ Kinzi rârâni simâte marumbu lâ, aku muli ŋga taine kala imâte. ²⁸ Ayo, lâ zo muli, ambo kinzi mateja tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande taine ŋinde ma imo itogo ea kaiwa lâ kinzi tai-tua lima kanajonzi rua ŋinde. Noko kusama tu kinzi rârâni munja sikai kaiwanzi taine taitu ŋinde.”

²⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Opopo, miki kasama Maro Kindeni ne ŋgua ikeno lâ pepa tini, ande tia. Aku miki kazizâla ɣana i ne walo kaika mine nâ. Mine kala miki kaveta ŋgua palajenja rârâ. ³⁰ Lâ zo ɣana kinzi mateja tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande kinzi tamâta ma simo sitogonzi ajelo lâ samba ilo mine, kala ma sipakâe tia.

³¹ Andeta naŋa atu aporo ŋgua tonge pami ɣana kinzi mateja tamâta nenzi mandija kâ. Tiambio miki ɣandai kapono ŋgua ŋinde Maro Kindeni munja itula pami ikeno lâ pepa tini, a? Iporo ŋgua ɣananzi timbumi, kinzi ŋinde simâte muŋgani lâ, aku iporo tu, ³² ‘Naŋa Maro Kindeni nde Abraham ŋga Isaka aŋga Yakopu nenzi Maro ɣalae.’ Ayo, miki kaloko ŋga; Maro Kindeni i ɣandai kinzi mateja tamâta nenzi Maro ɣalae ŋga. I nde tamâta simo vianzi ŋinde nâ nenzi Maro ɣalae.” ³³ Kinzi tamâta siloŋo Yesu ne ŋgua ŋine, aku wisinzi motu ɣana i ne mâsi ɣana ipanananzi kâ.

Maro Kindeni ne ŋgua tukuja ndia ipolenzi tukuja rârâni

Malaka 12:28-34

³⁴ Lâ zo ŋinde kinzi tamâta pinde lâ Parisai ŋgu siloŋo pâri tu Yesu iporo ŋgua kanano nâ, aku isae ŋgua ne nzâla ɣananzi Sadyusi ŋgu. Mine kala silâ taitu, ku simâ pa Yesu.

³⁵ Aku nenzi tamâta tonge nde imâ kunzi tona, i munja ikai ilo-kalo ɣalae ɣana ŋgua tukuja kâ. I ilo tu ikai samâŋa pa Yesu kâ, kala ikasoŋa tu, ³⁶ “Pananâŋa, ŋgua tukuja ndia nde ipolenzi ŋgua tukuja rârâni Mose munja itula pa kinda.”

³⁷ Yesu nde iporo taulo tu, “‘Noko ma tini mwasa ndo papa noko ne Maro ɣalae Kindeni, aku kuo noko ilo ndoni wa koroani ndoni wa ilo-kalo ndoni ilâ pa i simbo nâ.’

³⁸ Ŋgua tukuja ŋine imuŋga ku ipolenzi ŋgua tukuja rârâni. ³⁹ Aŋga ŋgua tukuja iyoka ŋinde muli nde kaja taituni nâ; ‘Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.’ ⁴⁰ Tukuja rua ŋine nde sitogo ŋgunu-ŋgunu tina pa Mose ne tukuja rârâni wa kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta nenzi tukuja rârâni wa.”

Yesu ikasoŋanzi Parisai tamâta ɣana Kirisi kâ

Malaka 12:35-37, Luka 20:41-44

⁴¹ Kinzi Parisai tamâta nde sipasau simo kuku Yesu yo, aku Yesu ikasoŋanzi tu, ⁴² “Ayo, miki ilomi mana; tamâta ŋine Maro Kindeni ipatea tu ivilanzi ne ŋgu, sipatu i ɣa tu Kirisi, ande i nde ea ne vâsa.” Kinzi nde siporo taulo mine tu, “Kirisi nde timbunda Daviti ne vâsa.”

⁴³ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, “Ara mbo, mine nde mana mana ŋga Koroani Sapâŋa itula ilo-kalo pa Daviti kala Daviti ipatu Kirisi ɣa tu, ‘Maro ɣalae’, a? ɣana tu Daviti ne ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

⁴⁴ ‘Maro ɣalae Kindeni itu ŋgua pa nanenju Maro ɣalae mine tu, “Noko kusajona jai pa mbaŋgu wia kâ lee, ikura lâ zo ŋinde naŋa ma aonzi noko ne kazâŋa tamâta simo noko kalo.”’

⁴⁵ Miki kamora ŋga. Daviti tamwata nde ipatu Kirisi ɣa tu ‘Maro ɣalae’. Mine nde mana mana ŋga Kirisi nde Daviti ne vâsa nâ, a?”

⁴⁶ Tamâta tonge lâ ŋgu ŋinde ikura ɣana iporo ŋgua tonge taulo pa Yesu kâ, ande tia. Aku lâ zoni ndaina, kinzi tamâta rârâni ilonzi patea tu ma sikai samâŋa mine papa Yesu kilo, ande tia.

23

*Kinzi Parisai tamâta wa ȷgua tukuja tamâta nenzi vetâŋa potomule
Malaka 12:38-40, Luka 20:45-47*

¹ Aku muli, ȷninenja Yesu itula ȷgua panzi tamâta sitavanzi ne pâri-tamâta. ² Ipainzi mine tu, “Kinzi pananâŋa tamâta ȷana ȷgua tukuja kâ sitavanzi tamâta lâ Parisai ȷgu, kinzi ȷninde simbonzi nâ uru situla ȷgua tukuja ne duvi pwataki, itogo Mose munja iveta mine. ³ Mine nde ȷgua rârâni situla wa sipananami ȷninde, ande miki ma kalono ku kapaveta kuku. Ambo taitu mâsi wa vetâŋa ndia kinzi uru siveta, ande ȷninde miki ma kapaveta kuku ndimo. ȷana tu kinzi uru siporo ȷgua rârâ ȷninde, andeta kinzi warakanzi ȷnandai sipaveta kuku ȷgua ȷninde ȷga. ⁴ ȷninde itogo kinzi sinzuku bwali malia ndo, ku sio lâ tamâta kalanzi, kala kinzi tamâta simakâsa ȷalae tina ȷana sikale kâ. Anja kinzi warakanzi ȷnandai sio mbalaunzi ilâ ȷana sivilanzi tamâta tu sikale malia ȷninde ȷga. ⁵ Vetâŋa rârâni kinzi uru siveta, ande siveta ȷana ma tamâta simoranzi kâ. Kinzi uru sipa kariga ȷalajala ȷana nonja kâ lâ tininzi, ku sipa wareja luandondo lâ nenzi pasawanya ȷalajala ȷganje tona, ȷana sipasuka warakanzi tininzi kâ. ȷana nenzi mâsi ȷninde kâ, ande kinzi silâŋe tu ilonzi keno pa Maro Kindeni. ⁶ Kinzi ilonzi tu ma sikai saŋonâŋa nia arara lâ tamâta naonzi lâ kâŋa-nuŋa ȷalajala nia, aku ilonzi tu sisarjona mine nâ lâ luma ȷana pasauŋa kâ ilo. ⁷ Kinzi ilonzi ȷalae tina tu tamâta ma simege ȷnananzi ku siporo ‘Kari ara’ panzi lâ ao ȷgini, aku ilonzi tu tamâta ma sisarawanzi tu, ‘O, Pananâŋa’.

⁸ Andeta miki kalono ȷga; ambo kinzi tamâta sipatu noko ȷa tu ‘Panenâŋa’, ande ȷninde nde ara tia ndo, ȷana tu tamâta taitu nâ nde miki nemi Panenâŋa, aku miki rârâni nde kamo togo nambwe-nambwe. ⁹ Mine nde lâ tâno ȷnine kulu, miki ma kaporpa tamâta tonje tu, ‘Noko nde tamâta ȷalae kutogo tamama mine’, mine ndimo. ȷana tu miki Tamami taitu nâ imo, ande kala imo samba ilo. ¹⁰ Aku mine nâ, ambo kinzi ma sipatu noko ȷa tu ‘koipu’, ande ȷninde nde ara tia ndo, ȷana tu miki nemi koipu taitu nâ imo, aku i nde Maro Kindeni ne Pateâŋa Tamâta Kirisi. ¹¹ Tamâta ea imo mbâna-mbâna pam, ande ara ȷana i ma imo itogo nemi kuleŋa tamâta mine. ¹² ȷana tu tamâta ea uru ipasuka tamwata ȷa kâki, ande Maro Kindeni ma itawa tamâta ȷninde ȷa indue lâ. Anja tamâta ea uru ipatawa tamwata ȷa, ande Maro Kindeni ma isuka tamâta ȷninde ȷa ipâŋga ȷalae.”

*Yesu itu ȷgua kaika panzi tamâta uru sikai poe panzi ȷgu
Malaka 12:38-40, Luka 20:47*

¹³⁻¹⁴ Yesu nde iporo kilo mine, “Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipâŋga pa miki panenâŋa tamâta ȷana ȷgua tukuja kâ wa miki Parisai tamâta wa. Miki kawami kaporpa ȷgua kie tonje, anja ilomi nde keno piti! Mine nde miki uru kapono nzâla ȷnananzi tamâta situ simo Maro Kindeni ne ȷgumbi ilo. Miki kapono warakami nemi nzâla ȷana Maro Kindeni ma ikai maro pam, aku kapono nzâla ȷnananzi tamâta ȷninde tona.

¹⁵ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipâŋga pa miki panenâŋa tamâta ȷana ȷgua tukuja kâ wa miki Parisai tamâta wa. Miki kawami kaporpa ȷgua kie tonje, anja ilomi nde keno piti! Miki uru kalâ kakura nia nia lâ tâi kulu wa tâno tâno wa, ȷana kasowe tamâta taitu nâ ilo-kalo ȷana kalo tawana nemi ȷgua. Anja lâ zo ȷana tamâta tonje kalo tawanami, ande miki kaveta i ipâŋga tamâta ȷana ilâ pa yââ ȷalae ne mbââ ilo, itogo miki warakami mine. Miki kaveta tamâta ȷninde ipole miki ndo ȷana iveta kiesaka kâ.

¹⁶ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipâŋga pam. Miki matami leva-leva, andeta katogo tu katula nzâla panzi tamâta. Miki uru kapanananzi tamâta mine: ‘Ambo tamâta itu iveta ȷgua pâŋa tonje, aku isarâwa pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa ȷana isuka ne ȷgua pâŋa ȷninde kâ, ande ȷgua pâŋa ȷninde nde mao tia. Mine kala ambo muli i ma imbware ȷgua pâŋa ȷninde, ande i ne soki tia. Taitu mambo isarâwa pa mira “gol” uru ikeno Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo, ande ȷgua pâŋa ȷnine nde mao, kala i ma imbware ndimo.’ ¹⁷ Opopo, miki nde kapa ndo, aku matami leva-leva nâ! Kelekele ndia ipâŋga ȷalae tina lâ Maro Kindeni nao, a? Maro Kindeni ne luma sapâŋa nde kelekele ara ndo, ipole mira “gol” uru ikeno ilo ȷninde, ȷana tu luma sapâŋa iveta “gol” ipâŋga sapâŋa.

Tiambo miki kazizâla ɣana ɻine kâ, a? ¹⁸ Aku mine nâ, miki uru kapanananzi tamâta tu, ‘Ambo tamâta tonge iveta ɻgua pâŋja tonge, aku isarâwa pa patarawâŋja nia ɣana isuka ne ɻgua pâŋja ɻinde kâ, ande i ne ɻgua pâŋja ɻinde nde mao tia. Mine kala ambo muli i ma imbware ɻgua pâŋja ɻinde, ande i ne soki tia. Taitu mambo isarâwa pa kelekele ikeno patarawâŋja nia kulu ɻinde, ande ɻgua pâŋja ɻinde nde mao, kala i ma imbware ndimo.’ ¹⁹ Opopo, miki matami leva-leva ndo! Kelekele ndia ipâŋga ɣalae tina lâ Maro Kindeni nao, a? Patarawâŋja nia nde kelekele ara ndo, ipole kelekele uru ikeno kulu ɻinde, ɣana tu patarawâŋja nia iveta kelekele ɻinde ipâŋga sapâŋja. Tiambo miki kazizâla ɣana ɻine kâ, a? ²⁰ Mine kala tamâta ea isarâwa pa patarawâŋja nia tu isuka ne ɻgua pâŋja kâ, ande isarâwa pa patarawâŋja nia tava kelekele ndia ikeno kulu tona. ²¹ Aŋga tamâta ea isarâwa pa Maro Kindeni ne luma sapâŋja tu isuka ne ɻgua pâŋja kâ, ande isarâwa pa luma sapâŋja tava Maro Kindeni tona, ina uru imo luma sapâŋja ɻinde ilo. ²² Aŋga tamâta ea isarâwa pa samba tu isuka ne ɻgua pâŋja kâ, ande isarâwa pa Maro Kindeni ne saŋonâŋja nia wa Maro Kindeni tona, ɣana tu ina uru isajona nia ɻinde.’

²³ Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga iporo kilo tu, “Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipâŋga pa miki pananâŋja tamâta ɣana ɻgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami kaporo ɻgua kie tonge, aŋga ilomi nde keno piti! Miki uru kagona kâi lau kie-kie ɣana iveta kâpwa mona-mona kâ, ku kao lâ wâra saŋao-saŋao, ɻineŋga wâra taitu-taitu uru kalua Maro Kindeni itogo patarawâŋja mine,aku ɻine nde ara. Ambo taitu miki kalanja kapole ɻgua tukuŋa ɣalae tina ɣana kaveta kemi ara nâ panzi tamâta wa tinimi mwasa panzi wa kamandi kaika ɣana nemi kalo-tawana wa. Ara ɣana miki ma koka ɻgua tukuŋa ɣalaŋala ɻinde muli,aku koka tukuŋa kiri-kiri muli tona. ²⁴ Opopo, miki matami leva-leva, andeta katogo tu katula nzâla panzi tamâta! Miki kapono muli pa ɻgua tukuŋa kiri-kiri, aŋga kalomi kapa ɣana ɻgua tukuŋa ɣalaŋala. Mine kala miki katogo tamâta tonge isânda lâjo mota mwata lâ kâ lââ ilo ku ikai piti itambira lâ. Andeta i ɣandai imora ɻgoa ɣalae “kamel” ikeno lââ ilo ɻga; mine nde inu ipaŋjando ndoni indue lâ kapwa ilo.

²⁵ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipâŋga pa miki pananâŋja tamâta ɣana ɻgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami kaporo ɻgua kie tonge, aŋga ilomi nde keno piti! Miki uru kaveta nemi kâmba wa kondo kumbu tu sipâŋga mbâra-mbâra ndo. Aŋga kâpwa wa lââ miki uru kao lâ ilo, ande ɻinde miki muŋga kakai lâ nemi vetâŋja potomule wa ilo-kalo sakamao wa. ²⁶ Miki Parisai tamâta nde matami leva-leva ndo! Kaveta ilomi mbâra-mbâra muŋga lâ, ɻineŋga kapua kondo kumbu tona, ɣana ruani ma ipâŋga mbâra-mbâra.

²⁷ Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipâŋga pa miki pananâŋja tamâta ɣana ɻgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami kaporo ɻgua kie tonge, aŋga ilomi nde keno piti! Miki katogo kuru tonge; kuru kulu pa nia yo kâ nde pâne ndo,aku ara pâta ɣana tamâta simora kâ. Andeta mateŋa tamâta tukanzi wa kelekele rârâni sâmbu nde sipipi lâ ikeno kuru ilo. ²⁸ Aku miki kala kamo mine nâ. Kinzi tamâta simora karaemi nâ, ku situ miki nde tamâta ɣana koka Maro Kindeni ne ɻgua muli kâ. Andeta mâsi lanjeŋa tava mâsi sakamao nde ipipi lâ ikeno ilomi kalomi.”

²⁹ Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga iporo ɻgua pindle panzi kilo tu, “Oyae, mâsi sakamao ndo ma ipâŋga pa miki pananâŋja tamâta ɣana ɻgua tukuŋa kâ wa miki Parisai tamâta wa! Miki kawami kaporo ɻgua kie tonge, aŋga ilomi nde keno piti! Miki uru kaveta kuru nia ara ndo panzi ɻgua-tulâŋja tamâta muŋgâŋja,aku kaveta siŋgâra arara nâ kasiŋgara kinzi tamâta ara nenzi kuru tona,kinzi ɻinde muŋga sipono muli pa Maro Kindeni. ³⁰ Aku miki uru kaporo tu, ‘Ambo tu maka kamo muŋgani, lâ timbuma nenzi zo, ande maka ma kasukanzi ɣana kakai kazâŋja panzi ɻgua-tulâŋja tamâta ku kapunzi pâta simâte, ande tia ndo!’ ³¹ Andeta miki nemi ɻgua ndainani itula warakami kilalami pwataki tu mikini nde kinzi tamâta ɻinde nenzi vâsa,kinzi ɻinde muŋga sipunzi ɻgua-tulâŋja tamâta pâta simâte. ³² Ara mbo, mine kala ɻine miki kalâ,aku vetâŋja potomule ndia muŋga timbumi siveta marumbu tia yo, ande ɻinde miki kalâ kaveta marumbu lâ. ³³ Miki nde mwâta sakamao natunzi! Maro Kindeni ma iomi kalâ pa ne ɻgua nia, ɻineŋga

ma itambirami kalâ pa yââ ñalae ne mbââ ilo. Miki kakura tu kañgejgeana ñana i ne pareja-nia ñinde kâ, ande tia ndo!

³⁴ Mine kala miki kalojo sondo ñga. Naña ma asupwanzi kinzi ñgua-tulâja tamâta wa ilo-kalo tamwatanzi wa pananâja simâ pamî. Andeta miki ma kasonanzi pinde sitâra lâ kâi popole tini simâte. Anja pinde nde ma kapalilinzi lâ nemî luma ñana pasauja kâ ilo, ñinejga ma kalinzi sikâwa pwapwataki silâ pa lawea pinde. ³⁵ Mine kala Maro Kindeni ma ipare nia pa miki nâ ñana kinzi tamâta rârâni simo munja-munja ñinde nenzi kiesaka kâ, kinzi ñinde munja sikainzi tamâta arara ku sipunzi pâta simâte. Maro Kindeni ma nâna ñalae ilua mikini ñana Adam natu Abel ne mateja lâ nia ndoyo,aku imâ lee ipângâ lâ zo ñinde miki Juda tamâta kapu Berekiaia natu Sakaria imâte, lâ patarawâja nia ñga Maro Kindeni ne luma sapâja ñgininzi. ³⁶ Naña aporo mao nâ pamî; kulu sakamao ñana vetâja potomule munjgâja ñinde rârâni nde ma imâ ipângâ pa miki tamâta ñgu ñine kala kamo lâ zo ñine.”

Yesu kalo sukâja ñananzi tamâta simo Jerusalem

Luka 13:34-35

³⁷ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinejga iporo kilo mine tu, “O, Jerusalem, Jerusalem, miki uru kakai kazâja panzi ñgua-tulâja tamâta kala kapunzi pâta simâte. Mao nâ, miki kakainzi tamâta ñinde Maro Kindeni isupwanzi simâ pamî,aku mira nâ kasianzi pâta ku kapunzi simâte. Ikura zo zo naña atu agogorami, itogo tatareko tina igogoranzi natu silâ taitu ku isupinanzi lâ mbani kalo mine. Andeta miki tinimi pwâka. ³⁸ Mine kala kalojo ñga; Maro Kindeni nde ipile nemî luma sapâja ku ilâ lâ, kala luma sapâja ikeno ilo kaa nâ. ³⁹ Naña apaimi tu miki ma kamora naña kilo tia lee, ikura lâ zo muli ñinde miki ma kaporu tu, ‘Maro Kindeni itu nzâmbé pa koipu ñalae ñine ikai i ndamwa kala imâ.’ ”

24

Yesu itula ñgua tu Maro Kindeni ne luma sapâja ma zavaruja pwapwataki

Malaka 13:1-2, Luka 21:5-6

¹ Yesu ipile Maro Kindeni ne luma sapâja aku iyoka ilâ, ñinejga ne pâri-tamâta nde simâ kuku. Kinzi situ situla luma arara ikeno nia sapâja ñinde papa. ² Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki kamora luma arara ñine, a? Naña aporo mao nâ pamî; kinzi ma sipile luma ñine ne mira tonje ikeno mira tonje kulu tia ndo. Kinzi ma sisapira rârâni iyauru bururu ndue lâ.”

Yesu iporo ñana malia kie-kie ma muli ipângâ

Malaka 13:3-13, Luka 21:7-11

³ Yesu ikâki isajona Oliv Tuu kulu, ñinejga ne pâri-tamâta simbonzi nâ nde simâ papa ku sikasoja tu, “Maka katu kasama ñine; mâsi ñinde ma ipângâ lâ zo ndia. Aku mâsi ndia ma ipângâ ñana itula pwataki tu noko ne zo ñana kutaulo kumâ kilo nde imâ laiti lâ, kala tâno ñine ne zo nde laiti ñana marumbu kâ.”

⁴ Ande Yesu itula ñgua pwataki panzi mine tu, “Miki kapakatona sondo ñga. Tia ma tamâta tonje ilajemi. ⁵ Ñana tu kinzi tamâta rârâ ma simâ sipatu naña ñângu ku ma siporo tu, ‘Nañani tamwatângu kala Kirisi’, ku ma sikai lajenza mine panzi tamâta rârâ.

⁶ Aku miki ma kalojo paraja ñalajala ne ndunjebani imâ laiti,aku ma kalojo ñgua ñana paraja ñalajala pinde ipângâ nia malawae tona. Andeta miki ma tinimi ruru ndimo, ñana tu ñinde ma imâ ipângâ, anja zo ñalae ñana tâno ñine ne zo marumbu kâ nde ma ipângâ tia yo. ⁷ Kinzi tamâta lâ lawea pinde ma simandi sikai kazâja panzi tamâta lâ lawea pinde, anja ñgu pinde ma simandi sikai kazâja panzi ñgu pinde. Putole ñalae ma ipângâ lâ tâno pinde,aku ogigi ma iririjo tâno pinde yâti tau. ⁸ Mâsi ñine rârâni ma ipângâ munja, itogo nâna uru ipângâ panzi taine kâpwa-kâpwa ku itula tu paguguja ne zoni nde imâ ipângâ laiti lâ.

⁹ Lâ zo ñinde kinzi ma sikai miki kaika ku siomi lâ ñgua nia ñana nâna wa malia silami,aku ma sipumi pâta kamâte. Kinzi tamâta rârâni ma ilonzi sakamao ndo ñanami, ñana tu miki kalomi tawana naña. ¹⁰ Lâ zo ñinde, kinzi kalo-tawana tamâta rârâ ma sipile nenzi

kalo-tawana, aku ma simandi sikai kazâna wa wisi-nâna ȱalae tina pa nawalanzi, ku ma sionzi silâ kazâna tamâta mbaunzi ilo. ¹¹ Aku ȱgua-tulâna tamâta lajenja rârâ ma simandi ku ma sikai lajenja panzi tamâta rârâ. ¹² Vetâna potomule ma ipânga more-more ȱalae tina. Mine kala tamâta rârâ ma sipile mâsi ȱana tininzi mwasa panzi tininzi pinde kâ. ¹³ Anja tamâta ea ne kalo-tawana ikeno mao pa naja, kala ipile ne kalo-tawana tia, ande Maro Kindeni ma via mao ilua i, kala ma imo via mine ku imo nâ. ¹⁴ Aku kinzi tamâta pinde ma silâ situla pâri ara ȱana Maro Kindeni ne mâsi ȱana ikai maro panzi tamâta kâ sikura tâno ndoni, kala tamâta rârâni ma silojo lâ. ȱinejga zo ȱalae ȱana tâno ȱine ne zo marumbu kâ ma imâ ipânga.”

Vetâna sakamao ȱalae tina ma ipânga

Malaka 13:14-23, Luka 21:20-24

¹⁵ Yesu iporo ȱgua ȱine lâ, ȱinejga ipainzi ne pâri-tamâta kilo mine tu, “Miki ma kamora vetâna sakamao ndo ipânga iveta muso ȱalae lâ Maro Kindeni ne luma sapâna ilo. ȱgua-tulâna tamâta munjâna Taneli itula ȱgua pwataki ȱana vetâna ȱinde.” (Noko tamâta ea kupono ȱgua ȱine, ande kalo ȱgere sondô ȱana kusama duvi.) ¹⁶ “Pa zo ȱinde, ara ȱana kinzi tamâta simo Judia tâno ma sikâwa silâ pa nia tuu. ¹⁷ Ambo tonge imo ne luma mende kulu, ande ara ȱana i ma indue ku ikâwa nâ ilâ; i ma ilâ luma ilo ȱana ikai ne kelekele tonge ndimo. ¹⁸ Ambo tonge imo ne tâno ilo, ande i ma itaulo ilâ luma ilo ȱana ikai ne pasawanya luandondo ndimo. ¹⁹ Opopo, lâ zo ȱinde kalo-sukâna ȱalae ma ilâ panzi taine kâpwa-kâpwa wa kinzi taine ȱinde natunzi simo suu tini yo. ²⁰ Ara ȱana miki ma kano kaika tu mâsi ȱinde ma ipânga lâ mâmô ne zo tia. Aku mine nâ, ara ȱana miki ma kano tu mâsi ȱinde ma ipânga lâ pwareâna ne zo sapâna tia. ²¹ ȱana tu lâ zo ȱinde, malia ȱalae tina ma ipânga. Nia ndoyo, lâ zo ȱinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa kelekele rârâni sipânga lâ,aku imâ lee ipânga lâ zo ȱine, ande malia kie-kie mine munja ipânga tia ndo. Aku muli kala malia kie-kie mine ma ipânga kilo, ande tia. ²² Ambo Maro Kindeni ma io zo luandondo ȱana malia kie-kie ȱine, ande kinzi tamâta rârâni ma sipamateteu marumbu lâ. Andeta Maro Kindeni ilo ndo keno panzi tamâta munja ipateanzi ȱinde, kala ma io zo ȱinde mbuku taitu nâ.

²³ Pa zo ȱinde, ambo tamâta tonge ipaimi tu, ‘Kamora ȱga, Kirisi imo ȱai!’, tâku ‘Imo ndai!’, ande miki ma kalomi tawana ȱuga ȱinde ndimo. ²⁴ ȱana tu lâ zo ȱinde, kinzi ‘Kirisi’ lajenja rârâ anja ȱgua-tulâna tamâta lajenja rârâ ma simâ sipânga, ku ma siveta mâsi kie-kie pinde sitogo tu silajenzi tamâta Maro Kindeni munja ipateanzi ȱinde. Andeta kinzi ma sikura tia.

²⁵ Miki kalongo ȱga! Naja aporo atula vetâna ȱine pwataki pamî lâ,aku mao kanaajo, vetâna ȱine ma muli ipânga. ²⁶ Mine kala lâ zo ȱinde, ambo kinzi sipaimi tu, ‘Kamora ȱga, Kirisi imo nia bilimu ndai!’, ande miki ma kalâ pa nia ȱinde ndimo. Ambo siporo tu, ‘Kamora, Kirisi ipavea imo luma ȱinde ilo’, ande miki ma kalomi tawana nenzi ȱgua ndimo. ²⁷ ȱana tu miki kasama tu zo ȱana loloa salaga, ande sinâla ȱinde uru ipânga munja pa wâra kâ, ku ipane nia ilâ walele nâ pa mbwera kâ. Aku naja Tamâta Natu kala ma ayoka pa samba ilo andue amâ mine nâ. Mine nde kinzi tamâta rârâni ma simora ku sisama.

²⁸ Lâ nia ndia ȱgoa imâte ku karae sâmbu nâ ikeno, ande kinzi sii malabogi uru sipagona lâ niani ndaina.”

Mâsi rârâni ȱinde ma marumbu lâ, ȱinejga Yesu ma imâ ipânga

Malaka 13:24-27, Luka 21:29-33

²⁹ Yesu iporo ȱgua ȱine lâ, ȱinejga iporo kilo tu, “Mâsi wa malia ȱalae tina ȱinde rârâni ma ipânga lâ ȱga, ȱinejga walele nâ

‘kari mata ma ipânga ȱanja, anja nzimona ma mata ipane nia kilo tia, anja pitu ma simbe piti lâ samba tini, anja samba ne singâra kaika rârâni ma silâ wa simâ wa.’

³⁰ Aku lâ zo ȱinde, mâsi tonge ma ipânga lâ samba tini ȱana itula zo pwataki tu Tamâta Natu ȱga imâ. Aku kinzi tamâta rârâni lâ tâno kulu ma sipataiâ nâ. Kinzi rârâni ma simora na ja Tamâta Natu ayoka samba ne take-take kulu amâ apânga tava walo ȱalae.

Kinzi ma simora nanengu sinâla ñalae, ande kala ma sisama naña kilalângu pwataki tu naña nde Maro ñalae. ³¹ Aku aŋelo tonge ma imbanâ tando ñalae ilâ ndujeña ñalae tina, ñineŋga naña ma aonzi nanengu aŋelo simâ sigonanzi nanengu tamâta rârâni munja apateanzi ñinde. Mao nâ, kinzi aŋelo ma silâ sikura nia ndoni lâ tâno kulu ñana sikainzi nanengu tamâta rârâni.

*Ngua tambirâja ñana kâi pâla-pâla itula zo
Malaka 13:28-31, Luka 21:29-33*

³² Miki kalomi ñgere ñana kâi pâla-pâla kâ, ñana tu ñinde ma isukami ñana kasama nanengu ngua ñine ne duvi. Lâ zo ñana kâi pâla-pâla irumba ku lau wasaseki ipâŋga, ande ñinde miki kasama tu kari ne zo ñga imâ ipâŋga laiti lâ. ³³ Aku mine nâ, ambo miki kamora mâsi ñinde rârâni ipâŋga marumbu lâ, ñinenja miki ma kasama tu tâno ñine ne zo ñga laiti ñana marumbu kâ. ³⁴ Naña aporo mao nâ pamî; kinzi tamâta lâ zo ñine ma simâte tia yo, ñinenja mâsi rârâni ñinde ma imâ ipâŋga. ³⁵ Mao nâ, samba wa tâno wa ma marumbu lâ, anga naña kawâŋgu ngua nde ma marumbu tia ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.”

*Maro Kindeni simbo nâ isama Yesu ne zo ñalae ñana itaulo imâ kilo
Malaka 13:32-37, Luka 21:34-36*

³⁶ Yesu iporo ngua ñine lâ, ñinenja iporo kilo mine tu, “Tamâta tonge isama zo ndia wa kari tai ñapia naña ma ataulo amâ kilo, ande tia. Kinzi aŋelo lâ samba ilo sisama ñine tia,aku naña Maro Kindeni Natu tamwatâŋgu kala asama tia. Mama simbo nâ isama.

³⁷ Nia ndoyo, lâ Noa ne zo, kinzi tamâta sizizâla ñana pondi ñalae laiti ñana ipâŋga kâ,aku simo nenzi. Aku mine nâ, kinzi tamâta ma sizizâla ñana nanengu zo ñana ataulo amâ apâŋga kâ. ³⁸ Mao nâ, lâ zo mungâŋa ñinde, pondi ñalae ipâŋga tia yo, ku kinzi tamâta nde simo nenzi, sika wa sinu wa sipakâe wa. Siveta mine ku simo lee, ñinenja Maro Kindeni ipai Noa tu ikâki ilâ wâŋga ñalae munja isape ñinde ilo. ³⁹ Kinzi tamâta ñinde nde sizizâla ñana mâsi ma ipâŋga panzi ñinde, ku simo mine lee, ñinenja pondi ñalae ipâŋga ku izavarunzi tamâta rârâni marumbu lâ. Ande kala vetâŋa kie taituni nâ ma ipâŋga lâ naña Tamâta Natu neŋgu zo ñana amâ apâŋga kâ. ⁴⁰ Kinzi tamâta rua ma simo nenzi tâno ilo,aku Maro Kindeni ma ikai tonge imâ imo kuku, anga ma ipile tonge imo. ⁴¹ Kinzi taine rua ma simo simomo kanzi puronja,aku Maro Kindeni ma ikai tonge imâ imo kuku, anga ma ipile tonge imo. ⁴² Mine nde miki ma kaka mâsa ku kamo nâ, ñana tu miki kazizâla ñana zo ndia nemi Maro ñalae ma imâ. ⁴³ Miki kalomi ñgere sondo ñga. Ambo luma warika isama munja lâ ñana kari tai ñapia lâ mbo panawe tamâta ma imâ, ande i ma ika mâsa, kala panawe tamâta ma ikura tu imâ ipu luma pwataki ku imâ ilo, ande tia. ⁴⁴ Mine nde miki kala kao tinimi ku kamo nâ, ñana tu naña Tamâta Natu kala ma ataulo amâ lâ zo tonge miki ilomi patea tu ma amâ tia.”

Ngua tambirâja ñananzi wurâta tamâta rua, tonge ara ñga tonge sakamao

⁴⁵ Ñinenja Yesu itambira ngua panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo koipu tonge imora ne wurâta tamâta tonge tu i tamâta ara, ñana tu i uru iveta ikura koipu iporo mine,aku ne ilo-kalo nde sondo; ande koipu ma ipatea tamâta ñinde tu ipâŋga mbâna-mbâna ku ikatonanzi ne wurâta tamâta pinde wa kâpwa ilanzi wa. ⁴⁶ Ambo koipu ñinde ilâ pa nia malawae tonge, ñinenja itaulo imâ ku imora wurâta tamâta ñinde iveta ne wurâta ara mine nâ, ande wurâta tamâta ñinde ikura ñana indeka kâ. ⁴⁷ Naña aporo mao nâ pamî; koipu ma ipatea wurâta tamâta ñinde tu ikai poe pa i ne kelekele rârâni. ⁴⁸ Taitu kalongo ñga; ambo wurâta tamâta mbâna-mbâna ñinde nde tamâta ara tia, ande i ma iporo lâ ilo tu, ‘Naneŋgu koipu ma imo songo, ma itaulo imâ walele tia.’ ⁴⁹ Ñinenja i ma imandi ñana ipunzi wurâta tamâta,aku ma ika wa inu kunzi tamâta pinde uru sinu rârâ ku sidauda ñinde. ⁵⁰ Ambo mine, ambo koipu itaulo imâ lâ zo tonge wurâta tamâta ñinde ñandai isama ku io tini ñana ñga, ⁵¹ ande koipu ma izavaru wurâta tamâta ñinde ndo, ku ma io imo kunzi tamâta ñinde uru kawanzi nâ sipanea Maro Kindeni, andeta ilonzi keno papa tia. Lâ nia ñinde, kinzi ma sita pâta lâ ku niñonzi giri-giri ñana sikai nâna kâ.”

25

¹ Ḧineŋga Yesu itambira ḥgua panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Maro Kindeni ne zo ḥana imâ ikai maro panzi tamâta kâ, ande itogo ḥine: Tamâne tonge itu ikai taine tonge itogo kaiwa mine. Aku rua nenzi zo ḥana sipakâe kâ nde ipâŋga lâ, kala taine taipa sajao sikai nenzi lamu ku silâ pa nawalanzi taine ḥinde ne luma. Sipâŋga lâ, ḥineŋga sisajona ku sio tininzi pa pakâeja tamwata ḥinde, ḥana tu i ma muli imâ ikai taine, ku rua ma silâ pa tamâne ne luma. Kinzi taine sajao ḥinde ilonzi tu ma silâ kunzi ku sika kâŋa-nuja ḥana nenzi pakâeja kâ.

Yesu itambira ḥgua ḥananzi taine taipa sajao

²⁻⁴ Kinzi taine lima nde ilonzi kalonzi ara koja tia, ḥana tu sikai nenzi lamu kaa nâ simâ, aku ḥandai sikai lââ tona ḥga. Anja kinzi taine lima nde simo tava ilonzi kalonzi ara nâ, ḥana tu munja siwuwu nenzi lââ lâ belo ilo ku sikai tava lamu simâ. ⁵ Andeta pakâeja tamwata nde imâ walele tia, aku kinzi taine taipa sajao nde sio tininzi lee matanzi matutu, kala sikeno lâ.

⁶ Sikeno lee, ku mbo ḥgini-ṅgini, ḥineŋga silojo sarawâŋga tonge ipâŋga mine tu, ‘Ayo, pakâeja tamwata kala imâ lâ, kala miki kamâ kamora ku takai talâ!’ ⁷ Ḫineŋga kinzi taine taipa sajao nde simandi sânda ku siveta nenzi lamu sondo lâ. ⁸ Kinzi taine taipa lima nenzi lââ tia ḥinde nde sino nawalanzi taine ḥinde tu, ‘Wa, miki lââ nuja mwata kalua maka ḥga, ḥana tu maka nema lââ tia, aku laiti ḥana yââ imâte kâ.’ ⁹ Andeta kinzi ilo-kalo taine lima ḥinde nde siporo tauo panzi nawalanzi tu, ‘Tia ma! Lââ ḥine nde ikura maka nâ, ma ikura miki tona, nde tia. Ara ḥana miki ma kalâ panzi tamâta ḥana sipako lââ kâ, aku kako ikura warakami nemî nâ.’ ¹⁰ Ḫineŋga kinzi taine lima ḥinde nde silâ ḥana siko nenzi lââ kâ. Silâ lâ, ḥinenga pakâeja tamwata imâ ipâŋga. Kinzi taine lima munja sikai nenzi lââ ḥinde nde silâ kuku, aku silâ luma ilo ḥana sika waija pakâeja ne kâŋa-nuja kâ. Silâ luma ilo lâ, ḥineŋga kinzi wurâta tamâta sisae nzâla kaika giri lâ.

¹¹ Aku muli, ḥineŋga kinzi taine lima ḥinde sitaulo simâ,aku sita sisarâwa ku sipai tu, ‘Wa, tamâta ḥalae! Tamâta ḥalae! Kumâ pwai nzâla piti pama ḥga!’ ¹² Andeta pakâeja tamwata iporo tauo tu, ‘Naŋa aporo mao tu naŋa asama miki tia.’”

¹³ Yesu iporo ḥgua tambirâŋga ḥine lâ, ḥineŋga ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Mine nde miki ma kaka mâsa ku kamo nâ, ḥana tu miki kazizâla ḥana zo wa kari tai ḥapia naŋa ma ataulo amâ kilo.”

Ḩgua tambirâŋga ḥananzi wurâta tamâta ḥato sikatona mbaliŋa

¹⁴ Ḫineŋga Yesu itambira ḥgua tonge panzi ne pâri-tamâta kilo tu, “Maro Kindeni ne mâsi ḥana ikai maro panzi tamâta kâ, nde itogo ḥine: mbaliŋa warika tonge itu iyoka ilâ pa nia malawae kâ. Mine kala isarawanzi ne wurâta tamâta simâ, ku iwaе ne mbaliŋa panzi ḥana sikatona kâ. ¹⁵ I kalo ḥgere ḥana ne wurâta tamâta taitu-taitu nenzi ilo-kalo wa vetâŋga wa, ḥineŋga iwae mbaliŋa panzi. Tamâta tonge nde mbumbu 5,000 ilua, anja tonge nde mbumbu 2,000 ilua, anja tonge nde mbumbu 1,000 ilua. Iveta mine nâ ilanzi lâ, ḥineŋga ilâ. ¹⁶ Ilâ lâ, ḥinenga wurâta tamâta ḥinde munja ikai mbumbu 5,000 ḥinde, nde iveta wurâta lâ tini, aku mbumbu pagugu ḥalae. Aku ikai mbumbu ḥinde ne kalulu wasaseki pinde ipâŋga lâ 5,000 kilo. ¹⁷ Anja wurâta tamâta munja ikai mbumbu 2,000 ḥinde, ande i kala iveta wurâta lâ tini mine nâ. Aku ikai mbumbu ḥinde ne kalulu wasaseki pinde ipâŋga lâ 2,000 kilo. ¹⁸ Anja wurâta tamâta munja ikai mbumbu 1,000 ḥinde, ande ilâ iveta wewe ḥalae lâ tâno ilo, aku ikeia tamâta ḥalae ne mbumbu ḥinde lâ wewe ilo ikeno.

¹⁹ Zo luandondo lâ, ḥineŋga kinzi wurâta tamâta ḥato ḥinde nenzi tamâta ḥalae nde itaulo imâ. Imâ lâ, ḥineŋga iveta ḥgua sondo kunzi ḥana mbumbu kala munja ilanzi ḥinde. ²⁰ Ḫineŋga wurâta tamâta munja ikai mbumbu 5,000 ḥinde nde imâ ku iporo itula mine, ‘Tamâta ḥalae, noko munja mbumbu 5,000 kulua naŋa. Ayo, kumora ḥga, naŋa aveta wurâta lâ tini, kala akai mbumbu kalulu 5,000 kilo tona.’ ²¹ Ḫineŋga ne tamâta ḥalae nde ipai mine tu, ‘Noko nde wurâta tamâta ara ndo. Noko uru kuveta wurâta ara nâ ku pwatona ne wurâta sondo nâ. Noko munja pwatona nanenju mbaliŋa mota mwata

ŋinde sondo; mine kala naŋa ma wurâta alano tu pwatona mbaliŋa ŋalae tina. Naŋa ilongu ndeka nâ! Kumâ kundeka kuku naŋa!

²² ɻineŋga wurâta tamâta munŋa ikai mbumbu 2,000 ŋinde, ande i kala imâ, ku iporo itula mine, ‘Tamâta ŋalae, noko munŋa mbumbu 2,000 kulua naŋa. Ayo, kumora ɻga, naŋa aveta wurâta lâ tini, kala akai mbumbu kalulu 2,000 kilo tona.’ ²³ ɻineŋga ne tamâta ŋalae nde ipai mine tu, ‘Noko nde wurâta tamâta ara ndo. Noko uru kuveta wurâta ara nâ ku pwatona ne wurâta sondo nâ. Noko munŋa pwatona nanenŋu mbaliŋa mota mwata ŋinde sondo; mine kala naŋa ma wurâta alano tu pwatona mbaliŋa ŋalae tina. Naŋa ilongu ndeka nâ! Kumâ kundeka kuku naŋa!’

²⁴ ɻineŋga wurâta tamâta munŋa ikai mbumbu 1,000 ŋinde, ande i kala imâ, ku iporo itula mine tu, ‘Tamâta ŋalae, naŋa asama tu noko uru kalo sukâŋa ɻananzi tamâta tia ndo. Noko uru kugona kâpwa lâ tamâta pinde nenzi tâno, andeta noko munŋa kuliŋi kaniŋa vâsa lâ tâno ŋinde ilo, ande tia. ²⁵ Asama ɻine lâ, ande kala naŋa aruru, kala akai noko ne mbumbu 1,000 ŋinde alâ avea lâ tâno ilo. Ande kala ɻai, pwai noko ne mbumbu 1,000 ɻine.’ ²⁶ ɻineŋga ne tamâta ŋalae nde ipai mine tu, ‘Noko nde wurâta tamâta sakamao. Noko wulitia tamwata! Noko kusama tu naŋa uru agona kâpwa lâ tamâta pinde nenzi tâno, andeta naŋa munŋa alinjî kaniŋa vâsa lâ tâno ŋinde ilo tia, a? ²⁷ Mine nde ɻana sâ kâ ɻga noko ɻandai kuo nanenŋu mbumbu lâ pinze ilo, a? Ambo noko munŋa kuveta mine, ɻineŋga ataulo amâ, ande naŋa ma akai nanenŋu mbumbu 1,000 arŋa kalulu wasaseki pinde tona. Andeta tia. ²⁸ Mine kala miki kakai mbumbu 1,000 ɻine saŋe wurâta tamâta ɻine, ku kalua tamâta ɻine munŋa ikai mbumbu 10,000. ²⁹ ɻana tu tamâta ea uru iveta wurâta ara pa naŋa, ande naŋa ma wurâta ŋalae alua i tu ma iveta, kala i ma imo itogo tamâta ŋalae mine. Arŋa tamâta ea uru iveta wurâta ara tia pa naŋa, ande naŋa ma akai wurâta ɻine saŋe, kala i ma imo itogo tamâta kaa nâ mine. ³⁰ Ayo, miki kakai wurâta tamâta sakamao ŋinde ku katambira ilâ pa nia kondoma. Lâ nia ɻgaŋe ŋinde kinzi ma sita pâta ku nijonzi giri-giri ɻana sikai nâna kâ.’”

Tamâta Natu ma itaulo imâ tu ipare nia panzi tamâta rârâni

³¹ ɻineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta kilo mine tu, “Lâ zo muli, naŋa Tamâta Natu ma akainzi nanenŋu ajelo rârâni ataulo amâ atogo koipu ŋalae mine, ɻineŋga naŋa tamwatâŋgu ma asajona koipu ŋalae ne saŋonâŋa nia ɻana apare nia panzi tamâta kâ.

³² Naŋa ma agonanzi tamâta rârâni munŋa simo lâ nia ndoni lâ tâno kulu, aku ma simâ simandi naoŋgu. Aku ma apateanzu ku awaenzi pwapwataki lâ ɻgu rua, itogo ‘lama’ nenzi katonâŋa ipateanzu lama piti simo lâ ɻgu tonge, arŋa ‘meme’ simo piti lâ ɻgu tonge.

³³ Naŋa ma aonzi tamâta ŋinde munŋa sipono muli pa Maro Kindeni silâ simo pa tiniŋgu pa wia kâ. Arŋa kinzi tamâta munŋa sipu mulinzi pa Maro Kindeni, kinzi ŋinde ma silâ simo pa tiniŋgu pa ɻâsi kâ. ³⁴ ɻineŋga naŋa Koipu ɻalae ma apainzi tamâta simo pa tiniŋgu pa wia kâ tu, ‘Miki kamâ. Naŋa Mama ne nzâmbé imo kumi, aku i tamwata ma ikai maro sondo pami. Kamâ kakai nzâmbé ɻine Mama nia ndoyo ipatea pami, lâ zo ŋinde ipulia samba wa tâno wa. ³⁵ Nzâmbé ɻine imâ pami, ɻana tu munŋa naŋa putole ipuna, ande miki kâpwa kalana aka. Naŋa arakoŋa ɻana lâkâ kâ, ande miki lâkâ kalana anu. Naŋa ayoka lombo amâ pami, ande miki kao naŋa lâ nemí luma ilo. ³⁶ Nanenŋu lalava tonge tia, ande miki lalava kalana apita. Naŋa akai pukorja, ande miki kakatona naŋa. Naŋa amo luma sakamao ilo, ande miki kamâ kakalele naŋa.’

³⁷ Kinzi tamâta ŋinde munŋa sipono muli pa Maro Kindeni, ande ma sikasoŋa naŋa tu, ‘Maro ɻalae, lâ zo ndia noko putole ipuno kala maka kâpwa kalano. Aku lâ zo ndia noko kurakoŋa ɻana lâkâ kâ, kala lâkâ kalano. ³⁸ Arŋa lâ zo ndia maka kamora noko pwoka lombo kumâ pama, kala kaono lâ nema luma ilo. Arŋa lâ zo ndia noko ne lalava tonge tia, kala maka lalava kalano. ³⁹ Arŋa lâ zo ndia maka kamora noko kupoko kala kakatonano, wa kumo luma sakamao ilo kala kamâ kakalele noko.’

⁴⁰ ɻineŋga naŋa ma aporo tauŋo panzi mine tu, ‘Naŋa aporo mao nâ pami: kinzi sugorai tamwatanzi ɻine nde simo nijgu-nambwe wukale. Mine nde vetâŋa rârâni miki munŋa kaveta pa kinzi, ande ŋinde itogo miki kaveta pa naŋa tava.’

⁴¹ ɻineŋga naŋa ma apainzi tamâta simo pa tiniŋgu pa ɻâsi kâ ɻinde mine tu, ‘Miki nde tamâta ɻana kakai Maro Kindeni ne pareja-nia kâ! Miki kakâwa kalâ pa yââ ɻalae ne mbââ ilo! Maro Kindeni mungani io yââ nia ɻinde panzi Sadana tavanzi ne aŋelo, aku yââ ɻinde ma imâte tia, ma ikana mine ku imo nâ. ⁴² Nâna ɻine imâ pamî ɻana tu munja, naŋa putole ipuna, andeta miki ɻandai kâpwa kalana ɻga. Naŋa arakoŋa ɻana lââ kâ, andeta miki ɻandai lââ kalana ɻga. ⁴³ Naŋa ayoka lombo amâ pamî, andeta miki ɻandai kao naŋa lâ nemi luma ilo ɻga. Nanenju lalava tonge tia, andeta miki ɻandai lalava kalana ɻga. Naŋa akai pukoŋa wa amo luma sakamao ilo wa, andeta miki ɻandai kamâ kakalele naŋa ɻga.’

⁴⁴ ɻineŋga kinzi kala ma sikasonja naŋa mine tu, ‘Maro ɻalae, lâ zo ndia maka kamora noko putole ipuno wa, kurakoŋa ɻana lââ kâ wa, pwoka lombo kumâ pama wa, kumo kaa nâ ne lalava tia wa, pukoŋa ikaino wa, kumo luma sakamao ilo wa, andeta kakatonano tia, a?’

⁴⁵ ɻineŋga naŋa ma aporo taulo tu, ‘Naŋa aporo mao nâ pamî; vetâja arara ndia miki tinimi pwâka tu kaveta panzi sugorai tamwatanzi ɻine, ande ɻinde itogo miki kaveta pa naŋa tia mine nâ.’ ⁴⁶ ɻineŋga naŋa ma aonzi tamâta ɻinde silâ ɻana sikai nenzi pareja-nia, kala ma sikai nâna ku simo nâ. Aŋga kinzi tamâta ɻinde munja sipono muli pa Maro Kindeni, ande kinzi ma sikai via mao, ma simo ara mine ku simo nâ.”

26

Kinzi tamâta ɻalajala sipa ɻgua tu ma sipu Yesu pâta imâte

Malaka 14:1-2, Luka 22:1-2

¹ Yesu nde itula ɻgua ɻine rârâni pwataki marumbu lâ, ɻineŋga ipainzi ne pâri-tamâta tu, ² “Miki kasama tu zo rua nâ keno mo ɻai yo, ɻineŋga kumbwa ɻalae Pasova ma ipâŋga. ɻineŋga kinzi ma sio naŋa Tamâta Natu lâ kazâŋa tamâta mbaunzi ilo, aku ma sisona naŋa atâra lâ kâi popole tini.”

³ Aŋga kinzi patarawâŋa tamâta ɻalajala nde sipasau silâ taitu kunzi Isrel nenzi katonâŋa lâ patarawâŋa tamâta kulu-kâmba Kaifas ne luma. ⁴ Kinzi siporo siroto nzâla ɻana sikai Yesu kaika lâ nia ɻganje tonge, ɻana ma sipu pâta imâte kâ. ⁵ Andeta kinzi siporo tu, “Kinda ma taveta ɻine lâ zo sapâŋa tia. Tia ma kinzi tamâta wisinzi nâna ku singgoloa paraja, ku ma sipara potomule.”

Taine tonge ipaliŋi samimi lâ Yesu kulu

Malaka 14:3-9, Yoane 12:1-8

⁶ ɻineŋga Yesu ilâ pa Betani lawea, aku imo Saimon ne luma. Saimon nde tamâta tonge munja ikai pukona saga-saga, ɻineŋga tini mbâra-mbâra kilo. ⁷ Yesu nde isajona peke tini ɻana ika kâ, andeta taine tonge ikai ne mira belo ara tonge, samimi kuwae ara pâta keno ilo, ku ikai imâ pa Yesu. Samimi ɻinde nde kulu ɻalae tina. Aku taine ipaliŋi samimi ɻinde lâ Yesu kulu. ⁸ Yesu ne pâri-tamâta nde simora ɻine ku ilonzi kura tia ndo. Kinzi siporo tu, “Opopo, ɻana sâ kâ ɻga ipaliŋi samimi ɻine iyaula kaa nâ, a? ⁹ Ambo kinda munja takai samimi ɻinde talanzi tamâta tu siko tâ, ande kinda ma takura tu takai kulu ɻalae ɻinde,aku mbumbu ɻinde ma talanzi sugorai tamwatanzi. Andeta tia.”

¹⁰ Andeta Yesu isama tu nenzi ilo-kalo mine ikeno panzi, kala ipainzi tu, “ɻana sâ kâ aŋga miki kaveta malia pa taine ɻine, a? Iveta mâsi ara pâta pa naŋa. ¹¹ Kinzi sugorai tamâta ma simo kumi ikura zo zo, aŋga naŋa nde ma amo soŋgo kumi, ande tia. ¹² Taine ipaliŋi samimi ɻine ɻana iveta karaengu sondo ɻana alâ pa kuru nia kâ. ¹³ Narja aporo mao nâ pamî; lâ tâno ndia muli mbo kinzi ma silâ situla pâri ara ɻana naŋa kâ, ande kinzi ma situla vetâŋa taine ɻine iveta ɻinde tona, ɻana kinzi tamâta ma kalonzi ɻgere ɻana i wa.”

Judas ipa ɻgua tu ma io Yesu lâ kinzi patarawâŋa tamâta mbaunzi ilo

Malaka 14:10-11, Luka 22:3-6

¹⁴ ɻine ilâ lâ, ɻineŋga kinzi pâri-tamâta sajao kanajanzi rua nawalanzi tonge, i ɻa tu Judas Iskariot, ande ilâ panzi patarawâŋa tamâta ɻalajala. ¹⁵ Aku ikasoŋjanzi tu, “Ambo

naja ma ao Yesu lâ miki mbaumi ilo, ande miki ma sâ kalua naja.” 15 Inenenga mbumbu tamâta taitu kanaajo sajao (30) silua. 16 Inenenga Judas nde ilâ ku iroto zo ñana ma io Yesu lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo.

Yesu ika kâna-nuja kunzi ne pâri-tamâta

Malaka 14:12-21, Luka 22:7-18

17 Inenenga zo sapâna ñana sika puroja ne yisi tia kâ ñga ipânga lâ. Aku kinzi pâri-tamâta nde simâ pa Yesu ku sikasonja tu, “Noko ilo tu maka ma kaveta kelekele sondo lâ nia ndia, ñana ma taka kumbwa Pasova ne kâna-nuja.” 18 Yesu nde ipainzi tu, “Miki kalâ lawea ñalae ilo, ku kalâ pa tamâta tonge imo ndai. Kapai tamâta ñinde tu, ‘Nema pananâna isupwama ñana kaporø ñgua pano tu i ne zo ñga imâ ipânga lâ. I ma ika kumbwa ñine ne kâna-nuja lâ noko ne luma ilo, tava maka, i ne pâri-tamâta.’” 19 Kinzi pâri-tamâta nde siveta ikura Yesu iporo panzi mine, aku siveta kâna-nuja sondo.

20 Kari indue lala pararai lâ, inenenga Yesu sisajona kunzi ne pâri-tamâta sajao kanañonzi rua lâ kâna-nuja nia. 21 Kinzi sisajona sika yo, ande Yesu ipainzi tu, “Naja aporo mao nâ pami; tamâta tonge lâ miki ñginimi ma io naja lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo.” 22 Kinzi pâri-tamâta nde silojo ñgua ñine ku ilonzi malia ndo, ku kinzi taitu-taitu sikasonja Yesu tu, “Maro ñalae, tiambø noko kuporo ñana naja kâ, tiya?”

23 Yesu nde iporo taulo panzi tu, “Tamâta ñinde nde io mbau lâ kondo ilo kuku naja, kala maka rua kaka lâ. Ina ma io naja lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo. 24 Mao nâ, naja Tamâta Natu ma amâte, ikura Maro Kindeni kawa ñgua kinzi ñgua-tulâna tamâta mungâna singere lâ pepa tini ikeno mine. Andeta vetâja sakamao ndo ma ipânga pa tamâta ñinde kala io Tamâta Natu lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo. Ambo nia ndoyo tamâta ñinde tina ipagugua i tia tâ, ande ñinde ma ara.” 25 Inenenga Judas, ina muli ma io Yesu ilâ kazâna tamâta mbaunzi ilo, ande i tamwata ikasonja Yesu tu, “Pananâna, tiambø noko kuporo ñana naja kâ, tiya?” Yesu nde itu lâ kawa tu, “Kala nokoni.”

Yesu waija ilanzi ne pâri-tamâta

Malaka 14:22-25, Luka 22:19-20, 1 Korin 11:23-34, Yoane 13:12-30

26 Kinzi sisajona sika yo, inenenga Yesu ikai puroja, kawa ndanje pa Maro Kindeni,aku ipwataki ilanzi ne pâri-tamâta. Aku iporo tu, “Miki kakai kaka. Naja kanañonju kala ñine.” 27 Inenenga ikai kâmba waini kala mine nâ, kawa ndanje pa Maro Kindeni, ku ilanzi. Aku ipainzi tu, “Miki rârâni kanu waini ikeno kâmba ñine ilo. 28 Naja seenju kala ñine. Inenenga Maro Kindeni ne ñgua pâna ne kanaajo. Naja apalijî ñananzi tamâta rârâ, ñana izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. 29 Naja aporo mao nâ pami; naja ma anu waini kanaajo kilo tia lee, ikura lâ zo ñinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu. Inenenga ma anu waini waseki kuku miki.”

30 Yesu iporo ñgua ñine lâ, inenenga siwângi wângija tonge,aku simandi sipile lawea ñalae ku siyâti silâ pa Oliv Tuu.

Yesu iporo tu Petero ma ipatimoa i

Malaka 14:26-31, Luka 22:31-34, Yoane 13:31-38

31 Inenenga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki ma kamora mâsi ñalae tonge ipânga pa naja lâ ñine mbo, ande kala miki rârâni nemí kalo-tawana ma imbe. Vetâja ñine iyoke Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Naja ma apu lama nenzi katonâna tamâta, ande kala kinzi lama ma sikâwa pwapwataki silâ.’

32 Andeta muli ñga Maro Kindeni ma ipango naja amandi amo viângu kilo, inenenga ma ayoka amunga pami alâ Galilaya tâno.” 33 Yesu iporo mine, andeta Petero itu lâ kawa tu, “Ambo kinzi ñine rârâni simora mâsi ñalae ipânga pano, kala nenzi kalo-tawana imbe lâ, ande nanenju kalo-tawana ma imbe mine tia ku tia ndo!” 34 Inenenga Yesu ipai Petero mine, “Naja aporo mao nâ pano; ma ñine mbo nâ, tatareko ma ita isuña kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa naja mbwani ñato tu noko kusama naja tia.” 35 Andeta Petero iporo kilo pa Yesu tu, “Ambo kinzi situ sipu naja pâta amâte kuku noko, ande naja

ma aporo apatimoa noko mine tia ku tia ndo kanano!” Aku kinzi pâri-tamâta rârâni kala siporo ñgua kaja taituni mine.

Yesu ikai noja lâ Getsemani tâno ilo

Malaka 14:32-42, Luka 22:39-46, Yoane 18:1

³⁶ Ñinenga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta silâ sipânga tâno tonge, i ja tu Getsemani, aku ipainzi tu, “Miki kasajona kamo ñai, mbo naña alâ ndai akai noja ñga.” ³⁷ Ñinenga Yesu ikainzi Petero ñga Sebedi natu rua, aku kinzi ñato silâ kuku. Ñinenga Yesu kalo sukâja ñalae tina ku isama ilo malia ndo. ³⁸ Aku ipainzi ne pâri-tamâta ñato mine tu, “Naña kalonju sukâja ñalae tina,aku laiti ñana iyaula naña ndo. Mine nde ara ñana miki ma kamo ñaina ku kaka mâsa kuku naña.” ³⁹ Ñinenga ilâ tini ku ikeno nao tundu lâ tâno kulu, ku ino mine, “O Mama, ambo noko ilo tu kuveta mine, ande naña ilonju tu noko ma pwai kâmba ñana nâna kâ ñine sanje naña. Ambo taitu noko ma kuveta ikura nanengu pateânya mine ndimo. Noko ma kuveta ikura noko tamwata nâ ne pateânya.”

⁴⁰ Ñinenga Yesu itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta ñato kilo, andeta sikeno. Aku ipajonzi ku ikasonja Petero tu, “Mana mana ñga miki kakura tia ñana kaka mâsa kuku naña ikura kari tai taitu nâ, a? ⁴¹ Ara ñana miki ma kao tinimi, ku kano pa Maro Kindeni tu ma isukami ñana kamandi kaika lâ zo ndia samânya imâ ipânga pami. Mao nâ, miki ilomi tu kaveta vetâra ara, arga karaemi nde iveta malia pami.”

⁴² Ñinenga Yesu ipilenzi ku itaulo kilo, ku ino mine; “O Mama, ambo kâmba ñana nâna kâ ñine ikura tu ingenge ñanana tia,aku noko ilo tu ma anu, ande ara, kuveta ikura noko ne pateânya mine.” ⁴³ Íkai noja ñine lâ, ñinenga itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta kilo. Andeta imoranzi sikeno nâ simo, ñana tu matanzi matutu pâta. ⁴⁴ Mine kala Yesu ipilenzi ku itaulo kilo,aku ikai noja kilo. I ne noja ñinde nde rege-rege kuku noja ikai munja ñinde.

⁴⁵ Ino lâ, ñinenga itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta, ku ipainzi tu, “Opopo, miki kakeno kamo ñai yo kapwarea, a? Kalojo ñga! Zo ñga ipânga lâ, kala ñine kinzi simâ ñana sio naña Tamâta Natu lâ kinzi kiesaka tamwatanzi mbaunzi ilo. ⁴⁶ Ayo, kamandi, ku toka talâ panzi. Kamora ñga, tamâta ñana ikai kulu-pânga ñana naña kâ, ande kala imâ ipânga laiti lâ.”

Judas Iskariot itula Yesu panzi kazânya tamâta

Malaka 14:43-52, Luka 22:47-53, Yoane 18:2-11

⁴⁷ Yesu iporo ñgua ñine yo, ñinenga Judas, i nde tonge lâ Yesu ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua ñinde, ande imâ ipânga lâ. Aku tamâta ñgu ñalae tina nde sikai pila ñana kazânya kâ wa kâi mbuku wa soka kuku simâ. Kinzi patarawânya tamâta ñalanjala wa ñgu nenzi katonânya munja sisupwanzi simâ. ⁴⁸ Ande kulu-pânga tamâta ñinde munja ipainzi tu ma iveta mâsi tonge pa Yesu. Ipainzi tu, “Naña ma anzumwa tamâta tonge nao,aku tamâta ñinde nde Yesuni. Miki kakai i kaika.” ⁴⁹ Ñinenga walele nâ Judas iyoka imâ pa Yesu ku iporo tu, “Pananânya, mbo ara.” Aku inzumwa Yesu nao. ⁵⁰ Yesu nde ipai Judas mine tu, “Ningu-nambwe, vetâra ndia kala noko kumâ tu kuveta, ande kuveta walele nâ.” Ñinenga kazânya tamâta pinde simâ,aku mbaunzi ilâ sikai Yesu kaika lâ.

⁵¹ Andeta Yesu ne pâri-tamâta tonge mbau nâ ipasu ne pila yâti, ku ipu patarawânya tamâta ñalae ne wurâta tamâta tonge,aku pila isalu taja motu piti imbe ndue tâno kulu.

⁵² Andeta Yesu ipai ne pâri-tamâta ñinde tu, “Noko kulumbwa ne pila tauilo kilo tâ! Ñana tu tamâta ea kinzi uru sikai pila ñana kazânya kâ, ande pila ma isowe kinzi warakanzi kapwanzi simâte. ⁵³ Opopo, noko kalo ñgere sondô ñga! Ambo naña ma asarâwa pa Mama, ande ikura tu isupwanzi ajelo ñgu ñalae sajao kanajonzi rua simâ ñana sivila naña kâ. Tiambo noko kusama ñine tia, a? ⁵⁴ Taitu kulojo ñga; ambo naña ma aveta mine, ande Maro Kindeni ne ñgua kinzi ñgua-tulânya tamâta munjânya singere lâ pepa tini ñinde ma ipânga kanano tia. Maro Kindeni ne pateânya ikeno tu vetâra rârâni ñine ma ipânga pa naña.”

⁵⁵ ɻineŋga Yesu iporo panzi tamâta ɻgu ɻinde tu, “ɻana sâ kâ ɻga miki kakai pila ɻalaŋala tava kâi mbuku kamâ ɻana kakai naŋa kâ, a? Tiambo miki katu naŋa nde panawe tamwatâŋgu, a? Ikura zo zo naŋa uru asaŋona Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo ku apanananzi tamâta, andeta miki ɻandai kakai naŋa kaika lâ zo ɻinde ɻga. ⁵⁶ Andeta vetâŋa rârâni ɻine ipâŋga lâ ɻana iveta ɻgua-tulâŋa tamâta munjâŋa nenzi ɻgua ipâŋga kanaŋo.”

Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga kinzi pâri-tamâta rârâni nde sipile Yesu ku sikâwa silâ.

Kinzi sio Yesu ilâ pa ɻgua nia

Malaka 14:53-65, Luka 22:54,63-71, Yoane 18:12-14,19-24

⁵⁷ Kinzi tamâta ɻinde sikai Yesu kaika lâ, ɻineŋga sikai silâ pa patarawâŋga tamâta ɻalae Kaiafas ne luma. Kinzi pananâŋga tamâta ɻana ɻgua tukunja kâ aŋga kinzi katonâŋga nde munjga sipasau lâ kala simo ɻinde. ⁵⁸ Aŋga Petero nde iyoka Yesu muli ilâ, aku imo malawae mwasa. Iyoka ilâ patarawâŋga tamâta ɻalae ne luma ɻinde ne ɻgumbi ilo, aku isaaŋona kunzi sambara tamâta. I ilo tu ma imora vetâŋa mana ma ipâŋga pa Yesu.

⁵⁹ Kinzi patarawâŋga tamâta ɻalaeŋala aŋga kinzi tamâta mbâna-mbâna rârâni nde sisarawanzi tamâta pinde simâ tu ma situla nenzi ɻgua laŋeŋa ɻana Yesu ne vetâŋa kâ. Kinzi ilonzi tu ma sisânda vetâŋa soki ndia munjga Yesu iveta tâ, ɻana sikura tu sipu i pâta imâte kâ. ⁶⁰ Mine kala kinzi tamâta rârâ nde simâ ku siporo sisowe ɻgua laŋeŋa lâ Yesu tini. Andeta kinzi ɻandai situla i ne vetâŋa soki tonge pwataki ɻga. Siveta, siveta lee, ɻineŋga tamâta rua simâ, ⁶¹ aku siporo mine tu, “Tamâta ɻine munjga iporo tu, ‘Naŋa akura tu asapira Maro Kindeni ne luma sapâŋa pitî, ɻineŋga aŋgunu kâki kilo lâ kari ɻato nâ.’”

⁶² ɻineŋga patarawâŋga tamâta ɻalae imandi ku ipai Yesu tu, “Wa, noko tini pwâka tu kuporo ɻgua tonge lâ kinzi kawanzi, a? Mana mana ɻana ɻgua ɻine kala kinzi sisowe lâ noko tini, a?” ⁶³ Aŋga Yesu nde iporo ɻgua tonge tia, kawa buu nâ imandi. ɻineŋga patarawâŋga tamâta ɻalae ipai tu, “Lâ Maro Kindeni Via Tamwata ɻa, naŋa aporo kaika tu noko ma kuporo ɻgua mao nâ. Tiambo noko nde Kirisi, tiya? Tiambo noko nde Maro Kindeni Natu, tiya?”

⁶⁴ ɻineŋga Yesu itu lâ kawa tu, “ɻguani kala noko tamwata kuporo lâ, ande mao nâ. Aku naŋa apaimi tu lâ zo muli, miki ma kamora naŋa Tamâta Natu asaŋona Maro Kindeni Walo Tamwata mbau pa wia kâ, aku ma kamora naŋa ayoka samba ne take-take kulu andue amâ.” ⁶⁵ Patarawâŋga tamâta ɻalae nde ilojo Yesu ne ɻgua ɻine, aku marumbu; i wisi nâna ɻalae kala isaraka tamwata ne pasawara lâ tini, ku iporo mine tu, “Oyae, tamâta ɻine itu ikai Maro Kindeni nia, aku ɻgua kala iporo ɻinde nde sakamao ndo lâ Maro Kindeni nao! Kinda ma tasarawanzi tamâta pinde kilo ɻana sisowe ɻgua lâ tamâta ɻine tini, ande tia. Kala ɻine nâ iporo ɻgua pavaligija pa Maro Kindeni, aku miki kalongo lâ.” ⁶⁶ Miki ilomi tu kinda ma taveta mana pa tamâta ɻine.” Kinzi nde situ lâ kawa mine, “Iveta soki ɻalae, ande kala ara ɻana ma sipu pâta imâte.”

⁶⁷ ɻineŋga kinzi sisupwara Yesu nao, ku siŋgu mbalaunzi sikatu. Aŋga pinde nde sponza, ⁶⁸ ku siporo tu, “Wa, noko nde Kirisi, a? Mine nde kuporo ɻgua-tulâŋga tamâta ne ɻgua, ku kutula pwataki tu ea ipuno! Kupatu tamâta ɻine ɻa tâ!”

Petero ipatimoa Yesu

Malaka 14:66-72, Luka 22:55-62, Yoane 18:15-18,25-27

⁶⁹ Aŋga Petero nde isaaŋona nia yo lâ luma ɻinde ne ɻgumbi ilo. Imo lee, ɻineŋga wurâta taine tonge iyoka imâ papa ku ipai tu, “O, noko wa, noko kala munjga kumo kuku Yesu Galilaya tamwata.” ⁷⁰ Andeta Petero iporo ipatiâmo lâ kinzi rârâni naonzi, ku iporo tu, “Naŋa asama ɻgua kala noko kuporo ɻinde duvi, ande tia.” ⁷¹ ɻineŋga Petero imandi ilâ pa luma ne nzâla kawa ikeno ɻgumbi tini. Aku wurâta taine tonge kala imora i, ku ipainzi tamâta simandi laiti tu, “Tamâta ɻine nde munjga imo kuku Yesu Nasarete Tamwata.” ⁷² Andeta Petero ipatiâmo kilo ku iporo mine tu, “Mao pa âta, naŋa asama tamâta ɻinde tia ndo.” ⁷³ Simo tini nâ, ɻineŋga tamâta pinde nde simâ ku sipai Petero

tu, “Mao kanaajo, noko nde tonge lâ kinzi nawalanzi. Noko kawa kaja itula noko kilala pwataki lâ.” ⁷⁴ Ḧineŋga Petero iporo kaika tu, “Ambo naja alârje, ande naja ano pa Maro Kindeni tu ma izavaru naja; naja asama tamâta ḥinde tia ku tia ndo!” Aku walele nâ tatareko tonge isuŋa kawa. ⁷⁵ Ḧineŋga Petero ne kalo-ŋgere ipârja ḥana ḥgu Yesu munja iporo tu, “Tatareko ma ita isuŋa kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa naja mbwani ḥato mine tu noko kusama naja tia.” Ḧineŋga Petero iyâti ilâ pa nia yo, aku ita pâta kanano.

27

*Sikai Yesu silâ pa Pilata**Malaka 15:1, Luka 23:1, Yoane 18:28*

¹ Mbwale pwataki lâ, ḥineŋga kinzi patarawâŋa tamâta ḥalanjala aŋga Isrel ḥgu nenzi katonâŋa nde siporo sipa ḥgu tu ma sio Yesu lâ Rom koipu mbaunzi ilo, tu ma siphu pâta imâte kâ. ² Mine kala sipa Yesu lâ wâlo kaika, ku sikai silâ sio i lâ Pilata mbau ilo, i tamâta ḥana ikai Rom ndamwanzi ku ikatonanzi tamâta rârâni simo nia ḥinde.

Judas imâte lâ

³ Judas, ina munja itula Yesu panzi kazâŋa tamâta, ande iloŋo pâri tu kinzi tamâta ḥalanjala sipa ḥgu lâ ḥana ma sio Yesu ilâ panzi Rom koipu tu ma siphu pâta imâte kâ. Ḫineŋga Judas ilo ipârja malia ndo, ku ikai mbumbu tamâta taitu kanaajo saŋao (30) ḥinde imâ, ku ilanzi patarawâŋa tamâta ḥalanjala sitavanzi katonâŋa taulo kilo. ⁴ Aku ipainzi tu, “Naja aveta kiesaka, ḥana tu tamâta kala atula pami ḥinde, ande i ḥandai iveta soki tonge nga. Andeta miki kapa ḥgu tu ma siphu i pâta imâte.” Ḫineŋga kinzi situ lâ i kawa tu, “᠁ne nde maka nema malia nde tia. Malia nde keno noko tamwata nâ tini.” ⁵ Ḫineŋga Judas isia mbumbu ḥinde ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo, aku ilâ ipa wâlo kaika lâ tamwata ḥandola, ku isonja indue ipayaula tamwata karae kala imâte lâ.

⁶ Anja kinzi patarawâŋa tamâta ḥalanjala nde sikai mbumbu ḥinde ku siporo imâ warakanzi ḥgininzi tu, “Mbumbu ḥine nde koa ḥana tamâta puŋa kâ. Mine kala ḥgu tukuŋa indi kaika tu kinda ma tao mbumbu ḥine ilâ itogo luma sapâŋa ne mbalija mine ndimo.” ⁷ Tia ku sipa ḥgu tu ma sikai mbumbu ḥinde ku siko tâno tonge, i ḥa tu “Kulo-Puŋa Tamâta Nenzi Tâno”, aku tâno ḥinde ma ipârja itogo kuru nia mine panzi tamâta lombo munja soka lawea malawae malawae simo Isrel tâno. ⁸ Mine kala siphu tâno ḥinde ḥa wasaseki tu “Tâno See”, aku ḥoa ḥine nde keno mineni lâ zo ḥine. ⁹ Mine kala ḥgu tonge Maro Kindeni singani io lâ ḥgu-tulâŋa tamâta Jeremaia kawa, ande ipârja kanaajo. ḥgu ḥine nde mine:

“Kinzi Isrel ḥgu sipayea tu tamâta ma iko i lâ mbumbu tamâta taitu kanaajo saŋao (30).

Mine nde sikai mbumbu ndainani nâ, ¹⁰aku siko Kulo-Puŋa Tamâta Nenzi Tâno, ikura tukuŋa Maro Kindeni munja itula pa naŋa mine.”

*Yesu imandi Pilata nao**Malaka 15:2-5, Luka 23:2-3, Yoane 18:29-38*

¹¹ Yesu nde imandi Rom nenzi koipu Pilata nao, aku Pilata ikasonja tu, “Noko nde Juda nenzi Koipu ḥalae, tiya?” Ande Yesu itu lâ kawa tu, “Noko tamwata kuporo ḥguani ndaina.” ¹² Ḫineŋga kinzi patarawâŋa tamâta ḥalanjala sitavanzi kinzi katonâŋa nde sisowe ḥgu kie-kie lâ Yesu tini. Andeta iporo ḥgu tonge taulo panzi, ande tia. ¹³ Mine kala Pilata ikasonja Yesu tu, “Tiambo ḥgu kala sisowe lâ noko tini ḥinde, ande kulorjo tia tâ, a?” ¹⁴ Andeta Yesu iporo ḥgu tonge tia. Mine kala Pilata ilo rârâ.

*Pilata io Yesu tu ma siphu lâ kâi popole tini imâte**Malaka 15:6-15, Luka 23:13-25, Yoane 18:38-19:15*

¹⁵ Aku Rom nenzi mâsi tonge nde mine: ikura mbwera mbwera, lâ Juda nenzi kumbwa ḥinde, ande Pilata uru iyaute tamâta tonge munja imo luma sakamao ilo iyâti ilâ, ikura kinzi Juda tamâta warakanzi nenzi pateâŋa mine. ¹⁶ Aku lâ zoni ndaina, ande nzanzare tamâta tonge imo luma sakamao ilo, i ḥa mine Barabas. ¹⁷ Mine kala kinzi tamâta ḥgu

ŋalae nde simâ sipasau lâ Pilata ne luma, ŋineŋga Pilata ikasonjanzi tu, “Miki ilomi tu naŋa ma ayaute tamâta ea imâ pamî. Naŋa ma ayaute Barabas, tiya?, ayaute Yesu, tamâta ŋine ſiporo tu i nde Kirisi.” ¹⁸ Pilata nde isama tu kinzi tamâta ŋalaŋala ſipadâda nâ ŋana Yesu kâ, aku ŋana duvi ŋinde kâ ſikai i simâ papa. ¹⁹ Andeta Pilata isajona ŋgu nia iporo ŋgu yo, ŋineŋga i kaiwa nde ipasupwa imâ papa mine tu, “Noko ma kuveta vetâŋa tonge pa tamâta ſondo ŋinde ndimo. Muŋga mbo, naŋa amora i nao lâ nanengu mbupuleja tini, aku ŋine iveta naŋa iloŋgu malia ndo.”

²⁰ Ambo taitu kinzi patarawâna tamâta ŋalaŋala aŋga kinzi katonâŋa nde ſisowe kinzi tamâta ilonzi, kala ſisarâwa kaika pa Pilata tu ma iyaute Barabas imâ panzi, ku ma io Yesu tu ma ſipu pâta imâte. ²¹ ŋineŋga Pilata ikasonjanzi kilo mine tu, “Miki ilomi tu naŋa ma ayaute ea lâ kinzi rua ŋine imâ pamî.” Aku kinzi tamâta ſisarâwa mine tu, “Kuyaute Barabas imâ!” ²² Ande Pilata ikasonjanzi tu, “Mine ŋga ma naŋa aveta mana papa Yesu, tamâta ŋine ſiporo tu i nde Kirisi.” ŋineŋga kinzi rârâni ſisarâwa kaika tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte!” ²³ Andeta Pilata ikasonjanzi tu, “ŋana sâ kâ, a? Iveta vetâŋa ſoki ndia.” Andeta ſisarâwa kaika ndo tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte!”

²⁴ Pilata isama tu i ikura ŋana itoto nenzi ŋgu, nde tia, aku kazâŋa ŋalae nde laiti ŋana ipâŋga kâ. Mine kala iveta mâsi tonge lâ kinzi tamâta naonzi. Ikai lââ ku ipua tamwata mbau, ŋineŋga iporo tu, “Ambo tamâta ŋine imâte, ande ŋinde ma nanengu ſoki tia. ŋinde ma miki warakami nâ nemi ſoki.” ²⁵ ŋineŋga kinzi tamâta ſiporo taulo papa tu, “Ara, ſoki ndia ŋana i ne mateja kâ nde ma ikeno pa maka warakama, aku ma ikeno panzi nema vâsa mine nâ!” ²⁶ ſiporo ŋgu ŋine lâ, ŋineŋga Pilata iyaute Barabas imâ panzi. Aku io Yesu lâ zugu tamâta mbaunzi ilo tu ma ſipalili pâta muŋga lâ, ŋineŋga ma ſikai silâ ſipu lâ kâi popole tini.

Kinzi zugu tamâta ſisawa koipu ŋalae ne pasawaya lâ Yesu tini, ku ſiporo ŋgu pavaligija papa

Malaka 15:16-20, Luka 23:26-32, Yoane 19:16-17

²⁷ ŋineŋga Pilata ne zugu tamâta nde ſikai Yesu silâ Rom nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo. ŋineŋga ſisarâwa panzi nawalanzi zugu tamâta rârâni tu ma simâ ſiŋge Yesu. ²⁸ Simâ lâ, ŋineŋga mbaunzi ilâ ſikai Yesu ne pasawaya piti lâ tini, aku ſisawa pasawaya ŋiŋi tonge lâ tini, itogo kinzi koipu ŋalaŋala uru ſipasawa lâ tininzi mine. ²⁹ ŋineŋga ſimwali wâka-wâka tonge ku ſisawa lâ Yesu kulu, aku ſio taumbwa tuka toŋe ilâ pa mbau wia kâ. Siveta mine lâ, ŋineŋga ſipare tukunzi papa, aku ſiporo ŋgu pavaligija papa mine tu, “Oe, Juda nenzi koipu ŋalae!” ³⁰ ŋineŋga ſisupwara Yesu tini, aku ſikai taumbwa tuka muŋga ſio lâ i mbau ilo ŋinde, aku ſipu i kulu mbwaninzi rârâ. ³¹ Kinzi zugu tamâta ſiveta vetâŋa ŋinde ndoni ſivaligi Yesu lee, ŋineŋga ſisawa pasawaya ŋiŋi ŋinde piti lâ tini, aku ſisawa tamwata ne pasawaya lâ tini kilo. ŋineŋga ſikai silâ ŋana ſipu lâ kâi popole tini imâte.

Kinzi ſipu Yesu lâ kâi popole tini

Malaka 15:21-32, Luka 23:33-43, Yoane 19:17-24

³² Kinzi ſipile Jerusalem lawea ku ſoka silâ, ŋineŋga ſipakâtu kuku Sairini lawea warika tonge, i ŋa mine Saimon. Aku kinzi zugu tamâta ſiveta kaika papa i tu ma ikale Yesu ne kâi popole ilâ kunzi. ³³ Aku silâ lee ſipâŋga nia ndamwa tonge, i ŋa mine Golgata. Hoa ŋine nde duvi mine tu, “Kulu Kâmba Nia.” ³⁴ ŋineŋga kinzi zugu tamâta ſigema waini tava lââ makisa pinde, aku ſilua Yesu tu inu kâ. Aku Yesu itogo nuŋa mwata nâ, andeta tini pwâka, kala inu tia. ³⁵ ŋineŋga kinzi zugu tamâta ſipu Yesu lâ kâi popole tini. Aku ſipagui mira itogo ſatu mine ŋana ſisama tu ea ma ikai Yesu ne pasawaya. ſiveta lâ, ŋineŋga ſiwa i ne pasawaya. ³⁶ ŋineŋga ſisajona niani ndaina, aku ſio tininzi ŋana Yesu tu ma imâte. ³⁷ Aku lâ Yesu kulu âta, ande ſingere ŋgu ŋinde muŋga ſio i ilâ pa ŋgu nia ŋana. ſingere ŋgu mine tu, “Tamâta ŋine nde Yesu, ina Juda nenzi koipu ŋalae.”

³⁸ Aŋga lâ Yesu waŋgira, ande ſisonanzi nzanzare tamwatanzi rua tona. Tonge ſipu lâ kâi popole tonge tini papa Yesu tini pa wia kâ, aŋga tonge nde ſipu lâ kâi popole tonge tini papa i tini pa ŋâsi kâ. ³⁹ Aku tamâta pinde ſoka nia ŋinde silâ wa simâ wa, ſirurua

kakalinzi papa ku siporo ḥngua pavaligija mine tu, ⁴⁰ “Oe, noko tamâta ḥnana kusapira Maro Kindeni ne luma sapâŋja ku kungunu kâki kilo lâ kari ḥnato nâ, a? Mine nde kupavila tamwata tâ! Noko kutu Maro Kindeni Natu, ande ara, ḥnne nâ kupile kâi popole ku kundue kumâ!” ⁴¹ Aku kinzi patarawâŋja tamâta ḥnalanjala anja kinzi pananâŋja tamâta ḥnana ḥngua tukuna kâ anja Isrel nenzi katonâŋja, kinzi ḥnjinde rârâni kala siporo ḥngua pavaligija mine nâ papa. ⁴² Siporo tu, “Opopo, i munja ivilanzi tamâta pinde, andeta ikura ḥnana ipavila tamwata kâ, ande tia. I nde Isrel nenzi koipu ḥnalae, a? Mine nde mambo ḥnne nâ ipile kâi popole ku indue imâ, ande kinda ma kalonda tawana i. ⁴³ Mao nâ, i kalo tawana Maro Kindeni, kala uru iporo tu, ‘Naja nde Maro Kindeni Natu.’ Ara mbo, ambo Maro Kindeni ilo papa i, ande ara ḥnana ḥnaina nâ i tamwata ma imâ ivila i.” ⁴⁴ Aku kinzi nzanzare tamwatanzi rua kala sitâra lâ kâi popole simo Yesu wanjira ḥnjinde, ande kinzi kala siporo ḥngua pavaligija kajá taituni nâ pa Yesu.

Yesu imâte lâ

Malaka 15:33-41, Luka 23:44-49, Yoane 19:30-37

⁴⁵ Kari ikâki imâ ḥngini lâ, ḥneneŋga kondoma ḥnalae itura tâno ndoni. Ikeno mine lee lala lâ, ikura kari tai ḥnato. ⁴⁶ Aku kari tai ḥnato lâ, ḥneneŋga Yesu isuŋja kawa ḥnalae kâki isarâwa mine tu, “Eli, Eli, lema sabatani!” ḥngua ḥnjinde nde duvi mine, “Neŋgu Maro, neŋgu Maro, ḥnana sâ kâ ḥnga kupu muli pa naja!” ⁴⁷ Aku tamâta pinde simandi tini laiti nde siloŋo Yesu ne ḥngua ḥnjinde, andeta siloŋo soki, ku siporo tu, “Ayo, isarâwa papa Ilia!” ⁴⁸ Aku walele nâ nenzi tonge ipalilu ilâ ikai nzomo tonge, ku ipatuku lâ waini makisa ilo. ḥneneŋga isenje lâ lumbi-lumbi tonge tini ku isuŋja kâki ilâ papa Yesu kawa tu ma indomo kâ. ⁴⁹ ḥneneŋga tamâta pinde siporo tu, “Ara, mambo tamora ḥnga. Tiambo Ilia ma imâ ivila i, tiya?” ⁵⁰ Andeta Yesu nde isarâwa kawa ḥnalae kilo, ḥneneŋga imâte lâ.

⁵¹ Aku ndainani nâ lalava matatola ḥnalae kala uru itâra Maro Kindeni ne luma sapâŋja ilo ḥnjinde nde ipwa pwataki pa âta ku indue papa lâmbu mo rua lâ. Anja ogigi ririjo kala mira ḥnalanjala sipakâtu warakanzi. ⁵² Aku kuru rârâ kawanzi parenge lâ,aku Maro Kindeni ipajonzi ne pateâŋja tamâta rârâ, kinzi ḥnjinde munja simâte ku karaenzi ikeno kuru ilo, ande kala simandi sânda simo vianzi kilo, ⁵³ aku sipile kuru siyâti simâ. Aku muli, lâ zo ḥnjinde Yesu imandi imo via kilo, ḥneneŋga kinzi tamâta ḥnjinde nde silâ Jerusalem lawea ilo,aku tamâta rârâ simo lawea ḥnjinde nde simoranzi. ⁵⁴ Aku kinzi zugu tamâta sitavanzi nenzi koipu, kinzi ḥnjinde munja sio tininzi pa Yesu tu imâte kâ, ande simora mâsi ḥnjinde rârâni. Simora ogigi ririjo ku simora mâsi kie-kie ḥnjinde ipâr̄ga lâ, kala siruru pâta. Aku siporo mine tu, “Mao kanajo, tamâta ḥnne nde Maro Kindeni Natu!”

⁵⁵ Aku taine rârâ kala simo nia ḥnjinde tona, kinzini munja sipile Galilaya tâno ku soka kuku Yesu sikai kuleja papa. Kinzi taine ḥnjinde nde simandi malawae mwasa ku simora mâsi ḥnjinde rârâni. ⁵⁶ Aku taine ḥnato nde simo kunzi taine ḥngu ḥnjinde: tonge nde Maria, i Makdala lawea taine; anja tonge nde i nuwaka Maria, ina Yamesi ku Yosepe rua tinanzi; anja tonge nde Sebedi natu rua tinanzi.

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Malaka 15:42-47, Luka 23:50-56, Yoane 19:38-42

⁵⁷ Kari indue lala lâ, ḥneneŋga mbaliŋa warika tonge lâ Arimatea lawea, i ḥna mine Yosepe, ande imâ ipâr̄ga Pilata ne luma. I munja ipono muli pa Yesu. ⁵⁸ Imâ ipâr̄ga lâ, ḥneneŋga ino Pilata tu ma ikai Yesu karae, ḥnana ma ilâ ikeakâ. Pilata nde isâu papa ku ipainzi ne zugu tamâta tu Yesu karae ma silua Yosepe. ⁵⁹ ḥneneŋga Yosepe ikai lalava pâne tonge ku ilita lâ Yesu karae. ⁶⁰ Ilita lâ, ḥneneŋga ikai Yesu karae ilâ ku io lâ i tamwata ne kuru wasaseki ilo. Kinzi munja siveta kuru ḥnjinde lâ nia mira. ḥneneŋga Yosepe itambumbua mira ḥnalae tonge ilâ ipono kuru ḥnjinde kawa. Iveta mine lâ,aku ilâ. ⁶¹ Anja Maria, i Makdala taine ḥnjinde, kuku nuwaka Maria rua nde sisajona kuru ḥnjinde nao kala simo.

Kinzi zugu tamâta sio lâ kuru kawa tini

⁶² Yesu nde imâte lâ wurâta lima, lâ zo ḥnjinde kinzi Juda tamâta uru siveta kelekele sondô ḥnana pwareâŋja ne zo sapâŋja kâ lâ wurita. Aku mbwale kilo, ḥneneŋga kinzi

patarawâ̄ja tamâ̄ta ȳalaŋala sitavanzi tamâ̄ta pinde lâ Parisai ȳgu nde silâ ȳana sipo ȳgu pa Pilata kâ. ⁶³ Sipasau kuku Pilata lâ, ȳineŋga sipai mine tu, “Tamâ̄ta ȳalae, maka iloma ikai ȳgu tonge mun̄ga lajeŋa tamwata ȳinde imo via yo mbo iporo ȳine. Iporo mine tu, ‘Kari ȳato lâ, ȳineŋga naŋa ma amandi amo viâŋgu kilo.’” ⁶⁴ Mine nde maka kano pano tu kuonzi ne zugu tamâ̄ta tu sika mâ̄sa ku simandi lâ kuru ȳinde kawa tini laiti ikura kari ȳato marumbu lâ. Tia ma ne pâ̄ri-tamâ̄ta simâ̄ siperanwe i karae silâ tâ, aku ma siperinzi tamâ̄ta mine tu, ‘Imandi lâ mateŋa nianzi imo via kilo!’ Ambo siveta mine, ande ȳgu lajeŋa wasaseki ȳinde nde ma ipole ȳgu lajeŋa mun̄ga iporo ȳinde.” ⁶⁵ ȳineŋga Pilata ipainzi tu, “Ara, miki kakainzi zugu tamâ̄ta pinde ku kalâ kaveta kuru sondo, ȳana tamâ̄ta tonge ma ikura tu iperanwe i karae, ande tia.” ⁶⁶ ȳineŋga kinzi silâ ku siveta mâ̄si tonge lâ kuru ne kawa mira tini, ȳana itula tu tuŋa kaika keno ȳana kuru ȳinde kâ. Aku sionzi zugu tamâ̄ta tu simandi lâ kuru ȳinde kawa tini laiti tona.

28

*Yesu imandi sânda imo via kilo
Malaka 16:1-14, Luka 24:1-49, Yoane 20:1-23*

¹ Juda nenzi pwareâ̄ja ne zo sapâ̄ja marumbu lâ ȳga. Aku wurita kilo, lâ sânda, mbwale pwataki lâ, ȳineŋga Maria, i Makdala taine, nde ikai nuwaka Maria, aku rua silâ ȳana simora Yesu ne kuru kâ. ² Andeta walele nâ ogigi ririŋo ȳalae tina, ȳana tu Maro ȳalae ne aŋelo tonge iyoka pa samba indue imâ pa kuru ȳinde, ku itambumbua mira piti lâ kuru kawa. Itambumbua piti lâ, ȳineŋga isaŋona mira ȳinde kulu. ³ Aŋelo ȳinde tini nde sinala nia itogo loloa salaga mine, aŋga ne pasawanya nde pâne ndo. ⁴ Aku kinzi zugu tamâ̄ta kala sikatona kuru ȳinde nde simora aŋelo ȳinde, ku siruru pâta kanayo. Tininzi ruru, aku patanzi sindue sikenno tâno kulu, sitogonzi mateŋa tamâ̄ta mine.

⁵ ȳineŋga aŋelo nde ipainzi taine rua tu, “Miki rua karuru ndimo. Naŋa asama tu miki kamâ̄ tu kamora Yesu, ina mun̄ga itâra lâ kâi popole tini ku imâte lâ. ⁶ Taitu i nde imo ȳai tia; imandi sânda lâ kala imo via kilo, ikura ȳgu mun̄ga iporo ȳinde. Miki rua kamâ̄ kamora nia kala mun̄ga sio karae ndue ikeno ȳine. ⁷ Ayo, miki walele nâ kalâ kapainzi ne pâ̄ri-tamâ̄ta mine tu, ‘Imandi lâ mateŋa nianzi imo via kilo, kala imuŋga pami ilâ Galilaya tâno. Miki kalâ ma kasânda i kulu lâ niani ndaina.’ Naŋa amâ ȳana atula ȳgu ȳine pami, kala atula pami lâ.”

⁸ Aŋelo iporo ȳgu ȳine panzi taine rua marumbu lâ, ȳineŋga walele nâ kinzi rua siple kuru nia ku sipalilu silâ tu sipo ȳgu ȳinde panzi Yesu ne pâ̄ri-tamâ̄ta. Tininzi ruru, andeta ilonzi ndeka pâta lâ. ⁹ Soka nzâla sipalilu silâ yo, ȳineŋga walele nâ Yesu tamwata ipakâtu kunzi ku iporo tu, “Maro Kindeni ne nzâmbé imâ pami.” ȳineŋga kinzi rua siperanwe tukunzi papa aku mbaunzi ilâ sikale Yesu kie kaika,aku siperanwe i. ¹⁰ ȳineŋga Yesu ipainzi tu, “Miki karuru ndimo. Kalâ kaporoo panzi niŋgu-nambwe tu mambo silâ Galilaya tâno, ande ma simora naŋa lâ nia ȳinde.”

Kinzi zugu tamâ̄ta nenzi ȳgu lajeŋa

¹¹ Taine rua ȳinde nde silâ yo, ȳineŋga kinzi zugu tamâ̄ta pinde mun̄ga simandi Yesu ne kuru kawa laiti ȳinde, ande silâ Jerusalem lawea ilo ku sitapâri panzi patarawâ̄ja tamâ̄ta ȳalaŋala ȳana vetâŋa rârâni mun̄ga ipâŋga panzi ȳinde. ¹² ȳineŋga kinzi patarawâ̄ja tamâ̄ta ȳalaŋala sipasau kunzi Isrel ȳgu nenzi katonâŋa,aku sipa ȳgu tu ma mbumbu ȳalae tina silanzi zugu tamâ̄ta ȳinde. ¹³ Mbumbu silanzi lâ, ȳineŋga siperinzi tu, “Miki ma kaporoo ȳgu mine: ‘Lâ mbo, maka kakeno utu lâ, ȳineŋga Yesu ne pâ̄ri-tamâ̄ta siperanwe nâ simâ̄ ku sikawea i karae silâ lâ.’” ¹⁴ Ambo Rom nemi koipu ȳalae ilojo ȳgu ȳine, ande maka ma kaveta ȳgu sondo kuku i, ande kala miki ma kasânda malia tonge kulu, ande tia.” ¹⁵ Mine kala kinzi zugu tamâ̄ta sikai mbumbu ȳindeaku silâ siveta ikura Juda tamâ̄ta ȳalaŋala nenzi ȳgu mine. Aku tapâriŋa lajeŋa ȳine nde ilâ isala nia lâ, kala lâ zo ȳine kinzi Juda tamâ̄ta pinde uru sitapâri tapâriŋa ndainani nâ.

*Yesu ionzi ne pâri-tamâta tu ma silâ situla pâri ara
Malaka 16:15-18, Luka 24:46-48, Yoane 17:18, 20:21*

¹⁶ Aku muli, njineŋga Yesu ne pâri-tamâta sanjao kanajo taitu nde soka silâ pa Galilaya tâno. Soka lee sipâŋga tuu ŋinde Yesu muŋga ipainzi tu ma silâ papa ŋinde. ¹⁷ Aku matanzi ilâ simora Yesu, njineŋga sipare tukunzi papa ku sipanea i. Anja kinzi pinde nde ilonzi rua-rua. ¹⁸ Njineŋga Yesu imâ tininzi laiti, aku ipainzi tu, “Maro Kindeni walo ndoni ilua naŋa lâ, kala naŋa akai Maro pa kelekele rârâni lâ samba ilo wa tâno kulu wa. ¹⁹ Mine kala miki kalâ kakura nia nia, aku katu pâri ara panzi tamâta simo tâno ndoni, ŋana kinzi ma kalonzi tawana naŋa kâ. Kalilinzi lâ Tama ŋa, anja Natu ŋa, anja Koroani Sapâŋa ŋa. ²⁰ Aku kapanananzi ŋana sipaveta kuku ŋgua rârâni naŋa muŋga atula pam ŋinde. Mao kanajo, naŋa ma amo kumi ikura zo rârâni lee, tâno ŋine ne zo marumbu lâ.”

MALAKA

Pâri ara ḥana Yesu Kirisi kâ Malaka ingere

Ḩine nde pâri ara ḥana Yesu Kirisi kâ Malaka ingere, i ḥa tonge tu Yoane Malaka (Pâri Tamâta 12:12). Malaka ḥandai Yesu ne pâri tamâta ḥga, andeta ilo-kalo tamâta pinde situ i imo taitu kuku Petero lâ Jerusalem lawea ku ilojo ḥgua rârâ ḥana Yesu ne vetâḥa wa mâsi wa (1 Petero 5:13). Aku zo pinde Malaka iyoka kuku Paulo ku Banabas rua itula pâri ara panzi tamâta lâ nia pinde (Pâri Tamâta 13:13, 15:38-40). Malaka itula pwataki tu Maro Kindeni isupwa Yesu imâ ḥana iveta wurâta papa i, aku ingere ḥgua rârâ ḥana mâsi kaika Yesu muŋja iveta lâ tâno kulu.

Yoane Lââ-Liliya Tamwata itula ḥgua

Matai 3:1-12, Luka 3:1-20, Yoane 1:6-8, 15-37

¹ Ḯine nde pâri ara ḥana Maro Kindeni natu Yesu Kirisi kâ.

² Muŋgani, ḥgua-tulâḥa tamâta Aisaia ikai ḥgua muŋga Maro Kindeni iporo pa Kirisi, ku ingere lâ pepa tini mine tu,

“Kulojo ḥga; naŋa ma asupwa nanen̄gu kuleja tamâta tonge ikai naŋa kawâŋgu ḥgua imuŋga pano. I ma iveta noko nzalani sondo.” ³ “Lâ nia bilimu, sarawâḥa tonge iyoka lâ tamâta tonge kawa imâ mine tu, ‘Kaveta nzâla sondo ḥana Maro ḥjalae ma imâ kâ.’”

⁴ Mine kala Yoane Lââ-Liliya Tamwata ipâŋga nia bilimu, aku itula ḥgua panzi tamâta tu ma sipalele ilonzi kalonzi ku silili pâri ara ne lââ, aku Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. ⁵ Aku kinzi tamâta ḥgu ḥjalae nde soka pa Judia tâno wa Jerusalem lawea wa simâ pa Yoane. Kinzi sipatula nenzi kiesaka papa, kala Yoane ililinzi lâ Jodan Lââ. ⁶ Yoane nde uru isawa pasawaŋa muŋga sisuta lâ ḥgoa “kamel” karae, ku ipu ḥgoa karae lâ kambwaŋe. Aku i uru ika ndemu-ndemu tava sipa sinj i togo kâ kaniŋa mwasina.

⁷ Aku i uru itula ḥgua mine tu, “Tamâta tonge iyoka naŋa muliŋgu mwaŋga imâ, aku i ne walo nde ipole nanen̄gu walo. Naŋa nde tamâta kaa nâ; mine kala naŋa akura tu atundu lâ i kie tini ku ayaute i kie kâmba ne wâlo piti, ande tia. ⁸ Naŋa alili miki lâ lââ nâ, anŋa i nde ma ililimi lâ Koroani Sapâŋa.”

Yoane ilili Yesu

Matai 3:13-17, Luka 3:21-22

⁹ Pa zo ḥinde, Yesu ipile Nasarete lawea lâ Galilaya tâno ku iyoka imâ pa Yoane, aku Yoane ilili i lâ Jodan Lââ. ¹⁰ Yesu ipile lââ ku ikâki imâ pa pâŋga pwali, ḥninenga mata kâki imora samba ipwa pwataki ku Koroani Sapâŋa itogo bâlu mine indue imâ papa. ¹¹ Aku sarawâḥa tonge iyoka pa samba imâ mine tu, “Naŋa natuŋgu ara kala noko. Naŋa ilongu ndo keno pano wa ilongu ndeka pano wa.”

Sadana ikai samâḥa pa Yesu

Matai 4:1-11, Luka 4:1-13

¹² Aku lâ zoni ndaina Koroani Sapâŋa ikai Yesu io i lâ nia bilimu tonge. ¹³ Aku imo nia bilimu ḥinde ikura kari tamâta rua lâ,aku pa zo ḥinde Sadana imâ tu ikai samâḥa papa. Yesu nde imo nia ḥinde kunzi ḥgoa ḥgoi, ku kinzi aŋjelo sikatona i.

Yesu iveta ne wurâta muŋga lâ Galilaya tâno

Matai 4:12-17, Luka 4:14

¹⁴ Kinzi kazâḥa tamâta sio Yoane Lââ-Liliya Tamwata imo luma sakamao ilo lâ, aku pa zoni ndaina Yesu iyoka ilâ pa Galilaya tâno, ku itula Maro Kindeni ne pâri ara panzi.

¹⁵ Aku iporo tu, “Zo ḥga ipâŋga lâ. Maro Kindeni ne zo ḥana ikai maro panzi tamâta kâ ḥga imâ ipâŋga laiti lâ. Mine nde miki kapalele ilomi kalomi ku kalomi tawana pâri ara.”

Yesu isarawanzi tamâta ḥnapa tu sipono muli papa i

Matai 4:18-22, Luka 5:1-11

¹⁶ Yesu imo tâno ɲinde ku iyoka Galilaya lââ bwalika pwali, ande mata ilâ imoranzi Saimon ku tai Andaria rua. Kinzi rua sitambira viâŋja lâ lââ bwalika ilo, ɲana tu rua uru sikai iŋa ɲana nenzi mbalija kâ. ¹⁷ Aku Yesu ipainzi rua mine tu, “Miki rua kamâ kapono muli pa naŋa, aku ma apananami ɲana kakainzi tamâta kâ.” ¹⁸ Aku walele nâ kinzi rua sipile nenzi viâŋja ku soka i muli silâ.

¹⁹ Aku Yesu iyoka ilâ, ɲinenja imora Yamesi, i Sebedi natu, tava tai Yoane. Kinzi rua kala sisajona wâŋga kulu siveta nenzi viâŋja sondo. ²⁰ Aku Yesu walele nâ isarawanzi rua, kala sipile tamanzi Sebedi imo wâŋga kulu tavanzi ne wurâta tamâta, aku kinzi rua soka Yesu muli silâ.

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâta tonje ilo

Luka 4:31-37

²¹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka silâ sipâŋga Kaperneam lawea, ɲinenja Juda nenzi pwareâŋja ne zo sapâŋja ipâŋga lâ. Mine kala Yesu ilâ ipanananzi tamâta lâ luma ɲana pasauŋa kâ ilo. ²² Kinzi silojo i ne ŋgua ku wisinzi motutu lâ, ɲana tu i ɲandai ipanananzi itogo kinzi pananâŋja tamâta ɲana ŋgua tukuna kâ uru siveta mine ŋga; ipanananzi itogo i tamwata ikai Maro Kindeni ndamwa kala iporo. ²³ Lâ zoni ndaina tamâta tonje imo luma ɲana pasauŋa kâ ilo kunzi, i muŋga koroani saka ipagagara lâ. Aku isarâwa mine tu, ²⁴ “Yesu Nasarete tamwata, noko kumâ ɲine tu kuveta mana pa maka, a? Tiambo noko kumâ ɲine tu kuzavaruma, tiya? Narja asama noko kilala tu noko nde Maro Kindeni ne Tamâta Sapâŋja.”

²⁵ Andeta Yesu imbita ku ipai tu, “Noko kawa buu nâ, ku kupile tamâta ɲine pwâwa kulâ!” ²⁶ ɻinenja koroani saka irurua tamâta ɲinde tini, aku itara kawa kâki ɻajalee tina ɲinde, ku ipile i ilâ.

²⁷ Aku kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motutu, ku sipakasoja warakanzi tu, “ɻine nde vetâŋja mana. ɻine nde ŋgua wasaseki ndo! Opopo, tamâta ɻine nde tamâta kaika, kala imbitanzi koroani saka ku sipono muli pa i kawa ŋgua!” ²⁸ Mine kala Yesu parina ilâ walele nâ isala Galilaya tâno ndoni.

Yesu iveta Petero ana taine tini ara kilo

Matai 8:14-15, Luka 4:38-39

²⁹ Kinzi sipile luma ɲana pasauŋa kâ ku siyâti silâ pa nia yo, aku silâ Saimon ku tai Andaria rua nenzi luma ilo. Arja Yamesi ku Yoane rua kala soka kunzi silâ. ³⁰ Andeta Saimon ana taine ikeno ne kenorja nia, ikai pukoŋa ndamwa nâna. Aku walele nâ kinzi sitapâri papa Yesu ɲana i kâ. ³¹ ɻinenja Yesu ilâ pa taine ɲinde, ikai i mbau ku igagati imandi sânda. Aku pukoŋa ipile taine ɲinde, kala i tini ara kilo, kala ilâ isu kâpwa panzi.

Yesu ivetanzi pukoŋa tamâta rârâ tininzi mbalaunzi ara kilo

Matai 8:16-17, Luka 4:40-44

³² Simo lee ku lala, kari indue kudu lâ, ɲinenja kinzi tamâta sikainzi pukoŋa tamâta simâ pa Yesu, sitavanzi tamâta pinde koroani saka sipagagaranzi lâ. ³³ Aku tamâta rârâni simo lawea ɲinde nde sipasau lâ luma ɲinde ne nzâla kawa tini marumbu lâ. ³⁴ Kinzi tamâta ɲinde nde sikai pukoŋa kie-kie, andeta Yesu ivetanzi tininzi mbalaunzi ara kilo, ku isokinzi koroani saka rârâ piti lâ ilonzi wa. Andeta kinzi koroani saka sisama i kilala, kala itu kaika panzi tu ma kawanzi buu nâ.

Yesu iyoka Galilaya tâno itula ŋgua panzi

³⁵ Lâ mboyo ɲanja yo, ande Yesu imandi iyâti pa nia yo ku ilâ nia ŋgaŋe tonje, aku ino pa Maro Kindeni imo ɲinde. ³⁶ Arja Saimon tavanzi ninambwe nde siroto ɲana i simâ.

³⁷ Kinzi siroto lee sisânda kulu lâ, ɲinenja sipai tu, “Wa, kinzi tamâta rârâni nde siroto ɲanano.”

³⁸ Andeta Yesu iporo taulo panzi tu, “Kinda ma tamô lawea ɲine nâ tia. Ayo, toka talâ pa lawea pinde keno laiti ɲai, ɲana tu naŋa atu atula Maro Kindeni kawa ŋgua pa kinzi wa. Naŋa amâ ɲana aveta mine kâ.” ³⁹ Aku iyoka ikura Galilaya tâno ndoni itula ŋgua

panzi lâ nenzi luma ñana pasauña kâ ndoni ilo, ku isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi tava.

Yesu iveta tamâta tonge tini saga-saga ipânga mbâra-mbâra kilo

Matai 8:2-4, Luka 5:12-14

⁴⁰ Aku tamâta tonge tini saga-saga nde imâ pa Yesu ku ita papa. Tamâta ñinde ipare tuku itundu lâ Yesu kie tini ku iporo tu, “Ambo noko ilo tu kuveta mine, ande noko pwura ñana kuveta naja tiniñgu ipânga mbâra-mbâra.”

⁴¹ Aku Yesu kalo sukâja ñana kala isuña mbau ilâ itaþo tamâta ñinde tini ku ipai tu, “Naja ilongu tu aveta mine; kala ñine nâ noko kupânga mbâra-mbâra!” ⁴² Aku ndainani nâ pukorja saga-saga ñinde marumbu lâ, kala ipânga tini mbâra-mbâra lâ.

⁴³ Ñinenga Yesu itu ñgua kaika papa, ku walele nâ io i ilâ. ⁴⁴ Aku Yesu ipai tu, “Noko kuloþo sondo ñga; noko ma kutapâri pa tamâta tonge ñana vetâja kala ipânga pano ñine ndimo. Kulâ kupatula tini pa patarawâja tamâta, aku kuveta patarawâja ñana tini mbâra-mbâra kâ, ikura Mose ne ñgua tukuña itula mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sisama tu noko ne pukonja nde marumbu lâ.” ⁴⁵ Andeta tamâta ñinde ilâ ku itula vetâja rârâni ñinde pwataki, kala tapârija ñinde nde ilâ ikura nia pinde lâ. Mine kala Yesu ikura tu ilâ ipânga tamâta naonzi lâ lawea tonge ilo, ande tia. I imo nia ñganje nâ, andeta kinzi tamâta sipile nenzi lawea rârâni ku simâ papa i.

2

Yesu iveta tamâta tonge kie-mbalau sakamao ipânga ara kilo

Matai 9:1-8, Luka 5:17-26

¹ Zo pinde ilâ lâ, ñinenga Yesu ilâ pa Kaperneam lawea kilo. Aku kinzi tamâta silongo ñgua tu i imo luma ilo. ² Mine kala tamâta rârâ sipasau lâ luma ñinde, kala nia maa tonge ikeno lâ nzâla kawa, ande tia. Aku Yesu imo itula Maro Kindeni ne ñgua panzi.

³ Ñinenga tamâta pinde sikai pukorja tamâta tonge simâ papa. Tamâta ñinde kie-mbalau ndoni imâte lâ. Aku tamâta ñapa sindawe pukonja tamâta ñinde sikai simâ. ⁴ Andeta kinzi tamâta nde sipassâe ndo lâ, kala sikura tu sikai pukonja tamâta ñinde simâ Yesu tini laiti, ande tia. Tia ku sikai sikâki luma Yesu imo ñinde kulu, ku sitikia luma ne mende tonge piti. Sitikia mende tonge piti lâ, ñinenga sitiu pukonja tamâta ikeno rombe-rombe kulu ñinde indue Yesu nao. ⁵ Aku Yesu isama kinzi tamâta ñinde kilalanzi pwataki tu nenzi kalo-tawana ikeno pa i. Mine kala ipai pukonja tamâta ñinde tu, “Natungu, naja azavaru noko ne kiesaka piti lâ tini.”

⁶ Anja kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuña kâ pinde nde simo ñinde, ku ilonzi kalonzi iporo mine tu, ⁷ “Wa, ñana sâ kâ ñga tamâta ñine iporo mine, a? Itu ikai Maro Kindeni nia kala iporo ñgua ara tia ndo lâ Maro Kindeni nao! Noko tamâta tonge pwura ñana kuzavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi tia ndo! Maro Kindeni simbo nâ ikura tu iveta mine.”

⁸ Yesu ipasama lâ tamwata ilo kalo tu nenzi ilo-kalo mine nde keno panzi. Mine kala walele nâ ipainzi tu, “Ñana sâ kâ ñga miki nemí ilo-kalo mine keno pamí, a? ⁹ Mao nâ, naja akura tu apai pukonja tamâta ñine mine tu, ‘Naja azavaru noko ne kiesaka piti lâ tini’. Aku mine nâ, naja akura apai tu, ‘Noko kumandi sânda, ku pwai ne rombe-rombe pwoka kulâ’. Ayo, ñgua ndia ma itula nanengu walo pwataki pamí, a? ¹⁰ Andeta naja ilongu tu miki ma kasama ñine: naja Tamâta Natu akai Maro Kindeni ndamwa lâ tâno ñine kulu, ikura ñana azavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi.’” Yesu iporo ñgua ñine panzi lâ, ñinenga ipai pukonja tamâta ñinde tu, ¹¹ “Naja apaino tu kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe, ku pwoka kulâ pa tamwata ne luma!” ¹² Aku ndainani nâ tamâta ñinde imandi ku walele nâ ikai ne rombe-rombe kâki ku iyoka tamâta naonzi ilâ. Mine kala kinzi tamâta rârâni wisinzi motutu lâ,aku sipanea Maro Kindeni ja siporo tu, “Munga kinda tamora mâsi tonge irerege kuku mâsi ñinde, ande tia ndo!”

Yesu isarawa Livai (i ja tonge Matai) tu ipono muli papa

Matai 9:9-15, Luka 5:27-35

¹³ ɻinenga Yesu ipile nia ɻinde ku ilâ, aku ilâ pa sâwa lâ lââ bwalika pwali. Aku tamâta ɻgu ɻalae nde simâ papa, ku itula Maro Kindeni kawa ɻgua panzi ipanananzi. ¹⁴ Aku iyoka ilâ, ande mata ilâ imora Livai, i Alfius natu, iveta wurâta lâ Rom nenzi luma ɻana mbumbu kaija kâ isanjona ɻinde. Aku Yesu ipai tu, “Noko kumâ, kupono muli pa naþa.” Aku imandi iyoka i muli ilâ.

¹⁵ Aku muli, zo tonge, ɻinenga Yesu ilâ Livai ne luma ilo ku isanjona ika kâpwa kuku. Aku kinzi mbumbu-kaija tamwatanzi ɻgu ɻalae, sitavanzi kiesaka tamwatanzi pinde, nde sisajona sika kunzi Yesu ɻga ne pâri-tamâta, ɻana tu kinzi tamâta mine rârâ uru soka kuku Yesu. ¹⁶ Anja kinzi pananâja tamâta ɻana ɻgua tukuja kâ pinde, kinzi lâ Parisai ɻgu, ande simora tu Yesu ika kunzi kiesaka tamwatanzi wa kinzi mbumbu-kaija tamâta sakamao wa. Mine kala sipainzi Yesu ne pâri-tamâta tu, “Wa, ɻana sâ kâ ɻga i ika kunzi tamâta sakamao ɻana mbumbu kaija kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa, a?”

¹⁷ Andeta Yesu iloþo ɻgua ɻine, ku ipainzi tu, “Kinzi tamâta tininzi ara uru silâ pa tamâta ɻana ivetanzi pukoja kâ, ande tia. Kinzi pukoja tamâta nâ uru silâ pa tamâta ɻana ivetanzi pukoja kâ. Naþa ɻandai amâ tâno kulu ɻana asarawanzi kinzi vetâna ara warakanzi ɻga. Naþa amâ ɻana asarawanzi kinzi kiesaka tamwatanzi.”

Situ kaika ɻana kâpwa kâ

Matai 9:10-15, Luka 5:27-35

¹⁸ Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne pâri-tamâta anja kinzi Parisai tamâta nde zo pinde uru situ kaika ɻana kâpwa kâ, ɻana ma sikai noþa kâ. Mine nde kinzi tamâta pinde simâ sikasoþa Yesu tu, “Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne pâri-tamâta anja kinzi Parisai nenzi pâri-tamâta uru situ kaika ɻana kâpwa kâ. Mine nde ɻana sâ kâ ɻga noko ne pâri-tamâta ɻandai siveta mine ɻga, a?” ¹⁹ Aku Yesu isia ɻgua lâ tamwata tini ku ipainzi tu, “Ambo tamâta tonge itu ikâe, ande i ninambwe kinzi ma situ kaika ɻana kâpwa kâ lâ zo ɻinde i imo kunzi, ande ma tia. ɻana tu pakâeþa tamwata imo kunzi yo, kala kinzi ma situ kaika ɻana kâpwa kâ, ande tia. ²⁰ Taitu muli, lâ zo ɻinde kinzi tamâta pinde ma sikai pakâeþa tamâta ɻinde piti lâ ninambwe ɻgininzi, ɻinenga lâ zoni ndaina kinzi ma kalonzi sukânya ku ma situ kaika ɻana kâpwa kâ.”

Yesu isia ɻgua ɻana i ne mâsi wasaseki, anja kinzi nenzi mâsi singa

Matai 9:16-17, Luka 5:36-39

²¹ ɻinenga Yesu iporo tu, “Kinzi tamâta uru sisaraka lalava wasaseki katirje ku sisuta ipono pasawanya singa râge-râge, ande tia. Ambo siveta mine, ande lalava ɻana ipono pasawanya râge-râge ɻinde ma ipasaþu ku ma isaraka pasawanya kilo, kala ma râge-râge ipwa ɻalae kilo. ²² Anja kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ ɻgoa karae patu singa ilo, ande tia. Ambo siveta mine, ande waini ma ipondi kâki ku iveta ɻgoa karae patu singa ipwa pwataki. ɻinenga waini ma imaliþi kaa nâ lâ tâno kulu, aku ɻgoa karae patu kala ma ipârþa sakamao tava. Mine kala kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ ɻgoa karae patu wasaseki nâ ilo.”

Tuþa kaika ɻana wurâta kaija lâ pwareâja ne zo sapânya

Matai 12:1-8, Luka 6:1-5

²³ Zo tonge, lâ Juda nenzi pwareâja ne zo sapânya tonge, Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ sipârþa kâpwa ‘wit’ ne tâno ɻgini. Aku ne pâri-tamâta sisiki ‘wit’ kanano pinde sika. ²⁴ Andeta kinzi Parisai tamâta sipai Yesu tu, “Wa! ɻgua tukuja ikeno tu kinda ma taveta wurâta tonge lâ zo sapânya ndimo. Mine nde ɻana sâ kâ ɻga kinzi sipu ɻgua tukuja utu, a?”

²⁵ Andeta Yesu iporo ɻgua tauþo panzi tu, “Tiambo miki ɻandai kapono ɻgua ɻana vetâna ɻinde timbunda Daviti iveta, lâ zo ɻinde putole ipu i tavanzi ne tamâta, a? ²⁶ Lâ zo ɻinde Abaiata imo patarawâja tamâta nenzi tamâta ɻalae, aku Daviti ilâ Maro Kindeni ne luma ilo ku mbau ilâ ikai puroja ɻinde kinzi patarawâja tamâta munja sipatarâwa pa Maro Kindeni. Patarawâja tamâta ɻalae puroja ɻinde ilua Daviti, ɻinenga Daviti ika

kunzi ne tamâta. Andeta ñgua tukuña ikeno tu kinzi patarawâja tamâta simbonzi nâ ma sika puroja ñinde.”

²⁷ Ñinenga Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni ñandai ionzi tamâta ñana sisuka pwareâja ne zo sapâja ñga. Io pwareâja ne zo sapâja ñana ma isukanzi tamâta. ²⁸ Mine nde na ja Tamâta Natu akai maro pa pwareâja ne zo sapâja tava.”

3

*Yesu iveta tamâta tonge mbalau sakamao ipânga ara kilo lâ pwareâja ne zo sapâja
Matai 12:9-14, Luka 6:6-11*

¹ Zo tonge Yesu ilâ luma ñana pasauja kâ ilo. Aku tamâta tonge imo ndaina, i mba lau tonge panzukuma lâ. ² Aingga kinzi tamâta pinde sio ñana Yesu kâ. Kinzi situ sisama mine; ti ambo i ma iveta tamâta ñinde tini ara kilo lâ pwareâja ne zo sapâja, tiya? Kinzi situ ma sio Yesu lâ ñgua nia ñana ñinde kâ. ³ Aku Yesu ipai tamâta mba lau sakamao ñinde tu, “Noko kumâ kumandi ñai.”

⁴ Ñinenga ikasoñanzi tu, “Mose ne ñgua tukuña isâu pa kinda tu ma taveta vetâja ara lâ pwareâja ne zo sapâja, tiya?, taveta vetâja sakamao. Aku ñgua tukuña isâu pa kinda tu ma tavilanzi tamâta lâ zo sapâja tu simo ara, tiya?, tayaulanzi.” Taitu kinzi siporo tia, kawanzi buu nâ.

⁵ Aku i mata kikimbwaki ilea panzi ku wisi nâna. Imora tu kinzi tarjanzi kaika ndo, kala i ilo malia ñana ñinde kâ. Ñinenga ipai tamâta ñinde tu, “Kusowea mba lau.” Isowea mba lau lâ, aku mba lau ipânga ara kilo. ⁶ Aku ndainani nâ kinzi Parisai tamâta simandi silâ, aku sipasau kunzi Herot ne tamâta. Kinzi silâ taitu sipa ñgua tu ma siroto nzâla ñana sipu Yesu pâta imâte.

*Kinzi ñgu ñalae sipasau lâ lââ bwalika tini laiti
Matai 12:15-16, Luka 6:17-19*

⁷ Ñinenga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku sipile lawea ñinde silâ pa lââ bwalika. Aku tamâta ñgu ñalae nde soka kuku i. Kinzi ñinde nde papa Galilaya tâno, ⁸ aingga Judia tâno, aingga Jerusalem lawea, aingga Idumea tâno, aingga Jodan lââ tini pinde, aingga Tair lawea wa Saidon lawea wa. Kinzi ñgu ñalae tina nde silojo pâri ñana mâsi kie-kie Yesu iveta ñinde, kala simâ papa. ⁹⁻¹⁰ Yesu munja ivetanzi pukoja tamâta rârâ tininzi mbalaunzi ara kilo. Mine kala kinzi pukoja tamâta rârâ simâ sijge i lâ. Kinzi situ ma sio mbalaunzi ilâ sita jo i. Mine kala Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Tamâta ñgu ñalae simo ñai kala sipono naonju. Mine nde kao wânga tonge yâti tu ma nakâki kulu.” ¹¹ Aingga kinzi koroani saka simora i kilala pwataki, kala situndu lâ Yesu nao sisarâwa mine tu, “Noko nde Maro Kindeni Natu!” ¹² Andeta iporo kaika indi panzi tu ma situla i parina mine ndimo.

*Yesu ipateanzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua
Matai 10:1-4, Luka 6:12-16*

¹³ Ñinenga Yesu ikâki tuu kulu, ku isarawanzi tamâta pinde i ilo panzi ñinde tu ma simâ papa. ¹⁴ Simâ lâ, ñinenga ipateanzi tamâta sajao kanajonzi rua tu ma simo kuku i. Ipateanzi tu ma muli isupwanzi silâ situla Maro Kindeni kawa ñgua, ¹⁵ aku i walo ilanzi sikai i ndamwa ñana sisokinzi koroani saka piti tona. ¹⁶ I ipatea Saimon ku io ñoa Petero lâ tini, ¹⁷ aku ipatea Yamesi, i Sebedi natu, tava tai Yoane, ku ipatu kinzi rua ñanzi tonge tu, “Boanesis”. (Ñoa ñinde nde duvi mine tu, “Tamâta Sitogo Mbamba Ipu”.) ¹⁸ Aku ipateanzi Andaria, ñga Pilip, ñga Bartolomyu, ñga Matai, ñga Tomas, ñga Yamesi i Alfius natu, ñga Tadius, ñga Saimon Selot, ¹⁹ aingga Judas Iskariot, ina ma muli ikai kulu-pânga ñana Yesu kâ ku io ilâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo.

*Kinzi tamâta pinde siporo tu Yesu ikai wurâta kuku Belsebul, ina koroani saka nenzi koipu ñalae
Matai 12:31-32, Luka 11:14-22*

²⁰ Yesu ipateanzi tamâta ñinde lâ, ñinenga ilâ pa luma kilo. Andeta kinzi tamâta ñgu ñalae nde sipasau kuku kilo ku sipono nao, kala Yesu tavanzi ne pâri-tamâta sikura tu

sisañona sika, ande tia. ²¹ Aku Yesu see kinzi silojo pâri ñana ñinde kâ, kala simâ tu sikale i kaika kâ. Kinzi siporo tu, “Opopo, ipârja kapa lâ.”

²² Anja kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuna kâ pinde nde sipile Jerusalem lawea sindue simâ, ku sivaligi Yesu tu, “Belsebul, i ña tonge Sadana, ande ipagagara i lâ. Mine kala ikai koroani saka nenzi koipu ñalae ñinde ne walo ku isokinzi koroani saka piti.”

²³ Mine kala Yesu isarawanzi tu simâ kuku, ku isia ñgua panzi mine tu, “Mana mana ñga Sadana ma ikura tu isoki i tamwata ne ñgu, a? ²⁴ Miki kalomi ñgere sondo ñga; ambo kinzi tamâta nenzi lawea taitu ma sipwa pwataki simo ñgu rua ku sikai kazâna pa warakanzi, ande lawea ñinde ma sipayaula ndo. ²⁵ Ambo tamâta tonge natu-timbu ma sipwa pwataki simo ñgu rua ku sikai kazâna pa warakanzi, ande ñgu ñinde ma sipayaula ndo. ²⁶ Aku mine nâ, ambo Sadana ikai kazâna pa tamwata kala ne ñgu sipwa pwataki, ande i ma ikura tu imo tia, ñana tu i ne walo ma marumbu lâ. ²⁷ Mao nâ, tamâta tonge ikura tu iyoka kaa nâ ilâ tamâta kaika tonge ne luma ilo ku ikai i ne kelekele, ande tia. I ma wâlo nâ ipa tamâta kaika ñinde munja lâ ñga. Ambo iveta mine lâ, ñinejga i ma ikai tamâta ñinde ne kelekele rârâni keno ne luma ilo ñinde marumbu lâ. ²⁸ Naja aporo mao nâ pamî; tamâta nenzi kiesaka kie-kie wa ñgua sakamao ñinde wa, ande Maro Kindeni ikura tu izavaru kiesaka ñinde rârâni piti lâ tininzi. ²⁹ Ambo taitu tamâta ea iporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni ne Koroani Sapâna, ande Maro Kindeni ma izavaru kiesaka ñinde piti lâ tini, ande tia. Tamâta ñinde ne kiesaka ñinde ma keno papa mine ku imo nâ.”

³⁰ Yesu iporo mine ñana duvi ñine kâ; kinzi munja siporo tu, “Koroani saka ipagagara i.”

Ea kinzi nde Yesu tina wa tai wa

Matai 12:46-50, Luka 8:19-21

³¹ Lâ zoni ndaina Yesu tina wa tai kinzi nde simâ sipârja kala simandi nia yo, ku sipasupwa imâ papa. Kinzi situ i ma imâ imoranzi. ³² Anja tamâta ñgu ñalae nde sisañona sinje i lâ,aku kinzi pinde sipai Yesu tu, “Kulojo, noko tina wa tai kinzi nde simâ simandi nia yo kala sisarâwa pano.”

³³ Andeta iporo taulo panzi tu, “Naja nana wa taingu wa nde ea kinzi.”

³⁴ Ñinejga i mata ilea panzi tamâta ñinde kala sisañona sinje i lâ, ku iporo tu, “Naja nana wa taingu wa kala simo ñai! ³⁵ Ñana tu tamâta ea kinzi uru siveta ikura Maro Kindeni ne pateânya mine, ande kinzi ñinde sitogo naja taingu wa mwanengu wa nana wa.”

4

Ñgua tambirâja ñana tamâta iliji kaniya vâsa lâ tâno ilo

Matai 13:1-17, Luka 8:4-10

¹ Zo tonge Yesu imandi kilo ñana ipanananzi tamâta lâ Galilaya lââ bwalika pwali. Aku ñgu kambwanjenzi ñalae ñinde nde simâ sipasau pasâe ndo lâ i tini. Mine kala ikâki wârja tonge kulu isajona. Anja kinzi tamâta nde simandi sâwa. ² Ñinejga Yesu iporo ñgua siâra rârâ ñinde ipanananzi tu, ³ “Miki kaloko ñga. Tamâta tonge iyoka ilâ iliji kaniya vâsa lâ tâno ilo. ⁴ Iliji ilâ, ande vâsa pinde nde imbe indue nzâla-kawa,aku sii simâ sika marumbu lâ. ⁵ Anja vâsa pinde nde imbe indue tâno mira-mira. Tâno ñinde nde matatola koja tia, kala mata ipârja walele. ⁶ Andeta kari ikâki imâ ikana. Aku kâpwa ñinde ne mburu-mburu kaika tia, kala ñgâla-ñgâla ndo lâ, kala imâte. ⁷ Anja vâsa pinde nde imbe indue wâlo mata-mata ñgininzi. Aku wâlo ñinde ipârja ñalae ku ilita, kala kanaajo ipârja tia. ⁸ Anja vâsa pinde nde imbe indue tâno ara kulu,aku ipârja ñalae ku ipula kanaajo. Pinde ipula kanaajo tamâta taitu kanaajo sajao (30), anja pinde nde ipula kanaajo tamâta ñato (60), anja pinde nde ipula kanaajo tamâta ñalae taitu (100).”

⁹ Aku Yesu ipainzi tu, “Ambo miki tañami keno, ande kaloko ñgua ñine sondo.”

Yesu ne mâsi ñana iporo ñgua tambirâja nâ, ne duvi

¹⁰ Muli ñga, ñgu ñalae ñinde nde silâ lâ, ñinejga kinzi pâri-tamâta sajao kanañonzi rua sitavanzi tamâta pinde uru simo kunzi ñinde, ande sikasoja Yesu ñana ñgua tambirâja

ŋjinde duvi kâ. ¹¹ Aku Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni itula ŋgua paveâŋa ne duvi pwataki pami ŋana i ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ. Aŋga kinzi tamâta simo niaka ande silojo ŋgua tambirâŋa nâ. ¹² ŋana tu muŋga ŋgua-tulâŋa tamâta Aisaia iŋgere ŋgua lâ pepa tini mine tu,

‘Kinzi matanzi ma pareŋge, andeta ma simora kelekele tonge tia. Aku ma sitambira taŋanzi, andeta ma sisama ŋgua duvi kilala tia. Ambo kinzi simo mine tia, ande ma sipalele ilonzi kalonzi, kala Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka pitî lâ tininzi. Andeta tia.’ ”

ŋgua tambirâŋa ŋana vâsa lirijja kâ, ne duvi

Matai 13:18-23, Luka 8:11-15

¹³ Aku Yesu ipainzi tu, “Ambo miki kazizâla ŋana ŋgua tambirâŋa ŋjine duvi, ande miki ma kakura tu kasama ŋgua tambirâŋa rârâni ne duvi mâsi mana, a? ¹⁴ Kaniŋa vâsa kala tamâta ilinji ŋjinde, ande itogo Maro Kindeni ne ŋgua. ¹⁵ Kinzi tamâta pinde sitogo vâsa ŋjinde imbe indue nzâla-kawa, ŋana tu kinzi silojo Maro Kindeni ne ŋgua lâ taŋanzi, andeta lâ zoni ndaina Sadana imâ ku ikawea ŋguani ndaina pitî lâ ilonzi. ¹⁶ Aŋga tamâta pinde nde sitogo vâsa ŋjinde imbe indue tâno mira-mira. Kinzi silojo ŋgua ku sikai walele nâ, aku sindeka ŋana. ¹⁷ Andeta kinzi sikai ŋgua ŋjinde kaika tia. Mine kala simo zo mbwana-mbwana nâ, aku muli ŋga tamâta pinde simâ situ siveta malia panzi ku siveta kenzi sakamao panzi ŋana nenzi kalo-tawana kâ. Mine kala kinzi nenzi kalo-tawana imbe walele nâ. ¹⁸ Aŋga kinzi tamâta pinde nde sitogo vâsa ŋjinde imbe indue wâlo mata-mata ŋgininzi. Kinzi silojo ŋgua, ¹⁹ andeta ilonzi ŋalae ŋana tâno ne kelekele, aku ilonzi ŋalae ŋana sigona mbalija rârâ, kala ilonzi yosi ŋana tonge-tonge rârâ. Aku ilo-kalo ŋjinde iveta kalo-lokoni panzi, kala siveta vetâŋa ara pinde tia. ²⁰ Aŋga kinzi tamâta pinde nde sitogo vâsa ŋjinde imbe indue tâno ara kulu. Kinzi silojo ŋgua ku sikai sipaveta kuku, kala siveta vetâŋa ara rârâ, itogo kananjonzi mine; pinde siveta vetâŋa ara tamâta taitu kananjo saŋao (30), aŋga pinde siveta vetâŋa tamâta ŋato (60), aŋga pinde nde siveta vetâŋa tamâta ŋalae taitu (100).”

Kinda uru tao sinâla lâ peke kulu

Matai 5:15-16, Luka 8:16-18, 11:33-36

²¹ ɻinenga Yesu ipainzi tu, “Kinda uru takai sinâla ku tao lâ kondo kalo wa peke kalo, ande tia. Kinda uru tao sinâla ikeno peke kulu. ²² Aku mine nâ, ŋgua ndia rârâni ikeno paveâŋa, ŋjinde miki ma katula pwataki ipâŋga nia yo, ŋana kinzi tamâta ma sikura tu sisama ŋgua rârâni duvi. ²³ Ambo miki tarjamî keno, ande kaloko ŋgua ŋjine sondo.”

²⁴ ɻinenga Yesu ipainzi tu, “ŋgua ndia miki kaloko, ande ŋjinde miki ma ilomi ipatea sondo. ŋana tu tamâta ea itambira tarja sondo pa Maro Kindeni kawa ŋgua, ande Maro Kindeni ma itula ŋgua ŋjinde ne duvi pwataki papa i, aku ma itula ŋgua pinde kilo papa tava. ²⁵ Mao nâ, tamâta ea ikai ilo-kalo ŋana Maro Kindeni ne vetâŋa paveâŋa kâ, ande Maro Kindeni ma ilo-kalo ŋalae ilua i. Aŋga tamâta ea tini pwâka tu ikai ilo-kalo ŋjinde, ande ilo-kalo tini-mwata i muŋga ikai, ande ŋjinde Maro Kindeni ma ikai saŋe.”

ŋgua tambirâŋa ŋana kaniŋa kananjo ipâŋga

²⁶ Aku Yesu iporo mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ, ande itogo tamâta ilinji kaniŋa vâsa lâ tâno ilo. ²⁷ Ikura mbo mbo tamâta ŋjinde ikeno, aŋga kari kari imandi ku iyoka. Andeta vâsa ŋjinde ipâŋga ilâ ŋalae mâsi mana; ande tamâta ŋjinde isama ŋjine tia. ²⁸ ŋana tu tâno tamwata nâ iveta wurâta papa vâsa ku iveta kâpwa ipâŋga. Mata ipâŋga muŋga, ɻinenga io lau, aku mwanga ŋga kananjo ipâŋga ŋalae itumbua mata. ²⁹ Aku muli ŋga kananjo ŋjinde ipâŋga ŋalae lâ, kala tâno warika ŋjinde isupwanzi ne wurâta tamâta tu sikai nenzi pilâ silâ ŋana sitoto kâ. ŋana tu kâpwa gonâŋa ne zo nde imâ ipâŋga lâ.”

ŋgua tambirâŋa ŋana kaniŋa vâsa mota mwata

Matai 13:31-32, Luka 13:18-19

³⁰ ḥinenga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Kinda ma taporo ḥgua mana ḥana tatula Maro Kindeni ne mâsi ḥana ikai maro panzi tamâta kâ ipâr̄ga nia yo. Kinda ma tasia ḥgua mana ḥana tatula ḥinde pwataki. ³¹ Maro Kindeni ne mâsi ḥinde nde itogo kanija ‘mastet’ vâsa. Mastet vâsa ḥandai irerege kuku vâsa rârâ kinzi tamâta uru sipau lâ tâno ilo ḥga. I nde mota mwata, itogo paulo mine. ³² Tamâta ipau vâsa ḥinde lâ, ḥinenga kâi mastet ḥinde ipâr̄ga aku ilâ ḥalae tina lâ, aku i ne luandondo ipolenzi kanija kie-kie rârâni uru sipau lâ tâno ilo. I laka ḥalae ḥinde, kala kinzi sii kie-kie uru sipagona simâ sisajona ne laka kulu.”

Yesu iporo ḥgua tambirâja nâ

³³ Yesu iporo ḥgua panzi tamâta, ande iporo ḥgua tambirâja rârâ mine, ipakura kuku nenzi ilo-kalo ḥinde. ³⁴ I ḥandai iporo ḥgua rârâ ipâr̄ga nia yo panzi ḥga. Iporo ḥgua tambirâja rârâ panzi. Andeta i uru ikainzi ne pâri-tamâta silâ pa nia ḥganje, ḥinenga itula ḥgua ḥinde rârâni duvi pwataki panzi.

Yesu itu ḥgua kaika pa kâla-lawea, kala pâti kii lâ

Matai 8:23-27, Luka 8:22-25

³⁵ Aku lâ zoni ndaina, kari indue lala lâ, ḥinenga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Ayo, kinda ma tambwaliu talâ pa lâlâ bwalika tini pinde.” ³⁶ Aku sipilenzi tamâta ḥgu ḥalae ḥinde, ku sikâki wângâ munja Yesu isajona ḥinde kulu. Aku sikai Yesu tava silâ. Anja wângâ pinde nde silâ kunzi tava. ³⁷ Andeta lawea iyoka more-more ḥalae ku ne kâla kâki iliji lâ wângâ ilo, aku lâlâ pipi lâ. ³⁸ Anja Yesu nde ikulanda kulânda tonge ku ikeno wângâ ilo pa muli kâ. Mine kala kinzi sipaño Yesu ku sipai tu, “Pananâja! Laiti ḥana kinda tambwatuke kâ, andeta noko kalo sukâja tia tâ!”

³⁹ Aku Yesu imandi itu ḥgua kaika pa lawea ku ipai tu, “Kura lâ! Pâti kii lâ!” Aku ndainani nâ lawea pâti kii lâ, aku kâla imâte lâ. ⁴⁰ ḥinenga ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Ḥana sâ kâ ḥga miki karuru pâta, a? Miki nemí kalo tawana nde kiri-mwata nâ!”

⁴¹ Andeta kinzi siruru pâta kanajo ku siporo nenzi mine tu, “Opopo, tamâta ḥine nde tamâta mana kala iporo kaika pa kâla-lawea, aku kinzi kala sipalojo pa i kawa ḥgua!”

5

Yesu isokinzi koroani saka piti lâ tamâta kapa tonge ilo

Matai 8:28-34, Luka 8:26-39

¹ Kinzi silâ lee sitoa lâlâ bwalika tini pinde, lâ kinzi Gerasa nenzi tâno. ² Yesu ipile wângâ itoa lâ, ḥinenga walele nâ tamâta tonge ipakâtu kuku, i koroani saka ipagagara lâ. Tamâta ḥinde imo potomule lâ kuru nia, kala iyoka pa ḥinde imâ. ³ Tamâta ḥinde uru ikeno ḥgânza ilo lâ kuru nia ḥinde. Munja, kinzi tamâta pinde sipa wâlo kaika lâ i tini, andeta kala ḥine sikura tu siveta mine kilo, ande tia. ⁴ Munja, ikura zo rârâ kinzi sipa i kie-mbalau lâ wâlo kaika. Andeta i uru itaki wâlo kaika ḥinde utu. I nde tamâta kaika ndo, kala tamâta tonge ikura tu ikai i kaika, ande tia. ⁵ Ikura kari wa mbo wa, tamâta ḥinde imo kuru nia wa tuu kulu wa, aku uru kawa pakâe ipaive tamwata karae lâ mira tu ma ipayaula pâta imâte.

⁶ Tamâta kapa ḥinde imandi imo malawae, andeta mata ilâ imora Yesu kala ipalilu imâ ku ipare tuku papa. ⁷⁻⁸ Aku Yesu ipai tu, “Noko koroani saka ḥai, noko kupile tamâta ḥine ku pwâwa kulâ!” Andeta koroani saka isarâwa kaika ndo ku iporo tu, “Yesu, Maro Kindeni âta Tamwata Natu, noko kutu kuveta mana pa naaja, a? Naaja ano pano lâ Maro Kindeni ḥa tu noko ma nâna kulua naaja ndimo!”

⁹ Aku Yesu ikasoja koroani saka mine tu, “Anja noko nde ḥa mana.” Ande iporo tauo tu, “Naaja ḥângu ‘Zugu Tamwatama’, ḥana tu maka ḥgu kambwanjema ḥalae ndo.” ¹⁰ Aku ino kaika ḥinde pa Yesu tu, “Noko ma kujarama lâ tâno ḥine ndimo!” ¹¹ Aku ḥgoa ḥgu ḥalae nde simo nia ḥinde, sipanju sika simo nia ndamwa. ¹² Aku kinzi koroani saka sino kaika pa Yesu tu, “Kuo maka kalâ kinzi ḥgoa ḥinde ilonzi.” ¹³ Aku Yesu isâu panzi tu silâ. Aku marumbu; kinzi koroani saka sipile tamâta ḥinde ku silâ ḥgoa ilonzi. ḥinenga

ŋgoa ŋinde nde wisinzi motutu simanguru sipalilu kaika silâ sindue nia ndamwa ŋinde. ɭgoa ŋgu ŋinde kambwajenzi ipâŋga ikura 2000 mine,aku kinzi rârâni sisonja sindue lââ bwalika ilo sinu lââ ku sipamateteu marumbu lâ.

¹⁴ ɭinenga kinzi ŋgoa nenzi katonâŋa tamâta nde sikâwa silâ,ku sikai pâri silâ pa lawea ilo wa nia ŋinde ndoni wa. Mine kala kinzi tamâta simâ tu simora mâsi kala munja ipâŋga ŋinde. ¹⁵ Kinzi simâ sipâŋga pa Yesu,aku simora tamâta ŋinde,munja koroani saka rârâ sipagagara, andeta ɭinenga ipita lalava ku ne ilo-kalo ipâŋga sondo lâ, kala isajona imo. Kinzi tamâta simora ŋine ku wisinzi motutu. ¹⁶ ɭinenga kinzi tamâta kala munja simora mâsi ŋinde nde sitapâri panzi ŋana mâsi ŋinde ipâŋga pa tamâta ŋinde, ina munja koroani saka sipagagara. Aku sitapâri panzi ŋananzi ŋgoa tona. ¹⁷ ɭinenga kinzi tamâta sino kaika pa Yesu tu ma ipile nenzi lawea ku ilâ pa nia tonge.

¹⁸ Mine kala Yesu ikâki wâŋga kulu. Andeta tamâta ŋinde munja koroani saka sipagagara, ande ino Yesu mine tu, “Nanja ilonju tu ma amo kuku noko.” ¹⁹ Andeta Yesu ipai tu, “Tia. Noko kutaulo kulâ panzi noko see,aku kutapâri panzi ŋana vetâŋa rârâni Maro ɭalae iveta pano ŋine. Aku kutula pwataki panzi tu i kalo sukâŋa ŋanano.”

²⁰ ɭinenga tamâta ŋinde ilâ,aku iveta wurâta ŋana itu pâri ŋinde panzi tamâta simo lawea pinde sipatu ŋa tu Dekapolis (nenda ŋgua tu “Lawea Saŋao”). Itapâri panzi ŋana vetâŋa ŋinde Yesu munja iveta papa. Mine kala kinzi tamâta rârâni nde ilonzi rârâ.

Yesu ipajo katonâŋa tonge natu taine imo via kilo, ku iveta taine tonge tini ara kilo tava Matai 9:18-26, Luka 8:40-56

²¹ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sikâki wâŋga kulu ku simbwaliu kilo. Sitoa lâ, ɭinenga tamâta ŋgu ɭalae ŋinde nde simâ sipasau lâ Yesu tini lâ lââ bwalika pwali. ²² ɭinenga tamâta tonge, i ŋa tu Jairus, ande imâ ipâŋga. I nde luma ŋana pasauŋa kâ ne katonâŋa tamâta tonge. I mata ilâ imora Yesu, ku imâ ipare tuku lâ i kie tini laiti. ²³ Aku ino kaika pa Yesu tu, “Nanja natunju taine taipa nde laiti ŋana imâte kâ. Mine nde kumâ kutaŋo i,aku ma tini ara kilo ku ma imo via.” ²⁴ Aku Yesu iyoka kuku silâ.

Andeta tamâta ŋgu ɭalae ŋinde soka i muli,ku sipatiŋgi nâ. ²⁵ Aku taine tonge kala imo ndaina, i uru imora nzimona zo rârâni. I imo mine ikura mbwera saŋao kanaŋo rua lâ, ²⁶ aku kinzi tamâta ŋana sivetanzi pukonja kâ rârâ nâna kie-kie silua i ŋana ne pukonja ŋinde kâ. Taine ŋinde nde ipile ne mbumbu rârâ panzi, andeta ne pukonja marumbu tia, ikeno kaika lâ tini ku imo nâ. ²⁷⁻²⁸ Taine ŋinde ilojo Yesu parina lâ, kala i ilo patea tu, “Ambo naŋa mbaŋgu sili atajo i ne pasawanya ŋganje nâ, ande ma tiningu ara kilo.” Mine kala imâ imo tamâta ŋgu ɭalae ŋinde ŋgininzi. Imege ku iyoka pa Yesu muli imâ, ku mbau ilâ itaŋo i ne pasawanya ŋganje. ²⁹ ɭinenga walele nâ i see mâsa-mâsa,ku ipasama tini tu pukonja ŋine nde marumbu lâ.

³⁰ Andeta Yesu ipasama tu i ne walo pinde nde ilâ lâ. Mine kala ipupulia ku ikasonjanzi ŋgu tu, “Ea itaŋo nanenŋu pasawanya ŋganje.”

³¹ Andeta i ne pâri-tamâta sipai tu, “Opopo, kinzi tamâta ŋgu ɭalae nde sitingi noko. Mine nde mana mana ŋga noko pwasonjanzi tu, ‘Ea itaŋo naŋa’, a?”

³² Andeta Yesu mata imora ilâ wa imâ wa tu isama tamâta ea itaŋo i. ³³ Aku taine ŋinde ipasama lâ ŋana vetâŋa ŋinde kala ipâŋga papa,aku i kalo loko ku tini ruru. Tia ku imâ pa Yesu ku ipare tuku papa,ku iporo pwataki ŋana vetâŋa ŋinde rârâni. ³⁴ ɭinenga Yesu ipai tu, “Natunju, noko ne kalo-tawana ŋinde ivetano tini ara kilo. Noko kulâ,aku wisi puu ndue, ŋana tu noko ne pukonja nde marumbu lâ.”

³⁵ Yesu iporo ŋgua ŋine yo, ɭinenga tamâta pinde munja soka pa katonâŋa Jairus ne luma kâ nde simâ sipâŋga lâ. Aku sipai tu, “Noko natu nde imâte lâ. Mine nde noko ma kuveta kalo-lokoni papa pananâŋa kilo ndimo.” ³⁶ Andeta Yesu ipalojo pa kinzi nenzi ŋgua ŋinde, ande tia. Iporo pa Jairus mine tu, “Noko kururu ndimo. Kalo tawana naŋa nâ.”

³⁷ Aku itu kaika panzi tamâta tu ma soka kuku i simâ ndimo. Ikainzi Petero, ŋga Yamesi, ŋga Yamesi tai Yoane,aku kinzi ŋato nâ soka kuku i silâ. ³⁸ Kinzi silâ lee sipâŋga katonâŋa Jairus ne luma, ande Yesu imoranzi tamâta siveta nduŋeja ɭalae wa sita pâta lâ. ³⁹ Aku

ilâ luma ilo ku ipainzi tu, “Ayo, ḷana sâ kâ ḷga miki kata wa kaveta nduŋeja ḷalae koja, a? Lâlu ḷine ḷandai imâte ḷga; ikeno mata nâ.” ⁴⁰ Andeta kinzi siŋelea i pâta kanajo.

Tia ku ionzi tamâta rârâni siyâti pa nia yo. ḷineŋga ikainzi lâlu tina ku tama rua, sitavanzi ne pâri-tamâta ḷato, aku kinzi ḷinde nâ soka silâ luma ilo kisiŋa pwataki lâlu ikeno ḷinde. ⁴¹ ḷineŋga isanja taine taipa ḷinde mbau ku ipai tu, “Talita kumi!” ḷguia ḷinde nde duvi mine tu, “Taine taipa, naŋa apaino tu kumandi sânda!” ⁴² Aku walele nâ taine taipa imandi ku iyoka. I ne mbwera ipâŋga ikura sajao kanajo rua mine. Aku kinzi simora mâsi ḷinde ku wisinzi motutu lâ. ⁴³ Andeta Yesu indi kaika panzi mine tu, “Miki ma katapâri pa tamâta tonge ḷana mâsi ḷine ndimo.” Aku ipainzi tu, “Kâpwa pinde kalua taine taipa ḷine ika.”

6

Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sипу mulinzi pa Yesu Matai 13:54-58

¹ Yesu ipile lawea ḷinde aku ilâ pa tamwata ne lawea. Aku i ne pâri-tamâta nde soka kuku silâ. ² Aku lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa, Yesu ilâ luma ḷana pasauŋa kâ ilo ku itula Maro Kindeni kawa ḷguia pwataki panzi tamâta. Kinzi silojo i ne ḷguia, aku kinzi rârâni wisinzi motu pâta. Kinzi sipakasoja tu, “Opopo, tamâta ḷine nde ikai ḷguia ḷine lâ nia ndia, a? An̄ga ilo-kalo ḷine kala ikeno papa i, ande ilo-kalo mana, a? Mana mana ḷga iveta mâsi kaika mine, a? ³ Tiambo tamâta ḷine uru iveta wurâta ḷana ipa luma kâ, tiya? Tiambo i nde Maria natu, an̄ga i nde Yamesi wa Josis wa Juda wa Simeon tuanzi, tiya? Tiambo i mwane wukale kala simo ḷai kuku kinda, tiya?” Kinzi siporo ḷguia mine rârâ, ku sипу mulinzi pa Yesu.

⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kinzi tamâta simo lawea ndoni nde ilonzi ara pa ḷguia-tulâŋa tamâta. Taitu kinzi tamâta lâ i tamwata ne lawea tina wa i see wukale wa, kinzi ḷinde ilonzi ara papa i, ande tia.” ⁵ Kinzi nenzi kalo-tawana ikeno pa Yesu tia ndo. Mine kala ikura tu iveta mâsi kaika tonge lâ lawea ḷinde, ande tia. Andeta io mbau lâ kinzi pukona tamâta pinde nâ tininzi, ku ivetanzi tininzi ara kilo. ⁶ Aku Yesu ilo malia ḷana kinzi tamâta ḷinde nenzi kalo-tawana soki-soki ḷinde. ḷineŋga iyoka ilâ pa lawea pinde, ku ipanananzi tamâta ḷana Maro Kindeni kawa ḷguia.

Yesu iwae wurâta panzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua Matai 10:1-42, Luka 9:1-6

⁷ Yesu isarawanzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua tu simâ kuku, ḷineŋga ionzi rua rua tu ma silâ situla pâri ara. Aku i tamwata ne walo kaika ilanzi ḷana sisokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. ⁸ ḷineŋga ipainzi tu, “Miki ma kakai nemí tukâla ḷana yokâŋa kâ ḷine nâ koka. Miki ma kakai sâ tonge iyoka tona ndimo. Miki ma kakai kâpwa wa tâŋa wa mbumbu wa ndimo. ⁹ Miki ma kasawa kâmba lâ kemi, ambo taitu ma kasawa pasawanya rua ndimo. ¹⁰ Ambo miki kalâ kapâŋga lawea tonge ku kalâ luma tonge ilo, ande miki ma kakeno luma taituni ḷinde nâ ilo. ¹¹ Ambo kinzi tamâta lâ lawea pinde tininzi pwâka ḷanami ku tanjanzi kaika ḷana nemí ḷguia, ande ara, kapile lawea ḷinde,aku kapamasi kemi tâno gawura piti, ḷana itula nenzi vetâŋa soki ḷinde pwataki.”

¹² Yesu iporo ḷguia ḷine panzi lâ, ḷineŋga silâ ku situla ḷguia mine tu, “Miki kapalele ilomi kalomi.” ¹³ Aku sisokinzi koroani saka rârâ piti lâ tamâta ilonzi tava. An̄ga kinzi pukona tamâta rârâ, ande pâri-tamâta sivala samimi lâ tininzi, kala Maro Kindeni ivetanzi tininzi ara kilo.

Yoane Lââ-Liliya Tamwata imâte lâ Matai 14:1-14, Luka 9:7-9

¹⁴ Pa zo ḷinde, Herot ikai koipu panzi tamâta rârâni simo tâno ḷinde. An̄ga Yesu parina nde ilâ isala nia ndoni. Mine kala Herot ilojo ḷguia ḷana Yesu ne pâri-tamâta nenzi vetâŋa ḷinde. Kinzi tamâta pinde simora Yesu ne mâsi kaika ku siporo tu, “Yoane Lââ-Liliya Tamwata imandi sânda lâ mateŋa nianzi imo via kilo, kala walo kaika ḷalae

nde ipânga lâ i mbalau!” ¹⁵ Anja kinzi pinde nde siporo tu, “I nde Ilia.” Anja pinde nde siporo tu, “I nde ñgua-tulâna tamâta, itogo kinzi ñgua-tulâna tamâta munjâna ñinde.”

¹⁶ Andeta Herot ilojo ñgua ñine, aku iporo tu, “Opopo, munja naja atoto Yoane Lââ-Liliya Tamwata ñandola utu lâ. Andeta ñine imandi sânda imo via kilo tâ!”

¹⁷⁻¹⁸ Herot ne ñgua ñinde nde duvi mine; munja Herot tai Pilip ikai taine tonge, i ja mine Herodias, andeta muli, ñinenga Herot ikai taine ñinde saje Pilip, aku rua sipakâe. Andeta Yoane Lââ-Liliya Tamwata iporo ñgua kaika mbwani rârâ pa Herot ilelea mine tu, “Ñana sâ kâ ñga noko pwai tai kaiwa, a? Mâsi mine nde ara tia ndo!” ¹⁹⁻²⁰ Herodias ilojo ñgua ñine, aku i wisi nâna pa Yoane Lââ-Liliya Tamwata, kala itu ipu Yoane pâta imâte. Andeta Herot nde imege ñana Yoane, aku isama tu Yoane nde tamâta sapâra kala iveta vetâna sondo ndo. Mine kala Herot isupwanzi tamâta pinde silâ sikale Yoane Lââ-Liliya Tamwata kaika ku sipa lâ wâlo kaika, ñinenga sikai silâ sio lâ luma sakamao ilo. Aku Herot ikatona Yoane sondo, aku i tini mwasa nâ ñana ilojo Yoane iporo ñgua. Andeta lâ zo ñana ilojo Yoane iporo ñgua, ande i uru ilo rua-rua wa ilo malia tona.

²¹ Andeta muli, ñinenga Herodias isânda nzâla ñana Yoane ma imâte kâ. Ñinde ipânga lâ zo ñinde Herot iveta kânja-nurja ñalae ñana ne zo tina ipagugua i kâ. Iveta kâpwa ñinde panzi tamâta ñalajala uru sisuka i ñana wurâta kâ, sitavanzi kinzi zugu tamâta nenzi koipu wa kinzi mbaliya warakanzi simo Galilaya tâno. ²² Lâ zoni ndaina, Herodias natu taine imâ luma ilo ku ikina kiniña panzi. Aku kinzi tamâta kala sika kuku Herot ñinde nde ilonzi yosi papa taine ñinde. Mine kala Herot ipai taine taipa tu, “Sâ kelekele tonge noko ilo papa kala kuno naja, ande ma naja alano.” ²³ Ñinenga Herot iporo ñgua kaika tu, “Naja aporo mao pa âta, ambo noko kuno pana ñana kelekele tonge, ande ñinde ma nalano. Ambo noko kupai naja tu, ‘Noko kupu ne mbaliya ndoni pwataki lâ ñgini ku pinde kulana’, ande ara, naja akura.”

²⁴ Mine kala taine taipa iyâti ilâ ku ikasonja tina tu, “Naja ma asarâwa sâ papa.” Aku tina nde iporo tu, “Noko kupai tu, ‘Naja atu akai Yoane Lââ-Liliya Tamwata kulu kâmba’.”

²⁵ Taine taipa itaulo imâ walele nâ papa Herot,aku ipai tu, “Ñaina nâ, naja atu noko ma kuo Yoane Lââ-Liliya Tamwata kulu kâmba lâ kondo ilo, ku pwai kumâ kutula pa naja.”

²⁶ Taine iporo mine lâ,aku Herot ilo malia ñalae ñinde. Andeta i ilo ñana ne ñgua pâna munja iveta lâ kinzi tamâta sisajona kuku i ñinde naonzi. Mine kala i tini pwâka tu itoto taine taipa ñinde kawa ñgua. ²⁷ Tia ku Herot walele nâ isupwa ne sambara tonge ilâ tu ikai Yoane kulu kâmba imâ. Aku sambara ñinde ilâ pa luma sakamao nia, ku itoto Yoane ñandola utu, ²⁸ ku io kulu kâmba lâ kondo tonge ilo, ku ikai imâ itula pa taine taipa. Aku taine taipa kala itula pa tina. ²⁹ Yoane ne pâri-tamâta silojo ñgua tu Yoane ñga imâte lâ, kala simâ sikai i karae ku silâ sikea.

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000

Matai 14:13-21, Luka 9:10-17, Yoane 6:5-13

³⁰ Kinzi pâri-tamâta sajao kanajanzi rua nde sitaulo simâ sipasau kuku Yesu kilo,aku sitapâri papa ñana vetâna siveta wa ñgua sipanananzi tamâta ñinde wa. ³¹ Andeta kinzi tamâta rârâ nde silâ wa simâ wa, kala Yesu ne zo ñana ipwarea ika kunzi ne pâri-tamâta, ande tia. Mine kala Yesu ipainzi tu, “Ayo, kinda nâ ma talâ papa nia ñgañe tonge tamâta simo tia, mambo miki kapwarea ñga.” ³² Ñinenga kinzi sikai wângâ silâ pa nia tonge tamâta simo tia. ³³ Andeta tamâta ñgu ñalae ñinde simoranzi ku sisama tu kinzini kala silâ. Tia ku sipile nenzi lawea rârâni ku sipalilu simunja silâ sikai nia ñinde lâ. Aku muli, ñinenga Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde simâ sipânga. ³⁴ Yesu itoa tina tini,aku mata ilâ imoranzi tamâta ñgu ñalae,aku i kalo sukâna ñananzi, ñana tu kinzi sitogo lama ñgu nenzi katonâna tia mwasina. Mine kala iveta wurâta ñana ipanananzi ñgua rârâ.

³⁵ Ipanananzi lee kari indue lala lâ, ñinenga ne pâri-tamâta simâ papa ku sipai tu, “Wa, kari ñga indue lala lâ,aku nia ñgañe ñine tamâta simo tia. ³⁶ Mine nde kuonzi tamâta tu silâ,aku ma siroto ñana nia wa lawea ñana sipako kapwanzi sika kâ.” ³⁷ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Miki warakami nâ kasuanzi.” Ande kinzi sipai tu, “Opopo, tiambô noko kutu maka ma kalâ kako puroja lâ mbumbu tamâta-tamâta aku kasuanzi, a?” ³⁸ Ñinenga

Yesu ikasonjanzi tu, “Miki kalâ kamora, puroja ɲapia keno pami.” Kinzi sisama lâ aku siporo tu, “Puroja lima aŋga iŋa rua nâ kala keno pama.”

³⁹ Ande Yesu ipainzi tu, “Kaonzi tamâta sisajona ɲgu ɲgu sipasenje lâ unza kulu.” ⁴⁰ Kinzi lambunzi ndue sisajona ɲgu ɲgu, kambwarjenzi ikura 100 wa 50 wa. ⁴¹ ɻinenga Yesu ikai puroja lima tava iŋa rua ɲinde kâki,aku mata kâki pa samba ku kawa ndange pa Maro Kindeni. ɻinenga ipwataki puroja ilanzi ne pâri-tamâta tu siwae panzi tamâta. Aku ipwataki iŋa rua kala ku iveta mine nâ, iwaé panzi rârâni sika. ⁴² Kinzi tamâta rârâni sika lee kapwanzi pupuro lâ. ⁴³ Sika lâ,aku puroja wa iŋa katiŋe keno mo ɲai yo. ɻinenga Yesu ne pâri-tamâta sigona kâpwa ɲinde ikura ɲgâmo ɲalae saŋao kanajo rua ilonzi pipi pâŋga. ⁴⁴ Kinzi tamâne kala sika kâpwa ɲinde kambwarjenzi nde ipâŋga ikura 5,000 mine.

*Yesu iyoka lââ bwalika kulu
Matai 14:22-32, Yoane 6:15-21*

⁴⁵ Yesu ipasusuanzi ne pâri-tamâta tu sikai wâŋga ku walele nâ simuŋga simbwaliu silâ papa lââ bwalika tini pinde lâ Betsaida lawea. Aŋga i itu ma ionzi tamâta mbo silâ ɲga.

⁴⁶ Yesu ionzi tamâta silâ lâ, ɻineŋga ikâki tuu tonge kulu ɲana ikai noja kâ.

⁴⁷ Ikai noja lee lala pararai lâ,aku wâŋga nde ilâ ipâŋga lââ bwalika ɲgini. Aŋga Yesu nde simbo nâ imandi sâwa. ⁴⁸ Aku i mata ilâ imoranzi ne pâri-tamâta simakâsa ɲalae ɲana sipoe kâ, ɲana tu sikundua lawea ɲalae. Aku mbwale mbwale kâ, ɻinenga Yesu iyoka lââ kulu ilâ panzi. Iveta ɲana ipolenzi kâ, ⁴⁹ andeta ne pâri-tamâta matanzi kâki simora i iyoka lââ kulu,aku situ i nde barâwe, kala sitara pâta. ⁵⁰ Kinzi rârâni simora i aku siruru pâta kanajo. Andeta walele nâ Yesu ipainzi tu, “Wa, miki tinimi kaika, karuru ndimo! ɻine nde naŋani warakâŋgu!”

⁵¹ Aku ikâki ilâ wâŋga ilo kunzi, ɻineŋga lawea kautu lâ. Aku kinzi wisinzi motu pâta ku ilonzi rârâ. ⁵² ɻana tu ilonzi kalonzi ɲandai ipâŋga ɲana puroja ɲinde munja Yesu ilanzi tamâta ɲga. Kinzi kalonzi tawana soki-soki yo.

*Yesu ivetanzi pukoja tamâta tininzi ara lâ Genesaret lawea
Matai 14:34-36*

⁵³ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku simbwaliu silâ sito, ɻineŋga sisine wâŋga papa lââ bwalika tini pinde lâ Genesaret lawea. ⁵⁴ Kinzi sipile wâŋga sito tina tini, andeta walele nâ kinzi tamâta lâ lawea ɲinde simora Yesu kilala pwataki lâ. ⁵⁵ Mine kala kinzi sipalilu sikura nia nia silâ,aku sitapâri tu Yesu ɲga imâ ipâŋga lâ. ɻineŋga sionzi nenzi pukoja tamâta lâ rombe-rombe kulu,aku sikalenzi simâ pa Yesu. ⁵⁶ Aku ikura nia nia wa lawea ndia Yesu ilâ ipâŋga, ande kinzi uru sionzi nenzi pukoja tamâta lâ ao ɲgini. Aku kawanzi kâki sisarâwa sino kaika pa Yesu tu ma isâu pa nenzi pukoja tamâta tu sitaŋo i ne pasawanya ɲganje. Aku kinzi ɲinde sitaŋo i ne pasawanya ɲganje, ande kinzi rârâni tininzi ara kilo.

7

*Maro Kindeni ne tukuna ipole timbunda nenzi vetâŋya singa
Matai 15:1-9*

¹ Kinzi Parisai ɲgu sitavanzi kinzi pananâŋa tamâta ɲana ɲgua tukuna kâ pinde nde soka Jerusalem simâ ɲana sipasau kuku Yesu. ² Andeta matanzi ilâ simora tu Yesu ne pâri-tamâta pinde ɲandai sipua mbalaunzi muŋga lâ ɻineŋga sika. ³ (ɻine nde duvi mine; kinzi Parisai aŋga kinzi Juda tamâta rârâni uru sipaveta kuku timbunzi muŋgâŋa nenzi vetâŋya rârâni. Mine kala ambo kinzi ma sipua mbalaunzi sondo tia, ande ma sika tia.) ⁴ Aku mine nâ, ambo kinzi ma silâ pa nââ nia, ɻineŋga sitaulo simâ kilo, ambo sipua tinikoa nenzi muso piti lâ mbaunzi wa kâpwa tia, ande ma sika tia. Mao nâ, kinzi sipaveta kuku vetâŋya rârâ siloŋo wa sikai lâ timbunzi ɲinde, kala uru sipua kulo-kâmba wa moe-sambure wa.)

⁵ Mine kala kinzi Parisai tamâta sitavanzi kinzi pananâŋa tamâta ɲana ɲgua tukuna kâ nde sikasonja Yesu tu, “ɻana sâ kâ ɲga noko ne pâri-tamâta ɲandai sipaveta kuku timbunda nenzi vetâŋya, a? Ayo, tinikoa nenzi muso ikeno mbalaunzi yo, andeta sika!”

⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Opopo, nanayoni ŋgua-tulâja tamâta Aisaia itula miki kilalami pwataki tu miki kawami kaporo ŋgua kie tonge, anga ilomi nde keno piti. Mao nâ, Aisaia ikai Maro Kindeni kawa ku ingere ŋgua lâ pepa tini mine tu, ‘Kinzi ŋgu ɻine uru sipanea naŋa koa tia nâ lâ kawanzi, anga ilonzi nde keno pa naŋa tia ndo.

⁷ Kinzi uru situla tamâta nâ nenzi ŋgua tukuŋa ku siporo tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua kala ɻine”. Mine kala sipanea naŋa koa tia nâ.”

⁸ Miki kapile Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa marumbu lâ, aku ilomi ipaipa kuku tamâta nâ nenzi mâsi.”

⁹ ɻineŋga Yesu ipainzi kilo tu, “Mao nâ, miki uru kapu mulimi papa Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa, ɻana kapono muli pa warakami nemi vetâja nâ. ¹⁰ ɻana tu Mose munja iporo tu, ‘Noko ma kupono muli pa tina-tama kawanzi ŋgua. Ambo tamâta tonge iporo ŋgua soki panzi tina-tama, ande kinzi katonâja ma sipu i pâta imâte’. ¹¹ Andeta miki uru kapanananzi tamâta ŋgua kie tonge. Miki uru kaporo tu, ‘Ambo tamâta tonge ne mbaliŋa keno ɻana isukanzi tina-tama, andeta ipainzi tu, “Mbaliŋa ɻine ande ilonju patea tu ma ao ilâ papa Maro Kindeni, kala ma avilami tia”, ande tamâta ɻinde iveta soki tia.’

¹² Opopo, miki kaporo ŋgua soki mine nâ, kala kapono nzâla ɻana i ma ivetanzi tina-tama sondo. ¹³ Mine nde miki kalaja kapole Maro Kindeni ne ŋgua tukuŋa, aku koka timbumi nenzi vetâja muli nâ. Aku miki uru kapanananzi tamâta ɻana sipaveta kuku vetâja soki-soki rârâ mine nâ.”

*Kelekele ndia iveta tamâta ilo muso
Matai 15:10-20*

¹⁴ Yesu isarawanzi tamâta tu simâ kuku kilo, ɻineŋga ipainzi tu, “Miki rârâni kaloko nanerŋu ŋgua, aku ilomi patea sondo ɻga. ¹⁵ Kelekele ndia ikeno pa nia yo ɻineŋga ilâ pa tamâta ilo, ande ɻinde ikura tu iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. Anja ilo-kalo wa vetâja ndia ikeno tamâta ilo ɻineŋga iyâti imâ pa nia yo, ande ɻinde nâ iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao. [¹⁶ Ambo miki taŋami keno, ande kaloko ŋgua ɻine sondo.”] *

¹⁷ Yesu iporo ŋgua ɻine lâ, ɻineŋga ipilenzi ku ilâ luma ilo. ɻineŋga i ne pâri-tamâta sikasoŋa i ɻana ŋgua tambirâja ɻinde ne duvi. ¹⁸ Andeta Yesu ipainzi tu, “Opopo, miki warakami kala ilomi kalomi ipâŋga tia yo, a? Tiambo miki kasama ɻine tia tâ: kelekele ndia ikeno pa nia yo ɻineŋga ilâ pa tamâta ilo, ande ɻinde ikura tu iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. ¹⁹ ɻana tu kelekele mine ɻandai ilâ tamâta ilo ɻga. ɻinde ma ilâ kapwa ilo nâ, aku muli ma imbarinja lâ.” (Yesu ne ŋgua ɻinde itula pwataki tu kâpwa rârâni nde ara ɻana taka kâ.)

²⁰ ɻineŋga Yesu iporo kilo tu, “Ilo-kalo wa vetâja ndia ikeno tamâta ilo ɻineŋga iyâti imâ pa nia yo, ande ɻinde nâ iveta tamâta ilo muso lâ Maro Kindeni nao. ²¹ ɻana tu vetâja sakamao kie-kie iyoka pa tamâta ilo ku iyâti imâ pa nia yo. Mao nâ, kinzi tamâta nenzi ilo-kalo sakamao uru igagatinzi ɻana sipalulua tininzi potomule wa, sipanâwe wa, sipunzi tamâta pâta simâte wa, sipanawe tamâta kaiwanzi wa, ²² ilonzi yosi ɻana tamâta nenzi kelekele wa, siveta mâsi potomule kie-kie wa, siporo ŋgua laŋeja tava ŋgua sakamao wa, sipadâda wa, situ tamâta laginanzi wa, siveta vetâja kapa-kapa wa. ²³ Mao nâ, vetâja sakamao kie-kie ɻinde rârâni ipâŋga tamâta ilo ku iyâti imâ pa nia yo, aku vetâja mine nde iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao.”

Tinikoa ŋgu taine tonge kalo tawana Yesu (Kinzi Juda ŋgu uru siporo tu ŋgu ɻinde nde sitogonzi mbwâmbwa)

Matai 15:21-28

²⁴ Yesu imandi ipile lawea ɻinde, aku iyoka ilâ pa Tair lawea, lâ tinikoa ŋgu tonge nenzi tâno. Iyoka paveâŋa nâ ilâ luma tonge ilo, ɻana tu i ilo tu ma imo simbo nâ ikura zo pinde.

* ^{7:16:} Nia ndoyo, ŋgua ɻine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ŋgua ɻine ilâ kuku ŋgua ikeno muŋga.

Andeta i parina nde isala nia ndoni lâ, kala ikura ñana ipavea kâ, ande tia. ²⁵ Aku taine tonge imo nia ñinde, i natu taine nde koroani saka ipagagara lâ. Taine ñinde ilojo pâri tu Yesu imâ lâ, aku walele nâ imâ papa ku ipare tuku lâ Yesu kie tini laiti. ²⁶ Andeta taine ñinde ñandai Juda taine ñga; i nde Grik taine,aku ipânga lâ Fonisia lawea ikeno pa Siria tâno kâ. Taine ñinde ino kaika pa Yesu tu ma isoki koroani saka piti lâ i natu taine ilo.

²⁷ Andeta Yesu isia ñgua papa tu, “Kinzi uru lâlu kapwanzi silanzi lâlu munga lâ ñga. Ambo sikai lâlu kapwanzi ku silini ilâ panzi mbwâmbwa, ande ñine nde ara tia.” ²⁸ Andeta taine itu lâ Yesu kawa mine tu, “Tamâta ñalae, noko kuporo mao nâ; ambo taitu kinzi mbwâmbwa uru sika kâpwa punu-punu ñinde lâlu sika mbo iyauru indue ñgili kulu ñinde.”

²⁹ Ñinenga Yesu ipai taine tu, “Noko kawa ñgua ñinde nde ara ndo. Mine nde kutaulo kulâ. Koroani saka nde ipile noko natu ku ilâ lâ.” ³⁰ Aku taine nde itaulo ilâ luma kilo,aku mata ilâ imora natu ikeno moe kulu, ande koroani saka ipile i ku ilâ lâ.

Yesu iveta tamâta kapa tonge iporo ñgua kilo

Matai 15:29-31

³¹ Ñinde ilâ lâ, ñinenga Yesu imandi ipile Tair lawea,aku ikatona nzâla ilâ pa Saidon lawea ilo. Ipânga ñinde, ñinenga indue ilâ pa Galilaya lââ bwalika ñganje,aku ilâ ipânga Dekapolis tâno. ³² Ilâ ipânga lâ, ñinenga kinzi sikai tamâta tonge taja pasâe wa mela-mela duvi kaika lâ, ku sikai simâ pa Yesu. Aku sino papa tu ma itaño tamâta ñinde ñana iveta i tini ara kilo.

³³ Mine kala Yesu ikai tamâta ñinde simbo nâ sipilenzi ñgu ñalae ku kinzi rua siyâti silâ. Ñinenga Yesu io mbau sili ilâ tamâta ñinde taja ilo,aku isupwara veli-veli lâ mbau sili tini, ñinenga itaño tamâta mela-mela tona. ³⁴ Ñinenga Yesu mata kâki pa samba ku iveta kusu lâ, ñinenga iporo tu, “Epata” (ñgua ñinde nde duvi mine, “Noko kupwa”). ³⁵ Aku ndainani nâ tamâta ñinde taja ipwa aku mela-mela duvi pao, kala iporo ñgua pwataki.

³⁶ Yesu indi kaika panzi tamâta tu ma sitapâri pa tamâta tonge ñana mâsi ñinde kâ ndimo. Andeta tia; kinzi situ pâri ñine aku isala nia ilâ. ³⁷ Kinzi pinde silojo aku wisinzi motutu, kala siporo tu, “Opopo, i ne vetâna rârâni nde ipânga ara nâ. Mao nâ, ivetanzi tamâta tañanzi pasâe tu silojo ñgua, aŋga ivetanzi tamâta kapa tu siporo ñgua pwataki.”

8

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 4,000

Matai 15:32-39

¹ Pa zo ñinde tamâta ñgu ñalae nde sipasau kilo, andeta kapwanzi ñana sika kâ ikeno panzi tia. Mine kala Yesu isarawanzi ne pâri-tamâta tu simâ kuku,aku ipainzi tu, ² “Naja kalongu sukâňa ñalae ñananzi tamâta ñgu ñalae ñine, ñana tu kinzi simo kuku naňa ikura kari ñato lâ,aku kapwanzi ñana sika kâ ande sika marumbu lâ. ³ Ambo ma sika tia ku aonzi silâ pa nenzi lawea lawea, ande ma putole ipunzi ku ma patanzi lâ nzâla, ñana tu kinzi pinde nde soka papa nia malawae simâ.”

⁴ Andeta i ne pâri-tamâta siporo taulo tu, “Aŋga kinda ma takai puroja lâ nia ndia ñana tasuanzi tamâta ñgu ñalae ñine, a? Opopo, ñine nde nia bilimu mal!” ⁵ Andeta Yesu ikasojanzi tu, “Aŋga miki nde puroja ñapia ikeno pami.” Ande kinzi siporo taulo tu, “Puroja lima kanajo rua nâ kala keno pama”.

⁶ Ñinenga Yesu ipainzi tamâta tu lambunzi ndue sisajona tâno kulu. Ñinenga ikai puroja kâki, kawa ndanje pa Maro Kindeni, ku ipwataki lâ, ñinenga ilanzi ne tamâta tu siwae panzi ñgu. Aku kinzi sikai siwae panzi. ⁷ Aŋga kanzi iŋa kiri-kiri pinde kala keno tona. Mine nde Yesu ikai iŋa kala, kawa ndanje pa Maro Kindeni, ñinenga ilanzi ne pâri-tamâta tu siwae panzi tamâta tona. ⁸ Kinzi rârâni sika lee ikuranzi lâ, ñinenga Yesu ne pâri-tamâta sigona puroja wa iŋa katije keno ñinde lâ ñgâmo ñalae lima kanajo rua ilonzi pipi lâ. ⁹ Kinzi tamâne ñinde nâ kambwanjenzi nde ipânga lâ 4,000. Ñinenga Yesu ionzi silâ. ¹⁰ Aku walele nâ ikâki wângâ kulu kunzi ne pâri-tamâta,aku simbwaliu silâ papa Dalmanuta tâno kâ.

*Kinzi Parisai pinde sino Yesu tu ma iveta māsi kaika tonge simora
Matai 16:1-4*

¹¹ Kinzi Parisai tamâta pinde simâ sipânga lâ, aku siporo sipalelea ñgua kuku Yesu. Kinzi situ sikai samâja papa, kala sino tu ma ikai Maro Kindeni ne walo ñalae ku iveta māsi kaika tonge simora. ¹² Yesu ipasama tu ilo malia, kala iveta kusu lâ. Ñinenja iporo tu, “Ñana sâ kâ ñga kinzi tamâta lâ zo ñine sino tu ma simora māsi kaika tonge, a? Naja aporo mao nâ pami, naja ma aveta māsi tonge pami tia ndo.” ¹³ Ñinenja ipilenzi ku ikâki wânga kulu kilo imbwaliu papa lââ bwalika tini pinde.

*Ñgua tambirâja jana kinzi Parisai wa Herot nenzi ñgua soki-soki
Matai 16:5-12*

¹⁴ Yesu ne pâri-tamâta kalonzi kapa ñana sikai kanzi puroja simâ, kala puroja taitu nâ ikeno panzi lâ wânga kulu. ¹⁵ Ande Yesu iporo ñgua kaika panzi tu, “Miki kapakatona sondo ñga. Kapakatona warakami ñana kinzi Parisai wa Herot nenzi ‘yisi’.” ¹⁶ Ñinenja kinzi warakanzi siporo imâ naonzi nâ tu, “O, kinda ñandai takai puroja ñga, kala Yesu iporo ñgua mine pa kinda.”

¹⁷ Andeta Yesu isama lâ ñana nenzi ilo-kalo soki ñinde. Mine kala ipainzi tu, “Ñana sâ kâ anja miki warakami kapor mine tu, ‘Kinda takai puroja tia’, a? Tiambo miki ilomi kalomi tia tâ. Tiambo miki tañami kaika tâ. ¹⁸ Miki matami keno, andeta kamora ñinde pwataki tia, a? Anja tañami keno, andeta kaloko ñgua tia, a? Miki kalomi kapa lâ, a? ¹⁹ Munja, lâ zo ñinde naja apwataki puroja lima awae panzi tamâne 5,000, ande kâpwa katiye sika tia ñinde nde miki kagona lâ ñgâmo ñalae ñapia ilonzi pipi.” Kinzi situ lâ kawa tu, “Ñgâmo ñalae sañao kanajo rua.” ²⁰ Ñinenja Yesu ikasojanzi kilo tu, “Anja lâ zo ñinde naja apwataki puroja lima kanajo rua awae panzi tamâne 4,000, ande kâpwa katiye sika tia ñinde nde miki kagona lâ ñgâmo ñalae ñapia ilonzi pipi.” Kinzi siporo kilo tu, “Ñgâmo ñalae lima kanajo rua.” ²¹ Ñinenja Yesu ipainzi kilo tu, “Andeta miki kasama sondo tia yo, a?”

Yesu iveta tamâta tonge mata leva-leva imora kilo

²² Kinzi soka silâ lee sipânga Betsaida lawea, ñinenja tamâta pinde sikai nenzi tamâta tonge mata leva-leva simâ pa Yesu, aku sino papa tu ma itaþo i ñana iveta mata ipânga ara kilo. ²³ Mine kala Yesu ikai tamâta mata leva-leva ñinde mbalau, ku kinzi rua sipile lawea siyâti silâ pa nia yo. Ñinenja Yesu isupwara veli-veli lâ tamâta ñinde mata,aku io mbau kâki lâ i kulu tava. Ñinenja ikasoja tu, “Noko kumora sâ tâ, tiya?”

²⁴ Tamâta ñinde nde mata parerje ku ipai Yesu tu, “Namoranzi tamâta pinde sitogo kâi mine, soka silâ wa simâ wa.”

²⁵ Ñinenja Yesu io mbau lâ i mata kilo, aku tamâta ñinde mata ara lâ, kala imora pwataki. Ñinenja imora kelekele rârâni ipânga nia yo. ²⁶ Aku Yesu isupwa i ilâ pa ne luma,aku ipai tu, “Noko ma kutaulo kulâ lawea ilo ndimo.”

*Petero itula Yesu kilala pwataki tu i nde Kirisi
Matai 16:13-16, Luka 9:18-21*

²⁷ Ñinenja Yesu ikainzi ne pâri-tamâta simandi silâ pa lawea pinde ikeno Sisaria Pilipai lawea tini laiti. Soka nzâla yo, ande ikasojanzi tu, “Kinzi tamâta uru siporo situ narja nde ea.” ²⁸ Ande sipai tu, “Pinde situ noko nde Yoane Lââ-Lilija Tamwata, anja pinde nde situ noko nde Ilia, anja pinde nde situ noko nde ñgua-tulâja tamâta munjânya tonge.”

²⁹ Ñinenja Yesu ikasojanzi kilo tu, “Anja miki warakami katu naja nde ea.” Aku Petero ipai tu, “Noko nde Kirisi, Maro Kindeni ne Pateâja Tamâta.” ³⁰ Ñinenja Yesu indi kaika panzi tu ma siporo situla i parina pwataki panzi tamâta pinde ndimo.

*Yesu itula ñgua ñana ne mateja wa ne mandija wa
Matai 16:21-23, Luka 9:22*

³¹ Ñinenja Yesu ipanananzi ne pâri-tamâta tu, “Maro Kindeni ne pateâja ikeno tu naja Tamâta Natu ma akai nâna ñalae. Aku kinzi katonâja wa patarawâja tamâta ñalanjala wa pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ wa, ande ma sipu mulinzi pa naja,

ku ma sipu naja pâta amâte. Andeta kari ɳato lâ, ɳinenga Maro Kindeni ma ipango naja amandi amo viângu kilo.” ³² Yesu itula ɳgua ɳine pwataki ipângu nia yo panzi. Andeta Petero ikai Yesu siyâti silâ pa nia ɳgaje, aku ilelea Yesu ɳana i ne ɳgua ɳinde kâ.

³³ Andeta Yesu ipupulia lâ ku mata ilea panzi ne pâri-tamâta, ɳinenga imbita Petero, ipai tu, “Sadana, noko pwâwa kulâ malawae! Noko ɳandai kuporo ɳgua ikura Maro Kindeni ne ilo-kalo ɳga; noko pwoka kinzi tamâta nâ nenzi ilo-kalo muli.”

Kinda ma tapatawa tininda ku toka Yesu muli

Matai 16:24-28, Luka 9:23-27

³⁴ ɳinenga Yesu isarawanzi kinzi tamâta tu ma simâ papa i tavanzi ne pâri-tamâta, aku ipainzi tu, “Ambo tamâta tonge ilo tu ipono muli pa naja, ande i ma ipatawa tamwata tini ku ikale ne kâi popole iyoka naja mulingu. ³⁵ ɳana tu tamâta ea ilo ɳalae ɳana tamwata ne via, ande i ma ikai via mao, ande tia. Arja tamâta ea kalo tawana naja tava kawângu ɳgua ɳine, kala imora tamwata ne via tu kelekele kaa nâ, ande tamâta ɳinde ma imo via ku imo nâ. ³⁶ Miki kalomi ɳgere sondo ɳga; ambo tamâta tonge igona tâno ne kelekele rârâni, ɳinenga imâte, ande i ne via mao ikeno ndia, a? ³⁷ Aku i ma ikura tu iko tamwata ne via kilo lâ mbumbu ɳapia, a? Tia ndo! ³⁸ Mao nâ, kinzi tamâta uru siveta mâsi potomule wa kiesaka kie-kie. Andeta tamâta ea mai ɳana naja tava kawângu ɳgua, ande muli naja Tamâta Natu kala ma maiŋgu ɳana i mine nâ, lâ zo ɳinde naja ma ayoka tava Mama ne walo ɳalae amâ kunzi aŋelo sapâŋja.”

9

Yesu tini pasinala ipângu kie tonge

Matai 17:1-13, Luka 9:28-36

¹ ɳinenga Yesu ipainzi tu, “Naja aporo mao nâ pami. Miki pinde kala kamo ɳai ma kamâte tia yo yo, ande ma kamora Maro Kindeni ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu tava walo ɳalae.”

² Kari lima kanajo taitu ilâ lâ, ɳinenga Yesu ikainzi Petero, ɳga Yamesi, ɳga Yoane, aku sikâki silâ tuu ɳalae tonge kulu. Aku kinzi ɳapa simbonzi nâ simo ndaina. ɳinenga kinzi simora Yesu tini pasinala, aku ipângu kie tonge. ³ Aku i ne pasawaŋa tini sinala nia, aku pâne ndo. Tamâta tonge lâ tâno kulu ikura tu iveta pasawaŋa pâne mine tia. ⁴ ɳinenga Ilia ku Mose rua simâ sipâŋga, aku kinzi pâri-tamâta matanzi ilâ simoranzi ɳgua-tulâŋja tamâta munjâŋa rua ɳinde siporo kuku Yesu.

⁵ Petero imora mâsi ɳinde, ku ipai Yesu tu, “Panâŋja, kinda tamo ɳaina, aku ɳine nde ara ndo. Maka iloma tu ma kapa pâla ɳato; noko ne tonge, anga Mose ne tonge, anga Ilia ne tonge.” ⁶ Kinzi pâri-tamâta nde siruru pâta lâ, kala Petero ilo iroto ɳgua kala ikai iporo nâ.

⁷ Andeta take-take ɳalae tonge ipângu ku ituranzi lâ. Aku sarawâŋja tonge iyoka pa take-take ilo imâ mine tu, “Naja natuŋgu ara kala ɳine. Naja tiningu mwasa papa i. Miki ma katambira tanjam pa i ne ɳgua.” ⁸ Aku walele nâ matanzi ilâ wa imâ wa, andeta simora tamâta tonge tia. Yesu simbo nâ imo kunzi.

⁹ Kinzi sipile tuu, aku soka sindue yo, ɳinenga Yesu indi kaika panzi tu, “Miki ma katapâri pa tamâta tonge ɳana mâsi kala munja nâ kamora ɳinde ndimo. Andeta muli ɳga, lâ zo ɳinde naja Tamâta Natu ma amandi lâ mateja nianzi amo viângu kilo, ɳinenga katapâri panzi tamâta.” ¹⁰ Aku kinzi sikai ɳgua ɳine kaika. Andeta sipakasonja warakanzi tu, “ɳgua ɳine iporo tu ma imandi imo via kilo, ande ɳinde nde duvi mana.” ¹¹ Mine kala sikasonja i tu, “Kinzi panâŋja tamâta ɳana ɳgua tukuna kâ uru situla Ilia parina tu i ma imâ munja lâ, ɳinenga Kirisi ma imâ. ɳinde nde duvi mana.”

¹² Ande Yesu ipainzi tu, “ɳgua ɳinde nde mao nâ; Ilia imâ munja ɳana iveta kelekele rârâni sondo. Mine nde mana mana ɳga kinzi ɳgua-tulâŋja tamâta singere ɳgua ikeno lâ pepa tini tu naja Tamâta Natu ma akai nâna ɳalae, aku tamâta ma siveta kenzi sakamao pana, a? ¹³ Taitu kala ɳine naja apaimi tu Ilia nde imâ ipângu lâ, aku mâsi sakamao

rârâni kinzi situ siveta papa i, ande siveta lâ, ikura ñgua ñinde kinzi ñgua-tulâja tamâta munjâra singere ikeno lâ.”

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâta limoa tonje ilo

Matai 17:14-21, Luka 9:37-42

¹⁴ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ñato ñinde ku sindue silâ lee sipânga panzi nawalanzi pâri-tamâta, ande simora tu tamâta ñgu ñalae nde sipasau simo kunzi. Aku kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuña kâ pinde nde simo sipawa ñgua kunzi. ¹⁵ Kinzi tamâta rârâni simora tu Yesu ñga imâ lâ,aku walele nâ ilonzi igagatinzi ku simandi sipalilu simâ papa. ¹⁶ Aku Yesu ikasonjanzi tu, “Miki kapawa ñgua mana kunzi.”

¹⁷ Aku tamâta tonje iporo taulo tu, “Panârâja, naja natunju tamâne tonje koroani saka isae i kawa ku ipagagara lâ, kala naja akai amâ pa noko. ¹⁸ Ikura zo rârâ koroani saka ñinde ikai i kaika, aku itambira indue tâno kulu. Aku kawa maka ipânga ku niyo giri lâ, ku tini kaika nâ. Aku naja ano panzi noko ne pâri-tamâta tu ma sisoki koroani saka piti, andeta sikura tia.”

¹⁹ Yesu ilojo ñgua ñinde ku iporo tu, “Opopo, miki kalomi tawana tia ndo! Naja ma amo ku miki ikura zo ñapia kilo, a? Ñenga miki nemi ilo-kalo soki-soki ma iveta naja iloju malia ikura zo ñapia kilo, a? Kakai lâlu kamâ pana!” ²⁰ Aku kinzi sikai lâlu ñinde simâ papa. Andeta koroani saka imora Yesu, ku irurua lâlu yâti taulo. Mine kala lâlu pata ndue tâno kulu ku pulia mbwaliu mbwaliu,aku kawa maka ipânga.

²¹ Ñinenga Yesu ikasonja tama tu, “I imo mine ikura zo ñapia.” Ande iporo tu, “Mungani, i kiri-mwata yo, ande koroani saka ipagagara i. ²² Aku zo rârâ koroani saka ñinde itambira i lâ yââ kulu wa lâlu ilo wa, itu ma ipu pâta imâte. Ambo noko pwura tu kuvilama, ande kalo sukâja ñanama ku kuvilama.”

²³ Andeta Yesu ipai tu, “Ñana sâ kâ ñga noko kuporo tu, ‘Ambo noko pwura’, a? Ambo tamâta tonje kalo tawana naja, ande vetârja ndia i ilo tu Maro Kindeni ma iveta papa, ande Maro Kindeni ikura tu iveta vetârja ñinde rârâni.” ²⁴ Aku walele nâ lâlu ñinde tama isarâwa tu, “Naja kalonju tawana, ambo taitu nanenju kalo-tawana nde peko mwata nâ. Kuvila naja!”

²⁵ Yesu imoranzi tamâta ñgu ñalae tina sipalilu simâ. Mine kala imbita koroani saka ipai tu, “Noko koroani saka ñana kuveta kawa wa taja pasâsâe, naja aporo kaika pano tu kupile lâlu ñine kulâ,aku kutaulo kumâ papa i kilo ndimo!” ²⁶ Aku koroani saka ñinde itara sakamao ku irurua lâlu yâti taulo, ñinenga ipile i ilâ. Aku lâlu imo itogo mateja mine, kala tamâta rârâ siporo tu, “Opopo, imâte lâ.” ²⁷ Andeta Yesu ikai i mbau ku igagati imandi sânda lâ, ku imandi.

²⁸ Ñinenga Yesu ilâ luma ilo,aku ne pâri-tamâta simbonzi nâ simâ papa ku sikasonja tu, “Munga maka katogo tu kasoki koroani saka ñinde piti, andeta kurama tia. Ñinde nde duvi mana.” ²⁹ Ande Yesu ipainzi tu, “Nonja nâ ma ikura tu isoki koroani saka mine piti. Nzâla tonje ikeno tia.”

Yesu iporo kilo ñana ne mateja wa ne mandija wa

Matai 17:22-23, Luka 9:43-45

³⁰ Kinzi sipile lawea ñinde ku soka silâ sipânga Galilaya tâno ñgini. Aku Yesu tini pwâka tu kinzi tamâta ma sisama tu i imo ñinde, ³¹ ñana tu iveta wurâta ñana ipanananzi ne pâri-tamâta. Aku ipainzi tu, “Kinzi ma sio naja Tamâta Natu lâ tamâta pinde mbaunzi ilo,aku ma sipu naja pâta amâte. Andeta kari ñato lâ, ñinenga Maro Kindeni ma ipajo naja amandi amo viângu kilo.” ³² Andeta kinzi sisama ñgua ñine duvi kilala tia,aku siruru tu sikasonja Yesu tu ma itula ñine pwataki panzi.

Ea imo mbâna-mbâna

Matai 18:1-5, Luka 9:46-48

³³ Kinzi soka silâ lee sipânga Kaperneam lawea,aku silâ luma ilo. Ñinenga Yesu ikasonjanzi ne pâri-tamâta mine tu, “Lâ nzâla, ande miki kapawa ñgua mana.” ³⁴ Andeta kinzi kawanzi buu nâ, mainzi, ñana tu lâ nzâla kinzi sipawa ñgua tu ea imo mbâna-mbâna

panzi. ³⁵ Mine kala Yesu isajona ku isarawanzi ne pâri-tamâta sajao kanaonzi rua tu simâ, aku ipainzi tu, “Ambo tamâta tonge itu imo mbâna-mbâna, ande nzâla ikeno mine; i ma imo tamâta rârâni kalonzi, itogo nenzi kuleja tamâta mine.”

³⁶ Iporo mine lâ, ñinenga ikai lâlu tonge ku ingunu imandi ñgininzi. Ñinenga ikai lâlu kâki isajona i kie kulu, ku ipainzi tu, ³⁷“Ambo tamâta tonge kalo tawana na ja kala iveta kie ara pa lâlu mota tonge itogo lâlu ñai, ande i ma iveta kie ara pa na ja tava. Anja tamâta ea iveta kie ara pa na ja, ande iveta kie ara pa na ja nâ tia; iveta kie ara pa Maro Kindeni ton a, ina isupwa na ja kala amâ.”

Tamâta ea ikai kazâja pa kinda tia, ande i nde nenda mete

Luka 9:49-50

³⁸ Ñinenga Yoane ipai Yesu tu, “Pananâja, maka munja kamora tamâta tonge ikai wurâta ñana ipatu noko ña ku isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. Andeta i ñandai kinda nawalânda ñga. Mine kala maka kandi kaika papa tu ma iveta mine kilo ndimo.”

³⁹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki ma kandi kaika pa tamâta ñinde ndimo. Kalomi ñgere sondo ñga; ambo tamâta tonge ipatu na ja ñângu ku iveta mâsi kaika, ande i ma ikura tu iporo isowe ñgua sakamao lâ na ja tiniñgu walele, ande tia. ⁴⁰ Ñana tu tamâta ea ikai kazâja pa kinda tia, ande tamâta ñinde nde kinda nenda mete. ⁴¹ Na ja aporo mao nâ pam i; ambo tamâta tonge isama tu miki kapono muli pa na ja, kala ilo patea tu ma iveta kie ara pam i kala iliñi lââ lâ kâmba ilo ilami, ande muli Maro Kindeni ma kulu ilua tamâta ñinde.”

Kinda ma tayaaula tininda pinde nenzi kalo-tawana ndimo

⁴² “Ambo tamâta tonge ma iyaula i tini pinde ne kalo-tawana kala ipu muli pa na ja, ande ñinde nde mâsi sakamao ndo. Ara ñana kinzi nia ndoyo ma sipa mira ñalae tonge lâ tamâta ñinde ñandola tâ ku ma sitambira indue tâi geza-geza ilo mbo inu tâi mbo imâte tâ. Ñana tu ambo kinzi munja siveta mine, ande i ma ikura tu iyaula i tini pinde ne kalo-tawana, ande ma tia. ⁴³ Ambo noko mbalau tonge ilajeno kala kuveta kiesaka, ande ara ñana noko ma kutoto ñinde piti lâ. Ambo noko mbalau taitu nâ, ande ñinde nde ara koja tia; andeta muli noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kulojo ñga; ambo noko mbalau rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ ñalae ne mbââ ilo, ande ñinde nde ara tia ndo kanaño. Sâ tonge ikura tu ipupu yââ ñinde ne mela-mela, ande tia. [⁴⁴ Lâ nia ñinde nde mwâta-mwâta simo tinanzi sikanzi, andeta simâte tia. Anja yââ ñinde ma marumbu tia ndo.] * ⁴⁵ Aku mine nâ, ambo noko kie ilajeno kala kuveta kiesaka, ande ara ñana noko ma kutoto ñinde piti lâ. Ambo noko kie taitu nâ, ande ñinde nde ara koja tia; andeta muli noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kulojo ñga; ambo noko kie rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ ñalae ne mbââ ilo, ande ñinde nde ara tia ndo kanaño. [⁴⁶ Lâ nia ñinde nde mwâta-mwâta simo tinanzi sikanzi, andeta simâte tia. Anja yââ ñinde ma marumbu tia ndo.] † ⁴⁷ Aku mine nâ, ambo noko mata ilajeno kala kuveta kiesaka, ande ara ñana noko ma kupasiki mata ñinde piti kutambira lâ. Ambo noko mata taitu nâ, ande ñinde nde ara koja tia; andeta muli noko ma kumo via ku kumo nâ. Taitu kulojo ñga; ambo noko mata rua, andeta muli Maro Kindeni ma itambirano kulâ yââ ñalae ne mbââ ilo, ande ñinde nde ara tia ndo kanaño. ⁴⁸ Lâ nia ñinde nde mwâta-mwâta simo tinanzi sikanzi, andeta simâte tia. Anja yââ ñinde ma marumbu tia ndo. ⁴⁹ Ñana tu yââ ma ilâ panzi tamâta rârâni, itogo tâi kinda uru taliñi lâ kâpwa kulu mwasina.

⁵⁰ Tâi nde kelekele ara. Andeta kalomi ñgere sondo ñga; ambo tâi ne makisa marumbu lâ, ande vetâja tonge ikeno ñana tamâta ma siveta ne makisa ipângâ kilo, ande tia. Ara ñana tâi ma ikeno ñginimi,aku ara ñana miki ma kamo ilomi kalomi taitu kunzi nimi-nambwe.”

* 9:44: Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ñgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipângâ lâ muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno munja. † 9:46: Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ñgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipângâ lâ muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno munja.

10

Yesu itula ḥngua ḥjana pakāeja totoja kâ

Matai 5:31-32, 19:1-9; Luka 16:18, Rom 7:1-3, 1 Korin 7:10-16

¹ Yesu imandi ipile Kaperneam lawea, ku iyoka ilâ pa Judia tâno ikeno pa Jodan Lââ tini pinde. Aku tamâta rârâ nde simâ sipasau kuku i kilo. Mine kala ipanananzi Maro Kindeni kawa ḥngua, ikura uru iveta mine.

² Aku kinzi tamâta pinde lâ Parisai ḥngu nde simâ pa Yesu. Kinzi situ sikai samârja papa, kala sikasonja tu, “Ambo tamâta tonge itu isoki kaiwa taine, ande ḥngua tukuja isâu papa tu ma iveta mine, tiya?” ³ Ande Yesu iporo taulo tu, “Aṅga Mose itula ḥngua tukuja mama pamî.” ⁴ Kinzi sipai tu, “Mose isâu ḥjana tamâne tu ambo īngere ḥngua lâ pepa tini ḥjana itoto pakâeja kâ, aku pepa ilua kaiwa taine, ande nenzi pakâeja nde totoja lâ.”

⁵ Aku Yesu iporo tu, “Miki nde tanya-kaika tamwatami. Mine kala Mose īngere tukuja ḥjinde pamî. ⁶ Andeta nia ndoyo, lâ zo ḥjinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa, ande ‘ipulianzi tamâta ku ionzi taine wa tamâne wa’. ⁷ ‘Mine nde tamâne ma ipilenzi tina-tama ku ma ipasipa kuku kaiwa taine, ⁸ aku kinzi rua ma simo tininzi lâ taitu.’ Mine nde kinzi rua ḥnandai simo piti piti ḥnga; kinzi rua ma simo togo ilonzi wa karaenzi taitu nâ. ⁹ Mao nâ, Maro Kindeni ipanzi rua lâ taitu lâ; mine nde tamâta tonge ma itkianzi piti ndimo.”

¹⁰ Yesu iporo ḥngua ḥjine lâ, ḥneneṅga kinzi sitaulo silâ luma ilo. Ande kinzi pâri-tamâta sikasonja Yesu kilo ḥjana pakâeja kâ. ¹¹ Aku ipainzi tu, “Ambo tamâne tonge isoki kaiwa taine ku ikai taine wasaseki tonge, ande tamâta ḥjinde iveta sakamao kuku kaiwa taine wasaseki ḥjinde, kala ilanja ipole ḥngua tukuja. ¹² Aku mine nâ, ambo taine tonge ipile kaiwa tamâne ku ikai tamâne wasaseki tonge, ande taine ḥjinde iveta sakamao kuku kaiwa tamâne wasaseki ḥjinde, kala ilanja ipole ḥngua tukuja.”

Yesu itu nzâmbe panzi lâlû kiri-kiri

Matai 19:13-15, Luka 18:15-17

¹³ Kinzi tamâta pinde sikainzi lâlû kiri-kiri simâ pa Yesu. Kinzi ilonzi tu ma io mbau kâki kulunzi tu ma itu nzâmbe panzi. Andeta kinzi pâri-tamâta sileleanzi. ¹⁴ Yesu imora ḥjinde, ku ilo kura tia, kala ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki ma kasâu panzi lâlû kiri-kiri tu simâ pa naŋa; kapono nzâla ḥjananzi ndimo. ḥjana tu Maro Kindeni uru ikai maro panzi tamâta ea nenzi kalo-tawana irerege kuku lâlû kiri-kiri ḥjine nenzi kalo-tawana. ¹⁵ Naŋa aporo mao nâ pamî; kinzi lâlû kiri-kiri ḥjine uru ilonzi ndo keno pa naŋa. Ambo tamâta tonge ilo keno mine tia, ande i ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ḥngumbi ilo, ande tia ndo.” ¹⁶ ḥneneṅga Yesu ikotinzi lâlû lâ kie kulu, ku isuŋa mbau itaŋo kinzi taitu-taitu kulunzi, ku itu nzâmbe panzi.

Tamâta tonge ne mbalija rârâ

Matai 19:16-30, Luka 18:18-30

¹⁷ Yesu imandi ku iyoka ilâ, andeta tamâta tonge ipalilu imâ, ipare tuku papa ku ikasonja tu, “Panânaŋa ara, naŋa ma aveta mana ḥnga ikura tu amo viâŋgu ku amo nâ.”

¹⁸ Yesu ipai tu, “ḥjana sâ kâ ḥnga noko kusarawa naŋa tu ‘ara’, a? Maro Kindeni simbo nâ nde Ara Tamwata. ¹⁹ Noko kusama ḥngua tukuja rârâni: ‘Noko ma kupu tamâta pâta ndimo; noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma kusowe ḥngua laŋeja lâ tamâta tininzi lâ ḥngua nia ndimo; noko ma pwai laŋeja ku pwai tamâta nenzi kelekele sajenzi ndimo;aku noko ma kumege ḥjananzi tina-tama ku tanya mwasa nâ panzi’.”

²⁰ Aku tamâta ḥjinde ipai Yesu tu, “Panânaŋa, lâ zo ḥjinde naŋa lâlû kiri-mwata yo,aku amo lee ikura lâ zo ḥjine, ande naŋa uru apaveta kuku ḥngua tukuja ḥjine rârâni.”

²¹ Yesu mata ilea pa tamâta ḥjinde ku tini mwasa papa, kala ipai tu, “Vetâŋa taitu nâ nde noko kuveta tia yo. Noko kulâ,aku kuo ne kelekele rârâni ilâ panzi tamâta tu siko. ḥneneṅga pwai mbumbu ḥjinde aku kulanzi kinzi sugarai tamwatanz. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara ndo lâ samba lawea. Aku kumâ, kupoно muli pa naŋa.”

²² Andeta tamâta ñinde ilojo ñgua ñine, ku nao mata ipânga sakamao, ku iyoka tava ilo malia nâ ilâ, ñana tu i nde mbalija warika.

²³ Ijinenga Yesu mata ileanzi ne pâri-tamâta ku ipainzi tu, “Ambo kinzi mbalija warakanzi situ simo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande ñine nde wurâta ñalae panzi.”

²⁴ Aku kinzi pâri-tamâta wisinzi motutu ñana i ne ñgua ñine. Andeta Yesu itu ñgua kilo ku ipainzi tu, “Miki lâlu kiri-kiri, ambo tamâta itu imo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande ñine nde wurâta ñalae tina! ²⁵ Mao nâ, ambo ñgoa ñalae ‘kamel’ itu itambwa ilâ mbiri kiri-mwata ne maa ilo, ande i ma ikura tu iveta mine tia. Aku mine nâ, ambo mbalija warika itu imo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande ñine nde wurâta ñalae tina.”

²⁶ Kinzi pâri-tamâta nde wisinzi motu pâta, kala sipakasoja warakanzi tu, “Opopo, ambo mine, ande ea ikura tu ikai via mao ñana imo ara mine ku imo nâ.” ²⁷ Aku Yesu mata ilea kaika panzi, ku iporo tu, “Kinzi tamâta warakanzi nâ ma sikura tia; aŋga Maro Kindeni nde ikura lâ. Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu iveta vetâja rârâni.”

²⁸ Ijinenga Petero ipai Yesu tu, “Ayo, maka munja kapile nema kelekele ndoni ñana kapono muli pa noko!” ²⁹ Ande Yesu iporo tu, “Naŋa aporo mao nâ pamî; tamâta ea kinzi ilonzi pa naŋa kala silâ situla pâri ara, ambo sipile nenzi luma wa mota-ñala wa mwanenzi wa tinanzi wa tamanzi wa natunzi wa nenzi tâno wa, ³⁰ ande Maro Kindeni ma itu kilo panzi ñana ñinde kâ mbwani rârâ ñinde. Mao nâ, lâ zo ñana kinzi simo tâno kulu yo, ande kinzi ma sikai luma rârâ wa mota-ñala rârâ wa mwanenzi rârâ wa tinanzi rârâ wa natunzi rârâ wa tâno ñalae wa. Andeta ñinde nâ tia; kinzi tamâta pinde ma siveta kenzi sakamao ndo panzi tava. Aku lâ zo muli, ñineŋga kinzi ma sikai via mao, ma simo ara mine ku simo nâ. ³¹ Ande kinzi tamâta rârâ munja simo tamâta ñalajala lâ tâno kulu, ande kinzi ñinde ma muli simo tamâta kaa nâ. Aŋga kinzi tamâta rârâ munja simo tamâta kaa nâ lâ tâno kulu, ande kinzi ñinde ma muli simo tamâta ñalajala.”

Yesu iporo kilo ñana ne mateja wa ne mandija wa

Matai 20:17-19, Luka 18:31-33

³² Yesu ikainzi ne pâri-tamâta ku soka nzâla sikâki silâ pa Jerusalem lawea. Yesu nde imbâmba iyoka imuŋga panzi. Mine kala kinzi pâri-tamâta ilonzi rârâ, aŋga kinzi tamâta soka mulinzi ñinde nde siruru. Ijinenga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta saŋao kanajonzi rua silâ pa nia ñgaŋe kilo, ku iporo panzi ñana vetâja rârâ nao laiti ñana ipânga papa i kâ.

³³ Ipainzi tu, “Ayo, kala ñine kinda takâki talâ pa Jerusalem. Aku tamâta tonge ma io naŋa Tamâta Natu lâ kinzi patarawâja tamâta ñalajala wa pananâja tamâta ñana ñgua tukuŋa kâ wa mbaunzi ilo. Aku kinzi ma sio naŋa lâ ñgua nia, ku ma sipa ñgua ñana sипу naŋa pâta amâte. Aku muli, ñineŋga ma sio naŋa alâ kinzi tinikoa mbaunzi ilo. ³⁴ Aku kinzi tinikoa ma siporo ñgua pavaligija pa naŋa wa sisupwara tiniŋgu wa sipalili naŋa lâ, ñineŋga ma sипу naŋa pâta amâte. Andeta kari ñato lâ, ñineŋga ma amandi amo viâŋgu kilo.”

Yamesi ku Yoane rua situ sipânga tamâta ñalajala

Matai 20:20-28

³⁵ Yesu iporo mine lâ, ñineŋga Sebedi natu rua Yamesi ku Yoane rua nde simâ papa ku sipai tu, “Pananâja, maka rua katu kakasoŋano ñana vetâja tonge,aku iloma tu noko ma kuveta mine pama.” ³⁶ Ande Yesu ikasoŋanzi tu, “Miki rua ilomi tu naŋa ma aveta sâ tâ pamî.” ³⁷ Aku kinzi rua sipai tu, “Mwaŋga, lâ zo ñinde noko ma kupâŋga pwai koipu ñalae, ñineŋga maka rua iloma tu ma kasajona noko tini laiti, tonge pa mbau wia kâ, aŋga tonge pa mbau ñâsi kâ.”

³⁸ Andeta Yesu isia ñgua ku ipainzi tu, “Miki rua kazizâla ñana vetâja ñine kala kakasoja naŋa ñana. Naŋa ma muli anu lââ makisa ikeno kâmba tonge ilo. Tiambo miki rua kala kakura tu kanu lââ ñinde, tiya? Aku miki kakura tu kakai lââ-liliŋa ñinde naŋa ma muli akai, tiya?” ³⁹ Aku kinzi rua sipai tu, “Maka rua kurama.” Ijinenga Yesu ipainzi tu, “Mao nâ, lââ makisa naŋa ma anu ñinde, ande miki rua kala ma kanu tona. Aku nanengu lââ-liliŋa ñinde, ande miki rua kala ma kakai mine nâ. ⁴⁰ Ambo taitu pateâja ñana tamâta ea ma isajona tiniŋgu laiti pa mbaungu wia kâ ñga pa mbaungu ñâsi kâ,

ande njinde ikeno pa naşa tia. Maro Kindeni tamwata simbo nâ ma iwae sajonâja nia panzi tamâta ea muŋga ipateanzi njinde.”

⁴¹ Kinzi nawalanzi pâri-tamâta sajao nde siloŋo njine, kala wisinzi nâna panzi Yamesi ku Yoane rua. ⁴² Andeta Yesu isarawanzi tu simâ, ku ipainzi tu, “Miki kasama tu kinzi tamâta pinde uru sikai koipu panzi tinikoa ŋgu, aku kinzi tamâta ŋalajala njinde uru siveta malia kie-kie panzi ŋgu njinde. ⁴³ Andeta mâsi mine ma ikeno miki ŋginimi ndimo. Ambo tamâta tonge itu imo tamâta ŋalae lâ ŋginimi, ande nzâla ikeno mine; i ma imo nemi kuleŋa tamâta. ⁴⁴ Aku tamâta ea itu imo mbâna-mbâna pamî, ande nzâla ikeno mine; i ma imo wurâta tamâta kaa nâ panzi tamâta rârâni. ⁴⁵ ɻana tu naşa Tamâta Natu ɻandai amâ ɻana kinzi tamâta ma sikai kuleŋa pa naşa ɻga. Naşa amâ ɻana akai kuleŋa panzi tamâta, aku ma amâte ɻana akainzi tamâta rârâ piti lâ kondoma ilo.”

Yesu iveta tamâta tonge mata leva-leva imora nia

Matai 20:29-34, Luka 18:35-43

⁴⁶ ɻineŋga kinzi silâ sipâŋga Jeriko lawea. Soka lee, aku laiti ɻana sipile Jeriko kâ, aku kinzi pâri-tamâta sitavanzi tamâta ŋgu ɻalae nde soka kuku Yesu silâ. Andeta tamâta tonge, i ja mine Bartimeus, nde isajona nzâla ɻgaje. I mata leva-leva, kala uru isarâwa mbumbu wa kelekele panzi tamâta. ⁴⁷ Tamâta njinde iloŋo ɻgua tu Yesu Nasarete tamwata ɻga iyoka imâ, kala isarâwa kaika tu, “Yesu, Daviti ne vâsa noko, kalo sukâŋa ɻanana!” ⁴⁸ Andeta kinzi tamâta rârâ simbita sipai tu, “Wa, noko kawa buu!” Andeta isarâwa kawa kâki ɻalae tu, “Daviti ne vâsa, kalo sukâŋa ɻanana!”

⁴⁹ Aku Yesu imandi ku iporo tu, “Kasarâwa pa tamâta njinde tu imâ.” Aku kinzi sisarâwa pa tamâta mata leva-leva njinde ku sipai tu, “Wa, ilo kaika kumandi sânda ɻga! Isarâwa pano.” ⁵⁰ ɻineŋga tamâta njinde ikai ne pasawanya luandondo piti, ku walele nâ imandi imâ pa Yesu. ⁵¹ Aku Yesu ikasoŋa tu, “Noko ilo tu naşa ma aveta mana pano.” Aku tamâta mata leva-leva ipai tu, “Panânâja, naşa ilongu tu matâŋgu amora nia.” ⁵² Aku Yesu ipai tu, “Noko kulâ. Noko ne kalo-tawana ivetano ara lâ.” Aku walele nâ i mata ara lâ, ku imora nia. Aku iyoka Yesu muli lâ nzâla ilâ.

11

Yesu ilâ Jerusalem lawea itogo koipu ɻalae

Matai 21:1-9, Luka 19:28-38, Yoane 12:12-18

¹ Kinzi silâ sipâŋga Jerusalem lawea tini laiti, aku sipâŋga Betfasi lawea wa Betani lawea wa, lâ Oliv Tuu waŋgira. Aku Yesu isupwanzi ne pâri-tamâta rua, ² ku ipainzi tu, “Miki rua kalâ pa lawea ndai ikeno naomi njinde, aku kalâ lawea njinde ilo. Aku walele nâ miki ma kamora ‘donki’ natu tonge kinzi sisine lâ imandi. Tamâta tonge muŋga isajona donki njinde kumbu, ande tia. Kayaute wâlo piti, ku kakai kamâ. ³ Ambo tamâta tonge ma ikasoŋami tu, ‘ɻana sâ kâ ɻga miki rua kaveta mine, a?’, ande miki ma kapai tu, ‘Maro ɻalae ne wurâta nde ikeno papa, aku mwanga i ma walele nâ io taulo imâ kilo’.”

⁴ ɻinenja kinzi rua silâ, aku simora donki natu kinzi muŋga sisine imandi nia yo lâ luma tonge ne nzâla tini. Aku kinzi rua siyaute wâlo piti lâ donki tini. ⁵ Andeta tamâta pinde simandi laiti, aku sikasoŋanzi tu, “Ayo, miki rua kaveta mana ɻga kayaute donki natu njinde, a?” ⁶ Aku kinzi siporo ɻgua taulo panzi ikura Yesu muŋga itula panzi mine, aku kinzi tamâta njinde sisâu panzi rua tu sikai donki silâ. ⁷ ɻineŋga kinzi sikai donki natu njinde simâ pa Yesu. Aku siliŋi nenzi pasawanya luandondo kâki donki kumbu, ku Yesu isajona kulu. ⁸ Anja kinzi tamâta rârâ nde siŋga nenzi pasawanya luandondo lâ nzâla. Anja pinde nde silâ tâno ilo ku sitoto tumba lau ku sikai simâ silalaga lâ nzâla tava, ɻana Yesu ma iyoka kulu kâ. ⁹ Aku kinzi tamâta pinde nde silâ simunja panzi, anja pinde nde soka i muli, ande rârâni sindeka sisarâwa tu, “Panâŋja pa âta! Maro Kindeni itu nzâmbé pa koipu ɻalae njine ikai i ndamwa kala imâ! ¹⁰ Mao nâ, Maro Kindeni itu nzâmbé pa tamâta njine kala imâ ikai koipu itogo timbunda Daviti mine! Tapanea Maro Kindeni i âta Tamwata!” ¹¹ Kinzi soka mine lee sipâŋga Jerusalem lawea,aku Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo ku mata imora ilâ wa imâ wa, ku imora kelekele rârâni

keno luma sapânya ilo. Andeta kari ŋga indue pararai lâ. Mine kala Yesu itaulo ilâ pa Betani lawea kunzi ne pâri-tamâta sajao kanaŋonzi rua.

Yesu iporo itu kaika papa kâi tonge, kala ŋgâla-ŋgâla lâ
Matai 21:18-21

¹² Aku mbwale kilo, ŋinenga kinzi simandi sipile Betani lawea ku soka sitaulo silâ pa Jerusalem kilo, andeta Yesu nde putole ipu. ¹³ I mata ilâ imora kâi ‘fik’ tonge imandi malawae mwasa, aku lau ŋani-ŋani ŋalae ŋinde, kala ilâ laiti tu iroto kanaŋo. Aku ilâ papa kâi, andeta imora tu kanaŋo tonge keno tia; lau nâ ikeno, ŋana tu zo ŋana ‘fik’ tu ipula kanaŋo kâ nde ipâŋga tia yo. ¹⁴ Tia ku Yesu iporo pa kâi ŋinde mine tu, “Noko ma kupula kanaŋo kilo tia ndo!” Aku kinzi pâri-tamâta siloŋo ne ŋgua ŋinde.

Yesu ijaranzi mbaliŋa warakanzi lâ Maro Kindeni ne luma sapânya
Matai 21:12-17, Luka 19:45-48

¹⁵ Kinzi silâ lee sipâŋga Jerusalem lawea. Aku Yesu ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapânya ku ijaranzi mbaliŋa warakanzi simo sipako kelekele lâ nia ŋinde. Itili peke lâ kinzi tamâta ŋana sipalulua mbumbu kâ, anga itili pangî lâ kinzi tamâta siveta wurâta ŋana sipako sii ŋana patarawâŋa kâ tava. ¹⁶ ŋinenga indi kaika panzi tu ma sikai kelekele kie-kie simâ luma sapânya ne ŋgumbi ilo ndimo. ¹⁷ Aku ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno mine tu, “‘Nanenju luma nde ma kinzi sipatu ŋa tu, “Kinzi ŋgu ndoni nenzi luma ŋana noja kâ”’, anga miki nde kaveta ŋine ipâŋga itogo kinzi nzanzare tamâta nenzi munâŋa nia mine!”

¹⁸ Aku kinzi patarawâŋa tamâta ŋalajala ŋga kinzi pananâŋa tamâta ŋua tukuŋa kâ nde siloŋo ŋgua ŋinde, kala siroto nzâla ŋana ma sipu i pâta imâte kâ. Andeta kinzi siruru ŋana i kâ, ŋana tu kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motutu ŋana i kawa ŋgua.

¹⁹ Aku kari indue lala lâ, ŋinenga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sipile Jerusalem lawea ku siyâti silâ.

Ambo tamâta tonge kalo tawana mao ku ikai noja, ande Maro Kindeni ma ipaloyo papa i

²⁰ Aku wurita mboyo, ŋinenga kinzi soka silâ, aku simora kâi ‘fik’ ŋinde tu lau tava mburu-mburu ndoni nde ŋgâla-ŋgâla marumbu lâ. ²¹ ŋinenga Petero kalo ŋgere ku iporo tu, “Pananaŋa, kumora ŋga! Nola noko kutu ŋgua kaika pa kâi ŋine, kala ŋgâla-ŋgâla lâ!”

²² Aku Yesu iporo taulo panzi tu, “Miki kao nemi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni nâ. ²³ Naŋa aporo mao nâ pami, ambo tamâta tonge kalo tawana sondo, ku isupwa tuu ŋai mine tu, ‘Noko kumandi kapatiki kundue tâi ilo’, ambo tamâta ŋinde ilo rua-rua tia, i kalo tawana nâ kala iporo, ande Maro Kindeni ma iveta mâsi ŋinde ipâŋga, ikura tamâta ŋinde iporo mine. ²⁴ Ambo miki kano pa Maro Kindeni, aku kalomi tawana ku kaporolâ ilomi tu, ‘Mao nâ, i ma iveta ikura nanenju noja mine’, ande mao nâ, i ma iveta mine.

²⁵ Andeta miki kalongo ŋga; lâ zo ŋana miki kano pa Maro Kindeni, ambo miki kalomi ŋgere ŋana vetâŋa soki tonge tamâta tonge munja iveta pami, ambo miki ma kazavaru tamâta ŋinde ne soki piti lâ tini, ande miki Tamami imo samba ilo kala ma iveta mine nâ pa miki. [²⁶ Taitu mambo miki kazavaru tamâta ŋinde ne soki piti lâ tini tia, ande Tamami imo samba ilo kala ma izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi tia mine nâ.”] *

Kinzi sikasoŋa Yesu tu ikai ea ndamwa

Matai 21:23-27, Luka 20:1-8

²⁷ Kinzi soka silâ sipâŋga Jerusalem lawea kilo, aku Yesu ilâ Maro Kindeni ne luma sapânya ne ŋgumbi ilo. ŋinenga kinzi patarawâŋa tamâta ŋalajala wa kinzi pananâŋa tamâta ŋana ŋua tukuŋa kâ wa kinzi katonâŋa, ande simâ papa i. ²⁸ Aku sikasoŋa tu, “Wa, noko pwai ea ndamwa kala kuveta mâsi kie-kie mine, a? Anja ea wurâta ŋine ilano, a?”

²⁹ Andeta Yesu ipainzi tu, “Ara, naŋa kala atu akasonjami kasojâŋa tonge. Ambo miki ma kaporolâ ŋgua sondo itaulo imâ, ande naŋa ma aporo pwataki pami ŋana akai

* ^{11:26:} Nia ndoyo, ŋgua ŋine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ŋgua ŋine ilâ kuku ŋgua ikeno muŋga.

ea ndamwa njga aveta vetâja njine.” ³⁰ Ḧineŋga ikasoŋanzi tu, “Muŋga, lâ zo njinde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata iveta wurâta njana ililinzi tamâta, ande ea wurâta njinde ilua i. Miki ilomi tu Maro Kindeni wurâta njinde ilua i, tiya?, i tamwata nâ ilo patea tu ma iveta. Miki kaporo imâ pa naŋa njga!”

³¹ Andeta kinzi siporo njua lâ warakanzi njgininzi tu, “Ambo kinda ma taporo taulo tu, ‘Maro Kindeni isupwa Yoane tu iveta wurâta njinde’, ande i ma iporo pa kinda tu, ‘Mine kala njana sâ kâ njga miki njandai kalomi tawana Yoane ne njua, a?’ ³² Ambo kinda ma taporo taulo tu, ‘Yoane tamwata nâ ilo patea tu ma iveta wurâta njinde’, ande kinzi tamâta ma wisinzi nâna njalae pa kinda.” (Kinzi siruru njananzi tamâta, njana tu kinzi rârâni situ Yoane nde Maro Kindeni ne njua-tulâja tamâta mao.)

³³ Tia ku kinzi siporo njua taulo pa Yesu tu, “Maka kasama tia.” Ḧineŋga Yesu ipainzi tu, “Ara, naŋa kala ma aporo njua tonge pami tia njana akai ea ndamwa amâ kala aveta vetâja njine.”

12

Njua tambirâja njana kinzi tamâta sakamao sikatona tâno waini

Matai 21:33-46, Luka 20:9-19

¹ Aku Yesu iporo njua tambirâja panzi mine tu, “Tamâta tonge ipâu tâno waini tonge, aku ipa njumbi njana. Aku iveta wewe lâ tâno ilo itogo kondo njana sipale waini kanajo tu punu-punu kâ, aku ipa pâla tonge njana tamâta ma simo ilo sio njana tâno kâ. Aku tâno nde io lâ tamâta pinde mbaunzi ilo njana sikatona ku sikai wurâta njana mbumbu kâ lâ tini. Ḧineŋga tâno warika njinde ilâ pa nia malawae tonge. ² Imo lee, aku zo laiti njana waini ma ipula kanajo kâ. Ḧineŋga isupwa ne wurâta tamâta tonge ilâ pa tâno waini njinde njana ikai waini kanajo pinde, ikura muŋga sipa njua tu ma silua i. ³ Andeta kinzi sikai tâno warika ne wurâta tamâta njinde kaika ku sипу pâta lâ, aku sio iyoka mbau kaa nâ itaulo ilâ. ⁴ Ḧineŋga tâno warika isupwa wurâta tamâta tonge kilo ilâ panzi. Andeta kinzi sипу i kulu pwataki ku siveta kenzi sakamao papa. ⁵ Ḧineŋga tâno warika isupwa wurâta tamâta tonge kilo, andeta sипу tamâta njinde pâta imâte. Aku isupwanzi wurâta tamâta rârâ kilo mine nâ, andeta kinzi sипунзи rârâni, anja pinde nde sипунзи pâta simâte lâ.

⁶ Isupwanzi ne wurâta tamâta rârâni marumbu lâ. Ḧineŋga tâno warika kalo njere njana tamâta taitu nâ i njandai isupwa ilâ panzi njga. Njinde nde i natu taituni nâ, aku i ilo ndo keno papa. Mine kala isupwa natu njinde ilâ panzi tamâta uru siveta wurâta lâ tâno waini ilo. I itu mine, ‘Kinzi ma simege njana natunju.’

⁷ Andeta kinzi tamâta uru siveta wurâta lâ tâno njinde nde siporo lâ warakanzi njgininzi tu, ‘Wa, tamâta ndai ma muli ikai tama ne mbaliŋa ndoni. Ayo, njine ma tapu pâta imâte, ande kinda warakânda ma takai i ne tâno njine.’ ⁸ Siporo njua njine lâ, aku marumbu; mbaunzi ilâ sikai natu njinde ku sипу pâta imâte. Anja i karae nde sisia yâti tâno njage.’

⁹ Yesu itambira njua mine panzi lâ, njenenga ikasoŋanzi tu, “Ayo, tâno waini warika ma iveta mana. I ma imâ ku ma izavarunzi tamâta muŋga siveta wurâta lâ tâno njinde, ku ma tâno njinde ilanzi tamâta pinde njana sikatona kâ.” ¹⁰ Ḧineŋga Yesu ipainzi tamâta njalanjala njinde tu, “Tiambo miki njandai kapono Maro Kindeni ne njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘Mira njine kinzi tamâta njana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipâŋga mira ara njana isuka luma njage kaika kâ. ¹¹ Maro Kindeni tamwata iveta vetâja

njinde ipâŋga lâ, kala kinda tamora njinde tu ara pâta kanajo.’”

¹² Yesu iporo njua njine lâ, aku lâ zoni ndaina kinzi tamâta njalanjala situ ma sikale Yesu kaika ku sio lâ luma sakamao ilo, njana tu sisama tu Yesu itambira njua njinde iyoke kinzi warakanzi nâ. Andeta siruru njananzi tamâta, kala njandai siveta mine njga.

Kinzi sikasoya Yesu njana mbumbu uru silua Koipu Jalae Kaisara

Matai 22:15-22, Luka 20:19-26

¹³ Aku muli, ɻineŋga kinzi tamâta ɻalanjala sisupwanzi Parisai tamâta pinde sitavanzi Herot ne tamâta pinde simâ pa Yesu. Kinzi ilonzi patea tu ambo i ma iporo ɻgua pinde ɻgâsi tâ, ande ma sio i ilâ pa ɻgua nia. ¹⁴ Kinzi simâ pa Yesu ku sipai tu, “Pananâja, maka kasama tu noko nde tamâta ɻana kuporo ɻgua mao kâ. Noko uru kuporo ɻgua taituni panzi tamâta ɻalanjala wa kinzi sugorai tamwatanzi wa. Noko ɻgua mao nâ uru kupanananzi tamâta ɻana Maro Kindeni ne vetâja kâ. Mine kala maka katu kakasonjano mine: ‘Noko ilo mana; nenda Koipu ɻalae Kaisara uru iporo kaika tu kinda ma mbumbu talua. Ayo, Mose ne ɻgua tukuja isâu tu kinda ma mbumbu talua Kaisara, tiya? Ma tako, tiya?’”

¹⁵ Andeta Yesu isama kinzi kilalanzi pwataki tu kinzi nde laŋeja tamwatanzi. Mine kala ipainzi tu, “ɻana sâ kâ ɻga miki kakai samâna pa naŋa, a? Kakai mbumbu tonge kamâ ku katula pana.” ¹⁶ Aku kinzi sikai mbumbu tonge simâ. ɻineŋga Yesu ikasonjanzi tu, “Tai wa ɻoa ɻine kala ikeno mbumbu tini, ande ea ne.” Aku siporo tu, “Kaisara ne.”

¹⁷ Ande Yesu ipainzi tu, “Mine kala Kaisara ne kelekele, ande miki kalua Kaisara. Anja Maro Kindeni ne kelekele, ande kalua Maro Kindeni.” Aku kinzi wisinzi motutu ɻana Yesu ne ɻgua ɻinde kâ.

Kinzi sikasonja Yesu ɻananzi tamâta simâte lâ ɻineŋga simandi simo vianzi kilo

Matai 22:23-33, Luka 20:27-40

¹⁸ ɻineŋga kinzi tamâta pinde lâ Sadyusi ɻgu nde simâ pa Yesu. Kinzi ɻgu ɻinde uru kalonzi tawana tu kinzi mateja tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo, ande tia. Kinzi situ siveta kapa-kapa pa Yesu kala sipai tu, ¹⁹ “Pananâja, Mose munja ingere ɻgua tukuja tonge imâ pa kinda mine tu, ‘Ambo tamâta tonge i natu tia ku imâte, ambo i kaiwa taine imo ɻai yo, ande tamâta ɻinde tai ma ikai tua kaiwa, aku kinzi rua ma sipulia lâlû itogo tua kilala mine’.” ²⁰ Siporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga sisia ɻgua pa Yesu mine tu, “Ayo, tamâne nzâla-kulu tonge i tai lima kanajjo taitu simo. Nzâla-kulu ɻinde ikai kaiwa taine tonge, andeta mwanga i tamwata imâte lâ, aku i natu tonge tia. ²¹ Mine kala i tai iyoka tua muli ku ikai taine ɻinde itogo kaiwa mine. Andeta i kala natu tia, ku imâte. ɻineŋga i tai kala iveta mine nâ. ²² Siveta mine lee, aku kinzi tai rârâni sikai taine taituni ɻinde, ku kinzi kala natunzi tia, ku simâte lâ. Aku muli ɻga taine kala imâte. ²³ Ayo, lâ zo muli, ambo kinzi mateja tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande taine ɻinde ma imo ea kaiwa lâ kinzi tai-tua lima kanajonzi rua ɻinde. Noko kusama tu kinzi rârâni munja sikai kaiwanzi taitu ɻinde.”

²⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Opopo, miki kasama Maro Kindeni ne ɻgua ikeno lâ pepa tini, ande tia. Aku miki kazizâla ɻana i ne walo kaika mine nâ. Mine kala miki kaveta ɻgua palajenja rârâ. ²⁵ Lâ zo ɻana kinzi mateja tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande kinzi ma simo sitogonzi ajelo lâ samba ilo mine, kala ma sipakâe tia. ²⁶ Andeta naŋa atu aporo ɻgua tonge pamî ɻana kinzi mateja tamâta nenzi mandiŋa kâ. Mose munja ingere ɻgua tapâriŋa ɻana kâi kiri-mwata yâa kana, andeta miki ɻandai kapono ɻgua ɻinde ɻga, a? Lâ tapâriŋa ɻinde Maro Kindeni ipai Mose tu, ‘Naŋa nde Abraham ɻga Isaka ɻga Yakopu nenzi Maro ɻalae’. ²⁷ Ayo, ɻgua ɻinde itula pa kinda tu Maro Kindeni ɻandai kinzi mateja tamâta nenzi Maro ɻalae ɻga. I imo Maro ɻalae panzi tamâta simo vianzi ɻinde, ɻana tu lâ i nao kinzi tamâta rârâni simo vianzi nâ. Opopo, miki nemí ilo-kalo nde soki ndo.”

Maro Kindeni ne ɻgua tukuja ndia ipolenzi tukuja rârâni

Matai 22:34-40, Luka 10:25-37

²⁸ ɻineŋga pananâja tamâta ɻana ɻgua tukuja kâ tonge nde kala imâ,aku ilonjoni siapwa ɻgua. Iloŋo Yesu iporo ɻgua kanajjo nâ taulo panzi, kala ikasonja Yesu tu, “ɻgua tukuja ndia nde ipolenzi tukuja rârâni.”

²⁹ Ande Yesu iporo taulo tu, “ɻgua tukuja taitu nde kala ɻine: ‘Miki Isrel ɻgu kaloŋo! Maro Kindeni nde nenda Maro,aku i simbo nâ nde Maro ɻalae. ³⁰ Noko ma tini mwasa ndo pa noko ne Maro Kindeni,aku kuo noko ilo ndoni wa koroani ndoni wa ilo kalo ndoni wa ne walo ndoni ilâ pa i simbo nâ.’ ³¹ Anja ɻgua tukuja iyoka ɻinde muli, ande mine:

‘Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.’ ɻuga tukuja tonge nde ɻalae ku ipolenzi rua ɻine, ande tia.”

³² Aku pananâja tamâta ɻinde ipai Yesu tu, “Panânâja, noko kuporo ɻua mao. Mao nâ, Maro Kindeni simbo nâ nde Maro ɻalae, aku tonge irerege kuku i, nde tia. ³³ Aku kinda ma tininda mwasa ndo papa i lâ ilonda wa nenda ilo-kalo wa nenda walo ndoni wa. Aku kinda ma tininda mwasa panzi tininda pinde itogo tininda mwasa pa warakânda mine. Ambo kinda ma toka tukuja rua ɻine muli, ande mâsi ɻine nde ma ara ndo lâ Maro Kindeni nao, ipole patarawâja ndoni kinzi uru simomo lâ yââ, tava patarawâja kie-kie rârâni.”

³⁴ Yesu ilojo tamâta ɻinde iporo ɻua ara, itogo kinzi ilo-kalo tamâta uru siporo mine. Mine kala ipai tu, “Laiti ɻana noko ne kalo-tawana ipârja sondo kâ.” Aku kinzi tamâta rârâni simege ɻana Yesu, ku ilonzi patea tu ma sikai samâja mine papa i kilo, ande ma tia.

Yesu ikasoyanzi ɻana Kirisi kâ

Matai 22:41-46, Luka 20:41-44

³⁵ Yesu imo Maro Kindeni ne luma sapâja ne ɻgumbi ilo ku ipanananzi tamâta. Aku ipainzi tu, “Kinzi pananâja tamâta ɻana ɻua tukuja kâ uru siporo tu, ‘Kirisi nde timbunda Daviti natu’. Andeta ɻua ɻinde nde duvi mana, a? ³⁶ ɻana tu nanayoni Koroani Sapâja itula ilo-kalo pa Daviti, kala Daviti tamwata iporo tu,

‘Maro Kindeni itu ɻua pa nanengu Maro ɻalae mine tu, “Noko kusajona ɻai pa mbaunju wia kâ lee, ikura lâ zo ɻinde na ja ma aonzi noko ne kazâja tamâta simo noko kalo”.

³⁷ Ayo, Daviti tamwata ipatu Kirisi ɻa tu Maro ɻalae. Mine nde mana mana ɻga kinzi siporo tu Kirisi nde Daviti ne vâsa nâ, a?” Aku kinzi tamâta ɻgu ɻalae nde sindeka ɻana silojo Yesu ne ɻua.

Kinzi tamâta ɻalajala nenzi vetâja potomule

Matai 23:1-36, Luka 20:45-47

³⁸ Aku Yesu ipanananzi mine tu, “Miki kapakatona sondo ɻana kinzi pananâja tamâta ɻana ɻua tukuja kâ nenzi vetâja. Kinzi ilonzi tu sisawa pasawanya luandondo ɻana sipasuka warakanzi tinanzi kâ, ku soka silâ. Aku ilonzi tu kinzi tamâta ma simege ɻanananzi ku ma siporo panzi lâ ao ɻgini tu, ‘O, tamâta ɻalae, kari ara!’ ³⁹ Aku kinzi ilonzi tu sisajona lâ tamâta naonzi lâ luma ɻana pasauya kâ ilo,aku ilonzi pa sajonâja nia arara lâ kâja-nuja ɻalajala nia tava. ⁴⁰ Kinzi uru sikai lajeja panzi taine mwala,aku sisanawe nenzi luma. Aku kinzi uru sipasuka warakanzi tinanzi ku sikai noja luandondo ɻana kinzi tamâta ma simoranzi. Andeta muli, lâ zo ɻinde Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta, ande kinzi ma sikai nâna ɻalae tina.”

Sugorai taine tonge io ne patarawâja ilâ pa Maro Kindeni

Luka 21:1-4

⁴¹ Yesu isajona patarawâja nia tini laiti lâ luma sapâja ilo,aku mata ilâ imoranzi tamâta sio mbumbu lâ pinze ilo. Aku kinzi mbaliya warakanzi rârâ nde sio mbumbu rârâ. ⁴² Andeta ɻinenja sugorai taine mwala tonge imâ ku io mbumbu kiri-kiri rua nâ indue pinze ilo.

⁴³ ɻinenja Yesu isarawanzi ne pâri-tamâta tu simâ,aku ipainzi tu, “Na ja aporo mao nâ pam; sugorai taine mwala ɻine io mbumbu ɻalae tina, ipole mbumbu kinzi tamâta rârâni munja sio lâ pinze ilo. ⁴⁴ ɻana tu kinzi rârâni nenzi mbumbu rârâ keno panzi,aku sio pinde nâ ilâ pinze ilo. Anja taine ɻine nde imo sugorai ndo, andeta io ne mbumbu ndoni,kala i ne mbumbu tonge ikeno ɻana iko kapwa kâ, ande tia.”

¹ Yesu ipile Maro Kindeni ne luma sapâŋja ku iyâti ilâ, ŋinenga i ne pâri-tamâta tonge ipai tu, “Pananâŋja, kumora mira ŋalaŋala wa luma arara ŋai!” ² Andeta Yesu iporo taulo tu, “O, noko kumoranzi luma ŋalaŋala ŋine, a? Naja apaino tu kinzi kazâŋja tamâta ma sipile luma ŋine ne mira tonge ikeno mira tonge kulu tia ndo. Kinzi ma sisapira rârâni iyauru bururu ndue lâ.”

Yesu iporo ŋana malia kie-kie ma muli ipâŋga

Matai 24:4-14, Luka 21:8-11

³ Yesu ikâki isarjona Oliv Tuu kulu. Aŋga Maro Kindeni ne luma sapâŋja ikeno pa nao.

ŋinenga Petero, ŋga Yamesi, ŋga Yoane, ŋga Andaria nde simâ papa ku sikasonja tu,

⁴ “Maka katu kasama ŋine; mâsi ŋinde ma ipâŋga lâ zo ndia. Aŋga mâsi ndia ma ipâŋga munja ŋana itula pwataki tu mâsi ŋalaŋala ŋinde ŋga nao laiti ŋana ipâŋga kâ.”

⁵ ŋinenga Yesu itula ŋgua pwataki panzi tu, “Miki kapakatona sondo ŋga. Tia ma tamâta tonge ilajemi. ⁶ ŋana tu kinzi tamâta rârâ ma simâ ku sipatu naja ŋâŋgu, ku ma siporo tu, ‘Najani tamwatâŋgu kala i’, aku ma sikai lajeja panzi tamâta rârâ. ⁷ Aku miki ma kalojo paraja ŋalaŋala ne ndunjerjani imâ laiti, aku ma kalojo ŋgua ŋana paraja ŋalaŋala pinde ipâŋga nia malawae tona. Andeta miki ma tinimi ruru ndimo. ŋinde ma imâ ipâŋga, aŋga zo ŋalae ŋana tâno ŋine ne zo marumbu kâ nde ipâŋga tia yo. ⁸ Kinzi tamâta lâ lawea pinde ma simandi sikai kazâŋja panzi tamâta lâ lawea pinde, aŋga ŋgu pinde ma sikai kazâŋja panzi ŋgu pinde. Ogigi ma iririjo tâno pinde yâti taulo, aku putole ŋalae ma ipâŋga lâ tâno pinde. Mâsi ŋine rârâni ma ipâŋga munja, itogo nâna uru ipâŋga panzi taine kâpwa kâpwa ku itula pwataki tu paguguna ne zoni nde imâ ipâŋga laiti lâ.

⁹ Andeta miki kapakatona warakami sondo ŋga. ŋana tu kinzi ma sikaimi kaika ku siomi lâ ŋgua nia, ku ma sipalilimi lâ luma ŋana pasaunja kâ ilo. Aku ma singunumi kamandi lâ kinzi koipu ŋalaŋala wa tamâta mbâna-mbâna wa naonzi, ŋana tu miki nemí kalo-tawana ikeno pa naja. Andeta vetâŋja ŋinde nde itogo nemí nzâla ŋana kaporo katula pâri ara panzi tamâta ŋalaŋala ŋinde. ¹⁰ Andeta Maro Kindeni ne pateâŋja ikeno tu kinzi tamâta pinde ma silâ situla pâri ara panzi tamâta simo tâno ndoni munja lâ ŋga, kala kinzi tamâta rârâni ma silojo. ¹¹ Aku lâ zo ŋana kinzi ma sipa miki kaika ŋana siomi kalâ pa ŋgua nia, ande miki ma karuru ndimo,aku kalomi loko ŋana ŋgua ndia miki ma kaporo taulo panzi, mine ndimo. ŋana tu Maro Kindeni ma itula ŋgua pamî lâ zo ndainani nâ ŋana kaporo yâti. Mine nde ŋandai miki warakami nâ ma kaporo ŋga; Koroani Sapâŋja ma itula ŋgua pwataki lâ kawami.

¹² Pa zo ŋinde kinzi tamâta ma sionzi ninzi-nambwe silâ kazâŋja tamâta mbaunzi ilo, ŋana ma sipunzi pâta simâte kâ. Aku kinzi tamâne kala ma siveta mine nâ panzi natunzi. Aku kinzi lâlû kala ma sikai kazâŋja panzi tinanzi tamanzi mine nâ, ku ma sionzi silâ kazâŋja tamâta mbaunzi ilo ŋana sipunzi pâta simâte kâ. ¹³ Mao nâ, kinzi tamâta rârâni ma wisinzi nâna ŋalae tina pamî, ŋana tu nemí kalo-tawana ikeno pa naja. Aŋga tamâta ea imandi kaika lee zo sakamao ŋinde marumbu lâ, ande Maro Kindeni ma via mao ilua i, ma imo via mine ku imo nâ.”

Vetâŋja sakamao ŋalae tina ma ipâŋga

Matai 24:15-28

¹⁴ Aku Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki ma kamora vetâŋja sakamao ndo ipâŋga iveta muso ŋalae lâ nia ŋinde tuja kaika ikeno ŋana.” (Noko tamâta ea kupono ŋgua ŋine, ande kalo ŋgere sondo ŋana kusama duvi kâ.) “Pa zo ŋinde, ara ŋana kinzi tamâta simo Judia tâno ŋinde ma sikâwa silâ pa nia tuu. ¹⁵ Ambo tonge imo ne luma mende kulu, ande ara ŋana i ma indue ku ikâwa nâ ilâ; i ma ilâ luma ilo ŋana ikai ne kelekele tonge ndimo. ¹⁶ Ambo tonge imo ne tâno ilo, ande i ma itaulo ilâ luma ilo ŋana ikai ne pasawanya luandondo ndimo. ¹⁷ Opopo, lâ zo ŋinde kalo-sukâŋja ŋalae tina ma ilâ panzi taine kâpwa kâpwa wa kinzi taine ŋinde natunzi simo suu tini yo. ¹⁸ Ara ŋana miki ma kano kaika tu mâsi ŋinde ma ipâŋga lâ mâo ne zo tia. ¹⁹ Lâ zo ŋinde, malia ŋalae tina ma ipâŋga. Nia ndoyo, lâ zo ŋinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa kelekele rârâni sipâŋga lâ,aku imâ lee ipâŋga lâ zo ŋine, ande malia kie-kie mine munja ipâŋga tia ndo. Aku muli kala

malia kie-kie mine ma ipânga kilo, nde tia. ²⁰ Ambo Maro Kindeni ma io zo luandondo ɣana malia kie-kie ɣinde, ande kinzi tamâta rârâni ma sipamateteu marumbu lâ. Andeta i ilo ndo keno panzi tamâta munja ipateanzi ɣinde, kala ma io zo ɣinde mbuku taitu nâ. ²¹ Pa zo ɣinde, ambo tamâta tonge ipaimi tu, ‘Kamora ɣga, Kirisi imo ɣai’, tâku ‘Imo ndai’, ande miki ma kalomi tawana ɣgua ɣinde ndimo. ²² ɣana tu lâ zo ɣinde, kinzi ‘Kirisi’ lanjeja rârâ arga ɣgua-tulâja tamâta lanjeja rârâ ma sipânga, ku ma siveta mâsi kiekie pinde sitogo tu silajenzi ku siyaulanzi tamâta ɣinde Maro Kindeni munja ipateanzi ɣinde. Andeta kinzi ma sikura tia. ²³ Naja aporo atula vetâja ɣine pwataki pamî lâ, aku mao kanano, vetâja mine ma muli ipânga. Mine nde miki kapakatona sondo ɣga.”

Mâsi rârâni ɣinde ma marumbu lâ, ɣinenja Yesu ma imâ ipânga

Matai 24:29-31, Luka 21:25-28

²⁴ ɣinenja Yesu iporo kilo tu, “Mâsi wa malia ɣalae tina ɣinde ma ipânga marumbu lâ, ɣinenja ‘kari mata ma ipânga ɣaja, arga nzimona ma ipane nia kilo tia. ²⁵ Arga pitu ma simbe piti lâ samba tini, arga samba ne singâra kaika rârâni ma silâ wa simâ wa.’

²⁶ ɣinenja kinzi tamâta ma simora naja Tamâta Natu amo take-take tonge ɣgini amâ tava walo ɣalae,aku ma simora naja kilalângu pwataki tu naja nde Maro ɣalae. ²⁷ Lâ zo ɣinde naja ma aonzi nanenju ajelo silâ sigonanzi nanenju tamâta rârâni munja apateanzi ɣinde. Mao nâ, kinzi ajelo ma silâ sikura nia ndoni lâ tâno kulu ɣana sigonanzi nanenju tamâta ɣinde.

ɣgua tambirâja ɣana kâi pâla-pâla itula zo

Matai 24:32-33, Luka 21:29-31

²⁸ “Miki kalomi ɣgere ɣana kâi pâla-pâla kâ, ɣana tu ɣinde ma isukami ɣana kasama nanenju ɣgua ɣine duvi. Lâ zo ɣana kâi pâla-pâla irumba ku lau wasaseki ipânga, ande miki kasama tu kari ne zo ɣga imâ ipânga laiti lâ. ²⁹ Aku mine nâ, ambo miki ma kamora mâsi ɣinde rârâni ipânga lâ, ɣinenja ma kasama tu tâno ɣine ne zo ɣga laiti ɣana marumbu kâ. ³⁰ Naja aporo mao nâ pamî; kinzi tamâta simo lâ zo ɣine ma simâte tia yo, ɣinenja mâsi ɣinde rârâni ma imâ ipânga lâ. ³¹ Mao nâ, samba wa tâno wa ma marumbu lâ, arga naja kawângu ɣgua nde ma marumbu tia ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.”

Maro Kindeni simbo nâ isama Yesu ne zo ɣana itaulo imâ kilo kâ

Matai 24:36-51

³² ɣinenja Yesu iporo tu, “Tamâta tonge isama zo ndia wa kari tai ɣapia naja ma ataulo amâ kilo, ande tia. Kinzi ajelo lâ samba ilo sisama ɣine tia,aku naja Maro Kindeni Natu tamwatângu kala asama ɣine tia. Mama simbo nâ isama. ³³ Mine nde kapakatona sondo ɣga, ɣana tu miki kasama nanenju zo ɣana ataulo amâ kilo kâ, ande tia. ³⁴ ɣinde itogo tamâta ɣalae tonge ipile ne luma ku iyoka ilâ pa nia tonge. Aku ipainzi ne wurâta tamâta tu ma sikatona i ne kelekele sondo, ɣinenja iwae wurâta panzi taitu-taitu. Aku ipai tamâta uru ikatona luma ne nzâla ɣinde tu ma io tini sondo ndo.

³⁵ Mine nde miki kala kao tinimi sondo ndo, ɣana tu miki kasama ɣana zo ndia luma warika ma itaulo imâ kilo, ande tia. Tiambo i ma itaulo imâ lâ lala tâku mbo ɣgini-ɣgini tâku mbwale mbwale kâ tâku mbwale pwataki tâ; ande miki kasama tia. ³⁶ Mine nde kao tinimi sondo ku kamo nâ. Tia ma i imâ walele nâ,aku ma imora tu miki kakeno. ³⁷ ɣgua ɣine naja aporo pa miki, ande kala aporo panzi tamâta rârâni mine nâ tu, ‘Miki ma kao tinimi sondo ku kamo nâ’.”

14

Kinzi tamâta ɣalajala sipa ɣgua tu ma sipu Yesu pâta imâte

Matai 26:2-5, Luka 22:1-2

¹ Ma wurita lâ mbwale mauru, ɣinenja Juda nenzi zo sapâja ɣana sika puroja ne yisi tia ma ipânga. Kinzi sipatu kumbwa ɣinde ɣa tu Pasova. Aku kinzi patarawâja tamâta ɣalajala ɣga kinzi pananâja tamâta ɣana ɣgua tukuja kâ nde siporo tu, “Kinda ma taveta mana ɣga ma talanje Yesu ku takai kaika tapu pâta imâte.” ² Andeta kinzi siporo

tu, “Kinda ma taveta njinde lâ zo sapâna tia. Tia ma kinzi tamâta wisinzi nâna ku singoloa paranja, ku ma sipara potomule.”

Taine tonge ipaliji samimi lâ Yesu kulu

Matai 26:6-13, Yoane 12:1-8

³ Yesu imandi ilâ pa Betani lawea, aku imo Saimon ne luma ilo. Saimon nde tamâta tonge munja ikai pukona tini saga-saga, andeta njinejga tini mbâra-mbâra kilo. Yesu isajona peke tini tu ma ika kâ, andeta taine tonge ikai ne mira belo ara tonge, samimi kuwae ara pâta ikeno ilo, ku ikai imâ pa Yesu. Samimi njinde nde kulu njalaes tina. Aku taine ipu belo samimi njinde kawa pwataki, ku ipaliji samimi lâ Yesu kulu.

⁴ Taitu kinzi tamâta pinde simora njinde ku ilonzi kura tia ndo. Kinzi siporo pa warakanzi tu, “Opopo, ñana sâ kâ ñga ipaliji samimi njine iyaula kaa nâ, a? ⁵ Ambo kinda munja takai samimi njinde talanzi tamâta tu siko tâ, ande kinda ma takura tu takai kulu njalaes njinde, aku mbumbu njinde ma talanzi sugarai tamwatanzi. Andeta tia.” Aku simbita taine njinde pâta.

⁶ Andeta Yesu ipainzi tu, “Ñana sâ kâ ñga miki kaveta malia pa taine njine, a? Iveta mâsi ara ndo pa naaja. ⁷ Ñana tu kinzi sugarai tamâta ma simo kumi ikura zo zo. Mine kala lâ zo ndia miki katu kasukanzi, ande kasukanzi. Arja naaja ma amo sojgo kuku miki, ande tia. ⁸ Vetâna kala taine ikura tu iveta, ande iveta lâ. Ipaliji samimi lâ naaja karaengu ñana iveta sondo ñana alâ pa kuru nia kâ. ⁹ Naaja aporo mao nâ pamî; lâ tâno ndia muli mbo kinzi ma situla pâri ara ñana naaja kâ, ande kinzi ma situla vetâna taine njine iveta njinde tona, ñana kinzi tamâta ma kalonzi njere ñana i wa.”

Judas ipa ñgua tu ma io Yesu lâ kinzi patarawâja tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:14-16, Luka 22:3-6

¹⁰ Ñinejga kinzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua nawalanzi tonge, i ña tu Judas Iskariot, ande ilâ panzi patarawâja tamâta njalaes. I itu ma ikai kulu-pângga ñana Yesu kâ panzi. ¹¹ Kinzi silojo ñgua njine ku sindeka pâta, njinejga sipa ñgua kaika ñana mbumbu pinde ma silua i. Ñinejga Judas ilâ ku iroto nzâla tonge ñana ma io Yesu lâ mbaunzi ilo.

Yesu ika kânya-nuja kunzi ne pâri-tamâta

Matai 26:17-24, Luka 22:7-14,21-23, Yoane 13:18-19

¹² Ñinejga zo sapâna ñana sika puroja ne yisi tia kâ nde imâ ipârnga lâ. Lâ zo njalaes njinde, kinzi Juda tamâta uru sipunzi lama natunzi pâta simâte, njinejga sika. Ñine nde ñana iveta kinzi kalonzi njere ñana kumbwa Pasova ne duvi kâ. Aku Yesu ne pâri-tamâta sikasonja i tu, “Noko ilo tu maka ma kalâ kaveta kânya-nuja lâ nia ndia ñana ma taka.”

¹³ Aku Yesu isupwanzi ne pâri-tamâta rua tu silâ, ku ipainzi tu, “Miki rua kalâ lawea njalaes ilo,aku ma kapakâtu kuku tamâta tonge lâ nzâla, ikale lâlâ lâ kulo njalaes tonge. Miki rua koka i muli. ¹⁴ I ma ilâ luma tonge ilo. Ñinejga miki ma kaporpa luma njinde warika tu, ‘Panâna ne kasoñâna nde ikeno mine; “Luma ilo kisija pwataki tonge nde keno ndia ñana ma aka kumbwa njine ne kânya-nuja kunzi nanengu pâri-tamâta ñai.’” ¹⁵ Ñinejga i ma itula luma ilo kisija pwataki tonge ikeno âta pamî, peke tava kelekele ñana kânya-nuja kâ nde ikeno njinde. Miki rua kalâ kaveta kâpwa pa kinda lâ niani ndaina.”

¹⁶ Aku kinzi rua silâ lawea njalaes ilo,aku simora kelekele rârâni ikeno itogo munja Yesu iporo panzi mine. Mine kala siveta kânya-nuja lâ njinde.

¹⁷ Kari induce lala pararai lâ, njinejga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua ku silâ sipârnga luma njinde. ¹⁸ Kinzi nde sisajona sika yo, ande Yesu ipainzi tu, “Naaja aporo mao nâ pamî; tamâta tonge lâ miki ñginimi ma io naaja lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo. Ande kala tamâta njine ika kuku naaja.” ¹⁹ Kinzi pâri-tamâta nde silojo ñgua njine ku ilonzi malia ndo, ku kinzi taitu-taitu sikasonja Yesu tu, “Tiambo noko kuporo ñana naaja kâ, tiya?”

²⁰ Ande Yesu ipainzi tu, “I nde tonge lâ miki sajao kanajomi rua. Ande kala tamâta njine io mbau lâ kondo ilo kuku naaja, kala maka rua kaka. ²¹ Mao nâ, naaja Tamâta Natu

ma amâte, ikura Maro Kindeni kawa ŋgua kinzi ŋgua-tulâŋga tamâta munja singere lâ pepa tini mine. Andeta vetâŋga sakamao ndo ma ipâŋga pa tamâta ŋine io Tamâta Natu lâ kinzi kazâŋga tamâta mbaunzi ilo. Ambo nia ndoyo tamâta ŋine tina ipagugua i tia tâ, ande ŋinde ma ara.”

Yesu waiŋa ilanzi ne pâri-tamâta

Matai 26:26-29, Luka 22:17-20, Yoane 13:12-30, 1 Korin 11:23-26

²² Kinzi sisajona sika yo, ŋineŋga Yesu ikai puroŋa, kawa ndanje pa Maro Kindeni, aku ipwataki ilanzi ne pâri-tamâta. Aku iporo tu, “Miki kakai kaka. Naja kananjoŋgu kala ŋine.”

²³ ŋineŋga ikai kâmba waini kala mine nâ, kawa ndanje pa Maro Kindeni, ku ilanzi, aku rârâni sinu waini lâ kâmba ŋinde. ²⁴ Aku ipainzi tu, “Naja seeŋgu kala ŋine. ŋine nde Maro Kindeni ne ŋgua pâŋga ne kananjo. Naja apalini ŋananzi tamâta rârâ. ²⁵ Naja aporo mao nâ pami; naja ma anu waini kananjo kilo tia lee, ikura lâ zo ŋinde Maro Kindeni ma ikai Maro panzi tamâta lâ tâno kulu. ŋineŋga ma anu waini waseki.”

²⁶ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga siwâŋgi wâŋgiŋga tonge, aku simandi sipile lawea ŋinde ku silâ pa Oliv Tuu.

Yesu iporo tu Petero ma ipatimoa i

Matai 26:30-35, Luka 22:31-34, Yoane 13:36-38

²⁷ ŋineŋga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki rârâni nemi kalo-tawana ma imbe, ikura Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘Naja ma apu lama nenzi katonâŋga, ande kala kinzi lama ma sikâwa pwapwataki silâ.’

²⁸ Andeta muli, Maro Kindeni ma ipaŋo naja amandi amo viâŋgu kilo, ŋineŋga ma ayoka amunga pami alâ Galilaya tâno.” ²⁹ Andeta Petero ipai tu, “Ambo kinzi tamâta ŋine rârâni nenzi kalo-tawana ma imbe, ande nanenju kalo-tawana ma imbe tia ndo!”

³⁰ Andeta Yesu ipai Petero tu, “Naja aporo mao nâ pano; ma ŋine mbo nâ, tatareko ma isuŋga kawa mbwani rua tia yo, ande noko tamwata ma kuporo kupatimoa naja mbwani ŋato tu noko kusama naja tia.” ³¹ Andeta Petero iporo kaika kilo tu, “Ambo kinzi situ sipu naja pâta amâte kuku noko, ande naja ma aporo apatimoa noko mine tia ku tia ndo!” Aku kinzi pâri-tamâta rârâni kala siporo ŋgua kaja taituni mine nâ.

Yesu ikai noŋa lâ Getsemani tâno ilo

Matai 26:36-46, Luka 22:39-46, Yoane 18:1

³² ŋineŋga kinzi silâ sipâŋga tâno tonge, i ŋna mine Getsemani. Aku Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kasajona kamo ŋai, mbo naja alâ akai noŋa ŋga”. ³³ Aku ikainzi Petero, ŋga Yamesi, ŋga Yoane,aku kinzi ŋato silâ kuku i. ŋineŋga Yesu ilo putuka wa ilo malia ndo. ³⁴ Aku ipainzi tu, “Naja kalonju sukâŋga ŋalae tina,aku laiti ŋana iyaula naja ndo. Mine nde miki kamo ŋine ku kaka mâsa.”

³⁵ ŋineŋga ilâ tini,aku ikeno nao tundu lâ tâno kulu, ku ino pa Maro Kindeni ŋana nâna ŋalae ŋinde laiti ŋana ipâŋga papa i kâ, tu ma ingeŋge ŋana i kâ. ³⁶ Yesu ikai noŋa mine tu, “O, Mama! Noko pwura ŋana kuveta vetâŋga rârâni. Mine kala naja atu noko ma pwai kâmba ŋana nâna kâ ŋine saje naja. Ambo taitu noko ma kuveta ikura nanenju pateâŋga mine ndimo. Kuveta ikura noko tamwata nâ ne pateâŋga.”

³⁷ ŋineŋga Yesu itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta kilo, andeta sikeno. Aku ipaŋonzi ku ipai Petero tu, “Saimon, noko pweno, a? Mana mana ŋga noko pwura tia ŋana kuka mâsa ikura kari tai taitu nâ, a?” ³⁸ Ara ŋana miki ma kao tinimi, ku kano pa Maro Kindeni tu ma isukami ŋana kamandi kaika lâ zo ndia samâŋga imâ ipâŋga pami. Mao nâ, miki ilomi tu kaveta vetâŋga ara, aŋga karaemi nde iveta malia pami.”

³⁹ ŋineŋga Yesu ipilenzi ku itaulo ilâ ikai noŋa kilo. Aku lâ i ne noŋa ŋinde, ande iporo ŋgua rege-rege kuku ne noŋa muŋgâŋga ŋinde. ⁴⁰ Ikai noŋa lâ, ŋineŋga itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta kilo, andeta imoranzi sikeno nâ simo, ŋana tu matanzi matutu pâta. Kinzi simandi sânda, andeta mainzi, kala siporo ŋgua tonge pa Yesu tia.

⁴¹ Tia ku Yesu itaulo ilâ ikai nonja kilo, ŋineŋga itaulo imâ panzi ne pâri-tamâta ku ipainzi tu, “Opopo, miki kakeno kamo ŋai yo kapwarea, a? Kura lâ! Zo ŋga ipâŋga lâ. Kamora ŋga; kala ŋine kinzi simâ ŋana sio naŋa Tamâta Natu lâ kinzi kiesaka tamwatanzi mbaunzi ilo. ⁴² Ayo, kamandi sânda, ku toka talâ panzi! Kamora ŋga, tamâta ŋana ikai kulu-pâŋga ŋana naŋa kâ, ande kala imâ ipâŋga laiti lâ.”

Judas Iskariot io Yesu lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:47-56, Luka 22:47-53, Yoane 18:2-11

⁴³ Yesu iporo ŋgua ŋine yo, aku walele nâ Judas, ina tonge lâ Yesu ne pâri-tamâta saŋao kanajonzi rua, ande imâ ipâŋga lâ. Aku tamâta ŋgu ŋalae tina nde sikai pila ŋana kazâŋa kâ wa kâi mbuku wa soka kuku simâ. Kinzi patarawâŋga tamâta ŋalajala, aŋga kinzi pananâŋga tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ, aŋga kinzi ŋgu nenzi katonâŋga, ande kinzi ŋinde munga sisupwanzi kala simâ.

⁴⁴ Ande kulu-pâŋga tamâta ŋinde muŋga ipainzi tu i ma iveta mâsi toŋge pa Yesu. Ipainzi tu, “Naŋa ma anzumwa tamâta toŋge nao, aku tamâta ŋinde nde Yesuni. Miki ma kakai i kaika ku kakatona sondo nâ kakai kalâ.” ⁴⁵ Mine kala Judas iyoka imâ pa Yesu ku walele nâ iporo tu, “Pananâŋga!”, ku inzumwa i nao. ⁴⁶ ŋineŋga kinzi kazâŋa tamâta pinde mbaunzi ilâ sikai Yesu kaika lâ. ⁴⁷ Andeta Yesu ne pâri-tamâta toŋge nde imandi laiti, ku mbau nâ ipasu ne pila yâti ku ipu patarawâŋga tamâta ŋalae ne wurâta tamâta toŋge. Aku pila isalu taŋa motu piti imbe ndue tâno kulu.

⁴⁸ Aku Yesu ipainzi tu, “Naŋa sâ kâ ŋga miki kakai pila ŋalajala tava kâi mbuku kamâ pa naŋa, a? Tiambio miki katu naŋa nde panawe tamwatâŋgu, a? ⁴⁹ Ikura zo zo naŋa uru asaŋona kumi lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋga ilo, ku amo apananami, andeta miki ŋandai kakai naŋa kaika lâ zo ŋinde ŋga. Andeta ara, ŋgua ŋinde kinzi ŋgua-tulâŋga tamâta muŋgâŋga singere lâ pepa tini, kala ŋine ipâŋga kanaŋo lâ.” ⁵⁰ Yesu iporo ŋgua mine lâ, ŋineŋga i ne pâri-tamâta rârâni sipile i ku sikâwa silâ.

Tamâta limoa toŋge ikâwa

⁵¹ Pa zo ŋinde tamâta limoa toŋge imo kuku Yesu, ande i ipita lalava pâne toŋge lâ kambwaŋe. Andeta kinzi kazâŋa tamâta sikai i kaika, ⁵² andeta iyaute lalava pâne ŋinde piti lâ kambwaŋe, ku ikâwa wulo-wulo nâ ilâ.

Kinzi sio Yesu ilâ pa ŋgua nia

Matai 26:57-68, Yoane 18:12-14,19-24

⁵³ ŋineŋga kinzi kazâŋa tamâta sikai Yesu silâ pa patarawâŋga tamâta nenzi tamâta ŋalae. Aku kinzi patarawâŋga tamâta ŋalajala rârâni wa kinzi ŋgu nenzi katonâŋga wa kinzi pananâŋga tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ wa, kinzi ŋinde rârâni nde sipasau lâ simo taitu. ⁵⁴ Aŋga Petero nde iyoka mulinzi ilâ, ku imo malawae mwasa. Iyoka ilâ patarawâŋga tamâta ŋalae ne ŋgumbi ilo, ku isaŋona kunzi sambara tamâta imwai yââ.

⁵⁵ Aku kinzi patarawâŋga tamâta ŋalajala sitawanzi kinzi tamâta mbâna-mbâna rârâni nde sisarawanzi tamâta pinde simâ tu ma situla ŋgua ŋana Yesu ne vetâŋga kâ. Kinzi ilonzi tu ma sisânda vetâŋga soki ndia Yesu muŋga iveta tâ, ŋana ikura tu ma sipu i pâta imâte. Andeta kinzi ŋandai sisânda i ne vetâŋga soki toŋge ŋga. ⁵⁶ Naŋa tu kinzi tamâta rârâ sisowe ŋgua lajeŋa kie-kie lâ Yesu tini, andeta nenzi ŋgua ndoni ŋandai kaja taitu ŋga. ⁵⁷ ŋineŋga tamâta pinde simandi ku sisowe ŋgua lajeŋa pinde lâ Yesu tini tu, ⁵⁸ “Maka muŋga kalongo i iporo mine tu, ‘Naŋa warakâŋgu ma asapira Maro Kindeni ne luma sapâŋga ŋine muŋga kinzi tamâta sipa lâ mbaunzi. Aŋga lâ kari ŋato nâ ma aŋgunu luma wasaseki toŋge kâki kilo. Andeta luma wasaseki ŋinde ŋandai kelekele kinzi tamâta sipa lâ mbaunzi ŋga.’” ⁵⁹ Andeta ŋgua kinzi sio yâti ŋinde ipâŋga kaja taitu tia, ipâŋga potomule nâ.

⁶⁰ ŋineŋga patarawâŋga tamâta nenzi tamâta ŋalae imandi ŋgininzi ku ikasoŋa Yesu mine tu, “Wa, noko tini pwâka tu kuporo ŋgua toŋge tauŋo panzi, a? Mana mana ŋana ŋgua ŋine kala sisowe lâ noko tini, a?” ⁶¹ Andeta Yesu nde kawa buu nâ, iporo ŋgua

tonge tia. Tia ku patarawâna tamâta ŋalae ikasoja kilo tu, “Tiambo noko nde Kirisi, Maro Kindeni Sapâna Tamwata Natu noko, tiya?”

⁶² ɻineŋga Yesu iporo tu, “Nanjani warakâŋgu kala i. Aku naŋa apaimi tu lâ zo muli, miki ma kamora naŋa Tamâta Natu asaŋona Maro Kindeni Walo Tamwata mbau pa wia kâ, aku ma kamora naŋa ayoka samba ne take-take kulu andue amâ.”

⁶³ Iporo mine lâ, ɻineŋga patarawâna tamâta ŋalae imandi isaraka tamwata ne pasawaŋa lâ tini ku iporo tu, “Kinda ma tasarawanzi tamâta pinde kilo ŋana sisowe ŋgua lâ tamâta ŋine tini, ande ma tia! ⁶⁴ Miki kalorjo ŋgua lâ. Kala ŋine nâ iporo ŋgua pavaligija pa Maro Kindeni! Miki ilomi mana.” Aku kinzi rârâni sipa ŋgua tu, “Iveta soki ŋalae, kala ara ŋana ma sipu pâta imâte.”

⁶⁵ ɻineŋga kinzi tamâta pinde sisupwara i, anga pinde sikau i mata lâ lalava ku mbaunzi nâ sikatu, ku siporo tu, “Wa! Noko nde ŋgua-tulâna tamâta, a? Ayo, mine nde kuporo pwataki tâ; ea ipuno.” Siveta mine lee, ɻineŋga kinzi sambara sipoponza i kaika, ku sikai silâ.

Petero ipatimoa Yesu

Matai 26:69-75, Luka 22:56-62, Yoane 18:16-18,25-27

⁶⁶ Anja Petero nde imo lâmbu lâ ŋgumbi ilo. ɻineŋga patarawâna tamâta ŋalae ne wurâta taine tonge iyoka imâ. ⁶⁷ Taine ŋinde mata ilâ imora Petero imwai yââ isarjona, aku ilea kaika papa ku iporo tu, “Wa, noko kala munja kumo kuku Yesu Nasarete tamwata!” ⁶⁸ Taitu Petero ipatiâmo ku iporo mine tu, “Naŋa asama ŋgua kala noko kuporo ŋinde duvi tia. Naŋa azizâla ŋana.” ɻineŋga Petero iyâti ilâ imandi luma ne nzâla kawa. [Ande tatareko isuja kawa.] *

⁶⁹ ɻineŋga wurâta taine ŋinde imora i imandi lâ nzâla kawa, ku iporo kilo panzi tamâta simandi laiti tu, “Tamâta ŋine nde tamâta tonge lâ kinzi nawalanzi.” ⁷⁰ Taitu Petero iporo ipatiâmo kilo tu, “Mine tia!” Aku simo tini nâ, ɻineŋga kinzi tamâta simandi laiti ŋinde nde siporo pa Petero kilo tu, “Mao nâ, noko nde tamâta tonge lâ kinzi nawalanzi, ŋana tu noko nde Galilaya tamwata.” ⁷¹ ɻineŋga Petero iporo ŋgua kaika mine tu, “Ambo naŋa alâne, ande naŋa ano pa Maro Kindeni tu ma iyaula naŋa; naŋa asama tamâta kala miki kaporo ŋana ŋinde tia ku tia ndo!”

⁷² ɻineŋga walele nâ tatareko isuja kawa [kilo]. † Aku Petero ne ilo-kalo ipâŋga ŋana ŋgua Yesu munja iporo tu, “Tatareko ma isuja kawa mbwani rua tia yo, ande noko tamwata ma kuporo kupatimoa naŋa mbwani ŋato tu noko kusama naŋa tia.” Aku Petero ita pâta kanaŋo.

15

Sikai Yesu silâ pa Pilata

Matai 27:1-2,11-15; Luka 23:1-7,13-18; Yoane 18:28-40, 19:1-16

¹ Simo lee, ku mbwale pwataki lâ, ɻineŋga kinzi patarawâna tamâta ŋalajala wa kinzi ŋgu nenzi katonâna wa kinzi pananâna tamâta ŋana ŋgua tukujâ kâ wa kinzi tamâta mbâna-mbâna rârâni nde sipasau lâ, kala ilonzi taitu ŋana ma sipa Yesu lâ wâlo kaika ku sikai silâ pa Rom nenzi koipu tonge, i ja mine Pilata. Aku siveta ikura nenzi ŋgua mine. ² ɻineŋga Pilata ikasoja Yesu tu, “Noko nde Juda nenzi koipu ŋalae, tiya?” Ande Yesu itu lâ kawa mine tu, “Noko tamwata kuporo ŋguani ndaina.”

³ ɻineŋga kinzi patarawâna tamâta ŋalajala sisowe ŋgua rârâ lâ Yesu tini. ⁴ Aku Pilata ipai Yesu kilo tu, “Opopo, tiambo noko ma kuporo ŋgua tonge tauo tia, a? Kuloŋo ŋga; kinzi sisowe ŋgua rârâ lâ noko tini.” ⁵ Andeta Yesu iporo ŋgua tonge tia, kala Pilata ilo rârâ.

* ^{14:68:} 68,72 Nia ndoyo, ŋgua ŋine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ŋgua ŋine ilâ kuku ŋgua ikeno munja. † ^{14:72:} 68,72 Nia ndoyo, ŋgua ŋine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ŋgua ŋine ilâ kuku ŋgua ikeno munja.

*Pilata io Yesu tu ma sipu lâ kâi popole tini imâte
Matai 27:16-26, Luka 23:16-25, Yoane 18:38-19:15*

⁶ Aku Rom nenzi mäsi tonge nde mine; ikura mbwera mbwera, lâ Juda nenzi kumbwa njinde, ande Pilata uru iyaute tamâta tonge munga imo luma sakamao ilo, ikura kinzi Juda tamâta warakanzi nenzi pateâna mine. ⁷ Aku lâ zoni ndaina, tamâta tonge imo luma sakamao ilo, i ña mine Barabas. Munga i nuwala kinzi simandi sipara kunzi Rom nenzi koipu, aku sipunzi tamâta pinde pâtâ simâte. ⁸ Mine kala kinzi Juda tamâta simâ pa Pilata ku sino papa tu ma iveta itogo munga uru iveta panzi mine.

⁹ Ande Pilata ikasonjanzi mine tu, “Tiambo miki ilomi tu na ja ma ayaute Yesu, ina Juda nenzi koipu ñalae, imâ pamî, tiya?” ¹⁰ Pilata nde isama tu kinzi patarawâna tamâta ñalañala sipadâda nâ ñana Yesu,aku ñana duvi ñinde kâ kinzi sikai simâ pa Pilata. ¹¹ Andeta kinzi patarawâna tamâta ñalañala nde sisowe kinzi tamâta ilonzi kalonzi tu ma sisarâwa kaika pa Pilata tu iyaute Barabas imâ panzi.

¹² Mine kala Pilata ikasonjanzi tu, “Mine nde na ja ma aveta mana papa tamâta ñine miki kapatu i ña tu ‘Juda nenzi koipu ñalae’, a?” ¹³ Ande kinzi sisarâwa kaika tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte!” ¹⁴ Andeta Pilata ikasonjanzi tu, “Ñana sâ kâ, a? Iveta vetâna soki ndia.” Andeta kinzi kawanzi ñalae sisarâwa kaika kilo tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte!”

¹⁵ Pilata itu iveta kie ara panzi tamâta, kala iyaute Barabas ilâ panzi. Ñinenga ikai Yesu ku io lâ kinzi zugu tamâta mbaunzi ilo. Aku kinzi sipalili i pâtâ lâ, ñinenga siluku ñana ma sipu lâ kâi popole tini.

*Kinzi zugu tamâta siporo ñgua pavaligija pa Yesu
Matai 27:27-31, Luka 23:26-32*

¹⁶ Ñinenga kinzi zugu tamâta sikai Yesu silâ Rom nenzi luma ñana pasauja kâ ilo,aku sisarâwa panzi nawalanzi zugu tamâta rârâni tu simâ. ¹⁷ Aku siveta “a” papa Yesu ku sisawa pasawaja ñini tonge lâ tini, ñinenga simwali wâka-wâka tonge ku sisawa lâ kulu tava. ¹⁸ Ñinenga mbaunzi kâki siveta ñgua kapa-kapa papa mine tu, “Oe, Juda nenzi koipu ñalae!” ¹⁹ Ñinenga sikai taumbwa tuka pinde, ku sipu i kulu mbwaninzi rârâ ñinde wa sisupwara i tini wa. Aku sipare tukunzi papa ku sipanea i lajenga tona. ²⁰ Kinzi siporo ñgua pavaligija pa Yesu mine lee, ñinenga sikai pasawaja ñiji piti lâ tini, ku sisawa tamwata ne pasawaja lâ tini kilo,aku sikai silâ tu ma sipu lâ kâi popole tini.

*Kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini
Matai 27:33-56, Luka 23:33-49, Yoane 19:17-37*

²¹ Kinzi soka nzâla silâ, ande sipakâtu kuku tamâta tonge, i ña mine Saimon, iyoka imâ ñana ilâ papa lawea ilo kâ. Aku kinzi zugu tamâta siveta kaika papa i tu ma ikale Yesu ne kâi popole kâ. Saimon nde papa Sairini tâno kâ,aku i nde Arisande ku Rufus rua tamanzi.

²² Kinzi sikai Yesu silâ lee sipânga nia ndamwa tonge, sipatu ña tu Golgata. Ñoa ñine nde duvi mine tu, “Kulu Kâmba Nia”. ²³ Ñinenga sikai waini pinde sigema tona lââ makisa ñana isama nâna tia kâ,aku silua Yesu tu inu. Andeta inu tia.

²⁴ Ñinenga kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini,aku siwae i ne pasawaja sikai nenzi nenzi. Kinzi sipagui mira itogo satu mine, ñana sisama tu ea ma ikai Yesu ne pasawaja.

²⁵ Aku lâ mboyo, kari tai lima kanajo ñapa, ande kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini.

²⁶ Aku lâ Yesu kulu âta, ande singere ñgua ñinde munga sio i ilâ pa ñgua nia ñana. Singere ñgua mine tu, “Juda nenzi koipu ñalae”. ²⁷ Anja lâ Yesu wanjira, ande sisonanzi nzanzare tamwatanzi rua tona. Tonge nde sipu lâ kâi popole tonge tini papa Yesu tini pa wia kâ, anja tonge nde sipu lâ kâi popole tonge tini papa i tini pa ñâsi kâ. [²⁸ Mine nde kinzi ñgua-tulâja tamâta munjâna nenzi ñgua nde ipânga kanajo. Ñgua ñinde nde mine, “Kinzi nenzi morâja tu i imo kinzi nzanzare tamwatanzi nawalanzi.”] *

* 15:28: Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ñgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge imo muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno munga.

²⁹ Aku kinzi tamâta pinde soka nia ɲinde silâ wa simâ wa, sirurua kakalinzi ku siporo ɲgua pavaligija papa mine tu, “Oe, noko tamâta ɲana kusapira Maro Kindeni ne luma sapâŋa ku kuŋgunu kâki kilo lâ kari ɲato nâ, a? ³⁰ Mine nde kupavila tamwata tâ! ɻine nâ kupile kâi popole aku kundue kumâ tâ!”

³¹ Aku kinzi patarawâŋa tamâta ɣalajala sitavanzi pananâŋa tamâta ɲana ɲgua tukuna kâ ande kala siporo ɲgua pavaligija mine nâ. Kinzi siporo imâ naonzi nâ tu, “Opopo, i munja ivilanzi tamâta pinde, andeta ikura ɲana ipavila tamwata kâ, ande tia! ³² I nde Kirisi, Isrel nenzi koipu ɣalae, a? Mine nde mambo ɲine nâ i ma ipile kâi popole ku indue imâ, ande ma kalonda tawana i.” Aku kinzi tamâta rua munja sipunzi lâ kâi popole simo Yesu waŋgira, ande kinzi rua kala siporo ɲgua pavaligija kaŋa taituni nâ pa Yesu.

Yesu imâte lâ

³³ Kari ikâki imâ ɲini lâ, ɲinenga kondoma ɣalae itura tâno ndoni. Ikeno mine lee lala lâ, ikura kari tai ɲato mine. ³⁴ Kari tai ɲato lâ, ɲinenga Yesu isuŋa kawa ɣalae kâki isarâwa mine tu, “Eli, Eli, lama sabatani!” ɭuga ɲine ne duvi nde mine, “Neŋgu Maro, neŋgu Maro, ɲana sâ kâ ɲga kupu muli pa naŋa!” ³⁵ Aku tamâta pinde simandi laiti ɲinde nde siloŋo Yesu ne ɲgua ɲine, andeta siloŋo soki-soki kala siporo tu, “Kaloŋo ɲga, isarâwa papa Ilia!”

³⁶ Aku nenzi tamâta tonge ipalilu ilâ ikai nzomo, ku ipatuku lâ waini makisa ilo. ɭineŋga isenje lâ lumbi-lumbi tonge tini ku isuŋa kâki ilâ papa Yesu kawa tu indomo kâ. Aku tamâta ɲinde iporo tu, “Ara, mambo tamora ɲga. Tiambo Ilia ma imâ ikai i piti lâ kâi popole tini indue imâ, tâku tia tâku.” ³⁷ Andeta Yesu nde isarâwa kawa ɣalae, ɲinenga imâte lâ.

³⁸ Aku ndainani nâ lalava matatola ɣalae uru itâra Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo ɲinde nde ipwa pwataki pa âta ku indue papa lâmbu mo rua lâ. ³⁹ Aku kinzi zugu tamâta nenzi koipu imandi kâi popole tini laiti ɲinde nde imora Yesu imâte mine, kala iporo tu, “Mao kananjo, tamâta ɲine nde Maro Kindeni Natu.”

⁴⁰ Aku kinzi taine pinde kala simandi malawae mwasa ku simora mâsi ɲinde tona. Maria i Makdala lawea taine imo kunzi, tava i nuwaka Maria, ina Yamesi nuwaka ku Josis rua tinanzi, aŋga Salomi. ⁴¹ Kinzi taine ɲato ɲinde munja soka kuku Yesu sikai kuleŋa papa lâ Galilaya tâno. Aku kinzi taine pinde rârâ kala simo kunzi tona, kinzi ɲinde munja soka Yesu muli silâ Jerusalem lawea.

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Matai 27:57-61, Luka 23:50-56, Yoane 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Kari indue lala lâ, ɲinenga Yosepe Arimatea lawea warika nde imâ. I nde tamâta ɣalae,aku kinzi tamâta mbâna-mbâna uru siporo tu i nde tamâta ara nâ. I kala uru io tini ɲana Maro Kindeni ne zo ɲana ma imâ ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu kâ. Aku ɲinde nde zo ɲana siveta kelekele sondo ɲana pwareâŋa ne zo sapâŋa kâ lâ wurita. Mine kala Yosepe ilâ imandi Pilata nao. Iruru tia, ipukâe tu ino Pilata ɲana ikai Yesu karae ku ilâ ike. ⁴⁴ Andeta Pilata nde ilo rua-rua,aku iporo tu, “O, i ɲine ɲga imâte lâ, tiya?” Aku isarâwa papa zugu tamâta nenzi koipu tu imâ,aku ikasoŋa tu, “Yesu imâte lâ, tiya?”

⁴⁵ Pilata iloŋo ɲgua lâ koipu kawa tu Yesu imâte lâ, ɲinenga isâu pa Yosepe tu ma ikai Yesu karae ilâ ike. ⁴⁶ ɭineŋga Yosepe iko lalava pâne tonge ku ikai imâ,aku ikai Yesu karae piti lâ kâi popole tini. ɭineŋga ilita lâ lalava pâne,ku ikai ilâ io lâ kuru ilo. Kuru ɲinde munja siveta lâ nia mira. Aku Yosepe itambumbua mira ɣalae tonge ilâ ipono kuru ɲinde kawa. ⁴⁷ Aku Maria i Makdala lawea taine tava i nuwaka Maria, i Josis tina, ande kinzi rua simo ndaina ku simora Yesu ne kuru nia tona.

Yesu imandi imo via kilo

Matai 28:1-15, Luka 24:1-49, Yoane 20:1-23

¹ Juda nenzi pwareâŋa ne zo sapâŋa nde ɲga marumbu lâ. Aku wurita kilo, ɲinenga kinzi taine ɲato, Maria i Makdala taine, tava i nuwaka Maria, i Yamesi tina, aŋga Salomi,

kinzi ɳato siko samimi wa kelekele kuwae ara wa ɳana silâ sivala lâ Yesu karae. ² Lâ sânda, mbwale pwataki lâ, ande kinzi soka silâ pa kuru nia. ³ Soka nzâla silâ, ande sipakasonja warakanzi tu, “Ea ma ivila kinda itambumbua mira piti kuru kawa.”

⁴ Kinzi soka lee sipâŋga kuru nia, aku matanzi ilâ pa kuru kawa, andeta simora mira ikeno kawa tia, kala wisinzi motutu, ɳana tu mira ɳinde nde ɳalae tina. ⁵ ɻinenga kinzi silâ kuru ilo, andeta simora tamâta limoa tonge isawa pasawaŋa pâne indue itura lâ. Tamâta ɳinde isajona papa wia kâ. Aku kinzi taine siruru pâta lâ. ⁶ Andeta ipainzi tu, “Miki karuru ndimo! Naja asama tu miki kamâ ɳana kamora Yesu Nasarete tamwata, ina munja kinzi sипu lâ kâi popole tini. I imandi sânda lâ, kala imo ɳai tia! Miki kamâ kamora nia kala munja sio i karae ndue ikeno. ⁷ Ayo, ɳine nâ miki kalâ ku kaporu panzi i ne pâri-tamâta, tava Petero, mine tu, ‘Yesu imunga pami ilâ Galilaya tâno lâ. Miki kalâ, ma kasânda i kulu lâ niani ndaina, ikura ɳgua munja itula pami ɳinde.’”

⁸ Kinzi taine siloŋo ɳgua ɳine lâ, ɳineŋga sipile kuru siyâti silâ pa nia yo, aku sipalilu sikâwa silâ. Kinzi siruru pâta ku wisinzi kâki lâ, kala sitapâri pa tamâta tonge tia.

Maria i Makdala lawea taine imora Yesu

[⁹ Lâ sânda mboyoni Yesu imandi lâ mateja nianzi imo via kilo. Aku lâ zoni ndaina ipatua papa Maria, i Makdala lawea taine. Taine ɳinde nde munja Yesu isokinzi koroani saka lima kanajonzi rua piti lâ i ilo. ¹⁰ ɻinenga Maria ilâ ku itapâri panzi tamâta munja simo kuku Yesu ɳinde. Kinzi nde ilonzi malia, kala simo sita nâ. ¹¹ Andeta Maria ipainzi tu, “Yesu imandi lâ, kala imo via kilo! Naja amora i lâ!” Kinzi siloŋo ɳgua ɳinde, andeta ɳandai kalonzi tawana ɳga.

Pâri-tamâta rua simora Yesu lâ nzâla

¹² ɻinde ilâ lâ, ɳineŋga kalo-tawana tamâta rua sipile Jerusalem ku soka nzâla silâ. Andeta Yesu ipalele ipâŋga itogo tamâta kaa nâ, ku ilâ ipatua panzi rua. ¹³ Kinzi rua sisama i kilala pwataki lâ, ɳineŋga sitaulo simâ siporo ɳine pwataki panzi i ne tamâta rârâni siloŋo. Andeta kinzi kalonzi tawana kinzi rua nenzi ɳgua ɳinde, ande tia.

Yesu ionzi ne pâri-tamâta tu ma silâ situla pâri ara

Matai 28:16-20, Luka 24:46-48, Yoane 17:18, 20:21

¹⁴ Aku muli ɳga, zo tonge, Yesu ne pâri-tamâta sajao kanajo taitu sisajona sika, ɳineŋga Yesu imâ ipatua panzi. Andeta imbitanzi ɳana nenzi kalo-tawana soki-soki kâ, ɳana tu kinzi tamâta pinde munja sitapâri panzi tu kinzi simora Yesu imo via kilo, andeta tininzi pwâka tu kalonzi tawana ɳgua ɳinde. ¹⁵ Aku Yesu ipainzi tu, “Miki kalâ kakura nia ndoni lâ tâno kulu, aku katu pâri ara panzi tamâta rârâni. ¹⁶ Tamâta ea kinzi kalonzi tawana kala silili pâri ara ne lââ, ande Maro Kindeni ma ikai kinzi ɳinde rârâni piti lâ kondoma ilo ku ma via mao ilanzi. Aŋga tamâta ea kinzi kalonzi tawana tia, ande Maro Kindeni ne pareja-nia ma ikeno panzi. ¹⁷ Kinzi ɳinde kalonzi tawana, ande Maro Kindeni ne walo ma ikeno panzi ɳana siveta mâsi kaika pinde kâ. Kinzi ma sipatu naŋa ɳâŋgu ku ma sisokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi, ku ma siporo ɳgua kanja wasaseki kie-kie. ¹⁸ Kinzi ma sikai mwâta saka lâ mbaunzi ilo,aku ma sinu lââ sakamao ɳana iyaulanzi tamâta kâ, andeta kelekele ɳinde ma iyaulanzi tia. Aku kinzi ma sio mbalaunzi lâ pukonja tamâta tininzi,aku kinzi pukonja tamâta ɳinde ma tininzi ara kilo.”

Yesu ikâki samba ilo

Luka 24:49-53, Pâri Tamâta 1:6-11

¹⁹ Maro Yesu iporo ɳgua ɳine pwataki panzi lâ, ɳineŋga Maro Kindeni ikai i kâki samba ilo. Aku isajona Maro Kindeni tini laiti pa mbau wia kâ. ²⁰ ɻinenga Yesu ne pâri-tamâta soka silâ sikura nia nia, situ pâri ara panzi tamâta. Aku Maro ɻalae imo kunzi, ku isukanzi ɳana siveta mâsi kaika pinde tona. Mine kala i kawa ɳgua kilala ipâŋga nia yo tu ɳgua mao kanajo.] *

* 16:20: Nia ndoyo, ɳgua ɳine kala ikeno ɳgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde isenje ɳgua ɳine ilâ kuku ɳgua ikeno munja.

LUKA

Pâri ara ɣana Yesu Kirisi kâ Luka ingere

ɻine nde pâri ara ɣana Yesu Kirisi kâ Luka ingere. Luka nde Juda tamâta tia; i nde Grik tamâta, ku ingere ɣgua ɻine ilâ panzi tamâta lâ ɣgu pinde, kinzi Juda tia, ɣana igagati ilonzi kalonzi tu ma kalonzi tawana Yesu. Luka iveta wurâta ɣana ivetanzi pukoña kâ, aku iyoka kuku Paulo itula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ɣgu (Pâri Tamâta 16:11-24). Luka ingere pâri ara ɣine, aku muli ingere pepa ɣalae tonge kilo ɣana Yesu ne pâri-tamâta nenzi wurâta (kumora Pâri Tamâta). Luka ingere ɣgua rârâ ɣana Yesu ne kalo-sukânya tava ne mâsi kaika, aku itula pwataki tu Yesu imâ tâno kulu ɣana iyaute kinda tamâta lâ ɣgu rârâni piti lâ kondoma ilo.

Luka ingere ɣgua ɻine ilâ pa tamâta ɣalae tonge, i ja tu Tiopilas

¹ O Tiopilas, lâ zo ɻine kinzi tamâta rârâ sipatogo nenzi ilo-kalo ɣana singere pâri ara lâ pepa tini kâ. Pâri ara ɣinde nde ɣana vetânya rârâni Maro ɣalae Kindeni iveta ipârja ɻegininda lâ.

² Kinzi singere ɣgua ikura Yesu ne pâri-tamâta munja situla pa kinda mine. Kinzi pâri-tamâta ɻinde warakanzi matanzi simora vetânya ɻinde pwataki lâ. ³ Aku naşa kala akasoňa wa apanâna sondo lâ ɣana vetânya rârâni ɻinde duvi kâ. Mine kala naşa ilonju patea tu ma aŋgere ɣgua ɻine sondo nâ pa noko, tamâta ɣalae, ikura munja ipârja mine.

⁴ Naşa aveta mine pano ɣana duvi ɻine kâ; naşa ilonju tu noko ma kusama tu ɣgua rârâni munja sipananano ɻinde, ande ɣgua mao nâ.

Ajelo Gabriel itula ɣgua pa Sakaria tu Yoane Lââ-Liliya Tamwata ma ipârja

⁵ Munja, lâ zo ɻinde Herot ipârja ikai koipu panzi tamâta simo Judia tâno, ande patarawânya tamâta tonge imo nia ɻinde, i ja mine Sakaria. Sakaria ipârja lâ patarawânya tamâta Abaisa ne ɣgu. I kaiwa nde Elisabete,aku kinzi rua nde simo lâ patarawânya tamâta munjârja Aron ne vâsa ɣgu. ⁶ Kinzi rua simo sondo ndo lâ Maro Kindeni nao, ɣana tu kinzi uru sipono muli pa Maro ɣalae ne ɣgua tukuja rârâni. Kinzi ɣana silaja sipole ɣgua tukuja tonge kâ, ande tia. ⁷ Andeta kinzi rua nenzi vâsa tonge tia, ɣana tu Elisabete i ninga,aku kinzi rua ɣga koja lâ.

⁸ Simo lee ku zo tonge, Abaisa ne ɣgu nenzi zo ipârja tu ma siveta wurâta tonge lâ Maro Kindeni ne luma sapânya ilo. ⁹ Aku ɣgu ɻinde soka nenzi vetânya munjârja muli,aku siveta mâsi tonge ɣana itula Maro Kindeni ne pateânya pwataki panzi tu tamâta ea lâ kinzi ɻegininzi ma iveta wurâta ɻinde. Aku Sakaria ja ipârja lâ ɣana i ma ilâ luma sapânya ilo, ku ma isulu yââ iveta mundo kuwae ara ikâki ɣana patarawânya kâ. ¹⁰ ɻineŋga kari tai ɣana sisulu yââ mundo kuwae ara ikâki kâ ɣga ipârja lâ, ande kala Sakaria imo luma sapânya ilo. Anja kinzi tamâta ɣgu ɣalae nde sipasau simo nia yo ɣana sikai noja kâ.

¹¹ ɻineŋga Maro ɣalae ne ajelo tonge ipârja ipatua pa Sakaria. Ajelo nde imandi patarawânya nia ɻinde tini pa wia kâ. ¹² Sakaria nde mata ilâ imora ajelo ɻinde,aku wisi motu lâ, ku iruru pâta kanajo. ¹³ Andeta ajelo ipai tu, "Sakaria, noko kururu ndimo. Maro Kindeni ipalongo pa noko ne noja lâ. Kulojo ɣga; noko kaiwa Elisabete ma ipagugua noko natu tamâne ipârja,aku noko ma kupatu i ja tu Yoane. ¹⁴ Noko ma ilo ara ku kundeka nâ ɣana natu ɻinde kâ. Aku kinzi tamâta rârâ kala ma sindeka ɣana i ne paguguja kâ, ¹⁵ ɣana tu i ma ipârja tamâta ɣalae lâ Maro Kindeni nao. I ma inu waini wa lââ kaika ndimo. Aku lâ zo ɣana tina ipagugua i, ande Koroani Sapânya ma ipaŋando i ndo lâ. ¹⁶ ɣana i ne wurâta kâ, ande kinzi tamâta rârâ lâ Isrel ɣgu ma sipalele ilonzi kalonzi itaulo imâ pa nenzi Maro ɣalae Kindeni kilo. ¹⁷ I ma ikai Koroani ɻinde munja ɣgua-tulânya tamâta Ilia ikai,aku ma iveta wurâta imuŋga pa Maro ɣalae. I ma iveta tamâta ilonzi pa natunzi kilo,aku ma iveta kinzi potomule tamwatanzi sipalele ilonzi kalonzi tu ma sipârja sitogonzi tamâta ɻinde uru sipono muli pa Maro Kindeni. Aku i

ma ivetanzi Maro Kindeni ne pateâja tamâta tu simo sondo, kala Maro Ȣalae ma imâ ipânga Ȣgininzi.”

¹⁸ Andeta Sakaria nde iporo taulo pa ajelo tu, “Ambo tu Ȣgua Ȣnine nde mao, ande naja ma asama Ȣnine kilala mâsi mana. Naja Ȣga konja lâ, aŋga kaiwâŋgu kala konja lâ mine nâ.”

¹⁹ Andeta ajelo itu lâ kawa tu, “Naja Ȣâŋgu Gabriel. Naja uru amandi Maro Kindeni nao, kala i tamwata isupwana tu aporo pâri ara Ȣnine pano. ²⁰ Nanengu Ȣgua Ȣnine ma ipânga kanajo mao nâ, lâ zo Ȣinde Maro Kindeni munja ipatea lâ. Andeta noko Ȣandai kalo tawana nanengu Ȣgua Ȣga. Mine kala kuloŋo; noko kawa ma pasâe, aku noko ma kuporo Ȣgua tia lee, ikura zo Ȣana vetâja Ȣnine ma ipânga kanajo.”

²¹ Kinzi tamâta Ȣgu Ȣalae nde simo sio tininzi Ȣana Sakaria tu ma iyâti imâ panzi kilo. Andeta zo luandondo ilâ lâ, kala ilonzi rua rua sipakasoŋa tu, “Mana mana Ȣga imo songo lâ luma sapâŋa ilo.” ²² Kinzi sio tininzi lee, Ȣinenja Sakaria iyâti imâ pa nia yo, andeta ikura Ȣana iporo Ȣgua pwataki panzi, nde tia. Mine kala kinzi nenzi ilo-kalo ipânga tu i munja imora mâsi tonje lâ luma sapâŋa ilo, Ȣana tu itogo lâ mbalau nâ panzi, andeta kawa nde pasâe lâ.

²³ Sakaria ne zo Ȣana iveta wurâta Ȣana patarawâŋja kâ Ȣga marumbu lâ, Ȣinenja itaulo ilâ pa tamwata ne lawea kilo. ²⁴ Zo pinde ilâ lâ, Ȣinenja Sakaria kaiwa Elisabete kapwa lâ. Elisabete nde isapana tini Ȣana imo luma ilo nâ, ikura nzimona lima. ²⁵ Aku Elisabete iporo tu, “Maro Ȣalae kalo sukâŋja Ȣanana, ande kala Ȣnine iveta mine pa naja Ȣana ikai Ȣaneŋgu maŋeti piti lâ Ȣgu naonzi kâ.”

Ajelo itula Ȣgua pa Maria Ȣana Yesu ma ipânga kâ

²⁶ Elisabete kapwa lâ, aku nzimona lima ilâ lâ, Ȣinenja Maro Kindeni isupwa ajelo Gabriel ilâ lawea tonje lâ Galilaya tâno, i Ȣa mine Nasarete lawea. ²⁷ Aku Gabriel ilâ pa taine taipa tonje lâ lawea Ȣinde, i Ȣa mine Maria. Kinzi munja sipatea Maria pa tamâne tonje, i Ȣa mine Yosepe, Ȣana ikai kaiwa kâ. Yosepe nde imo lâ koipu Ȣalae munjgâŋa Daviti ne vâsa Ȣgu. ²⁸ Gabriel nde ilâ pa Maria ku ipai tu, “Ȣgua pisi imo kuno. Maro Ȣalae itu nzâmbé ara pano wa imo kuno wa.”

²⁹ Maria iloŋo ajelo ne Ȣgua Ȣnine,aku ilo rârâ, ku iporo Ȣgua imo ilo nâ tu, “Ȣgua Ȣnine nde kie mana.” ³⁰ Andeta ajelo ipai tu, “Maria, noko kururu ndimo. Maro Kindeni ilo ara pano. ³¹ Kuloŋo Ȣga; noko ma kapwa,aku ma kupagugua lâlû tamâne nzâla-kulu ipâŋga. Noko ma kupatu i Ȣa tu Yesu. ³² I ma ipâŋga tamâta Ȣalae ndo,aku kinzi ma sipatu i Ȣa tu ‘Maro Kindeni âta Tamwata Natu’. Maro Kindeni ipatea lâ tu i ma imo koipu Ȣalae, itogo i timbu Daviti mine. ³³ I ma ikai koipu Ȣalae panzi Isrel Ȣgu ku imo nâ. I ma ikai maro panzi tamâta ku imo mine ku imo nâ; i ne zo ma marumbu tia ndo.”

³⁴ Andeta Maria nde itu lâ ajelo kawa tu, “Ȣine ma ipâŋga mana. Naja tiniŋgu ndo,aku akai tamâne tonje itogo naja kaiwâŋgu, ande tia.”

³⁵ Aku ajelo iporo taulo papa mine tu, “Koroani Sapâŋja ma imâ pano,aku Maro Kindeni âta Tamwata ne walo Ȣalae ma ipajando noko ndo lâ. Mine kala lâlû sapâŋja noko ma kupagugua Ȣinde, ande ma sipatu i Ȣa tu Maro Kindeni Natu. ³⁶ Kuloŋo Ȣga; noko see Elisabete nde konja lâ, andeta i natu tamâne nde ipâŋga lâ, kala ikeno i kapwa ilo. Munja kinzi sîporo tu Elisabete nde ninga, kala Ȣnine i kapwa ikura nzimona lima lâ. ³⁷ Ȣana tu Maro Kindeni ikura tu iveta vetâja rârâni.”

³⁸ Maria nde iporo taulo tu, “Naja nde Maro Ȣalae ne kuleŋa taine kaa nâ. Ara Ȣana i ma iveta pa naja ikura noko kuporo mine.” Ȣinenja ajelo ipile Maria,aku ilâ lâ.

Maria ilâ kuku Elisabete

³⁹ Ajelo ilâ lâ, Ȣinenja walele nâ Maria imandi ku imbâmba ilâ pa Judia nenzi lawea tonje ikeno nia tuu. ⁴⁰ Ȣinenja Maria ilâ Sakaria ne luma ilo, ku kawa “Kari ara” pa Elisabete. ⁴¹ Elisabete iloŋo Maria kawa kari ara papa,aku ndainani nâ lâlû isongâ lâ Elisabete kapwa ilo. Aku Koroani Sapâŋja ipajando Elisabete ndo lâ. ⁴² Ȣinenja Elisabete iporo kawa Ȣalae mine tu, “Maro Kindeni itu nzâmbé Ȣalae tina pa noko, ipole nzâmbé i uru itu panzi taine pinde rârâni. Aku itu nzâmbé mine nâ papa lâlû Ȣnine kala ikeno

noko kapwa ilo tona. ⁴³ Opopo, na ja nde taine kaa nâ, anga noko nde nanenju Maro ïhalae tina. Mine nde mana mana ñga noko kumâ pwalele na ja, a? ⁴⁴ Kulojo ñga; na ja tanjângu alojo noko kawa kari ara lâ, aku ndainani nâ lâlu ikeno kapwângu ilo ñjine nde indeka ku isonja kâki. ⁴⁵ Noko taine kalo tawana tu Maro ïhalae ma iveta pano ikura i munja iporo mine. Mine kala Maro Kindeni ne nzâmbé ikeno pano.” Elisabete iporo ñgua ñjine.

Maria ne wângija paneâja kâ

⁴⁶ Ñineñga Maria iporo mine tu, “Na ja ilonju apanea Maro ïhalae! ⁴⁷ Mao nâ, na ja ilonju ndoni nde indeka nâ pa Maro Kindeni, ina nanenju Yautâja Tamwata, ⁴⁸ ñana tu i ilo ara pa ne kuleja taine na ja, sugorai taineñgu. Pa zo ñjine wa zo muli-muli wa, kinzi tamâta rârâni ma siporo tu, ‘Maro Kindeni ne nzâmbé imâ pa taine ñjinde.’ ⁴⁹ Kinzi ma siporo mine, ñana tu Maro Kindeni, i Kaika Warika, iveta ne mâsi ñalae tina pa na ja. I ñja imo sapânga. ⁵⁰ I ne kalo-sukâja imo kunzi tamâta ea uru simege ñana i kâ, pa zo ñjine wa zo muli-muli wa. ⁵¹ I mbau iveta mâsi kaika ñalajala pinde lâ, aku tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, ande ñjaranzi sikâwa pwapwataki silâ lâ. ⁵² Maro Kindeni ikai koipu ñalajala nenzi walo sanjenzi, aku itawanzi ndue lâ. Anja kinzi sugorai tamwatanzi, ande isuka kinzi kâki lâ. ⁵³ Iveta vetâja ara rârâ panzi tamâta ñjinde ilonzi tu sipono muli papa i. Mine kala kinzi simo ara nâ. Anja kinzi tamâta ñjinde uru sipamorai tu kinzi nde mbalijja warakanzi, ande izavarunzi pwapwataki, kala mbaunzi kaa nâ silâ. ⁵⁴⁻⁵⁵ Maro Kindeni iveta ikura ne ñgua pânga ñjinde munja iveta kunzi timbunda wukale, ande kala isukanzi Isrel ñgu, i ne wurâta tamâta kinzi. I ñandai kalo kapa ñga; mine kala i ne kalo-sukâja imo kuku Abraham, aku ma imo mine kunzi Abraham ne vâsa rârâni ku imo nâ.” Maria iporo ñgua ñjine.

⁵⁶ Maria imo ndaina kuku Elisabete lee, nzimona ñjato ilâ lâ, ñineñga itaulo ilâ pa taine ne lawea kilo.

Elisabete ipagugua Yoane Lââ-Lilija Tamwata ipânga

⁵⁷ Paguguna ne zoni ñga ipânga lâ, ñineñga Elisabete ipagugua natu tamâne nzâla-kulu ipânga. ⁵⁸ Kinzi lawea ñjinde warakanzi, sitavanzi Elisabete ninambwe wukale kinzi nde silojo pâri tu Maro ïhalae kalo sukâja ñalae ñana Elisabete, kala Elisabete ipagugua natu ipânga lâ. Mine kala kinzi simâ ku sindeka kuku.

⁵⁹ Lâlu ipânga lâ, aku imo kari lima kanajo rua lâ, ñineñga wurita kilo kinzi sive i karae, ikura Juda nenzi tukuja mine. Aku lâlu ñjinde tina-tama seenzi ilonzi tu ma sio ñoa Sakaria lâ lâlu tini, itogo tama Sakaria ña mine. ⁶⁰ Andeta lâlu tina iporo tu, “Mine tia! Kinda ma tapatu i ñja tu Yoane.” ⁶¹ Andeta kinzi siporo tauilo tu, “Mana mana, a? Ñoa ñjinde munja ikeno noko see tonge tini, ande tia.”

⁶² Ñineñga kinzi sitogo lâ mbalaunzi pa tama,aku sikasora i tu i ilo patea ñoa ndia pa lâlu. ⁶³ Sakaria itogo panzi tu kelekele ñana ñgua ñgereja kâ silua, ñineñga ingere ñgua mine tu, “I ñja tu Yoane”. Aku kinzi wisinzi motutu lâ. ⁶⁴ Sakaria ingere ñgua ñjine lâ, aku ndainani nâ i kawa ipwa pwataki ku iporo ñgua kilo, aku ipanea Maro Kindeni. ⁶⁵ Kinzi tamâta lâ lawea ñjinde nde wisinzi motu pâta,aku pâri ñana vetâja ñjinde rârâni kâ nde ilâ isala lawea rârâni ikeno nia tuu lâ Judia tâno. ⁶⁶ Kinzi tamâta rârâ silojo pâri ñjinde,aku ilonzi rârâ siporo tu, “Ayo, mine kala muli ñga lâlu ñjine ma ipânga tamâta mana.” Kinzi sisama tu Maro ïhalae ne kaika imo kuku lâlu ñjinde.

Sakaria ne wângija paneâja kâ

⁶⁷ Ñineñga Koroani Sapânga ipajando Yoane tama Sakaria ndo lâ, kala itula ñgua pwataki mine tu, ⁶⁸ “Ayo, tapanea Maro ïhalae, ina Isrel nenzi Maro Kindeni, ñana tu i imâ ipânga ñgininda ñana itapa ne ñgu kinda piti lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo! ⁶⁹ Mao nâ, Maro Kindeni ikai i ne wurâta tamâta Daviti ne vâsa tonge,aku ñjengunu imo kinda nenda Yautâja Tamwata. Aku Daviti ne vâsa ñjinde ne walo nde ñalae tina. ⁷⁰ Nanayoni, Maro Kindeni io ñgua lâ ne ñgua-tulâja tamâta sapânga kawanzi, kala situla ñgua tu i ma iveta vetâja mine nâ. ⁷¹ Aku Maro Kindeni io i imâ ñana ike a ñana kinda kâ,aku ñana

uyaute kinda piti lâ nenda kazâna tamâta mbaunzi ilo. ⁷² Maro Kindeni munja ipa ñgua tu ma ivilanzi kinda timbunda,aku ma kalo sukâna ñananzi. Aku iporo tu i ma iveta ikura ne ñgua pâja sapâja ñinde munja iveta kunzi. ⁷³ I munja iporo ñgua kaika ku ipa ñgua kuku timbunda Abraham mine tu, ⁷⁴ ‘Naña ma akainzi noko ne vâsa piti lâ nenzi kazâna tamâta mbaunzi ilo,aku ma apu tini kaika panzi tu ma siruru tia ñana siveta wurâta pa naña kâ. ⁷⁵ Mine kala kinzi tamâta ñinde ma sikura tu siveta wurâta pa naña,ku ma simo sapâja ku sondo ndo lâ naña naongu,ikura zo rârâni simo vianzi lâ tâno kulu.’ ”

⁷⁶ Sakaria iporo ñgua ñine lâ, ñinejga iporo pa natu tu, “Anja noko, naña natuñgu, muli kinzi ma sipatu noko ña tu ‘Maro Kindeni âta Tamwata ne Ñgua-Tulâna Tamâta’, ñana tu noko ma kumuñga pa Maro Ñalae ku kuveta i ne nzâla sondo papa. ⁷⁷ Mao nâ, noko ma kupanananzi i ne tamâta mine tu i ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi,aku i ne vetâna ñinde ma ikainzi piti lâ kondoma ilo. ⁷⁸ Kinda nenda Maro Kindeni ma iveta mine, ñana tu i nde kalo-sukâna warika. Mine kala i ma io Yautâna Tamwata indue imâ pa kinda itogo samba ne sinâla mine, ⁷⁹ ñana ipanenzi tamâta ñinde simo kondoma ilo kala siruru pâta ñana mateja kâ. Aku i ma itula nzâla pa kinda ñana tamo ara kuku i kâ.” Sakaria iporo ñgua ñine pa natu Yoane.

⁸⁰ Aku simo lee ku muli ñga, lâlu ñinde itumbu ñalae lâ,aku Koroani Sapâja ilo-kalo ara ilua. Aku i uru imo nia bilimu nâ lee, ñinejga i ne zo ñana ipatua lâ kinzi Isrel ñgu naonzi kâ nde ipânga lâ.

2

Maria ipagugua Yesu

Matai 1:18-25

¹ Pa zo ñinde, Rom nenzi koipu ñalae Kaisara Ogastus itu ñgua tukuja panzi ne wurâta tamâta tu ma silâ pa tâno ndoni Rom uru ikatona ñinde, ñana singere tamâta rârâni ñanzi kâ. ² Kinzi Rom munja ñandai siveta wurâta mine ñana singere tamâta ñanzi kâ. Aku wurâta ñine ipânga lâ zo ñinde Sairinias ikai Rom ndamwa ku imo koipu lâ Siria tâno. ³ Mine kala kinzi tamâta rârâni simo lombo lâ lawea pinde nde sitaulo silâ pa warakanzi timbunzi nenzi lawea lawea tu ma singere ñanzi kâ.

⁴ Aku Yosepe nde see papa Daviti ne vâsa ñgu kâ. Mine kala ipile Nasarete lawea lâ Galilaya tâno,aku ilâ pa Daviti ne lawea,i ña tu Betlehem lawea,lâ Judia tâno. ⁵ Yosepe ikai kaiwa Maria,aku rua silâ Betlehem ñana singere ñanzi kâ. Kinzi rua ñandai sikenno taitu ñga. Maria tini ndo yo, andeta i kapwa ñana natu nzâla-kulu kâ. ⁶ Kinzi rua simo Betlehem yo, ñinejga paguguja ne zo ñga ipânga lâ. ⁷ Aku Maria ipagugua natu tamâne nzâla-kulu ipânga,aku itura lâ lalava ilo,ku inga ndue ikeno bulmakao nenzi kondo ñana kânya kâ ilo. Kinzi simo bulmakao nenzi pâla tonge ilo, ñana tu lombo nenzi luma nde tamâta sipipi lâ.

Kinzi ajelo silâ panzi “lama” nenzi katonâna

⁸ Kinzi “lama” nenzi katonâna tamâta pinde nde simo tâno ilo papa nia ñinde ñgañge-ñgañge,sikai wurâta ñana sikatonanzi lama pa mbo kâ. ⁹ Ñinejga walele nâ Maro Ñalae ne ajelo tonge imâ ipatua panzi,aku Maro Ñalae ne sinâla nde isinalanzi pâta lâ. Mine kala siruru pâta kanajo. ¹⁰ Andeta ajelo ipainzi tu,“Miki karuru ndimo. Kalongo ñga; naña akai pâri ara kala amâ pamî,aku pâri ara ñine nde ñana iveta kinzi tamâta rârâni sindeka nâ. ¹¹ Ñana tu ñine kari,lâ Daviti ne lawea,ande taine tonge ipagugua miki nemí Yautâna Tamwata,kala ipânga lâ. I nde Kirisi, Maro Kindeni ne Pateâna Tamâta,aku i nde Maro Ñalae. ¹² Miki ma kamora nanengu ñgua ñine kanajo kilala mine; miki ma kamora lâlu puro-puro tonge silita lâ lalava lâ,aku ikeno bulmakao nenzi kondo ilo.”

¹³ Ajelo itula ñgua mine lâ, ñinejga walele nâ samba ne ajelo ñgu ñalae tina nde simâ sipânga kuku,aku sipanea Maro Kindeni mine tu, ¹⁴ “Paneâna ilâ pa Maro Kindeni imo âta kâ! Wisi-pisi imâ panzi tamâta simo tâno kulu,kinzi ñinde Maro Kindeni ilo ara panzi!”

Lama nenzi katonâja silâ tu simora Yesu kâ

¹⁵ Kinzi ajelo nde siporo ñgua ñine panzi lama nenzi katonâja marumbu lâ, ñinenga sipilensi ku sikâki sitaulo silâ pa samba ilo kilo. Silâ lâ, ñinenga kinzi lama nenzi katonâja nde siporo lâ warakanzi ñgininzi mine tu, “Ayo, toka talâ Betlehem, tamora mâsi ñine Maro ñalae itula pa kinda!”

¹⁶ Kinzi silâ walele nâ, aku sisânda Maria ku Yosepe rua kulunzi, aku simora lâlu ikeno bulmakao nenzi kondo ilo. ¹⁷ Kinzi simora lâlu lâ, ñinenga silâ ku siporo situla ñgua rârâni kinzi ajelo munja situla panzi ñana lâluni ñinde kâ. ¹⁸ Kinzi tamâta silojo ñgua kinzi lama nenzi katonâja siporo panzi ñinde, aku kinzi rârâni nde ilonzi rârâ.

¹⁹ Añga Maria nde ipa ñgua ñinde ndoni kaika lâ ikeno i ilo kalo. ²⁰ Ñinenga kinzi lama nenzi katonâja nde sitaulo silâ, aku siwângi sipanea Maro Kindeni ñana mâsi ñalae kinzi simora ku silojo ñinde, ikura kinzi ajelo munja situla panzi mine.

Ñoa silua Yesu

²¹ Kari lima kanajo rua ilâ lâ, aku wurita kilo, ñinenga kinzi siveta ikura Juda nenzi mâsi mine, aku sive lâlu karae. Aku sipatu i ña tu Yesu, ñoa ñine ajelo munja itula pwataki, lâ zo ñinde lâlu ñandai ipânga imo tina kapwa ilo ñga.

Simeon kuku Ana rua simora Yesu lâ Maro Kindeni ne luma sapânya

²² Simo lee ku kari tamâta rua (40) ilâ lâ, ñinenga Maria ku Yosepe rua nenzi zo ipânga ñana siveta patarawânya ñana tini mbâra-mbâra kâ, ikura Mose ne ñgua tukuja mine. Mine kala kinzi rua sikai lâlu ku sikâki silâ pa Jerusalem lawea ñana siveta patarawânya kâ. Aku kinzi ilonzi tu lâlu ma ikaí nzâmbé ñana muli iveta wurâta pa Maro Kindeni kâ tona. ²³ (Nenzi vetânya ñine nde iyoke Maro ñalae ne ñgua tukuja tonge ikeno mine tu, “Kinzi lâlu tamâne nzâla-kulu rârâni, ande ma sikai nzâmbé ñana muli siveta wurâta pa Maro ñalae kâ”.) ²⁴ Aku rua nenzi patarawânya ñinde kala iyoke Maro ñalae ne ñgua tukuja tonge kilo ikeno mine tu, “Noko ma kuonzi sii gugu rua tâku sii bâlu rua, itogo patarawânya mine.”

²⁵ Lâ zo ñinde, tamâta tonge imo Jerusalem, i ña mine Simeon. I nde tamâta sondo, aku uru imege ñana Maro Kindeni wa ipono muli pa i ne ñgua tukuja wa. Aku i uru io tini ñana Maro Kindeni ne Pateânya Tamâta tu ma imâ ñana ivilanzi Isrel ñgu kâ. Koroani Sapânya nde uru imo kuku Simeon. ²⁶ Nanayoni Koroani Sapânya itula ñgua pwataki pa Simeon tu i ma imâte tia yo, ande i mata ma imora Kirisi, Maro ñalae ne Pateânya Tamâta. ²⁷ Aku lâ zoni ndaina, Koroani Sapânya igagati Simeon ilo tu ma ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapânya. Simeon nde imo nia ñinde yo, ñinenga lâlu tina-tama nde sikai Yesu simâ pa luma sapânya ñana siveta vetânya ikura Mose ne ñgua tukuja mine. ²⁸ Aku Simeon nde ilâ panzi,aku mbau ilâ ikoti lâlu ku ipanea Maro Kindeni mine tu, ²⁹ “Maro ñalae, munja noko kupa ñgua kuku ne wurâta tamâta naña, kala ñine ñga ipânga kanajo lâ. Mine kala naña wisingu pisi nâ,aku aluku lâ ñana amâ pano. ³⁰ Ñana tu naña matângu amora tamâta ñine noko kupatea lâ ñana imo maka nema Yautânya Tamwata, ³¹aku noko kunjunu i imandi lâ kinzi tamâta rârâni naonzi lâ. ³² Ina itogo sinâla tonge ñana itula noko kilala pwataki panzi tinikoa ñgu. Aku kinzi tamâta rârâni ma sisuka noko ne ñgu maka Isrel ñama kâki.”

³³ Yesu tina-tama nde ilonzi rârâ ñana ñgua ñine Simeon iporo ñana lâlu kâ. ³⁴ Ñinenga Simeon itu nzâmbé panzi,aku iporo pa lâlu tina Maria mine tu, “Kulojo ñga; Maro Kindeni ipatea lâlu ñine ñana ivetanzi tamâta rârâ lâ Isrel ñgu patanzi sindue, aña ñana ivetanzi rârâ simo vianzi. I ma imo itogo Maro Kindeni kilala mine, kala kinzi tamâta rârâ ma sipu mulinzi papa. ³⁵ Mine kala kinzi tamâta rârâ nenzi ilo-kalo ma ipânga nia yo. Andeta kalo-sukânya ñalae tina ma isowe noko taine ilo pwataki tona, itogo pilâ mata uru isowenzi tamâta mine.”

³⁶ Aku ñgua-tulânya taine koja tonge kala imo Jerusalem lawea tona, i ña mine Ana. I tama nde Panyuel,aku i nde imo lâ Asa ne vâsa ñgu. Taine ñinde nde koja lâ. Nia ndoyo i taine taipa yo,aku ikâe kaiwa tamâne ku imo kuku ikura mbwera lima kanajo rua.

³⁷ ɻinejga i kaiwa ɻinde imâte lâ, aku taine simbo nâ imo lee ikura i ne mbwera tamâta ɻapa kanajo ɻapa (84). Taine mwala ɻinde nde uru ipile Maro Kindeni ne luma sapâja, ande tia; ikura kari wa mbo wa i uru itu kaika ɻana kâpwa kâ ku imo ikai noja nâ. ³⁸ Aku lâ zo ndainani nâ, taine ɻinde kala imâ ipângâ panzi Yesu tina-tama. I kawa ndanje pa Maro Kindeni, aku iporo itula ɻuga pwataki ɻana lâlû ɻinde kâ panzi tamâta pinde, kinzi ɻinde uru sio tininzi ɻana Maro Kindeni tu ma iyautenzi tamâta simo Jerusalem lawea ɻinde piti lâ kazâja ilo.

Yosepe ku Maria rua sitaulo pa Nasarete lawea

³⁹ Yosepe ku Maria rua siveta vetâna rârâni marumbu lâ, ikura Maro ɻalae ne ɻuga tukuja mine, ɻinenja sitaulo silâ pa warakanzi nenzi lawea Nasarete kilo, lâ Galilaya tâno. ⁴⁰ Anja lâlû nde itumbu ɻalae,aku i tini kaika lâ. Aku Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kuku i, kala itumbu tava ilo-kalo sondo nâ.

Yesu ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapâja

⁴¹ Ikura mbwera mbwera, Yesu tina-tama nde uru sikâki silâ pa Jerusalem lawea ɻana simora kumbwa Pasova kâ. ⁴² Aku simo lee, ku Yesu ne mbwera sajao kanajo rua lâ. Aku lâ mbwera ɻinde kinzi siveta ikura kumbwa nzalani mine,aku silâ Jerusalem. Aku sikai Yesu iyoka kunzi silâ. ⁴³ Simo lee, ku kumbwa ne zo marumbu lâ, ɻinenja Maria ku Yosepe rua sitaulo silâ pa nenzi lawea kilo. Anja Yesu nde ilâ kunzi tia, imo Jerusalem ni. Andeta i tina-tama nde sizizâla ɻana ɻine kâ. ⁴⁴ Kinzi rua ilonzi patea tu Yesu iyoka kunzi tamâta pinde tâ. Tia ku soka lee lala lâ, ɻinenja siroto ɻana Yesu kâ lâ ninzi-nambwe wa seenzi wa ɻegininzi. ⁴⁵ Siroto siroto lee, andeta sisânda Yesu kulu tia. Mine kala wurita kilo kinzi rua sitaulo silâ pa Jerusalem kilo tu ma siroto ɻana. ⁴⁶ Kinzi rua sipângâ Jerusalem lâ, ɻinenja siroto ɻana Yesu kâ. Andeta tia. Aku wurita kilo, ɻinenja sisânda i kulu lâ Maro Kindeni ne luma sapâja ilo. I nde isajona kinzi pananâja tamâta ɻegininzi, itambira taja pa nenzi ɻuga wa ikasonjanzi ɻuga pinde tona. ⁴⁷ Kinzi pananâja tamâta silojo Yesu ne ɻuga ɻinde, ande kinzi rârâni wisinzi motutu ɻana i ne ilo-kalo wa ɻuga kanajo iporo tauilo panzi ɻinde wa. ⁴⁸ Tina ku tama rua nde simora Yesu ku wisinzi motutu lâ. Aku tina ipai tu, “Natungu, ɻana sâ kâ ɻga noko kuveta mine pa maka rua, a? Maka rua tama rua iloma malia ndo, kala kamo kaveta rotoja ɻalae ɻanano.”

⁴⁹ Andeta Yesu nde itu lâ kawa tu, “Mana mana ɻga miki rua kaveta rotoja ɻana na ja kâ, a? Tiambo miki rua kazizâla tu nanerju wurâta keno ɻana amo na ja Mama ne luma ilo, tiya?” ⁵⁰ Andeta kinzi rua sizizâla ɻana ɻuga Yesu iporo panzi ɻinde ne duvi.

⁵¹ ɻinenja Yesu iyâti kunzi,aku sitaulo silâ sindue pa Nasarete lawea kilo. Aku ikura zo zo, Yesu taja mwasa nâ ipono muli pa kinzi rua nenzi ɻuga. Aku i tina nde kalo ɻgere ɻana ɻuga ɻinde rârâni kâ,aku ipa kaika lâ keno i ilo kalo. ⁵² Aku Yesu nde itumbu ɻalae tava ilo-kalo ara nâ,aku Maro Kindeni wa kinzi tamâta wa nde tininzi mwasa nâ papa i.

3

Yoane Lââ-Liliya Tamwata itula ɻuga

Matai 3:1-11, Malaka 1:1-8, Yoane 1:6-8,15-37

¹ Koipu ɻalae Kaisara Taiberias ikai poe ikura mbwera sajao kanajo lima lâ. Aku lâ zo ɻinde, Pontius Pilata imo tamâta mbâna-mbâna lâ Judia tâno, anja Herot nde ikai koipu lâ Galilaya tâno, anja i tai Pilip nde ikai koipu lâ Ituria tâno wa Trakonitis tâno wa, anja Lisania nde ikai koipu lâ Abilene tâno. ² Anja Anas ku Kaifas rua nde simo mbâna-mbâna panzi patarawâja tamâta rârâni. Aku lâ zoni ndaina, Maro Kindeni kawa ɻuga imâ pa Sakaria natu Yoane, lâ nia bilimu. ³ ɻinenja Yoane iyoka ilâ ikura nia rârâni ikeno Jodan Lââ tini laiti. Aku itula ɻuga panzi tamâta tu ambo sipalele ilonzi kalonzi, ande Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. ɻinenja Yoane ililinzi lâ lââ. ⁴ Yoane ne wurâta ɻine iyoke ɻuga-tulâja tamâta Aisaia ne ɻuga tonge munga ingere lâ pepa tini. ɻuga ɻinde nde ikeno mine tu,

“Lâ nia bilimu, sarawâja tonge iyoka lâ tamâta tonge kawa imâ mine tu, ‘Kaveta nzâla sondo ñana Maro ñalae ma imâ kâ. ⁵ Katatau nia kawa kawa, aku kaso tuu wa nia ndamwa ndamwa tu ma sipânga nia papata ndo. Anja nzâla mwarangi mwarangi wa nzâla pakakâe wa, ande ñinde miki ma kaveta sondo ndo. ⁶ Aku kinzi tamâta rârâni simo tâno kulu ma simora Maro Kindeni ne vetâja ñana iyautenzi tamâta piti lâ kondoma ilo.’”

⁷ Kinzi tamâta rârâ nde simâ pa Yoane tu ma ililinzi, andeta ipainzi tu, “Miki nde mwâta sakamao natunzi! Miki ea ipaimi tu kakâwa ñana Maro Kindeni ne wisi-nâna kâ, a? ⁸ Miki jandai kaveta vetâja arara ñga. Ambo miki ma kaveta vetâja ara pinde, ande ñinde ma itula ilomi kalomi pwataki tu miki kapalele ilomi kalomi lâ. Miki uru kaporu kaa nâ lâ warakami ñginimi tu, ‘Abraham nde maka timbuma’, aku lâ ñgua ñine miki katu Maro Kindeni ne pareja-nia ñana nemu kiesaka kâ ma injenge ñanami. Opopo, miki kapalâje ndo! Naja aporo mao nâ pam; Maro Kindeni ikura tu ikainzi mira ñai ku ivetanzi sipânga Abraham ne vâsa, sitogo miki mine! ⁹ Kavasi nde ikeno lâ kâi duvi tini. Kâi ndia uru ipula kanajo ara tia, ñinde Maro Kindeni ma iso piti irumbia lâ yââ ikana lâ.”

¹⁰ Kinzi tamâta silojo Yoane iporo ñgua mine, ñinejga sikasonja tu, “Ambo mine, ande maka ma kaveta mana.” ¹¹ Aku Yoane itu lâ kawanzi tu, “Ambo tamâta tonge ne pasawanya rua keno papa, ande ara ñana pasawanya taitu ma ilua tamâta ne pasawanya tonge tia ñinde. Ambo tamâta tonge kâ kâpwa keno papa, ande ara ñana i kala ma iveta mine nâ.” ¹² Anja kinzi tamâta pinde uru siveta wurâta pa Rom ñana mbumbu kainja kâ, ande kala simâ pa Yoane ñana ililinzi kâ. Aku kinzi kala sikasonja Yoane tu, “Pananâja, anja maka nde ma kaveta mana.” ¹³ Ande Yoane ipainzi tu, “Miki ma kakai mbumbu sondo nâ, ikura nemu koipu nenzi ñgua mine. Kakai mbumbu pinde kaa nâ sajenzi tamâta ndimo.” ¹⁴ Anja kinzi zugu tamâta pinde kala sikasonja Yoane tu, “Anja maka nde ma kaveta mana.” Aku Yoane itu lâ kawanzi tu, “Miki ma kaveta ruruja panzi tamâta wa kaveta ñgua lanjeja panzi ñana kakai mbumbu sajenzi ndimo. Miki ma kakai warakami nâ nemu kulu, aku ilomi yosi ñana tamâta pinde nenzi mbumbu ndimo.”

¹⁵ Kinzi tamâta ilonzi igagatinzi, kala sio tininzi ñana mâsi kaika tonge tu ma imâ ipânga naonzi tâ. Ilonzi iroto,aku siporo imâ warakanzi nâ ñgininzi tu, “Tiambo Yoane nde Kirisi, tiya?” ¹⁶ Andeta Yoane itu lâ kawanzi ku iporo pa kinzi rârâni tu, “Naja alilimi lâ lââ nâ; anja tamâta tonge iyoka naja muliñgu mwângu imâ,aku i ne walo nde ipole nanengu walo. I nde tamâta ñalae, ande kala naja amo i kalo, atogo tamâta kaa nâ mine. Nanengu ara ikeno pana ñana ayaute wâlo piti lâ i ne kie kâmba, itogo i ne wurâta tamâta sugorai ma iveta mine, ande tia. I ma ililimi lâ Koroani Sapânga wa yââ wa. ¹⁷ I ne kâro-kâro keno i mbalau ilo,aku ma ikaro ‘wit’ ne kina itambira lâ. I ma igona ‘wit’ kanajo ku io lâ kâpwa ne luma ilo; anja kina nde ma irumbia lâ yââ ñinde uru mela-mela mine ku imo nâ.” ¹⁸ Aku Yoane itula ñgua rârâ pinde panzi tamâta tona, ñana igagati ilonzi kalonzi kâ. Aku itula pâri ara panzi tona.

Herot io Yoane lâ luma sakamao ilo

¹⁹ Andeta Yoane uru imbita ku ilelea Koipu Herot, ñana tu Herot ipanawe taine tonge, i ña tu Herodias. Taine ñinde nde Herot tai Pilip kaiwa. Aku Yoane uru ilelea Herot ñana vetâja potomule kie-kie pinde munja iveta tona. ²⁰ Ñinejga Herot iveta soki ñalae tina tonge kilo, ñana tu isupwanzi ne tamâta silâ,aku sikai Yoane kaika ku sio lâ luma sakamao ilo.

Yoane ilili Yesu

Matai 3:13-17, Malaka 1:9-11, Yoane 1:31-34

²¹ Munga, lâ zo ñinde kinzi tamâta rârâ simâ pa Yoane ñana ililinzi kâ, ande Yesu kala imâ papa tu ikai lââ-liliña. Aku Yoane ilili i lâ, ñinejga Yesu ino pa Maro Kindeni. Imo ikai noja yo, ñinejga samba ipwa pwataki, ²²aku Koroani Sapânga itogo bâlu mine indue imâ pa Yesu. Ñinejga sarawâja tonge iyoka pa samba indue imâ mine tu, “Naja natuñgu kala noko. Naja ilonju ndo keno pano wa ilonju ndeka pano wa.”

Yesu timbu wukale
Matai 1:1-16

²³ Yesu ne mbwera ipânga itogo tamâta taitu kanajo sanjao (30) wajai, njinenga pa zo njinde imandi ñana iveta ne wurâta kâ. Kinzi tamâta ilonzi patea tu Yesu nde Yosepe natu. Anja Yosepe timbu nde Heli, ²⁴ anja Heli nde Matat natu, anja Matat nde Livai natu, anja Livai nde Melki natu, anja Melki nde Janai natu, anja Janai nde Yosepe natu. ²⁵ Yosepe nde Matatias natu, anja Matatias nde Amos natu, anja Amos nde Nahum natu, anja Nahum nde Esli natu, anja Esli nde Nagai natu. ²⁶ Nagai nde Mat natu, anja Mat nde Matatias natu, anja Matatias nde Semen natu, anja Semen nde Josek natu, anja Josek nde Joda natu. ²⁷ Joda nde Joanan natu, anja Joanan nde Resa natu, anja Resa nde Serubabel natu, anja Serubabel nde Sealtiel natu, anja Sealtiel nde Neri natu. ²⁸ Neri nde Melki natu, anja Melki nde Adi natu, anja Adi nde Kosam natu, anja Kosam nde Elmadam natu, anja Elmadam nde Er natu. ²⁹ Er nde Yosua natu, anja Yosua nde Elieser natu, anja Elieser nde Jorim natu, anja Jorim nde Matat natu, anja Matat nde Livai natu. ³⁰ Livai nde Simeon natu, anja Simeon nde Juda natu, anja Juda nde Yosepe natu, anja Yosepe nde Jonam natu, anja Jonam nde Eliakim natu. ³¹ Eliakim nde Melea natu, anja Melea nde Mena natu, anja Mena nde Matata natu, anja Matata nde Natani natu, anja Natani nde Daviti natu. ³² Daviti nde Jesi natu, anja Jesi nde Obet natu, anja Obet nde Boas natu, anja Boas nde Salmon natu, anja Salmon nde Nason natu. ³³ Nason nde Aminadap natu, anja Aminadap nde Atmin natu, anja Atmin nde Arni natu, anja Arni nde Hesron natu, anja Hesron nde Peres natu, anja Peres nde Juda natu. ³⁴ Juda nde Yakopu natu, anja Yakopu nde Isaka natu, anja Isaka nde Abraham natu, anja Abraham nde Tera natu, anja Tera nde Nahor natu. ³⁵ Nahor nde Seruk natu, anja Seruk nde Reu natu, anja Reu nde Pelek natu, anja Pelek nde Eber natu, anja Eber nde Sela natu. ³⁶ Sela nde Kainan natu, anja Kainan nde Arpaksat natu, anja Arpaksat nde Siem natu, anja Siem nde Noa natu, anja Noa nde Lamek natu. ³⁷ Lamek nde Metusela natu, anja Metusela nde Enoko natu, anja Enoko nde Jaret natu, anja Jaret nde Malalel natu, anja Malalel nde Kenan natu. ³⁸ Kenan nde Enos natu, anja Enos nde Set natu, anja Set nde Adam natu, anja Adam nde Maro Kindeni natu.

4

Sadana ikai samâja pa Yesu
Matai 4:1-11, Malaka 1:12-13

¹ Koroani Sapâja ipajando Yesu lâ, njinenga Yesu ipile Jodan Lââ ku itaulo ilâ pa Galilaya tâno. Njinenga Koroani Sapâja ikai Yesu io lâ nia bilimu tonge. ² Yesu imo nia bilimu njinde ikura kari tamâta rua (40) lâ, aku Sadana imo ikai samâja papa. Ikura zo njinde rârâni Yesu ika kâpwa tonge tia, kala putole ipu pâta lâ.

³ Njinenga Sadana ipai Yesu tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kuporo pa mira ñine tu ma ipalele ipânga togo puroja mine.” ⁴ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Kâpwa nâ ikura tu isukanzi tamâta ñana simo vianzi kâ, ande tia’.”

⁵ Aku Sadana ikai Yesu ikâki ilâ nia tonge ikeno âta, aku walele nâ itula nia wa lawea ndoni papa. ⁶ Aku ipai Yesu tu, “Ayo, koipu ñalañala rârâni nenzi walo wa sirgâra arara ñine, ande ma alua noko. Kelekele rârâni ñine nde muنجa Maro Kindeni ilua naña lâ, kala akura tu alua tamâta ea naña ilonju papa njinde. ⁷ Mine kala, ambo noko ma kupare tuku pa naña ku kupaneana, ande kelekele rârâni ñine ma nalano.” ⁸ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kutundu kupanea noko ne Maro ñjalae Kindeni, aku kuveta wurâta papa i simbo nâ’.”

⁹ Aku Sadana ikai Yesu ilâ Jerusalem lawea,aku io i kâki imandi Maro Kindeni ne luma sapâja mende kulu. Njinenga ipai Yesu tu, “Noko kutu Maro Kindeni natu, ande ara, kusonga kundue pa tâno kulu. ¹⁰ Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

‘I ma ionzi ne ajelo tu sikatona noko sondo ndo. ¹¹ Kinzi ma mbaunzi nā sisuka noko kâki, kala mira tonge ma ikura tu isowe noko kie, ande ma tia.’”

¹² Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindeni kawa ŋqua ikeno mine: ‘Noko ma pwai samâŋja tonge pa noko ne Maro Ʉhalae Kindeni ndimo’.”

¹³ Sadana iveta ne samâŋja rârâni marumbu lâ, ŋinenga ipile Yesu ku ilâ. Andeta Sadana io tini ŋana zo pinde muli mbo ma imâ iveta samâŋja pinde papa kilo.

Yesu iveta ne wurâta mun̄ga lâ Galilaya tâno

Matai 4:12-17, Malaka 1:14-15

¹⁴ ŋinenga Yesu itaulo ilâ pa Galilaya tâno, aku Koroani Sapâŋja ne walo imo kuku. Aku i parina nde isala nia ikura nia nia ilâ. ¹⁵ Aku Yesu ilâ ikura lawea lawea ku itu pâri ara ipanananzi tamâta lâ nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo. Aku kinzi tamâta rârâni sisuka i ŋa kâki.

Kinzi tamâta lâ Nasarete lawea sipu mulinzi pa Yesu

Matai 13:53-58, Malaka 6:1-6

¹⁶ Aku Yesu itaulo ilâ pa Nasarete lawea kilo. I mun̄ga imo ku itumbu ŋalae lâ lawea ŋinde. Aku lâ pwareâŋja ne zo sapâŋja, ande Yesu ilâ luma ŋana pasauŋa kâ ilo, itogo uru iveta mine. Aku imandi lâ kinzi tamâta naonzi ŋana ipono Maro Kindeni ne ŋqua ŋgerenja pinde ikeno lâ pepa tini panzi. ¹⁷ Kinzi tamâta pinde sikai pepa ŋinde mun̄ga ŋqua-tulâŋja tamâta Aisaia ingere, aku sikai simâ silua Yesu. ŋinenga Yesu imazara pepa ku isânda ŋgerenja ŋqua tonge ikeno mine tu,

¹⁸ “Maro Ʉhalae ne Koroani ipajando naŋa lâ, ŋana tu i ipatea naŋa tu ma atula pâri ara panzi sugorai tamwatanzi. Isupwa naŋa amâ ŋana atula ŋqua mine; ‘Miki tamâta kamo luma sakamao ilo, ande miki ma kayâti kamâ pa nia yo; anga miki tamâta matami leva-leva, ande ma kamora kilo.’ Aku isupwa naŋa amâ ŋana ayautenzi tamâta uru simo ara tia ŋinde, ¹⁹ aku isupwana ŋana atula ŋqua tu Maro Ʉhalae ne zo ŋana iveta kie ara panzi tamâta kâ, ande imâ ipâŋga lâ.”

²⁰ Yesu ipono ŋqua ŋine pwataki panzi siloŋo lâ, ŋinenga iviviki pepa kilo ku ilua wurâta tamâta taulo. ŋinenga lambu ndue isaŋona ŋana ipanananzi kâ. Kinzi tamâta rârâni simo luma ŋana pasauŋa kâ ilo nde matanzi silea kaika pa Yesu nâ. ²¹ ŋinenga Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa ŋqua ŋine kala miki kaloko lâ, ande ŋine kari ipâŋga kanajo mao lâ.”

²² Kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motu ŋana ŋqua ara ŋinde Yesu itula yâti panzi, aku sisuka i ŋa kâki. Andeta sipakasonja warakanzi mine tu, “Mana mana, a? Tiambô tamâta ŋine nde Yosepe natu, tiya?”

²³ Mine kala Yesu ipainzi tu, “Mao nâ, miki ilomi tu kaporø ŋqua siâŋja itaulo imâ pa naŋa mine tu, ‘Ayo, noko tamâta ŋana kuvetanzi pukoŋa kâ, noko kupaveta tamwata karae sondo lâ ŋga. Vetâŋja rârâni kinzi sitapâri tu noko mun̄ga kuveta lâ Kaperneam lawea, ande kuveta mine nâ lâ noko tamwata ne lawea tonâ’.”

²⁴ ŋinenga Yesu ipainzi tu, “Naŋa aporo mao nâ pamî; kinzi tamâta simo lâ ŋqua-tulâŋja tamâta tonge ne lawea tina, ande kinzi ŋinde uru ilonzi ara papa ŋqua-tulâŋja tamâta ŋinde, ande tia ndo. ²⁵ Miki kaloko ŋga, naŋa aporo ŋqua mao nâ pamî; mun̄ga, lâ ŋqua-tulâŋja tamâta Ilia ne zo, ande kinzi taine rârâ lâ Isrel ŋgu kaiwanzi simâte lâ kala simo mwala nâ. Pa zo ŋinde, karâzî imbe tia ikura mbwera ŋato ŋga nzimona lima kanajo taitu. Mine kala putole ŋalae ipâŋga ikura nia nia ilâ. ²⁶ Andeta Maro Kindeni isupwa ŋqua-tulâŋja tamâta Ilia ilâ pa taine mwala tonge lâ Isrel ŋgu ŋana isuka i kâ, ande tia. I isupwa Ilia ilâ pa tinikoa taine mwala tonge lâ Sarepat lawea, lâ Saidon tâno. ²⁷ Aku mine nâ, lâ ŋqua-tulâŋja tamâta Elisa ne zo, ande kinzi Isrel tamâta rârâ sikai pukoŋa tininzi saga-saga. Andeta tini saga-saga tamâta tonge lâ Isrel ŋgininzi ipâŋga tini mbâra-mbâra kilo, ande tia. Neman, ina Siria tinikoa ŋgu tamwata, i simbo nâ tini ipâŋga mbâra-mbâra kilo.” Yesu iporo ŋqua mine.

²⁸ Kinzi tamâta kala simo luma ɣana pasauja kâ ɣinde ilo nde siloŋo Yesu ne ɣgua ɣine, aku wisinzi nânâ ɣalae tina. ²⁹ Aku marumbu; kinzi simandi ku siŋara Yesu iyâti ilâ pa lawea ɣganje. ɭineŋga sikai sikâki silâ pa nia ndamwa tonge, lâ tuu ɣinde nenzi lawea ikeno kulu. Kinzi ilonzi tu ma sitili Yesu ndue ɣana imâte kâ. ³⁰ Andeta tia; Yesu iyoka ɣgininzi, aku iyâti ilâ.

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâta tonge ilo

Malaka 1:21-28

³¹ ɭineŋga Yesu indue ilâ pa lawea ɣalae tonge ikeno Galilaya tâno, i ɣa tu Kaperneam lawea. Aku lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa, ande ipanananzi tamâta simo lawea ɣinde. ³² Kinzi nde wisinzi motutu ɣana i ne ɣgua ɣinde, ɣana tu ipanananzi itogo i tamwata ikai Maro Kindeni ndamwa kala iporo.

³³ Aku tamâta tonge imo luma ɣana pasauja kâ ɣinde ilo tona, koroani saka ipagagara i lâ. Tamâta ɣinde isuŋa kawa ɣalae kâki tu, ³⁴ “Aaa! Yesu, Nasarete tamwata, noko kumâ ɣine tu kuveta mana pa maka, a? Tiambo noko kumâ ɣine tu kuzavaruma, tiya? Naja asama noko kilala pwataki tu noko nde Maro Kindeni ne Tamâta Sapâŋa!” ³⁵ Andeta Yesu imbita ku ipai tu, “Noko kawa buu nâ, ku kupile tamâta ɣine pwâwa kulâ!” ɭineŋga koroani saka itambira tamâta ɣinde pata ndue lâ kinzi ɣgininzi, aku iyâti ilâ. Andeta tamâta ɣinde ikai nânâ tonge tia.

³⁶ Kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motutu, aku sipakasoŋa warakanzi tu, “ɭine nde ɣgua mana. Opopo, i itu ɣgua kaika panzi koroani saka, itogo i tamwata imo tava ne walo kaika mine, kala kinzi sipalojo pa i kawa ku sipilenzi tamâta siyâti silâ!” ³⁷ Mine kala Yesu parina ilâ ikura nia nia lâ tâno ɣinde ndoni.

Yesu iveta Petero ana taine tini ara kilo

Matai 8:14-16, Malaka 1:29-31

³⁸ ɭineŋga Yesu ipile luma ɣana pasauja kâ ɣinde, aku ilâ Saimon ne luma ilo. Andeta Saimon ana taine nde ikai pukonja ɣalae tonge, kala i ndamwa nânâ. Mine kala kinzi sino Yesu tu ma ivila i. ³⁹ Yesu nde ilâ imandi taine ɣinde tini laiti ku imbita pukonja ɣinde, kala pukonja ɣinde piti lâ tini. ɭineŋga walele nâ taine imandi sânda ku isu kâpwa panzi.

Yesu ivetanzi tamâta rârâ tininzi ara kilo

Matai 8:17, Malaka 1:32-34

⁴⁰ Kari indue lala lâ, kala pwareâŋa ne zo sapâŋa marumbu lâ. ɭineŋga kinzi tamâta lâ lawea ɣinde sikainzi ninzi-nambwe pinde, pukonja kie-kie keno tininzi, aku simâ pa Yesu. Aku Yesu io mbalau lâ kinzi pukonja tamâta ɣinde rârâni taitu-taitu tininzi, aku ivetanzi tininzi mbalaunzi ara kilo. ⁴¹ Aku kinzi koroani saka kala sipilenzi tamâta rârâ ku sikâwa siyâti silâ. Koroani saka ɣinde sisuŋa kawanzi ɣalae ku siporo tu, “Noko nde Maro Kindeni Natu!” Andeta Yesu imbitanzi ku itu kaika panzi tu ma kawanzi buu nâ, ɣana tu kinzi sisama i kilala pwataki tu i nde Kirisi, Maro Kindeni ne Pateâŋa Tamâta.

Yesu itula pâri ara lâ lawea pinde

⁴² Lâ wurita kilo, mbwale pwataki lâ, ɭineŋga Yesu ipile lawea ɣinde ku ilâ pa nia ɣganje tonge tamâta simo tia ɣinde. Andeta kinzi tamâta nde siroroto ɣana Yesu kâ. Sisânda i kulu lâ, ɭineŋga sino papa tu ma imo ndaina kunzi. ⁴³ Andeta Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni ipatea tu naŋa ma alâ pa lawea pinde tona ɣana atula pâri ara ɣana i ne mâsi ɣana ikai maro panzi tamâta kâ. Mao nâ, i isupwa naŋa amâ tu aveta wurâta mine.”

⁴⁴ Aku Yesu ilâ itula pâri ara lâ luma ɣana pasauja kâ ilo ikura lawea lâ Judia tâno.

Petero ikainzi ija rârâ, ikura Yesu kawa mine

Matai 4:18-22, Malaka 1:16-20

¹ Zo tonge Yesu imandi Genesaret lââ bwalika pwali, aku kinzi tamâta rârâ simâ papa ɣana siloŋo Maro Kindeni kawa ɣgua kâ. ɭgu ɣalae tina nde sipatingi nâ simâ. ² Aku Yesu mata ilâ imora wâŋga rua sikeno lââ pwali. Wâŋga warakanzi muŋga silae toa lââ

bwalika pwali, aku sipile wânga ñana sipua nenzi viâja kâ. ³ Mine nde Yesu ilâ ikâki imandi wânga tonge kulu. Wânga ñinde nde Saimon ne. Aku Yesu ino Saimon tu ma izuwara wânga ndue ilâ ipâti lââ kulu lâ sâwa tini laiti. Ñineñga Yesu isajona wânga kulu, aku iporo ipanananzi tamâta.

⁴ Yesu ipanananzi marumbu lâ, ñineñga ipai Saimon tu, “Miki kakai wânga talâ lââ ñgini, aku katambira nemi viâja ndue ñana kakainzi ija kâ.” ⁵ Andeta Saimon nde itu lâ kawa tu, “Tamâta ñalae, mbo ñalae maka kaveta lee andeta kakai ija tonge tia ndo! Andeta noko kuporo mine, ande kala naña ma atambira viâja ndue.”

⁶ Kinzi siveta ikura Yesu kawa mine, ñineñga sikainzi ija rârâ ñinde. Mine kala nenzi viâja laiti ñana motu kâ. ⁷ Tia ku kinzi sitâla panzi nawalanzi lâ wânga tonge kulu tu ma simâ sivilanzi. Kinzi simâ sipânga lâ, aku sikainzi ija lâ wânga rua ilonzi pipi pânga lâ. Mine kala wânga ruani ñinde nde laiti ñana simbwatuke kâ.

⁸⁻¹⁰ Saimon Petero tavanzi i nuwala simo kuku ñinde, ande simora ija rârâ keno wânga ruani ilonzi, aku wisinzi motu pâta kanajo. Aku Saimon ninambwe rua, Sebedi natu Yamesi ku Yoane rua, kinzi rua kala wisinzi motu mine nâ. Ñineñga Saimon Petero ipare tuku lâ Yesu kie tini ku ipai tu, “Maro ñalae, naña nde kiesaka tamwatângu. Mine nde kupile naña kulâ!” Andeta Yesu ipai Saimon tu, “Noko kururu ndimo; kala zo ñine wa zo muli-muli wa, noko ma kuveta wurâta ñana pwainzi tamâta kâ.” ¹¹ Kinzi silae wânga rua toa lâ, ñineñga sipile nenzi kelekele rârâni keno,aku sipono muli pa Yesu.

Yesu iveta tamâta tonge tini saga-saga ipânga tini mbâra-mbâra kilo

Matai 8:2-4, Malaka 1:40-45

¹² Aku zo tonge, Yesu imo lawea tonge ilo, ñineñga tamâta tonge nde imâ papa. Pukona saga-saga nde ikura tamâta ñinde tini ndoni. Tamâta ñinde mata ilâ imora Yesu, ñineñga ipare tuku, nao tundu pa tâno, aku ino papa tu, “Maro ñalae, ambo noko ilo tu kuveta mine, ande noko pwura tu kuveta naña tiningu ipânga mbâra-mbâra.” ¹³ Aku Yesu nde isuja mbalau ilâ itaño tamâta ñinde tini,aku ipai tu, “Naña ilongu tu aveta mine. Kala ñine nâ noko kupânga mbâra-mbâra!” Aku ndainani nâ pukona saga-saga marumbu lâ i tini.

¹⁴ Ñineñga Yesu iporo indi kaika papa tu, “Noko ma kulâ kutapâri pa tamâta tonge ñana vetâja kala ipânga pano ñine ndimo. Kulâ kupatula tini pa patarawâja tamâta,aku kuveta patarawâja ñana tini mbâra-mbâra kâ, ikura Mose ne ñgua tukuja mine. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta ma sisama tu noko ne pukona nde marumbu lâ.” ¹⁵ Andeta Yesu parina ñine nde ilâ ikura nia nia ilâ. Mine kala kinzi tamâta rârâ ñinde simâ ñana silojo Yesu ne ñgua kâ. Aku simâ ñana Yesu ma izavaru nenzi pukona pitî lâ tininzi tona. ¹⁶ Andeta Yesu uru ilâ mbwani rârâ pa nia ñganje pinde tamâta simo tia ñinde, ñana ikai noja pa Maro Kindeni kâ.

Yesu iveta tamâta tonge kie-mbalau sakamao ipânga ara

Matai 9:1-8, Malaka 2:1-12

¹⁷ Zo tonge Yesu imo ipanananzi tamâta,aku kinzi tamâta pinde lâ Parisai ñgu sitavanzi pananâja tamâta pinde ñana ñgua tukuja kâ, ande sisajona kunzi. Kinzi tamâta ñinde munja soka pa lawea rârâni lâ Galilaya tâno,aku soka pa Judia tâno wa Jerusalem lawea wa simâ. Aku Maro ñalae ne walo ipaipa kuku Yesu ñana ikura tu ivetanzi pukona tamâta tininzi ara kilo. ¹⁸ Ñineñga tamâta pinde sikale tamâta tonge lâ rombe-rombe kulu simâ. Tamâta ñinde kie-mbalau ndoni imâte lâ. Kinzi situ sikai simâ luma ilo ku sio lâ Yesu nao, ñana Yesu ma iveta i tini ara kâ. ¹⁹ Andeta kinzi tamâta rârâ sipono nia lâ,aku nia tonge maa keno panzi ñana sikale pukona tamâta simâ pa Yesu kâ, nde tia. Mine kala sikale sikâki pa luma kulu,aku sikai luma ne mende tonge pitî. Sikai pitî lâ, ñineñga sitiù tamâta ikeno rombe-rombe kulu ñinde indue Yesu nao lâ kinzi tamâta ñgininzi.

²⁰ Yesu isama tamâta ñinde kilalanzi tu nenzi kalo-tawana ikeno pa i. Mine kala iporo pa pukona tamâta ñinde tu, “Ninju-nambwe, naña azavaru noko ne kiesaka pitî lâ noko tini.”

²¹ Andeta kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ anga kinzi Parisai tamâta nde siporo ñgua rârâ imo naonzi nâ tu, “Wa, tamâta ñine nde ea ñga itu ikai Maro Kindeni nia, a? Noko tamâta tonge pwura ñana pwai kiesaka piti lâ tamâta tininzi, ande tia ndo! Maro Kindeni simbo nâ ikura ñana iveta mine.”

²² Yesu nde isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ, kala ipainzi tu, “Ñana sâ kâ ñga miki nemi ilo-kalo soki-soki mine keno ilomi, a? ²³ Mao nâ, narja akura tu apai pukojâ tamâta ñine mine tu, ‘Naja azavaru noko ne kiesaka piti lâ noko tini’. Aku mine nâ, naja akura apai tu, ‘Noko kumandi sânda, aku pwoka kulâ.’ Ayo, ñgua ndia ma itula nanenju walo pwataki pami, a? ²⁴ Andeta narja ilonju tu miki ma kasama ñine: narja Tamâta Natu akai Maro Kindeni ndamwa lâ tâno ñine kulu, ikura ñana azavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi tona.” Yesu iporo ñgua ñine panzi lâ, ñinenja ipai pukojâ tamâta ñinde tu, “Noko kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe aku pwoka kulâ pa tamwata ne luma!” ²⁵ Aku walele nâ tamâta ñinde imandi, ku ikai ne rombe-rombe munja ikeno kulu ñinde kâki. Aku i kawa ipanea Maro Kindeni nâ ku iyoka kinzi rârâni naonzi ilâ pa ne luma. ²⁶ Kinzi tamâta rârâni nde wisinzi motu pâta kanarjo, aku sipanea Maro Kindeni ña sisuka kâki lâ ñata. Kinzi ilonzi rârâ, aku siporo tu, “Kala ñine kari kinda tamora mâsi ñalajala pinde!”

Yesu isarawa Matai tu ipono muli papa

Matai 9:9, Malaka 2:13-14

²⁷ Ñinde ilâ lâ, ñinenja Yesu iyoka ilâ,aku mata imora tamâta tonge, i ña tu Livai (anga i ña tonge Matai). I uru iveta wurâta lâ Rom nenzi luma ñana mbumbu kaija kâ tonge, kala imo lumani ndaina isajona. Aku Yesu ipai tu, “Noko kumâ, kupono muli pa narja.”

²⁸ Ñinenja Livai imandi ku ipile ne kelekele rârâni keno,aku iyoka Yesu muli silâ.

²⁹ Ñinenja Livai iveta kâpwa ñalae pa Yesu lâ i tamwata ne luma. Aku kinzi mbumbu kaija tamwatanzi ñgu ñalae ñinde, sitavanzi tamâta pinde nde sisajona ku sika kuku kinzi rua. ³⁰ Aku kinzi Parisai tamâta pinde ñga nenzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ pinde nde simora Yesu isajona ika kunzi tamâta ñinde. Aku siporo ñgua ilonzi ñjuru-ñjuru sileleanzi Yesu ne pâri-tamâta mine tu, “Wa, ñana sâ kâ ñga miki kaka kunzi tamâta sakamao ñana mbumbu kaija kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa, a?” ³¹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Kinzi tamâta tininzi ara uru silâ pa tamâta ñana ivetanzi pukojâ kâ, ande tia. Kinzi pukojâ tamâta nâ uru silâ pa tamâta ñana ivetanzi pukojâ kâ.” ³² Naja ñandai amâ tâno kulu ñana asarawanzi kinzi vetâja ara warakanzi ñga. Naja amâ ñana asarawanzi kinzi kiesaka tamwatanzi tu ma sipalele ilonzi kalonzi.”

Kinzi situ kaika ñana kâpwa kâ

Matai 9:10-15, Malaka 2:15-20

³³ Kinzi tamâta pinde sipai Yesu mine tu, “Wa, Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne pâri-tamâta uru situ kaika ñana kâpwa kâ ñana ma sikai noja nâ. Aku kinzi Parisai nenzi pâri-tamâta kala uru siveta mine nâ. Anja noko ne pâri-tamâta uru siveta mine tia; ikura zo rârâni kinzi uru sika wa sinu wa.” ³⁴ Ande Yesu iporo itambira ñgua lâ tamwata tini tu, “Ambo tamâta tonge itu ikâe kâ, ande miki kakura ñana kavetanzi i ninambwe kinzi situ kaika ñana kâpwa kâ lâ zo ñinde imo kunzi yo, ande tia. ³⁵ Taitu muli, lâ zo ñinde kinzi tamâta pinde ma sitikia pakâeja tamâta piti lâ ninambwe ñgininzi silâ, ñinenja lâ zoni ndaina kinzi ma kalonzi sukârja ñalae,aku ma situ kaika ñana kâpwa kâ.”

Yesu itambira ñgua ñana i ne mâsi wasaseki anja kinzi nenzi mâsi singa

Matai 9:16-17, Malaka 2:21-22

³⁶ Ñinenja Yesu itambira ñgua panzi mine tu, “Kinzi tamâta uru sisaraka lalava wasaseki katiye ku sikai sisuta ipono lalava singa râge-râge, ande tia. Ambo siveta mine, ande ma siyaula lalava wasaseki,aku lalava wasaseki katiye ñinde ma irerege kuku lalava singa, ande tia. ³⁷ Anja kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ ñgoa karae patu singa ilo nde tia. Ambo siveta mine, ande waini ma ipondi kâki ku ma iveta ñgoa karae patu singa ipwa pwataki. Ñinenja waini ma imaliyi kaa nâ indue lâ tâno kulu,aku ñgoa karae patu singa kala ma ipângâ sakamao tona. ³⁸ Kinzi tamâta uru siwuwu waini waseki lâ

ŋgoa karae patu wasaseki nâ ilo. ³⁹ Aku mine nâ, ambo tamâta tonge uru inu waini singa nâ, ande i ma ilo pa waini waseki, nde tia. I ma iporo tu, ‘Waini singa nde kaja ara, aku ipole waini waseki kaja’.”

6

*Igua tuja kaika jana wurâta kaija lâ pwareâja ne zo sapâja**Matai 12:1-8, Malaka 2:23-28*

¹ Lâ Juda nenzi pwareâja ne zo sapâja tonge, Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ sipânga kâpwa “wit” ne tâno tonge ŋgini. Aku kinzi pâri-tamâta siriki “wit” kanajo pinde ku mbalaunzi nâ sisiki karae piti,aku sika. ² Andeta kinzi tamâta pinde lâ Parisai ŋgu nde sipainzi tu, “Wa! Igua tukuja keno tu kinda ma taveta wurâta lâ zo sapâja ndimo. Mine nde jana sâ kâ ŋga miki kapu ŋgua tukuja utu, a?”

³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Tiambo miki ŋandai kapono ŋgua tapârija jana vetâja ŋinde timbunda Daviti munja iveta, lâ zo ŋinde putole ipu i tavanzi ne tamâta, a? ⁴ Mao nâ, Daviti iyoka ilâ luma sapâja ilo, aku mbau ilâ ikai puroja ŋinde kinzi patarawâja tamâta munja sipatarâwa pa Maro Kindeni. Patarawâja tamâta ŋalae ikai puroja ŋinde ku ilua Daviti ika, ŋinenga Daviti ilanzi ne tamâta kala sika. Andeta ŋgua tukuja keno tu kinzi patarawâja tamâta simbonzi nâ ma sika puroja ŋinde.” ⁵ ŋinenga Yesu ipainzi tu, “Naja Tamâta Natu akai maro pa pwareâja ne zo sapâja.”

*Yesu iveta tamâta tonge mbalau sakamao ipânga ara kilo lâ pwareâja ne zo sapâja**Matai 12:9-14, Malaka 3:1-6*

⁶ Lâ pwareâja ne zo sapâja tonge, Yesu ilâ luma jana pasauja kâ ilo aku ipanananzi tamâta. Aku tamâta tonge imo ndaina tona, i mbalau pa wia kâ panzukuma lâ. ⁷ Aku kinzi Parisai tamâta ŋga kinzi pananâja tamâta jana ŋgua tukuja kâ nde simo ndaina kunzi. Kinzi sio jana Yesu tu i ma iveta pukorja tamâta ŋinde tini ara lâ zo sapâja, tiya? Ambo Yesu ma iveta mine, ande kinzi ma sio i ilâ pa ŋgua nia. ⁸ Andeta Yesu tamwata nde isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ. Mine kala ipai tamâta mbau sakamao ŋinde mine tu, “Noko kumandi sânda, aku kumâ kumandi naoma”. Aku imandi sânda ku imandi lâ.

⁹ ŋinenga Yesu ipainzi tu, “Naja atu akasonjami jana Mose ne ŋgua tukuja kâ. ŋgua tukuja isâu pa kinda tu ma taveta vetâja ara lâ zo sapâja, tiya?, taveta vetâja sakamao. Aku ŋgua tukuja isâu pa kinda tu ma tavilanzi tamâta jana simo ara lâ zo sapâja, tiya?, tayaulanzi.” ¹⁰ Aku Yesu mata ilea ilâ wa imâ wa panzi tamâta rârâni, ŋinenga iporo pa tamâta mbau sakamao ŋinde tu, “Kusowea mbalau”. Tamâta ŋinde nde iveta ikura Yesu iporo mine, aku mbalau ipânga ara kilo. ¹¹ Andeta kinzi tamâta ŋalajala nde wisinzi nâna ŋalae tina, aku sipakasonja warakanzi tu, “Ayo, kinda ma taveta mana pa Yesu.”

*Yesu ipateanzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua**Matai 10:2-4, Malaka 3:13-19*

¹² Lâ zo tonge, Yesu ikâki ilâ tuu tonge kulu jana ikai noja pa Maro Kindeni kâ. Imo ikai noja lâ tuu ŋinde kulu lâ mbo lee mbwale pwataki. ¹³ Kari ikâki lâ, ŋinenga Yesu isarâwa panzi tamâta munja kalonzi tawana i ŋinde tu simâ kuku. ŋinenga ipateanzi tamâta sajao kanajonzi rua lâ ŋgininzi, aku io joa lâ tininzi tu i ne pâri-tamâta. ¹⁴ Kinzi tamâta ŋinde janzî mine: tonge ja Saimon, ande Yesu io joa Petero lâ i tini; anja Andaria, i Saimon tai; anja Yamesi, ŋga Yoane, ŋga Pilip, ŋga Bartolomyu, ¹⁵ ŋga Matai, ŋga Tomas, ŋga Alfius natu Yamesi, ŋga Saimon Selot, ¹⁶ ŋga Yamesi nuwaka natu Judas, anja Judas Iskariot, inani ma muli io Yesu lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo.

Yesu ivetanzi tamâta rârâ tininzi ara kilo

¹⁷ Yesu nde ipile tuu kulu ku indue imâ nia papata tonge kunzi kalo-tawana tamâta rârâ. Aku kinzi tamâta ŋgu ŋalae tina nde simâ simo kunzi tona, kinzi ŋinde munja soka pa Judia tâno, anja Jerusalem lawea, anja lawea rua keno sâwa, Tair lawea ŋga Saidon lawea. ¹⁸ Kinzi ŋinde nde simâ jana silojo Yesu ne ŋgua kâ, aku simâ jana i ma izavaru pukorja piti lâ tininzi tona. Anja kinzi tamâta pinde simo kunzi, koroani saka munja

sipagagaranzi, aku Yesu isokinzi koroani saka ɲinde piti lâ ilonzi tona. ¹⁹ Kinzi tamâta ɲinde rârâni simâ Yesu tini laiti ɣana sitanjo i kê, ɣana tu walo ɣalae uru iyoka pa Yesu iyâti imâ, aku walo ɲinde ivetanzi pukoŋa tamâta rârâni tininzi ara kilo.

*Yesu iporo ɻgua ɣananzi tamâta pinde tu ma sindeka, anja pinde ma kalonzi sukâŋa
Matai 5:3-12*

²⁰ ɻinenga Yesu mata ilea panzi ne pâri-tamâta, aku ipainzi tu, “Miki tamâta ea kapamorai tu kamo kaa nâ lâ Maro Kindeni nao, miki ɻnine kandeka, ɣana tu miki kamo Maro Kindeni ne ɻgumbi ilo marumbu lâ. ²¹ Aku miki tamâta ea ilomi ndo tu ma kapâŋga ilomi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande miki ɻnine kandeka, ɣana tu Maro Kindeni ma ivetami kapâŋga mbâra-mbâra mine nâ. Aku miki tamâta ea kapamorai tu nemi kiesaka rârâ keno tinimi, kala ilomi malia ɣana, ande miki ɻnine kandeka, ɣana tu Maro Kindeni ma ndekâŋa ilami. ²² Muli ɻnga, kinzi tamâta ma sisama tu miki nemi kalo-tawana keno kaika pa naja Tamâta Natu, ande kala ma ilonzi ikai kazâŋa pami. Mao nâ, kinzi ma sisokimi kamo piti, aku ma siporo ɻgua pavaligija pami wa sio ɻno sakamao lâ tinimi wa. Andeta naja apaimi tu lâ zo ɲinde miki ma kandeka nâ! ²³ Ambo kinzi ma siveta mine pami, ande miki kandeka ku ilomi ara ndo, ɣana tu munja kinzi tamâta ɲinde timbunzi siveta mine nâ panzi ɻgua-tulâŋa tamâta. Kalongo ɻnga; miki nemi kulu ɣalae tina nde ikeno samba ilo.

²⁴ Anja miki mbaliŋa warakami ɻnine uru kapasuka warakami tinimi, opopo, miki kakai nemi kulu marumbu lâ. ²⁵ Aku miki ea tâno ɻnine ne ilo-kalo ipipi lâ ilomi, oyae, lâ zo muli miki ma karoto koa tia nâ ɣana ilo-kalo ara kê. Aku miki ea kandeka nâ ɣana kakai tâno ne kelekele, oyae, muli miki ma kalomi sukâŋa ɣalae tina. ²⁶ Ambo tu kinzi tamâta rârâni ma sindekanami, opopo, kinzi tamâta ɲinde timbunzi munja sindekananzi kinzi ɻgua-tulâŋa tamâta laŋeŋa mine nâ.”

Mâsi ɣana tininda mwasa panzi kazâŋa tamâta kê

²⁷ Yesu nde iporo ɻgua kilo tu, “Anja miki tamâta ea katu katambira taŋami pa nanerŋu ɻgua, ande kalongo ɻgua ɻnine: Miki ma tinimi mwasa panzi nemi kazâŋa tamâta, aku kaveta kemi ara nâ panzi tamâta ɲinde uru wisinzi nâna pami. ²⁸ Ambo kinzi tamâta pinde ma sisarâwa pa Maro Kindeni tu izavaru noko, ande ara ɣana noko ma kusarâwa pa Maro Kindeni tu iveta kie ara nâ panzi. Aku ara ɣana noko ma pwai norja tu Maro Kindeni ne wisi-wisi tava ne kie ara ma imo kunzi tamâta ɲinde tona. ²⁹ Ambo tamâta tonge iponza noko gawula pinde, ande ara, kupulia gawula pinde kala ilâ papa tu iponza tona. Ambo tamâta tonge itapa noko ne pasawarja luandondo sajeno, ande ara ɣana noko ma kusâu papa tu ika noko ne pasawarja mbwana-mbwana tona mine nâ. ³⁰ Ambo tamâta tonge ino pano tu kelekele pinde kulua, ande ara, ɲinde noko ma kulua i. Ambo tamâta tonge ika noko ne kelekele sajeno, ande noko ma kuporo kaika papa tu ma itu ɣana ɲinde kê, mine ndimo. ³¹ Aku vetâŋa ndia rârâni noko ilo tu kinzi tamâta ma siveta pa noko, ande noko ma kuveta vetâŋa ndainani nâ pa kinzi.

³² Ambo noko ma tini mwasa panzi tamâta uru tininzi mwasa pa noko, andeta noko ɻandai tini mwasa panzi tamâta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi kala uru siveta mine wa! ³³ Aku mine nâ, ambo noko kuveta kie ara panzi tamâta ɲinde uru siveta kenzi ara pa noko, andeta noko ɻandai kuveta kie ara panzi tamâta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi kala uru siveta mine wa! ³⁴ Aku mine nâ, ambo noko kelekele kulanzi tamâta ɲinde uru situ ɣana kilo, andeta noko ɻandai kuveta mine panzi tamâta pinde, ande Maro Kindeni ma kulu ara ndia ilano, a? Opopo, kinzi kiesaka tamwatanzi kala uru siveta mine nâ panzi nawalanzi! ³⁵ Taitu noko ma kuveta mine: noko ma tini mwasa ndo panzi ne kazâŋa tamâta, aku kuveta kie ara nâ panzi. Noko ma kelekele kulanzi, aku ma ilo tu kinzi ma situ ɣana kilo, mine ndimo. Ambo noko ma kuveta mine, ande Maro Kindeni ma kulu ɣalae ilano, aku ma kumo Maro Kindeni âta Tamwata natu. ɣana tu i kala uru tini mwasa panzi tamâta ɲinde ɻandai kawanzi ndanje papa i ɻnga, aku

i uru tini mwasa panzi sakamao tamwatanzi mine nā. ³⁶ Noko ma kalo sukâja ḥananzi tini pinde, itogo tama Maro Kindeni uru kalo sukâja ḥananzi tamâta mine.”

Kinda ma kulea pa tamâta nenzi vetâja ndimo

³⁷ Yesu iporo kilo mine tu, “Noko ma kulea pa tamâta nenzi vetâja ndimo. Ambo noko kuveta mine, ande Maro Kindeni kala ma ilea pa noko ne vetâja mine nā. Aku noko ma kupare nia panzi tamâta ḥana nenzi vetâja soki munja siveta pano, mine ndimo. Ambo noko kuveta mine, ande Maro Kindeni kala ma ipare nia pa noko mine nā. Ambo noko kupile ne mbuku ḥana vetâja soki tamâta pinde munja siveta pano, ande Maro Kindeni kala ma iveta mine nā pa noko. ³⁸ Ambo noko kelekele kusukanzi noko tini pinde, ande Maro Kindeni ma iveta kie ara pa noko mine nā. Mao nā, i ma iveta vetâja ara rârâ ḥinde pano. ḥana tu vetâja ndia noko kuveta panzi tini pinde, ande Maro Kindeni ma iveta vetâja mine nā pa noko.”

³⁹ Yesu iporo ḥgua ḥne lâ, ḥneŋga iporo ḥgua tambirâja panzi mine tu, “Tiambo tamâta mata leva-leva ikura tu itula nzâla pa tamâta mata leva-leva tonge, tiya? I ma ikura tu iveta mine tia, ḥana tu kinzi rua ma sizizâla ḥana nzâla kâ, aku ma patanzi sindue mbââ ilo. ⁴⁰ Ambo tamâta tonge uru ipanâna ḥana ilo-kalo kâ, ande i ma imo ne pananâja tamâta kalo nā. Ambo ipanâna lee marumbu lâ, ande i ma ikai ilo-kalo irerege kuku ne pananâja tamâta ne ilo-kalo.

⁴¹ Mana mana ḥga noko kalo ḥgere ḥana kâi nzileja mwata ikeno noko ninambwe mata ilo, aŋga kuzizâla ḥana kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? ⁴² ḥana sâ kâ ḥga noko uru kupai ninambwe tu, ‘Naja atu akai kâi nzileja mwata ḥinde piti noko mata ilo’, andeta kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo, a? Noko kawa kuporo ḥgua kie tonge, aŋga ilo nde keno piti! Pwai kâi mbuku ikeno noko tamwata mata ilo ḥinde piti munja lâ ḥga, ḥneŋga noko ma pwura tu pwai kâi nzileja mwata piti lâ ninambwe mata ilo.”

Tamâta ne vetâja uru itula i ne ilo-kalo kilala pwataki

⁴³ Yesu iporo kilo tu, “Kâi ara ikura tu ipula kanajo sakamao, ande tia. Aku mine nā, kâi sakamao ikura tu ipula kanajo ara, ande tia. ⁴⁴ Ambo kinzi tamâta simora kâi kanajo munja, ande ma sisama tu kâi ḥinde nde ara, tiya?, sakamao. Kinzi tamâta uru silâ pa kâi wâka-wâka tu siriki kâi mbimu kanajo, ande tia. Aku mine nā, kinzi uru silâ pa wâlo mata-mata tu sikai kâi ‘waini’ kanajo, ande tia. ⁴⁵ Tamâta ara ne ilo-kalo ara rârâ nde ipipi lâ keno i ilo kalo. Mine kala i uru iveta vetâja arara. Aŋga tamâta sakamao ne ilo-kalo sakamao rârâ ipipi lâ keno i ilo kalo. Mine kala i uru iveta vetâja sakamao. ḥgua ndia kinzi tamâta uru siporo, ande ḥgua ḥinde iyoka pa kinzi ilonzi kalonzi nā iyâti imâ.”

Yesu iporo ḥgua tambirâja ḥana luma pâra kâ *Matai 7:24-27*

⁴⁶ Yesu iporo kilo tu, “ḥana sâ kâ ḥga miki uru kapatu naŋa ḥâŋgu tu ‘Maro ḥalae, Maro ḥalae’, andeta miki ḥandai kapaveta kuku naŋa kawâŋgu ḥgua, a? ⁴⁷ Tamâta ea imâ pa naŋa, aku ilonjo naŋa kawâŋgu ḥgua ku ipaveta kuku, ande tamâta ḥinde ne vetâja kilala ikeno mine; ⁴⁸ tamâta ḥinde nde itogo tamâta tonge itu iveta ne luma kâ. Iveta wewe ḥana sâmbwe nia marumbu lâ, ḥneŋga īngunu sâmbwe indue wewe ilo. ḥneŋga ikai mira tava tâno kaika iliŋi indue ilâ tâno ilo lâ sâmbwe lambu, ḥana ikai kaika kâ. Iveta mine lâ, aku muli, ḥneŋga sakuru pondi kâki ḥalae, aku lââ itingi luma yâti tauulo. Andeta luma ḥinde saputi tia, ḥana tu luma imandi kaika ndo. ⁴⁹ Aŋga tamâta ea ilonjo naŋa kawâŋgu ḥgua, andeta ipaveta kuku tia, ande i itogo tamâta tonge iveta ne luma iponda nâ lâ tâno kulu. I ḥandai iliŋi mira wa tâno kaika indue ilâ tâno ilo lâ sâmbwe lambu ḥga. Aku muli, ḥneŋga lââ itingi luma, aku walele nâ luma ḥinde saputi ndue ku ipayaula ndo lâ.”

*Yesu iveta zugu tamâta nenzi koipu ne wurâta tamâta tonge tini ara kilo
Matai 8:5-13*

¹ Yesu ipanananzi tamâta lâ, ɻineŋga ilâ Kaperneam lawea ilo. ² Aku tamâta tonge imo lawea ɻinde, i uru ikai koipu pa Rom nenzi zugu tamâta ɻgu tonge. I ne wurâta tamâta tonge uru imo kuku, aku koipu nde ilo ndo keno pa ne tamâta ɻinde. Andeta wurâta tamâta ɻinde ikai pukoŋa, aku laiti ɻana imâte kâ. ³ Koipu nde iloŋo pâri tu Yesu imâ lâ, ande kala isupwanzi Isrel ɻgu nenzi katonâŋa pinde tu silâ pa Yesu. I ilo ɻalae ndo tu kinzi ma sino Yesu tu imâ iveta ne wurâta tamâta ɻinde tini ara kilo. ⁴ Kinzi katonâŋa nde simâ pa Yesu, aku sino kaika tu, “Koipu ɻinde nde tamâta ara ndo. Mine nde ara ɻana noko ma kuvila i. ⁵ I uru tini mwasa pa kinda Juda tamâta, aku i tamwata munja isukama ɻana kapa nema luma ɻana pasauŋa kâ.” ⁶ ɻineŋga Yesu iyoka kunzi silâ.

Silâ sipâŋga luma tini laiti, ɻineŋga koipu isupwanzi ninambwe pinde tu sikai kuleŋa simâ pa Yesu. Aku sikai koipu kawa sipai Yesu tu, “Tamâta ɻalae, noko ma kumakâsa ɻalae ndimo, ɻana tu naŋa nde tamâta kaa nâ, ikura ɻana noko ma kumâ nanenŋu luma ilo, ande tia. ⁷ ɻana duvi ɻinde kâ, naŋa iloŋgu patea tu nanenŋu ara tonge ɻana naŋa warakâŋgu ma amâ aporo pa noko, nde tia. Taitu naŋa kalonŋu tawana tu ambo noko ma kuporo ɻgua nâ, ande nanenŋu tamâta ɻinde ma tini ara kilo. ⁸ ɻana tu naŋa uru aveta wurâta panzi tamâta ɻalaŋala pinde, aku naŋa warakâŋgu kala akai poe panzi zugu tamâta ɻgu tonge. Ambo naŋa apai tonge tu, ‘Kulâ!', ande ma ilâ. Ambo naŋa apai tonge tu, ‘Kumâ!', ande ma imâ. Ambo naŋa aporo pa nanenŋu wurâta tamâta tonge tu, ‘Kuveta wurâta ɻine!', ande i ma iveta.”

⁹ Yesu iloŋo koipu ne ɻgua ɻine, aku i wisi motu. ɻineŋga itale ku iporo ɻgua panzi tamâta ɻgu ɻalae soka kuku i ɻinde mine tu, “Opopo, tamâta ɻine nde tinikoa ma! Taitu naŋa aporo mao nâ pami tu naŋa munja amora tamâta tonge lâ Isrel ɻgu ne kalo-tawana irerege kuku tamâta ɻine ne kalo-tawana, ande tia ndo.” ¹⁰ Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga koipu ninambwe wukale ɻinde nde sipile Yesu ku sitaulo silâ pa luma kilo. Silâ sipâŋga lâ, ande simora koipu ne wurâta tamâta ɻinde nde tini ara kilo lâ.

Yesu ipajo taine mwala natu tamâne limoa imo via kilo

¹¹ Zo pinde ilâ lâ, ɻineŋga Yesu ilâ pa lawea tonge, i ɻa tu Nen lawea. Aku Yesu ne pâri-tamâta sitavanzi tamâta ɻgu ɻalae nde soka kuku silâ. ¹² Yesu nde iyoka ilâ ipâŋga lawea ɻinde ne ɻgumbi tini laiti lâ. ɻineŋga ipakâtu kunzi tamâta pinde sikale tamâta limoa tonge karae siyâti simâ. Tamâta limoa ɻinde tina nde taine mwala, aku i natu taituni ɻine ɻga imâte lâ. Aku lawea ɻinde ne tamâta ɻgu ɻalae nde soka kuku taine mwala ɻinde simâ. ¹³ Maro ɻalae nde imora taine mwala ɻinde, aku kalo sukâŋa ndo ɻana. Mine kala ipai tu, “Noko kuta ndimo”.

¹⁴ ɻineŋga Yesu iyoka ilâ tini laiti, aku io mbau kâki lâ rombe-rombe kulu. Iveta mine lâ, ɻineŋga kinzi tamâta kala sikale mateja ɻinde nde simandi. ɻineŋga Yesu iporo tu, “Tamâta limoa, naŋa apaino tu kumandi sânda!” ¹⁵ Aku ndainani nâ tamâta limoa munja imâte ɻinde nde imo via kilo, kala imandi sânda isarjona, aku kawa iporo ɻgua. ɻineŋga Yesu io i tauulo pa tina kilo.

¹⁶ Kinzi tamâta ɻgu ɻalae nde simora Maro Kindeni ne kaika ɻinde, aku kinzi rârâni wisinzi motutu. Aku sipanea Maro Kindeni sisuka i ɻa kâki lâ âta, ku siporo tu, “Opopo, ɻgua-tulâŋga tamâta ɻalae tonge ipâŋga lâ kala imo ɻgininda! Maro Kindeni nde imâ ipâŋga ɻana ivilanzi ne tamâta kâ marumbu lâ!” ¹⁷ ɻineŋga kinzi tamâta ɻinde nde nzarananzi ku silâ pa Judia tâno wa nia pinde wa, aku situ Yesu parina ɻinde isala nia ilâ.

*Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata isupwanzi ne pâri-tamâta rua simâ pa Yesu
Matai 11:2-19*

¹⁸ Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne pâri-tamâta nde silâ sitapâri papa ɻana vetâŋa rârâni Yesu iveta ɻinde. ¹⁹ ɻineŋga Yoane isarawanzi ne pâri-tamâta rua,aku isupwanzi silâ

pa Maro ḥalae ḥana sikasoja mine; “Tiambo nokoni kala tamâta ḥinde Maro Kindeni mun̄ga ipa ḥgua tu ma isupwa imâ, tiya?, ma kao tinima ḥana tamâta tonge.”

²⁰ Yoane ne pâri-tamâta rua ḥinde simâ sipânga kuku Yesu lâ. ḥineŋga sipai Yesu tu, “Yoane Lââ-Liliya Tamwata isupwa maka rua kamâ pa noko ḥana kakasorjano mine; tiambo nokoni kala tamâta ḥinde Maro Kindeni mun̄ga ipa ḥgua tu ma isupwa imâ, tiya?, ma kao tinima ḥana tamâta tonge.”

²¹ Lâ zoni ndaina, Yesu nde iveta wurâta ḥana izavaru pukoja kie-kie piti lâ kinzi tamâta rârâ tininzi, aku iveta wurâta ḥana isokinzi koroani saka piti lâ tamâta rârâ ilonzi tona. Aku ivetanzi tamâta rârâ mun̄ga matanzi leva-leva nde simora nia. ²² Mine kala Yesu itu lâ Yoane ne pâri-tamâta rua ḥinde kawanzi mine tu, “Miki kalâ katapâri pa Yoane ḥana vetâŋa wa mâsi rârâni miki kamora ku kalongo ḥine: kinzi tamâta mun̄ga matanzi leva-leva nde simora nia, an̄ga kinzi tamâta mun̄ga kenzi sakamao nde soka nzâla silâ. Kinzi tamâta mun̄ga tininzi saga-saga nde sipânga tininzi mbâra-mbâra lâ, an̄ga kinzi tamâta mun̄ga tarjanzi pasâe nde siloŋo ḥgua. Kinzi materja tamâta nde simandi simo vianzi kilo, an̄ga kinzi sugorai tamwatanzi nde siloŋo pâri ara lâ. ²³ Ambo tamâta tonge ikai nâna ḥana ne kalo-tawana kâ, ambo i ma imandi kaika ku ipono muli sondo pa naŋa, ande Maro Kindeni ne nzâmbé ara ikeno pa tamâta ḥinde.”

²⁴ Yoane Lââ-Liliya Tamwata ne pâri-tamâta ḥinde nde silâ lâ, ḥineŋga Yesu iporo ḥgua panzi tamâta ḥgu simo kuku i ḥinde. Ipainzi tu, “Miki mun̄ga kalâ pa nia bilimu ḥana kalongo Yoane Lââ-Liliya Tamwata ne ḥgua kâ,aku lâ zo ḥinde miki katu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora kuli tonge, lawea itili ilâ wa imâ wa, tiya? Mine tia.

²⁵ Mine nde miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora tamâta tonge uru isin̄ga pasawanya arara, tiya? Mine tia. Kinzi tamâta uru sitambira nenzi mbumbu ḥana sisinga pasawanya wa singâra arara lâ tininzi, ande kinzi tamâta mine uru simo koipu ḥalajala nenzi luma ilo nâ. ²⁶ Mine nde miki kalâ tu kamora sâ. Tiambo miki kalâ tu kamora ḥgua-tulâŋa tamâta tonge, tiya? Mao nâ, miki kalâ tu kamora ḥgua-tulâŋa tamâta tonge. Andeta miki ḥandai kamora ḥgua-tulâŋa tamâta kaa nâ ḥga. ²⁷ Kinzi ḥgua-tulâŋa tamâta mun̄gâŋa nde siloŋo Maro Kindeni kawa ḥgua, ḥineŋga singere ḥgua ḥana Yoane lâ pepa tini mine tu,

‘Kuloŋo ḥga; naŋa ma ao nanenŋu ḥgua-tulâŋa tamâta tonge ilâ imuŋga pano. I ma iveta nzâla sondo pa noko.’

²⁸ Naŋa aporo mao nâ pamî; ikura zo mun̄gâŋa rârâni, ande tamâta tonge imo tamâta ḥalae kala i ḥa ipole Yoane ḥa, ande tia ndo. Ambo taitu miki kalongo ḥga; lâ ḥgu ḥine Maro Kindeni ikai maro papa, ande tamâta ea imo kinzi tamâta rârâni kalonzi, ande i ḥalae ndo, ipole Yoane ḥa.”

²⁹ (Kinzi tamâta rârâ siloŋo ḥgua ḥine ḥana Yoane kâ, ku sindeka siporo tu, “Maro Kindeni ne vetâŋa nde sondo ndo!” Aku kinzi tamâta pinde uru siveta wurâta pa Rom ḥana mbumbu kaija kâ kala siporo ḥgua kaja taituni. Kinzi nenzi ḥgua ḥinde nde duvi mine; kinzi mun̄ga sikai lââ-liliya lâ Yoane mbau. ³⁰ An̄ga kinzi tamâta lâ Parisai ḥgu wa kinzi pananâŋa tamâta ḥana ḥgua tukunja kâ, ande kinzi ḥinde mun̄ga tininzi pwâka tu Yoane ma ililinzi, aku sипu mulinzi pa Maro Kindeni ne nzâla ara ḥinde Yoane mun̄ga itula pwataki panzi.)

³¹ Aku Yesu iporo kilo tu, “Ayo, naŋa ma asia ḥgua mana ḥana vetâŋa kinzi tamâta uru siveta lâ zo ḥine. Kinzi nde tamâta mana. ³² Kinzi nde sitogonzi lâlû kiri-kiri ilonzi kalonzi soki-soki sisarjona ao ḥgini ku sisarâwa pa nawalanzi tu, ‘Opopo, maka kambana kauro ḥana miki ma kakina kiniŋa, andeta miki tinimi pwâka tu kaki. An̄ga maka kawâŋgi wâŋgiŋa kalo-kalo kâ, andeta miki tinimi pwâka tu kata.’” ³³ ḥineŋga Yesu itula ḥgua siâŋa ḥine ne duvi pwataki panzi tu, “Yoane Lââ-Liliya Tamwata indi kaika pa tamwata ḥana ika puroŋa wa inu waini wa. An̄ga miki nde kavaligi i mine tu, ‘Koroani saka imo kuku i!’ ³⁴ An̄ga naŋa Tamâta Natu uru aka wa anu wa, andeta miki kavaligi naŋa tu, ‘Kamora ḥga, i tamâta ḥana ika kâpwa wa inu waini ḥalae tina! Aku iveta mete kunzi tamâta sakamao ḥana mbumbu kaija kâ wa kinzi kiesaka tamwatanzi wa!” ³⁵ Andeta

Maro Kindeni uru iwae wurâta sondo panzi ne tamâta rârâni, kala miki kamora kanano pwataki lâ.”

Kiesaka taine tonge iyoli Yesu kie lâ samimi

³⁶ Tamâta tonge lâ Parisai ñgu nde ino Yesu tu ma imâ ika kuku i lâ ne luma ilo. Mine kala Yesu ilâ isajona tamâta ñinde ne luma ilo ñana ika kâpwa kâ. ³⁷ Andeta taine tonge imo lawea ñinde tona, i munga iveta mâsi sakamao kie-kie. Taine ñinde ilojo ñgua tu Yesu ika lâ Parisai tamâta ñinde ne luma ilo, kala ikai ne samimi, kulu ñalae wa kuwae ara wa, aku imâ pa Yesu. ³⁸ Taine ñinde imâ imandi Yesu kie tini pa muli kâ, aku imo ita nâ. Aku i mata sulu indu ndue Yesu kie tini. Ñinenja taine ñinde ikai taine kulu pwau ku ipu i mata sulu ñinde piti lâ Yesu kie tini. Aku inzumwa Yesu kie kumbu, ñana itula taine ilo pwataki tu imege ñana i kâ. Ñinenja ikai samimi kuwae ara ñinde ku iyoli lâ Yesu kie.

³⁹ Anja Parisai tamâta ñinde, ina munga ino Yesu tu ma imâ ika kuku, ande imora taine iveta mâsi mine lâ Yesu tini, aku i ilo patea mine tu, “Ambo tamâta ñine nde ñguateulâja tamâta mao, ande i ma isama taine ñine kilala pwataki tu i nde kiesaka taine; andeta isama ñine tia.” ⁴⁰ Andeta Yesu isama tamâta ñinde ne ilo-kalo pwataki lâ. Mine kala ipai tu, “Saimon, na ja iloñgu ñgua tini pa noko”. Aku Saimon nde iporo taulo tu, “Pananâja, noko kutula ne ñgua ñinde pwataki alojo.”

⁴¹ Ñinenja Yesu iporo itambira ñgua tu, “Tamâta tonge ne mbuku keno pa kinzi tamâta rua. I ne mbuku kala ikeno pa tamâta tonge nde ipânga lâ mbumbu tamâta ñalae taitu (100); anja i ne mbuku kala ikeno pa tamâta tonge nde ipânga lâ mbumbu sajao nâ. ⁴² Kinzi rua sikura tu situ ñana tamâta ñalae ne mbuku ñinde kâ, nde tia. Mine kala tamâta ñinde ipile ne mbuku ñinde. Ayo, noko ilo patea tu tamâta ndia lâ kinzi rua ma ilo ndo keno pa tamâta ñinde.” ⁴³ Aku Saimon nde itu lâ kawa mine tu, “Na ja iloñgu patea tu tamâta kala ipile ne mbuku ñalae tina ñinde ma ilo ndo keno papa”. Aku Yesu ipai tu, “Noko ne pateâja ñine nde ara”.

⁴⁴ Ñinenja Yesu itale ku mata ilâ imora taine ñinde, aku ipai Saimon tu, “Noko kumora taine ñai. Na ja amâ noko ne luma ilo, andeta noko ñandai lâkulua na ja ñana apua kengu, ikura kinda Juda nenda mâsi mine. Anja taine ñine nde ipua kengu lâ taine mata sulu, aku ikai taine kulu pwau ku ipu mata sulu ñinde piti lâ keñgu. ⁴⁵ Aku noko ñandai kunzumwa na ja gawulângu itogo ne mete mine ñga; anja na ja nanayoni amâ noko ne luma ilo lee imâ ipânga lâ ñine,aku taine ñine nde itula ne ilo pwataki tu imege ñana na ja kâ, kala imo inzumwa na ja keñgu kumbu. ⁴⁶ Aku noko ñandai pwai samimi ku kuyoli na ja kuluñgu, ikura kinda Juda nenda mâsi mine. Anja taine ñine nde ikai samimi kulu ñalae wa kuwae ara wa, aku imo iyoli lâ keñgu. ⁴⁷ Mine kala na ja aporo ñgua pa noko mine: kinda tamora taine ñine tu i tini mwasa ndo pa na ja. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni izavaru taine ñine ne kiesaka rârâni piti lâ tini marumbu lâ. Ambo tamâta tonge ipamorai tu i ne kiesaka mota mwata nâ keno lâ tini, ñinenja Maro Kindeni izavaru kiesaka ñinde piti, ande tamâta ñinde ma tini mwasa ñalae koja pa Maro Kindeni, nde tia.”

⁴⁸ Ñinenja Yesu iporo pa taine ñinde mine tu, “Maro Kindeni izavaru noko ne kiesaka rârâni piti lâ tini”.

⁴⁹ Kinzi tamâta rârâni kala sisajona sika kuku Yesu ñinde nde silojo ñgua ñine lâ,aku wisinzi motu sipakasoja warakanzi tu, “Ayo, tamâta ñine nde ea ñga izavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi, a?”

⁵⁰ Ñinenja Yesu ipai taine tu, “Noko ne kalo-tawana ikeno pa na ja; mine kala Maro Kindeni ikai noko piti lâ kondoma ilo lâ. Noko pwoka tava wisi pisi nâ kulâ.”

Kinzi taine pinde uru soka Yesu muli

¹ Aku muli, ñinenja Yesu iyoka ilâ lawea lawea ikura nia ndoni,aku itula pâri ara ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku kinzi pâri-tamâta sajao kanañonzi rua nde soka kuku i silâ tona.

² Aku kinzi taine pinde, kinzi njinde Yesu munja isokinzi koroani saka wa pukona wa piti lâ tininzi, ande kinzi kala soka kuku i silâ. Toŋge nde Maria, i ḥa toŋge tu “Maria i Makdala Lawea Taine”. Yesu munja isokinzi koroani saka lima kanajonzi rua piti lâ i ilo. ³ Aŋga Joana ḥga Susana ḥga kinzi taine rârâ pinde, kinzi kala soka kuku Yesu silâ. Joana nde Kusa kaiwa, ina uru iveta wurâta ḥana ikatona Koipu Herot ne luma kâ. Kinzi taine njinde uru sikai warakanzi nenzi mbaliŋa ku sisukanzi Yesu ḥga i ne pâri-tamâta ḥana kelekele pinde kâ.

Ngua tambirâja ḥana tamâta iliji kanija vâsa lâ tâno ilo

Matai 13:1-17, Malaka 4:1-12

⁴ Kinzi tamâta ḥgu jalae tina nde soka pa lawea rârâni simâ pa Yesu kala simo kuku. Ḫineŋga Yesu iporo ḥgu tambirâja panzi mine tu, ⁵ “Tamâta toŋge iyoka ilâ iliji kanija vâsa lâ tâno ilo. Ilijilâ, aku kanija vâsa pinde nde imbe indue nzâla-kawa; aku tamâta sipale lâ kenzi, aku sii simâ sika marumbu lâ. ⁶ Aŋga kanija vâsa pinde nde imbe indue tâno mira-mira. Aku muli, mata ipâŋga lâ, andeta tâno njinde mâsa-mâsa, kala mata ḥgâla-ŋgâla ndo lâ, kala imâte. ⁷ Aŋga kanija vâsa pinde nde imbe indue wâlo mata-mata ḥgininzi. Aku wâlo mata-mata ipâŋga tona ku ilita, kala kanajo ipâŋga tia. ⁸ Aŋga kanija vâsa pinde nde imbe indue tâno ara kulu, kala ipâŋga ḥjalae ku ipula kanajo rârâ njinde. Ḫinde itogo kanija vâsa taitu ipula kanajo tamâta ḥjalae taitu (100) mine.”

Yesu iporo ḥgu ḥne lâ, ḥneŋga iporo kawa ḥjalae mine tu, “Ambo miki tanjami keno, ande kaloko ḥgu ḥne sondô!”

Yesu ne mâsi ḥana iporo itula ḥgu tambirâja nâ ne duvi

⁹ Yesu ne pâri-tamâta nde sikasoŋa i ḥana ḥgu tambirâja njinde ne duvi kâ. ¹⁰ Ḫineŋga Yesu ipainzi mine tu, “Maro Kindeni uru itula ḥgu paveâŋa ne duvi pwataki pa miki, ḥana i ne mâsi ḥana ikai maro panzi tamâta kâ. Aŋga kinzi tamâta simo niaka nde siloŋo ḥgu tambirâja nâ. Mine kala

‘Kinzi matanzi silea, andeta sikura tu simora kelekele toŋge tia. Kinzi sitambira tajanzi, andeta sisama ḥgu ne duvi, nde tia.’ ”

Ngua tambirâja ḥana vâsa liŋija kâ ne duvi

Matai 13:18-23, Malaka 4:13-20

¹¹ Ḫineŋga Yesu ipainzi tu, “ጀgu tambirâja njinde nde duvi mine: Kanija vâsa njinde nde itogo Maro Kindeni kawa ḥgu. ¹² Kanija vâsa njinde imbe indue nzâla-kawa, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindeni kawa ḥgu, andeta muli ḥga Sadana imâ ku ikai ḥguani ndaina piti lâ ilonzi kalonzi. Sadana ilo tu, ‘Tia ma muli nenzi kalo-tawana ma keno pa Yesu, kala Maro Kindeni ma ikainzi piti lâ kondoma ilo ku ma via mao ilanzi’.

¹³ Aŋga kanija vâsa njinde imbe indue tâno mira mira, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindeni kawa ḥgu, aku sikai ku ilonzi ndeka ḥana. Andeta kanija vâsa njinde mbumburunzi nde ikeno tâno kulu nâ; aku kinzi tamâta njinde nenzi kalo-tawana kala kaika tia, kala ikeno zo mbwana-mbwana nâ. Aku muli, ambo samâŋa kie-kie tâku malia ndia ipâŋga panzi, ande ma sipile nenzi kalo-tawana. ¹⁴ Aŋga kanija vâsa njinde imbe indue wâlo mata-mata ḥgininzi, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindeni kawa ḥgu, andeta kalonzi loko ḥana warakanzi karaenzi kâ. Kinzi ilonzi ḥjalae ḥana sigona mbaliŋa rârâ, kala simo siroto ḥana toŋge-toŋge pinde tu sindeka ḥana. Aku nenzi ilo-kalo njinde nde inzuku nenzi kalo-tawana, kala siveta vetâŋa ara pinde itogo kanajonzi mine, ande tia. ¹⁵ Aŋga kanija vâsa njinde imbe indue tâno ara kulu, ande itogonzi tamâta njinde siloŋo Maro Kindeni kawa ḥgu, ku sikai kaika sipaveta kuku. Kinzi njinde nde tamâta ara sondô, aku siserge nenzi kalo-tawana ipâŋga ḥjalae. Kinzi simandi kaika lee, ḥneŋga siveta vetâŋa ara rârâ, itogo kanajonzi mine.”

Kinzi tamâta uru sio sinâla lâ peke kulu

Matai 5:15-16, Malaka 4:21-23, Luka 11:33-36

¹⁶ Yesu iporo ḥgu kilo mine tu, “Kinzi tamâta uru sisulu sinâla ḥneŋga sio lâ kulo ilo wa peke kalo, ande tia. Kinzi uru sio sinâla lâ peke kulu, ḥana tamâta simo luma njinde ilo

ma sikura tu simora sinâla ñinde. ¹⁷ Aku mine nâ, ñgua ndia rârâni ikeno paveâňja, ñinde miki ma katula pwataki ipânga nia yo; ñinejga kinzi tamâta ma sisama ñgua rârâni ne duvi. ¹⁸ Mine kala ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo ñana nemí mâsi ñana kalongo nanenjgu ñgua kâ. Tamâta ea ikai ilo-kalo ñana Maro Kindeni ne vetâňja paveâňja kâ, ande Maro Kindeni ma ilo-kalo ñalae ilua i. Anja tamâta ea tini pwâka tu ikai ilo-kalo ñinde, ande ilo-kalo tini mwata ndia i ipalâne tu munga ikai lâ, ande ñinde Maro Kindeni ma ikai saje i.”

*Ea kinzi nde Yesu tina wa tai wa
Matai 12:46-50, Malaka 3:31-35*

¹⁹ Zo tonge, Yesu tina wa tai wa nde simâ ñana siporo ñgua papa. Andeta kinzi tamâta rârâ ñinde nde sipasau simo kuku Yesu. Mine kala i see ñinde sikura tu simâ Yesu tini laiti, nde tia. ²⁰ Tia ku kinzi tamâta pinde sipai Yesu tu, “Kulorjo, noko tina wa tai kinzi nde simâ simandi nia yo, situ siporo ñgua pano.” ²¹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Tamâta ea kinzi uru silojo Maro Kindeni kawa ñgua ku sipaveta kuku, ande kinzi ñinde nde naja nana wa taingu wa.”

*Yesu itu ñgua kaika pa kâla-lawea ñalae, kala pâti kii lâ
Matai 8:23-27, Malaka 4:35-41*

²² Zo tonge, Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Ayo, kinda tambwaliu pa lââ bwalika tini pinde”. Mine kala kinzi sikâki wânga tonge kulu, aku silâ. ²³ Wânga ikâwa ilâ, anja Yesu nde mata tutu kala ikeno. Andeta kâla-lawea ñalae ipânga lâ lââ bwalika, kala lââ ipaliñi lâ wânga ilo, aku laiti ñana simbwatuke kâ.

²⁴ Tia ku kinzi pâri-tamâta simâ pa Yesu tu sipaño, aku sipai tu, “Tamâta ñalae, Tamâta ñalae, kinda ma tambwatuke!” Yesu nde imandi ku iporo itu ñgua kaika pa kâla-lawea ñinde. Ñinejga kâla-lawea nde imâte lâ, kala pâti kii lâ. ²⁵ Ñinejga Yesu ikasonjanzi ne pâri-tamâta tu, “Mana mana, a? Miki nemí kalo-tawana nde keno ndia.” Kinzi simora mâsi kaika ñinde, aku siruru, ku ilonzi rârâ. Aku siporo lâ warakanzi nâ ñgininzi mine tu, “Opopo, tamâta ñine nde tamâta mana kala iporo kaika pa kâla-lawea, aku kinzi kala sipalojo pa i kawa ñgua!”

*Yesu isokinzi koroani saka piti lâ tamâta tonge ilo
Matai 8:28-34, Malaka 5:1-20*

²⁶ Ñinejga Yesu tavanzi ne pâri-tamâta silâ sitoa lâ kinzi Gerasa ñgu nenzi tâno. Nia ñinde nde ikeno pa Galilaya Lââ bwalika tini pinde. ²⁷ Yesu ipile wânga ku itoa tina tini, ñinejga tamâta tonge lâ lawea ñinde nde imâ papa. Nanayoni kinzi koroani saka pinde sipagagara tamâta ñinde. Mine kala ikura zo luandondo ñinde i ipita lalava tia, anja uru imo luma tonge ilo, ande tia. I uru imo potomule lâ kuru nia. ²⁸⁻²⁹ Ikura zo rârâ, koroani saka ñinde sikai i kaika ndo. Kinzi tamâta pinde uru sio ñana i kâ, aku uru sipa i lâ wâlo kaika. Andeta itaki wâlo ñinde utu, ñinejga koroani saka siveta i ikâwa ilâ pa nia pinde tamâta simo tia ñinde. Tamâta ñinde imora Yesu,aku isarâwa ku nao tundu ndue lâ Yesu kie tini. Ñinejga Yesu iporo ñgua kaika panzi koroani saka tu sipile tamâta ñinde ku sikâwa silâ. Andeta tamâta ñinde isarâwa kawa ñalae ndo mine tu, “Yesu, Maro Kindeni âta Tamwata Natu, noko kutu kuveta mana pa naþa, a? Naþa ano pano tu nâna kulua naþa ndimo!”

³⁰ Ñinejga Yesu ikasonja tu, “Noko ña mana.” Aku itu lâ Yesu kawa tu, “Naþa ñângu mine tu ‘Zugu Tamwatama’, ñana tu maka kambwanjema rârâ kamo tamâta ñine ilo”.

³¹ Ñinejga kinzi koroani saka sino kaika pa Yesu tu, “Noko ma kusoki maka kalâ pa yââ ñalae ne mbââ ilo ndimo!”

³² Aku ñgoa ñgu ñalae tonge nde simo nia ñinde, sipajuju sika simo nia ndamwa tonge. Aku kinzi koroani saka nde sino Yesu tu, “Kuoma kalâ pa ñgoa ñinde ilonzi.” Ñinejga Yesu isâu panzi. ³³ Aku walele nâ kinzi koroani saka nde sipile tamâta ñinde,aku silâ ñgoa ilonzi. Aku ñgoa ñgu ñinde ndoni nde wisinzi motutu ku simanjguru sipalilu

kaika silâ sindue nia ndamwa ñinde. Aku sisoŋga sindue lââ bwalika ilo sinu lââ ku sipamateteu marumbu lâ.

³⁴ Kinzi ñgoa nenzi katonâja tamâta nde simora mâsi ñinde ipânga, ñinenja sikâwa silâ, aku sikai pâri silâ pa lawea wa nia ñinde ndoni. ³⁵ Ñinenja kinzi tamâta simâ ñana simora mâsi ndia munja ipânga ñinde. Simâ pa Yesu,aku simora tamâta ñinde, munja koroani saka sipile i ku silâ lâ. I nde ipita lalava lâ,aku ne ilo-kalo ipânga sondo lâ, ku isajona imo Yesu kie tini laiti. Kinzi simora ñinde,aku siruru pâta. ³⁶ Ñinenja kinzi tamâta kala munja simora mâsi ñinde nde sitapâri panzi ñana mâsi Yesu munja iveta pa tamâta ñinde, inani kala munja koroani saka sipagagara, ande kala ñine ipânga ara kilo. ³⁷ Aku kinzi tamâta rârâni lâ Geresa tâno nde siruru pâta kanajo. Mine kala sino kaika pa Yesu tu ma ipilenzi ku ilâ pa nia tonge. Mine nde Yesu isonga kâki wânga kulu,aku iveta ñana ipilenzi ilâ kâ.

³⁸ Andeta tamâta ñinde munja koroani saka simo ilo, ande ino kaika pa Yesu tu, “Nanja ilonju tu ma amo ku noko”. Andeta Yesu io i itaulo ilâ,aku ipai tu, ³⁹ “Noko kutaulo kulâ pa tamwata ne lawea,aku kutula vetâja ndoni Maro Kindeni munja iveta pano ñana ivilano kâ”. Mine kala tamâta ñinde ilâ,aku itula ñgua panzi tamâta rârâni lâ lawea ñinde, ñana vetâja rârâni Yesu munja iveta ñana ivila i kâ.

Yesu ipajø katonâja tonge natu taine imandi imo via kilo,aku iveta taine tonge tini ara kilo tava

Matai 9:18-26, Malaka 5:21-43

⁴⁰ Ñinenja Yesu itaulo ilâ pa lââ bwalika tini pinde kilo. Aku kinzi tamâta lâ nia ñinde nde sindeka nâ, ñana tu kinzi munja simo nâ sio tininzi ñana i kâ. ⁴¹ Ñinenja tamâta tonge, i ña tu Jairus, nde imâ ipânga. I nde luma ñana pasauja kâ ne katonâja tamâta tonge. Imâ ipare tuku lâ Yesu kie tini laiti,aku ino kaika papa tu ma imâ ne luma, ⁴² ñana tu i natu taituni imo ñinde, andeta pukoja ikai kala laiti ñana imâte kâ. I nde taine taipa, ne mbwera ikura sajao kanajo rua lâ.

Mine kala Yesu iyoka kuku katonâja ñinde ilâ. Andeta kinzi tamâta ñgu ñalae nde soka kunzi silâ,aku sipasese ndo kuku Yesu. ⁴³ Aku taine tonge kala imo ndaina, i uru imora nzimona zo rârâni. I imo mine ikura mbwera sajao kanajo rua lâ,aku tamâta tonge ikura tu iveta pukoja ñinde marumbu kâ, ande tia. ⁴⁴ Taine ñinde iyoka pa Yesu muli imâ laiti,aku mbau ilâ itaño Yesu ne pasawanya luandondo ñganje. Iveta mine lâ,aku walele nâ i see mâsa-mâsa,aku ne pukoja ñinde marumbu lâ. ⁴⁵ Ñinenja Yesu imandi ku ikasoja tu, “Ea itaño naaja.” Ande kinzi rârâni taitu-taitu sipasikia ñgua mine tu, “Nanja tia”. Ñinenja Petero ipai Yesu tu, “Opopo, Tamâta ñalae, tamâta ñgu ñalae nde singe noko lâ,aku simandi sipasese ndo lâ noko tini!”

⁴⁶ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Tamâta tonge munja nâ itaño naaja lâ. Naaja apasama tu nanenju walo pinde ilâ ñana ivila tamâta tonge kâ.” ⁴⁷ Ñinenja taine ñinde isama tu ikura ñana ipavea kâ, nde tia. Tia ku i tini ruru,aku imâ ipare tuku nao tundu lâ Yesu tini laiti. Aku lâ tamâta rârâni naonzi ipatula i parina pwataki tu i munja itaño Yesu ne pasawanya ñganje ñana i taine tini ma ipânga ara kilo kâ. Aku iporo tu, “Nanenju pukoja nde ipilena walele nâ, kala marumbu lâ.” ⁴⁸ Ñinenja Yesu ipai tu, “Nanenju, noko ne kalo-tawana iveta noko kupânga ara kilo lâ. Noko kulâ,aku wisi puu ndue.”

⁴⁹ Yesu imo iporo ñgua ñine yo, ñinenja tamâta tonge iyoka pa katonâja Jairus ne luma imâ,aku ipai katonâja mine tu, “Noko natu nde imâte lâ. Mine nde noko ma kuveta kalo-lokoni papa pananâja kilo ndimo.” ⁵⁰ Andeta Yesu ilojo ñgua ñine lâ, ñinenja ipai katonâja mine tu, “Noko kururu ndimo. Ambo noko ma kalo tawana naaja, ande noko natu ma tini ara kilo.”

⁵¹ Ñinenja Yesu ilâ pa katonâja ne luma,aku indi kaika ñananzi tamâta tu ma simo luma ilo kisija pwataki kuku i ndimo. Aku ikainzi Petero, ñga Yoane, ñga Yamesi, sitavanzi lâlû tina-tama,aku kinzi nâ soka kuku i silâ. ⁵² Anja kinzi tamâta rârâni kala simo luma ñinde ilo nde siveta kalo-sukâja ñana lâlû ñinde kâ,aku simo sipataiña nâ. Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki kata ndimo. I imâte tia, ikeno mata nâ.”

⁵³ Andeta kinzi sijelea i pâta kanajo, ñana tu kinzi sisama tu lâlu ñinde nde imâte mao lâ. ⁵⁴ Andeta Yesu isanya taine taipa ñinde mbau, aku isarâwa mine tu, “Naturungu, noko kumandi!” ⁵⁵ Ñinejga lâlu ne koroani nde itaulo imâ papa i kilo, aku walele nâ imandi sânda. Ñinejga Yesu ipainzi tu kâpwa silua lâlu ika. ⁵⁶ Aku lâlu tina-tama nde wisinzi motutu ndo. Andeta Yesu itu kaika panzi mine tu, “Miki rua ma katapâri pa tamâta tonge ñana vetâja ñine kâ ndimo.”

9

*Yesu iwae wurâta panzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua**Matai 10:1-15, Malaka 6:7-13*

¹ Zo tonge Yesu isarâwa panzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua tu simâ, aku i tamwata ne walo kaika ilanzi sikai i ndamwa ñana sisokinzi koroani saka tava pukoja kiekie piti lâ tamâta tininzi, ñana ma simo ara kilo kâ. ² Ñinejga isupwanzi silâ ñana situla pâri ara ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku isupwanzi ñana sivetanzi pukoja tamâta tininzi ara kilo tona. ³ Aku ipainzi tu, “Miki ma kakai kelekele tonge ndimo. Kakai tukâla ñana kandukela wa keta wa puroja wa mbumbu wa pasawanya rua rua wa ndimo. ⁴ Ambo miki kalâ kapângga lawea tonge,aku kalâ luma tonge ilo, ande miki ma kamo lumani ndaina nâ. Miki ma kalâ luma tonge ilo tia lee, ikura lâ zo ndia miki ma kapile lawea ñinde ku kalâ pa lawea pinde. ⁵ Ambo kinzi tamâta lâ lawea tonge ma tininzi pwâka tu sikaimi kalâ nenzi luma ilo, ande miki ma kapile lawea ñinde. Aku lâ zo ñana kapilensi kalâ, ande miki ma kapamasi kemi tâno gawura piti, ñana ma sisama tu siveta vetâja soki ndo pami.” ⁶ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinejga kinzi pâri-tamâta soka silâ sikura nia ndoni,aku situla pâri ara wa sivetanzi pukoja tamâta tininzi ara kilo wa.

Koipu Herot itu isama Yesu kilala pwataki

⁷ Rom nenzi koipu lâ nia ñinde, i ña tu Herot, nde ilojo pâri ñana vetâja rârâni Yesu uru iveta ñinde. Mine kala i ilo rârâ, ñana tu kinzi tamâta pinde siporo tu, “Yoane Lââ-Lilinja Tamwata nde imandi lâ mateja nianzi imo via kilo”. ⁸ Anja kinzi pinde nde siporo tu, “Ñgua-tulâja tamâta Ilia nde imâ ipângga lâ, kala ipatua lâ nia yo”. Anja pinde nde siporo tu, “Ñgua-tulâja tamâta munjâna tonge nde imandi lâ mateja nianzi imo via kilo”. ⁹ Andeta Herot iporo tu, “Tamâta ñinde ñandai Yoane Lââ-Lilinja Tamwata ñga, ñana tu naja munja asupwanzi zugu tamâta pinde ku sitoto i ñandola utu lâ. Mine kala tamâta ñine nde ea kala situ parina tu i uru iveta vetâja kie-kie mine.” Aku i ilo tu imora Yesu.

*Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000**Matai 14:15-21, Malaka 6:32-44, Yoane 6:5-13*

¹⁰ Kinzi pâri-tamâta nde sitaulo simâ kilo,aku sitapâri pa Yesu ñana vetâja rârâni munja siveta ñinde. Ñinejga Yesu ikai kinzi simbonzi nâ,aku sipilenzi tamâta rârâni lâ lawea ñinde ku silâ pa lawea tonge, i ña tu Betsaida lawea. ¹¹ Andeta kinzi tamâta ñgu ñalae sisama tu Yesu ipilenzi ku ilâ lâ, kala simandi soka i muli silâ. Kinzi silâ sipângga kuku Yesu lâ,aku Yesu mata imoranzi ku ilo ara nâ panzi. Aku iporo itula ñgua panzi ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ,aku ivetanzi pukoja tamâta tininzi ara kilo tona.

¹² Iveta mine lee lala pararai lâ, ñinejga kinzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua nde simâ pa Yesu ku sipai tu, “Ayo, kuonzi tamâta ñine silâ pa lawea pinde, ñana ma siroto kâpwa wa nia ñana sikeno kâ, ñana tu nia kala tamo ñine, ande tamâta simo tia.”

¹³ Andeta Yesu iporo tauulo panzi ne pâri-tamâta tu, “Miki warakami nâ kasuanzi”. Ande kinzi sipai tu, “Opopo, maka kapwama rârâ ikeno pama, ande tia. Puroja lima ñga inja rua nâ kala keno pama. Tiambo noko ilo tu maka ma kalâ kako kâpwa panzi tamâta ñine rârâni, a?” ¹⁴ Ñana tu kinzi tamâne nâ kambwajenzi ipângga lâ 5,000. Ñinejga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kapainzi tu lambunzi ndue sisajona ku sio ñgu ñgu”.

¹⁵ Kinzi pâri-tamâta siveta ikura Yesu kawa mine, aku sionzi tamâta sisajona ñgu ñgu. ¹⁶ Ñinejga Yesu ikai puroja lima tava ija rua ñinde kâki,aku mata kâki ilea pa samba, ñinejga kawa ndanje pa Maro Kindeni. Ñinenja ipwataki puroja tava ija ñinde ku ilanzi ne pâri-tamâta tu sikai silâ siwae panzi tamâta. ¹⁷ Kinzi rârâni sika lee kapwanzi pupuro lâ. Ñinenja kinzi pâri-tamâta nde sigona kâpwa pinde kinzi tamâta kapwanzi pupuro kala sika tia ñinde,aku ñinde ikura ñgâmo ñalae sajao kanajo rua ilonzi pipi lâ.

Petero isama Yesu kilala pwataki

Matai 16:13-20, Malaka 8:27-30

¹⁸ Lâ zo tonge, Yesu imo nia ñgarje ikai noja pa Maro Kindeni,aku i ne pâri-tamâta nde simo kuku. Ñinenja Yesu ikasojanzi tu, “Kinzi tamâta uru siporo situ na ja nde ea.” ¹⁹ Aku kinzi situ lâ i kawa tu, “Pinde nde siporo tu noko nde Yoane Lââ-Liliña Tamwata, anja pinde nde siporo tu noko nde Ilia, anja pinde nde siporo tu noko nde ñgua-tulâna tamâta munjâna tonge kumandi lâ materja nianzi kumo via kilo.” ²⁰ Ñinenja Yesu ikasojanzi tu, “Anja miki ilomi tu na ja nde ea.” Petero iporo tau lo tu, “Noko nde Kirisi, Maro Kindeni ne pateânya tamâta”.

Yesu itula ñgua ñana ne materja wa ne mandija wa

Matai 16:21-27, Malaka 8:31-9:1

²¹ Ñinenja Yesu itu ñgua kaika panzi ne pâri-tamâta tu ma siporo situla i kilala pwataki pa tamâta tonge ndimo. ²² Aku iporo tu, “Maro Kindeni ne pateânya ikeno tu na ja Tamâta Natu ma akai nâna ñalae,aku kinzi katonâja wa kinzi patarawâja tamâta ñalajala wa kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuna kâ wa, ande ma sipu mulinzi pa na ja, ku ma sipu na ja pâta amâte. Andeta kari ñato lâ, ñinenja Maro Kindeni ma ipaþo na ja amandi amo viângu kilo.”

²³ Ñinenja Yesu ipai kinzi rârâni tu, “Ambo tamâta tonge ilo tu ipono muli pa na ja, ande i ma ipatawa tamwata tini ku ikale ne kâi popole ikura zo zo, ku iyoka na ja mulingu.

²⁴ Ñana tu tamâta ea ilo ñalae ñana tamwata ne via, ande i ma ikai via mao, nde tia. Anja tamâta ea kalo tawana na ja kala imora tamwata ne via tu kelekele kaa nâ, ande tamâta ñinde ma imo via ku imo nâ. ²⁵ Ambo tamâta tonge igona tâno ne kelekele rârâni, ñinenja i tamwata ipaya uala ku imâte, ande i ne via mao ikeno ndia, a? ²⁶ Ambo tamâta tonge mai ñana na ja wa nanenju ñgua wa, ande na ja Tamâta Natu kala ma maingu ñana i mine nâ, lâ zo muli ñinde na ja ma ataulo amâ kilo. Lâ zo ñinde, kinzi tamâta rârâni ma simora na ja kilalângu pwataki tu na ja nde Maro ñalae,aku ma simora Mama ñga i ne anjelo sapânya kilalanzi pwataki tona. ²⁷ Na ja aporo mao nâ pamî; miki pinde kala kamo jai ma kamâte tia yo yo, ñinenja miki ma kamora pwataki tu Maro Kindeni ikai maro panzi tamâta marumbu lâ.”

Yesu tini pasinala ipânga kie tonge

Matai 17:1-8, Malaka 9:2-8

²⁸ Yesu iporo ñgua ñine lâ,aku sânda taitu ilâ lâ. Ñinenja Yesu ikainzi Petero, ñga Yoane, ñga Yamesi,aku sikâki silâ tuu tonge kulu, ñana Yesu ma ikai noja pa Maro Kindeni kâ. ²⁹ Yesu ikai noja imo ndai yo, ñinenja i nao pasinala lâ,aku ne pasawa ja nde ipânga pâne ndo ku isinala nia itogo loloa salaga mine. ³⁰ Ñinenja ñgua-tulâna tamâta munjâna rua, Mose ku Ilia rua, ande simâ sipânga. ³¹ Kinzi sipânga tava Maro Kindeni ne sinâla ñalae,aku siporo kuku Yesu ñana i ne zo ñana ipile tâno ñine kâ, ñana tu i ne zo ñana imâte lâ Jerusalem lawea kâ nde imâ ipânga laiti lâ. ³² Anja Petero tavanzu pâri-tamâta rua ñinde nde matanzi matutu ñana sikenô kâ. Andeta simandi,aku matanzi ilâ simora Yesu imandi kunzi tamâta rua ñinde,aku i tini pasinala lâ. ³³ Kinzi ñgua-tulâna tamâta rua ñinde nde siveta ñana sipile Yesu silâ, ñinenja Petero ipai Yesu tu, “Pananâja, kinda tamo ñaina,aku ñine nde ara ndo. Ambo noko ilo mine, ande maka ma kapa pâla ñato; noko ne tonge, anja Mose ne tonge, anja Ilia ne tonge.” (Andeta Petero ñandai ilo patea sondo ñinenja iporo ñga; ikai iporo nâ.)

³⁴ Petero iporo ŋgua ɲine marumbu tia yo, ɲinenga take-take tonge imâ ituranzi lâ, kala kinzi pâri-tamâta nde siruru pâta. ³⁵ ɻineŋga sarawâŋa tonge nde iyoka pa take-take ɲinde ilo imâ mine tu, “Naŋa natunju kala ɲine; naŋa apatea i lâ. Mine nde miki katambira tanjami pa i kawa ŋgua!” ³⁶ ɻuga poroŋa ɲine marumbu lâ, ɲinenga kinzi simora Yesu simbo nâ imo kunzi. Aku lâ zo ɻana soka pa tuu kulu sindue silâ, ande siporo ŋgua pwataki pa tamâta tonge ɻana mâsi ɲinde munja simora ku siloŋo, ande tia.

Yesu isoki koroani saka piti lâ tamâne limoa tonge ilo

Matai 17:14-21, Malaka 9:14-29

³⁷ Mbwale kilo, ɻineŋga Yesu tavanzi ne pâri-tamâta ɻato ɲinde nde sipile tuu kulu ku soka sindue silâ. ɻineŋga kinzi tamâta ɻugu ɻalae simâ sipakâtu kuku Yesu. ³⁸ Aku nawalanzi tamâta tonge isarâwa kâki mine tu, “Pananâŋa, naŋa ano kaika pano tu kalo sukâŋa ɻana natunju tamâne, ɻana tu natunju taituni kala i. ³⁹ Ikura zo rârâ koroani saka tonge ipagagara i, ɻineŋga walele nâ i uru itara kaya sakamao ndo. Koroani saka ɲinde uru iveta i tini ruru ndo wa kawa maka ipâŋga wa. I imo ikai kazâŋa mine pa natunju, aku iveta wurâta ɻana izavaru i ndo lâ. ⁴⁰ Mine kala naŋa anonzi noko ne pâri-tamâta tu ma sisoki koroani saka ɲinde piti lâ natunju ilo, andeta sikura tia.”

⁴¹ ɻineŋga Yesu iporo lâ i kawa tu, “Opopo, kinzi tamâta kala simo lâ zo ɲine nde kalonzi tawana soki-soki! Miki nemi vetâŋa wa ilomi kalomi wa nde sondo tia ndo! Naŋa ma amo ɲine kumi ku ilonju malia ɻana nemi ilo-kalo potomule ikura zo ɻapia kilo, a? Pwai natu imâ.”

⁴² Lâlû ɲinde nde iyoka imâ ipâŋga Yesu tini laiti, ɻineŋga koroani saka ɲinde itambira i ndue ikeno,aku iveta tini ruru ɻalae tina. Andeta Yesu imbita koroani saka,aku isoki piti lâ lâlû ilo, kala lâlû tini ara kilo. ɻineŋga Yesu io lâlû itaulo ilâ pa tama kilo. ⁴³ Aku kinzi tamâta rârâni simora Maro Kindeni ne walo ɲine, kala wisinzi motutu lâ.

Yesu iporo kilo ɻana ne mateŋa kâ

Matai 17:22-23, Malaka 9:30-32

Kinzi tamâta ɲinde nde ilonzi rârâ ɻana mâsi Yesu iveta ɲinde. Andeta Yesu ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, ⁴⁴ “Miki katambira tanjami sondo ɻana ɻuga ɲine kâ: kinzi ma sio naŋa Tamâta Natu lâ tamâta pinde mbaunzi ilo”. ⁴⁵ Andeta kinzi pâri-tamâta sisama ɻuga ɲine ne duvi, ande tia. ɻuga ɲine ne duvi nde ikeno paveâŋa, kala kinzi ɲandai sisama kilala ŋga. Andeta siruru ɻana sino Yesu tu ma itula ɲine pwataki panzi.

Ea imo mbâna-mbâna

Matai 18:1-6, Malaka 9:33-37

⁴⁶ Zo tonge, Yesu ne pâri-tamâta nde siporo sipawa ɻuga tu ea ma ipâŋga mbâna-mbâna pa kinzi. ⁴⁷ Andeta Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ. Mine kala ikai lâlû mota tonge imâ ku iŋgunu imandi i wanŋira. ⁴⁸ ɻineŋga ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo tamâta tonge kalo tawana naŋa, kala iveta kie ara pa lâlû mota tonge itogo lâlû ŋai, ande tamâta ɲinde iveta kie ara pa naŋa tona. Aku tamâta ea iveta kie ara pa naŋa, ande iveta kie ara pa Maro Kindeni tona, ina munja isupwa naŋa kala amâ. ɻana tu tamâta ea ipamorai tu i nde tamâta kaa nâ kala imo miki rârâni kalomi, ande i imo mbâna-mbâna pamî.”

Tamâta ea ikai kazâŋa pa kinda tia, ande tamâta ɲinde nde nenda mete

Malaka 9:38-40

⁴⁹ Yoane nde iloŋo Yesu ne ɻuga ɲine lâ, ɻineŋga iporo tauulo tu, “Tamâta ɻalae, maka munja kamora tamâta tonge ikai wurâta ɻana ipatu noko ŋa ku isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. Andeta i ɲandai kinda nawalânda ŋga. Mine kala maka kandi kaika papa tu ma iveta mine kilo ndimo.” ⁵⁰ Andeta Yesu ipai Yoane mine tu, “Miki ma kandi kaika papa i ndimo. ɻana tu tamâta ea ikai kazâŋa pa miki tia, ande tamâta ɲinde nde nemi mete.”

Kinzi Samaria ɻugu tininzi pwâka tu Yesu ma imâ nenzi lawea ilo

⁵¹ Zo laiti lâ ɣana Maro Kindeni ma ikai Yesu ikâki samba ilo kilo. Mine kala Yesu ilo ipa kaika ndo tu ma ikâki ilâ pa Jerusalem lawea kâ. ⁵² ɻineŋga ionzi tamâta rua simunga papa silâ pa lawea tonge ikeno Samaria tâno, ɣana ma siveta kelekele sondo panzi ɣana sikeno lawea ɣinde kâ. ⁵³ Andeta kinzi tamâta lâ lawea ɣinde nde sisama tu Yesu itu ilâ pa Juda nenzi lawea ɣalae Jerusalem. Mine kala tininzi pwâka tu Yesu ma imâ nenzi lawea ilo. ⁵⁴ Kinzi pâri-tamâta rua, Yamesi ku Yoane rua, nde simora kinzi Samaria nenzi tajakaika ɣine, ɻineŋga simâ pa Yesu ku sikasoja tu, “Maro ɣalae, mana mana, a? Tiambo noko ilo tu maka ma kasarawa yââ lâ samba ilo tu indue imâ ku ikananzi tamâta ɣinde, tiya?” ⁵⁵ Andeta Yesu ipupulia lâ ku imbitanzi rua ɣana nenzi ilo-kalo ɣinde kâ. ⁵⁶ Tia ku soka silâ pa lawea tonge.

*Yesu itula ɣuga ɣana nenda mâsi ɣana tapono muli pa i kâ
Matai 8:19-22*

⁵⁷ Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka nzâla silâ, ɻineŋga tamâta tonge imâ ipai Yesu tu, “Lawea ndia noko kutu kulâ papa, ande naŋa kala ma ayoka noko muli alâ”. ⁵⁸ Andeta Yesu iporo tauo papa mine tu, “Kinzi mbwâmbwa ɣgoi nenzi ɣgânza nde keno dugu ilo, anga kinzi sii nde palanzi keno tona. Anja naŋa Tamâta Natu nde niâŋgu tonge ɣana akeno apwarea kâ, ande tia.”

⁵⁹ ɻineŋga Yesu iporo pa tamâta tonge kilo mine tu, “Noko kumâ, kupono muli pa naŋa”. Andeta tamâta ɣinde itu lâ kawa tu, “Maro ɣalae, mwaŋga ɣga. Naŋa ma alâ akea naŋa mama munja lâ ɣga”. ⁶⁰ Andeta Yesu nde ipai tu, “Kalo loko; kinzi mateja ma sipakea warakanzi nawalanzi. Anja noko kulâ kutula pâri ara ɣana Maro Kindeni ne mâsi ɣana ikai maro panzi tamâta kâ.”

⁶¹ Aku tamâta tonge nde ipai Yesu tu, “Maro ɣalae, naŋa ilonju tu apono muli pa noko. Andeta naŋa atu alâ aporo wisi-ara ne ɣuga panzi naŋa seenju munja lâ ɣga.” ⁶² Andeta Yesu ipai tu, “Ambo tamâta tonge itu iveta wurâta lâ tâno ilo, andeta ikura zo zo i uru mata ilea pa muli, ande tamâta mine ma ikura tu iveta wurâta pa Maro Kindeni kâ, ande tia.”

10

Yesu ionzi tamâta 72 silâ ɣana situla pâri ara kâ

¹ Aku muli, ɻineŋga Maro ɣalae ipateanzi tamâta 72 kilo, aku ionzi rua rua tu ma simunga papa i silâ. Isupwanzi tu silâ sikura lawea wa nia ndoni i ma muli ilâ papa ɣinde.

² Aku isia ɣuga panzi mine tu, “Kâpwa maria ndo ikeno tâno ilo, andeta wurâta tamâta rârâ ɣana sigona kâpwa ɣinde kâ, ande tia. Mine kala ara ɣana miki ma kano pa tâno ɣine ne Maro ɣalae, ɣana i ma isupwanzi wurâta tamâta pinde kala silâ sisukami ɣana kagona i ne kâpwa ɣinde papa. ³ Miki kalâ, andeta kaloko ɣga; naŋa asupwami katogonzi ‘lama’ natu kalâ kinzi mbwâmbwa saka ɣgininzi. ⁴ Miki ma koka mbaumi kaa nâ kalâ. Miki ma kakai nemî tâŋa kiri-kiri ɣana mbumbu kâ wa keta wa kemi kâmba ndimo. Aku lâ zo ɣana miki ma kapakâtu kunzi tamâta lâ nzâla, ande miki ma kamandi ku kaporo ɣuga kunzi ndimo.

⁵ Ambo miki kalâ luma tonge ilo, ande ara, kaporo ɣuga ilâ panzi tamâta simo luma ɣinde mine tu, ‘Maro Kindeni ne wisi-pisi imo kumi’. ⁶ Ambo tamâta tonge lâ luma ɣinde nde ilo ara pami, ande ara, miki nemî ɣuga ɣinde ma keno pa tamâta ɣinde. Ambo tamâta tonge ilo ara pami tia, ande nemî ɣuga ɣinde ma itaulo imâ pa warakami kilo. ⁷ ɻineŋga miki ma kamo lumani taitu ndaina nâ,aku kâpwa ndia kinzi sisuami ɣinde, ande kaka wa kanu wa. ɣinde nde itogo miki nemî kulu, ɣana tu tamâta ea ikai wurâta, ande ara ɣana i ma ikai ne kulu ɣana. Andeta miki ma kaka wa kakeno lâ luma pinde tona ndimo.

⁸ Ambo miki kalâ lawea tonge ilo, aku kinzi sikaimi kalâ nenzi luma ilo, ande miki ma kaka kâpwa ndia siwae pami ɣinde. ⁹ Aku miki ma kavetanzi pukorja tamâta rârâni simo lawea ɣinde tininzi mbalaunzi ara kilo. Aku kaporo katula ɣuga pwataki panzi mine tu, ‘Maro Kindeni ne zo ɣana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipâŋga tinimi laiti lâ’.

¹⁰ Andeta kaloko ɣga; ambo miki ma kalâ lawea tonge ilo, andeta kinzi tininzi pwâka tu

sikaimi kalâ nenzi luma ilo, ande miki ma kalâ kamandi lawea ñinde ne nzâla ku kaporø ñgua mine tu, ¹¹ ‘Lawea ñine ne tâno gawura ipakâe lâ ikeno maka kema tini, ande maka kapamasí ñine piti, ñana itula nemí soki kaveta pa maka ñine kilala pwataki. Andeta miki kalomi ñgere sondo ñana ñine kâ; Maro Kindeni ne zo ñana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipânga laiti lâ.’” ¹² Ñinenga Yesu ipainzi tu, “Nanja aporo mao nâ pami; lâ zo muli ñana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ñgua nia, ande kinzi sakamao tamwatanzi munja simo lâ Sodom lawea ma sikai nâna; anja kinzi tamâta lâ lawea ndia sipu mulinzi pa miki, ande kinzi ñinde ma sikai nâna ñalae tina.”

*Kalo-sukâja ndo yananzi tamâta sipalele ilonzi kalonzi tia
Matai 11:20-24*

¹³ Ñinenga Yesu iporo tu, “Oyae, miki tamâta lâ Korasin lawea! Oyae, miki tamâta lâ Betsaida lawea! Malia ñalae tina ma imâ pami! Ambo naja munja aveta mâsi ñalañala panzi kiesaka tamwatanzi simo Tair lawea ñga Saidon lawea, itogo naja munja aveta lâ nemí lawea mine, ande nanayoni kinzi tamâta ñinde ma sipasawa pasawara singa ku sio kââ lâ kulunzi, ñana itula ilonzi pwataki tu kinzi sipalele ilonzi kalonzi imâ pa naja marumbu lâ. ¹⁴ Andeta naja apaimi tu lâ zo muli ñana Maro Kindeni ma ionzi tamâta silâ pa i ne ñgua nia, ande kinzi tamâta lâ Tair lawea ñga Saidon lawea ma sikai nâna; anja miki ma kakai nâna ñalae tina! ¹⁵ Ayo, anja miki tamâta lâ Kaperneam lawea, miki katu kapasuka tinimi ku kakâki kalâ pa samba lawea, a? Tia ndo! Maro Kindeni ma itambirami kalâ kandue yââ ñalae ne mbââ ilo!” ¹⁶ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinenga ipainzi tamâta 72 ñinde mine tu, “Ambo tamâta tonge ipaveta kuku miki kawami ñgua, ande i kala ipaveta kuku naja kawângu ñgua mine nâ. Ambo tamâta tonge ipu muli pami, ande i kala ipu muli pa naja mine nâ. Aku tamâta ea ipu muli pa naja, ande i kala ipu muli pa Maro Kindeni mine nâ, ina isupwa naja kala amâ.”

Kinzi tamâta 72 sitaulo simâ kilo

¹⁷ Aku muli, ñinenga kinzi tamâta 72 ñinde Yesu munja isupwanzi silâ, ande sitaulo simâ kilo. Aku sindeka pâta kanajo, ku siporo tu, “Maro ñalae, maka munja kapatu noko ña, aku kapainzi koroani saka tu sikâwa piti lâ tamâta ilonzi. Aku kinzi siveta ikura kaporø mine!” ¹⁸ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Mao nâ, naja munja amora Sadana iyoka pa samba ilo imbe indue itogo take-take ne loloa salaga mine. ¹⁹ Miki kalorø ñga: nanengu walo kaika alami lâ, ñana miki ma kakura tu kapalenzi mwâta saka wa nijonijo wa. Aku walo kaika alami lâ ñana kapole nenda kazârja tamâta Sadana ne walo kaika rârâni tona. Mine kala kelekele tonge ikura tu izavarumi, ande tia. ²⁰ Andeta miki ma kandeka ñalae konja ñana kakura tu kasokinzi koroani saka piti, mine ndimo. Miki ma ilomi ndeka ñana ñine kâ: Maro Kindeni, ina imo samba ilo, ande ingere miki ñami ikeno lâ i ne pepa tini marumbu lâ.”

Yesu ipanea tama Maro Kindeni

²¹ Lâ zo ñinde, Koroani Sapânga iveta Yesu ilo ndeka ñalae, kala Yesu ipanea Maro Kindeni mine tu, “Mama, noko pwai maro pa samba wa tâno wa. Naja apaneano, ñana tu noko kuvea ilo-kalo ñine yananzi ilo-kalo tamâta,aku kutula panzi tamâta simo sitogonzi lâlû kiri-kiri mine. Mao nâ, Mama, noko kupaveta kuku noko tamwata ne pateârja, kala kuveta mine.”

²² Ñinenga Yesu iporo kilo tu, “Naja akai Mama ndamwa marumbu lâ. Tamâta tonge ikura tu isama Maro Kindeni Natu kilala sondo, ande tia; Mama simbo nâ isama. Aku naja Maro Kindeni Natu simbongu nâ kala asama Mama kilala sondo, tavanzi tamâta ñinde apateanzi tu ma atula i kilala pwataki panzi.”

²³ Ñinenga Yesu itale ku iporo lâ nia ñgarje panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Tamâta ea kinzi simora vetârja ñine kala miki uru kamora, ande kinzi ma sindeka. ²⁴ Naja apaimi tu munjani, kinzi ñgua-tulârja tamâta rârâ anja kinzi koipu ñalañala rârâ nde ilonzi tu ma simora vetârja kala miki uru kamora ñine, andeta simora tia. Aku ilonzi tu ma silojo ñgua kala miki uru kalorø ñine, andeta silojo tia.”

Yesu itambira ŋgua ŋana Samaria tamâta tonge ivila Juda tamâta (Kinzi Juda ŋgu uru sikai nânâo panzi Samaria tamâta)

²⁵ Zo tonge, pananâja tamâta ŋana ŋgua tukuna kâ tonge imandi ŋana ikai samâja pa Yesu kâ. Aku ikasoja Yesu mine tu, “Panâja, naŋa ma aveta mana ŋga akura ŋana amo viâŋgu ku amo nâ.” ²⁶ Aku Yesu nde ikasoja i taulo mine tu, “Mose munja ingere ŋgua tukuna mana. Lâ zo ŋana noko kupono ŋgua tukuna, ande kusama mana.” ²⁷ Ande tamâta ŋinde iporo taulo pa Yesu tu, “Ngua ikeno mine: ‘Noko ma tini mwasa mao papa noko ne Maro Ʉhalae Kindeni; aku noko ilo ndoni wa koroani ndoni wa walo ndoni wa ilo-kalo ndoni wa, ande noko ma kuo ŋinde rârâni ilâ pa i simbo nâ’. Aku ŋgua tonge ikeno mine tu, ‘Noko ma tini mwasa panzi tini pinde itogo noko tini mwasa pa tamwata mine’.” ²⁸ Aku Yesu ipai tu, “Ngua ŋine nde ara, aku noko kuporo sondo ndo. Mine kala, ambo noko ma kulâ kuveta mine, ande noko ma kumo via.”

²⁹ Andeta tamâta ŋinde ilo tu ipasuka tamwata tini. Mine kala ikasoja Yesu kilo tu, “Aŋga ŋgua tukuna ŋinde ŋananzi ‘tini pinde’ kâ, ande iporo ŋana ea kinzi.”

³⁰ Ʌinenja Yesu isia ŋgua taulo papa mine tu, “Zo tonge, Juda tamâta tonge ipile Jerusalem lawea, aku iyoka indue ilâ pa Jeriko lawea kâ. Andeta kinzi nzanzare tamwatanzi pinde nde simuna simo nzâla ŋgane. Aku sikai Juda tamâta ŋinde ne pasawanya wa kelekele rârâni saŋe, aku supu pâta. Kinzi siveta mine lâ, Ʌinenja sikâwa silâ. Aŋga tamâta ŋinde nde ikeno lâ nzâla, aku laiti ŋana imâte kâ. ³¹ Aku lâ zo ndainani nâ, patarawâja tamâta tonge kala iyoka nzâlani ndaina indue imâ. Aku mata ilâ imora tamâta ŋinde ikeno lâ nzâla. Andeta ingenge ŋana, ku iyoka ŋgane nâ ipole ilâ. ³² Tamâta ŋinde ilâ lâ, Ʌinenja Juda tamâta tonge lâ kinzi Livai ŋgu ande kala iyoka nzâlani ndaina imâ,aku mata ilâ imora tamâta ŋinde ikeno lâ nzâla. Andeta i kala mine nâ ipile i ku ingenge ŋana,aku iyoka nzâla ŋgane ilâ. ³³ Aku muli, Ʌinenja tamâta tonge lâ kinzi Samaria ŋgu ande kala iyoka nzâla ku imâ ipâŋga niani tamâta ikeno ŋinde. I mata ilâ imora,aku kalo sukâja ŋana. ³⁴ Mine kala iyoka ilâ laiti,aku ikai ne samimi tava waini,ku ipaliji lâ tamâta ŋinde ne nzimba nia,aku inzuku. Ʌinenja igagati tamâta ŋinde kâki ku io i lâ tamwata ne ‘donki’ kumbu,aku ikai ilâ pa luma ŋana lombo kâ tonge tu i tamwata ma ikatona kâ. ³⁵ Aku wurita kilo, Ʌinenja i mbumbu rârâ ilua luma ŋana lombo kâ ŋinde warika. Aku ipai tu, ‘Noko pwatona tamâta ŋine sondo. Ambo muli noko kutambira tamwata ne mbumbu pinde ŋana kuvila i kâ, ande ara, lâ zo ŋana naŋa ma ataulo amâ kilo, ande naŋa ma atu ŋanano kilo.’”

³⁶ Yesu iporo ŋgua tambirâja ŋine marumbu lâ, Ʌinenja ikasoja pananâja tamâta ŋana ŋgua tukuna kâ ŋinde mine tu, “Noko ilo tu tamâta ea lâ kinzi tamâta ŋato ŋinde nde tini mwasa pa i tini pinde ŋinde kinzi nzanzare tamwatanzi munja siyaula.” ³⁷ Aku tamâta ŋinde iporo taulo tu, “Tamâta ŋinde kala kalo sukâja ŋana ku ivila.” Ʌinenja Yesu ipai tu, “Noko kala kulâ ku kuveta vetâŋa kie taituni mine.”

Yesu imo Marta kuku Maria rua nenzi luma ilo

³⁸ Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ, Ʌinenja Yesu ilâ lawea tonge ilo. Ʌinenja taine tonge lâ lawea ŋinde, i ŋa tu Marta, nde imâ ku ino Yesu tu ma imo ne luma ilo.

³⁹ Aku Marta tai kala imo tona, i ŋa tu Maria. Maria nde ilâ isajona Yesu kie tini laiti,aku itambira tanya ŋana ilojo Yesu ne ŋgua kâ. ⁴⁰ Aŋga Marta nde ilo tambira ŋana imbwea kâpwa panzi. Mine kala imâ pa Yesu ku ipai tu, “Maro Ʉhalae, naŋa taiŋgu ŋine nde ipile naŋa lâ, kala naŋa simbonju nâ aveta wurâta ŋalae tina ŋana ambwea kâpwa kâ. Noko kalo sukâja ŋanana, tiya? Ambo mine, ande kupai i tu ma imâ ivila naŋa tâ!”

⁴¹ Andeta Yesu nde itu lâ kawa ku ipai tu, “Marta, Marta, noko ilo pangereja wa kalo loko ŋalae tina ŋana kelekele rârâ kâ. ⁴² Kulojo ŋga; ara ŋana noko ma ilo ŋana kelekele taitu nâ. Kelekele ŋinde nde Maria ilo papa, kala ikai lâ,aku ŋine nde ara ndo. Mine kala kinda ma takai kelekele ara ŋine saŋe i kilo, ande tia.”

11

*Yesu ipanananzi ɣana noja kâ
Matai 6:9-15*

¹ Zo tonge, Yesu ikai noja pa Maro Kindeni lâ nia ɣgarje. Ikai noja lâ, ɣninenja i ne pâri-tamâta tonge ipai tu, “Maro ɣalae, maka iloma tu noko ma kupananama ɣana kakai noja kâ, itogo munja Yoane Lââ-Liliya Tamwata ipanananzi i ne pâri-tamâta mine.” ² Yesu nde iporo panzi ne pâri-tamâta tu, “Lâ zo ɣana miki katu kakai noja kâ, ande miki ma kaporø ɣgua mine: ‘Maka tamama, maka iloma tu kinzi tamâta rârâni ma sisama tu noko ɣa imo sapâja. Kumo pwai maro ikura nia nia.’ ³ Kama kanija kulama ikura kari kari. ⁴ Kuzavaru nema kiesaka piti lâ tinima, ɣana tu munja kinzi tamâta pinde siveta soki pa maka, andeta maka kazavaru ɣinde piti lâ tininzi. Pwai samâja kaika tonge imâ pa maka ndimo.’”

⁵ Yesu iporo ɣgua ɣine lâ, ɣnenja itambira ɣgua panzi mine tu, “Miki kalomi ɣgere ɣana ɣgua ɣine kâ: lâ mbo ɣgini-ɣgini, tamâta tonge ilâ pa ninambwe ne luma, aku ipai tu, ‘Ningu-nambwe, kuvila na ja ku puroja ɣato kulana ɣga. ⁶ ɣana tu nanenju mete tonge iyoka nzâla lee, kala munja nâ imâ ipânga lâ nanengu luma. Andeta kângu kâpwa ɣana alua i kâ, ande tia.’

⁷ Andeta luma warika ɣinde nde iporo taulo tu, ‘Wa, noko kupaþo na ja ndimo! Nzâla nde saenja lâ, aku na ja wa natunju wa kakeno lâ. Na ja akura tu amandi ku kelekele alano, ande tia.’” ⁸ Yesu iporo ɣgua ɣine lâ, ɣnenja ipainzi tu, “Miki kalonjo ɣga; luma warika ɣinde ilo tu imandi ɣana puroja ilua ninambwe kâ, ande tia. Ambo taitu ninambwe ɣinde mai tia ndo; imandi ku imo ipulo nâ. Mine kala luma warika ma imandi sânda, aku kelekele rârâni ninambwe ilo papa ɣinde, ande ma ilua.

⁹ Mine kala na ja apaimi tu ambo miki kano pa Maro Kindeni, ande i ma ipalonjo pa nemi noja. Ambo miki karoto ɣana i kâ, ande ma kasânda kulu. Ambo miki kapitikina i ne nzâla, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti pamî. ¹⁰ ɣana tu tamâta ea ino pa Maro Kindeni, ande i ma ipalonjo pa i ne noja ɣinde; anja tamâta ea iroto ɣana i kâ, ande ma isânda kulu; anja tamâta ea ipitikina nzâla, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti papa.

¹¹ Ambo noko natu tonge ino pano tu i ja kulua, tiambô noko ma mwâta saka kulua, tiya? Tia ndo! ¹² Ambo ino pano tu tatareko kapula kulua, tiambô noko ma niþo-niþo kulua, tiya? Tia ndo! ¹³ Mao nâ, kiesaka nde ipipi ndo lâ miki ilomi, andeta miki uru kelekele ara nâ kalanzi natumi. Aku mine nâ, miki Tamami imo samba ilo ɣinde nde ilo indeka nâ ɣana Koroani Sapâja ilanzi tamâta ea sino papa i tu ma ilanzi.”

*Kinzi siporo tu Yesu iveta wurâta kuku koroani saka nenzi koipu ɣalae
Matai 12:24-30, Malaka 3:22-30*

¹⁴ Zo tonge, koroani saka tonge ipakâe kuku tamâta tonge, aku iveta i kawa pasâe. Andeta Yesu isoki koroani saka ɣinde piti ikâwa ilâ lâ. Mine kala tamâta munja kawa pasâe ɣinde nde iporo ɣgua pwataki. Kinzi tamâta simora vetâja ɣine, aku wisinzi motu ndo. ¹⁵ Anja tamâta pinde lâ ɣgininzi nde siporo tu, “Tamâta ɣine ikai koroani saka nenzi koipu ɣalae Belsebul ne walo (i ja tonge Sadana), kala waloni ndaina uru isuka i ɣana isokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi.” ¹⁶ Anja kinzi pinde nde ilonzi tu sikai samâja pa Yesu, kala sikasoja i tu ma iveta mâsi kaika tonge, ɣana itula pwataki tu Maro Kindeni ne walo ikeno papa i.

¹⁷ Andeta Yesu isama kinzi ilonzi kalonzi pwataki lâ, ku ipainzi tu, “Ambo kinzi tamâta nenzi lawea taitu ma sipwa pwataki simo ɣgu rua ku sipara, ande lawea ɣinde ikura tu imo kaika, nde tia. Ambo tamâta tonge natu-timbu ma sipwa pwataki simo ɣgu rua ku sikai kazâja pa warakanzi, ande kinzi ɣgu ɣinde ma sipayaula ndo. ¹⁸ Aku mine nâ, ambo tu Sadana ne ɣgu sipwa pwataki simo ɣgu ruaaku sikai kazâja taulo pa warakanzi, ande i ne ɣgu ma imandi kaika tia ndo. Na ja aporo ɣgua mine pamî, ɣana tu munja miki kaporø tu na ja akai koroani saka nenzi koipu ɣalae Belsebul ne walo, kala akura tu asokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi. ¹⁹ Andeta miki kalomi ɣgere sondo ɣga; miki Parisai nemi tamâta uru sisokinzi koroani saka piti mine nâ! Mine kala ea uru isuka kinzi, a?

Miki nemi tamâta nenzi vetâja ñinde itula nemi ñgua ñinde kilala pwataki tu soki ndo. ²⁰ Andeta Maro Kindeni tamwata ne walo ilua naja ñana asokinzi koroani saka piti kâ. Mine kala miki kasama tu Maro Kindeni ne zo ñana ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu kâ, ande imâ ipânga pamí marumbu lâ!

²¹ Ambo tamâta kaika tonge isaja ne tonge-tonge ñana kazâja kâ lâ mbalau ilo, aku imandi io ñana ne luma kâ, ande i ne kelekele rârâni ma keno ara nâ. ²² Andeta kalono ñga; ambo tamâta tonge ne walo nde kaika ndo, aku imâ ipara kuku luma warika ñinde, ande i ma ipole luma warika, ku ma ikai i ne tonge-tonge ñana kazâja kâ uru ikeia ñana i kâ ñinde saje. Ñinenga i ma iwae tamâta ñinde ne kelekele rârâni ilâ panzi tamâta pinde.

²³ Tamâta ea ipono muli pa naja tia, ande i uru ikai kazâja pa naja. Aku tamâta ea tini pwâka tu isarawanzi tamâta tu simâ pa naja, ande i iveta wurâta ñana injaranzi tamâta sikâwa pwapwataki silâ.”

Kinda warakânda nâ takura tu tapu mulinda pa kiesaka kâ, ande tia
Matai 12:43-45

²⁴ Ñinenga Yesu itambira ñgua mine tu, “Ambo koroani saka tonge ipile tamâta tonge ilâ, ande i ma ilâ wa imâ wa lâ nia bilimu, iroroto nia tonge ñana ipwarea kâ. Ambo isânda nia ara tonge tia, ande i ma ilo patea mine tu, ‘Ayo naja ma ataulo alâ kilo pa luma singa ñinde munja naja amo ilo’. ²⁵ I ma iyoka ilâ, ñinenga ma isânda lumani ndaina, kinzi sitaka wa sisangarana lâ. ²⁶ Ñinenga koroani saka ñinde ma ilâ ikainzi nuwala koroani saka lima kanajonzi rua simâ kuku i. Kinzi ñinde uru siveta mâsi sakamao ndo, sipole i ne mâsi sakamao ñinde. Aku kinzi rârâni ma soka silâ luma ñinde ilo. Munja tamâta ñinde imo ara korja tia; andeta zo ñinde i ma imo sakamao ndo ikura zo zo.”

Tamâta ea kinzi ma sindeka

²⁷ Yesu iporo ñgua ñine yo, ñinenga taine tonge lâ ñgu ñinde isuña kawa ñalae kâki pa Yesu mine tu, “Taine ñinde munja ipaguguano wa suu ilano wa, ande i ma indeka nâ!”

²⁸ Andeta Yesu iporo itu lâ kawa tu, “Ara ñana kinda ma taporo ñgua mine: ‘Tamâta ea kinzi silojo Maro Kindeni kawa ñgua ku sipaveta kuku, kinzi ñinde ma sindeka nâ’.”

Tamâta pinde simâ pa Yesu, sino tu ma iveta mâsi kaika
Matai 12:38-41

²⁹ Kinzi tamâta rârâ ñinde nde simâ pa Yesu,aku Yesu ipainzi tu, “Opopo, kinzi tamâta simo lâ zo ñine nde kiesaka tamwatanzi. Miki kano naja tu ma aveta mâsi kaika tonge, ñana itula pwataki tu Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pana. Andeta Maro Kindeni ma itula mâsi kaika taitu nâ pamí, itogo munja itula pa ñgua-tulâja tamâta Yona mine.

³⁰ Mungani Yona itula Maro Kindeni kilala pwataki panzi tamâta simo Ninive lawea. Aku naja Tamâta Natu kala ma atula Maro Kindeni kilala pwataki mine nâ panzi tamâta simo lâ zo ñine. ³¹ Lâ zo ñana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande koipu taine ñalae ñinde munja ikai poe panzi lâ Siba tâno, ande ma imandi lâ ñgua nia ku ma itula miki nemí vetâja soki pwataki. Ñana tu koipu taine ñinde iyoka pa nia malawae ñinde imâ tu ilojo timbunda Koipu Ñalae Solomon itula i ne ilo-kalo ara papa. Andeta tamâta tonge imo ñai,aku i ne ilo-kalo nde ipole Solomon ne ilo-kalo. ³² Aku lâ zo ñana Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande kinzi tamâta munja simo Ninive lawea ñinde ma simandi lâ ñgua nia ku ma situla miki nemí vetâja soki pwataki. Ñana tu kinzi Ninive tamâta silojo Yona itula ñgua panzi, ñinenga sipalele ilonzi kalonzi ndoni ilâ pa Maro Kindeni nâ. Andeta tamâta tonge imo ñai,aku i nde ipole ñgua-tulâja tamâta Yona.”

Yesu isia ñgua ñana sinâla kâ
Matai 5:14-16, Malaka 4:21-22, Luka 8:16

³³ Yesu nde iporo kilo tu, “Kinzi tamâta uru sikai sinâla sisulu, ñinenga sivea lâ nia ñgane, ande tia. Aku mine nâ, kinzi uru sikai kondo sipu tundu lâ sinâla ñinde kulu ñana sivea kâ, ande tia. Kinzi uru sio sinâla lâ peke kulu, ñana kinzi tamâta ñinde muli simâ luma ilo, ande ma simora sinâla ñinde. ³⁴ Kinda matânda nde itogo sinâla pa kinda. Ambo

noko mata ara, ande sinâla ma ipane noko ilo ndoni. Ambo noko mata ñaja, ande noko ilo ndoni ma imo ñaja ndo. ³⁵ Mine nde kupakatona sondo ñga. Tia ma sinâla ñinde ikeno noko ilo ma ipânga ñaja. ³⁶ Ambo sinâla ipane noko ilo ndoni, ande ñine nde ara nâ, aku noko ilo pinde ma ñaja, nde tia. Ñinenja noko ma kumo sinâla ilo, itogo lamu ne sinâla uru ipane noko tini ndoni mine.”

Kinzi Juda tamâta ñalañala nenzi vetâja potomule
Matai 23:13-35

³⁷ Yesu iporo itula ñgua ñine lâ, ñinenja tamâta tonge lâ kinzi Parisai ñgu nde ino Yesu tu ma imâ ika kuku i. Mine kala Yesu ilâ tamâta ñinde ne luma ilo ku isajona kâja-nurja ne peke tini laiti. ³⁸ Andeta Yesu ñandai ipaveta kuku Juda nenzi mâsi ñana ilili munja lâ ñinenja ika. Aku Parisai tamâta ñinde mata imora vetâja ñine,aku i wisi motutu.

³⁹ Andeta Maro ñalae Yesu ipai tu, “Opopo, miki Parisai tamâta uru kaveta nemi kâmba wa kondo kumbu tu sipânga mbâra-mbâra ndo. Miki katu vetâja mine ma ivetami kapânga ara ndo lâ Maro Kindeni nao. Anja lâ miki ilomi, ande mâsi sakamao tava iloyosiña ne mâsi nde ipipi ndo. ⁴⁰ Miki nde kapa ndo! Maro Kindeni iveta kelekele rârâni ikeno nia yo wa kelekele rârâni ikeno ilo tona. ⁴¹ Mine kala miki kalongo ñga; ambo miki ma kavilanzi sugorai tamwatanzi ñana kelekele kâ, ande vetâja mine ma itula pwataki tu miki kamo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao.

⁴² Oyae, miki Parisai tamâta! Lâ zo ndia miki kagona kâi lau kiri-kiri ñana iveta kâpwa mona-mona kâ, ande miki uru kao ñinde lâ wâra sanjao-sanjao,aku wâra taitu-taitu kalua Maro Kindeni itogo patarawâna mine,aku ñine nde ara. Andeta miki ñandai kaveta kemi ara panzi tamâta ñga,aku ñandai kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni ñga. Ara ñana miki ma kaveta vetâja ara ñalañala ñinde wa vetâja ara kiri-kiri pinde tona. ⁴³ Oyae, miki Parisai tamâta! Miki ilomi ndo tu ma kasajona tamâta naonzi lâ luma ñana pasauña kâ ilo. Aku miki ilomi ñalae tina tu kinzi tamâta ma simege ñanami ku siporo ‘kari ara’ pamî ikura nia nia. ⁴⁴ Oyae! Miki katogo kuru kinzi sipakea lâ tâno ilo ku tamâta sizizâla ñana, kala soka kulu, kala iveta muso panzi.”

⁴⁵ Pananâja tamâta tonge ñana ñgua tukuña kâ nde ilojo Yesu ne ñgua ñine,aku ipai Yesu tu, “Pananâja, lâ zo ñana noko kuporo ñgua mine panzi Parisai tamâta, ande noko kusowe ñgua sakamao lâ maka tinima tona!” ⁴⁶ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Opopo, miki pananâja tamâta ñana ñgua tukuña kâ! Miki uru kanzuku mbwali malia ndo ku kao kâki tamâta ñalanzi,aku kinzi simakâsa nâ ñana sikale kâ. Anja miki warakami ñandai kao mbalaumi ilâ ñana kasukanzi tu kakale malia ñinde ñga.

⁴⁷ Opopo! Miki timbumi munjâja uru sipunzi ñgua-tulâja tamâta pâta simâte lâ, andeta miki kaveta kuru nia sondi panzi ñgua-tulâja tamâta munjâja ñinde. ⁴⁸ Miki nemí vetâja ñine itula warakami ilomi pwataki tu miki ilomi ara nâ ñana vetâja ñinde miki timbumi siveta lâ. Kinzi munja sipunzi ñgua-tulâja tamâta pâta simâte, ñinenja miki kaveta kuru panzi tamâtani ndaina! ⁴⁹ Nanayoni, Maro Kindeni isama nemí vetâja ñine marumbu lâ, kala itula ne ilo-kalo ara pwataki ku iporo ñgua mine tu, ‘Naña ma aonzi nanengu ñgua-tulâja tamâta wa pâri-tamâta wa silâ panzi tamâta ñinde. Andeta kinzi ma sikai kazâja panzi nanengu tamâta pinde,aku ma sipunzi pinde pâta simâte.’

⁵⁰ Mine kala kalongo ñga; nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulia tâno ipânga lâ,aku imâ lee ipânga lâ zo ñine, ande kinzi tamâta uru sipunzi ñgua-tulâja tamâta pâta simâte. Andeta Maro Kindeni ma ipare nia pa miki tamâta kala kamo lâ zo ñine nâ ñana kinzi tamâta ñinde rârâni nenzi vetâja soki ñinde. ⁵¹ Naña aporo ñana nia ndoyo, lâ zo ñinde Adam natu Abel imâte,aku imâ lee ipânga lâ Sakaria ne zo, inani ñgua-tulâja tamâta ñinde miki Juda tamâta kapu pâta imâte lâ patarawâna nia anja Maro Kindeni ne luma sapânga ñgininzi. Naña apaimi tu Maro Kindeni ma ipare nia pa miki nâ ñana ñgua-tulâja tamâta ñinde rârâni nenzi mateja kâ.

⁵² Opopo, miki pananâja tamâta ñana ñgua tukuña kâ! Nzâla ñana ilo-kalo ara kâ ne ‘ki’, ande miki kasilikana kaika. Miki warakami tinimi pwâka tu kakai nzâla piti,aku miki kapono nzâla ñananzi tamâta sitogo tu sikai nzâla ñinde piti kâ tona.”

⁵³ Yesu iporo ḥngua ḥnina lâ, ḥninenga ipile luma ḥnde ku ilâ. Aku kinzi Parisai tamâta sitavanzi kinzi pananâja tamâta ḥana ḥngua tukuja kâ nde wisinzi nâna ḥnala tina pa Yesu, aku simandi ḥana sikasoja i kasojâja kie-kie. ⁵⁴ Kinzi situ ma sitogo i ḥana iporo ḥngua pinde soki tâ, ḥana ma sio i lâ ḥngua nia.

12

*Yesu iporo ḥngua ḥana kinzi Parisai tamâta nenzi mâsi lajeja kâ
Matai 16:6-12, Malaka 8:14-21*

¹ Kinzi tamâta rârâ ḥnde, kambwajenzi tamâta-tamâta, ande simâ sipatingi nâ sio ḥngu lâ simandi. Ḫninenga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kapakatona sondo ḥana kinzi Parisai tamâta nenzi ‘yisi’ kâ. Na ja aporo ḥana nenzi ḥngua wa vetâja lajeja ḥnde. ² ḥngua wa vetâja ndia rârâni ikeno paveâja, ḥnde Maro Kindeni ma itula pwataki ipânga nia yo. ³ Mao nâ, ḥngua rârâni miki munja kaporô lâ nia ḥngaje, ande kinzi tamâta ma silojo ḥnde pwataki. Anja ḥngua rârâni miki munja kaporô mwasa nâ lâ luma ilo, ande miki ma kamandi luma kulu âta ku kaporô katula ḥnde pwataki panzi tamâta silojo.”

Kinda ma tamege ḥana Maro Kindeni simbo nâ

⁴ Yesu iporo kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Niŋgu-nambwe wukale, na ja apaimi tu miki ma karuru ḥnananzi tamâta ndimo, ḥana tu kinzi sikura tu sипu miki karaemi nâ pâta kamâte. Andeta muli, kinzi ma sikura tu siveta vetâja tonje pamî, ande tia ndo. ⁵ Mine nde miki ma kamege ḥana ea, a? Ḫnina naja ma atula pamî: miki ma kamege ḥana Maro Kindeni simbo nâ, ḥana tu i ne walo keno ḥana ipunzi tamâta pâta simâte,aku i ne walo keno ḥana itambiranzi silâ yâa ḥnala ne mbââ ilo tona. Na ja aporo mao nâ pamî; miki ma kamege ḥana Maro Kindeni simbo nâ. ⁶ Miki kasama tu kinzi tamâta uru sikai mbumbu kiri-kiri rua nâ ḥana sikonzi sii kiri-kiri lima. Andeta Maro Kindeni ilo ḥnananzi sii kiri-kiri taitu-taitu. ⁷ Mao nâ, i ilo ḥnananzi sii; andeta i ilo ndo ikeno pa miki! Maro Kindeni isama miki kilalami sondo ndo, aku kulumi pwau ḥngapia ikeno kulumi, ande isama ḥnina wa! Mine kala miki ma karuru ndimo.”

*Mâsi ḥana tatula nenda kalo-tawana pwataki kâ
Matai 10:32*

⁸ Yesu iporo kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Na ja apaimi tu tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana na ja, ande muli na ja Tamâta Natu kala ma atula ḥngua pwataki lâ Maro Kindeni ne ajelo naonzi mine tu, ‘Tamâta ḥnina nde nanenju tamâta’. ⁹ Anja tamâta ea itula ne ilo-kalo pwataki lâ nia yo tu i kalo tawana na ja tia, ande muli na ja kala ma atula ḥngua pwataki lâ Maro Kindeni ne ajelo naonzi mine tu, ‘Tamâta ḥnina nde nanenju tamâta tia’. ¹⁰ Tamâta ea iporo ḥngua potomule pa Tamâta Natu, ande Maro Kindeni ikura tu izavaru i ne kiesaka ḥnde piti. Anja tamâta ea iporo ḥngua pavaligija pa Koroani Sapâja, ande Maro Kindeni ma izavaru i ne kiesaka ḥnde piti, ande tia.

¹¹ Lâ zo ḥna kinzi ma sio miki kalâ kamandi lâ tamâta ḥnala jala naonzi lâ ḥngua nia wa luma ḥna pasauja kâ ilo wa, ande miki ma kalomi loko ku karoto ḥna ḥngua kâ ndimo. ¹² ḥna tu lâ zo ndainani nâ, Koroani Sapâja ma ipananami, aku ma itula ḥngua ndia pamî tu ma katula kâ.”

Ḩngua tambirâja ḥna mbaliňa warika ne ilo-kalo kapa

¹³ Tamâta tonje lâ ḥngu ḥnala ḥnde nde iporo pa Yesu mine tu, “Panâna, na ja mama nde imâte lâ. Mine nde ano pano tu kupai na ja tata tu ma iwae kelekele rârâni ḥnde maka tamama ipile keno, ku pinde ilua na ja.” ¹⁴ Andeta Yesu itu lâ kawa ku ikasoja tu, “Manâ manâ, a? Ea ipatea na ja tu amo miki rua nemi ḥngua-samâja tamâta ḥna awae nemi kelekele pamî, a?” ¹⁵ Ḫninenga Yesu ipainzi tamâta rârâni lâ ḥngu ḥnde mine tu, “Miki kapakatona warakami sondo ḥngua. Tia ma ilomi yosi ḥna kakai tâno ne kelekele kie-kie lâ tinimi. Ambo tu miki warakami nemi kelekele rârâ ḥnde keno pamî, ande ḥnde ikura tu ivilami ḥna kamo ara kâ, ande tia.”

¹⁶ ɻineŋga Yesu itambira ɻgua panzi mine tu, “Mbaliŋa warika tonge ne tâno ilo nde kâpwa maria ndo. ¹⁷ Mine kala i tamwata ilo patea tu, ‘Ayo, ma ɻjine nde naja ma aveta mana. Nanenju luma ara tonge ɻana agona kâpwa rârâni lâ ilo kâ, ande tia. ¹⁸ Ara, naja ma asapira nanenju luma ɻana kâ rârâni, aku ma napa luma ɻalanjala pinde. ɻineŋga naja ma agona kâŋgu “wit” wa kaniŋa kie-kie rârâni lâ luma ɻjinde ilonzi. ¹⁹ ɻineŋga ma aporo pa warakâŋgu mine tu, ‘Asole, kala ɻjine nanenju kelekele rârâni ɻana mbwera rârâ kâ nde keno nia nia nâ. Kala ɻjine nde naja ma apwarea, ku ma aveta kâŋja-nuja ku aka wa anu wa, ma andeka mine ku amo nâ.’ ²⁰ Andeta Maro Kindeni ipai tamâta ɻjinde tu, ‘Noko ne ilo-kalo nde kapa ndo! Kala ma mbo ɻjine nâ noko ma kumâte. ɻineŋga kelekele rârâni ɻjinde noko kuo ikeno nia nia lâ, ande ea ma ikai, a?’ ”

²¹ Yesu iporo ɻgua ɻjine lâ, ɻjineŋga iporo mine tu, “Vetâŋa mine ma ipâŋga panzi tamâta ea sigona nenzi kelekele rârâ ikeno pa warakanzi nâ, ku sisilikana nenzi mbaliŋa ɻana Maro Kindeni.”

*Yesu itula ɻgua ɻana kalonda loko wa ilonda pangereya wa
Matai 6:25-34*

²² ɻineŋga Yesu iporo kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Mine kala naja apaimi tu miki ma ilomi rârâ ɻana nemi via kâ ku kaporu tu, ‘Maka ma kaka kâpwa ndia’, mine ndimo. Aku miki ma ilomi rârâ ɻana karaemi ku kaporu tu, ‘Maka ma kasawa pasawaya ndia’, mine ndimo. ²³ ɻana tu nemi via nde ipole kâpwa, anga warakami karaemi nde ipole pasawaya. ²⁴ Miki kalomi ɻgere sondo ɻananzi sii gâgâ kâ. Kinzi sii ɻjinde uru sipau kaniŋa vâsa ku sigona kâpwa kanaro, ande tia. Aku nenzi luma ɻana kâpwa gonâŋa kâ keno, ande tia. Taitu Maro Kindeni uru kâpwa ilanzi sii ikura zo zo. Anja i ne romboja pa miki tamâta nde ɻjala tina, ipole ne romboja panzi sii. ²⁵ Anja noko ea ilo ɻana ne via kâ, kala pwura tu kuseŋge zo kiri-mwata tonge pa zo ɻjine noko kumo via lâ tâno kulu, a? Tia ndo kanaro. ²⁶ Ambo miki kakura tia ɻana kaveta kelekele kiri-mwata mine, ande ɻana sâ kâ ɻga ilomi ɻjala tina ɻana kelekele pinde kâ, a?

²⁷ Miki kalomi ɻgere sondo ɻananzi mâle uru sipâŋga lâ tâno ilo. Kinzi simakâsa konja ɻana sipâŋga ɻalanjala, ande tia, aku uru sisuta warakanzi nenzi pasawaya ɻjinde, nde tia. Ambo taitu naja apaimi tu mâle ne singâra nde ara ndo, ipole timbunda Koipu ɻhalae Solomon ne singâra arara rârâni. ²⁸ Unza ɻjinde ipâŋga tâno ilo lâ ɻjine kari, ande wurita nâ kinzi tamâta ma silamo ku sirumbia lâ yââ ilo. Opopo, Maro Kindeni io singâra ara ndo lâ unza kaa nâ ɻjinde tini; mine kala i ma ikatona miki ɻana pasawaya tona. Miki nemi kalo-tawana nde mota mwata nâ! ²⁹ Mine nde miki ma ilomi malia ku kalomi loko tu, ‘Maka ma kaka kâpwa ndia wa kanu lââ ndia wa’, mine ndimo. ³⁰ ɻana tu kinzi tinikoa uru kalonzi loko ku simo siroto ɻana kelekele ɻjinde kâ. Ambo taitu miki tamami Maro Kindeni isama tu kelekele kie-kie rârâni ɻjinde nde keno pamitia. ³¹ Mine kala miki ma kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni tu ikai maro pamitia. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma irombo miki ɻana kelekele ɻjinde ikeno pamitia.”

Yesu itula ɻgua ɻana mbaliŋa gonâŋa kâ

³² Yesu iporo panzi ne pâri-tamâta kilo mine tu, “Nanenju ‘lama’ ɻgu kiri-mwata, miki ma karuru ndimo, ɻana tu tamami Maro Kindeni ilo patea tu ma ikai Maro pamitia. ³³ Mine nde ara ɻana miki ma kao nemi kelekele rârâni ilâ panzi tamâta tu siko, aku mbumbu ɻjinde kalanzi sugorai tamwatanzi. Aku kalomi tawana tu Maro Kindeni igona kelekele ara ndo pamitia ikeno lâ samba ilo. Kelekele arara rârâni ikeno samba ilo ɻjinde nde ɻana marumbu ku nao tia kâ, ande tia. Lâ samba ilo, kinzi panawe tamwatanzi sikura tu sipanâwe, ande tia, aku nzirika sikura tu siyaula kelekele kâ, ande tia. ³⁴ Miki kalongo ɻga; lâ nia ndia nemi mbaliŋa arara ikeno, ande miki ma ilomi ndo keno pa nia ɻjinde nâ.”

*Yesu itambira ɻgua ɻananzi wurâta tamâta ara uru sio tininzi ku simo nâ
Matai 24:37-25:30*

³⁵ Yesu iporo kilo ku itambira ɻgua mine tu, “Ara ɻana miki ma kapita nemi lalava ku kasulu nemi sinâla, aku kao tinimi ku kamo nâ. ³⁶ Ara ɻana miki ma kamo katogonzi

wurâta tamâta uru sio tininzi ɣana nenzi tamâta ɣalae kâ. Ambo tamâta ɣalae ɻinde imo waija pakâera ne kârja-nurja lee, ɣinenja itaulo imâ kilo ku ipitikina nzâla, ande ara ɣana kinzi ma sikai nzâla piti walele nâ papa.³⁷ Ambo tamâta ɣalae itaulo imâ kilo, aku imoranzi ne wurâta tamâta sikeno tia, aku sio tininzi ɣana ku simo nâ, ande kinzi wurâta tamâta ɻinde ma sindeka nâ. Naja aporo mao nâ pam; tamâta ɣalae ɻinde tamwata ma ipita lalava ɣana wurâta kâ, ɣinenja ma ipainzi ne wurâta tamâta tu simâ sisajona kârja-nurja ne peke tini laiti. ɣinenja i tamwata ma isu kâpwa panzi.³⁸ Mao nâ, ambo tamâta ɣalae itaulo imâ lâ mbo ɣgini-ɣgini tâku mbwale-mbwale tâ, aku imoranzi ne wurâta tamâta sika mâsa simo mine, ande kinzi wurâta tamâta ɻinde ma sindeka nâ.³⁹ Miki kalomi ɣgere sondo ɣana ɻine kâ: ambo luma warika tonge ma isama munga lâ tu kari tai ɣapia lâ mbo ma panawe tamâta imâ, ande i ma ika mâsa, ɣana panawe tamâta ma ikura tu ipu luma pwataki ku imâ ilo kâ, ande tia.⁴⁰ Aku miki kala ma kao tinimi mine ku kamo nâ, ɣana tu muli, lâ zo tonge miki ilomi tu na ja ma amâ tia, ande lâ zoni ndaina nâ na ja Tamâta Natu ma ataulo amâ kilo.”

Ngua tambirâja ɣananzi wurâta tamâta rua, tonge ara, ɣga tonge sakamao

⁴¹ Petero nde ikasoja Yesu mine tu, “Maro ɣalae, ti ambo noko kuporo ngua tambirâja ɻinde iyo ke maka nâ, tiya?, noko kuporo ilâ panzi tamâta rârâni.”⁴² ɣinenja Maro ɣalae iporo tau lo tu, “Ambo wurâta tamâta tonge nde tamâta ara, ɣana tu i uru iveta ikura ne koipu kawa ngua mine, aku i ne ilo-kalo nde sondo, ande i ne koipu ma ipatea tamâta ɻinde tu ipânga tamâta mbâna-mbâna ɣana ikatonanzi ne wurâta tamâta pinde wa kâpwa ilanzi wa.⁴³ Ambo tu koipu ɻinde ma ilâ pa nia malawae tonge, ɣinenja itaulo imâ kilo ku imora wurâta tamâta ɻinde iveta ne wurâta ara mine nâ, ande wurâta tamâta ɻinde ma indeka nâ.⁴⁴ Naja aporo mao nâ pam; koipu ɻinde ma ipatea wurâta tamâta ɻinde tu ikai poe pa i ne kelekele rârâni.⁴⁵ Andeta kalongo ɣga; ambo wurâta tamâta mbwananâja ɻinde iporo lâ ilo tu, ‘Aaa, nanenju koipu ma imo songo, ma itaulo imâ walele tia’, ɣinenja ikai wurâta ɣana ipunzi wurâta tamâta pinde kâ, aku ika kâpwa ɣalae tina wa inu lââ kaika rârâ ku idauda wa;⁴⁶ ambo mine, ɣinenja koipu ma itaulo imâ lâ zo tonge wurâta tamâta ɻinde ɣandai isama ku io tini ɣana ɣga, aku koipu ma izavaru wurâta tamâta ɻinde ndo, ku ma io i ilâ pa nia ɻinde kinzi tinikoa uru simo.

⁴⁷ Ambo wurâta tamâta tonge isama ɣana koipu ne ilo-kalo wa ne pateâja wa, andeta i ɣandai io tini ɣana ku iveta ikura pateâja ɻinde ɣga, ande koipu ma ipu wurâta tamâta ɻinde pâta.⁴⁸ Andeta kalongo ɣga; ambo wurâta tamâta tonge isama koipu ne pateâja ɻinde tia, kala iveta vetâja soki pinde ikura i tamwata nâ ne ilo-kalo, ande koipu ma ipu i mwasa nâ. ɣana tu tamâta ea Maro Kindeni kelekele rârâ ilua, ande tamâta ɻinde kala ma itu ɣana kelekele rârâ mine nâ. Aku tamâta ea Maro Kindeni kelekele rârâ ilua tu ikatona kâ, ande i ma ilea kaika pa tamâta ɻinde ne wurâta.”

Yesu imâ ɣana ionzi tamâta simo pwapwataki

⁴⁹ Yesu iporo panzi ne pâri-tamâta kilo tu, “Naja amâ ɣana atambira yââ lâ tâno kulu, aku ilonju ndo tu yââ ɻinde ma mela-mela walele nâ.⁵⁰ Naja ma muli akai lââ-lili ja mâsi tonge, aku ma ilonju malia ndo lee ikura lâ zo ɻinde naja akai lââ-lili ja ɻinde marumbu lâ.⁵¹ Ambo miki ilomi patea tu na ja amâ ɣana apupu para ja rârâni lâ tâno kulu, ande miki ma ilomi mine ndimo. Naja apaimi tu na ja amâ ɣana aonzi tamâta simo pwapwataki.⁵² Lâ zo ɻine wa zo muli-muli wa, ambo tamâta kambwajenzi lima simo lâ seenzi taitu, ande kinzi ma sipwa pwataki simo piti piti. Kinzi ɣato ma sikai kazâja panzi rua, aku rua kala ma sikai kazâja panzi ɣato.⁵³ Kinzi ma sipwa pwataki mine; tamâne ma ikai kazâja pa natu tamâne, anja natu tamâne kala ma ikai kazâja pa tama. Aku taine ma ikai kazâja pa natu taine, anja natu taine kala ma ikai kazâja pa tina. Aku tamâta tonge tina ma ikai kazâja pa tamâta ɻinde kaiwa taine, anja taine ɻinde kala ma ikai kazâja pa lawa taine.”

Kinzi sizizâla ɣana vetâja ma muli ipânya

⁵⁴ Yesu iporo ḥngua ḥnine panzi ne pâri-tamâta marumbu lâ, ḥninenga ipainzi tamâta ḥnu ḥnalae tu, “Ambo miki kamora take-take ipâ̄ga pa wâra kâ, ande walele nâ miki uru kaporo tu, ‘Karâzî ḥjana imâ kâ’. Aku mao nâ, karâzî imâ kala imbe ndue. ⁵⁵ Aku mine nâ, ambo miki kamora mbwera tu iyoka kaika, ande miki uru kaporo tu, ‘Ḥnine ma kari ne zo’. Aku mao nâ, kari ḥnalae ipâ̄ga. ⁵⁶ Opopo, miki kawami kaporo ḥngua kie tonge, anga ilomi nde keno piti ndo! Miki uru kamora tâno wa samba ne mâsi kilala mine, aku kapatea sondo. Mine nde ḥjana sâ kâ ḥnga miki kazizâla ḥjana vetâ̄ja rârâni kala ipâ̄ga lâ zo ḥnine, a?”

Ḩngua tambirâ̄ja ḥjana pareja-nia kâ

⁵⁷ Yesu iporo kilo mine tu, “Ara ḥjana miki warakami ma ilomi ipatea sondo ḥjana vetâ̄ja ara wa vetâ̄ja soki wa. ⁵⁸ Ambo tamâta tonge isowe ḥngua lâ noko tini, aki miki rua koka nzâla kalâ pa ḥngua nia, ande ara ḥjana noko ma kuvela ḥngua rârâni ḥjinde sondo kuku i walele nâ. Tia ma tamâta ḥjinde io noko lâ ḥngua-samâja tamwata mbaau ilo, kala i ma iono lâ kinzi sambara mbaunzi ilo, ḥninenga kinzi ma siono lâ luma sakamao ilo. ⁵⁹ Naja apaino tu noko ma kumo luma sakamao ilo lee ikura noko kupare mbuku rârâni kinzi munja sipatea pano ḥjinde marumbu lâ.”

13

Ambo tamâta ipalele ilo kalo tia, ande i ma imâte

¹ Yesu iporo itula ḥngua ḥnine marumbu lâ, ḥninenga kinzi tamâta pinde simâ sitapâri papa ḥjananzi Galilaya tamâta pinde. Kinzi Galilaya tamâta ḥjinde munja simo Maro Kindeni ne luma sapâ̄ja ilo ḥjana siveta nenzi patarawâ̄ja kâ, andeta Rom nenzi koipu Pilata nde isupwanzi ne zugu tamâta silâ panzi, aki sipunzi pâta simâte lâ. Aku kinzi warakanzi seenzi kala ipagema kuku simbi ḥjana patarawâ̄ja kâ seenzi.

² Andeta Yesu ipainzi tu, “Tiambo miki ilomi patea tu kinzi Galilaya tamâta ḥjinde nenzi kiesaka nde ḥnalae tina, ipole kinzi Galilaya tamâta rârâni nenzi kiesaka, aki ḥjana duvi ḥnine kâ malia ḥjinde ipâ̄ga panzi, a? ³ Tia ndo kanaajo! Naja aporo mao nâ pami; ambo miki ma kapalele ilomi kalomi tia, ande miki rârâni kala ma kamâte! ⁴ Anja mana mana ḥjananzi tamâta sajao kanañonzi lima kanajo ḥjato ḥjinde simo Siloam lawea, kinzi ḥjinde munja luma luandondo ḥnalae saputi ndue kulunzi ku ipunzi pâta sipamateteu. Tiambo miki ilomi patea tu kinzi ḥjinde nde nenzi soki ḥnalae tina, ipole kinzi tamâta rârâni lâ Jerusalem lawea nenzi soki, aki ḥjana duvi ḥnine kâ malia ḥjinde ipâ̄ga panzi, a? ⁵ Tia ndo kanaajo! Naja aporo mao nâ pami; ambo miki ma kapalele ilomi kalomi tia, ande miki rârâni kala ma kamâte!”

Ḩngua tambirâ̄ja ḥjana kâi ipula kanajo tia

⁶ ḥninenga Yesu iporo ḥngua tambirâ̄ja mine tu, “Tamâta tonge ipau kâi ‘fik’ kapula lâ ne tâno waini kâ ilo, aki muli, ḥninenga ilâ pa tâno ḥjinde ḥjana ikai ‘fik’ kanajo kâ. Andeta kâi ḥjinde ipula kanajo tonge tia. ⁷ Mine kala tâno warika ilâ pa ne wurâta tamâta ḥjinde uru ikatona ne tâno, aki ipai tu, ‘Kulojo ḥngua; ikura mbwera ḥjato lâ, ande naja uru amâ pa kâi ḥnine tu akai kanajo, andeta ipula kanajo tonge tia. Mine kala noko ma kuso kâi ḥnine piti lâ. ḥjana sâ kâ ḥnga iyaula tâno lona koa tia nâ, a?’ ⁸ Andeta wurâta tamâta nde ipai tu, ‘Tamâta ḥnalae, kupile imandi mbwera taitu nâ kilo. Naja ma asau tâno ara tava ḥngoa take lâ kâi warika tini. ⁹ Ambo tu kâi ḥnine ma ipula kanajo lâ mbwera muli, ande ara ndo. Ambo tu ipula kanajo tia, ḥninenga noko kumâ ku kuso piti lâ.’” Yesu iporo ḥngua tambirâ̄ja mine.

Yesu iveta taine tonge tini ara kilo lâ pwareâ̄ja ne zo sapâ̄ja

¹⁰ Lâ Juda nenzi pwareâ̄ja ne zo sapâ̄ja tonge, Yesu nde imo ipanananzi tamâta lâ luma ḥjana pasauña kâ ilo. ¹¹ Aku taine tonge imo ndaina tona, koroani saka tonge ipakâe kuku ku iveta pukoña lâ i tini ikura mbwera sajao kanajo lima kanajo ḥjato lâ. Mine kala taine ḥjinde kumbu tuka nde mwangi ndo lâ, ikura ḥjana imandi sondo kâ, ande tia. ¹² Yesu nde mata ilâ imora taine ḥjinde, ku isarâwa papa tu imâ. ḥninenga ipai tu, “Taine, naja azavaru

noko ne pukoja piti lâ tini.” ¹³ Yesu iporo mine lâ, ñinenja io mbau lâ taine ñinde kulu, aku walele nâ taine kumbu tuka ipârja sondo kilo, aku imandi sondo. Aku imo ipanea Maro Kindeni.

¹⁴ Añga luma ñana pasauja kâ ñinde ne katonâja tamâta nde wisi nâna, ñana tu Yesu iveta taine ñinde tini ara lâ pwareâja ne zo sapârja. Mine kala katonâja nde iporo kawa kâki panzi tamâta mine tu, “Zo lima kanajo taitu nde zo ñana taveta wurâta kâ. Ambo miki ilomi pa tamâta tonje tu ma izavaru nemi pukoja piti lâ tinimi, ande ara ñana miki ma kamâ lâ wurâta ne zo. Andeta miki ma kaveta mine lâ pwareâja ne zo sapârja ndimo!”

¹⁵ Andeta Yesu itu lâ i kawa tu, “Opopo, miki kawami nde kaporø ñguia kie tonje, añga ilomi nde keno piti ndo! Ikura zo sapârja rârâni, miki rârâni uru kalâ pa ñgoa ñalañala nenzi luma, ñana kayautenzi nemi ‘bulmakao’ wa nemi ‘donki’ wa,aku kakainzi kalâ ñana sinu lââ kâ. ¹⁶ Añga taine ñine nde timbunda Abraham ne vâsa, andeta Sadana nanayoni ipaipa kuku i lee ikura mbwera sajao kanajo lima kanajo ñato lâ. Mine kala ara ñana ñaja ayaute i piti lâ Sadana mbau ilo lâ pwareâja ne zo sapârja!”

¹⁷ Yesu ne kazârja tamâta nde silojo i ne ñguia ñine, aku mainzi pâta kanajo. Añga kinzi tamâta rârâni nde sindeka pâta ñana mâsi ara rârâni Yesu iveta ñinde.

Ñguia tambirârja ñana kaniña “mastet” vâsa kâ

Matai 13:31-32, Malaka 4:30-32

¹⁸ Ñinenja Yesu iporo kilo mine tu, “Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ nde itogo sâ. Naja ma aporo ñguia tambirârja mana. ¹⁹ Ñinde nde itogo kaniña ‘mastet’ vâsa tonje. Tamâta tonje ikai ‘mastet’ vâsa tonje ku ilâ ipau lâ ne tâno ilo. Aku muli ñga kaniña ñinde ipârja ñalae itogo kâi mine, aku kinzi sii kie-kie uru sipagona simâ sisajona ne laka kulu.”

Ñguia tambirârja ñana “yisi” kâ

²⁰ Yesu iporo ñguia kilo mine tu, “Naja ma aporo ñguia tambirârja mana ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ. ²¹ Ñinde nde itogo ‘yisi’ taine tonje ikai ku igema tona puroja ne kulo ñalae tonje. Igema lee, ñinenja puroja ñinde ndoni ipondi kâki.”

Ñguia tambirârja ñana luma ne nzâla mota kâ

²² Yesu nde iyoka nzâla ñana ikâki ilâ pa Jerusalem kâ. Aku ilâ lawea kiri-kiri ilo wa lawea ñalañala ilo ñana ipanananzi tamâta kâ. ²³ Ande tamâta tonje ikasoja i mine tu, “Tamâta ñalae, tiambio Maro Kindeni ma ikainzi tamâta pinde nâ piti lâ kondoma ilo ku via mao ilanzi, tiya?” Ñinenja Yesu itu lâ kawanzi ku itambira ñguia mine tu, ²⁴ “Ara ñana miki ma kamakâsa ñalae ñana kakai nzâla mota piti kalâ luma ilo. Naja apaimi tu kinzi tamâta rârâ ma situ sikai nzâla mota piti silâ luma ilo, andeta ma sikura tia. ²⁵ Aku lâ zo muli, luma warika ma imandi ku isae luma ne nzâla giri lâ. Ñinenja miki pinde ma kamâ kamandi nzâla tini, aku ma kapitikina nzâla ku kasarâwa tu, ‘Tamâta ñalae, pwai nzâla piti pama ñga!’ Andeta i ma iporo tauilo pamî tu, ‘Naja azizâla ñanami. Miki nde koka pa sinia kamâ, a?’

²⁶ Ñinenja miki ma kapai tu, ‘Wa, maka munja kaka wa kanu kuku noko ma, aku noko munja kumandi ñginima ku kupananama.’ ²⁷ Andeta i ma ipaimi tu, ‘Naja azizâla ñanami. Miki nde koka pa sinia kamâ, a? Miki nde tamâta ñana kaveta kiesaka kâ! Miki rârâni kakâwa kalâ!’

²⁸ Lâ zo ñinde, miki ma kamoranzi timbunda Abraham ñga Isaka ñga Yakopu sitavanzi ñguia-tulârja tamâta rârâni, kinzi ñinde ma simo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo. Añga miki warakami, ande Maro Kindeni ma injarami kamo niaka. Mine kala miki ma kata pâta ku ninjomi giri lâ. ²⁹ Ñana tu lâ zo ñana Maro Kindeni ma iveta kârja-nurja ñalae tina panzi tamâta ñinde i uru ikai maro panzi, ande kinzi tamâta ma soka pa tâno ndoni simâ sisajona ñana sika kâ. ³⁰ Aku kaloko ñga; kinzi tamâta kala zo ñine simo tamâta ñalañala, ande muli ma simo tamâta kaa nâ. Añga kinzi tamâta kala zo ñine simo tamâta kaa nâ, ande muli ma simo tamâta ñalañala.”

Yesu kalo sukâja ñananzi tamâta simo Jerusalem lawea

Matai 23:37-39, Luka 19:41-44

³¹ Lâ zo ndainani nâ, kinzi Parisai tamâta pinde nde simâ pa Yesu ku sipai tu, “Koipu ñalae Herot itu ma isupwanzi tamâta pinde ñana sipu noko pâta kumâte kâ. Mine nde ara ñana noko ma kupile lawea ñine ku kulâ pa nia pinde.” ³² Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Tamâta ñinde nde itogo mbwâmbwa saka mine! Miki kalâ ku kapai i mine tu, ‘Kulojo; kari ñine wa mbwale wa, ande na ja ma asokinzi koroani saka piti wa avetanzi pukonja tamâta tininzi ara wa. Anga ma mbwale mauru, ñinenja naja ma apânga lâ keri, ikura Maro Kindeni ne pateânya mine.’” ³³ Mao nâ, kari ñine wa mbwale wa mbwale mauru wa, ande naja ma ayoka alâ. Kinzi kazâna tamâta uru sipunzi ñgua-tulâna tamâta simâte lâ Jerusalem lawea nâ; kinzi uru siveta mine lâ lawea tonge, ande tia.

³⁴ O, Jerusalem, Jerusalem, miki kakai kazâna panzi ñgua-tulâna tamâta kala kapunzi pâta simâte. Mao nâ, miki uru kakainzi tamâta ñinde Maro Kindeni isupwanzi simâ pamî, aku mira nâ kasianzi pâta simâte. Ikura zo zo naja atu agogorami itogo tatareko tina igogoranzi natu simâ taitu ku isupinanzi lâ mbani kalo mine. Andeta miki tinimi pwâka.

³⁵ Mine kala kalono ñga; Maro Kindeni nde ipile nemi luma sapânya ku ilâ lâ, kala luma sapânya ikeno ilo kaa nâ. Naja apaimi tu miki ma kamora naja kilo tia lee, ikura lâ zo muli ñinde miki ma kaporu tu, ‘Maro Kindeni itu nzâmbe pa koipu ñalae ñine ikai i ndamwa kala imâl’”

14

Yesu iveta tamâta tonge, i munja tini poa, ande ipânya ara kilo

Matai 12:9-13

¹ Lâ Juda nenzi pwareânya ne zo sapânya tonge, Yesu ilâ Parisai tamâta mbwananâya tonge ne luma ilo tu ika kuku. Aku kinzi tamâta pinde simo ñinde tona,aku sio kaika ñana Yesu tu ma iveta vetânya soki tâ. ² Aku tamâta tonge, i tini poa ndo, ande isajona Yesu nao. ³ Yesu mata ilâ imora tamâta ñinde, ñinenja ikasojanzu Parisai tamâta wa kinzi pananâya tamâta ñana ñgua tukuya kâ mine tu, “Tiambo Mose ne ñgua tukuya isâu pa kinda tu ma taveta pukonja tamâta tini ara kilo lâ pwareânya ne zo sapânya, tiya?” ⁴ Andeta kinzi siporo ñgua tonge lâ Yesu kawa nde tia, kawanzi buu nâ. Mine kala Yesu mbau ilâ itaþo tamâta ñinde tini,aku iveta i tini ara kilo. Iveta mine lâ, ñinenja io tamâta ñinde ilâ pa nia yo.

⁵ Ñinenja Yesu ikasojanzu tu, “Lâ pwareânya ne zo sapânya, ambo miki nawalami tamâta tonge i natu tâku ne bulmakao ma pata indue ilâ mbââ tonge ilo, ande tamâta ñinde ma walele nâ itapa i kâki imâ, tiya?” ⁶ Andeta nenzi ñgua tonge ñana situ kilo lâ Yesu kawa kâ, ande tia.

Yesu iporo ñana tamâta ipatawa tamwata tini

⁷ Aku Yesu mata ilâ imoranzi tamâta pinde simâ ñana sika kâpwa lâ Parisai tamâta ñinde ne luma, andeta kinzi simuþga simâ sipatiþgi ñana sikai sajônâya nia ara kâ. Mine kala Yesu itambira ñgua panzi mine tu, ⁸ “Ambo tamâta tonge isarâwa pano tu kulâ ñana kuka lâ i ne waiþa pakâeþa kâ, ande noko ma kulâ kusajona sajônâya nia ara ñinde ikeno tamâta naonzi ndimo. Tiambo kinzi muþga sipatea sajônâya nia ñinde pa tamâta ñalae tonge tâ. ⁹ Ambo mine, ande luma warika muþga isarâwa pa miki rua tu kamâ ñinde, ande ma imâ ku ma ipaino tu, ‘Noko sajônâya nia ara ñine kulua tamâta ñai’. Ñinenja noko ma mai pâta, ku ma kutaulo kulâ kusajona tamâta rârâni mulinzi. ¹⁰ Kulojo ñga; ambo tamâta tonge isarâwa pano tu kumâ ñana kuka lâ i ne waiþa pakâeþa kâ, ande ara ñana noko ma kulâ kusajona muli mao. Ambo kuveta mine, ande luma warika ñinde ma imâ ku ipaino tu, ‘Ningu-nambwe, noko kumâ pwai nia ara tonge,aku kusajona tamâta naonzi.’ Ambo iveta mine, ande kinzi tamâta rârâni kala sika kuno ñinde ma simege ñanano ku ilonzi ara pano. ¹¹ Ñana tu tamâta ea uru ipasuka tamwata ña kâki, ande Maro Kindeni ma itawa tamâta ñinde ña ndue ndo. Anga tamâta ea uru ipatawa tamwata ña, ande Maro Kindeni ma isuka tamâta ñinde ña ipânya ñalae.”

Ara ɲana kindâ ma taveta kenda ara panzi sugorai tamwatanzi

¹² ɻineŋga Yesu iporo pa Parisai tamâta ɻinde, ina kala munja isarâwa papa tu imâ ika kuku. Yesu ipai tu, “Ambo noko ilo patea tu ma kuveta waiŋa tonge lâ kari tâku mbo tâ, ande noko ma kusarâwa panzi ne mete wa mota-ŋala wa noko see taitu wa kinzi mbalija warakanzi tu ma kinzi nâ simâ, mine ndimo. Tia ma muli kinzi kala ma siveta waiŋa tonge, aku ma sisarâwa pa noko tu kulâ kuka kâpwa lâ nenzi luma mine nâ. Mine nde kinzi ma sikatu noko ne vetâŋa ara ɻinde pano, andeta Maro Kindeni ma ikatu ɻinde pano, ande tia. ¹³ Noko ma kusarâwa panzi tamâta mine tu ma kinzi nâ simâ, mine ndimo. Ambo noko ilo patea tu ma kuveta waiŋa ɻalae tonge, ande ara ɲana noko ma kusarâwa panzi sugorai tamwatanzi, sitavanzi kinzi tamâta tininzi pââsââ wa kenzi sakamao wa matanzi leva-leva wa, tu ma simâ sika kâpwa ɻinde. ¹⁴ Kinzi tamâta mine nde sikura ɲana sikatu noko ne vetâŋa ara ɻinde pano, ande tia. Ambo noko kuveta mine, ande kundeka, ɲana tu muli, lâ zo ɲana kinzi tamâta kala simo sondo lâ Maro Kindeni nao ɻinde ma simandi lâ mateŋa nianzi simo vianzi kilo, ande Maro Kindeni ma ikatu noko ne vetâŋa ara ɻinde pano.”

Ngua tambirâŋa ɲana kâŋa-nuŋa ɻalae kâ

Matai 22:1-14

¹⁵ Kinzi tamâta kala sisajona sika kuku Yesu ɻinde nawalanzi tamâta tonge nde ilongo ngua ɻinde, ɻineŋga iporo pa Yesu mine tu, “Maro Kindeni ne nzâmbé ikeno panzi tamâta ɻinde ma sisajona sika lâ i ne waiŋa ɻalae, lâ zo muli ɻinde i ma ikai maro panzi tamâta kâ.”

¹⁶ Andeta Yesu itu lâ kawa ku itambira ngua mine tu, “Tamâta tonge ilo patea tu ma iveta kâŋa-nuŋa ɻalae, aku isarâwa panzi tamâta rârâ tu simâ sika. ¹⁷ Waiŋa ɻinde ne zo ɻga ipâŋga lâ, ɻineŋga tamâta ɻinde isupwa ne wurâta tamâta tonge tu ilâ imoranzi tamâta munja mbo isarâwa panzi tu simâ ɻinde. ɻineŋga wurâta tamâta ɻinde ilâ ku iporo panzi tamâta ɻinde taitu-taitu mine tu, ‘Noko kumâ ɻga; kâpwa rârâni nde vetâŋa marumbu lâ’. ¹⁸ Andeta kinzi tamâta ɻinde rârâni nde siporo tauло tu ma simâ tia. Tonge nde ipai tu, ‘Naŋa munja nâ ako tâno tonge, aku ilongu tu alâ amora. O, naŋa akura tu amâ tia.’ ¹⁹ Aŋga tonge kala iporo tu, ‘Naŋa munja nâ akonzi bulmakao saŋao ɲana siveta wurâta kâ, aku ilongu tu alâ atogonzi. O, naŋa akura tu amâ tia.’ ²⁰ Aŋga tonge kala iporo tu, ‘Naŋa munja nâ akâe kaiwâŋgu taine. Mine kala naŋa akura tu amâ tia.’

²¹ ɻineŋga wurâta tamâta ɻinde ikai nenzi ngua ku itaulo imâ itapâri pa ne tamâta ɻalae. Tamâta ɻalae nde ilongo ngua lâ, aku i wisi nâna ɻalae tina. ɻineŋga iporo pa ne wurâta tamâta kilo mine tu, ‘Noko walele nâ kulâ pa lawea ɻine ne nzâla ɻalanjala rârâni wa nzâla kiri-kiri rârâni wa, aku pwainzi sugorai tamwatanzi, sitavanzi kinzi tamâta tininzi pââsââ wa matanzi leva-leva wa kenzi sakamao wa, pwainzi tamâta mine tu simâ ɲana sika kâpwa ɻine kâ.’ ²² Wurâta tamâta nde iveta mine lâ, ɻineŋga itaulo ku ipai tu, ‘Tamâta ɻalae, naŋa aveta ikura noko kawa ngua mine, andeta luma ilo ɻandai pipi yo.’

²³ Ande tamâta ɻalae ipai ne wurâta tamâta mine tu, ‘Noko kupile lawea ɻalae, aku kulâ pa nia ɻganje-ɻganje. Kumandi lâ nzâla wa tâno rârâni keno ɻinde, aku kuporo kaika panzi tamâta simo ɻinde tu ma simâ nanengu luma ilo, ɲana nanengu luma ma ilo pipi ndo. ²⁴ Naŋa apaino tu tamâta rârâni ɻinde naŋa munja asarâwa panzi tu simâ, ande kinzi ɻinde ma sikura tu sika nanengu waiŋa ɻalae ɻine ne kâpwa tini mwata nâ, ande ma tia.’”

Kindâ ma kalonda ɻgere sondo munja lâ, ɻineŋga tapono muli pa Yesu

Matai 10:37-39

²⁵ Kinzi tamâta ɻgu ɻalae nde soka kuku Yesu silâ. ɻineŋga Yesu imandi ku ipupulia lâ, aku ipainzi tu, ²⁶“Ambo tamâta tonge itu ipono muli pa naŋa, andeta i ilo ɻalae koja ɻananzi tina-tama wa kaiwa-natu wa tai-tua wa mwane wa i tamwata ne via wa, ande i ma ikura ɲana imo nanengu tamâta, ande tia. ²⁷ Aku tamâta ea tini pwâka tu ikale ne kâi popole ku iyoka naŋa mulingu, ande i ma ikura tu imo nanengu tamâta, ande tia.

²⁸ Ambo nawalami tamâta tonge ilo tu ma ipa luma wasaseki, ande ara ɣana i ma isajona munja lâ ɣga, ku ma kalo ɣgere sondo tu i ma itambira mbumbu ɣapia ɣana ipa luma ɣinde kâ. Ambo iveta mine, ande ma isama tu i ne mbalija ikura ɣana ipa luma ɣinde marumbu lâ tâku tia tâku. ²⁹ Ambo iveta mine muŋga tia, aku ɻngunu luma ne ɣngunu-ɣngunu nâ, andeta muli ikura ɣana ipa luma ɣinde marumbu tia, ande kinzi tamâta rârâni ma simora, ku ma siporo ɣgua pavaligija papa. ³⁰ Kinzi ma siveta ‘a’ papa ku ma siporo tu, ‘Ayo, tamâta ɣai ɻngunu sâmbwe lâ, andeta ikura ɣana ipa luma marumbu kâ, ande tia.’

³¹ Aku mine nâ, ambo koipu ɣalae tonge ilo tu ilâ ipara kuku koipu ɣalae tonge, ande ara ɣana i ma isajona muŋga lâ ɣga,aku ma kalo ɣgere sondo ɣana paraja ɣinde kâ. ɭineŋga i ma isama tu i ne zugu tamâta ɣgu sajao ma sikura tu sijaranzi koipu ɣalae tonge ne zugu tamâta ɣgu kambwanjenzi tamâta taitu tâku tia tâku. ³² Ambo i ilo patea tu kinzi sikura tu sijaranzi tia, ande lâ zo ɣana i ne kazârja tamâta simo malawae yo, ande i ma ionzi tamâta pinde silâ panzi ku ma siporo tu, ‘Maka iloma tu kapara kumi tia. Mine kala maka ma kaveta mana ɣga ma kamo miki nemi mete.’ ³³ Aku mine nâ, ambo noko tamâta tonge tini pwâka tu kupu muli pa ne kelekele rârâni, ande noko pwura ɣana kumo nanerŋgu tamâta, ande tia.”

ɣgua tambirâja ɣana tâi ne makisa marumbu

Matai 5:13, Malaka 9:50

³⁴ Yesu iporo ɣgua kilo mine tu, “Tâi nde kelekele ara nâ. Andeta kalongo ɣga; ambo tâi ne makisa marumbu lâ, ande vetârja tonge keno ɣana kinzi tamâta ma siveta ne makisa ipâŋga kilo kâ, ande tia. ³⁵ Ambo tâi ne makisa marumbu lâ, ande ikura ɣana ivila kanija tu ipâŋga ara lâ tâno ilo, ande tia. Aku mine nâ, ambo kinda takai tâi ne makisa marumbu lâ ɣinde ku tagema tava ɣgoa take ku tao lâ tâno ilo, ande ɣinde ikura tu ivila kanija ipâŋga ara kâ, ande tia. Kinda uru takai tâi kanya mine ku tatambira kaa nâ. Ambo miki tanjami keno, ande kalongo ɣgua ɣnine sondo.”

15

ɣgua tambirâja ɣana “lama” tonge nao tia lâ

¹ Kinzi tamâta sakamao pinde uru siveta wurâta pa Rom ɣana mbumbu kaija kâ, sitavanzi kiesaka tamwatanzi pinde, ande simâ simo Yesu tini laiti ɣana silojo i ne ɣgua kâ.

² Mine kala kinzi Parisai tamâta ɣga kinzi pananârja tamâta ɣana ɣgua tukuŋa kâ nde siporo ɣgua nâna lâ warakanzi nâ ɣgininzi tu, “Opopo, tamâta ɣnine iveta mete kunzi kiesaka tamwatanzi, aku ika kâpwa kunzi tona!”

³ Mine kala Yesu iporo ɣgua tambirâja panzi mine tu, ⁴ “Ambo nawalami tamâta tonge i ne ‘lama’ kambwanjenzi tamâta ɣalae taitu (100) simo, andeta lama tonge isapiri ku nao tia lâ, ande tamâta ɣinde ma iveta mana. I ma ipilenzi ne lama (99) simandi lâ nia bilimu ɣinde, aku ma ilâ mbo iroroto ɣana ne lama ɣinde lee, ikura isânda kulu lâ ɣga. ⁵ Aku lâ zo ɣana isânda ne lama ɣinde kulu, ande i ma ikai kâki ɣana ikale lâ kala, ku ma itaulo ilâ tava ndekârja ɣalae tina. ⁶ Aku muli, lâ zo ɣana itaulo ilâ pa ne luma kilo, ɭinenŋga i ma isarâwa panzi ninambwe wa nuwala simo lawea ɣinde tu simâ taitu kuku i. ɭinenŋga i ma ipainzi tu, ‘Miki ilomi ndeka kuku naŋa! ɣana tu nanerŋgu lama tonge nao tia lâ, andeta naŋa asânda kulu lâ, kala akai tauulo amâ kilo!’ ” ⁷ Yesu itambira ɣgua mine lâ, ɭinenŋga ipainzi tu, “Naŋa aporo mao nâ pamî; ndekârja kie mine nâ uru ipâŋga lâ samba lawea lâ zo ɣana kiesaka tamâta tonge ipalele ilo kalo ku ipâŋga itogo tamâta wasaseki mine. Mao nâ, lâ samba lawea kinzi uru sindeka ɣalae konja tia ɣananzi tamâta uru siporo tu, ‘Naŋa nde tamâta sondo, ma apalele ilonju kalonju tia’; andeta kinzi sindeka pâta kanano ɣana kiesaka tamâta tonge ipalele ilo kalo.”

ɣgua tambirâja ɣana mbumbu tonge nao tia lâ

⁸ Ḧineŋga Yesu iporo ḥqua tambirâja kilo panzi mine tu, “Ambo taine tonge ne mbumbu sajao ikeno, andeta tonge nao tia lâ, ande taine ḥinde ma iveta mana. I ma isulu sinâla ku ma itaka luma ilo sondo. I ma iroto mine lee, ikura isânda kulu lâ ḥga.

⁹ Aku lâ zo ḥana isânda ne mbumbu ḥinde kulu, ande i ma isarâwa panzi ninambwe wa nuwala simo lawea ḥinde tu simâ taitu kuku i. Ḫineŋga i ma ipainzi tu, ‘Miki ilomi ndeka kuku naja! ḥana tu nanenju mbumbu tonge nao tia lâ, andeta naja asânda kulu lâ, kala akai tauo amâ kilo!’ ” ¹⁰ Ḫineŋga Yesu ipainzi mine tu, “Naja aporo mao nâ pami; lâ zo ḥana kiesaka tamâta tonge ipalele ilo kalo, ande ndekâja kie mine nâ uru ipânga lâ samba ilo lâ Maro Kindeni ne ajelo ḥgininzi.”

Ḩqua tambirâja ḥana tamâta tonge tavanzi natu rua

¹¹ Ḫineŋga Yesu iporo ḥqua tambirâja kilo panzi mine tu, “Tamâta tonge i natu tamâne rua simo. ¹² Simo lee, ḥineŋga zo tonge, natu pwete-pwete ipai tama tu, ‘Mama, naja asama tu muli noko ma kuwae ne mbaliŋa wa kelekele rârâni pa maka rua tata rua. Andeta naja ilonju tu ma ḥine nâ nanenju mbaliŋa wa kelekele ḥinde ma kulua naja ḥga.’ Ḫineŋga tamanzi iwae ne mbaliŋa wa kelekele ḥinde rârâni ilâ panzi rua.

¹³ Zo ḥalae tia, ḥineŋga natu pwete-pwete nde igona ne mbaliŋa rârâni ku ilâ pa nia malawae tonge. Imo nia ḥinde, ḥineŋga iveta vetâja potomule kie-kie, aku itambira ne mbumbu rârâni marumbu lâ. ¹⁴ I ne mbumbu rârâni marumbu ndo lâ, ḥineŋga putole ḥalae tina nde ipânga lâ nia ḥinde. Andeta i ne mbumbu tonge ḥana iko kâpwa kâ, ande tia. ¹⁵ Mine kala i ilâ ku ikai wurâta pa tamâta tonge lâ nia ḥinde, ḥana ikai mbaliŋa lâ tini kâ. Aku tamâta ḥinde io i ilâ ḥana iveta wurâta sakamao ḥana ikatona i ne ngoa nenzi ḥgumbi ḥana isuanzi kâ. ¹⁶ Ikai wurâta mine pa tamâta ḥinde lee, aku putole ipu pâta lâ. Andeta tamâta tonge kâpwa ara ilua i tu ika kâ, ande tia. Mine kala i mata ilâ imora ngoa kapwanzi sakamao uru sika ḥinde, aku ilo papa.

¹⁷ Imo mine lee, ḥineŋga ne ilo-kalo ipânga, aku isama tu imo sakamao ndo. Aku i ilo patea tu, ‘Naja mama ne wurâta tamâta rârâni nde kapwanzi rârâ ḥinde keno panzi. Aŋga naja nde amo ḥai, aku putole ipuna pâta kanajo. ¹⁸ Kala ḥaina! Naja ma ataulo alâ pa Mama kilo, ḥineŋga ma apai tu, ‘Mama, naja aveta kiesaka lâ Maro Kindeni nao ḥga lâ noko nao tona. ¹⁹ Mine kala naja nde tamâta ara tia, akura ḥana amo noko natu kilo, ande tia. Noko wurâta kaa nâ kulua naja, aku ma amo atogo noko ne wurâta tamâta tonge mine.’ ”

²⁰ I ilo patea mine lâ, ḥineŋga imandi ku iyoka nzâla itaulo ilâ pa tama kilo. Iyoka mine ilâ lee, aku imo malawae yo. Andeta tama mata ilâ imora natu iyoka imâ, aku i kalo sukâja nde ḥana. Tia ku tama ipalilu ilâ papa, aku iliko wa inzumwa wa. ²¹ Andeta natu ipai tama mine tu, ‘Mama, naja aveta kiesaka lâ Maro Kindeni nao ḥga lâ noko nao tona. Mine kala naja nde tamâta ara tia, akura ḥana amo noko natu kilo, nde tia.’ ”

²² Andeta tama isarâwa panzi ne wurâta tamâta tu simâ, aku ipainzi tu, ‘Wa, miki walele nâ kakai nanenju pasawaŋa luandondo ara ḥinde kamâ, aku kasawa lâ i tini. Aku kasawa mbau sili ne siŋgâra ara tonge lâ i mbau sili tona. Aku kao kâmba lâ i kie. ²³ Ḫineŋga kalâ kakai bulmakao natu ḥinde tini tumbu ara kamâ, aku kapu pâta imâte. Kinda ma taka kâpwa ḥalae wa tandeka wa! ²⁴ ḥana tu itogo naja natunju ḥine imâte lâ, andeta kala ḥine imo via kilo. Aku isapiri nao tia lâ, andeta kala ḥine kinda tasânda i kulu kilo! Ḫineŋga kinzi siveta kâŋa-nuja ḥalae, aku sika wa sindeka ḥalae.

²⁵ Aŋga tamâta ḥinde natu nzâla-kulu nde imo tâno ilo. Iveta ne wurâta marumbu lâ, ḥineŋga itaulo imâ pa luma kilo. Iyoka imâ ku ipânga luma tini laiti lâ, ḥineŋga ilonjo kinzi tamâta simbana kauro ku sikina kiniŋa. ²⁶ Aku isarâwa pa wurâta tamâta tonge tu imâ, aku ikasonja tu, ‘Mana mana tâ.’ ²⁷ Ḫineŋga wurâta tamâta ipai tu, ‘Noko tai nde itaulo imâ lâ, kala noko tama ipu bulmakao natu ḥinde tini tumbu ara imâte. Indeka ndo ḥana imora natu itaulo imâ kilo ku imo ara nâ, ande kala iveta mine.’ ”

²⁸ Natu nzâla-kulu nde ilonjo ḥqua ḥine, aku i wisi nâna ndo. I tini pwâka tu ilâ luma ilo kunzi. Andeta i tama iyâti imâ pa nia yo, aku ino papa tu ma imâ indeka kunzi. ²⁹ Andeta

natu itu lâ tama kawa mine tu, ‘Vetâja mine nde mana, a? Ikura mbwera mbwera, naja uru akai wurâta ñalae tina pano, atogo noko ne wurâta tamâta kaa nâ mine. Naja uru apaveta kuku noko kawa ñgua rârâni. Andeta noko ñandai “meme” natu kaa tonge kulua naja ñana ma andeka kunzi niñgu-nambwe ñga! ³⁰ Anja noko natu ñine nde izavaru noko ne kelekele rârâni lâ, itambira kaa nâ panzi nzâla taine. Kala ñine itaulo imâ kilo, andeta noko kundeka kala kupu bulmakao natu ñinde tini tumbu ara papa!’

³¹ Ñinenga tama itu lâ kawa ku ipai tu, ‘Natuñgu, noko kumo kuku naña ikura zo zo, aku nanenju kelekele rârâni nde noko ne. ³² Andeta ara ndo ñana kinda ma tandeka wa ilonda ara wa, ñana tu itogo noko tai imâte lâ, andeta kala ñine imo via kilo. Aku isapiri nao tia lâ, andeta kala ñine kinda tasânda i kulu kilo.’”

16

Ñgua tambirâja ñana wurâta tamâta tonge ipasusuanzi nuwala tu sikatu mbuku

¹ Yesu iporo itambira ñgua kilo panzi ne pâri-tamâta mine tu, “Tamâta tonge uru iveta wurâta ñana ikatona mbaliña warika tonge ne kelekele rârâni. Andeta kinzi tamâta pinde simâ pa mbaliña warika ñinde, aku sitalea wurâta tamâta ñinde mine tu, ‘Noko ne wurâta tamâta nde uru izavaru noko ne kelekele ilâ kaa nâ’.

² Mine kala mbaliña warika isarâwa pa wurâta tamâta ñinde tu imâ, aku ipai tu, ‘Naja alojo pâri ñana noko ne vetâja soki pinde kâ. Mana mana, a? Ayo, noko kulâ, aku kungere ñgua lâ pepa tini ñana nanenju kelekele rârâni kambwarjenzi noko uru pwatona ñinde, aku pwai kumâ kulua naja. Noko ma pwai wurâta kilo ñana pwatona kelekele ñinde kâ, ande tia.’

³ Ñinenga wurâta tamâta ñinde ilo patea ñgua mine tu, ‘Opopo, kala ñine naña ma aveta mana. Tamâta ñalae itu isoki naña ñana nanenju wurâta kâ. Andeta nanenju kaika tonge keno ikura ñana aveta wurâta lâ tamâta tonge ne tâno ilo kâ, ande tia. Anja naña maiñgu tu anonzi tamâta pinde ñana mbumbu silana. ⁴ Ayo, narja ma aveta vetâja tonge, ñinenga lâ zo ñana tamâta ñalae isoki naña ñana nanenju wurâta kâ, ande kinzi tamâta pinde ma ilonzi ara ndo pa naña, ku ma sikaina amo nenzi luma ilo.’

⁵ Mine kala wurâta tamâta ñinde isarâwa panzi tamâta taitu-taitu munja sikai kelekele pinde saje i ne tamâta ñalae, aku simâ papa. Tamâta tonge imunga imâ, ande wurâta tamâta ñinde ikasonja tu, ‘Noko munja pwai nanenju tamâta ñalae ne mbaliña ñapia saje naña?’ ⁶ Aku ipai tu, ‘Naña munja akai i ne kâi “oliv” siñi lâ kulo tamâta ñalae taitu (100)’. Ñinenga wurâta tamâta iporo tu, ‘Noko pwai pepa ñine naña munja angere mbuku ñinde kulu lâ tini, aku kusajona ku walele nâ kungere ne kulu indue ipângâ kulo tamâta rua kanajo sajao (50) nâ.’ ⁷ Ñinenga tamâta tonge kala imâ ipângâ papa,aku wurâta tamâta ñinde ikasonja tu, ‘Anja noko munja pwai mbaliña ñapia.’ Aku iporo tau lo tu, ‘Naña munja akai i ne “wit” lâ ñgâmo tamâta ñalae taitu (100).’ Ñinenga wurâta tamâta ipai tu, ‘Noko pwai pepa ñine naña munja angere mbuku ñinde kulu lâ tini, aku kungere ne kulu indue ipângâ ñgâmo tamâta ñapa (80) nâ.’

⁸ Iveta mine lee marumbu lâ, aku muli ñga mbaliña warika isânda vetâja ñinde i ne wurâta tamâta iveta. Aku mbaliña warika ilâ indekana ne wurâta tamâta ñinde ñana ne mäsi ñana ipakatona tamwata tini kâ. Ñana tu kinzi tamâta ñinde uru soka tâno ñine ne ilo-kalo muli, ande kinzi ñinde sisama sondo ndo ñana sipakatona warakanzi tininzi lâ nawalanzi ñgininzi. Anja kinzi tamâta ñinde uru soka sinâla ne ilo-kalo muli, ande kinzi ñandai sipakatona warakanzi tininzi sondo lâ tamâta mine ñgininzi.”

Yesu itula ñgua ñana tâno ñine ne mbaliña kâ

⁹ Ñinenga Yesu iporo tu, “Naña apaimi tu ara ñana miki ma kakai tâno ñine ne mbaliña sakamao, aku kaveta mete kunzi tamâta. Ambo miki ma kaveta mine, ande muli, lâ zo ñana mbaliña ñinde ma marumbu kâ, ñinenga kinzi tamâta ñinde ma ilonzi ara ñana simora miki lâ samba lawea. ¹⁰ Tamâta ea uru iveta vetâja sondo ñana ikatona kelekele rua nâ, ande i kala ma iveta vetâja sondo mine nâ ñana ikatona kelekele rârâ. Anja tamâta ea uru ipanawe kelekele rua nâ i uru ikatona, ande i kala ma ipanawe kelekele

rârâ ndia i uru ikatona mine nâ. ¹¹ Ambo miki kakura tia ñana kakatona tâno ñine ne mbaliña sakamao, ande ea ma mbaliña mao ilami ñana kakatona kâ, a? ¹² Ambo miki kakura tia ñana kakatona tamâta tonge ne kelekele, ande ea ma miki warakami nemí kelekele ilami ñana kakatona kâ, a?

¹³ Wurâta tamâta ikura tu ikai wurâta panzi koipu rua, ande tia, ñana tu i ma wisi nâna pa tonge, anga ma tini mwasa pa tonge. I ma iyoka koipu tonge ne ñgua muli, anga ma ipu muli pa koipu tonge ne ñgua. Miki kakura tu kao ilomi ndo ilâ pa Maro Kindeni, aku kao ilomi ndo ilâ pa mbaliña tona, ande tia.” Yesu iporo ñgua ñine.

Yesu itula ñgua ñana tukuja pinde wa Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta

¹⁴ Kinzi tamâta lâ Parisai ñgu nde ilonzi ndo keno pa mbaliña nâ. Mine kala lâ zo ñana kinzi silojo Yesu iporo ñgua mine panzi, ande naonzi mata sakamao ndo papa. ¹⁵ Andeta Yesu ipainzi mine tu, “Miki uru kalajenzi tamâta tu miki nde tamâta ñana kaveta vetâja sondo nâ. Andeta Maro Kindeni isama lâ ñana ilo-kalo ñinde ikeno paveârja nâ lâ ilomi kalomi. Kelekele ndia kinzi tamâta simora tu ara ndo, ñinde Maro Kindeni imora tu sakamao ndo.

¹⁶ Muῆga, kinzi tamâta pinde situla Mose ne ñgua tukuja wa kinzi ñgua-tulâja tamâta nenzi ñgua wa. Siveta mine lee, ikura lâ Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne zo. Ñinenja lâ Yoane Lââ-Lilija Tamwata ne zo, aku imâ lee ipâῆga lâ zo ñine, ande pâri ara ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ nde ilâ isala nia ndoni. Aku kinzi tamâta rârâni simakâsa ñalae ndo ñana simo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo. ¹⁷ Andeta Maro Kindeni ne ñgua tukuja nde kelekele ñalae tina. Mao nâ, samba wa tâno wa ma naonzi tia lâ, anga Maro Kindeni ne ñgua tukuja peko mwata tonge ma ikura tu nao tia lâ, ande tia ndo.

¹⁸ Aku ñgua tukuja tonge nde ikeno mine; ‘Ambo tamâne tonge ipile kaiwa taine ku ilâ ikai taine wasaseki tonge, ande iveta sakamao kuku taine wasaseki ñinde. Ambo tamâne tonge ikai taine tonge, andeta taine ñinde munga imo tamâne tonge kaiwa ñinenja tamâne ñinde isoki i, ande tamâne wasaseki ñinde iveta sakamao kuku taine ñinde.’”

Tapârija ñana mbaliña warika ku Lasarus rua

¹⁹ Yesu iporo ñgua kilo mine tu, ‘Munga, tamâta mbaliña warika tonge imo, aku ikura zo rârâni i uru isawa pasawanya kananjeti wa pasawanya ñirji wa, itogo kinzi koipu ñalajala uru sisawa mine. Aku i uru iveta kâῆa-nurja ñalajala ikura zo. I imo ara mine ku imo nâ.

²⁰⁻²¹ Anja sugarai tamâta tonge kala imo ñinde, i ña tu Lasarus. I uru ikeno mbaliña warika ñinde ne luma nzâla kawa tini laiti. I ilo tu ma ikai kâpwa punu-punu mwata tâ imbe indue mbaliña warika ñinde ne peke kalo, ñana ma ika kâ. Anja i ne mbwatakâe mata ñinde uru imo see see wa wembu wa, aku ikura i tini ndoni. Mine kala kinzi mbwâmbwa uru simâ sindamalea i ne mbwatakâe lâ memelanzi.

²² Lasarus imo ara tia mine lee, ñinenja imâte lâ. Aku kinzi anjelo sikai silâ sio imo kuku timbunda Abraham lâ samba lawea. Aku mbaliña warika ñinde kala imâte lâ,aku kinzi tamâta sikai silâ sikea lâ. ²³ Mbaliña warika ñinde nde ilâ imo materja tamâta nianzi,aku imo ikai nâna ñalae tina. Andeta i mata ilea kâkî, ande imora Abraham imo malawae ñinde, anja Lasarus nde imo ndaina kuku Abraham. ²⁴ Ñinenja mbaliña warika isuja kawa isarâwa mine tu, ‘Mama Abraham, kalo sukârja ñanana,aku kusupwa Lasarus tu ipatuku mbausili lâ lââ ilo ku imâ ituturu lâ naaja memelângu, ambo iveta vâra-vâra mwasa pa naaja ñga. Naaja amo yââ nia ñine,aku akai nâna sakamao ndo!’

²⁵ Andeta Abraham itu lâ kawa tu, ‘Natunju, noko kalo ñgere sondo ñana ñine kâ: munga, lâ zo ñinde noko kumo via lâ tâno kulu, ande noko pwai ne kelekele arara nâ, anja Lasarus nde ikai malia wa nâna wa. Andeta lâ zo ñine, ande Lasarus indeka ku imo ara ndo, anja noko nde pwai nâna ñalae tina ku kumo nâ. ²⁶ Andeta ñinde nâ tia. Nia kawa ñalae tonge ikeno maka wa miki wa ñgininda, itogo keri ñana ipu kinda utu kâ mine. Mine kala kinzi tamâta simo nia ñine sikura ñana sipu kawa ñalae ñine utu simbwaliu silâ

pa miki kâ, ande tia ndo. Aku mine nâ, kinzi tamâta simo nia ñinde kala sikura tu sипуwa kawa ñine utu simbwaliu simâ pa maka kâ, ande tia.'

²⁷ Ñinenga mbalija warika ipai tu, 'Mama Abraham, mine kala ano pano tu kusupwa Lasarus ilâ pa naşa mama ne luma. ²⁸ Naşa taiŋgu lima simo ñinde. Ara ñana Lasarus ma ilâ iporo ñgua kaika panzi tu ma sipaveta nenzi vetâja sondo kâ. Tia ma kinzi kala ma simâ simo nia ñine ku ma sikai nâna ñalae, itogo naşa uru akai mine.' ²⁹ Andeta Abraham ipai tu, 'Mose ne ñgua tukuña aŋga kinzi ñgua-tulâja tamâta nenzi ñgua nde ikeno lâ pepa tini. Ara ñana noko tai ñinde ma sipono ñgua ñinde ku sipaveta kuku.' ³⁰ Ande mbalija warika ipai tu, 'Mama Abraham, ñinde ikura tia. Kulojo ñga; ambo tamâta tonge imâte lâ, ñinenga imandi imo via kilo ku ilâ iporo ñgua panzi, ande kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi.'

³¹ Ñinenga Abraham itu lâ kawa tu, 'Kinzi tininzi pwâka tu silojo Mose wa kinzi ñgua-tulâja tamâta nenzi ñgua. Mine kala, ambo tamâta tonge ma imâte ñinenga imandi imo via kilo, aku ilâ iporo ñgua panzi tâ, ande kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi, ande tia.'

17

Kinda ma tayaaula tininda pinde nenzi kalo-tawana ndimo
Matai 18:1-7

¹ Yesu iporo ñgua panzi ne pâri-tamâta mine tu, "Vetâja kie-kie ma ipâŋga ñana isowe kinzi tamâta ilonzi kalonzi tu ma siveta kiesaka kâ. Andeta vetâja sakamao ndo ma ipâŋga pa tamâta ea iveta vetâja kie-kie ñinde ipâŋga. ² Ambo tamâta tonge isowe kalo-tawana tamâta tonge ne ilo-kalo ñana iveta kiesaka kâ, ande ñinde nde sakamao ndo. Ara ñana nia ndoyo kinzi ma sipa mira ñalae tonge lâ tamâta ñinde ñandola tâ, ku sitambira indue tâi geza-geza ilo mbo inu tâi mbo imâte tâ. Ñana tu ambo kinzi munja siveta mine papa, ande i ma ikura tu itapa ninambwe ñinde ñana iveta kiesaka kâ, ande ma tia. Mine kala miki warakami kapakatona sondo ñga.

Kinda ma tazavaru vetâja soki ndia tamâta siveta pa kinda ñinde piti lâ tininzi
Matai 18:18-35

³ Ambo tamâta tonge iveta vetâja soki pano, ande ara ñana noko ma kulâ kuporo ñgua kaika papa tu ma ipile ne vetâja soki ñinde. Ambo i kalo sukâja ku ipalele ilo, ande ara, kuzavaru vetâja soki ñinde piti lâ tamâta ñinde tini. ⁴ Mao nâ, ambo tu iveta vetâja soki pa noko ikura mbwani lima kanajo rua lâ kari taitu, ñineŋga itaulo imâ pano mbwani lima kanajo rua ku ipaino tu, 'Naja aveta soki pano,aku kalonju sukâja ñana', ande ara, kuzavaru vetâja soki ñinde piti lâ i tini."

Yesu itula ñgua ñana kalo-tawana kâ

⁵ Maro ñalae iporo ñgua ñine lâ, ñineŋga i ne pâri-tamâta nde sipai tu, "Opopo, maka nema kalo-tawana nde kaika tia! Ara ñana noko ma kusukama". ⁶ Ñinenga Maro ñalae itu lâ kawanzi tu, "Ambo nemí kalo-tawana ipâŋga mota mwata, itogo kaniňa 'mastet' vâsa mine, ande miki ma kakura tu kasupwa kâi ñai tu, 'Noko kupamburu mbumburu,aku kundue kulâ kumandi tâi ilo!',aku kâi ma iveta ikura kawami mine."

Yesu itula ñgua ñana wurâta tamâta ne vetâja kâ

⁷ Yesu iporo ñgua kilo mine tu, "Ambo tamâta ñalae tonge isupwa ne wurâta tamâta tu ilâ iveta wurâta papa lâ tâno ilo tâku ilâ ikatonanzi 'lama' tâ; aŋga lâ zo ñana wurâta tamâta itaulo imâ pa luma kilo, ande i ne tamâta ñalae ma iporo mana. Tiambo i ma ipai tu, 'Ayo, kumâ walele kusajona ambo kuka ñga', tiya? ⁸ I ma iporo mine tia ndo. Tamâta ñalae ma ipai wurâta tamâta mine tu, 'Noko kulâ kuveta kâpwa pa naja,aku kupita lalava ñana wurâta kâ ku pwai kâpwa kumâ kusu pa naja ñga. Naja ma aka wa anu munja lâ, ñineŋga noko ma kuka wa kunu muli.' ⁹ Ambo wurâta tamâta iveta ikura tamâta ñalae ne ñgua mine, tiambo tamâta ñalae ma ipanea i ku kawa ndanje papa, tiya? Tia ndo! I nde wurâta tamâta kaa nâ ma! ¹⁰ Aku miki kala mine nâ; ambo miki kaveta wurâta rârâni

naja alami tu kaveta njinde marumbu lâ, ande ara ñana miki ma kaporo mine tu, ‘Maka nde wurâta tamâta kaa nâ; maka kaveta nema wurâta nâ’.”

Yesu ivetanzi tamâta sajao tininzi saga-saga sipânga tininzi mbâra-mbâra kilo

¹¹ Yesu nde iyoka nzâla njinde ilâ pa Jerusalem kâ, aku iyoka ilâ ipânga tâno tonge ikeno Samaria tâno anja Galilaya tâno ñgininzi. ¹² Ilâ lee ipânga lawea tonge tini laiti. Anja kinzi tamâta sajao, tininzi saga-saga, ande soka nzâlani ndaina simâ. Kinzi matanzí kâki simora Yesu, aku simandi malawae. ¹³ Ñinejga sisarâwa kawanzi ñalae mine tu, “Yesu, Tamâta ñalae, kalo sukâňa ñanama!” ¹⁴ Yesu mata ilâ imoranzi, ñinejga ipainzi tu, “Miki kalâ katula tinimi panzi patarawâra tamâta”. Mine nde kinzi silâ ñana siveta mine kâ. Soka silâ yo, ande tininzi ipânga mbâra-mbâra kilo.

¹⁵ Kinzi matanzí ilâ ku simora tu tininzi ipânga mbâra-mbâra lâ. Ñinejga tamâta taitu nâ lâ kinzi tamâta sajao njinde nde itaulo imâ pa Yesu. Isarâwa kawa kâki ñalae tina ipanea Maro Kindeni. ¹⁶ Iyoka mine imâ lee ipânga pa Yesu lâ, ñinejga ipare tuku nao tundu ndue lâ Yesu kie tini laiti, aku kawa ndanje papa. Andeta tamâta njinde nde lâ kinzi Samaria ñgu; i Juda tamâta tia.

¹⁷ Yesu mata imora tamâta njinde,aku iporo tu, “Ayo, naja munja avetanzi tamâta sajao sipânga tininzi mbâra-mbâra lâ. Anja kinzi lima kanajonzi ñapa nde simo ndia.

¹⁸ Mana mana ñga tinikoa tamâta ñine simbo nâ nde itaulo imâ ku ipanea Maro Kindeni, a?” ¹⁹ Yesu iporo ñgua mine, ñinejga ipai Samaria tamâta njinde tu, “Noko kumandi, aku kulâ. Noko ne kalo-tawana ivetano kupânga tini ara kilo lâ.”

Yesu itula ñgua ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ

²⁰ Zo tonge, kinzi tamâta pinde lâ Parisai ñgu nde sikasoña Yesu tu, “Maro Kindeni ma imâ ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu lâ zo ndia.” Ñinejga Yesu itu ñgua lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ ñandai kelekele kinzi tamâta sikura tu simora lâ matanzi ñga. ²¹ Aku tamâta tonge ikura ñana iporo tu, ‘Kamora, ikai Maro kala imo ñai’, tâku, ‘Imo ndai’ tâku, ande tia. Miki kalonjo ñga; Maro Kindeni nde imâ ikai maro panzi tamâta marumbu lâ, kala imo miki ñginimi.”

²² Ñinejga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Muli ñga, miki ma ilomi ndo tu naja Tamâta Natu ma ataulo amâ ku amo kumi kilo ikura zo pinde. Andeta tia. ²³ Lâ zo njinde, kinzi tamâta pinde ma sipaimi tu, ‘Kamora, i imo ndai’, tâku, ‘Kamora, imo ñai’. Andeta miki ma kapalilu kalâ koka mulinzi ndimo. ²⁴ Miki kasama tu lâ zo ñana loloa salaga kâ, ande ne sinâla uru ipane nia ilâ ikura nia ndoni lâ samba kalo. Aku mine nâ, lâ naja Tamâta Natu nejgu zo ñana ataulo amâ kilo kâ, ande kinzi tamâta rârâni ma simora pwataki ku sisama. ²⁵ Andeta naja ma akai nâna ñalae munga lâ ñga, aku kinzi tamâta simo lâ zo ñine ma sipu mulinzi pa naja.

²⁶ Aku lâ zo ñana naja Tamâta Natu ma amandi ñana ataulo amâ kilo kâ, ande vetâja kie taituni ma ipânga, itogo nia ndoyo ipânga lâ Noa ne zo mine. ²⁷ Munja, lâ Noa ne zo, pondi ñalae ipânga tia yo, aku kinzi tamâta nde simo nenzi, sika wa sinu wa sipakâe wa. Kinzi siveta mine ku simo lee, ñinejga zo ipânga lâ, kala Noa ikâki ilâ wânga ñalae ilo. Ñinejga pondi ñalae ipânga, aku izavarunzi tamâta ndoni.

²⁸ Aku mine nâ, nanayoni, lâ Loto ne zo, ande kinzi tamâta siveta vetâja kie taituni. Kinzi simo nenzi, sika wa sinu wa sipako wa sipau kâpwa lâ tâno ilo wa sipa nenzi luma wa. ²⁹ Andeta lâ zo ñana Loto ipile Sodom lawea ku ikâwa ilâ, ande lâ zoni ndaina nâ, yââ tava mira ndimoro nde imbe lâ samba tini indue imâ itogo karâzi mine, aku izavarunzi tamâta ndoni.

³⁰ Aku vetâja kie taituni ma ipânga lâ zo njinde naja Tamâta Natu ma ataulo amâ ku apatua lâ nia yo. ³¹ Lâ zo muli njinde, ambo tamâta tonge imo ne luma mende kulu, ande ara ñana i ma indue ku ikâwa nâ, ma itaulo ilâ luma ilo ñana ikai ne kelekele kâ ndimo. Aku mine nâ, ambo tamâta tonge imo ne tâno ilo, ande ara ñana i ma ikâwa nâ, ma itaulo ilâ ne luma ilo ñana ikai ne kelekele pinde kâ ndimo. ³² Miki kalomi ñgere sondo ñana vetâja njinde munja ipânga pa Loto kaiwal! ³³ Tamâta ea ilo ñalae ñana tamwata ne via,

ande i ma ikai via mao, ande tia. Aŋga tamâta ea kalo tawana naŋa kala imora tamwata ne via tu kelekele kaa nã, ande tamâta ŋinde ma imo via ku imo nã. ³⁴ Naŋa apaimi tu lâ zo ŋana naŋa ataulo amâ kilo kâ, ande tamâta rua ma simo sikeno peke taitu kulu. Aku Maro Kindeni ma ikai tonge imâ imo kuku, aŋga ma ipile tonge imo. ³⁵ Aku mine nã, taine rua ma simo taitu sikai wurâta ŋana siveta puroŋa kâ. Aku Maro Kindeni ma ikai tonge imâ imo kuku, aŋga ma ipile tonge imo.”

³⁶⁻³⁷ Kinzi pâri-tamâta nde siloŋo Yesu ne ŋgua ŋine, aku sikasoŋa mine tu, “Maro ɣalae, vetâŋa rârâni ŋine ma ipâŋga nia ndia.” ɣinenga Yesu itu lâ kawanzi ku isia ŋgua panzi mine tu, “Lâ nia ndia ŋgoa imâte ku karae sâmbu nã ikeno, ande kinzi sii malabogi uru sipagona lâ niani ndaina.”

18

ŋgua tambirâŋa ŋana taine mwala kuku ŋgua-samâŋa tamâta rua

¹ ɣinenga Yesu iporo ŋgua tambirâŋa panzi ne pâri-tamâta. I ilo tu ma ipanananzi ŋana sikai noŋa pa Maro Kindeni ikura zo zo. I tini pwâka tu kinzi ma sikai wulitia ŋana sikai noŋa kâ.

² Mine kala itambira ŋgua panzi mine tu, “Lâ lawea ɣalae tonge, ande ŋgua-samâŋa tamâta tonge imo. Tamâta ŋinde imege ŋana Maro Kindeni kâ, ande tia. Mine kala i ɣandai kalo sukâŋa ɣananzi tamâta ŋga. ³ Aku taine tonge kala imo lawea ŋinde tona, i kaiwa imâte lâ, kala imo mwala. Aku ikura zo zo, taine ŋinde uru ilâ pa ŋgua-samâŋa tamâta ŋinde, aku ino tu, ‘Nanengu kazâŋa tamâta nde iveta soki ɣalae pa naŋa. Kusukana ku kuveta ŋine sondo pana!’

⁴ Andeta ŋgua-samâŋa tamâta ŋinde nde tini pwâka tu isuka taine ŋinde. Imo mine lee, andeta muli, ɣinenga i ilo patea mine tu, ‘Naŋa amege ŋana Maro Kindeni kâ, ande tia, aku ɣandai kalongu sukâŋa ɣananzi tamâta ŋga. ⁵ Andeta taine mwala ŋine uru malawa ipulo naŋa ku imo nã. Mine nde ara, naŋa ma asuka i ku ma aveta ne malia ŋinde sondo papa. Tia ma taine ŋine imâ mine nã pa naŋa ikura zo rârâni, aku muli naŋa walongu ma marumbu lâ.’”

⁶ Maro ɣalae iporo ŋgua ɣine lâ, ɣinenga ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kalomi ŋgere sondo ŋana ŋgua-samâŋa tamâta sakamao ŋinde ne ŋgua kâ. ⁷ Mao nã, i nde tamâta sakamao, taitu iveta kie ara pa taine mwala ŋinde. Mine nde miki kasama tu Maro Kindeni, i Ara Tamwata, ma iveta kie ara ndo panzi i ne pateâŋa tamâta, kinzi ŋinde uru sino papa i ikura kari wa mbo wa. I ma iveta nenzi malia sondo panzi; i ma isae nzâla ɣananzi tia ndo. ⁸ Naŋa apaimi tu Maro Kindeni ma iveta nenzi malia sondo panzi walele nã. Andeta lâ zo muli ŋana naŋa Tamâta Natu ma ataulo amâ kilo kâ, tiambo naŋa ma asânda tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno mao pa naŋa, tiya?”

ŋgua tambirâŋa ŋana tamâta rua nenzi mâsi ŋana sikai noŋa kâ

⁹ Kinzi tamâta pinde simo nia ŋinde,aku uru sipamorai tu kinzi warakanzi nã nenzi vetâŋa nde ara lâ Maro Kindeni nao, aŋga tininzi pinde rârâni nenzi vetâŋa nde ara tia. Mine kala Yesu iporo ŋgua tambirâŋa ilâ panzi tamâta ŋinde mine tu, ¹⁰ “Tamâta rua soka silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa, ŋana sikai noŋa kâ. Tonge nde lâ kinzi Parisai ŋgu, aŋga tonge nde tamâta uru iveta wurâta pa Rom ŋana mbumbu kaiŋa kâ. ¹¹ Parisai tamâta ŋinde nde imandi,aku kawa kâki iporo ŋgua pa tamwata nã mine tu, ‘O, Maro Kindeni, naŋa kawâŋgu ndanje pano, ŋana tu naŋa ɣandai amo atogonzi tamâta pinde ŋga. Kinzi tamâta pinde uru sisanâwe, aŋga pinde nde uru siveta mâsi potomule, aŋga pinde nde uru siveta sakamao kunzi tamâta pinde kaiwanzi. Andeta naŋa nde tamâta mine tia ndo! Mao nã, naŋa ɣandai amo atogo tamâta sakamao ndai uru iveta wurâta ŋana mbumbu kaiŋa kâ! ¹² Opopo, naŋa atu kaika ŋana kâpwa kâ ŋana akai noŋa nã, ikura kari rua lâ sânda rârâni. Aku naŋa uru akai nanengu mbalija rârâni ku agona ikura lâ saŋao-saŋao, ɣinenga taitu-taitu alua noko.’

¹³ Arŋga mbumbu kaija tamâta ŋjinde nde imandi malawae, aku i mai tu mata kâki ilea pa samba. Mine nde nao ndue pa tâno, aku iponza tamwata tini mbwani rârâ ku ikai noja tu, ‘O, Maro Kindeni, naŋa nde kiesaka tamwatângu. Kalo sukaŋa ŋjanana!’ ”

¹⁴ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga ipainzi tu, “Kinzi rua sikai noja marumbu lâ, ŋineŋga sitaulo silâ pa nenzi luma luma. Andeta naŋa apaimi tu mbumbu-kaija tamâta ŋjinde, ande i simbo nâ ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Arŋga Parissai tamâta ŋjinde ipâŋga mbâra-mbâra mine, ande tia. ɻana tu tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, ande Maro Kindeni ma itawanzi ndue. Arŋga tamâta ea kinzi uru sipatawa warakanzi tininzi, ande Maro Kindeni ma isukanzi kâki.”

Yesu itu nzâmbe panzi lâlu kiri-kiri

Matai 19:13-15, Malaka 10:13-16

¹⁵ Kinzi tamâta pinde nde sikai natunzi puro-puro simâ pa Yesu tu ma io mbau lâ tininzi ku itu nzâmbe panzi. Andeta kinzi pâri-tamâta simora ŋine, aku sileleanzi tamâta ŋjinde.

¹⁶ ɻineŋga Yesu isarâwa panzi lâlu kiri-kiri tu simâ papa, aku ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki ma kasâu panzi lâlu kiri-kiri tu simâ pa naŋa; kapono nzâla ŋjananzi ndimo. ɻana tu Maro Kindeni uru ikai maro panzi tamâta ea nenzi kalo-tawana itogo lâlu kiri-kiri nenzi kalo-tawana mine. ¹⁷ Naŋa aporo mao nâ pami; kinzi lâlu kiri-kiri ŋine ilonzi ndo keno pa naŋa. Ambo tamâta tonge ilo ikeno mine tia, ande i ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo, ande tia ndo.”

Mbalinja warika tonge iporo kuku Yesu

Matai 19:16-30, Malaka 10:17-31

¹⁸ Tamâta koipu tonge nde ikasoŋa Yesu tu, “Pananâŋa ara, naŋa ma aveta mana ŋga ma akura tu amo viâŋgu ku amo nâ.” ¹⁹ Yesu nde ipai tu, “ɻana sâ kâ ŋga noko kusarawa naŋa tu ‘ara’, a? Maro Kindeni simbo nâ nde Ara Tamwata. ²⁰ Noko kusama ŋgua tukuna rârâni marumbu lâ: ‘Noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa ndimo; noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma kusowe ŋgua laŋerja lâ tamâta tininzi lâ ŋgua nia ndimo; noko ma kumege ŋjananzi tina-tama, aku taja mwasa nâ panzi’.” ²¹ ɻineŋga koipu ŋjinde ipai Yesu tu, “Ayo, lâ zo ŋjinde naŋa lâlu kiri-mwata yo, aku amo lee ikura lâ zo ŋine, ande naŋa uru apaveta kuku ŋgua tukuna ŋjine rârâni.”

²² Yesu iloŋo ŋgua ŋjinde, ŋineŋga ipai koipu mine tu, “Vetâŋa taitu nâ nde noko kuveta tia yo. Noko kulâ, aku kuo ne kelekele rârâni ilâ panzi tamâta tu siko. ɻineŋga pwai mbumbu ɻana ŋjinde kâ aku kulanzi kinzi sugorai tamwatanzi. Ambo noko ma kuveta mine, ande noko ma kumo ara ndo lâ samba lawea. Aku kumâ, kupono muli pa naŋa.”

²³ Koipu nde iloŋo Yesu ne ŋgua ŋjinde, aku i ilo malia ndo, ɻana tu i nde mbalinja warika. ²⁴ Yesu mata ilea pa koipu ŋjinde, aku iporo tu, “Ambo kinzi mbalinja warakanzi situ simo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo, ande ŋine nde wurâta ɻalaе panzi. ²⁵ Mao nâ, ambo ŋgoa ɻalaе ‘kamel’ itu itambwa ilâ mbiri kiri-mwata ne maa ilo, ande i ma ikura tu iveta mine tia. Aku mine nâ, ambo mbalinja warika itu imo Maro Kindeni ne ŋgumbi ilo, ande ŋjinde nde wurâta ɻalaе tina!”

²⁶ Kinzi tamâta siloŋo ŋgua ŋine, aku sikasonja tu, “Opopo, ambo mine, ande ea ikura tu ikai via mao ɻana imo mine ku imo nâ!” ²⁷ Aku Yesu iporo tu, “Vetâŋa ndia kinzi tamâta sikura tu siveta tia, ande Maro Kindeni ikura tu iveta.”

²⁸ ɻineŋga Petero ipai Yesu tu, “Ayo, maka muŋga kapile nema lawea tava nema kelekele ndoni ɻana kapono muli pa noko!” ²⁹ Yesu nde ipainzi tu, “Naŋa aporo mao nâ pami; tamâta ea kinzi siveta wurâta pa naŋa kala sipile nenzi luma wa kaiwanzi wa mota-ŋala wa tinanzi tamanzi wa natunzi wa, ³⁰ ande lâ zo kinzi simo vianzi lâ tâno kulu, ande Maro Kindeni ma itu kilo panzi ɻana ŋjinde kâ mbwani rârâ ŋjinde. Aku lâ zo ɻana tâno ŋine ne zo marumbu kâ, ande Maro Kindeni ma via mao ilanzi tona, ma simo vianzi mine ku simo nâ.”

*Yesu iporo kilo ŋana ne mateja wa ne mandija wa
Matai 20:17-19, Malaka 10:32-34*

³¹ ɻinenga Yesu ikainzi ne pâri-tamâta sajao kanajonzi rua silâ pa nia ɻgaje, ku ipainzi tu, “Ayo, kala ɻine kinda takâki talâ pa Jerusalem. Aku ɻgua ndoni kinzi ɻgautulâŋa tamâta muŋga singere ɻana vetâŋa rârâni kinzi tamâta pinde ma siveta pa naŋa Tamâta Natu, ande ɻgua ɻinde rârâni ma ipâŋga kanajo mao nâ.” ³² Kinzi tamâta pinde ma sio naŋa alâ pa tinikoa mbaunzi ilo. ɻinenga kinzi ma siporo ɻgua pavaligija pana wa siveta pwapwaka pana wa sisupwara tiningu wa. ³³ Aku ma sipalili naŋa pâta ku sipuna pâta amâte. Andeta kari ɻato lâ, ɻinenga naŋa ma amandi amo viâŋgu kilo.”

³⁴ Andeta kinzi pâri-tamâta sizizâla ndo ɻana ɻgua rârâni ɻine ne duvi kâ. Duvi ɻinde nde ipavea ɻananzi, kala sisama ɻgua ɻine kilala sondo, nde tia.

*Yesu iveta tamâta tonge mata leva-leva ipâŋga ara
Matai 20:29-34, Malaka 10:46-52*

³⁵ ɻinenga Yesu ilâ lee ipâŋga Jeriko lawea tini laiti. Aku tamâta tonge, i mata leva-leva, ande imo ndaina isajona nzâla ɻgaje. Tamâta ɻinde uru isarâwa panzi tamâta tu mbumbu wa kelekele silua. ³⁶ Tamâta ɻinde iloŋonzi tamâta ɻgu ɻalae tina soka nzâla simâ, aku ikasoŋanzi tamâta pinde mine tu, “Mana mana tâ.” ³⁷ Aku sipai tu, “Yesu, i Nasarete tamwata, ande iyoka imâ.” ³⁸ ɻinenga tamâta mata leva-leva ɻinde isarâwa kaika tu, “Yesu, Daviti ne vâsa noko, kalo sukâŋa ɻanana!”

³⁹ Andeta kinzi tamâta kala soka simunga ɻinde, ande simbita ku sipai tu, “Wa, noko kawa buu!” Andeta isarâwa kawa kâki ɻalae tu, “Daviti ne vâsa, kalo sukâŋa ɻanana!”

⁴⁰ Aku Yesu imâ imandi, ɻinenga iporo panzi tamâta pinde tu sikai tamâta ɻinde simâ. Tamâta mata leva-leva ɻinde nde imâ laiti lâ, ɻinenga Yesu ikasoŋa tu, ⁴¹ “Noko ilo tu naŋa ma aveta mana pano.” Ande tamâta ɻinde itu lâ kawa ku ipai tu, “Maro ɻalae, naŋa iloŋgu tu matâŋgu amora nia”.

⁴² Aku Yesu ipai tu, “Ara, mata kumora nia. Noko ne kalo-tawana ivetano ara lâ.” ⁴³ Aku walele nâ i mata ara lâ, ku imora nia. Aku imandi ku iyoka Yesu muli lâ nzâla ilâ,aku imo ipanea Maro Kindeni. Kinzi tamâta simora mâsi ɻinde, ande kinzi rârâni kala sipanea Maro Kindeni mine nâ.

19

Yesu ilâ Sakai ne luma ilo

¹ Yesu iyoka ilâ pa Jeriko lawea ilo, ɻinenga itu ikatona nzâla kilo ipole lawea ku ilâ.

² Aku tamâta tonge imo lawea ɻinde, i ɻa tu Sakai. I uru ikai poe panzi tamâta ɻinde siveta wurâta pa Rom ɻana mbumbu kaiŋa kâ. Mine kala i imo itogo mbaliŋa warika mine. ³ Tamâta ɻinde ilo tu ma ilâ imora Yesu. Andeta kinzi tamâta rârânde soka kuku Yesu silâ, anga Sakai nde tamâta kie mbwana-mbwana nâ. Mine kala ikura tu imora Yesu, ande tia. ⁴ Tia ku Sakai ipalilu imunga panzi ɻgu ɻalae ɻinde ilâ,aku ikâki kâi ɻalae tonge ɻana imora Yesu kâ. Isama tu Yesu ma iyoka nzâlani ndaina imâ.

⁵ Yesu nde iyoka imâ ku ipâŋga nia ɻinde lâ, ɻinenga imandi ku mata kâki itandea kâi ɻinde,aku ipai Sakai tu, “Sakai, kundue kumâ walele nâ, ɻana tu ɻine kari naŋa ma amo kuno lâ noko ne luma ilo.” ⁶ Aku Sakai nde indue imâ walele nâ,aku ilo indeka ndo. Aku ikai Yesu silâ pa i ne luma. ⁷ Andeta kinzi tamâta rârâni simora ɻine, ɻinenga siporo imâ warakanzi nâ ɻgininzi mine tu, “Opopo, i ilâ imo kiesaka tamwata ne luma ilo!”

⁸ Aku Yesu ku Sakai rua nde silâ luma ilo. ɻinenga Sakai imandi, ku ipai Maro ɻalae mine tu, “Maro ɻalae, kuloŋo ɻga. Kala ɻine naŋa ma awae nanenju mbaliŋa rârâni apu pwataki mo rua,aku ma tonge alanzu sugarai tamwatanzi. Ambo naŋa mungga alarje tamâta tonge ku apanawe i ne kelekele tonge, ande naŋa ma akatu kelekele ɻapa ilâ papa kilo.” ⁹ ɻinenga Yesu itu lâ kawa ku ipai tu, “Ayo, tamâta ɻai nde Abraham ne vâsa mao! Aku lâ ɻine kari, ande Maro Kindeni izavaru kiesaka pitî lâ kinzi tamâta uru simo luma ɻine tininzi marumbu lâ.” ¹⁰ ɻana tu naŋa Tamâta Natu amâ tu aroto ɻananzi tamâta

ŋinde sisapiri lâ kala sizizâla ŋana nzâla kâ, ŋana akainzi piti lâ kondoma ilo. Aku kinzi ma simo vianzi mine ku simo nâ.”

Ngua tambirâja ŋananzi wurâta tamâta sajao

¹¹ Yesu imo Jerusalem lawea tini laiti, kala iporo ngua ŋine panzi tamâta silojo lâ. Ande kinzi tamâta ilonzi patea tu Maro Kindeni ne zo ŋana ikai koipu lâ tâno kulu nde nao laiti ŋana ipâŋga kâ. Mine kala Yesu iporo ngua tambirâja panzi. ¹² Yesu itambira ngua mine tu, “Tamâta ŋalae tonge itu ilâ pa nia malawae tonge, ŋana kinzi tamâta ŋalajala ma sipatea i tu ipâŋga koipu ŋalae. Itu kinzi ma siveta mine, ŋineŋga ma itaulo imâ pa tamwata ne lawea kilo, ŋana ma ikai poe panzi ne ŋgu. ¹³ I ne zo ŋana ilâ kâ nde ipâŋga lâ, ŋinenga isarawanzi ne wurâta tamâta sajao aku iwaebumbu ‘gol’ panzi, kala sikai nenzi taitu-taitu. Aku ipainzi tu, ‘Miki kakai mbumbu ŋine, aku kalâ kaveta wurâta lâ tini lee, ikura lâ zo ndia naŋa ma ataulo amâ kilo.’ Iporo mine lâ, ŋinenga ipilenzi ku ilâ.

¹⁴ Andeta kinzi tamâta lâ i ne lawea ŋinde nde uru wisinzi nâna ŋana tamâta ŋalae jinde kâ. Mine kala sisupwanzi tamâta pinde sikai ngua silâ pa nia ŋinde tamâta ŋalae ilâ papa. Nenzi ngua nde mine: ‘Maka tinima pwâka tu tamâta ŋine ma ikai koipu ŋalae pama’. ¹⁵ Andeta tia; kinzi tamâta lâ nia ŋinde nde sipatea i tu imo koipu ŋalae. ŋinenga itaulo imâ pa ne lawea kilo. Itaulo imâ ipâŋga lâ, ŋinenga ipasupwa ilâ panzi ne wurâta tamâta munja iwaebumbu panzi ŋinde tu simâ, ŋana i ma isama tu kinzi taitu-taitu sikai mbumbu kalulu ŋapia.

¹⁶ Wurâta tamâta tonge nde imuŋga panzi imâ, aku ipai tu, ‘Tamâta ŋalae, naŋa aveta wurâta lâ noko ne mbumbu “gol” taitu tini, kala ŋine naŋa akai noko ne mbumbu “gol” kalulu sajao pano.’ ¹⁷ I ne tamâta ŋalae nde ipai tu, ‘Noko nde wurâta tamâta ara ndo; noko kuveta wurâta ara pâta pa naŋa. Noko munja pwatona kelekele mota mwata ŋine sondo; mine kala naŋa wurâta alano ŋana pwai poe panzi tamâta lâ lawea sajao.’

¹⁸ ŋinenga wurâta tamâta tonge kala imâ, aku ipai tu, ‘Tamâta ŋalae, naŋa aveta wurâta lâ noko ne mbumbu “gol” taitu tini, kala ŋine naŋa akai noko ne mbumbu “gol” kalulu lima pano.’ ¹⁹ Aku i ne tamâta ŋalae ipai tu, ‘Mine kala naŋa wurâta alano ŋana pwai poe panzi tamâta lâ lawea lima’.

²⁰ ŋinenga wurâta tamâta tonge kala imâ, aku ipai tu, ‘Tamâta ŋalae, noko ne mbumbu “gol” taitu kala keno ŋai. Naŋa munja alita lâ lalava pinde, aku ao ndue ikeno. ²¹ Naŋa aruru ŋananano, ŋana tu noko uru kalo sukâŋa ŋananzi tamâta tia ndo. Ambo kinzi tamâta pinde sio nenzi kelekele ndue keno, ande noko uru pwai kelekele ŋinde. Ambo tamâta pinde sipau kaniŋa vâsa lâ tâno ilo, ande noko uru kugona kâpwa ŋinde.’

²² I ne tamâta ŋalae nde ipai tu, ‘Noko nde wurâta tamâta sakamao ndo! ŋana noko tamwata ne ŋgu kâ, ande ma naŋa ao noko kulâ pa ŋgu nia. Oe, noko kusama tu naŋa kalonju sukâŋa ŋananzi tamâta tia, a? Anja noko kusama tu naŋa uru akai kelekele kinzi tamâta pinde munja sio ndue keno lâ, aku uru agona kâpwa kinzi tamâta pinde munja sipau, a? ²³ Ambo mine, ande ŋana sâ kâ ŋga noko ŋandai kuo nanengu mbumbu ilâ pinze ilo ŋga, a? Ambo noko munja kuveta mine, ande lâ zo ŋana naŋa ataulo amâ kâ, ande naŋa ma akura tu akai ne kalulu tona. Andeta tia.’

²⁴ ŋinenga tamâta ŋalae ipainzi tamâta simandi laiti ŋinde tu, ‘Miki kakai mbumbu ŋinde sajao i, aku kalua tamâta ŋinde ne mbumbu sajao keno papa.’ ²⁵ Andeta kinzi wisinzi motu ku siporo tauko tu, ‘Tamâta ŋalae, i ne mbumbu sajao nde keno papa lâ!’

²⁶ ŋinenga tamâta ŋalae ipainzi tu, ‘Naŋa apaimi tu tamâta ea kinzi uru siveta wurâta ara pa naŋa, ande naŋa ma wurâta ŋalae alanzi kilo ŋana siveta kâ. Anja tamâta ea kinzi uru siveta wurâta ara tia pa naŋa, ande naŋa ma akai wurâta ŋinde sajenzi. ²⁷ Anja nanengu kazâŋa tamâta ŋinde munja tininzi pwâka tu naŋa ma akai koipu panzi, ande ŋine nâ kakainzi kamâ ŋai, aku kapunzi pâta simâte lâ naŋa naonju.’ ”

Yesu ilâ Jerusalem lawea itogo koipu ŋalae

Matai 21:1-9, Malaka 11:1-10, Yoane 12:12-19

²⁸ Yesu iporo ŋua tambirâja ɲine marumbu lâ, ɲinenga iyoka ilâ. Aku ikatona nzâla ikâki ilâ pa Jerusalem kâ. ²⁹ Ilâ lee ipâŋga lâ tuu tonge, i ɲa tu Oliv Tuu. Tuu ɲinde ikeno lawea rua tininzi laiti, ɲanzi tu Bettiasi lawea aŋga Betani lawea. Ɲinenga Yesu isupwanzi pâri-tamâta rua silâ, aku ipainzi tu, ³⁰ “Miki rua kalâ pa lawea ndai ikeno naomi ɲinde, aku kalâ lawea ɲinde ilo. Ɲinenga miki ma kamora ‘donki’ natu tonge kinzi sisine lâ imandi. Tamâta tonge munga isajona donki ɲinde kumbu, ande tia. Kayaule wâlo piti, aku kakai kamâ ɲai. ³¹ Ambo tamâta tonge ma ikasoŋjami tu, ‘Jana sâ kâ ŋga miki rua kayaule donki natu ɲine, a?’, ande kaporo taulo papa tu, ‘Maro ɣalae ne wurâta nde keno papa.’”

³² Yesu isupwanzi rua silâ, ɲinenga simora kelekele rârâni ikeno itogo munja iporo panzi mine. ³³ Siveta ɲana siyaule wâlo piti lâ donki tini, andeta donki ɲinde ne katonâja tamâta nde simâ ku sikasoŋjanzi tu, “Ayo, ɲana sâ kâ ŋga miki rua kayaule donki natu ɲine, a?” ³⁴ Aku kinzi rua siporo taulo tu, “Maro ɣalae ne wurâta nde keno papa.”

³⁵ Ɲinenga kinzi rua sikai donki simâ pa Yesu, aku singa nenzi pasawaja luandondo lâ donki kumbu. Aku sisuka Yesu kâki isajona kulu. ³⁶ Soka mine silâ, ande kinzi tamâta nde sikai nenzi pasawaja luandondo piti ku singa lâ nzâla, ɲana Yesu ma iyoka kulu kâ.

³⁷ Iyoka lee ipâŋga lâ nia ɲinde nzâla ipole Oliv Tuu ku indue, ɲinenga kinzi kalo-tawana tamâta rârâni sindeka ku sisuŋa kawanzi ɣalae, aku sipanea Maro Kindeni ɲana mâsi kaika ɣalaŋala rârâni kinzi munja simora Yesu iveta. ³⁸ Sisarâwa mine tu, “Maro Kindeni itu nzâmbé pa koipu ɣalae ɲine ikai Maro ɣalae ndamwa kala imâ! Tapanea Maro Kindeni, i âta Tamwata, ɲana tu iveta kinda tamâta tamo ilonda kalonda taitu kuku il!” ³⁹ Aŋga kinzi tamâta pinde lâ Parisai ŋgu nde simo lâ ŋgu ɣalae ɲinde ŋgininzi, aku sipai Yesu tu, “Panânâja, kumbitanzi noko ne tamâta ɲana ŋua kala siporo ɲine tâ!” ⁴⁰ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku iporo tu, “Naŋa apaimi tu ambo kinzi ma sisae warakanzi kawanzi, ande kinzi mira ɲai ma sikai nianzi ku ma sisarâwa sipanea Maro Kindeni!”

Yesu ita ɲananzi tamâta simo Jerusalem lawea

Matai 23:37-39, Luka 13:34-35

⁴¹ Yesu ilâ lee ipâŋga Jerusalem lawea tini laiti, aku mata ilâ imora lawea ɣalae ɲinde. Aku ita ɲananzi tamâta simo ɲinde. ⁴² Aku iporo tu, “Opopo, miki tamâta kamo Jerusalem lawea, naŋa ilonju tu miki ma kasama ɲana vetâŋa ɲine kala ikura tu iveta miki kamo sondô. Andeta vetâŋa ɲinde nde ikeno paveâŋga, aku miki kakura tu kamora, ande tia. ⁴³ Ayo, kaloŋo ŋga; muli ŋga zo tonge ma imâ ipâŋga, ɲinenga nemi kazâŋa tamâta ma simâ sisau tâno ɣalae kâki siveta ŋgumbi ɣalae ɲana singe miki kâ. Kinzi ma singe miki ndo lâ nemi lawea. ⁴⁴ Ɲinenga ma sizavaru nemi lawea,aku ma sizavaru miki ndo. Lâ nemi lawea ilo, ande kinzi ma sipile mira tonge ikeno mira tonge kulu, ande tia. Aku malia ɲinde nde duvi mine; Maro Kindeni ne zo ɲana imâ ivilami kâ ande imâ ipâŋga lâ, andeta miki kazizâla ɲana.”

Yesu ijaranzi mbaliŋa warakanzi lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa

Matai 21:12-13, Malaka 11:15-18, Yoane 2:13-16

⁴⁵ Ɲinenga Yesu iyoka ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo, aku iveta ɲana ijaranzi tamâta uru simo nia ɲinde sipako kelekele ɲana patarawâŋa kâ. ⁴⁶ Aku ipainzi mine tu, “Maro Kindeni kawa ŋua ikeno mine, ‘Nanenju luma ma imo luma ɲana noŋa kâ’. Aŋga miki nde kaveta ɲine ipâŋga itogo kinzi nzanzare tamâta nenzi munâŋa nia mine!”

⁴⁷ Aku ikura zo zo, Yesu imo ipanananzi tamâta lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa. Andeta kinzi patarawâŋa tamâta ɣalaŋala aŋga kinzi pananâja tamâta ɲana ŋua tukuna kâ, sitavanzi Isrel ŋgu nenzi katonâja, ande simo siroto nzâla ɲana sipu Yesu pâta imâte kâ. ⁴⁸ Andeta sisânda nzâla tonge kulu tia, ɲana tu kinzi tamâta rârâni nde ilonzi ndo tu siloŋo Yesu ne ŋua.

20

Kinzi sikasoja Yesu tu ikai ea ndamwa

Matai 21:23-27, Malaka 11:27-33

¹ Zo tonge, Yesu imo Maro Kindeni ne luma sapârja ne ȱgumbi ilo, aku ipanananzi tamâta ku itula pâri ara panzi. Andeta kinzi patarawârja tamâta ȱalaŋala anga kinzi pananârja tamâta ȱana ȱgua tukuja kâ, sitavanzi kinzi Isrel ȱgu nenzi katonârja, ande simâ pa Yesu. ² Aku sikasoja tu, “Wa, noko pwai ea ndamwa kumâ kala kuveta mâsi kiekie ȱnje, a? Anja ea wurâta ȱnje ilano.” ³ ȱneŋga Yesu itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Ara, naŋa kala atu akasorjami kasonârja tonge. Miki kaporø ȱgua taulo imâ pa naŋa; ⁴ Murŋga, lâ zo ȱnde Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata iveta wurâta ȱana ililinzi tamâta kâ, ande miki ilomi tu Maro Kindeni wurâta ȱnde ilua i, tiya?, i tamwata nâ ilo patea tu iveta.”

⁵ ȱneŋga kinzi siporo lâ warakanzi nâ ȱgininzi tu, “Ambo kinda ma taporo taulo tu Maro Kindeni isupwa Yoane tu iveta wurâta ȱnde, ande i ma iporo pa kinda tu, ‘Mine kala ȱana sâ kâ ȱga miki ȱndai kalomi tawana Yoane ne ȱgua, a?’ ⁶ Ambo kinda ma taporo taulo tu, ‘Yoane tamwata nâ ilo patea tu iveta wurâta ȱnde’, ande kinzi tamâta rârâni ma sisia kinda lâ mira, ȱana tu kinzi kalonzi tawana tu Yoane nde Maro Kindeni ne ȱgua-tulârja tamâta tonge.”

⁷ Tia ku kinzi sipai Yesu tu, “Ea wurâta ȱnde ilua Yoane, ande maka kasama tia.” ⁸ ȱneŋga Yesu ipainzi tu, “Ara, naŋa kala ma aporo ȱgua tonge pamî tia ȱana akai ea ndamwa amâ kala aveta vetârja ȱnje.”

ȱgua tambirârja ȱnananzi tamâta sakamao sikatona tâno waini

Matai 21:33-46, Malaka 12:1-9

⁹ ȱneŋga Yesu iporo ȱgua tambirârja tonge panzi tamâta mine tu, “Tamâta tonge ipau tâno waini tonge, ȱneŋga io tâno ȱnde lâ tamâta pinde mbaunzi ilo ȱana sikatona wa sikai wurâta ȱana mbumbu lâ tini wa. Anja i tamwata nde ilâ lawea malawae tonge,aku imo ndaina ikura zo luandondo. ¹⁰ Imo lee, ȱneŋga zo ȱana kâi waini sipula kanaŋonzi kâ nde ipârja lâ. ȱneŋga tâno warika isupwa ne wurâta tamâta tonge ilâ panzi tamâta ȱnde uru siveta wurâta lâ i ne tâno waini ilo. I ilo tu kinzi ma waini kanajo pinde silua, ikura murŋga sipa ȱgua tu ma siveta mine. Andeta kinzi tamâta uru siveta wurâta lâ tâno ȱnde nde sipu wurâta tamâta ȱnde,aku siŋara i iyoka mbau kaa nâ itaulo ilâ. ¹¹ ȱneŋga tâno warika isupwa wurâta tamâta tonge kilo tu ilâ panzi. Andeta kinzi kala siveta mâsi mine nâ papa; sipu wa siveta i sakamao ndo wa, ȱneŋga siŋara iyoka mbau kaa nâ itaulo ilâ. ¹² ȱneŋga tâno warika isupwa ne wurâta tamâta tonge kilo tu ilâ panzi, andeta kinzi siyaula i ndo,aku siŋara iyâti ilâ pa nia yo.

¹³ Mine kala tâno warika ilo patea tu, ‘ȱne ma naŋa aveta mana. Ayo, naŋa ma asupwa natuŋgu tamâne ilâ panzi. Naŋa ilongu ndo keno papa i; tiambio kinzi ma simege ȱana i tâ.’ ¹⁴ Andeta kinzi tamâta uru siveta wurâta lâ i ne tâno ȱnde nde simora tâno warika natu imâ panzi. Aku siporo lâ warakanzi nâ ȱgininzi mine tu, ‘Wa, tamâta ndai ma muli ikai tama ne mbaliŋa ndoni. Ayo, ȱne ma tapu i pâta imâte, ande kinda warakânda ma takai i ne tâno ȱne.’ ¹⁵ Siporo ȱgua ȱne lâ,aku marumbu. Kinzi siŋara i lâ tâno ilo iyâti ilâ pa nia yo, ȱneŋga sipu pâta imâte lâ.”

Yesu itambira ȱgua ȱne panzi lâ, ȱneŋga ikasorjanzi tamâta ȱalaŋala mine tu, “Ayo, miki ilomi tu tâno warika ȱnde ma iveta kie mana panzi tamâta ȱnde munga sikai wurâta lâ tâno ȱnde ilo. ¹⁶ I ma imâ, ku ma ipunzi tamâta ȱnde pâta simâte. ȱneŋga i ma tâno waini ȱnde ilanzi tamâta pinde ȱana sikatona kâ.”

Kinzi tamâta silojo Yesu ne ȱgua ȱne lâ, ȱneŋga siporo tu, “Mine tia ndo!” * ¹⁷ Andeta Yesu mata ilea panzi,aku ipainzi tu, “Mine nde ȱana sâ kâ ȱga Maro Kindeni ne ȱgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

* 20:16: Yesu ne ȱgua tambirârja ȱnde itula pwataki tu Maro Kindeni ipu muli panzi Juda ȱgu ku itu nzâmbe panzi tinikoa ȱgu,aku kinzi Juda tamâta silojo ku wisinzi nâna.

‘Mira ḥine kinzi tamâta ḥana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipârja mira ara ḥana isuka luma ḥga je kaika kâ.’

¹⁸ Ambo tamâta tonge pata ndue ku mira ḥine ipu, ande mira ḥine ma ipu tamâta ḥinde karae pwapwataki. Ambo mira ḥine imbe ndue ipu tamâta tonge kulu, ande mira ḥine ma izavaru i ndo lâ kala imâte.’

¹⁹ Kinzi pananâja tamâta ḥana ḥgua tukuja kâ wa kinzi patarawâja tamâta ḥalanjala nde sisama tu Yesu itambira ḥgua ḥinde iyoke kinzi warakanzi nâ. Mine kala lâ zoni ndaina kinzi simandi ku situ sikale Yesu kaika sio lâ luma sakamao ilo. Andeta siruru ḥananzi tamâta, kala ḥandai siveta mine ḥga.

Kinzi sikasoya Yesu ḥana mbumbu uru silua Koipu ḥjalae Kaisara

Matai 22:15-22, Malaka 12:13-17

²⁰ Ḫinejga kinzi patarawâja tamâta ḥalanjala ḥga kinzi pananâja tamâta ḥana ḥgua tukuja kâ nde sio ḥana Yesu kâ. Aku sisupwanzi tamâta pinde silâ pa Yesu tu ma sипу i tini ḥana ḥgua lajeja kâ. Kinzi tamâta ḥinde nde silâje tu tininzi mwasa nâ ḥana silojo Yesu ne ḥgua kâ. Kinzi situ ambo i ma iporo ḥgua ndia soki tâ, ande ma sikai sio lâ Rom nenzi koipu ḥjalae mbau ilo, ḥana i ma io Yesu ilâ pa ḥgua nia kâ. ²¹ Kinzi tamâta ḥinde simâ pa Yesu ku siporo tu, “Pananâja, maka kasama tu noko ne ḥgua nde sondo, aku noko uru kuporo ḥgua mao nâ panzi tamâta. Noko uru kuporo ḥgua kaja taituni nâ panzi tamâta ḥalanjala wa kinzi sugarai tamwatanzi wa. Aku noko uru kupanananzi ḥana Maro Kindeni ne vetâja mao kâ. ²² Mine kala noko ilo mana; nenda koipu ḥjalae Kaisara uru iporo kaika tu kinda ma mbumbu talua. Mose ne ḥgua tukuja isâu tu kinda ma mbumbu ḥinde talua Kaisara, tiya?”

²³ Andeta Yesu isama lâ ḥana nenzi ḥgua lajeja ḥinde kâ. Mine kala ipainzi tu, ²⁴ “Miki kakai mbumbu tonge kamâ katula pana. Mbumbu tai wa ḥno kala ikeno lâ mbumbu tini, ande ea ne.” ²⁵ Kinzi nde siporo taulo tu, “Kaisara ne”. Ḫinejga Yesu iporo lâ kawanzi mine tu, “Mine kala Kaisara ne kelekele, ande miki kalua Kaisara. Anja Maro Kindeni ne kelekele, ande kalua Maro Kindeni.”

²⁶ Yesu iporo ḥgua ḥine lâ kinzi tamâta rârâ naonzi, andeta kinzi tamâta ḥalanjala ḥinde sikura tu sikai i sio lâ ḥgua nia ḥana ne ḥgua ḥine kâ, ande tia. Kinzi wisinzi motu ḥana Yesu ne ḥgua ḥinde kâ, kala kawanzi buu nâ.

Kinzi sikasoya Yesu ḥananzi tamâta simâte lâ, ḥinejga simandi simo vianzi kilo

Matai 22:23-33, Malaka 12:18-27

²⁷ Zo tonge, kinzi tamâta pinde lâ Sadyusi ḥgu nde simâ pa Yesu. Kinzi ḥgu ḥinde uru kalonzi tawana tu kinzi mateja tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo, ande tia. Aku sipai Yesu tu, ²⁸ “Pananâja, Mose munja ingere ḥgua tukuja tonge imâ pa kinda mine tu, ‘Ambo tamâta tonge i natu tia ku imâte, ambo i kaiwa taine imo ḥnai yo, ande tamâta ḥinde tai ma ikai tua kaiwa, aku kinzi rua ma sipulia lâlû itogo tua kilala mine’.” ²⁹ Kinzi siporo ḥgua ḥine lâ, ḥinejga sisia ḥgua pa Yesu mine tu, “Ayo, tamâne nzâla-kulu tonge i tai lima kanajo taitu simo. Nzâla-kulu ḥinde nde ikai kaiwa taine tonge, andeta mwanga tamâne imâte lâ, aku i natu tia. ³⁰ Mine kala i tai iyoka tua muli ku ikai taine ḥinde itogo i kaiwa mine. ³¹ Andeta i kala natu tia, aku imâte lâ. Ḫinejga kinzi rua tainzi kala iveta vetâja mine nâ, ikai taine ḥinde ḥinejga imâte, aku i kala natu tia. Siveta mine lee,aku tai rârâni sikai taine taituni ḥinde, ku kinzi kala natunzi tia, ku simâte lâ. ³² Kinzi rârâni simâte marumbu lâ, aku muli ḥga taine kala imâte. ³³ Ayo, lâ zo muli, ambo kinzi mateja tamâta ma simandi simo vianzi kilo, ande taine ḥinde ma imo itogo ea kaiwa lâ kinzi taitua lima kanajonzi rua ḥinde. Noko kusama tu kinzi rârâni munja sikai kaiwanzi taine taitu ḥinde.”

³⁴ Ḫinejga Yesu ipainzi tu, “Lâ zo ḥnine, ande kinzi taine wa tamâne wa nde uru sipakâe.

³⁵ Anja kinzi tamâta ḥinde Maro Kindeni ipateanzi lâ tu ma simandi vianzi kilo ku simo kuku i lâ zo muli, ande kinzi ḥgu ḥinde ma sipakâe, ande tia. ³⁶ ḥna tu kinzi ma sikura ḥana simâte kilo kâ, ande tia. Mao nâ, kinzi ma simo sitogonzi ajelo mine. Maro Kindeni ma ipajonzi lâ mateja nianzi, kala ma simo vianzi nâ. Mine kala kinzi ma simo i natu

wukale. ³⁷ Siŋgani Mose kala itula pwataki tu muli ŋga, kinzi mateŋa tamâta ma simandi simo vianzi kilo. Lâ i ne ŋgua tapârija ŋana kâi kiri-mwata ŋinde yââ kana, ande Mose ingere ŋgua mine tu, ‘Maro Kindeni nde imo Abraham ŋga Isaka ŋga Yakopu nenzi Maro ɬalae’. ³⁸ Ayo, ŋgua ŋinde itula pa kinda tu Maro Kindeni ŋandai kinzi mateŋa tamâta nenzi Maro ɬalae ŋga. I imo Maro ɬalae panzi tamâta simo vianzi ŋinde, ŋana tu lâ i nao kinzi tamâta rârâni simo vianzi nâ.’

³⁹ Kinzi pananâja tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ pinde nde siloŋo Yesu iporo ŋgua mine, ŋineŋga siporo tu, “Pananâja, noko ne ŋgua nde ara ndo!” ⁴⁰ Aku kinzi tamâta ŋinde rârâni simege ŋana Yesu kâ, kala ilonzi patea tu ma sikasoŋa i ŋana ŋgua toŋge kilo, ande ma tia.

Yesu ikasojanzi tamâta ŋana Kirisi, ina Maro Kindeni ne pateâja tamâta

Matai 22:41-46, Malaka 12:35-37

⁴¹ Ɂinenga Yesu ikasojanzi tamâta ŋalajala mine tu, “Mana mana ŋga kinzi uru siporo mine tu Kirisi nde Daviti ne vâsa, a? ⁴² Kaloŋo ŋga; Daviti tamwata muŋga ingere ŋgua lâ wâŋgiŋa paneâja kâ ne pepa tini mine tu,

‘Maro Kindeni itu ŋgua pa nanenju Maro ɬalae mine tu, “Noko kusajona ŋai pa naŋa mbaunju wia kâ lee, ⁴³ ikura lâ zo ŋinde naŋa ma aonzi noko ne kazâja tamâta simo noko kalo”.

⁴⁴ Miki kaloŋo ŋga; Daviti tamwata nde ipatu Kirisi ŋa mine tu ‘Maro ɬalae’. Mine nde mana mana ŋga Kirisi nde Daviti ne vâsa nâ, a?”

Kinzi pananâja tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ uru siveta vetâja potomule rârâ

Matai 23:1-36, Malaka 12:38-40

⁴⁵ Ɂinenga Yesu iporo ŋgua panzi ne pâri-tamâta lâ kinzi tamâta rârâni naonzi mine tu, ⁴⁶ “Miki kapakatona sondo ŋananzi pananâja tamâta ŋana ŋgua tukuŋa kâ. Lâ zo ŋana sipeete kâ, ande kinzi ilonzi konja tu sisawa pasawara luandondo lâ tininzi, ŋana itula pwataki tu kinzi nde tamâta ŋalajala. Kinzi nde ilonzi ɬalae tina tu kinzi tamâta ma simege ŋananzi ku siporo ‘Kari ara’ panzi lâ ao ŋgini. Aku ilonzi tu sikai saŋonâja nia arara lâ tamâta naonzi lâ luma ŋana pasauŋa kâ ilo wa lâ kâŋa-nuŋa ŋalajala nia wa.

⁴⁷ Kinzi uru sikai laŋeŋa panzi taine mwala, aku sisanawe nenzi luma. Aku uru sipesuka warakanzi tininzi ku sikai noŋa luandondo, ŋana kinzi tamâta ma simoranzi. Andeta muli, lâ zo ŋana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande kinzi tamâta mine ma sikai nâna ɬalae tina.”

21

Sugorai taine toŋge io ne patarawâja ilâ pa Maro Kindeni

Malaka 12:41-44

¹ Ɂinenga Yesu mata kâki imoranzi mbaliŋa warakanzi pinde sikai mbumbu simâ, aku sio lâ pinze ŋinde ikeno Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo, ŋana siveta nenzi patarawâja kâ. ² Aku Yesu imora sugorai taine mwala toŋge kala io mbumbu kiri-kiri rua indue pinze ilo. ³ Ɂinenga Yesu iporo tu, “Naŋa aporo mao nâ pami; sugorai taine mwala ŋine nde io mbumbu ɬalae tina, ipole mbumbu ŋinde kinzi mbaliŋa warakanzi rârâni muŋga sio lâ pinze ilo. ⁴ Ŋana tu kinzi rârâni nenzi mbumbu rârâ keno panzi, aku sio pinde nâ ilâ pinze ilo. Aŋga taine ŋine nde imo sugorai ndo, andeta io ne mbumbu ndoni, kala i ne mbumbu toŋge ikeno papa ŋana iko kapwa kâ, ande tia.”

Yesu iporo ŋgua ŋana Maro Kindeni ne luma sapâŋa ma zavaruna pwapwataki

Matai 24:3, Malaka 13:4

⁵ Kinzi pâri-tamâta matanzi ilâ silea pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa, aku siporo mine tu, “Kinzi tamâta muŋga sikai mira arara ku sisangara lâ luma tini itogo singâra mine. Aku sikai nenzi kelekele arara tona silua Maro Kindeni lâ, Ɂinenga sisangarana ŋinde itogo luma ne singâra mine.” Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, ⁶ “Naŋa atu aporo ŋgua pami ŋana kelekele kala miki kamora ŋine. Zo toŋge ma muli ipâŋga, aku lâ zo ŋinde,

kinzi ma sipile luma ŋine ne mira tonge ikeno mira tonge kulu, ande ma tia. Kinzi ma sitambiranzi mira rârâni ŋine ndue keno.”

Yesu itula ŋgua jana malia rârâ ma muli ipâŋga

Matai 24:4-13, Malaka 13:5-13

⁷ ɻinenga kinzi pâri-tamâta sikasoja Yesu tu, “Pananâŋa, mâsi kanaŋo ŋine ma ipâŋga lâ zo ndia. Aku mâsi ndia ma ipâŋga munja ŋana itula pwataki tu zo ɻinde laiti ŋana ipâŋga kâ.”

⁸ ɻinenga Yesu ipainzi tu, “Miki kapakatona sondo ɻga. Tia ma kinzi sikai lanjeja pam. ɻana tu tamâta rârâ ma simâ ku sipatu naŋa ɻâŋgu, aku ma siporo tu, ‘Naŋa warakâŋgu kala Kirisi’. Aku ma sipaimi tu, ‘Ayo, zo ɻga imâ ipâŋga laiti lâ’. Andeta miki ma kalâ kapono muli panzi ndimo. ⁹ Ambo tu miki ma kalonjo ŋgua ɻananzi lawea pinde siveta paraja ɻalae, ande miki ma karuru ndimo. ɻana tu vetâŋa ɻinde ma ipâŋga munja lâ ɻga, andeta zo ɻana tâno ŋine ne zo marumbu kâ ma ipâŋga walele tia.”

¹⁰ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ɻineŋga ipainzi tu, “Kinzi tamâta lâ lawea pinde ma simandi sikai kazâŋa panzi tamâta lâ lawea pinde. Aŋga kinzi ŋgu pinde ma simandi sikai kazâŋa panzi ŋgu pinde. ¹¹ Ogigi ɻalaŋala ma siveta tâno ririŋo, aku putole ɻalae tava pukonja sakamao ɻalaŋala ma sipâŋga lâ lawea rârâ. Kinzi tamâta ma simora mâsi ɻalaŋala kiekie ipâŋga lâ samba tini, aku ɻinde ma ivetanzi siruru ɻalae tina.

¹² Andeta vetâŋa rârâni ɻinde ma ipâŋga tia yo, ande kinzi ma sikai miki kaika, ku ma siveta malia pam. Miki uru kalomi tawana naŋa,aku ɻana duvi ŋine kâ kinzi ma siomi lâ ŋgua nia lâ luma ɻana pasauŋa kâ ilo. ɻinenga ma siomi kalâ luma sakamao ilo, ku mä sikaimi singunumi kamandi lâ kinzi koipu ɻalaŋala wa tamâta mbâna-mbâna naonzi. ¹³ Andeta vetâŋa ɻinde nde itogo miki nemi nzâla ɻana kaporo katula pâri ara panzi tamâta ɻalaŋala ɻinde kâ. ¹⁴ Andeta miki ma kalomi loko munja ɻana ŋgua ndia miki ma kaporo taulo panzi, mine ndimo. ¹⁵ ɻana tu naŋa warakâŋgu ma ao ŋgua lâ miki kawami ɻana kaporo katula panzi, aku naŋa ma ilo-kalo ara alami. Mine kala nemi kazâŋa tamâta ɻinde ma sikura tu sileleami ku sitawa nemi ŋgua ɻinde ndue, ande tia ndo. ¹⁶ Andeta ɻandai kinzi tamâta ɻinde simbonzi nâ ma sio miki kalâ kazâŋa tamâta mbaunzi ilo ɻga. Miki tinami-tamami wa taimi-tuami wa seemi taitu wa nimi-nambwe wa, kinzi ɻinde kala ma siomi lâ kazâŋa tamâta mbaunzi ilo. ɻinenga kinzi kazâŋa tamâta ma sипу miki pinde pâta kamâte. ¹⁷ Mao nâ, kinzi tamâta rârâni ma wisinzi nâna ɻalae tina ɻanami, ɻana tu nemi kalo-tawana ikeno pa naŋa. ¹⁸ Andeta kinzi ma sikura tu sitapa miki piti lâ Maro Kindeni mbau ilo, ande tia ndo. ¹⁹ Ambo miki nemi kalo-tawana ma ikeno kaika, ande Maro Kindeni ma via mao ilami, ma kamo viami mine ku kamo nâ.”

Yesu itula ŋgua tu muli kinzi ma sizavaru Jerusalem lawea

²⁰ Yesu iporo kilo mine tu, “Lâ zo ɻana miki kamoranzi kazâŋa tamâta simâ simandi singe Jerusalem lawea, ɻineŋga ma kasama tu zo laiti ɻana sizavaru lawea ɻinde kâ. ²¹ Lâ zo ɻinde, ande ara ɻana kinzi tamâta simo lâ Judia tâno ma sikâwa silâ pa nia tuu. Aku ara ɻana kinzi tamâta simo Jerusalem lawea ilo ɻinde ma sipile lawea ku siyâti silâ pa nia pinde. Aŋga tamâta ea simo tâno ilo, ande kinzi ɻinde ma sitaulo silâ lawea ilo ndimo.

²² ɻana tu zo ɻinde nde zo ɻana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ. Mine kala i kawa ŋgua rârâni ɻinde munja singere lâ pepa tini, ande ma ipâŋga kanaŋo. ²³ Aku lâ zo ɻinde, kalo-sukâŋa ɻalae ma ilâ panzi taine kâpwa-kâpwa wa kinzi taine ɻinde natunzi simo suu tini yo, ɻana tu malia ɻalae ndo ma ipâŋga lâ tâno ɻine, aku Maro Kindeni ne wisi-nâna ɻalae ma ipâŋga panzi tamâta ŋgu ɻine. ²⁴ Kinzi kazâŋa tamâta ma sipunzi tamâta pinde pâta simâte. Aŋga pinde nde ma sikainzi silâ simo sugorai tamâta panzi tinikoa ŋgu lâ tâno ndoni. Aku kinzi tinikoa ŋgu ma siveta kenzi sakamao panzi tamâta simo Jerusalem lawea lee, ikura lâ zo ndia Maro Kindeni ma itoto nenzi zo ɻana siveta mine kâ.”

Mâsi pinde ma imâ ipâŋga, ɻineŋga Tamâta Natu ma itaulo imâ kilo

Matai 24:27-31, Malaka 13:24-27

²⁵ Yesu iporo ḥhua kilo tu, “Lâ zo muli, ande māsi kilala kie-kie ma ipāŋga lâ kari wa nzimona wa pitu wa tininzi. Kinzi tâno tamâta ma simora tâi ilâ wa imâ wa, ne ndujejani ḥalae tina, aku ma siruru pâta ku ma ilonzi rârâ tona. ²⁶ Kinzi tamâta ma ilonzi putuka ḥalae tina tu, ‘Kala ḥine māsi ndia ma ipāŋga lâ tâno kulu!’ Kinzi ma ilonzi ruruja kala ma naonzi lâma, ḥana tu samba tini ne singâra ma iyoka marumbuni. ²⁷ ḥinenja kinzi tamâta ma simora naŋa Tamâta Natu amo take-take tonge ḥgini amâ tava walo ḥalae, aku ma simora kilalâŋgu pwataki tu naŋa nde Maro ḥalae. ²⁸ Mine nde lâ zo ḥana vetâna ḥinde ma imâ ipāŋga kâ, ande miki ma kamandi kaika, ḥana tu Maro Kindeni ne zo ḥana iyautemi piti lâ kazâna ḥinde ilo, ande imâ laiti lâ.”

Ḥhua tambirâŋa ḥana kâi pâla-pâla itula zo

Matai 24:32-35, Malaka 13:28-31

²⁹ ḥinenja Yesu iporo ḥhua tambirâŋa panzi tu, “Miki kalomi ḥgere ḥana kâi pâla-pâla wa kâi rârâni wa. ³⁰ Lâ zo ḥana kâi rârâni sirumba ku lau wasaseki ipāŋga, ande miki warakami kakura tu kamora wa kasama tu kari ne zo ḥga imâ ipāŋga laiti lâ. ³¹ Aku mine nâ, ambo miki ma kamora vetâna rârâni ḥinde imâ ipāŋga lâ, ḥinenja miki ma kasama tu Maro Kindeni ne zo ḥana ikai maro panzi tamâta kâ nde imâ ipāŋga laiti lâ. ³² Naŋa aporo mao nâ pami; kinzi tamâta lâ zo ḥine ma simâte tia yo, ḥinenja māsi rârâni ḥinde ma imâ ipāŋga. ³³ Mao nâ, samba wa tâno wa ma muli marumbu lâ, anja naŋa kawâŋgu ḥhua nde ma marumbu tia ndo, ma ikeno mine ku imo nâ.”

Ḥhua ḥana tapakatona sondo kâ

Matai 24:36-51, Malaka 13:32-37

³⁴ Yesu iporo kilo mine tu, “Miki kapakatona sondo ḥga; tia ma miki kanu lââ kaika potomule ku kadauda, aku ma kalomi loko ḥana karaemi ne kelekele kâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande nanengu zo ḥana ataulo amâ kilo kâ ma ipāŋga walele pami, itogo nimbu uru ikainzi simbi walele mine. ³⁵ ḥana tu nanengu zo ḥinde ma ipāŋga panzi tamâta rârâni simo nia ndoni lâ tâno kulu. ³⁶ Mine kala kapakatona sondo ikura zo zo. Aku ara ḥana miki ma kakai noŋa pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika pa nemi kaltawana, ḥana vetâna rârâni ḥinde ma muli ipāŋga pami. Ambo miki ma kamandi kaika nâ, ande muli miki ma kakura tu kamandi lâ naŋa Tamâta Natu naoŋgu.”

³⁷ Ikura kari kari, Yesu uru ipanananzi tamâta lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa. Anja mbo mbo, ande i uru iyâti ilâ ikeno lâ tuu tonge kulu, i ḥa tu Oliv Tuu. ³⁸ Aku ikura zo rârâni, lâ mbwale pwataki, kinzi tamâta rârâni uru simandi ku silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa ḥana siloŋo i ne ḥhua kâ.

22

Judas ipa ḥhua tu ma io Yesu lâ patarawâŋa tamâta ḥalajala mbaunzi ilo

Matai 26:14-16, Malaka 14:10-11

¹ Juda nenzi zo sapâŋa ḥana sika puroŋa ne yisi tia kâ, ande imâ ipāŋga laiti lâ. Kinzi uru sipatu kumbwa ḥinde ḥa tu Pasova. ² Anja kinzi patarawâŋa tamâta ḥalajala wa kinzi pananâŋa tamâta ḥana ḥhua tukuna kâ nde siruru tu kinzi tamâta rârâni ma sipono muli pa Yesu. Mine kala siroto nzâla ḥana sipu Yesu pâta imâte kâ. ³ ḥinenja Sadana ilâ Judas Iskariot ilo, inani tamâta tonge lâ kinzi pâri-tamâta saŋao kanajonzi rua. ⁴ Mine kala Judas ilâ panzi patarawâŋa tamâta ḥalajala, sitavanzi kinzi sambara uru sikatona Maro Kindeni ne luma sapâŋa, ḥana iporo ḥhua kunzi. Judas itu iroto nzâla ḥana io Yesu lâ kinzi mbaunzi ilo. ⁵ Kinzi tamâta ḥinde nde sindeka nâ ḥana siloŋo Judas ne ḥhua ḥinde, aku sipa ḥhua tu ma mbumbu pinde silua. ⁶ Aku Judas isâu pa nenzi ḥhua, ḥinenja ilâ ku io tini ḥana zo ndia ma io Yesu lâ kinzi mbaunzi ilo. Indamwa zo tonge mbo kinzi tamâta ma simo kuku Yesu tia, ḥinenja ma itula Yesu panzi tamâta ḥalajala.

Kinzi pâri-tamâta rua siveta kâŋa-nuŋa ḥana zo sapâŋa kâ

Matai 26:17-19, Malaka 14:12-16

⁷ Ḧinenja zo sapâna ḥana sika puroja ne yisi tia kâ nde imâ ipâŋga lâ. Lâ zo ḥalae ḥinde, kinzi Juda tamâta uru sipunzi lama natu pâta simâte, ḥinenja sika. ⁸ Mine kala Yesu isupwanzi Petero ku Yoane rua silâ, aku ipainzi tu, “Miki rua kalâ kaveta kâŋa-nuja nia sondo, aku kaveta kumbwa ḥine ne waiŋa pa kinda ḥana ma taka kâ.” ⁹ Ande kinzi rua sikasoja Yesu tu, “Noko ilo tu maka ma kalâ kaveta kâŋa-nuja lâ nia ndia.”

¹⁰ Ḫinenja Yesu ipainzi tu, “Kalongo ḥga; miki kalâ lawea ḥalae ilo, aku ma kapakâtu kuku tamâta tonje lâ nzâla, ikale lââ lâ kulo ḥalae tonje. Miki ma koka tamâta ḥinde muli, aku kalâ pa luma ḥinde i ilâ papa. ¹¹ Aku miki ma kapai luma ḥinde warika mine tu, ‘Panâŋa ne kasojâŋa nde keno mine; “Luma ilo kisiŋa pwataki tonje ikeno ndia, ḥana naŋa ma aka kumbwa ḥine ne kâŋa-nuja kunzi nanengu pâri-tamâta.’” ¹² Ḫinenja i ma itula luma ilo kisiŋa pwataki tonje keno âta pamî, peke tava kelekele ḥana kâŋa-nuja kâ nde keno nia ḥinde. Miki rua kalâ kaveta kâŋa-nuja lâ niani ndaina.”

¹³ Ḫinenja kinzi rua silâ, aku simora kelekele rârâni ikeno itogo munja Yesu iporo panzi mine. Mine kala siveta kâŋa-nuja ḥinde.

Yesu ika kâŋa-nuja kunzi ne pâri-tamâta

Matai 26:20,26-29; Malaka 14:17,22-25; Yoane 13:1-17; 1 Korin 11:23-26

¹⁴ Kinzi siveta kâŋa-nuja marumbu lâ, ḥinenja kari indue ipâŋga lâ zo sondo ḥana sika kâ, aku Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde sisajona peke tini laiti. ¹⁵ Ḫinenja Yesu iporo tu, “Naŋa ilonju ndo tu aka kumbwa ḥine ne kâŋa-nuja kuku miki. Mambo taka marumbu lâ, ḥinenja naŋa ma akai nâna. ¹⁶ Naŋa apaimi tu naŋa ma aka kâŋa-nuja ḥine kilo tia lee, ikura lâ zo muli ḥinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu. Lâ zo ḥinde, ande kâŋa-nuja ḥine ne duvi ma ipâŋga kanajo.”

¹⁷ Yesu iporo ḥgua ḥine lâ, ḥinenja ikai waini ne kâmba, kawa ndange pa Maro Kindeni, ḥinenja iporo tu, “Miki kakai kâmba ḥine ku kapalulua warakami taitu-taitu kanu.

¹⁸ Naŋa apaimi tu naŋa ma anu waini kanajo kilo tia lee, ikura lâ zo muli ḥinde Maro Kindeni ma ikai maro panzi tamâta lâ tâno kulu.”

¹⁹ Ḫinenja Yesu ikai puroja kala, ku kawa ndange pa Maro Kindeni, ḥinenja ipwataki ku ilanzi ne pâri-tamâta. Aku iporo tu, “Naŋa kananongu kala ḥine. Naŋa ma apayaula ḥana miki kâ. Miki kaka ḥana iveta kalo-ŋgere ipâŋga pamî ḥana naŋa kâ.”

²⁰ Kinzi sika lâ, ḥinenja Yesu ikai waini ne kâmba kala iveta mine nâ. Iporo tu, “Naŋa seeŋgu ḥine nde ḥgua pâŋa wasaseki ne kanajo. Naŋa apaliji ḥana avila miki kâ.

²¹ Andeta miki kalongo; tamâta tonje itu io naŋa lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo, aku tamâtani ndaina kala io mbau imo taitu kuku naŋa mbaunju lâ peke ḥine kulu. ²² Mao nâ, naŋa Tamâta Natu ma ayoka nzâla ḥine mun̄gani Maro Kindeni ipatea pana. Andeta vetâŋa sakamao ndo ma ipâŋga pa tamâta ḥine io naŋa lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo.” ²³ Kinzi pâri-tamâta siloŋo Yesu ne ḥgua ḥine, aku simo sipakasoja mine tu, “Ayo, tamâta ea ma iveta vetâŋa mine.”

Kinzi pâri-tamâta sipawa ḥgua ḥana ea imo mbâna-mbâna

Matai 20:20-28, Malaka 9:33-37, 10:35-45; Yoane 13:1-17

²⁴ Aku lâ zoni ndaina, kinzi pâri-tamâta simandi sipawa ḥgua ḥana ea imo tamâta mbâna-mbâna lâ ḥgininzi. ²⁵ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kinzi koipu ḥalanjala lâ tinikoa ḥgu uru sitawanzi tamâta ndo lâ. Aku ilonzi tu kinzi tamâta ma sipatu ḥanzi tu, ‘Koipu Ara’. ²⁶ Aŋga miki ma kaveta mine ndimo. Ambo tamâta tonje imo mbâna-mbâna lâ miki ḥginimi, ande ara ḥana i ma imo itogo i pwete-pwete mine. Ambo tamâta tonje ikai poe pamî, ande ara ḥana i ma imo itogo nemî kuleŋa tamâta mine. ²⁷ Miki kalomi ḥngere ḥana ḥine kâ: ambo tamâta tonje isajona ika kâpwa, aŋga tamâta tonje isowe kâpwa ku ikai imâ ilua i, ande tamâta ea lâ kinzi rua imo tamâta ḥalae, a? Naŋa apaimi tu tamâta ḥalae nde tamâta ḥinde isajona ika. Aŋga naŋa nde amo miki ḥginimi atogo nemî kuleŋa tamâta mine.”

²⁸ Munga, vetâŋa pinde imâ tu ikai samâŋa pa naŋa, ande lâ zo ḥinde miki kamandi kaika kuku naŋa. Miki ḥandai kapile naŋa ḥga. ²⁹ Naŋa Mama munja io naŋa tu akai

koipu panzi i ne tamâta, aku naja kala mine nâ ao miki tu kakai koipu panzi tamâta. ³⁰ Mine kala muli, lâ zo ȝinde naja ma akai koipu ȝalae, ande miki ma kasajona lâ nanengu peke tini laiti ȝana kaka wa kanu kuku naja. Aku miki ma kasajona koipu ȝalañala nenzi sajonâna nia, ȝana kakai poe panzi Isrel ȝgu sajao kanajonzi rua.”

Yesu itula ȝgua tu Petero ma ipatimoa i

Matai 26:31-35, Malaka 14:27-31, Yoane 13:36-38

³¹ ȝineñga Yesu ipai Petero mine tu, “Saimon, Saimon, kulojo ȝga; Sadana iporo kaika tu i ma ikai samâja pa miki, itogo kinzi tamâta sirurua kâpwa ‘wit’ ne karae kina mine. Aku Maro Kindeni isâu papa lâ. ³² Andeta nanayoni naja ano pa Maro Kindeni tu ma isukano, ȝana noko ne kalo-tawana ma imbe tia kâ. Aku muli, lâ zo ȝinde noko ma kupalele ku kutaulo kumâ pa naja kilo, ȝineñga ara ȝana noko ma kusukanzi noko ninambwe.”

³³ Andeta Petero ipai Yesu tu, “Maro ȝalae, naja apaveta sondo lâ ȝana alâ luma sakamao ilo kuku noko, aku apaveta sondo lâ ȝana amâte kuno mine nâ.” ³⁴ Andeta Yesu itu lâ Petero kawa tu, “Petero, naja aporo mao nâ pano; ma ȝine mbo nâ, tatareko ma ita isuña kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa naja mbwani ȝato tu noko kusama naja tia.”

Yesu iporo panzi ne pâri-tamâta ȝana malia ma ipânga kâ

³⁵ ȝineñga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Nia ndoyo, naja asupwami mbaumi kaa nâ kalâ kaveta wurâta pa naja. Lâ zo ȝinde, ande miki kakai nemî tâja mota ȝana mbumbu kâ wa keta wa kemi kâmba wa, ande tia. Aku lâ zo ȝinde, ande miki karoto ȝana kelekele tonge kâ, tiya?” Ande kinzi siporo taulo tu, “Maka karoto ȝana kelekele tonge tia.” ³⁶ Aku Yesu iporo tu, “Andeta ȝainani nâ, ambo noko ne tâja mota ȝana mbumbu kâ keno, ande pwai kulâ. Ambo noko ne keta keno, ande pwai kulâ. Ambo noko ne pila ȝalae ȝana paranja kâ keno tia, ande kuo ne pasawanya luandondo ilâ panzi tamâta tu siko kâ, aku pwai mbumbu ȝinde ku kuko pila ȝalae tonge. ³⁷ ȝana tu Maro Kindeni kawa ȝgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Kinzi tamâta situ i nde kiesaka tamwata’. Naja apaimi tu kinzi tamâta ma sisona naja atâra lâ kâi popole tini, ȝana iveta ȝgua ȝinde ipânga kanaajo. Mao nâ, ȝgua rârâni ikeno lâ pepa tini ȝana naja kâ, ande laiti ȝana ipânga kanaajo kâ.”

³⁸ Yesu iporo ȝgua ȝine lâ, ȝineñga kinzi pâri-tamâta sipai tu, “Maro ȝalae, kumora ȝga. Maka nema pila ȝalae rua nde keno pama.” Andeta Yesu iporo taulo tu, “Kura lâ”.

Yesu ikai noja lâ Oliv Tuu

Matai 26:36-46, Malaka 14:32-42

³⁹ ȝineñga Yesu ipile Jerusalem lawea, ku iyâti ilâ pa Oliv Tuu, ikura uru iveta mine. Aku ne pâri-tamâta nde soka muli silâ. ⁴⁰ Kinzi silâ lee sipânga nia ȝinde lâ, ȝineñga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kano pa Maro Kindeni tu ma isukami ȝana kamandi kaika lâ zo ndia samâja imâ ipânga pamî.” ⁴¹ ȝineñga Yesu ipilenzi ku iyoka ilâ pa nia tonge ikeno laiti,aku ipare tuku ku ikai noja mine tu, ⁴² “O Mama, ambo noko ilo tu kuveta mine, ande naja ilongu tu noko ma pwai kâmba ȝana nâna kâ ȝine piti saje naja. Ambo taitu noko ma kuveta ikura nanengu pateânya mine ndimo; noko ma kuveta ikura noko tamwata nâ ne pateânya.” ⁴³ ȝineñga samba ne ajelo tonge nde imâ pa Yesu ku ipu tini kaika papa. ⁴⁴ Yesu nde ilo malia ndo. Mine kala ikai noja kaika kilo,aku ilaje kuranya indu ndue ipu tâno itogo see mine.

⁴⁵ Yesu ikai noja lâ, ȝineñga imandi ku itaulo ilâ panzi ne pâri-tamâta. Andeta mata ilâ imoranzi sikeno nâ, ȝana tu kinzi kalonzi sukânya ȝalae tina. ⁴⁶ Mine kala ikasojanzu tu, “ȝana sâ kâ ȝga miki kakeno, a? Miki kamandi sânda ku kakai noja pa Maro Kindeni tu ma isukami ȝana kamandi kaika lâ zo ndia samâja imâ ipânga pamî.”

Judas io Yesu lâ kinzi kazâya tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:47-56, Malaka 14:43-50, Yoane 18:2-11

⁴⁷ Yesu iporo ȝgua ȝine yo, ande tamâta ȝgu ȝalae simâ sipânga. Aku tamâta tonge ikai nzâla imuñga panzi. I ȝa tu Judas,aku ina kala tamâta tonge lâ kinzi pâri-tamâta

sanao kanañonzi rua. Iyoka imâ Yesu tini laiti ñana ma inzumwa i nao kâ. ⁴⁸ Andeta Yesu ikasoña tu, “Judas, noko ilo tu kunzumwa naña Tamâta Natu naonju tu pwai kulu-pângä naña naña kâ, a?”

⁴⁹ Kinzi pâri-tamâta simo kuku Yesu ñinde nde simora tu vetâja ñinde itu imâ ipângä panzi, kala sikasoña Yesu tu, “Maro ñalae, noko ilo tu maka ma pila ñalae nâ kasonzi, tiya?” ⁵⁰ Ñinenja nawalanzi tamâta tonge mbau ilâ ipasu ne pila ñalae yâti ku ipu patarawâja tamâta ñalae ne wurâta tamâta tonge, aku pila isalu i taja wia kâ motu piti imbe indue tâno kulu. ⁵¹ Andeta Yesu imora ñine, kala ipai tu, “Kupile tâ!” Ñinenja isunja mbau itaño tamâta ñinde taja, aku i taja ipasenje ipângä ara kilo.

⁵² Kinzi patarawâja tamâta ñalajala sitavanzi kinzi sambara ñana Maro Kindeni ne luma sapâja kâ wa kinzi ñgu nenzi katonâja, kinzi ñinde nde simâ ñana sikai Yesu kaika kâ. Andeta Yesu ipainzi tu, “Ñana sâ kâ ñga miki kakai pila ñalajala tava kâi mbuku kamâ pa naña, a? Tiambo miki katu naña nde panawe tamwatângu, a? ⁵³ Ikura zo zo naña uru amo kumi lâ Maro Kindeni ne luma sapâja, andeta miki ñandai kakai naña kaika lâ zo ñinde ñga. Andeta zo ñine nde miki nemi zo, ande kala Sadana ne walo nde ipângä nia yo lâ.”

Petero ipatimoa Yesu

Matai 26:57-58,69-75; Malaka 14:53-54,66-72; Yoane 18:15-18,25-27

⁵⁴ Yesu iporo ñgua ñine lâ, aku marumbu; kinzi tamâta ñinde sikai i kaika, aku sikai silâ pa patarawâja tamâta ñalae ne luma. Aŋga Petero nde iyoka mulinzi ilâ, andeta imo malawae mwasa. ⁵⁵ Kinzi tamâta pinde nde sisunja yââ, aku sisajona luma ñinde ne ñgumbi ilo simwai yââ. Aku Petero nde ilâ isajona kunzi. ⁵⁶ Ñinenja wurâta taine tonge imora Petero imwai yââ, aku mata ilea kaika papa ku iporo tu, “Wa, tamâta ñine kala munja imo kuku Yesu”. ⁵⁷ Andeta Petero ipatiâmo ku iporo tu, “Taine, naña asama i tia”.

⁵⁸ Simo tini nâ, ñinenja tamâta tonge kala mata imora Petero, aku ipai tu, “O, kinzi nawalanzi tonge kala noko”. Andeta Petero ipatiâmo ku iporo tu, “Tia ndo, naña ñandai i ne tamâta ñga”.

⁵⁹ Simo lee, kari tai taitu ilâ lâ, ñinenja tamâta tonge kala imora Petero ku ipai tu, “Mao nâ, tamâta ñine munja imo kuku i, ñana tu tamâta ñine nde Galilaya tamwata.”

⁶⁰ Andeta Petero iporo tauulo tu, “Wa, naña asama ñgua kala noko kuporo ñine ne duvi tia ndo!” Petero iporo ñgua ñine yo, aku walele nâ tatareko isunja kawa.

⁶¹ Ñinenja Maro ñalae itale ku mata ilea pa Petero. Ande Petero kalo ñgere kilo ñana ñgua ñinde Maro ñalae munja iporo papa. Maro ñalae munja ipai tu, “Ma ñine mbo nâ, tatareko ma ita isunja kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa naña mbwani ñato tu noko kusama naña tia.” ⁶² Ñinenja Petero iyoka iyâti ilâ pa nia yo, aku ita pâta kanajo.

Kinzi siveta “a” papa Yesu wa sipu wa

Matai 26:67-68, Malaka 14:65, Yoane 18:22-23

⁶³ Kinzi tamâta kala simandi singe Yesu ñinde, ande siporo ñgua pavaligija papa wa sipu wa. ⁶⁴ Kinzi sikau Yesu mata kaika lâ lalava pinde, ñinenja siporo kaika papa mine tu, “Wa, noko kuporo ñgua-tulâja tamâta ne ñgua tâ! Ea ipuno, a? Kupatu tamâta ñine ja!” ⁶⁵ Aku kinzi siporo ñgua soki-soki mine rârâ pa Yesu tona.

Kinzi singunu Yesu imandi kinzi tamâta ñalajala naonzi

Matai 26:59-68, 27:1; Malaka 14:55-65, 15:1; Yoane 18:19-24

⁶⁶ Mbwale pwataki lâ, ñinenja Isrel ñgu nenzi katonâja nde simâ sipasau, aku kinzi patarawâja tamâta ñalajala aŋga kinzi pananâja tamâta ñana ñgua tukuña kâ nde simo kunzi. Ñinenja sikai Yesu silâ singunu imandi kinzi tamâta ñalajala ñinde naonzi. Aku sipai Yesu tu, ⁶⁷ “Noko kuporo pwataki pa maka ñga; noko nde Kirisi, tiya?” Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku iporo tu, “Ambo naña ma aporo ñine ipângä nia yo, ande miki ma kalomi tawana nanengu ñgua tia. ⁶⁸ Aku mine nâ, ambo naña atu akasoñami kasojâja tonge, ande miki kala ma kaporo ñgua itaulo imâ pa naña tia. ⁶⁹ Ambo taitu miki kaloyo ñga;

lâ zo ɲine, aku ilâ lee ikura zo muli-muli, naŋa Tamâta Natu ma asajona Maro Kindeni Walo Tamwata mbau pa wia kâ.”

⁷⁰ ɻinenga kinzi tamâta ɻalanjala rârâni nde sikasoŋa Yesu tu, “Ayo, tiambio noko tamwata nde Maro Kindeni Natu, tiya?” Aku Yesu ipainzi tu, “Miki kaporo tu naŋani warakâŋgu kala ɲine, aku ɲguani ɲine nde mao.”

⁷¹ ɻinenga siporo tu, “Kinda ma tasarawa tamâta tonge kilo tu imâ isowe ɲgua lâ tamâta ɲine tini, ande tia. ɻana tu i tamwata kawa iporo ɲgua soki, kala taloŋo lâ.”

23

Kinzi sio Yesu ilâ pa Pilata ne ɲgua nia

Matai 27:2,11-14; Malaka 15:1-5; Yoane 18:28-38

¹ ɻinenga kinzi tamâta ɻalanjala rârâni nde simandi ku sikai Yesu silâ pa Pilata, ina Rom nenzi koipu tonge. ² Sipasau kuku Pilata, ɻineŋga simandi ɻana sisowe ɲgua lâ Yesu tini. Aku siporo tu, “Tamâta ɲine ne soki nde mine; i uru isowe maka Juda tamâta iloma kaloma ɻana kamandi kakai kazâŋja kâ. I uru indi kaika pama tu ma kao mbumbu ilâ pa Koipu ɻalae Kaisara ndimo, aku uru iporo ɲgua ɻana i tamwata kâ tu i nde Kirisi, i koipu ɻalae tonge.” ³ ɻineŋga Pilata nde ikasoŋa Yesu mine tu, “Noko nde Juda nenzi koipu ɻalae, tiya?” Aku Yesu itu ɲgua lâ kawa tu, “Noko tamwata kuporo ɲguani ndaina”.

⁴ ɻineŋga Pilata ipainzi patarawâŋa tamâta ɻalanjala tavanzi tamâta ɲgu ɻinde mine tu, “Naŋa ɻandai asânda tamâta ɲine ne vetâŋa soki tonge ɲga”. ⁵ Andeta kinzi siporo kaika taulo mine tu, “I uru iyoka ilâ ikura Judia tâno ndoni,aku ikai wurâta ɻana ipanananzi tamâta ɻana isowe ilonzi kalonzi kâ. Mao nâ, iveta mine munja lâ Galilaya tâno, kala iveta mine lee imâ ipâŋga lâ lawea ɲine.”

Pilata io Yesu ilâ pa Herot ne ɲgua nia

⁶ Pilata iloŋo ɲgua ɲine lâ, ɻinenga ikasoŋanzi mine tu, “O, tamâta ɲine nde Galilaya tamwata, a?” ⁷ Pilata iloŋo ɲgua tu Yesu nde iyoka pa tâno ɻinde Koipu ɻalae Herot uru ikai poe papa. Mine kala io Yesu ilâ pa Herot, ɻana tu lâ zo ɻinde Herot tamwata kala imo Jerusalem lawea tona.

⁸ Sikai Yesu silâ pa Herot,aku Herot ilo ndeka ndo, ɻana tu i munja iloŋo Yesu parina,aku ikura zo luandondo lâ, ande i ilo tu imora i. Isama lâ ɻana Yesu ne vetâŋa kâ,aku i ilo ndo tu Yesu ma iveta mâsi kaika tonge lâ i nao. ⁹ Mine kala Herot ikai kasojâŋga rârâ ɻinde pa Yesu, andeta Yesu kawa buu nâ, iporo ɲgua tonge taulo, ande tia. ¹⁰ Aku kinzi patarawâŋa tamâta ɻalanjala ɲga kinzi pananâŋga tamâta ɻana ɲgua tukujâ kâ nde simâ simandi laiti,aku sisowe ɲgua kaika lâ Yesu tini. ¹¹ ɻinenga Herot tavanzi ne zugu tamâta nde siporo ɲgua pavaligîna pa Yesu, ku siveta “a” papa. Kinzi sikai pasawaŋga luandondo ara tonge, itogo koipu ɻalanjala nenzi pasawaŋga mine,aku sisawa lâ i tini. ɻineŋga sio i itaulo pa Pilata kilo. ¹² Aku lâ zoni ndaina,Herot kuku Pilata rua nde siveta mete. Munja, Herot uru ikai nânâo pa Pilata.

Pilata isâu panzi tu ma sisona Yesu itâra lâ kâi popole tini

Matai 27:15-26, Malaka 15:6-15, Yoane 18:39-19:16

¹³ ɻinenga Pilata isarâwa panzi patarawâŋa tamâta ɻalanjala sitavanzî Juda ɲgu nenzi katonâŋga aŋga tamâta ɲgu ɻinde,aku kinzi rârâni simâ sipasau. ¹⁴ Sipasau lâ, ɻineŋga ipainzi tu, “Miki munja kakai tamâta ɲine kamâ pa naŋa,aku kaporo tu i uru isowe tamâta ilonzi kalonzi ɻana simandi sikai kazâŋja kâ. Andeta naŋa akasoŋa i sondo ndo lâ miki naomi ɻana i ne vetâŋa ɻinde kâ. Ara, miki kaloŋo ɲga; naŋa asânda tamâta ɲine ne vetâŋa soki tonge tia. Naŋa ilongu patea tu i munja iveta vetâŋa soki tonge ikura miki ma kao i ilâ pa ɲgua nia, ande tia. ¹⁵ Aku Herot kala mine nâ, ande i ne ilo-kalo nde taituni. Kala ɲine Herot io tamâta ɲine itaulo imâ pa kinda kilo. Miki kamora wa kasama tu tamâta ɲine ɻandai iveta vetâŋa soki tonge ikura ɻana naŋa ma ao i ilâ ɻana sipu pâta imâte kâ. ¹⁶ Mine nde naŋa ma apalili i lâ mbilâo nâ,aku ma ayaute i ilâ.”

¹⁷⁻¹⁸ Andeta kinzi tamâta rârâni nde sisuña kawanzi ŋalae mine tu, “Kupu tamâta ŋine pâta imâte, aku kuyaute Barabas imâ pa maka!” ¹⁹ (Barabas nde tamâta tonge munja ikai paraja ŋalae pa Rom nenzi koipu lâ Jerusalem lawea, aku ipu tamâta tonge pâta imâte lâ. Mine kala kinzi sio i lâ luma sakamao ilo.) ²⁰ Andeta Pilata ipainzi kilo tu i ma iyaute Yesu ilâ. ²¹ Andeta kinzi sisasarâwa mine tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte! Kupu lâ kâi popole tini imâte!”

²² Ande Pilata iporo tauo panzi ku ikasonjanzi kilo tu, “ŋana sâ kâ, a? Iveta vetâna soki ndia. Naja ŋandai asânda i ne vetâna soki tonge ikura ŋana ma ao i ilâ ŋana sipu pâta imâte kâ. Mine kala naŋa ma apalili i lâ mbilâo nâ, aku ma ayaute i ilâ.” ²³ Andeta kinzi ilonzi kaika ndo, aku sisuña kawanzi ŋalae ŋinde pa Pilata tu ma ipu Yesu kâki itâra lâ kâi popole tini. Sisarâwa mine lee, aku nenzi sarawâna ŋinde nde ipole Pilata ne ŋgua lâ.

²⁴ Mine kala Pilata ilo patea tu ma iveta ikura nenzi ŋgua mine, kala ipa ŋgua tu Yesu ma imâte. ²⁵ Kinzi tamâta munja sisarâwa pa Pilata tu ma iyaute tamâta tonge, ina kinzi Rom munja sio lâ luma sakamao ilo. Inani kala tamâta ŋinde munja ikai paraja pa Rom nenzi koipu ku ipu tamâta tonge imâte. Mine kala Pilata iyaute tamâta ŋinde ilâ panzi, aku ikai Yesu io lâ kinzi zugu tamâta mbaunzi ilo tu ma siveta ikura ŋgu nenzi pateâna mine.

Kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini

Matai 27:31-44, Malaka 15:20-32, Yoane 19:16-22

²⁶ Kinzi zugu tamâta nde sikai Yesu siyâti silâ, ŋinenja sipakâtu kuku Sairini lawea warika tonge, i ŋa tu Saimon. Tamâta ŋinde nde iyoka pa tâno tonge imâ, aku itu ilâ pa lawea ilo kâ. Andeta kinzi sikai tamâta ŋinde kaika, aku sio Yesu ne kâi popole kâki lâ i kala, aku ikale ilâ. Ikale kâi popole ŋinde, aku iyoka Yesu muli ilâ. ²⁷ Kinzi tamâta ŋgu ŋalae ŋinde nde soka Yesu muli silâ tona, aku kinzi taine rârâ nde sita wa siveta kalo-sukâna ŋana. ²⁸ Andeta Yesu itale ku ipainzi taine ŋinde tu, “Miki taine lâ Jerusalem lawea, miki ma kata ŋana naŋa kâ ndimo. Ara ŋana miki ma kata ŋana warakami wa natumi wa. ²⁹ Miki kalorjo ŋga; mwaŋga ŋga zo sakamao tonge ma ipâŋga, aku pa zo ŋinde kinzi tamâta ma siporo tu, ‘Kinzi taine ŋinde sikura tu sipagugu tia kala simo niŋga, ande kinzi ŋinde ma sindeka.’ ³⁰ Mao nâ, lâ zo ŋinde kinzi tamâta ma sisarâwa panzi tuu pinde mine tu, ‘Miki kamâ katura maka ku kaveama!’ ³¹ ŋana tu naŋa nde tamâta ara, andeta kala ŋine kinzi tamâta siveta vetâna sakamao mine pa naŋa. Mine kala lâ zo muli, ande kinzi ma siveta vetâna kie mana pa miki, a?”

³² Anja kinzi zugu tamâta nde sikainzi nzanzare tamâta rua silâ tona, ŋana ma sipunzi rua simâte kuku Yesu. ³³ Silâ lee sipâŋga nia tonge, sipatu ŋa tu “Kulu Kâmba Nia”, aku lâ niani ndaina kinzi sipu Yesu lâ kâi popole tini. ŋinenja sisonanzi nzanzare tamâta rua ŋinde sitâra tona. Tamâta tonge itâra lâ kâi popole tonge tini pa Yesu tini pa wia kâ, anja tonge nde itâra lâ kâi popole tonge tini pa Yesu tini pa ŋâsi kâ. ³⁴ ŋinenja Yesu ikai noŋa pa Maro Kindeni mine tu, “Mama, naŋa ano pano tu kuzavaru kiesaka ŋine piti lâ kinzi tamâta ŋine tininzi, ŋana tu kinzi sizizâla ndo ŋana vetâna kala siveta ŋine kilala.” Anja kinzi zugu tamâta nde sipagui mira itogo satu mine ŋana sisama tu ea ma ikai Yesu ne pasawarya.

³⁵ Kinzi Juda tamâta nde simandi ku sio morâna papa vetâna rârâni ŋinde. Anja nenzi katonâna nde siporo ŋgua pavaligija papa Yesu mine tu, “Ayo, i munja ivilanzi tamâta pinde. Ambo i nde Kirisi, ande ara ŋana i ma ipavila tamwata tonâ!” ³⁶ Aku kinzi zugu tamâta kala siporo ŋgua pavaligija mine nâ pa Yesu. Kinzi soka simâ Yesu tini laiti, aku sisuña waini makisa pinde papa tu ma inu kâ. ³⁷ Aku sipai tu, “Wa, noko kutu Juda nenzi koipu ŋalae, ande ara, kupavila tamwata tâ!”

³⁸ Kinzi munja singere ŋgua pinde lâ kâi popole tini ikeno Yesu kulu âta. ŋgua ŋinde nde mine: “Tamâta ŋine nde Juda nenzi koipu ŋalae”.

³⁹ Aku tamâta tonge lâ kinzi nzanzare tamâta rua munja sisonanzi sitâra Yesu tini laiti ŋinde, ande iporo ŋgua pavaligija pa Yesu tu, “Wa, noko kutu Maro Kindeni ne pateâna tamâta, a? Mine nde kupavila tamwata, aku kuvila maka rua tonâ!” ⁴⁰ Andeta i nuwala

nde ilojo ḥhua ḥine, aku imbita mine tu, “Opopo, noko kala pwai nāna kie taituni, itogo tamāta ḥine ikai mine. Andeta noko ḥandai kumege ḥana Maro Kindeni kā, a? ⁴¹ Kala ḥine kinzi sipu kinda rua pāta, ande siveta māsi sondo pa kinda. Kinda takai nāna ikura vetāja sakamao munja taveta ḥinde. Aṅga tamāta ḥine ḥandai iveta vetāja potomule tonge ḥga.” ⁴² Iporo mine lā, ḥinenga ino pa Yesu tu, “Yesu, lā zo ḥana noko ma kupānja pwai Koipu ḥalae, ande na ja ano pano tu ma kalo ngere ḥanana.”

⁴³ ḥinenga Yesu iporo taulo tu, “Naja aporo mao nā pano; lā karini ḥaina nā, ande noko ma kumo kuku na ja lā samba lawea.”

Yesu imâte lâ

Matai 27:45-56, Malaka 15:33-41, Yoane 19:28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ Kari ikāki imâ ḥgini lâ, ḥinenga kondoma ḥalae itura tāno ndoni, ḥana tu kari mata ipānja ḥana lâ. Kondoma ikeno mine lee lala, ikura kari tai ḥato. ḥinenga walele nā, lalava matatola ḥalae ḥinde uru itāra Maro Kindeni ne luma sapānja ilo, ande ipwa pwataki mo rua lâ. ⁴⁶ ḥinenga Yesu isarāwa kawa ḥalae ḥinde mine tu, “Mama, na ja ao koranānju imâ pano tu pwatona!” Iporo ḥhua ḥine lâ, ḥinenga imâte.

⁴⁷ Aku kinzi zugu tamāta nenzi koipu imandi kāi popole tini laiti, ande imora vetāja ḥinde rārāni. Aku ipanea Maro Kindeni ku iporo tu, “Mao kanayo, tamāta ḥine nde tamāta sondo ndo, i ne soki tonge tia lâ Maro Kindeni nao.” ⁴⁸ Aku kinzi tamāta rārāni munja simâ ḥana sio morānja ḥinde, ande simora vetāja ḥinde rārāni ipānja lâ. ḥinenga siponza kondondonanzi ḥana situla pwataki tu kinzi kalonzi sukānja ḥalae tina, aku sitaulo silâ pa nenzi luma luma. ⁴⁹ Aṅga Yesu ne mete sitavanzi taine pinde munja soka pa Galilaya tāno simâ kuku i, ande kinzi ḥinde rārāni simandi malawae mwasa, aku simora vetāja ḥinde rārāni ipānja pa Yesu.

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Matai 27:57-61, Malaka 15:42-47, Yoane 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Aku tamāta tonge imo Jerusalem lawea, i ḥa tu Yosepe. I ne lawea tina nde Arimatea lawea ikeno Judia tāno ḥinde. I nde tamāta mbâna-mbâna, aku i imo tamāta sondo lâ Maro Kindeni nao wa kinzi tamāta naonzi. I munja ileleanzi tamāta ḥalajala ḥana nenzi ilo-kalo wa vetāja situ siveta pa Yesu ḥinde. I uru io tini ḥana Maro Kindeni ne zo ḥana ikai maro panzi tamāta lâ tāno kulu kâ. ⁵² Tamāta ḥinde ilâ pa Rom nenzi koipu Pilata, aku ino papa ḥana ikai Yesu karae ilâ kâ. Aku Pilata isâu papa tu ma ikai ilâ. ⁵³ ḥinenga Yosepe ikai Yesu karae piti lâ kāi popole tini,aku ilita lâ lalava pâne tonge. ḥinenga ikai ilâ io lâ kuru wasaseki tonge ilo munja siveta lâ mira ḥalae tonge. ⁵⁴ Andeta zo ḥinde nde Juda nenzi zo ḥana sipaveta sondo ḥana pwareârja ne zo sapānja kâ lâ wurita. Aku zo sapānja nde laiti ḥana ipānja kâ.

⁵⁵ Kinzi taine munja soka pa Galilaya tāno kuku Yesu simâ ḥinde, ande soka Yosepe muli silâ tu simora Yesu ne kuru nia. Aku simora Yosepe io i karae ndue keno. ⁵⁶ Kinzi taine ḥinde nde simora vetāja ḥine lâ, ḥinenga sitaulo silâ pa nenzi luma, aku sikai samimi tava kelekele kuwae ara, ḥana ma siyoli Yesu karae. Andeta pwareârja ne zo sapānja ḥga ipānja lâ. Mine kala kinzi sipwarea, ikura Mose ne ḥhua tukuja mine.

24

Yesu imandi imo via kilo

Matai 28:1-15, Malaka 16:1-11, Yoane 20:1-18

¹ Lâ sânda, mboyo ḥana yo, ḥinenga kinzi taine ḥinde nde sikai samimi tava kelekele kuwae ara munja sigona ikeno ḥinde, aku sikai silâ pa kuru nia tu ma siyoli Yesu karae.

² Kinzi sipānja kuru nia lâ, ḥinenga matanzi ilâ simora mira ḥalae kinzi tamāta munja sitambumbua ilâ ipono kuru kawa ḥinde. Andeta mira ḥinde ikeno kuru kawa tia. ³ Tia ku kinzi silâ kuru ilo, andeta simora tu Maro ḥalae Yesu karae ḥandai ikeno kuru ilo ḥga.

⁴ Kinzi ilonzi rârâ ḥana vetāja ḥine ne duvi kâ. Simo mine yo, ḥinenga walele nā tamāta rua simâ sipānja sipatua panzi, aku simandi taine ḥinde tininzi laiti lâ kuru ilo. Kinzi rua nenzi pasawaŋa nde isinala nia ndo, itogo loloa salaga mine. ⁵ Kinzi taine matanzi

simora kinzi rua, aku siruru pâta kanao kala naonzi tundu silea ndue pa tâno. Andeta tamâta rua ŋinde nde sikasonjanzi tu, “Mana mana ŋga miki kamâ tu karoto ŋana via tamwata lâ materja tamâta nianzi, a? ⁶ I imo ŋai tia! Imandi sânda lâ, kala imo via kilo! Miki kalomi ŋgere kilo ŋana ŋgua ŋinde i munja iporo pamî, lâ zo ŋinde i imo Galilaya tâno yo. ⁷ Ipaimi tu, ‘Maro Kindeni ne pateâja ikeno tu kinzi ma sio naŋa Tamâta Natu alâ kinzi kiesaka tamwatanzi mbaunzi ilo, aku ma siphu naŋa lâ kâi popole tini amâte. Andeta kari ŋato lâ, ŋinenga naŋa ma amandi amo viâŋgu kilo.’ ” ⁸ Kinzi siporo ŋgua mine lâ, ŋinenga kinzi taine nenzi ilo-kalo ipâŋga ŋana ŋgua ŋinde Yesu munja iporo panzi.

⁹ ŋinenga kinzi taine ŋinde sipile kuru nia, aku sitaulo silâ ku sitapâri ŋgua ŋine ndoni panzi pâri-tamâta sajao kanao taitu, sitavanzi kalo-tawana tamâta ndoni. ¹⁰ Kinzi taine ŋinde nde ŋanzi mine: Maria, i Makdala lawea taine, anja Joana, anja Yamesi tina Maria, anja kinzi taine pinde tona. Kinzi taine ŋinde silâ sitapâri panzi pâri-tamâta. ¹¹ Andeta kinzi pâri-tamâta ilonzi patea tu taine ŋinde nenzi ŋgua nde itogo lawea iyoka kaa nâ mine, aku kinzi ŋandai kalonzi tawana ŋgua ŋinde ŋga. [¹² Anja Petero nde imandi, aku ipalilu ilâ pa kuru nia. Ilâ ipâŋga lâ, ŋinenga itundu ndue aku ipambara mata lâ kuru ilo, aku imora tu lalava nâ keno. ŋinenga itaulo ilâ pa luma kilo, aku i ilo ikai wurâta rârâ ŋana vetâja ŋinde kâ.] *

*Tamâta rua sipakâtu kuku Yesu lâ nzâla ŋinde ilâ pa Emeus lawea kâ
Malaka 16:12-13*

¹³ Aku lâ zoni ndaina, kinzi kalo-tawana tamâta rua nde soka nzâla silâ pa lawea tonje, i ŋa tu Emeus. Lawea ŋinde nde ikeno malawae mwasa lâ Jerusalem, itogo nia mbuku sajao mine. ¹⁴ Kinzi rua soka silâ, aku simo siporo ŋana vetâja rârâni kala munja ipâŋga ŋinde. ¹⁵ Kinzi siporo ŋgua rârâ, aku sipakasoja warakanzi ŋana vetâja ŋinde duvi kâ. Kinzi rua siporo yo, ŋinenga Yesu tamwata nde iyoka imâ kinzi rua tininzi laiti, aku iyoka kunzi silâ. ¹⁶ Andeta ŋinde itogo kelekele tonje ipono kinzi rua matanzi, kala ŋandai sisama Yesu kilala sondo ŋga.

¹⁷ ŋinenga Yesu ikasonjanzi tu, “Miki rua koka kalâ, ande kaporø ŋgua mana.” Iporø mine lâ, ŋinenga kinzi rua simandi. Kinzi kalonzi sukâŋa ŋalae tina, kala naonzi mata ara tia. ¹⁸ ŋinenga tamâta tonje lâ kinzi rua, i ŋa tu Kliopas, ande itu lâ Yesu kawa mine tu, “Opopo, lâ zo ŋine kinzi tamâta rârâ lâ lawea pinde nde simo Jerusalem lawea, aku kinzi rârâni sisama ŋine marumbu lâ. Tiambo noko simbo nâ kuzizâla ŋana vetâja kala nola nâ ipâŋga lâ Jerusalem, a?”

¹⁹ Iporø mine lâ, ŋinenga Yesu ikasonjanzi tu, “Vetâja ndia ipâŋga.” Aku kinzi rua siporo taulo tu, “Maka rua kaporø ŋana vetâja ŋinde nola nâ ipâŋga pa Yesu Nasarete Tamwata. I nde ŋgua-tulâja tamâta tonje, aku uru iveta mâsi kaika ku iporo ŋgua kaika lâ Maro Kindeni nao, anja lâ kinzi tamâta naonzi tona. ²⁰ Andeta kinzi patarawâja tamâta ŋalanjala sitavanzi ŋgu nenzi katonâja nde sio i ilâ pa Rom nenzi koipu. Kinzi ilonzi tu i ma ipa ŋgua tu ma siphu Yesu pâta imâte kâ. Aku sisona i kâki itâra kâi popole tini lee imâte lâ. ²¹ Munja, maka kaloma tawana tu i nde tamâta ŋine Maro Kindeni isupwa tu iyautenzi Isrel ŋgu. Andeta imâte lâ, kala kari ŋato ilâ lâ. ²² Ambo taitu maka nawalama taine pinde nde siveta wisi motu pa maka. Lâ ŋine kari, mboyo ŋanya yo, ande kinzi silâ pa kuru nia, ²³ andeta simora Yesu karae ikeno kuru ilo, ande tia. Kinzi sitaulo simâ, aku sitapâri pa maka mine tu, ‘Maka kamoranzi aŋelo pinde, aku sipaima tu Yesu nde imandi imo via kilo’. ²⁴ ŋinenga maka nawalama tamâne pinde kala silâ pa kuru nia, aku simora kelekele ikeno itogo kinzi taine munja sitapâri pama mine. Andeta kinzi ŋandai simora Yesu nao ŋga.”

²⁵ ŋinenga Yesu ipainzi tu, “Opopo, miki ilomi kalomi tia ndo! Miki nemí ilo-kalo ipâŋga ŋalae koja tia, kala ŋandai kalomi tawana kinzi ŋgua-tulâja tamâta nenzi ŋgua

* 24:12: Nia ndoyo, ŋgua ŋine kala ikeno ŋgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonje ipâŋga lâ muli nde isenje ŋgua ŋine ilâ kuku ŋgua ikeno munja.

rârâni ñga! ²⁶ Mana mana, a? Tiambo miki kazizâla tu Maro Kindeni munjani ipatea tu Kirisi ma ikai nâna munja lâ, ñinejga muli i ma ikâki samba ilo, aku ma imo Maro ñalae.” ²⁷ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinejga itula Maro Kindeni kawa ñgua rârâni pwataki panzi rua, ñgua ñinde Mose anja kinzi ñgua-tulâja tamâta rârâni munja siñgere ikeno lâ. Ipanananzi ñana ñgua rârâni ñinde munja siñgere ñana i tamwata kâ.

²⁸ Kinzi soka mine silâ lee, aku sipânga lawea tonge tini laiti, lawea ñinde kinzi rua munja ilonzi patea tu ma silâ papa. Andeta kinzi rua sisama tu Yesu nde itu iyoka nzâla ilâ nâ. ²⁹ Tia ku kinzi sino i kaika ku sipai tu, “Noko kumâ kumo kuku maka rua. Kari ñga indue lâ, aku tini nâ ma mbo.” Mine kala Yesu ilâ luma ilo, aku imo kunzi.

³⁰ Kinzi rua sisajona ñana sika kâ, aku Yesu isañona kunzi. Ñinejga Yesu ikai puroja, aku kawa ndanje pa Maro Kindeni, aku ipwataki ku ilua kinzi rua. ³¹ Iveta mine panzi lâ, ñinejga itogo kinzi rua matanzi ipwa, aku sisama i kilala pwataki. Andeta walele nâ Yesu nao tia lâ, aku simora i kilo tia. ³² Ñinejga kinzi rua warakanzi nde siporo tu, “Mao nâ, lâ ñine kari kinda toka nzâla talâ, aku iporo ñgua pa kinda wa ikai Maro Kindeni kawa ñgua keno lâ pepa tini ku itula duvi pwataki pa kinda. Aku kinda wisinda mburu kâki lâ ñana ñgua ñinde kâ.”

³³ Kinzi rua siporo mine lâ, ñinejga walele nâ simandi ku sitaulo silâ pa Jerusalem kilo. Aku silâ kunzi pâri-tamâta sajao kanajo taitu sitavanzi nawalanzi tamâta pinde, kinzi ñinde kala sipasau lâ simo taitu. ³⁴ Kinzi pâri-tamâta nde sipainzi rua tu, “Mao nâ, Maro ñalae imandi imo via kilo! Ipatua pa Saimon lâ!” ³⁵ Ñinejga kinzi rua sitapâri panzi ñana vetâja rârâni munja ipânga panzi lâ nzâla. Aku siporo tu, “Lâ zo ñana ipwataki puroja kâ, ande maka rua kamora ku kasama i kilala pwataki lâ.”

Kinzi pâri-tamâta simora Yesu

Malaka 16:14, Yoane 20:19-25

³⁶ Kinzi kalo-tawana tamâta siporo ñgua ñine yo, ñinejga Yesu tamwata nde imâ ipânga imandi ñgininzi ku ipatua panzi. Aku ipainzi mine tu, “Wisi-pisi imâ pamî”.

³⁷ Andeta kinzi simora i ku wisinzi motutu,aku siruru pâta kanajo. Kinzi ilonzi tu simora ujanzi tonge tâ. ³⁸ Ñinejga Yesu ipainzi tu, “Mana mana ñga miki wisimi motu ku karuru, a? Mana mana ñga miki ilomi rârâ, a? ³⁹ Miki kamâ kamora naña mbalaunju wa keñgu wa. Naña warakângu kala amandi miki naomî! Kamâ katajo tiningu,aku ma kasama. Kinzi ujanzi ñandai mbaturi wa tukanzi keno, itogo kala ñine miki kamora mine.”

⁴⁰ Yesu iporo mine lâ, ñinejga itula mbalau wa kie panzi simora. ⁴¹ Kinzi simora ku sindeka ndo, andeta ilonzi kalonzi nde ikai wurâta rârâ. Mine kala kinzi ñandai sisama sondo tu Yesu imo via kilo. Ñinejga Yesu ikasonjanzi tu, “Miki kapwami tâ keno, tiya?”

⁴² Ñinejga kinzi kanzi iña pinde silua. Iña ñinde kinzi munja simomo lâ ikeno. ⁴³ Yesu ikai iña ku ika,aku kinzi matanzi simora lâ.

Pâri ara ma ilâ panzi tamâta simo tâno ndoni

Matai 28:18-20, Malaka 16:15-18, Yoane 17:18, 20:21; Pâri Tamâta 1:8

⁴⁴ Ñinejga Yesu ipainzi tu, “Munjga, lâ zo ñinde naña amo kumi yo, ande naña aporo atula ñgua pamî. Naña apaimi lâ tu ñgua ndoni kinzi munja siñgere ñana naña kâ, ande ma ipânga kanajo. Ñgua ñinde ikeno lâ Mose ne ñgua tukurâ tini, anja lâ kinzi ñgua-tulâja tamâta nenzi pepa tini, anja lâ wâñgiña paneânya kâ ne pepa tini.”

⁴⁵ Yesu iporo mine lâ, ñinejga itula Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini ñinde ne duvi pwataki panzi, ñana ma sisama sondo kâ. ⁴⁶ Ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Kirisi ma ikai nâna munja lâ ñga, andeta kari ñato lâ, ñinejga i ma imandi lâ mateja nianzi imo via kilo. ⁴⁷ Ñinejga kinzi tamâta pinde ma sikai i ndamwa,aku ma silâ situla i parina panzi ñgu ndoni lâ tâno kulu, ñana ma sipalele ilonzi kalonzi. Ambo kinzi ma sipalele ilonzi kalonzi, ande Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. Wurâta ñine ma imandi munja lâ Jerusalem lawea.’

⁴⁸ Aku vetâja rârâni ñinde, ande miki warakami kamora lâ. ⁴⁹ Miki kalongo ñga: munja, naña Mama ipa ñgua tu ma isupwa Koroani Sapânya imâ pamî. Aku tini nâ, ande naña ma

asupwa Koroani Sapânga imâ mine nâ. Andeta miki ma kamo Jerusalem lee, ikura lâ zo ñjinde Maro Kindeni ne walo ñalae ma iyoka pa samba indue imâ pamî.”

*Maro Kindeni ikai Yesu ikâki ilâ samba ilo
Malaka 16:19-20, Pâri Tamâta 1:9-11*

⁵⁰ Yesu ikainzi ne pâri-tamâta siyâti silâ, aku soka silâ sipânga Betani lawea tini laiti. Ñinenga io mbau rua kâki ku itu nzâmbe panzi. ⁵¹ Imo itu nzâmbe panzi yo, ñinenaga Maro Kindeni ikai i ikâki pa samba ilo, aku ipilenzi ilâ lâ. ⁵² Kinzi pâri-tamâta nde sipare tukunzi ku sipanea i lee, ñinenga sitaulo silâ pa Jerusalem lawea kilo. Aku kinzi simo sindeka nâ. ⁵³ Aku ikura zo rârâni, kinzi uru silâ pa Maro Kindeni ne luma sapânga, aku simo sipanea i nâ.

YOANE

Pâri ara ɲana Yesu Kirisi kâ Yoane iŋgere

ɲine nde pâri ara ɲana Yesu Kirisi kâ Yoane iŋgere. Yoane nde tonge lâ kinzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua,aku Yesu ilo ndo keno papa i (13:23, 19:26, 21:7). Yesu imâtê lâ ku Yoane imo lee ipâŋga konja lâ, ɲinenga iŋgere pâri ara ɲana kinzi tamâta rârâni ma kalonzi tawana Yesu ku sikai via mao (20:30,31). Yoane iŋgere pepa pinde tava; 1-3 Yoane, anga Zo Muli. Yoane itula pwataki tu Yesu nde Maro Kindeni Natu mao,aku iŋgere Yesu ne noja wa ɲgua rârâ lâ pepa tini. Aku Yoane itula pwataki tu tini-mwasa ne vetâŋa nde kelekele ɲalae tina pa kinda kalo-tawana tamâta (13-15).

Ngua via ipâŋga tamâta

¹ Nia ndoyo, lâ zo ɲinde tâno ipâŋga tia yo, ande tonge imo, i ɲa tu ɲgua. I uru imo kuku Maro Kindeni,aku i nde rege-rege kuku Maro Kindeni.

² Ɲgua imo kuku Maro Kindeni mine lâ zo ɲinde lee, kala imo mine ku imo nâ. ³ Maro Kindeni wurâta ilua i ɲana ipulia wa iveta kelekele rârâni. Mine nde kelekele tonge ipâŋga lâ nzâla tonge, ande tia. ⁴ Ɲgua ɲinde nde via mao warika,aku viani ɲinde nde kinzi tamâta rârâni nenzi sinâla. ⁵ Sinâla ɲinde uru isinala kondoma,aku kondoma ikura ɲana ipono i kâ, ande tia.

⁶ Maro Kindeni isupwa tamâta tonge imâ, i ɲa mine Yoane Lââ-Liliya Tamwata. ⁷ Tamâta ɲinde imâ ɲana itula ɲgua panzi tamâta ɲana sinâla ɲinde kâ, ɲana kinzi rârâni ma sikura tu silorjo ɲgua ɲinde ku kalonzi tawana. ⁸ I tamwata nde sinâla ɲinde, ande tia. I imâ ɲana itula ɲgua nâ ɲana sinâla ɲinde kâ. ⁹ Sinâla ɲinde nde sinâla mao,aku indue imâ tâno kulu ɲana isinalanzi tamâta rârâni.

¹⁰ Sinâla ɲinde nde imo tâno kulu. I tamwata munja ipulia tâno ipâŋga lâ, andeta kinzi tamâta simo tâno kulu nde sisama i kilala pwataki, ande tia. ¹¹ I imâ pa tamwata ne tâno, andeta i tamwata ne ɲgu ilonzi papa i, ande tia. ¹² Anja kinzi tamâta pinde nde ilonzi papa i,aku kalonzi tawana. Mine kala isâu panzi tamâta ɲinde tu sipâŋga Maro Kindeni natu wukale. ¹³ Kinzi ɲinde sipâŋga i natu wukale lâ vetâŋa tonge. Kinzi ɲandai sipâŋga itogo tamâta uru sipulianzi natunzi mine. Aku ɲandai tamâta nenzi pateâŋa ivetanzi sipâŋga mine ɲga. Maro Kindeni tamwata ivetanzi sipâŋga i natu wukale.

¹⁴ Ɲgua ɲinde nde ipâŋga tamâta, kala imâ imo maka ɲginima lâ. Maka kamora i kilala ara ɲinde pwataki tu i nde Tama Maro Kindeni natu taituni mao kanajo,aku Tama ne wisi-wisi tava ne ɲgua mao nde keno ɲalae ndo papa i.

¹⁵ Yoane Lââ-Liliya Tamwata nde itula ɲgua pwataki ɲana i kâ,aku isarâwa mine tu, “Ina kala tamâta ɲaina naŋa munja aporo tu, ‘I ma iyoka naŋa mulingu mwâŋga imâ. I nde tamâta ɲalae ndo, ipole naŋa ndo lâ, ɲana tu lâ zo ɲinde naŋa apâŋga tâno kulu tia yo, ande i imo munjanî lâ ku imo nâ.’” ¹⁶ I ne wisi-wisi nde ɲalae ndo. Mine kala i uru iveta vetâŋa ara rârâ ɲinde pa kinda rârâni,ma iveta mine ku imo nâ. ¹⁷ Maro Kindeni munja itula ɲgua tukurja pa Mose, kala ɲgua tukurja imâ ipâŋga pa kinda lâ. Andeta Yesu Kirisi tamwata ikai Maro Kindeni ne wisi-wisi tava ne ɲgua mao ikai imâ, kala ɲinde imâ ipâŋga pa kinda lâ. ¹⁸ Tamâta tonge munja imora Maro Kindeni nao, ande tia ndo kanajo. Andeta i natu taituni ɲinde nde uru imo Tama tini laiti,aku i itula Maro Kindeni kilala pwataki lâ.

Yoane Lââ-Liliya Tamwata itula ɲgua

Matai 3:1-17, Malaka 1:1-11, Luka 3:1-22

¹⁹ Kinzi Juda tamâta ɲalajala lâ Jerusalem lawea nde sisupwanzi patarawâŋa tamâta pinde simâ pa Yoane Lââ-Liliya Tamwata, sitavanzi nenzi sukâŋa tamâta pinde lâ kinzi Livai ɲgu. Kinzi simâ ɲana sikasonja i tu, “Noko nde ea”. ²⁰ Aku Yoane ɲandai ivea ɲgua ɲga. Ipatula pwataki panzi mine tu, “Naŋa ɲandai Kirisi ɲga.” ²¹ Ɲineŋga sikasonja i kilo

tu, “Mana mana, a? Tiambo noko nde Ilia, ŋgua-tulâŋa tamâta mungâŋa ŋinde, tiya?” Andeta itu lâ kawanzi tu, “Naŋa nde Ilia tia.” ɻineŋga sikasonja kilo tu, “Tiambo noko nde ŋgua-tulâŋa tamâta ŋinde maka uru kao tinima ɣana, tiya?” Andeta Yoane iporo taulo panzi tu, “Naŋa nde tamâta ŋinde tia.” ²² ɻineŋga sikasonja kilo tu, “Noko nde tamâta mana. Kupatula ŋgua pwataki ɣana noko tamwata kâ, ɣana maka ma kakura tu kataulo katapâri panzi tamâta ŋinde sisupwama kala kamâ.” ²³ ɻineŋga Yoane ilo patea ŋgua pinde ŋgua-tulâŋa tamâta Aisaia munja iporo, aku itu lâ kawanzi tu, “Naŋa nde ‘kawa ŋgua ne sarawâŋa tonge iyoka pa nia bilimu imâ mine tu, “Kaveta nzâla sondo ɣana Maro ɬalae ma imâ kâ’”.

²⁴ Aku kinzi Juda tamâta ɣalanjala munja sisupwanzi tamâta pinde lâ kinzi Parisai ŋgu simâ pa Yoane tona. ²⁵ Aku kinzi Parisai tamâta ŋinde nde sikasonja Yoane tu, “Kala ɣine noko kuporo tu noko nde Kirisi tia, aŋga noko nde Ilia tia, aŋga noko nde ŋgua-tulâŋa tamâta ŋinde tia. Ambo mine, ande ɣana sâ kâ ɣga noko uru kulinzi tamâta, a?” ²⁶ Ande Yoane iporo lâ kawanzi tu, “Naŋa uru alilinzi tamâta lâ lââ nâ. Aŋga tamâta ɣalae tonge imandi kala imo ŋginimi, andeta miki kasama i kilala, ande tia. ²⁷ Ina kala tamâtani ndaina iyoka naŋa mulingu imâ. Naŋa nde tamâta kaa nâ, kala nanenju ara ikeno ɣana atundu lâ i kie tini ayaute i kie kâmba ne wâlo piti, ande tia.”

²⁸ Vetâŋa ŋinde rârâni ipâŋga lâ Betani lawea, ikeno lâ Jodan Lââ tini pinde pa mbwera kâ. Yoane uru ililinzi tamâta lâ niani ndaina.

Yesu nde Maro Kindeni ne lama ɣana izavaru kiesaka piti lâ kinzi tamâta tininzi

²⁹ Aku wurita kilo, ɻineŋga Yoane mata ilâ imora Yesu iyoka imâ papa, aku iporo tu, “Kamora ndai, Maro Kindeni ne lama kala ɣine! I indue imâ ɣana izavaru kiesaka piti lâ kinzi tamâta tininzi. ³⁰ Ina kala tamâtani ɣaina naŋa munja aporo atula ŋgua tu ma iyoka naŋa mulingu imâ. I nde tamâta ɣalae ndo, ipole naŋa ndo lâ, ɣana tu lâ zo ŋinde naŋa apâŋga tâno kulu tia yo, ande i imo munjani lâ ku imo nâ. ³¹ Naŋa warakâŋgu kala munja asama i kilala sondo tia. Andeta naŋa amâ ku alilinzi tamâta lâ lââ ɣana atula i kilala pwataki panzi Isrel ŋgu.”

³²⁻³³ Yoane iporo ŋgua ɣine lâ, ɻinenja itula ŋgua pwataki panzi tu, “Naŋa warakâŋgu kala akura tu asama i kilala sondo, ande tia. Taitu Maro Kindeni, ina munja isupwa naŋa amâ ɣana alilinzi tamâta lâ lââ kâ, ande i nanayoni ipai naŋa tu, ‘Noko ma kumora Koranâŋgu indue imâ ku imo tamâta tonge tini. Inani kala tamâta ɣine uru ililinzi tamâta lâ Koroani Sapâŋa.’ Aku muli, ɻinenja naŋa amora Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa iyoka pa samba indue imâ itogo sii bâlu mine, aku imo i tini. ³⁴ Naŋa warakâŋgu amora ŋinde lâ, kala atula i parina pwataki tu tamâta ɣine nde Maro Kindeni Natu.”

Kinzi tamâta rua kalonzi tawana Yesu

³⁵ Aku wurita kilo, ande Yoane imandi niani ndaina kunzi ne pâri-tamâta rua. ³⁶ ɻineŋga Yoane mata ilâ imora Yesu iyoka nzâla ilâ, aku ipainzi tu, “Kamora ɣga, Maro Kindeni ne lama kala ɣine!” ³⁷ Kinzi tamâta rua ŋinde nde silojo Yoane ne ŋgua lâ, ɻinenja sipile i ku soka Yesu muli silâ. ³⁸ Yesu nde itale, aku mata imora kinzi rua soka i muli simâ. Aku ikasojanzi rua tu, “Miki karoto ɣana sâ tâ.” Ande kinzi siporo taulo tu, “Rabai, noko uru kumo luma ndia.” (Lâ nenda ŋgua, “Rabai” nde duvi mine tu, “Pananâŋa”.) ³⁹ Aku Yesu ipainzi tu, “Miki rua kamâ kamora ɣga.” Kari ɣga indue lala lâ. Aku kinzi rua simo kuku Yesu ikura karini ndaina.

⁴⁰ Aku Saimon Petero tai, i ɣa tu Andaria, ande i nde tonge lâ kinzi rua ŋinde munja silojo Yoane ne ŋgua, ɻinenja sipono muli pa Yesu. ⁴¹ Aku walele nâ, Andaria ilâ isânda tua Saimon kulu,aku ipai tu, “Maka nde kamora Maro Kindeni ne Pateâŋja Tamâta Mesia lâ!” (Mesia nde ɣoa tonge, aŋga i ɣa tonge nde Kirisi.) ⁴² ɻinenja Andaria ikai Saimon,aku kinzi rua simâ pa Yesu. Ande Yesu mata ilâ imora Saimon,aku ipai tu, “Noko nde Yoane natu Saimon. Andeta kala ɣine kinzi ma sipatu noko ɣa tu Sifas.” (Kinda talele ɣoa Sifas mine tu “Petero”,aku ɣoa rua ɣinde nde duvi taituni mine tu, “Mira”.)

Yesu isarawanzi Pilip ku Nataniel rua tu sipono muli papa i

⁴³ Aku wurita kilo, ḥinenja Yesu ilo patea tu i ma ilâ pa Galilaya tâno. Aku ilâ pa tamâta tonge, i ḥa tu Pilip, aku ipai tu, “Kumâ, kupono muli pa naŋa, aku toka.” ⁴⁴ Pilip nde Betsaida lawea warika, itogonzi Andaria ku Petero rua mine. ⁴⁵ ḥinenja Pilip ilâ pa tamâta tonge, i ḥa tu Nataniel, aku ipai tu, “Maka kasânda tamâta tonge kulu lâ. Ina kala tamâtani ndaina Mose munja ingere ḥngua ḥana lâ ḥngua tukuna ne pepa tini. Aku kinzi ḥngua-tulâŋa tamâta mungâŋa kala singere ḥngua ḥana i kâ tona. Ina Yesu, i Nasarete tamwata, aku i tama ḥa tu Yosepe.” ⁴⁶ Andeta Nataniel iporo taulo tu, “Yoo, sâ tonge ḥana isukanzi tamâta kâ ikura tu ipâŋga lâ Nasarete lawea tia ndo!” Andeta Pilip nde ipai tu, “Ayo, kumâ kumora ḥga.”

⁴⁷ Kinzi rua silâ, ande Yesu mata ilâ imora Nataniel iyoka imâ papa. ḥinenja Yesu iporo itula Nataniel parina pwataki tu, “Kamora ḥga, ḥne nde Isrel tamwata mao kanajo! I uru ikai lajeŋa panzi tamâta tia ndo.” ⁴⁸ Nataniel ilojo ḥngua ḥne lâ, ḥinenja ikasoŋa Yesu tu, “Mana mana ḥga noko kusama naŋa, a?” Ande Yesu iporo lâ kawa mine tu, “Munja, lâ zo ḥnde Pilip isarâwa pa noko tia yo, ande naŋa amorano kusajona kâ ‘fik’ kalo.” ⁴⁹ ḥinenja Nataniel iporo tu, “Panananâŋa, noko nde Maro Kindeni Natu! Noko nde kinda Isrel ḥgu nenda Koipu ḥjalae!”

⁵⁰ Andeta Yesu ipai tu, “O, kala ḥne naŋa aporo ḥngua pano tu naŋa munja amorano kusajona kâ ‘fik’ kalo,aku ḥana duvi ḥnde kâ noko kalo tawana naŋa, a? Naŋa apaino tu muli ḥga, noko ma kumora mâsi kaika pinde, sipole mâsi ḥne ndo.” ⁵¹ ḥinenja Yesu iporo tu, “Naŋa aporo ḥngua mao nâ pami; miki ma kamora samba ipwa, aku ma kamoranzi Maro Kindeni ne aŋelo sikâki wa sindue wa pa naŋa Tamâta Natu.”

2

Yesu iveta mâsi kaika tonge lâ Kana lawea, kala lââ ipalele ipâŋga waini

¹ Kari rua ilâ lâ, ḥinenja wainja pakâenja kâ ipâŋga lâ Kana lawea ikeno Galilaya tâno. Aku Yesu tina imo ndaina kunzi.

² Aku Yesu tavanzi ne pâri-tamâta kala simo kunzi tona, ḥana tu munja sarawâŋa ilâ pa kinzi tona tu ma simâ sika kâpwa lâ wainja ḥnde. ³ Sika lee, aku lââ waini marumbu lâ. ḥinenja Yesu tina ipai Yesu tu, “Kanzi waini nde marumbu lâ”. ⁴ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Nana, ḥana sâ kâ ḥga kuporo ḥngua mine pa naŋa, a? Nanenju zo nde ipâŋga tia yo.” ⁵ ḥinenja tina ipainzi wurâta tamâta tu, “Ambo iporo ḥngua tonge tâ pami, ande kalâ kaveta ikura ḥngua ḥnde.”

⁶ Aku lââ ne kulo mira lima kanajo taitu nde ikeno nia ḥnde. Kulo ḥnde nde ḥana kinzi Juda tamâta ma sipua mbaunzi tava nenzi kelekele, ikura nenzi ḥngua tukuna mine. Kulo ḥnde taitu-taitu ilo ikura lâ patu tamâta ḥjala taitu (100) mine. ⁷ ḥinenja Yesu ipainzi wurâta tamâta tu, “Miki kaliŋi lââ lâ kulo ilonzi lee sipipi lâ”. Aku siveta ikura Yesu ne ḥngua mine. ⁸ ḥinenja ipainzi tu, “Ara, katai lââ pinde kakai kalâ pa katonâŋa ḥana kâŋa-nuŋa kâ.” Aku sikai silâ.

⁹ Kinzi silâ ipâŋga pa katonâŋa ḥana kâŋa-nuŋa kâ, ḥinenja i inu lââ ḥnde katiŋe. Andeta lââ kaja nde ipalele lâ, kala ipâŋga waini mao. Andeta katonâŋa ḥnde nde izizâla tu kinzi munja sikai waini ḥnde lâ nia ndia. Aŋga kinzi wurâta tamâta munja sitai lââ ḥnde, ande kinzi simbonzi nâ sisama. ḥinenja katonâŋa ḥana kâŋa-nuŋa kâ nde isarâwa pa pakâenja tamwata ḥnde tu imâ, ¹⁰ aku ipai tu, “Kinzi tamâta uru waini kaja ara silanzi tamâta lombo munja lâ ḥga, aku muli, mambo kinzi lombo sidaua lâ, ḥinenja kinzi uru sikai waini kaja ara konja tia silanzi tu sinu kâ. Aŋga noko nde kuveta kie tonge, ḥana tu waini kaja ara pâta nde noko kulanzi tamâta lombo muli ndo.”

¹¹ Yesu munja iveta mâsi kaika tonge, ande tia. Iveta ne mâsi kaika mungâŋa ḥne lâ Kana lawea ikeno Galilaya tâno. Aku ḥana mâsi ḥne kâ, ande ipatula i tamwata kilala pwataki. Mine kala i ne pâri-tamâta nde kalonzi tawana i.

¹² ḥnde ilâ lâ, ḥinenja Yesu indue ilâ Kaperneam lawea kunzi i tina wa tai wa, sitavanzi ne pâri-tamâta. Aku kinzi simo ndaina ikura zo pinde.

*Yesu ijaranzi tamâta sipako kelekele lâ Maro Kindeni ne luma sapâja
Matai 21:12-13, Malaka 11:15-17, Luka 19:45-46*

¹³ Juda nenzi kumbwa njalae Pasova nde imâ ipânga laiti lâ. Mine kala Yesu ikâki ilâ Jerusalem lawea. ¹⁴ I ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapâja, andeta mata ilâ imoranzi tamâta pinde simo ndaina siveta wurâta ñana sipako bulmakao wa lama wa sii wa. Aku imoranzi tamâta pinde tona, sisajona kâro-kâro tini sikai wurâta ñana sipalulua mbumbu kâ. ¹⁵ Mine kala Yesu ipalaki raverja tonge ku ijaranzi tamâta rârâni lâ nia ñinde, sitavanzi lama wa bulmakao wa. Aku ipaliji tamâta ñana sipalulua mbumbu kâ ñinde nenzi mbumbu wa ipulia nenzi kâro-kâro wa. ¹⁶ Aku iporo ñgua kaika panzi tamâta uru sikai wurâta ñana sipako sii kâ ñinde mine tu, “Kakainzi kelekele ñine kakâwa kalâ! Miki ma kaveta na ja Mama ne luma ipânga togo nââ nia mine ndimo!” ¹⁷ Yesu ne pâri-tamâta simora ñinde ku kalonzi ñgere ñana ñgua pinde ikeno lâ Juda nenzi wângirja paneâja kâ pepa tini mine tu,

“O, Maro Kindeni, na ja ilongu ndo keno pa noko ne luma sapâja, aku ilongu ñalae tina tu luma ñinde ma ikeno ara nâ.”

¹⁸ Andeta kinzi Juda tamâta ñalarjala nde simâ ku sikasonja Yesu tu, “Wa, ti ambo noko kupamorai tu noko pwai Maro Kindeni ndamwa kala kuveta vetâja ñine lâ luma sapâja nia, a? Noko ma kutula mäsi kaika ndia pa maka ambo itula pwataki tu noko ne vetâja ñine nde sondo, a?” ¹⁹ Ande Yesu itu lâ kawanzi tu, “Ambo miki ma kasapira luma sapâja ñine, ande kari ñato nâ na ja ma apa kâki kilo”. ²⁰ Kinzi siporo taulo tu, “Opopo, kinzi munja sikai wurâta ñalae tina ikura mbwera tamâta rua kanajo lima kanajo taitu (46), ñana siñgunu luma sapâja ñine kâki kâ. Anja noko pwura tu kupa kâki kilo lâ kari ñato nâ, a?” ²¹ Andeta Yesu ñandai iporo ñgua ñinde ñana Maro Kindeni ne luma sapâja ñga. Isia ñgua panzi ñana i tamwata karae kâ. ²² Aku muli, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipaþo Yesu imandi lâ mateja nianzi imo via kilo, ñineñga kinzi pâri-tamâta kalonzi ñgere ñana ñgua ndaina munja iporo ñinde. Ñineñga kalonzi tawana Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini ñinde,aku kalonzi tawana Yesu ne ñgua tona.

Yesu isama kinzi tamâta rârâni ilonzi kalonzi marumbuni

²³ Yesu imo Jerusalem lawea lee, ikura lâ Juda nenzi kumbwa Pasova. Aku lâ zo ñinde, kinzi tamâta rârâ simora mäsi kaika pinde iveta lâ ñinde, kala kalonzi tawana i. ²⁴ Andeta Yesu ipatula ndo panzi tamâta ñinde, ande tia, ñana tu isama kinzi tamâta rârâni ilonzi kalonzi marumbuni. ²⁵ I tamwata nde isama lâ ñana ilo-kalo rârâni ikeno ilonzi. Mine kala iroto ñana tamâta tonge tu itula ñine pwataki papa i kâ, ande tia.

3

Yesu iporo ñgua kuku Nikoteme

¹ Kinzi Juda nenzi tamâta mbâna-mbâna tonge imo, i ña mine Nikoteme. I nde tonge lâ kinzi Parisai ñgu.

² Lâ mbo tonge, Nikoteme imâ pa Yesu aku ipai tu, “Pananâja, maka kasama tu Maro Kindeni isupwano kumâ ñana kupanananzi tamâta kâ. Ambo Maro Kindeni ivila tamâta tonge tia, ande tamâta ñinde ma ikura tu iveta mäsi kaika kie-kie, itogo noko uru kuveta mine, ande tia.” ³ Andeta Yesu itu lâ i kawa ku isia ñgua papa mine tu, “Na ja aporo mao nâ pano; ambo tamâta tonge ipânga wasaseki ndo, itogo lâlu puro-puro mine, ande tamâta ñinde ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo. Ambo ipânga wasaseki mine tia, ande i ma ikura tu imo ñgumbi ñinde ilo, ande tia.” ⁴ Nikoteme iporo taulo ikasonja tu, “Opopo, tamâta konja tonge ikura tu ipânga lâlu puro-puro kilo mäsi mana, a? Tiambo ikura tu itaulo ilâ tina kapwa ilo ñana tina ma ipagugua kilo kâ, tiya?”

⁵ Andeta Yesu iporo lâ kawa tu, “Na ja aporo mao nâ pano; ambo lââ tava Koroani Sapâja ñandai sipagugua tamâta tonge ipânga wasaseki, ande tamâta ñinde ma ikura tu imo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande tia. ⁶ Ñana tu karaenda uru ipagugua karaenda nâ, anja Koroani Sapâja ipagugua via wasaseki lâ ilonda. ⁷ Ñana sâ kâ ñga noko wisi motu ñana ñgua ñine na ja munja aporo pano tu, ‘Miki ma kapânga wasaseki ndo, itogo lâlu

puro-puro mine', a? ⁸ Kalo ŋgere sondo ɻana ɻine kâ; lawea uru iyoka ilâ ikura i tamwata nâ ne pateânja. Noko kulojo ne nduŋerjani nâ; andeta lawea iyoka pa sinia imâ, aŋga ilâ pa sinia, a? ɻinde noko kuzizâla ɻana. Aku Koroani Sapâna ne mâsi ɻana ipaguguanzi tamâta sipâŋga wasaseki kâ, ande ikeno mine nâ." ⁹ ɻinenja Nikoteme ikasonja Yesu tu, "ɻuga ɻine nde duvi mana."

¹⁰ Ande Yesu itu lâ kawa tu, "Opopo, noko nde Isrel nenzi pananâja tamâta ɻalae ma! Mine kala mana mana ɻga noko kuzizâla ɻana ɻuga ɻine ne duvi kâ, a? ¹¹ Naŋa aporo mao nâ pano; maka kasama ɻinde marumbu lâ, ande kala uru kaporu katula ɻuga ɻana. Aku maka uru katula ɻuga ɻana vetâŋa rârâni maka munja kamora ɻinde. Aŋga miki nde tinimi pwâka tu kalomi tawana nema ɻuga ɻine. ¹² Naŋa uru aporo atula ɻuga pamî ɻana tâno ne vetâŋa kâ, andeta miki kalomi tawana nanenju ɻuga, ande tia. Mine kala, ambo naŋa ma aporo atula ɻuga pamî ɻana samba ne vetâŋa kâ, ande miki ma kalomi tawana ɻuga ɻinde mâsi mana, a? ¹³ Tamâta tonge munja ikâki ilâ samba ilo ɻinenja itaulo imâ kilo, ande tia. Naŋa Tamâta Natu simbonju nâ ayoka pa samba kala andue amâ. ¹⁴ Nia ndoyo, Mose ipa mwâta 'aini' tonge lâ kâi tonge tini, ɻinenja isuka kâki lâ nia bilimu. Aku mine nâ, kinzi tamâta pinde ma muli sisuka naŋa Tamâta Natu kâki. ¹⁵ Mine nde tamâta ea kalo tawana naŋa ma ikai via mao, ma imo via mine ku imo nâ.

¹⁶ Maro Kindeni ilo ndo keno panzi tamâta rârâni simo tâno kulu. Mine kala isupwa i natu taituni indue imâ. Mine nde tamâta ea kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande Maro Kindeni ma muli izavaru tamâta ɻinde, ande ma tia. Tamâta ɻinde ma imo via ku imo nâ. ¹⁷ ɻana tu Maro Kindeni ɻandai isupwa i Natu naŋa andue amâ tâno kulu ɻana apare nia panzi tamâta ɻana nenzi kiesaka kâ. Isupwana amâ tu ma akainzi piti lâ kondoma ilo ku via mao alanzi. ¹⁸ Ambo tamâta tonge kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande Maro Kindeni ma ipare nia papa tamâta ɻinde ɻana i ne kiesaka kâ, ande tia. Taitu noko kulojo ɻga; ambo tamâta tonge kalo tawana tia, ande Maro Kindeni ipa ɻuga marumbu lâ tu ma ipare nia papa ɻana i ne kiesaka kâ, ɻana tu tamâta ɻinde ɻandai kalo tawana Maro Kindeni Natu taituni ɻga. ¹⁹ Maro Kindeni ne vetâŋa ɻinde nde duvi mine: sinâla nde ipâŋga tâno kulu lâ, kala ɻine imo ɻai yo. Andeta kinzi tamâta ilonzi pa sinâla ɻinde, ande tia. Kinzi ilonzi pa kondoma, ɻana tu nenzi vetâŋa nde sakamao ndo. ²⁰ Aku tamâta ea uru iveta vetâŋa sakamao, ande tamâta ɻinde ikai kazâŋa pa sinâla. I ma ilo tu imâ pa sinâla tia, ɻana tu iruru tu sinâla ma isinala i ne vetâŋa sakamao ipâŋga nia yo. ²¹ Aŋga tamâta ea uru iveta vetâŋa ara ndia Maro Kindeni kawa ɻuga mao itula papa, ande tamâta ɻinde imâ pa sinâla, ɻana tu sinâla ma itula i ne vetâŋa kilala pwataki tu i uru iveta ikura Maro Kindeni kawa ɻuga mine."

Yoane Lââ-Liliya Tamwata itula Yesu kilala pwataki

²² ɻinde ilâ lâ, ɻinenja Yesu ikainzi ne pâri-tamâta silâ pa Judia tâno. I imo zo pinde kunzi lâ nia ɻinde, aku iveta wurâta ɻana ililinzi tamâta kâ. ²³ Aku Yoane Lââ-Liliya Tamwata kala iveta wurâta mineni nâ ɻana ililinzi tamâta kâ. Iveta ɻine lâ Ainon lawea, ikeno Salim lawea tini laiti, ɻana tu lââ ɻalae irere lâ nia ɻinde. Kinzi tamâta lâ nia ɻinde uru simâ papa i, kala ililinzi lâ lââ. ²⁴ Pa zo ɻinde, Koipu ɻalae Herot nde io Yoane lâ luma sakamao ilo tia yo. ²⁵ Andeta Yoane ne pâri-tamâta pinde nde simandi sipawa ɻuga kuku Juda tamâta tonge. Kinzi sipawa ɻuga ɻana Juda nenzi mâsi ɻana silili ku sipua kelekele ɻana siveta warakanzi sipâŋga mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ²⁶ ɻinenja Yoane ne pâri-tamâta ɻinde silâ pa Yoane, aku sipai tu, "Pananâja, tamâta tonge munja imo kuku noko lâ Jodan Lââ tini pinde pa mbwera kâ, aku lâ zo ɻinde noko kutula ɻuga ɻana i kâ. Ayo, kala ɻine tamâtani ndaina uru iveta wurâta ɻana ililinzi tamâta kâ, aku kinzi tamâta ndoni nde sipono muli papa i. Kinda ma taveta mana."

²⁷ Yoane nde itu lâ kawanzi tu, "Tamâta tonge ikura tu iveta vetâŋa ndia Maro Kindeni ipatea papa i ɻinde nâ; i ma ikura tu iveta vetâŋa pinde tia. ²⁸ Munjani miki warakami kalojo ɻuga ɻinde aporo pamî. Naŋa munja apaimi tu, 'Naŋa ɻandai Kirisi ɻga, andeta Maro Kindeni isupwa naŋa kala amunja papa Kirisi amâ'. ²⁹ Pakâeŋa taine nde imo pakâeŋa tamwata nâ kaiwa. Aŋga pakâeŋa tamwata ninambwe uru io tini ɻana pakâeŋa

tamwata njinde. Ambo i io tini lee, ḥinenga ilojo pakāena tamwata kaja, ande i ma indeka nā, ku ndekāna ma ipipi lâ i ilo. Aku mine nā, na ja kala andeka, aku ndekāna ipipi lâ iloŋgu. ³⁰ Maro Kindeni ne pateāna ikeno tu Kirisi ḥa ma ipānja ḥalae, anja na ja ma apānja amo tamāta kaa nā.

³¹ Mao nā, tamāta kala iyoka pa samba imâ njinde nde tamāta ḥalae ndo, ipolenzi tamāta ndoni. Anja tamāta ea uru imo tāno kulu nā, ande i nde tānoni tamāta, aku i uru itula ḥgua ḥana tāno ne vetāna nā. Mao nā, tamāta kala iyoka pa samba imâ njinde nde tamāta ḥalae ndo, ipolenzi tamāta ndoni. ³² I uru itula ḥgua ḥana vetāna wa ḥgua rārāni i munja imora ku ilojo njinde. Andeta kinzi tamāta ḥandai kalonzi tawana i ne ḥgua ḥga. ³³ Andeta tamāta ea kalo tawana ḥgua njinde, ande i ne kalo-tawana itula pwataki tu Maro Kindeni kawa ḥgua nde mao nā. ³⁴ Maro Kindeni munja isupwa tamātani ndaina imâ, aku ina uru itula Maro Kindeni kawa ḥgua, ḥana tu Maro Kindeni io ne Koroani Sapānja imâ iparjando i ndo lâ. ³⁵ Tama Maro Kindeni ilo ndo keno pa Natu, aku walo ilua ḥana ikai Maro pa kelekele ndoni. ³⁶ Mine nde tamāta ea kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande i ikai via mao, ma imo via mine ku imo nā. Anja tamāta ea ipu muli pa Maro Kindeni Natu, ande i ikai via mao tia. Maro Kindeni ne wisi-nāna ḥalae tina nde ikeno pa tamāta njinde.”

4

Yesu iporo ḥgua kuku Samaria taine tonje

¹ Pa zo njinde, kinzi tamāta lâ Parisai ḥgu nde silojo pâri tu kinzi tamāta rārâ sipono muli pa Yesu kala ililinzi lâ lââ. Aku silojo pâri tu kinzi tamāta njinde kambwajenzi nde ipole ḥgu njinde sipono muli pa Yoane kala ililinzi njinde.

² Andeta Yesu tamwata ḥandai uru ililinzi tamāta ḥga. I ne pâri-tamāta nā uru sililinzi tamāta. ³ Yesu isama tu kinzi Parisai tamāta silojo pâri njinde marumbu lâ. Mine kala ipile Judia tāno, aku itaulo ilâ pa Galilaya tāno kilo.

⁴ Aku Maro Kindeni ne pateāna ikeno mine tu Yesu ma iyoka nzâla njinde ilâ kinzi Samaria ḥgu nenzi tāno ḥgini. ⁵ Mine kala Yesu iyoka mine ilâ lee, ipānja lâ Samaria nenzi lawea tonje, i ḥa mine Sikar. Lawea njinde ikeno tāno tonje tini laiti, aku nia ndoyo Juda timbunzi Yakopu tāno njinde ilua i natu Yosepe. ⁶ Aku lââ ne keve tonje nde ikeno laweani njinde ḥgarje. Siŋgani Juda timbunzi Yakopu isale keve njinde. Aku Yesu nde kie pââsââ lâ, ḥana tu iyoka nia malawae imâ. Mine kala isajona lââ keve njinde wangira. Kari nde ikâki lâ, aku imâ ḥgini.

⁷ Yesu isajona lee, ḥinenga Samaria taine tonje imâ ḥana itai lââ kâ. Aku Yesu ipai tu, “Lââ kulana anu ḥga”. ⁸ (Munja Yesu ne pâri-tamāta rārâni silâ lawea ilo ḥana sipako kâpwa kâ.) ⁹ Aku Samaria taine njinde nde iporo tau tu, “Noko nde Juda tamwata, anja na ja nde Samaria taineŋgu. Mine nde mana mana ḥga noko kuno na ja tu lââ alano, a?” (I ne ḥgua njinde nde duvi mine; Juda nenzi tukuja itu kaika panzi tu ma tininzi piti nde ḥana kinzi Samaria tamāta tava nenzi kelekele.) ¹⁰ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Noko kuzizâla ḥana wisi-ara njinde Maro Kindeni uru ilanzi tamāta. Aku mine nā, noko kuzizâla ḥana tamāta ḥne kilala, ina kala ino pano tu lââ kulua inu. Ambo noko kusama ḥne, ande noko ma kuno i, aku i ma lââ ḥana via kâ ilano kunu.”

¹¹ Taine nde ipai tu, “Tamāta ḥalae, noko ne kâmba keno tia, aku lââ keve ḥne nde indue ilâ lâmbu ndo. Mine nde noko ma pwura tu pwai lââ ḥana via kâ njinde lâ ndia. ¹² Tiambo noko kutu noko nde tamāta ḥalae ndo, kupole timbunda Yakopu, tiya? I munja lââ keve ḥne ilua maka, aku siŋgani, i tamwata tavanzi natu uru sinu lââ ḥne, aku uru ilanzi ne bulmakao wa lama wa sinu tona.”

¹³ Andeta Yesu iporo lâ kawa tu, “Tamāta ea inu lââ ḥne, ande muli ma irakoja kilo; ¹⁴ anja tamāta ea inu lââ njinde kala na ja ma alua i, ande muli i ma irakoja kilo tia ndo. Mao nā, lââ ḥana via kâ njinde ma ipānja itogo lââ sâko keve ilo mine. Lââ njinde ma imaliŋi mine nā, aku ma via mao ilua i. Mine kala tamāta njinde ma imo via mine ku imo nā.” ¹⁵ Aku taine nde ipai tu, “Ayo, tamāta ḥalae, lââ njinde kulua na ja anu ḥga. Aku muli

naja ma arakoja kilo tia, aku nanerengu wurâta ñana ataulo pa nia ñine ñana atai lââ kâ, ande ma marumbu ndo.”

¹⁶ Andeta Yesu iporo taulo tu, “Kulâ kusarâwa pa kaiwa tamâne, aku pwai kataulo kamâ ñjai.” ¹⁷ Ande taine ipai tu, “Nanja kaiwângu tamâne tia”. Ñinenga Yesu iporo tu, “Noko kuporo tu noko kaiwa tamâne tia, aku ñgua ñinde nde mao nâ”. ¹⁸ Ñana tu noko kaiwa tamâne mungânga nde kambwanjenzi lima. Anja tamâne kala zo ñine noko uru kumo kuku, ande i ñandai noko kaiwa mao ñga. Mine kala noko ne ñgua ñinde nde mao nâ.”

¹⁹ Aku taine ilojo Yesu ne ñgua ñine ku ipai tu, “Tamâta ñalae, kala ñinenga naja asama tu noko nde Maro Kindeni ne ñgua-tulânga tamâta tonge. ²⁰ Nanayoni, maka Samaria ñgu timbuma uru sipasau lâ tuu ñine kulu ñana siwângi kâ. Andeta miki Juda tamâta uru kaporo tu, ‘Jerusalem lawea simbo nâ nde nia sondo ñana tawângi pa Maro Kindeni kâ’.”

²¹ Yesu iporo taulo tu, “Taine, ara ñana noko ma kalo tawana nanerengu ñgua ñine: muli ñga, zo tonge ma imâ ipânga, aku lâ zo ñinde kinzi tamâta ma siwângi pa Tama lâ tuu ñine kulu, ande tia. Aku mine nâ, kinzi ma siwângi lâ Jerusalem lawea, ande tia. ²² Miki Samaria ñgu uru kawângi pa Maro Kindeni, andeta miki kasama i kilala sondo tia. Anja maka Juda ñgu nde kasama i kilala sondo ku kawângi sondo papa, ñana tu nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu Yautânga Tamwata ma ipânga lâ maka nema ñgu. ²³ Andeta zo ñinde ñga imâ ipânga laiti lâ. Mao nâ, zo imâ ipânga lâ. Aku lâ zo ñinde Maro Kindeni ne Koroani Sapânga ma walo ilanzi tamâta ñana sisama i kilala mao nâ. Mine nde kinzi ma ilonzi ndo papa i, ku ma sikura tu siwângi sondo ndo papa, ikura i ilo papa mine. ²⁴ Ñana tu Maro Kindeni nde koroani,aku i ne Koroani Sapânga nâ uru isukanzi tamâta tu ma sisama i kilala sondo wa siwângi sondo papa i wa.”

²⁵ Yesu iporo ñgua ñinde lâ, ñinenga taine ñinde iporo tu, “Nanja asama tu Mesia (i ja tonge Kirisi) ma muli imâ. Aku lâ zo ñinde, i ma itula ñgua rârâni duvi pwataki pa kinda.” ²⁶ Yesu nde itu lâ kawa tu, “Nanjani tamwatângu kala Kirisi, kala amo ñai aporo ñgua pano”.

²⁷ Yesu iporo mine, ñinenga ndainani nâ kinzi pâri-tamâta nde simâ sipânga. Kinzi matanzi ilâ simora Yesu iporo kuku taine ñinde, aku wisinzi motutu. Andeta kinzi ñandai sikasonja tu, “Noko ilo pa sâ”, tâku “Ñana sâ kâ ñga kuporo kuku taine ñine.”

²⁸ Ñinenga taine ñinde nde io ne kâmba ndue keno, aku itaulo ilâ lawea ilo. Aku itapâri panzi tamâta simo ñinde mine tu, ²⁹ “Wa, miki kamâ kamora tamâta ndai! Kala ñine itula ñgua pwataki ñana vetânga paveânga rârâni na ja munja aveta ñinde. Tiambo i nde Kirisi, tiya?” ³⁰ Mine kala kinzi sipile lawea ku siyâti simâ pa Yesu.

³¹ Kinzi simâ sipânga tia yo yo, ñinenga kinzi pâri-tamâta sipai Yesu tu, “Pananânga, maka kano pano tu kuka kâpwa pinde ñga!” ³² Andeta Yesu iporo isia ñgua panzi tu, “Nakângu kâpwa pinde keno, andeta miki kazizâla ndo ñana.” ³³ Ñinenga kinzi pâri-tamâta sipakasonja warakanzi tu, “Tiambo tamâta tonge munja ikai kâpwa imâ ilua i ika tâ, tiya?” ³⁴ Andeta Yesu ipainzi tu, “Kângu kâpwa nde ñine: na ja amâ ñana aveta ikura Maro Kindeni ne pateânga mine, ina isupwana kala amâ. Aku wurâta rârâni i munja ilua na ja tu aveta, ande ma aveta marumbu lâ. ³⁵ Miki uru kaporo tu, ‘Nzimona ñapa keno mo ñai yo. Mambo zo ipânga ñga, ñinenga kinda ma takai kaniña lâ tâno ilo’. Taitu kala ñine na ja apaimi tu matami parenge kalea sondo pa tâno ñga! Zo ñga ipânga lâ, aku kaniña nde kanajonzi lâ! ³⁶ Kala zo ñine kinzi wurâta tamâta uru sikai mbumbu ñana nenzi wurâta kâ, aku uru sigona kaniña. Aku kaniña ñinde ma imo via ku imo nâ. Mine kala tamâta munja ipau vâsa lâ tâno ilo ñinde ma indeka kuku tamâta igona kaniña. ³⁷ Mine kala ñgua ñine nde mao: ‘Tamâta tonge ipau vâsa lâ tâno ilo, anja tamâta tonge nde igona kaniña’. ³⁸ Na ja asupwami ñana kagona kaniña lâ tâno ilo, andeta munja miki ñandai kaveta wurâta lâ tâno ñinde ilo ñga. Nanayoni kinzi tamâta pinde siveta wurâta kaika papa tâno ñinde, anja miki kakai kulu ñana nenzi wurâta ñinde kâ.” Yesu iporo ñgua tambirânga ñine panzi ne pâri-tamâta.

³⁹ Samaria taine ɻinde munja itapâri panzi tamâta lâ lawea ɻinde mine tu, “Tamâta ndai itula ɻgua pwataki ɻana vetâja paveâja rârâni na ja munja aveta ɻinde”. Aku ɻana taine ne ɻgua ɻinde kâ, ande kinzi tamâta rârâ kalonzi tawana Yesu. ⁴⁰ Mine nde kinzi Samaria tamâta pinde simâ pa Yesu, aku sino tu ma imo ndaina kunzi. Aku Yesu isâu panzi, kala imo lawea ɻinde kunzi ikura kari rua lâ. ⁴¹ Mine kala kinzi ɻgu ɻalae silojo Yesu tamwata kawa ɻgua,aku kalonzi tawana i. ⁴² Kinzi ɻinde sipai taine ɻinde tu, “Maka munja kaloko noko taine nâ ne ɻgua,aku kaloma tawana. Andeta ɻinenga maka warakama kaloko i tamwata kawa ɻgua. Mine nde maka kasama tu tamâtani ndaina nde imo Yautâja Tamwata pa kinda tamâta ndoni lâ tâno kulu.”

Yesu iveta koipu tonge ne wurâta tamâta tonge natu tini ara kilo

⁴³ Kari rua ɻinde ilâ lâ, ɻinenga Yesu ipile lawea ɻinde ku ilâ pa Galilaya tâno. ⁴⁴ Yesu tamwata munja iporo ɻgua mine: “Ambo ɻgua-tulâja tamâta tonge imo i tamwata ne lawea tina, ande kinzi tamâta lâ lawea ɻinde uru ilonzi ara papa i, ande tia”. ⁴⁵ Yesu iyoka ilâ lee, ɻinenga ipânga Galilaya tâno. Aku kinzi tamâta lâ nia ɻinde sindeka nâ ɻana Yesu imâ imo kunzi, ɻana tu kinzi munja simo Jerusalem ɻana simora Juda nenzi kumbwa Pasova, ku simora vetâja rârâni Yesu iveta lâ Jerusalem lâ zo ɻinde.

⁴⁶ Zo pinde ilâ lâ, ɻinenga Yesu itaulo ilâ pa Kana lawea, lâ Galilaya tâno. I munja iveta mâsi kaika lâ laweani ndaina ɻana iveta lââ ipalele ipânga waini. Aku koipu tonge ne wurâta tamâta imo lawea tonge ikeno laiti, i ɻa tu Kaperneam lawea, andeta i natu tamâne ikai pukoja lâ. ⁴⁷ Tamâta ɻinde ilojo pâri tu Yesu ɻga ipile Judia tâno ku imâ ipânga Galilaya tâno lâ. Mine kala imâ pa Yesu,aku ino tu ma indue ilâ Kaperneam lawea kuku, tu ma iveta i natu tini ara kilo. ɻana tu natu ɻinde laiti ɻana imâte kâ. ⁴⁸ Andeta Yesu nde ipai tu, “Opopo, ambo miki kamora mâsi kaika kie-kie tia, ande miki tinimi pwâka tu kalomi tawana na ja”. ⁴⁹ Andeta koipu ne wurâta tamâta ɻinde nde iporo taulo tu, “Tamâta ɻalae, kumâ walele ɻga! Tia ma na ja natunju imâte.” ⁵⁰ ɻinenga Yesu ipai tu, “Ara, kulâ. Noko natu nde tini ara kilo.” Aku tamâta ɻinde kalo tawana Yesu ne ɻgua, kala ilâ.

⁵¹ Tamâta ɻinde ilâ lee,aku wurita kilo, andeta i ɻandai ipânga Kaperneam lawea ilo ɻga. ɻinenga i ne sukâja tamâta pinde simâ sipakâtu kuku lâ nzâla, ku sipai tu, “Noko natu tamâne tini ara lâ!” ⁵² ɻinenga ikasojanzi tu, “Anja i tini ara kilo lâ kari tai ɻapia.” Kinzi siporo taulo tu, “Nola, lala ikura kari tai taitu, ande nâna ipile i tini marumbu lâ”. ⁵³ ɻinenga tamâta ɻinde kalo ɻgere,aku isama tu lâ kari tai ndainani nâ, ande Yesu munja iporo ɻgua tu, “Noko natu nde tini ara kilo”. Mine kala i kalo tawana Yesu,aku i see wukale sitavanzi i ne wurâta tamâta kala kalonzi tawana mine nâ.

⁵⁴ Munja Yesu iyoka pa Judia tâno ku ilâ Galilaya tâno, ɻinenga iveta mâsi kaika tonge. Kala ɻine iveta mine nâ kilo.

5

Yesu iveta tamâta tonge tini ara kilo lâ Betesa Lââ Bwalika

¹ ɻinde ilâ lâ,aku muli, ɻinenga Yesu ikâki ilâ Jerusalem ɻana imora Juda nenzi kumbwa tonge kâ.

² Aku lââ bwalika tonge ikeno Jerusalem lawea ilo, lâ “Lama Nzâla” kawa tini laiti. Anja pâpâta lima ikeno lââ bwalika ɻinde ɻganje. Lâ Hibru ɻgua, ande kinzi sipatu lââ ɻinde ɻa tu Betesa. ³ Kinzi pukoja tamâta rârâ nde uru simo ndaina, sikeno pâpâta lima ɻinde kulu. Kinzi pinde matanzi leva-leva, anja pinde nde kenzi sakamao, anja pinde nde tukanzi pââsââ. [⁴ Kinzi uru sio tininzi pa mâsi tonge tu ipânga, ɻana tu zo pinde Maro ɻalae ne anjelo tonge iveta lââ ɻinde isowe, ɻinenga pukoja tamâta ea imuunga panzi ɻana indue ilâ lââ ilo, ande i ma tini ara kilo.] * ⁵ Aku tamâta tonge imo niani ndaina,

* ^{5:4:} Nia ndoyo, ɻgua ɻine kala ikeno ɻgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipânga lâ muli nde iseŋge ɻgua ɻine ilâ kuku ɻgua ikeno munja.

i munja ikai pukoja tonje, kala ikura tu iyoka tia ikura mbwera tamâta taitu kanano sajao kanaajo lima kanaajo ñato (38).

⁶ Yesu mata ilâ imora tamâta ñinde ikeno nã imo, aku isama tu i ipoko ikura mbwera mbwera lâ. Mine kala ikasoja tamâta ñinde tu, “Noko ilo tu ma tini ara kilo, tiya?”

⁷ Andeta pukoja tamâta itu lâ kawa tu, “Tamâta ïjalae, lâ zo ñana lââ pazazago, ande tamâta tonje ñana ikai naaja ndue iona lâ lââ bwalika ilo, ande tia. Naaja warakângu atogo tu andue lââ ilo, andeta kinzi tamâta pinde uru simunga pa naaja sindue lââ ilo.”

⁸ ïjinenga Yesu ipai tu, “Kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe, aku pwoka kulâ!” ⁹ Aku ndainani nã, tamâta ñinde tini-mbalau ipânga ara kilo, aku imandi, ku ikai ne rombe-rombe kâki, aku iyoka ilâ.

Andeta vetâja ñinde ipânga lâ Juda nenzi pwareâja ne zo sapâja tonje. ¹⁰ Mine kala kinzi Juda tamâta ñalajala sipai tamâta ñinde tu, “Wa, ñine nde pwareâja ne zo sapâja ma! Kinda nenda ñgua tukuña indi kaika tu noko ma kuveta wurâta mine ñana pwale ne rombe-rombe kâ ndimo.” ¹¹ Andeta tamâta ñinde iporo taulo tu, “Ambo taitu tamâta kala iveta naaja tiniñgu ara kilo ñinde nde ipai naaja tu, ‘Kumandi sânda, pwai ne rombe-rombe, aku pwoka kulâ.’” ¹² Mine nde kinzi sikasorja tu, “Añga tamâta ea ipaino tu pwai ne rombe-rombe ku pwoka kulâ, a?” ¹³ Andeta tamâta ñinde nde izizâla, ñana tu kinzi tamâta ñgu ñalae nde simo nia ñinde, aña Yesu nde ipavea ilâ kala nao tia lâ.

¹⁴ Aku muli, ïjinenga Yesu ipakâtu kuku tamâta ñinde lâ Maro Kindeni ne luma sapâja, aku ipai tu, “Noko kulojo ñga; kala ñine noko tini ara lâ. Kupile ne vetâja kiesaka! Tia ma malia ñalae tonje imâ ipânga pano, ipole malia mungângu ñinde.” ¹⁵ ïjinenga tamâta ñinde ilâ ku ipainzi Juda tamâta ñalajala tu, “Tamâtani kala iveta naaja tiniñgu ara kilo ñinde, ande Yesuni tamwata”.

¹⁶ Tia ku kinzi Juda tamâta ñalajala simandi ñana siveta kenzi sakamao pa Yesu, ñana tu iveta mäsi kaika ñinde lâ pwareâja ne zo sapâja. ¹⁷ Andeta Yesu ipainzi tu, “Naaja Mama uru iveta ne wurâta ikura zo zo,aku naaja kala aveta wurâta mine nã.” ¹⁸ Kinzi Juda tamâta ñalajala silorjo Yesu ne ñgua ñinde,aku ilonzi gagatinzi ñalae tu ma siroto nzâla ñana sipu i pâta imâte kâ, ñana tu kinzi situ imbware nenzi ñgua tukuña ñana pwareâja ne zo sapâja kâ. Andeta ñinde nã tia; iporo ñgua tu, “Maro Kindeni nde naaja warakângu Mama”,aku ñana ñgua ñinde kâ, ande Yesu isuka i tamwata ña kâki ipânga ñalae, itogo Maro Kindeni ña mine.

Maro Kindeni Natu ikai Tama ndamwa kala iveta wurâta

¹⁹ ïjinenga Yesu iporo ñgua taulo panzi mine tu, “Naaja aporo ñgua mao nã pam; Natu simbo nã ikura tu ipatea vetâja tonje ïjinenga iveta, ande tia. Vetâja ndia Natu imora Tama iveta, ande Natu ikura tu iveta vetâja ñinde nã. Vetâja rârâni Tama uru iveta, ande Natu kala uru iveta vetâjanî ndaina. ²⁰ Ñana tu Tama ilo ndo keno pa Natu,aku itula vetâja rârâni i tamwata uru iveta ñinde papa. Aku muli i ma itula vetâja ñalajala pinde kilo papa Natu ñana iveta tona, ipole vetâja mungângu ñinde. Mine kala miki rârâni ma wisimi motutu. ²¹ Tama uru ipajonzi mateja tamâta ku via ilanzi kilo,aku Natu kala mine nã via mao ilanzi tamâta rârâni ñinde i ilo patea tu ma iveta mine panzi. ²² Aku Tama ne wurâta ñandai ñana imo ñgua-samângu tamwata panzi tamâta ñana nenzi vetâja ñga. I ndamwa ilua Natu ñana imo ñgua-samângu tamwata. ²³ Mine kala kinzi tamâta rârâni ma simege ñana Natu ku sisuka i ña kâki, itogo uru simege ñana Tama ku sisuka i ña kâki mine nã. Tama munja isupwa Natu indue imâ. Ambo tamâta tonje imege ñana Natu tia, ande imege ñana Tama tia mine nã.

²⁴ Naaja aporo ñgua mao nã pam; ambo tamâta tonje ma ipaveta kuku nanenju ñgua,aku i kalo tawana Maro Kindeni, ina munja isupwa naaja kala amâ, ande tamâta ñinde ikai via mao marumbu lâ, ma imo via mine ku imo nã. Aku Maro Kindeni ma ipare nia pa tamâta ñinde ñana ne kiesaka kâ, ande tia, ñana tu tamâta ñinde ipile mateja nianzi marumbu lâ,aku imbwalii imo via nia lâ.

²⁵ Naaja aporo ñgua mao nã pam; zo nde imâ ipânga laiti, ande kala imâ ipânga lâ, ñana kinzi tamâta ñinde uru simo sitogonzi mateja tamâta mine, ande ma sipaveta kuku

Maro Kindeni Natu kawa ŋgu. Aku kinzi ea sipaveta kuku ŋgu ŋinde, ande kinzi ŋinde rârâni ma simo vianzi.²⁶ ɻana tu Tama tamwata nde Via Warika, aku iveta Natu ipâŋga Via Warika mine nâ.²⁷ Aku i ndamwa ilua Natu lâ ɻana imo ŋgu-samâŋga tamwata panzi tamâta, ɻana tu i nde Tamâta Natu.²⁸ Miki ma ilomi rârâ ɻana ŋinde kâ ndimo, ɻana tu zo tonge ma imâ ipâŋga, aku lâ zo ŋinde kinzi tamâta rârâni munja simâte ŋinde ma siloŋo naŋa Tamâta Natu kawâŋgu ŋgu,²⁹ ku ma siple materja nianzi ku siyâti silâ pa nia yo. Tamâta ea kinzi munja siveta vetâŋa ara, ande kinzi ŋinde ma simandi ku simo vianzi kilo. Aŋga ea kinzi munja siveta vetâŋa sakamao, ande kinzi ŋinde ma simandi ku sikai vetâŋa ŋinde ne pareŋa-nia.”

Yesu kilala nde ipâŋga nia yo

³⁰ “Naŋa warakâŋgu akura tu apatea vetâŋa tonge ɻineŋga aveta, ande tia. Mao nâ, naŋa apateanzi tamâta ɻana simo vianzi tâku simo vianzi tia tâku, ikura Mama itula pana mine. Aku nanenju pateâŋa ŋinde nde sondo ndo, ɻana tu naŋa ɻandai aveta ikura warakâŋgu nengu pateâŋa ŋga. Naŋa uru aveta ikura Mama nâ ne pateâŋa, ina isupwa naŋa kala amâ.³¹ Ambo naŋa simbonju nâ ma atula ŋgu ɻana warakâŋgu kâ, ande miki ma kalomi tawana nanenju ŋgu tia.³² Andeta Mama itula ŋgu ɻana naŋa kâ tona,aku naŋa asama tu ŋgu rârâni itula ŋinde nde mao kanajo.

³³ Andeta ŋinde nâ tia; munja miki kasupwanzi tamâta pinde silâ pa Yoane Lââ-Lilija Tamwata,aku Yoane kala iporo itula ŋgu mao kaja taituni pwataki ɻana naŋa kâ tona.³⁴ Naŋa ɻandai ilongu tu tamâta tonge ma itula ŋgu pwataki ɻana naŋa kâ. Taitu naŋa ilongu tu Maro Kindeni ma iyautemi pitî lâ kondoma ilo ku via mao ilami, kala aporo pamî naŋa Yoane ne ŋgu kâ.³⁵ Yoane nde itogo sinâla pa miki,aku miki munja kandeka ɻana sinâla ŋinde kâ ikura zo mbwana-mbwana nâ.

³⁶ Andeta ŋinde nâ tia; vetâŋa rârâni naŋa uru aveta ŋinde kala itula naŋa kilalâŋgu pwataki tona,aku vetâŋa ŋinde ipole ŋgu ŋinde Yoane itula ɻana naŋa kâ. Nanayoni Mama ipatea wurâta pa naŋa tu aveta, kala ɻine naŋa amo aveta wurâta ŋinde yo. Aku wurâtani ndaina uru itula naŋa kilalâŋgu pwataki tu Mama isupwana kala amâ.³⁷ Mao nâ, Mama isupwana kala amâ,aku i tamwata kala itula ŋgu pwataki ɻana naŋa kâ marumbu lâ. Miki ɻandai kalorjo i kawa ŋgu,aku ɻandai kamora i nao ŋga.³⁸ Aku miki ɻandai kapaveta kuku i kawa ŋgu ŋga, ɻana tu inani isupwana kala amâ, andeta miki kalomi tawana naŋa, ande tia.

³⁹ Andeta ŋinde nâ tia; miki uru kaveta wurâta ɻalae ɻana kapono Maro Kindeni kawa ŋgu ikeno lâ pepa tini, ɻana tu miki katu ma kasânda via mao kulu lâ ŋgu ŋinde tini. Aku ŋguani ndaina kala itula naŋa kilalâŋgu pwataki tona.⁴⁰ Andeta miki tinimi pwâka tu kapono muli pa naŋa, ɻana kakai via mao kâ.

⁴¹ Naŋa ɻandai ilongu tu kinzi tamâta ma sindekana naŋa ŋga.⁴² Andeta naŋa asama miki kilalami marumbu lâ. Naŋa asama tu miki ilomi keno pa Maro Kindeni, ande tia.⁴³ Naŋa akai naŋa Mama ndamwa amâ, andeta miki kapu mulimi pana. Taitu kalorjo ŋga; ambo tamâta tonge ma imâ pamî ku iporo i tamwata nâ ne ŋgu, ande miki ma ilomi ara papa i.⁴⁴ Maro Kindeni simbo nâ nde Maro ɻalae,aku ikura tu indekananzi tamâta pinde. Andeta miki tinimi pwâka tu i ma iveta vetâŋa mao ŋinde pamî. Opopo, miki wa nawalami wa uru kapasuka warakami nâ ɻami kâki. Mine nde miki ma kakura tu kalomi tawana naŋa mâsi mana, a?

⁴⁵ Ambo miki katu naŋa ma amandi Maro Kindeni nao ku ataleami ɻana nemi vetâŋa soki kâ, ande nemi ilo-kalo ŋinde nde soki ndo! Opopo, miki ilomi tu Mose ma ivilami lâ ŋgu nia, andeta ina kala tamâtani ɻana italea miki kâ!⁴⁶ Ambo miki munja kalomi tawana Mose ne ŋgu, ande miki ma kalomi tawana naŋa mine nâ, ɻana tu Mose ingere ŋgu ɻana naŋa kâ.⁴⁷ Andeta miki kalomi tawana Mose ne ŋgu tia. Mine nde miki ma kakura tu kalomi tawana nanenju ŋgu mâsi mana, a?” Yesu iporo ŋgu ɻine.

6

Yesu kâpwa ilanzi tamâne 5,000

Matai 14:15-21, Malaka 6:32-44, Luka 9:12-17

¹ Zo pinde ilâ lâ, ñinenja zo tonge Yesu imbwaliu ilâ pa Galilaya Lââ Bwalika tini pinde. (Kinzi sipatu lââ bwalika ñinde ña tonge tu Taiberias Lââ Bwalika). ² Aku kinzi tamâta ñgu ñalae nde soka Yesu muli silâ, ñana tu kinzi munja simora Yesu iveta mäsi kaika ñana ivetanzi pukoja tamâta tininzi ara kilo kâ. ³ Ñinenja Yesu ikâki tuu tonge kulu kunzi ne pâri-tamâta, aku lambunzi ndue sisajona. ⁴ Aku Juda nenzi kumbwa ñalae Pasova nde imâ ipânga laiti lâ.

⁵ Yesu mata ilâ ilea panzi tamâta ñgu ñalae ñinde simâ papa i, ñinenja ikasoja ne pâri-tamâta Pilip tu, “Kinda ma tako puroja panzi tamâta ñine lâ nia ndia, ñana ma sika kâ.”

⁶ Yesu iporo ñgua mine pa Pilip tu ikai samâna papa kâ. I tamwata munjani ilo patea tu ma iveta mäsi kaika tonge. ⁷ Ande Pilip iporo taulo tu, “Opopo, ambo kinda ma tako puroja ikura mbumbu ‘silva’ tamâta ñalae rua (200), ande ñinde ma ikuranzi ñgu ñalae ñine, ande tia ndo!”

⁸ Ñinenja Yesu ne pâri-tamâta tonge, i ña tu Andaria (i nde Saimon Petero tai), ande ipai Yesu tu, ⁹ “Ayo, tamâta lâlu tonge imo ñai,aku puroja lima aŋga iŋa rua nde keno papa. Ambo taitu ñinde ma ikuranzi ñgu ñalae ñine tia ndo!”

¹⁰ Andeta Yesu iporo tu, “Miki kapainzi tamâta tu lambunzi ndue sisajona”. (Unza ara keno nia ñinde.) Ñinenja kinzi rârâni sisajona. Kinzi tamâne nâ kambwajenzi ipânga ikura 5,000 mine. ¹¹ Kinzi sisajona lâ, ñinenja Yesu ikai puroja ndaina, kawa ndanje pa Maro Kindeni, aku iwae panzi tamâta sisajona simo ñinde. Yesu kâpwa ilanzi ikura ilonzi papa mine. Ñinenja ikai iŋa kala iveta mine nâ.

¹² Kinzi sika lee kapwanzi pupuro lâ, ñinenja Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, “Miki kalâ kagona kâpwa pinde kinzi sika tia kala ikeno ñinde. Tia ma pinde sakamao koa tia nâ.” ¹³ Mine kala kinzi silâ sigona puroja ñinde kinzi tamâta kapwanzi pupuro kala sika tia ñinde. Munja puroja lima nâ keno, andeta kinzi sizeze puroja katiŋe ñinde lâ ñgâmo ñalae saŋao kanajo rua ilonzi pipi lâ.

¹⁴ Kinzi tamâta nde simora mäsi kaika ñine Yesu iveta, ñinenja siporo tu, “Mao nâ, tamâtani ñaina nde ñgua-tulâŋa tamâta ñinde muŋga siporo tu ma imâ imo tâno kulu!”

¹⁵ Yesu isama tu kinzi ñgu ñinde ilonzi tu sikai i kaika ku sio imo nenzi koipu ñalae. Mine kala ipilenzi kilo, aku i simbo nâ ilâ pa tuu tonge.

Yesu iyoka lââ bwalika kulu

Matai 14:22-32, Malaka 6:45-52

¹⁶ Kari indue lala pararai lâ, ñinenja Yesu ne pâri-tamâta nde sindue silâ pa lââ bwalika pwali. ¹⁷ Ñinenja sikâki wâŋga tonge kulu,aku sipile nia ñinde ñana simbwaliu silâ pa Kaperneam lawea kâ. Silâ lee,aku mbo lâ, andeta Yesu imâ ipâŋga panzi tia yo. ¹⁸ Andeta lawea iyoka kaika,aku kâla kâki ñalae. ¹⁹ Kinzi sipoe lee ikura nia mbuku lima kanajo taitu lâ, ñinenja matanzi ilâ simora Yesu iyoka lââ bwalika kulu imâ ipâŋga wâŋga tini laiti. Aku siruru pâta kanajo. ²⁰ Andeta Yesu ipainzi tu, “Wa, miki karuru ndimo! Ñine nde naŋani warakâŋgu!” ²¹ Ñinenja ilonzi patea tu ma sikai Yesu imo wâŋgu kulu kunzi. Aku walele nâ wâŋga ilâ itoa nia ñinde kinzi situ silâ papa.

Kinzi tamâta siroto ñana Yesu kâ

²² Aku wurita kilo, ande kinzi tamâta ñgu ñalae simo yo lâ lââ bwalika tini pinde munja Yesu imo ñinde. Ñinenja kalonzi ñgere ipâŋga tu wâŋga taitu nâ munja ikeno sâwa,aku nola, lâ zo ñinde Yesu ne pâri-tamâta sikâki wâŋga ñinde kulu ku silâ, ande Yesu imo kunzi tia. Kinzi pâri-tamâta simbonzi nâ simo wâŋga kulu. ²³ Ñinenja Taiberias lawea nenzi wâŋga pinde nde simâ sitoa. Kinzi sitoa lâ nia ñinde munja Maro ñalae kawa ndanje, ñinenja puroja ilanzi tamâta sika. ²⁴ Kinzi tamâta nde sisama tu Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde sipilenzi silâ lâ. Mine kala sikâki wâŋga pinde kulu,aku silâ pa Kaperneam lawea tu siroto ñana Yesu kâ.

Yesu nde puroja jana via mao kâ

²⁵ Kinzi tamâta ñinde silâ lee sitoa lââ bwalika tini pinde. Ñinenga sisânda Yesu kulu, aku sikasoja tu, “Panânâja, noko kumâ kupânga nia ñine lâ zo ndia.” ²⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Naña aporo ñgua mao nâ pami; miki ñandai kasama mâsi kaika munja aveta ñinde kilala kala karoto ñanana ñga. Miki nola kaka puroja lee kapwami pupuro lâ, aku ñana duvi ñinde kâ miki karoto ñanana.” ²⁷ Miki ma kamakâsa ñana kakai kâpwa ñinde ma muli sâmbu, mine ndimo. Ara ñana miki ma kamakâsa ñana kakai kâpwa ñinde ikura ñana ivilami tu kamo viami ku kamo nâ. Naña Tamâta Natu ma kâpwa ñinde alami, ñana tu naja akai Mama Maro Kindeni ndamwa ñana aveta mine.”

²⁸ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinenga kinzi sikasoja tu, “Anga maka ma kaveta wurâta ndia ñana Maro Kindeni ma ilo ara pama mine nâ.” ²⁹ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, “Maro Kindeni ne wurâta nde mine; miki ma kalomi tawana tamâta ñine i munja isupwana kala amâ.”

³⁰ Ñinenga kinzi sikasoja Yesu kilo tu, “Noko ma kuveta mâsi kaika ndia lâ maka naoma ñana ma kaloma tawana noko ne ñgua, a? Noko ma kuveta mana.” ³¹ Kinda timbunda munja sika kâpwa tonge, i ña tu ‘mana’, lâ nia bilimu. Ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘I samba ne kâpwa ilanzi tamâta tu ma sika’.”

³² Ande Yesu iporo ñgua taulo panzi tu, “Naña aporo ñgua mao nâ pami; puroja ñinde Mose munja ilami nde samba ne puroja mao tia. Naña Mama nâ uru samba ne puroja mao ilami.” ³³ Maro Kindeni ne puroja mao nde tamâtani ñine kala iyoka pa samba indue imâ ñana via mao ilanzi tâno tamâta.” ³⁴ Ñinenga kinzi sipai Yesu tu, “Tamâta ñalae, puroja ñinde kulama ikura zo zo.”

³⁵ Aku Yesu iporo tu, “Nañani warakângu nde puroja ñana via mao kâ. Tamâta ea imâ pa naja, ande putole ma ipu i kilo, ande tia. Aku tamâta ea kalo tawana naja, ande i ma irakoja ñana lââ kâ kilo, ande tia.” ³⁶ Andeta naja munja aporo ñgua pami mine tu, ‘Miki kamora naja lâ, taitu ñandai kalomi tawana naja ñga’.” ³⁷ Tamâta ea kinzi naja Mama munja ipatea tu ma ilua naja, ande kinzi ñinde rârâni ma sipono muli pana. Aku tamâta ea ipono muli pa naja, ande naja ma apu mulingu papa i tia ndo.” ³⁸ Naña ayoka samba andue amâ ñana aveta ikura naja warakângu neñgu pateânya, ande tia. Naña amâ ñana aveta ikura Maro Kindeni ne pateânya, ina isupwana kala amâ.” ³⁹ Mao nâ, Maro Kindeni isupwana kala amâ. Aku i tamâta pinde ilua naja lâ,aku i ne pateânya ikeno mine: naja ma apile tamâta tonge lâ kinzi ñgu ñinde kala ma nao tia lâ, ande tia ndo. Lâ zo muli ñana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande naja ma apajonzi tamâta ñinde rârâni taitu-taitu, kala ma simo vianzi kilo.” ⁴⁰ Naña Mama ne pateânya nde mine: tamâta ea kinzi simora Natu kilala ku kalonzi tawana i, ande kinzi ñinde rârâni ma simo vianzi mine ku simo nâ. Aku lâ zo muli ñana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande naja ma apajonzi tamâta ñinde taitu-taitu, kala ma simo vianzi kilo.”

⁴¹ Kinzi Juda tamâta nde wisinzi nâna ñana ñgua Yesu iporo panzi mine tu, “Nañani warakângu nde puroja ñine kala iyoka pa samba indue imâ”. Mine nde kinzi siporo ñgua lâ warakanzi nâ ñgininzi.” ⁴² Kinzi siporo tu, “Opopo, tamâta ñine nde Yesu, i Yosepe natu nâ! Kinda tasamanzi i tina-tama lâ. Mine nde ñana sâ kâ ñga iporo ñgua tu i munja iyoka pa samba indue imâ, a?”

⁴³ Andeta Yesu ipainzi tu, “Miki ma kaporø ñgua nâna mine lâ warakami ñginimi ndimo.” ⁴⁴ Naña Mama munja isupwana kala amâ. Ambo Mama isowe tamâta tonge ilo kalo tia, ande tamâta ñinde tamwata ikura tu imâ pa naja, ande tia ndo. Aku lâ zo muli ñana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande naja ma apajonzi tamâta rârâni munja simâ pa naja ñinde,aku ma simo vianzi kilo.” ⁴⁵ Kinzi ñgua-tulânya tamâta munjângâja singere ñgua lâ pepa tini mine tu, ‘Maro Kindeni ma ipanananzi tamâta rârâni’. Aku tamâta ea itambira taja ku ipanâna sondo ñana Maro Kindeni ne ñgua kâ, ande tamâta ñinde ma imâ pa naja.” ⁴⁶ Andeta naja ñandai aporo tu tamâta tonge munja imora Maro Kindeni nao ñga. Maro Kindeni isupwa naja kala amâ,aku naja simbongu nâ munja amora i nao.” ⁴⁷ Naña aporo ñgua mao nâ pami; tamâta ea kalo tawana naja

ma imo via ku imo nā. ⁴⁸ Nañani warakāngu nde puroja ḥana via mao kâ. ⁴⁹ Muñga miki timbumi sika kāpwa tonje, i ḥa tu ‘mana’, lâ nia bilimu. Andeta muli ḥga kinzi rārāni simâte lâ. ⁵⁰ An̄ga puroja ḥine kala iyoka pa samba indue imâ, ande puroja kie tonje, aku tamâta ea ika puroja ḥine ma imâte tia. ⁵¹ Nañani warakāngu nde puroja ḥana via mao kâ kala iyoka pa samba indue imâ. Tamâta ea kinzi sika puroja ḥine, ande ma simo vianzi ku simo nā. Aku puroja ḥine nde naña kananjongu ḥai. Naña ao ḥine ilâ panzi tâno tamâta, ḥana ma sikura tu simo vianzi kâ.”

⁵² Yesu iporo ḥguia ḥine lâ, ḥineñga kinzi Juda tamâta simandi sipawa ḥguia kaika lâ warakanzi ḥgininzi. Kinzi siporo tu, “Mana mana ḥga tamâta ḥine iporo tu i tamwata kananjo ma ilua kinda tu taka, a?” ⁵³ ḥineñga Yesu ipainzi tu, “Naña aporo ḥguia mao nâ pam; ambo miki kaka naña Tamâta Natu kananjongu tia, aku kanu naña seeñgu tia, ande via mao ikeno pam, ande tia. ⁵⁴ An̄ga tamâta ea ika naña kananjongu wa inu seeñgu wa, ande tamâta ḥinde ikai via mao, ma imo via mine ku imo nā. Aku lâ zo muli ḥana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande naña ma apaño tamâta ḥinde imo via kilo. ⁵⁵ ḥana tu naña kananjongu nde kāpwa mao, an̄ga seeñgu nde nuña mao. ⁵⁶ Tamâta ea ika kananjongu wa inu seeñgu wa, ande tamâta ḥinde ipaipa kuku naña, aku naña kala apaipa kuku i. ⁵⁷ Mama, ina Via Tamwata, muñga isupwana kala amâ, aku i via mao ilua naña lâ. Aku mine nā, tamâta ea ika naña kananjongu, ande naña ma via mao ndainani alua i. ⁵⁸ ḥine nde puroja ḥinde iyoka pa samba indue imâ. Miki timbumi muñga sika kāpwa tonje, i ḥa tu ‘mana’, ḥineñga simâte lâ. An̄ga tamâta ea ika puroja ḥine ma imo via ku imo nā.” ⁵⁹ Yesu iporo ḥguia ḥine ipanananzi tamâta lâ luma ḥana pasauja kâ ḥinde ikeno Kaperneam lawea ilo.

Yesu kawa ḥguia nde via mao ilua kinda

⁶⁰ Kinzi tamâta rârâ muñga sipono muli pa Yesu, kala silorjo i ne ḥguia ḥine. ḥineñga kinzi siporo tu, “Opopo, i ne ḥguia ḥine nde malia ndo. Ea ikura tu kalo tawana ḥguia kanja mine, a?”

⁶¹ Yesu isama tu kinzi tamâta ḥinde ilonzi mine ḥana i ne ḥguia kâ. Mine kala ipainzi tu, “O, ḥguia ḥine nde iyaula ilomi kalomi, a? ⁶² Mine kala, ambo muli miki ma kamora naña Tamâta Natu akâki alâ pa nia ḥinde naña muñga amo, ande lâ zo ḥinde miki ilomi ma keno mana, a? ⁶³ Maro Kindeni ne Koroani uru via mao ilanzi tamâta. Kinzi tamâta warakanzi nâ sikura tu sikai via ḥine tia ndo. Naña kawâñgu ḥguia nde nzâla ḥana Maro Kindeni ne Koroani imâ pam ḥana via ilami kâ. ⁶⁴ Andeta miki pinde ḥandai kalomi tawana ḥga.” Nia ndoyo, Yesu isamanzi tamâta ḥinde taitu-taitu ilonzi marumbu lâ. Isama tu kinzi pinde ma kalonzi tawana i tia, aku isama tu i ne tamâta tonje ma muli io i lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo tona. ⁶⁵ ḥineñga Yesu iporo kilo tu, “ḥana duvi ḥinde kâ, ande naña muñga apaimi tu ambo Maro Kindeni isowe tamâta tonje ilo kalo tia, ande tamâta ḥinde tamwata ikura tu imâ pa naña tia ndo.”

⁶⁶ Yesu iporo ḥguia ḥine lâ, ḥineñga kinzi tamâta rârâ sipile i ku silâ. Kinzi muñga sipono muli pa i, andeta tiniñzi pwâka tu soka kuku i kilo. ⁶⁷ Tia ku Yesu ikasoñanzi ne pâri-tamâta sajao kananjonzi rua mine tu, “Mana mana, a? Tiambo miki kala katu kapile naña ku kalâ, tiya?” ⁶⁸ Andeta Saimon Petero iporo lâ kawa tu, “Maro ḥalae, ambo maka ma kapile noko, ande ma kalâ pa tamâta ea, a? Tia ndo. Noko kawa ḥguia itula nzâla pama ḥana kamo viama nâ. ⁶⁹ Kala ḥine maka kaloma tawana noko. Maka kasama tu noko nde Maro Kindeni ne Tamâta Sapânya.”

⁷⁰ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, “Naña warakāngu apatea miki sajao kanajomi rua lâ. Andeta tamâta tonje lâ ḥginimi nde Sadana ne tamâta!” ⁷¹ (Yesu iporo ḥguia ḥine ḥana Judas, i Saimon Iskariot natu. I nde tonje lâ kinzi pâri-tamâta sajao kananjonzi rua, andeta muli i io Yesu lâ kinzi kazâja tamâta mbaunzi ilo.)

¹ ɻinde ilâ lâ, ɻineŋga Yesu iyoka ilâ pa lawea pinde lâ Galilaya tâno. I tini pwâka tu iyoka lâ Judia tâno, ɻana tu kinzi Juda tamâta ɻalajala simo ɻinde nde ilonzi tu sipu i pâta imâte.

² Yesu iveta mine lee, ɻineŋga Juda nenzi kumbwa ɻana simo pâla ilo ikura sânda taitu kâ, nde imâ ipânga laiti lâ. ³ Mine kala Yesu tai kinzi nde simâ papa ku sipai tu, “Ara ɻana noko ma kupile nia ɻine ku pwoka kulâ pa Judia tâno. Ambo noko ma kuveta mine, ande kinzi tamâta munga kalonzi tawanano ɻinde ma sikura tu simora noko kuveta mâsi kaika pinde. ⁴ ɻana tu ambo tamâta tonge itu ipatula i tamwata kilala pwataki panzi tamâta, ande i ma uru ipavea nâ ku iveta ne wurâta, ande tia. Ayo, noko uru kuveta mâsi kaika pinde; mine nde ara ɻana noko ma kupatua lâ nia yo, lâ kinzi tamâta rârâni naonzi.” ⁵ Yesu tai kinzi siporo ɻgua mine, ɻana tu kinzi warakanzi kala ɻandai kalonzi tawana i ɻnga.

⁶ Mine kala Yesu itu lâ kawanzi tu, “Naneŋgu zo sondo nde ipânga tia yo. Anja miki warakami nemi zo sondo nde zo rârâni. ⁷ Sâ tonge ikeno ɻana ivetanzi tâno tamâta wisinzi nâna pa miki kâ, ande tia. Andeta kinzi wisinzi nâna pa naŋa, ɻana tu naŋa uru atula ɻgua pwataki tu nenzi vetâja nde sakamao ndo. ⁸ Miki warakami nâ kakâki kalâ kamora kumbwa ɻalae. Anja naŋa nde ma alâ amora kumbwa ɻinde tia, ɻana tu naneŋgu zo sondo nde ipânga tia yo.” ⁹ Yesu iporo ɻgua ɻine panzi lâ, aku imo ndaina lâ Galilaya tâno ikura zo pinde.

¹⁰ Yesu tai kinzi nde silâ ɻana simora kumbwa ɻinde marumbu lâ, aku muli, ɻineŋga Yesu kala ilâ tona. Andeta i ɻandai iyoka nia yo lâ kinzi tamâta naonzi ɻga. Iyoka paveâŋa nâ ilâ. ¹¹ Kinzi Juda tamâta ɻalajala nde sikai wurâta siroto ɻana Yesu kâ lâ kumbwa ɻinde. Kinzi sikasorjanzi tamâta pinde tu, “Tamâta ɻinde imo ndia.” ¹² Anja kinzi tamâta rârâ nde siporo ɻana Yesu kâ lâ warakanzi nâ ɻgininzi. Kinzi pinde siporo tu, “I nde tamâta ara”, anja pinde nde siporo tu, “I tamâta ara tia. I uru ikai laŋeja panzi tamâta.” ¹³ Andeta kinzi rârâni siruru ɻanananzi Juda tamâta ɻalajala. Mine kala kinzi ɻandai siporo nenzi ɻgua ɻana Yesu kâ lâ tamâta ɻinde naonzi ɻga.

¹⁴ Kari pinde ilâ lâ, aku kumbwa ɻalae ɻinde ipânga lâ ɻgini. ɻineŋga Yesu ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa, aku imandi ɻana ipanananzi tamâta kâ. ¹⁵ Kinzi Juda tamâta ɻalajala nde wisinzi motutu, ku siporo tu, “Opopo, tamâta ɻine ɻandai ipono pepa ɻana nenda ɻgua tukuŋa kâ. Mine nde mana mana ɻga i ne ilo-kalo ipânga ɻalae mine, a?”

¹⁶ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “ɻgua kala naŋa uru aporo apananami ɻine, ande naŋa warakâŋgu neŋgu ɻgua, ande tia. ɻine nde Maro Kindeni kawa ɻgua, ina isupwana kala amâ. ¹⁷ Ambo tamâta tonge ilo patea tu i ma iveta ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine, ande tamâta ɻinde ma isama ɻgua naŋa uru apananami ɻine kilala sondo. I ma isama sondo tu naŋa warakâŋgu nâ ɻandai apatea ɻgua ɻine ɻga. I ma isama tu Maro Kindeni munja ipanana naŋa ɻana ɻgua ɻine kâ. ¹⁸ ɻana tu tamâta ea ikai ɻgua lâ i tamwata nâ ilo kalo, ɻineŋga iporo itula pwataki, ande tamâta ɻinde iveta mine ɻana ipasuka i tamwata ɻa nâ. Taitu kalongo ɻga; ambo tamâta tonge itu kinzi tamâta ma sipanea tamâta munga isupwa i imâ ɻinde ɻa, ande tamâta ɻinde nde tamâta ɻana iporo ɻgua mao kâ. I ma iporo ɻgua laŋeja tonge tia. ¹⁹ Miki kasama tu siŋgani Mose itula ɻgua tukuŋa pam. Andeta miki rârâni taitu-taitu uru kalaŋa kapole ɻgua tukuŋa ɻinde. Mine nde ɻana sâ kâ ɻga miki ilomi tu kapu naŋa pâta amâte, a?”

²⁰ Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga kinzi tamâta siporo tu, “Opopo, koroani saka tonge ipakâe kuku noko! Tamâta ea ilo tu ipu noko pâta kumâte, a?” ²¹ Andeta Yesu iporo ɻgua lâ kawanzi tu, “Naŋa munja aveta mâsi kaika taitu nâ, kala miki rârâni wisimi motutu. ²² Miki uru kavenzi natumi karaenzi lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa, ikura Mose ne ɻgua tukuŋa itula pam. (Andeta Mose ɻandai imunga ɻana iveta vetâja ɻinde ɻga. Siŋgani miki timbumi uru siveta mine.) ²³ Miki kalomi tawana tu Mose ne ɻgua tukuŋa ɻana karae-veŋa kâ nde ipole ɻgua tukuŋa ɻana pwareâŋa ne zo sapâŋa kâ. Mine kala miki uru kavenzi natumi tamâne karaenzi lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa. Anja naŋa nde munja aveta tamâta tonge tini ndoni sondo lâ pwareâŋa ne zo sapâŋa. Mine kala ɻana

sâ kâ ɳga miki wisimi nâna pa naja, a? ²⁴ Miki uru kaporo ɳgua soki walele nâ ɳana nanenjgu vetâja kâ. Andeta naja apaimi tu ma kaveta mine ndimo. Ara ɳana miki ma kalomi ɳgere sondo munja lâ, ɳineŋga kaporo ɳgua sondo nâ ɳana nanenjgu vetâja kâ.”

Kinzi tamâta ilonzi tu sisama Yesu kilala sondo

²⁵ Yesu iporo ɳgua ɳine lâ, ɳineŋga kinzi tamâta pinde uru simo Jerusalem lawea nde sipakasonja warakanzi tu, “Opopo, tiambo ina kala tamâtani ɳine kinzi situ sipu pâta imâte, tiya? ²⁶ Andeta kamora ɳga! Imo iporo ɳgua lâ nia yo, taitu kinzi tamâta ɳalajala nde siporo ɳgua tonje lâ i kawa tia ndo. Tiambo kinzi ilonzi patea tu i nde Kirisi, tiya? ²⁷ Andeta kinda kalonda tawana tu lâ zo ɳana Kirisi ma imâ ipânga, ande kinzi tamâta rârâni ma sizizâla ɳana i ne lawea tina kâ. Arŋga tamâta ɳine ne lawea tina, ande kinda tasama lâ.”

²⁸ Yesu nde imo Maro Kindeni ne luma sapâŋja ne ɳgumbi ilo ku ipanananzi tamâta yo, ɳineŋga isunja kawa kâki ɳalae ku iporo tu, “O, miki kasama naja kilalâŋgu marumbu lâ, a? Arŋga miki kasama nanenjgu lawea tina mine nâ, a? Kalongo ɳga; naja ɳandai akai warakâŋgu ndamwâŋgu kala amâ amo ɳine. Taitu Maro Kindeni, ina isupwa naja kala amâ, ande i Mao Tamwata. Miki kasama i kilala tia. ²⁹ Arŋga naja nde asama i kilala sondo, ɳana tu naja munja amo kuku i, aku ina isupwana kala amâ.”

³⁰ Yesu iporo ɳgua ɳine lâ, ɳineŋga kinzi tamâta pinde siveta ɳana sikale i kaika kâ. Andeta sikura tia, ɳana tu i ne zo sondo ɳana vetâja mine ma ipâŋga papa kâ, ande ipâŋga tia yo. ³¹ Arŋga kinzi tamâta rârâ lâ ɳgu ɳinde nde kalonzi tawana Yesu. Kinzi siporo tu, “ɳine nde Kirisi tamwata, ɳana tu tamâta tonje ikura tu iveta mâsi kaika rârâ, kambwanjenzi ipole tamâta ɳine ne mâsi kaika, ande tia ndo.”

³² Kinzi tamâta pinde lâ Parisai ɳgu nde siloŋonzi tamâta siporo ɳgua mine ɳana Yesu kâ. Mine kala kinzi patarawâŋja tamâta ɳalajala sitavanzi Parisai tamâta nde sisupwanzi luma sapâŋja ne sambara pinde tu sikai Yesu kaika kâ. ³³ ɳineŋga Yesu iporo tu, “Naja ma amo kumi ikura zo mbuku taitu nâ, ɳineŋga ma apilemi ku alâ pa i ɳinde munja isupwana kala amâ. ³⁴ Miki ma karoto ɳana naja kâ, andeta ma kasânda kulunjgu tia. Aku miki kakura tu kalâ nia naja ma amo ɳinde, ande tia.”

³⁵ Andeta kinzi Juda tamâta ɳalajala nde siporo lâ warakanzi nâ ɳgininzi tu, “Ayo, tamâta ɳine ma ilâ sinia kala kinda takura tia ɳana tasânda i kulu kâ, a? Tiambô i ma ilâ kinzi tinikoa ɳgu nenzi lawea ikeno malawae, kinda seenda pinde simo ɳinde, aku ma ipanananzi tinikoa, tiya? ³⁶ Iporo tu kinda ma taroto ɳana i kâ, andeta ma tasânda kulu tia. Aku iporo tu kinda takura tu talâ nia i ma imo ɳinde, ande tia. Ayo, ɳgua ɳine nde duvi mana.”

Yesu itula ɳgua ɳana via ne lââ

³⁷ Juda nenzi kumbwa ɳinde nde laiti ɳana marumbu kâ, aku kari taitu nâ keno mo ɳai yo. ɳineŋga lâ zo ɳalae ɳinde, Yesu imandi ku isarâwa kawa ɳalae mine tu, “Noko tamâta ea kurakoja ɳana lââ kâ, ande kumâ pa naja, aku ma lââ alano kunu. ³⁸ ɳana tu Maro Kindeni kawa ɳgua ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Tamâta ea kalo tawana naja, ande via ne lââ ma isâko lâ tamâta ɳinde ilo, aku ma irere ilâ.’” ³⁹ Yesu ne ɳgua tambirâŋja ɳine duvi nde mine: kinzi tamâta ea kalonzi tawana i, ande muli kinzi ɳinde sikai Koroani Sapâŋja. Andeta pa zo ɳinde, Koroani Sapâŋja nde ilâ panzi kalo-tawana tamâta tia yo, ɳana tu Yesu imo kunzi yo, aku ɳandai itaulo ilâ pa Maro Kindeni ɳga.

Kinzi tamâta sipwa pwataki simo ɳgu rua

⁴⁰ Kinzi tamâta pinde siloŋo Yesu ne ɳgua ɳinde, ɳineŋga siporo tu, “Mao nâ, tamâtani ɳaina nde ɳgua-tulâŋja tamâta ɳinde kinda uru tao tininda papa!” ⁴¹ Aku pinde nde siporo tu, “I nde Kirisi mal!” Arŋga pinde nde siporo tu, “Yoo, tamâta ɳine nde Galilaya tâno warika, aku Kirisi ma ipâŋga lâ Galilaya tâno tia ndo! ⁴² ɳana tu Maro Kindeni kawa ɳgua ikeno lâ pepa tini mine tu Kirisi ma ipâŋga lâ Koipu ɳalae Daviti see, aku ma ipâŋga lâ Daviti ne lawea tina, Betlehem.” ⁴³ Mine kala kinzi tamâta sipwa pwataki simo ɳgu rua ɳana Yesu kâ. ⁴⁴ Kinzi pinde situ ma sikale i kaika. Andeta ɳandai siveta mine ɳga.

Kinzi Juda tamâta ȳalajala kalonzi tawana Yesu tia

⁴⁵ Tia ku luma sapâja ne sambara ȳinde nde sitaulo silâ panzi patarawâja tamâta ȳalajala wa kinzi Parisai tamâta wa. Aku kinzi patarawâja tamâta ȳalajala ȳinde nde sikasonjanzi tu, “Ayo, ȳana sâ kâ ȳga miki ȳandai kakai Yesu kamâ, a?” ⁴⁶ Andeta kinzi sambara situ lâ kawanzi tu, “Opopo, tamâta tonge munja iporo ȳgua irerege kuku tamâta ȳinde ne ȳgua, ande tia ndo!”

⁴⁷ Andeta kinzi Parisai tamâta nde siporo taulo tu, “Wa, tiambio ilaje miki wa, tiya? ⁴⁸ Miki kalomi ȳgere ȳana maka tamâta ȳalajala wa maka Parisai ȳgu wa. Maka ea kaloma tawana i, a? Tia ndo! ⁴⁹ Anja kinzi tamâta ȳgu ȳinde ilonzi kalonzi kapa, kala sizizâla ndo ȳana Mose ne ȳgua tukuja kâ. Ara ȳana Maro Kindeni ma izavarunzi tamâta ȳinde!”

⁵⁰ Andeta Parisai tamâta tonge, i ȳa tu Nikoteme, nde imo ndaina kunzi tamâta ȳalajala ȳinde. Ina kala tamâtani ndaina munja ipavea ku ilâ pa Yesu. Aku ipainzi nuwala tu, ⁵¹ “Kalojo ȳga; kinda nenda ȳgua tukuja ikeno mine: ambo kinda ilonda tu tapare nia pa tamâta tonge ȳana i ne vetâja soki kâ, ande kinda ma talojo ȳgua lâ i tamwata kawa munja lâ ȳga, ȳana ma tasama sondo ȳana vetâja ndia i munja iveta ȳinde.” ⁵²⁻⁵³ Andeta i nuwala tamâta ȳalajala nde siporo taulo tu, “O, tiambio noko kala nde Galilaya tâno warika, a? Kulâ kupono Maro Kindeni kawa ȳgua ikeno lâ pepa tini ȳinde sondo ȳga. ȳinenga noko ma kusama tu Galilaya tâno nde ȳgua-tulâja tamâta mao tonge ne lawea tina, ande tia ndo.”

8

[Kinzi sikai taine tonge munja iveta kiesaka simâ pa Yesu

¹ ȳineŋga kinzi Juda tamâta ȳinde nde silâ pa warakanzi nenzi luma. Anja Yesu nde ilâ pa Oliv Tuu.

² Aku wurita kilo, mbwale pwataki lâ, ȳineŋga Yesu itaulo ilâ pa Maro Kindeni ne luma sapâja kilo. Anja kinzi tamâta rârâni nde simâ lee sipasau singe i lâ. ȳineŋga isajona ȳana ipanananzi kâ. ³ Andeta kinzi pananâja tamâta ȳana ȳgua tukuja kâ pinde, anja kinzi Parisai tamâta pinde, ande sikai taine tonge simâ pa Yesu. Taine ȳinde nde tamâne tonge kaiwa, andeta munja kinzi tamâta pinde simora taine ȳinde iveta sakamao kuku tamâne tonge. Mine kala sikai taine ȳinde simâ, aku singunu imandi lâ kinzi tamâta rârâni naonzi. ⁴ Aku sipai Yesu tu, “Pananâja, taine ȳne nde tamâne tonge kaiwa, andeta kinzi simora i iveta sakamao kuku tamâne tonge. ⁵ Lâ kinda nenda ȳgua tukuja, ande Mose itu ȳgua kaika tu kinda ma mira nâ tasia taine mine imâte. Anja noko ilo mana.”

⁶ Kinzi situ Yesu ma iporo ȳgua tonge soki tâ, ikura ȳana sikai i kaika ku sio lâ ȳgua nia. Ambo taitu Yesu nde itundu, aku mbau sili ilâ ȳngere ȳgua pinde lâ tâno tini.

⁷ Tia ku kinzi tamâta ȳinde simo nâ sikasonja Yesu. ȳineŋga Yesu nao kâki ku ipainzi tu, “Tamâta ea lâ miki ȳginimi munja iveta kiesaka tonge tia, ande tamâta ȳinde ikura tu imunja pami ȳana mira nâ isia taine ȳne.” ⁸ Yesu iporo ȳgua ȳne lâ, ȳineŋga itundu kilo ku ȳngere ȳgua pinde kilo lâ tâno tini.

⁹ Kinzi tamâta ȳinde nde silojo Yesu ne ȳgua ȳne, aku kawanzi buu nâ. ȳinenga kinzi rârâni taitu-taitu nde sipile nia ȳinde ku silâ. Kinzi tamâta kokoja silâ munja, ȳineŋga kinzi tamâta lâlû nde soka mulinzi kala silâ mine nâ. Kinzi siveta mine lee marumbu,aku Yesu simbo nâ imo nia ndaina. Anja taine nde imandi yo, imo Yesu nao. ¹⁰ ȳineŋga Yesu nao kâki kilo ku ikasoja taine ȳinde tu, “Taine, anja kinzi simo ndia. Tiambio tamâta tonge tia ȳana italea noko, tiya?”

¹¹ Aku taine nde iporo tu, “Tamâta ȳalae, tamâta tonge ȳana iveta mine, ande tia.” Aku Yesu ipai tu, “Narja kala ma atalea noko, ande tia. Noko kulâ. Taitu ȳne narja apaino tu noko ma kuveta kiesaka mine kilo ndimo.”] *

* 8:11: Nia ndoyo, ȳgua ȳne kala ikeno ȳgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipârja lâ muli nde isenje ȳgua ȳne ilâ kuku ȳgua ikeno munja.

Yesu nde tâno ne sinâla

¹² ɻinde ilâ lâ, aku muli ɻga Yesu iporo ɻgua panzi tamâta kilo mine tu, “Naja nde tâno ne sinâla. Tamâta ea ipono muli pa na ja, ande i ma imo tava sinâla ɻana via kâ, aku ma iyoka kondoma ilo kilo tia.” ¹³ ɻineŋga kinzi Parisai tamâta pindle nde siporo tu, “Ayo, kala ɻine noko pwai noko tamwata nâ ndamwa ku kuporo kutula ɻgua ɻana noko tamwata kâ. Mine kala noko ne ɻgua nde kaa nâ.”

¹⁴ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Mao nâ, na ja atula ɻgua ɻana na ja warakâŋgu kâ. Andeta nanenju ɻgua nde mao kanano. Miki kalomi ɻgere sondo ɻga; na ja asama lâ ɻana nia ɻinde munja apile kala amâ amo ɻai. Aku mine nâ, na ja asama lâ ɻana nia ɻinde mwaŋga ɻga ma alâ papa. Anja miki nde kasama ɻinde tia. ¹⁵ Miki uru kakai tamâta nâ nenzi ilo-kalo, ɻineŋga kapa ɻgua ɻana kapare nia panzi tamâta. Anja na ja ɻandai aveta mine ɻga. ¹⁶ Miki kalongo ɻga; ambo na ja ma apa ɻgua ɻana pareja-nia kâ pa tamâta tonje, ande nanenju ɻgua ɻinde nde sondo ndo, ɻana tu ɻandai na ja simbonju nâ aveta ɻine. Na ja Mama, ina isupwana kala amâ, ande i uru iveta wurâta ɻinde kuku na ja. ¹⁷ Miki nemi ɻgua tukuŋa tonje ikeno mine: ‘Ambo tamâta rua situla ɻgua karja taituni lâ ɻgua nia, ande nenzi ɻgua ɻinde nde mao’. ¹⁸ Ayo, na ja atula ɻgua ɻana na ja warakâŋgu kâ, aku Mama, ina isupwana kala amâ, ande i kala itula ɻgua kie taituni ɻana na ja kâ. Mine kala ɻgua ɻinde nde mao nâ.”

¹⁹ Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻineŋga kinzi sikasoja tu, “Anja noko tama imo ndia.” Yesu nde itu lâ kawanzi tu, “Miki kasama na ja kilalâŋgu tia, aku mine nâ, miki kasama Mama kilala tia. Ambo miki kasama na ja kilalâŋgu, ande ma kasama Mama kilala tona. Andeta tia.”

²⁰ Yesu iporo ɻgua ɻine rârâni lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ɻgumbi ilo. Ipanananzi tamâta lâ patarawâŋa nia ɻinde kinzi tamâta uru sio nenzi mbumbu ilâ pa Maro Kindeni. Andeta tamâta tonje ikura tu ikale i kaika nde tia, ɻana tu i ne zo sondo ɻana vetâŋa mine ma ipâŋga papa kâ, ande ipâŋga tia yo.

Yesu iporo tu kinzi sikura tu silâ nia i ma ilâ ɻinde, ande tia

²¹ ɻineŋga Yesu iporo ɻgua kilo panzi Juda tamâta mine tu, “Na ja ma apilemi alâ, aku miki ma karoto ɻana na ja kâ. Andeta miki ma kamâte, aku nemi kiesaka ma keno tinimi ku imo nâ. Miki kakura tu kalâ nia na ja ma alâ ɻinde, ande tia.” ²² Mine kala kinzi Juda tamâta ɻalaŋala nde siporo imâ warakanzi nâ ɻgininzi tu, “Iporo tu kinda takura tu talâ nia i ma ilâ ɻinde, ande tia. Tiambo i ma ipayaula tamwata karae ku imâte, tiya?” ²³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Miki niами nde tâno ɻine kala ikeno lâmbu, anja na ja niâŋgu nde ikeno âta. Tâno ɻine nde miki nemi lawea tina, andeta tâno ɻine nde nanenju lawea tina, ande tia. ²⁴ ɻana duvi ɻine kâ na ja munja apaimi tu miki ma kamâte, aku nemi kiesaka ma keno tinimi ku imo nâ. ‘Na ja ni Warakâŋgu Kala ɻine’. † Ambo miki kalomi tawana ɻinde tia, ande mao nâ, miki ma kamâte, aku nemi kiesaka ma keno tinimi ku imo nâ.”

²⁵ ɻineŋga kinzi sikasoja Yesu tu, “Noko nde ea.” Ande Yesu iporo taulo tu, “Singani, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ɻine, ande na ja uru aporo atula kilalâŋgu pwataki kalongo lâ.

²⁶ Mine nde na ja akura tu aporo ɻgua rârâ ɻana miki kâ, aku na ja akura tu apa ɻgua ɻana pareja-nia kâ pami ɻana nemi vetâŋa rârâni kâ. Andeta na ja ma aporo nanenju ɻgua nâ tia. I ɻinde munja isupwa na ja kala amâ, ande i Mao Tamwata. Aku ɻgua ndia rârâni na ja alojo iporo ɻinde, ande na ja uru atula ɻguani ndaina nâ pwataki panzi tamâta.”

²⁷ Yesu iporo ɻgua ɻine panzi ɻana i Tama kâ, andeta kinzi sizizâla ɻana ɻgua ɻine ne duvi kâ. ²⁸ Mine kala Yesu ipainzi tu, “Muli ɻga, ande miki ma kasuka na ja Tamâta Natu kâki. Aku pa zo ɻinde, ɻineŋga miki ma kasama tu, ‘Na ja ni Warakâŋgu Kala ɻine’. Aku miki ma kasama tu na ja ɻandai uru aveta ikura warakâŋgu nâ neŋgu pateâŋa ɻga. ɻgua ndia rârâni Mama ilua na ja tu atula pwataki, ande na ja uru atula ɻgua ndainani nâ.” ²⁹ I

† 8:24: Nia ndoyo Maro Kindeni ipatua pa Mose,aku iporo tu “Na ja niâŋgu mine; ‘Na ja ni Warakâŋgu Kala ɻine’.” Mine kala Yesu ne ɻgua ɻine itula pwataki tu i nde Maro ɻjalae (Kisim Bek 3:14).

munja isupwana kala amâ, aku i uru imo kuna. Ikura zo rârâni na ja uru aveta vetâna rârâni i ilo papa ñinde. Mine kala i ñandai ipile na ja kala amo simborju nâ ñga.” ³⁰ Yesu iporo ñgua ñine marumbu tia yo, ande kinzi tamâta rârâ silojo ku sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i.

Ñgua mao ikura tu iyautenzi tamâta piti lâ kiesaka ne nimbu

³¹ Ñinenga Yesu iporo panzi Juda tamâta ñinde munja kalonzi tawana i, aku ipainzi tu, “Ambo miki ma kapaveta kuku ñgua rârâni na ja munja apananami ñinde, ande ñinde ma itula pwataki tu nemi kalo-tawana nde mao kanajo.” ³² Mine nde miki ma kasama ñgua mao marumbu lâ, aku ñgua mao ñinde ma iyautemi piti.” ³³ Ñinenga kinzi siporo taulo tu, “Ayo, maka nde Abraham ne vâsa ma! Tamâta tonge munja ikaima kaika ku iveta maka kapânga i ne wurâta tamâta kaa nâ, ande tia ndo. Mine nde ñana sâ kâ ñga noko kuporo tu ñgua mao ma iyautemaka piti, a?”

³⁴ Ande Yesu itu lâ kawanzi tu, “Na ja aporo ñgua mao nâ pam; tamâta ea uru iveta kiesaka, ande ñinde itogo kiesaka iveta tamâta ñinde ipânga i ne wurâta tamâta kaa nâ, ñana tu kiesaka ikale i kaika ndo lâ.” ³⁵ Ambo tamâta tonge imo tamâta ñalae tonge ne wurâta tamâta kaa nâ, ande i ma imo rege-rege kunzi tamâta ñalae ñinde see, ande tia. Andeta tamâta ñalae ñinde natu tamâne nde i see. Mine kala i natu ñinde uru imo kuku tama ikura zo rârâni. ³⁶ Ambo na ja Tamâta Natu ma ayaute miki piti, ande miki ma kamo ara ndo. ³⁷ Na ja asama tu miki nde Abraham ne vâsa. Andeta miki kapu mulimi pa nanengu ñgua marumbu lâ, kala ilomi patea tu ma kapu na ja pâta amâte. ³⁸ Na ja uru atula ñgua ñana vetâna rârâni Mama munja itula pa na ja ñinde. Andeta miki uru kaveta ikura tamami nâ ne ñgua.”

³⁹ Kinzi Juda tamâta ñalajala silojo Yesu ne ñgua ñine, ñinenga siporo taulo tu, “Wa, maka tamama nde Abraham!” Andeta Yesu ipainzi tu, “Ambo miki nde Abraham ne vâsa mao, ande miki ma kaveta ikura i munja iveta mine. Andeta tia. ⁴⁰ Maro Kindeni munja itula ñgua mao pa na ja,aku na ja uru atula ñguani ndaina. Andeta miki katu kapu na ja pâta amâte. Opopo, Abraham munja iveta vetâna kie mine tia ndo! ⁴¹ Miki kaveta vetâjani ndaina tamami uru iveta.” Andeta kinzi Juda tamâta ñalajala nde siporo taulo tu, “Maka kapânga lâ nia maa tia ndo! Maro Kindeni tamwata simbo nâ nde maka tamama!”

⁴² Andeta Yesu ipainzi tu, “Na ja munja amo kuku Maro Kindeni, kala ñine amo ñaina. Ambo tu Maro Kindeni nde miki tamami mao, ande miki ilomi ma keno ndo pa na ja. Andeta tia. Na ja ñandai amâ ñine ikura warakângu nâ neñgu pateânya ñga. Maro Kindeni isupwa na ja kala amâ. ⁴³ Ñana sâ kâ ñga miki kazizâla ñana nanengu ñgua duvi kâ, a? Ñine nde duvi mine: miki tinimi pwâka tu kapaveta kuku na ja kawângu ñgua. ⁴⁴ Miki nde tamami Sadana i natu wukale,aku miki katu kaveta ikura i ne pateânya mine. Siñgani ñinde i uru ipunzi tamâta pâta simâte, kala ñine i uru iveta mine ku imo nâ. I ilo keno pa ñgua mao wa vetâna mao wa, ande tia ndo kanajo, ñana tu i iporo ñgua mao tonge tia ndo. Lâ zo ndia iporo ñgua lajeña, ande iporo ñgua ikura i kilala mine, ñana tu i nde ñgua lajeña warika. Ñgua lajeña rârâni tama kala i. ⁴⁵ Anja na ja nde aporo ñgua mao nâ,aku ñana duvi ñinde kâ miki kalomi tawana nanengu ñgua tia. ⁴⁶ Noko ea pwura ñana kutula pwataki tu kiesaka tonge ikeno na ja tiningu, a? Tia ndo! Na ja aporo ñgua mao nâ; mine nde ñana sâ kâ ñga miki kalomi tawana nanengu ñgua tia, a? ⁴⁷ Maro Kindeni ne tamâta rârâni uru sipono muli pa i kawa ñgua. Anja miki nde Maro Kindeni ne tamâta tia ndo. Mine kala miki uru kapono muli pa i kawa ñgua, ande tia.”

Yesu itula i tamwata kilala pwataki tu i nde Maro ñalae

⁴⁸ Ñinenga kinzi Juda tamâta ñalajala siporo ñgua pavaligija pa Yesu tu, “Ayo, maka munja kapor ñgua mao kanajo ñana noko kâ. Noko nde Juda lawea warika tia ndo. Noko nde Samaria tamwata sakamao,aku koroani saka ipakâe kuno!” ⁴⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Koroani saka ipakâe kuku na ja tia ndo. Mao nâ, na ja uru asuka Mama ja kâki, anja miki uru katawa na ja ñângu ndue. ⁵⁰ Na ja ñandai ilongu tu kinzi tamâta

ma sisuka na ja nāngu kāki n̄ga. Andeta tonge imo, aku i ilo tu kinzi tamâta rârâni ma sisuka na ja nāngu kāki. Aku i ne pateârja nde sondo ndo. ⁵¹ Na ja aporo n̄gua mao nā pam; tamâta ea ipono muli pa nanenju n̄gua, ande i ma imâte tia ku tia ndo.”

⁵² Ḧinenga kinzi Juda tamâta ḥalaŋala sipai tu, “Oe, kala ḥineŋga maka kasama mao tu koroani saka ipakâe kuku noko! Ḩana tu Abraham imâte lâ, aku kinzi n̄gua-tulâja tamâta mungâŋja kala simâte mine nā. Anja noko kuporo tu tamâta ea ipono muli pa noko ne n̄gua ma imâte tia! ⁵³ Mao nā, timbunda Abraham imâte lâ. Tiambo noko kupamorai tu noko nde tamâta ḥalae, aku kupole Abraham, tiya? Aku kinzi n̄gua-tulâja tamâta mungâŋja kala simâte mine nā. Ayo, noko kutu noko nde ea, a?”

⁵⁴ Yesu nde itu lâ kawanzi tu, “Ambo na ja ma asuka warakâŋgu nāngu kāki, ande na ja nāngu ma ikeno kaa nā. Andeta na ja Mama uru isuka nāngu kāki. Miki uru kapatu na ja Mama ḥa tu, ‘Kinda nenda Maro Ḩalae Kindeni’. ⁵⁵ Miki kasama i kilala tia ndo, anja na ja nde asama i kilala sondo. Ambo na ja ma aporo tu na ja azizâla ḥana i kilala kâ, ande na ja ma amo lanjeja tamwatâŋgu, atogo miki mine. Andeta tia. Na ja asama i kilala sondo, aku uru apono muli pa i kawa n̄gua. ⁵⁶ Nia ndoyo miki timbumi Abraham isama tu i ma imora nanenju zo ḥana amâ kâ, aku indeka pâta ḥana n̄jinde kâ. Ḫinerenga imora zo n̄jinde marumbu lâ, aku i ilo ara ndo.”

⁵⁷ Andeta kinzi Juda tamâta ḥalaŋala nde sipai tu, “Wa, noko ne mbwera tamâta rua kanajo sajao (50) tia yo! Mine nde mana mana n̄ga noko munja kumora Abraham, a?”

⁵⁸ Yesu itu lâ kawanzi tu, “Na ja aporo mao nā pam; lâ zo n̄jinde Abraham tina ipagugua i tia yo, ande ‘Najani Warakâŋgu Kala Ḩine’.” ⁵⁹ Yesu iporo n̄gua Ḩine, aku marumbu; kinzi Juda tamâta ḥalaŋala mbaunzi ilâ sikai mira tu sisia i pâta imâte kâ. Andeta Yesu ipavea nā, aku ipile Maro Kindeni ne luma sapâŋja, ku ilâ.

9

Tamâta tonge mata leva-leva, i parina

¹ Yesu nde iyoka ilâ, aku mata ilâ imora tamâta tonge, i mata leva-leva. I mata leva-leva mine lâ zo munjâŋja tina ipagugua i, aku imo mine lee imâ ipâŋga lâ zo n̄jinde.

² Aku Yesu ne pâri-tamâta nde sikasoja Yesu tu, “Pananâŋja, ea iveta kiesaka kala tamâta Ḩine tina ipagugua i imo mata leva-leva mine. Tiambo tamâta Ḩine tamwata ne kiesaka iveta i imo mine, tiya?, i tina-tama nenzi kiesaka iveta i imo mine.”

³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “I ne kiesaka wa tina-tama nenzi kiesaka wa iveta tamâta Ḩine imo mata leva-leva mine, ande tia. I imo mine ḥana duvi Ḩine: Maro Kindeni ipatea tu i tamwata ne walo kaika ma ipâŋga pwataki lâ tamâta Ḩine tini. ⁴ Kari nde ikâki lâ, aku ipane nia lâ. Mine kala ara ḥana kinda ma taveta wurâta ikura Maro Kindeni ne pateârja mine. I munja isupwana ḥana aveta wurâta n̄jinde kâ. Kondoma nde imâ ipâŋga laiti lâ. Ambo kondoma ma imâ ipâŋga lâ, ande kinzi tamâta ma sikura tu siveta wurâta tia. ⁵ Lâ zo Ḩine na ja amo tâno kulu yo, ande na ja nde tâno Ḩine ne sinâla.”

⁶ Yesu iporo n̄gua Ḩine lâ, Ḫinerenga isupwara tâno ku igema tava veli-veli. Igema lâ, Ḫinerenga iponda tâno n̄jinde lâ tamâta n̄jinde mata. ⁷ Ḫinerenga Yesu ipai tu, “Noko kulâ ku kupua nao lâ Siloam Lââ Bwalika.” (Hoa “Siloam” Ḩine nde duvi mine: “Isupwa”.) Mine kala tamâta n̄jinde ilâ, aku ipua nao. Aku i mata ara lâ, kala imora pwataki. Ḫinerenga itaulo ilâ pa tamwata ne luma.

⁸ Itaulo pa ne luma, ande i ne lawea taitu simora i. Aku kinzi tamâta munja simora i isajona nzâla n̄gaje isarâwa mbumbu panzi tamâta, ande kinzi n̄jinde kala simora ku sipakasoja tu, “Tiambo tamâtani ḥaina munja isajona nzâla n̄gaje ku isarâwa panzi tamâta tu mbumbu silua, tiya?” ⁹ Kinzi pinde nde siporo tu, “Mao nā, tamâtani kala Ḩine”. Anja pinde nde siporo tu, “Mine tia. I nao rege-rege tava tamâtani n̄jinde, andeta i nde tamâta tonge.” Anja i tamwata iporo pwataki tu, “Najani kala i”. ¹⁰ Ḫinerenga sikasoja i tu, “Mana mana n̄ga noko mata ara lâ.”

¹¹ Aku iporo tauulo tu, “Tamâta n̄jinde sipatu ḥa tu Yesu, ande ikai tâno ku iveta ipâŋga mbariri, Ḫinerenga iponda lâ matâŋgu. Iveta mine lâ, Ḫinerenga ipai na ja tu, ‘Kulâ kupua

nao lâ Siloam Lââ Bwalika'. Mine kala naja alâ apua naonju, aku ndainani nâ matângu ara lâ, kala amora pwataki." ¹² ɻineŋga kinzi sikasonja tamâta ɻinde kilo tu, "Anga tamâta ɻinde imo ndia." Ande iporo taulo tu, "Naja asama tia".

¹³ Tia ku kinzi sikai tamâta ɻinde munja i mata leva-leva, aku silâ panzi Parisai tamâta pinde. ¹⁴ ɻinde nde pwareâna ne zo sapâna, andeta Yesu iveta tâno mbariri ɻineŋga iveta tamâta ɻinde mata ara lâ zoni ndaina. ¹⁵ ɻineŋga kinzi Parisai tamâta kala sikasonja tamâta ɻinde tu, "Noko mata ipânga ara mâsi mana." Aku ipainzi tu, "I iponda tâno mbariri lâ matângu, ɻineŋga apua naonju, kala ɻine naja amora pwataki."

¹⁶ Andeta kinzi Parisai tamâta pinde siporo tu, "Tamâta kala iveta vetâna ɻine nde ilanja ipole ɻgua tukuja ɻana pwareâna ne zo sapâna kâ. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni ɻandai isupwa i imâ ɻga." Anga kinzi pinde nde siporo tu, "Wa, kiesaka tamâta tonge ikura tu iveta mâsi kaika mine tia ndo!" Mine kala kinzi Parisai tamâta sipwa pwataki simo ɻgu rua. ¹⁷ Tia ku kinzi sikasonja tamâta ɻinde mine tu, "Noko munja kuporo tu i iveta noko mata ara lâ, kala kumora pwataki. Mine nde noko ilo mana ɻana tamâta ɻinde kâ." Aku tamâta ɻinde iporo taulo tu, "I nde ɻgua-tulâja tamâta tonge".

¹⁸ Andeta kinzi Juda tamâta ɻalanjala ɻandai kalonzi tawana tu tamâta ɻinde munja mata leva-leva, ɻineŋga imora pwataki. Mine kala sipasupwa ilâ panzi tamâta ɻinde tina-tama tu simâ. ¹⁹ Kinzi rua simâ sipânga lâ, ɻineŋga kinzi Parisai tamâta sikasonjanzi tu, "Tamâtani ɻaina nde miki natumi, tiya? Ambo mine, ande lâ zo ɻinde miki kapagugua i, ande ipânga tava mata leva-leva, tiya? Ambo mine, ande mana mana ɻga i mata ara lâ kala imora pwataki, a?"

²⁰ Aku tamâta ɻinde tina-tama nde siporo taulo tu, "Maka kasama tu maka natuma kala ɻine. Aku kasama tu lâ zo ɻinde maka kapagugua i, ande ipânga tava mata leva-leva.

²¹ Andeta vetâna ndia ipânga papa kala i mata ara lâ, ande ɻine maka kasama tia. Aku tamâta ea iveta i mata ara kala imora pwataki, ande kasama ɻine tia wa. Miki kakasonja i tamwata. I ɻandai lâlu mota ɻga; ikura tu ipatula tamwata parina pami." ²² Tina-tama siporo ɻgua mine ɻana duvi ɻine: kinzi siruru ɻananzi Juda tamâta ɻalanjala. Kinzi tamâta ɻalanjala munja salsa ɻgua tu ambo tamâta tonge iporo ipatula ne kalo-tawana pwataki tu Yesu nde Kirisi, ande kinzi ma sijara tamâta ɻinde imo niaka ɻana nenzi ɻgu. ²³ ɻana duvi ɻinde kâ, ande tamâta ɻinde tina-tama siporo ɻgua tu, "I ɻandai lâlu mota ɻga. Miki kakasonja i tamwata."

²⁴ ɻineŋga kinzi Parisai tamâta sisarâwa pa tamâtani ɻinde munja mata leva-leva tu itaulo imâ kilo kâ. Imâ ipânga lâ, ɻineŋga sipai tu, "Noko ma kupa ɻgua lâ Maro Kindeni nao tu noko ma kuporo ɻgua mao nâ pa maka! Maka kasama tu tamâtani kala iveta noko mata ara ɻinde, ande i nde kiesaka tamwata." ²⁵ Ande tamâta ɻinde iporo taulo tu, "Tiambo i nde kiesaka tamwata tâku tia tâku. ɻine naja asama tia. Taitu naja asama ɻine lâ: munja, naja matângu leva-leva, kala ɻine matângu ara lâ." ²⁶ ɻineŋga sikasonja tu, "Iveta mana pa noko, a? Iveta mâsi ndia kala noko mata ara lâ."

²⁷ Andeta tamâta ɻinde iporo lâ kawanzi tu, "Opopo, naja munja atula ɻgua ɻine pwataki pa miki kalongo lâ. Andeta miki tinimi pwâka tu kalomi tawana nanengu ɻgua. Mine nde ɻana sâ kâ ɻga miki kano naja tu apatula parinângu pami kilo, a? Tiambo miki kala katu kapono muli pa i, a?"

²⁸ Kinzi Parisai tamâta wisinzi nâna ɻana i ne ɻgua ɻinde kâ. Mine kala siporo ɻgua sakamao papa ku sipai tu, "Nokoni kala kupono muli pa tamâta ɻinde! Anga maka nde kapono muli pa Mose. ²⁹ Maka kasama tu Maro Kindeni munja itula ɻgua pa Mose. Anga tamâta ɻinde, ande iyoka pa sinia imâ, a? ɻine maka kasama tia." ³⁰ Andeta tamâta ɻinde nde ipainzi tu, "Ayo, ɻine nde vetâna kie tonge! Tamâta ɻinde iveta naja matângu ara lâ, andeta miki kazizâla tu iyoka pa sinia imâ! ³¹ Kinda tasama tu Maro Kindeni uru ipalongo pa kiesaka tamwatanzi nenzi noja, ande tia. Taitu kalongo ɻga; ambo tamâta tonge uru ipanea Maro Kindeni ku iveta ikura i ne pateâna mine, ande Maro Kindeni ma ipalongo pa tamâta ɻinde ne noja. ³² Nia ndoyo naja apânga tâno kulu tava matângu leva-leva, andeta ɻineŋga naja amora pwataki. Siŋgani, lâ zo muŋgânja Maro Kindeni ipulia samba

wa tâno wa, aku imâ lee ipânga lâ zo ñine, ande vetâja kie mine ipânga pa tamâta tonge tia ku tia ndo. ³³ Ambo Maro Kindeni isupwa tamâta ñinde tia, ande i ma ikura tu iveta vetâja mine tia ndo!"

³⁴ Andeta kinzi Parisai tamâta sipai tu, "Yoo, noko sakamao tina ipaguguano kupânga kumo kiesaka tamwata! Noko ea ipaino tu kupanana maka, a?" Kinzi siporo mine lâ, ñinejga sirjara i ñana luma ñana pasauja kâ, aku ikâwa ilâ.

Ambo tamâta kalo tawana Yesu tia, ande i imo itogo tamâta mata leva-leva mine

³⁵ Yesu nde ilojo pâri tu kinzi Parisai tamâta sirjara tamâta ñinde ikâwa ilâ lâ, ñinejga ilâ iroto ñana. Isânda kulu lâ, ñinejga ikasonja tamâtani ñinde tu, "Noko kalo tawana Tamâta Natu, tiya?" ³⁶ Andeta tamâta ñinde iporo taulo tu, "Tamâta Ñalae, anja Tamâta Natu nde ea. Kutula ñine pwataki pa naşa, aku ma kalonju tawana i." ³⁷ Yesu nde itu lâ kawa tu, "Noko kumora i marumbu lâ. Tamâtani kala ñine imandi iporo ñgua kuku noko." ³⁸ Ñinejga tamâta ñinde ipai tu, "Maro Ñalae, naşa kalonju tawana!" Aku ipare tuku lâ Yesu nao ñana ipanea i kâ.

³⁹ Aku Yesu ipai tu, "Naşa amâ amo tâno kulu ñana atula tamâta nenzi kiesaka ipânga nia yo. Mine kala kinzi tamâta munja matanzi leva-leva ñinde ma simora pwataki, anja kinzi tamâta munja matanzi ara ma matanzi leva-leva."

⁴⁰ Kinzi Parisai tamâta pinde nde simo Yesu tini laiti ku silojo i ne ñgua ñinde. Mine kala sipai tu, "Tiambo noko kutu maka wa nde matama leva-leva, a?" ⁴¹ Aku Yesu itu lâ kawanzi tu, "Ambo miki matami leva-leva, ande pareja-nia ma imâ pamî ñana nemí kiesaka kâ, ande tia. Taitu miki kaporu tu matami ara. Mine kala pareja-nia ñana nemí kiesaka kâ nde keno mo ñai yo."

10

Yesu imo itogo lama nenzi katonâja tamâta ara

¹ Yesu iporo kilo mine tu, "Naşa aporo ñgua mao nâ pamî; nzâla tonge ikeno lama nenzi ñgumbi tini. Ambo tamâta tonge ikai ñgumbi ne nzâla ñinde piti tia, anja isongâ ñgumbi ñga je ñana ilâ ñgumbi ilo kâ, ande tamâta ñinde nde nzanzare tamwata.

² Taitu miki kalonjo ñga; ambo tamâta tonge uru ilâ pa nzâla ñana ilâ ñgumbi ilo kâ, ande tamâta ñinde nde lama nenzi katonâja tamâta. ³ Katonâja ñana ñgumbi ne nzâla kâ uru ikai nzâla piti pa tamâta ñinde. Aku kinzi lama uru sipalojo pa nenzi katonâja ñinde kawa ñgua. I uru isarâwa ipatu ne lama taitu-taitu ñanzi,aku ikainzi siyâti silâ pa nia yo. ⁴ Ikainzi ne lama rârâni siyâti silâ pa nia yo marumbu lâ, ñinejga i tamwata iyoka imunga panzi. Kinzi lama sisama i kanya kilala. Mine kala kinzi uru soka i muli silâ. ⁵ Kinzi lama ma soka tamâta pinde mulinzi, ande tia. Ambo tamâta tonge isarâwa panzi, andeta i ñandai nenzi katonâja ñga, ande kinzi lama ma sikâwa pwapwataki silâ, ñana tu kinzi sisama tamâta taitu nâ kanya kilala."

⁶ Yesu iporo ñgua tambirâja ñine panzi Parisai tamâta, andeta kinzi sizizâla ñana ñgua ñine ne duvi kâ. ⁷ Mine kala Yesu iporo kilo panzi mine tu, "Naşa aporo ñgua mao nâ pamî; naşa warakângu nde nzâla ikeno lama nenzi ñgumbi tini. ⁸ Lâ zo ñinde naşa amâ apânga tia yo, ande kinzi tamâta rârâ simâ panzi lama. Andeta kinzi ñinde rârâni nde nzanzare tamwatanzi. Mine kala kinzi lama sipalojo pa kañanzi, ande tia. ⁹ Mao nâ, naşa warakângu nde nzâla ikeno ñgumbi tini. Tamâta ea imâ pa naşa ñana ilâ ñgumbi ilo kâ, ande Maro Kindeni ma ikai i piti lâ kondoma ilo, ku ma via mao ilua. Ñinejga tamâta ñinde ma ilâ wa imâ wa,aku ma isânda unza ara ñana ika kâ. ¹⁰ Andeta nzanzare tamwata uru imâ panzi lama ñana iveta vetâja taitu nâ panzi. I imâ ñana ipanawenzi wa izavarunzi wa ipunzi pâta simâte wa. Anja naşa nde amâ ñana via mao alanzi lama kâ, kala ma simo ara ndo. Mao nâ, kinzi ma siroto ñana sâ tonge tia.

¹¹ Naşa warakângu nde lama nenzi katonâja ara. Lama nenzi katonâja ara uru ipaveta ñana ipile tamwata ne via ku imâte ñana ivilanzi lama kâ. ¹² Kinzi tamâta pinde uru sikai wurâta ñana sikatonanzi lama kâ, andeta kinzi nde wurâta tamâta nâ. Kinzi ñandai lama

nenzi katonâja tamâta mao ñga. Mine kala, ambo tamâta ñinde simora mbwâmbwa saka imâ ñana iyaulanzi lama kâ, ande kinzi ma sipilenzi lama ku sikâwa silâ. Ñinenga mbwâmbwa saka ma ikai lama tonge kaika ñana ika kâ,aku kinzi lama pinde ma sikâwa pwapwataki silâ. ¹³ Kinzi tamâta ñinde ma sikâwa mine, ñana tu kinzi uru sikai wurâta ñana mbaliña kâ. Kinzi ilonzi ndo ikeno panzi lama, ande tia.

¹⁴ Anja naja warakângu nde lama nenzi katonâja ara. Naja asama nanengu lama kilalanzi lâ,aku kinzi kala sisama naja kilalângu. ¹⁵ Aku mine nâ, Mama isama naja kilalângu,aku naja kala asama Mama kilala. Aku naja ma apile neñgu via ku amâte ñana avilanzi lama kâ. ¹⁶ Aku nanengu lama pinde nde simo nia yo ñana ñgumbi ñine kâ. Maro Kindeni ipatea tu naja ma agonanzi lama ñinde simâ simo ñgumbi ñine ilo tona. Kinzi lama ñinde kala ma sipalojo pa naja kawângu ñgua. Mine kala nanengu lama rârâni ma simo ñgu taitu, nenzi katonâja tamâta taitu nâ. ¹⁷ Mama ilo ndo ikeno pa naja, ñana tu naja apaveta lâ ñana apile neñgu via ku amâte, ñinenga ma amo viângu kilo. ¹⁸ Ambo naja ma asâu papa tia, ande tamâta tonge ma ikura tu ipu naja pâta amâte, ande tia ndo. Naja warakângu ilorngu patea tu ma asâu panzi tu sипу naja pâta amâte. Naja akura tu aveta mine,aku akura tu amandi amo viângu kilo. Naja Mama munja itu ñgua kaika pa naja tu ma aveta mine.”

¹⁹ Kinzi Juda tamâta nde silojo Yesu ne ñgua ñine lâ, ñinenga sipwa pwataki simo ñgu rua kilo. ²⁰ Kinzi pinde rârâ siporo tu, “Koroani saka ipakâe kuku i,aku iveta ipânga kapa lâ. Mine nde ñana sâ kâ ñga miki katambira tanjami ñana i ne ñgua kâ, a?” ²¹ Anja pinde nde siporo tu, “Ambo koroani saka ipakâe kuku i, ande i ma ikura tu iporo ñgua kie mine tia ndo. I munja iveta tamâta mata leva-leva imora pwataki,aku koroani saka ikura tu iveta mine tia ndo!”

Kinzi Juda tamâta sikai kazâja pa Yesu

²² Ñinde ilâ lâ, ñinenga Juda nenzi kumbwa ñalae tonge nde ipânga lâ Jerusalem lawea. Lâ kumbwa ñinde, kinzi uru siveta kânya-nurja ku sindeka ñana zo munjgâna kinzi timbunzi sikai nzâla piti ñana Maro Kindeni ne luma sapâja kâ. Kumbwa ñinde uru ipânga lâ pisi ne zoni. ²³ Aku Yesu nde imo Jerusalem, ku ipete ilâ Maro Kindeni ne luma sapâja ne ñgumbi ilo, lâ nia tonge sipatu ña tu Solomon ne Pâpâta. ²⁴ Ñinenga kinzi Juda tamâta pinde simâ simandi sinje Yesu,aku sikasoja tu, “Noko ma kuveta iloma pangereja ikura zo ñapia kilo, a? Noko nde ea. Ambo noko nde Kirisi, ande kuporo ñgua mao pwataki pa maka kaloko.”

²⁵ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Naja munja aporo ñine pwataki pamî kaloko lâ, andeta miki kalomi tawana tia. Naja akai Mama ndamwa, kala uru aveta mâsi kaika pinde. Aku nanengu vetâja ñinde itula kilalângu pwataki. ²⁶ Andeta miki nde nanengu lama tia. Mine kala miki ñandai kalomi tawana naja ñga. ²⁷ Nanengu lama uru sipono muli pa kawângu ñgua. Naja asama kinzi kilalanzi lâ,aku kinzi uru soka mulingu.

²⁸ Naja via mao alanzi, ñana ma simo vianzi ku simo nâ. Aku kinzi ñana naonzi tia kâ, ande tia ndo. Tamâta tonge ikura tu itapanzi piti lâ naja mbaunju ilo, ande tia ndo kanajo. ²⁹ Ñana tu naja Mama ionzi lama ñinde simâ pa naja lâ,aku i tamwata ikai maro pa kelekele ndoni. Mine kala tamâta tonge ikura tu itapanzi piti lâ Mama mbaunju ilo, ande tia ndo. ³⁰ Maka rua Mama rua nde taituni.”

³¹ Kinzi Juda tamâta silojo ñgua ñine, ñinenga mbaunzi ilâ sikai mira kilo ñana sisia Yesu pâta imâte kâ. ³² Andeta Yesu ipainzi tu, “Naja munja aveta vetâja ara rârâ lâ miki naomi,ikura Mama ipatea pa naja mine. Ayo, miki kalomi ñgere ñana vetâja ara ndia kala kakai mira tu kasia naja, a?” ³³ Andeta kinzi siporo taulo tu, “Maka kaloma ñgere ñana noko ne vetâja ara tonge tia. Taitu noko munja nâ kuporo ñgua sakamao ndo lâ Maro Kindeni nao. Noko nde tamâta kaa nâ, andeta kuporo tu noko tamwata nde Maro Kindeni. Ñana ñgua ñine kâ maka kakai mira ñana kasiano.”

³⁴ Ñinenga Yesu ipainzi tu, “Maro Kindeni kawa ñgua ikeno nemi ñgua tukuna ne pepa tini mine tu, ‘Nanayoni naja aporo mine tu miki nde maro ñalañala’. ³⁵ Munja, Maro Kindeni itula ñgua ñine pwataki panzi tamâta pinde,aku ipainzi tu, ‘Miki nde maro

ŋalanjala'. Aku Maro Kindeni kawa ŋgua rârâni ikeno lâ pepa tini nde mao kanajo, ma ikeno mine ku imo nâ. ³⁶ Aku nia ndoyo, Mama tamwata ipatea naŋa ku isupwana amâ amo tâno kulu. Mine kala lâ zo ŋana naŋa aporo tu, 'Naŋa nde Maro Kindeni Natu', ande ŋana sâ kâ ŋga miki kaporu tu, 'Noko kuporu ŋgua sakamao ndo lâ Maro Kindeni nao', a? ³⁷ Ambo naŋa aveta Mama ne wurâta tia, ande ara, miki ma kalomi tawana nanengu ŋgua ndimo. ³⁸ Andeta mao nâ, naŋa uru aveta Mama ne wurâta. Ambo miki tinimi pwâka tu kalomi tawana nanengu ŋgua, ande ikeno pami; andeta miki ma tinimi pwâka tu kalomi tawana mâsi kaika naŋa uru aveta ŋinde, mine ndimo. Ambo miki ma kalomi tawana mâsi kaika ŋinde, ande ma kasama sondo tu Mama ipaipa kuku naŋa, aku naŋa kala apaipa kuku Mama mine nâ." ³⁹ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenga kinzi siveta kilo ŋana sikale i kaika kâ. Andeta Yesu ingengeana ŋananzi, aku ilâ lâ.

⁴⁰ ŋinenga Yesu imbwaliu pa Jodan Lââ tini pinde,aku itaulo ilâ nia ŋinde munga Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ililinzi tamâta. Aku imo niani ndaina ikura zo pinde. ⁴¹ ŋinenga kinzi tamâta rârâ nde simâ papa,aku siporo pa warakanzi tu, "Mao nâ, Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata munga iveta mâsi kaika tonge tia. Andeta ŋgua rârâni Yoane itula ŋana tamâta ŋine kâ, ande ŋgua ŋinde nde mao kanajo." ⁴² Aku kinzi tamâta rârâ lâ nia ŋinde nde kalonzi tawana Yesu.

11

Lasarus imâte lâ

¹ Tamâta tonge imo Betani lawea, i ŋa mine Lasarus. Andeta pukoŋa ikai lâ. Lawea ŋinde nde kinzi taine rua, Maria kuku tua Marta rua, nenzi lawea.

² (Maria nde taineni ndaina ipalinji samimi kuwae ara lâ Yesu kie tini,aku ikai taine kulu pwau ku ipu piti.) Aku Lasarus, pukoŋa tamâta ŋinde, ande ina Maria ku Marta rua mwanenzi. ³ Mine kala tai-tua rua ŋinde sipasupwa imâ pa Yesu mine tu, "Maro ŋalae, tamâta kala noko ilo ndo papa ŋine, ande ipoko."

⁴ Yesu nde ilongo ŋgua ŋine lâ, ŋinenga iporo tu, "Pukoŋa ŋine nde ŋana io i ilâ pa mateja kâ, ande tia. ŋine nde ŋana itula Maro Kindeni ne walo panzi tamâta, ŋana ma sipanea i kâ. Aku lâ nzâlani ndaina nâ, ande kinzi ma sipanea Maro Kindeni Natu mine nâ." ⁵ Yesu nde ilo ndo keno panzi Marta ku tai rua, sitava mwanenzi Lasarus. ⁶ Andeta lâ zo ŋinde ilongo ŋgua tu Lasarus ipoko, ande Yesu imo niani ŋinde ikura kari rua kilo.

⁷ Kari rua ilâ lâ, ŋinenga Yesu ipainzi ne pâri-tamâta tu, "Ayo, toka tataulo talâ pa Judia tâno kilo". ⁸ Andeta i ne pâri-tamâta sipai tu, "Pananâŋa, nola ŋine nâ, ande kinzi Juda tamâta situ mira nâ sisia noko pâta kumâte. Andeta kala ŋine noko kutu kulâ pa Judia tâno kilo, a?" ⁹ Andeta Yesu itu lâ kawanzi ku itambira ŋgua mine tu, "Tiambo kari tai sanjao kanajo rua lâ kari taitu, tiya? Ambo tamâta iyoka lâ kari, ande i uru pata ndue tia, ŋana tu imora tâno ŋine ne sinâla ipane nia. ¹⁰ Taitu miki kalonjo ŋga; ambo tamâta ŋinde iyoka lâ mbo, ande i uru pata ndue, ŋana tu i ne sinâla tonge ŋana imora nia kâ, ande tia."

¹¹ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenga ipainzi kilo tu, "Ninda-nambwe Lasarus nde ikeno lâ, ande naŋa ma alâ apaŋo i imandi." ¹² Kinzi pâri-tamâta siloŋo ŋgua ŋine, ŋinenga siporo tu, "Maro ŋalae, ambo tu ikeno, ande ŋine itula tu i ne pukoŋa ŋinde nde marumbu lâ,aku ma tini ara kilo." ¹³ Yesu ne ŋgua munjâŋa ŋinde nde duvi mine tu Lasarus nde imâte lâ. Andeta i ne pâri-tamâta sizizâla ŋana ŋine kâ. Kinzi situ Yesu iporo ŋana Lasarus tu ikeno mata nâ. ¹⁴ Mine kala Yesu iporo pwataki panzi tu, "Lasarus ŋga imâte lâ. ¹⁵ Aku lâ zo ŋinde imâte lâ, ande naŋa amo kuku tia. Andeta naŋa kalonju ŋgere ŋana miki kâ, kala ilonju ndeka nâ, ŋana tu ŋine ma iveta miki kalomi tawana naŋa mao kanajo. Ayo, toka talâ papa."

¹⁶ Yesu iporo ŋgua ŋine lâ, ŋinenga Tomas, i ŋa tonge Didimus, nde ipainzi nuwala pâri-tamâta tu, "Ayo, kinda rârâni ma talâ, ŋana tamâte kuku Yesu."

Yesu iporo tu, "Naŋa warakâŋgu nde mandija lâ mateja nianzi,aku naŋa warakâŋgu nde via mao warika"

¹⁷ Yesu tavanzi ne pâri-tamâta nde soka silâ sipânga Betani lawea tini laiti, ɻinenja Yesu ilojo pâri tu Lasarus imâte lâ, aku i karae ikeno kuru ilo ikura kari ɻapa lâ. ¹⁸ Betani lawea ikeno Jerusalem lawea tini laiti, ikura nia mbuku ɻato mine. ¹⁹ Mine kala kinzi Juda tamâta rârâ nde simâ simo kunzi Marta kuku Maria rua, situ siveta rua ilonzi kalonzi ara ɻana mwanenzi Lasarus ne mateja kâ. ²⁰ Marta nde ilojo pâri tu Yesu iyoka imâ ipânga laiti lâ, kala ipile Maria imo luma ilo, ku ilâ tu ipakâtu kuku Yesu lâ nzâla.

²¹ Ipakâtu kuku lâ, ɻinenja ipai Yesu tu, “Maro ɻalae, ambo noko munga kumo ɻaina, ande na ja mwanenju ma ikura tu imâte tia. Andeta tia. ²² Taitu ɻine na ja asama tu ambo noko kuno pa Maro Kindeni tu iveta mâsi tonge, ande i ma iveta ikura noko ne no ja mine.” ²³ Yesu iporo taulo pa Marta tu, “Noko mwane ma imo via kilo.” ²⁴ Ande Marta ipai tu, “Na ja asama tu i ma muli imandi, lâ zo ɻinde tâno ne zo marumbu ku kinzi tamâta rârâni ma simo vianzi kilo.”

²⁵ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Na ja warakângu nde mandija lâ mateja nianzi, aku na ja warakângu nde via mao warika. Tamâta ea kinzi kalonzi tawana na ja ɻinenja simâte, ande nenzi mateja ɻinde nde mao tia, ɻana tu kinzi ma simo vianzi kilo. ²⁶ Aku tamâta ea kinzi kalonzi tawana na ja kala sikai via mao, ande kinzi ɻinde ma simâte tia ndo. Kinzi ma simo vianzi mine ku simo nâ. Noko kalo tawana ɻgua ɻine, tiya?”

²⁷ Marta ipai Yesu tu, “Maro ɻalae, na ja kalonju tawana tu noko nde Maro Kindeni Natu. Noko tamwata kala Kirisi; Maro Kindeni ipateano tu kundue kumâ tâno kulu ɻana kuvilanzi i ne ɻgu.”

Yesu kalo sukâja kala ita

²⁸ Marta iporo ɻgua ɻine lâ, ɻinenja itaulo ilâ ku iporo kawa mwasa pa tai Maria tu, “Panâna nde imâ ipânga lâ, kala ikasoja ɻanano”. ²⁹ Maria ilojo ɻgua ɻine,aku walele nâ imandi ku ilâ ɻana imora Yesu kâ. ³⁰ Anja Yesu nde imâ ipânga lawea ilo tia yo. I imo niani ndaina munga Marta ipakâtu kuku ɻinde. ³¹ Kinzi Juda tamâta pinde simo luma ilo kuku Maria,aku siveta kalo-sukâja kuku. Kinzi ɻinde simora Maria imandi walele nâ ku iyâti ilâ, kala situ i ma ilâ kuru nia ɻana ita kâ. Mine kala simandi ku soka muli silâ.

³² Maria ilâ ipânga nia Yesu imo ɻinde,aku mata ilâ imora Yesu. ɻinenja ipare tuku lâ Yesu kie tini,aku ipai tu, “Maro ɻalae, ambo noko munga kumo ɻaina, ande na ja mwanenju ma ikura tu imâte tia. Andeta tia.” ³³ Yesu imora Maria ita pâta,aku imoranzi Juda tamâta simo kuku Maria ɻinde kala sita pâta mine nâ. Mine kala Yesu wisi kâki lâ,aku ilo malia ndo. ³⁴ ɻinenja ikasojanzi tu, “Miki kao i karae ikeno nia ndia.” Ande kinzi siporo taulo tu, “Maro ɻalae, kumâ kumora ɻga”. ³⁵ ɻinenja Yesu mata sulu indue.

³⁶ Kinzi Juda tamâta simora ɻine,aku siporo tu, “Kamora ɻga,i nde ilo ndo keno pa tamâta ɻinde!” ³⁷ Anja kinzi pinde nde siporo tu, “I munga iveta tamâta mata leva-leva ɻinde imora pwataki. Mine nde ɻana sâ kâ ɻga ivila tamâta ɻine tia kala imâte lâ, a?”

Yesu ipajo Lasarus imandi imo via kilo

³⁸ ɻinenja Yesu ilo malia ndo kilo,aku iyoka ilâ ipânga kuru nia. Kuru ɻinde nde ɻânza tonge munga siveta lâ tuu tini,aku mira ɻalae tonge ikeno ɻana ipono kuru kawa kaika kâ. ³⁹ Aku Yesu ipainzi tu, “Kalâ kakai mira ɻinde pitti”. Andeta Marta, i mateja tamâta ɻinde mwane, ande iporo taulo pa Yesu mine tu, “Maro ɻalae, i karae ɻinde nde ikeno kuru ilo ikura kari ɻapa lâ,aku ne sâmbu ɻalae,ma kuwae ipânga.” ⁴⁰ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Na ja munga apaino tu ambo noko kalo tawana, ande noko ma kumora Maro Kindeni ne walo ɻalae. Noko kalo kapa ɻana nanenju ɻgua ɻinde,tiya?”

⁴¹ ɻinenja kinzi tamâta pinde silâ sikai mira pitti lâ kuru kawa. Aku Yesu mata ilea kâki pa samba,aku iporo mine tu, “Mama, na ja kawângu ndange pano, ɻana tu noko kupalojo pa nanenju no ja ɻine marumbu lâ. ⁴² Na ja asama tu ikura zo zo noko uru kupalojo pa nanenju no ja. Andeta na ja ilongu ɻananzi tamâta simandi laiti ɻine. Mine kala na ja aporo ɻgua ɻine lâ, ɻana kinzi ma kalonzi tawana tu noko kusupwana kala amâ.”

⁴³ Yesu ikai noja mine lâ, ɻinenga isarâwa kawa ɻalae tu, “Lasarus, kuyâti kumâ!”
⁴⁴ ɻineŋga Lasarus imandi imo via kilo, aku iyâti imâ. Kinzi mun̄ga silita lalava ɻana mateŋa kâ lâ i kie wa mbalau wa nao wa. Mine kala Yesu ipainzi tu, “Kapalalana lalava ɻana mateŋa kâ piti lâ i tini, aku kayaute ilâ”.

Kinzi tamâta ɻalajala sipa ɻgua tu ma sipu Yesu pâta imâte

⁴⁵ Kinzi Juda tamâta rârâ mun̄ga simâ ɻana siveta kalo-sukâŋa kuku Maria, ande kala simora Yesu iveta mâsi kaika ɻinde. Mine nde kinzi rârâ kalonzi tawana Yesu. ⁴⁶ Andeta kinzi pinde nde silâ panzi Parisai tamâta, aku sitapâri panzi ɻana mâsi kaika Yesu iveta ɻinde. ⁴⁷ Mine kala kinzi patarawâŋa tamâta ɻalajala sitavanzi Parisai tamâta ɻinde nde sisarâwa panzi Juda tamâta ɻalajala rârâni tu simâ ɻana pasauŋa kâ. Aku siporo tu, “Kinda ma taveta mana. Tamâta ɻinde uru iveta mâsi kanajo ɻalajala rârâ. ⁴⁸ Ambo kinda ma tasâu papa i ɻana iveta mine kilo, ande kinzi tamâta rârâni ma kalonzi tawana i. ɻineŋga Rom nenzi koipu ma sizavaru nenda nia sapâŋa, aku ma sizavaru kinda Isrel ɻgu tonâ.”

⁴⁹ Andeta tamâta tonge imo ɻgininzi, I ɻa tu Kaifas. I nde imo kinzi patarawâŋa tamâta rârâni nenzi tamâta ɻalae lâ mbwera ɻinde. Aku Kaifas ipainzi tu, “Miki ilomi kalomi tia kanajo! ⁵⁰ Tiambo miki kazizâla ɻana nzâla tonge ikura ɻana ivilami kâ, a? Ara ɻana tamâta taitu nâ ma ikai kinda Isrel ɻgu ndamwânda, ku imâte. Tia ma kinzi sizavarunzi tamâta rârâni lâ nenda ɻgu, kala ma naonda tia lâ.”

⁵¹ Kaifas tamwata ɻandai ilo patea ɻgua ɻinde ɻineŋga iporo ɻga. I nde imo kinzi patarawâŋa tamâta rârâni nenzi tamâta ɻalae lâ mbwera ɻinde. Mine kala Maro Kindeni itula ɻgua pwataki papa i tu Yesu ma muli imâte ɻana ivilanzi Juda ɻgu. ⁵² Andeta ɻinde nâ tia; Yesu ma imâte ɻana igonanzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni simo nia ndoni, ɻana kinzi rârâni ma simo ɻgu taitu. ⁵³ Mine kala lâ zoni ndaina kinzi Juda tamâta ɻalajala ilonzi taitu simandi tu siroto nzâla ɻana sipu Yesu pâta imâte kâ.

⁵⁴ ɻana duvi ɻinde kâ, Yesu ipile ne mâsi ɻana iyoka nia yo lâ kinzi Juda tamâta naonzi. Ipile lawea ɻinde, aku ilâ pa lawea tonge, i ɻa tu Efraim, ikeno nia bilimu tonge tini laiti. Aku imo lawea ɻinde kunzi ne pâri-tamâta.

⁵⁵ Kinzi simo lee, ɻineŋga Juda nenzi kumbwa ɻalae Pasova nde imâ ipâŋga laiti lâ. Mine kala kinzi tamâta rârâ lâ lawea lawea nde sikâki silâ pa Jerusalem kâ. Kinzi situ sipaveta warakanzi sondo ɻana ma sipâŋga mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Kinzi uru siveta mine mun̄ga lâ, ɻineŋga ma simora kumbwa ɻalae. ⁵⁶ Kinzi ɻinde siroroto ɻana Yesu kâ. Kinzi simandi luma sapâŋa ne ɻgumbi ilo, aku sipakasonja imâ warakanzi nâ naonzi tu, “Miki ilomi mana. Tiambo i tini pwâka tu imâ imora kumbwa ɻalae, tiya?”
⁵⁷ Anja kinzi patarawâŋa tamâta ɻalajala sitavanzi Parisai tamâta nde mun̄ga sipainzi tamâta tu ambo tamâta tonge isânda Yesu kulu, ande ara ɻana tamâta ɻinde ma imâ iporo ɻgua panzi, ɻana kinzi ma sikale Yesu kaika kâ.

12

Maria ipaliji samimi kuwae ara lâ Yesu kie tini

Matai 26:6-13, Malaka 14:3-9

¹ Kari lima kanajo taitu keno mo ɻai yo ɻana kumbwa ɻalae ma ipâŋga kâ. Aku lâ zo ɻinde, Yesu ilâ ipâŋga Betani lawea. Lawea ɻinde nde Lasarus ne lawea, ina tamâtani ndaina Yesu mun̄ga ipaŋo imandi lâ mateŋa nianzi imo via kilo. ² Aku kinzi tamâta pinde lâ lawea ɻinde siveta kâpwa ɻana sindekana Yesu kâ. Marta nde ikai wurâta ɻana isu kâpwa panzi tamâta kâ, anja Lasarus nde isanjona kunzi tamâta ɻinde sika kuku Yesu.
³ ɻineŋga Maria ikai “belo” mira ɻalae tonge, samimi kuwae ara keno ilo, ne kulu ɻalae tina. Ikai samimi imâ ku ipaliji lâ Yesu kie tini. ɻineŋga ikai taine kulu pwau ku ipu piti lâ. Aku samimi kuwae ara ɻinde nde itura luma ilo ndoni marumbu lâ.

⁴ Andeta Yesu ne pâri-tamâta tonge, i ɻa mine Judas Iskariot, ande ilelea Maria. Judas nde tamâtani ɻine ma muli io Yesu lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo. Aku iporo tu,

⁵ “Opopo! Ambo kinda mun̄ga takai samimi kuwae ara ɻine ilâ panzi tamâta tu siko

kâ, ande kinzi ma siko lâ mbumbu ‘silva’ 300. ɻineŋga kinda ma takura tu mbumbu ɻinde talanzi sugorai tamwatanzi. Andeta tia.”⁶ Judas ɻandai ilo ɻananzi sugorai tamâta kala iporo ɻgua kaja mine ɻga. I nde panawe tamwata. I ne wurâta nde ɻana ikatona mbumbu panzi Yesu ne pâri-tamâta, aku i uru ipanawe mbumbu pinde kinzi sio ikeno ɻinde.

⁷ Andeta Yesu iporo tu, “Noko ma kuporo mine pa taine ɻine ndimo. I ikai ne samimi kuwae ara ɻine kaika lee, ikura lâ zo ɻinde naja ma amâte aku kinzi ma sio naja karaengu lâ kuru ilo. ⁸ Kinzi sugorai tamwatanzi ma simo ku miki ikura zo zo, anga naja ma amo songo kumi, ande tia.”

Kinzi patarawâja tamâta ɻalajala situ sipu Lazarus pâta imâte

⁹ Kinzi Juda tamâta ɻgu ɻalae nde sisama tu Yesu imo Betani lawea, kala simâ simo lawea ɻinde. Andeta kinzi ɻandai simâ ɻana simora Yesu simbo nâ. Kinzi sisama tu Yesu munja ipajo Lazarus imandi lâ mateja nianzi imo via kilo, ande kala simâ ɻana simora Lazarus tona. ¹⁰ Mine kala kinzi patarawâja tamâta ɻalajala siporo sipa ɻgua ɻana sipu Lazarus pâta imâte tona, ¹¹ ɻana tu kinzi Juda tamâta rârâ kalonzi ɻgere ɻana mâsi ɻalae Yesu munja iveta pa Lazarus ɻinde. Mine kala kinzi sipu mulinzi panzi patarawâja tamâta ɻalajala, aku kalonzi tawana Yesu nâ.

Yesu ilâ Jerusalem lawea itogo koipu ɻalae mine

Matai 21:1-9, Malaka 11:1-10, Luka 19:29-38

¹² ɻinde ilâ lâ, aku mbwale kilo, ɻineŋga kinzi tamâta rârâ siloŋo pâri tu Yesu nao laiti ɻana imâ ipâŋga Jerusalem lawea kâ. Kinzi tamâta ɻinde munja simâ simo Jerusalem ɻana simora kumbwa ɻalae. ¹³ Mine kala kinzi sikai tumba lau ku silâ ɻana sipakâtu kuku Yesu lâ nzâla. Aku sisarâwa siporo mine tu, “Paneâŋa ilâ pa Maro Kindeni! Maro Kindeni itu nzâmbé pa koipu ɻalae ɻine ikai i ndamwa kala imâ! Iveta kie ara pa Isrel nenda koipu ɻalae ɻine!”

¹⁴ Yesu nde ikai “donki” natu toŋge ku ikâki isajona kumbu, aku iyoka mine imâ. Aku ne vetâra ɻinde iyoke Maro Kindeni kawa ɻgua pinde munja singere lâ pepa tini ikeno mine tu,

¹⁵ “Miki tamâta lâ Jerusalem lawea ikeno Saion Tuu kulu, ande miki karuru ndimo.

Kamora ɻga, miki nemi Koipu ɻalae nde isajona donki natu kumbu imâ.”

¹⁶ Yesu ne pâri-tamâta nde sisama vetâra ɻine kilala tia. Andeta muli ɻga, lâ zo ɻinde Maro Kindeni ipajo Yesu imandi lâ mateja nianzi imo via kilo, ɻineŋga kinzi pâri-tamâta kalonzi ɻgere ɻana Maro Kindeni kawa ɻgua ɻinde ikeno lâ pepa tini,aku sisama tu ɻgua ɻinde nde ɻana Yesu kâ. Aku nenzi ilo-kalo ipâŋga ɻana vetâra pinde rârâni ipâŋga papa i tona.

¹⁷ Kinzi tamâta pinde munja simo kuku Yesu, kala simora isarâwa papa Lazarus ɻineŋga ipajo imandi imo via kilo. Aku kinzi ɻinde silâ ku sitapâri panzi tamâta rârâ ɻana mâsi ɻinde kâ. ¹⁸ Mine kala kinzi ɻgu ɻalae nde siloŋo Yesu parina tu munja iveta mâsi ɻalae ɻinde. Aku ɻana duvi ɻinde kâ, ande kinzi silâ sipakâtu kuku i lâ nzâla. ¹⁹ Anja kinzi tamâta lâ Parisai ɻgu nde simora ɻine, ɻinenga siporo imâ warakanzi nâ naonzi mine tu, “Opopo, kinda takura tu tapono tamâta ɻinde nzala, ande tia ndo! Kamora, kinzi tamâta rârâni nde silâ sipono muli pa i marumbuni lâ!”

Kinzi tamâta pinde lâ tinikoa ɻgu ilonzi tu simora Yesu

²⁰ Kinzi tamâta ɻgu ɻalae nde simo Jerusalem lawea ɻana simora kumbwa ɻalae wa sipanea Maro Kindeni wa. Aku kinzi tamâta pinde lâ tinikoa ɻgu nde simo kunzi.

²¹ ɻineŋga kinzi tinikoa tamâta ɻinde nde silâ pa Pilip. Pilip ne lawea tina nde Betsaida lawea lâ Galilaya tâno. Aku kinzi sipai tu, “Tamâta ɻalae, maka iloma tu kamora Yesu”.

²² ɻineŋga Pilip ilâ iporo ɻgua ɻine pa Andaria, aku kinzi rua silâ siporo pa Yesu.

²³ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “Zo ɻga imâ ipâŋga laiti lâ, ɻana Maro Kindeni ma itula naŋa Tamâta Natu kilalâŋgu pwataki tu naŋa nde Maro ɻalae.”

²⁴ Yesu iporo ḥguia ḥnina lâ, ḥninenja itambira ḥguia panzi mine tu, “Naŋa aporo ḥguia mao nâ pami; ambo kaniŋa vâsa ikeno tâno ilo tia, ande vâsa ḥinde ikura tu ipula kanaŋo, nde tia. Taitu miki kaloko ḥga; ambo kinzi tamâta sikai vâsa ḥinde ku sipau lâ tâno ilo, ande muli ḥga vâsa ḥinde ma ipagugu kanaŋo rârâ. ²⁵ Tamâta ea ilo ndo keno pa tamwata ne via, ande i ne via ḥinde ma nao tia lâ. Anja tamâta ea ilo tu i tamwata ne via lâ tâno kulu nde kelekele kaa nâ, ande i ma ikai via mao, ma imo mine ku imo nâ. ²⁶ Ambo miki ilomi tu kakai kuleŋa pa naŋa, ande nzâla ikeno mine: miki ma koka naŋa muliŋgu. ḥninenja ambo naŋa ma amo nia tonge, ande nanenju kuleŋa tamâta ma simo niani ndaina kuku naŋa. Aku naŋa Mama ma ḥjoa ḥjalae ilanzi tamâta rârâni uru sikai kuleŋa pa naŋa.”

Yesu itula ḥguia jana ne mateŋa kâ

²⁷ Yesu iporo ḥguia ḥnina lâ, ḥninenja iporo kilo mine tu, “Kala ḥnina nde naŋa ilongu malia. Mine nde naŋa ma aporo mana. Tiombo naŋa ma aporo tu ‘Mama, kupono nzâla jana nâna ḥinde kala io nao imâ pana’, a? Naŋa ma aporo ḥguia kaja mine tia, jana tu naŋa amâ amo tâno kulu ḥnina akai nâna ndainani nâ. ²⁸ Mama, kutula noko tamwata kilala pwataki!” Yesu iporo mine lâ, ḥninenja kawa ḥguia tonge ne sarawâŋa nde iyoka pa samba indue imâ mine tu, “Naŋa munja atula kilalâŋgu pwataki, aku ma aveta mine kilo.”

²⁹ Kinzi tamâta simandi Yesu tini laiti ḥinde nde siloŋo ḥguia ḥinde. Kinzi pinde nde siporo tu, “Ayo, mbamba ipu!”, anja pinde nde siporo tu, “Ajelo tonge iporo ḥguia papa i!” ³⁰ Andeta Yesu itu lâ kawanzi tu, “ᐉguia kala miki kaloko ḥinde ḥndai jana isuka naŋa ḥga. ḥinde nde jana isuka miki kâ. ³¹ Maro Kindeni ne zo jana ipare nia panzi tamâta rârâni jana nenzi kiesaka kâ, ande imâ ipâŋga laiti lâ. Aku i ne zo jana isoki tâno ḥnina ne maro, i ḥna mine Sadana, kala imâ ipâŋga laiti mine nâ. ³² Kinzi ma sisuka naŋa kâki, aku lâ zo ḥinde, ande naŋa ma akainzi tamâta lâ ḥgu ndoni simâ pa naŋa.” ³³ Yesu iporo ḥguia ḥnina jana itula i ne mateŋa kilala pwataki.

³⁴ Andeta kinzi tamâta nde siporo taulo tu, “ᐉguia tonge ikeno lâ nenda ḥguia tukuna ne pepa tini tu Kirisi ma imo via lâ tâno kulu ku imo nâ. Mine nde mana mana ḥga noko kuporo tu kinzi ma sisuka Tamâta Natu kâki, a? Tamâta Natu nde ea.”

³⁵ ḥninenja Yesu itambira ḥguia panzi mine tu, “Sinâla ma imo yo lâ miki ḥginimi ikura zo mbwana-mbwana nâ. Kala ḥnina miki kamo tava sinâla, kala kakura jana koka nzâla kalâ. Ambo sinâla ma imo ku miki tia, ande kondoma ma iturami. Ambo tamâta tonge uru iyoka kondoma ilo, ande i izizâla tu ilâ mana. ³⁶ Sinâla nde imo kumi yo. Ambo miki ma kalomi tawana sinâla, ande miki ma kamo katogo sinâla ne tamâta mine.”

Kinzi Juda tamâta rârâ kalonzi tawana Yesu tia

Yesu iporo ḥguia mine panzi lâ, ḥninenja ipilenzi ku ilâ ipavea ḥnananzi. ³⁷ Iveta mine jana duvi ḥnina kâ; kinzi munja simora i iveta mâsi kaika kie-kie ḥinde rârâni, andeta kalonzi tawana i tia. ³⁸ Aku nenzi tanya-kaika ḥinde iveta ḥguia-tulâŋa tamâta Aisaia ne ḥguia ipâŋga kanaŋo. Aisaia munja iporo mine tu, “Maro ḥjalae, kinzi kalonzi tawana maka nema ḥguia, nde tia. Tamâta tonge isama sondo jana Maro ḥjalae ne walo kâ, ande tia.”

³⁹ Kinzi sikura tu kalonzi tawana Yesu, ande tia. Aisaia munja itula ḥnina ne duvi pwataki mine tu,

⁴⁰ “Maro Kindeni iveta kinzi matanzi leva-leva lâ, aku iveta tanya-kaika lâ. Mine nde matanzi ikura tu simora kelekele, ande tia, aku ilonzi kalonzi ikura tu sisama ḥguia ne duvi, ande tia. Kinzi sikura tu sipalele ilonzi kalonzi itaulo imâ pa naŋa kilo jana avetanzi sondo kâ, ande tia.”

⁴¹ Aisaia isama tu Yesu ma imâ ipâŋga muli tava Maro Kindeni ne walo kaika. Mine kala iporo ḥguia ḥnina jana Yesuni kâ.

⁴² Anja kinzi Juda tamâta ḥjalajala pinde rârâ kalonzi tawana Yesu. Taitu siruru ḥnananzi Parisai tamâta. Mine kala situla nenzi kalo-tawana ḥinde pwataki, ande tia. Kinzi sisama tu ambo nenzi kalo-tawana ma ipâŋga nia yo, ande kinzi Parisai tamâta

ma sijaranzi simo niaka ɣana nenzi ɣgu. ⁴³ ɣana tu kinzi Parisai tamâta ilonzi ndo tu kinzi tamâta ma sisuka ɣanzi kâki. Andeta ilonzi tu Maro Kindeni ma isuka ɣanzi kâki, ande tia.

Yesu kawa ɣgua nde ɣana itula kiesaka pwataki

⁴⁴ Yesu iporo kawa ɣalae yâti mine tu, “Tamâta ea kalo tawana na ja, ande i kalo tawana na ja simbonju nâ tia. I kalo tawana Mama tona, ina isupwana kala amâ. ⁴⁵ Anga tamâta ea imora na ja, ande imora Mama tona, ina isupwana kala amâ. ⁴⁶ Na ja amâ amo tâno kulu atogo sinâla mine. Mine kala tamâta ea kalo tawana na ja ma imo kondoma ilo, ande tia.

⁴⁷ Ambo tamâta tonge ilojo nanenju ɣgua, andeta ipaveta kuku tia, ande na ja ma asowe ɣgua lâ tamâta ɣinde tini, ande tia. Na ja ɣandai amâ amo tâno kulu ɣana asowe ɣgua lâ tamâta tininzi ɣga. Na ja amâ ɣana akainzi piti lâ kondoma ilo. ⁴⁸ Ambo tamâta tonge ipu muli pa na ja ku ipaveta kuku nanenju ɣgua tia, ande nanenju ɣgua ma itula i kilala pwataki. Na ja munja atula ɣgua pwataki, aku nanerju ɣguani ndaina ma muli itula tamâta nenzi kiesaka pwataki, lâ zo ɣalae ɣana tâno ne zo marumbu kâ. ⁴⁹ ɣana tu na ja ɣandai akai ɣgua lâ warakângu nâ ilonju ɣinejga aporo ɣga. Mama isupwa na ja kala amâ, aku nanayoni i tamwata io ɣgua rârâni lâ kawângu ɣana aporo atula kâ. ⁵⁰ Na ja asama tu Mama kawa ɣgua ɣine nde ikura tu ivetanzi tamâta sikai via mao, ma simo vianzi mine ku simo nâ. Mine kala ɣgua rârâni na ja aporo ɣine, ande Mama munja io lâ kawângu ɣana aporo atula pwataki kâ.”

13

Yesu ipua ne pâri-tamâta kenzi

¹ Zo imâ ipângâ laiti ɣana kinzi Juda tamâta ma sika kâpwa ɣalae ɣana kumbwa Pasova kâ. Aku Yesu isama tu i ne zo laiti ɣana ipile tâno ɣine ku itaulo ilâ pa Tama kilo. Yesu ilo ndo ikeno panzi tâno tamâta rârâni uru kalonzi tawana i, aku i ilo ikeno panzi mine lee i ne zo marumbu.

² Kari ɣga indue lala pararai lâ, aku Yesu tavanzu ne pâri-tamâta nde sika kâpwa sisajona. Andeta Sadana munjani isowe Judas ilo kalo tu ma io Yesu lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo. (Judas nde Saimon Iskariot natu.) ³ Yesu isama tu i Tama walo kaika ilua i lâ, kala imo Maro ɣalae. Aku mine nâ, isama tu Maro Kindeni munja isupwa i imâ, aku zo laiti ɣana i ma itaulo pa Maro Kindeni kilo. ⁴ Mine kala Yesu ipile kâpwa ikeno peke kulu, aku imandi. ɣinejga ikai ne pasawanya luandondo piti lâ tini, aku ikai lalava mota tonge ku ipu lâ kambwa je. ⁵ ɣinejga ipalini lâlâ lâ kondo tonge ilo, aku ikai wurâta ɣana ipua kinzi pâri-tamâta taitu-taitu kenzi kâ. Aku ipu lâlâ piti lâ lalava mota ɣinde munja ipu lâ tamwata kambwa je.

⁶ Iveta mine imâ lee, ɣinejga imâ ipângâ pa Saimon Petero. Aku Petero nde ikasoja tu, “Maro ɣalae, tiombo noko kupângâ wurâta tamâta kaa nâ kala kutu kupua na ja kejgu, a?” ⁷ Ande Yesu itu lâ kawa tu, “Noko kuzizâla ɣana nanenju vetâna ɣine kilala. Andeta muli ɣga noko ma kusama kilala pwataki.” ⁸ Andeta Petero ipai tu, “Wa, noko ma kupua kejgu tia ku tia ndo kanajo!” Ande Yesu iporo tauilo tu, “Ambo na ja ma apua noko kie tia, ande noko ma pwura tu kumo taitu kuku na ja, ande tia.” ⁹ Saimon Petero ilojo ɣgua ɣine, ɣinejga ipai Yesu tu, “Maro ɣalae, ambo mine, ande noko ma kupua kejgu nâ tia. Noko ma kupua mbaunjgu wa kuluنجu wa tona.”

¹⁰ Andeta Yesu isia ɣgua papa tu, “Ambo tamâta tonge ilili lâ, ande muso keno i tini tia. Mine kala, ambo ipua kie nâ, ande i ma imo tini mbâra-mbâra. Arja miki nde kamo mbâra-mbâra lâ. Ambo taitu tamâta tonge lâ miki ɣginimi nde imo mbâra-mbâra tia.” *

¹¹ Yesu isama tu Judas ma muli io i lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo. Mine kala iporo tu, “Tamâta tonge lâ miki ɣginimi nde imo mbâra-mbâra tia”.

* 13:10: ɣine nde duvi mine; ambo kinda kalonda tawana Yesu, ande i iveta kinda tapângâ ilonda mbâra-mbâra ndo. Andeta ikura zo zo kinda uru taveta kiesaka, aku Yesu itu kinda ma tapatula kiesaka ɣinde rârâni pwataki.

¹² Yesu ipua kenzi marumbu lâ, ɻineŋga ipasawa tamwata ne pasawaja luandondo lâ tini kilo, aku isanjona peke tini laiti kilo. ɻineŋga ikasoŋjanzi tu, “Kala ɻine naŋa aveta mâsi tonge pami lâ. Tiambo miki kasama mâsi ɻinde kilala, tiya? ¹³ Miki uru kasarawa naŋa tu ‘Panânâja’ wa ‘Maro ɻalae’ wa, aku ɻinde ara, ɻana tu naŋa amo nemi pananâja wa Maro ɻalae wa. ¹⁴ Mao nâ, naŋa nde miki nemi Maro ɻalae wa nemi pananâja wa, andeta kala ɻine naŋa apatawa tiningu ku apua kemi lâ. Mine nde ara ɻana miki kala ma kaveta vetâŋa mineni nâ, aku kapatawa tinimi ku kaveta vetâŋa kie taituni panzi tinimi pinde. ¹⁵ Naŋa atula vetâŋa pwataki pami lâ, ɻana miki ma kamora ku kalâ kaveta vetâŋani ndaina panzi tinimi pinde. ¹⁶ Naŋa aporo ɻuga mao nâ pamî; wurâta tamâta ikura tu ipâŋga mbwananâja pa i ne tamâta ɻalae, ande tia. Aku mine nâ, ambo tamâta ɻalae tonge isupwa tamâta tonge tu ikai i kawa ku ilâ iporo panzi tamâta pinde, ande kuleŋa tamâta ɻinde ɻa ɻandai ipole tamâta ɻalae ɻinde ɻa. ¹⁷ Kala ɻine ɻga miki kasama mâsi kala naŋa munja aveta ɻinde kilala pwataki lâ. Ambo miki ma kapaveta sondo kuku mâsi ɻine, ande miki ma kandeka nâ.

¹⁸ Andeta naŋa ɻandai aporo ɻana miki rârâni taitu-taitu ɻga. Naŋa munja apatea miki, aku asama kilalami sondo ndo. Aku naŋa asama tu ɻuga tonge Maro Kindeni munja io lâ timbunda Daviti kawa, ande ma ipâŋga kanaŋo. ɻuga ɻinde ikeno mine: ‘Aku niŋgu-nambwe sondo, inani munja imo ilo taitu kuku naŋa ku ika kuna, ande i kala ikai kazâŋa pa naŋa mine nâ’. ¹⁹ Vetâŋa ɻine ipâŋga tia yo, andeta kala ɻine naŋa aporo atula pwataki pami kaloŋo lâ. Mine nde muli, lâ zo ɻana vetâŋa ɻine ma ipâŋga kâ, ɻineŋga miki ma kalomi tawana tu ‘Naŋani Warakâŋgu Kala ɻine’. ²⁰ Naŋa aporo ɻuga mao nâ pamî; naŋa uru asupwanzi tamâta pinde silâ, aku tamâta ea ilo ara panzi tamâta ɻinde, ande i ilo ara mine nâ pa naŋa tona. Aku tamâta ea ilo ara pa naŋa, ande i ilo ara mine nâ pa Maro Kindeni tona, ina isupwana kala amâ.’

Yesu itula ɻuga tu i ne pâri-tamâta tonge ma io i lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:21-25, Malaka 14:18-21, Luka 22:21-23

²¹ Yesu iporo ɻuga ɻine marumbu lâ, ɻineŋga i ilo malia ndo. Mine kala iporo pwataki mine tu, “Naŋa aporo ɻuga mao nâ pamî; miki nawalami tonge ma io naŋa lâ kinzi kazâŋa tamâta mbaunzi ilo.”

²² Iporo mine lâ, ɻineŋga kinzi pâri-tamâta taitu-taitu matanzi sipalea warakanzi. Kinzi nde sizizâla ndo tu iporo ɻana ea. ²³ ɻnga pâri-tamâta tonge nde isanjona Yesu tini laiti. Ina kala tamâtani ndaina Yesu ilo ndo keno papa. ²⁴ Mine kala Saimon Petero isuka nao papa pâri-tamâta ɻinde,aku ipai tu, “Noko pwasonja i tu iporo ɻana ea.”

²⁵ ɻineŋga pâri-tamâta ɻinde iparuse ilâ Yesu tini laiti ku ikasoŋja tu, “Maro ɻalae, noko kuporo ɻana ea.” ²⁶ Ande Yesu iporo taulo tu, “Naŋa ma akai puroŋa pinde apatuku ndue suu ilo ku alua tamâta tonge ika. Inani nde tamâta ndaina kala aporo ɻana.” ɻineŋga ikai puroŋa katije ipatuku ndue suu ilo aku ilua Judas, i Saimon Iskariot natu.

²⁷ Judas nde ikai puroŋa lâ, ɻineŋga walele nâ Sadana ilâ i ilo. Aku Yesu ipai Judas tu, “Vetâŋa kala noko kutu kuveta, ande kuveta walele nâ”. ²⁸ Kinzi tamâta rârâni sisajona peke tini ɻinde nde siloŋo Yesu iporo ɻuga mine pa Judas, andeta sisama ɻuga ɻinde kilala tia. ²⁹ ɻana tu Judas uru ikai wurâta ɻana ikatona mbumbu panzi pâri-tamâta kâ. Mine kala kinzi pâri-tamâta pinde ilonzi tu Yesu isupwa Judas tu ilâ iko kâpwa pinde ɻana kumbwa ɻalae ne kâŋa-nuŋa tâku ilâ ɻana kelekele ilanzi sugorai tamâta tâ. ³⁰ Judas nde ikai puroŋa katije ɻinde lâ, ɻineŋga walele nâ imandi ku iyâti ilâ. Ande mbo lâ.

Yesu itu ɻuga tukuŋa wasaseki panzi ne pâri-tamâta

³¹ Judas iyâti ilâ lâ, ɻineŋga Yesu iporo tu, “Kala ɻine zo laiti lâ ɻana naŋa Tamâta Natu ɻâŋgu ma ipâŋga ɻalae. Aku naŋa kala ma aveta Maro Kindeni ɻa ipâŋga ɻalae mine nâ. ³² Ambo naŋa aveta Maro Kindeni ɻa ipâŋga ɻalae, ande Maro Kindeni tamwata ma walele nâ iveta naŋa Tamâta Natu ɻâŋgu ipâŋga ɻalae mine nâ.

³³ Niŋgu-nambwe wukale, miki katogo naŋa natunju mine. Andeta zo mbwana-mbwana nâ, ɻineŋga naŋa ma amo kumi kilo tia, aku miki ma karoto ɻanana. Naŋa

munja aporo ḥhua tonge panzi Juda tamâta ḥalaŋala, kala ḥine aporo ḥguani ndaina kilo pa miki. Miki kakura tu kalâ pa nia naŋa ma amo ḥinde, ande tia. ³⁴ Kala ḥine naŋa atu ḥua tukurja wasaseki pa miki mine: Miki taitu-taitu ma tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde. Naŋa uru tiniŋgu mwasa nâ pa miki, aku iloŋgu tu miki taitu-taitu kala ma kaveta vetâŋa kie taituni mine nâ, ku ma tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde. ³⁵ Ambo miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde, ande vetâŋa ḥinde ma itula pwataki panzi tamâta rârâni tu miki nde kapono muli pa naŋa marumbu lâ.”

Yesu itula ḥua tu Petero ma ipatimoa i

Matai 26:30-35, Malaka 14:26-31, Luka 22:31-34

³⁶ ḥineŋga Saimon Petero ikasonja Yesu mine tu, “Maro ḥalae, noko ma kulâ mana.” Yesu nde itu lâ kawa tu, “Nia kala naŋa ma alâ ḥinde, ande noko pwura tu pwoka mulingu kumâ, ande tia. Mambo muli, ḥineŋga noko ma pwoka mulingu kumâ.” ³⁷ Andeta Petero ikasonja kilo tu, “Maro ḥalae, mana mana ḥga naŋa akura tia ḥana ayoka noko muli alâ nia ḥinde, a? Naŋa apaveta sondo lâ ḥana apayaula warakâŋgu neŋgu via ku amâte ḥana avila noko!” ³⁸ Andeta Yesu ipai tu, “Noko kuporo tu ma kupayaula tamwata ne via ku kumâte ḥana kuvila naŋa, a? Naŋa aporo ḥua mao nâ pano; tatareko ma ita isuŋa kawa tia yo, ande noko ma kuporo kupatimoa naŋa mbwani ḥato mine tu noko kusama naŋa tia.”

14

Yesu nde nzâla ḥana talâ pa Maro Kindeni kâ

¹ Yesu ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Miki ma kalomi loko ku ilomi rârâ ndimo. Miki kao nemí kalo tawana ilâ pa Maro Kindeni,aku kalomi tawana naŋa mine nâ.

² Naŋa Mama ne luma nde ilo kisiŋa pwapwataki rârâ keno,aku naŋa alâ ḥana aveta nia sondo pami. Ambo kelekele ikeno mine tia, ande naŋa ma aporo ḥua mine pami, ande tia. Andeta mao nâ, kelekele ikeno mine. ³ Naŋa ma alâ aveta miki niami sondo lâ ḥga, ḥineŋga ma ataulo amâ kilo ku akaimi kamâ kamo kuku naŋa. Mine kala nia naŋa amo ḥinde, ande miki kala ma kamo ndaina kuku naŋa. ⁴ Miki kasama nzâla ḥinde kala ilâ pa nia naŋa alâ papa ḥinde.”

⁵ Andeta Tomas iporo tu, “Maro ḥalae, maka kazizâla ḥana nia noko kulâ papa ḥinde. Mine kala maka ma kakura tu kasama nzâla ḥinde mâsi mana.” ⁶ Aku Yesu ipai mine tu, “Naŋa warakâŋgu nde nzâla,aku naŋa nde ḥua mao tamwatâŋgu wa via tamwatâŋgu wa. Kinzi tamâta sikura ḥana silâ pa Mama lâ nzâla tonge, ande tia ndo.” ⁷ Yesu iporo ḥua ḥine pa Tomas, ḥineŋga ipainzi ne pâri-tamâta mine tu, “Ambo miki ma kasama naŋa kilalâŋgu sondo, ande miki ma kasama naŋa Mama kilala mine nâ. Kala ḥine ḥga miki kasama i kilala,aku kamora i marumbu lâ.”

⁸ Andeta Pilip ipai Yesu tu, “Maro ḥalae, kutula Tama pa maka kamora ḥga. Maka iloma pa ḥinde nâ.” ⁹ Aku Yesu iporo tauulo tu, “Pilip,naŋa amo kumi ikura zo luandondo lâ, andeta noko kusama kilalâŋgu tia, a? Tamâta ea imora naŋa, ande imora Mama tona. Mine nde ḥana sâ kâ ḥga noko kuporo tu, ‘Kutula Tama pa maka’, a? ¹⁰ Tiambo noko ḥandai kalo tawana tu naŋa apaipa kuku Mama,aku Mama kala ipaipa kuku naŋa, a? Naŋa munja akai ḥua lâ warakâŋgu nâ iloŋgu ḥineŋga aporo atula pami, ande tia. Andeta Mama ipaipa kuku naŋa,aku iveta tamwata ne wurâta. ¹¹ Ara ḥana miki ma kalomi tawana ḥua ḥine: naŋa apaipa kuku Mama,aku Mama kala ipaipa kuku naŋa. Ambo miki tinimi pwâka tu kalomi tawana nanenjgu ḥua, ande ara ḥana miki ma kalomi ḥgere ḥana mâsi rârâni naŋa aveta ḥinde, ḥana ḥinde ma ipanjo nemí kalo-tawana kâ. ¹² Naŋa aporo ḥua mao nâ pami; tamâta ea kalo tawana naŋa, ande i kala ma iveta mâsi kie-kie, itogo naŋa aveta mine. Aku i ma iveta mâsi pinde ipole mâsi naŋa munja aveta ḥinde, ḥana tu naŋa ma ataulo alâ pa Mama kilo.

¹³ Miki kapaiipa kuku naŋa lâ. Mine kala vetâŋa ndia miki kano pa naŋa tu aveta, ande ma naveta, ḥana tu ḥinde ma iveta Mama ja ipâŋga ḥalae. ¹⁴ Mao nâ, miki kapaiipa kuku naŋa lâ. Mine kala vetâŋa ndia miki kano pa naŋa tu aveta, ande ma naveta.”

Yesu iporo ipa ŋgua tu ma isupwa Koroani Sapâŋja imâ

¹⁵ Yesu iporo ŋgua kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Ambo miki ilomi ndo keno pa naŋa, ande miki ma kapaveta sondo kuku nanenjgu ŋgua. ¹⁶ Aku naŋa ma ano pa Mama, ku Mama ma isupwa Pavilâŋja Tamwata tonge imâ pamî. Aku Pavilâŋja Tamwata ŋjinde ma imo kumi mine ku imo nâ. ¹⁷ Pavilâŋja Tamwata ŋjinde nde Koroani Sapâŋja. I uru itula ŋgua mao naŋa Maro Kindeni kâ. Kinzi tâno tamâta sikura tu simora i ku sisama i, ande tia. Mine kala i ma imo kinzi nenzi Pavilâŋja Tamwata, ande tia. Anja miki nde kasama i lâ, naŋa tu i uru imo kumi, aku ma imo ilomi. ¹⁸ Naŋa ma alâ, andeta naŋa ma apilemi kamo simbomi nâ, katogonzi mundoro mine, ande tia. Naŋa ma ataulo amâ pamî kilo. ¹⁹ Zo laiti lâ naŋa kinzi tâno tamâta ma simora naŋa naoŋgu kilo tia. Anja miki nde ma kamora naoŋgu kilo. Naŋa ma amo viâŋgu kilo,aku naŋa duvi ŋnine kâ miki kala ma kamo viami mine nâ. ²⁰ Lâ zo ŋjinde, ande miki nemî ilo-kalo ma ipâŋga, kala ma kasama tu naŋa apaipa kuku Mama, aku miki kapaipa kuku naŋa, itogo naŋa kala apaipa kuku miki mine nâ. ²¹ Tamâta ea ikai nanenjgu ŋgua ku ipaveta kuku, ande tamâta ŋjinde ilo ndo keno pa naŋa. Aku tamâta ea ilo ndo keno pa naŋa, ande naŋa Mama kala ma ilo ndo keno pa i mine nâ. Aku naŋa kala ma iloŋgu ndo keno pa i, ku ma apatua warakâŋgu papa.”

²² ŋnineŋga Judas, i Judas Iskariot nuwaka, ande ikasoŋa Yesu mine tu, “Maro ŋlalae, mana mana ŋga noko ma kupatua pa maka nâ, andeta ma kupatua panzi tâno tamâta tia.” ²³ Yesu nde itu lâ i kawa tu, “Ambo tamâta tonge ilo ndo keno pa naŋa, ande i ma ipaveta kuku nanenjgu ŋgua. Aku Mama ma ilo ndo keno pa tamâta ŋjinde, aku maka rua Mama rua ma kamâ kamo kuku i. ²⁴ Ambo tamâta tonge ilo ndo keno pa naŋa tia, ande i ma ipaveta kuku nanenjgu ŋgua tia. Miki kaloko naŋa atula ŋgua pamî, andeta naŋa ŋandai akai ŋgua ŋnine lâ warakâŋgu nâ iloŋgu ŋjinenga aporo ŋga. ŋjinde nde Mama ne ŋgua, ina isupwana kala amâ.

²⁵ Naŋa amo kuku miki yo, kala ŋnine aporo atula ŋgua ŋainani pamî lâ. ²⁶ Andeta muli ŋga Mama ma isupwa Pavilâŋja Tamwata ikai naŋa ndamwâŋgu imâ pamî. I nde Koroani Sapâŋja. I ma ipananami naŋa nanenjgu ŋgua rârâni kâ, aku ma ipaŋo ilomi kalomi tu ma kalomi ŋgere kilo naŋa ŋgua rârâni naŋa muŋga atula pamî ŋjinde.

²⁷ Naŋa ao wisi-pisi imo miki taitu-taitu ilomi kalomi, itogo wisi-pisi uru imo warakâŋgu iloŋgu kalokoŋgu mine. Andeta wisi-pisi ŋjinde ŋandai irerege kuku tâno ŋnine ne wisi-pisi ŋga. Mine nde miki ma kalomi loko ku karuru ndimo. ²⁸ Miki muŋga kaloko naŋa apaimi tu, ‘Naŋa ma apilemi ku alâ, andeta muli, ŋnineŋga ma ataulo amâ pamî kilo’. Ambo miki ilomi ndo keno mao pa naŋa, ande miki ma kandeka, naŋa tu naŋa alâ pa Mama, aku Mama ja nde ipole naŋa ŋâŋgu. Andeta miki ilomi ŋandai ikeno mine ŋga. ²⁹ Vetâŋja rârâni ŋjinde nde ipâŋga tia yo, kala ŋnine atula pwataki pamî kaloko lâ. Mine kala muli, lâ zo naŋa vetâŋja ŋjinde ma ipâŋga, ande miki ma kalomi tawana nanenjgu ŋgua. ³⁰ Naŋa ma aporo ŋgua rârâ kilo pamî tia, naŋa tu tâno ŋnine ne maro, i ŋa Sadana, ande ma imâ. I ne walo tonge keno naŋa iveta sâ tonge pa naŋa, ande tia ndo. ³¹ Taitu naŋa iloŋgu tu kinzi tâno tamâta ma sisama ŋnine; naŋa iloŋgu ndo keno pa Mama. ŋjana ŋnine kâ, naŋa uru aveta vetâŋja rârâni ikura Mama itula pana mine. Mine nde ara, miki kamandi, aku toka.”

Yesu nde kâi “waini” mao

¹ Yesu iporo ŋgua kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Naŋa warakâŋgu nde kâi ‘waini’ mao, anja naŋa Mama nde tâno waini warika.

² Nanenjgu laka ndia uru sipula kanajonzi tia, ande Mama itotonzi ŋjinde rârâni piti lâ kâi waini tini, aku itambiranzi lâ. Anja laka ndia uru sipula kanajonzi, ande Mama itotonzi ŋjinde rârâni sipâŋga mbwana-mbwana. Ivetanzi sondo mine naŋa isukanzi tu sipula kanajonzi rârâ. ³ Miki nde kapâŋga ilomi mbâra-mbâra marumbu lâ, naŋa tu miki uru kapaveta kuku naŋa kawâŋgu ŋgua. ⁴ Ambo miki kapaipa kuku naŋa, ande naŋa kala

ma apaipa kuku miki mine nā. Kāi waini ne laka tonge simbo nā ikura ḥana ipula kanajo kā, ande tia. Taitu miki kalorō ḥga; ambo laka ipasipa kuku kāi waini, ande laka ḥinde ikura ḥana ipula kanajo kā. Aku mine nā, ambo miki kapaiipa kuku naşa tia, ande miki ma kakura tu kaveta vetānja ara pinde itogo kanajomi mine, ande tia.

⁵ Naja warakānju nde kāi waini, anga miki nde kāi waini ne laka. Tamāta ea ipaipa kuku naşa, aku naşa kala apaipa kuku i, ande tamāta ḥinde ma ipula kanajo rārā. Ambo miki kapaiipa kuku naşa tia, ande miki ma kakura tu kaveta vetānja ara tonge tia. ⁶ Ambo tamāta tonge tini pwāka tu ipaipa kuku naşa, ande tamāta ḥinde itogo kāi laka kinzi sikai piti ku sitambira lâ, kala ḥgāla-ḥgāla lâ. Kinzi uru sigona kāi laka ḥgāla-ḥgāla ḥinde ilâ taitu, ḥneŋga silinjî lâ yââ ilo kana lâ. ⁷ Ambo miki kapaiipa kuku naşa, aku nanenjgu ḥgua nde ikeno kaika lâ ilomi, ande miki ma kano pa Maro Kindeni ikura warakami nemi ilo papa mine, ḥneŋga i ma iveta vetānja ndainani nā, itogo miki muŋga kano papa mine. ⁸ Ambo miki ma kaveta vetānja ara rārā, itogo kanajomi mine, ande nemi vetānja ḥinde ma itula pwataki tu miki kapono muli pa naşa lâ; aku ḥinde ma igagatinzi tamāta ilonzi tu ma sipanea Mama ḥa.

⁹ Mama tini mwasa ndo pa naşa, aku naşa kala tiniŋgu mwasa ndo pa miki mine nā. Ambo miki ma kapaiipa kuku naşa, ande tini-mwasa ma ipipi lâ ilomi. ¹⁰ Naja uru apaveta sondo kuku naşa Mama kawa ḥgua rārāni. Mine kala i tini mwasa ndo pa naşa, ma imo mine ku imo nā. Aku mine nā, ambo miki kala kapaveta sondo kuku kawānju ḥgua rārāni, ande miki ma kasama tu naşa tiniŋgu mwasa ndo pamî, ma amo mine ku amo nā. ¹¹ Naja ilonju tu nanenjgu ndekānja ma imo ilomi kalomi, ḥna iveta nemi ndekānja ipānja ḥjalae tina. Mine nde naşa aporo ḥgua ḥne pamî lâ. ¹² Naja aporo ḥgua tukuna imâ pamî mine: Miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde, itogo naşa tiniŋgu mwasa ndo pa miki mine nā. ¹³ Ambo tamāta tonge ipayaula tamwata ne via ḥna ivilanzi ni-nambwe kā, ande i ne vetānja ḥinde itula pwataki tu i tini mwasa ndo panzi. Aku tini-mwasa kie mine ipole tini-mwasa kie-kie rārāni. ¹⁴ Ambo miki kapaveta sondo kuku ḥgua rārāni naşa atula pamî ḥinde, ande miki kamo ningu-nambwe.

¹⁵ Naja ma apatu miki ḥjami kilo tu ‘nanenjgu wurāta tamāta’, ande ma tia. Kala ḥne naşa aporo tu miki nde nr̄ŋgu-nambwe, ḥna tu kinzi wurāta tamāta ḥjandai sisama vetānja rārāni nenzi koipu iveta ḥga. Andeta ḥgua rārāni ḥinde naşa Mama muŋga itula pa naşa, ande naşa atula ḥguani ndaina pa miki marumbu lâ. ¹⁶ Miki ḥjandai kapatea naşa ḥga. Naja apatea miki lâ, aku asupwami tu kalâ kaveta vetānja ara rārā, itogo kanajomi mine. Aku kanajomi ḥinde ma ikeno mine ku imo nā. Ambo miki ma kano pa Mama lâ naşa ḥn̄ŋgu tu ma iveta vetānja tonge pamî, ande i ma iveta vetānji ndaina. ¹⁷ Naja aporo ḥgua tukuna imâ pamî mine: miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde.”

Kinzi tamāta pinde ma sikai kazānja panzi pâri-tamāta

¹⁸ Yesu iporo ḥgua kilo panzi ne pâri-tamāta mine tu, “Ambo kinzi tāno tamāta ma sikai kazānja pamî, ande kalomi ḥgere sondo ḥna ḥne kâ: kinzi muŋga sikai kazānja pa naşa mine nā. ¹⁹ Ambo miki kamo katogonzi tāno tamāta, ande kinzi ma tininzi mwasa nā pamî, itogo tininzi mwasa pa warakanzi seenzi mine. Andeta miki ḥjandai kamo katogonzi tāno tamāta ḥga. Naja apateami tu ma kapile tāno ḥne ne vetānja wa ilo-kalo wa. Mine kala kinzi tāno tamāta uru sikai kazānja pamî. ²⁰ Miki kalomi ḥgere sondo ḥna ḥgua tonge naşa munja aporo atula pamî mine: wurāta tamāta ikura tu ipānja mbâna-mbâna pa ne koipu, ande tia. Ambo kinzi tamāta pinde munja nāna silua naşa, ande ma nāna silua miki mine nā. Ambo kinzi tamāta pinde munja sipaveta kuku naşa kawānju ḥgua, ande kinzi ma sipaveta kuku miki kawami ḥgua mine nā. ²¹ Miki kapaiipa kuku naşa lâ. Mine kala kinzi ma siveta kenzi sakamao pamî, itogo munja siveta pa naşa mine. Kinzi sisama naşa Mama kilala tia, ina munja isupwana kala amâ. Aku ḥna duvi ḥinde kâ, ande kinzi ma siveta mine pamî. ²² Ambo naşa munja amâ atula ḥgua panzi tia, ande pareŋa-nia ma ilâ panzi ḥna nenzi kiesaka kâ, ande tia. Andeta kinzi silojo ku sisama lâ; mine kala pareŋa-nia ḥinde nde ikeno panzi. ²³ ḥna tu tamāta ea ikai kazānja

pa naŋa, ande ikai kazâŋja pa naŋa Mama tona mine nâ. ²⁴ Naŋa uru aveta mâsi kaika ŋalaŋala,aku tamâta tonge ikura tu iveta mâsi mine, ande tia. Ambo naŋa muŋga aveta mâsi kaika rârâ lâ kinzi naonzi tia, ande pareŋa-nia ma ilâ panzi ɻana nenzi kiesaka kâ, ande tia. Andeta kinzi matanzi simora nanenju mâsi kaika ɻinde marumbu lâ,aku sikai kazâŋja pa maka rua Mama rua. ²⁵ Nenzi vetâŋa ɻinde ipâŋga ɻana iveta ɻuga tonge ikeno lâ nenzi ɻuga tukuŋa ne pepa tini ma ipâŋga kanajo. ɻuga ɻinde ikeno mine: 'Kinzi tamâta pindle sikai kazâŋja pa naŋa koa tia nâ'.

²⁶ Andeta Pavilâŋja Tamwata nde uru imo kuku Mama,aku naŋa ma asupwa i imâ pamî. I nde Koroani ɻana itula ɻuga mao ɻana Maro Kindeni kâ,aku iyoka pa Mama tini imâ. I ma itula ɻuga pwataki ɻana naŋa kâ. ²⁷ Aku miki kala mine nâ ma katula ɻuga ɻana naŋa kâ, ɻana tu nia ndoyo, lâ zo ɻinde amandi ɻana aveta nanenju wurâta munjâŋa, ande miki kamo ku naŋa,aku kamo kuna mine lee ikura lâ zo ɻine.

16

¹ Naŋa tiniŋgu pwâka tu miki ma kapile nemi kalo-tawana. ɻana duvi ɻinde kâ, ande naŋa aporo ɻuga ɻine rârâni pamî lâ. ² Muli ɻga,kinzi ma siŋarami kamo niaka ɻana luma ɻana pasauŋa kâ rârâni. Andeta ɻinde nâ tia; zo tonge ma muli imâ,aku lâ zo ɻinde, ambo tamâta tonge ipu miki pâta kamâte, ande i ma ilo tu iveta vetâŋa ara lâ Maro Kindeni nao. ³ Kinzi ɻandai sisama Mama kilala sondo ɻga. Aku mine nâ,kinzi ɻandai sisama naŋa kilalâŋgu sondo. Mine kala kinzi ma siveta vetâŋa sakamao mine pamî. ⁴ Andeta kala ɻine naŋa aporo pamî lâ ɻana vetâŋa ɻinde ma muli ipâŋga kâ. Mine nde muli, lâ zo ɻinde kinzi tamâta ma siveta vetâŋa ɻinde pamî, ande miki ma kalomi ɻgere ɻana ɻuga ɻine kala aporo pamî lâ."

Yesu itula ɻuga ɻana Koroani Sapâŋja ne wurâta kâ

"Muŋga, lâ zo ɻinde miki kapâŋga tamâta wasaseki ɻana kapono muli pa naŋa kâ, ande naŋa warakâŋgu amo kumi. Mine kala lâ zo munjâŋa ɻinde naŋa ɻandai aporo ɻuga pwataki pamî ɻana malia ɻinde kâ. ⁵ Andeta kala ɻine naŋa ma alâ pa Mama, i muŋga isupwana kala amâ. ɻnga tamâta tonge lâ miki ɻginimi ɻandai ikasoŋa naŋa tu, 'Noko ma kulâ mana'. ⁶ Kala ɻine aporo atula ɻuga ɻine pamî kaloŋo lâ,aku ɻuga ɻine iveta ilomi malia ndo. ⁷ Andeta naŋa aporo ɻuga mao nâ pamî;ara ɻana naŋa ma apilemi ku alâ, ɻana tu ɻinde ma ivilami. ɻana tu ambo naŋa ma apilemi alâ tia, ande Pavilâŋja Tamwata ma imâ ipâŋga pamî tia. Andeta naŋa ma alâ, ɻinenga ma asupwa i imâ pamî. ⁸ I ma imâ ɻana ipaŋo kinzi tamâta ilonzi kalonzi, ɻana ma sisama sondo tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi, kala siveta vetâŋa sondo tia. Aku ma sisama tu Maro Kindeni ma ipare nia panzi ɻana ɻinde kâ. ⁹ Kinzi ɻandai sisama nenzi kiesaka kilala pwataki ɻga, ɻana tu kinzi kalonzi tawana naŋa tia. ¹⁰ Aku kinzi ɻandai sisama vetâŋa sondo kilala pwataki ɻga, ɻana tu naŋa ma alâ pa Mama,aku miki ma kamora naŋa kilo tia. ¹¹ Aku kinzi ɻandai sisama Maro Kindeni ne mâsi ɻana ipare nia panzi tamâta kâ, ɻana tu Maro Kindeni ipa ɻuga lâ tu ma ipare nia pa tâno ɻine ne maro.

¹² Naŋa atu aporo ɻuga pindle rârâ kilo pamî, andeta miki kakura ɻana kakai ɻuga ɻinde kâ, ande tia. ¹³ Andeta lâ zo ɻana Koroani Sapâŋja ma imâ, ina kala uru itula ɻuga mao ɻana Maro Kindeni kâ, ande i ma ikai poe pa nemi ilo-kalo, ande kala miki ma kasama Maro Kindeni kawa ɻuga mao ɻinde rârâni duvi. Andeta i tamwata nâ ma ipatea ɻuga ɻinenga iporo itula pwataki, ande tia. ɻuga ndia i muŋga iloŋo, ande i ma itula ɻuguani ndaina nâ pwataki, ku ma itula ɻuga pamî ɻana vetâŋa pindle ma muli ipâŋga kâ. ¹⁴ Mao nâ, i ma ikai naŋa kawâŋgu ɻuga, ku ma itula pwataki pamî. Aku i ne vetâŋa ɻinde ma itula kilalâŋgu pwataki tu naŋa nde Maro ɻhalae. ¹⁵ Naŋa Mama kawa ɻuga rârâni ɻinde nde naŋa kawâŋgu ɻuga tona. Mine kala naŋa apaimi tu Koroani ma ikai naŋa kawâŋgu ɻuga, ku ma itula pwataki pamî."

Ndekâŋja nde ma ikai kalo-lokoni nia

¹⁶ Yesu iporo ḥhua kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Zo tini mwata nâ, ḥinenja miki ma kamora na ja kilo tia. Aṅga muli, zo tini mwata nâ kilo, ḥinenja miki ma kamora na ja kilo.” ¹⁷ I ne pâri-tamâta pinde nde silojo ḥhua ḥine lâ, ḥinenja siporo ḥhua imâ warakanzi nâ ḥgininzi mine tu, “Yesu iporo ḥhua mine pa kinda, andeta ḥhua ḥinde nde duvi mana. Iporo tu, ‘Zo tini mwata nâ, ḥinenja miki ma kamora na ja kilo tia. Aṅga muli, zo tini mwata nâ kilo, ḥinenja miki ma kamora na ja kilo’. Aku iporo ḥhua tonge tona mine tu, ‘Na ja ma alâ pa Mama’. ¹⁸ ḥhua ḥinde iporo tu ‘Zo tini mwata nâ’, ande ḥinde nde duvi mana. Kinda tazizâla ndo ḥana Yesu ne ḥhua ḥinde kâ.”

¹⁹ Yesu isama tu kinzi pâri-tamâta situ sikasoja i ḥana ḥinde kâ. Mine kala ipainzi tu, “Tiambo miki kapakasoja warakami ḥana ḥua naja munja aporo pami ḥinde ne duvi, tiya? Naja munja aporo tu, ‘Zo tini mwata nâ, ḥinenja miki ma kamora na ja kilo tia. Aṅga muli, zo tini mwata nâ kilo, ḥinenja miki ma kamora na ja kilo’. ²⁰ Naja aporo ḥua mao nâ pami; miki ma kata pâta, ku ma kalomi sukâja ḥalae tina, aṅga kinzi tâno tamâta ma sindeka. Mao nâ, miki ma kalomi loko, andeta muli ḥga kalo-lokoni ḥinde ma ipalele, aku ma ipânga ndekâja mao. ²¹ Lâ zo ḥana taine ipagugu kâ, ande isama tu nâna ne zo nde imâ ipânga laiti lâ, aku ḥinde iveta i ilo malia. Taitu mambo ipagugua natu lâ, ande i ma kalo ḥgere kilo ḥana nâna ḥinde kâ, ande tia. I ma indeka nâ, ḥana tu natu nde imâ ipânga tâno kulu. ²² Aku miki kala mine nâ; lâ zo ḥine, ande miki kamo tava ilomi malia nâ. Andeta na ja ma amorami kilo, aku pa zo ḥinde, ande miki ma ilomi ndeka ndo. Aku tamâta tonge ma ikura tu izavaru ndekâja ḥinde piti lâ ilomi, ande tia. ²³ Aku lâ zo ḥinde, miki ma kakasoja na ja kilo ḥana ḥua pinde ne duvi kâ, ande tia. Na ja aporo ḥua mao nâ pami: ambo miki ma kano pa Maro Kindeni lâ na ja ḥângu tu ma iveta vetâja tonge, ande i ma iveta vetâja ndainani nâ pami. ²⁴ Miki kapaipa kuku na ja lâ, andeta miki ḥandai kano pa Maro Kindeni lâ na ja ḥângu tu ma iveta vetâja tonge pami ḥga. Taitu kala ḥine, ambo miki ma kakai no ja mine, ande ma kamora kana jo. Mine kala ndekâja ma ipipi ndo lâ ilomi kalomi.”

Yesu nde ipole tâno ḥine ne walo marumbu lâ

²⁵ Yesu iporo ḥua kilo panzi ne pâri-tamâta tu, “Naja munja asia ḥua rârâ pami, andeta muli ḥga na ja ma aveta mine pami kilo, ande tia. Na ja ma aporo pwataki atula Mama kilala ipânga nia yo pami. ²⁶ Aku lâ zo ḥinde, ande na ja ma akai miki kawami ku aporo pa Mama, ande tia. ḥana tu na ja akai nzâla piti pami lâ, kala miki warakami ma kakai no ja ilâ sondo pa Mama tamwata. ²⁷ Miki ilomi ndo keno pa na ja, aku uru kalomi tawana tu na ja munja amo kuku Mama, kala amâ ḥine. ḥana duvi ḥinde kâ, ande Mama tamwata ilo ndo keno pa miki. ²⁸ Nia ndoyo na ja amo kuku Mama, kala apile i ku amâ amo tâno kulu. Kala ḥine na ja ma apile tâno ku ataulo alâ pa Mama kilo.”

²⁹ Yesu ne pâri-tamâta nde silojo ḥua ḥine lâ, ḥinenja sipai Yesu tu, “Ara, kala ḥine ḥga noko kuporo ḥua pwataki lâ. Noko ḥandai kusia ḥua pama ḥga. ³⁰ Kala ḥine maka nema ilo-kalo ipânga tu noko kusama kelekele rârâni marumbu lâ. Kasoñâja wa ḥua ndia ikeno tamâta ilonzi kalonzi, ande noko kusama marumbuni. Mine nde noko uru kuo tini pa tamâta tonge tu iporo ḥua pwataki kâ, ande tia. Kala ḥine maka kaloma tawana tu noko munja kumo kuku Maro Kindeni, ḥinenja kumâ kumo ḥine.”

³¹ Andeta Yesu nde itu lâ kawanzi tu, “Oo, kala ḥine miki kalomi tawana na ja mao, a? ³² Miki kalongo ḥga; zo ḥga ipânga laiti lâ, ande kala zo tini nâ kinzi ma sijara miki rârâni taitu-taitu kakâwa kataulo pa nemu luma. Miki ma kapile na ja, kala na ja ma amo simborju nâ. Andeta ḥandai amo simborju nâ mao ḥga, ḥana tu Mama imo ku na ja ikura zo rârâni. ³³ Na ja ilonju tu miki ma kapaipa sondo kuku na ja, aku kamo tava wisimi pisi. Mine kala na ja aporo ḥua ḥine pami lâ. Lâ zo ḥana miki kamo tâno ḥine kulu, ande malia wa nâna ma imâ ipânga pami. Taitu ilomi kaika ḥga; na ja apole tâno ḥine ne walo marumbu lâ!”

17

Yesu ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi ne pâri-tamâta

¹ Yesu iporo ḥhua mine panzi ne pâri-tamâta marumbu lâ, ḥineŋga mata kâki ilea pa samba, aku ikai noja mine tu, “Mama, zo ḥga ipâŋga lâ. Naŋa ilongu tu ma ḥine noko ma kutula noko natu naŋa kilalâŋgu pwataki, aku naŋa kala ma atula noko kilala pwataki mine nâ.

² ḥana tu nia ndoyo noko kupateana ḥana akai Maro ḥlalae panzi tamâta ndoni. Mine kala naŋa via mao alanzi tamâta ḥinde noko muŋga kupateanzi tu ma sipono muli pana. Via ḥinde nde ḥana simo vianzi mine ku simo nâ. ³ Aku via mao ḥinde nde duvi mine; tamâta ea kinzi sisama noko Maro Kindeni kilala tu noko simbo nâ nde Maro mao, aku kalonzi tawana tu noko muŋga kusupwa naŋa Yesu Kirisi amâ, kinzi ḥinde ma sikai via mao, ma simo vianzi mine ku simo nâ. ⁴ Wurâta rârâni noko muŋga kupatea pana, ande naŋa aveta ḥinde marumbu lâ. Aku nanengu vetâŋa ḥinde itula noko kilala pwataki panzi tâno tamâta. ⁵ Mama, siŋgani, lâ zo ḥinde tâno ipâŋga tia yo, ande naŋa amo kuno, aku naŋa ḥâŋgu ḥlalae. Kala ḥine naŋa ilongu tu noko ma ḥoa ḥlalae ndainani nâ kulua naŋa kilo lâ noko tamwata nao.

⁶ Naŋa atula noko kilala pwataki panzi tamâta lâ, kinzi ḥinde noko kupatea lâ tu ma pwainzi piti lâ kinzi tâno tamâta ḥgininzi ku kulua naŋa. Muŋga kinzi simo noko ne tamâta, aku kinzini nde kulua naŋa lâ. Aku kinzi uru sipaveta kuku noko kawa ḥhua.

⁷ Kala ḥine kinzi sisama tu kelekele ndoni noko muŋga kulua naŋa, ande kelekele ḥinde iyoka noko mbau ilo imâ pana. ⁸ ḥana tu ḥua rârâni noko muŋga kutula pana, ande naŋa kala atula ḥua ndainani nâ pa kinzi. Aku sikai sipaveta kuku, kala sisama sondo tu nia ndoyo naŋa amo kuku noko. Kinzi nenzi kalo-tawana ikeno mine tu noko muŋga kusupwana kala amâ. ⁹ Taitu naŋa ḥandai ano pano tu kuvilanzi tâno tamâta ḥga. Ano pano tu kuvilanzi tamâtani ḥaina noko muŋga kulua naŋa, ḥana tu kinzini nde simo noko ne tamâta. ¹⁰ Nanengu tamâta rârâni nde noko ne tona. Aku mine nâ, noko ne tamâta rârâni nde nanengu tona. Aku kinzi ḥinde uru situla naŋa kilalâŋgu pwataki tu naŋa nde Maro ḥlalae. ¹¹ Kala ḥine naŋa ma amâ pano, aku ma amo tâno ḥine kulu kilo tia. Andeta kinzi ma simo tâno kulu yo. Mine kala Mama, noko Sapâŋa Tamwata, naŋa ano pano tu pwea ḥananzi lâ noko tamwata ḥa kaika ḥinde, ḥana kinzi ma simo ilonzi kalonzi taitu, itogo kinda rua tamo mine. Nia ndoyo noko ḥoa kaika ḥinde kulana lâ. ¹² Muŋga, lâ zo ḥinde amo kunzi yo, ande naŋa akai ḥoa ndainani muŋga kulana ḥinde, aku akea ḥananzi. Naŋa akatonanzi sondo nâ. Mine kala ḥgu ḥinde ne tamâta tonge ḥandai isapiri ku nao tia lâ ḥga. Andeta tamâta taitu mai nâ, inani tamâta ḥana ilâ pa yâŋa ḥlalae ne mbââ ilo, i simbo nâ isapiri lâ. Mine kala noko kawa ḥua ikeno lâ pepa tini ḥinde nde ipâŋga kanajo lâ.

¹³ Kala ḥine naŋa ma amâ pano. Andeta naŋa ilongu tu nanengu ndekâŋa ma ipâŋga ḥlalae lâ nanengu tamâta ilonzi; mine kala aporo ḥua rârâni ḥine lâ zo ḥine naŋa amo tâno kulu yo. ¹⁴ Naŋa atula noko kawa ḥua pwataki panzi silojo lâ. Andeta kinzi tâno tamâta nde sikai kazâŋa panzi, ḥana tu tâno ḥine nde nanengu tamâta nianzi mao, ande tia. Aku mine nâ, tâno ḥine nde naŋa niâŋgu mao, ande tia. ¹⁵ Naŋa ḥandai ano pano tu pwainzi piti lâ tâno ḥine kulu ḥga. Naŋa ano pano tu pwea ḥananzi, ḥana Sakamao Tamwata ma ikura ḥana izavarunzi tia. ¹⁶ Tâno ḥine nde naŋa warakâŋgu niâŋgu mao, ande tia. Aku mine nâ, tâno ḥine nde kinzi nianzi mao, ande tia. ¹⁷ Noko kawa ḥua ndoni nde mao kanajo. Mine kala naŋa ilongu tu noko ma kuo ne ḥua mao ḥinde ipaipa lâ ilonzi kalonzi, ḥana ma siŋgani noko ne ḥgu sondo. ¹⁸ Noko muŋga kusupwana kala amâ amo kunzi tâno tamâta. Aku mine nâ, naŋa kala asupwanzi tamâta ḥinde silâ simo kunzi tâno tamâta. ¹⁹ Naŋa ao warakâŋgu nengu via ndoni imâ pano, ḥana avilanzi tu siŋgani noko ne ḥgu sondo.

²⁰ Taitu naŋa ḥandai ano pano tu kuvilanzi nanengu tamâta ḥine simbonzi nâ, ande tia. Naŋa ano pano tu kuvilanzi tamâta pinde tona, kinzi ḥinde ma muli silojo nanengu pâri-tamâta nenzi ḥua, ku ma sio nenzi kalo-tawana imâ pa naŋa. ²¹ Mama, naŋa ilongu tu

kinzi tamâta ñinde rârâni ma simo ilonzi kalonzi taitu, itogo kinda rua tamo mine. Ambo kinzi ma simo ilonzi kalonzi taitu mine, ande kinzi tâno tamâta ma kalonzi tawana tu noko munja kusupwana kala amâ. ²² Nanayoni noko walo kaika kulana, aku na ja kala walo kaika ndainani nâ alua kinzi lâ, ñana kinzi ma sikura tu simo ilonzi kalonzi taitu, itogo kinda rua tamo mine. ²³ Na ja apaipa kuku kinzi, aku noko kala kupai pa kuku na ja mine nâ. Na ja ilonju tu kinzi ma simo ilonzi taitu mao. Ambo kinzi ma simo mine, ande kinzi tâno tamâta ma sisama tu noko munja kusupwana kala amâ. Aku ma sisama tu noko tini mwasa ndo panzi nanejgu tamâta ñinde, itogo uru tini mwasa pa na ja mine.

²⁴ Mama, na ja ilonju tu kinzi tamâta noko munja kulana ñinde ma simo kuku na ja. Na ja ilonju tu kinzi ma simora kilalângu pwataki tu na ja nde Maro Ñalae. Mao nâ, nia ndoyo, lâ zo ñinde tâno ipânga tia yo, ande noko tini mwasa ndo pa na ja kala kupateana tu ma akai Maro Ñalae mine nâ.

²⁵ Mama, noko nde Vetânya Sondo Tamwata. Kinzi tâno tamâta ñandai sisama noko kilala sondo ñga, anja na ja nde asama noko kilala sondo. Aku nanejgu tamâta nde sisama tu noko munja kusupwana kala amâ. ²⁶ Na ja atula noko kilala pwataki panzi lâ,aku ma amo aveta mine nâ, ñana tu ñinde ma ivilanzi tu tininzi mwasa panzi tininzi pinde, itogo noko tini mwasa pa na ja mine. Aku ñinde ma ivilanzi tu sipaipa kuku na ja warakângu tona.” Yesu ikai no ja mine.

18

Judas io Yesu lâ kinzi kazânya tamâta mbaunzi ilo

Matai 26:36-46, Malaka 14:32-42, Luka 22:39-46

¹ Yesu ikai no ja ñinde marumbu lâ, ñinejga ikainzi ne pâri-tamâta ku sipile nia ñinde silâ simbwaliu Kidron Lââ. Tâno tonge ikeno pa nia ñinde, kâi oliv pinde imandi ñinde. Aku Yesu tavanzi ne pâri-tamâta silâ tâno ñinde ilo. ² Anja Judas, ina tamâta ñana io Yesu lâ kinzi kazânya tamâta mbaunzi ilo, ande isama tâno ñinde lâ, ñana tu zo rârâ Yesu uru ipasau kunzi ne pâri-tamâta lâ niani ndaina. ³ Mine kala Judas ikainzi Rom nenzi zugu tamâta ñgu tonge, sitavanzi luma sapânya ne sambara pinde munja kinzi patarawânya tamâta ñalanjala ñga kinzi Parisai tamâta sisupwanzi,aku ikainzi silâ pa nia ñinde. Kinzi sisaya sinâla tava tâmba lâ mbalaunzi,aku sikai para ja ne kelekele tona simâ.

⁴ Yesu nde isama lâ ñana vetânya rârâni nao laiti ñana ipânga papa i kâ. Mine kala iyoka nao sondo ilâ pa ñgu ñinde,aku ikasojanzi tu, “Miki nde kamâ karoto ñana tamâta ea.”

⁵ Ande kinzi siporo tauulo tu, “Maka kamâ tu karoto ñana Yesu, i Nasarete tamwata.”

Ñinejga Yesu ipainzi tu, “Na jani Warakângu Kala Ñine.” (Aku Judas, ina tamâta ñana ikai kulu-pânya ñana Yesu kâ, ande imo ndaina imandi kunzi.) ⁶ Kinzi silojo Yesu iporo tu, “Na jani Warakângu Kala Ñine”, ñinejga siruru ku siparoko sitaulo,aku patanzi sindue tâno kulu.*

⁷ Ñinejga Yesu ikasojanzi kilo tu, “Miki nde kamâ karoto ñana tamâta ea.” Aku sipai tu, “Maka kamâ tu karoto ñana Yesu, i Nasarete tamwata.” ⁸ Ñinejga Yesu itu ñgua lâ kawanzi tu, “Na ja apaimi tu Na jani Warakângu Kala Ñine. Ambo miki karoto ñana na ja kâ, ande ara, kapilenzi tamâta ñine silâ.” ⁹ Yesu iporo ñgua ñine ñana iveta ne ñgua munjânya tonge ipânga kanajo kâ. I munja iporo pa Maro Kindeni tu, “Noko tamâta pinde kulua na ja lâ,aku na ja apile tamâta tonge lâ ñgu ñinde kala i nao tia lâ, ande tia ndo.”

¹⁰ Aku pila ñana kazânya kâ tonge ikeno pa Saimon Petero. Mine kala i mbau ilâ ipasu pila ñinde yâti ku ipu patarawânya tamâta ñalae ne wurâta tamâta tonge, i ja tu Malkus. Aku pila isalu tamâta ñinde taja pa wia kâ motu piti imbe ndue tâno kulu. ¹¹ Ñinejga Yesu ipai Petero tu, “Wa, kulumbwa pila itaulo ilâ pa ne karae ilo ñga! Mana mana, a? Tiambo noko kutu na ja ma angenge ñana kâmba ñine Mama ipatea pa na ja tu ma anu, a?”

* 18:6: Kumora ñgua ikeno lâ Yoane 8:24.

Kinzi sikai Yesu silâ pa patarawâja tamâta ȳalae
Matai 26:57-68; Malaka 14:53-65; Luka 22:63-71

¹² Ȫineŋga Rom nenzi zugu tamâta ȳinde, sitavanzi nenzi koipu wa kinzi Juda tamâta nenzi sambara wa, nde sikai Yesu kaika ku sipa i mbalau lâ wâlo kaika. ¹³ Ȫineŋga sikai silâ pa tamâta tonge, i ȳa tu Anas. Anas nde Kaiafas ana, anga Kaiafas nde imo kinzi patarawâja tamâta ndoni nenzi tamâta ȳalae lâ mbwera ȳinde. ¹⁴ Kaiafas nde tamâtani ndaina munja ipainzi Juda tamâta ȳalanjala mine tu, “Ara ȳana tamâta taitu nâ ma ikai kinda Isrel ȳgu ndamwânda, ku imâte.”

Petero ipatimoa Yesu

Matai 26:69-75; Malaka 14:66-72; Luka 22:54-62

¹⁵ Aku Saimon Petero kuku pâri-tamâta tonge nde soka Yesu muli silâ. Patarawâja tamâta nenzi tamâta ȳalae munja iveta mete kuku pâri-tamâta ȳinde. Mine kala pâri-tamâta ȳinde iyoka Yesu muli ilâ patarawâja tamâta nenzi tamâta ȳalae ne ȳgumbi ilo. ¹⁶ Anja Petero nde imandi nia yo, imo nzâla kawa tini laiti. Ȫineŋga pâri-tamâta ȳinde ilâ iporo ȳgua pa wurâta taine tonge imandi io ȳana nzâla kâ, aku taine ȳinde isâu pa pâri-tamâta ȳinde tu ikai Petero imâ ȳgumbi ilo.

¹⁷ Aku wurâta taine ȳinde nde ikasoja Petero mine tu, “Tiambo nokoni kala tamâta ndai ne pâri-tamâta tonge, tiya?” Andeta Petero iporo taulo tu, “Mine tia. Naja ȳandai i ne pâri-tamâta ȳga.” ¹⁸ Aku kinzi wurâta tamâta wa kinzi sambara munja sisurja yââ. Nia pisi, kala simandi simwai yââ. Mine kala Petero ilâ imandi kunzi imwai yââ.

Patarawâja tamâta nenzi tamâta ȳalae io Yesu ilâ pa ȳgua nia

¹⁹ Kinzi patarawâja tamâta nenzi tamâta ȳalae Anas nde imo ikasoja Yesu ȳananzi i ne pâri-tamâta kâ, aku ikasoja ȳana ȳgua Yesu munja ipanananzi tamâta ȳinde tona. ²⁰ Aku Yesu nde itu ȳgua taulo mine tu, “Naja munja atula ȳgua panzi tamâta rârâni lâ nia yo. Ikura zo zo ȳana apanananzi lâ nenzi luma ȳana pasaunja kâ ilo, aku apanananzi lâ Maro Kindeni ne luma sapânya tona. Mao nâ, ȳana apanananzi lâ nia ndoni kinzi Juda tamâta uru sipasau ȳinde. ȳana ȳandai aporo ȳgua tonge lâ nia paveânya ȳga. ²¹ Mine nde ȳana sâ kâ ȳga noko pwasonja ȳana, a? Kulâ pwasonjanzi tamâta ȳinde munja silojo nanergu ȳgua. Kinzi sisama lâ ȳana ȳgua rârâni munja aporo atula panzi ȳinde.”

²² Yesu iporo ȳgua mine lâ, Ȫineŋga sambara tonge, ina imandi imo Yesu tini laiti, ande iponza Yesu nao ku ipai tu, “Wa, noko ea ipaino tu kuvaligi patarawâja tamâta nenzi tamâta ȳalae mine, a?” ²³ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Ambo ȳana aporo ȳgua tonge soki tâ, ande ara, kutula ȳinde pwataki. Taitu kulojo ȳga; ambo ȳana aporo ȳgua mao, ande ȳana sâ kâ ȳga noko kuponza ȳana, a?”

²⁴ Ȫineŋga Anas io Yesu ilâ pa patarawâja tamâta nenzi tamâta ȳalae tonge, i ȳa tu Kaiafas. Andeta kinzi ȳandai siyaule wâlo munja sipa lâ i mbalau ȳinde piti ȳga.

Petero iporo ipatimoa Yesu kilo tu isama i tia

²⁵ Saimon Petero nde imandi imwai yââ, Ȫineŋga kinzi tamâta pinde sikasoja i tu, “Tiambo nokoni kala i ne pâri-tamâta tonge, tiya?” Andeta Petero ipatiâmo ku ipainzi tu, “Mine tia. Naja ȳandai i ne pâri-tamâta ȳga.” ²⁶ Ȫineŋga patarawâja tamâta nenzi tamâta ȳalae ne wurâta tamâta tonge kala imâ iporo kuku Petero. Wurâta tamâta ȳinde ninambwe tonge nde tamâta ȳinde munja Petero isalu i taya piti. Aku ikasoja Petero tu, “Tiambo ȳana munja amorano kumo kuku Yesu lâ tâno ȳinde, tiya?” ²⁷ Ȫineŋga Petero iporo ipatiâmo kilo mine tu, “Tia ndo kananjo!” Aku lâ zoni ndaina, ande tatareko isurja kawa.

Kinzi sikai Yesu silâ pa Pilata

Matai 27:2,11-14; Malaka 15:1-5; Luka 23:1-7,13-15

²⁸ Ȫineŋga kinzi Juda tamâta ȳalanjala sipile Kaiafas ne luma, aku sikai Yesu silâ pa Rom nenzi koipu ȳalae ne luma. Zo ȳga imâ ȳana mbwale-mbwale kâ, aku kinzi Juda tamâta tininzi pwâka tu silâ luma ȳinde ilo. Kinzi kalonzi tawana tu ambo ma silâ tinikoa tamâta ne luma ilo, ande ȳinde ma iveta muso panzi lâ Maro Kindeni nao, kala ma sikura tu sika

kâpwa lâ kumbwa njinde ne kâja-nuja, ande tia. Mine kala kinzi ñandai silâ Rom nenzi koipu ñalae ne luma ilo ñga; simandi nia yo sindamwa. ²⁹ Mine kala Pilata iyâti imâ panzi ku ikasorjanzi tu, “Miki katu kao tamâta njinde ilâ pa ñgua nia ñana i ne vetâja soki ndia, a?” ³⁰ Andeta kinzi siporo taulo tu, “Ambo i munja iveta vetâja soki tonje tia, ande maka ma kakai i kamâ pano, ande tia.”

³¹ Ñinejga Pilata ipainzi tu, “Ayo, kakai kalâ, aku kaveta papa ikura warakami nemi ñgua tukuña.” Andeta kinzi Juda tamâta siporo taulo tu, “Ambo taitu miki Rom nemi ñgua tukuña indi kaika pa maka Juda tamâta tu ma kapu tamâta tonje pâta imâte ñana i ne vetâja soki kâ ndimo.” ³² Vetâja mine ipângâ ñana iveta Yesu ne ñgua tonje ipângâ kanajo. Munja Yesu iporo itula i ne materja kilala pwataki.

³³ Ñinejga Pilata itaulo ilâ koipu ñalae ne luma ilo, aku ipainzi ne zugu tamâta tu sikai Yesu simâ. Yesu imâ ipângâ lâ, ñinejga Pilata ikasoja tu, “Noko nde Juda nenzi koipu ñalae, tiya?” ³⁴ Andeta Yesu ikasoja Pilata tu, “Tiambo noko tamwata ilo patea ñgua njinde anja kuporo, tiya?, kinzi tamâta pinde munja siporo situla na ja parinângu pano.”

³⁵ Ande Pilata iporo taulo tu, “Yoo, na ja ñandai Juda tamwatângu ñga! Noko tamwata ne ñgu wa kinzi patarawâja tamâta ñalajala nde sikaino kumâ pana. Noko munja kuveta vetâja soki ndia, a?” ³⁶ Yesu nde itu lâ kawa mine tu, “Na ja ñandai tâno ñine ne koipu ñalae tonje ñga. Ambo na ja nde tâno ñine ne koipu ñalae tonje, ande nanenju tamâta ma simandi ñana paraja kâ,aku tamâta tonje ma ikura tu io narja lâ kinzi Juda tamâta ñalajala mbaunzi ilo, ande tia. Taitu na ja amo koipu ñalae lâ nia tonje.”

³⁷ Ñinejga Pilata ikasoja kilo tu, “Mine nde mao nâ, noko nde koipu ñalae tonje, tiya?” Yesu iporo taulo tu, “Noko tamwata kuporo tu na ja nde koipu ñalae tonje. Na ja nana ipaguguana amâ apângâ tâno ñine kulu ñana aporo atula ñgua mao kâ,aku tamâta ea kinzi ilonzi pa ñgua mao, ande kinzi njinde uru silojo nanenju ñgua.” ³⁸ Ñinejga Pilata ikasoja Yesu tu, “Ñgua ndia nde ñgua mao, a?”

Pilata ipa ñgua tu ma sипу Yesu pâta imâte

Matai 27:15-21, Malaka 15:6-11, Luka 23:18-19

Pilata iporo ñgua ñine marumbu lâ, ñinejga iyâti ilâ pa nia yo kilo ku ipainzi Juda tamâta tu, “Na ja ñandai asânda i ne vetâja soki tonje ñga. Mine nde na ja akura tu ao i lâ ñgua nia, ande tia. ³⁹ Andeta miki kasama vetâja tonje na ja uru aveta. Ikura mbwera mbwera, lâ miki Juda nemi kumbwa ñine, ande na ja uru ayaute tamâta tonje ipile luma sakamao iyâti ilâ. Miki ilomi tu na ja ma ayaute miki Juda ñgu nemi koipu ñalae Yesu, tiya?”

⁴⁰ Andeta kinzi sisarâwa kaika mine tu, “Kuyaute i ndimo! Kuyaute Barabas imâ pama!” Barabas nde nzanzare tamwata tonje.

19

¹ Ñinejga Pilata iporo panzi zugu tamâta,aku sikai Yesu silâ ku sipalili pâta. ² Ñinejga kinzi zugu tamâta simwali wâka-wâka tonje ku sisawa lâ Yesu kulu, itogo koipu ñalajala nenzi loki-loki mine. Aku sisawa pasawaña ñiji luandondo tonje lâ i tini tona. ³ Kinzi siveta mine lâ, ñinejga simâ i tini laiti mbwaninzi rârâ ñana siveta “a” papa. Kinzi sipai tu, “Oe, Juda nenzi koipu ñalae!” Aku siponza Yesu nao tona.

⁴ Kinzi siveta mine lee, ñinejga Pilata iyâti imâ pa nia yo kilo,aku ipainzi Juda tamâta mine tu, “Miki kalongo ñga; na ja ma akai tamâta njinde iyâti imâ imandi naomi. Ñinejga miki ma kasama tu na ja ñandai asânda i ne vetâja soki tonje ñga.” ⁵ Ñinejga Yesu iyâti imâ. Aku loki-loki njinde kinzi munja simwali lâ wâka-wâka nde ikeno mine nâ lâ Yesu kulu, anja pasawaña ñiji njinde ikeno i tini tona. Ñinejga Pilata ipainzi tu, “Miki kamora ñga, tamâtani kala nai.”

⁶ Andeta kinzi patarawâja tamâta ñalajala wa kinzi luma sapâja ne sambara matanzi ilâ simora Yesu,aku ndainani nâ sisarâwa kawanzi ñalae mine tu, “Kupu lâ kâi popole tini imâte! Kupu lâ kâi popole tini imâte!” Andeta Pilata iporo taulo panzi tu, “Miki warakami kakai ku kapu lâ kâi popole tini. Na ja warakângu ñandai asânda i ne vetâja soki tonje

ŋga!” ⁷ Andeta kinzi Juda tamâta situ ŋgua lâ Pilata kawa tu, “Tamâta ŋine munja iporo tu, ‘Naŋa nde Maro Kindeni Natu’, aku maka nema ŋgua tukuŋa ikeno mine tu ambo tamâta tonge iporo ŋgua kaja mine, ande ma sипу pâta imâte.”

⁸ Pilata iloŋo ŋgua ŋinde, aku iruru pâta kanajo. ⁹ ɻineŋga itaulo ilâ koipu ŋalae ne luma ilo kilo, aku ikasoŋa Yesu mine tu, “Noko pwoka sinia kumâ.” Andeta Yesu iporo ŋgua tonge taulo pa Pilata, ande tia. ¹⁰ Tia ku Pilata ipai tu, “Mana mana, a? Noko tini pwâka tu kuporo ŋgua taulo pa naŋa, a? Naŋa akura tu ayaute noko kulâ, aku akura tu apuno lâ kâi popole tini kumâte. Tiambô noko kuzizâla ŋana nanerŋgu walo ŋine, a?”

¹¹ Andeta Yesu itu lâ kawa tu, “Maro Kindeni ipatea tu walo mine ma keno pa noko. Ambo i munja ipatea mine tia, ande noko ma pwura tu kuveta vetâŋa tonge pa naŋa tia ndo. Mine nde tamâta ŋinde kala munja io naŋa lâ noko mbau ilo, ande i ne kiesaka nde ŋalae ndo, ipole noko ne kiesaka ŋine.”

¹² Pilata iloŋo Yesu ne ŋgua ŋine, ɻineŋga ikai wurâta kaika iroto nzâla ŋana iyaute Yesu ilâ kâ. Andeta kinzi Juda tamâta simo sisarâwa kaika mine tu, “Ambo noko kuyaute tamâta ŋine ilâ, ande vetâŋa ŋinde ma itula pwataki tu noko ŋandai Koipu ɻalae Kaisara ne mete ŋga! Tamâta ea itu tamwata parina tu i imo koipu ŋalae, ande tamâta ŋinde imo Kaisara ne kazâŋa tamâta.”

¹³ Pilata iloŋo ŋgua ŋine lâ, ɻineŋga ikai Yesu iyâti ilâ pa nia yo. Aku i tamwata ilâ isanjona lâ ŋgua-samâŋa tamwata ne sajonâŋa nia, lâ nia tonge sipatu ŋa tu “Mira Pâpâta”. (Lâ Hibru ŋgua sipatu nia ŋinde ŋa tu “Gabata”.) ¹⁴ ɻinde nde Juda nenzi zo ŋana siveta kelekele sondo ŋana nenzi kumbwa ŋalae Pasova ma ipâŋga lâ wurita, aku kari nde ikâki lâ. ɻineŋga Pilata ipainzi Juda tamâta tu, “Kamora, miki nemi koipu ŋalae kala ŋine!”

¹⁵ Andeta kinzi sisarâwa kawanzi ŋalae mine tu, “Kakai ilâ! Kakai ilâ! Kapu lâ kâi popole tini imâtel!” An̄ga Pilata nde ipainzi tu, “Ayo, miki ilomi tu naŋa ma apu nemi koipu ŋalae lâ kâi popole tini imâte, a?” Andeta kinzi patarawâŋa tamâta ŋalanjala siporo taulo tu, “Maka nema koipu ŋalae tonge tia; Kaisara simbo nâ imo nema koipu ŋalae.”

¹⁶ Tia ku Pilata io Yesu lâ kinzi zugu tamâta mbaunzi ilo, ŋana ma sипу lâ kâi popole tini imâte kâ.

Kinzi sипу Yesu lâ kâi popole tini

Matai 27:31-50, Malaka 15:20-37, Luka 23:26-46

¹⁷ ɻineŋga kinzi zugu tamâta sikai Yesu silâ, aku ikale tamwata ne kâi popole iyoka ilâ. Ipile Jerusalem lawea ku iyoka mine ilâ lee ipâŋga nia tonge ikeno laiti, i ŋa mine “Kulu Kâmba Nia”. (Lâ Hibru ŋgua sipatu nia ŋinde ŋa tu “Golgata”.) ¹⁸ ɻineŋga lâ niani ndaina kinzi sikai tutui ŋalanjala ku sипу Yesu mbalau wa kie wa, ɻineŋga sisona itâra lâ kâi popole tini. Aku sisonanzi tamâta rua tona. Tonge nde itâra lâ kâi popole tonge pa Yesu tini pa wia kâ, an̄ga tonge nde itâra lâ kâi popole tonge pa Yesu tini pa ŋâsi kâ. An̄ga Yesu nde itâra imo kinzi rua ŋgininzi.

¹⁹ Pilata munja in̄gere ŋgua pinde lâ palanja tonge tini, aku kinzi sипу palanja ŋinde kâki lâ kâi popole tini. ɻuga ŋinde ikeno mine; “Yesu, i Nasarete Tamwata; Juda nenzi Koipu ɻalae.” ²⁰ In̄gere ŋgua ŋinde lâ Hibru ŋgua, an̄ga lâ Rom ŋgua, an̄ga lâ Grik ŋgua. Mine kala kinzi Juda tamâta rârâ nde simâ simora aku sipono ŋgua ŋinde, ŋana tu nia ŋinde kala sisona Yesu itâra lâ kâi popole tini, ande ikeno Jerusalem lawea tini laiti. ²¹ Andeta Juda nenzi patarawâŋa tamâta ŋalanjala nde sipai Pilata mine tu, “Noko ma kungere ŋgua tu ‘Juda nenzi Koipu ɻalae’, mine ndimo. Kun̄gere ŋgua mine tu, ‘Tamâta ŋine munja iporo tu ‘Naŋa nde Juda nenzi Koipu ɻalae’’.” ²² Andeta Pilata iporo taulo tu, “ɻuga kala an̄gere ŋinde, ande ma ikeno mine nâ. Kala ŋaina.”

²³ Kinzi zugu tamâta sisona Yesu itâra lâ kâi popole tini lâ, ɻineŋga sikai i ne pasawanya rârâni aku siwae ikura mbwali ŋapa. ɻineŋga kinzi taitu-taitu sikai i ne pasawanya pinde. Aku sikai Yesu ne pasawanya luandondo tona, andeta simora tu pasawanya ŋinde nde itogo lalava taitu ndo; ŋinde ŋandai itogo pasawanya pinde kinzi sisenge lalava pinde rârâ ɻineŋga sisuta ŋga. ²⁴ Mine kala kinzi zugu tamâta siporo imâ warakanzi nâ ŋgininzi tu,

“Kinda ma tasaraka pasawaŋa ŋine tia. Kinda ma tapagui mira ŋana tapatea tamâta ea ma ikai kâ.” Kinzi nenzi vetâŋa ŋinde nde iyoke Maro Kindeni kawa ŋua tonge ikeno lâ pepa tini, kala iveta ŋua ŋinde ipâŋga kanajo. ŋua ŋinde nde mine; “Kinzi sipagui paguiŋa tonge ŋana sipatea tu tamâta ea ma ikai nanenŋu pasawaŋa. Mine kala siwae nanenŋu pasawaŋa, aku sikai nenzi nenzi.”

Mine kala kinzi zugu tamâta siveta vetâŋjani ndaina.

²⁵ Aŋga kinzi taine ŋapa nde simandi simo Yesu ne kâi popole tini laiti. Tonge nde Yesu tina, aŋga tonge nde Yesu tina tua, aŋga tonge nde Klopas kaiwa, i ja tu Maria, aŋga tonge nde Maria, i Makdala lawea taine. ²⁶ Yesu mata ilâ imora tina imandi ndaina kuku pâri-tamâta ŋinde Yesu ilo ndo keno papa. ŋinenga ipai tina Maria mine tu, “Taine, tamâta ndai nde itogo noko natu mine.” ²⁷ ŋinenga ipai ne pâri-tamâta ŋinde mine tu, “Taine ndai nde itogo noko tina mine.” Aku lâ zoni ndaina, pâri-tamâta ŋinde ilo patea tu ma ikatona Yesu tina lâ i tamwata ne luma ilo.

²⁸ Yesu isama tu i ŋaŋa iveta ne wurâta rârâni marumbu lâ. Mine kala iporo tu, “Nanja arakoŋa ŋana lââ kâ”. Aku Yesu ne ŋua ŋinde iveta Maro Kindeni ne ŋua tonge ipâŋga kanajo, ŋua ŋinde kinzi munja singere lâ pepa tini ikeno. ²⁹ Kulo tonge ikeno laiti, kinzi munja siwuwu waini makisa lâ ilo. Mine kala kinzi zugu tamâta sikai nzomo tonge sipatuku lâ waini makisa ŋinde ilo, aku siseŋge lâ lumbi-lumbi tonge tini. ŋinenga sisuŋa nzomo ŋinde kâki pa Yesu kawa tu ma indomo kâ. ³⁰ Yesu indomo waini pinde lâ, ŋinenga iporo tu, “Nanenŋu wurâta rârâni ŋga marumbu lâ.” ŋinenga i nao tundu, aku imâte.

Zugu tamâta tonge ikai ua ku isowe Yesu waŋgira pwataki

³¹ Zo ŋinde nde wurâta lima, aku ŋinde nde Juda nenzi zo ŋana siveta kelekele sondo ŋana pwareâŋa ne zo sapâŋa ma ipâŋga lâ wurita. Aku pwareâŋa ne zo sapâŋa ŋinde nde nenzi kumbwa ŋalae tonge tona. Mine kala kinzi Juda tamâta ŋalajala tininzi pwâka tu mateŋa tamâta karaenzi ma itâra lâ kâi popole tini lâ kumbwa ŋinde. ŋana duvi ŋinde kâ, kinzi silâ pa Pilata ku sipai tu, “Maka kano pano tu kusupwanzi ne zugu tamâta silâ simbware tamâta kala sitâra lâ kâi popole tini ŋinde kenzi, ŋana ma simâte walele kâ. Aku kupainzi tu ma sikai tamâta ŋinde karaenzi piti tona.” ³² Mine kala kinzi zugu tamâta silâ ku simbware tamâta rua kala sitâra kuku Yesu ŋinde kenzi. ³³ Kinzi siveta mine lâ, ŋinenga silâ pa Yesu ŋana siveta vetâŋjani ndaina papa. Andeta matanzi kâki simora tu Yesu imâte lâ. Mine kala simbware i kie, ande tia. ³⁴ Andeta zugu tamâta tonge mbau ilâ ikai ua, aku isowe Yesu waŋgira pwataki. Aku walele nâ see tava lââ irere ndue lâ Yesu tini. ³⁵ Tamâta tonge mata imora vetâŋa ŋinde, ande kala ŋine inani iporo itula ŋua pwataki ŋana vetâŋa i tamwata imora ŋinde. Iveta mine ŋana miki kala ma kalomi tawana. I ne ŋua ŋine nde mao kanajo, aku i tamwata isama tu iporo ŋua mao nâ.

³⁶ Vetâŋa ŋinde ipâŋga ŋana iveta Maro Kindeni kawa ŋua tonge ipâŋga kanajo, ŋua ŋinde kinzi munja singere lâ pepa tini. ŋua ŋinde nde mine; “I tuka tonge ma mbwaranuki tia ndo.”

³⁷ Aŋga Maro Kindeni kawa ŋua tonge kala ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi ma silea pa tamâta ŋinde munja ua nâ sisowe.”

Kinzi sio Yesu karae lâ kuru ilo

Matai 27:57-66, Malaka 15:42-47, Luka 23:50-56

³⁸ Vetâŋa ŋinde marumbu lâ, aku muli, ŋinenga Yosepe, i Arimatea lawea warika, ande ilâ pa Pilata. Yosepe uru ipono muli pa Yesu, andeta iruru ŋananzi Juda tamâta ŋalajala, kala uru iveau ne kalo-tawana. Andeta ilâ pa Pilata ku ipai tu, “Ano pano tu kusâu pana ŋana akai Yesu karae alâ”. Aku Pilata nde isâu papa, ŋinenga Yosepe ikai Yesu karae ilâ.

³⁹ Aku tamâta tonge kala iyoka kuku Yosepe ilâ, i ja tu Nikoteme. Inani tamâta ndaina munja ilâ pa Yesu lâ mbo ŋana iporo ŋua kuku. Nikoteme ikai kelekele pinde itogo samimi mine, kuwae ara ndo, ŋinde kinzi munja sigema lâ ikeno. Kelekele kuwae ara ŋinde ne malia nde ipâŋga ikura malia tamâta taitu kanajo saŋao (30) mine. ⁴⁰ Yosepe kuku Nikoteme rua sikai Yesu karae, ŋinenga silita lalava ara pinde lâ karae tava kelekele

kuwae ara njinde, itogo kinzi Juda tamâta uru siveta panzi mateja tamâta mine. ⁴¹ Aku tâno tonge ikeno lâ nia njinde Yesu itâra lâ kâi popole tini. Aku kuru wasaseki tonge ikeno tâno njinde ilo. Kinzi munja sio tamâta tonge karae lâ kuru njinde ilo, ande tia. ⁴² Wurita nde Juda nenzi pwareâna ne zo sapâna, aku kuru njinde nde ikeno laiti. Mine kala kinzi rua sikale Yesu karae silâ ku sio ndue lâ kuru njinde ilo.

20

Yesu imandi imo via kilo

Matai 28:1-15, Malaka 16:1-14, Luka 24:1-32

¹ Pwareâna ne zo sapâna marumbu lâ, aku wurita kilo, lâ sânda mboyo ñaja yo, ñinejga Maria i Makdala lawea taine iyoka ilâ pa kuru njinde. Andeta mata ilâ imora tu mira ñalae kinzi munja sitambumbua ñana ipono kuru kawa kâ, ande ikeno piti lâ. ² Mine kala Maria ipalilu ilâ panzi Saimon Petero kuku pâri-tamâta njinde Yesu ilo ndo keno papa njinde. Aku ipainzi tu, “Kinzi sikai Maro ñalae karae piti lâ kuru ilo, kala maka kazizâla tu sikai silâ sio ndue lâ nia ndia!”

³ Ñinejga Petero kuku pâri-tamâta njinde rua simandi ku silâ pa kuru nia. ⁴ Kinzi rua sipalilu nâ silâ, andeta pâri-tamâta njinde ipalilu walele nâ kala imunga ilâ ipole Petero, aku ipânga munja lâ kuru tini. ⁵ Ñinejga itundu ku ipambara mata lâ kuru ilo,aku mata ilâ imora lalava kinzi munga silita lâ Yesu karae njinde. Andeta i ñandai ilâ kuru ilo ñga. ⁶ Añga Saimon Petero nde iyoka muli imâ, ñinejga walele nâ iyoka ilâ kuru ilo. Aku mata ilâ imora lalava njinde ikeno kuru ilo. ⁷ Aku imora lalava tonge tona, njinde kinzi munja silita lâ Yesu kulu. Ñinde itogo tamâta tonge munja ilupu lalava njinde ku io ndue ikeno piti lâ lalava pinde. ⁸ Ñinejga pâri-tamâta njinde, ina kala munja ipalilu imâ imandi lâ kuru tini laiti, ande i kala ilâ kuru ilo tona. I mata imora kelekele njinde lâ,aku i kalo tawana. ⁹ Pa zo njinde, kinzi nenzi ilo-kalo ñandai ipânga ñana Maro Kindeni kawa ñgua tonge ikeno lâ pepa tini mine tu Yesu ma imandi lâ mateja nianzi ku ma imo via kilo.

¹⁰ Ñinejga kinzi pâri-tamâta rua njinde sitaulo silâ pa nenzi luma kilo.

Maria, i Makdala lawea taine, imora Yesu

¹¹ Añga Maria nde itaulo imâ lâ, kala imandi nia yo lâ kuru tini laiti,aku imo ita nâ. Imo ita mine lee, ñinejga itundu ku ipambara mata lâ kuru ilo. ¹² Aku mata ilâ imoranzí anjelo rúa, nenzi pasawajá pâne ndo. Kinzi rúa sisajóna simo nianí ndaina munja Yesu karae ikeno njinde. Anjelo tonge nde isajóna lâ nia njinde munja Yesu kulu ikeno, anja tonge nde isajóna lâ nia njinde munja Yesu kie ikeno. ¹³ Ñinejga kinzi anjelo rúa njinde sikasonja Maria mine tu, “Taine, noko kuta ñana sâ kâ.” Maria nde itu lâ kawanzi ku ipainzi tu, “Kinzi sikai nanengu Maro ñalae karae piti lâ kuru ilo, kala naña azizâla tu sikai silâ sio ndue lâ nia ndia.”

¹⁴ Maria iporo ñgua njine lâ, ñinejga ipulia aku mata ilâ imora Yesu imandi laiti nâ. Andeta Maria isama Yesu kilala tia,aku itu njine nde tamâta tonge. ¹⁵ Ñinejga Yesu ikasonja mine tu, “Taine, noko kuta ñana sâ kâ. Noko kuroto ñana ea.” Maria ilo patea tu tamâta njinde nde wurâta tamâta ñana ikatona tâno njinde kâ. Mine kala ipai tu, “Tamâta ñalae, ambo noko munja pwai i karae kulâ ku kuo ndue lâ nia tonge, ande naña ano pano tu kutula nia njinde pwataki pana,aku ma alâ akai.”

¹⁶ Ñinejga Yesu ipai tu, “Maria”. Aku Maria ipulia lâaku iporo papa lâ Hibru ñgua mine tu, “Rabonai!” (Ñgua njinde nde duvi mine tu, “Panâna”). ¹⁷ Andeta Yesu ipai tu, “Noko ma kusaja naña tiniñgu ndimo, ñana tu naña ñandai ataulo alâ pa Mama ñga. Andeta kulâ panzi niñgu-nambwe wukale,aku kupainzi tu naña ma akâki ataulo pa Mama, inani kinzi tamanzi tona. Naña ma ataulo pa nanengu Maro Kindeni, inani kinzi nenzi Maro Kindeni tona.”

¹⁸ Ñinejga Maria, i Makdala lawea taine, ande ilâ ku ipainzi pâri-tamâta mine tu, “Naña amora Maro ñalae lâ!” Ñinejga itapâri panzi ñana ñgua njinde Yesu iporo papa lâ.

Kinzi pâri-tamâta simora Yesu

Malaka 16:14, Luka 24:33-49

¹⁹ Aku lâ karini ndaina, kinzi pâri-tamâta simo taitu lâ luma tonge ilo. Kinzi munja sisae luma ñinde ne nzâla kawa giri lâ, ñana tu siruru ñananzi Juda tamâta ñalañala. Kari indue lâ, ñinenga Yesu imâ imandi ñgininzi, aku ipainzi tu, “Maro Kindeni ne nzâmbé imâ pamî”. ²⁰ Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinenga itula nzimba nia ikeno i mbau wa wangira ñinde panzi. Kinzi pâri-tamâta simora lâ, aku ilonzi kalonzi ipânga tu Maro Ñalae tamwata imo kunzi, kala ilonzi ndeka ndo.

²¹ Ñinenga Yesu ipainzi kilo tu, “Maro Kindeni ne nzâmbé imâ pamî. Mama munja isupwa naña amâ, anga ñine naña kala asupwa miki kalâ mine nâ.” ²² Yesu iporo ñgua ñine lâ, ñinenga imbanda ne koroani ilâ panzi ne pâri-tamâta, aku ipainzi tu, “Miki kakai Koroani Sapâja imâ pamî. ²³ Ambo miki kapile tamâta tonge ne kiesaka, ande i ne kiesaka ñinde ma piti lâ tini. Ambo miki kapile tamâta tonge ne kiesaka tia, ande i ne kiesaka ñinde ma keno papa yo.”

Tomas imora Yesu

²⁴ Lâ zo ñinde Yesu ipânga ipatua panzi ne pâri-tamâta, ande tamâta tonge lâ kinzi sanjao kanajonzi rua ñinde nde imo kunzi tia. Pâri-tamâta ñinde ña tu Tomas, anga sipatu i ña tonge tu Didimus. ²⁵ Mine kala i nuwala pâri-tamâta sitapâri papa ku sipai tu, “Maka kamora Maro Ñalae lâ”. Andeta Tomas ipainzi tu, “Ambo naña warakângu ma amora tutui ne nzimba nia lâ i mbalau tini, ande naña ma kalongu tawana miki nemi ñgua. Ambo ma alumbwa mbaunjgu sili ilâ i wangira nzimba nia ilo, ande naña ma kalongu tawana. Ambo tia, ande ma kalongu tawana tia.”

²⁶ Kinzi simo lee aku kari lima kanajo rua ilâ lâ, ñinenga Yesu ne pâri-tamâta simâ taitu simo luma ñinde ilo kilo, aku Tomas nde imo kunzi. Kinzi munja sisae luma ne nzâla rârâni kawa giri lâ, andeta Yesu imâ ipânga ku imandi ñgininzi, aku ipainzi tu, “Maro Kindeni ne nzâmbé imâ pamî”. ²⁷ Ñinenga Yesu ipai Tomas tu, “Kumâ kuo mbau sili imâ ñai, aku kumora mbaunjgu. Aku kumâ kulumbwa mbau sili ilâ wangirângu nzimba nia ilo. Opopo, noko ilo rua rua nâ. Kupile ñinde,aku kalo tawana naña!” ²⁸ Aku Tomas iporo taulo tu, “Nanenju Maro Ñalae noko! Nanenju Maro Kindeni kala noko!”

²⁹ Ñinenga Yesu ipai tu, “O, kala ñine noko mata kumora naña naongu lâ, ande kala noko kalo tawana. Anja tamâta ea imora naña naongu tia, andeta i kalo tawana nâ, ande tamâta ñinde ma indeka pâta.”

Pepa ñine ne duvi mao

³⁰ Yesu itula mâsi kaika pinde rârâ lâ ne pâri-tamâta naonzi simora lâ, andeta ñgua ñana mâsi wa vetâja ñinde rârâni taitu-taitu ñandai ikeno lâ pepa ñine tini ñga. ³¹ Taitu ñgua ñana mâsi kaika pinde ikeno lâ pepa ñine tini,aku ñinde nde duvi mine: ñinde nde ñana ipano ilomi kalomi, ñana miki ma kalomi tawana Yesu tu ina kala Kirisi, Maro Kindeni Natu. Ambo nemi kalo-tawana ma ikeno pa i, ande miki ma kakai via mao.

21

Kinzi pâri-tamâta pinde simora Yesu kilo

¹ Zo pinde ilâ lâ,aku muli ñga Yesu ipânga ipatua kilo panzi ne pâri-tamâta lâ Galilaya Lââ Bwalika tini pinde. (Kinzi sipatu lââ bwalika ñinde ña tonge tu “Taiberias Lââ Bwalika”). Ñinde ne tapârija nde mine;

² Saimon Petero, anja Tomas (i ña tonge Didimus), anja Nataniel (i nde Kana lawea ikeno lâ Galilaya tâno ñinde warika), anja Sebedi natu rua, anja kinzi pâri-tamâta rua tonâ, kinzi tamâta ñinde rârâni simo nia ñinde. ³ Aku Saimon Petero ipainzi nuwala tu, “Naña alâ mbo aroto ija ñga”. Ñinenga siporo taulo tu, “Maka kala ma kamâ kuno”. Ñinenga sikâki wânga tonge kulu,aku sikâwa silâ. Mbo lâ,aku kinzi sitambira nenzi viâna ku siroto ija lee, andeta sikai ija tonge tia.

⁴ Siroto lee mbwale pwataki lâ, ande Yesu imâ imandi sâwaneka. Kinzi matanzi ilâ simora Yesu imandi ndaina, andeta sisama i kilala tia. ⁵ Ñinenga Yesu isarâwa panzi ku ikasonjanzi tu, “Ninju-nambwe, anja miki kakainzi ija pinde, tiya?” Kinzi nde sisarâwa

siporo taulo tu, “Tia ndo.” ⁶ ɻinenga Yesu ipainzi tu, “Ambo miki ma katambira viâja indue lââ ilo pa wânga tini pa wia kâ, ande ma kasânda ija kulu.” Kinzi siveta ikura Yesu ne ɻgua mine, aku viâja ikainzi ija rârâ ɻinde. Mine kala kinzi sikura tu sitapa viâja kâki imâ pa wânga ilo, ande tia.

⁷ ɻinenga pâri-tamâta tonge, inani Yesu ilo ndo keno papa, ande ipai Petero tu, “Ayo, Maro ɻalae imo ndai!” Saimon Petero ilojo pâri-tamâta ɻinde ne ɻgua tu ɻinde nde Maro ɻalae,aku walele nâ i ipita lalava lâ tini, ku isonja indue lââ ilo ku irea ilâ tu itoa tina tini kâ. (I munja ikai ne lalava piti ɻana iveta wurâta kâ.) ⁸ Aŋga kinzi pâri-tamâta pinde nde sikai wânga soka Petero muli silâ ɻana sitoa tina tini kâ. Aku silae viâja ɻinde ija pipi lâ ilo sikai silâ. Kinzi ɻandai simo malawae ɻana tina tini ɻga. Kinzi simo laiti nâ, ikura nia mbuku taitu mine. ⁹ Kinzi sitoa sâwaneka lâ, ɻinenga matanzi ilâ simora yââ ikeno. Aku ija pinde ikeno yââ kulu, aŋga puroja pinde ikeno tava. ¹⁰ ɻinenga Yesu ipainzi tu, “Ija kala miki kakai lâ, ande kakai pinde kamâ.”

¹¹ Saimon Petero nde ikâki wânga kulu ku itapa viâja itoa. Aku ija ɻalanjala rârâ ɻinde, kambwajenzi ikura 153 mine, ande pipi lâ viâja ilo. Andeta viâja ɻandai ipwa pwataki ɻga.

¹² ɻinenga Yesu ipainzi tu, “Kamâ kaka ɻga”. Kinzi pâri-tamâta nde simege nâ, aku tonge ikasoja Yesu tu, “Noko nde ea”, ande tia. Kinzi sisama tu ɻine nde Maro ɻalae tamwata. ¹³ Yesu ilâ yââ tini laiti aku ikai puroja ɻinde piti ilanzi. ɻinenga ikai ija kala piti aku ilanzi mine nâ. ¹⁴ Maro Kindeni munja ipanjo Yesu imandi lâ mateja nianzi imo via kilo, ɻinenga Yesu ipatua mbwani rua panzi ne pâri-tamâta. Aku zo ɻinde ipatua panzi kilo.

Yesu ipai Petero tu, “Kusuanzi nanengu lama ɻgu”

¹⁵ Kinzi sika lâ, ɻinenga Yesu ikasoja Saimon Petero tu, “Saimon, Yoane natu, tiambio noko ne tini-mwasa pa na ja nde mao nâ, aku ipole kinzi tamâta ɻine nenzi tini-mwasa pa na ja, tiya?” Aku Petero isâu papa tu, “Maro ɻalae, noko kusama tu na ja tiningu mwasa ndo pa noko”. ɻinenga Yesu ipai Petero mine tu, “Kusuanzi nanengu lama ɻgu”.

¹⁶ ɻinenga Yesu ikasoja Petero kilo tu, “Saimon, Yoane natu, tiambio noko tini mwasa ndo pa na ja, tiya?” Aku Petero isâu papa kilo tu, “Maro ɻalae, noko kusama tu na ja tiningu mwasa ndo pano”. Aku Yesu ipai kilo tu, “Pwatonanzi nanengu lama ɻgu”. ¹⁷ ɻinenga Yesu ikasoja Petero kilo mine tu, “Saimon, Yoane natu, tiambio noko tini mwasa pa na ja, tiya?” Petero nde ilo malia, ɻana tu Yesu ikasoja i mbwani ɻato tu, “Tiambio noko tini mwasa pa na ja, tiya?”. Aku Petero itu lâ Yesu kawa tu, “Maro ɻalae, noko kusama kelekele rârâni marumbu lâ. Noko kusama tu na ja tiningu mwasa pano.” Aku Yesu iporo taulo tu, “Kusuanzi nanengu lama ɻgu”.

¹⁸ Na ja aporo ɻgua mao nâ pano; nanayoni, lâ zo ɻinde noko tini limoa yo, ande noko uru kugona tamwata ne kelekele aku pwoka kulâ pa nia ndia noko ilo tu kulâ papa. Andeta muli, noko ma korja lâ, ɻinenga noko ma kusuka mbau kâki, aku tamâta tonge ma ipa wâlo kaika lâ noko tini ku ma ikaino kulâ pa nia tonge noko tini pwâka tu kulâ papa.” ¹⁹ Yesu iporo ɻgua kaja mine ɻana itula Petero ne mateja kilala pwataki. Isama tu Maro Kindeni ja ma ipânga ɻalae ɻana Petero ne mateja ɻinde kâ. Yesu iporo ɻgua ɻine lâ, ɻinenga ipai Petero tu, “Kumâ, kupono muli pa na ja”.

ɻgua pinde ɻana pâri-tamâta ɻinde Yesu ilo ndo keno papa

²⁰ Petero itale lâ, aku mata ilâ imora pâri-tamâta ɻinde Yesu ilo ndo keno papa, iyoka kinzi rua mulinzi imâ. Ina kala tamâtani ndaina munja iparuse ilâ Yesu tini laiti lâ kâja-nunja nia ku ikasoja Yesu tu, “Maro ɻalae, ea ma io noko lâ kinzi kazâna tamâta mbaunzi ilo”. ²¹ Petero mata imora pâri-tamâta ɻinde, ɻinenga ikasoja Yesu tu, “Maro ɻalae, aŋga mana mana ɻana tamâta ɻinde kâ.”

²² Andeta Yesu itu lâ Petero kawa tu, “Ambo nanengu pateâja ikeno tu i ma imo via lee ikura lâ nanengu zo ɻana ataulo amâ kilo kâ, ande ɻine nde noko ne kelekele tia. Kupono muli pa na ja.” ²³ ɻana Yesu ne ɻgua ɻinde kâ, ande kinzi kalo-tawana tamâta sipaturu

ŋgua ilâ warakanzi ŋgininzi tu pâri-tamâta ŋinde ma imâte tia. Andeta Yesu ŋandai iporo tu tamâta ŋinde ma imâte tia. Iporo mine tu, “Ambo naneŋgu pateârja ikeno tu i ma imo via lee ikura lâ nanen̄gu zo ŋana ataulo amâ kilo kâ, ande ŋine nde noko ne kelekele tia.”

²⁴ Pâri-tamâta ŋinde itula ŋgua ŋana vetârja ŋinde rârâni, aku inani kala ingere ŋgua ŋine lâ pepa ŋine tini. Aku maka kasama tu i ne ŋgua ŋine nde mao nâ.

²⁵ Yesu mungga iveta vetârja kie-kie rârâ ŋinde tona. Ambo kinzi tamâta situ singere ŋgua ŋana i ne vetârja rârâni taitu-taitu kâ lâ pepa tini, ande nanen̄gu morârja ikeno mine; pepa lalau ŋinde ma ipâŋga kambwarjenzi ŋalae tina, aku pepa ŋinde ma ipole nia ndoni ikeno lâ tâno kulu.

PÂRI TAMÂTA

Kinzi pâri-tamâta nenzi wurâta

Luka ingere pâri ara ɣana Yesu Kirisi kâ, ɣinenga muli ingere pepa ɣine ɣana itula wurâta ɣinde Yesu ne pâri-tamâta siveta lâ zo ɣinde Yesu itaulo ilâ samba lawea kilo. Yesu munja ionzi tu ma silâ sikura tâno ndoni situla pâri ara (Luka 24:45-49). Luka itapâri ɣana Petero ne wurâta (1-12) aŋga Paulo ne wurâta (13-28), aku itapâri ɣana malia wa nâna kie-kie kinzi sikai ikura mbwera tamâta taitu kanajo sanjao ɣana situla pâri ara panzi tamâta simo tâno rârâ. Itula pwataki tu Maro Kindeni ne Koroani Sapânya ivilanzi pâri-tamâta, kala sipile nenzi ruruja ku sikai walo ɣalae simandi kaika ɣana situla pâri ara kâ.

Yesu ipa ɣgua tu ma io Koroani Sapânya imâ

¹ O, Tiopilas, na ja munja angere ɣgua lâ pepa tonge tini, aku lâ pepa munjâŋa ɣinde angere ɣgua ɣana vetâŋa rârâni Yesu iveta ku ipanananzi tamâta ɣinde.

² Mao nâ, naŋgere ɣgua ɣana vetâŋa rârâni Yesu iveta lâ nia ndoyo, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ɣinde Maro Kindeni ikai i kâki ilâ samba ilo. Lâ zoni ndaina Yesu iwae wurâta panzi ne pâri-tamâta ɣinde munja ikai Koroani Sapânya ne walo ku ipateanzi. Itu ɣgua panzi lâ, ɣinenga ikâki samba ilo. ³ Munja, Yesu ikai nâna lee imâtê lâ, ɣinenga imandi imo via kilo ku ipatua panzi ne pâri-tamâta. Aku iveta vetâŋa pinde rârâ panzi tonâ, ɣana ma sisama i kilala tu imo via nâ. Kinzi pâri-tamâta simora Yesu mbwaninzi pinde lee kari tamâta rua ilâ lâ, aku itula ɣgua panzi ɣana Maro Kindeni ne mâsi ɣana ikai Maro panzi tamâta lâ tâno kulu. ⁴ Zo tonge Yesu imo ndaina kunzi, aku ipainzi tu, “Miki ma kapile Jerusalem ndimo. Kao tinimi ɣana kelekele ɣinde Mama ipa ɣgua tu ma ilami, ikura munja aporo atula pami mine. ⁵ ɣana tu Yoane ililinzi tamâta lâ lââ nâ, andeta tini nâ, ɣinenga Maro Kindeni ma ililimi lâ Koroani Sapânya.”

⁶ Mine kala muli, kinzi pâri-tamâta sipasau simâ taitu, aku sikasoja Yesu tu, “Maro ɣalae, tiambo lâ zoni ɣaina noko ma kuveta kinda Isrel ɣugu takai poe panzi ɣugu pinde kilo, tiya?”

⁷ Andeta Yesu iporo tauulo tu, “ɣine nde miki nemi kelekele tia. Maro Kindeni tamwata ipatea zo pinde lâ, andeta miki ma kakura tu kasama ɣinde, ande tia. ⁸ Andeta muli ɣga Koroani Sapânya ma imâ pami, aku lâ zoni ndaina miki ma kakai walo ɣalae ɣinde, aku ma katula na ja parinâŋgu lâ Jerusalem lawea, aŋga lâ Judia tâno, aŋga lâ Samaria tâno, aŋga ilâ lee ikura tâno ndoni.”

Yesu ikâki samba ilo

Malaka 16:19-20, Luka 24:50-53

⁹ Yesu iporo ɣgua ɣine lâ, ɣinenga Maro Kindeni ikai i kâki pa samba ilo lâ kinzi pâri-tamâta naonzi. Ikâki lee take-take tonge itura i lâ, aku simora i kilo tia. ¹⁰ Yesu ikâki ilâ, ande kinzi simo matanzi silea kâki pa nia maa. Aku ndainani nâ tamâta rua simâ sipâŋga ku simandi kunzi, nenzi pasawanya pâne. ¹¹ Kinzi rua nde sipainzi pâri-tamâta tu, “Miki Galilaya tamâta, ɣana sâ kâ ɣga kamandi ku matami kalea kâki pa nia maa, a? Kala ɣine Maro Kindeni itikia Yesu piti sanjemi, ku ikai i kâki ilâ samba ilo. Andeta mwanga ɣga Yesuni tamwata ma itaulo imâ kilo mine nâ, itogo kala ɣine miki kamora ikâki samba ilo mine.”

Kinzi pâri-tamâta sipatea tamâta tonge ɣana ikai Judas nia

¹² ɣinenga kinzi pâri-tamâta sipile tuu ɣinde, i ɣa tu Oliv Tuu,aku sitaulo silâ pa Jerusalem lawea kilo. Oliv Tuu ɣinde nde ikeno Jerusalem lawea tini laiti (itogo nia mbuku taitu mine). ¹³ Silâ sipâŋga lâ, ɣinenga silâ luma tonge ilo ku sikâki silâ luma ilo kisija pwataki tonge ikeno âta. Kinzi uru simo niani ndaina. Kinzi pâri-tamâta ɣinde ɣanzi nde mine: Petero, aŋga Yoane, ɣga Yamesi, ɣga Andaria, ɣga Pilip, ɣga Tomas, ɣga

Bartolomyu, ñga Matai, ñga Yamesi i Alfius natu, ñga Saimon Selot, ñga Judas i Yamesi nuwaka natu. ¹⁴ Kinzi pâri-tamâta ñinde sio ilonzi ilâ taitu, aku ikura zo zo kinzi rârâni sikai noja simo luma ñinde. Aku taine pinde wa Yesu tina Maria uru simo kunzi tona, sitavanzi Yesu tai kinzi.

¹⁵ Aku zo tonje, kinzi kalo-tawana tamâta rârâni sipasau lâ nia ñinde, kambwañenzi ikura tamâta ñalae taitu kanajo tamâta taitu (120). Ñinenga Petero imandi naonzi ku iporo tu, ¹⁶ “Ningu-nambwe wukale, naporu ñgua tini pamî ñana Judas Iskariot kâ, ina munja itula nzâla panzi kazâna tamâta kala mbaunzi ilâ sikai Yesu kaika. Nanayoni, Koroani Sapâya itula ñgua ipânga lâ timbunda Daviti kawa, kala Daviti ingere ñgua lâ pepa tini ñana ñine kâ. Kala ñine Maro Kindeni kawa ñgua ñinde nde ipânga kanajo lâ. ¹⁷ Tamâta ñinde munja imo ñgininda ku iveta wurâta kuku kinda.” ¹⁸ (Judas ikai ne vetâna soki ne kulu, ñinenja iko tâno tonje. Iko lâ ñga, ñinenja i pata ndue tânoni ndaina, ku kapwa ipwa pwataki, kala kapwa ilo ndoni imaliñi indue tâno kulu. ¹⁹ Aku muli ñga tamâta ndoni simo Jerusalem lawea nde ilonzi kalonzi ipânga ñana vetâna ñinde kâ. Mine kala sipatu nia ñinde ña lâ nenzi ñgua tu ‘Akeldama’. Ñoa ñine nde duvi mine tu ‘Tâno See’.)

²⁰ Ñinenja Petero iporo tu, “Kinzi munja singere ñgua lâ wângiña paneâna kâ ne pepa tini mine tu,

‘Naja ilonju tu i ne luma ma ikeno kaa nâ, tamâta tonje tia.’

Aku singere ñgua tonje kilo tu,

‘Naja ilonju tu tamâta tonje ma ikai i nia.’

²¹ Mine nde kinda ma tapatea nawalânda tamâta tonje munja imo kuku kinda ikura zo rârâni Maro ñalae Yesu iyoka ku kinda talâ wa tamâ wa. ²² Ara ñana tamâta ñinde munja imo ku kinda lâ zo ñinde Yoane Lââ-Liliya Tamwata iveta wurâta ñana ililinzi tamâta,aku imo lee ipânga lâ zo ñinde Maro Kindeni itikia Yesu piti saje kinda ku ikai i kâki samba ilo. Ambo tamâta tonje imora vetâra ñinde ndoni, ande kinda ma takura tu tapatea i ñana iveta wurâta kuku kinda ñana tatula ñgua pwataki tu Yesu imandi sânda imo via nâ.”

²³ Petero iporo mine lâ, ñinenja sipateanzi tamâta rua. Tamâta tonje nde Yosepe, i ña tonje Basabas, anga ña tonje nde Jastus. Anja tamâta tonje nde Mataias. ²⁴ Ñinenja sikai noja tu, “Maro ñalae, noko kusama tamâta ndoni ilonzi. Mine kala kutula pama tu noko munja kupatea tamâta ea lâ tamâta rua ñine, ²⁵ ñana ikai pâri-tamâta ne wurâta, wurâta ñinde munja Judas ipile ku ilâ pa mateja nianzi, i tamwata ne nia sondo ñinde.”

²⁶ Sikai noja mine lâ, ñinenja sitambira mira ñana tamâta pateâna kâ, aku Mataias ne mira ipânga munja lâ. Mine kala sio Mataias ilâ kunzi pâri-tamâta sajao kanajo taitu.

2

*Koroani Sapâya indue imâ
Yoane 7:37-39*

¹ Juda nenzi kumbwa ñalae Pentikos nde imâ ipânga lâ, aku kalo-tawana tamâta rârâni nde sipasau simo luma tonje ilo. ² Sisanjona simo luma ñinde ilo, ñinenja walele nâ nduñenja ñalae itogo lawea kaika mine nde iyoka pa samba indue imâ isala luma ñinde ilo ndoni. ³ Ñinenja simora kelekele tonje itogo yââ ne mela-mela mine ipânga ku ipwa pwapwataki imâ ikeno kinzi rârâni taitu-taitu kulunzi. ⁴ Aku Koroani Sapâya ipipi lâ kinzi kalo-tawana tamâta rârâni ilonzi ku iveta kalo-ñgere panzi, kala simandi siporo lawea pinde nenzi ñgua kaja pití.

⁵ Lâ zo ñinde, Juda ñgu tamâta rârâ nde soka lombo simâ kala simo Jerusalem lawea. Kinzi soka pa lawea lawea lâ tâno ndoni simâ ñana siwawa Maro Kindeni kâ.

⁶ Tamâta ñgu ñinde nde silojo nduñenja ñinde, kala kinzi rârâ ñinde simâ sipasau lâ niani ndaina. Ñinenja kinzi taitu-taitu silojonzi kalo-tawana tamâta siporo kinzi tamâta lombo warakanzi nenzi ñgua sondo, aku wisinzi motu. ⁷ Wisinzi motutu lâ, aku siporo tu, “Opopo, kinzi tamâta kala siporo ñgua ñine, ande Galilaya tâno lawea warakanzi nâ!”

⁸ Mine nde mana mana ñga kinda talojonzi siporo warakânda nenda ñgua, a? ⁹ Kinda

tamâta kala tamo ɻine nde papa tâno piti piti; kinda tamo pa Patia wa Midia wa Ilam wa Mesopotemia wa Judia wa Kapadosia wa Pontus wa Esia wa ¹⁰ Frigia wa Pamfilia wa Isip wa lawea kiri-kiri pinde lâ Libia tâno ikeno Sairini lawea tini laiti wa Rom lawea wa. ¹¹ Mao nâ, kinda pinde nde Juda see, anja pinde nde papa ɻgu katiŋe, andeta tapono muli pa Juda nenzi mâsi. Anja kinda pinde nde papa Krit sia wa Arebia tâno wa; andeta kinda rârâni talonjoni siporto warakânda nenda ɻgua kala situla mâsi ɻalanjala Maro Kindeni iveta ɻinde!” ¹² Kinzi rârâni wisinzi motu pâta lâ, aku ilonzi rârâ. Aku sipakasona warakanzi tu, “Opopo, mâsi ɻine nde mana.”

¹³ Andeta pinde siporto ɻgua pavaligija mine tu, “Yoo, tamâta ɻine sinu waini waseki, kala sidauda!”

Petero itula ɻgua pwataki

¹⁴ ɻinenja Petero imandi kunzi pâri-tamâta saŋao kanajo taitu, ku isarâwa kawa ɻalae kâki iporo panzi ɻgu ɻalae ɻinde tu, “Ayo, miki nawalâŋgu Juda tamâta wa miki tamâta rârâni ɻine kamo Jerusalem lawea, miki katambira tanjami, ma naporu pami ɻana mâsi ɻine ne duvi kâ. ¹⁵ Miki ilomi patea tu maka kadauda. Andeta tia, ɻine nde mboyo, kari tai lima kanajo ɻapa, aku kâŋa-nuja ne zo nde ipâŋga tia yo. ¹⁶ Taitu nanayoni ɻgua-tulâŋa tamâta Yole ingere ɻgua ɻana mâsi ɻine kâ lâ pepa tini mine tu,

¹⁷ ‘Maro Kindeni iporo tu, “Lâ zo muli naŋa ma apaliji Koranâŋgu indue imâ panzi tamâta rârâni. ɻinenja miki natumi taine wa tamâne wa ma situla ɻgua itogo ɻgua-tulâŋa tamâta uru situla mine. Mao nâ, naŋa ma atula mâsi kie-kie panzi natumi tamâne limoa, anja nemi tamâta kokonja nde ma simbipole kie-kie rârâ. ¹⁸ Aku pa zo ɻinde naŋa ma apaliji Koranâŋgu indue imâ panzi nanengu wurâta tamâta, kinzi taine wa tamâne wa, ɻana situla naŋa kawâŋgu ɻgua. ¹⁹ Naŋa ma aveta mâsi kie-kie ipâŋga nia maa pa âta wa tâno kulu wa. Mao nâ, see wa yââ tava mundo ɻalae ma ipâŋga. ²⁰ Naŋa ma aveta kari ipâŋga mata ɻana, anja nzimona mata ma ipâŋga see. ɻinenja Maro ɻalae ne zo ma ipâŋga, aku i ma imâ tava ne walo kaika wa sinâla ɻalae. ²¹ Aku tamâta ea kinzi sisarâwa pa Maro ɻalae tu ivilanzi, ande i ma ikai kinzi ɻinde rârâni taitu-taitu piti lâ kondoma ilo ku ma via mao ilanzi.” ’

ɻgua-tulâŋa tamâta Yole kala ingere ɻgua ɻine.”

²² ɻinenja Petero iporo tu, “Miki Isrel ɻgu, kalongo ɻga; Maro Kindeni iveta vetâŋa ɻalanjala wa itula mâsi kie-kie ipâŋga lâ Yesu Nasarete tamwata mbalau. Miki warakami kasama tu Maro Kindeni iveta mâsi ɻalanjala ɻinde ipâŋga ɻginimi. Iveta mine ɻana miki ma kasama tu Yesu ikai Maro Kindeni ndamwa kala imâ. ²³ Nia ndoyo Maro Kindeni isama lâ ku ipatea tu miki katavanzi tinikoa tamâta pinde ma kapu Yesu lâ kâi popole tini imâte. ²⁴ Andeta ɻinenja Maro Kindeni ipaŋo i lâ mateja nianzi imandi sânda imo via kilo. Mao nâ, Maro Kindeni itikia mateja ne nâna ndoni piti lâ Yesu tini, ɻana tu mateja ne walo ikura ɻana iliko Yesu kaika kâ, ande tia ndo. ²⁵ Kinda timbunda Daviti munja ingere ɻgua ɻana Yesu kâ lâ pepa tini mine tu,

‘Ikura zo rârâni naŋa apasama tu Maro Kindeni imo tiniŋgu laiti. Mine nde sâ tonge ikura tu iveta ruruŋa pa naŋa, nde tia. ²⁶ Mine kala naŋa ilongu ndeka ndo,aku kawâŋgu ndanje papa i. I uru ikatona naŋa sondo ndo, kala amo ara nâ. ²⁷ ɻana tu noko ma kusâu pa mateja tu ikai naŋa kaika kâ, ande ma tia. Naŋa uru aporno muli sondo pa noko, aku noko ma kupile karaengu isâmbu lâ kuru ilo, ande tia. ²⁸ Noko tamwata kutula nzâla pa naŋa ɻana akai via mao kâ. Noko kumo kuna, kala ndekâŋa nde ipipi ndo lâ ilongu.’

Daviti ingere ɻgua mine.

²⁹ Ningu-nambwe wukale, naŋa asama kala aporo pwataki pami tu timbunda Daviti imâte sikea lâ, aku ne kuru nia ikeno ɻaina lee imâ ikura lâ zo ɻine. ³⁰ Daviti nde ɻgua-tulâŋa tamâta, aku munja Maro Kindeni ipa ɻgu kaika kuku i. Daviti isama tu Maro Kindeni ipatu tamwata ja ku ipambwâre tu muli ɻga i ma io Daviti ne vâsa tonge ikai i nia ku ipâŋga Koipu ɻalae, itogo Daviti tamwata mine. ³¹ Daviti isama lâ ɻana vetâŋa

Maro Kindeni ma iveta muli, kala itula ŋgua ɣana Kirisi tu i ma imandi sânda imo via kilo. Iporo tu Maro Kindeni ma ipile Kirisi imo materja nianzi nde tia, aku iporo tu Kirisi karae ma isâmbu tia.³² Mine nde Maro Kindeni iparjo Yesuni imo via kilo. Maka rârâni kamora mâsi ɣalae ɣinde, ande kala kaporø ɣana.³³ Yesu ikâki samba ilo ku isajona tama Maro Kindeni mbau pa wia kâ. Aku Yesu ikai Koroani Sapâŋa, ikura Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa mine, kala ipalinji Koroani indue imâ lâ, ikura kala ɣine miki kamora wa kalonjo wa.³⁴ ɣana tu Daviti ɣandai ikai karae ilâ samba ilo itogo Yesu mine. Andeta i tamwata iporo mine tu,

‘Maro ɣalae Kindeni itu ŋgua pa nanerŋu Maro ɣalae mine tu, “Noko kusaŋona ɣai pa mbaunju wia kâ lee,³⁵ ikura lâ zo ɣinde naŋa ma aonzi noko ne kazâŋa tamâta simo noko kalo.”’

³⁶ Mine nde miki Isrel ŋgu, naŋa ilonju tu miki ma kasama tu ŋgua ɣine nde mao kananjo; Yesu, ina tamâta ɣine miki munŋga kapu lâ kâi popole tini, ande Maro Kindeni io ikai Maro ɣalae, aku i tamwata nde Kirisi.’ Petero iporo ŋgua mine.

Kinzi tamâta rârâ sipalele ilonzi kalonzi ku sikai lââ-liliya

³⁷ Kinzi tamâta silojo Petero ne ŋgua ɣine, aku ŋgua ɣinde isowe ilonzi marumbu lâ. Mine kala sikasoja Petero tavanzi pâri-tamâta pinde mine tu, “Nima-nambwe, arŋa ma ɣine maka ma kaveta mana.”³⁸ ɣinenja Petero ipainzi tu, “Miki rârâni taitu-taitu ma kapalele ilomi kalomi ku kalili pâri ara ne lââ lâ Yesu Kirisi ɣa, aku Maro Kindeni ma izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma Koroani Sapâŋa ilami itogo wisi-ara mine.³⁹ ɣana tu munŋga nenda Maro ɣalae Kindeni ipa ŋgua tu ma Koroani Sapâŋa ilua miki wa nemi vâsa wa kinzi tamâta simo pa nia mala-malawae wa. Mao nâ, i ma Koroani Sapâŋa ilanzi tamâta rârâni isarawanzi ɣinde.”

⁴⁰ Aku Petero itula ŋgua rârâ katije panzi tona. Ino kaika panzi mine tu, “Kinzi tamâta kala simo lâ zo ɣine uru siveta mâsi potomule nâ. Mine kala miki kapakatona sondo ŋga! Tia ma kapayaula.”⁴¹ Kinzi tamâta pinde kalonzi tawana Petero ne ŋgua ɣinde, kala sikai lââ-liliya. Aku lâ karini ndaina Maro Kindeni isenjenzi tamâta kambwaŋenzi 3000 silâ taitu kunzi kalo-tawana tamâta ŋgu.

Kinzi kalo-tawana tamâta wasaseki siveta mâsi ara ndo

⁴² Kinzi tamâta ɣinde nde taŋanzi mwasa nâ, kala sipalorjo nâ pa pâri-tamâta nenzi ŋgua. Aku ikura zo zo kinzi sipasau simâ taitu ɣana sika kâpwa lâ waiŋa sapâŋa ku sikai noŋa.⁴³ Aku Maro Kindeni io mâsi kaika kie-kie rârâ ipâŋga lâ kinzi pâri-tamâta mbaunzi. Mine kala tamâta rârâni simege ɣana i kâ.⁴⁴ Kinzi rârâni sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu, kala simo ilonzi kalonzi taitu nâ. Aku kinzi taitu-taitu ilonzi patea tu nenzi mbaŋiŋa rârâni nde ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta rârâni nenzi kelekele tona.⁴⁵ Mine kala sio nenzi kelekele ilâ panzi tamâta pinde tu siko, ɣinenja siwae mbumbu ɣinde ilâ panzi kalo-tawana tamâta ɣinde simo sugorai.⁴⁶ Ikura kari kari kinzi kalo-tawana tamâta rârâni sio ilonzi lâ taitu,aku sipasau lâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne ŋgumbi ilo. Kinzi uru sika kâpwa kunzi ninzi-nambwe lâ nenzi luma luma. Ilonzi kalonzi taitu nâ, kala uru sika kâpwa tava ndekâŋa nâ.⁴⁷ Ikura zo rârâni kinzi sipanea Maro Kindeni sisuka i ɣa kâki,aku kinzi tamâta simo niaka ɣinde nde ilonzi ara nâ panzi. Aku Maro ɣalae iveta wurâta ikura zo zo ɣana ikainzi tamâta pinde piti lâ kondoma ilo, kala isenjenzi kambwaŋenzi ilâ taitu kunzi kalo-tawana tamâta ŋgu.

Tamâta tonje kie sakamao ipâŋga ara

¹ Zo tonje, lâ lala, kari tai ɣato, ande Petero ku Yoane rua sikâki silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋa. Kinzi Juda tamâta uru sikai noŋa lâ kari tai ndainani.

² Aku tamâta tonje uru imo niani ndaina, i kie sakamao. I tina munŋga ipagugua ipâŋga mine. Ikura zo rârâni tamâta ɣinde ninambwe pinde uru sikai silâ ku sio isajona luma sapâŋa nzâla tonje kawa tini laiti. Nzâla ɣinde ɣa tu “Ara Pâta.” Aku tamâta kie sakamao

ŋinde uru isarâwa mbumbu panzi tamâta ŋinde soka silâ pa luma sapâŋja. ³ Tamâta kie sakamao ŋinde mata imoranzi Petero ku Yoane rua simâ ŋana silâ luma sapâŋja ilo, kala ikasojanzi rua tu mbumbu tâ silua. ⁴ Andeta Petero ku Yoane rua matanzi silea papa kaika, ku Petero ipai tu, “Noko mata kumora maka rua sondo.” ⁵ ɻinenga tamâta ŋinde nao kâki panzi rua. Ilo patea tu kinzi rua ma mbumbu tâ silua.

⁶ Andeta Petero ipai tu, “Nanengu mbumbu tonge keno pana tu ma alano kâ, ande tia. Andeta kelekele tonge ikeno pana, kala ŋinde atu alano. Lâ Yesu Kirisi Nasarete tamwata ŋa, naŋa apaino tu kumandi sânda ku pwoka!” ⁷ ɻinenga Petero isanja tamâta ŋinde mbalau pa wia kâ ku igagati imandi sânda. Aku ndainani nâ tamâta ŋinde kie ipâŋga ara lâ. ⁸ ɻinenga tamâta ŋinde imandi isonga ku iyoka kunzi rua silâ pa luma sapâŋja. Imo ipatiki nâ ku ipanea Maro Kindeni. ⁹ Kinzi tamâta ndoni matanzi silea pa tamâta ŋinde iyoka ilâ ipanea Maro Kindeni pâta kanajo. ¹⁰ ɻinenga simora i kilala pwataki tu ŋinde nde tamâtani ndaina uru isajona luma sapâŋja ne nzâla tonge kawa tini laiti, nzâla ŋinde ŋa tu “Ara Pâta,” aku uru isarâwa ŋana mbumbu kâ. Aku matanzi simora tu i kie ara lâ, aku wisinzi motutu wa ilonzi rârâ wa.

Petero itula ɻgua lâ luma sapâŋja ɻalae ilo

¹¹ Tamâta munja kie sakamao ŋinde nde ilikonzi Petero ku Yoane rua kaika, ande tamâta rârâni wisinzi motutu kala sipalilu simâ panzi lâ pâpâta ŋinde sipatu ŋa tu “Solomon ne Pâpâta.” ¹² Petero imora tu kinzi wisinzi motu, ande kala ipainzi tu, “Miki Isrel tamâta ŋai, ŋana sâ kâ ŋga ilomi rârâ ŋana vetâŋja ŋine, a? ŋana sâ kâ ŋga matami kalea kaika imâ pa maka rua, a? Tiambô ilomi patea tu maka rua nema walo wa vetâŋja sondo tâ iveta tamâta ŋine iyoka, a? Tia ndo! ¹³ Kinda timbunda Abraham, Isaka ŋga Yakopu nenzi Maro Kindeni, ina isuka ne wurâta tamâta Yesu ŋa kâki lâ. Yesu nde tamâtani ndaina miki munja kao ilâ kazâŋja tamâta mbaunzi ilo ŋana ma sipu pâta imâte kâ. Pilata nde itu iyaute Yesu ilâ, aŋga miki nde kapu mulimi papa Yesu lâ Pilata nao. ¹⁴ Mao nâ, miki kapu mulimi pa Yesu, ina Sapâŋja Tamwata wa Vetâŋja Sondo Warika wa, aku kasarâwa pa Pilata tu ma iyaute tamâta tonge imâ pamî, ina munja ipu tamâta pâta imâte. ¹⁵ Opopo, Yesu nde Via Warika, taitu miki kapu pâta imâte! Andeta Maro Kindeni ipajo i lâ mateŋa nianzi imandi sânda imo via kilo. Maka rua kamora ŋine lâ, ande kala ŋine kamo i ne pâri-tamâta. ¹⁶ Ambo tamâta tonge kalo tawana Yesu ŋa, ande Maro Kindeni uru ipalonjo pa tamâta ŋinde ne nonja. Aku ŋana duvi ŋinde kâ, ande tamâta ŋai ipâŋga ara. Miki kamora wa kasama tu kala ŋine ŋga iyoka, kala maka kapaimi tu Yesu ŋa tava kalo-tawana kie mine nde ivila tamâta ŋine, kala ipâŋga ara lâ naomi.

¹⁷ Ayo, niŋgu-nambwe wukale, naŋa asama tu miki kazizâla ŋana Yesu kilala kâ, kala kapu pâta imâte. Aku nemi poe tamâta kala sizizâla mine nâ. ¹⁸ Andeta nanayoni Maro Kindeni itula ɻgua pwataki lâ ɻgua-tulâŋja tamâta kawanzi. Itula ɻgua ŋana ne pateâŋja tamâta Kirisi tu i ma ikai nâna. Mine nde mâsi kala munja miki kaveta pa Yesu ŋinde nde iveta Maro Kindeni kawa ɻgua ŋinde ipâŋga kanajo. ¹⁹⁻²⁰ Mine nde naŋa ano miki tu kapile nemi ilo-kalo sakamao ku kapalele ilomi kalomi ilâ pa Maro Kindeni, ŋana i ma izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi ku ivetami kapâŋga ilomi mbâra-mbâra. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro ɻalae ma pwareâŋja ara ilami, ku ma io Kirisi imâ pamî. Kirisi nde tamâta ŋinde nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu ma io imâ pamî,aku inani kala Yesu tamwata. ²¹ Kala ŋine Yesu imo samba ilo ikura Maro Kindeni ne pateâŋja mine, kala io tini ŋana zo ŋinde Maro Kindeni ma ivetanzi Isrel ɻgu simo ara kilo, ikura i tamwata ne ɻgua pâŋja munja itula panzi ne ɻgua-tulâŋja tamâta sapâŋja. ²² ŋana tu timbunda Mose munja ingere ɻgua ŋana ŋinde kâ lâ pepa tini mine tu,

‘Miki nemi Maro ɻalae Kindeni ma muli io warakami nawalami tonge ipâŋga imo ɻgua-tulâŋja tamâta, itogo naŋa mine. Miki ma katambira taŋami pa ɻgua rârâni i ma iporo pamî ŋinde. ²³ Ambo tamâta tonge tini pwâka tu iyoka ɻgua-tulâŋja tamâta ŋinde ne ɻgua muli, ande

‘Maro Kindeni ma ikai tamâta ŋinde piti lâ ŋginimi ku ma ipu pâta imâte.’

²⁴ Mao nâ, nanayoni, lâ Samyuel ne zo, aku imâ lee ipânga lâ zo ïjine, ande kinzi ïgualulâja tamâta rârâni situla ïgua ïjana zo kala tamo ïjine. ²⁵ Aku mikini nde tamâta ïjana kakai kelekele ïjinde Maro Kindeni itula lâ ïgua-tulâja tamâta kawanzi. Aku mikini nde tamâta ïjana kamora vetâja ïjinde i munja ipambwâre kunzi timbumi tu ma iveta tona. Nia ndoyo, Maro Kindeni ipai Abraham tu, ‘Naneñgu nzâmbe ara ma muli ilâ panzi tamâta ïgu ndoni simo tâno kulu lâ noko ne vâsa mbalau.’ ²⁶ Aku Maro Kindeni isupwa ne kulerja tamâta Yesu Kirisi imâ pa miki munja lâ. I ilo tu iveta kie ara pami ïjana ilele miki taitu-taitu ilomi kalomi tu ma kapile nemi vetâja sakamao.” Petero iporo ïgua ïjine.

4

Kinzi sio Petero ku Yoane rua lâ luma sakamao ilo

¹ Petero ku Yoane rua siporo ïgua panzi tamâta yo, ïjinejga kinzi patarawâja tamâta simâ sipânga panzi, sitavanzi luma sapâja ne sambara nenzi koipu wa kinzi Sadyusi ïgu tamâta pinde wa.

² Kinzi wisinzi nâna, ïjana tu Petero ku Yoane rua situ Yesu parina panzi tamâta tu imandi sânda lâ mateja nianzi imo via kilo,aku ne mandija ïjinde ikai nzâla piti panzi mateja tamâta tu ma muli simandi simo vianzi kilo. ³ ïjinejga tamâta ïjalajala ïjinde sikai kinzi rua ku sisanzi kaika sionzi lâ luma sakamao ilo. Kari ïga indue lala lâ,aku kinzi situ rua ma simo luma ïjinde ilo lâ mbo. ⁴ Andeta tamâta rârâ silojo Petero ne ïgua ïjinde,aku kalonzi tawana. Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta kambwajenzi nde ipânga ikura 5,000 mine.

Petero itula ïgua lâ kinzi tamâta ïjalajala naonzi

⁵ Mbwale kilo, ïjinejga kinzi tamâta ïjalajala sitavanzi ïgu nenzi katonâja wa kinzi pananâja tamâta ïjana ïgua tukuja kâ, kinzi rârâni sipasau lâ Jerusalem lawea.

⁶ Aku patarawâja tamâta nenzi tamâta ïjalae, i ïja tu Anas, ande imo kunzi, tavanzi Kaifas, anja Yoane nuwaka, anja Arisande, anja patarawâja tamâta ïjalae ne ïgu ndoni. ⁷ Sionzi Petero ku Yoane rua simandi lâ tamâta ïjalajala ïjinde naonzi, ïjinejga sikasonjanzi tu, “Ayo, miki kakai walo kaika ndia wa kapanea ïjona ndia kala kaveta vetâja ïjine.”

⁸ ïjinejga Koroani Sapâja ipajando Petero,aku Petero iporo tauulo panzi tu, “Miki Isrel ïgu nenda tamâta mbâna-mbâna wa nenda katonâja tamâta wa, ⁹ ambo miki katu kakasoja maka rua ïjana nola kavila tamâta tonge kie sakamao ku kaveta ipânga ara mâsi mana, ande ara. ¹⁰ Miki tamâta ïjalajala wa miki Isrel ïgu ndoni ïjai, kalorjo ku kasama. ïjana Yesu Kirisi Nasarete tamwata ïja kâ, ande tamâta ïjine kie ara lâ, kala ïjine imandi naomi. Miki munja kapu Yesu lâ kâi popole tini imâte, andeta ïjinejga Maro Kindeni ipajo imandi lâ mateja nianzi imo via kilo. ¹¹ Yesu nde ‘Mira ïjine miki tamâta ïjana kapa luma kâ katu nde sakamao kala katambira lâ, ande mirani ndaina ipânga mira ara ïjana isuka luma ïganje kaika kâ.’

¹² Tamâta tonge ma ikura tu ikai kinda piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua kinda, ande tia. Maro Kindeni ipatea Yesu simbo mai nâ ïjana ivila kinda mine, kala takai via mao lâ i simbo nâ ïja.” Petero iporo ïgua mine.

¹³ Kinzi tamâta ïjalajala simoranzi Petero ku Yoane rua siruru tia ku simandi situla ïgua pwataki,aku sisama tu kinzi rua munja ïjandai sipono pepa ïga, kala simo tamâta kaa nâ. Mine kala kinzi tamâta ïjalajala ilonzi rârâ. Taitu sisama tu kinzi rua munja simo kuku Yesu. ¹⁴ Aku simora tamâta munja kie sakamao ïjinde imandi kunzi rua, ku i kie ara kilo. Mine kala sikura tu sileleanzi rua ïjana nenzi vetâja kâ, ande tia. ¹⁵ Tia ku sikainzi rua ku sionzi lâ nia ïganje tonge. ïjinejga tamâta ïjalajala sipasau ku siporo ïgua lâ warakanzi ïgininzi tu, ¹⁶ “Ayo, kinda ma taveta mana panzi tamâta rua ïjine. Kinzi rua siveta mâsi kaika tonge,aku tamâta rârâni simo Jerusalem nde simora ku sisama lâ. Mine nde kinda ma takura ïjana taporo tu, ‘Siveta mâsi ïjinde tia’, ande ma tia. ¹⁷ Opopo, ambo ïgua ïjana mâsi kaika ïjinde ma ilâ isala nia pinde, ande ïjinde ma ara tia. Mine

kala kinda ma tatu kaika panzi rua tu ma sipanea Yesu ḥa ku situla ḥgua panzi tamâta kilo ndimo.”

¹⁸ Ḫineŋga sisarâwa panzi rua tu simâ, aku situ kaika panzi tu, “Miki ma kapanea Yesu ḥa ku kapanananzi tamâta kilo ndimo.” ¹⁹ Andeta Petero ku Yoane rua situ ḥgua lâ kawanzi mine tu, “Ayo, miki warakami kalomi ḥgere sondo ḥga. Ambo maka ma kapu mulima pa Maro Kindeni ne ḥgua ku koka miki nemi ḥgua muli, ande ḥinde ma soki ndo lâ Maro Kindeni nao. ²⁰ Mine kala maka rua kakura ḥana kawama buu, ande tia. Maka ma katula ḥgua pwataki ḥana vetâja rârâni maka kamora wa kalojo ḥinde.”

²¹ Siporo mine lâ, ḥinenga tamâta ḥalanjala siporo ḥgua pasuleja panzi rua lee, ku siyautenzi rua siyâti silâ. Kinzi ḥandai sisânda nzâla tonge kulu ḥana nâna silanzi rua kâ, ḥana tu tamâta rârâni sipanea Maro Kindeni ḥa ḥana mâsi kaika ḥinde. ²² Mao nâ, mâsi ḥinde nde mâsi ḥalae, ḥana tu tamâta ḥinde imo tava kie sakamao ikura zo luandondo, ipole mbwera tamâta rua (40) lâ.

Kinzi kalo-tawana tamâta sino pa Maro ḥalae tu kaika ilanzi ḥana situla ḥgua kâ

²³ Kinzi tamâta ḥalanjala siyautenzi Petero ku Yoane rua silâ lâ, ḥinenga kinzi rua sitaulo silâ kunzi nenzi ḥgu. Aku sitapâri panzi ḥana ḥgua rârâni kinzi patarawâja tamâta ḥalanjala wa katonâja siporo panzi ḥinde. ²⁴ Kinzi kalo-tawana tamâta silojo ḥgua ḥine lâ, ḥinenga rârâni ilonzi ilâ taitu, aku kawanzi kâki sikai noja pa Maro Kindeni mine tu, “Maro ḥalae, koipu ḥalae kaika kala noko, nia ndoyo nokoni kuveta samba wa tâno wa tâi wa lââ wa, tavanzi kelekele rârâni simo nia ḥinde ndoni. ²⁵ Muŋga Koroani Sapâja io ḥgua lâ timbuma Daviti kawa, ina noko ne kuleja tamâta, kala Daviti iporo tu, ‘Mana mana ḥana kinzi tinikoa ḥgu, a? ḥana sâ kâ ḥga sipa ḥgua ḥana siveta paraja kâ, a? ḥana sâ kâ ḥga siveta ḥgua pâja kaa kaa mine, a? ²⁶ Kinzi ḥgu ḥinde nenzi koipu ḥalanjala siluku ḥana paraja kâ. Kinzi nenzi tamâta mbâna-mbâna ‘sipasau tu siroto nzâla ḥana siŋgoloa paraja kuku Maro Kindeni tava Koipu ḥalae ḥinde i muŋga ipatea.’

²⁷ Mao kanajo, Maro ḥalae, muŋga koipu ḥalae Herot kuku Pontius Pilata rua sipasau lâ lawea ḥine kunzi tinikoa tamâta wa kinzi Isrel tamâta wa,aku sipa ḥgua tu ma sипу noko ne wurâta tamâta sapâja Yesu, ina nanayoni noko tamwata kupatea lâ. ²⁸ Aku siveta vetâja ḥinde rârâni, ikura muŋga noko ne kaika wa ne ilo-kalo kupatea tu ma ipâŋga mine. ²⁹ Mine nde Maro ḥalae, kala ḥine noko ne wurâta tamâta maka kano pano tu ma kalo ḥgere ḥana ḥgua rârâni kinzi tamâta ḥalanjala siporo ḥinde,aku kuvilama ḥana karuru tia, kamandi kaika ku katula noko kawa ḥgua pwataki. ³⁰ Aku kano pano tu kusuja mbau ilâ panzi pukonja tamâta ḥana kuveta tininzi mbalaunzi ara kilo,aku kuveta mâsi kaika pinde lâ noko ne wurâta tamâta sapâja Yesu ḥa.” Kinzi kalo-tawana tamâta sikai noja mine.

³¹ Sikai noja marumbu lâ, ḥinenga luma kala sipasau simo ilo ḥinde nde iririŋo. Aku Koroani Sapâja ipipi lâ kinzi taitu-taitu ilonzi, kala kinzi rârâni situla Maro Kindeni ne ḥgua pwataki. Aku siruru ḥananzi tamâta ḥalanjala, ande tia.

Kinzi kalo-tawana tamâta ndoni ilonzi ilâ taitu

³² Kinzi kalo-tawana tamâta ndoni ilonzi ilâ taitu nâ. Mine nde tamâta tonge imora tamwata ne kelekele tonge ku iporo tu, “Ḧine nde nanenju kelekele nâ”, ande siporo mine tia. Kinzi rârâni sipavila ku sipalulua nenzi kelekele rârâni lâ warakanzi ḥgininzi.

³³ Aku walo ḥalae ikeno panzi pâri-tamâta, kala simo situla Maro Yesu parina pwataki tu imâte lâ, ḥinenga imandi sânda imo via kilo. Mao nâ, Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ ḥalae panzi kalo-tawana tamâta rârâni. ³⁴ Mine kala nawalanzi tamâta tonge imo sugorai nâ, ande tia. ḥana tu zo pinde, kalo-tawana tamâta pinde sio nenzi tâno wa luma panzi tamâta tu ma siko kâ, ku sikai mbumbu ḥana. Ḫineŋga sikai mbumbu ḥinde simâ, ³⁵ aku silanzi pâri-tamâta tu ma siwae panzi kalo-tawana tamâta ḥinde nenzi kelekele tia.

³⁶ Aku tamâta tonge imo kunzi, i ḥa tu Yosepe. I nde Saiprus sia tamwata, lâ Livai ne vâsa ḥgu,aku kinzi pâri-tamâta sipatu i ḥa tonge tu “Banabas”. Ḫoa ḥinde nde duvi mine,

“Tamâta ñana ipu tini kaika panzi tini pinde.” ³⁷ I nde io ne tâno pinde pa tamâta tonge tu iko, ñinenga ikai mbumbu imâ ilanzi pâri-tamâta ñana siwae kâ.

5

Aninia ku Sapila rua parinanzi

¹ Aku tamâta tonge kala imo kunzi tona, i ña mine Aninia, aku imo kuku kaiwa taine Sapila. Aku Aninia ne tâno pinde ilua tamâta tonge iko.

² Andeta tâno ne mbumbu pinde nde i tamwata ikai ivea, aku i kaiwa kala isama lâ ñana ñinde kâ. Ñinenga Aninia ikai mbumbu pinde nâmku io lâ pâri-tamâta mbaunzi ilo, ku ipainzi tu, “Mbumbu ndoni kala ñine”.

³ Ñinenga Petero ipai Aninia tu, “Mana mana ñga Sadana ipipi lâ noko ilo, a? Mine kala kulanje Koroani Sapâja, kala noko tamwata kusilikana tâno ñinde ne mbumbu pinde pa tamwata. ⁴ Muñga, tâno ñinde nde noko tamwata ne tâno, andeta nokoni kupatea tu ma kuo panzi tamâta tu siko. Ñinenga siko lâ,aku mbumbu ñinde kala noko tamwata ne kelekele ñana pwatona kâ. Mine nde ñana sâ kâ ñga noko ilo patea tu ma kuveta soki mine, a? Noko kulanje maka tamâta nâm, ande tia. Noko kulanje Maro Kindeni tava.”

⁵ Aninia ilojo ñgua ñinde lâ, ñinenga pata ndue ku imâte lâ ikeno. Aku ñgua ñana mâsi ñinde kâ nde isala nia ilâ, kala tamâta rârâ silojo ku siruru pâta kananjo. ⁶ Ñinenga tamâta limoa pinde simâ ku silita lalava lâ Aninia karae, ku sikale silâ sikea.

⁷ Simo lee, ku kari tai ñato ilâ lâ, ñinenga Aninia kaiwa Sapila kala imâ. I nde izizâla ñana mâsi ñinde ipânga pa kaiwa. ⁸ Mine nde Petero itula mbumbu papa taine ku ikasonja tu, “Mana mana, a? Miki rua kakai mbumbu ñine nâm ñana tâno ñinde, tiya?” Aku taine isâu tu, “Mao, maka rua kakai mbumbu ñinde nâm.” ⁹ Ñinenga Petero ipai taine tu, “Ñana sâ kâ ñga miki rua kapa ñgua ñana kakai samâja pa Maro ïjala ne Koroani, a? Kulojo ñga; kinzi tamâta munja sikea noko kaiwa ñinde nde simâ lâ kala simandi nzâla kawa, aku tini nâm ma sikale noko kala silâ.”

¹⁰ Aku ndainani nâm Sapila pata ndue Petero kie tini laiti, ku imâte lâ. Ñinenga tamâta limoa ñinde simâ luma ilo, ku simora Sapila imâte lâ ikeno. Aku sikale silâ sikea lâ kaiwa tamâne ne kuru wângira. ¹¹ Aku kalo-tawana tamâta ndoni silojo ñgua ñana mâsi ñinde kâ, kala siruru pâta lâ. Aku tamâta pinde simo niaka ñinde kala silojo ku siruru mine nâm.

Mâsi ñalanjala kie-kie ipânga lâ Jerusalem lawea

¹² Kinzi pâri-tamâta sikai Maro Kindeni ne walo ku siveta mâsi ñalanjala kie-kie rârâ lâ tamâta naonzi. Aku kinzi kalo-tawana tamâta rârâni ilonzi taitu ku uru silâ sipasau lâ pâpâta tonge, i ña tu “Solomon ne Pâpâta”. ¹³ Aku tamâta simo niaka ñinde nde siporo ñgua ara nâm ñananzi kalo-tawana tamâta. Ambo taitu kinzi pinde sipasau kunzi tia, ñana tu siruru pâta. ¹⁴ Aŋga tamâta pinde nde kalonzi tawana Maro ïjala, kinzi taine wa tamâne wa, kala simâ simo kunzi i ne ñgu. ¹⁵ Mine kala tamâta pinde uru sikalenzi pukonja tamâta siyâti simâ pa nia yo ku sionzi lâ nzâla, singanzi ndue sikeno nenzi rombe-rombe wa kenorja nia kulu. Ilonzi patea tu mambo Petero iyoka imâ, mbo ma kari sinala Petero tai ilâ panzi tâ, ande ma tininzi ara kilo. ¹⁶ Aku tamâta ñgu ñalae sipile lawea pinde keno Jerusalem tini laiti ku simâ panzi pâri-tamâta tona. Kinzi ñinde kala sikainzi pukonja tamâta wa tamâta pinde koroani saka sipagagaranzi wa simâ. Aku Maro Kindeni ivetanzi tamâta ñinde rârâni sipânga ara kilo.

Ajelo ikainzi pâri-tamâta piti lâ luma sakamao ilo

¹⁷ Mine kala Juda nenzi patarawâja tamâta ñalae tavanzi ne tamâta ñinde lâ Sadyusi ñgu, ande sipadâda pâta ñananzi pâri-tamâta. ¹⁸ Mine nde simandi ku sikainzi pâri-tamâta kaika sionzi lâ luma sakamao ilo. ¹⁹ Andeta mbo ñgini-ñgini, ñinenga Maro ïjala ne ajelo tonge imâ ku ikai luma ñinde ne nzâla piti, ku ikainzi pâri-tamâta siyâti silâ pa nia yo. Aku ajelo ipainzi tu, ²⁰ “Miki kalâ kamandi Maro Kindeni ne luma sapâja ne ñgumbi ilo,aku katula ñgua ndoni ñana via wasaseki ñine kâ panzi tamâta.” ²¹ Aku

mbwale pwataki lâ, ȝineŋga kinzi pâri-tamâta silâ pa Maro Kindeni ne luma sapâŋja, aku simandi sipanananzi tamâta, ikura anjelo ne ȝgua mine.

Anja patarawâŋja tamâta ȝalae nde imâ ipâŋga pasauja nia tavanzi ne tamâta. ȝineŋga sisarawanzi tamâta ȝalaŋala sitavanzi Isrel nenzi katonâŋja rârâni tu simâ sipasau. Sipasau lâ, ȝineŋga sipasupwa ilâ pa luma sakamao nia tu sambara ma sikainzi pâri-tamâta simâ. ²² Aku sambara silâ luma sakamao ilo, andeta pâri-tamâta nde naonzi tia lâ. Tia ku sitaulo simâ kilo ku situla ȝgua mine tu, ²³ “Maka kamora luma sakamao ne nzâla, ande sisae giri lâ, aku zugu tamâta pinde simandi nzâla rârâni kawanzi. Ambo taitu maka kakai nzâla piti, ande kamora tamâta tonge imo ilo, ande tia.” ²⁴ Siporo mine lâ, ȝinenga luma sapâŋja ne sambara nenzi koipu wa kinzi patarawâŋja tamâta ȝalaŋala nde ilonzi rârâ, ku siporo tu, “ȝine ma sâ vetâŋja ipâŋga.”

²⁵ ȝineŋga tamâta tonge imâ ku ipainzi tu, “Kalojo ȝga! Kinzi tamâta ȝinde munja miki kaonzi lâ luma sakamao ilo, ande kinzini simandi sipanananzi tamâta lâ luma sapâŋja ne ȝgumbi ilo!” ²⁶ Mine kala sambara nenzi koipu ikainzi ne tamâta ku silâ tu sikainzi pâri-tamâta kaika. Andeta sikainzi kaika tia, siporo ȝgua mwasa nâ panzi. Kinzi siruru ku siporo tu, “Ambo ma takainzi kaika, ande tamâta ma sisia kinda lâ mira ȝana sипу kinda pâta kâ.”

Kinzi pâri-tamâta sikaika ȝana situla ȝgua panzi tamâta ȝalaŋala

²⁷ Kinzi sambara sikainzi pâri-tamâta simâ ku sionzi lâ tamâta ȝalaŋala naonzi. ȝineŋga patarawâŋja tamâta ȝalae ipainzi pâri-tamâta mine tu, ²⁸ “Ayo, maka munja kandi kaika tu miki ma katula ȝgua panzi tamâta ȝana ȝoa ȝinde kâ ndimo. Andeta nemi ȝgua nde ilâ isala nia ndoni lâ Jerusalem lawea ilo. Aku ilomi tu kasowe ȝgua lâ kuluma tu maka munja kapu tamâta ȝinde pâta imâte.”

²⁹ Andeta Petero ikai pâri-tamâta rârâni kawanzi ku iporo taulo papa mine tu, “Maka ma kaveta ikura Maro Kindeni ne ȝgua nâ; ma kaveta ikura tamâta nenzi ȝgua tia. ³⁰ Miki munja kasona Yesu itâra lâ kâi popole tini ku kapu pâta imâte lâ, andeta ȝinenga timbunda nenzi Maro Kindeni ipanjo Yesu imandi imo via kilo. ³¹ Aku Maro Kindeni ikai Yesu ikâki âta ku io isajona pa mbau pa wia kâ, kala Yesu imo Koipu ȝalae wa Yautâŋja Tamwata wa. Mine kala Yesu iveta nzâla pa kinda Isrel ȝgu, ȝana ma tapalele ilonda kalonda ku talâ pa i ȝana ma izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. ³² Maka warakama nde kamora vetâŋja ȝinde lâ, aku Koroani Sapâŋja kala imora mine nâ. Aku Maro Kindeni uru Koroani Sapâŋja ndainani nâ ilanzi tamâta ea sipono muli pa i kawa ȝgua.”

Gamaliel ipainzi tamâta ȝalaŋala tu ma naonzi mwasa nâ panzi pâri-tamâta

³³ Kinzi tamâta ȝalaŋala silojo Petero ne ȝgua ȝinde, ku wisinzi nâna ndo. Ilonzi tu ma sipunzi pâri-tamâta pâta simâte. ³⁴ Andeta Parisai ȝgu nenzi tamâta tonge imandi, i ȝa mine Gamaliel. I nde pananâŋja tamâta ȝana ȝgua tukuŋa kâ,aku kinzi tamâta rârâni simege ȝana i kâ. Gamaliel imandi ku ipainzi tamâta ȝalaŋala tu ma sionzi pâri-tamâta siyâti silâ pa nia yo. ³⁵ Siyâti silâ simandi nia yo lâ, ȝineŋga Gamaliel ipainzi tamâta ȝalaŋala mine tu, “Miki Isrel tamâta, kapakatona sondo ȝga. Ambo ilomi tu kaveta mâsi tonge panzi tamâta ȝinde, ande ilomi tambira sondo munja lâ ȝga. ³⁶ Miki kasama tu munja, tamâta tonge, i ȝa mine Tiudas, ande ipâŋga ku iporo tu, ‘Naŋja nde tamâta ȝalae’. Mine kala tamâta ȝgu kambwaŋenzi tamâta ȝalae ȝapa (400) nde silâ sipono muli papa. Andeta Rom nenzi zugu tamâta sипу pâta imâte lâ, ȝinenga i ne ȝgu ȝinde nde sikâwa pwapwataki silâ,aku marumbu. ³⁷ Aku muli, lâ zo ȝinde Rom siveta wurâta ȝana singere tamâta ȝanzi lâ pepa tini kâ, ande Galilaya tamâta tonge imandi, i ȝa mine Judas. Aku tamâta ȝinde isowe tamâta pinde ilonzi, kala silâ taitu ȝana sipara kuku Rom nenzi koipu. Andeta sипу i pâta imâte lâ, ȝinenga ne tamâta rârâni sikâwa pwapwataki silâ mine nâ. ³⁸ Kala ȝine naŋja apaimi tu miki ma kamege ȝananzi pâri-tamâta ȝinde,aku kapilenzi simo. Ambo siveta tamâta nâ nenzi wurâta, ande wurâta ȝinde ma imbe. ³⁹ Taitu kalongo ȝga; ambo siveta Maro Kindeni ne wurâta, ande miki kakura ȝana kapono nzalanzi tia ndo,aku ma kakai kazâŋja pa Maro Kindeni tamwata.” Gamaliel iporo ȝgua mine.

Kinzi pâri-tamâta sindeka, ñana tu sikai manjeti ñana Yesu ya kâ

⁴⁰ Mine kala kinzi sipa ñgua tu ma soka Gamaliel ne ñgua muli. Ñinejga sipasupwa ilâ panzi sambara tu sikainzi pâri-tamâta sitaulo simâ. Sitaulo simâ lâ, ñinejga sambara mbilâo nâ sipalilinzi pâta. Sipalilinzi lâ, ñinejga situ kaika panzi tu ma siporo ñgua kilo lâ Yesu ya ndimo, aku siyautenzi pâri-tamâta siyâti silâ. ⁴¹ Kinzi pâri-tamâta nde sipile nia ñinde, ku ilonzi ndeka nâ, ñana tu Maro Kindeni imoranzi tu sikura ñana sikai manjeti ñana Yesu ya kâ. ⁴² Aku ikura zo zo, kinzi pâri-tamâta soka silâ pa luma sapâja wa tamâta nenzi luma wa, aku simo sipanananzi ku situla pâri ara ñana Yesu tu i tamwata nde Kirisi.

6

Kinzi sipateanzi tamâta lima kanajonzi rua ñana sisukanzi pâri-tamâta

¹ Pa zo ñinde kinzi kalo-tawana tamâta sipânga kambwajenzi rârâ ñinde. Andeta kinzi kalo-tawana tamâta uru siporo Grik ñgua ñinde nde wisinzi nâna panzi kalo-tawana tamâta uru siporo Hibru ñgua. Kinzi siporo tu, “Ikura zo zo miki uru kâpwa ñalae kalanzi nemtaine mwala mwala ñana kavilanzi kâ, andeta miki uru kâpwa ñalae koja tia kalanzi nema taine mwala mwala.”

² Mine kala kinzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua nde sisarawanzi kalo-tawana tamâta rârâni simâ,aku sipainzi tu, “Ambo maka ma kapile nema wurâta ñana katula Maro Kindeni kawa ñgua,aku ma kamo kaveta wurâta ñana kâpwa waija kâ, ande ñinde ma ara tia. ³ Mine nde nima-nambwe wukale,ara ñana miki ma kapateanzi nawalami tamâta lima kanajonzi rua. Kapateanzi tamâta pinde Koroani Sapâja ipipi lâ ilonzi, kala simo tava ilo-kalo sondo ndo. Ñinejga ma taonzi tamâta ñinde ñana sikatona wurâta ñinde. ⁴ Añga maka warakama nde ma kakai wurâta ñana kano pa Maro ñalae ikura zo zo,aku ñana katula Maro Kindeni kawa ñgua pwataki.”

⁵ Kinzi kalo-tawana tamâta ndoni nde ilonzi pa ñgua ñine. Mine kala sipatea Setepana, ñana tu i ne kalo-tawana nde kaika ñinde,aku Koroani Sapâja ipipi lâ ilo. Aku sipateanzi Pilip, ñga Prokorus, ñga Nikanor, ñga Timon, ñga Parmenas, ñga Nikolas tona. Nikolas nde Antiok lawea warika,i munja ipile tinikoa ne mâsi ku ipono muli pa Juda nenzi mâsi.

⁶ Kinzi sionzi tamâta ñinde simandi pâri-tamâta naonzi, ñinejga kinzi pâri-tamâta sio mbaunzi kâki kulunzi ku sikai noja wa situ nzâmbe panzi wa.

⁷ Ñinejga Maro Kindeni kawa ñgua isala nia ilâ. Aku tamâta rârâ ñinde lâ Jerusalem lawea nde sipânga kalo-tawana tamâta. Aku kinzi patarawâja tamâta kambwajenzi rârâ nde kalonzi tawana Yesu tona.

Kinzi Juda tamâta sio Setepana lâ ñgua nia

⁸ Maro Kindeni io ne wisi-wisi tava ne walo kaika ilâ ñalae pa Setepana, kala Setepana iveta mâsi ñalañala kie-kie lâ tamâta naonzi. ⁹ Andeta Juda tamâta pinde lâ Libatini ñgu nde simandi ku sipawa ñgua kuku Setepana. Ñgu ñinde nde ipânga ñalae lâ Sairini lawea, ñga Aleksandria lawea, ñga Silisia tâno, ñga Esia tâno. ¹⁰ Andeta Koroani Sapâja ilo-kalo ara ndo ilua Setepana, kala tamâta ñinde sikura tu siporo ñgua sondo taulo pa Setepana, ande tia. ¹¹ Tia ku sikai ñgua lajeja ku sisowe tamâta pinde ilonzi, kala tamâta ñinde siporo tu, “Maka munja kalogo Setepana iporo ñgua pavaligija pa Mose wa Maro Kindeni wa.”

¹² Kinzi sipaturu ñgua lajeja ñinde aku imburu tamâta rârâ ilonzi, sitavanzi kinzi katonâja wa pananâja tamâta ñana ñgua tukuja kâ wa. Mine kala sikale Setepana kaika ku sikai silâ panzi tamâta ñalañala. ¹³ Ñinejga sisowe tamâta pinde ilonzi tu ma siporo ñgua lajeja ñana Setepana kâ. Kinzi tamâta ñinde simandi ku siporo mine tu, “Ikura zo zo tamâta ñine iporo ñgua sakamao ñana luma sapâja ñine wa Mose ne ñgua tukuja wa. ¹⁴ Maka munja kalogo iporo mine tu, ‘Yesu Nasarete tamwata ina ma muli izavaru luma sapâja ñine, ku ma ilele vetâja rârâni Mose munja ilua kinda ñinde’.”

¹⁵ Tamâta rârâ nde sisajona ñana siveta ñgua ñinde sondo,aku kinzi rârâni matanzi silea kaika ilâ pa Setepana,ku simora i nao ipalele ku ipânga itogo anjelo naonzi mine.

Setepana iporo ŋgua panzi tamâta ŋalajala

¹ ɻinenga patarawâŋa tamâta ɻalae ikasoja Setepana tu, “ɻgua ɻine nde mao, tiya?, laŋeja.”

² Aku Setepana iporo taulo panzi mine tu, “Ningu-nambwe wa mama wukale, kalongo ɻga. Nia ndoyo, lâ zo ɻinde timbunda Abraham ilâ pa Haran tâno tia yo kala imo Mesopotemia tâno yo, ande pa zoni ndaina samba ne Maro Kindeni nde ipatua papa.

³ Aku ipai Abraham tu, ‘Noko kupile tamwata ne tâno wa see wa, aku kulâ pa tâno tonge mwâŋga ɻga ma natula pano ɻinde.’

⁴ Mine kala Abraham ipile Kaldia tâno, aku ilâ imo Haran lawea. Imo lee, ɻinenga i tama imâte lâ. ɻinenga Maro Kindeni isupwa imâ pa tâno ɻaina kala tamo ɻine. ⁵ Andeta Maro Kindeni ɻandai tâno pinde ilua Abraham lâ nia ɻine ɻana ikai ku ikatona kâ, ande tia. Mao nâ, i tâno kiri-mwata tonge ilua tia ndo. Andeta Maro Kindeni ipa ɻgua tu muli ɻga Abraham tavanzi ne vâsa ɻgu ma sikai tâno ɻine. Andeta lâ zo ɻinde, Abraham natu tonge imo, nde tia. ⁶ Maro Kindeni ipai Abraham tu, ‘Noko ne vâsa kinzi ma simo sitogo lombo mine lâ ɻgu pinde nenzi tâno, aku ma simo sakamao lâ ɻgu ɻinde kalonzi. Aku ɻgu ɻinde ma siveta malia panzi lee, ikura mbwera tamâta ɻalae ɻapa (400) lâ. ⁷ Andeta muli, ɻinenga naŋa ma apare nia panzi ɻgu ɻinde muŋga noko ne vâsa siveta wurâta koa tia nâ panzi. ɻinenga noko ne vâsa ma sipile tâno ɻinde, aku ma simâ siwâŋgi pa naŋa lâ nia ɻine.’ ⁸ ɻinenga Maro Kindeni itula karae-veja ne mâsi pa Abraham, itogo ɻgua pâŋa ɻinde ne kilala mwasina. Aku simo lee ku muli, ɻinenga Abraham ipulia natu Isaka. Aku Isaka imo kari lima kanajo ɻato lâ ɻga, ɻinenga Abraham ive i karae. Aku simo lee ku muli, ɻinenga Isaka ipulia natu Yakopu, anga Yakopu ipulianzi kinda timbunda sajao kanajonzi rua ɻinde.

⁹ Andeta timbunda ɻinde nde sipadâda ɻana tainzi Yosepe kâ. Mine kala sio i lâ tamâta pinde mbaunzi ilo, aku tamâta ɻinde siko kala ipâŋga imo Isip ɻgu nenzi sugorai wurâta tamâta kaa nâ. Andeta Maro Kindeni imo kuku Yosepe, ¹⁰ kala ikai piti lâ ne kazâŋa rârâni ilo. Aku Maro Kindeni ilo-kalo ara ndo ilua Yosepe, aku iveta Isip nenzi koipu ɻalae ilo ara papa i. Mine kala koipu ɻalae wurâta ilua Yosepe ɻana ikatona Isip nenzi tâno ndoni, aku Yosepe ikatona koipu ne luma tava ne kelekele tona.

¹¹ Imo lee, ku muli, ɻinenga putole ɻalae ipâŋga lâ Isip tâno wa Kenan tâno wa. Malia wa nâna ɻalae tina ikainzi lâ, kala timbunda siroto ɻana kâpwa lee tia ndo. ¹² ɻinenga Yakopu nde iloŋo ɻgua tu kâpwa pinde keno Isip tâno. Mine kala isupwanzi timbunda silâ Isip. ¹³ Kinzi silâ ku sitaulo kilo, aku simo lee, ɻinenga silâ pa Isip kilo. Aku pa zo ɻinde Yosepe ipatua panzi tua, aku Isip nenzi koipu ɻalae nde isama lâ ɻananzi Yosepe see kâ. ¹⁴ Aku muli, ɻinenga Yosepe ipasupwa ilâ pa tama Yakopu tavanzi i see kinzi rârâni, kambwajenzi ipâŋga tamâta ɻato kanajo sajao kanajo lima (75). ¹⁵ Mine kala Yakopu ikainzi rârâni sindue silâ pa Isip tâno. Simo lee, ku muli, ɻinenga Yakopu imâte lâ,aku timbunda kala simâte mine nâ. ¹⁶ Simâte lâ, ɻinenga tamâta pinde sikai karaenzi simâ Seken tâno, ku sionzi lâ kuru tonge ilo. Muŋga Abraham tamwata mbumbu pinde ilanzi Hemo natu ɻana iko kuru ɻinde.

¹⁷ Aku simo lee, ku zo laiti ɻana Maro Kindeni ma iveta ne ɻgua pâŋa kuku Abraham ɻinde ipâŋga kanajo kâ. Aku pa zo ɻinde nenda ɻgu simo Isip tâno ɻinde nde kambwajenzi ipâŋga ɻalae ɻinde. ¹⁸ Andeta tamâta tonge ipâŋga ikai koipu panzi Isip ɻgu,aku izizâla ɻana Yosepe parina. ¹⁹ Koipu ɻinde nde ilajenzi nenda ɻgu,aku malia ɻalae tina ilanzi timbunda ɻinde. Opopo, iporo kaika tu ma sitambiranzi nenzi lâlû puro-puro lâ tâno kulu simâte.

²⁰ Andeta lâ zo ndainani nâ, Mose tina ipagugua i. Mose nde lâlû ara ndo lâ Maro Kindeni nao,aku i tina-tama nde sikatona lâ nenzi luma ilo ikura nzimona ɻato lâ.

²¹ ɻinenga sikai iyâti pa nia yo,aku Isip nenzi koipu ɻalae natu taine nde ikai lâlû ɻinde

ku ikatona itogo i natu mine. ²² Mose nde ipono pepa ku ikai Isip nenzi ilo-kalo ndoni marumbu lâ. Mine kala i ne ñgua tava ne vetâja rârâni nde ipârja kaika lâ.

²³ Imo lee, ku ne mbwera tamâta rua (40) lâ. Ñinenga zo tonge itu ikalelenzi Isrel ñgu, i tamwata ne ñgu kinzi. ²⁴ Andeta mata ilâ imora Isip tamâta tonge ipu Isrel tamâta tonge. Mine kala isuka Isrel tamâta ñinde ku ipare nia papa Isip tamâta ñinde, ku ipu pâta imâte lâ. ²⁵ Mose nde ilo patea tu ne ñgu Isrel ma sisama i kilala tu Maro Kindeni isupwa i tu ivilanzi. Andeta tia. ²⁶ Aku wurita kilo, ñinenga Mose ipakâtu kunzi Isrel tamâta rua. Kinzi rua nde simo sipara nâ. Mose ilo tu ilulu rua nenzi paraja, kala ipainzi tu, ‘Wa! Miki rua nde nambwe-nambwe ma! Mine nde ñana sâ kâ ñga katu kapayaula warakami, a?’

²⁷ Andeta tamâta tonge, i munja iveta malia pa ninambwe ñinde, ande itiñgi Mose taulo ku ipai tu, “Yoo, noko ea ipateano tu kumo maka nema koipu wa nema ñgua-samâja tamâta, a? ²⁸ Noko nola kupu Isip tamâta ñinde pâta imâte, kala ñine noko ilo tu kupu naña mine nâ, a?” ²⁹ Mose nde ilojo ñgua ñine, kala ikâwa ilâ pa Midian tâno. Aku imo tâno ñinde itogo lombo mine, ku ikâe ku ipulianzi natu tamâne rua sipârja.

³⁰ Imo lee, ku mbwera tamâta rua (40) ilâ lâ. Ñinenga ajelo tonge ipatua pa Mose lâ nia bilimu tonge keno Sinai tuu tini laiti. Kâi mota tonge imandi nia ñinde, tini mata mata,aku yââ kana. Andeta Mose imora ajelo tonge imo yââ ne mela-mela ilo. ³¹ Mose imora mâsi ñine, kala wisi motu lâ. Iyoka ilâ laiti ñana isama mâsi ñinde ne duvi kâ, ande ilojo Maro Ñalae kawa ñgua imâ papa mine tu, ³²‘Nañani nde noko timbu Abraham, Isaka, ñga Yakopu nenzi Maro Kindeni.’ Anja Mose tini ruru pâta kala mata ndue ilea pa tâno nâ.

³³ Ñinenga Maro Ñalae ipai tu, ‘Pwai ne kie kâmba pití lâ kie tini, ñana tu nia kala kumandi ñine nde tâno sapârja. ³⁴ Mao nâ, naña amora wa asama lâ ñana malia ñalae ñinde ikai naneñgu ñgu lâ Isip tâno. Naña alojo nenzi sarawârja lâ, kala andue amâ ñana akainzi pití lâ kazârja ilo. Ayo, kumandi; naña ma asupwano kutaulo kulâ Isip kilo.’

³⁵ Andeta Mose nde tamâtani ndaina munja sivaligi ku sipai tu, ‘Noko ea ipateano tu kumo koipu wa ñgua-samâja tamâta, a?’ Mao nâ, lâ zo ñana ajelo ipatua pa Mose lâ kâi mota tini, ande Maro Kindeni tamwata isupwa Mose ñana ikai koipu panzi timbunda wa imo nenzi yautârja tamâta wa. ³⁶ Ñinenga Mose ikainzi Isrel ñgu sipile Isip siyâti simâ. Iveta mâsi ñalarjala wa vetârja kie-kie lâ Isip, anja lâ Tâi Ñiji, anja lâ nia bilimu, ikura mbwera tamâta rua (40) lâ. ³⁷ Aku Mose ina tamâtani ndaina munja ipainzi Isrel ñgu tu, ‘Maro Kindeni ma muli isupwa miki warakami nawalami tonge imâ pamî. I ma imo ñgualârja tamâta, itogo naña mine’. ³⁸ Mose ipasau kunzi timbunda lâ nia bilimu,aku ajelo kala munja iporo papa lâ Sinai Tuu kulu ñinde nde imo kunzi tona. Aku Maro Kindeni itula ñgua via kâ pa Mose ñana ma iporo pa i ne vâsa kinda.

³⁹ Andeta kinda timbunda nde tininzi pwâka tu soka Mose ne ñgua muli. Sipu mulinzi papa,aku ilonzi tu ma sitaulo silâ pa Isip kilo. ⁴⁰ Aku sipai Mose tua Aron tu, ‘Kuveta maro pinde ñana sikai poe simunja pa kinda kâ. Anja Mose, ina tamâta ñinde munja ikai kinda tapile Isip tamâ, ande imo ndia. Kinda tazizâla ñana!’ ⁴¹ Lâ zo ndainani nâ kinzi siveta maro lajera tonge tai itogo bulmakao natu, kilala mine. Sikai nenzi patarawârja simâ, ku sikina kiniña ñana sipanea kelekele kaa ñinde warakanzi mbaunzi siveta. ⁴² Andeta Maro Kindeni ipu muli panzi,aku ipilenzi ñana siwârja pa nia maa ne singâra kâ. Aku vetârja ñinde iyoke ñgua-tulârja tamâta munjârja nenzi ñgua, ñana tu kinzi sikai Maro Kindeni kawa ku singere ñgua lâ pepa tini mine tu,

‘Miki Isrel ñgu, miki munja kamo nia bilimu ikura mbwera tamâta rua lâ,aku lâ zo ñinde miki uru kakai simbi kamâ kapatarâwa pa naña tia ndo! ⁴³ Opopo, miki kakale maro lajera

‘Molok ne pâla kalâ,aku kakale nemî maro lajera Refan ne pitu kalâ tona. Miki kaveta maro lajera rua ñinde nenzi kelekele ñinde ñana kapanea kâ. Mine kala naña ma ajarami kalâ kamo nia tonge,ikeno pa Babilon lawea tini pinde.’

⁴⁴ Lâ zo ñinde kinda timbunda simo nia bilimu, ande nenzi pâla ñana siwawa Maro Kindeni kâ ikeno tona,aku pâla ñinde itula pwataki tu Maro Kindeni imo nenzi Maro

ŋalae. Kinzi sipa pâla ŋinde ikura muŋga Maro Kindeni itula pa Mose mine. ⁴⁵ Sipa pâla ŋinde lâ, aku simo lee, ŋineŋga Yosua ikai poe panzi timbunda kala simâ sikai tâno ŋine. Maro Kindeni imuŋga panzi ku injaranzi ŋgu ŋinde muŋga simo tâno ŋine. Aku pâla ŋinde ikeno lee, ku muli, ŋineŋga timbunda Daviti ne zo ipâŋga lâ. ⁴⁶ Maro Kindeni ilo ara ndo pa Daviti. Mine kala Daviti ino papa tu i tamwata ma ipa luma mao tonge papa Yakopu ne Maro Kindeni. ⁴⁷ Andeta tia. Aku muli, ŋineŋga Daviti natu Solomon ipa luma ŋinde kâki lâ.

⁴⁸ Ambo taitu Maro Kindeni âta Tamwata ŋandai uru imo luma tonge tamâta muŋga sipa ŋga. ŋinde iyoke ŋgua-tulâŋa tamâta munjâŋa tonge ne ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

⁴⁹ "Maro ŋalae iporo tu, "Naja nde Maro. Mine kala samba nde nanenju saŋonâŋa nia, aku tâno nde nia ŋana ao keŋgu lâ kulu. Miki ma kapa luma kie mana pa naja, a? Aku naja ma asajona apwarea lâ nia ndia, a? Tia ndo! ⁵⁰ ŋana tu naja warakâŋgu mbaunju aveta kelekele ŋinde rârâni." "

⁵¹ Setepana iporo ŋgua ŋine lâ, ŋineŋga ipainzi tamâta ŋalaŋala mine tu, "Miki nde tanja-kaika tamwatami! Miki ilomi kalomi nde itogo tinikoa ilonzi kalonzi mine! Miki katogonzi timbumi, kala kakai kazâŋa pa Koroani Sapâŋa ikura zo zo. ⁵² Miki timbumi munja siveta kenzi sakamao panzi ŋgua-tulâŋa tamâta rârâni taitu-taitu. Mao nâ, timbumi sikainzi ŋgua-tulâŋa tamâta ŋinde munja siporo tu, 'Tamâta tonge ma muli imâ, ina Vetâŋa Sondo Warika', aku sipunzi pâta simâte. Aku kala ŋine miki kao Tamâtani ndaina lâ kazâŋa tamâta mbaunzi ilo, ku sипу pâta imâte lâ. ⁵³ Opopo, Maro Kindeni munja itula ne tukuja pwataki pami lâ kinzi ajelo kawanzi, andeta miki koka ŋgua tukuja ŋinde muli tia ndo!" Setepana iporo ŋgua ŋine.

Kinzi sisia Setepana lâ mira imâte

⁵⁴ Kinzi tamâta ŋalaŋala siloŋo Setepana ne ŋgua ŋine, kala wisinzi nâna ŋalae ŋinde, ku nijonzi giri-giri papa. ⁵⁵ Andeta Koroani Sapâŋa nde ipipi lâ Setepana ilo, kala i mata kâki ilea kaika pa samba, ku imora Maro Kindeni ne sinâla ŋalae. Aku imora Yesu imandi Maro Kindeni mbau pa wia kâ. ⁵⁶ Aku Setepana ipainzi tu, "Kamora ŋga! Naja amora samba tu ipwa, aku amora Tamâta Natu imandi Maro Kindeni mbau pa wia kâ!"

⁵⁷ Iporo mine lâ, aku marumbu; kinzi tamâta ŋalaŋala sipono tajanzu tu ma siloŋo ŋgua ŋinde tia kâ, aku sitara kaika sipalilu silâ sikale Setepana kaika. ⁵⁸ Aku silae sipile lawea silâ pa nia yo, ŋineŋga sisia i lâ mira ŋana ma imâte kâ. Aku tamâta ŋinde munja sisowe ŋgua laŋeja lâ Setepana tini ŋinde, ande sio nenzi pasawaja luandondo ndue lâ tamâta tonge kie tini laiti. Tamâta ŋinde ŋa tu Saulo.

⁵⁹ Kinzi sisia Setepana lâ mira yo, ŋineŋga ikai noja mine tu, "Maro Yesu, pwai koranâŋgu imâ pano." ⁶⁰ ŋineŋga ipare tuku ku isuja kawa mine tu, "Maro ŋalae, noko ma kupare nia panzi ŋana nenzi kiesaka ŋine kâ ndimo!" Iporo mine lâ, ŋineŋga imâte.

8

Saulo iveta wurâta ŋana izavarunzi kalo-tawana tamâta

Galesia 1:13-14

¹ Aku Saulo ilo ara nâ ŋana sипу Setepana pâta imâte.

Lâ kari ndainani nâ, kinzi Juda tamâta ŋalaŋala simandi ŋana nâna ŋalae silanzi kalo-tawana tamâta simo Jerusalem lawea. Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta rârâni sikâwa pwapwataki silâ pa nia pinde lâ Judia tâno wa Samaria tâno wa. Aŋga kinzi pâri-tamâta nde simo Jerusalem ni. ² Aŋga tamâta pinde nde sikai Setepana karae ku sikai silâ sikea, ku sita wa sikai kalo-kalo ŋalae tina ŋana. Tamâta ŋinde nenzi kalo-tawana nde ikeno mao pa Maro Kindeni nâ. ³ Aŋga Saulo nde ikai wurâta ŋana izavarunzi tamâta ŋinde kalonzi tawana Yesu. Iyoka ilâ nenzi luma ilo ku ikainzi taine wa tamâne wa, aku ilaenzi silâ ionzi lâ luma sakamao ilo.

Kinzi situla pâri ara lâ Samaria tâno

⁴ Anja kalo-tawana tamâta ñinde kala sikâwa pwapwataki silâ, ande silâ sikura nia nia situla pâri ara panzi tamâta. ⁵ Aku Pilip nde indue ilâ lawea ñalae tonge ikeno Samaria tâno, ku itula Yesu parina panzi tu i tamwata nde Kirisi. ⁶ Tamâta ñgu ñalae ñinde simora Pilip iveta mâsi kaika pinde, kala tajanzî mwasa nâ sipalojo pa Pilip ne ñgua. ⁷ Aku lâ ñgu ñinde, ande koroani saka sipakâe kunzi tamâta rârâ. Andeta Maro Ñalae ne walo isokinzi koroani saka ñinde piti, kala sisunja kawanzi sitara sakamao ndo ku sipilenzi silâ. Anja tamâta rârâ tukanzi pââsââ wa kenzi sakamao wa, ande Maro Ñalae ne waloni ndaina ivetanzi sipânga ara kilo. ⁸ Mine nde tamâta simo lawea ñinde nde ilonzi ndeka pâta kanajo.

⁹ Aku tamâta tonge imo lawea ñinde, i ña mine Saimon. I tamâta ñana iveta nzâmbé sakamao, aku uru iveta Samaria tamâta rârâni ilonzi rârâ. I uru ipandekâna tamwata tu, “Nanja nde tamâta ñalae.” ¹⁰ Aku tamâta rârâni simo lawea ñinde, kinzi mbaliña warakanzi wa sugorai tamwatanzi wa, kinzi rârâni sindeka ñana silojo Saimon ne ñgua. Kinzi uru siporo mine tu, “Tamâta ñine nde ikai Maro Kindeni ne kaika ku ipânga Maro Ñalae!” ¹¹ Aku sipono muli papa, ñana tu ikura zo luandondo iveta mâsi ñalanjala kie-kie,aku simora ñinde itogo mâsi kanajo, kala ilonzi rârâ. ¹² Andeta muli, ñinejga Pilip imâ ipânga ku itula pâri ara panzi ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ,aku itula Yesu Kirisi parina pwataki panzi tona. Aku lâ zo ndaina kinzi taine wa tamâne wa kalonzi tawana Pilip ne ñgua, kala silili pâri ara ne lââ. ¹³ Aku Saimon tamwata kala ipânga kalo-tawana tamâta mine nâ, ku ilili pâri ara ne lââ. Ñinejga Saimon iyoka Pilip muli ikura nia wa zo wa, aku mata imora mâsi ñalanjala kie-kie ipânga, kala i ilo rârâ.

¹⁴ Anja kinzi pâri-tamâta simo Jerusalem lawea ñinde nde silojo ñgua tu Samaria tamâta sipaveta kuku Maro Kindeni ne ñgua lâ. Mine kala sisupwanzi Petero ku Yoane rua silâ panzi. ¹⁵ Kinzi rua sipânga Samaria lâ, ñinejga sikai norja pa Maro Ñalae tu ma io Koroani Sapâja indue panzi kalo-tawana tamâta lâ lawea ñinde, ¹⁶ ñana tu tamâta ñinde munja sikai lââ-lilija lâ Yesu ña, ambo taitu Koroani Sapâja ñandai indue imâ panzi ñga. ¹⁷ Mine kala Petero ku Yoane rua sio mbaunzi kâki lâ kinzi kalo-tawana tamâta ñinde kulunzi, aku Koroani Sapâja indue panzi lâ.

¹⁸ Saimon nde imoranzi pâri-tamâta rua sio mbaunzi lâ tamâta kulunzi ñana sikai Koroani Sapâja kâ, kala ikai mbumbu imâ panzi rua,aku ipainzi tu, ¹⁹ “Miki rua kaika ñinde kalua naaja tona. Naja ilongu tu ma ao mbaungu kâki lâ tamâta kulunzi ñana sikai Koroani Sapâja kâ.” ²⁰ Andeta Petero imbita ku ipai tu, “Opopo, noko ilo tu kuko Maro Kindeni ne walo ñine lâ mbumbu, a? Ara ñana noko ma kulâ kupayaula tava ne mbumbu! ²¹ Noko pwura ñana kuveta Maro Kindeni ne wurâta kutogo maka mine, ande tia ndo, ñana tu lâ i nao noko ne ilo-kalo nde soki ndo! ²² Mine nde kupalele ilo kalo aku kupu muli papa ne vetâja potomule ñine. Aku kuno pa Maro Ñalae tu ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ tini ñana ilo-kalo mine ikeno pano. Tiambo i ma iveta mine tâ. ²³ Ñana tu nanengu morâja tu noko ilo makisa ndo,aku kiesaka nde ipaipa kuno kala ikai poe pano.”

²⁴ Ñinejga Saimon itu lâ kawanzi tu, “Miki rua kano pa Maro Ñalae tu ma ivilana! Naja tiniñgu pwâka tu vetâja kala miki rua kaporø ñana ñinde ma imâ ipânga pana.”

²⁵ Aku muli, ñinejga Petero ku Yoane rua situla Maro Ñalae kawa ñgua panzi tamâta lâ lawea ñinde. Situla lâ, ñinejga rua sitaulo silâ pa Jerusalem lawea kilo. Aku situla pâri ara panzi tamâta simo lawea rârâ ikeno Samaria tâno. Soka mine lee silâ sipânga Jerusalem.

Pilip itula pâri ara pa Itiopia tamâta tonge

²⁶ Ñinde ilâ lâ, ñinenga zo tonge Maro Ñalae ne anjelo tonge ipai Pilip tu, “Kumandi ku kundue kulâ pa nzâla ñinde ipile Jerusalem lawea indue ilâ pa Gasa lawea.” Nzâla ñinde ilâ nia bilimu tonge ñgini. ²⁷ Mine kala Pilip imandi ku iyoka nzâla ilâ. Iyoka ilâ, ande mata ilâ imora Itiopia tamâta tonge. I nde tamâta koipu,aku uru ikai wurâta ñana ikatona mbumbu wa kelekele papa Kandes, ina Itiopia ñgu nenzi koipu taine ñalae.

Tamâta ñinde munja imo Jerusalem ñana ipanea Maro Kindeni kâ,²⁸ aku ñine itaulo ilâ kilo. Isarjona ne kareta kulu, ande ipono ñgua ñinde munja ñgua-tulâja tamâta Aisaia ingere lâ pepa tini.²⁹ Aku Koroani Sapânya ipai Pilip tu, “Kulâ pa kareta ñine, aku pwoka kareta tini laiti.”

³⁰ Ñinenga Pilip ipalilu ilâ laiti, aku ilojo tamâta ñinde ipono ñgua-tulâja tamâta Aisaia ne pepa ñinde pwataki lâ kawa. Aku Pilip ikasonja tu, “Ayo, anga noko kusama ñgua kala kupono ñinde ne duvi, tiya?”³¹ Andeta tamâta ñinde itu lâ kawa ku iporo tu, “Ambo tamâta tonge ma itula duvi pwataki pa naja tia, ande ma akura tu asama duvi mäsi mana, a?” Mine kala ipai Pilip tu, “Pwâki kumâ ku kusajona kuku naja talâ.”

³² Maro Kindeni ne ñgua ñgerera kala tamâta ñinde ipono, ande mine: “Kinzi sikai i ilâ itogo lama situ sipu pâta imâte. Lâ zo ñana wurâta tamâta sigiru lama natu pwau, ande lama uru ita tia. Aku tamâta ñinde kala kawa buu mine nâ.”

³³ Kinzi sitawa i ndue ndo ku siveta majeti papa,aku siveta ñgua tonge sondo papa lâ ñgua nia, ande tia. Ea ma ikura tu itapâri ñana tamâta ñinde ne vâsa kâ, a? Tia ndo, ñana tu sitikia ne via piti lâ tâno kulu.”

³⁴ Aku koipu ñinde ipai Pilip tu, “Naja ano pano tu kuporo ñgua itaulo imâ pana. Ñgua-tulâja tamâta iporo ñana ea kâ anja ingere ñgua ñine. Iporo ñana i tamwata kâ, tiya?, iporo ñana tamâta tonge.”³⁵ Ñinenga Pilip ikai Maro Kindeni ne ñgua ñgerera katiye ndainani nâ,aku itula pâri ara ñana Yesu kâ pa tamâta ñinde.

³⁶ Kinzi rua soka nzâla silâ yo,aku sipânga lââ tonge tini. Ñinenga koipu ñinde iporo tu, “Kumora ñga, lââ ikeno. Naja atu alili pâri ara ne lââ. Anja sâ ndia isae nzâla ñanana.” [

³⁷ Aku Pilip itu lâ kawa tu, “Ambo noko kalo tawana mao tava noko ilo ndo, ande ma ikura tu pwai lââ-liliña.” Ande koipu iporo taulo tu, “Naja kalonju tawana tu Yesu Kirisi nde Maro Kindeni Natu.”] *

³⁸ Ñinenga koipu iporo pa ne wurâta tamâta tu ma itapa kareta ravenja simandi. Simandi lâ, ñinenga Pilip ikai koipu ñinde sindue lââ ilo,aku Pilip ilili i.³⁹ Ilili lâ, ñinenga rua sipile lââ ku sikâki simâ pa pânga pwali,aku walele nâ Maro ñalae ne Koroani ikai Pilip ilâ, kala koipu imora Pilip nao kilo nde tia. Andeta koipu nde ilo ndeka nâ,aku iyoka ne nzâlanî ndaina ilâ.⁴⁰ Anja Pilip nde ilâ ipânga Asdot lawea. Ñinenga iyoka ilâ ikura lawea ndoni lâ nia ñinde,aku itula pâri ara panzi tamâta. Iyoka mine ilâ lee ipânga Sisaria lawea.

9

Saulo ipalele ilo kalo ku ipânga kalo-tawana tamâta

Pâri Tamâta 22:1-16, 26:9-18

¹ Anja Saulo nde iporo ñgua kaika tu ma izavarunzi tamâta ñinde kalonzi tawana Maro ñalae,ku ma ipunzi pâta simâte. Mine kala ilâ pa patarawârja tamâta ñalae,²aku ino tu ma ingere ñgua lâ pepa tini ilâ panzi tamâta uru sikatona Juda nenzi luma ñana pasauja kâ ndoni lâ Damaskus lawea. Aku lâ pepa ñinde ñgua ikeno mine tu Saulo ikai patarawârja tamâta ñalae ndamwa, kala ma iroto ñananzi taine wa tamâne ñinde uru sipono muli pa Yesu ne Nzâla. Ambo tu isânda kulunzi, ande ma ipanzi kaika ku ma ikainzi silâ pa luma sakamao ikeno Jerusalem lawea ilo.³ Mine kala Saulo iyoka ilâ ipânga Damaskus lawea tini laiti, andeta walele nâ samba ne sinâla indue imâ ku isinala i kaika ñinde.⁴ Mine nde Saulo pata ndue ikeno tâno kulu. Ñinenga ilojo sarawârja tonge imâ mine tu, “Saulo, Saulo, ñana sâ kâ ñga noko kuveta wurâta ñana kuyaulara na ja, a?”⁵ Aku Saulo ipai tu, “Maro, noko nde ea.” Ñinenga Maro ñalae ipai tu, “Naja nde Yesuni. Naja nde tamâtani ñine noko kuveta wurâta ñana kuyaulara kâ.⁶ Ayo, ñine nâ kumandi,aku kulâ lawea ilo. Mwañga ñga tamâta tonge ma iporo pano ñana vetârja pinde apatea pano tu ma kuveta ñinde.”

⁷ Kinzi tamâta kala soka kuku Saulo ñinde nde simandi simo, kawanzi buu nâ, ñana tu silojo ndujeja, andeta simora tamâta tonge tia.⁸ Ñinenga Saulo imandi sânda,ku mata

* 8:37: Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ñgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipânga lâ muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno munja.

parenge, andeta i mata ɳaja lâ. Mine kala sisaja i mbalau aku sikai silâ Damaskus lawea ilo. ⁹ Saulo imo ndaina ikura kari ɳato lâ, andeta mata imora ɳaja nâ. Aku pa zo ɳinde ika kâpwa wa inu lââ wa, ande tia.

¹⁰ Aku kalo-tawana tamâta tonge nde imo Damaskus lawea, i ɳa mine Aninia. I nde imbipole ku ilojo Maro Ʉjalae iporo tu, “Aninia!” Aku iporo tauo tu, “Maro Ʉjalae, ɳaja amo ɳai mbo.” ¹¹ Aku Maro Ʉjalae ipai tu, “Kumandi kulâ pa Judas ne luma ɳinde ikeno nzâla tonge, i ɳa tu ‘Sondo Ndo.’ Aku lâ luma ɳinde noko ma kusânda Tarsus lawea warika tonge kulu, i ɳa mine Saulo. Munga nâ ipalele ilo kalo, kala ikai noja nâ imo ndaina. ¹² Aku lâ mbupuleja Saulo munga imora tamâta tonge ɳa mine Aninia imâ luma ilo ku io mbau kâki i kulu, ɳana iveta i mata ara tu ma imora kilo.”

¹³ Andeta Aninia iporo itu lâ kawa mine, “Maro Ʉjalae, ɳaja alojonzî tamâta rârâ situ tamâta ɳinde parina, kala sitapâri ɳana ne vetâja sakamao kie-kie iveta panzi noko ne tamâta lâ Jerusalem lawea. ¹⁴ Kala ɳinenga tamâta ɳinde ikai patarawâja tamâta ɳalanjala ndamwanzi ku imâ lawea ɳine ɳana ionzi tamâta rârâni uru sipanea noko ɳa ɳinde lâ luma sakamao ilo.”

¹⁵ Andeta Maro Ʉjalae ipai tu, “Ayo, kumandi kulâ! Nanejgu pateâja ikeno pa tamâta ɳinde tu ma itula ɳaja parinângu panzi tinikoa ɳgu sitavanzi nenzi koipu ɳalanjala, anja ɳana itula panzi Isrel tamâta tona. ¹⁶ ɳaja warakângu ma atula pwataki papa i tu i ma ikai nâna Ʉjalae tava malia kie-kie ɳana parinângu kâ.”

¹⁷ Maro Ʉjalae iporo mine lâ, ɳinenga Aninia iyoka ilâ luma ɳinde ilo, ku io mbau kâki Saulo kulu ipai tu, “Niŋgu-nambwe Saulo, Maro Yesu munga ipatua pano lâ nzâla, aku munja nâ i tamwata isupwa ɳaja kala amâ ɳana avilano tu ma kumora kilo, aku ɳana Koroani Sapâja ma ipipi lâ noko ilo.” ¹⁸ Iporo mine lâ,aku walele nâ kelekele tonge itogo semba mine nde pââsââ piti lâ Saulo mata, ku yauru ndue. Aku Saulo mata parenge ku imora kilo. ɳinenga imandi ku ikai lââ-lilirja. ¹⁹ ɳinenga Saulo ika wa inu wa, kala ikai walo kilo.

Saulo itula pâri ara lâ Damaskus lawea

Aku Saulo imo ndaina ikura kari pinde kunzi kalo-tawana tamâta lâ Damaskus lawea. ²⁰ Kari pinde ilâ lâ, ɳinenga walele nâ Saulo imandi ku iyoka ikura Juda nenzi luma ɳana pasauja kâ rârâni,aku itula ɳgua mine tu Yesu nde Maro Kindeni Natu. ²¹ Kinzi tamâta silojo Saulo ne ɳgua ɳinde, ande kinzi rârâni wisinzi motutu lâ, kala siporo lâ warakanzi ɳgininzi tu, “Opopo, ina tamâtani ɳaina munja izavarunzi tamâta ɳinde uru sipanea Yesu ɳa. Iveta mine munja lâ Jerusalem lawea, kala ɳine imâ ɳine ɳana ma ikalenzi tamâta ikainzi silâ panzi patarawâja tamâta ɳalanjala.” ²² Andeta Saulo ne walo ɳana itula Yesu parina kâ nde ipângâ ɳalae ndo,aku Juda tamâta simo Damaskus lawea ɳinde nde wisinzi motutu ku ilonzi rârâ. ɳana tu Saulo itula ɳgua kaika pwataki panzi mine tu Yesu tamwata nde Kirisi.

Kinzi Juda tamâta sikai kazâja pa Saulo kala ikâwa

²³ Zo rârâ ilâ lâ, ɳinenga Juda tamâta sipasau ku sipa ɳgua tu ma sипу Saulo pâta imâte. ²⁴ Andeta Saulo ilojo pâri ɳana nenzi ɳgua pângâ ɳinde kâ. Aku ikura kari wa mbo wa kinzi Juda tamâta pinde sika mâsa sio ɳana Saulo lâ lawea ne nzâla kawa rârâni, ɳana ma sипу pâta imâte. ²⁵ Andeta mbo tonge, Saulo ne tamâta pinde nde sikai sikâki silâ pa lawea ne ɳgumbi ɳalae kulu. ɳinenga Saulo ipazeze lâ ɳgâmo ɳalae tonge ilo,aku sitiu indue tava ɳgâmo ilâ pa nia yo, ɳinenga ikâwa ilâ.

Saulo imo Jerusalem lawea

²⁶ Aku muli, ɳinenga Saulo ilâ ipângâ Jerusalem lawea,aku itu imo kunzi kalo-tawana tamâta simo ɳinde. Andeta kinzi rârâni nde siruru ɳana,aku ilonzi patea tu i nde kalo-tawana tamâta lajeja nâ. ²⁷ Andeta Banabas isuka Saulo,aku ikai ku ilâ panzi pâri-tamâta. Banabas itapâri panzi ɳana Saulo munga imora Maro Ʉjalae lâ nzâla,aku Maro Ʉjalae iporo ɳgua papa lâ. Aku itapâri panzi ɳana Saulo iruru tia ku imandi itu pâri ara ku ipanea Yesu ɳa lâ Damaskus lawea. ²⁸ Kinzi silojo ɳgua ɳinde,aku ilonzi ara nâ. Mine

kala Saulo imo kunzi lâ Jerusalem lawea, aku iyoka ikura lawea ñalae ñinde lâ. Aku irurutia; uru imandi ikai Yesu kawa ku iporo itula ñgua pwataki. ²⁹ Aku Saulo iporo ipawa ñgua kunzi Juda tamâta pinde uru siporo Grik ñgua. Andeta situ sipu i pâta imâte. ³⁰ Kinzi kalo-tawana tamâta sisama lâ ñana nenzi wisi-nâna ñinde kâ, kala sikai Saulo silâ sindue pa Sisaria lawea, ñinejga sio ilâ pa Tarsus, i tamwata ne lawea tina.

³¹ Mine kala lâ nia ndoni pa Judia tâno wa Galilaya tâno wa Samaria tâno wa, ande kinzi kalo-tawana tamâta simo ara nâ, nenzi kazâna tonge tia. Aku pâri ara nde ipânga kaika lâ. Kinzi simege ñana Maro Ñalae kâ, ku Koroani Sapâna ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. Aku tamâta rârâ nde sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana Yesu.

Petero iveta Inias ipânga ara kilo

³² Anja Petero nde iyoka ilâ ikura nia pinde. Iyoka lee indue pa Lida lawea, ñana ma imo kunzi kalo-tawana tamâta simo lawea ñinde. ³³ Ilâ ipânga lâ, ñinejga isânda tamâta tonge kulu, i ña mine Inias. Tamâta ñinde kie ndoni imâte lâ,aku ikura ñana iyoka kâ, ande tia. Imo mine ikeno nâ ikura mbwera lima kanajo ñato lâ. ³⁴ Andeta Petero ipai tu, “Inias, kala ñine Yesu Kirisi iveta noko kie ara kilo. Kumandi sânda,aku kuveta ne kenoya nia sondo.” Aku walele nâ Inias imandi sânda ku imandi. ³⁵ Kinzi tamâta rârâni lâ Lida lawea wa Saron tâno nde simora tu tamâta ñinde kie ara lâ, ande kala sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana Maro Ñalae.

Petero ipajo Tapita imo via kilo

³⁶ Aku kalo-tawana taine tonge imo Jopa lawea, i ña mine Tapita (lâ Grik ñgua sipatu i ña tu “Dokas”). I uru malawa iveta vetâna ara nâ ñana isukanzi sugarai tamâta. ³⁷ Andeta lâ zo ñinde pukorja tonge ikai Dokas, kala imâte lâ. Mine ku i see ñinde nde sipua taine karae ku singa ndue lâ luma ilo kisiña pwataki tonge ikeno âta. ³⁸ Lida lawea nde ikeno Jopa lawea tini laiti. Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta lâ Jopa silojo pâri tu Petero ñga imo Lida lawea. Ñinejga sisupwanzi tamâta rua simâ papa aku sino tu, “Maka iloma tu noko ma ñine nâ kumâ kuma!”

³⁹ Aku Petero iyoka kunzi rua silâ. Silâ sipânga lâ, ñinejga sikai Petero silâ pa luma ilo kisiña pwataki ikeno âta ñinde. Aku taine mwala mwala rârâni nde simâ singe Petero mbwaliu lâ. Kinzi simo sita nâ,aku situla pasawanya kie-kie Dokas munja isuta panzi, lâ zo ñinde imo via yo. ⁴⁰ Andeta Petero isokinzi tamâta rârâni siyâti silâ pa nia yo lâ, ñinejga ipare tuku ku ikai noja. Ikai noja lâ, ñinejga nao ilâ pa taine karae ku iporo tu, “Tapita, kumandi sânda!” Ñinejga taine mata parenge imora Petero, ku ipagagati isajona. ⁴¹ Aku Petero isaña taine mbau ku igagati kâki, ku imandi. Aku Tapita nde imo via kilo. Ñinejga Petero isarawanzi kalo-tawana tamâta sitavanzi taine mwala mwala ñinde,aku io Tapita ilâ panzi. ⁴² Ñgua ñana mâsi ñinde kâ nde isala nia ilâ ikura nia ndoni lâ Jopa lawea. Mine kala tamâta rârâ sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Ñalae nâ. ⁴³ Aku Petero imo Jopa lawea ikura zo rârâ. Imo kuku tamâta tonge uru iveta wurâta ñana ñgoa karae kâ, i ña mine Saimon.

10

Ajelo tonge iporo ñgua pa Koniliás

¹ Aku Rom lawea warika tonge imo Sisaria lawea, i ña mine Koniliás. I uru ikai koipu panzi Rom nenzi zugu tamâta ñgu tonge.

² Tamâta ñinde tavanzi ne ñgu simo i ne luma ñinde nde simege ñana Maro Kindeni kâ. I uru iveta pavilâna ara panzi Juda tamâta simo sugarai ñinde. Aku ikura zo zo, i uru ikai noja pa Maro Kindeni. ³ Aku zo tonge, lala lâ kari tai ñato, ande Koniliás imora mâsi tonge itogo mbupuleja mine. I mata parenge imora Maro Kindeni ne ajelo tonge imâ luma ilo. Ajelo nde imâ papa ku isarâwa tu, “Koniliás!”

⁴ Anja Koniliás mata ilea papa ku iruru pâta kanajo,aku iporo pa ajelo tu, “Maro Ñalae, mana mana tâ.” Ñinejga ajelo iporo taulo tu, “Maro Kindeni ipalonjo pa noko ne noja lâ,aku i ilo ara ñana noko ne pavilâna uru kuveta panzi tamâta simo sugarai ñinde.

Mao nâ, Maro Kindeni imora noko ne vetâja njinde itogo patarawâja ara ndo mwasina. ⁵ Ayo, njine nâ kusupwanzi tamâta pinde silâ Jopa lawea, aku ma sisânda tamâta tonge kulu, i ña mine Saimon, aŋga i ña tonge nde Petero. Kinzi ma sino Saimon tu ma imâ kunzi sitaulo simâ. ⁶ Tamâta njinde nde imo nuwaka Saimon ne luma, ina uru iveta wurâta ñana ñgoa karae kâ. I ne luma njinde nde imandi tâi pwali.”

⁷ Ajelo iporo mine pa Koniliyas lâ, aku ilâ. Ñineŋga Koniliyas isarâwa panzi ne wurâta tamâta rua, sitava zugu tamâta tonge. Zugu tamâta njinde nde uru ipanea Maro Kindeni, aku imo kuku Koniliyas ikai kuleja papa ikura zo. ⁸ Ñineŋga Koniliyas itapâri panzi tamâta njato njinde ñana ñgua rârâni ajelo iporo papa njinde. Ñineŋga ionzi silâ pa Jopa lawea.

Petero imora mâsi itogo imbipole mine

⁹ Kinzi tamâta njato njinde nde soka silâ. Aku mbo, ku sikeno. Aku wurita kilo, ñinenja soka silâ lee kari imâ ñgini, ñinenja sipâŋga Jopa lawea tini laiti. Aku pa zo ndainani nâ Petero ikâki ilâ luma mende kulu papata ñana ikai noja kâ. ¹⁰ Petero ikai noja lee ku putole ipu pâta. Mine kala indanjenzi tamâta ñana siveta kâpwa kâ. Andeta mâsi tonge itogo mbupuleja mine nde ipâŋga papa. ¹¹ Petero mata imora samba ipwa, ñinenja kelekele tonge itogo lalava ñalae mine nde indue imâ papa. Aku kelekele tonge tâ isanya ne ñgaŋe ñapa ku itiu indue imâ pa tâno kulu. ¹² Aŋga kelekele kie-kie simo lalava njinde ilo, simbi kie-kie ñga mwâta kie-kie ñga sii kie-kie. ¹³ Ñinenja kawa ñgua tonge ne sarawâja imâ pa Petero mine tu, “Petero, kumandi kupunzi simbi ñai ku kuka.” ¹⁴ Andeta Petero iporo lâ kawa tu, “Maro ñalae, ñanja akura tu aka kelekele ñine tia ndo! Ñanja apono muli sondo pa Juda nenzi tukunja, aku ñandai aka kelekele mine kinzi sindi ñana ñga.” ¹⁵ Andeta ñgua njinde imâ pa Petero kilo mine tu, “Kelekele Maro Kindeni munja iveta mbâra-mbâra, ande njinde noko ma kuporo tu ‘muso’ ndimo.”

¹⁶ Mâsi njinde ipâŋga mbwani njato lâ, ñinenja walele nâ sitapa lalava njinde ikâki ilâ pa samba kilo.

¹⁷ Ñinenja Petero ilo ikai wurâta rârâaku itu, “Mâsi ñine ñanja amora lâ, ñine nde duvi mana.” I ilo ikai wurâta yo, ñinenja tamâta munja Koniliyas isupwanzi njinde nde simâ sipâŋga. Kinzi munja sikasoranzu tamâta pinde ñana Saimon ne luma tu ikeno ndia, ande kala ñine simâ simandi luma ne nzâla tini laiti. ¹⁸ Aku sisarâwa mine tu, “Ayo, Saimon, i ña tonge Petero, ande imo ñai, tiya?” ¹⁹ Aŋga Petero nde ilo ipatea mâsi njinde yo, ande Koroani Sapâŋa ipai mine tu, “Kulono, tamâta njato simâ siroto ñanano. ²⁰ Mine nde kumandi ku kundue kulâ kunzi. Noko ma ilo rârâ ndimo, ñana tu ñanja warakâŋgu asupwanzi kala simâ.”

²¹ Ñinenja Petero indue ilâ kunzi tamâta njinde, aku iporo tu, “Ñanjani kala tamâta ñine miki karoto ñanana. Mana mana tâ ñga miki kamâ.” ²² Ñineŋga sipai Petero tu, “Koniliyas, i Rom lawea warika tonge uru ikai koipu panzi zugu tamâta, ande isupwama kala kamâ. I nde tamâta sondo, aku uru imege ñana Maro Kindeni kâ. Kinzi Juda ñgu uru situ i parina tu i nde tamâta ara. Aku ajelo sapâŋga tonge ipai tu ma ipasupwa ñanano tu ma kumâ i ne luma kuporo ñgua pinde papa tu ilojo kâ.” ²³ Ñinenja Petero ino panzi tu simâ luma ilo. Aku ikatonanzu lâ mboni ndaina. Aku wurita kilo, ñinenja Petero imandi ku iyoka kunzi silâ. Aku kalo-tawana tamâta pinde lâ Jopa lawea kala soka kunzi silâ tona.

Petero ilâ Koniliyas ne luma

²⁴ Soka silâ lee ku mbo, ñinenja sikeno. Aku wurita kilo, ñinenja soka silâ sipâŋga Sisaria lawea. Aŋga Koniliyas nde io tini ñananzi imo ne luma. I munja isarawanzi ne ñgu sitavanzi ninambwe tu simâ, ande kala kinzi rârâni sipasau lâ simo ndaina. ²⁵ Petero iyoka ilâ ipâŋga luma, ñinenja Koniliyas imâ itundu lâ Petero kie tini laiti ñana ipanea i kâ. ²⁶ Andeta Petero igagati i imandi, aku ipai tu, “Kupile tâ! Ñanja nde tamâta nâ, atogo noko mine!”

²⁷ Ñinenja kinzi rua siporo nenzi ñgua ku soka silâ luma ilo, aku Petero mata kâki imoranzi tamâta rârâ munja sipasau kala simo njinde. ²⁸ Aku Petero ipainzi tu, “Miki warakami kasama tu ñgua tukunja kaika ndo keno ñana maka Juda tamâta tu ma kamo

kunzi tinikoa ñgu ndimo. Aŋga ñgua tukuŋa kaika tonge kala ikeno tu ma kalâ nenzi luma ilo ndimo. Ambo taitu Maro Kindeni mun̄ga itula mâsi pa naja ku iporo tu naja ma amora tamâta tonge tu ‘muso’, mine tia.²⁹ Aku naja ma avaligi ñgua ñinde tia ndo. Mine nde apono muli pa nemí sarawâŋa kala amâ. Andeta kala ñine atu akasonjami tu mana mana aŋga kapasupwa imâ pana.”

³⁰ Ñinenga Koniliás iporo taulo tu, “Mâsi tonge mun̄ga ipâŋga pa naja, kala ñine kari ñapa ilâ lâ. Mâsi ñinde nde mine; naja amo nanenju luma, aku akai noja lâ kari tai ñato, ikura kari tai mineni togo ñine. Naja amo akai noja nâ, andeta ndainani nâ tamâta tonge imâ ipâŋga imandi naonju, ne lalava wa ne kelekele nde salaga ñinde.³¹ Aku ipai naja tu, ‘Koniliás, Maro Kindeni ipalojo pa noko ne noja lâ, aku isama lâ ñana pavilâŋa noko uru kuveta panzi sugorai tamâta.³² Ayo, ñine nâ kusupwanzi tamâta pinde soka silâ Jopa lawea, aku ma siroto ñana Saimon, i ña tonge Petero. Tamâta ñinde nde imo nuwaka Saimon ne luma, ina uru iveta wurâta ñana ñgoa karae kâ, aku imo tâi pwali.’³³ Mine kala walele nâ naja asupwanzi tamâta pinde simâ pano. Kala ñine noko kuveta mâsi ara kala kumâ. Ayo, ñine maka rârâni kamâ kamo ñine lâ Maro Kindeni nao ñana kaloko ñgua rârâni Maro ñjalae mun̄ga itula pano ñana kuporo pa maka ñine.”

Petero itula ñgua lâ Koniliás ne luma

³⁴ Koniliás iporo ñgua mine pa Petero lâ, ñinenga Petero iporo mine tu, “Mao nâ, kala ñine naja asama tu Maro Kindeni ilo ñjalaе koja ñana tamâta nenzi ñgu wa ñanzi wa, ande tia.³⁵ Andeta i ilo ara nâ panzi tamâta lâ ñgu ndoni, kinzi ñine mbo simege ñana i wa siveta vetâŋa ara wa.³⁶ Miki kasama pâri ara ñinde mun̄ga Maro Kindeni io imâ pa maka Isrel ñgu. Pâri ara nde mine; Yesu Kirisi nde kinda tamâta rârâni nenda Maro ñjalaе, aku i ne mateja itoto Maro Kindeni ne wisi-nâna ku ikai nzâla piti pa kinda tu ma tamo ilonda taitu kuku i.³⁷ Miki warakami kaloko pâri ñana vetâŋa ñinde ipâŋga lâ Judia tâno. Mun̄ga, Yoane Lââ-Lilîja Tamwata ipâŋga Galilaya tâno ku itula ñgua pwataki ñana lââ-lilîja kâ.³⁸ Aku pa zo ñinde Maro Kindeni itu nzâmbé pa Yesu Nasarete tamwata, kala Koroani Sapâŋa tava walo ñjalaе ilua. Ñinenga Yesu iyoka ilâ ikura lawea lawea ku iveta vetâŋa arara nâ. Maro Kindeni imo kuku; mine kala ivetanzi tamâta rârâni ñinde mun̄ga Sadana ikainzi simo i ne kaika kalo, ande sipâŋga ara kilo.

³⁹ Maka warakama kamora vetâŋa rârâni Yesu mun̄ga iveta ikura nia ndoni lâ Judia tâno, aŋga lâ Jerusalem lawea mine nâ. Mao nâ, kinzi sisona Yesu itâra lâ kâi popole tini imâte lâ,⁴⁰ andeta kari ñato lâ, ñinenga Maro Kindeni ipajo i lâ mateja nianzi imandi imo via kilo, aku itula i ipâŋga nia yo.⁴¹ Taitu Maro Kindeni ñandai itula Yesu pwataki panzi Juda tamâta rârâni ñga. Itula pa maka tamâta pinde nâ, maka ñine nanayoni ipateama ñana katula i parina wa ne ñgua wa. Yesu imandi sânda imo via kilo, ñinenga maka kasajona kuku, kaka wa kanu wa.⁴² Aku iporo itu ñgua kaika pama tu ma katu pâri ara wa katula ñgua pwataki panzi tamâta tu Yesu nde tamâtani ndaina Maro Kindeni mun̄ga ipatea tu ma imo ñgua-samâŋa tamwata panzi tamâta rârâni, kinzi vianzi wa mateja wa.⁴³ Aku kinzi ñgua-tulâŋa tamâta rârâni kala uru situla ñgua mine ñana Yesu kâ: tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ papa i, ande ñana Yesu Kirisi ja kâ Maro Kindeni izavaru kinzi ñinde rârâni nenzi kiesaka piti lâ tininzi.” Petero iporo ñgua mine.

Koroani Sapâŋa indue imâ panzi tinikoa ñgu tamâta

⁴⁴ Petero iporo ñgua ñine marumbu tia yo, ande Koroani Sapâŋa indue imâ panzi tamâta rârâni kala sitambira taŋanzi papa Petero ñinde.⁴⁵ Kinzi Juda kalo-tawana tamâta mun̄ga soka kuku Petero simâ ñinde, ande wisinzi motutu lâ, ñana tu Maro Kindeni ipaliji ne Koroani Sapâŋa ilâ panzi tinikoa, itogo mun̄ga iveta panzi Isrel ñgu mine.⁴⁶ Ñana tu Juda tamâta ñinde nde silonjodzi tinikoa tamâta siporo lawea pinde nenzi ñgua, mun̄ga sisama tia ñinde, aku sipanea Maro Kindeni. Mine kala wisinzi motutu lâ. Ñinenga Petero ipainzi nuwala Juda tamâta ñinde mine tu,

⁴⁷ “Ayo, kala ñine tamâta ñai sikai Koroani Sapâŋa lâ vetâŋa kie taituni itogo kinda mun̄ga takai mine. Mine nde ambo kinda ma talilinzi lâ pâri ara ne lââ, ande ea ma ikura

jana ilelea kinda, a? Tia ndo.” ⁴⁸ Mine kala Petero ipainzi Koniliyas tavanzi ne tamâta tu, “Miki ma kakai lââ-liliya lâ Yesu Kirisi ña”. Sikai lââ-liliya marumbu lâ, ñinenga sipai Petero tu, “Maka iloma tu noko ma kumo ñaina kuma ikura zo pinde.”

11

Petero itula parina panzi lâ Jerusalem lawea

¹ Kinzi pâri-tamâta sitavanzi kalo-tawana tamâta simo Judia tâno ñinde nde silojo pâri tu tinikoa tamâta pinde nde sipaipa kuku Maro Kindeni kawa ñgua.

² Mine kala lâ zo ñinde Petero ikâki itaulo ilâ Jerusalem lawea kilo, ande kalo-tawana tamâta pinde silelea i. Kinzi ñinde munja sikai karae-verja ne mäsi kilala lâ tininzi, ikura Juda nenzi ñgua tukuña mine. ³ Kinzi sipai Petero tu, “Opopo, noko kulanya kupole nenda tukuña kala kulâ tamâta ñine mbo sive karaenzi tia ñinde nenzi luma ilo, aku kuka kunzi tonâ!”

⁴ Andeta Petero itula parina panzi jana mäsi rârâni munja ipânga papa ñinde. Iporo tu, ⁵ “Naja munja amo Jopa lawea,aku zo tonge amo akai noja nâ. Andeta ñinejga ilonju kalonju ipupulia ipânga togo dadaunja mine,aku amora mäsi tonge itogo mbupuleja mine. Amora kelekele tonge itogo lalava ñalae tina mine indue imâ,aku kelekele tonge tâ isaja ne ñgaje ñapa aku itiu iyoka pa samba indue imâ pana. ⁶ Ñinenga matângu alea pa lalava ñinde ilo, ande amora simbi kie-kie uru simo tâno kulu, kinzi simbi wa mwâta wa sii wa. ⁷ Ñinenga alojo kawa ñgua tonge ne sarawâja imâ pana mine tu, ‘Petero, kumandi kupunzi simbi ñai ku kuka.’ ⁸ Andeta naja atu lâ kawa tu, ‘Maro ñalae,naja akura tu aka kelekele ñine tia ndo! Naja apono muli sondo pa Juda nenzi tukuña,ku kelekele tonge kinzi sindi jana ñinde ñandai ilâ naja kawângu ilo ñga.’ ⁹ Andeta kawa ñgua ñinde iyoka pa samba indue imâ pa naja kilo mine tu, ‘Kelekele Maro Kindeni munja iveta mbâra-mbâra, ande ñinde noko ma kuporo tu “muso” ndimo.’ ¹⁰ Ñgua ñinde nde ipânga pa naja mbwani ñato lâ, ñinenga sitapa lalava ñinde ikâki pa samba kilo.

¹¹ Aku ndainani nâ tamâta ñato simâ sipânga luma kala amo ñinde. Sisaria lawea warika tonge munja isupwanzi kala simâ pana. ¹² Ñinenga Koroani Sapâja ipai naja tu, ‘Noko ma ilo rârâ ndimo. Kulâ kunzi.’ Aku kinzi kalo-tawana tamâta lima kanajo taitu ñai nde soka kuna tona,ku koka kalâ tamâta ñinde ne luma ilo. ¹³ Ñinenga tamâta ñinde itapâri pama jana munja imora anjelo imandi ne luma ilo,aku anjelo ipai tu, ‘Kusupwanzi tamâta pinde silâ Jopa lawea,aku ma sisânda tamâta tonge kulu,i ña mine Saimon, anja ña tonge nde Petero. ¹⁴ I ma iporo ñgua pinde pano,aku ñgua ñinde ma itula nzâla pa noko kutavanzi tamâta rârâni simo noko ne luma ilo ñinde, jana Maro Kindeni ma ikaimi pitî lâ kondoma ilo ku via mao ilami.’

¹⁵ Ayo, ñinenga amandi aporo ñgua panzi, andeta Koroani Sapâja indue imâ panzi ñgu ñinde, itogo munja imâ pa kinda mine. ¹⁶ Ñinenga naja kalonju ñgere jana Maro ñalae ne ñgua ñinde munja iporo mine tu, ‘Yoane nde ililinzi tamâta lâ lââ nâ, anja Maro Kindeni ma ililimi lâ Koroani Sapâja’. ¹⁷ Munja kinda tao nenda kalo-tawana ilâ pa Maro Yesu Kirisi, ande kala Maro Kindeni ne Koroani Sapâja ilua kinda itogo wisi-ara mine. Anja lâ zo ñine, ande Maro Kindeni wisi-ara ndainani nâ ilanzi tinikoa mine nâ. Opopo, naja ea ñga ma akura tu apono Maro Kindeni ne nzâla mine,a?’ Petero iporo ñgua mine.

¹⁸ Kinzi silojo Petero ne ñgua ñine,aku wisinzi puu ndue lâ,kala sipanea Maro Kindeni ña siporo tu, “Opopo,mine nde Maro Kindeni isâu panzi tinikoa ñgu tona,kala sikura tu sipalele ilonzi kalonzi jana ma sikai via mao.”

Kinzi tamâta simo Antioch lawea nde sipalele ilonzi kalonzi

¹⁹ Munja kinzi Juda tamâta ñalarjala sipu Setepana pâta imâte,aku pa zo ñinde siveta malia ñalae tina ipânga panzi kalo-tawana tamâta. Mine nde kalo-tawana tamâta pinde sikâwa potomule sikura nia nia silâ pa Fonisia tâno, ñga pa Saiprus sia, ñga pa Antioch lawea. Andeta kinzi ñandai situla pâri ara panzi tinikoa tamâta ñga. Situla pâri ara panzi Juda tamâta nâ simo nia ñinde. ²⁰ Andeta nawalanzi pinde,kinzi tamâta pa Saiprus sia

wa Sairini lawea wa, ande silâ pa Antiok lawea ku situla pâri ara ɣana Maro ɣalae Yesu kâ panzi tinikoa tamâta tona. ²¹ Aku Maro ɣalae ne walo kaika imo kunzi. Mine kala tamâta rârâ ɣinde nde sipalele ilonzi kalonzi ku sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro ɣalae.

²² Kinzi kalo-tawana tamâta simo Jerusalem lawea nde silojo ɣgua ɣana ɣinde kâ, kala sisupwa Banabas ilâ pa Antiok lawea. ²³ Banabas iyoka ilâ lee ipâr̄ga Antiok lawea, aku mata imora tu Maro ɣalae ne wisi-wisi ikeno panzi ɣgu ɣinde. Mine kala Banabas ilo ndeka nâ. Aku igagatinzi tamâta ɣinde rârâni ilonzi kalonzi ɣana ma sipono muli sondo pa Maro ɣalae ikura zo zo. ²⁴ Banabas nde tamâta ara ndo. Koroani Sapâr̄ja ipipi lâ ilo, aku i ne kalo-tawana nde kaika ndo. Mine kala tamâta rârâ ɣinde nde simâ pa Maro ɣalae.

²⁵ ɣineŋga Banabas ilâ Tarsus lawea tu ma iroto ɣana Saulo kâ. ²⁶ Isânda Saulo kulu lâ, ɣineŋga ikai itaulo imâ pa Antiok. Aku kinzi rua simo Antiok lawea ikura mbwera taitu, aku uru sipasau kunzi kalo-tawana tamâta ku sipanananzi ɣgu ɣalae ɣana Maro ɣalae ne ɣgua kâ. Kinzi tamâta lâ Antiok lawea nde simunga panzi lawea ndoni ɣana sisipa ɣoa "Kristen" lâ kalo-tawana tamâta tininzi. (ɣoa ɣine nde duvi mine tu, "Tamâta sitogo Kirisi".)

²⁷ Pa zo ɣinde Maro Kindeni ne ɣgua-tulâna tamâta pinde sipile Jerusalem ku sindue simâ pa Antiok. ²⁸ An̄ga nawalanzi tonge, i ɣa mine Agabus, ande Koroani Sapâr̄ja io ɣgua lâ kawa kala itula ɣgua pwataki tu putole ɣalae tina ma muli ipâr̄ga ikura lawea lawea pa tâno ndoni. (Aku mao nâ, putole ɣalae ɣinde ipâr̄ga muli, lâ zo ɣinde Klodius ikai koipu).

²⁹ Mine nde kinzi kalo-tawana tamâta lâ Antiok lawea sipa ɣgua tu ma sio mbumbu ilâ pa ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta simo Judia tâno, ɣana isukanzi kâ. Kinzi rârâni taitu-taitu sio nenzi mbumbu pinde ilâ ɣana wurâta ɣine kâ, ikura nenzi mbaliya mine.

³⁰ Siveta mine lâ, ɣineŋga sionzi Banabas ku Saulo rua sikai mbumbu silâ panzi Jerusalem ɣgu nenzi katonâr̄ja.

12

Kinzi sипу Yamesi пâta imâte,aku sio Petero lâ luma sakamao ilo

¹ Pa zo ɣinde Koipu ɣalae Herot ikainzi kalo-tawana tamâta pinde kaika ɣana ma iveta kie sakamao panzi.

² Mine nde isupwanzi ne zugu tamâta silâ sikai Yamesi, i pâri-tamâta Yoane tua, aku pila nâ sипу пâta imâte lâ. ³ Aku imora tu kinzi Juda tamâta ilonzi ara ɣana ne vetâna ɣinde kâ. Mine kala ionzi ne tamâta silâ sikale Petero kaika tona. Iveta ɣine lâ Juda nenzi kumbwa ɣana sika puroja ne yisi tia. ⁴ Kinzi wâlo nâ sипа Petero kaika lâ, ɣineŋga sio lâ luma sakamao ilo. Aku sio ilâ zugu tamâta ɣgu ɣapa mbaunzi ilo ɣana silea papa. Aku zugu tamâta ɣgu ɣapa ɣinde nde sio nenzi temba tamâta ɣapa ɣapa lâ ɣgu taitu-taitu. Herot ilo tu muli mbo kumbwa marumbu lâ ɣga, ɣineŋga ma ikai Petero imâ ipâr̄ga lâ tamâta naonzi lâ ɣgua nia, ɣineŋga ma sипу пâta imâte. ⁵ Mine kala Petero imo luma sakamao ilo, aku matanzi silea kaika papa. Andeta ikura kari wa mbo wa, kinzi kalo-tawana tamâta sikai noja kaika pa Maro Kindeni tu ma ivila Petero.

Ajelo ikai Petero piti lâ luma sakamao ilo

⁶ Kumbwa ɣinde nde marumbu lâ, aku wurita, ɣineŋga Herot itu ma wurita kilo i ma ikai Petero io lâ ɣgua nia. Aku mbo nde Petero ikeno zugu tamâta rua ɣgininzi. Kinzi munja sипа Petero lâ wâlo kaika rua. An̄ga zugu tamâta rua nde simandi lâ luma ne nzâla kawa. ⁷ Andeta mbwale pwataki tia yo, ɣineŋga walele nâ Maro ɣalae ne ajelo tonge imâ ipâr̄ga, aku sinâla tonge ipâr̄ga isinala luma sakamao ɣinde ilo. Aku ajelo mbau ilâ isowe Petero wangira ku ipano imandi sânda. Aku ajelo ipai tu, "Kumandi walele!" ɣineŋga wâlo rua ipayaule piti lâ Petero mbau, aku imbe ndue tâno kulu.

⁸ ɣineŋga ajelo ipai Petero tu, "Kusawa pasawaŋa lâ kambwaje, aku kusawa kâmba lâ kie." Aku Petero iveta ikura ajelo kawa mine. ɣineŋga ajelo ipai Petero tu, "Kusawa ne pasawaŋa luandondo, aku pwoka naŋa muliŋgu tayâti talâ." ⁹ ɣineŋga Petero ipile luma

ilo kisija pwataki ñinde ku iyoka ajelo muli silâ. Andeta Petero isama vetâja ajelo iveta papa ñinde kilala sondo tia. Ilo patea tu imbipole nâ. ¹⁰ Kinzi zugu tamâta pinde simandi nzâla tonge kawa laiti, andeta ajelo ku Petero rua nde soka tamâta ñinde naonzi silâ. ïjinenga sipânga nzâla kaika ikeno luma sakamao ñgarje. Aku nzâla kaika ñinde tamwata nâ iveta kawa pâsââ piti panzi rua, kala soka siyâti pa nia yo, ku soka silâ. Silâ tini nâ, ïjinenga walele nâ ajelo ipile Petero ku ilâ lâ.

¹¹ ïjinenga Petero ne ilo-kalo ipânga, aku iporo lâ ilo tu, “Mao nâ, ïjinenga naja asama tu Maro ïjalae io ne ajelo imâ pana, aku ikaina piti lâ Herot mbau ilo. Mine kala vetâja ndoni kinzi Juda ñgu situ ma siveta pana, ande ma siveta tia.” ¹² Petero ilo ikai ñgua ñine lâ, ïjinenga ilâ pa Yoane Malaka tina Maria ne luma. Kinzi tamâta rârâ nde sikai nonja simo luma ñinde ilo. ¹³ Petero nde imandi nia yo ipitikina luma ñinde ne nzâla kawa, aku wurâta taine tonge, i ña mine Roda, ande imâ ñana ikai nzâla piti kâ. ¹⁴ Andeta taine ñinde itambira tanya ilonjo Petero kaya kilala. Mine kala ilo ndeka ndo,aku kalo kapa ñana ikai nzâla kawa piti kâ. Ipalilu ilâ luma ilo ku ipainzi tu, “Petero imandi nzâla!” ¹⁵ Andeta situ lâ kawa tu, “Yoo, noko nde kapa!” Andeta iporo kaika panzi tu, “Aporo mao nâ pamî, ñinde nde Petero tamwata!” ïjinenga siporo tu, “Tiambo ñine nde Petero ne ajelo tâ!”

¹⁶ Añga Petero nde imo ipitikina nzâla. ïjinenga sikai nzâla piti ku matanzi ilâ simora Petero, kala wisinzi motutu lâ. ¹⁷ Aku Petero itambira mbalau itogo panzi tu kawanzi buu nâ. ïjinenga itapâri panzi ñana Maro ïjalae ikai i iyâti imâ pa nia yo ku ipile luma sakamao. Aku ipainzi tu, “Miki kalâ katapâri pa Yesu tai Yamesi wa ninda-nambwe kinzi ñana mäsi ñine kâ.” ïjinenga ipilenzi ku iyoka ilâ pa nia tonge.

¹⁸ Aku mwanga ñga, kari kâki lâ, ku zugu tamâta sisama tu Petero ñga nao tia lâ, kala wisinzi motutu sipakasonja tu, “Wa! Tamâta ñinde nde ilâ mana.” ¹⁹ Aku Herot ipainzi tu ma siroto ñana Petero kâ. Aku siroto lee, andeta sisânda kulu tia. Tia ku Herot ionzi zugu tamâta ñinde silâ pa ñgua nia,aku ipa ñgua tu ma sipunzi pâta simâte.

Koipu ïjalae Herot imâte lâ

ïjinenga Koipu ïjalae Herot ipile Judia tâno aku indue ilâ imo Sisaria lawea. ²⁰ ñana tu Herot munja wisi nâna ïjalae tina panzi tamâta simo Tair lawea ñga Saidon lawea. Mine kala tamâta ñinde silâ taitu ku ilonzi tu sisajona kuku Herot siporo ñgua mwasa nâ papa. Kinzi situ siveta Herot wisi puu ndue, ñana tu kinzi tamâta pa tâno ñinde uru sipako kaniya lâ Herot ne tâno. Mine kala siporo ñgua mona-mona pa Herot ne wurâta tamâta tonge, i ña tu Blastas, kala Blastas ikai kawanzi ilâ iporo pa Herot.

²¹ Mine kala Herot ipatea zo tonge ñana iporo ñgua kunzi,aku lâ kari ndaina isinga koipu ne singâra,aku ilâ isañona koipu ne sajonâja nia, ïjinenga iporo ñgua panzi tamâta ñinde. ²² Iporo ne ñgua lâ, ïjinenga tamâta ñinde sitara mine tu, “ñine ñandai tamâta tonge kawa ñgua ñga; ñine nde maro tonge kawa ñgua!” ²³ Herot ilonjo nenzi ñgua ñinde, andeta ñandai ipanea Maro Kindeni ña ñga. Mine kala ndainani nâ Maro Kindeni ne ajelo ipu Herot pâta,aku mwâta-mwâta kiri-kiri sika i karae, kala imâte lâ. ²⁴ Añga Maro Kindeni kawa ñgua nde ipânga kaika ku ilâ isala nia ndoni.

²⁵ Aku Banabas ku Saulo rua siveta nenzi wurâta ñana mbumbu silanzi ñgu lâ Jerusalem marumbu lâ, ïjinenga sitaulo silâ pa Antiock lawea kilo. Aku sikai Yoane Malaka iyoka kunzi silâ.

13

Kinzi sionzi Banabas ku Saulo rua tu ma situla pâri ara

¹ Kinzi kalo-tawana tamâta lâ Antiock lawea nenzi ñgua-tulâja tamâta wa pananâja wa simo, kinzi ñanzi mine: Banabas; aña Simeon, i ña tonge Naisa (ñoa ñine nde duvi mine tu “Tini Mâmânga”); aña Lusius, i Sairini tamwata; aña Maneyen, i muñga imo kuku koipu ïjalae Herot nuwala; aña Saulo.

² Aku zo tonge, kinzi Antiock ñgu situ kaika ñana kâpwa kâ, kala simo siwângi wa sikai noja pa Maro ïjalae. ïjinenga Koroani Sapânga iveta kalo-ñgere panzi ku ipainzi mine

tu, “Naja apateanzi Banabas ku Saulo rua tu ma siveta wurâta tonge. Miki ma kaonzi yâti ñana siveta wurâta ñinde.” ³ Mine kala sika tia, ku simo sikai norja lee marumbu lâ, ñinejga sio mbaunzi kâki lâ kinzi rua kulunzi ku situ nzâmbé panzi, aku sionzi rua silâ.

Kinzi rua situla Yesu ne pâri ara lâ Saiprus sia

⁴ Koroani Sapâña isupwanzi rua silâ,aku sindue silâ pa Selusia lawea kâ. Sipângâ Selusia lâ, ñinejga sikâki wânga tonge kulu aku wânga ikainzi silâ pa Saiprus sia kâ. ⁵ Kinzi silâ lee sitoa Salamis lawea, ñinejga situla Maro Kindeni kawa ñgua panzi tamâta ikura Juda nenzi luma ñana pasaurja kâ rârâni ikeno sia ñinde. Aku Yoane Malaka nde imo kunzi isukanzi rua ñana nenzi wurâta kâ. ⁶ Aku soka mine lee sikura nia ndoni pa Saiprus sia lâ, ñinejga silâ sipângâ Pafos lawea. Aku lâ lawea ñinde sisânda Juda tamâta tonge kulu, i ña mine Ba-Jisas, anga lâ Grik ñgua i ña tonge tu Elimas. I tamâta ñana iveta nzâmbé sakamao kâ,aku uru itula ñgua larjeja nâ panzi Juda tamâta. ⁷ I uru ikai wurâta pa koipu tonge, i ña mine Sesias Polas. Koipu ñinde ne ilo-kalo nde ara nâ; mine kala ipasupwa ilâ panzi Banabas ku Saulo rua tu ma simâ, ñana tu i ilo tu ilojo Maro Kindeni kawa ñgua. ⁸ Andeta Elimas, ina tamâta tini kikie ñinde, ande ikai wurâta ñana itoto rua nenzi ñgua. Itu ma ilele koipu ilo kalo, ñana ma ipile ne kalo-tawana kâ. ⁹ Andeta Koroani Sapâña nde ipipi lâ Saulo ilo (sipatu i ña wasaseki tu Paulo). Mine kala Paulo mata ilea kaika papa Elimas ku ipai tu, ¹⁰ “Noko Sadana natu! Noko kumo pwai kazâna pa vetâna arara rârâni! Mâsi lajeja wa mâsi potomule ndoni nde ipipi lâ noko ilo! Noko uru kuyauala Maro Ñalae ne nzâla sondo rârâni! Tiambo noko tini pwâka tu kupile mâsi ñine, a? ¹¹ Ayo, ñinejga kulojo! Kala ñine Maro Ñalae ma mbalau nâ ipuno,aku noko mata ma ñanya lâ. Kala ñine noko ma pwura tu kumora kari tia,aku ma kumo mine ikura zo pinde.”

Paulo iporo mine lâ, ñinejga ndainani nâ Elimas mata ñanya lâ. Ñinde itogo take-take mâmânga ndo imâ ku ipono mata. Aku izizâla ñana nia, kala iyoka potomule itâtâno ñananzi tamâta tu ma sikai mbalau situla nzâla papa ñana ilâ kâ. ¹² Anja koipu ñinde nde imora mâsi kaika ñine, kala i kalo tawana Maro Kindeni. I wisi motu ñana Maro Ñalae ne ñgua kinzi situla papa ñinde.

Kinzi rua situla pâri ara lâ Antiok lawea ikeno Pisidia tâno

¹³ Paulo ikainzi ne tamâta ku sipile Pafos lawea soka silâ, ñinejga sikai wânga tonge simbwaliu silâ pa Perga lawea kâ, lâ Pamfilia tâno. Sitoa lâ ñinde, ñinejga Yoane Malaka ipilenzi ku itaulo ilâ pa Jerusalem kilo. ¹⁴ Ñinejga sipile Perga, ku soka nzâla silâ sipângâ Antiok lawea ikeno Pisidia tâno. Aku lâ Juda nenzi pwareâna ne zo sapâña, ande soka silâ Juda nenzi luma ñana pasaurja kâ ilo, ku lambunzi ndue sisajona. ¹⁵ Ñinejga katonâna tamâta ñana pasaurja ne luma kâ nde sipono Mose ne tukuna tava ñgua-tulâna tamâta nenzi ñgua panzi ñgu. Sipono marumbu lâ, ñinejga sipasupwa imâ panzi Paulo tavanzi tamâta uru simo kuku ñinde tu simandi. Aku sipainzi tu, “Nima-nambwe, ambo nemi ñgua tâ keno ñana kapu tini kaika panzi tamâta kâ, ande ara, ñine nâ katula pama.”

¹⁶ Ñinejga Paulo imandi, mbau kâki, ku iporo tu, “Miki Isrel tamâta anja miki tamâta lâ ñgu pinde uru kawângi pa Maro Kindeni, kalojo ñga. ¹⁷ Mungani Isrel nenzi Maro Kindeni ipateanzi timbunda pa i tamwata. Aku lâ zo ñinde kinzi simo lombo nâ lâ Isip tâno, ande ivetanzi sipângâ kambwajenzi walo. Aku simo lee ku muli, ñinejga Maro Kindeni imandi tava tamwata ne kaika ñalae ku ikainzi sipile Isip ku siyâti silâ. ¹⁸ Kinzi simo nia bilimu ikura mbwera tamâta rua lâ,aku Maro Kindeni ikatonanzi ikura mbwera ñinde ndoni. ¹⁹ Ñinejga sipângâ Kenan tâno, ande Maro Kindeni izavarunzi tamâta ñgu lima kanajo rua,aku ikai nenzi tâno sajenzi ku ilanzi Isrel, itogo tamâta uru kelekele ilanzi natu mine. ²⁰ Vetâna ñinde rârâni ande ikura mbwera tamâta ñalae ñapa kanajo tamâta rua kanajo sajao (450) mine. Aku muli, ñinejga Maro Kindeni ipateanzi tamâta pinde tu ma sikai katonâna panzi Isrel ñgu. Aku simo mine lee ikura ñgua-tulâna tamâta Samyuel ne zo. ²¹ Ñinejga Isrel ñgu ilonzi tu tamâta tonge ma ipângâ imo koipu ñalae panzi. Mine kala Maro Kindeni isâu pa Saulo tu ma ikai poe panzi kâ. Saulo nde Kis natu,

lâ Benjamin ne vâsa ñgu. Aku Saulo ikai koipu ikura mbwera tamâta rua lâ. ²² Saulo ne zo marumbu lâ, ñinenja Maro Kindeni isoki Saulo aku io Daviti ikai koipu panzi. Maro Kindeni iporo ñgua ñana Daviti kâ mine tu,

‘Naja asama Jesi natu Daviti kilala tu i ilo ndo keno pa naja. I ma iveta ikura nanenju pateâja ndoni.’

²³ Aku Maro Kindeni munja ipa ñgua tu ma io Isrel nenzi Yautâja Tamwata Yesu imâ ipânga lâ Daviti ne vâsa ñgu, kala ipânga ikura ñgua pâja mine. ²⁴ Yesu imâ ipânga lâ, andeta ipatua lâ tamâta naonzi tia yo. Ande lâ zo ñinde Yoane Lââ-Liliya Tamwata itula ñgua panzi Isrel ñgu tu ma sipalele ilonzi kalonzi ku sikai lââ-liliya. ²⁵ Aku zo imâ ipânga laiti lâ ñana Yoane Lââ-Liliya Tamwata ne wurâta ma marumbu kâ. Mine nde ikasojanzi Isrel ñgu tu, ‘Miki katu naja nde ea, a? Naja ñandai tamâta miki uru kao tinimi papa ñinde ñga. Andeta kaloko ñga! Tamâtani ndaina iyoka naja mulingu mwanga imâ. Naja nde tamâta kaa nâ, aku nanenju ara ikeno ñana ayaute i kie kâmba ne wâlo piti, ande tia.’

²⁶ Niñgu-nambwe wukale, miki tamâta lâ Abraham ne vâsa ñgu wa miki tamâta pa ñgu pinde uru kamege ñana Maro Kindeni kâ wa, miki kaloko ñga. Maro Kindeni itula ñgua pwataki pa kinda lâ ñana i ne mâsi ñana ikainzi tamâta piti lâ kondoma ilo. ²⁷ Kinzi tamâta simo Jerusalem sitavanzi nenzi katonâja ñandai sisama Yesu kilala sondo ñga, kala sio i lâ ñgua nia. Andeta nenzi vetâja ndainani iveta ñgua-tulâja tamâta nenzi ñgua ipânga kanajo, ñguani ñinde kinda uru tapono ikura pwareâja ne zo sapâja ndoni. ²⁸ Kinzi ñandai sisânda Yesu ne vetâja soki tonge ikura ñana sipu pâta imâte ñga, andeta sino Pilata tu ma ipu Yesu pâta imâte. ²⁹ Mao nâ, siveta vetâja rârâni pa Yesu ikura munja kinzi ñgua-tulâja tamâta singere ñgua tu ma siveta mine. Ñinenja sikai Yesu karae piti lâ kâi popole tini, ku sio lâ kuru tonge ilo. ³⁰ Andeta ñinenja Maro Kindeni ipanjo i lâ mateja nianzi imandi imo via kilo, ³¹aku ikura zo rârâ ipatua panzi tamâta ñinde munja sipile Galilaya tâno ku sikâki silâ pa Jerusalem lawea kuku i. Kala ñine kinzi tamâtani ndaina kala sikai i parina situla panzi nenda Juda ñgu.

³² Ñine maka katula pâri ara pami mine; vetâja ñinde munja Maro Kindeni ipa ñgua kunzi timbunda tu ma iveta, ³³ ande kala ñine iveta vetâjani ndaina pa nenzi vâsa kinda lâ. Mao nâ, ipanjo Yesu imandi imo via kilo, kala ñgua pâja ñinde ipânga kanajo lâ. Ñinde iyoke ñgua pinde ikeno wângija paneâja kâ ne keri rua mine tu,

“ ‘Noko nde naja natuñgu. Kala ñine naja amo noko tama.’ ”

³⁴ Maro Kindeni ipanjo Yesu lâ mateja nianzi imo via kilo, aku i ma ikura tu imâte itaulo kilo pa mateja nianzi ku isâmbu, ande tia ndo. Ñinde ipânga nia yo lâ Maro Kindeni kawa ñgua pinde ñgua-tulâja tamâta munjâja singere lâ pepa tini mine tu,

“ ‘Naja munja apa ñgua kuku Daviti tu ma aveta vetâja sapâja arara pinde papa, ande kala ñine aporo kaika tu naja ma aveta vetâjani ndaina pa mikini. Mao nâ, naja ma aveta ikura nanenju ñgua mine.’ ”

³⁵ Aku mine nâ, Daviti kala ingere ñgua lâ pepa tini ñana Kirisi kâ mine tu, ‘Naja uru apono muli sondo pa noko, aku noko ma kupile karaengu isâmbu lâ kuru ilo, ande tia.’

³⁶ Kinda tasama tu Daviti nde ipaveta kuku Maro Kindeni ne pateâja lâ i tamwata ne zo ñinde. Imo mine lee ku muli, ñinenja Daviti imâte lâ kala sikea i karae ilâ kunzi i timbu wukale,aku isâmbu lâ mateja nianzi. ³⁷ Anja Yesu, ina tamâta ñinde Maro Kindeni ipanjo lâ mateja nianzi imandi imo via kilo, ande isâmbu tia.

³⁸ Niñgu-nambwe wukale, mine nde naja ilonju tu miki ma kaloko ku kasama ñine sondo: Yesu ikura ñana izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi. ³⁹ Mao nâ, tamâta ea kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu, ande i ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi ku ivetanzu sipânga mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Andeta Mose ne ñgua tukuja ikura tu iveta mine, ande tia. ⁴⁰ Mine nde kapakatona sondo ñga! Tia ma mâsi tonge imâ pami, ikura Maro Kindeni ne ñgua kinzi ñgua-tulâja tamâta munja singere lâ pepa tini mine tu,

⁴¹ ‘Miki tamâta ɻana kaporu ɻgua pavaligija kâ, naɻa apaimi tu matami kalea pa mâsi naveta ɻine, ku ilomi ikai wurâta rârâ ɻana, ɻinenja kamâte! ɻana tu naɻa ma aveta mâsi kaika tonje lâ naomi. Ambo tamâta tonje ma itapâri pamî ɻana mâsi ɻinde kâ, ande miki ma kalomi tawana i ne ɻgua tia ndo.’”

⁴² Paulo iporo ɻgua ɻine marumbu lâ, ɻinenja ikai Banabas ku kinzi rua siyâti silâ pa nia yo. Ande kinzi tamâta sino panzi tu lâ pwareâna ne zo sapâra muli, ande ma sitaulo simâ kilo ku ma situla ɻgua pinde kilo panzi. ⁴³ ɻinenja ɻgu ɻinde sipile luma ɻana pasauja kâ aku siyâti, aŋga Juda tamâta pinde sitavanzi tamâta lâ ɻgu pinde nde soka Paulo ku Banabas rua mulinzi. Aku kinzi rua sipainzi tu, “Maro Kindeni ne wisi-wisi nde ikeno pamî. Mine nde ara ɻana miki ma kapaveta kuku i ne vetâna sondo rârâni ikura zo zo.”

⁴⁴ Aku sânda taitu ilâ lâ, ɻinenja pwareâna ne zo sapâra ipânga kilo. Aku tamâta ɻgu ɻalae tina lâ lawea ɻinde nde simâ sipasau lâ, simo taitu ɻana silojo Maro ɻalae ne ɻgua kâ. ⁴⁵ Andeta kinzi Juda tamâta simoranzi ɻgu ɻalae silâ taitu, kala sipadâda ɻananzi Paulo ku Banabas rua. Mine kala sikai wurâta ɻana sitawa Paulo ne ɻgua ndue. Aku siporo ɻgua pavaligija papa tona. ⁴⁶ Mine nde Paulo ku Banabas rua siporo ɻgua kaika taulo panzi mine tu, “Mao nâ, Maro Kindeni ne pateâna ikeno tu maka rua ma katula i kawa ɻgua pa miki Juda ɻgu tu kaloko munga lâ ɻga. Andeta miki kapu mulimi pa ɻgua ɻinde lâ,aku ɻine itula kilalami pwataki tu miki warakami tinimi pwâka ɻana kamo viami ku kamo nâ. Mine nde kaloko ɻga; kala ɻine maka rua ma kapilemi ku ma kalâ panzi tinikoa ɻgu. ⁴⁷ ɻana tu nanayoni Maro ɻalae Kindeni iporo ɻgua pa Kirisi, aku ɻgua ɻinde imâ pa maka rua tona. ɻgua ɻinde nde mine;

‘Nanja avetano kupânga kutogo sinâla mine panzi tinikoa ɻgu, ɻana kuvilanzi tamâta simo lawea ndoni lâ tâno kulu. Noko ma kutula nzâla panzi ɻana akainzi piti lâ kondoma ilo ku via mao alanzi.’”

⁴⁸ Kinzi tamâta lâ tinikoa ɻgu nde silojo Paulo ne ɻgua ɻine,aku ilonzi ara ndo. Ilonzi ndeka nâ ɻana silojo Maro ɻalae ne ɻgua. Aku tamâta ɻinde munga Maro Kindeni ipateanzi tu ma sikai via mao ɻana simo vianzi ku simo nâ, ande kinzi ɻinde rârâni kalonzi tawana Yesu.

⁴⁹ Aku Maro ɻalae kawa ɻgua ilâ isala nia ɻinde ndoni. ⁵⁰ Andeta kinzi Juda tamâta siporo sisowe taine mbalija warakanzi pinde ilonzi, kinzi ɻinde uru simege ɻana Maro Kindeni kâ. Aku sisowe lawea ɻinde ne tamâta ɻalajala ilonzi tona. Mine kala tamâta ɻinde simandi ɻana siyaulanzi Paulo ku Banabas rua,aku sijaranzi rua ɻana nenzi lawea kâ. ⁵¹ Mine kala kinzi rua sipamasi kenzi tâno gawura piti, ɻana itula tamâta ɻinde nenzi vetâna ɻinde kilala pwataki tu sakamao. Siveta mâsi ɻine lâ, ɻinenja soka silâ pa Aikoniam lawea. ⁵² Aku kinzi kalo-tawana tamâta lâ Antiok lawea sindeka pâta kanaro,aku Koroani Sapâra ipipi lâ ilonzi.

14

Paulo ku Banabas rua situla pâri ara lâ Aikoniam lawea

¹ Paulo ku Banabas rua silâ sipâra Aikoniam lawea, ɻinenja silâ Juda nenzi luma ɻana pasauja kâ ilo,aku situla ɻgua panzi tamâta, itogo uru siveta lâ lawea pinde mine. Situla ɻgua ara pâta kanaro. Mine kala tamâta rârâ kalonzi tawana Yesu, kinzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ɻgu wa.

² Aŋga Juda tamâta pinde tiniñzi pwâka tu kalonzi tawana,aku kinzi ɻinde nde siporo sisowe tinikoa tamâta ilonzi kala wisinzi nâna panzi kalo-tawana tamâta. ³ Mine kala kinzi rua simo Aikoniam lawea ikura zo luandondo,aku simandi kaika ɻana situla Maro ɻalae ne ɻgua. Aku Maro ɻalae io walo ɻalae imâ panzi, kala siveta mâsi ɻalajala kiekie. Maro ɻalae iveta mine ɻana kinzi tamâta ma sisama tu ɻgua ɻinde rua situla ɻana i ne wisi-wisi kâ, ande ɻgua mao kanaro. ⁴ Andeta tamâta simo lawea ɻinde nde sipwa pwataki mo ɻgu rua. Pinde nde sio ilonzi ilâ taitu kunzi Juda tamâta, aŋga pinde nde sio ilonzi ilâ taitu kunzi pâri-tamâta. ⁵ Mine kala kinzi tinikoa tamâta pinde wa Juda

tamâta pinde nde simandi kunzi nenzi katonâja, ku sipa ñgua tu ma sizavarunzi Paulo ku Banabas rua. Situ ma sisianzi lâ mira ñana sipunzi rua pâta simâte. ⁶ Andeta kinzi rua silojo ñgua ñjine, kala sikâwa silâ pa lawea rua ikeno pa Likonia tâno, ñanzi tu Listra lawea ñga Derbe lawea. Ñinenga silâ pa lawea pinde ikeno lawea rua ñinde tininzi laiti. ⁷ Aku siveta wurâta ñana situla pâri ara panzi tamâta simo nia ñinde.

Paulo ku Banabas rua situla pâri ara lâ Listra lawea

⁸ Aku tamâta tonge imo Listra lawea, i kie kaika tia, mbariri lâ. Nia ndoyo, lâ zo ñinde tina ipagugua, ande i kie sakamao mine. Mine kala isama ñana yokâja kâ, ande tia.

⁹ Tamâta ñinde isajona itambira taja sondo pa ñgua Paulo itula ñinde. Ñinejga Paulo mata ilea kaika papa, aku isama tu tamâta ñinde ne kalo-tawana ipânga lâ, kala ikura tu ma kie ara. ¹⁰ Mine kala Paulo isarâwa kaika tu, “Ñine nâ kupagagati ku kumandi sânda ñga!” Aku ndainani nâ tamâta ñinde ipatiki imandi sânda ku iyoka.

¹¹ Kinzi tamâta rârâ matanzi simora Paulo iveta mâsi ñinde, ande kala siporo Likonia lawea nenzi ñgua kawanzi ñalae mine tu, “Opopo, kinzi maro sipupulia sipânga sitogo tamâta mine, kala sindue simâ pa kinda lâ!” ¹² Ñinenga sipatu Banabas ña tonge tu Sus (ina Grik ñgu nenzi maro ñalae). Anja Paulo nde tamâta ñana iporo ñgua kâ, kala sipatu i ña tu Hermes (ina Grik ñgu nenzi maro ñana itula ñgua kâ). ¹³ Sus ne luma sapâja imandi lawea ndainani ñganje, aku i ne patarawâja tamâta tavanzi tamâta pinde situ siveta patarawâja panzi Paulo ku Banabas rua. Mine kala sikai simbi tava kâi lau singâra nituña pinde, aku simâ pa lawea ñinde ne ñgumbi nzâla kawa.

¹⁴ Andeta Maro ñalae ne pâri-tamâta Banabas ku Paulo rua nde silojo ñgua ñana vetâja ñjine kâ,aku sisaraka warakanzi nenzi pasawaja, ñana situla lawea ñinde nenzi vetâja ñinde kilala pwataki tu soki ndo. Ñinenga sipalilu silâ tamâta ñgininzi, ande kawanzi ñalae siporo tu, ¹⁵ “Wa, miki tamâta ñai, ñana sâ kâ ñga kaveta mine, a? Maka rua nde tamâta nâ, katogo mikini mine. Maka katula pâri ara pami ku kapaimi tu ma kapile vetâja kaa kaa ñjine, ku kalomi tawana Maro Kindeni Via Tamwata. Ina nia ndoyo ipulia samba wa tâno wa tâi wa kelekele rârâni simo nia ndoni. ¹⁶ Mao nâ, munja Maro Kindeni isâu pa miki tinikoa ñgu ndoni tu ma kaveta ikura warakami nâ nemi ilo-kalo mine. ¹⁷ Andeta i ñandai ipavea tamwata kilala ñanami ñga. I uru iveta kie ara nâ pami mine; io karâzi imbe indue imâ pami, kala iveta kâpwa kie-kie ipânga lâ ne zo sondo. Mao nâ, irombomi ara nâ kala io kâpwa ipânga maria pami, kala ilomi ndeka.” ¹⁸ Kinzi rua siporo ñgua mine panzi ñana isowe ilonzi kalonzi tu ma sipile nenzi patarawâja ñinde. Andeta kinzi pinde ilonzi ñalae tu ma siveta patarawâja panzi rua.

Kinzi mira nâ sisia Paulo

¹⁹ Andeta ñinenga Juda tamâta pinde pa Antiok lawea wa Aikoniam lawea ande simâ sipânga Listra lawea, aku sisowenzi tamâta ilonzi kalonzi pwapwataki. Mine kala ñgu ñalae sikai mira sisia Paulo pâta tu ma imâte, ñinenga silae i karae mateja nâ silâ pa lawea ñganje. Kinzi situ Paulo nde imâte lâ. ²⁰ Andeta tia. Kinzi kalo-tawana tamâta simâ simandi singe Paulo lâ, ñinenga imandi sânda kilo ku iyoka itaulo ilâ lawea ilo. Aku wurita kilo, ñinenga ikai Banabas, ku rua sipile Listra ku silâ pa Derbe lawea.

²¹ Kinzi rua situla pâri ara lâ lawea ñinde,aku tamâta ñgu ñalae sipalele ilonzi kalonzi ku sipânga kalo-tawana tamâta. Aku simo lee, ñinenga sitaulo silâ pa Listra lawea, ñga Aikoniam lawea, ñga Antiok lawea kilo. ²² Aku lâ lawea ñato ñinde, kinzi rua sipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta ilonzi kalonzi. Siporo ñgua kaika mine tu, “Ara ñana nemi kalo-tawana ma ikeno kaika. Kalojo ñga; ambo ilonda tu talâ Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande malia kie-kie rârâ ma ipânga pa kinda munja lâ ñga.” ²³ Aku ikura lawea ndoni, kinzi rua sipayeanzi tamâta pinde ñana sikai katonâja panzi kalo-tawana tamâta ñgu ñgu. Kinzi uru siveta mâsi mine; situ kaika ñana sika kâpwa kâ, ñana ma sikai noja nâ, ñinenga sionzi katonâja ñinde silâ Maro ñalae mbau ilo, ina kinzi munja sio nenzi kalo-tawana ilâ papa.

Paulo ku Banabas rua sitaulo silâ pa Antiok lawea lâ Siria tâno

²⁴ Paulo ku Banabas rua soka silâ pa Pisidia tâno ñgini, ñinejga silâ sipânga Pamfilia tâno. ²⁵ Aku lâ nia ñinde kinzi rua situla Maro ñalae kawa ñgua panzi tamâta simo Perga lawea. Ñinejga sindue silâ pa Atalia lawea. ²⁶ Sipânga Atalia lawea lâ, ñinenja sikâki wânga tonge kulu, aku wânga ikainzi silâ pa Antiok lawea. Munja simo lawea ñinde, aku lâ zo mungâja ñinde kinzi kalo-tawana tamâta sionzi rua silâ Maro Kindeni mbau ilo ñjana ma ikatonanzi wa io ne wisi-wisi ilâ panzi ñjana siveta nenzi wurâta kâ. Kala kinzi rua siveta wurâta ñinde marumbu lâ, kala ñjine sitaulo simâ pa laweani ndaina kilo. ²⁷ Kinzi rua sitoa Antiok lawea lâ, ñinejga sigonanzi kalo-tawana tamâta ndoni simâ taitu. Ñinejga situla ñgua ñjana vetâja rârâni Maro Kindeni munja io lâ mbaunzi tu siveta ñinde. Aku sitapâri panzi tu Maro ñalae ikai nzâla piti panzi tinikoa ñgu, ñjana kinzi kala ma sikura tu kalonzi tawana Yesu. ²⁸ Siporo panzi lâ, ñinejga kinzi rua simo ndaina kunzi kalo-tawana tamâta ikura zo luandondo.

15

Pasauja ñalae ipânga Jerusalem lawea

¹ Andeta tamâta pinde soka Judia tâno simâ pa Antiok, aku siporo situla ñgua panzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ñgu mine tu, “Nia ndoyo Mose itula tukuja pwataki ñjana karae-verja ne mâsi kâ. Ambo miki ma kapaise karaemi tia, ande Maro Kindeni ma via mao ilami ñjana kamo viami ku kamo nâ, ande tia.”

² Andeta Paulo ku Banabas rua ilonzi kura tia ndo ñjana nenzi ñgua ñinde kâ, kala siporo ñgua kaika sipawa kunzi. Mine nde kinzi kalo-tawana tamâta sipateanzi Paulo ku Banabas rua sitavanzi tamâta pinde lâ Antiok lawea tu ma silâ Jerusalem siporo ñgua ñjine pwataki panzi pâri-tamâta wa katonâja wa. ³ Mine kala sionzi silâ. Soka silâ Fonisia tâno wa Samaria tâno ñgini, ande siporo wa situla ñgua pwataki panzi kalo-tawana tamâta simo nia ñinde. Sitapâri panzi tu kinzi tamâta papa tinikoa lawea pinde munja sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana Maro Kindeni. Aku kinzi kalo-tawana tamâta pa nia ñinde silojo ñgua ñinde kala ilonzi ndeka ñalae tina. ⁴ Silâ lee sipânga Jerusalem lâ, ñinejga kinzi kalo-tawana tamâta sitavanzi pâri-tamâta wa kinzi katonâja nde sindeka ku sikainzi siveta kenzi ara panzi. Ñinejga Paulo ku Banabas rua siporo pwataki ñjana mâsi wa vetâja rârâni Maro Kindeni isukanzi kala siveta ñinde.

⁵ Andeta kalo-tawana tamâta pinde lâ Parisai ñgu nde simandi ku siporo tu, “Ara ñjana miki tamâta ñalajala ma kaporø kaika panzi kalo-tawana tamâta pa tinikoa nenzi lawea tu ma sipaive karaenzi ku soka Mose ne tukuja rârâni muli.”

⁶ Mine kala kinzi pâri-tamâta sipasau kunzi katonâja tu ma siveta ñgua ñjine sondo. ⁷ Siporo nenzi ñgua rârâ marumbu lâ, ñinejga pâri-tamâta Petero imandi ku ipainzi mine tu, “Ningu-nambwe wukale, miki kasama tu munja Maro Kindeni iwaе wurâta pa kinda. Aku ipatea naja tu ma atula i kawa ñgua pwataki panzi tinikoa ñgu pinde tu ma silojo ku kalonzi tawana i nâ. ⁸ Maro Kindeni, ina isama kinda rârâni ilonda pwataki, ande io Koroani Sapâja ilâ panzi tinikoa ñgu, itogo munja iveta pa kinda mine. Aku ne vetâja ñinde itula i tamwata kilala pwataki tu i ilo ara panzi tinikoa ñgu tamâta ñinde kalonzi tawana i. ⁹ Maro Kindeni ñandai iveta vetâja kie tonge panzi tinikoa ñgu anja iveta vetâja kie tonge pa kinda ñga. Kinzi kalonzi tawana i,aku ñjana nenzi kalo-tawana ñinde nâ iveta ilonzi ipânga mbâra-mbâra. ¹⁰ Mine nde ñjana sâ kâ ñga miki pinde katu kaveta samâja pa Maro Kindeni, a? Opopo, siñgani kinda timbunda sikura tu sipono muli pa Mose ne tukuja rârâni tia ndo,aku kinda kala takura tia mine nâ. Mine nde mana mana ñga miki katu kasia malia ñjine kâki lâ kinzi tinikoa kalanzi, a? ¹¹ Andeta maka kaloma tawana tu nenda Maro ñalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi iveta nzâla pa Maro Kindeni ñjana ikai kinda piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua kinda. Aku ivilanzi tinikoa tamâta lâ nzâlanzi ndaina, ikura iveta pa kinda mine.” Petero iporo ñgua ñjine.

¹² Kinzi tamâta rârâni kala sipasau simo ȝinde nde kawanzi buu nâ. Sitambira tajanzî sondo pa Banabas ku Paulo rua nenzi ȝgua. Aku kinzi rua sitapâri ȝana mâsi kaika kiekie rârâni Maro Kindeni munga io lâ rua mbaunzi ipângâ nia yo lâ tinikoa ȝgu pinde ȝgininzi.

¹³ Kinzi rua siporo marumbu lâ, ȝinenga Yamesi iporo mine tu, “Ningü-nambwe wukale, kaloko nanengu ȝgua. ¹⁴ Kala ȝnine Saimon Petero itapâri pa kinda tu Maro Kindeni ilo panzi tinikoa tamâta, kala ikainzi tamâta pinde lâ nenzi ȝgu tu simo i tamwata ne tamâta. ¹⁵ Aku vetâja ȝinde iyoke Maro Kindeni kawa ȝgua kinzi ȝgua-tulâja tamâta munga singere lâ pepa tini mine tu,

¹⁶ ‘Muli ȝga naaja ma ataulo amâ kilo, aku Daviti ne luma munga saputi indue ȝinde, ande ma aveta wasaseki, ku ma aŋgunu imandi kilo.

¹⁷⁻¹⁸ Mine nde kinzi Isrel tamâta pinde ma siroto ȝana Maro ȝhalae kâ, sitavanzi tinikoa ȝgu tamâta pinde, kinzi ȝinde nia ndoyo apateanzi tu ma simo naaja warakângu neŋgu ȝgu. Naaja Maro ȝhalae aveta vetâja ȝnine, ikura nanayoni ilongu patea tu ma aveta mine.’

¹⁹ Yamesi iporo ȝgua ȝnine lâ, ȝinenga iporo kilo tu, “Mine kala nanengu pateâja ȝananzi tinikoa tamâta ȝinde kala sipalele ilonzi kalonzi ilâ papa Maro Kindeni, ande mine; kinda ma tapono nzalanzi ku ȝgua tukuja rârâ talanzi, ande ma tia. ²⁰ Ambo taitu ara ȝana ma tangere ȝgua ilâ panzi, aku tatu ȝgua tukuja ȝnine nâ panzi: kinzi ma sika simbi munga tamâta sipatarâwa panzi maro lajera, mine ndimo; kinzi ma sika simbi tamâta sipa ȝandola kala imâte, mine ndimo;aku kinzi ma sinu see ndimo. Kala ȝaina. ²¹ ȝana tu nia ndoyo, aku imâ lee ipângâ lâ zo ȝnine, ande tamâta pinde uru situla Mose ne ȝgua pwataki ikura lawea ndoni. Aku uru situla ȝguani ndaina lâ pasauja ne luma ndoni ilo ikura pwareâja ne zo sapâra rârâni.”

Kinzi singere ȝgua lâ pepa tini ilâ panzi tinikoa ȝgu pinde

²² Mine kala kinzi pâri-tamâta sitavanzi katonâja wa kinzi kalo-tawana tamâta rârâni nde ilonzi taitu. Aku sipa ȝgua tu ma sipateanzi nenzi tamâta rua ku sionzi silâ pa Antiok lawea kunzi Paulo ku Banabas rua. Aku sipateanzi ȝgu nenzi katonâja rua; Judas, i ȝna tonge Basabas, aŋga Sailas. ²³ Aku sio pepa tonge iyoka kunzi tona. Lâ pepa ȝinde tini, ande singere ȝgua mine tu, “Maka pâri-tamâta wa katonâja wa kajgere ȝgua lâ pepa ȝnine tini imâ pa nima-nambwe miki kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ȝgu kamo Antiok lawea wa Siria tâno wa Sisilia tâno wa. Kari ara.

²⁴ Maka kaloko pâri tu nema tamâta pinde munga simâ pamî ku siveta ilomi malia ȝana nenzi ȝgua kâ. Siveta mine tu ma silele ilomi kalomi. Andeta kinzi ȝandai sikai maka ndamwama kala siveta mine ȝga. ²⁵ Mine nde maka iloma kaloma taitu ȝana kaonzi kuleja tamâta pinde soka kunzi nima-nambwe Banabas ku Paulo rua simâ pamî. ²⁶ Paulo ku Banabas rua uru situla nenda Maro ȝhalae Yesu Kirisi parina pwataki, kala tamâta pinde situ sipunzi pâta simâte. Taitu kinzi rua ȝandai siruru ȝana ȝinde kâ. ²⁷ Mine nde maka kaonzi Judas ku Sailas rua soka kunzi simâ pamî, ȝana sisuka ȝgua ȝnine kala kajgere lâ pepa tini.

²⁸ Maka kakai Koroani Sapâra ne ilo-kalo, aku iloma patea tu ma kao ȝgua tukuja rârâ imâ pamî, ande tia. Miki ma kapaveta kuku tukuja ȝnine nâ; ²⁹ Miki ma kaka simbi munga sipatarâwa panzi maro lajera, mine ndimo. Miki ma kanu see ndimo. Simbi ȝinde tamâta sipa ȝandola kaika kala imâte, miki ma kaka ȝinde ndimo. Aku miki ma kapalulua tinimi potomule ndimo. Ambo ma kapakatona sondo ku kapaveta kuku ȝgua ȝnine, ande ȝinde ma ara ndo. Kala ȝaina.” Kinzi singere ȝgua mine lâ pepa tini.

³⁰ ȝinenga ȝgu ȝhalae nde sionzi tamâta ȝapa ȝinde sindue silâ pa Antiok lawea. Sipâra Antiok lâ, ȝinenga sigonanzi kalo-tawana tamâta rârâni, ku pepa ȝinde silanzi.

³¹ Kinzi kalo-tawana tamâta sipono pepa ȝinde aku sindeka pâta, ȝana tu ȝgua ara ȝinde ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. ³² Aku Judas ku Sailas rua nde tamâta ȝana situla ȝgua kâ. Mine kala rua siporo ȝgua ara pinde panzi kalo-tawana tamâta ȝana ipu tini kaika

panzi wa isuka nenzi kalo-tawana wa. ³³ Kinzi rua simo Antiok lawea ikura zo pinde lâ, ȝineñga kinzi kalo-tawana tamâta sipainzi tu “Maro ne wisi-pisi imo kumi”, ku sionzi sitaulo kilo panzi tamâta ȝinde munja sionzi sindue simâ. [³⁴ Anja Sailas nde ilo patea tu ma imo kunzi lâ Antiok.] * ³⁵ Aku Paulo ku Banabas ruta kala simo Antiok lawea ikura zo pinde, ku sipanananzi tamâta wa situla pâri ara ȝana Maro ȝalae kâ panzi wa. Aku tamâta pinde rârâ kala siveta wurâtani ndaina kunzi tona.

Paulo ku Banabas ruta sipwa pwataki

³⁶ Zo pinde ilâ lâ, ȝineñga Paulo ipai Banabas tu, “Ayo, kinda ruta ma tataulo kilo takalelenzi ninda-nambwe lâ lawea rârâni munja tamo ku tapanananzi Maro ȝalae kawa ȝngua ȝinde. Naja atu asama mine; kinzi simo mana.” ³⁷ Banabas isâu pa Paulo ne ȝngua lâ, aku itu ikai Yoane Malaka iyoka kunzi silâ. ³⁸ Andeta Paulo ilelea Banabas ȝana ne ȝngua ȝinde kâ, ȝana tu munja Malaka tini pwâka ȝana iveta wurâta kunzi, kala ipilenzi ruta lâ Pamfilia lawea. ³⁹ Mine kala Paulo ku Banabas ruta ilonzi nâna sipawa ȝngua ȝalae ȝinde, kala ikura ȝana ruta ma siveta wurâta lâ nia taitu, ande tia. Tia ku Banabas ikai Yoane Malaka iyoka kuku, aku ruta sikâki wânga tonge kulu silâ pa Saiprus sia. ⁴⁰ Anja Paulo nde ikai Sailas, aku ruta silâ. Ande kinzi kalo-tawana tamâta situ nzâmbé panzi ruta mine tu, “Maro ȝalae ne wisi-wisi imo kumi”. ⁴¹ Kinzi ruta soka nzâla silâ Siria tâno wa Sisilia tâno ȝgini, ande siveta wurâta ȝana sипу tini kaika panzi kalo-tawana tamâta ȝgu ȝgu.

16

Timoti iyoka kunzi Paulo ku Sailas ruta

¹ Paulo iyoka ilâ ipânga Derbe lawea, ȝineñga ilâ ipânga Listra lawea. Aku kalo-tawana tamâta tonge imo Listra, i ȝa mine Timoti. I tina nde Juda ȝgu nenzi kalo-tawana taine, anja tama nde Grik lawea warika.

² Kinzi kalo-tawana tamâta simo Listra lawea wa Aikoniam lawea nde uru situla Timoti parina mine tu i nde tamâta ara. ³ Mine nde Paulo ilo patea tu ma ikai Timoti iyoka kunzi. Andeta i kalo loko ȝananzi Juda tamâta simo nia ȝinde, ȝana tu kinzi sisama tu Timoti tama nde Juda tamâta tia. Mine kala Paulo ikai Timoti ku ive karae, ikura Juda nenzi ȝngua tukuja ikeno mine. ⁴ Iveta ȝne lâ, ȝineñga soka silâ lawea lawea situla ȝngua tukuja ȝinde munja kinzi pâri-tamâta wa katonâja siporo sipa lâ Jerusalem lawea, ȝana kinzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ȝgu ma sipaveta kuku. ⁵ Mine kala ikura zo zo tamâta pinde kalonzi tawana Yesu, ande kala kalo-tawana tamâta sipânga kambwajenzi rârâ. Aku nenzi kalo-tawana ipânga kaika lâ.

Paulo imo Troas lawea ku imbi pole imora Masedonia tamâta tonge

⁶ Kinzi soka silâ lee sipânga Frigia tâno wa Galesia tâno wa. ȝana tu munja Koroani Sapâja indi kaika panzi tu ma siporo situla ȝngua lâ Esia tâno ndimo. ⁷ Soka silâ sipânga Misia tâno ȝganje, ȝineñga situ ma soka silâ pa Bitinia tâno kâ. Andeta Yesu ne Koroani ipono nzalanzi. ⁸ Tia ku singenge ȝana Misia tâno ku soka sindue pa Troas lawea. ⁹ Silâ sipânga lâ, aku mbo, ȝineñga Paulo imora mâsi tonge itogo mbupuleja mine. Imora Masedonia lawea warika tonge imandi isarâwa papa tu, “Maka kano pano tu kumbwaliu kumâ pa Masedonia ȝana kuvilama.” ¹⁰ Paulo imora mâsi ȝne lâ, ȝineñga walele nâ maka karoto nzâla ȝana kalâ pa Masedonia kâ. ȝana tu maka kasama tu Maro Kindeni ipateama tu ma katula pâri ara panzi.

Lidia ipânga kalo-tawana taine

¹¹ Maka kakai wânga tonge lâ Troas lawea, aku wânga ikâwa nao sondo ilâ pa Samotres sia kâ. Aku wurita kilo wânga ikâwa nao ilâ pa Neapolis lawea. ¹² Maka katoa Neapolis lâ, ȝinenga koka nzâla kalâ kapânga lâ Masedonia nenzi lawea ȝalae tonge, i ȝa tu Pilipai

* ^{15:34:} Nia ndoyo, ȝngua ȝne kala ikeno ȝgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipânga lâ muli nde isenje ȝngua ȝne ilâ kuku ȝngua ikeno muῆga.

lawea. Muñga Rom ikai lawea ñinde kala sikatona. Aku maka kamo lawea ñinde ikura zo pinde. ¹³ Kamo lee, ku pwareârja ne zo sapârja ipârja lâ. Mine nde kapile lawea ñinde ne ñgumbi nzâla, aku kayâti kalâ pa lââ tonge pwali. Maka katu nia ñinde nde Juda nenzi nia ñana silâ taitu sikai noja kâ. Aku kamoranzi taine pinde sipasau sisajona lââ pwali, kala kasajona kaporo ñgua kunzi.

¹⁴ Aku Taiataira lawea taine tonge, i ja mine Lidia, ande imo ñinde kala ilojo nema ñgua. Taine ñinde uru iveta wurâta ñana mbalija kâ lâ lalava ñiji,aku uru iwârja pa Maro Kindeni. Mine kala Maro Kindeni ilele i ilo kalo, kala Lidia kalo tawana Paulo ne ñgua ñinde. ¹⁵ Ñineñga i taine ilili pâri ara ne lââ, tavanzi tamâta uru simo ne luma ñinde. Silili lâ, ñineñga Lidia iporo tu, “Ambo miki ilomi tu nanerju kalo-tawana ilâ mao pa Maro Ñalae, ande ara, kamâ kamo nanerju luma.” Iveta kaika pama, kala koka pa i ne ñgua ñinde.

Kinzi sionzi Paulo ku Sailas rua lâ luma sakamao ilo lâ Pilipai lawea

¹⁶ Zo tonge maka koka kalâ pa nia ñana noja kâ, andeta taine tonge ipakâtu kuma lâ nzâla. I uru iveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta pinde,aku koroani saka ipakâe kuku. Koroani saka ñinde uru itula ñgua paveârja nâ papa,aku i kala uru ikasoja koroani saka ñinde ñana ñgua kie-kie, kala iporo itula papa. Mine kala taine ñinde ne tamâta ñalajala uru sikai mbumbu ñalae ñana ñinde kâ. ¹⁷ Taine ñinde iyoka Paulo wa maka mulima ku isarâwa mine tu, “Kinzi tamâta ñine nde Maro Kindeni âta Tamwata ne wurâta tamâta, kala situla i ne nzâla ñana ikai kinda piti lâ kondoma ilo!” ¹⁸ Ikura zo zo taine ñinde iveta mine ku imo nâ. Iveta lee, ku Paulo nde ñga tini pwâka lâ. Mine ku zo tonge ipupulia nao lâ, ku ipai koroani saka tu, “Ñanja aporo kaika pano lâ Yesu Kirisi ja tu ñine nâ kupile taine ñine ku pwâwa kulâ!” Aku walele nâ koroani saka nde ipile taine ku ikâwa ilâ.

¹⁹ Taine ñinde ne tamâta ñalajala nde simora tu Paulo ne mâsi ñinde ipono nzalanzi marumbu lâ, kala ma sikura tu sikai mbumbu pinde kilo ñana taine ne wurâta kâ, ande tia. Mine kala sikainzi Paulo ku Sailas rua kaika, ku sionzi silâ pa ao ñgini ñana simandi koipu naonzi. ²⁰ Sikainzi silâ pa ñgua nia, ku sipainzi ñgua-samârja tamâta tu, “Tamâta rua ñine nde Juda tamwatanzi,aku rua siveta wisi-motu wa ruruña ñalae panzi tamâta lâ nenda lawea ilo. ²¹ Ñana tu rua uru situla ñgua ñana vetârja pinde, andeta tukuna indi kaika pa kinda Rom tamâta tu ma ilonda pa vetârja mine ku tapaveta kuku ndimo.”

²² Aku tamâta rârâ kala sisowe ñgua lajeña mine nâ lâ Paulo ku Sailas rua tininzi tona. Mine kala ñgua-samârja tamâta sikai rua nenzi pasawaja piti lâ tininzi, ku sipainzi sambara tu ma mbilâo nâ sipalilinzi. ²³ Sipalilinzi pâta lâ, ñineñga sionzi lâ luma sakamao ilo. Aku siporo ñgua kaika pa luma sakamao ne katonârja tamâta tu ma mata ilea kaika panzi. ²⁴ Luma sakamao ne katonârja nde ilojo ñgua kaika ñine, kala ikainzi rua ionzi silâ luma ilo ñgini tamwata. Ñineñga ipa kenzi kaika lâ kâi tini.

²⁵ Aku lâ mbo ñgini-ñgini, ande Paulo ku Sailas rua sikai noja wa siwârja wârja paneârja kâ pa Maro Kindeni. Aku kinzi tamâta simo luma sakamao ilo kunzi ñinde nde sitambira taianzi panzi. ²⁶ Andeta walele nâ ogigi ririjo ñalae, ku iwawala luma ñinde yâti tauilo. Aku ndainani nâ luma sakamao ñinde ne nzâla rârâni pâsââ, ku kawa maa lâ. Aku wâlo nimbu rârâni nde pâsââ piti lâ tamâta ñinde rârâni tininzi tona. ²⁷ Luma sakamao ne katonârja tamâta nde imandi sânda, andeta mata ilâ imora nzâla rârâni kawa maa nâ ikeno. I ilo patea tu tamâta rârâni nde sikâwa silâ lâ, ande kala mbau ilâ ipasu ne pila ñalae yâti tu ma ipasowe tamwata kapwa imâte kâ. ²⁸ Andeta Paulo isarâwa kaika tu, “Wa, kupayaula tamwata karae ndimo! Maka rârâni kamo ñai mbo!”

²⁹ Tia ku katonârja tamâta isarâwa ñana sinâla kâ, ñineñga ipalilu ilâ luma ilo. Iruru pâta ku tini ruru,aku ilâ itundu Paulo ku Sailas rua tininzi laiti. ³⁰ Ñineñga imandi ku ikainzi rua siyâti silâ pa nia yo,aku ikasonjanzi tu, “Miki tamâta ñalae, naaja ma aveta mana ñineñga Maro Kindeni ma via mao ilua naaja.” ³¹ Ande kinzi rua sipai tu, “Ambo noko ma kalo tawana Maro Ñalae Yesu, ande Maro Kindeni ma via mao ilano, ma kumo via mine ku kumo nâ. Aku i ma ivilanzi noko natu-kaiwa kala mine nâ.” ³² Ñineñga kinzi rua siporo situla Maro Ñalae kawa ñgua pa tamâta ñinde tavanzi tamâta rârâni uru simo

ne luma. ³³ Aku lâ zo ndainani, lâ mboni nâ, ande ikainzi rua silâ ku ipua nenzi nzimba, aku i tamwata wa natu-kaiwa nde silili pâri ara ne lââ. ³⁴ ɻineŋga ikainzi Paulo ku Sailas rua sikâki silâ i ne luma ilo, aku kâpwa ilanzi sika. I tamwata wa kaiwa-natu nde sindeka pâta kanaŋo, ɻana tu kinzi ɻineŋga kalonzi tawana Maro Kindeni.

³⁵ Simo lee mbwale pwataki lâ, ɻineŋga ɻgua-samâŋa tamâta sionzi sambara simâ ku sipai katonâŋa tamâta ɻinde tu, “Kuyautenzi rua piti silâ”. ³⁶ Aku luma sakamao ne katonâŋa tamâta nde ikai ɻgua ɻinde imâ pa Paulo, aku ipai tu, “Kinzi ɻgua-samâŋa tamâta nde sipasupwa imâ tu ma ayautemi piti. Mine nde miki koka tava ilomi kalomi ara nâ kalâ.”

³⁷ Andeta Paulo ipainzi sambara taulo tu, “Opopo, maka rua nde katogo Rom lawea warakama, andeta sipu maka koa tia nâ lâ kinzi ɻgu naonzi, ɻineŋga sioma lâ luma sakamao ilo. Andeta kinzi munja simora nema vetâŋa soki tonje ɻineŋga sio ɻgua ɻanama, ande tia. Kala ɻineŋga sipavea nâ ku situ sio maka kalâ, a? Tia ndo kanaŋo! Kinzi warakanzi nâ ma simâ ɻana sikaima kayâti pa nia yo!”

³⁸ Kinzi sambara tamâta sikai ɻgua ɻinde silâ siporo panzi ɻgua-samâŋa tamâta. Kinzi siloŋo ɻgua tu kinzi rua nde Rom lawea warakanzi, kala wisinzi motutu. ³⁹ Kalonzi sukâŋa ku silâ siporo ɻgua mwasa nâ panzi rua, ɻineŋga sikainzi siyâti silâ pa nia yo. ɻineŋga sino panzi tu ma sipile lawea ɻinde ku silâ pa nia pinde. ⁴⁰ ɻineŋga Paulo ku Sailas rua sipile luma sakamao ku silâ pa Lidia ne luma. Sipasau kunzi kalo-tawana tamâta pinde ku siporo ɻgua panzi ɻana ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi kâ. Siporo lee marumbu lâ, ɻineŋga kinzi rua sipilensi ku silâ.

17

Kinzi tamâta lâ Tesalonaika lawea sikai kazâŋa panzi Paulo ku Sailas rua

¹ Paulo ku Sailas rua soka silâ sipâŋga Ampipoli lawea,aku soka lee sipâŋga Apolonia lawea. ɻineŋga sipile lawea ɻinde ku soka silâ sipâŋga Tesalonaika lawea. Juda ɻgu nenzi luma ɻana pasauŋa kâ tonje ikeno lawea ɻinde.

² Aku Paulo iveta ikura munja uru iveta mine, ku mbwani nato, lâ Juda nenzi pwareâŋa ne zo sapâŋa pinde, ande ilâ luma ɻana pasauŋa kâ ilo kunzi ku iporo itula Maro Kindeni kawa ɻgua panzi. ³ Itula Maro Kindeni kawa ɻgua duvi pwataki ku ipainzi tu, “Maro Kindeni ipatea Kirisi tu ma ikai nâna ku imâte lâ, ɻineŋga imandi imo via kilo.” Aku Paulo iporo tu, “Yesu, ina tamâta kala ɻine atula i parina pami, ande inani tamwata nde Kirisi.” ⁴ Kinzi Juda tamâta pinde lâ lawea ɻinde siloŋo ɻgua ɻinde ku kalonzi tawana Yesu, ɻineŋga sipono muli panzi Paulo ku Sailas rua. Aku Grik tamâta pinde uru siwâŋgi sipanea Maro Kindeni, ande kinzi kala kalonzi tawana tona. Kinzi Grik tamâta ɻinde kambwanjenzi ɻalae. Aku tamâta ɻalaŋala pinde kaiwanzi taine kala kalonzi tawana mine nâ.

⁵ Arŋa Juda tamâta rârâ nde sipadâda ɻana ɻine kâ. Mine kala silâ pa ao ɻgini ku sigoŋanzi tamâta sakamao pinde sikainzi simâ, ɻineŋga sisowe ɻgu ɻalae ilonzi kala siveta nduŋeŋa ɻalae, ku simandi ɻana sizavaru nenzi lawea ɻinde. Kinzi silâ siŋge tamâta tonje ne luma, i ɻa mine Jeson, ku siroto ɻananzu Paulo ku Sailas rua. Ilonzi tu ma sionzi rua siyâti simandi nia yo lâ ɻgu naonzi. ⁶ Andeta sisânda rua kulunzi tia. Tia ku silae Jeson tavanzi kalo-tawana tamâta pinde,aku sikainzi silâ panzi lawea ɻinde nenzi tamâta mbâna-mbâna. Aku sisarâwa panzi tu, “Kinzi tamâta ɻai nde siveta mâsi sakamao ipâŋga tâno rârâni, kala ɻineŋga simâ sipâŋga ɻine, ⁷ kala Jeson ikatonanzi lâ ne luma ilo. Kinzi tamâta ɻinde rârâni nde sipo mulinzi pa Koipu ɻalae Kaisara ne tukurja,aku siporo tu, ‘Koipu ɻalae tonje nde imâ munja lâ, i ɻa mine Yesu’.” ⁸ Lawea ɻinde ne tamâta mbâna-mbâna nde siloŋo ɻgua ɻinde lâ, ɻineŋga kinzi sitavanzi ɻgu ɻalae ɻinde nde wisinzi nâna ndo. ⁹ ɻineŋga siveta pa Jeson tavanzi tamâta pinde tu ma sikonzi ɻana kazâŋa ɻinde kâ. Sikonzi lâ, ɻineŋga kinzi tamâta mbâna-mbâna siyautenzi silâ.

Paulo ku Sailas rua situla ɻgua pwataki lâ Beria lawea

¹⁰ Aku lâ mbo ndainani nâ kinzi kalo-tawana tamâta sionzi Paulo ku Sailas rua silâ pa Beria lawea. Silâ lee sipânga Beria lâ, ñinenja silâ Juda nenzi luma ñana pasauja kâ ilo. ¹¹ Aku tamâta simo Beria lawea ñinde nde tamâta ara nâ, sipolenzi Juda tamâta ñinde simo Tesalonaika lawea. Ñana tu ikura zo zo, kinzi tajanzi mwasa nâ sipono Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini. Kinzi situ sisama mine; tiambo Paulo iporo ñgua mao, tiya? ¹² Aku Juda tamâta rârâ nde kalonzi tawana Yesu, aku Grik tamâta ñalañjala pinde, kinzi taine wa tamâne wa, ande kala kalonzi tawana mine nâ.

¹³ Andeta muli ñga, kinzi Juda tamâta lâ Tesalonaika lawea nde silojo ñgua tu Paulo imo Beria lawea itula Maro Kindeni kawa ñgua panzi tamâta simo ñinde. Mine kala silâ pa Beria lawea ku sizavaru tamâta ñinde ilonzi kalonzi, kala kinzi ilonzi rârâ. ¹⁴ Ñana ñinde kâ kinzi kalo-tawana tamâta sio Paulo indue walele nâ pa sâwa, ñinenja kinzi pinde sikai Paulo sikâki wânga tonge kulu. Anja Sailas ku Timoti rua nde simo Beria laweani. ¹⁵ Ñinenja kalo-tawana tamâta ñinde sikai Paulo silâ lee sipânga Atens lawea. Paulo itoa ñinde, ñinenja ionzi tamâta ñinde sitaulo kilo, aku ipasupwa ilâ panzi Sailas ku Timoti rua tu ma simâ walele nâ ñana ma simo kuku i lâ Atens lawea.

Paulo itula ñgua pwataki lâ Atens lawea

¹⁶ Paulo imo Atens lawea io tini ñananzi Sailas ku Timoti rua,aku mata ilâ imoranzi maro lajera rârâ tainzi simandi lâ lawea ñinde. Aku Paulo ilo malia ñana Atens lawea ne mâsi ñinde kâ. ¹⁷ Mine kala ilâ luma ñana pasauja kâ ilo ku iporo ñgua kunzi Juda tamâta wa Grik tamâta wa, kinzi ñinde uru siwângi sipanea Maro Kindeni. Aku ikura zo zo i uru ilâ pa lawea ñinde ao ñgini ñana iporo kunzi tamâta simo nia ñinde tona. ¹⁸ Andeta pananâja tamâta pinde, kinzi ñinde papa Epikurian ñgu wa Stoik ñgu wa, ande siporo sipawa ñgua kuku Paulo. Paulo uru itula pâri ara ñana Yesu tava ne mandija lâ matejia nianzi. Mine kala pananâja tamâta pinde siporo tu, “Tamâta ndai i tamâta ñana iporo ñgua kaja-kaja kâ. Kala ñine iporo ñgua duvi mana.” Anja pinde nde siporo tu, “Tiambo iporo itula ñgua ñananzi lawea pinde nenzi maro tâ.”

¹⁹ Tia ku sikai Paulo silâ panzi tamâta ñalañjala ñinde uru sipasau simo Areopagus ñgu nenzi pasauja nia. Aku sipai Paulo tu, “Noko uru kutula ñgua wasaseki panzi tamâta,aku maka katu kasama ñgua ñinde kilala. ²⁰ Maka tajama kalonjo noko kawa ñgua, ande kasama tu ñgua ñinde nde kie piti ndo. Mine kala maka katu kasama ñgua ñinde kie sondo.” ²¹ (Kinzi tamâta rârâni lâ Atens lawea, sitavanzi tamâta pinde munja sipile warakanzi nenzi lawea ku simâ simo Atens, kinzi tamâta ñinde rârâni nde ilonzi ndo pa ñgua nâ. Ikura zo zo uru sisajona ku sipalonjo siveta ñgua wasaseki pinde.)

²² Ñinenja Paulo imandi lâ ilo-kalo tamâta ñinde naonzi lâ Areopagus ñgu nenzi pasauja nia,aku iporo tu, “Miki tamâta lâ Atens, nanegu morâja tu miki uru kamandi kaika ndo ñana kapaveta kuku paneâja ne mâsi wa wânginja ne mâsi wa. ²³ Nanayoni naaja apete alâ wa amâ wa,aku matângu amora nemarо maro tainzi. Naaja alea sondo pa kelekele ñinde,aku amora nemarо paneâja nia tonge tona. Kinzi munja siñgere ñgua lâ paneâja nia ñinde tini mine tu, ‘Ñine nde maro tonge ne paneâja nia, taitu tasama i kilala tia.’ Ande kala Maro ñinde miki kazizâla ñana ku kapanea koa tia nâ, kala ñine naaja ma atula i kilala pwataki pamí.

²⁴ Maro Kindeni ipulia tâno tava kelekele rârâni ikeno tâno kulu,aku ikai maro pa samba wa tâno wa. Mine kala i uru imo luma sapâja tonge tamâta mbaunzi sipa, ande tia. ²⁵ I ilo pa kelekele tonge kinda tamâta taveta lâ mbaunda ñana isuka i kâ, ande tia ndo. I tamwata nâ uru via wa koroani wa kelekele rârâni ilua kinda tamâta. ²⁶ Nia ndoyo ipulia tamâta taitu nâ, ñinenja lâ tamâta ñinde ne vâsa ipulianzi tamâta rârâni sipânga,ku ionzi sikura nia nia lâ tâno kulu. I tamwata nâ munja ipatea zo wa tâno ne keri wa lawea wa panzi. ²⁷ Maro Kindeni iveta mine ñana kinda tamâta rârâni ma taroto ñana i kâ. Ambo tu kinda ma tatâtângo lee, ande ma tasânda i kulu. Andeta i uru imo malawae ñana kinda taitu-taitu kâ, ande tia. ²⁸ ‘Kinda uru takai via lâ i mbau,aku i uru isuka

nenda moja. Mao nâ, kinda uru tamo i simbo nâ tini laiti.' Ùjinde iyoke ñgua tonge nemi ilo-kalo tamâta munja siporo tu, 'Kinda kala tamo i ne vâsa'.

²⁹ Mao nâ, kinda tamo Maro Kindeni ne vâsa. Mine kala kinda ma ilonda patea tu Maro Kindeni kilala nde itogo 'gol' wa 'silva' wa mira ara pinde wa, mine ndimo. Aku ma ilonda patea tu tamâta tonge ne ilo-kalo wa mbau wa ikura ñana iveta Maro Kindeni kilala ipânga itogo parenja-mâsi, mine ndimo. ³⁰ Mungani, ande kinzi tamâta nenzi ilo-kalo tia. Mine kala Maro Kindeni ñandai wisi nâna ñana vetâja rârâni siveta ñjinde ñga. Taitu lâ zo ñjine i itu ñgua kaika panzi tamâta simo nia ndoni mine tu, 'Miki ma kapalele ilomi kalomi'. ³¹ Maro Kindeni ne ñgua ñjinde nde duvi mine; singani ipatea zo tonge ñana ma ipare nia sondô panzi tamâta rârâni ñana nenzi vetâja kâ. I muñgani ipatea tamâta tonge ñana ikatona zo ñalae ñjinde kâ. Aku tamâta ñjinde imâte lâ, ñineñga Maro Kindeni via ilua kala imandi lâ mateña nianzi imo via kilo. Aku mâsi ñjinde itula pwataki tu Maro Kindeni ne zo ñalae ñjinde ma muli ipânga mao kanajo." Paulo iporo ñgua mine.

³² Kinzi tamâta ñalajala silojo Paulo ne ñgua ñana tamâta tonge imandi lâ mateña nianzi imo via kilo, ñineñga siporo ñgua pavaligija papa. Añga pinde nde siporo tu, "Maka iloma tu zo tonge noko ma kuporo kutula ñgua ñjinde pama kilo". ³³ Ñineñga Paulo ipilenzi ku ilâ. ³⁴ Andeta tamâta pinde kalonzi tawana Yesu, aku sipono muli pa Paulo. Areopagus ñgu nenzi tamâta ñalae tonge, i ña mine Dionisius, ande i kalo tawana Yesu. Aku taine tonge, i ña mine Damaris, i kala kalo tawana mine nâ. Aku tamâta pinde kala kalonzi tawana tona.

18

Paulo itula ñgua pwataki lâ Korin lawea

¹ Ùjinde ilâ lâ, ñineñga Paulo ipile Atens lawea aku ilâ pa Korin lawea.

² Aku lâ lawea ñjinde, Paulo isânda Juda tamâta tonge kulu, i ña mine Akwila. Akwila nde Pontus lawea warika. Munja i kaiwa Prisila rua soka papa Itali tâno kâ simâ, ñana tu Rom nenzi koipu ñalae Klodius iporo ñgua tukuja tu kinzi Juda tamâta ma sipile Rom lawea ku silâ pa lawea pinde. Aku Paulo nde ilâ imoranzi Akwila kuku kaiwa rua. ³ Paulo ilo patea tu ma imo kunzi rua, ñana tu kinzi uru siveta wurâta taituni itogo Paulo iveta mine. Kinzi uru sisuta meme karae siveta pâla,aku sikai mbaliña ñana wurâta ñjinde kâ. Mine nde Paulo imo ndaina ikai wurâta kunzi. ⁴ Aku ikura zo zo, lâ Juda nenzi pwareârja ne zo sapârja rârâni, ande Paulo ilâ Juda nenzi luma ñana pasauja kâ ilo ku iporo ipawa ñgua kunzi tamâta simo ñjinde. Itu ma ikai kinzi Juda tamâta wa Grik tamâta ilonzi kalonzi lâ taitu, ñana ma kalonzi tawana Yesu kâ.

⁵ Pa zo ñjinde Sailas ku Timoti rua sipile Masedonia tâno ku sindue simâ sipânga Korin lawea lâ. Ñineñga Paulo ipile wurâta ñana isuta meme karae kâ, ku iveta wurâta taitu nâ ñana itula pâri ara ikura zo rârâni. Iporo kaika itula ñgua pwataki panzi Juda tamâta tu Yesu tamwata nde Kirisi. ⁶ Andeta kinzi sipalorjo papa Paulo, ande tia; siporo ñgua pavaligija nâ papa. Mine kala Paulo iveta mâsi tonge lâ naonzi. I ipu tâno gawura piti lâ ne pasawaña tini,aku ipainzi tu, "Ambo miki ma kapayaula, ande ñjinde warakami nâ nemí soki. Nanenju soki tonge ñana ñjine kâ tia. Kala ñjine ma apilemi ku alâ panzi tinikoa ñgu nâ."

⁷ Ñineñga Paulo ipile luma ñana pasauja kâ,aku ilâ pa Korin lawea warika tonge ne luma, i ña mine Tisias Jastus. Tamâta ñjinde uru iwângi pa Maro Kindeni,aku ne luma imandi juda nenzi luma ñana pasauja kâ tini laiti. Aku Paulo imo luma ñjinde. ⁸ Aku tamâta tonge, i ña mine Krispus, ande uru ikatona Juda nenzi luma ñana pasauja kâ ñjinde. I tavanzi natu-kaiwa nde kalonzi tawana Maro ñalae. Aku tamâta rârâ lâ Korin lawea kala silojo Paulo ne ñgua ku kalonzi tawana mine nâ, kala silili pâri ara ne lââ.

⁹ Simo lee ku mbo tonge, ñineñga Paulo imora mâsi tonge lâ ne mbupuleja. Maro ñalae iporo papa mine tu, "Noko ma kururu ndimo. Kuporo ñgua pwataki,aku kusae kawa ndimo. ¹⁰ Ñana tu naña ma amo kuno,aku tamâta tonge ma ikura ñana imandi ikai kazârja pano wa nâna ilano, ande tia. Nanenju tamâta kambwajenzi rârâ nde simo

lawea ñine.” ¹¹ Mine kala Paulo imo Korin laweani ikura mbwera taitu ñga nzimona lima kanajo taitu, aku imo ipanananzi Maro Kindeni kawa ñguani.

¹² Imo lee ku muli, ñinenja Galio ipânga ikai koipu ñalae lâ Grik tâno. Aku lâ zo ñinde kinzi Juda tamâta ilonzi taitu simandi ku sikai kazâja pa Paulo. Sikai Paulo silâ pa ñgua nia, aku siporo tu, ¹³ “Tamâta ñai uru ipanananzi tamâta ñana sипу mulinzi pa ñgua tukurja, ñana tu i uru ipanananzi vetârja soki-soki ñana siwârji sipanea Maro Kindeni.”

¹⁴ Paulo nde itu iporo ñgua taulo panzi, andeta koipu ñalae Galio ipainzi Juda tamâta ñinde tu, “Opopo, miki Juda tamâta! Ambo tu tamâta ñine munja ilanja ipole ñgua tukuna tâku iveta vetârja soki tonge tâ, ande ara, na ja ma alojo nemi ñgua. ¹⁵ Taitu miki kamâ kakasoja na ja ñana ñgua wa ñoa pinde ñana miki warakami nâm nemi ñgua tukuna kâ. Mine nde kalo loko, miki warakami nâm ma kaveta ñine sondô. Na ja tiniñgu pwâka tu alojo ñgua ñana mâsi mine kâ.” ¹⁶ Galio iporo ñgua ñine lâ, ñinenja injaranzi ñana ñgua nia kâ. ¹⁷ Tia ku kinzi Juda tamâta sikai Sostenes, ina uru ikatona Juda nenzi luma ñana pasauja kâ, aku sипу pâta lâ ñgua nia nao. Anja koipu Galio nde ilo rârâ ñana nenzi vetârja ñinde kâ, ande tia.

Paulo itaulo ilâ pa Antiok lawea kilo

¹⁸ Paulo imo Korin laweani ikura zo pinde lâ, ñinenja ilâ pa Senkria lawea ku igiru i tamwata kulu pwau piti lâ. Iveta mâsi mine ñana itula panzi tamâta tu i munja iveta ñgua pârja tonge kuku Maro Kindeni. Iveta mâsi ñinde lâ, ñinenja ikâki wârja tonge kulu kunzi Prisila ku Akwila rua, aku sipilenzi kalo-tawana tamâta ku silâ pa Siria tâno.

¹⁹ Kinzi silâ lee sitoa Efesus lawea, ñinenja Paulo ipilenzi Prisila ku Akwila rua. Aku i simbo nâm ilâ Juda nenzi luma ñana pasauja kâ ilo,aku iporo ñgua panzi Juda tamâta simo ñinde. ²⁰ Kinzi Juda tamâta sino Paulo tu ma imo ndaina kunzi ikura zo pinde. Andeta Paulo ipainzi tu, “Na ja ma amo ñine kuku miki tia.” ²¹ Paulo iveta ñana ma ipilenzi ku ilâ, ñinenja ipainzi tu, “Ambo Maro Kindeni ma ipatea nzâla pana, ande na ja ma ataulo amâ amo kumi kilo”. Iporo ñgua mine lâ, ñinenja ikai wârja kilo ku ipile Efesus lawea ku ilâ. ²² Wârja ikâwa ilâ lee itoa Sisaria lawea, ñinenja Paulo ipile wârja ku ikâki ilâ pa Jerusalem lawea. I ilo tu ma iporo ñgua pinde panzi kalo-tawana tamâta simo ñinde. Iporo ñgua marumbu lâ, ñinenja indue ilâ pa Antiok lawea.

Apolos itula ñgua pwataki lâ Efesus lawea

²³ Paulo imo Antiok lawea ikura zo pinde lâ, ñinenja ipilenzi ku iyoka ilâ pa lawea pinde ikeno Galesia tâno wa Frigia tâno wa. Ilâ ikura tâno ñinde ndoni ku ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta rârâni simo ñinde.

²⁴ Aku pa zo ñinde, Juda tamâta tonge, i ña mine Apolos, ande ilâ imo Efesus lawea. I tamwata ne lawea tina nde Aleksandria. I nde tamâta ñana iporo ñgua ara kâ,aku i munja ipanâna sondo ndo ñana Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini. ²⁵ Kinzi tamâta pinde munja sipanana i ñana Maro ñalae ne nzâla kâ,aku i ilo ndo tu ma ipono muli pa Maro ñalae. I uru iporo itula ñgua sondo nâm ñana vetârja rârâni Yesu munja iveta ñinde. Taitu isama Yoane Lââ-Lilija Tamwata nâm ne lââ-lilija. ²⁶ Apolos iruru ñananzu tamâta, ande tia. Ilâ Juda nenzi luma ñana pasauja kâ ilo ku iporo kaika itula ñgua pwataki. Anja Prisila ku Akwila rua silojo i kawa ñgua ñinde, ñinenja sikai Apolos silâ nenzi luma ilo ku situla Maro Kindeni nzalani sondo ndo papa.

²⁷ Apolos ñinenja ilo patea tu ma ilâ pa Grik tâno. Mine kala kinzi kalo-tawana tamâta lâ Efesus lawea ilonzi taitu kuku i,aku sипу tini kaika papa tu ma ilâ kâ. Kinzi singere ñgua lâ pepa tonge tini ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Grik tâno,aku sipainzi tu ma sikai i. Ñinenja Apolos ilâ ipânga Grik tâno,aku iveta wurâta sondo ñana ivilanzi tamâta,kinzi ñinde Maro Kindeni munja ipajo ilonzi kalonzi ñana kalonzi tawana i. ²⁸ I uru imandi kaika iporo ñgua lâ tamâta naonzi ñana ilelea Juda tamâta nenzi ñgua palajeja. I uru ikai Maro Kindeni kawa ñgua, ñguani ndaina munja singere lâ pepa tini ikeno,aku itula pwataki tu Yesu tamwata nde Kirisi.

19

Paulo itula ŋqua pwataki lâ Efesus lawea

¹ Apolos imo Korin lawea yo, aku pa zo ŋinde Paulo iyoka nzâla ikatona tuu tini pinde ilâ ipâŋga Efesus lawea. Ipâŋga lâ, ŋinenga isânda kalo-tawana tamâta pinde kulunzi lâ lawea ŋinde.

² Aku ikasonjanzi tu, “Munjga, lâ zo ŋinde miki kao nemi kalo-tawana ilâ mao pa Yesu, ande miki kakai Koroani Sapâŋga lâ zoni ndaina, tiya?” Andeta kinzi nde siporo tu, “Tia, maka ŋandai kalongo ŋqua tu Koroani Sapâŋga tonge imo.” ³ Ande Paulo ikasonjanzi tu, “Aŋga miki kalongo ea ne ŋqua ŋinenga kakai lââ-liliŋa.” Kinzi situ lâ kawa tu, “Maka kalongo Yoane Lââ-Liliŋa Tamwata ne ŋqua lâ, ŋinenga kakai lââ-liliŋa.”

⁴ Aku Paulo ipainzi tu, “Munjga Yoane ililinzi Juda tamâta ku itula Yesu parina mine tu, ‘Ambo miki ma kapalele ilomi kalomi mao nâ, ande miki ma kakai lââ-liliŋa. Aku kao nemi kalo-tawana ilâ pa tamâta ŋinde iyoka naŋa mulingu mwaŋga imâ.’” ⁵ Kinzi siloŋo Paulo ne ŋqua ŋinde, ŋinenga silili pâri ara ne lââ lâ Maro Yesu ja. ⁶ Paulo nde io mbalau kâki lâ kulunzi lâ, ŋinenga Koroani Sapâŋga indue imâ panzi. ŋinenga siporo lawea pinde nenzi ŋqua wasaseki kaŋa-kaŋa, aku situla ŋqua itogo ŋqua-tulâŋa tamâta uru situla mine. ⁷ Kinzi tamâta ŋinde kambwanjenzi ipâŋga saŋao kanajonzi rua.

⁸ ŋinenga Paulo ilâ Juda nenzi luma ŋana pasauŋa kâ ilo, aku iporo kaika itula Maro Kindeni kawa ŋqua panzi. Iveta mine nâ imo ndaina ikura nzimona ŋato lâ. Itu igagati ilonzi kalonzi ŋana ma sisama Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ.

⁹ Aŋga kinzi pinde nde sipasakana ilonzi kalonzi kaika ku kalonzi tawana tia. Aku lâ ŋgu ŋalae naonzi kinzi tamâta ŋinde siveta kapa-kapa ŋana Maro ŋalae ne nzâla kâ. Mine kala Paulo ipilenzi tamâta ŋinde ku ikainzi kalo-tawana tamâta nâ simâ simo kuku. Aku ikura zo zo itula ŋqua panzi tamâta ŋinde uru sipasau lâ Tiranus ne pepa luma. ¹⁰ Paulo iveta mine nâ imo ndaina ikura mbwera rua lâ. Iveta mine lee, aku tamâta rârâni simo Esia tâno nde siloŋo Maro ŋalae kawa ŋqua, kinzi Juda tamâta wa Grik tamâta wa.

Seva natu tamâne sitogo tu sisokinzi koroani saka piti

¹¹ Maro Kindeni io mâsi kaika kie-kie lâ Paulo mbalau tini. ¹² Mine kala kinzi tamâta lâ Efesus lawea uru sikai kelekele pinde itogo lalava turâŋga kâ wa lalava naonzi puja kâ munjga ikeno Paulo tini. Kinzi uru sikai kelekele ŋinde silâ panzi pukoŋa tamâta, ŋinenga pukoŋa tamâta ŋinde tininzi ara lâ. Aku koroani saka sikâwa piti lâ ilonzi tona.

¹³ Aŋga Juda tamâta pinde uru silâ wa simâ wa, sikai wurâta ŋana sisokinzi koroani saka piti lâ tamâta ilonzi, aku uru sikai mbumbu ŋana nenzi wurâta ŋinde kâ. Kinzi pinde sipatogo ŋana siveta mine lâ Maro Yesu ja, andeta ŋandai kalonzi tawana Yesu ŋga. Kinzi uru siporo ŋqua panzi koroani saka mine tu, “Naŋa aporo kaika pano lâ Maro Yesu ja, ina tamâta ŋinde Paulo uru iporo itula ŋqua ŋana. Noko pwâwa kulâ!” ¹⁴ Aku Juda nenzi patarawâŋga tamâta ŋalae tonge imo ndaina, i ja mine Seva. I natu tamâne lima kanajonzi rua nde uru siveta mâsimi ndaina. ¹⁵ Andeta zo tonge koroani saka itu lâ kawanzi mine tu, “Naŋa asama Yesu kilala lâ, aku aloŋo Paulo parina lâ. Aŋga miki nde ea kinzi, a?” ¹⁶ Koroani saka iporo mine lâ, aku marumbu. Tamâta ŋinde koroani saka munjga ipakâe kuku nde isonga kâki panzi Seva natu ipara kunzi ku ipolenzi lâ. Iyaula karaenzi pwapwataki kala seenzi ipâŋga, aku isaraka nenzi pasawaŋga tona. Iveta mine lâ, ŋinenga Seva natu ŋinde nde sipile luma ŋinde ku sikâwa wuwulonzi nâ silâ.

¹⁷ Kinzi Juda tamâta wa Grik tamâta simo Efesus lawea ŋinde nde siloŋo ŋqua ŋana mâsi ŋinde kâ, ŋinenga ruruŋa ŋalae tina ipâŋga panzi tamâta rârâni. Aku sipanea Maro Yesu sisuka i ja kâki. ¹⁸ Aku pinde rârânde kalonzi tawana Yesu, ŋinenga simâ ku sipatula vetâŋga soki rârâni munjga siveta ŋinde. ¹⁹ Aku tamâta ŋgu ŋalae, kinzi ŋinde munjga siveta nzâmbé sakamao, ande sigona nenzi pepa ŋana nzâmbé sakamao kâ ku sirumbia lâ ŋgu naonzi. Pepa ŋinde rârâni ne kulu nde ipâŋga ikura mbumbu 50,000 mine. ²⁰ ŋana mâsi ŋinde kâ Maro ŋalae kawa ŋqua ipâŋga kaika isala nia ilâ.

Kinzi tamâta lâ Efesus lawea siveta ndujeja ŋalae tina

²¹ ɻinde marumbu lâ, ɻineŋga Paulo ilo patea tu ma iyoka ilâ pa Masedonia tâno wa Grik tâno wa, ɻineŋga ma ikâki ilâ pa Jerusalem lawea. Aku ilo patea tu, “Naja ma alâ mine, ɻineŋga ma alâ pa Rom lawea tona.” ²² ɻineŋga ionzi ne kuleja tamâta rua, Timoti ku Erastus rua, silâ pa Masedonia tâno. An̄ga Paulo tamwata nde imo tini lâ Esia tâno.

²³ Pa zo ɻinde tamâta pinde sikai kazâŋa pa Maro ɻalae ne nzâla, aku siveta ndujeja ɻalae tina ipâŋga. ²⁴ Tamâta tonge imo ndaina, i ja mine Demitrius. I uru iveta wurâta ɻana ikai mira “silva” ku ipa luma lajeja kiri-kiri itogo Artemis ne luma sapâŋa mine. Artemis nde Efesus lawea nenzi maro taine ɻalae. Demitrius uru iwae wurâta panzi ne tamâta pinde ɻana siveta kelekele ɻinde kâ, aku sikai mbaliŋa ɻalae ɻinde. ²⁵ Pa zo ɻinde Demitrius igonanzi ne wurâta tamâta ɻinde sitavanzi tamâta pinde uru siveta wurâta taituni ɻana siveta pareja-mâsi kâ. Aku ipainzi tu, “Niŋgu-nambwe wukale, miki kasama tu mbaliŋa ɻalae nde uru ipâŋga lâ nenda wurâta tini. ²⁶ Aku miki kaloko wa kamora tu tamâta ɻinde Paulo uru ilajenzi tamâta rârâ ku izavaru ilonzi kalonzi. Andeta iveta mine lâ Efesus lawea nâ, ande tia. Iveta mineni lâ Esia tâno pinde tona. I uru iporo mine, ‘Maro ndia taveta lâ mbalaunda, ande ɻinde nde maro lajeja nâ.’ ²⁷ Paulo ne ɻuga ɻinde nde ɻana iyaula nenda wurâta parina. Aku ɻuga kaŋa mine ikura ɻana iveta nenda maro taine ɻalae Artemis ne luma sapâŋa ipâŋga kelekele kaa nâ lâ tamâta ilonzi kalonzi tona. Lâ zo ɻine tamâta rârâni simo Esia tâno, sitavanzi tamâta rârâni simo tâno ndoni, ande uru siwâŋgi sipanea maro taine ɻine. Taitu Paulo ne ɻuga nde ɻana iyaula maro taine ɻine ja kâ.” Demitrius iporo ɻuga mine.

²⁸ Kinzi siloŋo ɻuga ɻinde lâ, aku wisinzi nâna ɻalae tina. Mine nde simandi sisarâwa kawanzi ɻalae mine tu, “Maka Efesus nema maro Artemis i nde maro ɻalae!” ²⁹ Kinzi tamâta rârâni kawanzi pakâe-pakâe mine sisarâwa ilâ ikura lawea ɻinde ndoni. Aku ɻugu ɻalae ilonzi taitu silâ ku sikainzi Gaius ku Aristarkus rua silaenzi sipalilu silâ pa luma ɻana pasauŋa kâ. Kinzi tamâta rua ɻinde nde Masedonia tâno lawea warakanzi uru siveta wurâta kuku Paulo. ³⁰ Paulo tamwata ilo tu ma ilâ iporo ɻuga panzi tamâta lâ pasauŋa nia, andeta kalo-tawana tamâta siruru ku situ kaika ɻana. ³¹ Aku Rom nenzi koipu pinde lâ Efesus lawea kala ilonzi mine nâ, kala sipasupwa imâ pa Paulo siporo kaika tu i ma iyâti ilâ pasauŋa nia kunzi ɻugu ɻalae ɻinde ndimo. Koipu ɻinde munja siveta mete kuku Paulo.

³² Aku tamâta ɻugu ɻalae ɻinde ilonzi ipâŋga kapa lâ. Pinde sisarâwa siporo ɻuga kie tonge, an̄ga pinde nde siporo ɻuga kaŋa tonge. Aku kinzi rârâni sizizâla tu ɻana sâ kâ ɻuga simâ sipasau lâ pasauŋa nia. ³³ ɻineŋga kinzi Juda tamâta sizuzuŋa tamâta tonge, i ja mine Arisande, iyâti ilâ pasauŋa nao. Kinzi ilonzi tu i ma iporo itula mâsi ɻinde kie pwataki panzi ɻugu ɻalae. Arisande nde mbau kâki itogo panzi tu ma iporo ɻine pwataki panzi. ³⁴ Andeta simora i kilala pwataki tu i nde Juda tamwata. Mine kala kinzi rârâni ilonzi ilâ taitu ku sisarâwa kilo tu, “Maka Efesus nema maro Artemis i nde maro ɻalae!” Kawanzi kâki rege sisarâwa siporo ɻuga ndainani nâ ikura kari tai rua.

³⁵ Kari tai rua ilâ lâ, ɻineŋga Efesus nenzi pepa ɻgereŋa tamâta imandi ku itoto nenzi ɻuga. Iporo tu, “Miki Efesus ɻugu, kaloko ɻga! Kinzi tamâta simo tâno ndoni nde sisama tu Efesus nde lawea ɻana ikatona Artemis ne luma sapâŋa tava ne mira sapâŋa ɻinde munja imbe iyoka samba ilo indue imâ. ³⁶ Tamâta tonge ikura ɻana iporo tu ɻuga ɻine nde mao tia, ande tia. Mine nde miki kaporu ndimo, kawami buu nâ. Miki ma kapasusu ɻana kaveta vetâŋa tonge walele ndimo. ³⁷ Miki munja kakainzi tamâta rua ɻai kamâ, ambo taitu kinzi rua ɻandai sipayewe kelekele tonge lâ luma sapâŋa ɻga. Aku ɻandai siporo ɻuga pavaligîja pa nenda maro taine ɻga. ³⁸ Ambo Demitrius tavanzi ninambwe nenzi ɻuga tâ ikeno pa tamâta tonge, ande ara, nenzi zo ikeno ɻana sipawa ɻuga kâ. Kinda nenda koipu ma siloŋo nenzi ɻuga. ³⁹ Ambo nemi ɻuga pinde ikeno mo ɻai yo, ande ara ɻana miki warakami ma kaveta ɻine sondo lâ pasauŋa mao tonge. ⁴⁰ Taitu kala ɻine kazâŋa nde laiti ɻana ipâŋga pa kinda kâ, ɻana tu kinda taveta paraja koa tia nâ. Paraja ɻine ne duvi tonge tia ndo. Ambo kinzi koipu ma sikasonja kinda ɻana pasauŋa soki ɻine ne duvi kâ, ande ma takura ɻana taporo tatula ɻine kie pwataki panzi, ande

ma tia.” ⁴¹ Pepa ŋgerenza tamâta iporo ŋgua mine lâ, ŋinenga isokinzi sipile pasauŋa nia siyâti silâ.

20

Paulo ne yokâja lâ Masedonia tâno wa Grik tâno wa

¹ Ŋgua ne ndurjenjani ŋalae ŋinde marumbu lâ, ŋinenga Paulo ipasupwa ilâ panzi kalo-tawana tamâta rârâni tu ma simâ taitu kuku i. Simâ lâ, ku iporo ŋgua pinde ŋana ipu tini kaika panzi kâ, ŋinenga iporo wisi-ara ne ŋgua panzi ku ipilenzi ilâ pa Masedonia tâno.

² Aku iyoka ilâ pa lawea pinde lâ nia ŋinde, iporo ŋgua ŋana ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta simo ŋinde. Iveta mine lee marumbu lâ, ŋinenga ilâ ipânga Grik tâno.

³ Imo Grik tâno ikura nzimona ŋato lâ, ŋinenga i ilo patea tu ma ikai wâŋga ilâ pa Siria tâno kâ. Andeta pa zo ŋinde kinzi Juda tamâta siporo sipa ŋgua ŋana sipu Paulo pâta imâte kâ. Paulo ilonjo ŋgua ŋinde lâ, aku ilo patea tu ma itaulo ilâ pa Masedonia tâno kilo.

⁴ Aku tamâta pinde soka kuku Paulo silâ. Kinzi tamâta ŋinde ŋanzi nde mine: Pirus natu Sopater, i Beria lawea warika; anga Aristarkus ku Sekundus rua, kinzi Tesalonaika lawea warakanzi; anga Gaius, i Derbe lawea warika; anga Timoti; anga Tikkus ku Trofimus rua, kinzi Esia tâno warakanzi. ⁵ Kinzi tamâta ŋinde soka simunga silâ sindanje maka lâ Troas lawea.

⁶ Juda nenzi zo sapâŋa ŋana sika puroŋa ne “yisi” tia kâ marumbu lâ, ŋinenga maka kakai wâŋga tonge ku kapile Pilipai lawea kalâ. Kalâ lee katoa Troas lawea. Maka kamo Troas ikura kari lima lâ, ŋinenga kapakâtu kunzi tamâta ŋinde simunga sindajema. Aku maka kamo Troas laweani ikura kari lima kanajo rua kilo.

Paulo ivila tamâta tonge lâ Troas lawea, i ja mine Yutikus

⁷ Maka kamo Troas lawea yo, aku sânda, ŋinenga kapasau kunzi kalo-tawana tamâta ŋana kaka waija sapâŋa kâ. Aku Paulo imandi iporo ŋgua panzi, ŋana tu wurita kilo i ma ipilenzi ku ilâ. Mine kala imandi iporo ŋgua ŋalae ilâ ilâ lee mbo ŋgini-ŋgini. ⁸ Sinâla rârâ nde ipane nia lâ luma ilo kisîja pwataki ikeno âta maka kapasau ŋinde. ⁹ Aku tamâta limoa tonge, i ja mine Yutikus, ande isajona nzâmba ne nzâla mota. Paulo nde iporo ŋgua luandondo, aku Yutikus mata tutu ŋana ikeno kâ. ŋinenga ikeno utu lâ, aku pata iyoka pa âta indue ilâ ipu tâno. Kinzi sipalilu sindue ku sikai kâki, andeta imâte lâ.

¹⁰ Aku Paulo nde iyoka indue, ŋinenga isorja ilâ ikeno tamâta limoa kulu ku iliko kaika. ŋinenga Paulo ipainzi tamâta tu, “Miki wisimi motu ndimo! I via nâ imo ŋai.” ¹¹ Paulo ikâki kilo ku ipwataki puroŋa ika lâ, ŋinenga iporo ŋgua panzi kilo lee mbwale pwataki, aku kari ikâki. ŋinenga ipilenzi ku ilâ. ¹² Anja tamâta limoa ŋinde nde imo via nâ. Kinzi tamâta simora mine ku wisinzi ara nâ sikai silâ.

Paulo ipile Troas lawea ku ilâ Miletus lawea

¹³ Maka kakai wâŋga kamunga kalâ katoa Asos lawea. Maka katu kapakâtu kuku Paulo lâ Asos ku kakai i tona lâ wâŋga kulu. I tamwata munjani ipatea nzâla mine lâ, ŋana tu i ilo tu ma iyoka nzâla nâ ilâ ipânga Asos. ¹⁴ Paulo nde imâ isânda kuluma lâ Asos lawea, ŋinenga kakai lâ wâŋga kulu ku kakâwa kalâ pa Mitilini lawea. ¹⁵ Maka kalâ lee katoa Mitilini lawea lâ, aku wurita kilo kapile lawea ŋinde ku kalâ lee kapâŋga Kaios sia tini laiti. Aku wurita kilo, ŋinenga kambwaliu kalâ lee kapâŋga Samos sia. Aku mbwale kilo, ŋinenga wâŋga ikaima kilo ku kalâ pa Miletus lawea. ¹⁶ Paulo munja ilo patea tu ma ipole Efesus lawea ku ilâ. I tini pwâka tu ma imo songo lâ Esia tâno. Ipasusu nâ, ŋana tu Juda nenzi kumbwa Pentikos nde imâ ipâŋga laiti lâ, aku i ilo tu ma imora zo sapâŋa ŋinde lâ Jerusalem lawea tâ.

Paulo iporo wisi-ara ne ŋgua ilâ panzi Efesus ŋgu nenzi katonâŋa

¹⁷ Maka katoa Miletus lawea lâ, ŋinenga Paulo ipasupwa ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Efesus lawea. I ilo tu kinzi katonâŋa ma sindue simâ kuku. ¹⁸ Kinzi katonâŋa nde simâ sipâŋga lâ, ŋinenga Paulo ipainzi tu, “Miki warakami kasama lâ ŋana vetâŋga rârâni naŋa munja aveta, lâ zo munjâŋga ŋinde apâŋga lâ Esia tâno, aku imâ lee ikura zo rârâni

naja amo kumi. ¹⁹ Miki kamora wa kasama tu zo pinde kinzi Juda tamâta sipa ŋgua kaika tu ma sizavaru naja, aku uru amo tava ilonju malia ŋana nenzi ŋgua pâŋja ŋinde kâ. Taitu naja atawa warakâŋgu ŋâŋgu ndue, aku aveta wurâta pa Maro Ʉalae nâ tava matâŋgu sulu. ²⁰ Miki kasama tu naja aruru ŋana ŋinde kâ, ande tia. Naja uru apananami wa atula ŋgua ŋana avilami kâ. Naja aveta mine lâ tamâta naonzi lâ pasaŋja nia, aku aveta mine nâ lâ warakami nemi luma luma tava. ²¹ Ikura zo zo, naja uru aporo kaika atula ŋgua pwataki panzi Juda tamâta wa Grik tamâta wa. Naja uru atula Maro Ʉalae ne nzâla panzi tu ma sipalele ilonzi kalonzi ilâ pa Maro Kindeni, aku ma kalonzi tawana nenda Maro Ʉalae Yesu.

²² Miki kaloŋo ŋga. Kala ŋine Koroani Sapâŋja isowe ilonju kalonju kaika lâ ŋana naja ma alâ pa Jerusalem lawea kâ. Mâsi mana ma ipâŋga pana lâ Jerusalem, ande ŋine azizâla ŋana. ²³ Kelekele taitu nâ, ande naja asama lâ. Ikura lawea rârâni munja amo ŋinde, ande Koroani Sapâŋja uru itula ŋgua pwataki pa naja tu naja ma amo luma sakamao ilo, aku ma asânda malia kie-kie. ²⁴ Ambo taitu naja ilonju Ʉalae ŋana warakâŋgu tiningu kala apasilikana warakâŋgu, ande tia. Ɂine nde kelekele kaa nâ. Naja ilonju ndo tu apono muli sondo pa nzâla ndia Maro Ʉalae Yesu ipatea pana, aku ilonju ndo tu aveta wurâta i munja ilana ŋinde lee marumbu ndo lâ. Ɂinde nde wurâta ŋana atula pâri ara ŋana Maro Kindeni ne wisi-wisi kâ.

²⁵ Naja munja amo ŋginimi, aku uru atula Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ pwataki pam. Andeta kala ŋine naja asama tu miki rârâni ma kamora naja naonju kilo, ande tia. ²⁶ Mine kala ŋine apaimi tu ambo tamâta tonge lâ ŋginimi kalo tawana tia, kala Maro Kindeni ma muli izavaru i, ande nanerju soki tia. ²⁷ Nanengu ŋgua ŋine nde duvi mine; munja, naja aruru ŋana atula Maro Kindeni ne ilo-kalo rârâni pam, ande tia. ²⁸ Miki kapakatona warakami sondo ndo, aku kakatonanzi lama ŋgu sondo tona, ŋgu ŋinde Koroani Sapâŋja munja ipatea pam ŋana kamo nenzi katonâŋja. Mao nâ, miki kamo Maro Kindeni ne ŋgu nenzi katonâŋja tamâta, aku i tamwata Natu munja ipaliŋji see ŋana ikainzi piti lâ kondoma ilo. ²⁹ Naja asama tu muli, lâ zo ŋinde apilemi ku alâ, ande mbwâmbwa saka ma simâ sipâŋga ŋginimi, aku ma sizavarunzi lama pinde. ³⁰ Aku miki warakami nawalami pinde kala ma simandi siporo ŋgua lajeŋa kie-kie tona. Kinzi ma silajenzi kalo-tawana tamâta, ŋana ma sipono muli panzi. ³¹ Mine nde kapakatona warakami sondo, aku kalomi ŋgere ŋana ŋine kâ; ikura mbwera ŋato lâ, ikura kari wa mbo wa, ande naja maiŋgu ŋana aparjo miki taitu-taitu ilomi kalomi kâ, ande tia ndo. Naja uru apananami tava matâŋgu sulu.

³² Kala ŋine naja aomi kamo Maro Kindeni mbalau ilo tava pâri ara ŋinde ŋana i ne wisi-wisi kâ. I ne wisi-wisi ŋinde nde ŋana isuka miki ŋana kamandi kaika kâ, aku ŋinde itula pwataki tu i ma muli iveta vetâŋja ara ndo panzi tamâta ŋinde munja ipateanzi tu simo i ne ŋgu. ³³ Naja munja ilonju yosi ŋana tamâta tonge ne mbalija wa lalava wa, ande tia. ³⁴ Miki warakami kasama tu naja warakâŋgu mbaŋgu akai wurâta ku apavila warakâŋgu ŋana kelekele ndia ikeno pana tia ŋinde. Aku naja uru avilanzi tamâta ŋinde uru simo kuna tona. ³⁵ Naja munja aveta wurâta kie-kie,aku wurâta ŋinde rârâni itula nzâla pam. Mao nâ, kinda ma taveta wurâta kaika mine nâ ŋana tavilanzi tamâta kâ, kinzi ŋinde sikura ŋana sipavila warakanzi tia. Ara ŋana kinda ma kalonda ŋgere sondo ŋana ŋgua ŋinde Maro Ʉalae Yesu tamwata munja iporo mine tu, ‘Ambo tamâta pinde kelekele silua kinda, ande kinda uru tandeka Ʉalae konja tia. Taitu nenda ndekâŋja ipâŋga Ʉalae tina lâ zo ndia kinda kelekele talanzi tininda pinde.’”

³⁶ Paulo iporo ŋgua ŋine marumbu lâ, ŋinenga ipare tuku kunzi katonâŋja ŋana ikai noja kâ. ³⁷ Sikai noja lâ, ŋinenga kinzi rârâni sita pâta ku siliko Paulo kaika sinzumwa.

³⁸ Ŋana tu Paulo munja ipainzi tu, “Miki ma kamora naja naonju kilo tia”, aku ŋgua ŋinde iveta ilonzi malia ndo. Ɂinerŋga sikai Paulo silâ ku sio lâ wâŋga kulu.

¹ Maka kaloma sukâna ïjalaе njinde, andeta kakâki wânga kulu ku kapilenzi kalâ. Wânga ikaima kayoke Kos sia kalâ. Aku mbwale pwataki, ïjinenga kalâ kapângâ Rodes sia. ïjinenga kalâ lee katoa Patara lawea.

² Lâ lawea njinde maka kasânda wânga tonge itu ilâ pa Fonisia tâno kâ, aku kakai wânga njinde kalâ. ³ Maka kalâ lee, ïjinenga kamora Saiprus sia. Aku kapole sia njinde pa tinima ïjâsi kâ, ïjinenga kalâ lee katoa Tair lawea lâ Siria tâno. Katoa njinde ïana kinzi ma sio wânga ne kelekele pinde itoa lawea njinde.

⁴ Anja maka nde kalâ kasânda kalo-tawana tamâta pinde kulunzi, aku kamo ndaina ikura kari lima kanajo rua. Aku Koroani Sapâna itula ilo-kalo panzi kalo-tawana tamâta njinde, kala situ kaika pa Paulo tu ma ilâ pa Jerusalem ndimo. ⁵ Maka nema zo marumbu lâ lawea njinde, ïjinenga kamandi ïana kapilenzi kâ. Aku kinzi kalo-tawana tamâta njinde sitavanzi kaiwanzi natunzi nde sikaima kapile lawea ku kayâti kalâ pa sâwa ïgaue. ïjinenga maka rârâni kapare tukuma lâ sâwa ku kakai noja. ⁶ Noja marumbu lâ, ïjinenga maka rârâni kaporu wisi-ara ne ïgua, aku kakâki wânga kulu. Añga kinzi nde sitaulo silâ pa nenzi luma luma.

ïgua-tulâna tamâta Agabus itula ïgua pa Paulo lâ Sisaria lawea

⁷ Maka kakai wânga kapile Tair lawea, ïjinenga kalâ lee katoa Tolemes lawea. Maka kaporu wisi-ara ne ïgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo lawea njinde, aku kamo ndaina kunzi ikura kari taitu. ⁸ Aku mbwale kilo, ïjinenga kapile Tolemes lawea ku kalâ lee katoa Sisaria lawea. Aku kalâ pa pâri-tamâta Pilip ne luma, ku kamo ndaina. Pilip nde tonge lâ kinzi tamâta lima kanajonzi rua njinde munja ïgu nenzi katonâna sipateanzi ïana sisukanzi Yesu ne pâri-tamâta. ⁹ Aku Pilip natu taine taipa ïapa simo, sikâe tia yo. Kinzi uru siporo situla Maro Kindeni kawa ïgua.

¹⁰ Maka kamo Sisaria laweani ikura zo pinde lâ, ïjinenga ïgua-tulâna tamâta tonge ipile Judia tâno ku indue imâ Sisaria. Tamâta njinde ña mine Agabus. ¹¹ Imâ ipângâ kuma lâ, ïjinenga ikai Paulo ne lalava mota ïana ipu lâ kambwaue kâ, aku ipa i tamwata kie wa mbalau kaika lâ. ïjinenga iporo mine tu, “Koroani Sapâna ne ïgua ikeno mine; ‘Kinzi Juda tamâta lâ Jerusalem lawea ma sipa lalava ïne warika mine nâ, ïjinenga ma sio lâ kinzi tinikoa mbaunzi ilo.’”

¹² Maka kaloko ïgua njinde lâ, ïjinenga maka katavanzi tamâta simo lawea njinde nde kaporu ïgua kaika pa Paulo tu ma ilâ pa Jerusalem tia. ¹³ Taitu Paulo iporo tauo tu, “Ñana sâ kâ ñga miki kakai tiña kazavaru ilonju kalonju, a? Naja apaveta warakângu ilonju kalonju sondo lâ ïana amo luma sakamao ilo. Aku apaveta sondo lâ ïana amâte lâ Jerusalem lawea tona, ïana aveta Maro ïjalaе Yesu ña ipângâ ïjalaе.” ¹⁴ Maka kakura tu kalele Paulo ne ilo-kalo njinde, ande tia. Mine kala kapile nema ïgua njinde. Maka kaporu tu, “Ara, Maro ïjalaе ma iveta papa ikura i tamwata ne pateâna mine.”

Paulo itula i tamwata parina panzi katonâna lâ Jerusalem lawea

¹⁵ Zo pinde ilâ lâ, ïjinenga maka kaluku lâ ïana kapile lawea njinde ku koka nzâla kakâki kalâ pa Jerusalem lawea kâ. ¹⁶ Kinzi kalo-tawana tamâta pinde lâ Sisaria lawea nde soka kuma kalâ,aku sikaima kalâ pa Nason ne luma. Nason nde Saiprus sia tamwata,aku i nanayoni ipângâ kalo-tawana tamâta. I ilo tu maka ma kamo ne luma.

¹⁷ ïjinenga kalâ lee kapângâ Jerusalem,aku kinzi kalo-tawana tamâta lâ lawea njinde ilonzi ara nâ sikaima kalâ kamo kunzi. ¹⁸ Aku wurita kilo, ïjinenga Paulo iyoka kuma kalâ ïana kamora Yamesi kâ. Kinzi ïgu nenzi katonâna rârâni nde sipasau lâ simo kuku Yamesi. ¹⁹ Paulo iporo wisi-ara ne ïgua pinde panzi lâ, ïjinenga itapâri sondo nâ panzi ïana vetâna rârâni Maro Kindeni munja isuka i ïana iveta panzi tinikoa ïgu tamâta.

Paulo ipono muli pa kinzi katonâna nenzi ïgua, kala iveta mâsi tonge

²⁰ Kinzi katonâna silojo Paulo ne ïgua marumbu lâ, ïjinenga sipanea Maro Kindeni. Andeta siporo tu, “Nima-nambwe Paulo, kulojo ñga. Kinzi Juda tamâta rârâ njinde nde sipângâ kalo-tawana tamâta marumbu lâ. Aku kinzi rârâni nde ilonzi ndo tu ma sipono muli pa Mose ne ïgua tukuja. ²¹ Andeta munja, tamâta pinde sisowe ïgua lajeja lâ

noko tini mine tu, ‘Paulo uru ipanananzi Juda tamâta simo ŋgu pinde ŋgiminzi ikura nia nia, aku uru ipainzi tu ma sipu mulinzi pa Mose ne ŋgua tukuja. I uru ipainzi tu, “Miki ma kavenzi natumi karaenzi ndimo. Miki ma kapaveta kuku mâsi siŋga ndimo.”’²² Kala ŋjine kinzi tamâta ŋjinde ma silojo ŋgua tu noko kupârja lâ kala kumo Jerusalem. Mine nde kinda ma taveta mana.²³ Ara mbo, maka iloma patea tu noko ma kuveta mine; maka nema tamâta ŋapa simo ŋjai,aku kinzi munga sipa ŋgua kuku Maro Kindeni ŋana siveta mâsi tonge.²⁴ Noko ma kulâ kunzi tamâta ŋjinde,aku kupono muli pa mâsi ŋjinde situ siveta ŋana tininzi mbâra-mbâra kâ. Aku noko ma kuko nzâla panzi tona, ŋana patarawâja tamâta ma igiru kulumi pwau. Ambo noko ma kuveta mine, ande tamâta rârâni ma sisama tu ŋgua ŋjinde kinzi sisowe lâ noko tini nde lajeja nâ. Kinzi ma sisama tu noko tamwata kala kupono muli mine nâ pa Mose ne ŋgua tukuja.²⁵ Aŋga kinzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ŋgu, ande muŋga taŋgere ŋgua pinde lâ pepa tini ilâ panzi lâ. Kinda taporo pwataki panzi lâ ŋana ŋgua pâŋa muŋga taveta ŋjinde. Kinda tapainzi tu ma sipakatona sondo,aku ma sika kâpwa ŋjinde muŋga tamâta sipatarâwa panzi maro lajeja ndimo. Kinzi ma sinu see ndimo, ku ma sika simbi tamâta sipa ŋandola kaika kala imâte ŋjinde ndimo. Aku ma sipalulua tininzi potomule ndimo.” Kinzi katonâja siporo ŋgua ŋjine pa Paulo.

²⁶ Aku wurita kilo, ŋjinenga Paulo ikainzi tamâta ŋapa ŋjinde ku ipaveta kuku mâsi ŋana tini mbâra-mbâra kâ kunzi. Iveta mine lâ, ŋjinenga ilâ Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo aku iporo pwataki ŋana zo ndia nenzi mâsi ŋana tini mbâra-mbâra kâ ma marumbu lâ. Iporo tu i ma itaulo lâ zoni ndaina ŋana iveta ne patarawâja ŋana kinzi tamâta ŋjinde taitu-taitu.

Kinzi Juda tamâta sikai Paulo kaika lâ luma sapâŋa ilo

²⁷ Mâsi ŋjinde ne kari lima kanajo rua nde laiti ŋana marumbu kâ, ŋjinenga Juda tamâta pinde simora Paulo imo Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo. Kinzi tamâta ŋjinde munga soka Esia tâno simâ. Kinzi simora Paulo, ŋjinenga sisowe tamâta rârâni ilonzi kalonzi ku sikale Paulo kaika.²⁸ Kinzi sisarâwa tu, “Wa, miki Isrel tamâta ŋjai, kasukama ŋga! Tamâta ŋine uru ilâ ikura nia nia ipanananzi tamâta rârâni ŋana siveta ‘a’ pa nenda ŋgu wa nenda ŋgua tukuja wa luma sapâŋa ŋine wa. Andeta ŋjinde nâ tia; ikainzi Grik tamâta pinde simâ luma sapâŋa ilo tona,aku mâsi ŋjine iveta muso pa nia sapâŋa!”²⁹ Kinzi nenzi ŋgua ŋjinde nde duvi mine; muŋga simora Trofimus, i Efesus lawea warika, imo kuku Paulo lâ Jerusalem lawea,aku situ Paulo ikai Trofimus ilâ luma sapâŋa ilo.

³⁰ ŋgua lajeja ŋjinde ilâ ikura Jerusalem lawea ndoni,aku kinzi tamâta sipalilu simâ ku siŋgunu patu. ŋjinenga sikale Paulo kaika lâ luma sapâŋa ilo ku silae siyâti silâ pa nia yo. Siyâti silâ lâ, ŋjinenga walele nâ sisae luma sapâŋa ne nzâla giri lâ.

Zugu tamâta nenzi koipu ikai Paulo kaika

³¹ ŋgu ŋalae ŋjinde nde siveta ŋana sipu Paulo pâta imâte kâ,aku ŋgua ilâ pa Rom zugu tamâta nenzi koipu. Sitapâri papa tu, “Ayo, tamâta rârâni simo Jerusalem nde wisinzi nâna ku simandi ŋana sikai kazâŋja kâ!”³² Koipu ilojo ŋgua ŋjinde lâ, ŋjinenga walele nâ ikainzi zugu tamâta pinde sitavanzi nenzi katonâja,aku sipalilu sindue silâ panzi ŋgu ŋalae. Kinzi ŋgu matanzi kâki simoranzi zugu tamâta nenzi koipu ipalilu imâ kunzi zugu tamâta pinde, kala mbaunzi pitî lâ Paulo tini,aku sipu kilo tia.

³³ Zugu tamâta nenzi koipu nde ilâ panzi, ŋjinenga ionzi zugu tamâta pinde tu ma silâ sipa Paulo lâ wâlo kaika rua. ŋjinenga koipu ikasonjanzi ŋgu mine tu, “Tamâta ŋine nde ea. Iveta mana pami.”³⁴ Tamâta ŋgu ŋalae tina nde simo ndaina. Kinzi pinde nde sisarâwa siporo ŋgua kie tonge, aŋga pinde nde siporo ŋgua kaja tonge. Aku koipu ilojo nenzi ŋgua sondo tia, ŋana tu nia ndunjena ŋalae. Mine kala ipainzi ne zugu tamâta tu ma sikai Paulo silâ warakanzi nenzi luma ilo.³⁵ Sikai Paulo silâ sipâŋga luma ne nzâla tini laiti, ŋjinenga mbalaunzi nâ sisuka i kâki, ŋana tu tamâta ŋgu ŋalae nde situ sipu i pâta imâte.

³⁶ Aku ŋgu ŋalae ŋjinde soka kunzi ku sisarâwa siporo kaika tu, “Kapu pâta imâte!”

Paulo iporo itula ne kalo-tawana ne duvi panzi Juda tamâta

³⁷ Kinzi zugu tamâta siveta ñana sikai Paulo sio lâ nenzi luma ilo, andeta Paulo iporo Grik ñgua pa nenzi koipu mine tu, “Naña ilonju tu aporo ñgua pinde pano”. Koipu nde wisi motu iporo taulo tu, “Mana mana ñga noko kulojo Grik ñgua, a?” ³⁸ Naña atu noko nde Isip tamwata ñinde munja kumandi pwai kazâja pa Rom. Tiambo noko munja pwainzi tamâta 4,000 kakai pila ñalañala kalâ pa nia bilimu tonje, tiya?” ³⁹ Andeta Paulo itu lâ kawa tu, “Mine tia ndo. Naña nde Juda tamwatângu. Naña nana ipaguguana lâ Tarsus lawea lâ Silisia tâno, aku nanenju lawea tina ñinde ña nde ipânga ñalae lâ. Naña ilonju tu aporo ñgua mbuku taitu panzi tamâta ñgu ñine.”

⁴⁰ Koipu nde isâu pa Paulo tu ma iporo panzi, ñinenja Paulo imandi luma ne tete kulu ku mbalau kâki panzi tu ma kawanzi buu sitambira tañanzi pa i kawa ñgua. Kinzi rârâni nenzi ñgua ne nduñejani marumbu lâ, ñinenja Paulo iporo panzi lâ Hibrû ñgua.

22

¹ Paulo iporo mine tu, “Naña taingu-tata wa mama wukale, miki kalojo ñga. Ñine ma aporo ñgua pwataki imâ pami mbo.” ² Ñgu ñinde nde silojo Paulo iporo panzi lâ Hibrû ñgua, ñinenja kawanzi buu nâ ku nduñenza marumbu ndo lâ. Ñinenja Paulo iporo mine tu,

³ “Naña nde Juda tamwatângu. Nana ipaguguana lâ Tarsus lawea lâ Silisia tâno, andeta atumbu ñalae lâ Jerusalem lawea ñine. Aku Gamaliel ipanana naña sondo ndo ñana kinda timbunda nenzi ñgua tukuna rârâni. Mine kala naña uru apono muli sondo ndo pa Maro Kindeni, itogo miki rârâni kala kaveta mine. ⁴ Naña munja ayaulanzi tamâta ñinde sipono muli pa Yesu ne ‘Nzâla’. Akai kazâja panzi taine wa tamâne wa, aku apa kenzi mbalaunzi kaika akainzi alâ aonzi lâ luma sakamao ilo, ñana kinzi sambara ma sipunzi pâta simâte. ⁵ Mao nâ, nenda patarawâja tamâta ñalae tavanzi nenda tamâta mbâna-mbâna rârâni nde sisama naña parinângu lâ. Kinzi rârâni sikura ñana situla ñgua ñine pwataki. Munja, kinzi singere ñgua pinde lâ pepa tini ilâ panzi ninzi-nambwe simo Damaskus lawea. Singere ñgua ñananzi Yesu ne kalo-tawana tamâta ñinde munja sipile Jerusalem ku sikâwa silâ pa Damaskus. Aku naña akai pepa ñinde alâ pa Damaskus ñana apanzi tamâta ñinde kaika akainzi amâ Jerusalem, ñana ma sikai nâna ñana nenzi kalo-tawana kâ.”

Paulo itula i parina pwataki ñana ipânga kalo-tawana tamâta

Pâri Tamâta 9:1-8, 26:9-18

⁶ “Naña ayoka alâ lee kari imâ ñgini,aku apânga Damaskus lawea tini laiti. Ñinenja walele nâ sinâla ñalae iyoka pa samba indue imâ ipane naña kaika lâ. ⁷ Naña patana ndue akeno tâno kulu, ñinenja alojo kawa ñgua tonje ne sarawâja tonje imâ pana mine tu, ‘Saulo, Saulo, ñana sâ kâ ñga noko kuveta wurâta ñana kuyaula naña, a?’ ⁸ Ñinenja aporo taulo tu, ‘Maro, noko nde ea.’ Aku Maro ñalae ipai naña tu, ‘Naña nde Yesu Nasarete tamwatângu. Naña nde tamâtani ñine noko kuveta wurâta ñana kuyaulana kâ.’ ⁹ Kinzi tamâta simandi kuku naña ñinde nde simora sinâla nâ, anga ñgua iporo pa naña ñinde, ande silojo sondo ku sisama, ande tia.

¹⁰ Naña akasoja mine tu, ‘Maro ñalae, kala ñine naña ma aveta mana’. Aku Maro ñalae ipaina tu, ‘Kumandi sânda ku pwoka kulâ Damaskus lawea ilo. Tamâta tonje imo lawea ñinde,aku i ma iporo pano ñana vetâja pinde apatea pano tu ma kuveta ñinde.’ ¹¹ Naña matângu amora tia, matângu leva-leva nâ, ñana tu sinâla ñalae ñinde munja ipane naña kaika lâ. Mine kala nanenju tamâta sikai mbalaunju nâ situla nzâla pana,aku maka kalâ Damaskus lawea ilo.

¹² Aku tamâta tonje imo lawea ñinde, i ña mine Aninia. I uru ipono muli sondo ndo pa Mose ne ñgua tukuna,aku kinzi Juda tamâta rârâni simo Damaskus lawea nenzi morâja tu i nde tamâta ara. ¹³ I nde imâ ipânga imandi tiningu laiti, ñinenja ipaina tu, ‘Nirgun-nambwe Saulo, noko mata kumora kilo’. Aku lâ zo ndainani nâ naña matângu ara kilo amora i nao. ¹⁴ Ñinenja Aninia iporo tu, ‘Kinda timbunda nenda Maro Kindeni ipatea noko tu ma kusama i ne ilo-kalo. Aku ipatea lâ tu noko ma kumora Yesu, i Vetâja Sondo Warika,aku ma kulojo i ne ñgua lâ i tamwata kawa tona. ¹⁵ Noko ma kumo Yesu ne

tamâta njana kutula i parina pwataki panzi tamâta rârâni. Noko ma kutula ñgua pwataki panzi njana vetâja rârâni kumora wa kulonjo ñinde. ¹⁶ Ayo, kala njine sâ tâ ikaino kaika, a? Kumandi sânda, aku kulili pâri ara ne lââ. Ambo noko ma kuno pa Yesu, ande i ma izavaru noko ne kiesaka piti lâ tini.’ ”

Maro Kindeni io Paulo ilâ njana itula pâri ara panzi tinikoa ñgu

¹⁷ “Naja amo lee ku muli, ñinenga ataulo amâ Jerusalem lawea kilo. Aku zo tonge amo Maro Kindeni ne luma sapâja ilo akai noja. Akai noja lee, ñinenga mâsi tonge imâ ipânga pana, itogo ambipole mwasina. ¹⁸ Naja amora Maro ñalae, aku ipaina tu, ‘Kupile Jerusalem walele nâ ku pwâwa kulâ. Ambo noko ma kutula naja parinângu lâ lawea njine, ande kinzi ma ilonzi ara njana noko ne ñgua, ande tia.’ ¹⁹ Ñinenga aporo taulo tu, ‘Maro ñalae, kinzi tamâta ñinde warakanzi sisama tu munja naja alâ pasawaja ne luma rârâ ilolo njana apunzi tamâta ñinde kalonzi tawana noko, aku aonzi lâ luma sakamao ilo tona. ²⁰ Munja kinzi sipu noko ne tamâta Setepana pâta imâte. Ina tamâta njana iporo itula noko parina kâ. Andeta lâ zoni ndaina naja warakângu amo kunzi, aku ilonju ara ndo njana nenzi vetâja ñinde kâ. Aku naja warakângu akatona nenzi pasawaja, lâ zo ñinde sipu i pâta imâte.’ ”

²¹ Andeta Maro ñalae ipai naja tu, ‘Noko kulâ. Naja ma ao noko kulâ panzi tinikoa ñgu simo malawae ñinde.’ ”

Rom zugu tamâta nenzi koipu ikatona Paulo

²² Kinzi Juda tamâta silojo Paulo ne ñgua ilâ imotu lâ ñinde, ñinenga kawanzi ñalae sisarâwa mine tu, “Tapu pâta imâte! Ambo tamâta mine imo via, ande ñinde nde ara tia ndo!”

²³ Kinzi wisinzi nâna ñalae ñinde,aku sisarâwa pwapwataki. Sikai nenzi pasawaja luandondo piti ku sipu tâno pa ñai, sipu tâno pa ñai. Aku sinzoro tâno gawura siliñi kâki tona. ²⁴ Tia ku zugu tamâta nenzi koipu ipainzi ne tamâta tu ma sikai Paulo silâ nenzi luma ilo. Aku ipainzi tu ma sipalili i lâ mbilâo ku sikasonja njana ñgu nenzi wisi-nâna ñinde ne duvi kâ. ²⁵ Kinzi zugu tamâta wâlo nâ sipa Paulo kaika njana ma sipalili kâ, andeta ipai zugu tamâta nenzi katonâja tonge imandi wanjira laiti mine tu, “Naja nde Rom lawea warakângu,aku miki njandai kao naja alâ pa ñgua nia ñga. Taitu njine miki katu kapalilina. Tiombo Rom ne ñgua tukuja isâu njana vetâja mine, tiya?”

²⁶ Zugu tamâta nenzi katonâja nde ilojo Paulo ne ñgua ñinde lâ, ñinenga ilâ iporo pa ne koipu. Aku ikasonja tu, “Kala njine noko kutu kuveta mana, a? Tamâta njine nde Rom lawea warika ma!” ²⁷ Ñinenga koipu ilâ pa Paulo,aku ikasonja tu, “Noko kuporo pwataki pa naja ñga. Noko nde Rom lawea warika, tiya?” Ande Paulo iporo taulo tu, “Naja atogo Rom tamwatângu mine”. ²⁸ Aku koipu iporo mine tu, “Naja munja ao mbalija ñalae ñinde ilâ panzi tamâta ñalanjala, ñinenga singere ñgua lâ pepa tini tu naja lawea warika lâ Rom.” Ande Paulo iporo taulo tu, “Naja aveta mine, ande tia. Naja mama nde Rom lawea warika sondo,aku njana nzâla ñinde kâ naja apânga atogo Rom tamwatângu mine.”

²⁹ Paulo iporo mine,aku marumbu. Kinzi zugu tamâta walele nâ sio nenzi mbilâo ndue aku sipile Paulo silâ pa nia pinde. Aku nenzi koipu kala wisi motu mine nâ, njana tu Paulo nde itogo Rom lawea warika, andeta i munja ipa Paulo kaika koa tia nâ.

³⁰ Zugu tamâta nenzi koipu ñinde nde ilo tu isama mine: njana sâ kâ ñga kinzi Juda tamâta sisowe ñgua lâ Paulo tini. Mine kala wurita kilo, ñinenga ikai wâlo piti lâ Paulo tini,aku ipasupwa ilâ panzi patarawâja tamâta ñalanjala sitavanzi Juda nenzi tamâta mbâna-mbâna rârâni. Iporo kaika panzi tu ma sipasau kuku i. Simâ sipasau lâ, ñinenga koipu ikai Paulo imâ ku ingunu imandi naonzi.

¹ Paulo nde mata ilea sondo panzi tamâta ɣalajala, ɻinenja iporo mine tu, “Ninjungambwe wukale, lâ nia ndoyo, aku imâ lee ipânga lâ zo ɻine, ande nanengu vetâŋa rârâni ikeno nia yo lâ Maro Kindeni nao. Naja uru aveta ikura i ne pateâŋa mine, aku ilonju ara ɣana warakâŋgu ɻenju vetâŋa rârâni. Naja aveta vetâŋa tonge soki, ande tia.”

² Iporo ɻuga mine lâ, ɻinenja patarawâŋja tamâta ɣalae Aninia ipainzi tamâta simandi Paulo tini laiti ɻinde tu ma siponza i kawa. ³ Andeta Paulo ipai tu, “Noko kutogo ɻumbi siŋga mine, karae nâ nde ara, anga ilo nde sâmbu! Maro Kindeni ma iponza noko mine nâ! Mao nâ, noko kusaŋjona ɻuga nia ɻine ɣana kulea pa nanengu vetâŋa, ikura Mose ne ɻuga tukuŋa itula mine; andeta noko tamwata kulaŋa kupole ɻuga tukuŋa, kala kusupwanzi tu siponza naŋa!”

⁴ Kinzi tamâta simandi Paulo tini laiti ɻinde nde sipai tu, “Wa, tiambio noko kutu kuporo soki pa Maro Kindeni ne patarawâŋja tamâta ɣalae, a?” ⁵ Ande Paulo iporo tauulo tu, “Ninjungambwe wukale, naŋa azizâla ɣana tamâta ɻinde tu i nde patarawâŋja tamâta ɣalae. Kinda nenda ɻuga tukuŋa ikeno lâ pepa tini mine tu, ‘Noko ma kuporo soki pa noko tamwata ɻugu nenzi koipu ndimo’. ɻinde nâ nde naŋa asama lâ.”

⁶ Paulo isama tu kinzi Juda tamâta pinde simo pasaŋja ɻinde nde lâ Sadyusi ɻugu, anga pinde nde lâ Parisai ɻugu. Mine kala isarâwa panzi tamâta ɣalajala mine tu, “Ninjungambwe wukale, naŋa nde Parisai ɻugu tamwatâŋgu! Mao nâ, Parisai ɻugu nenzi vâsa kala naŋani! Naŋa kalorŋgu tawana tu Maro Kindeni ma muli iparjorzi tamâta rârâni lâ mateŋa nianzi simo vianzi kilo, aku ɣana duvi ɻine kâ kinzi sio naŋa lâ ɻuga nia kala amo ɻai.” ⁷ Paulo iporo mine lâ, aku walele nâ kazâŋja ipânga lâ pasaŋja nia. Kinzi Parisai tamâta ɻuga kinzi Sadyusi tamâta nde sipwa pwapwataki mo rua, aku sipawa ɻuga. ⁸ ɣana tu Parisai ɻugu uru kalonzi tawana tu kinzi mateŋa tamâta ma muli simandi simo vianzi kilo. Aku kalonzi tawana tu kinzi aŋelo wa koroani wa simo tona. Anŋa kinzi Sadyusi ɻugu kalonzi tawana mine, ande tia.

⁹ Mine kala nduŋeŋa ɣalae ipânga lâ pasaŋja nia. Kinzi Parisai ɻugu nenzi pananâŋja tamâta ɣana ɻuga tukuŋa kâ nde simandi ku siporo kaika tu, “Maka iloma patea tu tamâta ɻai iveta vetâŋa soki tonge tia. Tiambio koroani tonge tâkú aŋelo tonge tâ itula ɻuga papa.” ¹⁰ Sipawa ɻuga lee, aku kazâŋja ipânga more-more ɣalae. Aku zugu tamâta nenzi koipu iruru tu kinzi ma sipakawea Paulo ku sitapa utu mo rua ma imâte. Mine kala ipainzi ne zugu tamâta tu ma sindue sikai Paulo sitapa piti lâ ɻugu ɻegininzi, ɻinenja ma sikai silâ warakanzi nenzi luma ilo.

¹¹ Siveta mine lâ, aku zoni ndaina, lâ mbo, ɻinenja Maro ɣalae tamwata imâ imandi Paulo tini laiti ku ipai tu, “Kumandi kaika, aku kururu ndimo. Noko munja kutula naŋa parinâŋgu lâ Jerusalem lawea, aku Maro Kindeni ipatea tu noko ma kuveta mine nâ lâ Rom lawea tona.”

Kinzi Juda tamâta sipa ɻuga tu ma sипу Paulo пâta imâte

¹² Aku wurita kilo, kari ikâki lâ, ɻinenja Juda tamâta pinde sipasau ku sipa ɻuga lâ warakanzi nâ ɻegininzi. Siporo tu, “Kinda tapa ɻuga mine lâ Maro Kindeni nao; kinda ma taka tia wa tanu tia wa lee, ikura lâ zo ndia ma tapu Paulo pâta imâte.” ¹³ Kinzi tamâta kala siveta ɻuga pâŋja ɻinde kambwaŋzeni nde ipole tamâta rua (40). ¹⁴ ɻinenja silâ panzi patarawâŋja tamâta ɣalajala ku siporo tu, “Maka munja kaveta ɻuga pâŋja kaika lâ Maro Kindeni nao tu ma kaka kâpwa tonge tia lee, ikura lâ zo ndia ma kapu Paulo pâta imâte. ¹⁵ Mine kala maka kano pa miki katavanzi tamâta ɣalajala tu miki ma kapasupwa ilâ pa zugu tamâta nenzi koipu tu ma walele nâ ikai Paulo imâ pamî. Ara ɣana miki ma kapai tu, ‘Maka iloma tu kasama Paulo ne ɻuga duvi sondo’. Anŋa maka nde ma kao ɣana i lâ nzâla. I ma imâ ipânga pamî tia yo, ɻinenja ma kapu pâta imâte.”

¹⁶ Andeta Paulo numballa tamâne tonge ilonjo ɻuga tu tamâta pinde ma simuna lâ nzâla ku ma sипу Paulo пâta imâte. Mine kala ilâ zugu tamâta nenzi luma ilo ku itapâri ɻuga ɻinde pa Paulo. ¹⁷ ɻinenja Paulo isarâwa pa zugu tamâta nenzi katonâŋja tonge tu imâ,aku ipai tu, “Pwai tamâta limoa ɻai kulâ pa nemî koipu tamâta. I ilo ɻuga tini itu iporo papa.” ¹⁸ Mine kala tamâta ɻinde ikai lâlû ilâ pa nenzi koipu,aku ipai tu, “Paulo,

ina tamâta ñinde imo luma sakamao ilo, ande ino naþa tu ma akai lâlu ñai amâ pano. I ilo ñgua tu iporo pano.”

¹⁹ Koipu nde ikai lâlu mbalau aku rua silâ pa nia ñgane, ñineñga ikasonja tu, “Noko ilo tu kuporo mana pa naþa.” ²⁰ Ande lâlu ipai tu, “Kinzi Juda tamâta nde sipa ñgua kaika tu ma wurita kilo, ñineñga ma sino pano tu kuo Paulo ilâ panzi Juda nenzi tamâta ñalajala. Kinzi ma silâne sipaino tu ilonzi tu sisama i ne ñgua duvi sondo. ²¹ Taitu noko ma kusâu pa nenzi ñgua ndimo. ñana tu tamâta pinde, kambwajenzi ipole tamâta rua (40), ande siveta ñgua pâna lâ Maro Kindeni nao tu ma sika tia wa sinu tia wa lee, ikura lâ zo ndia ma sipu Paulo pâta imâte. Kala ñine simuna simo nzâla ñgane sio ñana i kâ. Kinzi sio tininzi ñanano tu ma kusâu pa nenzi ñgua.” ²² ñineñga koipu io lâlu ñinde ilâ, aku itu kaika papa tu, “Noko ma kutapâri pa tamâta tonge tu munja kumâ pana ñana kutula ñgua ñine pana, mine ndimo.”

Zugu tamâta nenzi koipu io Paulo ilâ pa koipu ñalae Feliks

²³ ñineñga koipu ñinde isarâwa panzi ne tamâta rua, aku ipainzi tu, “Miki rua ma kakainzi zugu tamâta kambwajenzi tamâta ñalae rua (200), sitavanzi zugu tamâta kambwajenzi tamâta ñato kanajo sajao (70) uru sisajona hosi kumbunzi, anga zugu tamâta kambwajenzi tamâta ñalae rua (200) uru sikai ua. Kakainzi zugu tamâta rârâni ñinde aku kaluku ñana kapile lawea ñine lâ ñine mbo, kari tai lima kanajo ñapa, aku kalâ pa Sisaria lawea. ²⁴ Aku kapateanzi hosi pinde pa Paulo tona, ñana i kala ma isajona kumbu. Kakai Paulo sondo nâ kalâ pa koipu ñalae Feliks.”

²⁵ ñineñga zugu tamâta nenzi koipu ingere ñgua pinde lâ pepa tini mine tu, ²⁶ “Naþa Klodius Lisias angere ñgua ñine imâ pa noko tamâta ñalae, koipu Feliks. Kari ara. ²⁷ Kinzi Juda tamâta munja sikale tamâta ñine kaika, ñana ma sipu pâta imâte. Andeta naþa alono pâri tu i nde itogo Rom lawea warika, kala akainzi nanengu zugu tamâta pinde ku kalâ kakai i piti lâ mbaunzi ilo. ²⁸ Naþa ilonju tu asama mine; mana mana ñga kinzi sisowe ñgua lâ i tini. Mine kala akai i alâ apasau kunzi Juda nenzi tamâta ñalajala.

²⁹ Akasonjanzi lâ, ñineñga asama tu kinzi sisowe ñgua lâ i tini ñana warakanzi nâ nenzi ñgua tukurja. Andeta i munja iveta vetânya soki tonge, ikura ñana ma ao ilâ luma sakamao ilo ku apu pâta imâte, ande tia. ³⁰ Andeta alono ñgua tu tamâta pinde sipavea nâ ku sipa ñgua tu ma sipu i pâta imâte. Mine kala ao i imâ walele nâ pano. Aku aporo ñgua kaika panzi tamâta ñinde munja sisowe ñgua lâ i tini tona. Naþa apainzi tu ma silâ siporo nenzi ñgua pwataki lâ noko nao, ñana noko ma kusama ñgua ñinde ne duvi. Nanengu ñgua kala imâ imotu lâ ñine.” Koipu ingere ñgua mine lâ pepa tini.

³¹ Kinzi zugu tamâta sipono muli pa nenzi koipu kawa ñgua,aku mboni ndaina sikai Paulo silâ lee sipângä Antipatris lawea. ³² Aku wurita mboyo, ñineñga zugu tamâta pinde sipilenzi ku sitaulo silâ pa nianzi kilo. Anja zugu tamâta uru sisajona hosi kumbunzi ñinde simbonzi nâ nde sikai Paulo silâ pa Sisaria lawea. ³³ Kinzi silâ lee sipângä Sisaria lâ, ñineñga pepa silua koipu ñalae,aku sio Paulo lâ i mbaunzi ilo. ³⁴ Koipu ñalae nde ipono pepa marumbu lâ, ñineñga ikasonja Paulo tu, “Noko ne lawea tina nde ikeno lâ tâno ndia.” Ande Paulo ipai tu, “Nanengu lawea tina ikeno lâ Silisia tâno.” ³⁵ ñineñga koipu iporo tu, “Ara. Mambo kinzi tamâta situ sisowe ñgua lâ noko tini ñinde nde simâ sipângä ñga, ñineñga ma alono noko ne ñgua.” Aku io Paulo lâ luma sakamao ilo, lumani ñinde ikeno koipu ñalae Herot ne luma ilo.

24

Kinzi Juda tamâta ñalajala sio Paulo ilâ pa ñgua nia

¹ Kari lima ilâ lâ, ñineñga patarawânya tamâta ñalae Aninia indue imâ Sisaria lawea, itavanzi Juda nenzi katonânya pinde ñga tamâta tonge, i ña mine Tertulus. Tertulus uru iveta wurâta ñana ikai tamâta kawanzi ñgua itula pwataki lâ ñgua nia. Kinzi ñinde rârâni simâ ñana ma simandi koipu nao sisowe ñgua lâ Paulo tini.

² Koipu ȷalae nde isarâwa panzi zugu tamâta tu sikai Paulo imâ imandi naonzi, ȷineunga Tertulus iporo isowe ȷgua lâ Paulo tini. Iporo tu, “Tamâta ȷalae Feliks, noko uru kuvila maka Juda tamâta sondo ndo. Mine kala maka kamo ara nâ, aku kazâja tonge isânda kuluma, ande tia. Noko ne ilo-kalo ara ȷinde nde isukano ȷana kuveta vetâja ara nâ lâ nia ȷine. ³ Mine kala maka rârâni iloma ara ndo, aku ikura zo zo kawama ndange ȷalae imâ pa noko Feliks, noko tamâta ara ndo. ⁴ Taitu naja tiningu pwâka tu akaino kaika ikura zo luandondo. Naja ano pano tu kuveta kie ara pama, aku kutambira taja pa nema ȷgua mbuku taitu nâ.

⁵ Maka kamora tamâta ȣai tu i tamâta ȷana iveta vetâja potomule kâ. I uru iveta wisinâna ku ikai kazâja panzi Juda tamâta rârâni simo nia ndoni lâ tâno kulu. I uru ikai poe pa ȷgu tonge, ȷanzi mine ‘Nasarete ȷgu’. Muŋga ȷgu ȷinde sitoto maka nema ȷgu pwapwataki ku simo ȷgu tonge. ⁶ Andeta ȷinde nâ tia; tamâta ȣai itogo tu iveta potomule lâ Maro Kindeni ne luma sapânya tona. Mine kala maka kakale kaika lâ. [Maka iloma tu kao ilâ pa warakama nema ȷgua nia, ikura nema ȷgua tukuja itula mine. ⁷ Andeta tia. Zugu tamâta nenzi koipu Lisias imâ ipâŋga, aku iporo ȷgua kaika pama ku itapa tamâta ȷine sajema. ⁸ Aku ipaima tu, ‘Ambo tamâta tonge itu isowe ȷgua lâ tamâta ȷine tini, ande i ma ilâ imandi Feliks nao.’] * Mine kala koipu ȷalae, ambo noko tamwata ma pwasonja i, ande ma kusama tu ȷgua rârâni kala maka kasowe lâ i tini ȷine, ande mao kanajo.” Tertulus iporo ȷgua mine pa Feliks.

⁹ ȷineunga kinzi Juda tamâta sisuka Tertulus ne ȷgua ȷinde, aku kinzi kala sisowe ȷgua kie taituni lâ Paulo tini. Siporo pwataki tu, “ȷgua ȷinde rârâni nde mao nâ”.

Paulo itula ȷgua pa Feliks

¹⁰ ȷineunga koipu ȷalae isowe mbalau pa Paulo tu ma imandi iporo ȷgua kâ. Aku Paulo imandi ku iporo tu, “Naja asama tu noko uru kuveta ȷgua sondo panzi Juda ȷgu ikura mbwera rârâ ilâ lâ. Mine kala ilorju ara nâ ȷana aporo nanerju ȷgua pwataki pano.

¹¹ Ambo noko ma pwasonjanzi tamâta ȣai, ande noko tamwata ma kusama tu nanerju ȷgua ȷine nde mao; muŋga, kari sajao kanajo rua waŋai ilâ lâ, ande naja akâki alâ pa Jerusalem ȷana awâŋgi apanea Maro Kindeni kâ. ¹² Kinzi Juda tamâta ȣai ȷandai simora naja aporo apawa ȷgua kunzi tamâta pinde lâ luma sapânya ilo ȷga. Aku ȷandai simora naja aveta wisi-nâna panzi tamâta lâ luma ȷana pasauja kâ ilo wa lawea ilo ȷga.

¹³ Aku ȷgua kala ȷine sisowe lâ tiningu lâ noko nao, ande sikura ȷana situla pwataki pano tu ȷgua ȷine nde mao, ande sikura tia. ¹⁴ Taitu naja ma atula ȷgua tonge pwataki pano. Mao nâ, naja apono muli pa ‘Nzâla’ ȷinde kinzi warakanzi uru siporo tu ‘nzâla lajenja’. Aku uru awâŋgi apanea maka timbuma nenzi Maro Kindeni ikura nzâla ȷinde ne mâsi. Naja kalonju tawana ȷgua wa vetâja ndia rârâni iyoke Mose ne ȷgua tukuja, aku kalonju tawana ȷgua rârâni kinzi ȷgua-tulâja tamâta mungâja singere lâ pepa tini ȷinde tona. ¹⁵ Naja kalonju tawana Maro Kindeni,aku uru ao tiningu pa i tu ma ipaŋonzi tamâta munja simâte ȷinde lâ materja nianzi, kinzi saka wa ara wa. Aku kinzi tamâta ȣai kala kalonzi tawana mine nâ. ¹⁶ Mine kala ikura zo zo, naja apakatona warakâŋgu neŋgu vetâja sondo, ȷana ma amo ilonju mbâra-mbâra, nanerju soki tonge tia lâ Maro Kindeni nao anja lâ tamâta naonzi tona.

¹⁷ Muŋga, naja apile Jerusalem lawea ku amo nia pinde ikura mbwera pinde. ȷineunga ataulo amâ kilo panzi warakâŋgu neŋgu ȷgu, ȷana ma awae mbaliŋa pinde panzi sugorai tamwatanzi,aku ȷana ma aveta patarawâŋja pinde tona. ¹⁸ Naja amâ apâŋga Jerusalem lawea lâ, ȷineunga apaveta kuku Juda nenzi mâsi ȷana tini mbâra-mbâra kâ. Marumbu lâ, ȷineunga alâ luma sapânya ilo ȷana awae mbaliŋa ȷinde ku aveta patarawâŋja. Mine kala lâ zo ȷinde kinzi simora naja amo luma sapânya ilo, ande soki tonge ikeno tiningu, ande tia. Naja ȷandai akainzi tamâta rârâ simâ simo kuku naja ȷga,aku ȷandai aveta ndujeja kaŋa-kaŋa ȷga. ¹⁹ Andeta Juda tamâta pinde muŋga soka pa Esia tâno simâ,

* 24:8: Nia ndoyo, ȷgua ȷine kala ikeno ȷgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipâŋga lâ muli nde iseŋge ȷgua ȷine ilâ kuku ȷgua ikeno muŋga.

ande sikai kazâja pa naja. Ambo kinzi simo ñai kuku kinda tâ, ambo situ sisowe ñgua lâ naja tiniñgu tâ, ande ara ñana ma ñine siyâti simâ pa nia yo lâ noko nao. Andeta tia, kinzi ñandai simâ ñga. ²⁰ Mine kala ara ñana kinzi tamâta ñai warakanzi ma situla ñgua pano. Munja, lâ zo ñinde amandi Juda tamâta ñalanjala naonzi, ande kinzi simora naja aveta vetâja soki ndia, a? ²¹ Andeta naja asama tu lâ zoni ndaina, ande naja aporo ñgua taitu nâ kala simora tu ñgua soki. Naja amandi naonzi ku asarâwa mine tu, ‘Naja kalongu tawana tu Maro Kindeni ma muli ipajonzi tamâta rârâni lâ mateña nianzi simo vianzi kilo, aku ñana duvi ñine kâ kinzi sio naja lâ ñgua nia kala amo ñai.’ ” Paulo iporo ñgua mine pa Feliks.

²² Feliks nde isama sondo ndo ñana kalo-tawana tamâta nenzi ilo-kalo wa mâsi wa. Mine kala itoto kinzi Juda tamâta nenzi ñgua,aku ipainzi tu, “Mwanja ñga. Mambo zugu tamâta nenzi koipu Lisias indue imâ ñga, ñinenja ma aveta nemi ñgua sondo.” ²³ Ñinenja Feliks ipainzi zugu tamâta nenzi katonâja tu ma ikai Paulo ilâ io lâ luma sakamao ilo. Taitu i ñandai itu kaika ñana Paulo ñga. Isâu panzi Paulo ninambwe tu ma simâ sivila i ñana kelekele pinde kâ.

Feliks ikai Paulo kaika lâ luma sakamao ilo ikura mbwera rua

²⁴ Zo pinde ilâ lâ, ñinenja Feliks ikai kaiwa Drusila,aku kinzi rua silâ pa ñgua nia kilo. Drusila nde Juda taine. Feliks itu ilojo Paulo ne ñgua pinde. Mine kala ipasupwa ilâ pa Paulo tu ma imâ. Paulo imâ lâ, ñinenja itula nzâla pwataki ñana tamâta ma sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ²⁵ Paulo iporo itula ñgua ñana kinda ma mulinda pa mâsi sakamao ku tapaveta kuku vetâja ara nâ. Aku itula ñgua ñana Maro Kindeni ne zo ñana ma ipare nia panzi tamâta rârâni ñana nenzi vetâja kâ tona. Paulo iporo ñgua mine lâ,aku Feliks iruru pâta kanajo. Ñinenja ipai Paulo tu, “Ñine ikura lâ! Kala ñine noko kulâ. Ambo nanengu zo tâ lâ muli, ñinenja ma asarawano kumâ kilo.” ²⁶ Aku Feliks nde io tini ñana kelekele pinde tona. Ilo tu Paulo ma mbumbu pinde ilua tona, ñana i ma iyaute Paulo ilâ. Mine kala zo rârâ ipasupwa pa Paulo tu imâ,aku kinzi rua siporo nenzi ñgua. ²⁷ Andeta Feliks ilo tu ma ipu kinzi Juda tamâta tininzi. Mine kala ipile Paulo imo luma sakamao ilo nâ. Simo lee mbwera rua ilâ lâ, ñinenja Porsius Festus ipânga ikai Feliks nia.

25

Paulo ino tu Koipu ñjalae Kaisara ma ilojo i ne ñgua

¹ Koipu Festus imâ ipânga Judia tâno ñana ma ikai koipu pa nia ñinde. Imo Sisaria lawea ikura kari ñato lâ, ñinenja ipile ñinde ku ikâki ilâ pa Jerusalem lawea.

² Ñinenja kinzi patarawâja tamâta ñalanjala sitavanzi Juda nenzi katonâja pinde nde silâ pa Festus tu ma sisowe ñgua lâ Paulo tini. ³ Kinzi sino kaika papa mine tu, “Kusukama tâ,aku kuo tamâta ñinde ilâ pa Jerusalem”. Kinzi ilonzi tu ma simuna lâ nzâla ñgaþe ku ma sipu Paulo pâta imâte. ⁴ Aku Festus itu lâ kawanzi tu, “Ayo, Paulo imo luma sakamao ilo lâ Sisaria lawea,aku tini nâ ma naja warakângu ataulo alâ lawea ñinde. ⁵ Mine nde ara ñana nemi tamâta ñalanjala pinde ma soka kuna kandue kalâ. Ambo tamâta ñinde munja iveta vetâja soki tonge tâ, ande miki ma kaporo nemi ñgua pwataki lâ ñgua nia.”

⁶ Festus imo kunzi ikura sânda taitu wajai marumbu lâ, ñinenja indue ilâ Sisaria lawea. Aku mbwale kilo, ñinenja ilâ isajona ñgua nia ku ipainzi ne zugu tamâta tu ma sikai Paulo simâ. ⁷ Paulo imâ ipânga lâ, ñinenja Juda tamâta ñalanjala kala munja sipile Jerusalem simâ ñinde, ande simandi siþe Paulo lâ. Aku sisowe ñgua malia rârâ ñinde lâ Paulo tini, andeta sikura ñana situla pwataki tu nenzi ñgua ñinde nde mao, ande tia.

⁸ Sisowe ñgua mine lee marumbu lâ, ñinenja Paulo iporo ñgua taulo panzi mine tu, “Naja ñandai alanja apole Juda nenzi ñgua tukurja ñga. Aku ñandai aveta vetâja soki tonge lâ luma sapânga ilo ñga. Aku ñandai aveta vetâja soki tonge Koipu ñjalae Kaisara munja indi kaika ñana ñga.”

⁹ Festus itu iveta kie ara panzi Juda tamâta. Mine kala ikasonja Paulo tu, “Noko ilo tu ma kulâ Jerusalem, tiya? Ambo noko ilo mine, ande ma alojo ne ñgua lâ Jerusalem.”

¹⁰ Andeta Paulo ipai Festus tu, “Ayo, noko pwai Koipu Ḥalae Kaisara ndamwa kumâ kala kumo ḥgua nia ḥine. Aku lumani ḥaina nâ nde nia sondô ḥana atula nanengu ḥgua.

¹¹ Noko tamwata kusama tu na ja ḥandai aveta vetâja soki tonge panzi Juda tamâta ḥga. Ambo na ja munja aveta vetâja soki tonge, ande ara ḥana zugu tamâta ma sipu na ja pâta amâte, ikura Rom nenzi ḥgua tukuna itula mine. Andeta tia. Taitu kulojo ḥga; ambo kinzi Juda tamâta ḥine sisowe ḥgua lajera nâ lâ tiningu, ande tamâta tonge ikura ḥana io na ja alâ kinzi mbaunzi ilo, ande tia ndo kanano. Na ja ano tu Koipu Ḥalae Kaisara tamwata i simbo nâ ma ilojo nanengu ḥgua!”

¹² Paulo iporo ḥgua mine lâ, ḥinenga Festus iporo ḥgua kunzi ne sukâna tamâta. Siporo lâ, ḥinenga Festus ipai Paulo tu, “Noko kuno tu Koipu Ḥalae Kaisara simbo nâ ma ilojo noko ne ḥgua. Ande ara, noko ma kulâ kumandi Kaisarani ne ḥgua nia lâ Rom lawea. Kala ḥaina.”

Festus iporo kuku Agripa ḥana Paulo kâ

¹³ Zo pinde ilâ lâ, ḥinenga Rom ne koipu tonge, i ḥa mine Agripa, ikai kaiwa Bernaisi aku kinzi rua simâ pa Sisaria lawea ḥana ma simora Festus wa siporo wisi-ara ne ḥgua papa wa. ¹⁴ Kinzi rua simo Sisaria ikura zo luandondo. Mine kala Festus itapâri pa Agripa ḥana Paulo kâ. Iporo tu, “Tamâta tonge imo ḥai, munjani Feliks io imo luma sakamao ilo. ¹⁵ Munja, zo tonge na ja alâ amo Jerusalem lawea, aku patarawâja tamâta ḥalajala sitavanzi Juda nenzi katonâja nde sisowe ḥgua lâ tamâta ḥinde tini ku sino tu na ja ma nâna Ḥalae ḥinde alua. ¹⁶ Andeta apainzi mine tu, ‘Maka Rom nema mâsi nde mine; maka tinima pwâka tu ma nâna kalua tamâta tonge walele nâ. Tamâta ḥinde ma imandi munja lâ ḥgua nia, ḥinenga tamâta ea wisinzi nâna papa ma simandi i nao ku sisowe ḥgua lâ tini. Ḥinenga i ne zo keno ḥana ma ipatula tamwata ne ḥgua pwataki ḥana vetâja ndia kinzi sitalea i ḥana ḥinde.’ ¹⁷ Na ja aporo ḥgua mine lâ, ḥinenga kinzi Juda tamâta ḥalajala sindue simâ ḥine kuku na ja. Aku na ja amo songo, ande tia. Mbwale kilo, ḥinenga asajona ḥgua nia ku apainzi tu sikai tamâta ḥinde simâ. ¹⁸ Ḥinenga Juda tamâta ḥinde simandi ḥana sisowe ḥgua lâ i tini. Na ja atu ma situla ḥgua pwataki ḥana vetâja soki tonge munja iveta tâ. Andeta tia. ¹⁹ Kinzi sipawa ḥgua kuku i ḥana Juda nenzi mâsi ḥana sipanea nenzi maro kâ. Aku siporo ḥgua ḥana tamâta tonge tona, i ḥa mine Yesu, i munja imâte lâ, andeta Paulo iporo tu tamâta ḥinde imandi sânda lâ kala imo via kilo.

²⁰ Na ja ilonju tu asama ḥgua ḥinde ne duvi, andeta nzâla tonge ḥana akai ilo-kalo ḥana vetâja mine kâ, ande tia. Mine kala akasoja i tu, ‘Noko ilo tu ma kulâ Jerusalem, tiya? Ambo noko ilo mine, ande ma arojo ne ḥgua lâ Jerusalem.’ ²¹ Andeta Paulo iporo tauulo tu, ‘Na ja ilonju tu ma amo luma sakamao ḥine nâ ilo lee, ikura lâ zo ndia Koipu Ḥalae Kaisara tamwata ma ilojo nanengu ḥgua sondô.’ Mine kala na ja apa ḥgua tu i ma imo luma sakamao ilo, aku mwaŋga ḥga na ja ma ao i ilâ pa Kaisara.”

²² Festus iporo ḥgua ḥine lâ, ḥinenga Agripa ipai tu, “Na ja ilonju tu ma na ja warakângu alojo tamâta ḥinde ne ḥgua.” Aku Festus iporo tauulo tu, “Ara, ma wurita ḥga ma kulojo i ne ḥgua.”

²³ Simo lee ku wurita kilo, ḥinenga Agripa ku Bernaisi rua sipasawa koipu nenzi pasawaja wa singâra arara nâ,aku silâ pa ḥgua nia sitavanzi zugu tamâta nenzi koipu anja lawea ḥinde ne tamâta mbâna-mbâna. Sisaŋona ḥgua nia lâ, ḥinenga Festus ipainzi ne zugu tamâta tu ma sikai Paulo simâ. ²⁴ Ḥinenga Festus ipainzi tamâta ḥalajala tu, “Koipu Agripa, anja miki tamâta rârâni kala kamô ḥine, miki matami kamora tamâta ndai. Munja, kinzi Juda tamâta rârâni simo Jerusalem lawea wa Sisaria lawea nde sisowe ḥgua lâ i tini lâ na ja naoŋgu. Aku kawanzi Ḥalae sisarâwa kaika pana tu ma apu i pâta imâte. Kinzi tininzi pwâka tu i ma imo via. ²⁵ Ambo taitu na ja asama tu i munja iveta vetâja soki tonge, ikura na ja ma ao lâ zugu tamâta mbaunzi ilo ḥana ma sipu pâta imâte kâ, ande tia. Andeta i tamwata ino kaika tu Koipu Ḥalae Kaisara simbo nâ ma ilojo i ne ḥgua. Mine kala ilonju patea tu ma ao ilâ pa Rom lawea. ²⁶ Na ja aroto ḥana ḥgua kanano pinde ḥana i kâ, ḥana ma aŋgere lâ pepa tini ao ilâ pa nenda Koipu Ḥalae Kaisara. Andeta

tia. Koipu Agripa, ηana duvi ηine kâ kala ηine akai tamâta ηinde imâ imandi noko nao, aku imandi miki tamâta rârâni naomi tona. Naŋa ilongu tu kinda ma tatambira tarjânda sondo pa i ne ηguia, ηana ma akai ηguia kanajo pinde angere lâ pepa tini. ²⁷ Ambo naŋa ma akai tamâta tonge munja imo luma sakamao ilo, aku ao ilâ pa koipu tonge, ande ηinde ara. Taitu ara ηana angere ηguia pinde lâ pepa tini ηana atula i ne vetâŋa soki pwataki tona. Ambo naŋa ma aveta mine tia, ande ηinde ma ara konja tia.” Festus iporo ηguia mine.

26

Paulo iporo ipatula i tamwata parina pwataki pa Koipu Agripa

¹ Ήineŋga Koipu Agripa ipai Paulo tu, “Ara mbo, kala ηine kuporo noko tamwata ne ηguia”. Mine kala Paulo mbau kâki itogo panzi tamâta ηalajala, aku iporo mine tu,

² “Koipu Agripa, kala ηine naŋa ma aporo ηguia pano ηana ηguia rârâni kinzi Juda tamâta munja sisowe lâ tiningu. Naŋa ilongu ara ndo ηana atula nanerŋu ηguia ηine lâ noko nao, ³ ηana tu noko kusama pâta ηana maka Juda ηgu nema mâsi ndoni wa ηguia rârâni uru kapawa wa. Mine kala ano pano tu ma kulojo nanerŋu ηguia sondo, aku kulelea nanerŋu ηguia ηine walele ndimo.

⁴ Muŋgani, lâ zo ηinde naŋa lâlû kiri-mwata yo ku amo warakâŋgu neŋgu tâno, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ηinde naŋa amo lâ Jerusalem lawea, ande nanerŋu vetâŋa rârâni nde ikeno nia yo lâ Juda tamâta rârâni naonzi. ⁵ Nia ndoyo kinzi sisama naŋa kilalâŋgu marumbu lâ. Ambo ilonzi tu siveta mine, ande sikura ηana situla parinâŋgu pwataki sondo ndo. Kinzi sisama tu naŋa muŋgani apono muli pa Parisai ηgu nenzi vetâŋa. Kinzi tamâta lâ Parisai ηgu uru sipaveta sondo ndo kuku Mose ne ηguia tukuja rârâni,aku ηgu tonge ipolenzi Parisai ηgu ηana soka ηguia tukuja muli kâ, ande tia ndo. ⁶ Naŋa kalongu tawana Maro Kindeni, aku i munja ipa ηguia kunzi timbuma tu ma isupwa Pavilâŋga Tamâta imâ. Naŋa kalongu tawana ηguia pâŋa ηinde,aku ηana duvi ηinde kâ kala ηine amo ηguia nia ηine. ⁷ Maka Juda tamâta nema ηgu kambwarjema sajao kanajoma rua,aku maka rârâni uru kao tinima ηana ηguia pâŋa ηinde ne kanajo,aku ηana duvi ηinde kâ kinzi sisowe ηguia lâ tiningu. ⁸ Miki tamâta pinde uru kaporu tu, ‘Maro Kindeni ikura ηana ipajonzi tamâta lâ mateŋa nianzi simo vianzi kilo, ande tia.’ Ayo, ηana sâ kâ ηga ilo-kalo mine ikeno pami, a?

⁹ Muŋga, naŋa warakâŋgu kala ilongu patea tu ambo ma amandi kaika ηana azavaru Yesu Nasarete Tamwata ja, ande ηinde ma ara. ¹⁰ Aku naŋa aveta mine nâ lâ Jerusalem lawea. Akai patarawâŋga tamâta ηalajala ndamwanzi, ηinenga alâ akainzi tamâta rârâ munja sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu,aku aonzi lâ luma sakamao ilo. Aku asâu tu ma sipunzi pâta simâte ηana nenzi kalo-tawana ηinde kâ. ¹¹ Ikura zo rârâ naŋa alâ luma ηana pasauŋa kâ ilo ikura lawea lawea,aku aveta malia panzi kalo-tawana tamâta. Zo pinde aveta ruruŋa panzi ku apainzi tu ambo ma siporo ηguia pavaligiŋa pa Maro Ήalae Yesu tia, ande ma apunzi. Andeta ηinde nâ tia; naŋa wisiŋgu nâna ηalae ηinde panzi, ande kala atanġulanzi alâ lee apâŋga lawea pinde ikeno tâno mala-malawae.”

Paulo itapâri ηana zo ηinde io ne kalo-tawana ilâ pa Yesu

Pâri Tamâta 9:1-18, 22:1-16

¹² “Mine kala zo tonge naŋa akai patarawâŋga tamâta ηalajala ndamwanzi,aku siona ayoka alâ pa Damaskus lawea. ¹³ Koipu ηalae, naŋa ayoka lee ku kari imâ ηgini, ηinenga matâŋgu ilâ amora sinâla tonge iyoka pa samba indue imâ ipane nia pâta lâ. Sinâla ηinde nde ipole kari ne sinâla marumbuni lâ. Sinâla imâ ipâŋga ipane naŋa tavanzi tamâta soka kuna ηinde. ¹⁴ Maka rârâni patama kandue tâno kulu, ηinenga aloŋo kawa ηguia tonge imâ pana lâ Hibru ηguia mine tu, ‘Saulo, Saulo, ηana sâ kâ ηga kuveta wurâta ηana kuyaŋla naŋa, a? Ήinde itogo noko mbau kupu kelekele tonge mata ikeno tini, kala nâna kulua tamwata.’

¹⁵ ɻinenga naja akasonja tu, ‘Maro, noko nde ea.’ Aku Maro ɣalae iporo tu, ‘Naja nde Yesu. Naja nde tamâtani ɻine noko kuveta wurâta ɣana kuyaulana kâ. ¹⁶ Ayo, kumandi sânda. Naja amâ apatua pano ɣana duvi ɻine kâ; naja apateano tu ma kuveta wurâta pa naja. Aku noko ma kutula ɻgua pwataki panzi tamâta ɣana vetâna ɻinde naja munja atula pano, aku ɣana vetâna pinde ma muli atula pano tona. ¹⁷ Mwanja ɻga kinzi tamâta lâ noko tamwata ne ɻgu wa tinikoa ɻgu wa, ande ma sikai kazâna pano. Andeta naja ma akaino piti lâ mbaunzi ilo. Naja asupwano tu ma kulâ panzi, ¹⁸ ɣana kuveta matanzi parenge. ɻinenga kinzi ma sipu mulinzi pa kondoma,aku ma sipalele simâ pa sinâla. Kinzi ma sipile Sadana ne walo kaika,aku ma simâ pa Maro Kindeni. Mine kala naja ma azavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi,aku kinzi ma simo nanengu tamâta,sitavanzi tamâta ndia rârâni kalonzi tawana naja kala sipânga mbâra-mbâra.’ Maro ɣalae iporo ɻgua mine pa naja.”

Paulo itapâri pa Agripa ɣana wurâta i munja iveta pa Maro Kindeni

¹⁹ “Koipu Agripa, naja taŋângu kaika ɣana ɻgua alojo lâ samba ne mâsi kaika ɻinde, ande tia ndo. ²⁰ Naja amandi ku atula ɻgua pwataki munja panzi tamâta simo Damaskus lawea mine tu, ‘Miki ma kapile nemi kiesaka ku kapalele ilomi kalomi ilâ pa Maro Kindeni. Aku kapaveta kuku vetâna ara nâ, ɣana ɻinde ma itula panzi tamâta tu miki kapalele ilomi kalomi mao nâ.’ Aku muli, ɻinenga atula ɻgua kaja taituni panzi tamâta simo Jerusalem lawea anja lâ lawea ndoni ikeno Judia tâno. ɻinenga atula ɻguani ndaina panzi tamâta lâ tinikoa ɻgu tona. ²¹ Andeta kinzi Juda tamâta sikai kazâna pa naja ɣana nanengu ɻgua ɻinde kâ. Aku sikaina kaika lâ Maro Kindeni ne luma sapânga ilo,aku ilonzi tu ma sipu naja pâta amâte. ²² Ambo taitu Maro Kindeni ivilana lee amâ apânga lâ zo ɻine. Mine kala ɻine amandi ɻai atula ɻgua pa miki rârâni, miki tamâta ɣalaŋala wa miki tamâta kaa nâ wa. Naja ɻandai atula ɻgua kaja wasaseki ɻga. Naja atula ɻgua ɣana vetâna ɻinde kinzi ɻgua-tulâna tamâta kuku Mose munjani siporo tu ma muli ipânga. ²³ Kinzi munja siporo tu, ‘Kirisi ma ikai nâna ku ma imâte. ɻinenga i ma imunga panzi tamâta rârâni ɣana imandi lâ mateja nianzi imo via kilo. I ma itula ɻgua panzi i tamwata ne ɻgu Isrel, sitavanzi tinikoa ɻgu. Aku ɻgua ɻinde ma isinala ilonzi kalonzi itogo sinâla mine.’”

Paulo ilo tu Koipu Agripa ma kalo tawana Yesu

²⁴ Paulo iporo ɻgua mine lâ, ɻinenga Festus isarâwa kaika mine tu, “Opopo, Paulo, noko kupânga kapa lâ! Noko kupoно pepa rârâ ɻinde, ande kala noko ne ilo-kalo ɻinde ivetano kupânga kapa lâ.” ²⁵ Andeta Paulo iporo tauло tu, “Tamâta ɣalae Festus, naja nde kapa tia. Naja ilonju kalonju ara aporo ɻgua mao nâ. ²⁶ Koipu Agripa isama nanengu ɻgua ɻine ne duvi marumbu lâ. Mine kala akura tu aporo ɻgua pwataki papa i. Vetâna ɻinde rârâni ɻandai ikeno paveâna ɻga. Mine kala nanengu morâna tu i isama ɻgua ɻine ne duvi lâ.”

²⁷ Paulo iporo ɻgua mine lâ, ɻinenga ikasoja Koipu Agripa mine tu, “Koipu ɣalae, tiambio noko kalo tawana kinzi ɻgua-tulâna tamâta nenzi ɻgua, tiya? Naja asama tu noko kalo tawana nâ.” ²⁸ Andeta Agripa ipai Paulo tu, “Ayo, tiambio noko kutu kusowe naja ilonju kalonju ikura zo mbwana-mbwana nâ, ɻinenga ma kalonju tawana Yesu, a?”

²⁹ Aku Paulo iporo tauло tu, “Zo mbwana-mbwana nde ara,aku zo luandondo nde ara wa. Naja ano pa Maro Kindeni tu noko ma kupânga kutogo naja mine. Aku ano tu kinzi tamâta rârâni ɻai kala ma sipânga sitogo naja tona, kinzi ɻine kala silojo nanengu ɻgua. Taitu naja tiniŋgu pwâka tu wâlo kaika ma ikeno miki tinimi, itogo kala ɻine ikeno tiniŋgu mine.”

³⁰ Paulo iporo mine lâ, ɻinenga Agripa, ɻga Festus, ɻga Bernaisi, sitavanzi tamâta ɻinde simo kunzi, ande kinzi rârâni simandi. ³¹ Siyâti silâ pa nia yo, ɻinenga siporo ɻgua imâ warakanzi nâ ɻgininzi mine tu, “Tamâta ɻinde iveta vetâna soki tonge tia. Mine nde kinda takura ɣana tao imo luma sakamao ilo tâku tao ilâ panzi zugu tamâta ɣana ma sipu pâta imâte, ande tia.” ³² Aku Agripa ipai Festus tu, “Ambo tamâta ɻinde ɻandai ino tu

Koipu Ʉalae Kaisara simbo nâ ma ilorô ne Ʉgua, ande noko ma pwura Ʉana kuyaute i ilâ. Andeta tia.”

27

Kinzi sio Paulo lâ wâ̄nga kulu ilâ pa Rom lawea

¹ Kinzi koipu sipa Ʉgua lâ tu maka ma kakai wâ̄nga tonge kalâ pa Itali tâno kâ. Mine kala sikai Paulo, tavanzi tamâta pinde uru simo luma sakamao ilo, aku sionzi silâ zugu tamâta nenzi koipu tonge mbau ilo, i Ʉa mine Julius. Julius uru iveta wurâta pa Koipu Ʉalae Kaisara tamwata.

² Ʉjinenga maka kakâki Adramitium lawea nenzi wâ̄nga tonge kulu. Wâ̄nga Ʉinde nde iluku lâ Ʉana ikâwa ilâ ikura mâta lee ma ipâ̄nga Esia tâno. Ʉjinenga kapile mâta Ʉinde ku kakâwa kalâ. Aku Aristarkus, i Tesalonaika lawea warika lâ Masedonia tâno, ande iyoka kuma kalâ.

³ Maka kalâ lee, aku mbwale kilo, Ʉjinenga kalâ katoa Saidon lawea. Aku Julius iveta kie ara pa Paulo, kala isâu tu Paulo ma ilâ imoranzi ninambwe pinde simo Ʉinde, Ʉana ma sisuka i Ʉana kâpwa wa kelekele pinde wa. ⁴ Kamo lee, Ʉjinenga kapile Saidon ku kakâwa kalâ. Andeta lawea iyoka kaika itingi maka. Mine kala wâ̄nga ikâwa ilâ pa Saiprus sia muli. ⁵ Ʉjinenga kakâwa sondo nâ kalâ pa Silisia tâno wa Pamfilia tâno wa. Aku kalâ lee katoa Maira lawea, lâ Lisia tâno. ⁶ Aku lâ lawea Ʉinde, zugu tamâta nenzi koipu imora Aleksandria lawea nenzi wâ̄nga tonge iluku Ʉana ilâ pa Itali tâno kâ. Mine kala ikaima kakâki wâ̄nga Ʉinde kulu. ⁷ Ʉjinenga kapile Maira lawea,aku wâ̄nga ikâwa mwasa mwasa ikura lâ zo rârâ ilâ. Maka kakâwa kakundua lawea lee ku kalâ kapâ̄nga Nidus lawea tini laiti. Andeta lawea ipono naoma, kala kakura Ʉana kakâwa sondo kâ, ande tia. Tia ku kakâwa kalâ pa Krit sia muli, lâ Salmone lawea tini laiti. ⁸ Wâ̄nga Ʉinde ne wurâta tamâta simakâsa nâ,aku kakâwa kakapi Krit sâwa sâwa kalâ. Ʉjinenga kalâ katoa mâta tonge ikeno Lasea lawea tini laiti. Mâta Ʉinde Ʉa mine tu “Mâta Ara”.

⁹ Maka kamo lee zo luandondo ilâ lâ,aku Juda nenzi kumbwa Ʉana sindi kaika Ʉana kâpwa kâ nde marumbu lâ. Mine kala kasama tu lawea Ʉalae ne zo nde imâ ipâ̄nga laiti lâ,aku kâla-lawea Ʉalae ma iyaula tâi. Mine nde Paulo ipainzi tamâta Ʉalajala tu, ¹⁰ “Miki tamâta Ʉai, nanengu morâja mine; ambo kinda ma toka talâ lâ zo Ʉine, ande ma tasânda malia kulu,aku wâ̄nga tava ne kelekele ma sipayaula. Aku kinda kala ma tapayaula warakânda mine nâ.” ¹¹ Andeta zugu tamâta ne koipu ipono muli pa Paulo ne Ʉgua, ande tia. Ipono muli pa wâ̄nga warika kuku wâ̄nga ne poe tamâta Ʉinde rua nenzi Ʉgua. ¹² Mâta maka kamo Ʉinde nde ara koja tia. Ambo tu kâla-lawea ma ipâ̄nga, ande wâ̄nga ma ikura tu ipâti lâ mâta Ʉinde, ande tia. Mine kala wâ̄nga ne wurâta tamâta rârâ nde sisâu tu ma kapile mâta Ʉinde ku kalâ. Kinzi situ ma kalâ katoa Finiks lawea, Ʉjinenga ma kao tinima Ʉana zo ara kâ lâ Ʉinde. Finiks nde lawea tonge ikeno pa sâwa lâ Krit sia,aku nenzi mâta ara Ʉana ma kamuna Ʉana kâla-lawea kâ.

Lawea ipâ̄nga iveta kâla kâki Ʉalae

¹³ Ʉjinenga zo tonge, mbwera imâ ilanjenzi iyoka sulu nâ. Aku ilonzi patea tu maka ma kakâwa ara nâ kalâ katoa mâta munga siporo Ʉana Ʉinde. Mine kala sitapa wâ̄nga ne mira kâki ku kakâwa kakapi Krit sâwa nâ kalâ. ¹⁴ Andeta malawa tia nâ, Ʉjinenga lawea kaika tonge ipâ̄nga, i Ʉa tu Wâra, iyoka pa Krit sia indue imâ. ¹⁵ Lawea nde itingi wâ̄nga kaika lâ,ikura Ʉana wâ̄nga ma ikâwa sondo kâ, ande tia. Mine kala maka kasakoko. ¹⁶ Kasakoko kalâ papa sia mota tonge muli, i Ʉa mine Kauda sia. Aku kaveta wurâta Ʉalae Ʉana kasine wâ̄nga ne boti kaika kâ. ¹⁷ Kinzi wurâta tamâta sitapa boti kâki wâ̄nga kulu,aku raverja nâ sipa kaika lâ wâ̄nga tini. Siruru tu wâ̄nga ma ikâwa ilâ iloko lâ Afrika tâno nenzi kumbu. Mine kala sikai loa piti,aku maka kasakoko nâ kalâ. ¹⁸ Kâla-lawea nde itingi maka kaika kayâti kataulo. Mine nde wurita kilo, Ʉjinenga sikai kelekele malia pinde ikeno wâ̄nga kulu ku sitambira indue tâi ilo. ¹⁹ Kari Ʉato ilâ lâ, Ʉjinenga kinzi wurâta tamâta warakanzi mbaunzi sikai wâ̄nga tini sangara ku sitambira indue tâi ilo. ²⁰ Maka kasakoko mine kalâ lee zo luandondo ilâ lâ,aku kamora kari wa pitu wa, ande tia. Lawea iyoka Ʉalae itingi

maka kayâti kataulo nâ. Mine kala iloma patea tu ma kakura ñana katoa mâta tonge, ande tia; ma kapayaulani nâ.

²¹ Wânga ne wurâta tamâta nde sika kâpwa tonge tia lee ikura zo luandondo. Mine kala Paulo imandi naonzi ku ipainzi tu, “Miki tamâta ñai, ambo munja miki kapono muli pa nanerŋu ñgua, aku kinda tapile Krit tia, ande miki ma kakura ñana kasânda malia mine kulu, ande tia. Aku wânga ne kelekele ma ikeno ara nâ. Andeta tia. ²² Taitu kala ñine naja atu apu tini kaika pa ilomi kalomi, kala apaimi tu miki ilomi ndeka nâ! Tamâta tonge lâ ñgininda ma ipayaula ku nao tia lâ, ande tia. Wânga nâ ma ipayaula. ²³ Naña nde Maro Kindeni ne tamâta, kala uru apanea i ku aveta wurâta papa. Aku nola mbo, ande i io ne ajelo tonge imâ imandi tiniŋgu laiti. ²⁴ Aku ajelo ipai naña tu, ‘Paulo, kururu ndimo. Maro Kindeni ipatea tu noko ma kulâ kumandi Koipu Ñalae Kaisara nao. Aku Maro Kindeni ipalojo pa noko ne noja lâ, kala tamâta rârâni simo wânga ñine kulu kuku noko ma simo ara. Kinzi ma sipayaula tia.’ ²⁵ Mine kala apaimi tu miki ma karuru ndimo. Naña kalonju tawana tu Maro Kindeni ma iveta vetâna rârâni ikura munja itula pana mine. ²⁶ Ambo taitu kinda ma takâwa lee talâ taloko lâ sia tonge.” Paulo iporo ñgua mine.

²⁷ Sânda rua ilâ lâ ñga, aku maka kasakoko lee kalâ kapânga Mediterenian tâi ñgini. Aku mbo ñgini-ñgini tamwata, ñinenga wurâta tamâta sisama tu wânga ñga ilâ ipânga sia tonge tini laiti lâ. ²⁸ Kinzi siloe wâlo ndue ñana sisama nia kâ, aku mira ikeno laiti, ikura tamâta taitu (20). Aku katoa mwasa kilo, ñinenga siloe wâlo ndue kilo, aku ikura sajao kanajo lima. ²⁹ Kinzi siruru pâta tu ambo ma kakâwa kalâ, ande ma kaloko lâ mira kulu. Mine kala sitambira wânga ne mira ñapa indue tâi ilo pa wânga muli. Ñinenga sikai noja tu ma mbwale pwataki walele nâ. ³⁰ Wânga ne wurâta tamâta nde ilonzi tu siroto nzâla ñana sipile wânga sitoa kâ. Mine kala sitiu boti indue tâi ilo,aku silaje maka tu ma sisia wânga ne mira pinde ndue tâi ilo pa wânga nao. ³¹ Andeta Paulo ipainzi zugu tamâta sitava nenzi koipu mine tu, “Ambo tamâta ndai ma sipile wânga silâ, ande miki ma kapayaula ku naomi tia lâ.” ³² Mine kala kinzi zugu tamâta sitoto boti ne wâlo, aku boti imbe indue tâi ilo.

³³ Aku laiti ñana mbwale-mbwale kâ, ñinenga Paulo iporo ñgua panzi tamâta rârâni simo wânga kulu. Paulo ilo tu ma iveta ilonzi ara ñana sika kâpwa kâ. Mine nde ipainzi tu, “Opopo, kalo-lokoni nde ikaimi kaika lâ ikura zo luandondo, kala miki kaka kâpwa tonge tia. Mao nâ, kapwami loka nâ ikura sânda rua lâ. ³⁴ Mine kala ano kaika pamí tu ñine nâ miki ma kaka kâpwa pinde ñana isukami kâ. Kalongo ñga; miki ma kapayaula tia. Miki rârâni ma kamo naomi rege nâ.” ³⁵ Paulo iporo mine lâ, ñinenga mbau ilâ ikai puroja pinde lâ naonzi. I kawa ndange pa Maro Ñalae lâ, ñinenga ipwataki puroja ku ika. ³⁶ Ñinenga tamâta rârâni ilonzi ara mwasa, kala kinzi warakanzi sika kâpwa pinde tona. ³⁷ Maka tamâta rârâni kamo wânga ñinde kulu kambwajema ikura 276. ³⁸ Kinzi sika kuranzi lâ, ñinenga sitambira kâpwa indue tâi ilo, ñana ma wânga malalâka kâ.

Wânga ipwa pwapwataki

³⁹ Kari nde ikâki lâ, aku wânga ne wurâta tamâta simora nia lâ. Andeta sisama tâno ñinde kilala tia. Matanzi ilâ simora mâta tonge,aku ilonzi patea tu wânga ikura ñana ilâ itoa sâwa ñinde. ⁴⁰ Mine kala sitoto wânga ne mira raverja ututu,aku sipile ikeno tâi ilo. Ñinenga sipalalana raverja pinde piti lâ wânga ne poe tini,aku sipa loa sitapa kâki. Kinzi situ ma sikai lawea ñana ma wânga ikâwa ilâ itoa pa tina tini kâ. ⁴¹ Andeta wânga ilâ ikâki kumbu kaika tonge,aku iloko nâ ikeno. Wânga nao nde iloko kaika lâ ikeno kumbuni,aku kâla isapu wânga muli lee ipu pwapwataki lâ.

⁴² Ñinenga zugu tamâta ilonzi patea tu ma sipunzi tamâta ñinde munja simo luma sakamao ilo simâte. Tia ma sirea sitoa tina tini ma sikâwa pwapwataki silâ. ⁴³ Andeta zugu tamâta nenzi koipu ilo tu ma ivila Paulo. Mine kala itu kaika panzi ne zugu tamâta ñinde. Ñinenga iporo panzi tamâta pinde,kinzi ñinde sikura ñana sirea kâ,aku ipainzi tu, “Miki kasonga karea katoa tina tini munja ñga”. ⁴⁴ Anga kinzi tamâta pinde sikura ñana sirea tia, ande koipu ipainzi tu, “Miki kakai palaja wa wânga ne pinde-pinde munja ipwa

pwapwataki ñinde, aku karana katoa tina tini.” Kinzi siveta mine nã, aku rârâni naonzi rege nã silâ lee sipânga tina tini marumbu lâ.

28

Paulo imo Malta sia

¹ Maka rârâni naoma rege nã katoa tina tini lâ, ñinenja kasânda tamâta pinde kulunzi. Kinzi sipaima tu sia ñinde ña tu Malta.

² Kinzi tamâta simo lawea ñinde nde siveta kenzi ara nã pama. Karâzi ñga imbe ñjalaе, aku nia pisi lâ. Mine kala sisuña yââ ku sikaima kalâ kasajona yââ tini kamwai yââ.

³ Paulo nde inzoro kâi pinde io lâ yââ ilo. Andeta mwâta kazânga tonge imo kâi ilo, aku yââ imbanga isama nâna. Mine kala i pâsââ iyâti pa nia yo, aku niyo nã ikarati Paulo mbalau, aku itâtâra tini. ⁴ Kinzi tamâta lâ lawea ñinde matanzi ilâ simora mwâta ika Paulo mbalau ku itâtâra tini, ñinenja siporo tu, “Tiambo tamâta ñine munja ipu tamâta tonge tâ imâte, aku Maro ñana Vetânga Sondo kâ tini pwâka tu tamâta ñine ma imo via. Andeta i ñandai imbwatuke lâ tâi ilo inu tâi ñga. Mine kala maro ñinde isupwa mwâta ika lâ.” ⁵ Taitu Paulo nde itapala mwâta ku kawa piti imbe indue yââ ilo. Anja Paulo isama nâna tonge tia. ⁶ Kinzi tamâta situ Paulo mbalau ma ipoa kâki tâku i ma walele nã pata ndue imâte tâ. Mine kala sisajona sio tininzi ñana vetânga mine tu ma imâ ipânga kâ. Sio tininzi lee, andeta tia. Mine kala sipalele ilonzi kalonzi ku siporo tu, “I nde maro tonge!”

⁷ Lawea ñinde ne koipu imo, i ña mine Publius,aku ne tâno ikeno lawea ñinde tini laiti. Aku koipu ñinde ikai maka kalâ, aku ioma lâ i ne luma ilo. Ikatonama ara nã ikura kari ñato lâ. ⁸ Anja Publius tama nde munja ikai pukoja kala imo ndaina ikeno nã. Ikai pukoja tini nâna wa kapwa sakamao wa. Mine kala Paulo ilâ kuku, aku ino pa Maro Kindeni tu ma iveta tamâta ñinde tini ara kilo. Ñinenja Paulo io mbaudâ kâki tamâta ñinde kulu,aku ndainani nã i tini ipânga ara kilo. ⁹ Paulo iveta mine lâ, ñinenja pukoja tamâta rârâni simo lawea ñinde nde simâ papa,aku ivetanzi tininzi ara kilo. ¹⁰ Mine kala siveta kenzi ara ndo pama. Kinzi sipa ñguâ lâ warakanzi ñgininzi tu mambo maka katu kapilenzi koka kâ, ñinejga ma sio kelekele ndia rârâni ikeno pama tia ñinde lâ wânga kulu pama.

Paulo ilâ ipânga Rom lawea

¹¹ Maka kamo sia ñinde ikura nzimona ñato lâ, ñinenja kakâki wânga tonge kulu munja kâla-lawea ipono nao kala ipâti ikeno sia ñinde ne mâtâ ilo. Wânga ñinde nde Aleksandria lawea nenzi,aku sipatu wânga ña tu, “Sâsânga Rua”. Ñinenja maka kapile lawea ñinde,aku kakâwa kalâ. ¹² Kakâwa kalâ lee katoa Sirakyus lawea,aku kamo ndaina ikura kari ñato lâ. ¹³ Kari ñato marumbu lâ, ñinenja kapile lawea ñinde ku kakâwa lee kalâ katoa Regium lawea. Aku wurita kilo, ñinenja lawea iyoka ara. Mine nde maka kakâwa kalâ,aku wurita kilo, ñinenja kalâ lee katoa Puteoli lawea. ¹⁴ Aku lâ lawea ñinde maka kasânda kalo-tawana tamâta pinde kulunzi,aku kamo ñinde kunzi ikura sânda taitu lâ. Ñinenja kapile lawea ñinde aku koka nzâla nã kalâ pa Rom lawea. ¹⁵ Kinzi kalo-tawana tamâta simo Rom nde silojo ñguâ tu maka ñga kamâ kapânga laiti lâ. Mine kala sindue simâ lee sipakâtu kuma lâ Apius nenzi nâna nia. Ñinenja koka lee kapânga lawea tonge, tamâta lombo nenzi luma ñato ikeno ñinde. Aku lâ laweani ndaina kalo-tawana tamâta pinde kilo sipakâtu kuma. Paulo mata imoranzi kalo-tawana tamâta ñinde,aku kawa ndanje pa Maro ñjalaе, ñana tu ñinde ipu tini kaika pa i ilo kalo. ¹⁶ Maka rârâni kalâ lee kapânga Rom lawea ilo. Aku zugu tamâta nenzi koipu isâu tu Paulo ma imo luma ara tonge ilo. Andeta io zugu tamâta tonge imâ ñana imo kuku Paulo ilea papa.

Paulo itula pâri ara lâ Rom lawea

¹⁷ Kari ñato ilâ lâ, ñinenja Paulo ipasupwa ilâ panzi Juda nenzi katonâra simo Rom tu ma simâ. Simâ sipânga lâ, ñinenja Paulo ipainzi tu, “Ningu-nambwe wukale, naja munja aveta vetânga tonge ñana atawa nenda ñgu ndue kâ, ande tia. Aku naaja munja alelea timbunda nenzi vetânga pinde, ande tia. Ambo taitu sikai naaja kaika lâ Jerusalem, ñinenja siona alâ Rom nenzi koipu mbaunzi ilo. ¹⁸ Aku Rom nenzi koipu simo nia ñinde

nde silojo nanengu ñgua lâ, aku sisama tu na ja munja aveta vetâna soki, ikura ñana ma siona alâ panzi zugu tamâta ñana ma sipu na ja pâta amâte kâ, ande tia. Mine kala ilonzi patea tu ma siyau te na ja piti alâ. ¹⁹ Andeta kinzi Juda tamâta nde ilonzi ilelea ñgua ñinde, kala nanengu nzâla tonge tia. Mine kala aporo ano kaika tu Koipu Ñalae Kaisara simbo nâ ma ilojo nanengu ñgua. Andeta na ja ñandai asowe ñgua lâ warakângu neñgu ñgu tinanzi ñana nenzi vetâna tonge ñga. ²⁰ Mine kala na ja munja nâ apasupwa imâ pamî. Na ja ilongu tu amorami wa aporo ñgua pamî wa. Kinda Isrel tamâta uru tao tininda ñana Maro Kindeni tu ma iveta vetâna ara pa kinda, aku ñana duvi ñinde kâ kinzi sipa na ja lâ wâlo kaika.”

²¹ Paulo iporo ñgua mine lâ, ñineñga kinzi Juda tamâta siporo taulo tu, “Maka ñandai kamora pepa tonge iyoka pa Judia tâno imâ pama ku itula ñgua pwataki ñana noko kâ. Aku ñandai kamora ninda-nambwe Juda tamâta tonge imâ ipânga ñine ku itapâri noko parina pama wa iporo ñgua sakamao pinde ñanano ñga. ²² Mine kala maka iloma tu noko tamwata ma kuporo kutula ne ilo-kalo pwataki pama kalonjo. Maka kasama tu kinzi tamâta simo lawea ndoni nde uru siporo ñgua sakamao ñana miki ñgu ñine uru kalomi tawana Yesu.”

²³ Ñineñga sipatea zo tonge ñana ma silojo Paulo ne ñgua kâ. Zo ñinde ipânga lâ, ñineñga tamâta ñgu ñalae tina simâ pa luma ñinde Paulo imo ilo. Aku mboyo, ñineñga Paulo itula ñgua panzi ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku itula ñgua pinde panzi ñana Mose ne ñgua tukuja aنجa kinzi ñgua-tulâja tamâta nenzi ñgua tona. Ilo tu ne ñgua ma igagati ilonzi kalonzi, ñana ma kalonzi tawana Yesu. Iporo itula ñgua mine lee, kari indue lala. ²⁴ Tamâta pinde nde silojo Paulo ne ñgua ku kalonzi tawana Yesu, aنجa pinde nde kalonzi tawana tia.

²⁵ Kinzi ilonzi ikeno piti piti, kala sipawa ñgua lâ warakanzi ñgininzi. Mine kala Paulo iporo ñgua tonge kilo, ñineñga simandi ñana nzarananzi siyâti silâ kâ. Ande Paulo iporo ñgua mine tu, “Koroani Sapânya munja iporo pa ñgua-tulâja tamâta Aisaia,aku ñgua ñinde iyoke timbunda nenzi mâsi. Ñgua ñinde nde ikeno mine tu,

²⁶ ‘Noko ma kulâ panzi ñgu ñinde ku kuporo mine panzi; “Miki ma katambira tanami, andeta ma kasama ñgua duvi kilala tia. Miki ma matami parenge, andeta ma kamora kelekele tonge tia.” ²⁷ Ñana tu tamâta ñgu ñine ilonzi nde pasâe lâ,aku tananzi ikai pwapwaka nâ ñana silojo ñgua kâ,aku sipono matanzi marumbu lâ. Ambo siveta mine tia, ande ma matanzi simora kelekele,aku tananzi ma silojo ñgua,aku ilonzi ‘ma sisama ñgua duvi,ku ma sipalele ilonzi kalonzi simâ pa na ja,aku na ja ma aveta tinanzi ara kilo. Andeta tia.’

²⁸ Mine kala na ja ilongu tu miki ma kasama ñine sondo; Maro Kindeni nde itula ñgua pwataki panzi tinikoa ñgu ñana i ne mâsi ñana ikainzi tamâta piti lâ kondoma ilo. Kinzi ma sipaveta kuku i ne ñgua.” [²⁹ Paulo itula ñgua ñine lâ, ñineñga kinzi Juda tamâta siyâti silâ. Aku siveta ñgua pawarja ñalae tina lâ warakanzi ñgininzi.] *

³⁰ Aنجa Paulo nde imo luma ara ñinde ilo ikura mbwera rua. I tamwata iko luma ñinde. Aku uru iveta kie ara nâ panzi tamâta rârâni soka simâ ñana sikalele i kâ. ³¹ Paulo uru itula ñgua ñana Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ. Aku uru ipanananzi tamâta ñana Maro Ñalae Yesu Kirisi parina kâ tona. I uru iporo kaika ndo,aku tamâta tonge ikura tu itu kaika ñana i kâ, ande tia.

* ^{28:29:} Nia ndoyo, ñgua ñine kala ikeno ñgumbi ilo [], ande ikeno lâ pepa tini tia. Mine kala kinzi ilo-kalo tamâta situ tamâta tonge ipânga lâ muli nde isenje ñgua ñine ilâ kuku ñgua ikeno muñga.

ROM

Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Rom lawea

Rom nde lawea ɣalae tonge lâ Itali tâno. Paulo imo Korin lawea itula Yesu ne pâri ara, ɣinenga ingere pepa ɣine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Rom (Pâri Tamâta 20:2). Paulo itu ma ilâ ikalelenzi lâ Rom (1:11-13), kala ingere pepa ɣine imuŋga papa i. Paulo iporo tu kinda tamâta rârâni nde kiesaka tamwatânda, kala Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno pa kinda; andeta Maro nde wisi-wisi warika, kala isupwa Yesu imâ imâte ɣana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Aku lâ kalo-tawana ne nzâla taitu nâ, ande kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao (1-3). Paulo itula pwataki tu Yesu ne tini-mwasa nde ɣalae tina (8).

Paulo iporo ɣana i ne wurâta ɣana itula pâri ara kâ

¹ Naŋa Paulo, Yesu Kirisi ne wurâta tamâta naŋa. I nanayoni ipatea naŋa tu amo i ne pâri-tamâta, aku isupwana tu alâ atula Maro Kindeni ne pâri ara.

² Muŋgani lâ, Maro Kindeni iveta ɣgua pâŋa ɣana pâri ara ɣinde kâ, aku itula ɣgua pâŋa ɣinde pwataki panzi ɣgua-tulâŋa tamâta, ɣana kinzi ma singere i kawa ɣgua sapâŋa ɣinde lâ pepa tini. ³ Pâri ara ɣinde nde ɣana i Natu kâ. I Natu ɣinde nde ipâŋga tamâta, aku imo lâ Koipu ɣalae Daviti see. ⁴ Andeta i imo Maro Kindeni Natu kaika warika ton. Koroani Sapâŋa itula ɣinde pwataki pa kinda lâ zo ɣinde Maro Kindeni ipaŋo i lâ mateŋa nianzi imandi imo via kilo. Ina Yesu Kirisi, nenda Maro ɣalae. ⁵ Yesu Kirisi ikai Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pa naŋa lâ, aku Maro Kindeni ilo tu naŋa ma atula Yesu Kirisi parina pwataki. Mine kala ipatea naŋa tu amo i ne pâri-tamâta, ɣana kinzi tamâta lâ ɣgu ndoni ma sikura tu kalonzi tawana Yesu ku sipono muli pa i kawa ɣgua. ⁶ Aku miki kala mine nâ kalonjo Maro Kindeni ne sarawâŋa lâ, aku kao nemi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi marumbu lâ.

⁷ Mine nde naŋa angere ɣgua lâ pepa ɣine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Rom lawea, miki ɣinde Maro Kindeni ilo ndo keno pami kala ipateami tu kamo i tamwata ne ɣgu. Tamânda Maro Kindeni anga Maro ɣalae Yesu Kirisi nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami.

Paulo ilo tu ikalelenzi kalo-tawana tamâta ɣgu simo Rom lawea

⁸ Nana atu aporo ɣgua ɣine muŋga lâ ɣga; ikura tâno ndoni, kinzi tamâta uru situla miki parinami tu nemi kalo-tawana ikeno kaika ɣinde. Mine nde lâ Yesu Kirisi ɣa naŋa kawâŋgu ndanje pa nanerŋgu Maro Kindeni ɣana miki rârâni kâ. ⁹ Naŋa uru amandi kaika nâ ɣana aveta wurâta pa Maro Kindeni, ɣana atula pâri ara pwataki ɣana i Natu kâ. Aku Maro Kindeni tamwata nde isama tu naŋa uru kalonjgu ɣgere ɣana miki kâ ikura zo zo, ¹⁰ lâ nanerŋgu noŋa rârâni. Aku naŋa uru ano papa i tu ma isâu pa naŋa, ku ma iveta nzâla pana ɣana amâ amo kumi.

¹¹ Naŋa ilonjgu ndo tu amora miki. Naŋa ilonjgu tu atula Koroani Sapâŋa ne ilo-kalo pinde pami, ɣana ipu tini kaika pa ilomi kalomi. ¹² Naŋa ilonjgu kalonjgu nde ikeno mine; ambo naŋa ma amâ amo kumi, ande nemi kalo-tawana ma ivila naŋa,aku nanerŋgu kalo-tawana kala ma ivila miki mine nâ. Aku ɣinde ma ipu tini kaika pa kinda rârâni ilonda kalonda. ¹³ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilonjgu tu miki ma kasama ɣine sondo; muŋgani, ikura zo rârâ, naŋa ilonjgu patea tu ma amâ amorami. Nanerŋgu wurâta uru ivilanzi tamâta lâ tinikoa ɣgu pinde ɣana sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. Aku naŋa ilonjgu tu avila miki lâ vetâŋa kie taituni. Andeta naŋa akura tu amâ amorami, ande tia.

¹⁴ Maro Kindeni ipatea wurâta pa naŋa tu ma avilanzi tamâta rârâni, kinzi kumbâe wa sâwa wa, kinzi ilo-kalo tamwatanzi wa tamâta nenzi ilo-kalo ɣalae koŋa tia wa. ¹⁵ Mine kala ilonjgu igagatina ɣana amâ atula pâri ara pa miki tamâta kamo Rom lawea ton.

Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pâri ara tini

¹⁶ Maro Kindeni ne walo kaika ikeno pâri ara tini. Mine nde na ja mai ngu ñana aporo atula pâri ara kâ, ande tia ndo. Pâri ara ñinde nde Maro Kindeni ne kaika ñana ikai kinda kalo-tawana tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. I iveta mine pa maka Juda tamâta munja lâ, aku muli ñga iveta mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ñgu. ¹⁷ Pâri ara ñinde itula Maro Kindeni ne mâsi ñana iveta kinda tapânga sondo lâ i nao. Ambo kinda ma kalonda tawana i, ande ma tapânga tamo ilonda mbâra-mbâra lâ i nao, ñana tu kalo-tawana ne nzâla simbo nâ ikura tu iveta kinda tapânga mine. Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea kinzi kalonzi tawana i, kinzi ñinde rârâni ma simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, aku ma simo vianzi nâ.”

Kinzi tamâta rârâni sipu mulinzi pa Maro Kindeni

¹⁸ Maro Kindeni imo samba ilo, aku i ne wisi-nâna ñalae nde ikeno panzi tamâta rârâni ñinde sipu mulinzi pa i ku sipaveta kuku kiesaka ne vetâja. Kinzi nenzi vetâja potomule ñinde uru itawa ñgua mao ndue lâ. ¹⁹ Kinzi tamâta ñinde sikura tu sisama Maro Kindeni kilala, ñana tu i tamwata itula ñinde pwataki panzi lâ. Andeta kinzi sipu mulinzi papa i. Mine kala ikai kazâja ñalae tina panzi. ²⁰ Nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulianzi kelekele rârâni sipânga, aku imâ lee ipânga lâ zo ñine, ande tamâta sikura ñana sisama tu Maro Kindeni ne walo kaika uru ikeno mine ku imo nâ. Aku sikura ñana sisama i kilala pwataki tu i nde Maro Ñalae mao kanaño. Kinda tamâta takura tu tamora i kilala tava ne walo kaika ñinde lâ matânda, ande tia. Taitu kinda uru tamora kelekele rârâni ñinde i munja ipulianzi sipânga lâ,aku kelekele ñinde itula i kilala pwataki lâ. Mine nde tamâta tonge ikura tu iporo ñgua mine tu, “Nanerñgu soki tonge tia, ñana tu na ja ñandai asama Maro Kindeni kilala ñga”, ande ikura tia.

²¹ Kinzi sisama Maro Kindeni kilala marumbu lâ, andeta ilonzi patea tu i ñandai Maro Ñalae mao ñga. Mine kala kinzi ñandai sipanea i ja sisuka kâki ñga,aku ñandai kawanzi ndanje papa i ñga. Nenzi ilo-kalo nde ipânga kapa lâ. Ñinde itogo kondoma ipipi ndo lâ ilonzi kalonzi kaa kaa ñinde. ²² Kinzi sipalâje siporo tu, “Maka nde ilo-kalo tamwatama”, andeta sipânga kapa ndo lâ. ²³ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ina uru imo mine ku imo nâ,aku sipile nenzi mâsi ñana siwângi sipanea i kâ. Kinzi sipaye tamâta tainzi wa sii tainzi wa ñgoa ñgoi tainzi wa mwâta tainzi wa lâ kâi tini, ñinenga sipaye tukunzi siwângi pa kelekele kaa kaa ñinde.

Kinzi tamâta uru siveta mâsi potomule kie-kie

²⁴ Kinzi tamâta ñinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Mine kala ipilenzi lâ,aku warakanzi nenzi ilo-kalo potomule ñinde igagatinzi ñana siveta mâsi sakamao ñana sipalulua warakanzi tininzi potomule kâ. ²⁵ Kinzi tamâta ñinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ñgua mao,aku sipalonjo pa ñgua lajeja nâ. Kinzi sipaye nenzi mâsi ñana siwângi sipanea Maro Kindeni tamwata, inani nia ndoyo ipulianzi kelekele rârâni sipânga lâ,aku siwângi sipanea kelekele ndainani nâ Maro Kindeni mungani ipulianzi sipânga ñinde. Kinzi sipo muli pa kelekele ñinde, andeta Maro Kindeni tamwata nde kelekele rârâni warika. Mao nâ, i nde kelekele rârâni warika,aku kinda nenda paneâja ma ilâ pa i simbo nâ ikura zo rârâni. Mao. ²⁶ Kinzi sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Mine kala ipilenzi tu sipaveta kuku ilo-yosija ne mâsi sakamao. Opopo,kinzi taine ilonzi keno pa pakâeja ne vetâja ara, ande tia. Kinzi sipalulua warakanzi tininzi potomule ilâ pa nawalanzi taine nâ. ²⁷ Aku kinzi tamâne kala mine nâ,kinzi sipu mulinzi pa pakâeja ne vetâja ara kâ,aku ilonzi ñalae tina ñana sipalulua warakanzi tininzi potomule ilâ pa nawalanzi tamâne nâ. Kinzi sipaveta kuku mâsi sakamao ndo ñinde. Mine nde sikai nenzi vetâja potomule ñinde ne pareja-nia lâ warakanzi karaenzi.

²⁸ Kinzi tininzi pwâka tu kalonzi ñgere ñana Maro Kindeni kâ. Mine kala isâu panzi tu sipaveta kuku warakanzi nenzi ilo-kalo sakamao ñinde nâ. Aku kinzi siveta mâsi potomule kie-kie. ²⁹ Ilo-kalo potomule kie-kie nde pipi lâ keno ilonzi kalonzi. Mine kala kinzi sipaveta kuku kiesaka ne vetâja kie-kie. Kinzi ilonzi igagatinzi ñana sigona mbaliña rârâ,aku wisinzi tia. Kinzi ilonzi yosi ñana tininzi pinde nenzi mbaliña,aku

sipawa ḥhua wa sipunzi tamâta pâta simâte wa. Kinzi sikai lajenja panzi tininzi pinde, aku ilonzi sakamao ḥnananzi tona. Kinzi siporo ḥhua nao-muli,³⁰ aku siporo ḥhua lajenja ḥana siyaula tamâta pinde ḥanzi kâ tona. Kinzi sikai kazâja pa Maro Kindeni, aku siporo ḥhua pavaligija pa warakanzi tona. Kinzi ilonzi tu kinzi nâ nde tamâta ara, aku sindeka nâ ḥana sipasuka warakanzi ḥanzi kâki kâ tona. Kinzi ilonzi igagatinzi ḥana sipaveta kuku vetâja sakamao wasaseki pinde, aku tajanzi kaika pa tinanzi-tamanzi tona.³¹ Kinzi nenzi ilo-kalo ara tonge keno panzi tia ndo. Kinzi sitoto warakanzi nenzi ḥhua pâja ututu, aku ḥandai tininzi mwasa panzi tininzi pinde wa kalonzi sukâja ḥnananzi wa.³² Maro Kindeni ne ḥhua tukuja sondo itula pwataki tu mateja uru io tini ḥnananzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule kie-kie ḥinde, aku kinzi tamâta ḥinde sisama ḥhua tukuja ḥinde marumbu lâ. Andeta tajanzi kaika ku sipaveta kuku mâsi ndainani nâ. Andeta ḥinde nâ tia; kinzi sindekananzi tamâta ḥinde uru sipaveta kuku mâsi potomule kie-kie ḥinde tona.

2

Maro Kindeni ipare nia sondo ndo panzi tamâta

¹ Mine nde miki tamâta ea uru kataleanzi tinimi pinde ḥana nenzi vetâja kâ, ande ḥanja atu aporo ḥhua pa miki taitu-taitu. Noko pwura ḥana kuporo tu noko ne soki tonge tia, ande kura tia. Kulojo ḥga; lâ zo ndia noko kuporo kutalea tamâta tonge, ande noko kuporo tale pa tamwata tona, ḥana tu noko tamwata kala uru kuveta vetâja taituni ikura tamâta ḥinde iveta mine.

² Kinda tasama tu Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule kie-kie ḥinde, aku i ne pareja-nia ḥinde nde sondo ndo.³ Kinzi tamâta pinde uru siveta mâsi potomule mine, aku noko uru kuporo tale kusowe ḥhua lâ tininzi. Andeta noko tamwata uru kuveta vetâjani ndaina ikura kinzi siveta mine. Tiambo noko ilo tu Maro Kindeni ne pareja-nia ma ingenje ḥnanano, tiya? Tia ndo kanajo!⁴ Maro Kindeni uru kalo sukâja ḥalae pa noko. I imo io tini ḥnanano ikura zo luandondo ḥalae, aku i ḥandai ipare nia walele pa noko ḥga. Tiambo noko ilo tu Maro Kindeni ne vetâja ara ḥinde nde kelekele kaa nâ, a?⁵ I ilo tu noko ma kupalele ilo kalo, aku ḥana duvi ḥinde kâ i uru iveta kie ara nâ pano. Tiambo noko kuzizâla ḥana ḥinde kâ, a?

⁵ Taitu noko nde taja-kaika tamwata, aku tini pwâka tu kupalele ilo kalo. Mine kala noko kupayaula tamwata, aku muli, lâ zo ḥinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ipângâ nia yo aku i ma ipare nia sondo ndo panzi tamâta, ande i ne wisi-nâna ḥinde ma imâ ḥalae tina pa noko.⁶ ḥana tu “Maro Kindeni ma kulu ilanzi tamâta rârâni taitu-taitu, ipakura kuku vetâja ndia munja kinzi siveta ḥinde.”⁷ Tamâta pinde uru sipaveta kuku vetâja ara. Kinzi ilonzi ndo tu Maro Kindeni ma ionzi simo i ne sinâla ilo ku ma isuka ḥanzi kâki, aku ilonzi ndo tu i ma via mao ilanzi ḥana simo vianzi kuku i ku simo nâ. Maro Kindeni ma via mao ndainani nâ ilua kinzi tamâta ḥinde, kala ma simo ara mine ku simo nâ.⁸ Aṅga tamâta pinde uru ilonzi pa warakanzi nâ. Kinzi sipu mulinzi pa vetâja ara, aku sipaveta kuku vetâja potomule nâ. Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ḥinde, aku i ma ipare nia sondo ndo panzi.⁹ Malia wa nâna ḥalae tina ma ipângâ panzi tamâta rârâni uru siveta vetâja potomule. ḥinde ma ipângâ panzi Juda tamâta, aku ma ipângâ mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ḥgu tona.¹⁰ Andeta Maro Kindeni ma iveta kie ara panzi tamâta rârâni uru siveta vetâja ara. I ma ivetanzi simo ara ndo lâ i ne sinâla ilo, aku ma isuka ḥanzi kâki wa wisi-pisi ilanzi wa. I ma iveta mine panzi Juda tamâta, aku ma iveta mine nâ panzi tamâta lâ tinikoa ḥgu tona.¹¹ ḥana tu tamâta rârâni simo rege-rege lâ Maro Kindeni nao.

¹² ḥinde nde duvi mine; kinzi tamâta lâ tinikoa ḥgu nde sizizâla ḥana Mose ne ḥhua tukuja kâ. Maro Kindeni ma izavarunzi ḥana nenzi kiesaka kâ, andeta i ma ilea pa Mose ne ḥhua tukuja ḥineṅga ipare nia panzi, ande ma tia. Aṅga kinzi Juda tamâta, ande Mose ne ḥhua tukuja ikeno panzi. Mine kala Maro Kindeni ma ilea pa ḥhua tukuja ndainani nâ, ḥineringa ma ipare nia panzi ḥana nenzi kiesaka kâ.¹³ Ambo tamâta tonge ilojo ḥgu

tukuña lâ taja nâ, ande njinde ikura tu iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Arja tamâta ea kinzi uru siveta ikura ñgua tukuña itula panzi mine, ande kinzi njinde nâm ma sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ¹⁴ Kinzi ñgu pinde nde sizizâla ñana Mose ne ñgua-tukuña kâ. Andeta lâ zo ndia kinzi warakanzi ilonzi igagatinzi ñana siveta vetâja ara pinde, ikura Mose ne ñgua tukuña itula mine, ande mâsi njinde itula pwataki tu kinzi sisama vetâja ara wa vetâja potomule kilala pwataki. Mao nâm, Mose ne ñgua tukuña ikeno panzi tia, taitu warakanzi nenzi ilo-kalo ipânga itogo nenzi ñgua-tukuña mine. ¹⁵ Kinzi nenzi vetâja ara njinde itula pwataki tu Maro Kindeni ingere Mose ne ñgua tukuña duvi lâ ilonzi kalonzi marumbu lâ. Kinzi sisama tu vetâja pinde nde vetâja ara, aku njinde kala itula pwataki tu ñgua-tukuña duvi ikeno lâ ilonzi kalonzi. Ñana tu zo pinde warakanzi nenzi ilo-kalo italeanzi ñana vetâja tonge munga siveta, kala sisama tu vetâja njinde nde vetâja potomule. Anja zo pinde nenzi ilo-kalo njinde itula pwataki panzi mine tu vetâja tonge munga siveta nde vetâja ara. ¹⁶ Muli ñga njinde ma ipânga nia yo, lâ zo ñalae njinde Yesu Kirisi ma ikai Maro Kindeni ndamwa ku ma ipare nia panzi tamâta rârâni ñana nenzi ilo-kalo paveâja ndoni. Na ja uru aporo atula pâri ara ndainani nâm pwataki.

Kinzi Juda tamâta kalonzi tawana tu Mose ne ñgua tukuña ikura tu ivilanzi; andeta tia

¹⁷ Kala ñine na ja ilonju ñgua tu aporo pa miki Juda tamâta, miki njinde uru kalomi tawana tu Mose ne ñgua tukuña nde ikura ñana ivetami kamo sondo lâ Maro Kindeni nao. Miki uru kapasuka warakami tinimi ku kaporu tu, “Makani nde Maro Kindeni ne ñgu”. ¹⁸ Miki kasama lâ ñana vetâja rârâni Maro Kindeni ipatea pami tu ma kaveta njinde. Aku Mose ne ñgua tukuña ipananami lâ, kala miki kakura tu kasama vetâja rârâni kilala tu vetâja pinde nde ara, anja vetâja pinde nde ara tia. ¹⁹⁻²⁰ Miki ilomi tu ñgua-tukuña ipananami lâ, aku miki katu ilo-kalo ara rârâni nde ikeno pami marumbu lâ. Aku miki katu ñgua rârâni miki kaporu nde ñgua mao kanajo. Mine nde miki uru kaporu tu, “Mao nâm, maka kakura tu katula nzâla panzi tamâta matanzi leva-leva. Maka kamo katogo sinâla mine panzi tamâta simo kondoma ilo. Maka kakura tu kapanananzi tamâta ea simo tava ilo-kalo soki-soki. Maka kamo kinzi lâlû kiri-kiri nenzi pananâja.” ²¹ Mao nâm, miki uru kapanananzi tamâta pinde. Andeta ñana sâ kâ ñga miki ñandai kapanana warakami ñga, a? Miki uru kaporu tu, “Kinzi tamâta ma sipanâwe ndimo”. Tiambo miki warakami uru kapanâwe, tiya? ²² Miki uru kaporu tu, “Kinzi pakâeja tamâta ma sipalulua warakanzi tininzi potomule ndimo”. Tiambo miki warakami uru kaveta vetâjani ndaina, tiya? Miki uru kaporu tu, “Kinda Juda tamâta ma tininda piti ndo ñananzi maro lajeja”. Tiambo miki warakami uru kapanawe kelekele njinde ikeno lâ tinikoa nenzi luma sapâja ilo, tiya? ²³ Miki uru kapasuka warakami tinimi ku kaporu mine tu, “Maro Kindeni ne ñgua tukuña nde ikeno pa maka nâm”. Tiambo miki warakami uru kala ja kapole ñgua tukuña,aku nemí vetâja njinde igagatinzi tamâta pinde ilonzi kalonzi ñana siporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni, tiya? ²⁴ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Ñana miki Juda tamâta warakami nemí vetâja soki kâ, ande kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu uru siporo ñgua pavaligija ñana izavaru Maro Kindeni ña kâ.”

Kinzi Juda tamâta mao kilalanzi

²⁵ Ambo miki kapono muli sondo pa Mose ne ñgua tukuña rârâni, ande Juda nenzi mäsi ñana karae-veja kâ nde kelekele ara pami. Andeta kaloko ñga; ambo miki kala ja kapole ñgua tukuña, ande miki kapânga katogonzi tamâta njinde ñandai sikai karae-veja ne mäsi kilala lâ tininzi. ²⁶ Ambo tamâta tonge ñandai ikai karae-veja ne mäsi kilala lâ tini, andeta i uru ipono muli pa ñgua tukuña ne vetâja arara rârâni, ande lâ Maro Kindeni nao tamâta njinde imo itogo tamâta munga ikai karae-veja ne mäsi kilala lâ tini. ²⁷ Mao nâm, miki Juda tamâta kakai Mose ne ñgua tukuña njinde ikeno lâ pepa tini marumbu lâ. Aku nanayoni miki kakai karae-veja ne mäsi kilala lâ tinimi tona. Andeta kaloko ñga; ambo miki ma kala ja kapole ñgua tukuña, ande muli ñga tamâta pinde ma simandi ñgua nia ku ma sisowe ñgua lâ tinimi. Kinzi tamâta njinde ñandai sikai karae-veja ne mäsi

kilala lâ tininzi ñga, andeta kinzi uru sipono muli mao pa ñgua tukuña. Kinzi ñinde ma sisowe ñgua lâ miki Juda tamâta tinimi.

²⁸ Ambo tamâta tonge ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini nâ, ñinejga iponda Juda ñgu ñoa lâ tamwata tini, ande i ñandai Juda tamâta mao ñga. ²⁹ Aÿga tamâta ea Maro Kindeni ne mâsi kilala ikeno lâ i ilo kalo, ande tamâta ñinde nâ nde Juda tamâta mao. Ñgua tukuña ikura tu iveta i ipânga mine, ande tia. Maro Kindeni ne Koroani Sapâja nâ iveta wurâta mine lâ tamâta ilonda kalonda. Kinzi tamâta ma tininzi pwâka tu sisuka Juda tamâta mao ñinde ja kâki, andeta Maro Kindeni tamwata ma isuka tamâta ñinde ja kâki.

3

Vetâja potomule ikura tu itawa vetâja ara ndue, ande tia

¹ Mine nde nanengu kasoñâja ikeno mine; tiambo Maro Kindeni iveta vetâja arara pinde panzi Juda ñgu, aku i ne vetâja arara ñinde ipole vetâja arara iveta panzi ñgu pinde rârâni, tiya? Kinzi Juda tamâta sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi, aku ñinde ivilanzi, tiya?

² Naja apaimi tu mao nâ, Maro Kindeni uru iveta vetâja arara kie-kie panzi Juda tamâta! I ne vetâja ñalae tina nde mine; i munjani io i tamwata kawa ñgua ilâ panzi Juda ñgu tu ma sikatona panzi tamâta rârâni.

³ Mao nâ, Juda tamâta pinde ñandai sipono muli pa i kawa ñgua ñinde ñga. Andeta kalomi ñgere sondo ñga; tiambo nenzi taj-a-kaika ñinde igagati Maro Kindeni ñana ma ipu i tamwata ne ñgua pâja utu, a? ⁴ Tia ndo kanajo! Kinda tamâta rârâni uru taporo ñgua lanjeña, anga Maro Kindeni i simbo nâ iporo ñgua mao nâ ikura zo rârâni. Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Maro Kindeni, noko ne ñgua rârâni kilala ipânga nia yo tu ñgua ñinde nde mao kanajo.

Noko pwatu tamâta nenzi vetâja soki panzi,aku ñinde nde sondo ndo.”

⁵⁻⁶ Tamâta pinde warakanzi nenzi ilo-kalo ikeno mine tu, “Kinda nenda vetâja potomule uru itula Maro Kindeni ne vetâja arara ipânga nia yo. Mine nde i ne mâsi ñana ikai kazâja pa kinda ñana nenda kiesaka kâ, ande vetâja soki.” Naja apaimi tu ilo-kalo mine nde soki ndo. Ambo Maro Kindeni ne vetâja pinde nde vetâja soki, ande i ma ikura tu ipare nia sondo pa kinda tamâta rârâni ñana nenda kiesaka kâ, ande ma tia. Andeta tia. ⁷ Ilo-kalo mine nde kie taituni itogo ñgua soki tamâta pinde uru siporo mine tu, “Nanengu ñgua lanjeña uru iveta Maro Kindeni ne ñgua mao ipânga nia yo, aku ñinde iveta i ja ipânga ñalae. Mine nde ñana sâ kâ ñga i io ñoa ‘Kiesaka Tamwata’ lâ na ja tiniñgu ku ipare nia pana, a?” ⁸ Aku ilo-kalo mine nde kie taituni itogo ñgua kaa tonge tamâta pinde uru siporo mine tu, “Ayo, talâ taveta vetâja potomule nâ, ñana tu ñinde ma iveta vetâja ara pinde sipânga!” Tamâta pinde uru sisowe ñgua pavaligija lâ tiniñgu ku siporo tu na ja warakângu kala uru aporo ñgua kie taituni itogo ñgua kaa ñinde. Maro Kindeni ma ionzi tamâta ñinde lâ i ne ñgua nia, ku ma ipare nia sondo panzi, ikura nenzi vetâja ñinde.

Tamâta tonge uru iveta vetâja ara nâ, ande tia

⁹ Mine nde miki kalomi ñgere sondo ñga; tiambo kinda Juda tamâta nenda vetâja nde ara nâ, aku ipole kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu nenzi vetâja, tiya? Tia ndo kanajo! Naja munja nâ atula ñgua pwataki tu kiesaka ne wâlo nde ikai kinda rârâni kaika lâ, kinda Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu wa. ¹⁰ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta tonge imo tava ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo kanajo.

¹¹ Tamâta tonge uru imo tava ilo-kalo ara nâ, ande tia. Tamâta tonge ilo tu ma imo kuku Maro Kindeni, ande tia. ¹² Tamâta rârâni nde sipu mulinzi pa Maro Kindeni marumbu lâ. Kinzi rârâni nde simo tamâta sakamao ndo. Tamâta tonge uru iveta vetâja ara nâ, ande tia ndo kanajo.”

¹³ “Kinzi kawanzi nde itogo mateja tamâta nenzi kuru mwasina, kawa maa nâ ikeno. Kinzi uru siporo ñgua mona-mona palanjeja rârâ ñinde,aku ñgua ñana iyaulanzi tamâta kâ nde pipi lâ ikeno kawanzi ilo, itogo mwâta saka ikanzi tamâta kala simâte mine.”

¹⁴ “Ikura zo rârâni kinzi siporo ñgua sakamao wa wisi-nâna ne ñgua kie-kie wa.”

¹⁵ “Ikura zo rârâni kinzi ilonzi ara ñana sipunzi tamâta pinde pâta simâte. ¹⁶ Kinzi uru siveta vetâna ñana siyaulanzi tamâta pinde wa siveta malia panzi wa. ¹⁷ Kinzi ñandai sipaveta kuku mâsi ñana simo ilonzi kalonzi taitu kunzi tininzi pinde ñga.”

¹⁸ “Kinzi simege ñana Maro Kindeni tia ndo. Kinzi sipu mulinzi papa i.”

¹⁹ Tamâta ea kinzi sipono muli pa Mose ne ñgua tukuja, ande wurâta ikeno pa kinzi jinde rârâni ñana soka Mose ne ñgua tukuja rârâni muli. Mine kala tamâta tonge ikura tu ipasuka tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. Kinda tamâta rârâni lâ nia ndoni kawânda buu nâ tamandi tava ilonda muso lâ i nao. ²⁰ Ñana tu mâsi ñana tapono muli pa ñgua tukuja kâ nde ikura tu iveta tamâta tonge ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Ñgua tukuja ne wurâta taitu nâ ikeno, aku wurâta ñinde nde ñana itula pwataki tu kinda nde kiesaka tamwatânda.

Tamâta ea kalo tawana Yesu Kirisi, ande i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

²¹ Andeta kala ñine Maro Kindeni ne mâsi ñana ivetanzi tamâta sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao, ande ipânga nia yo lâ. Aku mâsi ñinde nde piti ndo ñana ñgua-tukuja ne nzâla kâ. Ñgua ñana Maro Kindeni ne mâsi ñinde kâ nde ikeno lâ Mose ne ñgua tukuja wa kinzi ñgua-tulâna tamâta muñgâja nenzi ñgua wa. ²² Maro Kindeni ne nzâla nde mine; kinda tamâta ea kalonda tawana Yesu Kirisi, ande kinda ñine rârâni taitu-taitu tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Nzâla taituni ñinde nde ikeno pa kinda tamâta rârâni lâ ñgu ndoni. ²³ Kinda tamâta rârâni taitu-taitu taveta kiesaka, kala takura tu tamo ara kuku Maro Kindeni, ande tia. ²⁴ Andeta Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma io ne wisi-wisi imâ pa kinda,aku ñana i ne wisi-wisi ñinde kâ, ande Yesu Kirisi iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. Mine kala Maro Kindeni tamwata iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinda warakânda ñandai taveta vetâna ara tonge kala tapânga ilonda mbâra-mbâra mine ñga. ²⁵ Nanayoni Maro Kindeni ipatea tu Yesu Kirisi ma imâte ñana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda, kindani kala uru kalonda tawana i. Maro Kindeni ne mâsi ñinde nde duvi mine; i ilo tu kinda ma tasama i kilala pwataki tu i ne vetâna rârâni nde sondo ndo. Singani, ande i nao mwasa nâ panzi tamâta,aku ñandai ipare nia walele panzi ñana nenzi kiesaka ñga. ²⁶ Anga lâ zo ñine, ande Maro Kindeni kalo ñgere ñana tamâta nenzi kiesaka kâ ku ipare nia panzi. Mao nâ, i ne vetâna rârâni nde sondo ndo,aku tamâta ea kalonzi tawana Yesu, ande Maro Kindeni iveta kinzi rârâni sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao.

²⁷ Mine kala kinda takura tu tapasuka warakânda tininda, ande tia ndo, ñana tu nenda mâsi ñana tapono muli pa ñgua tukuja kâ ikura tu iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao, ande tia. Kalo-tawana nâ ikura tu iveta kinda tapânga mine. ²⁸ Kala ñine tasama tu nenda kalo-tawana simbo nâ iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Mâsi ñana tapono muli pa Mose ne ñgua tukuja ikura tu iveta kinda tapânga mine, ande tia.

²⁹ Miki kalomi ñgere sondo ñga; tiambo Maro Kindeni nde Juda ñgu nâ nenzi Maro ñalae, tiya? Tiambo i ñandai kinzi ñgu pinde nenzi Maro ñalae tonâ, tiya? Narja apaimi tu Maro Kindeni imo Maro ñalae panzi ñgu ndoni. ³⁰ Maro Kindeni taituni imo,aku i uru iveta vetâna kie taituni nâ panzi tamâta ndoni,kinzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu wa. Mine kala kinda tamâta ea kalonda tawana Yesu Kirisi, ande Maro Kindeni iveta kinda rârâni tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. ³¹ Taitu nenda kalo-tawana ñinde ñandai iveta ñgua-tukuja ipânga itogo kelekele kaa nâ. Kinda nenda kalo-tawana itula pwataki tu ñgua-tukuja nde kelekele mao kananjo.

4

Abraham ne kalo-tawana nā iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

¹ Miki kalomi ḥgere ḥana maka Juda ḥgu timbuma Abraham parina kâ.

² Ambo Abraham ne vetâja ara pinde siveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande i ma ikura tu ipasuka tamwata tini. Andeta i ḥandai ipânga ilo mbâra-mbâra lâ nzâla ḥinde ḥga. Mine kala ikura tu ipasuka tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia. ³ ḥana tu Maro Kindeni kawa ḥguo ikeno lâ pepa tini mine tu, “Abraham kalo tawana Maro Kindeni, aku ne kalo-tawana ḥinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

⁴ Ambo tamâta tonge uru iveta wurâta ku ikai mbumbu ḥana, ande kinda ḥandai taporo tu mbumbu ḥinde nde wisi-ara ne kelekele ḥga. ḥinde nde tamâta ḥinde ne kulu ḥana ne wurâta kâ. ⁵ ḥnga tamâta ea kalo tawana tu Maro Kindeni uru ivetanzi kiesaka tamwatanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra, kala isama tu i tamwata ne vetâja ara ma ivila i tia, ande tamâta ḥinde ne kalo-tawana ḥinde nâ iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra. ⁶ Aku Daviti kala iporo ḥguo kaja taituni mine. Iporo ḥguo ḥana ndekâja ḥinde uru ipânga panzi tamâta ḥinde Maro Kindeni ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra, kinzi ḥinde sisama tu nenzi vetâja ara ikura tu ivilanzi tia. ⁷ Daviti ne ḥguo ikeno mine tu,

“Ambo Maro Kindeni ikai kiesaka piti lâ tamâta tonge tini ku izavaru i ne vetâja potomule rârâni piti, ande tamâta ḥinde ikura tu indeka ḥalae. ⁸ Ambo Maro ḥalae ipatea tu i ma kalo ḥgere kilo tia ḥana tamâta tonge ne kiesaka kâ, ande tamâta ḥinde ikura tu indeka ḥalae.”

⁹ Tiambo miki ilomi tu ndekâja ḥinde ma ipânga panzi tamâta pinde nâ, kinzi ḥinde munja sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi, a? Mine tia. Ndekâja ndainani nâ ma ipânga panzi tamâta pinde tona, kinzi ḥinde ḥandai sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi. Munja nâ na ja atula Maro Kindeni kawa ḥguo pwataki pami mine tu, “Abraham kalo tawana Maro Kindeni, aku ne kalo-tawana ḥinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.” ¹⁰ Ayo, miki kalomi ḥgere sondo ḥana Abraham ḥga. Tiambo ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini munja lâ, ḥninenja ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, tiya? Na ja aporo tu lâ zo ḥinde i ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini tia yo, ande Maro Kindeni iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra. ¹¹ Lâ zo ḥinde i kalo tawana Maro Kindeni, aku ne kalo-tawana ḥinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku imo lee ku muli, ḥninenja ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini, aku mâsi ḥinde itula pwataki tu i ne kalo-tawana nâ iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ. Mine kala tamâta ea kinzi ḥandai sikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tininzi, ambo nenzi kalo-tawana ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi tamâta ḥinde rârâni sipânga sitogo Abraham ne vâsa mao mine. ¹² Aku Juda tamâta pinde kala simo Abraham ne vâsa mao tona. Andeta karae-veja ne mâsi simbo nâ ḥandai ivetanzi sipânga i ne vâsa mao ḥga. Kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, ikura Abraham munja iveta mine, lâ zo ḥinde ikai karae-veja ne mâsi kilala lâ tini tia yo. Aku nenzi kalo-tawana ḥinde tona ivetanzi sipânga Abraham ne vâsa mao.

Maro Kindeni ne ḥguo pâja ikeno panzi kalo-tawana tamâta rârâni

¹³ Muنجani, Maro Kindeni ipa ḥguo kuku Abraham tavanzi i ne vâsa tu i ma tâno ndoni ilanzi. Tiambo Abraham muنجa ipono muli pa ḥguo tukuna pinde,aku ḥana duvi ḥinde kâ Maro Kindeni iveta ḥguo pâja ḥinde kuku i, tiya? Mine tia. * Abraham kalo tawana Maro Kindeni nâ, aku ne kalo-tawana ḥinde iveta i ipânga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku ḥana duvi ḥinde kâ Maro Kindeni iveta ḥguo pâja kuku Abraham.

¹⁴ Miki kalomi ḥgere sondo ḥga. Kinzi tamâta pinde uru sipono muli pa Mose ne ḥguo tukuna. Ambo Maro Kindeni ne ḥguo pâja ikeno panzi tamâta ḥinde simbonzi nâ, ande kinda nenda kalo-tawana ma ipânga kelekele kaa nâ, aku Maro Kindeni ne ḥguo pâja

* 4:13: ḥinde nde duvi mine: Abraham imo muنجani lâ,aku muli ḥga,lâ Mose ne zo, ḥninenja Maro Kindeni itu ḥguo tukuna panzi Isrel ḥguo

ma kanajo tia tona. Andeta tia. ¹⁵ Kinda tasama tu ŋgua tukuŋa ikeno. Mine kala Maro Kindeni ne wisi-nâna ilâ panzi tamâta ea sipu ŋgua tukuŋa ŋinde ututu. Ambo ŋgua tukuŋa ikeno tia, ande tamâta tojge ma ikura tu ipu ŋgua tukuŋa ututu, ande tia.

¹⁶ Maro Kindeni iveta ŋgua pâja kuku Abraham ŋana duvi taitu ŋine kâ; Abraham kalo tawana i. Mine kala Maro Kindeni ne wisi-wisi ikai nzâla piti panzi Abraham ne vâsa rârâni, ŋana Maro Kindeni ma iveta kie ara panzi, ikura i ne ŋgua pâja mine. Kalo-tawana tamâta ea kinzi sipono muli pa ŋgua tukuŋa, ande kinzi ŋinde simo Abraham ne vâsa. Andeta kinzi nâ tia; kinda tamâta pinde kalonda tawana Maro Kindeni, itogo Abraham munja kalo tawana mine, aku kinda kala tamo Abraham ne vâsa tona. Abraham imo kinda kalo-tawana tamâta rârâni timbunda, ¹⁷ ŋana tu Maro Kindeni munja iporo ŋgua pa Abraham ikeno lâ pepa tini mine tu, “Naŋa aveta noko kupâŋga kinzi tamâta ŋgu rârâ timbunzi.” Lâ Maro Kindeni nao, Abraham imo itogo kinda rârâni timbunda. Abraham kalo tawana Maro Kindeni, ina kala via ilanzi mateŋa tamâta wa iporo ŋgua ku iveta kelekele munja simo tia ŋinde tu simâ sipâŋga wa.

¹⁸ Munjani Maro Kindeni iporo ipa ŋgua kuku Abraham mine tu, “Noko ne vâsa kinzi ma sipâŋga kambwajenzi ŋalae ndo”. Lâ zo ŋinde, Abraham izizâla ndo tu Maro Kindeni ma iveta ŋgua pâja ŋinde ipâŋga kanajo mâsi mana. Andeta i kalo tawana nâ, aku imo io tini pa Maro Kindeni tu ma iveta ikura i ne ŋgua pâja ŋinde. Mine kala Abraham ipâŋga “kinzi tamâta ŋgu rârâ timbunzi”. ¹⁹ Lâ zo ŋinde, Abraham ne mbwera ipâŋga ikura mbwera tamâta ŋalae taitu (100) mine, aku i karae nde mbarakuku lâ. Aku isama tu i kaiwa Sara ikura ŋana ipagugua lâlû kâ, ande tia. Taitu i ne kalo-tawana ikeno kaika ndo. ²⁰ I ne kalo-tawana imbe tia. Aku i ilo rua-rua ŋana Maro Kindeni ne ŋgua pâja kâ, ande tia ndo. I ne kalo-tawana ipu tini kaika pa i ilo kalo, ande kala imo ipanea Maro Kindeni ja isuka kâki. ²¹ I ne kalo-tawana ikeno kaika mine tu, “Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu iveta vetâŋa ndia rârâni munja ipa ŋgua tu ma iveta.” ²² Mine nde Abraham ne kalo-tawana ŋinde iveta i “ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.” ²³ Mao nâ, ŋgua ikeno mine tu, “i ne kalo-tawana iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra”. Andeta ŋgua ŋinde ŋandai iyoke Abraham simbo nâ ŋga. ²⁴ ŋgua ŋinde iyoke kinda tona, kinda tamâta ŋine kalonda tawana Maro Kindeni, inani munja ipaŋo nenda Maro ŋalae lâ mateŋa nianzi imo via kilo. Kinda nenda kalo-tawana ŋinde iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ²⁵ Kinda taveta kiesaka, aku ŋana duvi ŋinde kâ Maro Kindeni isâu panzi kazâŋa tamâta tu ma sipu Yesu pâta imâte kâ. Andeta Maro Kindeni ilo tu kinda ma tamo ilonda mbâra-mbâra. Mine kala ipaŋo Yesu lâ mateŋa nianzi imo via kilo.

5

Kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

¹ Ayo, ŋana kinda nenda kalo tawana kâ, ande Maro Kindeni iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao marumbu lâ. Mine kala nenda Maro ŋalae Yesu Kirisi ilele Maro Kindeni ne wisi-nâna kala iveta kinda tamo ilonda kalonda taitu kuku i.

² Kinda nenda kalo-tawana ikeno pa Kirisi. Mine kala ikai nzâla piti pa kinda tu Maro Kindeni ne wisi-wisi ma imâ pa kinda. Kala zo ŋine ne wisi-wisi ŋinde uru imo kuku kinda. Aku kinda uru tao tininda pa Maro Kindeni tu ma ikai kinda talâ tamo ara ndo kuku i lâ samba ilo. Aku ŋinde iveta kinda tandeka nâ. ³ Andeta kinda tandeka ŋana ŋinde nâ, ande tia. Kinda tandeka ŋana malia kie-kie uru ipâŋga pa kinda tona, ŋana tu kinda tasama tu malia ŋinde ipu tini kaika pa ilonda kalonda ŋana tamandi kaika kâ.

⁴ Ambo kinda tamandi kaika mine, ande kinda takura tu tatingi samâŋa kie-kie ipâŋga pa kinda ŋinde piti. Ambo kinda tatingi samâŋa ŋinde piti mine, ande takura tu tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pa kinda. ⁵ Ambo kinda tao tininda mine pa Maro Kindeni, ande ma taveta mine koa tia nâ, ande tia ndo. ŋana tu Maro Kindeni munjani io Koroani Sapâŋa imâ pa kinda itogo wisi-ara mwasina, aku Koroani Sapâŋa imaliji Maro Kindeni ne tini-mwasa ipipi lâ ilonda kalonda.

⁶ Nia ndoyo, kinda tapu mulinda pa Maro Kindeni. Lâ zo ɻjinde, kinda takura ɻjana tapavila warakânda kâ, ande tia ndo. Andeta Maro Kindeni ipatea zo tonge pa Kirisi tu ma imâte ɻjana ivila kinda kâ. Kinda tamo mine lee zo ipânga lâ, aku Kirisi imâte ikura Maro Kindeni ne pateâna mine. ⁷ Mao kanajo, kinda tamâta ma tininda pwâka ndo ɻjana tamâta ɻjana tavila tamâta tonge uru iyoka ɻngua tukuja rârâni muli. Andeta zo pinde nâ, ambo tamâta tonge uru kalo sukâra nâ ɻjananzi i tini pinde, ande kinda pinde ma tapu tini kaika pa warakânda ilonda kalonda tâ ku ma tamâta ɻjana tavila tamâta ɻjinde tâ. ⁸ Andeta kalomi ɻngere sondo ɻnga; nia ndoyo, lâ zo ɻjinde kinda tapaveta kuku kiesaka ne vetâna yo, ande pa zoni ndaina Kirisi imâte ɻjana ivila kinda kâ. Aku i ne vetâna ɻjinde itula pwataki tu i ilo ndo ikeno pa kinda.

⁹ Kirisi imâte ɻjana iveta kinda kiesaka tamwatânda tapânga ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao, ande kala zo ɻjine tamo mine. Mine nde kinda tasama sondo tu i ma ike ɻjana kinda kâ, lâ zo muli ɻjinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ilâ panzi tamâta lâ i ne ɻngua nia. ¹⁰ Muñga kinda tamo Maro Kindeni ne kazâna tamâta, andeta i Natu imâte ɻjana iveta kinda tapânga ilonda kalonda taitu kuku Maro Kindeni. Kala ɻjine Maro Kindeni Natu imo via, ma imo mine ku imo nâ, aku kinda tamo ilonda kalonda taitu kuku Maro Kindeni. Mine kala kinda tasama sondo tu Yesu Kirisi Via Tamwata ma ike ɻjana kinda kâ lâ zo muli ɻjinde. ¹¹ Aku kinda tandekana Maro Kindeni tona, ɻjana tu nenda Maro ɻjalae Yesu Kirisi iveta kinda tapânga ilonda kalonda taitu kuku i marumbu lâ.

Adam ikai nzâla piti ɻjana mateja kâ, anja Yesu nde ikai nzâla piti ɻjana via kâ

¹² Kinda tasama tu nia ndoyo, tamâta taitu nâ iveta kiesaka, aku ɻjana i ne vetâna ɻjinde kâ kiesaka ipânga tâno kulu. Aku kiesaka ikai mateja imâ ipânga tava. Mine kala mateja isala nia ilâ ikainzi tamâta rârâni, ɻjana tu tamâta rârâni uru siveta kiesaka. ¹³ Siñgani, lâ zo ɻjinde ɻngua tukuja ɻjandai imâ ipânga lâ ɻnga, ande kiesaka ikeno tâno kulu mungani lâ. Andeta kaloko ɻnga; ambo ɻngua tukuja ikeno tia, ande Maro Kindeni ma kalo ɻngere ɻjana kinda tamâta nenda kiesaka taitu-taitu kâ, ande ma tia. ¹⁴ Andeta nia ndoyo, lâ Adam ne zo ɻjinde,aku imâ lee ipânga lâ Mose ne zo, ande mateja ikai poe kaika panzi tamâta rârâni. Kinzi tamâta pinde ɻjandai siveta kiesaka itogo Adam munja iveta mine, lâ zo ɻjinde ilaja ipole Maro Kindeni ne ɻngua tukuja. Andeta mateja ikai poe kaika panzi tamâta ɻjinde tona. Adam nde itula tamâta ɻjana ipânga muli kâ ɻjinde kilala pwataki.

¹⁵ Andeta Adam ne kiesaka ɻnga Maro Kindeni ne wisi-ara nde kie taituni, ande tia ndo. Mao nâ, ɻjana tamâta taitu nâ ne kiesaka kâ, ande tamâta rârâni simâte. Taitu Maro Kindeni ne wisi-wisi ɻjalae ɻjinde ipole kiesaka ne walo ndoni,aku wisi-wisi ɻjinde ipânga ɻjalae tina pa kinda tamâta. ɻjana Yesu Kirisi simbo nâ ne wisi-wisi kâ, Maro Kindeni iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra. Aku vetâna ɻjinde itogo wisi-ara ilua kinda mwasina. ¹⁶ Aku mine nâ, Maro Kindeni ne wisi-ara ɻjandai iveta vetâna kie taituni pa kinda ikura tamâta taitu ɻjinde ne kiesaka ɻjinde iveta pa kinda ɻnga. ɻjana tamâta taitu ɻjinde ne kiesaka taitu kâ, ande Maro Kindeni ionzi tamâta rârâni lâ ɻngua nia ku ipa ɻngua lâ ɻjana izavarunzi kâ. Andeta Maro Kindeni ne wisi-ara nde ɻjalae tina, ɻjana tu kinda tamâta rârâni uru taveta kiesaka rârâ ɻjinde, andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kinda ku iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinda nenda ara tonge keno ɻjana i ma iveta mine pa kinda, ande tia ndo. ¹⁷ Mao nâ, tamâta taitu ɻjinde ne kiesaka ikai nzâla piti pa mateja tu ma imâ ipânga, kala mateja imo itogo koipu ɻjalae ɻjana itawanzi tamâta rârâni ndue kâ. Andeta kalomi ɻngere sondo ɻnga; ɻjana tamâta taitu nâ ne vetâna ara kâ, ina Yesu Kirisi, ande tamâta rârâ ɻjinde ma muli simo vianzi nâ. Nanya aporo ɻjananzi tamâta ɻjinde Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ ɻjalae panzi, kala ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ. Maro Kindeni ne vetâna ɻjinde nde itogo wisi-ara ilua kinda mwasina.

¹⁸ Mine kala kinda tasama tu tamâta taitu munja ilaja ipole ɻngua tukuja,aku ɻjana i ne kiesaka ɻjinde kâ Maro Kindeni io kinda tamâta rârâni talâ pa ɻngua nia. Aku mine nâ, tamâta taitu iveta vetâna sondo ndo,aku ɻjana vetâna ɻjinde kâ Maro Kindeni iveta kinda kalo-tawana tamâta rârâni tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ, kala tamo viânda nâ.

¹⁹ Munja tamâta taitu nâ iveta tanja-kaika pa Maro Kindeni, aku ñana i ne vetâja ñinde kâ kinzi tamâta sipânga kiesaka tamwatanzi. Aku mine nâ, tamâta taitu nâ ipono muli pa Maro Kindeni kawa ñgua, aku ñana i ne vetâja ñinde kâ Maro Kindeni ivetanzi tamâta sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao.

²⁰ Maro Kindeni nanayoni io ñgua tukuña imâ panzi tamâta ñana duvi ñine kâ; isama tu ñgua tukuña ma iveta vetâja potomule ipânga ñalae. Aku mao nâ, lâ zo ñinde kiesaka ipânga ñalae tina. Andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi ñalae ndo imâ pa kinda. ²¹ Mine kala kinda tasama tu kiesaka ne walo kaika ikai mateja imâ pa kinda tamâta rârâni. Aku mine nâ, Maro Kindeni ne wisi-wisi ipânga ñalae ndo ku iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ. Ñana Maro Kindeni ne wisi-wisi ñinde kâ, ande nenda Maro Ñalae Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa via mao kâ, kala kinda takura tu tamo viânda, ma tamo mine ku tamo nâ.

6

Kinda tamâta kuku Kirisi lâ

¹ Ayo, kala ñine ma taporo ñgua mana. Tamâta pinde uru siporo tu, “Ara ñana kinda ma taveta kiesaka rârâ, ñana tu ñinde ma iveta Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ ñalae tina pa kinda”.

² Andeta kinda ma taporo ñgua kaja mine tia ndo! Kinda tamo tininda piti ndo ñana kiesaka kâ, tatogonzi mateja tamâta mine. Mine nde ñana sâ kâ ñga kinda ma tapaveta kaika kuku kiesaka ne vetâja kilo, a? ³ Nanenju ñgua ñine nde duvi mine; kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi ku takai lââ-lilinja lâ, kala tapaipa kuku Yesu ne mateja tona. Tiambo miki kazizâla ñana ñinde kâ, a? ⁴ Mungani, lâ zo ñinde kinda takai lââ-lilinja, ande lâ zoni ndaina kinda tapaipa lâ taitu kuku Kirisi ne mateja. Ñinde itogo Maro Kindeni ikeia kinda lâ mateja nianzi kuku Kirisi. Andeta kinda Tamânda ikai tamwata ne walo kaika ku ipajo Kirisi lâ mateja nianzi imandi imo via kilo. Mine nde kinda kala takai via wasaseki mine nâ.

Kinda ma tamo viânda nâ kuku Kirisi

⁵ Mao nâ, kinda tapaipa kuku Kirisi lâ,aku tapaipa kuku i ne mateja ñinde tona. Mine kala lâ zo ñana Maro Kindeni ma ipajo kinda tamandi tamo viânda kilo, itogo munja ipajo Kirisi imandi imo via kilo mine, ande kinda ma tapaipa kuku Kirisi mine nâ. ⁶ Kinda tasama tu nenda ilo-kalo siŋga nde imâte kuku Kirisi lâ kâi popole tini. Vetâja ñinde nde duvi mine; kiesaka nde ipipi lâ nenda ilo-kalo siŋga,aku Maro Kindeni ilo tu ma izavaru kiesaka ñinde ne walo kaika ndo lâ. Mine nde kiesaka ma ikai poe kaika pa kinda kilo, ande tia. ⁷ Ñana tu ambo tamâta tonge imâte, ande kiesaka ikura tu ikai poe kaika papa i kilo, ande tia.

⁸ Mao nâ, kinda tamâte kuku Kirisi lâ. Mine kala kalonda tawana tu muli ñga kinda ma tamo viânda nâ kuku i. ⁹ Kinda tasama tu Maro Kindeni ipajo Kirisi lâ mateja nianzi imandi imo via kilo. Mine nde i ma imâte kilo tia. Mateja ne walo ikura ñana itawa i kilo kâ, ande tia ndo. ¹⁰ Imâte mbwani taitu nâ,aku ne mateja ñinde iyaula kiesaka ne walo kaika ndo lâ. Kala ñine ikai via mao lâ,aku imo via nâ kuku Maro Kindeni.

¹¹ Ara ñana nemi kalo-tawana ma ikeno mine; miki kamâte kuku Yesu Kirisi lâ. Mine nde kiesaka ne wâlo ikura tu ikaimi kaika kilo, ande tia. Aku miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine nde miki kamo viami nâ kuku Maro Kindeni. ¹² Mine kala miki ma kasâu pa kiesaka tu ikai poe kilo pa ilomi kalomi ndimo. Tia ma kiesaka ilele naomi,aku miki ma kapono muli pa karaenda ne ilo-kalo sakamao. ¹³ Miki ma kao kemi-mbaumi pinde silâ simo kiesaka kalo ñana siveta vetâja potomule kâ, mine ndimo. Miki kamo katogonzi mateja tamâta ñinde Maro Kindeni ipajonzi simandi simo vianzi kilo. Mine nde ara ñana miki ma kao warakami karaemi ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâja mwasinga. Aku ara ñana miki ma kao kemi-mbaumi ndoni silâ simo i kalo ñana siveta vetâja ara kâ. ¹⁴ Kala zo ñine miki ñandai kamo ñgua tukuña kalo ñga. Miki kamo Maro Kindeni ne wisi-wisi kalo nâ. Mine nde miki ma kasâu pa kiesaka tu ikai poe pamí ndimo.

Kinda tamo vetâja ara ne wurâta tamâta

¹⁵ Kinda ḥandai tamo ḥgua tukuja kalo ḥga. Kinda tamo Maro Kindeni ne wisi-wisi kalo. Mine nde kinda ma taveta mana. Tiambo kinda ma taveta kiesaka, a? Tia ndo kanajo! ¹⁶ Ambo tamâta tonge ma io i tamwata imo tamâta ḥjalaē tonge kalo ḥjana ipono muli pa i kawa ḥgua kâ, ande i ma imo tamâta ḥjalaē ḥjinde ne wurâta tamâta. Tiambo miki kazizâla ḥjana ḥjinde kâ, a? Tamâta pinde ilonzi patea tu ma simo kiesaka ne wurâta tamâta, aku nenzi pateâja ḥjinde ionzi silâ pa yââ ḥjalaē ne mbââ. Aṅga kinda tamâta pinde ilonda patea tu ma tapono muli pa Maro Kindeni kawa ḥgua, aku nenda pateâja ḥjinde iveta kinda tapângâ ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. ¹⁷ Mao nâ, singani miki kamo kiesaka ne wurâta tamâta. Andeta muli ḥga miki kapanâna sondo ḥjana Maro Kindeni ne ḥgua mao kâ, aku kapono muli sondo ndo pa ḥgua ḥjinde. Mine nde ara ḥjana kinda ma kawânda ndanje pa Maro Kindeni! ¹⁸ Mungani kiesaka ipa miki kaika lâ, kala miki kamo sakamao ndo. Andeta Maro Kindeni ipalalana kiesaka ne wâlo piti lâ tinimi, aku ivetami kapângâ i ne wurâta tamâta ḥjana kaveta vetâja ara kâ.

¹⁹ Miki nemi ilo-kalo ḥandai ipângâ ḥjalaē ḥga, andeta miki kasama sondo lâ ḥjana wurâta tamâta nenzi mâsi. Mine nde naṛa asia ḥgua ḥjine lâ wurâta tamâta tininzi. Munja miki kasâu pa vetâja sakamao tu ikai poe pa karaemi ndoni. Mine nde miki kamo vetâja potomule ne wurâta tamâta, aku kapaveta kuku vetâja potomule wa vetâja muso wa. Andeta kala ḥjine ara ḥjana miki ma kasâu pa vetâja ara tu ikai poe pa karaemi ndoni. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kamo Maro Kindeni ne wurâta tamâta ḥjana kaveta vetâja ara kâ, aku ma kapângâ Maro Kindeni tamwata ne tamâta sapâŋja.

²⁰ Munja, lâ zo ḥjinde miki kamo kiesaka ne wurâta tamâta, ande miki ilomi pa vetâja ara, ande tia. ²¹ Lâ zo ḥjinde miki uru kaveta vetâja potomule. Tiambo vetâja rârâni ḥjinde uru ivilami, tiya? Tia ndo. Kala ḥjine miki maimi ḥjana vetâjani ndaina, aku kasama tu vetâja kie mine ionzi tamâta silâ pa mateja nâ. ²² Andeta Maro Kindeni ipalalana kiesaka ne wâlo piti lâ tinimi marumbu lâ, kala ḥjine miki kapângâ i tamwata ne wurâta tamâta. Aku ḥjinde ivila miki mao kanajo, ḥjana tu i ivetami kapângâ kamo sapâŋja, aku miki kapaveta kuku vetâja rârâni i tamwata ilo papa ḥjinde. Mine kala miki kakai via mao, ma kamo ara mine ku kamo nâ. ²³ Kiesaka uru kulu ilanzi i ne wurâta tamâta, aku kulu ḥjinde nde mateja. Aṅga Maro Kindeni uru wisi-ara ilua kinda, ne kulu tia. Wisi-ara ḥjinde nde via mao ḥjana tamo viânda ku tamo nâ. Kinda tapaipa kuku nenda Maro ḥjalaē Yesu Kirisi lâ. Mine nde kinda takura tu takai via mao ḥjinde.

7

Kala ḥjine ilo-kalo wasaseki uru ikai poe pa kinda

¹ Niṅgu-nambwe wukale, naporo ḥgua ḥjine ilâ pa miki tamâta ḥjinde munja kapanâna sondo ndo ḥjana ḥgua tukuja kâ. Miki kasama tu zo ḥjana tamâta tonge imo via yo, ande ḥgua tukuja uru ikai poe papa i. Aṅga zo ḥjana i ma imâte, ande i imo ḥgua tukuja kalo kilo, ande tia.

² Naṛa ma asia ḥgua lâ pakâeja ne mâsi tini ḥjana aveta ḥjine ipângâ nia yo. Ambo taine tonge ikâe lâ, aku i kaiwa tamâne imo via yo, ande ḥgua tukuja ipa i lâ taitu kuku kaiwa tamâne. Ambo taine ḥjinde kaiwa tamâne ma imâte, ande i imo pakâeja ne ḥgua tukuja ḥjinde kalo, ande tia. ³ Ambo taine ḥjinde kaiwa tamâne imo via yo, andeta taine ḥjinde ilâ ikeno kuku tamâne tonge, ande kinzi ma siporo tu i nde taine ḥjana itambira tini potomule kâ. Ambo i kaiwa tamâne imâte lâ, ande i imo pakâeja ne ḥgua tukuja ḥjinde kalo tia. Mine kala, ambo taine ḥjinde itu ikai tamâne wasaseki tonge, ande i ma imo itogo taine ḥjana itambira tini potomule kâ, ande tia.

⁴ Niṅgu-nambwe wukale, miki kala kamo mine nâ. Mungani miki kapasipa lâ taitu kuku Kirisi, aku ḥjinde itogo miki kamâte kuku i. Mine nde miki ḥandai kamo ḥgua tukuja kalo ḥga. Kala ḥjine miki kamo tamâta tonge ne tamâta, tamâtani ndaina Maro Kindeni munja ipango lâ mateja nianzi imandi imo via kilo. Maro Kindeni iveta mine ḥjana ivila kinda tu taveta vetâja ara, ikura ipatea pa kinda mine. ⁵ Nanayoni, lâ zo ḥjinde kinda

tapono muli yo pa ilo-kalo siŋga ne vetâŋa, ande ŋgu-a-tukuja iveta ilo-kalo sakamao ŋjinde ipâŋga nia yo, kala taveta kiesaka. Aku ilo-kalo siŋga ŋjinde io kinda lâ nzâla ŋjinde ilâ pa mateja kâ. ⁶ Lâ zo ŋjinde, Mose ne ŋgu-a tukuja imo itogo wâlo ŋana ipa kinda kaika kâ. Andeta muli ŋga kinda tapasipa kuku Kirisi ne mateja. Mine kala zo ŋine kinda tamo ŋgu-a tukuja kalo, ande tia. Muŋgani yo, ande kinda uru tapaveta kuku vetâŋa ndia rârâni kinzi muŋga singere lâ ŋgu-a tukuja ne pepa tini ikeno. Andeta kala ŋine kinda tapaveta kuku vetâŋa wasaseki ndia rârâni Koroani Sapâŋa itula pa kinda. Mine nde kinda taveta wurâta sondo nâ pa Maro Kindeni.

Kiesaka iyaula kinda lâ

⁷ Mao nâ, muŋga ŋgu-a tukuja iveta ilo-kalo sakamao ŋjinde ipâŋga nia yo, kala kinda taveta kiesaka. Mine nde kinda ma taporo mana. Tiambo kinda ma taporo tu, “ŋgu-a tukuja nde kelekele sakamao ndo, itogo kiesaka mine”, a? Kinda ma taporo ŋgu-a kaja mine tia ndo! Miki kalomi ŋgere sondo ŋga; ambo ŋgu-a tukuja ŋandai itula vetâŋa pindle kilala pwataki tu vetâŋa ŋjinde nde kiesaka, ande naŋa ma azizâla tu vetâŋa ndia nde ara anga vetâŋa ndia nde sakamao. ŋgu-a tukuja tonge ikeno mine tu, “Noko ma ilo yosi pa noko tini pindle nenzi kelekele ndimo.” Ambo ŋgu-a tukuja ŋjinde ikeno tia, ande naŋa ma azizâla tu ilo-yosiŋa ne mâsi nde kiesaka. ⁸ Andeta kiesaka iyoka ŋgu-a tukuja ne nzâla imâ ku igagati ilonju kalonju ŋana ilonju yosi pa kelekele kie-kie. Miki kaloko ŋga; ambo ŋgu-a tukuja ikeno tia, ande kiesaka ne walo ma ikeno ŋana iveta sâ tonge tia. ⁹ Muŋgani, lâ zo ŋjinde naŋa asama Maro Kindeni ne ŋgu-a tukuja tia yo yo, ande naŋa atu naŋa amo viâŋgu. Andeta muli ŋga apanâna ŋana Maro Kindeni ne ŋgu-a tukuja kâ, aku kiesaka ne walo ipâŋga ŋalae tina, ¹⁰ kala naŋa apâŋga lâ nzâla ŋjinde ilâ pa mateja kâ. Nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu ŋgu-a tukuja ma via ilanzi tamâta. Andeta naŋa ŋandai akai via lâ ŋgu-a tukuja tini ŋga. ŋgu-a tukuja io naŋa lâ nzâla ŋjinde ilâ pa mateja kâ, ¹¹ ŋana tu kiesaka iyoka ŋgu-a tukuja ne nzâla imâ ku ilanje naŋa. Mine kala kiesaka iveta ŋgu-a tukuja ipâŋga kelekele ŋana ikai naŋa alâ pa mateja kâ. ¹² Ayo, kinda ma taporo ŋgu-a kaja mana ŋana ŋgu-a tukuja kâ. Maro Kindeni tamwata io ŋgu-a tukuja imâ pa kinda. Mine nde kinda tasama tu i ne ŋgu-a tukuja rârâni nde sapâŋa, aku ne ŋgu-a tukuja rârâni uru ivila kinda sondo ndo ŋana itula vetâŋa ara kilala pwataki pa kinda.

¹³ Mana mana, a? Tiambo kelekele ara ŋjinde io naŋa lâ nzâla ŋjinde ilâ pa mateja kâ, a? Tia ndo kanano! Kiesaka nâ iveta mine pa naŋa. Kiesaka muŋga ipasipa lâ taitu kuku ŋgu-a tukuja ara ŋjinde, kala io naŋa lâ nzâla ŋjinde ilâ pa mateja kâ. Maro Kindeni isâu pa kiesaka tu ma iveta vetâŋa kie mine, ŋana tu i ilo tu kiesaka kilala ma ipâŋga nia yo. Mine kala Maro Kindeni ne ŋgu-a tukuja ŋjinde itula kiesaka kilala pwataki tu ŋjinde nde kelekele sakamao ndo.

Kiesaka itu ikai poe pa nenda via

¹⁴ Kinda tasama tu Maro Kindeni tamwata io ŋgu-a tukuja imâ pa kinda. Andeta naŋa nde tamâta nâ, kala uru amo tava ilo-kalo siŋga. Mine nde naŋa amo atogo kiesaka ne wurâta tamâta kaa nâ. ¹⁵ Naŋa atu asama mine; ŋana sâ kâ ŋga naŋa uru aveta vetâŋa pindle. Andeta ŋjinde duvi naŋa asama tia. Vetâŋa ndia naŋa ilonju tu aveta, ande aveta vetâŋa ŋjinde tia. Aŋga vetâŋa ndia tiniŋgu pwâka ŋana aveta vetâŋa sakamao pindle, andeta zo katiye naŋa aveta vetâŋani ndaina,aku kalonju loko ŋana. Aku ŋjinde itula pwataki tu naŋa amora Maro Kindeni ne ŋgu-a tukuja tu kelekele ara nâ. ¹⁷ Mine kala naŋa warakâŋgu nâ aveta vetâŋa sakamao ŋjinde, ande tia. Kiesaka imo ilonju kalonju,aku kiesaka ŋjinde nâ iveta vetâŋa sakamao ŋjinde. ¹⁸ Naŋa nde tamâta nâ,aku asama tu nanenju ilo-kalo siŋga ikura tu igagatina ŋana aveta vetâŋa ara tonge, ande tia. Mao nâ, naŋa ilonju tu aveta vetâŋa ara, andeta akura tu aveta mine tia. ¹⁹ Vetâŋa ara ndia naŋa ilonju tu aveta, ande ŋjinde aveta tia. Aŋga vetâŋa potomule ndia tiniŋgu pwâka tu aveta, ande ŋjinde naŋa aveta. ²⁰ Naŋa tiniŋgu pwâka tu aveta vetâŋa sakamao pindle,

andeta uru aveta vetâjani ndaina. Aku ɻinde itula pwataki tu na ja warakângu nâ aveta vetâja sakamao ɻinde, ande tia. Kiesaka imo ilonju kalonju, aku kiesaka ɻinde nâ iveta vetâja sakamao ɻinde.

²¹ Mine kala na ja asama tu vetâja kie mine uru ipângga pana; lâ zo ndia na ja atu aveta vetâja ara pinde, ande vetâja sakamao uru isae nzâla pana, kala akura tu aveta vetâja sakamao nâ. ²² Mao nâ, na ja ilonju ndo tu apono muli pa Maro Kindeni ne ɻgua tukuja. ²³ Andeta na ja asama tu ɻgua tukuja kie tonge ikeno ilonju kalonju, aku ɻgua tukuja ɻinde uru ipara kuku Maro Kindeni ne ɻgua tukuja ɻinde na ja ilonju papa. ɻinde nde kiesaka ne ɻgua tukuja, aku ɻinde uru ipa na ja kaika wa ikai poe pa ilonju kalonju wa. ²⁴ Opopo, malia ɻine uru iyaula na ja ilonju kalonju ndo lâ! Ea ma ivilana ku izavaru kiesaka ne kaika ɻinde piti lâ karaengu ɻine imo mateja kalo, a? ²⁵ Na ja kawângu ndange ɻalae ilâ pa Maro Kindeni! Kinda nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi ma ikai Maro Kindeni ne pavilâja imâ pa na ja.

Mine kala na ja uru amo mine; na ja warakângu neŋgu ilo-kalo pinde itu imo Maro Kindeni ne ɻgua tukuja kalo. Anja nanerengu ilo-kalo siŋga nde imo kiesaka ne ɻgua tukuja kalo.

8

Kirisi izavaru nenda kiesaka piti lâ,aku io Koroani Sapâŋga imâ pa kinda

¹ Mine nde kinda tamâta ea tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, ande Maro Kindeni ne pareja-nia ma imâ pa kinda ɻana nenda kiesaka kâ, ande tia ndo.

² ɻana tu Koroani ɻana Via kâ ne ɻgua tukuja iveta kinda tapaipa lâ taitu kuku Yesu Kirisi, aku i ne ɻgua tukuja ɻinde ikai kinda piti lâ kiesaka kuku mateja rua nenzi ɻgua tukuja munjâŋga ɻinde ne nimbu ilo. ³ Kinda nenda ilo-kalo siŋga ne walo ikeno ɻana isuka kinda tu tapono muli sondo pa ɻgua tukuja kâ, ande tia. Mine kala Mose ne ɻgua tukuja ikura tu izavaru kiesaka piti lâ tininda, ande tia. ɻgua tukuja ikura tu izavaru kiesaka ne walo kâ, ande tia. Taitu Maro Kindeni tamwata ikura ndo. Isupwa i tamwata Natu imâ ipângga tamâta, itogo kinda kiesaka tamwatânda mine. I imâ ɻana izavaru nenda kiesaka piti kâ, aku lâ kâi popole tini Maro Kindeni ipare nia pa i Natu ɻana kinda tamâta nenda kiesaka kâ. Aku lâ zoni ndaina Maro Kindeni ipu kiesaka ne walo ndue ndo lâ. ⁴ Maro Kindeni iveta mine ɻana ivila kinda tu tapaveta sondo kuku vetâja arara rârâni ɻinde ɻgua tukuja iporo kaika tu ma taveta. Kinda tapile mâsi ɻana tapaveta kuku ilo-kalo siŋga ne vetâja kâ, aku tapaveta kuku vetâja rârâni Koroani Sapâŋga itula pa kinda.

⁵ Tamâta ea kinzi uru siveta ikura ilo-kalo siŋga itula panzi mine, ande ilo-kalo kaa nâ ɻinde ikai poe pa tamâta ɻinde ilonzi kalonzi ndoni. Anja kinda tamâta ea uru taveta ikura Koroani Sapâŋga itula mine, ande Koroani Sapâŋga ikai poe pa kinda ɻine ilonda kalonda ndoni. ⁶ Tamâta ea ilo-kalo siŋga ikai poe papa ne ilo-kalo, ande tamâta ɻinde ma imâte. Anja tamâta ea Koroani Sapâŋga ikai poe papa ne ilo-kalo, ande tamâta ɻinde ma ikai via mao, ku ma imo tava wisi pisi nâ. ⁷ Ambo ilo-kalo siŋga ikai poe pa tamâta tonge ne ilo-kalo, ande tamâta ɻinde imo Maro Kindeni ne kazâŋja tamâta, ɻana tu i ɻandai imo Maro Kindeni ne ɻgua tukuja kalo ɻga. Mao nâ, tamâta ɻinde ikura tu ipono muli pa Maro Kindeni ne ɻgua tukuja, ande tia ndo. ⁸ Tamâta ea kinzi uru siveta ikura ilo-kalo siŋga itula panzi mine, ande kinzi ɻinde sikura tu siveta vetâja ndia Maro Kindeni ilo papa, ande tia.

⁹ Andeta miki ɻandai kapaveta kuku ilo-kalo siŋga ne vetâja ɻga. Ambo Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋga imo mao lâ miki ilomi, ande Koroani Sapâŋga nâ ikai poe pa nemi vetâja. Anja tamâta ea kinzi Kirisi ne Koroani Sapâŋga imo ilonzi tia, ande kinzi tamâta ɻinde ɻandai Kirisi ne tamâta ɻga. ¹⁰ Kiesaka ipu miki karaemi pâta lâ. Mine nde muli mateja ma imâ pa miki rârâni taitu-taitu. Andeta kalomi ɻgere sondo ɻga; ambo Kirisi imo ilomi, ande miki kapâŋga ilomi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao marumbu lâ, aku Koroani Sapâŋga via mao ilami lâ. ¹¹ Muŋgani Maro Kindeni ipaŋo Yesu Kirisi lâ mateja

nianzi imandi imo via kilo. Ambo Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋja imo miki ilomi, ɻineŋga lâ zo ndia materja ma imâ ipâŋga pami, ande Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋja ndainani nâ ma io via mao lâ miki karaemi tona.

Koroani Sapâŋja iveta kinda tapâŋga Maro Kindeni natu wukale

¹² Mine kala niŋgu-nambwe wukale, nenda wurâta ikeno ɻana tapaveta kuku ilo-kalo taitu nâ ne vetâŋja. Andeta naŋa ɻandai aporo tu kinda ma tapaveta kuku ilo-kalo siŋga ne vetâŋja ɻga. ¹³ Ambo miki ma kapaveta kuku ilo-kalo siŋga ne vetâŋja, ande miki ma kamâte. Taitu kalooŋ ɻga; Koroani Sapâŋja ne walo kaika ikura tu ivilami ɻana kapu mulimi ndo pa karaenda ne vetâŋja potomule. Ambo miki ma kakai i ne walo kaika ɻinde, ande miki ma kamo viami nâ. ¹⁴ ɻana tu kinda tamâta ea tasâu pa Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋja tu ikai poe pa ilonda kalonda, ande kinda ɻine rârâni tamo Maro Kindeni natu wukale. ¹⁵ Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋja ɻinde ilua miki lâ, aku Koroani ɻinde ɻandai iveta ruruŋa ikai poe kaika pami kilo ɻga. Tia ndo kanajo. Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋja ɻinde ivetami kapâŋga Maro Kindeni natu wukale. Aku i walo kaika ilua kinda tona. Mine kala kinda takura tu tasâra pa Maro Kindeni mine tu, “Mama! Naŋa mama!” ¹⁶ Koroani Sapâŋja i tamwata ipasipa lâ taitu kuku koranânda, aku igogo kawa kuku kawânda ku itula pwataki tu kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. ¹⁷ Mao nâ, kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. Mine nde muli ɻga Tamânda Maro Kindeni ma iveta vetâŋja arara pa kinda, ikura muŋga ipa ɻgua tu ma iveta panzi ne tamâta. Muŋgani iveta vetâŋja arara ndainani nâ pa tuânda Yesu Kirisi. Ambo lâ zo ɻine kinda ma takai nâna itogo Kirisi muŋga ikai mine, ande muli kinda ma tamo ara ndo, itogo i uru imo mine.

Muli ɻga kinda ma tamo ara ndo lâ samba lawea

¹⁸ Lâ zo ɻine kinda uru takai nâna. Andeta naŋa asama tu muli ɻga kinda ma tandeka ɻalae ɻana tamo ara ndo kuku Maro Kindeni, aku ndekâŋa ɻinde ma ipole nâna ɻine ndo lâ. ¹⁹ ɻana tu kelekele rârâni Maro Kindeni muŋga ipulianzi sipâŋga lâ, ande kelekele ɻinde rârâni uru sio tininzi pa Maro Kindeni ne zo ɻana itula kinda kilalânda pwataki tu kinda tamo i natu wukale. Kelekele rârâni ɻinde ilonzi ndo tu Maro Kindeni ma iveta mine walele nâ. ²⁰ ɻana tu lâ zo ɻine kelekele ɻinde rârâni uru simo kaa nâ, aku uru sipayaula nâ. Andeta kinzi warakanzi ɻandai ilonzi tu ma simo mine ɻga. Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma simo mine. Andeta i tamwata kala io tini ɻana zo muli ɻinde kâ. ²¹ Muli ɻga, lâ zo ndia Maro Kindeni muŋga ipatea lâ, ande i ma ipalalana zavaruna ne wâlo kaika piti lâ kelekele rârâni tininzi marumbu lâ, aku kelekele rârâni ma sipâŋga simo ara ndo kuku Maro Kindeni natu wukale kinda.

²² Kinda tasama tu kelekele rârâni Maro Kindeni muŋga ipulianzi sipâŋga lâ, ande kelekele ɻinde rârâni uru sikai nâna, itogo taine ikai nâna lâ paguguna ne zo mine. Kelekele ɻinde rârâni simo sita nâ, kala simo mine lee imâ ipâŋga lâ zo ɻine. ²³ Andeta kelekele ɻinde simbonzi nâ uru sita, ande tia. Kinda warakânda kala uru tamo tata mine nâ. Nanayoni Maro Kindeni io ne Koroani Sapâŋja imâ imo ilonda lâ, itogo i ne vetâŋja ara ɻana iveta pa kinda muŋga mwasina. Andeta lâ zo ɻine kinda kala mine nâ uru takai nâna wa tina wa, aku tamo tao tininda ɻana zo ɻinde Maro Kindeni ma itula kilalânda pwataki tu kinda tamo i natu wukale. Lâ zo ɻinde Maro Kindeni ma ilele karaenda ndoni ipâŋga kie tonge. ²⁴ Muŋga kinda tao nenda kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, aku tamo tao tininda ɻana vetâŋja arara rârâni ipatea tu ma iveta pa kinda. Aku ɻana nenda kalo-tawana ɻinde kâ, ande Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Ambo kinda tao tininda ɻana vetâŋja tonge, ande tasama tu vetâŋja ɻinde ipâŋga pa kinda tia yo. ɻana tu ambo tamâta tonge ikai kelekele tonge marumbu lâ, ande i ma imo io tini kilo pa kelekele ɻinde kâ, ande ma tia. ²⁵ Kinda tasama tu vetâŋja arara ɻinde sipâŋga pa kinda tia yo, andeta muli ɻga vetâŋja ɻinde ma sipâŋga mao nâ pa kinda. Mine kala kinda uru tapu tini kaika pa ilonda kalonda, aku tamo tao tininda nâ.

²⁶ Aku mine nâ, Koroani Sapâŋja uru iveta vetâŋja pinde ɻana ivila kinda kâ. Kinda nenda walo nde ɻalae konja tia, kala tazizâla tu kinda ma takai noŋa pa Maro Kindeni

mâsi mana. Andeta Koroani Sapâna isama lâ ñana noja ndia ikeno paveârja lâ ilonda kalonda, aku i tamwata uru ita pa Maro Kindeni tu i ma ivila kinda. Aku ne tija ñinde nde kie tonge ndo, kala kinda tamâta takura tu tasama ñinde kilala, ande tia.²⁷ Aku Maro Kindeni, ina uru ilea sondo pa kinda tamâta ilonda kalonda, ande isama Koroani Sapâna ne ilo-kalo ñinde marumbu lâ, ñana tu Koroani Sapâna uru ino pa Maro Kindeni tu i ma iveta pa kinda ikura i tamwata nâ ne pateârja mine.

²⁸ Kinda tasama tu lâ zo ndia malia kie-kie ma ipânga pa kinda, ande Maro Kindeni uru ikai malia ñinde ku ilele ipânga kelekele ñana ivila kinda kâ. Iveta mine pa kinda tamâta ea ilonda ndo keno pa i, kinda ñine i munjani ipatea tu ma tapono muli papa i.²⁹ Ñana tu nia ndoyo Maro Kindeni ipatea kinda pinde tu ma tamo i ne tamâta. Aku ipatea tu ma iveta kinda ñine tapânga tatogo i Natu mine. I ilo tu i Natu ñinde ma imo mbâna-mbâna pa i natu wukale kinda. ³⁰ Aku kinda tamâta ñine i munjani ipatea lâ, ande isarâwa pa kinda ñine rârâni tu tamâ pa i tona. Aku kinda tamâta ñine i isarâwa papa, ande iveta kinda ñine rârâni tapânga tamo ilonda mbâra-mbâra tona. Aku kinda tamâta ñine i iveta tapânga ilonda mbâra-mbâra, ande io i kilala ara ñinde imâ pa kinda ñine rârâni tona.

Kelekele tonge ikura ñana ipono Maro Kindeni ne tini-mwasa nao, ande tia

³¹ Mine nde kinda ma taporo ñgua mana. Kinda ma taporo mine; “Ambo Maro Kindeni ivila kinda, ande ea ikura tu ikai kazâna pa kinda, a? Tia ndo!” ³² Maro Kindeni ñandai isilikana i tamwata Natu ñga. Isupwa i tamwata Natu ñinde indue imâ ku imâte ñana ivila kinda rârâni. Mine kala kinda tasama tu i ma iveta vetârja arara pinde rârâni pa kinda tona. ³³ Nanayoni Maro Kindeni ipatea kinda tu ma tamo i tamwata ne tamâta. Mine nde ea ikura tu italea kinda lâ ñgua nia, a? Tia ndo! Ñana tu Maro Kindeni tamwata iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra. ³⁴ Mine nde ea ikura tu imandi lâ ñgua nia ku ipa ñgua ñana nâna ilua kinda, a? Tia ndo! Ñana tu Yesu Kirisi imâte lâ, ñinenga Maro Kindeni ipanjo i imandi imo via kilo. Kala ñine Yesuni imo pa Maro Kindeni tini pa wia kâ, aku inani uru ino pa Maro Kindeni tu ivila kinda.

³⁵ Kirisi ilo ndo ikeno pa kinda. Mine nde miki kalomi ñgere sondo ñga; zo pinde vetârja sakamao kie-kie imâ ipânga pa kinda. Zo pinde malia ipânga pa kinda, anja zo pinde nâna ipânga pa kinda, anja zo pinde tamâta siveta kenzi sakamao pa kinda, anja zo pinde putole ipu kinda, anja zo pinde tamo sugorai, anja zo pinde kazâna ipânga pa kinda, anja zo pinde mateja ipânga pa kinda. Tiambo vetârja mine ikura tu ipono nzâla ñana Yesu Kirisi ne tini-mwasa ma imâ pa kinda tia kâ, a? Tia ndo kanaajo! ³⁶ Mao nâ, vetârja kie mine uru ipânga pa kinda, aku ñinde iyoke Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Maka nde kamo noko ne tamâta. Mine kala ikura zo rârâni kinzi sipu maka pinde pâta kamâte. Kinzi siveta kenzi taituni pa maka, itogo siveta panzi lama lâ zo ñana sipunzi pâta ñana sikanzi kâ.”

³⁷ Andeta Kirisi ilo ndo keno pa kinda. Mine kala lâ zo ndia vetârja kie mine ipânga pa kinda, ande i uru ivila kinda, kala tapole malia ñinde ndo lâ. ³⁸ Mao nâ, Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda. Aku naaja asama ku kalongu tawana kaika tu sâ tonge ikura tu ipono nzâla ñana i ne tini-mwasa ñinde ma imâ pa kinda tia kâ, ande tia ndo. Mateja ikura tu ipono nzâla tia, aku via kala ikura tia mine nâ. Kinzi ajelo sikura tu sipono nzâla tia, aku kinzi koroani saka kala sikura tia mine nâ. Vetârja tonge lâ zo ñine ikura tu ipono nzâla tia, aku vetârja tonge lâ zo muli kala ikura tia mine nâ. Koroani kaika ndia ikura tu ipono nzâla, ande tia. ³⁹ Kelekele ndia imo âta ikura tu ipono nzâla tia, aku kelekele ndia imo lâmbu kala ikura tia mine nâ. Naaja asama ku kalongu tawana kaika tu kelekele ñinde rârâni sikura tu sipono nzâla ñana Maro Kindeni ne tini-mwasa ma imâ pa kinda tia kâ, ande tia ndo kanaajo. Kinda nenda Maro ñjalae Yesu Kirisi ikai tini-mwasa ñinde imâ pa kinda marumbu lâ.

¹ Nanja apaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala aporo ñgua mao nâ, nalâje tia. Koroani Sapârja ikai poe pa ilonju kalonju, aku itula pwataki pa na ja tu nanenju ñgua ñjine nde mao.

²⁻³ Mao nâ, ikura zo rârâni na ja kalonju sukârja ñalae ñananzi nanenju ñgu, aku uru kalonju loko wa ilonju rârâ wa. Na ja ilonju ñalae tu Maro Kindeni ma ikainzi ninju-nambwe Isrel ñgu piti lâ kondoma ilo. Zo pinde na ja ilonju tu Maro Kindeni ne wisinâna ma imâ pa na ja warakârju, ku i ma isoki na ja piti lâ Kirisi ne ñgu ku ionzi ninju-nambwe wukale ñinde silâ sikai niârju. Andeta tia. ⁴ Nanayoni Maro Kindeni ipateanzi Isrel ñgu ku ivetanzi sipârja i natu wukale. I itula tamwata ne sinâla wa walo kaika pwataki panzi lâ,aku iveta mbutukunâna kunzi ku io ne ñgua tukuja ilâ panzi tona. I itula paneârja ne vetârja mao panzi,aku ipa ñgua lâ tu ma ikainzi piti lâ kazârja ilo tona.
⁵ Kinzi Isrel ñgu tamâta mbwananârja munjgârja ñinde ñanzu nde ñalae ndo,aku Kirisi tamwata ipârja tamâta lâ warakanzi nenzi ñgu. Kirisi ina ikai maro pa kelekele rârâni,aku ikura zo rârâni nenda paneârja ma ilâ pa Maro Kindeni. Mao.

Paulo itula ñgua ñana vetârja pinde Maro Kindeni iveta panzi Isrel ñgu

⁶ Ikura zo rârâni na ja kalonju sukârja ñananzi ninju-nambwe Isrel ñgu. Taitu na ja ñandai aporo tu Maro Kindeni ne ñgua pârja ilâ kaa nâ ñga. I ne ñgua pârja nde ipârja kanaajo lâ. Na ja asama tu tamâta pinde lâ Isrel ñgu simo Maro Kindeni ne pateârja tamâta mao tia. ⁷ Kinda timbunda Abraham ne vâsa rârâ simo, andeta kinzi pinde ñandai simo i natu wukale mao ñga. Munjgani Maro Kindeni ipai Abraham mine tu, “Noko natu Isaka natu-timbu kinzi simbonzi nâ ma simo noko ne vâsa mao.” ⁸ Mine nde kinda tasama tu Abraham ne vâsa pinde sipârja lâ tamâta walonzi nâ,aku kinzi ñinde simo Maro Kindeni natu wukale mao nde tia. Andeta Maro Kindeni ipa ñgua kuku Abraham ñananzi i ne vâsa pinde,aku kinzi ñinde nâ simo Abraham ne vâsa mao. ⁹ Ñana tu Maro Kindeni ipa ñgua kuku Abraham mine tu, “Muli ñga na ja ma ataulo amâ kilo,aku lâ zo ñinde noko kaiwa Sara natu tamâne tonge ma imo.”

¹⁰ Aku kalomi ñgere ñana Maro Kindeni ne ñgua tonge tona. Rebeka natu rua tamanzi taitu nâ, ina Abraham natu Isaka,aku i nde kinda timbunda. ¹¹⁻¹² Taitu nia ndoyo Maro Kindeni tamwata ipatea Isaka natu taitu nâ. Andeta i ñandai kalo ñgere ñana vetârja pinde kinzi rua ma muli siveta ñga. I tamwata ipatea tonge ikura i tamwata nâ ne ilokalo. Mine nde lâ zo ñinde Rebeka ipaguguanzi sâsârja rua ñinde tia yo yo,aku kinzi rua ñandai siveta vetârja ara tonge tâku vetârja sakamao tonge tâku, ande Maro Kindeni ipai Rebeka tu, “Lâlu nzâla-kulu ma imo lâlu ipârja muli ñinde kalo.” ¹³ Vetârja ñinde iyoke Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Na ja ilonju pa Yakopu, andeta ilonju koja pa Iso nde tia.”

¹⁴ Mine nde kinda ma taporo mana. Tiambo kinda ma taporo tu, “Maro Kindeni iveta vetârja soki”, a? Tia ndo kanaajo! ¹⁵ I nanayoni iporo pa Mose mine tu,

“Ambo na ja apatea tu ma ao nanenju wisi-wisi ilâ pa tamâta tonge, ande nanenju wisi-wisi ma ikeno papa i. Ambo na ja apatea tu ma ao nanenju kalo-sukârja ilâ pa tamâta tonge, ande nanenju kalo-sukârja ma ikeno papa i.”

¹⁶ Mine nde Maro Kindeni ñandai ipateanzi tamâta ikura kinzi warakanzi nenzi ilo papa wa nenzi vetârja wa. Ipateanzi ikura i tamwata ne wisi-wisi nâ. ¹⁷ Nia ndoyo Maro Kindeni iporo pa Isip nenzi koipu ñalae mine tu, “Na ja munjga apatea noko kupârja pwai koipu mine ñana duvi ñjine kâ; na ja ilonju tu atula nanenju walo kaika pwataki lâ noko ne vetârja tini,aku ilonju tu kinzi tamâta simo tâno ndoni ma silojo na ja parinârju.” ¹⁸ Mine kala kinda tasama tu ambo Maro Kindeni ipatea tu i ne wisi-wisi ma ikeno pa tamâta tonge, ande i ne wisi-wisi ma ikeno papa i. Ambo ipatea tu ma iveta tamâta tonge tanja kaika, ande i ma iveta ikura i tamwata ne pateârja mine.

¹⁹ Tiambo tamâta tonge lâ miki ñginimi ma ikasoja na ja mine tu, “Ambo Maro Kindeni uru iveta mine panzi tamâta, ande ñana sâ kâ ñga ilelea kinda ñana vetârja soki kinda taveta, a? Ea ikura tu ikai kazârja pa Maro Kindeni ne pateârja, a?” ²⁰ Andeta noko kuloko ñga; noko ea ñga kutu kulelea Maro Kindeni ñana i ne vetârja kâ, a? Tiambo kulo tâno ma

ilelea tamâta ñinde munja ipu i ku ma iporo papa tu, “ñana sâ kâ ñga noko kupu naja apânga mine”, a? ²¹ Kinda tasama tu kulo-puña tamâta ikura tu ikai tâno pinde ku ipu kulo rua ikura i tamwata nâ ne pateâja. Ikura tu ipu kulo ara tonge ñana wurâta ara kâ, anga kulo kaa tonge ñana wurâta kaa nâ. Tiambo noko kutu i ne vetâja ñinde nde soki, a?

²² Maro Kindeni itu iveta i ne wisi-nâna ipânga nia yo, aku itu kinzi tamâta rârâni ma sisama i ne walo kaika tona. Mine nde i ñandai ipasusu ñana izavarunzi kulo ñinde i munja ipatea tu ma izavarunzi. ²³ Aku Maro Kindeni ilo tu kinzi tamâta ma sisama i kilala pwataki tu i nde ara ku ara ndo. Mine kala iveta kie ara ndo pa kinda kulo pinde, kinda ñine i nia ndoyo ipatea tu ma muli tamo ara ndo kuku i lâ samba lawea. ²⁴ Ipatea kinda lâ, kala kinda tatogonzi kulo ñinde iveta kie ara panzi. Aku kinda ñandai tamo lâ Juda ñgu simbo nâ; kinda pinde tamo lâ tinikoa ñgu pinde tona.

²⁵ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ ñgua-tulâja tamâta munjâna Hosea ne pepa tini. Ñgua ñinde ikeno mine tu,

“Kinzi tamâta pinde simo lâ nanengu ñgu tia, andeta muli ñga naja ma apatu kinzi tamâta ñinde ñananzi tu, ‘Nanengu ñgu’. Munja naja ilongu konja panzi ñgu ñinde tia, andeta muli ñga naja ma ilongu ndo keno panzi.”

²⁶ Aku Hosea ingere ñgua pinde kilo mine tu,

“‘Nanayoni kinzi ñgu ñinde simo nia tonge, aku naja aporo panzi mine tu, ‘Miki ñandai nanengu tamâta ñga’. Andeta muli, lâ niani ndaina, ande naja ma aporo ñgua ñanananzi ñgu ñinde mine tu, ‘Kinzi nde Maro Kindeni Via Tamwata natu wukale’.”

²⁷ Munjani Aisaia itula ñgua ñanananzi Isrel ñgu mine tu,

“‘Ambo kinzi Isrel ñgu ma sipânga kambwajenzi, sitogo paulo ikeno sâwa mine, ande Maro Kindeni ma ikainzi Isrel tamâta pinde nâ piti lâ kondoma ilo. ²⁸ Ñana tu Maro ñalae ma ionzi tamâta rârâni lâ ñgua nia,aku ma walele nâ ipare nia panzi marumbu lâ.’”

²⁹ Ñgua ñinde iyoke ñgua tonge Aisaia ingere mine tu,

“Nia ndoyo Maro Kindeni Walo Tamwata ipatea timbunda nenzi vâsa ñgu kiri-mwata nâ tu ma simo vianzi. Ambo i munja iveta mine tia, ande kinda rârâni ma naonda tia lâ, itogo nia ndoyo kinzi tamâta lâ Sodom lawea wa Gomora lawea wa naonzi tia mine nâ. Andeta tia.”

Kinzi Isrel ñgu kalonzi tawana tia, kala sipânga ilonzi mbâra-mbâra, ande tia

³⁰ Mine nde kinda ma taporo mana. Kinda ma taporo mine tu, “Kinzi tinikoa ñgu munja simakâsa ñalae konja tia ñana sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Taitu ñana nenzi kalo-tawana nâ, kinzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra marumbu lâ. ³¹ Anja kinzi Isrel ñgu munja simakâsa ñalae tina ñana sipaveta kuku Mose ne ñgua tukuja, ñana tu kinzi situ ñgua tukuja ñinde ikura tu ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta sipânga ilonzi mbâra-mbâra, ande tia.” ³² Ñinde nde duvi mine; kinzi Isrel ñandai kalonzi tawana Maro Kindeni mao ñga. Kinzi ilonzi tu warakanzi nenzi wurâta kaika nâ ma ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao. “Mira ñana isowe tamâta kenzi kâ” nde isowe kenzi marumbu lâ, kala sititia ku patanzi sindue. ³³ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Miki kalojo ñga; naja apatea mira tonge ñana isowe tamâta kenzi ku ivetanzi patanzi sindue. Aku naja ao mira ñinde imo Jerusalem lawea ilo. Tamâta ea kalo tawana i, ande i ma ikai manjeti ñana ne kalo-tawana ñinde, ande tia ndo.”

Kinzi Isrel ñgu sizizâla ñana Maro Kindeni ne vetâja kâ

¹ Niñgu-nambwe wukale, naja ilongu ndo tu kinzi Isrel ñgu ma sipalele ilonzi kalonzi, ñana Maro Kindeni ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo. Aku ikura zo rârâni naja uru akai noja kaika papa i ñana kinzi kâ.

² Njana asama kilalanzi lâ, kala njine aporo atula pwataki tu kinzi ilonzi ndo tu sipaveta kuku vetâna rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde. Taitu nenzi ilo-kalo ikeno soki-soki nâ.

³ Kinzi sizizâla njana nzâla njinde Maro Kindeni ipatea pa kinda tamâta njana ma tamo ilonda mbâra-mbâra lâ i nao. Kinzi situ warakanzi nâ nenzi kaika ikura njana ivetanzi sipânga mine. Mine kala kinzi njandai sipono muli pa Maro Kindeni ne pateâna njinde njga. ⁴ Kinda tasama tu Kirisi iveta njua tukuna ipânga kananjo. Mine nde kinda tamâta ea kalonda tawana Kirisi, ande kinda njine rârâni tamo ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.

⁵ Mose munja ingere njua pinde njananzi tamâta njinde kalonzi tawana tu njua tukuna ikura tu ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Ingere njua mine tu, “Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku njua tukuna rârâni ikura zo rârâni, ande njua tukuna ma ivetanzi tamâta njinde sikai via mao.” ⁶ Andeta kinda nenda kalo-tawana nâ nde nzâla njana tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. I kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Miki ma kaporo lâ warakami ilomi tu, ‘Ea ma ikâki ilâ samba ilo’ (njana ikai Kirisi indue imâ kâ), ande kaporo mine ndimo. ⁷ Aku miki ma kaporo tu, ‘Ea ma indue ilâ mateja nianzi’ (njana ikai Kirisi itaulo imâ kilo kâ), ande kaporo mine ndimo.” ⁸ Maro Kindeni iporo njua mine tu, “Njua njinde njandai ikeno malawae njanami njga. Njinde ikeno miki ilomi wa kawami ilo wa.” Njinde nde njua njana kalo-tawana ne nzâla, nzâlani ndaina maka uru kaporo katula kilala pwataki mine tu, ⁹ “Ambo miki ma kaporo kapatula nemi kalo-tawana pwataki tu, ‘Yesu nde Maro Njalae’, aku ma kalomi tawana mao tu Maro Kindeni ipajo Yesu lâ mateja nianzi imandi imo via kilo, ande Maro Kindeni ma ikaimi piti lâ kondoma ilo.” ¹⁰ Njana tu nenda kalo-tawana iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Aku kinda tapatula nenda kalo-tawana njinde pwataki lâ kawânda, kala Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo. ¹¹ Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea kalo tawana i, ande i ma ikai majeti njana ne kalo-tawana njinde, ande tia ndo.” ¹² Njana tu Maro Kindeni uru iveta kie taituni panzi Juda tamâta wa kinzi tamâta lâ tinikoa njua wa. Kinda tamâta rârâni nenda Maro Njalae taituni imo, aku i uru iveta kie ara ndo panzi tamâta ea sikai noja papa i tu ma ivilanzi. ¹³ Njana tu Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea sino pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi, ande i ma ikainzi tamâta njinde rârâni piti lâ kondoma ilo.”

¹⁴ Andeta kaloko njga; ambo tamâta pinde kalonzi tawana Maro Kindeni tia, ande kinzi ma sikura tu sikai noja papa i mâsi mana, a? Ambo kinzi silojo i parina tia, ande ma sikura tu kalonzi tawana i mâsi mana, a? Ambo tamâta tonge itula njua panzi tia, ande kinzi ma sikura tu silojo i parina mâsi mana, a? ¹⁵ Ambo Maro Kindeni ma isupwa tamâta tonge tia, ande tamâta tonge ma ikura tu itula njua panzi mâsi mana, a? Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi tamâta sindeka ndo njana simora tamâta tonge imâ njana itula pâri ara panzi kâ.”

Kinzi Isrel njugilozzi pa pâri ara, nde tia

¹⁶ Andeta Isrel tamâta pinde nâ ilonzi pa pâri ara. Aisaia tamwata munja iporo njua mine tu, “Maro Njalae, kinzi njandai kalonzi tawana njua njinde maka katula panzi lâ njga.”

¹⁷ Mine nde tasama tu kinda tamâta ea talojo pâri ara, ande kinda njine nâ takura tu kalonda tawana. Aku njinde nde pâri ara njana Kirisi kâ. ¹⁸ Taitu nanengu kasonâja ikeno mine; tiombo kinzi Isrel njugilozzi silojo pâri ara njinde, tiya? Njana apaimi tu kinzi silojo lâ. Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Nenzi sarawâja ilâ isala nia ndoni lâ tâno kulu, aku tamâta lâ lawea ndoni silojo nenzi njua njinde.”

¹⁹ Aku nanengu kasonâja tonge kilo kala ikeno mine; tiombo kinzi Isrel njugilozzi sizizâla njana njua njinde duvi kâ, tiya? Njana apaimi tu kinzi sisama njua duvi lâ. Nanayoni Mose itula Maro Kindeni kawa njua pwataki panzi Isrel njugilozzi mine tu,

“Njana ma avilanzi tamâta njugilozzi kaa kaa pinde, nenzi ilo-kalo ara tia. Aku nanengu vetâna njinde ma iveta miki kapadâda ku wisimi nâna.”

²⁰ Aku muli ḥga Aisaia kala itula Maro Kindeni kawa ḥgu kie taituni tona. Maro Kindeni iporo kaika mine tu,

“ Tamâta pinde ḥandai siroto ḥana na ja kâ, andeta kinzi ḥinde sisânda kuluŋgu lâ. Mao nâ, tamâta pinde ḥandai sikasonjanzi tininzi pinde ḥana na ja kâ, andeta na ja apatua lâ nia yo panzi tamâtani ndaina.”

²¹ Andeta Aisaia itula Maro Kindeni kawa ḥgu kie tonge pwataki ḥananzi Isrel ḥgu mine tu,

“ Ikura zo rârâni na ja amo ao tiniŋgu ḥananzi ḥgu ḥinde. Na ja atu aveta keŋgu ara nâ panzi. Andeta kinzi uru sипу nanenjgu ḥgu ututu, aku taŋanzi kaika ndo.”

11

Maro Kindeni ḥandai ipu muli ndo panzi Isrel ḥgu

¹ Ayo, na ja Paulo neŋgu kasoŋâja tonge kilo kala ikeno mine; tiambo Maro Kindeni ipu muli panzi ne tamâta marumbu lâ, tiya? Na ja apaimi tu i ipu muli panzi tia ku tia ndo. Na ja warakâŋgu kala amo Isrel ḥgu tamwatâŋgu. Na ja nde Abraham ne vâsa. Na ja nde Benjamin see.

² Nia ndoyo Maro Kindeni ipateanzu Isrel ḥgu tu ma simo i tamwata ne ḥgu, aku i ḥandai ipu muli panzi ḥga. Tiambu miki kazizâla ḥana Maro Kindeni kawa ḥgu ikeno lâ pepa tini, a? Ilia ino pa Maro Kindeni ku isowe ḥgu lâ Isrel ḥgu tininzi. Ikai no ja mine tu,

³ “Maro ḥalae, kala ḥine kinzi sipunzi noko ne ḥgu-tulâja tamâta rârâni sipamateteu lâ, aku sizavaru noko ne patarawâja nia rârâni marumbu lâ. Aku na ja simboŋgu nâ apono muli pano, andeta situ sипу na ja pâta amâte tona.” ⁴ Andeta Maro Kindeni itu ḥgu taulo papa Ilia ku ilelea mine tu, “Nanenjgu tamâta pinde simo ḥai yo, aku kinzi ḥandai sипаре tukunzi ku siwâŋgi pa maro lajeja Bal ḥga. Kinzi tamâta ḥinde kambwaŋenzi ipâŋga lâ 7,000.” ⁵ Aku lâ zo ḥine kala mine nâ, Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kinda ḥgu kiri-mwata, aku ipatea tu kinda ma tamo i tamwata ne tamâta. ⁶ I ne wisi-wisi imâ pa kinda kala ipatea kinda lâ. Andeta i ḥandai kalo ḥgere ḥana vetâŋja ara pinde munja taveta, ḥineŋga ipatea kinda ḥga. Ambo Maro Kindeni ma uru ipateanzu tamâta ikura vetâŋja ara pinde kinzi munja siveta, ande i ne wisi-wisi nde mao tia. Andeta tia.

⁷ Mine kala kinda ma taporo mana. Kinzi Isrel ḥgu simakâsa ḥalae tina ḥana sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, andeta ḥandai sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra ḥga. Maro Kindeni ipateanzu ḥgu kiri mwata nâ,aku kinzi ḥinde nâ sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra. Aŋga ḥgu ḥalae nde taŋanzi kaika nâ. ⁸ Vetâŋja ḥinde iyoke Maro Kindeni kawa ḥgu ikeno lâ pepa tini. Iporo ḥgu ḥananzi taja-kaika tamwatanzi ḥinde mine tu, “Maro Kindeni ivetanzu sipâŋga sitogo kapa mine. Mine kala matanzu ikura ḥana simora tia,aku taŋanzi nde ikura ḥana silorjo ḥgu tia. Kinzi simo mine lee simâ ipâŋga lâ zo ḥine.”

⁹ Aku Daviti kala itula ḥgu kie taituni ḥananzi Isrel ḥgu mine tu, “Lâ zo ndia kinzi siveta waija ḥalanjala, ande na ja ilonju tu ndekâŋja ne zo ḥinde ma ipalele ku iyaula kinzi warakanzi, itogo nimbu ikai ḥgo mine. Na ja ilonju tu kinzi ma sikai pareja-nia ḥana nenzi vetâŋja potomule kâ. ¹⁰ Na ja ilonju tu noko ma kuveta matanzu leva-leva, ḥana kinzi ma sikura tu simora kilo tia. Kuyaula kumbunzi totoroni, ḥana kinzi ma sikura tu simandi kaika kilo tia.”

Maro Kindeni iveta kie ara panzi tinikoa ḥgu

¹¹ Mine nde nanenjgu kasoŋâja tonge kilo kala ikeno mine; mungani, lâ zo ḥinde kinzi Isrel ḥgu sипу mulinzi pa Maro Kindeni, tiambu kinzi sipayaula ndo lâ, tiya? Na ja apaimi tu kinzi sipayaula ndo, ande tia. Kinzi sипу mulinzi papa,aku ḥana duvi ḥinde kâ, Maro Kindeni ilâ panzi tinikoa ḥgu ku iveta nzâla ḥana ikainzi piti lâ kondoma ilo. Iveta vetâŋja ḥinde tu ma isowe kinzi Isrel ḥgu matanzu. ¹² Kinzi Isrel ḥgu nenzi tarja-kaika ḥinde ikai nzâla piti panzi ḥgu ndoni simo tâno kulu, ḥana Maro Kindeni ne vetâŋja ara ndo ma imâ panzi. Kinzi Isrel ḥgu simbe lâ, andeta ḥinde ivilanzi ḥgu pinde ḥana simo ara kâ.

Mine nde kinda tasama tu muli *ŋga*, lâ zo *ŋinde* kinzi Isrel tamâta ma sitaulo silâ pa Maro Kindeni kilo, ande i ne vetâja arara ma ipâ̄ŋga *ŋalae* tina panzi tamâta *ŋgu rârâni*.

¹³ Ayo, kala *ŋine* naja atu aporo *ŋgua* pa miki tamâta lâ tinikoa *ŋgu*. Maro Kindeni ipatea naja *ŋana* atula pâri ara pwataki pa miki,aku naja andeka *ŋalae* *ŋana* nanenju wurâta *ŋine*. ¹⁴ Naja ilongu tu nanenju wurâta *ŋine* ma ipājo warakâŋgu *ŋengu* *ŋgu* Isrel ilonzi kalonzi, *ŋana* kinzi ma sipadâda *ŋana* vetâja ara Maro Kindeni iveta panzi *ŋgu* pinde, kala ma sipalele ilonzi kalonzi ku sitaulo pa i. ¹⁵ Muŋga, lâ zo *ŋinde* Maro Kindeni ipu muli panzi Isrel *ŋgu*, ande iveta nzâla panzi tamâta rârâni simo tâno ndoni *ŋana* ma sikura tu sipâ̄ŋga simo ilonzi kalonzi taitu kuku i. Mine nde kinda tasama tu muli *ŋga*, lâ zo *ŋinde* i ma ikainzi Isrel *ŋgu* sitaulo simâ papa i kilo, ande *ŋinde* ma ara ku ara ndo. *ŋinde* ma itogo ipajonzi mateja tamâta simo vianzi kilo mwasina. ¹⁶ Ambo tamâta tonge itu imomo puroja, aku ikai puroja katiye piti ku iveta patarawâja pa Maro Kindeni, ande kinda tasama tu puroja *ŋinde* ndoni ipâ̄ŋga itogo Maro Kindeni ne kelekele. Ambo tamâta tonge ikai kâi mburu-mburu iveta patarawâja pa Maro Kindeni, ande kinda tasama tu kâi *ŋinde* ne laka nde i ne kelekele tona. *

¹⁷ Kinzi Isrel *ŋgu* nde sitogo kâi “oliv” bâ̄ja. Andeta Maro Kindeni itoto kâi *ŋinde* ne laka pinde piti lâ. Anja miki *ŋgu* pinde nde katogo kâi oliv *ŋgoi* ne laka pinde. Maro Kindeni muŋga ikai miki ku isenjemi lâ kâi oliv bâ̄ja *ŋinde* tini, *ŋana* miki ma kakai kâi laka muŋgâ̄ja *ŋinde* nianzi. Kala *ŋine* miki uru kakai siji ara ndo lâ kâi *ŋinde* mburu-mburu,aku miki kamo ara nâ. ¹⁸ Taitu miki ma ilomi tu miki nde tamâta ara ndo ku kapolenzi kâi bâ̄ja *ŋinde* ne laka mao, mine ndimo. Ambo miki ilomi mine, ande kalomi *ŋgere* sondo *ŋga*. Miki kâi laka *ŋandai* uru siji ara kalua kâi mburu-mburu *ŋga*. Mburu-mburu uru siji ara ilua miki. ¹⁹ Tiambo miki ma kaporo tu, “Maro Kindeni ilo pa maka kâi *ŋgoi* laka pinde, kala itotonzi kâi bâ̄ja laka *ŋinde* piti lâ ku ioma kakai nianzi.” ²⁰ Mao nâ, Maro Kindeni iveta mine lâ. Andeta kinzi *ŋandai* kalonzi tawana i *ŋga*,aku *ŋana* duvi *ŋinde* kâ itotonzi piti lâ. Anja miki nde kalomi tawana i,aku *ŋana* duvi *ŋinde* kâ miki kamo ara lâ kâi bâ̄ja *ŋinde* tini. Mine nde miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo. Miki kapakatona sondo *ŋga*. ²¹ Miki kalomi *ŋgere* sondo *ŋana* *ŋine* kâ; Maro Kindeni itotonzi kâi bâ̄ja *ŋinde* ne laka piti lâ. Aku mine nâ, ambo miki ma kapasuka warakami tinimi, ande i ma io miki yâti tia ndo.

²² Miki kalomi *ŋgere* sondo *ŋga*. Maro Kindeni nde kalo-sukâ̄ja warika, andeta i nde pareja-nia tamwata tona. Tamâta pinde siveta kiesaka, kala ipare nia panzi. Ambo miki ma kamo i ne kalo-sukâ̄ja kalo, ande i ma kalo sukâ̄ja nâ pamî. Ambo tia, ande i ma itoto miki piti tona. ²³ Ambo kâi bâ̄ja ne laka *ŋinde* i muŋga itotonzi piti ma sipalele ku ma kalonzi tawana i, ande i ma isenjenzi sitaulo simâ pa kâi tini kilo. Mao nâ, Maro Kindeni ikura tu isenjenzi sitaulo simâ kilo. ²⁴ Miki tamâta lâ *ŋgu* pinde, muŋga miki nde kâi oliv *ŋgoi* tonge ne laka, andeta Maro Kindeni itoto miki ku isenjemi lâ kâi oliv bâ̄ja *ŋinde* tini. Andeta kâi bâ̄ja *ŋinde* nde miki niami sondo, ande tia. Mine nde mao nâ, Maro Kindeni ikura ndo *ŋana* ikainzi kâi bâ̄ja *ŋinde* ne laka mao ku isenjenzi sitaulo simâ pa warakanzi nenzi kâi *ŋinde* tini kilo.

Maro Kindeni itu itula ne wisi-wisi kilala pwataki panzi tamâta ndoni

²⁵ Niŋgu-nambwe wukale, naja ilongu tu miki ma kasama *ŋgua* paveâ̄ja *ŋine* ne duvi sondo. Naja tiniŋgu pwâka tu miki ma ilomi tu nemî ilo-kalo nde *ŋalae* ndo. *ŋgua* paveâ̄ja *ŋinde* nde duvi mine; kinzi Isrel *ŋgu* tanjanzi kaika ndo, andeta kinzi ma simo mine ikura zo rârâni, ande tia. Kinzi ma simo mine lee ikura lâ zo muli *ŋinde* kinzi tamâta lâ tinikoa *ŋgu* ma simâ papa Maro Kindeni, ikura kambwanjenzi *ŋapia* ipatea panzi muŋgani lâ. ²⁶ Aku lâ zo *ŋinde*, *ŋineŋga* Maro Kindeni ma ikainzi Isrel tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. Maro Kindeni kawa *ŋgua* ikeno lâ pepa tini mine tu,

* 11:16: *ŋgua tambirâja* *ŋine* nde duvi mine; kinda kalo-tawana tamâta pinde *ŋandai* Juda tamâta *ŋga*; kinda tamo lâ *ŋgu* pinde. Andeta *ŋana* nenda kalo-tawana kâ, Maro Kindeni ne *ŋgua pâja* tava ne vetâja arara nde ikeno pa kinzi wa kinda wa.

“Isrel nenzi Yautâja Tamwata ma iyoka pa Jerusalem lawea ikeno Saion Tuu kulu njinde imâ. Aku i ma ivetanzi tamâta rârâni lâ Yakopu ne vâsa ñgu sipile nenzi mâsi ñana sipu mulinzi papa i kâ. ²⁷ Aku lâ zo njinde naşa ma aveta mbutukunâja kunzi ñana azavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi.”

²⁸ Kinzi Isrel ñgu sipu mulinzi pa Yesu ne pâri ara marumbu lâ. Mine kala kinzi simo Maro Kindeni ne kazâja tamâta, aku njinde ivila miki tamâta lâ tinikoa ñgu. Andeta Maro Kindeni kalo ñgere ñana kinzi Isrel ñgu timbunzi simo munjâja njinde, kala ipatea tu i ma tini mwasa pa nenzi vâsa ñgu. ²⁹ Ñana tu Maro Kindeni ne vetâja kilala ikeno mine; ambo ipateanzî tamâta pinde tu simo i ne ñgu,aku iveta kie ara panzi, ande i ma muli ipalele ku ipu muli panzi, ande tia ndo. ³⁰ Munja miki tamâta lâ tinikoa ñgu tañami kaika pa Maro Kindeni. Andeta zo ñine kinzi Juda ñgu uru tañanzi kaika mine nâ. Ñana duvi njinde kâ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa miki marumbu lâ. ³¹ Kala ñine kinzi Juda tamâta simora tu Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pamî lâ, ande kala tañanzi kaika papa i. Andeta muli ñga Maro Kindeni ne wisi-wisi ma ilâ pa kinzi tona. ³² Maro Kindeni isâu pa taña-kaika ne mâsi tu ikainzi tamâta rârâni kaika munja lâ ñga. Ñinde nde duvi mine; i ilo tu i ne kalo-sukâja ma ilâ panzi tamâta rârâni.

Ara ñana kinda ma tapanea Maro Kindeni

³³ Opopo! Maro Kindeni ne vetâja rârâni nde ara ku ara ndo! I ne ilo-kalo nde ñalae ndo, indue lâ lâmbu itogo tâi geza-geza mine. Kinda tamâta takura tu tasama i ne ilo-kalo njinde duvi tia ndo. Mana mana ñga iveta mâsi kie-kie, a? Ñine kinda tazizâla ndo ñana. ³⁴ Ñinde iyoke Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Ea ikura tu isama Maro ñalae ne ilo-kalo, a? Anja ea ikura tu ipanana i ñana ilo-kalo pinde, a? ³⁵ Ea kelekele tonge ilua Maro Kindeni, kala Maro Kindeni ma ikatu kelekele njinde tauulo papa i, a? Tia ndo kanayo!”

³⁶ Maro Kindeni tamwata ipulianzi kelekele rârâni sipânga lâ, aku imo kelekele rârâni warika. Kelekele rârâni nde i simbo nâ ne. Kinda ma tapanea i ña tasuka kâki ikura zo rârâni, ma taveta mine ku tamo nâ. Mao.

12

Kinda ma tao warakânda karaenda ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâja mine

¹ Niñgu-nambwe wukale, Maro Kindeni ne wisi-wisi nde ñalae tina. Mine nde naşa ano kaika pamî tu miki ma kao warakami karaemi ndoni ilâ pa Maro Kindeni itogo patarawâja via kâ mwasina. Ñinde ma itula pwataki tu miki ilomi ndo tu kamo i tamwata ne tamâta, aku ma itula pwataki tu miki ilomi tu kaveta ikura i ne ilo papa mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kapanea i mao.

² Miki ma kapaveta kuku tâno ñine ne vetâja kaa kaa kilo ndimo. Ara ñana miki ma kasâu pa Maro Kindeni tu ma iveta ilomi kalomi ipânga wasaseki ndo. Ambo i ma iveta mine pa ilomi kalomi, ande miki ma kakura tu kasama sondo ñana vetâja arara wa, vetâja ndia i ilo papa wa, vetâja rârâni ipakura kuku i ne pateâja njinde wa.

Kinda taitu-taitu ma taveta wurâta ndia Maro Kindeni ipatea pa kinda

³ Maro Kindeni ne wisi-wisi uru imo ku naşa. Mine nde i munjani ipateana ñana aveta wurâta papa i kâ. Mine kala naşa atu aporo ñgua mine pa miki taitu-taitu; miki ma ilomi tu nemî ilo-kalo wa vetâja ara ipole tamâta pinde nenzi ilo-kalo wa vetâja ara, mine ndimo. Ara ñana miki taitu-taitu ma kalea sondo pa warakami nemî vetâja, ikura kalo-tawana ndia Maro Kindeni munja ipatea pamî. ⁴ Kinda tasama tu tamâta taitu karae taitu nâ keno, andeta i kie-mbalau wa ñai nde pinde-pinde rârâ,aku nenzi wurâta piti piti. ⁵ Aku kinda kalo-tawana tamâta kala mine nâ, kinda kambwajenda ñalae, andeta tapasipa lâ taitu kuku Kirisi kala tamo tatogo karaenda taitu mine. Aku kinda rârâni taitu-taitu tamo nambwe nambwe kala uru tapamarerea. ⁶ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa kinda lâ, kala iwae wisi-ara kie-kie pa kinda taitu-taitu. Mine nde ara ñana kinda ma taveta wurâta papa i ikura wisi-ara ndia ipatea pa kinda mine. Ambo tamâta tonge

ikai wisi-ara ḷana itula Maro Kindeni kawa ḷguia, ande ara ḷana i ma itula ḷguia ikura i ne kalo-tawana mine. ⁷ Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ḷana ikai kuleja panzi kalo-tawana tamâta, ande ara ḷana i ma iveta wurâta ḷjinde sondo. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ḷana ikai wurâta pananâja, ande ara ḷana i ma iveta wurâta ḷjinde sondo. ⁸ Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ḷana ipu tini kaika panzi i tini pinde, ande ara ḷana i ma iveta wurâta ḷjinde sondo. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ḷana isukanzi tini pinde ḷana kelekele ikeno panzi tia, ande ara ḷana i ma kelekele rârâ ilanzi. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ḷana imo tamâta mbwananâja, ande ara ḷana i ma imandi kaika ḷana ne wurâta ḷjinde kâ. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ḷana kalo sukâja ḷnananzi tini pinde, ande ara ḷana i ma indeka nâ ḷana iveta mine.

Kinda ma tao ilonda ndo ilâ panzi tininda pinde

⁹ Miki ma kao ilomi ndo ilâ mao nâ panzi tinimi pinde. Miki ma kapu mulimi ndo pa vetâja potomule, aku kapaipa sondo kuku vetâja ara. ¹⁰ Miki ma tinimi mwasa ndo panzi kalo-tawana tamâta, ḷana tu miki kamo nambwe nambwe mao. Aku miki ma kandeka nâ ḷana kasukanzi tinimi pinde ḷanzi kâki tona. ¹¹ Miki ma kamandi kaika ḷana nemi kalo-tawana kâ ikura zo rârâni. Miki ma kakai wulitia ndimo. Ara ḷana miki ma ilomi ndo tu kaveta wurâta pa Maro ḷjala. ¹² Miki uru kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pami. Mine nde ara ḷana miki ma kao tinimi tava ndekâja nâ. Ambo malia pinde ma imâ ipânga pami, ande miki ma kamandi kaika ku kamo nâ. Aku miki ma kakai noja pa Maro Kindeni ikura zo zo. ¹³ Ambo nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde siroto ḷana kelekele pinde kâ, ande miki ma kakai nemi mbalija ku kavilanzi. Ambo tamâta pinde soka lombo pa lawea pinde simâ sipânga nemi lawea, ande miki ma kakatonanzi sondo lâ nemi luma ilo. ¹⁴ Ambo tamâta pinde ma siveta kenzi sakamao pami, ande miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara nâ panzi. Mao nâ, miki ma kano pa i tu ma iveta kie ara nâ panzi. Miki ma kano pa i tu ma izavarunzi, mine ndimo. ¹⁵ Ambo tamâta tonge indeka, ande miki ma kandeka kuku i. Ambo tamâta tonge ita, ande miki ma kata kuku i. ¹⁶ Miki ma kaveta vetâja ara kie taituni panzi tamâta ndoni. Miki ma kapasuka warakami tinimi ndimo. Aku miki ma ilomi ara ḷana kaveta mete kunzi sugarai tamwatanzi tona. Miki ma ilomi tu, “Nanerengu ilo-kalo nde ara ndo, ipole tamâta pinde nenzi ilo-kalo”, mine ndimo.

¹⁷ Ambo tamâta tonge ma iveta kie sakamao pami, ande miki ma kakatu vetâja sakamao taulo papa i ndimo. Ikura zo rârâni miki ma kapakatona sondo ku kapaveta kuku vetâja ndia kinzi tamâta rârâni uru simora tu vetâja ara. ¹⁸ Miki warakami ma ilomi pa pawaja wa kazâja wa, mine ndimo. Ikura zo rârâni miki ma karoto nzâla ḷana kamo ilomi kalomi taitu kunzi tamâta rârâni. ¹⁹ Ningu-nambwe wukale, miki warakami ma kakatu vetâja soki ndia tamâta pinde siveta pami taulo panzi, mine ndimo, ḷana tu Maro Kindeni ne wisi-nâna ma muli ikatu nenzi vetâja ḷjinde nia panzi. Maro Kindeni kawa ḷguia ikeno lâ pepa tini mine tu, “Maro ḷjala iporo mine; ‘Pareja-nia nde naja warakângu nâ neŋgu wurâta. Naja warakângu ma apare nia panzi tamâta ḷana nenzi vetâja soki kâ.’” ²⁰ Kinda nenda nzâla tonge keno. Maro Kindeni kawa ḷguia ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Ambo putole ipu noko ne kazâja tamâta, ande noko ma kâpwa kulua ika. Ambo irakonja ḷana lââ kâ, ande lââ kulua inu. Ambo noko ma kuveta mine, ande i ma mai ḷana ne vetâja soki kâ.”

²¹ Miki ma kasâu pa vetâja sakamao tu ipolemi, mine ndimo. Ambo miki ma kapaveta kuku vetâja ara, ande ḷjinde ma itawa vetâja sakamao ndue lâ.

13

Kinda ma taveta ikura kinzi koipu kawanzi ḷguia mine

¹ Maro Kindeni ilo tu kinda tamâta rârâni ma taveta ikura nenda koipu kawanzi ḷguia mine. Kinda tasama tu kinzi koipu sipânga nâ siveta wurâta, ande tia. Maro Kindeni ipateanzu tamâta ḷjinde taitu-taitu ḷana sikai koipu panzi tamâta pinde kâ.

² Mine nde tamâta ea taja kaika pa koipu ne ñgua, ande i taja kaika pa Maro Kindeni tona, ina munja ipatea koipu ñinde tu ikai wurâtani ndaina. Aku tamâta ea taja kaika pa koipu ne ñgua ma ipayaula tamwata ku ma ikai pareja-nia ñana ne vetâja ñinde kâ. ³ Ñana tu tamâta ea kinzi uru siveta vetâja ara, ande kinzi ñinde ñandai siruru ñana nenzi koipu ñga. Añga tamâta ea kinzi uru siveta vetâja sakamao, kinzi ñinde nâ siruru ñananzi koipu. Mine nde kaloko ñga; ambo noko kutu kumo tava ilo pisi lâ koipu nao, ande noko ma kupaveta kuku vetâja ara nâ. Ñinenga koipu ma isuka noko ña kâki. ⁴ Ñana tu koipu nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta ñana ivilano tu kumo ara kâ. Andeta kulojo ñga; ambo noko ma kuveta vetâja potomule, ande ara ñana noko ma kururu. Noko kusama tu koipu isaja ua lâ mbau ilo, aku i ñandai isaja ñinde kaa nâ ñga. Ikai Maro Kindeni ndamwa ku ipare nia panzi tamâta ea uru siveta vetâja potomule. ⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni uru ipare nia panzi tamâta ea tañanzi kaika pa nenzi koipu, aku ilonda kalonda kala itula pwataki tu mäsi ñana taveta ikura kawanzi ñgua mine nde mäsi ara. Mine kala kinda ma tapono muli panzi.

⁶ Kinzi koipu uru siveta nenzi wurâta ikura zo zo, aku simo Maro Kindeni ne wurâta tamâta ñana sikai poe pamî kâ. Ñana duvi ñinde kâ miki uru kao mbumbu ilâ panzi koipu. ⁷ Kelekele ndia kinzi koipu sipatea tu miki ma kao ilâ panzi, ande ñinde miki ma kalanzi. Ambo kinzi sipatea tu miki ma mbumbu kalanzi, ande miki ma kaveta ikura nenzi ñgua mine. Ambo kinzi simo mbâna-mbâna pamî, ande miki ma kamege ñananzi ku kasuka ñanzi kâki.

Kinda ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde

⁸ Ambo tamâta pinde nenzi mbuku ikeno pamî, ande miki ma katu ñana mbuku ñinde rârâni. Miki ma kapile keno ndimo. Andeta mbuku taitu nâ ma ikeno pamî ikura zo rârâni, aku ñinde nde mäsi ñana tinimi mwasa panzi tinimi pinde. Ñana tu tamâta ea uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande ipono muli pa ñgua tukuja rârâni marumbu lâ. ⁹ Kinda tasama ñgua tukuja sañao lâ, kala kasama tu ñgua tukuja pinde ikeno mine: “Noko ma kupalulua noko tini kuku tamâta tonge kaiwa ndimo; noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo; noko ma kupanâwe ndimo; noko ma ilo yosi pa tamâta tonge ne kelekele ndimo.” Aku tukuja kie-kie rârâ pinde kala ikeno tona. Andeta tukuja rârâni nde ipânga kanajo lâ tukuja taitu ñine; “Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine.” ¹⁰ Ambo tamâta tonge uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande i ma iveta kie sakamao panzi, ande tia. Mine kala tamâta ea uru tini mwasa panzi i tini pinde, ande ipono muli pa ñgua tukuja rârâni marumbu lâ.

Kinda ma tapakatona sondo nâ

¹¹ Miki ma kapaveta sondo kuku tini-mwasa ne vetâja ara ñinde, ñana tu zo ñga imâ ipânga laiti lâ. Miki ma kakeno ndimo. Matami parenge kamandi sânda ñga! Miki kasama tu nanayoni, lâ zo ñinde kinda tapalele ilonda kalonda ku tao nenda kalo-tawana ilâ pa Kirisi, ande Maro Kindeni ne zo ñana ikai kinda piti lâ kazâna ilo nde imo malawae mwasa. Andeta kala ñine zo ñinde imâ ipânga laiti lâ. ¹² Mbo ñga imâ ñana marumbu kâ,aku laiti ñana mbwale pwataki kâ. Mine nde ara ñana kinda ma tapile kondoma ne vetâja rârâni,aku tapaveta kuku sinâla ne vetâja, itogo zugu tamâta isawa paraña ne singâra kaika lâ tini mwasina. ¹³ Kinda ma tapakatona sondo, tatogo tamâta uru iyoka kari ne sinâla ilo. Kinda ma tandeka potomule wa tanu lâ kaika tadauda wa, mine ndimo. Kinda ma tapalulua tininda potomule wa tapaveta kuku vetâja sakamao kie-kie wa, mine ndimo. Aku kinda ma tapawa potomule wa ilonda yosi panzi tininda pinde nenzi kelekele wa, mine ndimo. ¹⁴ Ara ñana kinda ma tasawa Maro Ñalae Yesu Kirisi lâ tininda itogo paraña ne pasawaya kaika mwasina. Miki ma kasâu pa ilo-kalo singa tu ilajemi ñana kapono muli kilo pa vetâja potomule kâ, mine ndimo.

¹ Ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ikeno kaika tia, ande ara ɣana miki ma ilomi ara papa i ku kakai imâ imo kumi. Taitu miki ma kapawa ɣgua kuku i ɣana ilo-kalo ndia keno papa, mine ndimo.

² Tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika lâ. Mine nde kinzi uru sika kâpwa ndoni. Anja tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika koja tia, kala uru sindi kaika pa warakanzi tu ma sika simbi tia kâ. ³ Tamâta ea uru ika kâpwa ndoni, ande i ma ilo sakamao ɣananzi tamâta ɣinde uru sika simbi tia, mine ndimo. Anja tamâta ea uru ika simbi tia, ande i ma ilo tu kinzi tamâta ɣinde uru sika kâpwa ndoni nde siveta kiesaka, ande i ma ilo mine ndimo, ɣana tu Maro Kindeni ikainzi tamâta ɣinde lâ kala simo i ne ɣgu tona. ⁴ Noko nde ea kala kutu kulea pa vetâna pinde tamâta ɣalae tonge ne wurâta tamâta uru iveta, a? Wurâta tamâta ɣinde ne tamâta ɣalae simbo nâ ma ipatea tu i iveta ne wurâta ara tâku ara tia tâku. Andeta nanenju morâna tu i ne wurâta ma ipânga ara nâ, ɣana tu Maro ɣalae tamwata ma ipu tini kaika papa i wa isuka i wa.

⁵ Tamâta pinde kalonzi tawana tu zo pinde nde zo sapâna, aku zo sapâna ɣinde sipolenzi zo pinde rârâni. Anja tamâta pinde kalonzi tawana tu zo rârâni nde kie taituni. Andeta ara ɣana kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma kalonzi ɣgere sondo munja lâ ɣga, ɣineŋga siveta ikura warakanzi ilonzi kalonzi itula panzi mine. ⁶ Tamâta pinde simege ɣana Maro ɣalae kâ, kala kalonzi tawana tu zo pinde nde sapâna. Aku tamâta pinde simege ɣana Maro ɣalae kâ, kala kawanzi ndanje pa Maro Kindeni ɣinenga sika simbi. Anja tamâta pinde simege ɣana Maro ɣalae kâ, kala kawanzi ndanje pa Maro Kindeni, ɣineŋga sindi kaika pa warakanzi tu ma sika simbi tia kâ. ⁷ Kinda tasama tu ambo kinda tamo viânda, ande nenda via ɣine ɣandai warakânda nâ nenda kelekele ɣga. Aku mine nâ, ambo kinda ma tamâte, ande nenda mateja ɣinde ɣandai warakânda nâ nenda kelekele ɣga. ⁸ Ambo kinda tamo viânda, ande Maro ɣalae ikai poe pa nenda via. Ambo tamâte, ande Maro ɣalae ikatona ɣinde tona. Ambo kinda tamo viânda tâku tamâte tâku, ande kinda tamo Maro ɣalae ne tamâta.

⁹ ɣana duvi ɣinde kâ Kirisi imâte ɣineŋga imandi imo via kilo. Mine kala i imo Maro ɣalae panzi tamâta munja simâte wa kinzi tamâta simo vianzi wa. ¹⁰ Ayo, anja miki tamâta pinde, ɣana sâ kâ ɣga miki uru kalea pa nimi-nambwe nenzi vetâna ku kaporosoki panzi, a? ɣana sâ kâ ɣga miki pinde uru kaporosoki ɣgua pavaligija panzi nimi-nambwe, a? Miki kasama tu muli ɣga kinda rârâni ma tamandi lâ Maro Kindeni ne ɣgua nia.

¹¹ ɣinde iyoke Maro Kindeni kawa ɣgua ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Na ja Maro ɣalae, na ja uru amo mine ku amo nâ, na ja aporo mao kanajo tu muli
ɣga kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma simâ pa na ja ku ma sipare tukunzi ɣana
sipanea na ja kâ. Kinzi rârâni ma siporo situla pwataki tu na ja warakângu nde
Maro Kindeni mao.”

¹² Mine nde kinda tasama tu kinda rârâni taitu-taitu ma tapatula pa Maro Kindeni ɣana
vetâna rârâni munja taveta ɣinde duvi.

Kinda ma tavetanzi ninda-nambwe simbe ɣana siveta kiesaka kâ, mine ndimo

¹³ Mine nde ara ɣana kinda ma tapile mâsi ɣana tataleanzi ninda-nambwe ɣana nenzi vetâna kâ. Ara ɣana miki taitu-taitu ma ilomi patea tu, “Na ja ma alajenzi ninjung-nambwe ku avetanzi simbe ɣana siveta kiesaka kâ, ande ma tia.” ¹⁴ Na ja Paulo apaipa kuku Maro ɣalae Yesu Kirisi marumbu lâ. Mine nde na ja asama sondotu kelekele tonge tamwata ikura tu iveta tamâta ipânga ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Taitu kalonjo ɣga; ambo tamâta tonge kalo tawana tu kelekele tonge ma iveta i ipânga ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande mao nâ, kelekele ɣinde ma iveta i ilo muso. ¹⁵ Ambo noko uru kuka kâpwa tonge, andeta noko ninambwe kalo tawana tu kâpwa ɣinde nde muso lâ Maro Kindeni nao, ande noko ne vetâna ɣinde ma iveta ninambwe ɣinde ilo rârâ. Aku noko ne vetâna ɣinde ma itula pwataki tu noko kupu muli pa tini-mwasa ne vetâna marumbu lâ. Kirisi imâte ɣana iyaute noko ninambwe ɣinde piti lâ kondoma ilo. Ambo noko ne kâjanguja ma iyaula i ne kalo-tawana, ande ɣinde ma ara tia ndo. ¹⁶ Ambo noko kutu kelekele tonge nde ara nâ lâ Maro Kindeni nao, ande kupakatona sondotu ɣga. Tia ma noko ne

vetâna iveta tamâta pinde wisinzi nâna ku ma siporo tu, “Wa, kelekele ñinde ikeno muso lâ Maro Kindeni nao”. ¹⁷ Ùana tu Maro Kindeni ne mâsi ñana ikai maro panzi tamâta kâ ande piti ndo ñana kâja-nuja ne mâsi wa tukuña wa. Koroani Sapâja ipulia mâsi pinde ipânga lâ ilonda kalonda,aku mâsi ñine nâ nde kelekele ñalae: mâsi ñana taveta ikura Maro Kindeni ilo papa mine, anga mâsi ñana tamo ilonda kalonda taitu kunzi tininda pinde, anga mâsi ñana ilonda indeka. ¹⁸ Maro Kindeni ilo ara ndo pa tamâta ea ipono muli pa Kirisi ku ipaveta kuku mâsi mine,aku kinzi tamâta kala ma ilonzi ara mine nâ ñana tamâta ñinde ne vetâna.

¹⁹ Mine nde ara ñana kinda ma tapaveta kuku vetâna ndia rârâni uru iveta kinda tamo ilonda kalonda taitu kunzi tininda pinde. Aku ara ñana kinda ma tapaveta kuku vetâna ndia rârâni uru isuka tininda pinde nenzi kalo-tawana tu ipânga kaika ton. ²⁰ Noko ma kusâu pa kâja-nuja ne mâsi tu iyaula Maro Kindeni ne wurâta, mine ndimo. Mao nâ, lâ Maro Kindeni nao, kâpwa ndoni nde ara ndo ñana taka kâ. Taitu kulono ñga; ambo noko kuka kâpwa tonge,aku ñinde iveta tamâta tonge imbe ñana iveta kiesaka kâ, ande noko ne vetâna ñinde nde soki ndo. ²¹ Ambo noko kutu kuka simbi tâku kunu lââ kaika tâku kuveta vetâna ndia tâku, andeta ñinde ma iveta noko ninambwe imbe ñana iveta kiesaka kâ, ande ara ñana noko ma kupile vetâna ñinde.

²² Noko ne ilo-kalo ñana kâja-nuja kâ nde noko tamwata ku Maro Kindeni rua nâ nemi kelekele. Ambo tamâta tonge kalo tawana tu kâpwa ndoni nde ara nâ lâ Maro Kindeni nao,aku ilo rua-rua tia, ande tamâta ñinde ma indeka nâ. ²³ Andeta kalojo ñga; ambo tamâta tonge ilo rua-rua ñana kâpwa tonge kâ, andeta ikai ika nâ, ande iveta soki lâ Maro Kindeni nao, ñana tu i ne kalo-tawana ñandai igagati i ñana ika kâpwa ñinde ñga. Ambo noko kalo tawana tu vetâna tonge nde soki, andeta kulâ kuveta vetâjani ndaina, ande noko kuveta kiesaka.

15

Kinda ma tapono muli pa Yesu Kirisi

¹ Kinda tamâta pinde nenda kalo-tawana ikeno kaika. Ara ñana kinda ma tavilanzi tamâta pinde ñana sikale nenzi malia kâ, kinzi ñinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika tia. Kinda ma ilonda ñana tapavila warakânda nâ ndimo.

² Ara ñana kinda rârâni taitu-taitu ma tavilanzi ninda-nambwe wukale tu ma simo ara kâ, ñana tu vetâna mine ma iveta nenzi kalo-tawana ipânga kaika. ³ Kinda tasama tu Kirisi tamwata ñandai ilo tu ma ipavila tamwata nâ. Malia ipânga papa i ikura Maro Kindeni kawa ñgua Daviti ingere lâ pepa tini mine tu, “Lâ zo ñana kinzi tamâta siporo ñgua pavligiña pa noko, ande nenzi ñgua soki ñinde imâ ikai naña ton.” ⁴ Nanayoni kinzi ñgua-tulâna tamâta singere Maro Kindeni kawa ñgua lâ pepa tini,aku ñgua ñinde rârâni ne wurâta nde ñana ipanana kinda kâ. Ñgua ñinde ne wurâta nde ñana ipu tini kaika pa ilonda kalonda, ñana kinda ma takura tu tamandi kaika ku tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pa kinda.

⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni simbo nâ uru ipu tini kaika pa ilonda kalonda,aku i simbo nâ uru isuka kinda tu tamandi kaika. Naña ano tu ina ma ivila miki ñana kapono muli pa Yesu Kirisi ku kamo ilomi kalomi taitu nâ. ⁶ Ambo i ma iveta mine, ande miki rârâni ma kakura tu kamâ taitu kapanea nenda Maro ñalae Yesu Kirisi tama Maro Kindeni tasuka i ña kâki.

Kirisi ivilanzi Juda ñgu sitavanzi ñgu pinde rârâni

⁷ Mine nde ara ñana miki rârâni ma kandeka nâ ñana kakainzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta rârâni simâ simo kumi, ikura Kirisi indeka ñana ikai miki kamo kuku i mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande paneâja ma ilâ pa Maro Kindeni. ⁸ Ùana tu Kirisi ipânga wurâta tamâta panzi Juda ñgu ñana itula Maro Kindeni ne ñgua mao pwataki panzi. I ne wurâta ñinde iveta ñgua pâja rârâni Maro Kindeni munja iveta kunzi Juda ñgu timbunzi ñinde tu ipânga kanajo. ⁹ Kirisi isama tu kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu ma

simora i ne wurâta ñinde ku ma sipanea Maro Kindeni ña ñana i ne wisi-wisi kâ. Ñinde iyoke Daviti kawa ñgua ikeno lâ wângi ja paneânya kâ ne pepa tini mine tu,
“Naña ma kawângu ndanje pano lâ kinzi tinikoa ñgu naonzi. Naña ma awângi apaneano asuka noko ña kâki.”

¹⁰ Aku ñgua tonge kala ikeno mine tu,

“Miki tamâta lâ tinikoa ñgu, miki kandeka katavanzi Maro Kindeni ne pateânya tamâta ñgu.”

¹¹ Aku ñgua tonge kala ikeno mine tu,

“Miki tamâta lâ tinikoa ñgu ndoni, miki rârâni kapanea Maro ñalae kasuka i ña kâki.
Miki tamâta kamo tâno ndoni, miki kawawa i!”

¹² Aku Aisaia kala iporo ñgua kaña taituni mine tu,

“Maro Kindeni ma io koipu wasaseki tonge ipângâ lâ Daviti tama Jesi see, aku i ma ikai poe panzi tamâta lâ tinikoa ñgu. Kinzi tamâta ñgu ñinde ndoni ma sio tininzi ñana i ne zo ñana ivetanzi simo ara kâ.”

¹³ Maro Kindeni simbo nâ uru ipu tini kaika pa kinda, kala tao tininda papa i tu ma iveta kie ara pa kinda. Miki nemí kalo-tawana ikeno papa i, aku naña ano tu i ma io ndekânya tava wisi-pisi sipipi ndo lâ ilomi kalomi. Ñinenja Koroani Sapânya ne walo kaika ma isukami ñana kamandi kaika ndo ku kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pamí.

Paulo indeka ñana wurâta ñinde Maro Kindeni ipatea papa i

¹⁴ Niñgu-nambwe wukale, naña warakângu kalonju tawana tu miki uru kapaveta kuku vetânya ara ikura zo rârâni, aku ilo-kalo ara nde ipipi lâ ilomi kalomi. Mine nde miki taitutaitu kakura tu kapanananzi kalo-tawana tamâta pinde. ¹⁵ Taitu kala ñine naña angere ñgua kaika pinde imâ pamí. Naña atu apaño ilomi kalomi, ñana miki ma kalomi ñgere sondo kilo ñana ñgua ñinde kâ. Naña ñandai aruru ñana angere ñgua kaña mine ñga, ñana tu Maro Kindeni munjani io ne wisi-wisi imâ pa naña, kala ipatea naña ¹⁶ tu amo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta panzi tamâta lâ tinikoa ñgu. Nanenju wurâta nde ñana atula Maro Kindeni ne pâri ara panzi. Mine kala naña amo atogo patarawânya tamâta mine,aku uru akainzi tamâta lâ tinikoa ñgu aonzi silâ pa Maro Kindeni itogo patarawânya i ilo ndo papa mwasina. Aku Koroani Sapânya ikainzi tamâta ñinde ku ivetanzi sipângâ Maro Kindeni ne ñgu mao.

¹⁷ Naña apaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala naña andeka nâ ñana wurâta ñine Maro Kindeni ipatea pana. ¹⁸⁻¹⁹ Naña ma amandi kaika atula ñgua pwataki ñana kelekele taitu nâ. Naña ma atapâri ñana vetânya ara ñinde Kirisi iveta panzi tamâta lâ tinikoa ñgu lâ nanenju wurâta tini. Igagati ilonzi kalonzi ñana sipono muli pa Maro Kindeni kawa ñgua. Koroani Sapânya ne walo kaika uru ivila nanenju ñgua wa vetânya wa,aku ivilana ñana aveta mâsi kaika kie-kie pinde tona. Mine nde wurâta ñine ipângâ kanajo lâ. Nia ndoyo naña amandi atula pâri ara ñana Kirisi kâ lâ Jerusalem lawea munja lâ, ñinenja aveta mine ayoka alâ akura nia nia lee apângâ lâ Ilirikum tâno. ²⁰ Ikura zo rârâni, naña ilonju ndo tu atula pâri ara panzi tamâta lâ lawea ndia Yesu Kirisi parina ñandai ipângâ panzi ñga. Naña aporo ñgua tambirânya mine tu naña tiningu pwâka tu apa luma kâki lâ sâmbwe ñinde tamâta tonge munja ingunu lâ imandi. ²¹ Nanenju vetânya ñinde iyoche Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta pinde ñandai silojo i parina ñga, andeta kinzi ñinde ma simora i nao. Aku tamâta pinde ñandai silojo i kawa ñgua ñga, andeta kinzi ñinde ma sisama ñgua ñinde kie sondo.”

Paulo itu ikalelenzi lâ Rom lawea, ñinenja ma ilâ pa Spen tâno

²² Nanenju wurâta ñine uru ipono naonju ikura zo rârâ. Mine kala naña ñandai amâ akalele miki ñga. ²³ Ikura mbwera mbwera naña ilonju ndo tu amâ amorami. Aku zo ñine nanenju wurâta lâ nia ñine ande marumbu lâ. ²⁴ Mine nde muli ñga, lâ zo ñinde naña ma alâ pa Spen tâno, ande naña ilonju tu ma amâ akalele miki munja lâ ñga, ñinenja

ma alâ pa Spen. Naja ma andeka nâ ñana amo kumi ikura zo pinde, aku muli ñga naja ilonju tu miki ma kavila naja ñana alâ pa Spen tâno. ²⁵ Andeta zo ñine naja atu alâ pa Jerusalem lawea ñana avilanzi Maro Kindeni ne tamâta simo ñinde. ²⁶ Muñga kinzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Masedonia tâno wa Grik tâno wa, kinzi ñgu ñinde sipa ñgua tu ma sigona mbumbu pinde ku ma sio ilâ pa Jerusalem ñana isukanzi Maro Kindeni ne tamâta pinde, kinzi ñinde uru simo sugorai. ²⁷ Kinzi warakanzi nâ ilonzi patea tu ma siveta mine panzi Juda ñgu sugorai tamwatanzi, aku ñinde ara ndo, ñana tu kinzi kalo-tawana tamâta lâ Juda ñgu nenzi mbuku keno panzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ñgu. Ñana tu muñgani Maro Kindeni itula pâri ara panzi Juda tamâta, aku muli ñga kinzi sikai pâri ara ñinde silâ situla panzi tamâta lâ tinikoa ñgu tona. Mine nde ara ñana kinzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ñgu ma sikai tâno ñine ne mbaliña Maro Kindeni muñga ilanzi ñinde, aku ma siwae mbaliña ñinde ilâ panzi Juda tamâta tona. ²⁸ Kala ñine naja atu akai mbumbu ñinde kinzi sigona lâ ikeno, aku akai alâ awae panzi kalo-tawana tamâta lâ Jerusalem lawea. Mambo wurâta ñinde marumbu lâ ñga, ñinenja naja ma amâ akalele miki. Aku muli ñga naja ma alâ pa Spen tâno. ²⁹ Naja asama tu muli, lâ zo ñinde naja ma amâ apâنجga pami, ande Kirisi ma iveta kie ara ndo pami.

³⁰ Niñgu-nambwe wukale, nenda kalo-tawana ikeno pa Maro ñalae Yesu Kirisi, aku Koroani Sapâja itula tini-mwasa ne vetâja pwataki pa kinda lâ. Mine nde naja ano pami tu miki ma kamandi kuku naja ku kakai noja kaika pa Maro Kindeni tu ma ivilana.

³¹ Naja ilonju tu miki ma kano papa i tu ma ikeâ ñanana, ñana tu tamâta pinde simo Judia tâno nde kalonzi tawana Yesu Kirisi tia, kala situ siveta malia pana. Aku kakai noja tava tu i ma ivetanzi ne tamâta simo Jerusalem lawea ñinde tu ma ilonzi ara ñana wurâta ñine naja aveta ñana avilanzi kâ. ³² Ambo Maro Kindeni ma isâu pa nanenju noja, ande naja ma amâ amora miki tava ndekâja ñalae. Aku naja ma apwarea tini kumi ñana akai walo kâ. ³³ Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, imo kuku miki rârâni. Mao.

16

Paulo kawa kari ara panzi tamâta pinde

¹ Naja ilonju tu miki ma kaveta kemi ara nâ pa kalo-tawana taine Fibi. I ne wurâta nde ñana ivilanzi kalo-tawana tamâta simo Senkria lawea.

² Fibi nde imo Maro ñalae ne wurâta taine. Mine nde naja ilonju tu miki ma kakai i imâ imo kumi, itogo kinda Maro Kindeni ne tamâta uru taveta mine. Ambo kelekele pinde ikeno papa i tia, ande naja ilonju tu miki ma kavila i, ñana tu i muñga ivilanzi tamâta rârâ,aku ivila naja warakâñgu tona. ³ Naja ilonju tu miki ma kakai kawâñgu ku kaporo kari ara ilâ panzi Prisila ku Akwila rua. Kinzi rua uru simandi kuku naja ñana kaveta wurâta pa Yesu Kirisi kâ. ⁴ Muñga kinzi rua sipalilu silâ paranya ilo ñana sivila naja kâ. Mine kala kawâñgu ndanje ñalae pa kinzi rua. Andeta naja simbonju nâ tia; kinzi kalo-tawana tamâta rârâni lâ ñgu pinde ndoni kala kawanzi ndanje pa kinzi rua mine nâ. ⁵ Aku naja ilonju tu miki ma kaporo naja kawâñgu kari ara ilâ panzi kalo-tawana tamâta ñinde uru sipasau lâ kinzi rua nenzi luma tona. Aku nanenju ñgua mine nâ ilâ pa Epainetus tona, inani niñgu-nambwe mao. I imunja panzi tamâta rârâni simo Esia tâno ñana io ne kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ⁶ Naja ilonju tu miki ma kaporo naja kawâñgu kari ara ilâ pa Maria nuwaka tona, ina uru iveta wurâta ñalae ñana ivilami.

⁷ Naja ilonju tu miki ma kaporo naja kawâñgu kari ara ilâ panzi Andronikus kuku Junias rua tona. Kinzi rua nde nawalâñgu Juda tamâta,aku muñga simo kuku naja lâ luma sakamao ilo. Kinzi rua uru siveta wurâta ara ndo ñana situla pâri ara kâ,aku kinzi rua simunga pa naja ñana sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. ⁸ Naja ilonju tu miki ma kaporo naja kawâñgu kari ara ilâ pa Ampliatus tona, ina nanayoni ipasipa kuku Maro ñalae kala imo niñgu-nambwe sondo. ⁹ Naja ilonju tu miki ma kaporo naja kawâñgu kari ara ilâ pa Urbanus tona, ina uru iveta wurâta pa Yesu Kirisi kuku kinda. Aku nanenju ñgua mine nâ ilâ pa Stakis tona, ina niñgu-nambwe mao. ¹⁰ Naja ilonju tu miki ma kaporo naja kawâñgu kari ara ilâ pa Apeles tona. Kinda tasama tu i uru ipono muli

sondo ndo pa Kirisi. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa Aristobulus ne ŋgu tona. ¹¹ Naja ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa nawalâŋgu Juda tamâta Herodion tona. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo lâ Narsisus ne ŋgu tona.

¹² Naja ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi taine rua Trifina ku Trifosa rua tona. Kinzi rua uru simakâsa ŋalae ŋana siveta wurâta papa Maro ŋalae kâ. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa Persis tona, ina niŋgu-nambwe mao. I kala uru imakâsa ŋalae ŋana iveta wurâta pa Maro ŋalae kâ. ¹³ Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ pa Rufus tona, ina uru iveta wurâta ara ndo pa Maro ŋalae. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa i tina tona. Murja taine ŋjinde ikatona naŋa sondô ndo, itogo taine uru ikatona natu mine. ¹⁴ Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi Asinkritus ŋga Flegon ŋga Hermes ŋga Patrobas ŋga Hermas tona. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ panzi kalo-tawana tamâta uru simo kunzi tona. ¹⁵ Naŋa ilonju tu miki ma kaporu naŋa kawâŋgu kari ara ilâ panzi Filologus ku Julia rua, aku ilâ panzi Nereus kuku i mwane rua tona. Aku nanenju ŋgua mine nā ilâ pa Olimpas tavanzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni uru simo kuku i ŋjinde tona. ¹⁶ Naŋa ilonju tu miki ma kapatâjo warakami mbaumi ku kaporu kari ara ilâ pa warakami taitu-taitu. Kirisi ne kalo-tawana tamâta ŋgu ndoni kawanzi kari ara imâ pamî.

Kinzi kalo-tawana tamâta pinde uru siyaulanzi kalo-tawana tamâta ŋgu

¹⁷ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ano kaika pamî tu miki ma kapakatona sondô ŋananzi tamâta ŋjinde uru supu nemi ŋgu pwapwataki. Nanayoni miki kapanâna sondô ndo ŋana ŋgua mao kâ, andeta kinzi tamâta ŋjinde uru siveta “a” pa ŋgua ŋjinde. Kinzi nenzi vetâŋa ŋjinde iyaula kalo-tawana tamâta pinde nenzi kalo-tawana. Miki ma tinimi piti ndo ŋananzi tamâta mine. ¹⁸ Tamâta ea kinzi uru siveta vetâŋa potomule mine, ande kinzi ŋjinde ŋandai siveta wurâta pa nenda Maro ŋalae Yesu Kirisi ŋga. Kinzi ilonzi ŋalae pa kârja-nuja ne ŋgua-tukuŋa kaa kaa, aku siveta ŋgua mona-mona wa siveta mâru-mâru panzi tamâta. Kinzi nenzi ŋgua ŋjinde ilanjenzi tamâta pinde, kinzi ŋjinde sizizâla ŋana tamâta ŋjinde nenzi ilo-kalo potomule kâ. ¹⁹ Miki parinami nde isala nia ndoni lâ, kala tamâta rârâni sisama tu miki uru kapono muli pa Maro Kindeni kawa ŋgua. Aku ŋjinde iveta ilonju ndeka nâ. Naŋa ilonju tu miki ma kapanâna sondô ŋana vetâŋa ara kâ, anŋa vetâŋa sakamao nde miki ma kazizâla ŋana.

²⁰ Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, ma tini nâ izavaru Sadana ne walo ku io i imo miki kalomi. Kinda nenda Maro ŋalae ne wisi-wisi imo kumi.

Tamâta pinde kawanzi kari ara panzi kalo-tawana tamâta simo Rom lawea

²¹ Timoti, ina uru iveta wurâta kuku naŋa, ande i kawa kari ara imâ pamî. Aku Lusius ŋga Jeson ŋga Sosipater, kinzi nawalâŋgu Juda tamâta, kala sio nenzi kari ara imâ pamî mine nâ. ²² Naŋa Tertius akai Paulo kawa ŋgua rârâni ku naŋa warakâŋgu anŋere ne ŋgua ŋjinde lâ pepa ŋnine tini imâ pamî. Naŋa amo nimi-nambwe kalo-tawana tamâta,aku naŋa kala kawâŋgu kari ara imâ pamî tona. ²³⁻²⁴ Aku Gaius kala kawa kari ara imâ pamî tona. I uru ikatona naŋa Paulo sondô lâ i tamwata ne luma ilo. Kinzi kalo-tawana tamâta simo ŋnine nde uru sipasau lâ lumani ndaina. Aku Erastus, i tamâta ŋana ikatona mbumbu pa lawea ŋnine ne koipu, anŋa ninda-nambwe Kwartus, kinzi rua kala kawanzi kari ara imâ pamî tona.

Kinda ma tapanea Maro Kindeni tasuka i ja kâki

²⁵ Naŋa uru atula pâri ara ŋana Yesu Kirisi kâ pwataki,aku uru aporo tu Maro Kindeni ikura ŋana iveta nemi kalo-tawana ipâŋga kaika. Nia ndoyo, ande pâri ara ŋjinde ikeno paveâŋa nâ ikura mbwera mbwera, ²⁶ andeta muli ŋga Maro Kindeni itula ŋguani ndaina pwataki panzi ŋgua-tulâŋgu tamâta, kala kinzi situla ŋgua ŋjinde ipâŋga nia yo lâ. Maro Kindeni, i ŋana imo mine ku imo nâ, ande ipatea tu tamâta ŋgu ndoni ma silojo pâri ara ŋjinde, ŋana kinzi rârâni ma sikura tu kalonzi tawana i ku sipaveta kuku i kawa ŋgua. ²⁷ Maro Kindeni simbo nâ nde Maro ŋalae,aku i simbo nâ nde ilo-kalo rârâni warika.

Rom 16:27

393

Rom 16:27

Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa kinda lâ ŋana tapanea Maro Kindeni tasuka i ŋa kâki ikura zo zo. Mao.

1 KORIN

Pepa Paulo ingere munja panzi kalo-tawana tamâta simo Korin lawea

Korin nde lawea njalae tonge lâ Grik tâno. Paulo munja imo Korin lawea itula pâri ara panzi (Pâri Tamâta 18:1-18), aku muli, zo tonge imo Efesus lawea (16:5-8), ande ingere ñgua ñine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Korin. Kinzi munja singere ñgua pa Paulo sikasonja i ñana pakâenja ne mâsi wa kânya-nuja ne tukunja wa (7:1, 8:1-13), kala Paulo itu iporo ñgua taulo panzi. Aku isama tu malia pinde ipânga lâ Korin ñgu ñgininzi, kala simo sipawa ñgua (1:10-12, 5:1-2). Mine nde Paulo ilo kura tia iporo ñgua kaika pinde panzi ñana simo ilonzi kalonzi taitu ku tininzi mwasa nâ panzi tininzi pinde.

¹ Na ja Paulo, Yesu Kirisi ne pâri-tamâta na ja. Muñgani Maro Kindeni ipatea na ja ku isarawana tu ma akai wurâta ñine kâ. Na ja amo taitu kuku ninda-nambwe Sostenes, ² kala aŋgere ñgua lâ pepa ñine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne ñgu kamo Korin lawea. Nanayoni Maro Kindeni ipatea miki pa i tamwata, ku iveta miki kapai pa kuku Yesu Kirisi. Mine nde miki kapânga kamo ñgu sapâja. Iveta mine nâ pa miki katavanzi tamâta simo lawea lawea, kinzi ñinde uru siwârji pa nenda Maro ñjalae Yesu Kirisi, ina kinzi nenzi Maro ñjalae wa kinda nenda Maro ñjalae wa. ³ Tamânda Maro Kindeni ku Maro ñjalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî.

Paulo kawa ndange ilâ pa Maro Kindeni

⁴ Nanayoni Yesu Kirisi ikai Maro Kindeni ne wisi-wisi ñinde imâ pamî, kala iveta kie ara ndo pamî. Mine nde na ja kawângu ndange ilâ pa nanerju Maro Kindeni ñana miki kâ ikura zo zo. ⁵⁻⁶ Na ja kawângu ndange mine pa Maro Kindeni ñana duvi ñine kâ; maka munja katula ñgua pamî ñana Yesu Kirisi kâ,aku ñgua ñinde nde ikeno kaika lâ ilomi kalomi. Miki kapai pa kuku Kirisi lâ. Mine nde Maro Kindeni kelekele arara rârâni ilami lâ, ñgua arara kie-kie wa ilo-kalo arara kie-kie wa. ⁷ Mao nâ, Koroani Sapâja ne wisi-ara kie-kie rârâni nde ikeno pamî lâ, kala miki kandolo ñana sâ tonge tia. Ande kala zo ñine miki uru kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma itula nenda Maro ñjalae Yesu Kirisi ipânga nia yo. ⁸ Maro ñjalae Yesu Kirisi ma isukami ñana kamandi kaika lee, ikura lâ i tamwata ne zo ñana itaulo imâ kilo kâ. Mine kala lâ zo ñjalae ñinde, ande miki ma kamo ilomi mbâra-mbâra ndo lâ i nao, nemi soki tonge tia. ⁹ Ñana tu Maro Kindeni uru iveta ikura ne ñgua pâja rârâni,aku i tamwata muñgani isarawami ñana kapai pa kuku i Natu Yesu Kirisi kâ, ina nenda Maro ñjalae.

Kinzi Korin ñgu nde sipwa pwapwataki

¹⁰ Niñgu-nambwe wukale, na ja akai nenda Maro ñjalae Yesu Kirisi ndamwa ku ano kaika pamî tu miki rârâni ma kamo ilomi kalomi taitu nâ. Na ja tiniñgu pwâka tu miki ma kapwa pwapwataki ku kamo piti piti. Ara ñana miki ma kamo lâ ñgu taitu nâ tava ilomi kalomi taitu nâ. ¹¹ Opopo, niñgu-nambwe wukale, tamâta pinde lâ Kloë ne ñgu nde sitapâri pa na ja siporo tu pambitâja nde uru ikeno lâ miki ñginimi. ¹² Na ja aporo ñana ñgua kanya-kanya ñinde miki taitu-taitu uru kapor. Miki pinde uru kapor tu, “Na ja apono muli pa Paulo”, anga pinde nde kapor tu, “Na ja apono muli pa Apolos”, anga pinde nde kapor tu, “Na ja apono muli pa Petero”, anga pinde nde kapor tu, “Na ja apono muli pa Kirisi”.

¹³ Mana mana, a? Kinda takura tu tapu Kirisi pwapwataki mine tia ndo! Tiambo na ja Paulo atâra lâ kâi popole tini ku amâte ñana avila miki kâ, a? Tia ndo! Tiambo miki munja kakai lââ-liliña lâ na ja Paulo ñângu, a? Tia ndo! ¹⁴ Na ja kawângu ndange pa Maro Kindeni, ñana tu na ja ñandai alilinzi tamâta rârâ lâ nemi ñgu ñinde ñga. Na ja alilinzi Krispus ku Gaius rua simbonzi rua nâ. ¹⁵ Mine nde tamâta tonge ikura tu iporo mine, “Maka kakai lââ-liliña lâ Paulo ña”, ande tia ndo. ¹⁶ (O, na ja kalonju kapa. Mao

nâ, naŋa kala alilinzi Setepanas tavanzi tamâta pinde simo i ne luma tona. Aku tiambô naŋa alilinzi tamâta pinde tona, tâku tia tâku. (Jinde naŋa asama sondo tia.)¹⁷ Jana tu Kirisi jandai isupwa naŋa amâ jana alilinzi tamâta kâ. Isupwana amâ jana atula pâri ara pwataki kâ. Andeta naŋa jandai atula pâri ara pwataki tava jgwa mona-mona, itogo kinzi ilo-kalo tamâta uru siveta mine. Naŋa tiniŋgu pwâka tu nanenjgu jgwa mona-mona ma isowe tamâta ilonzi. Ambo naŋa ma aveta mine, ande Kirisi ne mateja lâ kâi popole tini ma ipâŋga itogo kelekele kaa nâ.

Kirisi nde Maro Kindeni ne walo kaika

¹⁸ Mao nâ, tamâta pinde kalonzi tawana tia kala soka nzâla jinde ilâ pa mateja kâ, aku kinzi jinde uru ilonzi tu jgwa jana Kirisi ne mateja lâ kâi popole tini kâ ande jgwa kapa-kapa nâ. Anja kinda tamâta pinde, ande Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo, aku kinda jnine tasama tu jgwa jinde jana kâi popole kâ nde itula Maro Kindeni ne walo kaika kilala pwataki.¹⁹ Maro Kindeni kawa jgwa ikeno lâ pepa tini mine tu, “Naŋa ma azavaru kinzi ilo-kalo tamâta nenzi ilo-kalo. Naŋa ma aveta tâno tamâta nenzi ilo-kalo arara jinde ipâŋga kelekele kaa nâ.”

²⁰ Ayo, mine nde mana mana jananzi tâno jnine ne ilo-kalo tamâta, a? Anja mana mana jananzi pananâja tamâta jana Mose ne jgwa tukuja kâ, a? Anja mana mana jananzi tamâta jinde uru sipawa jgwa kaika, a? Maro Kindeni itula pwataki lâ tu tâno jnine ne ilo-kalo rârâni nde ilo-kalo kapa-kapa nâ.²¹ Mine nde Maro Kindeni, ina ilo-kalo ara warika, ipatea tu kinda tâno tamâta warakânda nenda ilo-kalo ma ikura tu ivila kinda jana tasama i kilala kâ, ande tia. I tamwata ipatea nzâla tonge jana ikainzi tamâta piti lâ kondoma ilo, aku maka uru kaporu katula jgwa pwataki jana nzâlani ndaina. Kinzi tâno tamâta situ jgwa jinde nde kapa-kapa. Anja tamâta ea kinzi sikai jgwa jinde kaika ku kalonzi tawana Maro Kindeni, ande i ikainzi jinde piti lâ kondoma ilo.²² Kinzi Juda tamâta ilonzi jalaе tu ma simora mâsi kaika pinde, anja kinzi tamâta lâ tinikoa jgu nde simakâsa jana sikai ilo-kalo ara kâ;²³ anja maka nde katula jgwa jana Kirisi ne mateja lâ kâi popole tini kâ. Kinzi Juda tamâta tiniŋgu pwâka ndo jana silojo jgwa jinde kâ, anja kinzi tamâta lâ tinikoa jgu nde situ jgwa jinde nde kapa-kapa nâ.²⁴ Andeta munjani Maro Kindeni isarawa kinda Juda tamâta pinde wa kinda tamâta pinde lâ tinikoa jgu wa,aku kinda jnine tasama mine; Maro Kindeni ne kaika wa ilo-kalo ara wa nde ipâŋga kanajo lâ Kirisi tini.²⁵ Mao nâ, kinzi tâno tamâta situ Maro Kindeni ne ilo-kalo nde kapa-kapa nâ. Taitu i ne ilo-kalo ndainani nâ nde ipole tamâta nenzi ilo-kalo ndo lâ. Aku kinzi situ Maro Kindeni ne kaika nde jalaе korja tia. Taitu i ne walo kaika ndainani nâ nde jalaе tina, ipole tamâta nenzi kaika ndo lâ.

²⁶ Niŋgu-nambwe wukale, ara jana miki ma kalomi jgere sondô jana zo munjâna kâ. Naŋa aporo jana zo jinde Maro Kindeni isarawami tu kapâŋga kalo-tawana tamâta tia yo yo. Lâ zo jinde, ande miki pinde nâ kamo katogonzi ilo-kalo tamâta lâ tâno tamâta naonzi. Miki pinde nâ nde kamo tava nemî kaika, anja miki pinde nâ nde kamo tamâta jalaŋala. Miki jinde kambwanjemi nde kiri-mwata nâ.²⁷ Andeta Maro Kindeni itu iveta majeti panzi ilo-kalo tamâta wa kinzi tamâta jalaŋala wa. Mine nde ipatea kinda tu tapono muli pa i, kinda jnine tamo tatogonzi tamâta kapa-kapa kaa nâ lâ tâno tamâta naonzi.²⁸ Mao nâ, Maro Kindeni itu izavaru kelekele ndia kinzi tâno tamâta situ nde kelekele jalaе. Mine nde ipatea kinda sugorai tamâta, kinda jnine jânda tia kala tamo tatogo kina mine lâ tâno tamâta naonzi.²⁹ Mine nde tamâta tonge ikura tu ipasuka i tamwata tini lâ Maro Kindeni nao, ande tia.³⁰ Maro Kindeni tamwata ne pateâja ikeno mine, kala io miki kapasipa lâ taitu kuku Yesu Kirisi. Aku Kirisi itula Maro Kindeni ne ilo-kalo ara jinde kilala pwataki pa kinda lâ. Yesu Kirisi ikai nzâla piti pa kinda tu ma tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao,aku ina iveta kinda tapâŋga Maro Kindeni ne jgu sapâŋga tona. Aku inani kala ikai kinda piti lâ kondoma ilo tona.³¹ Mine nde Maro Kindeni ilo tu kinda ma tapono muli pa i kawa jgwa jnine ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea itu isuka tamâta tonge ja kâki, ande i ma isuka Maro Jalaе simbo nâ ja kâki.”

2

Maro Kindeni ne pateânya njinde ipânya kanajo lâ Paulo ne wurâta tini

¹ Ningü-nambwe wukale, naşa ilongu tu miki ma kalomi ḥgere ḥana naşa kâ. Nanayoni, lâ zo njinde naşa warakângu amâ apânya pami ḥana atula Maro Kindeni ne ḥgua paveânya pwataki pami, ande naşa ḥandai aporo ḥgua kaika kaşa-kaşa pami ḥana apasuka warakângu tiniŋgu ḥga.

² Lâ zo naşa amo kumi, ande ilongu patea tu naşa ma kalonju ḥgere ku apananami ḥana ilo-kalo kie-kie kâ, ande tia. Naşa kalonju ḥgere ku apananami ḥana Yesu Kirisi simbo nâ, aku apananami ḥgua rârâ ḥana i ne materja lâ kâi popole tini kâ. ³ Aku lâ zo njinde nanenju walo ikeno pana tia ndo. Naşa amo tava ruruja nâ, kala aruru ḥjala tina. ⁴ Naşa apananami ku atula pâri ara pami, andeta naşa ḥandai aporo ḥgua kaika pami ḥana alele ilomi kalomi kâ. Naşa atula Koroani Sapânya ne walo kaika njinde nâ pwataki pami. ⁵ Mine kala tamâta nenzi ilo-kalo igagati nemi kalo-tawana, ande tia. Maro Kindeni ne walo kaika njinde nâ igagatimi ḥana kalomi tawana i.

Maro Kindeni ne Koroani Sapânya ilo-kalo ara ilua kinda

⁶ Andeta mao nâ, tamâta pinde nenzi kalo-tawana nde ikeno kaika lâ, aku maka uru katula ilo-kalo ara panzi tamâta njinde. Taitu ilo-kalo njinde ḥandai rege-rege kuku tâno ḥine ne ilo-kalo ḥga. Aku ilo-kalo njinde ḥandai rege-rege kuku tâno ḥine ne koipu nenzi ilo-kalo ḥga, ḥana tu kinzi koipu njinde ma muli simâte. ⁷ Anja maka uru katula ḥgua ḥana Maro Kindeni ne ilo-kalo paveânya kâ. Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ḥandai ipulia tâno ipânya ḥga, ande ipatea nzâla pa kinda ḥana tamo ara kuku i lâ samba lawea. Taitu ḥgua ḥana nzâla njinde kâ nde ikeno paveânya nâ, ⁸ kala tâno ḥine ne koipu rârâni nde sizizâla ḥana. Ambo kinzi munja sisama Maro Kindeni ne ilo-kalo njinde kilala pwataki, ande kinzi ma sipu samba ne Maro ḥjala eara njinde itâra lâ kâi popole tini, ande tia. Andeta tia. ⁹ Taitu Maro Kindeni kawa ḥgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“ ‘Maro Kindeni munja ipatea tu ma iveta vetânya arara pinde panzi tamâta ea ilonzi ndo keno papa i, aku ne vetânya njinde nde ḥjala ndo. Mine nde tâno tamâta tonje ikura tu imora vetânya njinde wa ilonjo pâri ḥana wa kalo ḥgere ḥana, ande tia ndo.’”

¹⁰ Andeta Maro Kindeni isupwa ne Koroani imâ tu itula vetânya paveânya njinde kilala pwataki pa maka, kala kasama lâ. ḥana tu Koroani Sapânya isama tâno ḥine ne ilo-kalo rârâni, aku isama Maro Kindeni ne ilo-kalo paveânya rârâni tona. ¹¹ Tamâta tonje ikura tu isama ilo-kalo paveânya ndia ikeno ninambwe tonje ilo kalo, ande tia. I ninambwe njinde tamwata nâ isama i ne ilo-kalo. Aku mine nâ, tamâta tonje ikura tu isama Maro Kindeni ne ilo-kalo, ande tia. Maro Kindeni tamwata ne Koroani simbo nâ isama. ¹² Kinda ḥandai takai tâno ḥine ne koroani ḥga. Kinda takai Koroani njinde Maro Kindeni isupwa imâ tu ipanana kinda. Mine nde kinda takura tu tasama wisi-ara rârâni Maro Kindeni ilua kinda njinde kilala.

¹³ Maka uru katula ḥgua pwataki ḥana kelekele njinde kâ. Taitu maka ḥandai kakai ḥgua njinde lâ tamâta nenzi ilo-kalo ḥga. Maro Kindeni ne Koroani tamwata ipanana, kala katula ḥguani ndaina pwataki. Maka uru katula Koroani ne ḥgua njinde panzi tamâta ea Koroani imo ilonzi.

¹⁴ Anja tamâta ea Koroani imo ilo tia, ande tamâta njinde ikura tu ikai Maro Kindeni ne Koroani ne ilo-kalo, ande tia. ḥana tu kinzi tamâta mine ilonzi tu ilo-kalo njinde nde kelekele kaa nâ, aku sikura tu sisama ilo-kalo njinde kilala sondo, nde tia. Mine nde tamâta ea kinzi Koroani imo ilonzi, ande kinzi njinde nâ sikura tu sisama ilo-kalo njinde kilala. ¹⁵ Ambo Koroani imo tamâta tonje ilo, ande tamâta njinde ikura tu kalo ḥgere sondo ḥana kelekele rârâni kâ, aku ikura tu isama duvi. Aku tâno tamâta nenzi ilo-kalo ma ikai poe panzi tamâta mine, ande tia. ¹⁶ ḥana tu Maro Kindeni kawa ḥgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“ ‘Ea isama Maro ḥjala ne ilo-kalo kilala pwataki kala ikura tu ipanana Maro ḥjala, a?’” Andeta kinda takai Kirisi ne ilo-kalo marumbu lâ.

3

Maro Kindeni ne wurâta tamâta rârâni nde simo rege-rege nâ

¹ Ningü-nambwe wukale, munga, lâ zo ñinde naşa amo kumi, ande naşa ñandai aporo ñgua pami itogo uru aporo panzi tamâta ñinde Koroani imo ilonzi. Naşa aporo ñgua pami itogo uru aporo panzi tamâta ñinde sipono muli pa ilo-kalo siŋga, ñana tu lâ zo ñinde nemi kalo-tawana nde kiri-mwata nâ, itogo lâlû kiri-kiri nenzi kalo-tawana mine.

² Lâ zo ñinde naşa uru suu nâasuami. Naşa ñandai kâpwa kaika pinde alami ñga, ñana tu miki kakura tu kaka kâpwa kaika, ande tia. Aku lâ zo ñine kala mine nâ, ande miki kakura tia, ³ ñana tu miki kapono muli pa ilo-kalo siŋga yo. Mao nâ, miki kamo ku kapadâda ñananzi tinimi pinde wa kapawa ñgua kunzi wa, aku mâsi ñinde itula pwataki tu miki kamo katogonzi tâno tamâta nâ, kala kapono muli pa ilo-kalo siŋga nâ. ⁴ Miki tamâta pinde uru kaporo tu, “Naşa nde apono muli pa Paulo”, anja miki pinde kaporo tu, “Naşa nde apono muli pa Apolos”. Miki nemi ñgua ñinde itula pwataki tu miki kamo katogonzi tâno tamâta mine.

⁵ Miki kalomi ñgere sondo ñga; Apolos nde ea, a? Anja naşa Paulo nde ea, a? Maka rua nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta ma! Maro ñalae ipatea wurâta tonge pa Apolos, anja ipatea wurâta tonge pa naşa. Aku maka rua nema wurâta ñinde ikai nzâla piti pamî lâ, ñana miki kakura tu kalomi tawana Kirisi. ⁶ Naşa apau kaniña väsa lâ tâno ilo, anja Apolos nde muli ñga ipaliñi lââ ñana isuka tâno kâ. Taitu Maro Kindeni tamwata simbo nâ iveta kâpwa ipâr̄ga ku itumbu ñalae. ⁷ Mine nde tamâta ea ipau kaniña väsa lâ tâno ilo, ande i ña keno tia. Anja tamâta ea uru ipaliñi lââ ñana isuka tâno kâ, ande i kala ña keno tia mine nâ. Maro Kindeni iveta kâpwa ipâr̄ga ku itumbu ñalae, aku i simbo nâ ña ñalae. ⁸ Tamâta ea ipau kaniña väsa lâ tâno ilo, ande i ne wurâta ñinde nde duvi taituni nâ, itogo tamâta ipaliñi lââ ñana isuka tâno kâ. Aku kinzi rua taitu-taitu ma muli sikai kulu ikura wurâta munja siveta ñinde.

⁹ Miki nde katogo Maro Kindeni ne tâno mwasina, anja maka rua kaveta wurâta kuku i lâ tâno ñinde ilo.

Maro Kindeni ne wurâta tamâta nde sitogonzi tamâta ñana sipa luma kâ

Miki nde katogo luma tonge Maro Kindeni tamwata ipa kâki lâ imandi mwasina. ¹⁰ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa naşa lâ, kala i ilo-kalo ara ilana ñana aveta wurâta papa i kâ. Ñinde itogo naşa angunu sâmbwe imandi kaika lâ, anja tamâta tonge ipa luma kâki lâ sâmbwe ñinde kulu. Andeta ara ñana kinzi wurâta tamâta rârâni taitu-taitu ma sipakatona warakanzi sondo ñana nenzi mâsi ñana sipa luma kâ. ¹¹ Ñana tu nanayoni Maro Kindeni io Yesu Kirisi ipâr̄ga itogo luma ne ñgunu-ñgunu tina mine. Inani nde luma ne ñgunu-ñgunu tina taituni nâ,aku tamâta tonge ikura tu ingunu sâmbwe tonge kilo ñana ikai ñinde nia, ande tia ndo.

¹² Aku lâ zo ñana tamâta ma sipa luma kâki kâ, ande pinde uru sipa lâ mira “gol”, anja pinde nde sipa lâ mira “silva”, anja pinde nde sipa lâ mira arara, ne kulu ñalae tina. Anja pinde nde sipa lâ kâi nâ, anja pinde nde sipa lâ leu nâ, anja pinde nde sipa lâ pupuña nâ. ¹³ Ayo, mambo muli ñga, lâ zo ñalae ñinde Maro Kindeni ma ionzi tamâta rârâni simandi lâ i ne ñgua nia, ande kinzi rârâni taitu-taitu nenzi wurâta kilala ma ipâr̄ga nia yo. Zo ñinde ma ipâr̄ga itogo yââ mwasina,aku yââ ñinde ma ikai samânya pa kinzi tamâta rârâni taitu-taitu nenzi wurâta. Yââ ñinde ma itula nenzi wurâta kilala pwataki tu ipâr̄ga ara, tiya?, mana. ¹⁴ Ambo tamâta tonge ipa luma kâki,aku yââ ñandai ikana i ne luma ñga, ande wurâta tamâta ñinde ma ikai ne kulu. ¹⁵ Andeta kalongo ñga; ambo yââ ma ikana tamâta tonge ne luma kala nao tia lâ, ande tamâta ñinde ma ikai kulu ñana ne wurâta kâ, ande tia. Mao nâ, wurâta tamâta ñinde tamwata ma imo via, taitu i ma imo itogo tamâta tonge sitapa piti lâ yââ ilo mine.

Kinda tamo tatogo Maro Kindeni tamwata ne luma mwasina

¹⁶ Miki kamo katogo Maro Kindeni ne luma mwasina,aku Maro Kindeni ne Koroani imo ilomi. Tiombo miki kazizâla ñana ñinde kâ, a? ¹⁷ Ambo tamâta tonge ma izavaru

Maro Kindeni ne luma, ande Maro Kindeni kala ma izavaru tamâta ñinde mine nâ, ñana tu Maro Kindeni ne luma nde sapârja,aku luma ñinde nde mikini warakami nâ.

Kinda ma tapaneanzi tamâta tasuka yanzi kâki ndimo

¹⁸ Miki ma kakai lajeña pa warakami ndimo. Ambo nawalami tamâta tonge ilo patea tu i imo ilo-kalo tamâta lâ tâno tamâta naonzi, ande ara ñana i ma ipu muli pa ilo-kalo soki-soki ku ipânga itogo lâlu mine. Ambo i ma iveta mine, ande muli ñga i ma ipânga itogo ilo-kalo tamâta mao. ¹⁹ Ñana tu lâ Maro Kindeni nao, tâno ñjine ne ilo-kalo arara nde kelekele kaa nâ. Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini ku iyoke ñinde mine tu, “Kinzi ilo-kalo tamâta situ siveta vetârja potomule pinde, andeta Maro Kindeni isamanzi ku isaja kinzi kaika lâ.” ²⁰ Aku Maro Kindeni kawa ñgua kala ikeno mine tu, “Maro ñalae isama kinzi ilo-kalo tamâta nenzi ilo-kalo marumbu lâ,aku isama tu nenzi ilo-kalo ñinde ma ilâ kaa nâ.” ²¹ Mine nde miki ma kapu mulimi pa mâsi ñana kapaneanzi tamâta kasuka ñanzi kâki, ñana tu kelekele rârâni nde miki nemi. ²² Mao nâ, naña Paulo, anja Apolos, anja Petero, maka rârâni nde miki nemi wurâta tamâta. Aku tâno ñjine kala nde miki nemi tona. Aku via wa mateña wa zo ñjine wa zo muli wa, ande kelekele ñinde rârâni nde miki nemi. ²³ Aku miki nde Kirisi nâ ne tamâta, anja Kirisi nde imo Maro Kindeni kalo nâ.

4

Maro ñalae tamwata ma ilea kaika pa ne wurâta tamâta nenzi vetârja

¹ Mine nde ara ñana nemi morârja ma ikeno mine; maka nde Kirisi ne wurâta tamâta,aku nema wurâta nde ñana kakatona Maro Kindeni ne ñgua paveârja sondo kâ.

² Mao nâ, ambo tamâta ñalae tonge ipai ne wurâta tamâta tu ma ilâ iveta wurâta tonge, ande ara ñana wurâta tamâta ñinde ma ipono muli sondo nâ pa ne koipu ñinde kawa ñgua. ³ Mine nde kalongo ñga; ambo miki katu kalea kaika pa nanerengu vetârja, ande naña ma ilonju ñalae ñana ñinde kâ, ande tia. Ambo tamâta tonge itu isowe ñgua lâ tiniñgu lâ ñgua nia, ande naña ma kalonju loko ñana ñinde kâ, ande tia. Naña warakângu ñandai alea kaika pa warakângu nerengu vetârja ñga. ⁴ Mao nâ, naña apasama tu nanerengu vetârja rârâni nde ara nâ. Andeta nanerengu ilo-kalo ñinde ikura ñana isuka naña lâ ñgua nia, ande tia. Maro ñalae simbo nâ ma ilea kaika pa nanerengu vetârja. ⁵ Ñgua nia ne zo sondo nde ipânga tia yo yo. Mine nde miki ma matami kalea kaika pa tinimi pinde nenzi vetârja ndimo. Miki ma kao tinimi nâ ñana Maro ñalae ne zo ñana itaulo imâ kilo kâ. Inani ma ikai kelekele rârâni ikeno paveârja ñinde piti lâ nia kondoma,aku ma io lâ sinâla ilo. Aku kinzi tamâta rârâni nenzi ilo-kalo paveârja, ande ñinde i ma itula ipânga nia yo tona. Aku lâ zoni ndaina, Maro Kindeni tamwata ma isuka kinda rârâni taitu-taitu ñânda kâki, ikura vetârja ndia munja taveta.

Kinzi tamâta lâ Korin lawea uru sipasuka warakanzi nâ yanzi kâki

⁶ Niñgu-nambwe wukale, naña ilonju tu asuka nemi ilo-kalo. Mine kala naña aporo ñgua ñinde ñana maka rua Apolos rua. Ara ñana miki ma kalomi ñgere ñana maka rua kâ, ñana ma kapanâna sondo ñana ñgua ñjine ne duvi: “Noko ma kulaña kupole Maro Kindeni kawa ñgua ñinde ikeno lâ pepa tini, mine ndimo.” Ambo miki ma kalomi ñgere sondo ñana ñgua ñinde kâ, ande miki ma kapu mulimi pa mâsi ñana kasuka tamâta pinde ñanzi kâki wa katawa pinde ñanzi ndue wa. ⁷ Mana mana, a? Noko ea ipaino tu noko nde tamâta ñalae, a? Ilo-kalo arara ndia ikeno pano, ande ñinde Maro Kindeni simbo nâ ilano itogo wisi-ara mine. Mine nde ñana sâ kâ ñga noko kupandekâna itogo noko tamwata ne walo kaika ivilano ñana pwai ilo-kalo ñinde kâ, a?

⁸ Opopo! Tiambo miki kakai kelekele arara rârâni marumbu lâ, a? Tiambo miki kapânga mbalija warakami kala kamo ara nâ, a? Tiambo miki kapole maka lâ, kala kapânga katogonzi koipu ñalañala, a? Mao nâ, naña ilonju ndo tu miki ma kapânga kamo

koipu ḷalaŋala, ḷana maka kala ma kapāŋga kamo koipu kuku miki mine nā. * ⁹ Andeta tia. Nanengu morāŋa tu Maro Kindeni io maka pâri-tamâta kamo tamâta rârâni kalonzi. Maka kamo katogonzi tamâta ḷinde ḷgu-samâŋa tamâta ipa ḷgu lâ tu ma ipunzi pâta simâte. ḷinde itogo tamâta rârâni sitavanzi ajelo rârâni nde simandi ku silea pa maka, kala maima ḷlae. ¹⁰ Kinzi tamâta situ maka nde kapāŋga tamâta kapa lâ, ḷana tu maka kaloma tawana Kirisi. Aku miki kala kapaiipa kuku i, andeta kinzi ḷinde situ miki kamo ilo-kalo tamwatami. Kinzi situ maka nema kaika nde marumbu ndo lâ, aŋga situ nemi walo kaika ḷinde ikeno pam. Kinzi situ maka nde tamâta kaa nā, aŋga situ miki kamo tamâta rârâni kulunzi. ¹¹ Muŋgani yo, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ḷnine, ande maka kamo ara tia ndo. Putole ipuma wa, ḷandolama mâsa-mâsa ndo wa, kapasawa pasawaŋa râge-râge wa, mbaunzi nā siponza naoma wa, koka potomule wa, ¹² kaveta wurâta kaika lâ warakama mbauma wa. Kinzi siporo ḷgu sakamao ḷana iyaula maka kâ, aŋga maka nde kano papa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara nā panzi. Kinzi uru siveta kenzi sakamao pa maka, aŋga maka nde kamandi kaika ku kakale malia ḷinde. ¹³ Kinzi situ laginama, aŋga maka nde kaporo ḷgu ara nā taulo panzi. Maka kamo katogo kina tamâta sitambira lâ nia kawa mwasina. Maka kapāŋga katogo kelekele sakamao ku muso ndo lâ tamâta rârâni naonzi. Nia ndoyo maka kamo mine, aku kamo mineni lee kala kamâ kapāŋga lâ zo ḷnine.

Paulo ilo tu kinzi Korin ḷgu ma sipono muli pa i ne vetâŋa

¹⁴ Naŋa ḷandai aŋgere ḷgu kaŋa mine lâ pepa tini ḷana aveta majeti pam. Miki nde kamo naŋa natuŋgu wukale, kala ilongu ndo ikeno pam. Mine nde naŋa atu apananami sondo, aku ḷana duvi ḷinde kâ nangere ḷgu ḷinde imâ pam. ¹⁵ Ambo tamâta kambwajenzi 10,000 nenzi wurâta nde ḷana sikatonami wa sisuka nemi kalo-tawana wa, ande ḷinde nde ara nā. Andeta miki tamami taitu mai nā imo, aku ḷinde nde naŋa simbongu nā, ḷana tu nia ndoyo naŋa warakâŋgu amâ atula pâri ara pam. Aku lâ zo ḷana miki kao nemi kalo-tawana ilâ papa Yesu Kirisi, ande naŋa apâŋga miki tamami, ¹⁶ ḷana miki ma kalea sondo pa nanengu vetâŋa rârâni, aku koka muli. Naŋa ilongu ndo tu miki ma kaveta mine. ¹⁷ Naŋa muŋga asupwa Timoti imâ pam. ḷana isukami tu kaveta mine. Timoti nde imo itogo natuŋgu mao, aku tiniŋgu mwasa ndo papa i. I uru iveta Maro ḷlae ne wurâta sondo ndo. I ma iveta miki kalomi ḷgere kilo ḷana vetâŋa rârâni Yesu Kirisi muŋga itula pa naŋa tu apaveta kuku. Naŋa uru apanananzi kalo-tawana tamâta ḷgu rârâni simo lawea lawea tu ma sipono muli pa vetâŋjani ndaina.

¹⁸ Miki pinde nde situ naŋa ma amâ akalelemi tia tâ, kala kapasuka warakami nā tinimi. ¹⁹ Andeta tia. Ambo Maro ḷlae ma isâu pana, ande naŋa ma amâ walele nā pam. Aku lâ zo ḷinde, naŋa ma akai samâŋja panzi tarja-kaika tamwatanzi ḷinde nenzi ḷgu nā, ande tia. Naŋa ma akai samâŋja pa nenzi vetâŋa tona, ḷana ma asama nenzi walo kilala pwataki. ²⁰ ḷana tu tamâta ea Maro Kindeni ikai maro papa, ande ḷinde ma ipâŋga nia yo lâ tamâta ḷinde kawa ḷgu nā, ande tia. I ne walo kaika ma ipâŋga nia yo lâ tamâta ḷinde ne vetâŋa tona. ²¹ Ayo, miki ilomi tu naŋa ma amâ aveta mâsi kie mana pam, a? Miki ilomi tu naŋa ma akai mbilâo amâ ku atu miki sondo, tiya?, ma amâ naonju mwasa nā pam ku atula tini-mwasa ne vetâŋa pam.

5

Mâsi sakamao ipâŋga lâ kinzi Korin ḷgu ḷgininzi

¹ Opopo! Naŋa alojo tapârija mine tu tini-paluluâŋa ne mâsi kie tonge nde ipâŋga lâ miki ḷginimi lâ. Mao nā, naŋa alojo ḷgu tu tamâta tonge lâ nemi ḷgu nde ikai i tama kaiwa saje. Oyae, kinzi tinikoa uru siveta mâsi sakamao mine tia ndo!

² Andeta miki ḷandai maimi ḷana mâsi ḷinde kâ; miki kapasuka warakami tinimi nā! Ambo miki katu kaveta vetâŋa sondo, ande nia ndoyo miki ma kasoki tamâta ḷinde piti

* ^{4:8:} Tamâta pinde lâ Korin situ Kirisi itaulo imâ kilo lâ, kala nenzi kaika ikeno panzi ḷana simo koipu ḷalaŋala. Paulo itu ileleanzi ḷana nenzi ilo-kalo ḷinde kâ.

lâ nemi ñgu. Andeta tia. ³ Kala zo ñine naja amo malawae ndo ñanami, andeta naja uru kalonju ñgere ñanami, aku ñinde itogo naja warakângu amo kumi yo. Mine nde naja apa ñgua ñana pareja-nia kâ pa tamâta ñinde marumbu lâ, ñana i ne mâsi sakamao ñinde kâ. ⁴ Aku mwanga ñga, lâ zo ndia miki ma kapasau lâ nenda Maro Ñalae Yesu ñja, ande naja ma amo kumi lâ nanengu ilo-kalo. Aku lâ zo ñinde, naja ilonju tu miki ma kakai nenda Maro Ñalae Yesu ndamwa, ⁵aku kao tamâta sakamao ñinde ilâ Sadana mbau ilo, ñana i ma ikai nâna lee ikura lâ zo ndia i ma ipu muli pa ilo-kalo singa ne vetâja. Ñinenja muli, lâ zo ñinde Maro Ñalae Yesu ma itaulo imâ kilo, ande Maro Kindeni ma ikai tamâta ñinde piti lâ kondoma ilo.

Paulo ilo tu kinzi Korin ñgu ma sisoki tamâta sakamao ñinde

⁶ Miki uru kapasuka warakami tinimi, aku ñinde nde mâsi ara tia. Mana mana, a? Tiombo miki kazizâla tu “yisi” mota mwata nâ ikura tu iveta puroja ndoni pondi ñalañala, a? ⁷ Mine nde miki ma katambira yisi singa ilâ pa nia ñgarje, aku kamo katogo puroja wasaseki, ne yisi tia. Kirisi nde imo kinda nenda lama ñana kumbwa Pasova kâ, aku ipatarâwa tamwata marumbu lâ. Mine nde naja asama tu miki kapânga katogo puroja wasaseki ñinde marumbu lâ. * ⁸ Ambo kinda ma tapono muli pa Pasova ne mâsi rârâni, ande ara ñana ma tasoki kiesaka wa vetâja potomule rârâni piti lâ ñgininda, itogo tamâta itambira yisi singa ilâ pa nia ñgarje mine. Aku ara ñana kinda ma tapaveta kuku vetâja arara wa vetâja mao wa, itogo puroja wasaseki ñinde, ne yisi tia.

⁹ Naja munja aŋgere ñgua pamí ku apaimi tu miki ma tinimi piti ndo ñananzi tamâta ea sipaveta kuku mâsi ñana sipalulua tininzi potomule kâ. ¹⁰ Andeta naja ñandai aporo tu miki ma tinimi piti mine ñananzi tinikoa ñga. Mao nâ, kinzi ñinde uru sipaveta kuku mâsi sakamao kie-kie. Kinzi uru sipalulua tininzi potomule wa, ilonzi yosi ñana tininzi pinde nenzi kelekele wa, sisanâwe wa, siwângi sipaneanzi maro lajenja wa. Andeta kinzi tamâta mine simo sikura nia ndoni. Mine kala miki kakura ñana kamo tinimi piti ndo ñananzi tamâta mine, ande tia. ¹¹ Andeta kala ñine aŋgere ñgua mine pamí; ambo tamâta tonge isipa ñoa “kalo-tawana tamâta” lâ tamwata tini, ñinenja ipalulua tini potomule tâku, ilo yosi ñana i tini pinde nenzi kelekele tâku, inu lââ kaika kala idauda tâku, ipanawe tamâta tonge ne kelekele tâku; ande miki ma kamo tinimi piti ndo ñana tamâta ñinde kâ. Miki pinde ilomi tu kinda takura ñana tasajona ku taka kunzi tamâta mine, andeta naja apaimi tu miki ma kapile mâsi ñinde tona.

¹²⁻¹³ Ñana tu tamâta rârâ nde simo niaka ñana Maro Kindeni ne ñgu, andeta nanengu wurâta ñandai ñana alea kaika pa kinzi ñinde nenzi vetâja ñga. Maro Kindeni tamwata ma ipare nia panzi tamâta ñinde. Andeta miki warakami nemi wurâta nde ñana katunzi nawalami kalo-tawana tamâta sondo kâ, ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Miki ma kasoki tamâta sakamao ñinde piti lâ nem

6

Kinda kalo-tawana tamâta ma taonzi ninda-nambwe silâ pa ñgua nia, mine ndimo

¹ Ambo tamâta tonge lâ nemi ñgu i ne ñgua keno pa ninambwe kalo-tawana tamâta tonge, ande i ma ilaja ipolenzi Maro Kindeni ne tamâta ku io ninambwe ñinde ilâ pa ñgua nia lâ tinikoa naonzi, mine ndimo.

² Ñana tu muli ñga kinda Maro Kindeni ne tamâta ma tapânga tamo ñgua-samâja tamâta panzi tâno tamâta rârâni. Tiombo miki kalomi kapa ñana ñinde kâ, a? Mao kanajo, kinda ma muli taveta wurâta ñinde. Mine nde ñana sâ kâ ñga miki ñandai kakura tu katu ñgua kiri-kiri ipânga warakami ñginimi ñinde sondo, a? ³ Tiombo miki kalomi kapa tu kinda ma muli tapânga tamo ñgua-samâja tamâta panzi aŋelo tona, a? Mao kanajo, kinda ma muli taveta wurâta ñinde. Mine nde kinda takura ndo ñana tatu

* ^{5:7:} Juda nenzi mâsi ñana kumbwa Pasova kâ nde ikeno mine; kinzi uru soka Mose ne ñgua tukuja muli ku sitambira yisi rârâni piti lâ nenzi luma ilo. Ñinenja simomo puroja kaja tonge, ne yisi tia, ñana itula pwataki tu kinzi simo ñgu sapânya.

tâno ñine ne malia kie-kie sondo kâ. ⁴ Mine nde miki kaloko ñga; lâ zo ñana ñgua nâna ipânga ñginimi, ñana sâ kâ ñga miki uru kapateanzi tamâta simo niaka tu siveta ñgua ñinde sondo, a? ⁵ Naja aporo ñgua kaja mine ñana aveta majeti pami. Mana mana, a? Tiambo miki rârâni nemí ilo-kalo nde mota-mwata nâ, kala nawalami tonge ikura tu itu ninda-nambwe kalo-tawana tamâta rua nenzi ñgua sondo tia tâ, a? ⁶ Andeta miki uru kao nimi-nambwe kalo-tawana tamâta silâ simandi ñgua nia lâ tinikoa naonzi, aku ñinde nde ara tia ndo.

⁷ Mao nâ, miki uru kaonzi nimi-nambwe silâ pa ñgua nia, aku nemí mâsi ñinde itula pwataki tu miki kambe marumbu lâ. Ambo miki ma kasâu panzi nimi-nambwe tu siveta potomule pami ku sikai nemí kelekele sajemi, ande ñinde ma ara. ⁸ Andeta tia. Miki tinimi pwâka tu kapono muli pa vetâja ara ñinde. Miki warakami kaveta potomule panzi nimi-nambwe wa kakai nenzi kelekele sajenzi wa. Andeta kinzini nde miki warakami nimi-nambwe kalo-tawana tamâta ma!

⁹ Kinzi tamâta sakamao ma sikura tu simo kuku ñgu ñinde Maro Kindeni uru ikai maro papa, ande tia. Tiambo miki kazizâla ñana ñinde kâ, a? Kapakatona sondo ñga! Tia ma miki kapalâne warakami nâ. Ñana tu tamâta pinde uru sipalulua tinanzi potomule, anja pinde siwângi sipaneanzi maro lajenja, anja pinde siveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa, anja pinde sipalulua tinanzi kunzi nawalanzi tamâne, ¹⁰ anja pinde siperâwe, anja pinde ilonzi yosi pa tinanzi pinde nenzi kelekele, anja pinde sinu lââ kaika kala sidauda, anja pinde situ tinanzi pinde laginanzi, anja pinde silahezenzi tamâta ñana sikai nenzi kelekele sajenzi. Andeta kinzi tamâta mine ma sikura tu simo kuku ñgu ñinde Maro Kindeni uru ikai maro papa, ande tia. ¹¹ Munja, miki pinde kala kapaveta kuku mâsi sakamao mine. Andeta Maro Kindeni ililimi kala izavaru kiesaka ne muso piti lâ ilomi kalomi, aku ivetami kapânga i tamwata ne tamâta. Lâ Maro Ñalae Yesu Kirisi ña, anja lâ Maro Kindeni ne Koroani, ande miki kapânga kamo ilomi mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao.

Kinda karaenda nde Koroani Sapâja ne luma

¹² Tamâta pinde uru sipo ñgua mine; “Naja akura tu aveta vetâja ndia ilonju tu aveta.” Ñgua ñinde nde mao nâ, taitu vetâja pinde ñandai sivila kinda tu tamo ara ñga. Naja akura tu aveta vetâja ndia ilonju tu aveta, andeta naja ma asâu pa kelekele tonge tu ikai poe kaika pana, ande ma tia. ¹³ Mao nâ, kinzi tamâta ñinde uru sisia ñgua tu, “Kâpwa nde kelekele ñana ilâ kapwânda ilo,aku kapwânda ne wurâta nde ñana ikai kâpwa kâ.” Ñgua ñinde nde mao, taitu Maro Kindeni ma muli izavaru kâpwa kaja-kaja rârâni tava karaenda ndoni. Miki kaloko ñga; karaenda ñine ne wurâta ñandai ñana ipaveta kuku tini-paluluâja ne mâsi ñga. Karaenda ñine nde Maro Ñalae simbo nâ ne kelekele,aku Maro Ñalae simbo nâ ikatona karaenda. ¹⁴ Munja Maro Kindeni ipajo Maro Ñalae lâ mateja nianzi imo via kilo,aku muli ñga i ma ikai tamwata ne walo kaika ndainani nâ ku ma ipajo kinda tava. ¹⁵ Miki karaemi ne pinde-pinde ndoni nde Kirisi karae ne pinde-pinde tava. Tiambo miki kazizâla ñana ñinde kâ, a? Mine nde naja ma akai Kirisi karae ne pinde-pinde ku ao ilâ taitu kuku nzâla taine tonge karae, ande tia ndo kanaño. ¹⁶ Tamâta ea iveta sakamao kuku nzâla taine tonge, ande i ipânga imo karae taitu kuku i. Tiambo miki kazizâla ñana ñinde kâ, a? Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi rua ma sipânga karaenzi taitu nâ”. ¹⁷ Anja tamâta ea ipasipa kuku Maro Ñalae, ande tamâta ñinde ipânga ilo-kalo taitu kuku i.

¹⁸ Ikura zo zo, miki ma kakâwa kalâ kamo malawae ndo ñana tini-paluluâja kâ ne mâsi potomule rârâni. Kinzi tamâta uru siveta kiesaka kie-kie, andeta ñinde rârâni ikeno ñga je nâ ñana warakanzi karaenzi kâ. Taitu tamâta ea ipalulua tini potomule, ande i iveta kiesaka pa tamwata karae. ¹⁹ Miki karaemi nde Koroani Sapâja ne luma sapâja. Tiambo miki kazizâla ñana ñinde kâ, a? Maro Kindeni io ne Koroani ñinde imâ pami lâ, kala Koroani Sapâja imo ilomi. Miki ñandai kamo miki warakami nâ nemí ñga, ²⁰ ñana tu munjanji Maro Kindeni ikaimi piti lâ kondoma ilo. Mine nde ara ñana miki karaemi ne vetâja rârâni ma isuka Maro Kindeni ña kâki.

Paulo itula ŋgua ŋjana pakâeja ne mâsi kâ

¹ Ayo, kala ŋjine naja atu aporo ŋgua taulo pami ŋjana kasojâna ŋinde munja miki kanjere lâ pepa tini ku kao imâ pana. Ambo tamâta tonge tini pwâka tu ikai kaiwa taine, ande ŋjinde nde ara.

² Taitu tini-paluluâna kâ ne mâsi potomule kie-kie nde ipâr̄ga ŋjalaе lâ. Mine nde ara ŋjana kinzi tamâne rârâni taitu-taitu ma simo kuku warakanzi kaiwanzi taine. Aku ara ŋjana kinzi taine rârâni taitu-taitu ma simo kuku warakanzi kaiwanzi tamâne. ³ Tamâne karae nde i kaiwa taine nâ ne kelekele. Mine nde tamâne ma ipasilikana tamwata tini ŋjana kaiwa kâ ndimo. Aku mine nâ, taine karae nde i kaiwa tamâne nâ ne kelekele. Mine nde taine kala ma ipasilikana i taine tini ŋjana kaiwa kâ ndimo. ⁴ ŋjana tu taine ne wurâta ŋjandai ŋjana ikai poe pa i taine tini ŋga; i kaiwa tamâne nâ ma ikai poe papa. Aku mine nâ, tamâne ne wurâta ŋjandai ŋjana ikai poe pa i tamwata tini ŋga; i kaiwa taine nâ ma ikai poe papa. ⁵ Ambo noko pwâe lâ, ande noko ma kupu muli pa kaiwa ku kupasilikana tini ŋjana ndimo. Mao nâ, ambo miki rua ilomi tu kakai noja kaika pa Maro ɬalae, kala katu tambumi ŋjana tinimi kâ ikura zo mbwana-mbwana nâ, ande ŋjinde nde ara. Taitu muli ŋga, noja ne zo marumbu lâ, ŋjineŋga miki rua ma kalâ taitu kilo. Ambo miki ma kalâ taitu kilo, ande Sadana ma ikura tu igagatimi ŋjana katambira tinimi potomule kâ, ande ma tia. ⁶ Naner̄gu ŋgua ŋjinde ŋjandai itogo ŋgua tukuja kaika ŋga. Naja asâu nâ pamî tu kaveta mine, ikura warakami nemî pateâŋa mine. ⁷ Naja ilonju tu miki tamâta rârâni taitu-taitu ma kamo katogo naja mine, ku ma kapakâe tia wa kapasilikana tinimi ndo wa. Andeta Maro Kindeni iwae walo kie-kie ŋjana pakâeja kâ panzi tamâta rârâni taitu-taitu, itogo ne wisi-ara mine, kala miki kakai nemî nemî lâ. Tamâta pinde sikai wisi-ara ŋjana sikâe kâ, aŋga pinde nde sikai wisi-ara ŋjana sikâe tia kâ.

⁸ Ayo, kala ŋjine naja ilonju ŋgua tini ilâ panzi tamâta ea ŋjandai sipakâe lâ ŋga, aku ilâ panzi taine mwala-mwala tona. Naja apaimi tu ambo miki ma kamo katogo naja mine,aku ma kapakâe tia, ande ŋjinde nde ara. ⁹ Andeta miki pinde kakura tu kakai poe sondo pa warakami karaemi, ande tia. Mine nde ara ŋjana miki ŋjinde ma kapakâe kaiwami kaiwami. Tia ma ilomi gagatimi ŋjalaе ŋjana kapalulua tinimi potomule kâ, itogo yââ mela-mela mwasina.

¹⁰ Kala ŋjine naja atu ŋgua tukuja ilâ panzi tamâta ea sipakâe lâ. ŋjine ŋjandai naja warakâŋgu neŋgu ŋgua tukuja ŋga; ŋjine nde Maro ɬalae kawa ŋgua. ŋgua tukuja ŋjine nde mine; noko taine ma kupile kaiwa tamâne ndimo. ¹¹ (Ambo taine tonge munja ipile kaiwa tamâne, ande ara ŋjana i ma itaulo papa ku ma imo taitu kuku kaiwa tamâne kilo. Ambo i tini pwâka tu itaulo papa, ande i ma ikai tamâne tonge ndimo.) Aku noko tamâne kala ma kusoki kaiwa taine ndimo.

¹² Aku naja ilonju ŋgua ilâ panzi tamâta pinde tona. ŋgua ŋjine ŋjandai Maro ɬalae kawa ŋgua ŋga. Naja aporo mine; ambo kalo-tawana tamâta tonge i kaiwa taine kalo tawana Kirisi tia, ambo taine ŋjinde ilo tu imo kuku, ande tamâta ŋjinde ma isoki kaiwa ŋjinde ndimo. ¹³ Aku mine nâ, ambo kalo-tawana taine tonge i kaiwa tamâne kalo tawana Kirisi tia, ambo tamâta ŋjinde ilo tu imo kuku, ande taine ŋjinde ma ipile kaiwa ndimo.

¹⁴ Naner̄gu ŋgua ŋjinde nde duvi mine; ambo tamâta tonge kalo tawana Kirisi tia, andeta ipasipa lâ taitu kuku kaiwa kalo-tawana taine, ande ŋjinde itogo tamâta ŋjinde ipasipa kuku Maro Kindeni ne ŋgu tona. Aku mine nâ, ambo taine tonge kalo tawana Kirisi tia, andeta ipasipa lâ taitu kuku kaiwa kalo-tawana tamâne, ande ŋjinde itogo taine ŋjinde ipasipa kuku Maro Kindeni ne ŋgu tona. Mine kala Maro Kindeni ikainzi tamâta ŋjinde natunzi simo kuku i ne ŋgu. Tia ma natunzi ŋjinde simo sitogonzi tinikoa mine.

¹⁵ Taitu kalongo ŋga; ambo taine tâku tamâne tonge kalo tawana Kirisi tia, aku i ilo tu ipile kaiwa kalo-tawana tamâta, ande ara, ma ipile. Kalo-tawana tamâta ŋjinde ikura tu isâu papa kaiwa tu ilâ. Andeta Maro Kindeni ne pateâŋa ikeno mine tu kinda ma tamo tava wisinda pisi nâ. ¹⁶ Noko taine ndai, noko kalo ŋgere sondo ŋga; tiambo noko ma muli kusuka kaiwa tamâne tu ipâr̄ga kalo-tawana tamâta tâ. Aŋga noko tamâne ndai,

noko kala kalo ḷgere sondo ḷga; tiambo noko ma muli kusuka kaiwa taine tu ipâ̄ngā kalo-tawana taine tâ.

Kinda ma tamo lâ sajonâ̄ja ndia Maro Kindeni munja ipatea pa kinda

¹⁷ Andeta ara ḷana kinda taitu-taitu ma tamo lâ sajonâ̄ja ndia Maro ḷalae ipatea pa kinda, lâ zo ḷinde Maro Kindeni isarâ̄wa pa kinda tu tao nenda kalo-tawana ilâ papa i. Naja uru aporo ḷgua kaja taituni mine panzi kalo-tawana tamâ̄ta ḷgu râ̄râ̄ni. ¹⁸ Ambo kinzi munja sive tamâ̄ta tonge karae, ikura Juda nenzi mâ̄si mine, aku muli ḷga tamâ̄ta ḷinde ilojo Maro Kindeni ne sarawâ̄ja kala io ne kalo-tawana ilâ papa i, ande tamâ̄ta ḷinde ma ivea nzimba nia ḷinde ndimo. Aku mine nâ, ambo tamâ̄ta tonge ḷndai ikai karae-veja ne mâ̄si lâ tini ḷga, ḷneŋga ilojo Maro Kindeni ne sarawâ̄ja, ande tamâ̄ta ḷinde ma isâ̄u panzi tu sive i karae ndimo. ¹⁹ ḷana tu karae-veja ne mâ̄si nde kelekele kaa nâ. Ambo kinda munja tapono muli pa mâ̄si ḷinde tâku tia tâku, ande ḷinde nde sâ tonge tia. Andeta mâ̄si taitu nâ nde kelekele ḷalae, aku ḷinde nde mâ̄si ḷana tapono muli pa Maro Kindeni kawa ḷgua. ²⁰ Ara ḷana kinda taitu-taitu ma tamo lâ sajonâ̄ja ndia kinda tamo mungani lâ, lâ zo ḷinde talojo Maro Kindeni ne sarawâ̄ja. ²¹ Ambo noko munja kuveta wurâ̄ta koa tia nâ pa tamâ̄ta ḷalae tonge, aku lâ zo ḷinde Maro Kindeni isarawano tu kalo tawana i, ande noko ma ilo malia ḷana ne wurâ̄ta ḷinde kâ ndimo. Taitu kulojo ḷga; ambo nzâla ikeno pano ḷana kupile wurâ̄ta sugorai ḷinde ku kumo ara mwasa, ande ara ḷana kuveta mine. ²² ḷana tu tamâ̄ta ea uru iveta wurâ̄ta koa tia nâ pa tamâ̄ta ḷalae tonge lee, ḷneŋga ilojo Maro Kindeni ne sarawâ̄ja, ande tamâ̄ta ḷinde imo Maro ḷalae ne tamâ̄ta, kala imo tini soo nâ. Aku mine nâ, tamâ̄ta ea uru iveta wurâ̄ta ḷana mbalija kâ lee, ḷneŋga ilojo Maro Kindeni ne sarawâ̄ja, ande tamâ̄ta ḷinde iveta wurâ̄ta koa tia nâ pa Kirisi. ²³ Kirisi iko miki piti lâ kondoma ilo. Mine nde miki ma kasâu pa tamâ̄ta tonge tu ikai poe kaika pa ilomi kalomi, mine ndimo. ²⁴ Niŋgu-nambwe wukale, kinda tamo Maro Kindeni kalo. Mine nde ara ḷana kinda taitu-taitu ma tamo lâ sajonâ̄ja ndia Maro Kindeni ipatea pa kinda.

Paulo itu ḷgua kaika panzi tamâ̄ta ḷinde sipakâ̄e tia yo

²⁵ Kala ḷne naja ma aporo ḷgua taulo pami ḷana nemi kasonâ̄ja ḷananzi tamâ̄ta ḷinde sipakâ̄e tia yo. Maro ḷalae ḷndai itula ḷgua tukuja tonge pa naja ḷana kinzi ḷinde kâ. Taitu i kalo sukâ̄ja ḷnanana kala iveta naja apâ̄ngâ tamâ̄ta ḷana aporo ḷgua sondo kâ. Mine nde naja atu atula warakâ̄ngu neŋgu ilo-kalo pami. ²⁶ Lâ zo kala kinda tamo ḷne, ande malia kie-kie imâ ipâ̄ngâ lâ. Mine nde ara ḷana miki ḷinde ma kapakâ̄e tia. ²⁷ Ambo noko pwai kaiwa taine lâ, ande noko ma kuroto nzâla ḷana kusoki kaiwa ḷinde ndimo. Ambo noko ḷndai pwâ̄e ḷga, ande noko ma ilo kâki ḷana pwai kaiwa taine ndimo. ²⁸ Ambo noko ilo tu pwai kaiwa taine, ande ḷinde nde kiesaka tia. Ambo taine taipa itu ikai kaiwa tamâ̄ne, ande ḷinde kala nde kiesaka tia. Andeta kalomi ḷgere sondo ḷga; kinzi pakâ̄enja tamâ̄ta uru sisâ̄nda malia râ̄râ kulu, aku naja tiniŋgu pwâ̄ka tu malia mine ma ipâ̄ngâ pami.

²⁹ Niŋgu-nambwe wukale, naja atu aporo ḷgua mine; zo mbuku taitu nâ ikeno mo ḷai yo. Mine nde lâ zo ḷne wa zo muli-muli wa, ande ara ḷana miki tamâ̄ne ea munja kakâ̄ lâ, ma kalomi ḷgere sondo ku kasama tu pakâ̄enja nde kelekele ḷana nao tia kâ. ³⁰ Aŋga miki tamâ̄ta ea uru kapataiŋwa kaveta kalo-kalo wa, ande ara ḷana miki ma kalomi ḷgere sondo ku kasama tu nemi tiŋa ḷinde ma muli marumbu lâ. Aŋga miki ea uru kandeka, ande ara ḷana miki ma kalomi ḷgere sondo ku kasama tu nemi ndekâ̄ja ḷinde ma muli marumbu lâ. Aŋga miki ea uru kako nemi kelekele, ande ara ḷana miki ma kalomi ḷgere sondo ku kasama tu kelekele ḷinde ḷndai warakami nemi ḷga. ³¹ Aŋga miki ea uru kandeka ḷana kakai tâno ne mbalija kâ, ande ara ḷana miki ma kalomi ḷgere sondo ku kasama tu mbalija ḷinde nde kelekele kaa nâ. ḷana tu tini nâ tâno ḷne tava ne kelekele râ̄râni ma naonzi tia lâ.

³² Naja tiniŋgu pwâ̄ka tu tâno ne kalo-lokoni ma izavaru nemi ilo-kalo. Kinzi kalo-tawana tamâ̄ne ḷinde sikâ̄e kaiwanzi taine tia yo, ande kinzi uru ilonzi ḷalae pa Maro

ŋalae ne kelekele nā, kala sipono muli pa vetānja ndia Maro ŋalae ilo papa. ³³ Anja kinzi kalo-tawana tamâne ŋinde sikâe lâ, ande kinzi uru ilonzi ŋalae pa tâno ne kelekele nā, ŋana ma sikatonanzi kaiwanzi-natunzi sondo kâ. ³⁴ Mine nde kinzi uru simo tava ilonzi rua-rua. Aku mine nā, kinzi kalo-tawana taine taipa sitavanzi taine ŋinde sikâe kaiwanzi tamâne tia yo, ande kinzi uru ilonzi ŋalae pa Maro ŋalae ne kelekele nā, kala ilonzi tu ma sio warakanzi karaenzi tava ilonzi kalonzi ilâ papa i nā. Anja kinzi kalo-tawana taine ŋinde sikâe lâ, ande kinzi uru ilonzi ŋalae pa tâno ne kelekele nā, ŋana ma sikatonanzi kaiwanzi-natunzi sondo mine nā. ³⁵ Naŋa ŋandai aporo ŋgua ŋine ŋana aliji kelekele malia lâ miki kulumi ŋga. Naŋa aporo ŋgua ŋine ŋana ma isukami tu kapaveta kuku vetânja sondo wa kapono muli sondo pa Maro ŋalae wa.

³⁶ Kala ŋine naŋa atu aporo ŋgua tini ŋana tamâne kuku ne taine rua, munja sipa ŋgua tu ma sipakâe, andeta simo lee ku ŋandai sipakâe ŋga. Ambo tamâne ŋinde ilo igagati i ŋalae ŋana ikeno kuku taine ŋinde, kala laiti ŋana iveta soki papa, ande ara ŋana i ma ikâe. ŋinde nde kiesaka tia. ³⁷ Ambo tamâne ŋinde ilo kaika tu ma ikai ne taine ŋinde tia, aku sâ tonge tia ŋana ipasusua i tu ikâe kâ, ambo i uru ipakatona tamwata ilo wa tini sondo, ande ŋinde nde ara, aku iveta soki tia. ³⁸ Mine nde tamâne ea ipakâe kuku ne taine taipa ŋinde, ande i ne vetânja ŋinde nde ara mwasa. Anja tamâne ea ilo kaika tu ma ipakâe kuku ne taine taipa ŋinde tia, ande i ne vetânja ŋinde nde ara ndo. *

³⁹ Ambo taine tonge kaiwa tamâne imo via yo, ande taine ŋinde ma ilâ ikai kaiwa tamâne tonge ndimo. Ambo i kaiwa tamâne ŋinde imâte lâ, ande kinzi rua nenzi pakâenja nde totoŋa lâ. Mine nde taine ŋinde ikura tu ikai kaiwa tamâne wasaseki. Taitu i ma ikai Maro ŋalae ne kalo-tawana tamâne tonge nā. ⁴⁰ Andeta naŋa warakângu neŋgu morâŋa nde mine; ambo taine ŋinde ma ikai kaiwa tamâne wasaseki, ande i ne ndekâŋa ma ipâŋga ŋalae konja tia. Ambo i ma ipakâe kilo tia, ande i ma imo tava ndekâŋa ŋalae. Naŋa apasama tu Maro Kindeni ne Koroani uru itula ŋgua ŋine pana, kala atula ŋgua ŋine pa miki kalonjo lâ.

8

Paulo iporo ŋgua ŋana simbi munja sipatarâwa panzi maro lajeja

¹ Kala ŋine naŋa atu aporo ŋgua pinde ŋana mâsi ŋana taka simbi munja sipatarâwa panzi maro lajeja. Tamâta pinde uru siporo tu, “Kinda rârâni takai ilo-kalo marumbu lâ”,aku ŋgua ŋinde nde mao nā. Andeta ilo-kalo mine uru igagati kinda ŋana tapasuka warakânda tininda. Anja tini-mwasa ne mâsi uru igagati kinda ŋana tavilanzi tininda pinde.

² Ambo tamâta pinde situ kinzi warakanzi sikai ilo-kalo ara marumbu lâ, ande kinda tasama tu nenzi ilo-kalo ŋinde nde sondo tia. ³ Anja tamâta pinde ilonzi ndo keno pa Maro Kindeni,aku i isama tamâta ŋinde kilalanzi pwataki lâ.

⁴ Mine nde naŋa atu aporo ŋgua taulo pami ŋana nemi kasorâŋa ŋana simbi ŋinde munja sipatarâwa panzi maro lajeja. Kinda tasama tu maro lajeja tainzi ŋandai kelekele mao tonge kilala ŋga. ŋinde nde kelekele kaa nâ kilala. Kinda tasama tu Maro Kindeni simbo nâ nde Maro mao. ⁵ Ambo maro pinde tâ simo nia maa wa tâno kulu wa, ikura tamâta pinde uru siporo mine, ambo kinzi kambwaŋenzi ŋalae tâ, ⁶ ande kalo loko, kinda kalonda tawana tu Maro mao taitu nâ imo, ina kinda Tamânda Maro Kindeni. Ina kelekele rârâni warika,aku ipatea kinda tu ma tamo i tamwata ne tamâta. Aku Maro ŋalae taitu nâ imo, ina nenda Maro ŋalae Yesu Kirisi. Nia ndoyo inani ikai Maro Kindeni ndamwa ku ipulia kelekele rârâni sipâŋga lâ,aku inani nde nenda via ŋine warika.

⁷ Andeta kalo-tawana tamâta pinde ŋandai sisama ilo-kalo mao ŋinde kilala ŋga. Munja kinzi sipono muli sondo pa maro lajeja nenzi mâsi. Mine nde lâ zo ŋana sika patarawâŋa ne simbi ŋinde, kinzi uru kalonzi tawana tu ŋinde nde maro tonge ne

* ^{7:38:} Lâ keri 36-38, ilo-kalo tamâta pinde situ Paulo iporo ŋana tamâne kuku natu taine rua. Tamâta ŋinde tini pwâka tu natu taine ma ikâe, andeta taine ilo pa tamâne tonge. Paulo iporo tu ambo tama isâu pa natu tâku tia tâku, ande ŋinde nde ikeno pa i nâ.

kelekele mao. Kinzi ilonzi rua-rua ɣana simbi ɣinde kâ, andeta sikai sika nâ. Mine nde kinzi sipasama tu siveta soki.⁸ Andeta kâpwa ikura tu iveta kinda tapâŋga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Miki kalomi ɣgere sondo ɣga; ambo kinda tambunda ɣana kâpwa pinde, ande vetâŋa ɣinde ɣandai iveta kinda tapâŋga tamâta sakamao lâ Maro Kindeni nao ɣga. Aku mine nâ, ambo kinda taka, ande vetâŋa ɣinde ɣandai iveta kinda tapâŋga tamâta arara lâ i nao ɣga.

⁹ Taitu miki kapakatona sondo ɣga. Mao nâ, Maro Kindeni isâu pami tu kaka kâpwa ndia rârâni miki ilomi papa. Andeta tamâta pinde nenzi kalo-tawana ɣandai ipâŋga kaika ɣga. Ambo miki ma kaka simbi ɣinde, andeta kinzi tamâta ɣinde simorami kala simbe ɣana siveta kiesaka kâ, ande ɣinde nde ara tia ndo. ¹⁰ Nanenju ɣgua ɣinde nde duvi mine; noko ea kupasama tu ne ilo-kalo nde ikeno pano lâ, ambo noko ma kulâ maro lajenja tonge ne luma sapâŋa ilo ku kusajona kuka, tiambo kalo-tawana tamâta tonge ma imorano tâ. Ambo i ne kalo-tawana ɣandai ipâŋga kaika ɣga, ande noko ne vetâŋa ɣinde ma igagati i ilo tâ, kala ma ika simbi ɣinde munja sipatarâwa panzi maro lajenja tâ. ¹¹ Ambo mine, ande noko ne ilo-kalo ɣinde ma izavaru tamâta ɣinde nde lâ. Mao nâ, i ne kalo-tawana nde kaika tia, andeta imo noko ninambwe, aku Kirisi imâte ɣana ikai i piti lâ kondoma ilo. ¹² Mine nde miki kalongo ɣga; nimi-nambwe pinde nenzi kalo-tawana ɣandai ipâŋga kaika lâ ɣga. Ambo miki ma kaveta kiesaka mine panzi kala kayaula ilonzi kalonzi, ande miki kaveta kiesaka pa Kirisi tona. ¹³ Ayo, ambo simbi ma iveta niŋgu-nambwe kalo-tawana tamâta tonge imbe ɣana iveta kiesaka kâ, ande naŋa ma aka simbi kilo tia ku tia ndo. Naŋa tiniŋgu pwâka ndo tu aveta niŋgu-nambwe imbe ɣana iveta kiesaka kâ.

9

Paulo itula i ne mâsi ɣana iveta pâri ara ne wurâta kâ

¹ Miki kalomi ɣgere ɣana nanenju mâsi kâ. Sâ tonge isae nzalâŋgu nde tia; mine nde naŋa akura tu aveta vetâŋa ndia naŋa ilongu tu aveta. Naŋa amo pâri-tamâta ma, aku munja naŋa warakâŋgu matâŋgu amora nenda Maro ɬalae Yesu. Naŋa uru aveta wurâta pa Maro ɬalae, aku mikini kamo katogo nanenju wurâta ɣinde kananjo mwasinâ.

² Tamâta pinde siporo tu naŋa ɣandai Maro ɬalae ne pâri-tamâta mao ɣga. Andeta naŋa kalongu loko ɣana ɣinde kâ nde tia, ɣana tu miki kasama kilalâŋgu pwataki tu naŋa nde pâri-tamâta mao. Miki kapasipa lâ taitu kuku Maro ɬalae lâ, aku ɣinde itula pwataki tu naŋa nde pâri-tamâta mao.

³ Lâ zo ndia tamâta pinde sisowe ɣgua lâ naŋa tiniŋgu, ande naŋa uru aporo ɣgua kanya mine tauulo panzi; ⁴ Maka pâri-tamâta kakura tu kakai kâŋa-nuŋa itogo nema wurâta ne kulu. Tiambo ɣine nde vetâŋa soki, a? ⁵ Aku lâ zo ndia maka koka kalâ lawea lawea ɣana katula pâri ara kâ, ande maka kakura tu kakainzi kaiwama kalo-tawana taine soka kuma, ikura pâri-tamâta pinde sitavanzi Maro ɬalae tai wukale wa Petero wa uru siveta mine. Tiambo ɣine nde vetâŋa soki, a? ⁶ Kinzi pâri-tamâta rârâni uru sikai pavilâŋa lâ kalo-tawana tamâta ɣgu mbaunzi. Tiambo miki tinimi pwâka tu kavila maka rua Banabas rua ɣana kelekele pinde kâ, kala ilomi tu maka rua simboma rua nâ ma kakai wurâta ɣana kapavila warakama ɣana mbaliŋa kâ, a?

⁷ Opopo, kinzi zugu tamâta uru sitambira warakanzi nenzi mbumbu ɣana siko kapwanzi kâ, ande tia ndo. Aku mine nâ, ambo tamâta tonge ipau kâi waini lâ tâno ilo, ande i tamwata ma muli ika kâi ɣinde ne kananjo pinde. Aku mine nâ, ambo tamâta tonge uru ikatonanzi lama, ande i tamwata ma inu lama malakupi ɣinde suunzi pinde.

⁸ Andeta naŋa ɣandai akai tamâta nâ nenzi ilo-kalo kala aporo ɣgua kanya mine ɣga. Maro Kindeni ne tukuja kala itula ɣgua kanya taituni pwataki tona. ⁹ ɣana tu nanayoni Mose ɻingere ɣgua tukuja mine tu, “Miki ma kapono bulmakao kawa lâ zo ɣana ikai wurâta ɣana ipopo kaniŋa karae piti kâ, mine ndimo”. Mana mana, a? Tiambo Maro Kindeni kalo ɣgere ɣananzi bulmakao nâ kala itu ɣgua tukuja mine, a? Tia ndo! ¹⁰ I kalo ɣgere ɣana kinda kala itu ɣgua tukuja ɣinde. Mao nâ, ɣgua ɣinde iyoke kinda warakânda, ɣana

tu lâ zo ndia tamâta tonje iso tâno tâku isiki kanija karae piti tâku, ande Maro Kindeni ilo tu tamâta ñinde ma isama tu muli ñga i ma ikai kâpwa pinde, itogo ne wurâta ñinde ne kulu mwasina. ¹¹ Ambo maka munja kapau Koroani Sapâna ne kanija vâsa ara lâ miki ñginimi, ande ara ñana miki ma kavilama ñana kelekele pinde kâ, itogo nema wurâta ñinde ne kulu mine. Tiambo vetâna ñine nde soki, a? ¹² Ambo pâri-tamâta pinde sikura ñana sikai pavilâna ara lâ nemi ñgu, ande maka kakura ndo ñana kakai pavilâna mine nâ. Taitu maka ñandai kaporo kaika pamî tu kelekele pinde kalama ñga, ñana tu maka tinima pwâka tu kapono nzâla ñana Kirisi ne pâri ara kâ. Aku ñana duvi ñinde kâ maka uru kakale malia rârâ.

¹³ Tamâta pinde uru siveta wurâta lâ Maro Kindeni ne luma sapâna ilo,aku uru sikai kâpwa lâ lumani ndaina. Mao nâ, kinzi siveta wurâta lâ patarawâna nia, kala uru sikai simbi pinde munja sipatarâwa lâ nia ñinde. Tiambo miki kazizâla ñana ñinde kâ, a?

¹⁴ Aku Maro Ñalae tamwata kala iporo ñgua kaja taituni mine tu ambo tamâta tonje uru itula pâri ara panzi ñgu pinde, ande ñgu ñinde ma sivila i ñana kelekele kâ.

¹⁵ Andeta munja na ja warakângu ñandai aporo kaika pamî tu kelekele pinde kalana ñga. Aku mine nâ, na ja ñandai anjere ñgua ñine ñana apanjo ilomi kalomi tu kavila na ja ñga. Tia ndo kanaajo! Na ja ilonju ndeka nâ ñana apavila warakângu ñana kelekele ikeno pana tia ñinde,aku na ja tiniñgu pwâka tu tamâta tonje ma ikai ndekâna ñinde sajena.

¹⁶ Mao nâ, na ja uru atula pâri ara. Andeta na ja ma apandekâna warakângu ñana ñinde kâ, ande tia ndo, ñana tu Maro Ñalae tamwata ipatea wurâta ñinde pana. Opopo, ambo na ja ma apile pâri ara ne wurâta, ande na ja ma asânda malia ñalae kulu! ¹⁷ Ambo na ja warakângu nâ ilonju patea tu ma aveta wurâta ñana atula pâri ara kâ, ande ara ñana na ja ma akai kulu ñana wurâta ñinde kâ. Andeta tia. Maro Ñalae tamwata ipateana tu akai wurâta ñine, kala aveta ikura i kawa ñgua nâ. ¹⁸ Mine nde na ja ma akai kulu ndia, a? Na ja akura tu akai kelekele pinde sajemi ñana nanengu wurâta ñana atula pâri ara kâ. Andeta na ja ma akai kelekele pinde sajemi tia. Na ja atula pâri ara panzi tamâta itogo wisi-ara alanzi mine, ne kulu tia. Aku na ja andeka ñalae ñana ñinde kâ, ku nanengu ndekâna ñinde nde itogo nanengu wurâta ne kulu.

Paulo imo itogo tamâta rârâni nenzi kuleja tamâta

¹⁹ Na ja amo tamâta tonje ne kuleja tamâta, ande tia. Mine nde na ja akura tu aveta wurâta ndia ilonju tu aveta ñinde. Taitu na ja warakângu ilonju patea tu ma apânga amo atogo tamâta rârâni nenzi kuleja tamâta. Na ja atu vetâna ñinde ma ipaño tamâta rârâ ilonzi kalonzi ñana ma sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Kirisi kâ. ²⁰ Mine nde lâ zo ndia na ja atula pâri ara panzi tamâta simo lâ Juda ñgu, ande na ja uru apono muli pa Juda nenzi ñgua tukuja. Na ja atu vetâna mine ma ipaño kinzi Juda tamâta nenzi kalo-tawana. Mao nâ, na ja warakângu ñandai amo Mose ne ñgua tukuja kalo, itogo kinzi simo mine. Andeta lâ zo ñana na ja amo kunzi, ande na ja amo atogo tamâta imo ñgua tukuja kalo mine. Na ja atu vetâna mine ma ipaño kinzi tamâta simo ñgua tukuja kalo ñinde nenzi kalo-tawana. ²¹ Anja tamâta ñgu pinde simo niaka ñana Mose ne ñgua tukuja kâ. Mine nde lâ zo ndia na ja atula pâri ara panzi ñgu ñinde, ande na ja uru amo atogo kinzi mine, kala apile Mose ne ñgua tukuja. Na ja atu vetâna mine ma ipaño kinzi tamâta simo niaka ñana ñgua tukuja kâ ñinde nenzi kalo-tawana. Taitu na ja ñandai apu mulingu pa Maro Kindeni ne ñgua tukuja ñga. Mao nâ, na ja amo Kirisi ne ñgua tukuja kalo. ²² Anja tamâta pinde nenzi kalo-tawana nde kaika tia,aku lâ zo ndia na ja atula pâri ara pa kinzi ñinde, ande na ja amo atogo tamâta tonje ne kalo-tawana kaika tia mine nâ. Na ja atu vetâna mine ma ipaño nenzi kalo-tawana tu ipânga kaika kâ. Mine nde na ja uru amo atogonzi tamâta rârâni mine. Na ja uru aveta vetâna kie-kie ñana apanjo tamâta pinde nenzi kalo-tawana kâ, ñana Maro Kindeni ma ikainzi piti lâ kondoma ilo. ²³ Na ja aveta vetâna ñine rârâni ñana asuka pâri ara tu ilâ isala nia ndoni. Mine nde muli ñga Maro Kindeni ma iveta kie ara ndo pa na ja, ikura munja ipa ñgua tu ma iveta panzi tamâta rârâni kalonzi tawana i.

Ara jana kinda ma tapalilu kaika jana takai kulu kâ

²⁴ Miki kasama tu lâ paguija ne zo, ande tamâta rârâ sipalilu sipopole, andeta tamâta taitu nâ ikai kulu. Mine nde ara jana miki kala ma kapalilu kaika jana kakai kulu kâ. ²⁵ Ambo tamâta tonge itu ipolenzi i tini pinde rârâni lâ paliluña, ande i ma ipakatona tamwata ne vetâja rârâni sondo, aku ma ipatogo kaika jana ikai kulu kâ. Andeta kulu njinde ma muli nao tia lâ. Arja kulu kala kinda ilonda tu takai njinde nde ma ikeno mine ku imo nâ. ²⁶ Mine nde naşa amo atogo tamâta ipalilu pa nao ku mata ilea sondo pa keri. Aku naşa amo atogo tamâta tonge itu ipara sondo lâ mbalau. Munja, tamâta njinde itambira mbalau potomule lee ne walo marumbu walele nâ; andeta njinenga ipile ne mâsi njinde. ²⁷ Naşa uru akai poe kaika pa warakângu karaengu tava nanengu vetâja ndoni. Ambo naşa ma aveta mine tia, ande nanengu vetâja ma ipakura kuku pâri ara njinde naşa uru atula panzi tiningu pinde, ande ma tia, kala muli Maro Kindeni ma tini pwâka tu kulu tonge ilua naşa.

10

Ara jana kinda ma tamandi kaika lâ samâja ne zo

¹ Ningü-nambwe wukale, naşa ilonju tu miki ma kalomi ngere kilo jana mâsi arara Maro Kindeni iveta panzi timbunda wukale lâ Mose ne zo. Lâ zo munjângâja njinde, Maro Kindeni io take-take jhalae tonge tu ma ikeâ jnananzi wa itula nzâla panzi wa. Mine nde kinzi rârâni soka mâsa-mâsa simbwaliu Tâi ñiji ngini silâ.

² Mao nâ, kinzi soka take-take kalo wa tâi ngini wa, aku lâ zo njinde kinzi sipauwo warakanzi simo Mose kalo. ³ Aku kinzi rârâni sika samba ne kâpwa wa, ⁴ sinu samba ne lââ wa. Mao nâ, Maro Kindeni iveta lââ njinde isâko lâ mira sapâja ilo irere indue panzi kala sinu, aku mirani ndaina nde iyoka kunzi ilâ. Mira njinde nde Kirisi tamwata. ⁵ Taitu Maro Kindeni wisi nâna panzi timbunda njinde rârâ. Mine nde kinzi sipamateteu lâ, aku karaenzi ikeno pwapwataki lâ nia bilimu njinde.

⁶ Ayo, ambo kinda ma kalonda ngere sondo jana mâsi rârâni njinde kâ, ande njinde ma igagati kinda jana tapu mulinda pa nenzi mâsi jana ilonzi yosi pa kelekele sakamao kâ. ⁷ Kinzi pinde siwângi sipaneanzi maro lajeja, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Kinzi sisajona sika wa sinu lâ, njinenga simandi ku sikina kiniya sipanea maro lajeja.” ⁸ Arja pinde nde sipalulua tininzi potomule, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Miki kaloko ñga; Maro Kindeni wisi nâna jhalae jana nenzi mâsi njinde kâ. Mine nde lâ kari taitu nâ ipunzi tamâta 23,000 pâta sipamateteu lâ. ⁹ Arja pinde nde tanjanzi kaika pa Maro ñhalae, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Maro Kindeni wisi nâna jana nenzi mâsi njinde kâ, kala ionzi mwâta saka simâ panzi ku sikanzi sizavarunzi ndo lâ. ¹⁰ Arja pinde nde simboso kala siporo ilonzi ñjuru-ñjuru ilâ pa Maro Kindeni, andeta miki ma kaveta mine ndimo. Maro Kindeni wisi nâna jana nenzi mâsi njinde kâ, kala io Ajelo jana Izavarunzi Tamâta kâ imâ ipânga panzi ku ipunzi pâta sipamateteu lâ.

¹¹ Ambo kinda ma kalonda ngere jana mâsi rârâni njinde munja ipânga pa kinzi, ande njinde ma igagati kinda jana tanjenge jana nenzi vetâja potomule kâ. Nanayoni tamâta pinde singere tapârija njinde lâ pepa tini jana ipanana kinda tamâta kala tamo lâ zo ñine. Mao nâ, tâno ñine ne zo jana marumbu kâ nde imâ ipânga pa kinda lâ. ¹² Mine nde noko kalo-tawana tamâta ea ilo patea tu noko uru kumandi kaika nâ, ande kupakatona sondo ñga. Tia ma noko patano kundue. ¹³ Mao nâ, samâja kie-kie nde imâ ipânga pamî lâ, andeta samâja njinde ñandai kelekele wasaseki ñga. Ñjinde nde kie taituni itogo samâja uru ipânga panzi tamâta rârâni. Miki kaloko ñga; Maro Kindeni uru iveta ikura ne ñgua pâja rârâni, aku isama miki rârâni taitu-taitu nemí walo kilala pwataki. Mine nde aporo ñgua pamî mine; ambo noko ne walo ñandai ipakura kuku samâja tonge ñga, ande Maro Kindeni ma isâu pa samâja njinde tu imâ ipânga pano, ande tia. Aku lâ zo ndia samâja ipânga pano, ande i ma itula nzâla pano jana kupole samâja njinde. Ambo noko ma pwoka nzâla njinde, ande samâja tonge ma ikura tu ipoleno, ande tia.

Kinda ma taka simbi lâ maro lajena nenzi luma sapâja ilo ndimo

¹⁴ Mine nde njugu-nambwe wukale, miki ma kapu mulimi ndo pa mâsi ñana kawângi kapaneanzi maro lajena. ¹⁵ Miki nemi ilo-kalo nde ikeno pami lâ. Mine nde naja aporo ñgua ka ja mine pami, ñana miki warakami ma kalomi ñgere sondo ñana ñine kâ.

¹⁶ Lâ zo ñana kinda taka Maro ñalae ne kâja-nuja kâ, ande kinda uru takai kâmba, kawânda ndange pa Maro Kindeni, ku tanu. ñinenga takai puroja, tapwataki, ku taka. Aku mâsi ñinde itula pwataki tu kinda tamo seenda taitu kuku Kirisi, ina munja ipaliñi see ku ipatarâwa tamwata ñana ivila kinda kâ. ¹⁷ Kinda kambwanjenda ñalae, andeta kinda uru tapwataki puroja taitu nâ, ñinenga rârâni taka pinde pinde. Mine nde kinda rârâni tapasipa lâ taitu ku tapânga togo see ñgu taitu mine.

¹⁸ Miki kalomi ñgere sondo ñana Isrel ñgu nenzi mâsi kâ. Lâ zo ñana sika simbi ñinde munja simomo lâ Maro Kindeni ne patarawâja nia kulu, ande kinzi sipasipa warakanzi lâ taitu kuku i. ¹⁹ Taitu naja ñandai aporo tu patarawâja ñinde kinzi tinikoa siveta panzi maro lajena nde kelekele mao ñga. Aku naja ñandai aporo tu kinzi maro lajena nde maro mao ñga. Tia ndo. ²⁰ Naja aporo mine; kelekele ndia kinzi tinikoa uru sipatarâwa, ande ñinde sipatarâwa panzi koroani saka nâ. Kinzi ñandai sipatarâwa ñinde pa Maro Kindeni ñga. Aku naja tiniñgu pwâka tu miki ma kapasipa lâ taitu kunzi koroani saka. ²¹ Miki ma kanu lââ ikeno Maro ñalae ne kâmba ilo, ñinenga kalâ kanu lââ ikeno koroani saka nenzi kâmba ilo tona, mine ndimo. Aku miki ma kasarjona kaka kâpwa ikeno Maro ñalae ne peke kulu, ñinenga kalâ kaka kâpwa ikeno koroani saka nenzi peke kulu tona, mine ndimo. ²² Tiambo kinda ilonda tu taveta Maro ñalae ipadâda, a? Tiambo nenda walo nde ñalae tina kala ipole i ne walo, a?

Kinda ma takura tu taka simbi rârâni tako lâ nââ nia

Rom 14:1-23

²³ Tamâta pinde uru siporo tu, “Kinda takura tu taveta vetâja ndia rârâni ilonda tu taveta.” Ñgua ñinde nde mao nâ, ambo taitu vetâja pinde ñandai sivila kinda tu tamo ara ñga. “Kinda takura tu taveta vetâja ndia rârâni ilonda tu taveta”, ambo taitu vetâja pinde ñandai sisuka nenda kalo-tawana ñga. ²⁴ Kinda ma ilonda tu tapavila warakânda nâ ndimo. Ara ñana kinda ma ilonda tu tavilanzi tininda pinde tona.

²⁵ Miki kakura tu kaka simbi rârâni uru sipako lâ nââ nia. Miki ma ilomi rârâ ku kakasojanzi ñana simbi ñinde kâ ndimo. ²⁶ Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tâno ndoni nde Maro ñalae nâ ne, aku kelekele rârâni ikeno tâno kulu ande i ne tona.”

²⁷ Aku mine nâ, ambo tamâta tonge kalo tawana Kirisi tia, andeta ino pano tu kulâ kuka kuku, ambo noko ilo tu kulâ kuku, ande ñinde nde ara. Noko pwura tu kuka kâpwa ndia rârâni ilano ñinde, aku noko ma ilo rârâ ku pwasonja i tu ikai kâpwa ñinde lâ nia ndia, mine ndimo. ²⁸ Andeta kulono ñga; ambo tamâta tonge ipaino tu, “Simbi ñine nde munja sipatarâwa pa maro tonge”, ande noko ma kuveta kie ara pa tamâta ñinde, aku kupile simbi ikeno. Tia ma kuyaula i ne ilo-kalo, kala i ma ilo rua-rua ñana noko ne vetâja kâ. ²⁹ Naja aporo tu noko ne vetâja ñinde ma iyaula tamâta ñinde ne ilo-kalo, kala i ma ilo rua-rua. Naja ñandai aporo tu noko ne vetâja ñinde ma iyaula noko tamwata ne ilo-kalo ñga, ñana tu kinda takura tu taka kâpwa kie-kie rârâni. Ambo tamâta tonge ilo rua-rua ñana kâpwa tonge, kala miki katu kandi kaika pa naja tu ma aka tia kâ, ande naja ma andeka ñana ñinde kâ, ande tia. ³⁰ Ñana tu naja uru kawângu ndange pa Maro Kindeni munja lâ, ñinenga aka. Mine nde ñana sâ kâ ñga miki katu kalelea naja ñana aka kâpwa ñinde munja kawângu ndange ñana, a?

³¹ Mine nde kaloko ñga; ambo miki katu kanu lââ tonge tâku kaka kâpwa tonge tâku kaveta vetâja tonge tâku, ande miki ma kalomi ñgere sondo munja lâ ñga, ñinenga kaveta vetâja ndia ma igagatinzi tinimi pinde tu sipanea Maro Kindeni sisuka i ja kâki.

³² Ambo nemi vetâja tonge ma iyaula Juda tamâta tonge ne kalo-tawana tâku tamâta tonge lâ tinikoa ñgu ne kalo-tawana tâku Maro Kindeni ne tamâta tonge ne kalo-tawana tâku, ande miki ma kapu mulimi pa vetâja mine rârâni. ³³ Ara ñana miki ma kapono

muli pa warakângu neñgu vetâna, ñana tu naña atogo tu aveta tamâta rârâni ilonzi ara pa naña. Ñana duvi ñinde kâ naña ñandai aveta vetâna pinde ñana apavila warakângu ñga. Aveta vetâna rârâni ñana avilanzi tiniñgu pinde, ñana Maro Kindeni ma ikainzi piti lâ kondoma ilo.

11

¹ Mine nde miki ma kapono muli sondo pa nanerigu vetâna nã, itogo naña warakângu kala apono muli sondo pa Kirisi ne vetâna mine nã.

Paulo iporo ñgua ñana mäsi ñana situra kulunzi kâmba kâ

² Naña asama tu miki uru kalomi ñgere ñana nanerigu vetâna ikura zo rârâni, aku miki uru kapaveta kuku ñgua rârâni munja apananami ñinde. Mine nde naña ilorigu ndeka kala aporo tu nemi vetâna ñinde nde ara pâta.

³ Taitu naña ilorigu tu miki ma kasama ñine sondo: kinzi tamâne rârâni nde simo Kirisi kalo, anja kinzi taine nde simo kaiwanzi tamâne kalonzi, anja Kirisi nde imo Maro Kindeni kalo. ⁴ Mine nde miki kalongo ñga; ambo kalo-tawana tamâne tonge itura tamwata kulu kâmba ñinenja ikai noja tâku itula Maro Kindeni kawa ñgua tâku, ande tamâta ñinde iveta manjeti pa Kirisi, inani imo tamâta ñinde kulu. * ⁵ Ambo kalo-tawana taine tonge ñandai itura kulu kâmba, andeta ikai noja tâku itula Maro Kindeni kawa ñgua tâku, ande taine ñinde kala iveta manjeti pa i kaiwa tamâne, inani imo taine ñinde kulu. Manjeti ñinde nde kie taituni itogo kinzi sigiru taine ñinde kulu pwau ndoni piti. † ⁶ Ambo taine tonge tini pwâka tu itura kulu kâmba, ande ara ñana kinzi ma sigiru i kulu pwau ipânga mbwana-mbwana nã. Ambo ñinde ma iveta manjeti ñalae papa i, ande ara ndo ñana i ma itura kulu kâmba. ⁷ Ambo kalo-tawana tamâne tonge itura kulu kâmba lâ zo ñana iwângi pa Maro ñalae kâ, ande ñinde nde ara tia, ñana tu Maro Kindeni ivetanzi tamâne sipânga sitogo i mine, aku i ilo tu kinzi ma situla i kilala pwataki tu i ña ñalae ndo. Anja kinzi taine nde ma situla kaiwanzi tamâne kilalanzi pwataki tu kinzi ñanzi ñalae. ⁸ Ñana tu Maro Kindeni ñandai ikai taine tuka ñinenja iveta tamâne ipânga ñga. Ikai tamâne nã tuka ñinenja iveta taine ipânga. ⁹ Aku mine nã, Maro Kindeni ñandai ilo ñana taine kala iveta tamâne ñana ivila taine ñga. I ilo ñana tamâne kala iveta taine ñana ivila tamâne. ¹⁰ Mine nde ara ñana kinzi taine ma situra kulunzi kâmba, ñana tu vetâna ñinde ma itula pwataki panzi ajelo tu kinzi taine ñinde simo kaiwanzi tamâne kalonzi.

¹¹ Andeta kinda tapasipa kuku Maro ñalae lâ. Mine nde kinda tasama tu kinzi taine ñandai sipolenzi tamâne ñga, anja kinzi tamâne ñandai sipolenzi taine ñga. ¹² Ñana tu nia ndoyo Maro Kindeni ikai tamâne tuka ku iveta taine ipânga. Anja lâ zo ñine, kinzi taine uru sipaguguanzi tamâne sipânga. Taitu Maro Kindeni tamwata nde kelekele rârâni warika. ¹³ Ara ñana miki warakami ma kalomi ñgere sondo ñana ñgua ñinde kâ, aku kapatea sondo. Ambo kalo-tawana taine tonge ñandai itura kulu kâmba ñga, andeta ikai noja pa Maro Kindeni, tiombo ñinde nde mäsi ara, tiya? ¹⁴ Kinda tamâta nenda mäsi itula pwataki tu ambo tamâne tonge kulu pwau ipânga luandondo, ande ñinde iveta manjeti papa i. ¹⁵ Anja taine, ambo i kulu pwau ipânga luandondo, ande ñinde itogo i ne singâra ara mwasina, ñana tu nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu taine kulunzi pwau luandondo ñinde ma itura kulunzi kâmba. ¹⁶ Ambo miki pinde katu kalelea naña ñana nanerigu ñgua ñine kâ, ande ara. Taitu kalongo ñga; maka uru kapono muli pa vetâna kie taituni ñinde nã,aku Maro Kindeni ne tamâta ñgu simo kaiwanzi tamâne kalonzi.

Kinzi Korin ñgu nenzi mäsi ñana sika Maro ñalae ne kânya-nuja kâ ande ara tia

¹⁷ Kala ñine naña atu atula ñgua pinde pamí ñana koka muli kâ. Naña akura tu andekanami ñana mäsi pinde miki uru kaveta, ande tia. Lâ nemi pasauja ilo, nemi vetâna ñandai isuka nemi kalo-tawana ñga. Miki nemi vetâna ñinde iyaula warakami. ¹⁸ Ñana

* ^{11:4:} Kinda takura tu tasama Korin ñgu nenzi mäsi ñinde duvi sondo, ande tia. † ^{11:5:} Lâ zo munjâga ñinde, ambo taine iveta vetâna soki, ande kinzi ma sigiru i kulu pwau ndoni piti.

atu aporo ḥhua ḥine munja lâ ḥga; na ja alojo parinami tu lâ zo ḥana miki kapasau ḥana kawā̄ngi pa Maro ḥjalaē kâ, ande miki uru kapwa pwapwataki ku kapambita wa kapawa ḥhua wa. Aku na ja asama tu ḥhua ḥinde nde mao, ¹⁹ ḥana tu nawalami pinde tininzi pwâka tu sipono muli pa nemi vetâ̄ja potomule, aku na ja asama tu Maro Kindeni ilo ara pa kinzi ḥinde. ²⁰ ḥana duvi ḥinde kâ, lâ zo ḥana miki kapasau ḥana kawā̄ngi pa Maro ḥjalaē kâ, ande kâ̄ja-nuja miki kaka ḥinde ḥandai Maro ḥjalaē ne kâ̄ja-nuja mao ḥga, ²¹ ḥana tu miki taitu-taitu uru kapasusu ku walele nâ kakai warakami kapwami ku kaka. Miki ḥandai kasajona rege ḥineŋga kaka ḥga. Mine nde miki pinde nde putole ipumi, anja pinde nde kanu waini ḥjalaē kala kadauda. ²² Mana mana, a? Tiambo nemi luma tia tâ, kala warakami nemi kâ̄ja-nuja nia ikeno tia, a? Tiambo miki katu Maro Kindeni ne ḥgu nde kelekele kaa nâ, kala kaveta manjeti panzi nimi-nambwe ḥinde simo sugorai, a? Opopo, na ja ma aporo ḥhua kaja mana pam. Tiambo na ja ma andekanami ḥana nemi vetâ̄ja ḥinde kâ, a? Na ja ma andekanami tia ndo.

Maro ḥjalaē ne kâ̄ja-nuja mao

Matai 26:26-29, Malaka 14:22-25, Luka 22:19-20

²³ Na ja ma andekanami tia, ḥana tu munja Maro ḥjalaē tamwata ipanana na ja warakâ̄ngu, aku na ja kala atula ḥhua ḥinde pwataki pam. ku apananami lâ. ḥua ḥinde nde mine; nanayoni, lâ mbo ḥinde Judas io Yesu lâ kazâ̄ja tamâ̄ta mbaunzi ilo, ande lâ mboni ndaina Maro ḥjalaē Yesu ikai puroja, ²⁴ aku kawa ndange pa Maro Kindeni, ḥineŋga ipwataki ku iporo tu, “Na ja kananongu kala ḥine. Na ja apatarâ̄wa warakâ̄ngu ḥana avila miki kâ. Na ja ilonju tu lâ zo ndia miki kaka puroja ḥine, ande miki ma kalomi ḥgere ḥanana.” ²⁵ Kinzi sika lâ, ḥineŋga Yesu ikai waini ne kâ̄mba kala, aku iveta mâ̄si kie taituni kilo. Iporo mine tu, “Kâ̄mba ḥine nde ḥua pâ̄ja wasaseki kilala, ḥana tu na ja warakâ̄ngu seeŋgu iveta ḥua pâ̄ja ḥine ipâ̄ngu kanano. Muli ḥga, lâ zo ndia miki ma kanu waini lâ kâ̄mba ḥine, ande na ja ilonju tu ḥinde ma iveta miki kalomi ḥgere ḥanana.” ²⁶ Yesu kawa ḥua ḥinde itula pwataki tu lâ zo ndia miki kaka puroja ḥinde wa kanu waini lâ kâ̄mba ḥinde wa, ande nemi vetâ̄ja ḥinde itula Maro ḥjalaē ne mateja pwataki. Miki ma kaveta mine lee, ikura lâ i ne zo ḥana itaulo imâ kilo kâ.

Kinda ma takai samâ̄ja pa warakâ̄nda ilonda kalonda munja lâ, ḥinenga taka Maro ḥjalaē ne kâ̄ja-nuja

²⁷ Mine nde lâ zo ḥana miki kaka puroja ḥinde wa kanu waini lâ Maro ḥjalaē ne kâ̄mba wa, ambo tamâ̄ta tonge iveta mâ̄si ḥinde soki, ande i imo itogonzi tamâ̄ta ḥinde munja sipu Maro ḥjalaē pâ̄ta imâ̄te. ²⁸ Mine nde miki râ̄râni taitu-taitu ma kakai samâ̄ja pa warakami ilomi kalomi munja lâ ḥga, ḥinenga kaka puroja ḥinde wa kanu waini lâ kâ̄mba ḥinde wa. ²⁹ ḥana tu tamâ̄ta ea ikai samâ̄ja pa tamwata, ande i ma kalo ḥgere sondo tu kâ̄ja-nuja ḥinde nde itogo Maro ḥjalaē kanano mwasina. Tia ma ikai ika nâ, aku lâ zoni ndaina Maro Kindeni ne pareja-nia ikeno pa tamâ̄ta ḥinde. ³⁰ ḥana duvi ḥinde kâ tamâ̄ta râ̄râ lâ miki ḥginimi nde sipoko ku walonzi tia lâ, anja pinde nde simâ̄te lâ. ³¹ Ambo kinda ma takai samâ̄ja pa warakâ̄nda ilonda kalonda munja lâ, ḥinenga taka Maro ḥjalaē ne kâ̄ja-nuja sondo, ande malia mine ma ikai kinda, ande tia. ³² Ambo Maro ḥjalaē imora nenda vetâ̄ja pinde tu soki kala iveta mâ̄si pa kinda tu itu kinda sondo kâ, ande ḥinde itula pwataki tu i tini pwâka tu izavaru kinda lâ zo muli, itogo ma iveta panzi tâno tamâ̄ta mine.

³³ Mine nde niŋgu-nambwe wukale, lâ zo ndia miki kapasau ḥana kaka Maro ḥjalaē ne kâ̄ja-nuja kâ, ande miki ma kasajona rege nâ, ḥinenga kaka. ³⁴ Ambo tamâ̄ta tonge putole ipu, ande ara ḥana i ma ika munja lâ tamwata ne luma. Tia ma Maro Kindeni ne pareja-nia ikeno pam.

ḥua pinde ikeno mo ḥai yo, aku lâ zo ndia na ja ma ataulo amorami kilo, ande na ja ma aveta ḥua ḥinde sondo.

12

*Paulo itula ŋgua ɣana wisi-ara kie-kie Koroani Sapâŋa uru ilanzi kalo-tawana tamâta
Efesus 4:7-16*

¹ Niŋgu-nambwe wukale, kala ɣine naŋa atu aporo ŋgua pami ɣana Koroani Sapâŋa ne wisi-ara kâ, ɣana miki ma kasama ɣine sondo. ² Miki kasama tu nia ndoyo, lâ zo ɣinde miki kamo tinikoa yo, ambo tamâta pinde ma sikai laŋeja kie-kie pami ɣana kalâ kawâŋgi pa maro laŋeja tonge tai kaa nâ, ande miki ma kapono muli panzi. ³ Mine nde apaimi tu ambo Maro Kindeni ne Koroani imo tamâta tonge ilo ku itula ŋgua papa, ande tamâta ɣinde ma ikura tu iporo itu nzâmbé lâ Yesu tini tu, “Yesu ipayaula!”, ande tia ndo. Aku mine nâ, ambo Koroani Sapâŋa ɣandai imo tamâta tonge ilo, ande tamâta ɣinde ma ikura tu iporo ŋgua mine tu, “Yesu nde Maro ɣalae”, ande tia ndo.

⁴ Koroani Sapâŋa ne wisi-ara kie-kie ikeno, andeta Koroani Sapâŋa taitu nâ iwae wisi-ara ɣinde panzi tamâta. ⁵ Aku kinda takura tu taveta wurâta kie-kie pa Maro ɣalae, andeta kinda rârâni taveta wurâta pa Maro ɣalae taitu nâ. ⁶ Aku nzâla kie-kie ikeno pa kinda ɣana tavilanzi tininda pinde kâ, andeta Maro Kindeni taitu nâ walo ilua kinda ɣana taveta mine.

⁷ Maro Kindeni ne Koroani uru walo kaika ilanzi kalo-tawana tamâta taitu-taitu, ɣana kinzi rârâni ma sikura tu sivilanzi ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta. ⁸ Maro Kindeni ne Koroani ɣinde walo kaika ilanzi tamâta pinde ɣana situla Maro Kindeni ne pateâŋja panzi tininzi pinde. Aku Koroani Sapâŋa taituni ɣinde nâ kala walo kaika ilanzi tamâta pinde ɣana situla ilo-kalo ara pinde panzi tininzi pinde. ⁹ Aku Koroani taituni ɣinde kala walo kaika ilanzi tamâta pinde ɣana isuka nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika kâ. Aku inani kala walo kaika ilanzi tamâta pinde ɣana sivetanzi pukoŋa tamâta tininzi ara kilo. ¹⁰ Koroani walo kaika ilanzi tamâta pinde ɣana siveta mâsi kaika kâ. Aŋga pinde nde walo kaika ilanzi ɣana situla Maro Kindeni kawa ŋgua sondo kâ. Aŋga pinde nde walo kaika ilanzi ɣana sisama koroani kie-kie kilalanzi pwataki kâ. Aŋga pinde nde walo kaika ilanzi ɣana siporo ŋgua kaja wasaseki kâ. Aŋga pinde nde walo kaika ilanzi ɣana silele ŋgua ɣinde. ¹¹ Maro Kindeni ne Koroani taituni ɣinde simbo nâ uru iveta mine. I uru iwae wisi-ara panzi kalo-tawana tamâta rârâni taitu-taitu, ikura i tamwata nâ ne pateâŋja mine.

Kinda rârâni tamo tatogo karae taitu ne pinde-pinde

¹² Tamâta karae nde kelekele taitu nâ, andeta ne pinde-pinde rârâ keno. Aku pinde-pinde ɣinde rârâni sipasenge ku ipâŋga itogo karae taitu nâ. Aku Kirisi karae kinda kala tamo mine nâ, ¹³ ɣana tu Koroani Sapâŋa taitu nâ ilili kinda rârâni lâ, ku iveta kinda tapâŋga tamo tatogo karaenda taitu mwasina. Iveta mine pa kinda Juda tamâta wa kinda tamâta tamo lâ ŋgu pinde wa, aku iveta mine pa kinda ɣine uru taveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta ɣalaŋala wa kinda ɣine uru takai mbaliŋa lâ nenda wurâta tini wa. Maro Kindeni ipaliŋi Koroani Sapâŋa taitu ɣinde nâ indue imo kinda rârâni ilonda, itogo tamâta ipajando lââ mine.

¹⁴ Kala ɣine naŋa ma asia ŋgua lâ karaenda tini. Kinda tasama tu tamâta karae ɣandai pinde-pinde taitu nâ ŋga. I ne pinde-pinde rârâ keno. ¹⁵ Ambo kie ma iporo tu, “Nanja nde mbalau tia; mine nde naŋa amo karae ne pinde-pinde mao tonge tia”, ande i ne ŋgua ɣinde ma kananjo tia, ɣana tu kie imo karae ne pinde-pinde mao nâ. ¹⁶ Ambo taja ma iporo tu, “Nanja nde mata tia; mine nde naŋa amo karae ne pinde-pinde mao tonge tia”, ande i ne ŋgua ɣinde kala ma kananjo tia mine nâ, ɣana tu taja imo karae ne pinde-pinde mao nâ. ¹⁷ Ambo karaenda ndoni ma ipalele ku ipâŋga mata nâ, ande kinda ma takura tu talojo ŋgua mâsi mana, a? Ambo karaenda ndoni ma ipalele ku ipâŋga taja nâ, ande kinda ma takura tu tajo kelekele kuwae mâsi mana, a? ¹⁸ Andeta karaenda ɣandai mine ŋga. Nia ndoyo Maro Kindeni isenje karaenda ne pinde-pinde rârâni ipâŋga karae taitu, ikura i tamwata ne pateâŋja mine. ¹⁹ Ambo karaenda ne pinde-pinde taitu nâ ikeno, ande

ŋjinde ma karae mao tia. ²⁰ Andeta karaenda ŋandai mine ŋga. I ne pinde-pinde rârâ keno, andeta kinzi rârâni sipaserenge kala sipâŋga karae taitu nâ.

²¹ Mine nde mata ma iporo pa mbalau mine tu, “Najani nâ; noko kulâ!”, mine ndimo. Aŋga kulu kâmba ma iporo pa kie mine tu, “Najani nâ; noko kulâ!”, mine ndimo. ²² ɻana tu karaenda ne pinde-pinde ndia kinda uru taporo tu nenzi kaika ŋalae koja tia, ambo ŋjinde ma naonzi tia lâ, ande karaenda ma ikura tu imo via tia. ²³ Aŋga karaenda ne pinde-pinde ndia kinda uru taporo tu ŋjinde nde pinde-pinde kaa nâ, ande ŋjinde kinda uru tasingarana sondo ndo. Aŋga karaenda ne pinde-pinde ndia kinda uru takai majeti ɻana, ande ŋjinde kinda uru tatura sondo ndo. ²⁴ Andeta karaenda ne pinde-pinde ndia kinda mainda ɻana tia, ande ŋjinde kinda ŋandai tatura ŋga. Nanayoni Maro Kindeni isenje karaenda ne pinde-pinde rârâni simo mine. Mine nde karaenda ne pinde-pinde ndia kinda taporo tu ŋjinde nde kaa nâ, ande ŋjinde kinda uru takatona sondo ndo. ²⁵ Maro Kindeni iveta mine ɻana duvi ŋine kâ; i tini pwâka tu karaenda ma ikai kazâja pa tamwata. I ilo tu karaenda ne pinde-pinde rârâni taitu-taitu ma sikatona nawalanzi rârâni. ²⁶ Mine nde lâ zo ndia karaenda ne pinde-pinde tonge ikai nâna, ande karaenda ndoni kala isama nâna ŋjinde tona. Aku lâ zo ndia tamâta sindekana karaenda ne pinde-pinde tonge, ande karaenda ne pinde-pinde rârâni ma sindeka tava.

²⁷ Ayo, nanenju ŋgua siâŋa ŋjinde ne duvi nde mine; miki rârâni kamo katogo Kirisi karae mwasina, aku miki taitu-taitu kamo katogo i karae ne pinde-pinde mine. ²⁸ Aku mine nâ, nanayoni Maro Kindeni ipateanzi tamâta pinde ɻana siveta wurâta kie-kie panzi kalo-tawana tamâta ŋgu. Kinzi pâri-tamâta nde simo wurâta tamâta pinde rârâni kulunzi. Aŋga kinzi ŋgua-tulâŋa tamâta nde simo pâri-tamâta kalonzi. Aŋga kinzi pananâŋa tamâta nde simo ŋgua-tulâŋa tamâta kalonzi. Aŋga wurâta tamâta ŋjinde nenzi walo keno ɻana siveta mâsi ŋalajala kâ, nde simo pananâŋa tamâta kalonzi, sitavanzi tamâta ŋjinde nenzi walo keno ɻana sivetanzi pukoŋa tamâta tininzi ara kilo wa, kinzi ŋjinde nenzi walo keno ɻana sivilanzi tininzi pinde wa, kinzi ŋjinde nenzi walo keno ɻana sikai poe pa wurâta kie-kie wa, kinzi ŋjinde nenzi walo keno ɻana siporo ŋgua kaja wasaseki wa. ²⁹ Miki kalomi ŋgere sondo ŋga. Tiambo kalo-tawana tamâta rârâni simo pâri-tamâta, tiya? Tiambo kinzi rârâni simo ŋgua-tulâŋa tamâta, tiya? Tiambo kinzi rârâni simo pananâŋa tamâta, tiya? Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno ɻana siveta mâsi ŋalajala, tiya? ³⁰ Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno ɻana sivetanzi pukoŋa tamâta tininzi ara kilo, tiya? Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno ɻana siporo ŋgua kaja wasaseki, tiya? Tiambo kinzi rârâni nenzi walo keno ɻana silele ŋgua ŋjinde, tiya? Tia ndo! Kinzi rârâni taitu-taitu nenzi wurâta ikeno pa warakanzi nâ. ³¹ Andeta ara ɻana miki ma ilomi ŋalae tu kakai Koroani Sapâŋga ne wisi-ara ŋjinde sipolenzi ne wisi-ara pinde.

Kinda ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde rârâni

Kala ŋine naja ma atula nzâla ara ndo pam. Nzâla ŋine nde ipolenzi nzâla pinde rârâni.

13

¹ Ambo naja ma akura tu aporo lawea pinde nenzi ŋgua wa kinzi ajelo nenzi ŋgua wa, andeta naja ŋandai tiniŋgu mwasa ndo panzi tiniŋgu pinde, ande kawâŋgu ŋgua ŋjinde ma ilâ kaa nâ, itogo ŋgil-a-ŋgil a kawa pinde mbwaranuki wa wâŋgu mbwesa ipwa kala ita ara tia wa. ² Ambo Maro Kindeni ma walo kaika ilua naja ɻana atula i kawa ŋgua sondo wa, asama ŋgua paveâŋga rârâni ne duvi wa, asama ilo-kalo kie-kie rârâni wa, akai kalo-tawana kaika ndo kala akura tu asupwanzi tuu sikâwa silâ pa nia pinde wa; ambo walo kaika mine ma ikeno pa naja, andeta naja ŋandai tiniŋgu mwasa ndo panzi tiniŋgu pinde, ande naja ma amo tamâta kaa nâ. ³ Ambo naja ma awae nanenju mbaliŋa rârâni ilâ panzi sugarai tamwatanzi ku asâu panzi kazâŋga tamâta tu sitambirana alâ yââ ilo ɻana nanenju kalo-tawana kâ, andeta naja ŋandai tiniŋgu mwasa ndo panzi tiniŋgu pinde, ande nanenju vetâŋga ŋjinde ma ivila naja tia.

⁴ Ambo tamâta tonge tini mwasa ndo panzi tini pinde, ande i ma wisi nâna walele panzia. I ma iveta kie ara nâ panzi tamâta rârâni. I ma ilo yosi ȱana tini pinde nenzi kelekele kâ, ande tia. I ma ipasuka tamwata tini wa ipandekâna tamwata wa, ande tia. ⁵ I ma iveta vetâna soki tonge panzi tini pinde, ande tia. I ma ilo ȱalae koja ȱana ipavila tamwata kâ, ande tia. I ma ikai kazâna walele panzi tini pinde, ande tia. Aku lâ zo ndia i kalo ȱgere ȱana vetâna soki ndia munja siveta papa i, ande i ma imboso tia. ⁶ I ma indeka ȱana vetâna sakamao tonge tia. I ma indeka ȱana vetâna mao kie-kie nâ. ⁷ Ambo tamâta tonge tini mwasa ndo panzi tini pinde, ande i ma imandi kaika ȱana ikale malia kie-kie siveta papa. I ma kalo ȱgere ȱana nenzi vetâna ara nâ, ku ma io tini pa Maro Kindeni tu ivetanzi sipânga tamâta sondo ndo. Aku lâ zo ndia malia wa samâna itu ipânga papa i, ande i ne tini-mwasa ma imbe tia.

⁸ Tini-mwasa ne mâsi ȱinde ma ikeno kaika mine ku imo nâ. Aŋga Koroani ne wisi-ara ȱana tatula Maro Kindeni kawa ȱgua wa taporo ȱgua kaŋa wasaseki wa tasama ilo-kalo kie-kie duvi wa, ande ȱinde rârâni nde kelekele ȱana nao tia kâ, kala ma muli marumbu ndo lâ. ⁹ Kala zo ȱine kinda takai ilo-kalo tini-tini nâ; kinda ȱandai takai ilo-kalo rârâni ȱga. Aku mine nâ, kinda uru tatula Maro Kindeni kawa ȱgua tini-tini nâ pwataki; kinda ȱandai tatula i kawa ȱgua ndoni pwataki ȱga. ¹⁰ Andeta muli ȱga Maro Kindeni ne vetâna arara rârâni ma ipânga kanajo lâ,aku lâ zo ȱinde kelekele tini-tini ȱinde rârâni ma marumbu ndo lâ. ¹¹ Miki kalomi ȱgere ȱnanzi lâlu kiri-kiri kâ. Nanayoni, lâ zo ȱinde naŋa amo lâlu kiri-mwata yo, ande naŋa aporo ȱgua itogo lâlu kiri-kiri uru siporo mine. Naŋa kalonju ȱgere ȱana kelekele ȱinde lâlu kiri-kiri uru kalonzi ȱgere ȱana,aku nanengu ilo-kalo nde rege-rege kuku lâlu kiri-kiri nenzi ilo-kalo nâ. Taitu naŋa amo atumbu lee kala ȱine amo tamâta ȱalae,aku apile lâlu kiri-kiri nenzi mâsi rârâni marumbu lâ. ¹² Aku mine nâ, lâ zo ȱine Maro Kindeni ne vetâna duvi ȱandai ipânga nia yo pa kinda ȱga. ȱinde itogo kinda tamora kelekele uŋa nâ lâ lâa ilo mwasina. Andeta muli ȱga i ne vetâna rârâni duvi ma ipânga nia yo pa kinda. Aku mine nâ, lâ zo ȱine kinda takura tu tasama Maro Kindeni kilala sondo tia. Andeta muli ȱga kinda ma tasama i kilala sondo ndo, itogo i kala isama kinda kilalânda sondo mine.

¹³ Ayo, mâsi ȱato nde mâsi ara ndo ȱana kinda ma tapono muli papa. Naŋa aporo ȱana kalo-tawana ne mâsi wa mâsi ȱana tao tininda pa Maro Kindeni wa tini-mwasa ne mâsi wa. Andeta mâsi taitu nâ nde ȱalae ndo kala ipolenzi mâsi arara pinde rârâni,aku ȱinde nde mâsi ȱana tininda mwasa ndo panzi tininda pinde.

14

Paulo itula ȱgua pinde kilo ȱana Koroani Sapâna ne wisi-ara rua ȱinde ȱana tatula ȱgua kâ

¹ Ara ȱana miki ma kakai wurâta kaika ikura zo zo ȱana kapono muli sondo pa tini-mwasa ne mâsi kâ. Aku ara ȱana miki ma ilomi ndo tu kakai Koroani Sapâna ne wisi-ara rârâni tava. Andeta naŋa ilonju tu miki ma ilomi ȱalae ndo tu kakai i ne wisi-ara ȱana tatula Maro Kindeni kawa ȱgua pwataki kâ.

² Kinda tasama tu lâ zo ndia tamâta tonge iporo ȱgua tonge kaŋa wasaseki, ande i ȱandai iporo panzi tamâta ȱga. Iporo pa Maro Kindeni simbo nâ, ȱana tu tamâta rârâni sizizâla ndo ȱana i ne ȱgua ȱinde kilala. Koroani Sapâna ne walo kaika ȱinde nâ isuka i ȱana iporo ȱgua ȱana kelekele paveâna kâ. ³ Andeta kalomi ȱgere sondo ȱga; lâ zo ndia tamâta tonge iporo itula Maro Kindeni kawa ȱgua pwataki, ande iporo ȱgua ȱinde panzi tamâta,aku ȱgua ȱinde uru ivila nenzi kalo-tawana tu ipânga kaika wa, ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi wa, isukanzi lâ zo ndia malia ipânga panzi wa. ⁴ Tamâta ea iporo ȱgua kaŋa wasaseki, ande i ipavila tamwata simbo nâ ȱana ne kalo-tawana kâ. Aŋga tamâta ea itula Maro Kindeni kawa ȱgua, ande i ivilanzi kalo-tawana tamâta rârâni nenzi kalo-tawana tu ipânga kaika kâ. ⁵ Ambo miki rârâni ma kaporo ȱgua pinde kaŋa wasaseki, ande ȱinde ma ara. Taitu naŋa ilonju ndo tu miki rârâni ma katula Maro Kindeni kawa ȱgua pwataki lâ warakami nemi ȱgua. Ambo tamâta tonge ma iporo ȱgua kaŋa wasaseki, ande ara ȱana tamâta tonge ma ilele ȱgua ȱinde, ȱana kinzi kalo-tawana tamâta rârâni

ma sisama ŋgua ɲinde kilala, kala ŋgua ɲinde ma ikura tu isuka nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika. Ambo tamâta ɲana ilele ŋgua kâ imo kunzi tia, ande tamâta ɲana iporo itula Maro Kindeni kawa ŋgua kâ nde ipole tamâta ɲana iporo ŋgua kaja wasaseki kâ.

⁶ Niŋgu-nambwe wukale, miki kalomi ŋgere sondo ŋga. Mwaŋga ŋga naja ma ataulo amâ amo kumi kilo. Lâ zo ɲinde, ambo naja ma aporo ŋgua kaja wasaseki nâ pamî, ande ɲinde ma ivilami mâsi mana, a? Andeta naja ilongu tu avilami. Mine nde naja ma amâ pamî ku ma atula ilo-kalo paveâŋga pinde Maro Kindeni munja itula pa naja, aku ma apananami ɲana ilo-kalo pinde tona. ⁷ Naja ma asia ŋgua lâ kaula kuku wâŋgu rua tininzi. Kelekele ɲinde nde simo vianzi tia. Ambo tamâta ma imbana kaula soki wa ira wâŋgu soki wa, kala nenzi nduŋjeru ipâŋga ara tia, ande kinda takura tu tasama wâŋginja kaja sondo, ande tia. ⁸ Aku mine nâ, ambo rumbiawa ma ita sondo tia, ande zugu tamâta ma siluku ɲana silâ paranya ilo, ande ma tia. ⁹ Aŋga miki kala mine nâ. Ambo noko ma kuporo ŋgua kaja wasaseki, andeta tamâta tonge ilele ŋgua ɲinde tia, ande kinzi tamâta ma sikura tu sisama ŋgua ɲinde duvi pwataki tia, kala noko ne ŋgua ɲinde ma ilâ kaa nâ. ¹⁰ Mao nâ, lawea kie-kie nenzi ŋgua kaja-kaja rârâ ɲinde nde ikeno tâno kulu. Aku nenzi ŋgua rârâni taitu-taitu nde ikura ndo ɲana itula lawea ɲinde nenzi ilo-kalo pwataki pa warakanzi. ¹¹ Taitu kalongo ŋga; ambo tamâta tonge ma iporo ŋgua pa naja, andeta asama i kawa ŋgua ɲinde duvi tia, ande naja ma asama tu tamâta ɲinde nde lawea tonge warika. Aku i kala ma isama tu naja nde lawea tonge warakâŋgu. ¹² Aku miki kala mine nâ. Naja asama tu miki ilomi ndo tu ma kakai Koroani Sapâŋga ne wisi-ara. Mine nde miki ma kakai wurâta kaika ɲana kaveta wisi-ara pinde ipâŋga ŋalae lâ ŋginimi. Naja aporo ɲananzi wisi-ara ɲinde uru ivila tamâta nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika.

Paulo itula ŋgua pinde kilo ɲana mâsi ɲana siporo ŋgua kaja wasaseki kâ

¹³ Mine nde tamâta ea iporo ŋgua kaja wasaseki, ande ara ɲana i ma ino pa Maro Kindeni tu ma walo ilua i ɲana ilele ŋgua ɲinde duvi pwataki. ¹⁴ ɲana tu lâ zo ndia naja akai noja lâ ŋgua kaja wasaseki, ande naja ilongu nâ ikai noja, kala asama nanenju ŋgua ɲinde duvi, ande tia. ¹⁵ Mine nde naja ma aveta mine; naja ilongu ma akai noja, andeta naja ma kalonju ŋgere ɲana nanenju noja ɲinde duvi tona. Naja ilongu ma awâŋgi, andeta naja ma kalonju ŋgere ɲana nanenju wâŋginja ɲinde duvi tona. ¹⁶ ɻinde nde mâsi ara, ɲana tu lâ zo ndia miki kapasau ɲana kawâŋgi pa Maro ɣhalae kâ, ambo tamâta tonge isajona noko tini laiti andeta izizâla ɲana ŋgua kaja wasaseki, ambo noko ilo nâ ma pwai noja kuporo ndange pa Maro Kindeni, ande tamâta ɲinde ma ikura tu iporo “Mao” lâ noko ne noja tini, ande tia, ɲana tu isama noko ne ŋgua duvi tia. ¹⁷ Tiambo noko ne noja ɲinde nde ara tâ kala noko kawa ndange ilâ sondo pa Maro Kindeni tâ. Andeta noko ne noja ɲinde ma ikura tu ivila tamâta ɲinde ne kalo-tawana tu ipâŋga kaika kâ, ande ma tia.

¹⁸ Naja apole miki rârâni ɲana aporo ŋgua kaja wasaseki kâ, ɲana tu naja uru aveta mine zo rârâ. Mine nde kawâŋgu ndange pa Maro Kindeni. ¹⁹ Taitu lâ zo ndia kinzi kalo-tawana tamâta sipasau ɲana siwâŋgi pa Maro ɣhalae kâ, ambo naja ma apanananzu aporo ŋgua mbuku taitu nâ panzi lâ warakanzi nenzi ŋgua, ande ɲinde nde ara ndo, aku nanenju ŋgua mbuku taitu ɲinde ma ipole ŋgua rârâ ɲinde naja aporo lâ ŋgua kaja wasaseki.

²⁰ Niŋgu-nambwe wukale, miki ma kapile nemî mâsi ɲana kalomi ŋgere itogo lâlu kiri-kiri uru kalonzi ŋgere mine. Mao nâ, kinzi lâlu kiri-kiri nde sizizâla ndo ɲana mâsi sakamao kâ, aku naja ilongu tu miki kala ma kazizâla mine nâ. Taitu ara ɲana miki nemî ilo-kalo ma ipâŋga ŋalae, itogo tamâta nenzi ilo-kalo mine. ²¹ ŋgua ikeno lâ Mose ne ŋgua tukuŋa pepa tini mine tu,

“Maro ɣhalae iporo mine; ‘Naja ma asupwanzi lawea pinde warakanzi silâ pa nanenju ŋgu, aku ma sikai kawâŋgu ku ma siporo panzi lâ ŋgua kaja wasaseki. Andeta nanenju tamâta ma tininzi pwâka tu siloŋo kawâŋgu ŋgua ɲinde tona.’ ”

²² Mine nde kinda tasama tu Koroani Sapâŋga ne wisi-ara ɲana taporo ŋgua kaja wasaseki kâ ne duvi nde ɲana itula Maro Kindeni kilala pwataki panzi tamâta ɲinde

ñandai kalonzi tawana i ñga. Aŋga i ne wisi-ara ñana tatula Maro Kindeni kawa ñgua pwataki kâ ne duvi nde ñana itula i kilala ndainani nâ pwataki panzi kalo-tawana tamâta.

²³ Mine kala lâ zo ndia miki kalo-tawana tamâta rârâni kapasau ñana kawâŋgi pa Maro ñjalae kâ, aku tinikoa pinde tâku tamâta pinde sizizâla ñana ñgua kaja wasaseki kâ ma simâ luma ilo ku sisajona kumi, ambo miki rârâni ma kaporø ñgua kaja wasaseki nâ, ande kinzi ñinde ma siporo tu miki nde kapa lâ. ²⁴ Taitu kalondo ñga; ambo miki rârâni ma katula Maro Kindeni kawa ñgua pwataki lâ warakami nemi ñgua nâ, ande kinzi tamâta ñinde ma silojo nemi ñgua ñinde sondo, aku ñgua ñinde ma isowe ilonzi kalonzi kala ma sisama tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Nemi ñgua ñinde ma iveta kinzi kalonzi ñgere ñana nenzi vetâŋja potomule kie-kie kâ, ²⁵ aku ilo-kalo sakamao ndia uru ikeno paveâŋja nâ lâ ilonzi kalonzi, ande ñinde rârâni ma ipâŋga nia yo. Ñinenja kinzi ma sipare tukunzi naonzi tundu ku ma siwâŋgi sipanea Maro Kindeni. Aku ma siporo tu, “Mao nâ, Maro Kindeni tamwata imo ñginimi!”

Paulo itula nzâla ñana tawâŋgi sondo pa Maro Kindeni kâ

²⁶ Mine nde niŋgu-nambwe wukale, naŋa atu aporo ñgua mine pamí: lâ zo ndia miki kapasau ñana kawâŋgi pa Maro ñjalae kâ, ande wurâta ikeno pa miki rârâni taitu-taitu. Tonge ma iwâŋgi wâŋgiya, aŋga tonge ma ipanananzi ñgu, aŋga tonge ma itula ñgua tonge munja Maro Kindeni itula papa i, aŋga tonge ma iporo ñgua lâ ñgua kaja wasaseki, aŋga tonge ma ilele ñgua ñinde. Andeta miki ma kaveta vetâŋja ñinde rârâni ñana kavilanzi Maro Kindeni ne tamâta nenzi kalo-tawana tu ipâŋga kaika. ²⁷ Ambo miki pinde ilomi tu kaporø ñgua lâ ñgua kaja wasaseki, ande tamâta rua wa ñato nâ ma siveta mine. ñinde ma ikura lâ. Taitu kinzi ma simandi rege sigogo kawanzi ku siporo, mine ndimo. Tonge ma iporo munja lâ ñga, ñinenja tonge ma itawa i. Aku tamâta tonge ma imandi ku ilele nenzi ñgua ñinde. ²⁸ Ambo ñgua-leleja tamâta tonge imo kumi tia, ande kinzi tamâta ñinde situ siporo ñgua lâ ñgua kaja wasaseki nde ma kawanzi buu nâ. Ara ñana kinzi ma sisajona ku siporo nenzi ñgua pa Maro Kindeni lâ warakanzi ilonzi nâ.

²⁹ Aku mine nâ, kinzi tamâta rua wa ñato nâ ma situla Maro Kindeni kawa ñgua pwataki. Aŋga ñgu rârâni ma sisajona sitambira taŋanzi panzi tamâta ñinde,aku ma kalonzi ñgere sondo tu, “Tiambo ñgua ñinde nde Maro Kindeni kawa ñgua mao, tiya?” ³⁰ Taitu kalondo ñga; ambo tamâta tonge imandi iporo ñgua yo, andeta Maro Kindeni itula ñgua tonge pa tamâta tonge isajona kunzi tu ma itula kâ, ande munjâŋja tamâta ñinde ma kawa buu nâ isajona. ³¹ Ambo miki ma kapono muli pa mäsi ñinde, ande miki ñinde Koroani ne wisi-ara ñinde ikeno pamí, ande miki rârâni taitu-taitu ma kakura tu kapatava lâ taitu katula ñgua ndia Maro Kindeni ilami tu katula kâ. Ñinenja tamâta rârâni ma sisanâna sondo ñana Maro Kindeni kawa ñgua kâ,aku ñgua ñinde ma ivilanzi ñana simandi kaika kâ. ³² Tamâta ea kinzi Koroani ne wisi-ara keno panzi ñana situla Maro Kindeni kawa ñgua pwataki, ande kinzi ñinde ma sipakatona warakanzi sondo ndo, ku ma sikai poe sondo pa wisi-ara ñinde kâ. ³³ Ñana tu Maro Kindeni ñandai vetâŋja kapakapa warika ñga. I nde wisi-pisi warika,aku i ilo tu kinda rârâni ma tamo ilonda kalonda taitu nâ.

Lâ zo ndia Maro Kindeni ne tamâta sipasau ñana siwâŋgi pa i, ³⁴ ande kinzi taine ma kawanzi buu nâ, ma siporo tia, itogo kinzi kalo-tawana tamâta ñgu rârâni uru siveta mine. Kinzi taine ma simo kaiwanzi tamâne kalonzi nâ, ikura ñgua tukuja mine. ³⁵ Ambo kinzi taine ilonzi tu sisama ñgua tonge duvi, ande ara ñana ma sikasonjanzi warakanzi kaiwanzi tamâne lâ nenzi luma luma. Ambo taine tonge imandi iporo ñgua lâ ñgu nenzi pasauja ilo, ande iveta majeti pa i taine.

³⁶ Mana mana, a? Tiambo nia ndoyo Maro Kindeni kawa ñgua ipâŋga lâ Korin lawea munja lâ, ñinenja iyâti ilâ pa lawea pinde, a? Tiambo itula ne ñgua pwataki pa miki simbomi nâ, a? Tia ndo! ³⁷ Ambo tamâta tonge ipamorai tu i nde Maro Kindeni ne ñguatulâŋja tamâta tâku ikai Koroani Sapâŋja ne wisi-ara tonge tâku, ande ara ñana tamâta ñinde ma isama ku itula pwataki tu ñgua kala naŋa aŋgere pamí ñine nde Maro ñjalae ne

ngua tukuña. ³⁸ Ambo tamâta tonge ipu muli pa ngua tukuña njine, ande Maro Kindeni kala ma ipu muli papa i mine nã.

³⁹ Mine nde njigu-nambwe wukale, ara jana miki ma ilomi ndo tu kaporu katula Maro Kindeni kawa ngua pwataki. Andeta miki ma kasae nzâla jananzi tamâta njinde situ siporo ngua lâ ngua kaja wasaseki, mine ndimo. ⁴⁰ Kapakatona warakami sondo ñga, aku kapaveta kuku vetâna sondo nã jana kawângi pa Maro Jälæk kâ.

15

Kirisi imâte lâ, jinenja imandi sânda imo via kilo

¹ Niñgu-nambwe wukale, kala njine naña atu apaño ilomi kalomi kilo jana pâri ara njinde munja atula pami. Miki kapaipa kuku pâri ara njinde, aku kalomi tawana lâ.

² Pâri ara ndainani nã itula Maro Kindeni ne nzâla jana ikaimi piti lâ kondoma ilo. Ambo miki ma kalomi tawana pâri ara munja atula pami njinde kaika lâ, ande miki ma kakai via mao. Ambo tia, ande nemi kalo-tawana njinde ma ilâ kaa nã.

³ Nia ndoyo naña warakângu alojo pâri ara njinde ku apasipa kuku, aku muli ñga atula njuani ndaina pwataki pa miki kala kalongo lâ. Ngua njine nde jälætina, aku ipole ngua pinde rârâni: Kirisi imâte jana izavaru nenda kiesaka rârâni piti lâ tininda, ikura Maro Kindeni kawa ngua munja singere lâ pepa tini njinde. ⁴ Imâte lâ, jinenja sio i karae lâ kuru ilo ikeno lee kari ñato lâ ñga, jinenja Maro Kindeni ipaño i imandi sânda imo via kilo, ikura i kawa ngua munja singere lâ pepa tini njinde. ⁵ Kirisi imandi sânda lâ ku ipatua pa Petero munja lâ, jinenja muli i kala ipatua panzi ne pâri-tamâta pinde tona. ⁶ Ipatua panzi lâ, jinenja zo tonge i kala ipatua panzi tamâta rârâ munja sipono muli papa i. Ngua njinde kambwanjenzi ipole tamâta jälætina lima (500). Kinzi njinde rârâ nde simo vianzi simo ñai yo, anja pinde nã nde simâte lâ. ⁷ Imo lee ku muli, jinenja Kirisi kala ipatua pa Yamesi tona, jinenja ipatua panzi pâri-tamâta ndoni. ⁸ Jinenja muli ndo, ande Kirisi kala ipatua pa naña warakângu tona. Andeta naña atogo lâlu tonge tina ipagugua sakamao. *

⁹ Jana tu naña amo pâri-tamâta rârâni kalonzi, aku nanengu ara tonge ikeno jana tamâta ma sikura tu sio ñoa “pâri-tamâta” lâ tiningu, ande tia. Jana tu nia ndoyo naña akai wurâta kaika jana azavarunzi Maro Kindeni ne ngua. ¹⁰ Andeta Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pana kala ilele naña apângu pâri-tamâta itogo kala njine amo mine. Aku i ne wisi-wisi njinde ñandai ilâ kaa nã ñga. Naña uru aveta wurâta jälætina ndo papa i, kala apolenzi nawalângu pâri-tamâta rârâni. Andeta ñandai naña warakângu aveta wurâta njinde ñga. Maro Kindeni ne wisi-wisi ikeno pana, kala i walo ilana jana aveta wurâta njinde. ¹¹ Mine nde nanengu morâja ikeno mine; ambo naña warakângu munja atula pâri ara pami tâku pâri-tamâta pinde situla pami tâ, ande njinde nde sâ tonge tia. Maka rârâni uru kaporu katula ngua kie taituni jana Yesu ne mateja wa ne mandiña wa, aku miki kalongo pâri ara njinde ku kalomi tawana lâ.

Muli ñga mateja tamâta rârâni ma simandi simo vianzi kilo

¹² Maka uru katula ngua pami tu Kirisi imâte lâ, jinenja imandi sânda imo via kilo. Mine nde jana sâ kâ ñga miki pinde uru kaporu tu, “Ambo tamâta tonge imâte, ande i ma ikura tu imandi sânda imo via kilo tia.” ¹³ Ambo nemi ngua njinde nde mao,aku mateja tamâta ma simo vianzi kilo tia, jinenja kinda ma tasama tu Maro Kindeni ñandai ipaño Kirisi imo via kilo ñga. ¹⁴ Ambo Maro Kindeni ñandai ipaño Kirisi imo via kilo ñga, ande ngua maka uru kaporu katula njinde nde ngua kaa nã,aku nemi kalo-tawana kala ipângu kaa nã tona. ¹⁵ Andeta njinde nã tia; ambo nemi ngua nde mao, ande maka kawama lajenja nã jana Maro Kindeni ne vetâna kâ, jana tu maka uru kaporu katula pwataki tu i tamwata ipaño Kirisi lâ mateja nianzi imo via kilo. Ambo Maro Kindeni ipaþonzi mateja tamâta tia, ande i ñandai ipaño Kirisi imo via kilo ñga. ¹⁶ Ambo Maro Kindeni

* ^{15:8:} Kinzi ilo-kalo tamâta pinde situ kinzi Korin tamâta pinde uru siporo ngua pavaligija mine pa Paulo, jana tu ipângu pâri-tamâta lâ nzâla tonge. Kumora tapârija lâ Pâri Tamâta 9.

ipajonzi mateja tamâta tia, ande Kirisi imo via kilo tia. ¹⁷ Ambo Maro Kindeni njandai ipajo Kirisi imo via kilo ñga, ande nemi kalo-tawana ilâ kaa nâ,aku nemi kiesaka ikeno tinimi yo. ¹⁸ Ambo Maro Kindeni njandai ikai nemi kiesaka piti lâ tinimi, ande kinda ma tasama tu i izavarunzi kalo-tawana tamâta munja simâte ñinde marumbu lâ. ¹⁹ Mao nâ, kinda kalonda tawana Kirisi, aku uru tao tininda pa i tu ma iveta kie ara pa kinda. Mine nde kaloko ñga; ambo kinda tapalâne tâ kala tao tininda pa Kirisi koa tia nâ lee tamâte, ande ara ñana tamâta rârâni ma kalonzi sukâna ñalae tina ñana kinda kâ.

²⁰ Andeta tia ndo! Miki nemi ñgua ñinde nde lajenga nâ! Mao kanaño, Kirisi imâte lâ, ñinenja Maro Kindeni ipajo i imandi sânda imo via kilo. Imunga panzi tamâta rârâni munja simâte lâ,aku ne mandija itula pwataki tu kinzi ñinde rârâni kala ma simo vianzi kilo mine nâ. ²¹ Ñana tu nia ndoyo tamâta taitu nâ iveta kiesaka,aku ñana duvi ñinde kâ kinda rârâni ma muli tamâte. Mine kala kinda tasama ñine tonâ; tamâta taitu nâ iveta vetânya ara,aku ñana duvi ñinde kâ kinda rârâni ma tamandi sânda tamo viânda kilo. ²² Nanengu ñgua ñinde nde duvi mine; kinda tamâta rârâni tapânga lâ Adam ne vâsa ñgu. Mine nde kinda rârâni taitu-taitu ma tamâte. Andeta Kirisi ipole mateja lâ. Mine nde kinda kalo-tawana tamâta rârâni taitu-taitu ma muli tamandi sânda tamo viânda kilo. ²³ Andeta Maro Kindeni ipatea zo sondo pa kinda rârâni,aku i ma ipajo kinda tamo viânda kilo ikura i ne pateânya mine. Ipatea tu Kirisi ma imunga pa kinda rârâni,aku muli, lâ zo ñana Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ, ande i ne ñgu kinda rârâni kala ma tamandi sânda tamo viânda mine nâ. ²⁴ Ñinenja Kirisi ma ipolenzi koipu ñalaejala rârâni wa koroani kaika rârâni wa kelekele rârâni simo tava nenzi walo wa. I ma ipolenzi lâ, ñinenja ma io kelekele ndoni lâ Tama Maro Kindeni mbau ilo ñana ikai maro papa kâ. Aku lâ zoni ndaina, tâno ñine ne zo ma marumbu ndo lâ. ²⁵ Ñana tu Maro Kindeni ne pateânya ikeno mine; Kirisi ma imo koipu ñalae lee ikura lâ zo ñinde i ma ipolenzi ne kazâna tamâta rârâni ku ma ionzi simo i kie kalo. ²⁶ I ma ipolenzi ne kazâna tamâta lee mateja simbo nâ imo ñai yo. Ñinenja i ma izavaru mateja marumbuni lâ. ²⁷ Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ñana Kirisi kâ ikeno lâ pepa tini mine tu, “Ionzi kelekele rârâni simo i kalo marumbu lâ.” Andeta ñgua ñinde njandai iporo tu Maro Kindeni imo Kirisi kalo ñga. Maro Kindeni tamwata io kelekele pinde rârâni simo Kirisi kalo. ²⁸ Aku muli, lâ zo ñinde Maro Kindeni ma io kelekele rârâni simo Kirisi kalo marumbu lâ, ñinenja Maro Kindeni Natu taituni ñinde ma ipauwo tamwata ilâ imo Maro Kindeni kalo, inani munja ionzi kelekele rârâni simo Natu kalo. Aku lâ zo ñinde Maro Kindeni ma ikai koipu ñalae pa kelekele rârâni.

²⁹ Andeta miki pinde uru kaporu tu, “Ambo tamâta tonge imâte, ande i ma ikura tu imandi sânda imo via kilo tia.” Taitu miki uru kakai lââ-lilija ñana kavilanzi tamâta pinde simâte munja lâ. Ayo, ambo nemi ñgua ñinde nde mao, ande miki kaveta mâsi ñinde ñana duvi mana, a? Miki nemi lââ-lilija ñinde nde ikura tu ivilanzi mateja tamâta mâsi mana, a? ³⁰ Aku kalomi ñgere ñana maka kâ tava. Ambo mateja tamâta ma sikura tu simo vianzi kilo tia, ande nema mâsi ñana kamandi nema kazâna tamâta naonzi ikura zo zo ku katula pâri ara ñinde, ande duvi tia! ³¹ Niñgu-nambwe wukale, naja aporo ñgua mao nâ pamî mine; ikura zo zo, naja asama tu kinzi kazâna tamâta situ sipu naja pâta amâte. Andeta naja kala asama mine tu miki kapaipa kuku nenda Maro ñalae Yesu Kirisi lâ,aku ñana duvi ñinde kâ naja andeka ñalae ñanami. Ñgua ñine nde mao kanaño. ³² Munja nanengu kazâna tamâta lâ Efesus lawea nde sipara kaika kuku naja, sitogonzi mbwâmbwa saka mine. Ambo naja aveta wurâta ñine ñana akai tâno ñine ne kelekele nâ, ande paraja kie mine ma ivila naja tia ndo. Ambo mateja tamâta ma sikura tu simo vianzi kilo tia, ande ara ñana “kinda ma tandeka taka wa tanu wa, ñana tu mbwale ñga ma tamâte.” ³³ Miki ma kasâu panzi tinimi pinde tu sikai lajenga pamî ndimo. Miki kasama ñgua ñine lâ; “Ambo tamâta ara tonge ipakaka kunzi tamâta sakamao, ande kinzi ma silele i ilo kalo ipânga itogo kinzi mine.” ³⁴ Naja aporo kaika pamî tu miki ma kapaveta kuku ilo-kalo sondo kilo,aku kapile nemi vetânya potomule tâ! Miki pinde kasama Maro Kindeni kilala tia ndo! Naja aporo ñgua mine ñana aveta manjeti pamî.

Lâ zo muli, kinda karaenda ma ipânga kie wasaseki ndo

³⁵ Miki pinde uru kaporu mine tu, “Maro Kindeni ma muli ipajonzi mateja tamâta simandi sânda simo vianzi kilo mäsi mana, a? Aku lâ zo ñinde, ande karaenzi ma ipânga kie mana, a?” ³⁶ Miki nemi ñgua ñinde nde kapa ndo! Kala ñine naaja ma asia ñgua lâ kanija väsa tini. Miki kasama tu lâ zo ñana kinda tapau kanija väsa lâ tâno ilo, ambo väsa ñinde ñandai isâmbu ku mata piri-piri, ande i ma ikura tu io mata ku ikai via wasaseki, ande tia. ³⁷ Aku kanija väsa ndia rârâni kinda uru tapau, ande ñinde nde väsa nâ, aku kilala nde irerege kuku kanija ma ipânga muli ñinde kilala, ande tia. ³⁸ Andeta Maro Kindeni io laka wa lau kie-kie lâ väsa kanya-kanya rârâni taitu-taitu tininzi, ikura i tamwata nâ ne pateânya mine. Ñinde itogo i karae wasaseki sondo ndo ilanzi väsa rârâni taitu-taitu mwasina. ³⁹ Aku kelekele simo vianzi ñinde rârâni kala mine nâ. Kinzi ñinde ñandai karaenzi kie taitu nâ ñga. Kinda tamâta karaenda nde kie tonge, anga simbi karaenzi nde kie tonge, anga sii karaenzi nde kie tonge, anga inja karaenzi nde kie tonge. ⁴⁰ Aku mine nâ, kelekele simo âta ñinde karaenzi ñandai rege-rege kuku kinda kala tamo tâno kulu ñine karaenda ñga. Nia maa ne singâra nde kie tonge, anga tâno ne singâra nde kie tonge. ⁴¹ Kari ne singâra nde kie tonge, anga nzimona ne singâra nde kie tonge, anga pitu nenzi singâra nde kie tonge. Mao nâ, pitu taitu-taitu nenzi singâra piti-piti nde ikeno pa warakanzi.

⁴² Aku mine nâ, lâ zo ñana mateja tamâta ma simandi sânda simo vianzi kilo, ande ñinde ma ipânga kie taituni mine. Karae ñine kinda uru takea lâ tâno ilo nde ma nao tia lâ. Anja karae ñinde Maro Kindeni ma muli ipajo imo via kilo nde ma ikeno mine ku imo nâ. ⁴³ Karae kinda uru takea ñine nde ñgau tia ndo,aku ne walo ñalae koja tia. Anja karae ñinde Maro Kindeni ma muli ipajo imo via kilo nde ma ipânga ara pâta lâ,aku ma ikai walo kaika ndo tava. ⁴⁴ Karae kinda uru takea ñine nde tâno ne kelekele, anja karae Maro Kindeni ma muli ipajo imo via kilo ñinde nde samba ne kelekele.

Kinda tasama tu karaenda kie tonge nde ikeno lâ tâno kulu; mine nde tasama tu karae kie tonge kala ikeno samba ilo tona. ⁴⁵ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Nia ndoyo Maro Kindeni ipulia munjâna tamâta Adam kala ipânga imo via.” Anja Adam tonge nde ipânga muli ndo, †aku i ipânga nenda via wasaseki warika. ⁴⁶ Andeta kinda ñandai takai samba ne karae munjga ñga. Kinda takai tâno ñine ne karae munjga lâ, ñinejga ma takai samba ne karae lâ zo muli. ⁴⁷ Adam munjâna ñinde nde tâno tamâta, ñana tu Maro Kindeni ikai tâno nâ ku iveta ipânga. Anja Adam muli ñinde nde iyoka pa samba imâ. ⁴⁸ Kinda tâno tamâta rârâni nde tarerege kuku tamâta ñinde Maro Kindeni ikai tâno ku iveta ipânga. Anja samba ne tamâta rârâni ma sipânga sirerege kuku tamâta ñinde iyoka pa samba imâ. ⁴⁹ Kala zo ñine karaenda nde rege-rege kuku tamâta Maro Kindeni ikai tâno ku iveta ipânga ñinde karae. Andeta muli ñga karaenda ma rege-rege kuku tamâta iyoka pa samba imâ ñinde karae.

⁵⁰ Niñgu-nambwe wukale, nanenjgu ñgua ñine nde duvi mine; kinda tâno tamâta karaenda ma ikura tu imo lawea ñinde Maro Kindeni ikai Maro papa, ande ma tia. Ñana tu tâno ne kelekele rârâni ma muli nao tia lâ,aku kelekele kie mine ikura tu imo nia ñinde kelekele rârâni imo ara mine ku imo nâ, ande ma tia.

⁵¹ Miki kalonjo ñga; naaja ma atula ñgua paveânya tonge pwataki pam. Lâ zo ñana Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ, ande Maro Kindeni ma ilele kinda kalo-tawana tamâta rârâni taitu-taitu karaenda ipânga kie tonge, kinzi vianzi wa mateja wa. ⁵² Mäsi ñinde ma ipânga walele nâ. Lâ zo muli ñinde, tando ma ita, ñinejga Maro Kindeni ma ipajonzi kalo-tawana tamâta munjga simâte ñinde, kala ma simandi sânda simo vianzi kilo,aku ma simo vianzi mine ku simo nâ. Aku mine nâ, kinda ea tamo viânda yo, ande Maro Kindeni ma ilele karaenda ipânga mine nâ. ⁵³ Ñana tu karaenda ñine nde kelekele ñana nao tia kâ,aku Maro Kindeni ne pateânya ikeno tu i ma ilele ñine ipânga kelekele ñana sâmbu tia kâ. Karaenda ñine ma imâte, andeta Maro Kindeni ne pateânya ikeno tu i ma ilele ñine ipânga kelekele ñana imo via ku imo nâ.

† ^{15:45:} Ñine nde ñgua siâja ñana Kirisi kâ.

⁵⁴ Mao nâ, karaenda ñine nde kelekele ñana nao tia kâ, andeta Maro Kindeni ma ilele ñine ipânga kelekele ñana sâmbu tia kâ. Karaenda ñine ma imâte, andeta i ma ilele ñine ipânga kelekele ñana imo via ku imo nâ. Lâ zo ñinde, Maro Kindeni kawa ñgua munja singere lâ pepa tini ñinde ma ipânga kanaño. Ñgua ñinde nde mine; “Maro Kindeni nde ipole paraja lâ, aku izavaru mateja marumbuni lâ.” ⁵⁵ Ayo,

“Mateja, arga noko ne walo kaika nde ikeno ndia, a? Mateja, noko ne ua ñana kuzavarunzi tamâta kâ nde ikeno ndia, a?”

⁵⁶ Mateja ne ua nde kiesaka nâ,aku kiesaka ikai ne kaika lâ ñgua tukuja tini. ‡
⁵⁷ Andeta kawânda ndanje ñalae pa Maro Kindeni, ñana tu nenda Maro Ñalae Yesu Kirisi iveta nzâla pa kinda ñana tapole mateja kâ!

⁵⁸ Mine nde niñgu-nambwe wukale, miki ñinde na ja ilonju ndo keno pami, miki ma kamandi kaika ñga. Miki ma kasâu pa tamâta tonge tu iyaula nemí kalo-tawana ndimo. Miki kasama tu wurâta ndia rârâni miki kaveta pa Maro Ñalae nde ma ilâ kaa nâ tia ndo. Mine nde kamandi kaika,aku kaveta wurâta sondo papa i ikura zo rârâni.

16

Paulo iporo ñana mbumbu situ sio ilâ pa Jerusalem lawea

¹ Ayo, kala ñine na ja ma aporo ñgua tini ñana mbumbu ñinde miki katu kagona ñana kalanzi Maro Kindeni ne tamâta simo Jerusalem lawea. Na ja ilonju tu miki ma kaveta vetâna kie taituni itogo munja atula panzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Galesia tâno.

² Ikura sânda sânda, miki rârâni taitu-taitu ma kamora mbumbu ñapia kakai lâ nemí wurâta tini,aku kao mbumbu pinde ndue ikeno, ñana mbumbu ñinde ma ipânga rârâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande lâ zo ñana na ja ma ataulo amâ amo kumi kilo, ande wurâta ma ikeno pami ñana karoto mbumbu tu kavilanzi, ande ma tia. ³ Na ja ilonju tu miki warakami ma kapateanzi tamâta pinde ñana sikai nemí wisi-ara ñinde silâ Jerusalem. Ñinenja lâ zo ndia na ja ma amâ apânga pami, ande na ja ma pepa tonge alanzi tamâta ñinde ñana itula pwataki tu kinzi ñinde nâ sikai miki ndamwami ñana siveta wurâta ñinde kâ. Ñinenja na ja ma aonzi silâ.

⁴ Tiambo na ja warakângu kala ma alâ Jerusalem tona tâ. Ambo na ja ilonju patea tu ñinde nde ara, ande na ja ma akainzi tamâta ñinde kalâ.

Paulo ilo tu ma ilâ ikalelenzi Korin ñgu

⁵ Na ja ma alâ akalelenzi kalo-tawana tamâta simo Masedonia tâno munja lâ, ñinenja muli ma amâ apânga pa miki. ⁶ Na ja atu ma amo kumi ikura zo pinde. Tiambo na ja ma amo kumi lee pisi ne zo marumbu tâ. Ñinenja lâ zo ndia na ja ma apilemi ku alâ pa lawea pinde, ande ara ñana miki ma kavila na ja. ⁷ Na ja tiniñgu pwâka tu amâ walele pami, ñana tu zo ñine na ja ma akura tu amo zo mbwana-mbwana nâ kumi. Ambo Maro Ñalae ma isâu pana, ande na ja ilonju tu ma amo kumi ikura zo luandondo. ⁸ Andeta na ja ma amo ñaina lâ Efesus lawea lee, kumbwa sapâja Pentikos ne zo ipânga lâ ñga, ⁹ ñana tu Maro Kindeni ikai nzâla piti pa na ja lâ, kala wurâta ñalae ikeno pana ñana atula pâri ara panzi tamâta rârâ simo ñine. Taitu tamâta rârâ nde sikai kazâra pa na ja tava.

¹⁰ Ambo Timoti ma imâ ipânga pami, ande na ja tiniñgu pwâka tu i ma iruru ñana imo kumi. Mine nde na ja ilonju tu miki ma kavila i ñana imo kumi tava wisi pisi nâ, ñana tu i uru iveta wurâta pa Maro Ñalae, itogo na ja warakângu uru aveta mine. ¹¹ Miki ma ilomi tu i nde tamâta kaa nâ kala kapu mulimi papa ndimo. I ma imo kumi lee ikura lâ zo ndia i ilo patea tu ma ipilemi ku ilâ, ñinenja miki ma kavila i ku kao iyoka tava wisi pisi nâ itaulo imâ pa na ja kilo. Na ja amo ao tiniñgu pa i tu ma iyoka kunzi nuwala kalo-tawana tamâta itaulo imâ.

‡ ^{15:56:} Ñine nde duvi mine; munja kinda taruru ñana mateja kâ, ñana tu Maro Kindeni ne ñgua tukuja itula pwataki tu kinda nde kiesaka tamwatânda, kala i ma ipare nia pa kinda. Andeta kala ñine kinda taruru tia, ñana tu i ma ike ajananzi ne tamâta.

¹² Aku na ja aporo ḥqua mine ḥja ninda-nambwe Apolos kâ; ikura zo rârâ na ja ano kaika pa i tu ma iyoka kunzi ninda-nambwe pinde, lâ zo ndia kinzi ma simâ sikalelemi. Andeta i tini pwâka tu iyoka kunzi lâ zo ḥine. Mwanja ḥga, ambo isânda nzâla kulu, ande i ma imâ imo kumi.

Paulo iporo ḥqua pinde kilo

¹³ Miki ma kapakatona warakami sondo ḥga, aku kamandi kaika kao nemi kalo-tawana ilâ sondo pa Maro ḥjala nâ. Miki ma karuru ḥja sâ tonge ndimo; kamandi kaika ku kamo nâ. ¹⁴ Ara ḥja tini-mwasa ne mâsi ma ipângâ ḥjala lâ nemi vetâja rârâni tini.

¹⁵ Ni᠁gu-nambwe wukale, miki kasama Setepanas ne ḥgu kilalanzi marumbu lâ. Kinzi simunja panzi tamâta rârâni simo Akaia tâno ḥinde ḥja sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Kirisi kâ. Aku kinzi warakanzi ilonzi patea tu ma sikai kulerja panzi Maro Kindeni ne tamâta. Mine nde na ja ano kaika pami tu ¹⁶ miki ma kamo tamâta mine kalonzi, aku kamo tamâta ea sisukanzi ḥja siveta wurâta ḥinde kâ kalonzi tona. ¹⁷ Setepanas anja Portunatus anja Akaikus, kinzi tamâta ḥato ḥinde nde simâ sipângâ pa na ja lâ, aku na ja andeka pâta ḥja amoranzi, ḥja tu kinzi sikai miki niami ku simâ sikalele na ja. ¹⁸ Kinzi sипу tini kaika pa ilonju kalonju, ikura munja siveta pa miki mine. Miki ma ilomi ara nâ ḥjananzi tamâta mine.

¹⁹ Kinzi kalo-tawana tamâta ḥgu rârâni simo Esia tâno ḥine nde kawanzi kari ara imâ pami. Anja Akwila kuku Prisila rua, sitavanzi kalo-tawana tamâta ḥinde uru sipasau lâ kinzi rua nenzi luma ilo, kinzi ḥinde kawanzi kari ara imâ ḥjala pami lâ Maro ḥjala nja.

²⁰ Anja ninda-nambwe kalo-tawana tamâta rârâni simo nia ḥine kala kawanzi kari ara imâ pami tona. Na ja ilonju tu miki rârâni taitu-taitu ma katajo tinimi pinde mbalaunzi, ikura kinda Maro Kindeni ne tamâta uru taveta mine.

²¹ Na ja Paulo, na ja warakângu akai ḥqua-ḥgerena ne kelekele lâ mbaungu ilo ku angere ḥqa ḥine lâ pepa tini: kari ara nâ.

²² Ambo tamâta tonge ḥjandai ilo ndo keno pa Maro ḥjala, ande ara ḥja Maro Kindeni ma izavaru tamâta ḥinde. Maka nema Maro ḥjala, kumâ ḥga!

²³ Maro ḥjala Yesu ne wisi-wisi imo kumi.

²⁴ Kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine nde na ja ilonju ndo keno pa miki rârâni.

2 KORIN

Pepa Paulo ingere muli panzi kalo-tawana tamâta simo Korin lawea

Paulo ingere ŋgua panzi kalo-tawana tamâta simo Korin lawea (1 Korin), aku nzimona pinde ilâ lâ, ŋineŋga ingere pepa tonge kilo panzi. Paulo iloŋo pâri tu tamâta pinde sipono i ne pepa mungâja ku sipalele ilonzi kalonzi sipaveta kuku i kawa ŋgua. Andeta i ilo malia ndo, ŋana tu tamâta pinde lâ Korin situ sitawa i ndue, kala siporo tu i nde pâri-tamâta mao tia. Mine kala lâ pepa ŋine tini Paulo ipatula tamwata parina pwataki panzi, ŋana wurâta kaika iveta ŋana itula pâri ara kâ, aku ŋana malia wa nâna kie-kie ikai lâ wurâta ŋinde tini. Paulo ilo ndo keno panzi Korin ŋgu, aku i ilo tu kinzi ilonzi ma keno mine nâ papa i.

¹ Naŋa Paulo, naŋa amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni tamwata ne pateâŋa mine. Naŋa amo taitu kuku ninda-nambwe Timoti, kala anjere ŋgua lâ pepa ŋine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Korin lawea, katavanzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni simo Akaia tâno ŋinde. ² Tamânda Maro Kindeni ku Maro ŋhalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî.

Paulo kawa ndange pa Maro ŋhalae ŋana i ne pavilâŋa kâ

³ Kinda ma kawânda ndange tapanea nenda Maro ŋhalae Yesu Kirisi Tama Maro Kindeni tasuka i ja kâki! Ina kalo-sukâŋa warika, aku inani uru ipu tini kaika pa kinda rârâni ilonda kalonda. ⁴ Lâ zo ndia malia itu ipâŋga pa maka, ande i uru ipu tini kaika pa iloma kaloma. Mine nde maka kala kakura tu kapu tini kaika panzi tinima pinde ilonzi kalonzi, kinzi ŋinde sisânda malia kie-kie kulu lâ. Maka uru kapu tini kaika panzi lâ vetâŋa kie taituni itogo Maro Kindeni iveta pa maka mine. ⁵ Munja Kirisi ikai nâna ŋhalae,aku lâ zo ŋine maka kala uru kakai nâna mine nâ. Mine nde Maro Kindeni ne pavilâŋa imâ ŋhalae pa maka, itogo munja imâ ŋhalae pa Kirisi mine nâ. ⁶ Lâ zo ndia malia itu ipu maka ndue, ande ŋinde nde duvi mine; ŋinde nde ŋana ipu tini kaika pa miki ilomi kalomi wa isuka nemî kalo-tawana wa. Aku lâ zo ndia Maro Kindeni ipu tini kaika pa maka iloma kaloma, ande iveta mine ŋana ipu tini kaika pa miki ilomi kalomi tona. Mine nde miki kakura tu kamandi kaika ŋana kakai nâna kâ, itogo maka uru kaveta mine. ⁷ Aku maka kaloma tawana tu miki uru kamandi kaika mine. Maka kasama tu miki kakai nâna kuku maka. Mine nde maka kasama tu Maro Kindeni kala ipu tini kaika pa miki ilomi kalomi tona, itogo uru iveta pa maka mine.

⁸ Niŋgu-nambwe wukale, maka iloma tu miki ma kalomi ŋgere ŋana malia ŋinde munja ipâŋga pa maka lâ Esia tâno. Malia ŋinde nde ŋhalae tina, kala ipu maka ndue ku ipole nema kaika ndo lâ. Mine nde maka katu ma kamâte. ⁹ Mao nâ, lâ zo ŋinde maka iloma patea tu mateŋa ne zo nde imâ ipâŋga pama lâ. Andeta malia ŋinde ipâŋga pama ŋana duvi ŋine kâ; Maro Kindeni itu itula pwataki pama tu maka kakura ŋana kapavila warakama kâ, ande tia ndo. I ilo tu maka ma kao tinima pa i simbo nâ tu ivilama, ŋana tu inani nâ ikura ŋana ipajonzi mateŋa tamâta simandi sânda simo vianzi kilo. ¹⁰ Maro Kindeni ikai maka pitî lâ kazâŋa sakamao ŋinde ilo, kala ŋandai kamâte ŋga. Aku muli i ma iveta vetâŋa kie taituni pa maka kilo. Maka kaloma tawana kaika tu lâ zo ndia kazâŋa sakamao itu izavaruma, ande Maro Kindeni ma ikaima pitî lâ kazâŋa ŋinde ilo tava. ¹¹ Taitu wurâta ikeno pa miki tona ŋana kasuka maka ku kano pa Maro Kindeni tu ivilama. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma ipalorjo pa miki rârâni nemî noŋa, aku ma iveta kie ara pama. ŋineŋga tamâta rârâ ma simora i ne pavilâŋa ŋinde, kala ma kawanzi ndange pa i ŋana vetâŋa ŋinde iveta ŋana ivila maka kâ.

Paulo itula i ne vetâŋa pinde duvi pwataki

¹² Ayo, naŋa uru andeka ŋalae ŋana ŋine kâ; naŋa apasama lâ warakâŋgu ilongu kalongu tu naŋa uru aveta vetâŋa sondo wa vetâŋa mao nâ panzi tamâta rârâni, ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine. Aku lâ zo muŋgâŋa ŋinde naŋa amo kumi, ande naŋa apono muli sondo ndo pa vetâŋa mine. Taitu tâno ŋine ne ilo-kalo ŋandai ivila naŋa ŋana aveta mine ŋga. Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pana lâ, kala i walo kaika ilana ŋana aveta mine. ¹³⁻¹⁴ Aku lâ zo ndia rârâni naŋa angere ŋgua lâ pepa tini ku ao imâ pam, ande naŋa ŋandai angere ŋgua malia ŋga. Naŋa uru angere ŋgua malalâka nâ, kala miki kakura tu kapono ku kasama duvi sondo. Mao nâ, zo pinde miki kazizâla ŋana nanenju ŋgua pinde duvi kâ. Taitu nanenju morâŋa tu miki ma muli kasama nanenju ŋgua rârâni duvi sondo. ŋinenja lâ nenda Maro ŋalae ne zo ŋana itaulo imâ kilo kâ, ande miki ma kandekana naŋa, aku naŋa kala ma andekana miki mine nâ.

¹⁵⁻¹⁶ Nanayoni naŋa kalongu tawana tu miki ilomi ndeka mine nâ ŋana naŋa kâ. Mine nde ilongu patea tu ma amâ akalele miki munja lâ, ŋinenja ma alâ pa Masedonia tâno. Aku ilongu patea tu lâ zo ndia naŋa ma apile Masedonia tâno, ande naŋa ma ataulo amâ amorami kilo, ŋana miki ma kavilana ŋana alâ pa Judia tâno kâ. Naŋa ilongu patea tu ambo ma aveta mine, ande Maro Kindeni ma ikura tu iveta kie ara pa miki kilo. ¹⁷ Mao nâ, nanenju pateâŋa ikeno mine mungani lâ, andeta naŋa amâ akalelemi tia. Andeta mana mana, a? Tiambô miki ilomi patea tu naŋa alanjemi, a? Tiambô miki katu naŋa apaveta kuku tâno tamâta nenzi mâsi, kala uru kawâŋgu tu, “Ara, naŋa ma aveta mine”, andeta aporo lâ ilongu tu, “Naŋa ma aveta mine tia”, a?

¹⁸ Mine tia ndo! Maro Kindeni uru ipono muli pa ne ŋgua pâŋa rârâni, aku lâ i nao naŋa apaimi tu naŋa ŋandai tamâta ŋana memelâŋgu rua ŋga. ¹⁹ Maka pâri-tamâta ŋato, naŋa ŋga Sailas ŋga Timoti, maka munja katula Maro Kindeni Natu Yesu Kirisi parina pam, aku i ŋandai tamâta ŋana ipa ŋgua tøŋge ŋinenja ipalele ilo-kalo kâ. I kawa ŋgua rârâni nde mao ku mao kanajo. ²⁰ Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa rârâ keno, aku Kirisi tamwata ma iveta ŋgua pâŋa ŋinde rârâni taitu-taitu ipâŋga kanajo. Mine nde lâ zo ndia kinda kalonda ŋgere ŋana Maro Kindeni ne ŋgua pâŋa kâ, ande kinda kalonda ŋgere ŋana Yesu Kirisi tona, kala taporo “Mao nâ!” ku tapanea Maro Kindeni tasuka i ja kâki. ²¹ Miki wa maka wa tapasipa kuku Kirisi lâ, aku Maro Kindeni tamwata ivila kinda ŋana tamandi kaika kâ. Nanayoni ina ipatea kinda pa i tamwata, ²² aku io ne mâsi kilala lâ tininda ŋana itula ne pateâŋa ŋinde pwataki. Mao nâ, isupwa Koroani Sapâŋa imâ imo ilonda, ŋana kinda ma tasama sondo tu i ma muli iveta vetâŋa arara kie-kie pinde pa kinda tona, ikura i muŋga ipa ŋgua tu ma iveta mine.

²³ Maro Kindeni isama nanenju ilo-kalo ndoni marumbu lâ. Mine nde naŋa ano pa i tamwata tu ma isuka nanenju ŋgua ŋine; naŋa aporo ŋgua mao nâ pam tu naŋa tiniŋgu pwâka tu aveta malia pam, aku ŋana duvi taitu ŋinde nâ naŋa apalele ilongu kalongu kala ŋandai amâ pa Korin lawea ŋga. ²⁴ Andeta wurâta ikeno pa naŋa ŋana akai poe kaika pa nemí kalo-tawana, ande tia, ŋana tu nemí kalo-tawana uru isukami ŋana kamandi kaika kâ. Andeta wurâta naŋa aveta pam ŋine nde ŋana duvi taitu ŋine nâ; naŋa atu avilami ŋana nemí ndekâŋa ma ipâŋga ŋalae.

2

¹ Lâ zo ŋinde, naŋa tiniŋgu pwâka tu ma aveta miki ilomi malia kilo, itogo muŋga aveta mine. Mine nde naŋa ilongu patea tu naŋa ma amâ akalelemi walele tia. ² ŋinde nde duvi mine; ambo naŋa ma aveta miki ilomi malia, ande ea ma ikura tu iveta naŋa ilongu ndeka, a? Tia ndo, ŋana tu miki warakami nâ uru kaveta naŋa ilongu ndeka, andeta miki ma kamo tava ilomi malia nâ. ³ Mao nâ, mikini nde tamâta ŋana kaveta naŋa ilongu ndeka kâ. Mine nde naŋa tiniŋgu pwâka tu amâ walele pam ku asânda malia kulu. ŋana duvi ŋinde kâ naŋa ilongu patea tu ma amâ amorami tia, kala ao pepa ŋinde imâ pam lâ. Naŋa asama tu lâ zo ndia naŋa andeka, ande miki rârâni kala kandeka mine nâ. ⁴ Mao nâ, muŋga, lâ zo ŋinde naŋgere ŋgua ŋinde lâ pepa tini, ande naŋa kalongu loko ŋalae tina ŋanami ku ilongu malia ndo, kala amo ata nâ. Taitu naŋa ŋandai angere ŋgua ŋinde pam

nana aveta ilomi malia ñga. Naña aŋgere pami nana miki ma kasama tu naña ilongu ndo ikeno pami.

Paulo ilo tu kinzi Korin ñgu ma sipile nenzi wisi-nâna nana ninzi-nambwe tonge ne vetâja soki kâ

⁵ Mao nâ, tamâta tonge munja iveta vetâja soki, andeta i ne vetâja ñinde ñandai iveta naña ilongu malia ñga. Naña tiniŋgu pwâka tu aporo ñgua kaika nana i ne vetâja ñinde kâ. Taitu naña ma aporo mine tu i ne vetâja ñinde iveta miki pinde ilomi malia ndo.

* ⁶ Andeta miki katu nana tamâta ñinde ne vetâja marumbu lâ, aku nanenju morâja tu ara, ikura lâ. ⁷ Mine nde ara nana miki ma kapile nemí wisi-nâna ñinde, aku kalomi kapa nana i ne vetâja soki ñinde kâ. Aku ara nana miki ma kapu tini kaika pa i ilo kalo tona. Tia ma i ilo malia ndo, aku kalo-lokoni ñinde ma itawa i ndue ndo lâ. ⁸ Mine nde naña ano pami tu kaveta kemi ara papa i, nana ma isama tu miki ilomi ndo ikeno papa i. ⁹ Ñgua ñinde naña munja aŋgere ku ao imâ pami, ande ñinde naña aŋgere nana akai samâna pami nâ. Naña atu asama mine; tiombo miki uru kapono muli pa nanenju ñgua wa vetâja ikura zo rârâni, tiya? ¹⁰ Ambo miki ma kazavaru tamâta ñinde ne vetâja soki piti lâ tini, ande naña kala ma aveta mine nâ. Iveta vetâja soki ñalae pa naña nde tia, andeta lâ zo ndia tamâta tonge iveta vetâja soki pa naña, ande naña uru azavaru i ne soki ñinde piti lâ tini lâ Kirisi nao. Naña ilongu tu miki ma kamora nanenju vetâja ñinde ku koka muli. ¹¹ Tia ma Sadana ilanje kinda wa ipole kinda wa. Kinda ñandai tazizâla nana i ne ilo-kalo wa ne mäsi paveânya wa.

Paulo itu imora Titi

¹² Munja, lâ zo ñinde naña alâ pa Troas lawea nana atula pâri ara nana Kirisi kâ pwataki panzi, ande naña amora tu Maro ñalae ikai nzâla piti pana nana aveta wurâta ñinde kâ.

¹³ Andeta naña ilongu putuka lâ, nana tu njingu-nambwe Titi nde nao tia lâ. † Mine kala apilenzi lâ Troas lawea, aku alâ pa Masedonia tâno.

Maro Kindeni ne walo kaika uru ivila kinda nana tapole paraya kâ

¹⁴ Taitu kala ñine naña kawângu ndanje ñalae ilâ pa Maro Kindeni, nana tu maka kapasipa kuku Kirisi lâ, aku Kirisi ipole kazâna rârâni. Mine nde Maro Kindeni ikaima koka Kirisi muli kala kandeka kalâ. Maro Kindeni wurâta ilua maka nana kalâ kakura nia nia katula ñgua pwataki nana Kirisi kâ, aku ñgua ñinde nde itogo kelekele kuwae ara ndo mwasina, lawea itapala kala ilâ isala nia ndoni. ¹⁵ Mao nâ, maka warakama nde katogo kelekele kuwae ara ndo Kirisi ikai ku ipatarâwa pa Maro Kindeni. Kuwae ñinde nde ilâ panzi tamâta ñinde soka nzâla ñinde ilâ pa samba lawea,aku ilâ panzi tamâta ñinde soka nzâla ñinde ilâ pa yââ ñalae ne mbââ tona. ¹⁶ Tamâta pinde soka nzâla ñinde ilâ pa yââ ñalae ne mbââ,aku kinzi ñinde sijo kuwae ñinde ku situ ñinde nde mateja ne kuwae sakamao. Aku mao nâ, kuwae ñinde ikainzi silâ pa mateja nâ. Anja tamâta pinde nde soka nzâla ñinde ilâ pa samba lawea,aku kinzi ñinde sisama tu ñinde nde via ne kuwae ara ndo. Aku mao nâ, kuwae ñinde ikainzi silâ pa via nia. Opopo, ea nde tamâta ara kala ikura tu iveta pâri-tamâta nenzi wurâta ñine, a? ¹⁷ Tamâta rârâ uru soka silâ wa simâ wa situla Maro Kindeni kawa ñgua, andeta ñandai ilonzi papa i ñga; kinzi ilonzi pa mbumbu uru sikai nana nenzi wurâta ñinde. Kinzi silajenzi tamâta tu Maro Kindeni kawa ñgua nde kelekele nana tapako kâ. Anja maka ñandai katogonzi tamâta ñinde ñga. Maro Kindeni tamwata ipatea maka ku isupwama tu katula i kawa ñgua. Mine nde maka kakai Kirisi ndamwa ku kamandi Maro Kindeni nao katula ñgua mao nâ. o katula ñgua mao nâ.

* ^{2:5:} Kinzi ilo-kalo tamâta pinde situ Paulo iporo nana tamâta ñinde munja iveta vetâja sakamao kala Paulo imbita kaika (kumora 1 Korin 5:1-5). Anja pinde situ iporo nana tamâta tonge imo Korin ku ikai kazâna ñalae pa Paulo lâ ñgu naonzi.

† ^{2:13:} Titi munja imo Korin lawea,aku Paulo itu i ma itaulo imâ itapâri papa nana kinzi Korin ñgu nenzi sajonâja. Andeta Titi imo Troas tia, kala Paulo iroto lee isânda kulu lâ Masedonia tâno.

3

Kinzi pâri-tamâta simo ŋgua pâŋa wasaseki ne wurâta tamâta

¹ Mana mana, a? Tiambo miki katu naja aŋgere ŋgua kaja mine pami ŋana kapandekâna maka warakama kilo, a? Tia ndo. Kinzi pâri-tamâta lanjeŋa pinde ilonzi tu tamâta ŋalanala ma singere ŋgua ŋananzi lâ pepa tini, ŋana itula pwataki pami tu kinzi nde tamâta ara. Anja kinzi pinde ilonzi tu miki ma kajgere ŋgua ŋananzi lâ pepa tini, ŋana itula pwataki tu miki ilomi ara nâ panzi. Taitu maka ŋandai katogonzi tamâta jinde ŋga.

² ŋana tu miki warakami nde katogo pepa ŋana itula maka kilalama pwataki tu maka nde pâri-tamâta mao. Naja asama sondô lâ ilonju tu ŋinde nde ŋgua mao, aku kinzi tamâta rârâni sikura tu simora nemâ kalo-tawana kala sisama maka kilalama pwataki lâ.

³ Aku miki kilalami kala ipâŋga nia yo tu miki katogo pepa tonje Kirisi tamwata ingere ku io maka mbauma ilo ŋana kakai kalâ. Andeta Kirisi ŋandai ikai puro waŋai ŋineŋga ingere ŋgua ŋinde lâ mira tonje tini ŋga. Ikai Maro Kindeni Via Tamwata ne Koroani ku ingere ŋgua ŋinde lâ ilomi kalomi.

⁴ Maka ŋandai karuru ŋana kaporø ŋgua kaja mine ŋga, ŋana tu Kirisi itula pwataki pama tu Maro Kindeni tamwata ipateama ŋana kaveta wurâta ŋine kâ. ⁵ Taitu maka ma kapasuka warakama tinima ku kaporø tu, "Maka warakama nâ kakura tu kaveta wurâta ŋine", ande ma tia. ŋana tu Maro Kindeni simbo nâ ivila maka, kala kaveta wurâta ŋine.

⁶ Inani ivila maka, kala maka kapâŋga ŋgua pâŋa wasaseki ne wurâta tamâta. Andeta nema wurâta ŋandai ŋana katula ŋgua tukuja pwataki ŋga; nema wurâta nde ŋana katula pâri ara Koroani Sapâŋa uru itula ŋinde pwataki. ŋana tu ŋgua tukuja uru ionzi tamâta lâ nzâla ŋinde ilâ pa mateŋa kâ, anja Koroani Sapâŋa uru via wasaseki ilanzi tamâta.

⁷ Miki kalomi ŋgere sondo ŋga; nia ndoyo, lâ zo ŋinde Maro Kindeni ingere ŋgua tukuja lâ mira tini ku ilua kinda, ande i tamwata kilala ipâŋga nia yo, itogo sinâla mwasina. Mine nde Mose nao sinala kaika ndo, kala kinzi Isrel ŋgu sikura tu silea pa i nao, ande tia. Andeta muli ŋga sinâla ŋinde nde marumbu lâ. Ayo, ŋgua tukuja uru ionzi tamâta lâ nzâla ŋinde ilâ pa mateŋa kâ, andeta Maro Kindeni ne sinâla kaika ŋinde nde iyoka tava imâ. ⁸ Anja lâ zo ŋana Maro Kindeni io Koroani imâ ilonda ŋana iveta ŋgua pâŋa wasaseki ipâŋga kanajo, ande i ne sinâla more-more ŋalae nde iyoka tava imâ,aku ŋinde ipole ŋgua tukuja ne sinâla ndo lâ. ⁹ Mao nâ, ŋgua pâŋa munjgâja ne ŋgua tukuja nde ikai Maro Kindeni ne pareŋa-nia imâ panzi tamâta, andeta tukuja ŋinde ipâŋga tava Maro Kindeni ne sinâla ŋalae. Anja ŋgua pâŋa wasaseki nde iveta nzâla panzi tamâta ŋana simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, aku i ne sinâla more-more ŋalae iyoka tava ŋgua pâŋa wasaseki ŋinde imâ. ¹⁰ Munjga kinda ilonda patea tu ŋgua tukuja nde kelekele ara nâ. Andeta kala ŋine pâri ara ipâŋga kelekele ara ku ara ndo, ipole ŋgua tukuja ndo lâ. ¹¹ Mao nâ, nia ndoyo ŋgua pâŋa munjgâja ne ŋgua tukuja nde ipâŋga tava Maro Kindeni ne sinâla ŋalae. Andeta ŋgua tukuja nde kelekele ŋana nao tia kâ. Anja ŋgua pâŋa wasaseki ne pâri ara ŋinde nde ma nao tia lâ, ande tia; ŋinde ma imo mine ku imo nâ. Mine kala Maro Kindeni ne sinâla more-more ŋalae nde iyoka kuku pâri ara imâ,aku ipole ŋgua tukuja ne sinâla ndo lâ.

¹² Maka nema kalo-tawana nde ikeno kaika mine. Mine nde maka karuru ŋana katula pâri ara pwataki kâ, ande tia. ¹³ Maka ŋandai kaveta itogo Mose munjga iveta ŋga. Nia ndoyo, lâ zo ŋinde i nao sinala yo, ande ikai lalava pinde ku ipono nao. I tini pwâka tu kinzi Isrel ŋgu ma sisama tu sinâla ŋinde nde laiti ŋana marumbu kâ. ¹⁴ Andeta Isrel ŋgu ilonzi kalonzi nde pasâsâe lâ, kala zo ŋine kinzi simo mine ku simo ŋai yo. Lâ zo ŋana kinzi sipono ŋgua ŋana ŋgua pâŋa munjgâja ŋinde, ande Mose ne lalava ndainani nâ ipono ilonzi kalonzi yo. ŋana tu tamâta ea kinzi sipasipa kuku Kirisi, ande Maro Kindeni itikia lalava ŋinde piti lâ kinzi ŋinde nâ ilonzi kalonzi. ¹⁵ Mao nâ, lâ zo ndia kinzi Isrel tamâta sipono Mose ne ŋgua tukuja, ande lalava ŋinde ipono ilonzi kalonzi ikeno mo ŋai yo. ¹⁶ Andeta lâ zo ŋana tamâta tonje ipalele ilo kalo ku io ne kalo-tawana ilâ pa

Maro ḥalae, ande lâ zoni ndaina nâ Maro Kindeni itikia lalava ḥinde piti lâ tamâta ḥinde ilo kalo. ¹⁷ Maro ḥalae nde imo taitu kuku Koroani. Ambo Maro ḥalae ne Koroani imo tamâta tonge ilo, ande sâ tonge ikura tu ipono tamâta ḥinde nao, ande tia. ¹⁸ Aku mine nâ, kelekele tonge ikura tu ipono kinda kalo-tawana tamâta naonda, ande tia. Mine kala Maro ḥalae ne sinâla ḥalae imâ pa kinda, aku kinda tapâŋga tatogo ndungu ḥana ipane sinâla ḥinde ilâ isinalanzi tamâta pinde. Sinâla ḥinde iyoka pa Maro ḥalae, ina Koroani, kala imâ pa kinda. Aku sinâla ndainani nâ ma ilele kinda kilalânda lee, tapâŋga tatogo Ma

4

Kinzi pâri-tamâta nde sitogo kulo mwasina

¹ Maro Kindeni nde kalo-sukâŋga warika, aku ḥana duvi ḥinde kâ i wurâta ḥine ilua maka ḥana katula pâri ara kâ. Mine nde lâ zo ndia malia ipâŋga pama, ande nema kalo-tawana ikeno kaika nâ.

² Mao nâ, maka kapu mulima ndo pa vetâŋga sakamao kie-kie rârâni kinzi tamâta uru sipavea ku siveta ḥinde. Maka kakai laŋenja panzi tamâta tia ndo, aku maka kalele Maro Kindeni kawa ḥngua ipâŋga kie tonge tia ndo. Maka uru katula ḥngua mao nâ ipâŋga nia yo. Mine nde kinzi tamâta sisama maka kilalama pwataki tu maka kaveta wurâta sondo ndo lâ Maro Kindeni nao.

³ Mao nâ, kelekele tonge ipono tamâta pinde ilonzi kalonzi, kala sisama pâri ara maka uru katula ḥine duvi pwataki, ande tia. Andeta kinzi ḥinde nde tamâtani ndaina kala soka nzâla ḥinde ilâ pa yââ ḥalae ne mbââ. Kinzi ḥinde nâ sizizâla ḥana pâri ara duvi kâ.

⁴ Kinzi kalonzi tawana tia, ḥana tu Sadana, ina tâno ḥine ne maro laŋenja sakamao, ande ipono ilonzi kalonzi marumbu lâ. Mine nde pâri ara ḥana Kirisi kâ ne sinâla isinala ilonzi kalonzi, ande tia. Kirisi ina itula Maro Kindeni kilala ara ḥinde pwataki. ⁵ Miki kalongo ḥngua; maka ḥndai uru katula ḥngua ḥana warakama nema vetâŋga ḥngua. ḥngua maka uru katula pwataki ḥinde nde mine; Yesu Kirisi i nde Maro ḥalae, aku maka kapaipa kuku i lâ kala kamo miki nemi wurâta tamâta. ⁶ Nia ndoyo Maro Kindeni iporo itu kaika pa sinâla tu, “Sinâla ipâŋga lâ nia kondoma!”, aku sinâla ipâŋga lâ. Aku inani kala iveta ne sinâla ipane maka iloma kaloma lâ. Mine nde maka kasama Maro Kindeni kilala pwataki lâ, ḥana tu i kilala ḥinde ipâŋga nia yo lâ Yesu Kirisi tini.

⁷ Opopo, pâri ara ḥinde nde kelekele ara ndo! Andeta Maro Kindeni io pâri ara ḥinde imâ pa maka tamâta kaa nâ ḥana katula pwataki kâ. ḥinde itogo Maro Kindeni ikai kelekele tonge kulu ḥalae tina, ku izeze lâ kulo kaa nâ ilo. Mine nde kinzi tamâta sikura tu sisama mine; walo kaika ḥine kala uru ipâŋga nia yo lâ maka nema wurâta tini, ande ḥinde ḥndai maka nema walo ḥngua. ḥne nde Maro Kindeni tamwata ne walo kaika.

⁸ Malia kie-kie uru ipâŋga pa maka ikura nia ndoni, andeta malia ḥinde ḥndai ipu maka ndue ndo ḥngua. Ikura zo rârâ maka iloma kura tia, andeta maka ḥndai kapile nema kalo-tawana ḥngua. ⁹ Tamâta rârâ siveta kenzi sakamao pa maka, andeta Maro Kindeni ḥndai ipile maka ḥngua. Zo pinde kinzi sipu maka pâta lâ, andeta kinzi ḥndai sipolema ḥngua. ¹⁰ Ikura zo rârâni maka kasama tu kinzi kazâŋga tamâta situ sipu maka pâta kamâte, itogo munga sipu Yesu pâta imâte mine. Andeta maka kamo viama kamo ḥjai yo, aku ḥinde itula pwataki tu Yesu kala imo via mine nâ. ¹¹ Maka kapaipa kuku Yesu lâ. Mine nde ikura zo rârâni maka kamo viama yo, kinzi kazâŋga tamâta situ sipu maka pâta kamâte. Andeta tia. Mine nde maka karaema kaa ḥne itula pwataki tu Yesu kala imo via mine nâ. ¹² Mine nde materja ikai wurâta ḥana izavaru maka, anja via nde ikai wurâta ḥana ivila miki.

¹³ ḥngua ikeno lâ wâŋgija paneâŋga kâ ne pepa tini mine tu, “Naja kalongo tawana Maro Kindeni; mine nde aporo atula ḥngua pwataki lâ.” Aku kalo-tawana kie taituni mine kala ikeno pa maka tonia. Mine nde maka kala mine nâ kaloma tawana ku katula ḥngua pwataki, ¹⁴ ḥna tu Maro Kindeni ipaŋgo Maro ḥalae Yesu imandi sânda imo via kilo, aku maka kasama tu inani ma ipaŋgo maka mine nâ, ku ma ikai maka wa miki wa talâ kuku Yesu tamandi Maro Kindeni nao. ¹⁵ Naja asama tu malia kie-kie kala ipâŋga pa maka

ŋinde nde ɣana ivila miki kâ. Mine nde muli ɣga Maro Kindeni ne wisi-wisi ma ilâ lee ipâŋga panzi tamâta pinde rârâ tona, kala kinzi ɣinde rârâni ma kalonzi tawana ku ma kawanzi ndanje ɣalae pa Maro Kindeni sipanea i.

Kinzi pâri-tamâta nenzi kalo-tawana nde ikeno kaika lâ

¹⁶ ɣana duvi ɣinde kâ maka ɣandai iloma malia kala kapile nema wurâta ɣga. Mao nâ, karaema ɣine nde ilâ ɣana nao tia kâ, anja iloma nde uru ikai walo wasaseki ikura zo zo. ¹⁷ Nanenju ɣgua ɣinde nde duvi mine; malia kie-kie uru ipâŋga pa maka, andeta ɣinde nde kelekele kiri-mwata nâ, aku ma ikeno ikura zo mbwana-mbwana nâ. Ambo maka ma kamandi kaika ɣana kakale malia ɣinde kâ, ande muli ɣga maka ma kamo ara kuku Maro Kindeni ku kamo nâ. Maka ma kamo ara ndo, aku ɣinde ma ipole tâno ɣine ne malia rârâni ndo lâ. ¹⁸ Mine nde maka ɣandai kalea ilâ pa tâno ne kelekele ɣine kinda tamora lâ matânda ɣga. Maka kalea kaika ilâ pa samba ne kelekele ɣinde kinda takura tu tamora lâ matânda tia. ɣana tu kelekele uru tamora lâ matânda ɣinde ma ikeno zo mbwana-mbwana nâ, anja kelekele arara takura tu tamora lâ matânda tia ɣinde, ande ma ikeno mine ku imo nâ.

5

¹ ɣana tu maka kasama ɣine: kinda karaenda ɣine nde itogo pâla uru tamo ilo mwasina. Ambo luma ɣine ma sapirâŋa lâ, ande Maro Kindeni tamwata ma muli luma tonge ilua kinda ɣana tamo ilo. Andeta ɣinde ɣandai luma tonge tamâta siveta lâ mbalaunzi ɣga; luma ɣinde ikeno samba ilo, aku ma ikeno mine ku imo nâ. ² Kala zo ɣine kinda tamo pâla ɣine ilo, aku tamo tata nâ. Mine nde maka iloma ndo tu Maro Kindeni ma ikai nema luma ɣinde ikeno samba ilo, aku ma isawa lâ tinima itogo pasawaja mine. ³ ɣana tu lâ zo luma wasaseki ɣinde ma itura kinda lâ, ande kinda ma tamo tininda kaa nâ tia. ⁴ Lâ zo ɣine kinda tamo yo lâ tâno ɣine ne pâla ilo, aku ilonda malia kala tamo tata nâ. Taitu maka ɣandai iloma tu ma kapile karaema siŋga ɣine ɣga. Maka iloma ndo tu Maro Kindeni ma isawa karae wasaseki ɣinde itura maka itogo pasawaja mwasina. ɣineŋga via mao ɣinde ma iparjando karaema kaa ɣine ndo lâ. ⁵ Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma iveta vetâŋji ndaina pa kinda, kala ina iveta maka kaluku lâ ɣana kakai luma wasaseki ɣinde. Aku ina io ne Koroani imâ imo kinda ilonda. Mine nde maka kasama tu i ma muli iveta vetâŋji arara kie-kie pa kinda tona.

⁶ Maka uru kaloma ɣgere ɣana i ne vetâŋja arara ɣinde kâ, aku ɣinde ipu tini kaika pa iloma kaloma kala kamandi kaika ikura zo zo. Maka kasama tu lâ zo kinda tamo yo lâ karaenda ɣine ilo, ande kinda tamo Maro ɣalae tini laiti, nde tia. ⁷ Kala zo ɣine kinda takura tu tamora i nao tia, taitu maka nema kalo-tawana ikeno pa i nâ. ⁸ Maka kaloma tawana i kaika lâ, aku kasama tu ambo maka ma kapile karaema ɣine ku kalâ kamo Maro ɣalae tini laiti, ande ɣinde ma ara ndo. ⁹ Ambo maka ma kamo karaema ɣine ilo tâku kamo samba lawea tâku, ande maka iloma ndo pa kelekele taitu ɣine nâ; maka iloma ndo tu kapaveta kuku vetâŋja ndia Maro ɣalae ilo papa ɣinde. ¹⁰ ɣana tu Maro Kindeni ne pateâŋja ikeno tu kinda rârâni ma muli tamandi lâ ɣgua-samâŋja tamwata Kirisi ne ɣgua nia. Aku i ma kulu ilua kinda taitu-taitu, ikura wurâta ndia rârâni munja taveta lâ zo ɣana kinda tamo karaenda ɣine ilo yo. Ambo kinda munja taveta wurâta ara, ande i ma itu ɣana ɣinde kâ. Ambo kinda taveta wurâta ara tia, ande i ma ipare nia pa kinda ɣana ɣinde kâ.

Paulo ne wurâta nde ɣana igagatinzi ɣana sipâŋga ilonzi kalonzi taitu kuku Maro Kindeni kilo

¹¹ Maka uru kamege ɣana Maro ɣalae kâ ku kamo i kalo. Mine nde maka kakai wurâta ɣana kasowe tamâta ilonzi kalonzi. Maro Kindeni isama nema ilo-kalo wa vetâŋja rârâni marumbu lâ, aku naŋa ilonju tu miki kala ma kasama maka kilalama sondo mine nâ.

¹² Naŋa ɣandai aporo ɣgua mine pami ɣana kapandekâna maka warakama kilo ɣga. Naŋa ilonju tu miki ma kasama maka kilalama sondo, ɣana miki ma kandekana maka. ɣineŋga lâ zo ndia tamâta pinde sindekananzi tamâta pinde ɣana nenzi vetâŋja ikeno pa nia yo nâ,

ande miki ma kakura tu kaporø ñgua sondo nà taulo panzi ñana maka kâ. ¹³ Ambo tamâta pinde situ maka nde tamâta kapa nà, ande maka ma kaloma loko ñana ñinde kâ nde tia, ñana tu maka kaloma tawana Maro Kindeni kala kaveta wurâta ñine. Ambo kinzi pinde situ maka nema ilo-kalo nde ara nà, ande ñinde nde ñana ivila miki kâ. ¹⁴ Maka kaloma tawana tu Kirisi simbo nà ikai kinda rârâni niânda ku imâte, aku ñinde itogo kinda rârâni tamâta kuku i. Mine nde Kirisi ne tini-mwasa ñinde ikai poe pa nema vetâja rârâni. ¹⁵ Kirisi imâte ñana ivila kinda rârâni. I ilo tu kinda kala tamo viânda ñine ma tapile mäsi ñana tapono muli pa warakânda nà nenda pateâja,aku ma tapaveta kuku mäsi ñana tapono muli pa i ne pateâja nà, ñana tu inani imâte ñana ivila kinda kâ, ñinenja Maro Kindeni ipaño i imo via kilo.

¹⁶ Mine nde nanayoni, lâ zo ñinde nema kalo-tawana ipânga mine, ande maka kapile mäsi ñana kalea pa tinima pinde nenzi vetâja ikura tâno ñine ne ilo-kalo nà. Mao nà, munja maka kapono muli pa tâno ñine ne ilo-kalo nà ku kalea pa Kirisi ne vetâja, andeta maka kapile nema mäsi ñinde marumbu lâ. ¹⁷ Mine nde miki kalojo ñga; ambo tamâta tonge ipasipa kuku Kirisi, ande Maro Kindeni iveta i ipânga tamâta wasaseki ndo. I ne ilo-kalo sijga wa vetâja sijga rârâni nde marumbu ndo lâ,aku ipaveta kuku ilo-kalo wa vetâja wasaseki nà. ¹⁸ Maro Kindeni tamwata iveta mine pa kinda. Munja kinda tamo i ne kazâja tamâta, andeta Kirisi ne mateja ikai nzâla piti pa Maro Kindeni tu ilele kinda tapânga i ninambwe wukale. Kala ñine i wurâta ilua maka ñana katula pâri ara ñinde pwataki panzi tamâta pinde, ñana kinzi kala ma sikura tu sipânga i ninambwe wukale tona. ¹⁹ Maka uru katula ñgua mine; Maro Kindeni isupwa Yesu imâ ñana iveta nzâla panzi tamâta rârâni ñana ma sikura tu sipânga i ninambwe wukale. Aku kinzi ea kalonzi tawana i, ande Maro Kindeni ma kalo ñgere kilo ñana nenzi kiesaka kâ, ande tia. Aku ina wurâta ilua maka pâri-tamâta ñana kalâ katula ñgua ndainani nà panzi tamâta pinde, ñana kinzi kala ma sikura tu sipânga i ninambwe wukale tona. ²⁰ Mine nde maka kakai Kirisi ndamwa ku katula i ne ñgua pwataki. Ñinde itogo Maro Kindeni tamwata isarâwa panzi tamâta lâ maka kawama. Maka kakai Kirisi kawa ku kano kaika pami tu miki ma kasâu pa Maro Kindeni tu ilele ilomi kalomi, ñana miki ma kapile mäsi ñana kamo Maro Kindeni ne kazâja tamâta, ku kapânga i ninambwe wukale. ²¹ Kirisi iveta kiesaka tonge tia ndo; andeta Maro Kindeni ilo tu ma ivila kinda, kala io nenda kiesaka rârâni kâki Kirisi kulu. I ne vetâja ñinde nde duvi mine; i ilo tu kinda ma tapasipa kuku Kirisi, ñana i ma io tamwata ne ara ndoni kâki kulunda ku iveta kinda tapânga tamo ilonda mbâra-mbâra ndo lâ i nao.

6

Kinzi pâri-tamâta sikai malia rârâ ñana nenzi wurâta kâ

¹ Maka kaveta wurâta kuku Maro Kindeni. Mine nde maka kano kaika pami tu miki ma kaveta Maro Kindeni ne wisi-wisi miki munja kakai ñinde tu ilâ kaa nà ndimo.

² Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Nanayoni naña warakângu apatea zo ñana ma aveta keñgu ara pami ku ayautemi piti
lâ kazâja ilo. Naña amo lee ñinenja zo ñinde ipânga lâ,aku lâ zoni ndaina naña
apalojo pa nemi sarawâja kala avilami lâ.”

Ayo, kala ñine naña apaimi tu zoni ñaina nà nde Maro Kindeni ne zo ñana iveta kie ara pami! Zoni ñaina nà nde i ne zo ñana iyautemi piti kâ!

³ Maka tinima pwâka tu tamâta tonge ma ilelea maka pâri-tamâta ñana nema wurâta kâ. Mine nde maka uru kañgenge ñana mäsi ndia rârâni uru iveta tamâta nenzi kalotawana tu imbe kâ. ⁴ Andeta maka iloma tu nema vetâja rârâni ma itula pwataki tu maka kamo Maro Kindeni ne wurâta tamâta. Mine nde lâ zo ndia malia ñalanjala kie-kie itu ipânga pama ñana itawa maka ndue kâ, ande maka uru kamandi kaika ku kamo nà.

⁵ Zo pinde kinzi kazâja tamâta sipu maka pâta, anja zo pinde sioma kamo luma sakamao ilo, anja zo pinde ñgu ñalae simandi sijge maka ku siyoroa maka sakamao ndo. Maka uru kamakâsa ñalae, kala kakeno mäsa-kulânda tia ndo. Aku putole uru ipuma pâta tona.

⁶ Maka nema ilo-kalo tava nema vetâna rârâni nde mbâra-mbâra ndo, aku kapaveta kuku ilo-kalo ara nâ. Maka uru wisima nânâ walele tia, aku uru kaveta kema ara nâ panzi tinima pinde. Koroani Sapâna nde imo kuma, aku iloma ndo ikeno mao nâ panzi tamâta rârâni. ⁷ Maka uru katula ïgwa mao kanajo, aku Maro Kindeni ne walo kaika nde ikeno pama. Maka nema vetâna arara nde itogo nema ua wa maramuña mwasina, aku ïjinde ikeno mbauma pa wia kâ ilo wa mbauma pa ïjâsi kâ ilo wa. ⁸ Tamâta pinde uru sisuka maka ïjama kâki, anga pinde nde sitawa ïjama ndue. Tamâta pinde uru sivaligi maka, anga pinde nde sipaneama. Kinzi pinde situ maka nde lajeja tamwatama. Andeta tia; maka uru kaporø ïgwa mao nâ. ⁹ Tamâta pinde situ maka nde tamâta kaa nâ, andeta maka kilalama nde ipângâ nia yo lâ. Maka katogo tamâta i ne zo laiti ïjana imâte kâ, andeta kamo viama kamo ïjai yo. Maka kakai nânâ ïjalae, andeta ïjandai kamâte ïgwa. ¹⁰ Zo pinde maka kaloma sukâna ïjalae tina, andeta maka uru kamo kandeka nâ ikura zo zo. Maka kamo katogonzi sugarai tamwatanzi mine, andeta maka uru kelekele ara ndo kalanzi tinima pinde. Maka nema kelekele tonge keno pama tia, andeta mao nâ, kelekele ndoni nde keno pama marumbu lâ.

¹¹ Miki Korin ïgwu, maka kaporø ïgwa pwataki ipângâ nia yo pami lâ. Maka iloma ndo ikeno pami, aku ïjinde miki kasama lâ. ¹² Maka ïjandai kasilikana iloma ïjana miki ïgwa; maka iloma ndo ikeno pami. Anja miki warakami nde kasilikana ilomi ïjana maka kâ. ¹³ Kala ïnine na ja aporo ïgwa pami itogo tamâta uru iporo pa natu mine; miki ma kaveta vetâna kie taituni itogo maka kaveta pa miki mine, aku ma kao ilomi ndo imâ pa maka.

Kinda tamo Maro Kindeni ne luma sapâna

¹⁴ Tamâta pinde ïjandai kalonzi tawana Kirisi ïgwa. Miki ma kapasipa lâ taitu kunzi tamâta ïjinde ndimo. Mana mana, a? Tiambo vetâna ara ikura tu ipasipa kuku vetâna sakamao, a? Tiambo sinâla ikura tu ilâ imo taitu kuku kondoma, a? ¹⁵ Tiambo Kirisi ikura tu ilâ imo taitu kuku Sadana, a? Tiambo kalo-tawana tamâta nenzi ilo-kalo nde irerege kuku tinikoa nenzi ilo-kalo, a? ¹⁶ Tiambo Maro Kindeni ne luma sapâna ikura tu ipasenje kuku kinzi maro lajeja nenzi luma, a? Tia ndo kanajo! ïjana tu kinda warakânda tamo Maro Kindeni Via Tamwata ne luma sapâna. Maro Kindeni kawa ïgwa ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Na ja warakângu ma amo kunzi wa ayoka ïgininzi wa. Na ja ma amo kinzi nenzi Maro ïjalae Kindeni, aku kinzi kala ma simo nanenju ïgwu.”

¹⁷ “Mine kala Maro ïjalae ipainzi ne tamâta tu, ‘Miki ma kapilenzi tinikoa ïgwu simo, aku ma tinimi piti ndo ïjananzi. Ambo miki ma kapu mulimi pa kelekele muso rârâni, ande na ja ma ilongu ara nâ akaimi kamâ pa warakângu.’”

¹⁸ “‘Aku na ja ma amo miki Tamami, ku miki kala ma kamo na ja natunju wukale mine nâ.’ Maro ïjalae Walo Tamwata iporo ïgwa ïjine.”

7

¹ Ni jingu-nambwe wukale, nanayoni Maro Kindeni ipa ïgwa tu ma iveta kie mine pa kinda. Mine nde ara ïjana kinda ma tasoki kelekele ndia rârâni uru iveta muso pa ilonda wa karaenda wa ïjinde piti, ïjana ma tamo ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Aku ara ïjana kinda ma tamege ndo ïjana i kâ, ku tapaveta kuku vetâna arara rârâni i ilo papa ïjinde ikura zo zo.

Paulo indeka jalae, ïjana tu kinzi Korin ïgwu sipalele ilonzi kalonzi lâ

² Miki ma kao ilomi ndo imâ pa maka, ïjana tu maka ïjandai kaveta vetâna soki pa tamâta tonge ïgwa. Maka ïjandai kayaula tamâta tonge ne kalo-tawana ïgwa, aku ïjandai kala je tamâta tonge ku kakai ne kelekele saje ïgwa. ³ Na ja ïjandai aporo ïgwa kaja mine ïjana ambitami ïgwa. Na ja munja nâ apaimi tu maka iloma ndo keno pami. Mine nde ikura zo rârâni kinda tamo viânda yo, ande sâ tonge ma ikura tu ipono nema tini-mwasa ïjinde nao, ande ma tia. Aku mine nâ, mateja kala ma ikura tu ikai nema tini-mwasa ïjinde piti ïjanami, ande tia. ⁴ Na ja aruru ïjana aporo ïgwa ipângâ nia yo pami, ande tia. Mine nde apaimi tu na ja andeka ïjalae tina ïjanami. Mao nâ, malia kie-kie rârâ nde

ipânga pama lâ, andeta naja ilongu ara nâ. Ndekâna nde ipipi lâ ilongu kalonju ikura zo zo.

⁵ Nanengu ndekâna njinde nde duvi mine; munja, lâ zo njinde maka kala kapânga Masedonia tâno, ande malia kie-kie ipânga pama ikura zo rârâni, kala kakeno ara tia ndo. Kinzi tamâta simo njinde nde sipawa ñgua ñalae kuku maka, aku iloma putuka tava.

⁶ Andeta Maro Kindeni uru ipu tini kaika panzi tamâta ea simo tava ilonzi malia. Mine nde inani io ninda-nambwe Titi imâ ipânga pama, aku njinde ipu tini kaika pa iloma kaloma. ⁷ Andeta i ñandai ipu tini kaika pa iloma kaloma lâ nzâla taitu njinde nâ. Titi itapâri pama tu lâ zo njinde i imo kumi, ande miki kapu tini kaika pa i ilo kalo, aku i ne ñgua njinde kala ipu tini kaika pa iloma kaloma tona. Itapâri tu miki ilomi ndo tu kamora naja kilo. Ipaima tu miki kalomi sukâna ñana naja kâ, ku ilomi tu kapaveta kuku nanengu ñgua. Mine nde naja andeka ñalae tina.

⁸ Naja asama tu pepa njinde munja angere ku ao imâ pami, ande pepa njinde iveta ilomi malia. Taitu naja kalonju sukâna ñalae koja ñana njinde kâ, ande tia. Mao nâ, naja akura tu kalonju sukâna, ñana tu pepa njinde iveta ilomi malia ikura zo mbwana-mbwana nâ. ⁹ Kala njine naja amo andeka nâ. Taitu naja ñandai andeka ñana nemí kalo-lokoni njinde ñga. Naja andeka ñana tu malia njinde iveta miki kapalele ilomi kalomi. Maro Kindeni tamwata ipatea tu miki ma ilomi malia mine. Mine nde maka kasama tu nema ñgua njinde ñandai iyaula miki ñga. ¹⁰ Ambo Maro Kindeni ipatea tu tamâta tonge ma ilo malia, ande kinda ma kalonda sukâna ñana tamâta njinde kâ tia, ñana tu malia njinde ma iveta i ipalele ilo kalo, ñinenja Maro Kindeni ma ikai i piti lâ kondoma ilo. Anga zo pinde tâno njine ne vetâja nâ iveta tamâta pinde ilonzi malia,aku malia njinde ikura tu ipunzi tamâta njinde ndue ndo kala simâte. Mine nde kinda ma kalonda sukâna ñalae ñananzi tamâta njinde. ¹¹ Miki kalomi ñgere sondo ñga; Maro Kindeni ipatea tu miki ma ilomi malia,aku njinde ivilami ñalae tina. Ñinde igagatimi ñana kapalele ilomi kalomi, kala miki kamandi ñana kaveta vetâja sondo. Malia njinde igagatimi ñana wisimi nâna pa tamâta njinde munja iveta kiesaka, ku igagatimi ñana karuru ñana Maro Kindeni kâ tona. Malia njinde igagatimi ñana kamo taitu kuku naja kilo, ku igagatimi ñana kapaveta kuku vetâja sondo ku katu ñana tamâta njinde ne vetâja sakamao kâ. Aku nemí vetâja njinde rârâni itula pwataki tu miki katu tamâta njinde sondo lâ, kala nemí soki tonge ikeno pami ñana njinde kâ, ande tia. ¹² Mao nâ, munja naja ao pepa njinde imâ pami, andeta naja ñandai kalonju ñgere ñana tamâta njinde ne vetâja soki kala angere ñgua njinde pami ñga. Aku naja ñandai kalonju ñgere ñana tamâta njinde ikai malia ñana vetâja soki njinde ñga. Naja angere ñgua njinde pami ñana duvi njine; naja atu miki ma kasama sondo tu lâ Maro Kindeni nao, ande miki ilomi ndo ikeno pa maka. ¹³ Maro Kindeni ipu tini kaika pa maka iloma kaloma ñana nemí vetâja rârâni njinde kâ.

Andeta njinde nâ tia; maka kamora tu Titi nde ilo ndeka nâ,aku njinde kala iveta nema ndekâna ipânga ñalae tina. Titi itapâri tu miki kazavaru i ne kalo-lokoni rârâni piti lâ, kala i wisi puu ndue lâ. ¹⁴ Munja naja andekanami lâ Titi nao,aku naja ñandai akai manjeti ñana nanengu ñgua njinde ñga. Maka uru katula ñgua mao nâ pami,aku ñgua maka munja kaporpa Titi ñanami njinde kala ipânga mao kanajo tona. ¹⁵ Munja, lâ zo njinde Titi imâ ipânga pami, ande miki karuru ku ilomi rârâ. Miki kakai i imo kumi,aku miki rârâni kandeka ñana kalonjo i kawa ñgua. Kala zo njine Titi kalo ñgere kilo ñana nemí vetâja njinde kâ, kala i ilo ndo ikeno pami. ¹⁶ Kala njine naja asama tu miki ma kaveta ikura nanengu ñgua mine. Mine nde naja ilongu ndeka nâ.

¹ Niñgu-nambwe wukale, kala njine maka katu katapâri pami ñana Maro Kindeni ne wisi-wisi njinde munja ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Masedonia tâno.

² I ne wisi-wisi njinde ipânga kanajo mine; munjani, malia ñalae tina nde imâ ipânga panzi,aku malia njinde ikai samâra ñalae pa nenzi kalo-tawana. Andeta kinzi simo

sindeka nā ikura zo rârâni. Mao nā, kinzi simo sugorai ndo, taitu kinzi ilonzi ɣana ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde, aku ilonzi gagatinzi ɣana sigona mbumbu rârâ tu ma sivilanzi ninzi-nambwe ɣinde kâ. ³ Na ja aporo tu kinzi sigona mbumbu lee nenzi mbumbu rârâni marumbu lâ. ɭinenja silâ siroto mbumbu pinde kilo ɣana sisukanzi ninzi-nambwe kâ. Aku tamâta tonge ɣandai iporo kaika panzi tu ma siveta mine ɣga; kinzi warakanzi nā ilonzi patea tu ma siveta mine, ⁴ kala sino kaika pa maka tu ma kaveta kema ara panzi ku kasâu panzi ɣana silâ taitu kunzi ɣgu pinde ɣana sisukanzi Maro Kindeni ne tamâta simo Judia tâno. ⁵ Maka iloma patea tu kinzi ma siveta vetâja taitu ɣinde nâ. Andeta tia; nenzi vetâja ipâنجa ara ndo, ɣana tu kinzi sipauwo warakanzi simo Maro ɣalae kalo munja lâ, ɭinenja sipauwo warakanzi simo maka kaloma tona, ikura Maro Kindeni ne pateâja mine. ⁶ Mine nde maka kalâ pa Titi, ina nia ndoyo iparjo ilomi kalomi ɣana kagona mbumbu tu kasukanzi kâ, aku maka kano Titi tu ma ivilami ɣana kaveta wisi-wisi ne wurâta ɣinde lee marumbu ndo lâ. ⁷ Nanengu morâja tu miki uru kamunga panzi ɣgu rârâni ɣana kapono muli pa vetâja arara kâ. Miki nemi kalo-tawana nde ipâنجa ara ndo, tava nemi ɣgua puroja wa, nemi ilo-kalo wa, nemi mâsi ɣana kamandi kaika kaveta wurâta wa, nemi mâsi ɣana kao ilomi ndo imâ pa maka wa. Mine nde na ja ilonju tu miki ma kaveta vetâja kie taituni nâ, aku kamunga panzi ɣgu rârâni ɣana kaveta wisi-wisi ne wurâta ɣinde ɣana kagona mbumbu kâ tona.

⁸ Nanengu ɣgua ɣine ɣandai ɣgua tukurja kaika ɣga. Taitu na ja ilonju tu asama mine; ti ambo miki ilomi ikeno mao panzi tinimi pinde, tiya? Mine nde na ja atapâri pam i ɣana Masedonia ɣgu nenzi vetâja ara ɣinde kâ. ⁹ Miki kasama nenda Maro ɣalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi kilala pwataki lâ. Nia ndoyo i imo kuku Maro Kindeni, kala imo itogo mbali ja warika mine. Andeta ipalele ipâنجa itogo sugorai tamâta mine, ɣana ivila miki kâ. Aku i ne vetâja ɣinde ikai nzâla piti pam i ɣana miki kala ma kakura tu kakai samba ne kelekele arara ɣinde.

¹⁰ Kala ɣine na ja atu atula nanengu ilo-kalo pwataki pam i ɣana wurâta ɣinde ɣana kagona mbumbu kâ. Na ja aveta mine ɣana asukami tu kapaveta kuku vetâja sondo ndo. Lâ mbwera munjâja, miki kamunga panzi ɣgu rârâni ɣana kapajo wurâta ɣinde imandi. Andeta ɣinde nâ tia; nia ndoyo miki kamunga panzi ɣgu rârâni ɣana ilomi pa wurâta ɣinde kâ tona. ¹¹ Mine nde kamandi sânda, aku kaveta wurâta ɣinde marumbu tâ! Nia ndoyo, lâ zo ɣinde ilomi gagatimi ɣana kagona mbumbu kâ, ande miki kapasusu nâ ɣana kapajo wurâta ɣinde imandi. Mine nde ara ɣana miki ma kapasusua warakami kilo ɣana kaveta wurâta ɣinde marumbu kâ, ikura mbumbu ɣapia ikeno pam i mine. ¹² Ambo miki ma ilomi ara ɣana kasukanzi kalo-tawana tamâta simo Judia tâno, kala kagona mbumbu ku kao ilâ panzi, ande Maro Kindeni kala ma ilo ara ɣana nemi vetâja ɣinde kâ. Ambo nemi mbumbu rârâ ikeno pam i tia, kala mbumbu tini nâ kalanzi, ande i ma ilo ara ɣana ɣinde kâ tona.

¹³ Na ja ɣandai ilonju tu miki ma kapile nemi kelekele rârâni ku kamo sugorai ɣana kasukanzi tinimi pinde tu simo ara. Andeta na ja ilonju tu kinda kalo-tawana tamâta rârâni ma tavilanzi ninda-nambwe, ɣana kinda rârâni ma tamo rege-rege. ¹⁴ Taitu kala zo ɣine mbali ja rârâ ikeno pam i, kala miki kakura tu kelekele pinde kalanzi sugorai tamâta. Mine nde ara ɣana miki ma kaveta mine. Aku muli, ambo nemi mbali ja marumbu kala kamo sugorai tâ, ambo kinzi nenzi kelekele ikeno panzi, ande kinzi kala ma sikura tu sisuka miki mine nâ. Mine nde miki wa kinzi wa ma kaveta vetâja kie taituni, kala miki rârâni ma kamo ara nâ. ¹⁵ Vetâja ɣinde iyoke Maro Kindeni kawa ɣgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta pinde sigona kapwanzi rârâ, andeta kâpwa ɣinde ɣandai ipolenzi ɣga. An ga pinde nde sigona kapwanzi tini mwata nâ, andeta ɣinde ikuranzi.”

Paulo ionzi tamâta ɣato silâ pa Korin lawea

¹⁶ Na ja kawâنجu ndanje pa Maro Kindeni, ɣana tu i igagati Titi ilo, kala Titi ilo ɣalae tu ivila miki. Aku maka kala iloma ikeno mine nâ. ¹⁷ Kala ɣine maka kano Titi tu ma itaulo imâ pa miki kilo, aku isâu walele nâ. Mao nâ, i ilo ara ndo ɣana ivilami. Mine nde

nanayoni i tamwata ilo patea tu ma imâ ikalelemi kilo. ¹⁸ Aku maka kao ninda-nambwe tonge kala iyoka kuku Titi imâ pamî. Kinzi kalo-tawana tamâta ñgu rârâni uru situ ninda-nambwe ñinde parina tu i nde tamâta ara ñana itula pâri ara kâ. ¹⁹ Andeta ñinde nâ tia; kinzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Masedonia tâno nde sipatea tamâtani ndaina tu ma iyoka kuma ñana kakai mbumbu ñinde kalâ pa Judia tâno. Maka iloma tu wurâta ñinde ma igagatinzi tamâta tu sipanea Maro ïjalaе tamwata ña sisuka kâki. Aku iloma tu wurâta ñinde ma itula pwataki tu maka iloma ara nâ ñana kavilanzi ninda-nambwe. ²⁰ Maka tinima pwâka tu tamâta tonge ma ileleama ñana nema mâsi ñana kakatona mbumbu rârâ ñinde kâ. Mine nde maka kaloma ñgere sondo munja lâ ñga, ñinenja kapatea nzâla ñana kakai mbumbu ñinde ku kalâ kalanzi ñgu simo Jerusalem. ²¹ Maka iloma tu nema vetâna rârâni ma ipângâ ara ndo lâ Maro ïjalaе nao wa tamâta naonzi wa.

²² Aku maka kala kao ninda-nambwe tonge kilo tu ma iyoka kunzi Titi kuku ninda-nambwe ñinde rua simâ pamî. Maka kakai samâna pa tamâta ñinde mbwanima rârâ lâ, aku kasama tu i ilo ara ñana iveta wurâta kie-kie. Kala ñine isama tu miki ma kaveta vetâna sondo nâ. Mine nde i ilo ara ndo ñana iveta wurâta ñine kâ. ²³ Miki kasama tu Titi nde naña nawalângu, aku maka rua nema wurâta nde ñana kavila miki kâ. Anja ninda-nambwe rua ñinde nde simo kuleja tamâta, kala sikai ñgu pinde ndamwanzi simâ pamî ñana sisuka Kirisi ña kâki. ²⁴ Mine nde miki ma kaveta kemi ara nâ papa Titi tavanzi tamâta rua ñinde. Ambo miki ma kaveta mine, ande ñinde ma itula pwataki panzi Masedonia ñgu tu miki ilomi ndo ikeno mao nâ panzi tinimi pinde. Ñinenja kinzi ma sisama tu maka ñandai kandekana miki koa tia nâ.

9

Ara ñana kinda ma tavilanzi Maro Kindeni ne tamâta ea simo sugorai

¹ Miki kasama lâ ñana wurâta ñine maka kaveta ñana kavilanzi Maro Kindeni ne tamâta simo Judia tâno. Mine nde naña ma anjere ñgua luandondo ñana ñine kâ, ande tia.

² Naña asama tu miki ilomi ara nâ ñana kavilanzi tinimi pinde. Mao nâ, naña uru apanea miki ñami lâ Masedonia ñgu ñine naonzi. Naña apainzi tu, “Lâ mbwera munjâya, ninda-nambwe simo Akaia tâno nde siluku lâ ñana sipaþo wurâta ñine imandi.” Kinzi siloþo parinami tu miki ilomi ara ñana kagona mbumbu kâ,aku ñinde igagati kinzi rârâ ñana sigona mbumbu panzi Judia ñgu. ³ Mao nâ, naña uru andekanami ku apainzi ninda-nambwe simo Masedonia tâno mine tu, “Kinzi Akaia ñgu nde ma sigona mbumbu ku sio ndue ikeno.” Aku naña tiningu pwâka tu nanengu ñgua ñinde ma ilâ kaa nâ. Mine nde naña aonzi ninda-nambwe ñato ñinde simâ pamî. ⁴ Ñana tu mwânga ñga naña warakângu ma akainzi ninda-nambwe Masedonia tâno warakanzi pinde kamâ kakalelemi. Ambo kinzi ma simora tu miki ñandai kaluku ñana mbumbu kalanzi Judia ñgu, ande naña ma akai majeti ñalae, ñana tu naña uru asuka miki ñami kâki ñana nemí vetâna kâ. Andeta ñinde nâ tia; miki kala ma kakai majeti ñalae tava. ⁵ Mine nde naña ilonju patea tu ma ano kaika panzi ninda-nambwe ñinde tu ma simunja pana simâ simo kumi, ñana ma sivilami ñana kagona mbumbu ñinde munja miki kapa ñgua tu ma kagona. Ñinenja tamâta rârâni ma sisama tu maka ñandai katapa nemí mbumbu ñinde sañemi ñga; miki warakami kandeka nâ ñana kao mbumbu rârâ ñinde ilâ panzi Judia ñgu.

⁶ Miki kalomi ñgere sondo ñga; ambo tamâta tonge ipau kaniþa vâsa rua nâ lâ tâno ilo, ande i ma muli ikai kâpwa ñalae tia. Anja tamâta ea ipau vâsa rârâ ñinde, ande i ma muli ikai kâpwa ñalae. ⁷ Mine nde ara ñana miki rârâni taitu-taitu ma kalomi ñgere sondo munja lâ, ñinenja mbumbu kalanzi ikura warakami nâ nemí pateâna mine. Ambo tamâta tonge mbumbu ilanzi, andeta i tini pwâka tâku ilo tu kinzi sitapa ne mbumbu saje tâku, ande ñinde ma ara tia ndo. Ñana tu Maro Kindeni ilo ndo keno panzi tamâta ea ilonzi ndeka nâ ñana mbumbu silanzi sugorai tamwatanzi. ⁸ Ambo mbalija ikeno pamî tia, ande Maro Kindeni ikura ndo ñana kelekele arara kie-kie ilami. Mine nde miki nemí kelekele ma ikurami ikura zo zo, aku miki ma kakura tu kasukanzi tinimi pinde tona. ⁹ Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“ Tamâta ñinde uru kelekele rârâ ilanzi sugarai tamwatanzi, aku i ne vetâja arara ñinde ma ikeno ikura zo zo.”

¹⁰ Maro Kindeni tamwata uru kaniña väsa ilanzi tamâta tu ma sipau lâ tâno ilo, aku ina uru kâpwa ilanzi tamâta rârâni tu ma sika kâ. Mine nde inani ma kelekele ilami ikurami ndo, kala miki ma kakura tu kavilanzi nimi-nambwe tona. Aku nemí vetâja ara ñinde ma ipula kanaño rârâ, itogo tamâta ipau kaniña väsa lâ tâno ilo, aku muli ikai kâpwa maria lâ tâno ñinde ilo. ¹¹ Maro Kindeni ma kelekele rârâ ilami, ñana miki ma kakura tu kelekele rârâ kalanzi tinimi pinde ikura zo zo. Mine kala lâ zo ndia maka ma kakai mbumbu ñinde kalâ kalanzi ninda-nambwe simo Judia tâno, ande tamâta rârâ ma kawanzi ndanje pa Maro Kindeni.

¹² Mine nde nemí wisi-ara ñinde ma ivilanzi Maro Kindeni ne tamâta, kala kinzi ma sikai kelekele ikuranzi ndo lâ. Aku nemí wisi-ara ñinde ma igagatinzi ñana kawanzi ndanje ñalae pa Maro Kindeni tona. ¹³ Ñana tu nemí vetâja ñinde ma itula pwataki tu nemí kalo-tawana nde mao nâ. Aku ninda-nambwe kinzi ma sisama tu pâri ara ñana Kirisi kâ nde ikeno kaika lâ ilomi kalomi, kala miki uru kapono muli sondo ndo pa i kawa ñgua. Kinzi Judia tamâta ma sisama tu miki ilomi ara nâ ñana kelekele kalanzi kinzi, aku ilomi ara mine nâ ñana kavilanzi tinimi pinde tona, kala ma sipanea Maro Kindeni sisuka i ña kâki. ¹⁴ Kinzi ma sisama tu Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ more-more ñalae pamí. Mine kala kinzi ma tininzi mwasa ndo pamí, aku ma sikai noja pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara pamí. ¹⁵ Kawânda ndanje ilâ pa Maro Kindeni, ñana tu i wisi-ara ñalae tina ñinde ilua kinda lâ. Mao nâ, wisi-ara ñinde nde ñalae tina, kala kinda tamâta nenda ñgua ikura tu itula wisi-ara ñinde kilala pwataki, ande tia ndo.

10

Paulo itu ñgua taulo panzi tamâta pinde situ sitawa i ne wurâta ndue

¹ Tamâta pinde uru sisowe ñgua lâ na ja tiniñgu mine tu, “Lâ zo ñana Paulo imo ku kinda, ande i uru imege ñana kinda kâ. Anga zo ñana imo malawae, ande i uru iporo ñgua kaika ñana itawa kinda ndue kâ.” Andeta na ja Paulo warakângu ilonju tu miki ma kalomi ñgere ñana Kirisi kâ. I munja ipatawa tamwata tini ku iveta vetâja mwasa nâ panzi tamâta. Mine nde na ja ano pamí tu miki ma kalomi ñgere sondo ñana nanenju ñgua ñine:

² Miki kapakatona sondo ñga. Tia ma na ja apâjga pamí ku ma aleearmi aporo ñgua kaika pamí. Mao nâ, na ja akura ndo ñana aporo ñgua kaika pa miki tamâta ñinde katu maka uru kapono muli pa tâno ñine ne vetâja. ³ Mao nâ, maka kamo tâno kulu ku kamo paraja ilo, andeta maka ñandai kapara itogo tâno ne zugu tamâta uru sipara mine ñga. ⁴ Ñana tu maka kasanya paraja ne kelekele lâ mbauma ilo, andeta ñinde ñandai tâno ne temba-silâwa ñga. Maro Kindeni tamwata ne walo kaika ikeno nema temba-silâwa ñinde tini, kala ñinde ikura tu izavaru kinzi kazâja tamâta nenzi maramuña kaika. ⁵ Maka uru kazavaru tâno ñine ne ilo-kalo kie-kie,aku kazavaru ñgua lajeña ndia uru isae nzâla panzi tamâta ñana sisanâna sondo ñana Maro Kindeni kâ. Aku maka uru kakai tâno ñine ne ilo-kalo soki-soki ndoni kaika ndindi nâ, itogo zugu tamâta ikale ne kazâja tamâta kaika mine,aku kao ñinde ilâ imo Kirisi kalo. ⁶ Aku lâ zo ñana miki ma kapono muli sondo ndo pa maka nema ñgua rârâni, ande maka ma kamandi ñana kapare nia pa tamâta ea tanya kaika pa nema ñgua ñinde.

⁷ Miki nemí ilo-kalo ñandai ikeno sondo ñga, kala uru kalomi ñgere ñana kelekele ndia ikeno nia yo ñinde nâ. Ambo tamâta tonje ilo patea tu i tamwata ikai Kirisi ndamwa, ande ara ñana i ma kalo ñgere sondo. Ñinenja i ma isama tu maka kala kakai Kirisi ndamwa mine nâ, katogo i tamwata mine. ⁸ Ñana tu munja Maro ñalae i tamwata ndamwa ilua maka ñana kaveta wurâta ñine kâ. I ilo tu maka ma kavila miki ñana kamandi kaika kâ. I ñandai ilo tu maka ma kayaulami ñga. Mine nde lâ zo ndia na ja apandekâna warakângu ñana nema wurâta ñine kâ, ande na ja ma maingu tia. ⁹ Taitu miki ma ilomi tu na ja uru angere ñgua pamí lâ pepa tini ñana aveta ruruña pamí, mine

ndimo. ¹⁰ Mao nâ, miki tamâta pinde uru kaporu tu, “Paulo uru iñgere ñgua kaika kajakaja lâ pepa tini, andeta zo ñana i tamwata imo ku kinda, ande kinda tamora tu i ne kaika nde ñalae koja tia. Opopo, i ñandai ipanâna sondo ñana ñgua poroja ne vetâja ñga!” ¹¹ Ayo, na ja ilonju tu miki ñinde ma kasama mine; kala zo ñine na ja amo malawae ñanami, kala aنجere nanenju ñgua lâ pepa tini nâ. Andeta na ja ma ataulo amâ akalelemi kilo, aku lâ zo ñinde nanenju vetâja ma irerege kuku ñgua ñine na ja aنجere lâ pepa tini.

¹² Kinzi tamâta pinde uru sipasuka warakanzi tininzi, andeta maka ñandai tamâta ñinde nawalanzi ñga. Kinzi uru kalonzi ñgere ñana warakanzi nâ nenzi vetâja, ñinenja sipainzi tamâta tu ma sipaveta kuku nenzi vetâja rârâni. Kinzi sipalea pa warakanzi nâ ñinenja sipandekâna warakanzi. Opopo, nenzi ilo-kalo tia ndo! ¹³ Arja maka ma kapandekâna warakama tini mwata nâ ñana wurâta ñine Maro Kindeni ipatea pama tu kaveta lâ lawea pinde. Mao nâ, i tamwata ne pateâja ikeno tu maka ma kaveta wurâta ñine lâ Korin lawea tonâ. ¹⁴ Nia ndoyo Maro Kindeni itula nia pinde pa maka, aku isupwama kalâ tu katula pâri ara ñana Kirisi kâ pwataki panzi tamâta simo ñinde. Mine nde maka kamâ lee kapânga kumi, aku maka ñandai kala ja kapole i ne pateâja ñinde ne keri ñga. Ñana duvi ñinde kâ, maka nema mâsi ñana kapandekâna warakama tini mwata kâ nde mâsi ara nâ. ¹⁵ Andeta maka ma kapandekâna warakama ñana tamâta pinde nenzi wurâta, ande ma tia. Tia ma maka kala ja kapole nema wurâta ñine ne keri. Maka iloma tu nemi kalo-tawana ma itumbu lee ipânga ñalae. Ñinenja wurâta ñinde maka kaveta lâ ñginimi kala ma ipânga ñalae mine nâ. ¹⁶ Ambo nema wurâta ma ipânga ñalae mine, ande Maro Kindeni ma ikai nzâla piti pama ñana kapile Korin lawea ku kalâ katula pâri ara panzi tamâta simo nia pinde. Andeta maka tinima pwâka tu kalâ pa nia tonge munja Maro Kindeni ipatea pa tamâta tonge tu ma ilâ itula pâri ara pwataki. ¹⁷ Andeta Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta ea itu isuka tamâta tonge ja kâki, ande i ma isuka Maro ñalae simbo nâ ja kâki.”

¹⁸ Ñana tu tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi nâ ñanzi kâki, ande kinzi ñinde ñandai tamâta sondo ñga. Arja tamâta ea kinzi Maro ñalae tamwata isuka ñanzi kâki, ande kinzi ñinde nâ nde tamâta sondo.

11

Paulo ne vetâja ipole kinzi pananâja tamâta lajeyâ nenzi vetâja

¹ Kala ñine na ja atu apandekâna warakângu ku aporo ñgua kapa tini mwata. Miki ma kasâu pa na ja tu aveta mine, tiya? Mao nâ, miki uru kasâu pa na ja tu aveta mine.

² Maro Kindeni ilo ndo tu miki ma kamo i simbo nâ kalo,aku na ja ilonju ikeno mine nâ ñana miki kâ. Nia ndoyo na ja warakângu apa ñgua tu ma ao miki kalâ kapasipa kuku Kirisi simbo nâ, itogo tamâta io natu taine taipa ilâ pa tamâne taitu nâ tu ma rua sipakâe. Aku na ja ilonju ndo tu miki ma kamo mbâra-mbâra lâ i nao, itogo taine taipa ipasakana tini lee pakâeja ne zo ipânga.

³ Andeta na ja aruru tu vetâja kie taituni ma ipânga pa miki, itogo nia ndoyo ipânga pa Adam kaiwa Eva mine. Mwâta i nde lajeyâ tamwata, kala ilanje Eva ku iveta imbe ñana kiesaka kâ. Aku na ja aruru tu tamâta tonge ma iyaula ilomi kalomi mine nâ, kala ma kapile nemi mâsi ñana kao ilomi ndo ilâ pa Kirisi kâ. ⁴ Na ja amo aruru nâ, ñana tu lâ zo ndia tamâta pinde simâ sipânga pam, ande miki uru kakainzi walele nâ simo kumi. Kinzi situla Yesu parina pwataki pam,aku miki kalomi tawana nenzi ñgua ñinde walele nâ. Taitu nenzi ñgua ñinde ñandai rege-rege kuku ñgua ñinde munja maka katula pam ñga. Kinzi situla ñgua ñana koroani tonge wa pâri ara tonge pam,aku miki kalomi tawana walele nâ. Taitu ñinde ñandai Koroani Sapâja wa pâri ara mao ñinde maka munja katula pam ñga. ⁵ Miki nemi morâja tu kinzi tamâta ñinde nde pâri-tamâta ñalañala. Andeta nanenju morâja tu na ja amo kinzi kalonzi tia ndo. ⁶ Mao nâ, na ja ñandai apanâna sondo ñana ñgua poroja ne vetâja ñga, andeta nanenju ilo-kalo nde ikeno pana. Ikura zo zo, maka nema ñgua wa vetâja rârâni itula ilo-kalo ñinde pwataki pam kamora lâ.

⁷ Miki kasama tu munja, lâ zo njinde na ja atula Maro Kindeni ne pâri ara pwataki pam, ande na ja akai kulu jana nanenju wurâta njinde kâ, ande tia ndo. Lâ zo njinde na ja apatawa warakângu tini ngu, jana miki ma kakura tu kapângâja jami jala. Tiambo nanenju vetâna njinde nde kiesaka, a? ⁸ Lâ zo njinde, kinzi kalo-tawana tamâta jngu pinde sisuka na ja lâ mbalija wa kelekele wa, jana na ja ma akura tu aveta wurâta lâ njinimi. Njinde itogo na ja apanawe nenzi kelekele jana avila miki kâ. ⁹ Aku lâ zo njinde na ja amo kumi, ande zo pinde nanenju kelekele tia. Andeta na ja jandai aveta malia pa miki jga. Ninda-nambwe pinde soka Masedonia tâno simâ sipângâja Korin lawea, aku kinzi nâ sisuka na ja jana kelekele njinde rârâni. Na ja ilonju patea tu na ja ma aveta malia tonge pa miki tia ndo. Aku lâ zo jnine wa zo muli-muli wa, ande na ja ma apono muli pa pateâna ndainani nâ. ¹⁰ Kirisi ne jngua mao nde ikeno ilonju kalonju, kala na ja aporo jngua mao nâ mine: na ja ma apandekâna warakângu jana nanenju vetâna njinde kâ, aku tamâta tonge lâ Akaia tâno ma ikura tu itoto nanenju jngua njinde tia ndo. ¹¹ Ayo, mana mana jga na ja jandai ano pam tu ma kelekele pinde kalua na ja, a? Tiambo na ja ilonju ikeno pam tia kala aveta mine, a? Tia ndo! Maro Kindeni isama tu na ja ilonju ndo ikeno pam. ¹² Andeta kinzi pâri-tamâta pinde siroto nzâla jana sipasuka warakanzi tini, jana ma sikura jana sipo jngua tu nenzi wurâta nde kie taituni itogo maka nema wurâta mine. Andeta na ja atu apono nzalanzi, kala na ja ma apaveta kuku nanenju vetâna munjâna njinde, ku ma akai mbalija tonge sajemi jana nanenju wurâta kâ, ande ma tia.

¹³ Kinzi tamâta njinde nde pâri-tamâta lajeja nâ, kala silâje jana nenzi wurâta kâ. Andeta kinzi ilonzi tu miki ma ilomi tawana tu kinzi nde Kirisi ne pâri-tamâta mao. Mine nde kinzi uru sivea kilalanzi wa nenzi ilo-kalo wa. ¹⁴ Andeta miki ma wisimi motu jana nenzi vetâna njinde kâ ndimo. Jana tu kinda tasama jnine; Sadana kala uru ivea i tamwata kilala wa ne ilo-kalo wa, jana tamâta ma kalonzi tawana tu i nde sinâla ne ajelo tonge. ¹⁵ Mine nde lâ zo ndia Sadana ne wurâta tamâta sikai lajeja pam tu kinzi siveta wurâta pa Maro Kindeni Vetâna Ara Warika, kala sivea kilalanzi, ande miki ma wisimi motu ndimo. Muli jga kinzi ma sikai kulu sakamao ndo, ipakura kuku nenzi vetâna njinde.

Paulo uru ikale malia rârâ jana iveta pâri ara ne wurâta

¹⁶ Ayo, na ja munja nâ aingere jngua tu na ja atu apandekâna warakângu ku aporo jngua kapa tini mwata. Taitu miki ma ilomi tu na ja nde tamâta kapa, mine ndimo. Ambo miki ilomi mine, ande ara, kalo loko. Taitu na ja ano pam tu ma kasâu pa na ja tu apandekâna warakângu tini mwata, itogo kinzi tamâta kapa uru siveta mine. ¹⁷ Nanenju jngua jnine jandai irerege kuku Maro Jala ne pateâna jga. Na ja apaimi lâ tu na ja atogo tamâta kapa kala apandekâna warakângu. ¹⁸ Tamâta rârâ uru sipono muli pa tâno jnine ne mâsi jana sipandekâna warakanzi kâ. Mine nde na ja kala ma apono muli pa vetâjani ndaina ku ma apandekâna warakângu. ¹⁹ Opopo, miki warakami kapamorai tu miki nde ilo-kalo warakami! Mine nde ilomi ara jana kasâu panzi tamâta kapa-kapa tu sipo jngua kaa nâ pam. ²⁰ Mao nâ, lâ zo ndia kinzi pâri-tamâta lajeja njinde siveta miki kapângâja nenzi wurâta tamâta kaa nâ wa, sitawa nemâ kelekele ndoni sajemi wa, silajemi ku sikai poe kaika pam wa, sitawa miki jami ndue wa, sponza naomi wa, ande miki uru kasâu panzi tu siveta ikura warakanzi nâ nenzi pateâna mine. ²¹ Opopo, miki katu maka nema kaika tia kala karuru jana kaveta kema sakamao mine pam. Mine nde maka kaveta soki pam tâ, kala ara jana na ja ma mai ngu tâ.

Taitu miki kalonj jga; ambo tamâta tonge itu ipandekâna jana tamwata ne vetâna kâ, ande ara, na ja kala ma aveta mine. Oe jga, kala jnine na ja aporo jngua kaja taituni itogo kinzi tamâta kapa uru sipo jngua mine! ²² Kinzi pâri-tamâta njinde nde simo Hibru laluna mao, a? Ara, na ja kala amo Hibru laluna tona. Kinzi simo lâ Maro Kindeni ne jngu Isrel, a? Ara, na ja kala amo lâ Isrel jngu tona. Kinzi simo lâ Abraham ne vâsa jngu, a? Ara, na ja kala amo lâ i ne vâsa jngu njinde tona. ²³ Kinzi nde Kirisi ne wurâta tamâta, a? Opopo, kala jnine na ja ma aporo atogo tamâta tonge i kapa ndo lâ; na ja apolenzi tamâta njinde jana aveta wurâta pa Kirisi kâ. Na ja apolenzi ndo jana amakâsa aveta wurâta

ŋalae papa i. Naja amo luma sakamao ilo mbwaniŋgu rârâ ŋinde, aku kinzi kazâja tamâta sипу naja pâta tonia. Ikura zo rârâ naja amo kazâja ilo kala asama tu mateŋa ne zo nde imâ ipâŋga pana lâ. Opopo, naja apolenzi tamâta ŋinde ndo ŋana akale malia kâ! ²⁴ Munja kinzi Juda tamâta ŋalajala mbilâo nâ sipalili naja mbwaninzi tamâta ŋato kanaŋo lima kanaŋo ŋapa (39). Kinzi siveta mine pa naja mbwaninzi lima. ²⁵ Lâ zo ŋato Rom nenzi zugu tamâta kâi mbuku nâ sипу naja. Anja zo tonge kinzi tamâta mira nâ sisia naja. Anja mbwaniŋgu ŋato naja amo wâŋga kulu ku wâŋga imbwatuke. Anja zo tonge naja asakoko amo tâi ŋgini ikura mbo taitu ŋga kari taitu. ²⁶ Ikura zo rârâ naja ayoka alâ pa nia mala-malawae, aku asânda malia kie-kie kulu. Zo pinde lââ pondi ŋalae ku itu ipatuku naja, anja zo pinde nzanzare tamwatanzi sipakâtu kuku naja lâ nzâla ku sikawea nanenjgu kelekele sanjena. Tamâta pinde lâ warakâŋgu neŋgu ŋgu situ siyaula naja,aku tamâta lâ ŋgu pinde kala situ siyaulana mine nâ. Zavaruna ne mâsi kie-kie nde ipâŋga pana lâ lawea ilo wa nia bilimu wa tâi kulu wa. Aku kalo-tawana tamâta laŋjeru pinde kala siveta ŋana sizavaru naja ndo. ²⁷ Naja uru aveta wurâta kaika kie-kie. Ikura zo rârâ naja akai wurâta lâ mbo, kala akeno tia. Anja zo pinde putole ipuna wa arakonja ŋana lââ wa. Ikura zo rârâ nakâŋgu kâpwa tia wa pisi ipuna wa. Anja zo rârâ nanenjgu lalava ikeno pana ŋana atura tiniŋgu kâ, ande tia. ²⁸ Mao nâ, naja akura tu atapâri ŋana malia pinde rârâ munja ipâŋga pana. Andeta ŋinde nâ tia; ikura zo rârâni naja kalongu loko nâ ŋananzi kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni,aku ŋinde iveta ilongu malia ndo tava. ²⁹ Ambo kalo-tawana tamâta tonge ne kaika tia, ande naja warakâŋgu kalongu loko kala apâŋga togo nanenjgu kaika tia mine nâ. Ambo kelekele tonge itapa kalo-tawana tamâta tonge tu ilâ iveta kiesaka, ande naja ilongu kura tia ndo.

³⁰ Ambo naja ma apandekâna warakâŋgu ŋana vetâŋja tonge kâ, ande ma apandekâna ŋana vetâŋja ndia itula pwataki tu warakâŋgu neŋgu kaika nde ŋalae tia. ³¹ Kinda nenda paneâŋja ilâ pa Maro ŋalae Yesu Kirisi Tama Maro Kindeni ikura zo zo,aku i tamwata isama tu nanenjgu ŋgua ŋine nde mao kanaŋo. ³² Munja, zo tonge naja amo Damaskus lawea, andeta Koipu ŋalae Aretas ne dumui itu io naja lâ luma sakamao ilo. Mine nde ionzi zugu tamâta tu ma sio ŋanana lâ nzâla kawa rârâni ikeno lawea ŋinde ne ŋgumbi ŋalae tini. ³³ Andeta niŋgu-nambwe pinde sikai naja silâ pa nia maa tonge ikeno ŋgumbi tini, ku sio naja lâ ŋgâmo ŋalae tonge ilo, ŋinenga sitiū naja andue pa tâno kulu. Mine nde naja akâwa angenge ŋana dumui ŋinde kâ.

12

Maro Kindeni itula mâsi tonge pa Paulo

¹ Naja ma apandekâna warakâŋgu kilo ŋana duvi ŋine: nzâla tonge ikeno pa naja tia.*
Mao nâ, ŋgua kanja mine ikura tu ivila kinda tia. Andeta kalo loko, naja ma atapâri ŋana mbupuleja wa ŋgua paveâŋja pinde Maro ŋalae munja itula pa naja.

² Naja asama tamâta tonge, i kalo tawana Kirisi. Munja, mbwera saŋao kanaŋo ŋapa ilâ lâ, ande lâ zo ŋinde Maro Kindeni itapa tamâta ŋinde kâki ilâ ipâŋga samba lawea âta ŋinde. Tiambo ŋinde nde mâsi mao tâku imbipole tâku; ŋinde naja asama tia. Maro Kindeni simbo nâ isama. ³⁻⁴ Naja asama tu Maro Kindeni itapa tamâta ŋinde kâki ilâ samba ilo. Tiambo ŋinde nde mâsi mao tâku imbirole tâku; ŋinde naja asama tia. Maro Kindeni simbo nâ isama. Ilâ ipâŋga samba ilo, ŋinenga ilongo ŋgua ŋana vetâŋja pinde. Kinda tamâta nenda ŋgua ikura ŋana itula vetâŋja ŋinde kilala pwataki, ande tia. Aku tuŋa kaika ikeno tona mine tu tamâta tonge ma itula ŋinde pwataki ndimo. ⁵ Naja ma andekana tamâta mine, andeta naja ma apandekâna warakâŋgu ŋalae koja tia. Naja ma apandekâna ŋana vetâŋja pinde nâ,aku ŋinde nde vetâŋja ndia itula pwataki tu naja warakâŋgu neŋgu kaika nde ŋalae tia. ⁶ Mao nâ, ambo naja ilongu tu apandekâna warakâŋgu ŋana mâsi ŋalajala pinde kâ, ande nanenjgu ŋgua ŋinde ma irerege kuku

* 12:1: Paulo isama tu ambo i ma ipatula ne parina pwataki tia, ande kinzi Korin ŋgu ma sipile nenzi kalo-tawana ku ma sipono muli panzi pananâja tamâta laŋjeru.

tamâta kapa nenzi ḥgua tia ndo, ḥana tu naja ma aporo ḥgua mao nā. Andeta naja tiniŋgu pwâka tu apandekâna warakâŋgu kilo. Ambo tamâta pinde simora nanenju vetâna wa siloŋo kawâŋgu ḥgua wa, kala situ sindekana naja, ande ḥjinde ma ara. Taitu naja tiniŋgu pwâka tu tamâta ma sindekana naja ḥana kelekele pinde kâ.

Maro Kindeni isâu pa kelekele toŋge tu iveta nâna pa Paulo karae

⁷ Maro Kindeni itula mâsi ḥjalajala arara mine pa naja lâ. Andeta i tini pwâka tu naja ma apasuka warakâŋgu tiniŋgu ḥana mâsi ḥjinde kâ. Mine kala isâu pa kelekele toŋge tu imâ iveta nâna ḥjalaе pa karaenju, itogo wâlo saka ne mata-mata isowe tininda mwasinga. Kelekele ḥjinde nde itogo Sadana ne wurâta tamâta toŋge ikai wurâta ḥana ipu nanenju walo ndue kâ. ⁸ Naja akai noŋa kaika pa Maro ḥjalae mbwaniŋgu ḥjato tu ma isoki kelekele ḥjinde piti lâ tiniŋgu. ⁹ Andeta ipai naja tu, “Nanenju wisi-wisi nde uru imo kuno, aku ḥjinde ikurano. ḥana tu nanenju walo kaika uru ipâr̄ga ḥjalaе ndo panzi tamâta ea nenzi kaika tia.” Maro ḥjalae iporo ḥgua ḥjinde; mine nde naja andeka ḥjalaе ndo ḥana amo atogonzi tamâta ḥjinde nenzi kaika tia, ḥana tu ḥjinde ikai nzâla piti pa Kirisi ne walo kaika tu imâ itura naja ndo. ¹⁰ Mine nde lâ zo ndia naja akale malia lâ Kirisi ne wurâta ḥjine tini, ande ilorŋgu ara nâ. Ambo pukonja ikaina tâku, tamâta sivaligi naja tâku, nâna silua naja tâku, siyaula naja tâku, siveta malia kie-kie pa naja tâku; ande naja ḥjandai kalonju loko ḥga. ḥjinde nde duvi mine; lâ zo ndia nanenju kaika ikeno pana tia, ande lâ zoni ndaina Kirisi ne walo kaika imâ pana.

Paulo itu ipu tini kaika pa Korin ḥgu ilonzi kalonzi

¹¹ Opopo, naja apandekâna warakâŋgu itogo tamâta kapa uru iveta mine! Andeta miki warakami kagagatina ḥana aporo ḥgua kanya mine. Nanayoni miki warakami kakura tu kandekana naja lâ pâri-tamâta lajeŋa ḥjinde naonzi. Andeta miki ḥjandai kaveta mine ḥga, kala naja apandekâna warakâŋgu. Mao nâ, naja nde tamâta kaa nâ, andeta ḥjandai amo nemí pâri-tamâta ḥjalajala lajeŋa ḥjinde kalonzi ḥga. ¹² Munja, lâ zo ḥjinde naja amo kumi, ande amo akale malia nâ. Andeta naja ḥjandai apile nanenju wurâta ḥga; naja amandi kaika ku aveta mâsi kaika kie-kie, aku ḥjinde itula naja kilalâŋgu pwataki pami tu naja nde pâri-tamâta mao. ¹³ Naja aveta vetâna kie taituni pa miki itogo uru aveta panzi kalo-tawana tamâta ḥgu pinde rârâni. Taitu vetâna toŋge naja uru aveta pa kinzi, ande vetâna taitu ḥjinde nâ naveta pa miki tia. Naja ḥjandai aveta malia pami ḥana mbaliŋa kalua naja ḥga. Tiambô naja aveta soki ḥana ḥjinde kâ, a? Ambo mine, ande naja ano pami tu kasoki nanenju vetâna potomule ḥjinde piti lâ tiniŋgu. ¹⁴ Munja naja amo kumi mbwaniŋgu rua lâ, kala ḥjine aluku lâ ḥana amâ amo kumi kilo. Andeta naja ma malia toŋge alami tia ndo. Miki kalonjo ḥga; naja ilorŋu pa mbaliŋa tia. Naja ilorŋu pa miki warakami nâ. ḥjinde nde duvi mine; kinzi lâlû kiri-kiri ḥjandai sikai wurâta ḥana sikatonanzi tinanzi-tamanzi ḥana kelekele ḥga. Kinzi tamâta nenzi wurâta nde ḥana sikatonâna ku kelekele silanzi. ¹⁵ Mine nde naja ma ao nanenju kelekele ndoni imâ pami ḥana avila nemí kalo-tawana kâ, aku ma andeka nâ ḥana aveta mine. Aku naja ma andeka mine nâ ḥana apayaula warakâŋgu tona ḥana avilami. Mao nâ, naja ilorŋu ndo ikeno pami; tiambô miki kakura tu kao ilomi tini mwata nâ imâ pa naja, tiya? ¹⁶ Ambo mine tâku tia tâku, ande miki kasama tu naja munja malia toŋge alami tia. Andeta miki pinde kaporo tu, “Mao nâ, Paulo ḥjandai ino pa kinda lâ nia yo ḥana kelekele kalua i. Taitu i nde tamâta ḥana iporo ḥgua kanya mona-mona kâ, kala ilanje kinda ku itapa kelekele saje kinda.” ¹⁷ Opopo, naja akai lajeŋa pami lâ nanenju vetâna ndia, a? Munja naja aonzi tamâta pinde simâ pami. Tiambô kinzi ḥjinde sikai naja ndamwâŋgu ku silajemi wa sipanawe nemí kelekele wa, a? Tia ndo. ¹⁸ Munja naja ano kaika pa Titi tu imâ pami, ḥjineŋga ao i tava ninda-nambwe toŋge, kala kinzi rua soka silâ simo kumi. Tiambô Titi ikai lajeŋa pami tâ ku ipanawe nemí kelekele, a? Tiambô maka rua ḥjandai kamo tava ilo-kalo taitu nâ, a? Tiambô maka rua nema vetâna nde piti-piti, a? Tia ndo!

¹⁹ Tiambô miki warakami ilomi patea tu ḥgua rârâni maka kaŋgere ḥjine nde ḥana iveta maka kapâŋga tamâta ara lâ naomi, a? Tia ndo! Maka kamo Kirisi ne wurâta tamâta, kala

lâ Maro Kindeni nao maka kaporø ñgua mao nâ pami. Niñgu-nambwe wukale, vetâja rârâni maka kaveta nde ñana duvi taitu ñine nâ: maka iloma tu kapu tini kaika pa nemi kalo-tawana. ²⁰ Naja kalonju loko tu mambo naja amâ apângä pami, ande naja ma amora tu miki ñandai kamo katogo naja ilonju tu ma kamo mine. Aku tiambo miki kala ma kamora tu naja ñandai amo atogo miki ilomi tu ma amo mine. Naja kalonju loko tu naja ma amora vetâja potomule kie-kie imo ñginimi mine; pawaja wa padadâja wa wisi-nâna wa tanya-kaika wa ñgua pavaligina wa ñgua nao-muli wa pandekanâja wa pazavaruna kie-kie wa. ²¹ Naja kalonju loko tu mambo amâ apângä pami, ande nanengu Maro Kindeni ma iveta manjeti pa naja kilo lâ miki naomi. Naja kalonju loko tu ma amora miki rârâ munja kaveta kiesaka, andeta miki ñandai kapalele ilomi kalomi ku kapu mulimi pa vetâja muso ñinde ñga. Naja aporo ñana tini-paluluâja ne mäsi potomule kie-kie miki pinde uru kaveta ñinde. Ambo mine, ande naja ma kalonju sukâja ñalae tina.

13

Kinzi ma sipakatona sondo ñana nenzi kalo-tawana kâ

¹ Muñga naja amo kumi mbwaniñgu rua lâ, kala ñine naja ma amâ amo kumi kilo. Ñinde iyoke Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Ambo tamâta tonje iveta soki, aku tamâta rua wa ñato ilonzi tu ma simandi lâ ñgua nia ku sisowe ñgua lâ i tini, ande ara, ñgua-samâja tamâta ma ikura tu ilojo nenzi ñgua ku iveta sondo. Ambo tamâta taitu nâ itu isowe ñgua lâ tamâta ñinde tini, ande ñgua-samâja tamâta ma ilojo i ne ñgua tia.”

² Muñga, lâ zo ñinde naja apilemi lâ ñinenja ataulo amâ amo kumi kilo, ande naja aporo ñgua kaika panzi tamâta pinde muñga siveta kiesaka. Kala ñine amo malawae, andeta naja ma aporo ñgua kaja taituni kilo panzi tamâta ñinde sitavanzi tamâta pinde. Nanengu ñgua ñinde nde mine; ambo naja ma ataulo amo kumi kilo, ande naja ma agera miki tia ndo. ³ Miki katu kasama mine; tiambo naja Paulo akai Kirisi tamwata kawa kala atula ñgua, tiya? Ayo, naja ma amâ apângä pami, ñinenja miki ma kasama ñinde marumbu lâ. Kalonju ñga; lâ Kirisi ne zo ñana itu miki nemi vetâja sondo kâ, ande i ma ivea ne walo tia ndo. I ma itula ne walo kaika ñinde pwataki pami. ⁴ Mao nâ, Kirisi ipile ne walo kaika ñinde kala kinzi sipu i lâ kâi popole tini imâte lâ. Andeta muli ñga Maro Kindeni ne walo kaika iparjo i imandi sânda kala imo via kilo. Aku maka pâri-tamâta kala mine nâ; maka kapasipa lâ taitu kuku Kirisi, ande kala nema kaika tia mine nâ. Ande lâ zo ñana maka ma kamâ kapângä pami, ande Kirisi Via Tamwata ma imo kuma, kala Maro Kindeni ne walo kaika ma ipângä nia yo pami.

⁵ Ara ñana miki ma kalea sondo pa warakami nemi vetâja ku kakai samâja pa warakami nemi ilo-kalo. Ñinenja miki ma kakura tu kasama nemi kalo-tawana kilala pwataki. Yesu Kirisi tamwata nde imo ilomi. Tiambó miki kazizâla ñana ñinde kâ, tiya? Taitu miki kalonju ñga; ambo nemí kalo-tawana nde mao tia, ande Kirisi imo ilomi tia.

⁶ Naja ilonju tu miki ma kasama ñine sondo; maka ñandai kambe ñana samâja ñga. Maka nde Kirisi ne pâri-tamâta mao kanaroj. ⁷ Ambo miki katu maka nema wurâta ñana katula pâri ara kâ nde ipângä ara tia, ande naja ma kalonju loko ñana ñinde kâ tia. Maka uru kano kaika pa Maro Kindeni tu ma ivilami ñana kapu mulimi pa vetâja potomule kie-kie rârâni, ñana tu maka iloma ñalae tu miki ma kapaveta kuku vetâja ara nâ. Andeta maka ñandai iloma tu kinzi tamâta ma sisuka maka ñama kâki kala kakai noja mine ñga.

⁸ Maka kakura tu katawa ñgua mao ndue, ande tia ndo. Maka kakura tu kaveta wurâta taitu nâ,aku ñinde nde wurâta ñana kasuka ñgua mao tu ipângä nia yo. ⁹ Mine nde lâ zo ndia nemí walo ikeno pami, andeta maka nema walo ikeno pama tia, ande maka uru kamo kandeka nâ. Ikura zo zo maka kano pa Maro Kindeni tu ma ivetami kapângä kalo-tawana tamâta sondo ndo. ¹⁰ Nanayoni Maro ñalae ipatea naja tu akai i ndamwa ku aveta wurâta ñine ñana avilami tu kamandi kaika kâ. I ñandai ilo tu naja ma ayaulami ñga. Kala ñine naja amo malawae ñjanami yo, andeta aŋgere ñgua kaika ñine lâ pepa tini

ku ao imâ pamî ñana duvi ñine kâ; lâ zo ndia naña ma ataulo amo kumi kilo, ande naña tiniñgu pwâka tu ma aleleami aporo ñgua kaika mine pamî.

Paulo kawa kari ara panzi

¹¹ Niñgu-nambwe wukale, nanenju ñgua kala imâ imotu lâ ñine, kala kawâñgu kari ara imâ pamî. Naña ilongu tu miki ma kamakâsa ñana kapângâ kalo-tawana tamâta sondo. Aku ilongu tu miki ma kapono muli pa nanenju ñgua, ku kamo tava ilo-kalo taitu nâ wa kapaveta kuku wisi-pisi ne mâsi wa. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni, ina tini-mwasa warika wa wisi-pisi warika wa, i tamwata ma imo kumi.

¹² Ara ñana miki rârâni taitu-taitu ma katajo nimi-nambwe mbaunzi, itogo kinda kalo-tawana tamâta uru taveta mine. ¹³ Maro Kindeni ne tamâta rârâni kawanzi kari ara imâ pamî.

¹⁴ Maro ñalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo ku miki rârâni, tava Maro Kindeni ne tini-mwasa wa Koroani Sapâñja ne mâsi ñana iveta kinda tamo ilonda kalonda taitu nâ.

GALESIA

Pepa Paulo iñgere panzi kalo-tawana tamâta simo Galesia tâno

Galesia nde tâno tonge Rom ikatona, aku Juda tamâta rârâ simo ñinde. Paulo munja imo Galesia tâno itula pâri ara panzi mbwani rua (Pâri Tamâta 13:51, 18:23), kala kalo-tawana tamâta ñgu pinde simâ sipânga ku silele pâri ara ipânga kie tonge. Kinzi siporo tu mäsi ñana tapono muli pa ñgua tukuña kâ nde nzâla ñana tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta Paulo iñgere ñgua ñine panzi iporo kaika tu ñana nenda kalo-tawana nâ, ande Maro Kindeni ikai kinda piti lâ kondoma ilo. Nenda vetâna ara ikura tu iveta kinda tamo sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia.

¹ Na ja pâri-tamâta Paulo. Kinzi tamâta ñalañala ñandai sipatea na ja kala apânga pâri-tamâta ñga,aku tamâta tonge ñandai io na ja ñana alâ atula pâri ara ñga. Yesu Kirisi anja Tama Maro Kindeni, inani kala munja ipano Yesu lâ mateja nianzi imandi imo via kilo, kinzi rua sipatea na ja ñana aveta wurâta ñine. ² Na ja amo taitu kunzi tamâta pinde uru siveta wurâta kuku na ja, kala anjere ñgua lâ pepa ñine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Galesia tâno.

³ Kinda Tamânda Maro Kindeni anja Maro Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pami. ⁴ Yesu Kirisi iveta ikura Tamânda Maro Kindeni ne pateâna mine, kala ipile tamwata ne via ku imâte ñana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Iveta mine ñana iyaute kinda piti lâ tâno ñine ne vetâna potomule. ⁵ Mine nde ara ñana kinda ma tapanea Maro Kindeni tasuka i ña kâki ikura zo zo. Mao.

Pâri ara taitu nâ ikeno

⁶ Opopo, na ja ilonju kura tia ndo ñana miki nemí vetâna kâ! Muñgani, Maro Kindeni isarâwa pami tu kakai Yesu Kirisi ne wisi-wisi ñinde. Andeta miki walele nâ kapu mulimi papa i,aku kamandi ñana kapaipa kuku pâri ara kie tonge. ⁷ Anja pâri ara ñinde nde pâri ara mao, ande tia ndo. Taitu tamâta pinde siveta ñana sizavaru ilomi kalomi. Kinzi situ silele Yesu Kirisi ne pâri ara ñinde ipânga kaja tonge. ⁸ Andeta miki kalongo ñga; ambo maka warakama tâku samba ne anjelo tonge tâ ma katula pâri ara pami, andeta pâri ara ñinde ñandai rege-rege kuku pâri ara ñinde maka nanayoni katula pami, ande na ja ano pa Maro Kindeni tu i ma ikai tamâta iveta mine ku itambira ilâ yââ ñalae ne mbââ ilo, ma imo ñinde ku imo nâ. ⁹ Maka munja kaporø ñgua ndainani nâ, kala ñine na ja atu aporo ñgua kaja taituni kilo. Tamâta pinde uru situla pâri ara tonge pa miki, andeta pâri ara ñinde ñandai rege-rege kuku pâri ara ñinde munja miki kakai lâ. Mine kala na ja ano pa Maro Kindeni tu i ma itambiranzi tamâta ñinde silâ yââ ñalae ne mbââ ilo, ma simo ñinde ku simo nâ.

¹⁰ Na ja ñandai ilonju tu kinzi tamâta ma ilonzi ara pa na ja ñga. Na ja ilonju tu Maro Kindeni nâ ma ilo ara pa na ja. Aku na ja uru aporo ñgua mâru-mâru panzi tamâta, ande tia. Mao nâ, nia ndoyo na ja uru aporo ñgua mâru-mâru panzi tamâta. Andeta kalongo ñga; ambo vetâna ñinde ma ikeno pa na ja yo, ande na ja ma akura tu amo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta mao, ande tia. Andeta apile vetâna ñinde marumbu lâ.

Paulo parina ñana munja ipânga imo pâri-tamâta

¹¹ Niñgu-nambwe wukale, na ja ilonju tu miki ma kasama ñgua ñine sondo ndo; pâri ara ñinde munja atula pami, ande tamâta nâ nenzi ñgua, ande tia. ¹² Tamâta tonge ñandai itula pâri ara ñinde pa na ja ñga,aku tamâta tonge ñandai ipanana na ja ñga. Yesu Kirisi tamwata itula pâri ara pa na ja kala akai lâ.

¹³ Miki kalongo na ja parinângu lâ, na ja vetâna rârâ munja aveta ñinde. Miki kasama tu na ja munja apono muli sondo ndo pa Juda nenzi mäsi wa ñgua tukuña rârâni. Aku na ja akai kazâna ñalae panzi tamâta ñinde kalonzi tawana Yesu,aku atogo na ja azavarunzi kâ. ¹⁴ Na ja munja amandi kaika ndo ñana asuka timbuma nenzi vetâna rârâni kâki,aku

apolenzi nawalângu Juda tamâta limoa rârâ nana apono muli pa vetâna ñinde rârâni. ¹⁵ Taitu nia ndoyo, lâ zo ñinde naja nana ipaguguana tia yo, ande Maro Kindeni ipatea naja lâ, aku naja i ne wisi-wisi kâ, ande isarawa naja tu ma apângâ i ne pâri-tamâta. ¹⁶ Aku i ilo patea tu ma itula tamwata natu Yesu Kirisi kilala pwataki pana, naja naja ma akura tu atula i natu parina panzi tamâta lâ tinikoa ñgu. Aku lâ zo ñinde Maro Kindeni itula Yesu Kirisi kilala pwataki pa naja, ande naja ñandai alâ akasonjanzi tamâta pinde tu ma sipananana naja pâri ara kâ. ¹⁷ Aku lâ zo ñinde, naja ñandai akâki alâ pa Jerusalem lawea naja aporo panzi tamâta ñinde simunga pa naja naja simo pâri-tamâta. Lâ zo ndainani nâ, naja angenge naja Jerusalem laweaaku amandi alâ pa nia bilimu tonge ikeno Arebia tâno. Aku muli ñga ataulo alâ pa Damaskus lawea kilo.

¹⁸ Mbwera nato ilâ lâ, ñinenja akâki alâ pa Jerusalem lawea naja aveta mete kuku Petero. Andeta naja amo songo tia; amo ndaina kuku Petero ikura sânda rua nâ. ¹⁹ Lâ zo ñinde naja amo kuku Petero, ande naja aporo pa pâri-tamâta tonge, ande tia. Naporo pa Yamesi simbo nâ, ina nenda Maro Ñalae Yesu tai. ²⁰ Kala ñine naja apaimi lâ Maro Kindeni nao tu ñgua ñine kala angere lâ pepa tini, ande ñgua mao kanajo. ²¹ Naja amo kuku Petero lee marumbu lâ, ñinenja ataulo pa Siria tâno aῆga Silisia tâno kilo. ²² Lâ zo ñinde, kinzi kalo-tawana tamâta lâ Yesu Kirisi ne ñgu ñinde simo Judia tâno, ande kinzi ñinde sizizâla naja naja naonju. ²³ Taitu silojo nawalanzi situ naja parinângu mine tu, “Tamâta ñinde kala munja iveta kie sakamao pa kinda, ande kala zo ñine tamâtani ndaina uru itula pâri ara ñine kinda uru kalonda tawana. Taitu munjgani ikai wurâta naja izavaru pâri ara ndainani nâ.” ²⁴ Kinzi silojo pâri naja vetâna rârâni ñinde Maro Kindeni iveta pa naja, kala sipanea i ña.

2

Kinzi pâri-tamâta pinde sio ilonzi ilâ taitu kuku Paulo

¹ Naja amo lee, mbwera sajao kanajo napa ilâ lâ. Ñinenja maka rua Banabas rua kakâki kalâ Jerusalem lawea kilo. Aku naja akai Titi iyoka kuma tonâ.

² Maro Kindeni tamwata itula pa naja mine tu naja ma alâ amo Jerusalem. Aku lâ zo naja amo Jerusalem, ande naja atula pâri ara panzi, pâri ara ndainani naja uru atula panzi tamâta simo lâ tinikoa ñgu. Andeta naja ñandai aporo ñgua ñinde lâ tamâta rârâ naonzi ñga. Naja tiniñgu pwâka tu nanengu wurâta naja atula pâri ara kâ ma ipângâ kaa nâ. Mine kala akainzi kalo-tawana tamâta mbâna-mbâna pinde kalâ pa nia ñgarje, ñinenja aporo ñgua panzi. Tamâta pinde uru siporo ñgua ñananzi kalo-tawana tamâta ñinde mine tu, “Kinzi nde poe tamâta”. ³ Titi imo kuku naja,aku i nde Grik tamwata, i Juda tamâta tia. Aku Yesu Kirisi ne kalo-tawana tamâta lajera pinde siporo kaika tu maka ma kave Titi karae, itogo Juda nenzi mâsi mine. Andeta maka kaveta mine tia. ⁴ Kinzi kalo-tawana tamâta lajera ñinde sipavea nâ ku simâ maka ñginima. Kinzi sisama tu maka kaloma tawana Yesu Kirisi,aku kapile mâsi naja kapono muli pa Juda nenzi ñgua tukuña kâ, kala ilonzi tu silea pa nema vetâna. Ñgua tukuña ñinde nde itogo nimbu tonge munja Yesu Kirisi ipalalana piti lâ tinima, andeta kinzi ilonzi tu ma sio nimbu ñinde ilâ naja isusu maka kilo. ⁵ Andeta maka ñandai kasâu pa nenzi ñgua naja kave Titi karae ñga. Maka kamandi kaika,aku kapu nenzi ñgua rârâni ñinde ndue lâ. Maka tinima pwâka tu ñgua tukuña siñga ma imâ ikai Yesu Kirisi ne pâri ara nia. I ne pâri ara ñinde nde mao kanajo,aku ñine nde naja isuka miki ikura zo rârâni.

⁶ Lâ zo ñinde maka kapasau kunzi tamâta mbâna-mbâna ñinde, ande kinzi sisenje ñgua tonge lâ nanengu ñgua, ande tia. Tamâta pinde uru siporo ñgua ñananzi tamâta mbâna-mbâna ñinde mine tu, “Kinzi nde poe tamâta”. Andeta lâ naja warakângu nâ ilongu, ñgua ñinde nde kaa nâ, naja tu Maro Kindeni ilo naja tamâta ñanzi kâ, ande tia. ⁷ Kinzi tamâta mbâna-mbâna ñinde ilonzi kalonzi ipângâ tu Maro Kindeni wurâta ilua naja naja atula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ñgu, itogo nanayoni i wurâta ilua Petero naja itula pâri ara panzi Juda tamâta mine. Mine kala nenzi ñgua tia. ⁸ Mao nâ, Maro Kindeni walo kaika ilua Petero naja ma imo pâri-tamâta panzi Juda tamâta. Aku

mine nâ, Maro Kindeni tamwata ne walo kaika ilua naşa ყana amo pâri-tamâta panzi tinikoa ყgu. ⁹ Tamâta pinde uru siporo ყgu ყana Yamesi, Petero anja Yoane mine tu, "Kinzi nde poe tamâta". Andeta lâ zo ყana tamâta ყato ყinde ilonzi kalonzi ipângga tu Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa naşa lâ, ande kinzi sitaŋo maka rua Banabas rua mbauma, aku sikaima togo ninzi-nambwe wukale mine. ყineŋga kinzi wa maka wa kao iloma kaloma ilâ taitu, aku kapa ყgu mine tu maka ma katula pâri ara panzi tinikoa ყgu, anja kinzi ma situla pâri ara panzi Juda ყgu. ¹⁰ Kinzi siporo ყgu taitu nâ pa maka rua mine tu, "Maka iloma tu miki rua ma kagona mbumbu ყana kalanzi nawalânda kalo-tawana tamâta simo sugorai lâ Jerusalem lawea, itogo miki rua munja kaveta mine." Andeta nia ndoyo naşa iloŋgu patea tu naşa ma aveta vetâŋjani ndaina.

Paulo itula Petero ne vetâŋja soki pwataki

¹¹ Andeta muli ყga Petero imâ imo Antiock lawea ikura zo pinde,aku pa zo ყinde naşa amandi i tamwata nao aku ambita pâta kanajo, ყana tu iveta vetâŋja soki ndo. ¹² Mao nâ, nia ndoyo iveta vetâŋja ara ყana isajona ika kâpwa kunzi kalo-tawana tamâta lâ tinikoa ყgu. Andeta muli ყga, tamâta pinde lâ Yamesi ne ყgu simâ sipângga lâ, ყineŋga Petero itaulo pa Juda nenzi mâsi ყana tininzi piti ndo ყananzi tamâta lâ tinikoa ყgu. I ne vetâŋja ყinde nde duvi mine; iruru ყananzi kalo-tawana tamâta ყgu ყinde uru sipaveta kuku Juda nenzi vetâŋja rârâni. ¹³ Aku kinzi Juda ყgu kalo-tawana tamâta rârâni kala sipono muli pa Petero ne vetâŋja lajeŋa ყinde. ყineŋga sisowe Banabas ilo kalo, ande kala iveta vetâŋja lajeŋa ndainani nâ kunzi tona.

¹⁴ Naşa amora tu kinzi ყandai sipono muli sondo pa pâri ara ne ყgu ყga. Tia ku naşa amandi kinzi rârâni naonzi aku apai Petero tu, "Noko nde Juda tamwata, andeta kupile Juda nenzi vetâŋja ku kupaveta kuku tinikoa ყgu nenzi vetâŋja. Mine nde ყana sâ kâ ყga noko kuporo kaika panzi tamâta lâ tinikoa ყgu tu ma sipaveta kuku Juda nenzi vetâŋja, a?"

Ambo tamâta tonge kalo tawana Yesu, ande ipângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao

¹⁵ ყineŋga naşa apai Petero tu, "Kinda tinânda sipagugua kinda tapângga Juda laluna. Mine kala kinda ყandai tamo tatogonzi 'kiesaka tamwatanzi' lâ tinikoa ყgu. ¹⁶ Aku kinda tasama tu ambo tamâta tonge ikai wurâta ყalae ყana ipono muli pa Mose ne ყgu tukuŋa, ande vetâŋja ყinde ikura tu iveta i ipângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Ambo tamâta tonge kalo tawana Yesu Kirisi, ande i ne kalo-tawana ყinde nâ ikura tu iveta i ipângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Aku kinda kala mine nâ tao nenda kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi lâ, ყana tu kinda tasama ყine; nenda kalo-tawana ყinde iveta kinda tapângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Kinda tapile nzâla ყana toka Mose ne ყgu tukuŋa muli, ყana tu nzâla ყinde ikura tu iveta tamâta tonge ipângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo.

¹⁷ Kinda nenda kalo-tawana ikeno pa Kirisi,aku ilonda tu kalo-tawana ყinde iveta kinda tapângga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Aku lâ zo ყana kinda tapile nzâla ყana toka Mose ne ყgu tukuŋa muli, ande lâ ყgu tukuŋa nao kinda tapângga tatogonzi 'kiesaka tamwatanzi' lâ tinikoa ყgu mine. Mine kala ma taporo mana; tiambio ma taporo tu 'Kirisi tamwata ilo tu iveta kiesaka ipângga ყalae', tiya? Tia ndo kanajo! ¹⁸ Ambo naşa ma apile nzâla ყana ayoka Mose ne ყgu tukuŋa muli, andeta muli ყga naşa ma apono muli pa nzâlani ndaina kilo, ande vetâŋja ყinde ma itula pwataki tu naşa nde kiesaka tamwatanzi. ¹⁹ ყana tu Mose ne ყgu tukuŋa io naşa lâ nzâla ყinde ilâ pa mateŋa kâ. Andeta naşa iloŋgu tu aveta ikura Maro Kindeni ne pateŋja mine, kala apile nzâla ყinde marumbu lâ.

²⁰ ყinde itogo naşa amâte lâ kâi popole tini kuku Kirisi. Taitu kala ყine akai via wasaseki lâ. Naşa munja akai poe pa warakâŋgu neŋgu via, andeta kala ყine Kirisi imo iloŋgu,aku uru ikai poe pa naşa. Kala ყine naşa kalongu tawana Maro Kindeni Natu, inani tini mwasa ndo pa naşa kala ipile tamwata ne via ku imâte ყana ikai naşa piti lâ

kondoma ilo. Aku nanengu kalo-tawana njine uru igagati naşa ilonju kalonju njana aveta vetâja ara lâ tâno kulu.

²¹ Naşa tiniŋgu pwâka tu aveta Maro Kindeni ne wisi-wisi ipâŋga itogo kelekele kaa nâ mine. Kuloŋo njga; ambo Mose ne njua tukuŋa ikura njana iveta kinda tapâŋga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande Kirisi imâte koa tia nâ. Andeta tia.” Naşa Paulo aporo njua mine pa Petero.

3

Mâsi njana toka njua tukuŋa muli kâ, aŋga mâsi njana kalonda tawana Yesu Kirisi kâ

¹ Miki Galesia tamâta ilomi kalomi sondo tia ndo! Tamâta ea iyaula nemi ilo-kalo, a? Naşa munja atula Yesu parina pwataki pamî lâ. Mine kala itogo miki warakami kamora Yesu itâra lâ kâi popole tini imâte.

² Naşa atu akasoŋjami kasonjâja taitu nâ. Miki munja kaveta vetâja ndia njineŋga Koroani Sapâŋa imâ ilomi, a? Tiambo miki kapaveta kuku njua tukuŋa lâ, njineŋga kakai Koroani Sapâŋa, tiya? Tia ndo! Miki kaloŋo Yesu ne pâri ara aku kalomi tawana lâ, aku kalo-tawana njinde nâ ikai nzâla piti pa Koroani Sapâŋa tu imâ pamî. ³ Miki nde kapa ndo! Nia ndoyo, lâ zo njinde nemi kalo-tawana ipâŋga wasaseki, ande Koroani Sapâŋa ne kaika uru isukami. Aŋga lâ zo njine miki katu warakami nemi kaika ikura tu isuka nemi via lâ tâno kulu, a? ⁴ Malia pinde nde imâ ipâŋga pamî lâ; tiambo malia njinde isukami tia, a? Taitu nanengu morâŋa tu malia njinde nde isukami lâ. ⁵ Mao nâ, Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa ilua miki lâ, aku uru iveta mâsi kaika rârâ ipâŋga njinimi. Tiambo Maro Kindeni imora tu miki uru kapaveta kuku Mose ne njua tukuŋa,aku njana duvi njinde kâ iveta kie ara njinde pamî, tiya? Tia ndo! Miki kaloŋo pâri ara aku kalomi tawana, aku njana duvi njinde kâ iveta mine pamî.

⁶ Miki kalomi njere sondo njana Abraham kâ. Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Abraham kalo tawana Maro Kindeni, aku njana i ne kalo-tawana njinde kâ, ande ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

⁷ Mine nde kaloŋo njga; tamâta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi, kinzi njinde sipâŋga sitogo Abraham ne vâsa mao. ⁸ Nia ndoyo Maro Kindeni ilo patea tu tamâta pinde lâ tinikoa njua ma kalonzi tawana i, aku nenzi kalo-tawana njinde ma ivetanzi sipâŋga tamâta sondo lâ i nao. Mine kala nanayoni Maro Kindeni itula pâri ara pa Abraham mine tu,
“Noko kalo tawana naşa lâ, aku njana duvi njinde kâ naşa ma aveta keŋgu ara ndo panzi tamâta rârâni simo tâno ndoni.”

⁹ Mine nde Maro Kindeni iveta kie ara nâ panzi tamâta ea kalonzi tawana i, itogo munja iveta pa Abraham, ina tamâta njana kalo-tawana mao kâ.

¹⁰ Taitu tamâta ea ilonzi tu nzâla njana soka Mose ne njua tukuŋa muli nde nzâla njana sipâŋga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande Maro Kindeni ma izavarunzi tamâta njinde. Njana tu i kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Mose ingere njua tukuŋa lâ pepa tini ikeno lâ. Ambo tamâta tonge njandai ipaveta mao kuku njua tukuŋa njinde rârâni taitu-taitu ikura zo rârâni, ande Maro Kindeni ma izavaru tamâta njinde.”

¹¹ Aku Maro Kindeni kawa njua tonge kala ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Tamâta ea kalonzi tawana Maro Kindeni, ande kinzi tamâta njinde simo ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao, aku sikai via mao.”

Njua njinde itula pwataki pa kinda tu ambo tamâta tonge itu ipono muli pa Mose ne njua tukuŋa, ande i ne vetâja njinde ikura tu iveta i ipâŋga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia. ¹² Njana tu mâsi njana tapono muli pa Mose ne njua tukuŋa kâ, ande ikeno piti ndo njana kalo-tawana ne mâsi. Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Tamâta ea uru ipono muli mao pa njua tukuŋa rârâni ikura zo rârâni, ande tamâta njinde ma ikai via mao.” Andeta tamâta tonge ikura tu iveta mine, ande tia.

¹³ Andeta Kirisi ikai kinda niânda, aku Maro Kindeni izavaru i ndo lâ. Vetâja njinde ne duvi nde mine; Maro Kindeni kawa njua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Maro Kindeni

ma izavaru tamâta ea itâra lâ kâi popole tini". Aku ɣana Kirisi ne vetâna ɣinde kâ, ande iyaute kinda piti lâ ɣgua tukuja ne zavaruja. ¹⁴ Mungani Maro Kindeni ipa ɣgua kuku Abraham tu i ma iveta vetâna ara tonje. Aku Yesu Kirisi ne mateja ikai nzâla piti panzi tamâta lâ tinikoa ɣgu ɣana vetâna ara ɣinde ma ilâ pa kinzi tona. Mine kala ɣana nenda kalo-tawana kâ, ande kinda takura tu takai Koroani Sapâna lâ ilonda, ikura Maro Kindeni ne ɣgua pâna mine.

Mose ne ɣgua tukuja ɣandai isoki ɣgua pâna Maro Kindeni iveta kuku Abraham ɣinde piti ɣga

¹⁵ Niŋgu-nambwe wukale, kala ɣine naja ma aporo ɣgua ɣana kinda tamâta nenda mâsi tonje. Ambo tamâta rua ma singere ɣgua lâ pepa tini ɣana vetâna tonje ilonzi patea tu ma siveta, ande nenzi ɣgua ɣinde ipâŋga itogo ɣgua pâna kaika mwasina, aku tamâta tonje ikura tu itoto nenzi ɣgua ɣinde tâku isenje ɣgua tonje ilâ kuku ɣgua ɣinde tâ, ande tia. ¹⁶ Nanayoni, Maro Kindeni ipa ɣgua kuku Abraham tava i ne vâsa, ɣana i ma muli iveta kie ara panzi. Maro Kindeni ne ɣgua pâna ɣinde nde ikeno lâ pepa tini tamora lâ. Maro Kindeni ipai Abraham mine tu, "Naja ma aveta keŋgu ara papa noko ne vâsa." I ɣandai iporo tu, "Naja ma aveta keŋgu ara panzi noko ne vâsa kinzi", ande tia. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni ɣandai iporo ɣananzi tamâta rârâ ɣga. Iporo ɣana tamâta taitu nâ, ina kala Kirisi.

¹⁷ Nanenju ɣgua ɣine ne duvi ande mine; nia ndoyo Maro Kindeni ipa ɣgua ndainani nâ kuku Abraham. Simo lee,aku mbwera 430 ilâ lâ, ɣinenja Maro Kindeni itula ɣgua tukuja pa Mose. ɣgua tukuja nde ipâŋga muli, taitu tukuja ɣinde ikura ɣana itoto Maro Kindeni ne ɣgua pâna munjâna ɣinde ku iveta ipâŋga kaa nâ, ande ikura tia. ¹⁸ Ambo mâsi ɣana tapono muli pa tukuja kâ ikura tu igagati Maro Kindeni ɣana iveta kie ara pa kinda, ande i ne ɣgua pâna munjâna ɣinde nde ipâŋga itogo kelekele kaa nâ. Andeta tia. Kinda tasama tu Maro Kindeni mungani ipa ɣgua tu ma iveta kie ara pa Abraham, aku ɣana i ne ɣgua pâna ɣinde nâ, ande iveta vetâna ndainani papa i.

¹⁹ Ambo mine, ande Maro Kindeni itula ɣgua tukuja pa Mose ɣana duvi mana, a? ɣinde nde duvi mine; Maro Kindeni ilo tu tamâta rârâni ma sisama sondo tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Mine kala iveta ne ɣgua pâna munja lâ, ɣinenja itula tukuja pa Mose tona ɣana i ma itula panzi tamâta. I ipatea tu kinzi Juda tamâta ma sipono muli pa tukuja ɣinde lee, ikura lâ zo ɣinde Abraham ne Vâsa ma imâ ipâŋga, inani kala tamâta ɣinde Maro Kindeni ne ɣgua pâna iporo ɣana. Taitu kaloko ɣga; Maro Kindeni tamwata ɣandai itula tukuja ɣinde panzi tamâta ɣga. Itula ɣinde panzi ajelo, ɣinenja kinzi kala situla papa kuleja tamâta Mose. ²⁰ Andeta Maro Kindeni ne ɣgua pâna nde kelekele ɣalae tina, ipole ne ɣgua tukuja, ɣana tu Maro Kindeni tamwata iveta ɣgua pâna ɣinde kuku Abraham. Tamâta tonje ikai ɣgua ɣinde ku ilâ itula pa Abraham, ande tia.

ɣgua tukuja ne wurâta nde ɣana ikai kinda talâ pa Kirisi

²¹ Mine kala Mose ne ɣgua tukuja uru ikai kazâna pa Maro Kindeni ne ɣgua pâna rârâni, tiya? Tia ndo kanajo! Ambo Maro Kindeni munja itu tukuja kie tonje panzi tamâta, aku tukuja ɣinde ikura tu via mao ilanzi, ande tamâta ea sipono muli pa tukuja ɣinde ma sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. ²² Andeta tia. Maro Kindeni kawa ɣgua ikeno lâ pepa tini mine tu, "Kiesaka nde itogo wâlo kaika mine ilitanzi tamâta rârâni marumbu lâ." Mine kala Maro Kindeni iveta kie ara panzi tamâta ɣinde uru kalonzi tawana Yesu Kirisi, ikura munja ipa ɣgua tu ma iveta mine.

²³ Mungani, lâ zo ɣinde nzâla ipâŋga tia yo ɣana kinda takura tu kalonda tawana Yesu Kirisi, ande Mose ne ɣgua tukuja ipa wâlo kaika lâ tininda. Kinda tamo mine lee, ikura lâ zo ɣinde kalo-tawana ne nzâla ipâŋga nia yo lâ. ²⁴ Mine kala ɣgua tukuja imo itogo nenda koipu munjâna mwasina, aku ne wurâta nde ɣana ikai kinda talâ pa Kirisi. Mine kala ɣana nenda kalo tawana kâ, ande kinda tapâŋga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao.

²⁵ Anja lâ zo ɣine, ande ɣgua tukuja imo nenda koipu kilo, ande tia, ɣana tu kalo-tawana ne nzâla nde imâ ipâŋga lâ.

Kinda nenda kalo-tawana iveta kinda tapânga Maro Kindeni natu wukale

²⁶ Miki kalomi tawana Yesu Kirisi, aku ñana kalo-tawana ñinde kâ Maro Kindeni iveta miki rârâni kapânga i natu wukale lâ. ²⁷ Muñga, lâ zo ñinde miki kakai lââ-liliña, ande miki kapaipa lâ taitu kuku Kirisi. Kala ñine Kirisi kilala itura miki ndo lâ, itogo nemí pasawaja mwasina. ²⁸ Mine kala miki Juda tamâta wa miki tamâta lâ tinikoa ñgu wa; miki tamâta uru kaveta wurâta koa tia nâ wa miki tamâta kamo ara wa; miki tamâne wa miki taine wa; miki rârâni kalongo ñga. Lâ Maro Kindeni nao, ande miki rârâni kamo rege-rege nâ, ñana tu miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, kala kamo ñgu taitu. ²⁹ Miki kamo Yesu Kirisi ne ñgu. Mine kala miki kamo Abraham ne vâsa toná, aku Maro Kindeni ma iveta kie ara ndainani nâ pa miki, ikura munja ipa ñgua tu ma iveta pa Abraham mine.

4

Yesu Kirisi ipalalana ñgua tukuja ne nimbu piti lâ tininda

¹ Miki kalomi ñgere ñananzi lâlu kiri-kiri. Muli ñga lâlu ñinde ma sikai tamanzi nenzi tâno wa kelekele ndoni. Andeta lâ zo ñana kinzi simo lâlu kiri-kiri yo, ande kinzi simo rege-rege nâ kunzi tamanzi nenzi wurâta tamâta, kinzi ñinde uru siveta wurâta koa tia nâ. ² Tamâta pinde uru sikai poe panzi lâlu kiri-kiri ñinde,aku uru sikatona nenzi kelekele toná. Kinzi siveta mine lee, ikura lâ zo ndia tamanzi sipatea tu natunzi ñinde ma sikai nenzi kelekele rârâni ñinde. ³ Aku kinda kala tamo mine nâ. Muñga, lâ zo ñinde tamo tatogonzi lâlu kiri-kiri mine, ande ñgua tukuja kiri-kiri ñana tâno ñine ne vetâja kaa kaa nâ uru ikai poe kaika pa kinda.

⁴ Kinda tamo mine lee, ñinenga zo ipânga lâ, ikura Maro Kindeni ne pateâja mine. Aku lâ zoni ndaina, Maro Kindeni isupwa i tamwata Natu indue imâ imo tâno kulu. Ipânga tamâta mao,aku uru imo Mose ne ñgua tukuja kalo. ⁵ I imâ ñana ipalalana ñgua tukuja ne nimbu piti lâ tamâta tinanzi, ñana kinda rârâni ma tapânga tamo Maro Kindeni natu wukale.

⁶ Maro Kindeni isupwa i Natu ne Koroani imâ imo ilonda lâ,aku vetâja ñinde itula pwataki tu miki kamo Maro Kindeni natu wukale. Aku Koroani Sapâja ñinde uru ipano ilonda kalonda kala tata pa Maro Kindeni tu, “Mama, Mama”. ⁷ Mine kala ñgua tukuja ma ikai poe kaika pa miki kilo, ande tia. Miki taitu-taitu kamo Maro Kindeni natu wukale. Mao nâ, miki nde Maro Kindeni natu wukale. Mine kala Maro Kindeni ma iveta kie ara pa miki taitu-taitu, itogo munja ipa ñgua tu ma iveta panzi i natu wukale mine.

Paulo kalo loko ñalae ñananzi Galesia kalo-tawana tamâta

⁸ Muñga, miki ñandai kasama Maro Kindeni kilala sondo ñga. Mine kala lâ zo munjâja ñinde miki kamo tamâta ñana kaveta wurâta koa tia nâ panzi maro pinde. Andeta maro ñinde nde maro lajeña nâ. ⁹ Taitu kala ñine miki kapaipa kuku Maro Kindeni marumbu lâ. Andeta nanengu ñgua ñine nde sondo tia, ñana tu Maro Kindeni ipaipa kuku miki. Mine nde ñana sâ kâ ñga miki ilomi tu kapono muli kilo papa ñgua tukuja kiri-kiri ñana tâno ñine ne vetâja kaa kaa, a? Ñana sâ kâ ñga ilomi tu kelekele sugorai ma ikai poe kaika pamí kilo, a? ¹⁰ Opopo, miki uru kapaveta kuku Juda nenzi ñgua tukuja kiri-kiri ñana zo sapâja kie-kie wa kârja-nuja ne zo kie-kie wa,aku miki katu vetâja mine ma ivetami kapânga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. ¹¹ Naña kalongu loko ñalae tina ñana miki kâ! Tiambo nanengu wurâta rârâni munja aveta ñana avilami kâ nde ilâ kaa nâ, a?

¹² Niñgu-nambwe wukale, munja, lâ zo ñinde naña amo kumi, ande miki wa naña wa kalonda tawana tu ñgua tukuja ñandai ikura tu iveta kinda tapânga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao. Naña ano pamí tu miki ma kakai ñgua tukuja ne wâlo piti lâ tinimi kilo, ñana miki ma kamo ara, itogo naña uru amo mine. Muñga, miki ñandai kaveta vetâja soki tonge papa naña ñga. ¹³ Kalomi ñgere sondo ñga; nia ndoyo, naña amo kuku miki tia yo. Ñinenga pukoja ikai naña,aku pukoja ñinde ikai nzâla piti pana tu ma amâ atula pâri ara pamí. ¹⁴ Lâ zo ñinde, nanengu pukoja ñinde iveta malia ñalae ndo pamí. Taitu miki ñandai kapu mulimi papa naña ñga,aku miki ñandai kasoki naña ñga. Miki

kaveta vetâja ara ndo pana, itogo vetâja ndia miki ma kaveta pa Maro Kindeni ne aŋelo tonge tâku Kirisi tamwata tâku.

¹⁵ Lâ zo ŋjinde, ande miki uru ilomi ara ku kamo kandeka nâ. Aŋga lâ zo ŋjine, ande nemi ndekâja ŋjinde ikeno ndia, a? Naŋa aporo ŋgua mao kanajo; muŋga, lâ zo ŋjinde naŋa amo kumi, ande miki ilomi ŋalae ndo tu kavila naŋa. Mine kala, ambo miki ma kakura tu kapasiki matami piti kalua naŋa ŋjana ivilana kâ, ande miki ma kaveta mine nâ. ¹⁶ Mana mana, a? Naŋa uru atula ŋgua mao nâ pamî, aku ŋjana duvi ŋjinde kâ miki katu naŋa nde nemi kazâja tamâta, a?

¹⁷ Miki kalorjo ŋga. Tamâta pinde uru sikai wurâta kaika ŋjana siporo ŋgua karja mona-mona pamî ŋjana sisowe ilomi kalomi kâ. Taitu kinzi ilonzi tu sivila miki, ande tia ndo. Ilonzi tu miki ma kapu mulimi pa naŋa, aku kapono muli pa nenzi ŋgua. ¹⁸ Ambo tamâta tonge itu ivila miki sondô, aku ŋjana duvi ŋjinde kâ ikai wurâta ŋjana isowe ilomi kalomi kâ, ande ŋjinde ara. Mao nâ, ambo naŋa amo kuku miki tâku amo malawae ŋjanami tâ, ande vetâja kie mine nde ara ndo.

¹⁹ Naŋa natunju wukale, naŋa ilonju malia ndo ŋjanami kilo, itogo taine ilo malia lâ paguguna ne zo. Naŋa ma amo mine lee, ikura lâ zo ndia nemi kalo-tawana ma ilâ sondô ndo pa Kirisi. ²⁰ Naŋa ilonju ŋalae tu amâ amo kumi. Ambo naŋa ma amo kumi, ande naŋa ma aporo ŋgua mwasa nâ pamî. Oyae, naŋa kalonju loko ŋjanami!

Hagar kuku Sara rua parinanzi

²¹ Miki tamâta pinde ilomi tu kamo Mose ne ŋgua tukuŋa kalo. Ayo, miki tamâta ŋjinde kalorjo nanengu ŋgua ŋjine sondo ŋga. Tiambo miki kazizâla tâ ŋjana ŋgua tukuŋa ne duvi, a? ²² Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu Abraham ipulianzi natu tamâne rua sipâŋga. I kaiwa tonge, i ŋjana mine Hagar, ande imo Abraham ne wurâta taine kaa nâ. Hagar ipagugua natu tamâne tonge ipâŋga, i ŋjana mine Ismael. Aŋga Abraham kaiwa mao, i ŋjana mine Sara, ande i ŋjandai taine ŋjana iveta wurâta koa tia nâ. Sara kala ipagugua natu tamâne tonge ipâŋga, i ŋjana mine Isaka. ²³ Wurâta taine kaa nâ ŋjinde natu nde ipâŋga lâ vetâja kie taituni itogo kinda tamâta uru tapulianzi natunda mine. Aŋga Abraham kaiwa mao ŋjinde natu nde ipâŋga lâ vetâja kie tonge; Maro Kindeni munjani ipa ŋgua kuku Abraham tu natu ŋjinde ma ipâŋga, kala ŋgua pâŋa ŋjinde ipâŋga kanajo.

²⁴ Kala ŋjine naŋa ma atambira ŋgua lâ taine rua ŋjinde tininzi. Kinzi rua nde sitogo ŋgua pâŋa rua. Hagar nde itogo ŋgua pâŋa siŋga ŋjinde Mose ikai lâ Sinai tuu kulu,aku i natu wukale simo Mose ne ŋgua tukuŋa kalo. ²⁵ Hagar nde itogo Sinai Tuu, tuu ŋjinde imandi lâ Arebia tâno. Aku mine nâ, lâ zo ŋjine, ande Hagar itogo Jerusalem lawea tona, ŋjana tu Mose ne tukuŋa uru ikai poe kaika panzi tamâta simo Jerusalem lawea ŋjinde tona. ²⁶ Andeta Jerusalem lawea mao nde Maro Kindeni ne lawea ikeno âta ŋjinde,aku kelekele tonge ŋjana ikai poe kaika panzi tamâta simo lawea ŋjinde, ande tia. Lawea ŋjinde nde itogo kinda tinânda mwasina. ²⁷ Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Noko taine niŋga, noko kundeka! Noko taine niŋga ŋjai, nokoni ŋjandai kusama paguguna ne nâna, ande noko kusuŋa kawa kâki tava ndekâja nâ! ŋjana tu muŋga noko kaiwa tamâne ipileno ku ilâ lâ, andeta noko ma kupaguguanzi natu rârâ,aku kambwaŋenzi ma ipole taine ŋjinde natu kambwaŋenzi, ina kala kaiwa tamâne imo kuku yo.”

²⁸ Niŋgu-nambwe wukale, miki kamo katogo Isaka mine, ŋjana tu Maro Kindeni munja ipa ŋgua tu miki ma kamo i natu wukale. ²⁹ Muŋga, ande Abraham natu Ismael, ina kala ipâŋga itogo natunda uru sipâŋga mine, ande ikai kazâja papa Abraham natu Isaka, ina kala Koroani Sapâŋga ne walo iveta ipâŋga lâ. Aku lâ zo ŋjine, ande kinda kala tamora vetâja mine nâ. ³⁰ Miki kalomi ŋgere sondo ŋjana Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini. Muŋga, ŋgua imâ pa Abraham mine tu, “Kusoki wurâta taine kaa nâ ŋjinde tava i natu silâ. Wurâta taine natu ikura ŋjana ikai tama ne kelekele pinde, itogo i kaiwa mao ŋjinde natu ma muli ikai, ande tia.” ³¹ Mine nde niŋgu-nambwe wukale, kinda tasama

tu kinda ḷandai tatogonzi wurâta taine kaa nâ ḷinde natu wukale ḷga. Kinda tatogonzi Abraham kaiwa mao ḷinde natu wukale.

5

Kinda ma tamo piti ndo ḷana ḷgua tukuja ne nimbu

¹ Kirisi ilo tu kinda ma tamo tininda soo nâ. Mine kala ipalalana ḷgua tukuja ne nimbu piti lâ tininda marumbu lâ. Ayo, miki kamandi kaika, aku kapu mulimi panzi tamâta ea ilonzi tu Mose ne ḷgua tukuja ma ikai poe kaika pamí kilo!

² Miki kalongo sondo ḷga. Naña Paulo warakângu apaimi tu ambo miki ilomi tu karae-veja ne mâsi ma ivetami kapângu tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, aku ḷana duvi ḷinde kâ miki ma kasâu panzi Juda tamâta tu ma sive karaemi, ande Kirisi ne mateña ma ikura ḷana ivilami tia ku tia ndo. ³ Naña aporo ḷgua kaika pamí kilo mine; tamâta ea isâu panzi Juda tamâta tu ma sive i karae, ande tamâta ḷinde imo ḷgua tukuja ndoni kalo. ⁴ Miki tamâta ea uru kapaveta kuku Mose ne tukuja, aku ḷana nemí vetânya ḷinde kâ miki katu ma kapângu tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, ande miki tamâta ḷinde kapatâpa warakami piti ndo lâ ḷana Kirisi kâ, kala kapu mulimi pa Maro Kindeni ne wisi-wisi marumbu lâ. ⁵ Anja maka kaloma tawana Kirisi, aku Koroani Sapângu uru isukama ḷana kao tinima ḷana zo muli kâ, lâ zo ḷinde Maro Kindeni ma iporo tu maka kamo iloma mbâra-imbâra lâ i nao. ⁶ Tamâta ea kinzi sipaipa kuku Yesu Kirisi lâ, kinzi ḷinde sisama mine; lâ Maro Kindeni nao, ambo tamâta tonge ikai karae-veja ne mâsi lâ tini tâku tia tâku, ande ḷinde nde kelekele kaa nâ. Taitu kalongo ḷga; ambo tamâta tonge kalo tawana Kirisi, aku ne kalo-tawana ḷinde igagati i ḷana tini mwasa ndo panzi i tini pinde, ande vetânya taituni ḷinde nde vetânya mao.

⁷ Muñga miki uru kao nemí kalo-tawana ilâ sondo ndo pa Kirisi. Anja tamâta ea ipono nzalamí, kala kapu mulimi pa Maro Kindeni ne ḷgua mao kâ, a? ⁸ Vetânya mine ḷandai iyoka pa Maro Kindeni imâ ḷga, ḷana tu Maro Kindeni uru isarâwa pamí tu kalâ kamo kuku i. ⁹ Miki kalomi ḷgere sondo ḷga. “Yisi tini mwata ikura ḷana ipundia puroja ndoni.” * ¹⁰ Andeta Maro ḷhalae ipu tini kaika pa naña, kala kalongo tawana tu miki ma koka mulingu, aku ma kapu mulimi pa karae-veja ne mâsi. Tamâta ea itu iyaula ilomi kalomi ḷana kelekele ḷinde kâ, ande naña asama tia. Taitu naña asama tu Maro Kindeni ma ipare nia pa tamâta ḷinde. ¹¹ Niñgu-nambwe wukale, tamâta pinde silâje ku siporo tu naña uru atu ḷgua kaika panzi tamâta ḷana ma sikai karae-veja ne mâsi lâ tininzi. Andeta kalongo ḷga; ambo naña ma aporo ḷgua kaña mine, ande kinzi Juda tamâta ma sikai kazârja pa naña tia. Ambo naña ma asâu ḷana karae-veja ne mâsi kâ, ande kinzi Juda tamâta ma wisinzi nâna kilo ḷana ḷgua ḷana Yesu ne mateña lâ kâi popole tini kâ, ande ma tia. Andeta naña ḷandai asâu ḷana mâsi ḷinde ḷga. ¹² Kinzi tamâta ḷinde uru sizavaru ilomi kalomi. Mine nde ikeno pa kinzi warakanzi; ambo situ sipaive warakanzi karaenzi, ande ara ḷana ma sipaive karaenzi ndoni!

¹³ Niñgu-nambwe wukale, miki kalongo ḷga. Maro Kindeni munjani ipateami ḷana ma kamo piti ndo ḷana ḷgua tukuja ne nimbu kâ. Taitu miki ma ilomi mine tu, “Ara, mine nde maka ma kapaveta kuku ilo-kalo siñga ne vetânya kilo”, mine ndimo. Ara ḷana miki taitu-taitu ma kao ilomi ndo ilâ panzi kalo-tawana tamâta, aku kaveta vetânya ara nâ panzi ḷana isukanzi kâ. ¹⁴ ḷgua tukuja taituni nâ inzuku Mose ne ḷgua tukuja rârâni. ḷgua tukuja ḷinde nde mine; “Noko ma tini mwasa panzi tini pinde, itogo noko tini mwasa pa tamwata mine”. ¹⁵ Miki kapakatona sondo ḷga! Miki uru kapambita wa kakai kazârja potomule lâ warakami ḷginimi, itogo ḷgoa ḷgoi uru siveta mine. Ambo miki ma kapile mâsi ḷinde tia, ande ma kapayaula warakami ndo lâ.

Koroani Sapângu ne vetânya, anja ilo-kalo siñga ne vetânya

* ^{5:9:} ḷgua siñja ḷine nde duvi mine; tamâta taitu nâ ne vetânya soki ikura ḷana iyaula tamâta rârâ ilonzi kalonzi.

¹⁶ Na ja apaimi tu ambo miki ma kapaveta kuku vetâja ndia Koroani Sapâja itula pam i kura zo zo, ande miki ma kakura ñana kapaveta kuku ilo-kalo singa ne vetâja potomule, ande tia.

¹⁷ Kinda tasama tu ilo-kalo singa uru ikai kazâja pa Koroani Sapâja, aku Koroani Sapâja kala uru ikai kazâja pa ilo-kalo singa mine nâ. Kinzi rua uru sipara ku simo nâ. Mine kala vetâja ndia miki ilomi patea tu kaveta, ande miki kakura ñana kaveta vetâja ñinde, ande tia. ¹⁸ Andeta kalongo ñga; ambo Koroani Sapâja uru ikai poe pam, ande ñgua tukuja ne wurâta ikeno ñana ikai poe pam, ande tia. ¹⁹ Miki kasama lâ ñana ilo-kalo singa ne vetâja kâ. Ilo-kalo ñinde uru igagatinzi tamâta ñana siveta vetâja potomule kie-kie mine; vetâja ñana sipalulua tininzi potomule kâ, anga vetâja sakamao kie-kie, ²⁰ anga vetâja ñana sipaneanzi maro lajeja kâ, anga vetâja ñana siveta nzâmbé sakamao kie-kie kâ, anga vetâja ñana sikai kazâja panzi tininzi pinde kâ, anga vetâja ñana sipawa ñgua kâ, anga vetâja ñana sipadâda kâ, anga vetâja ñana wisinzi nâna kâ, anga vetâja ñana sipasuka warakanzi tininzi kâ, anga vetâja ñana sipwa pwapwataki kâ, ²¹ anga vetâja ñana ilonzi yosi kâ, anga vetâja ñana sinu lâ kaika ku sidauda kâ, anga vetâja ñana sitara kawanzi pakâe-pakâe potomule kâ, anga vetâja kie-kie mine. Murja na ja aporo ñgua pam, kala ñine aporo ñgua ka ja ñainani kilo; tamâta ea kinzi uru siveta vetâja kie mine, ande kinzi tamâta ñinde ma sikura tu simo Maro Kindeni ne ñgumbi ilo, ande tia.

²² Taitu Koroani Sapâja uru iveta ilo-kalo ara tava vetâja ara ipânga lâ ilonda kalonda. Ñinde itogo Koroani Sapâja ipula kanaño ipânga lâ kinda nenda via mwasina. Vetâja arara ñinde, ande mine; vetâja ñana tininda mwasa ndo panzi tininda pinde kâ, anga vetâja ñana ndekâja kâ, anga vetâja ñana wisinda pisi kâ, anga vetâja ñana wisinda nâna walele tia kâ, anga vetâja ñana kalonda sukâja ñananzi tamâta kâ, anga vetâja ñana taveta kenda ara panzi tamâta kâ, anga vetâja ñana taveta ikura nenda ñgua pâja mine kâ, ²³ anga vetâja ñana tamo mwasa nâ kunzi tamâta kâ, anga vetâja ñana tapu mulinda pa vetâja potomule kie-kie kâ. Ñgua tukuja tonge indi kaika ñana vetâja kie mine, ande tia. ²⁴ Tamâta ea kinzi kalonzi tawana Yesu Kirisi, kinzi ñinde rârâni siple ilo-kalo singa ñinde marumbu lâ. Ñinde itogo kinzi sипу ilo-kalo singa ñinde lâ kâi popole tini imâte lâ. ²⁵ Koroani Sapâja via mao ilua kinda lâ. Mine nde ara ñana kinda ma tapono muli pa vetâja ndia Koroani Sapâja ipatea pa kinda. ²⁶ Kinda ma tapasuka warakânda tininda ndimo. Aku kinda ma taveta vetâja pinde panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta ñana iveta wisinzi nâna kâ, mine ndimo. Aku kinda ma tapadâda ndimo.

6

Kinda ma taveta vetâja ara nâ panzi tamâta

¹ Andeta ninju-nambwe wukale, miki kalongo ñga; ambo miki kasama tu nawalami kalo-tawana tamâta tonge iveta kiesaka, ande ara ñana miki tamâta ea Koroani Sapâja uru ikai poe pam ñinde ma naomi mwasa nâ kavila tamâta ñinde ñana katu ne vetâja sakamao ñinde sondo kâ. Taitu miki warakami taitu-taitu ma kapakatona sondo ndo. Tia ma Sadana ikai samâja pam, aku miki kala ma kaveta kiesaka tona. ² Ara ñana miki ma kavilanzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta ñana sikale nenzi malia kâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande nemi vetâja ñinde ma iyoke Kirisi ne tukuja. ³ Ambo tamâta kaa tonge ipasuka tamwata tini, ande tamâta ñinde ipalâje nâ. ⁴ Ara ñana kinda taitu-taitu ma talea sondo pa warakânda nenda vetâja. Ambo tamâta tonge ne vetâja nde ara, ande i ma ikura tu indeka ñana i tamwata nâ ne vetâja. Andeta wurâta ikeno pa kinda ñana talea pa tamâta tonge ne vetâja, ande tia, ⁵ ñana tu wurâta ikeno pa kinda rârâni taitu-taitu ñana tapakatona warakânda nenda vetâja.

⁶ Ambo tamâta tonge uru ipanananzi ñgu pinde ñana Maro Kindeni kawa ñgua, ande ñgu ñinde ma sivila nenzi pananâja ñinde, aku ma kelekele ara pinde silua.

⁷ Miki ma kapalâje warakami ndimo. Tamâta tonge ikura ñana ikai lajeja pa Maro Kindeni tia ndo. Kani ja vâsa ndia noko kupau lâ tâno ilo, ande tâno ñinde ma ipulia

kanija ndainani nâ. ⁸ Aku mine nâ, tamâta ea kinzi uru tininzi mwasa pa ilo-kalo singa kala soka muli, ande njinde itogo kinzi sipau vetâja kiesaka lâ ilonzi kalonzi, aku muli ñga vetâja njinde ma io kanajo sakamao, aku kinzi tamâta njinde ma sipayaula ndo. Anja tamâta ea kinzi uru tininzi mwasa pa vetâja ara ndia Koroani Sapâja ilo papa, ande njinde itogo Koroani Sapâja io kanajo ara ndo lâ ilonzi kalonzi. Kanajo ara njinde nde via mao, ñana ma simo vianzi mine ku simo nâ. ⁹ Mine kala kinda ma takai wulitia ñana taveta vetâja ara kâ ndimo. Ambo kinda ma tamandi kaika ñana taveta vetâja ara kâ, ande muli, lâ zo ndia Maro Kindeni ipatea lâ, ande kinda ma takai vetâja ara njinde ne kulu, itogo takai kâpwa lâ tâno ilo mine.

¹⁰ Mine kala lâ zo ndia kinda takura tu taveta vetâja ara pinde panzi tininda pinde, ande ara ñana ma taveta mine nâ. Ambo kinda ma taveta vetâja ara mine panzi nindambwe kalo-tawana tamâta, ande njinde ma ara ndo.

Paulo indeka ñana Kirisi ne mateja lâ kâi popole tini

¹¹ Kala ñine na ja Paulo warakângu mbaunjgu angere ñgua ñaina lâ pepa tini imâ pamî. Aku miki kamora nanerjgu ñgererja mâsi ñine ipânga ñalae.

¹² Miki kalojo ñga. Kalo-tawana tamâta lanjeja pinde ilonzi tu ma simo tamâta ara ndo lâ Juda tamâta ñalajala naonzi. Mine kala kinzi uru siporo ñgua kaika pamî tu miki ma kakai karae-veja ne mâsi lâ tinimi. Kinzi nenzi vetâja njinde ne duvi nde mine; ambo kinzi ma situla ñgua tu, “Yesu ne mateja lâ kâi popole tini iveta kinda tapânga tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao”, ande kinzi Juda tamâta ñalajala ma sikai kazâja panzi. Aku tininzi pwâka tu kazâja mine ma ipânga panzi. ¹³ Kinzi kalo-tawana tamâta lanjeja njinde warakanzi ñandai sipaveta sondo kuku Juda nenzi ñgua tukuja ñga, andeta ilonzi tu miki ma kakai karae-veja ne mâsi lâ tinimi. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma sikura ñana sipasuka warakanzi tininzi.

¹⁴ Anja na ja ma apandekâna warakângu, ande tia, aku ma apanea tamâta tonge wa vetâja tonge, ande tia ndo. Na ja ma andekana ku apanea nenda Maro Yesu Kirisi simbo nâ ñana i ne mateja lâ kâi popole tini. Na ja kalojgu tawana i, aku ñana duvi njinde kâ apu mulingu pa tâno ñine ne ilo-kalo wa vetâja marumbu lâ,aku tâno ñine ne kelekele ikura tu ilele iloñgu kalongu kilo, ande tia. ¹⁵ Ambo tamâta tonge ma ikai karae-veja ne mâsi lâ tini tâku tia tâku, ande ñine nde kelekele kaa nâ. Taitu miki kalojo ñga; ambo Maro Kindeni ma ilele tamâta tonge ilo kalo, kala ipânga itogo tamâta wasaseki ndo, ande vetâja mine nâ nde kelekele mao.

¹⁶ Maro Kindeni ne kalo-sukâja tava ne wisi-pisi imo kunzi tamâta ea sipono muli pa nanerjgu ñgua ñine. Kinzi tamâta njinde nde simo Maro Kindeni ne ñgu mao.

¹⁷ Na ja tiniñgu pwâka ndo tu tamâta tonge ma malia ilua na ja kilo. Tamâta pinde munja sikai kazâja pa na ja, ande kala nzimba nia kie-kie nde ikeno tiniñgu. Aku nzimba nia njinde itula pwataki tu na ja amo Yesu ne wurâta tamâta mao.

¹⁸ Niñgu-nambwe wukale, nenda Maro ñalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo kuku miki rârâni. Mao.

EFESUS

Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Efesus lawea

Paulo imo luma sakamao ilo jana ne wurâta jana itula pâri ara kâ, ande ingere ngua jnine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Efesus lawea lâ Esia tâno (Pâri Tamâta 24:27). I munja imo Efesus lawea mbwani rua (Pâri Tamâta 18:18-21, 19). Ingere ngua jnine jana ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta. Ipanananzi tu kinda rârâni tamo togo Yesu kie-mbalau mine, anga Yesu nde imo kulu-kâmba pa kinda. Aku itula vetâna arara pinde panzi tona jana kinzi ma sipaveta kuku. Paulo iporo ngua jana kelekele pinde ikura tu ivila kinda lâ zo jana Sadana ikai kazâna pa kinda (6:10-18).

¹ Naja Paulo, naja amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni ne pateâna mine. Naja angere ngua lâ pepa jnine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne tamâta kamo Efesus lawea, miki jninde kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ kala uru kamandi kaika nâ. ² Kinda Tamânda Maro Kindeni anga Maro ïjalaes Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pam.

Kinda kalonda tawana Kirisi, kala Maro Kindeni samba ne kelekele arara rârâni ilua kinda lâ

³ Tapanea nenda Maro ïjalaes Yesu Kirisi ne Maro Kindeni, ina Yesu Tama. Kinda tapaipa kuku Kirisi lâ, aku jana duvi jninde kâ Maro Kindeni iveta kie ara pa kinda ku samba ne kelekele arara rârâni ilua kinda marumbu lâ. ⁴ I iveta kie ara pa kinda mine: nia ndoyo, lâ zo jninde Maro Kindeni jandai ipulia tâno ipârâna ngâ, ande ipatea kinda mungani lâ jana tapaipa kuku Kirisi kâ. Ipatea tu kinda ma tamo i tamwata ne tamâta ku ma tamo ilonda mbâra-mbâra ndo lâ i nao, nenda soki tonge tia. ⁵ Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda. Mine kala nia ndoyo ipatea tu Yesu Kirisi ma iveta kinda tapârâna tamo i tamwata natu wukale. Maro Kindeni ilo patea tu ma iveta mine, kala iveta lâ. ⁶ Maro Kindeni ne wisi-wisi nde ïjalaes tina ku ara ndo, aku i io jninde imâ pa kinda itogo wisi-ara mine, ne kulu tia. Maro Kindeni itula ne wisi-wisi jninde pwataki lâ i Natu tini, natuni jninde i tini mwasa ndo papa. Mine nde ara jana kinda ma tapanea Maro Kindeni tasuka i ja kâki. ⁷ Maro Kindeni ne wisi-wisi nde ïjalaes ndo! Mine kala io Yesu Kirisi ilâ imâte jana iko kinda piti lâ kondoma ilo, aku i see jninde izavaru kiesaka piti lâ tininda. ⁸ Mao nâ, Maro Kindeni ne ilo-kalo nde ïjalaes tina ku ara ndo. Mine kala io ne wisi-wisi imâ more-more ïjalaes pa kinda lâ. ⁹ Munjani, Maro Kindeni ne pateâna ikeno paveâna nâ, andeta nia ndoyo i ipatea tu Yesu Kirisi ma itula jninde pwataki pa kinda. ¹⁰ Maro Kindeni ne pateâna jninde nde mine; muli ngâ, lâ zo sondo ndo, ande i ma igona kelekele rârâni munja ipulianzi jninde ku ma ionzi simo lâ taitu. ïjinenga i ma io Kirisi ikai maro pa samba wa tâno nenzi kelekele jninde rârâni.

¹¹ Maro Kindeni uru iveta ikura i tamwata ne pateâna nâ. Aku nanayoni, lâ nia ndoyo, ande i tamwata ipatea tu maka Juda tamâta pinde ma kapaipa kuku Kirisi ku kamo Maro Kindeni ne ngu mao. ¹² Ipatea tu maka Juda tamâta ma kamunga panzi tamâta rârâni jana kaloma tawana Kirisi ku kao tinima papa i tu ma iveta kie ara pama. I ilo tu maka ma kapanea i kasuka ja kâki. ¹³ Maka kamo lee ku muli, ïjinenga miki tamâta lâ tinikoa ngu kalorâna pâri ara lâ, aku ngua mao jninde iyautemi piti lâ kondoma ilo. Lâ zo jninde, miki kala kapârâna Maro Kindeni ne ngu mao, katogo maka mine. Miki kao nemí kalo-tawana ilâ pa Kirisi lâ, ïjinenga Maro Kindeni ipono muli pa i ne ngua pârâna munjâna kala io Koroani Sapârâna imâ imo miki ilomi, itogo kilala tonge jana itula pwataki tu miki kamo i ne tamâta sondo. ¹⁴ Munjani Maro Kindeni ipa ngua tu ma iveta kie ara nâ panzi ne tamâta,aku Koroani Sapârâna itula pwataki tu ngua pârâna jninde ma ipârâna kanaro mao pa kinda. Mine kala kinda tasama tu muli, ande i ma ikai ne tamâta kinda talâ tamo ara ndo kuku i. Tapanea i tasuka ja kâki!

Paulo ino pa Maro Kindeni tu i ma itula ilo-kalo ara panzi Efesus ngu

¹⁵⁻¹⁶ Maro Kindeni iveta ne ḷguā pâṇja ḷjinde ipâṇga kanajo pa miki lâ. Mine kala naja uru kawâŋgu ndanje ilâ pa Maro Kindeni ḷana miki kâ. Muŋga, lâ zo ḷjinde naŋa alojo parinami tu miki kalomi tawana Yesu Kirisi ku kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni, ande naŋa kawâŋgu ndanje papa i mine nâ. Aku kawâŋgu ndanje mine lee ikura lâ zo ḷine. Naŋa uru kalongu ḷgere ḷanami lâ zo rârâni naŋa akai noŋa papa i.

¹⁷ Naŋa uru ano pa nenda Maro ḷalae Yesu Kirisi ne Maro Kindeni, ina kinda Tamânda, aku i ara tamwata. Naŋa ano tu i ne Koroani Sapâṇja ma ipananami ḷana i ne vetâŋa kâ, aku naŋa ano tu Koroani Sapâṇja ma itula Maro Kindeni tamwata kilala pwataki pamitona, ḷana miki ma kasama i kilala sondo kâ. ¹⁸ Naŋa uru ano papa i tu ma io ne sinâla imâ ipane ilomi kalomi. Ambo i ma iveta mine, ḷneneŋga miki ma kasama kelekele ḷato ḷine: miki ma kasama tu kinda ma muli tamo kuku i, aku i ilo tu miki ma kao tinimi sondo ndo ḷana zo ḷjinde kâ; aŋga miki ma kasama tu i ma iveta kie ara ndo panzi ne tamâta, ikura ne ḷguā pâṇja munjâŋa mine; ¹⁹ aŋga miki ma kasama tu i ne walo kaika uru iveta wurâta lâ i ne kalo-tawana tamâta kinda ilonda kalonda, aku walo kaika ḷjinde nde ḷalae tina. Walo tonge ipakura kuku i ne walo ḷjinde, ande tia ndo. Nanayoni ikai ne walo kaika ndainani nâ, ²⁰ aku ipaŋo Yesu Kirisi imandi lâ mateŋa nianzi imo via kilo, ḷneneŋga io i isajona pa i tini pa wia kâ lâ samba lawea. ²¹ Kirisi imo ikai maro mine lâ samba lawea, aku ipolenzi koroani kaika kie-kie rârâni simo lâ nia maa sikai poe pa kelekele kie-kie. I ḷa ḷalae ndo, ipole ḷoa rârâni lâ nia ndoni, lâ zo ḷine wa zo muli-muli mine nâ.

²² Maro Kindeni io Kirisi ikai Maro ḷalae pa kelekele ḷjinde rârâni, aku ipatea tu kinzi kalo-tawana tamâta ḷgu rârâni ma simo i kalo tona. ²³ Kinzi kalo-tawana tamâta ḷgu nde simo sitogo Kirisi kie-mbalau mwasina, aku sipipi ndo lâ i ilo, itogo i kala uru ipazeze tamwata lâ kelekele rârâni ilonzi ku ipipi ndo lâ ilonzi mine nâ.

2

Muŋga kinda tamo tatogonzi mateŋa tamâta mine, andeta Maro Kindeni via mao ilua kinda lâ

¹ Muŋga, ande miki kapaveta kuku vetâŋa soki wa kiesaka kie-kie wa. Mine kala lâ zo munjâŋa ḷjinde miki kamo katogonzi mateŋa tamâta mine lâ Maro Kindeni nao. ² Lâ zo munjâŋa ḷjinde, ande miki kapaveta kuku tâno ḷine ne mâsi sakamao. Miki kapono muli pa koroani saka nenzi koipu Sadana, ina kala uru ikai poe panzi koroani saka ḷjinde kala simo tava nenzi kaika lâ nia maa. Aku Sadana nde koroani ndainani uru ikai poe pa tamâta pinde ilonzi kalonzi lâ zo ḷine tona, kinzi ḷjinde taŋanzi kaika pa Maro Kindeni.

³ Mao nâ, muŋga kinda rârâni tamo tatogonzi tamâta ḷjinde, aku tapaveta kuku ilo-kalo singa nâ. Lâ zo ḷjinde kinda taveta vetâŋa ndia warakânda ilonda patea tu taveta. Mine kala lâ zo munjâŋa ḷjinde, ande kinda kala tamo tamâta ḷana takai Maro Kindeni ne wisi-nâna kâ, itogo nenda vetâŋa soki-soki ḷjinde ne kulu mine. ⁴⁻⁵ Mao kanajo, kinda warakânda nenda kiesaka ḷjinde iveta kinda tapâṇga tatogonzi mateŋa tamâta mine lâ Maro Kindeni nao. Taitu Maro Kindeni ne kalo-sukâŋa wa tini-mwasa pa kinda nde ḷalae tina. Mine kala lâ zo munjâŋa ḷjinde, ande i via mao ilua kinda lâ, itogo via mao ḷjinde muŋga ilua Kirisi mine. Maro Kindeni nde wisi-wisi warika,aku ḷana duvi ḷjinde kâ iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. ⁶ Kinda tapaipa kuku Kirisi lâ,aku ḷine itogo Maro Kindeni ipaŋo kinda tamandi tamo viânda kilo kuku Kirisi,aku itogo Maro Kindeni io kinda takai maro kuku Kirisi lâ samba lawea. ⁷ I ne vetâŋa ara ḷjinde nde duvi mine; i ilo tu tamâta ndoni lâ zo muli-muli ma sisama tu i ne wisi-wisi nde ḷalae tina. Aku Yesu Kirisi ne tini-mwasa pa kinda itula Maro Kindeni ne wisi-wisi ḷjinde kilala pwataki. ⁸ Miki kao nemí kalo-tawana ilâ pa Kirisi lâ. Mine kala ḷana Maro Kindeni ne wisi-wisi ḷjinde kâ, ande iyaute piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Miki kakura ḷana kapavila warakami mine, ande tia ndo. ḷjinde Maro Kindeni iveta pamitona itogo i ne wisi-ara mine. ⁹ Miki nemí vetâŋa ara pinde ḷandai igagati Maro Kindeni ḷana iyaute piti lâ kondoma ilo ḷga. Mine kala tamâta tonge ikura ḷana ipasuka tamwata tini ḷana i tamwata ne vetâŋa ara pinde kâ, ande tia. ¹⁰ Kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Mine kala Maro Kindeni

iveta kinda tapânga tamâta wasaseki, ñana ma taveta vetâja arara ikura zo rârâni. Aku i nanayoni ipatea vetâja arara ñinde pa kinda tu taveta kâ.

Kirisi ipupu kazâja imâte lâ, aku ivetanzi ngu rua simo taitu

¹¹ Miki tinami-tamami simo lâ ñgu pinde. Mine kala miki nde Juda tamâta tia. Aku miki kasama tu kinzi Juda tamâta uru siporo tu, “Maka nde Maro Kindeni ne ñgu sondo, ñana tu maka kakai karae-veja ne mâsi lâ tinima.” Andeta kinzi uru siporo ñgua ñana miki tamâta lâ tinikoa ñgu mine tu, “Kinzi nde Maro Kindeni ne ñgu tia, ñana tu kinzi ñandai sikai karae-veja ne mâsi lâ tininzi ñga”. Andeta ñgua kaya mine nde ñgua kaa nâ ñana tamâta nâ nenzi mâsi kâ. Mine kala ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo ñana ñjine kâ; ¹² Muñgani, miki kamo lâ tinikoa ñgu, aku miki kasama Kirisi kilala tia. Lâ zo ñinde miki kamo lombo nâ, ñana tu miki kamo piti ndo ñana Maro Kindeni ne pateâja tamâta simo lâ Isrel ñgu. Lâ zo muñgâna ñinde miki kamo niaka ñana Maro Kindeni ne ñgua pâja kâ. Miki kazizâla ñana Maro Kindeni kâ, aku miki kakura tu kao tinimi ñana vetâja ara tonje tu ma imâ ipânga pami lâ zo muli kâ, ande tia. ¹³ Muñga miki kamo malawae mine. Taitu lâ zo ñjine, ande miki kapaiipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku Kirisi ipaliri i tamwata see tu ikai nzâla piti pami ñana kalâ kamo i tini laiti.

¹⁴⁻¹⁵ Kirisi tamwata nde wisi-pisi warika. Mine nde ina iveta maka Juda ñgu kamo iloma taitu kunzi tinikoa ñgu. Muñga Juda ñgu sikai kazâja panzi ñgu pinde rârâni, aku kazâja ñinde iveta Mose ne ñgua tukuña ipânga itogo ñgumbi ñana ipunzi pwapwataki simo piti piti. Andeta Yesu Kirisi ne mateja ipu ñgumbi ñinde pwataki lâ, aku izavaru kazâja ñinde piti lâ. Aku lâ zoni ndaina, ande Kirisi izavaru walo piti lâ Mose ne ñgua tukuña tava ñgua tukuña kiri-kiri pinde rârâni tona. I ne vetâja ñinde nde duvi mine; i ilo tu igonanzí ñgu rua ñinde sipasipa lâ taitu kuku i, ku ivetanzi sipânga ñgu wasaseki. Aku i ne vetâja ñinde iveta kinda tamo tava wisinda pisi nâ. ¹⁶ Kirisi imâte lâ kâi popole tini ñana itunzi ñgu rua ñinde simo lâ see ñgu taitu,aku imâte ñana ikainzi sitaulo simâ pa Maro Kindeni kilo. Aku lâ kâi popole tini, ande ipupu kazâja munja ikeno tamâta ñgininzi ñinde imâte ndo lâ. ¹⁷ Kirisi imâ lâ,aku itula pâri ara ñana i ne wisi-pisi kâ pwataki pa miki tinikoa ñgu, miki ñinde munja kamo malawae ndo ñana Maro Kindeni kâ. Aku itula pâri ara ndainani nâ panzi Juda ñgu tona, kinzi ñinde munja simo Maro Kindeni tini laiti. ¹⁸ Kirisi igona kinda rârâni tamo see ñgu taitu nâ. Mine kala Koroani Sapâja taituni ñinde uru ivila kinda rârâni, maka Juda tamâta wa miki tamâta lâ tinikoa ñgu wa, ñana kinda takura tu tamandi Tamânda Maro Kindeni nao.

Kinda kalo-tawana tamâta rârâni nde tamo Maro Kindeni natu wukale

¹⁹ Mine kala lâ zo ñjine, ande miki tamâta lâ tinikoa ñgu kamo katogonzi tamâta lombo mine, ande tia. Miki kamo lâ ñgu taitu kunzi Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta, kala kamo katogo i natu wukale mine. ²⁰ Miki katogo luma tonje Maro Kindeni ipa kâki mine. I munja ingunu maka pâri-tamâta tavanzi ñgua-tulâja tamâta kamo katogo luma ñinde ne ñgunu-ñgunu. Arja Yesu Kirisi tamwata nde imo luma ñinde ne ñgunu-ñgunu tina mao. ²¹ Luma ñinde ne tuka rârâni nde sipasenje lâ taitu ku sipaipa ndo kuku Kirisi nâ. Aku Maro Kindeni ñandai iveta luma ñinde ndoni marumbu ñga. I ma imo ipa luma ñinde kâki lee, ikura lâ zo ndia luma ñinde ma ipânga itogo Maro ñjalae tamwata ne luma sapâja mao mine. ²² Aku miki kala kapaiipa kuku Kirisi mine nâ. Mine kala Maro Kindeni igona miki kamâ kamo taitu kunzi kalo-tawana tamâta rârâni. Miki rârâni kapânga katogo Maro Kindeni ne luma mao,aku i tamwata ne Koroani Sapâja uru imo luma ñinde ilo.

Paulo ne wurâta nde ñana itula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ñgu

Kolosi 1:24-27

¹ Miki rârâni kapânga katogo Maro Kindeni ne luma mao mine,aku ñana duvi ñinde kâ na ja Paulo uru akai no ja papa i tu ma ivilami. Kala zo ñjine na ja amo luma sakamao

ilo, ḷana tu naja aveta wurâta pa Yesu Kirisi ḷana atula pâri ara pa miki tamâta lâ tinikoa ḷgu.

² Naja atu miki kalongo naja parinângu tâ. Maro Kindeni ipatea naja tu ma aveta wurâta ḷine ḷana avila miki kâ, aku ḷine itula pwataki tu i ne wisi-wisi ikeno pa naja.

³ Maro Kindeni tamwata itula ne vetâŋa paveâŋa ḷinde pwataki pa naja marumbu lâ. Naja munja nâ angere ḷgua mbuku taitu pami ḷana ḷine kâ. ⁴ Ambo miki ma kapono ḷgua ḷinde sondo, ande ma kasama tu naja asama Kirisi ne vetâŋa paveâŋa ḷinde kilala sondo lâ. ⁵ Lâ zo munjâŋa rârâni, ande Maro Kindeni ḷandai itula vetâŋa paveâŋa ḷinde ipâŋga nia yo panzi tamâta ḷga. Arŋa lâ zo ḷine, ande Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa itula ḷine pwataki lâ panzi ne pâri-tamâta wa kinzi ḷgua-tulâŋa tamâta wa, kinzi ḷinde i munja ipateanzi papa i tamwata. ⁶ Maro Kindeni ne vetâŋa paveâŋa ḷinde ande mine; pâri ara ikai nzâla piti pa miki tamâta lâ tinikoa ḷgu, ḷana miki kakura tu kapâŋga kamo lâ see ḷgu taitu kuku maka Juda tamâta. Mine kala Maro Kindeni ne vetâŋa ara imâ pa miki tona, aku Yesu Kirisi iveta Maro Kindeni ne ḷgua pâŋga munjâŋa ḷinde ipâŋga kanaŋo pa kinda rârâni.

⁷ Maro Kindeni io ne wisi-wisi imâ pa naja itogo wisi-ara mine, ne kulu tia. Aku ḷana i ne wisi-wisi ḷinde kâ ande ipatea naja apâŋga i ne wurâta tamâta ḷana atula pâri ara ḷine kâ. I ne walo kaika nde iveta wisi-wisi ḷinde imâ pa naja. ⁸ Naja amo atogo tamâta kaa nâ lâ Maro Kindeni ne tamâta rârâni naonzi. Taitu i ne wisi-wisi imâ pa naja lâ, kala i wurâta ara ḷinde ilua naja ḷana atula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ḷgu. Pâri ara ḷinde nde ara ndo, aku ipâŋga kelekele ḷalae tina kala ipole kinda tamâta nenda ilo-kalo. ⁹ Aku Maro Kindeni wurâta ara toŋge kilo kala ilana tona. ḷinde nde wurâta ḷana atula pwataki tu i ma iveta vetâŋa paveâŋa ḷinde mâsi mana. Maro Kindeni, inani nia ndoyo ipulianzi kelekele rârâni sipâŋga lâ, ande ipatea tu i ne vetâŋa ḷinde ma ikeno paveâŋa nâ ikura zo munjâŋa rârâni. ¹⁰ I wurâta ḷinde ilua naja ḷana duvi ḷine kâ; i ilo tu lâ zo ḷine, ande i ne kalo-tawana tamâta ḷgu ma situla i ne ilo-kalo kie-kie rârâni pwataki panzi koroani kaika simo samba ilo. ¹¹ Nia ndoyo, Maro Kindeni ipatea tu nenda Maro ḷalae Yesu Kirisi ma ikai nzâla piti panzi i ne ḷgu ḷana situla ilo-kalo ḷinde pwataki kâ, ande kala vetâŋjani ndaina nde ipâŋga lâ, ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine. ¹² Kinda kalonda tawana Kirisi, aku tapaipa kuku i lâ. Mine kala lâ zo ndia tamandi Maro Kindeni nao, ande kinda taruru tia. Kinda tasama tu i ma ilo ara nâ pa kinda.

¹³ Mine kala ḷine naja ano pami tu miki ma ilomi malia ḷana nâna ḷine naja uru akai ḷana avilami kâ, mine ndimo. Ara ḷana miki ma kandeka nâ, ḷana tu nanenâŋu nâna ḷine itula pwataki tu Maro Kindeni iveta kie ara pami lâ.

Paulo ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ivilanzi Efesus ḷgu ḷana simandi kaika kâ

¹⁴ Naja uru kalongu ḷgere ḷana vetâŋa ara ḷinde kinda Tamânda munja iveta pami, aku ḷine igagati ilongu kalongu ḷana apare tukunju ndue akai noja papa i. ¹⁵ I tamwata ḷa nde ikeno ne ḷgu rârâni tiniŋzi, kinzi ajelo ḷinde simo samba ilo wa kinda tamâta ḷine tamo tâno kulu wa. I nde kinda rârâni Tamânda. ¹⁶ I imo samba ilo, aku ikura tu iveta vetâŋa arara kie-kie. Mine kala naja ano papa i tu i ne Koroani Sapâŋa ma io ne walo kaika lâ ilomi kalomi, ḷana miki ma kakura tu kamandi kaika nâ. ¹⁷ ḷinenga nemi kalo-tawana ma ilâ sondo pa Kirisi, aku i ma imo ilomi. Aku naja ano papa Maro Kindeni tu miki ma tiniŋi mwasa ndo panzi tamâta rârâni, aku nemi tini-mwasa ḷinde ma isukami ḷana kamandi kaika kâ. ¹⁸ Ambo miki ma kamo mine, ande miki katavanzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma kakura tu kasama Kirisi ne tini-mwasa ḷinde kilala sondo. I ne tini-mwasa ḷinde nde ḷalae ndo. ¹⁹ Mao nâ, Kirisi ne tini-mwasa ḷinde nde ipole kinda tamâta nenda ilo-kalo marumbu lâ. Ambo miki ma kasama tini-mwasa ḷinde kilala sondo, ande Maro Kindeni tamwata kilala ma ipipi ndo lâ ilomi kalomi.

²⁰ Maro Kindeni tamwata ne walo kaika uru ikai wurâta lâ ilonda kalonda, aku walo kaika ḷinde nde ḷalae ndo. Mine kala vetâŋa ndia ilonda patea tu ma tano papa Maro Kindeni ḷana iveta kâ, ande i ikura ndo ḷana iveta vetâŋa ḷinde rârâni. ḷinde nde wurâta ḷalae papa i nde tia, ḷana tu i ne walo ipole kinda nenda ilo-kalo marumbu lâ. ²¹ Mine

nde ara ɣana kinda kalo-tawana tamâta rârâni ma talâ taitu kuku Yesu Kirisi ku tapanea Maro Kindeni tasuka i ɣa kâki, ma taveta mine ku tamo nâ. Mao.

4

Kinda kalo-tawana tamâta tamo tatogo Kirisi kie-mbalau mine

¹ Mine kala miki kalongo sondo ɣga. Naja uru aveta wurâta pa Maro ɣalae, aku ɣana duvi ɣine kâ naŋa amo luma sakamao ilo. Mine kala naŋa atu apaŋo ilomi kalomi, ɣana miki ma kapaveta kuku vetâŋa arara nâ, ikura Maro Kindeni ipatea pami lâ zo ɣinde isarâwa pami tu kao nemi kalo-tawana ilâ papa i.

² Ikura zo zo miki taitu-taitu ma kapatawa warakami tinimi, aku kamo mwasa nâ kunzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Miki ma wisimi nâna walele panzi ɣana vetâŋa soki siveta pami, mine ndimo. Miki ilomi ndo ikeno panzi; mine nde miki ma kazavaru nenzi vetâŋa soki ɣinde piti lâ. ³ Koroani Sapâŋa ikura tu ivetami kamo ilomi kalomi taitu nâ. I ne wisi-pisi nde imo kumi, aku wisi-pisi ɣinde itogo wâlo ɣana ipa miki kamo ɣgu taitu. Mine nde ara ɣana miki ma kaveta wurâta kaika ɣana kamo ilomi kalomi taitu mine.

⁴ Kinda kalo-tawana tamâta tamo see ɣgu taitu nâ, aku Koroani Sapâŋa taitu nâ imo. Aku mine nâ, Maro Kindeni ilo tu miki ma kamâ taitu ku kao tinimi pa i tu ma iveta kie ara pami, ikura muŋga itula pwataki mine, lâ zo ɣinde isarâwa pami tu kalomi tawana i.

⁵ Maro ɣalae taitu nâ imo, anŋa kalo-tawana taitu nâ ikeno, anŋa lââ-liliŋa taitu nâ ikeno.

⁶ Aku Maro Kindeni taitu nâ imo, ina kinda tamâta rârâni Tamânda. Ikai maro pa kinda rârâni wa, imo isala kinda rârâni wa, imo kinda rârâni ilonda wa.

⁷ Taitu Maro Kindeni io ne wisi-wisi ɣalae ɣinde imâ pa kinda taitu-taitu ɣana taveta wurâta pinde, ikura Kirisi iwae pa kinda mine. ⁸ ɣana duvi ɣinde kâ, Maro Kindeni kawa ɣgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Ikâki ilâ imo âta ndo, aku lâ zo ɣinde ikainzi ne kazâŋa tamâta soka muli silâ, kinzi ɣinde muŋga ipolenzi lâ paranya ilo ku wâlo nâ ipanzi kaika lâ. Andeta iwae wisi-ara panzi ne tamâta.”

⁹ (ɣgua ikeno mine tu, “Ikâki ilâ imo âta ndo”, aku ɣine itula pwataki tu Kirisi muŋga indue ilâ tâno ilo pa lâmbu ndo. ¹⁰ Mine kala kinda tasama tu Kirisi muŋga indue imâ, aku muli inani kala ikâki ilâ kilo. Ikâki ilâ imo nia maa ikeno âta ɣinde kulu. Mine kala ikura ɣana imo nia ndoni.) ¹¹ Aku inani muŋga ipatea wurâta panzi ne tamâta. Ipateanzi tamâta pinde ɣana ma simo i ne pâri-tamâta, anŋa ipateanzi tamâta pinde ɣana ma simo ɣgua-tulâŋa tamâta. Ipateanzi tamâta pinde ɣana soka silâ lawea lawea situla pâri ara, anŋa ipateanzi tamâta pinde ɣana sikai poe panzi i ne kalo-tawana tamâta ɣgu wa sipanananzi wa. ¹² Kirisi ne vetâŋa ɣinde ne duvi nde mine; i ilo tu Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma sikura tu siveta wurâta sondo papa i, ɣana i ne ɣgu ɣinde nenzi kalo-tawana ma ikeno kaika nâ. ¹³ Kinda ma taveta wurâta mine lee, ikura lâ zo muli ɣinde kinda ma naonda rege nâ tao nenda kalo-tawana ilâ mao nâ papa i. Lâ zo ɣinde, kinda ma tasama Maro Kindeni Natu kilala sondo. ɣineŋga kinda ma tamo tatogonzi tamâta sondo, aku Kirisi kilala ma ipipi ndo lâ ilonda kalonda.

¹⁴ Lâ zo ɣinde, kinda ma tamo tatogonzi lâlu puro-puro kilo, ande tia. Mine kala kinzi laŋenja tamwatanzi ma sikura tu siveta ɣgua kaŋa mona-mona ku silanje kinda kilo, ande ma tia. Kinzi uru siporo ɣgua laŋenja ku siyaula tamâta pinde nenzi kalo-tawana. Taitu lâ zo muli ɣinde, ande ɣgua kaŋa mine ma ikura tu itiŋgi kinda talâ wa tamâ wa, itogo lawea itiŋgi wâŋga isakoko potomule mine, ande ma tia. ¹⁵ Andeta ara ɣana kinda ma taporo ɣgua mao nâ, ɣana tu ɣine ma itula pwataki tu kinda tininda mwasa nâ panzi tamâta. Ambo kinda ma taveta mine, ande kinda ma tatumbu lee ku muli ɣga ma tapaipa ndo kuku Kirisi, ina kala imo kulu-kâmba panzi kalo-tawana tamâta ɣgu. ¹⁶ Kinda tamo Kirisi ne tamâta, aku tamo tatogo i kie-mbalau mwasinga. Kinda karaenda ne tini pinde-pinde rârâni nde sipasenje lâ taitu, aku tukânda rârâni nde sisuka karaenda tu imandi kaika. Aku mine nâ, Kirisi imo kulu-kâmba pa i ne ɣgu kinda, aku iseŋge kinda rârâni tamo taitu. Mine kala miki kalongo ɣga; ambo kinda rârâni taitu-taitu ma tininda mwasa nâ

panzi kalo-tawana tamâta wa kasukanzi wa taveta wurâta ikura Kirisi ipatea pa kinda wa, ande nenda kalo-tawana ma ikeno kaika ndo.

Kinda kalo-tawana tamâta ma taveta vetâja wasaseki

¹⁷ Mine kala na ja atu aporo ñgua tonje pam. Na ja akai Maro ñalae kawa ku aporo kaika mine tu miki ma kapaveta kuku kinzi tinikoa nenzi vetâja kilo ndimo. Kinzi nenzi ilo-kalo nde kelekele kaa nâ. ¹⁸ Kinzi ilonzi kalonzi nde pasâsâe ndo lâ, aku ñine itogo kinzi simo lâ kondoma ilo. Kinzi ilonzi kalonzi tia ndo, aku tini nzi pwâka tu sikai ilo-kalo ara kâ. Mine kala kinzi simo piti ndo ñana via mao ñinde Maro Kindeni ilo tu ilanzi tamâta rârâni. ¹⁹ Kinzi mainzi ñana vetâja uru siveta ñinde, ande tia ndo. Kinzi sipatambira warakanzi silâ ñana siveta vetâja sakamao nâ,aku ilonzi nde igagatinzi ndo ñana sipalulua warakanzi tini nzi potomule nâ.

²⁰⁻²¹ Naja asama tu miki kaloko Kirisi parina marumbu lâ. Miki kapono muli papa i lâ,aku kapanâna sondo ndo ñana Yesu ne ñgua mao kâ. Aku na ja asama tu kinzi kalo-tawana tamâta ñandai sipananami ñana kapaveta kuku tinikoa nenzi vetâja sakamao ñinde ñga. ²² Kinzi sipananami ñana kapu mulimi pa ilo-kalo si ñga ne vetâja. Ilo-kalo ñinde nde uru ilanjenzi tamâta,aku iveta ilonzi kâki ñana siveta vetâja sakamao kâ, kala sipayaula. Mine nde kinzi kalo-tawana tamâta sipananami ñana kapile ilo-kalo si ñga ñinde, ²³aku kasâu pa Maro Kindeni tu iveta ilomi kalomi ipânga wasaseki ndo. ²⁴ Aku sipananami ñana kapono muli pa ilo-kalo wasaseki, ilo-kalo ndainani Maro Kindeni iveta ipânga itogo i tamwata kilala mine. Ambo tamâta tonje ma ipono muli pa ilo-kalo ara ñinde, ande tamâta rârâni ma simora pwataki tu ikai via mao marumbu lâ, ñana tu i ma iveta vetâja rârâni sondo ku ara ndo lâ Maro Kindeni nao.

²⁵ Mine kala na ja aporo kaika tu miki ma kapile nemî mâsi ñana kaporø ñgua lajena kâ,aku miki rârâni ma kaporø ñgua mao nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta, ñana tu kinda rârâni tamo see ñgu taitu. ²⁶ Ambo noko wisi nâna, ande kupakatona sondo ñga. Tia ma kuveta kiesaka. Ambo noko wisi nâna lee kari indue mbo, ande ñinde ara tia ndo. ²⁷ Ambo noko wisi nâna ikura zo luandondo, ande ñine itogo noko pwai nzâla piti pa Sadana ñana ma imâ ilajeno ñana kuveta kiesaka kâ. ²⁸ Anja miki panawenja tamwatami, miki ma kapanâwe kilo ndimo. Ara ñana miki ma kaveta wurâta mao lâ warakami mbaumi. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kagona mbumbu pinde, ñineñga ma kakura ñana kasukanzi sugarai tamâta.

²⁹ Miki ma kawami kaporø ñgua soki kie-kie ndimo. Ñgua ara nâ ma ipânga lâ kawami, ikura ñana isukanzi tamâta ea silojo nemî ñgua ñinde. Ambo miki ma kaporø ñgua ara, ande ñinde ma ivilanzi tinimi pinde. ³⁰ Ambo miki ma kaporø ñgua soki panzi tamâta, ande ñinde ma iveta Koroani Sapâra ilo malia. Aku ñinde ma ara tia ndo, ñana tu Maro Kindeni munjanji io Koroani Sapâra imâ pamî itogo i kilala mine,aku i uru itula pwataki tu miki kamo Maro Kindeni ne tamâta sondo. Mine nde miki kasama tu muli ñga Maro Kindeni ma ikaimi kataulo kamâ kamo ara ndo kuku i. ³¹ Miki ma kapile vetâja sakamao kie-kie mine; mâsi ñana ilomi makisa kâ, anja mâsi ñana wisimi nâna kâ, anja mâsi ñana kapawa ñgua kâ, anja mâsi ñana kaporø ñgua pavaligija kâ. Miki ma kapaveta kuku vetâja potomule ndimo. ³² Ara ñana miki ma kalomi sukâja mao nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta,aku kaveta kemi ara nâ panzi. Ambo noko ninambwe tonje iveta soki pano, ande noko ma kuzavaru vetâja soki ñinde piti lâ. Miki kalomi ñgere sondo ñga; miki kalomi tawana Kirisi lâ,aku ñana nemî kalo-tawana ñinde kâ Maro Kindeni munjanji izavaru warakami nemî kiesaka piti mine nâ.

Kinda ma toka lâ sinâla ne nzâla

¹ Mine nde ara ñana miki ma kapaveta kuku vetâja rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde, ñana tu i ilo ndo keno pam,aku miki kamo i natu wukale. ² Miki ma kapaveta sondo ndo kuku tini-mwasa ne vetâja, itogo Kirisi tini mwasa ndo pa kinda kala io tamwata ne via ilâ pa mateja ñana ivila kinda kâ. I io tamwata ne via ilâ pa Maro Kindeni itogo

patarawâ̄ja ne kuwae ara ndo mwasina, aku Maro Kindeni ilo ara ndo ȳana patarawâ̄ja ȳinde kâ.

³ Miki kamo Maro Kindeni ne tamâ̄ta sapâ̄ja. Mine kala miki ma kapalulua tinimi potomule ndimo, aku ma kapaveta kuku vetâ̄ja muso kie-kie ndimo. Miki ma ilomi yosi pa tinimi pinde nenzi kelekele ndimo. Miki ma kandeka ku kapor ȳgua ara tini mwata nâ̄ ȳana vetâ̄ja sakamao kie mine ndimo. ⁴ Aku miki ma kapor ȳgua sakamao wa ȳgua kapa-kapa wa ȳgua logi-logi sakamao wa, mine ndimo. ȳgua kaja mine nde ara tia ndo. Ara ȳana kinda ma kawâ̄nda ndanje ȳalae ilâ̄ pa Maro Kindeni, aku ȳgua kaja ara mine ma ikai ȳgua sakamao kie-kie ȳinde nia. ⁵ Miki kaloko sondo ȳga; tamâ̄ta ea sipalulua tininzi potomule wa siveta vetâ̄ja muso wa ilonzi yosi pa tamâ̄ta pinde nenzi kelekele wa, ande kinzi tamâ̄ta mine ma sikura tu simo kuku ȳgu ȳinde Maro Kindeni kuku Yesu Kirisi rua uru sikai maro papa, ande tia ndo. Mâsi ȳana ilonda yosi kâ nde irerege kuku mâsi ȳana tawâ̄ngi tapaneanzi maro lajeja kâ. ⁶ Miki kapakatona sondo ȳga. Tia ma tamâ̄ta pinde silajemi ku siporo ȳgua mona-mona pam ȳana vetâ̄ja potomule ȳinde kâ. Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâ̄ta ea siveta vetâ̄ja potomule kie-kie ȳinde, kinzi ȳinde tajanzi kaika papa i ne ȳgua. ⁷ Mine nde miki ma tinimi piti ndo ȳana lajeja tamwatanzi ȳinde nenzi vetâ̄ja kâ.

⁸ Muŋga, ande miki warakami kala kamo kondoma ilo, taitu lâ zo ȳine miki kapaipa kuku Maro ȳalae kala kamo sinâla ilo. Mine nde ara ȳana miki ma kamo katogonzi sinâla ne tamâ̄ta mine. ⁹ ȳana tu sinâla uru ipula kanajo ara nâ lâ tamâ̄ta ilonzi kalonzi. Mine kala siveta vetâ̄ja ara wa vetâ̄ja ipakura kuku Maro Kindeni ne ȳgua mao wa vetâ̄ja sondo ndo lâ Maro Kindeni nao wa. ¹⁰ Aku ara ȳana miki ma kapanâna ȳana vetâ̄ja ndia Maro ȳalae ilo papa ȳinde tona. ¹¹ Miki ma tinimi piti ndo ȳana kondoma ne vetâ̄ja kaa kaa tamâ̄ta pinde uru siveta ȳinde. Vetâ̄ja kie mine uru ipula kanajo ara lâ tamâ̄ta ilonzi kalonzi, ande tia. Ara ȳana miki ma katula vetâ̄ja kie mine kilala pwataki panzi tamâ̄ta. ¹² Andeta na ja tiniŋgu pwâka tu atula ȳgua ȳana vetâ̄ja sakamao uru sipavea ku siveta ȳinde. Na ja maiŋgu ȳana aporo ȳgua ȳana vetâ̄ja kie mine. ¹³ Taitu sinâla itula vetâ̄ja rârâni kilala pwataki. ¹⁴ Aku lâ zo ȳana sinâla isinala nia kondoma kâ, ande kondoma ȳinde ma ipâŋga itogo sinâla mine. Mine kala ȳgua tonje ikeno mine tu,

“Noko tamâ̄ta ndai, nokoni kala uru pweno mata nâ, ande kumandi sânda tâ! Ambo noko ma kumandi lâ mateja nianzi kumo via kilo, ande Kirisi ne sinâla ma ipaneno.”

¹⁵ Mine nde miki ma kapakatona sondo ȳana nemi vetâ̄ja kâ. Miki ma kamo katogonzi tamâ̄ta ȳinde nenzi ilo-kalo tia, mine ndimo. Ara ȳana miki ma kamo katogonzi tamâ̄ta simo tava nenzi ilo-kalo ara, ¹⁶ ȳana tu zo kala kinda tamo ȳine, ande kiesaka ne zo. Mine nde ara ȳana miki ma kaveta vetâ̄ja ara nâ ikura zo zo. Tia ma zo ȳine ilâ kaa nâ. ¹⁷ Mine nde miki ma kapakatona sondo,aku kapaveta kuku vetâ̄ja kapa-kapa ndimo. Ara ȳana miki ma kapanâna ȳana vetâ̄ja ndia Maro ȳalae ipatea pam ȳinde.

¹⁸ Miki ma kanu lâ kaika ȳalae ku kadauda ndimo, ȳana tu vetâ̄ja kie mine ma iyaula miki ndo. Ara ȳana mâsi ȳine ma ikai dadauja ne mâsi ȳinde nia; miki ma kao ilomi kalomi ilâ pa Koroani Sapâ̄ja, ȳana i ma ipipi ndo lâ ilomi kalomi ku ikai poe sondo pam. ¹⁹ Lâ zo ndia miki kapor ȳgua kunzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâ̄ta pinde, ande ara ȳana miki ma kakai ȳgua pinde ikeno lâ wâŋgija paneâ̄ja kâ tava wâŋgija pinde Koroani Sapâ̄ja itula lâ ilomi kalomi, aku kapor ȳgua kaja mine panzi. Aku lâ zo ndia miki kawâ̄ngi wâŋgija paneâ̄ja kâ pa Maro ȳalae, ande miki ma kaveta mine tava ndekâja wa paneâ̄ja wa. ²⁰ Aku ikura zo zo, miki ma kapor ȳgua kawami ndanje ilâ pa Tamâ̄nda Maro Kindeni lâ nenda Maro ȳalae Yesu Kirisi ȳa, ȳana vetâ̄ja ndia rârâni ipâŋga pam.

Paulo iporo ȳgua panzi tamâ̄ta sipakâe lâ

²¹ Miki uru kamege ȳana Kirisi kâ. Mine nde ara ȳana miki taitu-taitu ma kapatawa warakami tinimi ku kamo kalo-tawana tamâ̄ta rârâni kalonzi. ²² Miki taine, miki ma kapatawa warakami tinimi ku kapono muli pa kaiwami tamâne kawanzi ȳgua, itogo uru kaveta pa Maro ȳalae mine. ²³ ȳana tu tamâne imo kulu-kâmba papa kaiwa taine, itogo

Kirisi imo kulu-kâmba panzi kalo-tawana tamâta ñgu mine. Aku Kirisi tamwata imo kinda kalo-tawana tamâta ñgu nenda Yautâja Tamwata, kinda ñine kala tamo tatogo i kie-mbalau mine. ²⁴ Kinda kalo-tawana tamâta uru tapatawa warakânda tininda ku tamo Kirisi kalo. Aku ara ñana miki taine kala ma kapatawa warakami tinimi mine nâ ku kamo kaiwami tamâne kalonzi ikura zo zo.

²⁵ Anja miki tamâne, miki ma tinimi mwasa ndo panzi kaiwami taine, itogo Kirisi tini mwasa ndo panzi kalo-tawana tamâta ñgu mine. Munja Kirisi ne tini-mwasa ñinde igagati i ñana io tamwata ne via ilâ pa mateja ñana ivilanzi kalo-tawana tamâta. ²⁶ Mao nâ, ipile tamwata ne via ñana ivetanzi ne kalo-tawana tamâta ñgu simo ilonzi mbârâmbâra. I munja itula Maro Kindeni kawa ñgua panzi ñgu ñinde,aku ililinzi lâ lâ ñana izavaru kiesaka ne muso piti lâ ilonzi kâ. ²⁷ I ne vetâja ñinde nde duvi mine; i ilo tu ma ikai ñgu ñinde papa i tamwata. Mine kala ivetanzi simo ara ndo, itogo taine taipa tonge i tini wa ilo ndoni nde zuzuli ndo, aku ne soki tonge tia. ²⁸ Aku miki tamâne kala mine nâ, miki ma tinimi mwasa ndo panzi kaiwami taine, itogo uru tinimi mwasa pa warakami karaemi mine. Ambo tamâta tonge tini mwasa ndo papa i kaiwa taine, ande i uru tini mwasa pa tamwata tona. ²⁹ Kinda tasama tu tamâta uru sikai kazâja pa warakanzi karaenzi, ande tia ndo. Kinzi uru sisua warakanzi karaenzi ku sikatona sondo ndo, itogo Kirisi kala iveta pa kinda kalo-tawana tamâta mine. ³⁰ Ñana tu kinda tamo tatogo Kirisi kie-mbalau mwasina. ³¹ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Mine kala tamâne ma ipilenzi tina-tama ku ipasipa kuku kaiwa taine,aku kinzi rua ma sipânga itogo karaenzi taitu nâ mine.” ³² Ñgua ñalae tonge ikeno paveâja nâ lâ Maro Kindeni ne ñgua ñinde ilo. Naja warakângu ilonju patea tu ñgua ñine nde ñgua siâja ñana Kirisi tavanzi ne kalo-tawana tamâta ñgu. ³³ Taitu ñgua ñine nde iyoke miki tona. Miki tamâne taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi kaiwami taine, itogo tinimi mwasa pa warakami mine. Aku miki taine taitu-taitu ma kamege ñananzi kaiwami tamâne.

6

Paulo iporo ñgua panzi lâlu wa tinanzi tamanzi wa

¹ Miki lâlu, miki ma kalomi ñgere ñana Maro ñjalae kâ,aku kapono muli pa tinami-tamami kawanzi ñgua. Vetâja mine nde vetâja sondo ndo.

² Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Miki ma kamege ñananzi tinami-tamami,aku kaveta ikura nenzi ñgua mine”.
Ñgua tukuja ñinde nde imunga panzi ñgua tukuja pinde rârâni ñana itula ñgua pâja tonge tona. Ñgua pâja ñinde nde ikeno mine;

³ “Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kamo ara,aku ma kamo zo luandondo lâ tâno ñine kulu.”

⁴ Anja miki lâlu ñinde tamanzi, ande miki ma kavetanzi natumi wisinzi nâna pam, mine ndimo. Miki ma kakatonanzi sondo lâ Maro ñjalae nao,aku katula nzâla ara panzi ku kapanananzi,ikura Maro ñjalae ipatea pam mine.

Paulo iporo ñgua panzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ wa kinzi tamâta ñalajala wa

⁵ Anja miki tamâta ea uru kaveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta ñalajala, miki ma kapalojo pa nemi koipu ñinde nenzi ñgua,aku kamege ndo ñananzi. Miki ma kamege mao nâ ñananzi,aku kakai lajeja panzi ndimo. Aku miki ma kaveta wurâta ara nâ panzi ikura zo rârâni, itogo uru kaveta pa Kirisi mine. ⁶ Zo pinde miki nemi tamâta ñalajala simo kumi ku silea pa nemi wurâta,aku miki uru kapalojo pa nenzi ñgua, ñana tu miki ilomi tu kinzi ma ilonzi ara pam ñana nemi wurâta kâ. Taitu ara ñana miki ma kaveta wurâta ara mine nâ lâ zo ndia kinzi simo malawae ñanami tona. Miki kamo Kirisi ne wurâta tamâta; mine nde miki ma kamandi kaika aku ilomi ndeka ñana kaveta vetâja ndia Maro Kindeni ipatea pam. ⁷ Miki ma ilomi ara nâ ñana kaveta wurâta koa tia nâ panzi nemí tamâta ñalajala, ñana tu miki ñandai kaveta wurâta panzi tamâta nâ; miki kaveta wurâta papa Maro ñjalae tamwata tona. ⁸ Miki kalomi ñgere sondô ñga; Maro ñjalae ma kulu ara ilanzi tamâta rârâni siveta nenzi wurâta ara. I ma iveta kie taituni mine

panzi tamâta ea sikai mbalija lâ nenzi wurâta tini, sitavanzi tamâta ea siveta wurâta koa tia nâ.

⁹ Arjga miki tamâta ŋalarjala, miki kala ma kaveta kemi ara nâ panzi tamâta rârâni uru sikai wurâta koa tia nâ pami ŋinde. Miki ma kapile mâsi ŋana kaveta ruruja panzi kâ. Kalomi ŋgere sondo ŋga; Maro ɣalae imo samba ilo, aku inani ikai maro pa miki wa kinzi wa. I uru iveta vetâja kie taituni panzi tamâta rârâni.

Kinda kalo-tawana tamâta tamo tatogonzi zugu tamâta mine

¹⁰ Ayo, kala ŋine na ja ma aporo ŋgua mbuku taitu ŋine, ŋinenga nanenju ŋgua rârâni ma marumbu. Miki kapaiipa kuku Maro ɣalae lâ, aku i ne walo kaika uru isukami ŋana kamandi kaika kâ. Miki ma kasaja i ne walo kaika ŋinde ndindi nâ. ¹¹ Miki ma kasawa paraja ne singâra rârâni Maro Kindeni ilua kinda, ŋana miki ma kakura tu kamandi kaika lâ zo ndia Sadana itu ikai kazâja pami.

¹² Miki kalomi ŋgere sondo ŋga. Kinda ŋandai tapara kunzi tamâta ŋga; kinda tapara kunzi koroani saka kie-kie, kinzi ŋinde simo tava nenzi kaika lâ nia maa ku sikai poe panzi tamâta lâ kondoma ne zo sakamao ŋine. ¹³ Mine nde miki ma kakai paraja ne singâra Maro Kindeni ilami ŋinde, aku walele nâ kasawa ŋinde rârâni lâ tinimi! ŋinenga lâ zo ndia vetâja sakamao ma imâ ipâŋga pami, ande miki ma kakura tu kamandi kaika ku kapara kuku nenda kazâja tamâta. Aku lâ zo ŋana paraja ma marumbu kâ, ande miki ma kamandi kaika yo kamo ŋai. ¹⁴ Ambo miki katu kamandi kaika, ande miki ma kaveta mine; miki ma kakai ŋgua mao ŋana Maro Kindeni kâ ikeno kaika lâ ilomi kalomi, itogo zugu tamâta ipa wâlo lâ kambwaŋe mine. Aku miki ma kapaveta kuku vetâja arara rârâni Maro Kindeni ilo papa ŋinde, itogo zugu tamâta isawa pasawaŋa “kapa” ipono kondondoni mine. ¹⁵ Aku miki ma kaluku ŋana katula pâri ara ŋana Maro Kindeni ne wisi-pisi kâ, itogo zugu tamâta isawa kie kâmba lâ kie ŋana imandi kaika lâ paraja ilo. ¹⁶ Aku ikura zo rârâni, miki ma kasaja nemi kalo-tawana kaika ku kalâ paraja ilo, ŋana tu nemi kalo-tawana ŋinde nde itogo nemi maramuŋa mwasina. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kapupu silâwa ndia Sadana io yââ lâ tini ku ipane imâ pami ŋinde. ¹⁷ Aku miki ma kalomi ŋgere sondo ŋana ŋine kâ; Maro Kindeni iyautemi piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Ambo miki ma kalomi ŋgere ŋana ŋinde kâ, ande ŋinde ma ike ŋana nemi ilo-kalo, itogo sambara “kapa” ike ŋana zugu tamâta kulu kâmba mine. Aku miki ma kasaja Maro Kindeni kawa ŋgua kaika ndindi nâ, ŋana tu ŋgua ŋinde nde itogo Koroani Sapâŋa ne pila ɣalae ŋana kazâja kâ.

¹⁸ Lâ zo ndia miki kasawa paraja ne singâra ŋinde ndoni lâ tinimi, ande miki ma kakai noja pa Maro Kindeni tu ma ivilami. Aku ikura zo zo miki ma kakai noja ikura Koroani Sapâŋa igagatimi tu kaveta mine. Miki ma kakai wulitia ŋana kano pa Maro Kindeni kâ ndimo. Ambo miki ma kalomi ŋgere sondo ŋana ŋinde kâ, aku kakai noja pa Maro Kindeni ikura zo rârâni tu ma ivilanzi ne tamâta, ande ŋinde nde ara ndo.

¹⁹ Aku na ja ilongu tu miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma isuka na ja ton. Ara ŋana miki ma kano papa tu i ma io ŋgua ara nâ lâ kawâŋgu, lâ zo ndia na ja amandi ŋana atula i kawa ŋgua pwataki. Ambo i ma isuka na ja mine, ande na ja ma akura tu atula pâri ara ne ŋgua paveâŋa ŋinde pwataki, aku ruruja ne mâsi ma ikeno piti ndo ŋanana. ²⁰ Yesu Kirisi tamwata isupwa na ja alâ ŋana akai i ndamwa ku atula pâri ara ŋinde kâ. Taitu kala ŋine na ja amo luma sakamao ilo ŋana nanenju wurâta ndainani nâ. Mine nde na ja ilongu tu miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma ipu tini kaika pa ilongu kalongu. ŋinenga na ja ma amandi kaika atula pâri ara ŋinde panzi tamâta, ikura i ne pateâŋa mine.

Paulo ino pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara panzi Efesus ŋgu

²¹ Tikikus ma imâ itapâri pami ŋana vetâja rârâni ipâŋga pa na ja lâ. I nde kinda ninda-nambwe, aku maka iloma ara nâ papa i. I uru iveta wurâta pa Maro ɣalae, itogo maka uru kaveta mine, aku i ne wurâta ŋinde nde ipâŋga ara ndo. ²² Mine kala na ja asupwa i imâ pami, ŋana miki ma kasama ŋana maka nema sajonâŋa wa moja wa. Na ja ilongu tu i ne ŋgua ŋinde ma ipu tini kaika pa ilomi kalomi.

²³ Kinda Tamânda Maro Kindeni kuku Maro Ʉalae Yesu Kirisi rua ma siveta nima-nambwe kalo-tawana tamâta miki kamo tava wisimi pisi nâ. Aku kinzi rua ma sipu tini kaika pa nemi kalo-tawana, ku ma siveta tinimi mwasa ndo panzi tinimi pinde tona.
²⁴ Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kunzi tamâta rârâni Ʉine sio ilonzi ndo ilâ pa nenda Maro Ʉalae Yesu Kirisi ikura zo zo.

PILIPAI

Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Pilipai lawea

Paulo imo luma sakamao ilo **ŋjana ne wurâta** **ŋjana itula pâri ara** kâ, ande **ingere** **ŋgua** **ŋjine** ilâ **panzi kalo-tawana** **tamâta simo** Pilipai **lawea** lâ Masedonia tâno. I munja imo Pilipai **itula pâri ara** **panzi** (Pâri Tamâta 16:12-40), kala tamâta pinde kalonzi **tawana** Yesu. Kinzi nde sugarai **tamwatanzi**, andeta zo tonge **sigona mbumbu** ku sio imâ pa Paulo itogo wisi-ara mine. Paulo indeka nâ, kala **ingere** **ŋgua** **ŋjine** **panzi iporo** **ndanje** **ŋjana** **nensi** **pavilâna** kâ. Imo luma sakamao ilo, andeta iporo **ŋgua** **ara** **mine** tu kinda **kalo-tawana** **tamâta** ma tandeka ikura zo rârâni.

¹ Nanja Paulo, aŋga Timoti, Yesu Kirisi ne wurâta tamâta maka, maka rua kamo taitu kala naŋa aŋgere **ŋgua** lâ pepa **ŋjine** tini imâ pa miki Maro Kindeni ne tamâta kamo Pilipai lawea, miki **ŋjinde** kapasipa lâ taitu kuku Yesu Kirisi lâ. Aku pepa **ŋjine** imâ pa nemi katonâna sitavanzi **ŋgu** **nensi** kuleja tamâta tona. ² Kinda Tamânda Maro Kindeni kuku Maro Ʉhalae Yesu Kirisi rua **nensi** wisi-wisi wa **wisi-pisi** wa imâ pami.

Paulo kawa ndanje pa Maro Kindeni

³ Ikura zo rârâ naŋa kalonju **ŋgere** **ŋjana** miki kâ, aku lâ zo **ŋjinde** rârâni taitu-taitu, ande naŋa kawângu **ndanje** pa nanenju Maro Kindeni. ⁴ Nanja uru ano pa Maro Kindeni tu ma isuka miki rârâni, aku lâ nanenju noŋa **ŋjinde** rârâni, ande naŋa akai noŋa tava ndekâna nâ, ⁵ **ŋjana** tu nia **ndoyo**, lâ zo **ŋjinde** nemi **kalo-tawana** ipâŋga wasaseki, aku imâ lee ikura lâ zo **ŋjine**, ande miki uru kavila naŋa sondo lâ nanenju **wurâta** **ŋjana** atula pâri ara **panzi** tamâta kâ. ⁶ Mine kala naŋa kalonju **tawana** **mine**; Maro Kindeni, inani munja igagati miki taitu-taitu ilomi kalomi tu ma kalomi **tawana** i, ande i ma ikai **wurâta** lâ ilomi kalomi lee, ikura lâ zo **ndia** **wurâta** **ŋjinde** ma marumbu lâ. Aku **wurâta** **ŋjinde** ma marumbu lâ zo **ŋjinde** Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo.

⁷ Nanja ilonju ndo ikeno pa miki rârâni, aku uru kalonju **ŋgere** **ŋnamami** tava ndekâna nâ. Aku **ara** **ŋjana** naŋa ilonju ikeno **mine**, **ŋjana** tu miki rârâni uru kamandi kaika ku kasuka naŋa **ŋjana** aveta **wurâta** **ŋjine** kâ. Lâ zo **ŋjine** naŋa amo luma sakamao ilo, aŋga lâ zo munjgâna **ŋjinde** naŋa atula **ŋgua** pwataki tu pâri ara nde mao tona, ande Maro Kindeni ne wisi-wisi ikeno pa miki **wa** naŋa **wa** **ŋjana** **taveta** **wurâta** **papa** i. ⁸ Maro Kindeni tamwata isama tu nanenju **ŋgua** **ŋjine** nde mao nâ; naŋa ilonju ndo ikeno pa miki rârâni, itogo Yesu Kirisi tamwata ilo ndo keno pami **mine**.

⁹ Nanja uru akai noŋa kie **mine** pa Maro Kindeni **ŋjana** miki kâ; naŋa ano pa i tu miki ma tinimi mwasa mao nâ **panzi** tinimi pinde, aku nemi vetâŋa **ŋjinde** ma ipâŋga Ʉhalae ndo. Aku naŋa ano tu miki ma kapanâna sondo ndo **ŋjana** Maro Kindeni ne **ŋgua** mao kâ, aku ma kasama vetâŋa rârâni **nensi** duvi sondo tona. ¹⁰ Ambo miki ma kaveta **mine**, ande miki ma kakura tu kapateanzu vetâŋa arara **ŋjana** kapaveta kuku. Ʉjenenga muli, lâ zo **ŋjinde** Kirisi ma ipare nia **panzi** tamâta rârâni **ŋjana** **nensi** vetâŋa kâ, ande miki ma kamo ilomi mbâra-mbâra ndo lâ i nao, nemi soki tonge tia. ¹¹ Aku Yesu Kirisi ma io ilokalo ara ndo lâ ilomi kalomi, **ŋjana** miki ma kaveta vetâŋa ara rârâ, itogo kâi ipula kananjo mwasina. Mine kala tamâta ma simora nemi vetâŋa **ŋjinde**, ku ma sipanea Maro Kindeni sisuka i Ʉya kâki.

Paulo imo luma sakamao ilo, aku ŋjine isuka pâri ara

¹² Niŋgu-nambwe wukale, naŋa ilonju tu miki ma kasama **ŋjine**; malia pinde nde imâ ipâŋga pa naŋa lâ, andeta malia **ŋjinde** nde ikai nzâla piti **panzi** tamâta rârâ tu ma siloŋo pâri ara kâ. ¹³ Mine kala kinzi tamâta simo nia **ŋjine**, sitavanzi zugu tamâta **ŋjinde** uru sikatona Koipu Ʉhalae ne luma, ande kinzi **ŋjinde** rârâni sisama tu naŋa uru aveta **wurâta** pa Yesu Kirisi,aku **ŋjana** duvi **ŋjinde** kâ kinzi kazâna tamâta **sipa** wâlo kaika lâ tiningu ku siona amo luma sakamao ilo. ¹⁴ Niŋgu-nambwe kalo-tawana tamâta rârâ nde sisama tu

wâlo kaika ikeno tiniŋgu, aku ɲinde ipu tini kaika panzi ɲana sio nenzi kalo-tawana ilâ sondo pa Maro ɣalae kâ. Mine kala sipile nenzi mâsi ɲana siruru kâ, aku simandi kaika situla Maro Kindeni kawa ɲgua.

¹⁵⁻¹⁷ Mao nâ, kinzi pinde sisama tu naŋa ɲâŋgu ipâŋga ɲalae, kala wisinzi nâna pa naŋa ku sipadâda ɲanana. ɣana duvi ɲinde kâ kinzi simandi situla pâri ara ɲana Kirisi kâ. Kinzi situ sisuka warakanzi ɲanzi kâki, aku lâ zo ndia situla pâri ara kâ, ande ilonzi kalonzi soki ndo. Kinzi ilonzi tu sisenge malia pinde kilo imâ pana, lâ zo ɲine naŋa amo luma sakamao ilo yo.

Anja tamâta pinde nde ilonzi ara pa naŋa. Mine kala nenzi tini-mwasa ɲinde igagatinzi ɲana situla pâri ara kâ. Kinzi sisama tu Maro Kindeni wurâta ilua naŋa ɲana atula ɲgua pwataki tu pâri ara nde ɲgua mao nâ. ¹⁸ Taitu naŋa ilongu rârâ ɲana tamâta ɲinde nenzi vetâŋa kâ, ande tia. Kinzi pinde nenzi ilo-kalo nde ara, anja pinde nenzi ilo-kalo nde ara tia. Ambo taitu kinzi rârâni uru situla pâri ara ɲana Kirisi kâ, aku ɲinde iveta naŋa ilongu ndeka ɲalae ndo.

Paulo ilo tu ma imo via ku ma isukanzi Pilipai ɲgu

Aku naŋa ma amo andeka mine nâ, ¹⁹ ɲana tu naŋa asama mine; miki uru kano pa Maro Kindeni tu i ma ivilana, aku Yesu Kirisi ne Koroani uru ivila naŋa tona. Mine kala naŋa asama tu nanerŋu malia ɲine ma muli marumbu lâ, aku naŋa ma amo ara kilo. ²⁰ Naŋa ilongu ndo tu ma aveta nanerŋu wurâta rârâni sondo nâ. Naŋa ilongu tu lâ zo ɲine wa zo rârâni wa, ande naŋa ma amandi kaika aruru tia. ɣinenga ambo naŋa amo viâŋgu tâku amâte tâku, ande kinzi tamâta ma sipanea Yesu Kirisi sisuka i ja kâki. ²¹ Nanerŋu morâŋa nde mine; ambo naŋa ma amo viâŋgu, ande ɲinde ma ara, ɲana tu Kirisi tamwata nde nanerŋu via ɲine warika. Ambo naŋa ma amâte, ande ɲinde ma ara ndo. ²² Ambo naŋa ma amo viâŋgu yo, ande naŋa ma akura tu aveta wurâta ara pinde kilo. Taitu naŋa ma apatea via, tiya?, apatea materja. ɣinde naŋa asama tia. ²³ Naŋa ilongu rua-rua ɲana ɲinde kâ. Naŋa ilongu ɲalae tu ma amâte alâ amo kuku Kirisi. ɣinde ma ara ku ara ndo. ²⁴ Andeta ara ɲana naŋa ma amo viâŋgu lâ tâno kulu, ɲana tu nanerŋu wurâta nde ɲana asuka miki kâ, aku ɲine nde kelekele ɲalae tina. ²⁵ Naŋa asama tu wurâta ikeno mo ɲai yo ɲana naŋa ma asuka miki kâ. Mine nde ilongu patea tu naŋa ma amo viâŋgu mine nâ, aku ma asuka miki rârâni nemí kalo-tawana tu ma itumbu ɲalae tava ndekâŋa nâ. ²⁶ ɣinenga lâ zo ɲana naŋa ma ataulo amâ amo kumi kilo, ande miki ma kandeka ɲalae tina ɲana naŋa kâ, aku nemí kalo-tawana ma ilâ mao nâ papa Yesu Kirisi.

Maro Kindeni ipatea nzâla ara panzi Pilipai ɲgu mine; kinzi ma sikai nâna ɲana nenzi kalo-tawana kâ

²⁷ Andeta kelekele ɲalae tina nde mine; miki ma kapaveta kuku vetâŋa rârâni Kirisi ne pâri ara itula pami ɲinde. ɣinenga ambo naŋa ma akura tu amo kumi, ande naŋa ma amora tu miki kamandi kaika tava ilomi kalomi taitu nâ. Aku naŋa ma amora tu miki kamo taitu kaveta wurâta ɲalae tina ɲana kagagatinzi tamâta tu ma kalonzi tawana pâri ara kâ. Ambo naŋa ma akura tu amo kumi tia, ande naŋa ma alojo parinami tu miki kamo mine. ²⁸ Aku naŋa ma asama tu miki karuru ɲananzi nemí kazâŋa tamâta, nde tia. Ambo miki ma kamandi kaika nâ, ande kinzi ma sisama tu Maro Kindeni ma muli izavarunzi. Aku kinzi ma sisama tu inani ma ike ɲana miki kâ lâ zo muli ɲinde. ²⁹ ɣana tu Maro Kindeni iveta kie ara pami kala ipatea tu miki ma kalomi tawana Yesu Kirisi. Andeta ɲinde nâ tia; i kala ipatea nzâla ara tonge kilo pami mine: miki ma kakai nâna ɲana nemí kalo-tawana ɲinde kâ tona. ³⁰ Kala ɲine miki kamandi kuku naŋa lâ kazâŋa ilo. Munga miki kamora tu naŋa amo kazâŋa ndainani nâ ilo, kala zo ɲine miki kaloko tapâriŋa tu naŋa amo kazâŋa ɲinde ilo amo ɲai yo.

¹ Kirisi nde ipasipa kumi lâ, aku ɻjinde ipu tini kaika pa ilomi kalomi. Aku i ne tini-mwasa kala iveta wisimi puu ndue tona. Koroani Sapâŋja nde imo kumi, aku miki kalomi sukâŋja ɻjananzi tinimi pinde ku kaveta kemi ara panzi. ² Mine kala naŋa ano pami tu miki ma kapaveta kuku ilo-kalo taitu nâ. Aku naŋa kala ano pami tu miki ma kamo taitu ɻjana kao nemi tini-mwasa ilâ mao nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Naŋa ano pami kilo tu miki ma kamo ilomi kalomi taitu nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande naŋa ma andeka ndo. ³ Miki ma kapasuka warakami tinimi ku ilomi tu tamâta ma sipanea miki ɻjami, mine ndimo. Ara ɻjana miki ma kapatawa warakami tinimi lâ kalo-tawana tamâta naonzi, aku ara ɻjana miki taitu-taitu ma ilomi mine; “Naŋa nde tamâta kaa nâ, aku tamâta pinde rârâni ɻjanzi ipole naŋa ɻâŋgu”. ⁴ Miki ma ilomi ɻjalae konja ɻjana warakami nâ ɻjami ndimo. Miki ma ilomi ɻjana tinimi pinde ɻjanzi tona.

Kirisi ipatawa tamwata tini, aku ɻjana duvi ɻjinde kâ Maro Kindeni isuka i kâki

⁵ Ara ɻjana miki ma ilomi ɻjana warakami ɻjami lâ vetâŋja kie taituni, itogo Yesu Kirisi munja itula mine. ⁶ Nia ndoyo, aku imâ lee ikura zo rârâni, Maro Kindeni tamwata kilala nde ipipi ndo lâ Yesu Kirisi ilo. I imo rege-rege kuku Maro Kindeni, andeta i ɻjandai isilikana ɻjine kaika ɻnga. ⁷ I tamwata ilo patea tu ma ipile i nia ara ɻjinde, aku ipâŋga itogonzi tamâta kaa ɻjinde uru siveta wurâta koa tia nâ. Ipâŋga itogo kinda tamâta mine, ⁸ aku kinzi tamâta simora i tu i nde tamâta mao. Aku ipatawa tamwata tini ku ipono muli pa Maro Kindeni kawa ɻngua. Iveta mine lee mateja ne zo imâ ipâŋga papa lâ. Mao nâ, ipono muli pa Maro Kindeni kawa ɻngua kala isâu panzi tu sipu i pâta imâte tava manjeti ɻjalae lâ kâi popole tini, ikura Maro Kindeni ne pateâŋja mine.

⁹ ɻjana duvi ɻjinde kâ, ande Maro Kindeni isuka Yesu Kirisi kâki ndo lâ. Aku i ɻjoa ara tonje ilua i, ipolenzi ɻjoa pinde rârâni. ¹⁰ Mine kala muli ɻnga, kinzi aŋelo rârâni sitavanzi tamâta rârâni wa kelekele rârâni simo vianzi lâ samba ilo wa tâno kulu wa mateja nianzi wa, kinzi ɻjinde rârâni ma sipare tukunzi pa Yesu sipanea i ɻja. ¹¹ Aku kinzi rârâni taitu-taitu ma siporo situla pwataki mine tu, “Yesu Kirisi i nde Maro ɻjalae”. Aku ɻjana nenzi ɻngua ɻjine kâ, ande Tamânda Maro Kindeni ɻja ma ipâŋga ɻjalae ndo.

Kinda ma tamo togo sinâla mine panzi tamâta

¹² Niŋgu-nambwe wukale, muŋga, lâ zo ɻjinde naŋa amo kumi, ande miki uru kapalonjo pa nanenju ɻngua ikura zo zo. Mine kala kalongo ɻnga; ambo miki ma kaveta mine nâ lâ zo ɻjine naŋa amo malawae ɻjanami tona, ande ɻjinde ma ara ku ara ndo. Maro Kindeni iyaute miki piti lâ kondoma ilo marumbu lâ. Mine nde ara ɻjana miki ma kamege ndo ɻjana i kâ, aku kamakâsa ɻjana kapaveta kuku vetâŋja arara ipatea pami ɻjinde. ¹³ ɻjana tu Maro Kindeni tamwata uru ikai wurâta lâ miki taitu-taitu ilomi kalomi ikura zo rârâni. Igagati miki ilomi ɻjana kapaveta kuku vetâŋja ndia i tamwata ilo papa ɻjinde, aku i walo kaika ilami tona ɻjana kaveta vetâŋja arara kie-kie ɻjinde kâ.

¹⁴ Taitu lâ zo ndia miki ma kaveta vetâŋja ara pinde, ande miki ma ilomi makisa ɻjana ku kapawa ɻngua potomule ɻjana, mine ndimo. ¹⁵⁻¹⁶ Ambo miki ma kapaveta kuku vetâŋja arara ɻjinde, ande miki ma kamo Maro Kindeni natu wukale sondô ndo,aku ma kamo ilomi mbâra-mbâra ndo lâ i nao, nemi soki tonje tia. Mao nâ, miki kamo lâ tâno ɻjine kulu kunzi kiesaka tamwatanzi, nenzi vetâŋja potomule kie-kie. Andeta miki kamo katogo sinâla mine panzi, aku katula ɻngua ɻjana via mao kâ pwataki panzi, itogo pitu isinala nia maa mine. Ambo miki ma kamo mine, ɻjinenga lâ zo ɻjana Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ, ande naŋa ma akura tu andeka nâ, ɻjana tu nemi vetâŋja ɻjinde ma itula pwataki tu wurâta ɻjalae naŋa muŋga amakâsa ɻjana aveta ɻjinde, ande naŋa ɻjandai aveta wurâta ɻjinde koa tia nâ.

¹⁷ Naŋa ao nemi kalo-tawana ɻjinde ilâ pa Maro Kindeni itogo nanenju patarawâŋja mwasina. Ambo kinzi ma sipu naŋa pâta imâte, ande naŋa seenju kala ma ipâŋga itogo patarawâŋja mine tona, aku ma iveta wurâta ɻjinde miki kaveta papa i tu ipâŋga kanaro. Ambo vetâŋja mine ma ipâŋga pana, ande naŋa ma andeka nâ, aku nanenju ndekâŋja

ŋinde ma imâ pa miki rârâni. ¹⁸ Mine nde ara ŋana miki kala ma ilomi ara ku kandeka kuku na ja.

Paulo itu io Timoti ilâ pa Pilipai lawea

¹⁹ Ambo Maro Ʉhalae Yesu Kirisi ma isâu pa na ja, ande na ja ilonju tu malawa tia ma ao Timoti imâ pamî. Ʌninenga lâ zo ŋana i ma itaulo imâ kilo kâ, ande i ma itapâri pana ŋana miki kâ, aku i ne ŋguia ŋinde ma ipu tini kaika pa ilonju kalonju. ²⁰ Timoti simbo nâ imo ilo taitu mao kuku na ja, aku maka rua simboma rua nâ iloma ndo ŋana kasuka miki kâ. ²¹ Tamâta pinde rârâni kalonzi loko ŋana warakanzi nenzi kelekele nâ, aku ŋandai ilonzi ŋana sikai kuleja pa Yesu Kirisi Ɂga. ²² Andeta miki warakami kasama tu Timoti nde tamâta ara ndo. Miki kasama tu i uru isuka na ja ŋana atula pâri ara kâ, itogo lâlu isuka tama mine. ²³ Mine kala lâ zo ndia na ja ma asama sondo ŋana vetâja mana ma muli ipârja pana, ande na ja ilonju tu lâ zoni ndaina na ja ma ao i imâ walele nâ pamî. ²⁴ Aku na ja kalonju tawana tu Maro Ʉhalae ma isâu pa na ja, aku ma ikai nzâla piti pana. Mine nde tini nâ na ja warakâŋgu kala ma amâ amora miki.

Paulo itu io Epafroditus kala ilâ pa Pilipai lawea tonâ

²⁵ Andeta na ja ilonju patea tu ma ao ninda-nambwe Epafroditus itaulo imâ imo kumi kilo. I uru iveta wurâta ŋana itula pâri ara kâ kuku na ja, aku uru imandi na ja wançirâŋgu lâ kazâna Ʌnine ilo. Miki munja kao i imâ pa na ja ŋana ikai kuleja pana. ²⁶ I ilo Ʉhalae tu ma imâ imora miki rârâni. Isama tu miki munja kalonjo pâri tu pukoja ikai i kaika lâ. Mine kala i kalo loko Ʌjanami. ²⁷ Mao nâ, munja pukoja ikai i kaika lâ, aku laiti ŋana imâte kâ. Andeta Maro Kindeni kalo sukâŋja ŋana i kâ, kala iveta tini ara kilo. Aku Maro Kindeni ne kalo-sukâŋja ŋinde imâ pa na ja tonâ, ŋana tu isama mine; ambo Epafroditus ma imâte, ande na ja ma ilonju malia Ʉhalae tina. Andeta tia. ²⁸ Mine kala na ja ilonju ndo tu ma ao i imâ pamî. Ʌninenga lâ zo ŋana miki ma kamora i kilo, ande miki ma kandeka, aku na ja wiſiŋgu ma puu ndue tini mwata. ²⁹ Mine nde ara ŋana miki ma ilomi ndeka nâ ŋana kakai Epafroditus imo kumi, ikura kinda Maro Ʉhalae ne tamâta uru taveta panzi ninda-nambwe mine. Miki ma kapaneanzi tamâta ea uru siveta wurâta ikura Epafroditus iveta mine. ³⁰ Ʌna tu i uru ikai kuleja panzi Kirisi ne wurâta tamâta, aku pukoja isânda i kulu lâ wurâta ŋinde tini, kala laiti ŋana imâte kâ. Taitu i ŋandai ilo Ʉhalae koja ŋana tamwata tu ma imo ara Ɂga. I ilo ŋana wurâta ŋinde miki munja kalua i, ŋana ikai niami ku isuka na ja kâ. Mine nde miki ma kandeka ŋana kakai i imo kumi.

3

Kinda nenda kalo-tawana nâ iveta kinda tamo ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao

¹ Niŋgu-nambwe wukale, na ja atu aporo ŋguia tonge kilo pamî, Ʌninenga nanenju ŋguia Ʌnine ma marumbu lâ. Miki kapai pa kuku Maro Ʉhalae lâ. Mine nde ara ŋana miki ma kamo kandeka nâ. Na ja munja angere ŋguia pinde imâ pamî, andeta na ja ŋandai tiningu pwâka ŋana angere ŋguani ndaina imâ pamî kilo, ŋana tu ŋguia Ʌnine nde ŋana ikatona nemî kalo-tawana kâ.

² Miki kapakatona sondo ŋananzi tamâta ŋinde uru siveta vetâja sakamao. Kinzi nde tamâta sakamao ndo, sitogonzi mbwâmbwa saka mine. Kinzi uru siporo ŋguia kaika tu miki rârâni ma kakai karae-veja ne mâsi lâ tinimi, itogo nemî kalo-tawana ne kilala mine.

³ Ʌnga kindani nde tamo Maro Kindeni ne tamâta mao. Lâ zo ndia kinda tapanea i, ande i Koroani isuka nenda paneâja Ʌnine. Kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, kala tandekana i nâ. Kinda ŋandai tandekana karaenda ne kelekele kaa kaa Ɂga. ⁴ Miki kalonjo Ɂga; ambo karaenda ne kelekele ikura tu isuka kinda, ande na ja warakâŋgu ma amo tamâta ara ndo. Ʌna tu na ja munja apolenzi tamâta rârâni ŋana apaveta kuku Juda nenzi mâsi kâ.

⁵ Nanayoni na ja nana ipaguguana apâŋga lâ, aku amo lee sânda taitu ilâ lâ, Ʌninenga sive karaenju ikura Juda nenzi mâsi mine. Na ja nana-mama nde Isrel ŋgu tamwatanzi, aku kinzi rua sipâŋga lâ Benjamin ne vâsa ŋgu. Na ja timbuŋgu wa neŋgu sâko rârâni nde simo lâ Isrel ŋgu nâ. Aku na ja munja amo lâ Parisai ŋgu kala apono muli sondo pa

Juda nenzi ḥngua tukuṇa kiri-kiri rārāni. ⁶ Lâ zo ḥnde, naṇa ilongu igagatina ḥna malia kie-kie alanzi tamāta ḥnde kalonzi tawana Yesu. Mao nā, lâ zo ḥnde naṇa apaveta sondo ndo kuku Juda nenzi ḥngua tukuṇa ndoni. Naṇa aveta vetāṇa soki tonge lâ ḥngua tukuṇa nao, ande tia.

⁷ Lâ zo ḥnde, naṇa kalongu tawana tu vetāṇa ḥnde rārāni nde kelekele ḥlalae tina. Taitu kala ḥne naṇa ilongu ndo ikeno pa Yesu Kirisi. Mine nde naṇa asama tu vetāṇa ḥnde rārāni nde kelekele kaa nā. ⁸ Aku miki kalonjo ḥga; naṇa asama tu vetāṇa taitu nā nde kelekele ḥlalae tina, aku ḥnde nde vetāṇa ḥna asama nanengu Maro ḥlalae Yesu Kirisi kilala sondo kā. Vetāṇa wa ilo-kalo pinde rārāni nde kelekele sugarai nā. Naṇa ilongu tu apono muli pa Kirisi simbo nā; mine kala apile nanengu ilo-kalo siŋga rārāni marumbuni lâ. Ilo-kalo siŋga kie-kie ḥnde nde itogo kina nā, aku naṇa atambira lâ, ḥna tu ilongu tu asaṇa Kirisi ndindi nā ⁹ ku apaipa ndo kuku i. Muṇga naṇa apaveta kuku ḥngua tukuṇa rārāni, aku lâ zo ḥnde naṇa atu naṇa warakāṇgu neŋgu vetāṇa ma ivetana apāŋga ilongu mbāra-mbāra ndo lâ Maro Kindeni nao. Taitu kala ḥne naṇa apile ilo-kalo soki-soki ḥnde lâ. Naṇa kalongu tawana Yesu Kirisi, aku nanengu kalo-tawana ḥnde nā iveta naṇa apāŋga ilongu mbāra-mbāra lâ Maro Kindeni nao. I ipatea nzâla tonge ḥna kinda ma tapāŋga ilonda mbāra-mbāra lâ i tamwata nao, aku ḥnde nde nzâla ḥna tao nenda kalo-tawana ilâ pa Kirisi kā.

¹⁰ Naṇa ilongu pa kelekele ḥne nā; naṇa ilongu ndo tu asama Yesu Kirisi kilala sondo. Naṇa ilongu tu i ne walo kaika ma ikeno pa naṇa, waloni ndaina ikai lâ zo ḥnde imandi lâ mateṇa nianzi imo via kilo. Naṇa ilongu tu ma akai nāna kie taituni ikura i muṇga ikai mine. Aku naṇa ilongu tu ma apu kiesaka ne ilo-kalo tava ne vetāṇa rārāni pâta imâte, itogo Kirisi muṇga imâte ḥna izavaru kiesaka mine nā. ¹¹ Ambo naṇa ma aveta mine, ande naṇa kalongu tawana tu muli ḥga Maro Kindeni ma ipaŋo naṇa lâ mateṇa nianzi, aku naṇa ma amo viāŋgu kuku i.

Paulo uru imakâsa ḥlalae ḥna ilâ ipāŋga lâ keri

¹² Naṇa ḥndai aporo tu naṇa aveta vetāṇa ara rārāni marumbu lâ ḥga. Aku naṇa ḥndai aporo tu naṇa amo tamāta ara ndo. Taitu ikura zo rārāni naṇa amakâsa ḥlalae tina ḥna apaveta kuku vetāṇa arara Yesu Kirisi muṇga ipatea pa naṇa ḥnde, lâ zo ḥnde igagati ilongu kalongu ḥna apono muli pa i kā. ¹³ Niŋgu-nambwe wukale, naṇa ḥndai aporo tu naṇa apaveta sondo ndo kuku vetāṇa arara ḥnde ḥga. Andeta naṇa uru aveta vetāṇa taitu ḥne; naṇa apu muliŋgu pa zo muŋgâṇja ne kelekele rārāni, aku amakâsa ḥlalae tina ḥna aveta vetāṇa ara nā lâ zo muli-muli. ¹⁴ ḥnde itogo naṇa apalilu kaika naongu sondo pa keri ḥna akai kulu kā. Kulu ḥnde nde via mao lâ samba lawea, viani ndaina Maro Kindeni ipatea pa naṇa, ḥnengya Yesu Kirisi itula pwataki pana lâ.

¹⁵ Kinda tamāta pinde nenda kalo-tawana nde ipāŋga ḥlalae lâ, kala tapono muli mao nā pa Yesu Kirisi. Ara ḥna kinda ḥne taitu-taitu ma tapalilu sondo pa keri, ikura kala ḥne natula pami mine. An̄ga miki tamāta pinde, ambo nemī ilo-kalo nde ikeno piti lâ nanengu ilo-kalo mine, ande ara, Maro Kindeni ma itula ḥne pwataki pami, ḥna nemī ilo-kalo ma ipāŋga sondo kā. ¹⁶ Taitu ara ḥna kinda rārāni taitu-taitu ma tapono muli sondo pa ḥngua mao kinda muṇga takai ḥnde.

¹⁷ Niŋgu-nambwe wukale, ara ḥna miki ma kapaveta kuku nanengu vetāṇa rārāni. Miki ma kakai wulitia ḥna kaveta mine kā ndimo. Miki ma kalomi ḥngere sondo ḥna tamāta pinde nenzi vetāṇa, kinzi ḥnde uru sipaveta kuku vetāṇa arara maka muṇga katula pami ḥnde. ¹⁸ Andeta tamāta rārā sipaveta kuku vetāṇa potomule nā, aku ḥnde itogo kinzi sikai kazâṇja pa Kirisi ne mateṇa lâ kāi popole tini. Naṇa muṇga aporo mbwaniŋgu rārā pami ḥna nenzi vetāṇa ḥnde kā, kala ḥne aporo pami kilo, aku matâŋgu sulu ndue. ¹⁹ Kinzi sindeka ḥna kelekele ndia warakanzi nā karaenzi wa ilonzi ipatea panzi ḥnde, aku nenzi ilo-kalo soki ḥnde nde itogo nenzi maro mwasina. Ikura zo rārāni kinzi ilonzi pa tâno ḥne ne vetāṇa wa kelekele nā. Kinzi sindeka ḥna siveta vetāṇa potomule pinde, an̄ga kinda mainda ḥna vetāṇa kie mine kā. Mine kala Maro Kindeni ma muli izavarunzi tamāta ḥnde lâ yââ ḥlalae ne mbââ ilo.

²⁰ Aŋga kinda niânda sondo nde samba lawea, aku uru tao tininda pa Maro Ʉhalae Yesu Kirisi, ina nenda Yautâŋja Tamwata, ɣana i ma ipile samba ku indue imâ. ²¹ Ʌinenga Kirisi ma ikai tamwata ne walo kaika, ku ma ilele karaenda kaa ɣine ku iveta ipâŋga karae wasaseki, itogo i tamwata karae ara ndo mine. I ne walo ndaina nâ ivila i ɣana ikai maro pa kelekele ndoni.

4

Kinda ma tapaveta kuku vetâŋja wa ilo-kalo ara nâ

¹ Mine nde ninju-nambwe wukale, miki ɣinde munja kapaipa kuku Yesu Kirisi, ara ɣana miki ma kalomi ɣgere sondo ɣana nanenju ɣgua ɣine rârâni, aku kamandi kaika. Ninju-nambwe wukale, naŋa ilonju ndo keno pami, aku ilonju ɣalae tu amâ amo kumi kilo. Miki uru kaveta ilonju ndeka ɣalae, aku miki kamo katogo nanenju wurâta kanano mine.

² Miki rua Yuodia kuku Sintike rua, miki kaloŋo ɣga; miki taine rua nde kapono muli pa Maro Ʉhalae lâ, kala kamo nambwe nambwe. Mine nde ano kaika pami tu miki ma kamo tava ilomi kalomi taitu nâ. ³ Aŋga noko, * nokoni kala uru kuveta wurâta ara ndo kuku naŋa, ande naŋa ilonju tu noko ma kusukanzi taine rua ɣinde tu nenzi nânâo ma marumbu kâ. Kinzi rua munja siveta wurâta ɣalae kuku naŋa ɣana kaveta pâri ara ilâ isala nia ndoni. Aku Klemen tavanzi tamâta pinde, kinzi ɣinde rârâni kala munja siveta wurâta kuku naŋa ɣana katula pâri ara kâ tona. Kinzi tamâta ɣinde rârâni ɣanzi nde ikeno lâ Maro Kindeni ne pepa ɣana via kâ tini.

⁴ Miki kapaipa kuku Maro Ʉhalae lâ. Mine nde ara ɣana miki ma kamo kandeka nâ ikura zo rârâni. Naŋa aporo ɣguani ɣaina kilo mine tu miki ma kamo kandeka nâ. ⁵ Ara ɣana miki ma kamo mwasa nâ lâ tamâta rârâni naonzi. Miki kalomi ɣgere sondo ɣga; Maro Ʉhalae ne zo ɣana itaulo imâ kilo kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ. ⁶ Miki ma kalomi loko ɣana sâ tonge ndimo. Ikura zo rârâni miki ma kakai noŋa pa Maro Kindeni, aku kano pa i tu ma ivilami ɣana kelekele ndia ikeno pami tia. Aku miki ma kawami ndange papa i tona ɣana ne pavilâŋa ɣinde kâ. ⁷ Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ne wisi-pisi ma ikatona nemi ilo-kalo sondo ndo, ɣana tu miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Maro Kindeni ne wisi-pisi nde ɣalae ndo, kala kinda tamâta takura ɣana tasama ɣinde kilala sondo, ande tia.

⁸ Ayo, ninju-nambwe wukale, kaloko ɣga. Ikura zo zo, miki ma kalomi ɣgere ɣana vetâŋja ara nâ, vetâŋja ɣinde kinzi tamâta sondo ilonzi ara papa. Naŋa aporo ɣana vetâŋja kie mine; vetâŋja mao, aŋga vetâŋja ndia tamâta ara simege ɣana, aŋga vetâŋja sondo ndo, aŋga vetâŋja zuzuli, aŋga vetâŋja ɣgau, aŋga vetâŋja ndia tamâta sondo sindeka ɣana. ⁹ Naŋa munja atula ɣgua pami ɣana vetâŋja ara pinde kâ, aku matami kamora naŋa aveta vetâŋja ndainani. Ara ɣana miki ma kamo kapaveta kuku vetâŋja rârâni ɣinde munja apananami ku atula pami. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, ande ma imo kumi.

Paulo kawa ndange panzi Pilipai ɣgu munja sio mbumbu imâ papa i itogo nenzi wisi-ara mine

¹⁰ Naŋa amo, amo lee, Ʌinenga miki kasânda nzâla ɣana kasuka naŋa kilo kâ. Mine kala nanenju ndekâŋa wa paneâŋa ilâ pa Maro Ʉhalae. Mao nâ, munja miki ilomi ɣana naŋa kâ, taitu nzalam i Tonge ikeno ɣana kasuka naŋa kâ, ande tia. ¹¹ Miki ma ilomi tu naŋa ilonju pa kelekele pinde kâ,aku ɣana duvi ɣinde kâ aporo ɣgua mine pami, mine ndimo. Nanenju ɣgua ɣinde ne duvi mine tia. Naŋa apanâna sondo lâ ɣana amo tava wisinju pisi nâ. Mine kala, ambo vetâŋja tonge ma imâ ipâŋga pana, ande naŋa ilonju ara nâ. ¹² Zo pinde naŋa amo sugorai ndo, aŋga zo pinde nanenju kelekele rârâ ɣinde nde ikeno pana. Andeta naŋa apanâna sondo lâ. Mine kala, ambo kapwâŋgu pupuro tâku putole ipuna tâku, ambo nanenju kelekele rârâ keno pana tâku tia tâku, ande naŋa ilonju ara

* 4:3: Ilo-kalo tamâta pinde situ Paulo iporo ɣgua ɣine pa tamâta tonge, i ɣa tu Sisigus.

nâ ikura zo rârâni wa nia ndoni wa. ¹³ Kirisi uru walo kaika ilua naja. Mine kala lâ zo njana vetâna ndia imâ ipânga pana, ande naja akura tu amandi kaika nâ.

¹⁴ Andeta miki kaveta kemi ara ndo pa naja lâ. Miki kasama tu malia pinde isânda kuluñgu lâ, aku ilomi tu kasuka naja njana akale malia njinde kâ. ¹⁵ Andeta njinde nâ tia; miki Pilipai ñgu, miki warakami kasama tu munja, lâ zo njinde naja apile Masedonia tâno ku alâ pa nia pinde, ande miki simbomi nâ kasuka naja. Naja aporo njana zo njinde pâri ara ipânga wasaseki pami. Miki warakami nâ kasuka naja njana mbumbu kâ. Ñgu tonge iveta kie mine pa naja, ande tia. ¹⁶ Aku lâ zo njinde naja amo Tesalonaika lawea tona, ande naja amo sugorai njana kelekele pinde kâ, andeta miki kao mbumbu imâ pana mbwanimi rârâ. ¹⁷ Naja ilonju njalaе koja njana akai mbalija kâ, ande tia. Naja ilonju tu miki ma kasenge vetâna ara pinde ilâ kuku vetâna ara munja kaveta njinde, njana Maro Kindeni ma itu kulu pami kilo njana nemi vetâna ara njinde. ¹⁸ Kala njine naja akai mbumbu njinde lâ, aku ikurana. Mao nâ, mbumbu njinde nde njalaе tina, kala pinde keno pa naja yo. Epafroditus nde ikai wisi-ara ne kelekele kie-kie njinde miki kapatea pana, aku ikai imâ ilua naja lâ. Mine kala lâ zo njine naja aroto njana kelekele pinde, ande tia. Miki nemi wisi-ara njinde nde itogo patarawâna miki kao ilâ pa Maro Kindeni mine. Patarawâna njinde ne kuwae nde ara ndo, aku Maro Kindeni indeka njana patarawâna kie mine. ¹⁹ Anja nanengu Maro Kindeni, ina mbalija warika, ma isukami njana kelekele ndia ikeno pami tia njinde rârâni. Miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku inani ma kelekele arara njinde ilami.

²⁰ Ara njana zo rârâni kinzi tamâta rârâni ma sipanea nenda Maro Ñalae Kindeni sisuka i ña kâki, ina kinda Tamânda. Mao.

Paulo kawa kari ara panzi kalo-tawana tamâta simo Pilipai lawea

²¹ Naja kawângu kari ara pa miki Maro Kindeni ne tamâta rârâni taitu-taitu, miki njinde kao nemi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi. Nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde simo ñai kuku naja,aku kinzi kala kawanzi kari ara pami. ²² Maro Kindeni ne tamâta pinde simo lawea njine,aku kinzi rârâni kala kawanzi kari ara pami. Kinzi pinde uru sikai wurâta lâ Koipu Ñalae Kaisara ne luma,aku kinzi njinde ilonzi njalaе tu naja ma aporo nenzi kari ara pami.

²³ Maro Ñalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo kuku miki rârâni taitu-taitu.

KOLOSI

Pepa Paulo ingere panzi kalo-tawana tamâta simo Kolosi lawea

Paulo imo luma sakamao ilo ɣana ne wurâta ɣana itula pâri ara kâ, ande ingere ɣgua ɣjine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Kolosi lawea lâ Esia tâno. Paulo munja imo Kolosi lawea tia, andeta ilojo ɣgua tu ilo-kalo soki-soki nde iyaula kinzi kalo-tawana tamâta ilonzi kalonzi. Pananâna tamâta lajeña pinde sipanananzi tu Kirisi nde Maro Kindeni Natu tia, kala imo rege-rege kunzi ajelo nâ. Aku situla tukuna kaa kaa pinde panzi tona. Andeta lâ pepa ɣjine Paulo ileleanzi iporo kaika tu Yesu nde rege-rege kuku Maro Kindeni tamwata, kala i ne kaika nde ɣalae ɣinde. Aku itula vetâna arara pinde panzi tona ɣana ma sipaveta kuku.

Kinzi tamâta lâ Kolosi lawea kalonzi tawana Yesu mao nâ

¹ Naŋa Paulo, naŋa amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni tamwata ne pateâna mine. Naŋa amo taitu kuku ninda-nambwe Timoti, ² kala angere ɣgua lâ pepa ɣjine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne ɣgu kamo Kolosi lawea, miki ɣjinde kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ kala kalomi tawana i mao nâ. Kinda Tamânda Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imo kumi.

³ Lâ zo ndia maka kakai noŋa pa nenda Maro Yesu Kirisi Tama Maro Kindeni, ande maka uru kaloma ɣgere ɣana miki kâ, aku lâ zo ɣinde rârâni maka kawama ndange ilâ papa i. ⁴ ɣana tu maka kaloko miki parinami tu nemí kalo-tawana ikeno kaika ndo pa Yesu Kirisi, aku miki uru tinimi mwasa ndo panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni. ⁵ Muŋga, lâ zo ɣinde pâri ara ne ɣgua mao ipâŋga wasaseki pamí, ande miki kaloko ɣgua ɣana vetâna arara ɣinde ma muli imâ ipâŋga pamí. Maro Kindeni uru ikatona vetâna arara ɣinde pamí lâ samba lawea. Kala ɣjine miki uru kao tinimi nâ ɣana vetâna arara ɣinde kâ, aku ɣjine igagati ilomi kalomi ɣana kalomi tawana Yesu Kirisi ku kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta. ⁶ Nanayoni, miki kaloko pâri ara ɣana Maro Kindeni ne wisi-wisi kâ, kala kasama wisi-wisi ɣinde kilala sondo lâ. Lâ zo muŋgâna ɣinde, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ɣjine, ande pâri ara ɣinde uru ipula kanajo ara ndo lâ ilomi kalomi. Aku pâri ara ndainani nâ isala nia ikura tâno pinde kala ipula kanajo ipâŋga mine nâ lâ tamâta rârâ ilonzi kalonzi tona. ⁷ Epafras munja itula pâri ara ɣinde pamí, kala miki kasama lâ. Epafras nde Kirisi ne wurâta tamâta itogo maka mine, aku maka tinima mwasa ndo papa i. I uru ikai maka niama ɣana ivila miki sondo kâ. ⁸ Itapâri pama tu Koroani Sapâŋa igagatimi ɣana kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta.

Paulo ikai noŋa pa Maro Kindeni tu i ma ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta simo Kolosi lawea

⁹ Mine kala munja, lâ zo ɣinde maka kaloko miki parinami mine, aku imâ lee ipâŋga lâ zo ɣjine, ande ikura zo zo maka kakai noŋa pa Maro Kindeni tu ma isukami ku io Koroani Sapâŋa imâ pamí tu ipapanami sondo ɣana vetâna ndia Maro Kindeni ilo papa ɣinde, ɣana miki ma kakai ilo-kalo ku kasama ɣinde sondo. ¹⁰ Maka nema noŋa ɣinde nde duvi mine; maka iloma tu miki ma kamo sondo, ikura Maro ɣalae ipatea pamí mine. Ambo miki ma kamo mine, ande i ma ilo ara ɣana nemí vetâna rârâni kâ. Maka iloma tu miki ma kaveta vetâna arara kie-kie, itogo kâi ipula kanajo mine. Aku iloma tu nemí ilo-kalo ma ipâŋga ɣalae, ɣana miki ma kasama Maro Kindeni kilala sondo kâ. ¹¹ Maka kano pa Maro ɣalae tu i tamwata ne walo ara ɣalae tina ɣinde ma ipu tini kaika pa ilomi kalomi, ɣana miki ma kamandi kaika ku kakale malia rârâni tava ndekâja nâ. ¹² Maka iloma tu miki ma kawami ndange pa kinda Tamânda. Ina kala munja ivetami kapâŋga tamâta ara, kala miki kakura tu kalenge vetâna arara rârâni i munja ipatea tu ma iveta panzi ne tamâta, kinzi ɣinde i uru ikai maro panzi kala simo lâ i ne sinâla ɣalae ilo. ¹³ ɣana tu munja, kondoma ne walo ikai kinda kaika lâ. Andeta Maro Kindeni itikia kinda piti lâ, aku io kinda tamo kuku ɣgu ɣinde i Natu uru ikai maro papa. Maro Kindeni ilo ndo

keno papa i Natu njinde. ¹⁴ Maro Kindeni Natuni ndaina iko kinda piti lâ kondoma ilo, aku izavaru nenda kiesaka rârâni piti marumbu lâ.

Paulo itula Kirisi kilala pwataki

¹⁵ Kinda takura tu tamora Maro Kindeni nao lâ matânda, ande tia. Taitu i Natu itula Maro Kindeni kilala pwataki pa kinda tamora lâ. I Natu njinde ikai maro pa kelekele rârâni njinde Maro Kindeni munja ipulianzi sipânga. ¹⁶ Nia ndoyo Maro Kindeni ipatea tu i Natu njinde ma ipulianzi kelekele rârâni lâ samba ilo wa tâno kulu wa. Ipulianzi kelekele rârâni kinda tamora lâ matânda wa kelekele rârâni takura tu tamora tia wa. Ipulianzi koroani kaika kie-kie njinde uru simo sikai poe pa kelekele kie-kie. I tamwata mungani ipulianzi kelekele rârâni,aku kelekele rârâni njinde simo ñana sipanea i nâ. ¹⁷ Nia ndoyo, lâ zo njinde kelekele rârâni ñandai sipânga ñga, ande Kirisi imo munjani lâ. Aku kelekele rârâni njinde uru simo nianzi nianzi sondo lâ i kalo nâ. ¹⁸ I tamwata nde imo kulu-kâmba panzi kalo-tawana tamâta ñgu ñgu,aku ñgu njinde nde simo sitogo i kie-mbalau mwasiina. Kinzi kalo-tawana tamâta ñgu nenzi via duvi kala i. I tamwata imuña panzi tamâta rârâni ñana imandi lâ mateña nianzi imo via kilo. Mine kala i tamwata imo kulu-kâmba pa kelekele rârâni.

¹⁹ Maro Kindeni ipatea tu i tamwata ne via tava ne ilo-kalo wa kilala ndoni ma ipipi lâ Natu njinde ilo. Mine kala Maro Kindeni tamwata imo ndo kuku i. ²⁰ Aku Maro Kindeni ipatea tu ma ikai kelekele rârâni lâ samba ilo wa tâno kulu wa,aku ma ikainzi simâ simo taitu kuku i tamwata kilo. Mine kala io Yesu Kirisi ilâ pa kâi popole imâte ku ipalini see malinji ndue. Maro Kindeni ne vetâña njinde iveta kelekele rârâni simo taitu kuku i kilo.

²¹ Munja miki kapu mulimi ndo pa Maro Kindeni. Miki nemi ilo-kalo nde ikai kazâna papa i. Mine kala kiesaka nde ipipi ndo lâ ilomi kalomi, kala kaveta vetâña sakamao kiekie. ²² Andeta Kirisi ñga imâte lâ kâi popole tini lâ,aku ñana i ne vetâña ara njinde kâ, ande Maro Kindeni ivetami kamo ilomi kalomi taitu kuku i marumbu lâ. I ne vetâña njinde nde duvi mine; i ilo tu igona miki kamâ papa i tava ilomi mbâra-mbâra ndo, nemi soki tonge tia. Ambo miki ma kamo mine, ande tamâta tonge ma ikura tu isowe ñgua lâ tinimi ñana nemi vetâña kâ, ande ma tia. ²³ Mine nde ara ñana miki ma kasaja nemi kalo-tawana ndindi nâ ku kamandi kaika. Tia ma vetâña tonge imâ itogomi,aku ma kapile nemi mäsi ñana kao tinimi pa Maro Kindeni tu ma iveta vetâña arara pami. Pâri ara nde itula vetâña arara njinde pwataki pa miki kaloko lâ. Naja Paulo, nañani amo wurâta tamâta ñana pâri ara njinde kâ,aku maka tamâta pinde uru katula pâri ara ndainani nâ panzi tamâta rârâni simo tâno kulu.

Paulo uru ivilanzi Kolosi ñgu

²⁴ Kala ñine naja andeka nâ ñana nâna njinde munja akai ñana avila miki kâ. Kinda nde tamâta ñana takai nâna mine kâ,aku nâna njinde ñandai marumbu ñga. Kala ñine naja akai nâna lâ warakângu karaengu tini, itogo Kirisi munja ikai nâna ñana ivilanzi kalo-tawana tamâta, kinzi njinde simo sitogo i kie-mbalau mine. Aku nâna ma ikeno mine lee, ikura lâ zo ndia nâna mine ma marumbu ndo lâ. ²⁵ Maro Kindeni tamwata munjani ipatea naja tu ma amo i ne ñgu nenzi wurâta tamâta ñana avila miki kâ. Aku ipatea wurâta pana tu ma aporo atula i kawa ñgua ndoni. ²⁶ Munjani, lâ nia ndoyo,aku imâ lee ipânga lâ zo ñine, ande Maro Kindeni kawa ñgua njinde ikeno paveâña nâ, kala tamâta rârâni nde sizizâla ndo ñana. Anja lâ zo ñine ñgua njinde ipânga nia yo panzi Maro Kindeni ne tamâta. ²⁷ Maro Kindeni munjani ipatea tu ma itula ñgua paveâña njinde ipânga nia yo pa i ne tamâta kinda. I kawa ñgua njinde nde ara ku ara ndo,aku ñgua njinde nde ñana ivilanzi tamâta ñgu rârâni simo tâno ndoni. Ñgua paveâña njinde nde mine; Kirisi imo miki ilomi. Mine kala miki uru kao tinimi ñana zo muli njinde miki ma kamo ara ndo kuku i lâ samba lawea.

²⁸ Mine nde maka uru katula Kirisi parina panzi tamâta rârâni taitu-taitu. Maka iloma tu tamâta rârâni ma sipaipa ndo kuku Kirisi,aku iloma tu nenzi ilo-kalo ma ipânga ñalae ndo. Mine kala maka uru kaporo ñgua kaika panzi kapanananzi sondo. ²⁹ Naja uru

amandi kaika ku amakâsa ɣalae tina ɣana aveta wurâta ɣinde kâ. Kirisi walo kaika ilua na ja ɣana aveta mine, aku i ne walo ɣinde uru ipânga nia yo lâ nanerjgu wurâta tini.

2

Kinda ma kalonda tawana kaika ku tapu mulinda pa kinzi layeja tamwatanzi nenzi Ʉngua

¹ Na ja ilonjgu tu miki ma kasama mine; na ja uru amakâsa ɣalae ɣinde ɣana avila miki kâ. Aku na ja uru amakâsa mine nâ ɣana avilanzi kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea ton a, sitavanzi tamâta pinde na ja ɣandai atarjo mbaunzi Ʉnga. ² Nanerjgu wurâta ɣine nde duvi mine; na ja ilonjgu tu apu tini kaika pa miki rârâni ilomi kalomi, aku ilonjgu tu apajomi ɣana kamo ilomi kalomi taitu ku kao ilomi ndo ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni. Ambo miki ma kamo mine, ande nem iilo-kalo ma ipânga sondo, aku ɣinde ma ara ndo. Ʉninenga miki ma kasama Maro Kindeni ne Ʉngua paveâna ɣinde duvi sondo. Kirisi tamwata nde Ʉngua paveâna ɣinde kanajo. ³ Maro Kindeni ne ilo-kalo kiekie rârâni nde itogo kelekele ara ndo, ne kulu ɣalae tina. Aku Kirisi simbo nâ ikatona ilo-kalo ndoni ɣinde ikeno i tamwata ilo.

⁴ Na ja tiniŋgu pwâka tu tamâta ton ge ma imâ iporo Ʉngua mona-mona pa miki ɣana ilajemi kâ. Mine kala aporo Ʉngua kaja mine pam i lâ. ⁵ Lâ zo ɣine na ja amo kumi tia, taitu na ja uru kalongu Ʉngere ɣanami ikura zo zo, aku ɣinde itogo na ja warakâŋgu amo kumi. Aku na ja andeka nâ, ɣana tu miki kamo ilomi kalomi taitu ku kamandi kaika, aku nem iilo-tawana ikeno sondo ndo pa Kirisi.

Kinda ma tapasipa lâ taitu kuku Kirisi ku takai via mao

⁶ Miki kalomi tawana tu Yesu Kirisi nde Maro Ʉnalae. Mine nde ara ɣana miki ma kapasipa lâ taitu kuku i nâ, itogo kala ɣine miki kamo mine. ⁷ Miki ma kapaipa kuku i, itogo kâi io mburu-mburu indue ilâ tâno ilo. Aku miki ma kasâu pa Yesu Kirisi tu isukami, itogo sâmbwe isuka luma kâki mine. Ara ɣana nem iilo-tawana ma ipânga kaika ndo, itogo munja sipapanami mine. Aku ara ɣana miki ma kapor o ndanje ɣalae ilâ pa Maro Kindeni nâ ikura zo zo.

⁸ Miki kapakatona sondo Ʉnga. Tia ma tamâta ton ge itula tâno tamâta nenzi ilo-kalo lajenja kaja-kaja pam i, aku Ʉngua kaa ɣinde ma isae ilomi kalomi ne nzâla giri lâ. Ilo-kalo kie mine ɣandai iyoka pa Kirisi imâ pa kinda Ʉnga. Kinzi tamâta sikai ilo-kalo kaa mine lâ timbunzi wa tâno ɣine ne Ʉngua kaa kaa wa.

⁹ Miki kasama tu Kirisi nde ipânga tamâta itogo kinda mine, andeta Maro Kindeni ne via wa kilala ndoni nde imo ndo kuku i. ¹⁰ Kirisi nde imo kulu-kâmba panzi koroani kaika rârâni, kinzi ɣinde uru sikai poe pa kelekele kie-kie. Miki kapaipa kuku Kirisi lâ. Mine kala Maro Kindeni via mao ilami marumbu lâ, aku via ɣinde nde ipipi ndo lâ ilomi.

¹¹ Miki kapaipa kuku i lâ, aku ɣinde itogo miki kakai karae-verja ne mâsi ton ge. Taitu mâsi ɣinde ɣandai irerege kuku tamâta nenzi mâsi ɣana sive karaenzi kâ. Kirisi iveta mâsi ɣinde ipânga kanajo lâ ilomi kalomi. Munja, lâ zo ɣinde miki kapaveta kuku mâsi mao ɣinde, ande Kirisi iyaute mi piti lâ ilo-kalo singa ne vetâŋga potomule. ¹² Munja Maro Kindeni ne walo kaika ipaŋo Kirisi lâ mateja nianzi imo via kilo. Aku miki kapaipa kuku Kirisi lâ. Mine kala lâ zo ɣinde miki kalili pâri ara ne lââ, ande ɣinde itogo Maro Kindeni ike a miki lâ kuru ilo kuku Kirisi, Ʉninenga ipaŋomi kamo viami kilo kuku i.

¹³ Munja miki kaveta kiesaka kie-kie, aku kapono muli pa ilo-kalo singa nâ. Lâ zo ɣinde, miki kamo katogonzi mateja tamâta mine, aku miki kamo piti ndo ɣana Maro Kindeni ne Ʉngua pâŋja kâ. Andeta kala ɣine Maro Kindeni via mao ilua kinda lâ, itogo via ɣinde munja ilua Kirisi mine, aku izavar u nenda kiesaka rârâni piti lâ tininda.

¹⁴ Nanayoni Mose ne Ʉngua tukunja itula nenda vetâŋga soki rârâni ipânga nia yo, aku tukunja ɣinde ikai kazâŋja pa kinda lâ Ʉngua nia. Andeta Maro Kindeni ikai Ʉngua tukunja ɣinde ne walo ndoni piti lâ, aku isona itâra lâ Kirisi ne kâi popole tini. ¹⁵ Kirisi ne mateja lâ kâi popole tini izavar u koroani kaika nenzi walo ndo lâ, kinzi koroani ɣinde uru sikai poe pa kelekele kie-kie. Kirisi ne mateja ɣinde itula pwataki panzi tamâta rârâni tu i

ipolenzi koroani ŋinde rârâni marumbu lâ, aku ivetanzi sipâŋga togo kelekele kaa nâ lâ tamâta rârâni naonzi.

Ngua tukuja ne vetâŋa kie-kie ikura tu ivila kinda, nde tia

¹⁶ Mine nde miki ma ilomi ŋalae koja ŋana tamâta nenzi ngua tukuja kiri-kiri ŋana kâŋa-nuja wa kumbwa kie-kie wa nzimona wasaseki wa pwareâŋa ne zo sapâŋga wa, mine ndimo. ¹⁷ Ngua tukuja ne vetâŋa ŋinde rârâni nde itogo urja kaa nâ, aŋga vetâŋa mao nde ipâŋga muli. Kirisi nde vetâŋa mao warika.

¹⁸ Tamâta pinde uru sitapâri ŋalae koja ŋana mâsi pinde simora lâ nenzi mbupuleŋa. Kinzi tamâta mine sipono muli pa tamâta nâ nenzi ilo-kalo kaa nâ, kala sipasuka warakanzi tininzi koa tia nâ. Kinzi sindeka ŋana silâŋe tu kinzi sipatawa warakanzi tininzi, aku sindeka ŋana sipaneanzi aŋelo tona. Miki ma kapalonjo pa nenzi ngua laŋeja ŋinde ndimo. Tia ma muli Maro Kindeni ma tini pwâka tu kulu ara tonge ilami. ¹⁹ Tamâta ŋinde nde sipatâpa warakanzi piti ndo ŋana Kirisi kâ, ina kala imo kulu-kâmba pa kinda kalo-tawana tamâta ŋgu. I uru ikai poe pa ne ŋgu kinda, aku i simbo nâ uru ivila nenda kalo-tawana ŋana itumbu ŋalaŋala, ikura Maro Kindeni ipatea pa kinda mine.

²⁰ Miki kapaipa kuku Kirisi lâ, aku ŋinde itogo miki kamâte kuku i. Mine kala tâno ŋine ne ŋgu ka kaa ikura tu ikai poe pam kilo, ande tia. Mine nde ŋana sâ kâ ŋga miki kamo katogonzi tâno ŋine ne tamâta, a? ŋana sâ kâ ŋga miki kapono muli pa tâno tamâta nenzi ngua tukuja kiri-kiri, a? ²¹ Kinzi nenzi ngua tukuja ŋinde nde kie mine: “Noko ma kusaja ŋinde ndimo”; “Noko ma kuka ŋinde ndimo”; “Noko ma kutajø ŋinde ndimo”.

²² Taitu tukuja kie mine nde ŋana kelekele kaa nâ kinda takai, ŋinenja marumbu walele nâ. Kinzi tamâta nâ situla ŋgu tukuja mine ku sipanana kinda tu tapono muli papa.

²³ Mao nâ, tamâta pinde ilonzi patea tu tukuja mine irerege kuku ilo-kalo ara, ŋana tu tukuja ŋinde itula vetâŋa ŋana tapaneanzi aŋelo wa tapatawa warakânda tininda wa taveta nâna pa warakânda karaenda wa. Andeta vetâŋa kie mine ikura tu ivila kinda ŋana tapu mulinda pa ilo-kalo singa ne vetâŋa potomule kâ, ande tia.

3

Kinda takai via wasaseki kuku Kirisi

¹ Muŋga, lâ zo ŋinde Maro Kindeni ipajo Kirisi lâ mateŋa nianzi imo via kilo, ande miki kala kakai via wasaseki tona. Mine nde ara ŋana miki ma ilomi pa samba ne kelekele nâ. Lâ samba lawea, ande Kirisi isajona imo pa Maro Kindeni tini pa wia kâ. ² Ara ŋana miki ma kalomi ŋgere ŋana samba ne kelekele nâ ikura zo zo. Miki ma kalomi ŋgere ŋana tâno ne kelekele ndimo. ³ ŋana tu itogo miki nemi ilo-kalo singa nde imâte lâ, aku miki kapasipa lâ taitu kuku Maro Kindeni lâ. Mine kala Maro Kindeni ikatona nemi via mao pamî lâ nia ŋinde Kirisi imo. ⁴ Kirisi nde nemi via mao ŋinde warika. Aku lâ zo ŋana i ma itaulo imâ ipâŋga nia yo, ande miki ma kamo kuku i, aku tamâta rârâni ma simora i kilala pwataki tu i imo Maro ŋalae.

Kinda tapâŋga tamâta wasaseki lâ

⁵ Mine nde ara ŋana miki ma kapu mulimi ndo pa tâno ŋine ne ilo-kalo rârâni. Ilo-kalo ŋinde uru igagatimi ŋana kapalulua tinimi potomule wa, kapaveta kuku vetâŋa muso kie-kie wa, ilomi yosi pa tinimi pinde nenzi kelekele wa. Lâ Maro Kindeni nao, ande mâsi ŋana ilomi yosi pa tinimi pinde nenzi kelekele kâ ande irerege kuku mâsi sakamao ŋana kawâŋgi kapaneanzi maro laŋeja kâ. ⁶ ŋana vetâŋa kie mine kâ, ande Maro Kindeni ne wisi-nâna ma imâ panzi tamâta ŋinde uru taŋanzi kaika pa i ne ŋgu. ⁷ Aku muŋga miki warakami kala kapono muli pa ilo-kalo potomule ŋinde mine nâ, kala kapaveta kuku vetâŋa ŋinde rârâni. ⁸ Aŋga lâ zo ŋine, ande miki ma kapile vetâŋa potomule kie-kie mine; mâsi ŋana wisi-nâna kâ, aŋga mâsi ŋana pawaja kâ, aŋga mâsi ŋana ilomi kâki ŋana kaveta malia panzi tinimi pinde kâ, aŋga mâsi ŋana kaporø ŋgu soki ŋananzi tinimi pinde kâ, aŋga mâsi ŋana kaporø ŋgu sakamao-sakamao kâ. ⁹⁻¹⁰ Miki muŋga kasoki ilo-kalo singa tava ne mâsi rârâni piti lâ, aku kapâŋga tamâta wasaseki marumbu lâ. Mine

kala miki ma kaporo ḥgua lajeja panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta ndimo. Maro Kindeni ipuliami kapâ̄ga tamâta wasaseki lâ, aku i ilo tu miki ma kasama i kilala sondo ndo. Mine kala ikura zo rârâni i uru iveta wurâta lâ ilomi kalomi, ḥana miki ma kapâ̄ga kamo togo i tamwata imo mine. ¹¹ Kinda tapâ̄ga tamâta wasaseki lâ. Mine nde kinda rârâni tamo rege-rege nâ. Kinzi tamâta lâ tinikoa ḥgu nde rege-rege kunzi tamâta lâ Juda ḥgu. An̄ga tamâta ḥjinde mun̄ga sikai karae-veja ne mâsi lâ tininzi nde rege-rege kunzi tamâta ḥjinde ḥandai sikai mâsi ḥjinde lâ tininzi. An̄ga tamâta ḥjinde simo lâ tâno malawae, nenzi ḥgua wa vetâ̄ja piti-piti, sitavanzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta pinde wa tamâta uru sikai mbumbu lâ nenzi wurâta tini wâ, ande kinzi ḥjinde rârâni nde rege-rege nâ, ḥana tu Kirisi simbo nâ nde ḥjalae, aku i tamwata imo ne tamâta kinda rârâni taitu-taitu ilonda.

Kinda ma tao ilonda ndo ilâ panzi tininda pinde

¹² Maro Kindeni ipatea miki tu ma kamo i tamwata ne ḥgu, aku i ilo ndo keno pam. Mine nde ara ḥana miki ma kapaveta kuku vetâ̄ja arara mine: miki ma kalomi sukâ̄ja panzi tinimi pinde; miki ma kaveta kemi ara nâ panzi; miki ma kapatawa warakami tinimi; miki ma kamo mwasa nâ kunzi tinimi pinde;aku miki ma wisimi nâna walele panzi ndimo. ¹³ Ambo noko ninambwe kalo-tawana tamâta tonje ma italea noko ḥana vetâ̄ja tonje mun̄ga kuveta, ande noko ma wisi nâna papa i ndimo. Ara ḥana miki taitutaitu ma kazavaru nimi-nambwe nenzi vetâ̄ja soki rârâni piti lâ. Maro ḥjalae izavaru miki rârâni nemí kiesaka piti lâ; mine nde miki kala ma kazavaru tinimi pinde nenzi vetâ̄ja soki piti lâ tininzi mine nâ. ¹⁴ Aku ara ḥana miki ma kasenge vetâ̄ja taitu ḥjine ilâ kunzi vetâ̄ja arara ḥjinde; miki ma ilomi ndo panzi tinimi pinde. Vetâ̄ja ḥjine nde ipolenzi vetâ̄ja arara rârâni, aku iveta miki kamo ilomi kalomi taitu, ikura Maro Kindeni ne pateâ̄ja mine.

¹⁵ Maro Kindeni ipatea tu miki ma kamo see ḥgu taitu, aku i ilo tu Kirisi ne wisi-pisi ma imo ḥginimi. Mine kala ara ḥana miki ma kasâ̄u pa i ne wisi-pisi ḥjinde tu ikai poe pam. Aku ara ḥana miki ma kawami ndanje papa i tona. ¹⁶ Lâ zo ndia miki ma kakai ilo-kalo ara ku kapanananzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta wa katunzi sondo wa, ande lâ zoni ndaina miki ma kapasakana Kirisi ne ḥgua ara rârâni ikeno kaika lâ ilomi kalomi. Aku lâ zo ndia miki kawâ̄ngi wâ̄ngija paneâ̄ja kâ wa ndekâ̄ja ne wâ̄ngija wa wâ̄ngija pinde Koroani Sapâ̄ja itula ipâ̄ngâ lâ ilomi kalomi wa, ande ara ḥana miki ma kapasakana Kirisi ne ḥgua ḥjinde kaika ku kawâ̄ngi tava kawami ndanje pa Maro Kindeni. ¹⁷ Aku nemí ḥgua poroja ndia wa vetâ̄ja ndia miki kaveta wa, ande miki ma kaveta ḥjinde rârâni lâ Maro ḥjalae Yesu ḥja. Aku Yesu ma isukami ḥana kawami ndanje pa Tamânda Maro Kindeni.

Paulo iporo ḥgua panzi tamâta simo see taitu

¹⁸ Miki taine ma kaveta ikura kaiwami tamâne kawanzi ḥgua mine. Mâsi ḥjinde nde sondo ndo lâ Maro ḥjalae nao. ¹⁹ An̄ga miki tamâne ma tinimi mwasa nâ panzi kaiwami taine. Miki ma kambitanzi ku kaleleanzi ḥjalae koja ndimo. ²⁰ An̄ga miki lâlu, miki ma kapono muli pa tinami-tamami nenzi ḥgua ikura zo rârâni. Maro ḥjalae ilo ara ndo ḥana vetâ̄ja mine. ²¹ An̄ga miki lâlu ḥjinde tamanzi, miki ma kaveta natumi ḥjinde wisinzi nâna ndimo. Ambo miki ma kaveta mine panzi, ande kinzi ma simo tava ilonzi malia nâ.

Paulo iporo ḥgua panzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ, sitavanzi tamâta ḥjinde nenzi tamâta ḥjalajala

²² Miki tamâta ea uru kaveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta ḥjalajala, miki ma kapono muli pa nenzi ḥgua rârâni. Miki ma kaveta mine lâ zo ndia kinzi simo laiti silea pam, aku lâ zo ndia simo malawae tona. Miki ilomi tu kinzi ma sindeka ḥana nemí wurâta kâ, aku ḥjinde nde ara. Andeta miki kamege ḥana Maro ḥjalae, aku ḥana duvi ḥjinde kâ miki ma kalomi ḥgere sondo ku kaveta nemí wurâta rârâni ara nâ. ²³ Wurâta ndia miki kaveta, ande miki ma kamandi kaika ku kaveta wurâta ḥjinde sondo ndo. Ara ḥana miki ma ilomi mine; “Nāja aveta wurâta ḥjine panzi tamâta nâ, ande tia. Nāja aveta wurâta ḥjine papa Maro ḥjalae tona.” ²⁴ Miki kalomi ḥgere sondo ḥana ḥjine kâ; Maro ḥjalae nde ipatea

vetâna arara pinde ñana iveta panzi ne tamâta, aku muli i ma iveta vetâna ndaina pamî, itogo nemi wurâta ne kulu mine. Kirisi ina nemi koipu mao, aku wurâta ndia miki kaveta, ande miki kaveta papa i. ²⁵ Ñana tu tamâta ea kinzi siveta vetâna potomule, ande kinzi ma muli sikai pareja-nia ñana nenzi vetâna soki ñinde kâ. Maro Kindeni iveta vetâna kie taituni panzi tamâta rârâni.

4

¹ Añga miki tamâta ñalañala, miki ñinde kala kamo koipu panzi wurâta tamâta pinde, ande miki ma kaveta kemi ara ku sondo nâ panzi. Miki kalomi ñgere sondo ñana ñine kâ; miki warakami nemi koipu kala imo samba lawea.

Kinda ma tapakatona warakânda nenda vetâna ku takai noja sondo

² Miki ma kakai wulitia ñana kano pa Maro Kindeni kâ ndimo. Aku lâ zo ndia miki kakai noja, ande miki ma kalomi ñgere sondo ku kawami ndanje papa i. ³ Aku ara ñana miki ma kakai noja pa Maro Kindeni tu ma ivila maka tona, ku ma ikai nzâla piti pama ñana katula i kawa ñgua ñana Kirisi kâ. Ñgua ñinde munja ikeno paveâna nâ, kala ñine ipânga nia yo. Kinzi sipa wâlo kaika lâ tiningu ku sio naña amo luma sakamao ilo ñana nanengu wurâta ñinde kâ. ⁴ Aku ara ñana miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma ivila naña ñana atula ñgua ñinde sondo ipânga nia yo, ikura i ne pateâna mine. ⁵ Tamâta pinde ñandai kalonzi tawana Yesu Kirisi ñga. Lâ zo ndia miki kamo kunzi tamâta mine, ande miki ma kapakatona sondo ñana nemi vetâna kâ. Ambo miki ma kaluku ñana katula pâri ara panzi tamâta ñinde ikura zo rârâni, ande ñinde ma ara. ⁶ Aku lâ zo ndia miki kaporø ñgua panzi, ande miki ma kaporø ñgua ara nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma ilonzi ara ñana silojo nemi ñgua kâ. Ambo tamâta tonge ma ikasojami ñana ñgua pinde, ande miki ma kaporø ñgua sondo nâ taulo papa.

Paulo isupwanzi Tikikus ku Onesimus rua silâ pa Kolosi lawea

⁷ Tikikus ma imâ itapâri pamî ñana vetâna rârâni ipânga pa naña lâ. Tikikus nde ninda-nambwe,aku maka iloma ara nâ papa i. I uru iveta wurâta pa Maro ñalae, itogo maka mine,aku ne wurâta ñinde nde ipânga ara ndo. ⁸ Mine kala naña asupwa i imâ pamî, ñana miki ma kasama ñana maka nema sajonâna wa moña wa. Naña ilonju tu i ne ñgua ñinde ma ipu tini kaika pa ilomi kalomi. ⁹ Aku naña asupwa nawalami Onesimus kala imâ kuku Tikikus. Onesimus nde ninda-nambwe,aku i uru iveta ne wurâta rârâni sondo nâ. Kinzi rua ma sitapâri pamî ñana vetâna rârâni kala ñine ipânga lâ nia ñine.

Paulo iporo wisi ara ne ñgua ilâ panzi Kolosi ñgu

¹⁰ Aristarkus imo kuku naña lâ luma sakamao ilo,aku i kawa kari ara pamî. Añga Malaka, ina Banabas tai, ande i kala mine nâ kawa kari ara pamî. Ambo Malaka ma imâ pamî, ande ara ñana miki ma kandeka nâ ku kakai imâ imo kumi, ikura ñgua ñinde munja sipananami mine. ¹¹ Añga Jisas, i ña tonge Jastus, ande i kala kawa kari ara pamî. Lâ Juda ñgu, ande tamâta ñato ñinde simbonzi nâ uru siveta wurâta kuku naña ñana kakainzi tamâta simâ Maro Kindeni ne ñgumbi ilo. Aku kinzi uru sivila naña sondo nâ.

¹² Añga Epafras kala kawa kari ara pamî tona. I nde miki nawalami tonge,aku imo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta. Ikura zo rârâni, ande i uru ikai noja kaika pa Maro Kindeni tu i ma isukami, ñana miki ma kamandi kaika ku kapono muli sondo pa vetâna rârâni Maro Kindeni ipatea pamî ñinde, itogo kalo-tawana tamâta mao uru siveta mine. ¹³ Naña warakângu asama kala aporo pwataki tu Epafras uru imakâsa ñalae tina ñana ivila miki tavanzi kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea wa Hierapolis lawea wa. ¹⁴ Añga Luka, ina tamâta ñana ivetanzi pukonja kâ ñinde maka tinima mwasa ndo papa, ande kinzi rua Demas rua kala kawanzi kari ara pamî. ¹⁵ Naña ilonju tu miki ma kaporø kawama kari ara panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea,aku imâ pa Nimfa tavanzi kalo-tawana tamâta uru sipasau lâ i ne luma ñinde tona.

¹⁶ Naña ilonju tu miki ma kapono pepa ñine marumbu lâ ñga, ñinenga kao ilâ panzi kalo-tawana tamâta ñgu simo Laodisia lawea, ñana kinzi kala ma sipono tona. Aku pepa

ŋjinde naŋa muŋga ao ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo Laodisia lawea, ande naŋa iloŋgu tu kinzi ma sio pepa ŋjinde imâ pami ŋana miki ma kapono tonâ.

¹⁷Aku miki ma kaporo ŋgua mine pa Arkipus; “Noko ma kupakatona sondo, aku wurâta ŋjinde muŋga silano ŋana kuveta pa Maro ɻalae kâ, ande noko ma kuveta wurâta ŋjinde sondo lee ikura wurâta ŋjinde ma marumbu ndo lâ.”

¹⁸Naŋa Paulo, naŋa warakâŋgu mbaŋgu angere kari ara ne ŋgua ŋine imâ pami. Naŋa iloŋgu tu miki ma kalomi ŋgere ŋana naŋa kâ, ŋana tu naŋa amo luma sakamao ilo amo ŋai yo. Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kumi.

1 TESALONAIKA

Pepa Paulo iŋgere mun̄ga panzi kalo-tawana tamâta simo

Tesalonaika lawea

Tesalonaika nde lawea ŋalae tonge ikeno Masedonia tâno. Paulo mun̄ga imo ŋinde itula pâri ara panzi, kala tamâta pinde kalonzi tawana Yesu. Andeta kinzi Juda tamâta sikai kažâna pa Paulo, kala ipilenzi ilâ (Pâri Tamâta 17:1-10). Ilâ ipâŋga Korin lawea lâ, aku muli ŋga Timoti imâ itapâri papa ŋana Tesalonaika ŋgu nenzi kalo-tawana, kala Paulo iŋgere ŋgua ŋine ilâ panzi. Paulo ilo ndo keno panzi, aku lâ pepa ŋine tini itu ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. Itula vetâŋa arara pinde ŋana ma sipaveta kuku, ŋineŋga itula ŋgua panzi ŋana nenda mandirja lâ materja nianzi wa Yesu ne zo ŋana itaulo imâ kilo (4:13-18).

¹ Maka ŋato, Sailas ŋga Timoti ŋga naŋa Paulo warakâŋgu, maka kamo taitu, kala naŋa angere ŋgua ŋine imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Tesalonaika lawea, miki ŋinde uru kalomi tawana Tamânda Maro Kindeni ŋga Maro Yesu Kirisi. Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî.

Paulo ilo ara ŋana Tesalonaika tamâta nenzi kalo-tawana

² Ikura zo rârâni maka uru kaloma ŋgere ŋanami, aku maka kaporô ndanje ilâ pa Maro Kindeni. Maka uru kano pa i ŋana miki kâ ikura lâ nema noŋa rârâni. ³ Maka kawama ndanje pa Tamânda Maro Kindeni, ŋana tu nemi kalo-tawana uru ipaŋo ilomi kalomi ŋana kaveta vetâŋa ara kâ. Aku miki tinimi mwasa panzi tinimi pinde, kala uru kaveta wurâta ara nâ. Aku miki kao tinimi ŋana Maro Yesu Kirisi kâ, kala uru kamandi kaika ku kamo nâ.

⁴ Nima-nambwe wukale, maka kasama tu Maro Kindeni ilo ndo keno pamî, aku ipateami tu ma kapâŋga i ne ŋgu sondo. ⁵ Maka kasama ŋine ŋana tu munga, lâ zo ŋinde maka kakai pâri ara kamâ pamî, ande pâri ara ŋinde ŋandai ipâŋga pamî itogo tapârija kaa nâ ŋga. ŋinde ipâŋga tava Koroani Sapâŋga ne walo wa ne mâsi kaika wa, aku miki kamora nema kalo-tawana kaika ŋinde pwataki lâ. Miki warakami nde kasama ŋana maka nema pavilâŋga lâ zo ŋinde maka kamo ŋginimi. ⁶ Miki kaloko Maro Kindeni ne ŋgua lâ, kala miki kapaveta kuku maka nema vetâŋa tava Maro ŋalae ne vetâŋa. ŋineŋga malia ŋalae tina ipâŋga pamî lâ, andeta Koroani Sapâŋga iveta ilomi ara kala miki kandeka ku kamo kapaipa kuku pâri ara ŋinde. ⁷ Aku nemi vetâŋa ŋinde itula nzâla ara ndo panzi kalo-tawana tamâta rârâni simo Masedonia tâno wa Akaia tâno wa. ⁸ Miki katula mâsi ara ŋana koka Maro ŋalae ne ŋgua muli, aku ŋinde ilâ itogo wâŋgu ne ndujeŋa mwasina. Andeta ndujeŋa ŋinde ilâ ipâŋga lâ Masedonia tâno wa Akaia tâno simbonzi nâ, ande tia. Ikura lawea rârâni, ande tamâta siloŋo parinami tu miki kalomi tawana Maro Kindeni. Mine kala maka nema wurâta ŋana katula parinami panzi kâ keno, nde tia. ⁹ Aku kinzi warakanzi kala uru situla ŋgua ŋana vetâŋa arara ŋinde miki mun̄ga kaveta, lâ zo ŋinde maka kamo kumi. Kinzi situ parinami tu miki kapu mulimi panzi maro laŋeŋa lâ, aku kapalele ilomi kalomi ilâ pa Maro Kindeni Via Tamwata, ina Maro Mao Kanajo, aku kapono muli pa i simbo nâ. ¹⁰ Aku situ parinami tu miki uru kao tinimi ŋana zo ŋinde Maro Kindeni Natu ma ipile samba lawea ku itaulo imâ kilo. Inani kala Yesu, mun̄ga imâte lâ, andeta Maro Kindeni ipaŋo i imo via kilo. Aku i ma ikeia ŋana kinda kâ, kala ma tamo ara lâ zo muli ŋinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ŋana tamâta nenzi kiesaka kâ ma ipâŋga nia yo.

Paulo itula ŋgua pwataki ŋana wurâta mun̄ga iveta lâ Tesalonaika

¹ Nima-nambwe wukale, miki warakami kasama tu maka mun̄ga kaveta wurâta kaa nâ lâ zo ŋinde kamo kumi, ande tia. ² Miki kasama tu maka mun̄ga kamo Pilipai lawea, aku

lâ lawea ñinde maka kakai nâna ñalae. Kinzi siyaula karaema wa siporo ñgua pavaligija pama wa. Andeta lâ zo ñana maka kamâ pami, nenda Maro ñalae Kindeni ipu tini kaika pa iloma kaloma, kala maka kamege ñana kazâna ñinde kâ, ande tia ndo. Maka kakisi kaika nâ, aku katula Maro Kindeni ne pâri ara pami.³ Aku lâ zo ñana maka kanomi tu kapalele ilomi kalomi ilâ pa Yesu, ande maka kaporø ñgua soki ku kaveta vetâna potomule wa lanjeja wa, ande tia.⁴ Maro Kindeni isama maka kilalama lâ, aku i tamwata ipatea wurâta pama tu ma katula i ne pâri ara. Mine kala maka ñandai iloma tu tamâta ma sisuka maka ñama kâki ñga. Maro Kindeni simbo nâ imora iloma kaloma pwataki lâ, aku maka iloma tu i nâ ma ilo ara pama ñana nema wurâta kâ.⁵ Miki kasama lâ, aku Maro Kindeni kala isama mine nâ tu maka munja kaporø ñgua mâru-mâru pami, ande tia ndo. Aku maka ñandai iloma yosi ñana nemí kelekele kala kaporø ñgua ara pami.⁶ Lâ zo ñinde, maka ñandai iloma tu miki ma kandekanama ñga. Aku mine nâ, maka ñandai iloma tu tamâta pinde ma sindekanama ñga.

⁷ Mao nâ, maka kamo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta. Mine kala kalongo ñga; ambo maka iloma tu miki ma kasukama ñana kelekele pinde kâ, ande maka kakura ñana kaporø kaika pami tu kaveta mine. Andeta zo ñinde maka kamo kumi, ande maka kamo mwasa nâ, itogo taine uru imagegea natu puro-puro mine.⁸ Maka iloma ndo keno pami; mine kala maka kandeka nâ ñana kaporø katula Maro Kindeni ne pâri ara pami. Aku maka kala kapaveta sondo ñana kapayaula nema via ñana kavila miki kâ, ñana tu maka iloma ndo ikeno pami.⁹ Nima-nambwe wukale, miki kasama lâ ñana wurâta ñalae maka munja kaveta, lâ zo ñinde kamo kumi. Maka kamâ ñana katula Maro Kindeni ne pâri ara pami, aku maka tinima pwâka tu miki ma kaveta wurâta ñalae ñana kakatona maka ñana kâjanuña kâ. Mine kala maka kaveta wurâta kaika lâ kari wa mbo wa, ñana kakai mbumbu tu kapako kapwama.

¹⁰ Miki kasama lâ, aku Maro Kindeni kala isama mine nâ ñana vetâna rârâni maka kaveta lâ miki kalo-tawana tamâta ñginimi. Maka nema vetâna ñinde nde ara ndo lâ Maro Kindeni nao; maka kaveta vetâna soki tonge tia.¹¹ Miki kasama tu maka munja kaveta kema ara nâ pa miki taitu-taitu, itogo tamâta uru iveta kie ara panzi natu mine.¹² Mao nâ, maka kaporø ñgua ñana igagati ilomi kalomi ku ipu tini kaika pami. Aku maka kanomi tu ma kamo sondo, ikura Maro Kindeni tamwata ipatea pami mine. Maro Kindeni ina isarawami tu ma kasama i ne walo ñalae, aku isarawami tu ma kamo kunzi ñgu ñine i uru ikai maro panzi.

Kinzi kalo-tawana tamâta lâ Tesalonaika lawea simandi kaika ñana sikale malia kâ

¹³ Lâ zo ñana miki kalongo Maro Kindeni kawa ñgua maka katula pami ñinde, ande miki kakai ñgua ñinde itogo tamâta nâ nenzi ñgua, ande tia. Miki kalongo ku kakai ñgua ñinde itogo Maro Kindeni kawa ñgua mao. Aku mao nâ, ñgua maka katula pami ñinde nde Maro Kindeni kawa ñgua. Aku i tamwata uru ikai wurâta kaika lâ miki kalo-tawana tamâta ilomi kalomi. Ikura zo zo maka kawama ndanje ilâ pa Maro Kindeni ñana ñine kâ.¹⁴ Nima-nambwe wukale, miki kapângâ katogonzi Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta simo Judia tâno, kinzi ñinde sipaipa kuku Yesu Kirisi lâ. Miki kakai malia lâ warakami nemí ñgu mbaunzi, itogo kalo-tawana tamâta simo Judia tâno munja sikai malia lâ Juda ñgu mbaunzi mine.¹⁵ Munja kinzi Juda ñgu sipu Maro Yesu tavanzi kinzi ñgua-tulâna tamâta pâta simâte, aku sirjara maka tonâ. Kinzi tanjanzi kaika ku sikai kazâna pa vetâna ara rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde. Aku kinzi simo sitogo tamâta rârâni nenzi nânâo mwasina.¹⁶ Kinzi sitogo tu sipono nzalama, ñana maka ma kakura tu katula pâri ara panzi tamâta lâ tinikoa ñgu tia. Kinzi tininzi pwâka tu Maro Kindeni ma ivilanzi ñgu ñinde tu simo vianzi ku simo nâ. Mine kala ikura zo zo kinzi siveta kiesaka, kala kiesaka ñinde ipângâ ñalae tina. Aku ñana ñine kâ Maro Kindeni ne wisi-nâna nde imâ panzi lâ.

Paulo ilo ndo tu imoranzi kalo-tawana tamâta lâ Tesalonaika lawea kilo

¹⁷ Nima-nambwe wukale, kinzi Juda tamâta sirjara maka lâ, kala kapilemi ikura zo pinde. Maka kamora naomi tia, andeta iloma nde keno pami yo. Maka iloma ñalae tina

tu kamorami kilo. Mine kala maka kaveta wurâta kaika karoto nzâla ñana kataulo kamâ pamî. ¹⁸ Maka iloma tu kamâ pamî, aku naña Paulo warakângu apatogo tu ataulo amo kumi mbwaniñgu pinde. Andeta Sadana isae nzâla ñanama. ¹⁹ Maka iloma tu kamo kumi, ñana tu lâ zo ñana nenda Maro Yesu ma itaulo imâ kilo, ande kelekele ndia ma isuka maka tu kamandi kaika ku kandeka lâ i nao, a? Anja kelekele ndia ma itula pwataki tu maka kaveta nema wurâta ara lâ, a? Maka ma kandeka ñana miki ni. Tamâta tonge ipole miki ñana iveta ndekâña ipipi lâ iloma kaloma, ande tia. ²⁰ Mao nâ, maka ma kandeka ñana miki kâ, aku miki warakami ma kaveta iloma kaloma ikeno ara ndo.

3

Paulo isupwa Timoti ilâ pa Tesalonaika lawea ñana isukanzi kalo-tawana tamâta

¹ Maka kamo tava iloma malia mine lee, ñineñga iloma patea tu zo ñga ipânga lâ. Mine kala maka kapa ñgua tu maka rua ma kamo Atens lawea,

² anja Timoti nde ma kao imâ pamî. Ninda-nambwe Timoti nde Maro Kindeni ne kuleja tamâta ñana itula pâri ara ñana Yesu Kirisi kâ. Maka rua kao i imâ ñana isukanzi ku ivilami, ñana nemi kalo-tawana ma ikeno kaika nâ. ³ Ambo Timoti ma imâ pamî tia, ande nâna wa malia nemi ñgu siveta pamî ñinde ma iveta miki pinde ilomi kalomi rârâ. Miki warakami nde kasama tu Maro Kindeni munjgani ipatea kinda tu ma takale malia mine nâ ñana nenda kalo-tawana kâ. ⁴ Munjga maka kamo kumi, aku lâ zo ñinde maka kapaimi tu malia kie-kie ma ipânga pa kinda. Aku miki kasama tu zo sakamao mine nde imâ ipânga lâ. ⁵ Mine kala naña amo nâ, ande tia. Naña atu asama ñana miki nemi kalo-tawana tu ikeno mana, ande kala ao Timoti imâ pamî lâ. Naña kalongu loko tu koroani saka nenzi koipu ñalae nde iveta samâña pamî tâ ku isowe ilomi kalomi, kala maka nema wurâta ilâ kaa nâ. Andeta tia.

Paulo indeka nâ, ñana tu Timoti ikai ñgua ara itaulo imâ

⁶ Ayo, Timoti imâ imo kumi lee, ñineñga ipilemi ku ilâ. Kala munja nâ imâ ipânga pa maka lâ, aku itapâri ñgua ara ndo pama. Itula ñgua tu miki nemi kalo-tawana ikeno kaika ndo, aku miki uru tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde. Aku itapâri tu ikura zo rârâni miki kalomi ñgere ñana maka kâ, aku wisimi ara pama tonâ. Aku miki kala ilomi ñalae tu kamâ kamora maka, itogo maka iloma ñalae tu kamâ kamora miki mine nâ.

⁷ Nima-nambwe wukale, maka kalongo parinami tu nemi kalo-tawana ikeno kaika ndo, aku ñinde ipu tini kaika pama lâ zo ñinde malia wa nâna rârâni ipânga pama lâ. ⁸ Maka kasama tu miki kapaipa ndo kuku Maro ñalae, kala ñine maka iloma ara ku wisima puu ndue lâ. ⁹ Maka kaloma ñgere ñanami ku kandeka pâta lâ nenda Maro Kindeni nao. Maka kawama ndanje ilâ ñalae pa Maro Kindeni, andeta nema ndekâña nde ñalae ndo, ipole nema ñgua ñinde. ¹⁰ Maka uru kano kaika pa Maro Kindeni ikura kari wa mbo wa. Maka kano tu i ma iveta nzâla pama ñana kamâ kamorami kilo. Ñineñga maka ma kakura tu kasukami, aku nemi kalo-tawana ma ipânga ñalae.

Paulo ino pa Maro Kindeni tu ma io i ilâ panzi

¹¹ Maka iloma tu Tamânda Maro Kindeni tamwata kuku nenda Maro ñalae Yesu rua ma sikai nzâla piti, ñana maka ma kamo kumi. ¹² Aku maka iloma tu Maro ñalae ma isuka miki, ñana nemi tini-mwasa panzi kalo-tawana tamâta sitavanzi tamâta rârâni ma ipânga ñalae, itogo maka nema tini-mwasa ikeno pa miki mine nâ. ¹³ Maka iloma tu Maro Kindeni ma isuka nemi kalo-tawana. Mine kala lâ zo ñana nenda Maro ñalae Yesu tavanzi ne tamâta rârâni ma sitaulo simâ kilo, ande Tamânda Maro Kindeni ma imora miki tu kamo mbâra-mbâra ndo, nemi kiesaka tonge tia.

4

Kinda ma taveta vetâña potomule ndimo

¹ Nima-nambwe wukale, maka munja kapananami ñana vetâña arara ñana miki ma kapaveta kuku. Ambo miki ma kapaveta kuku vetâña arara ñine, ande Maro Kindeni

ma ilo ara. Aku maka kasama tu nemi vetâja ikeno mine nâ. Kala ɣine maka kakai Maro ɣalae Yesu ndamwa ku kaporu kapu tini kaika pami tu miki ma kaveta vetâja arara mine ipânga ɣalae.² Maka munja kakai Maro ɣalae Yesu ndamwa ku katula ɣgua tukuna rârâni yâti, aku miki kaloro lâ.

³ Maro Kindeni ilo tu miki ma kamo ilomi mbâra-mbâra, aku i ilo tu miki ma kañgeje ɣana vetâja sakamao ɣana kapalulua tinimi potomule kâ. ⁴ I ilo tu miki ma kapakatona sondo ɣana vetâja sakamao tava ilo-kalo sakamao uru ipânga nâ lâ ilomi. I ilo tu miki ma kamo sondo, aku ma kapaveta kuku vetâja ara rârâni i tamwata ipatea pami ɣinde. ⁵ Tia ma miki kambe ɣana ilo-kalo wa vetâja sakamao ɣinde, aku miki warakami ma kaveta vetâja sakamao ɣana kapalulua tinimi potomule kâ, itogo kinzi tinikoa uru siveta mine. ⁶ Miki ma kaveta soki tojge mine panzi kalo-tawana tamâta ndimo. Maka munja katula ɣgua pwataki pami tu muli ɣga Maro ɣalae ma ipare nia panzi tamâta ea siveta vetâja sakamao kie mine rârâni. ⁷ Maro Kindeni ipatea kinda ɣana tapaveta kuku vetâja potomule mine, ande tia ndo. Ipatea kinda ɣana tamo sondo lâ i nao. ⁸ Mine kala tamâta ea ipu muli pa ɣgua tukuna ɣine, ande i ipu muli panzi tamâta tia; ipu muli pa Maro Kindeni, ina kala uru io ne Koroani Sapâja imâ pami.

Kinda ma tapakatona sondo ɣana nenda vetâja kâ

⁹ Munja Maro Kindeni ipanana miki warakami ɣana vetâja ɣana tinimi mwasa panzi kalo-tawana tamâta kâ. Mine kala naþa ma angere ɣgua pinde imâ pami ɣana vetâja ɣinde kâ, ande tia. ¹⁰ Aku mao nâ, miki uru tinimi mwasa nâ panzi kalo-tawana tamâta simo lawea ndoni lâ Masedonia tâno. Ambo taitu nima-nambwe wukale, maka iloma tu kapu tini kaika pami ɣana miki ma kaveta vetâja ara mine ipânga ɣalae ndo.

¹¹ Miki ma kapakatona sondo ɣana kamo mwasa nâ,aku kaveta warakami nâ nemi kelekele. Kapakatona warakami,aku kaveta wurâta tava warakami nâ mbaumi, ikura maka munja kapananami mine. ¹² Ambo miki ma kaveta mine, ande wurâta ma ikeno panzi tinimi pinde ɣana sisukami ɣana kelekele kâ, ande tia. Aku tamâta simo niaka ɣana pâri ara kâ ɣinde ma sindeka nâ ɣana nemi vetâja kâ.

Maro ɣalae ma itaulo imâ kilo ɣana igona kinda kâ

¹³ Nima-nambwe wukale, maka iloma tu miki ma kasama ɣgua mao ɣana vetâja ndia ma ipânga panzi materja tamâta. Tia ma kalo-sukâja ɣalae ipânga pami, itogo uru ipânga panzi tamâta ɣinde kalonzi tawana Maro Kindeni tia. Kinzi ɣinde uru sio tininzi ɣana nenzi mandija lâ kuru nia, ande tia. ¹⁴ Anga kinda nde kalonda tawana tu Yesu imâtâ, ɣinejga imandi imo via kilo. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni ma ipajonzi kalo-tawana tamâta ɣinde munja simâte,aku ma ionzi simo kuku Yesu. ¹⁵ Maka katula Maro ɣalae kawa ɣgua pwataki pami mine;lâ zo ɣana Maro ɣalae ma itaulo imâ kilo kâ, ande kinda tamâta kala tamo viânda lâ tâno kulu ɣine ma tamunja panzi tamâta ɣinde munja simâte, ande ma tia. ¹⁶ ɣana tu Maro Kindeni ma isunja kawa,aku ajelo nenzi koipu ɣalae ma isarâwa,aku Maro Kindeni ne tando ma ita. Aku Maro ɣalae tamwata ma ipile samba ku indue imâ. Aku tamâta ɣinde munja simâte tava nenzi kalo-tawana, kinzi ɣinde ma simandi munja,aku ma simo vianzi kilo. ¹⁷ ɣinde ma ilâ lâ, ɣinejga Maro Kindeni ma igona kinda tamâta kala tamo viânda lâ tâno kulu ɣine,aku ma takâki talâ kunzi pa nia maa ɣinde ikeno âta. Aku kinda rârâni ma tamo taitu kuku Maro ɣalae, ma tamo mine ku tamo nâ. ¹⁸ Mine nde ara ɣana miki kalo-tawana tamâta rârâni ma katula ɣgua ɣine pwataki,aku kapaturu warakami ilomi kalomi tu ma ipu tini kaika pami wa iveta wisimi puu ndue wa.

Kinda tamo tao tininda nâ ɣana Maro ɣalae ne zo ɣana ma itaulo imâ kilo

¹ Nima-nambwe wukale, maka nema wurâta ikeno ɣana kangere ɣgua ɣana zo ndia wa kari tai ɣapia vetâja rârâni ɣinde ma ipânga kâ, ande tia. ² Miki warakami kasama tu

Maro ɻalae ne zo ɣana itaulo imâ kilo kâ nde ma ipâŋga nâ, itogo panawe tamwata imâ ɣana ne panawenja lâ mbo ɻgini-ɻgini, aku kinda tazizâla ɣana.³ Kinzi tamâta ma siporo mine, "Zo ɣine nde ara pâta, kala tamo ara nâ". Andeta lâ zoni ndaina, ande vetâŋa ɣana izavarunzi kâ ma nao panzi imâ walele nâ, itogo nâna uru ikainzi taine sipaguguanzî natunzi mine. Aku kinzi tamâta ma sikura tu siŋgenge ɣana nâna ɻinde kâ, ande tia.

⁴ Anja nima-nambwe wukale, miki ɻandai kamo kondoma ilo ɻnga. Mine kala lâ zo ɣana miki kamora mâsi ɻinde imâ ipâŋga, ande miki ma wisimi motu itogo tamâta wisi motu ɣana panawe tamwata imâ ɣana ipanâwe kâ, mine ndimo. ⁵ Miki kalo-tawana tamâta rârâni nde ɣana kamo kari wa sinâla nâ ilo. Kinda ɻandai tamo mbo tava kondoma nenzi tamâta ɻnga. ⁶ Kinzi tamâta simo niaka ɣana pâri ara kâ ɻinde uru sikeno nâ, andeta kinda ma taveta mine ndimo. Ara ɣana kinda ma tao tininda nâ, aku tapakatona ilonda kalonda sondo ndo. ⁷ Kinda tasama tu tamâta uru sikeno lâ mbo nâ, aku uru sinu lââ kaika ku sidauda lâ mbo nâ. ⁸ Anja kinda nde tamâta ɣana tamo sinâla nâ ilo. Mine kala ara ɣana kinda ma kalonda ɻgere sondo. Vetâŋa ɣana kalonda tawana Maro Kindeni kâ, anja vetâŋa ɣana tininda mwasa panzi tininda pinde, vetâŋa rua ɻinde nde itogo nenda pasawarja ɣana tingi-tingi kâ. Aku vetâŋa ɣana tao tininda pa Maro Kindeni tu ma via mao ilua kinda lâ samba lawea, ande vetâŋa ɻinde itogo nenda singâra kaika ɣana tasawa lâ kulunda mine. Aku kinda tamandi kaika lâ ɻinde tini. ⁹ Maro Kindeni ɻandai ipatea tu i ma nâna ilua kinda ɣana nenda kiesaka kâ. Ipatea tu nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi ma ikai kinda piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua kinda. ¹⁰ Yesu imâte ɣana ikai nzâla piti pa kinda tu ma tamo ara kuku i, aku lâ zo ɣana i ma itaulo imâ kilo, ambo kinda tamo viânda tâku tamâta tâku, ande ma tamo viânda kuku i. ¹¹ Mine kala ara ɣana miki taitu-taitu ma kapu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta, aku kavilanzi ɣana simandi kaika tonâ, itogo miki uru kaveta mine.

Maro Kindeni uru ɻivilanzi kalo-tawana tamâta ɣana nenzi vetâŋa ara kâ

¹² Nima-nambwe wukale, Maro ɻalae ipateanzi tamâta pinde tu siveta wurâta ɻalae lâ miki ɻginimi. Ipateanzi ɣana sikai poe pamî ku siveta nemi ilo-kalo sondo. Maka kanomi tu miki ma kamege ɣananzi tamâta ɻinde. ¹³ Miki ma kamege ndo ɣananzi ku kao ilomi ndo ilâ panzi, ɣana tu nenzi wurâta ɻinde nde ara ndo. Aku miki rârâni ma kamo ilomi kalomi taitu nâ. ¹⁴ Nima-nambwe wukale, maka kanomi tu miki ma kaporo ɻgua kaika panzi kalo-tawana tamâta ɻinde simo itogo wulitia tamwatanzi, ɣana kapaŋo ilonzi kâ; aku kapu tini kaika panzi tamâta ɻinde uru simo kalonzi loko nâ; aku kavilanzi tamâta ɻinde nenzi walo keno tia. Aku miki rârâni ma kamo mwasa nâ kunzi tamâta rârâni. ¹⁵ Ambo tamâta tonge iveta kie sakamao pamî, ande miki ma kakatu mbuku kilo papa i ndimo. Ikura zo rârâni, ara ɣana miki ma kamandi kaika ɣana kaveta vetâŋa ara nâ panzi kalo-tawana tamâta sitavanzi tamâta rârâni.

¹⁶ Ikura zo rârâni, ande ara ɣana miki ma kandeka ku kamo nâ. ¹⁷ Aku ara ɣana miki ma kakai noja pa Maro Kindeni ikura zo zo. ¹⁸ Ambo vetâŋa tonge ma ipâŋga pamî ku iveta ilomi malia, ande ara ɣana miki ma kawami ndange pa Maro Kindeni. I ilo tu miki tamâta kala kapaipa kuku Yesu Kirisi ɻinde ma kaveta mine.

¹⁹ Lâ zo ɣana Koroani Sapâŋha itu iveta wurâta tonge lâ miki ilomi, ande miki ma kapono nzâla ɣana wurâta ɻinde kâ ndimo. ²⁰ Ambo tamâta pinde ma situla Maro Kindeni kawa ɻgua pwataki pamî, ande miki ma tinimi pwâka ɣana ɻgua ɻinde ndimo. ²¹ Miki ma ilomi patea sondo ɣana ɻgua rârâni wa vetâŋa rârâni wa. Ara ɣana miki ma kasaja ɻgua ara tava vetâŋa ara kaika ndindi nâ, ²² aku kajgenge ɣana vetâŋa potomule rârâni kâ.

²³ Maka kano pa Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, tu ma ilele miki ilomi kalomi ndo, ɣana miki ma kaveta vetâŋa ara nâ, ikura i ilo papa mine. Aku maka kano papa i tu ma ikatona karaemi wa koranami wa, ɣana miki ma kamo mbâra-mbâra nâ, nemi soki tonge tia, lâ zo ɻalae ɻinde Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo. ²⁴ Maro Kindeni isarawami munjgani lâ, aku i ma iveta vetâŋa ɻinde ipâŋga pamî, ɣana tu i uru iveta ikura ne ɻgua pâŋha rârâni.

²⁵ Nima-nambwe wukale, ara ɣana miki ma kalomi ɻgere ɣanama, aku kano pa Maro Kindeni tu ma isukama. ²⁶ Aku ara ɣana miki taitu-taitu ma kapatâŋo mbaumi, ikura

kinda kalo-tawana tamâta nenda mâsi mine. ²⁷ Naŋa akai Maro ɻalae ndamwa ku aporo ɻgua mine pamî: miki ma kapono ɻgua rârâni ikeno pepa ɻine tini pwataki panzi kalo-tawana tamâta rârâni silorjo.

²⁸ Nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imâ pamî.

2 TESALONAIKA

Pepa Paulo ingere muli panzi kalo-tawana tamâta simo Tesalonaika lawea

Paulo ingere njua panzi kalo-tawana tamâta simo Tesalonaika lawea (1Tesalonaika), aku nzimona pinde ilâ lâ, njinejga ingere njua pinde panzi kilo. Nenzi kazâna tamâta siveta kenzi sakamao ndo panzi jana nenzi kalo-tawana kâ, aku kinzi pinde ilonzi patea tu Maro ïjalae nde itaulo imâ lâ, kala sikai nâna koa tia nâ. Mine kala Paulo itunzi sondo ku ingere njua panzi tu Yesu jandai itaulo imâ njga. Malia kie-kie pinde ma ipânga munja lâ njga, andeta kinda ma tamandi kaika ku kalonda tawana Yesu sondo ndo. Paulo ipainzi tu ma sikai wulitia ndimo, ma sio tininzi pa Maro ïjalae nâ.

¹ Maka jato, Sailas njga Timoti njga na ja Paulo warakângu, maka kamo taitu, kala na ja angere njua njne imâ pa miki kalo-tawana tamâta kamo Tesalonaika lawea, miki njinde uru kalomi tawananzi Tamânda Maro Kindeni kuku Maro Yesu Kirisi rua. ² Tamânda Maro Kindeni kuku nenda Maro Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî.

Kinzi Tesalonaika njgu uru simandi kaika lâ zo jana malia ipânga panzi jana nenzi kalo-tawana kâ

³ Nima-nambwe wukale, maka uru zo zo kaloma njere jana miki kâ, aku kawama ndanje ilâ pa Maro Kindeni. ïjine nde ara pa maka tu kaveta mine, jana tu nemî kalo-tawana nde ipânga kaika lâ, aku miki rârâni taitu-taitu nemî mâsi jana tinimi mwasa nâ panzi tinimi pinde nde itumbu ïjala lâ. ⁴ ïjana duvi njine kâ, lâ zo jana maka kalâ kakalelenzi Maro Kindeni ne tamâta lâ lawea pinde, ande maka uru kasuka miki njami kâki. Maka uru kaporo pwataki panzi jana mâsi potomule tamâta pinde siveta pamî, aku katapâri panzi jana malia kie-kie rârâni uru ipânga pamî jana nemî kalo-tawana kâ. Aku maka kaporo njua mine panzi tonâ: “Kinzi njgu lâ Tesalonaika lawea nenzi kalo-tawana ikeno kaika lâ, kala sikale nenzi malia wa nâna njinde rârâni”.

⁵ Malia mine ipânga pamî jana nemî kalo-tawana kâ, andeta Maro Kindeni isukami jana kakale malia njinde. Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni iveta mâsi sondo ndo, jana tu malia njinde uru ikai wurâta lâ ilomi kalomi. Aku muli njga miki ma kapânga tamâta sondo ndo, ikura jana kamo kuku i. ⁶ Maro Kindeni ma iveta mâsi sondo mine pamî: i ma ipare nia panzi tamâta njinde uru siveta kenzi sakamao pamî. ⁷ Aku i ma pwareâja ilua miki tamâta njinde uru kakale malia,aku ma pwareâja ilua maka mine nâ. Maro Kindeni ma iveta mine lâ zo jana Maro ïjalae Yesu tavanzi ne ajelo kaika rârâni ma sipile samba lawea ku sindue simâ sipânga nia yo lâ tamâta naonzi. Kinzi ma simâ sipânga tava yââ ne mela-mela. ⁸ ïjinejga i ma ipare nia panzi tamâta njinde uru tininzi pwâka tu sisama i kilala, kinzi njinde sipu mulinzi pa pâri ara jana nenda Maro ïjalae Yesu Kirisi kâ. ⁹ Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta njinde lâ vetâja mine: i ma injaranzi simo niaka ndo jana Maro ïjalae tava i ne sinâla wa kaika wa,aku ma simo sakamao mine ku simo nâ. ¹⁰ Lâ zo ïjala njinde, ande Maro ïjalae ma imâ jana ikai paneâja tava ndekâja lâ i ne tamâta kawanzi, kinzi njinde uru kalonzi tawana i. Aku miki kala ma kandeka kunzi mine nâ, jana tu nemî kalo-tawana nde keno kaika pa Maro Kindeni ne njua maka munja katula pamî njinde.

Paulo ikai noja pa Maro Kindeni tu ma isukanzi kalo-tawana tamâta simo Tesalonaika lawea

¹¹ Mine kala ikura zo rârâni maka kano pa nenda Maro Kindeni tu ma ivilami. Maka kakai nonja tu i ma ivetami kamo kaika ndo lâ vetâja ara ndia munja ipatea pamî tu kaveta njinde. Aku maka kano tu i ne walo ma isukami, jana miki ma kakura jana kaveta vetâja ara ndia nemî kalo-tawana itula pamî njinde. ¹² Aku lâ zo jana i ma iveta mine pamî, ande nenda Maro ïjalae Yesu ja ma ipânga ïjala. Aku i kala ma isuka miki njami kâki mine nâ. Nenda Maro Kindeni kuku Maro ïjalae Yesu rua nenzi wisi-wisi ma iveta vetâja njinde ipânga.

Kiesaka Tamwata ma imâ ipânga

¹ Nima-nambwe wukale, kala ŋjine maka iloma tu kaporø ŋgua ŋjana nenda Maro Ʉhalae Yesu Kirisi ne zo ŋjana itaulo imâ kilo kâ. Lâ zo ŋjinde, Maro Kindeni ma igona kinda rârâni talâ taitu kuku Maro Ʉhalae. Ande maka kanomi tu katambira taŋami sondo ŋjana nema ŋgua ŋjine kâ. ² Tiambo tamâta pinde siporo ŋgua pami tâ, aku sipananami tu Maro Ʉhalae ne zo nde ipânga lâ. Tiambo tamâta tonge ipaimi tu Koroani Sapâŋa itula ŋguani ndaina papa i tâ. Tiambo tamâta tonge ingere ŋgua lâ pepa tini pami tâ, ku ilâŋje itu lâ maka tinima tu makani kaŋgere ŋguani ndaina. Ambo miki kalongo ŋgua kaŋa mine tâ, ande miki ma wisimi motu walele ku ilomi rârâ ndimo. ³ Miki ma kalomi tawana tamâta tonge ne ŋgua lanjeña ndimo. Kalongo ŋga; zo Ʉhalae ŋjinde ma imâ ipânga nâ, ande tia. Tamâta rârâ ma sipu mulinzi pa Maro Kindeni munga lâ ŋga. Aku lâ zo ŋjinde, Kiesaka Tamwata ma imâ ipânga nia yo lâ tamâta naonzi. I nde tamâtani ndaina Maro Kindeni ma muli izavaru lâ yââ Ʉhalae ne mbââ ilo. ⁴ I ma ikai kazâŋja pa maro ndia wa kelekele ndia rârâni tamâta uru siwâŋgi ku sipanea ŋjinde. Aku i ma ipasuka tamwata ja kâki lâ, ku ma itawa kelekele ŋjinde rârâni ndue lâ. Andeta ŋjinde nâ tia; i ma isajona Maro Kindeni ne luma sapâŋa ilo, ku ma iporo tu, “Naŋa warakâŋgu nde Maro Kindeni.”

⁵ Muŋga, lâ zo ŋjinde naŋa amo kumi, ande naŋa aporo ŋgua pwataki pami ŋjana vetâŋja ŋjinde kâ. Tiambo miki kalomi kapa ŋjana, a? ⁶ Kala lâ zo ŋjine, kelekele tonge isae nzâla ŋjana tamâta ŋjinde kâ, kala ikura tu ipânga nia yo lâ tamâta naonzi, ande tia. Kelekele ŋjinde, ande miki kasama lâ. Tamâta ŋjinde ma ipatua lâ zo ndia Maro Kindeni munga ipatea papa tu ma imâ ipânga. ⁷ Miki kasama tu kala zo ŋjine kiesaka ne walo uru ikai wurâta paveâŋja nâ lâ tâno kulu. Ʉjinde ma ipavea mine lee, ikura lâ zo ndia Maro Kindeni ma ikai tamâta ŋjana isae nzâla kaika kâ ŋjinde, ku ma io i lâ nia ŋgaŋe. ⁸ Ʉjineŋga Kiesaka Tamwata ŋjinde ma ipatua lâ tamâta naonzi. Andeta muli, lâ Maro Ʉhalae ne zo ŋjana itaulo imâ kilo kâ, ande i ne Koroani tava ne sinâla ŋjinde ma ipu Kiesaka Tamwata ŋjinde pâta imâte. ⁹ Sadana ne walo ma io Kiesaka Tamwata ŋjinde imâ ipânga nia yo lâ tamâta naonzi. Aku Sadana ne mâsi lanjeña ma isuka i ŋjana iveta mâsi kaika kie-kie pinde wa itula vetâŋja kie-kie pinde wa. ¹⁰ Aku lanjeña ne vetâŋja potomule kie-kie ŋjinde ma ilanjenzi tamâta, kinzi ŋjinde uru soka nzâla ŋjinde ilâ pa mateŋja kâ. Maro Kindeni ma izavarunzi tamâta ŋjinde ndo, ŋjana tu muŋga kinzi siloŋo i kawa ŋgua mao, andeta tininzi pwâka tu sipono muli pa ŋgua ŋjinde. Ambo kinzi munga sipono muli pa ŋgua ŋjinde, ande Maro Kindeni ma ikainzi piti lâ kondoma ilo ku via mao ilanzi. Andeta tia. ¹¹ ŋjana duvi ŋjinde kâ, ande Maro Kindeni iveau ilo-kalo ara ŋjananzi. Mine kala kinzi kalonzi tawana ilo-kalo lanjeña nâ. ¹² Mao nâ, kinzi tamâta ŋjinde tininzi pwâka tu kalonzi tawana ŋgua mao,aku ilonzi ndeka ŋjana mâsi potomule nâ. Mine kala Maro Kindeni iveau ilo-kalo ara ŋjananzi, kala kinzi rârâni ma sikai vetâŋja soki ŋjinde ne pareŋa-nia.

Maro Kindeni ipatea tu ma ikainzi kalo-tawana tamâta piti lâ kondoma ilo

¹³ Aŋga nima-nambwe wukale, Maro Ʉhalae ilo ndo keno pami. Ara ŋjana maka ma kawama ndaŋge pa Maro Kindeni ŋjana miki kâ ikura zo zo, ŋjana tu nia ndoyo i ilo patea tu ma iyautemi piti lâ kondoma ilo ku via mao ilami. Mine kala ŋjana Koroani Sapâŋa ne walo kâ, ande Maro Kindeni ivetami kapâŋga mbâra-mbâra ndo lâ i nao,aku isukami tu kalomi tawana i ne ŋgua mao ton. Mao nâ, Maro Kindeni iyautemi piti lâ kondoma ilo lâ nzâlanzi ndaina. ¹⁴ Maro Kindeni ipatea tu miki ma kamo kuku nenda Maro Ʉhalae Yesu Kirisi ku kakai i ne walo wa sinâla kaika ŋjinde. Mine kala isukami ŋjana kalongo ku kalomi tawana i ne pâri ara muŋga katula pami ŋjinde. ¹⁵ Mine nde nima-nambwe wukale, ara ŋjana miki ma kamandi kaika,aku kapaveta kuku Maro Kindeni kawa ŋgua rârâni maka katula pami wa kaŋgere lâ pepa tini ku kao imâ pami ŋjinde ton.

¹⁶ Tamânda Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda, kala io ne wisi-wisi imâ pa kinda lâ. Aku i ne wisi-wisi ŋjinde iveta nzâla pa kinda tu ma tamo ara mine ku tamo nâ. Mine kala kinda tandeka ikura zo zo, ku tao tininda ŋjana zo muli ŋjinde i ma iveta kie ara ndo pa

kinda. Maka kano pa Maro Kindeni kuku nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi rua tu ¹⁷ ma sipu tini kaika pa miki ilomi kalomi, ku ma sisukami ɣana kapaveta kuku vetâja ara rârâni ku kaporo ɻgua ara nâ.

3

Paulo ilo tu kinzi ma sikai noja pa Maro Kindeni tu isuka i

¹ Nima-nambwe wukale, maka nema ɻgua tonge keno mine: ara ɣana miki ma kano pa Maro Kindeni tu ivilama, ɣana Maro ɻalae kawa ɻgua ma ipalilu ikura nia nia ilâ ipânga ɻalae. Aku ara ɣana miki ma kano papa i tu tamâta rârâni ma sipaveta kuku i kawa ɻgua ɻinde ku sindeka ɣana, itogo miki munja kaveta mine.

² Aku ara ɣana miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma ikai maka piti lâ kinzi tamâta sakamao mbaunzi ilo, kinzi ɻinde uru siveta vetâja potomule. ɣana tu tamâta pinde ɻandai kalonzi tawana Maro ɻalae ɻga. ³ Andeta Maro ɻalae uru iveta ikura ne ɻgua pâja rârâni. Mine kala kinda kalonda tawana tu i ma ipu tini kaika pami wa ikatonami wa, kala Sadana ma ikura tu iveta mâsi tonge pami, ande tia. ⁴ Maro ɻalae itula pwataki pa maka tu miki uru kaveta vetâja rârâni maka katula pami ɻinde. Aku maka kaloma tawana tu muli ɻga miki ma kaveta mine nâ. ⁵ Maka kano pa Maro ɻalae tu i ma ikai poe sondô pa nemi ilo-kalo, ɣana miki ma kapaveta kuku Maro Kindeni ne mâsi ɣana tini-mwasa kâ, aku ma kapaveta kuku Yesu Kirisi ne mâsi ɣana imandi kaika ku ikale malia kâ tona.

Paulo iporo kaika panzi tu ma sikai wulitia ndimo

⁶ Nima-nambwe wukale, maka kakai nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi ndamwa ku kaporo ɻgua kaika pami mine: ambo kalo-tawana tamâta pinde uru siveta wurâta tia,aku tininzi pwâka tu sipaveta kuku vetâja ndia maka munja kapananami ɻinde, ande miki ma tinimi piti ɣananzi. ⁷ ɣana tu miki warakami kasama ɻine; ambo miki ma kapaveta kuku maka nema vetâja, ande ɻinde nde ara ndo. Munja, lâ zo ɻinde maka kamo kumi, ande maka kakai wulitia tia ndo. ⁸ Maka ɻandai kakai kâpwa pinde koa tia nâ lâ miki mbaumi ɻga; maka kako nâ. Maka kaveta wurâta ɻalae tina ikura kari wa mbo wa, kala ɻandai kaveta malia pa nawalami tamâta tonge ɻga. ⁹ Lâ zo ɻinde, ambo maka iloma tu kakai kâpwa wa kelekele koa tia nâ lâ miki mbaumi, ande ara, maka ma kakai nâ. Andeta maka kaveta mine tia, ɣana tu maka katu katula mâsi ara nâ pami ɣana kapaveta kuku. ¹⁰ Miki kasama tu munja, lâ zo ɻinde maka kamo kumi, ande maka uru katula tukuja mine pami: ambo tamâta tonge ikai wulitia ku tini pwâka tu iveta wurâta, ande miki ma kâpwa kalua i ndimo.

¹¹ Andeta lâ zo ɻine maka kaloko pâri ɣananzi nawalami tamâta pinde tu kinzi siveta wurâta tonge tia. Aku kinzi uru siporo ɻgua nao-muli ɣana tamâta pinde nenzi wurâta wa kelekele wa. ¹² Mine kala ɻine maka kakai nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi ndamwa,aku kaporo ɻgua kaika mine ilâ panzi tamâta ɻinde tu, “Miki kalomi ɻgere sondô ɻga,aku kaveta wurâta ɣana kapakatona warakami ɣana kâja-nuja kâ”. ¹³ Anga nima-nambwe wukale, miki ma kakai wulitia ɣana kaveta vetâja ara kâ, mine ndimo.

¹⁴ Ambo tamâta tonge tini pwâka tu ipaveta kuku ɻgua rârâni maka kaŋgere lâ pepa ɻine tini, ande miki ma ilomi patea i kilala sondô,aku tinimi piti ndo ɣana i kâ. ɻineŋga i tamwata ma mai ɣana i ne mâsi ɻinde. ¹⁵ Taitu miki ma kamora tamâta ɻinde itogo nemi kazâja tamâta, mine ndimo. Kamora i itogo nimi-nambwe mine,aku kaporo ɻgua ara pinde papa ɣana kaveta i ilo kalo ara kâ.

Paulo iporo wisi-ara ne ɻgua panzi

¹⁶ Maka kano pa Maro ɻalae, ina wisi-pisi warika, tu i ma iveta miki wisimi pisi nâ. ɻineŋga lâ zo ɣana vetâja tonge ma imâ ipânga pami, ande miki ma kamo tava wisimi pisi mine nâ. Maro ɻalae imo ku miki rârâni.

¹⁷ Naŋa Paulo warakâŋgu mbauŋgu aŋgere wisi-ara ne ŋgua ŋine imâ pamî. Naŋa uru aŋgere wisi-ara ne ŋgua mine lâ nanenŋgu pepa rârâni tînzi. ɻinde itula nanenŋgu pepa kilala ipâŋga nia yo pamî.

¹⁸ Nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imâ pa miki rârâni.

1 TIMOTI

Pepa Paulo ingere munja pa Timoti

Timoti nde tamâta limoa tonge munja iyoka kuku Paulo itula pâri ara panzi tamâta lâ lawea pinde (Pâri Tamâta 16:1-5). Ijinenga ilâ imo Efesus lawea ikai poe panzi kalo-tawana tamâta ñgu simo ñinde,aku itula Maro Kindeni kawa ñgua panzi. Paulo ku Timoti rua simo nambwe nambwe sondo, kala Paulo ingere ñgua ñine ñana ipu tini kaika papa wa ipanana i ñana ikatonanzi ñgu wa. Ipai Timoti tu ma ipakatona sondo ñananzi pananârja tamâta lajenza,aku itula ñgua papa ñana tamâta mana ikura tu imo katonârja panzi Maro Kindeni ne ñgu.

¹Na ja Paulo, Yesu Kirisi ne pâri-tamâta na ja. Nenda Yautârja Tamwata Maro Kindeni, anja Yesu Kirisi, ina tamâta ñinde kinda uru tao tininda papa, kinzi rua munja sipatea na ja, kala apârja amo pâri-tamâta. ²Na ja angere ñgua lâ pepa ñine tini imâ pa noko Timoti. Kinda rua kalonda tawana Yesu,aku ñana nenda kalo-tawana ñine kâ, ande noko kumo kutogo na ja naturu ñgu mao. Tamânda Maro Kindeni ñga nenda Maro Ijalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa kalo-sukârja wa wisi-pisi wa imo kuno.

Ara ñana kinda ma talelea ñgua lajenza rârâni

³Ñine na ja atu aporo ñgua kaja taituni pa noko kilo, itogo aporo pano munja, lâ zo ñinde na ja alâ pa Masedonia tâno. Na ja ilonju tu noko ma kumo ndainani nâ lâ Efesus lawea,aku kutula ñgua kaika panzi tamâta pinde ñana sipile nenzi mâsi ñana siporo ñgua lajenza kâ, lâ zo ñana sipanananzi tamâta ñana Maro Kindeni ne ñgua kâ. ⁴Aku kuporo ñgua kaika panzi tu ma sipile nenzi mâsi ñana sitapâri timbunzi nenzi usi kaa nâ,aku sipile nenzi mâsi ñana siveta ñgua kie-kie rârâ siporo ñana timbunzi ñjanzi kâ. Ñgua kaja mine uru iveta ñgua nâna ipârja,aku ñinde ikura ñana isuka nenda kalo-tawana ñana tasama Maro Kindeni ne ilo-kalo ara kâ, ande tia. ⁵Ambo tamâta ñinde ma sipile nenzi mâsi potomule ñinde, ande nenzi kalo-tawana ma keno mao pa Yesu Kirisi,aku ma simo ilonzi mbârâ-mbârâ lâ Maro Kindeni nao,aku ma sipasama tu nenzi soki tonge keno tia. Ijinenga kinzi ma sio nenzi tini-mwasa ilâ panzi kalo-tawana tamâta. ⁶Tamâta pinde sipile kalo-tawana mao ne vetârja ara ñinde, kala ñine kinzi siporo ñgua kaa kaa mine. ⁷Kinzi ilonzi tu sipanananzi tamâta pinde ñana Maro Kindeni ne ñgua tukuja kâ,aku ilonzi keno tu nenzi ñgua ndoni nde mao nâ. Kinzi uru situla ñgua kaika, andeta warakanzi sizizâla ñana nenzi ñgua ñinde ne duvi.

⁸Kinda tasama tu Mose ne ñgua tukuja nde ara ndo. Taitu kinda ma kalonda ñgere sondo ñana tukuja ñinde ne duvi kâ. ⁹Kinda tasama tu ñgua tukuja ne wurâta ñandai ñana itula nzâla panzi tamâta arara ñga. Ñgua tukuja ne wurâta nde ñana itula nzâla panzi tamâta ñinde uru sîpu ñgua tukuja ututu ku siveta tarja-kaika ne vetârja. Kinzi sîpu mulinzi pa Maro Kindeni ku siveta vetârja potomule nâ. Kinzi simege ñana Maro Kindeni ku siveta mâsi ara pinde, ande tia. Kinzi uru siveta mâsi sakamao pinde mine: kinzi sîpunzi tinanzi tamanzi pâta simâte,aku sîpunzi tamâta pinde pâta simâte tona; ¹⁰kinzi tamâne sipalulua tininzi ilâ potomule panzi taine pinde,aku sipalulua warakanzi tininzi mine nâ kunzi nawalanzi tamâne tona; kinzi sîpanawenzi tamâta pinde ku sivetanzi sikai wurâta kaa nâ;aku siporo ñgua lajenza wa siveta ñgua pârja kaa nâ wa. Mao nâ, ñgua tukuja ne wurâta nde ñana itula nzâla panzi tamâta ea uru siveta mâsi potomule ndia ñandai ipakura kuku ilo-kalo ara. ¹¹Andeta Maro Kindeni ne ilo-kalo ara ikeno pâri ara tini, pâri ara ñinde i munja itula pa na ja kala uru aporo atula pwataki. Pâri ara ñinde itula Maro Kindeni kilala pwataki tu i nde Ara Tamwata,aku nenda paneârja ilâ pa i nâ.

Paulo kawa ndanje pa Maro Kindeni, ñana tu i kalo sukârja ñana i kâ

¹²Munga, nenda Maro Yesu Kirisi imora na ja tu na ja akura ñana aveta wurâta papa i kâ. Mine kala i ne walo ilua na ja lâ ñana atula i kawa ñgua kâ. Ipateana ñana aveta

i ne wurâta ñine kâ. Mine kala naşa kawâñgu ndange papa i. ¹³ Mao nâ, munja naşa aporo ñgua pavaligija papa i, aku aveta keñgu sakamao panzi i ne tamâta apunzi tona. Andeta isama tu naşa azizâla ñana i kâ, aku ñandai kalonju tawana i ñga, kala aveta vetâña ñinde. Mine kala i kalo sukâña ñanana. ¹⁴ Aku nenda Maro Ḥalae ne wisi-wisi ñalae nde imâ ndo pa naşa lâ, aku igagati ilonju kalonju ñana ao nanengu kalo-tawana ilâ papa i nâ. Aku i ne wisi-wisi ñinde igagatina ñana tiniñgu mwasa panzi kalo-tawana tamâta tona. Kalo-tawana wa tini-mwasa kie mine uru ikeno pa kinda tamâta rârâni ñine tapaipa kuku Yesu Kirisi.

¹⁵ Yesu Kirisi indue imâ tâno kulu ñana iyautenzi kiesaka tamwatanzi piti lâ kondoma ilo. Ñgua ñinde nde mao kanajo, aku ara ñana tamâta rârâni ma silojo ku kalonzi tawana. Aku naşa warakâñgu munja aveta kiesaka ñalae ndo, kala amo atogo kiesaka tamwatâñgu mine, apolenzi tamâta rârâni ñana aveta kiesaka kâ. ¹⁶ Mao nâ, naşa apolenzi tamâta rârâni ñana aveta kiesaka kâ. Andeta Maro Kindeni kalo sukâña ñanana, ñana tu itu itula pwataki panzi tamâta ma sipâñga muli-muli ñinde tu Yesu Kirisi nao mwasa ndo panzi kiesaka tamwatanzi. Aku tamâta ma sipâñga muli-muli ñinde ma simora Yesu ne vetâña ñinde, kala ma kalonzi tawana i, ku ma sikai via ñana simo ara mine ku simo nâ. ¹⁷ I imo Koipu Ḥalae ikura zo zo ku imo nâ. I ma nao tia, ande tia ndo. Aku kinda tâno tamâta takura tu matânda tamora i kâ, ande tia. Maro Kindeni simbo nâ nde Maro Mao. Mine kala zo rârâni kinda ma tapanea i tasuka ja kâki. Mao.

Paulo itu ñgua pa Timoti tu ma ipara kaika ñana ipu vetâña sakamao ndue

¹⁸ Timoti, naşa natuñgu noko, naşa ao nanengu ñgua ñine imâ pano. Kinzi ñgua-tulâra tamâta pinde murja situla ñgua pwataki ñana noko kâ, aku nanengu ñgua ñine nde iyoke nenzi ñgua ñinde. Ambo noko ma kalo ñgere ñana ñgua ñinde kâ, ande ñinde ma ipu tini kaika pano lâ zo ndia noko kupara kaika ñana kupu vetâña sakamao ndue kâ.

¹⁹ Ara ñana noko ma kalo tawana Yesu kaika lâ paraja ñinde ilo,aku kupasama sondo lâ tamwata ilo kalo tu noko ne soki tonge tia lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni uru itu ñgua kaika lâ tamâta ilonzi tu ma sipile nenzi vetâña soki, andeta kinzi pinde tininzi pwâka tu sipile nenzi vetâña ñinde. Mine kala nenzi kalo-tawana nde imbe ndo lâ, itogo wâñga ikâki pitiku kulu ku ipwa pwataki mine. ²⁰ Tamâta rua, Himeneus ku Arisande rua, munja siveta mine, kala naşa aonzi rua silâ pa Sadana mbau ilo, ñana ma kalonzi ñgere sondo ku sipile nenzi mâsi ñana siporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni kâ.

2

Ara ñana kinda ma tano pa Maro Kindeni tu iveta kie ara panzi tamâta rârâni

¹ Naşa ilonju tu noko ma kuveta vetâña ñine munja lâ ñga; kupanananzi kalo-tawana tamâta tu ma kawananzi ndanje pa Maro Kindeni ñana tininzi pinde rârâni, ku sino kaika pa i tu ma iveta kie ara panzi.

² Ara ñana kinda ma takai norja kaika pa i tu ma iveta kie ara panzi koipu ñalarjala wa kinzi tamâta mbâna-mbâna wa. Ambo i ma iveta mine, ande kinda rârâni ma tamo ara, aku ma tamo tava wisinda pisi nâ. Ñineñga kinda ma tapono muli pa vetâña ara rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde, aku ma taveta vetâña ara nâ lâ i nao. ³ Norja kie mine nde ara ndo lâ nenda Yautâña Tamwata Maro Kindeni nao. Mao nâ, i tini mwasa ndo ñana norja kie mine. ⁴ I ilo tu iyautenzi tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo,aku i ilo tu kinzi ma sisama ñgua mao duvi tona. ⁵ Kinda tasama tu Maro Kindeni simbo nâ nde Maro mao. Aku tasama tu tamâta taitu nâ imandi kinda tamâta ñga Maro Kindeni ñgininda ñana ilulu Maro Kindeni ne wisi-nâna kâ,aku tamâta ñinde nde Yesu Kirisi tamwata. ⁶ Maro Kindeni munja ipatea zo pa Yesu Kirisi,aku lâ zoni ndaina nâ, ande Yesu ipile tamwata ne via ku imâte ñana ikonzi tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. Aku vetâña ñinde itula Maro Kindeni kilala pwataki pa kinda. ⁷ Maro Kindeni ipatea naşa tu amo i ne pâri-tamâta,aku wurâta ilana ñana atula i kawa ñgua ñinde pwataki. Naşa aporo mao, alâne tia. I wurâta ilua naşa ñana apanananzi tamâta lâ tinikoa ñgu, ñana nenzi kalo-tawana ma ilâ mao pa Yesu Kirisi.

⁸ Mine kala naşa ilongu tu kinzi tamâne simo nia ndoni ma sisuka mbaunzi kâki ku sikai noja. Naşa ilongu tu kinzi ma sio ilonzi ndo ilâ pa Maro Kindeni, aku ma sipile mäsi ḷana wisinzi nâna wa sipambita wa.

Mâsi ḷana siveta vetânya ara kâ ande itogo taine nenzi siŋgâra mao

⁹ Aku naşa ilongu tu kinzi taine ma sisawa pasawara wa sipita lalava sondo, ḷana itula pwataki tu kinzi sipatawa warakanzi tininzi. Naşa tiniŋgu pwâka tu kinzi ma sipalaki kulunzi ku sisinجا kulunzi pwau ḷga tininzi lâ kelekele kulu ḷlalae koja, itogo mbote-mbote arara wa mira “gol” wa. ¹⁰ Ambo taine ilonzi tu sipono muli pa Maro Kindeni ku sipanea i, ande ara ḷana kinzi ma siveta vetânya ara nâ panzi tamâta. Aku nenzi vetânya arara ḷinde ma keno itogo nenzi siŋgâra ara mwasina.

¹¹ Naşa ilongu tu kinzi taine ma sipatawa warakanzi tininzi ku sisae kawanzi, aku sipanâna nâ ḷana Maro Kindeni ne ḷgua kâ. ¹² Naşa uru asâu panzi taine ḷana sikai poe panzi tamâne ku sipanananzi ḷana Maro Kindeni ne ḷgua kâ, ande tia. Ara ḷana kinzi taine ma kawanzi buu ku sipalojo pa ḷgua nâ. ¹³ ḷana tu Maro Kindeni iveta tamâne Adam munja lâ, ḷneŋga iveta taine Eva muli. ¹⁴ Aku Adam ḷndai kalo tawana ḷgua lanjenja ḷga. Taine nâ kalo tawana ḷgua lanjenja kala iveta kiesaka. ¹⁵ Andeta Maro Kindeni ne pateânya ikeno mine tu kinzi taine nâ ma sipaguguanzi lâlu. Ambo nenzi kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi ikura zo zo, ku siveta vetânya soki tonge tia lâ Maro Kindeni nao, ku tininzi mwasa nâ panzi tamâta, ande Maro Kindeni ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo.

3

*ጀua ilâ panzi tamâta mbâna-mbâna uru sikai poe panzi katonânya
Titi 1:5-9*

¹ ḷgua ḷne nde mao kanajo: ambo tamâta tonge ilo tu ikai poe panzi ḷgu nenzi katonânya, ande wurâta itu iveta ḷinde nde wurâta ara ndo. ² Ambo taitu nanenŋgu ḷgua pinde ilâ pa tamâta ea itu imo mbwananânya panzi katonânya kâ. ḷgua ḷinde nde mine: i ma iveta vetânya soki tonge tia; i ma ikai kaiwa taine taitu nâ; i ma ipakatona tamwata sondo ḷana kiesaka kâ; i ma ikai poe sondo pa tamwata ne ilo-kalo; aku i ne vetânya rârâni nde ma ara nâ. I ma ikainzi tamâta lombo ku ikatonanzi simo sondo lâ i ne luma ilo; aku i ma isama pâta ḷana ipanananzi tamâta ḷana Maro Kindeni kawa ḷgua kâ. ³ I ma imo tamâta ḷana inu lââ kaika ku idauda, ande tia; i ma wisi nâna walele ku ipara kunzi tamâta tia; i ma nao mwasa nâ panzi tamâta; aku i ma ilo ḷlalae koja ḷana igona mbalija kâ, ande tia. ⁴ I ma ikatonanzi i tamwata kaiwa-natu sondo, ku ma ipanananzi natu sondo ḷana silojo i ne ḷgua ku simege ḷana i kâ. ⁵ (Ambo tamâta tonge ikura tu ikatonanzi i kaiwa-natu sondo tia, ande i ma ikura ḷana ikatonanzi Maro Kindeni ne ḷgu, ande ma tia.) ⁶ Kalo-tawana tamâta wasaseki tonge ikura ḷana ikai poe panzi katonânya kâ, ande tia. Tia ma i ilo tu i nde tamâta ara ndo, aku ma ipasuka tamwata tini. Aku ḷana ḷinde kâ, Maro Kindeni ma io i lâ ḷgu nia, itogo munja io Sadana lâ ḷgu nia mine. ⁷ Aku katonânya nenzi poe tamâta ma imo tamâta mine: kinzi tamâta simo niaka ḷana Maro Kindeni ne ḷgu kâ, ande ma uru siporo ḷgu ara nâ ḷana poe tamâta ḷinde kâ. ḷana tu ambo i ma ipakatona tamwata ne vetânya tia, ande kinzi ma siporo ḷgu sakamao ḷana i kâ, aku Sadana ne nimbu ma ikai i kaika lâ.

ጀua ilâ panzi ḷgu nenzi katonânya

⁸ Aku mine nâ, nanenŋgu ḷgu pinde ilâ panzi ḷgu nenzi katonânya tona. ḷgu ḷinde nde mine: kinzi ma sipakatona warakanzi sondo ḷana nenzi vetânya kâ; kinzi ma simo togo memelanzi rua tia; kinzi ma sinu lââ kaika ku sidauda tia; aku kinzi ma ilonzi ḷana sitapa tamâta pinde nenzi mbalija sanjenzi, ande tia. ⁹ Kinzi ma kalonzi tawana ḷgu mao rârâni Maro Kindeni munja itula pwataki ḷinde, aku ma sipasama lâ warakanzi ilonzi kalonzi tu nenzi soki tonge tia lâ Maro Kindeni nao. ¹⁰ Miki ma kakai samârja panzi ḷana nenzi vetânya kâ munja lâ ḷga. Ambo siveta wurâta sondo, ande ma sikura ḷana sikai katonânya panzi kalo-tawana tamâta.

¹¹ Aku ḥgua pinde kala ilâ panzi taine nenzi katonâja mine nâ. Kinzi ma sipakatona warakanzi ḥana nenzi vetâja uru siveta ḥinde kâ; kinzi ma siporo situ tamâta ḥguanananzi tia; kinzi ma sipakatona warakanzi sondo ḥana kiesaka kâ, ku ma siveta nenzi wurâta rârâni sondo ndo.

¹² Ḫguu nenzi katonâja nde ma imo tamâta mine: ikai kaiwa taine taitu nâ, aku uru ikatonanzi i tamwata kaiwa-natu sondo. ¹³ Ambo ḥguu nenzi katonâja ma siveta nenzi wurâta ara, ande tamâta ma siporo ḥgua ḥnananzi mine tu, “Kinzi nde tamâta ara”. Ḫineŋga katonâja ḥinde ma siruru tia ḥana situla nenzi kalo-tawana pwataki tu kinzi kalonzi tawana Yesu Kirisi.

Ḩguu ḥalae ḥana Yesu Kirisi kâ

¹⁴ Timoti, naŋa ilonju tu amâ walele amorano, andeta ara ḥana angere ḥgua pinde pano lâ pepa tini tona. ¹⁵ Mine kala, ambo naŋa akura tu amâ walele tia, ande noko ma kusama sondo ḥana vetâja arara Maro Kindeni ilo tu i ne tamâta ma siveta ḥinde. Kinda tamo Maro Kindeni Via Tamwata ne tamâta, tatogo i natu wukale mine, aku kinda ḥguu ḥine uru takatona i ne ḥgua mao ku tatula pwataki. ¹⁶ Kinda tasama tu ḥguu mao Maro Kindeni itula pwataki ḥinde nde ḥguu ḥalae tina. Ḫguu ḥinde nde mine: “Kirisi indue imâ ipâŋga tâno kulu itogo tamâta mine, aku i ne mandiŋa lâ materja nianzi itula pwataki tu i nde Maro ḥalae. Kinzi ajelo rârâni nde simora i kilala pwataki, anja ne kalo-tawana tamâta nde silâ situla i parina panzi tamâta ḥguu ndoni, anja tamâta rârâ pa tâno ndoni nde kalonzi tawana i. Maro Kindeni ikai i kâki lâ samba ilo, aku imo ikai Maro ḥalae.”

4

Ḩguu laŋeŋa kie-kie uru izavaru tamâta ilonzi kalonzi

¹ Koroani Sapâŋa itula ḥgua pwataki tu lâ zo muli ḥana tâno ne zo marumbu kâ, ande tamâta pinde ma sipile nenzi kalo-tawana. Kinzi ma sipalonjo pa ḥguu ḥinde koroani laŋeŋa sipanananzi tamâta, ku ma sipono muli pa koroani saka nenzi ḥguu ḥinde.

² Laŋeŋa tamwatanzi pinde ma situla ḥgua laŋeŋa panzi kalo-tawana tamâta. Tamâta ḥinde sipayaula warakanzi ilonzi kalonzi marumbu lâ, kala sizizâla tu nenzi vetâja nde kiesaka. ³ Laŋeŋa tamwatanzi ḥinde ma situ kaika panzi tamâta tu ma sipakâe kaiwananzi tia, aku ma situ kaika panzi tu ma sika kâpwa pinde tia tona. Andeta Maro Kindeni iveta kâpwa rârâni ḥinde pa kinda tu taka. Kinda kalonda tawana i, aku tapânâna lâ ḥana ḥguu mao kâ. Mine kala kinda takura ḥana takai kâpwa ḥinde, aku taka tava kawânda ndanje papa i. ⁴ Kinda tasama tu kelekele rârâni Maro Kindeni munja iveta ḥinde nde kelekele ara nâ. Kinda ma tamora ḥinde tu kelekele sakamao ndimo. Kinda takura tu kawânda ndanje pa Maro Kindeni, ku takai taka, ⁵ ḥana tu Maro Kindeni kawa ḥguu tava nenda noŋa iveta kelekele rârâni wa kâpwa rârâni wa ipâŋga zuzuli lâ i nao.

Paulo itu ḥguu pa Timoti tu i ma imo itogo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta ara mine

⁶ Timoti, ambo noko ma kutula ḥguu ḥinde pwataki panzi kalo-tawana tamâta, ande noko ma kumo Yesu Kirisi ne wurâta tamâta ara. Kupakatona tamwata ne ilo-kalo sondo, aku kupono muli pa Maro Kindeni ne ḥguu mao tava ne ḥguu ḥinde munja sipananano kala uru pwoka muli ḥinde. ⁷ Noko ma kupu muli papa usi tapâriŋa kaa nâ tamâta pinde uru sitapâri ḥinde,aku kupanâna sondo ḥana kuveta vetâja ara nâ lâ Maro Kindeni nao.

⁸ Ambo kinda ilonda tu taveta karaenda ipâŋga kaika, aku tapatogo tininda ikura zo rârâni, ande ḥinde ma ivila kinda ḥalae koja tia. Andeta kuloŋo ḥga; ambo kinda ma taveta vetâja ara lâ Maro Kindeni nao ikura zo rârâni, ande ḥinde ma ivila kinda ḥalae tina. Vetâja ḥinde ikura tu ivila kinda ḥana tamo ara lâ zo ḥine tamo tâno kulu wa lâ zo muli tona.

⁹ Ḫguu ḥinde nde mao kanaŋo, aku ara ḥana tamâta rârâni ma siloŋo ku kalonzi tawana. ¹⁰ Nanayoni kinda tao nenda kalo-tawana ilâ sondo ndo pa Maro Kindeni, ina Via Tamwata. I ilo tu iyautenzi tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo, aku ina uru iveta mine nâ pa kinda tamâta ḥine kalonda tawana i mao. Kinda nenda kalo-tawana keno mine,

aku ɲana ɲinde kâ kinda uru tao tininda papa i ku tamakâsa ɲana taveta nenda wurâta ɲine sondo.

¹¹ Noko ma kutula ɲgua ɲinde pwataki panzi kalo-tawana tamâta, aku kupanananzi tu ma soka muli. ¹² Kinzi uru simora noko tu tamâta lâlu, andeta naŋa tiniŋgu pwâka tu kinzi ma ilonzi tu noko nde tamâta kaa nâ. Noko ma kuveta mâsi ara nâ, aku kutula nzâla sondo panzi kalo-tawana tamâta. Kutula nzâla panzi ɲana siporo ɲgua ara kâ, aku kutula nzâla panzi ɲana siveta vetâŋa ara nâ tona. Kutula nzâla panzi ɲana tininzi mwasa ndo panzi tininzi pinde kâ, aku kutula nzâla panzi ɲana kalonzi tawana Maro Kindeni kâ tona. Aku kutula nzâla panzi ɲana sipile vetâŋa potomule ndoni kâ. ¹³ Noko ma pwai wurâta sondo ɲana kupono Maro Kindeni ne ɲgua ɲinde ikeno lâ pepa tini panzi tamâta, aku kutula ɲgua ɲinde duvi pwataki panzi wa kupanananzi sondo wa. Kuveta mine lee, ikura lâ zo ndia naŋa ma amâ apâŋga amo kuno. ¹⁴ Noko ma kumbariri ɲana kuveta wurâta ɲinde kâ ndimo, ɲana tu Maro Kindeni munja walo ilano, itogo wisi-ara ɲana noko ne wurâta ɲinde kâ. Iveta mine lâ zo ɲinde ɲgu nenzi katonâŋa situla Maro Kindeni kawa ɲgua pwataki ɲana noko kâ, ku sio mbaunzi kâki noko kulu situ nzâmbé pano.

¹⁵ Ikura zo rârâni, noko ma pwatona ne wurâta ɲinde sondo. Ambo noko ma kuveta wurâta ɲinde kaika, ande tamâta rârâni ma sisama tu munja noko kumo wurâta tamâta ara mwasa, anja ɲine kupâŋga wurâta tamâta ara ndo. ¹⁶ Kupakatona sondo ɲana noko tamwata ne vetâŋa wa ɲgua ndia kupanananzi tamâta wa. Ambo noko ma kumandi kaika ndo ɲana kuveta mine, ande noko ma kupavila tamwata, ku ma kuvilanzi tamâta ɲinde uru silojo noko ne ɲgua mine nâ.

5

Paulo itu ɲgua pa Timoti tu ma iveta vetâŋa kie taituni panzi tamâta itogo uru iveta panzi i see mine

¹ Noko ma kumbitanzi tamâne kokojâ ndimo. Ambo kinzi ma siveta vetâŋa soki tonge, ande kuvetanzi sondo ku kuporo ɲgua mwasa nâ panzi, itogo uru kuveta pa noko tama mine. Aku noko ma kuveta vetâŋa kie taituni panzi tamâne limoa, itogo uru kuveta panzi noko tamwata tai-tua mine. ² Aku noko ma kuveta vetâŋa kie taituni panzi taine kokojâ itogo uru kuveta pa noko tina mine. Aku kuveta vetâŋa kie taituni panzi taine taipa, itogo uru kuveta panzi noko mwane mine. Noko ma kuveta vetâŋa potomule panzi taine taipa ndimo.

Ea ma ikatonanzi taine mwala mwala

³ Ambo taine mwala tonge simbo nâ imo, ande ara, kupanananzi ɲgu ɲana sivila i ku siveta vetâŋa rârâni sondo nâ papa. ⁴ Andeta kulojo ɲga; ambo taine mwala tonge natutimbu simo, ande ara ɲana kinzi ɲinde ma sisanâna sondo ɲana ɲine kâ: nenzi wurâta ɲhalae lâ Maro Kindeni nao nde ɲana sikatona warakanzi seenzi sondo munga lâ ɲga. Lâ nenzi vetâŋa ɲinde, ande kinzi ma sikatu tinanzi tamanzi wa timbunzi nenzi wurâta kulu panzi, ɲana tu munja kokojâ ɲinde sikatona kinzi mine. Aku nenzi vetâŋa ɲinde ma itula pwataki tu nenzi kalo-tawana nde mao. Maro Kindeni ilo ara ndo ɲana vetâŋa mine kâ. ⁵ Ambo taine mwala tonge simbo nâ imo, ande ara ɲana ma sikatona taine ɲinde sondo, ɲana tu i kalo tawana Maro Kindeni,aku uru io tini ɲana Maro Kindeni tu ma ike ɲana i kâ. Aku ikura zo rârâni, lâ kari wa mbo wa, i uru ino pa Maro Kindeni ɲana isuka i kâ. ⁶ Andeta kulojo ɲga; ambo taine mwala tonge ilo ɲhalae ɲana tâno ɲine ne vetâŋa kâ, kala itambira ne mbalija ku indeka potomule, ande ɲinde itogo i ne kalo-tawana imâte lâ. ⁷ Aku noko ma kupanananzi ɲgu tona ɲana sipaveta kuku nanengu ɲgua ɲine, ɲana ma simo sondo nâ. Ambo kinzi ma simo sondo mine, ande tamâta tonge ma ikura ɲana iporo ɲgua soki ɲananzi, ande tia. ⁸ Noko kalo ɲgere sondo ɲga; ambo tamâta tonge ikatonanzi i tamwata see wa i see katiye wa sondo tia, ande ne mâsi ɲinde itula i kilala pwataki tu i ipu muli pa ne kalo-tawana marumbu lâ. Opopo, kinzi tinikoa ɲandai uru siveta vetâŋa soki mine pa seenzi ɲga!

⁹ Noko ma kungere taine mwala mwala rârâni ɣana lâ pepa tini ɣana ɻgu ma sikatonanzi kâ, mine ndimo. Kungere taine mwala ɣine nâ ɣa lâ pepa tini: ipole mbwera tamâta ɣato (60) lâ; i munja imo kuku kaiwa tamâne simbo nâ; ¹⁰ i munja ikatonanzi natu sondo; i uru isuanzi tamâta lombo soka lawea pinde simâ; i uru ikai kuleja panzi kalo-tawana tamâta ɣana ipua kenzi kâ; i uru ivilanzi tini pinde ɣana nenzi malia kâ; aku i uru ilo ndo ɣana iveta vetâna ara pinde tona. Ambo tamâta uru situla taine koja tonge parina tu i nde taine ɣana iveta vetâna ara mine kâ, ande ara, noko ma kungere taine ɣinde ɣa lâ pepa tini ɣana ɻgu ma sikatona kâ.

¹¹ Andeta noko ma kungere kinzi taine taipa simo mwala ɣinde ɣanzi lâ pepa ɣinde tini ndimo. ɣana tu muli kinzi ma ilonzi kâki ɣana sikâe kilo, aku ma sipu mulinzi pa Yesu Kirisi. ¹² Mine nde muli Maro Kindeni ma ipare nia panzi, ɣana tu sitoto nenzi ɻgua pâna utu lâ. * ¹³ Andeta ɣinde nâ tia; kinzi taine taipa simo mwala ɣinde uru sikai wulitia tona, aku soka potomule silâ pa luma pinde. Andeta kinzi uru sikai wulitia nâ tia; kinzi ilonzi koja ɣana situ tamâta ɻguananzi tona, aku sipete silâ wa simâ wa, siporo ɻgua nao-muli wa ɻgua ara tia wa. ¹⁴ Mine kala na ja ilonju tu taine taipa simo mwala ɣinde ma sipakâe kilo, aku ma sikainzi nenzi vâsa ku sikatona warakanzi nenzi luma. Ambo siveta mine, ande ara, kazâna tamâta tonge ma ikura ɣana imora nenzi vetâna soki tonge ku iporo ɻgua potomule ɣana kinda kalo-tawana tamâta kâ, ande ma tia. ¹⁵ Noko kusama tu taine taipa pinde kaiwanzi simâte lâ, aku sipile nenzi kalo-tawana ku sipono muli pa Sadana.

¹⁶ Ambo taine mwala tonge tina tâku tai tâku nitâpi tâ nde kalo-tawana taine, aku taine ɣinde uru imo kuku, ande ara ɣana kalo-tawana taine ɣinde ma ikatona taine mwala ɣinde. Ambo iveta mine, ande ma kalo-tawana tamâta ɻgu nenzi malia ɣana sikatona taine mwala ɣinde kâ, ande ma tia. ɣinenga ɻgu ma ikura tu ikatonanzi taine mwala mwala ɣinde simo simbonzi nâ.

Kinda ma kulu talanzi katonâna ea uru siveta wurâta ara

¹⁷ Ara ɣana kalo-tawana tamâta ɻgu ma kulu ara silanzi katonâna ea uru siveta nenzi wurâta ara nâ. Aku ara ɣana kulu ɣinde ma kâki panzi katonâna ɣinde uru situla Maro Kindeni ne ɻgua ku sipangananzi tamâta ɣana Maro Kindeni ne ilo-kalo. ¹⁸ ɣana tu Maro Kindeni kawa ɻgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “Miki ma kapono bulmakao kawa lâ zo ɣana ikai wurâta ɣana ipopo kani ja karae piti, mine ndimo”. † Aku ɻgua pinde kala keno mine tu, “Wurâta tamâta ma ikai ne kulu”. ¹⁹ Ambo tamâta taitu nâ iporo ɻgua tu, “Katonâna ɣinde nde iveta vetâna soki”, ande noko ma kalo tawana i ne ɻgua ndimo. Taitu kulojo ɻga; ambo tamâta rua wa ɣato siporo ɻgua mine, ande ara, kulojo nenzi ɻgua sondo. ²⁰ Ambo katonâna tonge iveta kiesaka, ande ara ɣana noko ma kulelea i ku kuveta ne ɻgua sondo lâ kalo-tawana tamâta ndoni naonzi, ɣana kinzi pinde ma siruru ɣana siveta kiesaka mine kâ.

Paulo itu ɻgua pa Timoti tu ma ipakatona sondo ɣana i tamwata ne vetâna kâ

²¹ Lâ Maro Kindeni nao, anja lâ Yesu Kirisi nao, anja lâ kinzi ajelo naonzi, na ja aporo ɻgua kaika pano mine tu noko ma kupaveta kuku ɻgua tukuna ɣine. Noko ma kuveta vetâna kie taituni panzi tamâta rârâni. Noko ma kuveta vetâna tonge panzi tamâta jalajala wa ninambwe wa, anja kuveta vetâna tonge panzi tamâta pinde, mine ndimo.

²² Aku noko ma walele nâ kuo mbau lâ tamâta kulunzi ɣana itula pwataki tu Maro Kindeni ipateanzu ɣana siveta wurâta papa i kâ, mine ndimo. Ambo noko kutu nzâmbé pa tamâta tonge, andeta muli iveta kiesaka, ande ne kiesaka ɣinde ma imâ iloko lâ noko tini, aku ɣinde ma ara tia ndo. Kupakatona tamwata sondo, ɣana ma kumo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.

* ^{5:12:} Nenzi mâsi nde mine; lâ zo ndia taine mwala tonge isâu panzi katonâna tu ma singere i ɣa lâ pepa tini ɣana ɻgu ma sikatona, ande taine ɣinde ipa ɻgua kaika tu ma ikâe kilo tia. † ^{5:18:} Lâ zo ɣana bulmakao siveta wurâta ɣinde, ande nenzi katonâna tamâta sisâu panzi tu sika kani ja pinde. Tia ma putole ipunzi, ku ma siveta wurâta ara tia.

²³ Naja ilongu tu noko ma kupile ne vetâja ñana kunu lââ kaa nâ. Ara ñana noko ma kunu lââ waini nuja mwata tonâ, ñana tu ñinde ma isukano ñana pukoja kie-kie ñinde uru ikeno pano ku iyaula noko kapwa.

²⁴ Tamâta pinde nenzi kiesaka nde ikeno nia yo, aku nenzi kiesaka ñinde nde ilâ pa Maro Kindeni ne ñgua nia imunga panzi. Anja tamâta pinde nenzi kiesaka nde ikeno paveâja nâ, andeta muli ñga nenzi kiesaka ñinde ma ipânga nia yo. ²⁵ Aku mine nâ, tamâta nenzi vetâja ara uru ipânga nia yo. Ambo tamâta pinde nenzi vetâja ara ipânga nia yo walele tia, ande vetâja ara ñinde ma ikura tu ipavea zo rârâni kâ, ande tia. rârâni kâ, ande tia.

6

Paulo ingere ñgua panzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta ñalajala

¹ Kalo-tawana tamâta pinde uru sikai wurâta koa tia nâ panzi tamâta ñalajala. Aku na ja aporo ñgua ilâ pa kinzi ñinde mine tu ara ñana ma simege ñana nenzi koipu ku simo kalonzi. Ambo siveta mine, ande nenzi koipu ma sikura tu siporo ñgua potomule ñana Maro Kindeni wa nenda kalo-tawana wa, ande ma tia. ² Ambo wurâta tamâta kaa nâ tonge ne tamâta ñalae nde kalo-tawana tamâta, ande wurâta tamâta ñinde ma ilo mine tu, “Ñine nde niñgu-nambwe nâ; mine nde kalo loko, naja ma avaligi i ne ñgua”, mine ndimo. Ara ñana i ma ilo keno mine, “Tamâta ñine kala aveta wurâta papa ñana asuka i kâ, i nde niñgu-nambwe kalo-tawana tamâta; mine kala na ja ma tiniñgu mwasa ndo papa i”. Ambo wurâta tamâta ilo keno mine, ande i ma iveta wurâta ara ndo papa. Noko ma kupanananzi ku kuporo ñgua kaika panzi mine.

Vetâja ñana ilonda ñalae pa mbaliña kâ, ande vetâja sakamao rârâni duvi

³ Nenda Maro Ñalae Yesu Kirisi ne ñgua mao nde uru ipanana kinda rârâni sondo ñana Maro Kindeni ne ilo-kalo kâ. Ambo tamâta tonge ipile ñgua ñinde, aku ipanananzi tamâta ñana ñgua lajeja pinde, ⁴ ande tamâta ñinde ipasuka tamwata tini nâ. I tanya kaika nâ,aku isama sâ tonge tia. I ilo ñalae koja ñana ipawa ñgua kunzi tamâta kâ. Aku vetâja ñinde uru iyaulanzi tamâta ilonzi kalonzi, kala sipadâda wa sipara wa situ tamâta ñguananzi wa ilonzi sakamao ñanananzi tamâta pinde wa ⁵ sipawa ñgua ñalae wa. Kinzi tamâta ñinde nde kapa ndo, aku sisama ñgua mao tonge tia ndo. Kinzi ilonzi tu nenzi kalo-tawana ma isukanzi tu sipânga simo mbaliña warakanzi. ⁶ Andeta tia. Mao nâ, ambo kinda tapaveta kuku vetâja ndia Maro Kindeni ilo papa ñinde, ande kinda ma ilonda yosi ñana mbaliña kâ, ande tia. Ambo kinda tamo mine, ande ñinde itogo kinda tamo mbaliña warakânda mine.

⁷ Kinda tasama tu lâ zo ñana tinânda sipagugua kinda tapânga tâno kulu, ande kinda tapânga tava tininda kaa nâ. Aku lâ zo ñana tamâte, ande kinda ma takai kelekele tonge iyoka ku kinda, ande tia. ⁸ Mine kala, ambo kâpwa ñga lalava ikeno pa kinda, ande ara, kinda ma tandeka ku taporo tu, “Ñine nde ikurana”. ⁹ Anja tamâta ea ilonzi tu sigona mbaliña rârâ, ande samâja uru ipânga panzi ku ikainzi kaika, itogo nimbu ikai ñgoa mine. Aku ilonzi igagatinzi ñana siveta vetâja soki rârâ. Aku ñinde iveta ilonzi kalonzi ipânga kapa ndo, kala sipayaula warakanzi ku simo sakamao ndo. ¹⁰ Ñana tu vetâja ñana ilonda ñalae pa mbaliña kâ, ande ñinde nde vetâja sakamao rârâni duvi. Munga tamâta pinde ilonzi ñalae ndo pa mbaliña kâ, aku ilo-kalo ñinde izavarunzi ndo lâ. Mine kala sipile nenzi kalo tawana, aku sisânda malia ñalae tina kulu.

Ara ñana kinda ma tamandi kaika ku takai via mao

¹¹ Anja noko nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta. Mine kala ara ñana noko ma kupu muli pa vetâja sakamao kie-kie ñinde, aku tini piti ndo ñana. Kumandi kaika ku kuveta vetâja rârâni Maro Kindeni ilo tu ma taveta. Noko ma kuveta vetâja arara nâ, ikura kinzi kalo-tawana tamâta mao uru siveta mine. Kuo ne kalo-tawana ilâ sondo ndo pa Yesu Kirisi, aku tini mwasa nâ panzi tini pinde. Noko ma pwai wulitia ñana ne wurâta kâ ndimo. Noko ma nao mwasa nâ panzi tamâta. ¹² Kinzi tamâta ñana sipalilu sipopole kâ

nde uru sipalilu kaika nā. Aku mine nā, ara ḷana noko ma kupalilu kaika ḷana pwai ne via mao ḷana ma kumo ara mine ku kumo nā. Muṇgani, lâ zo ḷinde noko kumandi ku kutula ne kalo-tawana pwataki lâ tamâta rârâ naonzi, ande lâ zoni ndaina Maro Kindeni isarâwa pano tu pwai via ḷinde. ¹³ Naşa aporo ḷgua kaika pano lâ Maro Kindeni Via Warika nao, anja lâ Yesu Kirisi nao, ina munja imandi kaika lâ Pontius Pilata nao ku itula ne kalo-tawana pwataki. Nanengu ḷgua nde mine; ¹⁴ Noko ma pwoka tukuja ḷine muli. Ambo noko ma kumo sondo mine, ne soki tonge tia, ande tamâta tonge ma ikura ḷana iporo ḷgua sakamao tonge ḷnanano, ande tia. Noko ma kumo mine lee, ikura lâ zo muli ḷinde nenda Maro ḷlalae Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo. ¹⁵ Yesu Kirisi ma ipâŋga lâ zo tonge nia ndoyo Maro Kindeni ipatea papa keno lâ. Kinda nenda paneâŋja wa ndekâŋja wa ilâ pa Maro Kindeni. I simbo nâ ikai Maro panzi tamâta rârâni lâ tâno ndoni. Imo Koipu ḷlalae panzi koipu ḷlalajala rârâni, aku imo Maro ḷlalae panzi maro rârâni. ¹⁶ Maro Kindeni simbo nâ ikura ḷana imâte tia. I imo sinâla ḷlalae ilo, aku tamâta tonge ikura ḷana ilâ i tini laiti kâ, ande tia. Tamâta tonge munja imora i nao, ande tia, aku tamâta tonge ikura ḷana imora i nao kâ, ande tia. Ikura zo zo, nenda paneâŋja ilâ papa i simbo nâ. I nde Walo Tamwata, uru imo mine ku imo nâ. Mao.

Paulo ipainzi mbaliŋa warakanzi tu ma kalonzi tawana Maro Kindeni ku sivilanzi tininzi pinde

¹⁷ Noko ma kuporo ḷgua kaika panzi tamâta simo mbaliŋa warakanzi lâ tâno ḷine kulu tu kinzi ma sipasuka warakanzi ḷanzi kâki ndimo. Aku kupainzi tu ma sio nenzi kalo-tawana ilâ pa kelekele uru nao tia walele nâ, mine ndimo. Kuporo ḷgua kaika panzi tu ma kalonzi tawana Maro Kindeni mao nâ, ḷana tu i uru kelekele arara kie-kie ilua kinda ḷana takai ku tandeka kâ. ¹⁸ Noko ma kupainzi tu ma siveta vetâŋja arara kie-kie ḷana sivilanzi tininzi pinde kâ. Nenzi vetâŋja ara ḷinde nâ nde itogo nenzi mbaliŋa mao. Ara ḷana kinzi ma sindeka ḷana kelekele rârâ silanzi sugorai tamwatanzi. ¹⁹ Ambo kinzi ma siveta vetâŋja mine, ande ḷinde itogo sigona mbaliŋa rârâ ḷana isuka warakanzi lâ zo muli. Mine kala kinzi ma sikura tu sisanya via mao kaika.

Paulo itu ḷgua kulu pa Timoti tu ma ikatona ne wurâta sondo

²⁰ Timoti, Maro Kindeni munja ipatea wurâta ḷinde pano. Mine nde ara ḷana noko ma pwatona wurâta ḷinde sondo. Ambo ḷgua tonge iyoke Maro Kindeni kawa ḷgua tia, ande kupu muli pa ḷgua lanjeja potomule ḷinde. Ambo tamâta kapa pinde ma situla ḷgua lanjeja ku siporo tu, “ḷine nde ilo-kalo ara”, ande noko ma kupu muli papa ḷgua ḷinde tona. ²¹ Munja tamâta pinde kalonzi tawana Yesu Kirisi, andeta muli, ḷineŋga sipile nenzi kalo-tawana ku sipono muli pa ilo-kalo soki ḷinde.

Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kumi.

2 TIMOTI

Pepa Paulo iŋgere muli pa Timoti

Paulo imo luma sakamao ilo lâ Rom lawea ɣana ne wurâta ɣana itula pâri ara kâ, aku isama tu i ne zo ɣana imâte kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ (4:6-8). Mine kala ingere pepa tonge kilo pa ninambwe Timoti ɣana ipu tini kaika papa. Ipa Timoti tu kinda ma takai malia wa nâna kie-kie ɣana nenda kalo-tawana kâ, aku kiesaka ma ipâŋga ɣalae lâ tâno kulu; andeta ara ɣana kinda ma tamandi kaika ku kalonda tawana Maro ɣalae. Yesu Kirisi ipole mateja marumbu lâ, aku kinda ma tamo ara kuku i lâ samba lawea. Paulo itula vetâŋa ara pinde pa Timoti ɣana ipaveta kuku.

¹ Narja Paulo, naŋa amo Yesu Kirisi ne pâri-tamâta ikura Maro Kindeni tamwata ne pateâŋa mine. Ipatea naŋa tu atula ɣuga ɣana via ɣinde i munja ipambwâre tu ma ilanzi tamâta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi. ² Timoti, noko kutogo naŋa natuŋgu mao mine. Naŋa aŋgere ɣuga lâ pepa ɣine tini imâ pano. Tamânda Maro Kindeni ɣga nenda Maro Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa kalo-sukâŋa wa wisi-pisi wa imâ pano.

Kinda ma mainda ɣana pâri ara kâ ndimo

³ Kinda timbunda munja siveta Maro Kindeni ne wurâtani sondo, kala sipasama tu nenzi soki tonge tia lâ i nao. Aku naŋa kala uru aveta Maro Kindeni ne wurâta lâ vetâŋa kie taituni. Lâ naŋa ilongu kalonju, naŋa apasama tu nanenju soki tonge keno lâ i nao, ande tia. Aku ikura zo rârâni, lâ kari wa mbo wa, lâ zo ɣana akai noŋa kâ, ande naŋa uru kalonju ɣgere ɣana noko kâ, aku kawâŋgu ndange pa Maro Kindeni. ⁴ Naŋa kalonju ɣgere ɣana noko mata sulu ɣinde munja indue,aku ilongu ɣalae tu amorano kilo. Ambo naŋa ma amorano kilo, ande naŋa ma andeka ndo. ⁵ Naŋa asama tu noko kalo tawana Yesu Kirisi mao nâ, lâ vetâŋa kie taituni itogo munja noko timbu taine Lois aŋga noko tina Yunis kala kalonzi tawana Yesu mine. Mao nâ, noko ne kalo-tawana kala ikeno mine nâ. ⁶ Naŋa kalonju ɣgere ɣana noko ne kalo-tawana ɣinde kâ, ande kala atu apanjo noko ne ilo-kalo, ɣana noko ma kuveta walo ɣinde Maro Kindeni munja ilano tu ma ipâŋga ɣalae ndo, itogo tamâta imbana yâku iveta mela-mela ɣalae mine. Maro Kindeni walo ɣinde ilano lâ zo ɣinde naŋa ao mbaungu kâki lâ noko kulu ku atu nzâmbé pano. ⁷ ɣana tu Maro Kindeni ne Koroani Sapâŋa ilua kinda lâ,aku ɣinde ɣandai koroani ɣana iveta kinda taruru ɣga. Koroani ɣinde nde ɣana ipu tini kaika pa ilonda kalonda. I ɣana iveta tininda mwasa panzi tininda pinde kâ,aku i ɣana igagati ilonda kalonda tu ma tapakatona warakânda nenda vetâŋa sondo.

⁸ Mine kala noko ma mai ɣana kutula nenda Maro ɣalae ne ɣuga pwataki ndimo. Naŋa amo luma sakamao ilo ɣana nanenju kalo-tawana kâ, andeta noko ma mai ɣana naŋa kâ ndimo. Ara ɣana noko ma pwai Maro Kindeni ne walo kaika,aku pwale malia ɣana kutula i ne pâri ara kâ, itogo naŋa uru akale malia mine. ⁹ Nanayoni, Maro Kindeni iyaute kinda piti lâ kondoma ilo ku ipatea kinda tu tamo i tamwata ne wurâta tamâta. Andeta i ɣandai kalo ɣgere ɣana nenda vetâŋa ara pinde ɣinenga ipatea kinda ɣga. Nia ndoyo, lâ zo ɣinde ipulia kelekele rârâni ipâŋga tia yo, ande i ilo pa kinda ikura i tamwata ne pateâŋa. Aku io ne wisi-wisi lâ Yesu Kirisi mbau ilo imâ pa kinda,ku iveta kinda tamo i ne tamâta mao nâ. ¹⁰ Munja, nenda Yautâŋa Tamwata Yesu Kirisi imâ ipâŋga lâ tâno kulu. Aku lâ zo ɣinde, Maro Kindeni ne wisi-wisi imâ pa kinda ku ipâŋga nia yo. Pâri ara ikeno mine: Yesu Kirisi ipu mateja ne walo ndoni indue lâ,aku itula nzâla pa kinda tamâta rârâni ɣana ma takai via mao ɣana tamo ara mine ku tamo nâ. ¹¹ Maro Kindeni ilo tu naŋa ma aveta wurâta papa i. Mine kala ipatea naŋa tu atula pâri ara ɣinde,aku ipateana ɣana apanananzi tamâta ɣana vetâŋa rârâni ɣinde i ilo papa tona. ¹² Aku ɣana nanenju wurâta ɣinde kâ, ande naŋa uru akai malia wa nâna ɣine. Andeta naŋa ɣandai maiŋgu ɣga. Naŋa asama Yesu Kirisi kilala, kala ao nanenju kalo-tawana ilâ papa i. Aku

naja asama tu i ikura ḷana ikatona kelekele ḷinde mun̄ga io lâ mbaun̄gu ilo. Aku ḷinde ma ikeno sondo lee, ikura lâ zo ḷalae ḷana Yesu Kirisi ma itaulo imâ kilo kâ.

¹³ Noko ma kalo ḷgere sondo ḷana ḷgua wa vetâ̄ja mao ḷinde mun̄ga atula pano, aku kuveta vetâ̄ja kie taituni ḷana kutula ḷgua wa kupanananzi tamâ̄ta, itogo naja aveta mine. Aku noko ma kupaveta kuku kalo-tawana ne mâ̄si wa tini-mwasa ne mâ̄si wa, itogo Yesu Kirisi ne tamâ̄ta uru siveta mine. ¹⁴ Maro Kindeni io ne pâ̄ri ara lâ noko mbalau ilo tu pwatona kâ. ḷinde nde kelekele ara ndo, kala noko ma pwatona sondo nâ. Koroani Sapâ̄ja uru imo kinda kalo-tawana tamâ̄ta ilonda. Mine nde ara ḷana noko ma kusâ̄ pa Koroani Sapâ̄ja ne walo ḷinde tu ma ivilano ḷana pwatona pâ̄ri ara ḷinde kâ.

¹⁵ Noko kusama tu kalo-tawana tamâ̄ta râ̄râni lâ Esia tâ̄no nde tininzi piti ḷana naja kâ. Aku Figelus ku Hermogenes rua kala tininzi piti ḷanana mine nâ.

¹⁶ Naja ilon̄gu tu Maro ḷalae ma kalo sukâ̄ja ḷana Onesiforus tavanzi tamâ̄ta ḷinde simo i ne luma. Mun̄ga, Onesiforus iveta vetâ̄ja ara ḷana ilulu ilon̄gu ikura zo zo. Aku imora tu naja amo luma sakamao ilo, aku imora tu kinzi sipa wâlo kaika lâ tiniŋgu tona. Andeta i mai ḷana naja kâ, ande tia. ¹⁷ I imâ ipâ̄ngga Rom lawea lâ, ḷineŋga walele nâ ikai wurâ̄ta ḷalae ndo ḷana iroto ḷana naja kâ. Iroto lee, ḷineŋga isâ̄nda kuluŋgu kilo.

¹⁸ Naja ilon̄gu tu Maro ḷalae ne kalo-sukâ̄ja ma ilâ pa Onesiforus, lâ zo muli ḷinde Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâ̄ta ḷana nenzi vetâ̄ja kâ. Noko kusama tu Onesiforus mun̄ga iveta vetâ̄ja râ̄râ kie-kie ḷana ivila naja lâ Efesus lawea tona.

2

Paulo itu ḷgua pa Timoti tu i ma imo itogo Yesu Kirisi ne zugu tamâ̄ta ara mine

¹ Naja natuŋgu, Maro Kindeni ne wisi-wisi imo kunzi tamâ̄ta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi. Mine kala ara ḷana noko ma kusâ̄ pa wisi-wisi ḷinde tu isukano ḷana kumandi kaika ikura zo râ̄râni. ² Aku ḷgua râ̄râni kala noko mun̄ga kulorjo naja atula lâ tamâ̄ta râ̄râ naonzi ḷinde, ande noko ma kutula ḷguani ndaina panzi tamâ̄ta arara pinde, kinzi ḷinde uru sipaveta kuku Maro Kindeni ne ḷgua. ḷineŋga kinzi kala ma sikura ḷana sipanananzi tamâ̄ta pinde tona.

³ Noko ma kumo kutogo Yesu Kirisi ne zugu tamâ̄ta ara mine, aku pwai malia tava nâna itogo maka uru kakai mine. ⁴ Noko kusama lâ ḷana zugu tamâ̄ta nenzi vetâ̄ja kâ. Lâ zo ḷana siveta nenzi wurâ̄ta, ande kinzi uru siveta wurâ̄ta kie tonge tava, ande tia. Kinzi uru siveta zugu nâ nenzi wurâ̄ta sondo, ḷana nenzi koipu ḷana zugu kâ ma ilonzi ara ḷananzi. ⁵ Ar̄ga tamâ̄ta ḷana ipagui paguiŋja kâ, ande i uru ipagui ikura paguiŋja ne tukuŋa nâ. Ambo i ma iveta mine tia, ande i ma ikura tu ikai kulu ḷana ipole paguiŋja kâ, ande tia. ⁶ Ar̄ga tamâ̄ta ea ikai wurâ̄ta ḷalae ḷana ipau kâpwa lâ tâ̄no ilo, ande tamâ̄ta ḷinde ma ikai kâpwa kanajo mun̄ga lâ ḷga. Aku muli, ḷineŋga tamâ̄ta pinde ma sikai kanzi tona. ⁷ Noko ma kalo ḷgere sondo ḷana nanen̄gu ḷgua ḷine kâ. Ambo noko ma kuveta mine, ande Maro ḷalae ma iveta noko ne ilo-kalo ipâ̄ngga, ḷana ma kusama ḷgua ḷine râ̄râni ne duvi pwataki.

⁸ Ikura zo râ̄râni, noko ma kalo ḷgere ḷana timbunda Daviti ne vâ̄sa Yesu Kirisi kâ, ina mun̄ga imâ̄te, ḷineŋga imandi sâ̄nda imo via kilo. Naja uru atula pâ̄ri ara mine nâ panzi tamâ̄ta. ⁹ Tamâ̄ta pinde situ naja nde tamâ̄ta sakamao, ḷana tu naja uru atula pâ̄ri ara ḷinde panzi tamâ̄ta. Mine kala kinzi uru sio malia wa nâna kie-kie imâ pana. Andeta ḷinde nâ tia; kinzi sio naja lâ luma sakamao ilo, aku sipa ker̄gu lâ wâlo kaika tona, itogo siveta panzi nzanzare tamwatanzi mine. Andeta sâ̄ tonge ikura tu ipono nzâla ḷana Maro Kindeni kawa ḷgua tulâ̄ja kâ, ande tia ndo. ¹⁰ Mine nde naja uru apu tini kaika pa warakâ̄nggu ilon̄gu kalon̄gu, aku akale malia ḷine râ̄râni. Aveta mine ḷana avilanzi tamâ̄ta ḷinde Maro Kindeni mun̄ga ipateanzi tu simo i tamwata ne ḷgu. Naja ilon̄gu tu Yesu Kirisi ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo tona, kala ma simo ara ndo kuku Yesu ikura zo râ̄râni ku simo nâ.

¹¹ ḷgua ḷine nde mao nâ, aku ikura ḷana kinda kalonda tawana: ambo kinda tamâ̄te kuku Yesu, ande muli ma takai via mao ku tamo kuku i; ¹² ambo kinda takai nâna wa

malia wa, aku tamandi kaika nā, ande muli ma tamo koipu յalaјala kuku i. Ambo kinda tapu mulinda papa i, ande lâ zo muli i kala ma ipu muli pa kinda. ¹³ Ambo kinda tapa յguia tu ma tapono muli papa i, andeta tapile nenda kalo-tawana յinde, ande i ma iveta ikura i tamwata ne յguia pâŋja nā, յana tu ikura tu itoto i tamwata kawa յguia յinde utu, ande tia ndo.

Paulo itu յguia pa Timoti tu ma imo Maro Kindeni ne wurâta tamâta mao

¹⁴ Ikura zo rârâni, ara յana noko ma kupanananzi tamâta յana յguia յine kâ. Tia ma kalonzi kapa յana. Aku kuporo յguia kaika panzi lâ Maro Kindeni nao tu ma sipawa յana յguia kaa kaa ndimo. յguia kie mine ikura tu isuka tamâta tonge tia ndo. Ambo tamâta tonge uru itambira tarja pa յguia kaa mine, ande յinde ma iyaula i ne kalo-tawana.

¹⁵ Noko ma pwai wurâta kaika tu kumo Maro Kindeni ne wurâta tamâta mao յana kutula i kawa յguia sondo ndo. Ambo noko ma kuveta mine, ande Maro Kindeni ma ilo ara յana noko ne wurâta kâ, aku noko ma mai lâ i nao, ande tia. ¹⁶ Noko ma kupu muli pa յguia potomule kie-kie, aku kupono muli pa Maro Kindeni ne ilo-kalo nâ. յguia kie potomule mine uru ionzi tamâta simo malawae ndo յana Maro Kindeni kâ. ¹⁷ Tamâta nenzi յguia kie mine nde itogo mbwatakâe sakamao uru ipâŋga յalae ndo ku iyaulanzi tamâta. Tamâta rua, Himeneus ku Filetus rua, ande uru siporo յguia kie mine. ¹⁸ Kinzi rua nde sipile nzâla յana siporo յguia mao kâ. Kinzi rua uru siporo mine: “Mandiňa lâ mateňa nianzi ne zo ande nanayoni ipâŋga marumbu lâ, kala zo muli tamâta tonge ma imandi imo via kilo mine, ande ma tia.” Aku nenzi յguia յine uru iyaula tamâta pinde nenzi kalo-tawana.

¹⁹ Andeta Maro Kindeni munja ingunu յgunu-յgunu tonge panzi tamâta rârâni յinde kalonzi tawana i. Aku յgunu-յgunu յinde nde imandi kaika ndo ku imo nâ. Maro Kindeni munja ingere յguia lâ յgunu-յgunu յinde tini mine tu, “Maro յalae isama ne tamâta kilalanzi”. Aku ingere յguia tukuja tona mine tu, “Ambo noko tamâta tonge uru kupanea Maro յalae, ande noko ma kupile kiesaka ne mâsi.”

²⁰ Kondo tini kanya-kanya uru ikeno lâ mbalinja warika ne luma ilo. Pinde munja siveta lâ mira kulu յalae “gol” wa “silva” wa, anja pinde siveta lâ kâi wa tâno wa. Pinde nde յana wurâta ara kâ, anja pinde nde յana wurâta kaa nâ. ²¹ Aku mine nâ, ambo tamâta tonge ma ipile vetâŋa wa յguia potomule յinde, ande i ma ipâŋga ilo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. յineňga i ma imo itogo kondo յinde siveta յana wurâta ara ndo, aku ma imo Maro Kindeni ne wurâta tamâta mao. Aku i ma ikura tu iveta wurâta ara ndia Maro յalae ipatea papa.

²² Mine kala ikura zo rârâni noko ma kupu muli pa ilo-kalo potomule rârâni uru ipâŋga lâ tamâta limoa ilonzi kalonzi. Aku kumandi kaika յana kuveta vetâŋa sondo nâ lâ Maro Kindeni nao. Noko ma kuo ne kalo-tawana ilâ mao papa i, aku tini mwasa ndo panzi tini pinde wa kumo kunzi tava wisi pisi wa. Aku noko ma kuveta vetâŋa arara յinde rârâni, ikura Yesu Kirisi ne kalo-tawana tamâta mao uru siveta mine. ²³ Ara յana noko ma kupu muli panzi tamâta uru siporo յguia potomule wa յguia kapa-kapa յinde. Noko kusama tu յguia kanya mine uru ivetanzi tamâta ilonzi sakamao kala sipawa յguia wa sipambita wa. ²⁴ Anja Maro յalae ne wurâta tamâta mao nde uru ipawa յguia kunzi tini pinde, ande tia ndo. I uru iveta vetâŋa kie ara nâ panzi, aku ikura tu ipanananzi յana Maro Kindeni ne ilo-kalo ara kâ tona. Ambo tamâta pinde tanjanzi kaika papa i, ande ipatawa tamwata ne wisi-nâna ndue. ²⁵ Ambo tamâta pinde tanjanzi kaika ku silelea i ne յguia, ande i uru ikai wurâta mwasa-mwasa nâ յana ipanananzi sondo kâ. Iveta mine յana duvi յine; i ilo յalae tu Maro Kindeni ma ivilanzi յana sipalele ilonzi kalonzi ku sisama sondo յana յguia mao kâ. ²⁶ Sadana munja ikainzi tamâta mine kaika lâ i ne nimbu ilo, aku ivetanzi tu soka i tamwata nâ ne յguia muli. Andeta naaja asama mine; ambo kinzi ma siperanâna sondo յana յguia mao kâ, ande nenzi kalo-յgere ma ipâŋga ku ma sipile Sadana ne nimbu, kala ma simo ara.

Lâ zo laiti ñana tâno ne zo marumbu kâ, ande kinzi tamâta ma siveta vetâja sakamao kie-kie

¹ Andeta noko ma kalo ñgere ñana ñine kâ: lâ zo laiti ñana tâno ne zo marumbu kâ, ande vetâja sakamao ndo ma ipânga. ² Kinzi tamâta ma tininzi mwasa pa warakanzi nâ,aku ma ilonzi ndo tu sikai mbaliña nâ. Kinzi ma sipasuka warakanzi ñanzi kâki, ku ma siporo lâ warakanzi ilonzi tu, “Naña nâ”. Kinzi ma sipawa ñgua wa siporo ñgua potomule panzi tamâta pinde wa. Kinzi ma sivaligi tinanzi tamanzi nenzi ñgua, ku ma sipile mâsi ñana kawanzi ndanje panzi tamâta ñinde munja siveta kenzi ara panzi. Kinzi ma sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne ilo-kalo ara. ³ Kinzi ma kalonzi sukâja ñananzi tamâta kâ, ande tia. Aku lâ zo ñana wisinzi nâna kâ, ande kinzi ma ilonzi tu silulu wisi-nâna ñinde, ande tia. Kinzi ma situ tamâta ñguananzi, ku ma sipakatona warakanzi ilonzi kalonzi tia. Kinzi ma sipara wa siyaulanzi tamâta pinde potomule wa. Kinzi ma sikai kazâja pa vetâja ara rârâni. ⁴ Kinzi ma sipa ñgua kunzi tamâta, ñinenga ma sipu ñgua pâja ñinde ututu. Kinzi ilonzi kalonzi ma ipânga ara tia ndo. Mine kala kinzi ma siveta vetâja soki kie-kie walele nâ. Kinzi ma ilonzi ñana warakanzi tu, “Naña nde tamâta ñalae.” Kinzi ma ilonzi ndo ñana vetâja kie-kie kaa nâ ñana tâno ñine ne ndekâja kâ, aku ma ilonzi papa Maro Kindeni, ande tia. ⁵ Kinzi ma siporo lâ kawanzi nâ tu kalonzi tawana Yesu Kirisi, anga nenzi vetârja ma itula kilalanzi pwataki tu kinzi sipu mulinzi pa i ne walo. Noko ma kumo malawae ndo ñananzi tamâta mine.

⁶ Kinzi tamâta mine uru siroto nzâla ñana silâ taine pinde nenzi luma ilo, kinzi taine ñinde ilonzi kalonzi ipânga tia. Kinzi ilonzi tu taine ñinde ma sipono muli pa nenzi ñgua. Kinzi taine mine nde uru siveta kiesaka, aku ñinde iveta malia panzi. Aku ilonzi uru igagatinzi ñana siveta vetâja potomule kie-kie ton. ⁷ Kinzi taine mine uru ilonzi ñalae tu sisanâna ñana ñgua kâ, andeta sikura tu soka ñgua mao muli, ande tia. ⁸ Nia ndoyo, Janes ku Jambres rua sikai kazâja pa timbunda Mose. Aku mine nâ, lâ zo ñine, kinzi tamâta ñinde sikai kazâja pa ñgua mao, kala uru siveta vetâja potomule ñinde. Kinzi ilonzi kalonzi nde kapa ndo, aku nenzi kalo-tawana nde lajeja ndo. ⁹ Andeta nenzi vetâja ñinde ikura tu ipânga ñalae tia, ñana tu tamâta rârâni ma simora nenzi vetâja tu kapa, itogo nia ndoyo kinzi tamâta simora Janes ku Jambres rua nenzi vetâja tu kapa mine.

Paulo itu ñgua pa Timoti tu ma ipaveta kuku Maro Kindeni ne ñgua

¹⁰ Andeta noko munja kumo ku naña, kala kusama nanengu mâsi ñana apanananzi tamâta ñana vetâja rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde. Noko kusama vetâja rârâni naña uru apaveta kuku, aku kusama nanengu ilo-kalo rârâni marumbu lâ. Noko kusama mine: naña kalonju tawana Maro Kindeni mao nâ; naña uru wisinju nâna walele tia; naña tiniñgu mwasa nâ panzi tamâta;aku naña uru amandi kaika ñana akale malia kâ.

¹¹ Noko kusama vetâja sakamao rârâni ñinde tamâta pinde munja siveta pana. Aku kusama nâna rârâni munja akai lâ Antiok lawea wa Aikoniam lawea wa Listra lawea wa. Noko kusama vetâja sakamao ndo siveta pa naña lâ lawea ñinde. Andeta Maro Ñalae ikai naña piti lâ kazâja ñinde rârâni ilo, kala amo ara nâ. ¹² Mao nâ, tamâta ea ilonzi tu sipaipa kuku Yesu Kirisi ku siveta vetâja ara lâ Maro Kindeni nao, ande tamâta ñinde ma sikai malia wa nâna ñana nenzi kalo-tawana kâ. ¹³ Anja kinzi tamâta sakamao sitavanzi lajeja tamwatanzi ma sikai lajeja panzi tamâta,aku ma sikai lajeja pa warakanzi ton. Mine kala nenzi vetâja sakamao ma ipânga ñalae. ¹⁴ Anja noko munja kupanâna sondo ñana ñgua mao kâ,aku noko kalo tawana ñgua ñine kaika lâ. Noko kusama ne pananâna tamâta kilalanzi pwataki tu kinzi nde tamâta ara ndo. Mine nde noko ma kumandi kaika ñana ñgua mao ñinde kâ ku kumo nâ. ¹⁵ Aku noko kusama tu lâ zo ñinde noko kumo lâlû kiri-mwata yo, ande noko uru kupono muli pa Maro Kindeni ne ñgua ikeno lâ pepa tini. Ñgua ñinde ikura tu iveta noko ilo kalo sondo ndo,aku ikura tu igagati noko ne kalo-tawana ilâ pa Yesu Kirisi kâ. Aku ñana noko ne kalo-tawana ñinde kâ, ande Maro Kindeni iyauteno piti lâ kondoma ilo. ¹⁶ Maro Kindeni kawa ñgua rârâni ikeno lâ pepa tini, ande

ŋinde i tamwata ne Koroani Sapâŋa munja itula pwataki. Aku ŋgua ŋinde rârâni nde ara ndo ŋana ipanana kinda ŋana ŋgua mao kâ wa, itula nenda kiesaka pwataki wa, iveta ilonda kalonda sondo kilo wa, ipanana kinda ŋana taveta vetâŋa sondo lâ Maro Kindeni nao wa. ¹⁷ Mine kala Maro Kindeni kawa ŋgua ŋinde uru iveta i ne wurâta tamâta kinda tu tamo sondo ndo, aku takura ŋana taveta vetâŋa arara rârâni.

4

Paulo itu ŋgua pa Timoti tu ma imandi kaika ŋana itula Maro Kindeni ne ŋgua kâ

¹ Lâ zo muli, Yesu Kirisi ma ipare nia panzi tamâta rârâni ŋana nenzi vetâŋa kâ. I ma ipare nia mine panzi tamâta simo vianzi, aku ma ipare nia panzi tamâta munja simâte tonia. Lâ zo ŋana Yesu Kirisi ma ipatua panzi tamâta rârâni, ande i ma ikai Koipu Ʉalae ku imo nâ. Kala ŋine lâ Maro Kindeni nao, anga lâ Yesu Kirisi nao, naja atu ŋgua kulu ŋine pano: ² Noko ma kumandi kaika ŋana kutula i kawa ŋgua kâ. Ambo tamâta ma sindeka ŋana silojo noko ne ŋgua tâku sindeka tia tâku, ande kalo loko. Ikura zo rârâni, noko ma kuveta wurâta mine: kuporo ŋgua ŋana kuveta tamâta ilonzi kalonzi sondo wa, kutula nenzi kiesaka pwataki wa, kupu tini kaika panzi wa. Noko ma nao mwasa nâ panzi, aku kupanananzi sondo ndo ŋana vetâŋa rârâni ŋinde Maro Kindeni ilo papa. ³ ŋana tu muli ŋga, tamâta ma tininzi pwâka ŋana silojo ŋgua sondo kâ. Kinzi ma sindeka ŋana silojo ŋgua lanjeja kie-kie, ku ma siroto ŋananzi pananâŋa tamâta rârâ tu ma sipanananzi ŋana ŋgua ndia ilonzi tu silojo ŋinde. ⁴ Mine kala kinzi ma sipu mulinzi pa ŋgua mao, aku ma sipalojo pa ŋgua usi kie-kie kaa nâ. ⁵ Anja noko ma kuveta mine ndimo. Noko ma kupakatona tamwata ilo kalo sondo ikura zo rârâni. Noko ma pwai malia wa nâna wa, aku pwai wurâta ŋana kutula pâri ara panzi tamâta kâ. Noko nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta; mine nde ara ŋana noko ma kumo kuveta wurâta ŋinde rârâni.

Paulo ne zo laiti ŋana imâte kâ

⁶ Timoti, noko kulojo ŋga: ŋine zo laiti ŋana naja ma amâte kâ, aku seeŋgu ma irere ndue, itogo waini uru sipatarâwa pa Maro Kindeni mine. Nanenju zo ŋana apile tâno ŋine kâ nde imâ ipâŋga laiti lâ. ⁷ Naja munja apalilu apopole kaika ŋana akai via mao kâ, kala ŋine apâŋga lâ keri. Aku naja amo apono muli pa Maro Kindeni ne ilo-kalo rârâni. ⁸ Mine kala Maro Kindeni iluku lâ ŋana kulu ilua naja kâ, itogo tamâta ŋana sipopole kâ nenzi koa mine. Kulu ŋinde nde mine: Maro Ʉalae ma imorana tu naja amo ilongu mbâra-mbâra. Maro Ʉalae uru ilea sondo pa tamâta nenzi vetâŋa,aku lâ zo Ʉalae ŋana i ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande nanenju kulu ŋinde ma ilua naja. Andeta kulu ŋinde ma ilua naja simbonju nâ, ande tia. I ma kulu ŋinde ilanzi tamâta rârâni uru ilonzi ndo keno pa i ku sio tininzi sindamwa i ŋana itaulo imâ kilo kâ.

Paulo ilo tu Timoti ma imâ walele nâ

⁹ Noko ma pwisi kaika ŋana kumâ walele nâ pana, ¹⁰ ŋana tu Demas nde ipilena ku ilâ lâ. I ilo Ʉalae koja ŋana tâno ŋine ne kelekele, kala ilâ pa Tesalonika lawea. Anja Kresens nde ilâ pa Galesia tâno lâ, anja Titi nde ilâ pa Dalmesia tâno lâ. ¹¹ Luka simbo mai nâ nde imo kuku naja yo. Mine nde ara ŋana noko ma pwai Malaka iyoka kuno, aku miki rua kamâ kuku naja. Malaka nde tamâta ara ŋana ivila naja ŋana wurâta kâ. ¹² Naja ao Tikikus ilâ pa Efesus lawea lâ. ¹³ Lâ zo ŋana noko ma kumâ, ande ara ŋana noko ma pwai nanenju pasawanya luandondo ŋinde munja apile keno Kapas ne luma lâ Troas lawea. Aku pwai nanenju pepa tona. Noko ma kalo ŋgere sondo,aku kalo kapa ŋana pepa ŋinde ndimo. Naja ilongu Ʉalae pa pepa ŋinde munja siveta lâ “lama” karae.

¹⁴ Arisande, ina tamâta ŋana iveta kelekele lâ “aini” kâ, ande munja iveta kie soki ndo pa naja. Muli ŋga, Maro Ʉalae ma nâna ilua i, ku ma ipare nia papa ŋana vetâŋa sakamao ŋinde munja iveta pa naja. ¹⁵ Ara ŋana noko kala ma kupakatona sondo ŋana tamâta ŋinde. I munja ikai kazâŋja Ʉalae pa nanenju ŋgua.

¹⁶ Munja, lâ zo ŋinde naja amandi wasaseki lâ ŋgua nia, ande tamâta tonge imo kuna ŋana isuka nanenju ŋgua kâ, ande tia. Tamâta rârâni nde sipile naja marumbu lâ. Taitu

naja ilongu tu Maro Kindeni ma izavaru nenzi soki ŋinde piti lâ tininzi. ¹⁷ Andeta lâ zo ŋinde, Maro Ʉjalae tamwata imo ku naja ku isukana lâ. I walo ilua narja, ande kala akura ndo ɣana atula pâri ara kâ. Mine kala tamâta rârâni lâ tinikoa ŋgu nde silojo lâ. Aku Maro Kindeni iyaute naja piti lâ kazâŋja tamâta mbaunzi ilo. ¹⁸ Aku mine nâ, Maro Ʉjalae ma iyautena piti lâ vetâŋja sakamao rârâni kinzi ilonzi tu siveta pa naja, ku ma io naja alâ amo samba lawea, lawea ŋinde i uru ikai maro papa. Nenda paneâŋja ilâ pa i ikura zo zo. Mao.

¹⁹ Ara ɣana noko ma kuporo nanenju kari ara ilâ panzi Prisila ku Akwila rua, aku ilâ panzi tamâta ŋinde simo Onesiforus ne luma tona mine nâ. ²⁰ Erastus nde imo Korin lawea yo. Anja Trofimus nde ikai pukoŋa, kala apile imo Miletus lawea. ²¹ Noko ma pwisi kaika ku kumâ walele nâ. Ambo noko ma kumo sorجو, ande pisi ne zo ma imâ ipâŋga. Yubulus, anja Pudens, anja Linus, anja Klodia, sitavanzi kalo-tawana tamâta rârâni, ande nenzi kari ara imâ pano.

²² Maro Ʉjalae imo kuno, aku i ne wisi-wisi ma imo kuku miki rârâni mine nâ.

TITI Pepa Paulo ingere pa Titi

Titi nde Paulo ninambwe tonge ikai wurâta njana ikatonanzi kalo-tawana tamâta ngu rârâni simo Krit sia kulu (1:5). I munja imo kuku Paulo, aku ilâ mbwani rua pa Korin lawea njana ikai kuleja pa Paulo (2 Korin 7:6-7, 8:6,16-21). Paulo itu ipanana Titi njana wurâta njinde iveta pa Maro Kindeni ne ngu, kala ingere ngua njine ilâ papa. Itula ngua rârâ njananzi tamâta njinde situ sipânga katonâja panzi ngu, njinega itula nzâla ara pinde pa Titi njana ikai poe panzi kalo-tawana tamâta kâ. Ipa tu kinda ma tapakatona sondo njananzi kalo-tawana tamâta lanjea (1:16).

¹ Njana Paulo, naja amo Maro Kindeni ne wurâta tamâta wa Yesu Kirisi ne pâri-tamâta wa. I ipatea naja ku isupwana tu apajonzi tamâta munja ipateanzu njinde nenzi ilo-kalo, njana ma kalonzi tawana i. Aku isupwana njana asukanzi tu ma kalonzi njere sondo njana ngua mao kâ, njana ma sipaveta kuku vetâja rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde. ² Njana uru asukanzi tu nenzi kalo-tawana ma ikeno kaika, njana kinzi ma sio tininzi njana Maro Kindeni tu ma via mao ilanzi, njana simo ara mine ku simo nâ. Nia ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia kelekele tonge ipânga tia yo, ande ipatea tu via njinde ma ilua kinda. Ande i njana ilâye kâ, ande tia ndo. ³ Aku i tamwata munja ipatea zo njana itula ne ilo-kalo pwataki pa kinda tamâta tu ma tasama kâ. I itula ngua mao nâ, kala ngua njinde ipânga nia yo marumbu lâ. Nenda Yautâja Tamwata Maro Kindeni ipatea naja lâ, kala wurâta ilana njana atula ne pâri ara panzi tamâta.

⁴ Titi, naja angere ngua njine lâ pepa tini imâ pano. Noko kutogo naja natunju mao, njana tu kinda rua nenda kalo-tawana nde taituni. Kinda Tamânda Maro Kindeni kuku nenda Yautâja Tamwata Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pano.

Paulo ipai Titi tu ma ipateanzu tamâta ara pinde njana sikai katonâja panzi kalo-tawana tamâta ngu

1 Timoti 3:1-7

⁵ Murâga naja apileno kumo Krit sia kulu, njana noko ma kuveta wurâta pinde sondo. Andeta wurâta njinde ipânga ara tia yo. Naja ilonju tu noko ma kupateanzu katonâja lâ lawea rârâni njana sikatonanzi kalo-tawana tamâta ngu, ikura munja aporo pano mine. ⁶ Noko ma kupateanzu tamâta ara nâ, nenzi vetâja mine: nenzi soki tonge tia lâ tamâta naonzi; kaiwanzi taine taitu-taitu nâ; natunzi rârâni kalonzi tawana Yesu Kirisi nâ;aku natunzi rârâni sipu mulinzi pa vetâja potomule wa mâsi njana tajanzi kaika panzi tinanzi-tamanzi wa. ⁷ Noko kusama tu kinzi katonâja nenzi tamâta njalanjala uru siveta wurâta njana sikai poe sondo pa Maro Njalae ne wurâta kâ. Mine kala noko ma kupateanzu tamâta ara mine nâ njana simo mbâna-mbâna panzi katonâja kâ: nenzi soki tonge tia lâ tamâta naonzi; kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi tia; kinzi uru wisinzi nâna walele tia; kinzi uru sinu lâ kaika ku sidauda tia; kinzi uru sipunzi tamâta potomule tia;aku kinzi ilonzi njala koja njana sigona mbaliya kâ, ande tia. ⁸ Aku ara njana kinzi katonâja nenzi tamâta njalanjala ma simo tamâta mine tonâ: kinzi uru sikatonanzi tamâta lombo sondo nâ lâ nenzi luma; kinzi ilonzi ndo tu siveta vetâja arara rârâni; kinzi sipakatona warakanzi nenzi ilo-kalo sondo; kinzi sipaveta kuku vetâja rârâni Maro Kindeni ilo papa njinde;aku kinzi sikai poe sondo nâ pa warakanzi. ⁹ Ara njana kinzi ilonzi ma ipaipa kuku ngua mao njinde munja sipanâna njana. Ambo kinzi ma simo mine, ande ma sikura njana sipananganzi tamâta ku sipu tini kaika panzi njana ngua mao rârâni njinde kâ. Aku ma sikura njana siporo ngua kaika panzi tamâta ea tajanzi kaika njana pâri ara kâ, njana tarja-kaika tamwatanzi njinde ma simora warakanzi nenzi vetâja soki kilala pwataki.

Tamâta rârâ simo Krit sia kulu uru siyaulanzi tamâta pinde nenzi kalo-tawana

¹⁰ Noko ma kupateanzu katonâja ara nâ, njana tu tarja-kaika tamwatanzi rârâ nde simâ sipânga lâ, kala simo Krit kalo-tawana tamâta ngu rârâni njiginzzi. Kinzi uru siporo ngua

rârâ kaa nâ, aku uru sikai lajeja panzi tamâta. Kinzi nawalanzi rârâ nde simo lâ Juda ñgu, aku Juda tamâta ñinde uru sipaveta kuku timbunzi nenzi mäsi kaa kaa. ¹¹ Tamâta ñinde uru sipanananzi tamâta ñana siveta vetâja potomule pinde, aku ñinde nde ara tia ndo. Kinzi ilonzi tu sitapa mbalija sajenzi tamâta koa tia nâ. Aku lâ nenzi vetâja mine, ande kinzi siyaula tamâta pinde nenzi kalo-tawana, aku siyaulanzi tamâta ñinde kaiwanzi-natunzi nenzi kalo-tawana mine nâ. Mine kala noko ma kupono nzalanzi tu ma sikura tu siveta mine kilo tia. ¹² Muñga, Krit sia nenzi ilo-kalo tamâta tonge nde iporo mine tu, “Kinzi tamâta rârâni kala simo Krit sia kulu nde lajeja tamwatanzi. Kinzi nde tamâta sakamao ndo, sitogonzi ñgoa ñgoi mine. Kinzi ilonzi ndo tu sika ñalae tina, anga wulitia nde uru ikeno panzi.” ¹³ Ayo, ñgua ñinde nde mao kanaro. Mine kala noko ma kuporo kaika panzi tamâta ñinde tu ma sipile nenzi vetâja potomule, ku sio nenzi kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni simbo nâ. ¹⁴ Aku kupainzi tu ma sitambira tajanzi kilo panzi Juda ñgu nenzi usi kaa kaa ndimo. Kinzi ilonzi tu sipaveta kuku tamâta pinde nenzi ñgua tukuja, andeta tamâta ñinde sipu mulinzi pa ñgua mao. Noko ma kupainzi tu ma sipaveta kuku tukuja ñinde kilo ndimo. ¹⁵ Ambo tamâta tonge imo tava ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande kelekele rârâni nde mbâra-mbâra papa i. Taitu kulojo ñga; ambo tamâta tonge ipaveta kuku vetâja soki lâ Maro Kindeni nao,aku i ñandai kalo-tawana Yesu Kirisi ñga, ande kelekele tonge ikeno mbâra-mbâra papa i, ande tia. I ilo kalo ndoni nde ipânga muso ndo lâ Maro Kindeni nao. ¹⁶ Tamâta pinde uru siporo lâ kawanzi mine tu, “Naña kalonju tawana Maro Kindeni”. Andeta nenzi vetâja ñinde itula kilalanzi pwataki tu kinzi simo tajza-kaika tamwatanzi, aku sikura ñana siveta vetâja ara tonge tia.

2

Ara ñana kinzi tamâta kokoya ma sipaveta kuku vetâja rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde

¹ Anja Titi, ara ñana noko ma kupanananzi tamâta tu ma sipaveta kuku vetâja mao rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde. ² Noko ma kupanananzi tamâne kokoya tu ma sipakatona warakanzi sondo ñana kiesaka kâ. Kupanananzi tu ma kalonzi ñgere sondo ñana nenzi vetâja rârâni ku sipaveta kuku ilo-kalo ara nâ. Ambo kinzi ma kalonzi tawana Maro Kindeni sondo wa tininzi mwasa ndo panzi tininzi pinde wa simandi kaika ku sikale malia, ande ñinde ma ara.

³ Aku mine nâ, noko ma kupanananzi taine kokoya tu ma sipaveta kuku vetâja arara rârâni Maro Kindeni ilo papa ñinde. Noko ma kupanananzi mine: “Miki ma kaporo ñgua soki panzi tinimi pinde ndimo. Miki ma ilomi ñalae koja pa lââ kaika ndimo. Miki ma katula vetâja ara nâ panzi tinimi pinde tu ma siveta.” ⁴ Ambo kinzi taine kokoya ma soka tukuja ñinde muli, ande kinzi ma sikura tu sipanananzi taine taipa ñana tininzi mwasa ndo panzi kaiwanzi-natunzi. ⁵ Aku ara ñana kinzi ma sipanananzi taine taipa ñana mäsi ñine tona: mäsi ñana sipakatona warakanzi sondo ñana kiesaka kâ, anja mäsi ñana simo ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao kâ, anja mäsi ñana sikatona nenzi luma sondo kâ, anja mäsi ñana naonzi mwasa nâ panzi kaiwanzi-natunzi kâ, anja mäsi ñana sipaveta kuku kaiwanzi tamâne nenzi ñgua kâ. Ambo kinzi ma siveta vetâja mine, ande tamâta tonge ma ikura tu iporo ñgua soki tonge ñana Maro Kindeni kawa ñgua kâ, ande tia.

Ara ñana Titi ma itula vetâja ara panzi tamâta limoa tu sipaveta kuku

⁶ Aku mine nâ, noko ma kupaþo kinzi tamâta limoa ilonzi kalonzi, ñana kinzi kala ma sipakatona warakanzi sondo ñana kiesaka kâ tona. ⁷ Aku noko ma kutula nzâla panzi ñana vetâja ara rârâni noko tamwata uru kuveta ñinde, ñana kinzi kala ma sipaveta kuku vetâja mine. Lâ zo ndia noko kupanananzi tamâta, ande noko ma kulajenzi ku kuporo ñgua kapa-kapa panzi ndimo. ⁸ Ikura zo rârâni, ara ñana noko ma kalo ñgere sondo ñana vetâja mao nâ, aku kuporo ñgua sondo nâ panzi. Ñinenga soki tonge ma ikeno noko tini lâ tamâta naonzi, ande tia. Aku nenda kazâja tamâta ma sikura tu sisowe ñgua soki tonge lâ kinda tininda, ande tia, ande kala ma mainzi ñana nenzi ilo-kalo soki-soki ñinde kâ.

Ara ȱana kinzi wurâta tamâta kaa nâ ma sipono muli pa nenzi tamâta ȱalajala kawanzi ȱgua

⁹ Noko ma kupanananzi tamâta ȱinde uru siveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta ȱalajala mine tu, “Miki ma kapono muli pa nemi tamâta ȱalajala kawanzi ȱgua, aku kaveta wurâta kie-kie ara nâ, ikura nemi tamâta ȱalajala ilonzi papa mine. Miki ma kaporo ȱgua soki tonge itaulo panzi ndimo, ¹⁰ aku kapanawe nenzi kelekele ndimo. Ambo miki ma kapono muli pa nemi tamâta ȱalajala kawanzi ȱgua, ande kinzi ma wisinzi ara nâ pamì ȱana nemi vetâja ara ȱinde kâ.” Ambo kinzi wurâta tamâta kaa nâ ma siveta mine, ande kinzi tamâta ma ilonzi ara ȱana pâri ara ȱana nenda Yautâja Tamwata Maro Kindeni kâ.

Kinda ma tapaveta kuku Maro Kindeni kawa ȱgua, ku tao tininda ȱana Yesu Kirisi kâ

¹¹ Kinda tasama tu Maro Kindeni itula ne wisi-wisi ipânga nia yo lâ. I ne wisi-wisi ȱinde nde ȱana iyaute kinda tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. ¹² Maro Kindeni ne wisi-wisi ȱinde uru ipanana kinda ȱana taveta vetâja sondo nâ lâ Maro Kindeni nao, aku ipanana kinda ȱana tapile tâno ne ilo-kalo potomule rârâni tona. Aku wisi-wisi ȱinde ipanana kinda tu tapakatona warakânda ilonda kalonda sondo nâ. Mao nâ, kinda tamo lâ tamâta ȱgininzi lâ tâno ȱine kulu, andeta Maro Kindeni ne wisi-wisi ȱinde uru ipanana kinda tu tapaveta kuku vetâja rârâni Maro Kindeni ilo papa ȱinde. ¹³ Kinda tamo mine ku tao tininda pa ndekâja ne zo ȱalae ȱinde. Lâ zo ȱalae ȱinde, nenda Yautâja Tamwata Maro ȱalae Yesu Kirisi ma ipatua lâ nia yo tava Maro Kindeni ne walo wa sinâla ȱalae wa. ¹⁴ Yesu Kirisi ipile tamwata ne via ku imâte ȱana ipalalana kiesaka rârâni ne wâlo kaika piti lâ tininda, aku ȱana iveta kinda tamo ilonda mbâra-mbâra wa tamo i tamwata ne ȱgu wa. Aku ipile tamwata ne via ku imâte ȱana igagati ilonda tu ma tandeka ȱana taveta vetâja ara kâ tona.

¹⁵ Ikura zo rârâni, noko ma kupanananzi tamâta ȱana ȱgua ȱine kâ. Aku kupu tini kaika panzi ȱana sipaveta kuku ȱgua ȱine tona. Noko ma kundi kaika panzi tanya-kaika tamwatanzi tu ma sipalele ȱana nenzi ilo-kalo soki kâ. Ambo tamâta pinde ma siveta “a” pa noko ne ȱgua, ande noko ma kumege ȱana nenzi ȱgua ȱinde ndimo. Noko ma kumandi kaika ku kumo nâ.

3

Maro Kindeni iveta kie ara pa kinda, ȱana kinda ma tapaveta kuku vetâja ara kâ

¹ Noko ma kupanananzi kalo-tawana tamâta tu ma simo lâ nenzi koipu ȱalajala kalonzi ku sipono muli pa nenzi ȱgua. Ara ȱana kinzi ma siluku ȱana siveta vetâja ara kâ ikura zo zo. ² Noko ma kupainzi tu ma siporo ȱgua soki wa wisi-nâna ne ȱgua pa tamâta tonge tia. Ambo kinzi ma sipatawa warakanzi tininzi ku simo mwasa nâ kunzi tamâta rârâni ikura zo zo, ande ȱinde ma ara.

³ Noko kusama tu munja kinda kala tapaveta mine nâ kuku ilo-kalo potomule, aku taveta tanya-kaika ne vetâja. Lâ zo ȱinde, Sadana ilanje kinda, kala ȱandai tapaveta kuku vetâja ȱinde Maro Kindeni ilo papa ȱga. Lâ zo ȱinde, tâno ȱine ne ndekâja kaa kaa tava ilo-kalo potomule nde ipânga itogo kinda nenda koipu mine. Aku kinda tapaveta kuku wisi-nâna ne vetâja, ku tapadâda ȱananzi tininda pinde tona. Lâ zo ȱinde, tamâta pinde sikai nânâo pa kinda,aku kinda taitu-taitu kala takai kazâja panzi tininda pinde mine nâ. ⁴ Andeta nenda Yautâja Tamwata Maro Kindeni itula ne kalo-sukâja wa ne tini-mwasa pwataki pa kinda lâ. Aku lâ zo ȱinde, ⁵ Maro Kindeni iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. Andeta nenda vetâja ara tonge igagati i ȱana iveta mine kâ, ande tia. Iyaute kinda piti ȱana i tamwata ne kalo-sukâja nâ. Mao nâ, Koroani Sapâja ilili kinda lâ, kala Maro Kindeni iyaute kinda piti ku tapânga tatogo lâlû wasaseki mine,aku takai via wasaseki tona. ⁶ Maro Kindeni io ne Koroani Sapâja ilâ pa nenda Yautâja Tamwata Yesu Kirisi,aku Yesu kala io Koroani Sapâja ndainani nâ imâ ȱalae pa kinda mine nâ, ⁷ ȱana kinda ma takura tu tao tininda pa zo muli ȱinde ȱana ma tamo viânda mine ku tamo nâ. Mao nâ, Yesu Kirisi ne wisi-wisi iveta kinda tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, kala ma tamo mine. ⁸ ȱgua kala munja nâ aporo ȱine nde mao nâ.

Nanja ilonju tu noko ma kutula ḥgua ḥnine pwataki panzi kalo-tawana tamâta, ḥana ma sipaveta sondo kuku vetâ̄ja ara. Ambo kinzi ma siveta mine, ande nenzi vetâ̄ja ara ḥinde ma ivilanzi tamâta rârâni, aku ḥinde ma ara ndo. ⁹ Andeta noko ma kutambira taja pa tamâta nenzi ḥgua kapa-kapa ndimo. Kinzi ilonzi ndo keno ḥana siporo sipawa ḥgua kaa kaa ḥana timbunzi ḥyanzi wa Mose ne ḥgua tukuja duvi wa. Andeta kinda tasama tu ḥgua kaa-kaa mine ikura ḥana ivila kinda, ande tia. ¹⁰ Ambo tamâta tonge ma ilo tu izavarunzi kalo-tawana tamâta ḥgu pwapwataki, ande noko ma kuporo ḥgua kaika papa, ḥana i ne ilo-kalo ma ipâ̄ngā ara kâ. Ambo noko ma kuveta mine mbwani rua, andeta ipono muli pa noko ne ḥgua tia, ande noko ma tini piti ndo ḥana i kâ. ¹¹ Noko kusama tu tamâta mine nde ilajia ipole nzâla ara marumbu lâ, kala ipâ̄ngā itogo kiesaka tamwata mine. Aku i ne kiesaka ḥinde itula pwataki tu i tamwata ne ilo-kalo nde sakamao ndo.

Paulo ilo tu Titi ma imâ ikalele i

¹² Mwanja ḥga na ja ma asupwa Artemas tâku Tikikus tâ imâ pano. Lâ zo ḥinde, na ja ilonju tu noko ma kupatogo kaika ḥana kumâ pa na ja lâ Nikopolis lawea. Na ja ilonju tu ma amo lawea ḥinde lâ pisi ḥnalae ne zo. ¹³ Noko ma pwatonanzi Apolos ku Senas rua sondo. Senas nde ilo-kalo tamâta ḥana ḥgua tukuja kâ. Ambo noko ma kusuka kinzi rua sondo, ḥinenja lâ zo ḥana soka nzâla kâ, ande kinzi ma siroto ḥana sâ tonge tia. ¹⁴ Ara ḥana ninda-nambwe kalo-tawana tamâta ma siperanâna sondo ḥana siveta vetâ̄ja ara kâ. Ambo kinzi ma siveta mine, ande ma sikura tu sisukanzi tininzi pinde ḥana kelekele pinde kâ. Ambo kinzi ma tininzi pwâka ḥana sisukanzi tininzi pinde, ande ḥinde ma ara tia.

¹⁵ Kalo-tawana tamâta pinde uru simo kuku na ja, aku kinzi ḥinde rârâni kawanzi kari ara pano. Na ja ilonju tu noko ma pwai maka kawama ku kuporo kari ara mine nâ panzi tamâta ḥinde kalonzi tawana Yesu Kirisi kala tininzi mwasa pa maka.

Maro Kindeni ne wisi-wisi imo ku miki rârâni.

PILEMON

Pepa Paulo ingere pa Pilemon

Pilemon nde kalo-tawana tamâta tonge imo Kolosi lawea. Muŋga, tamâta tonge, i ŋa tu Onesimus, imo Pilemon ne wurâta tamâta kaa nâ, andeta Onesimus ipanawe Pilemon ne mbumbu pinde ku ikâwa ilâ pa Rom lawea. ɻinenga iloŋo Paulo itula pâri ara ŋana Yesu Kirisi kâ, ku ipalele ilo kalo ipâŋga kalo-tawana tamâta. Kala ŋine Paulo io Onesimus itaulo pa ne tamâta ŋalae Pilemon kilo. Paulo ilo tu Pilemon ma ikai Onesimus taulo itogo ninambwe mao mine, kala ingere ŋgua ŋine papa ipai tu Onesimus ipâŋga tamâta ara ndo.

¹ Naja Paulo, naŋjani amo luma sakamao ilo ŋana nanengu wurâta uru aveta pa Yesu Kirisi kâ. Naja amo taitu kuku ninda-nambwe Timoti, kala maka rua kaŋgere ŋgua lâ pepa ŋine tini imâ pa noko, Pilemon. Maka nima-nambwe ara kala noko, aku nenda wurâta taitu. ² Aku maka rua kaŋgere ŋgua lâ pepa ŋine tini imâ pa kalo-tawana taine ara Apia tona, aku imâ pa Arkipus mine nâ, ina uru imandi kaika ŋana iveta wurâta pa Maro Kindeni kâ, itogo kinda mine. Aku nema ŋgua ŋine imâ panzi kalo-tawana tamâta uru sipasau lâ noko ne luma tona.

³ Tamânda Maro Kindeni kuku nenda Maro ɻalae Yesu Kirisi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî.

Paulo indeka ŋana Pilemon ne vetâŋa ara kâ

⁴ Naja uru akai noja pa nanengu Maro Kindeni ikura zo zo, aku lâ nanengu noja ŋinde rârâni naŋja kalorŋu ŋgere ŋanano ku kawâŋgu ndange pa Maro Kindeni kâ, ⁵ ŋana tu kinzi tamâta uru situ noko parina tu noko kalo tawana Maro ɻalae Yesu Kirisi sondo, aku uru tini mwasa ndo panzi kalo-tawana tamâta rârâni tava. ⁶ Noko wa maka wa uru tao ilonda lâ taitu ku kalonda tawana Yesu Kirisi nâ. Mao nâ, kinda tapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku naŋja ano pa Maro Kindeni tu ma iveta nenda ilo-kalo ipâŋga ara ndo, ŋana ma tasama sondo ŋana vetâŋa ara rârâni Maro Kindeni uru iveta pa kinda. ⁷ Ninggu-nambwe, naŋja asama tu noko uru tini mwasa panzi kalo-tawana tamâta ndoni, aku noko ne vetâŋa ŋinde uru ipu tini kaika pa ilonzi kalonzi. Mine kala naŋja ilonŋu ndeka ŋalae ŋinde, aku wisiŋgu ara nâ.

Ara ŋana Pilemon ma ikai Onesimus taulo imâ itogo ninambwe mine

⁸ Kinda rua kalonda tawana Yesu Kirisi, kala naŋja amo noko ninambwe sondo. Mine kala, ambo naŋja ilonŋu tu aporo ŋgua kaika pano tu ma kuveta vetâŋa ara tonge, ande naŋja akura tu aporo ŋgua mine. ⁹ Andeta naŋja ilonŋu tu aporo ŋgua kaika mine pano, ande tia. Kinda rua uru tininda mwasa panzi tininda pinde, kala ilonŋu tu aporo ŋgua mwasa nâ pano tu kulonjo. Naja Paulo, naŋja ŋga koŋa lâ, andeta kala ŋine amo luma sakamao ilo ŋana wurâta ŋine uru aveta pa Yesu Kirisi kâ. ¹⁰ Naŋjani ano pano tu ma kuveta kie ara papa naŋja natunŋu Onesimus. I muŋga ikalele naŋja lâ luma sakamao ilo. Aku naŋja avila i ŋana ne kalo-tawana kâ, kala aporo tu i imo itogo naŋja natunŋu mao mine. ¹¹ I muŋga iveta wurâta pa noko, ambo taitu iveta wurâta ara tia. Andeta lâ zo ŋine, ande ikura tu ikai kuleŋa ara pa noko wa naŋja wa.

¹² Kala ŋine naŋja ao i itaulo imâ pano. Naŋja ilonŋu ndo ikeno pa i. ¹³ Naŋja ilonŋu tu asilikana i imo kuku naŋja nâ, ŋana i ma ikura tu ikai noko tamwata nia ŋana ivila naŋja kâ, lâ zo ŋine amo luma sakamao ilo ŋana nanengu wurâta ŋana atula pâri ara kâ. ¹⁴ Andeta naŋja ilonŋu tu noko ma kusâu papa ŋgua ŋine muŋga lâ ŋga. Mine kala naŋja ma asilikana i, ande tia. Naŋja tiniŋgu pwâka tu aporo pano ŋana kuveta vetâŋa tonge kâ; naŋja ilonŋu tu ambo noko kutu kuveta vetâŋa ara ŋana kuvila naŋja kâ, ande ara ŋana noko ma kuveta mine lâ noko tamwata nâ ne tini-mwasa. ¹⁵ Mao nâ, Onesimus muŋga imo malawae ŋanano ikura lâ zo mbwana-mbwana nâ. Andeta naŋja ilonŋu patea tu vetâŋa ŋine ipâŋga ŋana duvi mine; ŋine ikai nzâla piti papa i ŋana muli ma imo ku

noko kilo, ku ma ikai wurâta pano ikura zo rârâni. ¹⁶ Aku lâ zo muli ñinde, ande noko ma kumora i tu imo wurâta tamâta nâ, mine ndimo. Mao nâ, i ma imo noko ne wurâta tamâta ñana ikai kuleja pano kilo; andeta na ja ilonju tu noko ma kumora i tu imo noko ninambwe kalo-tawana tamâta tona, aku ilonju tu noko ma tini mwasa ndo papa i. Na ja warakângu uru amora i togo ningu-nambwe mine, aku tiningu mwasa nâ papa. Andeta na ja ilonju tu noko tamwata ma tini mwasa ndo papa i, ñana tu ikai kuleja pano, aku i ne kalo-tawana ikeno pa Maro ñalae, itogo noko ne kalo-tawana mine.

¹⁷ Mine kala, ambo noko kumora na ja togo noko ne wurâta taitu ñana Yesu Kirisi kâ, ande ara, noko ma kuveta vetâja kie taituni pa Onesimus, itogo uru kuveta pa na ja mine.

¹⁸ Ambo i munja iveta kie soki pinde pano tâ, kala noko ne mbuku keno papa i, ande ara, pwai noko ne mbuku piti lâ i tini, aku kuo lâ na ja warakângu tiningu. ¹⁹ Na ja Paulo angere ñgua ñine lâ warakângu mbaunjgu,aku na ja warakângu ma akatu mbuku ñine pano. Na ja akura tu aporo pano tu, “Nanerju mbuku keno pano”, ñana tu na ja munja atula pâri ara pano, kala noko pwai via mao lâ Yesu Kirisi mbalau. Andeta na ja ilonju tu aporo ñgua mine pano, ande tia. ²⁰ Niñgu-nambwe, kulojo ñga; na ja ilonju tu noko ma kuveta kie ara mine pa na ja. Kinda kalonda tawana Yesu Kirisi,aku ñana ñine kâ kinda tamo nambwe nambwe. Mine kala, ambo noko ma kuveta vetâja ñine, ande na ja ma ilonju ara ndo. ²¹ Na ja ao pepa ñine imâ pano,aku asama tu noko ma kuveta ikura nanengu ñgua ñine. Aku asama tu vetâja ndia noko ma kuveta pa Onesimus ñinde, ande ma ipole vetâja kala ano pano tu kuveta papa ñine.

²² Aku ñine na ja atu aporo nanerju ñgua tonge kilo pano. Na ja ao tiningu ñana Maro Kindeni tu ma ipalojo pa nemí no ja ku ma ivilana ñana ataulo amâ pamî kilo. Mine nde ara ñana noko ma kuveta ne luma ilo kisi ja pwataki tonge sondo papa na ja tu ma akeno ilo.

Paulo nuwala nenzi wurâta taitu kawanzi kari ara pa Pilemon

²³ Epafras kawa kari ara pano. Inani kala imo luma sakamao ilo kuku na ja, ñana wurâta maka kaveta pa Yesu Kirisi kâ. ²⁴ Anja Malaka, anja Aristarkus, anja Demas, anja Luka, kinzi kala kawanzi kari ara pano. Kinda nenda wurâta taitu kala kinzini.

²⁵ Maro ñalae Yesu Kirisi ne wisi-wisi imo kumi.

HIBRU

Pepa ilâ panzi Hibru (Juda) kalo-tawana tamâta

Tamâta tonge ingere ñgua ñjine ilâ panzi Juda tamâta ñinde kalonzi tawana Yesu Kirisi, andeta kinda tasama tamâta ñinde ja tia. Isama tu kinzi Juda tamâta pinde nenzi kalo-tawana nde kaika tia, kala itu ipu tini kaika panzi. Itu itula panzi tu zo ñjana sipono muli pa timbunzi nenzi tukuja wa vetâja wa nde marumbu lâ, aku itu kinzi ma sisama tu Yesu Kirisi nde irerege kuku Maro Kindeni tamwata, kala imo Mose wa kinzi ajelo wa kinzi patarawâja tamâta kulunzi. Yesu ne kaika nde ñjalaе ñjinde, kala kinda ma kalonda tawana i simbo nâ. Ambo kinda takai nâna ñjana nenda kalo-tawana kâ, ande ara ñjana ma tamandi kaika nâ.

Maro Kindeni Natu itula ñgua pa kinda

¹ Muñgani lâ, ikura zo rârâ, ande Maro Kindeni io ñgua lâ kinzi ñgua-tulâja tamâta kawanzi, kala situla i kawa ñgua ñinde pwataki tava mâsi kie-kie panzi kinda timbunda wukale. ² Andeta lâ zo ñjine, tâno ne zo laiti ñjana marumbu kâ, ande Maro Kindeni itula i kawa ñgua pwataki pa kinda lâ i tamwata Natu kawa. Maro Kindeni ipatea tu Natu ñinde ma muli ikai maro pa kelekele ndoni. Aku nia ndoyo Maro Kindeni wurâta ilua Natu ñjana ipulianzi kelekele ndoni sipânga lâ. ³ I Natu ñinde itula Maro Kindeni kilala pwataki lâ, aku ñinde ipane nia ndoni, itogo sinâla mine. Aku Maro Kindeni tamwata kilala nde ikeno lâ Natu ñinde tini. I kawa ñgua nde kaika ndo,aku ñgua ñinde uru iveta kelekele rârâni simo sondo ku simo nâ. I tamwata iveta nzâla panzi tamâta ñjana Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti ku ivetanzi sipânga ilonzi mbâra-mbâra. Iveta vetâja ñinde marumbu lâ, ñinenga isajona pa Maro Kindeni Walo Tamwata tini pa wia kâ lâ samba ilo.

Maro Kindeni Natu ya ipânga ñjalaе, ipole kinzi ajelo ñjanzi

⁴ Mine kala Maro Kindeni ñoa ilua Natu lâ,aku ñoa ñinde nde ara pâta kanajo, ipole ajelo rârâni ñjanzi. Aku mine nâ, i io Natu ipânga mbâna-mbâna panzi ajelo rârâni, kala simo i kalo. ⁵ Mine nde nanayoni Maro Kindeni ipai Natu mine tu,

“Noko nde naña natunju. Kala ñjine naña amo noko tama”.
Aku i kala iporo ñgua tonge kilo mine tu,

“Naña ma amo i tama,aku i ma imo naña natunju”.

Andeta Maro Kindeni iporo ñgua kaja mine papâ ajele tonge, ande tia ndo. ⁶ Aku mine nâ, lâ zo ñjana Maro Kindeni io i Natu nzâla-kulu ipânga tamâta lâ tâno kulu, ande ipainzi ne ajelo mine tu,

“Miki rârâni ma kapare tukumi kapanea i nâ”.

⁷ Maro Kindeni iporo ñgua kaja tonge ñananzi ajelo mine tu,
“Maro Kindeni isupwanzi ne ajelo sitogo lawea mine silâ sikai kulerja papâ i. Ivetanzi ne wurâta tamâta sipânga sitogo mbamba ne loloa mine.”

⁸ Taitu iporo ñgua kaja tonge pa i Natu mine tu,

“Maro ñjalaе, noko ma pwai koipu ñjalaе, ma kumo mine ku kumo nâ. Noko uru pwai poe sondo ndo panzi ne tamâta. ⁹ Noko tini mwasa pa vetâja sondo nâ, anja vetâja sakamao nde noko ilo papâ tia ndo. Mine kala noko tamwata ne Maro Kindeni ipateano tu pwai koipu,aku i ñoa ñjalaе ilano. Koipu tonge ña ipole noko ñja, ande tia ndo. Kinzi sivala samimi kuwae ara ndo lâ noko tini, kala kundeka pâta lâ.”

¹⁰ Aku Maro Kindeni kala iporo ñgua tonge kilo pa i Natu mine tu,
“Maro ñjalaе, nia ndoyo noko tamwata kupulia tâno ñjine kala ikeno kaika lâ,aku noko tamwata mbau kupulia samba tava kelekele rârâni simo âta ñinde tona. ¹¹ Samba tava tâno ñinde ma muli naonzi tia lâ, itogo lalava singa ipânga râge-râge kala sitambira mine. Anja noko nde ma kumo mine ku kumo nâ. ¹² Noko ma kuo

samba tava tâno pa nia ñgaje, itogo tamâta iviviki ne moe singa mine. Noko ma pwai samba ku tâno rua piti, itogo tamâta isawa ne pasawanya ‘singa piti lâ tini mine. Taitu noko tamwata uru kupalele, ande tia, aku noko ne mbwera ma marumbu, ande tia.’

¹³ Mungani, Maro Kindeni ipai i Natu mine tu, “Noko kusajona ñai pa mbaungu wia kâ lee, ikura lâ zo ñinde naja ma aonzi noko ne kazânya tamâta simo noko kalo.”

Andeta i iporo ñgua kaja mine papa anjelo tonge tia. ¹⁴ Añga kinzi anjelo nde simo mana, a? Kinzi anjelo nde koroani nâ, aku uru sikai kuleja pa Maro Kindeni. I uru isupwanzi silâ ñana sivilanzi kalo-tawana tamâta kâ, kinzi ñinde ipatea lâ tu ma iyautenzi piti lâ kondoma ilo.

2

Maro Kindeni ne vetânya ñana iyaute kinda piti kâ ande vetânya ñalae tina

¹ Mine nde ara ñana kinda ma tapono muli sondo ndo pa ñgua mao munja talojo ñinde. Tia ma kinda tambariri ñana toka ñgua ñinde muli, itogo wângâa isakoko ku nao tia lâ. ² Mungani, Maro Kindeni io i ne ñgua tukuña lâ kinzi anjelo kawanzi nâ, ñana ma siporo situla panzi kinda timbunda wukale. Ñgua tukuña ñinde nde ñgua mao kanaþo, aku lâ zo munþânya ñinde Maro Kindeni ipare nia pa tamâta ea tanja kaika kala ipu muli pa tukuña ñinde. I ne pareja-nia ñinde nde sondo ndo. ³⁻⁴ Andeta kalogo ñga; Maro ñalae Yesu tamwata itula ñgua pwataki tu i ma iyaute kinda piti lâ kondoma ilo. Aku i kawa ñgua ñinde nde kelekele ñalae tina, ipole ñgua tukuña ndo lâ. I tamwata itula ñgua ñinde panzi tamâta pinde, aku kinzi kala siporo situla pa kinda tu ñgua ñinde nde mao kanaþo. Andeta ñinde nâ tia; Maro Kindeni tamwata kala itula pwataki tu ñgua ñinde nde mao kanaþo. Mao nâ, iveta mâsi kaika kie-kie, aku iwae Koroani Sapânya ne walo panzi tamâta itogo wisi-ara mine, ikura i tamwata ne pateâja. Aku i ne vetânya ñinde itula pwataki tu pâri ara nde mao kanaþo. Mine kala miki kalomi ñgere sondo ñga. Mao nâ, munja Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta ea sipu mulinzi pa i ne ñgua tukuña. Añga lâ zo ñine, ambo kinda ma tapu mulinda pa i ne ñgua ñana ma iyaute kinda piti lâ kondoma ilo, ande kinda ma takura tu takâwa tangenje ñana i ne pareja-nia kâ mâsi mana, a? Kinda ma takura tia ndo.

Yesu nde kinda nenda Yautânya Tamwata

⁵ Kala ñine naja ma angere ñgua pinde ñana tâno wasaseki ñinde Maro Kindeni ma ipulia ipângâa lâ zo muli kâ. Kinda tasama tu Maro Kindeni ñandai ipatea tu kinzi anjelo ma sikai poe pa tâno ñinde ñga. ⁶ Andeta mungani tamâta tonge iporo ñgua pa Maro Kindeni mine tu,

“Maka tamâta nde sâ kala noko uru ilo ñanama. Maka nde kelekele kaa nâ; mine nde mana mana ñga noko uru pwatonama, a? ⁷ Andeta noko mungani kuo maka kamo kelekele rârâni kulunzi, kala maka kamo noko simbo nâ kalo. Noko kuveta maka kakai koipu, aku kusuka ñama kâki lâ. ⁸ Noko kuonzi kelekele rârâni simo maka tamâta kaloma marumbu lâ.”

Ñgua ñinde itula pwataki tu kinzi tamâta ma sikai poe pa kelekele ndoni. Maro Kindeni io kelekele rârâni simo tamâta kalonzi. Taitu lâ zo ñine kinda tasama tu tamâta ñandai sikai poe mine pa kelekele rârâni ñga.

⁹ Taitu ara ñana kinda ma kalonda ñgere ñana Yesu kâ, ina imo kinzi anjelo kalonzi ikura zo mbuku taitu nâ. Maro Kindeni, i wis-wisi warika, ande ipatea tu Yesu ma ikai kinda tamâta rârâni niânda, ku ma imâte. Mine kala Yesu ikai nâna ñalae tina lee ñinenja imâte lâ. Ñana ñinde kâ Maro Kindeni isuka Yesu kâki, aku io ñoa ñalae lâ i tini marumbu lâ.

¹⁰ Maro Kindeni nde kelekele rârâni warika,aku uru ikeä ñana kelekele rârâni kâ. I ilo tu ma ikainzi i natu rârâ silâ simo samba ilo, ñana ma simo ara kâ. Aku ilo patea tu Yesu ma ikai samba ne nzâla piti panzi tamâta, ku ma ikai nâna ñalae tina ñana iyautenzi tamâta piti lâ kondoma ilo. Aku Yesu ne nâna ñinde isuka i ñana iveta Maro Kindeni ne

pateârja ipârja kanajo. ¹¹ Yesu uru ivetanzi tamâta sipârja ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni nde Yesu tama, aku imo tamâta ñinde tamanzi mine nâ. Mine kala Yesu ñandai mai ñana ipatu tamâta ñinde ñanzi tu “ñanja taingu-tuângu kinzi”.

¹² Yesu ipai Maro Kindeni mine tu,
“Ñanja ma atula ñgua pwataki panzi niñgu-nambwe ñana mâsi ñalanjala noko munja kuveta ñinde. Lâ zo ñana kinzi sipasau tu siwângi pano, ande ñanja ma alâ amo kunzi apaneano mine nâ.”

¹³ Aku iporo kilo mine tu,
“Ñanja ma apauwo warakângu lâ Maro Kindeni mbau ilo”.
Aku iporo ñgua tonje kilo mine tu,
“Kamora ñga, ñanja amo ñai kunzi tamâta ñine Maro Kindeni munja ipateanzi pana.
Kinzi simo i natu wukale.”

Yesu ipârja tamâta ñana ma ivila kinda kâ

¹⁴ Yesu iporo ñgua kie mine ñananzi Maro Kindeni natu wukale, aku kinzi nde tamâta nâ. Ñana duvi ñinde kâ Yesu tamwata ipârja tamâta mao, itogo kinzi mine. Yesu ipârja tamâta mao; mine kala lâ i ne zo ñana imâte kâ, ande iyaula Sadana ndo, inani mateja warika. ¹⁵ Kinzi tamâta uru siruru ñana mateja kâ, aku ikura zo rârâni simo vianzi lâ tâno kulu, ande ruruña ñinde ipanzi kaika, itogo nimbu mine. Andeta Yesu imâte ñana ipalalana nimbu ñinde pitti lâ tininzi. ¹⁶ Kinda tasama tu ñgua ñine nde mao kanajo: Yesu imâ ñana ivilanzi Abraham ne väsa wukale. I ñandai imâ ñana ivilanzi ajeleo ñga. ¹⁷ Mine kala Maro Kindeni ipatea tu Yesu ma ipârja itogo tamâta mao mine, ñana i ma ikura tu iveta patarawârja tamâta ñalae ne wurâta papa Maro Kindeni kâ. I kalo sukâna ndo panzi tamâta, aku iveta patarawârja tamâta ñalae ne wurâta rârâni ikura Maro Kindeni ne pateârja mine. Mao nâ, Yesu ipârja tamâta ñana i ma ikura tu ikai nzâla piti panzi tamâta, ñana Maro Kindeni ma izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi. ¹⁸ Munja, lâ zo ñinde Yesu imo tâno kulu, ande samârja kie-kie imâ ipârja papa,aku i tamwata ikai nâna ñana ipole samârja ñinde kâ. Mine kala lâ zo ndia samârja kie-kie ma imâ ipârja panzi tamâta, ande i ikura ndo ñana ivilanzi.

3

Yesu ña nde ñalae, ipole Mose ña

¹ Niñgu-nambwe kalo-tawana tamâta wukale, mungani Maro Kindeni ipatea kinda ku isarâwa pa kinda tu talâ papa i. Mine nde ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo ñana Yesu kâ. Maro Kindeni isupwa i tu ma itula i kawa ñgua pwataki, aku ñana ma imo patarawârja tamâta ñalae tona. Kinda uru tatula Yesu parina pwataki mine. ² Nanayoni Mose iveta wurâta sondo pa Maro Kindeni ne ñgu, kinzi ñinde simo sitogo i ne luma mine. Aku Yesu kala ipono muli sondo pa Maro Kindeni mine nâ, inani munja ipatea i. ³ Ambo kinda ma tasuka Mose ña kâki, ande ñine ara. Taitu ara ñana kinda ma tasuka Yesu ña kâki ndo, ñana tu Yesu ña ipole Mose ña. Ñana tu kinda tasama mine; ambo tamâta tonje ma ipa ne luma kâki, aku luma ñinde ipârja ara, ande tamâta ma sipanea luma ñinde ñalae koja tia. Taitu kinzi ma sipanea luma ñinde warika ñalae tina. ⁴ Mao nâ, tamâta rârâ sisama ñana sipa luma kâ. Andeta Maro Kindeni simbo nâ iveta kelekele ndoni munjani lâ. ⁵ Munja Mose imo wurâta tamâta panzi Maro Kindeni ne tamâta, kinzi ñinde simo sitogo i ne luma, aku pa zo ñinde i uru iveta wurâta ara ndo panzi, ikura Maro Kindeni ne pateârja mine. Mose ne wurâta ñinde nde mine; i uru itula ñgua pwataki ñana ñgua ñinde Maro Kindeni ma iporo lâ zo muli-muli. ⁶ Arja Maro Kindeni Natu Kirisi imo iveta wurâta ikura Tama ne pateârja mine, kala ikatonanzi tamâta ñinde simo sitogo Maro Kindeni ne luma mine. Ambo kinda ma takisi kaika ku tao tininda tava ndekâja nâ ñana Maro ñalae ne zo ñana iveta kinda tamo sondo kâ, ande kinda ma tamo Maro Kindeni ne tamâta, tatogo i ne luma mine.

Kinzi taja-kaika tamwatanzi ma sikura tu simo lâ Maro Kindeni ne pwareânya nia, ande ma tia

⁷⁻⁸ Kinda tamo Maro Kindeni ne ñgu. Mine nde ara ñana ma tapono muli sondo pa Koroani Sapânya ne ñgua. Iporo ñgua panzi Isrel ñgu mine tu,

“Munja, miki timbumi wukale sipu mulinzi pa Maro Kindeni kawa ñgua, aku simo taja-kaika tamwatanzi. Taitu lâ kari ñine, ambo miki kaloko Maro Kindeni kawa ñgua, ande miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika katogonzi timbumi mine ndimo. Lâ zo ñinde, kinzi simo nia bilimu, ⁹ aku simora mâsi ñalañala rârâni naja aveta, ikura mbwera tamâta rua (40) lâ. Andeta kinzi simo sikai kazârja pa naja. ¹⁰ Mine kala naja wisiñgu nâna ñalae tina panzi tamâta ñinde, aku aporo ñgua ñananzi mine tu, ‘Kinzi ñandai sipono muli sondo pa naja ñga. Ikura zo rârâni, kinzi sipu mulinzi pa nanenju ñgua tukuña.’ ¹¹ Mine kala naja wisiñgu nâna, aporo apa ñgua kaika mine tu, ‘Mao kanajo, kinzi tamâta ñine ma sikura tu silâ pa nanenju pwareânya nia tia ku tia ndo!’ ”

¹² Niñgu-nambwe wukale, miki kapakatona sondo ñga. Tia ma nawalami tonje ipaveta kuku kiesaka ne vetânya, ku ma ipile ne kalo-tawana ku ipu muli pa Maro Kindeni Via Tamwata. ¹³ Miki kaloko ñga; kinda nenda zo marumbu tia yo, ikeno mo ñai yo. Mine nde ara ñana miki taitu-taitu ma kapu tini kaika panzi nawalami kalo-tawana tamâta ikura zo zo. Ambo miki ma kaveta mine, ande kiesaka ne vetânya ma ikura tu ilanje nawalami tonje kala ipu muli pa Maro Kindeni, ande ma tia. ¹⁴ Munja, lâ zo ñinde nenda kalo-tawana ipârja wasaseki, ande nenda kalo-tawana ñinde ikeno kaika ndo. Ambo kinda ma kalonda tawana Maro Kindeni kaika mine lee, ikura lâ zo ndia kinda ma tamâte, ande vetânya ñine ma itula pwataki tu kinda tamo tatogo Kirisi ninambwe mine. ¹⁵ Naja apaimi kilo tu Koroani Sapânya kawa ñgua ikeno mine;

“ ‘Munja, miki timbumi wukale sipu mulinzi pa Maro Kindeni kawa ñgua, aku simo taja-kaika tamwatanzi. Taitu lâ kari ñine, ambo miki kaloko Maro Kindeni kawa ñgua, ande miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika katogonzi timbumi mine ndimo.’ ”

¹⁶ Kinzi tamâta ñinde silojo Maro Kindeni kawa ñgua, andeta tajanzi kaika sikai kazârja papa i. Taitu tamâta ñinde ande ea kinzi, a? Kinzi nde tamâtani ndaina Mose munja ikainzi piti lâ Isip tâno! ¹⁷ Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ñinde ikura mbwera tamâta rua (40) lâ. Aku kinzi nde ea, a? Kinzi nde tamâtani ndaina uru siveta kiesaka kala simâte lâ nia bilimu. ¹⁸ Kinzi tamâtani ndaina sipu mulinzi papa Maro Kindeni. Mine kala i ipambwâre tu kinzi warakanzi ma sikura tu silâ pa i ne pwareânya nia, ande ma tia. ¹⁹ Mine nde kinda tasama tu tamâta ñinde nenzi kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni tia, aku ñana duvi ñinde kâ sikura ñana silâ pa i ne pwareânya nia, ande tia.

4

Maro Kindeni ne tamâta ma silâ simo pwareânya nia

¹ Maro Kindeni munja ipa ñgua tu ma ikainzi tamâta pinde silâ simo i ne pwareânya nia ñinde. Mine nde ara ñana kinda ma tapakatona sondo. Tia ma Maro Kindeni imora nawalami tonje tu ikura ñana ilâ imo pwareânya nia ñinde tia.

² Nia ndoyo Isrel ñgu silojo pâri ara ñana pwareânya nia ñinde kâ. Aku lâ zo ñine kinda kala talojo pâri ara ndainani nâ tona. Taitu kinzi Isrel ñgu silojo nâ, aŋga kalonzi tawana Maro Kindeni nde tia. Mine kala pâri ara ñinde ivilanzi tia. ³ Andeta nenda kalo-tawana nde ikeno pa Maro Kindeni. Mine nde kinda ma talâ tamo pwareânya nia ñinde, ikura Maro Kindeni ne ñgua pârja mine. I munja iporo ipambwâre tu,

“ ‘Mine kala naja wisiñgu nâna, aporo apa ñgua kaika mine tu, ‘Mao kanajo, kinzi tamâta ñine ma sikura tu silâ pa nanenju pwareânya nia tia ku tia ndo!’ ”

Andeta nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulia tâno ipârja wasaseki, ande iveta pwareânya nia ñinde munjani lâ ikeno. ⁴ Maro Kindeni kawa ñgua tonje ñana pwareânya kâ ikeno lâ pepa tini mine tu,

“**Y**inenga zo tonge ipânga, i ña tu ‘Kari lima kana jo rua’. Aku Maro Kindeni iveta wurâta tonge kilo lâ zo ñinde, ande tia.”

5 Aku kalomi ñgere kilo ñana Maro Kindeni kawa ñgua ñana pwareâja kâ i munja iporo mine tu, “Kinzi tamâta ñine ma sikura tu silâ pa nanengu pwareâja nia tia ku tia ndo!”

6 Ñgua ñinde itula pwataki tu Maro Kindeni ne pwareâja nia nde ikeno mo ñai yo, aku ipateanzi tamâta pinde tu ma simo nia ñinde. Anga tamâta pinde sikura ñana simo nia ñinde tia, ñana tu kinzi munja silojo pâri ara ñana pwareâja nia ñinde kâ, andeta sипу mulinzi pa Maro Kindeni. **7** Kinzi Isrel ñgu tajanzi kaika mine pa Maro Kindeni, aku simo lee mbwera rârâ ilâ lâ. Ñinenga Maro Kindeni itula ñgua pwataki lâ timbunda Daviti kawa mine tu,

“Taitu lâ kari ñine, ambo miki kalongo Maro Kindeni kawa ñgua, ande miki ma kapasakana ilomi kalomi kaika ndimo.”

Narja munja nâ atula ñguani ndaina pwataki pamí kalongo lâ. Lâ Daviti ne zo ñinde, Maro Kindeni ipatu zo tonge ña tu “Kari ñine”. Aku ñinde itula pwataki pa kinda tu ipatea zo tonge kilo panzi tamâta, ñana ma silâ simo i ne pwareâja nia. **8** Munja, lâ zo ñinde Isrel ñgu simo nia bilimu, ande timbunda Yosua ikura ñana ionzi simo pwareâja nia mao, ande tia. Mine kala muli Maro Kindeni iporo ñana zo tonge kilo.

9 Mine kala kinda tasama tu Maro Kindeni ne tamâta nenzi pwareâja nia nde keno mo ñai yo, aku pwareâja ñinde itogo zo sapâja ñana taveta wurâta tonge tia, **10** ñana tu tamâta ea imo Maro Kindeni ne pwareâja nia, ande i iveta ne wurâta marumbu lâ, kala ma ipwarea nâ, itogo nia ndoyo Maro Kindeni tamwata iveta ne wurâta rârâni lâ, ñinenga iveta wurâta tonge kilo tia. **11** Mine nde ara ñana kinda ma takai wurâta kaika ñana talâ tamo pwareâja nia ñinde. Tia ma tamâta tonge lâ ñgininda ipu muli pa Maro Kindeni, itogo Isrel ñgu munja siveta mine. Ambo tamâta tonge ma iveta mine, ande i ma pata ndue ku ma ilâ imo pwareâja nia ñinde, ande tia.

12 Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua nde imo via,aku ñgua ñinde ne walo ikeno tava. I kawa ñgua ñinde nde itogo pila mata ruru ndo, ipole pila kazâja kâ ne mata. Kawa ñgua ñinde uru isowe tamâta ilonzi kalonzi pwapwataki,aku ilâ lee ipânga lâ nia ñinde tamâta ilo wa koroani wa sipasenge lâ simo. Aku kawa ñgua ñinde ilâ lee ipânga lâ nia ñinde tuka ipasenge lâ taitu kuku ñojo ikeno tuka ilo ñinde. Maro Kindeni kawa ñgua uru ikai samâja pa tamâta nenzi ilo-kalo ndoni,aku itula pwataki ipânga nia yo. **13** Kelekele tonge ikura ñana ikeno paveâja lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. Kelekele rârâni ipatula pwataki ikeno nia yo lâ i nao. Aku vetâja ndia kinda taveta, ande kinda ma muli tapatula ñinde rârâni pa Maro Kindeni tamwata mine nâ.

Yesu kalo sukâja ñana kinda kâ

14 Kinda nenda patarawâja tamâta ñalae imo. Ina Yesu, Maro Kindeni Natu,aku imo samba ilo kuku Maro Kindeni. Mine nde ara ñana nenda kalo-tawana ma ikeno kaika ndo, itogo uru taporo tatula pwataki mine. **15** Ñana tu nenda patarawâja tamâta ñinde isama tu kinda warakânda nenda kaika ñana tapole kiesaka kâ ikeno pa kinda tia, ande kala i kalo sukâja ndo ñana kinda kâ. Aku samâja kie-kie ipânga pa i, ikura samâja rârâni uru ipânga pa kinda mine. Andeta i tamwata ipole samâja ñinde rârâni,aku iveta kiesaka tonge tia ndo. **16** Mine nde ara ñana kinda ma tamandi kaika ku toka talâ Maro Kindeni tini laiti, ina wisi-wisi warika. Ambo kinda ma taveta mine, ande kinda tasama tu i ma kalo sukâja ñana kinda kâ,aku lâ zo ndia malia pinde ma ipânga pa kinda, ande i ne wisi-wisi ñinde ma ivila kinda lâ zoni ndaina.

Yesu ina kinda nenda patarawâja tamâta ñalae

1 Nzâla taitu nâ ikeno ñana tamâta tonge ma imo tamâta ñalae panzi patarawâja tamâta rârâni. Maro Kindeni ipateanzi tamâta ñinde tu ma sikai tamâta ndamwanzi ku siveta wurâta papa i. Patarawâja tamâta nenzi tamâta ñalae ne wurâta tonge nde ñana io wisi-ara ne kelekele ilâ pa Maro Kindeni;aku wurâta tonge kilo nde ñana iveta

patarawâŋa kie-kie, ɣana Maro Kindeni ma izavaru tamâta nenzi kiesaka piti kâ. ² Andeta kinzi patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ɣalae nde tamâta nâ, kala i ne kaika ɣana iveta vetâŋa ara kâ nde ɣalae koja tia. ɣana ɣinde kâ, i ikura tu iporo ɣuga mwasa nâ pa tamâta ea izizâla ɣana Maro Kindeni nzalani kala iveta vetâŋa potomule. ³ Mine kala patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ɣalae ne wurâta nde ɣana iveta patarawâŋa pa Maro Kindeni, ɣana izavaru i tamwata ne kiesaka ɣga tamâta nenzi kiesaka piti.

⁴ Tamâta ea ipâŋga tamâta ɣalae panzi patarawâŋa tamâta, ande tamâta ɣinde ɣa ipâŋga ɣalae. Taitu tamâta tonge ikura tu ipatea tamwata ɣana iveta wurâta ara ɣinde kâ, ande tia. Maro Kindeni simbo nâ ikura tu ipatea tamâta tonge ɣana ikai wurâta ɣinde kâ, itogo nia ndoyo ipatea Mose tai Aron mine. ⁵ Mine nde Kirisi kala ɣandai ipasuka tamwata tini, ɣinenga ikai wurâta ara ɣana ikai poe panzi patarawâŋa tamâta rârâni ɣga. Maro Kindeni tamwata ipatea i ɣana ikai wurâta ɣinde kâ. Maro Kindeni iporo ɣuga pa Kirisi mine tu,

“Noko nde naŋa natungu. Kala ɣine naŋa amo noko tama.”

⁶ Aku Maro Kindeni iporo ɣuga tonge kilo papa Kirisi mine tu,

“Noko ma kumo patarawâŋa tamâta mine ku kumo nâ. Noko kumo patarawâŋa tamâta ɣalae, kutogo Melikisede mine.”

⁷ Muŋga, lâ zo ɣinde Yesu imo tâno kulu, ande i uru ikai noŋa kaika pa Maro Kindeni. Isama tu Maro Kindeni ikura ɣana ipono nzâla ɣananzi tamâta ɣinde situ sипу i pâta imâte. Mine kala lâ zo ɣana ikai noŋa pa Maro Kindeni, ande i uru isarâwa kaika, aku i mata sulu indue tona. Yesu ipatava tamwata tini, aku iyoka Maro Kindeni kawa ɣuga muli nâ. Mine kala Maro Kindeni ipaloŋo papa i ne noŋa ɣinde. ⁸ Mao nâ, Yesu nde Maro Kindeni Natu. Andeta pa zo ɣinde i uru ikai nâna, aku nâna ɣinde ipanana i sondo ndo ɣana ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ɣuga. ⁹⁻¹⁰ ɣana ɣinde kâ, ande Yesu ipâŋga tamâta sondo ndo ɣana imo tamâta ɣalae panzi patarawâŋa tamâta. Mine nde Maro Kindeni ipatea i lâ, aku ipai tu, “Noko ma kumo patarawâŋa tamâta ɣalae, kutogo Melikisede mine.” Aku Yesu ipâŋga Yautâŋa Tamwata tona, ɣana i ma via mao ilanzi tamâta ea sipaveta kuku i kawa ɣuga nâ, ɣana ma simo vianzi mine ku simo nâ.

Kinda ma tamo tatogonzi lâlu puro-puro mine ndimo

¹¹ ɣuga rârâ keno mo ɣai yo ɣana Yesu ne wurâta ɣinde kâ, aku maka iloma tu katula ɣuga ɣinde pwataki pami. Andeta miki ilomi kalomi nde pasâsâe lâ, aku ipwa ɣalae koja tia. Mine nde maka ma katula ɣuga ɣinde duvi pwataki pami mâsi mana, a? ¹² Mao nâ, miki kapâŋga kalo-tawana tamâta muŋgani lâ, aku zo rârâ ilâ lâ, ikura ɣana miki ma kapanananzi tamâta pinde ɣana Maro Kindeni kawa ɣuga kâ. Andeta tia. Miki uru wurâta ɣalae kalanzi tamâta pinde ɣana sipananami kilo ɣana Maro Kindeni kawa ɣuga kâ, ɣuga ɣinde kala nia ndoyo ipâŋga nia yo pami lâ. Miki katogonzi lâlu puro-puro mine. Mine kala miki ɣandai kakura ɣana kaka kâpwa kaika ɣga. Miki uru kanu suu nâ. ¹³ Kinda tasama tu ambo tamâta tonge inu suu nâ, ande i nde lâlu puro-puro nâ, aku izizâla ndo ɣana ɣuga ɣana vetâŋa ara kâ. Mine kala ikura ɣana isama vetâŋa ara kilala pwataki, ande tia. ¹⁴ Anŋa kaniŋa kaika nde tamâta kanzi, aku kinzi ɣinde uru sipanâna sondo ndo ɣana sisama vetâŋa ara kilala wa vetâŋa sakamao kilala wa, kala ilonzi kalonzi nde ipâŋga sondo ndo.

Ara ɣana kinda ma tamandi kaika ku tao tininda ɣana zo ɣinde Maro Kindeni ma iveta nenda kalo-tawana ipâŋga sondo

¹ Kinda taloŋo wa tasama pâri ara ɣana Kirisi kâ marumbu lâ. Mine nde ara ɣana ma tapanâna ɣana Maro Kindeni ne ilo-kalo wasaseki pinde. Maka muŋga kapananami ilo-kalo pinde, aku ilo-kalo ɣinde itogo kalo-tawana ne duvi. Maka kapananami lâ ɣana kapalele ilomi kalomi ku kalomi tawana Maro Kindeni, aku kapananami ɣana kapile vetâŋa soki-soki tona, vetâŋa ɣinde kala io miki lâ nzâla ɣinde ilâ pa mateŋa kâ. ² Maka kapananami ɣana lâlâ-liliŋa ne mâsi kie-kie kâ, aku kapananami ɣana kao mbaumi kâki

lâ tamâta kulunzi ku kano pa Maro Kindeni ñananzi tona. Maka kapananami lâ ñananzi mateja tamâta ma muli simo vianzi kilo,aku kapananami ñana zo ñinde Maro Kindeni ne pareja-nia ma ilâ panzi tamâta rârâni ikura zo zo tona.³ Ambo Maro Kindeni ma isâu pa kinda tu ma tapanâna ñana ilo-kalo wasaseki pinde, ande ara ñana ma tapanâna ñana.

⁴⁻⁶ Tamâta pinde munja silojo Maro Kindeni kawa ñgua,aku sisama tu ñgua ñinde nde mao kanajo. Maro Kindeni ne wisi-wisi ilâ panzi lâ. Kinzi sikai Koroani Sapâja lâ,aku ilonzi patea tu Maro Kindeni kawa ñgua nde ara ndo. Kinzi simora wa sisama Maro Kindeni ne walo ñalae, waloni ñinde ma muli ipânga nia yo. Kinzi simora wa sisama kelekele ñinde rârâni marumbu lâ, andeta sipu mulinzi papa Maro Kindeni. Mine kala nzâla tonge keno panzi tamâta mine ñana ma sipalele ilonzi kalonzi sitaulo silâ pa Yesu kilo, ande tia ndo. Ñinde itogo kinzi warakanzi sipu Maro Kindeni Natu lâ kái popole tini kilo,aku itogo kinzi siveta nzâla panzi tamâta pinde ñana siporo ñgua pavaligija papa i lâ ñgu naonzi kilo. Mine kala sipayaula warakanzi ndo lâ.

⁷ Ikura zo rârâ karâzi imbe indue tâno pinde kulu. Karâzi ñinde isuka tâno ñinde, kala kâpwa ara ipânga lâ tâno ilo ku isuka tâno ñinde warika tavanzi i kaiwa-natu. Kinda tasama tu Maro Kindeni iveta kie ara pa tâno ñinde. ⁸ Andeta wâlo mata-mata tava unza sakamao ipânga lâ tâno pinde,aku kinda tasama tu tâno ñinde nde ara tia. Zo laiti ñana Maro Kindeni ma itu ñgua ñana iyaula tâno ñinde,aku muli ñga yââ ma kana marumbu lâ.

⁹ Niñgu-nambwe wukale,kala ñine maka kaporø ñgua kaika mine pamí. Andeta maka kasama tu zavarunja mine ma ipânga pa miki tia. Maro Kindeni iyautemi piti lâ kiesaka ne wâlo kaika,aku ma iveta kie ara pamí. ¹⁰ Maro Kindeni uru ipare nia sondo panzi tamâta ñana nenzi vetâja kâ. Miki nemí kalo-tawana nde ipango ilomi kalomi marumbu lâ, kala miki kamo kaveta vetâja kie-kie ñana kasukanzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta kâ. Miki nemí vetâja mine itula pwataki tu miki ilomi ndo ikeno pa Maro Kindeni,aku i ma kalo kapa ñana nemí vetâja ñinde kâ, ande tia. ¹¹ Maka iloma ndo tu miki rârâni taitu-taitu ma kamandi kaika ñana kaveta vetâja ara mine lee,ikura lâ zo ndia miki ma kapânga lâ keri. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma iveta kie ara pamí, ikura miki uru kao tinimi ñana i tu ma iveta mine. ¹² Maka tinima pwâka tu miki ma kakai wulitia. Maka iloma tu miki ma kapaveta sondo kuku vetâja ndia kinzi kalo-tawana tamâta mao uru siveta. Kinzi tamâta ñinde kalonzi tawana Maro Kindeni ku simo sio tininzi ñana i kâ,aku uru sikai kelekele rârâni i munjani iporo tu ma ilanzi i natu wukale.

Maro Kindeni ne ñgua pâja nde mao kanajo

¹³ Singani Maro Kindeni iveta ñgua pâja kuku Abraham. Lâ zo ñinde, iveta mâsi tonge ñana itula pwataki tu i ne ñgua pâja ñinde nde mao kanajo. Tamâta tonge ne walo ipole Maro Kindeni ne walo, ande tia ndo. Mine kala i ilo patea tu ma io i tamwata ña ipasipa kuku ñgua pâja ñinde. ¹⁴ Lâ zo ñinde, Maro Kindeni ipatu i tamwata ña ku ipa ñgua kuku Abraham mine tu, “Naja aporo mao kanajo; naja ma aveta kengu ara nâ pa noko,aku ma avetanzi noko ne vâsa sipânga kambwajenzi walo.” ¹⁵ Abraham kalo tawana ñgua ñinde lâ, kala io tini ñana ñgua pâja ñinde tu ma ipânga kanajo. Io tini lee aku muli, ñinenja vetâja ñinde rârâni ipânga papa i,ikura Maro Kindeni ne ñgua pâja mine.

¹⁶ Aku kinda tamâta nenda mâsi ñana taveta ñgua pâja kâ, ande mine nâ. Ambo tamâta tonge itu iveta ne ñgua pâja ipânga kaika, ande i ma kalo ñgere ñana tamâta ñalae tonge, i ne walo ipole tamâta ñinde ne walo, ñinenja ma io tamâta ñalae ñinde ña ipasipa kuku i ne ñgua pâja. Aku i ne mâsi mine isae nzâla ñana tamâta pinde nenzi ñgua kâ, kala kinzi ma sikura tu sitawa i ne ñgua pâja ñinde ndue, ande tia. ¹⁷ Maro Kindeni ipa ñgua ñinde ñananzi Abraham ne vâsa kâ,aku i ilo tu kinzi ma sisama i kilala pwataki tu i ñana ipalele tamwata ilo kalo ñana ne ñgua pâja kâ, ande tia. Mine kala io tamwata ña ipasipa kuku ñgua pâja ñinde, ñana iveta ñgua pâja ñinde ipânga kanajo.

¹⁸ Kinda tasama tu Maro Kindeni ne ñgua pâja ikura tu ipalele kilo tia. Aku mine nâ, i ne mâsi ñana iveta ñgua ñinde ipânga kanajo kâ kala ikura ñana ipalele tia. Aku Maro Kindeni ikura tu iporo ñgua lajenja tonge ñana kelekele rua ñinde kâ, ande tia ndo. Kinda

takâwa talâ papa i tu ma ike a ñana kinda kâ. Ambo kinda ma kalonda ñgere ñana i ne ñgua pâja tava ne mâsi ñana iveta ñgua ñinde ipânga kanaþo kâ, ande ñinde ma ipu tini kaika pa kinda, aku ma tamo tao tininda ñana i tu ma iveta kie ara pa kinda, ikura ne ñgua pâja mine. ¹⁹ Kinda uru tao tininda ñana Yesu tu ma iveta kinda tamo ara mine ku tamo nâ, aku nenda kalo-tawana ñinde iveta ilonda kalonda ikeno sondo, itogo wânga ne mira malia iveta wânga ipâti sondo lâ tâi kulu mine. Ñinde itogo nenda kalo-tawana ikai lalava ñalae piti lâ samba ne luma sapâja nzâla kawa. Mine kala kinda takura tu talâ luma sapâja ne ilo kisija pwataki sapâja ndo ñinde ilo. ²⁰ Nanayoni, Yesuni tamwata imunga pa kinda ku ilâ luma kisija pwataki ñinde ilo ñana ivila kinda kâ. I ipânga tamâta ñalae panzi patarawâja tamâta rârâni marumbu lâ, itogo Melikisede mine, aku ma imo mine ku imo nâ.

7

Melikisede i ya ñalae ndo

¹ Melikisede ina munja imo koipu ñalae lâ Salem lawea, ande imo Maro Kindeni âta Tamwata ne patarawâja tamâta tona. Sirgani, timbunda Abraham ikainzi ne ñgu silâ paraja ilo, aku sipunzi koipu ñalajala ñapa nenzi ñgu marumbu lâ. Ñinenga Abraham itaulo ilâ pa ne lawea kilo, andeta Melikisede ipakâtu kuku lâ nzâla, aku ipai Abraham tu “Maro Kindeni itu nzâmbé pano.” ² Munja Abraham ikai mbaliña kie-kie lâ paraja ñinde ilo. Mine kala iwae kelekele ñinde ipânga itogo ñgu sajao, ñinenga ñgu taitu nde ikai piti ilua Melikisede. Kinda talele ñoa ñinde “Melikisede” mine tu, “Koipu ñalae ina uru iveta vetâja sondo”. Aku Melikisede nde imo Salem lawea nenzi koipu ñalae tona, aku ñoa ñinde nde duvi mine; “Koipu ñalae ina uru ivetanzi tamâta simo tava wisinzi pisi nâ”. ³ Ñgua tonge ikeno lâ pepa tini ñananzi Melikisede tina-tama wa timbu wukale wa, ande tia. Aku mine nâ, ñgua tonge ikeno ñana ne zo tina ipagugua i wa ne zo ñana imâte kâ wa, ande tia. I nde imo itogo Maro Kindeni Natu mine, ñana tu i imo patarawâja tamâta ikura zo rârâni ku imo nâ.

⁴ Ambo miki ma kalomi ñgere sondo ñana Melikisede kâ, ande ma kasama tu i ya ñalae ndo. Kinda timbunda Abraham, ande imo tamâta ñalae. Andeta Abraham ikai kelekele arara rârâni munja ikai lâ paraja ilo, aku iwae mbaliña ñinde lâ ñgu sajao, ñinenga ñgu taitu ilua Melikisede. ⁵ Kinzi Livai ne vâsa ñgu uru siveta patarawâja tamâta ne wurâta. Aku Mose ne tukuna ikeno mine tu, “Miki Isrel tamâta rârâni ma kawae nemí mbaliña pwapwataki lâ ñgu sajao, aku ñgu taitu ma kalanzi patarawâja tamâta lâ Livai ne vâsa ñgu, itogo nemí patarawâja mine.” Mao nâ, kinzi Isrel tamâta nde simo Livai ne vâsa ñgu nawalanzi, aku kinzini nde Abraham ne vâsa tona. Andeta kinzi uru mbaliña silanzi Livai ne vâsa ñgu. ⁶ Miki kalomi ñgere sondo ñga; Melikisede ñandai ipânga lâ Livai ne vâsa ñgu. Taitu ikai kelekele pinde piti lâ Abraham ne mbaliña ñinde, aku ipai Abraham tu, “Maro Kindeni itu nzâmbé pano.” Aku Abraham nde tamâtani ndaina Maro Kindeni munja iveta ne ñgua pâja kuku. ⁷ Kinda tasama tu ambo tamâta tonge ma iporo ñgua kaja mine pa tamâta tonge, ande i nde tamâta ñalae, aku i ya ipole tamâta ñinde ña. ⁸ Kinzi patarawâja tamâta lâ Livai ne vâsa ñgu uru sikai patarawâja ne mbaliña sajenzi Isrel ñgu. Andeta kinzi rârâni nde tamâta nâ, kala ma muli simâte. Arja Melikisede, ina tamâta ñinde ikai mbaliña saje Abraham, ande Maro Kindeni kawa ñgua tonge ikeno ñana i ne mateja kâ, ande tia. ⁹⁻¹⁰ Lâ zo ñinde Abraham ipakâtu kuku Melikisede lâ nzâla, ñinenga mbaliña pinde ilua i, ande Abraham timbu Livai ñandai ipânga imo via lâ tâno kulu ñga. Taitu kinda ma tasia ñgua tu lâ zo ñinde, Livai imo Abraham ilo. Mine kala ñinde itogo Livai tamwata io ne patarawâja lâ Abraham mbau ilo, ñana Abraham ma ilua Melikisede. Andeta Livai ne vâsa ñgu nde tamâta ñana sikai patarawâja ne mbaliña sajenzi Isrel ñgu.

Yesu ina patarawâja tamâta wasaseki,aku i ya ipole kinzi patarawâja tamâta munjâja rârâni ñanzi

¹¹ Singani, kinzi Isrel ŋgu sikai ŋgua tukuŋa, aku tukuŋa ŋinde itula pwataki tu kinzi tamâta lâ Livai ne vâsa ŋgu ma simo Isrel nenzi patarawâŋja tamâta. Ayo, miki kalongo ŋga. Kinzi patarawâŋja tamâta lâ Livai ne vâsa ŋgu nenzi wurâta ikura tu ivetanzi tamâta sipâŋga ilonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Mine kala Maro Kindeni iporo tu patarawâŋja tamâta wasaseki tonge ma muli imâ ipâŋga, aku patarawâŋja tamâta wasaseki ŋinde ŋandai ipâŋga lâ Livai ne vâsa lâ Aron ne ŋgu; i imo itogo Melikisede mine. ¹² Kinda tasama tu ambo patarawâŋja tamâta nenzi wurâta ma ipalele mine, ande ŋinde itula pwataki tu ŋgua tukuŋa kala ipalele mine nâ. ¹³ Maro Kindeni iporo ŋgua ŋinde ŋana patarawâŋja tamâta wasaseki, ande iporo ŋana nenda Maro Ʉhalae nâ. Aku Maro Ʉhalae ŋandai ipâŋga lâ Livai ne vâsa ŋgu. Ipâŋga lâ ŋgu tonge, aku tamâta tonge lâ ŋgu ŋinde munja iveta patarawâŋja tamâta ne wurâta, ande tia ndo. ¹⁴ Kinda tasama tu nenda Maro Ʉhalae ipâŋga lâ Juda ne vâsa ŋgu. Andeta Mose ŋandai iporo tu ŋgu ŋinde nenzi tamâta tonge ma imo patarawâŋja tamâta ŋga. ¹⁵ Ayo, mine kala nema ŋgua ŋine duvi ipâŋga nia yo lâ. Patarawâŋja tamâta wasaseki ŋinde ipâŋga lâ, aku i imo itogo Melikisede mine. ¹⁶ ŋgua tukuŋa iporo tu kinzi tamâta lâ Livai ne vâsa ŋgu ma siveta patarawâŋja tamâta ne wurâta, aku ŋana ŋgua tukuŋa ŋinde kâ kinzi uru siveta wurâta ndaina. Anja Maro Ʉhalae nde ikai wurâta ŋinde lâ nzâla tonge. I ne via ma marumbu tia ndo, aku ne via kaika ŋinde iveta i ipâŋga patarawâŋja tamâta. ¹⁷ ŋana tu Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“‘Noko ma kumo patarawâŋja tamâta mine ku kumo nâ. Noko kumo patarawâŋja tamâta Ʉhalae, kutogo Melikisede mine’.

¹⁸ Mine nde kinda tasama tu Maro Kindeni izavaru ŋgua tukuŋa mungâŋa ŋinde piti lâ, ŋana tu ŋgua tukuŋa ŋinde ne kaika ikeno ŋana ivilanzi tamâta kâ, ande tia. ¹⁹ Mose ne tukuŋa ŋinde ikura tu iveta tamâta tonge ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Mine kala Maro Kindeni itula nzâla ara tonge pa kinda, aku nzâla ŋinde ipole ŋgua tukuŋa munjâŋa ŋinde ndo lâ. Aku ŋana nzâla ŋinde kâ, ande kinda takura tu talâ tamo Maro Kindeni tini laiti.

²⁰ Andeta ŋinde nâ tia; nanayoni Maro Kindeni ipatea Yesu tu ma ipâŋga patarawâŋja tamâta, aku lâ zo ŋinde io tamwata ŋa ipasipa kuku ne ŋgua pâŋa ŋinde. Taitu lâ zo ŋana tamâta pinde sipâŋga patarawâŋja tamâta, ande mâsi mine ipâŋga tia ndo. ²¹ Mao nâ, Maro Kindeni ipatu i tamwata ŋa, ŋineŋga iveta Yesu ipâŋga patarawâŋja tamâta. Maro Kindeni kawa ŋgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Naŋa Maro Ʉhalae aporo mao kanaŋo tu noko ma kumo patarawâŋja tamâta mine ku kumo nâ. Aku nanengu pateâŋa ŋine ma muli ipalele kilo, ande tia ndo.”

²² Mine nde kinda tasama tu Yesu tamwata nde tamâta ŋana iveta ŋgua pâŋa ŋinde ipâŋga kanaŋo kâ, aku ŋgua pâŋa ŋinde nde ara ndo, ipole ŋgua pâŋa munjâŋa.

²³ Tamâta kambwajenzi rârâ sipâŋga simo patarawâŋja tamâta, ŋana tu kinzi rârâni taitu-taitu uru siveta wurâta lee simâte, ŋineŋga tamâta wasaseki pinde sikai nianzi.

²⁴ Anja Yesu nde imo via mine ku imo nâ. Mine kala tamâta tonge ma ikai i nia ŋana iveta patarawâŋja tamâta ne wurâta kâ, ande ma tia. ²⁵ Mine nde lâ zo ŋine wa zo mulimuli wa, ande i ikura ndo ŋana iyautenzi tamâta piti lâ kondoma ilo, kinzi ŋinde kalonzi tawana i kala simâ pa Maro Kindeni. ŋana tu i uru ikai norja papa Maro Kindeni tu ma ivilanzi tamâta ŋinde. Mao nâ, i uru iveta mine ku imo nâ.

²⁶ Yesu inani patarawâŋja tamâta nenzi tamâta Ʉhalae, aku ikura ndo ŋana ivila kinda kâ, ŋana tu Maro Kindeni ilo ara ndo ŋana i kâ, aku i ne soki tonge ikeno tia ndo. I imo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni isuka i kâki kala imo âta ŋinde pa samba lawea, aku imo piti ndo ŋananzi kiesaka tamwatanzi. ²⁷ I ne wurâta ŋandai irerege kuku patarawâŋja tamâta pinde nenzi tamâta ŋalanjala ŋinde nenzi wurâta ŋga. Ikura zo zo kinzi uru siveta patarawâŋja tonge munja ŋana izavaru warakanzi nenzi kiesaka piti kâ, aku muli, ŋineŋga siveta patarawâŋja tonge kilo ŋana izavaru kinzi tamâta nenzi kiesaka piti. Anja Yesu nde iveta mine tia. Iveta patarawâŋja mbwani taitu nâ lâ zo taitu mai nâ, lâ zo ŋinde ipatarâwa tamwata pa Maro Kindeni. ²⁸ Mose ne ŋgua tukuŋa itula nzâla

ŋana tamâta tonge ma ipâŋga imo tamâta ŋalae panzi patarawâŋja tamâta rârâni, andeta tamâta ŋinde nenzi kaika ŋana siveta wurâta ŋinde kâ, ande tia. Andeta Maro Kindeni ne ŋgua pâŋga ipâŋga muli, aku ipatu tamwata ŋa ŋinenja ipa ŋgua ipatea i tamwata Natu ŋana imo patarawâŋja tamâta nenzi tamâta ŋalae. Aku i Natu ŋinde nde ikura ndo ŋana iveta wurâta ŋinde sondo, ma iveta mine ku imo nâ.

8

Yesu imo patarawâŋja tamâta ŋalae lâ samba lawea

¹ Maka nema ŋgua ŋine rârâni ne duvi kala mine; nenda patarawâŋja tamâta mine imo samba ilo, isaŋona lâ Koipu ŋalae Maro Kindeni ne sajonâŋja nia tini pa wia kâ. ² Aku i uru iveta ne wurâta ŋinde pa Maro Kindeni lâ samba lawea ne luma sapâŋja. Luma sapâŋja ŋinde nde Maro Kindeni ne luma mao. Kinzi tamâta munŋga sipa luma ŋinde lâ mbaunzi, ande tia; Maro ŋalae tamwata ipa luma ŋinde.

³ Kinzi patarawâŋja tamâta nenzi tamâta ŋalae ne wurâta nde ŋana io wisi-ara kie-kie ilâ pa Maro Kindeni kâ, aku ne wurâta nde ŋana iveta patarawâŋja kie-kie papa i tona. Mine kala nenda patarawâŋja tamâta ŋalae Yesu ne wurâta nde ikeno mine nâ. ⁴ Kinzi patarawâŋja tamâta rârâ uru soka ŋgua tukuŋa muli ku sio patarawâŋja kie-kie ilâ pa Maro Kindeni. Mine kala, ambo Yesu imo tâno kulu yo, ande i ma imo patarawâŋja tamâta tia.

⁵ Kinzi patarawâŋja tamâta ŋinde uru siveta nenzi wurâta lâ tâno ŋine ne luma sapâŋja ilo. Andeta luma sapâŋja ŋinde nde itogo tai wa uŋa nâ, ŋana tu luma sapâŋja mao kanano nde ikeno samba ilo. ŋana duvi ŋinde kâ, nanayoni, lâ zo ŋinde Mose iluku ŋana ipa pâla sapâŋja, ande Maro Kindeni ipai tu, “Noko ma kupa pâla sapâŋja ŋinde sondo ndo, ikura tai ŋinde munŋga atula pano lâ tuu kulu”. ⁶ Andeta kala ŋine Yesu imo patarawâŋja tamâta ŋalae, aku i ne wurâta nde ara ndo, ipole patarawâŋja tamâta ŋinde rârâni nenzi wurâta. Aku Yesu iveta nzâla pa Maro Kindeni tu ma iveta ŋgua pâŋga wasaseki kunzi tamâta. ŋgua pâŋga wasaseki ŋinde tava nde ara ndo, ipole ŋgua pâŋga munŋgâŋja. Aku lâ ŋgua pâŋga wasaseki ŋinde, ande Maro Kindeni ipa ŋgua tu ma iveta kie ara ku ara ndo panzi ne tamâta.

ŋgua pâŋga wasaseki ipole ŋgua pâŋga munŋgâŋja

⁷ Miki kalomi ŋgere sondo ŋga. Ambo ŋgua pâŋga munŋgâŋja ŋinde ikura ŋana ivilanzi tamâta, ande Maro Kindeni ma iveta ŋgua pâŋga wasaseki kilo tia. ⁸ Andeta Maro Kindeni ilo tu ne tamâta nenzi vetâŋja soki-soki ma ipâŋga nia yo. Mine kala nia ndoyo iporo mine tu,

“Naŋa Maro ŋalae apatea zo tonge lâ,aku lâ zoni ndaina naŋa ma aveta ŋgua pâŋga wasaseki kunzi Isrel ŋgu wa Juda ŋgu wa. ⁹ Andeta ŋgua pâŋga wasaseki ŋinde ma irerege kuku ŋgua pâŋga munŋgâŋja naŋa aveta kunzi ŋgu ŋinde timbunzi, ande tia. Munŋgani, lâ zo ŋinde naŋa ayautenzi Isrel ŋgu piti lâ Isip tâno ku akainzi sondo nâ sipile tâno ŋinde siyâti simâ, ande naŋa aveta ŋgua pâŋga kunzi. Andeta kinzi ŋandai sipono muli pa nanerŋgu ŋgua pâŋga ŋinde ŋga. Mine kala naŋa Maro ŋalae apu mulingu panzi. ¹⁰ Taitu muli ŋga, naŋa ma aveta ŋgua pâŋga kie mine kunzi Isrel ŋgu; Naŋa Maro ŋalae ma aŋgere nanerŋgu ŋgua tukuŋa rârâni lâ ilonzi kalonzi, ku ma aveta kinzi kalonzi ŋgere sondo ŋana ŋgua tukuŋa ŋinde kâ. Naŋa ma amo nenzi Maro Kindeni,aku kinzi kala ma simo nanerŋgu tamâta. ¹¹ Aku lâ zo ŋinde, tamâta tonge ma ipanananzi ninambwe wukale tavanzî i nuwala kinzi ŋana naŋa Maro ŋalae kilalâŋgu kâ, ande tia. ŋana tu tamâta rârâni, kinzi sugorai tamwatanzi wa tamâta ŋalajala wa, kinzi rârâni ma sisama naŋa ‘kilalâŋgu. ¹² ŋana tu naŋa ma azavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi,aku ma kalongu ŋgere kilo ŋana nenzi vetâŋja soki-soki kâ, ande tia ndo.”

¹³ Maro Kindeni iporo tu ŋinde nde ŋgua pâŋga wasaseki,aku ŋgua ŋinde iveta ŋgua pâŋga munŋgâŋja ipâŋga kelekele singa lâ. Aku kelekele singa uru ikeno zo mbwana-mbwana nâ, ŋinenja ma nao tia lâ.

Kinzi patarawâja tamâta munjâja uru siveta patarawâja kie tonge

¹ Ngua pâja munjâja ñinde itula tukuja pwataki ñana tamâta nenzi mâsi ñana siwângi sipanea Maro Kindeni kâ. Aku ngua pâja ñinde ne luma sapâja ikeno lâ tâno jine kulu tona.

² Munjga kinzi siñgunu pâla sapâja tonge imandi. Pâla ñinde ne ilo kisija pwataki tonge ikeno pa nao,aku sipatu nia ñinde ña tu “Nia Sapâja”. Kelekele pinde ikeno nia ñinde; sinâla ne tukâla wa kâro-kâro wa puroja ñinde kinzi sio ndue lâ Maro Kindeni nao. ³ Kinzi sisuña lalava luandondo tonge, ne matatola ñalae, itâra lâ “Nia Sapâja” ñinde ilo pa muli kâ. Aku luma ilo kisija pwataki tonge ikeno lalava matatola ñinde muli. Kinzi sipatu nia ñinde ña tu, “Nia Sapâja Ndo”. ⁴ Patarawâja nia “gol” tonge ikeno “Nia Sapâja Ndo” ñinde ilo. Ñinde nde nia ñana simomo mire kuwae ara kâki. Aku ngua pâja munjâja ne so pi kala ikeno tona, ñinde mira “gol” itura ndo lâ. Aku kâpwa “mana” ne kondo “gol” ikeno lâ so pi ñinde ilo, tava timbunda Aron ne tukâla ñana yokânya kâ, tukâla ñinde munja mata ipânga irumba lâ tini. Aku ngua pâja ne mira rua kala ikeno lâ so pi ñinde ilo tona. Ñinde nde mira ñalanjala ñinde Maro Kindeni munja ingere ne tukuja lâ tini. ⁵ Anja lâ so pi ñinde kulu, ande nia tonge ikeno. Ñinde nde nia ñana Maro Kindeni ma ikai tamâta nenzi kiesaka piti kâ. Aku ajelo rua tainzi kala simandi lâ so pi ñinde kulu tona. Kinzi munja sipa tainzi ñinde lâ mira “gol”,aku kinzi rua simazazara mbaninzi ñana sipono so pi ñinde kawa kâ. Ajelo rua ñinde nde ñana situla pwataki tu Maro Kindeni uru imo niani ndaina. Taitu ñine maka ma kaporo ngua ñalae konja ñana kelekele ñinde kâ, ande tia.

⁶ Kinzi munja sio kelekele rârâni ñinde ikeno mine,aku ikura zo rârâni kinzi patarawâja tamâta uru silâ pâla sapâja ilo ñana siveta nenzi wurâta kâ. Taitu kinzi siveta wurâta lâ “Nia Sapâja” ñinde nâ; kinzi ñandai silâ “Nia Sapâja Ndo” ilo ñga. ⁷ Anja kinzi patarawâja tamâta nenzi tamâta ñalae, i simbo nâ ikura tu ilâ “Nia Sapâja Ndo” ikeno pa muli ñinde. I uru iveta mine mbwani taitu nâ ikura mbwera mbwera. Andeta i ñandai iyoka mbau kaa nâ ilâ pa nia ñinde ñga. I uru ikai see, ñinenja ilâ luma kisija pwataki ñinde ilo. Aku i uru ipatarâwa see ñinde ñana izavaru i tamwata ne kiesaka piti lâ tini,aku ñana izavaru kinzi tamâta nenzi kiesaka piti lâ tinanzi tona. Ñinde nde kiesaka ndia munja siveta, andeta sizizâla tu vetâja ñinde nde kiesaka. ⁸ Koroani Sapâja itula mâsi ñinde ne duvi pwataki mine; tâno ñine ne luma sapâja nde ikeno mo ñai yo. Mine kala lâ zo ñinde, nzâla ñana tamâta ma silâ samba lawea ne luma sapâja ilo ñinde, ande ikeno paveâja yo. ⁹ Mâsi ñinde itula zo kala tamo ñine kilala pwataki. Ñinde itula pwataki tu lâ zo ndia tamâta siwângi pa Maro Kindeni aku wisi-ara kie-kie tava patarawâja kie-kie silua, ande kelekele ñinde ikura tu ivetanzi sondo, ande tia. Mine kala kinzi sipasama lâ warakanzi ilonzi kalonzi tu nenzi kiesaka ikeno mo ñai yo. ¹⁰ Wisi-ara wa patarawâja ñinde, ande ngua tukuja ne kelekele nâ ñana tamâta nenzi kâja-nunja tava mâsi kie-kie siveta ñana izavaru muso piti lâ tinanzi. Ngua tukuja ñinde nde ñana karaenda ne kelekele nâ,aku Maro Kindeni mungani ipatea tu tamâta ma sipaveta kuku ngua tukuja ñinde lee,ikura lâ zo ñinde i ma itula nzâla wasaseki.

Kirisi ipatarâwa i tamwata see

¹¹ Andeta Kirisi nde ipânga lâ, kala imo patarawâja tamâta ñalae ñana zo ñine ne vetâja ara kâ. I uru iveta wurâta lâ samba ne luma sapâja ara ñinde ilo, ñana ivila kinda kâ. Luma sapâja ñinde nde sondo ndo, ipole tâno ñine ne luma sapâja. Kinzi tamâta munja sipa luma sapâja ñinde lâ mbalaunzi, ande tia, ñana tu luma ñinde ñandai tâno ñine ne kelekele ñga. ¹² Kirisi nde ilâ samba ne luma sapâja ñinde ilo mbwani taitu nâ. Andeta lâ zo ñinde i ñandai ikai “meme” seenzi wa bulmakao seenzi ku iveta ne patarawâja ñga. Ipatarâwa i tamwata see nâ ñana iyaute kinda piti lâ kondoma ilo, ñana ma tamo ara mine ku tamo nâ. ¹³ Ambo tamâta tonge iveta soki,aku tukuja itula pwataki tu vetâja ñinde iveta muso papa i lâ Maro Kindeni nao, ande patarawâja tamâta ma iveta

mâsi pinde ñana izavaru muso ñinde piti kâ. I ma ikai “meme” seenzi wa bulmakao seenzi wa, ku ma itapila see ñinde lâ tamâta ñinde tini. Aku i ma imomo bulmakao natu tonge lâ yââ kulu, ñinenga ma iliji yââ ñinde ne kââ lâ tamâta ñinde tini tona. ¹⁴ Anja Kirisi see nde ivila kinda ñalae tina, aku ñine ipole patarawâna tamâta nenzi mâsi ñinde ndo lâ. Koroani Sapâna imo via ku imo nâ, aku ina isuka Kirisi ñana ipatarâwa tamwata lâ kâi popole tini. Lâ zo ñana Kirisi ipatarâwa tamwata pa Maro Kindeni, ande kiesaka tonge ikeno i tini tia ndo. Munja, kinda tamo tava ilonda malia ndo, ñana tu ñgua tukuja itula pwataki tu Maro Kindeni ma imora nenda vetâna soki, aku ma ijara kinda piti lâ i nao. Andeta Kirisi ne patarawâna ara ñinde iveta kinda tamo sondo ndo lâ Maro Kindeni Via Tamwata nao. Mine kala kinda takura tu taveta wurâta sondo papa i.

Kirisi see ikai nzâla piti pa ñgua pâna wasaseki tu imâ

¹⁵ Yesu Kirisi see iveta kinda tapârja ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Mine kala Kirisi ikai nzâla piti pa ñgua pâna wasaseki kâ. Aku i ne mateña ñinde ikonzi tamâta piti ku izavaru nenzi kiesaka piti lâ tininzi, kiesaka ñinde siveta lâ ñgua pâna munjâna ne zo. Mine nde tamâta ea kinzi siloño Maro Kindeni ne sarawâna ku sipono muli papa i, ande kinzi ñinde rârâni sikura tu sikai via mao ñinde Maro Kindeni munja ipa ñgua tu ma ilanzi, ma simo ara mine ku simo nâ.

¹⁶ Ambo tamâta tonge isama tu i ma muli imâte,aku itu itula ñgua pwataki ñana tamâta ea ma ikai ne mbaliña kâ, ande i ma ingere ñgua ñinde lâ pepa tini, itogo ñgua pâna mine. Ambo i natu itu ikai kelekele ñinde tama munja ipatea papa, ande i ma itula pwataki panzi tamâta ñalajala tu i tama nde imâte lâ. Ñinenga kinzi ma sisâu pa natu ñinde ñana ma imâ ikai tama ne mbaliña ñinde kâ. ¹⁷ Ambo i tama ñinde nde imâte tia yo, ande i ne ñgua pâna ñinde nde itogo kelekele kaa nâ. Andeta lâ zo ñana imâte kâ, ande lâ zoni ndaina ne ñgua pâna ñinde ma ipârja kanajo. ¹⁸ Aku kinzi patarawâna tamâta kala uru siveta mâsi kie taituni. Kinzi uru sipunzi simbi simâte, ñinenga sipaliñi simbi seenzi ñana iveta ñgua pâna munjâna ñinde ipârja kanajo kâ. ¹⁹ Nia ndoyo, Mose itula tukuja rârâni pwataki panzi tamâta rârâni. Iveta mine lâ, ñinenga ikai bulmakao seenzi wa “meme” seenzi wa,aku igema tava lââ vâra-vâra. Ñinenga ikai kâi “hisop” laka kiri-kiri pinde, munja sipa kaika lâ wâlo ñiji. Kinzi munja siveta wâlo ñiji ñinde lâ lama pwau. Ñinenga Mose ipatuku laka ñinde ndue see ilo,aku ikai kâki itapala see tini-tini lâ ñgua tukuja ne pepa tini. Aku itapala see ñinde lâ tamâta rârâni tininzi mine nâ. ²⁰ Mose iveta mâsi mine,aku iporo mine tu,“Munja Maro Kindeni iporo ñgua kaika tu miki ma kapono muli papa i ne ñgua pâna. Aku see ñine nde ñana iveta ñgua pâna ñinde ipârja kanajo kâ.” ²¹ Aku Mose kala iveta mâsi kie taituni nâ, ku itapala see ñinde lâ pâla sapâna tini. Aku itapala lâ kelekele rârâni ikeno luma ñinde ilo tona. ²² Mao nâ, ñgua tukuja itula pwataki tu see nâ ikura ñana iveta kelekele rârâ ñinde sipârja mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Ambo see ma imaliñi tia, ande Maro Kindeni ma izavaru tamâta nenzi kiesaka piti lâ tininzi, ande tia.

Kirisi ipatarâwa i tamwata ñana izavaru nenda kiesaka piti kâ

²³ Mose itapala see mine ñana iveta kelekele kaa ñinde ipârja mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta pâla sapâna ne kelekele ñinde rârâni nde itogo uja nâ, anga kelekele mao nde ikeno samba ilo. Aku mâsi ñana iveta samba ne kelekele mao tu ipârja mbâra-mbâra kâ, ande mâsi tonge. Aku mâsi ñinde ne patarawâna nde ara pâta, ipole patarawâna kie-kie rârâni siveta lâ simbi tini. ²⁴ Kinzi tamâta sipa tâno ñine ne luma sapâna ñinde lâ mbalaunzi,aku luma sapâna ñinde nde itogo Maro Kindeni ne luma sapâna mao ne uja nâ. Andeta Kirisi ñandai ilâ tâno ñine ne luma sapâna ñinde ilo ñana iveta ne patarawâna ñga. Ikâki ilâ samba ilo, kala ñine imandi Maro Kindeni nao iveta wurâta ñana ivila kinda kâ. ²⁵ Ikura mbwera mbwera, patarawâna tamâta nenzi tamâta ñalae uru ikai simbi seenzi nâ ilâ pa luma sapâna ne “Nia Sapâna Ndo”. I uru iveta mine mbwani taitu nâ ikura mbwera mbwera ñana iveta patarawâna kâ. Anja Kirisi nde iveta mine tia. I ilâ samba ilo, andeta i ñandai ipatarâwa tamwata mbwani rârâ ñga. ²⁶ Nia

ndoyo, lâ zo njinde Maro Kindeni ipulia tâno ipânga lâ, aku imâ lee ipânga lâ zo njine, ambo Kirisi ma ipatarâwa tamwata mbwani rârâ, ande njinde ma itogo ikai nâna mbwani rârâ tona. Andeta tia. Kala njine tâno ne zo laiti jana marumbu kâ, aku Kirisi ipânga mbwani taitu nâ lâ tâno kulu jana ipatarâwa tamwata pa Maro Kindeni. I ne patarawâja njinde izavaru kiesaka piti lâ tamâta tininzi marumbu lâ, aku i ma iveta mine kilo tia ku tia ndo. ²⁷ Maro Kindeni ipatea tu kinda tamâta rârâni taitu-taitu ma tamâte mbwaninda taitu mai nâ, aku muli, njinejga kinda rârâni ma tamandi lâ i ne ngua nia. ²⁸ Aku Kirisi kala mine nâ ipatarâwa tamwata pa Maro Kindeni mbwani taitu nâ jana izavaru tamâta rârâ nenzi kiesaka piti kâ. Aku muli i ma itaulo imâ ipânga kilo. Taitu lâ zo muli njinde, ande i ma imâ jana izavaru kiesaka piti kilo kâ, ande tia. I ma imâ jana iyautenzi tamâta piti kâ, kinzi njinde uru simo sio tininzi jana i kâ. Aku i ma via mao ilanzi.

10

Patarawâja munjâja ikura tu izavaru kiesaka piti kâ, ande tia

¹ Mose ne ngua tukuja nde itogo uja nâ jana kelekele ara njinde ma muli ipânga. Andeta ngua tukuja njinde jandai itula kelekele mao njinde ipânga nia yo. Kinzi tamâta uru siveta ngua tukuja njinde ne patarawâja lâ mâsi kie taituni ikura mbwera mbwera. Mine nde kinda tasama tu tamâta ea imâ pa Maro Kindeni jana iveta ngua tukuja ne patarawâja kâ, ande patarawâja njinde ikura tu iveta tamâta njinde ipânga sondo lâ Maro Kindeni nao, ande tia ndo. ² Ambo ngua tukuja njinde ma ikura tu ivetanzi tamâta njinde sipânga sondo lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi ma ilonzi malia kilo jana nenzi kiesaka kâ, ande tia. Ambo mine, ande kinzi ma siveta patarawâja tonge kilo tia. ³ Andeta tia. Ikura mbwera mbwera, patarawâja njinde uru iveta nenzi kalo-ñgere ipânga kilo jana nenzi kiesaka kâ, ⁴ jana tu bulmakao seenzi wa “meme” seenzi wa ikura jana izavaru tamâta nenzi kiesaka piti kâ, ande tia ndo.

⁵ Mine kala lâ zo njinde Kirisi imâ ipânga tâno kulu, ande iporo pa Maro Kindeni mine tu,

“Noko tini pwâka jana simbi wa kâpwa kie-kie njinde kinzi tamâta uru sipatarâwa pano. Andeta noko kupatea tu na ja ma apânga tamâta. ⁶ Kinzi tamâta uru simomonzi simbi lâ yââ kulu, aku siveta patarawâja kie-kie jana izavaru nenzi kiesaka piti kâ. Taitu noko kundeka jana vetâja mine kâ, ande tia.”

⁷ Aku Kirisi kala iporo ngua tonge kilo mine tu,

“Maro Kindeni, na ja warakângu amo jai mbo. Na ja amâ apânga lâ, aku na ja ma aveta vetâja ndia noko kupatea pa na ja njinde, ikura ngua kinzi ngua-tulâja tamâta sijgere lâ pepa tini mine.”

⁸ Miki kalomi ñgere sondo ñga. Lâ zo njinde, tukuja ikeno tu tamâta ma siveta patarawâja kie-kie mine. Andeta Kirisi iporo ngua pa Maro Kindeni mine tu, “Noko tini pwâka jana simbi wa kâpwa kie-kie kinzi tamâta uru sipatarâwa pano, aku noko tini pwâka jana simbi kinzi simomo lâ yââ kulu, wa patarawâja kie-kie jana izavaru kiesaka kâ wa. Noko kundeka jana kelekele rârâni njinde kâ, ande tia.” ⁹ Njinejga Kirisi iporo mine tu, “Maro Kindeni, na ja warakângu amo jai mbo, aku na ja ma aveta vetâja ndia noko kupatea pa na ja njinde.” Mine kala Maro Kindeni ikai patarawâja munjâja njinde piti lâ, ku iveta Kirisi ne patarawâja ipânga kanajo. ¹⁰ Yesu Kirisi iveta ikura Maro Kindeni ne pateâja mine,aku io tamwata karae ilâ itogo patarawâja mine mbwani taitu mai nâ. Aku i ne patarawâja njinde nde izavaru kiesaka ne muso piti ndo lâ kinda rârâni ilonda kalonda.

Kirisi ne patarawâja ikura ndo jana izavaru kiesaka piti kâ

¹¹ Kinzi patarawâja tamâta uru siveta nenzi wurâta ikura zo zo, aku siveta patarawâja lâ mâsi kie taituni mbwaninzi rârâ njinde. Taitu patarawâja mine ikura jana izavaru kiesaka piti kâ, ande tia ndo. ¹² Anja Kirisi, ina patarawâja tamâta mao, ande iveta ne patarawâja mbwani taitu nâ lâ zo taitu,aku patarawâja taitu njinde nde jana izavaru kiesaka piti ikura zo rârâni. Iveta mine lâ, njinejga isajona Maro Kindeni tini pa wia kâ.

¹³ Kala ɻine imo niani ndaina ku io tini ɻana Maro Kindeni ne zo ɻana ionzi ne kazâja tamâta simo i kalo kâ. ¹⁴ Mine kala ɻana i ne patarawâja taitu ɻinde kâ, ande ivetanzi tamâta pinde simo sondo ndo, kinzi ɻinde Maro Kindeni izavaru kiesaka ne muso piti lâ ilonzi kala sipono muli sondo pa i. Aku kinzi ma simo ara mine ku simo nâ.

¹⁵ Aku Koroani Sapâja kala itula ɻgua pwataki pa kinda lâ ɻgua-tulâja tamâta Jeremaia kawa mine nâ. Iporo ɻgua mine tu,

¹⁶ “Maro ɻalae kawa ɻgua ikeno mine; ‘Muli ɻga, naja ma aveta ɻgua pâja kie mine kunzi: naja Maro ɻalae ma angere nanenju ɻgua tukuja rârâni lâ ilonzi kalonzi, ku ma aveta kinzi kalonzi ɻgere sondo ɻana tukuja ɻinde kâ.’”

¹⁷ ɻineŋga Koroani Sapâja iseŋge ɻgua tonge kilo mine tu,
“Naja ma kalonju ɻgere kilo ɻana nenzi kiesaka wa nenzi vetâja soki-soki wa, ande tia ndo.”

¹⁸ Maro Kindeni izavaru kiesaka wa vetâja soki-soki ɻinde piti lâ tininda marumbu lâ. Mine kala wurâta ikeno panzi tamâta tu ma siveta patarawâja kilo ɻana izavaru kiesaka piti kâ, ande tia.

Ara ɻana kinda ma kalonda tawana sondo, aku talâ tamo Maro Kindeni tini laiti

¹⁹ Niŋgu-nambwe wukale, Yesu ipalinji i tamwata see ɻana izavaru nenda kiesaka piti kâ. Mine kala lâ zo ndia kinda takai noja pa Maro Kindeni, ande kinda takura ɻana talâ tamo “Nia Sapâja Ndo” ɻinde ikeno i ne luma ilo, aku sâ tonge ikura tu ipono nzâla pa kinda kâ, ande tia. ²⁰ Yesu imâte lâ, ɻineŋga imandi imo via kilo, aku ɻinde itogo ikai luma sapâja ne lalava matatola ɻinde piti lâ. Aku i ne vetâja ɻinde iveta nzâla wasaseki pa kinda ɻana talâ tamo Maro Kindeni tini laiti. ²¹ Kinda nenda patarawâja tamâta ɻalae imo,aku i uru ikatona samba ne luma sapâja. ²² Mine kala lâ zo ndia kinda ilonda tu talâ tamo Maro Kindeni tini laiti, ande ara ɻana nenda kalo-tawana ma ikeno sondo papa i,aku ara ɻana ma tapile mâsi ɻana ilonda rua-rua kâ. Munja kinda ilonda malia ɻana nenda kiesaka kâ, andeta i izavaru malia ɻinde piti lâ ilonda kalonda lâ. Aku ikai lââ ara ndo ku ipua tininda, kala kinda tapâŋga mbâra-mbâra ndo lâ i nao. ²³ Kinda uru tatula nenda kalo-tawana pwataki panzi tamâta,aku taporo ɻana vetâja ara ɻinde kinda tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta pa kinda. Aku kinda tasama tu Maro Kindeni uru iveta vetâja rârâni i munja ipambwâre tu ma iveta ɻinde. Mine nde ara ɻana kinda ma kalonda tawana kaika ku tao tininda mine ku tamo nâ. ²⁴ Aku ara ɻana kinda rârâni taitu-taitu ma kalonda ɻgere tona ɻana vetâja pinde kinda ma taveta ɻana ipaŋo ninda-nambwe ilonzi kalonzi, ɻana kinzi ma tininzi mwasa panzi tininzi pinde ku siveta kenzi ara panzi. ²⁵ Tamâta pinde nde sipile mâsi ɻana simâ taitu sipasau kunzi ninzi-nambwe kalo-tawana tamâta,aku ɻinde nde ara tia ndo. Miki kasama tu Maro ɻalae ne zo nde imâ ipâŋga laiti lâ. Mine nde ara ɻana kinda taitu-taitu ma taveta wurâta kaika ɻana tapu tini kaika panzi nawalânda pinde.

Kinda ma tapu mulinda pa Maro Kindeni Natu ndimo

²⁶ Miki kaloko ɻga; ambo tamâta tonge ilojo pâri ara mao ɻana Yesu Kirisi kâ,aku ipono muli papa, andeta muli ɻga i tamwata ilo patea tu ma ipaveta kuku kiesaka ne vetâja kilo, ande patarawâja tonge ikeno ɻana izavaru tamâta ɻinde ne kiesaka piti kâ, ande tia. ²⁷ Nzâla taitu nâ ikeno papa tamâta mine. I ma iruru ndo,aku ma indanje Maro Kindeni ne zo ɻana ipare nia panzi tamâta kâ. Zo ɻalae ɻinde nde imâ ipâŋga laiti lâ,aku lâ zo ɻinde yââ mela-mela kaika ɻinde ma ikananzi Maro Kindeni ne kazâja tamâta. ²⁸ Kinda tasama ɻine; munja, ambo tamâta tonge ilanja ipole Mose ne tukuja,aku tamâta rua wa ɻato simora i ne vetâja soki ɻinde ku situla pwataki lâ, ande kinzi tamâta ɻalarjala ma sigera tamâta ɻinde tia ndo. Kinzi ma sipu i pâta imâte. ²⁹ Miki kalomi ɻgere sondo ɻga. Ambo vetâja kie mine ipâŋga panzi tamâta ɻinde silaja sipole Mose ne ɻgua tukuja, ande vetâja kie mana ma ipâŋga pa tamâta ipu muli pa Maro Kindeni Natu, a? Opopo, tamâta ɻinde ma ikai nâna ɻalae tina, ɻana tu Yesu Kirisi ipalinji tamwata see ɻana ikai ɻgua pâja wasaseki ne nzâla piti,aku i see ɻinde izavaru

kiesaka ne muso piti lâ tamâta ñinde ilo. Andeta tamâta ñinde ne vetâja iveta Yesu see ñinde ipânga itogo kelekele sugarai nâm mine. Aku ñinde itogo tamâta ñinde iporo ñgua pavaligija pa Koroani Sapâja, ina wisi-wisi warika.³⁰ Kinda tasama Maro Kindeni kilala, ina muñga iporo mine tu, “Naña warakângu akatona pareja-nia. Naña warakângu nâm ma akatu tamâta nenzi vetâja soki panzi.” Aku i kala iporo ñgua tonge kilo mine tu, “Maro ñjalae simbo nâm ma imandi lâ ñgua nia ku ma itunzi ne tamâta sondo ñana nenzi vetâja kâ.”³¹ Ambo Maro Kindeni Via Tamwata ma ikai kazâja pa tamâta tonge, ande tamâta ñinde ma iruru pâta kanajo.

Kinda ma tamandi kaika ñana nenda kalo-tawana kâ

³² Mine nde ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo ñana zo munjâja kâ. Lâ zo ñinde, miki nemí kalo-tawana ikeno pa Yesu Kirisi, aku Maro Kindeni ne sinâla uru isinalami. Andeta tamâta pinde ilonzi sakamao ñana nemí kalo-tawana kâ kala siveta kenzi sakamao pami, aku miki kakai nâm ñjalae tina. Andeta miki kamandi kaika lâ, aku malia ñinde ñandai ipolemi ñga.³³ Zo pinde kinzi sio miki warakami kamandi lâ tamâta naonzi, ñinenja siporo ñgua pavaligija pami wa siveta vetâja soki pami wa. Añga zo pinde siveta kenzi mine nâm panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta pinde, aku miki kamandi ñana kasukanzi nawalami ñinde kâ.³⁴ Añga zo pinde kinzi sionzi nawalami pinde simo luma sakamao ilo, aku lâ zo ñinde miki kalomi sukâja ku ilomi malia ñananzi nawalami ñinde. Aku lâ zo pinde tamâta pinde sitapa nemí mbaliña rârâni sajemi. Andeta lâ zo ñinde miki ilomi ara ku kandeka nâm, ñana tu miki kasama ñine; nemí mbaliña mao nde keno mo ñai yo. Mbaliña ñinde nde ara ndo ku ipole tâno ñine ne kelekele, ñana tu mbaliña ñinde ma nao tia kâ, ande tia. Ñinde ma ikeno mine ku imo nâm.

³⁵ Mine nde ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo ñana vetâja arara ñinde miki munja kaveta. Miki ma kapile nemí kalo-tawana ndimo. Ambo nemí kalo-tawana ma ikeno kaika, ande muli miki ma kakai kulu ñjalae tina.³⁶ Ara ñana miki ma kamandi kaika, ikura Maro Kindeni ne pateâja mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma iveta kie ara pami, ikura muñga ipa ñgua tu ma iveta mine.³⁷ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Zo laiti lâ ñana i ma imâ kâ. I ma imâ ipânga walele nâm.³⁸ Aku tamâta ea kinzi uru siveta ikura nanengu pateâja mine, ande kinzi ñinde ma simo nanengu tamâta. Kinzi ma kalonzi tawana naña,aku ñana duvi ñinde kâ kinzi ma simo vianzi nâm. Taitu kalojo ñga; ambo tamâta tonge ma ipile ne kalo-tawana, ande naña ma ilonju ara papa i, ande tia.”

³⁹ Taitu kinda ñandai tamâta ñana tapile nenda kalo-tawana kala tasânda zavaruña kulu ñga. Kinda nenda kalo-tawana ikeno kaika lâ, kala takai via mao ñinde marumbu lâ.

11

Kalo-tawana mao nde kilala mine

¹ Ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ikeno mao pa Maro Kindeni, ande i ma isama mine; munjani Maro Kindeni ipa ñgua tu ma iveta vetâja ara pa kinda,aku i ma iveta vetâjanji ndaina rârâni ipânga. Kinda uru tao tiniinda ñana i tu ma iveta mine. Kinda ñandai tamora vetâja ñinde kanajo pwataki lâ matânda ñga, taitu tasama tu sâ tonge ikura tu ipono nzâla ñana vetâja ñinde kâ, ande tia ndo.² Nia ndoyo, timbunda pinde nenzi kalo-tawana ikeno mine nâm pa Maro Kindeni. Mine kala i ilo ara ndo panzi tamâta ñinde.³ Kinda kalonda tawana Maro Kindeni. Mine nde kinda tasama tu nia ndoyo i iporo ñgua,aku i kawa ñgua ñinde ipulanzi samba tava tâno sipânga lâ. Ikai kelekele pinde kinda takura tu tamora lâ matânda tia,aku iveta kelekele rârâni ñine uru tamora lâ matânda.

Abel, Enoko aña Noa, kinzi ñato nenzi kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

⁴ Nia ndoyo, kinda timbunda Abel i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala iveta patarawâja papa i,aku Maro Kindeni ilo ara papa Abel ne patarawâja ñinde. Añga i

tua Kein ne patarawâŋa, ande Maro Kindeni tini pwâka ɻjana. Abel ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni, aku ɻjana duvi ɻjinde kâ ipâŋga tamâta ara ndo lâ Maro Kindeni nao. Maro Kindeni tamwata ilo ara nâ papa Abel ne patarawâŋa rârâni. Abel nde imâte lâ, andeta i ne kalo-tawana ɻjinde uru ipanana kinda ikura zo rârâni.

⁵ Aku kinda timbunda Enoko, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala Maro Kindeni ikai ilâ samba ilo, lâ zo ɻjinde Enoko imo via yo. Kinzi tamâta siroto ɻjana Enoko lee, andeta simora i nao tia, ɻjana tu Maro Kindeni ikai i piti lâ tâno kulu lâ. Aku Maro Kindeni kawa ɻngua ikeno lâ pepa tini mine tu, lâ zo ɻjinde ikai Enoko ikâki ilâ samba ilo tia yo yo, ande Enoko ne vetâŋa nde ara ndo lâ i nao. ⁶ Ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni tia, ande Maro Kindeni ma ilo ara pa tamâta ɻjinde, ande tia ndo. Tamâta ea itu ma ilâ imo Maro Kindeni tini laiti, ande nzâla ikeno mine; i ma kalo tawana tu Maro Kindeni imo, aku i uru iveta kie ara nâ panzi tamâta ea siroto ɻjalae ɻjana i tamwata kâ.

⁷ Aku kinda timbunda Noa, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala Maro Kindeni itu ɻngua kaika papa ɻjana malia tonge ma muli ipâŋga. Mâsi ɻjinde ipâŋga pa Noa tia yo, andeta imege ɻjana Maro Kindeni kawa ɻngua kâ, kala ipa wâŋga ɻjalae tonge. ɻjinenga Noa tavanzi i kaiwa-natu rârâni silâ wâŋga ɻjinde ilo, aku simo ara nâ, sipayaula tia. Noa ne kalo-tawana ɻjinde itula pwataki tu tâno tamâta rârâni nde kiesaka tamwatanzi. Noa ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni, aku ɻjana kalo-tawana ɻjinde kâ ipâŋga tamâta ara lâ Maro Kindeni nao, itogonzi tamâta rârâni uru kalonzi tawana Maro Kindeni mine.

Abraham ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

⁸ Aku kinda timbunda Abraham, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo ɻjinde Maro Kindeni isarawa i, ande Abraham ipono muli pa ɻngua ɻjinde. Ipile ne lawea, aku iyoka ilâ pa tâno tonge Maro Kindeni ipa ɻngua tu ma muli ilua i itogo i tamwata ne tâno mine. Abraham nde izizâla tu i ma ilâ pa nia ndia, taitu i kalo tawana nâ kala ilâ.

⁹ Abraham ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni. Mine kala ilâ imo tâno ɻjinde Maro Kindeni munja ipatea papa, aku imo tâno ɻjinde itogo tamâta lombo mwasina. I uru imo pâla nâ ilo, aku muli, i natu Isaka tava Isaka natu Yakopu, kinzi rua kala simo pâla nâ ilo mine nâ. Maro Kindeni ne ɻngua pâŋya itula pwataki tu i ma tâno ɻjinde ilua Abraham ne vâsa kinzi tona. ¹⁰ Abraham imo itogo tamâta lombo mine, andeta i ilo ara nâ, ɻjana tu io tini ɻjana zo ɻjinde i ma ilâ ipâŋga lâ lawea kaika ɻjinde Maro Kindeni tamwata ipatea tu ma iveta, ɻjinenga ipa kâki lâ ikeno.

¹¹ Aku Abraham kaiwa Sara kala kalo tawana Maro Kindeni. I nde koja lâ, aku i ninja ndo lâ. Andeta Maro Kindeni muŋgani ipa ɻngua tu Abraham ma ipulianzi vâsa rârâ, aku Sara isama tu Maro Kindeni ne ɻngua pâŋya rârâni ma ipâŋga kanajo. Sara i kalo tawana Maro Kindeni, aku ɻjana duvi ɻjinde kâ Maro Kindeni iveta i tu ikura ɻjana ipulianzi ne vâsa, kala Abraham kuku Sara rua natunzi ipâŋga lâ. ¹² Mao nâ, Abraham ne vâsa tonge tia, aku i koja lâ, ne zo laiti ɻjana imâte kâ. ɻjinenga i ne vâsa sipâŋga kambwajenzi. Kinzi kambwajenzi ɻjalae tina, itogo pitu simo samba tini wa paulo ikeno sâwa mine.

¹³ Kinda timbunda ɻjinde nenzi kalo-tawana ikeno mine pa Maro Kindeni lee, ɻjinenga simâte lâ. Lâ zo ɻjinde kinzi simo vianzi lâ tâno kulu, ande Maro Kindeni ne ɻngua pâŋya ɻjinde ɻngandai ipâŋga kanajo panzi ɻjga. ɻjinde itogo matanzi silea ilâ pa ɻngua pâŋya ɻjinde kanajo, andeta kanajo ɻjinde ikeno malawae ndo ɻjananzi. Aku kinzi sindeka nâ ɻjana simora ɻngua pâŋya ɻjinde kanajo. Kinzi siporo tu, “Maka nde kamo malawae ndo ɻjana nema tâno mao ɻjinde kâ. Maka kamo tâno ɻjine katogonzi tamâta lombo mine.” Kinzi siporo ɻngua kaŋa mine, andeta mainzi tia. ¹⁴ Tamâta ea kinzi siporo ɻngua kaŋa mine, ande ɻngua ɻjinde itula pwataki tu kinzi uru sio tininzi ɻjana zo muli ɻjinde kinzi ma sikai warakanzi nenzi tâno mao. ¹⁵ Ambo kinzi ma ilonzi tu sitaulo silâ pa tâno singa munja sipile ɻjinde, ande nzâla ikeno. ¹⁶ Taitu kinzi ilonzi tu sitaulo silâ pa nenzi tâno singa ɻjinde, ande tia. Kinzi ilonzi ndo tu ma sikai tâno ɻjinde ikeno samba ilo,aku tâno ɻjinde nde ara ndo, ipole tâno singa ɻjinde. Kinzi tamâta ɻjinde uru siporo pa Maro Kindeni mine tu, “Noko nde maka nema Maro Kindeni”, aku i mai ɻjana nenzi ɻngua ɻjinde kâ ande tia, ɻjana tu iveta lawea tonge panzi lâ, ɻjana ma silâ simo ɻjinde.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo ñinde Maro Kindeni ikai samâja papa ku ipai tu, “Noko ma kupu noko natu taituni Isaka pâta imâte, itogo patarawâna pa naja mine”, ande Abraham imandi ñana ipono muli pa Maro Kindeni kawa ñgua ñinde kâ. Mungani Maro Kindeni ipa ñgua kuku Abraham ku ipai tu, “Noko ne vâsa ñinde rârâni ma sipânga lâ Isaka natu-timbu nâ”. Andeta Abraham ne kalo-tawana igagati i ilo, kala imandi ñana ipu natuni ndaina pâta imâte kâ. ¹⁹ I ilo patea tu ambo Isaka ma imâte, ande Maro Kindeni ikura ñana ipanjo i imo via kilo. Mine kala kinda takura ñana tasia ñgua mine tu, “Abraham ikai natu taulo imâ kilo lâ mateja nianzi.”

Isaka, Yakopu anja Yosepe, kinzi yato nenzi kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

²⁰ Aku kinda timbunda Isaka, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala itu nzâmbé panzi i natu Yakopu ku Iso rua, ñana vetâja ndia ma muli ipânga panzi rua kâ.

²¹ Aku Yakopu i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala imo lee zo laiti ñana imâte kâ, ñinenga itu nzâmbé panzi i natu Yosepe natu tamâne rua. I imarerea ne tukâla ñana yokâja kâ tini, aku ipanea Maro Kindeni.

²² Aku Yakopu natu Yosepe, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala imo lee ne zo laiti ñana imâte kâ, ñinenga itula ñgua pwataki ñana zo muli ñinde Isrel ñgu ma sipile Isip tâno ku siyâti silâ. Aku iporo ñgua tukuña panzi tu lâ zo ndia kinzi ma sipile Isip tâno, ande kinzi ma sikai i tuka iyoka kunzi silâ, ñinenga ma sikea lâ tâno tonge.

Mose ne kalo-tawana ikeno pa Maro Kindeni

²³ Aku kinda timbunda Mose tina-tama, kinzi rua kala kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo ñinde Mose tina ipagugua ipânga lâ, ande tina-tama rua sivea i ikura nzimona ñato lâ. Kinzi rua simora i tu lâlû ara ndo, aku ñandai siruru ñana sitoto Isip ñgu nenzi koipu ñalae ne ñgua. *

²⁴ Aku Mose, i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo ñinde itumbu ipânga ñalae lâ, ande i tini pwâka tu kinzi ma sipatu i ja tu, “Isip nenzi Koipu Ñalae timbu”. ²⁵ I ilo patea tu ambo i ma ikale malia kunzi Maro Kindeni ne ñgu, ande ñinde ma ara. Isama tu kiesaka ne ndekâja uru ikeno ikura zo mbwana-mbwana nâ,aku i tini pwâka tu ipono muli pa kiesaka ne vetâja kâ. ²⁶ I kalo tawana tu Maro Kindeni ma muli isupwa Kirisi imâ,aku i kalo ñgere tona ñana kulu ara ñinde Maro Kindeni ma muli ilua i tamwata. Mine kala i ilo patea tu ambo i ma ikai manjeti ñana i ne kalo-tawana ñinde kâ, ande ñinde ma ara ndo, ipole mbalinja wa singâra arara rârâni ikeno lâ Isip tâno ñinde. ²⁷ Mose i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala lâ zo ñinde ipile Isip tâno ku ilâ, ande iruru ñana Isip nenzi koipu ñalae ne wisi-nâna kâ, ande tia. Ñinde itogo Mose mata imora Maro Kindeni, inani uru imo paveâja nâ ñana kinda tamâta. Mine kala ipono muli sondo pa nzâla ñinde Maro Kindeni ipatea papa. ²⁸ Mose i kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala ipanjo Isrel ñgu nenzi ilo-kalo ñana ma sika kâja-nuja, ñinenga ma sivala “lama” seenzi lâ nenzi luma taitu-taitu ne nzâla tini. Isama tu ambo ma siveta mine, ande ajelo ñana ipunzi lâlû tamâne nzâla-kulu kâ ma ingenge ñanananzi Isrel nenzi lâlû tamâne nzâla-kulu.

Kinzi Isrel ñgu timbunzi rârâ nenzi kalo-tawana kala ikeno kaika mine nâ

²⁹ Pa zo ñinde, kinzi Isrel ñgu tamâta kala kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala kinzi soka mâsa-mâsa simbwaliu Tâi Ñiji silâ. Taitu lâ zo ñana Isip nenzi zugu tamâta sitogo tu soka Isrel ñgu mulinzi simâ, ande tâi ipatukunzi rârâni simbwatuke kala sipamateteu marumbu lâ.

³⁰ Kinzi Isrel tamâta kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala zo tonge kinzi soka silâ singe Jeriko lawea ne ñgumbi ñalae ikura kari lima kanajo rua lâ. Ñinenga ñgumbi ñinde nde iyauru bururu ndue.

³¹ Aku Rahap, ina munja imo nzâla taine, ande i kala kalo tawana Maro Kindeni. Mine kala isukanzi Isrel tamâta rua ñinde munja soka paveâja nâ simâ ñana simora taine ne

* 11:23: Isip nenzi koipu ñalae ne tukuña kaika ikeno mine; ambo Isrel ñgu taine tonge ma ipagugua natu ipânga, ambo tu tamâne, ande ma sипu pâta imâte.

lawea njinde kâ. I ne vetâja njinde nde ara nâ. Mine nde muli, lâ zo njinde Isrel sipunzi tamâta njinde munga sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ande kinzi njandai sipu Rahap ñga.

³² Kala ñine na ja ma atula ñgua ñalae ñana timbunda nenzi kalo-tawana kâ, ande ma tia. Ambo na ja ma atapâri tapârija luandondo ñananzi Gideon wa Barak wa Samson wa Jepta wa Daviti wa Samyuel wa kinzi ñgua-tulâja tamâta wa, ande njinde ma ipole zo.

³³ Tamâta njinde rârâni nde kalonzi tawana Maro Kindeni. Mine kala kinzi pinde sipara kaika kunzi koipu ñalajala nenzi zugu tamâta lee sipolenzi lâ, ñinenga sikai poe sondo panzi ñgu njinde. Kinzi siveta ikura Maro Kindeni munja ipatea panzi mine. Mine kala iveta kie ara nâ panzi, ikura munja ipa ñgua tu ma iveta mine. Anja timbunda pinde nde sipono mbwâmbwa saka “leve” kawanzi, kala mbwâmbwa njinde sikura tu sikanzi, ande tia. ³⁴ Kinda timbunda pinde nde sipupu yââ mela-mela ñalae tina imâte lâ. Anja pinde nde sikâwa pwapwataki silâ, kala zugu tamâta sikura tu sipunzi pâta simâte kâ, ande tia. Kinzi pinde nenzi walo kaika tia, andeta muli ñga sikai walo kaika lâ tininzi ku sipânga tamâta kaika ndo lâ paraja ilo. Kinzi tamâta njinde sijaranzi lawea pinde nenzi zugu tamâta sikâwa pwapwataki silâ. ³⁵ Kinzi taine pinde natunzi simâte lâ, ñinenga Maro Kindeni ipajonzi simandi simo vianzi kilo, ku sitaulo silâ panzi tinanzi kilo. Anja timbunda pinde simâte lâ luma sakamao ilo. Kinzi zugu tamâta sizavarunzi tamâta njinde ndo lâ,aku sipainzi tu, “Ambo miki ma kapu mulimi pa Maro Kindeni, ande ma kayautemi piti kayâti kalâ”. Andeta kinzi njandai sipu mulinzi pa Maro Kindeni ñga. Kinzi ilonzi patea tu ambo ma simâte, ande kinzi ma muli simandi simo vianzi kilo, aku ma sikai nenzi via ara ndo lâ samba lawea. ³⁶ Kinda timbunda pinde sikai nâna mine; nenzi kazâna tamâta siporo ñgua pavaligina panzi wa sipalilinzi wa. Anja pinde nde sikai nâna mine; nenzi kazâna tamâta sipa wâlo kaika lâ tininzi ku sionzi lâ luma sakamao ilo. ³⁷ Kinzi kazâna tamâta sisianzi timbunda pinde lâ mira simâte, aku sivenzi pinde kambwajenzi utu mo rua. Aku sikai pila ñjana kazâna kâ ku sisowenzi pinde simâte. Anja kinda timbunda pinde nde sikai nâna mine; nenzi pasawaja ara tonge tia, kala sikai lama wa meme karaenzi silelea lâ kambwajenzi itogo lalava mwasina, ñinenga soka tava manjeti nâ silâ. Kinzi simo sugarai ndo, aku nenzi kazâna tamâta siveta kenzi sakamao ndo panzi ñjana nenzi kalo-tawana kâ. ³⁸ Kinzi njinde uru soka potomule silâ wa simâ wa, sitogonzi tamâta nenzi tâno tonge tia. Kinzi sipavea warakanzi lâ nia bilimu wa nia tuu wa, aku sikeno lâ ñgânza ilo wa wewe ilo wa. Miki kaloko ñga; kinda timbunda njinde rârâni nenzi kalo-tawana ikeno sondo ndo pa Maro Kindeni. Mine kala kinzi nde tamâta ara ndo, sipolenzi tâno tamâta rârâni.

³⁹ Kinda timbunda njinde rârâni kalonzi tawana Maro Kindeni, aku i ilo ara ndo panzi. Taitu lâ zo njinde kinzi simo vianzi lâ tâno kulu, ande kinzi njandai simora vetâja ara njinde Maro Kindeni munja ipa ñgua tu ma iveta panzi. ⁴⁰ Ñjana tu mungani Maro Kindeni ilo patea tu i ma muli iveta vetâja ara ndo tonge pa kinzi wa kinda wa. I ilo tu lâ zo ndia kinzi tamâta mungâna njinde nenzi via ma ipânga ara ndo, ande kinda nenda via kala ma ipânga ara lâ zoni ndaina.

12

Ara ñjana kinda ma talea ndindi nâ ilâ pa Yesu

¹ Kinda timbunda njinde nenzi kalo-tawana nde kaika ndo, aku lâ zo njine kinzini simandi ku singe kinda mbwaliu lâ, itogo take-take ñalae tina mwasina. Ñjinde itogo kinda tamandi ñjana tapalilu tapopole, aku kinzi simandi ñjana simora nenda palilunja kâ. Mine nde ara ñjana kinda ma tatambira kelekele malia ndia rârâni uru itawa kinda ndue, aku tapile kiesaka njinde uru ilita kinda kaika tona. Aku ara ñjana kinda ma ilonda kaika ku naonda sondo tapalilu talâ pa keri njinde Maro Kindeni munja ipatea pa kinda.

² Kinda ma talea ilâ wa imâ wa pa nzâla ñgaje-ñgarje, ande tia. Ara ñjana kinda ma talea ndindi nâ ilâ pa Yesu simbo nâ, ñjana tu ina munja ikai nzâla piti lâ ilonda kalonda ñjana ma kalonda tawana i. Aku i uru isuka nenda kalo-tawana njinde tu ipânga kaika tona. Munja, lâ zo njinde Yesu imo tâno kulu, ande isama mine tu ambo i ma ipono muli sondo

nâ pa vetâja ndia Maro Kindeni ipatea papa, ande muli i ma imo ara ndo tava ndekâja ñalae. I ilo patea mine, aku ñana duvi ñinde kâ imandi kaika ku ikai nâna lee ñinenja imâte lâ kâi popole tini. Taitu i ñandai ilo malia ñana ikai materja kie mine ne manjeti ñga. Kala zo ñine isajona Maro Kindeni tamwata tini pa wia kâ.

Maro Kindeni uru itu kinda sondo

³ Miki kalomi ñgere sondo ñga. Muñga kinzi kiesaka tamwatanzi wisinzi nâna ndo pa Yesu ku sikai kazâja ñalae tina papa, andeta imandi kaika ndo. Ambo miki ma kalomi ñgere ñana i ne vetâja ñinde kâ, ande ñinde ma ipu tini kaika pam, aku miki ma kambariri ku kapile nemi kalo-tawana, ande tia ndo.

⁴ Mao nâ, kinzi kiesaka tamwatanzi uru sikai kazâja ñalae tina pam ñana nemi kalo-tawana kâ, kala miki kamo paraja ilo; andeta miki seemi ñandai ipâñga lâ ñga. ⁵ Tiambo miki kalomi kapa ñana ñgua ñinde muñga Maro Kindeni iporo pam ñana ipu tini kaika pam, a? Miki nde kamo i natu wukale; mine kala iporo tu,

“Naña natungu, ambo Maro Ñalae iveta vetâja tonge pano ñana itu noko sondo kâ, ande ara ñana noko ma kalo ñgere sondo ñana vetâja ñinde ne duvi kâ. Ambo imbitano wa ileleano wa, ande noko ma ilo malia koja ñana ñinde kâ ndimo.

⁶ Ñana tu ambo Maro Ñalae tini mwasa pa tamâta tonge, ande i ma itu tamâta ñinde sondo. Mao nâ, tamâta ea kinzi ipateanzi tu ma simo i natu wukale, ande i nâna ilanzi tamâta ñinde rârâni ñana itunzi sondo kâ.”

⁷ Ambo Tamânda Maro Kindeni ma iveta kie mine pa miki,aku ñinde iveta malia pam, ande miki ma kamandi kaika, ñana tu iveta kie taituni pa miki itogo tamâta iveta pa natu mine. Tiambo tamâta tonge tini pwâka ñana itu i natu sondo kâ, tiya? Tia ndo. ⁸ Miki kalomi ñgere sondo ñga. Maro Kindeni uru itunzi i natu wukale rârâni sondo. Ambo i ma iveta mine tia pa tamâta tonge, ande ñinde itula pwataki tu tamâta ñinde imo itogo nzâla tamâta natunzi mine,aku i ñandai Maro Kindeni natu mao ñga. ⁹ Miki kalomi ñgere sondo ñana kinda tamânda kinzi lâ tâno ñine kulu, kinzi ñinde uru situ kinda sondo. Kinda tamege ñananzi tamâta ñinde,aku uru tasuka ñanzi kâki tona. Mine nde ara ñana kinda ma tamege ndo ñana Tamânda Maro Kindeni kâ, ina imo samba ilo, ku tapatawa warakânda tininda lâ i nao. Ambo kinda ma taveta mine, ande kinda ma tamo viânda nâ. ¹⁰ Kinda tamânda kinzi lâ tâno ñine kulu muñga situ nenda mâsi wa vetâja sondo ikura zo mbwana-mbwana nâ, ikura warakanzi nâ nenzi ilo-kalo mine. Arja Maro Kindeni uru itu kinda sondo ñana ivila kinda mao nâ, ñana ma tapâñga sondo ndo, itogo i imo mine. ¹¹ Lâ zo ndia tamâta tonge nâna ilua natu ñana itu i sondo kâ, ande natu ñinde ñandai indeka ñana ñinde kâ. Nâna ñinde iveta i ilo malia nâ. Andeta muli, ambo kinda ma tapanâna sondo ñana nâna ñinde kinda takai ñana nenda vetâja soki kâ, ande kinda ma takai kulu ara ndo. Kulu ñinde nde mine; kinda ma tamo tamâta sondo ndo lâ Maro Kindeni nao,aku ma tamo tava wisinda pisi nâ.

Kinda ma tapakatona sondo nâ

¹² Mine kala miki kaloko ñga; ambo noko mbau tonge marenja ku imo itâtâra nâ, ande ara ñana noko ma kusuka mbau ñinde kâki ñana iveta vetâja ara kilo kâ. Ambo noko kie tonge itogo imâte lâ ikeno nâ, ande ara ñana noko ma pwisi kaika, ¹³aku pwoka lâ vetâja ara ne nzâla nâ. Ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ikeno kaika tia, ande ñinde itogo induke ku iyoka sakamao. Ambo miki ma kamandi kaika tia, ande tamâta ñinde ma ipayaula ndo. Andeta kaloko ñga; ambo miki ma kamandi kaika, ande tamâta ñinde ne kalo-tawana ma ipâñga sondo kilo.

¹⁴ Miki ma kamakâsa ñana kamo tava ilomi kalomi pisi nâ kunzi tamâta rârâni,aku kamakâsa ñana kamo tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao tona, ñana tu kinzi tamâta sondo simbonzi nâ ma sikura tu simo kuku Maro Ñalae. ¹⁵ Miki kapakatona sondo ñga. Tia ma nawalami tonge ipu muli pa Maro Kindeni, ina wisi-wisi warika. Ambo nawalami tonge imo ñginimi tava ilo makisa, ande ñinde ma ara tia ndo, ñana tu tamâta ñinde ne

ilo-kalo soki njinde ma inzarere ilâ ku ma iveta miki rârâ kapânga ilomi muso ndo lâ Maro Kindeni nao.

¹⁶ Ambo miki nawalami tonge ma ipalulua tini potomule, ande njinde ma ara tia ndo. Aku mine nâ, ambo imege ïana Maro Kindeni tia, ande njinde ma ara tia ndo. Muñga, kinda timbunda Isaka natu Iso ïandai imege ïana Maro Kindeni ïga. Iso nde Isaka natu nzâla-kulu kâ, kala tama ne kelekele rârâni nde i ne tona. Andeta zo tonge putole ipu, kala ipile njinde ïana ika kondo taitu nâ. ¹⁷ Miki kasama tu muli, Iso ilo tu i tama Isaka ma itu nzâmbe papa i ïana ikai kelekele arara njinde kâ. Andeta Isaka iveta mine tia. Iso ita pâta ïana ikai kelekele njinde kâ, andeta nzâla tonge ikeno ïana ikai nzâmbe kâ, ande tia.

Kinda tamâ tapânga Jerusalem lawea tini laiti, lawea njinde ikeno samba ilo

¹⁸ Nia ndoyo, kinzi Isrel ïgu silâ simo Sinai Tuu tini laiti. Njinde nde tâno ne tuu tonge, ikura ïana kinzi simora ku sitajo lâ mbalaunzi. Lâ zo njinde, kinzi simora yââ ïhalae tina ikeno tuu njinde tini tava kondoma ïhalae ndo. Anja lawea iyoka kaika lâ. ¹⁹ Aku silojo tando ita, ku silojo kawa ïgua tonge ne sarawâna imâ panzi tona. Kinzi silojo ïgua njinde lâ, aku siruru pâta. Mine kala sipai Mose tu, “Maka tinima pwâka tu kaloko ïgua kaja mine kilo.” ²⁰ Kinzi siruru ndo ïana ïgua njinde Maro Kindeni iporo panzi. I nde iporo mine tu, “Ambo tamâta tonge tâku simbi tonge ma imâ laiti ku itaço tuu ïnne tini, ande miki ma mira nâ kasia i pâta imâte.” ²¹ Kinzi simora mâsi njinde, aku siruru pâta kanajlo. Aku Mose kala iruru mine nâ ku iporo tu, “Naşa tiningu ruru ïhalae tina”.

²² Anja miki ïandai kamâ kapânga tuu mine tini laiti ïga. Miki nde kamâ kapânga Saion Tuu tini laiti,aku kapânga Maro Kindeni Via Tamwata ne lawea Jerusalem ikeno samba ilo. Kinzi aŋelo kambwarjenzi ïhalae ndo nde sipasau lâ simo lawea njinde tava ndekârja nâ. ²³ Aku miki kamâ kapânga pa Maro Kindeni ne tamâta nenzi pasauŋa. Kinzi nde simo sitogo i natu nzâla-kulu kâ mwasina,aku Maro Kindeni ingere tamâta njinde ïanzi lâ pepa ikeno samba lawea njinde tini marumbu lâ. Miki kamâ kapânga Maro Kindeni tini laiti lâ, inani ma muli ipare nia panzi tamâta rârâni ïana nenzi vetârja kâ. Aku miki kamâ kapânga pa kinzi tamâta pinde, kinzi njinde muñga siveta vetârja ara lâ tâno kulu, ïnjenja simâte, kala ïnne sipârja tamâta ara ndo lâ Maro Kindeni nao. ²⁴ Miki kamâ kapânga pa Yesu lâ, inani ikai nzâla piti pa Maro Kindeni tu ma iveta ïgua pâja wasaseki kunzi tamâta. Aku miki kamâ kapânga pa see njinde Yesu muñga ipalirji ïana ivila kinda kâ,aku i see njinde ipole see njinde timbunda Abel nanayoni ipalirji lâ.*

Kinda ma tapu mulinda pa Maro ïhalae kawa ïgua ndimo

²⁵ Miki kapakatona sondo ïga; miki ma kapu mulimi pa Maro ïhalae kawa ïgua ndimo. Nia ndoyo, Mose itula Maro Kindeni kawa ïgua panzi Isrel ïgu, andeta sipono tajjanzi ïana ïgua njinde kâ. Mose nde tamâta nâ, andeta muli ïga kinzi tamâta njinde sikura tu sikâwa pa nia ïganje ku sipavea ïana nenzi kiesaka njinde ne pareja-nia kâ, ande tia. Mine kala miki kalomi ïgere sondo ïga. Zo ïnne Maro ïhalae tamwata itu ïgua kaika pa kinda,aku i imo samba ilo. Ambo kinda ma tapu mulinda papa i, ande kinda ma takura tu takâwa ïana nenda kiesaka njinde ne pareja-nia mâsi mana, a? Kinda ma takura tia ndo.

²⁶ Lâ zo munjârja njinde, Maro Kindeni kawa ïgua iririyo tâno marumbuni lâ. Taitu kala ïnne i ipa ïgua mine tu, “Zo tonge kilo naşa ma aveta tâno ririjo ïhalae tina. Andeta tâno nâ ma ririjo tia; naşa ma aririjo samba tona.” ²⁷ Maro Kindeni iporo ïana “zo tonge kilo”,aku ïgua njinde itula pwataki tu lâ zo muli njinde, ande i ma izavarunzi kelekele rârâni munja ipulianzi njinde,aku ma naonzi tia lâ. Anja kelekele ndia ipatea tu ma izavaru tia, ande kelekele njinde nâ ma simo.

²⁸ Lâ zo muli, kinda ma takai koipu kuku Kirisi mine ku tamo nâ,aku sâ tonge ma ikura tu iririyo njinde, ande tia. Mine nde ara ïana ma kawânda ndanje pa Maro Kindeni ku tapanea i sondo, itogo i tamwata ipatea tu ma taveta mine. Ara ïana kinda ma tasuka i

* 12:24: Yesu see itula Maro Kindeni ne tini-mwasa kilala pwataki, anja Abel see itula tamâta nenzi wisi-nâna kilala pwataki.

ŋa kâki ku tamege ŋana i kâ. ²⁹ ɻana tu ŋgua ŋine nde mao kanaŋo: “Kinda nenda Maro Kindeni nde itogo yââ kaika ŋalae tina ɻana izavaru kelekele kâ”.

13

Kinda taitu-taitu ma tininda mwasa nâ panzi kalo-tawana tamâta

¹ Ara ɻana miki taitu-taitu ma tinimi mwasa ndo panzi nawalami kalo-tawana tamâta, ikura miki uru kaveta mine. ² Aku lâ zo ndia tamâta lombo ma simâ pa nemi lawea, ande miki ma kalomi ŋgere sondo ku kakainzi simo nemi luma ilo. Miki kasama tu munja, tamâta pinde sikainzi tamâta lombo pinde ku sionzi simo nenzi luma ilo ɻana sikatonanzi kâ. Kinzi situ tamâta lombo ŋinde nde tamâta nâ, andeta kinzi ŋandai tamâta ŋga; kinzi nde ajelo. ³ Miki ma kalomi sukâŋa ɻananzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta ŋinde simo luma sakamao ilo. Miki ma kalomi sukâŋa lâ vetâŋa kie taituni itogo miki warakami kamo luma sakamao ŋinde ilo kunzi. Nenda kazâŋa tamâta uru siveta kenzi sakamao panzi nawalânda pinde, ande miki ma kalomi sukâŋa ɻananzi lâ vetâŋa kie taituni itogo kinzi siveta kenzi sakamao pa miki warakami mine.

⁴ Kinda tamâta nenda pakâeŋa nde vetâŋa ara ndo. Mine nde miki tamâta ea kakâe lâ, ande miki ma kakatona nemi pakâeŋa ŋinde sondo ndo, ɻana ŋinde ma ikeno mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. Miki kasama tu Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta ea siveta mâsi sakamao kaja-kaja ɻana sipalulua tininzi potomule kâ. ⁵ Miki ma ilomi ŋalae koŋa ɻana kagona mbaliŋa kâ ndimo. Ara ɻana miki ma kaporo lâ warakami ilomi tu, “Kelekele ndia kala naŋa akai lâ, ande ŋinde ikurana”. ɻana tu Maro Kindeni munja iporo ŋgua mine tu,

“Naŋa ma akatonami ikura zo rârâni. Naŋa ma apilemi kamo kaa nâ, ande tia ndo”.

⁶ Mine kala kinda takura tu tamandi kaika ku taporo mine tu,

“Maro ɻalae nde nanengu Pavilâŋa Tamwata. Mine kala naŋa ma aruru tia ndo, ɻana tu kinzi tamâta sikura ɻana siveta vetâŋa soki pa naŋa, ande tia.”

Kinda ma mainda ɻana nenda kalo-tawana kâ ndimo

⁷ Ara ɻana miki kalo-tawana tamâta ma kalomi ŋgere ɻananzi tamâta ŋinde munja sikai poe pam. Kinzi tamâta ŋinde munja situla Maro Kindeni kawa ŋgua pam. Ara ɻana miki ma kalomi ŋgere sondo ɻana vetâŋa rârâni siveta ŋinde, lâ zo ŋinde kinzi simo vianzi yo. Aku ara ɻana miki ma kao nemi kalo-tawana ilâ sondo pa Maro Kindeni, ikura nenzi kalo-tawana mine. ⁸ Yesu Kirisi i ɻana ipalele kâ, ande tia ndo. Vetâŋa ndia iveta lâ zo muŋgâŋa, ande i uru iveta vetâŋa kie taituni lâ zo ŋine wa lâ zo muli-muli wa.

⁹ Mine nde miki ma kapaloŋo pa ŋgua kaja-kaja ndimo, ɻana tu ŋgua ŋinde ma izavaru ilomi kalomi ku iveta miki kalomi kapa ɻana Maro Kindeni ne nzâla kâ. Ara ɻana Maro Kindeni ne wisi-wisi simbo nâ ma ipu tini kaika pa ilonda kalonda. Anŋa ŋgua tukuŋa kiri-kiri ɻana kâŋa-nunja kâ nde ikura tu ipu tini kaika mine pa kinda, ande tia. Ambo tamâta tonge ma ipaveta kuku ŋgua tukuŋa kie mine, ande ŋinde ikura tu ivila i, ande tia. ¹⁰ Kinda nenda patarawâŋa kie tonge imo, aku patarawâŋa ŋinde ikura tu ivilanzi patarawâŋa tamâta ŋinde uru siveta wurâta lâ Juda nenzi luma sapâŋa ilo, ande tia.

¹¹ Patarawâŋa tamâta nenzi tamâta ɻalae uru iveta patarawâŋa tonge mbwani taitu nâ ikura mbwera mbwera. I uru ikai lama wa bulmakao seenzi ku ilâ pa luma sapâŋa ne “Nia Sapâŋa Ndo”, ŋineŋga iveta patarawâŋa ɻana izavaru kiesaka piti kâ. Anŋa simbi ŋinde karae nde sikai siyâti simomo lâ yââ kulu lâ lawea ŋgane kana lâ. ¹² ɻana duvi ŋinde kâ, ande Yesu kala imâte nia yo lâ lawea ɻalae ne ŋgumbi ŋgarje, ɻana i tamwata see ma izavaru kiesaka ne muso piti lâ tamâta ilonzi kalonzi. ¹³ Mine nde ara ɻana kinda ma tayâti talâ pa Yesu lâ lawea ŋgane, ku takai manjeti itogo i munja ikai mine. ¹⁴ Kinda tasama tu nenda lawea mao ŋandai ikeno tâno ŋine kulu ŋga. Taitu kinda uru tao tininda ɻana lawea tonge ma ipâŋga lâ zo muli kâ.

¹⁵ Mine nde ara ɻana kinda ma tasuka Maro Kindeni ja kâki ikura zo zo. Yesu iveta nzâla pa kinda ɻana ma tapanea Maro Kindeni,aku paneâŋa ŋinde ma ikâki papa i itogo

nenda patarawâja mwasina. ¹⁶ Ambo miki nawalami pinde simo kaa nâ, nenzi kelekele tia, ande ara ȱana miki ma kaveta kemi ara panzi ku kavilanzi lâ nemi kelekele pinde. Miki ma kalomi kapa ȱana kaveta mine kâ ndimo, ȱana tu Maro Kindeni ilo ara ndo ȱana patarawâja kie mine.

Maro Kindeni i ȱana iveta kinda tamo ara kâ

¹⁷ Miki nemi poe tamâta kinzi nde uru sikatonami sondo ikura zo rârâni. Kinzi sisama mine tu muli ȱga, kinzi ma sipatula warakanzi pa Maro Kindeni ȱana wurâta rârâni munja siveta ȱinde. Mine nde ara ȱana miki ma kapono muli sondo pa kawanzi ȱguu ku kamo kalonzi nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi ma ilonzi malia tia. Kinzi ma sindeka nâ ȱana siveta nenzi wurâta ȱinde. Ambo kinzi ma sikatona miki tava ilonzi malia, ande ȱinde ma ivilami tia.

¹⁸ Ara ȱana miki ma kano kaika pa Maro Kindeni tu ma isuka maka. Maka kapasama tu iloma kaloma ikeno mbâra-mbâra ndo lâ i nao, aku maka iloma tu kaveta vetâja ara nâ ikura zo rârâni. ¹⁹ Naþa ilonju ndo tu miki ma kano pa Maro Kindeni tu ivila naþa ku walele nâ io naþa ataulo amâ pami kilo.

²⁰ Kala ȱine miki kakai Maro Kindeni ne nzâmbe mine; nenda Maro ȱhalae Yesu, ina kinda lama ȱguu nenda katonâja ara, ande ipaliþi tamwata see ku imâte ȱana iveta Maro Kindeni ne ȱguu pâja wasaseki ipâنجa kanaþo, aku ȱguu pâja ȱinde nde ȱana marumbu kâ, ande tia ndo. Mine kala Maro Kindeni, ina wisi-pisi warika, ipaþo i lâ mateþa nianzi imo via kilo. ²¹ Maro Kindeni ne pavilâja imâ pami ku ivilami ȱana kaveta vetâja rârâni ipatea pami ȱinde. Aku ina io Yesu Kirisi ne walo kaika imâ ilonda kalonda, ȱana tamo sondo lâ i nao, ikura i ilo papa mine. Kinda nenda paneâja ilâ pa Yesu Kirisi ikura zo zo, ma tasuka i ȱa kâki mine ku tamo nâ. Mao.

Wisi-ara ne ȱguu pinde

²² Niþgu-nambwe wukale, naþa ilonju tu miki ma katambira tanjami sondo ȱana ȱguu rârâni aþgere lâ pepa ȱine tini. Naþa aþgere ȱguu ȱine ȱana ipu tini kaika pa ilomi kalomi,aku aþgere ȱguu ȱhalae koja tia.

²³ Naþa ilonju tu miki ma kasama ȱine; ninda-nambwe Timoti, ande sikai pitî lâ luma sakamao ilo iyâti ilâ lâ. Ambo i ma imâ ipâنجa pa naþa walele nâ, ande maka rua ma kamâ kamora miki.

²⁴ Maka kano pami tu kaporò kawama kari ara panzi nemi poe tamâta rârâni,aku ilâ panzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni tona. Aku kinzi kalo-tawana tamâta simo Itali tâno ȱine kala kawanzi kari ara pami tona.

²⁵ Maro Kindeni ne wisi-wisi imo ku miki rârâni.

YAMESI

Pepa Yamesi iñgere panzi kalo-tawana tamâta

Yamesi nde Yesu tai (Matai 13:55, Galesia 1:19), aku imo poe tamâta panzi kalo-tawana tamâta simo Jerusalem lawea (Pâri Tamâta 12:17, 21:17-18). Ingere ñgua ñine ilâ panzi Juda tamâta ñinde kalonzi tawana Yesu Kirisi ñinenja sikai nâna ñana, kala sikâwa pwapwataki silâ kala simo piti piti lâ tâno pinde. Yamesi itula ñgua arara ñana vetâja pinde kinda kalo-tawana tamâta ma tapaveta kuku. Iporo tu ambo nenda kalo-tawana ñandai igagati kinda ñana taveta vetâja ara pinde ñga, ande nenda kalo-tawana nde mao tia. Kinda ma tapakatona kawânda ñgua sondo ndo, ku ma tapatawa tininda ku takai noja pa Maro Ñalae.

¹ Naña Yamesi, naña amo Maro Kindeni kuku Yesu Kirisi rua nenzi wurâta tamâta. Naña arjere ñgua lâ pepa ñine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta lâ Isrel ñgu sajao kanañomi rua, miki ñinde kala munja kapile nemi lawea tina,aku kalâ kamo pwapwataki lâ tâno pinde. Naña aporo kari ara pa miki rârâni.

Malia kie-kie uru isuka kinda ñana tamandi kaika kâ

² Niñgu-nambwe wukale, ambo malia kie-kie ma ipânga pa miki ñana ikai samâja pamî, ande ara ñana miki ma kaporø ñgua lâ warakami ilomi mine tu, “Naña ma andeka pâta.” ³ Miki kasama tu ambo vetâja tonje ma ipânga ñana ikai samâja pa nemi kalo-tawana kâ, ande vetâjanî ndaina isukami ñana kamandi kaika ku kakale malia ndia rârâni. ⁴ Aku ara ñana miki ma kamandi kaika mine nâ ku kakale nemi malia ikura zo rârâni. Ambo nemi kalo-tawana ma ikeno kaika mine ku imo nâ, ande miki ma kamo kalo-tawana tamâta sondo ndo, ikura Maro Kindeni ne pateâja mine,aku miki ma kakura ndo ñana kapono muli papa i.

Ambo tamâta tonje iroto ñana ilo-kalo ara kâ, ande ara ñana i ma ikai noja pa Maro Kindeni nâ

⁵ Ambo tamâta tonje lâ miki ñginimi iroto ñana ilo-kalo ara kâ, ande ara ñana i ma ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ilo-kalo ilua i. Ambo tamâta ñinde iveta mine, ande Maro Kindeni ma ipalonjo pa i ne noja. Ñana tu Maro Kindeni uru kelekele arara kie-kie ilanzi tamâta rârâni,aku i ñandai tini pwâka ñananzi ku imbitanzi ñana nenzi noja ñga. ⁶ Taitu ara ñana tamâta ñinde ma kalo tawana kaika munja lâ ñga, ñinenja ikai noja pa Maro Kindeni. Ambo tu i ilo rua-rua kala iporo pa tamwata mine tu, “Tiambo Maro Kindeni ma ipalonjo pa nanergu noja ku ilo-kalo ara ilua naña, tiya?”, ande ñgua kanya mine nde ara tia. Tamâta ea ilo rua-rua mine, ande i itogo tâi ne kâla ñinde lawea ikai kâki ku imbwa potomule mine. ⁷ Ambo tamâta mine itu Maro Ñalae ma sâ tonje ilua i, ande i ne ilo-kalo ñinde nde soki ndo, ⁸ ñana tu i nde tamâta ñana ilo rua-rua kâ. Mine kala i ne vetâja rârâni ikeno sondo tia ndo.

Yamesi itula ñgua panzi sugarai tamwatanzi wa kinzi mbaliña warakanzi wa

⁹ Ambo kalo-tawana tamâta tonje imo sugarai, i ne kelekele rârâ tia, ande ara ñana i ma indeka nâ, ñana tu Maro Kindeni isuka i kâki. ¹⁰ Ambo kalo-tawana tamâta tonje imo itogo mbaliña warika mine, ande ara ñana i ma indeka lâ zo ndia i ipânga sugarai tamâta, ñana tu tamâta ea kinzi ilonzi ñalae koja tu sigona tâno ne mbaliña rârâ, ande kinzi ñinde nenzi via ma muli marumbu lâ, itogo unza ne mâle mine. ¹¹ Kinda tasama tu lâ zo ñana kari ikâki kâ, ande kari uru iveta nia nâna ndo,aku ikana unza ñgâla-ñgâla ndo lâ. Ñinenja unza ne mâle siyauru sindue,aku ne singâra ara marumbu ndo. Aku mine nâ, kinzi mbaliña warakanzi ma siveta nenzi wurâta lee, ñinenja walele nâ nenzi via ma marumbu lâ.

Maro Kindeni ilaje kinda ñana taveta kiesaka kâ, ande tia ndo

¹² Tamâta ea uru imandi kaika ku ikale malia ikura zo rârâni, ande i ikura tu indeka. Ambo i ma ipole samâja ñinde rârâni, aku ne kalo-tawana imbe tia, ande Maro Kindeni ma via mao ilua i itogo ne kulu mine, aku ma imo ara mine ku imo nâ. Murgani Maro Kindeni ipa ñgua tu ma via mao ilanzi tamâta rârâni ñinde ilonzi ndo keno pa i.

¹³ Ambo kelekele tonge ma igagati tamâta tonge ilo ku ilanje i ñana iveta kiesaka kâ, ande i ma iporo mine tu, “Maro Kindeni ilanje naja kala aveta kiesaka”, mine ndimo. Ñana tu kiesaka tonge ikura tu ilanje Maro Kindeni tia ndo, aku Maro Kindeni ilanjenzi tamâta ñana siveta kiesaka kâ, ande tia ndo kanajo. ¹⁴ Taitu kinda tamâta warakânda taitu-taitu ilonda uru igagati kinda ku ilanje kinda ñana taveta kiesaka kâ. Ilo-kalo sakamao uru iveta mona-mona pa kinda, aku ñinde iveta ilonda kâki ñana taveta kiesaka kâ. ¹⁵ Ñinejga ilo-kalo sakamao ñinde ipulia kiesaka ipânga lâ ilonda kalonda, itogo taine ipagugua natu mine. Aku muli ñga kiesaka ma itumbu ñalae, ande ma ipagugua materja lâ ilonda kalonda.

¹⁶ Niñgu-nambwe wukale, naja ilonju ndo keno pam. Miki ma ilomi kalomi soki-soki ku kapalâne warakami ndimo. ¹⁷ Kelekele ara ndia kinda takai, ande Tamânda imo samba ilo io kelekele ñinde ndoni indue imâ pa kinda. Inani munja ipulianzi samba ne sinâla ndoni, aku i ma ilele tamwata ne vetâja, ande tia. Kari uru ikâki ipane nia lee indue, ñinejga nia ñaja lâ; andeta Maro Kindeni ipalele mine tia ndo. ¹⁸ Nanayoni i ilo patea tu ne ñgua mao ma ipulia via ipânga lâ ilonda. I ilo tu kinda ma tamunga panzi tamâta ñgu rârâni wa kelekele ndia rârâni i munja ipulianzi sipânga ñinde, tatogo kâpwa wasaseki ipânga munjâja lâ tâno ilo mwasina.

Ambo kinda tanjânda nâ talojo Maro Kindeni kawa ñgua, ande ñinde nde ara tia

¹⁹ Niñgu-nambwe wukale, naja ilonju ndo keno pam. Miki kalomi ñgere sondo ñana jnive kâ; ara ñana miki rârâni taitu-taitu ma katambira tanjami walele nâ ñana kaloko Maro Kindeni kawa ñgua. Taitu miki ma kaporo katula ñgua walele ndimo,aku ma wisimi nâna walele ndimo. ²⁰ Ñana tu Maro Kindeni ilo tu kinda ma taveta vetâja ara lâ i nao, andeta kinda tamâta nenda wisi-nâna ñandai isuka kinda ñana taveta mine ñga. ²¹ Mine nde ara ñana miki ma kapile vetâja ndia uru iveta ilomi muso,aku kapile vetâja sakamao rârâni ñinde kala ipânga ñalae lâ tâno kulu. Ara ñana miki ma kapatawa warakami tinimi ku kapono muli sondo pa Maro Kindeni kawa ñgua, ñgua ñinde i uru io lâ ilomi kalomi. Ñana tu ñgua ñinde ikura tu iyautemi piti lâ kondoma ilo ku via mao ilami.

²² Miki ma kaloko Maro Kindeni kawa ñgua ñinde lâ tanjami nâ ndimo. Ambo miki ma kaloko kaa nâ, ande miki ma kapalâne warakami. Ara ñana miki ma kapaveta kuku ñgua ñinde ku koka muli. ²³ Ambo tamâta tonge ilojo Maro Kindeni kawa ñgua, andeta ilojo kaa nâ kala ipaveta kuku tia, ande tamâta ñinde itogo tamâta imora tamwata nao lâ ndunju ilo. ²⁴ I imora tamwata nao lâ, ñinenga iyoka ilâ,aku walele nâ i kalo kapa tu i nao kilala mana. ²⁵ Taitu Yesu Kirisi ne ñgua tukuna sondo ñinde imbware kiesaka ne kaika ku iveta kinda tamo soo nâ. Mine kala tamâta ea uru kalo ñgere sondo ñana Maro Kindeni kawa ñgua ku ipaveta kuku, ambo i ma kalo kapa ñana tia, ande Maro Kindeni ne nzâmbe ma ikeno pa tamâta ñinde ne wurâta tava ne vetâja rârâni.

²⁶ Ambo tamâta tonge ilo mine tu, “Naja nde kalo-tawana tamâta ara”, andeta i ñandai ikatona tamwata kawa ñgua sondo ñga, ande tamâta ñinde ikai lajenja pa tamwata,aku ne kalo-tawana nde kelekele kaa nâ. ²⁷ Ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ikeno sondo ndo lâ Maro Kindeni nao, ne soki tonge tia, ande tamâta ñinde ma uru iveta mine; i ma ilo ñananzi lâlu mundoro wa kinzi taine mwala-mwala wa, ku ma isukanzi ñana nenzi malia kie-kie kâ. Andeta ñinde nâ tia; i ma ipakatona tamwata sondo tona, ñana tâno ñine ne vetâja potomule ma ikura tu iveta i ilo muso lâ Maro Kindeni nao, ande ma tia.

Ara ñana kinda ma taveta vetâja kie taitu nâ panzi tamâta rârâni

¹ Niñgu-nambwe wukale, Maro Kindeni kilala ipânga nia yo lâ nenda Maro Yesu Kirisi tini,aku nemí kalo-tawana ikeno pa i. Mine nde miki ma kaveta kemi ara panzi mbaliña

warakanzi, anga kapu mulimi panzi sugorai tamwatanzi, mine ndimo. ² Ambo tamâta rua ma soka lombo simâ nemî luma ñana pasauja kâ ilo ñana sipanea Maro Kindeni kâ, aku tamâta tonge lâ kinzi rua ipasawa pasawaja ara ndo ku io singâra “gol” lâ mbau sili, anga tamâta tonge nde imo sugorai, ne pasawaja ara tia; ³ ambo miki ma kaveta kie ara papa tamâta ñinde, i ne pasawaja ara, aku kano tu, “Noko kumâ kusajona sajonâja nia ara ñine”, andeta miki ma kaveta manjeti pa sugorai tamâta ñinde ku kapai tu, “Noko kulâ kumandi lâ nia ñganje ndai”, tâku, “Kusajona tâno kulu lâ naña keñgu tini laiti”; ⁴ ambo miki ma kaveta vetâja kie mine, ande ñinde itogo miki kapateanzî tamâta simo pitipiti ikura warakami nâ nemî ilo-kalo soki-soki. Aku ñinde itogo miki kapângâ katogonzi ñgua-samâja tamâta ñinde simo tava ilo-kalo sakamao nâ.

⁵ Niñgu-nambwe wukale, naña ilorju ndo keno pamî. Miki kalojo ñga; Maro Kindeni ilo panzi tamâta ea simo sugorai lâ tâno tamâta naonzi, aku nanayoni ipatea tu nenzi kalo-tawana ma ipângâ ñalae ndo. Aku ipatea tu ma ikai maro panzi tona, kala ma simo i ne ñgu. Muñgani i ipa ñgua tu ma ikai maro mine nâ panzi tamâta ea ilonzi ndo keno pa i. ⁶ Anja miki uru kaveta manjeti panzi sugorai tamwatanzi. Opopo, kalomi ñgere sondo ñga; ea kinzi uru sitawa miki ndue ku sio malia kâki lâ kulumi, a? Aku ea kinzi uru sikaimi kalâ pa ñgua nia, a? Kinzi mbaliña warakanzi nâ siveta kenzi mine pamî! ⁷ Yesu Kirisi ña ikeno miki tinimi, andeta kinzi mbaliña warakanzi nâ uru siporo ñgua pavaligija pa Yesu ne ñoa ara ñinde.

⁸ Kinda nenda koipu ñalae Maro Kindeni ne tukuja ikeno lâ pepa tini mine tu, “Noko ma tini mwasa panzi tini pinde itogo noko tini mwasa pa tamwata mine”. Ambo miki ma kapaveta kuku ñgua tukuja ñinde, ande ñinde ma ara ndo. ⁹ Taitu miki kalojo ñga; ambo miki ma kaveta kemi ara panzi mbaliña warakanzi, andeta ma kapu mulimi panzi sugorai tamwatanzi, ande miki kaveta kiesaka,aku ñgua tukuja itula kilalami pwataki tu miki nde tamâta ñana kapu ñgua tukuja ututu. ¹⁰ Ambo tamâta tonge uru ipono muli pa ñgua tukuja rârâni, andeta ipu ñgua tukuja taitu nâ utu, ande ñinde itogo ilanja ipole ñgua tukuja rârâni. ¹¹ Kinda tasama tu Maro Kindeni itula tukuja tonge pwataki mine tu, “Noko ma kuveta sakamao kuku tamâta tonge kaiwa ndimo”. Aku ina kala itula tukuja tonge pwataki mine tu, “Noko ma kupu tamâta pâta imâte ndimo”. Mine kala, ambo noko kupono muli pa ñgua tukuja ñana pakâeja kâ, andeta kupu tamâta tonge pâta imâte, ande noko kupângâ tamâta ñana kulaña kupole ñgua tukuja kâ.

¹² Miki kalomi ñgere sondo ñana ñine kâ; Yesu Kirisi ne ñgua tukuja ñana tini-mwasa kâ imbware kiesaka ne kaika ku iveta kinda tamo soo nâ, aku Maro Kindeni ma ilea pa tukuja ndainani nâ lâ zo ñinde kinda ma tamandi lâ i ne ñgua nia. Mine nde ara ñana miki ma kaporô wa kaveta ikura tukuja ñinde kilala mine. ¹³ Ñana tu lâ zo ñana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, tamâta ea muñga ñandai kalo sukâja ñananzi i tini pinde, ande Maro Kindeni ma kalo sukâja ñana tamâta ñinde, ande tia. Mâsi ñana kalo-sukâja kâ nde ñalae ndo, ipole pareja-nia ne mâsi.

Nenda vetâja itula nenda kalo-tawana kilala pwataki

¹⁴ Niñgu-nambwe wukale, ambo tamâta tonge iporo tu, “Naña kalorju tawana Yesu Kirisi”, andeta i ñandai iveta vetâja ara pinde ñga, ande tamâta ñinde ne kalo-tawana nde kelekele kaa nâ. Tiambio kalo-tawana kie mine ikura ñana iyaute tamâta ñinde piti lâ kondoma ilo ku via mao ilua i, tiya? Tia ndo! ¹⁵ Ambo kalo-tawana tamâta tonge i ne lalava ara tonge tia, aku i kâ kaniña kala keno tia, ¹⁶ ambo tamâta tonge lâ miki ñginimi ipai tu, “Maro imo kuno! Noko kulâ, aku kupita lalava ara lâ tini wa kuka kaniña ñana ma kapwa pupuro kâ”; ambo tamâta ñinde ma iporo ñgua karja mine, andeta i tamwata tini pwâka ñana isuka sugorai tamâta ñinde ñana lalava wa kâpwa wa, ande i ne ñgua ma isuka tamâta ñinde mâsi mana, a? Tia ndo! ¹⁷ Aku nenda kalo-tawana kilala kala ikeno mine nâ. Ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ñandai igagati i ñana iveta vetâja ara pinde kâ, ande ñinde itogo i ne kalo-tawana nde imâte lâ.

¹⁸ Tamâta pinde uru siporo pa nawalanzi tu, “Noko kalo tawana Maro Kindeni, anja na ja uru aveta vetâja ara pinde”. Taitu na ja ilongu tu atu ŋguâ lâ kawanzi mine tu, “Ambo noko kalo tawana Maro Kindeni, andeta noko ŋandai uru kuveta vetâja ara pinde, ande na ja ma akura tu asama noko ne kalo-tawana ŋinde kilala pwataki mâsi mana, a? Ambo taitu na ja warakâŋgu ma aveta vetâja ara pinde, aku ŋine ma itula pwataki pa noko tu nanengu kalo tawana nde mao nâ. ¹⁹ Noko uru kutula ne kalo-tawana pwataki mine tu, ‘Maro Kindeni simbo nâ nde Maro mao’, aku ŋguâ ŋinde nde ara ndo. Andeta kuloŋo ŋga; kinzi koroani saka kala uru kalonzi tawana mine nâ, aku ŋine iveta kinzi siruru pâta kanaŋo!

²⁰ Noko kulu kâmba tia ndo! Ambo noko ne kalo-tawana ŋandai igagatino ŋana kuveta vetâja ara pinde kâ, ande noko ne kalo-tawana nde kelekele kaa nâ.” Kala ŋine na ja ma atula ŋguâ ŋine ne duvi pwataki. ²¹ Muŋga, kinda timbunda Abraham io i natu Isaka kâki mira kulu ŋana ipu pâta imâte ku ilua Maro Kindeni itogo patarawâŋa mine. Lâ zo ŋinde, Maro Kindeni ilo ara ndo ŋana Abraham ne kalo-tawana kâ, aku imora Abraham tu i tamâta ŋana ilo mbâra-mbâra kâ. ²² Miki kalomi ŋgere sondo ŋga. Abraham ne kalo-tawana nde ilâ taitu kuku i ne vetâja, aku i ne vetâja nde iveta ne kalo-tawana ipâŋga mao. ²³ Mine kala Maro Kindeni kawa ŋguâ ipâŋga kanaŋo. I ne ŋguâ ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Abraham io ne kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni, aku ŋana duvi ŋinde kâ ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.”

Aku muli ŋga Maro Kindeni iporo ŋguâ ŋana Abraham mine tu, “Abraham nde imo na ja ninggu-nambwe.” ²⁴ Kala ŋine ŋga miki kasama tu kalo-tawana laŋeja ikura ŋana iveta tamâta tonge ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, ande tia. Kalo-tawana mao uru ipulia vetâja ara pinde, aku kalo-tawana kie mine nâ ikura ŋana iveta tamâta ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao.

²⁵ Muŋga, nzâla taine tonge imo, i ja mine Rahap. Kinda timbunda Yosua ionzi zugu tamâta rua soka paveâŋa nâ silâ pa Rahap ne lawea, ŋana sisama kazâŋa tamâta ŋinde nenzi kaika, aku Rahap iveta kie ara panzi. I'veanzi lâ ne luma ilo lee, ŋineŋga ionzi soka ara lâ nzâla tonge singenje ŋana kazâŋa kâ ku sitaulo kilo. Maro Kindeni imora Rahap ne vetâja ara ŋinde, ande kala iveta i ipâŋga ilo mbâra-mbâra lâ i nao. ²⁶ Kinda tasama tu ambo koroani ipile tamâta tonge karae, ande tamâta ŋinde nde imâte lâ. Aku mine nâ, ambo tamâta tonge ne kalo-tawana ŋandai igagati i ŋana iveta vetâja ara pinde, ande ŋinde itogo i ne kalo-tawana nde imâte lâ.

3

Kinda ma tapakatona sondo ŋana kawânda ŋguâ kâ

¹ Niŋgu-nambwe wukale, ambo tamâta rârâ lâ miki ŋginimi situ sikai wurâta ŋana sipanananzi tamâta ŋana Maro Kindeni kawa ŋguâ kâ, ande ŋinde ara koja tia. Nanengu ŋguâ ŋinde nde duvi mine; lâ zo ŋana kinda tamâta rârâni ma tamandi lâ Maro Kindeni ne ŋguâ nia, ande i ma io mata ilea kaika pa maka pananâŋa tamâta nema vetâja. ² Kinda rârâni taitu-taitu uru taveta vetâja potomule pinde. Andeta miki kalonjo ŋga; ambo kalo-tawana tamâta tonge ma iporo ŋguâ ara nâ, ande tamâta mine ma imo tamâta sondo ndo, aku ma ikura ŋana ipakatona tamwata tini ndoni sondo.

³ Kinda uru tao “aini” mbuku pinde lâ hosi kawanzi ilo, ŋana iveta kinzi silâ ikura ilonda papa mine. Ambo takatona kinzi hosi kawanzi mine, ande kinda takura tu takai poe pa tininzi ndoni. ⁴ Aku miki kalomi ŋgere ŋana wâŋga ŋalajala nenzi vetâja kâ tava. Wâŋga nde kelekele ŋalae tina, aku lawea uru iyoka more-more ŋalae ku izuzuŋa wâŋga ikâwa tâi kulu ilâ. Anja wâŋga ne poe nde kelekele kiri-mwata nâ. Andeta kalomi ŋgere ŋana ŋine kâ; ambo wâŋga warika itambulilia poe kiri-mwata ŋinde, ande wâŋga ma nao sori lâ, ku ma ilâ papa nia ndia wâŋga warika itu ilâ papa. ⁵ Aku mine nâ, kinda kawânda nde karaenda ne pinde-pinde kiri-mwata nâ. Taitu i uru ipasuka tamwata tini kâki ndo. Aku kalomi ŋgere ŋana yââ tona. Yââ tini-mwata nâ ikura tu igagati yââ ŋalae

tina ku ikananzi kâi rârâni lâ dugu ilo. ⁶ Aku kinda kawânda kala itogo yââ mwasina. I nde karaenda ne pinde-pinde taitu nâ, ambo taitu i uru ipulia vetâja sakamao kie-kie rârâ. I uru iveta karaenda ndoni ipânga muso, aku iveta nenda vetâja ndoni ipânga soki-soki, itogo yââ ikana kelekele ndoni mine. Aku yââ ñinde nde iyoka pa yââ ñalae ne mbââ ilo kala imâ kawânda ilo.

⁷ Kinda tamâta takura ñana takai poe panzi simbi ñgoi kie-kie, kinzi sii wa mwâta wa kelekele rârâni uru simo tâi ilo wa. Mao nâ, kinda taveta kinzi simbi ñgoi rârâni simo kalonda marumbu lâ. ⁸ Taitu tamâta tonge ikura ñana ikai poe sondo pa tamwata kawa, ande tia ndo. Ikura zo rârâni, kinda kawânda pakâe ku taporo ñgua sakamao. Kinda kawânda nde itogo mwâta saka mwasina, aku ñinde itogo kawânda ikura ñana ipu tamâta pâta imâte.

⁹ Kinda kawânda taporo ñgua pinde ñana tapanea nenda Maro ñalae kâ, ina kinda Tamânda. Andeta taporo ñgua sakamao pinde ñana tayaulanzi tamâta kâ tona, kinzi ñinde Maro Kindeni murjga io tamwata kilala lâ tininzi. ¹⁰ Kinda kawânda nde kelekele taitu nâ, andeta ñgua kaja rua uru ipânga lâ kawânda ilo. Paneâja ne ñgua uru ipagema kuku ñgua sakamao. Ningü-nambwe wukale, vetâja mine nde ara tia ndo. ¹¹ Lââ ara ne keve tonge ikura tu ipulia tâi tava, ande tia. ¹² Ningü-nambwe wukale, kâi mbimu ikura ñana ipulia nâto kanajo, ande tia, anja kâi wâwâe ikura ñana ipulia mbimu kanajo, ande tia. Aku mine nâ, tâi ikura ñana ipulia lââ ara kâ, ande tia. Mine nde mana mana ñga kinda kawânda uru iporo ñgua kaja rua, a?

Ambo tamâta tonge ne ilo-kalo nde sondo, ande i ma iveta vetâja ara

¹³ Ambo tamâta tonge imo miki ñginimi tava ilo-kalo sondo, ande i ne vetâja rârâni ma itula ne ilo-kalo ñinde pwataki. I ma ipatawa tamwata tini ku ma ipono muli pa vetâja ara, itogo i ne ilo-kalo sondo kilala mine. ¹⁴ Anja tamâta ea uru ipadâda ñananzi tamâta pinde,aku imo iroto nzâla ñana ipasuka tamwata tini kâ, ande tamâta mine ma indeka ku iporo tu, “Nanenju ilo-kalo nde ara nâ”, mine ndimo. Ñgua kaja mine nde ñgua lanjeña nâ. ¹⁵ Ilo-kalo kie mine ñandai iyoka pa samba indue imâ ñga. ñinde nde tâno nâ ne ilo-kalo,aku ñinde nde ilo-kalo potomule lâ Maro Kindeni nao. Sadana nde imo ilo-kalo kie mine warika. ¹⁶ Miki kalorjo ñga; tamâta ea kinzi uru sipadâda ñananzi tamâta pinde,aku simo siroto nzâla ñana sipasuka warakanzi tininzi kâ, ande tamâta ñinde silaja sipole ñgua tukuja,aku uru siveta vetâja potomule kie-kie rârâni tona.

¹⁷ Anja ilo-kalo ara iyoka pa samba indue imâ,aku ilo-kalo ñinde nde kie tonge. Tamâta ea kinzi sikai ilo-kalo ñinde,kinzi ñinde ma siveta vetâja sondo lâ Maro Kindeni nao. Kinzi ma simo ilonzi kalonzi taitu kunzi tininzi pinde,ku ma naonzi mwasa nâ panzi. Kinzi ma sipatawa warakanzi tininzi,ku ma kalonzi sukâja ndo ñananzi tininzi pinde. Kinzi ma siveta vetâja ara kie-kie,ku ma siveta vetâja kie taituni panzi mbaliya warakanzi wa kinzi sugarai tamwatanzi wa. Kinzi nenzi vetâja ma irerege kuku kawanzi ñgua. ¹⁸ Ambo wisi-pisi ne mâsi ma imo ñgininda, ande ñinde itogo kinda tapau kani ja väsa lâ tâno ilo. Aku muli, ñinejga vetâja arara kie-kie ma ipânga lâ ñgininda, itogo kâpwa ara ipânga tâno ilo mine.

4

Tamâta ea ipono muli pa tâno ne vetâja, ande i imo Maro Kindeni ne kazâja tamâta

¹ Pambitâja tava pawaja rârâ uru ipânga lâ miki ñginimi. Aku ñinde nde duvi mana, a? ñinde miki kasama lâ. Miki uru ilomi kâki ñana kagona mbaliya kie-kie,aku ñinde iveta paraja ipânga lâ ilomi kalomi.

² Miki ilomi ñalae koja tu kagona mbaliya kie-kie, andeta miki ñandai kakai ñga. Mine kala miki uru kapunzi tamâta pâta simâte. Miki ilomi yosi pa mbaliya, taitu miki kakai, ande tia. Mine kala miki uru kapawa sakamao ndo wa kaveta paraja wa. Miki ñandai kano pa Maro Kindeni tu ma mbaliya ilami ñga,aku ñana duvi ñinde kâ, ande miki kakai mbaliya ñinde tia. ³ Aku lâ zo ñana miki kakai noja pa Maro Kindeni tu i ma mbaliya ilami, ande miki kakai tia, ñana tu nemí ilo-kalo nde soki-soki. Miki ilomi tu

kakai mbaliña ɳana kandeka ku katambira kaa nâ, aku kalomi kapa ɳana Maro Kindeni kâ.

⁴ Miki nde katogo taine tonge ipile kaiwa tamâne ku ilâ itambira tini potomule! Miki kalongo ɳga; ambo tamâta tonge ilo pa tâno ɳine ne vetâna wa kelekele wa, ande ikai kazâna pa Maro Kindeni. Tiambo miki kazizâla ɳana ɳinde kâ, a? Tamâta ea ilo tu iveta mete kuku tâno ɳine ne vetâna, ande i imo Maro Kindeni ne kazâna tamâta. ⁵ Maro Kindeni kawa ɳgua ikeno lâ pepa tini, aku ɳgua ɳinde itula pwataki tu i io Koroani Sapâna imâ ilonda lâ, aku Maro Kindeni ilo ɳalae tu kinda ma tao ilonda ndo ilâ papa i simbo nâ. Tiambo miki katu ɳgua ɳine nde ɳgua kaa nâ, a? ⁶ Taitu Maro Kindeni ne wisi-wisi nde imâ ɳalae ndo pa kinda. Mine kala i kawa ɳgua ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Tamâta ea kinzi uru sipasuka warakanzi nâ tininzi, ande Maro Kindeni ikai kazâna panzi;
anja i ne wisi-wisi ikeno panzi tamâta ea uru sipatawa warakanzi tininzi.”

⁷ Mine nde ara ɳana miki ma kapatawa warakami tinimi lâ Maro Kindeni nao, aku kapaveta kuku i kawa ɳgua. Ambo miki ma kakai kazâna pa Sadana, ande i ma ipilemi ku ikâwa ilâ. ⁸ Ambo miki ma kalâ kamo Maro Kindeni tini laiti, ande i kala ma imâ imo ku miki mine nâ. Miki kiesaka tamwatami, ara ɳana miki ma kapaveta kuku vetâna ara nâ, itogo tamâta ipua mbau ɳana ipânga tini mbâra-mbâra kâ. Aku miki tamâta ea kamo tava ilomi kalomi rua-rua nâ, ande ara ɳana miki ma kasoki ilo-kalo sakamao ikeno ilomi ɳinde piti, ɳana ilomi ma ipânga mbâra-mbâra kâ. ⁹ Ara ɳana miki ma kalomi ɳgere ɳana nemi vetâna soki kâ, aku kalomi sukâna wa ilomi malia wa kata ɳalae wa. Miki tamâta ea uru kandeka ɳana nemi vetâna soki kâ, ande ara ɳana miki ma kapalele ku kamo tava ilomi malia ndo. ¹⁰ Ambo miki ma kapatawa warakami tinimi lâ Maro ɳalae nao, ande i ma isuka miki kâki.

Kinda ma tasowe ɳgua sakamao ilâ panzi kalo-tawana tamâta ndimo

¹¹ Ningu-nambwe wukale, miki ma kaporø ɳgua sakamao ilâ panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta ndimo. Tamâta ea isowe ɳgua sakamao ilâ pa ninambwe kalo-tawana tamâta wa italea i wa, ande ɳinde itogo tamâta ɳinde italea ku iporo ɳgua sakamao pa Maro Kindeni ne tukuña tona. Aku lâ zo ndia noko kutalea tukuña ɳinde, ande noko kupu muli papa marumbu lâ, aku kupamorai tu noko nde ɳalae kala kupole tukuña. ¹² Taitu Maro Kindeni simbo nâ ipulia ɳgua tukuña, aku i simbo nâ ma ipare nia panzi tamâta. I simbo nâ ikura ɳana iyautenzi tamâta ku via mao ilanzi, aku i simbo nâ ikura ɳana izavarunzi kâ. Mine kala noko nde ea kala kutu kutalea ɳgua ilâ panzi noko tini pinde, a?

Kinda ma tapasuka warakânda tininda ndimo

¹³ Miki tamâta pinde uru kaporø ɳgua mine; “Tiambo ɳainani tâku mbwale tâku, ande naaja ma ayoka alâ pa lawea tonge, aku ma akai wurâta ɳana mbaliña kâ ikura mbwera taitu.” Ayo, noko tamâta ea uru kuporo ɳgua kaja mine, ande kulojo ɳga; ¹⁴ Noko ɳandai kusama ɳana vetâna ndia ma ipânga lâ mbwale kâ. Noko ne via nde itogo mundo ipânga ku imo zo tini nâ, ɳineŋga walele nâ marumbu ndo, aku nao tia lâ. ¹⁵ Mine nde ara ɳana noko ma kuporo ɳgua kaja mine; “Ambo Maro ɳalae ma isâu pa naaja, ande naaja ma amo viângu, ku ma aveta wurâta ɳinde ilonju tu aveta.” ¹⁶ Andeta miki uru kapasuka warakami tinimi. Miki kapandekâna warakami, andeta kalomi kapa ndo ɳana Maro Kindeni kâ. Aku vetâna rârâni kie mine nde vetâna sakamao ndo. ¹⁷ Miki rârâni taitu-taitu kalomi ɳgere sondo ɳga; ambo Maro Kindeni itula vetâna ara tonge pa noko tuveta, andeta noko ɳandai kuveta vetâna ɳinde ɳga, ande ɳinde nde kiesaka.

ɳgua kaika ilâ panzi mbaliña warakanzi

¹ Kala ɳine naaja atu aporo ɳgua pinde pa miki mbaliña warakami. Malia ɳalaŋala kiekie nde nao laiti ɳana ipânga pamî kâ. Mine nde ara ɳana miki ma kakai kalo-kalo ku kata ɳalae.

² Miki nemi mbaliña wa kelekele rârâni nde nao tia lâ, aku nzirika sika nemi lalava arara rârâni marumbu lâ. ³ Miki nemi “gol” wa “silva” wa, ande take kana lâ. Aku lâ zo jana Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta kâ, ande take kana njinde ma itula nemi kiesaka ipânga nia yo, aku ma ikana miki karaemi itogo yââ mine. Zo imâ ipânga laiti lâ jana tâno ñine ne zo ma marumbu kâ, taitu miki kamo kagona mbaliña nâ. ⁴ Miki kalomi ñgere sondo ñga; munja, tamâta pinde sikai wurâta pami lâ nemi tâno ilo, andeta miki kakai lanjeja panzi ku katoto nenzi mbumbu pinde. Aku mbumbu ndainani nâ nde isarâwa pa Maro Kindeni tu ma ipare nia pami jana nemi vetâja sakamao njinde kâ. Aku nemi wurâta tamâta njinde nenzi sarawâja kala ipânga pa Maro ïjala, i Walo Tamwata, aku ilojo lâ. ⁵ Ikura zo rârâni miki kamo tâno kulu, ande miki uru kakai mbaliña arara kie-kie, kala kamo kandeka nâ. Miki uru kaka kâpwa ïjala, kala katumbu ñalajala lâ. Mine nde miki katogo ñgoa itumbu ïjala, ñinejga tamâta sipu pâta imâte. ⁶ Miki uru kaonzi tamâta arara lâ ñgua nia, ñinejga kapunzi pâta simâte. Andeta kinzi ñandai miki nemi kazâja tamâta ñga.

Ara jana kinda ma tatu ilonda keno mwasa jana takale malia kâ

⁷ Mine nde niñgu-nambwe wukale, ara jana miki ma katu ilomi keno mwasa jana kakale malia kâ, aku kao tinimi pa Maro ïjala ne zo jana itaulo imâ kilo kâ. Kalomi ñgere jana ñine kâ: kinda uru tao tininda jana kâpwa ara tu ipânga lâ tâno ilo, aku tatu ilonda keno mwasa ku tao tininda pa karâzi tu ma isuka tâno. ⁸ Aku ara jana miki kala ma katu ilomi keno mwasa mine nâ jana kakale malia kâ. Aku kamandi kaika nâ, jana tu Maro ïjala ne zo jana itaulo imâ kilo kâ ande imâ ipânga laiti lâ. ⁹ Niñgu-nambwe wukale, miki ma wisimi nâna panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta ku kaporø ñgua nao-muli panzi, mine ndimo. Tia ma Maro Kindeni io miki lâ i ne ñgua nia jana ipare nia pami. Miki kaloko ñga; tini nâ ñga ïgua-Samâja Tamwata njinde ma imâ ipânga.

¹⁰ Niñgu-nambwe wukale, ara jana miki ma kalomi ñgere ñananzi ñgua-tulâja tamâta mungâja, kinzi njinde munja situla Maro ïjala kawa ñgua. Lâ zo njinde, nenzi kazâja tamâta uru siveta kenzi sakamao ndo panzi, andeta kinzi situ ilonzi keno mwasa aku sikale malia njinde. Ara jana miki kala ma kaveta ikura nenzi vetâja mine. ¹¹ Kinda uru taporo ñgua mine; “Tamâta ea kinzi situ ilonzi keno mwasa jana sikale malia kâ, ande kinzi njinde sikura jana sindeka kâ”. Aku miki kaloko Jop parina lâ tu i itu ilo keno mwasa ku ikale malia kie-kie ipânga papa i njinde. Aku miki kasama tu muli, ande Maro ïjala iveta kie ara ndo pa Jop. Mao nâ, Maro ïjala kalo sukâja ndo pa kinda, aku i nao mwasa nâ pa kinda.

Kinda ma tasarâwa pa sâ tonge jana isuka kinda nenda ñgua pâja, mine ndimo

¹² Niñgu-nambwe wukale, nanengu ñgua ñine nde ïjala tina; miki ma kasarâwa pa samba wa tâno wa kelekele tonge jana isuka nemi ñgua pâja, mine ndimo. Ambo miki kapambwâre jana kaveta vetâja tonge, ande ara, kaveta ikura warakami kawami mine. Ambo miki ma kaporø tu, “Na ja ma aveta vetâja njinde tia”, ande ara, kaveta ikura warakami kawami mine. Ambo miki ma kasarâwa pa sâ tonge tu isuka nemi ñgua, ande Maro Kindeni ma iomi lâ i ne ñgua nia.

Maro Kindeni uru ipalojo pa tamâta ara nenzi noja

¹³ Ambo malia ipânga pa tamâta tonge lâ miki ñginimi, ande ara jana tamâta njinde ma ikai noja pa Maro Kindeni jana isuka i kâ. Ambo tamâta tonge ilo ndeka, ande ara jana i ma iwângi wânginja paneâna kâ pa Maro Kindeni. ¹⁴ Ambo tamâta tonge lâ miki ñginimi ikai pukona, ande ara jana i ma ipasupwa ilâ panzi kalo-tawana tamâta ñgu nenzi katonâja tu ma simâ kuku. Ñinejga kinzi ma sino pa Maro ïjala, ku ma sikai i ndamwa ku siyoli samimi lâ pukona tamâta njinde tini. ¹⁵ Ambo nenzi kalo-tawana ikeno mao pa Maro Kindeni, kala sikai noja mine papa i, ande Maro ïjala ma izavaru pukona njinde piti lâ tamâta njinde tini,aku ma tini ara kilo. Ambo tamâta njinde munja iveta kiesaka, ande Maro ïjala ma izavaru kiesaka njinde piti lâ i tini tona. ¹⁶ Mine nde ara jana miki kalo-tawana tamâta taitu-taitu ma kapatula nemi kiesaka pa nawalami, aku

kano pa Maro Kindeni tu ma isukami. Ambo miki ma kaveta mine, ande Maro Kindeni ma ivetami tinimi ara kilo. Ambo tamâta tonge imo tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, aku ikai noja papa, ande Maro Kindeni ma ipalorjo pa tamâta ñinde ne noja. Kinzi tamâta mine nenzi noja ma sikai kanajo.

¹⁷ Ngua-tulâja tamâta munjâja Ilia, ande i tamâta nâ, itogo kinda mine. Andeta i ino kaika pa Maro Kindeni tu ma isae nzâla pa karâzi ñana indue imâ tia kâ. Ñinenga karâzi imbe indue tâno kulu tia ndo lee, ikura mbwera ñato anga nzimona lima kanajo taitu lâ. ¹⁸ Aku muli, ñinenga ikai noja kilo, aku karâzi imbe indue, kala kâpwa ipânga tâno ilo kilo.

Ambo tamâta tonge iveta kiesaka, ande ara ñana kinda ma takai i taulo pa nzâla ara kilo

¹⁹ Niñgu-nambwe wukale, ambo tamâta tonge lâ miki nginimi ipu muli pa Maro Kindeni ne ñgua mao ku ilâ iveta kiesaka, ñinenga i ninambwe tonge ikai i taulo imâ pa nzâla ara kilo, ande ninambwe ñinde iveta kie ara ndo papa i. ²⁰ Miki kalomi ñgere sondo ñana ñine kâ; ambo tamâta tonge itu ipono muli pa kiesaka, andeta ninambwe tonge isuka i ñana ipile nzâla sakamao ñinde, kala itaulo imâ pa Maro Kindeni kilo, ande ñinde itogo i ninambwe ñinde ikai tamâta ñinde piti lâ nzâla ñinde ilâ pa materja kâ. Aku Maro Kindeni ma izavaru i ne kiesaka piti lâ i tini tonâ.

1 PTERO

Pepa Petero iŋgere muŋga panzi kalo-tawana tamâta

Petero nde tonge lâ kinzi pâri-tamâta sajao kanajonzi rua. Yesu muŋga wurâta ilua i jana ipu tini kaika panzi kalo-tawana tamâta (Luka 22:31-32), kala Petero uru iveta mine nâ panzi Juda tamâta ŋinde kalonzi tawana Yesu (Galesia2:9). Petero imo Rom lawea, aku iŋgere ŋgua ŋine ilâ panzi kalo-tawana tamâta simo pwapwataki lâ Esia tâno (1:1). Lâ zo ŋinde kinzi sikai nâna ŋalae jana nenzi kalo-tawana kâ, kala Petero itu kinzi ma simandi kaika, jana tu Yesu Kirisi ilo ndo keno panzi ku ma iveta kie ara panzi. Lâ Yesu ne zo jana itaulo imâ kilo kâ, ande kinda kalo-tawana tamâta rârâni ma tamo ara nâ.

¹ Narja Petero, naŋa nde Yesu Kirisi ne pâri-tamâta. Naŋa angere ŋgua lâ pepa ŋine tini imâ pa miki Maro Kindeni ne tamâta kamo kakura nia nia katogo lombo mine, lâ Pontus tâno wa Galesia tâno wa Kapadosia tâno wa Esia tâno wa Bitinia tâno wa. ² Nia ndoyo kinda Tamânda Maro Kindeni isama tu i ma muli ipateami tu kapâŋga i tamwata ne tamâta. Koroani Sapâŋga ivilami lâ,aku iveta miki kapâŋga ŋgu sapâŋga. Mine kala Maro Kindeni ilo tu miki ma kapono muli pa Yesu Kirisi nâ,aku i ilo tu Yesu Kirisi see ma izavaru nemi kiesaka piti lâ tinimi ku ivetami kapâŋga ilomi mbâra-mbâra ndo lâ i nao.

Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ ŋalae tina pami.

Kinda ma takai via ara ndo lâ samba lawea

³ Kinda nenda Maro Yesu Kirisi tama Maro Kindeni, i ne kalo sukâŋa ikeno ŋalae pa kinda. Mine kala ipaŋo Yesu Kirisi lâ mateŋa nianzi imo via kilo, kala via wasaseki ilua kinda lâ. Mine kala kinda tamo tao tininda pa Maro Kindeni tu ma iveta vetâŋa arara pa kinda, ikura i muŋga iporo tu ma iveta mine. ⁴ I uru ikatona vetâŋa arara ŋinde indamwa miki lâ samba ilo. Vetâŋa arara ŋinde nde jana ipayaula kâ, ande tia. ŋinde nde zuzuli ndo,aku ma marumbu tia ndo. ⁵ Miki nemi kalo-tawana ikeno pa Yesu Kirisi. Mine kala Maro Kindeni tamwata ne walo kaika ŋinde ike ŋanami. I ne pateâŋa ikeno mine: lâ zo muli ŋana tâno ne zo marumbu kâ, ande i ma iyautemi piti lâ kazâŋa ilo ku iveta miki kamo ara ndo. ⁶ Miki uru kalomi ŋgere ŋana ŋinde kâ,aku ŋinde iveta miki kandeka ŋalae. Taitu lâ zo ŋine, ikura zo mbwana-mbwana nâ, ande malia kie-kie ipâŋga pami ku iveta ilomi malia. ⁷ Maro Kindeni ipatea tu malia ŋinde ma ikai samâŋga pami ŋana nemi kalo-tawana kâ. Kinda tasama tu mira "gol" nde kelekele ara, andeta kinzi sikai samâŋga papa mira ŋinde ku simomo lâ yââ ilo, ŋana yââ ma ikana muso ndia piti lâ mira ilo,aku iveta mira ipâŋga zuzuli ndo. Anja miki nemi kalo-tawana nde kelekele ara ndo, ipole mira "gol" ŋinde, ŋana tu mira "gol" nde kelekele ŋana nao tia kâ. Mine nde miki kalongo ŋga; ambo vetâŋa kie-kie mine ma ipâŋga ŋana ikai samâŋga pami, ande ŋinde nde ŋana iveta nemi kalo-tawana ipâŋga kelekele ara ndo. Ambo miki nemi kalo-tawana ma ikeno kaika, ŋineŋga lâ zo ŋana Yesu Kirisi ma ipâŋga nia yo, ande i ma indekanami ku iporo ŋgua ara ndo ŋanami. ⁸ Miki ŋandai kamora Yesu Kirisi nao ŋga, andeta ilomi ndo keno papa i nâ. Aku lâ zo ŋine kala mine nâ, ande miki kakura tu kamora i nao nde tia, andeta kalomi tawana i ku kamo kandeka nâ. Ndekâŋa ŋinde nde ŋalae tina, ipole tâno ŋine ne ndekâŋa rârâni. Aku ŋgua tonge ikeno ŋana itula ndekâŋa ŋinde kilala pwataki kâ, ande tia ndo. ⁹ Ndekâŋa ŋinde ne duvi nde mine; miki nemi kalo-tawana ikeno pa Yesu Kirisi,aku ŋana ŋinde kâ Maro Kindeni ikaimi piti lâ kondoma ilo.

¹⁰ Muŋga, kinzi ŋgua-tulâŋga tamâta situla ŋgua pwataki ŋana via mao ŋinde Maro Kindeni ipatea pami lâ. Via ŋinde itula Maro Kindeni ne wisi-wisi ipâŋga nia yo. Kinzi ŋgua-tulâŋga tamâta ŋinde siroto kaika ŋana sisânda Maro Kindeni kawa ŋgua ŋinde duvi kâ. ¹¹ Kirisi ne Koroani ipaipa kunzi ŋgua-tulâŋga tamâta ŋinde,aku itula ŋgua pwataki lâ kawanzi ŋana Maro Kindeni ne Pateâŋa Tamâta. Iporo tu Pateâŋa Tamâta ŋinde ma ikai nâna muŋga lâ, ŋineŋga ma ikai ŋoa ŋalae. Aku kinzi ŋgua-tulâŋga tamâta ŋinde siroto ŋalae ŋana sisama vetâŋa ŋinde ne zo wa mâsi ŋana ipâŋga kâ. ¹² Maro Kindeni itula duvi

pwataki panzi lâ. Itula panzi tu vetâja uru siporo ñana ñinde, ande ma ipânga lâ kinzi warakanzi nenzi zo, ande tia. Kinzi nenzi ñgua ñinde nde ñana via ñinde Maro Kindeni ipatea tu ma ilua miki. Kala ñine Maro Kindeni isupwa ne Koroani Sapâja iyoka pa samba indue imâ, aku i walo ilanzi tamâtâ pinde ñana situla pâri ara ndainani nâ pwataki pam. Kinzi ajelo situ sisama vetâja ñinde duvi, andeta kinzi kala sikura tia mine nâ.

Maro Kindeni ilo tu kinda ma tininda piti ndo ñana kiesaka kâ

¹³ Mine kala ikura zo zo, ambo miki ma kapaveta nemí ilo-kalo sondo nâ, ku kapakatona warakami sondo ñana nemí vetâja wa sajonâja wa, ande ñinde ma ara ndo. Aku ara ñana miki ma kalomi tawana tu Maro Kindeni ma iveta vetâja arara ñinde pam, lâ zo ñana Yesu Kirisi ma imâ ipânga nia yo kâ. ¹⁴ Aku ara ñana miki ma kapaveta kuku Maro Kindeni kawa ñgua rârâni, itogo kinzi lâlû kiri-kiri arara uru siveta mine. Nia ndoyo, miki ñandai kasama Maro Kindeni kilala sondo ñga, kala miki kapono muli pa ilo-kalo wa vetâja sakamao nâ. Anja lâ zo ñine, ande miki ma kapaveta kuku vetâja mine kilo ndimo. ¹⁵ Maro Kindeni mungani isarawami tu ma kalomi tawana Yesu Kirisi. Maro Kindeni imo sapâja; mine nde ara ñana miki warakami taitu-taitu kala ma kamo sapâja mine nâ. ¹⁶ Ñana tu Maro Kindeni ne tukuna ikeno lâ pepa tini mine tu, “Na ja amo sapâja; mine nde miki kala ma kamo sapâja mine nâ”.

Maro Kindeni io kulu ñalae tina ñana iko kinda piti lâ vetâja kaa kaa ilo

¹⁷ Lâ zo ñana miki kakai nonja pa Maro Kindeni kâ, ande miki uru kapatu i ña tu “Maka Tamama”. Aku kinda Tamânda ñinde uru ilea pa kinda rârâni taitu-taitu nenda vetâja munja lâ, ñinenga ipa ñgua ñana pareja-nia kâ pa kinda. Aku iveta vetâja ñine sondo ndo. Mine kala miki ma kamege ndo ñana Maro Kindeni kâ, ikura zo rârâni miki kamo lombo nâ lâ tâno ñine kulu. ¹⁸ Ñana tu munjani miki kapono muli pa vetâja kaa kaa miki timbumi uru siveta ku situla pamì ñinde. Andeta Maro Kindeni iko miki piti lâ vetâja kaa kaa ñinde ilo marumbu lâ. Aku miki kasama tu i ñandai io tâno ne kelekele pinde, itogo mira “silva” wa “gol” wa, ñana iko miki piti kâ. Kelekele rârâni ñinde nde ñana naonzi tia kâ. ¹⁹ Andeta i ipalini Yesu Kirisi see ñana iko miki piti lâ vetâja ñinde ilo. Kirisi see ñinde nde itogo kelekele kulu ñalae tina. Kirisi nde itogo lama ara ndo, i tini nzimba wa mbwatakâe wa tia ndo. ²⁰ Nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulia tâno ñine ipânga tia yo yo, ande i ne pateâja ñana Kirisi kâ nde ikeno mine nâ. Kala ñine, ande zo imâ ipânga laiti ñana tâno ne zo marumbu kâ,aku Maro Kindeni itula Yesu Kirisi ipânga nia yo ñana ivilami kâ. ²¹ Miki kalomi tawana Yesu Kirisi. Mine kala nemí kalo-tawana ilâ mao pa Maro Kindeni tonâ, inani munja ipajo Kirisi lâ mateja nianzi,aku isuka i ña kâki ndo. Mine nde miki kalomi tawana Maro Kindeni,aku uru kao tinimi ñana i tu ma iveta vetâja rârâni i munja ipa ñgua tu ma iveta ñinde.

Kinda ma tininda mwasa nâ panzi kalo-tawana tamâtâ

²² Miki kapaveta kuku Maro Kindeni ne ñgua mao ñinde lâ,aku nemí vetâja ñinde izavaru kiesaka ne muso piti lâ tinimi. Mine kala miki uru tinimi mwasa nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâtâ. Andeta na ja apaimi tu ara ñana miki ma kao ilomi ndo ilâ mao nâ panzi. ²³ Ñana tu kinda Tamânda Maro Kindeni via wasaseki ilua miki lâ. I ñana nao tia kâ, ande tia,aku i kawa ñgua kala uru imo mine ku imo nâ. I kawa ñgua ñinde via mao ilua miki lâ. ²⁴ Ñana tu Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu, “ ‘Tamâtâ rârâni uru simo zo luandondo lâ tâno kulu, ande tia. Kinzi ma naonzi tia walele nâ, sitogo unza mine. Aku kinzi ñanzi tava parinanzi ma imbe ndue lâ, itogo mâle uru siyauru sindue mine. Tâno ñine ne unza uru sipânga ñgâla-ñgâla, ‘aku ne mâle uru siyauru sindue; ²⁵ anja Maro ñalae kawa ñgua ma ikeno kaika mine ku imo nâ.’ ”

Tamâtâ pinde munja situla ñgua ndainani nâ pa miki kalonjô lâ.

¹ Miki nde kakai via wasaseki marumbu lâ. Mine kala ara ɣana miki ma kapile vetâja potomule rârâni. Miki ma kapile mâsi ɣana wisimi nânâ kâ, aŋga mâsi ɣana kaporo ɣgua lajeja kâ, aŋga mâsi ɣana kakai lajeja kie-kie panzi tamâta kâ, aŋga mâsi ɣana ilomi yosi ɣana tamâta nenzi kelekele kâ, aŋga mâsi ɣana kaporo ɣgua nao-muli kie-kie kâ. ² Miki kasama tu kinzi lâlû puro-puro uru ilonzi ndo tu sinu suu. Aku mine nâ, ara ɣana miki kala ma ilomi ndo pa kâpwa ɣinde Maro Kindeni uru ilami. Kâpwa ɣinde nde ara ndo, aku uru ivila nemi kalo-tawana ɣana itumbu lee, ikura lâ zo ndia Maro Kindeni ma ikai miki kataulo kalâ pa i kilo. ³ Miki kapanâna lâ ɣana Maro ɣalae ne vetâja kâ, aku kasama tu i nde vetâja ara warika.

⁴ Maro ɣalae nde itogo mira via kâ mwasina, aku ara ɣana miki ma kalâ kamo i tini laiti. Kinzi tamâta munja simora i tu kelekele kaa nâ, aku sitambira lâ. Aŋga Maro Kindeni nde ilo ndo ikeno papa i kala ipatea i munjani lâ. ⁵ Aku miki warakami kala mine nâ katogonzi mira via kâ. Maro Kindeni nde igona miki lâ taitu ku ivetami kapâŋga katogo i tamwata ne luma mine, aku Koroani Sapâŋa imo luma ɣinde ilo. Maro Kindeni ipateami tu ma kamo i tamwata ne patarawâŋa tamâta. Aku Yesu Kirisi ikai nzâla piti pami lâ ɣana kao nemi paneâŋa ilâ pa Maro Kindeni, itogo patarawâŋa ara i ilo papa mine. ⁶ Maro Kindeni kawa ɣgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Miki kalorjo ɣga; munjani, naŋa apatea mira ara tonge tu ma imunja panzi mira rârâni ɣana isuka luma ne nzâmba kaika kâ. Naŋa ilongu ndo ikeno pa mira ɣinde. Kala ɣine naŋa ao mirani ndaina imo Jerusalem lawea. Ambo tamâta tonge ma kalo tawana i, ande muli tamâta ɣinde ma ‘ikai majeti ɣana i ne kalo-tawana ɣinde kâ, ande tia ndo.”

⁷ Miki kalomi tawana Yesu Kirisi, inani mira ndaina. Mine kala miki ilomi ndo ikeno papa i. Aŋga tamâta pinde kalonzi tawana i tia, aku Maro Kindeni kawa ɣgua ilâ panzi tamâta ɣinde mine tu,

“Mira ɣine kinzi tamâta ɣana sipa luma kâ situ nde sakamao kala sitambira lâ, ande mirani ndaina ipâŋga mira ara ɣana isuka luma ɣgarge kaika kâ.”

⁸ Aku Maro Kindeni kawa ɣgua tonge kala ikeno lâ pepa tini mine tu,
“Tamâta rârâ ma sипу kenzi lâ mira ɣine tini, aku ma patanzi sindue ku sipayaula lâ.”
Kinzi tamâta ɣinde munja taŋanzi kaika pa Maro Kindeni kawa ɣgua. Mine kala sипу kenzi lâ mira ɣinde aku patanzi sindue lâ. Munjani Maro Kindeni ipatea tu vetâja mine ma ipâŋga panzi tamâta ɣinde.

⁹ Taitu Maro Kindeni ipatea miki tu ma kamo i tamwata ne tamâta. Miki kamo Koipu ɣalae Maro Kindeni ne patarawâŋa tamâta, aku kamo i tamwata ne ɣgu sapâŋa. I ipatea lâ tu miki ma katula ɣgua pwataki panzi tamâta ndoni ɣana vetâja arara rârâni i munja iveta pami ɣinde. Ina munja isarawami tu kapile kondoma ɣinde munja miki kamo ilo, aku kalâ kamo lâ i ne sinâla ara ɣinde ilo. ¹⁰ Nanayoni, miki ɣandai kamo Maro Kindeni ne ɣgu. Andeta kala ɣine miki kamo i ne ɣgu. Munja Maro Kindeni ne kalo-sukâŋa imâ pa miki tia yo, andeta kala ɣine i ne kalo-sukâŋa nde imâ pami lâ.

Kinda ma tapakatona sondo ɣana nenda vetâja kâ

¹¹ Niŋgu-nambwe wukale, miki kamo tâno ɣine kulu katogonzi tamâta lombo mine. Mine kala naŋa ano pami tu miki ma kapu mulimi pa tamâta nâ nenzi ilo-kalo sakamao. Ilo-kalo ɣinde uru ikai kazâŋa pa ilomi kalomi. ¹² Naŋa ilongu tu miki ma kapakatona sondo ɣana nemi vetâja kâ lâ kinzi tinikoa ɣgininzi. Ambo miki ma kapaveta kuku vetâja ara nâ, ande lâ zo ndia kinzi situ sisowe ɣgua lajeja lâ tinimi tu miki uru kaveta vetâja sakamao nâ, ande kinzi ma simora nemi vetâja ara. ɣineŋga muli, lâ zo ɣinde Maro Kindeni ma itaulo imâ kilo ɣana ionzi tamâta lâ ɣgua nia, ande kinzi tamâta ɣinde ma sisuka i ja kâki.

¹³ Miki kalomi tawana Maro ɣalae. Mine kala miki ma kapatawa warakami tinimi ku kapono muli pa kinzi koipu rârâni nenzi ɣgua. Miki nemi koipu ɣalae lâ tâno ɣine kulu nde imo tamâta ɣalae ndo. ¹⁴ Aku miki ma kapono muli pa koipu ɣalae ne dumui kawanzi ɣgua ton, kinzi tamâta ɣinde simo mbâna-mbâna lâ lawea lawea. Koipu ɣalae isupwanzi

silâ ɣana sipaye nia panzi tamâta ea siveta vetâja sakamao, aku isupwanzi ɣana siporo ɣgua ara ɣananzi tamâta ea siveta vetâja ara. ¹⁵ Maro Kindeni ilo tu miki ma kaveta vetâja ara nâ, ɣana tu miki nemi vetâja ara ɣinde ma itoto ɣgua soki-soki ndia kinzi tamâta kapa-kapa uru siporo pamî ɣinde. ¹⁶ Yesu Kirisi ipalalana kiesaka ne nimbu piti lâ tinimi lâ, kala miki kamo tinimi soo nâ. Taitu miki ma ilomi tu miki kamo ɣalaŋala kala kapolenzi kinzi koipu, mine ndimo. Ara ɣana miki ma kamo katogonzi Maro Kindeni ne wurâta tamâta mine. ¹⁷ Miki ma kaveta kemi ara nâ panzi tamâta rârâni, aku ma tinimi mwasa ndo panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta. Miki ma kapare tukumi pa Maro Kindeni nâ, aku kamege ɣananzi koipu ɣalaŋala.

Kinda ma takai nâna, itogo Kirisi munja ikai mine

¹⁸ Kala ɣine narja aporo ɣgua imâ pa miki tamâta ea uru kaveta wurâta koa tia nâ panzi tamâta ɣalaŋala. Narja apaimi tu miki ma kamege ndo ɣananzi nemi tamâta ɣalaŋala, aku kapono muli pa kawanzi ɣgua. Miki ma kaveta mine panzi tamâta ɣalaŋala ɣinde uru siveta vetâja ara pamî, aku kaveta mine nâ panzi tamâta ɣalaŋala ɣinde uru nâna silami tona. ¹⁹ Ambo tamâta tonge ilo tu ipono muli pa Maro Kindeni, aku ɣana duvi ɣinde kâ kinzi tamâta ɣalaŋala nâna silua i koa tia nâ, ambo i ma imandi kaika ku ikai nâna ɣinde, ande ɣinde ma ara ndo. ²⁰ Taitu miki kalorjo ɣga; ambo tamâta tonge iveta vetâja potomule, aku ɣana duvi ɣinde kâ kinzi tamâta ɣalaŋala sipu i, ambo i ma imandi kaika ku ikai nâna ɣinde, ande ea ma ilo ara papa i, a? Tia ndo! Arja tamâta ea iveta vetâja ara, ambo kinzi tamâta ɣalaŋala ma nâna silua i ɣana i ne vetâja ɣinde kâ, ambo i ma imandi kaika ku ikai nâna ɣinde, ande Maro Kindeni ma ilo ara nâ papa i.

²¹ Nanayoni, Maro Kindeni ipatea tu miki ma kakai nâna mine ɣana nemi vetâja ara kâ, ɣana tu munja Kirisi tamwata kala ikai nâna mine nâ ɣana ivila miki kâ. Kirisi itula nzâla ɣinde pamî lâ, ɣana miki kala ma koka i ne vetâja muli.

²² “I iveta kiesaka tonge tia ndo, aku iporo ɣgua lajera tonge, ande tia ndo kananjo.”

²³ Kinzi siporo ɣgua potomule kie-kie papa i, andeta i ɣandai itu ɣana nenzi ɣgua soki-soki ɣinde kâ. Kinzi nâna silua i, andeta i ɣandai iporo ɣgua taulo panzi tu i ma muli izavarunzi. Ipaupo tamwata lâ Maro Kindeni mbau ilo, inani uru ilea sondo pa tamâta nenzi vetâja ku ipare nia sondo panzi. ²⁴ Kirisi itâra lâ kâi popole tini,aku lâ zo ɣinde ikai nenda kiesaka lâ i tamwata tini. Aku ɣana i ne vetâja ɣinde kâ, ande kinda takura tu tapu mulinda pa kiesaka ne vetâja rârâni, ku tapono muli pa vetâja ara ndia Maro Kindeni ilo papa ɣinde. I ikai nâna ɣalae tina, aku i ne nâna ɣinde iveta miki kamo ara nâ. ²⁵ Munja miki rârâni kamo katogonzi lama sisapiri ku simo potomule mine. Taitu kala ɣine miki kataulo kalâ pa Kirisi marumbu lâ, inani uru ikatonami wa ike ɣanami, itogo lama nenzi katonâja tamâta uru iveta mine.

3

ɣgua ilâ panzi tamâta ɣinde sipakâe lâ

¹ Aku miki taine kala ma kalomi ɣgere ɣana Maro ɣalae ku kapono muli sondo nâ pa kaiwami kawanzi ɣgua. Kinzi pinde ɣandai kalonzi tawana pâri ara ɣana Yesu Kirisi kâ. Ambo miki ma kapono muli pa nenzi ɣgua, ande kinzi ma simora nemi vetâja ara ɣinde, ku ma sipalele ilonzi kalonzi tâ. ɣineŋga wurâta tonge ma keno pamî ɣana kaporø ɣgua panzi tu igagati nenzi kalo-tawana kâ, ande ma tia. ² Kinzi ma simora tu miki uru kamege ɣananzi, aku ma simora tu nemi vetâja rârâni nde ara ndo lâ Maro Kindeni nao. Aku ɣana duvi ɣinde kâ, kinzi ma kalonzi tawana Maro ɣalae. ³ Miki taine ea ilomi tu kinzi tamâta ma ilonzi ara pamî, ande miki ma kaveta wurâta ɣalae koja ɣana kasingara tinimi kâ ndimo. Mâsi ɣana kawutira kulumi wa kasingara tinimi lâ mira “gol” tava lalava ara wa, ande mâsi ɣinde nde kaa nâ. ⁴ Ara ɣana miki ma kasingara warakami ilomi kalomi nâ. Mâsi ɣana kamo mwasa nâ kunzi tamâta rârâni nde itogo singâra ara mwasina, aku singâra mine nde ɣana marumbu kâ, ande tia. Singâra kie mine nde ara ndo lâ Maro Kindeni nao. ⁵⁻⁶ Kinzi taine munjâja kala siveta vetâja kie taituni ɣana sisiŋgara ilonzi

kalonzi. Kinzi uru sio tininzi pa Maro Kindeni tu ma iveta ikura ne ŋqua pâja mine, aku sipono muli pa kaiwanzi tamâne nenzi ŋqua. Naja aporo ŋananzi timbunda taine njinde muŋga simo tava ilonzi kalonzi mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao, sitogo Abraham kaiwa taine Sara mine. Sara ipatawa taine tini ku ipono muli pa Abraham ne ŋqua nâ, aku ipatu Abraham ŋa tu, “Nanengu tamâta ŋalae”. Ambo miki ma kaveta vetâja ara mine, aku karuru tia, ande miki ma kamo katogo Sara natu wukale mine.

⁷ Aku miki tamâne kala mine nâ, miki ma kamo sondo nâ kunzi kaiwami taine. Miki kasama tu kinzi taine nenzi walo nde ŋalae koja tia. Mine nde miki ma wisimi ara panzi ku kaveta kemi ara nâ panzi. ɻana tu miki kasama ɻine: Maro Kindeni, ina wisi-wisi warika, ma via mao ilua kinzi taine wa miki tamâne wa, ɻana miki rârâni ma kamo viami mine ku kamo nâ. Ambo miki ma kamo sondo mine kunzi kaiwami taine, ande sâ tonge ma ikura ɻana ipono miki nemi noja nao, ande tia.

Ikura zo zo kinda ma taveta vetâja ara nâ panzi tininda pinde

⁸ Kala ɻine naja atu aporo ŋqua tonge kilo, ɻinenja nanengu ŋqua ma marumbu lâ. Naja ilongu tu miki rârâni ma kamo ilomi kalomi taitu, ku ma kalomi sukâja ŋananzi tamâta rârâni. Miki ma tinimi mwasa ndo panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta, aku kasukanzi ɻana sikale nenzi malia kâ. Aku miki ma kapatawa warakami tinimi tonia.

⁹ Ambo tamâta pinde ma siveta soki pam, ande miki ma katu ɻana njinde kâ taulo panzi ndimo. Ambo siporo ŋqua soki pam, ande miki ma kapor ŋqua soki taulo panzi ndimo. Miki ma kakatu nenzi vetâja njinde taulo panzi mine; miki ma kano pa Maro Kindeni tu ma iveta kie ara nâ panzi, ikura i ne pateâja mine. Ambo miki ma kaveta mine, ande i kala ma iveta kie ara pa miki warakami mine nâ. ¹⁰ ɻana tu Maro Kindeni kawa ŋqua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Ambo miki ilomi tu ma kamo ara nâ, aku ilomi tu ma kamo viami tava ndekâja nâ ikura zo luandondo, ande nzâla ikeno mine: miki ma kapile mâsi ɻana kapor ŋqua sakamao wa ŋqua lajeja wa; ¹¹ miki ma kapu mulimi pa vetâja sakamao, aku kapono muli pa vetâja ara nâ; aku miki ma kakai wurâta kaika ɻana kamo ilomi kalomi taitu kunzi tamâta rârâni. ¹² ɻana tu Maro ɻalae ike ŋananzi tamâta ea siaipaveta kuku vetâja ara, aku ipalojo pa tamâta mine nenzi nonja. Taitu i ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ea uru siveta vetâja sakamao.”

Ambo kinda ma taveta vetâja ara, aku takai nâna ɻana, ande njinde ma ara

¹³ Ambo miki ilomi tu kapono muli pa vetâja ara nâ, ande ea ma ikura ɻana nâna ilami, a? ¹⁴ Andeta kalojo ŋga; ambo miki kaveta vetâja ara, aku miki kakai nâna ɻana vetâja njinde kâ, ande miki ma kandeka nâ. Miki ma karuru wa ilomi rârâ ɻana vetâja soki ndia kinzi situ siveta pam ɻana nemi vetâja ara kâ, mine ndimo. ¹⁵ Ara ɻana miki ma kao ilomi ndo ilâ pa Kirisi, aku kalomi tawana tu i imo nemi Maro ɻalae. Aku ara ɻana miki ma kapaveta ilomi kalomi sondo ikura zo zo ɻana katula nemi kalo-tawana njinde ne duvi pwataki pa tamâta ea itu ikasonjami ɻana. Taitu miki ma katula ŋqua njinde mwasa nâ panzi, aku kapor ŋqua ara nâ. ¹⁶ Ambo miki ma kapakatona warakami sondo ɻana nemi vetâja rârâni kâ, ɻinenja lâ zo ndia kinzi situ miki laginami ku siporo ŋqua soki ɻana vetâja ndia nemi kalo-tawana igagatimi ɻana kaveta kâ, ande kinzi ma mainzi ɻana nenzi ŋqua njinde kâ. ¹⁷ Ambo Maro Kindeni ne pateâja ikeno tu kinda ma takai nâna ɻana vetâja ara tonge kinda taveta, ande njinde ma ara. Taitu miki kalojo ŋga; ambo kinda takai nâna ɻana vetâja potomule tonge kinda taveta, ande njinde ma ivila kinda tia.

Kirisi imâte lâ, ɻinenja imandi imo via kilo ɻana ikai kinda talâ pa Maro Kindeni kâ

¹⁸ Miki kalomi ŋgere ɻana Kirisi kâ. I imo tava ilo mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao, ne soki tonge tia. Taitu ikai kinda kiesaka tamwatânda rârâni niânda, aku imâte ɻana izavaru nenda kiesaka piti kâ. Aku i ne materja njinde ikai kinda talâ pa Maro Kindeni. I imâte mbwani taitu nâ, aku vetâja mine ma ipâŋga kilo, ande tia ndo. Lâ zo njinde Kirisi imo lâ tâno kulu, ande i imo tamâta, aku kinzi kazâja tamâta sipu i pâta

imâte lâ. Andeta Koroani Sapâja ipaño i imandi imo via kilo. ¹⁹ Nia ndoyo, Koroani Sapâja isuka Kirisi ñana ilâ pa luma sakamao nia tu ma itula ñgua panzi korananzi pinde. ²⁰ Ñinde nde tamâta pinde korananzi, kinzi ñinde munja siveta taja-kaika lâ timbunda Noa ne zo. Lâ Noa ne zo, ande mäsi sakamao nde ipânga more-more ñalae tina, andeta Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta ñinde walele tia. I io tini ku imo lee, ikura lâ zo ñinde Noa isape ne wânga ñalae marumbu lâ. Ñinenga ñgu mota-mwata nâ sikâki simo wânga kulu, kala simo ara nâ lee pondi ñalae marumbu lâ. Kinzi tamâta ñinde kambwajenzi ipânga lâ lima kanajonzi ñato. ²¹ Pondi ñalae ñinde nde itogo lââ-liliya mwasina. Kala lâ zo ñine, ande lââ-liliya nde nzâla ñana Maro Kindeni ikai kinda talâ pa i. Maro Kindeni ipaño Yesu Kirisi imandi lâ mateja nianzi imo via kilo, aku vetâja ñinde ikai kinda piti lâ kondoma ilo. Kinda ñandai takai lââ-liliya ñinde ñana tapua muso piti lâ tininda ñga. Ñinde nde ñana tatula pwataki tu kinda tamo ilonda mbâra-mbâra ndo lâ Maro Kindeni nao. ²² Kala ñine Yesu Kirisi nde imo samba ilo isajona pa Maro Kindeni tini pa wia kâ. Aku i ikai Maro Ñalae panzi ajele rârâni sitavanzi kinzi koroani kaika rârâni simo samba lawea.

4

Kinda ma tapu mulinda pa ilo-kalo singa ne vetâja

¹ Mine kala ara ñana miki ma kapaveta sondo ñana kakai nâna, itogo Kirisi munja ikai lâ karae tini mine. Ambo tamâta tonge ma ikai nâna ñana vetâja ara tonge i munja iveta, ande kiesaka ma ikura tu isaja tamâta ñinde kaika kilo, ande tia. ² Mine nde lâ zo ñana tamâta ñinde imo via lâ tâno kulu, ande i ma ipono muli pa tamâta nenzi ilo-kalo potomule kilo, ande tia. I ma ipono muli pa Maro Kindeni ne pateâja ara ñinde nâ. ³ Muñga miki kaveta vetâja ndia kinzi tinikoa uru ilonzi papa ñinde. Miki kapalulua tinimi potomule wa, ilomi yosi ñana kaveta vetâja sakamao kie-kie wa, kanu lââ kaika ñana dadauja kâ wa, kaveta kiesaka kie-kie lâ kâja-nuña ñalajala wa, kaveta mäsi sakamao ñana kapare tukumi kawânggi panzi maro lajera wa. Andeta lâ zo ñine nemí mäsi singa ñinde nde marumbu lâ. ⁴ Miki kapile tinikoa nenzi vetâja potomule ñinde rârâni marumbu lâ. Mine kala kinzi tinikoa ilonzi rârâ ñana ñinde kâ, aku simo siporo ñgua sakamao imâ pamí. ⁵ Andeta muli ñga kinzi ma simandi lâ Maro Kindeni ne ñgua nia, aku ma sipatula warakanzi nenzi vetâja soki-soki rârâni pwataki papa i. I nde ñgua-samâja tamwata, aku ipaveta sondo lâ ñana ipare nia panzi tamâta rârâni, kinzi vianzi wa mateja wa. ⁶ Ñana tu pâri ara ilâ panzi tamâta pinde simo lâ zo muñgâja rârâni. Lâ zo ñana kinzi simo vianzi yo, ande tininzi pinde sivaliginzi ñana nenzi kalo-tawana kâ. Andeta kinzi sio nenzi kalo-tawana ilâ mao nâ papa Maro Kindeni lee simâte lâ, kala ñine simo vianzi nâ kuku i.

Kinda ma taveta vetâja ndia Maro Kindeni ipatea pa kinda tu taveta

⁷ Zo mbuku taitu nâ keno mo ñai yo, ñinenga tâno ne vetâja tava ne kelekele rârâni ma marumbu lâ. Mine nde ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo ndo, aku kapakatona warakami ñana nemi vetâja kâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande miki ma kakura tu kakai noja sondo pa Maro Kindeni. ⁸ Andeta vetâja taitu nâ nde kelekele ñalae tina, aku ipolenzi vetâja arara pinde rârâni. Vetâja ñinde nde mine; miki ma kao ilomi ndo ilâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Ambo miki ma kapaveta sondo kuku vetâja ñine, ande miki ma wisimi nâna ñana vetâja soki ndia siveta pamí, ande tia. ⁹ Miki ma kanonzi kalo-tawana tamâta pinde tu ma simâ sika kumi wa simo nemi luma ilo wa. Miki ma wisimi nâna ñana kaveta mine kâ ndimo. ¹⁰ Maro Kindeni walo kaika ilua miki rârâni taitu-taitu ñana kaveta wurâta ara tonge. Ñine nde itogo wisi-ara ilua miki ñana kasukanzi tinimi pinde kâ. Mine nde miki ma kapakatona sondo nâ ñana kaveta wurâta ñinde. ¹¹ Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ñana itula ñgua kâ, ande ara ñana i ma itula Maro Kindeni tamwata kawa ñgua sondo nâ. Ambo tamâta tonge ikai wisi-ara ñana ikai kuleja panzi tini pinde, ande ara ñana i ma iveta mine lâ Maro Kindeni ne walo ndainani nâ. Ambo miki ma kaveta mine, ande kinzi tamâta ma simora nemi vetâja arara ñinde,

ku ma sipanea Maro Kindeni lâ Yesu Kirisi ña. Inani Walo Tamwata, aku i ña nde ñalae ndo, uru imo mine ku imo nã. Mao.

Ambo kinda ma takai nãna tatogo Kirisi mine, ande kinda ma tandeka nã

¹² Niñgu-nambwe wukale, malia ñalae tonge nde imâ ipârja pami lâ, aku ñinde nde ñana ikai samâja pami. Taitu miki ma wisimi motu ñana samâja ñinde ndimo, ñana tu ñinde ñandai kelekele wasaseki ñga. ¹³ Miki kakai nãna ñana samâja ñinde kâ, itogo munja Kirisi ikai mine. Mine nde miki ma kandeka nã. Ñinejga lâ zo ñana Kirisi ma itaulo imâ kilo tava ne walo ñalae, ande ndekâja ñalae ndo ma ipârja lâ ilomi. ¹⁴ Miki nemi kalo-tawana nde ikeno pa Kirisi nã. Ambo tamâta pinde ma siporo ñgua soki pami ñana nemi kalo-tawana ñinde kâ, ande miki ma kandeka nã, ñana tu Maro Kindeni ne Koroani ara ñinde imo kumi. ¹⁵ Ambo tamâta pinde ma nãna silami, ande ara ñana miki ma kalomi ñgere sondo ñana nenzi vetârja ñinde ne duvi kâ. Ambo miki munja kapu tamâta tonge pâta imâte tâku, kapanawe tamâta tonge ne kelekele tâku, kalaja kapole ñgua tukuja tâku, kayaula tamâta tonge ne wurâta tâ,aku kakai nãna ñana nemi vetârja mine, ande miki ma maimi ñana nemi nãna ñinde kâ. ¹⁶ Andeta miki kalongo ñga; ambo miki kalomi tawana Kirisi,aku ñana duvi ñinde kâ tamâta pinde nãna silami, ande miki ma maimi ndimo. Ara ñana miki ma kandeka ku kawami ndanje nã papa Maro Kindeni, ñana tu ñoa ara ikeno lâ tinimi tu, “Yesu Kirisi ne tamâta”. ¹⁷ Maro Kindeni ne zo ñana ma ionzi tamâta rârâni lâ i ne ñgua nia, ande imâ ipârja laiti lâ,aku i ne tamâta kinda ma tamunja panzi tamâta rârâni ñana tamandi lâ ñgua nia. I ma ilea sondo pa kinda munja lâ ñga, andeta i ma kulu ara nã ilua kinda. Mine kala vetârja sakamao ndo ma ipârja panzi tamâta ñinde sipu mulinzi pa Maro Kindeni ne pâri ara. ¹⁸ Maro Kindeni kawa ñgua ikeno lâ pepa tini mine tu,

“Tamâta pinde uru siveta vetârja ara lâ Maro Kindeni nao, taitu kinzi tamâtani ndaina ma sikai nãna kie-kie lee, ikura lâ zo ñinde Maro Kindeni ma ikainzi piti lâ kazâja ilo ku via mao ilanzi. Mine kala i ma igeranzi kinzi kiesaka tamwatanzi ñinde munja sipu mulinzi pa Maro Kindeni, ande tia ndo!”

¹⁹ Mine nde miki kalongo ñga; ambo Maro Kindeni ipatea tu tamâta tonge ma ikai nãna, ande ara ñana tamâta ñinde ma ipaveta kuku vetârja ara nã, ku io ne kalo-tawana ilâ pa Maro Kindeni simbo nã. Maro Kindeni inani nia ndoyo iveta kinda tapârja,aku i uru iveta ikura ne ñgua pâja rârâni.

5

Kinzi katonâja nenzi wurâta nde ñana sikatonanzi Maro Kindeni ne tamâta

¹ Kala ñine na ja ilonju ñgua imâ pa miki kalo-tawana tamâta ñgu nemi katonâja. Na ja warakângu kala amo katonâja, atogo miki mine,aku munjanai na ja warakângu matângu amora Kirisi ikai nãna. Zo imâ ipârja laiti lâ ñana Kirisi kilala tava ne walo ñalae ma ipârja nia yo. Aku lâ zo ñinde, ande i ma iveta kie ara pa na ja ton a.

² Na ja warakângu nde ñgu nenzi katonâja, atogo miki mine. Mine kala na ja ano kaika pa miki katonâja tu miki ma kakatonanzi Maro Kindeni ne tamâta sondo, itogo lama nenzi katonâja tamâta uru ikatonanzi lama mine. Ñana tu Maro Kindeni tamwata io ñgu ñinde lâ mbaumi ilo ñana kakatonanzi kâ. Aku ara ñana miki ma kandeka nã ñana kaveta wurâta ñinde, ikura Maro Kindeni ilo papa mine. Miki ma tinimi pwâka ñana kakatonanzi ndimo,aku ma ilomi ñalae ko ja ñana kakai mbumbu lâ nemi wurâta ñinde tini ndimo. Ambo miki ma ilomi ara nã ñana kaveta wurâta ñinde kâ, ande ñinde ma ara ndo. ³ Miki ma katawanzi tamâta ñinde Maro Kindeni munja ionzi simo kalomi, itogo kinzi koipu ñalajala uru siveta,mine ndimo. Ara ñana miki ma katula vetârja ara nã panzi kalo-tawana tamâta ñinde, ñana ma simora ku sipaveta kuku. ⁴ Ambo miki ma kaveta mine, ñinejga lâ zo ñana Yesu Kirisi ma ipârja nia yo, inani imo mbâna-mbâna panzi katonâja rârâni, ande miki ma kakai kulu ara ndo. Aku kulu ara ñinde nde ñana marumbu kâ, ande tia. Ñinde nde ñana ikeno mine ku imo nã.

Kinda ma tapatawa warakânda tininda, ku tapakatona sondo

⁵ Anja miki tamâta limoa, miki kala ma kapono muli mine nâ pa kinzi tamâta mbâna-mbâna nenzi ñguia. Maro Kindeni kawa ñguia ikeno lâ pepa tini mine tu, “Maro Kindeni ikai kazânya panzi tamâta ea sipasuka warakanzi nâ tininzi. Anja i ne wisi-wisi ikeno panzi tamâta ea sipatawa warakanzi tininzi.”

Mine kala ara ñana miki rârâni, miki korja wa lâlu wa, ma kapatawa warakami tinimi lâ kinzi kalo-tawana tamâta rârâni naonzi. ⁶ Mao nâ, ambo miki ma kapatawa warakami tinimi lâ Maro Kindeni nao ku kamo i ne walo kaika nâ kalo, ñinenja lâ zo ndia i tamwata ipatea lâ, ande i ma isuka miki kâki. ⁷ Maro Kindeni imagegea miki sondo nâ. Mine nde ara ñana miki ma kao nemi malia rârâni lâ i kala, ñana ma ikale pami.

⁸ Miki kalomi ñgere sondo ñga, aku kapakatona sondo! Sadana nde imo nemi kazânya tamâta, aku imo itogo mbwâmbwa saka leve mine. I uru isuña kawa kaika nâ, aku iyoka ilâ wa imâ wa, iroroto ñana tamâta tonge tu izavaru kâ. ⁹ Miki kasama tu lâ tâno ndoni, nimi-nambwe kalo-tawana tamâta uru sikai nâna kie taituni nâ ñana nenzi kalo-tawana kâ, itogo miki uru kakai mine, aku kinzi simandi kaika nâ. Mine nde miki ma kalomi tawana Maro Kindeni kaika ndindi nâ, aku kakai kazânya pa Sadana.

¹⁰ Maro Kindeni nde wisi-wisi warika. Miki kapaipa kuku Yesu Kirisi lâ, aku ñana duvi njinde kâ, Maro Kindeni isarawami munjani lâ tu ma kamo taitu kuku i tamwata, ma kamo ara mine ku kamo nâ. Taitu miki ma kakai nâna ikura zo mbwana-mbwana nâ munja lâ ñga, ñinenja Maro Kindeni tamwata ma iveta miki kamo ara kilo, aku ma walo kaika ilami, ñana miki ma kakura tu kamandi kaika ku kapono muli sondo pa i. ¹¹ Nenda paneânya ilâ pa i, ñana tu ikai walo kaika rârâni marumbu lâ, ma imo mine ku imo nâ. Mao.

Ñguia kaya pinde

¹² Sailas nde ikai kuleja pa naja, kala injere nanengu ñguia mbuku taitu ñine lâ pepa tini. I nde ninda-nambwe kalo-tawana tamâta mao kanajo. Naja ilongu tu apu tini kaika pa miki ilomi kalomi. Naja asama tu vetânya rârâni njinde Maro Kindeni iveta pami, ande njinde nde ñana itula pwataki tu i ilo ndo ikeno pami. Ambo miki ma kalomi ñgere sondo ñana njinde kâ ku kamandi kaika, ande njinde ma ara ndo.

¹³ Miki nimi-nambwe kalo-tawana tamâta simo Babilon lawea ñine, * kinzi njinde kawanzi kari ara pami. Kinzi kala simo Maro Kindeni ne pateânya tamâta, sitogo miki mine. Aku Malaka kala kawa kari ara pami ton. Malaka nde itogo naja natunju mine.

¹⁴ Naja ilongu tu miki rârâni ma kapatâjo mbaumi ku kapor kari ara panzi kalo-tawana tamâta rârâni. Vetânya mine ma itula pwataki tu miki ilomi ndo ikeno panzi. Miki kapaipa kuku Kirisi lâ, kala i ne wisi-pisi imâ pa miki rârâni.

* 5:13: Ñine nde ñguia siânya. Petero iporo ñana Rom lawea.

2 PTERO

Pepa Petero ingere muli panzi kalo-tawana tamâta

Yesu ne pâri-tamâta Petero ingere ñgua panzi Juda tamâta ñinde kalonzi tawana Yesu ku simo pwapwataki (1 Petero), aku zo pinde ilâ lâ, ñinenga ingere ñgua pinde panzi kilo. Petero ne zo ñana imâte kâ nde imâ ipânga laiti lâ (1:14),aku isama tu kinzi pananâja tamâta lajeja pinde nde simo kinzi ñgu ñgininzi, ku situla ilo-kalo soki-soki siyaula tamâta nenzi kalo-tawana. Kinzi pinde siporo tu Yesu ma itaulo imâ kilo tia, andeta Petero itula ñgua mao tu Yesu ne zo nde ikeno mo ñai yo (3:3-13). Ara ñana kinda rârâni ma tapu mulinda pa ñgua lajeja, ku tapaveta kuku Maro Kindeni kawa ñgua mao.

¹ Naja Saimon Petero, naja nde Yesu Kirisi ne wurâta tamâta, aku amo i ne pâri-tamâta tava. Yesu ina kinda nenda Maro ñalae wa nenda Yautânya Tamwata wa. Naja angere ñgua lâ pepa ñine tini imâ pa miki kalo-tawana tamâta. Yesu Kirisi ne vetânya ara ikai nzâla piti pamî lâ ñana nemi kalo-tawana ipânga kelekele ara ndo, itogo maka nema kalo-tawana mine. ² Kala ñine miki kasama Maro Kindeni ku nenda Maro ñalae Yesu rua kilalanzi marumbu lâ. Mine kala Maro Kindeni ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ ñalae pamî.

Maro Kindeni ipatea kinda pa i tamwata

³ Kirisi nde ña ñalae ndo, aku ina vetânya ara warika. Aku inani isarâwa pa kinda ku itula i tamwata kilala pwataki pa kinda tasama lâ. Mine kala io tamwata ne walo kaika imâ pa kinda, kala takura tu tamo sondo ku tapaveta kuku vetânya arara, aku kinda ma taroto ñana sâ tonge kilo ñana tapavila warakânda kâ, ande ma tia. ⁴ Ñana i kilala ara ñinde kâ, ande iveta vetânya arara kie-kie pa kinda lâ, ikura munga ipa ñgua tu ma iveta mine. Aku vetânya ñinde uru isuka kinda, kala takura tu tañgeñge ñana vetânya potomule ne pazavaruña kâ, vetâñjani ndaina tamâta nenzi ilo-kalo sakamao iveta ipânga tâno kulu. Mine kala kinda takura tu tamo sondo ndo, itogo Maro Kindeni imo mine.

⁵ Kirisi iveta vetânya ñinde rârâni pa kinda lâ. Mine nde ara ñana miki ma kakai wurâta kaika ndo ñana kalomi tawana i mao nâ. Kaveta mine lâ ñga, ñinenga kakai wurâta kaika ñana kapaveta kuku vetânya arara. Kaveta mine lâ ñga, ñinenga kakai wurâta kaika ñana kapanâna sondo ñana i ne ilo-kalo kâ. ⁶ Kaveta mine lâ ñga, ñinenga kakai wurâta kaika ñana kakai poe sondo pa warakami ilomi kalomi. Kaveta mine lâ ñga, ñinenga kakai wurâta kaika ñana kamandi kaika lâ zo ndia malia ipânga pamî. Kaveta mine lâ ñga, ñinenga kakai wurâta kaika ñana kamo itogo Maro Kindeni ilo papa mine. ⁷ Kaveta mine lâ ñga, ñinenga kakai wurâta kaika ñana kaveta kemi ara nâ panzi nimi-nambwe kalo-tawana tamâta. Kaveta mine lâ ñga, ñinenga kakai wurâta kaika ñana kao ilomi ndo ilo panzi tamâta rârâni. ⁸ Aporo ñgua mine ñana duvi ñine kâ; ambo vetânya mine ma ikeno pamî lee ipânga ñalae tina, ande ñinde ma isuka nemi wurâta kaveta pa nenda Maro ñalae Yesu Kirisi kâ. Mine nde nemi wurâta ñinde ma ipânga kanajo,aku miki ma kasama i kilala sondo tona. ⁹ Ambo kalo-tawana tamâta tonge ma ipaveta kuku vetânya ñinde tia, ande i imo itogo tamâta mata ñaja mine. I ipânga tamâta mata leva-leva nâ,aku i kalo kapa tu Maro Kindeni muñga izavaru kiesaka ne muso piti lâ i tini.

¹⁰ Niñgu-nambwe wukale, Maro Kindeni muñgani isarawami lâ,aku ipateami pa i tamwata nâ. Mine nde ara ñana miki ma kakai wurâta kaika ñana kapono muli pa i ne pateânya ñinde. Ambo miki ma kaveta mine, ande nemi kalo-tawana ma ikura ñana imbe kâ, ande tia. ¹¹ Ñinenga Maro Kindeni ma ilo ndeka pamî ku ma ikai nzâla piti pamî ñana kakai via mao lâ samba lawea. Aku miki ma kamo kuku nenda Maro ñalae Yesu Kirisi, ina nenda Yautânya Tamwata, ma kamo ara mine ku kamo nâ.

¹² Mao nâ, miki kapanâna lâ ñana kelekele ñinde kâ,aku miki kapaipa lâ kuku ñgua mao muñga kalono ñinde. Andeta naja ma aporo ñguani ndaina pamî kilo ikura zo zo, ñana miki ma kalomi ñgere kilo ñana ñinde kâ. ¹³ Naja ilongu patea tu ambo naja ma

akai wurâta mine ɣana apajo ilomi kalomi ikura zo rârâni ɣana amo viângu lâ tâno kulu, ande ɣinde ma ara. ¹⁴ ɣana tu ɣana asama ɣine; zo mbwana-mbwana nâ, ɣineŋga ɣana ma apile karaenju ɣine ku amâte. Nenda Maro ɣalae Yesu Kirisi itula ɣine pwataki pa ɣana lâ. ¹⁵ Mine kala ɣine ɣana ma aveta wurâta kaika ndo ɣana apajo ilomi kalomi kâ. ɣineŋga lâ zo ɣana amâte kâ, ande miki ma kakura tu kalomi ɣere kilo ɣana Ʉgu ɣine kâ ikura zo zo.

Kinzi pâri-tamâta simora Maro Kindeni ne sinâla pwataki lâ Yesu Kirisi tini

¹⁶ Munja maka katula Ʉgu pamî ɣana Maro ɣalae Yesu Kirisi ne zo ɣana itaulo imâ kilo tava ne walo kaika. Andeta maka ɣandai katapâri tamâta nenzi usi kaa nâ pinde pamî ɣga. Maka warakama matama kamora i ne walo kaika ɣinde. ¹⁷ Zo tonje, kawa Ʉgu ne sarawârja iyoka pa Maro Kindeni ne sinâla ɣalae ilo ku indue imâ pa Yesu Kirisi mine tu, “Naja natungu ara kala ɣine. Naja tiningu mwasa papa wa ilonju ndeka papa wa.” Aku lâ zoni ndaina, kinda Tamânda Maro Kindeni isuka Yesu Kirisi ja kâki, aku Yesu tini pasinala. ¹⁸ Maka warakama kaloko Ʉgu ɣinde ne sarawârja iyoka pa samba ilo indue imâ, lâ zo ɣinde maka kamo kuku Yesu lâ tuu sapârja ɣinde kulu.

¹⁹ Mine nde maka kasama tu Ʉgu-tulârja tamâta munjârja nenzi Ʉgu ɣinde nde mao kanaajo. Aku ara ɣana miki kala ma kalomi tawana Ʉgu ɣinde mine nâ. Ʉgu ɣinde nde itogo sinâla ɣana ipane kondoma pwataki kâ. Aku sinâla ɣinde ma isinala nia mine lee mbwale pwataki, ɣineŋga pitu mboi ɣalae ma ipârja ku ma isinala ilomi kalomi. * ²⁰ Miki ma kapanârja sondo ndo ɣana Ʉgu ɣine kâ, ɣana tu ɣine nde kelekele ɣalae tina; siŋgani, lâ zo ɣinde kinzi Ʉgu-tulârja tamâta siporo ku siŋgere nenzi Ʉgu lâ pepa tini, ande kinzi warakanzi sikura ɣana situla Ʉgu ɣinde ne duvi pwataki, ande tia. ²¹ Andeta Koroani Sapârja ikai poe pa kinzi Ʉgu-tulârja tamâta ilonzi kalonzi, kala situla Maro Kindeni kawa Ʉgu. Kinzi ɣandai sikai poe pa warakanzi ilonzi kalonzi ɣineŋga situla Ʉgu Ʉga. Tia ndo kanaajo.

2

Kinzi tamâta sakamao pinde siyaulanzi kalo-tawana tamâta ilonzi kalonzi

¹ Mao nâ, munja Ʉgu-tulârja tamâta lajeja pinde simo lâ Isrel Ʉgu Ʉgininzi. Aku mine nâ, pananârja tamâta lajeja pinde ma simâ sipârja miki Ʉginimi tona, aku ma sikai lajeja nâ sipanananzi tamâta ɣana Maro Kindeni ne vetârja kâ. Kinzi ma sipavea nâ situla Ʉgu lajeja kajja-kajja ɣana sizavaru ilomi kalomi kâ. Maro ɣalae munja iyautenzi pananârja tamâta ɣinde piti lâ kondoma ilo, andeta kinzi sipu mulinzi pa Maro ɣalae kilo. Mine nde Maro Kindeni ma muli izavarunzi walele nâ. ² Andeta kalo-tawana tamâta rârâ ma sipaveta kuku pananârja tamâta lajeja ɣinde nenzi vetârja potomule kie-kie. Mine kala tamâta pinde ma siporo Ʉgu soki-soki ɣana Nzâlâ Mao kâ. ³ Kinzi pananârja tamâta lajeja ɣinde ilonzi yosi ɣana tâno ne kelekele nâ. Mine kala kinzi ma siveta Ʉgu lajeja rârâ ɣana sikai nemi mbalija wa kelekele sajemi. Andeta siŋgani Maro Kindeni ipatea tu ma izavarunzi tamâta ɣinde ndo. Aku i ɣandai ikeno mata Ʉga. I ma iveta panzi ikura munja ipa Ʉgu tu ma iveta mine.

⁴ Miki kasama tu munja, kinzi ajelo pinde siveta kiesaka, aku Maro Kindeni igera kinzi tia ndo. Itambiranzi silâ yâ ɣalae ne mbârja ilo, aku ipanzi lâ wâlo kaika tini. Kinzi uru simo mine lâ nia ɣana ilo,aku sindanje Maro Kindeni ne zo ɣalae ɣana ipare nia sondo panzi kâ. ⁵ Aku miki kasama tu nia ndoyo, tamâta rârâni simo siveta vetârja sakamao nâ lâ Maro Kindeni nao. Mine kala ipare nia panzi lâ. Iveta pondi ɣalae ipârja panzi ku izavarunzi ndo lâ, kala naonzi tia lâ. Anja timbunda Noa, i tamâta ɣana itula Ʉgu pwataki ɣana vetârja ara kâ, ande Maro Kindeni ike ɣana i tavanzi tamâta lima kanajonzi rua, kala kinzi ɣinde nâ simo ara. ⁶ Aku miki kasama tu muli, Maro Kindeni ipa Ʉgu ɣana izavaru Sodom lawea wa Gomora lawea wa. Isupwa yâ indue imâ ikananzu lawea rua ɣinde, kala kâkâ nâ ikeno. I ilo tu kinzi tamâta sipârja muli-muli ɣinde ma

* 1:19: Petero isia Ʉgu ɣana Yesu Kirisi kâ lâ Pitu Mboi tini.

kalonzi ŋgere ɣana māsi ɣalae ɣinde muŋga ipâŋga pa Sodom lawea ɣga Gomora lawea. Ambo kinzi kala ma sipu mulinzi pa i, ande māsi kie mine ma ipâŋga pa kinzi tona. ⁷ Anja Loto, i nde tamâta ara ndo lâ Maro Kindeni nao, ande i muŋga imo Sodom lawea. Imora vetâŋa potomule kie-kie kinzi tamâta sakamao ɣinde siveta, kala ilo malia ndo. Mine kala Maro Kindeni ike ɣana Loto, kala imo ara nâ. ⁸ Loto nde tamâta ara lâ Maro Kindeni nao, taitu i imo kunzi tamâta simo Sodom lawea, aku ikura zo zo imora nenzi māsi sakamao wa ilojo nenzi ɣgua soki-soki wa. Mine kala i ilo kura tia ndo, aku kalo loko nâ. ⁹ Miki kasama lâ ɣana vetâŋa ɣinde rârâni. Aku ɣinde itula pwataki tu lâ zo ndia samâŋa wa malia mine ma ipâŋga panzi tamâta, ande Maro ɣalae uru ike ɣananzi tamâta ea kalonzi tawana i. Anja kinzi kiesaka tamwatanzi, ande Maro ɣalae ikainzi kaika ku nâna ilanzi lee, ikura lâ zo ɣalae ɣinde i ma ipare nia sondo panzi. ¹⁰ Aku lâ zo ɣinde, tamâta pindle ma sikai pareja-nia sakamao ɣalae tina. Naja aporo ɣananzi tamâta ɣinde sipono muli pa ilo-kalo singa ne māsi sakamao, ku simora tukuŋa rârâni tu kelekele kaa nâ.

Ayo, pananâŋa tamâta lajeja pindle nde simâ ſipâŋga lâ, kala simo ɣginimi. Kinzi nde tanja-kaika tamwatanzi, aku ſipaveta kuku warakanzi nenzi pateâŋa nâ. Mine kala kinzi ɣandai ſimege ɣananzi ajelo arara ɣinde simo samba ilo ɣga. Kinzi ſiporo ɣgua pavaligija nâ panzi. ¹¹ Taitu ajelo ɣinde nenzi walo kaika nde ɣalae ndo, ipolenzi pananâŋa tamâta lajeja ɣinde nenzi walo. Andeta kinzi ajelo ſimege ɣana Maro ɣalae kâ. Mine kala kinzi ɣandai ſiporo soki ku ſisowe ɣgua lâ tamâta ɣinde tininzi lâ Maro ɣalae nao ɣga. ¹² Anja pananâŋa tamâta lajeja ɣinde nde ſitogonzi ɣgoa ɣgoi, nenzi ilo-kalo tia ndo. Ambo ilonzi igagatinzi tu ſiveta vetâŋa tonge, ande ma ſiveta nâ. Vetâŋa ara ndia kinzi sizizâla ɣana, ande kinzi ſiporo ɣgua pavaligija lâ ɣinde tini. Muli ɣga Maro Kindeni ma ikainzi tamâta ɣinde kaika ku ma izavarunzi ndo lâ, itogo uru taveta panzi ɣgoa ɣgoi mine.

¹³ Kinzi uru nâna silanzi tamâta pindle. Mine nde muli Maro Kindeni ma itu ɣana nenzi vetâŋa ɣinde, aku ma nâna ilanzi. Kinzi sindeka ɣana ſika wa ſinu ɣalae tina lâ tamâta naonzi, aku mainzi tia ndo. Mao nâ, kinzi sindeka ɣana ſika potomule mine nâ kuku miki.

¹⁴ Ikura zo zo, ambo kinzi matanzi ilâ ſimora taine tonge, ande ilonzi ndo tu ma ſipalulua tininzi kuku i. Kinzi uru ilonzi yosi mine ku simo nâ. Kinzi uru ſiporo ſilajenzi tamâta pindle, kinzi ɣinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika tia, aku ſilele tamâta ɣinde naonzi ilâ tu ſiveta kiesaka. Kinzi ilonzi ndo ɣana ſikai tamâta pindle nenzi kelekele ſajenzi kâ. Mine kala Maro Kindeni ma izavarunzi pananâŋa tamâta lajeja ɣinde ndo lâ.

¹⁵ Kinzi ſipile vetâŋa ara ne nzâla marumbu lâ, kala ſoka potomule ſilâ wa simâ wa. Kinzi ſipono muli pa Beor natu Balam ne vetâŋa. Muŋga, Balam iveta kiesaka, aku ilo yosi ɣana mbumbu ikai lâ kiesaka ɣinde tini. ¹⁶ Iveta mine lee, ɣinenja zo tonge “donki” tonge kawa ipwa, kala iporo ɣgua itogo tamâta mine. Donki ɣinde imbita Balam ɣana i ne vetâŋa sakamao ɣinde kâ. Kinda tasama tu kinzi donki ſikura tu ſiporo ɣgua, ande tia. Mine kala ɣgua-tulâŋa tamâta lajeja Balam imora māsi ɣalae ɣinde, aku ipile ne vetâŋa kapa-kapa ɣinde.

¹⁷ Kinzi pananâŋa tamâta lajeja ɣinde nde ſitogo lâbwalika ipâŋga mâsa-mâsa ndo mwasina. Aku ſitogo take-take karâzi ikeno ilo, andeta lawea itapala ilâ kala karâzi imbe tia. * Maro Kindeni ipatea nia kondoma ɣarja ndo pa kinzi tu ma ſilâ simo nia ɣinde. ¹⁸ ɣana tu tamâta ɣinde kawanzi ɣalae ſisuka warakanzi ɣanzî kâki, aku sindeka nâ ɣana nenzi ɣgua kaa kaa ɣinde. Kinzi ſiporo ɣgua mâru-mâru ſilajenzi tamâta pindle, kala ilonzi kâki ɣana ſipalulua tininzi potomule kâ. Kinzi ſitapanzi kalo-tawana tamâta wasaseki pindle, kinzi ɣinde muŋga nâ ſipile tinikoa nenzi māsi sakamao. Kinzi ilonzi tu kalo-tawana tamâta wasaseki ɣinde nenzi kalo-tawana ma imbe ndo.

¹⁹ Pananâŋa tamâta lajeja ɣinde uru ſiporo mine tu, “Ambo miki ma kapalojo pa maka, ande miki ma kamo tinimi soo nâ, aku ma kakura tu kaveta vetâŋa ndia warakami nâ ilomi papa.” Andeta kiesaka ne nimbu nde ikainzi kaika lâ, kala simo sakamao nâ.

* ^{2:17:} ɣuga ſiâŋa ɣine nde duvi mine; pananâŋa tamâta ɣinde ſiporo tu ma ſivilanzi tamâta, andeta ɣandai ſivilanzi ɣga.

ŋinde nde duvi mine; ambo tamâta tonge isâu pa kelekele tonge tu ikai poe kaika papa i, ande ŋinde itogo iveta wurâta koa tia nâ pa kelekele ŋinde. ²⁰ Pananâja tamâta lanjeja ŋinde munja kalonzi tawana nenda Maro Ʉalae Yesu Kirisi, ina nenda Yautâja Tamwata, aku nenzi kalo-tawana ŋinde ivilanzi tu singenge ŋana tâno ne vetâja sakamao kâ. Andeta muli ŋga sipaveta kuku vetâja sakamao ŋinde kilo, kala vetâja sakamao ŋinde ne nimbu nde ikainzi kaika ku ipu nenzi walo ndue lâ. Munja, lâ zo ŋinde kinzi sizizâla yo ŋana Kirisi kâ, ande kinzi simo ara tia. Taitu vetâja sakamao ŋinde ne nimbu nde ipanzi kaika kilo, kala simo sakamao ndo. ²¹ Ambo pananâja tamâta lanjeja ŋinde sizizâla yo ŋana nzâla ara kâ, ande ŋinde ma ara tia. Taitu kalojo ŋga; kinzi silojo pâri ara ku sisama nzâla ŋinde kilala pwataki lâ, aku sipono muli pa Maro Kindeni ne tukuja. Andeta muli, kinzi sipu mulinzi pa nzâla ŋinde kilo, aku ŋinde nde ara tia ndo.

²² Kinzi nenzi vetâja mine nde iyoke ŋgua pinde tamâta uru siporo. ŋgua tonge nde keno mine; "Ambo mbwâmbwa ilua, ande i ma itaulo ika ne luâja ŋinde kilo." Anja ŋgua tonge kala ikeno mine; "Ambo ŋgoa ilili lâ lââ ilo, ande i ma itaulo kilo ku ipu ndumu lâ nzi ja ilo." ŋa ilo."

3

ŋgua ŋine nde mao kanajo; Maro Ʉalae ma itaulo imâ kilo

¹ Niŋgu-nambwe wukale, naŋa munja angere ŋgua lâ pepa tonge tini ku ao imâ pamî, kala ŋine angere ŋgua pinde lâ pepa tini kilo imâ pamî. Lâ pepa rua ŋine, ande naŋa angere ŋgua ŋana apajo ilomi kalomi kâ, ŋana miki ma kalomi ŋgere kilo ŋana ŋgua mao wa ilo-kalo ara wa. ² Naŋa ilonju tu miki ma kalomi ŋgere kilo ŋana ŋgua ŋinde Maro Kindeni ne ŋgua-tulâja tamâta munja situla. Aku naŋa ilonju tu miki ma kalomi ŋgere kilo ŋana Maro Ʉalae ne tukuja tona, ina nenda Yautâja Tamwata. Munja kinzi pâri-tamâta simâ pamî ku situla ŋgua tukuja ndainani nâ pamî kaloko lâ.

³ Naŋa ilonju tu miki ma kaloko ŋgua ŋine sondo; muli ŋga, ande tamâta pinde ma simâ sipâŋga. Kinzi tamâta ŋinde ma sipaveta kuku vetâja sakamao ndia ilonzi papa ŋinde. Kinzi ma siporo ŋgua pavaliŋja pamî mine tu, ⁴ "Yesu munja iporo tu i ma itaulo imâ kilo, a? Ande imo ndia, a? Yoo, i ma itaulo imâ kilo tia! Nia ndoyo, lâ zo ŋinde tâno ipâŋga wasaseki, aku imâ lee ikura lâ zo ŋinde timbunda simâte lâ, aku lâ zo ŋine wa, ande vetâja wasaseki tonge kie mine ipâŋga tia ndo." ⁵ Tamâta ŋinde tiniŋzi pwâka tu kalonzi ŋgere sondo. Mine kala kinzi kalonzi kapa ŋana ŋine kâ; nia ndoyo, Maro Kindeni iporo ŋgua kala ipulianzi samba tava tâno sipâŋga lâ. Ikai lââ ku iveta tâno, ŋinenja io tâno kâki ipâŋga lâ lââ ŋgini. ⁶ Aku muli, ŋinenja Maro Kindeni ikai lââ ndainani nâ ku iveta pondi ŋalae ikâki ipajando tâno ku iyaula tâno ndo lâ. ⁷ Kala lâ zo ŋine, ande Maro Kindeni kawa ŋgua ndainani nâ uru ikatona samba wa tâno wa. I ma iveta mine lee, ikura lâ zo ŋalae ŋana i ma ipare nia panzi tamâta ea sipu mulinzi pa i, aku ma izavarunzi ndo lâ. Aku lâ zoni ndaina i ma isupwa yââ ikananzi samba wa tâno wa, kala naonzi tia lâ.

⁸ Niŋgu-nambwe wukale, lâ Maro Ʉalae nao, ande kari taitu mai nâ nde zo luandondo, itogo mbwera 1,000 mine, anja mbwera 1,000 nde zo mbwana-mbwana nâ, itogo kari taitu mai nâ mine. Miki ma kalomi ŋgere sondo ŋana ŋinde kâ, aku kalomi kapa ndimo.

⁹ ŋana tu tamâta pinde ilonzi patea tu Maro Ʉalae uru iveta ne ŋgua pâŋga ipâŋga kanajo walele tia,aku situ ŋinde nde soki. Andeta tia. I tini pwâka tu tamâta taitu ma ipayaula. I ilo tu kinzi tamâta rârâni taitu-taitu ma sipalele ilonzi kalonzi ku kalonzi tawana i. Mine kala i kalo sukâŋa ŋananzi ku imo io tini nâ.

Samba wa tâno ma naonzi tia lâ

¹⁰ Taitu Maro Ʉalae ne zo ŋana itaulo imâ kilo kâ, ande ma imâ ipâŋga itogo nzanzare tamâta uru imâ ipâŋga mine. Lâ zo ŋinde, ande nduŋenja ŋalae tina ma ipâŋga, aku samba ma nao tia lâ. Aku yââ ma ikananzi pitu rârâni marumbu lâ. Anja tâno tava kelekele ndoni ikeno tâno kulu, ande ŋinde ma marumbu ndo.

¹¹ Miki kalomi ŋgere sondo ŋga! Vetâŋa mine ma izavaru kelekele rârâni ŋinde, kala ma naonzi tia lâ. Mine kala lâ zo ŋjine, ande miki ma kamo tamâta mana, a? Ara ŋjana miki ma kapasakana ilomi kalomi sondo ku kapaveta kuku vetâŋa rârâni Maro Kindeni ipatea ku itula pami ŋinde. ¹² Ara ŋjana miki ma kao tinimi nâ ŋjana Maro Kindeni ne zo ŋjana imâ ipare nia panzi tamâta kâ. Aku ara ŋjana miki ma kapasusua zo ŋinde tu imâ ipâŋga walele nâ. Lâ zo ŋjalaе ŋinde, ande yââ ma ikana samba marumbu lâ, aku yââ ne mela-mela kaika ma ikananzi pitu rârâni tona. Mine kala pitu ŋinde ma sipâŋga sitogo lââ mine. ¹³ Andeta Maro Kindeni ne ŋgua pâŋga ikeno mine tu i ma muli ipulia samba wa tâno wasaseki. Aku lâ tâno wasaseki ŋinde, ande tamâta rârâni ma sipono muli mao nâ papa i. Kinda uru tao tininda nâ ŋjana Maro Kindeni ne ŋgua pâŋga ŋinde tu ma ipâŋga kanajo.

Ara ŋjana kinda ma tapakatona sondo ku tao tininda ŋjana Maro ŋjalaе kâ

¹⁴ Niŋgu-nambwe wukale, miki uru kao tinimi nâ ŋjana Maro Kindeni ne zo ŋjalaе ŋinde ŋjana imâ ipâŋga kâ. Mine nde ara ŋjana miki ma kakai wurâta kaika ŋjana kapakatona warakami nemí ilo-kalo sondo kâ. Ambo miki ma kaveta mine, ŋjinenga lâ zo ŋjalaе ŋinde, ande miki ma kamandi lâ Maro Kindeni nao taya ilomi mbâra-mbâra nâ. I ma imora soki wa kiesaka toŋge ikeno tinimi, ande tia. Mine kala i ne wisi-nâna ma ikeno pami tia ndo.

¹⁵ Miki kalomi ŋgere ŋjana ŋjine kâ; Maro ŋjalaе uru io tini pa kinda tu tapalele ilonda kalonda, ŋjana tu i ilo tu iyaute kinda rârâni piti lâ kondoma ilo. Muŋga, Maro Kindeni itula ilo-kalo ara pa ninda-nambwe Paulo, kala iŋgere ŋgua kaja taituni nâ imâ pami lâ.

¹⁶ Lâ i ne pepa rârâni, ande Paulo uru iŋgere ŋgua kaja taituni mine ŋjana zo ŋjalaе ŋinde kâ. Mao nâ, zo pinde Paulo ne ŋgua katiŋe ne duvi ŋjandai ikeno nia yo ŋga, kala taroto ŋjana ŋgua ŋinde ne duvi. Mine kala tamâta pinde uru situla ŋgua ŋinde ne duvi soki-soki. Kinzi tininzi pwâka tu sisama ŋgua ŋinde duvi,aku nenzi kalo-tawana nde kaika tia. Kinzi sikai Maro Kindeni kawa ŋgua rârâ ikeno lâ pepa tini,aku silele soki-soki mine nâ. Mine nde lâ Maro Kindeni ne zo ŋjalaе ŋinde, ande i ma izavarunzi tamâta ŋinde ndo lâ.

¹⁷ Niŋgu-nambwe wukale, miki kasama lâ ŋjana pananâŋa tamâta laŋeja ŋinde nenzi vetâŋa. Mine nde kapakatona warakami sondo ŋga. Tia ma pananâŋa tamâta sakamao ŋinde silajemi ku sisowe ilomi kalomi, kala nemí kalo-tawana ma imbe tâ. ¹⁸ Kinda nenda Maro ŋjalaе Yesu Kirisi, ina nenda Yautâŋa Tamwata, ande uru io ne wisi-wisi imâ pami,aku miki kasama i kilala marumbu lâ. Ara ŋjana miki ma kakai wurâta kaika ŋjana kapanâna sondo ndo ŋjana ŋinde kâ. Tapanea Yesu Kirisi tasuka i ja kâki ikura zo zo! Mao.

1 YOANE

Pepa Yoane iñgere muñga panzi kalo-tawana tamâta

Yesu Kirisi ne pâri-tamâta Yoane iñgere pâri ara marumbu lâ, ñineña muli iñgere ngua ñine panzi kalo-tawana tamâta ñgu pinde. I nde koja lâ, aku i ilo ndo keno panzi kalo-tawana tamâta ñinde, kala ipatu ñanzi tu i natu wukale. Tamâta pinde silajenzi ñgu siporo tu Yesu ipânga tamâta mao tia, aku siporo tu nenda kiesaka nde kelekele ñalae tia. Yoane ileleanzi lajena tamâta ñinde, ku itula ñguia pwataki ñana tini-mwasa ne vetâna kâ. Iporo tu Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda, kala isupwa Yesu imâ, aku Yesu ilo keno mine nâ kala imâte ñana kinda kâ. Mine nde ara ñana kinda taitu-taitu ma tininda mwasa panzi tamâta rârâni.

Ngua Via ipânga nia yo

¹ Maka uru katula ñguia pwataki ñana Ngua Via kâ, i ña tonge tu Yesu. Lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno tia yo, ande Ngua ñinde imo munjani lâ, kala ñine i imo mine nâ. Maka kalorjo i ku matama kamora i lâ. Maka kalea sondo nâ pa i, aku katajo i tini lâ. ² Via ñinde nde ipânga nia yo lâ. Maka kamora i, aku uru katula ñguia pwataki ñana ñinde kâ. Kala ñine maka kaporo pwataki pa miki tu Ngua Via ñinde imo via mine ku imo nâ. Munjani i imo kuku Tama, ñineña ipânga nia yo,aku maka kamora lâ. ³ Maka kamora wa kalorjo ñinde marumbu lâ, ande kala maka uru katula ñguia pwataki pamí ñana ñinde kâ. Maka kaveta mine ñana duvi ñine kâ; maka iloma tu miki ma kamo ilomi taitu kuku maka. Aku kinda tao ilonda ilâ taitu kunzi Tama kuku Natu Yesu Kirisi rúa. ⁴ Maka kanjere ñguia lâ pepa ñine tini imâ pamí ñana ma iveta nenda ndekâja ipipi ndo lâ ilonda kalonda.

Ara ñana kinda ma toka sinâla ilo nâ

⁵ Yesu Kirisi itula ñguia pwataki pa maka kalorjo lâ, ande kala maka katula ñguani ndaina pwataki pa miki. Ngua ñinde nde mine: Maro Kindeni i nde sinâla,aku kondoma tonge ikeno pa i, ande tia ndo kanarjo. ⁶ Ambo kinda ma taporo tu, “Naña ao ilonju ilâ taitu kuku Maro Kindeni”, andeta nenda yokâja ikeno lâ kondoma ilo, ande nenda ñguia ñinde nde mao tia. Ngua ñinde nde lajena nâ, ñana tu kinda ñandai tapono muli pa vetâna mao ñga. ⁷ Taitu miki kalorjo ñga; ambo kinda toka lâ sinâla ilo, itogo Maro Kindeni uru imo sinâla ilo mine, ande kinda tamo ilonda taitu kunzi Maro Kindeni ne tamâta. Aku Maro Kindeni Natu Yesu see izavaru nenda kiesaka rârâni piti lâ tininda,aku iveta kinda tamo tava ilonda mbâra-mbâra nâ.

⁸ Ambo kinda ma taporo tu, “Nanenju kiesaka tonge ikeno tia”, ande kinda taporo lajena pa warakânda,aku ñguia mao ikeno ilonda kalonda tia ndo. ⁹ Andeta miki kalorjo ñga; ambo kinda ma tapatula nenda kiesaka pa Maro Kindeni, ande i ma iveta ikura ne ñguia pâja mine. I ma iveta kie ara ndo pa kinda mine; i ma izavaru kiesaka piti lâ tininda,aku ma izavarunzi vetâna soki-soki ndia rârâni uru taveta ñinde piti tona. Aku i ne vetâna ñinde ma iveta kinda tamo tava ilonda mbâra-mbâra ndo. ¹⁰ Ambo kinda ma taporo tu, “Naña muñga aveta kiesaka tonge tia”, ande ñinde itogo kinda taporo ñguia tu Maro Kindeni nde lajena tamwata. Ambo mine, ande Maro Kindeni kawa ñguia ikeno ilonda kalonda, ande tia.

Yesu Kirisi nde kinda nenda Pavilâna Tamwata

¹ Naña anjere ñguia ñine imâ pa miki, naña natuñgu wukale, ñana isukami tu kapu mulimi pa kiesaka rârâni. Andeta miki kalorjo ñga; ambo tamâta tonge iveta kiesaka, ande nenda Pavilâna Tamwata imo kuku Tamânda,aku i uru ino papa i ñana kinda kâ. Inani Yesu Kirisi, i zuzuli tamwata. ² I tamwata ipile ne via ku imâte ñana izavaru nenda

kiesaka piti kâ. Andeta i ɻandai iveta mine ɻana ivila kinda simbonda nâ. Iveta mine ɻana ivilanzi tamâta rârâni simo tâno ndoni.

Ambo tamâta tonge isama Maro Kindeni kilala, ande i ma ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ɻngua

³ Ambo kinda ma tapaveta kuku Maro Kindeni ne tukuja, ande vetâna ɻinde ma itula pwataki pa warakânda tu kinda tasama i kilala sondo ndo. ⁴ Ambo tamâta tonge ma iporo tu, “Nanja asama Maro Kindeni kilala sondo ndo”, andeta i ɻandai ipaveta kuku Maro Kindeni ne tukuja ɻga, ande tamâta ɻinde nde lajenja tamwata, aku ɻngua mao ikeno i ilo kalo, ande tia. ⁵ Ambo tamâta tonge ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ɻngua, ande i ne vetâna ɻinde itula pwataki tu i ilo ndo ikeno mao nâ pa Maro Kindeni. Mâsi taituni ɻinde uru itula pwataki tu kinda tapaipa kuku Maro Kindeni lâ. ⁶ Ambo tamâta tonge ma iporo tu, “Nanja apaipa kuku Maro Kindeni lâ”, ande i ne ɻngua ɻinde ma ipânga kanajo mine; i ma iveta vetâna ara, itogo Yesu muŋga iveta mine.

⁷ Ningu-nambwe wukale, naja ma angere ɻngua tukuja wasaseki tonge imâ pam, ande tia. ɻnine nde tukuja siŋga, aku miki kakai muŋgani lâ. Miki kalongo ɻngua ɻana tukuja ɻnine kâ marumbu lâ. ⁸ Andeta tukuja kala ɻnine naja ma angere pam, ande tukuja wasaseki tona. Miki nemi vetâna ara tava Yesu ne vetâna ara, ande ɻinde itula tukuja ɻinde kilala pwataki tu ɻinde nde ɻngua mao. ɻana tu kondoma ɻga laiti ɻana marumbu kâ, aku sinâla mao ɻinde nde imâ ipânga lâ, kala imo isinala nia lâ.

⁹ Ambo tamâta tonge ma iporo tu, “Nanja amo lâ sinâla ilo”, andeta i uru wisi nâna pa ninambwe kalo-tawana tamâta tonge, ande i imo lâ kondoma ilo yo. ¹⁰ Tamâta ea uru tini mwasa nâ panzi ninambwe kalo-tawana tamâta, ande i imo lâ sinâla ilo, aku kelekele tonge ɻana iveta i pata ndue kâ, ande tia. ¹¹ Anja tamâta ea uru wisi nâna pa ninambwe kalo-tawana tamâta, ande i imo kondoma ilo ku iyoka lâ kondoma ilo. Aku izizâla tu i ilâ pa nia ndia, ɻana tu kondoma nde ipono i mata ndo lâ.

¹² Naja natunju wukale, miki kalomi tawana Yesu Kirisi, aku ɻana duvi ɻinde kâ Maro Kindeni izavaru nemi kiesaka piti lâ. Mine kala naja angere ɻngua ɻnine imâ pam.

¹³ Anja miki tamâta kokoja, miki kasama i kilala sondo ndo, inani imo muŋgani lâ, kala ɻnine imo mine nâ. Mine kala naja angere ɻngua ɻnine imâ pam.

Anja miki tamâta limoa, miki kapole Sadana lâ. Mine kala naja angere ɻngua ɻnine imâ pam. Naja natunju wukale, miki kasama Tamânda Maro Kindeni kilala sondo ndo. Mine kala naja angere ɻngua ɻnine imâ pam.

¹⁴ Miki tamâta kokonja, miki kasama i kilala sondo ndo, inani imo muŋgani lâ, kala ɻnine imo mine nâ. Mine kala naja angere ɻngua ɻnine imâ pam. Aku miki tamâta limoa, miki tinimi walo, aku Maro Kindeni kawa ɻngua ikeno kaika lâ ilomi kalomi. Aku miki kapole Sadana lâ. Mine kala naja angere ɻngua ɻnine imâ pam.

Kinda ma ilonda pa tâno ne kelekele ndimo

¹⁵ Miki ma ilomi pa tâno ne vetâna ndimo,aku ilomi pa kelekele tonge ikeno tâno kulu, mine ndimo. Ambo tamâta tonge ilo keno pa tâno ne vetâna, ande i ilo keno pa kinda Tamânda, ande tia. ¹⁶ Kinda tasama tu tâno ne vetâna rârâni nde vetâna ɻana iveta wisinda kâki wa ilonda yosi wa tapasuka tiniinda wa. Vetâna ɻinde rârâni ɻandai iyoka pa Tamânda imâ pa kinda ɻga. ɻinde nde tâno ne vetâna nâ. ¹⁷ Tâno ɻnine ma muli marumbu,aku tâno ne vetâna wa kelekele mona-mona ɻnine rârâni ma marumbu tona. Anja tamâta ea ipaveta kuku Maro Kindeni kawa ɻngua, ande i ma imo via ku imo nâ.

Yesu Kirisi ne kazâna tamâta nde imâ ipânga lâ

¹⁸ Naja natunju wukale, zo ɻana tâno ne zo marumbu kâ nde imâ ipânga laiti lâ. Muŋga, miki kalongo pâri tu Yesu Kirisi ne kazâna tamâta sakamao ma muli imâ ipânga. Kala ɻnine Yesu Kirisi ne kazâna tamâta rârâ ɻinde nde simâ sipânga lâ. Mine kala kinda tasama tu zo ɻana tâno ne zo marumbu kâ nde imâ ipânga laiti lâ. ¹⁹ Nia ndoyo, kazâna tamâta ɻinde simo kuku kinda kalo-tawana tamâta, andeta ɻinenja sipile kinda ku silâ lâ. Taitu kinzi muŋga simo ninda-nambwe mao, ande tia. Ambo kinzi simo ninda-nambwe

mao, ande kinzi ma simo kuku kinda yo. Andeta sipile kinda, aku silâ lâ. Mine kala kinda tasama tu tamâta ñinde rârâni ñandai simo ninda-nambwe mao ñga.

²⁰ Añga nenda Maro Ñalae, ina Sapâja Tamwata, munjani isupwa Koroani Sapâja imâ pamî, ñana itula pwataki tu ipatea miki ñana kakai i ne walo ñalae. Mine kala miki rârâni kasama ñgua mao marumbu lâ. ²¹ Tiombo miki kazizâla ñana ñgua mao kâ, aku ñana duvi ñinde kâ na ja añgere ñgua ñine imâ pamî, a? Mine tia. Miki kasama ñgua mao marumbu lâ, aku kasama tu ñgua mao ikura ñana ipagugua ñgua lajeja tonge tia ndo. Mine kala na ja añgere ñgua ñine imâ pamî. ²² Ayo, lajeja tamwata nde ea. Ambo tamâta tonge ma iporo tu, “Yesu ñandai Maro Kindeni ne Pateâja Tamâta Kirisi ñga”, ande tamâta ñinde nde lajeja tamwata. Tamâta ea iporo ñgua kaja mine, ande i ipu muli panzi Tama ku Natu rua. Mine kala i imo Yesu Kirisi ne kazâja tamâta. ²³ Tamâta ea ipu muli pa Yesu Kirisi, ande ipu muli pa i Tama tona mine nâ. Añga tamâta ea ipatula tu i kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande i kalo tawana Maro Kindeni tona mine nâ.

Koroani Sapâja uru ipanana kinda ñana ñgua mao kâ

²⁴ Ara ñana miki ma kasanya ñgua munja kalongo ñinde kaika. Ambo miki ma kasanya ñgua ñinde kaika ndindi nâ, ande miki kala ma kapaipa kunzi Tama kuku Natu rua.

²⁵ Munjani Yesu Kirisi ipa ñgua tu ma via mao ilua kinda, ñana ma tamo viânda mine ku tamo nâ.

²⁶ Na ja añgere ñgua ñine imâ pamî, aku atu apananami ñananzi lajeja tamwatanzi, kinzi ñinde situ sikai lajeja pamî ñana ma kapile nemi kalo tawana kâ. ²⁷ Andeta Yesu munjani itu nzâmbé pamî kala isupwa Koroani Sapâja imâ pamî lâ, aku Koroani Sapâja tamwata ipaipa kumi. Mine kala tamâta tonge ne wurâta ikeno ñana ipanana miki kâ, ande tia. Koroani Sapâja tamwata uru ipanamami ñana vetâja rârâni kâ, aku i ne ñgua ñinde nde mao kanajo. Ñinde nde ñgua lajeja tia ndo. Mine nde ara ñana miki ma kapaipa kuku Yesu Kirisi, ikura Koroani Sapâja munja ipanamami mine.

Mine nde kinda tamo Maro Kindeni natu wukale

²⁸ Ayo, na ja natunju wukale, ara ñana miki ma kapaipa sondo kuku Yesu Kirisi. Ambo miki ma kaveta mine, ñinenja lâ i ne zo ñana imâ ipânga nia yo, ande kinda ma taruru tia. Kinda ma tamandi i nao,aku ma mainda tia. ²⁹ Miki kasama tu Yesu Kirisi nde Zuzuli Tamwata. Mine kala miki kasama mine nâ tu tamâta ea kinzi uru siveta vetâja ara, ande kinzi ñinde simo Maro Kindeni natu wukale.

3

¹ Mao nâ, kinda Tamânda tini mwasa ndo pa kinda, aku i ilo ndo keno pa kinda! Mine kala i io ñoa lâ tininda tu, “Maro Kindeni natu wukale”. Añga kinzi tâno tamâta ñandai sisama Maro Kindeni kilala ñga. Mine kala kinzi sisama kinda kilalânda tia. ² Niñgu-nambwe wukale, kala ñine kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. Añga lâ zo muli, ande kinda ma tamo mäsi mana. Ñinde kilalani ñandai ipânga nia yo ñga. Taitu kinda tasama tu lâ Yesu Kirisi ne zo ñana imâ ipânga lâ nia yo, ande kinda ma tamora i kilala mao kanajo,aku i ma ilele kinda tapânga tatogo i tamwata mine. ³ Tamâta ea kinzi uru sio tininzi ñana i kâ, kinzi ñinde sipaveta warakanzi sondo ndo, ñana ma simo ilonzi mbârâmbâra lâ Maro Kindeni nao, itogo Yesu Kirisi imo mine.

⁴ Tamâta ea uru iveta kiesaka, ande tamâta ñinde ilaja ipole Maro Kindeni ne tukuja. Mao nâ, kiesaka uru ikai kazâja pa ñgua tukuja. ⁵ Andeta miki kasama tu Yesu Kirisi imâ ipânga ñana izavaru kiesaka piti kâ,aku kiesaka tonge ikeno pa i tia ndo kanajo. ⁶ Ambo tamâta tonge ipaipa kuku Yesu Kirisi, ande i ma ipaveta kuku kiesaka ne vetâja tia ndo. Ambo tamâta tonge ipaveta kuku kiesaka ne vetâja, ande kinda tasama tu tamâta ñinde ñandai imora Yesu Kirisi ku isama i kilala ñga.

⁷ Na ja natunju wukale, miki kapakatona sondo ñga. Tia ma tamâta tonge ilanjemi. Tamâta ea uru iveta vetâja ara, ande i imo tamâta sondo lâ Maro Kindeni nao, itogo Yesu Kirisi uru imo mine. ⁸ Mungani, lâ nia ndoyo,aku imâ lee ipânga lâ zo ñine, ande Sadana iveta kiesaka ku imo nâ. Mine kala tamâta ea uru iveta kiesaka, ande i imo Sadana natu.

Taitu Maro Kindeni Natu muñgani imâ ipânga nia yo ñana izavaru Sadana ne wurâta kâ. ⁹ Ambo Maro Kindeni iveta tamâta tonge ipânga itogo i natu mine, ande tamâta ñinde ma ipaveta kuku kiesaka ne vetâna tia ndo, ñana tu Maro Kindeni kilala imo kuku i. Tamâta ñinde ikura tu ipaveta kuku kiesaka ne vetâna tia ndo kanajo, ñana tu i imo itogo Maro Kindeni natu mine. ¹⁰ Ayo, tamâta ea kinzi simo Maro Kindeni natu wukale, a? Arga tamâta ea kinzi simo Sadana natu wukale, a? Ñinde kinda takura tu tasama, ñana tu tamâta ea tininzi pwâka tu sipaveta kuku vetâna ara, ande tamâta ñinde simo Maro Kindeni natu wukale tia. Aku mine nâ, tamâta ea ñandai tininzi mwasa panzi kalo-tawana tamâta, ande kinzi kala simo Maro Kindeni natu wukale, ande tia.

Yesu itula tini-mwasa ne mâsi kilala pwataki lâ

¹¹ Mungani, aku imâ lee ipânga lâ zo ñine, ande miki uru kalongo ñgua mine: kinda taitu-taitu ma tininda mwasa panzi tininda pinde. ¹² Miki ma kamo katogo timbunda Adam natu Kein, mine ndimo. Kein nde imo Sadana ne tamâta, aku ipu tai Abel pâta imâte. Aku i ne vetâna ñinde nde duvi mine; i tamwata uru iveta vetâna sakamao, anja tai nde uru iveta vetâna ara.

¹³ Niñgu-nambwe wukale, ambo kinzi tâno tamâta ma sikai kazâna pamî, ande miki ma wisimi motu ñana ñinde kâ ndimo. ¹⁴ Kinda uru tao ilonda ndo ilâ panzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta. Aku vetâna ñinde itula pwataki tu kinda tapile mateja ne vetâna marumbu lâ, aku tapaveta kuku via nâ ne vetâna. Tamâta ea ñandai ilo ndo keno panzi i tini pinde, ande tamâta ñinde ipaveta kuku mateja ne vetâna yo. ¹⁵ Tamâta ea uru ikai kazâna pa ninambwe, aku wisi nâna ndo papa, ande tamâta ñinde irerege kuku tamâta ñana ipunzi tamâta pâta simâte kâ. Aku miki kasama tu ambo tamâta tonge ipu i tini pinde pâta imâte, ande via mao ikeno pa i, ande tia. Tamâta mine ñandai tamâta ñana imo via ku imo nâ.

¹⁶ Yesu Kirisi ipile tamwata ne via ku imâte ñana ivila kinda kâ. Aku i ne vetâna ñinde itula tini-mwasa ne mâsi kilala pwataki pa kinda. Aku ara ñana kinda kala mine nâ ma tapile nenda via ñana tavilanzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta kâ. ¹⁷ Ambo tâno ñine ne mbalija ikeno pa tamâta tonge, aku imora ninambwe tonge imo sugorai ñana kelekele pinde kâ, andeta i kalo sukâna ñana ninambwe ñinde tia, ande ñinde itula pwataki tu tamâta ñinde ñandai ipaveta kuku Maro Kindeni ne mâsi ñana tini mwasa ndo panzi tamâta kâ. ¹⁸ Naja natunju wukale, ambo kinda kawânda nâ taporo tu kinda tininda mwasa panzi tininda pinde, ande ñinde nde ara tia. Ara ñana kinda ma tao ilonda ilâ mao nâ panzi, aku taveta kenda ara nâ panzi.

Kinzi kalo-tawana tamâta ma siruru lâ Maro Kindeni nao, ande tia

¹⁹⁻²⁰ Ambo kinda tininda mwasa ndo panzi tininda pinde, ande ñinde itula pwataki tu kinda tapono muli sondo ndo pa ñgua mao. Mine kala, ambo ilonda itu ikai kazâna pa warakânda ñana vetâna tonge kinda munja taveta, ande kinda ma kalonda loko tia. Kinda wisinda ma puu ndue lâ Maro Kindeni nao, ñana tu i isama vetâna rârâni, aku i ne ilo-kalo ipole nenda ilo-kalo ndo lâ.

²¹ Niñgu-nambwe wukale, ambo ilonda ikai kazâna pa warakânda tia, ande kinda tasama tu kinda ma taruru ñana tamandi lâ Maro Kindeni nao, ande ma tia. ²² Ñinenja lâ zo ndia kinda tano pa i tu iveta vetâna tonge, ande i ma ipalonjo pa nenda noja, ñana tu kinda uru tapaveta kuku i ne tukuja,aku tapaveta kuku vetâna rârâni i ilo papa ñinde tona. ²³ Aku i ne tukuja nde ikeno mine: kinda ma kalonda tawana i natu Yesu Kirisi,aku kinda taitu-taitu ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde, ikura tukuja ñinde i munja itula pa kinda mine. ²⁴ Tamâta ea uru ipono muli pa Maro Kindeni ne tukuja, ande tamâta ñinde ipaipa kuku Maro Kindeni,aku Maro Kindeni kala ipaipa kuku i mine nâ. Maro Kindeni ne Koroani Sapâna ilua kinda lâ,aku Koroani Sapâna ñinde uru itula pwataki pa kinda mine tu Maro Kindeni ipaipa kuku kinda.

Ara ɣana kinda ma takai samâja panzi koroani

¹ Niŋgu-nambwe wukale, ɣgua-tulâŋga tamâta laŋeŋa rârâ uru soka tâno kulu silâ wa simâ wa. Mine kala, ambo tamâta tonge imâ pami ku iporo tu, “Maro Kindeni ne Koroani uru itula ɣgua pa naŋa”, ande miki ma kalomi tawana i walele ndimo. Ara ɣana miki ma kakai samâja panzi koroani, ɣana ma kasama kilalanzi kâ. ɭineŋga miki ma kasama tu koroani ɣinde uru imo kuku Maro Kindeni tâku tia tâku. ² Aku vetâŋga ɣana itula Maro Kindeni ne Koroani kilala pwataki pami, ande mine: ambo koroani tonge itula ɣgua lâ tamâta tonge kawa tu, “Yesu Kirisi munja imo kuku Maro Kindeni, ɭineŋga ipâŋga tamâta mao”, ande ɣinde nde Maro Kindeni ne Koroani. ³ Ambo koroani tonge ɣandai itula ɣgua kaŋa mine ɣana Yesu kâ, ande ɣinde nde Maro Kindeni ne Koroani, ande tia. ɭinde nde koroani tonge, aku koroani ɣinde nde koroani ɣana ikai kazâŋga ɣalae tina pa Yesu Kirisi kâ. Munja miki kaloko koroani ɣinde parina tu i ma muli imâ, kala ɭine imâ ipâŋga lâ, kala imo tâno kulu.

⁴ Naŋa natunju wukale, miki nde Maro Kindeni ne tamâta, aku miki kapolenzi ɣgua-tulâŋga tamâta laŋeŋa ɣinde marumbu lâ, ɣana tu Koroani Sapâŋga imo ilomi, aku i ne walo ipole Sadana ne walo, ina kala uru imo lâ tâno tamâta ilonzi. ⁵ Kinzi tamâta ɣinde nde tâno tamâta nâ. Mine kala nenzi ɣgua nde tâno ne ɣgua nâ, aku kinzi tâno tamâta uru sipono muli pa nenzi ɣgua ɣinde. ⁶ Arŋga kinda nde Maro Kindeni ne tamâta, aku tamâta ea isama Maro Kindeni kilala sondo, ande i uru ipono muli pa nenda ɣgua. Ambo tamâta tonge imo Maro Kindeni ne tamâta tia, ande i ma ipono muli pa nenda ɣgua, ande tia. ɣana mâsi mine kâ, ande kinda takura tu tasama koroani mao kilala, aku kinda takura tu tasama koroani laŋeŋa kilala mine nâ.

Tamâta ea tini mwasa pa Maro Kindeni, ande i ma tini mwasa panzi i tini pinde mine nâ

⁷ Niŋgu-nambwe wukale, ara ɣana kinda taitu-taitu ma tininda mwasa nâ panzi tininda pinde, ɣana tu Maro Kindeni nde tini-mwasa warika. Ambo tamâta tonge tini mwasa ndo panzi i tini pinde, ande tamâta ɣinde imo itogo Maro Kindeni natu mine, aku isama Maro Kindeni kilala marumbu lâ. ⁸ Maro Kindeni nde tini-mwasa warika. Mine kala, ambo tamâta tonge ɣandai tini mwasa panzi i tini pinde, ande i isama Maro Kindeni kilala nde tia. ⁹ Maro Kindeni isupwa i Natu taituni indue imâ tâno kulu ɣana i ma via mao ilua kinda. Aku Maro Kindeni ne vetâŋga ɣinde itula pwataki tu i ilo ndo keno pa kinda. ¹⁰ Maro Kindeni itula tini-mwasa ne vetâŋga pwataki mine; munja, kinda ilonda ikeno pa Maro Kindeni, ande tia. Andeta nia ndoyo i ilo ndo keno pa kinda, kala isupwa Natu indue imâ tâno kulu ku imâte ɣana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda.

¹¹ Niŋgu-nambwe wukale, Maro Kindeni ne vetâŋga ɣinde itula pwataki tu i ilo ndo keno pa kinda. Mine nde ara ɣana kinda taitu-taitu ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde mine nâ. ¹² Tamâta tonge munja imora Maro Kindeni, ande tia. Andeta miki kaloko ɣga; ambo kinda ilonda ndo keno panzi tininda pinde, ande ɣinde itula pwataki tu Maro Kindeni imo kinda ilonda. Aku i ne tini-mwasa ɣinde ma ipâŋga ɣalae ndo lâ nenda vetâŋga.

¹³ Maro Kindeni i tamwata ne Koroani Sapâŋga ilua kinda lâ. Mine kala kinda tasama tu kinda tapaipa kuku i lâ,aku i kala ipaipa ku kinda mine nâ. ¹⁴ Kinda Tamânda io Natu indue imâ ɣana iyaute kinda tâno tamâta rârâni piti lâ kondoma ilo. ɭinde kinda tamora lâ,aku uru tatula ɣgua pwataki ɣana vetâŋga ɣinde kâ. ¹⁵ Tamâta ea ipatula ne kalo-tawana pwataki mine tu, “Yesu nde Maro Kindeni Natu”, ande Maro Kindeni ipaipa kuku tamâta ɣinde,aku i kala ipaipa kuku Maro Kindeni mine nâ. ¹⁶ Mine nde kinda tasama ku kalonda tawana mine tu Maro Kindeni ilo ndo keno pa kinda.

Maro Kindeni nde tini-mwasa warika,aku tamâta ea uru tini mwasa ndo panzi i tini pinde, ande ipaipa kuku Maro Kindeni,aku Maro Kindeni kala ipaipa kuku i. ¹⁷ Ambo kinda ma tamo mine, ande mâsi ɣana tini-mwasa kâ ma ipâŋga ɣalae ndo lâ nenda vetâŋga. Aku kinda ma taruru ɣana zo muli ɣinde Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta

kâ, ande ma tia. Kinda ma taruru tia, ñana tu lâ zo ñana kinda tamo tâno ñine kulu, ande kinda tamo togo Yesu Kirisi tamwata imo mine. ¹⁸ Mine nde kinda ma taruru tia. Ambo tamâta tonge tini mwasa panzi i tini pinde, ande i ma iruru tia. Ambo tini-mwasa ne mâsi ma ipânga ñalae ndo lâ tamâta tonge ne vetâña, ande mâsi ñinde ma isoki mâsi ñana iloruruja kâ piti. Mâsi ñana ilo-ruruja kâ ñinde nde duvi mine; ambo tamâta tonge isama tu i ma muli ikai kulu ñana ne vetâña sakamao kâ, ande i ma iruru. Ambo tamâta tonge iruru, ande kinda tasama tu tini-mwasa ne mâsi ñandai ikeno kaika lâ i ne vetâña ñga.

¹⁹ Nanayoni, Maro Kindeni ne tini-mwasa nde ikeno pa kinda lâ. Mine kala kinda uru tapono muli pa mâsi ñana tini-mwasa kâ. ²⁰ Ambo tamâta tonge ma iporo tu, “Naja ilonju ndo keno pa Maro Kindeni”, andeta i uru wisi nâna papa ninambwe kalo-tawana tamâta tonge, ande tamâta ñinde i nde lajeja tamwata. Kinda tamo kunzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta, aku uru tapamorai. Andeta tamâta tonge munja imora Maro Kindeni, ande tia. Mine kala ambo tamâta tonge ñandai tini mwasa pa i ninambwe kalo-tawana tamâta tonge, ande i ma ikura tu tini mwasa pa Maro Kindeni, ande tia. ²¹ Munja Yesu Kirisi itula tukuja ñine pa kinda; ambo tamâta tonge ilo ndo keno pa Maro Kindeni, ande i ma ilo ndo keno panzi ninambwe kalo-tawana tamâta mine nâ.

5

Kinzi kalo-tawana tamâta sipole tâno ne walo marumbu lâ

¹ Tamâta ea kalonzi tawana tu Yesu nde Maro Kindeni ne Pateâña Tamâta Kirisi, ande kinzi ñinde rârâni simo Maro Kindeni natu wukale. Ambo tamâta tonge ilo ndo keno pa tamâta tonge, ande i ma ilo ndo keno panzi tamâta ñinde natu wukale tona. ² Ambo kinda ma tao ilonda ndo ilâ pa Maro Kindeni ku tapono muli pa i ne tukuja, ande mâsi ñinde ma itula pwataki tu ilonda ndo keno panzi Maro Kindeni natu wukale tona. ³ Ambo kinda tao ilonda ndo ilâ pa Maro Kindeni, ande kinda ma tapono muli pa i ne tukuja rârâni. Aku i ne tukuja ñinde uru iveta malia pa kinda, ande tia. ⁴ Tamâta ea kinzi simo Maro Kindeni natu wukale, ande kinzi ñinde sikura tu sipole tâno ñine ne walo. Kinda nenda kalo-tawana isuka kinda ñana tamandi kaika tapole kazâja ku tatawa tâno ñine ne walo ndue.

Maro Kindeni itula i Natu kilala pwataki

⁵ Ea ikura tu ipole tâno ñine ne walo ku itawa walo ñinde ndue, a? Tamâta ea kalonzi tawana tu Yesu nde Maro Kindeni Natu, kinzi tamâta ñinde simbonzi nâ sikura tu sipole tâno ñine ne walo. ⁶ Yesu Kirisi indue imâ lâ,aku vetâña rua situla i kilala pwataki. I ne lââ-lilinja itula i kilala pwataki,aku i see ñinde ipaliñi lâ kâi popole tini, ande ñinde kala itula i kilala pwataki tona. Lââ simbo nâ itula i kilala pwataki, ande tia. I see ñinde itula i kilala pwataki tona. Koroani Sapâña nde ñgua mao warika,aku ñana duvi ñinde kâ i uru itula ñgua mine ñana Yesu Kirisi kâ. ⁷⁻⁸ Koroani Sapâña, anja lââ, anja see, kinzi ñato ñinde silâ taitu sipasuka ku situla ñgua pwataki ñana Yesu Kirisi kilala kâ. Aku kinzi ñato siporo ñgua kaja taitu nâ.

⁹ Kinda uru kalonda tawana tamâta kawanzi ñgua. Andeta Maro Kindeni itula ñgua ñana i Natu kâ,aku i ne ñgua ñinde nde kelekele ñalae tina, ipole tamâta nenzi ñgua ndo, ñana tu ñinde nde Maro Kindeni tamwata kawa ñgua. ¹⁰ Tamâta ea kalo tawana Maro Kindeni Natu, ande ipakâe kuku Maro Kindeni kawa ñgua ñinde marumbu lâ. Ambo tamâta tonge tini pwâka tu kalo tawana Maro Kindeni kawa ñgua ñinde, ande ñinde itogo iporo tu Maro Kindeni nde lajeja tamwata, ñana tu i ñandai kalo tawana ñgua ñinde Maro Kindeni itula ñana i Natu kâ. ¹¹ Maro Kindeni itula ñgua mine; i via mao ilua kinda lâ, ñana ma tamo viânda ku tamo nâ,aku via mao ñinde nde ikeno papa i Natu. ¹² Tamâta ea ipaipa ndo kuku Maro Kindeni Natu, ande tamâta ñinde ikai via mao ñinde marumbu lâ. Anja tamâta ea ñandai ipaipa kuku Maro Kindeni Natu, ande tamâta ñinde ikai via mao ñinde, ande tia.

Kinda tasama ñine; kinda ma tamo viânda ku tamo nâ

¹³ Na ja aŋgere ŋguia ŋine imâ pa miki tamâta ŋinde uru kalomi tawana Maro Kindeni Natu, ŋana miki ma kakura tu kasama sondo tu miki kakai via mao ŋinde marumbu lâ, kala ma kamo viami ku kamo nâ. ¹⁴ Lâ zo ndia kinda tano pa Maro Kindeni tu ma iveta vetâŋa tonge, ande kinda ma taruru ŋana tamandi i nao, ande tia. ŋinde nde duvi mine; ambo kinda tano pa i tu ma iveta pa kinda ikura i tamwata nâ ne pateâŋa mine, ande i ma ipalongo pa nenda noja. ¹⁵ Kinda tasama tu i ipalongo pa nenda noja. Mine kala tasama tu i iveta pa kinda ikura nenda noja rârâni mine.

¹⁶ Kiesaka tonge ikura tu isae via ne nzâla ŋananzi tamâta kâ, andeta kiesaka pindle sikura tu siveta mine tia. * Ambo tamâta tonge imora ninambwe kalo-tawana tamâta tonge iveta kiesaka, andeta kiesaka ŋinde ŋandai ŋana isae via ne nzâla ŋga, ande ara ŋana tamâta ŋinde ma ikai noja pa Maro Kindeni ŋana ninambwe ŋinde kâ, ŋana i ma ikai via mao. Na ja ŋandai aporo tu miki ma kakai noja mine ŋana tamâta tonge iveta kiesaka ŋinde ikura tu isae via ne nzâla kâ. ¹⁷ Vetâŋa sakamao kie-kie rârâni nde kiesaka nâ, andeta kiesaka pindle sikura tu sisae via ne nzâla ŋananzi tamâta kâ, ande tia.

¹⁸ Kinda tasama tu tamâta ea simo Maro Kindeni natu wukale, kinzi ŋinde sipu mulinzi pa kiesaka ne vetâŋa. Maro Kindeni Natu, i tamwata uru ikeia sondo ndo ŋananzi kalo-tawana tamâta ŋinde. Mine kala Sadana ikura tu iveta vetâŋa sakamao tonge panzi, ande tia. ¹⁹ Kinda tasama tu kinda tamo Maro Kindeni natu wukale. Andeta Sadana uru ikai poe kaika panzi tâno tamâta rârâni. ²⁰ Aku mine nâ, kinda tasama tu Maro Kindeni Natu nde imâ ipâŋga lâ, aku itula ilo-kalo ara nâ pa kinda marumbu lâ. Mine kala kinda takura tu tasama Maro Kindeni kilala sondo, inani kala vetâŋa mao warika. Maro Kindeni nde vetâŋa mao warika, aku kinda tapaipa kuku i ŋga i Natu Yesu Kirisi rua. I nde Maro mao kanaŋo, aku i nde via mao warika.

²¹ Na ja natuŋgu wukale, miki ma kapakatona sondo, aku tinimi piti ndo ŋananzi maro laŋenja kâ.

* ^{5:16:} Ambo tamâta tonge ipu muli pa Yesu Kirisi, ande kiesaka ŋinde isae via ne nzâla ŋana i kâ.

2 YOANE

Pepa Yoane ingere muli panzi kalo-tawana tamâta

Yesu ne pâri tamâta Yoane ingere ñgua panzi kalo-tawana tamâta ñgu (1Yoane), aku zo pinde ilâ lâ, ñinenga ingere ñgua ñine ñana ileleanzi pananâja tamâta lajena pinde simo ñgu ñgininzi. Tiambo ingere ñgua ñine ilâ pa taine tonje tâku isia ñgua nâ ku ingere pa ñgu tonje tâ (1,4,5); ñine kinda tasama tia. Yoane ne ñgua ñalae nde mine; kinda ma tapakatona sondo ñananzi tamâta ñinde situla ñgua lajena ñana Yesu Kirisi kâ, ku ma tapaveta kuku ñgua mao ñinde Yesu munja ipanananzi tamâta.

¹ Naña amo kalo-tawana tamâta ñgu nenzi katonâja. Naña angere ñgua lâ pepa ñine tini imâ pa noko taine ñalae tavanzi noko natu wukale. Maro Kindeni munjgani ipateami tu ma kamo i ne ñgu sondo. Naña aporo ñgua mao nâ mine tu naña ilonju ndo keno pami. Andeta naña simboñgu nâ ilonju keno mine, ande tia. Kinzi tamâta rârâni kala uru sipaveta kuku ñgua mao, kinzi ñinde kala ilonzi ndo keno pami. ² Ñgua mao ñinde uru imo ku kinda, ma imo mine ku imo nâ. Mine nde maka iloma ndo keno pami. ³ Kinda uru tapaveta kuku ñgua mao, aku uru tininda mwasa panzi tininda pinde tona. Mine kala Tamânda Maro Kindeni anja Yesu Kirisi, ina Tamânda Natu, kinzi rua nenzi wisi-wisi wa kalo-sukâja wa wisi-pisi wa imo ku kinda.

Ara ñana kinda ma tapono muli pa tini-mwasa ne vetâja

⁴ Naña alojo noko natu pinde parinanzi tu kinzi uru sipono muli pa ñgua mao, ikura kinda Tamânda munja iporo pa kinda tu ma taveta mine. Aku naña ilonju ndeka ndo ñana ñinde kâ. ⁵ Aku taine ñalae, kala ñine naña ano pano tu ma kupaveta kuku ñgua tukuña ñine; kinda rârâni taitu-taitu ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde. Naña angere ñgua tukuña wasaseki tonje imâ pano, ande tia. Munjgani, lâ nia ndoyo, kinda takai ñgua tukuña ñinde lâ. ⁶ Ambo tini-mwasa ne vetâja ñinde ma ikeno kaika pa kinda, ande kinda ma tapono muli pa Maro Kindeni ne tukuña rârâni. Nia ndoyo,aku imâ lee ipânga lâ zo ñine, ande miki kaloko i ne tukuña ndainani nâ tu kinda ma tininda mwasa ndo panzi tininda pinde.

Kinzi lajena tamâta nenzi mâsi kilala

⁷ Kinzi lajena tamwatanzi rârâ nde silâ sikura nia ndoni lâ tâno kulu,aku sitogo tu silaje kinda. Kinzi nenzi kalo-tawana nde ikeno mine; “Yesu Kirisi nde koroani nâ, i ñandai tamâta mao ñga.” Kinzi tamâta mine nde lajena tamwatanzi,aku simo Yesu Kirisi ne kazâja tamâta. ⁸ Mine nde miki kapakatona sondo ñga. Tia ma wurâta ñinde miki uru kamakâsa ñana kaveta kâ, ande ma kanaajo tia. Ambo miki ma kamandi kaika, ande muli Maro Kindeni ma kulu ñalae ilami, ipakura kuku nemi wurâta ñinde. ⁹ Ambo tamâta tonje ñandai ipaveta sondo kuku Yesu Kirisi ne ñgua,aku isonga ilâ wa imâ wa ñana ikai ñgua pinde kâ, ande Maro Kindeni ipaipa kuku tamâta ñinde, ande tia. Anja tamâta ea kinzi uru sipaveta sondo kuku Yesu Kirisi kawa ñgua, ande kinda Tamânda ku Natu rua sipaipa kunzi tamâta ñinde. ¹⁰ Ambo tamâta tonje ma imâ pami ku ipananami ñana ñgua pinde kâ, andeta ñgua ñinde ikeno piti lâ Yesu Kirisi kawa ñgua ñinde, ande miki ma kawami “kari ara” pa tamâta ñinde wa kakai imâ imo kumi lâ nemi luma ilo, mine ndimo. ¹¹ Tamâta ea kawa “kari ara” pa tamâta mine, ande ñinde itogo ivila i ñana ne wurâta sakamao ñinde kâ.

Katonâja ilo ndo tu ma imoranzi

¹² Naña ilonju tu angere ñgua rârâ imâ pami, andeta naña tiniñgu pwâka tu ao ñgua ñinde lâ pepa tini. Naña ilonju tu naña warakângu ma amâ amora miki. Ñineñga kinda ma takura tu taporo wa tapalojo wa,aku nenda ndekâja ma ipânga ñalae ndo. ¹³ Maro Kindeni munjgani ipatea noko tua taine pa i tamwata. Aku noko tua ñinde natu wukale kawanzi kari ara pano.

3 YOANE

Pepa Yoane ingere muli ndo panzi kalo-tawana tamâta

Yesu ne pâri tamâta Yoane ingere ŋgua pinde panzi kalo-tawana tamâta ŋgu (1-2 Yoane), aku zo pinde ilâ lâ, ŋineŋga ingere ŋgua pinde kilo. Ingere ŋgua ŋnine ku io ilâ pa ninambwe tonge, i ŋa tu Gaius. Gaius nde tamâta ŋalae lâ kalo-tawana tamâta ŋgu tonge, aku Yoane indekana i ŋana kie ara iveta panzi kalo-tawana tamâta soka lombo simâ ſipâŋga i ne lawea ŋinde. Andeta Yoane iporo ŋgua kaika ilelea tamâta tonge imo kunzi ŋgu ŋinde, i ŋa tu Diotrefes, ŋana tu i ipu muli panzi tamâta lombo ku ipasuka tamwata tini.

¹ Narja amo kalo-tawana tamâta ŋgu nenzi katonâŋa. Narja angere ŋgua lâ pepa ŋnine tini imâ pa noko, Gaius. Noko nde naja niŋgu-nambwe sondo,aku naŋa aporo mao nâ tu naŋa ilonju ndo keno pa noko.

² Niŋgu-nambwe, naŋa ilonju tu vetâŋa rârâni noko uru kuveta ŋinde ma ipâŋga sondo nâ. Aku naŋa ilonju tu pukoŋa kie-kie rârâni ma ingenge ŋjanano tona. Narja asama tu noko ne ilo-kalo tava ne kalo-tawana nde ikeno ara nâ. ³ Munga, ninda-nambwe pinde nde simâ ŋana simora naŋa kâ, aku situla noko parina pa naŋa mine tu noko uru kupono muli pa ŋgua mao nâ. Kinzi siporo tu noko kupile vetâŋa mao ŋinde tia ndo. Narja aloŋo ŋgua mine,aku wiſiŋgu ara ndo. ⁴ Lâ zo ndia naŋa aloŋo ŋgua tu naŋa natunju uru sipono muli pa ŋgua mao nâ, ande ŋinde iveta ilonju ara ndo,aku ndekâŋa ŋinde ipole nanenju ndekâŋa pinde rârâni.

Gaius iveta wurâta ara

⁵ Niŋgu-nambwe, noko uru kupono muli pa vetâŋa ara,aku uru kuveta kie ara ndo ŋana kuvilanzi kalo-tawana tamâta ŋinde soka lombo simâ pano. Noko munja kusamanzi tia, andeta kuveta kie ara nâ panzi. ⁶ Tamâta ŋinde sitapâri panzi maka nema ŋgu ŋana noko ne tini-mwasa ŋinde kâ. Aku lâ zo ndia tamâta lombo mine situ soka nzalanzi kilo silâ kâ, ande ara ŋana noko ma kuvilanzi kilo ŋana kelekele pinde ŋana nenzi yokâŋa kâ. Maro Kindeni ilo pa vetâŋa mine. ⁷ Muŋga, tamâta lombo ŋinde ilonzi tu siveta wurâta ŋana situla Yesu parina kâ,aku sipile warakanzi nenzi lawea ku silâ ŋana siveta mine kâ. Andeta kinzi sinonzi tinikoa pinde ŋana kelekele silanzi kâ, ande tia. ⁸ Mine nde ara ŋana kinda kalo-tawana tamâta ma tavilanzi tamâta ŋinde uru siveta wurâta pa Yesu. Ambo kinda ma taveta mine, ande kinda ma tapâŋga nenda wurâta taitu kunzi, ŋana tatula Maro Kindeni kawa ŋgua mao kâ.

Diotrefes uru iveta vetâŋa sakamao

⁹ Narja muŋga angere ŋgua pinde lâ pepa tini imâ panzi tamâta lâ noko ne ŋgu. Andeta Diotrefes itu i ma ipâŋga tamâta mbâna-mbâna panzi,aku ipu muli pa maka nema ŋgua ŋinde. ¹⁰ Mine kala ambo naŋa ma amâ amo kumi, ande naŋa ma aporo pwataki ŋana mâsi ŋinde i uru iveta. I uru iporo ŋgua nao-muli wa ŋgua soki-soki rârâ ŋana maka kâ. Andeta ŋinde nâ tia; i tini pwâka tu ikainzi kalo-tawana tamâta soka lombo ŋinde ku ionzi lâ i ne luma ilo. Aku lâ zo ndia tamâta pinde sikainzi lombo ŋinde ŋana sionzi lâ warakanzi nenzi luma ilo, ande i uru isilikananzi kaika,aku ijaranzi piti lâ ŋgu ŋinde.

Demitrius uru iveta vetâŋa ara

¹¹ Niŋgu-nambwe, noko ma kupaveta kuku mâsi sakamao mine ndimo. Ara ŋana noko ma kupaveta kuku vetâŋa ara nâ. Tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku vetâŋa ara, ande kinzi simo Maro Kindeni natu wukale. Aŋga tamâta ea kinzi uru sipaveta kuku vetâŋa sakamao,kinzi ŋinde sisama Maro Kindeni kilala, ande tia.

¹² Tamâta rârâni uru situ Demitrius parina tu i nde tamâta ara ndo. Aku i tamwata ne vetâŋa itula pwataki tu ŋgua ŋinde nde mao nâ. Aku maka kala katula ŋgua pwataki ŋana i ne vetâŋa ara ŋinde kâ,aku miki kasama tu maka uru kaporø ŋgua mao nâ.

Katonâya ilo ndo tu ma imora Gaius

¹³ Naŋa ilongu tu aŋgere ŋgua rârâ imâ pano, andeta tiningu pwâka tu ao ŋgua ŋinde lâ pepa tini. ¹⁴ Naŋa ilongu tu amâ amora noko walele nâ,aku lâ zo ŋinde kinda rua ma taporo wa tapalojo wa.

¹⁵ Wisi-pisi imâ pano. Ninda-nambwe lâ maka nema ŋgu ŋine nde kawanzi kari ara pano. Aku ara njana noko kala ma kuporo wisi-ara ne ŋgua mine nâ ilâ panzi ninda-nambwe taitu-taitu simo lâ noko ne ŋgu ŋinde.

JUT

Pepa Jut ingere panzi kalo-tawana tamâta

Jut nde Yesu tai tonge (Matai 13:55, Malaka 6:3), aku ingere ŋgua ɻine panzi kalo-tawana tamâta ɻgu pinde. Jut isama tu kinzi pananâja tamâta lajeña pinde nde sikai wurâta kaika ɻana siyaula kinzi tamâta nenzi kalo-tawana, kala ingere ŋgua kaika ileleanzi tamâta ɻinde. Kinzi lajeña tamâta ɻinde uru siveta mâsi sakamao, ku sipapananzi kalo-tawana tamâta ɻana soka mulinzi. Jut itula pwataki tu Maro Kindeni ne wisi-nâna ikeno panzi tamâta ɻinde, aku muli ɻga kinzi ma sikai pareña-nia sakamao.

¹ Naja Jut, naja nde Yesu Kirisi ne wurâta tamâta, aku Yamesi tai kala nañani. Naja angere ŋgua lâ pepa ɻine tini imâ pa miki tamâta ɻinde Maro Kindeni muñgani isarawami lâ. Kinda Tamânda Maro Kindeni ilo ndo keno pami, aku Yesu Kirisi tamwata uru ikatona miki sondo ndo. ² Maro Kindeni ne kalo-sukâja wa wisi-pisi wa tini-mwasa wa ipânga ɻalae lâ ilomi kalomi.

Pâri ara ne kazâja tamâta nde simâ sipânga lâ kinzi kalo-tawana tamâta ɻgu ɻgininzi

³ Nirgu-nambwe wukale, nia ndoyo naja ilonju patea tu ma angere ŋgua lâ pepa tini ɻana kinda rârâni nenda kalo-tawana kâ. Aku naja aluku lâ ɻana angere ŋgua ɻinde lâ pepa tini ku ao imâ pami. Andeta kala ɻine naja ilonju patea tu naja ma angere ŋgua kaja tonge lâ pepa tini imâ walele nâ pami. Naja ilonju tu apu tini kaika pami, ɻana miki ma kamandi kaika ɻana katingi pâri ara ne kazâja tamâta nenzi ɻgu kâ. Singani, Maro Kindeni kalo-tawana ndainani nâ ilua i ne tamâta kinda. Aku tamâta tonge ikura ɻana ilele kalo-tawana ɻinde ipânga kie tonge, ande tia. ⁴ Tamâta pinde nde sipavea nâ ku sipânga simo lâ kalo-tawana tamâta ɻgu ɻgininzi. Nia ndoyo, Maro Kindeni ipa ɻgu tu i ma ipare nia panzi tamâta sakamao ɻinde. Kinzi uru silele ɻgu ɻana Maro Kindeni ne wisi-wisi kâ ipânga kie tonge, ɻinenja siporo ɻgu lajeña tu Maro Kindeni isâu panzi ɻana sipalulua tininzi potomule kâ. Kinzi tamâta ɻinde sipu mulinzi pa nenda Maro ɻhalae Yesu Kirisi, ina simbo nâ imo koipu ɻalae.

⁵ Muñgani Maro ɻhalae iyautenzi Isrel ɻgu piti lâ Isip tâno, aku ivetanzi simo ara nâ. Andeta muli ɻga, ande izavarunzi Isrel tamâta ɻinde kalonzi tawana i tia. Miki kasama ɻinde lâ, andeta naja atu apaño ilomi kalomi tu miki ma kalomi ɻgere kilo ɻana mâsi ɻinde kâ. ⁶ Aku ara ɻana miki ma kalomi ɻgere ɻananzi ajelo tona, kinzi ɻinde munja silaja sipole Maro Kindeni ne tukuja ku sipile nianzi. ɻana nenzi vetâja ɻinde kâ, ande Maro Kindeni ipanzi lâ wâlo kaika ku ionzi silâ mbââ ilo. Kinzi ma simo mine lâ nia kondoma ɻaja ndo ku simo nâ. Kinzi nde sindamwa Maro Kindeni ne zo ɻalae,aku lâ zo ɻinde i ma ipare nia sondo panzi. ⁷ Aku ara ɻana miki ma kalomi ɻgere ɻananzi tamâta munja simo lâ Sodom lawea wa Gomora lawea wa lawea pinde keno nia ɻinde tona. Tamâta ɻinde uru siveta mâsi potomule kie taituni, itogo kinzi ajelo sakamao ɻinde munja siveta mine. Kinzi sipaveta kuku mâsi sakamao ndo,aku sipalulua warakanzi tininzi potomule ndo. Opopo, kinzi tamâne sipalulua tininzi kunzi tamâne! Mine kala Maro Kindeni isupwa yââ kaika ɻana izavarunzi kâ,aku mâsi ɻinde itula pwataki tu kinzi tamâta mine ma muli simo yââ ɻalae ne mbââ ilo ikura zo rârâni. Maro Kindeni ilo tu kinda ma kalonda ɻgere ɻana vetâja ɻinde rârâni,aku tañgenge ɻana mâsi potomule ɻinde.

⁸ Andeta kala ɻine tamâta pinde simâ sipânga lâ, kala simo lâ kalo-tawana tamâta ɻgu ɻgininzi. Kinzi tamâta ɻinde uru sipaveta kuku vetâja sakamao ndainani nâ. Kinzi nenzi mbupuleja kie-kie uru ipaño ilonzi kalonzi, kala sitambira karaenzi ilâ tu siveta mâsi sakamao ndo,aku ɻinde iveta muso ɻalae panzi. Kinzi tininzi pwâka tu Maro Kindeni ma ikai maro panzi,aku siporo ɻgu pavaligija panzi samba ne ajelo. ⁹ Taitu kinzi ajelo uru siporo ɻgu soki mine ilâ pa nenzi kazâja tamâta, ande tia. Muñgani, lâ zo ɻinde

anjelo nenzi koipu Maikel ipawa ḥqua kuku Sadana ḥana Mose karae kâ tu ma ea ikai, ande Maikel imege nā. Mine kala i ḥandai isowe ḥqua soki tonge lâ Sadana tini ḥga. Iporo mine tu, “Maro ḥjalae ma ipare nia pa noko!”. ¹⁰ Anja tamâta ḥinde uru siporo ḥqua soki ilâ pa kelekele ndia rârâni sizizâla ḥana ḥinde. Kinzi sipârja sitogonzi ḥgoa ḥgoi mine, nenzi ilo-kalo tia ndo. Mine kala kinzi uru siveta vetârja ndia warakanzi ilonzi papa ḥinde. Aku nenzi vetârja ḥinde ma izavaru warakanzi ndo lâ.

¹¹ Opopo, mâsi sakamao ndo ma ipârja panzi tamâta ḥinde! Kinzi sipaveta kuku Adam natu Kein ne vetârja. Kinzi ilonzi tu sikai mbaliña nā. Mine kala sitambira warakanzi silâ ḥana siveta vetârja potomule ḥinde ḥqua-tulârja tamâta lanjea Balam munja iveta. Aku kinzi tanjanzi kaika pa Maro Kindeni, itogo Kora munja tarja kaika mine. ḥana nenzi vetârja ḥinde kâ, ande Maro Kindeni ma izavarunzi ndo lâ.

¹² Lâ zo ḥana miki kalo-tawana tamâta kapasau kamâ taitu ḥana kaka kârja-nuja kâ, ande kinzi tamâta sakamao ḥinde uru sika kumi, aku ḥinde iyaula nemî kârja-nuja ḥinde. Kinzi mainzi tia ndo, kala uru sika wa sinu ḥjalae tina. Kinzi ilonzi keno pa warakanzi nā. Tamâta ḥinde sitogo take-take iyoka kaa nâ, karâzi tia, aku lawea itapala ilâ wa imâ wa. Aku kinzi sitogo kâi tonge, i ne zo ḥana ipula kanajo kâ ipârja lâ, andeta ipula kanajo tonge tia, kala itogo kâi ḥinde imâte lâ. Kâi mine ma duvi mburuna kâki lâ, kala ma imâte ndo lâ. ¹³ Tamâta ḥinde uru siveta vetârja potomule kie-kie lâ tamâta naonzi. Mine kala kinzi sitogo tâi isuka kâki imbware ku injele toa, aku nenzi vetârja potomule ḥinde ipârja nia yo, itogo tâi imbwa ku ne maka ipârja tâi kulu mine. Aku kinzi simo sitogonzi pitu pinde lâ samba tini uru sikai nenzi nzâla sondo tia. Mine kala Maro Kindeni ipatea nia kondoma ḥana ndo panzi, ḥana ma silâ simo nia ḥinde ku simo nâ.

¹⁴ Munjani, ḥqua-tulârja tamâta Enoko, ina ipârja lâ Adam ne vâsa ḥgu, ande itula ḥqua pwataki ḥana vetârja ḥine ma muli ipârja panzi tamâta sakamao ḥinde kâ. Iporo mine tu, “Maro ḥjalae ma iyoka tavanzî ne anjelo kambwajenzi ḥjalae tina simâ”. ¹⁵ Maro ḥjalae ma imâ ḥana ionzi tamâta rârâni silâ pa i ne ḥqua nia, ḥana ma ipare nia panzi kâ. I ma ipare nia panzi tamâta rârâni ḥinde munja sipu mulinzi papa i, ḥana vetârja soki rârâni siveta ḥinde. Aku i ma ipare nia mine nâ panzi kiesaka tamwatanzi ḥana ḥqua pavaligija rârâni munja siporo papa i.” Enoko itula ḥqua mine. ¹⁶ Tamâta ḥinde uru wisinzi nâna ḥana vetârja ndia ipârja panzi, aku siporo ḥqua soki-soki ḥanananzi tamâta rârâni. Kinzi sipaveta kuku vetârja potomule ndia warakanzi ilonzi papa ḥinde. Kinzi kawanzi kâki sipandekâna warakanzi nâ, aku situ ḥqua mâru-mâru panzi tamâta ḥana sitapa nenzi mbaliña sajenzi.

Ara ḥana kindâ nenda kalo-tawana ma ikeno kaika nâ

¹⁷ Ni᠁gu-nambwe wukale, ara ḥana miki ma kalomi ḥgere kilo ḥana ḥqua rârâni nenda Maro ḥjalae Yesu Kirisi ne pâri-tamâta munja situla pami ḥinde. ¹⁸ Kinzi sipaimi tu, “Muli ḥga, lâ zo ḥana tâno ne zo laiti ḥana marumbu kâ, ande tamâta pinde ma simâ sipârja, ku ma siporo ḥqua pavaligija pami. Kinzi ma tanjanzi kaika pa Maro Kindeni, ku ma sipaveta kuku vetârja potomule ndia warakanzi ilonzi papa ḥinde.” ¹⁹ Tamâta ḥinde uru sipu kinzi kalo-tawana tamâta ḥgu simo pwapwataki. Kinzi nenzi ilo-kalo potomule nâ ikai poe kaika pa nenzi vetârja, aku Koroani Sapârja ḥandai imo ilonzi ḥga.

²⁰ Anja miki, ni᠁gu-nambwe wukale, ara ḥana nemî kalo-tawana ma ipârja kaika ndo lâ ilomi kalomi. Miki nemî kalo-tawana ḥinde nde imo sapârja lâ Maro Kindeni nao. Aku lâ zo ndia miki kakai noja, ande ara ḥana Koroani Sapârja ne walo ma ikai poe pa nemî noja ḥinde. ²¹ Maro Kindeni ilo ndo keno pami. Mine kala miki ma kapatâpa warakami pitî lâ i ne tini-mwasa ḥinde ilo ndimo. Aku muli ḥga nenda Maro ḥjalae Yesu Kirisi, ina kalo-sukârja warika, ma via mao ilami, ma kamo ara mine ku kamo nâ. Ara ḥana miki ma kamo kao tinimi nâ ḥana zo ḥinde i ma iveta mine pami.

²² Tamâta pinde nenzi kalo-tawana ikeno kaika tia. Ara ḥana miki ma kalomi sukârja ḥanananzi tamâta ḥinde. ²³ Anja tamâta pinde, ande itogo kinzi simo yââ ḥjalae ne melamela tini laiti. Ara ḥana miki ma walele nâ kakainzi pitî kilo ku katula nzâla ara panzi.

Aŋga tamâta pinde nde sipaveta kuku ilo-kalo sakamao ne vetâŋa muso. Ara ŋana miki ma kalomi sukâŋa ŋananzi tamâta ŋinde tona. Andeta kapakatona sondo, aku kamo malawae ndo ŋana nenzi vetâŋa potomule ŋinde kâ. Tia ma vetâŋa ŋinde iveta muso ipâŋga lâ miki ilomi kalomi tona.

Kinda ma tapanea Maro Kindeni tasuka i ya kâki

²⁴ Maro Kindeni ikura tu ikatona miki sondo nâ, ŋana nemi kalo-tawana ma imbe tia kâ. Ikura tu ikaimi kalâ tava ilomi mbâra-mbâra ndo kamandi i tamwata nao, aku miki ma kamo tava ndekâŋa ŋalae tina. ²⁵ Ara ŋana kinda ma tapanea nenda Maro Kindeni, ina kala nenda Yautâŋa Tamwata taituni. ŋana nenda Maro ŋalae Yesu Kirisi ne ara kâ, ande kinda takura tu tapanea Maro Kindeni tasuka i ya kâki, ŋana tu i nde nenda koipu ŋalae. Ina Walo Tamwata, aku ikura tu iveta vetâŋa rârâni. I imo ikai maro pa kelekele rârâni. Nia ndoyo, lâ zo ŋinde i ŋandai ipulia tâno ipâŋga ŋga, ande i imo mine, kala zo ŋine uru imo mine nâ, aku i ma imo mine ikura zo muli-muli ku imo nâ. Mao.

ZO MULI

Yesu itula ŋgua pa Yoane ɻana zo muli kâ

Rom nenzi koipu ɻalaŋala sikai kazâja ɻalae tina panzi kalo-tawana tamâta, kala sio Yesu ne pâri-tamâta Yoane imo luma sakamao nia lâ Patmos sia kulu. Yoane itu ipu tini kaika panzi Maro Kindeni ne ɻgu simo Esia tâno, kala ingere ɻgua ɻine panzi. Yesu Kirisi itula mâsi wa mbupuleja kie-kie pa Yoane ɻana vetâja pinde ma ipâŋga lâ zo muli. Mine kala ɻgua rârâ ikeno lâ pepa ɻine tini nde ɻgua tambirâja nâ, aku ne duvi ɻandai ipâŋga nia yo ɻga. Andeta ɻine ipâŋga nia yo; Yesu ne kaika nde ɻalae ndo, kala lâ zo muli i ma ipole Sadana marumbu lâ, kala kinda kalo-tawana tamâta rârâni ma tamo ara ndo kuku nenda Maro ɻalae lâ samba ilo ku tamo nâ.

¹ ɻgua ɻine nia ndoyo ikeno paveâja nâ, kala ɻineŋga Yesu Kirisi itula pwataki ipâŋga nia yo. Maro Kindeni io ɻgu ɻine lâ Yesu kawa ɻana i kala ma itula panzi ne wurâta tamâta, ɻana kinzi ma sisama vetâja rârâni nao laiti ɻana ipâŋga kâ. Mine kala Yesu isupwa ne aŋelo tonge imâ itula ɻgu ɻine pa i ne wurâta tamâta na ja Yoane. ² Na ja Yoane amora vetâja ɻinde lâ, ande kala atula Maro Kindeni kawa ɻgu, ɻgu ɻinde Yesu Kirisi itula pwataki lâ. Aku na ja aporo mine: ɻgu ɻine nde mao kanajo. ³ ɻgu ɻine nde Maro Kindeni kawa ɻgu. Mine nde tamâta ea ipono ɻgu ɻine panzi tamâta pinde, ande i ma ikura tu indeka nâ. Aku tamâta ea kinzi siloŋo ɻgu ɻine ku sipaveta kuku, ande kinzi ɻinde tona ma sindeka nâ, ɻana tu zo ɻalae ɻana vetâja rârâni ɻine ma ipâŋga kâ, ande imâ ipâŋga laiti lâ.

Yoane ingere ɻgua panzi ɻgu lima kanajonzi rua

⁴ Na ja Yoane aŋgere ɻgu ɻine imâ pa miki tamâta lâ ɻgu lima kanajomi rua kamo lâ Esia tâno ɻinde. Maro Kindeni uru imo, kala singani imo mine nâ, aku muli i ma imâ ipâŋga. I ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî. Aku kinzi koroani ara lima kanajonzi rua nenzi wisi-wisi wa wisi-pisi wa kala imâ pamî mine nâ. Koroani ɻinde uru simo Maro Kindeni ne sajonâja nia nao. ⁵ Yesu Kirisi nde tamâta ɻana itula Maro Kindeni kawa ɻgu pwataki kâ. Ina imunja panzi tamâta rârâni ɻana imandi lâ materja nianzi imo via kilo, aku imo mbâna-mbâna panzi koipu ɻalaŋala rârâni lâ tâno kulu. I tamwata ne wisi-wisi wa wisi-pisi wa imâ pamî mine nâ. I ilo ndo keno pa kinda, aku i tamwata see ɻinde izavaru nenda kiesaka rârâni piti marumbu lâ. ⁶ Aku nanayoni i iveta kinda tapâŋga tamo koipu ɻalaŋala lâ i kalo, aku tamo patarawâja tamâta ɻalaŋala ɻana taveta wurâta papa i Tama Maro Kindeni kâ. Ara ɻana kinda ma tapanea Yesu Kirisi ja tasuka kâki. I ne walo nde ɻalae tina, uru imo mine ku imo nâ. Mao.

⁷ Miki kaloŋo ɻga; i ne zo laiti ɻana ma iyoka take-take ilo indue imâ. Tamâta rârâni ma simora ɻine lâ matanzi, aku kinzi tamâta ɻinde munja ua nâ sisowe i, ande kinzi ɻinde kala ma simora i imâ mine nâ. Aku tamâta rârâni simo lâ ɻgu ndoni lâ tâno kulu ma kalonzi ɻgere ɻana i kâ, ku ma siveta kalo-kalo ku sita pâta kanajo. Vetâja ɻine ma ipâŋga mine nâ. Mao.

⁸ Maro ɻalae Kindeni, i Walo Tamwata, ande iporo mine; “Na ja warakâŋgu amo munjani lâ, kala ma amo muli ndo.” Inani kala ɻine imo, aku singani imo mine nâ, aku muli i ma imâ ipâŋga.

Yoane imora Yesu Kirisi

⁹ Na ja Yoane, miki nimi-nambwe kalo-tawana tamâta na ja. Kinda nenda kalo-tawana nde keno pa Yesu, aku na ja amo miki nawalami ɻana takai malia tava nâna kie-kie ɻana nenda kalo-tawana ɻinde kâ. Maro Kindeni ikai koipu ɻalae pa kinda rârâni,aku kinda rârâni uru tamandi kaika tapasuka ɻana takale malia kâ. Munjani, na ja atula Maro Kindeni kawa ɻgu, aku apatula iloŋgu kalonju pwataki tu na ja kalonju tawana Yesu. ɻana duvi ɻinde kâ, ande kinzi sijara na ja ku siona amo sia tonge kulu, i na tu Patmos. ¹⁰ Na ja amo Patmos sia lee, ɻinenja lâ pwareâja ne zo sapâŋja tonge, ande

Koroani Sapânya ipajando naşa kaika lâ. Aku naşa alojo kawa tonge isarâwa kaika pa naşa mulingu, itogo tando ita mine. ¹¹ Kawa ńgua ńjinde imâ pa naşa mine tu, “Vetânya wa kelekele ndia noko ma kumora, ande kungere ńgua ńjana vetânya wa kelekele ńjinde lâ pepa tini. Aku kuo pepa ńjinde ilâ panzi ńgu simo lâ lawea lima kanajo rua ńjine: Efesus, ńga Smerna, ńga Pergamum, ńga Taiataira, ńga Sardis, ńga Filadelfia, ńga Laodisia.”

¹² Ńjinerenga naşa apupulia tu ma amora ea kala iporo ńgua ńjine pa naşa. Naşa apupulia lâ, aku namora sinâla lima kanajo rua, munja siveta lâ mira “gol”. ¹³ Aku amora tamâta tonge itogo Tamâta Natu mine imandi lâ sinâla ńjinde ńgininzi. Ipasawa pasawarya luandondo indue ikeno kie kumbu, aŋga lalava mota tonge nde ilelea lâ kondondoni tona. Kinzi munja sisuta lalava mota ńjinde lâ kaimbo “gol”. ¹⁴ I kulu pwau nde pâne ndo, itogo wâke pwau wa take-take pâne mine. Aŋga i mata nde itogo yââ ńjalae tina ne mela-mela mine. ¹⁵ Aŋga i kie nde salaga-salaga, itogo “baras” uru simomo lâ yââ ńjalae kulu ku ipâŋga zuli-zuli ndo. Aŋga i kaja nde nduŋjena ńjalae, itogo lâ ńjalae isowe indue ne nduŋjenerjani mine. ¹⁶ I nde isanja pitu lima kanajo rua lâ mbau wia kâ. Aŋga pila kazâňja kâ, mata âla mwasina, ande ikeno i kawa ilo ku iyâti imâ. I tamwata nao nde salaga ndo, itogo kari ne sinâla mine.

¹⁷ Naşa amora i lâ, ńjinerenga patana ndue lâ i kie tini, atogo tamâta imâte lâ mine. Andeta io mbau wia kâ lâ naşa kuluŋgu, aku iporo mine tu, “Noko kururu ndimo. Naşa warakâŋgu amo munjani lâ, aku ma amo muli ndo. ¹⁸ Naşa nde Via Tamwatâŋgu! Munja naşa amâte, andeta kumora ńga; kala ńjine naşa amo viâŋgu mine ku amo nâ. Aku nařjani nde tamâta ńjana akai poe pa materja wa materja nianzi wa.

¹⁹ Mine kala noko ma kungere ńgua lâ pepa tini ńjana vetânya wa kelekele rârâni noko kumora lâ, aku ńjana vetânya wa kelekele rârâni kala ńjine ipâŋga, aku ńjana vetânya wa kelekele rârâni noko ma muli kumora tona. ²⁰ Noko munja kumora pitu lima kanajo rua ikeno pa naşa mbauŋgu wia kâ, aku kumora sinâla lima kanajo rua tona. Vetânya paveâňja ńjinde kie ikeno mine: pitu lima kanajo rua ńjinde nde itogo kinzi ńgu lima kanajonzi rua nenzi aŋjelo. Aŋga sinâla lima kanajo rua ńjinde nde itogo ńgu lima kanajonzi rua ńjinde warakanzi.”

2

Ńgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ńgu simo Efesus lawea

¹ Tamâta ńjinde iporo mine tu, “Noko ma kungere ńgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Efesus ńgu ne aŋjelo. ńgua ńjine nde mine: ‘Naşa uru asanja pitu lima kanajo rua ńjinde pa mbauŋgu wia kâ, aku uru ayoka sinâla lima kanajo rua ńjinde ńgininzi. Nařjani ao ńgua ńjine imâ pa miki. ² Naşa asama lâ ńjana nemi vetânya arara rârâni wa nemi wurâta kaika uru kaveta ńjinde. ńjinde itula kilalami pwataki tu miki uru kamandi kaika. Aku naşa asama tu miki tinimi pwapwaka ndo panzi tamâta sakamao. Kinzi munja siporo ńgua pami mine tu, “Maka nde pâri-tamâta”. Andeta kinzi nde pâri-tamâta lajera nâ, aku miki kasamanzi lâ ku kamora nenzi ńgua kilala pwataki. Aku ńjinde itula pami tu kinzi nde lajera tamwatanzi. ³ Tamâta pinde sisama tu miki uru kapono muli pa naşa, aku ńjana duvi ńjinde kâ siveta kenzi sakamao pami. Andeta naşa asama tu miki uru kamandi kaika ku kakale malia ńjinde, aku miki uru kalomi loko ńjana malia ńjinde kâ, ande tia.

⁴ ńjinde nde ara ndo. Taitu naşa ilonju ńgua pinde pami ńjana aleleami kâ. Lâ zo ńjana nemi kalo-tawana ipâŋga wasaseki yo, ande miki ilomi ndo keno pa naşa. Aŋga lâ zo ńjine, ande miki ilomi keno mine, ande tia. ⁵ Munja, miki kaveta vetânya ara nâ. Aŋga lâ zo ńjine, ande miki kapile nemi vetânya ara ńjinde lâ, aku patami marumbu lâ. Mine kala naşa apaimi tu miki ma kalomi ńgere kilo ńjana vetânya ara munja kaveta ńjinde, aku kapalele ilomi kalomi ku kaveta vetânya kilo, itogo munja kaveta mine. Ambo miki ma kaveta mine tia, ande naşa ma amâ apâŋga pami, ku ma atikia nemi sinâla pitî lâ ne ninia.

⁶ Andeta miki nemi vetânya ara tonge nde keno mine: miki uru kakai nânâo pa Nikolas ne ńgu nenzi vetânya. Naşa kala mine nâ uru akai nânâo pa nenzi vetânya ńjinde.

⁷ Ambo miki tarjami keno, ande kaloko ḥgu ḥnine Koroani Sapānja itula panzi kalo-tawana tamāta ḥgu rārāni. Tamāta ea ipole kazānja ḥinde, ande naşa ma asāu papa i tu ma ika via ne kāi ḥinde kanano. Kāi ḥinde ikeno samba lawea, lâ Maro Kindeni ne tāno ara ḥinde.’”

Ḩgu ilâ panzi kalo-tawana tamāta ḥgu simo Smerna lawea

⁸ Tamāta ḥinde iporo mine tu, “Noko ma kunjere ḥgu pinde lâ pepa tini ilâ pa Smerna ḥgu ne ajele. ḥgu ḥnine nde mine: ‘Naşa warakānju nde amo muñgani lâ, aku ma amo muli ndo. Muñga naşa amâte, kala ḥnine amo viānju kilo. Nañjani ao ḥgu ḥnine imâ pa miki. ⁹ Naşa asama lâ ḥana malia kie-kie uru ipānja pam, aku asama mine tu miki uru kamo togo sugarai tamwatami mine. Andeta samba ne kelekele rārâ ḥinde nde keno pam! Naşa asama tu tamāta pinde uru siporo ḥgu pavaligija pa miki. Kinzi tamāta ḥinde uru siporo tu, “Maka nde Juda tamwatama”. Andeta kinzi nde Juda tamwatanzi mao, ande tia. Kinzi nde Sadana ne ḥgu nâ. ¹⁰ Tini nâ miki ma kakai nâna, andeta miki ma kururu ḥana ḥinde kâ ndimo. Miki kaloko ḥga; Sadana ma igagatinzi tamāta pinde ilonzi kalonzi, kala ma sio miki pinde lâ luma sakamao ilo. Aku ḥana vetānja ḥinde kâ, ande i ma ikai samâna pa nemi kalo-tawana. Miki ma kakale malia wa nâna ḥinde ikura kari sañao. Noko tamāta ea kalo tawana naşa kaika ndindi nâ lee, ambo sипу noko pâta kumâte ḥana ne kalo-tawana ḥinde kâ, ande naşa ma via mao alano, itogo noko ne kulu mine.

¹¹ Ambo miki tarjami keno, ande kaloko ḥgu ḥnine Koroani Sapānja itula panzi kalo-tawana tamāta ḥgu rārāni. Tamāta ea imandi kaika ku ipole kazānja ḥinde, ande lâ zo muli, materja mao ma ikura ḥana izavaru i kâ, ande tia ndo kanano.’”

Ḩgu ilâ panzi kalo-tawana tamāta ḥgu simo Pergamum lawea

¹² Tamāta ḥinde iporo mine tu, “Noko ma kunjere ḥgu pinde lâ pepa tini ilâ pa Pergamum ḥgu ne ajele. ḥgu ḥnine nde mine: ‘Naşa akai pila kazānja kâ, mata âla mwasina. Nañjani ao ḥgu ḥnine imâ pa miki. ¹³ Lawea miki uru kamo ḥinde, ande naşa asama kilala pwataki lâ. Sadana nde ipānja koipu ḥalae lâ lawea ḥinde. Andeta miki uru kalomi tawana naşa kaika ndindi ku kamo nâ, aku miki ḥandai kavea nemi kalo-tawana ḥinde ḥga. Muñga, tamāta tonge imo kumi, i ḥa tu Antipas. I ilo ndo keno pa naşa, aku ipono muli mao nâ pa nanenju ḥgu. Aku ḥana duvi ḥinde kâ, ande sипу i pâta imâte lâ nemi lawea, laweani ndaina Sadana uru imo ḥinde. Andeta lâ zo sakamao ḥinde wa, ande miki kalomi tawana naşa kaika ndo, aku ḥandai kapile nemi kalo-tawana ḥga.

¹⁴ ḥinde nde ara ndo. Taitu naşa ilonju ḥgu pinde pa miki ḥana aleleami kâ. Miki nemi tamāta pinde simo Pergamum lawea ḥinde, ande sikai ḥgu-tulâna tamāta lajenja Balam ne ilo-kalo kaika lâ. Balam ne ilo-kalo nde mine: muñga, Balam itula nzâla pa koipu tonge, i ḥa tu Balak, ḥana i ma ilajenzi Juda tamāta tu ma simbe ḥana kiesaka kâ. ḥineñga Balak ilajenzi, kala siveta kiesaka mine: sika simbi muñga tamāta pinde sipatarâwa panzi maro lajenja, aku siveta mâsi sakamao ḥana sopalulua warakanzi tininzi kâ. ¹⁵ Andeta ḥinde nâ tia; tamāta pinde uru simo kumi, aku kinzi ḥinde sипону muli pa Nikolas ne ḥgu nenzi ilo-kalo sakamao. ¹⁶ Mine nde miki kapalele ilomi kalomi ḥga! Ambo miki ma kapalele tia, ande tini nâ naşa ma amâ apânja pam, aku ma apunzi tamāta ḥinde lâ pila kazānja kâ ḥnine ikeno kawângu ilo.

¹⁷ Ambo miki tarjami keno, ande kaloko ḥgu ḥnine Koroani Sapānja itula panzi kalo-tawana tamāta ḥgu rārāni. Tamāta ea imandi kaika ku ipole kazānja ḥinde, ande naşa ma samba ne kâpwa paveânya alua i. Kâpwa ḥinde nde ḥa tu “mana”. Aku mira pâne tonge ma nalua i tona, aku ma angere ḥoa wasaseki lâ mira ḥinde tini. Tamāta pinde ma sisama ḥoa ḥinde, ande tia; tamāta tamwata ikai mira ḥinde, ande i simbo nâ ma isama.’”

Ḩgu ilâ panzi kalo-tawana tamāta ḥgu simo Taiataira lawea

¹⁸ Tamāta ḥinde iporo mine tu, “Noko ma kunjere ḥgu pinde lâ pepa tini ilâ pa Taiataira ḥgu ne ajele. ḥgu ḥnine nde mine: ‘Naşa nde Maro Kindeni Natu, aku matângu nde itogo yââ mela-mela ḥalae mine. Anja keñgu nde salaga-salaga, itogo “baras” muñga

sikai “brosi” ku sipua wa siyosi wa, kala zuli-zuli ndo. Naŋani ao ŋguia ŋine imâ pa miki. ¹⁹ Naŋa asama lâ ŋana vetâŋa rârâni miki uru kaveta ŋinde. Naŋa asama tu miki ilomi ndo keno panzi tinimi pinde, aku miki uru kalomi tawana naŋa ndindi nâ. Miki uru kaveta wurâta kie-kie ŋana kavilanzi tamâta kâ. Naŋa asama tu miki uru kamandi kaika ŋana kakai malia rârâni uru ipâŋga pami ŋinde. Aku asama tu munŋga miki kaveta vetâŋa ara pinde. Aku lâ zo ŋine, ande nemi vetâŋa ara nde ipâŋga ŋalae ndo, ipole vetâŋa ŋinde munŋga kaveta.

²⁰ ŋinde nde ara ndo. Taitu naŋa ilongu ŋguia pinde imâ pami ŋana aleleami kâ. Miki munŋga kasâu papa taine sakamao tonge, kala imo kumi. Taine ŋinde nde itogo taine munŋâŋa tonge, i ŋa tu Jesebel. I uru iporo tu, “Naŋa nde ŋguia-tulâŋa taine”. Andeta ilanjenzi nanenŋgu wurâta tamâta, aku ŋana i kawa ŋguia kâ, ande kinzi uru siveta mâsi sakamao mine: kinzi sipalulua warakanzi tininzi, aku sika simbi munŋga tamâta pinde sipatarâwa panzi maro laŋeŋa tona. ²¹ Naŋa ilongu tu taine ŋinde ma ipalele ilo kalo. Mine kala naŋa ŋandai atoto i ne vetâŋa ŋga. Andeta i tini pwâka tu ipalele, kala ipile ne mâsi ŋana tini-paluluâŋa kâ ŋinde, ande tia. ²² Mine nde miki kalojo; naŋa ma pukonja ŋalae alua taine ŋinde, aku i ma ikai nâna ŋalae tina. Anŋa tamâta pinde uru sipalulua tininzi kuku i. Ambo tamâta ŋinde ma sipalele ilonzi kalonzi tia, aku ma sipile i ne vetâŋa ŋinde tia, ande naŋa ma nâna ŋalae tina wa malia alua kinzi tona. ²³ Aku naŋa ma apunzi taine ŋinde ne vâsa pâta sipamateteu, ŋana kinzi kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni ma sisama tu naŋa asama tamâta rârâni nenzi ilo-kalo marumbu lâ. Aku naŋa ma apare nia pa miki rârâni taitu-taitu, ikura vetâŋa ndia miki kaveta ŋinde. ²⁴ Kala ŋine naŋa aporo ŋguia tonge imâ pa miki tamâta pinde kamo lâ Taiataira ŋgu, miki ŋinde ŋandai kapaveta kuku taine ŋinde kawa ŋguia ŋga. Miki ŋinde tinimi pwâka tu kapanâna ŋana ilo-kalo sakamao ŋinde uru sipatu ŋa tu “Sadana ne ŋguia Paveâŋa”, aku ŋinde nde ara ndo. Naŋa ma ao tukurja pinde kilo imâ pa miki ŋana iveta malia pami kâ, ande tia. ²⁵ Naŋa ao tukurja taitu ŋine nâ imâ pami; vetâŋa ara rârâni miki uru kaveta ŋinde, ande miki ma kaveta vetâŋani ndaina lee, ikura lâ zo ŋinde naŋa ma amâ apâŋga.

²⁶ Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazâŋa ŋinde, aku ipaveta kuku naŋa kawâŋgu ŋguia lee tâno ŋine ne zo marumbu lâ, ande naŋa ma walo alua i. Aku i ma ikai naŋa ndamwâŋgu ku ma imo koipu panzi ŋgu ŋinde uru kalonzi tawana naŋa tia.

²⁷ “I ma ikai poe kaika ndo panzi tamâta rârâni, aku ma ipunzi pwapwataki, itogo tamâta ipu kulo pwapwataki kala punu-punu nâ ikeno.”

Naŋa kala munŋga akai Mama ndamwa ŋana aveta vetâŋa mine nâ. ²⁸ Andeta ŋinde nâ tia; tamâta ea ipaveta kuku naŋa kawâŋgu ŋguia, ande naŋa ma Pitu Mboi ŋinde alua i tona. * ²⁹ Ambo miki tanjami keno, ande kalonjo ŋguia ŋine Koroani Sapâŋa itula panzi kalo-tawana tamâta ŋgu rârâni.” ”

3

ŋgu ilâ panzi kalo-tawana tamâta ŋgu simo Sardis lawea

¹ Tamâta ŋinde iporo mine tu, “Noko ma kungere ŋguia pinde lâ pepa tini ilâ pa Sardis ŋgu ne aŋelo. ŋguia ŋine nde mine: ‘Naŋa uru akai poe panzi Maro Kindeni ne koroani lima kanajonzi rua, aku asanya pitu lima kanajo rua ŋinde lâ mbaunju. Naŋani ao ŋguia ŋine imâ pa miki. Naŋa asama lâ ŋana vetâŋa rârâni miki uru kaveta ŋinde. Kinzi kalo-tawana tamâta ŋgu pinde uru situla parinami tu miki kamo viami nâ. Andeta tia; miki kamâte lâ. ² Miki kakeno ndimo! Kamandi sânda ŋga! Miki nemi vetâŋa ara pinde nde laiti ŋana imâte kâ. Miki ma kapaveta kaika kuku vetâŋa ŋinde, ŋana tu nanenŋgu morâŋa mine: miki nemi vetâŋa ŋandai ikeno sondo ndo lâ nanenŋgu Maro Kindeni nao.

³ Ara ŋana miki ma kalomi ŋgere kilo ŋana ŋguia ŋinde munŋga kalonjo ku kapaveta kuku. Kapono muli sondo pa ŋguia ŋinde, aku kapalele ilomi kalom! Ambo miki ma kakeno nâ, aku ma kamandi sânda tia, ande naŋa ma walele nâ amâ apâŋga pami, itogo nzanzare

* 2:28: Yesu isia ŋguia ŋana i tamwata kâ lâ Pitu Mboi tini.

tamwata imâ ipânga mine. Aku miki ma kazizâla ɣana nanenju zo ɣana amâ apânga pamî kâ.

⁴ Andeta tamâta pinde lâ nemi ɻgu lâ Sardis lawea, ande kinzi ɻinde ɣandai siveta nenzi pasawaja muso ɻga, aku ɻinde nde ara ndo. Mine kala lâ zo muli, ande kinzi ma sipasawa pasawaja pâne, ku ma soka kuku na ja. ⁵ Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazârja ɻinde, ande na ja ma asawa pasawaja pâne mine nâ lâ i tini ton a. Na ja ma azavaru i ɣa piti lâ via ne pepa tini, ande tia ndo. Na ja ma atula ɻgua pwataki lâ na ja Mama nao, an ga lâ i ne arjelo naonzi ton a. Na ja ma aporo mine tu, "Tamâta ɻnine nde nanenju tamâta". ⁶ Ambo miki tanjam i keno, ande kalorjo ɻgua ɻnine Koroani Sapâna itula panzi kalo-tawana tamâta ɻgu rârâni."

ɻgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ɻgu simo Filadelfia lawea

⁷ Tamâta ɻinde iporo mine tu, "Noko ma kunjere ɻgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Filadelfia ɻgu ne arjelo. ɻgua ɻnine nde mine: 'Na ja nde sapâna tamwatârju, aku na ja nde ɻgua mao tamwatârju. Na ja asaja koipu ɣalae Daviti ne "ki", aku kelekele ndia na ja akai nzâla piti ɣana, ande tamâta ton ge ikura ɣana isae nzâla kâ, ande tia ndo. An ga kelekele ndia na ja asae nzâla giri ɣana, ande tamâta ton ge ikura ɣana ikai nzâla piti kâ, ande tia ndo. Na jani ao ɻgua ɻnine imâ pa miki. ⁸ Na ja asama lâ ɣana vetârja rârâni miki uru kaveta ɻinde. Miki kamora ɻga; na ja akai nzâla ton ge piti lâ miki na omi, aku tamâta ton ge ikura ɣana isae kâ, ande tia ndo. Na ja asama tu nemi walo tini mwata nâ keno, andeta miki uru kapaveta kuku nanenju ɻgua. Miki ɣandai kapu mulimi pa na ja ɻga. ⁹ Tamâta pinde simo kumi, aku uru siporo tu kinzi simo lâ Juda ɻgu. Andeta kinzi nde lajenja tamwatanzi, ɣana tu kinzi simo lâ Sadana ne ɻgu. Miki kalorjo ɻga; na ja ma aonzi tamâta ɻinde simâ sipare tukunzi lâ miki kemi tini, aku ma siporo situla pwataki tu na ja ilongu nde keno pam i. ¹⁰ Na ja munja atu ɻgua kulu kaika pam i tu miki ma kamandi kaika ku kakale malia kie-kie ɻinde ma muli ipânga pam i. Aku miki munjgani kapaveta kuku na ja kawârju ɻgua ɻinde. Mine kala lâ zo muli, ande na ja ma akea ɣanami, lâ zo ɻinde samârja ɣalae ma imâ ipânga panzi tamâta rârâni lâ tâno kulu ɣana itogonzi kâ.

¹¹ Tini nâ na ja ma amâ apânga pam i. Mine nde vetârja ara rârâni miki uru kaveta ɻinde, ande kakai ɻinde kaika ndindi nâ. Tia ma tamâta ton ge imâ, ku ma ikai nemi vetârja ara ɻinde ne kulu sajemi. ¹² Tamâta ea imandi kaika ku ipole kazârja ɻinde, ande na ja ma an gunu i itogo ɻgunu-ɻgunu ɣana isuka nanenju Maro Kindeni ne luma sapâna kâki mine. Aku i ma ipile Maro Kindeni ne luma sapâna ku iyâti ilâ pa nia yo kilo, ande tia ndo. Na ja ma an gere nanenju Maro Kindeni ɣa lâ i tini, aku ma an gere nanenju Maro Kindeni ne lawea ɣa lâ i tini ton a. Lawea ɻinde nde Jerusalem Lawea Wasaseki, aku muli lawea ndainani ma iyoka pa nanenju Maro ɣalae Kindeni lâ samba lawea indue imâ. Aku na ja ma an gere na ja warakârju ɻârju wasaseki lâ tamâta ɻinde tini ton a. ¹³ Ambo miki tanjam i keno, ande kalorjo ɻgua ɻnine Koroani Sapâna itula panzi kalo-tawana tamâta ɻgu rârâni."

ɻgua ilâ panzi kalo-tawana tamâta ɻgu simo Laodisia lawea

¹⁴ Tamâta ɻinde iporo mine tu, "Noko ma kunjere ɻgua pinde lâ pepa tini ilâ pa Laodisia ɻgu ne arjelo. ɻgua ɻnine nde mine: 'Maro Kindeni ne ɻgua pârja rârâni nde ipânga kana jo lâ na ja tini rju. Na ja uru atula i kawa ɻgua sondo nâ. Na ja nde kelekele rârâni warika, kelekele rârâni ɻinde Maro Kindeni munja ipulia ipânga lâ. Na jani kala ao ɻgua ɻnine imâ pa miki. ¹⁵ Na ja asama lâ ɣana vetârja rârâni miki uru kaveta ɻinde. Na ja asama tu miki nem i kalo-tawana nde kaika ko ja tia. Na ja ilongu tu nem i kalo-tawana ma ikeno kaika tâku ma imbe ndo tâku. ¹⁶ Andeta tia. Miki nem i kalo-tawana nde keno kaika ko ja tia. Miki nem i kalo-tawana nde soki-soki. Mine kala na ja ma azavarumi. ¹⁷ Miki uru kapor o mine tu, "Na ja nde mbalija warika tamwatârju. Nanenju kelekele rârâ ɻinde keno pana. Na ja uru aroto ɣana kelekele ton ge tia." Andeta tia ndo. Miki kamo sakamao ndo, ikura ɣana tamâta ma kalonzi sukârja ɣalae tina ɣanami. Miki nde sugarai tamwatami, aku matam i leva-leva lâ. Miki kamo tinimi kaa nâ. Mao nâ, miki

uru kamo mine, andeta miki warakami nde kazizâla ñana ñine kâ. ¹⁸ Mine kala naja iloŋgu tu atula ilo-kalo ñine pwataki pa miki kalojo: nanengu mira “gol” keno, munja yâa kana ku izavaru ne muso rârâni piti lâ tini. Mine nde ara ñana miki ma kako mira “gol” ñinde saje naşa, ñana miki ma kamo mbaliña warakami mao. Aku ara ñana miki ma kako pasawaja pâne saje naşa ñana katura karaemi kâ, ñana kinzi tamâta ma sikura tu simora miki tinimi kaa ku siveta manjeti pamî, ande tia. Aku ara ñana miki ma kako “marasini” saje naşa ñana kavala lâ matami kâ, ñana iveta matami kamora pwataki.

¹⁹ Naja uru aleleanzi tamâta rârâni ñinde naşa iloŋgu ndo keno panzi, ñana nenzi vetâna ma ikeno sondo ndo. Mine nde ara ñana miki ma kamandi kaika ñana kaveta warakami nemi vetâna sondo, aku kapalele ilomi kalomi. ²⁰ Miki kamora ñga; naja amandi lâ luma ne nzâla kawa, aku amo apitikina nzâla. Ambo tamâta tonge ma iloŋo kawângu ñgua ku ikai nzâla piti, ande naşa ma amâ luma ilo, aku ma amo kuku i. Aku naşa ma aka kâpwa kuku i, aku i kala ma ika kâpwa kuku naşa mine nâ.

²¹ Nia ndoyo naşa apole kazâna lâ, kala asaŋona kuku Mama lâ i ne sajonâna nia ñana koipu ñalae kâ. Aku mine nâ, tamâta ea imandi kaika ku ipole kazâna ñinde, ande i ma ikai naşa ndamwângu ku ma isaŋona kuku naşa lâ nanengu sajonâna nia ñana koipu ñalae kâ. ²² Ambo miki tarjami keno, ande kalongo ñgua ñine Koroani Sapâna itula panzi kalo-tawana tamâta ñgu rârâni.’ ”

4

Kinzi siwângi sipanea Maro Kindeni lâ samba lawea

¹ Ñinenja naşa matângu ilâ,aku amora nzâla tonge lâ samba lawea, kawa maa nâ keno. Aku sarawâna ñinde munja alojo iporo pana itogo tando ita mine, ande kala sarawâna ñinde imâ pa naşa kilo mine tu, “Noko pwâki kumâ ñai,aku naşa ma atula vetâna pinde pano. Maro Kindeni ipatea tu vetâna ñinde ma muli ipânga”. ² Ñinenja walele nâ Koroani Sapâna ipanjando naşa,aku amora koipu ñalae ne sajonâna nia tonge ikeno samba lawea. Aku tonge nde isaŋona kulu. ³ I nde tini ipane nia itogo mira arara pinde, tininzi yanjâno wa ñini wa. Aku kelekele tonge itogo Noa ñgunu lakia mine nde ñinge sajonâna nia ñinde mbwaliu lâ, ku ipane nia itogo mira geza-geza ara tonge, i ña tu “emeral”.

⁴ Anja sajonâna nia pinde, kambwanjenzi tamâta taitu kanajo ñapa (24), ande singe koipu ñalae ne sajonâna nia ñinde mbwaliu lâ,aku ajelo mbâna-mbâna tonge isaŋona ñinde taitu-taitu kulunzi. Kinzi sipasawa pasawaja pâne luandondo,aku loki-loki “gol” tonge, itogo koipu ñalanjala nenzi loki-loki mine, ande ikeno kinzi taitu-taitu kulunzi. ⁵ Lâ koipu ñalae ne sajonâna nia, ande naşa amora loloa salaga ilâ wa imâ wa,aku alojo ndunjena ñalae ipânga,ku mbamba ipu. Aku lâ koipu ñalae ne sajonâna nia ñinde nao, ande sinâla lima kanajo rua mela-mela nâ keno. Sinâla ñinde nde Maro Kindeni ne koroani lima kanajonzi rua.

⁶ Aku lâ koipu ñalae ne sajonâna nia ñinde nao, ande kelekele tonge itogo tâi ñalae mine nde ikeno tona. Naşa amora ñinde itogo ndungu mine,aku pâne salaga ndo. Anja kelekele ñapa vianzi kâ nde simandi lâ ñegini, lâ koipu ñalae ne sajonâna nia ñinde tini laiti,aku singe mbwaliu lâ. Kelekele ñapa vianzi kâ ñinde nde matanzi rârâ ñingenzi mbwaliu lâ pa naonzi wa mulinzi wa. ⁷ Kinzi kelekele ñapa vianzi kâ ñinde tonge nde itogo mbwâmbwa saka “leve” mine, anja tonge nde itogo bulmakao tamâne ñalae mine, anja tonge nde nao itogo tamâta naonda mine, anja tonge nde itogo sii malabogi ñalae mine, ititilo nâ imo. ⁸ Kinzi kelekele ñapa vianzi kâ ñinde rârâni taitu-taitu mbaninzi lima kanajo taitu keno,aku matanzi rârâ singe tininzi rârâni pa naonzi wa mulinzi wa mbaninzi kalo wa. Aku lâ kari wa mbo wa,kinzi uru sipwarea tia. Kinzi simo nâ siwângi wânginja mine tu,

“Maro ñalae Kindeni Walo Tamwata ande i sapâna, i sapâna, i sapâna! I muŋgani imo, kala ñine imo mine nâ,aku muli ñga i ma imâ!”

⁹ Kelekele ñapa vianzi kâ ñinde nde uru sindeka mine nâ ñana i kala isaŋona koipu ñalae ne sajonâna nia ñinde kâ, inani ñana imo via ku imo nâ. Aku ikura zo rârâni,kinzi

sipanea i wa sisuka i ḥa kâki wa kawanzi ndanje papa i wa. ¹⁰ Aku lâ zo ḥana kinzi siveta mine, ande kinzi aŋelo mbâna-mbâna 24 ḥinde uru sipaye tukunzi ndue lâ i kala isajona koipu ḥalae ne sajonâja nia ḥinde nao, inani ḥana imo via ku imo nâ, ku siwawa wa sipanea i. Aku sikai nenzi loki-loki “gol” piti lâ warakanzi kulunzi, ku sionzi ndue i nao lâ koipu ḥalae ne sajonâja nia, aku siwâŋgi wâŋgija mine:

¹¹ “Maka nema Maro ḥalae Kindeni, nokoni kumo âta ndo, ḥana tamâta rârâni simo noko kalo, aku noko ne walo nde ḥalae ndo. Mine kala maka ‘kapaneano ku kasuka noko ḥa kâki. Nokoni munja kupulianzi kelekele rârâni sipâŋga lâ, ikura noko tamwata nâ ne pateâja mine. Mao nâ, noko kupulianzi kelekele rârâni sipâŋga lâ, aku kelekele rârâni ḥinde kala ḥine simo vianzi.”

5

Yoane imora pepa tonge munja sipa kaika lâ keno

¹ ḥinenga naŋa alea pa i kala isajona koipu ḥalae ne sajonâja nia ḥinde, aku amora pepa tonge ikeno i mbaus wia kâ ilo. Pepa ḥinde nde itogo pepa lalau luandondo tonge, munja siviviki sinzuku lâ, aku ḥgereŋa keno pa tini pinde rua-ruani. Anja pepa ḥgarje ande munja sisipa kaika ndo lâ “kandel” siŋi lima kanajo rua, aku sio kilala tonge ikeno lâ “kandel” siŋi rârâni ḥinde taitu-taitu tininzi. ² ḥinenga naŋa amora aŋelo tonge, i ne walo ḥalae tina. Aku isarâwa kawa ḥalae kâki mine tu, “Ea imo ḥalae lâ Maro Kindeni nao, ikura ḥana isiki ‘kandel’ siŋi piti ku imazara pepa ḥine.” ³ Andeta lâ samba lawea wa tâno kulu wa mateŋa nianzi wa, ande tamâta tonge imo ḥalae, ikura ḥana imazara pepa ḥinde ku ipono ḥgua ikeno tini, ande tia ndo kanajo. ⁴ Naŋa amora mine tu tamâta tonge imo ḥalae lâ Maro Kindeni nao, kala i ma ikura ḥana imazara pepa ḥinde ku ipono ḥgua keno tini, ande tia. Mine kala naŋa kalongu sukâŋa, kala ata pâta.

⁵ ḥinenga aŋelo mbâna-mbâna ḥinde tonge nde ipai naŋa tu, “Noko kuta ndimo. Kuloŋo; tamâta tonge imo, i ḥa mine ‘Juda ḥgu Nenzi Mbâmbwa “Leve”’, anja i ḥa tonge tu ‘Koipu ḥalae Daviti ne Vâsa’. Inani ipole kazâŋa lâ, ku itawanzi ne kazâŋa tamâta rârâni marumbu lâ. Mine kala ikura ḥana isiki ‘kandel’ siŋi lima kanajo rua ḥinde piti, aku ikura ḥana imazara pepa ḥinde.”

Yoane imora Lama

⁶ ḥinenga naŋa amora lama tonge imandi koipu ḥalae ne sajonâja nia ḥinde ḥgini. Naŋa amora Lama ḥinde kilala itogo munja siph i pâta imâte, ḥinenga imo via kilo. Aku kelekele ḥapa vianzi kâ ḥinde sitavanzi aŋelo mbâna-mbâna ḥinde, ande siŋge i mbwaliu lâ. Lama ḥinde kulu tando lima kanajo rua keno, anja i mata lima kanajo rua keno tona. ḥinde nde Maro Kindeni ne koroani lima kanajonzi rua, kinzi ḥinde Maro Kindeni munja isupwanzi silâ sikura nia nia lâ tâno ndoni. ⁷ ḥinenga Lama ḥinde nde ilâ ikai pepa ḥinde piti lâ i mbaus wia kâ ilo, ina kala isajona koipu ḥalae ne sajonâja nia ḥinde.

⁸ Ikai pepa ḥinde lâ, ḥinenga kinzi kelekele ḥapa vianzi kâ sitavanzi aŋelo mbâna-mbâna 24 ḥinde nde sipaye tukunzi ndue lâ Lama tini laiti. Kinzi aŋelo mbâna-mbâna taitu-taitu nde sisaya nenzi kelekele ḥana wâŋgija kâ tonge, aku kinzi taitu-taitu sisaya nenzi kondo “gol” tonge tona, mundo kuwae ara keno ilo. Mundo ḥinde nde Maro Kindeni ne tamâta nenzi noŋa. ⁹ ḥinenga kinzi siwâŋgi wâŋgija wasaseki tonge mine tu,

“‘Noko simbo nâ pwura ḥana pwai pepa ḥinde ku kusiki ‘kandel’ siŋi rârâni piti, ḥana tu kinzi munja siph i pâta kumâte, aku kupalinji noko tamwata see ḥana kukonzi tamâta pinde lâ ḥgu rârâni simo tâno ndoni, nenzi ḥgua piti-piti wa tininzi kie-kie wa, ḥana ma simo Maro Kindeni

‘ne ḥgu. ¹⁰ Noko kupateanzi tu ma simo patarawâja tamâta, aku kupateanzi tu ma simo tamâta mbâna-mbâna lâ noko kalo, ku ma siveta wurâta pa nenda Maro Kindeni tona. Aku muli, ḥinenga kinzi ma sikai poe panzi tamâta lâ tâno kulu.”

Kinzi sipanea Lama sisuka i ḥa kâki

¹¹ ɻineŋga matâŋgu ilâ, aku aloŋonzi aŋelo rârâ ɻinde kawanzi. Kinzi aŋelo ɻinde kambwajenzi ɻalae tina, ikura ɻana tamâta tonge ma isowe kambwajenzi kâ, ande tia ndo. Kinzi simandi singenzi koipu ɻalae ne sajonâja nia wa kinzi kelekele ɻapa vianzi kâ wa kinzi aŋelo mbâna-mbâna wa. ¹² Kinzi aŋelo ɻinde simo siwâŋgi kawanzi ɻalae kâki mine tu,

“Ara ndo ɻana kinda ma tapanea Lama ɻine munja sипу pâta imâte, ɻana tu ikai walo kaika wa ilo-kalo sondo tava kelekele arara rârâni marumbu lâ! Ara ndo ɻana kinda ma tapanea i ja tasuka kâki, tandeka wa kawânda ndanje papa wa!”

¹³ ɻineŋga naja aloŋonzi kelekele kie-kie rârâni, munja Maro Kindeni ipulianzi kala simo vianzi sikura nia nia lâ samba ilo wa tâno kulu wa mateňa nianzi wa tâi ilo wa. Naja aloŋonzi kelekele rârâni ɻinde siwâŋgi siporo mine tu,

“Tapanea i kala uru isajona koipu ɻalae ne sajonâja nia ɻinde ikura zo rârâni, aku tapanea Lama tona mine nâ! Kelekele ndoni nde uru simo kinzi rua kalonzi. Kinzi rua ɻanzi keno ɻalae, aku simo tava walo kaika. Tapanea kinzi rua mine ku tamo nâ!”

¹⁴ ɻineŋga kelekele ɻapa vianzi kâ ɻinde nde siporo tu, “Mao!” Aku kinzi aŋelo mbâna-mbâna nde sipare tukunzi ndue, ku sipaneanzi Maro Kindeni kuku Lama rua.

6

Lama isikinzi “kandel” siŋi piti lâ pepa tini

¹ Naŋa amora Lama ikai pepa ɻinde muŋga sisipa “kandel” siŋi lâ ɻganje, ɻineŋga isiki “kandel” siŋi tonge piti. ɻineŋga naja aloŋo kelekele ɻapa vianzi kâ ɻinde tonge iporo ɻgua. I kaŋa nde itogo mbamba ipu mine. Iporo mine tu, “Noko kumâ!” ² ɻineŋga naja amora kilo, aku amora hosi tonge, i tini pâne, aku tamâta tonge isajona kumbu ikai temba lâ mbalau. Kinzi loki-loki tonge ɻana ipole paraŋa kâ silua tamâta ɻinde,aku ilâ itogo tamâta tonge uru ipara ipolenzi kazâŋa rârâ.

³ ɻineŋga Lama isiki “kandel” siŋi tonge kilo piti,aku aloŋo kelekele ɻapa vianzi kâ ɻinde tonge iporo tu, “Noko kumâ!” ⁴ ɻineŋga hosi tonge, i tini ɻini, kala iyâti imâ ipâŋga. Kinzi walo silua tamâta isajona hosi ɻinde kumbu. Walo ɻinde nde ɻana iveta kinzi tamâta simo tâno kulu nenzi moja ara ɻinde marumbu kâ,aku walo ɻinde nde ɻana ivetanzi sikai kazâŋa pa warakanzi tu sipamateteu kâ. Pila kazâŋa kâ ɻalae tonge silua i ɻana ma iveta wurâta ɻinde kâ.

⁵ ɻineŋga Lama isiki “kandel” siŋi tonge kilo piti,aku naŋa aloŋo kelekele ɻapa vianzi kâ ɻinde tonge iporo tu, “Noko kumâ!” ɻineŋga naja amora kilo,aku amora hosi tonge, i tini mâmâŋga. Aŋga tamâta isajona hosi ɻinde kumbu nde ikai kelekele tonge lâ mbau ilo, ɻana iloe kâpwa ne malia kâ. ⁶ ɻineŋga naja aloŋo ndunjera tonge ipâŋga lâ kelekele ɻapa vianzi kâ ɻinde ɻgininzi, itogo tamâta iporo itula ɻgua mine. Kawa ɻinde nde iporo mine tu, “Noko kulâ kuveta wurâta, ɻana kinzi tamâta ma sindolo ɻana kâpwa kâ. Mine kala mbumbu ndoni wurâta tamâta uru sikai ɻana nenzi wurâta kâ lâ kari taitu, ande ɻinde ma ikura ɻana siko kâpwa ‘wit’ ikeno lâ kulo mota taitu nâ ilo. Aku mbumbu ɻinde ma ikura ɻana siko kâpwa ‘barli’ ikeno lâ kulo kiri-kiri ɻato nâ ilonzi. Andeta noko ma kulâ kuyaulanzi kâi oliv wa kâi waini wa ndimo.”

⁷ ɻineŋga Lama isiki “kandel” siŋi tonge kilo piti,aku naŋa aloŋo kelekele ɻapa vianzi kâ ɻinde tonge iporo tu, “Noko kumâ!” ⁸ Naŋa amora kilo,aku amora hosi tonge, i tini itogo yaŋâjo mwasina. Aku tamâta tonge isajona hosi ɻinde kumbu, i ja tu Mateja. Aŋga tamâta tonge kala isajona hosi ɻinde kumbu pa Mateja muli,aku tamâta ɻinde ja tu Mateja Nianzi. Kinzi walo silua kinzi rua ɻana sipateanzi tamâta sionzi ɻugu ɻapa ɻapa,aku walo silanzi ɻana sипу ɻugu tonge pâta simâte kâ. Kinzi nenzi vetâŋa ɻana sipunzi tamâta simâte kâ, ande mine: pila kazâŋa kâ, aŋga putole ɻalae, aŋga pukonja ɻalanjala, aŋga ɻgoa ɻgoi silâ sizavarunzi.

⁹ ɻineŋga Lama isiki “kandel” siŋi tonge kilo piti,aku amora kinzi tamâta pindle korananzi,kinzi tamâta ɻinde muŋga simâte. Kinzi simo patarawâŋa nia tini laiti. Kinzi

tamâta njinde munja kalonzi tawana Maro Kindeni kawa ηgu, aku uru situla ηgu njinde. Mine kala nenzi kazâja tamâta sipunzi pâta simâte lâ. ¹⁰ Kinzi korananzi njinde nde sisarâwa kaika mine tu, “Maro Ηalae, noko Walo Tamwata, noko uru kuveta vetâja sondo ku kumo nâ. Noko nde sapâja, aku noko ne mäsi rârâni nde ara ndo kanaجو. Taitu noko ηandai kupare nia panzi tamâta lâ tâno kulu ηana vetâja soki siveta pama ηga. Maka ma kao tinima pa noko ikura zo ηapia kilo ηana kuveta mine panzi tamâta njinde munja sipu maka pâta kamâte, a?” ¹¹ Ήinenga sikai pasawaŋa pâne luandondo pinde ku siwae panzi korananzi njinde taitu-taitu. Aku sipainzi tu, “Miki kamo tini ηga. Kinzi kazâja tamâta ma sipunzi nawalami pinde sitavanzi nimi-nambwe pinde simâte munja lâ ηga, itogo munja sipu miki warakami pâta kamâte mine. Maro Kindeni nde ipateanzi tamâta ηana simâte kâ njinde kambwarjenzi marumbu lâ. Mambo kinzi kazâja tamâta sipunzi tamâta njinde rârâni simâte lâ ηga, ηinenga Maro Kindeni ma ipare nemi mbuku nia panzi.”

¹² Ήinenga Lama isiki “kandel” sinji tonge kilo piti, aku naŋa amora kilo, aku amora ogigi ηalae tina ipâŋga lâ tâno kulu. Aku kondoma ηalae ipâŋga lâ kari mata, itogo pasawaŋa mâmâŋga itura mine. Aŋga nzimona mata nde ipâŋga ηiŋi ndo, itogo see mine. ¹³ Aku samba ne pitu nde simbe sindue pa tâno kulu, itogo lawea ikai kâi mbimu yâti tauulo, aku kapula garo-garo nde siyauru sindue. ¹⁴ Aku nia maa kala ikâwa ilâ mine nâ, itogo moe siviviki lâ ku sipa kaika mine. Aku tuu wa sia rârâni nde sipile nianzi nianzi ku sikâwa pwapwataki silâ.

¹⁵ Ήinenga tâno ne koipu ηalanjala rârâni, aŋga tamâta mbâna-mbâna rârâni, aŋga zugu tamâta nenzi koipu rârâni, aŋga mbalija warakanzi rârâni, aŋga tamâta kaika rârâni, aŋga tamâta rârâni uru sikai wurâta koa tia nâ, aŋga tamâta rârâni uru sikai mbumbu lâ nenzi wurâta tini; kinzi tamâta njinde rârâni nde sikâwa silâ ku simuna lâ ηgânza ilo wa lâ mira ηalanjala keno tuu kulu njinde tininzi wa. ¹⁶ Aku sisarâwa panzi tuu wa mira ηalanjala njinde mine tu, “Miki kanzuku maka, aku kavea maka ηana i kala isajona koipu ηalae ne sajonâna nia njinde! Aku kavea maka ηana Lama ne wisi-nâna ηalae tina njinde tonâ! ¹⁷ Ηana tu zo sakamao ηana kinzi rua nenzi wisi-nâna ηalae kâ nde imâ ipâŋga lâ. Mine kala kinzi ma sipare nia panzi tamâta rârâni. Tamâta ea ikura ηana itijgi kinzi rua nenzi kaika njinde ku imo ara kâ, a? Tia ndo!”

7

Kinzi Isrel tamâta 144,000 sikai Maro Kindeni ne mäsi kilala lâ tininzi

¹ Naŋa amora vetâja njinde marumbu lâ, ηinenga amoranzi aŋelo ηapa simandi simo lâ tâno ne ηgarje ηapa. Kinzi sisaja tâno ne mbwera-lawea ηapa lâ mbaunzi ilo. Mine kala mbwera-lawea ikura ηana imbana nia lâ tâno kulu wa tâi kulu wa kâi tininzi wa, ande tia. ² Ήinenga amora aŋelo tonge kilo iyoka pa mbwera kâ ikâki imâ. I ikai kelekele tonge ηana io Maro Kindeni Via Tamwata ne mäsi kilala lâ tamâta tininzi kâ. Aku isarâwa kawa ηalae panzi aŋelo ηapa, kinzi njinde Maro Kindeni munja kaika ilanzi ηana siyaulanzi tâno wa tâi wa. ³ Aku ipainzi tu, “Miki ma kapasusu nâ ηana kayaulanzi tâno wa tâi wa kâi wa, mine ndimo. Maka ma kao mäsi kilala tonge lâ nenda Maro Kindeni ne wurâta tamâta ndamwanzi munja lâ ηga, ηinenga miki ma kalâ kayaula nia.”

⁴ Ήinenga narja alorjo tamâta njinde kambwarjenzi, kinzi njinde sikai Maro Kindeni ne mäsi kilala lâ ndamwanzi. Kinzi aŋelo sisowe mäsi kilala njinde lâ Isrel ηgu tamâta 144,000 tininzi. Tamâta njinde nde lâ Isrel ηgu saŋao kanajonzi rua rârâni taitu-taitu; ⁵ tamâta 12,000 nde lâ Juda ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Ruben ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Gad ne ηgu, ⁶ aŋga 12,000 lâ Aser ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Naptali ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Manase ne ηgu, ⁷ aŋga 12,000 lâ Simeon ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Livai ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Isakar ne ηgu, ⁸ aŋga 12,000 lâ Sebulun ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Yosepe ne ηgu, aŋga 12,000 lâ Benjamin ne ηgu. Kinzi tamâta njinde rârâni nde sikai Maro Kindeni ne mäsi kilala lâ ndamwanzi.

Tamâta ηgu ηalae tina nde sipanea Maro Kindeni

⁹ Naŋa amora njinde marumbu lâ, ηinenga matâŋgu ilâ, aku amoranzi tamâta ηgu ηalae tina. Tamâta tonge ikura ηana isowe kinzi kambwarjenzi kâ, ande tia ndo kanaجو. Kinzi

tamâta njinde simo lâ ŋgu rârâni lâ tâno ndoni, nenzi ŋgua piti-piti wa tininzi kie-kie wa. Kinzi njinde nde simandi lâ koipu ŋalae ne sajonâja nia nao, aku simandi lâ Lama nao tona. Kinzi sipasawa pasawaŋa pâne luandondo lâ, aku sikai tumba lau lâ mbaunzi ilo.

¹⁰ Aku kinzi simo sisarâwa kawanzi ŋalae mine tu,

“Kinda nenda Maro Kindeni isajona koipu ŋalae ne sajonâja nia, aku i kuku Lama rua nde sikai kinda piti lâ kondoma ilo, kala siveta kinda tamo ara nâ!”

¹¹ Kinzi ajelo rârâni nde simandi siŋge koipu ŋalae ne sajonâja nia, aku siŋgenzi ajelo mbâna-mbâna sitavanzi kinzi kelekele ŋapa vianzi kâ njinde tona. Aku kinzi njinde rârâni nde sipare tukunzi ndue lâ koipu ŋalae ne sajonâja nia nao, ku sipanea Maro Kindeni. ¹² Kinzi sipanea i siporo mine tu,

“Mao nâ! Kinda nenda paneâja ilâ pa nenda Maro Kindeni, aku tasuka i ŋa kâki! I ne ilo-kalo nde ŋalae ndo. Kinda kawânda ndanje papa i, aku tapare tukunda papa. Inani nde walo warika. Kinda ma tapanea nenda Maro Kindeni, taveta mine ku tamo nâ! Mao.”

Kinzi ŋgu njinde nenzi nâna marumbu lâ

¹³ ɻinen̄ga ajelo mbâna-mbâna njinde tonge nde ikasoŋa naŋa mine tu, “Kinzi tamâta kala sipasawa pasawaŋa pâne luandondo njinde, ande ea kinzi. Kinzi soka pa sinia simâ.”

¹⁴ Andeta naŋa atu lâ i kawa tu, “Tamâta ŋalae, naŋa asama ŋine tia. Noko tamwata kusama lâ.” Aku ipai naŋa mine tu, “Kinzi tamâta ŋgu ŋine munja sikai nâna wa malia ŋalae tina. Kinzi sipua nenzi pasawaŋa lâ Lama see marumbu lâ, kala siveta pasawaŋa njinde sipâŋga pâne ndo. ¹⁵ Mine kala kinzi uru simandi Maro Kindeni nao lâ koipu ŋalae ne sajonâja nia. Aku lâ kari wa mbo wa, ande kinzi uru siveta patarawâja tamâta nenzi wurâta papa i lâ i ne luma sapâŋga ilo. Inani kala uru isajona lâ koipu ŋalae ne sajonâja nia njinde, ande i ma imo kunzi wa ike ɻananzi wa. ¹⁶ Putole ma ipunzi kilo tia ndo,aku ma sirakonzi kilo ɻana lâkâ tia ndo. Aku kari ne nâna ŋalae ma ikananzi kilo tia ndo. ¹⁷ ɻana tu Lama uru imandi lâ koipu ŋalae ne sajonâja nia ŋgini, aku i ma imo nenzi katonâja. I ma ikainzi silâ pa lâbâ bwalika njinde via ne lâbâ uru isâko ikeno. Aku Maro Kindeni tamwata ma ipu matanzi sulu piti. Mao nâ, kinzi ma sita kilo, ande ma tia.”

8

Lama isikinzi “kandel” siŋi rârâni piti marumbu lâ

¹ ɻinen̄ga Lama isiki “kandel” siŋi tonge kilo piti, aku nduŋeja kiri-mwata tonge ipâŋga tia ndo lâ samba ilo lee, ikura kari tai taitu pinde marumbu lâ.

² ɻinde ilâ lâ, ɻinen̄ga naŋa amoranzi ajelo lima kanajonzi rua njinde uru simandi Maro Kindeni nao. Aku sikai tando lima kanajo rua ku siwae panzi ajelo njinde taitutaitu.

³ ɻinen̄ga ajelo tonge kilo nde imâ ku imandi patarawâja nia nao. Ajelo njinde nde ikai kondo “gol” tonge, mundo kuwae ara uru ikeno ilo. ɻinen̄ga mire kuwae ara rârâ njinde silua i ɻana i ma igema tava Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta rârâni nenzi noŋa. ɻinen̄ga iveta patarawâja mine nâ pa Maro Kindeni, lâ patarawâja nia “gol” ikeno koipu ŋalae ne sajonâja nia njinde nao. ⁴ Aku mire kuwae ara njinde ne mundo nde iyoka pa ajelo njinde mbau ikâki pa Maro Kindeni, tava i ne kalo-tawana tamâta nenzi noŋa.

⁵ ɻinen̄ga ajelo njinde mbau ilâ ikai yââ lâ patarawâja nia, aku izeze lâ kondo “gol” njinde ilo. ɻinen̄ga itambira kondo ndue lâ tâno kulu. Itambira kondo ndue lâ, ɻinen̄ga mbamba ipu, aku nduŋeja ŋalae ipâŋga. Loloa salaga ilâ wa imâ wa, aku ogigi iririjo tâno.

Kinzi ajelo ŋapa simbana tando

⁶ ɻinen̄ga kinzi ajelo lima kanajonzi rua njinde nde sipaveta sondo ɻana simbana tando lima kanajo rua njinde kâ. ⁷ Kinzi sipaveta sondo lâ, ɻinen̄ga ajelo tonge imbana ne tando. Aku walele nâ mira “ais” wa yââ ipâŋga ku imalinji indue tava see pa tâno kulu. ɻinde itogo siwaenzi tâno rârâni tava kâi rârâni sipâŋga ŋgu ŋato ŋato, aku yââ kana

tâno ne “ŋgu” tonge wa kâi ne “ŋgu” tonge wa. Aku yââ kana unza kenza-kenza rârâni marumbu lâ tonâ.

⁸ ɻinenga anjelo tonge kilo kala imbana ne tando, aku kelekele tonge itogo tuu ɣalae tina mine, yââ ikeno tini, ande imbe indue tâi ilo. ɻinde itogo siwaenzi tâi sipânga ɣgu ɣato ɣato, aku tâi ne “ŋgu” tonge ipalele ku ipânga see. ⁹ Aku itogo siwaenzi iña rârâni simo tâi ilo ɻinde sipânga ɣgu ɣato ɣato, aku iña “ŋgu” tonge nde sipamateteu lâ. Aku wângâ ɣalanjala rârâni kala mine nâ, itogo siwaenzi sipânga ɣgu ɣato ɣato, aku wângâ “ŋgu” tonge nde sipayaula lâ.

¹⁰ ɻinenga anjelo tonge kilo kala imbana ne tando, aku walele nâ, pitu ɣalae tonge, yââ mela-mela keno tini itogo tâmba mine, ande imbe piti lâ samba tini ku indue lâ lââ kulu. ɻinde itogo siwaenzi lââ rârâni tava lââ bwalika rârâni sipânga ɣgu ɣato ɣato, aku pitu ɻinde imbe ndue lâ lââ “ŋgu” tonge kulu, aku iveta lââ ɻinde kaja ipânga makisa ndo. Tamâta rârâ sinu lââ ɻinde kaja ipalele ipânga makisa, aku sipamateteu lâ.

¹¹ ɻinenga anjelo tonge kilo kala imbana ne tando, aku walele nâ kari wa nzimona wa pitu wa nde sipayaula. ɻinde itogo siwaenzi mbo wa kari wa sipânga ɣgu ɣato ɣato mine. Aku kari ipânga ɣanja ikura kari tai ɣapa lâ zo zo, anga nzimona wa pitu kala sipânga ɣanja ikura kari tai ɣapa lâ mbo mbo mine nâ.

¹² ɻinenga anjelo amora sii malabogi ɣalae tonge ilou lâ nia maa. Aku alorjo sii ɻinde isarâwa kawa ɣalae mine tu, “Kinzi anjelo ɣato kilo kala sipaveta sondo lâ ɣana simbana nenzi tando,aku malia ɣalae tina ɣato nde laiti ɣana ipânga kâ! Kalo sukâňja, kalo sukâňja, kalo sukâňja ɣalae tina ma ipânga panzi tamâta simo tâno kulu!”

9

Anjelo tonge kilo kala imbana ne tando

¹ ɻinenga anjelo tonge kilo kala imbana ne tando, aku ɣanja amora pitu tonge munja imbe piti lâ samba tini aku indue tâno kulu ikeno lâ. Kinzi munja “ki” tonge silua pitu ɻinde, aku “ki” ɻinde nde ɣana mbââ ɣalae tonge ne nzâla. Mbââ ɻinde ne maa nde indue ilâ nâ, aku ne lambu tia.

² Pitu ɻinde nde ilâ ikai mbââ ɻinde ne nzâla kawa piti. ɻinenga mundo ɣalae ikâki, itogo yââ ɣalae tina ne mundo mine. Mundo ɻinde nde iyoka pa mbââ ɻinde ilo ikâki imâ, aku ipono kari wa nia maa wa. Mine kala nia ndoni ipânga ɣanja lâ. ³ ɻinenga kelekele pinde itogo ndemu-ndemu mine, kambwajenzi rârâ ɻinde, ande soka pa mundo ilo ku sindue simâ pa tâno kulu. Kinzi munja sikai walo itogo niyo-niyo nenzi walo mine.

⁴ Maro Kindeni munja indi kaika panzi ndemu-ndemu ɻinde tu ma siyaulanzi unza wa kâi kie-kie rârâni ndimo. Andeta isâu panzi ɣana siyaulanzi tamâta pinde, kinzi ɻinde ɣandai sikai Maro Kindeni ne mâsi kilala lâ ndamwanzi ɣga. ⁵ Kinzi ndemu-ndemu ɻinde nenzi walo ikura ɣana sipunzi tamâta pâta simâte kâ, ande tia. Kinzi nenzi walo ikura ɣana nâna ɣalae silanzi tamâta ikura nzimona lima nâ. Aku nâna ɻinde nde itogo nâna ɣana niyo-niyo ika tamâta mine. ⁶ Pa zo ɻinde, ande tamâta ma siroto ɣana nzâla ɻinde ilâ pa mateja kâ, andeta ma sisânda kulu tia. Kinzi ma ilonzi ndo tu simâte, andeta mateja ma iñgengeana ɣananzi.

⁷ ɣanja amoranzi ndemu-ndemu ɻinde kilalanzi itogo hosi siluku lâ ɣana silâ paranya ilo mine. Kelekele pinde itogo koipu ɣalanjala nenzi loki-loki “gol” mine nde ikeno lâ kinzi taitu-taitu kulunzi, aku naonzi nde itogo tamâta naonda mine. ⁸ Kinzi kulunzi pwau nde luandondo, itogo taine kulunzi pwau mine. Anja niñonzi nde itogo mbwâmbwa saka “leve” niñonzi mine. ⁹ Ndemu-ndemu ɻinde nde sipasawa pasawara “aini” lâ kondondonanzi. Anja mbaninzi nde iveta ndunjena ɣalae tina, itogo ndunjena ɻinde hosi ɣgu ɣalae siveta lâ zo ɣana sitapanzi nenzi karea ku sipalilu silâ paranya ilo. ¹⁰ Kinzi iunzi mata-mata nâ, itogo niyo-niyo iunzi mine, aku walo ikeno lâ iunzi ɣana nâna ɣalae silanzi tamâta ikura nzimona lima. ¹¹ Mbââ ɣalae ɻinde ne anjelo nde imo koipu ɣalae panzi ndemu-ndemu ɻinde. Lâ Hibru ɣgua, ande kinzi sipatu anjelo ɻinde ɣa tu,

“Abadon”, anja lâ Grik ñgua, ande sipatu i ña tu “Apolion”. Ñoa ñine ne duvi mine tu, “Zavaruña Tamwata”.

¹² Malia ñalae tina ñana ipânga munja kâ ñinde, ande kala marumbu lâ. Andeta miki kalondo ñga; malia ñalae tina rua nde keno mo ñai yo.

Ajelo tonge kilo kala imbana ne tando

¹³ Ñinenga ajelo tonge kilo kala imbana ne tando,aku naşa alojo sarawâňja tonge iyoka pa patarawâňja nia “gol” imandi Maro Kindeni nao ñinde ne ñganje-ñganje imâ.

¹⁴ Ñgua ñinde nde imâ pa ajelo ñinde, inani kala munja imbana ne tando,aku iporo mine tu, “Noko ma kuyautenzi ajelo ñapa ñinde silâ, kinzi ñinde Maro Kindeni munja ipanzi kaika lâ simo nâna nia lâ Yufretis Lââ tini laiti.” ¹⁵ Ñinenga ajelo ñinde ilâ ku iyautenzi ajelo ñapa ñinde,aku silâ ñana siveta nenzi wurâta kâ. Munjani,kinzi simo sio tininzi ñana kari tai ndainani nâ lâ zo ñinde, lâ nzimona ñinde, lâ mbwera ñinde, ikura Maro Kindeni ne pateâňja mine. Aku nenzi wurâta nde mine: itogo kinzi siwaenzi tamâta rârâni sipâňga ñgu ñato ñato,aku ajelo nenzi wurâta nde ñana sipunzi tamâta ñgu tonge pâta simâte. ¹⁶ Naşa alonjodzi siporo sisowe zugu tamâta kambwajenzi,kinzi ñinde uru sisajona hosi kumbunzi. Aku zugu tamâta ñinde kambwajenzi ipâňga lâ “200 milion”.

¹⁷ Lâ nanengu mbupuleja ñine, ande naşa amora kinzi hosi sitavanzi kinzi tamâta sisajona hosi kumbunzi ñinde kilalanzi. Kinzi kilalanzi mine: kinzi tamâta nde sipasawa pasawaja “aini” lâ kondondonanzi,aku pasawaja ñinde tininzi nde ñiji wa geza-geza wa yaňâjo wa. Anja kinzi hosi kulunzi nde itogo mbwâmbwa saka “leve” kulunzi mine. Aku yââ wa mundo wa mira ndimoro wa nde ipâňga lâ kawanzi ilo ku iyâti imâ. ¹⁸ Ñinde itogo kinzi siwaenzi tamâta rârâni sipâňga ñgu ñato ñato,aku kelekele kazâňja kâ ñato nde sipunzi ñgu tonge pâta sipamateteu. Kelekele kazâňja kâ ñato ñinde nde yââ, anja mundo, anja mira ndimoro. Ñinde iyoka pa hosi kawanzi ilo ku iyâti imâ. ¹⁹ Kinzi hosi ñinde nenzi walo nde keno lâ kawanzi ilo wa iunzi tini wa, ñana tu iunzi nde itogo mwâta mine,aku mwâta ñinde kulunzi nde ñana iyaulanzi tamâta kâ.

²⁰ Andeta kelekele kazâňja kâ ñato ñinde nde ingengeana ñananzi tamâta ñgu rua, kala tamâta ñinde simo vianzi nâ. Taitu kinzi ñandai sipalele ilonzi kalonzi ñga,aku ñandai sipu mulinzi panzi maro lajenza nenzi pareja-mâsi ñga. Kinzi warakanzi munja siveta pareja-mâsi ñinde sipâňga. Kinzi tamâta ñinde ñandai sipile nenzi mâsi ñana siwâňgi sipaneanzi koroani saka tava pareja-mâsi siveta lâ “gol” wa “silva” wa “aini” wa mira kie-kie wa kâi wa. Andeta pareja-mâsi kaa kaa ñinde sikura ñana siporo ñgua wa simora nia wa soka wa, ande tia ndo. ²¹ Munja tamâta ñinde sipaveta kuku mâsi ñana sipunzi tamâta pâta simâte kâ, anja mâsi ñana siveta nzâmbe sakamao kie-kie kâ, anja mâsi ñana sipalulua tininzi potomule kâ, anja mâsi ñana sipanawe tamâta nenzi kelekele kâ. Aku kinzi ñandai sipalele ilonzi kalonzi ñga,aku ñandai sipu mulinzi pa vetâňja sakamao ñinde ñga.

10

Ajelo pepa tonge ilua Yoane ñana ika kâ

¹ Ñinenga naşa amora ajelo tonge iyoka pa samba ilo indue imâ. I ne walo nde ñalae ndo. Ipatura tini lâ take-take,aku Noa ñgunu lakia nde ikeno i kulu inge mbwaliu lâ. I nao nde isinala nia itogo kari mine, anja i kie rua nde mela-mela nâ, itogo yââ mine.

² Ajelo ñinde nde ikai pepa mota tonge lâ mbau ilo. Pepa ñinde kinzi munja simazara lâ keno. Aku ajelo ilâ ingunu kie pa wia kâ imandi tâi kulu, anja kie pa ñâsi kâ nde ingunu imandi tâno kulu. ³ Ñinenga ajelo ñinde isarâwa kawa ñalae tina, itogo mbwâmbwa saka “leve” uru ita mine. Isarâwa lâ, ñinenga mbamba lima kanajonzi rua nde sipu ku siporo nenzi ñgua taulo. ⁴ Kinzi mbamba lima kanajonzi rua ñinde sipu lâ, ñinenga naşa ilonju patea tu ma nangere ñgua siporo ñinde lâ pepa tini. Andeta naşa alojo sarawâňja tonge iyoka pa samba ilo imâ mine tu, “Noko ma kungere mbamba lima kanajonzi rua nenzi ñgua lâ pepa tini ndimo! Ñinde ma keno paveâňja nâ lâ noko ilo.”

⁵ Ḧinenga anjelo ḥinde naja munja amora imandi tāi kulu wa tāno kulu wa, ande io mbau wia kā kāki pa samba, ⁶ aku iporo ḥgua kaika lā Maro Kindeni nao, ina kala imo mine ku imo nā, aku ina kala mungani ipulianzi samba wa tāno wa tāi wa kelekele rārāni simo vianzi lā nia ndoni wa. Anjelo ḥinde iporo mine tu, “Zo ḥga imâ ipâ̄ngā lā. Maro Kindeni ma isenje zo kilo, ande tia ndo kanajo! ⁷ Andeta lā zo ḥana anjelo tonge kilo ma imbara ne tando, ḥinenga vetā̄ja paveā̄ja ndia rārāni Maro Kindeni munja ipatea tu ma iveta, ande i ma iveta ḥinde ipâ̄ngā mao kanajo. Ḫinde ma ipâ̄ngā ikura munja Maro Kindeni iporo wa itula panzi i ne ḥgua-tulā̄ja tamāta, i ne wurā̄ta tamāta kinzi.”

⁸ Ḫinenga sarawā̄ja ḥinde naja munja alono iyoka pa samba ilo imâ pa naja, ande iporo ḥgua pa naja kilo. Iporo tu, “Noko kulâ pwai pepa ḥinde ikeno anjelo ḥinde mbau ilo, inani kala imandi tāi kulu wa tāno kulu wa.”

⁹ Mine kala naja alâ pa anjelo ḥinde, aku apai tu, “Noko pepa mota ḥinde kulana”. Aku anjelo nde iporo taulo tu, “Noko pwai, aku kuka. Ḫine ma kaja mona-mona ara ndo lâ noko kawa ilo, itogo sipa siji kaja mine. Anja lâ noko kapwa ilo, ande ma kaja makisa ndo.” ¹⁰ I iporo ḥgua ḥne lâ, ḥinenga naja akai pepa mota ḥinde saje, ku aka. Ḫinde kaja mona-mona ara ndo, itogo sipa siji kaja mine, lâ kawâ̄ngu ilo. Andeta apañando indue lâ kapwâ̄ngu ilo, ḥinenga imakisia kapwâ̄ngu ilo. ¹¹ Ḫinenga ḥgua imâ pa naja kilo mine tu, “Noko kulâ, aku kutula Maro Kindeni kawa ḥgua pwataki kilo. Kutula ḥgua ḥana vetā̄ja rārāni ma muli ipâ̄ngā panzi tamāta ḥgu rârâ pinde simo tāno kulu, nenzi ḥgua pití-piti wa tininzi kie-kie wa, sitavanzi nenzi koipu ḥalañala.”

11

Tamāta rua situla Maro Kindeni kawa ḥgua pwataki

¹ Ḫinenga taumbwa tuka tonge silua naja ḥana aloe kelekele ne luandondo kâ. Aku ḥgua imâ pa naja kilo mine tu, “Noko kulâ, aku kuloe Maro Kindeni ne luma sapâ̄ja tava luma ḥinde ne patarawâ̄ja nia. Aku kusowe tamāta kambwanjenzi tona, kinzi ḥinde uru simo lumani ndaina ilo siwâ̄ngi sipanea Maro Kindeni. ² Taitu noko ma kuloe pasauja nia ikeno nzâmba ḥganje ḥinde ndimo. Kupile imo, ḥana tu Maro Kindeni nia ḥinde ilanzi tamāta lâ tinikoa ḥgu. Aku kinzi ḥgu ḥinde ma kenzi nâ sipale Maro Kindeni ne lawea sapâ̄ja Jerusalem sinukia tona nia. Kinzi ma siveta mine lee, ikura nzimona tamāta rua kanaajo rua (42) ilâ lâ ḥga.

³ Aku kinzi tamāta rua ma sikai naja ndamwâ̄ngu, aku ma asupwanzi silâ ḥana siporo situla ḥgua lee, ikura lâ nzimona tamāta rua kanaajo rua ḥinde. Kinzi rua ma sipasawa pasawanya ḥana kalo-kalo kâ lâ tininzi.” ⁴ Tamāta rua ḥinde nde sitogo kâi “oliv” rua ḥga sinâla rua ḥinde uru simandi Maro ḥalae nao, inani kala imo koipu ḥalae panzi tamāta ḥgu ndoni lâ tāno kulu. ⁵ Ambo tamāta tonge ma iveta tu ikai kazâ̄ja panzi rua, ande yââ ma ipâ̄ngā lâ rua kawanzi ilo, ku ma iyâti ilâ ikananzi kazâ̄ja tamāta ḥinde marumbu lâ. ḥana tu Maro Kindeni ne pateâ̄ja ikeno mine: tamâta ea ipatogo ḥana nâna ilua kinzi rua kâ, ande i ma imâte mine nâ. ⁶ Kinzi tamâta rua ḥinde nenzi walo ikura ḥana sipono nia maa tu karâzî ma imbe tia kâ. Nenzi walo ma ikeno mine lee ikura zo rârâni kinzi rua simo situla ḥgua. Aku mine nâ, kinzi rua nenzi walo ikura ḥana siveta lââ ipalele ipâ̄ngā see, aku ikura ḥana siveta kazâ̄ja kie-kie ipâ̄ngā ḥana izavarunzi tamâta lâ tâno kulu. Kinzi rua nenzi walo ḥana siveta vetâ̄ja mine kâ nde keno panzi. Lâ zo ndia ilonzi tu siveta mine, ande ma siveta.

⁷ Kinzi rua ma situla Maro Kindeni kawa ḥgua lee marumbu lâ, ḥinenga ḥgoi ḥalae ḥinde, ina uru imo mbââ ḥalae ilo, ande ma ipile mbââ ḥinde ku ikâki imâ ḥana ipara kunzi. Mbââ ḥinde indue ilâ, aku ne lambu tia. ḥgoi ḥinde ma ipara kunzi rua, aku ma ipunzi pâta simâte. ⁸ Kinzi rua karaenzi ma ikeno Jerusalem lawea ne nzâla-kawa. Kinda uru taporo ḥgua tambirâ̄ja ḥana lawea ḥalae ḥinde kâ, aku tapatu i ḥa tu “Sodom” wa “Isip” wa. Munja kinzi ḥgua-tulâ̄ja tamâta rua ḥinde nenzi Maro ḥalae kala itâra lâ kâi popole tini ku imâte lâ laweani ndaina. ⁹ Aku tamâta pinde lâ ḥgu rârâni simo tâno ndoni, nenzi ḥgua pití-piti wa tininzi kie-kie wa, kinzi ḥinde ma matanzi silea

pa kinzi rua karaenzi ikura lâ kari ɳato ɳga pinde. Andeta kinzi ma tininzi pwâka tu sikeanzi kâ. ¹⁰ Tamâta rârâni simo tâno kulu ma sindeka nâ ɳana kinzi rua nenzi mateja kâ, aku ma sika waiŋa ku sipalulua nenzi wisi-ara ilâ pa tininzi pinde, ɳana tu munja kinzi ɳgua-tulâŋa tamâta rua ɳinde nânâ silanzi tamâta simo tâno kulu.

¹¹ Kari ɳato ɳga pinde ɳinde marumbu lâ, ɳineŋga Maro Kindeni imbanan koroani ilâ kinzi rua ilonzi, aku kinzi rua simo vianzi kilo, kala simandi sânda. Kinzi tamâta nde simoranzi rua, aku siruru pâta kanajo. ¹² ɳineŋga ɳgua-tulâŋa tamâta rua ɳinde nde siloŋo kawa ɳalae tonge ne sarawâŋa iyoka pa samba ilo imâ panzi mine tu, “Miki rua kakâki kamâ ɳai!” ɳineŋga take-take tonge imâ ituranzi rua lâ, aku kinzi rua sikâki silâ samba ilo lâ nenzi kazâŋa tamâta naonzi.

¹³ Aku lâ zo ndainani nâ, ande ogigi iririŋo ɳalae. ɳinde itogo siwaenzi lawea ɳinde ne luma rârâni sipâŋga ɳgu sajao sajao, aku luma “ŋgu” tonge nde saputi ndue. Mine kala tamâta 7,000 nde sipamateteu lâ. Anja kinzi tamâta simo vianzi yo ɳinde nde siruru pâta lâ, aku sipanea Maro Kindeni, ina kala imo samba ilo.

¹⁴ Malia ɳalae tina rua ɳinde ɳga marumbu lâ. Andeta miki kaloŋo ɳga; zo mbwana-mbwana nâ ɳana malia ɳalae tina tonge kilo kala ma imâ ipâŋga kâ.

Ajelo tonge kilo kala imbanan ne tando

¹⁵ ɳineŋga ajelo tonge kilo kala imbanan ne tando. Aku naja alojo ɳgu ɳalae simo samba ilo sisarâwa kawanzi ɳalae mine tu,
“Kala ɳine nenda Maro ɳalae tava ne Pateâŋa Tamâta Kirisi rua nde sikai koipu ɳalaŋala panzi tamâta simo tâno ndoni marumbu lâ! Aku i ma imo koipu ɳalae mine ku imo nâ!”

¹⁶ ɳineŋga kinzi ajelo mbâna-mbâna 24, kinzi ɳinde uru sisajona nenzi sajonâŋa nia lâ Maro Kindeni nao, ande sipaye tukunzi ku naonzi tundu sipanea Maro Kindeni. ¹⁷ Kinzi siporo tu,
“Maro ɳalae Kindeni, noko Walo Tamwata, noko kumo mine, aku mungani kumo mine nâ. Maka kawama ndaŋge pano, ɳana tu noko pwai ne walo ɳalae lâ tini marumbu lâ, aku kumandi ɳana pwai maro panzi tamâta kâ. ¹⁸ Kinzi tamâta lâ tinikoa ɳgu nde wisinzi nânâ ɳalae pa noko. Kala ɳine noko ne zo ɳana wisi-nânâ kâ nde imâ ipâŋga lâ. Mine kala zo ɳana noko ma kupare nia panzi tamâta munja simâte ɳinde, ande imâ ipâŋga lâ. Aku zo ipâŋga lâ ɳana noko ma kulu ara kulanzi noko ne wurâta tamâta kinzi ɳgua-tulâŋa tamâta, sitavanzi tamâta rârâni uru sipaneano ku simege ɳanano, kinzi tamâta ɳalaŋala wa tamâta kaa kaa wa. Aku zo ɳana noko ma kuyaulanzi tamâta ɳinde munja siyaula tâno, ande imâ ipâŋga lâ.”

¹⁹ Kinzi ajelo mbâna-mbâna siporo ɳgua ɳine lâ, ɳineŋga ajelo tonge ikai Maro Kindeni ne luma sapâŋa ne nzâla piti, lumani ndaina ikeno samba ilo. Aku lâ luma sapâŋa ilo, ande naja amora Juda nenzi sopi sapâŋa, kelekele ɳana Maro Kindeni ne ɳgua pâŋa munjâŋa ikeno ilo ɳinde. Aku mâsi ɳalaŋala pinde ipâŋga; loloa salaga ilâ wa imâ wa, anja mbamba ipu, anja nia nduŋeja ɳalae ipâŋga, anja ogigi ririŋo ɳalae, anja karâzi ipagema tava “ais” aku imbe ndue.

12

Yoane imoranzi taine ku mwâta rua

¹ ɳineŋga mâsi ɳalae kie tonge nde ipâŋga lâ nia maa. Mâsi ɳinde nde kilala mine: taine tonge imo, * aku isawa kari itogo ne pasawaŋa mine. Nzimona nde ikeno i kie kalo, anja pitu sajao kanajo rua nde keno i kulu, itogo ne loki-loki mine. ² Taine ɳinde nde kapwa, aku i kumbu nânâ ɳana ipagugua lâlû kâ. Zo ɳana ipagugu kâ nde ipâŋga lâ. Mine kala isama nânâ ɳalae tina, aku isuŋa kawa ɳalae.

* 12:1: Kinzi ilo-kalo tamâta situ taine ɳinde nde itogonzi Maro Kindeni ne kalo-tawana tamâta ɳgu rârâni, anja lâlû nde itogo Kirisi tamwata.

³ Ḧinenja māsi ȏjalaе kie tonge kala ipānja lâ nia maa ton. Māsi ȏjinde nde kilala mine: mwâta ȏjalaе tonge imo, i tini ȏnji. I kulu lima kanajo rua, anja tando sajao nde keno i kulu. Aku loki-loki tonge, itogo koipu ȏjalajala nenzi loki-loki mine, ande ikeno lâ i kulu ȏjinde taitu-taitu. ⁴ Mwâta ȏjinde iu nde ilâ ku itakanzi pitu pindle piti lâ samba tini ku itambiranzi simbe sindue pa tâno kulu. Ḧinde itogo siwaenzi pitu rârâni sipângja ȏgu ȏjato ȏjato, aku pitu “ȏgu” tonge nde simbe sindue mine. Aku mwâta ilâ imandi taine ȏjinde nao, ina kala imo laiti ȏjana ipagugua lâlû kâ. Mwâta io tini pa taine ȏjinde tu mambo ipagugu lâ, ande i ma ika lâlû ȏjinde.

⁵ Ḧinenja taine ipagugua natu tamâne ipângja, ina tamâtani ndaina Maro Kindeni ipatea tu ma isanya tukâla “aini” ȏjana ikai poe kaika panzi tamâta ȏgu rârâni kâ. Taine ipagugua natu ipângja lâ, Ḧinenja walele nâ sikai natu kâki ilâ pa Maro Kindeni lâ i ne sanjonâja nia ȏjinde. ⁶ Anja taine nde ikâwa ilâ pa nia bilimu tonge Maro Kindeni munja ipatea tu ma iveta sondo papa. Pateânya keno lâ tu taine ȏjinde ma imo niani ndaina ikura kari 1,260, aku kinzi ma sikerona i wa kâpwa silua wa.

⁷ Aku marumbu. Paraja ȏjalaе tina nde imandi lâ samba lawea. Maikel, ina kinzi ajelo nenzi kulu-kâmba, tavanzi i ne ajelo, ande sipara kuku mwâta ȏjalaе ȏjinde. Aku mwâta tavanzi i ne ajelo kala simandi sipara kuku kinzi mine nâ. ⁸ Andeta mwâta ne kaika tonge ȏjana ipolenzi kâ, ande tia. Tia ku i tavanzi ne ajelo ȏjinde nde sikura tu simo samba lawea kilo, ande tia. ⁹ Ḧinenja Maro Kindeni ne ajelo kinzi nde sitambira mwâta ȏjalaе ȏjinde imbe ndue lâ tâno kulu. Mwâta ȏjinde nde singani imo, aku i ȏja tu Sadana. Anja i ȏja tonge nde mine; “I ȏjana italeanzi tamâta kâ”. I uru ikai lajenja panzi tamâta ndoni lâ tâno kulu. Kinzi sitambira imbe indue lâ tâno kulu, aku sitambiranzi i ne ajelo simbe sindue ton.

¹⁰ Ḧinenja na ja alojo sarawâja kaika tonge iyoka pa samba ilo imâ mine tu, “ȏainani nâ Maro Kindeni ma iyautenzi ne tamâta pitu lâ kazâja ilo! I ne walo ȏjalaе nde ipângja nia yo lâ, kala imo koipu ȏjalaе! Aku i ne Pateânya Tamâta Kirisi nde ikai Maro ȏjalaе lâ. ȏjana tu kinzi ajelo nde sitambira Sadana imbe indue lâ, ina kala uru italeanzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta lâ Maro Kindeni nao ikura kari wa mbo wa. ¹¹ Kinzi kalo-tawana tamâta ȏjinde munja ilonzi korja ȏjana warakanzi nenzi via kâ, ande tia. Kinzi siruru ȏjana simâte kâ, ande tia. Kinzi sikai walo lâ Lama see, aku sikaika ȏjana situla i ne ȏgua mao ȏjinde pwataki kâ. Aku ȏjana nenzi vetâja ȏjinde kâ, ande kinzi sipole nenzi kazâja tamâta ȏjinde marumbu lâ. ¹² Mine kala miki ȏgu ndoni kamo samba ilo, ande miki ma kandeka nâ. Anja miki ȏgu ȏjine kamo tâno kulu wa tâi ilo wa, ande miki ma kalomi sukâja ndo. Malia ȏjalaе tina nde imâ ipângja pam, ȏjana tu Sadana nde indue imâ pam lâ. Isama tu i ne zo tini-mwata nâ keno mo ȏjai yo. Mine kala i wisi nâna ȏjalaе ndo.”

¹³ Mwâta ȏjinde nde isama tu kinzi sitambira i ndue ndo lâ tâno kulu. Mine kala ilâ itaŋgula taine ȏjinde munja ipagugua natu tamâne. ¹⁴ Andeta sikai malabogi ȏjalaе tonge mbani rua ku sio lâ taine ȏjinde tini, ȏjana i ma ikura tu ilou ilâ nia bilimu tonge munja siveta nia papa ikeno ȏjinde. Maro Kindeni ne pateânya ikeno mine: taine ȏjinde ma imo malawae ndo ȏjana mwâta ȏjinde kâ ikura mbwera ȏjato ȏga nzimona lima kanajo taitu, aku kinzi ma sikerona i wa kâpwa silua wa. ¹⁵ Ḧinenja mwâta ȏjinde ilata lâlâ lâ kawa ilo. Lâlâ ȏjinde ipângja itogo lâlâ ȏjalaе mine,aku irere itaŋgula taine ilâ. Mwâta itu lâlâ ȏjinde ma ilâ ipatuku taine ku ma iyaula i ndo. ¹⁶ Andeta tia. Tâno nde ivila taine ȏjinde. Tâno kawa nzaja, aku inzema lâlâ ȏjinde mwâta ilata lâ kawa ilo. ¹⁷ Tia ku mwâta wisi nâna ȏjalaе ndo ȏjana taine ȏjinde kâ, aku ilâ tu iveta paraja kunzi taine ȏjinde ne vâsa, kinzi ȏjinde uru sipaveta kuku Maro Kindeni kawa ȏgua ku situla Yesu parina. ¹⁸ Aku mwâta ilâ imandi sâwaneka, lâ tâi pwali. tâi pwali.

nenzi loki-loki mine, lâ i ne tando taitu-taitu kulunzi. Anja noa pinde keno lâ i kulu taitu-taitu, aku noa ñinde ne duvi nde ñana ivaligi Maro Kindeni kâ. ² Ñgoa ñgoi na ja amora ñinde nde itogo mbwâmbwa ñgoi ñalae tonje, i ña tu “lepat”. Anja i kie nde itogo ñgoa ñgoi “bea” kie mine, anja i kawa nde itogo mbwâmbwa saka “leve” kawa mine. Aku mwâta ñalae ñinde walo kaika ilua ñgoa ñgoi ñinde, itogo i tamwata ne walo kaika mine. Iveta ñgoa ñgoi ñinde tu imo koipu ñalae itogo i tamwata mine, aku i ne kaika ilua ñana ikai poe panzi tamâta kâ. ³ Na ja amora mine tu itogo kinzi munja sisowe ñgoa ñgoi ñinde kulu tonje, aku nzimba tonje silua ñana imâte kâ. Andeta nzimba sakamao ñinde nde mao lâ, aku ara kilo. Aku tamâta rârâni nde wisinzi motu ndo ñana simora ñgoa ñgoi ñinde, kala sipono muli papa i. ⁴ Kinzi sisama tu mwâta ñalae ñinde tamwata ne walo kaika ilua ñgoa ñgoi ñinde lâ. Mine kala siwângi sipanea mwâta ñalae, aku sipanea ñgoa ñgoi tona. Kinzi siporo tu, “Tamâta tonje ipakura kuku ñgoa ñgoi ñine, ande tia, anja tamâta tonje ikura ñana ipara kuku i, ande tia ndo.”

⁵ Ñinejga Maro Kindeni isâu pa ñgoa ñgoi ñinde tu i kawa pakâe-pakâe potomule iporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni kâ. I ne kaika ñana imo koipu kâ keno ikura nzimona tamâta rua kanajo rua (42). ⁶ Mine kala ñgoa ñgoi imandi ñana iporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni kâ. Iporo ñgua sakamao ñana iyaula Maro Kindeni ya wa ne lawea wa, aku iporo ñgua sakamao ñana iyaulanzi ñgu rârâni simo samba ilo ñinde tona. ⁷ Aku Maro Kindeni isâu papa i tu ma ipara kunzi i ne tamâta ku ipolenzi. Mine kala ipara kunzi ipolenzi lâ, aku ipunzi ndue. Aku ikai walo kaika ñana imo koipu panzi tamâta ñgu rârâni lâ tâno ndoni, nenzi ñgua piti-piti wa tininzi kie-kie wa. ⁸ Mine kala tamâta rârâ ñinde lâ tâno kulu ma sipanea ñgoa ñgoi ñinde. Anja tamâta pinde ma sipanea i tia. Siñgani, lâ zo ñinde Maro Kindeni ñandai ipulia tâno ipângga ñga, ande tamâta ñinde ñanzi ikeno lâ via ne pepa tini. Pepa ñinde nde Lama ne pepa, Lama ñinde muñga sipu pâta imâte.

⁹ Ambo miki tañami keno, ande kalorjo ñgua ñine sondo. ¹⁰ Ambo Maro Kindeni ipatea tamâta tonje tu ma ilâ luma sakamao ilo, ande i ma ilâ luma sakamao ilo mine nâ. Ambo ipatea tamâta tonje tu ma pila nâ sipu pâta imâte, ande ma pila nâ sipu pâta imâte mine nâ. Mine kala lâ zo ñana vetâna ñinde ipângga kâ, ande ara ñana Maro Kindeni ne tamâta ma simandi kaika ku kalonzi tawana i kaika ku simo nâ.

¹¹ Ñinejga na ja amora ñgoa ñgoi tonje kala ipu tâno pwataki ku iyâti imâ pa nia yo. Tando rua nde simandi lâ i kulu, itogo lama ne tando mine. Aku iporo ñgua itogo mwâta ñalae uru iporo mine. ¹² Ñgoa ñgoi ñinde nde ikai ñgoa ñgoi ipângga muñgâna ñinde ndamwa. Aku lâ i nao, ande ikai wurâta ñana ivetanzi tamâta rârâni simo tâno kulu tu sipanea ñgoa ñgoi muñgâna ñinde, ina kala munja ikai nzimba sakamao ñana imâte kâ, ñinejga nzimba ñinde mao lâ. ¹³ Ñgoa ñgoi kala ipângga muli ñinde nde iveta mäsi kaika kie-kie. Mäsi ñalae kie tonje nde mine: iveta yââ ipile samba ku indue imâ tâno kulu lâ tamâta naonzi. ¹⁴ Maro Kindeni isâu papa i tu ma iveta mäsi kaika kie-kie lâ ñgoa ñgoi muñgâna ñinde nao. Aku ñana i ne mäsi ñinde kâ, ande ñgoa ñgoi ilanjenzi tamâta rârâni simo tâno kulu. I itu kaika panzi tamâta tu ma sipare ñgoa ñgoi muñgâna ñinde tai lâ kâi tini, ñana ma sipare tukunzi situndu papa. Ina kala ñgoa ñgoi ñinde muñga pila nâ sipu, andeta imâte tia, imo via nâ. ¹⁵ Aku Maro Kindeni isâu papa ñgoa ñgoi ipângga muli ñinde tu koroani via ma ilua ñgoa ñgoi muñgâna ne pareja-mäsi ñinde. Mine kala pareja-mäsi ñinde nde iporo ñgua. Ambo tamâta tonje tini pwâka tu ipanea pareja-mäsi ñinde, ande pareja-mäsi tamwata ne kaika keno ñana io tamâta ñinde ilâ ñana sipu pâta imâte kâ. ¹⁶ Ñinejga ñgoa ñgoi ipângga muli ñinde nde itu kaika tu kinzi ma sisowe mäsi tonje lâ tamâta rârâni taitu-taitu tininzi. Tamâta pinde sikai mäsi ñinde lâ mbaunzi wia kâ, anja pinde nde sikai lâ ndamwanzi. Kinzi sisowe mäsi ñinde lâ tamâta rârâni tininzi, kinzi tamâta kaa nâ wa kinzi tamâta ñalanjala wa, kinzi mbalija warakanzi wa kinzi sugarai tamwatanzi wa, kinzi tamâta uru siveta wurâta ñana mbalija kâ wa kinzi tamâta uru siveta wurâta koa tia nâ wa. ¹⁷ Ambo mäsi ñinde ikeno tamâta tonje tini tia, ande tamâta

ŋinde ikura tu ipalulua mbumbu kunzi tamâta pinde ŋana sipako kelekele kâ, ande tia. Mâsi ŋinde nde ŋgoa ŋgoi ŋinde ŋa, aku i nde ŋoa ŋinde ne kambwarje tona.

¹⁸ Tamâta ea nenzi ilo-kalo ara, ande kinzi ŋinde nâ ma sikura tu sisama vetâja ŋine kilala sondo. Ambo tamâta tonge imo tava ilo-kalo ara, ande ara ŋana i ma isowe ŋgoa ŋgoi ŋinde ne kambwarje sondo, ŋana tu kambwarje ŋinde nde itogo tamâta tonge ŋa. Kambwarje ŋinde nde mine: 666.*

14

Lama ne tamâta siwângi wângija wasaseki

¹ ɻinenga naŋa amora kilo, aku matâŋgu amora Lama imandi Saion Tuu kulu, tuu ŋinde Jerusalem lawea imandi kulu. Aku tamâta 144,000 nde simandi simo kuku Lama.* Maro Kindeni munja ingere Lama ŋa anga Lama Tama ŋa lâ kinzi taitu-taitu ndamwanzi. ² Aku naŋa alojo nduŋeja tonge ipâŋga lâ samba lawea. ɻinde nde itogo lâ ŋalae ne nduŋeja mine, anga itogo mbamba ipu ne nduŋeja tona. Naŋa alojo nduŋeja ŋinde, ande itogo tamâta sipu wângija ne kelekele tonge mine. ³ Kinzi tamâta 144,000 ŋinde nde simandi Maro Kindeni ne sajonâŋa nia nao, aku siwângi wângija wasaseki tonge lâ kelekele ŋapa vianzi kâ ŋinde naonzi, anga lâ kinzi anjelo mbâna-mbâna naonzi tona. Maro Kindeni munja ikonzi tamâta 144,000 ŋinde piti lâ tamâta rârâni ŋgininzi, aku kinzi simbonzi nâ sikura ŋana siwângi wângija ŋinde sondo. Tamâta tonge ikura tu iwâŋgi wângija ŋinde sondo, ande tia. ⁴ Kinzi tamâta ŋinde munja ŋandai sitambira tininzi potomule kunzi taine ŋga. Kinzi simo ilonzi mbâra-mbâra ndo. Aku nia ndia Lama itu ilâ papa, ande tamâta ŋinde uru soka i muli silâ. Maro Kindeni munja ikonzi ŋgu ŋinde piti lâ tamâta rârâni ŋgininzi, aku simo Maro Kindeni kuku Lama rua nenzi ŋgu. Kinzi sitogo tâno wasaseki ne kâpwa ara ipâŋga munjâŋa mine, kâpwa ŋinde tamâta uru sipatarâwa pa Maro Kindeni. ⁵ Kinzi siporo ŋgua lajeja tonge tia ndo. Kinzi nenzi vetâja soki tonge keno tininzi, ande tia.

Kinzi anjelo yato situla ŋgua

⁶ ɻinenga naŋa amora anjelo tonge ilou lâ nia maa. I ne wurâta nde ŋana itula pâri ara panzi tamâta ŋgu rârâni lâ tâno ndoni, nenzi ŋgua piti-piti wa tininzi kie-kie wa. Pâri ara ŋinde ma marumbu tia, ma ikeno mine ku imo nâ. ⁷ Anjelo ŋinde isuŋa kawa kâki ŋalae mine tu, “Maro Kindeni ne zo ŋana ipare nia panzi tamâta kâ, ande imâ ipâŋga lâ! Mine kala miki ma kamege ŋana i kâ, aku kasuka i ŋa kâki! Miki kapanea Maro Kindeni, inani kala munja ipulua samba wa tâno wa lâ wa lâ duvi wa!”

⁸ ɻinenga anjelo tonge kala iyoka anjelo munjâŋa ŋinde muli imâ. Anjelo ŋinde nde iporo tu, “Lawea ŋalae Babilon nde zavaruŋa marumbu lâ! † Mao nâ, lawea ŋinde zavaruŋa ndo lâ. Lawea ŋinde munja ivetanzi tamâta ŋgu ndoni sipaveta kuku vetâja sakamao ŋana sipalulua tininzi potomule kâ. Vetâja ŋinde itogo lawea ŋinde waini kaika ilanzi tu sinu kâ, kala sidauda.”

⁹ ɻinenga anjelo tonge kala iyoka anjelo rua ŋinde mulinzi imâ, aku itara kaika mine tu, “Tamâta ea ipare tuku pa ŋgoa ŋgoi tava ne pareja-mâsi, aku ikai ŋgoa ŋgoi ne mâsi kilala lâ ndamwa tâku mbau tâku, ¹⁰ ande tamâta ŋinde kala ma inu waini kaja tonge. Waini ŋinde nde Maro Kindeni ne wisi-nâna, aku i ma igema lâ tava waini ŋinde ŋana ikai waini ne makisa pinde piti kâ, ande tia. I ma ipaliŋi ne wisi-nâna ŋinde lâ pareja-nia ne kâmba ilo, aku tamâta ea munja ipare tuku pa ŋgoa ŋgoi, ande i ma inu. Aku lâ Lama tavanzi Maro Kindeni ne anjelo naonzi, ande tamâta ŋinde ma ikai nâna ŋalae tina lâ mira ndimoro ne yââ. ¹¹ I ma ikai nâna lâ yââ ŋinde, aku yââ ne mundo ma ikâki mine ku imo nâ. Mao nâ, tamâta ea munja sipare tukunzi pa ŋgoa ŋgoi tava ne pareja-mâsi, aku sikai i ŋa ne mâsi kilala lâ tininzi, kinzi ŋinde ma sisama nâna ikura kari wa mbo wa,

* 13:18: Kinzi ilo-kalo tamâta situ ŋine nde ŋgua tambirâja ŋana koipu ŋalae tonge ikai kazâŋa ŋalae tina panzi kalo-tawana tamâta. * 14:1: Kinzi ilo-kalo tamâta situ ŋine nde ŋgua tambirâja ŋana kinda kalo-tawana tamâta rârâni. † 14:8: Yoane isia ŋgua ŋananzi Maro Kindeni ne kazâŋa tamâta lâ Babilon lawea tini.

ma sikai nâna mine ku simo nâ.” ¹² Andeta Maro Kindeni ne tamâta uru sipaveta kuku i kawa ïgua, aku sio nenzi kalo-tawana ikeno kaika pa Yesu. Mine kala lâ zo ïana vetâja kie mine ma ipânga panzi ïgoa ïgoi ne tamâta, ande kinda Maro Kindeni ne tamâta ma tambariri ndimo, ma tamandi kaika nâ.

¹³ ïjinenga na ja alojo sarawâja tonge iyoka pa samba imâ pa na ja mine tu, “Noko ma kungere ïgua lâ pepa tini mine tu, ‘Lâ zo ïnine anga lâ zo muli-muli wa, ambo tamâta tonge kalo tawana Maro ïjala, ïjinenga imâte, ande tamâta ïnde ma indeka’.” Aku Koroani Sapâja kala iporo mine tu, “Mao nâ, kinzi tamâta mine sikura tu sindeka ïjala, ïana tu kinzi ma sipile malia wa nâna kie-kie uru ipânga panzi lâ tâno kulu, aku ma sipwarea. Kinzi ma sikai pwareâja ara, ïana tu vetâja ara ndia munja siveta ïnde ma ipânga nia yo.”

Zo ïana sigona kani ja lâ tâno kulu kâ nde imâ ipânga lâ

¹⁴ ïjinenga na ja amora kilo, aku amora take-take pâne tonge. Anga tamâta tonge, i nde itogo kinda tâno tamâta mine, ande isajona imo take-take ïnde kulu. I ikundu loki-loki “gol” tonge lâ kulu, aku isaja pila tonge, mata ruru ndo, lâ mbau ilo. ¹⁵ ïjinenga ajelo tonge iyoka pa Maro Kindeni ne luma sapâja ilo iyâti imâ. Aku isarâwa kaika ndo pa tamâta ïnde isajona take-take kulu mine tu, “Noko pwai ne pila, aku kulâ kugona kani ja. Kani ja ndoni ikeno tâno ilo ïnde nde ilâ nia lâ. Mine kala zo ïnine nde kani ja gonâja ne zo.” ¹⁶ ïjinenga tamâta isajona take-take kulu ïnde nde ikai ne pila, aku ilâ igona kani ja rârâni ikeno tâno ilo.

¹⁷ ïjinenga ajelo tonge kala iyoka pa Maro Kindeni ne luma sapâja ilo aku iyâti imâ pa nia yo. I kala isaja pila tonge mata ruru ndo. ¹⁸ ïjinenga ajelo tonge kala iyoka pa luma sapâja ne patarawâja nia iyâti imâ. I ne wurâta nde ïana ikatona yââ lâ patarawâja nia. Isarâwa kaika pa ajelo ïnde isaja pila mata ruru ndo, aku ipai tu, “Kâi waini kanajo rârâni ikeno lâ tâno ilo ande wula-wula lâ. Mine kala noko pwai ne pila ïnde mata ruru ndo, aku kulâ kutoto waini kanajo piti lâ kâi tininzi, aku kugona kanajo ïnde lâ nia tonge.” ¹⁹ ïjinenga ajelo ïnde ikai ne pila, aku ilâ tâno ilo ku itoto waini kanajo piti lâ kâi tininzi. Itoto lâ, ïjinenga igona kanajo ïnde lâ nia tonge, aku itambira ilâ kondo mira ïjala tonge ilo, ïana kinzi ma sipale lâ kenzi kâ. Kondo ïnde nde itogo Maro Kindeni ne wisi-nâna mine. ²⁰ Aku kenzi nâ sipale waini kanajo ïnde ikeno kondo mira ïjala ilo. Kondo ïnde uru ikeno niaka ïana Jerusalem lawea ne ïgumbi ïgaje kâ. Kinzi sipale, aku see ipânga kondo ilo,aku imaliyi iyâti imâ pa nia yo. Aku see ïnde irere ilâ isala tâno ndoni, ilâ ikura nia mbuku 300 mine. Aku see ïnde ipondi kâki ikura ipanjando tamâta mine.

15

Kinzi ajelo lima kanajonzi rua sisaya kelekele sakamao lima kanajo rua

¹ ïjinenga na ja amora mâsi kilala kie tonge ipânga lâ samba tini, aku wisingu motutu. Na ja amoranzi ajelo lima kanajonzi rua simo, sisaya kelekele sakamao lima kanajo rua ïana sizavarunzi tamâta kâ. Aku lâ zo ïana vetâja sakamao ïnde ma marumbu lâ, ïjinenga Maro Kindeni ne wisi-nâna ma marumbu ndo lâ. ² ïjinenga na ja amora kelekele tonge itogo tâi ïjala mine, munja siveta lâ ndunjgu tava yââ. Aku tamâta pinde nde simandi tâi ïnde pwali, kinzi ïnde munja sipole kazâja kala sipolenzi ïgoa ïgoi ïnde tava i ne pareja-mâsi wa i ja ne kambwaje wa. Kinzi tamâta ïnde taitu-taitu sisaya kelekele tonge ïana wânginja kâ, ïnde munja Maro Kindeni ilanzi. ³ Kinzi simo siwângi wânginja tonge. Wânginja ïnde nde Maro Kindeni ne wurâta tamâta Mose kuku Lama rua nenzi wânginja. Wânginja ïnde nde mine;

“Maro ïjala Kindeni, noko Walo Tamwata. Vetâja ïjalajala rârâni noko kuveta ïnde ande ara ndo. Noko kumo pwai koipu ïjala panzi tamâta rârâni, aku noko ne vetâja rârâni nde sondo ku mao kanajo. ⁴ Maro ïjala, noko simbo nâ kumo sapâja. Mine kala tamâta ïgu ndoni ma simege ïjanano ku sisuka noko ja kâki. Tamâta ïgu ndoni ma simâ sipare tukunzi

‘pano, njana tu noko ne vetâja sondo nde ipânga nia yo lâ.’

⁵ Kinzi siwângi wângi ja ñinde marumbu lâ, ñinenga na ja amora kilo, aku amora Maro Kindeni ne luma sapâja i kawa maa ikeno. Luma sapâja ñinde nde njana itula Maro Kindeni kawa ñgua mao pwataki kâ. ⁶ Anja ajelo lima kanajonzi rua ñinde nde sipile luma sapâja ku siyâti simâ pa nia yo. Kinzi ajelo ñinde sisaja kelekele sakamao lima kanajo rua njana sizavarunzi tamâta kâ. Kinzi sipita lalava pâne ara ndo, aku lalava ñinde salaga ndo. Aku silelea lalava mota munja sisuta lâ kaimbo “gol” ipono kondondonanzi ton. ⁷ Ñinenga kelekele ñapa vianzi kâ ñinde tonge nde ikai kondo “gol” lima kanajo rua, aku kondo tonge ilanzi ajelo lima kanajonzi rua ñinde taitu-taitu. Aku Maro Kindeni, inani njana imo via ku imo nâ, ande i ne wisi-nâna nde ipipi ndo ikeno lâ kondo lima kanajo rua ñinde ilonzi. ⁸ Ñinenga Maro Kindeni ne sinâla tava ne walo ñalae nde iveta mundo ipânga ku ipipi ndo lâ i ne luma sapâja ilo. Mine kala tamâta tonge ikura njana ilâ luma sapâja ilo tia ndo lee, ikura lâ zo njana kinzi ajelo lima kanajonzi rua ñinde ma siveta nenzi wurâta njana sizavarunzi tamâta kâ marumbu lâ.

16

Kinzi ajelo sipaliyi Maro Kindeni ne wisi-nâna ndue lâ tâno kulu

¹ Ñinenga na ja alojo sarawâja ñalae tonge iyoka pa Maro Kindeni ne luma sapâja imâ panzi ajelo lima kanajonzi rua ñinde. Aku ñgua imâ panzi mine tu, “Miki kakai kondo lima kanajo rua ñinde Maro Kindeni ne wisi-nâna ipipi ikeno ilo,aku kalâ kapaliyi ndue lâ tâno kulu.”

² Ñinenga ajelo tonge ilâ ipalini ne kondo ndue lâ tâno kulu,aku mbwatakâe kaika kie-kie sakamao ndo ipânga lâ tamâta pinde tininzi, kinzi ñinde munja sikai ñgoa ñgoi ne mâsi kilala lâ tininzi ku uru sipare tukunzi pa i ne pareja-mâsi.

³ Ñinenga ajelo tonge kala ilâ ipalini ne kondo ndue lâ tâi ilo,aku tâi nde ipalele ipânga itogo mateja tamâta seenzi mine. Ñinenga ija rârâni sitavanzi kelekele ndoni simo vianzi lâ tâi ilo, ande sipamateteu lâ.

⁴ Ñinenga ajelo tonge kala ilâ ipalini ne kondo ndue lâ lââ ñalañala wa lââ sâko keve ilonzi,aku lââ rârâni ñinde nde ipalele ipânga see. ⁵ Ñinenga na ja alojo ajelo tonge, inani uru ikai katonâja panzi lââ rârâni, ande iporo mine tu, “Maro Kindeni, noko siñgani kumo, kala ñine noko kumo mine nâ. Noko Sapâja Tamwata,aku noko kupare nia panzi tamâta simo tâno kulu marumbu lâ. Vetâja rârâni noko kupatea tu kuveta panzi, ande vetâja ñinde nde sondo ndo. ⁶ Kinzi tamâta ñinde munja sipunzi noko ne tamâta sitavanzi noko ne ñgua-tulâja tamâta, sipunzi pâta simâte lâ. Kala ñine noko pwatu see ñinde itaulo panzi tamâta sakamao ñinde tu sinu kâ,aku noko ne vetâja sondo ñine nde iyoke nenzi vetâja soki munja siveta ñinde.” ⁷ Ñinenga na ja alojo sarawâja tonge iyoka pa patarawâja nia imâ mine tu, “Mao nâ! Maro ñalae Kindeni, noko Walo Tamwata, noko uru kupare nia panzi tamâta njana nenzi vetâja kâ,aku noko ne pareja-nia ñinde nde mao ku sondo ndo!”

⁸ Ñinenga ajelo tonge kala ilâ ipalini ne kondo ndue lâ kari kulu,aku Maro Kindeni isâu pa kari ne yââ ñiji kaika ndo tu ilâ kananzi tamâta. ⁹ Kari mata ipânga nâna ñalae ndo,aku kananzi tamâta pâta kanajo. Mine kala siporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni, njana tu i ikai poe pa kelekele sakamao ñinde kâ. Andeta tamâta ñinde tininzi pwâka tu sipalele ilonzi kalonzi ku sipanea i ñja.

¹⁰ Ñinenga ajelo tonge kala ilâ ipalini ne kondo ndue lâ ñgoa ñgoi ñinde ne sajonâja nia kulu,aku kondoma ipânga ku ituranzi ñgoa ñgoi ne tamâta ñgu rârâni. Nâna ñalae tina nde ilâ ipânga panzi lâ. Mine kala simo siñiri memelanzi. ¹¹ Tamâta ñinde kalonzi ñgere njana nenzi nâna wa mbwatakâe ñinde munja ipânga lâ tininzi, ñinega siporo ñgua pavaligija pa Maro Kindeni, inani imo samba ilo. Andeta tininzi pwâka tu sipalele ilonzi kalonzi njana sipile vetâja soki uru siveta ñinde.

¹² Ñinenga ajelo tonge kala ilâ ipalini ne kondo ndue lâ Yufretis Lââ ñalae kulu,aku lââ mâsa-mâsa lâ, njana iveta nzâla panzi koipu ñalañala rârâ ma soka pa mbwera kâ simâ.

¹³ ɻineŋga naŋa amoranzi koroani saka ɻato simâ sipâŋga. Kinzi sitogonzi piri-piri mine. Tonge nde iyoka pa mwâta ɻalae kawa ilo iyâti imâ, anga tonge nde iyoka pa ɻgoa ɻgoi kawa ilo iyâti imâ, anga tonge nde iyoka pa ɻgua-tulâŋa tamâta lajera kawa ilo iyâti imâ. ¹⁴ Kinzi koroani saka ɻinde uru siveta mâsi kaika ɻalanjala. Kinzi silâ panzi koipu ɻalanjala pa nia ndoni lâ tâno kulu. Kinzi nenzi wurâta nde ɻana sisowe koipu ɻalanjala ɻinde ilonzi kalonzi, ɻana kinzi ma sikainzi zugu tamâta simâ sipasau lâ taitu. ɻineŋga zugu tamâta ɻinde ma silâ siveta paraŋa pa Maro Kindeni, i Walo Tamwata, lâ i ne zo ɻana ipare nia panzi tamâta kâ.

¹⁵ Maro ɻalae iporo mine tu, “Miki kalongo ɻga; naŋa ma amâ walele nâ, itogo panawe tamwata uru imâ mine. Tamâta ea ika mâsa ku io ne pasawanya ndue ikeno i tini laiti, ɻana i ma ikura tu isawa walele nâ, ande tamâta ɻinde ma indeka, ɻana tu i ma iyoka wulo-wulo nâ lâ tamâta naonzi, ande tia. Aku kinzi ma sikura tu simora i ne maŋjeti, ande tia.”

¹⁶ ɻineŋga koroani saka ɻinde nde sigonanzi koipu ɻalanjala simâ sipasau lâ nia tonge, sipatu ɻa lâ Hibru ɻgua mine tu, “Armagedon”.

¹⁷ ɻineŋga aŋelo tonge kala ilâ ipaliŋi ne kondo ndue lâ nia maa, aku sarawâŋga kaika tonge nde iyoka pa saŋonâŋga nia ikeno Maro Kindeni ne luma sapâŋga ilo ɻinde imâ. Aku ɻgua imâ mine tu, “Kala marumbu lâ!” ¹⁸ ɻineŋga loloa salaga ilâ wa imâ wa, aku ndunyeŋga ɻalae tina ipâŋga. Mbamba ipu, aku ogigi ririnjo ɻalae. Ogigi ɻinde nde ɻalae ndo, aku ogigi kie mine muŋga ipâŋga panzi tamâta simo tâno kulu, ande tia.

¹⁹ ɻineŋga Babilon lawea ɻalae nde ipwa pwataki mo ɻato, aku tamâta ɻgu ndoni nenzi lawea ɻalanjala nde zavaruŋga ndo. Maro Kindeni kalo ɻgere ɻana tamâta simo Babilon lawea ɻinde nenzi vetâŋga soki kâ, aku ipaliŋi ne wisi-nâna ɻalae tina ilâ pa lawea ɻinde, itogo ipaliŋi waini lâ kâmba ilo mine. ²⁰ ɻineŋga sia rârâni sipile nianzi ku sikâwa silâ marumbu lâ. Aku tuu rârâni kala naonzi tia mine nâ. ²¹ Aku mira “ais” ɻalanjala rârâ nde soka pa nia maa simbe sindue itogo karâzî mine panzi tamâta lâ tâno kulu. Mira “ais” ɻinde rârâni taitu-taitu ne malia nde ikura malia tamâta rua kanajo saŋao (50) mine. Mira “ais” ɻinde nde iyaulanzi tamâta ndo. Mine kala kinzi siporo ɻgua pavaligija pa Maro Kindeni, ɻana tu isupwa mira “ais” sakamao ɻinde imâ panzi.

17

Maro Kindeni ipare nia pa Babilon lawea, lawea ɻinde itogo taine itambira tini potomule

¹ ɻineŋga aŋelo tonge imâ pa naŋa. I nde tonge lâ kinzi aŋelo lima kanajonzi rua ɻinde sisaya kondo lima kanajo rua. Imâ ku ipai naŋa tu, “Noko kumâ. Naŋa ma atula Maro Kindeni ne vetâŋga tonge pano. I ma ipare nia pa nzâla taine ɻalae, inani kala uru isajona lâ ɻalanjala tininzi laiti. * ² Kinzi koipu ɻalanjala lâ tâno kulu munja sipalulua tininzi potomule kuku taine ɻinde. Aku mine nâ, kinzi tamâta lâ tâno kulu kala siveta vetâŋga sakamao ndainani kuku i, aku vetâŋga ɻinde ivetanzi sipâŋga kapa, itogo tamâta idauda mine.”

³ ɻineŋga Koroani Sapâŋga ipajando naŋa ndo lâ, aku aŋelo ɻinde ikai naŋa alâ pa nia bilimu tonge. Aku lâ nia ɻinde, naŋa amora taine tonge isajona ɻgoa ɻgoi tonge kumbu. ɻgoa ɻgoi ɻinde tini nde ɻini,aku ɻoa sakamao rârâ ikeno lâ i karae tini. ɻoa ɻinde nde ɻana iveta ɻgua pavaligija kie-kie papa Maro Kindeni kâ. ɻgoa ɻgoi ɻinde i kulu lima kanajo rua keno, anga kulu tando saŋao nde simandi i kulu. ⁴ Taine ɻinde isawa pasawanya ɻini pinde,aku isinga singâra arara rârâ lâ tini,mira “gol” wa mira arara mâsi ɻgere-ɻgere wa mbote-mbote wa. Singâra rârâni ɻinde nde kulu ɻalae tina. Aku isajona kâmba “gol” tonge lâ mbalau, anga vetâŋga sâmbu sakamao kie-kie nde pipi pâŋga ndo lâ kâmba ɻinde ilo. ɻinde nde itogo i ne mâsi ɻana itambira tini potomule kâ ne muso. ⁵ Anga kinzi muŋga singere ɻoa tonge lâ taine ɻinde ndamwa, itogo ɻgua paveâŋga tonge. ɻoa ɻinde nde mine, “Babilon lawea ɻalae, i nde nzâla taine rârâni tinanzi mao,

* 17:1: ɻine nde ɻgua tambirâŋga ɻananzi Maro Kindeni ne kazâŋga tamâta.

aku i munja ipulianzi tâno ñine ne vetâna sakamao ndoni sipânga.” ⁶ Taine ñinde munja ipunzi Maro Kindeni ne tamâta pâta simâte, kinzi ñinde uru kalonzi tawana Yesu ku situla i parina. Aku taine ñinde munja inu tamâta ñinde seenzi, aku ñinde iveta i ipânga kapa, itogo tamâta inu lââ kaika ku idauda mine. Naşa matângu amora ñinde, aku wisinju motutu lâ.

⁷ Ñinenja anjelo ñinde ikasoja naşa mine tu, “Mana mana ñga noko wisi motu mine, a? Taine ñinde, anja ñgoa ñgoi ñinde isajona kumbu, i kulu lima kanaajo rua wa kulu tando sajao wa, ande kelekele ñinde nde itogo mâsi paveânya. Kala ñine naşa ma atula mâsi ñine ne duvi pwataki pano. ⁸ Ñgoa ñgoi noko kumora ñinde, ande i munja imo via, anja zo ñine imo via tia. Andeta muli, ñinenja i ma ipile mbââ ñalae ñinde, ne lambu tia, ku ma ikâki imâ âta. Ñinenja kinzi ma sizavaru i ndo lâ. Tamâta rârâ lâ tâno kulu ma simora ñgoa ñgoi ñinde. Kinzi tamâta ñinde ñanzi ñandai ikeno lâ via ne pepa tini lâ zo munjâna Maro Kindeni ipulia tâno ipânga tia yo. Kinzi ma simora i, aku ma wisinzi motutu, ñana tu munja i imo via, kala ñine imo via tia, anja muli nde i ma imâ ipânga.

⁹ Tamâta ea nenzi ilo-kalo ara, ande kinzi ñinde nâ sikura tu sisama mâsi ñine kilala sondo. Kulu lima kanaajo rua ñinde nde sitogonzi tuu lima kanaajo rua, tuu ñinde taine uru isajona kulu. ¹⁰ Aku mine nâ, kulu lima kanaajo rua ñinde nde sitogonzi koipu ñalajala lima kanajonzi rua. Kinzi lima nde simâte lâ, anja tonge nde imo via yo, anja tonge nde ñandai imâ ipânga ñga. Lâ zo ñana koipu ñalae ñinde ma imâ ipânga tâno kulu, ande Maro Kindeni ipatea tu koipu ñinde ma ikai poe ikura zo mbuku taitu nâ. ¹¹ Anja ñgoa ñgoi ñinde, ina munja imo via, kala ñine imo via tia, ande i itogo koipu ñalae tonge. I nde koipu ñalajala lima kanajonzi rua ñinde nawalanzi, aku i ma ilâ pa zavaruja nia.

¹² Anja kulu tando sajao ñinde munja kumora simandi ñgoa ñgoi ñinde kulu, ande sitogonzi koipu ñalajala sajao. Kinzi ñinde sipânga koipu tia yo, andeta muli ma sikai walo ñalae kuku ñgoa ñgoi ñinde, ku ma simo koipu ñalajala ikura zo mbwana-mbwana nâ. ¹³ Kinzi koipu ñalajala ñinde ma sio ilonzi kalonzi ilâ taitu, ku ma sio warakanzi nenzi kaika wa walo ndoni ilâ pa ñgoa ñgoi. ¹⁴ Kinzi ma siveta paraja kuku Lama, andeta Lama ma ipolenzi ndo, ñana tu i imo Maro ñalae panzi maro rârâni, aku imo Koipu ñalae panzi koipu ñalajala rârâni. Aku tamâta pinde ma simo kuku Lama, kinzi ñinde i tamwata munja ipateanzi ku isarawanzi lâ. Kinzi ñinde uru sipono muli sondo papa i.”

¹⁵ Ñinenja anjelo ñinde iporo pa naşa kilo mine tu, “Noko munja kumora lââ ñalajala pinde, nzâla taine ñalae uru isajona tininzi laiti ñinde. Lââ ñinde nde sitogonzi tamâta ñgu rârâni simo tâno ndoni, nenzi ñgua piti-piti wa tininzi kie-kie wa. ¹⁶ Aku ñgoa ñgoi munja kumora ñinde ma ilâ taitu kunzi kulu tando sajao, ku ma sikai kazâja pa nzâla taine ñinde, aku ma siyaula i ndo lâ. Kinzi ma sikai i ne pasawaña ndoni piti lâ i tini, kala i ma imo tini kaa nâ, ñinenja kinzi ma sika i mbatu ku ma simomo i karae lâ yââ kulu kana lâ. ¹⁷ Maro Kindeni tamwata ma ilo-kalo ilanzi koipu ñalajala ñana siveta vetâna ñinde, ikura i munja ipatea mine. Mine kala kinzi ma sio ilonzi kalonzi ilâ taitu, aku ma sio warakanzi nenzi kaika wa walo ndoni ilâ pa ñgoa ñgoi ñinde. Kinzi ma siveta mine lee, ikura lâ zo ñana Maro Kindeni kawa ñgua ma ipânga kanaajo lâ. ¹⁸ Anja taine noko munja kumora ñinde nde itogo lawea ñalae ñinde uru imo mbâna-mbâna panzi tâno ñine ne koipu ñalajala rârâni.” ârâni.”

18

Babilon lawea nde zavaruja lâ

¹ Ñine ilâ lâ, ñinenja naşa amora anjelo tonge ipile samba ku indue imâ. I ne walo ñalae ñinde, aku i tini nde salaga isinala tâno ndoni.

² Aku isarâwa kawa kâki ñalae ndo mine tu, “Babilon lawea ñalae nde zavaruja lâ! Mao nâ, i zavaruja ndo lâ! Kala ñine Babilon ipânga koroani saka nenzi lawea, aku ipânga kinzi barâwe nianzi. Aku sii sakamao kie-kie simo ndaina tona, kinzi sii rârâni ñinde uru sika tamâta mbatunzi. ³ Zavaruja ñine nde duvi mine; tamâta ñgu ndoni munja sipalulua tininzi potomule kuku lawea ñinde, aku nenzi vetâna ñinde ivetanzi sipânga

kapo, itogo tamâta inu lââ kaika ku idauda mine. Aku kinzi koipu ȳalaŋala lâ tâno kulu kala sipalulua tininzi potomule kuku i mine nâ. Kinzi tamâta rârâni uru ilonzi ȳalae konja pa kelekele arara nâ. Mine kala tamâta ȳinde uru sikai nenzi kelekele silâ ȳana sipako kâ, ande kinzi sikai mbaliŋa rârâ ȳana lawea ȳinde ne ilo-kalo potomule kâ.”

⁴ Ȫinenga naja alojo sarawâŋa tonge iyoka pa samba imâ mine tu, “Miki nanenju tamâta, kapile lawea ȳinde ku kayâti kamâ nia yo. Tia ma miki kaveta kiesaka itogo i uru iveta mine, aku Maro Kindeni ne pareja-nia ma imâ pa miki tona. ⁵ I ne kiesaka nde sipaserge nâ sikâki silâ lee sikatu samba tini puu, aku Maro Kindeni kalo ȳgere ȳana lawea ȳinde ne vetâŋa potomule kâ.” ⁶ Ȫinenga sarawâŋa ȳinde imâ kilo mine tu, “Miki kalomi ȳgere ȳana vetâŋa potomule rârâni i munja iveta ȳinde,aku kakatu vetâŋa kie mine papa. Ambo i munja iveta vetâŋa potomule taitu pamî, ande miki ma kaveta vetâŋa rua kilo itaulo papa i. Ambo i munja iveta miki kanu lââ pinde ne makisa kaika mwasa, ande ara, miki kala ma kaveta i inu lââ pinde ne makisa kaika ndo. ⁷ I munja ipasuka taine tini ku itambira mbaliŋa ȳana iveta vetâŋa ndia i ilo papa ȳinde. Aku mine nâ, miki ma kakatu nâna wa malia itaulo papa i, ipakura kuku i ne vetâŋa munjâŋa ȳinde,aku kaveta i ita pâta kanajo. I uru iporo lâ i taine ilo mine tu, ‘Naja nde koipu taine ȳalae,aku uru asajona koipu ȳalae ne sajonâŋa nia. Naja ȳandai atogo taine mwala kala amo kaa nâ, ande tia. Aku naja ma kalonju sukâŋa itogo taine kalonzi sukâŋa ȳalae ȳananzi kaiwanzi simâte lâ, ande tia ndo.’ ⁸ Mine kala vetâŋa kie-kie sakamao ndo ma ipâŋga papa i walele nâ. Pukoŋa kie-kie wa kalo-sukâŋa ȳalae wa putole ȳalae ma imâ ipâŋga papa i. Ȫinenga Babilon lawea ȳinde ma yââ kana ndo lâ, ȳana tu Maro Ȫalae Kindeni, i Walo Tamwata, ande ipa ȳgua lâ ȳana i ne pareja-nia kâ.

⁹ Tâno ȳine ne koipu ȳalaŋala ma simora yââ ne mundo ikâki lâ Babilon lawea, kinzi koipu ȳinde munja sipalulua tininzi potomule kuku i ku siveta vetâŋa kiesaka pinde kuku i. Kinzi ma simora yââ ne mundo ȳinde,aku ma kalonzi sukâŋa ȳalae tina, ma sipataiŋa wa ilonzi malia ȳana wa. ¹⁰ Kinzi ma matanzi simora i ikai nâna ȳalae tina mine,aku ma siruru pâta kanajo. Kinzi ma simandi malawae ku ma sisarâwa mine tu, ‘Opopo, Babilon, noko lawea ȳalae, noko ne kaika ȳalae tina! Andeta Maro Kindeni ne pareja-nia ȳana noko ne kiesaka kâ nde imâ ipâŋga walele nâ pano!’

¹¹ Aku kinzi tamâta ȳinde lâ tâno ndoni uru sikai nenzi kelekele silâ ȳana sipako kâ, kinzi ȳinde ma sita wa sikai kalo-sukâŋa ȳalae ȳana Babilon lawea kâ, ȳana tu tamâta tonge ȳana iko nenzi kelekele kilo kâ, ande tia. ¹² Munja, kinzi tamâta lâ Babilon lawea uru sipako nenzi kelekele arara kie-kie: mira ‘gol’ wa, mira ‘silva’ wa, mira tini ȳgere-ŋgere kie-kie ne kulu ȳalae wa, mbote-mbote kulu ȳalae wa, lalava pâne anja ȳinji kaŋa-kaŋa wa, kâi kie-kie ne kuwae ara ndo wa, kelekele kie-kie munja siveta lâ ȳgoa ȳalae ‘elefan’ ne sajiri wa, kâi arara kie-kie ne kulu ȳalae wa, ‘baras’ ȳga ‘aini’ wa, mira ne tini mâsi wa, ¹³ kâi lau kiri-kiri kie-kie ȳana iveta kâpwa mona-mona kâ wa, kâi lau kiri-kiri kie-kie ne kuwae ara ndo wa, ‘waini’ wa, kâi ‘oliv’ kanajo siŋi ara wa, puroŋa ȳga kâpwa ‘wit’ wa, bulmakao wa, lama wa, hosi tava nenzi kareta wa, kinzi tamâta pinde wa. Kelekele rârâni ȳinde, ande tamâta tonge lâ Babilon lawea ȳana iko kilo kâ, ande tia.

¹⁴ Kinzi tamâta uru sikai nenzi kelekele silâ ȳana sipako kâ ȳinde ma siporo pa Babilon lawea mine tu, ‘Opopo, kelekele arara rârâni munja noko ilo yosi tu pwai ȳinde, ande kelekele ȳinde nde nao tia lâ. Noko ne mbaliŋa wa singâra arara rârâni kala naonzi tia lâ,aku noko ma kumora kelekele ȳinde kilo, ande tia ndo.’ ¹⁵ Kinzi tamâta ȳinde ma simora lawea ȳinde ikai nâna sakamao ndo,aku ma siruru pâta kanajo. Kinzi ma simandi malawae, ku ma sita wa sikai kalo-kalo ȳana, ku ma kalonzi loko. ¹⁶ Kinzi ma sisarâwa mine tu, ‘Opopo, noko lawea ȳalae! Noko munja kupita lalava arara nâ, lalava pâne wa ȳinji kaŋa-kaŋa wa. Aku noko munja kusingara mira arara nâ lâ tini, mira “gol” wa, mira tini ȳgere-ȳgere kie-kie ne kulu ȳalae wa, mbote-mbote wa. ¹⁷ Andeta walele nâ noko ne mbaliŋa ȳinde ndoni nde naonzi tia lâ.’

Aku wâŋga ȳalaŋala nenzi poe tamâta, sitavanzi nenzi wurâta tamâta wa, kinzi tamâta rârâni uru sipânza lâ tâi kulu wa, kinzi tamâta rârâni uru sikai wurâta ȳana mbaliŋa kâ

lâ tâi kulu wa, kinzi tamâta ñinde kala ma simandi malawae. ¹⁸ Kinzi ma simora yââ ne mundo ikâki lâ Babilon lawea, ñineŋga ma siporo mine tu, ‘Mungani, aku imâ lee ipâŋga lâ ñine, ande lawea ñalae tonge ipakura kuku Babilon lawea, ande tia ndo!’ ¹⁹ Tamâta ñinde ma siliŋi tâno ne gawura kâki kulunzi ñana itula nenzi kalo-sukâŋa pwataki kâ. Kinzi ma sipataiŋa, matanzi sulu ndue, aku ma sisarâwa mine tu, ‘Opopo, noko lawea ñalae! Munga, kinzi tamâta pinde uru sikai wurâta ñana mbaliŋa kâ lâ tâi kulu, ande kinzi ñinde rârâni nde sipâŋga mbaliŋa warakanzi ñana noko ne mbumbu kâ! Andeta walele nâ, ande noko nao tia ndo lâ!’

²⁰ Miki tamâta rârâni kamo samba ilo, ande miki kandeka ñana lawea ñinde ne zavaruna kâ! Miki tamâta rârâni uru kapono muli sondo pa Maro Kindeni, aŋga miki pâri-tamâta, aŋga miki ñgua-tulâŋa tamâta, miki rârâni kandeka nâ! Ñana tu Maro Kindeni kalo ñgere ñana vetâŋa rârâni lawea ñinde muŋga iveta pa miki, ande kala ipare nia papa lâ, ikura lawea ñinde ne vetâŋa potomule mine.”

²¹ Ñgua ñinde rârâni marumbu lâ, ñineŋga aŋelo tonge, i ne walo kaika, ande ikai mira ñalae tonge kâki ku itambira ilâ indue tâi ilo. Mira ñinde ne malia nde ñalae tina. Ñineŋga aŋelo ñinde iporo mine tu, “Maro Kindeni ma iveta vetâŋa kaika mine nâ papa noko Babilon lawea. I ma izavaruno, kala noko ma nao tia lâ! ²² Mine kala tando kie-kie nenzi ndujeŋa ma ipâŋga kilo lâ noko ne ñgumbi ilo, ande tia ndo. Aku wâŋgiŋa tonge kala ma ipâŋga kilo tia mine nâ. Aku wurâta tamâta tonge ma iveta wurâta ñana mbaliŋa kâ kilo lâ noko ne ñgumbi ilo, ande tia ndo. Aku mira ma iveta ndujeŋa kilo ñana ipopo kâpwa ‘wit’ vâsa kâ, ande tia ndo. ²³ ‘Lamu’ ne sinâla ma ipane nia kilo lâ noko ne ñgumbi ilo, ande tia ndo. Aku taine kuku tamâne rua nenzi pakâeŋa ma ipâŋga kilo tia mine nâ. Munga, tamâta pinde uru sikai nenzi kelekele silâ ñana sipako lâ noko ne ñgumbi ilo,aku tamâta ñinde ñanzi ñalae ndo, sipolenzi tamâta ñalaŋala rârâni lâ tâno kulu. Aku noko muŋga kuveta nzâmbé sakamao kie-kie ñana kulaŋenzi tamâta lâ nia ndoni.” ²⁴ Lawea ñinde muŋga ipunzi ñgua-tulâŋa tamâta pâta simâte,aku ipunzi tamâta ñinde uru sipono muli pa Maro Kindeni simâte mine nâ, kinzi ñinde muŋga simo lâ nia ndoni lâ tâno kulu. Maro Kindeni ipare nia papa lawea ñinde ñana tamâta sondo ñinde rârâni nenzi m

19

Kinzi tamâta sindeka ñana Babilon lawea zavaruya kâ

¹ Ñinde ilâ lâ, ñineŋga naŋa alojo ndujeŋa ñalae tina ipâŋga lâ samba ilo, itogo tamâta ñgu ñalae kawanzi pakâe-pakâe mine. Aku sisarâwa mine tu,

“Tapanea Maro Kindeni ña! I nde kinda nenda Yautâŋa Tamwata! I ña ñalae ndo,aku ne walo kaika nde ñalae tina! ² Maro Kindeni ne vetâŋa ñana ipare nia panzi tamâta kâ, ande mao ku sondo ndo. I ipa ñgua ñana ipare nia pa nzâla taine ñalae, inani kala muŋga iyaulanzi tamâta ndoni lâ tâno kulu ñana i ne vetâŋa potomule kie-kie kâ. Taine ñinde ne soki ñalae ñana ipunzi Maro Kindeni ne wurâta tamâta pâta simâte. Mine kala Maro Kindeni ipare nia papa i marumbu lâ.”

³ Ñineŋga kinzi sisarâwa kilo mine tu,

“Tapanea Maro Kindeni ña! Yââ kana lawea ñalae ñinde kala ne mundo kâki, ma ikâki mine ku imo nâ!”

⁴ Aku kinzi aŋelo mbâna-mbâna 24, sitavanzi kelekele ñapa vianzi kâ ñinde, ande kinzi rârâni sipare tukunzi ku sipanea Maro Kindeni, ina isaŋona koipu ñalae ne saŋonâŋa nia. Kinzi sisarâwa mine tu, “Mao nâ! Tapanea Maro Kindeni ña!”

⁵ Ñineŋga sarawâŋa tonge nde iyoka pa Maro Kindeni ne saŋonâŋa nia imâ mine tu, “Miki Maro Kindeni ne wurâta tamâta rârâni, miki tamâta ñalaŋala wa tamâta kaa kaa wa, miki ñinde uru kamege ñana i kâ, ande miki rârâni ma kapanea nenda Maro Kindeni!”

Lama ne waiŋa pakâeŋa kâ ne kâŋa-nuŋa ñalae ipâŋga

⁶ Ḧinen̄ga nāja alōo ndūnēja ton̄ge, itogo tamâta ḥalae tina sisūja kawanzi mine. Ndūnēja ḥinde itogo lââ ḥalae isor̄ga ndue ne ndūnējani, aku itogo mbamba ipu kaika mine. Kinzi sisarâwa kaika siporo mine tu,

“Tapanea Maro Kindeni ḥa! Kinda nenda Maro ḥalae Kindeni, i Walo Tamwata, ande imo Maro ḥalae! ⁷ Kala ḥine kinda ilonda ara ku tandeka ḥalae tina, aku tapanea i ḥa. ḥana tu Lama ne zo ḥana ikâe kâ nde imâ ipâ̄ga lâ, aku i kaiwa iluku lâ kala imo io tini ḥana. ⁸ Maro Kindeni pasawāja kananjeti ton̄ge ilua pakâ̄ēja taine ḥinde ḥana isawa lâ tini kâ. Pasawāja ḥinde nde pâne ndo, aku muso ton̄ge keno tini tia ndo.”

(Pasawāja kananjeti ḥinde nde itogo vetâ̄ja ara Maro Kindeni ne tamâta uru siveta.)

⁹ Ḫinen̄ga ajelo ḥinde ipai nāja tu, “Noko kungere ḥgua mine lâ pepa tini: ‘Tamâta ḥinde Maro Kindeni munja isarawanzi tu ma sika kâ̄ja-nuja ḥalae ḥana Lama ne waija pakâ̄ēja kâ, kinzi tamâta ḥinde ma sindeka.’” Aku ipai nāja kilo mine tu, “Ḣgua ḥine nde Maro Kindeni kawa ḥgua mao.”

¹⁰ Ajelo iporo mine lâ, ḥinen̄ga nāja atundu ndue i kie tini laiti ḥana apnea i kâ. Andeta ipai nāja mine tu, “Noko kuveta mine ndimo! Nāja kala nde noko nuwala wurâ̄ta tamâta, tavanzi noko ninambwe ḥinde kalonzi tawana Yesu kawa ḥgua. Noko ma kupanea Maro Kindeni simbo nâ! Ḣgua rârâni Yesu munja iporo itula ḥinde, ande ḥana igagati tamâta ilonzi kalonzi ḥana situla i parina.”

Yoane imora tamâta ton̄ge isajona hosi pâne ton̄ge kumbu

¹¹ Ḫinen̄ga nāja amora samba ipwa, aku amora hosi pâne ton̄ge imandi naōngu. Aṅga tamâta ton̄ge nde isajona hosi ḥinde kumbu, i ḥa mine tu, “Nāja uru aveta ikura nanengu ḥgua pâ̄ja mine”, aṅga i ḥa ton̄ge ikeno mine tu, “Nāja uru aveta vetâ̄ja mao nâ”. I uru iveta vetâ̄ja sondo nâ, lâ zo ḥana ipa ḥgua ḥana ipare nia panzi tamâta kâ, aṅga lâ zo ḥana iveta paraja kâ tona. ¹² I mata nde itogo yââ mela-mela mine, aku ikundu koipu ḥalañala nenzi loki-loki arara rârâ ḥinde lâ kulu. Aku ḥgua ḥgerena ton̄ge ikeno lâ i tini. Ḣgua ḥinde nde ḥoa ton̄ge, aku i tamwata simbo nâ isama ḥoa ḥinde kilala. Kinzi tamâta sikura tu sisama ḥoa ḥinde kilala, ande tia. ¹³ I isawa pasawāja luandondo ara ton̄ge lâ tini, aku tamâta seenzi ikeno pasawāja ḥinde tini. Kinzi sipatu i ḥa mine tu, “Maro Kindeni Kawa Ḣgua”. ¹⁴ Aku nāja amoranzi samba ne zugu tamâta soka i muli simâ. Kinzi zugu tamâta ḥinde taitu-taitu nde isajona nenzi hosi pâne kumbunzi. Kinzi sisawa pasawāja pâne ara ndo lâ tininzi, kala salaga-salaga ndo. ¹⁵ Pila kazâ̄ja kâ ton̄ge, mata âla mwasina, ande ikeno tamâta iyoka imūngu panzi ḥinde kawa ilo. Pila ḥinde nde ḥana ipunzi tamâta ḥgu lâ tâno kulu kâ. “I ma ikai poe kaika ndo panzi tâno tamâta rârâni.” Maro Kindeni Walo Tamwata ne wisi-nâna ḥalae tina nde ikeno panzi ne kazâ̄ja tamâta ḥinde. Mine kala i ma ipalenzi pâta, itogo tamâta sipale waini kanaño lâ kondo ḥalae ilo mine. ¹⁶ Aku ḥgua ḥgerena pinde nde ikeno lâ tamâta ḥinde ne pasawāja luandondo ḥinde tini, aku ikeno i kie tini mine nâ. Ḣgua ḥinde nde ḥoa ton̄ge, aku ikeno mine tu, “Nāja amo Koipu ḥalae panzi koipu ḥalañala rârâni, aku amo Maro ḥalae panzi maro rârâni”.

¹⁷ Ḫinen̄ga nāja amora ajelo ton̄ge imandi kari tini laiti. I isarâwa kaika panzi sii rârâni uru silou lâ nia maa, aku ipainzi mine tu, “Miki rârâni kamâ taitu ḥana kaka Maro Kindeni ne kâ̄ja-nuja ḥalae kâ! ¹⁸ Miki ma kaka tamâta rârâ mbatunzi, kinzi koipu ḥalañala wa, kinzi zugu tamâta nenzi koipu wa, kinzi tamâta kaika wa, kinzi zugu tamâta uru sisajona hosi kumbunzi wa. Aku miki ma kaka zugu tamâta ḥinde nenzi hosi mbatunzi tona. Miki ma kaka tamâta rârâni mbatunzi, kinzi tamâta uru siveta wurâ̄ta koa tia nâ wa kinzi tamâta uru sikai mbumbu lâ nenzi wurâ̄ta tini wa, kinzi sugorai tamwatanzi wa kinzi mbalīja warakanzi wa.”

¹⁹ Ḫinen̄ga nāja amora ḥgoa ḥgoi ḥinde. I imo kunzi tâno ne koipu ḥalañala sitavanzi nenzi zugu tamâta. Kinzi simâ taitu sipasau lâ ḥana sipara kuku tamâta ḥinde isajona hosi kumbu tavanzi i ne zugu tamâta. ²⁰ Aku marumbu. Tamâta ḥinde ilâ ikale ḥgoa ḥgoi kaika lâ, aku ikale ḥgua-tulâ̄ja tamâta lajēja ḥinde kaika tona, inani kala munja

ikai *ngoa* *ngoi* ndamwa ku iveta māsi kaika *ŋalaŋala* pinde. *ŋana* *ŋua-tulâŋa* tamâta *laŋeŋa* *ŋinde* ne *vetâŋa* *ŋinde* kâ, ande i *muŋga* *ilaŋenzi* tamâta pinde, kala sikai *ngoa* *ngoi* ne māsi kilala lâ *tininzi* ku *sipare* *tukunzi* pa i ne *pareja-mâsi* tona. Andeta tamâta *ŋinde* ikainzi *ngoa* *ngoi* kuku i ne *ŋua-tulâŋa* tamâta *laŋeŋa* *ŋinde* kâki, aku itambiranzi sindue silâ yâŋa *ŋalaŋala* ne mbâŋa ilo, nia *ŋinde* mira ndimoro *ipipi* lâ *ikeno* ilo ku imo kana nâ.

²¹ *ŋineŋga* tamâta *isaŋona* hosi *kumbu* *ŋinde* nde ikai *pila* *ŋinde* *muŋga* *ikeno* i *kawa* ilo, aku *ipunzi* *ngoa* *ngoi* ne *zugu* tamâta *ndoni* *sipamateteu* *marumbu* lâ. Aku kinzi sii rârâni sika tamâta *ŋinde* rârâni *mbatunzi* lee *kapwanzi* *pupuro* ndo.

20

Kinzi wâlo kaika nâ ſipa Sadana kaika ikura mbwera tamâta tamâta (1,000)

¹ Aku naŋa amora aŋelo tonge ipile samba ku indue imâ. Aŋelo *ŋinde* ikai “ki” tonge lâ *mbalau* ilo. “Ki” *ŋinde* nde *ŋana* mbâŋa *ŋalaŋala*, ne lambu tia *ŋinde*. Aku *isaŋa* wâlo kaika *ŋalaŋala* tonge tona.

² Aŋelo *ŋinde* ilâ ku ikale mwâta *ŋalaŋala* *ŋinde* kaika. Ina mwâta ſinga ndainani uru imo koroani saka nenzi koipu *ŋalaŋala*, i *ŋa* tu Sadana. *ŋineŋga* aŋelo *ŋinde* ipa mwâta kaika lâ wâlo *ŋinde*. Mwâta ma imo mine lee ikura lâ mbwera tamâta tamâta (1,000). ³ *ŋineŋga* aŋelo itambira mwâta indue ilâ mbâŋa *ŋalaŋala* ne lambu tia *ŋinde* ilo. *ŋineŋga* aŋelo isae mbâŋa ne nzâla, ku ipa giri lâ. Mine kala Sadana ma ikura tu *ilaŋenzi* tamâta kilo tia lee, mbwera tamâta tamâta (1,000) *ŋinde* marumbu lâ *ŋga*. *ŋineŋga* kinzi ma siyauta i piti, ikura Maro Kindeni ne pateâŋa mine,aku Sadana ma iyoka ilâ wa imâ wa ikura zo mbwana-mbwana nâ.

⁴ Aku naŋa amora *saŋonâŋa* nia pinde sitogo koipu *ŋalaŋala* nenzi *saŋonâŋa* nia mine, ande *ŋua-samâŋa* tamâta pinde sisajona kulu. Aku naŋa amora tamâta rârâ korananz tona, kinzi kalo-tawana tamâta *ŋinde* *muŋga* simandi kaika *ŋana* ſitula Yesu parina wa Maro Kindeni kawa *ŋua* wa. *ŋana* nenzi *vetâŋa* *ŋinde* kâ, ande nenzi kazâŋa tamâta ſipunzi pâta simâte lâ. Kinzi tamâta *ŋinde* *ŋandai* *sipare* *tukunzi* pa *ngoa* *ngoi* tava i ne *pareja-mâsi* *ŋga*,aku *ŋandai* sikai i ne mâsi kilala lâ *mbaunzi* wa ndamwanzi *ŋga*. Kinzi tamâta *ŋinde* simâte lâ, *ŋineŋga* simandi sânda simo vianzi kilo,aku Maro Kindeni i ndamwa *ilaŋzi* *ŋana* simo koipu *ŋalaŋala* kâ. Kinzi simo koipu *ŋalaŋala* mine nâ lâ Kirisi kalo, ikura mbwera tamâta tamâta (1,000). ⁵ Pa zo *ŋinde*, kinzi tamâta *ŋinde* simbonzi nâ ma simandi sânda simo vianzi kilo. Mine kala kinzi ma ſimunŋga panzi tamâta *ndoni* *ŋana* simo vianzi kilo kâ. Aku muli, mbwera tamâta tamâta (1,000) *ŋinde* marumbu lâ, *ŋineŋga* kinzi mateŋa tamâta rârâni ma simandi simo vianzi kilo tona. ⁶ Kinzi tamâta *ŋinde* kala ſimunŋga *ŋana* simo vianzi kilo kâ, kinzi *ŋinde* ma sindeka *ŋalaŋala*, *ŋana* tu Maro Kindeni ipateanzi tu ma simo i ne *ŋgu*. Aku muli, lâ zo *ŋana* Maro Kindeni ma ipare nia panzi tamâta ku ma ipunzi pâta, ande mateŋa *ŋinde* ma ikura *ŋana* izavarunzi i ne tamâta *ŋinde* kâ, ande tia ndo. Kinzi ma simo Maro Kindeni kuku Yesu Kirisi rua nenzi patarawâŋa tamâta, ku ma simo sikai koipu *ŋalaŋala* lâ Kirisi kalo ikura mbwera tamâta tamâta (1,000).

Maro Kindeni izavaru Sadana ndo lâ

⁷ Mbwera tamâta tamâta (1,000) *ŋinde* ma marumbu lâ, *ŋineŋga* kinzi aŋelo ma sikai nzâla *ŋana* mbâŋa *ŋalaŋala* ne lambu tia *ŋinde* piti,aku Sadana ma iyâti imâ pa nia yo.

⁸ *ŋineŋga* Sadana ma ilâ *ŋana* *ilaŋenzi* tamâta *ŋgu* *ndoni* lâ tâno kulu. Kinzi *ŋgu* *ŋinde* *ŋanzi* paveâŋa rua ikeno mine tu, “Gok” anga “Magok”. Sadana ma *ilaŋenzi*, ku ma igonanz i *ŋana* ſingoloa paraŋa kâ. Kinzi zugu tamâta *ŋgu* *ŋinde* kambwajenzi nde *ŋalaŋala* ndo, itogo paulo ikeno sâwaneka *ndoni* mine. ⁹ Kinzi ma soka pa nia *ndoni* lâ tâno kulu simâ,aku ma ſinge lawea *ŋinde* Maro Kindeni ilo ndo keno papa. Aku kinzi ma ſinjenzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni simo lawea *ŋinde* ilo tona. Andeta yâŋa ma iyoka pa samba indue imâ, ku ma kananzi zugu tamâta *ŋinde* rârâni *sipamateteu* lâ.

¹⁰ Aku kinzi aŋelo ma sikai Sadana, ina muŋga ikai laŋeja panzi tamâta, aku ma sitambira indue ilâ yâa ŋalae ne mbâa ilo, nia ŋinde mira ndimoro ipipi lâ ikeno ilo ku imo kana nâ. Kinzi aŋelo muŋga sitambiranzi ŋgoa ŋgoi kuku ne ŋgua-tulâja tamâta laŋeja rua sindue silâ pa niani ndaina. Aku kinzi ŋato, Sadana aŋga ŋgoa ŋgoi aŋga ŋgua-tulâja tamâta laŋeja, kinzi ŋinde ma sikai nâna ŋalae tina ikura kari wa mbo wa, ma simo mine ku simo nâ.

Maro Kindeni ipare nia panzi tamâta rârâni

¹¹ ɻineŋga naŋa amora Maro Kindeni isajona koipu ŋalae ne saŋonâja nia. Saŋonâja nia ŋinde nde ŋalae tina, aku pâne ndo. Aku tâno tava nia maa nde sipile nianzi lâ i nao ku sikâwa silâ, kala naonzi tia lâ. ¹² ɻineŋga naŋa amoranzi tamâta rârâni muŋga simo vianzi, kinzi mbaliŋa warakanzi wa sugarai tamwatanzi wa, kinzi rârâni simandi simo koipu ŋalae ne saŋonâja nia nao. ɻineŋga kinzi aŋelo simazara pepa pinde, ŋgua ɻana tamâta rârâni nenzi vetâŋa muŋga siveta ŋinde nde ikeno lâ tini. Aku simazara pepa tonge tona, aku ŋinde nde via ne pepa. Aku i ŋinde uru isajona koipu ŋalae ne saŋonâja nia, ande i mata ilea pa ŋgua ikeno lâ pepa rârâni ŋinde tininzi. ɻineŋga ipa ŋgua ɻana ipare nia panzi tamâta rârâni taitu-taitu, ikura vetâŋa ndia muŋga siveta ŋinde. ¹³ Tamâta ea kinzi muŋga simâte lâ tâi ilo, ande tâi isâu ɻana kinzi rârâni tu ma silâ pa Maro Kindeni ne ŋgua nia ŋinde. Aku Mateŋa ɻa Mateŋa Nianzi, kinzi rua kala mine nâ sisâu panzi tamâta rârâni simo ŋinde tu ma silâ pa Maro Kindeni ne ŋgua nia ŋinde tona. Aku i ŋinde uru isajona koipu ŋalae ne saŋonâja nia, ande ipa ŋgua ɻana ipare nia panzi tamâta rârâni taitu-taitu, ikura vetâŋa ndia muŋga siveta ŋinde. ¹⁴ Aku muli, ɻineŋga itambiranzi Mateŋa kuku Mateŋa Nianzi rua sindue silâ pa yâa ŋalae ne mbâa ilo, nia ŋinde mira ndimoro ipipi lâ ikeno ilo ku imo kana nâ. Yâa ŋinde nde mateŋa ɻana ipâŋga muli kâ. ¹⁵ Aku tamâta ea kinzi ɻanzi ɻandai ikeno lâ via ne pepa tini, ande kinzi aŋelo sitambiranzi tamâta ŋinde rârâni sindue silâ pa yâa ŋalae ne mbâa ilo.

21

Maro Kindeni iveta samba wa tâno wasaseki sipâŋga

¹ ɻineŋga naŋa amora samba wa tâno wasaseki sipâŋga. Samba wa tâno muŋgâja ŋinde nde sikâwa silâ marumbu lâ, kala naonzi tia lâ. Aku tâi kala nao tia lâ mine nâ.

² ɻineŋga naŋa amora Maro Kindeni ne lawea sapâŋga, i ɻa tu Jerusalem lawea, andeta ipâŋga wasaseki. Lawea ŋinde nde imo kuku Maro Kindeni, aku ipile samba indue imâ. I ne singâra ara ndo, itogo pakâenja taine isinga singâra arara ku iluku ɻana ikai kaiwa tamâne kâ. ³ ɻineŋga naŋa alojo sarawâŋa kaika tonge iyoka pa koipu ŋalae ne saŋonâja nia imâ mine tu, “Kala ɻine Maro Kindeni imo kunzi tamâta. I ma imo ɻegininzi, aku kinzi ma simo i ne ŋgu. Mao nâ, Maro Kindeni tamwata ma imo kunzi, aku ma imo nenzi Maro ɻalae. ⁴ I ma itare matanzi sulu piti lâ tamâta rârâni taitu-taitu matanzi. Kinzi ma simâte kilo tia, aku ma siveta kalo-kalo wa sita kilo, ande tia. Aku kinzi ma sikai nâna tonge kilo tia, ɻana tu zo muŋgâja ne vetâŋa rârâni ŋinde nde marumbu ndo lâ.”

⁵ Aku i ŋinde uru isajona koipu ŋalae ne saŋonâja nia, ande iporo mine tu, “Noko kuloŋo ɻa; naŋa apulia kelekele ndoni sipâŋga wasaseki ndo!” ɻineŋga iporo kilo mine tu, “Noko ma kungere ŋgua ɻine lâ pepa tini, ɻana tu ŋgua ɻine nde mao kanajo. Ara ɻana tamâta rârâni ma kalonzi tawana ŋgua ɻine.”

⁶ Aku ipai naŋa kilo mine tu, “Kala vetâŋa rârâni nde ipâŋga marumbu lâ. Naŋani warakâŋgu amo muŋgani lâ, kala ma amo muli ndo. Tamâta ea irakorja ɻana lââ kâ, ande naŋa ma asâu papa i tu ma inu via ne lââ, lââ ŋinde uru isâko lâ lââ bwalika ilo. Aku lââ ŋinde ne kulu ɻana tamâta ma iko kâ, ande tia. ⁷ Tamâta ea kinzi sipole kazâŋga, ande kelekele arara rârâni ŋinde ma naŋa alanzi. Naŋa ma amo tamâta ŋinde nenzi Maro ɻalae, aku kinzi ma simo naŋa natuŋgu wukale. ⁸ Andeta tamâta rârâ ma sikai kelekele arara ŋinde, ande tia. Kinzi tamâta ea uru siruru kala sivea nenzi kalo-tawana, aŋga tamâta ea kalonzi tawana tia, aŋga tamâta ea uru siveta vetâŋa sakamao lâ Maro Kindeni

nao, anga tamâta ea uru sipunzi tamâta pâta simâte, anga tamâta ea uru sipalulua tininzi potomule, anga tamâta ea uru siveta nzâmbe sakamao, anga tamâta ea uru sipare tukunzi jana sipaneanzi maro lajeja kâ, anga tamâta ea uru siporo ñgua lajeja; kinzi tamâta ñinde rârâni ma silâ pa yââ ñalae ne mbââ ilo, nia ñinde mira ndimoro ipipi lâ ikeno ilo ku imo kana nâ. Niani ndaina ande kinzi tamâta ñinde nianzi. Ñinde nde mateja jana ipânga muli kâ.”

Yoane imora Jerusalem lawea wasaseki

⁹ Ñinenja ajelo tonge imâ pa naaja. Ajelo ñinde nde kinzi ajelo lima kanajonzi rua ñinde nenzi tonge, kinzi ñinde munja sisarja kondo lima kanajo rua kelekele sakamao jana izavarunzi tamâta kâ ikeno ilo. Aku ajelo ñinde ipai naaja mine tu, “Noko kumâ, aku naaja ma atula pakâeja taine pano, inani kala ma imo Lama kaiwa.” ¹⁰ Ñinenja Koroani Sapâja ipajando naaja ndo lâ,aku ajelo ikai naaja alâ tuu ñalae tonge kulu. Tuu ñinde nde ikâki ilâ âta ñinde. Ñinenja ajelo ñinde itula Maro Kindeni ne lawea sapâja pa naaja, i ja tu Jerusalem lawea. Lawea ñinde nde imo kuku Maro Kindeni,aku ipile samba indue imâ. ¹¹ Maro Kindeni ne walo kaika nde isinala lawea ñalae ñinde ndo lâ. Lawea ñinde ne sinâla nde salaga kie tonge ndo, itogo mira kanajeti tonge ja mine “jaspa”, ne kulu ñalae. Opopo, lawea ñinde nde isalaga itogo ndunjgu mine! ¹² Lawea ñinde ne ñgumbi nde inge ikâki lâ âta ñinde. Aku nzâla kawa sajao kanajo rua nde ikeno ñgumbi ñinde tini. Ajelo tonge nde imandi io lâ nzâla kawa sajao kanajo rua ñinde taitu-taitu. Isrel ñgu kambwajenzi sajao kanajo rua simo,aku ñgu tonge ja ikeno lâ nzâla kawa ñinde taitu-taitu tininzi. ¹³ Lawea ñinde ne ñganje ñapa,aku nzâla kawa ñato nde ikeno lâ ñgumbi tini lâ ñganje ñapa ñinde taitu-taitu. Nzâla kawa ñato nde keno lâ ñgumbi tini pa mbwera kâ, anga nzâla kawa ñato nde keno lâ ñgumbi tini pa wâra kâ, anga nzâla kawa ñato nde keno lâ ñgumbi tini pa lâmbu kâ, anga nzâla kawa ñato nde keno lâ ñgumbi tini pa âta kâ. ¹⁴ Lawea ñinde ne ñgumbi nde imandi lâ mira ñalanala sajao kanajo rua kulunzi. Aku Lama ne pâri-tamâta tonge ja ikeno lâ mira sajao kanajo rua ñinde taitu-taitu tininzi.

¹⁵ Aku ajelo ñinde, inani kala iporo ñgua pa naaja, ande isanja tukâla “gol” jana iloe lawea ñinde tava ne ñgumbi wa ne nzâla kawa wa. ¹⁶ Lawea ñinde ne ñganje ñapa nenzi luandondo nde rege-rege nâ. Ajelo ñinde ikai ne tukâla ku iloe lawea ñinde,aku lawea ne ñganje ñapa taitu-taitu nenzi luandondo nde ipânga ikura nia mbuku 2,400 mine. Aku mine nâ, lawea ñinde kala ikâki âta ikura nia mbuku 2,400 mine. ¹⁷ Ajelo ne tukâla ñinde nde irerege kuku kinda tamâta nenda tukâla jana taloe kelekele kâ. Aku ajelo iloe lawea ne ñgumbi tona,aku ñgumbi ñinde ikâki âta ikura “mita” tamâta ñato kanajo lima (65) mine. ¹⁸ Maro Kindeni iveta lawea ñinde ne ñgumbi lâ mira ara tonge, i ja tu “jaspa”. Anja lawea ñinde ilo ndoni, ande iveta lâ mira “gol” nâ. Mira “gol” ñinde nde zuzuli ndo, kala lawea ñinde nde isalaga itogo ndunjgu mine. ¹⁹ Aku singâra arara nâ nde ikeno lawea ñinde ne ñgumbi duvi tini. Singâra ñinde nde mira arara kie-kie, nenzi kulu ñalae tina. Mira kanajeti tonge, i ja mine “jaspa”, ande ikeno lâ ñgumbi duvi tini. Anja mira tonge nde ja mine “sapaia”, i tini geza-geza; anja tonge nde ja mine “aget”; anja tonge nde ja mine “emeral”, i tini kenza; ²⁰ anja mira tonge nde ja mine “sadonikis”, i tini ñgere-ñgere wa pâne ipu tutu; anja tonge nde ja mine “konilian”, i tini ñgere-ñgere; anja tonge nde ja mine “krisolait”, i tini yanjâjo; anja mira tonge nde ja mine “beril”, i tini geza-geza; anja tonge nde ja mine “topas”, i tini yanjâjo; anja tonge nde ja mine “krisopres”; anja mira tonge nde ja mine “haiasin”; anja tonge nde ja mine “ametis”, i tini ñgere-ñgere. ²¹ Maro Kindeni iveta ñgumbi ñinde ne nzâla kawa lâ mbote-mbote tonge, i ja mine “pel”, i ne kulu ñalae tina. Iveta nzâla kawa taitu-taitu lâ mbote-mbote “pel” taitu-taitu. Anja nzâla ñalae ikeno lawea ñinde ilo, ande iveta lâ mira “gol” nâ. Mira “gol” ñinde nde zuzuli ndo, kala isalaga itogo ndunjgu mine.

²² Naaja amora luma sapâja tonge imandi lawea ñinde ilo, ande tia, jana tu Maro ñalae Kindeni, i Walo Tamwata, kuku Lama rua, kinzi rua simo lawea ilo ikura zo zo. Mine kala tamâta sikura tu siwângi sipanea kinzi rua lâ nia ndoni. ²³ Aku kari ñga nzimona nenzi wurâta jana sisinala lawea ñinde kâ, ande tia, jana tu Maro Kindeni tamwata ne

walo kaika uru isinala lawea njinde. Aku Lama kala imo itogo lawea njinde ne sinâla tona. ²⁴ Tamâta njgu ndoni ma soka lawea njinde ne sinâla ñalae ilo. Anja koipu ñalajala lâ lawea ndoni lâ tâno kulu ma sikai nenzi mbaliña silâ lawea njinde ilo. ²⁵ Aku nzâla rârâni ikeno lawea njinde ne ñgumbi tini nde ma ikeno kawa maa nâ. Kinzi ma sisae nzâla kawa njinde, ande tia, ñana tu kondoma tonge ma ikura ñana ipânga lâ lawea njinde, ande ma tia. ²⁶ Tamâta njgu ndoni ma sikai nenzi mbaliña wa singâra arara ndoni silâ lawea njinde ilo. ²⁷ Andeta kelekele ndia ikeno muso lâ Maro Kindeni nao, ande kelekele mine ma ikura ñana ilâ lawea njinde ilo, ande tia ndo. Aku mine nâ, tamâta ea kinzi uru siveta vetâna potomule wa siporo ñgua lañerja wa, ande kinzi tamâta mine kala ma sikura ñana silâ lawea njinde ilo, ande tia ndo. Tamâta ea ñanzi ikeno lâ Lama ne pepa ñana via kâ tini, ande kinzi njinde nâ ma sikura ñana silâ lawea njinde ilo.

22

Yoane imora via ne lââ tava via ne kâi

¹ Ñinenga ajelo njinde itula lââ ñalae tonge pa na ja. Lââ njinde nde via ne lââ, aku isalaga ndo, itogo ndungu mine. Lââ njinde nde isâko lâ Maro Kindeni kuku Lama rua nenzi sajonâja nia kalo, ² aku irere indue ilâ lâ lawea ne nzâla ñalae ñgini. Anja via ne kâi nde imandi lâ lââ njinde ne pânga pwali rua-ruani. Kâi njinde nde uru ipula kanajo mbwani sajao kanajo rua ikura mbwera taitu-taitu. I uru ipula kanajo ikura nzimona rârâni. Aku kâi njinde ne lau nde ñana ivetanzi tamâta lâ njgu ndoni tinanzi ara kâ. ³ Anja kelekele ndia ikeno ara tia lâ Maro Kindeni nao, ande kelekele mine ma ikeno lawea njinde ilo, ande tia ndo. Maro Kindeni kuku Lama rua nenzi sajonâja nia ma ikeno lâ lawea njinde ilo, aku Maro Kindeni ne tamâta rârâni ma simo sipanea i. ⁴ Kinzi matanzi ma simora Maro Kindeni nao, aku i ma ingere i ña lâ kinzi tamâta njinde taitu-taitu ndamwanzi. ⁵ Kondoma ma ipânga kilo tia, ñana tu Maro Ñalae Kindeni tamwata ma imo tamâta nenzi sinâla. Mine kala wurâta ma ikeno kilo panzi kari wa “lamu” ñana sipane nia kâ, ande tia. Maro Ñalae Kindeni kuku Lama rua ma sikai koipu ñalajala ikura zo zo, ma simo mine ku simo nâ.

Yesu ne zo ñana itaulo imâ kilo kâ, nde imâ ipânga laiti lâ

⁶ Ajelo njinde nde ipai na ja mine tu, “Ñgua ñine nde mao kanajo. Ara ñana tamâta rârâni ma kalonzi tawana ñgua ñine. Maro Ñalae Kindeni, ina uru Koroani Sapâja ilanzi ne ñgua-tulâja tamâta, ande io ne ajelo imâ ñana itula ñgua panzi i ne tamâta, ñana vetâna rârâni ipatea tu ma tini nâ ma imâ ipânga.”

⁷ Aku Yesu iporo tu, “Zo mbwana-mbwana nâ, ñinenga na ja ma amâ apânga.” Tamâta ea kalonzi tawana ñgua ñana zo muli kâ ikeno lâ pepa ñine tini, ande kinzi njinde ma sindeka.

⁸ Na ja Yoane warakângu alojo ñgua njinde lâ,aku amora vetâna njinde tava. Na ja alojo wa amora marumbu lâ, ñinenga apare tukunju lâ ajelo njinde kie tini laiti, ina kala munja itula vetâna njinde pa na ja. Na ja atu ma apanea i. ⁹ Andeta ajelo ipai na ja mine tu, “Noko ma kuveta mine ndimo! Na ja kala amo noko nuwala wurâta tamâta, tavanzi noko ninambwe ñgua-tulâja tamâta. Aku tamâta ea kalonzi tawana ñgua rârâni ikeno lâ pepa ñine tini, ande na ja kala amo kinzi tamâta njinde nawalanzi tona. Noko ma kupanea Maro Kindeni simbo nâ!”

¹⁰ Ñinenga ajelo iporo pa na ja kilo mine tu, “Noko ma kusilikana ñgua ñana zo muli kâ ikeno lâ pepa ñine tini ndimo, ñana tu zo imâ ipânga laiti lâ ñana vetâna rârâni njinde ma ipânga kâ. ¹¹ Mine kala tamâta ea kinzi uru siveta vetâna potomule, ande kinzi ma simo siveta vetâna potomule ndainani nâ. Anja tamâta ea uru siveta vetâna pinde muso lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi ma simo siveta vetâna muso ndainani nâ. Anja tamâta ea uru siveta vetâna ara lâ Maro Kindeni nao, ande kinzi ma simo siveta vetâna arara ndainani nâ. Anja tamâta ea Maro Kindeni ipateanzi tu simo sapâja, ande kinzi ma simo sapâja mine nâ.”

¹² Yesu iporo ŋua mine tu, “Miki kalojo ŋga; zo mbwana-mbwana nâ, ŋinenga na ja ma amâ apâŋga. Aku na ja ma koa alanzi tamâta ndoni. Na ja ma akatu kulu panzi tamâta rârâni taitu-taitu, ikura vetâŋa ndia muŋga siveta ŋinde. ¹³ Na jani warakâŋgu amo muŋgani lâ, kala ma amo muli ndo. Na ja amo ikura zo rârâni, uru amo mine ku amo nâ. ¹⁴ Tamâta ea kinzi muŋga sipua nenzi pasawaŋa luandondo kala sipâŋga pâne ndo, ande kinzi ŋinde ma sindeka, ŋana tu kinzi ma sikura ŋana sika kanajo ŋinde ikeno via ne kâi tini. Aku kinzi ma sikura ŋana soka pa nzâla kawa ikeno lawea ŋinde ne ŋgumbi tini, aku ma silâ lawea ilo. ¹⁵ Anja tamâta ea kinzi uru siveta vetâŋa kaa-kaa sakamao wa, siveta nzâmbé sakamao kie-kie wa, sipalulua tininzi potomule wa, sipunzi tamâta pâta simâte wa, sipare tukunzi ŋana sipaneanzi maro laŋeja wa, tininzi mwasa pa vetâŋa laŋeja ku soka muli, ande kinzi tamâta ŋinde rârâni ma simo niaka ndo ŋana Maro Kindeni ne lawea ŋinde kâ.

¹⁶ Na ja Yesu ao nanerŋgu aŋelo imâ pa miki kalo-tawana tamâta lâ ŋgu lima kanajo mi rua lâ, ŋana i ma itula ŋua ŋine rârâni pamî. Na jani warakâŋgu nde Koipu Ʉhalae Daviti ne Vâsa, aku na ja nde Pitu Mboi Ʉhalae ŋinde uru ipane nia ndo lâ mbwale-mbwale kâ.”

¹⁷ Koroani Sapâŋa kuku Lama kaiwa rua sipořo mine tu, “Noko kumâ!” Aku tamâta ea ilojo kinzi rua nenzi ŋua ŋine, ande ara ŋana i kala ma iporo ŋguani ndaina nâ tu, “Noko kumâ!” Aku tamâta ea irakoja ŋana lââ kâ, ande ara ŋana i ma imâ. Tamâta ea itu inu via ne lââ, ande ara, i ma inu lââ ŋinde, aku ma iko tia.

Yoane itu ŋua kaika panzi tamâta ea silořo ŋua ikeno lâ pepa ŋine tini

¹⁸ Na ja atu ŋua kaika pa noko ea kulojo ŋua ŋana zo muli kâ ikeno lâ pepa ŋine tini. Ambo tamâta tonge ma isenje ŋua wasaseki tonge lâ ŋua ŋine, ande Maro Kindeni ma isenje vetâŋa sakamao ndo ipâŋga pa tamâta ŋinde. ŋgu ŋana vetâŋa sakamao ŋinde nde ikeno lâ pepa ŋine tini. ¹⁹ Ambo tamâta tonge ma imora ŋua ŋana zo muli kâ ikeno lâ pepa ŋine tini, aku ma ikai ŋua tonge piti, ande Maro Kindeni ma ikai kelekele ara saŋe i, kala i ma ikura ŋana ika kanajo ŋinde ikeno via ne kâi tini, ande tia. Aku i ma ikura ŋana imo Maro Kindeni ne lawea ŋinde ilo, ande tia. ŋgu ŋana vetâŋa ara ŋine kâ nde ikeno lâ pepa ŋine tini.

²⁰ Yesu ituła ŋua pwataki ŋana vetâŋa ŋine rârâni kâ. Aku i tamwata iporo mine tu, “Mao nâ, zo mbwana-mbwana nâ, ŋinenga na ja ma amâ apâŋga.” ŋgu ŋine nde mao nâ. Maro Yesu, kumâ ŋga!

²¹ Maro Yesu ne wisi-wisi imo kunzi Maro Kindeni ne tamâta rârâni. Mao.

Igua Kanajo

1. Abel (Matai 23:35; Luka 11:51; Hibru 11:4, 12:24) — Abel nde Adam natu, aku i nde Kein tai. Kein ipu Abel pâta imâte (Stat 4:1-8). Kumora KEIN.

2. Abraham — Abraham nde kinzi Isrel ñgu timbunzi. Nia ndoyo Maro Kindeni ipa ñgua kuku Abraham tu i ma tâno wasaseki ilua i. Maro Kindeni ipai tu ma ipile ne tâno ku ilâ pa tâno wasaseki ñinde. Mine kala iyoka lee ipânga tâno ñinde. Ñinejga Maro Kindeni ipa ñgua kuku Abraham kilo tu i ne vâsa ñgu ma sipânga kambwanjenzi ñalae ñinde ku ma simo Maro Kindeni ne ñgu. Ambo kinzi ma kalonzi tawana Maro Kindeni, ande i ma ikatonanzi (Stat 15; Rom4; Hibru 6:13-15; Wângija Paneâja kâ 105).

Abraham ikai taine tonge, i ña tu Sara. I nde taine ninga,aku simo lee sipânga koja lâ, ku natunzi tia. Ñinejga Maro Kindeni ivila Sara kala ipagugua natu tamâne ipânga, i ña tu Isaka (Stat 16; Hibru 11:17-19).

Isaka ipânga ñalae ku ikai taine tonge, i ña tu Rebeka,aku natunzi rua Iso ku Yakopu rua sipânga. Yakopu ña tonge nde Isrel, kala kinzi Juda ñgu ñanzi tonge nde Isrel ñgu (Stat 28:13-15; Stat32:22-32; Rom 9:10; Hibru 11:21). Muli ñga Iso ne vâsa ñgu simo sikai kazâja pa Yakopu ne vâsa ñgu.

Yakopu ikainzi taine rua, Lea ku tai Rasele rua. Ñinejga ikainzi kinzi rua nenzi kuleja taine rua. Aku ipulianzi natu tamâne sañao kanajonzi rua. Kinzi ñinde nenzi vâsa ñgu sipânga Isrel ñgu sañao kanajonzi rua (Zo Muli 7:4-8). Sipulianzi vâsa rârâ ñinde,aku vâsa rârâni ñinde nde Isrel ñgu.

3. Adam (Luka 3:38; Rom 5:12-21; 1 Korin 15:22,45; 1 Timoti 2:13-14; Jut14) — Nia ndoyo Maro Kindeni ikai tâno ku iveta Adam ipânga. Adam ña ñinde nde duvi mine tu, “Ipânga munja”. Adam kuku kaiwa Eva rua sипу mulinzi pa Maro Kindeni ne ñgua tukuna kala siveta kiesaka. Mine kala kiesaka ipânga panzi tâno tamâta rârâni.

Lâ 1 Korin 15:45, Paulo iporo tu Yesu Kirisi nde Adam ñana ipânga muli kâ. Ñgua ñinde nde duvi mine; ñana Adam ne kiesaka kâ, ande kiesaka tava mateja imâ pa kinda rârâni. Andeta ñana Yesu Kirisi ne mateja kâ, ande via mao ipânga pa kinda kalo-tawana tamâta rârâni.

4. Aisaia (Matai 3:3, Pâri Tamâta 8:30, Rom 9:27-29) — Aisaia nde Maro Kindeni ne ñgua-tulâja tamâta ñalae tonge. Nia ndoyo, lâ zo ñinde Yesu Kirisi imâ ipânga tâno kulu tia yo yo, ande Aisaia itula ñgua rârâ ñinde ñana vetâja pinde ma muli ipânga pa Kirisi.

5. Aleluya — Ñine nde Hibru ñgua. Lâ zo ñana kinzi situ sipanea Maro Kindeni, kinzi ma sisarâwa tu, “Aleluya!” Ñgua ñine nde duvi mine tu, “Tapanea Yova!”

6. Ajelo (“Ensel”) — Kinzi ajelo nde koroani simo samba ilo kuku Maro Kindeni. Kinda uru tamoranzi tia, andeta kinzi sikura tu sipatua panzi tamâta. Maro Kindeni uru isupwanzi ne ajelo tu sikai kuleja papa i. Nenzi wurâta ñalae nde ñana sikatonanzi Maro Kindeni ne ñgu (Pâri Tamâta 12:6-11, 27:23; Hibru 1:14). Zo pinde Maro Kindeni isupwanzi tu situla ñgua panzi tamâta (Matai 2:13; Luka 1:26, 2:9). Kinzi ajelo nenzi kulu-kâmba nde Maikel (Jude 9),aku ajelo ñalae tonge nde Gabriel (Luka 1:19,26).

7. Aron (Luka 1:5; Pâri Tamâta 7:40; Hibru 5:4, 7:11, 9:4) — Aron ipânga lâ Livai ne vâsa ñgu, anga Livai nde Yakopu natu tonge. Aron imunga panzi Isrel tamâta rârâni ñana iveta patarawâja tamâta ne wurâta. Maro Kindeni iporo tu Aron ne vâsa ñgu nâ ma sipânga patarawâja tamâta panzi Isrel ñgu (Kisim Bek 28). Aron nde Mose tua, ku kinzi rua sikai poe panzi Isrel ñgu lâ zo ñinde Maro Kindeni ikainzi pití lâ Isip tâno.

8. Babilon Lawea — Ñine nde lawea ñalae tonge. Nia ndoyo kinzi Babilon ñgu sipara kunzi Isrel ñgu ku sipolenzi. Ñinejga sikainzi Isrel tamâta rârâ kaika silâ simo Babilon lawea ñana siveta wurâta koa tia nâ panzi. Kinzi Isrel simo nenzi sugorai kuleja tamâta ikura mbwera tamâta ñato kanajo sañao (70). Yoane isia ñgua ñananzi Maro Kindeni ne kazâja tamâta kâ lâ Babilon lawea tini (ZoMuli17-18).

9. Bal (Rom 11:4) — Bal nde maro lajeña tonge. Kinzi tinikoa ngu simo Isrel tâno nde uru siwângi pa Bal, aku silajenzi Isrel ngu kala sipile nenzi mäsi ñana siwângi pa Maro Kindeni, ku siwângi pa Bal tona. Ñana nenzi kiesaka ñinde kâ, ande Maro Kindeni wisi nâna ñalae panzi Isrel ngu.

10. Balam (2 Petero 2:15; Jut 11; Zo Muli 2:14) — Balam nde ngua-tulârja tamâta tonge. Zo tonge kinzi Moap ngu sikai kazârja panzi Isrel. Nenzi koipu ñalae, i ña tu Balak, ino Balam tu ma itu nzâmbé sakamao panzi Isrel, ñana i ma ipolenzi. Mine kala Balam ilâ ñana itu nzâmbé sakamao panzi. Andeta anjelo tonge ipono nzâla. Balam ne donki imora anjelo ñinde ku imandi nâ, iyoka tia. Mine kala Balam ipu donki pâta tu ma iyoka. Ñinenga donki kawa ipwa ku imbita Balam (Namba22-24).

Balam ikura ñana itu nzâmbé sakamao panzi Isrel ngu nde tia, ñana tu Maro Kindeni itu nzâmbé ara panzi. Balam ilo yosi ñana mbaliña kâ, ande ñana duvi ñinde kâ isâu pa Balak.

11. Barak (Hibru 11:32) — Barak nde Isrel nenzi koipu ñalae tonge. Ipolenzi nenzi kazârja tamâta lâ paraja ilo (Hetman 4-5).

12. Bea (Zo Muli 13:2) — Bea nde ngoa ñalae tonge imo dugu ilo lâ nia pinde. Mbaunzi sili nde luandondo ñalae, ku mata mata. Bea simo Papua Niugini ande tia.

13. Belsebul (Matai 12:24) — Ñine nde kinzi koroani saka nenzi koipu ñalae, i ña tonge tu Sadana. Kumora Sadana.

14. Benjamin (Pâri Tamâta 13:21; Rom 11:1; Pilipai 3:5; Zo Muli 7:8) — Benjamin nde Yakopu natu tonge,aku i nde Isrel ngu tonge timbunzi. Kumora Abraham.

15. Daviti (“Davit”) (Matai 1:1-17; Luka 3:31) — Daviti nde Isrel ngu nenzi koipu ara ndo, ipolenzi koipu rârâni. I nde Jesi natu pwete-pwete,aku munja iveta wurâta ñana ikatonanzi lama kâ (1Samuel 16:11). Zo tonge itave kazârja tamâta ñalae tonge lâ tawârja imâte, i ña tu Goliata (1Samuel 17). Daviti ilo ndo keno pa Maro Kindeni. Aku isia wânginja paneârja kâ rârâ ñinde (kumora lâ Wânginja Paneârja kâ). Maro Kindeni ipa ngua tu Kirisi ma ipârja tamâta lâ Daviti ne vâsa ngu,aku ngua ñinde ipârja kanayo (Rom 1:3; Zo Muli 6:6).

16. Elisa (“Ilaisa”) (Luka4:17) — Elisa nde Maro Kindeni ne ngua-tulârja tamâta munjârja tonge. Ikai Ilia nia. I parina ikeno lâ miti singa (2King 2-8).

17. Eva (“Iv”) (2 Korin 11:3; 1 Timoti 2:13) — Eva nde Adam kaiwa. Lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulia samba wa tâno wa, ande iveta tamâne Adam munja. Ñinenga ikai Adam rageni tuka ku iveta taine Eva ipârja. Eva kalo tawana mwâta ne ngua, i ña Sadana, kala ika kâi kanaño ñinde Maro Kindeni munja itu kaika panzi tu ma sika tia. Ñinenga ikai kanaño pinde ilua kaiwa ku ika tona. Mine nde kinzi rua simunga ñana sipu mulinzi pa Maro Kindeni kawa ngua. Adam kuku Eva rua sipulianzi natunzi Kein, anja Abel, anja Set, anja natunzi pinde.

18. Gideon (Hibru 11:32) — Gideon nde Isrel nenzi koipu ñalae tonge. I ne kalo-tawana nde ñalae ñinde, kala ikai noja pa Maro Kindeni tu ma ikai poe papa i. Gideon ikai poe panzi Isrel nenzi zugu tamâta, kala sipolenzi nenzi kazârja tamâta. Lâ zo ñinde Isrel nenzi zugu tamâta kambwanjenzi nde mota-mwata, anja nenzi kazârja tamâta kambwanjenzi nde ñalae ñinde. Taitu Maro Kindeni ivila Gideon, kala sipolenzi lâ paraja ilo (Hetman 6-8).

19. Gomora Lawea (Kumora Sodom Lawea)

20. Grik — Kinzi Grik tamâta nde ngu ñalae tonge simo tâno tonge. Nenzi lawea ñalae nde Atens lawea, anja Korin lawea ikeno tâno ñinde tona. Kinzi Grik nde ilo-kalo tamwatanzi, kala ngu pinde simege ñananzi. Tamâta rârâ ñinde siporo Grik ngua. Lâ zo ñinde Yesu Kirisi imo tâno kulu, ande ilo-kalo tamâta rârâni siporo Grik ngua. Kinzi nia ndoyo singere Yesu Kirisi ne pâri ara lâ Grik ngua munja lâ.

21. Hagar (Galesia 4:24-25) — Hagar nde Abraham kaiwa Sara ne kuleja taine. Lâ zo ñinde Sara nde taine ninga, ande ipai Hagar tu ma ilâ ikeno kuku kaiwa Abraham, ñana ma sipulia vâsa. Sara itu Hagar ma natu ñinde ilua i. Mine kala Hagar ipagugua Abraham

natu tamâne ipânga, i ña tu Ismael. Taitu Maro Kindeni ne ngua pâna ikeno pa lâlu ñinde, ande tia. I ne ngua pâna ikeno pa Abraham kuku Sara rua natunzi. Aku muli ñga Sara ipagugua Abraham natu tamâne ipânga, i ña tu Isaka.

Sara ipagugua Isaka ipânga lâ, ñinenga i wisi nâna kala ijaranzi Hagar kuku Ismael rua sikâwa silâ pa Sinai Tuu. Aku muli ñga, lâ tuu ndainani kulu, ande Maro Kindeni ipatua pa Mose ku itula ne ngua tukuna papa. Ñana duvi ñinde kâ Paulo isia ngua lâ Hagar tini ñananzi tamâta simo ngua tukuna kalo. Kumora Isaka.

22. Herot — Lâ pepa ñine tini, ande sipatu tamâta ñapa ñanzi tu Herot: âSUB-GLOSS Koipu Herot ande ikai poe panzi tamâta simo Judia tâno lâ zo ñinde Yesu ipânga. Kinzi ilo-kalo tamâta soka pa mbwera warika kâ silâ pa Koipu Herot, ku sikasonja i ñana Yesu kâ (Matai 2:1-22; Luka 1:5). âSUB-GLOSS Herot Antipas ikai poe panzi tamâta simo Galilaya tâno lâ zo ñinde Yesu itula Maro Kindeni kawa ngua ku iveta mâsi ñalañala pinde. Ina itoto Yoane Lââ-Liliña Tamwata ñandola utu lâ, ñana tu i kaiwa Herodias tini pwâka ñana Yoane kâ (Malaka 6:14-29). Lâ zo ñana kinzi sikai Yesu silâ pa ngua nia, ande imandi Herot Antipas nao (Luka 23:6-12). âSUB-GLOSS Koipu Herot Agripa 1 ikai kazâja panzi tamâta ñinde kalonzi tawana Yesu Kirisi. Ipu pâri-tamâta Yamesi pâta imâte, ina pâri-tamâta Yoane tua (Pâri Tamâta 12:1-23). âSUB-GLOSS Koipu Herot Agripa 2 nde ngua-samâja tamâta tonge. Ilojo Paulo ne ngua, lâ zo ñinde kinzi sio Paulo ilâ pa Rom lawea ñana imandi Kaisara nao (Pâri Tamâta 25:13-26, 26:19, 27-32).

23. Hibru — Hibru nde Juda ñgu nenzi ñoa tonge. Kinzi Juda tamâta rârâni timbunzi nde Abraham, arja timbunzi tonge nde Ibur. Mine kala zo pinde sipatu warakanzi ñanzi tu “Hibru ñgu”. Aku nenzi ñgu nde sipatu ña tu “Hibru ñgu”.

24. Ilia (“Ilaija”) (Matai 11:14; Malaka 9:4; Rom 11:2; Yamesi 5:17-18) — Ilia nde Maro Kindeni ne ngua-tulâja tamâta munjâja tonge. Iveta mâsi ñalañala kie-kie, ñana tu Maro Kindeni ne kaika ikeno i tini (1 King 17-19; 2 King 2:11-12). Yesu isia ngua ñana Yoane Lââ-Liliña Tamwata kâ lâ Ilia tini (Matai 17:9-13, Malaka 9:9-13, Luka 1:17).

25. Isaka (Pâri Tamâta 7:8; Rom 9:7; Hibru 11:9) — Isaka nde Abraham kuku Sara rua natunzi,aku i nde Yakopu tama. Lâ Hibru ñgu, ñoa “Isaka” nde duvi mine tu, “Injele”. Kumora Abraham.

26. Isip (Pâri Tamâta 7:34-48; Hibru 11:27; Wânginja Paneâja Kâ 105) — Isip nde tâno tonge ikeno Isrel tâno tini laiti. Munjani kinzi Isrel ñgu simo nâna nia lâ Isip tâno ikura mbwera rârâ ñinde. Ñinenga Maro Kindeni iyautenzi piti, ku Mose ikainzi silâ pa warakanzi nenzi tâno, kala simo ara nâ.

27. Iso (Rom 9:13; Hibru 11:20, 12:16-17) — Isaka ipulianzi natu tamâne rua sâsâja rua sipânga, ñanzi tu Iso ku Yakopu rua. Iso ipânga munja, kala i ma ikai tama nia tava ne kelekele rârâni. Taitu zo tonge putole ipu pâta,aku i tai Yakopu imbwea kâpwa ku itu ika. Andeta Yakopu ipai Iso tu ambo nzâmbe ara ñana natu nzâla-kulu kâ ma ilua i, ande kâpwa ma ilua Iso. Aku Iso isâu papa kala ipile ne nzâmbe ara (Stat 25:29-34; 27). Mine kala muli ñga Iso ne vâsa ñgu simo sikai kazâja pa Yakopu ne vâsa ñgu.

28. Isrel — Ñine nde ñoa tonge Maro Kindeni ilua Juda timbunzi Yakopu (Stat 32:22-28). Lâ Hibru ñgu, ñoa “Isrel” nde duvi mine tu, “Ipara kuku Maro Kindeni”. Yakopu ipulianzi natu tamâne sajao kanajonzi rua sipânga,aku nenzi vâsa ñgu rârâni sipatu warakanzi ñanzi tu, “Isrel ñgu” (arja ñoa tonge nde “Juda ñgu”). Lâ zo ñana sipile Isip ku silâ sikai tâno ñinde Maro Kindeni munja ipa ñgu tu ma ilanzi Abraham ne vâsa ñgu, ande sipile ñoa sijga Kenan tâno, ku sipatu tâno ñinde ña tu “Isrel tâno”.

29. Jeremaia — Jeremaia nde Maro Kindeni ne ngua-tulâja tamâta ñalae tonge. Nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ne Pateâja Tamâta Yesu Kirisi imâ ipânga tia yo yo, ande Jeremaia itula ñgu rârâ ñana vetâja pinde ma muli ipânga lâ Yesu ne zo.

30. Juda — Abraham ne vâsa rârâni nde sipatu ñanzi tu “Juda ñgu”. Juda nde Yakopu natu tonge,aku i ne vâsa ñgu nde tonge lâ kinzi ñgu sajao kanajonzi rua. Yesu Kirisi ipânga tamâta lâ Juda ne vâsa ñgu. Kinzi sikai tâno tonge sipatu ña tu “Judia tâno”, ande Jerusalem lawea ikeno lâ tâno ñinde. Andeta muli ñga, kinzi sio ñoa “Juda ñgu” ikai kinzi

ŋgu sanao kanajonzi rua ŋinde rârâni. ŋinde nde Maro Kindeni ne ŋgu, aku ŋanzi tonge nde "Isrel ŋgu".

31. Juda Nenzi Kumbwa Sapâja — Kinzi Juda ŋgu sipatea zo pinde tu kumbwa sapâja. Lâ zo ŋinde kinzi uru sipanea Maro Kindeni ku kalonzi ŋgere ŋana vetâja arara i munja iveta panzi. Juda nenzi kumbwa sapâja pinde nde mine: âSUB-GLOSS Kumbwa ŋana zo ŋinde sikai luma sapâja ŋalae ne nzâla piti kâ: (Yoane 10:22) — Lâ kumbwa ŋine kinzi Juda tamâta kalonzi ŋgere ŋana zo munjâna ŋinde tamâta tonge, i ŋa tu Judas Makabea, iveta Maro Kindeni ne luma sapâja sondo. Munjâna Juda nenzi kazâja tamâta siyaula nenzi luma sapâja, aku tamâta ŋinde ikai muso piti, ŋana kinzi Juda tamâta ma sikura tu silâ siwângi ilo kilo. Kumbwa ŋine ŋa tonge nde "Kumbwa ŋana Sinâla kâ". Zo tonge, lâ kumbwa ŋine, ande Yesu isia ŋua lâ tamwata tini ku iporo tu, "Naja nde tâno ŋine ne sinâla" (Yoane 9:5). âSUB-GLOSS Kumbwa Pasova: (Matai 26:2,5,17-19) — Kumbwa ŋine nde Juda nenzi kumbwa ŋalae. ɭoa "Pasova" nde duvi mine; "ingenge ŋana". Lâ kumbwa ŋine kinzi Juda tamâta kalonzi ŋgere ŋana zo ŋinde kinzi sikâwa ŋana nenzi kazâja tamâta lâ Isip tâno. Lâ zo ŋinde Maro Kindeni isupwa ne ajelo tu ipunzi Isip natunzi tamâne nzâla-kulu rârâni. Taitu ipainzi Juda tamâta tu ma sipunzi lama simâte, ku sikai seenzi simbu lâ nenzi luma nzâla kawa tini, ŋana ajelo ma imora. Ambo ajelo imora lama see ikeno nzâla kawa tini, ande i ma "ingenge ŋana" luma ŋinde kâ, ku ma ipu natunzi nzâla-kulu tia (Kisim Bek 12). ŋana duvi ŋine kâ, ande lâ Kumbwa Pasova kinzi Juda tamâta uru sipu lama imâte ku sika. Aku kinda kalo-tawana tamâta taporo tu Yesu Kirisi nde Pasova ne Lama, ŋana tu tamâta ea kalo tawana i, ande Maro Kindeni ne wisi-nâna ma ilâ pa tamâta ŋinde, ande tia. âSUB-GLOSS Kumbwa ŋana sika puroja ne yisi tia: (Matai 26:17; Luka 22:1) — Nia ndoyo, lâ zo ŋinde kinzi Isrel ŋgu sikâwa ŋananzi nenzi kazâja tamâta lâ Isip tâno, ande zo keno ŋana ma sio tininzi pa puroja tu ma pondi kâki kâ, ande tia. ŋana duvi ŋine kâ kinzi Juda tamâta uru sika puroja ne yisi tia lâ kumbwa ŋine. Kumbwa ŋine ipânga lâ Kumbwa Pasova ne zo (Kisim Bek 12:14-20). âSUB-GLOSS Kumbwa ŋana simo pâla ilo ikura sânda taitu: (Yoane 7:2-52) — Lâ kumbwa ŋine kinzi Juda tamâta sindeka nâ, ŋana tu sigona kâpwa marumbu lâ. Kinzi siveta pâla ku simo ilo ikura sânda taitu,aku kalonzi ŋgere ŋana zo ŋinde timbunzi simo pâla ilo lâ nia bilimu ikura mbwera tamâta rua (Wok Pris 23:33-36; Lo 16:13-15). âSUB-GLOSS Kumbwa Pentikos: (Pâri Tamâta 2:1, 20:16; 1 Korin 16:8) — Kumbwa ŋine nde Juda nenzi kumbwa ŋalae tonge. ɭoa "Pentikos" nde duvi mine: "kambwarjenzi tamâta rua kanajo sanao". Kumbwa Pasova marumbu lâ,aku kari tamâta rua kanajo sajao ilâ lâ, ŋineŋga Kumbwa Pentikos ipânga. Lâ kumbwa ŋine kinzi Juda tamâta sindeka nâ, ŋana tu sigona kâpwa "wit" marumbu lâ. Aku kinzi kalonzi ŋgere ŋana zo munjâna ŋinde Maro Kindeni itula ne ŋua tukuja panzi lâ Sinai Tuu. Aŋga lâ zo kala kinda tamo ŋine, ande kinda kalo-tawana tamâta uru kalonda ŋgere ŋana zo ŋinde Koroani Sapâja indue imâ panzi kalo-tawana tamâta (Pâri Tamâta 2:1-4).

32. Kâi Fik ("Diwai Fik") — Kâi fik ipula kanajo mona-mona ndo,aku kanajo ŋinde nde ara ŋana taka kâ. Kâi fik tai keno lâ pepa lalau 81.

33. Kâi Mastet (Matai 13:31-32, 17:20; Malaka 4:31-32; Luka 13:19, 17:6) — Mastet nde kâi tonge, ne kapula kiri-mwata nâ. Lâ nia pinde kinzi uru sipau kapula ŋine lâ tâno ilo,aku ipânga ŋalae itogo kâi mine. Kinzi uru sikai kapula siji ku sio lâ kâpwa tini, ŋana iveta kâpwa mona-mona kâ. Yesu isia ŋua pinde lâ kâi mastet tini ŋana Maro Kindeni ne mâsi ŋana ikai maro panzi tamâta kâ. Kâi mastet tai keno lâ pepa lalau 137.

34. Kâi Oliv (Rom 11:17,24; Yamesi 3:12; Zo Muli 11:4) — Oliv nde kâi tonge ikeno nia pinde. Kâi ŋinde uru ipula kanajo,aku sikai siji siveta kelekele tonge itogo samimi mine. Samimi ŋinde ne wurâta kie-kie keno, kala kinzi Juda tamâta ilonzi papa. Tuu tonge imandi Jerusalem lawea tini laiti, kâi oliv rârâ simandi tini, kala sipatu tuu ŋinde ŋa tu Oliv Tuu. Kâi oliv tai ikeno lâ pepa lalau 55.

35. Kâi Popole ("Diwai Kros") (Yoane 19:17; Pâri Tamâta 2:23) — Rom nenzi mâsi nde mine: ambo tamâta tonge iveta vetâja sakamao ndo, ande kinzi ma sipu lâ kâi popole

tini imâte. Kinzi sitâra ku sikai nâna ñalae lee simâte, aku mateja kie mine iveta manjeti ñalae panzi tamâta ñinde. Materja mine ne nâna kilala ipânga nia yo lâ Wânginja Paneânya kâ 22.

36. Kâi Waini (“Diwai Wain”) (Yoane 15; Matai 21:33-43) — Kâi waini ipula kanaño mona-mona ndo, ande ara ñana taka kâ. Kinzi uru sikai kanaño ku kenzi nâ sipale lâ kondo ñalae ilo ku siveta waini. Kinzi Juda tamâta uru sipatea tâno tonge ñana ma sipau kâi waini. Kâi waini tai ikeno lâ pepa lalau 385.

37. Kaisara (“Sisa”) (Matai 22:21) — Kaisara nde ñoa tonge kinzi Rom tamâta uru silua tamâta ñinde imo nenzi koipu ñalae. Lâ Yesu ne zo, kinzi Rom ñgu sipolenzi ñgu rârâ ñinde lâ paraja ilo, kala sikai nenzi tâno ku sikai poe panzi.

38. Kalo-Tawana Tamâta (“Bilipman; Disaipel”) — Kinzi kalo-tawana tamâta nde tamâta ñinde kalonzi tawana Yesu Kirisi ku sipono muli sondô pa i kawa ngua.

39. Kamel (Matai 3:4; 19:24; Malaka 10:25; Luka 18:25) — Kamel nde ñgoa ñalae tonge uru simo nia bilimu lâ tâno pinde. Kinzi tamâta uru sisajona kumbunzi soka silâ, anga zo pinde sio kelekele malia lâ kumbunzi tava. Zo pinde kinzi sikai kamel karae ku siveta pasawanya kaika. Kamel tai ikeno lâ pepa lalau 75.

40. Karae-Veja Ne Mâsi (“Katim Skin”) (Rom 2:25, 2:29; Galesia 5:2; 1Korin 7:19) — Kinzi Juda tamâta uru sivenzi natunzi tamâne karaenzi. Natunzi tamâne sipânga lâ ku simo sânda taitu, ñinenja ma sivenzi karaenzi, ñana situla tu kinzi nde Juda nenzi vâsa. Maro Kindeni ipai Abraham tu ma iveta mâsi ñinde (Stat 17:9-14).

Lâ zo ñinde kinzi pâri-tamâta situla Yesu ne pâri ara panzi tamâta, ande Juda tamâta pinde ilonzi tu kinzi tamâta lâ tinikoa ñgu ma sikai karae-veja ne mâsi lâ tininzi muñga lâ, ñinenja ma sikura tu sipânga kalo-tawana tamâta mao. Andeta Paulo ileleanzi ñana nenzi ilo-kalo ñinde kâ. Ipainzi tu ambo tamâta tonge ilo tu Maro Kindeni ma ikai i piti lâ kondoma ilo, ande nzâla taitu nâ ikeno: i ma kalo tawana Yesu Kirisi nâ. Karae-veja ne mâsi ikura tu ivilanzi tamâta, ande tia.

41. Kein (Hibru 11:4; 1 Yoane 3:12; Jut 11) — Kein nde Adam kuku Eva rua natunzi nzâla-kulu. I tai Abel nde ipatarâwa lama pa Maro Kindeni, anga Kein nde ipatarâwa kâpwa nâ papa. Maro Kindeni ilo ara ñana Abel ne patarawânya kâ, andeta tini pwâka ñana Kein ne patarawânya kâ. Mine kala Kein wisi nâna pa tai ku ipu pâta imâte. Ñana i ne vetârja sakamao ñinde kâ, ande Maro Kindeni io mâsi lâ Kein tini ñana tamâta rârâni ma simora ku supu mulinzi papa i (Stat4:1-16).

42. Kenan (Wânginja Paneânya Kâ 105:11; Pâri Tamâta 13:19) — Maro Kindeni ipa ñgua tu ma tâno tonge ilanzi Isrel ñgu, i ja tu Kenan tâno. Kinzi sikai lâ, ñinenja sipatea ñoa wasaseki mine tu “Isrel tâno”.

43. Kiesaka (“Sin; Pasin Nogut”) — Ambo kinda talaja tapole Maro Kindeni ne tukuja, ande kinda taveta kiesaka. Aku mine nâ, ambo kinda kalonda ñgere ñana vetârja ara tonge, andeta taveta tia, ande ñinde nde kiesaka tona (Yamesi 4:17). Kinda rârâni taitu-taitu taveta kiesaka rârâ ikura zo zo, kala takura tu tamandi Maro Kindeni nao, ande tia. Taitu Yesu ne mateja izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Mine nde tamâta ea kalo tawana Yesu mao, ande i ne kiesaka rârâni nde piti lâ tini marumbu lâ, kala muli i ma imo kuku Maro Kindeni lâ samba ilo ku imo nâ (Pâri Tamâta 2:38; Kolosi 2:13-14; 1 Yoane 1:9-10).

44. Kirisi (“Krais”) (Matai 1:16; 16:16; Yoane 1:41; Pâri Tamâta 5:42; 9:22) — Kirisi ja tonge nde Mesia, andeta ñoa rua ñinde nde duvi taituni. Kirisi nde Grik ñgua, anga Mesia nde Hibru ñgua. Ñoa rua ñine duvi nde mine: “Tamâta ñinde kinzi sipalini samimi lâ kulu.” Isrel nenzi mâsi nde mine: lâ zo ñana Maro Kindeni ipatea tamâta tonge tu ipânga koipu panzi Isrel ñgu, ande ñgua-tulânya tamâta ma ipalini samimi lâ tamâta ñinde kulu, ñana itula Maro Kindeni ne pateânya pwataki panzi ñgu. Maro Kindeni ipa ñgua tu ma isupwa Yautânya Tamwata imâ ñana ikai maro panzi i ne tamâta. Kinzi sipatu tamâta ñinde ja tu Kirisi, ñana tu i nde Maro Kindeni ne Pateânya Tamâta. Kinzi Juda tamâta

rârâni sio tininzi ñana Kirisi tu ma imâ ipânga panzi. Andeta lâ zo ñinde Yesu imâ ipânga lâ, ande kinzi pinde nâ kalonzi tawana tu i nde Kirisi.

45. Koipu Ijalae ne Saionâja Nia (“Sia King”) — Kinzi ñgu pinde nenzi koipu ñalañala uru sisajona lâ saionâja nia (“sia”) ara ndo. Singâra arara kie-kie ikeno lâ saionâja nia ñinde tininzi. Kinzi ma sisajona lâ saionâja nia ñinde lâ zo ñana silojo tamâta nenzi ñgua lâ ñgua nia, anja lâ zo ñana sipasau kunzi tamâta ñalañala, anja lâ zo ñana siporo nenzi ñgua tukurja pwataki. Mine kala koipu ñinde nenzi ñgu uru simege ñana koipu nenzi saionâja nia, ñana tu nia ñinde itula pwataki tu koipu simo tava nenzi kaika (Zo Muli 4:1-11).

46. Kora (Jut 11) — Kora nde tamâta tonge imo lâ Mose ne zo. Lâ zo ñinde kinzi Isrel simo nia bilimu, ande Kora ikai kazâja panzi Mose ku Aron rua, kala Maro Kindeni iveta tâno iparando i tavanzí ne ñgu ndoni (Namba 16).

47. Koroani (“Spirit”) — Kelekele ñato iveta kinda tapânga tamâta; karaenda, anja ilonda, anja koranânda. Lâ zo ñana kinda tamo tâno kulu, ande koranânda imo ilonda. Anja zo ñana kinda kalo-tawana tamâta tamâta, ande koranânda ipile ilonda ku ilâ imo kuku Maro Kindeni lâ samba ilo (Luka 23:46; Pâri Tamâta 7:59; Wânginja Paneâja kâ 31:5).

48. Koroani Saka (“Spirit Nogut”) (Matai 17:14; Malaka 5:1-20; Luka 4:33-36; 1 Timoti 4:1) — Kinzi koroani saka nde Sadana ne ñgu. Kinzi sikai kazâja panzi tamâta simo tâno kulu, aku sisowe ilonzi kalonzi tu ma sipu mulinzi pa Maro Kindeni ku sipono muli pa Sadana. Zo pinde koroani saka ma ipakâe kuku tamâta tonge, kala tamâta ñinde ma iveta vetâja sakamao. Anja zo pinde koroani saka ma ipagagara tamâta tonge ndo lâ, kala tamâta ñinde imo ara tia ndo. Kinda kalonda tawana tu Maro Kindeni ne walo ipole kinzi koroani saka nenzi walo ndo lâ (1Yoane 4:4).

49. Koroani Sapâja (“Holi Spirit”) — Ñine nde Maro Kindeni tamwata Koroani, kala sipatu i ja tu “Koroani Sapâja”. I imo kinda kalo-tawana tamâta rârâni taitu-taitu ilonda,aku ne wurâta nde ñana isuka kinda ñana kalonda tawana ñgua mao (Yoane 16:13); ñana ikai noja pa Maro Kindeni ñana kinda kâ (Rom 8:26); ñana itula Maro Kindeni ne pateâja pa kinda (Pâri Tamâta 13:2, 16:6,7);aku ñana walo kaika ilua ninda ñana tatula Maro Kindeni kawa ñgua wa tavilanzi ninda-nambwe kalo-tawana tamâta wa (1Korin2:4,5; 12; 14). Koroani Sapâja uru igagati ilonda kalonda ñana taveta vetâja ara kâ (Galesia 5:22,23).

50. Lââ-Lilija (“Baptais”) — Yoane Lââ-Lilija Tamwata ililinzi tamâta rârâ lâ Jodan Lââ. Ipainzi tu ma sipalele ilonzi kalonzi ku sipile nenzi kiesaka murga lâ, ñinerenga ma sikai lââ-lilija lâ tamâta naonzi, ñana itula pwataki tu sipalele ilonzi kalonzi lâ.

51. Lama — Lama nde ñgoa tonge kinzi Juda tamâta pinde uru sikatona. Kinzi lama uru simo lawea ilo tia; nenzi katonâja tamâta ma sikainzi silâ nia ndamwa, ku ma sika leu simo ñinde. Kinzi nenzi kaika tia, kala nenzi katonâja tamâta nenzi wurâta nde ñana sikea ñananzi. Tia ma mbwâmbwa saka simâ sikanzi. Kinzi lama uru sipalojo pa nenzi katonâja tamâta kawanzi ñgua. Ambo tu isarâwa panzi, ande kinzi ma walele nâ soka muli silâ. Kinzi Juda tamâta uru sipunzi lama ku siveta patarawâja pa Maro Kindeni ñana nenzi kiesaka kâ, andeta lama see ikura ñana izavaru kiesaka piti kâ, ande tia (Hibru 10:3,4). Mine kala Yesu Kirisi ipatarâwa tamwata ñana izavaru nenda kiesaka piti ikura zo rârâni (Hibru 9:28),aku ñana duvi ñinde kâ Yoane ipatu Yesu ja tu “Maro Kindeni ne Lama” (Yoane 1:29,36). Lama tai ikeno lâ pepa lalau 272 ñga 996.

52. Lepat (Zo Muli 13:2) — Lepat nde mbwâmbwa saka tonge itogo leve mine. Kinzi lepat simo Papua Niugini tia.

53. Leve (“Laion”) (Zo Muli 4:7, 5:5) — Leve nde mbwâmbwa saka tonge imo Afrika tâno. I niijo nde mata-mata,aku uru io ñananzi simbi ñana ma ikanzi kâ. Anja zo pinde i ma ikanzi tamâta. Leve ne kaika nde ñjalae ñinde, kala ipolenzi mbwâmbwa saka wa simbi ñgoi kie-kie rârâni. Mine kala Yoane ipatu Yesu Kirisi ja tonge tu “Juda ñgu Nenzi

Mbwâmbwa Leve". Aku Petero isia ngua ñana Sadana kâ lâ leve tini tona, ñana tu Sadana uru iroto ñananzi tamâta tu izavarunzi kâ (1 Petero 5:8).

54. Livai (Hibru 7:5,9,10; Zo Muli 7:7) — Livai nde Isrel ngu timbunzi Yakopu natu tonge, aku i ne vâsa ngu nde tonge lâ kinzi Isrel ngu sajao kanaonzi rua. Maro Kindeni ipateanzi Livai ne vâsa ngu ñana siveta wurâta papa i lâ i ne luma sapânya ilo. Mine nde kinzi patarawânya tamâta rârâni nde simo lâ Livai ngu. Aku Yesu ne pâri-tamâta tonge kala ña tu Livai, anja sipatu i ña tonge tu Matai (Matai 9:9-13; Malaka 2:14; Luka 5:27-29).

55. Loto ("Lot") (Luka 17:28-32; 2 Petero 2:7) — Loto nde Isrel ngu timbunzi Abraham tai. Iyoka kuku Abraham lâ zo ñinde Abraham ipile ne tâno ku ilâ pa tâno ñinde Maro Kindeni ipa ngua tu ma ilua i. Andeta Loto ilo patea tu ma imo lawea sakamao tonge, i ña tu Sodom lawea. Maro Kindeni ipai Loto tu ma ipile Sodom ku ikâwa ilâ, ñana tu i ma isupwa yââ indue ikana lawea ñinde,aku indi kaika papa tu ma ilea pa mâsi ñinde ndimo. Mine kala Loto ikai kaiwa,aku rua sikâwa. Andeta i kaiwa itale ku mata ilâ imora lawea ne zavarunja, kala ipalele ipânga itogo mira mine (Stat 18-19).

56. Mâsi Kaika/Mâsi Ñalae ("Mirakel") — Yesu tavanzi ne pâri-tamâta siveta mâsi kaika kie-kie lâ zo ñinde kinzi simo tâno kulu. Ambo Maro Kindeni walo ilua tamâta tonge kala iveta mâsi tonge kinda tamâta takura tu taveta tia, ande kinda ma taporo tu ñinde nde mâsi ñalae.

57. Mana (Yoane 6:31,49; Hibru 9:4; Zo Muli 2:17) — Lâ zo ñinde kinzi Isrel ngu soka potomule lâ nia bilimu ikura mbwera tamâta rua, ande sisânda kâpwa tonge tia. Andeta Maro Kindeni io kâpwa tonge imbe indue tâno kulu panzi ikura zo zo, kala sikai sika. Kinzi sipatu kâpwa ñinde ña tu "mana". Lâ Hibru ngua, ñoa "mana" nde duvi mine tu, "Ñine nde sâ" (Kisim Bek 16).

58. Maro Kindeni ne Luma Sapânya Ñalae ("Tempel") — Kinzi Isrel tamâta sipa luma ñalae tonge kâki lâ Jerusalem lawea ilo,aku ñinde nde Maro Kindeni ne luma sapânya. Kinzi uru siwângi pa Maro Kindeni lâ luma ñinde ilo,aku ma silâ pa luma ñinde ikura nenzi kumbwa rârâni. Kinzi patarawânya tamâta siveta nenzi wurâta lâ luma ñinde ilo. Aku lâ luma ilo ñgini, ande luma kisiña pwataki tonge ikeno, i ña tu Nia Sapânya Ndo. Ikura mbwera mbwera, kinzi patarawânya tamâta nenzi tamâta ñalae simbo nâ ma ilâ nia ñinde mbwani taitu nâ, ñana iveta patarawânya ñana Isrel nenzi kiesaka rârâni kâ. Lalava matatola ñalae ipono nia ñinde nzâla kawa,aku lâ zo ñana Yesu imâte, ande Maro Kindeni isaraka lalava ñinde lâ âta indue pa lâmbu mo rua (Matai 27:51; Malaka 15:38; Luka 23:45). Mâsi ñinde itula pwataki tu Yesu ikai nzâla piti pa kinda kalo-tawana tamâta rârâni tu ma talâ tamandi Maro Kindeni nao. Aku lâ zo ñine kinda kalo-tawana tamâta tamo tatogo Maro Kindeni ne luma sapânya mine, ñana tu Koroani Sapânya imo ilonda (1Korin3:16-17). Luma Sapânya tai ikeno lâ pepa lalau 97.

59. Melikisede ("Melkisidek") (Hibru 5-7) — Zo tonge Abraham ilâ ipara kunzi kazânya tamâta ku ipolenzi. Itaulo pa ne lawea, ande ipakâtu kuku patarawânya tamâta tonge, i ña tu Melikisede. Abraham ikai mbaliña munja ikai lâ paraña ilo,aku pinde ilua Melikisede (Stat 14:17-20).

60. Mesia ("Mesaia") Kumora Kirisi

61. Mose ("Moses") — Nia ndoyo, lâ zo ñinde kinzi Isrel ngu sikai nâna ñalae simo Isip tâno, ande Maro Kindeni ipatea tamâta tonge tu ma ikainzi silâ pa tâno ñinde munja ipa ngua tu ma ilanzi Abraham ne vâsa ngu. Tamâta ñinde nde ña tu Mose. Maro Kindeni ipatua pa Mose lâ kâi mota tonge yââ ikeno tini kana andeta kâi imandi yo,aku isupwa i itaulo ilâ pa Isip ku ikainzi Isrel ngu piti. Maro Kindeni iveta mâsi kaika kie-kie ipânga lâ Mose mbau, kala Isip nenzi koipu isâu panzi Isrel tu ma silâ. Mose ikainzi soka mâsa-mâsa nâ lâ Tâi Ñiji ilo simbwaliu silâ,aku imo nenzi poe tamâta ikura mbwera rârâni ñinde simo nia bilimu. Maro Kindeni itula ne ngua tukuja pwataki pa Mose. Aku Mose ñingere ngua rârâ ikeno lâ Miti Singa ne pepa tini (Stat, Kisim Bek, Wok Pris, Namba, ñga Lo).

62. Ngua Pârja (“Tok Promis; Kontrak”) — Tamâta rua ma siveta ngua pârja ñana ma muli siveta vetârja tonje. Aku Maro Kindeni ne ngua pârja nde mine: ambo tamâta ma sipono muli sondo pa i, ande kinzi ma sipârja i ne ngu.

Maro Kindeni iveta ngua pârja rârâ, aku i ne ngua pârja rua nde ñalae tina. Iveta ngua pârja munjâja (“olpela kontrak”) kuku Mose. Itula ngua tukuja pa Mose, ku ipai tu ambo kinzi Isrel ngu ma soka ikura ne ngua tukuja rârâni, ande kinzi ma simo i ne ngu. Andeta tamâta tonje ikura ñana iyoka ngua-tukuja rârâni muli ikura zo rârâni, ande tia. Mine kala tamâta tonje ikura tu ipârja ilo mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao lâ nzâla ñinde, ande tia (KisimBek 19:4-6; Luka 1:72; Pârja Tamâta 3:25, 7:8; Galesia 3:17; Hibru9:1).

Mine kala muli ñga, Maro Kindeni iveta ngua pârja wasaseki tonje (“nupela kontrak, nupela testamen”). Ipa ngua tu tamâta ea kalonzi tawana Yesu Kirisi, ande kinzi ñinde ma sipârja ilonzi mbâra-mbâra lâ i nao (Matai 26:28; Malaka 14:24; Luka 22:20; Rom11:27; 1 Korin 11:25; 2 Korin 3:6; Hibru 7:22, 8:6-13, 9:15; 10:16,29; 12:24, 13:20).

63. Ngua Pârja Ne Sopi (“Bokis Kontrak”) (Hibru 9:4; Zo Muli 11:19; Wângija Paneârja kâ 78:61, 132:6-8) — Nia ndoyo kinzi Isrel ngu sikai kâi ku sisape sopi ara tonje, ñinenja sio mira ‘gol’ lâ tini itura lâ. Kelekele sapârja ndo ñana Maro Kindeni ne ngua pârja kâ ikeno ilo: mira rua ñinde Maro Kindeni munja ñingere ne ngua tukuja lâ tini, anja Aron ne tukâla, anja belo tonje samba ne kâpwa ‘mana’ ikeno ilo. Kinzi Isrel ngu uru sikale sopi ñinde ilâ kunzi ikura nia nia. Sopi ñinde tai ikeno lâ pepa lalau 818 ñga 1082.

64. Ngua-Samârja Tamâta (“Jas”) — Tamâta pinde nenzi wurâta nde ñana sisajona lâ ngua nia ku silojo tamâta nenzi ngua,aku tasarawanzi tamâta ñinde tu “ngua-samârja tamâta”. Kinzi silojo ku sisama ngua marumbu lâ, ñinenja sipatea tu tamâta ea iveta soki, anja tamâta ea iporo ngua lajeja. Aku ma sipa ngua ñana pareja-nia kâ panzi tamâta ñinde siveta soki.

65. Ngua Tukuja (“Lo”) — Maro Kindeni ne ngua tukuja ikeno lâ Miti Singa, lâ Stat aka ilâ imotu lâ Lo. Itula ngua tukuja ñine pa Mose, ñana i ne ngu ma sipono muli papa. Kinzi Isrel ngu situ ambo ma sipono muli sondo pa ngua tukuja rârâni, ande ma sipârja mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Andeta tamâta tonje ikura tu iveta mine, ande tia. Kala zo ñine kinda kalo-tawana tamâta tamo ngua tukuja kalo tia; kinda tamo Yesu Kirisi ne wisi-wisi kalo,aku i ne ngua tukuja rua ñine sinzukunzi ngua tukuja rârâni; kinda ma tao ilonda ndo ilâ pa Maro Kindeni, ku ma tininda mwasa panzi tininda pinde (Matai 5:17; Yoane 1:17, 15:1-17; Pârja Tamâta 13:39, 15:24,28; Rom 5:18, 10:4; Galesia 2-6; Efesus 2:15; Kolosi 2:14; Hibru7).

66. Ngua-Tulârja Tamâta (“Profet; Poropete”) — Munja Maro Kindeni ipateanzi tamâta pinde ñana sikai i tamwata kawa ngua ku silâ situla panzi tamâta. Kinzi sipatu tamâta ñinde ñanzi tu ngua-tulârja tamâta. Maro Kindeni itula ngua panzi ñana vetârja pinde ma muli ipârja,aku ionzi tu silele i ne tamâta naonzi sitaulo papa i. Kinzi ngua-tulârja tamâta pinde nde ñanzi mine; Samyuel, Aisaia, Jeremaia, anja Esekiel. Kinzi ngua-tulârja tamâta nenzi ngua rârâ ikeno lâ Miti Singa ne pepa tini.

67. Neman (Luka 4:27) — Neman nde tamâta tonje, i parina ikeno lâ Miti Singa (2 King 5:1-15). I nde Isrel tamâta tia; imo lâ kinzi Siria ngu,aku i nde zugu tamâta nenzi tamâta ñalae. Ikai pukonja tini saga-saga, andeta Maro Kindeni ne ngua-tulârja tamâta Elisa ilâ papa,aku Maro Kindeni iveta i tini ara kilo.

68. Ninive (Matai 12:41; Luka 11:32) — Ninive nde lawea ñalae tonje Maro Kindeni isupwa ne ngua-tulârja tamâta Yona ilâ ñana itula i kawa ngua panzi. Maro Kindeni iporo tu i ma izavaru nenzi lawea, ñana tu kinzi nde kiesaka tamwatanzi. Andeta sipalele ilonzi kalonzi, kala Maro Kindeni ñandai izavarunzi ñga (Yona 1-4). Kumora Yona.

69. Noa (Matai 24:37-38; Luka 3:36, 17:26-27; Hibru 11:7; 1 Petero 3:20; 2 Petero 2:5) — Noa nde tamâta tonje imo lâ nia ndoyo. Lâ zo ñinde kinzi tamâta rârâni siveta kiesaka nâ, kala Maro Kindeni ipatea tu ma iveta lââ pondi kâki ku izavarunzi tamâta ndoni. Andeta Noa nde tamâta ara, kala Maro Kindeni ikeia ñana i tavanzi kaiwa-natu. Ipai Noa tu ma

isape wânga ñalae tina, ñinenga ionzi simbi wa mwâta wa sii kie-kie rârâni lâ wânga ilo. Marumbu, ñinenga isupwa karâzi ñalae, anja lââ isâko lâ tâno ilo iyâti imâ tona. Mine nde kinzi tamâta rârâni sipamateteu, anja Noa see kinzi simo ara (Stat 6-9).

70. Pâri Ara (“Gutnus”) — Yesu ionzi ne pâri-tamâta tu ma silâ situla pâri ara panzi tamâta rârâni (Malaka 16:15). Pâri ara nde mine; Maro Kindeni isupwa Natu Yesu Kirisi indue imâ tâno kulu ku imâte ñana izavaru nenda kiesaka piti lâ tininda. Mine nde tamâta ea ipalele ilo kalo ku kalo tawana Yesu, ande i ikai via mao, kala ma imo via mine ku imo nâ (Yoane 3:16).

71. Pâri Tamâta (“Aposel, Aposolo”) — Yesu ipateanzi tamâta sajao kanañonzi rua tu sipânga i ne pâri-tamâta (Matai 10:1-4; Malaka 3:13-19; Luka 6:12-16). Kinzi simo kuku Yesu ku ipanananzi. Aku lâ zo ñana Yesu imâte ñinenga imandi sânda imo via kilo, ande kinzi pâri-tamâta matanzi simora Yesu imo via. Ñinenga Yesu isupwanzi tu silâ situla pâri ara panzi tamâta rârâni (Matai 28:18-20). Kinzi pâri-tamâta ñinde sipânga katonâna panzi kalo-tawana tamâta ñgu.

Aku Paulo ku Banabas rua, sitavanzi tamâta pinde, kala sipânga pâri-tamâta tona. Yesu Kirisi ipateanzi tamâta ñinde tu situla pâri ara tona (Pâri Tamâta 9:1-19; Galesia 1).

72. Pananâna Tamâta Ñana Ngua Tukuña kâ (“Saveman Bilong Lo”) — Kinzi Juda tamâta pinde sikai wurâta ñana sipanananzi tamâta ñana ngua tukuña ñinde Maro Kindeni ilua Mose ñana itula panzi Isrel ñgu. Kinzi nawalanzi rârâ simandi kunzi Parisai ñgu ku sikai kazâna pa Yesu Kirisi.

73. Parisai Ñgu (“Parisi”) — Lâ Juda ñgu, kinzi tamâta pinde ilonzi ndo keno pa Mose ne ngua tukuña. Kinzi tamâta ñinde sipânga ñgu tonge, sipatu ñanzi tu Parisai ñgu. Kinzi uru sipono muli sondo pa ngua tukuña, ku sipanananzi tamâta ñana siveta mine nâ. Kinzi uru sipasuka warakanzi tininzi, aku sipamorai tu kinzi nde tamâta ara lâ Maro Kindeni nao, sipolenzi tamâta pinde rârâni. Andeta kinzi nde lajeña tamwatanzi, ñana tu nenzi vetâna ñandai rege-rege kuku kawanzi ngua ñga. Kinzi Parisai sikai kazâna ñalae pa Yesu. Yesu ne pâri-tamâta Paulo tamwata munja imo lâ kinzi Parisai ñgu (Pâri Tamâta 23:6, Pilipai 3:5-6).

74. Pasova (Kumora Juda Nenzi Kumbwa Sapâna)

75. Patarawâna Nia (“Alta; Aridara”) (Matai 5:23) — Munja kinzi Juda tamâta uru sikainzi bulmakao wa lama wa meme wa sii wa,aku sipatarâwa pa Maro Kindeni, ikura i ne ngua tukuña mine. Kinzi sio mira kâki siveta patarawâna nia, ñinenga sipu simbi simâte lâ ñinde kulu. Patarawâna nia nde ikeno lâ luma sapâna ilo.

76. Patarawâna Tamâta (“Pris”) — Kinzi Juda tamâta pinde sikai wurâta lâ luma sapâna ilo, aku sipatu tamâta ñinde ñanzi tu patarawâna tamâta. Kinzi rârâni simo lâ Livai ne vâsa ñgu, aku nenzi wurâta ñalae nde ñana siveta patarawâna kie-kie pa Maro Kindeni kâ. Ikura mbwera mbwera sipatea tamâta taitu nâ tu imo patarawâna tamâta rârâni nenzi tamâta ñalae (“hetpris”), aku i simbo nâ ilâ pa Nia Sapâna Ndo mbwani taitu nâ ñana iveta patarawâna ñana Isrel nenzi kiesaka rârâni kâ. Andeta Yesu Kirisi ipatarâwa i tamwata mbwani taitu mai nâ, aku i see ñinde izavaru kiesaka piti lâ kinda kalo-tawana tamâta tininda ikura zo rârâni (Hibru 5-10). Patarawâna tamâta tai ikeno lâ pepa lalau 806.

77. Pentikos (Kumora Juda Nenzi Kumbwa Sapâna)

78. Pwareâna ne Zo Sapâna (“Sabat”) — Nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipulia tâno ipânga lâ, ande ñgua ikeno lâ Miti Singa tu iveta wurâta lee kari lima kanaño taitu ilâ lâ, ñinenga lâ kari lima kanaño rua iveta wurâta tonge tia (Stat 2:1-3). Aku muli ñga itu ñgua tukuña panzi Isrel ñgu tu ma siveta nenzi wurâta mine nâ, ku ma sipwarea lâ zo taitu ikura sânda rârâni. Andeta kinzi Juda tamâta mbâna-mbâna sisenge ñgua tukuña kiri-kiri rârâ ñinde lâ Maro Kindeni ne ñgua tukuña ñine, kala siveta malia panzi Juda tamâta tu soka muli. Zo pinde Yesu iveta mâsi kaika lâ pwareâna ne zo sapâna, aku kinzi Parisai ñgu situ ilanja ipole nenzi tukuña. Andeta tia (Luka 6:1-11, 13:10-17, 14:1-5).

79. Rahap (Hibru 11:31; Yamesi 2:25) — Nanayoni, lâ zo njinde kinzi Isrel ngu simo nia bilimu lee mbwera tamâta rua ilâ lâ, kala siluku jana sikai tâno njinde Maro Kindeni ipa ngua tu ma ilanzi Abraham ne vâsa ngu, ande Isrel tamâta rua simunja panzi jana simora nenzi kazâja tamâta nenzi lawea wa kelekele wa. Rahap nde nzâla taine tonge imo tâno njinde, andeta iveta kie ara panzi Isrel tamâta rua njinde, kala iveauzzi lâ ne luma ilo. Isama tu Maro Kindeni ilo ara panzi Isrel ngu. Mine nde lâ zo jana Isrel sipara kunzi ngu njinde, ande kinzi jandai sipu Rahap pâta imâte nga (Yosua 2:1-21). Kinzi tamâta pinde situ Rahap nde taine njinde i ja ikeno lâ Matai 1:5 (Yesu timbu wukale janzzi).

80. Rasele (“Resel”) (Matai 2:18) — Rasele nde Isrel ngu timbunzi Yakopu kaiwa taine tonge, aku i nde Yosepe ku Benjamin rua tinanzi. Yakopu ilo ndo keno pa taine jine (Stat 29-35).

81. Rebeka (Rom 9:10-13) — Rebeka nde Isrel ngu timbunzi Isaka kaiwa taine tonge, aku i nde Yakopu ku Iso rua tinanzi. I parina ikeno lâ Stat 25-27.

82. Rom Lawea — Rom nde lawea jalaue tina ikeno Itali tâno. Lâ Yesu Kirisi ne zo, kinzi Rom ngu nde sipolenzi ngu rârâ njinde kala sikatona tâno jalaue tina. Kinzi simo sikai poe kaika panzi Juda ngu, kala kinzi Juda tamâta wisinzi nâna panzi ku situ sijaranzi lâ nenzi tâno. Rom nenzi koipu jalaue ande sipatu ja tu Kaisara.

83. Sadana (“Seten”) — Sadana nde kinzi koroani saka nenzi koipu jalaue. Nia ndoyo i imo Maro Kindeni ne ajelo tonge, andeta ikai kazâja pa Maro Kindeni, kala Maro Kindeni isoki i ikâwa imâ tâno kulu (Luka 10:18; Zo Muli 12:7-9). I uru ilajenzi tamâta ku isowe ilonzi kalonzi jana siveta kiesaka kâ. Aku i uru italeanzi kalo-tawana tamâta jana kiesaka kie-kie munja siveta njinde, jana kinzi ma sipile nenzi kalo-tawana. Yesu ipole Sadana marumbu lâ,aku lâ zo muli i ma izavaru i ndo lâ (Zo Muli 20).

84. Sadyusi Ngua — Kinzi Juda tamâta pinde ilonzi patea tu ma sipono muli sondi pa Mose ne ngua tukuja rârâni,aku sipânga ngu tonge sipatu ja tu Sadyusi ngu. Kinzi nenzi ilo-kalo nde rege-rege kunzi Parisai ngu, ambo taitu sipwa pwataki jananzi mateja tamâta. Kinzi Sadyusi ngu kalonzi tawana tu ambo tamâta imâte, ande i ma muli imandi imo via kilo tia (Matai 22:23; Pâri Tamâta 23:6-8). Andeta jine nde ilo-kalo larjeja nâ (1 Korin 15:20,21; 1 Tesalonaika 4:13-14).

85. Saion Tuu (Matai 21:5; Yoane 12:15; Rom 9:23, 11:26; 1 Petero 2:6; Wângirja Paneânya kâ) — Saion nde tuu tonge Jerusalem lawea imandi kulu. Maro Kindeni ne luma sapânga imandi lâ tuu jine kulu, kala zo pinde sipatu Jerusalem lawea ja tu “Saion lawea”. Aku zo pinde sisia ngua jana samba lawea kâ lâ Saion Tuu tini (Hibru 12:22; Zo Muli 14:1).

86. Samaria — Samaria nde tâno tonge ikeno Juda tâno tini laiti. Nia ndoyo kinzi Samaria tamâta timbunzi nde Juda tamâta, andeta sipakâe kunzi tinikoa kala sipânga sitogo ngu tonge. Kinzi Juda tamâta tininzi pwâka ndo jananzi Samaria tamâta (Luka 10:25-37; Yoane 4:4-42).

87. Samba (“Heven”) — Samba lawea nde nia ara njinde Maro Kindeni uru imo (Matai 5:16; Malaka 11:25; Luka 11:13). Yesu Kirisi ipile nia ara njinde ku indue imâ tâno kulu ipânga tamâta (Yoane 3:13, Pilipai 2:5-7). Aku lâ zo jana kinda kalo-tawana tamâta nenda via lâ tâno kulu ma marumbu, ande kinda ma talâ tamo ara ndo lâ samba lawea kuku nenda Maro Jhalae (Matai 5:12; Yoane 14:1-3; 2 Korin 5:1; Pilipai 3:20). Yoane imora mâsi pinde ipânga samba ilo, kala ingere ngua rârâ jana mâsi njinde kâ lâ pepa tini (Zo Muli).

88. Samson (Hibru 11:32) — Nanayoni Samson ikai poe panzi Isrel ngu. Maro Kindeni iveta Samson ipânga tamâta kaika ndo. I parina ikeno lâ Miti Singa (Hetman 14-16).

89. Samyuel (Pâri Tamâta 3:24, 13:20; Hibru 11:32) — Samyuel nde Maro Kindeni ne ngua-tulâja tamâta jalaue tonge. Ina itula Maro Kindeni ne pateânya pwataki tu Daviti ma ipânga Isrel nenzi koipu jalaue. I parina ikeno lâ Miti Singa (1-2Samyuel).

90. Sara (Rom 4:19, 9:9) — Sara nde Isrel ngu timbunzi Abraham kaiwa taine. I nde ninga,aku imo lee ipânga koja lâ, andeta Maro Kindeni iveta ikura ne ngua pâja mine, kala Sara ku Abraham rua sipulia natunzi Isaka ipânga (Stat 15-23). Kumora Abraham.

91. Sinai Tuu (“Sainai”) (Galesia 4:21-31) — Sinai Tuu nde tuu tonge imandi nia bilimu. Nia ndoyo, Maro Kindeni itula ne ngua tukuja pwataki pa Mose lâ tuu ñine kulu (Kisim Bek 19-20). Kumora tai ikeno lâ pepa lalau 1079.

92. Sodom Lawea (Matai 10:15, 11:23-24; Luka 17:29; Zo Muli 11:8) — Nia ndoyo, Abraham tai Loto imo Sodom lawea. Kinzi tamâta simo Sodom lawea ñga Gomora lawea ñinde nde siveta kiesaka ñjala tina, kala Maro Kindeni isupwa yââ indue imâ ikananzi lâ (Stat13:13, 18:20-19:24).

93. Solomon (Matai 1:6-7, 6:29, 12:42; Luka 11:31, 12:27; Pâri Tamâta 7:47) — Solomon nde Isrel ñgu nenzi koipu ñjala Daviti natu. Ikai tama nia ku imo koipu ñjala panzi Isrel ñgu. Maro Kindeni ipa ngua tu ambo Solomon ilo pa kelekele tonge, ande ñinde i ma ilua. Solomon ino tu ma ikai ilo-kalo sondo, aku Maro Kindeni isâu papa, ñinejga mbalija rârâ ñinde tava ilo-kalo ara wa ñoa ñjala nde ilua tona. Solomon ipa Maro Kindeni ne luma sapâja ñjala kâki. I parina ikeno lâ Miti Singa (1 King).

94. Tâi Ñinji (“Retsi”) — Tâi ñine ikeno lâ Isip tâno ñga Isrel tâno ñgininzi. Nia ndoyo, lâ zo ñinde Isrel ñgu sipile Isip tâno ku siyâti silâ, ande Mose ikainzi soka mâsa-mâsa nâ lâ tâi ñine ilo simbwaliu silâ. Simbwaliu lâ, ñinejga tâi ipatukunzi Isip zugu tamâta rârâni sipamateteu (Kisim Bek 14).

95. Tamâta Natu (“Pikinini Bilong Man”) — Nia ndoyo, Maro Kindeni ne ngua-tulâja tamâta Taneli itula ngua ñana tamâta tonge Maro Kindeni ma muli isupwa tu iyautenzi Isrel ñgu piti lâ kazâja ilo, ku ivetanzi simo ara. Kinzi uru sipatu tamâta ñinde ña tu Kirisi, andeta Taneli ipatu i ña tu “Tamâta Natu” (Daniel 7:13-14). Aku Yesu kala ipatu i tamwata ña tu “Tamâta Natu” mbwani rârâ ñinde,aku ñinde itula pwataki tu ina nde Kirisi. Ipânga tamâta, andeta imo Maro Kindeni Natu tava. Kumora Kirisi.

96. Tapalele Ilonda Kalonda (“Tanim Bel”) — Ñine nde nzâla taituni ñana kinda ma tapânga ilonda mbâra-mbâra lâ Maro Kindeni nao. Ambo tamâta tonge ne ilo-kalo ipânga tu i nde kiesaka tamwata, kala ilo tu ipile ne mâsi singa ku iyoka Maro Kindeni kawa ngua muli, ambo i ma kalo tawana tu Maro Ñjala Yesu Kirisi imâte ñana izavaru ne kiesaka piti lâ tini,aku ino pa Maro Kindeni tu ma via wasaseki ilua i, ande tamâta ñinde ipalele ilo kalo mao kanajo (Pâri Tamâta 3:19, 20:21, 26:20).

97. Tinikoa Ñgu (“Ol Haiden”) — Kinzi tamâta ea ñandai Juda nenzi vâsa ñga, ande kinzi Juda tamâta uru sipatu tamâta ñinde ñanzi tu “tinikoa”. Mine nde kinzi Juda ma simora kinda rârâni tu tinikoa nâ. Kinzi sipasuka warakanzi tininzi, ñana tu munjgani Maro Kindeni ipateanzu tu ma sipânga i tamwata ne ñgu. Mine kala kinzi tininzi pwâka ñananzi ñgu pinde rârâni. Taitu Yesu Kirisi imâ ñana ikai nânâo ñinde piti, ñana kinzi Juda ñgu aŋga kinda ñgu pinde rârâni ma takura tu tamo Maro Kindeni ne ñgu taitu (Luka 2:32; Rom 1:5; 3:29; Efesus 3:6).

98. Via Wasaseki (“Laip i Stap Gut Oltaim Oltaim”) — Yesu ne ngua pâja ikeno mine; tamâta ea kalo tawana i, ande i ikai via wasaseki, kala zo muli i ma imo ara kuku Maro Ñjala ku imo nâ (Matai 25:46; Luka 10:25-28; Yoane 3:14-16,36; 5:24,39-40; 6:40,47; 11:25-26). Andeta via wasaseki nde ñana takai lâ zo muli nâ, ande tia; kinda takai via ñinde lâ zo ñine tamo tâno kulu yo (Yoane 10:10,28; 17:1-3; 20:31), kala takura tu tapu mulinda pa ilo-kalo singa ne vetâja rârâni, ku tapono muli pa Maro Kindeni kawa ngua (2 Korin 5:17; Efesus 4:22-24).

99. Wisi-Wisi (“Marimari”) — Kinda tamâta rârâni taveta kiesaka rârâ ñinde, kala nenda ara keno ñana Maro Kindeni ma iveta kie ara pa kinda, ande tia ndo. Andeta i ilo ndo keno pa kinda, kala iveta kie ara ndo ñana ikai kinda piti lâ kondoma ilo (Titi 3:4,5). Aku ikura zo zo i uru iveta vetâja arara kie-kie pa kinda kiesaka tamwatânda. Kinda uru taporo ñana Maro Kindeni ne vetâja arara ñinde tu, “Ñinde nde Maro Kindeni ne wisi-wisi”.

100. Wit (Matai 12:1, Malaka 2:23, Luka 6:1, 22:31) — Wit nde kâpwa tonge kinzi tamâta lâ tâno rârâ ñinde uru sika. Ipânga itogo paulo mine, kala zo pinde kinzi sisiki karae piti

ku sika kanaajo. Anja zo pinde sigema wit tava yisi, ku simomo kanzi puroja. Wit tai ikeno lâ pepa lalau 219 ñga 306.

101. Wurâta Tamâta Kaa nâ (“Slev”) — Munjga, lâ tâno pinde, kinzi mbalija warakanzi sitavanzi tamâta ñalañala ma sikainzi tamâta pinde kaika, ku tamâta ñinde ma sipânga wurâta tamâta panzi. Andeta kinzi siveta wurâta koa tia nâ, ku sikai kulu tonge tia ndo. Kinzi sikura tu sipile nenzi koipu ku silâ sikai wurâta tonge, ande tia. Ambo tu tanjanzi kaika pa nenzi tamâta ñalañala, ande nenzi koipu ñinde ma sipunzi pâta simâte. Nia ndoyo, kinzi Isrel ñgu simo Isip tâno, ande siveta wurâta mine nâ panzi Isip ñgu, kala sikai nâna ñalae (Kisim Bek 1-2). Aku lâ Yesu ne zo, ande mâsi ñinde ikeno mo ñai yo, kala Paulo ingere ñgua pinde panzi wurâta tamâta kaa kaa ñinde (1 Korin 7:20-24; Efesus 6:5-9; Kolosi 3:22-25).

102. Yââ Ñalae ne Mbââ (“Hel, Yââ Nia”) — Kinzi tamâta pinde kalonzi tawana Yesu Kirisi tia, kala nenzi kiesaka ikeno tininzi yo. Mine nde lâ zo ñana simâte, ande kinzi ma sikai nenzi kiesaka ñinde ne pareja-nia lâ nia sakamao tonge. Nia ñinde nde mbââ ñalae, aku yââ mela-mela ku imo nâ (Malaka 9:47-48; Zo Muli 19:20, 20:11-15). Kinzi tamâta simo nia ñinde nde sikai nâna sakamao ndo, andeta nenzi pavilânya tamâta imo ñana ivilanzi, ande tia (Luka 16:19-31).

103. Yakopu (“Jekop”) — Yakopu nde Isrel ñgu timbunzi Isaka natu tonge,aku i ña tonge nde Isrel. Kumora Abraham.

104. Yautânya Tamwata (“Man Bilong Kisim Bek Yumi”) — Yesu Kirisi ña tonge nde Yautânya Tamwata, aku ñoa ñine nde duvi mine; ina iyaute kinda kalo-tawana tamâta piti lâ kondoma ilo ku ikai nzâla piti pa kinda tu ma tamo ara kuku Maro Kindeni. Maro Kindeni ne wisi-nâna ñalae tina ikeno pa kinda ñana nenda kiesaka kâ, andeta lâ zo ñinde Yesu ikai niânda ku imâte lâ kâi-popole tini, ande Maro Kindeni ipare nia papa i ñana nenda kiesaka rârâni kâ. Mine kala tamâta ea kalo tawana Yesu, ande Maro Kindeni imora i tu imo ilonda mbâra-mbâra.

105. Yesu (“Jisas”) — Yesu nde Maro Kindeni Natu ña. Lâ Hibru ñgua, ñoa ñine nde duvi mine tu, “Yautânya Tamwata” (Matai 1:21). I ña pinde nde mine; Yesu Kirisi, Tamâta Natu, Maro Kindeni Natu (Luka 1:35), Daviti ne Vâsa, Emanguel (Matai 1:23), Tâno ne Sinâla (Yoane 9:5), Lama Nenzi Katonânya Ara (Yoane 10:14), Via Mao Warika (Yoane 11:25), Maro Kindeni Kawa Ñigua (Yoane 1:1, ZoMuli 19:13), Maro Kindeni ne Lama (Yoane 1:29), Juda Ñgu Nenzi Mbwâmbwa Leve (Zo Muli 5:5), Koipu Ñalae panzi Koipu Rârâni, anja Maro Ñalae panzi Maro Rârâni (Zo Muli 19:16).

106. Yisi (“Yis”) (Matai 13:33, 16:6,12; 1 Korin 5:6-8; Galesia 5:9) — Ambo kinda tatu tamomo puroja, ande kinda uru tagema yisi tava puroja ñana iveta puroja pondi kâki. Yisi kiri-mwata nâ ikura tu iveta puroja ñalae ipondi kâki. Aku mine nâ, tamâta taitu ne kiesaka ikura tu iyaula kinzi tamâta rârâ nenzi kalo-tawana.

107. Yona (“Jonah”) (Matai 12:39-41, 16:4; Luka 11:29-32) — Yona nde Maro Kindeni ne ñgua-tulânya tamâta tonge. I parina ikeno lâ Miti Singa (Yona 1-4). Maro Kindeni isupwa Yona tu ilâ pa Ninive lawea ñana itula i kawa ñgua panzi, andeta i tini pwâka kala ikâki wângâ tonge kulu ikâwa pa nia tonge. Andeta Maro Kindeni iveta kâla kâki ñalae. Kinzi tamâta simo wângâ kulu nde sisama tu Maro Kindeni wisi nâna pa Yona, kala sikai sitambira lâ tâi ilo,aku kumbu-kusa tonge imâ iparjando. Yona imo ija kapwa ilo ikura kari ñato lâ, ñinenja ija ilata itoa tina tini. Ñinenja Yona ipono muli pa Maro Kindeni kawa ñgua, ku ilâ itula ñgua panzi lâ Ninive lawea.

108. Yosepe (“Josep”) — Lâ pepa ñine, ande sipatu tamâta lima kanajonzi rua ñanzi tu Yosepe; âSUB-GLOSS Kinzi Isrel ñgu timbunzi Yakopu natu tamâne sajao kanajonzi rua simo,aku nenzi vâsa ñgu rârâni nde sipânga Maro Kindeni ne ñgu. Yakopu natu tonge nde Yosepe,aku i parina ipânga nia yo lâ Stat 37-48 (Yoane 4:5; Pâri Tamâta 7:9-14; Hibru 11:21-22; ZoMuli 7:8, Wângiña Paneânya kâ 105:16-22). âSUB-GLOSS Kinzi sipatu Yesu tina Maria kaiwa tamâne ña tu Yosepe (Matai 1:18-25; Luka 2). âSUB-GLOSS Kinzi sipatu Yesu tai tonge ña tu Yosepe (Matai 13:55; Malaka 6:3). âSUB-GLOSS Kinzi sipatu

pâri-tamâta Yamesi tai tonge ña tu Yosepe (Matai27:56; Malaka 15:40,47). âSUB-GLOSS Yosepe i Arimatea lawea warika nde Juda nenzi tamâta mbâna-mbâna tonge. I nde tamâta ara, aku ipono muli pa Yesu Kirisi. Ina ikai Yesu karae piti lâ kâi popole tini ku io lâ tamwata ne kuru ilo (Matai 27:57-60; Malaka 15:42-46; Luka23:50-53; Yoane 19:38-42). âSUB-GLOSS Yosepe Basabas nde tamâta tonge ipono muli pa Yesu Kirisi. Lâ zo ñinde kinzi kalo-tawana tamâta situ sipatea tamâta tonge tu ikai pâri-tamâta Judas Iskariot nia, ande sipateanzi Yosepe kuku Mataias rua. Andeta Maro Kindeni ne pateâja ikeno pa Mataias (Pâri Tamâta 1:23). âSUB-GLOSS Kalo-tawana tamâta tonge io ne tâno pinde panzi tamâta tu siko, ñinenga ikai mbumbu imâ ilanzi pâri-tamâta. I ña nde Yosepe, anga kinzi pâri-tamâta sipatu i ña tu Banabas (Pâri Tamâta4:36-37).

109. Yosua (“Josua”) (Pâri Tamâta 7:45; Hibru 4:8) — Yosua nde tamâta ñinde ikai Mose nia ku ikainzi Isrel ñgu sipile nia bilimu ku sikai tâno ñinde Maro Kindeni ipa ngua tu ma ilanzi Abraham ne vâsa ñgu. Ikai poe panzi lee, sipunzi kazâna tamâta rârâni marumbu lâ, ñinenga ikisi tâno ne keri panzi ñgu sajao kanajo taitu (Livai ne vâsa ñgu sikai tâno tonge tia). Yosua nde tamâta ara ndo,aku ipono muli sondô pa Maro Kindeni. I parina ikeno lâ Miti Singa (Josua)

110. Yova (“Jehova”) — Nia ndoyo, lâ zo ñinde Maro Kindeni ipatua pa Mose, ande ipatu i tamwata ña tu “Yova”. Lâ Hibru ñgu, ñoa ñinde nde duvi mine tu “Nañani Warakângu Kala Ñine”. Kinzi Juda tamâta simege ndo ñana Maro Kindeni, kala simora i ña tu sapârja (Kisim Bek 3:13-15, 20:7). Zo pinde Yesu ipatu i tamwata ña tu “Nañani Warakângu Kala Ñine”,aku ñinde itula pwataki tu i imo rege-rege kuku Maro Kindeni (Luka 22:70, Yoane 8:58, 18:5).